13
4 M
37

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

27. 2. 28
f
28

13-10 a 12

NICOLAI VIGELII IVRISCONSVLTI

DIGESTORVM PARS QVARTA:

De cauſis iuris lucratiuis.

Acceſsit & Legum quæ in hac Quarta Digeſtorum parte continentur, & Rerum ac uerborum in eadem præcipuè memorabilium, geminus INDEX.

SOC·IESV·BIBL·SEC·COLL·ROM
IHS

Cum Cæſ.Maieſt. & Chriſtianiſs. Gall.Regis gratia & priuilegio, ad annos VI.

certum ſit, pēdere: ideoq; iuriſprudentiam, quemadmodum & orato-
ris actionem, opinionibus non ſcientia contineri arbitrantur. Qua opi
nione oſtendunt, etiam poſt multos labores in iure diſcēdo exhauſtos,
neq; iuris neq; ęquitatis aliquam ſe adeptos cognitionem. Quamuis e-
nim ius, uel æquitas potius in circumſtantijs cauſæ conſiſtat: tamen cir-
cumſtantiæ iſtæ quæ ius uariant, & æquitatem continent, nihil aliud
ſunt, quàm exceptiones, replicationes, duplicationes, &c. quæ legibus
nobis certæ traduntur. Siquidem æquitas (teſte Ariſtotele) nihil aliud
eſt, quàm correctio iuris. Tales autē ſunt omnes exceptiones aduerſus
edicta Prętorum, aduerſus Senatuſconſulta & alias leges ſcriptas à ue-
teribus legislatoribus & Iuriſconſultis ex interpretatione traditæ, & in
libris iuris deſcriptæ. Dum autem exceptiones dico, intelligendæ ſunt
etiam exceptionum replicationes, replicationum duplicationes, & ſic
deinceps, per quas à iure ſummo ſeu ab actione propoſita quaſi per gra
dus ſcalarum ad ius cauſæ uel æquitatem deſcendimus. Iſti autem gra-
dus, hoc eſt, exceptiones, replicationes, duplicationes, &c. quia nō ſunt
ſuo ordine in iure collocati, ſed confuſi atq; diſperſi: nō eſt mirum, nul-
los, aut ſaltem paucos admodum ad ſolidam iuris cognitionem perue-
nire, multosq; ſub authoritate iuris ſcientiæ ſæpe pernicioſiſsimè erra-
re ac labi. In ſumma, quantam legum cōfuſio iuris pariat obſcuritatem,
quantam difficultatem & incertitudinem: quantam contrà legum dige
ſtio, quam molior, lucem, quantam in iure cognoſcendo facilitatem &
iuris certitudinem ſit allatura, Doctor Ioannes Hentzenbergerus, Cel-
ſitudinis tuæ cancellarius, Iureconſultus ſimul & orator præſtantiſsi-
mus, pro ſua prudentia facilè intelligit, quem harum rerum teſtem no-
mino atq; produco: qui pro ea qua præditus eſt integritate, nec ex gra-
tia quidquam falſi loquetur, nec id quod uerum eſt, inuidia quadā diſsi-
mulabit interrogatus. Cuius uel unius teſtimonio Celſitudinem tuam,
quæ eius uiri prudentiam atq; fidem perſpectam habet, cōtentam fore
non dubito. Ego certè in ſpem uenio, Celſitudinem tuam ad exemplum
fratris ſui Guilielmi, principis mei Clementiſsimi, hos meos conatus fa-
uore ſuo atq; clementia amplexuram. Qua ſpe fretus, eidem tuæ Celſi-
tudini Quartam Digeſtorum meorum partem, in qua poſt genera iu-
ris enumerata atq; deſcripta, quaſi alter tomus de cauſis iu-
ris generalibus incipit, nuncupo
atq; addico.

LIBRI TRICESIMISECUNDI, De legatis & fideicommiſsis.

De definitione ac differentia legatorum & fideicommiſſorum: nec non de numero legatorum, utrum ſcilicet uoom an plura ſint legata? Cap.1
De effectibus legati 2
De exceptionibus aduerſus legata 3
De exceptionibus aduerſus legata, ſumptis ex perſona eius à quo legatum relictum eſt 4
De exceptionibus in te legata conſiſtentibus 5
De reliquis exceptionibus aduerſus legata 6
Replicationes genetales aduerſus hactenus propoſitas exceptiones 7
De cauſis amitteodi legati in perſona teſtatoris conſiſtentibus 8
De cauſis amittendi legati io perſona legatarij conſiſtentibus 9
De cauſis amittendi legati in perſona hæredis, & eius à quo legatũ relictum eſt, conſiſtentibus 10
De cauſis amitteodi legati in re legata conſiſtentibus 11
De reliquis cauſis amittendi legati 12
Reliqua de amiſsione legatorum 13

LIBRI TRICESIMITERTIJ, De actionibus, quæ pro legatis & fideicommiſsis perſequendis competunt.

De actione legatorum Cap.1
Aduerſus quos legatorum actio competat? 2
Quid ueoiat in actione legatorum? 3
Quid ueniat in actione legatorum? aliæ regulæ ſecundum legatorum genera diſtinctæ 4
Reliquæ regulæ quæſtionis huius, quid ueoiat in actione legatorum, iuxta ordioẽ alphabeti digeſtæ 5
Quale ueniat in actione legatorum? 6
Quaotum ueniat io actione legatorum? 7
Quando competat actio legatorum ex teſtamento, & quando dies legatorum cedat? 8
De cautionibus ab actore in actiooe legatorum ptæſtandis 9
De reliquis adiunctis actionis legatorum, & officio iudicis 10
Quæ de legatis competat actio, deq; eius actionis adfinibus remedija 11
De cautione legatorum ſeruandorum nomine 12
De miſsione io poſſeſsiooem legatorum ſeruandorum cauſa 13
Si quis omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato uel alio modo poſsideat hæreditatem 14
De legatis præſtandis cootra tabulas boonorum poſſeſsione petita 15

LIBRI TRICESIMIQVARTI, De quibuſdam legati ſpeciebus.

De lege Falcidia Cap.1
De computatione & æſtimatione bonorum legis Falcidiæ gratia facienda 2
De ſeoatuſconſulto Trebelliano 3
De translatione actionum hæreditariarum 4
De conditiooibus & legatis conditionalibus 5
De conditione peodente & deficiente 6
De quibuſdam conditionum ſpeciebus 7
De annuis legatis 8
De alimentis legatis 9
De dote relegata 10
De optione uel electione legata 11
De actione legata, ſeu eo quod ſibi debetur 12
De libetatione legata 13
De peculio legato 14
De legato familiæ relicto, ſeu ne alienetur 15
De facto legato 16

LIBRI TRICESIMIQVINTI, De donationibus.

De definitione ac diuiſionibus dooationis, nec non de eius effectibus Cap.1
De actione donatarij ad rem donatam tradendam 2
De actione ad reuocandam donationem 3
De actione inofficioſæ donatiooia 4
De mortis cauſa donationibus 5
De actione donatarij ad rem mortis cauſa donatam peteodam 6
De actione ad reuocandam mortis caoſa donationem, & rem tepetendam 7
De donatiooibus inter uirum & uxorem 8
De actione ad reuocandom & repetẽdum id quod inter oirum & uxorem inotiliter donatum eſt 9
De actione, ſeu eo quod ſibi debetur donato 10

FINIS.

DIGESTORVM LIBER VICESIMVS OCTAVVS:

DE HAEREDITATE ET BONORUM poſſeßione ex teſtamento.

Hactenus genera iuris cum ſuis cauſis ſpecialibus & actionibus ſunt propoſita atq; deſcripta. Nunc de cauſis generalibus, quibus iſtiuſmodi iura adquirantur, nobis eſt agendum. Sunt autem huiuſmodi cauſæ iuris uel lucratiuæ, uel oneroſæ. De hiſce infrà Parte quinta: de illis uerò in hac Quarta parte diſſerendum erit. Cauſæ itaq; iuris lucratiuæ ſunt ſucceßiones tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato: legata & fideicommiſſa, donationes tum inter uiuos tum mortis cauſa. De quibus ordine dicemus: & primùm quidem de ſucceßionibus ex teſtamento, ſi prius de ſucceßionibus in genere dixerimus.

DE HAEREDITATE IN genere. Cap. I.

I. DEFINITIO HAEREDItatis & hæredis.

DEFINITVR *hereditas l. 24. ff. de uerb. ſignificat. his uerbis:* Nihil aliud eſt hæreditas, quàm ſuccesſio in uniuerſum ius, quod defunctus habuit. *Concordat l. 62. ff. de regulis iuris, hiſce uerbis:* Hæreditas nihil aliud eſt, quàm ſuccesſio in uniuerſum ius, quod defunctus habuerat.

Definitio hæredis proponitur l. 170. ff. de regulis iuris, hiſce uerbis: Hi qui in uniuerſum ius ſuccedunt, hæredis loco habentur. *Concordat l. 9. §. heredes. ff. de heredib. inſtituendis. cuius uerba uide ȷ. cap. 23. reg. 2.*

II. GENVS HAEREDItatis.

Hæreditas nomen iuris eſt. quæ regula approbatur l. 178. §. hæreditas. ff. de uerb. ſignificat. his uerbis: Hæreditas nomen iuris eſt. *Concordat l. 119 ff. eod. tt. his uerbis:* Hæreditatis appellatio ſine dubio continet etiam damnoſam hæreditatem: iuris enim nomen eſt, ſicuti bonorum poſſesſio. *Concordat item l. 208. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. de uerb. ſignificat. Concordat item l. 50. in prin. ff. de petitione hæreditatis, hiſce uerbis:* Hæreditas etiam ſine ullo corpore iuris intellectum habet. *Concordat item l. 1. §. hæreditatis. ff. de bonorum poſſeß. cuius uerba uide ȷ. cap. prox. quæſt. 1.*

III. SPECIES.

I. *Regula. De damnoſa hæreditate. Hæc etiã hæreditatis appellatione continetur. quæ regula approbatur l. 119. ff. de uerb. ſignif. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox.*

II. *Regula. De bonorum poſſeßione proponitur l. 138. ff. de uerb. ſignific. his uerbis:* Hæreditatis appellatione bonorum quoque poſſesſio continetur. *Concordat l. 117. ff. de regul. iuris, hiſce uerbis:* Prætor bonorum poſſeſſorem hæredis loco in omni cauſa habet. *Concordat l. 2. ff. de bonorum poſſeß. cuius uerba uide ȷ. lib. prox. cap. 14. reg. 1. Concordat item Inſt. eod. tt. §. quos autem. cuius uerba uide ȷ. cap. prox. quæſt. 2.*

III. *Regula. De hærede ulteriore: hic etiam hæredis appellatione continetur. quæ regula approbatur l. 65. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Hæredis appellatio non ſolùm ad proximum hæredẽ, ſed & ad ulteriores refertur: nam & hæredis hæres, & deinceps hæredis appellatione continetur. *Concordat l. 170. ff. eod. tt. his uerbis:* Hæredis appellatione omnes ſignificati ſucceſſores credendum eſt, etſi uerbis non ſint expresſi. *Concordat item l. 154. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Qui per ſuccesſionẽ, quamuis longisſimam, defuncto hæredes extiterunt, non minus hæredes intelliguntur, quàm qui principaliter hæredes extiterint. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi in ſubſtitutione hac, Quiſquis mihi hæres erit: hic enim sõ niſi proximus hæres continetur. quæ exceptio approbatur l. 70. ff. de uerb. ſignificat. his uerbis:* Sciẽdum eſt, hæredem etiam per multas ſuccesſiones accipi. nã paucis ſpeciebus hæredis appellatio proximum continet: ueluti in ſubſtitutione impuberis: Quiſquis mihi hæres erit, idem filio meo hæres eſto. ubi hæredis hæres non continetur: quis incertus eſt. Item in lege Aelia Santia filius hæres proximus poteſt libertum paternum ut ingratum accuſare, non etiam ſi hæredi hæres extiterit. Idem dicitur in operarum exactione, ut filius hæres exigere posſit, non ex ſuccesſione effectus. *Concordat exceptioni propoſitæ l. 227. ff. eod. tt. his uerbis:* Ex illa parte edicti,

edicti, Eum quem ei hæredē eſſe oportet, hæredis hęredibus bonorum poſſeſsio nō defertur. *Item in ſubſtitutione, his uerbis:* Quiſquis mihi hæres erit, proximus hæres tantum ſignificatur: imò non tantum proximus hæres, ſed etiam ſcriptus. *Secunda exceptio eſt: Niſi in lege Aelia Santia, qua hæredi libertum paternum ut ingratum accuſare permittitur. Quæ exceptio approbatur uerbis d.l. 70. ſ. except. prox. propoſitis hiſce:* Item in lege, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi in operarum exactione. quæ exceptio approbatur uerbis ibidem propoſitis hiſce:* Idem dicitur, &c. *Quarta exceptio eſt: Niſi in uſufructu hæredibus relicto. quæ exceptio approbatur l. 14. C. de uſufructu. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap. 2. cauſa 1. except. 3.*

IIII. *Regula. Hæredis appellatione legatarius non continetur. quæ regula approbatur l. 7. C. de hæreditar. actionib. cuius uerba uide in Comment. actionum, cap. 5. reg. 5. Concordat l. 13. C. de hæredib. inſtit. cuius uerba uide in Comment. de legatis, cap. 2. reg. 83. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi alia fuerit uoluntas contrahentium uel teſtatoris. quæ exceptio approbatur l. 219. ff. de uerb. ſignificat. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 9. reg. 5.*

V. *Regula. Legitimæ hæreditatis ſpecies dici poteſt hæreditas ex teſtamento. quæ regula approbatur l. 130. ff. de uerb. ſignificat his uerbis:* Lege obuenire hæreditatem non impropriè quis dixerit & eam, quæ ex teſtamento defertur: quia lege X I I tabul. teſtamentariæ hæreditates confirmantur. *Contradicit l. 3. ſ. de illo. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ȷ. parte prox.*

IIII. PROPRIA.

I. *Regula. Hæreditas nondum adita ſuſtinet perſonæ uicem, nō quidem hæredis, ſed defuncti. Quæ regula approbatur l. 22. in fine. ff. de fideiuſſorib. his uerbis:* Hæreditas perſonæ uice fungitur, ſicuti municipium, & curia, & ſocietas. *Concordat l. legatum. 113. ſ. ſeruo. ff. de legatis 1. cuius uerba uide in Comment. de legatis, cap. 3. except. 25. Concordat item l. 34. ff. de adquir. rer. dom. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 2. reg. 8. Concordat item l. 22. ff. de uſucapionib. cuius uerba uide ſ. lib. 22. cap. 5. except. 14. repl. 2. dupl. 2. tripl. 1. Concordat item Inſt. de hæredib. inſtituen. ſ. ſeruus autem, his uerbis:* Nondum adita hæreditas perſonæ uicem ſuſtinet, non hæredis futuri, ſed defuncti. *Concordat demq; Inſt. de ſtipulat. ſeruorum, in prin. his uerbis:* Hæreditas in pleriſq; perſonæ defuncti uicem ſuſtinet. *Concordat item l. 31. ſ. fin. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ȷ. cap. 11. except. 99.*

II. *Regula. Omnis hæreditas, quamuis poſtea adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur. quæ regula approbatur l. 54. ff. de adeunda hæreditate, his uerbis:* Hæres quandoq; hæreditatem adeundo, iam tunc à morte ſucceſsiſſe defuncto intelligitur. *Concordat l. omnia ferè. 153. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Omnia ferè iura hæredum perinde habentur, ac ſi continuò ſub tempus mortis hæredes extitiſſent. *Huius regulæ exempla & exceptiones congeſſit Accurſius in d. l. omnia ferè: quem uide.*

V. CAVSAE EX QVIBVS hæreditas adquiritur.

Huiuſmodi cauſæ enumerantur l. 1. cum legib. ſequentib ff. de petitione hæreditatis, hiſce uerbis: Hæreditas ad nos pertinet aut uetere iure, aut nouo. Vetere, ex lege X I I. Tabularum, uel ex teſtamento, quod iure factum eſt, ſiue noſtro nomine hæredes, ſiue per alium effecti ſumus. Veluti ſi eam perſonam, quæ in noſtra poteſtate ſit, inſtitutam iuſſerimus adire hæreditatem. Sed et ſi Titio, qui Seio hæres extitit, nos hæredes facti ſumus: ſicuti Titij hæreditatem noſtram intendere poſſumus, ita & Seij. Vel ab inteſtato: fortè quòd ſui hæredes defuncto ſumus, uel adgnati, uel quòd manumiſimus defunctum, quodúe parens noſter manumiſit. Nouo iure ſunt hæredes omnes, qui ex ſenatuſconſultis, aut ex conſtitutionibus ad hæreditatem uocantur. *Ex his uerbis tria cauſarum genera, ex quibus hæreditas adquiritur, patent, duo ex iure uetere, ex teſtamento ſcilicet & ab inteſtato: tertium ex iure nouo, ſcilicet ex ſenatuſconſultis & conſtitutionibus Principum. Prima igitur cauſa hæreditatis eſt teſtamentum: de quo ȷ. cap. 3. cum ſequentib. Altera cauſa eſt ab inteſtato: de qua ȷ. lib. prox. Hiſce duab. cauſis concordat Inſt. per quas perſonas cuiq; adquiratur. ſ. fin. his uerbis:* Hæreditatum duplex conditio eſt. Nam uel ex teſtamento, uel ab inteſtato ad nos pertinent. *Tertia cauſa eſt ex iure nouo: ut ex ſenatuſconſulto Orficiano & Tertulliano: ex conſtitutione diui Pij, l. 8. ſ. ſi quis impubes ff. de in officioſo teſtam. cuius uerba uide ȷ. lib. 31. cap. 4. quæſt. 2. except. 30. Quarta cauſa eſt fideicommiſſum. quæ cauſa approbatur l. 5. C. de Senatuſconſul. Trebell. cuius uerba uide ȷ. lib. 32. cap 6. except. 72. Quinta cauſa eſt: Si pater filium naturalem curiæ obtulit, ex eo fit hæres patris. quæ cauſa approbatur l. 4. C. de naturalibus liberis. cuius uerba uide ȷ. lib. proxim. cap. 13. except. 14. replicat. 7. Sexta cauſa uidetur eſſe pactum atq; conuentio de ſuccedendo: uerùm cauſa hæc reprobatur l. 5. C. de pactis conuentis tam ſuper dote, his uerbis:* Hæreditas extraneis teſtamento datur. Cum igitur adfirmes, dotali inſtrumento pactum Interpoſitum eſſe uice teſtamenti, ut poſt mortem mulieris bona eius ad tē pertinerent, quæ dotis titulo tibi non ſunt obligata: intelligis nulla te actione poſſe conuenire hæredes ſeu ſucceſſores eius, ut tibi reſtituātur, quæ nullo modo debētur. *Concordat l. 4. C. de inutilib. ſtipulat. his uerbis:* Ex

eo

eo inſtrumento nullam uos habere actionem, quo contra bonos mores de ſucceſſione furura interpoſita fuit ſtipulatio, manifeſtum eſt: cum omnia quæ contra bonos mores uel in pacto, uel in ſtipulatione dedncuntur, nullius momenti ſint. *Concordat item l.15. C. de pactis, hiſce uerbis:* Pactũ quod dotali inſtrumento comprehenſum eſt, ut ſi patet uita fungeretur, ex æqus portione ea quæ nubebat, cũ fratre hæres patti ſuo eſſet: neq; ullam obligationem contrahere, nec libertatem teſtamenti faciendi mulieris patti potuit auſerre. *Concordat item l.31. in fine. C. de tranſactionib. cuius uerba uide ſ. lib. 9. cap. de tranſact. Cõcordat item l.30. C. de pactis, hiſce uerbis:* De quæſtione tali à Cæſarienſi aduocatione interrogati ſumus. Duabus uel pluribus perſonis ſpes alienæ hæreditaria fuerat ex cognatione fortè ad aos deuoluẽdæ: pactaq; inter eos inita ſunt pro aduentura hæreditate, quibus ſpecialiter declarabatur, ſi ille fuiſſet mortuus, & hæreditaa ad eos perueniſſet, certos modos in eadem hæreditate obſeruati: uel ſi fortè ad quoſdam ex ijs commodum hæreditatis perueniſſet, pactiones certas euenire. Et dubitabatur, ſi huiuſmodi pacta ſeruari oporteret. Faciebat autẽ eis quæſtionem, quis adhuc ſuperſtite eo, de cuius hæreditate ſperabatur, huinſmodi pactio proceſsit: & quia nõ ſunt ita cõſecta, quaſi omnimodo de hæreditate ad eos peruẽtura, ſed ſub duabus cõditionibus compoſita ſunt: Si ille mortuus fuerit. &, Si ad hæreditatem uocẽtur ij, qui pactionem fecerunt. Sed nobis omnes huiuſmodi pactiones odioſæ eſſe uidentur, & plenæ triſtiſsimi & periculoſi euentus. Quare enim quodam uiuente & ignorante, de rebus eius quidam paciſcentes conueniunt? Secundum itaq; ueteres regulas ſancimus, omnimodo huiuſmodi pacta, quæ contra bonos mores inita ſunt, repelli, & nihil ex his pactionibus obſeruari: niſi ipſe fortè, de cuius hæreditate pactũ eſt, uoluntatem ſuam eis accommodauerit, & in ea uſq; ad extremum uitæ ſuæ ſpacium perſeuerauerit. tunc enim ſublata acerbiſsima ſpe, licebit eis, illo ſcilicet & iubente, eiuſmodi pactiones ſeruare. Quod eriam anterioribus legibus & conſtitutionibus nõ erat incognitum, licet à nobis clarius eſt introductum. Iubemus etenim neq; donationes talium rerũ, neq; hypothecas penitus eſſe admittendas, neq; alium quenquã cõtractum: cum in alienis rebus contra domini uolũtatem aliquid fieri uel paciſci, ſecta horum temporum non patitur. *Hactenus leges quibus cauſa propoſita reprobatur, enumeratæ ſunt. Planè eius regulæ, quæ cauſa propoſita reprobatur, exceptio prima hæc eſt: Niſi is de cuius hæreditate pactum factum eſt, conuentioni conſenſerit, in eoq; conſenſu uſq; ad finem uitæ perſeuerauerit: tunc enim pactum de futura ſucceßione ualet. quæ exceptio approbatur uerbis d.l.30. iam propoſitis hiſce:* Niſi ipſe fortè, de cuius hæreditate pactum eſt, uoluntatem ſuam eis accommodauerit, & in ea uſq; ad extremum uitæ ſuæ ſpacium perſeuerauerit. tunc enim ſublata acerbiſſima ſpe, licebit eis, illo ſcilicet & iubente, eiuſmodi pactiones ſeruare. *Similis exceptio habetur in donationibus inter uirum & uxorem: de qua uide ſ. lib. 15. cap. 8. except. 19. Secunda exceptio eſt: Niſi milites inter ſe de futura ſucceßione pactum fecerint. quæ exceptio approbatur l.19. C. de pactis, his uerbis:* Licet inter priuatos huiuſmodi ſcriptum, quo comprehenditur, ut is qui ſuperuixerit, alterius rebus potiatur, ne donationis quidem mortis cauſa geſtæ efficaciter ſpeciem oſtendat: tamen cum uoluntas militum, quæ ſuper ultimo uitę ſpiritu, deq; familiaris rei decreto quoquomodo cõtemplatione mortis in ſcripturam deducitur, uim poſtremi iudicij obtineat: propoſnasq; te & fratrem tuum, ad diſcrimen prælij pergentes, ob communem mortis fortunam inuicem eſſe pactos, ut ad eum qui ſuperſtes fuiſſet, res eius cui caſus finem uitæ attuliſſet, pertinerent: exiſtente cõditione, intelligitur ex fratris tui iudicio, quod principalium conſtitutionum prompto fauore firmatur, etiam rerum eius compendium ad te delatum eſſe. *Septima cauſa uidetur: Si quis aliquem hæredem ſuum ſibi relicturum iactauerit. Hæc cauſa reprobatur Inſt. quib. modis teſt. infir. §. fin. ibi: Neq; ex nuda. cuius uerba uide ſ. cap. 17. repl. 5. Cõcordat l. ult. ff. qui teſt. facere poß. his uerbis:* Eius bona qui ſe Imperatorem facturum hæredem eſſe iactauerit, à fiſco occupari non poſſunt. *Octaua cauſa uidetur: Si ab aliquo quid ſit legatum. Et hæc cauſa reprobatur l.63. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Hæreditas ad Statium primum nullo iure pertinet, cum inſtitutus hæres non ſit: nec quidquam ei prodeſt, quòd ab eo aliquid legatum eſt, aut libertus ei defuncti teſtamento commendatus eſt, &c.

VI. EFFECTVS HAEREDITATIS, & hæredum iura.

1. *Regula. Hæres eiuſdem iuris eſt, cuius fuit defunctus. Quæ regula approbatur l.59. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Hæredem eiuſdem poteſtatis iuriſq; eſſe, cuius fuit defunctus, conſtat. *Concordat l.117. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui in ius dominiumúe alterius ſuccedit, iure eius uti debet. *Cõcordat item l.185. ff. eod. tt. his uerbis:* Quod ipſis qui contraxerunt obſtat, & ſucceſſoribus eorum obſtabit. *Concordat item l.198. §. cũ quis. ff. eod. tt. his uerbis:* Cum quis in alicuius

locum

locum ſucceſſerit : non eſt æquum ei nocere hoc, quod aduerſus eũ non nocuit, in cuius locum ſucceſſerit. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ius aliquod perſonale defunctus habuerit. hoc enim ad hæredem eius non tranſit. quæ exceptio approbatur exemplo priuilegiorũ l. 196. ff. d. tt. cuius uerba uide ĩ. lib. 2. cap. 9. de cõſtit. perſ. quæſt. 2.*

II. *Regula: Nemo plus iuris ad hæredem transferre poteſt, quàm ipſe habet. quæ regula approbatur l. 162. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Nemo plus cõmodi hæredi ſuo relinquit, quàm ipſe habuit. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ĩ. lib. 24. cap. 1. quæſt. ult. reg. 1.*

III. *Regula: Per hæreditatẽ actio hæredi adquiritur. quæ regula approbatur l. 1. §. deniq;. ff. de iniurijs, his uerbis:* Iulianus ſcribit, ſi corpus teſtatoris ante aditá hæreditatẽ detentum ſit: adquiri hæreditati actionẽ, dubium nõ eſſe. Ideóq; putat, etſi ante hæreditatẽ aditá ſeruo hæreditario iniuria facta fuerit. nam per hæreditatem actio hęredi adquiritur. *Plura de hæredum iure & officijs uide J. lib. prox. cap. 12. item lib. 30.*

DE BONORVM POSSESSIOnis in genere. Cap. II.

I. *Definitio bonorum poſſeßionis proponitur l. 3. §. hæreditatis. ff. de bonorum poſſeßionib. his uerbis:* Hæreditatis, bonorumúe poſſeſsio (ut Labeo ſcribit) non uti rerum poſſeſsio accipienda eſt. Eſt enim iuris magis quàm corporis poſſeſsio. Deniq; etſi nihil corporale ſit in hæreditate, attamen rectè eius bonorum poſſeſsionem agnitam, Labeo ait. Bonorum igitur poſſeſsionẽ ita rectè definiemus, ius perſequendi retinendiq; patrimonij, ſiue rei quæ cuiuſq; cum moritur, fuit.

II. GENVS BONORVM poſſeſsionis.

Hæreditas eſt pretoria. quæ regula approbatur Inſt. de bonor. poſſeſ. §. quos autẽ, his uerbis: Quos ſolus Prætor uocat ad hæreditatem, hæredes quidem ipſo iure non fiunt. Nam prætor hæredem facere non poteſt. Per legẽ enim tantùm, uel ſimilem iuris conſtitutionẽ hæredes fiunt, ueluti per Senatuſcõſulta & conſtitutiones principales. Sed cũ eis Prætor dat bonorum poſſeſsionẽ: loco hæredum conſtituuntur, & uocantur bonorum poſſeſſores. *Concordant ea quæ habentur ĩ. cap. prox. quæſt. 3. reg. 2.*

III. *Ratio & uſus bonorum poſſeßionis proponitur Inſt. d. tt. in prin. his uerbis:* Ius bonorũ poſſeſsionis introductũ eſt à Prętore emẽdandi ueteris iuris gratia. Nec ſolùm in inteſtatorũ hæreditatib. uetus ius Prætor eo modo emendauit, ſicut ſuprà dictũ eſt : ſed in eorũ quoq;, qui teſtamento facto deceſſerint. Ná ſi alienus poſthumus hæres fuerit inſtitutus: quamuis hæreditatẽ iure ciuili adire non poterat, cum inſtitutio nõ ualebat: honorario tamẽ iure bonorũ poſſeſſor efficiebatur, uidelicet cũ à Prætore adiuuabatur. Sed & is à noſtra cõſtitutione hodie rectè hæres inſtituitur, quaſi & iure ciuili nõ incognitus. Aliquádo tamẽ neq; emendádi neq; impugnádi ueteris iuris, ſed magis cõfirmandi gratia Prætor pollicetur bonorũ poſſeſsionẽ. Ná illis quoq;, qui rectè teſtamento facto hæredes inſtituti ſunt, dat ſecũdũ tabulas bonorũ poſſeſsionẽ. Itẽ ab inteſtato ſuos hæredes & adgnatos ad bonorũ poſſeſsionem uocat. Sed & remota quoq; bonorũ poſſeſsiõe, ad eos pertinet hæreditas iure ciuili. Adhuc autẽ & alios cõplures gradus Prętor fecit in bonorũ poſſeſsionib. dádis, dũ id agebat, ne quis ſine ſucceſſore moreretur. Ná anguſtiſsimis finibus conſtitutũ per legẽ XII. Tabularũ ius percipiendarũ hæreditatũ, Prætor ex bono & ęquo dilatauit. *Au Imp.* Aliquando tamen neq; emendandi, neq; impugnandi ueteris iuris, ſed magis confirmandi gratia Prætor pollicetur bonorum poſſeſsionem. *Huic concordat l. 6. §. penult. ff. eod. tt. his uerbis:* Legum quoq; tuendarum cauſa dat bonorum poſſeſsionem.

IIII. *Diuiſio & ſpecies bonorũ poſſeßionis proponuntur Inſt. de bonorũ poſſeßionibus. §. ſunt autẽ uſq; ad §. cum igitur plures, his uerbis:* Sunt bonorũ poſſeſsiones ex teſtamẽto quidẽ hę. Prima, quæ prętеritis liberis datur, uocaturq; Cõtra tabulas. Secũda, quam omnib. iure ſcriptis hæredib. Prętor pollicetur, ideoq; uocatur Secundũ tabulas. Et cùm de teſtamẽtis prius locutus eſt, ad inteſtatos tranſitum fecit. Et primo loco ſuis hæredibus, & ijs qui ex edicto Prætoris inter ſuos hæredes connumerantur, dat bonorum poſſeſsionem, quæ uocatur Vnde liberi. Secundo legitimis hæredibus. Tertio decem perſonis, quas extraneo manumiſſori præferebat. Sunt autem decem perſonę hæ: Pater, mater, auus, auia tam paterni quàm materni, item filius, filia, nepos, neptis tam ex filio quàm ex filia, frater, ſoror ue, conſanguinei uel uterini. Quarto cognatis proximis. Quinto tanquam ex familia. Sexto patrono patronæq;, liberiſq; eorum & parentibus. Septimo uiro & uxori. Octauo cognatis manumiſſoris. Sed eas quidem prætoria introduxit iuriſdictio : à nobis tamen nihil incurioſum prætermiſſum eſt. Sed noſtris conſtitutionibus omnia corrigentes, Contra tabulas quidem, & Secundum tabulas bonorum poſſeſsiones admiſimus, ut pote neceſſarias conſtitutas: nec non ab inteſtato Vnde liberi, & Vnde legitimi, bonorum poſſeſsiones. Quæ aũt in Prætoris e-

dicto

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

dicto quinto loco poſita fuerat,id eſt, Vnde decẽ perſonæ,eá pio propoſito & compendioſo ſermone ſuperuacuá oſtendimus. Cùm enim prçfata bonorũ poſſeſsio decẽ perſonas prçponebat extraneo manumiſſori:noſtra cõſtitutio,quam de emácipatione liberorũ fecimus,omnib. parentib.eiſdemq; manumiſſorib. cõtracta fiducia manumiſsionẽ facere dedit:ut ipſa manumiſsio eorũ hoc in ſe habeat priuilegiũ, & ſuperuacua fiat ſupradicta bonorũ poſſeſsio.Sublata igitur prædicta quinta bonorũ poſſeſsione,in gradũ eius ſextá antea bonorũ poſſeſsionẽ induximus, & qntá fecimus,quam Prçtor proximis cognatis pollicetur. Cũq; antea fuerat ſeptimo loco bonorũ poſſeſsio Táquá ex familia, & octauo Vnde patroni patronæq;, & parẽtes eorũ:utráq; per conſtitutionẽ noſtrá quá de iure patronatus fecimus, penitus euacuauimus.Cùm enim ad ſimilitudinẽ ſucceſsionis ingenuorũ, libertinorũ ſucceſsiones poſuimus, quas uſq; ad quintũ gradũ tãtummodo coartauimus,ut ſit aliqua inter ingenuos & libertinos differentia:ſufficit eis tam cõtra tabulas bonorum poſſeſsio,quàm Vnde legitimi & Vnde cognati,ex quib.poſſunt ſua iura uindicare, omni ſcrupuloſitate & inextricabili errore iſtarũ duarum bonorũ poſſeſsionũ reſoluto.Aliam uerò bonorũ poſſeſsionẽ,quæ Vnde uir & uxor appellatur,& nono loco inter ueteres bonorũ poſſeſsiones poſita fuerat,& in ſuo uigore ſeruauimus, & altiore loco,id eſt,ſexto eá poſuimus: decima quoq; bonorũ poſſeſsione, quæ erat Vnde cognati manumiſſoris,propter cauſas enumeratas meritò ſublata:ut ſex tantũmodo bonorũ poſſeſsiones ordinariæ permaneát,ſuo uigore pollentes.Septima eas ſecuta, quá optima ratione Prætores introduxerunt. Nouiſsimè enim permittitur edicto ijs etiá bonorũ poſſeſsio, quib. ut detur,lege,uel Senatuſconſulto,uel cõſtitutione cõprehẽſum eſt: quam neq; bonorũ poſſeſsionibus quæ ab inteſtato ueniunt,neq; ijs quæ ex teſtamẽto ſunt,Prætor ſtabili iure cõnumerauit: ſed quaſi ultimũ & extra ordinariũ auxiliũ(prout res exegit)accõmodauit,ſcilicet ijs qui ex legibus,Senatuſcõſultis, cõſtitutionibusúe principũ,ex nouo iure uel ex teſtamento, uel ab inteſtato ueniunt. *Concordat l.6.§.bonorũ.ff.eod tt.his uerbis:* Bonorũ poſſeſsionis beneficiũ,multiplex eſt:ná quædá bonorũ poſſeſsiones cõpetunt contra uoluntatẽ, quædá ſecundũ uolũtatẽ defunctorũ: nec nõ ab inteſtato habentib. ius legitimum, uel nõ habentib. propter capitis deminutionẽ.quáuis enim iure ciuili deficiát liberi, q pptet capitis deminutionẽ deſierint ſui eſſe hæredes:propter æquitatẽ tamẽ reſcindit eorũ capitis deminutionẽ Prætor.

Tabula bonorum poſſeſsionis ſpecies continens.

Bonorũ poſſeſsio eſt aut	*Ordinaria, uel*	*Ex teſtamẽto: ut eſt bonor. poſſeſſio*	1 *Secundum tabulas.*
			2 *Contra tabulas.*
		Ab inteſtato: ut eſt bonorũ poßeſſio	3 *Vnde liberi.*
			4 *Vnde legitimi.*
			5 *Vnde proximi cognati.*
			6 *Vnde uir & uxor.*
	7 *Extraordinaria.*		

V. ADFINE BONORVM POSſeſsionis remedium.

Adfine remedium eſt legitima hæreditas.quæ regula approbatur l. 4. C.de legitimis hæredibus, his uerbis: Si aut nullũ teſtamẽtũ nepos patrui tui ordinauit,aut intra quatuordecim annos cõſtitutus fecit, & adgnationis iure ſucceſsio eius tibi delata eſt:etiá citra bonorũ poſſeſsionis ſubſidiũ legitimo iure ſubnixus es. *Concordat l.3.C.ad Senatuſ.Orficianũ,his uerbis:* Matri inteſtatò defunctæ ſecũdum Orficianum Senatuſconſultũ, citra bonorũ poſſeſsionẽ filia pro hærede gerẽdo ſuccedere nõ prohibetur. *Cõcordat itẽ l.3. ff.unde legitimi,his uerbis:* Generaliter ſciẽdũ eſt,quotieſcũq; uel lex uel ſenatus defert hçreditatẽ,nõ etiá bonorũ poſſeſsionẽ:ex hac parte peti eá oportere.Cũ uerò etiá bonorum poſſeſsionem dati iubet, tum & ex illa parte, qua ex legibus peti deberet, ſed & ex hac parte poterit.

VI. CAVSAE EX QVIBVS BONOrum poſſeſsio cõpetit,cum ſuis exceptionibus: item quibus & pro qua parte competit, quidúe in eam ueniat,&c.

Ex quibus cauſis datur legitima hæreditas, ex ijſdẽ etiam bonorũ poſſeßio cõpetit: quæq; illius ſunt exceptiones,huius quoq; eſſe poſſunt. quæ regula cũ ex uerbis d.l.3. ff. unde legitimi,tá propoſitis cõſtat: tũ approbatur etiá l.12.in fine. ff. de bonorũ poſſeß. his uerbis: Vbicunq; lex uel ſenatuſconſultum,uel cõſtitutio capere hæreditatẽ prohibet,& bonorũ poſſeſsio ceſſat. *Cum ergo tanta legitimæ hæreditatis & bonorũ poſſeßionis ſit adfinitas,utriuſq; leges coniungá,& ſub ijſdẽ locis tá legitimæ hæreditatis quàm bonorum poſſeßionis iura proponam: præſertim cum (ut Imp. Iuſtinianus Inſt. de teſt.ordinand.§.ſed quum paulatim, ait) tá ex uſu hominũ quàm ex conſtitutionũ emendationib.cœpit in unam conſonantem ius ciuile & prætoriũ iungi.*

DE

DE TESTAMENTIS.

Cap. III.

Quoniam hæreditas omnis uel ex teſtamento competit, uel ab inteſtato: prius de teſtamentis nobis differendum eſt.

I. *Definitio teſtamenti proponitur l. 1. ff. qui teſtamentum facere poßint, his uerbis:* Teſtamentum eſt uoluntatis noſtræ iuſta ſenteutia, de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri uelit.

II. *Ratio nominis proponitur Inſt. de teſtamentis ord. in prin. his uerbis:* Teſtamentum ex eo appellatur, quòd teſtatio mentis ſit.

III. DIVISIONES teſtamenti.

I. *Diuiſio habetur Inſt. d. tt. §. 1. his uerbis:* Vt nihil antiquitatis penitùs ignoretur, ſciendum eſt, olim quidem duo genera teſtamétorum in uſu fuiſſe: quorum altero in pace & ocio utebantur, quod calatis comitijs appellabatur: altero cú in prælium exituri eſſent, quod procinctum dicebatur. Acceſsit deinde tertium genus teſtamentorum, quod dicebatur per æs & libram: ſcilicet, quod per emancipationem, id eſt, imaginariam quandam uenditionem agebatur, quinq; teſtibus & libripende ciuibus Romanis puberib. præſentibus, & eo qui familiæ emptor dicebatur. Sed illa quidé priora duo genera teſtamentorum ex ueteribus temporibus in deſuetudiné abiecrunt: quod uerò per æs & libram fiebat, licet diutius permanſerit, attamē partim & hoc in uſu eſſe deſijt. Sed prędicta quidem nomina teſtamentorum ad ius ciuile referebantur. Poſtea uerò ex edicto Prætoris forma alia faciendorum teſtamentorũ introducta eſt. Iure enim honorario nulla mancipatio deſiderabatur, ſed ſeptem teſtium ſigna ſufficiebant: cum iure ciuili ſigna teſtium non eſſent neceſſaria. Sed quũ paulatim, &c. *Reliqua uerba uide J. cap. 8. in prin.*

II. *Diuiſio in teſtamentum iuſtum & iniuſtum, proponitur l. 2. §. 1. ff. teſtamenta quemad. aperiãtur, his uerbis:* Teſtamentum propriè illud dicitur, quod Iure perfectum eſt: ſed abuſiuè teſtamenta quoq; ea appellamus, quæ falſa ſunt, uel iniuſta, uel irrita, uel rupta: itémq; imperfecta ſolemus teſtamenta dicere.

III. *Diuiſio in teſtamentum ſcriptum & nuncupatiuum, proponitur Nouell. c. 1. §. quoniam uerò, his uerbis:* Duplex ratio teſtamétorum exiſtit, ut uel in diſpoſitionem ſcripto cõprehenſam deferatur, uel in uoluntatem ſine ſcripto conſiſtentem.

IIII. PARTES teſtamenti.

Prima regula. De eo quod ad teſtamentum factum eſt: hoc pars teſtamenti cenſetur. quæ regula approbatur l. 2. §. ad cauſam. ff. teſtamenta quemad. aperiantur, his uerbis: Ad cauſam teſtamenti pertinere uidetur id quodcunq; quaſi ad teſtamentum factum eſt, in quacunq; materia fuerit ſcriptum, quod cõtineat ſupremam uoluntatem. Et tam principales quàm ſecundæ tabulæ edicto continentur.

Secunda regula. De ſecundis tabulis proponitur uerbis iam dictis hiſce: Et tã principales quàm ſecundæ tabulæ edicto continentur. *Concordat l. 11. ff. eod. tt. his uerbis:* Sicut codicilli pars intelliguntur teſtamenti, ita ſecundæ tabulæ principalium tabularum partē obtinere uidentur.

Tertia regula. De codicillis, qui & ipſi partes ſunt teſtamenti. quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Sicut codicilli pars intelliguntur teſtamenti. *Concordat l. 14. ibi: quod codicilli. ff. de iure codicillorum, cuius uerba uide J. lib. 32. cap. 4. except. 39. Concordat item l. 16. §. ad teſtamentum. ff. eod. tt. his uerbis:* Ad teſtamentum, quod quoquo tempore fecerit, pertinent codicilli.

V. PROPRIVM teſtamenti.

Proprium teſtamenti eſt hæredis inſtitutio. quæ regula approbatur l. 14. C. de teſtamentis, hiſce uerbis: Non codicillum, ſed teſtamentum auiam ueſtram facere uoluiſſe, inſtitutio & exhæredatio facta probãt euidenter. *Concordat l. 13. §. fin. ff. de iure codicillorum, his uerbis:* Voluntatis quæſtio ex ſcripto plerunque declarabitur. Nam ſi fortè à Titio legata reliquit, & ſubſtitutum adſcripſit, ſi hæres non extitiſſet: ſine dubio non codicillos, ſed teſtamentum facere uoluiſſe intelligetur. *Concordat item Inſt. de legatis. §. ante hæredis. ibi quia teſtamenta, his uerbis:* Teſtamenta uim ex inſtitutione hæredis accipiunt, & ob id ueluti caput atq; fundamentum intelligitur totius teſtamenti hæredis inſtitutio. *Vide item J. cap. 11. except. 81.*

VI. ACCIDENTIA teſtamento.

I. *Regula. De teſtamenti factione. Hæc non priuati, ſed publici iuris eſt. quæ regula approbatur l. 3. ff. qui teſtament. facere poß. his uerbis:* Teſtaméti factio non priuati, ſed publici iuris eſt. *De forma teſtamenti clauſi faciendi, uide J. ca. 9. except. 53. repl. 2.*

II. *Regula. De teſtibus ei qui teſtari uolet, à magiſtratu præbendis, proponitur l. 22. ff. de teſtibus, his uerbis:* Curent magiſtratus cuiuſque loci teſtari uolentibus, & ſeipſos & alios teſtes uel ſignatores præbere: quo facilius negocia explicentur, & probatio rei ſalua ſit. *Reliqua ad teſtamenti factionem pertinentia, uide J. inter exceptiones.*

III. *Regula. Teſtamenti inſtrumentum uniuerſorum eſt, quibus quid illic eſt adſcriptum: quin potius publicum eſt inſtrumẽtum. Quæ regula approbatur l. 2. in prin. ff. teſtamenta quemad. aperiantur, his uerbis:* Tabularum teſtamenti inſtrumentũ nou eſt unius hominis, hoc eſt, hęredis: ſed uniuerſorũ, quib. quid illic adſcriptũ eſt. Qoin potiꝰ publicũ eſt inſtrumẽtũ.

IIII. *Regula. De teſtamenti tabulis deponendis. Apud quem deponendæ ſint, definitur l. 4. §. fin. ff. fa miliæ Erciſcundæ, his uerbis:* Tabulas teſtamenti debebit aot apod eũ qoi ex maiore parte hæres eſt, iubere manere, aut in ædem deponi. Nam & Labeo ſcribit, uendita hęreditate, tabulas teſtamenti deſcriptas deponi oportere. Hæredem enim exemplũ debere dare: tabulas uərò authenticas ipſum tenere, aut in ædem deponere. *Alia de eadem re proponitur regula l. ult. ff. de fide inſtrumentorum, his uerbis:* Si de tabulis teſtamenti deponendis agatur, & dubitetur eui eas deponi oporter: ſemper ſeuiorem iuniori, & amplioris honoris inferiori, & marem fœminæ, & ingenuum libertino præferemus. *Alia eius rei regula proponitur l. 8. §. ſed quia, in fine. C. qui teſtamenta facere poßunt. cuius uerba uide J. cap. 6. except. 9. Item alia de eadem re regula habetur l. 18. C. de teſtamentis, & quemadmodum, his uerbis:* Teſtamenta omuia cæteraq; quæ apud officium cenſuale publicari ſolent, in eodem reſeruentur, nec uſquã permittatur fieri olla translatio. Mos nãq; retinendus eſt fideliſsimæ uetuſtatis: quẽ ſi quis in hac urbe uoluerit mutare, irritam mortuorũ uideri faciet uoluutatem. *Poſtremò eadem de re proponitur regula l. 5. C. communia utriuſq; iudicij tã familiæ, &c. his uerbis:* De inſtrumeutis, quę cõmunia fratrem ueſtrũ tenere proponitis, Rector prouinciæ aditus, apud quẽ collocari debeãt, ęſtimabit.

V. *Regula. Accidunt præterea teſtamentis duæ actiones. Vna de teſtamenti tabulis aperiendis, inſpiciendis, & deſcribendis: altera de tabulis exhibendis. item accidunt teſtamẽtis exceptiones aduerſus ea. de quibus omnibus ordine eſt dicendum.*

DE TESTAMENTI TAbulis aperiendis, inſpiciendis & deſcribendis. Cap. IIII.

I. *Ratio huius actionis proponitur l. 1. §. ratio. ff. teſtamenta quemad. aperiantur, his uerbis:* Ratio huiûs edicti maniſeſta eſt: neque enim ſine iudice tranſigi, neq; apud iudieem exquiri ueritas de his eoutrouerſijs, quæ ex reſtamento proficiſcuntur, aliter poteſt, quã inſpectis cognitisq; uerbis teſtamenti.

II. CAVSAE EX QVIBVS actio propoſita detur.

I. *Cauſa. Si quis tabulas teſtamenti inſpicere, uel etiam deſcribere deſiderat. Hæc cauſa approbatur l. 1. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Omuibus quicunq; deſiderant tabulas teſtamenri inſpicere, uel etiam deſeribere, inſpiciendi deſcribendiq; poteſtatem facturum ſe Prætor pollicetur, quod uel ſuo uel alieno nomine deſideranri, tribuere eom manifeſtum eſt. *Concordat l. 2. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. quæſt. 9. reg. 1.*

II. *Cauſa. Si controuerſia ex teſtamento pendeat. Hæc cauſa approbatur d. l. 1. §. ratio. cuius uerba uide ꝫ. quæſt. prox.*

III. *Cauſa. Si dubitetur cui demandata ſit in teſtamento uẽtris curatio. Hæc cauſa apprabatur l. 9. ff. d. tt. his uerbis:* Si mulier uentris nomine in poſſeſsione ſit, aperiendæ ſuut ſecundæ tabulæ, ut ſciatur cui demaodata ſit curatio.

Exeeptiones dictarum cauſarum generales.

I. EXCEPTIO: *Niſi quis ſignatorum neget ſe ſigillum ſuum agnoſcere. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. fin. ff. teſtamenta quemad. aperiantur, his uerbis:* Si quis ſe neget ſigillum ſuũ agnoſcere, non ideo quidem minus aperiuntur tabulæ, licet aliàs ſuſpectæ fient.

II. EXCEPTIO: *Niſi teſtamentum iniuſtũ ſit, ruptum uel irritũ factum. Et hæc exceptio reprobatur l. 2. §. 1. ff. eod. tt. cuius uerba uide ꝫ. cap. prox. quæſt. 3. diuiſ. 2.*

III. EXCEPTIO: *Niſi non principale teſtamentum, ſed quid aliud ad teſtamentum pertinens, aperiri petatur. Hæc exceptio reprobatur l. 4. C. quemad. teſt. aperiantur, his uerbis:* Codicillos ſeu ſcripturam quolibet tenore formatam, ea oportebit obſeruatione in publicũ proferri, qua teſtamenta panduntur. *Concordat d. l. 2. §. ad cauſam. cuius uerba uide ꝫ. cap. prox. quæſt. 4. reg. 1.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi facultas inſpiciendi actori ſemel ſit data. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi non legendi facultas ſit data. quæ replicatio approbatur d. l. 2. §. inſpectio, his uerbis:* Inſpectio tabularum etiam lectionem earum indicar. *Secunda replicatio eſt: Niſi alterius inſtrumenti. quã quod antea apertum fuit, inſpiciẽdi facultas petatur. Hæc replicatio approbatur exemplo l. ult. ff. teſtamenta quemad. aperiantur, his uerbis:* Si quis fecerit teſtamẽtũ, & exemplũ: exẽplo eius quidẽ aperto, oondũ apertum eſt teſtamentũ. Quòd ſi authenticum patefactum eſt, totum apertum eſt. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cum antea authenticum apertum eſſet, nunc exemplum eius aperiri petatur. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi authenticum patefactum eſt, totum apertum eſt. *Concordat l. 10. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si in duobus exemplarijs ſeriptum ſit teſtameutum: alterutto patefacto,

facto, apertæ ſunt tabulæ.

Tertia replicatio uidetur eſſe: Niſi à non competente perſona teſtamentum fuerit apertum. Hæc replicatio reprobatur d.l.10.§.1. bis uerbis: Si ſui natura tabulæ pateſactæ ſuot, apertum uideri teſtamentum non dubitatur. non enim quærimus à quo aperiantur.

V. EXCEPTIO: *Niſi teſtator adhuc uiuat. Hæc exceptio approbatur l.2.§.ſi dubitetur. ff. teſt. quemad. aperiantur, his uerbis:* Si dobitetur utrum uiuat ao deceſſerit is, cuios quis quod ad cauſam teſtamenri pertinet, inſpici deſcribiq́; poſtulat: dicendum eſt, Prætorem cauſa cognita ſtatuere id debere, ut ſi liquerit eum uiuere, non permittat inſpici tabulas: oe ſi ipſam ſcripturam qois inſpiciat, uel ſuggillet, oel quid aliud ex tabulis uelit ſpectare.

VI. EXCEPTIO: *Niſi actor prius de calumnia non iuret. quæ exceptio approbatur leg.3.C. eod.tt. cuius uerba uide J.queſt.5.reg.4.*

III. QVIBVS ACTIO propoſita competat?

Omnibus deſiderantibus. quæ regula approbatur l.1. in prin. ff. teſt. quemad. aper. cuius uerba uide ſ. queſt. prox. cauſa 1.

IIII. QVIBVS PRAESENtibos, & apud quem competat, tabulæq́; ſiot aperiendæ?

I. Regula. *De præſentia ſignatorum proponitur l.4. cum trib. legib. ſequẽtib. ff. teſtam. quemad. aper. his uerbis:* Cum ab initio aperiendæ ſunt tabulæ, Prætoris id officium eſt, ut cogat ſignatores conuenire, & ſigilla ſua recognoſcere, uel negare ſe ſignaſſe. publicè enim expedit ſuprema hominum iudicia exitum habere. Sed ſi maior pars ſignatorum ſuerit inoenta, poterit ipſis interuenientibus reſignari teſtamentum, & recitari. Sed ſi quis ex ſignatoribus aberit, mitti debent tabulæ teſtamenti ubi ipſe ſit, uti agnoſcat. nam reuocari eom agnoſcendi cauſa, onerosom eſt: quippe ſæpe cum magna captione à rebus noſtris auocamor: & eſt iniquum, damnoſom cuique eſſe officium ſuum. Nec ad rem pertinet, unus abſit, an omnes. Et ſi fortè omnibos abſentibus cauſa aliqua aperire tabulas urgeat, debet proconſul curare, ot interuenientibus optimæ opinionis uiris aperiantur: & poſt deſcriptum & recognitum factum, ab ijſdem quibus interuenienribus apertæ ſunt, obſignentor: tunc deinde eò mittantur, ubi ipſi ſignatores ſunt, ad inſpicienda ſigilla ſua.

II. Regula. *Si ipſi ſignatores abſunt, alij honeſti uiri conuocandi ſunt, quibus præſentibus tabulæ aperiantur & deſcribantur. quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Et ſi fortè omnibos abſentibus cauſa aliqua aperire tabulas urgeat, &c. *Concordat l.2.C.eod.tt. his uerbis:* Teſtamenti tabulas ad hoc tibi à patre datas, ut in patriam proferantur, adfirmans: potes illoc proferre, ut ſecundum leges moresq́; locorum inſinuentur: ita ſcilicet, ut teſtibus oon præſeotibos, adire prius pro tribunali uel per libellum Rectorem prouinciæ procures: ac permittente eo, uiros hoceſtos adeſſe facias, quibos præſentib. aperiantur, & ab his rurſus obſignentur.

III. Regula. *Ne apud alium quàm apud magiſtrum cenſus teſtamenti tabulæ aperiantur, proponitur l.23.C.de teſtamentis, his uerbis:* Conſulta diualia, quibus conſideratè proſpectum eſt, ne uoluotates ultimę deficientium in hac regia urbe confectæ, apod alium aperiri poſsint, qoàm apud oirum clariſsimũ pro tempore cenſus magiſtrum, monumentis interuenientibus pro iuris ordine, néue in hæreditate, cuios ſumma centum aureorom precium non excedit, mercedis quidquam aut ſumptuum, cenſum adminiſtrãtes, aot cenſualis apparitio ſoper intimandis ijſdem elogijs audeant adſequi: firma nunc qooq; dicimus, ac repetita promulgatiooe, oon ſolùm iudices quorumlibet tribunalium, uerùm etiam deſenſores eccleſiarum, quos turpiſsimó intimationis genus irrepſerat, præmonendos cẽſemus, ne rem atringant, quæ nemini prorſus omnium, ſecundum conſtitutionum præcepta, quàm ceoſos magiſtro comperit. Abſurdum eſt nanq;, ſi promiſcuis actibus rerum turbentur officia, & alij creditum alius ſubtrahat: & præcipuè clericis, quibus obprobrium eſt, ſi peritos ſe uelint diſceptationom eſſe forenſium. Pœna etiam temeratoribus præſentis ſanctionis feriendis quinquaginta librarum auri. Nec enim concedendum eſt, ut ſuprema uota deficientiom reprehenſionis quidquã ex incongrua inſinuatione contrahaot, dum res ab incongruis uſurpatur audacter.

V. QVID VENIAT, SEV quarum rerum inſpiciendi deſcribendiq́; copia ſit danda?

I. Regula. *De eo quod ad teſtamentum pertinet, proponitur l.2.§.ad cauſam. ff. teſtam. quemad. aper. cuius uerba uide ſ.cap.prox.queſt.4. reg.1.*

II. Regula. *De exemplo & authentico proponitur l.ult. ff. eod. tt. cuius uerba cum concordantib. uide ſ. queſt.2.except.4.repl.2.*

III. Regula. *De pupillaribus tabulis. Hæ non ſunt aperiendæ. quæ regula approbatur l. 8. ff.d.tt. his uerbis:* Pupillares tabulas, etiamſi non fuerit ſupraſcriptum ne aperirentur: atta-

men ſi ſeorſim eas ſignatas teſtator reliquerit, Prætor eas aperiri, niſi cauſa cognita, non parietur. *Concordat Inſt. de pupillari ſubſtitut. §. ſin autem quis, in fine. cuius uerba uide J. cap. 9. except. 11. repl. 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi iuſta cauſa Prætori uideatur. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi cauſa cognita. *Secunda exceptio eſt: Niſi muliere uentris nomine in poſſeßionem miſſa, dubitetur cui eius cura ſit demandata. quæ exceptio approbatur l. 9. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. cauſa 3.*

IIII. Regula. *De parte quam defunctus aperiri uetuit, & quæ ad ignominiam alicuius pertinet, proponitur l. 3. C. quemad. teſt. aper. his uerbis:* Eius quod ad cauſam nouiſsimi patris ueſtri iudicij pertinet de calumnia tibi iuranti, præter partem quam aperiri defunctus uetuit, uel ad ignominiam alicuius pertinere dicitur, inſpiciendi ac deſcribendi, præter diem & conſulem, tibi Rector prouinciæ facultatem fieri iubebit.

V. Regula. *De die & conſule non inſpiciendo, proponitur uerbis iam dictis hiſce:* Præter diem & conſulem. *Concordat l. 2. §. diem. ff. eod. tit. his uerbis:* Diem & conſulem tabularũ non patitur Prætor deſcribi uel inſpici: idcirco ne quid fiat falſi. Nanq; inſpectio materiã falſo fabricando inſtruere poteſt.

VI. Regula. *De pluribus teſtamentis proponitur d. l. 2. §. ſi plura, his uerbis:* Si plura ſint teſtamenta, quæ quis exhiberi deſiderat: uniuerſorum ei facultas facienda eſt. *Huius regulæ exceptiones uide ſ. quæſt. 2. except. 4. repl. 2. dupl. 1.*

VI. QVANDO competat.

I. Regula. *Viuo teſtatore non competit. quæ regula approbatur l. 1. §. ſi dubitetur. ff. teſt. quemad. aper. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. except. 5.*

II. Regula. *De tempore deſideranti dando, proponitur d. l. 2. §. utrum autem, his uerbis:* Vtrum in continenti poteſtatem inſpiciendi uel deſcribendi præbebit, an deſideranti tempus dabit ad exhibitionem? & magis eſt ut dari debeat ſecundum locorum anguſtias ſeu prolixitates.

VII. ANTECEDENTIA.

I. Regula. *De iuſſu iudicis præcedente, proponitur l. 1. C. quemad. teſt. aper. his uerbis:* Vt teſtamentum, quod dicis factum, proferatur, & publicè recitetur, competens iudex iubebit. *Concordat l. 2. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4. reg. 2.*

II. Regula. *De cogendis prius ſignatoribus, ut conueniant, & ſigilla ſua recognoſcant, dictum ſ. d. quæſt. 4. reg. 1.*

III. Regula. *Vt prius quæſtio à familia necati habeatur, uide J. lib. 30. cap. 6. quæſt. 3. reg. J. item quæſtione 4. regula 7.*

VIII. EVENTVS.

De nihil dando pro inſpectione, præcipitur l. 14. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4. reg. 3.

IX. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula. *De tabulis exhibendis interdictum cõpetit, ſi reus tabulas penes ſe eſſe neget. quæ regula approbatur l. 2. §. fin. ff. teſtam. quemad. aper. his uerbis:* Si quis non negans penes ſe tabulas eſſe, non patiatur inſpici & deſcribi: omnimodo ad hoc compelletur. Si tamẽ neget penes ſe tabulas eſſe: dicendum eſt ad interdictum remitti, quod eſt de tabulis exhibendis. *De hoc interdicto uide J. cap. prox.*

II. Regula. *De uendicatione tabularum & ad exhibendum, proponitur l. 3. ff. d. tit. his uerbis:* Ipſi hæredi & uindicatio tabularum ſicut cæterarum hæreditariarum rerum competit: & ob id ad exhibendũ quoq; agere poteſt.

DE TABVLIS EXHIBENDIS interdictum. Cap. V.

I. *Verba interdicti proponuntur l. 1. in priu. ff. de tabulis exhibendis. hæc nimirum:* Prætor ait: Quas tabulas Lucius Titius ad cauſam teſtamẽti ſui pertinentes, reliquiſſe dicetur: ſiue hæ penes te ſunt, aut dolo malo tuo factum eſt, ut deſinerẽt eſſe: ita eas illi exhibeas. Item ſi libellus, aliudùe quid relictum eſſe dicetur, decreto comprehẽdam.

II. GENVS HVIVS interdicti.

Exhibitorium eſt interdictum. quæ regula approbatur l. 3. §. hoc interdictũ. ff. eod. tit. his uerbis: Hoc interdictum exhibitorium eſt.

III. CAVSA HVIVS interdicti.

Si quis tabulas teſtamenti ſibi exhiberi deſideret, hoc interdictum competit. quæ cauſa approbatur uerbis interdicti paulo ſuperius propoſitis. Declaratur hæc cauſa definitione uerbi Exhibere, *d. l. 3. §. quid ſit exhibere. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 10. quæſt. 1. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non teſtamentum, ſed quid aliud actor exhiberi ſibi deſideret. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi ad cauſam teſtamẽti pertineat id quod ſibi exhiberi deſiderat. quæ replicatio approbatur l. 1. §. hoc interdictũ. ff. de tabulis exhibẽdis, hiſce uerbis:* Hoc interdictũ pertinet non tantùm ad teſtamẽti tabulas, uerùm ad omnia quæ ad cauſam teſtamẽti pertinẽt: ut puta & ad codicillos. *Cõcordat d. l. 1. in prin. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. Declaratur hæc replicatio l. 2. §. ad cauſam. ff. teſt. quemad. aper. cuius uerba uide ſ. cap. 3. quæſt. 4. reg. 1.*

II. EXCEPTIO *uidetur: Niſi teſtamentũ iniuſtum ſit, uel imperfectum, aut irritum. Hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. ſiue autem. his uerbis:* Siue autem ualet teſtamentum, ſiue non ualet,

quòd

quod ab initio inutiliter factum eſt, ſiue ruptum ſit, uel quo allo uitio ſit: ſed etſi falſum eſſe dicator, uel ab eo factum qui teſtamenti factionem non habuerit, dicendom eſt interdictum oalere. *Concordat d. l. 1. §. itaque dicendum, his uerbis:* Itaque dicendum eſt, ad omnem omoiuo ſcripturam teſtaměti, ſiue perfectam ſiue imperfectā, hoc interdictum pertinere. *Concordat item l. 2. §. 1. ff. teſtamenta quemad. aper. cuius uerba uide ſ. capite 3. quæſt. 3. diuiſ. 2.*

III. EXCEPTIO: *Niſi teſtamentum non ſit ſignatum. Hæc exceptio approbatur l. 6. §. 1. ibi: ceterùm ſi non. ff. ad l. Cornel. de falſis. cuius uerba uide ſ. lib. 4. cap. 4. quæſt. 1. cauſa 12. except. 2.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi teſtamentum deletum ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. fin. cum legib. ſequentib. ff. de tabulis exhibendis, his uerbis:* Etſi dolo teſtamentum ſit deletum, uel totum uel pars eius: locum habet hoc ioterdictū.

V. EXCEPTIO: *Niſi prius, non poſterius teſtamentum petat ſibi exhiberi. Hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. ſiue ſupremæ, his uerbis:* Siue ſupremæ tabulæ ſint, ſiue non ſint, ſed priores: dicendum interdictum hoe locum habere. *Concordat d. l. 1. §. proinde, his uerbis:* Si plures tabolæ ſint teſtamenti eius, quia ſæpius fecerat: dicendum eſt interdicto locum fore. Eſt enim quod ad cauſam teſtamenti pertineat, quidquid quoquo tempore factum exhibere debeat.

VI. EXCEPTIO: *Niſi plures tabulas, in quibus teſtamentum eſt ſcriptum, ſibi exhiberi petat. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam dictis hiſce:* Si plures tabulæ ſint, &c. *Concordat l. 3. §. 1. ff. eod. tit. his uerbis:* Si tabulæ in pluribus codicibus ſcriptę ſint, omnes interdicto iſto cōtinentur: quia unum teſtamentum eſt.

VII. EXCEPTIO: *Niſi de ſtatu teſtatoris diſceptetur. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. ſed & ſi de ſtatu. ff. de tabulis exhibendis, hiſce uerbis:* Sed etſi de ſtatu diſceptetur, ſi teſtator fortè filiusfamiliâs uel ſerous hoc feciſſe dicatur: & hoc exhibebitur. *Concordat d. l. 1. §. ſiue aūt, in fine. cuius uerba uide ſ. except. 2.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi filiusfamiliâs de caſtrenſi peculio teſtatus ſit. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. item ſi filiusfam. his uerbis:* Si filiusfamiliâs fecerit teſtamentum, qui de caſtrēſi peculio teſtabatur: habet locū interdictū. Idem eſt, ſi is qoi teſtamĕtum fecerit, apud hoſtes deceſsit.

IX. EXCEPTIO: *Niſi teſtator apud hoſtis deceſſit. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Idem eſt, ſi is qui teſtameotum, &c.

X. EXCEPTIO: *Niſi teſtator adhuc uiuat. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. penult. his uerbis:* Hoc interdictum ad uiui tabulas non pertinet: quia ueiba Prætoris (reliquerit) feceiunt mentionem.

XI. EXCEPTIO: *Niſi hæreditatis controuerſia ex teſtamento pendeat. Hæc exceptio approbatur l. 5. ff. de tabulis exhibendis, hiſce uerbis:* De rabulis ptoferendis interdictum competere non oportet, ſi hæreditatis controuerſia ex his pendet. aut ſi ad poblicā quęſtionem pertinent. Itaq; in æde ſacra interim deponĕdę ſunt, aut apud uirū idoneū.

XII. EXCEPTIO: *Niſi tabulæ ad publicam quæſtionem pertineant. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Aut ſi ad publicam quæſtionem pertinent.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi actor tabulas ſuas eſſe dicat. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. ſi ipſe teſtator. ff. de tabulis exhibendis. cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 10. quæſt. 4. except. 2. repl. 1.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi rem fateatur penes ſe eſſe teſtamentum. tunc enim ceſſante hoc interdicto, ad exhibendum eſt compellendus. quæ exceptio approbatur l. 1. §. ſi quis fortè. ff. de tabulis exhibendis, hiſce uerbis:* Si quis fortè confiteatur penes ſe eſſe teſtamentum, iubendus eſt exhibere: & tempus ei dandum eſt, ut exhibeat: ſi non, pòſt in præſentiarum exhibere. Sed ſi neger ſe exhibere poſſe uel oportere, hoc interdictom competit. *Concordat l. 2. §. fin. ff. teſt. quemad. aper. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 9. reg. 1.*

IIII. QVIBVS COMPETIT?

I. Regula. *De omnibus quibus quid in teſtamento relictum eſt, proponitur l. 3. §. ſolent. ff. de tabulis exhib. his uerbis:* Soleot exhiberi tabulas deſiderare omnes omnino, qui quid in teſtamento adſcriptum habent.

II. Regula. *De hæredibus cæteriſq; ſucceſſorib. proponitur d. l. 3. §. fin. his uerbis:* Interdictum hoc poſt annum competere cōſtat. Sed & hæredi cæteriſq; ſucceſſorib. competit.

V. ADVERSVS QVOS competit?

I. Regula. *De eo qui tabulas teſtamĕti depoſuit, & eo apud quem depoſitæ ſunt, proponitur l. 3. §. ſi tabulæ. ff. de tabulis exhib. his uerbis:* Si tabulæ teſtamenti apud aliquem depoſitæ ſint à Titio, hoc intardicto agendum eſt & com eo qui detinet, & cū eo qui depoſuit. Proinde etſi cuſtodiam tabularū æditnus uel tabellarius ſuſcepit, diceodum eſt reoeri eum interdicto.

II. Regula. *De domino ſerui, penes quem ſunt tabulæ, proponitur d. l. 3. §. ſi penes, his uerbis:* Si penes ſeruum tabulæ fuerint, dominus interdicto tenebitur.

III. Regula. *Is quoq; tenetur, qui tabulas dolo malo poßidere deſijt. quæ regula approbatur d. l. 3. §. ſi quis dolo, his uerbis:* Si quis dolo malo fecerit, quo minus penes eum tabulę eſſent:

nihilominus hoc interdicto tenebitur: noc præiudicatur aliquid legi Corneliæ teſtamentariæ, quaſi dolo malo teſtamentum ſuppreſſerit. Nemo enim ideo impunè retinet tabulas, quòd maius facinus admiſit: cum exhibitis tabulis admiſſum eius magis manifeſtetur: & poſſe aliquē dolo malo facere, ut in eam legem non incidat: utputa, ſi neq; amouerit neq; celauerit tabulas, ſed idcirco alij tradiderit, ne eas interdicenti exhiberet: hoc eſt, ſi non ſupprimēdi animo uel conſilio fecit, ſed ne huic exhiberet. *Concordat regulæ propoſitæ l.1. in prin. ff eod.tt. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin.*

IIII. *Regula. De tutore & pupillo, proponitur l. 4. ff. eod. tt. his uerbis*: Si ſint tabulæ apud pupillum, & dolo totoris deſierint eſſe, in ipſum tutorem competit interdictum: æquum eſt enim ipſum ex delicto ſuo teneri, non pupillom.

VI. QVID VENIAT IN hoc interdictum?

I. *Regula. Petitur hoc interdicto, ut tabulæ exhibeantur: de quo ſ. quæſt. 3. in prin.*

II. *Regula. Et ſi non exhibeantur, uenit in hoc interdictum quāti intereſt actoris exhibitas eſſe. quæ regula approbatur l. 3. §. condemnatio. ff. de tabulis exhibendis, hiſce uerbis*: Condemnatio huius iudicij quanti interfuit, æſtimari debet. Quare ſi hæres ſcriptus hoc interdicto experiatur, ad hæreditatem referenda eſt æſtimatio. Et ſi legatum ſit, tantum uenit in æſtimationem, quantum ſit in legato. Et ſi ſub conditione legatum ſit: quaſi conditione exiſtente, ſic æſtimādum eſt. Nec cō pelli debebit ut ſe reſtituturū caueat, quidquid conſecutus eſt, ſi conditio defecerit: qnia pœna contumaciæ præſtatur ab eo qui non exhibet.

VII. QVANDIV COMPETIT?

Perpetua eſt actio. quæ regula approbatur l. 3. §. fin. ff. de tabulis exhibēdis. cuius uerba uide ī. quæſt. 4. reg. 2.

VIII. ADIVNCTA.

De conuocandis ſignatoribus ad recognoſcenda ſua ſigilla, proponitur d. l. 3. §. exhibere autē, his uerbis: Exhibere autem apud Prætorem oportet, ut ex authoritate eius ſignatores admoniti ueniant ad recognoſcenda ſigna. Et ſi fortè non obtemperent teſtes, Labeo ſcribit, coerceri eos à Prætore debere.

IX. EVENTVS.

I. *Regula. Qui hac actione egit, & litis æſtimationem conſecutus eſt: poſtea legatum uel hæreditatem petens, exceptione repellitur. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 1. §. penult. his uerbis*: Quæritur, ſi hinc conſecutus eſt æſtimationem legatarius, poſtea legatum petat, an ſit audiendus? Et putem, ſi hæres idem præſtiterit, exceptione doli repellendum: ſi alius, repelli non oportere. Ideo etſi hæres ſit qui interdicto uſus æſtimationem conſecutus eſt, eadem erit æſtimationis diſtinctio.

II. *Regula. Si quis hac actione ideo ſit condemnatus, quòd dolo malo fecerit, quo minus tabulæ penes ſe eſſent: legi Corneliæ teſtamentariæ præiudicium non ſit. quæ regula approbatur d l. 3. §. ſi quis dolo. cuius uerba uide ſ. quæſt. 5. reg. 3.*

X. ADFINIA REmedia.

De ad exhibendum actione & uendicatione, ſi actor tabulas ſuas eſſe dicat, proponitur d. l. 3. §. ſi ipſe teſtatur. cuius uerba uide ſ. libro 21. capite 10. quæſt. 4. except. 2. repl. 1. Hactenus de tabulis exhibendis.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus teſtamenta: & primum de ijs quæ ſumuntur ex perſona teſtatoris. Cap. VI.

R*Egulariter quidem ex teſtamento hæreditas competit, legataq; debentur. quæ regula approbatur Nouell. c. 22. §. atq; hoc primùm, his uerbis*: Omnia quæcunq; ab hodieruo die teſtator diſponit, ſiue uir exiſtat, ſiue mulier: ea firmitatem habeāt. Sanciat enim quiſq; in rebus ſuis ut dignum eſt, & pro lege uoluntas eius eſto, quemadmodū nobis lex etiam omnium uetuſtiſsima, & quæ prima ferè Romanis cōſtituit Rempub. nēpè XII. Tabul. uetere & patria lingua his penè utens uerbis, inquit: VTI LEGASSET QVISQVE DE RE SVA, ITA IVS ESTO: nemini facta poteſtate, ut in rebus alienis aliquid præter illius uoluntatem diſponat, neq; ſi factam impetret formam, aut quidquā omnium. *Concordāt ea quæ habentur ſ. lib. 34. ca. 1. in prin. Planè huius regulæ exceptiones plures ſunt, quæ omnes ad tria genera rediguntur. Nam aut quia iniuſtum eſt teſtamentū, exceptio competit: aut quia ruptum eſt, aut demum quia irritum eſt factum. quæ tria exceptionum generā proponuntur Inſt. quibus modis teſtamenta infir. §. alio autem modo, in fine, his uerbis*: Quia commodius eſt ſingulas cauſas ſingulis appellationibus diſtingui: ideo quædam teſtamenta non iure facta dicuntur, quędam iure facta rumpi, uel irrita fieri. *Concordat l. 1. ff. de iniuſto, rupto, irrito facto teſt. his uerbis*: Teſtamentum aut non iure factū dicitur, ubi ſolennia iuris defuerunt: aut nullius eſt momenti, cum filius, qui fuit in patris poteſtate, præteritus eſt: aut rumpitur alio teſtamento, ex quo hæres exiſtere poterit, uel adgnatione ſui hæredis: aut irritum conſtituitur, nō adita hæreditate. *Primi generis ex-*

ris exceptiones ſumuntur ex perſona teſtatoris, ex perſonis teſtium, ex cauſa & adiunctis, ſeu actibus teſtamentarijs, & ex teſtamenti uerbis. Reliquorũ *generum exceptiones ſumuntur ex conſequentib. teſtamenti factionem. quorum omnium generum ſpecies ordine perſequamur.*

I. EXCEPTIO: *Niſi iniuſtum ſit teſtamentũ, & contra regulas iuris factum. Hæc generalis exceptio approbatur l. 4. ff qui teſtamentum facere poſſunt, his uerbis:* Si quęramus an ualeat teſtamentum, in primis animaduertere debemus, an is qui fecit teſtamentum, habuerit teſtamenti factionem: deinde ſi habuerit, requiremus an ſecundũ regulas iuris ciuilis teſtatus ſit. *Concordat l. 1. in fine. ff. de petitione hæreditatis. cuius uerba uide s̃. cap. 1. quæſt. 5. in prin. Item concordat l. 8. §. illud quo ꝫ. C. de codicillis. cuius uerba uide ȷ. cap. 25. quæſt. 1. reg. 1. Huius exceptionis ſpecies ſequuntur. Sed & eius replicationes uide ȷ. cap. 17.*

II. EXCEPTIO: *Niſi teſtator teſtamẽti factionem non habuerit. Hæc exceptio approbatur uerbis l. 4. s̃. except. prox. propoſitis hiſce.* Si quęramus an ualeat teſtamentum, in primis animaduertere debemus, an is qui fecit teſtamentum, habuerit teſtamenti factionẽ. *Concordat l. 19. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. prox. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi teſtator tempore mortis habuerit teſtamenti factionem: hoc enim caſu uidetur, quãuis antea non habuerit, nihilominus ualere teſtamentum. uerùm exceptio hæc reprobatur d. l. 19. his uerbis:* Si filiusfamiliâs, aut pupillus, aut ſeruus tabulas teſtamẽti fecerit, ſignauerit: ſecundũ eas bonorum poſſeſsio dari non poteſt, licet filiusfamiliâs ſui iuris, aut pupillus pubes, aut ſeruus liber factus deceſſerit: quia nullæ ſunt tabulæ teſtamẽti, quas is fecit qui teſtamenti faciendi facultatem non habuit. *Concordat l. 2. §. exigit. ff. de bonor. poſſeß. ſecundum tabulas, his uerbis:* Exigit prætor, ut is cuius bonorum poſſeſsio datur, utroq; tempore ius teſtamenti faciendi habuerit, & cum facit teſtamentum, & cum moritur. Proinde ſi impubes uel furioſus, uel quis alius ex his qui teſtamentum facere non poſſunt, teſtamentum fecerit, deinde habens teſtamenti factionem deceſſerit: peti bonorum poſſeſsio non poterit. Sed & ſi filiusfamiliâs putans ſe patremfamiliâs, teſtamentũ fecerit, deinde mortis tempore paterfamiliâs inueniatur, non poteſt bonorũ poſſeſſio peti. *Secunda replicatio eſt: Niſi utroq; tẽpore, tam teſtamenti faciẽdi, quàm mortis, teſtator teſtamẽti factionem habuerit: hoc enim caſu, quamuis medio tempore non habuerit, nihilominus ualet teſtamentũ. Quæ replicatio approbatur d. l. 2. §. ſed etſi utroq;, his uerbis:* Si utroq; tempore teſtamenti factionem habuerit, medio tempore nõ habuerit: bonorum poſſeſsio ſecundũ tabulas peti poterit. *Tertia replicatio eſt: Niſi teſtamenti faciendi tempore teſtamenti factionem habuerit: tunc enim quamuis eam poſtea amiſerit, nihilominus teſtamẽtum ualet. quæ replicatio approbatur d. l. 2. §. ſi quis autem, his uerbis:* Si quis teſtamentum fecerit, deinde amiſerit teſtamenti factionem uel furore, uel quòd ei bonis interdictum eſt: poteſt eius peti bonorũ poſſeſsio: quia iure teſtamẽtum eius ualet. Et hoc generaliter de omnibus huiuſmodi dicitur, qui amittunt mortis tempore teſtamenti factionem: ſed antè factum eorum teſtamẽtum ualet. *Hæc de ſecunda exceptione, eiusq; replicationibus ſunt dicta: ſed & eius ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes, ubi plures huiuſmodi replicationes proponentur.*

III. EXCEPTIO: *Niſi impubes ſit teſtator. Hæc exceptio approbatur Inſt. quib. nõ eſt permiſſũ facere teſt. §. præterea, his uerbis:* Teſtamentum facere non poſſunt impuberes, quia nullũ eorum animi iudiciũ eſt: item furioſi, quia mẽte carent. Nec ad rem pertinet, ſi impubes poſtea pubes, aut furioſus poſtea compos mentis factus fuerit & deceſſerit. *Concordat l. 19. ff. qui teſt. facere poß. cuius uerba uide s̃. except. prox. repl. 1. Concordat etiã l. 4. C. eod. tt. his uerbis:* Si frater patruelis tuus ante quartũ decimum ætatis ſuæ annũ deceſsit, cũ facere teſtamentũ non potuit: nihil rectè ex eius poſtremo iudicio poſtulatur. Nam ſi hanc ætatem egreſſus, licet uigoris needũ emerſiſſent ueſtigia, ſuũ ordinauit ſolenniter iudiciũ: hoc euellere fruſtra conaris. *Cõcordat etiã l. 2. §. exigit. ff. de bonor. poſſeß. ſecundum tabulas. cuius uerba uide s̃. except. prox. repl. 1. Declaratur exceptio propoſita definitione impuberis, l. 5. ff. qui teſt. facere poß. his uerbis:* Qua ętate teſtamentũ uel maſculi uel fœminę facere poſſint, uideamus? Et uerius eſt, in maſculis quidem quartum decimum annũ ſpectandum, in fœminis uerò duodecimũ completum. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ultimo die anni decimi quarti teſtamentũ fecerit. quæ replicatio approbatur d. l. 5. his uerbis:* Vtrum autẽ exceſsiſſe debeat quis decimũ quartũ annũ, ut teſtamentũ facere poſsit: an ſufficiat cõpleſſe? propone aliquẽ calendis Ianuarijs natũ, teſtamentum ipſo natali ſuo feciſſe decimoquarto anno: an ualeat teſtamentũ? dico ualere. Plus arbitror, etiãſi pridie calendarum fecerit poſt ſextã horã noctis, ualere teſtamentũ. Iam enim compleſſe uidetur annũ quartum decimum, ut Martiano uidetur. *Altera replicatio uidetur: Niſi teſtator poſtea pubes factus, mortuus ſit. Hæc replicatio reprobatur d. §. præterea. d. l. 19. & d. §. exigit. Tertia replicatio uidetur: Niſi miles impubes teſtetur. Hæc replicatio reprobatur l. ult. C. de teſt. militis.*

cuius uerba uide ʒ. *capite* 18. *dupl.* 1.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi ſenex ſit teſtator. Hæc exceptio reprobatur l.*3. *C. qui teſt. facere poßunt, his uerbis*: Senium quidem ætatis, uel ęgritudinem corporis, ſynceritaté mentis tenentibus teſtamenti factionem certum eſt non auferre.

V. EXCEPTIO: *Niſi ualetudinarius fuerit teſtator. Et hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Vel ægritudinem corporis, &c. *Concordat l.*2. *ff. eod. tt. his uerbis*: In eo qui teſtatur, eius temporis quo teſtamentum facit, integritas mentis, non corporis ſanitas exigenda eſt. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi in aduerſa ualetudine mente quoque fuerit captus. quæ diſtinctio approbatur l.* 17. *ff. eod. tt. his uerbis*: In aduerſa corporis ualetudine mente captus, eo tempore teſtamentum facere non poteſt.

VI. EXCEPTIO: *Niſi teſtator fuerit furioſus. Hæc exceptio approbatur Inſt. quibus non eſt permiſſum facere teſt. §. præterea. cuius uerba uide* ſ. *except.* 3. *in prin. Concordat l.* 1. *§. exigit. ff. de bonor. poſſeß. ſecund. tabulas. cuius uerba uide* ſ. *except.* 2. *repl.* 1. *Concordat item l.* 16. *ibi: furioſus quoque. ff. qui teſt. facere poß. cuius uerba uide* ʒ. *except.* 82. *Huius exceptionis replicatio prima uidetur eſſe talis*: *Niſi compos mentis deceſſerit. uerùm replicatio hæc reprobatur d. §. præterea. & d. §. exigit. Secunda replicatio eſt*: *Niſi furor poſt factum demum teſtamentum interuenerit. quæ replicatio approbatur l.* 20. *§. nec furioſus, in fine. ff. qui teſt. facere poß. his uerbis*: Teſtamentum quod ante furorem conſummauit, ualebit: & bonorum poſſeſsio ex eo teſtamento competet. *Concordat Inſt. eod. tt. §. furioſi autem, in fine. cuius uerba uide* ʒ. *repl. prox. Tertia replicatio eſt*: *Niſi dum furor intermiſit, teſtamentum fecit. Hæc replicatio approbatur d. §. furioſi, his uerbis*: Furioſi ſi per id tempus fecerint teſtamentum, quo furor eorum intermiſſus eſt, iure teſtati eſſe uidentur: certè eo quod ante furorem fecerint, teſtamento ualente. Nam neque teſtamentum rectè factum, neque ullum aliud negocium rectè geſtū, poſtea furor interueniens perimit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt*: *Niſi cùm cœpto teſtamento furor interueniſſet, illud poſtea furore intermittẽte conſummauerit: hoc enim non ualet. quæ duplicatio approbatur l.* 9. *C. qui teſt. facere poſſunt, his uerbis*: Furioſum in ſuis iudicijs ultimum condere elogium poſſe, licet ab antiquis dubitabatur, tamen & retrò principibus & nobis placuit. Nunc autem hoc decidendum eſt, quòd ſimili modo antiquos animos mouit, ſi cœpto teſtamento furor eum inuaſit. Sancimus itaq; tale teſtamentum hominis, qui in ipſo actu teſtamenti aduerſa ualetudine tentus eſt, pro nihilo eſſe. Sin uerò uolueris in dilucidis interuallis aliquod condere teſtamentum, uel ultimam uoluntatem, & hoc ſana mente & cœperit facere & conſummauerit, nullo tali morbo interueniente: ſtare teſtamentum, ſiue quamcunque ultimam uoluntatem cenſemus, ſi & omnia alia acceſſerint, quæ in huiuſmodi actibus legitima obſeruatio ſequitur.

VII. EXCEPTIO: *Niſi mente captus fuerit teſtator. Hæc exceptio approbatur l.* 2. *& l.* 17. *ff. qui teſt. facere poß. quarum legum uerba uide* ſ. *except.* 5.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi mutus uel ſurdus fuerit teſtator. Hæc exceptio approbatur l.* 6. *§. fin. ff. qui teſt. facere poſſunt, his uerbis*: Surdus & mutus teſtamentum facere non poſſunt. *Concordat l.* 29. *§.* 1. *ibi*: *ſi enim talis. C. de teſtamentis. cuius uerba uide* ʒ. *cap.* 9. *except.* 53. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt*: *Niſi tardè audiat, uel tardè loquatur, non omnino nihil. Hæc replicatio approbatur Inſt. quib. non eſt permiß. §. item ſurdus, his uerbis*: Surdus & mutus non ſemper teſtamentum facere poſſunt. Vtique autem de eo ſurdo loquimur, qui omnino non exaudit, non qui tardè exaudit: nam & mutus is intelligitur, qui eloqui nihil poteſt, non qui tardè loquitur. Sæpe enim etiam literati & eruditi homines uarijs caſibus & audiendi & loquendi facultatem amittunt. Vnde noſtra conſtitutio etiam his ſubuenit, ut certis caſibus & modis ſecundum normam eius poſſint teſtari, aliaque facere quæ eis permiſſa ſunt. *Ait Imp.* Noſtra conſtitutio. *De qua uide* ʒ. *repl. prox. cum ſequenti. Secunda replicatio eſt*: *Niſi non à natura, ſed ex accidenti ſurdus & mutus ſit, ſciatq; ſcribere, & manu ſua teſtamentum ſcribat. quæ replicatio approbatur l.* 10. *C. qui teſtam. facere poſſunt, his uerbis*: Diſcretis muto & ſurdo, quia non ſemper huiuſmodi uicia ſibi concurrunt: ſancimus, ſi quis utroque morbo ſimul laboret, id eſt, ut neque audire neque loqui poſsit, & hoc ex ipſa natura habeat: neque teſtamentum facere, neque codicillos, neque fideicommiſſum relinquere, nec mortis cauſa donationem celebrare concedatur, nec libertatem ſiue uindicta ſiue alio modo imponere: eidem legi tam maſculos, quàm fœminas obedire imperantes. Vbi autem & huiuſmodi uicij non naturalis ſiue maſculo ſiue fœminæ accidit calamitas, ſed morbus poſtea ſuperueniens & uocé abſtulit, & aures concluſit: ſi ponamus huiuſmodi perſonam literas ſcientem, omnis quæ priori interdiximus, hoc ei ſua manu conſcribenti permittimus.

Tertia replicatio eſt: *Niſi ſurdus tantùm, non etiam*

mutus

mutus fuerit teſtator. *Hæc replicatio approbatur d. l. 10. §. ſin autem, his uerbis:* Sin autem infortunium diſcretum eſt, quod ita rarò contingit: & ſurdis, licet naturaliter huiuſmodi ſenſus uariatus eſt, tamen omnia facere & in teſtamentis, & in codicillis, & in mortis cauſa donationibus, & in libertatibus, & in alijs omnibus permittimus. Si enim uox articulata ei à natura conceſſa eſt, nihil prohibet eum omnia quę uoluerit, facere: quia ſcimus quoſdam iuriſperitos & hoc ſubtilius cogitaſſe, & nullum eſſe expoſuiſſe qui penitùs non exaudiat, ſi quis ſupra cerebrum illius loquatur, ſecundum quod Iubentio Celſo placuit. In eo autem, cui morbus poſtea ſuperueniēs, auditum tantummodo abſtulit: nec dubitari poteſt, quin poſsit omnia ſine aliquo obſtaculo facere. *Quarta replicatio eſt: Niſi mutus tantùm, non etiam ſurdus ſua manu teſtamentum ſcripſerit: hoc enim ualet, quamuis natura mutus ſit. quæ replicatio approbatur d. l. 10. §. fin. his uerbis:* Sin uerò aures quidem apertæ ſunt, & uocem recipientes, lingua autem eius penitùs præpedita: licet à ueteribus authoribus ſæpius de hoc uariatum eſt: attamen ſi hunc peritum literarū eſſe proponamus, nihil prohibet eum ſcribentem omnia facere, ſiue naturaliter, ſiue per interuentum morbi huiuſmodi infortuniū ei acceſsit: nullo diſcrimine neque in maſculis, neq; in fœminis in omni iſta conſtitutione ſeruando. *Quinta replicatio eſt: Niſi poſt factum teſtamentum teſtator ſurdus uel mutus ſit effectus. Hæc replicatio approbatur Inſt. quibus non eſt permiſſ. §. item ſurdus. in fine, his uerbis:* Si quis poſt teſtamentum factum aduerſa ualetudine, aut quolibet alio caſu mutus aut ſurdus eſſe cœperit: ratū nihilominus manet eius teſtamentum. *Concordat iiſdem uerbis l. 6. in fine ff qui teſtam. facere poſſ. Concordat item l. 8. §. ſi poſt. ff. de iure codicill. cuius uerba uide 3. cap. 25. quæſt. 4. except. 4. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi poſt cœptum, non etiam abſolutum teſtamentum mutus ſit factus. Hæc duplicatio approbatur l. 25. ff. qui teſt. facere poſſ. his uerbis:* Si quis cum teſtamentum faceret, hæredibus primis nuncupatis, priuſquam ſecundos hæredes exprimeret, obmutuiſſet: magis cœpiſſe eum teſtamentum facere, quàm feciſſe, Varus Digeſt. libro primo Seruium reſpondiſſe ſcripſit. Itaque primos hæredes ex eo teſtamento non futuros. Labeo tunc hoc uerum eſſe exiſtimat, ſi conſtaret, uoluiſſe plures eum qui teſtamentum feciſſet, hæredes pronunciare. Ego nec Seruium puto aliud ſenſiſſe. *Sexta replicatio eſt. Niſi mutus & ſurdus ius teſtamenti faciendi à Princip. impetrauerit. Hæc replicatio approbatur l. 7. ff. d. tt. his uerbis:* Si mutus aut ſurdus, ut liceret ſibi teſtamentum facere, à Principe impetrauerit, ualet eius teſtamentum. *Septima replicatio eſt: Niſi mutus & ſurdus miles teſtamentum fecerit. Hæc replicatio approbatur Inſt. de militari teſtam. §. quinimò, his uerbis:* Et mutus & ſurdus miles teſtamentum facere poteſt. *Concordat l. 4. ff. eod. tt. his uerbis:* Iure militari ſurdum & mutum teſtamentum facere poſſe, ante cauſariam miſsionem in numeris manentem, placet.

IX. EXCEPTIO: *Niſi cæcus fuerit teſtator. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur Inſt. quibus non eſt permiſſum §. cæcus, his uerbis:* Cæcus non poteſt facere teſtamentum, niſi per obſeruationem, quam lex diui Iuſtini patris noſtri introduxit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſecundum conſtitutionem Imp. Iuſtini ſit teſtatus. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi per obſeruationem, quam lex diui Iuſtini patris noſtri introduxit. *Hæc lex ſeu conſtitutio habetur l. 8. C. qui teſtamenta facere poſſunt, his uerbis:* Hac conſultiſsima lege iubemus, ut carentes oculis, ſeu morbo uel ita nati, per nuncupationem ſuæ condant moderamina uoluntatis: ſcilicet præſentibus ſeptem teſtibus, quos alijs quoque teſtamentis intereſſe iuris eſt, tabulario etiam, ut cunctis ibidem collectis, primùm ad ſe omnes conuocatos, ut ſine ſcriptis teſtetur, edoceat: deinde exprimat nomina ſpecialiter hæredum, & dignitates ſingulorum, & iudicia, ne ſola nominum commemoratio quidquam ambiguitatis pariat: & ex quanta parte, uel ex quot uncijs in ſucceſsionem admitti debeant, & quid unumquenq; legatarium ſeu fideicommiſſarium adſequi uelit: omnia denique palàm edicat, quæ ultimarum capit diſpoſitionum ſeries lege conceſſa. Quibus omnib. ex ordine peroratis, uno eodemq; loco & tempore, ſed & tabularij manu conſcriptis, ſub obtentu ſeptem (ut dictum eſt) teſtium, & eorundem teſtium manu ſubſcriptis, dehinc conſignatis tam ab iiſdem teſtibus quàm à tabulario: plenum obtinebit robur teſtantis arbitrium. Quæ in eundem modum erunt obſeruanda, quamuis non hæredes inſtituere, ſed legata ſolùm & fideicommiſſa, & in ſumma, quæ in codicillis habeantur congrua, duxerit ordinanda. At cùm humana fragilitas mortis præcipuè cogitatione turbata, minus memoria poſsit res plures cōſequi: patebit eis licentia uoluntatē ſuā ſiue in teſtamēto, ſiue codicilli tenore cōpoſitam, cui uelit ſcribendā credere: ut in eodē poſtea

collectis

collectis teſtibus & tabulario, re etiam (ut dictũ eſt) patefacta, cuius cauſa conoocari ſunt, etiam chartula ptomatur, quam ſuſceptam teſtatori recitabit tabularius, ſimul & teſtibus: ut ubi tenor eorum cunctis innotuerit, elogium ipſe ſoum profiteatur agnoſcere, & ex animi ſui quæ lecta ſunt diſpoſuiſſe ſentẽtia, & in fiue ſubſcriptio ſequatur teſtium, uec non omnium ſignacula, tam teſtium (prout dictum eſt) quàm tabularij. Sed quia tabulariorum copia non in omnibus locis datur quærentibus, iubemus, ubi tabularius reperiri nõ poſsit, octauum adhiberi teſtem: ut quod tabulario pro ſupradicto modo commiſimus, per octauum teſtem effectum capiat: libera poteſtate concedenda uoluntates ſuas in prædictum modum ordinantibus, chartulam ita ſubſcriptam, ita deniq; conſignatam, ut antelatæ formæ declarant, cui uelint è teſtibus cuſtodieodam mandare. Sic fieri nanq; confidimus, ot non recipiat ſe tantùm in cæcis teſtaodi licentia: ſed ne locum quidem relinquar ullum inſidijs tot oculis ſpectata, tot inſinuata ſeoſibus, tot iuſuper in tuto locata manibus.

X. EXCEPTIO: *Niſi teſtator manus amiſerit. Hæc exceptio reprobatur l.10.ff. qui teſt. facere poſſunt, his uerbis*: Qui manus amiſit, teſtamentum facere poteſt, quamuis ſcribere uon poſsit.

XI. EXCEPTIO: *Niſi eunuchus ſit teſtator. Hæc exceptio reprobatur l.5.C. eod.tt. his uerbis*: Eunuchis liceat facere teſtamentum, componere poſtremas exemplo omnium uoluntates, conſcribere codicillos, ſalua teſtamẽtorum obſeruantia.

XII. EXCEPTIO: *Niſi prodigus, cui bonis interdictũ eſt, teſtamentum fecerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur Inſt. quibus non eſt permiſſum. §. item prodigus, his uerbis*: Prodigus, cui bonorum ſuorum adminiſtratio ioterdicta eſt, teſtamentum facere non poteſt: ſed id quod antè fecerit, quàm interdictio bonorum ſuorum ei fiat, ratum eſt. *Concordat l.18. in prin. ff. qui teſt. facere poß. his uerbis*: Is cui lege bonis interdictum eſt, teſtamentum facere non poteſt: et ſi fecerit, ipſo iure non ualet. Quod tamen interdictioo e uetuſtius habuerit teſtamentũ, hoc ualebit. Meritò ergo uec teſtis ad teſtamẽtum adhiberi poterit, cum neq; teſtamenti factionem habeat.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi publico iudicio ſeu capitali pœna damnatus teſtamẽtum fecerit. Hæc exceptio approbatur l.8 ff. qui teſt. facere poß. his uerbis*: Si cui aqua & igni interdictum ſit, eius nec illud teſtamentum ualet quod antè fecit, nec id quod poſtea. Bona quoque quæ tunc habuit cum damnaretut, publicabuntur: aut ſi non uideantur lucroſa, creditoribus concedẽtur. In inſulam deportati in eadem cauſa ſont. Sed relegati in inſulam, & quibus terra Italica & ſua prouincia interdicitur: teſtamenti faciendi ius retineut. Hi uerò qui ad ferrum, aut ad beſtias, aut in metallum damnantur: libertatem perduut, bonaque eorum publicantur. Vnde apparet, amittere eos teſtamenti factionem. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi relegatus tantùm ſit in inſulam. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce.* Sed relegati in inſulam, & quibus terra Italica & ſua prouincia interdicitur: teſtamenti faciendi ius retinent. *Secunda replicatio eſt: Niſi damnati bona non publicentur. Hæc replicatio elici poteſt ex uerbis iam propoſitis hiſce.* Bonaque eorum publicantur: unde apparet, amittere eos teſtamenti factionẽ. *Ergo contrà, ſi bona eorũ non publicantur, apparet eos teſtamẽti factionẽ non amittere. Quo poſito, exceptio propoſita hodie uidetur mutata & ſublata eſſe: quoniam publicatio bonorum eſt ſublata. de qua re uide ſ. lib.1. cap. 13. Tertia replicatio eſt: Niſi ſententia damnationis appellatione ſit ſuſpenſa. Hæc replicatio approbatur l.13. §. fin. ff. qui teſtam. facere poſſunt. his uerbis*: Si quis in capitali crimine damnatus appellauerit, & medio tempore, pẽdente appellatione, fecerit teſtamentum, & ita deceſſerit: ualet eius teſtamentum. *Concordat l.6. §. hi autem omnes. ff. de iniuſto teſtamento, his uerbis*: Hi omnes quorum teſtamenta irrita damnarione fieri diximus, ſi prouocauerint, capite nõ minuuotur. Atq; ideo oeq; teſtamenta quæ antea fecerunt, irrita fient: & tũc teſtari potuerũt (hoc eoim ſæpiſsime eſt cõſtitutũ) nec uidebũtur quaſi de ſtatu ſuo dubitãtes nõ habere teſtamẽti factionẽ. ſunt enim certi ſtatus, nec ipſi de ſe interim incerti. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi appellatio non fuerit recepta. quæ duplicatio ipſo quidẽ iure ſubſiſtit: uerùm eius triplicatio hæc eſt: Niſi cũ eo nomine Principi ſcriptum eſſet. Princeps nondum reſcripſerit. quæ triplicatio approbatur ibidem, his uerbis*: Quid tamen ſi appellationem eius Præſes non recepit, ſed Imperatori ſcribendo pœnam remoratus eſt? puto hunc quoque ſuum ſtatum interim retinere, nec teſtameutum irritum fieri. Nam (ut eſt oratione diui Marci expreſſum) tametſi prouocantis, uel eius pro quo prouocatur, appellatio non fuerit recepta: pœna tamen ſuſtinenda eſt, quoad Princeps reſcripſerit ad literas Præſidis & libellum rei cum literis miſſum: niſi fortè latro manifeſtus ſit, uel ſeditio præ-

rupta,

rupta, factioq; cruenta, uel alia iuſta cauſa, quam mox præſes literis excuſauerit, moram non recipiat. non pœnæ feſtinatione, ſed præueniendi periculi cauſa. tunc enim puuire permittitur, deinde ſcribere. *Quarta replicatio eſt: Niſi illicitè fuerit damnatus, pœna non ſumpta. Hæc replicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Quid ſi quis fuerit damnatus illicitè, pœna non ſumpta? an teſtamẽtum eius irritum fiat, uideamus: utputa decurio ad beſtias: an capite minuatur, teſtamentumq; eius irritum fiat? & non puto, cum ſententia eum non tenuerit. Ergo etſi quis eum qui non erat iuriſdictionis ſuæ, damnauerit: teſtamentum eius non erit irritũ, quemadmodum eſt conſtitutum. *Quinta replicatio eſt: Niſi cum de ſententia Principis ſcribendum eſſet, Princeps ſententiam nondum comprobauerit. quæ replicatio approbatur l. 6. §. eius qui. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Eius qui deportatur, non ſtatim fiet irritum teſtamentum, ſed cum Princeps factum comprobauerit: tunc enim & capite minuitur. Sed etſi de decurione puniendo, uel filio, nepotéue Præſes ſcribendum Principi interlocutus eſt: non puto ſtatim ſeruum pœnæ factum, licet in carcere ſoleant diligentioris cuſtodiæ cauſa recipi. Nec huius igitur teſtamẽtum fiet irritum, priuſquam Princeps de eo ſupplicium ſumendum reſcripſerit. Proinde ſi antè deceſſerit, utiq; teſtamentum eius ualebit: niſi mortẽ ſibi conſciuit. Nam eorum qui mori magis quàm damnari maluerint ob conſcientiam criminis, teſtamenta irrita conſtitutiones faciunt, licet in ciuitate decedant. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi damnatus ante reſcriptum principis mortem ſibi conſciuerit. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi mortem ſibi conſciuit, &c. *de qua re plura uide ꝫ. except. prox.* *Sexta replicatio eſt: Niſi ex militari delicto ſit damnatus. quæ replicatio approbatur d. l. 6. §. irritum, ibi: niſi fortè miles fuit. cuius uerba uide ꝫ. cap. 29. except. 1. Concordant ea quæ habentur ꝫ. cap. 18. dupl. 3. ubi etiam uide propoſitæ replicationis duplicationes.* *Septima replicatio eſt: Niſi capite damnatus indulgentia principis ſit reſtitutus. quæ replicatio approbatur l. 6. §. quatenus, in fine. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Etſi quis damnatus capite in integrum indulgentia Principis ſit reſtitutus, teſtamentum eius conualeſcit.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi publico iudicio accuſatus teſtator mortuus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 9. ff. qui teſt. facere poſ. his uerbis:* Si quis poſt accuſationem in cuſtodia fuerit defunctus indemnatus, teſtamentum eius ualebit. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi accuſatus ſibi ipſi mortem conſciuerit. quæ diſtinctio approbatur l. 6. §. eius qui, ibi: niſi mortem. ff. de iniuſto teſtamento. cuius uerba ꝫ. except. prox. repl. 5. propoſita ſunt, hæc ſcilicet:* Eorum qui mori magis quàm damnari maluerint ob conſcientiã criminis, teſtamenta irrita conſtitutiones faciunt, licet in ciuitate decedant. *Huius exceptionis in caſu propoſito replicatio hæc eſt: Niſi non ob conſcientiam criminis, ſed ex alia cauſa ſibi mortem conſciuit accuſatus. quæ replicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Quòd ſi qui tædio uitæ, uel ualetudinis aduerſæ impatientia, uel iactatione (ut quidã philoſophi) mortem ſibi cõſciuerint: in ea cauſa ſunt, ut teſtamenta eorum ualeant. Quam diſtinctionem in militis quoque teſtamento diuus Hadrianus dedit epiſtola ad Pomponium Falconem: ut ſiquidem ob conſcientiam delicti militaris mori maluit, irritum ſit eius teſtamentum: quod ſi tædio uitæ, uel dolore, ualeat. At ſi inteſtatò deceſſerit, cognatis: aut ſi non ſint, legioni iſta ſint uindicanda. *Concordat l. 2. C. qui teſt. facere poſſunt, his uerbis:* Si is qui te cum uxore tua hæredem ſcripſit, quando teſtamentũ ordinauit, ſanæ mentis fuit: nec poſtea alicuius ſceleris conſcientia obſtrictus, ſed aut impatiens doloris, aut aliqua furoris rabie conſtrictus ſe præcipitem dedit, eiusque innocentia liquidis probationibus commendari poteſt à te: adſcitæ mortis obtentu poſtremum eius iudicium conuelli non debet. quòd ſi futuræ pœnæ metu uoluntaria morte ſupplicium anteuerrit, ratam uoluntatem eius conſeruari leges uetant. *Concordat item l. 34. in prin. ff de militari teſt. his uerbis:* Eius militis qui doloris impatientia uel tædio uitæ mori maluit, teſtamentum ualere, uel inteſtati bona ab his qui lege uocantur, uindicari diuus, &c.

XV. EXCEPTIO: *Niſi teſtator ob carmẽ famoſum ſit damnatus. Hæc exceptio approbatur l. 18. §. fin. ff. qui teſt. facere poſ. his uerbis:* Si quis ob carmen famoſum damnetur, ſenatuſconſulto expreſſum eſt, ut inteſtabilis ſit. Ergo nec teſtamentum facere poterit, nec ad teſtamentum adhiberi teſtis.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi teſtator inceſtas uetitasq; nuptias cõtraxerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 6. C. de inceſtis & inutilibus nupt. cuius uerba uide alibi.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi teſtator ſeruus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 8. C. de petitione hæreditatis, hiſce uerbis:* Liber nec ne fuerit teſtator, ante omnia diſquiri debet, cum hæreditas petitur. *Concordat l. 4. C. communia de ſucceſſionibus, his uerbis:* Seruus ſucceſſores habere non poteſt. *Concordat item l. 16. ibid. licet enim. ff. qui teſt. facere poſ. cuius uerba uide ꝫ. except. 82. item concordat l. 19. ff. eod. tit. cuius uerba uide ꝫ. except. 2. repl. 1.*

XVIII. EX-

prin.his uerbis: Non omnibus licet facere teſtamentum. Statim enim ij qui alieno iuri ſubiecti ſunt, teſtamenti faciendi ius non habent: adeò quidem ut quamuis parentes eis permiſerint, nihilo magis iure teſtari poſsint: exceptis ijs quos antea enumerauimus, & præcipuè militibus, qui in poteſtate parentum ſunt, quibus de eo quod in caſtris adquiſierunt, permiſſum eſt ex cõſtitutionibus Principum teſtamentum facere. Quod quidem ius ab initio tantùm militantibus datum eſt tam ex authoritate diui Auguſti, quàm Neruæ, nec non optimi Imp. Traiani: poſtea uerò ſubſcriptione diui Hadriani etiam dimiſsis à militia, id eſt, ueteranis, conceſſum eſt. Itaq; ſi quidem fecerint de caſtrenſi peculio teſtamentum: pertinebit hoc ad eum, quem hæredem reliquerunt. Si uerò inteſtati deceſſerint, nullis liberis uel fratribus ſuperſtitibus: ad parentes iure communi pertinebit. *Ait Imperator:* Quamuis parentes eis permiſerint. *Hiſce uerbis reprobatur prima propoſitæ exceptionis replicatio hæc 1 Niſi parens filiofamiliâs teſtamentum facere permiſerit. Cui concordat l. 6. in prin. ibi: quamuis pater. ff. qui teſtament. facere poß. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Secunda replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles de caſtrenſi peculio teſtamentum fecerit. Hæc replicatio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Exceptis ijs, quos antea enumerauimus, & præcipuè militibus, qui in poteſtate parentum ſunt, quibus de eo quod in caſtris adquiſierunt, permiſſum eſt ex conſtitutionibus Principum teſtamentum facere. *Ait Imperator:* Quos antea enumerauimus. *ſcilicet titulo prox. de militari teſtamento. §. 1. ibi: etſi filijſfamiliaram. cuius uerba uide J. cap. 18. duplic. 20. item eod. tt. §. fin. cuius uerba uide J. replicat. prox. Concordat propoſitæ replicationi l. 34. in prin. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Filijfamiliâs militis puto peti poſſe hæreditatem ex teſtamento nobis obuenientem. *item concordat l. 3. §. dari. ff. de bonor. poſſeß. his uerbis:* Dari bonorum poſſeſsio poteſt tam patris familiâs, quàm filijfamiliâs, ſi modò ius teſtandi habuit de peculio caſtrenſi, uel quaſi caſtrenſi. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi dimiſſus à militia filiusfamiliâs de peculio caſtrenſi ſit teſtatus. Hæc duplicatio reprobatur uerbis Inſt. quib. non eſt permiſſum. ſ. ead. except. in prin. propoſitis, hiſce:* Quod quidem ius ab initio tantùm militantibus datum eſt tam ex authoritate diui Auguſti, quàm Neruæ, necnon optimi Imp. Traiani: poſtea uerò ſubſcriptione diui Hadriani etiam dimiſsis à militia, id eſt, ueteranis, conceſſum eſt. *Concordat l. ult. §. ſed & ueterani. C. de inofficioſo teſt. cuius uerba uide J. lib. 31. cap. 4. queſt. 2. except. 2. Secunda duplicatio eſt: Niſi ignominiæ cauſa filiusfamiliâs miles dimiſſus ſit. Hæc duplicatio approbatur l. 26. §. fin. ff. de militari teſtamento, his uerbis:* Ius teſtandi de caſtrenſi peculio, quod filijsfamiliâs militantibus conceſſum eſt, ad eos qui ignominiæ cauſa ſunt miſsi, non pertinet: quòd hoc præmij loco merentibus tributum eſt. *Tertia duplicatio eſt: Niſi nondum miles factus filiusfamiliâs, teſtatus ſit. Hæc duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius triplicatio hæc eſt: Niſi confeſtim cingi militiæ cingulo iuſſus ſit teſtatus. Hæc triplicatio approbatur l. penult. ff. eod. tt. his uerbis:* Filius familiâs equeſtri militia exornatus, & in comitatu Principum retentus, cingi confeſtim iuſſus, teſtamentum de caſtrenſi peculio facere poteſt. *Quarta duplicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles captus, apud hoſtes moriatur. Hæc duplicatio reprobatur l. 14. in prin. ff. de caſtrenſi peculio, his uerbis:* Filiusfamiliâs miles ſi captiua apud hoſtes uita fungatur, lex Cornelia ſubuenit ſcriptis hæredibus: quibus ceſſantibus, iure priſtino peculiũ pater habebit. *Concordat l. 39. ff. de militari teſt. his uerbis:* Si filiusfamiliâs miles apud hoſtes deceſſerit, dicemus legem Corneliam etiam ad eius teſtamentum pertinere. Sed quæramus, ſi pater eius prius in ciuitate deceſſerit, relicto nepote ex filio, an ſimiliter teſtamentum patris rumpatur? Et dicendum eſt, nõ rumpi teſtamentum: quia ex eo tempore, quo captus eſt, uidetur deceſsiſſe. *De hac re plura uide ſ. cap. prox. except. 19. repl. 2. Quinta duplicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs teſtator poſtea capite minutus fuerit, uel ſui iuris factus. Hæc duplicatio reprobatur l. 22. ff. de militari teſt. his uerbis:* Miles filiusfamiliâs ſi capite minutus fuerit, uel emancipatus, uel in adoptionem datus à patre ſuo: teſtamentú eius ualet quaſi ex noua uoluntate. *Concordat l. 6. §. fin. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Filijfamiliâs ueterani, ſui iuris morte patris facti, teſtamentum irritum non fieri conſtat: nam quantum ad teſtandum de caſtrenſi peculio, pro patrefamiliâs habendus eſt. Et ideo nec emancipatione irritum fieri militis uel ueterani teſtamentum, uerum eſt. *Concordat item Inſt. de militari teſt. §. deniq; etſi in adrogationem. cuius uerba uide J. cap. 19. except. 1. repl. 2. Hæc de ſecunda replicatione eiuſq; duplicationib. ſunt dicta. Sexta duplicatio eſt: Niſi hæres ſcriptus etiã paterna bona petat. Hæc duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur J. cap. 18. dupl. 27. Tertia replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs de quaſi caſtrenſi peculio ſit teſtatus. Hæc replicatio approbatur Inſt. de militari teſt. §. fin. his uerbis:* Sciendú eſt, quòd cú ad exemplú caſtrenſis peculij, tá anteriores leges, quàm principales conſtitutiones quibuſdam quaſi caſtrenſia dederant

peculia, & horum quibuſdam permiſſum fuerat etiam in poteſtate degenribus teſtari: noſtra id conſtiturio latius extẽdens, permiſerit omnibus in huiuſmodi peculijs teſtari quidem, ſed iure communi. Cuius conſtiturionis tenore perſpecto, licentia eſt nihil eorum, quæ ad præfatum ius pertinent, ignorare. *Conſtitutio, cuius hic ſit mentio, habetur l.ult. C. de inoff teſt. cuius uerba uide ſ.lib.31.cap.4.quæſt.2. except.2. Concordat item l.ult. C. qui teſt. facere poſſ. his uerbis:* Omnes omnino quibus quaſi caſtrenſia peculia habere ex legibus conceſſum eſt, habeant licentiam in ea tantummodo ultimas uoluntates condere ſecundum noſtræ conſtiturionis tenorem, quę talibus teſtamẽtis de inofficioſi querela immunitatẽ præſtitit. *Ait Imp.* Secundum noſtræ conſtitutionis tenorem. *Quæ eſt in d.l.ult. C. de inoff. teſt. Cõcordat itẽ l.3.§.dari.ff. de bonor. poſſeſſ. cuius uerba uide ſ. replic. prox. in prin. Quarta replicatio eſt: Niſi de ijs rebus, quæ patri non adquiruntur, filiusfamiliâs teſtamentum fecerit. Hæc replicatio reprobatur l.11. C. qui teſt. facere non poſſunt, his uerbis:* Nemo ex lege quam nuper promulgauimus, in rebus quæ à parentibus adquiri nõ poſſunt, exiſtimet aliquid eſſe innouandum, & permiſſum fuiſſe filijsfamiliarum cuiuſcunq; gradus uel ſexus teſtamenta facere: ſiue ſine patris conſenſu bona poſsideant ſecundum noſtræ legis diſtinctionem, ſiue cum eorum uolũtate. Nullo etenim modo hoc eis permittimus: ſed antiqua lex per omnia conſeruetur, quæ filijsfamiliarũ, niſi in certis caſibus, teſtamenta facere nullo modo cõcedit, & in huiuſmodi perſonis, quæ huiuſmodi facultatem habere iam conceſſæ ſunt. *Ait Imp.* Ex lege quam nuper promulgauimus. *Scilicet l.6. C. de bonis quæ liberis. cuius uerba uide ſ. lib.16. cap.2. quæſt.1. poſt exc.15. Concordat l.8.§. filijs autem familiarum. C. eod. tit. de bonis quæ liberis. cuius uerba uide ſ. lib.16. cap.2. quæſt.4. reg.9. Quinta replicatio uidetur eſſe: Niſi filiusfamiliâs teſtator poſtea ſui iuris factus deceſſerit. Hæc replicatio reprobatur l.19.ff. qui teſt. facere poſſ. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except.2. repl.1. Cõcordat l.1.§. exigit. ibi: ſed etſi filius. ff. de bonor. poſſeſſ. ſecundum tabulas. cuius uerba uide ſ. d. repl.1. Cõcordat item Inſt. quib. nõ eſt permiſſum. §. præter hos igitur, his uerbis:* Præter hos igitur qui caſtrẽſe peculium, uel quaſi caſtrenſe habent, ſi quis alius filiusfamiliâs teſtamentum fecerit, inutile eſt, licet ſuæ poteſtatis factus deceſſerit. *Sexta replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs, deportato patre, teſtamentum fecerit. quæ replicatio approbatur l.13. in prin. C. de ſententiam paſſis & reſtitutis. cuius uerba uide ſ. lib.3. cap.15. quæſt.3. reg.6. Hactenus de teſtamento filijſfamiliâs, nec nõ de exceptionibus alijs aduerſus teſtamenta ex perſona teſtatoris deſumptis, ſit dictum. Sequitur ſecundum genus exceptionum contra teſtamenta, earum ſcilicet quæ ſumuntur ex perſonis teſtium.*

DE TESTIBVS TESTAmenti. Cap. VIII.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi non ſeptem teſtes teſtamenti factioni interfuerint. Hæc exceptio approbatur l.12. in prin. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Si unus de ſeptem teſtibus defuerit, uel coram teſtatore omnes eodẽ loco teſtes ſuo uel alieno annulo nõ ſignauerint: iure deficiet teſtamentum. *Concordat Inſt. de teſtamẽtis ordinãdis. §. ſed cũ paulatim, hiſce uerbis:* Quùm paulatim tã ex uſu hominũ, quàm ex conſtitutionũ emendationibus cœpit in unam conſonantiam Ius ciuile & prętoriũ iungi: conſtitutum eſt, ut uno eodemq; tẽpore (quod ius ciuile quodammodo exigebat) ſeptẽ teſtibus adhibitis, & ſubſcriptione teſtium (quod ex conſtitutionibus inuẽtum eſt, & ex edicto Prætoris) ſignacula teſtamentis imponerentur: ita ut hoc ius tripartitum eſſe uideatur. Et teſtes quidem, & eorum præſentia uno contextu teſtamẽti celebrandi gratia, à iure ciuili deſcendãt: ſubſcriptiones autem teſtatoris & teſtiũ ex ſacrarum conſtitutionum obſeruatione adhibeantur: ſignacula autem & teſtium numerus ex edicto Prætoris. Sed his omnibus à noſtra conſtitutione propter teſtamentorum ſynceritatem, ut nulla fraus adhibeatur, hoc additum eſt, ut per manus teſtatoris uel teſtium nomen hæredis exprimatur, & omnia ſecundum illius conſtitutionis tenorem procedant. *Concordat item l.8. C. de bonor. poſſeſſ. ſecundum tabulas, his uerbis:* Bonorũ quidem poſſeſsionem ex edicto Prætoris nõ niſi ſecundũ eas tabulas, quæ ſeptem teſtiũ ſignis ſignatæ ſint, peti poſſe, in dubium non uenit. Verùm ſi eundem numerum adfuiſſe ſiue ſcriptis teſtamento cõdito doceri poteſt: iure ciuili teſtamentũ factum uideri, ac ſecundum nuncupationẽ bonorũ poſſeſsionẽ deferri, explorati Iuris eſt. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi morbo contagioſo teſtator laborauerit. Hæc exceptio tractatur l.8. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Caſus maioris ac noui contingentis ratione aduerſus timorem contagionis, quæ teſtes deterret, licet aliquid de iure laxatũ eſt: nõ tamen prorſus reliqua teſtamentorum ſolennitas perempta eſt. Teſtes enim huiuſmodi morbo oppreſſos, eo tempore iungi atq; ſociari remiſſum eſt, non etiã cõueniendi numeri eorũ obſeruatio ſublata eſt. *Secunda replicatio eſt: Niſi teſtamentũ coram Principe ſit factum, uel Principi inſinuatum. Hæc replicatio approbatur l.19. C. eod. tit. his uerbis:* Omnium teſtamentorum ſolennitatem ſupe-

care

rare uideatur, quod inſertum mera fide prcibus inret tot nobiles probataſq́; perſonas etiam conſcientiam Principis tenet. Si cut igitur ſecurus erit, qui actis cuiuſcunq; iudicis, aut municipũ, aut auribus priuatorum mentis ſuæ poſtremum publicauit iudiciũ: ita nec de eius unquam ſucceſsione tractabitur, qui nobis medijs & toto iure, quod noſtris ſcrinijs eſt cõſtitutũ, teſte ſuccedit. Nec ſanè illud hæredibus nocere permittimus, ſi reſcripta noſtra nihil de eadẽ uolũtate reſpõderint. Volũtates etenim hominũ audire uolumus, non iubere, ne poſt ſententiã noſtram inhibitũ uideatur comutationis arbitrium: cũ hoc ipſum quod per ſupplicationem noſtris auribus intimatur, ita demum firmũ ſit, ſi ultimum comprobatur, nec contra iudicium ſuum defunctus poſtea ueniſſe detegatur. Ne quid ſanè prætermiſiſſe credamur huiuſmodi inſtitutionis ſucceſſoribus deſignatis: omnia quæ ſcriptis hæredibus cõpetunt, iubemus eos habere, nec ſuper bonorũ poſſeſsionis petitione ullã controuerſiã naſci: cum pro hærede agere cũcta ſufficiat, & iua omne ipſa cõplere aditio uideatur. Omnibus etenim præſtandum eſſe cenſemus, ut libero arbitrio, cui teſtandi facultas ſuppetit, ſucceſſorem ſuum oblatis precibus poſsit declarare, & ſtabile ſciat eſſe quod fecerit: nec inſtitutus hæres pertimeſcat, quum oblatae preces ſecundum uolũtatem defuncti idoneis teſtibus poſsit adprobare, ſi ei alia nocere non poſſunt. *Tertia replicatio eſt: Niſi quis prius teſtamentum mutauerit, hæredibus, qui etiam ab inteſtato ſucceſſuri erant, ſcriptis. In hoc enim poſteriore teſtamento quinq; teſtes ſufficiunt. quæ replicatio approbatur l. 21. §. penult. ibi: in qua uoluntate. C. eod. tt. cuius uerba uide J. cap. 21. except. 33. repl. 1. duplic. 2.* Quarta *replicatio eſt: Niſi teſtator ſua manu teſtamentum ſcripſerit: tunc enim ſufficit quinq; teſtes ſubſcripſiſſe. quæ replicatio approbatur l. 28. §. fin. C. eod. tt. cuius uerba uide J. cap. 10. except. 74. Quinta replicatio eſt: Niſi non teſtamentũ factum ſit, ſed alia ultima uoluntas: tunc enim quinq; teſtes ſufficiũt. quæ replicatio approbatur l. 8. §. fin. C. de codicillis, his uerbis:* In omni ultima uolũtate, excepto teſtamento, quinq; teſtes uel rogati, uel qui fortuitò uenerint, in uno eodemq́; tẽpore debẽt adhiberi: ſiue in ſcriptis, ſiue ſine ſcriptis uoluntas cõficiatur: teſtibus uidelicet, quando in ſcriptura uoluntas cõponitur, ſubnotationem ſuam accommodantibus. *Sexta replicatio uidetur eſſe: Niſi teſtamentum nuncupatiuũ ſit. Hæc replicatio reprobatur l. 21. §. per nũcupat. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Per nuncupationẽ quoq;, hoc eſt, ſine ſcriptura teſtamẽta nõ aliàs ualere ſancimus, quàm ſi ſeptẽ teſtes (ut ſuprà dictũ eſt) ſimul uno eodẽq; tẽpore collecti teſtatoris uoluntatẽ, ut teſtamentũ ſine ſcriptura facientis, audierint. *Hæc de uiceſima tertia exceptione, cũ ſuis replicationib.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi teſtis teſtamenti factionem non habuerit. Hæc exceptio approbatur Inſt. de teſt. ordin. §. teſtes autem, his uerbis:* Teſtes adhiberi poſſunt ij, cũ quibus teſtamẽti factio eſt. *Cõcordat l. 18. ibi: meritò ergo. ff. qui teſt. facere poſſunt. cuius uerba uide ſ. cap. 6. except. 12.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi teſtis in teſtamento adhibitus, teſtis eſſe legibus prohibitus ſit. Hæc exceptio approbatur Inſt. d. §. teſtes autem, his uerbis:* Sed neq; mulier, neq; impubes, neq; ſeruus, neq; furioſus, neq; mutus, neq; ſurdus, neq; is cui bonis interdictum eſt, neq; ij quos leges iubent improbos inteſtabileſq́; eſſe, poſſunt in numerum teſtium adhiberi. *Concordat l. 26. ff. qui teſt. facere poſſunt, his uerbis:* Cum lege quis inteſtabilis eſſe iubetur, eò pertinet, ne eius teſtimonium recipiatur. Et eo amplius (ut quidam putant) neúe ipſi dicatur teſtimonium.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi mulier teſtis in teſtamento ſit adhibita. Hæc exceptio approbatur uerbis Inſt. iam propoſitis:* Sed neq; mulier, &c. *Concordat l. 20. §. mulier. ff. qui teſt. facere poſſunt. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 4. except. 15.*

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi hermaphroditus teſtis in teſtamento ſit adhibitus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 15. ff. de teſtib. his uerbis:* Hermaphroditus an ad teſtamentum adhiberi poſsit, qualitas incaleſcẽtis ſexus oſtendit.

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi impubes teſtis in teſtamento adhibitus ſit. Hæc exceptio approbatur Inſt. de teſt. ordin. §. teſtes autem. ibi: ſed neq;. cuius uerba uide ſ. exc. 25. Cõcordat l. 20. in prin. ff. qui teſt. facere poſſ. cuius uerba uide J. except. 37.*

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus teſtis teſtamẽto interuenerit. Hæc exceptio approbatur Inſt. d. uerſ. ſed neq;. Concordat. d. l. 20. §. ſeruum, his uerbis:* Seruus quoq; meritò ad ſolennia adhiberi non poteſt, cùm iuris ciuilis communionem non habeat in totum, ſed ne prætorij quidem edicti. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi teſtamenti faciendi tempore liber exiſtimabatur. Hæc replicatio approbatur Inſt. de teſt. ordinan. §. ſed cum aliquis, hiſce uerbis:* Cum aliquis ex teſtibus teſtamenti quidem faciẽdi tempore liber exiſtimabatur, poſtea autem ſeruus apparuit: tam diuus Hadrianus Catoni, quàm poſtea diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, ſubuenire ſe ex ſua liberalitate teſtamento, ut ſic habeatur firmũ, ac ſi ut oportebat factum eſſet: cùm eo tempore, quo teſtamentum ſignaretur, omnium conſenſu hic teſtis liberi loco fuerit, neq; quiſquam eſſet qui ſtatus ei quæſtionem moueret. *Concordat l. 1. C. de teſtamen-*

tu,biſce uerbis: Teſtes ſerui, an liberi fuerint, non oportet in hac cauſa tractari: cùm eo tempore, quo teſtamentú ſignabatur, omnium conſenſu liberorum loco habiti ſint, nec quiſquam eis uſq; ad hoc ſtatus controuerſiam mouerit.

XXX. EXCEPTIO: *Niſi furioſus teſtis in teſtamẽto interuenerit. Hæc exceptio approbatur l. 20. §. nec furioſus. ff. qui teſt. facere poſſ. his uerbis:* Nec furioſus quidem teſtis adhiberi poteſt, cú compos mentis nõ ſit. Sed ſi habet intermiſsionẽ, eo tẽpore adhiberi poteſt. *Cõcordat Inſt. de teſt. ord. §. teſtes, cuius uerba uide ſ. exc. 25. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi eo tempore quo furor intermiſit, teſtis ſit adhibitus. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed ſi habet intermiſsionem, eo tempore adhiberi poteſt.

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi mutus uel ſurdus in teſtamento teſtis interuenerit, quæ exceptio approbatur Inſt. d. §. teſtes.*

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi is teſtis adhibitus fuit, qui ſermonẽ teſtatoris non intellexit. Hæc exceptio reprobatur l. 20. §. fin. ff. qui teſt. facere poſſ. his uerbis:* Nõ tamen intelligentiá ſermonis exigimus. hoc enim diuus Marcus Didio Iuliano in teſte, qui Latinè loqui nõ nouerat, reſcripſit. Nam ſi uel ſenſu percipiat quis, cui rei adhibitus ſit, ſufficere.

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi is cui bonis interdictũ eſt, teſtis in teſtamẽto ſit adhibitus. Hæc exceptio approbatur Inſt. de teſt. ord. §. teſtes autẽ. ibi: ſed neq;. cuius uerba uide ſ. exc. 25. Cõcordat l. 18. in prin. ff. qui teſt. facere poſſ. cuius uerba uide ſ. ca. 6. exc. 12.*

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi ob carmen famoſum damnatus, teſtamento teſtis adhibitus ſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 18. §. fin. cuius uerba uide ſ. d. cap. 6. except. 15.*

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi adulterij damnatus, teſtis adhibitus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 14. ff. de teſtibus. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 4. de exceptionib. except. 8.*

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi repetundarũ damnatus teſtis interuenerit. Hæc exceptio approbatur l. 15. in prin. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. d. except. 8. Concordat l. 20. §. eum qui lege. ff. qui teſt. facere poſſ. his uerbis:* Eum qui lege repetundarum damnatus eſt, ad teſtamentum adhiberi non poſſe exiſtimo: quoniam in iudicium teſtis eſſe uetatur.

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi hæres ſcriptus teſtis interuenerit. Hæc exceptio approbatur d. l. 20. in prin. his uerbis:* Qui teſtamento hæres inſtituitur, in eodem teſtamento teſtis eſſe non poteſt. Quod in legatario. & in eo qui tutor ſcriptus eſt, contrà habetur: hi enim teſtes poſſunt adhiberi, ſi aliud eos nihil impediat, utputa ſi impubes, ſi in poteſtate ſit teſtatoris. *Concordat Inſt. de teſt. ord. §. ſed neq; hæres. cuius uerba uide j. except. proxim.*

XXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi is qui in poteſtate hæredis ſcripti eſt, uel in cuius poteſtate hæres eſt, uel frater hæredis q in eiuſdẽ eſt poteſtate, teſtis in teſtamento adhibitus ſit. Hæc exceptio approbatur Inſt. d. §. ſed neq;, his uerbis:* Neq; hæres ſcriptus, neq; is qui in poteſtate eius eſt, neq; pater eius qui eũ habet in poteſtate, neq; fratres qui in eiuſdem patris poteſtate ſunt, teſtes adhiberi poſſunt: quia hoc totum negocium, quod agitur teſtamenti ordinandi gratia, creditur hodie inter teſtatorem & hæredem agi. Licet autem totũ ius tale conturbatũ fuerat, & ueteres quidem familiæ emptorem, & eos qui per poteſtatem ei coniuncti fuerant, concedebant teſtimonis in teſtamẽtis præſtare: licet ij qui id permittebát, hoc iure minimè abuti eos debere ſuadebant: tamẽ nos eandem obſeruationem corrigentes, & quod ab illis ſuaſum eſt in legis neceſsitatem transferentes, ad imitationem priſtini familiæ emptoris, meritò nec hæredi qui imaginem uetuſtiſsimi familiæ emptoris obtinet, neq; alijs perſonis quæ ei (ut dictum eſt) coniunctæ ſunt, licentiam concedimus ſibi quodammodo teſtimonia præſtare. Ideoq; nec eiuſmodi ueterea conſtitutiones noſtro codici inſeri permiſimus. *Concordat l. 20. §. quæ autem. ff. qui teſt. facere poſſunt, his uerbis:* Quæ in teſtamento diximus ſuper prohibendis teſtimonijs eorum qui in poteſtate ſunt, in omnibus teſtimonijs accipias, ubi aliquid negocij geritur, per quod adquiratur.

XXXIX. EXCEPTIO: *Niſi legatarius uel fideicommiſſarius, coniunctaue ei perſona, teſtis in teſtamento interuenerit. Hæc exceptio reprobatur Inſt. d. tt. §. legatarijs autem, his uerbis:* Legatarijs & fideicommiſſarijs, quia non iuris ſucceſſores ſunt, & alijs perſonis eis coniunctis teſtimonium non denegamus: imò in quadam noſtra conſtitutione & hoc ſpecialiter eis cõceſsimus. Et multo magis ijs qui in eorum poteſtate ſunt, uel qui eos habent in poteſtate, huiuſmodi licentiam damus. *Concordat l. 20. in prin. ff. qui teſt. facere poſſunt. cuius uerba uide ſ. except. 27. Concordat item l. 22. C. de teſtamentis. cuius uerba uide j. lib. 32. cap. 3. exception. 10.*

XL. EXCEPTIO: *Niſi tutor in teſtamento datus, teſtis teſtamento ſit adhibitus. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 20. in prin.*

XLI. EXCEPTIO: *Niſi is qui eſt in poteſtate teſtatoris, teſtamento teſtis ſit adhibitus. Hæc exceptio approbatur d. l. 20. in prin. ibi: ſi in poteſtate ſit teſtatoris. Concordat Inſt. de teſt. ordin. §. in teſtibus, his uerbis:* In teſtibus non debet eſſe is, qui in poteſtate teſtatoris eſt.

XLII.

XLII. EXCEPTIO: *Niſi is quem teſtator ab hoſtibus redemit, teſtis ſit adhibitus. Hæc exceptio approbatur d.l.20.§.1.bis uerbis:* Poteſtatis autem uerbum non ſolùm ad liberos qui ſunt in poteſtate, referendum eſt: uerùm etiá ad eum quem redemit ab hoſtibus: quáuis placeat hunc ſeruũ nõ eſſe, ſed uinculo quodam retineri, donec precium ſoluat.

XLIII. EXCEPTIO: *Niſi pater uel frater teſtatoris teſtis ſit adhibitus. Hæc exceptio approbatur Inſt. de teſt. ord. §. ſed ſi filiusfa. bis uerbis:* Si filiusfamiliâs de caſtrenſi peculio poſt miſsionem faciat teſtamentum, nec pater eius rectè adhibetur teſtis, nec is qui in poteſtate eiuſdem patris eſt: reprobatũ eſt enim in ea re domeſticum teſtimonium. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ante miſsionem filiusfamiliâs miles de caſtrenſi peculio teſtamentum fecerit. quæ replicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis biſce:* Poſt miſsionem. *Concordat l.20.§. per contrarium. ff. qui teſt. facere poſ. bis uerbis:* Quæri poteſt, an pater eius qui de caſtrẽſi peculio poteſt teſtari, adhiberi ab eo ad teſtamentũ teſtis poſsit? Et Marcellus lib. X. Digeſt. ſcripſit poſſe. Ergo & frater poterit.

XLIIII. EXCEPTIO: *Niſi is qui tabulas teſtamenti ſcripſit, teſtis quoq; in eodem teſtamento adhibitus ſit. Hæc exceptio reprobatur l.27. ff. qui teſt. facere poſ. bis uerbis:* Domitius Labeo Celſo ſuo S. Quæro an in teſtiũ numero habendus ſit is, qui cum rogatus eſt ad teſtamentum ſcribendum, idem quoq; cum tabulas ſcripſiſſet, ſignauerit? Iubentius Celſus Labeoni ſuo S. Aut non intelligo quid ſit de quo me conſulis, aut ualde ſtulta eſt conſultatio tua. Plus enim quàm ridiculũ eſt dubitare, an aliquis iure teſtis adhibitus ſit, quoniam idem & tabulas teſtamenti ſcripſerit.

XLV. EXCEPTIO: *Niſi plures teſtes ex eadem domo teſtamento adhibiti ſint. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de teſt. ord. bis uerbis:* Patet nec non is qui in poteſtate eius eſt, item duo fratres qui in eiuſdẽ patris poteſtate ſunt, utiq; teſtes in uno teſtaméto fieri poſſunt: quia nihil nocet ex una domo plures teſtes alieno negocio adhiberi. *Concordat l. 22. in prin. ff. qui teſt. facere poſſunt, bis uerbis:* Ad teſtium numerum ſimul adhiberi poſſumus ego & pater, & plures qui fuimus in eiuſdem poteſtate.

XLVI. EXCEPTIO: *Niſi teſtis teſtamento adhibitus non fuerit ad id uocatus, ſed caſu interuenerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.21.§. in teſtamentis. ff. d. tt. bis uerbis:* In teſtamentis, in quibus teſtes rogati adeſſe debent, ut teſtamẽtum fiat: alterius rei cauſa fortè rogatos, ad teſtandum nõ eſſe idoneos placet. Quod ſic accipiendum eſt, ut licet ad aliam rem ſint rogati, uel collecti: ſi tamẽ antè certiorentur ad teſtamentum ſe eſſe adhibitos, poſſe eos teſtimonium ſuum rectè perhibere. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi caſu interuenienti teſti indicetur, ad teſtamẽtum ſe teſtem adhiberi. quæ replicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis biſce:* Quod ſic accipiendum eſt, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi ad teſtamẽtum ſcribendũ ſit uocatus: tũc enim quamuis non ut teſtis rogatus ſit, teſtis tamen eſſe poteſt. quæ replicatio approbatur l.27. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 44.*

XLVII. EXCEPTIO: *Niſi teſtis inuitus detentus ſit. Hæc exceptio approbatur l.20.§. fin. ff. qui teſt. facere poſ. bis uerbis:* Si teſtes ibi detẽti ſint inuiti, putant nõ ualere teſtamentũ.

XLVIII. EXCEPTIO: *Niſi teſtis nõ fuerit præſens. Hæc exceptio approbatur l.9. C. de teſtamentis, biſce uerbis:* Si non ſpeciali priuilegio patriç tuæ iuris obſeruatio relaxata eſt, & teſtes non in conſpectu teſtatoris teſtimoniorum officio functi ſunt, nullo iure teſtamentum ualet. *Concordat l.12. in prin. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 23.*

XLIX. EXCEPTIO: *Niſi teſtis non ab initio uſq; ad finem teſtationis perſeuerauerit. Hæc exceptio approbatur l.20.§. fin. ff. qui teſt. facere poſſunt; bis uerbis:* Et ueteres putauerũt, eos qui propter ſolennia teſtamenti adhibeantur, durare debere donec ſuprema cõteſtatio peragatur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi morbus cõtagioſus teſtatorem inuaſerit. quæ replicatio approbatur l.8. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. except. 23. repl. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi alio tempore teſtamentum dictatum & ſcriptũ ſit: tunc enim ſufficit teſtes eo tempore adeſſe, quo audiãt hoc eſſe teſtamentum, eiq; ſubſcribant, ſignaculaq; ſua imponãt. quæ replicatio approbatur l.21.§. in omnib. C. eod. tt. bis uerbis:* In omnibus teſtamentis, quæ præſentibus uel abſentibus teſtibus dictantur, ſuperfluũ eſt uno eodemq; tempore exigere teſtatorem & teſtes adhibere, & dictare ſuũ arbitrium, & finire teſtamentum: ſed licet alio tempore dictatum ſcriptũue proferatur teſtamẽtum, ſufficiet uno tẽpore, eodemq; die, nullo actu interueniente, teſtes omnes, uidelicet ſimul nec diuerſis tẽporibus ſuſcribere, ſignareq; teſtamentũ. Finem autem teſtamenti ſubſcriptiones & ſignacula teſtium eſſe decernimus: nõ ſubſcriptũ namq; à teſtibus ac ſignatũ teſtamentũ pro infecto haberi cõuenit.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus teſtamenta ſumptis ex cauſa & adiunctis ſeu actibus teſtamentarijs, nec non ex teſtamenti uerbis.

Cap. IX.

HActenus de altero quoq; exceptionum genere, ſumptarum ſcilicet ex perſonis teſtium. Se

quitat tertium genus exceptionum, ex cauſa & adiunctis ſeu actibus teſtamentarijs ſumptum, nec non ex teſtamenti uerbis.

L. EXCEPTIO: *Niſi teſtator coactus teſtamentum ſecerit. Hæc exceptio approbatur l. 1. C. ſi quis aliquem teſtari, his uerbis:* Ciuili diſceptationi crimen adiungirur, ſi teſtator nō ſua ſponte teſtamentum fecit: ſed compulſus ab eo qui hæres eſt inſtitutus, uel à quolibet alio, qnos noluerit, ſcripſit hæredes. *Huius exceptionis replicatio hæc eſſe uidetur:* Niſi *teſtator non ab hærede, ſed ab alio quodem coactus, teſtamentum fecit. Hæc replicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vel à quolibet alio, &c. *Huic exceptioni adfinis eſt illa:* Niſi *teſtator teſtamētū facere ael matare prohibitus ſit. de qua uide J. ca. 21. ex. 35.*

LI. EXCEPTIO: *Niſi hæres ſcriptus blando ſermone teſtatori, ut teſtamentū faceret, perſuaſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 3. C. d. tt. his uerbis:* Iudicinm oxoris poſtremū in ſe prouocate maritali ſermone, non eſt criminoſum. *Concordat l. 3. ff. eod. tt. cuiat uerba aide J. cap. 22. except. 35. repl. 1. Concordat item l. 68. ff. de hæred. inſtitaen. cuius uerba uide J. cap. 12 except. 107.*

LII. EXCEPTIO: *Niſi non continuo actu teſtamentū factum ſit, ſed alieno actu interueniēte. Hæc exceptio approbatur l. 21. §. fin. ff. qui teſt. facere poſ. his uerbis:* Vno cōtextu actionis reſtari oportet. Eſt aūt uno contextu, nullū alienū actū teſtamento intermiſcere. Quòd ſi aliquid pertinēs ad teſtamentū faciet, teſtamentū non uiciarut. *Cōcordat Inſt. de teſt. ordin. §. ſed quā paulatim. cuius aerba uide ſ. cap. prox. exc. 23. in prin. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt:* Niſi *actus interueniēs ad teſtamentū pertineat. quæ replicatio approbatar uerbis iā propoſitis hiſce:* Quòd ſi aliquid pertinēs ad teſtamentū faciet, teſtameotū nō uiciatur. *Secūda replicatio eſt:* Niſi *alienus actus neceſſitate naturali interuenerit. quæ replicatio approbatur l. 28. in prin. C. de teſtamentis, hiſce aerbis:* Cū sntiquitas teſtamenta fieri uoluerit, nullo actu interueniente, et huiuſmodi uerborū cōpoſitio nō ritè interpretata, penè in perniciē & teſtantiū & teſtamentorū proceſſerit: ſancimus, in tēpore qno teſtamentū conditur, uel codicillus naſcitur, uel ultima quædā diſpoſitio ſecundū priſtinā obſeruationē celebratur (nihil enim ex ea penitùs immutandū eſſe cenſemus) ea quidē quæ minimè neceſſaria ſunt, nullo procedere modo: quippe cauſa ſubtiliſsima ꝓpoſita, ea quę ſuperfloa ſunt, minimè debēt intercedere. Si quid aūt neceſſariū euenerit, & in ipſum corpus laborātis reſpiciens cōtigerit, id eſt, uel uictus neceſſarij, uel potionis oblatio, uel medicaminis datio uel impoſitio, quibus relictis ipſa ſanitas teſtatoris periclitetur, oel ſi quis neceſſarius naturæ uſus ad depoſitionē ſuperflui pōderis immineat uel teſtatori uel teſtibus: nō eſſe ex hac cauſa teſtamentū ſubuertendū, licet morbus comitialis (quod & factū eſſe cōperimus) uni ex teſtib. cōtigerit. Sed eo quod urget & imminet repleto uel depoſito, itero per teſtamenti factionē ſolita adimpleri. Et ſiquidē à teſtatore aliquid fiat, teſtib. pauliſper ſeparatis, cū corā his facere aliquid naturale teſtator erubeſcat: iterū introductis teſtibus cōſequentia factionis teſtamenti procedere. Si tamen in quēdā uel quoſdā teſtiū aliquid tale cōtingat: ſiquidē ex breui tēporis interuallo neceſſitas poteſt tranſire: iterū eorundē teſtiū reuerſum expectari, & ſolennia peragi ſancimus. Sin aūt longiore ſpacio refectio fortuiti caſus indigeat, & maximè ſi ſalus teſtatoris periclitantis immineat: tūc illo uel illis teſtibus, circa quoa aliquid rale eueniet, ſeparatis, alios ſubrogari, & ab eo uel ab eis tam teſtatorem quàm alios teſtes ſciſcitari, ſi ea quæ eorū præſentiā antecedunt, omnia coram ijs proceſsiſſent. Et ſi hoc fuerit undiq; maoifeſtū, tunc eos uel eū unà cū alijs teſtibus ea quæ oportet facere, etſi in medio ſubſcriptiooes teſtiū iā fueſāt ſubſecutæ. Sic etenim & naturæ medemur, & mortuorum elogia in ſuo ſtatu facimus permanere. *Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt:* Niſi *alio tempore teſtamentum dictatū atq; ſcriptum ſit. hoc enim caſu alio tempore teſtes licet uocare, & coram ijs teſtamentū proponere, ſubſcriptionesq; & ſignacula eorum exigere. quæ replicatio approbatur l. 21. §. in omnibus. C. eod. tt. cuiat uerba uide ſ. cap. prox. except. 49. repl. 2. Quarta replicatio aidetar:* Niſi *teſtamentum ſit nuncupatiuum. Hæc replicatio reprobatur d. l. 21. §. per nuncupat. cuius uerba uide ſ. except. 23. repl. 6.*

LIII. EXCEPTIO: *Niſi hæres non ſit palàm nuncupatus. Hæc exceptio approbatur l. 21. in prin. ff. qui teſt. facere poſ. his uerbis:* Hæredea palàm, ita ut exaudiri poſsint, nuncupādi ſunt. licebit ergo teſtanti hæredes uel nuncupare, uel ſcribere. Sed ſi nuncupat, palàm debet. Quid eſt palàm? nō utiq; in publicū, ſed ut exauditi poſsit. Exaudiri ſūt nō ab omnibus, ſed à teſtibus. Et ſi plurea fuerint teſtes adhibiti, ſufficit ſolennē numerū exaudire. *Cōcordat l. 29. C. de teſtamētis, hiſce uerbis:* Iubemus omnino teſtatorē, ſi uires habeat ad ſcribendum, nomen hæredis uel hæredum in ſua ſubſcriptione uel in quacunq; parte teſtamēti ponere: ut ſit manifeſtum, ſecundum illius uolūtatem hæreditatem eſſe trāſmiſſam. Sin autem forſitan ex morbi acerbitate uel literarum imperitia hoc facere minimè potuerit, teſtibus teſtamenti præſentibus nomen uel nomina hæredis uel hæredum ab eo nuncupari: ut omni-

omnimodo ſciant teſtes qui ſint ſcripti hęredes,& ita certo hæredis nomine ſucceſſio ꝓcedat. Si enim talis eſt teſtator, q neq; ſcribere, neq; articulatè loqoi poteſt: mortuo ſimilis eſt, & falſitas In elogijs cõmittitur: quã ut exul ſiat à republica noſtra, maximè in teſtamentorum confectione, cupientes, hanc edictalem legem in oıbem terrarum ponimus. Quod ſi nõ fueıit obſeruatum,& nomen hæredis uel hęıedum non fuerit manu teſtatoris ſcriptum, uel uoce coram teſtibus nuncopatú: boc teſtamentum ſtare minimè patimur, uel in totum. ſi tota hæredum nomina fuerunt prętermiſſa: uel iti eius hæredis inſtitutionem, coius tiomen neq; lingua neq; manus teſtsroris ſignificauit. Sed ne aliqua forſitan obliuio teſtium animis incumbat, pluribus interdum nomInibus hæredum expreſsis: ipſi teſtes in ſuis ſubſcriprionibus (cum teſtator hæc non ſcripſerit, ſed nuncupauerit) eorum nomina ſubſcribere non differant, ad æternam rei memoriam. Sio uerò ipſe teſtator in qualicunq; parte teſtamenti nomina hæredum (ſicut dictum eſt) ſcripſerit: ſuperuacuum eſt teſtea in ſua ſubſcriptione hoc exprimere: cum forſitan nec eos ſcite teſtator ſuos hæredea uoluit, & ſemel cauſa ex ipſius teſtatoria ſcriptura appareat. Oportet enim omnimodo uel ex literis teſtatoris, uel ex uoce quidem teſtatoris, literis autem teſtium, qui ad elogium conficiendum fuerint conuocari, nomina manifeſtari hæredum. quemadmodum enim in elogio, quod ſine ſcriptura conficitur, neceſſe eſt teſtatorem uoce exprimere nomen uel nomina hæredum: ita oportet & in teſtamentis per ſcriptorã conficiendis, cum ipſe teſtator manu ſua ſcribere hęredes uel noluerit, uel minimè potuerit, uoce tamen eius eos manifeſtari. Quæ in poſterũ tantummodo obſeruari cenſemus: ut quæ teſtamenta poſt hãc nouellã noſtri numinis legẽ conficiantur, hæc cũ tali obſeruatione procedant. Quid enim antiquitas peccauit, quæ pręſentis legis inſcia priſtinam ſecuta eſt obſeruationem? Sciturıs etiã tabellionibus & his qui conficienda teſtamenta procoraot, quòd ſi aliter facere auſi fuerint, pœnam falſitatis non euitabũt, quaſi doloſe in tam neceſſaria cauſa uerſati. *Hactenus exceptio propoſita approbatur, cuius replicatio prima hæc eſt: Niſi teſtator hæredis nomen ſua manu ſcripſerit: tunc enim nõ eſt opus nuncupatione. quæ replicatio conſtat ex uerbis d.l.29. iam propoſitis. itẽ ex uerbis d.l.21 in prin. ſ̄. propoſitis hiſce:* Licebit ergo teſtanti hæredes uel nuncupare uel ſcribere. *Altera replicatio eſt: Niſi teſtator clauſum teſtamentum teſtibus proponat. quæ replicatio approbatur l.21. in prin. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Hac conſultiſsima lege ſancimus, licere per ſcripturam conficientibus teſtamentum (ſi nullum ſcire nolunt ea quæ in eo ſcripta ſunt) conſignatam, uel ligatam, uel tantùm clauſam, inuolutamq; proferre ſcripturam, uel ipſius teſtatoris uel cuiuslibet alterius manu conſcripram, eamque rogatis teſtibus ſeptem numero ciuibus Romanis puberibus omnibus ſimul offerre ſignandam & ſubſcribendam: dum tamen teſtibus præſentibus teſtator ſuum eſſe teſtameotum dixerit quod offertur, eiq; ipſe coram teſtibus ſua manu in reliqua parte teſtamenti ſubſcripſerit. Quo facto, & teſtibus uno eodemq; die ac tempore ſubſcribentibus & conſignantibus, teſtamentum ualere, nec ideo infirmari, quòd teſtes neſciant quæ in eo ſcripta ſunt teſtamento. Quòd ſi literas teſtator ignoret, uel ſubſcribere nequeat: octauo ſubſcriptore pro eo adhibito, eadẽ ſeruari decernimus. *Concordat Inſt. de pupillari ſubſtit. §. ſin autem quis, hiſce uerbis:* Si quis ita formidoloſus ſit, ut timeat ne filius ſuus pupillus adhuc ex eo quod palã ſubſtitutum acceperit, poſt obitum eius periculo inſidiatum ſubiaceat: uulgarem quidem ſubſtitutionem palàm facere, & in primis teſtamenti partibus ordinare debet. Illam autem ſubſtitutionem, per quam ſi hæres extiterit pupillus, & intra pubertatem deceſſerit, ſubſtitutus uocatur: ſeparatim in inferioribus partibus ſcribere, eamq; partem proprio lino, propriaq; cera conſignare, & in priore parte teſtamenti cauere, ne inferiores tabulæ uiuo filio & adhuc impubere aperiantur. Illud palam eſt, non ideo minus ualere ſubſtitutionem impuberis filij, quòd in eiſdem tabulis ſcripta ſit, quibus ſibi quiſq; hæredem inſtituiſſet. *Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi teſtator coram teſtibus non palàm dixerit, hoc ſuum eſſe teſtamentum. Altera duplicatio eſt: Niſi teſtator non ſua manu teſtamẽto ſubſcripſerit. Hæ duæ duplicationes approbantur uerbis ſ̄. propoſitis hiſce:* Dum tamen teſtibus præſentibus teſtatòr ſuum eſſe teſtamentum dixerit quod offertur, eiq; ipſe coram teſtibus ſua manu in reliqua parte teſtamẽti ſubſcripſerit. *Huius poſterioris duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi teſtatore ſcribere non ualente, octauus aliquis pro eo ſubſcripſerit. quæ triplicatio approbatur uerbis ſ̄. propoſitis hiſce:* Quòd ſi literas teſtator ignoret, &c. *Altera propoſitæ ſecũdæ duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi teſtator ſua manu teſtamentum ſcripſerit. Quæ triplicatio approbatur l.28. §. cũ autem. C. eod. tit. de teſtamentis. cuius uerba uide ȷ. except.74.*

LIIII. EXCEPTIO: *Niſi error interuenerit. Hæc exceptio approbatur l.9. in prin. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Quoties uolens aliũ hęredẽ ſcribere, aliũ ſcripſerit, in corpore hominis errãs (ueluti frater meus, patronus meus) placet neq; eũ hæredẽ eſſe qui ſcriptus eſt, quoniã uolũtate deficitur: neq; eũ quẽ uoluit, quoniã ſcriptus nõ eſt. Et ſi in re qs errauerit (utputa dũ uult lancẽ relinquere, ueſtẽ leget) neutrũ debebit. Hoc ſiue ipſe ſcripſit, ſiue ſcribendũ dictauit. *Cõcordat l.4. C. de hæred. inſt. his uerbis:* Si pater tuus eũ quaſi filiũ ſuũ hæredẽ inſtituit, quem falſa opinione ductus, ſuũ eſſe credebat, nõ inſtituturus ſi alienũ noſſet, isq; poſtea ſubditus eſſe oſtẽſus eſt: auferendã ei ſucceſsionẽ, diui Seueri & Antonini placitis continetur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non in corpore, ſed in nomine ſit erratũ. Hæc replicatio approbatur l.8. §. ſed et cũ. ff. de bonor. poſſeß. ſecũd. tabulas, his uerbis:* Cũ in prænomioe & cognomine erratũ eſt, is ad quẽ hęreditas ptinet, etiã bonorũ poſſeſsionẽ accipiet. *Concordat Inſt. de legatis. §. ſi quidẽ in nomine. cuius uerba uide J. cap.6. except.69. repl.1. Itẽ cõcordat l.4. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Si in nomine, prænomioe, ſeu cognomine teſtator errauerit, nec tamẽ de quo ſenſerit incertũ ſit: error huiuſmodi nihil officit ueritati. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi in ſuo nomine teſtator erraſſe dicatur: Hæc duplicatio approbatur l.14. C. de hæred. inſt. his uerbis:* Cũ in libris Vlpiani, quos ad Maſſuriũ Sabinũ ſcripſit, talis ſpecies relata eſt, hanc apertius expedire nobis uiſum eſt. Quidã teſtamentũ faciens ita inſtituit: Sempronius Plotij hęres eſto. Veteres quidẽ exiſtimabãt errorẽ nominis eſſe, & ſic inſtitutioẽ ualere, quaſi teſtator Plotios nominaretur, & Semproniũ ſibi ſcripſiſſet hæredẽ. Sed huiuſmodi ſententiã craſsiorem eſſe exiſtimamus: neq; enim ſic homo ſupinus, imò magis ſtultus inuenitur, ut ſuum nomen ignoret. Sed ſiquidem ipſe teſtator Plotio cuidam hęres extitit: manifeſtũ eſt, ſibi Semproniũ hæredem inſtituiſſe, ut per mediam ipſius teſtatoris perſonam Plotij hæres efficiatur. Et hoc argumentamur ex antiqua regula, quæ uoluit hæredem hæredis teſtatoris eſſe hæredem. Sin autẽ nihil tale factum eſt, ſuperuacuam eſſe & inanẽ huiuſmodi inſtitutionẽ: niſi prius hæredẽ Plotio ſibi inſtituto, ſic adiecit. Sempronius Plotij hæres eſto: tũc etenim exiſtimandum eſt eum dixiſſe, Si non Plotius hæres ſibi fuerit, tunc Sempronium in totum partemúe Plotij ex ſubſtitutione uocari: ita ut ex conſequentia uerborum Plotius quidẽ inſtitutus, Sempronius autem ſubſtitutus inueniatur. Sin autẽ neq; ipſe teſtator Plotio hæres extitit, neq; Plotiũ hæredem antes ſcripſit, & ſic Sempronium Plotio hæredem eſſe uoluit: nullius eſſe momenti talem inſtitutionem: cum non ſit ueriſimile, in ſuum nomen quenquam erraſſe. *Hæc de prima replicatione, de qua plura uide J. excep. prox. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi in parte inſtitutionis ſit erratum. quæ replicatio approbatur l.9. §.1. ff. de hæredib. inſtu. his uerbis:* Si non in corpore errauit, ſed in parte (puta cũ dictaſſet ex ſemiſſe aliquem ſcribi, ex quadrante ſit ſcriptus) Celſus libro XI. Digeſt. poſſe defendi ait, ex ſemiſſe hęredem fore: quaſi plus nuncupatum ſit, minus ſcriptũ. Quæ ſententia reſcriptis adiuuatur generalibus. Idemq; eſt et ſi ipſe teſtator minus ſcribat, cum plus uellet adſcribere. Sed ſi maiorem partem adſcripſerit teſtamentarius, uel (quod difficilius eſt probatu) ipſe teſtator, ut pro quadrante ſemiſſem: Proculus putat, ex quadrante fore hæredẽ: quoniam inſit quadrans in ſemiſſe. Quam ſententiã & Celſus probat. Sed etſi quis pro centum ducenta per notam ſcripſit, idem iuris eſt. Nam & ibi utrunq; ſcriptum eſt, & quod uoluit & quod adiectũ eſt. Quæ ſententia non eſt ſine ratione. *Concordat l.7. C. de teſtamentis. cuius uerba uide J. except.59. Tertia replicatio eſt: Niſi error circa conditionem inſtitutionis interuenerit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.9. §. tantundem, his uerbis:* Tantundem Marcellus tractat & in eo qui conditionem deſtinans inſerere, non addidit: nam & hunc pro non inſtituto putat. Sed ſi conditionem addidit, dum nollet: ea detracta hæredem futurum, nec nuncupatum uideri quod contra uoluntatem ſcriptum eſt. Quam ſententiam & ipſe & nos probamus. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi conditio per errorem non addita, ſed omiſſa uel mutata ſit. quæ duplicatio ex uerbis iam propoſitis conſtat. Concordat ibidem §. idem tractat, his uerbis:* Idem Marcellus tractat, etſi teſtamentarius contra uoluntatem teſtatoris conditionem detraxit, uel mutauit: hæredem non futurum, ſed pro non inſtituto habendum. *Quarta replicatio eſt: Niſi error in eo ſit commiſſus, quòd putauerit teſtator, eum qui iam natus eſt, adhuc in utero eſſe. Hæc replicatio approbatur l.25. §. Lucius. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide J. cap.12. except.114. Quinta replicatio eſt: Niſi error in eo ſit commiſſus, quòd cum unum hæredem inſtituere uellet, duos inſtituit. Hæc replicatio approbatur d.l.9. §. ſed ſi cum. his uerbis:* Si cum primum hæredem ex parte dimidia ſcribere deſtinaſſet, primum & ſecundum ſcripſit: ſolus primus ſcriptus hæres uidebitur, & ſolus hæres exiſtet, quaſi ex parte dimidia inſtitutus. *Sexta replicatio uidetur: Niſi non teſta-*

tor,

tor.ſed is qui teſtamentum ſcripſit, errorem commiſit. Hæc replicatio reprobatur d.l.9.in prin. ibi: hoc ſiue ipſe ſcripſit. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Planè approbari uidetur l. 7. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ĩ. except. 59. item l. 24. C. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. except. 61. repl. 2.

L V. EXCEPTIO: *Niſi falſa demonſtratio facta ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 46. §. fin. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Si in patre, uel patria, uel alia ſimili adſumptione falſum ſcriptum eſt, dum de eo qui demonſtratus ſit, conſtet: inſtitutio ualet. *Concordat l. 5. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 2. quæſt. 3. De eo an filius ſit. reg. 2. Concordat l. 1. C. de neceſſarijs hæredibus. cuius uerba uide alibi. Concordat item l. 56. in fine. ff. de hæredibus. inſtit. hiſce uerbis:* Qui frater non eſt, ſi fraterna charitate diligitur: rectè cum ſuo nomine ſub appellatione fratris hæres inſtituitur. *Concordat item l. 5. C. de hæredibus inſtit. his uerbis:* Non ideo minus uxor iure hæres uidetur inſtituta, quòd non uxor, ſed adfinis teſtamento nominata eſt.

L VI. EXCEPTIO: *Niſi hæres proprio nomine nuncupatus uel ſcriptus non ſit. Hæc exceptio approbatur l. 12. in princip. ff. de bonor. poſſ. ſecundum tabulas, his uerbis:* Vt ſcriptus hæres agnoſcere poſsit bonorum poſſeſsionem, exigendum puto, ut & demonſtratus ſit propria demonſtratione, & portio adſcripta ei inueniri poſsit, licet ſine parte inſtitutus ſit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſigno indubitabili hæres demonſtratus ſit. Hæc replicatio approbatur l. 9. §. ſi quis nomen. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si quis nomen hæredis quidem non dixerit, ſed indubitabili ſigno eum demonſtrauerit, quod penè nihil à nomine diſtat (non tamen eo quod contumeliæ cauſa ſolet addi) ualet inſtitutio. Hęres enim inſtitui, niſi certus demonſtretur, non poteſt. *Concordat l. 56. in princip. ff. eod. tit. his uerbis:* Nemo dubitat, rectè ita hæredem nuncupari poſſe, Hic mihi hæres eſto: cum ſit coràm qui oſtenditur. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi contumelioſo nomine hæres ſit nuncupatus. Hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Non tamen eo quod contumeliæ cauſa ſolet addi. *Huius proponitur triplicatio l. 46. §. 1. ff. eod tit. his uerbis:* Illa inſtitutio ualet: Filius meus impijſsimus, malè de me meritus, hæres eſto. purè enim, &c.

L VII. EXCEPTIO, *ſumpta ex uerbis teſtamenti, reprobatur l. 15. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Quoniam indignum eſt, ob inanem obſeruationem irritas fieri tabulas & iudicia mortuorum: placuit, ademptis his quorum imaginarius uſus eſt, inſtitutioni hęredis uerborũ non eſſe neceſſariã obſeruantiam, utrum imperatiuis & directis uerbis fiat, aut inflexis. Nec enim intereſt ſi dicatur, Hæredem facio, uel inſtituo, uel uolo, uel mando, uel cupio, uel eſto, uel erit: ſed quibuslibet confecta ſententijs, in quolibet loquendi genere formata inſtitutio ualeat: ſi modò per eam liquebit uolũtatis intentio. nec neceſſaria ſint momenta uerborum, quę fortè ſeminecis & balbutiens lingua profudit. Et in poſtremis ergo iudicijs ordinandis amota erit ſolennium ſermonum neceſsitas: ut qui facultates proprias cupiunt ordinare, in quacunq; inſtrumenti materia conſcribere, quibuſcunq; uerbis uti liberam habeant facultatem. *Concordat l. 21. §. fin. C. eod. tit. his uerbis:* Illud huic legi proſpeximus inſerendũ, ut etiam Græcè omnibus liceat teſtari. *Concordat item l. 46. in princip. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* His uerbis, Titius hæreditatis meæ dominus eſto: rectè inſtitutio fit.

L VIII. EXCEPTIO: *Niſi tribus uel quinq; tantùm uerbis teſtamentum ſit factum. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. qui neq;. ff. de hæredib. inſtit. his uerbis:* Qui neq; legaturus eſt quid, neq; quenquã exhęredaturus, quinq; uerbis poteſt facere teſtamentũ: ut dicat, Lucius Titius mihi hæres eſto. Hæc aũt ſcriptura pertinet ad eum, qui non per ſcripturam teſtatur, qui poterit etiam tribus uerbis teſtari: ut, Lucius hæres eſto: nam & mihi & Titius abundat.

L IX. EXCEPTIO: *Niſi oratio nõ ſit perfecta. Hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. ſi ex fundo. uſq; ad finem legis, hiſce uerbis:* Sin autem ſic ſcribat, Lucius hæres; licet non adiecerit, eſto: credimus plus nuncupatum, minus ſcriptum. Et ſi ita, Lucius eſto, tantundem dicimus. Ergo et ſi ita, Lucius ſolummodo: Marcellus non inſubtiliter non putat hodie hoc procedere. Diuus autem Pius, cum quidam portiones inter hæredes diſtribuiſſet ita, Ille ex parte tota, ille ex tota: nec adiecisset, Hęres eſto: reſcripſit, ualere inſtitutionem. Quod & Iulianus ſcripſit. Item diuus Pius reſcripſit, ibi, Vxor mea eſto: inſtitutionem ualere, licet deeſſet Hęres. Idẽ Iulianus, Illum hæredem eſſe, non putauit ualere: quoniam deeſſet aliquid. Sed & ipſa ualebit, ſubaudito Iubeo. *Concordat l. 7. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Errore ſcribentis teſtamentum iuris ſolennitas mutilari nequaquam poteſt, quãdo minus ſcriptum, plus nuncupatum uidetur. Et ideo rectè teſtamento condito, quanquam deſit, Hæres eſto: conſequens eſt, exiſtente hærede, legata ſiue fideicommiſſa iuxta uoluntatẽ teſtatoris oportere dari.

L X. EXCEPTIO: *Niſi eadem res*

diuerſis

diuerſis nominibus ſit appellata. Hæc exceptio reprobatur l.17.C.de teſtamentis. cuius uerba uide ſ.lib.7. cap.3.quæſt.5.except.14.

L X I. E X C E P T I O: *Niſi dubia & ambigua teſtatoris oratio fuerit. Hæc exceptio approbatur l.60.§.quoties.ff.de hæred.inſt his uerbis:* Quoties oõ apparer quis hęres inſtitutus ſit, inſtiturio nõ oalet. Qđ plauè euenire poteſt, ſi teſtator cõplures amicos eodẽ nomine habeat, & ad deſignationẽ nominis ſingulari nomine utatur: niſi ex alijs aptiſsimis probarionib. fuerit reuelatũ, de qua perſona teſtator ſenſerit. *Cõcordat l.73.§.quæ in teſtamẽto.ff.de reg.iuris, hiſce uerbis:* Quæ iu teſtamẽto ita ſunt ſcripta, ut intelligi nõ poſsint, perinde ſunt ac ſi ſcripta nõ eſſent. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi alijs apertiſsimis probationib. uolũtas teſtatoris cõſtet. quæ replicatio approbatur uerbis iã propoſitis hiſce:* Niſi ex alijs apertiſsimis probarionib. fuerit reuelatũ, de qoa perſona teſtator ſeuſerit. *Altera replicatio eſt: Niſi ambiguitas nõ teſtatoris, ſed teſtamentũ ſcribẽtis uicio cõtigerit. Quæ replicatio approbatur l.24.C.de teſtamẽtis, his uerbis:* Ambiguitates quæ oel imperitia oel deſidia teſtamẽta cõſcribenriũ oriũtur, reſecãdas eſſe cẽſemos: & ſiue inſtitutio hæredũ poſt legatorũ datioues ſcripta ſit, uel alia prætermiſſa ſit obſeruatio, oõ ex mẽte teſtatoris, ſed uicio tabellionis, uel alterius q teſtamentũ ſcribit, nulli licentiã cõcedimus p eã occaſionẽ teſtatoris uolũtatẽ ſubuertere uel minuere.

L X I I. E X C E P T I O: *Niſi pugnãtia in teſtamento dicta uel ſcripta ſint. Hæc exceptio approbatur l. ubi pugnãtia, 140.ff.de reg.iuris. cuius uerba uide ſ.lib.7.cap.3.quæſt.5.except.15.*

DE SCRIBENDO TESTAmento, de ſubſcriptionibus, & de ſignaculis imponendis. Cap. X.

ACtus teſtamentarij ſunt nuncupare coram teſtibus ultimam ſuam uoluntatẽ, eamq; ſcribere, & ſcripto teſtamẽto ſubſcribere, ſignacula imponere. Sed & actus teſtamentarij ſunt hæredũ inſtitutio, ſubſtitutio, exhæredatio, præteritio, &c. ex quibus ſingulis uariæ exceptiones contra teſtamẽta ſumuntur. De nuncupatione autem ultimæ uoluntatis, & exceptionibus quæ inde ſumuntur, dictum ſ. cap. prox. nunc de ijs exceptionibus, quæ naſcũtur ex ſcriptura teſtamenti, nec nõ occaſione ſubſcriptionis & ſignaculorum, in hoc Capite eſt dicendum.

L X I I. E X C E P T I O: *Niſi teſtamentum ſcriptũ nõ ſit. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.1.ff. de hæred.inſt. his uerbis:* Inſtitutũ hæredem eum quoq; dicimus, qui ſcriptus non eſt, ſed ſolummodo nuncupatus. *Plura de hac re uide ȷ. eod.cap.in fine, repl. generali.*

L X I I I. E X C E P T I O: *Niſi ſeruus teſtamentũ ſcripſerit. Hæc exceptio reprobatur l.28.ff.qui teſt.facere poßũt, his uerbis:* Seruus, licet alienus, iuſſu teſtatoris teſtamẽtũ ſcribere nõ phibetur.

L X I I I I. E X C E P T I O: *Niſi nomen hæredis per manum teſtatoris ſcriptum non ſit. Hæc exceptio approbatur Inſt.de teſt. ord.§. ſed his omnib. cuius uerba uide ſ.cap.8.except.23.in prin. Cõcordat l.29.C.de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except.53. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi teſtator ipſe ſcribere nõ poßit, uel imperitia uel morbo impeditus. quæ replicatio approbatur d.l.29. Concordat l.30.in fine.C. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. cap. 19.except.24. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi teſtes hoc caſu non ſubſcripſerint ſua manu hæredis nomẽ. Quæ duplicatio approbatur d.l.29.§.ſed ne aliqua. & d.l.30.in fine. Planè exceptio propoſita mutata ac reprobata eſt iure nouißimo, Nouell.c.119. §.quia uerò ante, his uerbis:* Quia antehac legẽ iu mediũ pduximus, ut teſtatores uel manu propria, uel per teſtes hæredũ nomina in teſtamenti tabulis deſcribant: cognouimus aũt multa teſtamẽta per exquiſitã huiuſmodi ſubtilitatẽ ſubuerſa eſſe, nimirũ teſtatorib. eiuſmodi ſubrilitatẽ cuſtodire nequeũribos. aut etiã (qđ licet conijcere) nolentibus, ut aliqui uoluntatẽ ipſorũ cognitã haberẽt: iubemus ut licẽtia quidẽ ſit uolẽtib. iſta io ſuis obſeruare teſtamẽtis. Si tamẽ hęc nõ obſeruauerint, et ex uetere cõſuetudine teſtẽtur: ſancimus, ot uihilominus teſtamẽtũ ſic quoq; ualeat, ſiue p ſe aliq̃s, ſiue p alterã pſonã hęredis nomẽ inſcribat, modò reliq̃ omuino legitimã obſeruatioõẽ teſtator in teſtameuto ſuo cuſtodiat.

L X V. E X C E P T I O: *Niſi quis ſibi ipſi aliquid in teſtamento adſcripſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ſ.lib.4.cap.8 quæſt.1.cauſa 17.*

L X V I. E X C E P T I O, *ſumpta ex materia in qua teſtamentũ ſcriptũ eſt, reprobatur Inſt.de teſt. ord.§.nihil aũt, his uerbis:* Nihil ioetereſt teſtamentũ iu tabulis, an in chartis mẽbraniſue, uel in alia materia fiat. *Cõcordat l.1.in prin. ff.de bonor.poſſ.ſecundum tabulas, his uerbis:* Tabulas teſtamenti accipere debemus omoem materiæ figuram. Siue igitur tabulæ ſint ligoeæ, ſiue cuiuſcũq; alterius materiæ, ſiue chartæ, ſiue mẽbranæ ſint, uel ſi corió alicuius animalis: tabulæ rectè dicentur. *Cõcordat item l.4.ff.eod.tt.his uerbis:* Chartæ appellatio & ad nouã chartã refertur, & ad delericiã. Proiode etſi in opiſtographo qois teſtatus ſit, hinc peti poteſt bonorũ poſſeſsio. *Cõcordat item l.15.§.fin. C.de teſtamentis. cuius uerba uide ſ.cap prox.except.57.*

L X V I I. E X C E P T I O: *Niſi in pluribus codicibus teſtamentum ſcribatur. Hæc exceptio reprobatur Inſt.de teſt.ord.§.ſed & unum, his uerbis:* Et onum teſtamentum ploribus codicibus conficere quis poteſt, ſecundum obtinentem tamen obſeruatiooem omoibus factis-

factis. Quod interdum etiam neceſſarium eſt: ueluti ſi qois nauigaturus & ſocum ferre, & domi relinqueto iudiciorum ſuorum cooteſtationem uelit, uel propter sliss innumersbiles csuſas, quæ humanis neceſsitatibus imminent. *Concordat l.24.ff.qui teſt.facere poſſunt, his uerbis:* Vnum teſtamentũ pluribus exemplis cõſignare quis poteſt, idq; interdum neceſſsrium eſt: ſi fortè nsuigaturus & ſecum ferre, & relinquere iudiciorũ ſuorum teſtationem uelit. *Concordat item l.1.§.ſed etſi in duobus.ff.de bonor.poſſeſſ.ſecundum tabulas, his uerbis:* Etſi in duobus codicillis ſimul ſignatis alios atq; slios hæredes ſcripſerit, & utrunq; extet, ex otroq; quaſi ex uno competit bonorũ poſſeſsio: quia pro uois tabulis babendum eſt, & ſupremum utrunq; accipiemus.

LXVIII. EXCEPTIO: *Niſi præpoſtero ordine teſtamentum ſit ſcriptum. Hæc exceptio approbatur l.1.in prin.ff.de hæredibus inſtit.his uerbis:* Qui teſtatur, sb hæredis inſtitutione plerunq; debet initium facere teſtamenti. Licet etiam ab exhætedarione, quam nominatim facit. Nam diuus Trsisnus reſcripſit, poſſe nominatim etiam ante hæredis inſtitutionem filium exhæredare. *Concordat l.2.§.prius autem.ff.de uulgari ſubſtit.his uerbis:* Prius ſibi quis debet hæredem ſcribere, deinde filio ſubſtituere, & non conuerrere ordinem ſcripturę. Et hoc Iulianus quoq; putat. Cæterùm ſi antè filio, deinde ſibi teſtamenrum faciat: oon ualere. Quæ ſententia reſcripto Imp. noſtri ad Viriũ Lupum, Britaniæ præſidem, comprobata eſt. Et meritò. Conſtat enim unũ eſſe teſtamentũ, licet duæ ſint hæreditates: uſqueadeò, ut quos quis ſibi facit neceſſarios, eoſdem etiam filio faciat, & poſthumum filio ſuo impuberi poſsit quis ſubſtituere. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pater filio ſubſtituens, poſtea filium hæredem inſtituerit. quæ replicatio approbatur ibid. his uerbis:* Sed ſi quis ita fuerit teſtatus, Si filius meus intra decimum quartum aonum deceſſerit, Seius hæres eſto: & deinde, Filius hæres eſto: ualet ſubſtitutio, licet conuerſa ſcriptura filij teſtamentũ fecerit. Sed etſi ita ſcripſerit: Si filius meus mihi hæres non erit, Seius hæres eſto: filius hæres eſto: ſecundo quidem gradu Seius ſcriptus eſt hęres, et ſi filius hęres nõ extiterit, procul dubio Seius ei hæres erit. Sed etſi extiterit filius hæres, & intrs pubertatẽ defunctus eſt, Seius admittendus rectè uidetur: ut nõ ordo ſcripturæ, ſed ordo ſucceſſionis ſpectetur. Quod igitur dictũ eſt ſingulis liberorũ ſubſtituere licere: ideo adiectum eſt, ut declaretur, ooo eſſe à filij impuberis teſtameoto incipiendum. *Secunda replicatio eſt: Niſi ſubſtuutione prius facta, poſtea ſequatur inſtitutio. Hæc replicatio generalis præcedentem ſub ſe comprehendens, approbatur l.28.ff.de hæred.inſt.his uerbis:* Si ita quis ſubſtitutus ſit: Titius hæres eſto, ſi Secundus hæres nõ erit. deinde: Secũdus hæres eſto. placet primo gradu Secundum eſſe inſtitutũ. *Huius replicationis ſecundæ (ut dixi) ſpecies eſt ſupradicta prima replicatio. Tertia replicatio eſt: Niſi exhæredatio ante heredis inſtitutionem ſcribatur. quæ replicatio approbatur l.1.in prin.ff.de hæred.inſtit. cuius uerba uide ſ. ead.except.in prin. Concordat l.3.in prin.ibi: unde & ante.ff.de iniuſto teſt.cuius uerba uide J.ca.16.except.179. Quarta replicatio eſt: Niſi nõ teſtatoris, ſed alterius teſtamentum ſcribentis uicio præpoſterè ſcriptũ ſit. quæ replicatio approbatur l.24. C.de teſtamentis. cuius uerba uide ſ.exc.61.repl.2. Planè exceptio propoſita mutatur ac reprobatur iure nouo, l.25.C.de teſtamentis, biſce uerbis:* Præpoſteri reprehenſionẽ, qusm nouella conſtirutio diui Leonis io dotslibus inſtrumentis ſuſtuliſſe noſcitur, in slijs quoq; omoibus tam contractibus quàm teſtamẽtis tollimus: ut tali exceptione ceſſante, & ſtipulatio & alius cõtractus, & teſtatoris uolũtas in dubitatè ualest: exactione uidelicet poſt conditionem oel diem competeute. *Concordat Inſt.de legatis.§.ante hæredis.cuius uerba uide J.lib.32.cap.6.except.83.*

LXIX. EXCEPTIO: *Niſi notis, non literis, teſtamentum ſit ſcriptum. Hæc exceptio approbatur l.6.§.fin.ff.de bonor.poſſeß.his uerbis:* Notis ſcriptæ tabulæ non continentur edicto: quia notas literas noo eſſe, Pedius lib. XXV. ad edictum ſcripſit.

LXX. EXCEPTIO: *Niſi aliquid ſine iuſſu teſtatoris ſcriptũ ſit in teſtamento. Hæc exceptio approbatur l.2.§.ſi conſultò.ibi: quemad.nec. ff. de bonor.poſſeß.ſecundum tabulas.cuius uerba uide J. except.72. Concordat l.12.in fine. C.de teſtamentis. cuius uerba uide J.except.72.repl.3.*

LXXI. EXCEPTIO: *Niſi aliquid ſupraſcriptum ſit, uel adſcriptũ. Hæc exceptio approbatur l.21.§.ſi quid poſt.ff.qui teſt.facere poſſunt, his uerbis:* Si quid poſt factum teſtamentõ mutari placuit, omnia ex integro facienda ſunt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi eadem ſolennitate, qua teſtamentum factum eſt, poſtea etiã ſit adſcriptũ. quæ replicatio elicitur ex uerbis iã propoſitis biſce:* Omnia ex integro faciẽda ſuot. *Secũda replicatio eſt: Niſi nihil de uolũtate teſtatoris mutatũ uel additũ ſit, ſed obſcurius per id quod adſcriptũ eſt, ſit declaratũ, uel error cõmiſſus emẽdatus. quæ replicatio approbatur ibidẽ, his uerbis:* Qđ uerò qs obſcurius in teſtsmẽto uel nũcupst, uel ſcribit, an poſt ſolẽnia explanari poſsit, quęritur: ut puta, Stichũ legauit, cũ plures haberet nec declarauit de qoo ſentiret: itẽ Titio legauit amico, cũ multos Titios amicos habe-

reu

ret:& errauerat in nomine, uel prænomine, uel cognomine, cum in corpore non et raſſet: poterit'ne poſtea derlarare, de quo ſenſerit? & puto poſſe. nihil enim nũc dat, ſed datum ſignificat. Sed etſi notam poſtea adiecerit legaro, uel ſua uoce, uel literis, uel ſummam, uel nomen legatarij, quod non ſcripſetat, uel numorum qualitatem: an rectè ſecerit? & puto etiam qualitatem numorum poſſe poſtea addi. Nam etſi adiecta non ſuiſſet, utiq; placeret coniectionem fieri eius quod reliquit, uel ex uicinis ſcripturis, uel ex conſuetudine patrisſamiliâs, uel regionis.

LXXII. EXCEPTIO: *Niſi aliquid in teſtamento interletum uel inductum aut cancellatum ſit: hoc enim non debetur. quæ exceptio approbatur l. 2. §. ſi conſultò. ff. de bonor. poſſeß. ſecundum tabulas, his uerbis:* Si conſultò ſit inductum nomen hæredis, indubitanter probatur, bonorum poſſeſsionem petere eum non poſſe, quemadmodum nec poteſt qui hæres ſcriptus eſt nõ conſulto teſtatore. nam pro non ſcripto eſt, quem ſcribi noluit. *Concordat l. 8. §. is autem. ff. eod. tt. his uerbis:* Is cuius nomen in teſtamenro uoluntate teſtatoris inductum eſt, ſicut ad adeundam hæreditatem, ita ad petendam bonorum poſſeſsionem ſcriptus non intelligitur, quamuis nomen eius legatur. *Concordat item 3 l. 12. ibi: quod diuus. ff. de his quæ ut indignis. cuius uerba uide J. cap. 21. exc. 33. repl. 3. Declaratur uocabulum Inductum l. 1. §. ſed uolentib. ff. de his quæ in teſt. delentur, his uerbis:* Volentibus inducta accipiendum eſt, etſi perducta ſint. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi id quod deletum eſt, adhuc legi poßit. Hæc replicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quamuis nomen eius legatur. *Concordat l. 1. §. fin. ff. de his quæ in teſt. delentur. cuius uerba uide J. repl. 4. Secunda replicatio eſt: Niſi inconſultò ſint deleta. quæ replicatio approbatur l. 1. in prin. ff. de his quæ in teſt. delentur, his uerbis:* Quæ in teſtamento legi poſſunt, ea incõſultò deleta & inducta, nihilominus ualent: conſultò, non ualent. *Concordat d. l. 1. §. quod igitur, his uerbis:* Quod igitur incautè factum eſt, pro nõ facto eſt, ſi legi potuit. *Ait Iuriſconſultus:* Si legi potuit. *Ex his uerbis elicitur prima propoſitæ replicationis duplicatio hæc: Niſi id quod deletum eſt, legi amplius non poßit. Concordat l. unica. ff. ſi tabulæ teſtamenti extabunt, his uerbis:* Hæredi cuius nomen inconſultò ita deletum eſt, ut penitùs legi non poſsit, dari bonorum poſſeſsio minimè poteſt: quia ex coniectura non propriè ſcriptus uidetur. Quamuis ſi poſt prolatas tabulas deletum ſit teſtamentum, bonorũ poſſeſsio competat. Nam etſi mortis tempore tabulæ fuerint, licet poſtea interierint, competet bonorum poſſeſsio: quia uerum fuit, tabulas extare. *Concordat l. 1. §. ſufficit. ff. de his quæ in teſt. delentur, his uerbis:* Sufficit ſi legibilia ſunt inconſultò deleta, ſiue ab ipſo, ſiue ab alio. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi poſt conſummationem teſtamenti inconſultò ſint deleta: tunc enim, quamuis non legantur, nihilominus ualent. quæ triplicatio approbatur d. l. 1. §. ſed ſi legi, his uerbis:* Si legi non poſſunt, quæ inconſultò deleta ſunt: dicendum eſt, non deberi. Sed hoc ita demum, ſi ante conſummationem teſtamenti factũ eſt. Sed conſultò quidem deleta petentes exceptione repelluntur: inconſultò uerò, non repelluntur, ſiue legi poſſunt, ſiue non poſſunt: quoniam etſi totum teſtamentum non extet, conſtat ualere omnia quę in eo ſcripta ſunt. *Concordat l. unica. ibi: quamuis ſi poſt. ff. ſi tabulæ teſt. extabunt. cuius uerba uide ſ. ead. dupl. in prin. Altera triplicatio eſt: Niſi extrinſecus intelligantur inconſultò deleta. Hæc triplicatio reprobatur d. l. 1. §. legi autem, his uerbis:* Legi autem ſic accipiendum, non intelligi, ſed oculis perſpici quæ ſcripta ſunt. Cæterùm ſi extrinſecus intelliguntur, non uidebuntur legi poſſe. *Hæc de prima duplicatione. Secunda duplicatio eſt: Niſi nouißimè in teſtamento poſita ſint hæc uerba:* Lituras, inductiones, ſuperductiones ipſe feci. *Hæc duplicatio reprobatur d. l. 1. §. & ideo, his uerbis:* Etſi nouiſsimè (ut ſolet) fuerit adſcriptum, Lituras, inductiones, ſuperductiones ipſe feci: non uidebitur referri ad ea quæ inconſultò contigerunt. *Hæc de ſecunda replicatione, eiuſq; duplicationibus ſunt dicta. Tertia replicatio eſt: Niſi alius, non teſtator, induxerit uel deleuerit ſine eius uoluntate. quæ replicatio approbatur l. 1. §. 1. ff. de his quæ in teſt. delentur, his uerbis:* Id quod non iuſſu domini ſcriptum, inductum, deletumue eſt, pro nihilo eſt. *Concordat d. l. 1. §. et ſi quidem, his uerbis:* Si quidem illud concidit teſtator, denegabuntur actiones. Si uerò alius inuito teſtatore, non bene denegabũtur. *Item concordat l. 12. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* De his quæ interleta ſiue ſupraſcripta dicis, non ad iuris ſolennitatem, ſed ad fidei pertinent quæſtionem: ut appareat, utrum teſtatoria uoluntate emendationem meruerint, uel ab altero inconſultè deleta ſint, an ab aliquo falſò hæc fuerint commiſſa. *Quarta replicatio uidetur: Niſi codicilli teſtamento confirmati ſint deleti. Hæc replicatio reprobatur l. 1. §. fin. ff. de his quæ in teſt. delentur, his uerbis:* Si quis codicillos in teſtamento confirmauit, & codicillis aliquid adſcripſit, mox deleuit, ita ut appareat: an debeatur? Et Pomponius ſcribit, codicillos deletos non ualere. *Quinta replicatio eſt: Quòd ea quæ deleta in teſtamento non ſunt, nibilominus*

lominus ualeant, nec ob id teſtamentum iniuſtum aut irritum fit effectum. quæ replicatio approbatur l. 1. in prin. ff. de his quæ in teſtam. delentur, his uerbis: Proximè in cognitione Principis. cũ quidam hæredum nomina induxiſſet, & bona eius ut caduca à fiſco uindicarentur: diu de legatis dubitatum eſt, & maximè de his quæ adſcripta erant his, quorum inſtitutio fuerat inducta. Plerique etiam legatarios excludendos exiſtimabant. Quod ſanè ſequendum aiebam, ſi omnem ſcripturam teſtamenti cancellaſſet. Sed nonnullos opinari id iure ipſo perimi, quod inductum ſit: cætera omnia ualitura. Quid ergo? num & illud interdum credi poteſt, cum qui hæredum nomina induxerat, ſatis ſe conſecuturum putaſſe, ut inteſtati exitum faceret? Sed in re dubia benigniorem interpretarionem ſequi non minus iuſtum eſt, quàm tutum. *Concordat d. l. 3. §. ſententia, his uerbis:* Sententia Imp. Antonini Auguſti, Pudente & Pollione conſulibus: Cum Valerius nepos mutata uoluntate inciderit teſtamentum ſuum, & hæredum nomina induxerit: hæreditas eius ſecundum diui patris mei conſtitutionem ad eos qui ſcripti fuerunt, pertinere non uidetur. Et aduocatus fiſci dixit: Vos habetis iudices ueſtros. Viuius Zeno dixit: Rogo domine Imperator, audias me patienter. De legatis quid ſtatues? Antoninus Cæſar dixit: Videtur tibi uoluiſſe teſtamentum ualere, qui nomina hæredum induxerit? Cornelius Priſcianus aduocatus Leonis dixit: Nomina hæredum tantùm induxit. Calphurnius Longinus aduocatus fiſci dixit: Non poteſt ullum teſtamentum ualere, quod hæredem non habet. Priſcianus dixit: Manumiſit quoſdam, & legata dedit. Antoninus Cęſar, remotis omnibus, cum deliberaſſet, & admitti rurſus eoſdem iuſsiſſet, dixit: Cauſa præſens admittere uidetur humaniorem interpretationem, ut eà duntaxat exiſtimemus Nepotem irrita eſſe uoluiſſe, quæ induxit. *Concordat item l. 2. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ʒ. repl. prox.* *Sexta replicatio eſt: Niſi teſtator toto teſtamento deleto poſteaq́; ſignato, dixerit, ſe id ob unius perſonam deleuiſſe: hoc enim caſu nihilominus alijs relicta, quamuis deleta, debentur. quæ replicatio approbatur d. l. 2. his uerbis:* Cancellauerat quis teſtamentum, idq́ue ſe propter unum hæredem facere dixerat, poſtea id teſtamẽtum ſignatũ eſt: quærebatur de uiribus teſtamenti, deq́ue portione eius, propter quem ſe cancellaſſe dixerat? Dicebam, ſiquidem unius ex hæredibus nomen induxerit, ſine dubio cæteram partem teſtamenti ualere, & ipſi ſoli denegari actiones. Sed & legata ab eo nominatim relicta debebuntur, ſi uoluntas ea fuit teſtatoris, ut tantùm hæredis inſtitutio improbetur. Sed ſi inſtituti nomen induxit, & ſubſtituti nomen reliquit: inſtitutus emolumentum hæreditatis non habebit. Sed ſi omnia nomina induxerit (ut proponitur) adſcripſerit autem, idcirco ſe id feciſſe, quia unum hæredem offenſum habuerit: multum intereſſe arbitror, utrũ illum tantùm fraudare uoluerit hæreditate, an uerò cauſa illius totum teſtamẽtum infirmare: ut licet unus cauſam inductionis præbuerit, uerùm omnibus obfuerit. Et ſi quidem ſoli ei ademptam noluit portionem, cæteris nihil nocebit inductio: nõ magis quàm ſi uolens unum inducere hæredem, inuitus & alium induxerit. Quòd ſi putauerit totum teſtamentum delendũ ob unius malum meritum, omnibus denegabuntur actiones. Sed an legatarijs denegari actio debeat, quæſtio eſt? In ambiguo tamen interpretandum erit, & legata deberi, & cohæredis inſtitutionem non eſſe infirmandam. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi teſtator ob unius perſonam omnibus alijs relicta uoluerit adempta. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce.* Quòd ſi putauerit totum teſtamentum delendum ob unius malum meritum, omnibus denegabuntur actiones. *Septima replicatio eſt: Niſi nomen ſerui, cui libertas relicta eſt, ſit inductum. Hæc replicatio approbatur l. 3. §. fin. ff. de his quæ in teſtam. delentur, his uerbis:* Nomen ſerui, quem liberum eſſe iuſſerat, induxit: Antoninus reſcripſit, liberum eum nihilominus fore. quod uidelicet fauore conſtituit libertatis. *Octaua replicatio eſt: Niſi teſtamento in pluribus tabulis conſcripto, quædam tabulæ, non omnes ſint deletæ. Hæc replicatio approbatur l. 4. ff. d. tt. his uerbis:* Pluribus tabulis eodem exemplo ſcriptis, unius teſtamenti uoluntatem eodem tempore dominus ſolenniter compleuit, ſi quaſdam tabulas in publico depoſitas abſtulit atque deleuit: quæ iure geſta ſunt (præſertim cum ex cæteris tabulis, quas non abſtulit, res geſta declaretur) non conſtituentur irrita. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi contraria teſtatoris uoluntas poſſit probari. quæ duplicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Sed ſi ut inteſtatus moreretur, tabulas incidit, & hoc adprobauerint hi qui ab inteſtato uenire deſiderant: ſcriptis auocabitur hæreditas. *Nona replicatio eſt: Niſi hæres, cuius nomen inductum eſt, nec cohæredem habeat, nec ſubſtitutum: hoc enim caſu inductio & ademptio hæreditatis non ualet. quæ replicatio elici uidetur ex l. 1. §. & cum hæred. ff. d. tt. his uerbis;*

bis: Cum hæreditatis portio adempta eſt, uel tota hæreditas (ſi fortè ſit ſubſtitutus) ademptio iure facta uidebitur, non quaſi adempta (quoniam hæreditas ſemel data, adimi facilè non poteſt) ſed quaſi nec data. *Ait iuriſconſultus:* Cum hæreditatis portio adempta eſt, uel tota hæreditas (ſi fortè ſit ſubſtitutus.) *Ex his uerbis è contrario licet colligere replicationem propoſitam, quòd ſi hæreditas ei qui nec cohæredem nec ſubſtitutum habet, ſit adempta, nullo alio teſtamento perfecto, ſed uel codicillis uel nominis inductione: ademptio hæc non ualeat. cui interpretationi accedunt uerba ibidem ſequentia hæc:* Quoniam hæreditas ſemel data, adimi facilè non poteſt. *Concordat item l.2. ibi: Sed ſi inſtituti nomē induxit, & ſubſtituti reliquit, &c. ff. eod. tt. cuius reliqua uerba uide ſ. repl. 6. Sed contradicit l.1. in prin. & §. ſententia. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. repl. 5. Decima replicatio eſt: Niſi teſtator ſupraſcripſit incōſultò induxiſſe ſe. Hæc replicatio approbatur l.1. §. & ideo. ibi: proinde etſi, his uerbis:* Si inconſultò ſuperſcripſit induxiſſe ſe, manebunt: & ſi ademit, non erunt adempta. *Hæc de 72 exceptione.*

LXXIII. EXCEPTIO: *Niſi teſtamentum à teſtibus non ſit ſubſcriptum. Hæc exceptio approbatur inſtit. de teſtam. ord. §. ſed quum paulatim. ibi: & ſubſcriptione teſtium. cuius uerba uide ſ. capite 8. in prin. Concordat l.22. §. ſi quis ex teſtibus. ff. qui teſtam. facere poſſunt, his uerbis:* Si quis ex teſtibus nomen ſuum non adſcripſerit, uerumtamen ſignauerit, pro eo eſt atque ſi adhibitus non eſſet. Sed etſi (ut multi faciunt) adſcripſerit ſe, non tamen ſignauerit: adhuc idem dicemus. *Concordat item l.30. ff. eod. tt. his uerbis:* Singulos teſtes, qui in teſtamento adhibentur, proprio chirographo adnotare conuenit, quis & cuius teſtamentum ſignauerit. *Concordat item l.21 in prin. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. capite prox. except. 53. repl. 2. Concordat item d. l. 21 §. in omnibus, in fine. cuius uerba uide ſ. except. 49. repl. 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi quidam teſtium ſubſcripſerint, quidam non. Hæc replicatio reprobatur uerbis d. l. 22. §. ſi quis ex teſtibus. ff. qui teſt. facere poſſunt, paulo ſuperius propoſitis. Planè admittitur replicatio propoſita, ſi teſtamentum ſua manu teſtator ſcripſerit: tunc enim ſufficit, quinque teſtes ſubſcripſiſſe. quæ diſtinctio approbatur l.28. §. fin. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. except. prox. Secunda replicatio uidetur: Niſi teſtis qui nō ſubſcripſit, ſignauerit ſaltem. Et hæc replicatio reprobatur d. §. ſi quis ex teſtibus.*

LXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi teſtator ſua manu teſtamento non ſubſcripſerit. Hæc exceptio approbatur inſt. de teſtam. ord. §. ſed quum paulatim. ibi: ſubſcriptiones autem teſtatoris cuius uerba uide ſ. except. 23. in prin. Concordat l.21. in prin. ibi: eiq; ipſe coram. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. except. 53. repl. 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi teſtator ipſe ſua manu teſtamentum ſcripſerit. quæ replicatio approbatur l.28. §. cum autem. C. eod. tt. his uerbis:* Cùm conſtitutione, quę de teſtamentis ordinandis proceſſit, cauetur, quatenus ſeptem teſtium præſentia in teſtamentis requiratur, & ſubſcriptio à teſtatore fiat, uel ab aliquo pro eo, & cōſtitutio ſic edixit, octano ſubſcriptore adhibito: & quidam teſtamentum ſuū omne manu ſua propria cōſcripſit, & poſt eius literas teſtes adhibiti, ſuas ſubſcriptiones ſuppoſuerunt, aliaq; omnia ſolenniter peracta ſunt in teſtamento, & teſtamentum ex hoc dubitatur an irritum factum eſſet? Eandem conſtitutionem corrigentes ſancimus, ſi quis ſua manu totum teſtamentum uel codicillum conſcripſerit, & hoc ſpecialiter in ſcriptura repoſuerit, quod hæc manu ſua confecit: ſufficiat ei totius teſtamēti ſcriptura, & non alia ſubſcriptio requiratur, neque ab eo, neque pro eo ab alio: ſed ſequantur huiuſmodi ſcripturam & literæ teſtium, & omnis quę expectatur obſeruatio: & teſtamentum ualidum, & codicillus, ſi quinque teſtium literæ teſtatoris ſcripturæ coadunentur, in ſua firmitate remaneat, & nemo callidus machinator huiuſmodi iniquitatis in poſterum inueniatur. *Altera replicatio eſt: Niſi teſtator ſcribere non potuit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi octauus teſtis adhibitus pro eo ſubſcripſerit. quæ duplicatio approbatur d. l. 21. in prin.*

LXXV. EXCEPTIO: *Niſi ſignacula teſtamento non ſint impoſita. Hæc exceptio approbatur Inſt. de teſt. ord. §. ſed quum paulatim. ibi: ſignacula. cuius uerba uide ſ. except. 23. in prin. Concordat l.1. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extabunt, his uerbis:* Bonorum poſſeſsio poteſt peti ab inteſtato, ſi certum ſit, tabulas non extare ſeptem teſtium ſignis ſignatas. *Concordat item l.2. in prin. C. de bonor. poſſeſ. ſecundum tabulas. cuius uerba uide ſ. d. except. 23. in prin. Cōcordat itē l.12. in prin. C. de teſta. cuius uerba uide item d. except. 23. in prin. Concordat item l.22. §. in omnib. in fine. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 49. repl. 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi teſtamentum ſit nuncupatiuum. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponētur paulo ſ. repl. generali. Altera replicatio uidetur: Niſi quidā teſtiū, nō omnes ſignauerint. Hæc replicatio ipſo quidē iure reprobatur: admitti tamē uidetur, ſi teſtes qui nō ſignauerūt, ſubſcripſerint. uerū & hæc diſtinctio reprobatur l.22. §. ſi quis ex. ff. qui teſt. facere poſ. cuius uerba uide ſ d. except. 73. in prin.*

LXXVI. EXCEPTIO: *Niſi teſtis non ſuo, ſed alieno annulo ſignauerit. Hæc exceptio reprobatur*

probatur Inſt. de teſt.ord.§. poſſunt.in fine, his uerbis: Alieno quoque annulo licet ſignare teſtamentum. *Concordat l.22.§. ſi ab ipſo.ff. qui teſt.facere poſſunt, his uerbis:* Si ab ipſo teſtatore annulum accepero, & ſignauero: teſtamentum ualet, quaſi alieno ſignauerim.

LXXVII. EXCEPTIO: *Niſi omnes teſtes uno annulo ſignauerint. Et hæc exceptio reprobatur Inſt. d. §. poſſunt, his uerbis:* Poſſunt omnes teſtes & uno annulo ſignare teſtamentum. Quid enim ſi ſeptem annuli una ſculptura fuerint, ſecundum quod Papiniano uiſum eſt?

LXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi non annulo, ſed alio quodam impreſſo teſtamentum ſit ſignatum. Hæc exceptio approbatur l.22.§.ſignum. ff.qui teſtam. facere poß. his uerbis:* Signum utrum tãtùm annulo impreſſo adhibemus, an uerò etſi non annulo, uerùm alio quodam impreſſo? uariè enim homines ſignant. Et magis eſt ut annulo tantùm quis poſſit ſignare, dum tamen habeat *χαρακτῆρα.*

LXXIX. EXCEPTIO: *Niſi nocte ſignatum ſit teſtamentum. Hæc exceptio reprobatur d.l.22.§. penult. his uerbis:* Poſſe & nocte ſignari teſtamentum, nulla dubitatio eſt.

LXXX. EXCEPTIO: *Niſi non tabulis, ſed linteo quo tabulæ inuolutæ ſunt, ſignum ſit impreſſum. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 22. §. fin. his uerbis:* Signatas tabulas accipi oportet, etſi linteo quo tabulæ inuolutæ ſunt, ſigna impreſſa fuerint.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis, & de teſtamento nuncupatiuo.

Hactenus de exceptionibus ſumptis ex ſcriptura teſtamenti, ſubſcriptionibus atque ſignaculis. quarum exceptionum replicatio generalis hæc eſt: Niſi teſtamentum ſine ſcriptis ſit factum, ſeu nuncupatiuum. quæ replicatio approbatur Inſt. de teſtam. ordinandis. §. fin. his uerbis: Hæc quidem de teſtamentis, quæ ſcriptis conficiuntur, ſufficiunt. Si quis autem ſine ſcriptis uoluerit ordinare iure ciuili teſtamentum, ſeptem teſtibus adhibitis, & ſua uoluntate coram eis nuncupata, ſciat hoc perfectiſſimum teſtamentum iure ciuili, firmumque conſtitutum. *Concordat l.2. C. de bonor. poſſeß. ſecundum tabulas. cuius uerba uide ſ. except. 23. in prin. Concordat item l. 26. C. de teſtamentis. cuius uerba uide j. dupl. 2. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi cæcus teſtamentum fecerit. quæ duplicatio approbatur l. 8. C. qui teſtam. facere poß. cuius uerba uide ſ. capite 6. except. 9. Altera duplicatio eſt: Niſi teſtator coram teſtibus non dixerit, ſe ſine ſcriptis teſtari uelle. quæ duplicatio approbatur l. 21. §. per nuncupationem, in fine. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. except. 23. repl. 6. Planè duplicatio hæc iure nouo mutatur, ac reprobatur l. 26. C. eod. tit. his uerbis:* In teſtamentis ſine ſcriptis faciendis omnem formalem obſeruantiam penitùs amputamus, ut poſtquam ſeptem teſtes conueniunt, ſatis ſit uoluntatem teſtatoris uel teſtatricis ſimul omnibus manifeſtari, ſignificantis ad quos ſubſtantiam ſuam peruenire uelit, uel quibus legata dari, uel fideicommiſſa, uel libertates diſponere: etiamſi non ante huiuſmodi diſpoſitionem prędixerit teſtator uel teſtatrix illa formalia uerba. Ideo eoſdem teſtes conueniſſe, quòd ſine ſcriptis ſuam uoluntatem uel teſtamentum componere cenſuit. *Tertia duplicatio eſt: Niſi alius defectus præter teſtamenti ſcripturam, ſubſcriptiones & ſignacula teſtium interuenerit: hoc enim caſu abſque dubio æquè nuncupatiuum ac in ſcriptis teſtamentum factum uiciatur. utputa: Si quid ambiguum dictum ſit, uel pugnãtia, uel legitimus teſtium numerus defuerit, &c. de quibus exceptionibus, alijsq; ſimilibus dictum ſ. cap. prox. item dicetur j. capit. ſequentib. Nunc ad exceptiones, quæ ex hæredum inſtitutione ſumuntur, nobis eſt tranſeundum.*

DE INSTITVTIONE hæredum. Cap. XI.

LXXXI. EXCEPTIO: *Niſi hæres teſtamento inſtitutus non ſit. Hæc exceptio approbatur l.3. §. ſententia. ibi: Calphurnius. ff. de his quæ in teſtam. delentur, his uerbis:* Non poteſt ullum teſtamentum ualere, quod hæredem non habet. *Concordat l. 1. §. fin. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Sine hæredis inſtitutione nihil in teſtamento ſcriptum ualet. *Concordat item Inſt. de legatis. §. ante hæredis. cuius uerba uide ſ. cap. 3. quæſt. 5. Concordat item l. ult. ff. de iure codicill. his uerbis:* Si palàm hæres nuncupatus ſit, legata autem in tabulas collata fuerint: Iulianus ait, tabulas teſtamenti non intelligi, quibus hęres ſcriptus non eſt: quodq; magis codicilli, quàm teſtamentum exiſtimandæ ſint. Et hoc puto rectius dici. *Vide item ſ. d. quæſt. 5. Nunc exceptiones ſumptæ ex perſona hæredis inſtituti ſunt proponendæ.*

LXXXII. EXCEPTIO: *Niſi is cum quo teſtamenti factio non eſt, hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur Inſt. de hæred. qual. & differ. §. in extraneis, hiſce uerbis:* In extraneis hæredibus illud obſeruatur, ut ſit cũ eis teſtamenti factio, ſiue hæredes ipſi inſtituantur, ſiue hi qui in poteſtate eorum ſunt. Et id tribus temporibus inſpicitur: teſtamenti quidem facti tempore, ut conſtiterit inſtitutio: mortis uerò teſtatoris,

ut effectum habeat. Hoc amplius & cum adit hæreditatem, eſſe debet cum eo teſtamenti ſactio: ſiue purè ſiue ſub conditione hæres inſtitutus ſit. nam ius hæredis eo maximè tempore inſpiciendum eſt, quo adquirit hærsditatem. Medro autem tempore inter ſactum teſtamentum, & mortem teſtatoris, uel conditionem inſtitutionis exiſtētem, mutstio iuris non nocet hęredi: quia (ut diximus) tris tempora inſpici debent. *Concordat iiſdem uerbis l. 47. §. in extraneis ff. de hæred. inſtit. Declaratur exceptio propoſita diſtinctione teſtamenti factionis, Inſt. d. tt. §. teſtamentum, his uerbis:* Teſtsmēti sutem factionem non ſolùm is habere uidetur, qui teſtamentum facere poteſt: ſed etism qui ex alieno teſtamento uel ipſe capere poteſt, uel slij adquirere, licet non poſsit ſacere teſtamentum. Et ideo furioſus, & mutus, & poſthumus, & infans, & filiusfamiliâs, & ſeruus alienus, teſtamenti ſactionem habere dicuntur. Licet enim teſtamentum ſacete non poſsint: attsmen ex teſtamento uel ſibi uel alij adquirere poſſunt. *Concordat l. 16. ff. qui teſt. facere poſ. his uerbis:* Filiusfamiliâs & ſeruus alienus, & poſthumus, & ſurdus teſtamenti factionem habere dicuntut. Licet enim tsſtamentum ſacere non poſſunt, attamen ex teſtsmento ſibi uel alijs adquirere poſſunt. Marcellus notat: Furioſus quoque teſtamenti factionem habet, licet teſtamentum ſacere non poſsit. Ideo autem teſtamenti factionem habet: quia poteſt ſibi adquirere legatum, uel fideicommiſſum. nam etiam cōpotibus mentis perſonsles actiones, uel ignorantibus adquiruntur. *Exempla propoſitæ exceptionis proponuntur l. 25. §. ſi quis plenè. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si quis ſeruus ſuetit pœnæ effectus, ad gladium, uel ad beſtias, uel in metallum damnatus, ſi ſuerit hęres inſtitutus: pro non ſcripto hic hsbebitur. Idq́; diuus Pius reſcripſit. *Sunt inſuper exempla ſeu ſpecies propoſitæ exceptionis exceptiones proximè ſequentes. Planè huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi teſtamenti facti tempore, itē mortis teſtatoris, & aditæ hereditatis cum hærede inſtituto fuerit teſtamenti factio. hoc enim caſu, quamuis medio tempore teſtamenti factionem non habuerit, tamen exceptio propoſita non obſtat. quæ replicatio approbatur uerbis Inſt. s̄. propoſitis hiſce:* Medio autem tempore inter ſactum teſtamentum, & mortem teſtatoris, uel conditionem inſtitutionis exiſtentem, mutatio iuris non nocet hæredi: quia (ut diximus) ttia tempora inſpici debent. *Concordat iiſdem uerbis d. l. 47. in fine. Item concordat l. 6. § ſolemus. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Solemus dicere, msdia tempota non nocere: utputa ciuis Romanus ſcriptus hæres uiuo teſtatore ſactus eſt peregrinus, mox ad ciuitatem Romanam peruenit: media tempora non nocent. *Concordat item l. 7. §. ſi hæres. ff. eod. tt. his uerbis:* Si hæres inſtitutus ſcribendi teſtamenti tempore ciuis Romanus fuit, deinde ei aqua & igni intetdictum eſt: hæres fit, ſi intra illud tempus, quo teſtator deceſsit, redierit: aut ſi ſub conditione hęres inſtitutus eſt, quo tempore conditio extitit. Idem & in legatis & in bonorum poſſeſsionib. *Secunda replicatio eſt: Niſi is, cum quo teſtamenti factio non eſt, in tempus capiendæ hæreditatis ſit inſtitutus. Hæc replicatio approbatur l. 60. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* In tempus capiēdę hæreditatis inſtitui hæredem poſſe, beneuolentiæ eſt: ueluti, Lucius Titius, cū capere potuerit, hæres eſto. Idem & in legsto. *Tertia replicatio eſt: Niſi is qui ſolidum capere non poteſt, ab eo qui ſoluendo non eſt, hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio approbatur l. 70. ff. d. tt. his uerbis:* Si quis ſolidū à lege capere non poſsit, & ex aſſe ſit inſtitutus ab eo qui ſoluendo nō eſt: Iulianus ex aſſe eum eſſe hætedem reſpondit. Legi enim locū non eſſe in ea hæteditate, quæ ſoluendo non eſt. *Quarta replicatio eſt: Niſi is qui ſolidū à teſtatore caprre non poteſt, ab eo pupillariter filio ſubſtitutus ſit. Hæc replicatio approbatur l. 6. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Si is qui ex bonis teſtatoris ſolidū capere non poterat, ſubſtitutus ſit ab eo impuberi filio eius: ſolidum ex ea cauſa capiet, quaſi à pupillo cspiat. Sed hoc ita intetpretati Iulianus noſter uidetur, ut ex bonis quæ teſtatoris fuerant, amplius cspere nō poſsit. Quòd ſi pupillo aliquid prætetea adquiſitū eſſet, aut ſi exhęredato eſſet ſubſtitutus: nō impediti eū cspere, quaſi à pupillo capiat. *Quinta replicatio eſt: Niſi filio ſubſtitutus, tempore mortis filij capere poßit. Hæc replicatio approbatur l. 9 ff. d. tt. his uerbis:* Si is qui hęres inſtitut9 eſt, filio ſubſtitutus ſit, nihil oberit ei in ſubſtitutione, ſi tūc capere poſſit, cū filius deceſsit. Contrà quoq; poteſt pœnas in teſtsmēto pupilli pati, licet in patris paſſus non ſit. *Sexta replicatio eſt: Niſi miles eum, cū quo teſtamenti factio nō eſt, hæredē inſtituerit. Hæc replicatio approbatur l. 13. §. deportati. ff. de militari teſt. his uerbis:* Deportati, & ſerè omnes hi qui teſtamēti fsctionē non hsbent, à milite hæredes inſtitui poſſunt. Sed ſi ſeruum pœnæ hæredē ſcribat, inſtitutio non ualebit: licet ſi mortis tempore in ciuitate inueniatur, inſtitutio incipiat conualeſcere, quſi nunc data hæreditate. Et generaliter in omnib. id poterit dici, quos miles ſcribit hæredes, ut inſtitutio incipiat uires hsbere, ſi mortis tempore talis inueniatur, ut à milite inſtitui potuerit. *Concordat l. 5. C. eod.*

cod.tt.his uerbis: Ex teſtaméto militis, ſiue adhuc in militia, ſiue intra annum miſſus honeſtè deceſsit, hæreditas & legata omnib. quibus relicta ſunt, debentur: quia inter cętera quæ militibus conceſſa ſunt, liberũ arbitrium quibus uelint relinquendi ſupremis ſuis indicijs conceſſum eſt: niſi lex ſpecialiter eos prohibuerit. *Concordat item l.15. ibi: nec uxorum. C.eod.tt. cuius uerba uide* J.*cap.18. in prin. Ait Imp.* Niſi lex ſpecialiter prohibuerit. *Hiſce uerbis propoſitæ replicationis duplicatio continetur. cuius primum exemplum eſt in ſeruo pœna affecto à milite hærede inſtituto. quod exemplũ proponitur uerbis d.§.deportati, paulo ſuperius propoſitis. Alterum exemplũ eſt in hæreticis. quod proponitur l.ult.C.de hæreticis. cuius uerba uide* s̃.*lib.10.cap.12.quæſt.3.reg.10.*

LXXXIII. EXCEPTIO: *Niſi deportatus hæres ſit inſtitutus. Hec exceptio ſpecies ſeu exemplum eſt ſuperioris proximæ exceptionis, approbaturq́; l.1.C. de hæredib.inſt. his uerbis:* Qui deportantur, ſi hæredes ſcribantur, tanquã peregrini capere non poſſunt: ſed hæreditas in ea cauſa eſt, in qua eſſet, ſi ſcripti nõ fuiſsét.

LXXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi filius naturalis, uel ſpurius, hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur* s̃.*lib.16.cap.4.quæſt.4.reg.1. Planè notanda hic & alia replicatio ibi omiſſa, hæc ſcilicet: Niſi filius ſpurius uel naturalis non à patre, ſed à matre hæres ſit inſtitutus: hoc enim caſu ualet inſtitutio. quæ replicatio approbatur argumento l.29. §.1.ff.de inoff. teſt. cuius uerba uide* J.*lib.31.cap 4.quæſt.2.except.22. itẽ argumẽto Inſt.de ſenatuſc. Orficiano.§.nouiſsimè. cuius uerba uide* J.*lib.prox.cap.1.except. 4. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi mater ſit illuſtris. quæ duplicatio approbatur l. 5. C. ad S.C.Orficianũ, his uerbis:* Si qua illuſtris mulier filium ex iuſtis nuptijs procreauerit, & alterum ſpurium habuerit, cui pater incertus ſit: quemadmodũ res maternæ ad eos peruenirent, ſiue tantummodo ad liberos iuſtos, ſiue etiam ad ſpurios, dubitabatur. Sãcimus itaq;, ut neq; ex teſtamento, neque ab inteſtato, neq; ex liberalitate inter uiuos habita, iuſtis liberis exiſtentib. aliquid penitus ab illuſtribus matribus ad ſpurios perueniat: cùm in mulieribus ingenuis & illuſtrib. quibus caſtitatis obſeruatio præcipuum debitum eſt, nominari ſpurios ſatis iniurioſum, ſatisq́; acerbum, & noſtris temporib. eſſe indignũ iudicemus: & hanc legem ipſi pudicitiæ, quam ſemper colendam cenſemus, meritò dedicamus. Sin autem concubina liberæ conditionis conſtituta, filium uel filiam ex licita conſuetudine ad hominem liberum habita procreauerit: eos etiam cum legitimis liberis ad materna uenire bona, quæ iure legitimo in ſuo patrimonio poſsidet, nulla inuidia eſt. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi mater illuſtris legitimos liberos non habeat. quæ triplicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Iuſtis liberis exiſtentibus. *Altera triplicatio eſt: Niſi ex cõcubinatu legitimo liberi naturales ſint. Hæc triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sin autem concubina liberæ conditionis conſtituta, &c.

LXXXV. EXCEPTIO: *Niſi coniunx coniugem, cum quo quáue matrimonium eſſe non poteſt, hæredem inſtituerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur* J.*lib.32.cap.3.except.20.*

LXXXVI. EXCEPTIO: *Niſi poſthumus hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur l.4.ff.de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Placet omnem maſculum poſſe poſthumũ hæredem ſcribere, ſiue iam maritus ſit, ſiue nõdum uxorem duxerit. Nam & maritus repudiare uxorem poteſt: & qui non duxit uxorem, poſtea maritus effici poteſt. Nam & cum maritus poſthumum hęredem ſcribit: non utiq; is ſolus poſthumus ſcriptus uidetur, qui ex ea quam habet uxorem, ei natus eſt, uel qui tunc in utero eſt: uerùm is quoq; qui ex quacunq; uxore naſcatur. *Concordat l.3.ff.de bonor.poſſeſ. ſecund.tabulas, his uerbis:* Verum eſt, omnem poſthumum, qui moriente teſtatore in utero fuerit, ſi natus ſit, bonorum poſſeſsionem petere poſſe. *Concordat item Inſt.de hæred.qualitate.§.teſtamenti. ibi: & ideo. cuius uerba uide* s̃.*except.82 Concordat item l.16.ff. qui teſt. facere poſ. cuius uerba uide d.except.82. Planè admitti uidetur exceptio propoſita, primum, ſi is qui nondum uxorem duxit, poſthumum hæredem inſtituat. Hæc diſtinctio reprobatur uerbis d.l.4.* s̃.*propoſitis. Concordat l.27 ff.eod.tt. his uerbis:* Poſthumum ex qualibet uidua natum, ſibi filium hæredem inſtituere poteſt. *Deinde admitti uidetur, ſi is qui generare facilè non poteſt, uel ſpado poſthumum hæredem inſtituat. Sed & hæc diſtinctio reprobatur l.6. ff.de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Sed eſt quęſitum, an is qui generare facilè nõ poſſit, poſthumum hæredem poſsit facere? Et ſcribunt Caſsius & Iabolenus, poſſe. Nam & uxorem ducere, & adoptare poteſt. Spadonem quoq; poſſe poſthumum hæredẽ ſcribere, & Labeo & Caſsius ſcribũt: quoniam nec ætas nec ſterilitas ei rei impedimento eſt. *Tertiò admittitur exceptio propoſita, ſi caſtratus poſthumũ hæredem inſtituat. Hæc diſtinctio approbatur d.l.6.§.ſed ſi caſtratus, his uerbis:* Si caſtratus ſit, Iulianus Proculi opinionẽ ſecutus, nõ putat poſthumũ hæredem poſſe inſtituere. quo iure utimur. *Quartò admitti uidetur exceptio, ſi hermaphroditus poſthumũ inſtituerit. Sed hæc diſtinctio reprobatur d.l.6.§. fin. his uerbis:* Hermaphroditus planè, ſi in eo uirilia

lia præualebunt, poſthumom hæredē inſtituere poterit. *Ait Iuriſconſultus:* Si in eo uirilia præualebuot. *Ex his uerbis elicitur quinta diſtinctio hæc: Si mulier poſthumum inſtituerit. Nam hoc caſu quia non niſi ex uiua muliere partus edi poteſt, poſthumi inſtitutio uidetur inutilis, quaſi poſt mortem matris naſcendi, quod eſt contra rerū naturam: quanquā interdum exſecto uentre mulieris mortuæ, partus edatur. Sextò admitti uidetur, ſi is qui per ætatem aut ualetudinem poſthumum habere non poteſt, poſthumum hæredem inſtituerit. Sed hæc diſtinctio reprobatur l.9. in prin. ff. de liberis & poſthum. cuius uerba uide J. ca.21. except.13. repl.4. Septimò admittitur exceptio propoſita, ſi quis ex ea quæ alij nupta eſt, poſthumum hæredem inſtituat. quæ diſtinctio approbatur d.l.9.§. 1. his uerbis:* Si ex ea quæ alij nupta ſit, poſthumum quis hæredem inſtituerit: ipſo iure non ualet, quòd turpis ſit inſtitutio. *Octauò admittitur exceptio propoſita, ſi quis ex ea quam uxorē iure habere non poteſt, poſthumum hæredem inſtituerit. quæ diſtinctio approbatur d.l.9.§. fin. his uerbis:* Si ex ea quam nefas ſit ducere, poſthumō hæredem inſtituero: non putat rumpi prius teſtamentum Pomponius. *Huius diſtinctionis replicatio hæc eſt: Niſi ex ea quam aliquando uxorem habere iure poßit, poſthumum hæredem inſtituerit: tunc enim quamuis teſtamenti facti tempore eam iure habere non poßit, tamen ualet inſtitutio. quæ replicatio approbatur l.28.§. ſi quis eo. ff. de liberis & poſthumis, his uerbis:* Si quis eo tempore, quo nondum uxor eius eſſe poſſet, teſtator natum ex ea ſcripſit hæredē: an poſtea contracto licito matrimonio natus, hæres ex teſtamento eſſe poſsit, quæritur? Veluti ſi ſcribas hodie hæredem, qui tibi ex Titia natus erit. quando Titia uel ancilla, uel minor annis uiginti quinque eſt, cuius pater tuus tutelam adminiſtrauit, aut tutor tu ipſe fuiſti: poſteaq; uxor tibi iuſta fuerit, uel libertatem adepta, aut tempore elapſo annorum uiginti quinq; & utilis anni, & rationum allegatione edita, an natus hæres eſſe poſsit? nemo certè dubitabit, ex Titia, quæ tunc propter tenorem ætatis uxor dici non potuit, quando teſtamentū fiebat, natum poſtea, ea uxore ducta, hæredem eſſe poſſe. Et generaliter nato poſt teſtamentum hæcede ſcripto, aditus eſt ad hæreditatem, in qualicunq; ſtatu teſtamenti faciendi tempore fuit, quæ poſtea teſtatori ciuiliter nupta eſt. *Concordat l.9.§ fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si per adoptionem ſororem factam habeam, potero poſthumum ex ea hæredem inſtituere: quia adoptione ſoluta, poſſum eam poſtea uxorem ducere. *Hæc de octaua diſtinctione eiusq; replicatione ſunt dicta. Nonò admittitur exceptio propoſita, ſi quis poſthumum alienum hæredem inſtituat. quæ diſtinctio approbatur quidem iure antiquo, reprobatur uerò iure nouo, Inſt. de bonor poſſeßionib. in prin. ibi: nam ſi alienus. cuius uerba uide ſ. cap.2. quæſt.3.* Concordat. *Inſt. de legatis. §. poſthumo quoq;. in fine. cuius uerba uide J. lib.32. cap.3. except. 23. item concordat l. penult. ff. de leg.1. cuius uerba uide J. lib. 33. cap.10. reg. 8. Declaratur diſtinctio propoſita definitione poſthumi alieni, Inſt. de legatis. §. poſthumo. cuius uerba uide J. de legatis. except.23. repl.1. dupl.1. Planè propoſitæ diſtinctionis, iure antiquo approbatæ, replicationes uide J. cap.20. except.1. repl.2. dupl. 4.*

LXXXVII. EXCEPTIO: *Niſi is qui teſtamentum facere non poteſt, hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de hæred. qualit. & diff. §. teſtamenti. item l.16. ff. qui teſt. facere poſſunt: quarum legum uerba uide ſ. except. 82. Concordat l. 1. §. mutus. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Mutus & ſurdus rectè hæres inſtitui poteſt.

LXXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi is qui apud hoſtes eſt, hæres ſit inſtitutus. Et hæc exceptio reprobatur l.32. §. is qui. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Is qui apud hoſtes eſt, rectè hæres inſtituitur: quia iure poſtliminij omnia iura ciuitatis in perſonam eius in ſuſpenſo retinentur, uel non abrumpuntur. Itaq; ſi reuerſus fuerit ab hoſtibus, poterit hæreditatem adire. Seruus quoque eius rectè hæres inſtituitur: & ſi reuerſus ſit ab hoſtib. poteſt eum iubere adire hæreditatem: ſi uerò ibi deceſſerit, qui ei hæres exiſtet, poteſt per ſeruum hæres fieri. *Concordat l. 11. §. filius. ff. de bonor. poß. ſecund. tabulas, his uerbis:* Filius hæres inſtitutus, poſt mortem patris ab hoſtibus redijt, bonorum poſſeſsionē accipiet: & anni tempus, à quo redijt, ei computabitur.

LXXXIX. EXCEPTIO: *Niſi extraneus, & teſtatori ignotus, hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur Inſtit. de hæred. inſtit. §. fin. his uerbis:* Ij quos nunquam teſtator uidit, hæredes inſtitui poſſunt: ueluti ſi fratris filios peregrinantes, ignorans qui eſſent, hæredes inſtituerit. Ignorantia enim teſtantis inutilem inſtitutionem non facit. *Concordat item l.11. C. eod. tt. his uerbis:* Extraneum etiam penitùs ignotum hæredem quis inſtituere poteſt.

XC. EXCEPTIO: *Niſi incertus hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur l. 9. §. ſi quis nomen, in fine. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Hæres inſtitui, niſi certus demonſtretur, nemo poteſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex certis unus incertus hæres ſit inſtitutus. quæ replicatio approbatur d.l.9.§. ſi quis tamen. his uerbis:* Si quis tamen ita dixerit: Vter ex fratribus meis Titio & Mæuio Seiam uxorem duxerit, ex dodrante: uter non duxerit, ex quadrante hæres eſto. rectè factā inſtitutionem certum eſt, licet ex qua quis

parte.

parte,incertum eſt. Planè erit ſimilis inſtitutio,ſi ita facta fuerit: Vter ex ſuprà ſcriptis fratribus meis Seiam uxorem duxerit,hæres eſto. Sed & hanc puto inſtitutionem ualere,quaſi ſub conditione factam. *Concordat l.24.ff.eod.tt.cuius uerba uide ȷ. lib.11.capite 1.quæſt.1.reg.17. Altera replicatio eſt: Niſi duo certi alternatiuè,puta ille aut ille,hæredes ſint inſtituti. Hæc replicatio approbatur l.4.C.de uerb. ſignif.cuius uerba uide ȷ.d. quæſt. 3. reg. 6. except.1. Tertia replicatio eſt: Niſi ita,Quem codicillis hæredem ſcripſero: hæres ſit inſtitutus. quæ replicatio approbatur l.75.ff.de hæred.inſt.cuius uerba uide ȷ. capite 23.reg.4. Quarta replicatio eſt: Niſi generaliter captiuos uel pauperes hæredes inſtituit. Hæc replicatio approbatur l.37.C.de epiſcopis & clericis, hice uerbis:* Si quis ad declinandam legem Falcidiam,cum deſiderat totam ſuam ſubſtantiam pro redemptione captiuorum relinquere,eos ipſos captiuos ſcripſerit hæredes:ne uideatur quaſi incertis perſonis hęredibus inſtitutis, iudicium ſuum oppugnádum reliquiſſe:ſancimus, eiuſmodi & talem inſtitutionem pietatis intuitu ualere,& non eſſe reſpuendam. Sed et ſi pauperes quidem ſcripſerit hęredes,& non inueniatur certum prochium, uel certæ eccleſiæ pauperes, de quibus teſtator cogitauerit, ſed ſub incerto uocabulo pauperes fuerint hęredes inſtituti: ſimili modo & huiuſmodi inſtitutionem ualere decernimus. Et ſiquidem captiuos ſcripſerit hæredes,ciuitatis in qua teſtator larem fouere ac degere noſcitur, epiſcopus & œconomus hæreditatem ſuſcipiant,& omni modo in redemptionem captiuorum procedat hęreditas,ſiue per annuos reditus,ſiue uenditionem mobiliũ ſiue ſe mouentium rerũ ſit:nullo penitùs hoc ex lucro uel œconomo,uel epiſcopo,uel ſacroſanctę eccleſiæ relinquendo. Si enim propter hoc à ſpeciali hærede receſſum eſt,ut non Falcidiæ ratio inducatur: quomodo ferendum eſt,hoc quod in ſacro uenerit.per Falcidiá uel aliam occaſionem minui? Vbi autem indiſcretè pauperes ſcripti ſunt hæredes: ibi xenonem eius ciuitatis omnimodo hæreditatem náciſci, & per xenodochium in ægrotantes fieri patrimonij diſtributionem,ſecundum quod in captiuis conſtituimus, uel per redituum annalium erogationem, uel per uenditionem rerum mobilium uel ſeſe mouentium, ut ex his res immobiles comparentur, & annuus uictus ægrotantibus accedat. Quis enim pauperior eſt hominibus, qui & inopia tenti ſunt, & in xenone repoſiti, & ſuis corporibus laborantes, neceſſarium uictũ ſibi non poſſunt adferre? Licentia omnimodo danda & in priore & ſecũda ſpecie & actionem mouere, & debita exigere, ut in captiuos & in ægrotantes conſumátur. Si enim hæredum eis & iura & nomen dedimus, ſiue Falcidiæ tamen legis emolumẽto:neceſſe eſt eos debita exigere, & creditorib.reſpondere. Sin autem ampliores in ciuitate xenones uel ptochia ſunt: ne incerta uideatur pecuniarum datio, tũc ei xenoni uel ptochio, qui pauperior eſſe dignoſcitur,eaſdẽ res uel pecunias adſignari:hoc uidelicet diſcutiẽdo à uiro uenerandiſsimo locorũ antiſtite, & ſub eo cõſtitutis clericis. Sin aũt nullus xenõ in ciuitate inueniatur: tunc ſecundũ de captiuis ſanctionẽ pro tempore œconomus ſacroſanctæ eccleſiæ, uel epiſcopus hæreditatem accipiat, & ſine Falcidię ratione pauperib. qui in ciuitate ſunt, uel penitùs mendicantes,uel alia ſuſtentatione egentes, eædem pecunię diſtribuantur. Hæc tamen omnia locũ habere ſancimus, quádo nõ certi xenonis,uel certi ptochij, uel certæ eccleſię nominatio à teſtatore ſubſecuta eſt,ſed incertus eſt eius ſenſus. Sin aũt in perſonam certam, uenerabilem'ue certá domum reſpexerit:ei tantummodo hæreditatẽ uel legatũ cõpetere ſancimus,nulla Falcidia nec in hac parte intercedẽte. In omnibus autẽ huiuſmodi caſibus cœleſtes iracundias ſacroſanctatũ rerũ adminiſtratores expectẽt, ſi qualecũq; lucrũ ex huiuſmodi gubernationib. ſibi adquiſierint: uel ſi hoc cõmitti ab alio conſenſerint,& nõ grauiſsima pœna & interminatione, quod perperá factũ eſt,ſtudeant corrigere. *Concordat Nouell.c.131. §.ſed et ſi quis. cum ſequentibus,his uerbis:* Si quis pro redemptione captiuorum,aut alimonia pauperũ,hęreditatẽ uel legatũ in rebus mobilib. aut immobilib. ſiue ſemel ſiue annuũ reliquerit.& hoc modis omnib.ſecundũ teſtatoris uoluntatẽ per eos qui id exequi iuſsi ſunt,præſtator. Si ſpecialiter non dixerit cuius loci pauperib.hæc reliquerit: Iubemus,ut religioſiſs.ciuitatis epiſcopus, in qua teſtator domicilium habuit, eas res ad ſe recipiat, & inter pauperes eius ciuitatis diſtribuat. Itẽ ſi pro redẽptione captiuorũ aliquid relictũ ſit,neq; teſtator nominatim dixerit, ꝑ quẽ redẽptionẽ fieri oporteat:itidẽ iubemus,ut res in hoc relictæ locorum epiſcopus & huius œconomus capiat,& huiuſmodi piũ opus impleat. In omnib.enim iſtis pijs uolũtatib. uolumus etiá ipſos religioſiſs.locorũ epiſcopos prouidẽtiá accõmodare,ut omnia ſecundũ teſtatoris uoluntatẽ procedát,etſi maximè à teſtatorib. aut donatorib. interdictũ ipſis ſit,ne quid in ijs habeát cõmercij. Certè ſi illi, q

hæc exequi iuſsi ſunt ſemel atq; iterum à beatiſs. locorum epiſcopo, & eius œconomis, per publicas perſonas admooiti, ea quæ diſpoſita ſunt, implere diſtulerint: iubemus ut ij omne lucrum quod ab eo qui iſta iuſsit, ipſis relicta ſunt, amittant: religioſiſs. uerò locorum epiſcopi omnes res, quæ quibuſcuoq; (ut dictũ eſt) pijs cauſis depuratæ ſunt, cum fructibus & medij tẽporis acceſsionib. atq; item memorato lucro uindicent, & quæ teſtator diſpoſuit adimpleant: ſcituri quòd ſi & ipſi negligẽtius egerint, pro omnib. his Deo rationem reddituri ſint. Sanè ſi religioſiſs. locorum epiſcopus aliquid eorũ quæ à nobis dicta ſunt, prætermiſerit: licitũ eſto religioſiſs. eius metropolitano hæc exigere atq; implere. Sed & cuiuis alij licẽtia erit ea de re quæſtionem mouere, dareq; operá, ut omnibus modis id genus piæ cauſæ exequaotur. Si uerò hæres ea quæ in pias cauſas relicta ſunt, non impleàt, dicens nõ ſufficere ad has relictũ ſibi patrimoniũ: iubemus ut omni lucro, quod ex Falcidia prouenit, uacante, quidquid in eius facultatib. inuentum fuerit, pro identia ſanctiſsimi locorũ epiſcopi totum in cauſas, ad quas relictũ eſt, procedat. Quòd ſi legatum ab aliquo ad pias cauſas relictum fuerit: iubemus ut intra ſex menſes, ab inſinuatione teſtamẽti numerandos, omnibus hoc modis præſtetur his quibus relictum eſt. Sin autem qui hoc grauati ſunt, huiuſmodi legatum præſtare diſtulerint: & fructus, & uſuræ, & omnis legitima acceſsio ab ipſis iam inde à tempore mortis eius qui reliquit, exigẽtur. *Hæc de quarta replicatione. Quinta replicatio eſt. Niſi generaliter, quidquid liberorum ſibi natum erit, hæredes inſtituat. Hæc replicatio approbatur l.29.§.melius ergo eſt.ff.de liberis & poſthumis. cuius uerba uide J.cap.20.except.28.repl.2.dupl.4. tripl.6.*

XCI. EXCEPTIO: *Niſi is hæres inſtitutus ſit, quem Titius uoluerit. Hæc exceptio approbatur l.32.in prin.ff. de hæred. inſt. his uerbis*: Illa inſtitutio, Quos Titius uoluerit: ideo uicioſa eſt, quòd alieno arbitrio permiſſa eſt. Nam ſatis conſtanter ueteres decreuerunt, teſtamentorum iura ipſa per ſe firma eſſe oportere, non ex alieoo arbitrio pendêre. *Plura de hac re uide J.lib.32.cap 6.except.80.*

XCII. EXCEPTIO: *Niſi collegiũ uel ciuitas hæres ſit inſtituta. Hæc exceptio reprobatur l.12. C.de hær.inſt his uerbis*: Hæreditatis uel legatĩ ſeu fideicõmiſsi aut donationis titulo domus, aut annonę ciuiles, aut quęlibet ędificia uel mãcipia ad ius inclitę urbis, uel alterius cuiuslibet ciuitatis peruenire poſſunt.

XCIII. EXCEPTIO: *Niſi collegium illegitimum hæres inſtituatur. Hæc exceptio approbatur l.8.C.d.tt. his uerbis*: Collegium, ſi nullo ſpeciali priuilegio ſubnixum ſit, hæreditatem capere non poſſe, dubium non eſt.

XCIIII. EXCEPTIO: *Niſi plures hæredes inſtituti ſint. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de hæred.inſtit.§.& unum hominem, his uerbis*: Et unũ hominem & plures uſq; in infinitum, quot quis hæredes uelit facere, licet.

XCV. EXCEPTIO: *Niſi in duobus teſtamentis ſimul ſignatis, diuerſi hæredes ſint ſcripti. hæc exceptio reprobatur l.1.§. ſi quis in duobus. ibi: ſed etſi in.ff.de bonor.poſſeſ.ſecund.tabulas.cuius uerba uide ſ.cap.prox.except.67.*

XCVI. EXCEPTIO: *Niſi antea exhæredatum hæredem inſtituerit. Hæc exceptio reprobatur l.21.ff.de liberis & poſthumis.cuius uerba uide J.lib. prox.cap.7.except.3.diſtinct.1.repl.1.*

XCVII. EXCEPTIO: *Niſi Imperator, uel alius in dignitate poſitus, hæres ſit ſcriptus. Hæc exceptio reprobatur l.16. in prin. C. de teſtamentis, his uerbis*: Non dubium nec incertũ eſt, ſicut Imperatorib. ita qualibet dignitate uel poteſtate decoratis uiris tam hæreditatem quàm legatum ſeu fideicommiſſum relinqui poſſe.

XCVIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruum proprium quis hæredem inſtituerit. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur Inſt.de hæred. inſtit. in prin.his uerbis*: Proprios ſeruos olim quidem ſecundum plurium ſententias non aliter quàm cum libertate rectè inſtituere licebat. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cum libertate ſeruum proprium quis hæredem inſtituerit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Noo alitet quàm cum libertate. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi hæreditas purè, libertas ſub conditione ſeruo ſit relicta, conditioq; defecerit, uel nondum extiterit. Hæc duplicatio approbatur l.3.§.1.ff.de hæred.inſtit.his uerbis*: Si ſeruum meum purè hæredem ſcripſero, ſub conditione liberum: differtur inſtitutio in id tempus, quo libertas data eſt. *Concordat l.18.§.ſi quis ſeruum. ibi: quòd ſi poſt. ff. eod.tt.cuius uerba uide J.cap.22.reg.3.except.3.repl.1.dupl.1. Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi uiuo teſtatore ſeruus liber ſit factus. Hæc triplicatio approbatur l.7.in prin ff.eod.tt. his uerbis*: Si ſeruus communis ſub condirione hæres inſtitutus, uiuo teſtatore libertatem cooſecutus ſit: etiam pendente conditione teſtamentarię libertatis adire hæreditatem poteſt. *Secunda triplicatio eſt: Niſi codicillis poſtea purè libertas ſit data. Hæc triplicatio approbatur l.38.§.1. ff.eod.tt.his uerbis*: Seruus teſtamento hæres purè ſcriptus, liber autem iuſſus eſſe, ſi intra calendas Decẽbres decẽ dediſſet: ſi codicillis purè libertatẽ accepetit, intta calẽdas

das quidem neq; liber neq; hæres erit, niſi decem dederir: ſi intta calendas non dederit. liber ex codicillis erit. *Tertia triplicatio eſt: Niſi conditio ſit caſualis, non poteſtatiua. Hæc triplicatio approbatur l. ult. C. de neceſſarijs hæred. cuius uerba uide ſ. lib. 19. cap. 4. cauſa 2. ex. J. Secunda duplicatio eſt: Niſi in diem ſeruo libertas ſit relicta, hæreditas purè. Hæc duplicatio reprobatur l. 9. §. ſi ſeruus. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si ſeruus ex die, &c. *Tertia duplicatio eſt: Niſi libertas purè, hæreditas ſub conditione ſit relicta. Hæc duplicatio reprobatur l. 21. in fine. cum lege ſequente ff. eod. tt. his uerbis:* Seruo libertatem purè, hæreditatē ſub conditione dari poſſe, uerilsimum puto: ut tamen utrunq; ex conditione pendear. Et expleta quidem conditione, liber hæresq; erit, quocūq; loco libertas data fuerit: deficiente autem conditione, perinde habebitur, ac ſi libertas ſine hæreditate data fuerit. *Quarta duplicatio eſt: Niſi libertas ſerui legib. impediatur. Hæc duplicatio approbatur l. 81. in prin. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 19 cap. 5. except. 6. repl. 2. dupl. 1. Quinta duplicatio uidetur: Niſi libertas poſtea ſeruo ſit adempta. Hæc duplicatio reprobatur l. 13. §. regula. ff. de liberis & poſthumis, biſce uerbis:* Regula eſt iuris ciuilis, qua cōſtitutum eſt, hæreditatem ſeruo adimi non poſſe, propter quam liber & hæres eſſe iuſſus ſit. Itaque & quamuis dominus ademerit eodē teſtamento libertatem: nihilominus & libertatem & hæreditatem habebit. *Concordat l. 6. §. fin ff. de hær. inſtit. his uerbis:* Si ſeruus cum libertate ſit inſtitutus: an ei libertatis datio codicillis adimi poſſit, apud Iulianū quæritur? Et putat in eum caſum, quo neceſſarius fieret, ademptionem non ualere: ne à ſemetipſo ei libertas adimatur. Seruus enim hæres inſtitutus, à ſemetipſo libertatem accipit. quæ ſententia habet rationem. Nam ſicut legari ſibi non poteſt; ita nec à ſe adimi. *Sexta duplicatio eſt: Niſi ſeruus poſtea à teſtatore fuerit alienatus. Hæc duplicatio reprobatur l. 9. §. ſeruus. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Seruus cum libertate hæres inſtitutus, ſi ſit alienatus: iuberi adire ab eo poteſt, cui alienatus eſt. Sed ſi redemptus ſit à teſtatore: inſtitutio ualet, & neceſſarius hæres erit. *Concordat l. 7. in fine. ff. eod. tt. his uerbis:* Siue teſtator ſeruū alienauerit, ſiue hæres: poſt mortem teſtatoris iuſſu domini hæreditatem adibit. *Plura de hoc caſu vide J. lib. 30. cap. 3. reg. 2. except. 1. repl. 5. Septima duplicatio eſt: Niſi ita ſeruus ſit inſtitutus:* Quiſquis mihi hæres erit, Stichus liber & hæres eſto. *Hæc duplicatio reprobatur l. 21. in prin. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Trebatius ait, ſic non rectè ſcribi: Quiſquis mihi hæres erit, Stichus liber & hæres eſto. Liberum tamen eum Labeo, & hæredem futurum rectè putat. *Octaua duplicatio eſt: Niſi hæredi inſtituto, libertas in codicillis ſit adſcripta. Hæc duplicatio reprobatur l. 5. §. ſed cum ueteres. C. de neceſſarijs hæred. cuius uerba uide J. ead. except in fine. diſtinct. 1. Nona duplicatio eſt: Niſi ſeruus adulter à domina adultera hæres inſtituatur. De hac duplicatione uide J. ead. except. diſtinct. 5. Hæc de prima replicatione, eiusq; duplicationibus ſint dicta: de quis plura uide J. lib. 30. cap. 3. reg. 2. except. 1 Altera propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſeruus hæres ſine libertate inſtitutus, poſtea liber ſit factus. quæ replicatio approbatur l. 7. in prin. ff de hæred. inſt. cuius uerba uide ſ. repl. prox dupl. 1 tripl. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus hæres à domino inſtitutus, poſtea ſit alienatus. Hæc replicatio approbatur d. l. 7. in fine. cuius uerba uide ſ. d. repl. prox. dupl. 6. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ſeruus ſub conditione liber, & purè hæres eſſe iuſſus, alienatus ſit eo tempore quo conditio libertatis defecit: hoc enim caſu etiam inſtitutionis conditione defecta uidetur alienatus. quæ replicatio approbatur l. 38. §. ſi quis ſeruum. ff. de hæred. inſt. cuius uerba uide J. cap. 22. reg. 1. except. 3. repl. 1. dupl. 1. Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus ſine libertate hæres inſtitutus, alij ſit legatus. Hæc replicatio approbatur l. 18. in prin. ff. de hæred. inſt his uerbis:* Qui filio impuberi exhæredato Pamphilum legat, eundem poſt mortem filij ex parte hæredem inſtituere eodem modo poteſt, quo is qui ſeruum Sempronio legatum, eundem poſt mortē Sēpronij ex parte hæredē inſtituit. *Cōcordat l. 5. C. de neceſſarijs hær. cuius uerba uide ſ. lib. 19. ca. 4. cauſa 2. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ſeruus ſolus hæres inſtitutus, alij ſit legatus: hoc enim caſu, quia nō ualet legatū, alio hærede nullo exiſtēte, nec inſtitutio tanquā proprij ſerui ualebit. quæ duplicatio elicitur ex uerbis iā propoſitis hiſce:* Ex parte hæredem, &c. *Quinta replicatio eſt: Niſi ita, Cum liber erit: ſeruus hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio reprobatur l. 22. cum lege ſequēte. ff. de cōdit. inſtit. his uerbis:* Seruus alienus ita hęres inſtitui poteſt, Cū liber erit: proprius autem ita inſtitui nō poteſt. Quia ratio ſuadet, eum qui libertatem dare poteſt, ipſum debere aut præſenti die, aut in diē, aut ſub cōditione dare libertatem: nec habere facultatem in caſum à quolibet obueniētis libertatis hæredē inſtituere. *Planè admittitur replicatio propoſita in caſu l. 9. §. ſi quis ita. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si quis ita ſcripſerit: Stichus liber eſto, & poſteaquam liber erit, hæres eſto. Labeo, Neratius, Ariſto opinantur, detracto uerbo medio Poſtea, ſimul ei libertatem & hæreditatem competere. quæ ſententia mihi quoque uera uidetur. *Concordat l. 49. in princip. ff. eod. tt. his uerbis:* Talem inſtitutionem quidam ualere non putabant: Stichus liber eſto, & ſi liber erit, hæres eſto. Sed diuus Marcus reſcripſit, hanc inſtitutionem ualere, perinde

perinde ac ſi non eſſet adiectum, Si liber erit. *Sexta replicatio eſt: Niſi teſtator uſumfructum tantùm in ſeruo habuerit. Hæc replicatio approbatur Inſt. de hæred.inſtit.§. alienus, his uerbis:* Alienus ſeruus etiam is intelligitur, in quo uſumfructum teſtator habet. *Septima replicatio uidetur: Niſi teſtator nudam tantùm proprietatem ſerui habuerit. Hæc replicatio reprobatur Inſt.eod.tt. §. proprius. cuius uerba uide J. diſtinct. 4. Octaua replicatio eſt: Niſi ſeruus communis cum ſocio hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio approbatur l.87. in fine.ff.de hæred inſt.his uerbis:* Seruus communis hæres inſtitui ſine libertate, ut alienus, ſocio hærede ſcripto, poterit: quia & proprius cum domino hæres inſtitui poterit. *Nona replicatio eſt: Niſi miles ſeruum ſuum ſine libertate hæredem inſtituit. Hæc replicatio approbatur l.40.§.item Lucius.ff.de militari teſt. his uerbis:* Lucius Titius miles teſtamētum ita fecit: Pāphila ſerua mea ex aſſe mihi hæres eſto. alio deinde capite Sempronio commilitoni ſuo randem Pamphilam reliquit, cuius fidei commiſit, ut eam manumitteret: quæro, an hæres eſſet Pamphila, atq; ſi directò accepiſſet libertatem? Paulus reſpondit, intelligendum militem, qui ancillam ſuam hæredem inſtituerat, ignoraſſe, poſſe ex ea inſtitutione etiam libertatem ei cōpetere: & ideo ſine cauſa poſtea à commilitone perijſſe, ut eandem manumitteret. Igitur cum ex priore ſcriptura libera & hæres effecta eſt, poſtea nullo præiudicio uoluntati facto fruſtra legata eſt. *Decima replicatio uidetur: Niſi emptor ſeruum nondum ſibi traditum hæredem inſtituerit. Hæc replicatio approbatur l.38.§.cum uenditor.ff de hæred.inſtit. cuius uerba uide J.cap.22.reg.1.except. 2.repl. 1. Planè hoc caſu uenditor hæredi emptoris hæreditatem, per ſeruum ſibi adquiſitam, empti iudicio tenetur reſtituere: ut ex.d.§.patet. Hæc de iure antiquo.*

Mutatio iuris.

Planè iure nouo exceptio propoſita tollitur ac reprobatur Inſt.de hæred.inſt.in prin his uerbis: Hæredes inſtituere permiſſum eſt tam liberos homines quàm ſeruos, & tam proprios quàm alienos. Proprios autem olim quidem ſecundum plurium ſententias non aliter quàm cum libertate rectè inſtituere licebat: hodie uerò etiam ſine libertate ex noſtra conſtitutione hæredes eos inſtituere permiſſum eſt. Quod non per innouationem induximus, ſed quoniam æquius erat, & Atilicino placuiſſe Paulus ſuis libris, quos tam ad Maſurium Sabinū, quàm ad Plautium ſcripſit, refert. Ait Imp. Ex noſtra conſtitutione. *Hæc conſtitutio proponitur l.1.in prin.uſque ad.§. ſed cum ueteres.C. de neceſſarijs hæredib. cuius uerba uide 5.lib.19.cap.4.cauſa 2. Huius noui iuris, quo exceptio propoſita reprobatur, diſtinctio prima hæc eſt: Niſi libertas ſeruo hærede inſtituto poſtea in codicillis ſit relicta. Hæc diſtinctio reprobatur d.§.ſed cum ueteres, his uerbis:* Cum ueteres & aliam propoſuerint ambiguitatem, dicētes: Si quis ſeruum ſuum in teſtamento quidem hæredem ex parte ſine libertate ſcripſerit, in codicillis autem libertatem ei reliquerit: ſi poſſit inſtitutio ualere, & ille tam hæres quàm liber fieri: ne uideatur per codicillos hæreditas confirmari, in quib. hæreditas dari ſecundum ueteres regulas non poteſt. Nos itaq; in tali diſpoſitione, licet in codicillis fuerit ſcripta, & libertatem & hæreditatē ſimul ſeruis per noſtram liberalitatem, & benignā interpretationem indulgemus: ut gratulētur, cum non ſerui remaneant, ſed etiam liberi & hæredes efficiantur: cum tanta in eos noſtri numinis beneuolentia effuſa eſt, ut ſi libertas eis neque in teſtamento, neque in codicillis data eſt, tamen hæreditate ſeruis relicta, quaſi iniunctam & libertatem eſſe uideri. Illo uidelicet obſeruando, ut ſi legatum uel fideicommiſſum eis ſine libertate relinquatur, maneant in ſeruitute: non tamen ita impij hæredes exiſtant, ut liberalitate teſtatoris ſeruiles labores debita remuneratione defraudare conentur, & non derelictum, licet adhuc ſeruis conſtitutis, donent. *Altera diſtinctio uidetur: Niſi ſeruus antea alij legatus hæres, ſine libertate ſit inſtitutus. Et hæc diſtinctio reprobatur d. l. 5. §. quæ iuris, his uerbis:* Hæc iuris noſtri definitio etiam ad aliam ſpeciem dubitatam benignè extendatur. Si quis etenim teſtamento principali ſeruum ſuum cuidam legauerit, in pupillari autem ſubſtitutione eundem ſeruum filio ſuo ſine libertate ſubſtituerit: quærebatur ſiue utilis eſſet talis ſubſtitutio, & per ſeruum legatum ſubſtitutio poſt mortem pupilli legatario adquiratur: ſiue inutilis eſſet huiuſmodi ſubſtitutio, quia ſine libertate in ſeruum proprium facta eſt? Melius itaque nobis uidetur, legatario eum non ſtatim adquiri ſancire, ſed expectandum eſſe ſubſtitutionis euentum: & ſiquidem pupillo mortuo locus fuerit ſubſtitutioni, & liber & hæres efficiatur. Sin autem & ſubſtitutio locum minimè habuerit, forſitan pupillo iam in pubertatem perueniente: tunc ad legatarij dominium tranſeat. quemadmodum enim ueteres, ſi cum libertate ſubſtitutio fuiſſet, hoc inducebant, quatenus in ſuſpenſo fiat libertas, & ſtatuliber intelligatur: ita & ex noſtra interpretatione & ſine adiectione libertatis in ſubſtitutione & liber & hæres pupillo exiſtat. *Tertia diſtinctio eſt: Niſi ſeruo purè hærede ſcripto, libertas*

bertas ſub conditione relicta ſit, eaq́; conditio defecerit: tunc enim etiam hæredis inſtitutio non ualet. quæ diſtinctio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. ult. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 19. cap. 4. cauſa 2. except. 2. Quarta diſtinctio uidetur: Niſi uſuſfructus ſerui alienus ſit. Hæc diſtinctio reprobatur Inſt. de hæred. inſt. §. proprius, his uerbis: Proprius autem ſeruus etiam is intelligitur, in quo nudam proprietatem teſtator habet, alio uſumfructum habente. Quinta diſtinctio eſt: Niſi ſeruum adulter à domina adultera hæres ſit inſtitutus. Hæc diſtinctio approbatur Inſt. d. tit. §. eſt tamen, his uerbis: Eſt caſus in quo nec cum libertate utiliter ſeruus à domina hæres inſtituitur, ut conſtitutione diuorum Seueri & Antonini cauetur. cuius uerba hæc ſunt: Seruum adulterio maculatum, non iure teſtamento manumiſſum ante ſententiam ab ea muliere uideri, quę rea fuerat eiuſdem criminis poſtulata, rationis eſt. Quare ſequitur, ut in eundem à domina collata hæredis inſtitutio nullius momenti habeatur. Concordat iiſdem propè uerbis l. 46. §. interdum. ff. de hæred. inſtit. niſi quòd pro uocabulo Maculatum ponitur Accuſatum. Sexta diſtinctio eſt: Niſi ſeruus alij pignori obligatus, hæres ſit inſtitutus. Hæc diſtinctio approbatur, ſimul & diſtinguitur j. lib. 10. capite 3. reg. 2. except. 1. repl. 8. Hæc de 98 exceptione.

XCIX. EXCEPTIO: Niſi ſeruus hæreditarius, hæres inſtituatur. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de hæred. inſtit. §. ſeruus etiam, his uerbis: Seruus alienus poſt domini mortem rectè hæres inſtituitur: quia & cum hæreditarijs ſeruis eſt teſtaméti factio. Nondum enim adita hæreditas perſonæ uicem ſuſtinet, non hæredis futuri, ſed defuncti: cum etiam eius qui in utero eſt ſeruus, rectè hęres inſtituatur. Concordat l. 31. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis: Hæreditarium ſeruum ante aditam hæreditatem ideo placuit inſtitui hæredem poſſe: quia creditum eſt, hęreditatem dominam eſſe, & defuncti locum obtinere. Concordat item l. 50. ff. eod. tit. cuius uerba uide j. except. 102. repl. 2. Concordat item l. 61. ff. eod. tit. cuius uerba uide j except. 104.

C. EXCEPTIO: Niſi hæredis ſcripti ſeruus hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur l. 17. in fine. ff. de hær. inſt. cuius uerba uide ſ. except. 98. repl. 8.

CI. EXCEPTIO: Niſi ſeruus alienus hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur l. 1. in prin. ff. de hæred. inſt. his uerbis: Seruus alienus uel totus uel pro parte ſine libertate hæres inſtitui poteſt. Concordat l. 31. in prin. ff. eod. tit. his uerbis: Non minus ſeruos quàm liberos hæredes inſtituere poſſumus, ſi modò eorum ſcilicet ſerui ſint, quos ipſos hæredes inſtituere poſſumus: cum teſtaméti factio cum ſeruis ex perſona dominorum introducta eſt. Cõcordat Inſt. eod. tit. in prin. cuius uerba uide ſ. except. 98. in fine. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi ſeruus alienus hæres inſtitutus, teſtatoris uel hæreditarius ſit factus. cuius diſtinctionis replicatio hæc eſt: Niſi ſub conditione inſtitutus, pendente conditione hæreditarius factus ſit, & poſtea rurſus alienatus. quæ replicatio approbatur l. 6. §. ſeruus. ff. d. tit. his uerbis: Seruus alienus ſub conditione hæres ſcriptus, traditus eſt ſeruo hæreditario, mox uſucaptus ab extraneo: non eſt uiciata inſtitutio. Huius replicationis ratio propoſita eſt ſ except. 82 repl. 2.

CII. EXCEPTIO: Niſi ſeruus eius, cum quo non eſt teſtamenti factio, hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur Inſt. de hæred. qual. & differ. §. in extraneis. cuius uerba uide ſ. except. 82. Concordat iiſdem uerbis l. 47. §. in extraneis. ff. de hær. inſtit. Itẽ concordat l. 31. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except prox. Cõcordat item l. 10. C. eod. tit. his uerbis: Neq; per ſe hęredes inſtitutos, quibus hoc conceſſum non eſt, neq; per ſeruos proprios hæreditatem poſſe quærere, iuris dictat ratio. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cũ teſtator ſeruum ei qui capere nõ poteſt, alienaſſet, eum poſtea redemerit. Hæc replicatio approbatur l. 48. in prin. ff. de hær. inſt his uerbis: Seruum meũ hæredem inſtitutũ cum libertate, ſi uiuus uendidero ei cũ quo teſtaméti factio non eſt, poſteaq; eum redemero, ex teſtaméto mihi hęres eſſe poterit: nec mediũ tempus, quo apud eum fuerit, uiciauit inſtitutionem: quia uerum eſt utroq; tẽpore, tã teſtaméti faciẽdi, quàm mortis, meũ fuiſſe. Vnde ſi apud eum remanſerit, uiciatur inſtitutio: uel ſi cũ eo teſtamenti factio eſt, iuſſu eius adeundo adquiret ei hæreditatem. Secunda replicatio eſt: Niſi hæreditario ſeruo hærede inſtituto, cũ defuncto teſtamẽti factio fuerit: hoc enim caſu quamuis cũ hærede non ſit, nihilominus inſtitutio ualet. Quę replicatio approbatur l. 10 ff. eod. tit. his uerbis: Seruus hęreditarius hęres inſtitui poteſt, ſi modò teſtaméti factio fuit cũ defuncto, licet cũ hærede inſtituto non ſit. Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus hæres inſtitutus, ante aditã hæreditatẽ manumiſſus, uel alienatus ſit. Hæc replicatio approbatur l. 82. ff. de adq. hæred. his uerbis: Si ſeruus eius qui capere non poteſt, hæres inſtituatur, & anteq̃ iuſſu domini adeat hæreditaté, manumiſſus alienatusúe ſit, & nihil in fraudẽ legis factũ ſit: ipſe admittitur ad hęreditaté. Sed etſi partẽ capere tantũ poſsit dñs eius: eadẽ dicenda ſunt de parte, quã ille capere nõ poteſt. nihil enim intereſt, de uniuerſo quæratur, quod capere non poſsit, an de portione.

CIII. EXCEPTIO: Niſi ſeruus eius qui apud hoſtes eſt, hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur l. 32. in fine. ff. de hæred. inſt. cuius uerba uide ſ. except. 88.

CIIII. EX-

CIIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus eius qui poſt mortem teſtatoris natus erit, hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur l. 62. ff. d. tt. his uerbis:* Eius ſeruum, qui poſt mortem meam natus erit, hæredem inſtitui poſſe, Labeo frequenter ſcribit. idq́; uerum eſſe manifeſto argumento comprobatur: quia ſeruus hæreditarius, priuſquam adeatur hæreditas, inſtitui hæres poteſt, quamuis iſte teſtamenti facti tempore nullius ſit.

CV. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus municipij uel alicuius collegij hæres ſit inſtitutus. reprobatur hæc exceptio l. 25. §. 1. ff. de adq. hær. his uerbis:* Seruus municipij, uel collegij, uel decuriæ, hæres inſtitutus, manumiſſus uel alienatus adibit hæreditatem.

DE RELIQVIS INSTITVtionis circumſtantijs. Cap. XII.

HActenus exceptiones ex perſona hæredis inſtituti deſumptæ, propoſitæ ſunt: nunc exceptiones ex reliquis inſtitutionis circumſtantijs proponendæ, & primùm eæ quæ ſumantur ex re, ex qua quis hæres eſt inſtitutus.

CV. EXCEPTIO: *Niſi ex certa re uel parte hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. ſi ex fundo. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si ex fundo fuiſſet aliquis ſolus inſtitutus, ualet inſtitutio, detracta fundi mentione. *Concordat l. 9. §. ſi duo. ff. eod. tt. his uerbis:* Si duo ſint hæredes inſtituti, unus ex parte tertia fundi Corneliani, alter ex beſſe eiuſdem fundi: Celſus expeditiſsimam Sabini ſententiam ſequitur, ut detracta fundi mentione, quaſi ſine partibus hæredes ſcripti hæreditate potiantur, ſi modò uoluntas patrisfamiliâs manifeſtiſsimè non refragetur. *Concordat item l. 10. ff. eod. tt. his uerbis:* Si alterius atq; alterius fundi pro æquis partibus hæredes quis inſtituerit, perinde habebitur, quaſi non adiectis partibus hæredes ſcripti eſſent. Nec enim facilè ex diuerſitate prædiorum portiones inueniuntur. Ergo expeditius eſt quod Sabinus ſcribit, perinde habendum ac ſi nec fundum, nec partes nominaſſet. *Concordat l. 11. ff. eod. tt. cuius uerba aide ſ. cap. 22. reg. 2. except. 1. item l. 29. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba unde ſ. cap. 21. except. 33. repl. 7. Concordat item iiſdem uerbis inſt. quib. mod. teſt. infir Item concordat l. 35. in prin. uſq; ad §. rerū. ff. de hæred. inſtituendis, his uerbis:* Ex facto proponebatur, quendam duos hæredes ſcripſiſſe, unum rerum prouincialium, Italicarum rerum alterum: & cum merces in Italiam deuehere ſoleret, & pecuniam demiſiſſet in prouinciam ad merces comparandas, eæq́; comparatæ eſſent, uel uiuo eo, uel poſt mortē, nondum tamen in Italiam deuectæ: quærebatur, merces utrum ad eum pertinerent, qui rerū Italicarum hæres ſcriptus erat, an uerò ad eū qui prouincialiū? Dicebā, receptum eſſe, rerū hæredē inſtitui poſſe, nec eſſe inutilē inſtitutionē: ſed ita, ut officio iudicis familiæ Erciſcundæ cognoſcentia contineatur, ut amplius nihil is qui ex re inſtitutus eſt, quàm rē ex qua hæres ſcriptus eſt, conſequatur. Ita igitur res accipitur: (uerbi gratia) pone duos eſſe hæredes inſtitutos, unū ex fundo Corneliano, alterum ex fundo Liboniano: & fundorum quidem alterum facere dodrātem bonorum, alterum quadrantem: erunt quidem hæredes ex æquis partibus, quaſi ſine partibus inſtituti: ueruntamen officio iudicis continebitur, ut unicuique eorum fundus qui relictus eſt, adiudicetur uel attribuatur. Vnde ſcio quæſitum, æris alieni onus pro qua parte agnoſci debeat? Et refert Papinianus (cuius ſententiam ipſe quoque probaui) pro hæreditarijs partibus eos agnoſcere æs alienum debere (hoc eſt, pro ſemiſſe) fundos etenim uice præceptionis accipiendos. Quare ſi fortè tantum ſit æs alienum, ut nihil detracto eo ſupereſſe poſsit: conſequenter dicemus, inſtitutiones iſtas ex re factas, nullius eſſe momenti: & ſi fortè Falcidia interueniens reſciſsionem eſſet legatorum facturа, hic officium iudicis recidit præceptiones iſtas, ut non plus quiſquam eorum habeat, quàm eſſet habiturus, ſi legatum accepiſſet, uel aliud (uel etiam præceptiones) Quòd ſi fuerit incertum, an Falcidia interuentura ſit: rectiſsimè probatur, officio iudicis cautiones eſſe interponendas. Cum hæc ita ſint (hæc enim inſtitutio, de qua quæritur, non eſt repellenda) etſi alius rerum prouincialium, alius rerum Italicarum hæres ſcriptus fuerit, officioq́ue iudicis attribuentur ſingulis res quæ adſcriptæ ſunt: tamen erunt hæredes ex æquis partibus, quia nulla pars adſcripta eſt. Quæ res facit, ut ſi fortè in alijs facultatibus plus ſit (in Italicis fortè quàm in prouincialibus) in alijs minus, & æris alieni ratio urgeat: dici oporteat, imminutionem eandem fieri quam ſuprà oſtendimus. Proinde etſi alijs fuerint legata relicta, contributio admittenda erit. *Concordat item l. 76. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui non militabat, bonorum maternorum, quæ in Pannonia poſsidebat, libertum hæredem inſtituit: paternorum quæ habebat in Syria, Titium iure ſemiſſes ambos habere conſtitit. Sed arbitrum diuidendæ hæreditatis ſupremam uoluntatem (factis adiudicationib. & interpoſitis propter actiones cautionibus)

nib.)ſequi,ſoluta Falcidia, ſcilicet ut quod uice mutua præſtatur, doli ratione quadranti retinendo compenſetur. *Item concordat l.39.§.fin.ff.de uulgari ſubſtit.his uerbis:* Qui certæ rei hæres inſtituitur,cohærede non dato, bonorũ omniũ hæreditatẽ obtinet. *Plura de exceptione propoſita uide ȷ. cap.23. reg.2.*

C V I. E X C E P T I O:*Niſi hærede ex parte ſcripto,non inueniatur ex quota parte ſit ſcriptus. Hæc exceptio approbatur l.ult. ff. de bonor. poſſeſ. ſecund.tabul. his uerbis:* Vt ſcriptus hæres agnoſcere poſsit bonorũ poſſeſsionem,exigendũ puto,ut & demonſtratus ſit propria demõſtratione,& portio adſcripta ei inueniri poſsit,licet ſine parte inſtitutus ſit.Nã qui ſine parte hæres eſt, uacantem portionem,uel alium aſſem occupat. Quòd ſi ita hęres ſcriptus ſit,ut interdum excludatur teſtamento, eo quòd nõ inuenitur portio, ex qua inſtitutus eſt:nec bonorum poſſeſsionem petere poteſt. Id euenit, ſi quis ita hæredem inſtituat: Titius quanta ex parte priore teſtamento eum hæredem ſcriptum habeo,hæres eſto:uel quanta ex parte codicillis ſcriptum eum habeo,hæres eſto: ſi ſcriptus nõ inueniatur. Quod ſi ita ſcripſero: Titius ſi eum priore teſtamento ex ſemiſſe ſcriptum hæredem habeo:uel ſi eum codicillis ex ſemiſſe hæredem ſcripſero,ex ſemiſſe hæres eſto. tunc accipiet bonorũ poſſeſsionem, quaſi ſub conditione hæres ſcriptus *Concordat l.79.§.fin.ff.de hæred.inſt.his uerbis:* Si ita ſcripſerit teſtator, Quanta ex parte à me Titium hæredem inſtitutũ recitaſſem, ex ea parte Sẽpronius mihi hæres eſto:nõ eſt captatoria inſtitutio.Planè nullo recitato teſtamẽto ab ipſo teſtatore,inanis uidebitur inſtitutio, & remota ſuſpicione captatoriæ inſtitutionis *Ait Iuriſconſultus:* Quanta ex parte à me Titium. *Alij legunt:Quanta ex parte me à Titio.cui lectioni conſonant uerba ſequentia hæc:*Non eſt captatoria inſtitutio. *De qua ȷ.except.prox. Concordat item l.17.§.ſed ſi aſſe.ibi:aliter atq; ſi ita.ff.eod.tit.cuius uerba uide ȷ.cap.23.reg.4.except.1.Item concordat l.19.ff.eod.tit.cuius uerba uide ȷ.d.reg.4. except.3. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi de futuro,non de præterito tempore cõcepta ſit oratio. quæ replicatio approbatur l.2.ff.de hæred.inſt. his uerbis:* Circa eos qui ita hæredes inſtituti ſunt,Ex partibus quas adſcripſero:non putat Marcellus eos hæredes nullis adſcriptis partibus, quemadmodum ſi ita eſſent hæredes inſtituti:Si eis partes adſcripſero.Sed magis eſt ut ſic utraq; inſtitutio accipiatur (ſi uoluntas defuncti nõ refragatur) Ex quibus partibus adſcripſero:ſi minus,ex æquis,quaſi duplici facta inſtitutione. Quam ſententiã Celſus lib. X V I. Digeſt.probat:aliter atq; in illa inſtitutione,Ex qua parte me Titius hæredem ſcripſit,Seius hæres eſto. tunc enim ſi non eſt à Titio ſcriptus,nec Seius ab eo.Nec immeritò,hic enim creditur ineſſe conditio: ſed Marcellus hæc ſimilia, licet non rectè,putat.Poteſt autem intereſſe,utrum ita quis ſcribat, Ex his partibus quas adſcripſi,an adſcripſero: ut ſuperiore modo dicas,nullis adſcriptis partibus,nullam eſſe inſtitutionem:quomodo in illo Marcellus,Ex his partibus,ex quibus teſtamento matris ſcripti fuerunt,hæredes ſunto: ſi inteſtata mater deceſſerit,hos non eſſe inſtitutos. *Concordat l.36.ff.eod.tit.his uerbis:* Si quis ita ſcripſerit hæredem, Ex qua parte codicillis Titium hæredem ſcripſero.hæres eſto:etiamſi pars in codicillis non fuerit adſcripta, erit tamen hæres, quaſi ſine parte inſtitutus.

C V I I. E X C E P T I O:*Niſi quis ita ſcripſerit hæredem:Ex qua parte Titius me ſcripſerit hæredem,ex ea parte hæres mihi eſto. Hæc exceptio approbatur l.1. in fine. ff. de his quæ pro non ſcriptis. cuius uerba uide ȷ.lib.32.cap.9.cauſa 38.in prin. Concordat l.61.ff.de hæred.inſtit.his uerbis:* Captatorias inſtitutiones non eas ſenatus improbauit, quæ mutuis affectionibus iudicia prouocauerunt: ſed quarum conditio confertur ad ſecretum alienæ uoluntatis. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi de præterito,non de futuro tempore oratio ſit concepta. quæ replicatio approbatur l.69.ff.eod.tit.his uerbis:* Illæ inſtitutiones captatoriæ non ſunt,ueluti ſi quis ita hæredem inſtituat: Qua ex parte Titius me hæredẽ inſtituit, ex ea parte Mæuius hæres eſto.quia in pręteritum, non in futurum inſtitutio collata eſt. *Concordat item l.29.ff. eod. tit.cuius uerba uide ȷ.lib.34. cap.5.quæſt.3.except.5.repl.1. Concordat item l.79. §.fin.ff.eod.tit.cuius uerba uide ȿ.except.prox.Concordat item l.2.§.aliter atq;.ff.eod.tit. cuius uerba uide ȿ.except.prox.repl.1. Altera replicatio uidetur: Niſi non in ſuam, ſed in aliam perſonam captionem teſtator direxerit.quæ replicatio reprobatur d.l.69. §.ſed illud, his uerbis:* Illud quæri poteſt,an quod ſenatus cenſuit,idem ſeruandũ ſit, etiamſi in aliam perſonam captionem direxerit?Veluti ſi ita ſcripſerit:Si Titius Męuiũ tabulis teſtamenti ſui hęredem à ſe ſcriptũ oſtenderit probaueritq;,hæres eſto.Quod in ſententiam ſenatuſconſulti incidere nõ eſt dubium. *Tertia replicatio eſt: Niſi miles ita hæredem inſtituerit.Hæc replicatio reprobatur l.11. C.de teſt.militis.cuius uerba uide ȷ.cap.18.dupl.5.*

C V I I I. E X C E P T I O:*Niſi ex maiore parte quàm capere poteſt,hæres ſit inſtitutus.Hæc exceptio approbatur ȿ.cap.prox.except.82.*

C I X. E X C E P T I O:*Niſi de re aliena hæres ſit inſtitutus.Hæc exceptio approbatur Nouell.c.*

22.§.atq; hoc primum. cuius uerba uide ſ. cap.6.in prin.Hactenus ex re & parte ex qua hæres inſtitutus eſt,exceptiones deſumptæ propoſitæ ſunt.Nunc ſumptæ ex cauſa inſtitutionis proponendæ ſunt.

CIX. EXCEPTIO: *Niſi error interuenerit.Hæc exceptio approbatur exemplo l.7.C.de hæred.inſtit.his uerbis:* Nec apud peregrinos fratrem ſibi quiſquam per adoptionem facere poterat.Cum igitur quod patié tuũ uoluiſſe facere dicis,irritũ ſit:portionem hæreditatis quam is aduerſus quẽ ſupplicas, uelut adoptatus frater hæres inſtitutus renet:reſtitui tibi Præſes prouinciæ curæ habebit. *Cõcordat l.46.in prin.ff.de iure fiſci,his uerbis:* Aufertur ei quaſi indigno ſucceſsio,qui cũ hæres inſtitutus eſſet ut filius,poſt mortem eius qui pater dicebatur, ſuppoſitus declaratus eſt. *Concordat item l 3. C.de hæred.inſt.cuius uerba uide ĩ.cap.prox.except.134. repl.2. ubi etiam propoſitæ exceptionis replicatio notanda in dupl.ibidem propoſita.*

CX. EXCEPTIO: *Niſi pœnæ nomine hæres ſit inſtitutus.Hæc exceptio iure antiquo approbata,reprobatur iure nouo Inſt.de legatis.§.fin.cuius uerba uide ĩ.lib.32.cap.6.in prin.*

CXI. EXCEPTIO: *Niſi litis cauſa Imperator uel quis alius hæres ſit inſtitutus.Hæc exceptio approbatur l.penult.ff.de hæred.inſt.his uerbis:* Imperatorem litis cauſa hæredem inſtitui inuidioſum eſt: nec enim calũniæ facultatem ex principali maieſtate capi oportet. *Concordat Inſt.quib.mod.teſt.infir.§.fin.cuius uerba uide ĩ.cap.17.repl.5.*

CXII. EXCEPTIO: *Niſi fraudandorum creditorum cauſa quis ſeruos ſuos hæredes inſtituerit.Hæc exceptio approbatur,ſimul & diſtinguitur per ea quæ habẽtur ſ.lib.19.cap.5.except.6.Hæc de exceptionib.ſumptis ex cauſa inſtitutionis: cuiuſmodi exceptiones plures uide ſ.cap.9.in prin.ſequũtur nunc exceptiones ſumptæ ex antecedentibus inſtitutionem.*

CXIII. EXCEPTIO: *Niſi hæres inſtitutus antea fuerit exhæredatus. Hæc exceptio reprobatur l.21.ff.de liberis & poſthum.cuius uerba uide ĩ.lib.prox.cap.7.except.3.diſtinct.1.repl.1.*

CXIIII. EXCEPTIO: *Niſi poſthumo uel eo qui in utero eſt,hærede inſtituto,ante inſtitutionẽ is de quo ſenſit teſtator,ſit natus.Hæc exceptio reprobatur l.25.§. Lucius. ff.de liberis & poſthumis,hiſce uerbis:* Locius Titius,cum ſuprema ſua ordinaret in ciuitate,& haberet neptem ex filia prægnantẽ,ruri agentẽ,ſcripſit id quod in utero haberet,ex parte hæredem:quæro,cum ipſa die qua Titius ordinaret teſtamentũ in ciuitate,hora diei ſexta,albeſcente cœlo,ruri ſit enixa Mæuia maſculum: an inſtitutio hæredis ualeat,cùm quo tempore ſcriberetur teſtamentum,iam editus eſſet partus?Paulus,uerba quidem teſtamenti ad eũ pronepotẽ directa uideri, qui poſt teſtamentum factum naſceretur: ſed ſi(ut proponitur) eadem die qua teſtamentum factum eſt, neptis teſtatoris antequam teſtamentũ ſcriberetur,enixa eſſet:licet ignorante teſtatore, tamen inſtitutionem iure factam uideri,reſpondit. *Nunc de exceptionib. ſumptis ex tempore,ex quo & ad quod,item ex conditione ſub qua inſtitutio facta eſt.*

CXV. EXCEPTIO: *Niſi ex die uel ad diẽ inſtitutio ſit facta. Hæc exceptio approbatur Inſt. de hæred.inſt.§.hæres,his uerbis:* Hæres & purè & ſub conditione inſtitui poteſt: ex certo tempore,aut ad certũ tempus nõ poteſt:uel uti,Poſt quinquenniũ quã moriar, uel ex calendis illis,uel uſq; ad calendas illas hæres eſto.Deniq; diem adiectum haberi pro ſuperuacuo placet,& perinde eſſe,ac ſi purè hæres inſtitutus eſſet. *Concordat l.34.ff. de hæred.inſt.his uerbis:* Hæreditas ex die uel ad diem non rectè datur ,ſed uicio temporis ſublato manet inſtitutio. *Hæc exceptio, ut ex iã dictis cõſtat,nõ uiciat inſtitutionẽ,ſed tantũ tẽpori adiecto obſtat.de qua re uide itẽ ĩ.cap.19. except.21.*

CXVI. EXCEPTIO: *Niſi hæres poſt mortẽ ſuam,uel ſeruus poſt domini ſui mortem ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur l.9.C.de hæred.inſt.his uerbis:* Extraneum etiam cum morietur, ſibi hæredem ſcribi placuit. *Concordat Inſt.eod.tit.§.ſeruus etiã.cuius uerba uide ſ.cap.prox.exc.99.Cõcordat item l.38.in prin.ff.eod.tit. cuius uerba uide ſ. ca.prox.exc.98.repl.4.uide itẽ ĩ lib.32.c.16.exc.75.*

CXVII. EXCEPTIO: *Niſi ſub conditione inſtitutio ſit facta. Hæc exceptio reprobatur Inſt.de hæred. inſt. §.hæres.cuius uerba uide ſ.exc. 115.Planè exceptio propoſita admittitur in ſuo hærede ſub cõditione inſtituto.quæ diſtinctio approbatur l.4.C.de inſtit.uel ſubſtit.his uerbis:* Si pater filiũ, quem in poteſtate habebat, ſub cõditione quę in ipſius poteſtate nõ erat,hæredẽ ſcripſit,nec in defectum eius exhæredauit: iure teſtatus non uidetur. Cum autem trans mare & longè te agentem ſub hac cõditione hæredem ſcriptum eſſe dicas, ſi in patriam, quæ in prouincia Mauritaniæ erat, regreſſus fuiſſes,nec oxhæredatum te alleges,ſi in eum locum non rediſſes:manifeſtum eſt,multis caſibus nõ uoluntarijs,ſed fortuitis euenire potuiſſe, ut eam implere non poſſes. Et ideo adire hæreditatem nõ prohiberis. *Concordat l.81 ff.de cõdit.& demonſtr.his uerbis:* Lucius Titius ita teſtamentũ fecit:Aurelius Claudius natus ex illa muliere, ſi filium meum eſſe ſo iudici probauerit,hæres mihi eſto.Paulus reſpondit,filiũ de quo quęreretur,non ſub ea conditione inſtitutum uideri,quæ in poteſtate eius eſſet. Et ideo teſtamentum nullius eſſe momenti. *Propoſitæ exceptionis in caſu propoſito*

replicatio

replicatio prima hæc eſt: Niſi ſub ea conditione, quæ in eius eſt poteſtate, hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio approbatur l. 4. in prin. ff. de hæred. inſt. his uerbis: Suus quoq; hæres ſub conditione hæres poteſt inſtitui, ſed excipiẽdus eſt filius: quia non ſub omni conditione poteſt inſtitui. Et quidem ſub ea conditione, quæ eſt in poteſtate ipſius, poteſt. De hoc enim inter omnes conſtat. Sed utrũ ita demum inſtitutio effectum habeat, ſi paruerit conditioni, an etſi non paruerit, & deceſſerit? Iulianus putat, filium ſub huiuſmodi conditione inſtitutum, etiamſi conditioni non paruerit, ſubmotum eſſe. Et ideo ſi cohæredem habeat ita inſtitutus, non debere eum expectare, donec conditioni pareat filius: etſi cum patrem inteſtatum faceret non parendo conditioni, procul dubio expectare deberet. Quæ ſententia probabilis mihi uidetur, ut ſub ea cõditione inſtitutus, quę in arbitrio eius ſit, patrem inteſtatum non faciat. *Concordat d. l. 4. §. fin. his uerbis:* Si filio ſub conditione, quæ in eius poteſtate eſt, hærede inſtituto, nepos ſit ſubſtitutus ſiue extraneus: puto uiuo filio non extaturum hæredem ſubſtitutum, poſt mortem uerò extaturum. Nec neceſſariã ſubſtituto filij exhæredationem: cum etſi fuerit facta, fruſtra ſit. Poſt mortẽ enim filij facta eſt, quam inutilem eſſe aliàs oſtendimus. Opinamur igitur, filium ſi ſit inſtitutus ſub ea cõditione, quæ eſt in eius poteſtate, non indigere exhæredatione à ſequentibus gradibus. Alioquin & cohærede indigebit. *Concordat item l. 20. §. ſi libertinus ibi: exiſtimo autem. ff. de bonis libertorũ. cuius uerba uide ſ. lib. 20. cap. 7. quæſt. 2. except. 2. repl. 6. dupl. 1. Declaratur hæc replicatio definitione conditionis poteſtatiuæ d. l. 4. § puto rectè, his uerbis:* Puto rectè generaliter definiri, utrum in poteſtate fuerit conditio, an non fuerit, facti potius eſſe. Poteſt enim & hæc, Si Alexandriam peruenerit: non eſſe in arbitrio, per hyemis conditionem. poteſt & eſſe, ſi ei qui à primo miliario Alexandriæ agat, ſit interpoſita. Poteſt & hæc, Si decẽ Titio dederit: eſſe in difficili, ſi Titius peregrinetur longinquo itinere. Propter quæ ad generalem definitionem decurrendum eſt. *Huius replicationis exemplum proponitur l. 4. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Iam dubitari non poteſt, ſuos quoq; hæredes ſub hac conditione inſtitui poſſe, ut ſi uoluiſſent, hæredes eſſent. Si hæredes non eſſent, alium quem uiſum eſſet, eis ſubſtituerent, negatumq; hoc caſu neceſſe eſſe ſub contraria conditione filium exhæredare: primò quidem, quia tunc tantùm id exigeretur, cum in poteſtate eius non eſſet, an patri hæres exiſteret, expectando extrinſecus poſitæ conditionis euentum. Deinde quòd etſi quacunq; poſita conditione deberet filius ſub contraria conditione exhæredari, in propoſito ne poſsibilis quidẽ reperiri poſſet, certè ſi uerbis exprimeretur, inepta fieret. Huic enim conditioni, Si uolet, hæres eſto: quæ alia uerba contraria concipi poſſunt, quàm hæc. Si nolet hæres eſſe, exhæres eſto? quod quàm ſit ridiculũ, nulli non patet. *Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ultimo uitæ hæredis inſtituti tempore non ſit certum, conditionem exiſtere poſſe: tunc enim, quamuis alioquin in eius fuerit poteſtate, propoſitæ replicationi locus non eſt. quæ duplicatio approbatur l. 5. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Si eiuſmodi ſit conditio, ſub qua filius hæres inſtitutus eſt, ut ultimo uitæ eius tempore certum ſit eam exiſtere non poſſe, & pendente ea decedat: inteſtato patri hæres erit. ueluti, Si Alexandriam peruenerit, hæres eſto. Quòd ſi etiam nouiſsimo tempore impleri poteſt, ueluti, Si decem Titio dederit, hæres eſto: contrà puto. *Concordat l. ult. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Si filius ſub conditione hæres erit, & nepotes ex eo ſubſtituentur: cum nõ ſufficit ſub qualibet cõditione filium hæredem inſtitui: ſed ita demum teſtamentum ratum eſt, ſi cõditio fuit in filij poteſtate: cõſideremus, nũquid interſit quæ conditio fuerit adſcripta, utrũ quæ moriente filio impleri non potuit: ueluti, Si Alexandriam ierit filius, hæres eſto: iſq; Romæ deceſſerit. an uerò quæ potuit etiam extremo uitæ momento impleri: ueluti, Si Titio decem dederit filius meus, hęres eſto: quæ conditio nomine filij per alium impleri poteſt. Nam ſuperior quidẽ ſpecies conditionis admittit uiuo filio nepotes ad hęreditatem: qui ſi neminem ſubſtitutum haberet, dum moritur, legitimus patri hæres exiſteret. Argumentoque eſt, quod apud Seruiũ quoq; relatũ eſt. Quendam enim refert ita hæredem inſtitutum, Si in capitolium aſcenderit: et ſi non aſcendiſſet, legatum ei datum, eumq; antequã aſcenderet, mortem obijſſe. De quo reſpõdit Seruius, conditionem morte defeciſſe: ideoq; moriente eo legati diem ceſsiſſe. Altera uerò ſpecies conditionis uiuo filio non admittit nepotes ad hæreditatẽ: quia ſi ſubſtituti non eſſent, Inteſtato auo hæredes exiſterent. Neq; enim filius uidetur obſtitiſſe, poſt cuius mortem patris teſtamentum deſtituitur: quemadmodum ſi exhęredato eodem filio, nepotes, cum filius moreretur, hæredes fuiſſent inſtituti. *Planè propoſitæ duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi cõditioni dies ſit adiectus. tunc enim poteſtatiuæ conditionis die præterito, ut certum ſit iam amplius impleri non*

poſſe: tameñ inſtitutio ualet. quæ triplicatio approbatur l.6.in prin.ff.de hered.inſt.his uerbis: Sed etſi in cõditione dies ſit adiectus, utputa ſi Capitolium intra triginta dies aſcenderit: tantundem poteſt dici, ut ſi non paruerit conditioni, ſubſtitutus poſsit admitti filio repulſo. Idq; conſequens eſt ſententiæ Iuliani & noſtræ. *Ait iuriſconſultus:* Tantundem poteſt dici. *Scilicet quod dictum lege præcedente §.in fine. cuius uerba uide ſ.ead.dupl.in prin. Altera propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt:* Niſi conditio ſit contra leges uel bonos mores. *quæ duplicatio approbatur l.15.ff.de condit.inſtit.his uerbis:* Filius qui fuit in poteſtate, ſub conditione ſcriptus hęres, quam Senatus aut Princeps improbauerunt, teſtamentũ infirmat patris, ac ſi conditio non eſſet in eius poteſtate. Nam quæ facta lædunt pietatem, exiſtimationem, uerecundiam noſtram, & (ut generaliter dixerim) cõtra bonos mores fiunt: nec facere nos poſſe credendum eſt. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio uidetur eſſe: Niſi ſub tali cõditione filius hæres ſcriptus, quam lex remittit. Hæc replicatio reprobatur uerbis iam proximè propoſitis. Tertia replicatio eſt: Niſi conditio, ſub qua filius inſtitutus eſt, in præſens uel præteritum, non futurum ſit concepta. Hæc replicatio approbatur l.10. §. fin. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Si quem ita inſtitutum ponamus, Ille, ſi eum codicillis hæredem ſcripſi, hęres eſto: ualet inſtitutio etiam in filio, qui in poteſtate eſt: cum nulla ſit cõditio quę in pręteritum confertur, uel etiam in præſens: ueluti, Si rex Parthorum uiuit, Si nauis in porto ſtat. *Quarta replicatio eſt: Niſi ſub hac uel ſimili conditione filius uel poſthumus ſit inſtitutus hæres: Siue uiuo me, ſiue mortuo natus fuerit, hæres eſto. Hæc replicatio approbatur l.10.ff.de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Commodiſsimè is qui nondum natus eſt, ita hęres inſtituitur, Siue uiuo me, ſiue mortuo natus fuerit, hæres eſto: aut etiã purè, neutrius temporis habita mentione. Si alteruter caſus omiſſus fuerit: eo caſu qui omiſſus eſt, natus rumpit teſtamentũ: quia ne ſub conditione quidem ſcriptus hæres intelligitur, qui in hũc caſum naſcitur, qui nõ eſt teſtamẽto adprehẽſus. *Quinta replicatio eſt: Niſi ita poſthumus ſit inſtitutus, Si intra decẽ menſes poſt mortem meam naſcatur. quæ replicatio reprobatur quidem uerbis iam propoſitis hiſce:* Si alteruter caſus omiſſus fuerit, &c. *Verùm iure nouo approbatur l.ult.C.de poſthumis, hiſce uerbis:* Quidam cum teſtamentũ faciebat, his uerbis uſus eſt, Si filius uel filia intra decẽ menſiũ ſpaciũ poſt mortem meã editi fuerint, hæredes ſunto: uel ita dixit, Filius uel filia, qui intra decẽ menſes proximos mortis meæ naſcentur, hæredes ſunto: iurgiũ antiquis interpretatoribus legũ exortũ eſt, an uideatur nõ cõtineri teſtamẽto, & hoc ruptũ facere. Nobis itaq; eorũ ſententiam decidentibus, cum frequentiſsimas leges poſuimus, teſtatorũ uolũtates adiouantes: ex neutra huiuſmodi uerborũ cõpoſitione ruptũ fieri teſtamentũ uideatur: ſed ſiue uiuo teſtatore, ſiue poſt mortẽ eius intra decẽ menſes à morte teſtatoris numerandos filius uel filia fuerint progeniti: maneat teſtatoris uoluntas immutilata, ne pœnã patiatur præteritionis, qui ſuos non pręterijt. *Sexta replicatio eſt: Niſi alius hæres ſuus, quàm filius, ſub conditione hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio approbatur l.4 in prin.ff.de hered.inſt.his uerbis:* Suus quoq; hæres ſub conditione hæres poteſt inſtitui, ſed excipiẽdus eſt filius: quia nõ ſub omni conditione poteſt inſtitui. *Concordat l.6.§.1.ff.eod.tit.his uerbis:* Nepotes & deinceps cęteri, qui ex lege Vellea inſtituti non rumpunt teſtamentũ, ſub omni conditione inſtitui poſſunt, etſi redigãtur ad filij conditionẽ. *Cõcordat itẽ l.29.in prin.ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ.cap.20.except.28.repl.2.dupl.4.tripl.4. Septima replicatio eſt: Niſi filius ex una parte purè, ex altera ſub conditione hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio approbatur l.27.ff.de hæred.inſt.cuius uerba uide ſ.lib.14.cap.6.exc.31.repl.1. Octaua replicatio eſt: Niſi idẽ filius primùm purè, deinde ſub cõditione ſit inſtitutus. Et hæc replicatio approbatur d. l. 27. ibi: ſed ſi te hæredem. Nona replicatio eſt: Niſi in caſum deficientis cõditionis nominatim ſit exhæredatus filius. quæ replicatio approbatur l.4.C.de inſtitut. uel ſubſtit. cuius uerba uide ſ.ead.exc.in prin. Concordat l.84. ff. de hæred. inſt.cuius uerba uide ſ.repl.1. Item concordat l. 20. §. ſi libertinus. ibi: exiſtimo autem. ff. de bonis libertorum. cuius uerba uide ſ.lib.20.cap.7.quæſt.2.exc.1.repl.6. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi filius exhæredatus, pendente inſtitutionis cõditione ſit mortuus. Hæc duplicatio approbatur l.28.in prin.ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Filius à patre, cuius in poteſtate eſt, ſub conditione, quæ nõ eſt in ipſius poteſtate, hęres inſtitutus, & in defectum conditionis exhæredatus, deceſsit: pendente etiam tum cõditione tã inſtitutionis quàm exhæredationis: dixit Triphoninus, eum hæredem ab inteſtato mortuum eſſe: quia dum uixit, neq; ex teſtamẽto hęres, neq; exhęredatus fuit. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi filius cohærede habeat, uel ſubſtitutũ. Hæc triplicatio approbatur ibidẽ, his uerbis:* Hærede aũt ſcripto ex parte filio, cohæres poſt mortẽ filij inſtitui poteſt. *Decima replicatio eſt: Niſi filius emãcipatus, nõ is qui in poteſtate patris exſtit, hæres ſub cõditione ſit inſtitutus. quæ replicatio reprobatur d.§.ſi libertinus. ibi: ſi uero deficiente. Vndecima replicatio eſt: Niſi filius cõditioni paruerit, & ex teſtamẽto hæreditatẽ agnouerit. Hæc replicatio approbatur l.2.§.ſi ſub*

condit.

condit.ff.de bonor. poſſeß. ſecundum tabulas. cuius uerba uide J. lib. 34. cap. 6. except. 33. Duodecima replicatio eſt: Niſi mater filium ſub conditione hæredem inſtituerit. quæ replicatio approbatur l. 31. in prim. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide J. cap. 14. except. 148. repl. 1.

CXVIII. EXCEPTIO: *Niſi ſub conditione captatoria hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt S. except. 107.*

CXIX. EXCEPTIO: *Niſi inſtitutio ſit facta ſub hac conditione, Si te codicillis hæredem ſcripſero. Hæc exceptio reprobatur l. 10. in prim. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Inſtitutio talis, Si codicillis Seium hęredem ſcripſero, hæres eſto: non eſt inutilis in quouis hærede inſtituto, præter filium. Eſt enim conditionalis inſtitutio: nec uidetur hæreditas codicillis data, quod interdictum eſt: uerùm conditionalis eſt hæc inſtitutio, quaſi teſtamento data eſſet. Proinde etſi ita ſcripſerit, Cuius nomen codicillis ſcripſero, ille mihi hæres eſto: pari ratione dicendum erit, inſtitutionem ualere, nullo iure impediente.

CXX. EXCEPTIO: *Niſi ſub hac conditione, Si Titius uolet: hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur l. 66. ibi: atquin ſi quis. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Si quis ita ſcripſerit, Si Titius uoluerit, Semptonius hæres eſto: non ualet inſtitutio. *Concordant ea quæ propoſita ſunt S. cap. prox. except. 91.*

CXXI. EXCEPTIO: *Niſi quis ſub hac conditione, Si Titius Capitolium aſcenderit: hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur d. l. 66. cuius uerba uide J. lib. 32. cap. 6. except. 81.*

CXXII. EXCEPTIO: *Niſi ita facta ſit inſtitutio: Si Titius hæres erit, Seius hæres eſto. Si Seius hæres erit, Titius hæres eſto. Hæc exceptio approbatur l. 16. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Si Titius hæres erit, Seius hæres eſto. Si Seius hæres erit, Titius hęres eſto. Iulianus inutilem eſſe inſtitutionem ſcribit, cum conditio exiſtere non poſsit.

CXXIII. EXCEPTIO: *Niſi ſub hac cõditione, Si intra ſeptuageſimum annum deceſſero: quis ſibi hæredem inſtituerit. Hæc exceptio reprobatur l. 14. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Poteſt quis ita hæredem inſtituere: Si intra annum ſeptuageſimum deceſſero, ille mihi hæres eſto. Non enim pro parte teſtatus intelligi debet, ſed ſub conditione inſtituiſſe.

CXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi ita facta ſit inſtitutio, Si unà ſocij bonorum meorũ permanſerint. uſq; ad annos ſedecim, hæredes ſunto. Hæc exceptio reprobatur l. 4. in prin. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Si qui ita ſint inſtituti, Si unà ſocij bonorum meorũ permanſerint uſq; ad annos ſedecim, hæredes ſunto: inutilẽ eſſe inſtitutionẽ ſecundũ uerborũ ſignificationẽ, Marcellus ait. Iulianus aũt (quoniã & ante aditã hæreditatẽ iniri ſocietas poteſt, quaſi rei futuræ) ualere inſtitutionẽ. quod eſt uerum. *Hactenus exceptiones ex conditione inſtitutionis deſumptæ. Sed & plures huiuſmodi inſtitutiones uide J. lib. 32. cap. 6. except. 75. cum ſequentibus.*

CXXV. EXCEPTIO: *Niſi inſtitutus poſtea rurſus ſit exhæredatus. De hac exceptione uide J. cap. 21. in prin.*

DE SVBSTITVTIONE uulgari. Cap. XIII.

EXpoſitis exceptionibus ex circumſtantijs inſtitutionum deſumptis: nunc exceptiones ex ſubſtitutionibus deſumptæ, ſunt exponendæ. Quid autem & quotuplex ſit ſubſtitutio, definitur l. 1. in prin. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis: Hæredes aut inſtituti dicuntur, aut ſubſtituti. Inſtituti primo gradu, ſubſtituti ſecundo uel tertio. Hæredis inſtitutio aut duplex eſt, aut ſimplex. Simplex, ueluti: Lucius Titius hæres eſto. Si mihi Lucius Titius hæres non erit, tunc Caius Seius hæres eſto. Duplex, ueluti: Filius mihi hæres eſto. Si hęres non erit, ſiue erit, & intra pubertatem deceſſerit, tũc Caius Seius hæres eſto. *Simplicem inſtitutionẽ ſeu potius ſubſtitutionem Iuriſconſultus hic uocat uulgarem uel pupillarem tantùm: duplicem, uulgarem et pupillarem coniunctam. De illa in hoc Capite, de hac J. cap. prox. dicetur. Regulariter autem utraq; ſubſtitutio utilis eſt. quæ regula approbatur l. 34. ff. d. tt. his uerbis:* Poteſt quis in teſtamento plures gradus hæredum facere: utputa, Si ille hæres non erit, ille eſto: & deinceps plures, ut nouiſsimo loco in ſubſidium uel ſeruum neceſſarium hæredem inſtituat. *Concordat iiſdem uerbis Inſt. eod. tt. in prin. Planè huius regulæ exceptiones plures ſunt in hoc & ſequẽti Capite proponendæ: primùm quidem eæ quæ aduerſus uulgarẽ, deinde quæ aduerſus pupillarem inſtitutionem competunt: ſumptæ uel ex perſona ſubſtituti, uel eius cui ſubſtitutio facta eſt, uel ex modo, uel ex alijs huiuſmodi circumſtantijs. Aduerſus uulgarem igitur ſubſtitutionem ex perſona quidem ſubſtituti exceptiones ſumuntur hæ.*

CXXV. EXCEPTIO: *Niſi plures in unius, uel unus in plurium locũ ſubſtituantur, uel ſinguli in locum ſingulorum. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de uulgar. ſubſt. §. & plures, his uerbis:* Et plures in unius locum poſſunt ſubſtitui, uel unus in plurium, uel ſinguli in ſingulorũ, uel inuicẽ ipſi qui hæredes inſtituti ſunt. *Concordat l. 34. §. fin. cum lege ſequente. ff. eod. tt. his uerbis:* Vel plures in unius locum poſſunt ſubſtitui, uel unus in plurium, uel ſingulis ſinguli, uel inuicem ipſi qui hæredes inſtituti ſunt, uel ſingulis liberis, uel ei qui eorum nouiſsimus morietur, hæres ſubſtitui poteſt. Singulis. ſi neminem eorũ inteſtatò decedere uelit: nouiſsimo, ſi ius legiti

marum hæreditatum integrum inter eos cuſtodiri uelit.

CXXVI. EXCEPTIO: *Niſi hæres inſtitutus, inſtituto ſubſtituatur. Et hæc exceptio reprobatur uerbis Inſt. d. §. & plures. & d. l. 34. §. fin. iam propoſitis hiſce:* Vel inuicem ipſi qui hæredes inſtituti ſunt. *Concordat l. 1. §. penult. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Subſtituere liberis tam hæredibus inſtitutis, quàm exhæredatis poſſumus: & tam eum quem hæredem nobis inſtituimus, quàm alterum.

CXXVII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruum proprium teſtator ſubſtituerit. Hæc exceptio reprobatur l. 34. in prin. ff. de uulgari ſubſtitut. ibi: ut nouiſſimo. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Cõcordat iiſdem uerbis Inſt. eod. tit. in prin. Planè admitti uidetur exceptio propoſita, ſi ſeruus alij legatus fuerit ſubſtitutus. uerùm diſtinctio hæc æquè reprobatur l. 16. §. fin. cum l. ſequente. ff. d. tit. his uerbis:* Si Titio fuerit legatus ſeruus, poterit impuberi ſubſtitui cum libertate, quemadmodum inſtitui potuit legatarius, & euaneſcet legatũ exiſtente conditione ſubſtitutionis. Idem eſt, etſi poſt mortem legatarij ſeruus ſit ſubſtitutus. *Concordat l. 5 §. quæ iuris. C. de neceſſarijs hæred. cuius uerba uide ſ. cap. 11. except. 98. in fine. diſtinct. 2.*

CXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi quis ſibi ipſi ſubſtitutus ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 2. §. nemo. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Nemo inſtitutus, & ſibi ſubſtitutus ſine cauſæ mutatione quidquã proficit. Sed hoc in uno gradu. Cæterùm ſi duo ſunt gradus, poteſt dici, ualere ſubſtitutionẽ. Et Iulianus lib. XXX. Digeſt. putat, ſiquidẽ ſibi ſubſtitutus ſit, cũ haberet cohæredem Titiũ, Si Stichus hęres nõ erit, liber & hæres eſto: non ualere ſubſtitutionem. Quòd ſi ita, Si Titius hæres nõ erit, tũc Stichus liber & hęres in eius partẽ eſto: duos gradus eſſe. Atq; ideo repudiãte Titio, Stichũ liberũ & hæredẽ fore. *Concordat l. ult. §. Titius. ff. eod. tit. his uerbis:* Titius hæres eſto. Stichũ Mæuio do lego. Stichus hæres eſto. Si Stichus hæres non erit, Stichus liber hęresq; eſto. In hac quæſtione in primis quærendũ eſt, utrum unus gradus ſit, an duo: & an cauſa mutata ſit ſubſtitutionis, an eadẽ permaneat? Et quidem in pleriſq; caſibus quæritur, an ipſe ſibi ſubſtitui poſſit? Et reſpondetur, cauſa inſtitutionis mutata, ſubſtitui poſſe. Igitur, ſi Titius hæres ſcriptus ſit, & ſi hæres nõ ſit, idẽ hæres iuſſus ſit: ſubſtitutio nullius momenti erit. Sed ſi ſub cõditione quis hæres ſcriptus ſit, purè autem ſubſtitutus, cauſa immutatur: quoniã poteſt ex inſtitutione deficere cõditio, & ſubſtitutio aliquid adferre. Sed ſi extiterit cõditio, duæ puræ ſunt, & ideo nullius momenti erit ſubſtitutio. Contrà ſi purè quis inſtituatur, deinde ſub conditione ſibi ſubſtituatur: nihil faciet ſubſtitutio cõditionalis, nec mutata cauſa intelligetur: quippe cum ſi extiterit conditio, duæ puræ ſint inſtitutiones. Secundũ hæc propoſita quæſtio manifeſtetur: Titius hęres eſto. Stichũ Mæuio do lego. Stichus hæres eſto. Si Stichus hæres non erit, Stichus liber hæresq; eſto. Nos didicimus, quando eodem teſtamento & legatus ſit Stichus, & libertatem accipiat: præualere libertatem. Et ſi pręualet libertas, nõ deberi legatũ. Et ideo iuſſu legatarij non poſſe adire hæreditatem. Ac per hoc uerum eſt, Stichũ hæredẽ non eſſe: & ex ſequentibus uerbis libertatem illi cõpetere, cum unus gradus uideatur. Quid ergo, ſi non adierit Titius? incipiet ſubſtitutione Stichus liber & hęres eſſe. Porrò quãdiu non adit iuſſu legatarij, nec ex cauſa legati intelligitur legatarij eſſe effectus: & ideo certũ eſt, illum hæredem non eſſe, ac per hoc ex his uerbis, Si hæres non erit Stichus, liber hæresq; eſto: liber & hæres exiſtet. Et hoc autem quod ſentimus, Iulianus quoq; in libris ſuis probat.

CXXIX. EXCEPTIO: *Niſi inſtitutione non facta, ſubſtitutio facta ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 39. §. fin. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Non uideri cũ uicio factã ſubſtitutionẽ his uerbis, placuit, Ille filius meus, ſi (quod abominor) intra pubertatis annos deceſſerit, tũc in locũ partemue eius Titius hæres eſto: non magis quàm ſi poſt demonſtratã conditionem ſibi hæredem eſſe ſubſtitutũ iuſſiſſet. Nam & qui certæ rei hæres inſtituitur, cohęrede non dato, bonorũ omniũ hæreditatem obtinet. *Concordat l. 17. §. hæc uerba. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Hæc uerba, Publius, Mæuius, Caius inuicẽ ſubſtituti hæredes mihi ſunto: ſic interpretanda ſunt, ut breuiter uideatur teſtator tres inſtituiſſe hæredes, & inuicem eos ſubſtituiſſe, perinde ac ſi ita ſcripſiſſet: Ille, & ille, & ille inſtituti hæredes & ſubſtituti ſunto. *Concordat item l. 10. ff. de mortis cauſa donat. his uerbis:* Ei cui mortis cauſa donatũ eſt, poſſe ſubſtitui cõſtat in hũc modũ: ut promittat alicui, ſi ipſe capere nõ poſſit, uel ſub alia cõditione. *Cõcordat l. unica. §. ſin autẽ aliquid in fine. C. de caducis toll. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 13. quæſt. 2. reg. 4.*

CXXX. EXCEPTIO, *ſumpta ex gradu, quo ſubſtitutio facta eſt, reprobatur l. 11. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Quo gradu hæres liberis ſubſtituatur, nihil intereſt. *Concordat l. 34. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin.*

CXXXI. EXCEPTIO: *Niſi in codicillis ſubſtitutio ſit facta. Hæc exceptio approbatur quidẽ ipſo iure, ſed æquitatis ratione reprobatur* l. 76.

l.76.ff.ad ſenatuſ.Trebell.his uerbis: Scæuola reſpondit, Si pater filiũ ſuum impuberem ex aſſe ſcripſerit hæredem, eiq́; codicillis ſubſtituerit, deinde filius impubes deceſſerit: licet ſubſtitutio inutilis ſit (quia codicillis hæreditas neq; dari neq; adimi poteſt) tamẽ benigna interpretatione placet, ut mater quæ ab inteſtato pupillo ſucceſsit, ſubſtituris fideicommiſſo obligetur. Quòd ſi inuicem fuerint ſubſtitoti: & in fideicommiſſo ſubſtituriooem ualere. Vno quoque eorũ mortuo, qui ſuperſunt totũ accipiũt.

CXXXII. EXCEPTIO: *Niſi inſtitutus hæres exiſtat. Hæc exceptio approbatur l.1.ff. de adq. hæred. his uerbis:* Quamdiu prior hæres inſtitutus hæreditatem adire poteſt, ſubſtitutus non poteſt. *Concordat l.37.in prin.ff.de hæred.inſtit. cuius uerba uide ȝ.cap.22.reg.12. Concordat item l.5.C.de impuberum & alijs ſubſtit.his uerbis:* Poſt aditam hæreditatem directæ ſubſtitutiones non impuberibus filijs factæ, expirare ſolent. *Concordat item l.19.§.ſed ſi ſic.ff.de condit.& demonſtr. cuius uerba cum huius exceptionis replicationib. uide ȝ.li.14.ca.7.cond.7.reg.2.ſed & huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi inſtitutus non ex teſtamento, ſed ab inteſtato hæres exiſtat. Hæc replicatio approbatur l.1. C. de impub. & alijs ſubſtit. his uerbis:* Hæres inſtitui a matris teſtamento, ſi ſucceſsionem ex teſtamento omiſiſti, & ab inteſtato bonorũ poſſeſsionis ius habere ooluiſti: ſubſtituto locũ quin feceris, in dubium nõ uenit. Proinde ſi ſubſtirurus hæreditatem amplexus eſt: actionibus quæ aduerſus matrem competebant, ipſum conuenire, non ſucceſsionẽ ab inteſtato potes uindicare. *Concordat l.60 ff.de adq.hæred his uerbis:* Filium, &c.

CXXXIII. EXCEPTIO: *Niſi filio, & ex eo nepote poſthumo hærede inſtituto, Titius nepoti ſubſtitutus ſit. hoc enim caſu filio hærede exiſtente, Titius ſubſtitutus repellitur, quamuis is cui ſubſtitutus eſt, hæres non extiſtat. quæ exceptio approbatur l.31.§.ſi filius.ff.de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Si filius. & ex eo nepos poſthumus ita hæredes inſtiruanrur, ut Gallo Aquilio placoit, & nepoti, ſi is hæres non erit, Tirius ſubſtitus tur: filio hęrede exiſtente, Tirium omni modo, id eſt, etiamſi nepos natus non fuerit, excludi Africanus reſpondit.

CXXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi alius per inſtitutum hæres exiſtat, puta pater uel dominus: hoc enim caſu, quamuis inſtitutus ipſe hæres non exiſtat, non tamen ſubſtitutus admittitur. quæ exceptio approbatur l.18.§.fin. ibi: nam qui ſcit.ff.de hæred. inſtit. cuius uerba uide ȝ.ead.except.repl.2.dupl.1. Concordat l.7.in prin.ff.de adq. hæred. his uerbis:* Si quis filiumfamiliâs hæredem inſtituerit, & ita ſcripſerit: Si mihi Titius iſte filiuſfamiliâs hæres nõ erit, Sempronius hæres eſto. filio adeunte iuſſu patris, ſubſtitutus excluditur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſeruus duorũ hæres inſtitutus, unius tantùm domini iuſſu adierit: hoc enim caſu in alterã partem, quæ iubenti domino non adquiritur, ſubſtitutus admittitur. quæ replicatio approbatur l. ult. in prin. ff.de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Seruum communem habemus, hic hęres ſcriptus eſt: et ſi hęres non ſit, Mæuius illi ſubſtitutus eſt: alterius iuſſu domioorum adijt hæreditatem, alterios non. quæritor, an ſubſtituto locus ſit, an nõ? & uerius eſt, ſubſtituto locũ eſſe. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ſeruus poſtea manumiſſus, ſuo arbitrio adierit. quæ duplicatio approbatur l.63.cum lege ſequente.ff.de adq.hæred. his uerbis:* Seruus duorum hæres inſtitutus, & adire iuſſus, ſi alterius domini iuſſu adierit, deinde manomiſſus fuerit: poterit ipſe adeundo ex parte dimidia hæres eſſe. Et ſi ſubſtitutum haberet idem ſeruus ita, Si hęres non erit, ille hæres eſto: ſubſtitutus locum oon habet. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator ſeruum exiſtimans liberum, hæredem inſtituerit. quæ replicatio approbatur l. r. C.de hæred.inſtit. his uerbis:* Com proponas Alexandrum equitem teſtamento primo loco Iulianum, ut libertũ ſuum, hæredem inſtituiſſe, eiq́; ſubſtituiſſe his uerbis, Quòd ſi ex aliqua cauſa primus hæreditatem meã adire noluerit, uel non potuerit: tunc in locum ſecundum hęredem ſubſtituo Vitalẽ: poſt mortem autem teſtatoris Iulianũ ſeruum cõmunem ſoiſſe defuncti militis & Zoili fratris eius, apparuerit: an tu ex ſubſtitutione admittaris, uoluntatis eſt quæſtio. Nam ſi credens eum propriũ & ſuum libertum, hæredẽ inſtituit, nec per eum ad aliũ quenquam hæreditatem pertinere uoluit: extitit cõditio ſubſtitutionis, ſibiq́; hęreditas delata eſt. Quòd ſi uerba ſubſtitutionis ſubſcriptę ad ius retulit, ut ſi nec perſemet ipſum aliũ feciſſet hæredem (potuit enim, quáuis iubẽte domino, nolle adire) ita demũ ſubſtitutus uocaretur, ſi tamẽ paruit domino, & adijt: ſubſtitutioni locus oon eſt. *Concordãt ea quæ habẽtur ȝ.dupl.prox. Eſt aũt propoſitæ replicationis duplicatio hæc: Quòd in caſu propoſito ſubſtitutus nõ in totũ, ſed in quartã tantũ partẽ admittatur. quæ duplicatio approbatur l.18.§.fin.cũ lege ſequẽte.ff.de hær.inſt. his uerbis:* Si paterſamiliâs Titium, quem ingenuum eſſe credebat, hæredem ſcripſerit, eiq́; ſi hæres non eſſet, Semprooium ſubſtituerit: deiode Titios, quia ſeruus fuerat, iuſſu domioi adierit hæreditatem: poteſt dici Sempronium in partem hæreditatis admitti. Nam qoi ſcit aliquem ſeruum eſſe, & eum hæredem ſcribit, & ita ſubſtituit, Si Stichus hæres non erit, Sẽpronius hæres eſto: iotelligitur

tale quid dicere, Si Stichus neq; ipſe hæres erit, neq; aliũ fecerit. Atqui ſi eũ quem liberum putabat, hæredẽ ſcripſerit hoc ſermone, Si hæres nõ erit: nihil aliud intelligitur ſignificare, quàm ſi hæreditatẽ uel ſibi non adquiſierit, uel mutata cõditione aliũ hæredẽ nõ fecerit. Quæ adiectio ad eos pertinet, qui patresfamiliarũ hęredes ſcripti, poſtea in ſeruitutem deducti fuerint. Igitur in hoc caſu duo ſemiſſes fient: ita ut alter ſemis inter eũ qui dominus hæredis inſtituti fuit, & ſubſtitutũ æquis portionib. diuidatur. Et hoc Tyberius Cæſar conſtituit in perſona Parthemij, qui tanquã ingenuus hæres ſcriptus, adierat hæreditatẽ, cũ eſſet Cæſaris ſeruus. Nã diuiſa hæreditas eſt inter Tyberiũ & eũ qui Parthemio ſubſtitutus erat, ut refert Sextus Põpeius. *Cõcordat Inſt. de uulgari ſubſt. §. fin. his uerbis:* Si ſeruũ alienũ qs patrẽfamiliâs arbitratus, hęredẽ ſcripſerit, & ſi hæres nõ eſſet, Mæuiũ ei ſubſtituerit, isq; ſeruus iuſſu domini adierit hæreditatẽ: Mæuius ſubſtitutus in partẽ admittitur. Illa enim uerba, Si hæres nõ erit: In eo quidẽ quẽ alieno iuri ſubiectũ eſſe teſtator ſcit, ſic accipiũtur: Si neq; ipſe hæres erit, neq; aliũ hæredẽ effecerit. In eo uerò quẽ patremfamiliâs eſſe arbitratur, illud ſignificat, Si hæreditatẽ ſibi, uel ei cuius iuri poſtea ſubiectus eſſe cœperit, nõ adquiſierit. Idq; Tyberius Cæſar in perſona Parthemij ſerui ſui conſtituit.

CXXXV. EXCEPTIO: *Niſi cũ quis duob. ſubſtitutus eſſet, unus ex illis hæres exiſtat: hoc enim caſu quãuis alter hæres non exiſtat, ſubſtitutus tamen non admittitur. Quæ exceptio approbatur l. 10. C. de impuberũ & alijs ſubſt. his uerbis:* Cũ quidã duobus impuberib. filijs ſuis hæredib. inſtitutis, adiecit: Si uterq; impubes deceſſerit, illũ ſibi eſſe hæredẽ. dubitabatur apud antiquos legũ authores, utrũ'ne tũc uoluerit ſubſtitutũ admitti tantũmodo, cũ uterq; filius eius in prima ætate deceſſerit: an alterutro decedente, illico ſubſtitutũ in eius partẽ ſuccedere? Et placuit Sabino, ſubſtitutionẽ tũc locũ habere, cũ uterq; deceſſerit. Cogitaſſe enim patrẽ, primo decedente, fratrẽ ſuum in eius portione ſuccedere. Nos eiuſdẽ Sabini ueriorẽ ſententiã exiſtimãtes, nõ aliter ſubſtitutionẽ admittendã eſſe cẽſemus, niſi uterq; eorũ in prima ætate deceſſerit. *Concordat l. 23. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Si pater impuberes filios inuicem ſubſtituerit, & ei qui nouiſsimus mortuus fuerit, Titiũ: reſpondendũ eſt ſolos fratres bonorũ poſſeſsionẽ accepturos, & quodãmodo duos gradus huius inſtitutionis factos, ut primò fratres inuicẽ ſubſtituerentur: ſi illi non eſſent, tũc Titius uocaretur.

Planè propoſitæ exceptionis replicatio uidetur eſſe talis: Niſi alternatiuè, puta, Si ille aut ille hæres nõ erit: ſubſtitutio ſit facta. Verùm replicatio hæc reprobatur l. 14. §. fin. ff. de rebus dubijs. cuius uerba uide 3. lib. 34. cap. 5. quæſt. 3. except. 11. repl. 1. dupl. 3.

CXXXVI. EXCEPTIO: *Niſi inſtitutus adhuc hæres exiſtere poßit. Hæc exceptio approbatur l. 3. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide 3. except. 132. Concordat l. 4. §. fin. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide 3. cap. prox. except. 117. repl. 1. Item cõcordat l. ult. §. fin. ff. de condit. inſtit. cuius uerba uide 3. d. repl. 1. dupl. 1.*

CXXXVII. EXCEPTIO: *Niſi ſubſtitutus conditionem inſtitutioni adiectam non impleuit. Hæc exceptio reprobatur l. 72. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Sub cõditione hærede inſtituto, ſi ſubſtituamus, niſi eandem conditionem repetemus, purè eum hæredem ſubſtituere intelligemur.

CXXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi conditio ſubſtitutionis non exiſtat. Hæc exceptio approbatur l. 8. in prin. ff. de uulgari ſubſt. his uerbis:* Qui liberis impuberib. ſubſtituit, aut purè aut ſub cõditione ſolet ſubſtituere. Purè ſic, Si filius meus intra pubertatẽ deceſſerit, Seius hæres eſto. Siue enim Seius iſte hæres inſtitutus ſit, & impuberi ſubſtitutus, ſiue ſolũ ſubſtitutus, nullã habet conditionẽ. Sub cõditione aũt inſtitutũ ſi ſubſtituat, id eſt, Si mihi hęres erit: nõ aliâs exiſtet hęres ex ſubſtitutione, niſi ex inſtitutione hæres fuerit. Cui ſimilis eſt & hæc ſubſtitutio: Quiſquis mihi ex ſupraſcriptis hæres erit. habet enim in ſe eandẽ conditionẽ. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſubſtituto ſub hac conditione, Si ex inſtitutione hæres eſſet, hæreditas tanquã indigno ſit ablata: hoc enim caſu nihilominus ex ſubſtitutione tanquã impleta cõditione admittitur. quæ replicatio approbatur l. 41. §. Iulius. ff. eod. tt. his uerbis:* Iulius Longinus pater eos quos ſibi hæredes inſtituerat, filijs ita ſubſtituit, Quiſquis mihi hæres erit: unus ex hæredibus inſtitutis, qui tacitam fidem accõmodauerat, ut nõ capienti partem ex eo quod acceperat daret, ad ſubſtitutionẽ impuberis admiſſus, utrũ pro ea parte, pro qua ſcriptus fuit, ueniat: an uerò pro ea quã cepit, ita ut augeatur eius pars in ſubſtitutione? Paulus reſpondit: Qui in fraudem legum fidem accommodat, adeundo hæres efficitur: nec deſinet hæres eſſe, licet res quæ ita relictæ ſunt, auferantur. Vnde & ex ſecundis tabulis in tantum hæres eſſe poteſt, in quantum ſcriptus eſt. Satis enim punitus eſt in eo, in quo fecit contra leges. Quinimò etſi deſineret hæres eſſe, idem dicerẽ: quemadmodum intelligendum eſt in eo, qui cum ſcriptus eſſet hæres, poſtquã adijt hæreditatem, in ſeruitutem redactus eſt, &

poſtea

poſtea libertate donatus: cui permiſſum eſt ad ſubſtitutionem uenire, quæ ei in teſtamento fuerat relicta. Licet enim hæreditatem ex inſtitutione amiſit: tamen ex ſubſtitutione iſtam portioné, quam tum amiſit, percepturum. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ſub hac cõditione, Si ex inſtitutione hæres erit: ſubſtitutus hæres extiterit. tunc enim quamuis poſtea hæres exiſtere deſierit, nihilominus ex ſubſtitutione admittitur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quinimò etſi deſiueret hæres eſſe, idem dicerem. &c.

CXXXIX. EXCEPTIO: *Niſi ita ſubſtitutus, Si hæres erit: non ex teſtamẽto, ſed ab inteſtato uel alio modo hæres exiſtat. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. 1. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Hæc uerba, Quiſquis mihi hæres erit, idem impuberi filio hæres eſto: hunc habent ſenſum, ut ei non omnis qui patri hæres extiterit, ſed qui ex teſtamento hæres extiterit, ſubſtitutus uideatur. Et ideo neq; pater qui per filiũ, neq; dominus qui per ſeruum hæres extitit, ad ſubſtitutioné admittetur. Sed neq; hæredis hęredes quia non ex iudicio ueniunt.

CXL. EXCEPTIO: *Niſi cum ex duobus ei quis ſubſtitutus eſſet, qui poſterior mortuus fuerit, ambo ſimul deceſſerint: uel incertũ ſit, uter prior uel poſterior mortuus eſſet. Hæc exceptio reprobatur l. 34. in prin. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Ex duobus impuberibus ei qui ſupremus moreretur, hæredem ſubſtituit. Si ſimul morerentur, utriq; hæredem eſſe Africanus reſpondit: quia ſupremus non is demum qui poſt aliquem, ſed etiam poſt quem nemo ſit, intelligitur. Sicut & è contrario proximus nõ ſolùm is qui ante aliquem, ſed etiam is ante quem nemo ſit, intelligitur. *Concordat l. 40. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 34. cap. 2. quæſt. 5. reg. 22. except. 6. Item concordat l. 10. in prin. ff. de rebus dubijs. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 9. reg. 13. in fine. Concordat item l. 11. in prin. ff. de bonor. poſſeß. ſecund. tabulas, his uerbis:* Qui ex liberis meis impubes ſupremus morietur, ei Titius hęres eſto: ambobus peregrè defunctis, ſi ſubſtitutus ignoret uter nouiſsimus deceſſerit: admittenda eſt Iuliani ſentẽtia, qui propter incertũ conditionis etiã prioris poſſe peti bonorũ poſſeſsionẽ reſpõdit.

CXLI. EXCEPTIO: *Niſi cum quis in eam partem ſubſtitutus eſſet, quã Mæuius capere non poſſet, Mæuius ſolidum capere poßit. Hæc exceptio approbatur l. 76. §. fin. ff. de hered. inſtit. his uerbis:* Seius Mæuium ex parte quá per leges capere potuit, hæredem inſtituit, ex reliqua Titiũ. Si Mæuius ſolidũ capere poterit, Titius adiectus aut ſubſtitutus, hęres nõ erit.

CXLII. EXCEPTIO: *Niſi ei cui ſubſtitutio facta eſt, poſtea naſcãtur liberi. Hæc exceptio approbatur l. 41. in prin. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Ex facto quęritur, Qui filiũ habebat mutum puberé, impetrauit à Principe ut muto ſubſtituere ei liceret, & ſubſtituit Titiũ. Mutus duxit uxorem poſt mortem patris, & naſcitur ei filius: quæro an rumpatur teſtamentũ? Paulus reſpõdit: Beneficia quidem principalia ipſi Principes ſolent interpretari: uerũ uoluntatẽ Principis inſpicientibus poteſt dici, eatenus id eum tribuere uoluiſſe, quatenus filius eius in eadem ualetudine perſeueraſſet: ut quemadmodum iure ciuili pubertate finitur pupillare teſtamentũ, ita Princeps imitatus ſit ius in eo, qui propter infirmitaté non poteſt teſtari. Nam etſi furioſo filio ſubſtituiſſet, diceremus deſinere ualere teſtamẽtũ, cũ reſipuiſſet: quia iam poſſet ſibi teſtamentũ facere. Etenim iniquũ incipit fieri beneficiũ Principis, ſi adhuc hic ualere dicamus. Auferetur enim teſtamẽti factio homini ſanę mẽtis. Igitur etiã adgnatione ſui hæredis dicẽdũ eſt rũpi ſubſtitutionẽ: quia nihil intereſt, aliũ hęredẽ inſtitueret ipſe filius poſtea, an iure habere cœperit ſuũ hæredẽ. nec enim aut patrẽ aut principẽ de hoc caſu cogitaſſe uериſimile eſt, ut eũ q́ poſtea naſceretur, exhęredaret. Nec intereſt, quẽadmodum beneficiũ principale intercedat circa teſtamẽti factionẽ, utrũ in pſona unius, an complurium. *Concordat l. 100. ff de cõdit. & demonſtr. his uerbis:* Cũ auus filiũ ac nepotẽ ex altero filio hęredes inſtituiſſet, à nepote petijt, ut ſi intra annũ triceſimũ moreretur, hęreditatẽ patruo ſuo reſtitueret: nepos liberis relictis, intra ætatẽ ſuprascriptã uita deceſsit: fideicõmiſsi conditionẽ coniectura pietatis defeciſſe, Papinianus reſpõdit: q̃ minus ſcriptũ quàm dictũ fuerat, inueniretur. *Cõcordat itẽ l. 6. §. cũ aũt. C. de inſt. uel ſubſt. his uerbis:* Cũ inuenimus excelſi ingenij Papinianũ in huiuſmodi caſu, in quo pater filio ſuo ſubſtituit, nulla liberorũ ex his procreandorũ adiectione habita, ex optimo intellectu diſpoſuiſſe, euaneſcere ſubſtitutionẽ, ſi is qui ſubſtitutione prægrauatus eſt, pater efficiatur, & liberos ſuſtulerit: & intelligentẽ, non eſſe uerisimile, patrem, ſi de nepotibus cogitauerit, talẽ feciſſe ſubſtitutionem: humanitatis intuitu hoc & latius & pinguius interpretãdũ eſſe credidimus, ut ſi quis naturales filios habeat, & partẽ eis reliquerit uel dederit uſq; ad modũ quem nos ſtatuimus, et ſubſtitutioni eos ſubiugauerit, nulla liberorũ eorũ mentione facta: & hic intelligi euaneſcere ſubſtitutionẽ, liberis eã excludẽtibus, & intellectu optimo his qui ad ſubſtitutionẽ uocãtur, obſiſtẽte, & nõ concedẽte ad eos eam partẽ uenire,

nire,ſed ad filios oel filias,nepotes oel oeptes,pronepotes uel proneptes morientis tranſmittente, & nõ alitet ſubſtitutioni locũ accipiẽte,niſi ipſi liberi ſine iuſta ſobole deceſſerint:ut qđ intet iuſtos liberos ſancitũ eſt.hoc & In naturales filios extendatur. Quæ omnia & in legatis & in fideicõmiſsis ſpecialib.locũ habere ſancimos.*Concordat deniq; l.30.C.de fideicõmiſsis,hiſce uerbis:*Cũ acutiſsimi ingenij uit,& meritò aote alios excellẽs,Papinianus in ſuis ſtatuit teſponſis,Si quis filiũ ſuũ inſtituit hæredẽ, & reſtitutiouis poſt mortẽ oneri ſubegit:non aliter hoc uideri diſpoſuiſſe,niſi cũ filius eina ſine ſobole uitá ſuam reliquerit: nos buina ſenſum meritò mitati,pleniſsimum ei donamus euẽtum: ut ſi quis hæc diſpoſuerit, non tantũ filium hæredem inſtituens , ſed etiam filiam, uel ab initio nepotem uel neptem, pronepotẽ uel proueptem, uel aliá deinceps poſteritatẽ, & eam teſtitutionis poſt obitũ grauamini ſubiugauerit:nõ alitet boc ſenſiſſe uideatur,niſi hi qui teſtitutione onetati ſunt,ſine filijs uel filiabus,nepotibos uel neptibus,pronepotib. uel proneptibus fuerint defuncti:ne uideatur teſtatot alienas ſucceſsiones ptoprijs antepooere.*Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt : Niſi teſtator alij quàm liberis ſuis ſubſtituerit.hoc enim caſu propoſitæ exceptioni locus non eſt,ut patet ex legibus iam propoſitis,quæ omnes loquuntur in caſu quo parentes liberis ſubſtituerunt, non alio. Altera replicatio eſt : Niſi liberis naturalibus,non legitimis ſubſtitutio ſit facta . Hæc replicatio reprobatur uerbis d.l. 6.§. cum autẽ. paulo ſuperius propoſitis. Tertia replicatio eſt:Niſi is cui ſubſtitutio facta eſt,non legitimos,ſed naturales liberos reliquerit quæ replicatio elicitur ex uerbis d.§.cum autem.ſ.propoſitis hiſce:* Niſi ipſi libeti ſine ioſta ſobole deceſſerint. *Quarta replicatio eſt:Niſi is cui ſubſtitutio facta eſt,non filium,ſed alios liberos reliquerit.Hæc replicatio reprobatur uerbis d.l.30.ſ. propoſitis. Hactenus de exceptionibus aduerſus uulgarem ſubſtitutionem ſunt enumeratæ: quarũ plures uide J.ubi de legatis & fideicommiſsis tractabitur.Sanè cui ſubſtitutio ſit utilis,uide J.cap.22.reg. 13.cũ ſequentib.itẽ quid & quantũ ex ea debeatur,dicetur J. cap.23.Nunc de pupillari ſubſtitutione diſſerendum.*

DE SVBSTITVTIONE pupillari. Cap. XIIII.

QVid pupillaris ſubſtitutio ſit, & quòd regulariter quidem ea ſit utilis, definitur Inſt.de pupillari ſubſtit.in prin. his uerbis : Liberis ſuis impuberibus , quos in poteſtate qs habet, nõ ſolùm ita,ut ſuprà diximus,ſubſtituere poteſt:id eſt, ut ſi hæredes ei nõ extitetint, alius ſit ei hæres.ſed eo amplius,ut ſi bæredes ei extiterint, & adbuc Impuberes mottui fuerint,ſit eis aliquis hæres: oeluti ſi qa dicat hoc modo : Titius filius meus hæres mihi eſto:& ſi filius meus hętes mihi nõ erit,ſiue hæres erit,& prios moriatut, quàm in ſuá tutelá uenerit:tunc Seius hæres eſto. Quo caſu ſiquidẽ oọ extitetit bęres filius: tunc ſubſtitutus patti ſit bęres.Si uerò extiterit hęres filius, & ante pubertatẽ deceſſerit:ipſi filio ſit hæres ſubſtitutus. Ná moribus inſtitutó eſt , ut cũ eius ætatis filij ſint, in qua ipſi ſibi teſtamentũ facere non poſſunt:parẽtes eis faciant.*Concordat l.2. in prin. ff.de uulgari ſubſtit.cuius uerba uide J.except.prox. Concordat item l.7.C. de impuberum & alijs ſubſtit. his uerbis:*Si teſtamento facto,intra popillarem ætatem & in ſua poteſtate cooſtitutæ filiæ, ſi intra pubertatẽ deceſſerit , directis uerbis patet ſubſtituit hęredem te factũ ex teſtamẽto poſt euentũ cõditioois inteſtati ſucceſsionẽ excluſiſſe conſtitit.*Planè propoſitæ regulæ ſeu ſubſtitutionis exceptiones ſpeciales hæ ſunt quæ ſequuntur.*

CXLIII EXCEPTIO:*Niſi ei qui nõ eſt in poteſtate teſtatoris , pupillariter ſit ſubſtitutũ. Hæc exceptio approbatur Inſtit.de pupill.ſubſtit.§. fin.cuius uerba uide J.repl.3. Concordat l. 2. in prin. ff.de uulgari ſubſtit.his uerbis:*Moribus introductum eſt, ut quis libetis impuberibus teſtameotũ facere poſsit,donec maſculi ad qoatuotdecim anoos pueniãt,fœminę ad duodecim. Quod ſic erit accipiẽdum , ſi ſint in poteſtate. Cæterùm emancipatis nõ poſſumus.Planè poſthumis poſſumus, nepoiib. etiam poſſumus,& deinceps,ſi qui non recaſuri ſunt in patris poteſtatem. Sed ſi eos pater præcedat, ita demom ſubſtitui eia poteſt,ſi hæredes inſtituti ſint,uel exhæredati.Ita enim poſt legem Velleá ſuccedendo uon rumpunt teſtamentũ.Nam ſi ptincipale teſtamentũ ruptum ſit, & pupillate euanuit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt : Niſi poſthumo pupillariter ſubſtitutum ſit: hic enim quamuis in poteſtate teſtatoris non ſit,puta quia nondum exiſtit:tamen ualet ſubſtitutio,ſi in poteſtate teſtatoris natus ſit futurus.quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Planè poſthumis poſſumus. *Concordat Inſtit. de pupillari ſubſtit.§.quæcunq;,his uerbis:* Quæcunq; diximus de ſubſtitutione impuberum liberorum, uel hęredum inſtitutorum,uel exhęredatorum: eadem etiam de poſthumis intelligimus. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator impuberẽ, cui pupillariter ſubſtituit,poſtea adrogauerit. Hæc replicatio approbatur d.l.2.in prin.ibi:ſed etſi,his uerbis:*Si extraneũ quis impoberem hæredem ſcripſerit, poterit ei ſubſtituere, ſi modò eũ in locũ nepotis adoptauerit uel adrogauerit, filio pręcedente. *Tertia replicatio eſt: Niſi quis non directis uerbis extraneo ſubſtituat , ſed per fideicommiſſum.*

Hæc

Hæc replicatio approbatur Inſt. de pupill. ſubſtit. §. fin. his uerbis: Extraneo uel filio puberi hæredi inſtituto, ita ſubſtituere nemo poteſt, ut ſi hæres extiterit, & intra aliqood tempus deceſſerit, alius ei ſit hæres. Sed hoc ſolum permiſſum eſt, ut eũ per fideicommiſſum teſtator obliget, alij hæreditatem eius, uel totam, uel pro parte teſtituere. Quod ius quale ſit, ſuo loco trademus. *Quartæ replicationis loco notandum eſt aliud remediũ, quod proponitur l. 37. in princ. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Cum ex filio quis duos nepotes impuberes haberet, ſed alterum eorum io poteſtate, alterum oon, & uellet utrunq; ex æquis partibus hæredem habere, & ſi quis ex his impubes deceſsiſſet, ad alterum partem eius transferre: ex cõſilio Labeonis, Ofilij, Caſcellij, Trebatij, eum quem in poteſtate habebat, ſolum hæredem fecit: & ab eo alteri dimidiam partem hæreditatis, cum In ſuam tutelam ueniſſet, legauit. Quòd ſi is qui in poteſtate ſua eſſet, impobes deceſſiſſet, alterum hęredem ei ſubſtituit. *Quinta replicatio eſt: Niſi miles extraneo pupillariter ſubſtituerit. quæ replicatio approbatur l. 6. in fine. C. de teſt. militis. cuius uerba uide J. except. 160. Concordat l. 41. §. exhæredato. ff. de militari teſt. his uerbis:* Exhæredato miles & emancipato filio ſubſtituere poteſt. Verùm hoc ius in his exercebitur, quæ ab ipſo ad eũ cui ſubſtituit, peruenerint: non etiam in his quæ habuerit, uel etiam poſtea adquiſierit. nam etſi filio ſuo, uiuo adhuc auo, ſubſtituit, pòſt adquiſitam ei aui hæreditatem nemo diceret ad ſubſtitutum pertinere. *Concordat l. 5. ff. eod. tit. his uerbis:* Milites etiam his qui hæredes eis extiterint, poſſunt ſubſtituere, in his dũtaxat quæ ſunt in teſtamento eorum conſecuti. *Concordat item l. 28. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. cap. 18. dupl. 9.*

CXLIIII. EXCEPTIO: *Niſi poſthumo pupillariter ſit ſubſtitutum. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. exc. prox. repl. 1.*

CXLV. EXCEPTIO: *Niſi nepoti uel pronepoti ſuo, qui poſt mortem teſtatoris in patris poteſtatem recaſurus eſt, pupillariter ſubſtituit. Hæc exceptio approbatur l. 2. in prin. ibi: ſi qui non. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide ſ. exc. 143. in prin.*

CXLVI. EXCEPTIO: *Niſi is cui pupillariter ſubſtitutum eſt, ſit exhæredatus. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de pupill. ſubſtit. §. non ſolùm, his uerbis:* Noo ſolùm hæredibus inſtitutis impuberibus liberis ita ſubſtituere parentes poſſunt, ut ſi hæredes eis extiterint, & ante pubertatem mortui fuerint, ſit eis hęres is quem ipſi uoluerint: ſed etiam exhęredatis. Itaq; eo caſu, ſi quid exhæredato pupillo ex hęreditatibus, legatisúe, aut donationibus propinquorum atq; amicorũ adquiſitum fuerit, id omne ad ſubſtitutũ pertioebit. *Concordat l. 1. §. penul. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 126.*

CXLVII. EXCEPTIO: *Niſi præterito pupillariter ſit ſubſtitutum. Hæc exceptio approbatur l. 2. in prin. ibi: ſed ſi eos. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. except. 143. in prin.*

CXLVIII. EXCEPTIO: *Niſi ei qui ſub conditione hæres inſtitutus eſt, pupillariter ſubſtituatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 12. except. 117. Sed & eius replicatio hæc eſt: Niſi mater filium ſub conditione hæredem inſtituerit, & pupillariter ei ſubſtituerit. quæ replicatio approbatur l. 32. in prin. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Si mater ita teſtetur, ut filium impuberẽ, cum erit annorũ quatuordecim, hęredẽ inſtituat, eiq; in pupillaribu. t bulis, ſi ſibi hæres non erit, alium ſubſti at: ualet ſubſtitutio.

CX . . X. EXCEPTIO: *Niſi filio naturali quis pupillariter ſubſtituat. Hæc exceptio ſpecies eſt ſupradictæ 143. exceptionis, approbaturq; l. 41. in prin. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Lucius Titius legitimum filium & alterum naturalem hęredes inſtituit, eosq; inuicem ſubſtituit. Titius legitimus filius, quem pater anniculum reliquit, poſt patris mortem impubes deceſsit, ſuperſtite matre & fratre oaturali, quem etiam cohæredem habebat: quæro, hęreditas eius ad Titium naturalẽ fratrem ex cauſa ſubſtitutionis pertineat, an uerò ad matrẽ? Paulus reſpõdit, ad primũ caſum nõ exiſtentiũ hęredũ ſubſtitutionẽ, de qua quęritur, pertinere, nõ ad ſequentẽ. ſi quis eorũ poſtea deceſsiſſet intra pubertatẽ: cũ naturalis filij duplex ſubſtitutio locum habere nõ poſsit. Et ideo ad matrẽ legitimi filij hęreditas ab inteſtato pertinet. aliter ſi eiuſdẽ ętatis liberi inſtituti, inuicẽq; ſubſtituti fuiſſent: tũc enim altero defuncto intra pubertatẽ, eius ſucceſsio nõ ad matrẽ, ſed ad ſubſtitutũ fratrem eius deuoluitur.

CL. EXCEPTIO: *Niſi puberi pupillariter, uel alio ſimili modo ſit ſubſtitutum. Hæc exceptio approbatur Inſt. de pupill. ſubſt. §. fin. cuius uerba uide ſ. exc. 143. repl. 3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi furioſo uel mente capto puberi pupillariter ſubſtituatur. quæ replicatio approbatur Inſt. eod. tit. §. qua ratione, his uerbis:* Cõſtitutionẽ poſuimus in noſtro codice, qua proſpectũ eſt, ut ſi q mẽte captos habeãt filios, uel nepotes, uel pnepotes cuiuſcũq; ſexus uel gradus: liceat eis, etſi puberes ſint, ad exẽplũ pupillaris ſubſtitutionis certas pſonas ſubſtituere. Sin aũt reſipuerint, eandẽ ſubſtitutionẽ infirmari. Et hoc ad exemplũ pupillaris ſobſtitutionis, quę poſtq̃ pupillus adoleuerit, infirmatur. *Ait Imp.* Conſtitutionẽ poſuimus. *Scilicet l. 9. C. de impuberũ & alijs ſubſtit.*

bis

bis uerbis: Humanitatis intuitu parentibus indulgemus, ut ſi filium, nepoté, uel pronepotem cuiuſcunq; ſexus habeant, nec alia proles deſcendentium eis ſit: iſte tamen filius uel filia, nepos uel neptis, pronepos uel proneptis mente captus uel mente capta perpetuò ſit, uel ſi duo uel plures iſti fuerint, nullus uerò eorum ſapiat: liceat ijſdem parentibus legitima portione ei uel eis relicta, quos uoluerint his ſubſtituere: ut occaſione huiuſmodi ſubſtitutionis ad exemplum pupillaris querela nulla contra teſtamentum eorum oriatur. Ita tamen, ut ſi poſtea reſipuerit, uel reſipuerint, talis ſubſtitutio ceſſet: uel ſi filia aut alij deſcendentes ex huiuſmodi mente capta perſona ſapientes ſint, non liceat parenti, qui uel quæ teſtatur, alios quàm ex eo deſcendentes unum, uel certos, uel omnes ſubſtituere. Sin uerò etiam liberi teſtatori uel teſtatrici ſint ſapientes, ex his uerò perſonis quæ mente captæ ſunt, nullus deſcendat: ad fratres eorum unum, uel certos, uel omnes, eandem fieri ſubſtitutionem oportet. *Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi furioſus, cui ſubſtituitur, fratres habeat non furioſos. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Nec alia proles deſcendentium eis ſit. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi teſtator fratres furioſi ei ſubſtituat. quæ triplicatio cõſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce*: Sin uerò etiã liberi teſtatori uel teſtatrici ſint ſapientes. &c. *Altera duplicatio eſt: Niſi furioſus cui ſubſtituitur, deſcendentes habeat non furioſos. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Vel ſi filia aut alij deſcendentes ex huiuſmodi, &c. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi hi, non alij ſubſtituantur. quæ triplicatio ex ijſdem uerbis conſtat. Tertia duplicatio eſt: Niſi non ſit perpetuò furioſus. Quæ duplicatio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce*: Mente captus uel mente capta perpetuò ſit, &c. *Quarta duplicatio eſt: Niſi is cui ſubſtitutio facta eſt, reſipuerit. Hæc duplicatio approbatur* J. *except. 175. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione ſint dicta. Altera eius replicatio eſt: Niſi muto pupillariter ſubſtituatur. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 41. in prin. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 142. Plures huiuſmodi replicationes uide ſ. except. 141.*

CLI. EXCEPTIO: *Niſi non omnibus liberis pupillariter ſit ſubſtitutum. Hæc exceptio reprobatur l. 36. in prin. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis*: Qui plures liberos habet, poteſt quibuſdã ſubſtituere, neq; utiq; neceſſe habet omnibus: ſicuti poteſt nulli ſubſtituere. *Concordat inſt. de pupill. ſubſtit. his uerbis*: Vel ſingulis liberis, uel ei qui eorum nouiſsimus impubes morietur, ſubſtitui poteſt. Singulis quidẽ, ſi neminem eorum inteſtatũ decedere uoluerit: nouiſsimo, ſi ius legitimarum hæreditatum integrum inter eos cuſtodiri uelit. *Concordat item l. 35. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 125.*

CLII. EXCEPTIO: *Niſi poſthumus liberis ſit ſubſtitutus. Hæc exceptio reprobatur l. 2. §. prius autem, in fine. ff. de uulgari ſubſtit his uerbis*: Et poſthumum ſuum filio impuberi poteſt quis ſubſtituere.

CLIII. EXCEPTIO: *Niſi is qui poſt mortem pupilli natus fuerit, pupillariter fuerit ſubſtitutus. Et hæc exceptio reprobatur l. 25. ff. eod. tt. his uerbis*: Subſtitui liberis is etiam poteſt, qui poſt mortem eius natus fuerit, cui ſubſtitutus hæres fuerit. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi uiuo pupillo fuerit natus. quæ diſtinctio approbatur l. 24. ff. eod. tt. his uerbis*: Si pater filium impuberem hæredem ſcripſerit, & ei ſubſtituerit, ſi quis ſibi poſt mortem natus fuerit, deinde uiuo fratre poſthumus natus erit: teſtamentum rumpetur. Poſt mortem autem fratris, uiuo patre, natus ſolus hęres patri ſuo exiſtet.

CLIIII. EXCEPTIO: *Niſi non nominatim, ſed generaliter ſubſtitutum ſit. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de pupill. ſubſtit. §. ſubſtituitur, his uerbis*: Subſtituitur impuberi aut nominatim, ueluti Titius: aut generaliter: ut, Quiſquis mihi hæres erit. Quibus uerbis uocantur ex ſubſtitutione impubere mortuo filio illi, qui & ſcripti ſunt hęredes, & extiterunt, & pro qua parte hæredes facti ſunt.

CLV. EXCEPTIO: *Niſi plures pupillo ſubſtituerit ſub diuerſis conditionibus: hoc eſt, unũ uulgariter, alterum pupillariter. Hæc exceptio reprobatur l. 16. §. 1. ff. de uulgari ſubſtit his uerbis.* Et ad breue tempus ætatis ſubſtituere poteſt: utputa, Si filius meus intra annum decimũ deceſſerit, Titius ei hæres eſto. Itaq; etſi diuerſos ſubſtituat poſt finem ætatis, admittendum erit: ueluti, Si intra annum decimum deceſſerit, Titius ei hæres eſto: ſi poſt decimum intra decimum quartum, Męuius hæres eſto. *Concordat l. 17. §. filio impuberi. ff. eod. tt. his uerbis*: Filio impuberi in ſingulas cauſas alium & alium hæredem ſubſtituere poſſumus: ueluti ut alius, ſi ſibi nullus filius fuerit: & alius, ſi filius fuerit, & impubes mortuus fuerit, hæres ſit. *Item concordat l. 41. §. item quæro. ff. eod. tt. cuius uerba uide* J. *cap. 22. reg. 28.*

CLVI. EXCEPTIO: *Niſi ultra decimũ quartum annum impuberi ſit ſubſtitutum. Hæc exceptio approbatur l. 7 ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis*: Verbis ciuilibus ſubſtitutionem poſt decimum quartum annum ætatis fruſtra fieri conuenit. Sed qui non admittitur ut ſubſtitutus, ut adiectus hæres quandoq; nõ erit:

ne has

ne fiat contra uoluntatem, ſi filius non habeat totum interim, qood ei teſtamento pater dedit. *Planè in caſu propoſito ſubſtitutio nihilominus ualet uſque ad annum decimumquartum, quod primæ replicationis loco notandum. quæ replicatio approbatur l. 12. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. except. 166. Altera replicatio eſt: Niſi miles ultra decimumquartum annum pupillariter ſubſtituit. Hæc replicatio approbatur certo modo l. 13. ff. eod. tt. his uerbis:* Centurio filio, ſi intra uiceſimum & quiotum ætatis annum ſine liberis deceſſerit, directò ſubſtituit. Intra quatuordecim anoos etiam propria bona filij ſubſtitutus iure communi capiet: poſt eam autem ætatem ex priuilegio militum patris duntaxat, cum fructibus iouentis in hæreditate. *Concordat l. 8. in fine. C. de impuber. & alijs ſubſtit. cuius uerba uide J. except. 165. repl. 1. dupl. 3. Plures propoſitæ exceptionis replicationes uide ſ. except. 150.*

CLVII. EXCEPTIO: *Niſi pater prius filio pupillariter ſubſtituit, quàm ſibi teſtamentum fecit. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. prius autem. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide ſ. cap. 10. except. 68.*

CLVIII. EXCEPTIO: *Niſi pater alia hora ſibi, alia filij teſtamentum fecit. Hæc exceptio reprobatur l. 14. §. ſi ſuo. ff. d. tt. his uerbis:* Si ſuo teſtamento perfecto, alia rurſus hora pater filio teſtamentum fecerit, adhibitis legitimis teſtibus: nihilominus id ualebit, & tameo patris teſtamentum ratum manebit. Nam etſi ſibi & filio teſtamentum pater feciſſet, deinde ſibi tantùm: utrunq; ſuperius rumpetur. Sed ſi ſecundum teſtamentum ita fecerit pater, ut ſibi hæredem Inſtituat, ſi uiuo ſe filius decedat: poteſt dici oon rumpi ſuperius teſtameotum: quia ſecuodum noo ualet, in quo filius præteritus ſit.

CLIX. EXCEPTIO: *Niſi in iiſdē uel alijs tabulis ſibi, in alijs filio pater fecerit teſtamentum. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de pupill. ſubſtit. §. fin autem quis. uſq; ad §. non ſolùm. cuius uerba uide ſ. cap. 9. except. 53. repl. 2.*

CLX. EXCEPTIO: *Niſi impubes & alius diuerſæ ætatis uel conditionis, cui pupillariter ſubſtitui non poteſt, inuicem pupillariter ſubſtituantur: hoc enim caſu uiciatur etiam ſubſtitutio impuberi facta. quæ exceptio approbatur l. 2. C. de impuber. & alijs ſubſtit. his uerbis:* Hæreditatem quidem inteſtati filij delatam tibi dobitari non oportet. Subſtitutio eoim teſtamento patris facta, ad pubertatis rempora porrigi non poteſt: quia ipſo & alijs non eiuſdem conditionis hæredibus inſtitutis, & inuicem ſubſtitutis: propter eorum perſonam, quibus in unum caſum duntaxat ſubſtitui poteſt, etiam in filio idem debere ſeruari, & ratio ſuadet, & diuus Marcus pater conſtituit. *Concordat l. 37. in prin. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide ſ. except. 143. repl. 4. Concordat item l. 43. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 149. Item concordat l. 6. C. de teſtam. militis. Vbi huius etiam exceptionis replicatio proponitur talis: Niſi miles teſtamentum fecerit. uerba d. l. 6. hæc ſunt:* In teſtameoto quidem eius qui non miles fuit, ſi duobus hæredibus inſtitutis, altero cui potoit uſq; ad tempus pubertatis parens facere teſtamentum, altero cui poſteaquam hæres extitit, ſubſtituere non potuit, inuicem ſubſtitutio iiſdem uerbis facta eſt: in eum ſolum caſum eam locum habere ſententijs prudentum uirorum, & conſtitutionibus diuorum pareotum meorum placet, quo utrique pari ratione potuit ſubſtitui. Sed cum ex teſtameoto militis controuerſiam eſſe propooas, defuncta paruula eius filia poſteaquā hæres extitit patri, cum qua ſimul æquis portionibus hæres inſtitutus eras, ſubſtitutione inuicem facta: & mater quidem inteſtatæ filiæ ſibi ſucceſsionem defendat, tu autem ex ſubſtitutione ad te pertinere contendas: iuris quidem ratio manifeſta eſt, licere militibus proprio priuilegio etiam hæredibus extraneis, poſteaquā hæredes extiterint, mortuis ſubſtituere: ſed tibi probandum eſt, an ita frater tuus ſenſerit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi uoluntas militis teſtatoris non probetur. quæ duplicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed tibi probandum eſt, an ita frater tuus ſenſerit.

CLXI. EXCEPTIO: *Niſi pater, qui pupillariter ſubſtituit, ſibi non fecerit teſtamentum. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. fin. ff. de uulgari ſubſtitut. his uerbis:* Subſtituere liberis non poteſt, niſi hæredem ſibi inſtituerit: nam ſine hæredis inſtitutione nihil in teſtamento ſcriptum ualet. *Concordat l. 2. §. quiſquis. ff. eod. tt. his uerbis:* Quiſquis impuberi teſtamentum facit, ſibi quoque debet facere. Cæterùm ſoli filio non poterit, oiſi fortè miles ſit. Adeò autem niſi ſibi quoque fecerit, non ualet: ut niſi adita quoque patris hæreditas ſit, pupillare teſtamentum euaneſcat. *Concordat item Inſtitut. de pupill. ſubſtitut. §. liberis, hiſce uerbis:* Liberis ſuis teſtamentum nemo facere poteſt, uiſi & ſibi faciat: nam pupillare teſtamentum pars & ſequela eſt paterni teſtamenti, adeò ut ſi patris teſtamentum ooo ualeat, nec filij quidem ualebit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi miles filio ſuo fecerit teſtamentum. quæ replicatio approbatur uerbis d. §. quiſquis, iam propoſitis hiſce:* Niſi fortè miles ſit. *Concordat l. 15. §. miles. ff. de militari teſtam. cuius uerba uide J. cap. 18. duplic. 19. Concordat item l. 41. §. fin. ff. eod.*

f tt. cuius

tt. cuius uerba uide ſ. except. 171. replicat. 4.

CLXII. EXCEPTIO: *Niſi pater ſibi in ſcriptus, filio ſine ſcriptis fecerit teſtamentum: uel cõtrà. Hæc exceptio reprobatur l. 18. in fine. ff. de uulgari ſubſt. his uerbis:* Et ſi pater ſibi per ſcripturam, filio per nuncuparionem, uel contrà fecerit teſtamentum: ualebit. *Concordat l. 9. §. fin. ff. de bonor. poſſeß. ſecundum tabulas, his uerbis:* Quidam reſtamentum in tabulis ſibi fecit, filio autem impuberi per nuncupationem ſubſtituit. Iulianus reſpondit, ſententiam Prætoris in danda bonorum poſſeſsione eam eſſe, ut ſepatatim patris, ſeparatim filij hæredes æſtimari debeant. Nam quemadmodum ſcripto hærede filio ſeparatim ab hæredibus patris: ita nuncupato poteſt uideri ſeparatim à ſcriptis patris hæredibus bonorum poſſeſsio dari.

CLXIII. EXCEPTIO: *Niſi patris tantùm, non etiam filij teſtamentum ſit ſignatum. Hæc exceptio reprobatur d. l. 19. in princ. his uerbis:* Patris & filij teſtamentum pro uno habetur etiam in iure prætorio. Nam (ut Marcellus libro VIII. Digeſt. ſcribit) ſufficit tabulas eſſe patris ſignatas: & ſi reſignatæ ſunt filij, ſeptem ſigna patris ſufficiunt. *Concordat l. 9. ff. de bonor. poſſeß. ſecund. tabulas, his uerbis:* Vt bonorum poſſeſsio ſecundum pupillares tabulas admitti poſsit, requiritur ut patris teſtamentum ſignatum ſit, licet ſecundæ tabulæ reſignatæ proferantur.

CLXIIII. EXCEPTIO: *Niſi patris teſtamentum iniuſtum ſit, ruptum uel irritum factum. Hæc exceptio approbatur Inſtitut. de pupill. ſubſtitut. §. liberis. cuius uerba uide ſ. except. 161. Concordat l. 2. in princip. ibi: nam ſi principale. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 143. in prin.*

CLXV. EXCEPTIO: *Niſi conditio pupillaris ſubſtitutionis defecerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. proxim. except. 132. item except. 138. Eius autem prima replicatio hæc eſt: Niſi cum quis impuberi hæres ſubſtitutus eſſet ſub hac conditione, Si impubes hæres non erit: impubes hæres quidem extiterit, ſed intra pubertatem deceſſerit. Hæc replicatio approbatur l. 4. in prin. ff. de uulgari ſubſtitut. his uerbis:* Iam hoc iure utimur ex diui Marci & Veri conſtitutione, ut cum pater impuberi filio in alterum caſum ſubſtituit, in utrunque caſum ſubſtituiſſe intelligatur: ſiue filius hæres non extiterit, ſiue extiterit, & impubes deceſſerit. Quod ius ad tertium quoque genus ſubſtitutionis tractum eſſe uidetur. Nam ſi pater duos filios impuberes hæredes inſtituat, eosq; inuicem ſubſtituat: in utrunque caſum reciprocam ſubſtitutionem factam uideri, diuus Pius conſtituit. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi impubes & alius diuerſæ ætatis uel conditionis, cui pupillariter ſubſtitui non poteſt, inuicem ſubſtituantur: hoc enim caſu in utrunq; caſum ſubſtitutio facta non intelligitur. quæ duplicatio approbatur d. l. 4. §. ſed ſi alter, his uerbis:* Sed ſi alter pubes, alter impubes, hoc communi uerbo, Eosq; inuicem ſubſtituo: ſibi fuerint ſubſtituti, in uulgarem tantummodo caſum factam uideri ſubſtitutionem, Seuerus & Antoninus conſtituit. Incongruens enim uidebatur, ut in altero duplex eſſet ſubſtitutio, in altero ſola uulgaris. Hoc itaque caſu ſingulis ſeparatim ſubſtituere pater debebit: ut ſi pubes hæres non extiterit, impubes ei ſubſtituatur: ſi autem impubes hæres extiterit, & intra pubertatem deceſſerit, pubes frater in portionem cohæredis ſubſtituatur. Quo caſu in utrunq; euentum ſubſtitutus uidebitur: ne ſi uulgari modo impuberi quoq; ſubſtituatur, uoluntatis quæſtionem relinquat, utrum de una uulgari tantummodo ſubſtitutione in utriuſque perſona ſenſiſſe intelligatur. Ita enim in altero utraque ſubſtitutio intelligitur, ſi uoluntas parentis non refragetur: uel certè euitandæ quæſtionis gratia ſpecialiter in utrunque caſum impuberi ſubſtituat fratrem: ſiue hæres non erit, ſiue hæres erit, & intra annos pubertatis deceſſerit. *Concordat l. 43. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 149. Concordat item l. 2. C. de impuberum & alijs, &c. cuius uerba uide ſ. except. 160. Huius duplicationis triplicatio hæc uidetur eſſe: Niſi miles inuicem ſubſtituerit. Hæc triplicatio reprobatur l. 6. C. de teſtamento militis. cuius uerba uide ſ. d. except. 160. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi impubes et alius hæres ſit inſtitutus, & ambobus ſubſtitutum ſub hac conditione, Si hæredes non erunt: hoc enim caſu conditio hæc etiam, quoad impuberem, non extenditur ad utrunque caſum. quæ duplicatio approbatur l. 4. C. de impuberum & alijs ſubſtitut. his uerbis:* Quamuis placuerit ſubſtitutionem impuberi, qui in poteſtate teſtatoris fuerit, à parẽte factam ita, Si hæres non erit: porrigi ad eum caſum, quo poſteaquàm hæres extitit, impubes deceſsit, ſi modò non contrariam defuncti uoluntatem extitiſſe probetur: cum tamen proponas, ita ſubſtitutionem factam eſſe, Si mihi Firmianus filius & Aelia uxor mea (quod abominor) hæredes non erunt, in locum eorum Publius Firmianus hæres eſto: manifeſtum eſt, in eum caſum factam ſubſtitutionem, quo utriq; hæredum ſubſtitui potuit. *Tertia duplicatio eſt: Niſi miles filio in unum caſum ſubſtituerit. quæ duplicatio approbatur l. 8. C. eod. tt. his uerbis:* Precibus tuis manifeſtius exprimere debueras, maritus quondam tuus miles defunctus, quem teſtamento facto hæredem communem filium

lium ueſtrum inſtituiſſe proponis, & ſecundum hæredem ſcripſiſſe: utrum'ne in primum caſum filio ſuo, quem habuit in poteſtate mortis tempore, an ſi intra quartum decimum ſuæ ætatis annum, aut poſtea deceſſerit, ſubſtituerit. Nam non eſt incerti iuris, quòd ſi quidem in patris militis poſitus poteſtate, primo tantùm caſu habuit ſubſtitutum, & patri hæres extitit: eo defuncto ad te omnimodo eius pertineat ſucceſsio. Si uerò ſubſtitutio & in ſecundum caſum, uel expreſſa, uel compendio non uſque ad certam ætatem facta reperiatur: ſiquidem intra pubertatem deceſsit, eos habeat hæredes, quos pater ei conſtituit, & adierunt hæreditatem. Sin uerò poſt pubertatem, tunc eius te ſucceſſionem obtinere, ueluti ex cauſa fideicommiſſi bona: quæ cum moreretur, patris eius fuerunt, à te peti poſſunt. *Concordat l. 6. C. de teſtam. militis. cuius uerba uide ſ. except. 160.* *Quarta duplicatio eſt: Niſi poſthumo hærede inſtituto, ſubſtitutio facta ſit ſub hac conditione, Si poſthumus non naſcatur: naſcatur poſthumus, et impubes decedat, matre ſuperſtite. quæ duplicatio approbatur l. ult. C. de inſtitut. uel ſubſtit. his uerbis:* Cũ quidã prægnantem habens coniugem, ſcripſit hæredem ipſam quidem ſuam uxorem ex parte, uentrem uerò ex alia parte, & adiecit, Si non poſthumus natus fuerit, alium ſibi hæredem eſſe: poſthumus autem natus impubes deceſsit: dubitabatur quid iuris ſit, tam Vlpiano quàm Papiniano uiris diſertiſsimis, uoluntatis eſſe quæſtionem ſcribentibus: cum opinabatur Papinianus, ideo teſtatorem uoluiſſe poſthumo nato & impubere defuncto, matrem magis ad eius uenire ſucceſsionem, quàm ſubſtitutum. Si enim & ſuæ ſubſtantiæ partem uxori dereliquit: multo magis & luctuoſam hæreditatem ad matrem uenire curauit. Nos itaque in hac ſpecie Papiniani dubitationem reſecantes, ſubſtitutionem quidem in huiuſmodi caſu, ubi poſthumus natus adhuc impubes uiua matre deceſſerit, reſpuendam eſſe cenſemus: tunc autem omnino ſubſtitutionem admittimus, cum poſthumus minimè editus fuerit, uel poſt eius partum mater prior deceſſerit. *Quinta duplicatio eſt: Niſi contraria uoluntas teſtatoris probetur. quæ duplicatio approbatur l. 4. in prin. ibi: ſi modò. C. de impub. & aliis ſubſtit. cuius uerba uide ſ. dupl. 2. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi ſubſtitutione facta ſub hac conditione, Si mihi filius naſcatur, isq; intra pubertatem decedat: filius natus non ſit, ſubſtitutus tamen uidetur admitti. quæ replicatio probabilis quidem uidetur: ſed quia lege deſtituor, ſine lege eam affirmare erubeſco. Tertia replicatio uidetur eſſe: Niſi ſubſtitutione facta ſub hac conditione, Si filius intra decimum annum deceſſerit: filius poſt decimum, intra decimumquartum annum deceſſerit. Hæc replicatio reprobatur l. 19. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Si ita quis ſubſtituerit, Si filius meus intra decimum annum deceſſerit, Seius hæres eſto: deinde hic ante quartumdecimum annum, poſt decimum deceſſerit: magis eſt ut non poſsit bonorum poſſeſſionem ſubſtitutus petere. non enim uidetur in hunc caſum ſubſtitutus. *Plures propoſitæ exceptionis replicationes uide ſ. exceptione 118.*

CLXVI. EXCEPTIO: *Niſi pupillus, cui ſubſtitutio facta eſt, adoleuerit. Hæc exceptio approbatur Inſt. de pupill. ſubſtit. §. maſculo, his uerbis:* Maſculo uſque ad quatuordecim annos ſubſtitui poteſt, fœminę uſque ad duodecim annos: et ſi hoc tempus exceſſerint, ſubſtitutio euaneſcit. *Concordat Inſt. eod. tit. §. qua ratione. ibi: & hoc ad exemplum. cuius uerba uide ſ. except. 150. repl. 3. Item concordat. l. 39. §. cum pater. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Cum pater impuberi filiæ, quæ nouiſsima diem ſuum obijſſet, tabulas ſecundas feciſſet, & impubes filia ſuperſtite ſorore pubere uita deceſsiſſet: irritam eſſe factam ſubſtitutionem placuit. In perſona quidem prioris, quia non nouiſsima deceſsit: in alterius uerò, quia puberem ętatem compleuit. *Concordat item l. 41. §. item quæro. ibi: ſed finis. ff. eod. tit. cuius uerba uide 3. cap. 22. reg. 18. Concordat item d. l. 41. in prin. ibi: ut quemadmodum. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 142. Concordat item l. 5. C. de fideicommiſſis, hiſce uerbis:* Si frater tuus, poſteaquam patri hęres extitit, pubes iam ſine liberis deceſsit: ex pupillari ſubſtitutione tibi hæreditas eius delata non eſt. Sed ſi uerbis fideicommiſsi aliqua parte teſtamenti confirmata eſt: fideicommiſſum ab hæredibus petere non prohiberis. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non directis, ſed fideicommiſſi uerbis ſubſtitutio ſit facta. quæ replicatio conſtat ex uerbis d. l. 5. iam propoſitis. Concordat Inſt. de pupill ſubſtit. §. fin. cuius uerba uide ſ. except. 141. repl. 1. Concordat item l. 39. §. cum filiæ. ibi: nec aliud. ff. de uulgari ſubſt. cuius uerba uide 3. except. prox. Altera replicatio uidetur: Niſi teſtator ultra pubertatis tempus pupillo ſubſtituerit. quæ replicatio reprobatur l. 12. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* In pupillari ſubſtitutione licet longius tempus comprehenſum fuerit: tamen finietur ſubſtitutio pubertate. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 116.*

CLXVII. EXCEPTIO: *Niſi pupillus, cui ſubſtitutum eſt, mortis teſtatoris tempore in eius poteſtate non fuerit. Hæc exceptio approbatur l. 39. §. cum filiæ. ff. de uulgari ſubſt. his uerbis:* Cum

filiæ uel nepoti qui locum filij tenuit, aut poſt teſtamenrum cœpit tenere, parens ſubſtituit: ſi quis ex his mortis quoq; tempore non foit in familia, ſubſtitutio pupillaris fit irrita. Quòd ſi hæredem filium pater rogauerit, ſi impubes diem ſunm obierit. Titio hæreditatem ſuam reſtiruere: legitimum hæredem filij ſalua Falcidia cogendum patris hæreditatem, ut ab impubere fideicommiſſo poſt mortem eius dato, reſtituete placuit: nec aliud ſeruandum, cùm ſubſtitutionis conditio puberem ætatem uerbis precarijs egreditur. Quæ ita locum habebunt, ſi patris teſtamentum iure ualuit. Alioquin ſi non ualuit ea ſcriptura, quam teſtamentum eſſe uoluit: codicillos non faciet, niſi hoc expreſſum eſt: nec fideicommiſſo propriæ facultates filij tenebuntur. Et ideo ſi pater filium exhæredauerit, & ei nihil reliquerit: nullum fideicōmiſſum erit. Alioquin ſi legata uel fideicōmiſſa filius acceperit: intra modnm eorum fideicommiſſum hæreditatis à filio datum, citra Falcidiæ rationem debebitur. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ob captiuitatem patris filius ſui iuris ſit effectus. quæ replicatio approbatur l. 10. in prin. ff. de captiuis. cuius uerba uide ȷ. except. 170.*

CLXVIII. EXCEPTIO: *Niſi is cui pupillariter ſubſtitutum eſt, uiuo teſtatore deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 24. in fine. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide ſ. except. 157. Planè admittitur exceptio propoſita in caſu, de quo ȷ. except. 170. diſtinct. 2.*

CLXIX. EXCEPTIO: *Niſi is cui pupillariter ſubſtitutum eſt, in hoſtium poteſtate deceſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 26. ff. de uulgari ſubſtitut. his uerbis:* Lex Cornelia, quæ teſtamenta eorum qui in hoſtium poteſtate deceſſernnt, confirmat, non ſolùm ad hæreditatem ipſorum, qni teſtamenta fecerunt, pertinet: ſed ad omnes hæreditates, qnæ ad quenq; ex eorum teſtamento pertinere poruiſſent, ſi in hoſtium poteſtatem non perueniſſent. Quapropter cum pater in hoſtium poteſtate deceſsit, filio impubere relicto in ciuitate, & is intra tempus pubertatis deceſſerit: hæreditaa ad ſubſtitutum pertinet, perinde ac ſi pater in hoſtium poteſtatem non perueniſſet. Sed ſi pater in ciuitate deceſsit, filius impubes apud hoſtes: ſiquidem mortuo patre filiua in hoſtinm poteſtatem peruenerit, non incommodè dicitur, hæreditatem eius & ea lege ad ſubſtitutos pertinere. Si uerò uiuo parte filius in hoſtium poteſtatem peruenerit, non exiſtimo legi Corneliæ locum eſſe. Quia non efficitur per eam, ut is qui nulla bona in ciuitate reliquit, hæredes habeat. Quare etiamſi pubes filius uiuo patre captus fuerit, deinde mortno in ciuitate patte, in hoſtium poteſtate deceſſerit: patris hæreditas ex lege XII. Tabul. non filij ex lege Cornelia ad adgnatum proximum pertinet. *Ait Iuriſconſultus:* Si uerò uiuo patte filius in hoſtium poteſtatem peruenerit, non exiſtimo legi Corneliæ locum eſſe, &c. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur. Cuius replicatio prima hæc eſt: Niſi mortuo patre filius apud hoſtes deceſſerit. quæ replicatio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Sed ſi pater in ciuitate deceſſit, filius impubes apod hoſtes: ſiquidem mortuo patre filius in hoſtium poteſtatem peruenerit, non incommodè dicitur, &c. *Concordat l. 10. §. fin. ff. de captiuis, hiſce uerbis:* Si mortuo patre capiatur impubes inſtitutus, uel exhæredatus: in promptu eſt dicere, legem Corneliam de tabulis ſecundis nihil locutam eſſe: & eius duntaxat perſonam demonſtraſſe, qui teſtamenti factionem habuiſſet. Planè captiui etiam impuberis legitimam hæreditatem per legem Corneliam deferri: quod uerum eſt, nec impuberem quidem factionem teſtamenti habuiſſe. Et ideo non eſſe alienum, Prætorem ſubſequi non minus patris quàm legis uoluntatem, & utiles actiones in hæreditatem ſubſtituto dare. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi uiuo patre impubes captus ſit: tunc enim quamuis mortuo patre apud hoſtes deceſſerit, ſubſtitutio tamen euaneſcit. quæ duplicatio uidetur approbari uerbis d. l. 26. §. fin. propoſitis hiſce:* Quare etiamſi pubes, &c. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio uidetur eſſe: Niſi ambo, tam pater quàm filius, apud hoſtes deceſſerint. Hæc replicatio reprobatur l. 27. ff. de uulgari ſubſtitut. his uerbis:* Si pater captus ſit ab hoſtibus, mox filius, & ibi ambo decedant: quamuis prior pater decedat, lex Cornelia ad pupilli ſubſtitutionem nō pertinebit, niſi reuerſos in ciuitate impubes decedat: quoniam etſi ambo in ciuitate deceſsiſſent, ueniret ſubſtitutus. *Tertia replicatio eſt: Niſi impubes ab hoſtibus reuerſus, in ciuitate deceſſerit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi reuerſus in ciuitate impubes decedat. *Concordat l. 11. in fine. ff. de captiuis, hiſce uerbis:* Sed ſi ambo apud hoſtes ſunt, & prior pater decedat: ſufficiat lex Cornelia ſubſtituto, non aliâs quàm ſi apud hoſtes patre defuncto, poſtea filius in ciuitate deceſsiſſet. *Ait Iuriſconſultus:* Non aliâs. *quædam exemplaria habent:* Non aliter. *Quæ lectio uidetur probabilior: ſed tunc contradiceret uerbis ſ. replicat. proxim. propoſitis. Hæc de 169. exceptione.*

CLXX.

CLXX. EXCEPTIO: *Niſi teſtator qui pupillariter ſubſtituit, apud hoſtes deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 26. in princip. ff. de uulgari ſubſtitat. cuius uerba uide ſ. except. proxim. in princip. Concordat l. 10. in princip. ff. de captiuis, hiſce uerbis:* Pater inſtituto impuberi filio ſubſtituerat, & ab hoſtibus captus ibidem deceſſerat: poſtea defuncto impubere, legitimum admitti quibuſdam uidebatur, neque tabulas ſecundas in eius perſona locum habere, quòd uiuo patre ſui iuris effectus fuiſſet. Verùm huic ſententiæ refragatur iuris ratio: quoniam ſi pater qui non rediјt, iam tum deceſsiſſe intelligitur, ex quo captus eſt: ſubſtitutio ſuas uires neceſſariò tenet. *Concordant item ea quæ propoſita ſunt ā. cap. 6. except. 19. replicat. 2. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi filius uiuo patre in ciuitate moriatur. quæ diſtinctio approbatur l. 11. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Quòd ſi filius antè moriatur in ciuitate, nihil eſt quod de ſecundis tabulis tractari poſsit: ſiue quoniam uiuo patre filiusfamiliâs mori intelligitur, ſiue quoniam non reuerſo eo, exinde ſui iuris non uidetur fuiſſe, ex quo pater hoſtiũ potitus eſt.

CLXXI. EXCEPTIO: *Niſi teſtatoris hæreditas ex teſtamento adita non ſit. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. ſi ex aſſe. ff. de uulgari ſubſtitat. his uerbis:* Si ex aſſe hæres inſtitutus, filio exhæredato, ſubſtitutus repudiauerit patris hæreditatem, cum non haberet ſubſtiturum, non poterit filij adire: nec enim ualet filij teſtamentum, niſi patris fuerit adita hæreditas: nec ſufficit ad ſecundarum tabularum uim ſic eſſe factum teſtamentum, ut ex eo adiri hæreditas poſsit. *Concordat l. 2. §. quiſquis. ibi: adeò autem. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. exception. 161. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi omiſſa cauſa teſtamenti, ab inteſtato patris adeatur hæreditas. Hæc replicatio approbatur d. §. quiſquis. ibi: planè ſi omiſſa, his uerbis:* Planè ſi omiſſa cauſa principalis teſtamenti, ab inteſtato poſsideatur hæreditas: dicendum eſt, & pupillo ſubſtitutum ſeruandum. *Altera replicatio eſt: Niſi is cui fideicommiſſum relictum eſt, deſideret ut inſtitutus hæreditatem adeat, conſeruandi fideicommiſsi cauſa. Hæc replicatio approbatur d. l. 2. §. interdum, his uerbis:* Interdum etiam pupillaris teſtamenti cauſa compellendum hæredem inſtitutum adire hæreditatem, ut ex ſecundis tabulis fideicommiſſum conualeſcat: utputa ſi iam pupillus deceſsit. Cæterùm ſi adhuc uiuat: improbum eſſe Iulianus exiſtimat eum, qui ſolicitus ſit de uiui hæreditate. *Concordat l. 36. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. lib. 34. cap. 3. de cogendo hæred. quæſt. 8. reg. 2. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi impubes, cui ſubſtitutio facta eſt, adhuc uiuat. hoc enim caſu inſtitutus propter fideicommiſſum à ſubſtituto relictum adire compellendus non eſt. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Cæterùm ſi adhuc uiuat, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi hæres inſtitutus, qui non adijt hæreditatem, tanquam minor uigintiquinque annis in integrum ſit reſtitutus. Hæc replicatio approbatur d. §. interdum, in fine, his uerbis:* Si minor uigintiquinque annis adeũdæ hæreditatis cauſa fuerit reſtitutus: puto proficere ſecundis tabulis, ut Prætor utiles actiones decernat ſubſtituto. *Quarta replicatio eſt: Niſi militis, qui pupillo ſubſtituit, hæreditas non ſit adita. Hæc replicatio approbatur l. 41. §. fin. ff. de militari teſtam. his uerbis:* Si militis hæreditas adita non fuerit: an ſubſtitutio, quam pupillo fecit, ualeat, quæritur? Et conſequens erit hoc dicere: quia permittitur filio facere teſtamentum, quãuis ſibi non fecerit.

CLXXII. EXCEPTIO: *Niſi contra tabulas teſtatoris bonorum poſſeſsio ſit petita. Hæc exceptio reprobatur l. 32. §. fin. ff. de uulgari ſubſtitut. his uerbis:* Etiamſi contra tabulas patris bonorum poſſeſsio petita ſit: ſubſtitutio tamen pupillaris ualet, & legata omnibus præſtanda ſunt, quę à ſubſtituto data ſunt. *Concordat l. 33. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. li. 33. cap. 7. reg. 10.*

CLXXIII. EXCEPTIO: *Niſi pupillariter ſubſtitutus patris teſtamentum impugnauit. Hæc exceptio approbatur l. 20. ff. de uulgari ſubſtitut. his uerbis:* Is qui contra tabulas teſtamenti patris bonorum poſſeſsionem petierit, ſi fratri impuberi ſubſtitutus ſit, repellitur à ſubſtitutione.

CLXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi pupillariter ſubſtitutus patris hæreditatem repudiauerit. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. filio ff. de uulgari ſubſtitut. his uerbis:* Filio impuberi hæredi ex aſſe inſtituto ſubſtitutus quis eſt, extitit patri filius hæres: an poſsit ſubſtitutus ſeparare hæreditates, ut filij habeat, patris non habeat? non poteſt, ſed aut utriuſque debet hæreditatem habere, aut neutrius: iuncta enim hæreditas cœpit eſſe. Idemq́; eſt etſi pater me hæredem ſcripſerit ex parte, filium ex parte, & ego patris hæreditatem repudiauero: nam neque filij hæreditatem habere poſſum. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi filius teſtatoris frater impuberis pupillariter ſubſtitutus patris hæreditatem recuſet. Hic enim nihilominus ex ſubſtitutione adire poteſt. quæ replicatio approbatur l. 10. ff. eod. tt. his uerbis:* Si filius qui patri, ac poſtea fratri ex ſecundis tabulis hæres extitit, hæreditatem patris recuſet, fraternam autem retinere malit: audiri debet. Iuſtius enim Præ-

torem facturum exiſtimo, ſi fratri ſeparationem bonorum patris conceſſerit. Etenim ius diceoti propoſitum eſt, liberos oneribus hæreditarijs non ſpontè ſuſceptis liberare, noo iouitos ab hæreditate remouere: præſertim cùm remotis ſecundis tabulis, legitimam haberet fratris bæreditatem. Itaque legata duntaxat ex ſecundis tabulis præſtari debent, habita ratione facultatum in Falcidia, ooo patris (ut aliâs ſolet) ſed impuberis.

CLXXV. EXCEPTIO: *Niſi furioſus, cui ad ſimilitudinem pupillaris ſubſtitutionis ſubſtitutum eſt, reſipuerit. Hæc exceptio approbatur Inſtitut. de pupill. ſubſtitut. §. qua ratione. ibi: ſin autem reſipuerint. Cuius uerba uide ſ. except. 150. replic. 1. Concordat l. 9. ibi: ita tamen. C. de impub. & aliis ſubſtitut. cuius uerba uide d. repl. 1. Concordat item l. 41. in princip. ibi: nam etſi. ff. de uulgari ſubſtitut. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. exception. 142.*

CLXXVI. EXCEPTIO: *Niſi is cui pupillariter ſubſtitutum eſt, poſtea ſe dederit adrogandum. quæ exceptio approbatur l. 2. §. impuberem ff. ad S.C. Tertyllia. his uerbis:* Impuberem, cui pater ſecundas tabulas fecit, tunc certum eſt inteſtatum deceſsiſſe, cum omiſerint ſubſtituti hęreditatem eius. Quare et ſi impubes ſit adrogatus: dicendum eſt, matrem ad bona eius admitti. quæ haberet, ſi inteſtatus deceſsiſſet. *Hactenus exceptiones aduerſus pupillarem ſubſtitutionem ſpeciales enumeratæ ſunt. Quibus autem ex pupillari ſubſtitutione competat hæreditas, item quid & quantum, dicetur J. cap. 22. reg. 13. cum ſequentibus, item cap. 23. Sanè de pupillari ſubſtitutione notandæ ſunt & regulæ ſequentes. Prima quidem, quòd patris & filij teſtamentum duo, non unum ſint. quæ regula approbatur Inſtitut. de pupill. ſubſtitut. §. igitur in pupillari, his uerbis:* In pupillari ſubſtitutione ſecundum præfatum modum ordinata, duo quodammodo ſunt teſtamenta: alterum patris, alterum filij, tanquam ſi ipſe filius ſibi hæredem inſtituiſſet: aut certè unum teſtamentum eſt duarum cauſarum, id eſt, duarum hæreditatum. *Concordat l. 1. in princip. ibi: etiamſi duplex. ff. ſi cui plus quàm per legem Falcid. cuius uerba uide J. An Imperat.* Aut certè unum teſtamentum eſt duarum cauſarum. *Huic concordat l. 2. §. prius autem. ibi: Conſtat enim. ff. de uulgari ſubſtitut. cuius uerba uide ſ. cap. 10. except. 68. Concordat item l. 18. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 163. concordat item l. 16. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. lib. 34. cap. 3. de cogn. hærede. queſt. 8. reg. 1.*

II. Regula: *Ex pupillari teſtamento principale confirmari non poteſt. Quæ regula approbatur l. 42. ff. de uulgari ſubſtitut. his uerbis:* Ex pupillari teſtamento ſuperius principale neque ex parte oeque in totum confirmari poſſe, Mætianus ſcripſit.

III. Regula: *Subſtitutus pupillariter patris non filij ſit hæres. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur Inſtitut. de pupill. ſubſtitut. in princip. ibi: quo caſu, his uerbis:* Siquidem non extiterit hæres filius, tunc ſubſtitutus patri ſit hæres. Si uerò extiterit hæres filius, & ante pubertatem deceſſerit: ipſi filio ſit hæres ſubſtitutus. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ex ſecundo caſu ſubſtitutus hæres extiterit. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si uerò extiterit hæres filius, &c. *Planè hæc conditio, Si teſtatori hæres erit: impletur nihilominus, quamuis ſecundo caſu ſubſtitutus hæres exiſtat. quæ diſtinctio approbatur l. 44. ff. de uulgari ſubſtitut. cuius uerba uide J. lib. 14. cap. 7. condit. 6. reg. 2. except. 3.*

IIII. Regula: *Neceſſarius patri hæres, etiam filij hæres neceſſarius ex ſubſtitutione exiſtit. quæ regula approbatur l. 2. §. prius autem, in fine. ff de uulgari ſubſtitut. cuius uerba uide ſ. cap. 10. except. 68. Concordat l. 8. §. quos poſſum. ff. eod. tt. his uerbis:* Quos poſſum hæredes mihi facere neceſſarios, poſſum & filio: ut ſeruum meum & fratrem ſuum, quamuis in rebus humanis noodum ſit. Igitur poſthumus erit fratri hæres neceſſarius. *Plura de hac re uide J. lib. 30. cap. 3. reg. 2. exceptione 1.*

V. Regula: *De cautione ſubſtituto ab adrogatore impuberis præſtanda, proponitur l. 38 ff. de uulgari ſubſtitut. his uerbis:* Cauſa cogoita impubes adrogatus deceſſerat: quemadmodum legitimis hæredibus authoritate principali proſpicitur uinculo cautionis: ita ſi fortè ſubſtituit naturalis pater impuberi, ſuccurrendum erit ſubſtituto. Nam & legitimis hæredibus futuris nō aliæ quàm utiles actiones præſtari poſſuot.

VI. Regula: *Pupillaris ſubſtitutionis adfine remedium eſt fideicommiſſum. de qua re uide ſ. exception. 143. replicat. 3. item except. 166. replicat. 1. Hactenus de ſubſtitutione tam uulgari quàm pupillari ſit dictum.*

DE PRAETERITIONE liberorum & parentum.
Cap. XV.

CLXXVII. EXCEPTIO: *Niſi teſtator ſuos liberos uel parentes neque hæredes inſtituerit, neque exhæredauerit, ſed præterierit in teſtamento. Hæc exceptio approbatur Inſtitut. de exhæred. liberorum, in princip. his uerbis:* Non tamen ut omnino ualeat teſtamentum, ſufficit hæc obſeruatio, quam ſuprà expoſuimus; ſed qui filium in poteſtate habet, curare

taro

tare debet, ut eum hæredem inſtituat, uel exhæredem eum nominatim faciat: alioqui ſi eum ſilentio præterierit, inutiliter teſtabitur: adeò quidem, ut etſi uiuo patre filius mortuus ſit, nemo hæres ex eo teſtamento exiſtere poſsit: quia ſcilicet ab initio non conſtiterit teſtamentum. *Concordat l. 30. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Inter cætera quæ ad ordinanda teſtamenta neceſſariò deſiderantur, principale ius eſt de liberis hæredibus inſtituendis & exhæredandis: ne præteritia iſtis rumpatur teſtamentum. Nanque filio, qui in poteſtate eſt, præterito, inutile eſt teſtamentum. *Concordat item Nouell. c. 115. §. ad hæc aliud. & §. atque hæc quidem. quorum uerba uide ȝ. cap. proxim. exception. 185. in princip. Concordat item l. 1. ibi: aut nullius momenti. ff. de iniuſto teſtam. cuius uerba uide ſ̄. cap. 6. in princip. Concordat item l. 3. §. ex his. ff. eod. tit. cuius uerba uide ȝ. cap. 20. exception. 28. in princip. Planè propoſitæ exceptionis replicationes plures ſunt ſumptæ tum ex perſona præteriti, tum ex perſona teſtatoris prætereuntis, tum ex alijs circumſtantijs, quas ordine proponemus, orſi ab iſti replicationibus, quæ ex perſona præteriti ſumuntur. Prima igitur replicatio eſt: Niſi filius uel nepos emancipatus, non is qui in poteſtate teſtatoris eſt, ſit præteritus. Hæc replicatio approbatur quidem iure ciuili, reprobatur uerò iure prætorio Inſt. de exhæred. liberorum. §. emancipatos, his uerbis:* Emancipatos liberos iure ciuili neque hæredes inſtituere, neque exhæredare neceſſe eſt: quia non ſunt ſui hæredes. Sed Prætor omnes tam fœminini ſexus, quàm maſculini, ſi hæredes non inſtituantur, exhæredari iubet: uirilis ſexus nominatim, fœminini uerò inter cæteros. quia ſi neque hæredes inſtituti fuerint, neque ita (ut diximus) exhæredati, permittit eis Prætor contra tabulas teſtamenti bonorum poſſeſsionem. *Ait Imperator:* Iure ciuili neq; hæredes inſtituere, neq; exhæredare neceſſe eſt. *Hiſce uerbis propoſita replicatio approbatur. Cui concordat l. 13. in prin. ibi: & ex eo. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide ȝ. repl. 5. dupl. 1. Concordat iiſdem uerbis Inſt. de exhæredat. liberor. §. poſthumorum. ibi: & ex eo. Item concordat l. 2. ibi: cum te quoq;. C. de liberis præteritis. cuius uerba uide ȝ. d. dupl. 1. Ait inſuper Imperator:* Sed Prætor omnes tam fœminini ſexus, quàm maſculini, ſi hæredes non inſtituantur, exhæredari iubet, &c. *Ex his uerbis conſtat, replicationem propoſitam iure nouo prætorio mutatam ac reprobatam eſſe. Cui concordat l. 1. §. & ſui iuris. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabulas. cuius uerba cum alijs huc pertinentibus uide ȝ. lib. 31. cap. 8. queſt. 1. exception. 5. Sed & concordat Inſt. d. tit. de exhæredat. liberor. §. ſed hæc quidem. ibi: ut omnes ſiue ſui. cuius uerba uide ȝ. repl. 4. Planè replicatio propoſita iure nouo reprobata, admittitur in emancipatis à patre adoptiuo. quæ diſtinctio approbatur Inſt. d. tit. §. emancipati, his uerbis:* Emancipati à patre adoptiuo neque iure ciuili, neque eo iure, quod ad edictum Prætoris attinet, inter liberos connumerantur. Qua ratione accidit, ut ex diuerſo (quod ad naturalem parentem attinet) quamdiu quidem ſunt in adoptiua familia, extraneorum numero habeantur: ut eos neque hæredes inſtituere, neque exhæredare neceſſe ſit. Cum uerò emancipati fuerint ab adoptiuo patre: tunc incipiant in ea cauſa eſſe, in qua futuri eſſent, ſi à naturali patre emancipati fuiſſent. *Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi filius alij in adoptionem datus, præteritus ſit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Qua ratione accidit, &c. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi in adoptionem datus, à patre adoptiuo rurſus fuerit emancipatus. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Cum uerò emancipati fuerint ab adoptiuo patre, &c. *Altera duplicatio eſt: Niſi extraneo, non auo uel proauo filius in adoptionem ſit datus. quæ duplicatio approbatur Inſt. d. tit. §. circa adoptiuos, hiſce uerbis:* Circa adoptiuos filios certam induximus diuiſionem, quæ in noſtra conſtitutione, quam ſuper adoptiuis tulimus, continetur. *Hæc conſtitutio habetur l. 10. C. de adoptionibus. cuius uerba uide ſ̄. lib. 16. cap. 8. quæſtion. 3. reg. 1. exception. 1. Plura de replicatione propoſita uide ȝ. lib. 31. cap. 8. quæſt. 1. except. 6. Tertia replicatio eſt: Niſi non naturalis, ſed adoptiuus filius ſit præteritus. Hæc replicatio iure quidem antiquo reprobatur Inſt. de exhæred. liberorum. §. adoptiui, his uerbis:* Adoptiui liberi quamdiu ſunt in poteſtate patris adoptiui, eiuſdem iuris habentur, cuius ſunt iuſtis nuptijs quæſiti. Itaque hæredes inſtituendi uel exhæredandi ſunt ſecundum ea quæ de naturalibus expoſuimus. *Iure autem nouo replicatio propoſita approbatur d. l. 10. §. ſed ne articulum. Concordat Inſt. de hæred. quæ ab inteſtato. §. ſed ea omnia. ibi: teſtamento autem. cuius uerba uide ȝ. lib. proxim. cap. 2. exception. 3. in fine. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi non ab extraneo, ſed ab auo uel proauo filius ſit adoptatus. quæ duplicatio approbatur d. l. 10. in princip. Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi filius adoptiuus à teſtatore rurſus fuerit emancipatus. quæ triplicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. replicat. 1. diſtinction. 1. Quarta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi fœminini ſexus liberi uel nepotes & cæteri deſcendentes*

præteriti ſint. Hæc replicatio approbatur quidem iure antiquo Inſt. de exhæredat. liberorum. §. 2. bis uerbis: Sed non ita de filiabus, & alijs per uirilem ſexum deſcendentibus liberis utriuſque ſexus antiquitati fuerat obſeruatum: ſed ſi non fuerant ſcripti hæredes ſcriptæue, uel exhæredati exhæredatæue: teſtamentum quidem non infirmabatur, ius tamen adcreſcendi eis ad certam portionem præſtabatur. Sed nec nominatim eas perſonas exhæredare parentibus neceſſe erat, ſed licebat inter cæteros hoc facere. *Hæc replicatio iure nouo mutata & reprobata eſt, Inſt. eod. tit. §. emancipatos. ibi: ſed Prætor. cuius uerba uide ſ. repl. 1. Concordat Inſt. eod. tit. §. ſed hæc quidem, bis uerbis:* Hæc quidem uetuſtas introducebat, noſtra uerò conſtitutio inter maſculos & fœminas in hoc iure nihil intereſſe exiſtimans: quia utraque perſona in hominum procreatione ſimili naturæ officio fungitur, & lege antiqua XII. Tabul. omnes ſimiliter ad ſucceſsionem ab inteſtato uocabantur, quod & Prætores poſtea ſecuti eſſe uidentur: ideo ſimplex ac ſimile ius & in filijs, & in filiabus, & in cæteris deſcendentibus per uirilem ſexum perſonis non ſolùm iam natis, ſed etiam poſthumis introduxit: ut omnes ſiue ſui, ſiue emancipati ſint, uel hæredes inſtituantur, uel nominatim exhæredentur, & eundem habeant effectum circa teſtamenta parentum ſuorum infirmanda, & hæreditatem auferendam, quem filij ſui uel emancipati habent, ſiue iam nati ſint, ſiue adhuc in utero conſtituti, poſtea nati ſint. *Au Imper.* Noſtra uerò conſtitutio. *Hæc conſtitutio habetur l. 4. C. de liberis præteritis, biſce uerbis:* Maximum uitium antiquæ ſubtilitatis præſenti lege corrigimus, quæ putauit alia iura eſſe obſeruanda in ſucceſsione parentum, ſi ex teſtamento ueniant, in maſculis, & alia in fœminis: cum ab inteſtato ſimile ius utrique ſexui ſeruauerit, & alijs uerbis exhæredari debere filium ſanxit, alijs filiam, & inter nepotes exhæredandos alia iura ciuilia, alia Prætores introduxerunt. Et ſi præteritus fuerat filius, uel ipſo iure teſtamentum euertebat, uel contra tabulas bonorum poſſeſsionem in totum accipiebat: filia autem præterita ius adcreſcendi ex iure uetere accipiebat, ut eodem momento & teſtamentum patris quodammodo ex parte iure adcreſcendi euerteret, & ipſa quaſi ſcripta legatis ſupponeretur: ex Prætore autem habebat contra tabulas bonorum poſſeſsionem in totum. Conſtitutio autem Magni Antonini eam in tantum coartabat, in quantum ius adcreſcendi competebat. Qui enim tales differentias inducunt, quaſi naturæ accuſatores exiſtunt, cur non totos maſculos generarit, ut unde generentur, non fiant. Nam hoc corrigentes, & maiorum noſtrorum ſequimur ueſtigia, qui eandem obſeruationem colere manifeſtiſsimi ſunt. Scimus etenim antea ſimili modo filium & filiam omnes inter cæteros exhæredatos ſcribere eſſe conceſſum: tametſi centumuiri aliam differentiam introduxerunt, & ex hac iniquitate uitium emerſit, quale ex libris Vlpiani, quod ad edictum fecit Prætoris, inuentum à Triboniano uiro glorioſiſsimo noſtro quæſtore, cæteriſque uiris facundiſsimis compoſitoribus iuris enucleati, ad noſtras aures relatum eſt. Nam cum ultimum adiutorium de inofficioſi querela poſitum eſſet, & nemo ex alio ortus præſidio ad hanc decurrere poſſet: inuenta fuerat filia præterita minus habens, quam filia exhæredata: cùm enim per contra tabulas bonorum poſſeſsionem, uel ius adcreſcendi, ſemiſſem ſubſtantiæ filia præterita accipiebat, & omnibus legata præſtare compellebatur, ſcilicet uſque ad dodrantem ſuæ portionis: remanebat ei ſeſcuncia tantummodo in ſua ſucceſsione. Quòd ſi fuiſſet exhæredata, quarta pars omnimodo totius ſubſtantiæ ei relinqui debebat: & quam iniuria dignam pater exiſtimabat, amplius habebat ea quam taciturnitate in inſtitutione præterijt. Etſi ſecundum noſtræ conſtitutionis definitionem, quam de ſupplemento quadrantis poſuimus, repletio fuerat introducta: ſimili modo exhæredatæ in quartam partem repletio accedebat, & ita uitium permanſit, ut nec ex noſtra conſtitutione emendationem aliquam ſentiret. Sancimus itaque, quemadmodum in ſucceſsionibus parentum, quæ ab inteſtato deferuntur, æqua lance mares & fœminæ uocantur: ita & in ſcriptura teſtamentorum eas honorari, & ſimilibus uerbis exhæredationes nominatim procedere, & contra tabulas poſſeſsionem talem habere, qualem filius uel ſuus uel emancipatus: ut & ipſa, ſi fuerit præterita, ad inſtar filij emancipati uel ſui, uel teſtamentum ipſo iure euertat, uel per contra tabulas bonorum poſſeſsionem ſtare hoc non patiatur. Et hæc non ſolùm in filiabus obtinere, ſed etiam in nepotibus & neptibus, & deinceps obſeruari cenſemus, ſi tamen ex maſculis progeniti ſunt. *Concordat item Nouell. c. ur. §. ad hæc aliud. cuius uerba uide 3. cap. proxim. exception. 185. in princip.*

Quinta

Quinta replicatio eſt: Niſi nepotes, patre adhuc uiuente, præteriti ſint. Hæc replicatio approbatur l.9. §. ſi filium. ff. de liberis & poſthumis, biſce uerbis: Si filium exhæredauero, nepotemque ex eo præteriero, & alium hæredem inſtituero, & ſuperuixerit filius poſt mortem meam: licet ante aditam hæreditatem deceſſerit, non tamen nepotem rupturum teſtamentum, Iulianus, & Pomponius, & Marcellus aiunt. Diuerſumque eſt, ſi in hoſtium poteſtate filius ſit, & deceſſerit in eodem ſtatu. Rumpit enim his caſibus nepos teſtamentum: quod moriente auo filius pependerit, nec abſciſſum teſtamentum (ut ſuperiore caſu) fuerit. Sed etſi hæres inſtitutus omiſerit hæreditatem, erit legitimus hæres: quoniam hæc uerba, Si inteſtatus moritur: ad id tempus referuntur, quo teſtamentum deſtituitur, non quo moritur. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi filius uiuo teſtatore moriatur. hoc enim caſu nepos in locum filij præmortui ſuccedens, ſi ab auo teſtatore præteritus ſit, rumpit eius teſtamentum. quæ duplicatio approbatur l.13. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Poſthumorum loco ſunt & hi, qui in ſui hęredis loco ſuccedendo quaſi agnaſcendo fiunt parentibus ſui hæredes. Vt ecce, ſi filium & ex eo nepotem neptemúe in poteſtate habeam: quia filius gradu præcedit, is ſolus iura ſui hæredis habet: quamuis nepos quoque & neptis ex eo in eadem poteſtate ſint. Sed ſi filius meus me uiuo moriatur, aut qualibet ratione exeat de poteſtate mea: incipit nepos neptisúe in eius loco ſuccedere, & eo modo iura ſuorum hæredum quaſi agnatione nanciſci. Ne ergo eo modo rumpat mihi teſtamentum, ſicut ipſum filium uel hæredem inſtituere, uel exhæredare nominatim debeo, ne non iure faciam teſtamentum: ita & nepotem neptemúe ex eo neceſſe eſt mihi uel hæredem inſtituere, uel exhæredare: ne fortè me uiuo mortuo filio, ſuccedendo in locum eius nepos neptisúe quaſi agnatione rumpant teſtamentum. Idque lege Iunia Vellea prouiſum eſt. *Ait Iuriſconſultus:* Poſthumorum loco. *De poſthumis præteritis uide ſ. cap. 20. except.28. Concordat iiſdem propè uerbis Inſt. de exhæredat. liberor. §. poſthumorum, ubi poſt Prouiſum eſt, adijciuntur hæc uerba:* In qua ſimilis exhæredationis modus ad ſimilitudinem poſthumorum demonſtratur. *Item concordat l.2. C. de liberis præteritis, biſce uerbis:* Si auus tuus, qui patrem tuum & nouercam æquis portionibus hęredes inſtituit, cum te quoque haberet in poteſtate, teſtamento nominatim non exhæredauit: mortuo patre tuo, uiuo auo, ſine impedimento legis Velleæ ſuccedendo in patris tui locum, rupiſti aui teſtamentum, & ad te hęreditas eius tota pertinuit. *Altera propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi filius ante aditam hæreditatem, uel conditione inſtitutionis pendente mortuus ſit: hoc enim caſu nepos ex eo præteritus rumpere uidetur aui teſtamentum. Sed hæc duplicatio reprobatur l.6. in prin. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Si quis filio exhæredato, nuru prægnante relicta, deceſſerit, & extraneum ſub conditione inſtituerit, & pendente conditione poſt mortem patris, uel deliberante hærede inſtituto de adeunda hæreditate, exhæredatus filius deceſſerit, & nepos fuerit natus: an rumpat teſtamentum? Et dicemus, teſtamentum non rumpi, cum nec exhæredari huiuſmodi nepos debuerit ab auo, quem pater præcedebat. Planè ſi fortè inſtitutus omiſerit hæreditatem: hunc auo ſuo futurum hæredem ab inteſtato, non dubitatur. Vtrunque proprijs rationibus. Nam agnaſcendo quidem is rumpit, quem nemo præcedebat mortis tempore: ab inteſtato uerò ſuccedit is, ante quem alij nō eſt delata hęreditas. Non fuiſſe autem filio delatam hæreditatem apparet, cùm deliberante inſtituto deceſſerit. Sed hæc ita, ſi aui mortis tempore in utero nepos fuit. Cæterùm ſi poſtea conceptus fuerit, Marcellus ſcribit, neque ut ſuum, neque ut nepotem aut cognatum ad hæreditatem, uel ad bonorum poſſeſsionem poſſe admitti. *Concordat l.9. §. ſi filium. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ. ead. repl.5. in prin. Cōcordat item l.7. in prin. ibi: cæterùm etſi. ff. ſi tabulæ teſt. extabunt. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap.2. except.10. repl.2. Tertia propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi filius uiuo patre ad hoſtes peruenerit, ibiq; eo mortuo deceſſerit: hoc enim caſu ob nepotem ex eo aui teſtamentum rumpitur quæ duplicatio approbatur d. l. 6. §. ſed ſi pater, his uerbis:* Sed ſi pater eius qui mortis aui tempore in utero fuit, apud hoſtes erat: nepos iſte, patre in eadem cauſa decedente, poſt mortem aui ſuccedendo teſtamentum rumpet: quia ſuprà ſcripta perſona ei non obſtat. nec enim creditur in rebus humanis fuiſſe, cum in ea cauſa decedit: quanquam captiuus reuerſus patris ſui iniuſtum faceret teſtamentū, in eo præteritus. *Concordat l.9. §. ſi filium. ibi: diuerſumq; ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ. ead. repl. in prin. Quarta duplicatio eſt: Niſi filius uiuo teſtatore ab eius poteſtate fuerit liberatus: hoc enim caſu nepos ex eo præteritus aui rūpit teſtamētū. quæ duplicatio approbatur l.13. ibi: aut qualibet ratione exeat. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide ſ. dupl. 1. Cōcordat iiſdē uerbis Inſt. de exhæredat. liberorū. §. poſthumorū. ibi: aut qualibet. Hæc de quinta replicatione ſint dicta, de qua uide etiā plura ſ. ca.20. exc.29.*

Sexta

Sexta replicatio hæc eſt: Niſi nepotes uel pronepotes præteriti non ex maſculis, ſed ex fœminis fuerint geniti. Hæc replicatio approbatur l. 4. §. ſancimus, in fine. C. de liberis præteritis. cuius uerba uide ſ. repl. prox. 4. Concordat J. repl. 15. Septima replicatio eſt: Niſi nepos præteritus, poſt mortem aui teſtatoris ſit conceptus. Hæc replicatio approbatur l. 6. §. ceterùm ſi poſtea. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide ſ. duplic. 2. Octaua replicatio uidetur: Niſi nepos præteritus apud hoſtes ſit conceptus. Hæc replicatio reprobatur d. l. 6. §. ſiue autem, his uerbis: Siue in ciuitate nepos fuit conceptus, ſiue apud hoſtes (quoniam datur & partui poſthumium) ſuccedendo teſtamentum rumpit. Nona replicatio eſt: Niſi nepos præteritus, ex patre in adoptiua familia conſtituto ſit progenitus. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 6. §. ſi filius. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabulas. cuius uerba cum alijs huc pertinentibus uide J. lib. proxim. cap. 4. exception. 8. in prin. Decima propoſitæ exceptionis replicatio uidetur eſſe: Niſi poſthumi liberi ſint præteriti. Hæc replicatio reprobatur per ea quæ proponentur J. cap. 20. except. 28. Vndecima replicatio eſt: Niſi filius qui eſt apud hoſtes, præteritus ſit. Hæc replicatio approbatur l. penult. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis: Cum apud hoſtes eſt filius, pater iure facit teſtamentum, & rectè eum præterit: cum ſi in poteſtate eſſet filius, nihil ualiturum eſſet teſtamentum. Huius replicationis duplicatio hæc eſſe uidetur: Niſi filius ab hoſtibus fuerit reuerſus. Hæc duplicatio reprobatur l. 10. ff. de iniuſto teſt. his uerbis: Nec filius poſtliminio rediens rumpit patris teſtamentum, ut Sabinus exiſtimauit. Duodecima replicatio uidetur: Niſi filius miles ſit præteritus. Hæc replicatio reprobatur l. 26. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis: Filiusfamiliâs miles, ſimiliter ut paganus, nominatim à patre aut hæres ſcribi, aut exhæredari debet: iam ſublato edicto diui Auguſti, quo cautum fuerat, ne pater filium militem exhæredaret. Decimatertia replicatio eſt: Niſi mater, auus maternus, uel cæteri per matrem aſcendentes, liberos ſuos præterierint. Hæc replicatio approbatur Inſt. de exhæred. liberor. §. mater, his uerbis: Mater uel auus maternus neceſſe non habent liberos ſuos aut heredes inſtituere, aut exhæredare: ſed poſſunt eos ſilentio omittere. Nam ſilentium matris aut aui materni & cæterorum per matrem aſcendentium tantum facit, quantum exhæredatio patris. Neque enim matri filium filiamúe, neque auo materno nepotem neptemúe ex filia, ſi eum eamúe hæredem non inſtituat, exhæredare neceſſe eſt: ſiue de iure ciuili quæramus, ſiue de edicto Prætoris, quo Prætor præteritis liberis contra tabulas bonorum poſſeſsionem permittit: ſed aliud eis adminiculum ſeruatur, quod paulo pòſt uobis manifeſtum fiet. Decimaquarta replicatio eſt: Niſi miles teſtator liberos ſuos præterierit. Hæc replicatio approbatur Inſt. d. tit. §. ſed ſi in expedit. his uerbis: Si in expeditione occupatus miles teſtamentum faciat, & liberos ſuos iam natos, uel poſthumos nominatim non exhæredauerit, ſed ſilentio præterierit, non ignorans an habeat liberos: ſilentium eius pro exhæredatione nominatim facta ualere, conſtitutionibus Principum cautum eſt. Ait Imp. Non ignorans an habeat liberos. Ex his uerbis elicitur prima propoſitæ replicationis duplicatio hæc: Niſi miles ignorauerit ſe liberos habere. Cui concordat l. 9. C. de teſtamento militis, hiſce uerbis: Sicut certi iuris eſt, militem, qui ſcit ſe filium habere, aliosque ſcripſit hæredes, tacitè eum exhæredare intelligi: ita ſi ignorans ſe filium habere alios ſcribat hæredes, non obeſſe filio ademptam hæreditatem, ſed minimè ualente teſtamento (ſi ſit in poteſtate) eum ad ſucceſsionem uenire, in dubijs non habetur. Concordat l. 10. C. eod. tit. his uerbis: Si cum uel in utero haberetur filia, inſcio patre milite, ab eo præterita ſit, uel cùm in rebus humanis eam non eſſe falſo rumore perlato pater putauit, nullam eius in teſtamento fecit mentionem: ſilentium huiuſmodi exhæredationis notam nequaquam infligit. Is autem miles qui teſtamento filiam ſuam appellauit, eique legatum dedit: non inſtituendo eam hæredem, exhæredauit. Concordat item l. 36. §. miles in. ff. de militari teſt. his uerbis: Miles in ſupremis ordinandis, ignarus uxorem eſſe prægnantem, uentris non habuit mentionem: poſt mortem patris filia nata, ruptum eſſe teſtamentum apparuit, neque legata deberi. Si qua uerò medio tempore ſcriptus hæres legata ſoluiſſet, utilibus actionibus filiæ datis ob improuiſum caſum eſſe reuocanda: nec inſtitutum (cum bonæ fidei poſſeſſor fuerit) quod inde ſeruari potuiſſet præſtare. Planè duplicationis propoſitæ triplicatio hæc eſt: Niſi miles poſtea certior factus ſe liberos habere, nihilominus teſtamentum ualere uelit. quæ triplicatio approbatur l. 7. cum duabus legibus ſequentibus. ff. eod. tit. his uerbis: Qui iure militari teſtatur, & ſi ignorauerit prægnantem uxorem, uel cum prægnantem ſcierit, hoc tamen animo ſit, ut uelit quiſquis ſibi naſceretur, exhæredem eſſe: teſtamentum non rumpitur. Idem eſt et ſi adrogauerit filium, nepoſúe ſucceſſerit in locum filij. Idemque erit dicendum, & ſi nato filio uiuo ſe maluit eodem teſtamento

teſtamento durante decedere. Nam uidetur iure militari refeciſſe teſtamentum: ut eſt reſcriptum à diuo Pio, in eo qui cum eſſet paganus, fecit teſtamentum, mox militare cœpit. nam hoc quoq; iure militari incipiet ualere, ſi hoc maluit miles. *Concordat l.33. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 20. except. 28. repl. 12.* *Altera propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi miles patrem ſuum, à quo emancipatus eſt, prætererit. quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 29. §. fin. cum lege ſequente. ff. d. tt. his uerbis:* Patri qui in emancipatione ipſe manumiſſor extitiſſet, contra tabulas teſtamenti dandam bonorum poſſeſſionem partis debitæ placet: exceptis his rebus quas in caſtris adquiſiſſet, quatum liberam teſtamenti factionem habet. Nam in bona caſtrenſia non eſſe dandam contra tabulas filij militis bonorum poſſeſsionem, diuus Pius Antoninus reſcripſit. *Hæc de decimaquarta replicatione. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi ab uno gradu præteritus, ab alio gradu inſtitutus uel exhæredatus ſit. hoc enim caſu nihilominus ualet teſtamentum, eo tantùm gradu, à quo præteritus eſt, uiciato. quæ replicatio approbatur l. 3. §. fin. cum legib. ſequentib. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Licet poſthumus præteritus adgnaſcendo rumpat, tamen interdum euenit, ut pars teſtamenti rumpatur: utputa ſi proponas, à primo gradu poſthumum exhæredatum, à ſecundo præteritum. nam hic primus gradus ualet, ſecundus ruptus eſt. Deniq; & deliberantibus primo gradu ſcriptis hæredibus: qui ſecundo gradu ſcripti ſunt hæredes, obtinere hæreditatem non poſſunt. gradu enim rupto & infirmato, amplius hæreditas inde obtineri non poteſt. Nam & ſi ſub cõditione ſit hęres inſtitutus quis, à quo poſthumus non eſt exhæredatus: tamen pendente conditione rumpitur gradus, ut & Iulianus ſcripſit. Sed etſi ſit ei ſubſtitutus quis, tamen deficiente conditione primi gradus, non admittetur ſubſtitutus, à quo ſcilicet poſthumus exhæredatus nõ eſt. Puto igitur exiſtente quidem conditione primi gradus, poſthumo potius locum fore. Poſt defectum autem conditionis natus poſthumus gradum non rumpit, quia nullus eſt. *Concordat item l. 3. §. fin. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Si ita teſtatus ſit paterfamilâs, ut à primo quidem gradu filiũ præteriret, à ſecundo ſolo exhæredaret: Sabinus & Caſsius & Iulianus putãt, perempto primo gradu teſtamentum ab eo gradu exordium capere, unde filius exhæredatus eſt. Quæ ſententia comprobata eſt. *Concordat l. 73. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si filiua ſubſtituatur ei, à quo præteritus eſt, nõ ut inteſtati patris, ſed ex teſtamento habebit hæreditatẽ: quoniam & quolibet alio ſubſtituto, ſi fuiſſet ab eo exhæredatus, inde teſtamẽtum inciperet, ubi filius eſſet exhæredatus. *Concordat item l. 41. §. Lucius. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Lucius Titius, cum haberet filios in poteſtate, uxorem hæredẽ ſcripſit, & ei ſubſtituit filios: quæſitum eſt, an inſtitutio uxoris nullius momẽti ſit, eo quòd ab eo gradu filij non eſſent exhæredati? Paulus reſpondit, eum gradum à quo filij præteriti ſint, nullius eſſe momenti. Et ideo cum ijdem ſubſtituti proponãtur, ex teſtamento eos hæredes extitiſſe uideri, ſcilicet quia non in totum teſtamentum infirmant filij: ſed tantùm eum gradum, qui ab initio non ualuit: ſicut reſponſum eſt, ſi à primo ſit filius præteritus, à ſecundo exhæredatus. Nihil autem intereſt, qua ratione ſecundi hæredis inſtitutio ualeat, utrum quis ab eo filius exhæredatus eſt, an quia ipſe filius ſubſtitutus eſt. *Hiſce uerbis replicatio propoſita approbatur, ſimul & diſtinguitur. Approbatur quidem, quòd non in totum infirmari teſtamentum ob præteritionem dicatur: diſtinguitur autem, quòd is gradus, à quo præteritio facta eſt, uiciatus dicatur eſſe. Quod primæ duplicationis loco notandum. Is igitur gradus, à quo præteritio facta eſt, nullius erit momenti, quamuis cæteri gradus ualeant: ut ex ijs quæ hactenus propoſita ſunt, conſtat. cuius duplicationis triplicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi cum à primo gradu filius exhæredatus eſſet, à ſecundo præteritus: primi gradus hærede deliberante, filius deceſſerit. quæ tamen triplicatio reprobatur l. 8. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Si à primo hærede inſtituto filium exhæredauero, à ſecundo autem ſubſtituto non exhæredauero, & dum id pendet, an prior aditurus ſit, filius deceſſerit: ſecundum Iuliani ſententiam, qua utimur, non erit ſecundus hæres, quaſi ab initio inutiliter inſtitutus, cum ab eo filius exhæredatus non ſit. Sed & ſi in poſthumo filio idem acciderit, ut natus uiuo patre, à quo exhæredatus ſit, moriatur, eadem dicenda erunt in ſubſtituto, quoniam cum filius natus eſt, loco eius eſt qui ſuperſtes eſt. *Concordat l. 14. in prin. ibi: imò & ſi defuncto eo. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. tripl. proxima.* *Altera triplicatio uidetur: Niſi poſthumus à primo gradu exhæredatus, à ſecundo præteritus, eo tempore quo ad primi gradus hæredes hæreditas pertinet, natus ſit. hæc triplicatio reprobatur d. l. 14. in prin. his uerbis:* Si poſthumus à primo gradu exhæredatua, à ſecundo præteritua ſit: quamuis eo tempore naſcatur, quo ad hæredes primo gradu ſcriptos pertineat hæreditas: ſecundum tamen gradum uiciati placet, ad hoc ut prætermittentibus inſtitutis, ipſe hæres exiſtat.

exiſtat. Imò etſi defuncto eo hæredes inſtituti omiſerint hæreditatem, nõ poſſe ſubſtitutos adire. *Tertia triplicatio eſt: Niſi filius primo gradu hæres ſit inſtitutus: hoc enim caſu, quamuis à ſecundo gradu præteritus ſit, nihilominus ſecundus gradus ualet. quæ triplicatio approbatur d. l. 14. §. quod uulgò, his uerbis:* Quod uulgò dicitur, eum gradum, à quo filius præteritus ſit, non ualere: noo uſq; quaq; uerum eſt. nam ſi primo gradu hæres inſtitutus ſit filius, non debere eum à ſubſtitutis exhæredari. Ideoq́; ſi filio & Titio hæredibus inſtitutis, Titio Mæoius ſubſtitutus ſit: omittente Titio hæreditatem, Mæuium eã adire poſſe, quamuis filius ex ſecundo gradu exhæredatus non ſit. *Hæc dr prima duplicationr. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi à primo gradu exhæredatus, à ſecundo præteritus, & à tertio exhæredatus uiuentibus primis & deliberantibus decedat. hoc enim caſu nec tertius gradus, à quo præteritus non eſt, ualrt. quæ duplicatio approbatur l. 14. §. itaq; & ſi. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Si à primo gradu exhæredatus, à ſecundo præteritus, à tertio exhæredatus ſit, & uiuennibus primis & deliberantibus decedat: quæri ſolet, omittentibus primis aditionem, utrũ ad eos qui tertio gradu ſcripti ſunt, an potius ad legitimos hætedes pertioeat hæreditas? quo & ipſo caſu rectius exiſtimari putauit Africanus, ad legitimos eam pertinere. Nam & cùm duobua hæredibus inſtitutis, & in ſingulotum locum ſacta ſubſtitutione, à primis exhæredatus poſthumus, à ſecundis prætetitus ſuetit: ſi alter ex inſtitutis omiſerit, quamuis poſthumus excludatur, noo tamen magis ſubſtitutum admitti. *Tertia propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi duobus inſtitutis, & filio exhæredato, poſtea ſubſtitutione facta, filius præteritus ſit, & unus ex inſtitutis hæreditatem omiſerit, uel antè dreceſſerit. hoc enim caſu nec alter inſtitutus ex eo gradu admittitur, quamuis præteritus ex eo gradu filius non ſit. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce.* Nam & cùm duobus hæredibus inſtitutis, &c. *Cui concordat l. 19. in prin. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Si ego & Titius inſtituti ſumus, & à nobis poſthumus exhæredatus ſit, à ſubſtitutis noſtris oon ſit exhæredatus, Titio defuncto, nec ego qoidẽ adire potero. iam enim propter ioſtituti perſonam, à quo poſthumus exhæredatus eſt, in cuius locum ſubſtitutus uocatur, à quo poſthumus exhæredatus non eſt: ruptum eſt teſtamentum. *Concordat d. l. 19. in fine, cuius uerba uide J. tripl. prox. Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi duobus hæredibus inſtitutis, illi inuicẽ ſint ſubſtituti. hoc enim caſu, quamuis unus ex hæredibus inſtitutis hæres non exiſtat, alter tamẽ admittitur. quæ triplicatio approbatur d. l. 19. §. ſed ſi ego, his uerbis:* Sed ſi ego & Titius inuicem ſubſtituti ſimus, quamuis quaſi in pattem ſubſtitutionis exhæredatus nõ ſit: mortuo uel repudiante Titio me poſſe adire puto, & ex aſſe hęredem eſſe. In prima tamẽ ſpecie & ſi uiuat Titius, neq; ego ſine illo, neque ipſe ſine me adire poterit: quia incertum eſt, an adhuc altero omittente, tumpatur teſtamẽtũ. Itaq; ſimul adire poſſumus. *Quarta duplicatio eſt: Niſi non filius, ſed poſthumus ab inſtitutis præteritus, à ſubſtitutis exhæredatus ſit. hic enim natus totum teſtamentum rumpit. Hæc duplicatio approbatur l. 5. §. fin. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Rumpendo teſtamentum ſibi locũ facere poſthumus ſolet: quãuis filius ſequentem gradum, à quo exhætedatus eſt, patiatur ualere. Sed ſi à primo gradu pręteritus, à ſecondo exhæredatus ſit: ſi eo tempore naſcatur poſthumus, quo aliquis ex inſtitutis uixit: totum teſtamentom ruptum eſt. Nam tollendo ptimum gradum, ſibi locum faciet. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi omnibus hæredibus primi gradus mortuis, poſthumus ſit natus. quæ triplicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Si eo tempore naſcatur poſthumus, qoo aliquis ex inſtitutis uixit. *Hæc de decimaquinta replicatione. Decimaſexta replicatio eſt: Niſi filius præteritus, poſtea fuerit emancipatus. Hæc replicatio approbatur l. 8. in fine. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Filia cum emancipatur, uel nepos (quia unà com emancipatione exeunt de poteſtate) teſtamentum non rumpunt. *Planè replicatio hæc iure nouo mutata & ſublata eſt per ea quæ propoſita ſunt ſ. repl. 1. Decimaſeptima replicatio eſt: Niſi pater teſtator ignorauit ſe filium habere. Hæc replicatio reprobatur l. 29. ff. de manumiſſis teſt. cuius uerba uide ſ. lib. 19. cap. 7 except. 56. repl. 3. Concordat l. 25. §. 1. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide J. except. 191. repl. 3. Decimaoctaua replicatio eſt: Niſi præteritus bonis patris ſe abſtineat, nec contra tabulas bonorum poſſeſſionem petat. Hæc replicatio approbatur l. 17. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Filio præterito qui fuit io patris poteſtate, neq; libertates competunr, neq; legata præſtantur, ſi præteiitus fratribus partẽ hæreditatis auocauit. Quòd ſi bonis ſe patris abſtinuit: licet ſubtilitas iuris reſtagari uidetur, attamen uoluntas teſtatoris ex booo & æquo tuebitur. *Concordat l. 2. ff. de except. rei iudicatæ. cuius uerba uide J. de liberationibus, cap. 19. except. 16. Concordat item l. 2. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extab. his uerbis:* Emancipatus præteritus, ſi contra tabulas bonorum poſſeſsionem non acceperit, & ſcripti hætedes adierint hæreditatem: ſua culpa amittit paternam hæreditatem. Nam quamuis ſecundum tabulas bono-

rum

tum poſſeſsio petita non fuit: non tamen Prætor eum tuetur, ut bonorum poſſeſsionem accipiat unde liberi. Nam & patronũ præteritum, ſi non petat contra tabulas bonorũ poſſeſsionem, ex illa parte edicti, unde legitimi uocantur, non ſolet tueri Prætor aduerſus ſcriptos hæredes. *Decima nona replicatio eſt: Niſi præteritus uiuo teſtatore mortuus ſit. Hæc replicatio reprobatur l. 7. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Si filius qui in poteſtate eſt, præteritus ſit, & uiuo patre decedat: teſtamentum nõ ualet, nec ſuperius rumpetur. Et eo iure utimur. *Concordat Inſt. de exhæredat. liberor. in prin. ibi: adeò quidem. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Concordant itẽ ea quæ propoſita ſunt ſ. repl. 11. dupl. 1. tripl. 1. Planè admittitur replicatio propoſita, ſi præteriti filius hæres ſit inſtitutus. quæ diſtinctio approbatur per ea quæ propoſita ſunt j. cap. 20. except. 28. repl. 2. dupl. 6. tripl. 2. Itẽ admittitur replicatio propoſita, ſi ij qui etiam ab inteſtato hæredes eſſe poſſunt, ſint inſtituti. quæ diſtinctio approbatur l. 12. in prin. ibi: idẽ & circa. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide j. cap. 20. except. 28. repl. 9. Viceſima replicatio eſt: Niſi poſthumus præteritus non naſcatur. Hæc replicatio approbatur Inſt. de exhæred. liberorum. §. poſthumi, in fine. cuius uerba uide j. cap. 20. except. 28. in prin. Cõcordat l. 3. §. ex his. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide d. except. 28. in prin. & ibidem plures eiuſmodi replicationes. Viceſima prima replicatio eſt: Niſi liberi eius qui præteritus eſt, hæredes ſint inſtituti. Hæc replicatio reprobatur l. 29. §. in omnib. ff. de liberis et poſthumis. cuius uerba uide j. cap. 20. except. 28. repl. 2. dupl. 6. Hæc de præteritione liberorum: de qua uide plura j. lib. 31. cap. 8.*

DE EXHÆREDATIONE *liberorum & parentum. Cap. XVI.*

HActenus de exceptione, ſumpta ex præteritione liberorum & parentum (hoc eſt, ſi liberos uel parentes ſuos teſtator præterierit, neque exhæredauerit uel inſtituerit) ſit dictum: nunc de iis quæ ſumuntur ex circumſtantiis exhæredationis, eſt diſſerendum.

CLXXVII. EXCEPTIO: *Niſi liberi uel parentes inutiliter exhæredati uel hæredes inſtituti ſint. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. non quæuis ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. his uerbis:* Non quæuis exhæredatio ſubmouet filium à cõtra tabulas bonorũ poſſeſsione, ſed quæ ritè facta eſt.

CLXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi ab unius perſona filius ſit exhæredatus: uel ita, Quiſquis mihi hæres erit, filius exhæres eſto. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. filius. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Filius inter medias quoq; hęredũ inſtitutiones rectè exhæredatur, & erit à toto gradu ſubmotus, niſi fortè ab unius perſona eũ teſtator exhæredauerit. Nam ſi hoc fecit, uicioſa erit exhæredatio, quẽadmodũ ſi ita eum exhæredauerit: Quiſquis mihi hæres erit, filius exhæres eſto. Nam (ut Iulianus ſcribit) huiuſmodi exhæredatio uicioſa eſt: quoniã poſt aditam hæreditatẽ uoluit eũ ſubmoueri, qđ eſt impoſsibile.

CLXXIX. EXCEPTIO: *Niſi ante hæredis inſtitutionem exhæredatio facta ſit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 3. §. ante, his uerbis:* Ante hæredis inſtitutionem exhæredatus, ab omnibus gradibus ſubmotus eſt. *Cõcordat l. 3. §. unde & ante. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Et ante hæredis inſtitutionem, uel inter medias hæredum inſtitutiones, uel inter gradus poſthumi exhæredari poſſunt. Nam diuus Marcus decreuit, idẽ in poſthumo, quod & in filio ſeruãdum: nec ratio diuerſitatis reddi poteſt. *Concordat item l. 1. in prin. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. cap. 11. except. 68. in prin.*

CLXXX. EXCEPTIO: *Niſi inter medias hæredum inſtitutiones exhæredatio fiat. Hæc exceptio reprobatur uerbis d. §. unde, iam propoſitis hiſce.* Vel inter medias hæredum inſtitutiones. *Cui concordat l. 3. §. filius. ff de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ. except. 178.*

CLXXXI. EXCEPTIO: *Niſi inter gradus exhæredatio facta ſit. Et hæc exceptio reprobatur uerbis d. §. unde, ſ. propoſitis hiſce:* Vel inter gradus exhæredari poſſunt. *Concordat l. 3. §. ſed etiã. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Sed etiam inter duos gradus exhæredatus, ab utroq; remotus eſt, ſecundũ Scæuolę ſententiam, quam puto uerã. *Concordat d. l. 3. §. in eo, his uerbis:* In eo qui immiſcuit duos gradus, exhæredationẽ ualere, Martianus rectè putat: ueluti, Primus hæres eſto ex ſemiſſe. Si primus hæres non erit, ſecundus hæres eſto. Tertius ex alia ſemiſſe hæres eſto, & filius exhæres eſto. Si tertius hæres non erit, quartus hæres eſto. Nam ab utroq; gradu ſubmotus eſt.

CLXXXII. EXCEPTIO: *Niſi ab uno gradu, non omnibus facta ſit exhæredatio. hoc enim caſu is gradus, à quo exhæredatio facta non eſt, uiciatur. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. repl. 15. dupl. 1. Sed & eius replicatio hæc eſt: Niſi poſt omnes hæredum inſtitutiones exhæredatio ſit facta. quæ replicatio approbatur l. 1. C. de liberis præteritis, hiſce uerbis:* Cum poſt omnes hæredum gradus exhæredatio ſcribitur, ſi adijciat teſtator, ab omnib. ſe gradib. exhæredare: nõ dubitatur iuri ſatisfactũ. Et ideo etiamſi id non adijciatur, appareat tamen eo cõſilio ſcripſiſſe, ut ab omnib. exhęredaret: rectè factũ teſtamentum uidetur. Proinde cũ paterfamiliãs filijs inſtitutis, & inuicem ſubſtitutis, filiam exhæredauerit: intelligendus eſt exhæredationem ab utroq; gradu feciſſe.

Nam cum ijdē hæredes inſtituti ſunt, oulla ratio teddi poteſt, quare oideatur in poſteriore tantùm caſu exhæredare uoluiſſe.

CLXXXIII. EXCEPTIO: *Niſi à re exhæredatio ſit facta. Hæc exceptio approbatur l.19. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Cum quidam filiam ex aſſe hæredem ſcripſiſſet, filioq́; quem io poteſtate habebat, decem legaſſet, & adieciſſet, In cætera patte exhæres mihi erit: & quæreretur an rectè exhæredatus uideretur? Scæuola reſpoodebar, non uideri: & in diſputando adijciebat, ideo non ualere, quoniam nec fundi exhæres eſſe iuſſus, rectè exhęredaretur: aliamq́; cauſam eſſe inſtirutionis, quæ benignè acciperetur: exhæredatiooes autem non eſſe adiouandas.

CLXXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi filius miles ſit exhæredatus. Hæc exceptio reprobatur l.26. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ. capite prox. except. 176. repl. 12.*

CLXXXV. EXCEPTIO: *Niſi ſine iuſta cauſa quis filium uel parentem exhæredauerit. Hæc exceptio approbatur* Nouell. c. 115. *§. cæterùm ſi hæc. cuius uerba uide paulo inferius. Declaratur hæc exceptio definitione & enumeratione iuſtarum cauſarum exhæredationis, d.* Nouell. c. 115. *§. ad hæc aliud. uſque ad §. memoria, his uerbis:* Sancimus, ne qua ratione patri aut matri, auo aut auiæ, proauo aot proauiæ filium ſuum aut filiam, aut reliqoos liberos in teſtamento ſuo liceat ſileotio præterite, aut exhæredes facere, etſi per quamlibet donationem, aut legatum, aur fideicommiſſum, aur alium quemcunqoe modum debitam ipſis portionem legibus contulerint: niſi fortè ingrati comprobentur, & eas ingratitudinis cauſas parentes nominatim in ſuo deſcripſerint teſtameoto. Sed quia cauſas, ex quibus filij ingrati iudicari debent, in diuerſis hinc inde legibus diſperſas, neque manifeſtè proditas inuenimus, quarum pleræq; nec dignæ nobis ad ingerendam ingratitudinem ſunt uiſæ, aliæ uerò, tametſi dignę, pręrermiſſæ ſunt: propterea neceſſariū nobis eſſe uiſum eſt, præſenti eas lege nominatim cōplecti, ut præter haſce nemini liceat ex alia lege ingratitudinis cauſas oppouere, niſi quę contextu præſentis conſtitutionis continentur. Iuſtas uerò cauſas ingratitudinis has eſſe decernimus. Si quis parentibus ſuis manus intulerit. aut atrocem & indecentem contumeliam ingeſſerit, aut de criminibus publico ipſos iudicio poſtulauerit, quæ contra Principem aut Rempub. non ſint. Si cum ueneficis ut ueneficus conuerſetur, aut uitæ parentum ſuorum uel neneficio uel alio modo inſidiari conatus fuerit. Si cum nouerca ſua, aut patris concubina filius rem habuerit. Si calomniator filius contra parentes extiterit, & delatione ſua graoia eos ſuſtinere diſpendia fecerit. Si quem ſuorum patentum carcere incluſum eſſe contigerir, & liberi qui ab inteſtato ad eius ueoire poſſunt hæreditatem, precibus ab eo petiti, ſiue etiam unus ex ijs, in fidem ſuam recipere eum ooluerint, aut pro perſona, prout æra alieoo fideiubere in quantum qui precibus petitur, idoneus eſſe comprobatur. Hoc uerò quod de fideiuſsione ſanximus, ad liberos maſculos, & ſolos quidē pertinere uolumus. Si de eo liberorum aliquis conuincatur, quòd parentes ſuos teſtamentū facere prohibuerit: ſiquidem poſtea teſtamentum facere potuerint, licentia ipſis ſit ea de cauſa filium exhæredem facere. Si uerò in ipſa prohibitione parentum aliquis ſine teſtamento deceſſerit, & alij ſiue qui ab inteſtato cum ipſo filio, qui teſtamenti factionem prohibuit, aut poſt ipſum ad eius uocantur hæreditatem, ſiue quos ſibi hæredes aut legatarios eſſe uoluit, ſiue qui læſionem aliquam ex prohibita teſtamenti factione ſoſtinueriot, hoc ipſum comprobauerint: ſecundum alias de hoc latas leges iſtiuſmodi negocia terminentur. Si præter ooluntatem parentum inter arenarios, oenatores, aut mimos ſeipſum filius recenſear, & in ea profeſsione perſeuerer: niſi fortè & parentes eiuſdem profeſsionis fuerint. Si cui ex prædictis parentibus filiæ nepotiue ſuæ maritum dare, & ſecundum uires patrimonij ſui dotem pro ea offerre uolenti, illa non conſenſerit, ſed rurpem uitam delegerit. Sed ſi filia legirimum annorum modum atque ætatem habeat, & parentes differant eam marito coniungere, & ex hoc contingat ut in corpus fortè ſuum peccet, aut ſine cooſenſu parentum marito ſe (libero tamen) coniungat: hoc ad ingratitudinem imputari filiæ nolumus. Quaudoquidem oon ſua, ſed parentum culpa hoc deliquiſſe dignoſcitur. Si quis de prædictis parentibus furioſus fuerit, & liberi eius, uel quidam ex eis, aut liberis illi non exiſtentibus, alij eius cognati qoi ab inteſtato ad eius hæreditatem uocantur, minoiſterium illi & conuenientem ſolicitudioem non exhibuerint: ſiquidem huioſmodi morbo liberatus fuerit, licentia ei erit, utrum filium, aut filios, aut cognatos, qui eius curam noo geſſerunt, in teſtamento ſuo uelut ingratum ſeu ingratos ſcribere. Quòd ſi extraneus aliquis ipſum, cùm eo furoris morbo detineretur, à filijs ſuis aut cognatis

tis aut alijs ab eo ſcriptis hæredibus negligi uideat, & miſericordia ductus curam eius gerere uoluerit: damus ei licentiam, ut his qui ab inteſtato aut ex teſtamento iam facto ad furioſi hæreditatem uocantur, atteſtationem ſcripto comprehenſam mittat, quo magis operam dent, ut curam eius ſuſcipiant. Ac ſi poſt eiuſmodi atteſtationem quoque negligentes ſint, & extraneus furioſum in domum ſuam receptũ proprijs ſumptibus uſque ad mortem curam eius geſsiſſe comprobatus fuerit: eum qui miniſterium & diligentiam furioſo adhibuit, ut maximè extraneus ſit, ad huius uenire hæreditatem ſancimus, ſubuerſa illorum inſtitutione, ut qui, quòd furioſo (ut diximus) ſolicitudinem adhibere neglexerint, ſucceſsione eius indigni ſint. Ita tamen, ut reliqua teſtamenti capitula in ſua firmitate permaneant. Si unum aliquem de prædictis parentibus in captiuitate detineri contigerit, & liberi eius ſiue omnes ſiue unus non feſtinauerint hunc redimere, ſiquidem captiuitatis calamitatem poſſit effugere: in eius poteſtate ſit, utrum hãc ingratitudinis cauſam in ſuo deſcribere uelit teſtamento. At ſi per liberorum negligentiam & contemptum liberatus nõ fuerit, ſed in captiuitate uitam finierit: non ſuſtinemus illos ad eius uenire ſucceſsionem, qui quidem redemptionem eius procurare non feſtinauerint. Sed omnibus liberis negligenter in hoc agẽtibus, omnes res quæ ab ipſo relinquuntur, Eccleſiæ eius ciuitatis, unde originem traxit, addicũtor, inuentario uidelicet ſub publica atteſtatione faciendo, ne quid ex patrimonio eius depereat: ea conditione, ut quidquid exinde peruenturum ſit ad Eccleſiam, id in redemptionem captiuorum procedat. Verùm hæc quidem dicta ſunt, quantum ad perſonas, quas exhæredes facere non licet, niſi ingratitudinis cauſas adſcribi & approbari contigerit. Ad generalem uerò legem ferendam præſens nobis controuerſia occaſionem dedit. Et propterea generaliter iubemus, ut ſi ille in captiuitate detentus fuerit, neque liberos habuerit, & alij qui ad huius hæreditatem uocantur ab inteſtato, redimere ipſum non feſtinantibus, in captiuitate uitam finierit: nemo ex ijs qui ſe in ea re negligentes præbuerint, hæreditatem eius adeat, quamuis ante captiuitatem teſtamentum fortè ab eo conditum fuit, in quo memoratas perſonas hæredes ſcripſerit. Sed & hic hæredũ inſtitutione ad irritum recidente, & reliquis teſtamenti capitulis in ſua firmitate manentibus, conſimili modo huiuſmodi perſonarum facultates Eccleſijs earum urbium, unde duxerunt originem, addicuntor, neq; in alias cauſas quàm captiuorum redemptiones inſumuntor, ut unde illi à ſuis redempti non ſunt, exinde aliorũ redẽptiones procurentur, & ſimiliter ex hoc pio actu illorum animę releuentur. Eodẽ hoc obſeruando, etſi aliam extraneam perſonam ante captiuitatem hæredem ſcripſerit, & illa cognitum habens, quòd hæres ab illo ſcripta ſit, ex captiuitate hunc redimere neglexerit. Hanc autem pœnam contra illos ualere ſancimus, qui decimũ octauum ætatis ſuæ annum impleuerunt. Cæterùm in eiuſmodi cauſis, cum pro redemptione captiuorum pecunias dari neceſſarium fuerit, ſi quis proprias pecunias non habeat, licentiam habeto, ſi prædictæ ætatis ſit, mutuã pecuniã deſumere, & res mobiles & immobiles pignori opponere, ſiue proprias, ſiue eius qui in captiuitate detinetur: quia in omnib. prędictis, quę ꝑ captiuorũ redẽptione dari inſumiue probantur, perinde huiuſmodi contractus firmos ac ſtabiles eſſe iubemus, ac ſi à perſona quæ ſui iuris & perfectę ætatis foret, celebrati eſſent, nullo præiudicio generando his qui in memoratis cauſis, quo dictũ eſt modo, cum talibus perſonis contrahũt: neceſsitatem uidelicet habente eo, qui à captiuitate poſtliminio reuertitur, ut huiuſmodi contractus ratos habeat, & his tãquam proprijs debitis teneatur obnoxius. Si quis ex memoratis parẽtibus, cum ipſe orthodoxus ſit, ſentiat filium ſuum aut filios non eſſe catholicæ fidei, neq; in ſacroſancta Eccleſia communicare, in quã omnes beatiſs. patriarchæ una conſpiratione & concordia rectam fidem prædicant, & ſancta quatuor conciliã, Nicænum, Conſtãtinopolitanum, Epheſinum primum, & Calcedonenſe, amplecti ſeu recitare noſcũtur, talesq; liberi in ea infidelitate permaneant: damus eorum parentibus licẽtiam, ut hac maximè de cauſa ingratos eos & exhæredes in ſuo teſtamento deſcribant. Atq; hoc quidem de cauſa ingratitudinis diſpoſuimus. Enimuerò generalem, &c. *Reliqua uerba uſq; ad §. ſiue igitur, digreſsionem cõtinentia, uide ē. lib. 10. cap. 12. quæſt. 3. reg. 9. Iſta digreſsione finita, ſubijciuntur ad propoſitum pertinentia hæc uerba*: Siue igitur omnes prædictas ingratitudinis cauſas, ſiue certas ex ijs, ſiue quamcunq; unam parentes in ſuo deſcripſerint teſtamento, & ſcripti hæredes nominatam aut nominatas cauſas, uel unam ex ijs ueram eſſe monſtrauerint: ut teſtamentum firmitatem ſuam obtineat, iubemus. Cæterùm ſi hæc obſeruata

non fuerint, nullum liberis præiudicium fiat, qui hætedes ſcripti non ſunt: ſed quantum ad hætedum inſtitutionem attinet, ad irritum recidenre teſtamento, liberi ad parentum hęreditatem ab inteſtato æquis portionibus perueniant: ne liberi falſis cõdemnentur accuſationibus, & in parentũ facultatibus aliquam ſuſtineanr circumſcriptionẽ. Sanè ſi uſuueniat, ut in talibus quibuſdam teſtamentis legata aliqua, aur fidei commiſſa, aut libertates, aur turotum dationea relinquantur, aut quæcunq; alia legibus cognita capitula nominentur: hęc omnia impleri iubemus, & illis præſtari quibus relicta ſunr, perinde quaſi ea parte teſtamentum non ſubuerſum reſciſſumq; ualeret. ATQVAE HAEC QVIDEM de teſtamentis parentum diſpoſuimus. Iuſtum autem nobis uiſum eſt, è contrario cũ quadam diſtinctione eadem hæc & de teſtamentis liberorum diſponere. Sancimus igitur, ne liberis parentes ſuos ſilenrio præterire, aut quocunq; modo à rebus ſuis, in quibus teſtandi habent poteſtatẽ, omnino eos alienos facere liceat: niſi cauſas quas enumerauimus, ſpecialiter in ſuis teſtamẽtis deſcripſerint. Eas antem has eſſe iubemus. Si parentes liberos ſuos ad interitum tradiderint, excepta tameu cauſa, quę ad crimen perduellionis tendit. Si ueneficijs aut magicis artibus, aut alio modo parentes liberorum uitæ inſidias poſuiſſe comprobati fuerint. Si pater cum nuru ſua aut concubina filij ſui rem habuit. Si parentes liberos ſuos teſtamenti tabulas cõficere prohibuerint in his rebus, in quibus teſtandi poteſtatem habent: omnibus uidelicer in huiuſmodi reſtamentorum prohibitione conſeruandis, quæ in perſona parentum diſtinctione notauimus. Si maritum uxori, aur uxorẽ marito uenenũ dare uel ad interitum, uel ut emotæ mentis fieret, uel alio modo alterum alterius uitæ inſidias poſuiſſe contigerit: quamuis eiuſmodi crimen tanquam publicum ſecundum leges examinatur, & legitimam promeretur uindictam: ſancimus ramen, ut liberis licentia ſit uel nihil de facultatibus ſuis in teſtamẽtis ſuis illo modo ei qui rale facinus admiſiſſe dinoſcitur, relinquere. Si liberis aut uni ex ijs in furote cõſtituto, curam adhibere neglexerint: omnia & hic conſeruari præcipimus, quæ de prædictorum parentibus ſuperius ſanciuimus. His factorum ſpeciebus calamitatẽ etiam captiuitatis apponimus, in qua ſi liberos detineri, & per contemptum parentum aur negligentia non redemptos mori contigerit: neutiquã ad liberorum facultatea, in quibus liberi teſtamentum condere poteranr, horum parentes perueniant: ſed omnia & in hoc capitulo cuſtodiãtur, quæ de parentibus & cognatis atq; adgnatis, qui ab inteſtato ad ipſorum iura uocantur, & extraneis hæredibns ſcriptis ſuperius diſpoſuimus. Si quis de memoratis liberis, cum orthodoxus ſit, ſentiat parentem ſuum aut parentes non eſſe catholicos: eadem & in illis perſonis obtineant, quæ ſuperius de parentibus diſpoſuimus. Si huiuſmodi igitur cauſas, aut certas ex ijs, aut unam liberi in ſuis deſcripſerinr teſtamentis, & ſcripti ab ipſis hæredea uel omnes, uel certas, uel unam ex his comprobauerint: ur teſtamentum in firmitate ſua permaneat, præcipimus. Si hæc ita obſeruata non ſint: ne quem uigorem huiuſmodi teſtamentum (quantum ad inſtitutionem hæredum) habeat, ſancimus. Quin ſubuerſo teſtamento, his qui ab inteſtato ad defuncti hæreditatem uocantur, illius res adſignari diſponimus: legatis uidelicet ſiue fideicommiſsis, & libertatibus, & tutorum dationibus, & alijs capitulis (ut ſuperius dictum eſt) propriam firmitatem obtinentibus. Porrò ſi quid uel de legatis, uel fideicommiſsis, uel libertatibus, uel alijs quibuſcunque tandem capitulis in alijs legibus huic conſtitutioni inuentum fuerit contrarium, id nullo obtinere modo uolumus. Atque hæ quidem exhæredationis aur prætetitionis pœnæ, quantũ ad cauſas ingratitudinis, contra prædictas perſonas ita expreſſæ & ueluti in formulam coactæ ſunto. Si quæ uerò ex ijs reputantur inter crimina, talium patratores alias etiam pœnas determinatas legibus ſuſtinento. Hæc aurem ita hac forma propoſuimus, ut tam parentes quàm liberos teſtamentaria contumelia liberemus. Cæterùm ſi qui hætedes nominati ſunt, etſi ut certis rebus cõtenti eſſent, iuſſi fuerint: nihilominus teſtamentum hoc quidem caſu non ſubuerti: ſed quidquid minus legitima ipſis portione relictum erit, id ſecundum alias noſtras leges ab hæredibus ſuppleri præcipimus. Vna enim hæc ſerenitati noſtræ cura eſt, ut præteritionis & exhæredationis contra parentes & liberos contumeliam perimamus. Conſiderare autem parenres debent, quia & ipſi liberi fuerint, & eadem à proprijs obtinuerint parentibus. Conſimiliter & qui nunc ſuot filij, ſtudeànt parentum ſuorum animos demereri officijs: quandoquidem & ipſi parentes fieri cupiunt, & à ſuis honorari filijs præoptant. Vnde manifeſtum extitit, quòd ad utrorumque utilitatem & ſecurita-

ſecuritatem præſens lex reſpiciat, quam non ſine cauſa, ſed ſubſiſtente occaſione proferre nobis uiſum eſt. Deprehendimus enim in quodam negocio diſceptantes, quòd cùm Polyſceria à matre ſua grata filia diceretur, exhæres poſtea in teſtamento tam in paternis quàm maternis bonia nominata ſit: & quia iſtiuſmodi chartam dolo & machinatione compoſitam cognouimus, nullo eam modo ualere conceſsimus: filiam autem patri ſimul & matri hæredem fieri iuſsimus, quemadmodum ſcripto comprehenſa noſtra ſententia de eo negocio prolata manifeſtat. *Planè replicatio huius exceptionis hæc eſt: Niſi non ut obſit, ſed ut proſit filio, eũ exhæredauit. quæ replicatio approbatur l.18. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Multi non notæ cauſa exhæredant filios, nec ut eis obſint, ſed ut eis conſulant (utputa impuberibus) eiſq; fideicommiſſariam hæreditatem dant. *Plura de exceptione propoſita uide J. de inofficioſo teſtamento, lib.31. cap.4. quæſt.2. except.17. cum ſequentibus.*

CLXXXVI. EXCEPTIO: *Niſi cauſa exhæredationis in teſtamento ſpecialiter non ſit appoſita. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 115. §. ad hæc aliud. ibi: niſi fortè ingrati. uẽ §. uerùm hæc quidem. itẽ §. ſiue igitur omnes. & §. ſancimus igitur. quorum omnium uerba uide ſ. except. prox.*

CLXXXVII. EXCEPTIO: *Niſi hæres ſcriptus cauſam exhæredationis in teſtamento adiectam non probauerit ueram eſſe. Hæc exceptio ex locis iam propoſitis conſtat.*

CLXXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi cauſa exhæredationis non reperiatur Nouell. c. 115. approbata. Hæc exceptio approbatur d. Nouell. c. 115. §. ad hæc aliud. ibi: ut præter haſce. cuius uerba uide ſ. except. 185. in prin.*

CLXXXIX. EXCEPTIO: *Niſi cauſa exhæredationis ſit falſa. Hæc exceptio approbatur l.14. §. fin. cum lege ſequente. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Si quis ita ſcripſerit, Illum quẽ ſcio ex me natũ non eſſe, exhæres eſto: hãc exhæredationem ita nullius momenti eſſe Africanus ait, ſi probetur ex eo natus. Non enim uideri quaſi filiũ exhæredatum eſſe: quãdoquidem elogiũ pater, cũ filium exhæredare propoſuiſſet, adiecerit, propter quam cauſam eũ exhæredaret: probeturq; patrem circa cauſam exhæredationis erraſſe. Idem eſt et ſi ita dixerit, Ille illius filios exhæres eſto: patrem ei adulterũ per errorem adſignans.

CXC. EXCEPTIO, *ſumpta ex uerbis exhæredationis, reprobatur l.3. C. de liberis præteritis, hiſce uerbis:* Si quis filium proprium ita exhæredauerit, Ille filius meus alienus meæ ſubſtãtiæ fiat: talis filius ex huiuſmodi uerborũ cõceptione non præteritus, ſed exhæredatus intelligatur. Cũ enim manifeſtiſsimus eſt ſenſus teſtatoris, uerborũ interpretatio nunquã tantũ ualeat, ut melior ſenſu exiſtat. *Concordat l.59. ff de hæred. inſtit. his uerbis:* Qui uolebat filiam exhæredare, ſic teſtamento comprehendit: Te autem filiã ideo exhæredaui, quoniam contentam te eſſe dote uolui. quæro, an efficaciter exhæredata ſit? Modeſtinus reſpondit, nihil proponi cur non eſſet uoluntate teſtatoris exhæredata. *Concordat item l. 17. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Filij etiam hoc modo exhæredantur: Filius exhæres ſit: Filius exhæres erit.

CXCI. EXCEPTIO: *Niſi non nominatim exhæredatio ſit facta. Hæc exceptio approbatur l.1. in prin. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Poſthumi per uirilem ſexum deſcendentes, ad ſimilitudinem filiorum nominatim exhæredandi ſunt, ne teſtamentũ adgnaſcendo rumpãt. *Concordat Inſt. de exhæredat. liberor. in prin. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 176. in prin. Declaratur exceptio propoſita definitione uocabuli Nominatim l.1. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Quid ſit nominatim exhæredare uideamus: nomen & prænomẽ & cognomen eius dicẽdum eſt. An ſufficiat uel unum ex his? Et conſtat ſufficere. *Concordat Inſt. de exhæredat. liber. §. nominatim, his uerbis:* Nominatim quis exhæredari uidetur, ſiue ita exhæredetur, Titius filius meus exhæres eſto: ſiue ita, Filius meus exhæres eſto: non adiecto proprio nomine, ſcilicet ſi alius filius nõ extet. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi unum tantùm filium habens exhæredationẽ ſcripſerit, non expreſſo nomine proprio. tunc enim quãuis nomen filij non ſit adiectum, ualet tamen exhæredatio. quæ replicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Siue ita, Filius meus exhæres eſto: non adiecto proprio nomine, ſcilicet ſi alius filius non extet. *Concordat l. 2. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Nominatim exhæredatus filius & ita uidetur, Filius meus exhæres eſto: etſi nec nomen eius expreſſum ſit, ſi modò unicus ſit. Nam ſi plures ſint filij, benigna interpretatione potius à pleriſq; reſpõdetur, nullum exhæredatũ eſſe. *Concordat l.3. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Et ſi pepercerit filium dicere, ex Seia autem natũ dixerit: rectè exhæredat. Et ſi cum cõuicio dixerit, Non nominandus, uel non filius meus, latro, gladiator: magis eſt ut rectè exhęredatus ſit. Sed et ſi ex adulterio natũ dixerit. *Altera replicatio eſt: Niſi alia demonſtratione uſus ſit teſtator, ut euidenter conſtet de quo ſenſerit: tunc etiam nomine eius non expreſſo ualet exhæredatio. quæ replicatio conſtat exemplis d. l. 3. in prin. iã propoſitis hiſce:* Et ſi pepercerit filiũ dicere, ex Seia autem natum dixerit, &c.

Tertia replicatio eſt : *Niſi ita exhæredauit*, *Cæteri omnes filij filiæq; meæ exhæredes ſunto. Hæc replicatio approbatur l.25.in prin.ff.de liberis & poſthumis, hiſce uerbis*: Titius teſtamento hæredem inſtituit, & filium habens ſic exhæredationem poſuit: Cæteri omnes filij filięq; meæ exhæredes ſunto. Paulus reſpondit, filium rectè exhæredatum uideri. Poſtea conſultus, an uideretur exhæredatus, quē pater putaſſet deceſsiſſe? Reſpondit, filios & filias nominatim exhæredatos proponi: de errore autem patris, qui interceſsiſſe proponeretur, apud iudicem agi oportere. *Quarta replicatio eſt*: *Niſi fœminini ſexus liberi & nepotes, per uirilem ſexum deſcendentes, exhæredati ſint. Hæc replicatio approbatur quidē iure antiquo Inſtit.de exhæred. liberorum. §. 1. ibi: ſed nec nominatim. cuius uerba uide ſ. except. 176. repl. 4. Cōcordat Inſt.eod tt.§.ſed Prætor. cuius uerba uide ſ. d.repl 4. Planè iure nouo replicatio propoſita, mutata ac reprobata eſt Inſtit.d.tt. §. ſed hæc quidem. cuius uerba uide ſ.d.repl.4. Concordat l.4. §.ſancimus itaq;.C.de liberis præteritis. cuius uerba uide d.repl.4.* *Quinta replicatio eſt*: *Niſi poſthumi ſint exhæredati. Hæc replicatio in fœminis quidem poſthumis approbatur, in maſculis autem poſthumis reprobatur Inſt. de exhæredat. liberorum. §. ſed fœminini, his uerbis*: Sed fœminini quidem ſexus perſonæ (de poſthumis loquitur) uel nominatim, uel inter cæteros exhæredari ſolebant: dum tamen, ſi inter cæteros exhæredarentur, aliquid eis legaretur, ne uiderentur præteritæ eſſe per obliuionem. Maſculos uerò poſthumos, id eſt, filios, & deinceps, placuit non aliter rectè exhæredari, niſi nominatim exhæredarentur, hoc ſcilicet modo: Quicunq; mihi filius genitus fuerit, exhæres eſto. *Concordat quoad maſculos poſthumos l. 1. in prin.ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide ſ.ead. except. in princip. Planè iure nouo, quoad fœminini ſexus poſthumos, replicatio propoſita mutatur & reprobatur d. l.4. §.fin. C.de liberis præteritis, hiſce uerbis*: Quia & aliud uicium fuerat ſub obtentu differentiæ introductum, & alia iura exhæredationis in poſthumis, alia in iam natis obſeruabantur: cum neceſſe fuerat poſthumam inter cæteros exhæredatam etiam legato honorari, filiam autem iam progenitam & ſine donatione: & hoc breuiſsimo incremento uerborum ad pleniſsimam definitionem deduximus, ſancientes eadem iura obtinere & in poſthumis exhæredandis, ſiue maſculini, ſiue fœminini ſexus ſint, quæ in filijs & filiabus iam ſtatuimus: ut etiā ipſi uel ipſę nominatim exhæredentur, id eſt, poſthumi uel poſthumæ facta mentione.

CXCII. EXCEPTIO: *Niſi ſub conditione exhæredatio ſit facta. Hæc exceptio approbatur l.3. §.purè.ff.de liberis & poſthumis, hiſce uerbis*: Purè filium exhęredari Iulianus putat. qua ſentētia utimur. *Concordat.l.66.in fine.ff.de hæred.inſtit. cuius uerba uide j. lib.32.cap.6.except.81.*

CXCIII. EXCEPTIO: *Niſi quis poſt mortem ſuam exhæredetur. Hæc exceptio approbatur lege 13. §.fin. ff. de liberis & poſthumis, his uerbis*: Teſtamentum, quod hoc modo ſcribitur, Titius poſt mortem filij mei hæres eſto, filius exhæres eſto: nullius momenti eſt. Quia filius poſt mortem ſuam exhæredatus eſt. Quare & contra tabulas paternorum liberorum huiuſmodi filius bonorum poſſeſsionem accipere poterit. *Concordat l 29. §.in omnibus.ibi: nam fruſtra.ff.eod. tt. cuius uerba uide j.cap.20.except.28. repl.2.dupl. 6. Item concordat l.4. §.fin ibi: cum etſi fuerit. ff. de hæredibus inſtit. cuius uerba uide ſ. capite 13. except.136.*

CXCIIII. EXCEPTIO: *Niſi omnes filios filiasq; exhæredans, habeat filium, quem putauit mortuum. Hæc exceptio approbatur l.25. §.1. ff de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ.except. 191. repl.3. Hæc de exceptionibus aduerſus exhæredationem, quatenus teſtamentum ratione exhæredationis iniuſtum eſt, ſint dicta: quatenus autem exhæredatio obſtat uel non obſtat exhæredato, ſaluo teſtamento, dicetur j.lib.prox.cap.7.except.3.*

DE REPLICATIONIBVS aduerſus hactenus enumeratas exceptiones generalibus. Cap. XVII.

OMnis exceptio aduerſus teſtamenta ſumitur aut ex ijs quæ teſtamenti factioni inſunt, aut ex ijs quæ teſtamenti factionem ſequuntur: ut ſ. cap. 6. in prin. eſt oſtenſum. Prioris generis exceptiones hactenus ſunt enumeratæ atq; deſcriptæ. Antequam autem poſterioris generis exceptiones proponamus, diſpiciendæ ſunt aliquot replicationes, quæ hactenus enumeratis exceptionibus, ſi non omnibus, at pleriſq; ſaltem obijci poſſunt. Eiuſmodi replicationes generales hæ ſunt.

I. *Replicatio*: *Niſi parentes inter liberos teſtamentum fecerunt. Hæc replicatio approbatur l.16 C. familiæ Erciſcundæ, his uerbis*: Filij patris teſtamentum reſcindendi, ſi hoc inofficioſum probare non poſſunt, nullam habent facultatem. Sed etſi tam circa teſtamentum, quàm etiam codicillos iudicium eius deficiat, uerùm quibuſcunque uerbis uoluntas eius declarata ſit (licet ab inteſtato ei fuerit ſucceſſum) ex ſenatuſconſulto, retētionis modo ſeruato, familiæ Erciſcundæ iudicio aditum iudicem ſequi uoluntatem patris oportere, iuris authoritate ſignificatur. *Concordat l. 21. C. eod.tt. his uerbis*: Si cogitatione futuræ ſucceſsionis officium arbitri diuidendæ hæreditatis præue-

præueniendo pater communis, ſuo osl qualicunque iudicio ſuam declarauit uoluntatem: inter eos qui ei ſucceſſerunt, exemplo Falcidiæ, retentionis habita ratione, familiæ diuideudæ cauſa datus arbiter, pro uitili præterea portione eorum uel nulli generaliter uel ſpecisliter adſignauit, facta diuiſione, in adiudicando patris ſequetur uoluntatem. *Concordat item l.ult.C.cod.tt.his uerbis*: Inter omnes duntaxat hæredes ſuos, qui ex quolibet uenientes gradu, tamen pares uidentur eſſe, uel emãcipatos quos Præror ad ſucceſsionem uocat, ſiue cœptum neque implerum teſtamentum, uel codicillus, ſeu epiſtola parentis eſſe memoretur, ſiue quocunque alio modo ſcripturæ quibuſcunque uerbis uel indicijs inueniantur rellctæ: iudicio familiæ Erciſcundæ (licet inteſtatò ad ſucceſſionem liberi uocentur) ſeruato ſenatuſconſulti auxilio, defuncti diſpoſitio cuſtodiatur, etſi ſolennitate legum huiuſmodi diſpoſitio fuerit deſtituta. Si uerò in huiuſmodi uoluntate deſignatis liberie alia ſit miſta perſona: certum eſt eam uoluntatem, quãtum ad illam duntaxat perſonam permiſtam, pro nullo haberi. *Concordat item l.21.§. ex imperfecto. C. de teſtamentis. cuius uerba uide J. dupl. 2. Eſt autem propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc: Niſi extranea perſona in teſtamento patris ſit miſta. quoad hanc enim perſonam, id quod ei in teſtamento imperfecto & non ſolenni relictum eſt, non ualet. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Si uerò in huiuſmodi uoluntate deſignatis liberis alia ſit miſta perſona: certum eſt eam uoluntatem, quantum ad illam duntaxat perſonam permiſtam pro nullo haberi. *Concordat d.§.ex imperfecto, his uerbis*: Ex imperfecto teſtamento uolontatem tenere defuncti, niſi inter ſolos liberos à parentibus utriuſque ſexus habeatur, non uolumus. Si uerò in huiuſmodi uoluntate liberis alia ſit extranea miſta perſona: certum eſt eam uoluntatem, quantum ad illam duntaxat permiſtam perſonam, pro nullo haberi, ſed liberis adcreſcere. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi teſtator ſua ſubſcriptione declaret tempus, liberorum nomina, & unciarum quantitatem. quæ triplicatio approbatur Nouell.c.107.§.cæterum ſi uel uxori. cuius uerba uide J. dupl. 4. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi parens legitimam uni ex liberis non relinquat. quæ duplicatio approbatur l. 8. C. de inoff. teſtam. his uerbis*: Parentibus arbitrium diuidendæ hæreditatis inter liberos adimendum non eſt: dummodo non minus qui pietatis ſibi conſcius eſt, partis quæ inteſtato defuncto potuit ad eum pertinere, quartam ex iudicio parentis obtineat. Qui autem agnouit iudicium defuncti, eo quod debitum paternum pro hæreditaria parte perſoluit, uel alio legitimo modo ſatisfecit: etiamſi minus quàm ei debebatur relictum eſt: ſi is maior nigiuti quinque annis eſt, accuſare ut inofficioſam uoluntatem patris, quam probauit, non poteſt. *Concordat l.26. in princip. C. familiæ Erciſcundæ. cuius uerba uide J. ead. repl. in prin. Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi is cui legitima relicta non eſt, uoluntatem patris agnouit. quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Qui autem agnouit, &c. *Sed plura de duplicatione propoſita dicentur J. in teſtamento inofficioſo. Tertia duplicatio eſt: Niſi parens uel liberi non ſubſcripſerint. Hæc duplicatio approbatur Nouell. c.18.§. & quod ſæpenumero, his uerbis*: Quod ſæpenumero nobis iudicantibus placuit, id noſtro nunc more in partem præſentis legis aſſumere penè neceſſarium fuerit. Plerique enim plurium filiorum parentes conſtituti, dum uidentur bona diuidere, ut eueſtigiò fraterna illos contentione liberent, in maiores inſuper & difficiliores eos controuerſias inducunt. Nam cum eos omnia oportuerit expreſsè in ſuis diuidere teſtamentis, ſiquidem hoc eſſent animo: aut ſi minus, ſaltem portiones codicillis facere, ijsque ſubſcribere, & ita ab omni remotam controuerſia diuiſionem ſuis tradere filijs, ipſi hoc facere negligunt: & tametſi partem ipſi per ſe conſcribunt, eamque nec continuè, ſed alicuius fortè alterius literis interſcriptam, & in ſchedula aliqua reiecticia, neque ulla cuſtodis digna repoſitam: reliqua tamen pars amplius illorum præ ſe manum non fert, ſed amanuenſis alicuius fortè corrupti, aut etiam cuiuſcunque: indeque litium illis plus mille occaſiones, utrum uoluntate hæc patria confecta ſint, an uerò alicuius ſint, qui contentiones & controuerſias ſubdolè ciere ſtuduerit, quiue in gratiam alicuius partium ſcripſerit. Hæc nos de cætero ſubditos noſtros inquietare nolentes, ſancimus, ſi quis bona ſua inter liberos uelit uel omnia diuidere, uel quædam etiam quaſi exempla relinquere, ut ea præcipuè (modò ſi fieri poſsit) in teſtamento dicat, & inde filijs extra controuerſiam poſitam utilitatem præbeat. Si uerò propter aliquas occaſiones, quales multæ homines circumſiſtunt, teſtamentum non faciat: nihilominus ei bonorum, quæ dioidi uult, diuiſiones licebit in codicillos conij-

ceſe, & omnibus ſubſcribere, uel procurare ut omnes filij ſubſcribant, inter qnos bona diuidit, exindeq́; negocio irrefragabilem fidem addere. Et quod iſto modo ac forma factum fuerit, id ratum ac firmũ ſit, neq; alia cautione indigeat. Quòd ſi minus agat, ſed tantùm rudem quandam in charta deſignationem faciat, neq; ulla ex parte cohærentem, & plerunque omni deſtitutam teſtimonio: ſciat nullam ſe filija ea re utilitatem allaturum, & perinde quaſi nihil factum ſit, filios patrimonium diuiſuros, obſcurarnm illarum, & magna ex parte teſtibus carentium ſcripturarũ nulla tatione habita, neq; his qui eam controuerſiam diſceptant, quos legea familiæ Erciſcundæ atbitros uocare ſolẽt, cogendis ut iſtas ſequantur. Oportet enim filiorum ſecuritati ad plenum proſpicere, non cum partem ad ſecuritatem redegerint, partem erroribus implicitam relinquere, quæ difficilioribus adhuc, & inſolubilibus, & nonnunquam ad magnitudinem criminum ſurgentibus cootrouerſijs materiam præbitura ſit. *Concordat* Nouell. c 107. §. *quia uerò ſcimus. cuius uerba uide j. dupl. prox. Sed & propoſitæ duplicationis triplicationes uide ibidem. Quarta duplicatio eſt: Niſi parens tempus, liberorum nomina, & unciarũ quantitatem ſua manu non ſcripſerit. Hæc duplicatio approbatur* Nouell. c. 107. *bis uerbis:* Deſcripra quidem à Conſtantino ſacratiſs. principe lex eſt, rectè ad ueterem collineata ſimplicitatem; ſed rerum uarieras & crebrò hęc commutans natura, ut lex illa noſtrs correctione indigeret, effecit. Siquidã lex dicit, defunctorum uoluntatea, cum parentes ſunt, omnibus modis inter filios ualere debere, & in tantum erga ipſos (ſi patentes ſint) nerecunda eſt, ut obſcuram etiam rerum deſignationem eis cõcedat, dicens, Etſi euidentea diſpoſitiones eorum non ſint, elici autem poſsint ex coniecturis, & nominibus, & qualicunq; ſcriptura, ut ſic quoque hæc ualeant: atq; hoc de ſuis pariter & emancipatis inquit. Inſupet etiam Theodoſij conſtitutio ueluti per appendicem diſponens definit, non tantùm ut hæc in patribus ualeant, ſed etiam in matribus, & in aſcendentibus utriuſque ſexus. Hac apprehenſa licentia ad tantam homines obſcuritatem deuenerunt, ut diuinationibus potius quàm interpretibus indigeant. Inde adeò cum neq; perſonas adſcribant, neq; rerum indicia proferant, & fortè ne quantitatem quidẽ: tamen coniectuiis ralia & probabilium commentatione dignantur permittere. Nos autem omnia perſpicua & aperta uolentes exiſtere (nihil enim tam proprium eſt legnm quàm perſpicuitas, præſertim in extremis defunctorum uoluntatibus) decernimus, ut ſi quis literarum perirus inter filios nouiſsimam uelit conficere uoluntatem, primùm quidem quo tempore ea conficiatur adſcribat: deinde etiam mann propria filiorum nomina, & inſuper unciarũ quantitatem, in quas ipſoa ſcribat hæredes, non notis numerorum deſignatas, ſed integria declaratas literis, ut ex omni parte perſpicuæ, & extra controuerſiam ſint poſitæ. Si uerò bonorum uelit diuiſionem facere, aut certis rebus uel omnes, uel aliquas inſtitutiones complecti, adſcribito earum etiam rerum indicia, per quæ internoſci queant: ut omnia eius declarata literis, nullam præterea contentionem relinquant filijs. Cæterùm ſi uel uxori, uel extranais quibnſdam perſonis uelit legata, aut fideicommiſſa, aut etiam libertates relinquere, & hæc proptia deſcripta manu teſtatorea dicant coram teſtibus, quòd omnia quæ ea diſpoſitione uoluntateque extrema continentur, & ipſi ordine ſcripſerint, & ualere uelint: ſunto & ipſa firma, neutiquam ex hoc infirmanda, quòd in chartam deſcripta uideãtur, quæ reliquam teſtamentorum obſeruationem non ſuſceperit: ſed hoc ſolo controuerſia liberantor, quòd dexteram & linguam habeant, quæ ſummam chartæ firmitatem præbeat. Et ſiquidem ea forma ad mortem uſque permanſerit: nemo poſtmodum teſtimonia perhibebit, quaſi huiuſmodi ſententiam mutare fortè, uel interuertere, uel tale quid facere uoluerit: cui utique licuit quod factum erat rumpere, & aliud teſtmentum facere, ultimam eius uoluntatem declarans, quod ualere conueniat. Nam id ei facere permittimus, modò expreſsis uerbis idipſum in præſentia ſeptem aut etiam quinque teſtium deſignet: quòd tametſi huiuſmodi nouiſsimam uolnntatem confecerit, non eam tamen nelit amplius ualere, ſed aliam facere. Atque hæc aut in abſoluto teſtamento, qnod omnes in teſtamentis requiſitas notas habeat, facito: aut in abſoluta nouiſsima uoluntate ſcripto non comprehenſa uitam ſioijſſe uidetor: prioribus ex ſecunda eius diſpoſitione ex abſoluto teſtamento aut uolnntate irritandis. Quia uerò ſcimus quòd aliqni inter filios ſuos bonorum ſuorum diuiſionea celebrãt, efficiuntq́; ut ipſi his ſubſcribãt, admittimus & eam formam. Nam ſi qois diſtribuat bona ſua, & accerſitis filijs efficiat ut ijs diuiſionib. ſubſcribãt, & has per ſera

tas

tas futuras profiteantur, arbittenturq́; ad eum illa ſe modum hubere: erit & hoc in tali booorum diuiſione rutum ſecundum conſtitutionem noſtrum, quum de hoc pto poſuimus, quam eriam rutum eſſe io omnibus inibi comprehenſis, & per huoc legem ſancimus. Porrò etſi ipſe diuiſionibua ſubſcripſerit, & per ſubſcriptionem ſuam omnia manifeſtu reddiderir, erit & hoc rutum: quãdoquidem & hoc iam legislatione noſtra comptehenditur. Illud uerò conſtat, quòd io illis cuſibus hæc lex ualebit, quæ poſt eam moueri contigerit. *Hactenus duplicatio propoſit s approbata eſt. Cuius prima replicatio hæc eſt: Niſi pater ipſe ſcribere neſciat. quæ triplicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Si quis lirerarum peritus, &c. *Altera triplicatio eſt: Niſi filij diſpoſitioni parentis ſubſcripſerint. quæ triplicatio approbatur uerbis ſ. dictis hiſce:* Quia uerò ſcimus, &c. *Tertia propoſitæ & ſuperioris proximæ duplicationis triplicatio uidetur eſſe: Niſi ſine ſcriptis pater inter liberos ſit teſtatus. de qua triplicatione inter doctores contentio eſt. Hæc de quarta duplicatione. Quinta duplicatio eſt: Niſi parens uoluntatem mutauerit. quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Et ſiquidem ea forma uſq; ad mortem, &c. *De qua re uide plura ſ. cap. 21. except. 33. repl. 1. dupl. 5. Sexta duplicatio eſt: Niſi parens à priore diſpoſitione recedens, aliam faciat. Hæc enim poſterior diſpoſitio in perfecto teſtamento uel in ſcriptis, uel nuncupatiuo fieri debet. quæ duplicatio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Et ſiquidem ea forma, &c.

Septima duplicatio uidetur: Niſi non pater, ſed mater, uel alius ex aſcendentibus inter liberos teſtatus ſit. Hæc duplicatio reprobatur l. 21. §. ex imperfecto. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. dupl. 1. Concordat Nouell. c. 107. in princip. ibi: inſuper etiam. cuius uerba uide ſ. dupl. 4. Octaua duplicatio eſt: Niſi non inter liberos, quos habet in poteſtate, ſed emancipatos pater teſtamentum fecerit. Et hæc duplicatio reprobatur l. ult. C. familiæ Erciſcundæ. cuius uerba uide ſ. ead. repl. in prin. Concordat d. Nouell. c. 107. in princip. ibi: atque hoc de ſuis pariter.

II. *Replicatio eſt: Niſi ruſticus uel alius imperitus, qui prudentiores conſulere non poteſt, teſtamentum fecerit. Hæc replicatio approbatur, certo tamen modo, l. 31. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Et ub aotiquis legibus, & à diuerſia retrò principibos ſemper ruſticitati conſulrum eſt, & io multis legum ſubtilitatibos ſtricta obſeruatio eis remiſſa eſt: quod ex ipſis rerũ inuenimua documentis. Cum enim teſtameotorũ ordinatio ſub certa definitione legom inſtitota ſiti hominea ruſticani, & quibus non eſt literarum ſcientia, quomodo poſſunt tantam legis ſubtilitatem cuſtodire in ultimia ſuis uolũtatibus? Ideoq́; ad Dei humaniratem reſpicieotes, neceſſarium doximus, par hanc legem eorum ſimplicitati ſubueoire. Sancimus itaq;, in omnibus quidem ciuitatibus, & in caſtris orbis Romani, ubi & leges noſtræ manifeſtæ ſunt, & literarum uiget ſcieotis, omnia quæ & libris noſtrorum Digeſtorum ſeu Inſtitutiooum, & Imperialibos ſanctionibos, noſtrisq́; diſpoſitiooibus in condendis reſtamentis cauta ſunt, obſeruari, nullamq́; ex præſenti lege fieri innouationẽ. In illis uerò locis, in quibus rarò inueniuntur homines literati: per præſentem legẽ ruſticanis concedimus, antiquam eorũ cõſuetudinem legis uicem obtioere: ita tamen, ut ubi ſciẽtes literas inueoti fuerint, ſeptem teſtes, quos ad teſtimonium conuocari neceſſe eſt, adhibeantur, & unuſquiſque pro ſua perſona ſubſcribat. Vbi autem non inueniũtur literati: ſeptem teſtes etiam ſine ſcriptura teſtimonium adhibentes admitti. Sin autem in illo loco minimè inuenti fuerint ſeptem teſtes, uſque ad quinque modis omnibus teſtes adhiberi iubemus: minus autem nullo modo concedimus. Si uerò unus aut duo uel plures ſcierint literas: liceat his pro ignorantibus literas, præſeotibus tamen, ſubſcriptionem ſuam imponere: ſic tamen ut ipſi teſtes cognoſcant teſtatoris uoluntatem, maximè quem uel quos hæredes ſibi relinquere uoluerit, & hoc poſt mortem teſtatoris iurati deponant. Quod igitur quiſque ruſticorum (ſicut prædictum eſt) pro ſuis rebus diſpoſuerit: hoc omnimodo, legum ſubtilitate remiſſa, firmum ualidumq́oe conſiſtat. *Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi iuris peritos conſulendi teſtator ruſticus facultatem habuit. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* In illis uerò locis, in quibus rarò inueniuntur homines literati, &c. *Altera duplicatio eſt: Niſi ſeptem teſtes teſtamento ſint adhibiti. Hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Ita tamen, ut ubi ſcientes, &c. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi ſeptem teſtes eo loci inueniri non potuerunt. quæ triplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Sin autem in illo loco minimè, &c. *Tertia duplicatio eſt: Niſi teſtes teſtamento non ſubſcripſerint. Hæc duplicatio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Et unuſquiſque pro ſua perſoou ſubſcribat. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi teſtes ſcribere neſciant, nec qui ſcribere ſciant, inueniri poſſint. Hæc triplicatio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Vbi autem non inueniontur, &c. *Huius triplicationis quadruplicatio hæc eſt: Niſi teſtes*

non

non cognoſcant teſtatoris uoluntatem, uel eam poſt mortem teſtatoris iurati non deponant. Quæ quadruplicatio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce: Sic tamen ut ipſi teſtes cognoſcant teſtatoris uoluntatem, &c.

III. *Replicatio: Niſi ſpeciali priuilegio loci iuris obſeruatio ſit remiſſa. Hæc replicatio approbatur l.9. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. cap. 8. except. 48.*

IIII. *Replicatio: Niſi princeps alicui liberam teſtamenti factionem conceſſerit. Hæc replicatio reprobatur l.35. in prin. C. de inofficioſo teſt. his uerbis:* Si quando talis conceſsio Imperialis proceſſerit, per quã libera teſtamenti factio cõcedatur nihil aliud uideri Principem concedere, niſi ut habeat legitimam & conſuetam teſtamenti factionem. Neq; enim credendum eſt, Romanum principem, qui iura tuetur, huiuſmodi uerbo totam obſeruationem teſtamentorũ, multis uigilijs excogitatam atq; inuentam, uelle euerti.

V. *Replicatio: Niſi Princeps in iniuſto teſtamento hæres inſtitutus ſit. Hæc replicatio reprobatur Inſt. quib. mod. teſt. infir. §. fin. his uerbis:* Diuus Pertinax oratione expreſsit, non admiſſurum ſe hæreditatem eius, qui litis cauſa Principem reliquerit hæredem: neq; tabulas nõ legitimè factas, in quibus ipſe ob eã cauſam hæres inſtitutus erat, probaturũ: neq; ex nuda uoce hęredis nomen admiſſurum: neq; ex ulla ſcriptura, cui iuris authoritas deſit, aliquid adepturum. Secundum hoc diui Seuerus & Antoninus ſępiſſimè reſcripſerunt. Licet enim (inquiunt) legibus ſoluti ſimus, attamen legibus uiuimus. *Concordat l.7. C. qui teſt. facere poſ. his uerbis:* Cum hæredes inſtituuntur Imperator ſeu Auguſta, ius cõmune cum cæteris habeant. Quòd & in codicillis uel fideicomſarijs epiſtolis iure ſcriptis obſeruandum erit. Et (ſicuti priſcis legibus cautum eſt) Imperatori quoq; & Auguſtæ teſtamentũ facere liceat, & mutare. *Concordat item l.3. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. lib. 1. cap. 7. except. 18. Concordat item l. 20. C. eod. tit. cuius uerba uide 1. cap. 21. except. 33. repl. 1. dupl. 3.*

VI. *Replicatio: Niſi teſtator cauerit, ne leges in ſuo teſtamento locum habeant. Hæc replicatio reprobatur l.55. ff. de leg. 1. his uerbis:* Nemo poteſt in teſtamento ſuo cauere, ne leges in ſuo teſtamento locum habeant: quia nec tempore, aut loco, aut conditione finiri obligatio hæredis legatorum nomine poteſt. *Cõcordat l.13. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Teſtandi cauſa de pecunia ſua legibus certis facultas eſt. Non autem iuriſdictionis mutare formam, uel iuri publico derogare cuiquã permiſſum eſt. *Planè hoc caſu teſtamentum uim habet codicillorum. quæ diſtinctio approbatur l. penult. §. fin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide J. lib. 32. except. 84. repl. 1.*

VII. *Replicatio: Niſi teſtator in teſtamento adiecerit, ſe uelle hoc ualere iure codicillorum, uel quacũq; poßit ratione: hoc enim caſu ualet iure quidem codicillorum, non teſtamenti. quæ replicatio approbatur per ea quæ habētur J. lib. 12. cap. 6. except. 84. repl. 1 & 2.*

VIII. *Replicatio: Niſi in eum caſum deuenerit teſtamentum, quo ab initio potuit ſubſiſtere. Hæc replicatio reprobatur l. penult. ff. de regulis iuris, hiſce uerbis:* Quę ab initio inutilis fuit inſtitutio, ex pòſt facto conualeſcere non poteſt. *Concordat l. 20. ff. eod. tit. his uerbis:* Omnia quæ ex teſtamento proficiſcuntur, ita ſtatum euentus capiunt, ſi initium quidem ſine uicio cœperint.

IX. *Replicatio: Niſi is qui propoſitarũ exceptionum aliqua utitur, uoluntatem defuncti agnouerit. quæ replicatio approbatur l. 8. in fine. C. de inofficioſo teſt. cuius uerba uide ſ. repl. 1. dupl. 2. Plura de hac re uide J. lib. prox. cap. 13. except. 8.*

X. *Replicatio: Niſi is qui propoſitarum exceptionum aliqua utitur, teſtamento ſubſcripſerit. Hæc replicatio approbatur Nouell. c. 107. §. quia uerò ſcimus. cuius uerba uide ſ. repl. 1. dupl. 4.*

XI. *Replicatio: Niſi nauarchi uel trierarchi teſtati ſint. Hæc replicatio approbatur l. unica. §. itẽ nauarchos. ff. de bonor. poſſeß. ex teſt. militis, hiſce uerbis:* Nauarchos & trierarchos claſsium iure militari poſſe teſtari, nulla dubitatio eſt. In claſsibus omnes remiges & nautæ milites ſunt. *Quid ſit iure militari teſtari, dicetur J. cap. prox.*

XII. *Replicatio: Niſi teſtator in hoſtico deprehenſus, ibi teſtatus & mortuus ſit. Hæc replicatio approbatur d. l. unica. in prin. his uerbis:* Non dubium eſt, quin debeãt uoluntates ratæ eſſe eorum, qui in hoſtico indicia ſua quoquo modo ordinaſſent, ibidemque diem ſuum obijſſent. Quanquã enim diſtet conditio militum ab his perſonis, quas conſtitutiones principales ſeparant: tamen qui in procinctu uerſantur, cùm eadem pericula experiantur, iura quoq; eadem meritò ſibi uindicant. Omnes igitur omnino qui eius ſunt conditionis, ut iure militari teſtari non poſsint, ſi in hoſtico deprehendantur, & illic decedant: quomodo uelint & quomodo poſsint teſtabuntur: ſiue præſes quis ſit prouinciæ, ſiue legatus, ſiue quis alius, qui iure militari teſtari non poteſt. *Concordat l. ult. ff. de militari teſtam. his uerbis:* Reſcripta Principum oſtendunt, omnes omnino qui eius ſunt gradus, ut iure militari teſtari non poſſint, ſi in hoſtico deprehendantur, & illic decedant: quomodo uelint & quomodo poſsint teſtari: ſiue præſes ſit prouinciæ,

prouinciæ, ſiue quis alius qui iure militari teſtari non poteſt.

XIII. *Replicatio: Niſi teſtamenti nomine ſemel actum ſit, & pro teſtamento iudicatum. Hæc replicatio ipſo quidem iure, quo etiam rei iudicatæ exceptio generalis, ſubſiſtit: uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi antea falſum dictum ſit teſtamentum, nunc dicatur iniuſtum. quæ duplicatio approbatur l.47.ff.de petit.hæred.cuius uerba uide ſ.lib.4.cap. 8.quæſt.8.reg.4.*

XIIII. *Replicatio: Niſi in iniuſto teſtamento is hæres ſcriptus ſit, qui etiã ab inteſtato hæres eſſe poteſt. Hæc replicatio approbatur l.12.§. idem & circa.ff.de iniuſto teſt. cuius uerba uide ĩ.cap.20. except.28.repl.9.Concordat item ĩ. cap. 21. except. 33.repl.1.dupl.2.*

XV. *Replicatio: Niſi uicium in tali actu ſit, ſine quo teſtamentum etiam potuit ſubſiſtere. hoc enim caſu non totum teſtamentum uiciatur, ſed ille ſolus actus, cui uicium ineſt. Hæc replicatio eſt omnium exceptionum de uulgari & pupillari ſubſtitutione ſ.cap.13.& cap.14.propoſitarum: itẽ exceptionum aduerſus legata & fideicommiſſa: quia etiam ſine ſubſtitutione, item ſine legatis & fideicommiſsis teſtamentum ualere non dubitatur. Sed & earum exceptionum, quæ ex ſcriptura teſtamenti, item ex ſubſcriptione & ſignaculis ſumuntur, de quib. ſ. cap.10.eſt dictum, replicatio communis hæc eſt: Niſi teſtamentum ſit nuncupatiuum. quæ replicatio tractata eſt ſ.d.cap.10. in fine. Speciales ſanè replicationes ſingularum exceptionũ propoſitæ ſunt ſ. ſub ſuis exceptionibus. Planè ſupereſt adhuc una replicatio generalis, de qua ſequitur.*

DE MILITARI TESTAmento. Cap. XVIII.

XVI. *Replicatio generalis eſt: Niſi miles teſtamentum fecerit. quæ replicatio approbatur* Inſt. *de militari teſt.in prin.bis uerbis:* Supradicta diligens obſeruatio in ordinandis teſtamentis militib. propter nimiam imperitiã eorum cõſtitutionibus principalibus remiſſa eſt. Nam quamuis ij neque legitimum numerum teſtium adhibuerint, neque aliam teſtamentorum ſolennitatem obſeruauerint: rectè nihilominus teſtantur, uidelicet cùm in expeditionibus occupati ſunt: quod meritò noſtra conſtitutio introduxit. Quoquo enim modo uoluntas eius ſuprema inueniatur, ſiue ſcripta, ſiue ſine ſcriptura: ualet teſtamentum ex uolũtate eius. *Concordat l.1.in prin.ff.eod.tt.bis uerbis:* Militibus liberam teſtamenti factionem primus quidem diuus Iulius Cæſar conceſsit: ſed ea conceſsio temporalis erat. Poſtea uerò primus diuus Titus dedit. Poſt hoc Domitian⁹. Poſtea diuus Nerua pleniſsimam indulgentiam in milites contulit: eamq; & Traianus ſecutus eſt, & exinde mandatis inſeri cœpit caput tale: Cum in notitiam meam prolatum ſit, ſubinde teſtamenta commilitonibus relicta proferri, quæ poſsint in controuerſiam deduci, ſi ad diligentiam legum & obſeruantiam reuocentur: ſecutus animi mei integritudinem erga optimos fideliſsimosq; commilitones, ſimplicitati eorum conſulendum exiſtimaui: ut quoquo modo teſtati fuiſſent, rata eſſet eorum uoluntas. Faciant igitur teſtamenta quomodo uolẽt, faciant quomodo poterint, ſufficiatq; ad bonorum ſuorum diuiſionem faciendam nuda uoluntas teſtatoris. *Concordat item l.2. ff.eod. tt. bis uerbis:* De militis teſtamento ideo ſeparatim procõſul edicit, quòd optimè nouit ex cõſtitutionibus principalib. propria atq; ſingularia iura in teſtamento eorum obſeruari. *Concordat item l.15.§.1.ff. eod. tt. bis uerbis:* Sicut hæreditatem miles nuda uoluntate dare poteſt, ita & adimere poteſt. Deniq; ſi cancellauerit teſtamentum ſuum, uel inciderit: nullius erit momẽti. Si tamen teſtamentum cancellauerit, & mox ualere uoluerit: ualebit ex ſuprema uoluntate. Et ideo cum miles induxiſſet teſtamentũ ſuum, mox annulo ſuo ſignaſſet: qui ſuper ea re cogniturus erit, conſiderabit quo propoſito id fecerit. Nam ſi mutatæ uoluntatis eum pœnituiſſe probabitur, reuocatum teſtamentum intelligetur. Quòd ſi ideo, ne ea quæ ſcripta fuerant, legi poſsint: cauſa irriti facti iudicij potior exiſtimabitur. *Concordat item l.35.ff.eod tt. bis uerbis:* Miles ſi teſtamentum imperfectum relinquat, ſcriptura quæ profertur, perfecti teſtamenti poteſtatem obtinet. Nam militis teſtamentum ſola perficitur uoluntate: et quid; plura per dies uarios ſcribit, ſępe teſtamentum facere uidetur. *Concordat item l.1.in fine.C.de teſtamento militis, biſce uerbis:* Volũtas militis in expeditione occupati pro iure ſeruatur. *Concordat item l.5. C.eod.tt.cuius uerba uide ſ.cap.11.except.82.repl. 6. Item concordat l.14.C.eod.tt.bis uerbis:* Si à fratre ſuo militante mater ueſtra ſcripta hæres, ſucceſſionem eius ſibi quæſijt: quamuis teſtamẽti ſcriptura non continet iuris obſeruationem: hanc hæreditatem fratrem teſtatoris, uel eius filios ab inteſtato euincere nõ potuiſſe, iure conſtitit. *Concordat item l.15. C. eod.tt.bis uerbis:* Milites in expeditione degentes, ſi uxores, aut filios, aut amicos, aut commilitones ſuos, poſtremò cuiuslibet generis homines amplecti uoluerint ſupremæ uoluntatis affectu: quomodo poſſint ac uelint, teſtentur: nec uxorum, aut filiorum eorum, cum uoluntatem patris reportauerint, meritum aut libertas dignitas

tas ſic quæratur. Proinde ſicut iuris rationibus licuit, ac ſemper licebit, ſi quid in uagina aut clypeo literis ſanguine ſuo rutilantibus adnotauerint, aut in puluere inſcripſerint gladio ſub ipſo tẽpore, quo in prælio uitæ ſortem derelinquũt: huiuſmodi uoluntatem ſtabilem eſſe oportet. *Hactenus replicatio propoſita approbata eſt. Declaratur autem etymologia militis l. 1. §. fin. ff. de militari teſt. bis uerbis:* Miles autem appellatur uel à malicia, id eſt duritia, quam pro nobis ſuſtinet: aut à multitudine: aut à malo, quod arcere milites ſolent: aut à Græco uerbo χίλιον. Vnde χιλιαστὺς tractum eſt. Nam ita Græci τάγμα, & mille hominum numerum appellant, quaſi milleſimum quenq; dicas. Vnde ipſum quoq; ducem χιλίαρχον appellant. Exercitus autem nomen ab exercitatione traxit. *Planè replicatio propoſita plures recipit duplicationes nunc enumerandas, & primùm quidem eas quæ ſumuntur ex iure ſeu regula, contra quam miles eſt teſtatus.*

I. Duplicatio: *Niſi pupillus miles teſtatus ſit. Hæc duplicatio approbatur l. ult. C. de teſt. militis, biſce uerbis:* Licet antiquis legibus permittebatur pupillis, ſi tribunatum numerorũ merebantur, ultimum elogium conficere poſſe: attamen indignum noſtris temporibus eſſe uidetur, tum qui ſtabilem mentẽ nondum adeptus eſt, propter priuilegium militum ſapientum hominum iura pertractare, & in tenera ætate ex licentia parentibus fortè ſuis uel alijs propinquis nocere, propriam ſubſtantiam extraneis relinquẽtem. Ideoque hoc fieri nullo modo concedimus.

II. Duplicatio: *Niſi in hoſtium poteſtate poſitus miles, teſtamentum fecerit. Hæc duplicatio approbatur l. 10. ff. de militari teſt. bis uerbis:* Facere teſtamentum miles in hoſtium poteſtate poſitus, nec iure militari poteſt.

III. Duplicatio: *Niſi ex militari delicto damnatus teſtamentum fecerit. Hæc duplicatio reprobatur l. 11. in prin. ff. de militari teſt. bis uerbis:* Ex militari delicto capite dãnatis teſtamentũ facere licet ſuper bonis duntaxat caſtrẽſib. Sed utrũ iure militari, an iure communi, quæritur? Magis aũt eſt ut iure militari ei teſtandum ſit. Nam cum ei quaſi militi tribuatur ius teſtandi: conſequẽs erit dicere, iure militari ei teſtandum. Quod ita intelligi oportet, ſi non ſacramenti fides rupta ſit. *Concordat l. 6. §. irritum. ibi: niſi fortè miles. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide ȷ. cap. prox. except. 1. Concordat item l. 1. ff. de ueteranorum & militum ſucceſ. bis uerbis:* Militi qui capite puniri meruit, teſtamentum facere concedendũ, Paulus & Menander ſcribunt: eiuſq; bona inteſtati, ſi punitus ſit, ad cognatos eius pertinere, ſi tamen ex militari delicto, non ex communi punitus ſit. *Planè admittitur duplicatio propoſita primùm, ſi de alijs quàm caſtrenſibus bonis teſtatus ſit. quæ diſtinctio approbatur uerbis d. l. 11. ſ̄. propoſitis biſce:* Super bonis duntaxat caſtrenſibus. *Cui concordat l. 13. C. de teſt. militis, biſce uerbis:* Et militibus noſtris, centurionibus quoq; ob flagitium militare dãnatis, non aliarum quàm caſtrenſium rerum teſtamentum facere permittitur, & inteſtatis iure proprio ſuccedittur à fiſco. *Deinde admittitur duplicatio propoſita, ſi ſacramenti fides rupta ſit. quæ diſtinctio approbatur uerbis d. l. 11. ſ̄. propoſitis biſce:* Quod ita intelligi oportet, ſi non ſacramenti fides rupta ſit. *Tertiò admittitur duplicatio propoſita, ſi ex communi, non militari delicto ſit punitus. quæ diſtinctio approbatur uerbis d. l. 1. ſ̄. propoſitis biſce:* Si tamen ex militari delicto, non ex communi punitus ſit. *Quarta diſtinctio uidetur eſſe, ſi non iure communi ſit teſtatus. Sed hæc diſtinctio reprobatur uerbis d. l. 11. ſ̄. propoſitis biſce:* Sed utrum iure militari, &c. *Cui concordat d. §. irritum. ibi: niſi fortè miles. Planè duplicatio propoſita replicatio eſt eius exceptionis, de qua ſ̄. cap. 6. except. 13. actum eſt.*

IIII. Duplicatio: *Niſi plures quàm unum heredem neceſſarium in fraudem creditorum miles inſtituerit. Hæc duplicatio approbatur l. 15. in prin. ff. de militari teſt. cuius uerba uide ſ̄. lib. 19. cap. 5. except. 6. repl. 2. dupl. 2. tripl. 5.*

V. Duplicatio: *Niſi captatoria ſit militis inſtitutio. Hæc duplicatio approbatur l. 11. C. de teſt. militis, biſce uerbis:* Captatorias inſtitutiones etiã in militis teſtamento nullius eſſe momenti, manifeſtum eſt. *De biſce captatorijs inſtitutionibus uide ſ̄. cap. 12. except. 107. repl. 3.*

VI. Duplicatio: *Niſi ſeruum pœnæ miles heredem ſcripſerit. Hæc duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 13. §. deportati. ff. de militari teſt. cuius uerba uide ſ̄. cap. 11. except. 82. repl. 6.*

VII. Duplicatio: *Niſi erret miles in teſtando. Hæc duplicatio approbatur d. l. 13. §. ſi ſeruum, bis uerbis:* Si ſeruum proprium, quem liberum eſſe credidit, miles hæredem ſine libertate inſtituit: in ea conditione eſt, ut inſtitutio non ualeat.

VIII. Duplicatio: *Niſi miles mulieri, in quam turpis ſuſpicio cadit, aliquid ſuo teſtamento reliquerit. Hæc duplicatio approbatur l. 41. §. mulier. ff. de militari teſt. bis uerbis:* Mulier, in quam turpis ſuſpicio cadere poteſt, nec ex teſtamento militis aliquid capere poteſt, ut diuus Hadrianus reſcripſit. Nec tutorem ei qui in aliena poteſtate eſt, miles dare poteſt. *Concordat l. 14. ff. de his quæ ut indignis. cuius uerba uide ȷ. lib. 32. cap. 3. except. 20. repl. 4.*

IX. Duplicatio: *Niſi miles ei qui in aliena poteſtate eſt, tutorem teſtamento ſuo dederit. Hæc duplicatio*

catio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Nec tutorem ei qui in aliena poteſtate eſt, miles dare poteſt. *Concordat l.28.ff.de militari teſt. his uerbis:* Cum filiusfamiliàs miles deceſſiſſet, filio impubere hærede inſtituto, eiq; ſubſtituiſſet in aui poteſtate manenti, tutoresq; dediſſet: diui fratres reſcripſerũt, ſubſtitutionem quidem ualere, tutoris autem dationem non ualere: quia hæreditati quidem ſuæ miles qualem uelit ſubſtitutionem facere poteſt, ueruntamẽ alienum ius minuere non poteſt. *Concordat item l.19.ff.de adminiſt.tutor.cuius uerba uide ꞩ.li.17.cap.2. quæſt. 2.in fine.repl.gener.3.*

X. *Duplicatio: Niſi fundum dotalem miles in teſtamẽto ſuo legauerit. Hæc duplicatio approbatur l.16. ff.de militari teſtam.his uerbis:* Dotalem fundũ ſi legauerit miles, non erit ratum legatum propter legem Iuliam.

X I. *Duplicatio: Niſi miles teſtamento manumiſerit eum, cuius libertas lege impeditur. Hæc duplicatio approbatur l.29.§.1.ff.d.tt.his uerbis:* Miles teſtamento ſuo manumittendo nihil efficit in eo, cuius libertas lege Aelia Santia uel alia impediatur.

X I I. *Duplicatio: Niſi miles minor annis ſeruo libertatem reliquerit. Hæc duplicatio approbatur l.4. C.de teſt.milit.cuius uerba uide ꞩ.lib.19.cap.5.excep.5.repl.22.*

X I I I. *Duplicatio: Niſi nondum ſit perfectum teſtamentũ militis. Hæc duplicatio reprobatur l.40. in prin.ff.de milit.teſt.his uerbis:* Lucius Titius miles notario teſtamentum ſcribendũ dictauit, & antequã literis perſcriberetur, uita defunctus eſt: quæro, an hæc dictatio ualere poſsit? Paulus reſpõdit, militibus quomodo uolunt, & quomodo poſſunt, teſtamentum facere conceſſum eſſe: ita tamen, ut hoc ita ſubſecutum eſſe legitimis probationibus oſtendatur. *Concordat l.35.ff.eod.tt. cuius uerba uide ꞩ.eod.cap.in prin. Concordat item l. 1.ff.eod.tt.cuius uerba uide ȷ.dupl.26.*

X I I I I. *Duplicatio: Niſi quis ſe in teſtamento militis hæredem ſcribat. Hæc duplicatio approbatur l. 15.§.ſi quis ſe.ff.d.tt his uerbis:* Si quis ſe ſcribat hæredem in teſtamento militis, non remittitur ei ſenatuſconſulti pœna. *Hactenus propoſitæ replicationis duplicationes, ſumptæ ex regula, contra quam miles teſtamẽtum fecit, enumeratæ ſunt. ſed & alias huiuſmodi duplicationes uide in ſingulis regulis ſeu exceptionibus ꞩ.propoſitis, et ȷ.cap.prox. proponẽdis. Sequũtur nũc reliquæ duplicationes, & primũ eæ quæ ſumũtur ex perſona militis teſtatoris: quanquam eiuſmodi quædam propoſitæ ſunt ꞩ. dupl. 1.cum duab.ſequentib.*

X V. *Duplicatio: Niſi is qui in numeros nondum relatus eſt, teſtamentum fecerit. Hæc duplicatio approbatur l.42.ff.de militari teſt. his uerbis:* Ex eo tẽpore quis iure militari incipit poſſe teſtari, ex quo in numeros relatus eſt, antè non. Proinde qui nõdum in numeris ſunt, licet etiam lecti uel tirones ſunt, & publicis expenſis iter faciunt, nondum milites ſunt: debent enim in numeros referri. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi miles ex alio numero in alium translatus, hinc ſit exemptus, & illò nondum peruenerit. Quæ triplicatio approbatur l.unica.§.fin.ff.de bonor.poſſeſ.ex teſt.militis, hiſce uerbis:* Si quis militum ex alio numero translatus ſit in alium: quamuis & hinc ſit exemptus, & illò nondum peruenerit, tamen poterit iure militari teſtari: eſt enim miles, quamuis in numeris non ſit. *Altera triplicatio eſt: Niſi militia cingi, & in numeros referri iuſſus, teſtamentum fecerit. quæ triplicatio approbatur l.penult.ff. de militari teſt. cuius uerba uide ꞩ. cap.7.repl.2.dupl.3.*

X V I. *Duplicatio: Niſi ſcriniarius uel apparitor magiſtri militum teſtatus ſit. Hæc duplicatio approbatur l.16.C.de teſt.militis, hiſce uerbis:* Scriniarijs uel apparitoribus, qui uirorũ magnificorum magiſtrorũ militum iuſsionibus uel actionibus obtemperant: etſi nomina eorum matriculis militaribus referri uideantur: nullatenus in ultimis à ſe conficiendis uolũtatibus iuris militaris facultatem eſſe decernimus.

X V I I. *Duplicatio: Niſi uigiles teſtentur. Hæc duplicatio reprobatur l.unica.§.item milites.ff.de bonor.poſſeſ.ex teſtam.militis, hiſce uerbis:* Milites uigiles ſunt, & iure militari eos teſtari poſſe, nulla dubitatio eſt.

X V I I I. *Duplicatio: Niſi remiges & nautæ teſtentur. Hæc duplicatio reprobatur d.l. unica.§. item nauarchos.cuius uerba uide ꞩ.cap prox repl.21.*

X I X. *Duplicatio: Niſi miles non ſibi, ſed filio ſuo faciat teſtamentum. Hæc duplicatio reprobatur l. 15. §.miles.ff.de militari teſt.his uerbis:* Miles tam ſibi quàm filio iure militari teſtamentum facere poteſt: & ſoli filio, tametſi ſibi non fecerit. Quod teſtamentum ualebit, ſi fortè pater uel in militia uel intra annum militiæ deceſsit.

X X. *Duplicatio: Niſi extra tempus expeditionis uel extra caſtra miles iure militari ſit teſtatus. Hæc duplicatio approbatur Inſt.de militari teſtam.§. illis autem, his uerbis:* Illis temporibus per quæ citra expeditionum neceſsitatem in alijs locis uel ſuis ædibus degunt, minimè ad uindicandum tale priuilegium adiuuãtur: ſed teſtari quidem, etſi filijfamiliarum ſint, propter militiam conceduntur: iure tamen communi eadem obſeruatione & in eorum teſtamentis adhibenda, quam in teſtamentis paganorum proximè expoſuimus. *Concordat Inſtitut.d. tt. in prin. ibi: uidelicet cum in expeditionibus. cuius uerba uide ꞩ. eod. cap. in princip. Item concordat Inſtitut. eod. tt.§. ſed*

hactenus,his uerbis: Hactenus hoc illis à principalibus conſtitutionibus cõceditur, quatenus militant, & in caſtris degunt. Poſt miſsionem uerò ueterani, uel extra caſtra alij, ſi faciant adhuc militantes teſtamentum, communi omnium ciuium Romanorum iure id facere debeot. *Concordat item l. 4. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 6. except. 8. repl. 7. Concordat denique l. 17. C. de teſtam. milit. his uerbis:* Ne quidam putarent, in omni tempore licere militibus teſtamenta quomodo noluerint componere: ſancimus, hia ſolùm qoi in expeditionibus occupati ſunt, memoratum indulgeri circa ultimas uoluntates conficiendas beneficium. *Planè propoſitæ duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi ante expeditionem teſtamentum non iure factum, expeditionis tempore miles ratificauerit. Hæc triplicatio approbatur Inſtitut. de militari teſtam. §. ſed etſi quis, biſce uerbis:* Si quis ante militiam non iure fecit teſtamentum, & miles factus, & in expeditione degens reſignauit illud, & quædam adiecit, ſiue detraxit, uel aliàs manifeſta eſt militis uoluntas hoc ualere uolentis: dicendum eſt ualere hoc teſtamentum, quaſi ex noua militis uoluntate. *Concordat l. 9. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 25. except. 276. replicat. 14. duplicat. 1. triplicat. 1. Concordat item l. 15. §. teſtamentum. ff. eod. tt. his uerbis:* Teſtamentum ante militiam factum à milite, ſi in militia deceſſerit, iure militari ualere, ſi militis ſubiuncta uoluntas contraria non ſit, diuus Pius reſcripſit. *Huius triplicationis quadruplicatio eſt: Niſi nullo actu miles declarauit, ſe uelle illud teſtamentum, quod antè fecit, ualere. quæ quadruplicatio approbatur l. 20. §. cum aliquis. ff. d. tt. his uerbis:* Cum aliquis facto teſtamento militare cœperit: id quoque teſtamentum, quod antequam militare cœpit, fecerat, aliquo caſu intelligetur militiæ tempore factum: ueluti ſi tabulas inciderit, & legerit teſtamentum, ac rurſus ſuo ſigillo ſignauerit. Amplius etſi aliquid interleuerit, perduxerit, adiecerit, emendauerit. Quòd ſi nihil horum inciderit: teſtamentum eius ad priuilegia militum non pertinebit. *Concordat l. 25. ff. eod. tt. his uerbis:* Titius priuſquam tribunus legionis factus eſſet, teſtamentum fecit, & poſtea cinctus, manente eodem defunctus eſt: quæro, an militis teſtamentum uideatur eſſe? Marcellus reſpondit, teſtamentum quod ante tribunatum feciſſet (niſi poſteaquam ab eo factum eſſet, dictum eſſe probaretur quòd ualere uellet) ad commune ius pertinet. Conſtitutionibus enim Principum non militum teſtamenta, ſed quæ à militibus facta ſunt, confirmantur. Sed planè feciſſe teſtamentum eum, interpretandum eſt, qui ſe uelle teſtamentum, quod antè fecerat, ualere, aliquo modo declarauit.

XXI. Duplicatio: *Niſi præfectus tribunus militum, aut alius intra certos dies in caſtris, poſtquàm ſucceſſor eius uenerit, manens, teſtamentum fecerit. Hæc duplicatio approbatur l. 20. in princip. ff. de militari teſtam. his uerbis:* Tribunus militum ſi intra dies certos, quàm ſucceſſor eius in caſtra uenerat, manens in caſtris, codicillos fecerit, & ibi deceſſerit: quoniam deſinit militis loco haberi, poſtquam ſucceſſor eius in caſtra uenit: ideo communi iure ciuium Romanorum codicilli eius æſtimandi ſunt. *Concordat l. 21. ff. eod. tt. his uerbis:* Quod conſtitutum eſt, ut teſtamentum militiæ tempore factum etiam intra annum poſt miſsionem ualeret: quantum ad uerba eius, ad eos duntaxat qui mitti ſolent, id beneficium pertinere exiſtimaui. Secundum quod neque præfectos, neque tribunos, aut cæteros qui ſucceſſoribus acceptis militare deſinunt, hoc priuilegium habituros.

XXII. Duplicatio: *Niſi annum poſt miſsionem uixerit teſtator. Hæc duplicatio approbatur Inſtitut. de militari teſtam. §. & quod in caſtris, biſce uerbis:* Quod in caſtris fecerint teſtamentum, nõ communi iure, ſed quomodo uoluerint: poſt miſsionem intra annum tantùm ualebit. Quid ergo ſi intra annum quis deceſſerit, conditio autem hæredi adſcripta poſt annum extiterit: an quaſi militis teſtamentum ualeat? Et placet, ualere quaſi militis. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi miles iure communi teſtamento facto, primo gradu eum ſcripſit hæredem, quem non niſi iure militari poterat: deinde alium, quem etiam iure commune potuit, ei ſubſtituit. Hoc enim caſu quamuis poſt annum deceſſerit, nihilominus ſubſtitutio ualet. quæ triplicatio approbatur l. 7. ff. de iniuſto teſtam. his uerbis:* Si miles iure ciuili teſtamentum fecerit, & primo gradu hæredem eum ſcripſerit, quem iure militari poterat: ſecundo eum quem communi iure poteſt, & poſt annum miſsionis deceſſerit: primus gradus irritus fiet, & à ſecundo incipiet teſtamentum. *Altera triplicatio eſt: Niſi poſt miſsionem intra annum ad aliam militiam teſtator fuerit adſumptus. quæ triplicatio approbatur l. 38. §. miles. ff. de militari teſtam. his uerbis:* Miles teſtamentum fecerat: deinde non ignominiæ cauſa miſſus, rurſus cinctus eſt in alia militia: quærebatur, an teſtamentum eius quod in militia fecerat, ualeret? Quæſiui, utrum iure militari, an communi iure teſtatus eſſet? Et ſiquidem communi iure teſtatus eſſet: nulla dubitatio eſt, quin ualeat. Sed ſi ut miles feciſſet teſtamentum: agitari cœpit, quando adſumptus fuiſſet, poſt-

quam

quam deſijt in numeris eſſe: utrum intra annum, an poſt annum: cognoui intra annum eum adſumptum. Ergo ſi cum adhuc iure militari ualeret, rurſus eodē iure poſſet teſtari: nunquid etiam poſt aonum eo mortuo teſtamentum oaleat? Me mouebat, quòd alia militia eſſet poſterior. Sed humanius eſt dicere ualere teſtamentum, quaſi coniuncto munere militiæ. Non loquor de eo, qui uoluit ualare teſtamentum etiam adſumptus. Hic eoim qoaſi in militia ſequenti fecit teſtamentum, exemplo eius qui paganus fecit, daiude militare cœpit.

XXIII. *Duplicatio: Niſi conditio inſtitutionis poſt annum quàm teſtator à militia dimiſſus eſt, exuterit. Hæc duplicatio reprobatur d. l. 38. in princip. bis uerbis:* Quod dicitur, ſi miles iotra annum quàm miſſus eſt, deceſſerit, ualere eius teſtameotum, quod iure militari fecerat: uerum eſt, etiamſi poſt anoum conditio inſtitutionis extiterit, mortuo eo intra annum. Et ideo ſi hæredi filio ſubſtituerit, nihil intereſt quando filius moriatur. Sufficit enim patrem intra annum obijſſe. *Concordat Inſt. eod. tt. §. & quod in caſtris. cuius uerba uide ē. dupl. prox. in prin.*

XXIIII. *Duplicatio: Niſi miles ignominiæ cauſa ſit dimiſſus. Hæc duplicatio approbatur l. 26. in prin. ff. de militari teſt. bis uerbis:* Teſtamenta eorum qui ignominiæ cauſa ſunt miſsi, ſtatim deſinuot militari iure oalere: quod anni ſpacium teſtamentis eotum qui honeſtam uel cauſariam miſsionem meruetuot, tribuitur. *Concordat d l. 26. in fine. cuius uerba uide ſ. cap. 7. repl. 2. dupl. 2.*

XXV. *Duplicatio: Niſi incertum ſit, an miles teſtandi animo fecerit. Hæc duplicatio approbatur Inſt. de militari teſt. §. planè de teſtamentis, biſce uerbis:* De teſtamentis militum diuus Traianus Catilio Seuero ita reſcripſit: Id priuilegium, quod militaotibus datum eſt, ut quoquo modo facta ab bis teſtamenta, rata ſint: ſic intelligi debet, ut utique prius coostare debeat, teſtamentum factom eſſe, quod & ſioe ſcriptura, & à non militantibus fieri poteſt. Si ergo miles, de cuius bonis apud te quæritur, conuocatis ad hoc hominibus, ut uoluntatem ſuam teſtaretur, ita locutus eſt, ut declaret, quem uellet ſibi hæredem eſſe, & cui libertatem tribueret: poteſt uideri ſine ſcripto hoc modo eſſe teſtatus, & uoluntas eius rata habenda eſt. Cæterùm ſi (ut plerunque ſermonibus fieri ſolet) dixit alicui, Ego te hæredem facio: aut, Bona mea tibi relioquo: non oportet hoc pro teſtamento obſeruari. Nec ullorum magis iotereſt, quàm ipſorum, quibus id priuilegium datum eſt, eiuſmodi exemplum non admitti. Alioquio oon difficulter poſt mortem alicuius militis teſtes exiſterent, qui adfirmarent, ſe audiſſe dicentem aliquem, relinquere ſe bona, cui uiſum ſit: & per hoc uera iudicia ſubuerterentur. *Concordat iiſdem uerbis l. 24. ff. eod. tt.*

XXVI. *Duplicatio: Niſi miles iure communi teſtari uoluit. Hæc duplicatio reprobatur l. 3. ff. de militari teſtam. bis uerbis:* Si miles qui deſtinaoerat communi iure teſtari, antè defecerit quàm teſtaretur: Pomponius dubitat. Sed cur non in milite diuerſum probet? Neque anim qui ooloit iure commune teſtari, ſtatim beneficio militari renunciauit: oee credendus eſt quiſquam genus teſtandi eligere ad impugnanda ſua iudicia, ſed magis utroq; genere uoluiſſe propter fortoitos caſus: quemadmodum pleriq; pagani ſolent, cum teſtamentum faciunt, per ſcriptoram adijcere, uelle hoc etiam uice codicillorum ualere. Nec quiſquam dixerit, ſi imperfectum ſit teſtamentum, codicillos non eſſe. Nam ſecundum noſtram ſententiam & diuus Marcus reſcripſit.

XXVII. *Duplicatio: Niſi ex certa re uel parte in teſtamento militis hæres inſtitutus, totā hæreditatem petat. Hæc duplicatio approbatur l. 6. ff. de militari teſtam. bis uerbis:* Si miles unum ex fundoꝝ hæredem ſcripſerit: creditur, quantum ad reſiduom patrimonium, inteſtatus deceſsiſſe. Miles enim pro parte teſtatos poteſt decedere, & pto parte inteſtatus. *Concordat l. 19. in prin. ibi: cum & ex. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. cap. 21. except. 33. replic. 15. Concordat item l. 1. C. de teſtam. militis, biſce uerbis:* Frater tuus miles, ſi te ſpecialiter de bonis, quæ in paganico habebat, hæredem fecit: bona quæ in caſtris reliquit, petere non potes, etiamſi is, qui eorum hæres inſtitutus eſt, adire ea noluerit. Sed ab inteſtato ſuccedentes ueniunt: modò ſi in eius locum ſubſtitutus nō es, & liquidò probatur, fratrem tuum caſtrenſia bona ad te pertinere noloiſſe. Nam uoluntas militis in expeditione occupati pro iure ſeruatur. *Concordat l. 2. C. eod. tt. bis uerbis:* Miles ſi caſtrenſium tantummodo bonorum commilitonem ſuū inſtituit hæredem: cætera bona, ut inteſtatò defoncti, mater eius iure poſſedit. Quòd ſi extraneum ſcripſit hæredem, iſque adijt hæreditatem: bona eius in te transferri nō iure deſideras. *Concordat item l. 11. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. de militari teſtam. bis uerbis:* Si filiusfamiliās ignorans patrem ſuum deceſsiſſe, de caſtrenſi peculio in militia teſtatus ſit: non pertinebunt ad hæredem eius, patris bona, ſed ſola caſtrenſia. Milites enim ea duntaxat quę habent, ſcri-

ptis relinquōt. Idē eſt et ſi de teſtamēto mutādo cogitauerit: nō quia adimere uolebat caſtrenſia bona hęredi ſcripto, ſed quia de paternis teſtari uolebat, & alium hæredem ſcribere. *Planè propoſitæ duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi filiusfamiliâs miles de caſtrenſibus bonis teſtatus, iam ueteranus deceßit: hoc enim caſu & paterna bona hæredi ſcripto debentur. quæ triplicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Sed ſi iam ueteranus deceſsit, uniuerſa bona, etiam paterna, ad hæredem pertinere caſtrenſium, Marcellus lib. X. Digeſt. ſcribit. Neque enim iam potuit de parte bonorum teſtari. *Altera triplicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs paganus, non miles, de caſtrenſi peculio ſit teſtatus. Hæc triplicatio approbatur l. 19. §. filiusfamiliâs. ff. de caſtrenſi peculio, his uerbis:* Filiusfamiliâs paganus de caſtrenſi peculio fecit teſtamentum, & dum ignorat patri ſe ſuum hæredem extitiſſe, deceſsit: non poteſt uideri pro caſtrenſibus bonis teſtatus, pro paternis inteſtatus deceſsiſſe: quamuis id in milite etiam nunc reſcriptum ſit: quia miles ab initio pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus poterat mori. Quod ius iſte non habuit: non magis quàm ſi ſine obſeruatione legum faceret teſtamentum. Neceſſariò ergo caſtrenſis peculij hæres ſcriptus, uniuerſa bona habebit: perinde ac ſi pauperrimus facto teſtamento deceſsiſſet, ignorans ſe locupletatum per ſeruos alio loco agentes. *Tertia triplicatio eſt: Niſi pluribus hæredibus inſtitutis ex certis partibus, quædam partes ſuperſint: hoc enim caſu inſtitutio trahitur ad ius commune. quæ triplicatio approbatur l. 3. C. de teſtam. militis, hiſce uerbis:* Quanquam militum teſtamenta iuris uinculis non ſubijciantur, cum propter ſimplicitatem militatem quomodo uelint & quomodo poſſint, ea facere his concedatur: tamen in Valeriani quondam centurionis teſtamento inſtitutio etiam communi iure accepit authoritatem. Nam cum paterfamiliâs filium ex duabus uncijs, uxorem ex uncia hæredem ſcripſerit, nec de reſiduis portionibus quidquam ſignificauerit: in tres partes diuiſiſſe eum apparet hæreditatem: ut duas habeat quæ ſextantem accepit, tertiam quæ ex uncia hæres eſt inſtituta. *Hæc de 27. duplicatione, de qua uide item J. cap. 23. reg. 3. except. 1. repl. 1.*

XXVIII. *Duplicatio: Niſi codicillis in militia factis, teſtamentum ante militiam iure communi ſit factum. Hæc duplicatio reprobatur l. 8. §. ſi miles. ff. de iure codicill. his uerbis:* Si miles teſtamentum quidem ante militiam, ſed codicillos in militia fecerit: an iure militari ualeant codicilli, quæritur? quoniam teſtamentum iure communi ualet, niſi militiæ tempore reſignauerit, uel quædam adiecerit: certè codicilli militiæ tempore facti, non debent referri ad teſtamentum, ſed iure militari ualent. *Hactenus duplicationes aduerſus propoſitam replicationem teſtamenti militaris enumeratæ ſunt. Sed & ſpeciales huiuſmodi duplicationes uide in ſingulis regulis, contra quas miles teſtamentum fecit: utputa, Si liberos ſuos præterijt, S. cap. 15. except. 176. replic. 10. Item ſi filiusfamiliâs de caſtrenſi peculio teſtatus eſt, S. cap. 7. replic. 2. Si teſtamentum poſterius contra regulas iuris fecit, J. cap. 21. except. 33. repl. 1. dupl. 1. Si capite fuerit deminutus miles teſtator, J. cap. prox. except. 1. repl. 2. & ſic deinceps. Sed & alia militaris teſtamēti propria uide paſſim in ſuis locis: utputa, quòd inter hæredes à milite inſtitutos non ſit ius adcreſcendi, J. cap. 24. item quòd contra teſtamentum militare non admittatur inofficioſi querela, J. de inofficioſo teſtamento. item quòd Falcidia in legatis à milite relictis, non habeat locum, J. de Falcidia. & ſic deinceps.*

DE EXCEPTIONIBVS aduerſus teſtamenta, ſumptis ex conſequentibus teſtamenti factionem. Cap. XIX.

Huc uſq; prioris generis exceptiones contra teſtamenta, hoc eſt, quæ ſumuntur ex ijs quæ teſtamenti factioni inſunt, cum ſuis replicationibus & duplicationibus tam generalib. quàm ſpecialibus expoſitæ ſunt: ſequuntur nunc poſterioris generis exceptiones, quando ſcilicet teſtamentum ab initio iure factum, ex pòſt facto infirmatur. cuius generis exceptiones (ut S. cap. 6. in prin. oſtenſum eſt) duplices ſunt. Nam aut ruptum aut irritum fieri dicitur hoc caſu teſtamentum: ſumunturq; huiuſmodi exceptiones ſimiliter ac ſuperiores uel ex perſona teſtatoris, uel ex perſonis teſtium, uel ex perſona hæredis inſtituti, uel ex alijs huiuſmodi circumſtantijs, ut ex ſequentibus patebit. Sit autem huius generis exceptio prima hæc: Niſi teſtator poſtea capite ſit deminutus. Hæc exceptio approbatur Inſt. quib. modis teſt. infir. §. alio autem, his uerbis: Alio modo teſtamenta iure facta infirmantur: ueluti cum is qui fecit teſtamentum, capite deminutus ſit. Quod quibus modis accidat, primo Libro retulimus. Hoc autem caſu irrita fieri teſtamenta dicuntur, cum alioqui & quæ rumpuntur, irrita fiant, & ea quę ſtatim ab initio non iure fiunt, irrita ſiunt. Sed & ea quę iure facta ſunt, & poſtea per capitis deminutionem irrita fiunt, poſſumus nihilominus rupta dicere. Sed quia ſanè commodius erat ſingulas cauſas ſingulis appellationibus diſtingui: ideo quædam non iure facta dicuntur, quædam iure facta rumpi, uel irrita fieri. *Ait Imp.* Sed quia ſanè commodius, &c. *De hac triplici inutilium teſtamentorum diſtinctione dictum S. cap.*

6. in

6. in prin. Quid autem, & quotuplex ſit capitis deminutio, definitur Inſt. de capitis deminutione: de qua re uide alibi. Concordat propoſitæ exceptioni l. 6. §. irritum. ff. de iniuſto teſt. his uerbis: Irritum fit teſtamentum, quoties ipſi teſtatori aliquid contingit: utputa, ſi ciuitatem amittat per ſubitam ſeruitutem, ab hoſtibus (uerbi gratia) captus, uel ſi maior annis uiginti uenundari ſe paſſus ſit ad precium participandum. Sed etſi quis fuerit capite damnatus, uel ad beſtias, uel ad gladium, uel alia pœna, quæ uitam adimat: teſtamentum eius irritum fiet, non tunc, cum conſumptus eſt, ſed cum ſententiam paſſus eſt. Nam pœnæ ſeruus efficitur, niſi fortè miles fuit ex militari delicto damnatus. Nam huic permitti ſolet teſtari, ut diuus Hadrianus reſcripſit. Et credo quòd iure militari teſtabitur. Qua ratione igitur damnato ei teſtari permittitur? nunquid, etſi quod antè habuerit factum teſtamentum, ſi ei permiſſum ſit teſtari, ualeat? An uerò poſtea irritum factum reijciendum eſt? Et ſi militari iure ei teſtandum ſit: dubitari non oportet, quin ſi uoluerit id ualere, feciſſe id credatur. *Concordat item l. 8. §. ſi poſt. ff. de iure codicill. cuius uerba uide ȷ. cap. 25. except. 4. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi mortis tempore priſtinum ſtatum teſtator receperit. Hæc replicatio approbatur Inſtit. quib. mod. teſt. infir. §. non tamen, his uerbis:* Non tamen per omnia inutilia ſunt ea teſtamenta, quæ ab initio iure facta, per capitis deminutionem irrita facta ſunt. Nam ſi ſeptem teſtium ſignis ſignata ſunt: poteſt ſcriptus hæres ſecundum tabulas teſtamenti bonorum poſſeſsionem agnoſcere: ſi modò defunctus, & ciuis Romanus, & ſuæ poteſtatis mortis tempore fuerit. Nam ſi ideo irritum factum ſit teſtamentum, quia ciuitatem, uel etiam libertatem teſtator amiſit, aut quia in adoptionem ſe dedit, & mortis tempore in adoptiui patris poteſtate ſit: non poteſt ſcriptus hæres ſecundum tabulas bonorum poſſeſsionem petere. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi teſtamenti facti tempore etiam capite fuerit deminutus, non ſolùm poſtea. quæ duplicatio approbatur l. 1. §. exigit. ff. de bonor. poſſeſ. ſecund. tabulas. cuius uerba uide ſ. cap. 6. except. 2. repl. 1. Altera duplicatio eſt: Niſi nullo actu declarauerit teſtator, ſe eodem teſtamento mori uelle. de qua uide ȷ. except. 3. replic. 1. dupl. 1. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi miles teſtator capite fuerit deminutus. Hæc replicatio approbatur l. 22. ff de milita- ri teſt. cuius uerba uide ſ. cap. 7. repl. 2. dupl. 5. Concordat l. 23 ff eod. tt. cuius uerba uide ȷ. except. 3. Concordat item l. 6. §. fin. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide ſ. d. dupl. 5. Concordat item Inſt. de militari teſt. §. denique, his uerbis:* Et ſi in adrogationem datus fuerit miles, uel filiusfamiliâs emancipatus eſt: teſtamentum eius quaſi ex noua militis uoluntate ualet, nec uidetur capitis deminutione irritum fieri. *Sanè propoſitæ exceptionis ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes: in quib. uide plures huius exceptionis replicationes.*

II. EXCEPTIO: *Niſi teſtator poſtea capitali ſententia fuerit damnatus. De hac exceptione eiusq; replicationibus, uide ſ. cap. 6. except. 13.*

III. EXCEPTIO: *Niſi teſtator poſtea ſe dederit adrogandum. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 1. in prin. Eius autem replicatio prima hæc eſt: Niſi tempore mortis ſui iuris fuerit teſtator. Et hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſicut ſ. d. except. 1. repl. 1. Præter autem duplicationem ſ. d. repl. propoſitam, & alia eius duplicatio hæc eſt: Niſi teſtator nullo actu declarauerit, ſe eodem teſtamento mori uelle. Quæ duplicatio approbatur l. 11. §. teſtamento. ff. de bonor. poſſeſſ. ſecundum tabulas, his uerbis:* Teſtamento facto Titius adrogandum ſe præbuit, ac poſtea ſui iuris effectus uita deceſsit. Scriptus hæres ſi poſſeſsionem petat, exceptione doli mali ſubmouebitur. Quia dando ſe adrogandum teſtator, cum capite fortunas quoque ſuas in familiam & domum alienam transfert. Planè ſi ſui iuris effectus, codicillis aut alijs literis eodem teſtamento ſe mori uelle declarauerit: uoluntas quæ defecerat, recenti iudicio rediſſe intelligetur: non ſecus ac ſi quis aliud teſtamentum feciſſet, ac ſupremas tabulas incidiſſet, ut priores ſupremas relinqueret. Nec putauerit quiſquam, nuda uoluntate conſtitui teſtamentum. Non enim de iure teſtamenti maximè quæritur, ſed de uiribus exceptionis, quæ in hoc iudicio, quanquam actori opponatur, ex perſona tamen eius qui opponit, æſtimatur. *Altera replicatio eſt: Niſi miles teſtator ſe adrogandum dederit. Hæc replicatio approbatur l. 23. ff. de militari teſt. his uerbis:* Valet teſtamentum, etſi paterfamiliâs miles de caſtrenſibus rebus duntaxat teſtatus, adrogandum ſe dederit. *Concordat l. 22. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 7. repl. 2. duplic. 5. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi poſtquam militia dimiſſus eſt miles, adrogandum ſe dederit. quæ duplicatio approbatur d. l. 23. his uerbis:* Si uerò miſſus iam hoc fecerit, non ualet teſtamentum.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi teſtator ad hoſtes peruenerit. Hæc exceptio approbatur l. 6. §. irritum. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide ſ. except. 1. in prin. Concordat l. 3. §. fin. ff. de uerb. ſignif. his*

uerbis: Eius qui apud hoſtes deceſsit, dici hæreditas non poteſt: quia ſeruus deceſſit. *Planè ipſo quidem iure teſtamentum eius qui ab hoſtibus captus eſt, irritum fit: ſed uires ſuas recipit uel iure poſtliminij, uel ex lege Cornelia: quod replicationis loco notandum. Quæ replicatio approbatur d. l. 6. §. quatenus, his uerbis:* Quatenus tamen diximus, ab hoſtibus capti teſtamentum irritum fieri: adijciendum eſt, poſtliminio reuerſi uires ſuas recipere iure poſtliminij: aut ſi ibi decedat, lege Cornelia confirmari. *Concordat l. 22. in princip. ff. de captiuis, hiſce uerbis:* Bona eorum qui in hoſtium poteſtatem peruenerint, atque ibi deceſſerint, ſiue teſtamenti factionem habuerint, ſiue non habuerint, ad eos pertinent, ad quos pertinerent, ſi in poteſtatem hoſtium non perueniſſent. Idemque ius in eadem cauſa omnium rerum iubetur eſſe lege Cornelia, quæ futura eſſet, ſi hi, de quorum hæreditatibus & tutelis conſtituebatur, in hoſtium poteſtatem non perueniſſent. Apparet ergo, eadem omnia pertinere ad hæredem eius, quæ ipſe qui hoſtium potitus eſt, habiturus eſſet, ſi poſtliminio reuertiſſet. *Concordant item ea quæ habentur ſ. cap. te 6. exception. 19. replicat. 2.*

V. EXCEPTIO: *Niſi memoria teſtatoris ſit damnata. Hæc exceptio approbatur l. 4. §. quid ſi quis. in fine. ff. de inuſto teſtam. his uerbis:* Ne eorum quidem teſtamenta rata ſunt, quorum memoria poſt mortem damnata eſt: utputa eſt ex cauſa maieſtatis, uel ex alia tali.

VI. EXCEPTIO: *Niſi teſtator poſtea in eum caſum inciderit, quo ab initio teſtari non potuit: puta furioſus, ſurdus, uel mutus factus. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 6. except. 6. repl. 2. item except. 8. repl. 5.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi teſtator ſibi ipſi mortem conſciuerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. capite 6. exceptione 14. diſtinctione 1.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi teſtator poſt factum teſtamentum decem annos uixerit. Hæc exceptio reprobatur l. 27. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Sancimus, ſi quis legitimo modo condidit teſtamentum, & poſt confectionem eius decennium profluxerit: ſiquidem nulla innouatio uel contraria uoluntas teſtatoris apparuerit, hoc eſſe firmum. Quod enim non mutatur, cur ſtare prohibeatur? Quemadmodum enim qui teſtamentum fecit, & nihil uoluit contrarium, inteſtatus efficiatur? Sin autem in medio tempore contraria uoluntas oſtenditur: ſiquidem perfectiſsima eſt ſecunda teſtamenti confectio, ipſo iure prius tollitur teſtamentum. Sin autem teſtator tantummodo dixerit, non uoluiſſe prius ſtare teſtamentum, uel alijs uerbis utendo contrariam aperuerit uoluntatem, & hoc uel per teſtes idoneos non minus tres, uel inter acta manifeſtauerit, & decennium fuerit elapſum: tunc irritum eſſe teſtamentum, tam ex contraria uoluntate, quàm ex cauſa temporali. Aliter autem teſtamenta mortuorum per decennij tranſcurſionem euaneſcere nullo patimur modo: prioribus conſtitutionibus, quæ ſuper huiuſmodi teſtamentis uacuandis fuerunt latæ, penitùs antiquatis.

IX. EXCEPTIO: *Niſi teſtium conditio poſtea ſit mutata, ut teſtes in teſtamento amplius eſſe non poſſint. Hæc exceptio reprobatur l. 22. §. conditionem ff. qui teſtam. facere poſſ. his uerbis:* Conditionem teſtium tunc inſpicere debemus, cum ſignarent, non mortis tempore. Si igitur tunc cum ſignarent, tales fuerunt, ut adhiberi poſſent: nihil nocet, ſi quid poſtea eis contigerit. *Concordat l. 1. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. cap. 8. excep. 29. repl. 1.*

X. EXCEPTIO: *Niſi hæredis inſtituti conditio mutata ſit, ut non ſit amplius cum eo teſtamenti factio. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 11. except. 12. repl. 1.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi hæres ingratus ſit, & officium hæredis non fecerit. Hæc exceptio approbatur j. lib. proxim. cap. 13. except. 1. cum ſequentib. item lib. 30.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi hæres iuſſa teſtatoris non fecerit. Hæc exceptio approbatur l. ultim. §. fin. C. de fideicommiſſis. cuius uerba uide j. lib. 33. cap. 10. reg. 1. de probationibus. Concordat Nouel. c. 1. §. ſi quis autem quod. item §. ſi uerò nullus. cum alijs eiuſdem conſtitutionis uerbis, quæ uide j. libro 32. cap. 9. cauſa 15. Concordat item Nouell. c. 48. §. atque eſto ſanè. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 2. quæſt. 3. reg. 4. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi in ſepultura iuſſui teſtatoris non obtemperauerit. quæ replicatio approbatur l. 5. C. de his quibus ut indignis, hiſce uerbis:* Non oportet ut indignis hæredibus ſucceſsiones auferri, prætextu, quòd in ſepultura ſupremis defunctorum obtemperatum non fuiſſet. *Altera replicatio eſt: Niſi aliquid amplius quàm teſtator iuſsit, hæres fecit. Hæc replicatio approbatur l. 102. ff. de uerbor. ſignificat. his uerbis:* Cum in teſtamento ſcriptum eſſet, ut hæres in funere aut in monumento duntaxat au-

reos

reos centum conſumeret, non licet minus conſumere. Si amplius uellet, licet: neque ob eam rem contra teſtamentum facere uidetur. *Plures huiuſmodi replicationes uide j. d. cauſa 15.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi hæres codicillos interciderit. Hæc exceptio approbatur l. 4. ff. ad l. Cornel. de falſis, hiſce uerbis:* Diuus Marcus reſcripſit, cum quidam à patre hæres inſtitutus, codicillos intercidiſſet, & deceſsiſſet: fiſco tantum putauit eſſe uindicandum, quantum per codicillos erogari potuiſſet, id eſt, uſque ad dodrantem.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi hæres non adquieſcat iis, quæ teſtator de modo ſubſtantiæ ſuæ iurauit. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 48. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 2. quæſtion. 3. reg. 4.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi hæres teſtamentum falſum dixit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur j. lib. 12. cap. 9. cauſa 17.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi hæres teſtamentum aboleuit. Hæc exceptio approbatur l. 26. ff. ad l. Cornel. de falſis, hiſce uerbis:* Si quis patris ſui teſtamentum aboleuerit, & quaſi inteſtatus deceſsiſſet, pro hærede geſſerit, atque ita diem ſuum obierit: iuſtiſsimè tota hæreditas paterna hæredibus eius eripietur.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi ſucceſsionem futuram, eiuſue partem uiuente adhuc teſtatore, alienauit. Hæc exceptio approbatur l. 10. §. fin. cum lege ſequente. ff. de donationib. cuius uerba uide j. lib. 32. cap. 9. cauſa 25.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi impuberi defuncto pupillariter ſubſtitutus, tutorem non petierit. Hæc exceptio approbatur l. 10. C. de legitimis hæredibus, his uerbis:* Sciant qui ad ſucceſsionem uocantur pupilli mortui, ſi defuncto eius patre tutorem ei ſecundum legem non petierint intra annum: omnem eis ſiue ab inteſtato ſiue iure ſubſtitutionis ſucceſsionem eius (ſi impubes moritur) denegandam eſſe.

XIX. EXCEPTIO: *Niſi hæreditas adita non ſit. Hæc exceptio approbatur l. 1. in fine. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide ſ. cap. 6. in princip. Concordant ea quæ habentur j. de legatis, cap. 1. cauſa 42. exception. 1. replicatione 6. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi ex militari teſtamento hæreditas non ſit adita. Hæc replicatio reprobatur l. 12. ff. de militari teſt. his uerbis:* Si ſecundum probabilem uoluntatem militis, hæreditas eius non adeatur: nec caſtrenſes res hæredibus competunt. *Plures propoſitæ exceptionis replicationes uide j. d. replic. 6. item lib. 30. cap. 3. reg. 2.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi hæres uiuo teſtatore, uel ante aditam hæreditatem deceſſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur j. cap. 12. regula 1.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi tempus ex quo hæres inſtitutus eſt, nondum uenerit: uel tempus ad quod, ſit finitum. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 12. except. 115. Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi miles ex tempore uel ad tempus hæredem inſtituerit. quæ diſtinctio approbatur l. 15. §. miles. ff. de militari teſt. his uerbis:* Miles & ad tempus hæredem facere poteſt, & alium poſt tempus, uel ex conditione, uel in conditionem. *Concordat l. 41. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Miles ita hæredem ſcribere poteſt, Quoad uiuit Titius, hæres eſto: poſt mortem eius, Septicius. Sed ſi ita ſcripſerit, Titius uſq; ad annos decem hæres eſto: nemine ſubſtituto, inteſtati cauſa poſt decem annos locum habebit. Et quia diximus, ex certo tempore, & uſq; ad certum tempus milites poſſe inſtituere hæredem: his conſequens eſt, ut antequam dies ueniat, quo admittatur inſtitutus, inteſtati hæreditas deferatur: & quod in bonorum poſſeſſione ei licet, hoc etiam in temporis ſpacio (licet non modicum ſit) ex eodem priuilegio competat. *Concordat item l. 8. C. de teſt. militis, hiſce uerbis:* Certi iuris eſt, militem ad tempus etiam hæredem inſtituere poſſe. *Secundò admittitur exceptio propoſita, ſi ex die incerto hæres ſit inſtitutus. quæ diſtinctio approbatur l. 18. in prin. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. cap. 11. except. 98. repl. 4.*

XXII. EXCEPTIO: *Niſi conditio inſtitutionis defecerit, uel non rectè ſit impleta. De hac exceptione eiuſq; ſpeciebus uide j. lib. 34. cap. 5 & 6.*

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi poſt teſtamentum perfectum teſtator aliquid interleuerit uel ſupraſcripſerit. De hac re uide ſ. cap. 10. except. 71. & except. 72.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi ſigna uel linum fuerint turbata, inciſa uel reſignata. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. penult. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ extab. his uerbis:* Si hæres inſtitutus non habeat uoluntatem, uel quia inciſæ ſunt tabulæ, uel quia cancellatæ, uel qua alia ratione uoluntatem teſtator mutauit, uoluitque inteſtatò decedere: dicendum eſt, ab inteſtato rem habituros eos, qui bonorum poſſeſsionem acceperunt. *Concordat l. 22. §. ſi ſigna. ff. qui teſt. facere poſſunt, his uerbis:* Si ſigna turbata ſunt ab ipſo teſtatore, non uidetur ſignatum. *Concordat l. 1. §. ſi linum. ff. de bonor. poſſeſs. ſecund. tabul. his uerbis:* Si linum, quo ligatæ ſunt tabulæ, inciſum ſit: ſiquidem

alius contra uoluntatem teſtatoris inciderit, bonorum poſſeſsio peti poteſt. Quod ſi ipſe teſtator id fecerit, non uidentur ſignatæ. Et ideo bonorum poſſeſsio peti non poteſt. *Concordat item l. 30. C. de teſtamentis, biſce uerbis:* Noſtram prouiſionem maximè circa ultima elogia defunctorum nunc etiam extendi properamus. Vnde cum inuenimus quaſdam controuerſias ueteribus iuris interpretatoribus exortas propter teſtamentum, quod legitimo modo conditum, ſeptemque teſtium ſigna habens, poſtea fortuito caſu, uel per ipſius teſtatoris operam lino toto, uel plurima eius parte inciſa, in ambiguitatem incidit: ſolitum ei præbemus remedium. Sancimus, ſiquidem teſtator linum uel ſignacula inciderit: utputa eius uoluntate mutata, teſtamentum non ualere. Sin autem ex alia quacunque cauſa hoc contigerit, durante teſtamento, ſcriptos ad hæreditatem uocari: maximè cum noſtra conſtitutio, quam pro tuitione teſtamentorum promulgauimus, teſtatorem diſpoſuit uel ſua manu nomen hæredis ſcribere: uel ſi imperitia literarum, uel aduerſa ualetudine, ſeu alio modo hoc facere non poteſt: teſtes ipſos audito nomine hæredis, ſub præſentia ipſius teſtatoris nomen hæredis ſuis ſubſcriptionibus declarare. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non à teſtatore, ſed ab alio, uel caſu fortuito ſigna uel linum fuerint turbata. quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 30. iam propoſitis biſce:* Sin autem ex alia quacunque cauſa hoc contigerit, &c. *Concordat d. l. 1. §. ſi linum, uerbis ſuprà propoſitis biſce:* Siquidem alius contra uoluntatem teſtatoris, &c. *Concordat d. l. 1. §. fin. his uerbis:* Si roſæ ſint à muribus tabulæ, uel linum, uel aliter ruptum, uetuſtate (puta) uel ſitu, uel caſu putrefactum: & ſic uidentur tabulæ ſignatæ, maximè ſi proponas uel unum linum tenere. Si ter fortè uel quater linum ſit circumductum: dicendum eſt, ſignatas tabulas eius extare, quamuis uel inciſa uel roſa ſit pars lini. *Altera replicatio eſt: Niſi cum plurium quàm opus erat, ſignis teſtamentum ſignatum eſſet, legitimus ſignorum numerus adhuc compareat. Hæc replicatio approbatur l. 7. ff. de bonor. poſſeß. ſecundum tabulas, his uerbis:* Cum tabulæ teſtamenti plurium ſignis ſignatæ ſunt, & quædam ex his non comparent, ſeptem tamen ſigna manent: ſufficit ad bonorum poſſeſsionem dandam ſeptem teſtium ſigna comparere, licet non omnium qui ſignauerunt, ſigna maneant. *Tertia replicatio eſt: Niſi pupillare tantùm teſtamentum reſignatum ſit, principali ſaluo. Hæc replicatio approbatur l. 9. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 14. exception. 163. Concordat l. 18. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide d. exception. 163.* *Quarta replicatio eſt: Niſi teſtator demens ſigna turbauerit. Hæc replicatio approbatur l. ult. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Lucius Titius integra mente & ualetudine teſtamentum fecit, uti oportet: poſtea cum in ualetudinem aduerſam incidiſſet, mente captus tabulas eaſdem incidit. Quæro, an hæredes his tabulis inſtituti adire poſsint hæreditatem? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, non ideo minus adire poſſe. *Quinta replicatio eſt: Niſi teſtamentum poſtea denuò fuerit ſignatum. Hæc replicatio approbatur l. 21. ff. qui teſt. facere poß. his uerbis:* Si teſtamentum quod reſignauerit teſtator, iterum ſignatum fuerit ſeptem teſtium ſignis: non erit imperfectum, ſed utroque iure ualebit, tam ciuili quàm prætorio.

XXV. EXCEPTIO: *Niſi tabulæ teſtamenti amiſſæ ſint. Hæc exceptio reprobatur l. unica. in fine, ff. ſi tabulæ teſtamenti extabunt, his uerbis:* Si mortis tempore tabulæ fuerint, licet poſtea interierint, competet bonorum poſſeſsio: quia uerum fuit, tabulas extare. *Concordat l. 1. §. ſed conſulto. in fine. ff. de his quæ in teſt. delentur. cuius uerba uide ſ. cap. 10. exception. 72. replicat. 2. duplicat. 1. triplicat. 1. Concordat item l. 10. §. fin. ff. teſtament. quemadmod. aperian. his uerbis:* Si tabulæ non compareant, uel exuſtæ ſint: futurum eſt ut ſubueniri legatarijs debeat. Idem eſt et ſi ſuppreſſæ uel occultæ ſint. *Concordat item l. 2. C. de teſtamentis, biſce uerbis:* Publicari ſemel teſtamenti fides, quamuis ipſa materia, in qua primùm à teſtatore ſcriptum relictum fuit, caſu qui probatur interciderit: nihilominus ualet. *Concordat item l. 11. C. eod. tt. his uerbis:* Non idcirco minus iuris factum teſtamentum, & ſuas obtinet uires, quod poſt teſtatoris mortem ſubtractum probatur. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi mortis tempore non extiterint tabulæ. quæ diſtinctio approbatur l. 1. §. ſemel. ff. de bonorum poſſeß. ſecundum tabulas, his uerbis:* Semel extitiſſe tabulas mortuo teſtatore deſideratur, tametſi extare deſierunt. Quare etſi poſtea interciderunt, bonorum poſſeſsio peti poterit. Scientiam tamen exigemus, ut ſciat hæres extare tabulas, certusq; ſit delatam ſibi bonorum poſſeſsionē. *Huius exceptionis in propoſita diſtinctione replicatio prima hæc eſt: Niſi cum in duob. exemplaribus*

ribus teſtamentum factum eſſet, unum exemplar extet: tunc enim quamuis alterum non extet mortis tempore, nihilominus teſtamentum ualet. quæ replicatio approbatur d. l. 1. §. ſi quis in duobus, his uerbis: Si quis in duobus exemplaribus fecerit teſtamentum, & aliud extet, aliud non extet: tabulæ extare uidentur, petique poteſt bonorum poſſeſsio. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi unum quaſi teſtamentum, aliud quaſi exemplum ſit factum: & exemplum quidem extet, teſtamentum uerò non extet. quæ duplicatio approbatur d. l. 1. §. ſed ſi unum, his uerbis:* Sed ſi unum fecerit quaſi teſtamentum, aliud quaſi exemplum, ſiquidem id extat, quod uoluit eſſe teſtamentum: bonorum poſſeſsio petetur. Si uerò id quod exemplum erat: bonorum poſſeſsio peti non poterit, ut Pomponius ſcripſit.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi teſtamenti tabulæ non fuerint prolatæ nec apertæ. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. ſufficit. ff. de bonor. poſſeßion. ſecund. tabul. his uerbis:* Sufficit extare tabolas, etſi non proferantur, ſi certum ſit eas extare. Igitur etſi apud furem ſint, uel apud eum, apud quem depoſitæ ſunt: dubitari non oportet, admitti poſſe bonorum poſſeſsionem. Nec enim opus eſt aperire eas, ut bonorum poſſeſsio ſecundum tabulas agnoſcatur.

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi teſtamentum imperiali reſcripto ſit reſciſſum. Hæc exceptio reprobatur l. 10. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Si teſtamentum iure factum ſit, & hæres ſit capax: authoritate reſcripti noſtri reſcindi non oportet.

DE ADGNATIONE poſthumi & quaſi poſthumi. Cap. XX.

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi teſtatori adgnaſcatur poſthumus. Hæc exceptio approbatur Inſt. de exhæredat. liberorum. §. poſthumi, his uerbis:* Poſthumi quoque liberi uel hæredes inſtitui debent, uel exhæredari. Et in eo par omnium conditio eſt, quòd & filio poſthumo, & quolibet ex cæteris liberis ſiue fœminini ſexus, ſiue maſculini præterito, ualet quidem teſtamentum: ſed poſtea adgnatione poſthumi ſiue poſthumæ rumpitur, & ea ratione totum infirmatur. *Concordat l. 1. ibi: uel adgnatione. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide s. cap. 6. in princ. item concordat l. 3. §. ex his. ff. eod. tit. his uerbis:* Apparet, aliam cauſam eſſe filiorum ſuperſtitum, aliam poſthumorum: illi iniuſtum faciunt, hi rumpunt: illi ſemper, hi ſi naſcantur, nec inueniantur ſe exhæredatos. *Concordat item l. 1. C. de poſthumis, hiſce uerbis:* Si poſt teſtamentum factum, quo poſthumorum ſuorum nullam mentionem teſtator fecit, filiam ſuſcepit: inteſtatò uita functus eſt, cùm adgnatione poſthumæ, cuius non meminit, teſtamentum ruptum ſit. Ex rupto autem teſtamento nihil deberi, neque peti poſſe, explorati iuris eſt. *Concordat item l. 2. C. de bonor. poſſeß. contra tabulas, his uerbis:* Poſthumo nato, qui neque hæres inſtitutus à patre, neque nominatim exhæredatus eſt, teſtamentum rumpitur: & ſi contra tabulas bonorum poſſeſsio infantis nomine à matre petita eſt, ſecundum tabulas poſſeſsio locum habere non poteſt. *Declaratur exceptio propoſita definitione poſthumi l. 3. §. 1. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Poſthumos dicimus eos, qui poſt mortem parentis naſcuntur. Sed & hi qui poſt teſtamentum factum in uita naſcuntur, ita demum per legem Velleam rumpere teſtamentum prohibentur, ſi nominatim ſint exhæredati. *Planè propoſitæ exceptionis replicationes plures ſunt, quarum prima hæc eſt: Niſi poſthumus in teſtamento ſit exhæredatus. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Ita demum per legem Velleam rumpere teſtamentum prohibentur, ſi nominatim ſint exhæredati. *Concordat d. l. 3. in princip. cuius uerba uide s. cap. 16. exception. 191. in princip. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi non nominatim, ſed inter cæteros poſthumus ſit exhæredatus. quæ duplicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Si nominatim ſint exhæredati. *Declaratur hæc duplicatio d. l. 3. §. penult. his uerbis:* Nominatim exhæredatus poſthumus uidetur, ſiue ita dixerit, Quicunque mihi naſcetur: ſiue ita, Ex Seia: ſiue ita, Venter exhæres eſto. Sed et ſi dixerit, Poſthumus exhæres eſto: natus uel poſt mortem, uel uiuo teſtatore, non rumpit. *Plura de duplicatione propoſita uide s. cap. 16. exception. 191. Altera duplicatio eſt: Niſi in priore quidem teſtamento exhæredatus ſit poſthumus, in poſteriore uerò nõ ſit. Hæc duplicatio approbatur l. 3. §. ſed etſi ſtante. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Et ſi ſtante hoc aliud teſtamentum, à quo poſthumus exhæredatus non ſit, factum ſit: placet ſiue poſt mortem teſtatoris naſcatur, ſiue uiuo teſtatore, utrunque ruptum eſſe, & ſuperius per inferius, & inferius per poſthumum. *Ait Iuriſconſultus:* Stante hoc. *Scilicet teſtamento, quo poſthumus eſt exhæredatus nominatim. ut in principio legis fieri præcepit. Tertia duplicatio eſt: Niſi ita exhæredatione poſthumi facta, Si filius natus nataue erit,*

exhæres

exhæres eſto: & filius & filia naſcatur. Hæc duplicatio approbatur l. 14. ff. de iniuſto teſt. his uerbis: Si ita facta ſit exhæredatio, Si filius natus, natave erit, exhæres eſto: utriſque natis, rumpitur teſtamentũ. *Plures propoſitæ replicationis duplicationes uide ſ. cap. 16. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi poſthumus hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. ead. except. in princip. Eius autem duplicatio prima hæc eſt: Niſi ſub conditione poſthumus hæres ſit inſtitutus. Hæc duplicatio approbatur l. 24. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Poſthuma ſub conditione hæres inſtituta, ſi pendente conditione uiuo patre naſcatur: rumpit teſtamentum. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi antequam poſthumus naſcatur, conditio inſtitutionis extiterit. quæ triplicatio approbatur l. 22. ff. eod. tit. his uerbis:* Cum poſthumus ſub conditione inſtituitur, ſi priuſquam naſcatur, conditio extiterit: non rumpitur teſtamentum poſthumi adgnatione. *Plura de propoſita duplicatione eiuſq; triplicationibus uide ſ. cap. 12. except. 117. Altera duplicatio eſt: Niſi in eum caſum naſcatur, qui inſtitutione comprehenſus non eſt. Hæc duplicatio approbatur l. 10. in fine. ff. de liberis et poſthumis. cuius uerba uide ſ. d. except. 117. repl. 4. Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi ita inſtitutione facta, Si mihi filius natus fuerit, ex beſſe: ſi filia, ex triente hæres eſto. et filius & filia naſcatur. Hæc triplicatio approbatur l. 13. in prin. ibi: licet enim. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide J. cap. 23. reg. 10. Secus in exhæredatione, ut ſ. repl. proxim. duplic. 3. Tertia duplicatio eſt: Niſi poſthumus inutiliter ſit inſtitutus. Hæc duplicatio approbatur exemplo præcedentium & ſequentium duplicationum. cuius ſpecies uide ſ. cap. 11. & cap. 12. Quarta duplicatio eſt: Niſi nepos uel pronepos, cuius pater adhuc uiuit, hæres ſit inſtitutus. hoc enim caſu inutilis eſt inſtitutio, iure ſcilicet antiquo: ut ſ. cap. 11. except. 86. diſtinct. 9. eſt oſtenſum. inutiliter autem inſtitutus habetur pro præterito, ut ex ſupradictis patet. Ergo nepos uel pronepos teſtatori adgnatus, quamuis inſtitutus ſit, tamen teſtamentum eius rumpit: quia pater eius inſtitutionis tempore uiuit, & ob id alienus poſthumus eſt inſtitutus. Cuius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi nepos inſtitutus, mortuo patre, uiuo teſtatore naſcatur. quæ triplicatio approbatur l. 29. §. nunc de lege. ff. de liberis & poſthumis. hiſce uerbis:* Nunc de lege Vellea uideamus, quæ uoluit, uiuis nobis natos ſimiliter non rumpere teſtamentum. Et uidetur primùm caput ad eos ſpectare, qui cum naſcerentur, ſui hæredes futuri eſſent. Ergo etſi filium habeas, & nepotem (nondum natum tamen) ex eo hæredem inſtituas: ſi filius decedat, mox uiuo te nepos naſcatur: ex uerbis dicendum eſt, non rumpi teſtamentum: ut non ſolùm illud primo capite notauerit, ſi nepos eo tempore inſtituatur, quo filius non ſit: uerùm etiamſi uiuo patre. Quid enim neceſſe eſt, tempus teſtamenti faciendi reſpici: cum ſatis ſit obſeruari id tempus, quo naſcitur. Nam ita uerba ſunt: Qui teſtamentum faciet, is omnis uirilis ſexus, qui ei ſui hæredes futuri erunt, &c. etiamſi parente uiuo naſcantur. *Altera triplicatio eſt: Niſi pater uiuo teſtatore, quamuis nato poſthumo nepote, deceſſerit. Hæc triplicatio approbatur d. l. 29. §. ille caſus, his uerbis:* Ille caſus in difficili eſt, ſi filium habeas, & nepotem nondum natum inſtituas, iſque naſcatur uiuo patre ſuo, ac mox pater decedat. Non enim ſuus hæres eſt tempore quo naſcitur: nec poſteriore aliua ſuccedendo prohiberi uidetur rumpere, quàm qui iam natus erat. Denique & ſuperiore capite, ut liceat inſtitui nondum natos, qui cum naſcerentur ſui erunt, permittit: poſteriore non permittit inſtitui, ſed uetat rumpi: neue ob eam rem minus ratum ſit, quod ſuccedit. Porrò procedere debet, ut utiliter ſit inſtitutus: quod nullo iure potuit, qui nondum natus erat. Iuliano tamen uidetur, duobus quaſi capitibus legis commiſtis, in hoc quoque inducere legem, ne rumpantur teſtamenta. Quæremus tamen (cum recepta eſt Iuliani ſententia) an ſi naſcatur nepos uiuo patre ſuo, qui deinde emancipetur, ſponte adire poſſit hæreditatem? Quod magis probandum eſt: nam emancipatione ſuus hæres fieri non potuit. *Ait Iuriſconſultus:* Nec poſteriore. *Item:* Poſteriore uerò. *Scilicet capite legis Velleæ, de quo d. l. 29. §. ſequente parte. & §. uidendum. cuius uerba uide J. exception. proxim. Tertia triplicatio eſt: Niſi pater nepotis à teſtatore fuerit emancipatus: hoc enim caſu nepos etiam utiliter inſtitutus erit, quamuis teſtatori ſuus hæres futurus non ſit. quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quæremus tamen (cum recepta eſt Iuliani ſententia) an ſi naſcatur, &c. *Quarta triplicatio eſt: Niſi poſthumus nepos uel pronepos, cuius pater uel auus adhuc uiuit, ſub hac conditione inſtitutus ſit, Si uiuo teſtatore parens poſthumi mortuus fuerit. Hæc triplicatio approbatur d. l. 29. in prin. uſq; ad §. & quid ſi, his uerbis:* Gallus ſic poſſe inſtitui poſthumos nepotes induxit: Si filius meus uiuo me morietur, tunc ſi quis mihi ex eo nepos, ſiue quæ neptis poſt mortem meam in decem menſibus proximis, quibus filius meus moreretur, natus natave erit: hæredes ſunto. Quidam rectè admittendum credunt, etiamſi non exprimat de morte filij,

ſed

ſed ſimpliciter inſtituat, ut eo caſu ualeat, qui ex uerbis concipi poſsit. Idem credendum eſt, Gallum exiſtimaſſe & de pronepote, ut dicat teſtator: Si me uiuo nepos decedet, tunc qui ex eo pronepos, & cætera. Sed etsi uiuo filio, iam mortuo nepote, cuius uxor prægnans eſſet, teſtamentum faceret: poſsit dicere, Si me uiuo filius meus decedet, tunc qui pronepos, &c. Num, ſi & filius & nepos uiuant, concipere, utriſque ſe uiuo mortuis, tunc qui pronepos naſceretur, poterit? Quod ſimiliter admittendum eſt: ita ſanè, ſi prius nepos, deinde filius decederet: ne ſucceſsione teſtamentum rumperetur. *Quinta triplicatio eſt: Niſi pater nepotis iam nati uiuo teſtatore à poteſtate eius quolibet caſu ſit liberatus. Hæc triplicatio approbatur d.l.29. §. & quid ſi, his uerbis:* Quid ſi tantùm in mortis filij caſum conciperet, qui deinde aquæ & igni interdictionem pateretur? quid ſi nepos, ex quo pronepos inſtitueretur (ut oſtendimus) emancipatus eſſet? Hi enim caſus, & omnes ex quibus ſuus hæres (poſt mortem ſcilicet aui) naſceretur, non pertinent ad legem Velleam. Sed ex ſententia legis Velleæ (ut hæc omnia admittenda ſint) ad ſimilitudinem mortis & cæteri caſus admittendi ſunt. *Sexta triplicatio eſt: Niſi nepos ex filio qui apud hoſtes eſt, hæres ſit inſtitutus. nam & hoc caſu, quamuis pater eius uiuat, utiliter eſt inſtitutus, etiam patre poſt mortem aui defuncto apud hoſtes. quæ triplicatio approbatur d.l.29. §. quid ſi is, hiſce uerbis:* Quid ſi is, qui filium apud hoſtes habebat, teſtaretur? quare Gallus non induxit, ut ſi filius antequam ab hoſtibus rediret (quamuis poſt mortem patris) decederet: tunc deinde nepos, uel etiam adhuc illis uiuis, poſt mortem ſcilicet aui, naſceretur, non rumperet? nam hic caſus ad legem Velleam non pertinet. Melius ergo eſt, ut in eiuſmodi utilitate (præſertim poſt legem Velleam, quæ multos caſus rumpendi abſtulit) interpretatio admittatur, ut inſtituens nepotem, qui ſibi poſt mortem ſuus naſceretur, rectè inſtituiſſe uideatur, quibuſcunque caſibus nepos poſt mortem natus ſuus eſſet, rumperetque præteritus: atque etiam ſi generaliter, Quidquid ſibi liberorum natum erit poſt mortem: aut, Quicunque natus fuerit: inſtituit. *Septima triplicatio eſt: Niſi nepos teſtatori ſuus hæres aliquo caſu fiat. tunc enim quamuis uiuo patre ſuo inſtitutus ſit, nihilominus rectè inſtitutus uidetur. quæ triplicatio generalis, præcedentes ſub ſe comprehendens, approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Melius ergo eſt, ut in eiuſmodi utilitate, &c. *Octaua triplicatio eſt: Niſi poſthumus nepos hæres inſtitutus, apud hoſtes naſcatur, & poſt mortem patris auiq; teſtatoris redeat: hic enim poſthumus, quamuis nec teſtamenti facti, nec natiuitatis, nec etiam mortis teſtatoris tempore in eius fuerit poteſtate, utputa apud hoſtes conſtitutus: tamen propter ius poſtliminij mortis teſtatoris tempore in eius poteſtate fuiſſe fingitur, & ob id utiliter eſt inſtitutus. quæ triplicatio approbatur d.l.29.§. ſi eius qui, his uerbis:* Si eius qui filium habebat, & nepotem ex eo inſtituerat, nurus prægnans ab hoſtibus capta ſit, ibique uiuo auo & eius filio pariat: mox ille poſt mortem patris atque aui redeat: utrum hic caſus ad legem Velleam reſpiciat, an ad ius antiquum aptandus ſit, poſsitque uel ex iure antiquo, uel ex lege Vellea inſtitutus non rumpere? Quòd quærendum eſt, etſi iam mortuo filio pronepotem inſtituat, qui redeat eo mortuo. Sed cum teſtamentum ab eo non rumpatur, nihil refert, utrum ex iure antiquo, an ex lege Vellea excludatur. *Hactenus quartæ duplicationis triplicationes ſunt enumeratæ: quæ replicationum quoq; loco poſſunt annotari aduerſus exceptionem inſtitutionis de poſthumo alieno hærede inutiliter inſtituendo, de qua ſ. cap. 11. exception. 86. diſtinct. 9. eſt dictum. Nam iure quidem antiquo poſthumus alienus, hoc eſt, is qui tempore teſtamenti facti natus teſtatori ſuus hæres futurus non erat, inutiliter hæres inſtituebatur. cuius exceptionis replicatio à lege Vellea introducta erat hæc: Niſi natus uel mortis teſtatoris tempore ei ſuus hæres futurus eſt, uel iure poſtliminij eſſe fingatur. hoc enim caſu nihilominus ualebat inſtitutio: quamuis nec teſtamenti facti nec natiuitatis tempore teſtatori ſuus eſſet hæres: ſeu (ut uerba legis Velleæ habent) etiamſi parente uiuo naſcatur. Huius replicationis ſpecies ſunt caſus in ſupradictis triplicationibus propoſiti. Cùm autem iam dicta exceptio iure nouo ſit ſublata, ſecundum ea quæ propoſita ſunt ſ. d. diſtinct. 9. eius replicationibus hodie non egemus. Quinta propoſitæ replicationis duplicatio uidetur eſſe: Niſi poſthumus alienus, qui teſtatori aliquando ſuus hæres futurus eſt, non ſub formula à Gallo Aquilio tradita: ſed generaliter hæres ſit inſtitutus. Hæc duplicatio declaratur, ſimul & reprobatur l. 29. in princ. uſq; ad. §. ſi eius. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ. duplic. proxim. tripl. 4. cum tribus ſequentibus. Ibi enim Scæuola Galli formulam proponit. & eam aliquot caſibus propoſitis, non ſufficientem oſtendit: tandemq; ea reprobata, generalem formulam ſubſtituit, hiſce uerbis:* Melius ergo eſt, ut in eiuſmodi utilitate, &c. *Reliqua uerba uide ſ. dupl. prox. tripl. 6. Concordat d. l. 29. §. 1. cuius uerba uide ſ. dupl. prox. tripl. 4.*

Sexta

Sexta duplicatio eſt: Niſi nepote uel pronepote poſthumo herede inſtituto, pater eius ſit præteritus, uel inutiliter inſtitutus aut exhæredatus. hoc enim caſu non prodeſt poſthumum hæredem eſſe inſtitutum. quæ duplicatio approbatur d.l.29.§. in omnibus, his uerbis: In omnibus his ſpeciebus illud obſeruandum eſt, ut filius duntaxat qui eſt in poteſtate, ex aliqua parte ſit hæres inſtitutus. Nam fruſtra exhæredabitur poſt mortem ſuam. Quod non eſt neceſſe in eo filio, qui apud hoſtes eſt, ſi ibi decedat. Et certè nec in nepote & pronepote: quorum (ſi liberi hæredes inſtituantur) inſtitutionem nunquam exigimus: quia poſſunt præteriri. *Propoſitæ duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi pater poſſit præteriri. Hæc triplicatio exemplis iam propoſitis approbatur. Nam pater nepotis apud hoſtes conſtitutus, poteſt præteriri: ut oſtenſum ſ.cap.15.except.176. repl. 11. item nepos & pronepos, cuius pater eſt in teſtatoris poteſtate, & heres inſtitutus, poteſt præteriri, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ.d.except.176.repl.5. Altera triplicatio eſt: Niſi pater poſthumi inſtituti præteritus, uel inutiliter inſtitutus, uiuo ſuo patre deceſſerit. Hæc triplicatio approbatur d.l.29.§.forſitan, his uerbis:* Forſitan addubitet quis, an iſtis caſibus, ſi nepos poſt teſtamentum naſcatur uiuo patre ſuo, deinde ex eo concipiatur is, qui mortuo patre deinde auo naſcatur: an non potuerit hæres inſtitui, quia pater ipſius non rectè inſtitutus eſſet? Quod minimè eſt expaueſcendum. Hic enim ſuus hęres & poſt mortem naſcitur. Ergo & ſic pronepos admittetur, qui natus erit ex nepote poſtea uiuo filio, atq; ſi ex eo natus eſſet adoptatus. *Concordat d.l.29.§.num ſi & filius. in fine. cuius uerba uide ſ.dupl. 4. tripl.4. Septima duplicatio eſt: Niſi poſthumo ex certa uxore hærede inſtituto, poſtea ex alia uxore poſthumus ſit natus. Hæc duplicatio approbatur l.28.§.ſi quis ex certa.ff. de liberis & poſth. his uerbis:* Si quis ex certa uxore natum ſcribit hæredem, in periculum rumpendi teſtamentum deducit, ex alia ſuſceptis liberis. *Hactenus de ſecunda propoſitæ exceptionis replicatione, eiuſq; duplicationibus ſit dictũ. Tertia replicatio eſt: Niſi mulier abortum fecerit. Hæc replicatio approbatur l.2.C.de poſthumis, hiſce uerbis:* Vxoris abortu teſtamentum mariti non ſolui: poſthumo uerò prę̨terito, quamuis natus illico deceſſerit, non reſtitui ruptum, iuris euidentiſsimi eſt. *Concordat Inſt. de exhæred.liberorum.§. poſthumi, in fine. cuius uerba uide ſ.ead.except.in prin. Quarta replicatio eſt: Niſi poſthumus exſecto uentre editus ſit. Hæc replicatio reprobatur l.12.ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Quod dicitur filium natum rumpere teſtamentum: natum accipe, etſi exſecto uentre editus ſit. Nam & hic rumpit teſtamentum, ſcilicet ſi naſcatur in poteſtate.

Quinta replicatio eſt: Niſi non integrum animal editum ſit. Et hæc replicatio reprobatur d.l.12. his uerbis: Quid tamen, ſi non integrum animal editum ſit, cum ſpiritu tamen? an adhuc teſtamentum rumpat? & hoc etiam rumpit. *Contradicere uidetur l.1.in fine.C.de poſthumis. cuius uerba uide j. repl. 7. Sexta replicatio eſt: Niſi monſtrum uel prodigium natum ſit. Hæc replicatio approbatur d.l.1.in fine. Septima replicatio eſt: Niſi natus poſthumus illico deceſſerit. Hæc replicatio reprobatur d. l.3. his uerbis:* Quod certatum eſt apud ueteres, nos decidimus. Cum igitur is qui in uentre portabatur, præteritus fuerat: qui ſi ad lucem fuiſſet redactus, ſuus hęres patri exiſteret, ſi non alius eum antecederet, & naſcendo ruptum teſtamentum faceret: ſi poſthumus in hunc quidem orbem deuolutus eſt, uoce autem non emiſſa ab hac luce ſubtractus eſt: dubitabatur, ſi is poſthumus ruptum facere teſtamentum poſſet: & ueterum animi turbati ſunt, quid de paterno elogio ſtatuendum ſit. Cumq; Sabiniani exiſtimabant, ſi uiuus natus eſſet, etſi uocem nõ emiſit, rumpi teſtamentum: apparetq; quod et ſi mutus fuerat, hoc ipſum faciebat: eorum etiam nos laudamus ſententiam, & ſancimus, ſi uiuus perfectè natus eſt, licet illico poſtquam in terram cecidit, uel in manibus obſtetricis deceſsit, nihilominus teſtamentum rumpi: hoc tantummodo requirendo, ſi uiuus ad orbem totus proceſsit, ad nullum declinans monſtrum uel prodigium. *Concordat l.2.C.eod.tt. cuius uerba uide ſ. repl.3. Octaua replicatio eſt: Niſi uiuo teſtatore poſthumus naſcatur. Hæc replicatio reprobatur l.1.§.ſed & ſi ſtante.ff.de iniuſto teſt. cuius uerba uide ſ.repl.2.dupl.2. Concordat d. l. 1. §.1. cuius uerba uide ſ.ead.except.in prin. Nona replicatio eſt: Niſi uiuo teſtatore poſthumus & natus & mortuus ſit. Hæc replicatio approbatur l.12.in prin.ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Poſthumus præteritus uiuo teſtatore natus, deceſsit: licet iuris ſcrupuloſitate, nimiaque ſubtilitate teſtamentum ruptum uideatur: attamen ſi ſignatum fuerit teſtamentum, bonorum poſſeſsionem ſecundum tabulas accipere hæres ſcriptus poterit, remq; obtinebit, ut Imperator noſter & diuus Hadrianus reſcripſerunt. Idcirco legatarij & fideicommiſſarij habebunt ea quæ ſibi relicta ſunt ſecuri. Idem & circa iniuſtum & irritum teſtamentum erit dicendum, ſi bonorum poſſeſsio data fuerit ei qui rem ab inteſtato auferre poſsit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi teſtatore apud hoſtes exiſtente, poſthumus natus mortuus ſit. quæ duplicatio approbatur l.15.ff.eod.tt. his uerbis:* Qui uxorem prægnantem habebat, in hoſtium poteſtatem peruenit: quęro, an nato filio quo tempore

pote teſtamentum in ciuicate factum rum patur? Ee ſi filius antè moriatne, quàm patee: quæro, an ſcripti hæedes hęeeditatem habituri ſint? Iabolenus eeſpondit: Nõ puto dubiom eſſe, quin pet legem Coeneliá, quæ de confirmandis eorum teſtamentis, qui in hoſtium poeeſtate deceſsiſſent, lata eſt: naeo fillo, continuò eiue teſtamentum, qui in hoſtium poteſtaie ſit, rumpatur. Sequitut ergo, ut ex eo teſtamento hęreditas ad neminem pettineat. *Concordat l.22. §. fin. ff. de captiuis, biſee uerbis:* Si quis cum peægná tem uxorem haberet, in hoſtium poteſtatem petuenerit, natoq; deinde filio, & moetuo, ibi deceſſorit: eius teſtamentum nullũ eſt. Quia & eorum qui in ciuitate eemauſerunt, hoc caſn teſtamenta eumpuntue. *Decima replicatio eſt: Niſi poſthumus natus non ſit in poteſtate teſtatôris. Hæc replicatio approbatur l.3. in prin. C. de poſthumis. cuius uerba uide ſ. repl. 7. Concordat l.12. ibi: ſi naſcatur in poteſtate. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ. repl. 4. Concordat item l.33. §. ſed ſi filiusfamiliâs. ff. de militari teſt. cuius uerba uide j. repl. 12. Vndecima replicatio eſt: Niſi nepos uel pronepos poſthumus natus habeat patrem adhuc antecedentem in poteſtate teſtatoris. Hæc replicatio approbatur d. l. 13. §. ac ne auo quidem ſuo. cuius uerba uide j. repl. prox. Concordat l.3. in prin. C. de poſthumis. cuius uerba uide ſ. repl. 7. Duodecima replicatio eſt: Niſi militi teſtatori adgnatus ſit poſthumus. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 15. except. 176. repl. 14. Planè propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi miles teſtamentum faciens, ignorauerit ſe poſthumum habiturum: tunc enim adgnatione poſthumi eius teſtamentum, quamuis militari iure factum, rumpitur. quæ duplicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt d. repl. 14. duplic. 1. Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi miles de poſthumo certior factus, nihilominus teſtamentum ualere uelit. quæ triplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 33. ff. de militari teſt. his uerbis:* Si filiusfamiliâs milee feciſſet teſtamentum moee militiæ, deinde poſt mortẽ patris poſthumus ei naſceretur: utiq; rumpitue eiue eeſtamentum. Verùm ſi peiſeueraſſet in ea uoluntate, ut uellet adhuc illud teſtamentum ualere, ualiturum illud quaſi rurſum aliod factum: ſi modò militaret adhuc eo tempore, quo naſceeetue illi poſthumus. Sed ſi filiusfamiliâs miles feciſſet teſtamentum, deinde poſtea uiuo eo, & adhuc auo quoque ſuperſtiee, naſceretur ei poſthumus, non rumpitue eius teſtamentum: quia cum id quod naſceretue, in poteſtatem eius non peeueniret, non uidetur ſuue hæres adgnaſci. Ac ne suo quidem ſuo hunc nepotem poſthumum, cum uiuo filio naſceretur, ſuum hæeedem protinus adgnaſci: et ideo nec aui teſtamentum rumpi. Quoniam licet in poteſtate aui peotinus eſſe inciperet: tamen anteeedetet eum filiue. Secundum quæ, ſi filiusfamiliâs miles teſtamentum fecerit, & omiſerit poſthumum pee ereoeem, quem non uolebat exhæeedatum: deinde poſthumus poſt mortem aui, uiuo adhuc filio, id eſt, patee ſuo, natus fuerit: omnimodo rumpet illius teſtamentum. Sed ſiquidem pagano iam illo facto natus ſit: nec conualeſcet ruptum. Si ueeò militanee adhuc natus fuerie, rumpetur: deinde ſi noluerit ratum illud eſſe pater, conualeſcat ſic, quaſi denuò factum. Sed etſi uiuo auo naſcaeue poſthnmus: hic non rumpet continuò patris teſtamentum. Si ſuperuixerit poſt mortem aul, uiuo adhue patre: rumpet, quòd nouus illi nunc primùm hæres adgnaſcitue: ita tamen ut nunquam poſſit duoeum ſimul teſtamenta rumpeee, & aui & patris. *Ait Iuriſconſultus:* Sed ſi filiusfamiliâs miles. *De hoc dictum ſ. repl. 10. Ait inſuper:* Ac ne suo quidẽ ſuo, &c. *De hoc dictum ẽ. replic. prox. Concordat propoſitæ triplicationi ſ. d. repl. 14. dupl. 1. tripl. 1. Planè propoſitæ triplicationis quadruplicatio hæc eſt: Niſi miles, cum militare deſiiſſet, teſtamentum ruptum rurſus ualere uoluerit. quæ quadruplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si modò militaeee adhue eo tempore, quo naſceeetur illi poſthumus. *Item hiſce:* Sed ſiquidem pagano iam illo facto natus ſit: nec conualeſcet ruptum. *Decima tertia replicatio eſt: Niſi non teſtamentum, ſed codicilli facti ſint: hi enim adgnatione poſthumi non rumpuntur. quæ replicatio approbatur j. cap. 25. quæſt. 4. except. 26. Hæc de 28. exceptione eiuſq; replicationibus ſint dicta: de qua re uide plura ſ. cap. 15.*

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi mortuo uel alia ratione patria poteſtate liberato filio teſtatoris, nepos ex eo in ſui heredis locum ſucceſſerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ẽ. cap. 15. except. 176. repl. 5. dupl. 2. Eius autem replicatio prima hæc eſt: Niſi filius, ex quo nepos auo ſuccedit, patri teſtatori ſuperuixerit. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. d. repl. 5. in prin. Sed & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt d. repl. 5. dupl. 2. 3 & 4. Altera replicatio eſt: Niſi nepos, qui auo teſtatori ſuccedit, ab eo heres inſtitutus ſit, uel exheredatus. Hæc replicatio approbatur l. 6. §. ſuccedendo itaque. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Succadendo ſui non rumpunt, ſi uel inſtituti fuerint, uel exhęredari ab eo gradu, ad quem hæreditas defeetur, ſcilicet ſi gradus ille ualeat. Quocunque autem modo parentes præcedentes in poteſtate eſſe deſietint: ſuccedentes liberi, ſi fuerint inſtituti uel exhæeedati, non rumpent taſtamantum, ſiue per captiuitatem, ſioe per mor-

tem, oel pœnam. *Concordat l. 23. §. fin. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Si Titius hæres inſtitutus loeo nepotis adoptetur: defuncto poſteą filio, qui pater uidebatur, nepotis ſucceſsione noo rumpitur teſtamentum ab eo qui hæres inoenitur. *Concordat item poſterior pars legis Velleæ l. 29. §. ſequente. ff. eod. tit. his uerbis:* Sequente parte ſuccedentes in locum liberorum, oon uult lex rumpere teſtamentum. Et ita interpretandum eſt, ut etiamſi & filium, & nepotem, & pronepotem habeas: mortuis utriſque pronepos inſtitutus ſuccedens in ſui hæredis locum, non rumpat. Et bene uerba ſe habent, Si quis ex ſuis hæredibus ſuus hæres eſſe deſierit: ad omnes caſus pertinentia, quos ſupplendos in Galli Aquilij ſententia diximus. Nec ſolùm ſi nepos uiuo patre decedat, non ſuccedens pronepos suo mortuo rumpat: ſed et ſi ſuperuixerit patri, ac decedat: dummodo hæres inſtitutus ſit, aut exhæredatus. *Ait iuriſconſultus:* Diximus. *Scilicet d. l. 29. §. & quid ſi tantum. cuius uerba uide ſ. exception. proxim. replicat. 2. duplicat. 4. triplicat. 5. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi filius poſt mortem teſtatoris deceſſerit. quæ duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius triplicatio hæc eſt: Niſi uiuo teſtatore captus filius, poſt mortem teſtatoris apud hoſtes deceſſerit. Hæc triplicatio approbatur d. l. 29. §. uidendum, his uerbis:* Videndum, num poſteriore parte, Si quis ex ſois hæredibos ſuus hæres eſſe deſierit, liberi eius, & cæteri in locum ſuorum ſui hæredes ſuccedunto: poſsit interpretatione induci, ut ſi filiom apud hoſtes habens, oepotem ex eo hæredem ioſtituas, non tantùm ſi uiuo te filius decedat, ſed etiam poſt mortem, antequam ab hoſtibus reuerſus fuerit, ſuccedendo non rumpat? nihil enim addidit, quo ſignificaret tempus: niſi (quod audacter licet) poſsis dicere, uiuo patre huoc ſuum hæredem eſſe deſijſſe, licet poſt mortem decedat: quia nec redit, nec poteſt redire. *Altera duplicatio hæc eſſe uidetur: Niſi is qui in locum ſui hæredis ſuccedit, hæres inſtitutus, tempore teſtamenti nondum fuit natus. Hæc duplicatio reprobatur d. l. 29. §. ille caſus. cuius uerba uide ſ. except. prox. repl. 2. dupl. 4. tripl. 2.*

XXX. EXCEPTIO: *Niſi mortuo auo, nepos in patris teſtatoris poteſtatem recidat. Hæc exceptio approbatur l. 28. §. filiusfamiliâs. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Filiusfamiliâs miles de caſtrenſi peculio fecit teſtamentum, habens filium in eiuſdem poteſtate: cum militare deſijſſet, patre eodemque suo defuncto, quæſitum eſt, an rumperetur eius teſtamentum? Non quidem adoptauit, nec hodie ei natus eſt filius, oec priore ſubducto de poteſtate ſuo hærede, ulterior ſocceſsit in proximum locum: ſed tamen in poteſtate ſua habere cœpit, qoem non habebat, ſimulque paterfamiliâs factus eſt, & filius ſub eius recidit poteſtate. Ergo rumpatur teſtamentum. Sed ſi hæres ſit inſtitutus, uel exhæredatus iſte eius filius, non rumpetur: quia nullo circa eum nouo facto, ſed ordine quodam naturali nactos eſt poteſtatem. *Concordat l. 33. in fine. ff. de militari teſt. cuius uerba uide ſ. except. 28. repl. 12. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi nepos à patre ſuo hæres inſtitutus ſit, uel exhæredatus. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed ſi hæres ſit inſtitutus, uel exhæredatus, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi auus, filio teſtatore apud hoſtes captiuo exiſtente, mortuus ſit, poſteaq́ filius. quæ replicatio approbatur l. 39. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 7. repl. 2. dupl. 4.*

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi teſtator filium poſtea adoptauerit. Hæc exceptio approbatur inſt. quibus modis teſt. infir. in prin. his uerbis:* Teſtamentum iure factum uſque eo ualet, donec rumpatur, irritumúe fiat. Rompitur autem teſtamentum, cum in eodem ſtatu manente teſtatore, ipſius teſtamenti ius uiciatur. Si quis enim poſt factum teſtamentum adoptauerit ſibi filium per Imperatorem, eum qui eſt ſui iuris: ant per prætorem ſecundum noſtram conſtitutionem, eum qui in poteſtate parentis fuerit: teſtamentum eius rumpitur, quaſi adgnatione ſui hæredis. *Concordat l. 8. in prin. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Verum eſt, adoptione uel adrogatione filij filiæúe teſtamentum rumpi, quoniam ſui hæredis adgnatione ſolet rumpi. *Huius exceptionis replicatio prima hec eſt: Niſi hæres inſtitutus adrogetur. quæ replicatio approbatur l. 18. ff. eod. tit. his uerbis:* Si qui hæres inſtitutus eſt, à teſtatore adrogetur: poteſt dici ſatis ei factum: qoia & antequam adoptetur, inſtitutio ut in extraneo locum habebat *Concordat l. 23. §. fin. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ. exception. 29. replicat. 2. Altera replicatio eſt: Niſi filius antea exhæredatus & emancipatus, rurſus adoptetur. Hæc replicatio approbatur d. l. 23. in prin. his uerbis:* Filio quem pater poſt emancipationem à ſe factã, iterum adroganit, exhæredatiooem antè ſcriptam nocere, Papioianus dixit. Nam in omni ferè iure ſic obſeruari coonenit, ut ueri patris adoptiuus filius nunquam intelligatur, ne imagine naturæ ueritas adombretur: uidelicet quòd non tranſlatus, ſed redditus oidetetur. Nec moltum puto referre (quod ad propoſitum attinet) quòd loco

nepotis

nepotis filium exhæredatum pater adrogauit.

DE MVTATA TESTAtoris uoluntate, & teſtamento poſteriore. Cap. XXI.

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi hæres inſtitutus, poſtea rurſus ſit exhæredatus. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit per ea quæ dicentur ſ. except. prox. uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi in eodem teſtamento idem inſtitutus, poſtea exhæredatus ſit. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 17. §. ſi eodem. ff. de militari teſt. his uerbis:* Si eodem teſtamento miles eundem hæredem, deinde exhæredem ſcripſerit: adempta uidetur hæreditas, cum in paganorum teſtamento ſola exhæredatione hæreditas adimi non poſsit. *Concordat l. 1. §. & cum hæreditatis ibi: quoniam hæreditas. ff. de his quæ in teſt. delentur. cuius uerba uide ſ. cap. 10. except. 72. repl. 9. Concordat item l. 13. §. regula. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ. cap. 11. except. 98. repl. 1 dupl. 5. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi miles in teſtamento militari hæredem inſtitutum, in eodem eum exhæredauerit. quæ duplicatio approbatur uerbis d. §. ſi eodem, iam propoſitis. Altera duplicatio eſt: Niſi generaliter quis hæres inſtitutus, ſpecialiter ſit exhæredatus. quæ duplicatio approbatur l. 17. §. fin. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Qui tres filios habebat, & ita ſcripſerat, Filij mei hæredes ſunto, Publius filius meus exhæres eſto: uideri poteſt prima parte duos duntaxat filios hæredes inſtituiſſe. *Tertia duplicatio eſt: Niſi ua hæres ſit inſtitutus, Titius, imò Seius hæres eſto. quæ duplicatio approbatur l. 45. in prin. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si ita ſcriptum fuerit, Titius, imò Seius hæres eſto: Seium ſolum hæredem fore, Africanus reſpondit. Sed etſi ita, Titius hæres eſto, imò Seius hæres eſto: idem erit dicendum. *Planè exceptio propoſita cum iam dictis ſuis duplicationibus ſolam inſtitutionem hæredis, non totum teſtamentum infirmat.*

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi teſtator aliud teſtamentum fecerit. Hæc exceptio approbatur Inſt. quib. mod. teſt. infirmantur. §. poſteriore, his uerbis:* Poſteriore quoque teſtamento, quod iure perfectum eſt, ſuperius rumpitur: nec intereſt, extiterit aliquis hæres ex eo, an non. hoc enim ſolum ſpectatur, an aliquo caſu exiſtere potuerit. Ideoque ſi quis aut noluerit hæres eſſe, aut uiuo teſtatore, aut poſt mortem eius, antequam hæreditatem adiret, deceſſerit: aut conditione, ſub qua hæres inſtitutus eſt, defectus ſit: in his caſibus paterfamiliâs inteſtatus moritur. Nam & prius teſtamentum non ualet, ruptum à poſteriore: & poſterius æquè nullas habet uires, cum ex eo nemo hæres extiterit. *Concordat l. 1. ibi: aut rumpitur. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide ſ. cap. 6. in prin. Concordat item l. 1. §. 1. ff. de bonor. poſſeſ. ſecund. tabul. his uerbis:* Non omnes tabulas Prætor ſequitur hac parte edicti, ſed ſupremas: hoc eſt, eas quæ nouiſsimæ ita ſunt factæ, ut poſt eas nullæ factæ ſint. ſupremæ enim hæ ſunt, non quæ ſub ipſo tempore mortis factæ ſunt, ſed poſt quas nullæ factæ ſunt, licet hæ ueteres ſint. *Concordat item l. 4. in fine. ff. de adimendis legatis, hiſce uerbis:* Ambulatoria eſt uoluntas defuncti uſque ad uitæ ſupremum exitum. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi poſterius teſtamentum non ſit perfectum. Hæc replicatio approbatur uerbis d. §. poſteriore, ſ. propoſitis hiſce:* Quod iure perfectum eſt, &c. *Concordat Inſt. eod. tit. §. ex eo autem, his uerbis:* Ex eo ſolo non poteſt infirmari teſtamẽtum, quòd poſtea teſtator id noluerit ualere: uſque adeò, ut etſi quis poſt factum prius teſtamentum poſterius facere cœperit, & aut mortalitate præuentus, aut quia eum eius rei pœnituit, id non perfecerit: diui Pertinacis oratione cautum ſit, ne aliâs tabulæ priores iure factæ irritæ fiant, niſi ſequentes iure ordinatæ & perfectæ fuerint: nam imperfectum teſtamentum ſine dubio nullum eſt. *Concordat l. 21. §. ſi quid poſt ff. qui teſt. facere poſſunt. cuius uerba uide ſ. cap. 19. exc. 71. itẽ cõcordat l. 2. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Tunc prius teſtamentum rumpitur, cum poſterius ritè perfectum eſt: niſi fortè poſterius uel iure militari ſit factũ, uel in eo ſcriptus eſt, qui ab inteſtato uenire poteſt. tunc enim & poſteriore nõ perfecto, ſuperius rũpitur. *Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi miles iure militari poſterius teſtamentum fecerit. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi fortè poſterius uel iure militari ſit factum, &c. *Concordat l. 15. §. 1. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 18. in prin. Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi dimiſſus à militia aliud teſtamentum fecit minus perfectum. quæ triplicatio approbatur l. 34. ff. de militari teſt. his uerbis:* Militia miſſus intra annum teſtamentum facere cœpit, neque perficere potuit: poteſt dici ſolutum ita eſſe teſtamentum, quod in militia fecit, ſi iure militiæ fuit ſcriptum: alioqui ſi iure communi ualuit, non eſſe iure reſciſſum. Nec tamen circa militẽ eadem adhibebitur diſtinctio. Nam quocunque modo teſtamentum fecerit, nouiſsima uoluntate reſcindetur: quoniam uoluntas quoque militis, teſtamentum eſt. *Huius triplicationis prima quadruplicatio hæc eſt: Niſi iure militari prius teſtamentum ſit factum. tunc enim quamuis militia dimiſſus aliud*

ſecerit minus perfectum: nihilominus prius eſt ſublatum. quæ quadruplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Poteſt dici ſolutum ita eſſe teſtamentum, quod in militia fecit, ſi iure militiæ fuit ſcriptum. Altera quadruplicatio eſt, quoad legata in priore teſtamento relicta. quæ quadruplicatio approbatur l. 16. §. penult. ff. de militari teſt. his uerbis: Veteranus moriens, teſtamentum iure communi tempore militiæ factum, irritum eſſe uoluit, & inteſtatus eſſe maluit: hæredum inſtitutiones in eodem ſtatu manſiſſe placuit: legata uerò petentes, exceptione doli mali ſecundum ius commune ſubmoueri placuit: cuius exceptionis uires ex perſona petentis æſtimantur. Alioquin potior eſt in re pari cauſa poſſeſſoris. Altera propoſitæ duplicationis triplicatio hæc eſſe uidetur: Niſi prius teſtamentum iure communi ſit factum. quæ triplicatio reprobatur uerbis d. l. 14. in fine, ſ. tripl. prox propoſitis hiſce: Nec tamen circa militem eadem adhibebitur diſtinctio, &c. Tertia triplicatio eſt: Niſi miles, qui iure militiæ aliud fecit teſtamentum, poſt annum militiæ ſit mortuus. quæ triplicatio reprobatur l. 36. §. fin. ff. de militari teſt. his uerbis: Miles iure communi teſtatus, poſtea teſtamento iure militiæ ſuper bonis omnibus facto, poſt annum militiæ uita deceſſerat. Prioris teſtamenti, quod ruptum eſſe conſtabat, non redintegrari uires conſtitit. Hæc de prima duplicatione eiuſq; triplicationibus ſint dicta. Altera duplicatio eſt: Niſi in poſteriore teſtamento hæredes ſcripti ſint, qui etiam ab inteſtato hæredes eſſe poſſunt. tunc enim prius teſtamentum rumpitur, quamuis poſterius minus ſolenniter ſit factum. quæ duplicatio approbatur l. 21. § ſi quis autem. C. de teſtamentis, hiſce uerbis: Si quis teſtamento iure perfecto, poſtea ad aliud uenerit teſtamentum: non aliàs quod antè factum eſt, teſtamentum infirmari decernimus, quàm ſi quod ſecundum facere teſtamentum teſtator inſtituit, iure fuerit conſummatum: niſi fortè in priore teſtamento ſcriptis his qui ab inteſtato ad teſtatoris hæreditatem uel ſucceſsionem uenire non poterant, in ſecunda uoluntate teſtator eos inſcribere inſtituit, qui ab inteſtato ad eius hæreditatem uocantur. Eo enim caſu, licet imperfecta uideatur ſcriptura poſterior, infirmato priore teſtamento, ſecundam eius uoluntatem non quaſi teſtamentum, ſed quaſi uoluntatem inteſtati ualere ſancimus. In qua uoluntate quinque teſtium iuratorum depoſitiones ſufficiunt. Quo non facto, ualebit primum teſtamentum, licet in eo ſcripti uideantur extranei. Concordat l. 2. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide ſ. ead. repl. in prin. Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi in priore quoq; ij qui ab inteſtato hæredes eſſe poſſunt, ſcripti ſint. quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Niſi fortè in priore teſtamento ſcriptis his qui ab inteſtato, &c. Altera triplicatio eſt: Niſi poſterius teſtamentum per quinq; teſtes iuratos non probetur. quæ triplicatio approbatur uerbis ſ. propoſitis hiſce: In qua uoluntate quinq; teſtium iuratorum depoſitiones ſufficiunt. Quo non facto, &c. Tertia duplicatio eſt: Niſi Imperator poſtea hæres nuncupatus dicatur. Hæc duplicatio reprobatur l. 20. C. de teſtamentis, hiſce uerbis: Nolumus conuelli deficientium ſcriptas iure ac ſolenniter uoluntates, dum quoddam morientis ſupremum, & non ſcriptum proceſsiſſe confirmatur arbitrium, tanquam patrimonium ſuum ad nos deficiens maluerit pertinere. Omnibus etenim priuatis & militantibus interdicimus, ne huiuſmodi perhibeant teſtimonia: & falſi crimine reos teneri præcipimus, ſi cum ſcriptæ iure ac ſolenniter deficientium extiterint uoluntates, non ſcriptum aliquid ſub noſtrorum nominum mentione falsò adſtruere moliantur. Nemo itaque relictus hæres, uel legibus ad ſucceſsionem uocatus, noſtrum uel potentum nomen horreſcat: nemo ferre teſtimonium in hunc modum, uel ſuſcipere geſtis uoces huiuſmodi audeat, noſtro uel etiam ptiuatorum potentum nomioe. Quarta duplicatio eſt: Niſi decem annos poſt prius factum teſtamentum teſtator uixerit. hoc enim caſu per poſterius etiam non perfectum rumpitur. quæ duplicatio approbatur l. 27. C. de teſtamentis. cuius uerba uide ſ. cap. 19. exception 8. Quinta duplicatio eſt: Niſi pater inter liberos teſtatus, illud ſuum teſtamentum mutauerit. Hæc duplicatio reprobatur Nouell. c. 107. §. & ſiquidem. cuius uerba uide ſ. cap. 17. repl. 2. dupl. 4. Sexta duplicatio eſt: Niſi teſtator teſtamentum mutare prohibitus ſit. Hæc duplicatio approbatur per ea quæ proponentur J. except. 35. Septima duplicatio eſt: Niſi unius ex hæredibus uel eius qui ſubſtitutum habet, portio ſit adempta uel interleta. hoc enim caſu, quamuis aliud teſtamentum perfectum factum non ſit, ualet tamen ademptio hæreditatis, ſed ſaluo teſtamento. quæ duplicatio approbatur l. 2. §. & cum hæreditatis. ff. de his quæ in teſt. delentur. cuius uerba uide ſ. cap. 10. except. 72. repl 9. Octaua duplicatio eſt: Niſi teſtator ſigna turbauerit, uel teſtamenti tabulas inciderit. hoc enim caſu, quamuis aliud perfectum non ſit, nihilominus teſtamentum non ualet. de qua re uide ſ. cap. 19. except. 24. Nona duplicatio eſt: Niſi quoad prælegata hæredi ſcripto in priore teſtamento relicta. Hæc enim nihilo magis illi debentur, quamuis teſtamentum poſterius perfectum non ſit. Hæc duplicatio approbatur l. 22. ff. de adimendis legatis. cuius uerba uide J. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione, eiuſq; duplicationibus ſint dicta.

Secunda

Secunda replicatio eſt: Niſi poſterius teſtamentum iniuſtum ſit, ex quo hæres exiſtere non poſsit. Hæc replicatio approbatur Inſt. quib. mod. teſt. infir. §. poſteriore. ibi: hoc enim ſolum. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Huius replicationis ſpecies ſunt replicationes proximè ſequentes, quemadmodum & præcedens. Sed & eius duplicationes ſunt replicationes ſequentes reprobatæ. *Tertia replicatio eſt: Niſi in poſteriore teſtamento is hæres inſtitutus ſit, cum quo non eſt teſtamenti factio. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 12. ff. de his quæ ut indignis, hiſce uerbis:* Cum quidam ſcripſiſſet hæredes, quos inſtituere non poterat: quamuis inſtitutio non ualeret, neque ſuperius teſtamentum ruptum eſſet: hæredibus tamen ut indignis, qui non habuerunt ſupremam uoluntatem, abſtulit iam pridem Senatus hæreditatem. Quod diuus Marcus in eius perſona iudicauit, cuius nomen peracto teſtamento teſtator induxerat. Cauſam enim ad præfectus ærarij miſit. Verùm ab eo legata relicta ſalua manſerunt. De præceptionibus eidem datis uoluntatis erit quæſtio, & legatum ei non denegabitur: niſi hoc euidenter teſtatorem uoluiſſe appareat. *Quarta replicatio eſt: Niſi in teſtamento poſteriore teſtator, qui generare non poteſt, poſthumos ſuos hæredes ſcripſit. Hæc replicatio reprobatur l. 9. in prin. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Si quis poſthumos, quos per ætatem aut ualetudinem fortè habere non poteſt, hæredes inſtituit: ſuperius teſtamentum rumpit: quòd natura magis in homine & generandi conſuetudo ſpectanda eſt, quàm temporale uitium, aut ualetudo, propter quam abdicatur homo à generandi facultate. *Plura de replicatione propoſita uide ſ. cap. 11. except. 86.* *Quinta replicatio eſt: Niſi in poſteriore teſtamento teſtator ſeruum proprium hæredem inſtituerit, antea à priore domino cum libertate hæredem inſtitutum. Hæc replicatio reprobatur l. 52. ff. de hæredib. inſtituendis, hiſce uerbis:* Pater filio impuberi ſeruum hæredem ſubſtituit, liberumque eſſe iuſsit: eum pupillus uendidit Titio: Titius eum iam primo teſtamento facto, in ſecundo teſtamento liberum hæredemque eſſe iuſsit: ſuperius teſtamentum Titij ruptum eſt: quia is ſeruus ei hæres eſſe poteſt. Et ut ſuperius teſtamentum rumpatur, ſufficit ita poſterius factum eſſe, ut aliquo caſu potuerit ex eo hæres exiſtere. Quod ad uim autem eius inſtitutionis pertinet, ita ſe res habet: ut quamdiu pupillo ex ea ſubſtitutione hæres eſſe poteſt, ex Titij teſtamento libertatem hæreditatemque conſequi non poſsit. Si uerò pupillus in ſuam tutelam peruenerit: perinde ex Titij teſtamento liber hæresq; fit, ac ſi pupillo ſubſtitutus non fuiſſet. Sed ſi pupillo hæres extitit, propius eſt ut Titio quoque (ſi uelit) hæres eſſe poſsit. *Sexta replicatio eſt: Niſi teſtator in poſteriore teſtamento filium præterijt. Hæc replicatio approbatur l. 7. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ. cap. 15. except. 276. repl. 19. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi poſthumus præteritus ſit. hic enim ſiue naſcatur, ſiue non naſcatur, prius teſtamentum ruptum eſt. quæ duplicatio approbatur l. 3. §. ſed etſi ſtante. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 28. repl. 1. dupl. 2.* *Septima replicatio eſt: Niſi in poſteriore teſtamento ex certis rebus hæres ſcriptus ſit. Hæc replicatio reprobatur l. 29. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Si quis priore facto teſtamento, poſterius fecerit teſtamentum: etiamſi ex certis rebus in poſteriores tabulas hæredes inſtituit: ſuperius tamen teſtamentum ſublatum eſt, ut diui quoque Seuerus & Antoninus reſcripſerunt: cuius conſtitutionis uerba retuli, cùm alia quoque præterea in cõſtitutione expreſſa ſint. Impp. Seuerus & Antoninus Cocceio Campano. Teſtamentum ſecundo loco factũ, licet in eo certarum rerum hæres ſcriptus ſit, perinde iure ualere, ac ſi rerum mentio facta non eſſet: ſed & teneri hæredem ſcriptum, ut cõtentus ſibi rebus datis, aut ſuppleta quarta ex lege Falcidia, hęreditatem reſtituat his, qui priore teſtamento ſcripti fuerant, propter inſerta fideicommiſsi uerba, quibus ut ualeret prius teſtamentum, expreſſum eſt: dubitari non oportet. Et hoc ita intelligendum eſt, ſi non aliquid ſpecialiter contrarium in ſecundo teſtamento fuerit ſcriptum. *Concordat iiſdem propè uerbis Inſt. quib. mod. teſt. infir. §. ſed etſi quis.* *Octaua replicatio eſt: Niſi cum miles alium caſtrenſium, alium cæterorum bonorum hæredem ſcripſiſſet, poſtea caſtrenſium bonorum alios inſtituit hæredes. hoc enim caſu, quod ad cæterorum bonorum hæredes attinet, prius teſtamentum ruptum non eſt. quæ replicatio approbatur l. 16. §. 1. ff. de militari teſt. his uerbis:* Miles caſtrenſium bonorum & non caſtrenſium diuerſis hæredibus inſtitutis, poſtea caſtrenſium bonorum alios hæredes inſtituit: prioribus tabulis tantum abſtuliſſe uidetur, quantum in poſteriores contulerit: nec uidetur mutare, etſi prioribus tabulis unus hæres ſcriptus fuiſſet. *Nona replicatio eſt: Niſi teſtator poſtea non ſibi, ſed filio hæredem inſtituit. Hæc replicatio approbatur l. 14. §. ſi ſuo. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide ſ. cap. 14. except. 158.* *Decima replicatio eſt: Niſi eodem tempore utrunq; teſtamentum ſit factum. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. ſed etſi in duob. ff. de bonor. poſſeſ. ſecund. tabul. cuius uerba uide ſ. cap. 11. except. 67.* *Vndecima replicatio eſt: Niſi teſtator falsò putans, priore teſtamento ſcriptum*

hæredem deceßiſſe, aliud fecit. Hæc replicatio approbatur l.ult.ff.de hæred.inſtit.his uerbis: Tactumeius Androſthenes Tactumeiam Magnam filiam Tactumeij Magni ex aſſe hæredem inſtituerat, eiq; patrem eius ſubſtituerat. Tactumeio Magno occiſo, & rumore perlato quaſi filia quoq; eius mortua, mutauit teſtamentum, Nouiumque Rufum hæredem inſtituit, hac præfatione: Quia hæredes, quos uolui mihi contingere, habere non potui, Nouius Rufus hæres eſto. Tactumeia Magna ſupplicauit Impp. noſtros: & cognitione ſuſcepta (licet modus inſtitutionibus contineretur) quia tamen falſus rumor non ſolet obeſſe, ex uoluntate teſtatoris putauit Imperator ei ſubueniendum. Igitur pronunciauit hæreditatem ad Tactumeiam Magnam pertinere. Sed legata ex poſteriore teſtamento eam præſtare debere, perinde ac ſi in poſterioribus tabulis ipſa fuiſſet hæres ſcripta. *Concordat l.28.ff.de inoff. teſt. cuius uerba uide ꝭ.lib.31.cap.4.quæſt.1.except.16.* *Duodecima replicatio eſt: Niſi poſterius teſtamentum uacuum ſit. Hæc replicatio approbatur l.11. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Si binæ tabulæ proferantur, diuerſis temporibus factæ, unæ prius, alteræ poſtea, utræque tamen ſeptem teſtium ſignis ſignatæ, & apertæ poſteriores uacuæ inuentæ ſint: ſuperius teſtamentum non eſt ruptum, quia ſequens nullum eſt. *Decimatertia replicatio eſt: Niſi teſtator poſterius teſtamentum poſtea inciderit. Hæc replicatio approbatur l.11.§.teſtamento. ibi: non ſecus ac ſi. ff. de bonor.poſſeß. ſecund. tabulas. cuius uerba uide ꝭ. cap.19. except.3. replicat.1. duplicat.1.* *Decimaquarta replicatio eſt: Niſi miles alio teſtamento facto, priore mori ſe uelle declarauerit. Hæc replicatio approbatur l.15.§.1.ff.de militari teſt. cuius uerba uide ꝭ.cap.18. in prin. Concordant etiam ea quæ habentur ꝭ. replicat. proxim. §. planè ſi miles.* *Decimaquinta replicatio eſt: Niſi teſtator in poſteriore teſtamento iuſſerit prius ualere. hoc enim caſu, quamuis ipſo iure ruptum ſit, ut tamen fideicommißi ualet. quæ replicatio approbatur l.12.§.fin.ff.de iniuſto teſt. his uerbis:* Si paganus qui habebat iam factum teſtamentum, aliud feciſſet, & in eo comprehendiſſet fidei hæredis ſe committere, ut priores tabulæ ualerent: omnimodo prius teſtamentum ruptum eſt. Quo rupto, quæri poterit, an uice codicillorum id ualere debeat, cum & hæc uerba ſint fideicommiſsi? Et ſine dubio uniuerſa, quæ illic ſcripta ſunt, in cauſa fideicommiſsi erunt: non ſolùm legata & fideicommiſſa, ſed & libertates & hæredis inſtitutio. *Concordat l.26. in fine. ff. ad S.C. Trebell. cuius uerba uide ꝭ.repl.7. Concordat iiſdem uerbis inſt.quib.mod.infir.teſt.§.ſed etſi quis. Planè ſi miles, poſteriore facto teſtamento, prius nihilominus ualere uoluerit: etiam ipſo iure prius non erit ruptum per poſterius. quod approbatur l.19. ff. de militari teſt. his uerbis:* Quærebatur, ſi miles qui habebat iam factum teſtamentum, aliud feciſſet, & in eo comprehendiſſet, ſe fidei hæredis committere, ut priores tabulæ ualerent: quid iuris eſſet? Vlpianus dicebat: Militi licet plura teſtamẽta facere. Sed ſiue ſemel fecerit, ſiue ſeparatim: utique ualebunt, ſi hoc ſpecialiter expreſſerit, nec ſuperius per inferius rumpetur, cum & ex parte hæredem inſtituere poſſit, hoc eſt, ex parte teſtatò, & ex parte inteſtatò decedere. Quin imò etſi codicillos antè fecerat, poterit eos per teſtamentum ſequens cauendo in poteſtatem inſtitutionis redigere, & efficere directam inſtitutionem, quæ erat precaria. Secundum hæc in propoſito referebat Vlpianus, ſi hoc animo fuerit miles, ut ualeret prius factum teſtamentum: id quod cauit, ualere oportere: ac per hoc effici, ut duo teſtamenta ſint. Sed in propoſito, cum fidei hæredis cõmittatur, ut ualeat prius teſtamentum: apparet eum nõ ipſo iure ualere uoluiſſe, ſed magis per fideicõmiſſum: id eſt, in cauſam fideicommiſsi & codicillorum nim prius teſtamentum conuertiſſe. Vtrum autem totum teſtamentum in eam cauſam conuerſum ſit, hoc eſt, & hæredis inſtitutio: an uerò legata tantùm & fideicommiſſa, & libertates, quæritur? Sed mihi uidetur non ſolùm cætera præter inſtitutionem hæredis, ſed & ipſam inſtitutionem in cauſam fideicommiſsi uertiſſe: niſi aliud teſtatorem ſcripſiſſe probetur. *Concordat l.27. ff. eod. tit. his uerbis:* Centurio ſecundo teſtamento poſthumos hæredes inſtituit, neque ſubſtitutos dedit: quibus non editis, ad ſuperius teſtamentum ſe redire teſtatus eſt. Cætera quæ in ſecundo teſtamento ſcripſit, irrita eſſe placuit: niſi nominatim ea confirmaſſet ad priorem uoluntatem reuerſus. *Concordat item l.35. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ꝭ. cap. 18. in princip.* *Decimaſexta replicatio uidetur: Niſi conditio poſterioris inſtitutionis defecerit. Hæc replicatio reprobatur l.16. in prin. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* Cum in ſecundo teſtamento hæredem eũ qui uiuit inſtituimus, ſiue purè, ſiue ſub conditione: ſi tamen conditio exiſtere potuerit, licet nõ extiterit, ſuperius teſtamentum erit ruptum. *Concordat inſt. quib. mod. teſt. infir.§. poſteriore. ibi: aut cõditione. cuius uerba uide ꝭ. ead. except. in prin. Planè admittitur replicatio propoſita, ſi conditio in præteritum uel præſens, non in futurum ſit concepta. quæ diſtinctio approbatur d.l.16. his uerbis:* Multum autem intereſt,

qualis

qualis conditio poſita fuerit:nã aut in præteritum concepta ponitur,aut in præſens, aut in futurum.In præteriró concepta ponitur:ueluti,Si Titius conſul fuit.Quæ cõditio, ſi uera eſt, ita eſt inſtitutus hæres ,ut ſuperius teſtamentũ rumpatur:tunc enim ex hoc hæres eſt. Si uerò Titius conſul nõ fuit,ſuperius teſtamentum nõ eſt ruptum. Quòd ſi ad præſens tempus conditio adſcripta eſt,hęrede inſtituto:ueluti,Si Titius conſul eſt. eundem exitum habet, ut ſi ſit, poſsit hæres eſſe,& ſuperius teſtamentum rumpatur.Si non ſit,nec poſsit hæres eſſe, nec ſuperius teſtamentum rumpatur.In futurum autem collatę conditiones,ſi poſsibiles ſunt & exiſtere poterunt,efficiunt ut ſuperius teſtamentum rumpatur, etiamſi non extiterint. Si uerò impoſsibiles ſunt: ueluti,Si Titius digito cœlum tetigerit,hęres eſto: placet perinde eſſe, quaſi conditio,quæ eſt impoſsibilis,adſcripta non ſit. *Decimeſeptima replicatio eſt:Niſi ex poſteriore teſtamento adita hæreditas non ſit. Hæc replicatio reprobatur Inſt.d.§.poſteriore.Concordat d.l.16. Decimaoctaua replicatio eſt: Niſi Imperator in priore teſtamento heres ſcriptus ſit.Hæc replicatio reprobatur l.6.C.qui teſt.facere poſſ.his uerbis:*Si quis Imperatorem fortè hæredẽ inſtituerit:habeat mutandi iudicij facultatem, & quemcũq; uoluerit ſecundũ leges in teſtamento ſuo hæredem ſcribendi.*Hæc de 33.exceptione.*

XXXIIII.EXCEPTIO:*Niſi teſtator teſtamentum ualere noluerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure reprobatur, admittitur tamen certis quibuſdam caſibus.de qua re dictum ſ. exc.prox.repl.1.*

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi teſtator teſtamẽtum mutare ſit prohibitus uel impeditus.Hæc exceptio approbatur l.19. ff.de his quib. ut indignis, hiſce uerbis:* Si ſcriptis hæredibus ideo hęreditas ablata eſſet, quòd teſtator aliud teſtamentũ mutata uoluntate facere uoluiſſet, & impeditus ab ipſis eſſet: ab uniuerſo iudicio priore receſsiſſe eum uideri,Paulus reſpondit. *Concordat l.2.C. ſi quis aliquem teſtari prohibuerit,his uerbis:* Eos qui ne teſtamentũ ordinaretur,impedimento fuiſſe monſtrãtur,uelut indignas perſonas à ſucceſsionis compẽdio remoueri,celeberrimi iuris eſt. *Concordat item l.1.in prin.ff.eod.tt.his uerbis:* Qui dum captat hæreditatem legitimã, uel ex teſtamẽto, prohibuit teſtamentariũ introire,uolente eo facere teſtamentum,uel mutare:diuus Hadrianus conſtituit,denegari ei debere actiones:denegatisq; ei actionibus,fiſco locũ fore. *Concordat item l.2.in prin. ff.eod.tt.his uerbis:* Si quis dolo malo fecerit ut teſtes non ueniant,& per hoc deficiat facultas teſtamẽti faciendi:deneganda ſunt actiones ei qui dolo fecit,ſiue legitimus hęres ſit,ſiue priore teſtamento ſcriptus. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non ui nec dolo,ſed blandis uerbis quis offenſam teſtatoris placauit,ne teſtamentum mutaret. Hæc replicatio approbatur l.3.ff.ſi quis aliquem teſtari prohib. his uerbis:* Virum qui nõ per uim nec dolum,quo minus uxor contra eum mutata uolũtate codicillos faceret, interceſſerat, ſed (ut fieri adſolet) offenſam ægræ mulieris maritali ſermone placauerat: in crimẽ nõ incidiſſe Papinianus reſpõdit,nec ei quod teſtamẽto fuerat datum,auferendum. *Concordat l.3. C.eod.tt.cuius uerba uide ſ.cap.9.exc.51. Altera replicatio eſt:Niſi non ab hærede ſcripto,ſed ab alio teſtator teſtamentum mutare ſit prohibitus uel impeditus.Hæc replicatio approbatur l.2.§.fratris. ff. d. tt. his uerbis:* Fratris factum fratri non nocet. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ſeruo uel filio hærede inſtituto, per dominum uel patrem ſtetit, quo minus teſtamentum mutaretur. Hæc duplicatio approbatur l.1.§.ſi dominus.ff.ſi quis aliquem teſtari prob.his uerbis:*Si dominus dolo fecerit,ne teſtamentũ mutaretur,in quo ſeruus eius ſcriptus erat:quãuis manumiſſus adierit hæreditatẽ, actiones ei denegãtur: cũ & liberis eius,ſi quid fuerit datũ,denegari debeat,et ſi nõ fuerint in poteſtate. Sed ſi legatum ei relictum ſit,idq; reſtituere ſit rogatus:conſequens erit dicere,admitti eum ad legatũ, quod non ipſe habiturus eſſet, ſed ad aliũ ſit translaturus. *Cõcordat l.unica.ff.quib.nõ competit bonor.poſſ.his uerbis:* Seruo meo hærede inſtituto,dolo feci,ne teſtamentũ mutaretur,eumq; poſtea manumiſi:quæſitum eſt, an actiones ei denegandæ eſſent?Iulianus reſpondit: Hic caſus uerbis edicti nõ continetur.Sed eſt æquũ,ſi dominus dolo fecerit ne teſtamentum mutaretur,quo ſeruus eius hæres ſcriptus erat(quãuis manumiſſus adierit hæreditatem)ei denegari:cum etiam emancipato filio denegentur,ſi pater dolo fecerit, ne teſtamentũ mutaretur. *Tertia replicatio uidetur:Niſi nõ ab uno, ſed plurib. teſtator ſit prohibitus. Hæc replicatio reprobatur l.1.§.fin.ff.ſi quis aliquẽ teſtari,his uerbis:* Si plures hæredes inſtituti ſint,& omnes dolo fecerint,quo minus teſtamentũ mutaretur:dicendũ eſt, actiones omnib. denegari:quia omnes dolo fecerũt.*Quarta replicatio eſt: Niſi is qui teſtamentũ mutare prohibuit,rogatus ſit hæreditatẽ,uel partẽ eius,aut rẽ aliquã alij reſtituere: hoc enim caſu fideicõmiſſario qui nihil cõmiſit, exceptio propoſita nõ obſtat.quæ replicatio approbatur d.l.1. §.ſi dominus.ibi:ſed ſi legatũ.cuius uerba uide ſ.repl. 2.dupl.1.Cõcordat l.2.§.fin.ff.eod.tt.his uerbis:* Si fidei eius,qui dolũ admiſit,cõmiſſum eſt,ut hæreditatẽ reſtitueret:ea hęreditas caduca cũ ſuis onerib.fiet: ut cõmodũ legis Falcidię fiſcus ſentiat,dodrãtis aũt fideicõmiſſa

rius. *Ait Iuriſconſultus:* Vt commodum legis Falcidiæ fiſcus ſentiat. *Hic notandum, quòd rupto per cauſam propoſitam teſtamento, non succeſſioni ab inteſtato, ſed fiſco fit locus. cui concordat d. l. 1. in prin. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin.*

QVIBVS EX TESTAMENto competit hæreditas? Cap. XXII.

HActenus an ex teſtamẽto hæreditas competat, uarijs caſibus per exceptiones propoſitas diſcuſſum eſt. Nunc reliquæ huiuſmodi quæſtiones diſcutiẽdæ, hoc eſt, Quibus ex teſtamẽto cõpetat hæreditas: itẽ, Quid quãtũq; hæreditatis ex teſtamẽto cuiq; cõpetat? Prioris igitur q̃ſtionis regulæ ſunt hæ.

1. Regula: *De hæredibus hæredis instituti defuncti. His regulariter eadem hæreditas debetur, quæ debebatur defuncto. quæ regula approbatur l. 7. §. fin. ff. de adq. hæred. his uerbis:* In omni ſucceſsione qui eius hæres extitit, qui Titio hæres fuit, Titio quoque hæres uidetur eſſe, nec poteſt Titij omittere hæreditatem. *Concordat l. 3. §. 1. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Si Titio, qui Seio hæres extitit, nos hæredes facti ſumus: ſicuti Titij hæreditatem noſtrã intendere poſſumus, ita & Seij. *Concordat itẽ l. ult. §. ſed ſiquidem ipſe. C. de hæred. instit. cuius uerba uide ſ. cap. 9. except. 54. repl. 1. dupl. 1. Planè regulæ propoſitæ exceptio prima hæc eſt: Niſi hæres inſtitutus ante aditam hæreditatem deceſſerit. quæ exceptio approbatur l. 7. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Quoniam ſororem tuam prius defunctam eſſe proponis, quàm cognoſceret, an à fratre ſibi aliquid hæreditatis fuiſſet relictũ: manifeſtum atq; euidens eſt, antequã pro hærede gereret, uel bonorũ poſſeſsionem admitteret, defunctã ſucceſsionẽ eam non potuiſſe ad hæredes ſuos tranſmittere. *Concordat l. unica. §. in nouiſsimo. C. de caducis tollendis, hiſce uerbis:* Hæreditatem, niſi fuerit adita, tranſmitti nec ueteres concedebant, nec nos patimur: exceptis uidelicet liberorum perſonis, de quib. Theodoſiana lex ſuper huiuſmodi caſibus introducta loquitur: ijs nihilominus, quæ ſuper his perſonis, quæ deliberantes ab hac luce migrant, à nobis conſtituta ſunt, in ſuo robore mãſuris. *Concordat item d. l. unica. §. cum autem. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 13. quæſt. 1. reg. 5. Concordat item l. 2. C. ad S. C. Orphit. cuius uerba uide ſ. cap. 24. reg. 1. in prin. Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi liberi teſtatoris hæredes inſtituti ante aditã hæreditatẽ deceſſerint: hi enim nihilominus hæreditatẽ ad ſuos hæredes trãſmittũt. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Exceptis uidelicet liberorũ perſonis, &c. *Ait Imp.* De quibus Theodoſiana lex. *Hæc lex habetur l. 1. C. de his qui ante apertas tabulas, his uerbis:* Per hanc ſanctionem iubemus in poſterum filios ſeu filias, nepotes aut neptes, pronepotes aut proneptes, à patre uel matre, auo uel auia, proauo uel proauia ſcriptos hæredes, licet nõ ſint iunctè ſubſtituti, ſeu cũ extraneis, ſeu ſoli ſint Inſtituti, & ante apertas tabulas defuncti, ſiue ſe nouerint ſcriptos hæredes, ſiue ignorauerint: in liberos ſuos, cuiuſcunq; ſexus ſint uel gradus, derelictã ſibi hæreditariã portionem poſſe tranſmittere, memoratasq; perſonas (ſi tamen hæreditatẽ non recuſant) nulla huiuſmodi prçſcriptione obſtante, ubi tanquam debitam uindicare. Quod ſcilicet etiam ſuper legatis ſeu fideicommiſsis à patre uel à matre, auo uel auia, proauo uel proauia derelictis, locũ habet. Siquidem periodignũ eſt, fortuitas ob cauſas, uel caſus humanos, nepotes aut neptes, pronepotes aut proneptes, auita uel proauita ſucceſsione fraudari, aliosq; aduerſus auitum uel proauitum deſideriũ uel inſtitutũ inſperato legati commodo uel hæreditatis gaudere. Habeant uerò ſolatiũ triſtitię ſuę, quibus eſt meritò conſolendũ. *Concordat l. 1. §. quòd ſi ante. ff. de collatione bonorum. cuius uerba uide ſ. lib. 30. cap. 4. quæſt. 4. except. 1. repl. 1. duplic. 1. Concordat item l. 16. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ. dupl. 2. Itẽ concordat l. 28. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. 117. repl. 9. dupl. 1. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi filius hæres inſtitutus, in poteſtate teſtatoris non fuit. hic enim non niſi adita hæreditate eam ad ſuos hæredes tranſmittit. quæ duplicatio approbatur l. 3. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Si fratris tui filius mortis tempore in patris ſui fuit poteſtate, ſiue ex aſſe hæres inſtitutus eſt, etiã clauſis tabulis hęres potuit exiſtere: ſiue ex parte, nihilominus ſtatim ſuus ei hæres extitit: nec ea propter quòd intra paucos dies mortis patris ſui conceſsit in fatum, tu ad eiuſdem fratris tui potes accedere ſucceſſionẽ. Quòd ſi cum ſui iuris eſſet, ante aditã hæreditatẽ deceſsit, tuq; fratri tuo legitimus hæres extitiſti, ſeu intra tempora edicto præfinita bonorum poſſeſsionẽ agnouiſti: quæ facultatum hæreditariarũ ſunt, uel quæ ab alio iniuria detinentur, præſidis diligentia tibi reſtituentur. *Concordat l. 4. C. qui ad bonor. poſſeſ. his uerbis:* Emancipata, ſi non agnouit intra annum Vnde liberi bonorũ poſſeſsionẽ: nullam ad hæredes uindicationẽ ſucceſsionis tranſmittere potuit. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi filius hæres inſtitutus liberos ſuos, teſtatoris nepotes uel pronepotes hæredes relinquat. hoc enim caſu, quamuis emancipatus ſit, & ante aditam hæreditatem deceſſerit: nihilominus ad ſuos hæredes hæreditatem tranſmittit. quæ triplicatio approbatur l. unica. C. de his qui ante apertas tabulas. cuius uerba uide paulo ſuperius ead. repl. in prin. Altera duplicatio eſt:*

Niſi

Niſi filius teſtatoris hæres inſtitutus, ſubſtitutum habeat: tunc enim eo ante aditam hæreditatem mortuo, ſubſtitutus uocatur. quæ duplicatio approbatur l.26. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis: Si filius hæres inſtitutus ſit omiſſo poſthumo, filioque ſubſtitutus nepos ex eo ſit: ſi interim moriatur filius poſthumo non nato, nepotem tam patri quàm auo ſuum hæredem futurũ. Quòd ſi nemo filio ſubſtitutus ſit, & ſolus ipſe inſtitutus ſit: nõ quia eo tẽpore quo is moriatur, certũ eſſe incipit, neminem ex eo teſtamento hæredem fore: ipſe filius inteſtato patri hæres exiſtet: ſicut euenire ſolet, cum ſub ea conditione, quæ in ipſius poteſtate erit, filius hæres inſtitutus priuſquam ei parẽret moriatur. *Tertia duplicatio eſt: Niſi uiuo teſtatore filius hæres inſtitutus deceſſerit. quæ duplicatio elicitur ex uerbis l.3. C. de iure deliberandi, §. propoſitus hiſce:* Si fratris tui filius mortis tempore in patris ſui fuit poteſtate. *Ergo requiritur ut filius tempore mortis teſtatoris adhuc uixerit: quo non facto, propoſitæ replicationi locus non eſt. Planè ſi una cum teſtatore filius perierit, præſumitur filius patri ſuperuixiſſe. quod approbatur, ſimul & diſtinguitur l.10. §. fin. ff. de rebus dubijs. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 9. reg. 13. except. 1. Hæc de prima replicatione, eiuſq; duplicationibus ſunt dicta. Altera replicatio eſt: Niſi intra tempus deliberandi hæres inſtitutus deceſſerit. Hæc replicatio approbatur l.19. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Cum antiquioribus legibus, & pręcipuè in quæſtionibus Iulij Pauli inuenimus, filiosfamiliatum paternam hæreditatem deliberantes, poſſe & in ſuam poſteritatem hanc tranſmittere: & alijs quibuſdam adiectis, quæ in huiuſmodi perſonis præcipua ſunt: eam deliberationem & in omnes ſucceſſores, ſiue cognatos ſiue extraneos, duximus eſſe protelandã. Ideoq; ſancimus, ſi quis uel ex teſtamento, uel ab inteſtato uocatus, deliberationem meruit, uel hoc quidem non fecerit, non tamẽ ſucceſsioni renunciauit, ut ex hac cauſa deliberare uideatur: ſed nec aliquid geſſerit, quod aditionem, uel pro hærede geſtionẽ inducat: prædictũ arbitrium in ſucceſsionem ſuam tranſmittat: ita tamen ut unius anni ſpacio eadem tranſmiſsio fuerit concluſa. Et ſiquidem is qui ſciens hæreditatẽ ſibi eſſe ab inteſtato uel ex teſtamento delatam, deliberatione minimè petita, intra annale tempus deceſſerit: hoc ius ad ſuam ſucceſsionẽ intra annale tempus extẽdat. Si enim ipſe, poſtquam teſtamentũ fuerit inſinuatum, uel ab inteſtato, uel ex teſtamento, uel aliter ei cognitum ſit hæredem uocatum fuiſſe, annali tempore tranſlapſo nihil fecerit, ex quo uel adeundam uel renunciãdam hæreditatem manifeſtauerit: is cum ſucceſsione ſua ab huiuſmodi beneficio excludatur. Sin autem inſtante annali tempore deceſſerit: reliquum tempus pro adeũda hæreditate ſuis ſucceſſoribus ſine aliqua dubietate relinquat. Quo completo, nec hæredibus eius alius regreſſus in hæreditatem habendã ſeruabitur. *Concordat l. unica. §. in nouiſsimo. ibi: ijs nihilominus. C. de caducis tollendis. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Concordat item Nouell. c.158. his uerbis:* Oblatæ nobis à Thecla, quæ & Manno appellatur, preces ſunt, quæ declarant, Theclam quandam, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi dum ius teſtamenti pendet, utrum illud ruptum ſit, nec ne: hæres inſtitutus deceſſerit, uel dum poſthumus ſperatur. Hæc replicatio approbatur l.4. §. fin. cum lege ſequente. ff. de bonor. poſſeſſ. cõtra tabulas, his uerbis:* Si quis eum qui in utero eſt, prętermiſerit: etiã nondum nato eo, alius qui hæres inſtitutus eſt, bonorum poſſeſsionẽ contra tabulas admittere poteſt: quia iniquum eſt, neq; quaſi ſcriptum, poſſe petere bonorum poſſeſsionem, quãdiu contra tabulas peti poteſt: nec contra tabulas, quãdiu nõ naſcitur præteritus, ut etſi antè moriatur, bonorum poſſeſsionis beneficiũ ad hæredem tranſmittat. Quod maximè neceſſarium eſt in filio emancipato ſcripto hęrede, quia nec hæreditatem interim adire poteſt. Sed et ſi deceſſerit antequam peteret bonorum poſſeſsionem: nõ eſt iniquũ, Prætorem decernere, hæredibus eorũ ſaluum fore commodum bonorum poſſeſsionis ſecundum tabulas, uel contra tabulas. *Concordat l.3. §. eſt autem. in fine. ff. de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 2. except. 9. Itẽ concordat l.83 ff. de adq. hæred. his uerbis:* Ventre præterito, ſi filius qui fuit emancipatus, aut exterus, hæres inſtitutus ſit: quãdiu rumpi teſtamentum poteſt, non defertur ex teſtamento hæreditas. Sed ſi uacuo uentre mulier fuerit, & incerto eo filius in familia retentus uita deceſsit: hæres fuiſſe intelligitur. Emancipatus uerò aut exterus non aliter poſſunt hęreditatem quærere, quàm ſi non eſſe prægnantem ſciant. Ergo ſi uentre pleno ſit mulier: nónne iniquum erit dicere, interea defunctum filium hæredi ſuo nihil relinquere? Et ideo decreto filio ſuccurrendũ eſt: quia ſiue frater ei naſcatur, ſiue nõ naſcatur: patri hęres futurus eſt. Eadẽ ratio facit, ut emãcipato quoq; ſubueniri debeat, qui alterutro caſu rem omnimodo habiturus eſt. *Concordat item l.12. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Scriptus hæres, contra quem filius impubes, qui ſubiectus dicitur, ex edicto primo bonorum poſſeſsionem petit exemplo legitimi, ſecũdum tabulas interim accipere nõ poteſt. Quòd

ſi me-

ſi medio tempore ſcriptus, uel ille qui inteſtati poſſeſsionem habere potuerit, moriantur: hæredibus eorum ſuccurrendum erit. Quid enim ſi non potuerint adire hæreditatem iure ceſſante, uel ob litem in dubio cōſtituti? *Planè propoſitæ replicationis duplicatio, quoad ſpem poſthumi pendentē, hæc eſt: Niſi hæres ſcriptus, uel ab inteſtato ueniens, nato poſthumo hæres futurus non ſit. tunc enim ſi ſpe poſthumi pendente deceſſerit, ad hæredem ſuum hæreditatem non nato poſthumo non tranſmittit. quæ duplicatio approbatur exemplo matris l. 8. §. fin. ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Si quis prægnantem uxorem reliquiſſet, & matrē, & ſororem: ſi uiua uxore mater mortua fuiſſet, deinde uxor mortuum peperiſſet: ad ſororem ſolam legitima hæreditas pertinet. quia certum eſt, matrē eo tempore deceſsiſſe, quo legitima hæreditas ad eam non pertinebat. *Quarta replicatio eſt: Niſi propter metum Senatuſconſulti Siloniani hæres defunctus non adijt. Hæc replicatio approbatur l. 3. §. eleganter. ff. de senatuſc. Siloniano, his uerbis:* Eleganter Scæuola ait, ut quis ad hæredem ſuum utiles actiones tranſmittat, ſi fortè ante aditionem deceſsit: exploratum eſſe debere, idcirco eum nō adijſſe, quòd ſenatuſconſulto edictoq; terrebatur. *Concordat l. 4. ff. eod. tit. his uerbis:* Qui poſthumos hæredes inſtituerat, non natis poſthumis uxorem ſecūdo loco ſcripſit hæredem: cum à familia diceretur necatus, uxor diem ſuum obierat. Hæredes mulieris actiones ex cōſtitutione ſibi dari poſtulabant. Eos ita demū audiendos eſſe Papinianus reſpondit, ſi mulier, quam in utero nihil geſtare conſtabat, propter ſenatuſconſultū hæreditatem adire noluit: alioquin prægnante ea defuncta, nullam iniuriæ querelam interueniſſe. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi aliud etiam impedimentum fuerit, quo minus adiri hæreditas potuerit. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Alioquin prægnante ea defuncta, nullam iniuriæ querelam interueniſſe. *Concordat l. 3. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. lib. 14. cap. 6. except. 21.* *Quinta replicatio eſt: Niſi propter litem teſtamenti pendentem hæres defunctus adire non potuit. Hæc replicatio approbatur l. 42. §. fin. ff. de bonis liberorum, his uerbis:* Si falſum liberti teſtamentum ab alijs in prouincia dictum, atq; ita res per appellationem extracta eſſet: defuncta medio tēpore patroni filia, quam libertus hæredē inſtituerat, filio mulieris ſeruauit diuus Marcus eam partē bonorū, quā filia patroni uel iure inteſtati, ſi uixiſſet, habere potuiſſet. *Cōcordat l. 6. §. 1. ff. eod. tit. his uerbis:* Cùm patroni filia hæres inſtituta eſſet à liberto, falſumq; teſtamētū dictū eſſet, in quo ſcripta erat, & appellatione interpoſita & pendēte diem ſuū obijſſet: hęredibus eius diuus Marcus ſubuenit, ut id haberēt, qd' haberet patroni filia, ſi uiueret. *Sexta replicatio eſt: Niſi dum de ſtatu defuncti dubitatur, hæres deceſſerit. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. 1. ibi: unde tractari. ff. ad Senatuſc. Tertyll. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 15. quæſt. 1. reg. 1. exc. 1.* *Septima replicatio eſt: Niſi hæres inſtitutus propter abſentiā ſuā adire nō potuit. Hæc replicatio approbatur l. 85. in prin. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Pannonius Auitus cū in Cilicia procuraret, hæres inſtitutus, antè uita deceſſerat, quàm hæredē ſe inſtitutū cognoſceret: quia bonorū poſſeſsionē, quā procurator eius petierat, hęredes Auiti ratā habere nō potuerāt: ex perſona defuncti reſtitutionē in integrū implorabāt, quę ſtricto iure non cōpetebat: quia intra diē aditionis Auitus obijſſet. diuū tamē Pium cōtrà cōſtituiſſe, Męcianus libris Quęſtionū refert. in eo qui legationis cauſa Romæ erat: & filiū qui matris delatā poſſeſsionē abſens amiſerat, ſine reſpectu eius diſtinctionis reſtitutionē in integrū habere: quod et hic humanitatis gratia admittendū eſt. *Octaua replicatio eſt: Niſi defuncti hæredis nomine, uiuo eo, ab alio hæreditas agnita, & bonorū poſſeſsio petita ſit. Hæc replicatio approbatur quidē ipſo iure: uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi hæres antequam agnitionē ab alio factā, ratam habuerit, mortuus ſit. quæ duplicatio approbatur l. 3. §. adquirere. ff. de bonor. poſſeſſ. his uerbis:* Adquirere quis bonorū poſſeſsionē poteſt uel per ſemetipſum, uel per aliū. Quod ſi me nō mandante bonorū poſſeſsio mihi petita ſit: tunc cōpetet, cū ratū habuero id quod actū eſt. Deniq; ſi antè deceſſero quā ratū habeā, nulla dubitatio eſt, quin nō cōpetat mihi bonorū poſſeſsio: quia neq; ego ratū habui, neq; hęres meus ratū habere poteſt, cū ad eū non tranſeat ius bonorū poſſeſſionis. *Cōcordat l. 85. in prin. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. repl. prox. itē cōcordat l. 7. ff. ratā rē haberi, his uerbis:* Si is, cui ignorāti petita eſt bonorū poſſeſsio, deceſſerit: hæres eius intra tēpora petitionis ratā eā habere nō poteſt. *Nona replicatio eſt: Niſi pro ſua parte adierit hæreditatē defunctus. tūc enim portio deficiēs, quāuis poſt eius mortē, hæredibus defuncti adcreſcit. quæ replicatio approbatur inſt. de Senatuſ. Orphitiano. §. fin. his uerbis:* Si ex plurib. legitimis hęredib. quidā omiſerint hęreditatē, uel morte, uel alia cauſa impediti fuerint, quo minus adeant: reliquis q adierint, adcreſcit illorū portio: & licet antè deceſſerint, ad hęredes tamen eorū pertinet. *Cōcordat l. 9. ff. de ſuis & legitimis, hiſce uerbis:* Si ex pluribus legitimis hęredibus quidam omiſerint hæreditatē, uel morte, uel qua alia ratione impediti, quo minus adeant: reliquis qui adierint, adcre-

ſcit il-

ſcit illorum portio. Et licet deceſſerint antequã adcreſceret: hoc ius ad hæredes eorum pertinet. Alia cauſa eſt inſtituti hæredis & cohæredis ſubſtituti. huic enim uiuo defertur ex ſubſtitutione hæreditas, non etiamſi deceſſerit, hæredem eius ſequitur. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ex ſubſtitutione adcreſcat: tunc enim ſubſtituti defuncti hæredibus non adcreſcit. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Alia cauſa eſt inſtituti hæredis, &c. *Concordat l. 80 ff de adq. hæred. his uerbis:* Toties uidetur hæres inſtitutus etiam in cauſa ſubſtitutionis adijſſe, quoties adquirere ſibi potuit. Nam ſi mortuus eſſet, ad hæredem nõ transferret ſubſtitutionem. *Concordat item l. 8. § ſed ſi plures. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Si plures ſint ita ſubſtituti, Quiſquis mihi ex ſupraſcriptis hæres erit: deinde quidam ex illis poſtea quàm hæredes extiterunt patri, obierint: ſoli ſuperſtites ex ſubſtitutione hæredes exiſtent pro rata partium, ex quibus inſtituti ſunt: neq; quidquam ualebit ex perſona defunctorum. *Concordat d. l. 8. §. hæc uerba. ibi: ſed neq;. cuius uerba uide ſ̃. cap 13. exc. 139. Concordat item l. 23. ff. eod. tit. his uerbis:* Qui plures hæredes inſtituit, ita ſcripſit, Eoſq; omnes inuicem ſubſtituo: poſt aditam à quibuſdam ex his hæreditatem, uno eorum defuncto, ſi conditio ſubſtitutionis extitit, alio hærede partem ſuam repudiante, ad ſuperſtites tota portio pertinebit: quoniam inuicem in omnem caſum ſinguli ſubſtituti uidebuntur. Vbi enim quis hæredes inſtituit, & ita ſcribit, Eoſq; inuicem ſubſtituo: hi ſubſtituti uidebuntur, qui hæredes extiterunt. *Concordat itẽ l. 43. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Paolus reſpõdit, ſi omnes inſtituti hęredes omnibus inuicem ſubſtituti eſſent: eius portionem, qui quibuſdam defunctis poſtea portionem ſuam repudiauit, ad eũ ſolum, qui eo tempore ſuperuixit, ex ſubſtitutione pertinere. *Concordat item l. penult. ff. eod. tit. his uerbis:* Qui habebat filium & filiam impuberes, inſtituto filio hærede filiam exhæredauit, et ſi filius intra pubertatem deceſsiſſet, filiam eidem ſubſtituit: ſed filiæ, ſi antequàm nuberet deceſsiſſet, uxorẽ ſuã, itẽ ſororẽ ſuã ſubſtituit. Quæro, cũ filia impubes prior deceſſerit, deinde frater eius impubes: an filij hæreditas ad uxorẽ & ſororẽ teſtatoris iure ſubſtitutionis pertineat? Scęuola reſpondit, ſecundũ ea quæ proponerentur, non pertinere. *Plura de replicatione propoſita uide J. cap. 24. except. 8. Decima replicatio eſt: Niſi idem pro parte purè, pro parte ſub conditione inſtitutus, poſtquam ex una parte hæreditatem adijt, pendente alterius partis conditione, deceſsit. tunc enim impleta poſtea conditione, hæredibus eius locus eſt. quæ replicatio approbatur l. 53. in prin. ff. de adquir. hæred. his uerbis:* Qui ex duabus partibus hæres inſtitutus fuerat, ex alia purè, ex alia ſub conditione, & ex pura inſtitutione adierit, & deceſſerit, poſteaq; conditio extiterit: ea quoq; pars ad hæredem eius pertinet. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi defunctus cohæredem habeat. tunc enim ea pars, ex qua ſub conditione hæres inſtitutus fuit, non niſi pro dimidia parte ad eius hæredem pertinet, reliqua dimidia pars cohæredi adcreſcit. quæ duplicatio approbatur l. 17. §. ſi ita ſcriptum, in fine. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide J. cap. 24. reg. 6. Vndecima replicatio eſt: Niſi hæres defunctus, etiam contra tabulas bonorum poſſeſsionem, ſi præteritus fuiſſet, petere potuiſſet. tunc enim, quamuis ante aditam ex teſtamento hæreditatem deceſſerit, nihilominus eam ad hæredes ſuos tranſmittit. quæ replicatio uidetur adprobari per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. repl. 3. & repl. 5. Duodecima replicatio eſt: Niſi hæres infans, in poteſtate parentis conſtitutus, deceſſerit: hoc enim caſu nihilominus ad parentem, in cuius eſt poteſtate, tranſmittit hæreditatem. quæ replicatio approbatur l. 18. ibi: ſed ſi hoc. C. de iure deliberandi. cuius uerba uide J. lib. 30. cap. 2. reg. 1. except. 5. repl. 6. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione ſunt dicta. Altera exceptio eſt: Niſi defunctus hæres hæreditatem repudiauerit. quæ exceptio approbatur l. 1. ibi: ſi tamen hæreditatem. C. de his qui ante apertas tab. cuius uerba uide ſ̃. repl. 1.*

II. *Regula: Filiofamiliâs hærede inſtituto, patri competit hæreditas. quæ regula approbatur l. 1. cum lege ſequente. ff. de petitione hæreditatis. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi antequam filius iuſſu patris adierit hæreditatem, ſui iuris ſit effectus. quæ exceptio approbatur l. 15. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Non eſt dubiũ, ſi priuſquâ filius iuſſu patris adierit hæreditatẽ, propriæ poteſtatis effectus ſit, arbitrio ſuo eundẽ hanc ſibi potuiſſe quærere. *Altera exceptio eſt: Niſi ſub ea conditione, Si ſui iuris factus ſit, filius hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur argumento l. 3. C. de inſtitut. uel ſubſtit. item l. ult. C. de donat. quæ ſub modo. quarũ legum uerba uide J. de legatis, cap. 30. except. 14. repl. 4. Tertia exceptio uidetur: Niſi filiusfamiliâs ab alio filiofamiliâs, qui de caſtrenſi peculio teſtatus eſt, hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur l. 89. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Paulus reſpondit, ſi iuſſu aui nepos patris, qui de caſtrenſi peculio teſtamentum fecit, hæreditatẽ adijſſet: adquiſijſſe ei ea, de quibus pater teſtari poteſt: quia caſtrenſia eſſe mutatione perſonæ deſierunt. *Quarta exceptionis loco notandum, quòd iure nouo hæreditatis, cuius hæres filiusfamiliâs inſtitutus eſt, uſusfructus tantùm, non etiam proprietas patri competat. quæ exceptio approbatur l. 6. C. de bonis quæ liberis. cuius uerba cum alijs huc pertinentib. uide ſ̃. li. 16. cap. 2. quæſt. 1. poſt except. 15. Huius exceptionis re-*

nis replicatio hæc eſt: Niſi filius hæreditatem adire recuſet, pater agnoſcat. quæ replicatio approbatur l. 8. in prin. uſq; ad §. ubi autē uoluntat. C. eod. tit. his uerbis: Cum non ſolùm in maternis rebus, quæ filijsfamiliarum deferuntur, ſed etiam de alijs omnibus quæ adquiſitionem effugiunt (& maximè poſt nouellam noſtri numinis legem, quæ omnia quæ extrinſecus ad filiosfamiliarum perueniunt, & non ex paterna ſubſtantia ſunt, non eſſe adquirēda patribus ſtatuit, niſi tantummodo ad uſumfructum) natiæ altercationes ſint exortæ, & uarius euentus uariusq; continetur tractatus, & ſemper in iudicijs uerſantur: neceſſe eſt utiliter apertiſsimeq; omnia dirimere. Sancimus itaque, in omnibus rebus quæ effugiunt quidem dominij adquiſitionem, ſed uſusfructus tantùm patri offertur, uel alijs parentibus à filiofamiliâs cuiuſcunq; gradus uel ſexus, ſiue pater adire filiumfamiliâs integræ ætatis cōpellit, & ille reclamandum exiſtimat: ſiue filiusfamiliâs adire cupit, & pater in contrarium inclinat: liberam habere licentiā patrem & ipſum ſibi adire hæreditatem recuſante filio, & omne ſiue damnum ſiue lucrum in ſuam habere fortunam, nullo ex hoc præiudicio filio generando. Siue è contrario patre recuſante filius adire hæreditatem uoluerit, nullam adquiſitionem nec uſumfructum patri offerri, ſed ipſum filium ſibi imputare, ſi quid ex hoc cōtigerit: nulla actione neq; contra patrem danda, ubi aduerſus eius uoluntatem filius hæreditatem, uel legatum, uel fideicōmiſſum, uel aliud quidquam ex quocunquo titulo ſiue donationis, ſiue contractus alterius ſibi adquirere maluerit: neq; aduerſus filiū ſimili modo actione extendenda, ubi recuſante eo ſua pater authoritate hoc ſibi uindicet, huiuſmodi aditionis tramite ex præſenti lege patri competente. ſed habeat pater omnem licentiam & actiones mouero, & ab alijs pulſari, ubi ad eum totum commodum aduenit: & filius ſimili modo in agendo & pulſando ſolus habeat detrimentum & commodum: neceſsitate per officium iudicis patri imponenda tantūmodo filio cōſentire uel agenti, uel fugienti, ne iudicium ſine patris uoluntate uideatur conſiſtere. Et hæc quidem, ſi plenæ ętatis filius eſt, qui paternam uoluntatem ſequi non patitur. Sin autem in ſecunda ætate adhuc filius eſt, & hæreditate ei delata pater conſentire adeunti hæreditatem noluerit, uel patre uolente ipſe reclamauerit: ſiquidem recuſauerit filius, licentiam damus patri ſimili modo hæreditatem adire, & eam pleno iure habere: his omnib. quæ ſuperius diximus, locum habentibus. Sin autem patre recuſante, filius adire maluerit: damus quidem licentiam ei hoc facere. nolente autē patre res filij gubernate propter cauſæ neceſsitatem: habeat facultatem filius adire competentem iudicem, & ab eo petere curatorem hęreditati dari, per quem gubernatio rerum in eum delatarum procedat: in utroq; caſu in integrum reſtitutionis auxilio minimè ei denegādo. Similiq; modo & in milite filiofamiliâs, qui recuſauerit aditionē hæreditatis, quæ ei ex caſtrenſibus actionibus proueniat, patri danda licentia adire hæreditatem, ut ad ipſum perueniat pleno iure tam per uſumfructum, quàm per dominium eandem hæreditatem poſſeſſurum, quaſi ipſe pater ab initio hæres fuiſſet inſtitutus: eo uidelicet ſubiacente omnibus oneribus hæreditarijs, & omnia commoda habituro, & ad filium nullo periculo redundante. Et hæc quidem in his caſibus obſeruanda ſunt, quibus diſcordia inter patrem & filium uertitur. *Hactenus replicatio propoſita approbata eſt, cuius duplicatio hæc eſt: Niſi filius qui adire recuſauit, poſtea in integrum ſit reſtitutus. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis his:* In utroq; caſu in integrum reſtitutionis auxilio minimè ei denegando. *Plura de exceptione propoſita eiuſq; replicationibus uide (ut dixi) ſ. lib. 16. cap. 2. quæſt. 1. poſt except. 15. Sed & plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus uide j. lib. 30. cap. 2. reg. 1. except. 6.*

III. *Regula: Seruo hærede inſtituto, domino eius debetur hæreditas. Quæ regula approbatur l. 3. in prin. ff. de petit. hæred. cuius uerba uide ſ. cap. 2. quæſt. 5. in prin. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 21. cap. 2. reg. 1. & reg. 3. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſeruus tempore adeundæ hæreditatis fuerit alienatus: tunc enim non ueteri, ſed nouo domino debetur hæreditas. quæ exceptio approbatur l. 2. §. fin. ff. de bonor. poſſ. ſecun. tabul. his uerbis:* Si ſeruus hæres ſcriptus ſit, ei domino defertur bonorum poſſeſsio, ad quem hæreditas pertinebit. Ambulat enim cum domino bonorum poſſeſsio. Quare ſi mortis tempore Stichus hæres inſtitutus, ſeruus fuit Sempronij, nec Sempronius eum iuſſit adire, ſed uel deceſsit, uel etiam eum alienauit, & cœpit eſſe Septicij: euenit ut ſi Septicius eum iuſſerit, Septicio deferatur bonorum poſſeſsio: ad hunc enim hæreditas pertinet. Vnde ſi per multos dominos tranſierit ſeruus, tres fortè uel plures, nouiſsimo dabimus bonorum poſſeſsionē. *Concordat Inſt. de hæred. inſtit. §. alienus, his uerbis:* Alienus ſeruus hæres inſtitutus, ſi in eadē cauſa durauerit: iuſſu eius domini adire hæreditatem debet. Si uerò alienatus fuerit ab

rit ab

rit ab eo, aut uiuo teſtatore, aut poſt mortem eius, antequam adeat: debet iuſſu noui domini adire. *Huius exceptionis replicatio uidetur eſſe talis: Niſi ſeruus ab eo cui poſtea alienatur, hæres ſit inſtitutus. quæ replicatio reprobatur l. 38. §. cum uenditor. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Cum uenditor ſeruum ante traditionem ab emptore pro parte hæredem ſcriptum adire iubet, reſtituere cohæredi ſerui neceſſe habet: quia lucrum facere eius ſerui quem iure uendidit, non debet. Planè non totum quod adquiſierit reſtituet, ſed pro ea duntaxat parte qua ſeruus cohæredem habuerit, id eſt, partem dimidiã ſerui, & quartam hæreditatis. Marcellus lib. XXX. Digeſt. notat: Imò id debet præſtari, quod conſequi uenditor non potuiſſet, ſi priuſquam adierit ſeruus partem hæreditatis, diſtractus eſſet. Quod eſt uerum.

Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus quem teſtator liberum putat, hæres ſit inſtitutus: & ſi hæres non eſſet, alius ei ſubſtitutus ſit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 13. except. 134. repl. 2.

Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus à domino hæres ſit inſtitutus. tunc enim neque domino, neque eius hæredibus hæreditas competit, ſed ipſe ſeruus liber hæresq; efficitur. de qua re uide ĩ. libro 19. cap. 4. cauſa 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſeruus à domino hæres inſtitutus, poſtea ab eodem domino & teſtatore ſit alienatus. tunc enim non ſeruo, ſed nouo domino hæreditas competit. quæ replicatio approbatur Inſtit. de hæred. inſt. §. ſeruus autem. his uerbis: Seruus à domino ſuo hęres inſtitutus, ſiquidem in eadem cauſa manſerit: fit ex teſtamento liber, hæresque ei neceſſarius. Si uerò à uiuo teſtatore manumiſſus fuerit, ſuo arbitrio hæreditatem adire poteſt: quia non fit hæres neceſſarius, cum utrunque ex domini teſtamento non conſequatur. Quòd ſi alienatus fuerit, iuſſu noui domini adire hęreditatem debet, & ea ratione dominus per eum fit hæres. Nam ipſe alienatus neq; liber neque hęres eſſe poteſt, etiamſi cum libertate hæres inſtitutus fuerit: deſtitiſſe enim à libertatis datione dominus uidetur, qui eum alienauit. *Concordat l. 38. §. ſi quis ſeruum. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si quis ſeruum ſuum liberum ſub conditione hæredem purè ſcripſiſſet, eumque uendidiſſet pendente conditione: iuſſu emptoris ſeruus adire hæreditatem poteſt: quia & conſtitit inſtitutio, & eſt qui ius imperandi habet. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi cum ſeruus ſub conditione liber & hæres purè inſtitutus eſſet, poſtquam conditio libertatis defecit, fuerit alienatus: hoc enim caſu nec ſeruo nec nouo domino hæreditas competit. quæ duplicatio approbatur d. §. ſi quis ſeruum, his uerbis:* Quòd ſi poſt defectam conditionem alienatus fuiſſet, non poteſt iuſſu emptoris hæreditatem adire: quia eo tempore ad eum perueniſſet, quo iam extincta inſtitutio & inutilis fuerat. *Altera duplicatio eſt: Niſi uſusfructus tantùm in ſeruo ſit alienatus. quæ duplicatio approbatur l. 9. §. fin. in fine. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. lib. eod. capite 11. except. 98. repl. 1. dupl. 2. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruus à tutore domini ſit hæres inſtitutus. tunc enim quamuis tutor domini loco habeatur, tamen ſeruus neque liber neque hæres efficitur, ſed eius dominus pupillus. quæ replicatio approbatur l. 3. C. de neceſſarijs hæredibus, his uerbis:* Si tutor ancillam tuam contubernio ſuo coniunxit, ac pòſt hæredem inſtituit: neque dominium ex huiuſmodi facto tibi auferri potuit, & ut eius aditione iuſſu tuo tibi per hanc ſucceſsio quæratur, iure conceſſam habes facultatem. *Quarta propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ſeruus ante aditam hæreditatem fuerit manumiſſus. tunc enim non ueteri domino, ſed ſibi adquirit hæreditatem. quæ exceptio approbatur Inſt. de hæred. inſtit. §. alienus quoque, in fine, his uerbis:* Si manumiſſus eſt uiuo teſtatore, uel mortuo antequam adeat: ſuo arbitrio adire poteſt hæreditatem. *Huius replicatio prima hæc eſt: Niſi ſeruus municipij, uel alterius collegij hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio reprobatur l. 25. §. 1. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ĩ. capite 13. except. ultim. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus duorum, hæres inſtitutus, antequam manumitteretur, ab uno dominorum adire hæreditatem iuſſus ſit. Hæc replicatio reprobatur l. 63. ff. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. capite 23. except. 134. repl. 1. dupl. 2. Planè hoc caſu manumiſſus non niſi pro parte alterius domini non iubentis, hæres efficitur: ut ex d. l. 63. conſtat. Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus ex una parte purè, ex altera ſub conditione hæres inſtitutus, unam partem iuſſu domini adierit. Hæc replicatio quoad reliquam partem reprobatur l. 79. §. item ſi ſeruus. ff. eod. tit. his uerbis:* Si ſeruus meus ex parte hæres inſtitutus ſit purè, ex parte ſub conditione, dato ſcilicet cohærede, & iuſſu meo adierit, deinde eo manumiſſo, conditio alterius portionis extiterit: uerius eſt non mihi eſſe adquiſitam illam portionem, ſed ipſum comitari. Omnia enim paria permanere debent in id tempus, quo alterius portionis conditio extet, ut adquiratur ei cui prior portio adquiſita eſt. Ego quidem puto, etſi adhuc in poteſtate ſit, iterũ adeundum eſſe, ſi conditio extiterit: & illud quod dicimus ſemel adeundum, in eiuſdem perſona locum habet, non cùm per alium adquirenda eſt hæreditas. *Quarta re-*

ta replicatio uidetur eſſe: Niſi ſeruus eius qui capere non poteſt, hæres inſtitutus ſit, & poſtea manumiſſus. Hæc replicatio reprobatur l. 81. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ī. capite 11. except. 102. replication. 3. Hæc de quarta exceptione eiuſq; replicationibus.

Quinta exceptio eſt: Niſi ſeruus hæres inſtitutus ſit ſub hac cōditione, Si liber fiat. hoc enim caſu, quādiu ſeruus manet, nec domini iuſſu adire poteſt: utputa conditione deficiente. liber autem factus, & ita conditione impleta, ſibi adquirit: ut dictum ī. except. prox.

Sexta exceptio eſt: Niſi ſeruo fideicommiſſum ſub conditione libertatis relictum ſit, & purè ſubſtitutus. hoc enim caſu fideicommiſſi conditio in ſubſtitutione repetita uidetur: & ob id non domino, ſed ſibi ex ſubſtitutione ſeruus liber factus adquiret. quæ exceptio approbatur l. 85. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ī. lib. 32. cap. 9. cauſa 37.

Septima exceptio eſt: Niſi cum ſtatuliber hæres inſtitutus eſſet, poſt conditionem libertatis exiſtentem adeatur hæreditas. hoc enim caſu non domino, ſed ſibi adquirit ſeruus hæreditatem. quæ exceptio approbatur ipſo iure. Si autem ignorans iuſſa domini adiuit, non obligatur. quod approbatur l. 78. §. qui bona. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ī. lib. 30. cap. 2. reg. 1. except. 27.

Octaua exceptio eſt: Niſi ſeruus dotalis hæres ſit inſtitutus: hoc enim caſu, quamuis maritus dominus dotis dicatur, hæreditas tamen non marito debetur, ſed uxori. quæ exceptio approbatur l. 45. in princip. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ī. libro 15. capite 8. reg. 6.

Nona exceptio eſt: Niſi ſeruus cum alio ſit communis. hoc enim caſu non niſi pro parte uni ex dominis adquirit. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 66. ff. d. tt, his uerbis: Seruus communis ab extero hæres inſtitutus, ſi iuſſu unius adierit hæreditatem: non pro maiore parte interim hæredem eum facit, quàm pro dominica: deinde cæteris ſocijs non iubentibus, tacito iure partes ei adcreſcunt. Concordat Inſt. de hæred. inſtit. §. ſeruus autem, his uerbis: Seruus plurium, cum quibus teſtamenti factio eſt, ab extraneo inſtitutus hæres, unicuique dominorum, cujus iuſſu adierit, pro portione dominij adquirit hæreditatem.

Decima exceptio eſt: Niſi hæres inſtitutus de conditione ſua in iudicio contendat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 22. C. de iure deliberandi, his uerbis: Cum aliquis ſcripſit hæredem eum, qui de ſua conditione ei qui dominium eius uindicabat, in iudicio aduerſabatur: is autem qui dominum ſe eſſe dicebat, adire eum hæreditatem imperabat, ut adquiſitio hæreditatis per eum celebraretur, indignatus eſt quaſi domino parēre ei: dubitatio ueteribus exorta eſt, ſi qua pœna imponitur huiuſmodi inſolentiæ. Veteres in multas retrahuntur ſententias. Sed nos eorum diſcordiam ſic eſſe decidendam cenſemus, ut diſtinctio ſubtilis cauſæ imponatur. Etſi quidem ita ſcripta eſt inſtitutio, Illum ſeruum illius hæredem inſtituo: quia apertiſſimum eſt, intuitu domini inſtitutionem eſſe conſcriptam, neceſſe eſt omnimodo per competentem iudicem eum compelli adire quidem hæreditatem, & eam adquirere: nulli autem ex pòſt facto ſubijci grauamini, ſi liber pronuncietur: ſed omne ſiue lucrum ſiue damnum ad eum redundare, qui in ſeruitutem eum trahebat, & denegari ei & aduerſus eum omnes hæreditarias actiones, nullo ex hoc ei præiudicio generando. Sin autem quaſi liber inſtitutus eſt, nulla domini uel ſerui mentione in inſtitutione habita: tunc nullo compelli modo eum adire hæreditatem, nec denegari ei liberale iudicium: ſed & hæreditatem per ſuum ius decurrere, & liberale iudicium ſuam expectare ſententiam, ſiue agente eo, ſiue pulſato: ut ſiquidem ſeruus pronuncietur, tunc domino ſuo hæreditatem adquirat: ſin autem liber, eam adipiſcatur, ſi adire maluerit.

Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ita inſtitutio facta ſit, Illum illius ſeruum hæredem inſtituo. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Et ſiquidem ita ſcripta eſt inſtitutio, &c. Altera replicatio eſt: Niſi poſtea ſeruus fuerit pronunciatus. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Vt ſiquidem ſeruus pronuncietur, &c.

Vndecima exceptio eſt: Niſi liber homo, qui alteri bona fide ſeruit, hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur lege 57. in princip ff. de hæred. inſtit. his uerbis: Si liber homo, cum tibi ſeruiret, hæres inſtitutus, iuſſu tuo adijt: Trebatius ait, eſſe eum hæredem: Labeo tunc non eſſe hæredem, ſi neceſſitate id fecit, non quòd alioquin uellet obligari. Concordat l. 54. in princip. ff. de adq. rerum dominio. cuius uerba uide ī. libro 22. capite 3. reg. 6. exceptione 2. repl. 4. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi iuſſu bonæ fidei poſſeſſoris, non ſibi adquirendi animo hæreditatem adijt. quæ replicatio conſtat ex legibus iam allegatis. Altera replicatio eſt: Niſi propter bonæ fidei poſſeſſorem liber homo hæres ſit inſtitutus. quæ replicatio approbatur lege 45. §. fin. ff. de adq. hæreditate, his uerbis: Ne fructuarius quidem ſeruus iuſſu eius qui uſumfructum in eo habet, adire hæreditatem poterit. Et quod à quibuſdam reſpondetur, ſi liber homo, qui bona fide mihi

mihi ſeruiebat, propter me hætes inſtitutus erit, poſſe eom iuſſu meo adite hæreditatem: poreſt uerum eſſe, ut intelligatur non opera ſua mihi adquirere, ſed ex re mea, ſicut in ſtipulando & per traditionem accipiendo ex re mea mihi adquirit. *Plura de exceptione propoſita eiusq; replicationibus uide ī. libro uigeſimoprimo, capite ſecundo, reg. 6. except. 1. item capite 3. reg. 6. except 1.*

Duodecima exceptio eſt: Niſi ſerui hæredis instituti uſusfructus alterius ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 45. §. fin. ff. de adq. hereditate. cuius uerba uide ī. except. prox. repl. 2. Sed & de hac exceptione uide ī. d. capite 2. reg. 3. except. 1. ſed & de regula propoſita eiusq; exceptionibus uide J. libro 30. capite 2. reg 1. except. 6. repl. 2.

IIII. Regula: *De ſocio bonorum. Si quæſtus & compendij ſocietas inita ſit: uno ex ſocijs hærede inſtituto, alteri ex hæreditate nihil debetur. quæ regula approbatur lege 45. §. 2. ff. de adq. hered. his uerbis:* Cum quæſtus & compendij ſocietas initur: quidquid ex operis ſuis ſocius adquiſierit, in medium conferτ. Sibi autem quiſque hæreditatem adquirit.

V. Regula: *Poſthumo hærede inſtituto, ex quacunque uxore natus hæres erit. quæ regula approbatur l. 5. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Qui poſthumum hæredem inſtituit, ſi poſt teſtamentum factum mutauit matrimonium, is inſtitutus uidetur, qui ex poſteriore matrimonio natus eſt. *Concordat l. 4. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ī. cap. 11. except. 86.*

VI. Regula: *Si is qui ſoluendo non eſt, plures ſeruos hæredes ſcripſit, tunc uti quiſque prius eſt ſcriptus, hæres erit. quæ regula approbatur l. 58. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba cum concordantibus uide ī. libro 19. cap. 5. except. 6. repl. 2. dupl. 2. tripl. 3.*

VII. Regula: *Si ita inſtitutio ſit facta, Titius, imò Seius hæres erit: ſolus Seius hæres erit. quæ regula approbatur l. 45. in princip. ff d. tit. cuius uerba uide ī. capite prox. except. 32. repl. 1. dupl. 1.*

VIII. Regula: *Si ita inſtitutio facta ſit, ille aut ille hæres eſto: uterq; hæres erit. quæ regula approbatur l. 4. C. de uerb. ſignif. cuius uerba uide J. lib. 33. cap. 1. quæſt. 3. reg. 6. except. 1.*

IX. Regula: *Si ita hæredibus inſtitutis, Titius & Seius, uter eorum uiuet, hæres eſto: uterque uiuat. tunc enim uterque hæres erit. quæ regula approbatur l. 24. cum duabus ll. ſequentibus. ff. de hæredibus inſtit. cuius uerba uide J. lib. 33. capite 1. quæſt. 3. reg. 17.*

X. Regula: *Si captiui uel pauperes generaliter inſtituti ſint hæredes, quibus tunc debeatur hæreditas, definitur per ea quæ propoſita ſunt ī. cap. 11. except. 90. repl. 4.*

XI. Regula: *Si ita inſtitutio facta ſit, Primus ex parte hæres eſto. Si Primus hæres non erit, Secundus hæres eſto. Tertius ex alia parte dimidia hæres eſto. Si non erit, Quartus hæres eſto. Primus & Tertius priore loco inſtituti habentur. quæ regula approbatur l. 2. §. ſi quis ita. ff. de bonorum poſſeſ. ſecund. tabulas, his uerbis:* Si quis ita ſcripſerit, Primus ex parte hæres eſto. Si Primus hæres non erit, Secundus hæres eſto. Tertius ex alia parte dimidia hæres eſto. Si non erit, Quartus hæres eſto. Primus & Tertius priores ad bonorum poſſeſſionem inuitantur.

XII. Regula: *Inſtitutus & ſubſtitutus ſimul hæredes eſſe non poſſunt. quæ regula approbatur l. 17. in princip. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Cum in teſtamento ita ſcribitur, Si filius me uiuo morietur, nepos ex eo poſt mortem meam natus, hæres eſto: duo gradus hæredum ſunt. Nullo enim caſu uterque ad hæreditatem admittitur. Ex quo apparet, ſi nepoti Titius ſubſtitutus fuerit, & filius patri hæres extiterit: non poſſe Titium unà cum filio hæredem eſſe: quia non in primum, ſed in ſecundum gradum ſubſtituitur.

XIII. Regula: *Si quibuſdam coniunctim, quibuſdam ſeparatim hæredibus inſtitutis, poſtea omnes inuicem ſubſtituerit: uno ex coniunctis hærede non exiſtente, ſoli coniuncti ex ſubſtitutione uocantur, non etiam alij ſeparatim inſtituti. quæ regula approbatur l. 39. §. qui diſcretas. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Qui diſcretas portiones coniunctis pluribus ſeparatim dedit, ac poſt omnem inſtitutionis ordinem ita ſcripſit, Quos hæredes meos inuicem ſubſtituo: coniunctos primo loco uicemutua ſubſtituere uidetur. quibus inſtitutionum partes non agnoſcentibus, cæteros omnes cohæredes admitti.

XIIII. Regula: *Si prius quidam ex hæredibus inuicem ſubſtituti ſunt, deinde omnes hæredes inuicem ſubſtituti: ſpecialiter ſubſtituti ex generali ſubſtitutione non admittuntur, cæteris hæredibus exiſtentibus. quæ regula approbatur d. l. 39. §. qui patrem, his uerbis:* Qui patrem & filium pro parte hæredes inſtituerat, & inuicem ſubſtituerat, reliquis cohæredibus datis: poſt completum aſſem ita ſcripſit, Hos omnes inuicem ſubſtituo: uoluntatis fuit quæſtio, commemoratione omnium patrem & filium ſubſtitutioni cohæredum immiſcuiſſet, an eam ſcripturam ad cæteros tantùm tranſtuliſſet? Quod magis ueriſimile uidetur, propter ſpecialem inter patrem

& filium ſubſtitutionem.

XV. Regula: *Duobus heredibus inſtitutis ſubſtitutus ita, ſi uterque hæres non extiterit, uel intra pubertatem deceſſerit, uel ei qui nouißimus mortuus fuerit: uno ex inſtitutis hærede non exiſtente, cohæredi potius quàm ſubſtituto eius portio defertur. quæ regula approbatur l. 23. ff. de uulgari ſubſtit. & l. 10. C. de impuberum & alijs ſubſtit. quarum legum uerba uide ē. capite decimotertio, except. 135.*

XVI. Regula: *Ita ſubſtitutione facta, Quiſquis mihi hæres erit: ſolus ex teſtamento, non ab inteſtato hæres ſubſtitutus uidetur: nec is qui per alium hæres efficitur, ut dominus uel pater. quæ regula approbatur l. 8. §. hæc uerba. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide ē. capite 13. except. 119. Concordat l. 3. ff. eodem titul. his uerbis:* Cum filio impuberi ita pater ſubſtituerit, Quiſquis mihi hæres erit, idem filio impuberi hæres eſto: placuit ad hanc ſubſtitutionem ſcriptos tantummodo admitti. Itaque dominus, cui per ſeruum hæreditatis portio quæſita fuit, ex ſubſtitutione impuberis hæres effici non poterit, ſi ſeruus ab eius exierit poteſtate. *Concordat item Inſt. de pupillari ſubſtit. §. ſubſtituitur. cuius uerba uide ē. cap. 14. except. 154.*

XVII. Regula: *Ita ſubſtitutione facta, Quiſquis mihi hæres erit: non tam hæres inſtitutus, quàm qui ex inſtitutione hæres extitit, ſubſtitutus uidetur. quæ regula approbatur Inſtit. d. §. ſubſtituitur. Concordat l. 26. in fine. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide ē. reg. 1. except. 2. repl. 9. dupl. 1. Concordat item lex 32. §. 1. ff. eodem titul. his uerbis:* Filium impuberem & Titium hæredes inſtituit, Titio Mæuium ſubſtituit. Filio quiſquis ſibi hæres eſſet ex ſupraſcriptis, ſubſtituit. Titius omiſit hæreditatem, Mæuius adijt. Mortuo deinde filio, putat Africanus, magis ei ſoli ex ſubſtitutione deferri pupilli hæreditatem, qui patris quoque hæreditatem adierat. *Plures regulas de ſubſtitutione hac, Quiſquis mihi hæres erit: uide 3. libro 34. capite 7. condit. 6.*

XVIII. Regula: *Duobus impuberi ſubſtitutis, uno ſi impubes intra decimum, altero ſi intra decimumquartum annum deceßiſſet: ſi impubes octo annorum deceſſerit, prior ſolus hæres erit. quæ regula approbatur leg. 41. §. item quæro. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Quæro, ſi ita facta proponatur ſubſtitutio, Filius meus ſi intra decimum annum deceſſerit, Titius hæres eſto: ſi intra decimumquartum, Mæuius: filiusque octo annorum deceſſerit, utrum Titius ſolus ex ſubſtitutione ei hæres erit, an & Mæuius: quia certum eſt, & intra decem, & intra quatuordecim annos filium deceſsiſſet? Paulus reſpondit: Omne quidem ſpacium, quod eſt intra pubertatem, liberum eſſe patri ad ſubſtituendum filio: ſed finis huius pubertas eſt. Magis autem eſt, in utroque eorum tempus ſuum ſeparatim ſeruari: niſi contraria uoluntas teſtatoris apertè oſtendatur. *Concordat lex 2. §. ſi primus. ff. de bonorum poſſeß. ſecund. tabul. his uerbis:* Si primus quidem ita ſubſtitutus ſit, Si intra decem: ſecundus, Si poſt decem intra decimum quartum annum: ſiquidem intra decem deceſſerit, primus ſolus hæres erit, & accipiet bonorum poſſeſsionem. Si uerò poſt decem intra quatuordecim, ſecundus ſolus hæres erit, & accipiet bonorum poſſeſsionem: nec ſibi iungentur, cum ad ſuam quiſque cauſam ſubſtitutus ſit.

XIX. Regula: *Procuratore hærede inſtituto, dominus per eum hæres non efficitur. quæ regula approbatur lege 89. in princip. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Per procuratorem hæreditatem adquiri non poſſe, conſtat. *Concordat l. 54. in princip. ff. de adq. rerum dominio. cuius uerba uide ē. lib. 22. capite 3. quæſt. 1. reg. 6. except. 1. repl. 4.*

QVID ET QVANTVM HAEreditatis cuiq; ex teſtamento competat? Cap. XXIII.

I. Regula: *De hæreditate in partes diſtribuenda, proponitur Inſtit. de hæredibus inſtit. §. hæreditas, his uerbis:* Hæreditas plerunque diuiditur in duodecim uncias, quæ aſsis appellatione continentur. Habent autem & hæ partes propria nomina ab uncia uſque ad aſſem hæc: Sextans, quadrans, triens, quincunx, ſemis, ſeptunx, bes, dodrans, dextans, deunx. Non autem utique ſemper duodecim uncias eſſe oportet. Nam tot unciæ aſſem efficiunt, quot teſtator uoluerit: et ſi unum tantùm quis ex ſemiſſe (uerbi gratia) hæredem ſcripſerit, totus as in ſemiſſe erit. Neque enim idem ex parte teſtatus, & ex parte inteſtatus decedere poteſt: niſi ſit miles, cuius ſola uoluntas in teſtando ſpectatur. Et econtrariò poteſt quis in quotcunque uoluerit plurimas uncias ſuam hæreditatem diuidere. *Concordat lex 13. §. 1. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Paterfamiliâs diſtribuere hæreditatem in tot partes poteſt, quot uoluerit: ſed ſolennis aſsis diſtributio in duodecim uncias fit. *Item concordat l. 48. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Hæreditas plerunque diuiditur in duodecim uncias, quæ aſsis appellatione

pellatione continentur. Habent autem & hæ partes propria nomina ab uncia uſque ad aſſem hæc: ſextans, quadrans, triens, quincunx, ſemis, ſeptunx, bes, dodrans, dextans, deunx.

II. Regula: *Nullis partibus nominatis, ex æquis partibus hæredes ſunt. quæ regula approbatur Inſt. de hæred. inſtit. §. ſi plures, his uerbis:* Si plures inſtituantur hæredes, ita demum in hoc caſu partium diſtributio neceſſaria eſt, ſi nolit teſtator eos ex æquis partibus hæredes eſſe. Satis enim conſtat, nullis partibus nominatis, ex æquis partibus eos hæredes eſſe. *Concordat l. 9. §. hæredes. ff. eod. tt. his uerbis:* Hæredes iuris ſucceſſores ſunt: et ſi plures inſtituantur, diuidi inter eos à teſtatore ius oportet. Quod ſi non fiat, omnes æqualiter hæredes ſunt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi alij coniunctim, alij diſiunctim hæredes ſint inſtituti. hoc enim caſu non æquas habent partes. quæ exceptio approbatur l. 57. §. Titius. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Titius hæres eſto, Seius & Mæuius hæredes ſunto: uerum eſt quod Proculo placet, duos ſemiſſes eſſe, quorum alter coniunctim duobus datur. *Concordat l. 17. §. ſed ſi aſſe, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. reg. 4. except. 1. Item concordat lex 8. §. Labeo quoque. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Labeo ſcribit, Si pater filio. *Item concordat l. 11. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Attius fundi Corneliani hæres eſto, duo Titij illius inſulæ hæredes ſunto: duo Titij ſemiſſem habebunt, Attius item ſemiſſem: idque Proculo placet. Quid tibi uidetur? Iabolenus reſpondit, Vera eſt Proculi opinio. *Similem exceptionem, eiusq; replicationes uide J. lib. 33. capite 7. reg. 25. except. 4. Concordat l. ultim. §. alia duplicata. C. de impub. & alijs ſubſtit. cuius uerba uide J. regul. 14. except. 1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi teſtator adiecerit, Aequè hæredes ſunto. quæ replicatio approbatur l. 13. in prin. ff. de hæredib. inſtit. his uerbis:* Interdum hæc adiectio, Aequè hæredes ſunto: teſtatoris uoluntatem exprimit: utputa, Primus & fratris mei filij æquè hæredes ſunto. Nam hæc adiectio declarat, omnes ex uirilibus partibus inſtitutos, ut & Labeo ſcripſit: qua detracta, ſemiſſem fratris filij, ſemiſſem Primus haberet. *Altera propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi diuerſarum rerum hæredes ſint ſcripti. Quæ exceptio reprobatur lege 35 ff de hæredib. inſtit. cuius uerba uide ſ. capite 12. except. 105. Concordat lex 76. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide d. except. 105. Item concordat lex 11. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. proxim. Planè admittitur exceptio propoſita in teſtamento militis. quæ diſtinctio approbatur l. 17. in princip. ff. de militari teſtam. his uerbis:* Si certarum rerum hæredes inſtituerit miles, ueluti alium urbanorum prædiorum, alium ruſticorum, alium cæterarum rerum: ualebit inſtitutio, perindeq; habebitur, atq; ſi ſine partibus hæredes eos inſtituiſſet, resq; omnes ſuas per præceptionem cuiq; legando diſtribuiſſet.

III. Regula: *Partibus nominatis, pro ea parte quiſq; hæres erit, ex qua eſt inſtitutus. quæ regula approbatur l. 2. §. pro qua. ff. de bonor. poſſeſ. ſecūd. tabulas, his uerbis:* Pro qua quiſq; parte hæres ſcriptus eſt, pro ea accipiet bonorum poſſeſsionem: ſic tamen, ut ſi non ſit qui ei concurrat, habeat ſolus poſſeſsionem. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi unus tantùm hæres ſit ſcriptus. hic enim, quamuis pro parte ſcriptus ſit, in ſolidum tamen hæres ſit. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sic tamen, &c. *Concordat l. 145. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Virilis appellatione interdum etiam totā hæreditatem contineri, dicendum eſt. *Concordat item Inſt. de hæred. inſtit. §. non autem utiq. ibi: & ſi unum. cuius uerba uide ſ. reg. 1. Concordat item l. 19. §. fin. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide ſ. capite 13. except. 129. Concordat item l. 28. §. fin. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide J. cap. prox. reg. 1. in prin. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi miles unum tantùm hæredem pro parte inſtituerit. quæ replicatio approbatur Inſt. d. uerſ. et ſi unum. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 18. dupl. 27. Altera replicatio eſt: Niſi idem pro parte purè, pro parte ſub conditione hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio reprobatur l. 52. §. fin. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Qui ex parte hæres inſtitutus eſt purè, ex parte ſub conditione ſolus: etiam pendente conditione, ſi adierit hæreditatem, ex aſſe hæres erit: quia ſolus hæres futurus eſt omnimodo, niſi habeat in conditionalem partem ſubſtitutum. *Tertia replicatio eſt: Niſi in reliquam partem ſubſtitutū habeat. Approbatur uerbis iam dictis.*

Secunda exceptio eſt: Niſi error in partibus adijciendis fuerit commiſſus. Hæc exceptio approbatur l. 9. in prin. ibi: ſed ſi non. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. cap. 9. except. 14. repl. 2.

Tertia exceptio eſt: Niſi ita inſtitutio ſit facta, Titius ex parte prima, Seius ex parte ſecunda, Mæuius ex parte tertia. quæ exceptio approbatur l. 14. ff. de hæred. inſtit. his uerbis: Si quis hæredes ita inſtituit, Titius ex parte prima, Seius ex parte ſecunda, Mæuius ex parte tertia, Sulpitius ex parte quarta hæredes ſunto: æquæ partes hæreditatis ad inſtitutos pertinebunt: quia teſtator appellatione numeri, ſcripturæ magis ordinem, quàm modum partibus impoſuiſſe uidetur.

Quarta exceptio eſt: Niſi non hæreditatis, ſed certæ alicuius rei partes ſint diſtributæ. hoc enim caſu nihilominus pro æquis partib. cenſentur eſſe hære-

des.quæ exceptio approbatur l.9 §.ſi duo. ff de hered.inſtit.cuius uerba uide ſ.cap.12.excepi.105.Concordat l.10.ff.eod.tit.cuius uerba uide d.except. 105. Concordat item l.31.in prin. ibi: erunt quidem.& §. unde.item §. cum hæc ita.ff.eod. tt. cuius uerba uide ſ.d. except.105.

Quinta exceptio eſt : Niſi certa pars non ſit expreſſa.Hæc exceptio approbatur l.41.§.fin.ff. de hæred.inſtit.his uerbis: In teſtamento ita ſcriptū eſt:Lucius Titius ex duabua uncijs,Caius Attiua ex patte una,Mæuius ex parte una, Seius ex partibus duabus hætedes mihi ſunto. conſulebatur quid iuris eſſet? Africanus reſpondit, Hanc ſcripturam illam inrerpretarionem accipere poſſe,ut Lucius Titius duas uncias hsbeat, cæteri autē quaſi ſine partibua inſtituti,ex teliquo dextante hæredes ſint: quem dextantem ita diuidi oporteat,ut Soiua quincuncem,Attiua & Mæuius alterum quincuncem habeant.*Concordat l.36.ff.eod.tt.cuius aerba aide ſ. cap.12.except.106.repl.1. Concordaat item ea quæ habentur ℑ reg. 7.*

*Sexta exceptio eſt : Niſi inæqaalibus partibus diſtributis, poſtea adijciantur hæc uerba:*Quos ex diſparibus *partibus hæredes inſtitui, æquè hæredes ſunto. Hæc exceptio approbatur l.12.ff.de hæred.inſtit.his uerbis:* Si inæqualibus partibus datis ita adijciatur, Quos ex diſpatibus partibus hætedea inſtitui,æquè hæredes ſunto:exiſtimandum eſt exæquari eos, ſcilicet ſi hoc ante peractum teſtamētum ſcriptum ſit.

Septima exceptio eſt:Niſi expleto aſſe aliqais ſine parte ſcriptus ſit. hoc enim caſu ſingulis aliquid ex ſua parte decedit.de qua ℑ.reg.prox.except.1.

Octaua exceptio eſt: Niſi aſſe expleto,aliquis ultrà ex parte ſit inſtitutus. de qua uide ℑ.reg.5.

Nona exceptio eſt:Niſi non omnes partes ſint diſtributæ:hoc enim caſu partes uacantes accedunt. de qua ℑ.reg.6.

Decima exceptio: Niſi poſtea aliqua pars uacare cœperit.de qua re uide ℑ.cap.prox.

*Vndecima exceptio eſt: Niſi duobus ex diuerſis partibus inſtitutis ita:*Vter Seiam duxerit,ex dodrante:qui non duxerit,ex quadrante ſit hæres.*neuter duxerit. De hac uide ℑ.reg.9.*

IIII. *Regula: Si in quorundam perſonis partes ſint adiectæ, in qaoruadam uerò perſonis partes adiectæ non ſiat:tuac hi ex parte uacante ſunt heredes quæ regula approbatur inſt. de hæred inſt §. ſi plures. ibi: partibus, his aerbis :* Partibus in quorundam perſonis expreſsis, ſi quis alius ſine parte nominatus erit,ſiquidem aliqua para aſsi deerit,ex ea parte hęres fit. Et ſi plurea ſine parte ſcripti ſunt: omnes in eandem partem concurrunt.Si uerò totua as completus ſit:ij qui nominstim expreſſas partes habent, in dimidiam partē uocantur: & ille uel illi omnes in alteram dimidiā. Nec intereſt primua,an medius, an nouiſsimus ſine parte hęres ſcriptua ſit. Ea enim pata data intelligitur,quæ uacat. *Concordat l.17.in princip. ff. eod. titul. his uerbis:* Si cui pars adpoſita non eſt, duoa puts ex quadrantibus hæredes ſcripſit,tertium ſine parte:quod aſsi deeſt,fert hoc&Labeo. *Concordat item lex 75. ff. eodem titul. his aerbis :* Aſſe toto non diſtributo, ita ſcriptum eſt: Quem hæredem codicillis fecero, hætes eſto. Titium codicillis hæredem inſtituit. Eius quidem inſtitutio ualet, ideo quòd (licet codicillis dari hæreditas non poſſit)tamen hæc teſtamento data uideatur. Sed hic tantum ex hæreditate habebit, quantum ex aſſe reſiduum manſit. *Concordat item l. ultim. ibi: nam qui ſine. ff. de bonor. poſſeſs. ſecundum tabulas. cuius uerba uide ſ. capite 12. except. 106. Huius regulæ exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi nulla pars ex aſſe uacet. Hæc exceptio reprobatur aerbis Inſt.paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Si uerò totus as completua ſit: ij quidem qui nominatim expreſſaa partes habent, in dimidiam partem uocantur: & ille uel illi omnes in alteram dimidiam : *Sed plura de hac exceptione uide ℑ. reg. prox. Altera exceptio eſt : Niſi ex ea parte quæ uacat,alius quam ille mutiliter hæres ſuit inſtitutus: tunc enim is qui ſine parte ſcriptus eſt, in eam partem tanquam uacantem non uocatur, ſed in alterum aſſem. quæ exceptio approbatur l. 20 §.1.ff.de hæredib. inſtit. his uerbis :* Si iam mortuo quadrans, alij dodrans datus ſit, & alius ſine parte ſcriptus ſit : Labeo ait,eum qui ſine parte hæres inſtitutua ſit, alterum aſſem habiturum : & hanc mentem eſſe teſtantia. Quod & Iulianus probat, & uerum eſt. Quòd ſi uiuus & mortuus ex parte dimidia cōiunctim hæredes inſtituti ſunt, ex altera alius: æquas partes eos habituros ait: quia mortui pars pro non ſcripta habetur. *Tertia exceptio eſt: Niſi quis hæres ſcriptus non ſit, ſed alius et quaſi ſcripto ſit ſubſtitutus. hoc enim caſu qui ſcriptus non eſt, quaſi ſine parte ſcriptus non habetur, ut in uacantem partem uocetur . quæ exceptio approbatur lege 19.ff. de hæredib. inſtit. his uerbis :* Ex facto agitatum Pomponius & Arrianus referunt. Si quis uacua parte relicta ita inſtituiſſet, Si mihi Seius hæres non erit (quem non inſtituerat) Sempronius hæres eſto: an hic Seius occupare poſſet uacantem portionem? Et Pegaſus quidem exiſtimat, ad eam partem admitti . Ariſto contrà putat. Quia huic pars eſſet data, quæ nulla eſſet. Quam ſententiam & Iabolenus probat, & Pomponius, & Arrianus: & hoc iure utimur. *Quarta exceptio*

ceptio.ſumpta ex loco, quo quis ſine parte ſcriptus eſt, reprobatur l.10.in princip.ff.de hæredibus inſtit. his uerbis: Quo loco ſcribatur hæres ſine parte, utrum primo, an medio, uel nouiſsimo, nihil iotereſt. *Concordat l. 76.§.penult. ff. eod. tt. his uerbis:* Nihil intereſt quoloco ſine portione quis hæres inſtituatur, quo magis aſsis reſiduum accepiſſe uideatur. *Concordat Inſtit. eod. tt. §. ſi uerò totus. ibi: nec intereſt. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in princip. Quinta exceptio eſt: Niſi filia ſimpliciter hærede inſtituta, poſthumi ex partibus adijciantur hæredes. hoc enim caſu filia non in uacantem partem uocatur, ſed ex aſſe inſtituta cenſetur. quæ exceptio approbatur l. 45. §. 1. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Quidam teſtamenro ita hæredes inſtituit: Titia filia mea hæres eſto. Si quid liberorum me uiuo mortuóue naſcerut, tooc qui uirilis ſexus unus pluresúe naſcentur, ex parte dimidia & quarta: quæ fœminini ſexus uoa plures'ue natæ erunr, ex quarta parte mihi hæredes ſunto. Poſthomus ei oatus eſt. Conſulebatur ex quota parte poſthumus hæres eſſet? Africanus reſpoodir, eam hæreditarem in ſeptem partes diſtribuendam: ex his filiam quatuor, poſthumum tres habiturum: quia filiæ rotus as, poſthumo dodrans datus eſſer: ot quartam portionem amplius filia quàm poſthumus ferre debeat. Ideo ſi poſthuma quoque nata eſſer, tantundem ſola filia, quantum urerque poſthumorum habiturus eſſet. Itaque io propoſito, cum as filiæ, dodrans poſthumo ſir datus: uiginti unam partes fieri, ut filia duodecim, nooem filius habeat.

V. Regula: *Aſſe expleto, ſi alius uel alij hæredes adijciantur: hi hæredes adiecti in alium aſſem, quem dupondium uocant, ſeu dimidiam hæreditatis partem uocantur. quæ regula approbatur l. 17. §. ſed ſi aſſe. ff. de hæredib. inſtit. his uerbis:* Si aſſe expleto, alium ſine parte hæredem ſcripſerit is in aliū aſſem uenier: aliter atq; ſi ira ſcripſiſſet, explero aſſe: Ex reliqua parte hæres eſto. Quoniam, cum nihil reliquum ſit, ex nulla parte hæres inſtitutua eſt. Sed ſi expleto aſſe duo ſine partibus ſcribãtur: utrum io ſingulos aſſes iſti duo, an io unum aſſem cooiunganrur, quæritur? Et purat Labeo, & uerius eſt, in unum aſſem uenire. Nam ſi unus ſine parte, duo coniuoctim ſine parte inſtituaotur: non tres trieotes fieri, Celſus libro XVI. ſcripſir, ſed duos ſemiſſes. *Concordat l.11.ff. eod. tt. his uerbis:* Locius Titius, Seio & Sẽpronio ex ſemiſsib. hæredib. iostitutis, & cęteris exhæredatis, inuicẽ hęredes ſubſtituit: deinde legata & libertates dedit. Poſtea ita ſubiecit: Cornelius & Saluſtius & Varro æqois partibus hæredes ſuoro, quos inuicem ſubſtituo. Quæro, quanrum uel priores duo ex ſemiſsibus inſtituri, uel poſteriores habere debeant? Marcellus reſpondit, in obſcuro eſſe, Cornelium & Saluſtium & Varronem primo an ſecuodo, uel rerrio grado hæredes inſtituere uoluerit. Sed ſecundum ſcripturam teſtamenti, quæ propooeretur, alrerum aſſem eis datum uideri. *Item concordat l.76.§.fin. cum duabus legibus ſequentibus.ff.eod.tt. his uerbis:* Seius Mæuium ex parte, quam per leges capere potuit, hæredem ioſtituit, ex reliqua Titium. Si Mæuius ſolidum capere poterit, Tirius adiectus aut ſubſtitutus hætes non erit. Quòd ſi non ſit reliqui facta meurio: tantundem in alrero aſſe habebit Tirius, quantum Mæuius in primo. Quòd ſi Męuius nullius capax ſit, in rorum ſubſtitutus admittirur. *Concordat item Inſt. eod.tt.§. ſi uerò totus. cuius uerba uide ſ. reg. prox. in prin. Concordat item l.ultim.ibi: nam qui ſine.ff.de bonor. poſſeß. ſecundum tabulas.cuius uerba uide ſ. capite 12. except. 106.*

Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi aſſe expleto, alius uel alij ex certa parte, nõ ſine parte hæredes ſint ſcripti: tunc enim non in dimidiam hæreditatis partem uocantur, ſed ſingulis primo loco ſcriptis aliquid decedit, & hæreditas diuiditur in tot partes, quot fecit teſtator. quæ exceptio approbatur l. 13. §.1.ibi: ſed etſi exceſſerit, cum ſequentibus. ff. de hæredibus inſtituendis. de qua re uide ſ.reg.prox.

Secunda exceptio eſt: Niſi ultra aſſem hæreditate diſtributa, alius ſine parte hæres ſit inſtitutus. hic enim non in alium aſſem uenit, ſed id quod ex dupondio deeſt, habebit. quæ exceptio approbatur l. 18. ff. de hæredibus inſtit. his uerbis: Vitellius Sabinus: Quæſitum eſt, ſi plus aſſe parerſamiliâs diſtribuiſſet, & aliquem ſine parte feciſſet hæredem: utrum'ne is aſſem habiturus foret, an id duntaxar, quod ex dupondio deeſſer? Et hane eſſe rolerabiliſſimam ſententiam puto, ut eadem ratio io dupondio, omnique re deinceps, quæ in aſſe ſeruetur. Paulus: Eadem ratio eſt in ſecondo aſſe, quæ in primo. *Concordat l. 85 ff. eod.tt. his uerbis:* Ex uncijs ſex primo hærede inſtituto, ſecundo ex octo, ſi tertius ex reſidua parte, uel nulla portionis facta mentione hæres ioſtituarut: quinq; uncias hæreditatis tertius habebir. In uiginti quatuor erenim partes hæreditare diſtributa, tertio ratio calculi (ueluti ex decem partibus inſtituro) quinq; uocias adſignauit. *Cõcordat item Inſtit.eod.tt.§.et ſi plures, his uerbis:* Si plurea uncię quã duodecim diſtributę ſint: is qoi ſine parte inſtitutus eſt, quod dupõdio deeſt, habebit. Ideóq; erit, ſi dupõdius expletus ſit: quæ omoes partea

ad aſſem poſtea reuocantur, quamuis ſint plurium unciarum.

Tertia exceptio eſt: Niſi dupondio expleto, alius ſine parte hæres ſcriptus ſit. hic enim non in alium dupondium uocabitur, ſed in trientem hæreditatis. quæ exceptio approbatur l. 17. §. fin. ff. de hæred. inſtit. his uerbis: Quòd ſi quis dupondium diſtribuit, & tertium ſine parte inſtituit: hic non in alium dupondium, ſed in trientem uenit, ut Labeo libro quarto poſteriorum ſcripſit. Sed & Ariſto & Paulus ſcripta Labeonis probauerũt, proque probabilibus accepit Vlpianus, quæ ab eis notata non ſunt.

Quarta exceptio eſt: Niſi aſſe expleto, alius ex reliqua parte hæres ſit inſtitutus. hic enim nihil habebit. quæ exceptio approbatur d. leg. 17. §. ſed ſi aſſe. ibi: aliter atque. cuius uerba uide ã. eadem reg. in princip. Concordat l. 76. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. eod. titul. cuius uerba uide ã. ead. reg. in princip. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ̃. capite 12. except. 106. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ultra aſſem hæreditate diſtributa, alius poſtea ex reliqua parte hæres ſit inſtitutus: hic enim id quod ex dupondio deeſt, habebit. quæ replicatio approbatur leg. 85. ff. eod. titul. cuius uerba uide ã. exceptione 2.

Quinta exceptio uidetur eſſe: Niſi aſſe expleto, pars eius in aliquo hærede defecerit. hoc enim caſu uidetur is, qui ſine parte hæres ſcriptus eſt, in eam partem uocandus. Sed exceptio hæc reprobatur l. 20. §. 1. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ̃. regul. prox. except. 2.

VI. *Regula: Aſſe expleto, ſi alius poſtea ex certa parte hæres inſtitutus ſit, ſingulis primo loco ſcriptis aliquid decedit, & hæreditas in tot uncias diuidenda, quot fecit teſtator. quæ regula approbatur leg. 13. §. ſed et ſi exceſſerit. cum ſequentibus. ff. de hæredib. inſtit. his uerbis.* Si exceſſerit in diuiſione duodecim uncias teſtator, æquè pro rata decreſcet: utputa, me ex duodecim uncijs hæredem, te ex ſex ſcripſit. Ego hæreditatis habebo beſſem, tu trientem. Sed ſi duos ex aſſe hæredes ſcripſerit, alios duos ex duodecim uncijs: an æquè diſtributio fiat, apud Labeonem libro quarto Poſteriorum quæritur? Et putat Labeo, & illos ex ſemiſſe, & hos qui ex duodecim uncijs ſcripti ſunt, ex ſemiſſe hæredes fore. Cui ſententiæ adſentiendum puto. Sed et ſi duos hæredes ex aſſe inſtituerit, tertium autem ex dimidia & ſexta: eodem libro Labeo ait, in uiginti uncias aſſem diuidendum, octoque laturum ex dimidia & ſexta ſcriptum, illos duos duodecim. Apud eundem refertur, Titius ex parte tertia, deinde aſſe expleto, idem ex parte ſexta: in quatuordecim uncias hæreditatem diuidendã, Trebatius ait. *Cõcordat l. 13. §. cum enim manifeſtum. C. de legatis. cuius uerba uide J. lib. 3. cap 7. reg. 15. except. 7. Concordat item l. 38. in princip. ff. de militari teſtam. his uerbis:* Militis codicillis ad teſtamentum factis, etiam hæreditas iure uidebitur dari. Quare ſi partem dimidiam hæreditatis codicillia dederit, teſtamento ſcriptus ex aſſe hæres partem dimidiam habebit. Legata autem teſtamento data communiter debentur. *Concordat item Inſt. de hæred. inſt. §. uideamus. ibi: & ex diuerſo. cuius uerba uide J. reg. 9. Itẽ concordat l. 45. §. 1 ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ̃. reg. 4. except. 5.*

Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi aſſe expleto, poſtea alius ex reliqua parte ſit inſtitutus. hoc enim caſu ex aſſe ſcriptis hæredibus nihil decedit. quæ exceptio approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. reg. prox. except. 4.

Secunda exceptio uidetur eſſe: Niſi expleto aſſe, alius ita ſit inſtitutus, Qua ex parte mihi ſocius eſt in uectigali ſalinarum, pro ea parte mihi hæres eſto. Hæc exceptio reprobatur l. 57. §. 1. ff. de hæred. inſtit. his uerbis: Si quis ita hæredem inſtituerit, Titius qua ex parte mihi ſocius eſt in uectigali ſalinarum, pro ea parte mihi hæres eſto. Quidam putant, ſi aſſe deſcripto id adiectum ſit, ut maximè ſocius fuerit, Titium non eſſe hæredem: ſed ſi qua pars uacua relicta fuerit, ex ea hæredem eum eſſe. Quod totum & ineptum & uicioſum eſt. Quid enim uetat, aſſe deſcripto utiliter Titium ex parte fortè quarta, ex qua ſocius erat, hæredem inſtitutum eſſe?

Tertia exceptio eſt: Niſi Titio ex dimidia, & Seio ex dimidia parte hæredibus inſtitutis, ita adiecerit: Ex qua parte Seium inſtitui, ex eadem parte Sempronius hæres eſto. hoc enim caſu Titio nihil decedit, nec ultra aſſem hæreditas diuiditur, ſed Sempronius & Seius in eandem partem concurrunt. quæ exceptio approbatur l. 15. in princip. ff. de hæredibus inſtit. his uerbis: Iulianus lib. X X X. refert, Si quis ita hæredes ſcripſerit: Titius ex parte dimidia hæres eſto, Seius ex parte dimidia. Ex qua parte Seium inſtitui, ex eadem parte Sempronius hæres eſto. dubitari poſſe, utrum in tres ſemiſſes diuidere uoluerit hæreditatem, an uerò in unum ſemiſſem Seium & Sempronium coniungere? Quod eſt uerius. Et Ideo coniunctim eos uideri inſtitutos. Sic fiet, ut Titius ſemiſſem, hi duo quadrantes ferant. *Concordat lex 142. §. fin. ff. de uerbor. ſignif. his uerbis:* Lucius Titius ex parte dimidia hæres eſto: Seius ex parte qua Lucium Titium hæredem inſtitui, hæres eſto: Sempronius ex parte dimi-

te dimidia hæres eſto: Iulianus dubitari poſſe ait, tres ſemiſſes facti ſint, an Titius in eundem ſemiſſem cum Caio Seio inſtitutus ſit? Sed eo quòd Sempronius quoque ex parte dimidia ſcriptus eſt, uериſimilius eſſe in eundem ſemiſſem duos coactos, & coniunctim hæredes ſcriptos eſſe.

Quarta exceptio eſt: Niſi duobus ex aſſe hæredibus inſtitutis, tertius alterutri eorum in certa parte ſit ſubſtitutus. hoc enim caſu inſtitutis nihil decedit, nec in plures quàm duodecim uncias hæreditas diuiditur. cuius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſubſtitutus ex maiore parte, quàm is cui ſubſtitutus eſt, ſcriptus ſit. hoc enim caſu, eo ex ſubſtitutione adeunte, ultra aſſem ſit diſtributio. quæ replicatio approbatur d. l. 15. §. fin. cum lege ſequente, his uerbis: Iulianus libro XXX. ſcripſit, ſi primus ex ſemiſſe, ſecundus ex ſemiſſe: ſi primus hæres non erit, tertius ex dodrante ſubſtitutus ſit: facti quidem quæſtionem eſſe: uerùm rectè dici, ſiquidem primus adierit, æquales partes habituros. Si repudiauerit, quindecim partes futuras: ex quibus nouem quidem laturus ſit tertius, ſex ſecundus. Nam tertium & inſtituti & ſubſtituti perſonam ſuſtinere, & in tres partes inſtitutum uideri, in ſex ſubſtitutum. *Concordat l. 9. §. ſi quis primum. ff. eod. titul. his uerbis:* Si quis primum ex triente, ſecundum ex triente, hæredem inſtituerit: et ſi ſecundus hæres non erit, tertium ex beſſe hæredem ſcribat: hic ſecundo repudiante, beſſem habebit non ſolùm iure ſubſtitutionis, ſed etiam inſtitutionis: id eſt, trientem iure ſubſtitutionis, trientem iure inſtitutionis.

VII. Regula; *Si uno ex certa parte, puta ex quadrante, hærede inſtituto, alij ex æquis uel duabus partibus hæredes ſint inſtituti: perinde eſt ac ſi hi ſine parte inſtituti eſſent. Ideóq; in uacantem partem ueniunt. quæ regula approbatur lege 76. §. filijs. ff. de hæredibus inſtit. his uerbis:* Filijs hæredibus ex æquis partibus inſtitutis, ac poſtea fratris filio ex duabus uncijs: unum aſſem inter omnes uideri factum placuit, & ex eo decem uncias filios accepiſſe. tunc enim ex altero aſſe portionem intelligi relictam, cùm aſſe nominatim dato, uel duodecim uncijs diſtributis, reſidua portio non inuenitur. *Concordat l. 45. §. fin. ff. cod. tit. cuius uerba uide ſ. reg. 1. except. 5.*

VIII. Regula: *Si uno ex certa parte, puta ex quadrante, hærede inſtituto, alij ex duabus partibus ſint inſtituti: as in dodrantem erit diuidendus. quæ regula approbatur l. 76. §. Lucio. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Lucio Titio ex duabus partibus, Publio Mæuio ex quadrante ſcriptis hæredibus: aſſem in dodrantem eſſe diuiſum, Papinianus reſpondit. Modum enim duarum partium ex quadrante declarari. Quod ueteres, numis Titio legatis, numorum ſpecie non demonſtrata, cæterorum legatorum contemplatione receperunt.

IX. Regula: *Si pluribus ex certa parte hæredibus inſtitutis, aliqua pars ex aſſe uacat: hæc pars uacans ſingulis pro hæreditaria parte accedit. quæ regula approbatur Inſtit. de hæredibus inſtit. §. uideamus, his uerbis:* Videamus, ſi pars aliqua uacet, nec tamen quiſquam ſine parte ſit hæres inſtitutus, quid iuris ſit? ueluti ſi tres ex quartis partibus hæredes ſcripti ſunt. Et conſtat, uacantem partem ſingulis tacitè pro hæreditaria parte accedere, ac perinde haberi, ac ſi ex tertijs partibus hæredes ſcripti eſſent. Et ex diuerſo, ſi plures hæredes ſcripti in portionibus ſint, tacitè ſingulis decreſcere: ut ſi (uerbi gratia) quatuor ex tertijs partibus hæredes ſcripti ſint, perinde habeantur, ac ſi unuſquiſque ex quarta parte hæres ſcriptus fuiſſet. *Concordat l. 13. §. 1. ff. eodem titul. his uerbis:* Si minus diſtribuit, poteſtate iuris in hæc reuoluitur: utputa ſi duos hæredes ex quadrante ſcripſerit. Nam hæreditas eius reſidua accedit, ut ex ſemiſsibus uideantur ſcripti. Sed et ſi alter ex quadrante, alter ex ſemiſſe hæredes ſcripti ſunt: qui accedit quadrans, pro partibus hæreditarijs eis adcreſcit. *Item concordat l. 8. in princip. ff. de bonorum poſſeſ. ſecundum tabulas, his uerbis:* Si ita ſcriptum ſit, Sempronius ex parte dimidia hæres eſto. Titius, ſi nauis ex Aſia uenerit, ex parte tertia hæres eſto. Idem Titius, ſi nauis ex Aſia non uenerit, ex parte ſexta hæres eſto. Titius non ex duabus partibus hæres ſcriptus, ſed ipſe ſibi ſubſtitutus intelligi debet. Ideoque non ex maiore parte, quàm tertia, ſcriptus uidetur. Secundum hanc rationem (cum ſextans uacuus relinquatur) bonorum poſſeſsionem Titius accipiet, non ſolùm tertiæ partis, ſed eius quoque quæ ex ſextante eidem adcreſcit.

X. Regula: *Si, cum ita inſtitutio facta eſſet, Si mihi filius natus fuerit, ex beſſe, & uxor ex reliqua parte hæres eſto. Si uerò filia mihi nata fuerit, ex triente, & uxor ex reliqua parte hæres eſto. filius & filia naſcantur, as in ſeptem partes diſtribuendus, ut ex his filius quatuor, uxor duas, filia unam partem habeat. quæ regula approbatur l. 13. in princip. ff. liberis & poſthumis, hiſce uerbis:*

Si ita

Si ita ſcriptum ſit, Si mihi filius natus fuerit, ex beſſe hæres eſto, ex reliqua parte uxor mea hæres eſto. Si uerò mihi filia nata fuerit, ex triente hæres eſto, ex reliqua parte uxor hæres eſto. Et filius & filia nati eſſent: dicendum eſt, aſſem diſtribuendum in ſeptem partes: ut ex his filius quatuor, uxor duas, filia unam partem habeat. Ita enim ſecundum uoluntatem teſtatoris filius altero tanto amplius habebit, quàm uxor: item uxor altero tanto amplius habebit, quàm filia. Licet enim ſubtili iuris regulæ conueniat ruptum fieri teſtamentum: attamen cum & utroque nato teſtator uoluerit uxorem aliquid habere, ideo ad huiuſmodi ſententiam, humanitate ſuggerente, decurſum eſt. quod etiam Iubentio Celſo apertiſsimè placuit. *Concordat l. 45. §. 1. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba ui de 5. reg. 4. except. 5.*

XI. *Regula: De poſthumis hæredibus pro parte inſtitutis, proponitur l. 79. in princip. ff de hæred. inſtit. his uerbis:* Clemens patronus teſtamento cauerat, ut ſi ſibi natus filius fuiſſet, hæres eſſet: ſi duo filij, ex æquis partibus hæredes eſſent: & ſi duæ filiæ, ſimiliter: ſi filius & filia, filio duas partes, filiæ tertiam dederat. Duobus filijs & filia natis, quærebatur quemadmodum in propoſita ſpecie partes faciemus? Cum filij debeant pares eſſe, uel etiam ſinguli duplo plus quàm ſoror accipere: quinque partes fieri oportet, ut ex his binas maſculi, unam fœmina accipiat.

XII. *Regula: Titio & Seio ita hæredibus inſtitutis, Vter ex ijs Seiam uxorem duxerit, ex dodrante: qui non duxerit, ex quadrante hæres eſto. Si neuter duxerit, nec per eos ſtet, quo minus ducant: ambo in æquales partes admittuntur. quæ regula approbatur l. 2. § ſi quis ita. ff. de bonor. poſſeßion. ſecund. tabulas, his uerbis:* Si quis ita inſtituerit hæredes: Vter ex fratribus meis Seiam uxorem duxerit, ex dodrante mihi hæres eſto: uter non duxerit, ex quadrante hæres eſto. Siquidem mortua fuerit Seia, æquas partes habituros hæredes conſtat. Quòd ſi ab altero uxor ducta fuerit, dodrantem & quadrantem eis competere: bonorum autem poſſeſsionem, antequam exſtat conditio, neutrum petere. *Concordat l. 23. cum lege ſequente. ff. de condit. inſtit. cuius uerba uide 5. lib. 34. cap. 6. except. 20. in prin. item repl. 2. dupl. 1. item repl. 4.*

XIII. *Regula: Titio & poſthumis pro uirilibus partibus hæredibus inſtitutis, quantum Titio muliere adhuc prægnante debeatur, uide 5. libro 30. capite 2. regula 4.*

XIIII. *Regula: Si inſtituti hæredes inuicem ſubſtituti ſunt, eæ in ſubſtitutione partes datæ uidentur, quæ in inſtitutione. Hæc regula approbatur Inſtit. de uulgari ſubſtit. §. & ſi ex diſpar. his uerbis:* Si ex diſparibus partibus hæredes ſcriptos inuicem ſubſtituerit, & nullam mentionem in ſubſtitutione partium habuerit: eas uidetur in ſubſtitutione partes dediſſe, quas inſtitutione expreſsit. Et ita diuus Pius reſcripſit. *Concordat Inſtit. de pupill. ſubſtit. §. ſubſtituitur, in fine. cuius uerba uide 5. capite 14. except. 154. Concordat item l. 5. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Si in teſtamento hæredes ſcripti ita alicui ſubſtituti fuerint, ut ſi is hæres non eſſet, quiſquis ſibi hæres eſſet, is in partem quoque deficientis eſſet hæres: pro qua parte quiſque hæres extitiſſet, pro ea parte eum in portionem quoque deficientis uocari placet: neque intereſſe, iure inſtitutionis quiſque ex maiore parte hæres factus eſſet, an uerò per legem alteram alicuius partem uindicaſſet. *Concordat item l. 8. §. hæc uerba. ibi: partes. ff. eod. tit. his uerbis:* Partes eædem ad ſubſtitutos pertinent, quas in ipſius patrisfamiliâs habuerunt hæreditate. *Concordat item de l. 8. §. ſed ſi plures. cuius uerba uide 5. capite prox. reg. 1. exception. 1. repl. 9. dupl. 1. Concordat item l. 22. ff. eod. tit. his uerbis:* Si plures ſint inſtituti ex diuerſis partibus, & omnes inuicem ſubſtituti: plerunque credendum eſt ex ijſdem partibus ſubſtitutos, ex quibus inuicem inſtituti ſunt. Vt ſi fortè unus ex uncia, ſecundus ex octo, tertius ex quadrante ſit inſtitutus: repudiante tertio, in nouem partes diuidatur quadrans, feratque octo partes qui ex beſſe inſtitutus fuerat, unam partem qui ex uncia: niſi alia fortè mens fuerit teſtatoris, quod uix credendum eſt, niſi euidenter fuerit expreſſum. *Concordat item l. 39. §. 1. ff. eod. tit. his uerbis:* Ex his uerbis, Eoſque inuicem ſubſtituo: non adeuntis portio ſcriptis hæredibus pro modo ſibi uel alij quæſitæ portionis defertur. *Concordat item l. 1. C. de impub. & alijs ſubſtit. his uerbis:* Cum hæredes ex diſparibus partibus inſtituti, & inuicem ſubſtituti ſunt, nec in ſubſtitutione facta eſt ullarum partium mentio: uerum eſt non alias partes teſtatorem ſubſtitutioni tacitè inſeruiſſe, quàm quæ inſtitutione manifeſtè expreſſæ ſunt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi teſtator aliter diſpoſuerit uel ſenſerit. Hæc exceptio approbatur uerbis d. l. 22.*

l. 22. §. propoſitis hiſce: Niſi alia fortè mens fuerit teſtatoris, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi inſtitutis hæredibus alij in ſubſtitutione mixti ſint. tunc enim non in hæreditarias, ſed in uiriles partes diuiſio facienda. Hæc exceptio approbatur l. ultim. C. de impuber. & alijs ſubſtit. his uerbis:* Si quis duobus hæredibus inſtitutis, filio ſuo impuberi eos unà cum alio tertio ſubſtituerit, & uerba teſtamenti ita compoſuerit, Quiſquis mihi hæres erit, & Titius filio meo hæres eſto: ſecundum quod apud Vlpianum inuenimus, impubere mortuo filio quærebatur, quomodo ad ſubſtitutionem uocentur tres ſubſtituti: utrum'ne duo priores, qui patri hæredes fuerant ſcripti, in dimidiam uocentur, & Titius in reliquam dimidiam: an tres ſubſtituti unuſquiſque ex triente ad ſubſtitutionem uocarentur? Alia adplicata dubitatione, ſi quis ita hæredem ſcripſerit, Titius unà cum filijs ſuis, & Sempronius hæredes mihi ſunto: & in præſenti etiam ſpecie quærebatur, ſecundum Vlpianum, uoluntas teſtantis, utrum'ne Titium unà cum filijs ſuis in dimidiam uocet, & Sempronium in aliam dimidiam, an omnes in uirilem portionem? Nobis autem in prima quidem ſpecie uidetur, tres ſubſtitutos unumquenque in trientem uocari: in ſecunda autem ſpecie, cum & natura pater & filius eadem eſſe perſona penè intelliguntur: dimidiam partem Titio cum filijs, alteram uerò partem Sempronio adſignari. *Contradicit lex 8. §. Labeo quoque. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide ſ. regul. 1. exception. 1. Planè propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi teſtator expreſſè pro hæreditarijs partibus inſtitutos ſubſtituerit. quæ replicatio approbatur leg. 30. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Qui cùm plures hæredes ex diſparibus partibus inſtitueret, & in his Attium: ſi Attius non adiret, cæteros ex ijſdem partibus, quibus inſtituerat hæredes, ei ſubſtituerat: deinde ſi Attius non adijſſet, Titium cohæredem his qui ſubſtituti ſunt, adiecit: quæſitum eſt, quam partem is, & quam cæteri habituri eſſent? Iulianus reſpondit, Titium uirilem, cæteros hæreditarias: ueluti ſi tres fuiſſent, Titium quartam partem Attianæ partis habiturum: reliquarum partium hæreditarias partes, ex quibus inſtituti erant, reliquos habituros eſſe. Quòd ſi non ſolum Titium, ſed etiam alios adieciſſet hæredes: hos quidem uiriles partes habituros: ueluti ſi tres (puta) cohæredes fuiſſent ſubſtituti, extranei duo adiecti: hos quintas partes Attianæ partis, reliquos autem cohæredes hæreditarias partes habituros eſſe.

Tertia exceptio uidetur: Niſi cohæres ſubſtitutus ſuam partem non ſolùm in ipſa inſtitutione, ſed poſtea iure adcreſcendi acceperit. Hæc exceptio reprobatur leg. 5. in fine. ff. de uulgari ſubſtitution. cuius uerba uide ſ. ead. regul. in princip.

X V. Regula: *Cohæredi ſubſtituto ſubſtitutus, ad utranque partem tam inſtitutionis quàm ſubſtitutionis admittitur. quæ regula approbatur Inſtit. de uulgari ſubſtit. §. ſed ſi inſtituto, his uerbis:* Si inſtituto hæredi cohærede ſubſtituto dato, alius ei ſubſtitutus fuerit: diui Seuerus & Antoninus ſine diſtinctione reſcripſerunt, ad utranque partem ſubſtitutum admitti. *Concordat lex 25. ff. eodem titul. his uerbis:* Si Titius cohæredi ſuo ſubſtitutus fuerit, deinde ei Sempronius: uerius puto in utranque partem Sempronium ſubſtitutum eſſe. *Concordat item lex 19. in princip. ff. eod. titul. his uerbis:* Cohæredi ſubſtitutus, priuſquam hæreditatem adiret, aut conditio ſubſtitutionis exiſteret, uita deceſſit: ad ſubſtitutum eius (ſiue ante ſubſtitutionem, ſiue poſtea ſubſtitutus ſit) utraque portio pertinebit: nec intererit prior ſubſtitutus poſt inſtitutum, an antè decedat. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi prior ſubſtitutus ante inſtitutum deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec intererit prior ſubſtitutus, &c. *Planè exceptio hæc locum habet, quoad bona inſtituti, cui pupillariter eſt ſubſtitutum. quæ diſtinctio approbatur lege penult. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg. 1. except. 1. replicat. 9. dupl. 1.*

X V I. Regula: *De parte eius cui ſubſtitutus non eſt. Hæc quoque pars debetur ſubſtituto alterius, ad quem iure adcreſcendi pertinere potuit. quæ regula approbatur lege 37. §. fin. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Quidam quatuor hæredes fecerat, & omnibus hæredibus præter unum ſubſtituerat: unus ille, cui non erat quiſquam ſubſtitutus, & ex cæteris alter uiuo patrefamiliâs deceſſerat. partem eius, cui nemo erat ſubſtitutus, ad ſubſtitutum quoque pertinere, Ofilius & Caſcellius reſponderunt. Quorum ſententia eſt uera. *Concordat lex 40. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. libro trigeſimoquarto, capite ſecundo, quæſt. 5. regul. 22. exception. 6. Item concordat lex 10. in princip. ff. de rebus dubijs. cuius uerba uide ſ. libro 7. capite 9. regul. 53. in fine.*

XVII. Reg.

XVII. Regula: *In eam partem ſubſtitutus, quam inſtitutus capere non poteſt: ſi inſtitutus totum, ſubſtitutus nihil: ſi inſtitutus nihil, ſubſtitutus totum habebit. quæ regula approbatur l. 76. §. fin. cum duabus legibus ſequent. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. reg. 4. except. 1. Concordat l. 2. C. de hæred. inſtit. his uerbis:* Pater tuus, ſi ex reſidua parte hęres inſtitutus eſt, quam alter hæres ſcriptus capere non poterat, isque ad nullam partem hæreditatis per conditionem ſuam admitti potuit: ex aſſe hæres extitit. Nam reſidui commemoratio etiam totum admittit.

XVIII. Regula: *Subſtitutus ad prælegata inſtituto relicta non admittitur. quæ regula approbatur l. 31. ff. de leg. 3. his uerbis:* Sextiam filiam ex quadrante, ex reliquis Seium & Marium ſororis filios ſcripſit hæredes: Sextiam ſubſtituit Mario, & Marium Sextiæ. dedit autem per præceptionem Mario certas ſpecies. Marius partem hæreditatis ex qua ſcriptus erat, omiſit: & eo inteſtato defuncto, bona eius ad fratrem legitimum Seium deuoluta ſunt. Quæſitum eſt, an Sextia ex ſubſtitutione etiam hæc quæ prælegata Mario erant, iure ſubſtitutionis à legitimo hærede defuncti ſibi uindicare poſsit? Sceuola reſpondit, ſecundam ea quæ proponerentur, Sextiam in legatis quæ Mario data eſſent, ſubſtitutam non eſſe.

XIX. Regula: *Pupillariter ſubſtituto debentur non ſolùm ea, quæ pupillus à teſtatore adquiſiuit, ſed etiam aliunde. quæ regula approbatur Inſtit. de pupill. ſubſtit. §. non ſolùm, in fine, his uerbis:* Eo caſu ſi quid exhæredato pupillo ex hæreditatib. legatis'ue, aut donationibus propinquorum atque amicorum adquiſitum fuerit: id omne ad ſubſtitutum pertinebit. *Concordat l. 8. §. ad ſubſtitutos. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Ad ſubſtitutos pupillares pertinent, etſi quæ poſtea pupillis obuenerint. Neque enim ſuis bonis teſtator ſubſtituit, ſed impuberis: cum & exhæredato ſubſtituere quis poſsit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi miles pupillariter ſubſtituit, ita ut ſola ſua bona ad ſubſtitutum perueniant. quæ exceptio approbatur d. §. ad ſubſtitutos, his uerbis:* Niſi mihi proponas, militem eſſe qui ſubſtituit hæredem, hac mente, ut ea ſola uelit ad ſubſtitutum pertinere, quæ à ſe ad inſtitutum peruenerunt. *Secunda exceptio eſt: Niſi ab adrogatore pupillo ſit ſubſtitutum. hoc enim caſu ſola ea quæ pupillus occaſione adrogationis adquiſiuit, ad ſubſtitutum pertinent. quæ exceptio approbatur d. l. 8. §. in adrogato, his uerbis:* In adrogato impubere dicemus, ad ſubſtitutum eius ab adrogatore datum non debere pertinere ea quæ haberet, ſi adrogatus non eſſet, ſed ea ſola quæ ei ipſe dedit adrogator: niſi fortè diſtinguamus, ut quartam quidem, quam omnimodo ex reſcripto diui Pij debuit ei relinquere, ſubſtitutus habere non poſsit: at ſuperfluum habeat. Scæuola tamen lib. 10. Quæſtionum putat, uel hoc adrogatori permittendum. quæ ſententia habet rationem. Ego etiam amplius puto, & ſi quid beneficio adrogatoris adquiſiuit, & hæc ſubſtitutum poſſe habere: utputa adrogatoris amicus uel cognatus ei aliquid reliquit. *Tertia exceptio uidetur eſſe: Niſi ita ſubſtitutio facta ſit, Si intra pubertatem deceſſerit, tunc ille mihi hæres eſto. Hæc exceptio reprobatur l. 8. §. qui filio. ff. de bonor. poſſeſ. ſecund. tab. his uerbis:* Qui filio impuberi ſubſtituitur ita, Si filius meus morietur priuſquam in tutelam ueniat, tunc Titius mihi hæres eſto: ſicut hæreditatē uindicat, perinde ac ſi uerbum hoc Mihi adiectum non eſſet: ita bonorum eius quoque poſſeſsionem accipere poteſt.

XX. Regula: *Patrono ſubſtitutus id, cuius nomine patronus contra tabulas bonorum poſſeßionem petere potuiſſet, non habebit. quæ regula approbatur l. 16. §. ei qui. ff. de bonis libertorum, his uerbis:* Ei qui ſubſtiturus erit patrono, qui contra tabulas bonorum poſſeſsionem petierit: actio eius partis, cuius patrono poſſeſsio data erit, non datur.

XXI. Regula: *De bonis paternis, ſi filiusfamiliâs de bonis caſtrenſibus teſtatus eſt, uide ſ. cap. 18. dupl. 27.*

XXII. Regula: *Si mulier nuptias iterans, ſecundum maritum hæredem inſtituit: non plus ei debetur, quàm alicui ex liberis prioris matrimonij relictum eſt. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. libro 14. cap. 5. quæſt. 3. reg. 5.*

XXIII. Regula: *Si unus hæres tantùm ex certa re uel parte inſtitutus eſt, in ſolidum fit hæres. de qua regula cum ſua exceptione uide ſ. reg. 3. except. 1.*

DE IVRE ADCRESCENDI. Cap. XXIIII.

I. Regula: *Pluribus hæredibus inſtitutis, uel ab inteſtato uenientibus, uno deficiente, portio eius cæteris cohæredibus adcreſcit. quæ regula approbatur l. 3. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. de bonor. poſſeß. his uerbis:* In bonorum poſſeſsione ſciendum eſt ius eſſe adcreſcendi. Proinde ſi plures ſint, quibus bonorum poſſeſsio competat, quorum unus admiſerit bonorum poſſeſsionem, cæteri non admiſerunt: ueluti quòd ſpreuerunt ius ſuum, aut tempore bonorum poſſeſsionis

nis finito excluſi ſunt, aut antè mortui ſunt, quàm petierint bonorũ poſſeſsioné: ei qui admiſit, adcreſcunt etiam hæ portiones, quæ cęteris competerent, ſi petijſſent bonorum poſſeſsionem. *Concordat l. unica. §. his ita definitis. C. de caducis toll. cuius uerba u de* J. *reg prox. in prin. Item concordat l. 1. §. ſi nemo. ff. ad Senatuſc. Tertyll. cuius uerba uide* ī. *lib. 20. ca. 7. quæſt. 2. except. 1. repl. 9. Concordat item l. unica. C. quando non petentium partes, his uerbis:* Quoties pluribus liberis, ceſſante legitima ſucceſsione, bonorum poſſeſsio defertur: beneficium edicti perpetui quibuſdam omittentibus, his qui ſoli bonorum poſſeſsionem agnouerunt, portionem non petentium adcreſcere in dubium non uenit. *Item concordat l. 2. C. ad S.C. Orficianum, his uerbis:* Non pro numero ſuperſtitum mortis matris tẽpore, ſed ſuccedentium materna ſcinditur hæreditas. Quapropter ſi mater ueſtra, te & uno fratre emancipatis, duobus autem alijs in patris poſitis poteſtate ſuperſtitibus, diem functa eſt, & hi qui in poteſtate patris fuerant, priuſquam maternam hæreditatem ſibi quærerent, rebus humanis exempti ſunt: inter duos uiriles tantùm portiones factas non ambigitur. *Concordat item l. 4. in prin. ff. quis ordo in bonor. poſſeſs. his uerbis:* Si cohęredi tuo ſubſtitutus fueris, & bonorum poſſeſsionem acceperis: quandocũq; cohæres tuus conſtituerit nolle petere bonorum poſſeſsionem, tibi tota delata intelligetur, & cohæres tuus amplius petendæ bonorum poſſeſsionis facultatem non habebit. *Concordat item l. ult. ff. de adq hæred. cuius uerba uide* J. *lib. 16. cap. 1. reg. 7. except. 2. Exemplum huius regulæ proponitur l. 66. in fine. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide* ī. *cap 22 reg. 1. except. 9. Aliud exemplum proponitur l. 31. ff. eod. tit. his uerbis:* Hæredi cum poſthumo inſtituto reliquæ partes adcreſcunt, quæ poſthumo datæ ſunt, ſi certum ſit non eſſe prægnantem, licet hęres ignoret. *Aliud exemplum proponitur l. 28. §. fin. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Si filium poſt teſtamentum natum ex beſſe, filiam autem poſt teſtamentum natam ex triente ſcripſit hæredem, nec ullum cohæredem dedit, nec ſubſtituit inuicem, nec alium: unus natus ſolus ex teſtamento fit hæres. *Nunc propoſitæ regulæ exceptiones proponendæ ſunt.*

I. EXCEPTIO: *Niſi in militis teſtamento hæredes ſcripti ſint. Hæc exceptio approbatur l. 37. ff. de militari teſt. his uerbis:* Si duobus à milite liberto ſcriptis hæredibus, alter omiſerit hæreditatem: pro ea parte inteſtatus uidebitur defunctus deceſsiſſe: quia miles & pro parte teſtari poteſt, & competit patrono ab inteſtato bonorum poſſeſsio: niſi hæc uoluntas defuncti probata fuerit, ut omittente altero, ad alterum uellet totam hæreditatem redire. *Concordat l. 1. C. de teſt. milit. cuius uerba uide* ī. *cap. 18. dupl. 27.*

II. EXCEPTIO: *Niſi non partium, ſed rerum diſtributio inter hæredes ſit facta. Hæc exceptio approbatur l. 42. §. Papinianus. ff. de bonis libertorum. cuius uerba uide* ī. *lib. 20. cap. 1. quæſt. 4. except. 3. repl. 1. Concordat l. 1. C. de teſt. milit. cuius uerba uide d. dupl. 27.*

III. EXCEPTIO: *Niſi non ex teſtamento, ſed ab inteſtato ſint hæredes. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de S.C. Orphitiano. §. fin. his uerbis:* Si ex pluribus legitimis hæredibus quidam omiſerint hæreditatem, uel morte, uel alia cauſa impediti fuerint, quo minus adeãt: reliquis, qui adierint, adcreſcit illorum portio: & licet antè deceſſerint, ad hæredes tamen eorum pertinet. *Concordat l. 9. ff. de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide* ī. *cap. 22. reg. 1. except. 1. repl. 9.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi unus ex teſtamento, alter per contra tabulas bonorum poſſeſsionem fiat hæres. Hæc exceptio approbatur l. 6. in prin. ff. de bonor. poſſeſs. his uerbis:* Cùm patrono quidem contra tabulas certæ partis bonorum poſſeſsionem Prætor polliceatur, ſcripto autem hæredi ſecundum tabulas alterius partis: conuenit non eſſe ius adcreſcendi. Igitur nõ petente ſcripto hærede ſecundum tabulas, alterius quoque partis & nominatim patrono poſſeſsionem pollicetur: cum cæteri quibus adcreſcendi ius eſt, ſemel debeant agnoſcere bonorum poſſeſsionem.

V. EXCEPTIO: *Niſi non hæredes, ſed bonorum poſſeſſores ſint. Hæc exceptio reprobatur l. 2. §. ſi duo, in fine. ff. de bonor. poſſ. ſecund. tabul. cuius uerba uide* J. *except. 7.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi is cui adcreſcit, non ex inſtitutione, ſed ex ſubſtitutione ſit hæres. Hæc exceptio reprobatur l. 57. §. cum quis. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Cum quis ex inſtitutis, qui cum aliquo coniunctim inſtitutus ſit, hæres non eſt: pars eius omnibus pro portionibus hæreditarijs adcreſcit: neq; refert primo loco quis inſtitutus, an alicui ſubſtitutus hæres ſit.

VII. EXCEPTIO: *Niſi ſubſtitutum habeat is, cuius portio deficit. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. ſi duo ſint. ff. de bonor. poſſ ſecund. tabul. his uerbis:* Si duo ſint hæredes inſtituti, Primus & Secundus, & Secundo Tertius ſubſtitutus: omittente Secundo bonorum poſſeſsionem, Tertius ſuccedit. Quòd ſi Tertius noluerit hæreditatem adire, uel bonorum poſſeſsionem accipere, recidit bonorum poſſeſsio ad Primum: nec erit neceſſe petere bonorum poſſeſsionem ſed

ipſo iure ei adcreſcet. Hæredi autem ſcripto ſicut portio hæreditatis, ita & bonorum poſſeſsio adcreſcit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſubſtitutione tertio gradu facta, primi gradus hæres adhuc ſuperſit. hoc enim caſu cohærede eiusq; ſubſtituto deficiente, tertio gradu ſubſtitutus primi gradus hæredem non excludit. quæ replicatio approbatur l. 28. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Quidam teſtamento Proculum ex parte quarta, & Quietum ex parte dimidia & quarta hæredem inſtituit, deinde Quieto Florum, Proculo Soſiam ſubſtituit: deinde ſi neque Florus, neque Soſia hæredes eſſent, tertio gradu ex parte dimidia & quarta coloniam Leptitanorum, ex quarta complures hæredes ſubſtituit in plures quàm tres uncias. Quietus hæreditatem adijt. Proculus & Soſia uiuo teſtatore deceſſerunt: quæritur, quadrans Proculo datus ad Quietum, an ad ſubſtitutos tertio gradu pertineat? Iulianus reſpondit, eam uideri uoluntatem patrisfamiliâs fuiſſe, ut in tertio gradu ſcriptos hæredes ita demum ſubſtitueret, ſi tota hæreditas uacaſſet. Idque apparere euidenter ex eo, quòd plures quàm duodecim uncias inter eos diſtribuiſſet. Et idcirco partem quartam hæreditatis, de qua quæritur, ad Quietum pertinere.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi is cui adcreſcere debet, antequam adcreuerit, mortuus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. unica. §. his ita definitis. ibi: alijs cohæredib. C. de cad. toll. cuius uerba uide J. reg. prox. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 22. reg. 1. except. 1. repl. 9.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi is cui adcreſcit, ignoret portionem in cohæredis perſona defeciſſe. Hæc exceptio reprobatur l. 31. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in prin.*

X. EXCEPTIO: *Niſi is cui adcreſcit, eam habere nolit. Hæc exceptio reprobatur l. 53. §. fin. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Qui ſemel ex aliqua parte hæres extitit, deficientium partes etiam inuitus accipit. *Concordat l. 35. in princip. ibi: quoniam inuito. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. lib. 30. cap. 2. reg. 1. exception. 24. replicat. 3. Concordat item l. 59. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. d. replicat. 3. Item concordat l. unica. §. his ita definitis. ibi: & hoc nolentibus. C. de caducis toll. cuius uerba uide J. reg. proxim. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi is cui portio cohæredis adcreuit, in totum hæreditati renunciet. quæ diſtinctio approbatur l. 55. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Cùm hæreditate patris neceſſarius hæres ſe abſtinet: conditio cohæredi ſiue ſuo ſiue extraneo defertur, ut aut totam agnoſcat, aut à toto recedat: & ita ſe abſtinere poteſt propter alium, qui per ſuam perſonam non poterat. Si tamen creditores dicant, ſe contentos eſſe eius portione: quia non poteſt exonerari, niſi deferatur conditio: & alterius parte abſtinere ſe creditores debent, ut eius actiones ei qui conuenitur, dentur. *Concordat l. 56. ff. eod. tit. his uerbis:* Si is qui immiſcuit ſe hæreditati, deceſsiſſet, deinde alter ſe abſtineret: eadem conditio deferenda eſt hæredi eius, quæ & ipſi. Quod Marcellus ait. *Huius diſtinctionis replicatio hæc eſt: Niſi creditores contenti ſint eius parte qui adijt: tunc propoſita diſtinctione ſeu exceptione non adiuuatur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si tamen creditores, &c. *Plura de exceptione propoſita uide J. lib. 30. cap. 1. regul. 2. exceptione 4.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi pendeat adhuc, non in totum defecerit portio in alterius perſona. hoc enim caſu iuri adcreſcendi nondum eſt locus. quæ exceptio approbatur l. 2. §. pro qua. ibi: quamdiu. ff. de bonor. poſſeſs. ſecund. tabul. his uerbis:* Quamdiu unus ex hæredibus deliberat, utrum admittat bonorum poſſeſſionem, an non: portio bonorum poſſeſſionis eius cohæredi non defertur. *Concordant ea quæ habentur J. lib. 12. cap. 7. except. 17. repl. 3.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi uni portio ſua tanquam indigno ſit ablata. hoc enim caſu fiſco locus eſt, & ob id ius adcreſcendi ceſſat. Hæc exceptio approbatur l. 4. C. de his quibus ut indignis. cuius uerba uide J. cap. proxim. quæſtion. 4. exception. 12. replicat. 6. Sed & de hac re uide in ſingulis cauſis, ex quibus tanquam indigno hæreditas aufertur.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi is quoq; cui adcreſcere poſſet, ſuam partem repudiauerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. eod. cap. in prin.*

QVIBVS ADCRESCAT portio deficiens?

II. *Regula: Si alij coniunctim, alij diſiunctim hæredes inſtituti ſunt: uno ex coniunctis deficiente, ſolis illis qui coniunctim hæredes inſtituti ſunt, pars eius adcreſcit. Sin autem aliquis, qui diſiunctim hæres inſtitutus eſt, deficit, portio eius omnibus ſine diſcrimine adcreſcit. Quæ regula approbatur l. unica. §. his ita definitis. C. de caducis toll. hiſce uerbis:* In hæredibus, ſiquidem cohæredes ſunt omnes coniunctim, uel omnes diſiunctim uel inſtituti, uel ſubſtituti: hoc quod fuerit quoquo modo uacuatum, ſi in parte hæreditatis uel partibus conſiſtat, alijs cohæredibus cum ſuo grauamine pro hæreditaria parte, etiamſi iam defuncti ſint, adquiratur, & hoc nolentibus ipſo iure adcreſcat, ſi ſuas portiones iam agnouerunt: quum ſit abſurdum,

dum eiuſdem hęreditatis partem quidem agnoſcere, partem uerò reſpuere, ſecundũ quod & in diuinis noſtri numinis deciſionibus ſtatutum eſt. Sin uerò quidam ex hæredibus inſtitutis uel ſubſtitutis permiſti ſunt, & alij coniunctim, alij diſiunctim nuncupati: tunc ſiquidem ex coniunctis aliquid deficiat, hoc omnimodo ad ſuos coniunctos cum ſuo ueniat onere, id eſt, pro parte hæreditaria, quæ ad eos peruenit. Sin autem ex his qui diſiunctim ſcripti ſunt, aliquid euaneſcat: hoc non ad ſolos diſiunctos, ſed ad omnes tam coniunctos, quàm etiam diſiunctos ſimiliter cum ſuo onere pro portione hæreditatis perueniat. Hæc ita tam uariè: quis coniuncti quidem propter unitatem ſermonis quaſi in unum corpus redacti ſunt, & partem coniunctorum ſibi hæredum quaſi ſuam præoccupant: diſiuncti uerò ab ipſo teſtatoris ſermone apertiſsimè ſunt diſcreti: & ſuum quidem habent, alienum autem non ſoli appetunt, ſed cum omnibus ſuis cohæredibus accipiunt. Et hæc in hæreditatibus tantummodo ſtatuenda ſunt. *Concordat l. 61. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Hæredes ſine partibus utrum coniunctim, an ſeparatim ſcribantur, hoc intereſt, quòd ſi quis ex coniunctis deceſſerit, hoc non ad omnes, ſed ad reliquos, qui coniuncti erant, pertinet. Sin autem ex ſeparatis, ad omnes qui teſtamento eodem ſcripti ſunt hæredes, portio eius pertinet. *Concordat item l. 5. §. fin. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extab. cuius uerba uide ꝫ. lib. prox. cap. 4. except. 6. Concordat item l. 1. §. ſi quis ex nepotib. ff. de coniung. cum emancip. liberis, hiſce uerbis:* Si quis ex nepotibus portionem ſuam omiſerit, eueniet ut non ad patrem eius, ſed magis ad fratrem pertineat. Sed etſi omnes nepotes omittent, patruo nihil adcreſcet, ſed ſoli patri. Quod ſi & pater omiſerit, tunc patruo adcreſcet. *Declaratur regula propoſita definitione coniunctorum l. 142. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Triplici modo coniunctos intelligimus. Aut enim re per ſe coniunctio contingit, aut re & uerbis, aut uerbis tantũ. Nec dubium eſt, quin coniuncti ſint, quos & nominum & rei complexus iungit: ueluti, Titius & Mæuius ex parte dimidia hæredes ſunto: uel, Titius Mæuiusq; hæredes ſunto: uel, Titius cum Mæuio ex parte dimidia hæredes ſunto. Videamus autem, ne etiamſi hos articulos detrahas, Et, Que, Cum, interdum tamen coniunctos accipi oporteat. Veluti, Lucius Titius, Publius Mæuius hæredes ſunto ex parte dimidia. Vel ita: Publius Mæuius, Lucius Titius hæredes ſunto, Sempronius ex parte dimidia hæres eſto, ut & Titius & Mæuius ueniant in partem dimidiam, & re & uerbis coniuncti uideantur. *Sanè ſpecies coniunctorum eſt & hæc, ſi ita ſcriptum ſit: Lucius Titius ex parte dimidia hæres eſto. Seius ex parte qua Lucium Titium hæredem inſtitui, hæres eſto. quæ ſpecies approbatur d. l. 142. §. fin. de qua re uide ſ. cap. prox. reg. 6. except. 3. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi re tãtùm uel uerbis tantùm ſint coniuncti. quæ exceptio approbatur l. 64. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Si ita quis hæredes inſtituerit, Titius hæres eſto, Caius & Mæuius ex æquis partibus hæredes ſunto: quamuis Et ſyllaba coniunctionem faciat, ſi quis tamen ex his decedat, non alteri ſoli pars adcreſcit, ſed omnibus hæredibus pro hæreditarijs portionibus: quia non tam coniunxiſſe, quàm celerius dixiſſe uidetur. *Concordat l. 17. §. 1. ff. eod. tt. cuius uerba uide ꝫ. reg. prox. Altera exceptio eſt: Niſi ipſo iure in coniuncti perſona inſtitutio non ualeat. tunc enim omnibus ſine diſcrimine portio eius adcreſcit. quæ exceptio reprobatur exemplo l. 20. in fine. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg. 4. except. 1. repl. 2.*

III. *Regula: Si quibuſdam cum partibus, quibuſdam ſine partibus hæredibus inſtitutis: unus horum repudiauerit, omnibus adcreſcit. quæ regula approbatur l. 17. §. 1. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Labeo tractat, ſi duos ex undecim, duos ſine parte ſcripſit: mox unus ex his qui ſine parte fuerunt, repudiauerit: utrum omnibus ſemuncia, an ad ſolum ſine parte ſcriptum pertineat? & uariat. Sed Seruius, omnibus adcreſcere ait. Quam ſententiam ueriorem puto. Nam (quantum ad ius adcreſcendi) non ſunt coniuncti, qui ſine parte inſtituuntur. Quod & Celſus libro XVI. Digeſt. probat. Idem quoque putat, etſi expleto aſſe duos ſine parte hæredes ſcripſerit, neq; hos neque illos coniunctos.

IIII. *Regula: Duobus filijs, & ex altero filio duobus nepotibus hæredibus inſtitutis: uno nepotum non petente, portio eius ſoli fratri adcreſcit. Secus, ſi unus ex filijs ſit defunctus. quæ regula approbatur l. 12. in prin. ff. de bonor. poſſeß. contra tabul. his uerbis:* Si duobus filijs, & ex altero filio duobus nepotibus poſſeſsio bonorum competat, & alter ex nepotibus non petat: pars eius fratri adcreſcit. Si uerò ex filijs alter non petat, tam fratri quàm nepotibus id prodeſt. Nanque tunc duo ſemiſſes fiunt, ex quibus alterum filius, alterum nepotes conſequuntur. *Concordat l. 1. §. ſi quis ex nepotibus. ff. de coniung. cum emancip. liberis. cuius uerba uide ſ. reg. 2.*

V. *Regula: Si quis ex hæredibus hæreditatem reſtituere iuſſus eſt, non ei qui reſtituere, ſed ei cui*

reſtitui debet. portio deficiens adcreſcit. quæ regula approbatur l. 82. ff. de adq. hæred. his uerbis: Si totam hæreditatem, aut partem, ex qua quis hæres inſtitutus eſt, tacitè rogatus ſit reſtituere: apparet nihil ei debere adcreſcere, quia rem non uidetur habere.

VI. Regula: *Si unus ex duobus uel pluribus hæredibus pro parte purè, pro parte ſub cõditione hæres ſit inſtitutus: conditione deficiente, nihilominus ei quoq; pars deficientis partis adcreſcit. quæ regula approbatur l. 57. §. ſi ita ſcriptum ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si ita ſcriptum fuerit, Titius ex parte tertia, Mæuius ex parte tertia hæredes ſunto. Titius, ſi intra tertias calendas nauis ex Aſia uenerit, ex reliqua parte hæres eſto: uideamus, ne Titius ſtatim ex ſemiſſe hæres ſit. Nam duo hæredes inſtituti ſunt. Sed Titius aut ex ſemiſſe, aut ex beſſe. ita ſextans utique erit in pendenti: et ſi conditio extiterit, ex beſſe hæres erit: ſi non extiterit, ille ſextans Mæuio adcreſcet. Sed ſi deceſſerit Titius antequam conditio exiſtat, deinde conditio extiterit: tum ille ſextans non Titij hæredi, ſed Mæuio adcreſcet. Nam cum adhuc dubium eſſet, Titio an Mæuio is ſextans datus eſſet, Titius deceſsit: nec poteſt intelligi datus ei, qui tempore dandi in rerum natura non fuit. *Concordat l. 86. §. ſi tu ex parte. ff. ad legem Falcid. cuius uerba uide ſ. lib. 31. cap. 8. reg. 1 except. 16.*

VII. Regula: *Etiam et qui ſuam partem repudiauit. ſed alteri qui ſuam partem agnouit, hæres exiſtit, repudiata propria portio adcreſcit. quæ regula approbatur l. 57. §. fin. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. lib. 30. cap. 3. reg. 2. exception. 4. replicat. 5.*

QVANTVM CVIQVE ADcreſcat.

VIII. Regula: *Si plures ſint hæredes, quibus quid adcreſcit, ex diſparibus partibus inſtituti: ſingulis non pro uirili, ſed pro hæreditaria parte adcreſcit. quæ regula approbatur l. 57. §. cum quis. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. reg. 1. except. 6. Concordat l. unica §. his ita definitis. ibi: alijs cohæredibus. item ibi: id eſt pro parte hæred. C. de caducis toll. cuius uerba uide ſ. reg. 2. Hæc de iure adcreſcendi, de quo uide plura ſ. lib. 33. cap. 7. reg. 25. except. 17.*

DE CODICILLIS. Cap. XXV.

HActenus an & quibus ex teſtamento competat hæreditas, item quid & quantum competat, expoſitum eſt. Quando autem ex teſtamento hæreditas competat, ſeu deferatur, dicetur ſ. lib. prox. cap. 15. Nunc reſtat ut de codicillis tanquã teſtamentorum partibus dicamus: qua parte abſoluta, Libro huic de teſtamentis finem imponemus.

I. PROPRIA CODIcillorum.

I. Regula: *Codicillorum ius ſingulare eſt. quæ regula approbatur l. 2. §. codicillorum. ff. de iure codicill. his uerbis:* Codicillorum ius ſingulare eſt. Vnde quæcunq; in his ſcribentur, perinde habentur, ac ſi in teſtamento ſcripta eſſent.

II. Regula: *Codicilli nullam ſolennitatem deſiderant. quæ regula approbatur Inſt. de codicillis. §. fin. his uerbis:* Codicillos etiam plures quis facere poteſt, & nullam ſolennitatem ordinationis deſiderant.

II. TOTVM.

Codicilli teſtamenti partes ſunt. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 3. quæſt. 4. reg. 3.

III. SPECIES.

I. Regula: *De teſtamento iniuſto. Inutile teſtamentum uim codicillorum regulariter non habet. quæ regula approbatur l. 1. ff. de iure codicillorum, his uerbis:* Sæpiſsime reſcriptum & conſtitutum eſt, eum qui teſtamentum facere opinatus eſt, nec uoluit quaſi codicillos id ualere: uideri nec codicillos feciſſe. Ideoq; quod in illo teſtamento ſcriptũ eſt, licet quaſi in codicillis poterit ualere, tamen non debetur. *Concordat l. 29. in prin. ff. qui teſt. facere poſs. his uerbis:* Ex ea ſcriptura, quæ ad teſtamentum faciendum parabatur, ſi nullo iure teſtamentum perfectum eſſet: nec ea quæ fideicommiſſorum uerba haberent, peti poſſe, Paulus reſpondit. *Concordat item l. 8. §. illud quoq;. C. de codicillis, hiſce uerbis:* Illud ſeruandum eſt, ut teſtator, qui decreuit facere teſtamentum, ſi id adimplere non quiuerit: inteſtatò uideatur eſſe defunctus, nec tranſducere liceat ad fideicommiſsi interpretationem, uelut ex codicillis, ultimam uoluntatem: niſi id ille complexus ſit, ut uim etiam codicillorum ſcriptura debeat obtinere: illo electionis uidelicet iure perdurante, ut qui ex teſtamento agere noluerit, ad fideicommiſſum migrare non poſſit. *Concordat item l. 13. §. 1. ff. de iure codicill. cuius uerba uide ſ. quæſtion. proxim. exception. 12. Planè propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi teſtator uoluerit teſtamentum uim codicillorum habere. tunc enim codicilli ſpeciem continet teſtamentum iniuſtum. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi id ille comple-

xus

xus ſit, ut uim etiam codicillorum ſcriptura debeat obtinere. *Concordat l.3.§.fin. ff.de militari teſt.cuius uerba uide s̄. cap. 18. duplicat. 13. Concordat item l.12.§.fin.ff.de iniuſto teſt. cuius uerba uide s̄. cap. 21. exception. 31. replicat.15. Plures propoſitæ regulæ exceptiones uide j. lib.12. cap.6.except.84.replicat.1. cum ſequentibus. Planè propoſitæ exceptionis ſimiliumq́; replicatio generalis hæc eſt: Niſi actor ex teſtamento directam petierit hæreditatem. tunc enim poſtea tanquam fideicommiſſariam ex codicillis petens, non eſt audiendus. quæ replicatio approbatur uerbis l.8.C.de codicillis, s. propoſitis hyce:* Illo electionis uidelicet iure perdurante, ut qui ex teſtamento agere uoluerit, ad fideicommiſſum migrare non poſsit. *Concordat d.l.8.in prin.his uerbis:* Si quis agere ex teſtamento quolibet modo, ſiue ſcripto, ſiue ſine ſcriptura confecto, de hæreditate uoluerit: ad fideicommiſsi perſecutionē adſpirare cupiens, minimè permittatur. Tantum enim abeſt, ut aditum cuiquam pro ſuo migrandi deſiderio concedamus: ut etiam illud ſanciamus, ſi teſtator faciens teſtamentum, in eodem pro codicillis etiam id ualere complexus ſit: qui hæreditatem petit, ab ipſis intentionis exordijs, utrum uelit, eligendi habeat poteſtatem, ſciens ſe unius electione alterius ſibi aditum præcluſiſſe: ita ut ſiue bonorum poſſeſsionem ſecundum tabulas, aut ſecundum nuncupationem, cæteraſque ſimiles poſtulauerit, aut certè mitti ſe in poſſeſsionem ex more petierit: ſtatim inter ipſa huius iuris auſpicia propoſitum ſuæ intentionis explanet. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi quis ex parentibus, liberis uel cognatis defuncti hæreditatem ex teſtamento petierit. hic enim, quamuis ſuccubuerit, nihilominus tanquam ex codicillis fideicommiſſariam hæreditatem petere poteſt. quæ duplicatio approbatur d.l.8.§. ſi quis, hiſce uerbis:* Si quis uerò ex parentibus utriuſque ſexus, ac liberis uſque ad quartum gradum adgnationis uinculis alligatus, uel cognationis nexu conſtrictus uſque ad tertium, ſcriptus hæres fuerit, uel nuncupatus, in eo uidelicet teſtamento, quod teſtator uicem quoq; codicillorū uoluit obtinere: licebit ei, ſi de hæreditate ex teſtamento ſecundum mortui uoluntatem agens fuerit ſuperatus, uel certè ipſe ſponte uoluerit, ad fideicommiſsi ſubſidium conuolare. Non enim par eademq́; ratio uidetur, amittere debita, & lucra non capere. *Hæc de iniuſto teſtamento.*

II. *Regula: De tabulis, in quibus legata tantùm relicta ſunt, non etiam hæres inſtitutus. Hæ codicilli ſunt. quæ regula ſeu ſpecies approbatur l.20 ff. de iure codicill. cuius uerba uide s̄.cap.11.except.81.*

III. *Regula: De literis, quibus hæreditas promittitur, aut animi affectus exprimitur. Hæ codicillorum ſpeciem non continent. quæ regula approbatur l.17.ff.d.tit.his uerbis:* Literæ, quibus hæreditas promittitur, uel animi affectus exprimitur: codicillorum uim non obtinent.

IIII. EXCEPTIONES ADuerſus codicillos, & ea quæ in codicillis ſunt relicta.

Reguleriter quidem quod codicillis relictum eſt, perinde debetur, ac ſi in teſtamento ſolenni relictum eſſet. quæ regula approbatur Inſt. de codicillis, in prin. his uerbis: Ante Auguſti tempora conſtat codicillorum ius in uſu non fuiſſe. Sed primus Lucius Lentulus (ex cuius perſona etiam fideicommiſſa eſſe cœperunt) codicillos introduxit. Nam cum decederet in Africa, ſcripſit codicillos teſtamento confirmatos: quibus ab Auguſto petijt per fideicommiſſum, ut faceret aliquid. Et cum diuus Auguſtus uoluntatem eius impleſſet, deinceps reliqui eius authoritatem ſecuti, fideicommiſſa præſtabant: & filia Lentuli legata, quæ iure non debebat, ſoluit. Dicitur autem Auguſtus conuocaſſe ſapientes uiros, interque eos Trebatium quoque, cuius tunc authoritas maxima erat: & quæſiſſe, an poſſet recipi hoc, nec abſonans à iuris ratione codicillorum uſus eſſet: & Trebatium ſuaſiſſe Auguſto, quòd diceret, utiliſsimum & neceſſarium hoc ciuibus eſſe, propter magnas & longas peregrinationes, quæ apud ueteres fuiſſent: ubi ſi quis teſtamentum facere non poſſet, tamen codicillos poſſet. Poſt quæ tempora, cum & Labeo codicillos feciſſet: iam nemini dubium erat, quin codicilli iure optimo admitterentur. *Concordat l.2.§.codicillorum. ff. eod. tit. cuius uerba uide s̄. quæſtion.1. reg.1. Verùm huius regulæ plures ſunt exceptiones, deſumptæ ex perſona partim eius qui codicillos facit, partim eius cui codicillis quid relinquitur, partim ex alijs huiuſmodi circumſtantijs: de quibus ſequitur.*

I. EXCEPTIO: *Niſi is qui teſtamentum facere non poteſt, codicillos fecerit. Hæc exceptio approbatur l.6.§. codicillos. ff. de iure codicill. his uerbis:* Codicillos is demum facere poteſt, qui & teſtamentum facere poteſt. *Concordat l.8.§.codicilli. ff. eod. tit. his uerbis:* Codicilli toties ualent, quoties quis teſtamentum quoque facere potuit. Non tamen hoc ita intelligemus, ut exigamus, potuiſſe eum eo tempore, quo ſcribit eos codicillos, teſtamentum facere (quid

enim ſi ſufficientium teſtium facultatem non habuit) ſed ſi iure teſtamenti factionem habuit. *Huius exceptionis replicatio uidetur eſſe: Niſi antè, cum teſtamenti factionem haberet, codicillos confirmauerit. hoc enim caſu uidetur dicendum, quamuis eo tempore quo codicillos facit, teſtamenti factionem habere deſierit, nihilominus codicillos ualere. Sed hæc replicatio reprobatur l. 7. in princip. ff. d. tt. his uerbis:* Quædam non referuntur ad confirmationem codicillorum: ueluti ſi ante captiuitatem quis codicillos confirmauerit, & in captiuitate codicillos ſcribat. nam non ualent. Idem eſt, ſi aliquo modo ius teſtamenti faciendi habere deſierit. *Propoſitæ exceptionis ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes.*

II. EXCEPTIO: *Niſi is qui apud hoſtes eſt, codicillos fecerit. Hæc exceptio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* In captiuitate codicillos ſcribat: nam non ualent. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi codicillis ante captiuitatem teſtamento confirmatis, is qui eos fecit, poſtea poſtliminio ſit reuerſus. quæ replicatio approbatur l. 12. §. codicilli. ff. de captiuis, hiſce uerbis:* Codicilli, ſi quos in tempore captiuitatis ſcripſerit, non creduntur iure ſubtili confirmati teſtamento, quod in ciuitate fecerat. Sed nec fideicommiſſum ex his peti poteſt: quia non ſunt ab eo facti, qui teſtamenti factionem habuit. Sed quia uerum principium eorum, in ciuitate conſtituto captiuo, factum eſt, id eſt, in teſtamento confirmatio codicillorum, & is poſtea reuerſus eſt, & poſtliminio ius ſuum recepit: humanitatis rationi congruum eſt, eos codicillos ita ſuum effectum habere, quaſi in medio nulla captiuitas interceſſiſſet. Cætera quæ in iure ſunt, poſteaquam poſtliminio redijt, pro eo habentur, ac ſi nunquam iſte hoſtium potitus fuiſſet.

III. EXCEPTIO: *Niſi is qui codicillos fecit, dubitauit an ſui iuris eſſet. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 9. ff. de iure codicillorum, his uerbis:* Ariſto negauit, ualere codicillos ab eo factos, qui paterfamiliâs nec'ne eſſet, ignoraſſet. Vlpianus notat: Niſi ueteranus fuit. tunc enim & teſtamentum ualebit.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi is qui ſe adrogandum dederit, codicillos fecerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: quia teſtamenti factionem non habet, ſecundum ea quæ dicta ſunt ī. cap. 7. in princip. Eius autem replicatio hæc eſt: Niſi cum codicilli antea in teſtamento, ab eo qui ſui iuris erat facto, confirmati eſſent, poſtea rurſus emancipatus deceſſerit. Hæc replicatio approbatur l. 8. §. ſi poſt. ff. de iure codicill. his uerbis:* Si poſt factum teſtamentum codicillos quis confirmauerit, deinde adrogandum ſe præbuerit, & ibi codicillos fecerit, atque ita emancipatus deceſſerit: quæritur, an ex codicillis legata debeantur? nam nec teſtamentum ualet, & eo tempore eos fecit, quo teſtamenti factionem non habuit: nec ſimilis eſt muto, qui rectè codicillos confirmauerit. Licet enim is teſtamentum facere non poſsit, tamen teſtamentum, quod antè fecerat, in eodem ſtatu eſt. Huius autem teſtamentum ſublatum eſt, & de alienis quodammodo rebus teſtatur. Sed dicemus, codicillos ualere. Nam et ſi poſthumus natus ruperit teſtamentum, & deceſſerit: nihilominus codicilli ualent.

V. EXCEPTIO: *Niſi mutus codicillos fecerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, per ea quæ dicta ſunt ī. cap. 6. exception. 8. in princip. Verum eius replicatio hæc eſt: Niſi antequam mutus fieret, teſtamento facto codicillos confirmauit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec ſimilis eſt muto, &c. *Sed de hac exceptione cum ſuis replicationibus uide ī. d. exception. 8.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi furioſus codicillos fecerit. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. penult. ff. de iure codicill. his uerbis:* Furioſus non intelligitur codicillos facere: quia nec aliud quidquam agere intelligitur, cum per omnia & in omnibus abſentis uel quieſcentis loco habeatur. *Concordat l. 5. C. de codicillis, hiſce uerbis:* Ne codicillos quidem furentem poſſe facere, certiſsimi iuris eſt. Si igitur ſcriptura uoluntatis codicillorum patris tui fuit prolata, ut aliquid ex hoc peti poſsit: adſeuerationi tuæ, mentis eum compotem fuiſſe negantis, fidem adeſſe probari conuenit.

VII. EXCEPTIO: *Niſi non teſtamentum fecerit is, qui fecit codicillos. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de codicillis. §. non tantum, his uerbis:* Non tantùm teſtamento facto poteſt quis codicillos facere, ſed & inteſtatus quis decedens, fideicommittere codicillis poteſt. *Concordat l. 3. in princ. ff. de iure codicill. cuius uerba uide ȝ. lib. 32. cap. 10. cauſa 42. exception. 1. replicat. 6. duplicat. 1. Concordat item l. 8. in princip. ff. eod. tt. his uerbis:* Conficiuntur codicilli quatuor modis: aut enim in futurum confirmantur, aut in præteritum, aut per fideicommiſſum, teſtamento facto, aut ſine teſtamento. Sed ideo fideicommiſſa dari poſſunt ab inteſtato ſuccedentibus: quoniam creditur

ditur paterſamiliàs ſponte ſua his telinqoere legitimam hæreditatem. *Coscordat item l.16.ibi:& ut manifeſtum ff. d. tt. bis uerbis:* Inteſtatò patrefamiliâs mortuo, oihil deſiderant codicilli, ſed uicem teſtamenti exhibent. Teſtamento autem facto, ius eiua ſequuntur. *Concordat item l.4.C. de codicillis, biſce uerbis:* Non idcirco minus, quòd inteſtatò abſeote te codicillos mater tua fecit, hi quibus precarijs uerbis adſcripta ſunt, relicta capiunt. *Concordat item l.1.C.eod. tt. cuius uerba uide J.except.26.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi ei qui in rerum natura non eſt, codicillis quid ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l.6.§.fin.ff. de iure codicill. bis uerbis:* Si poſt reſtameotum factum mortuo codicillis qois legauerit, licet teſtamento confirmatis: pro non ſcripto legatum eſt. *Concordat l.2. in princip. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si ei qui poſt teſtamentum factum, & ante codicillos ſcriptos natus eſſet, codicillis per fideicommiſſum aliquid daretur: utile eſt. Quòd ſi ei qui poſt teſtamentum factom, & aotequam codicilli ſcriberentur, mortuus eſſet, datum eſſet: pro non ſcripto habetur. *Concordat item l.14. §.ego quidem.ibi: ut enim.ff. eod. tt. cuius uerba uide J.libro 32 capite 4.exception.19. repl.oct. 2. Huius exceptionis replicatio hæc uidetur eſſe: Niſi tempore teſtamenti, quo codicilli confirmati ſunt, in rerum natura fuerit. Hæc replicatio reprobatur uerbis d.l. 6. §. fin. iam propoſitis biſce:* Si poſt teſtamentum mortuo, &c. *Concordat d.uerſ.ut enim. Plura de exceptione propoſita uide J.lib.32. cap.1 except.23.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi ſeruo alieno libertas in codicillis ſit relicta. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.2.§. ideoq́. ff. de iure codicill.bis uerbis:* Seruo, qui teſtamenti facti tempore teſtatoris fuit, & codicillotum tempore alienus, non rectè libertas directa datur. Et contrà, ſi cùm teſtameotum fiebat, alienus eſſet, codicillorum tempore teſtatoris: intelligitur alieno ſeroo libertas data. Et ideo, licet directæ libertates deficiont, attamen ad fideicommiſſarias euodum eſt. *Plura de except. prapoſita uide ſ̄.lib.19.cap.6.except.11.*

X. EXCEPTIO: *Niſi generaliter ab eo, Quiſquis hæres erit, in codicillis quid ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur l.3.in prin.ff.de iure codicill.cuius uerba uide J. lib. 32. cap. 10. cauſa 42.except.1.repl.6.dupl.1.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi ab hæredibus ante codicillos defunctis quid ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l.14.ff.d.tt.cuius uerba uide J. libro 32.cap.4.except.19.repl.2.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi hæreditas codicillis ſit data uel adempta. Hæc exceptio approbatur Inſt.de codicillis.§. codicillis, biſce uerbis:* Codicillis hæreditas neq; dari neque adimi poteſt: ne confundatur ius teſtameotorum & codicillorũ. Et ideo nec exhæredatio ſcribi. *Cõcordat l.10.ff.eod.tt.bis uerbis:* Quod per manus traditum eſt, codicillis hæreditatẽ dari non poſſe: rationem illã habet, ne per codicillos, qui ex teſtamẽto ualent, ipſum teſtameotum, quod uires per inſtitutionẽ hæredum accipit, confirmari uideretur. *Concordat item l.13.§.1.ff.eod.tt.bis uerbis:* Tractari ſolet de eo, qoi cùm tabellas teſtameoti non feciſſet, codicillis ita ſcripſit: Titiũ hęredem eſſe uolo. Sed multum intereſt, utrũ fideicommiſſariam hæreditatem à legitimo per hanc ſcripturam, quam codicillorũ inſtar habere uoluit, reliquerit: an uerò teſtamentũ facere ſe exiſtimauerit. Nam hoc caſu nihil à legitimo peti poterit. Voluntatis autem quæſtio, &c. *Reliqua uerba uide ſ̄. cap.3.quæſt.5. Concordat item l.7.C.de codicillis, biſce uerbis:* Si idem codicilli quod teſtameota poſſent: cur diuerſum his in inſtrumẽtis uocabulũ mandaretur, quæ uis ac poteſtas una ſociaſſet? Igitur ſpecialiter codicillis inſtituendi ac ſubſtituẽdi poteſtas iuris authoritate data non eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non directis uerbis, ſed per fideicommiſſum hæreditas codicillis ſit data. Hæc replicatio approbatur Inſt.de codicillis.§.directò, bis uerbis:* Directò aũt hæreditas codicillis neque dari neq; adimi poteſt: nam per fideicõmiſſum hæreditas codicillis iure relinquitur. *Cõcordat l.2.§.fin.ff.de iure codicill.cuius uerba uide J.repl.prox. Concordat itẽ l.13.§.1.ff.eod.tt.cuius uerba uide paulo ſuperius. Concordat item l.2. C.de codicillis, biſce uerbis:* Hęreditatẽ quidẽ neq; dari, neq; adimi codicillis poſſe, manifeſtũ eſt. Verbis tamẽ precarijs per huiuſmodi ouiſſimi iudicij ordinatiooẽ iura nõ faciũt irritas uolũtates. Vode inefficaciter codicillis te rogatã eſſe, ot quibuſdã rebus contenta, portionem quam teſtamento fueras conſecota, alijs reſtitoeres, falſò tibi perſuaſum eſt. *Altera replicatio uidetur: Niſi hæreditas teſtamẽto inutiliter data, codicillis ſit cõfirmata. Hæc replicatio reprobatur l.2.§.fin.ff.de iure codicill.bis uerbis:* Hęreditas teſtamento inutiliter data, non poteſt codicillis quaſi hęreditas cõfirmari: ſed ex fideicõmiſſo petitur, ſalua ratione legis Falcidiæ. *Tertia replicatio eſt: Niſi in teſtamẽto hærede inſtituto eo, quem in codicillis hæredẽ ſcripſiſſet uel nominaſſet: in codicillis hæredem certum ſcripſerit uel nominauerit. Hæc replicatio approbatur l.75.ff.de hær.inſt. cuius uerba uide ſ̄.cap.23.reg. 4.in prin. Cõcordat l.10.in prin.ibi: proinde et ſi ita. ff.de condit.inſt.cuius uerba uide ſ̄. cap.12.exc. 129. Quarta replicatio eſt: Niſi in teſtamẽto hærede inſtituto ſub hac conditione, Si eum in codicillis hæredem*

ſcripſerit. Hæc replicatio approbatur d.l.10.in prin. Concordat d.l.10.§.fin.cuius uerba uide ſ̄.cap.12.ex-cept.117.repl.5. *Quinta replicatio eſt: Niſi miles codicillis hæreditatē dederit uel ademerit. Hæc replicatio approbatur l.36.in prin.ff.de militari teſt.cuius uerba uide ſ̄.cap.25. reg. 6. in prim. Concordat l.19. ibi: quinimò etſi codicillis.ff.cod.tt. cuius uerba uide ſ̄.cap.21. except. 55.repl.15.* *Sexta replicatio eſt: Quòd ſi hæreditas in codicillis alicui tanquā indigno ſit adempta, & ad alium translata, ademptio ualeat, quamuis translatio non ualeat.quæ replicatio approbatur l.4.C.de his quib.ut indignus,his uerbis:* Hæreditas in teſtamento data, per epiſtolá uel codicillos adimi uerbis directis non potuit: quia tamē teſtatrix uoluntatem ſuam non mereri unum ex hæredibus ſuis declarauerat, meritò eius portio no n iure ad alium tranſlata fiſco uindicata eſt. Libertates autem in eadem epiſtola datæ, peti poterunt.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi conditio inſtitutioni hæredis in codicillis ſit adiecta, uel ſubſtitutio facta. Hæc exceptio approbatur Inſt. de codicillis.§.penult.his uerbis:* Nec conditionem hæredi inſtituto codicillis adijcere, neque ſubſtituere directò quis poteſt. *Concordat l. 6. in prin. ff. cod. tt. his uerbis:* Diuus Seuerus & Antoninus reſcripſerūt, nihil egiſſe matrem, quæ cum purè liberos ſuos hæredes inſtituerit, conditionem emancipationis codicillis adiecit: quia neq; conditionem hæredi inſtituto codicillis adijcere, neque ſubſtituere directò poteſt. *Concordat item l. 27.§.fin.ff de condit. inſtit. cuius uerba cum propoſitæ exceptionis replicatione uide J.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi ſolennitas teſtamentorum in codicillis non interuenerit. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de codicillis. §. fin. cuius uerba uide ſ̄.queſt 1.reg.2.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi codicilli neq; ſcripti, neq; ſignati ſint manu teſtatoris. Hæc exceptio reprobatur l. 6. §. codicillos. ff. de iure codicill. his uerbis:* Codicillos etiam plures quis facere poteſt: & ipſius manu neq; ſcribi, neque ſignari neceſſe eſt. *Planè uidetur exceptio propoſita admitti, ſi teſtator in teſtamento adiecerit, non aliâs codicillos ualere ſe uelle, quàm ſua manu fuerint ſubſcripti atq; ſignati. Sed hæc diſtinctio reprobatur d.l.6.§.licet, his uerbis:* Licet in confirmatione codicillorum paterfamiliâs adiecerit, ut non aliâs ualere uelit, quàm ſua manu ſignatos & ſubſcriptos: tamen ualent facti ab eo codicilli, licet neque ab eo ſignati, neq; manu eius ſcripti fuerint: nam ea quæ poſtea geruntur, prioribus derogant.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi quinq; teſtes codicillis non interuenerint. Hæc exceptio approbatur l.ult.§.fin.C.de codicillis.cuius uerba uide ſ̄.cap. 8.exceptione uigeſimatertia,replicatione quinta.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi teſtes codicillis non ſubſcripſerint. Hæc exceptio approbatur d.§.fin.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi teſtamentum iniuſtum, irritum aut ruptum ſit. hoc enim caſu nec codicilli ualent. quæ exceptio approbatur l.16.§.fin.ff. de iure codicill. cuius uerba uide ſ̄. except. 7.* Concordat l.10.ibi: *qui ex teſtamento.ff.cod. tt. cuius uerba uide ſ̄.except.12 in prim. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi miles iure communi extra tempus expeditionis teſtamento facto, poſtea in expeditione codicillos iure militiæ fecerit. hoc enim caſu, quamuis teſtamentum non ualeat, ualent tamen codicilli. Quæ replicatio approbatur l.8.§.ſi miles. ff. de iure codicillorum. cuius uerba uide ſ̄. capite 18.duplicat.28.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi abſente filio mater codicillos fecit. Hæc exceptio reprobatur l. 4. C.de codicillis.cuius uerba uide ſ̄.except.7.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi alij quoq; codicilli ſint facti. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de codicillis.§.fin cuius uerba uide ſ̄ quæſt.1. reg.2. Concordat l.6.§. codicillos.ff. cod.tt. cuius uerba uide ſ̄. except.15. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi poſteriores codicilli prioribus contraria diſponant: de qua re uide J.except.25.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi codicilli teſtamento non ſint confirmati. Hæc exceptio approbatur l.5.ff.de iure codicill.his uerbis:* Ante tabulas teſtamenti codicilli facti non aliter ualent, quàm ſi teſtamento, quod poſtea factum eſt, uel codicillis confirmentur, aut uoluntas eorum quocunque indicio retineatur. Sed non ſeruabuntur ea, de quibus aliter defunctus nouiſsimè iudicauit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi alio indicio appareat, teſtatorem à uoluntate codicillorum nō receſsiſſe. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Aut uoluntas eorum quocunque indicio retineatur. *Concordat Inſt.cod.tt. §.ſed cum ante, his uerbis:* Cum ante teſtamentum factum codicilli facti erant: Papinianus ait, non aliter uires habere, quàm ſi ſpeciali poſtea uoluntate confirmentur. Sed diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, ex iis codicillis, qui teſtamentum præcedunt, poſſe fideicommiſſum peti: ſi appareat, eum qui teſtamentum fecit, à uoluntate, quam in codicillis expreſſerat, non receſsiſſe. *Altera replicatio eſt: Niſi teſtamentum ante codicillos ſit factum. Quæ replicatio approbatur l.3.§.penult.ff. de iure codicill. his uerbis:* Teſtamento facto, etiamſi codicilli in eo confirmati non eſſent, uires tamen ex eo capiunt. *Tertia replicatio eſt: Niſi teſtamentum nullum ſit factum. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.except.7.*

XXII. EXCEPTIO: *Niſi nō ſpecialiter, ſed generaliter*

liter codicilli ſint cõfirmati, uel antequã eſſent facti. Hæc exceptio reprobatur l. 6. C. de codicillis, hiſce uerbis: Siue initio quæ fuerat codicillis relicturus, generaliter, ſiue nouiſſimè relicta ſeruari mandauerat: confirmatione munitus nullam iuſtam gerere ſolicitudinem potes. *Concordat l. 8. in prin. ff. de iure codicill. cuius uerba uide ſ. except. 7.*

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi codicillis certi generis confirmatis, codicilli, de quibus agitur, non ſint eius generis. Hæc exceptio approbatur d. l. 8. §. fin. his uerbis:* Si quis certi generis codicillos confirmauerit, puta, Quos nouiſſimos fecero: non utiq; ſtatim quæ codicillis dantur, conſiſtere uidebuntur, quamdiu alij quoque fieri poſſint. Et ideo ſi alij poſtea fiant, legata in prioribus data non ualebunt. *Planè ſi quis ita codicillos confirmauerit, Si quid ad hoc teſtamentum pertinens reliquero, ualere uolo: etiam codicilli ante teſtamentum facti hiſce uerbis continentur, nec propter uerbum futuri temporis Reliquero, alterius generis ſunt cenſendi. quod approbatur l. 18. ff. de iure codicill. his uerbis:* Plotiana Celſo ſuo ſalutem. Lucius Titius his uerbis ita cauit: Si quid tabularũ, aliud'ue eius generis ad hoc teſtamentum pertinens reliquero, ita ualere uolo. Quæro, an codicilli, qui ante hoc teſtamentum ſcripti ſunt, debeant rati eſſe? Iuuentius Celſus Plotianæ ſalutem. Hæc uerba, Si quid ad hoc teſtamentum pertinens reliquero, ualere uolo: etiam ea quæ ante teſtamentum ſcripta ſunt, comprehendere uidentur. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi teſtator poſtea ab iſta priore uoluntate receſſerit, & codicillos, quamuis alterius generis, ualere uoluerit. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 6. §. licet. ff. de iure codicill. cuius uerba uide ſ. except. 15. Concordat l. ult. in prin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ȷ. lib. 32. cap. 6. except. 4. repl. 11. Concordat item l. 22. in prin. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ȷ. lib. 32. cap. 6. except. 95.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi ueſte ſua in codicillis legata, ueſtis ipſius teſtatoris non ſit: uel ita legato in codicillis relicto, Si Titius uiuus eſt: uel, Si tot annorum eſt: hæc conditio deficiat. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio uidetur eſſe talis: Niſi tẽpore quo codicilli antea confirmati ſunt, conditio uera fuerit. Hæc replicatio reprobatur l. 7. §. præterea. ff. de iure codicill. his uerbis:* In illis quæ non iuris, ſed facti ſunt, non eſt perinde habendum, quod codicillis ſcribitur, atque ſi ubi confirmantur, ſcriptum fuiſſet. Veluti ſi ita in codicillis ſcriptum erit, Veſtem quæ mea eſt: codicillorum tempus ſpectandum, non quo confirmantur. Item ſi ita, Si Titius uiuus eſt: uel, Si tot annorum eſt: codicillis legauit Seio, tempus codicillorum, non quo tempore fit teſtamentum, ſpectandum. *Alia huius replicationis reprobatæ exempla proponuntur d. l. 17. in princip. cuius uerba uide ſ. except. 1. repl. 1. item l. 6. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. 8. item l. 2. §. ſi poſt ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. 4. repl. 1.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi is qui codicillos fecit, poſtea mutauerit uoluntatem. Hæc exceptio approbatur l. 5. in fine. ff. de iure codicill. his uerbis:* Non ſeruabuntur ea, de quibus aliter defunctus nouiſſimè iudicauit. *Concordat l. 3. C. eod. tit. his uerbis:* Cum proponatis, pupillorum ueſtrorum matrem diuerſis temporibus ac diuerſis uoluntatibus duos codicillos ordinaſſe: in dubium non uenit, id quod priori codicillo inſcripſerat, per eum in quem poſtea ſecreta uoluntatis ſuæ contulerat, ſi à prioris tenore diſcrepat, & contrariam uoluntatem continet, reuocatum eſſe.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi ei qui codicillos fecit, adgnaſcatur poſthumus, uel quaſi poſthumus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. C. de codicillis, hiſce uerbis:* Rupto quidem teſtamento adgnatione poſthumi, codicillos quoque ad teſtamentum pertinentes non ualere, in dubium non uenit. Sed cum poſt ruptum teſtamentum patrem pupillorum ueſtrorum literas emiſiſſe proponatis, quibus præcedens iudicium confirmauit: Prætor nihil contra ius fecit, ſi nouiſſimam eius uoluntatem ſecutus, relictum teſtamento reipublicæ fideicommiſſum, ut ex codicillis relictum, præſtandum eſſe pronunciauit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi teſtator nihilominus poſt ruptum adgnatione poſthumi teſtamentum, codicillos ualere uoluerit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis. Altera replicatio eſt: Niſi adgnatus poſthumus mortuus ſit. Hæc replicatio approbatur l. 2. §. ſi poſt. in fine. ff. de iure codicill. cuius uerba uide ſ. except. 4. replicat. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi nullo teſtamento facto, codicilli facti ſint. hi enim adgnatione poſthumi non rumpuntur. quæ replicatio approbatur l. 3. §. ſed etſi poſt. ff. de iure codicillorum. cuius uerba uide ȷ. lib. 32. cap. 10. cauſa 42. except. 1. replicat. 6. duplicat. 1. Concordat item l. 11. ff. eod. tit. cuius uerba uide ȷ. lib. 33. cap. 2. reg. 1. except. 1. replicat. 9. duplicat. 1. Item concordat l. 16. in princip. ff. eod. tit. his uerbis:* Ab inteſtato facti codicillis, relicta etiam poſtea natus inteſtati ſucceſſor debebit. Quicunque enim ab inteſtato ſucceſſerit, locum habent codicilli. Nam unus caſus eſt, nec intereſt qui ſuccedat, dum inteſtato ſuccedat. *Item concordat l. 19. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ȷ. libro 33. capite 2. reg. 1. except. 1. replicat. 9. duplicat. 1.*

XXVII.

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi hæreditas ex teſtamento adita non ſit. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. fin ff. de iure codicill. his uerbis:* Si hæreditas ex teſtamento adita non fuiſſet, fideicommiſſum ex huiuſmodi codicillis nullius erit momenti. *Hæc de exceptionibus aduerſus codicillos. Sed & plures huiuſmodi exceptiones, item quibus ex codicillis actio competat? Aduerſus quos? Quid in eas ueniat petendum? & cætera uide s. ubi de legatis & fideicommiſſis tractabitur. Nunc de hæreditatibus ab inteſtato competentibus dicendum.*

LIBRI VICESIMIOCTAVI FINIS.

DIGESTORVM LIBER VICESIMVSNONVS:

DE HAEREDITATIBUS ET BONOrum poſſeſsionibus ab inteſtato.

T*Ranſitio huius loci proponitur l. 1. in prin. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extabunt, his uerbis:* Poſteaquam Prætor locutus eſt de bonorum poſſeſsione eius qui teſtatus eſt, tranſitũ fecit ad inteſtatos, eum ordinem ſecutus, quem & lex XII. Tab. ſecuta eſt. Fuit enim ordinarium, antè de iudicijs teſtantium, ſic dein de ſucceſsione ab inteſtato loqui. Sed ſucceſsionem etiam ab inteſtato in plures partes diuiſit. fecit enim gradus uarios: primum liberorũ, ſecundum legitimorum, tertium cognatorum, deinde uiri & uxoris.

DE SVCCESSIONIBVS ab inteſtato in genere.

Cap. I.

I. CAVSAE, EX QVIBVS ſucceſsio ab inteſtato competit.

I. *Cauſa: Si defunctus non fecit teſtamentũ. Hæc cauſa cum alijs cognatis approbatur Inſt. de hæredit. quæ ab inteſt. in prin. his uerbis:* Inteſtatus decedit, qui aut omnino teſtamentum non fecit: aut non iure fecit: aut id quod fecerat, ruptum irritum'ue factum eſt: aut ſi ex eo nemo hæres extiterit. *Concordat l. 1. in prin. ff de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Inteſtati propriè appellantur, qui cum poſſent teſtamentum facere, teſtati non ſunt. Sed & is qui teſtamentum fecit, ſi eius hæreditas non eſt adita, uel ruptum uel irritum eſt teſtamentum: inteſtatus non impropriè dicetur deceſsiſſe. Planè qui teſtari non potuit, propriè non eſt inteſtatus: puta impubes, furioſus, uel cui bonis interdictum eſt. Sed hos quoque pro inteſtatis accipere debemus. Eum quoque qui ab hoſtibus captus eſt: quoniam per legem Corneliam ſucceſsio his defertur, quibus deferretur, ſi in ciuitate deceſsiſſet. Nam & eius hæreditas fuiſſe creditur. *Concordat itẽ l. 4. C. de legitimis hæredibus. cuius uerba uide s. lib. prox. cap. 2. quæſt. 5.*

II. *Cauſa: Si defunctus non iure fecit teſtamentum. Hæc cauſa approbatur Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. in princip. cuius uerba uide s. cauſa proxim. Concordat d. l. 4. Concordat item l. 3. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ extab. cuius uerba uide s. libro proxim. cap. 10. except. 75. Huius cauſæ ſpecies, & ſingularum ſpecierum exceptiones uide s. lib. prox. cap. 6. uſq; ad cap. 19.*

III. *Cauſa: Si teſtamentum defuncti ruptum aut irritum ſit factum. Hæc cauſa approbatur Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſtat. in princip. ibi: aut id quod fecerat. cuius uerba uide s. cauſa 1. Concordat l. 1. §. ſi hæres. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ extab. cuius uerba uide s. libro proxim. capite 19. except. 23. Concordat item l. 1. in princip. ff. de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide s. cauſa 1. Huius cauſæ ſpecies & ſingularum ſpecierum exceptiones uide s. lib. proxim. cap. 19. cum duobus capitibus ſequentibus.*

IIII. *Cauſa: Si nemo ex teſtamento defuncti hæres extiterit. Hæc cauſa approbatur Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. in princip. ibi: aut ſi ex eo. cuius uerba uide s. cauſa 1. Concordat l. 1. in princ. ibi: ſi eius hæreditas. ff. de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide s. d. cauſa 1. Concordat itẽ l. 1. §. 1. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ extab. his uerbis:* Ita ab inteſtato poteſt competere bonorum poſſeſsio, ſi neque ſecundum tabulas, neque contra tabulas bonorum poſſeſsio agnita ſit. Planè ſi tempora quidem petendæ bonorum poſſeſsionis ex teſtamento largiebantur, uerumtamen repudiata eſt bonorum poſſeſsio: dicendum eſt, ab inteſtato bonorum poſſeſsionem iam incipere. cum enim is qui repudiauit bonorum poſſeſsionem, petere non poteſt poſt repudiationem: conſequens erit, ut ab inteſtato poſſe peti incipiat. Sed etſi ex Carboniano edicto bonorum poſſeſsio data ſit: ma-

gia

gis eſt ut dicere debeamus, ab inteſtato nihilominus poſſe peti. Vt enim ſuo loco oſtendimus, non impedit bonorum poſſeſsionem edictalem Carboniana bonorum poſſeſsio. *Concordat item l. 1. §. 1. ff. quis ordo in bonor. poſſeſſ. his uerbis:* Siue tabulæ teſtamenti extent, ſiue non extent: ſi ſecundum eas, uel contra eas bonorum poſſeſsionem nemo accepit, inteſtati datur bonorum poſſeſsio. *Concordat item l. 9. §. ſed et ſi hæres. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Si hæres inſtitutus omiſerit hæreditatem, erit legitimus hæres: quoniam hæc uerba, Si inteſtatus moritur: ad id tempus referuntur, quo teſtamentum deſtituitur, non quo moritur. *Concordat item l. 9. C. de petit. hæred. his uerbis:* Si ſcripti hæredes delatam ſibi ſucceſsionem cognati repudiauerunt, & hanc honorario uel ciuili iure quæſiſti res hæreditarias, quæ in eadem cauſa durant, hæreditatis petitione uindicare potes. *Concordat item l. 64. ff. de uerb. ſignific. his uerbis:* Inteſtatus eſt non tantùm qui teſtamentum non fecit, ſed etiam cuius ex teſtamento hæreditas adita non eſt. *Concordat denique l. 141 ff. de reg. iuris. hiſce uerbis:* Si nemo ſubijt hæreditatem, omnis uis teſtamenti ſoluitur.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

Ex cauſis iam enumeratis hæreditas ab inteſtato competit iis perſonis, quæ proponentur ſ. capitibus proximis. Verùm illarum cauſarum exceptiones generales hæ ſunt.

I. EXCEPTIO: *Niſi defunctus ſeruus fuerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃ lib. proxim. cap. 6. except. 17. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi defunctus ante mortem liber fuerit effectus. hoc enim caſu liberos ex ſe nator, modò ſint manumiſſi, hæredes ab inteſtato relinquit. Hæc replicatio approbatur Inſtitut. de ſeruili cognatione, in princip. his uerbis:* Illud certum eſt, ad ſeruiles cognationes illam partem edicti, qua proximitatis nomine bonorum poſſeſsio promittitur, non pertinere. Nam nec ulla antiqua lege talis cognatio computabatur. Sed noſtra conſtitutione, quam pro iure patronatus fecimus (quod ius uſq; ad noſtra tempora ſatis obſcurum, atq; nube plenum, & undiq; confuſum fuerat) & hoc humanitate ſuggerente conceſsimus, ut ſi quis in ſeruili conſtitutus conſortio, liberum uel liberos habuerit, ſiue ex libera, ſiue ex ſeruilis conditionis muliere: uel contrà ſerua mulier ex libero uel ſeruo habuerit liberos cuiuſcunque ſexus: & ad libertatem ijs peruenientibus, ij qui ex ſeruili uentre nati ſunt, libertatem meruerint: uel dum mulieres liberæ erant, ipſi in ſeruitute eos habuerint, & poſtea ad libertatem peruenerint: ut hi omnes ad ſucceſsionem patris uel matris ueniant, patronatus iure in hac parte ſopito. Hos enim liberos non ſolùm in ſuorum parentum ſucceſsionē, ſed etiam alterum in alterius ſucceſsionem mutuam uocauimus. Ex illa lege ſpecialiter eos uocantes: ſiue ſoli inueniantur, qui in ſeruitute nati, & poſtea manumiſsi ſunt: ſiue unà cum alijs, qui poſt libertatem parentum concepti ſunt: ſiue ex eodem patre, ſiue ex eadem matre, ſiue ex alijs nuptijs, ad ſimilitudinem eorum qui ex iuſtis nuptijs procreati ſunt. *Aũ Imperat.* Sed noſtra conſtitutione. *Huius conſtitutionis etiam fit mentio Inſtitut. de ſucceſsione libertorum. §. ſed noſtra conſtitutio. cuius uerba uide ſ̃. libro 20. cap. 7. quæſt. 2. except. 1. replic. 13. Planè replicatio propoſita ad liberos tantùm, non etiam ad alios cognatos pertinet. quod duplicationis loco notandum. quæ duplicatio approbatur l. 1. §. 2. ff. unde cognati, his uerbis:* Pertinet lex hæc ad cognationes non ſeruiles: nec enim facilè ulla ſeruilis uidetur eſſe cognatio. *Altera replicatio eſt: Niſi liber ab hoſtibus captus, ibi deceſſerit. hic enim quamuis ſeruus hoſtium fuerit effectus, tamen lex Cornelia fingit eum in ciuitate deceſsiſſe. quæ replicatio approbatur l. 3. §. dari. ibi: ſed & eius. ff. de bonor. poſſeſſ. cuius uerba uide ſ̃. libro proxim. cap. 6. except. 19. replicat. 2. Concordat l. 1. in princip. ibi: eum quoque. ff. de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide ſ̃. cauſa 1. Concordat item l. 8. C. de legitimis liberis, hiſce uerbis:* Apud hoſtes patre defuncto, filia communis uobis, quo caſu ſcientia mortis non poſtulatur, extitit hæres ſua, & ad te tranſmiſit ſucceſsionem. *Concordat item l. 8. C. de legitimis hæredibus, his uerbis:* Si his, de quorum ſucceſsione agitur, apud hoſtes defunctis, ſecundum legis Corneliæ beneficium iure adgnationis adita hæreditate, uel petita bonorum poſſeſsione ſucceſsiſti: eorum ſubſtantiam uindicare non prohiberis. *Concordat item l. 22. in princip. ff. de captiuis. cuius uerba uide ſ̃. libro proxim. cap. 19. except. 4. Contradicit propoſitæ replicationi l. 3. §. fin. ff de uerb. ſignific. de qua re uide d. exception. 4. Planè replicationis huius duplicatio hæc eſt: Niſi filius apud hoſtes conceptus, patris apud hoſtes defuncti hæreditatem ſibi uendicet. huic enim replicatio propoſita non prodeſt. Quæ duplicatio approbatur lege 1. in fine. C. de poſtliminio. cuius uerba uide ſ̃. libro 19. capite 3. cauſa 1. exceptione 8. Planè duplicatio hæc iure nouo uidetur ſublata per ea quæ dicta ſunt ſ̃. repl. 1.*

Tertio

III. EXCEPTIO: *Niſi defunctus teſtamenti factionem non habuerit: puta impubes, furioſus, uel is cui bonis interdictum eſt. Hæc exceptio reprobatur l. 1. in prin. ibi: planè qui teſtari. ff. de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide ē. cauſa 1.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi defunctus capitali iudicio fuerit damnatus. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur, per ea quæ propoſita ſunt ē. lib. 3. cap. 13. Planè eius replicatio prima hæc eſt: Niſi miles ex militari delicto capite ſit damnatus. quæ replicatio approbatur l. 1. ff. de ueteranorum & militum ſucceſſ. cuius uerba uide ē. cap. 18. duplic. 3. Contradicit l. 13. C. de teſt. militis. cuius uerba uide d. dupl. 3. Secunda replicatio eſt: Niſi damnatus pœna, rurſus ſit liberatus. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. fin. cum lege ſequente. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab. bis uerbis:* Si pater & filius deportati ſunt, & ambo reſtituti: dicemus, ad bonorum poſſeſsionem admitti filium. Sed etſi filius in metallum damnatus, uel alia pœna quę ſeruum efficit, & reſtitutus ſit: nihilominus admittetur. Idemq́; eſt, etſi pater pœnæ ſeruus efficiatur, & poſtea reſtituatur.

V. EXCEPTIO: *Niſi memoria defuncti fuerit damnata. Hæc exceptio approbatur Inſt. de hæred. quæ ab inteſt. defer. §. interdum, bis uerbis:* Euenit, ut licet quis in familia defuncti ſit mortis tempore, tamen ſuus hæres non fiat: ueluti, ſi poſt mortem ſuam pater iudicatus fuerit perduellionis reus, ac per hoc memoria eius damnata fuerit. ſuum enim hæredem habere non poteſt, cum fiſcus ei ſuccedat. Sed poteſt dici, ipſo quidem iure ſuum hæredem eſſe, ſed deſinere. *Concordat l. 1. §. interdum. ff. de ſuis & legitimis hæred. bis uerbis:* Interdum etiam filius ſuus hęres excluditur, fiſco prælato: puta ſi perduellionis fuerit damnatus pater poſt mortem ſuam: hoc quoq; ut nec iura ſepulchrorum hic filius habeat.

VI. EXCEPTIO: *Niſi defunctus miles fuerit. Hæc exceptio reprobatur l. 2. ff. de ueteranor. & militum ſucceſſ. bis uerbis:* Bona militis inteſtatò defuncti caſtrenſia fiſco non uindicantur, cū hæres legitimus ad finē quinti gradus extitit, aut proximus cognatus eiuſdem gradus infra tempus poſſeſsionem acceperit.

VII. EXCEPTIO: *Niſi defunctus naturalis, non legitimus fuerit filius. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 4. ff. unde cognati, bis uerbis:* Si ſpurius inteſtatò deceſſerit, iure conſanguinitatis aut adgnationis hæreditas eius ad nullum pertinet: quia cōſanguinitatis, itemq́; adgnationis iura à patre oriuntur. Proximitatis autem nomine mater eius, aut frater eadem matre natus, bonorum poſſeſsionem eius ex edicto petere poteſt. *Concordat Inſt. de ſucceſsione cognatorum. §. uulgò quæſitos, bis uerbis:* Vulgò quæſitos nullos habere adgnatos, manifeſtum eſt: cum adgnatio à patre ſit, cognatio à matre. Hi autem nullum patrem habere intelliguntur. Eadem ratione ne inter ſe quidē poſſunt uideri conſanguinei eſſe: quia conſanguinitatis ius ſpecies eſt adgnationis. Tantū ergo cognati ſunt ſibi, ſicut & matri cognati ſunt. Itaq; omnibus iſtis ex ea parte competit bonorū poſſeſsio, qua proximitatis nomine cognati uocantur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi mater, aut frater ex eadem matre natus, defuncti hæreditatem petat. his enim propoſita exceptio non obſtat. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 4. ē. propoſitis hiſce:* Proximitatis autē nomine mater eius aut frater, &c. *Item uerbis d. §. uulgò. iam propoſitis hiſce:* Tantùm ergo cognati ſunt ſibi, &c. *Concordant ea quæ habentur ∫. cap. 5. reg. 5. except. 2. Altera replicatio uidetur: Niſi defunctus per oblationem curiæ fuerit legitimatus. Hæc replicatio reprobatur l. 9. in prin. ibi: eodem ſcilicet modo. C. de naturalibus liberis. cuius uerba uide ē. lib. 16. cap. 4. quæſt. 5. cauſa 1. except. 6. Concordat Nouell. c. 89. §. cum autem filium. ibi: conſimile priuilegium. cuius uerba uide ē. d. except. 6. Planè replicatio propoſita prodeſt liberis defuncti, item matri et cognatis maternis. quæ diſtinctio approbatur d. l. 9. §. ſed ſiquidem. uſq; ad §. fin. bis uerbis:* Siquidem iſte naturalis filius, ſiue poſteaquā legitimus ſucceſſor patri factus fuit, ſiue in antecedēte tempore filios ex legitimo matrimonio, uel alios deſcendentes liberos habeat: eos modis omnib. ad eius ſucceſsionem ſine teſtamento morientis uocari, nec curiæ locū eſſe: præterquam ſi quarta portio bonorum eius eidē curiæ debeatur, eo quòd nullus fortè ex mortui liberis curialia munera peragere cogitur: illo uidelicet obſeruando, ut hi quos iſte naturalis filius, poſteaquá fortunæ curiali datus eſt, procreauerit, & decuriones ſine dubio ſint, & curialia peragere munia compellantur. Si uerò ſiue liberis cuiuſcunq; gradus inteſtatus deceſſerit, ſiquidem matre ſuperſtite: tertiam quidem partem bonorū eius matrem habere, duas uerò alias partes curiam, cui à patre datus eſt. Sin autem mater quidem defuncti non ſupereſt, alij uerò cognati ex materna linea deſcendentes, uel aſcendentes, uel ex latere uenientes, ad eius uocentur ſucceſſionem: tunc ea quidem quæ à patre naturali ad eum peruenerunt, eidem curię competere. Si quid uerò filio quocunq; legitimo modo ſucceſſori effecto uel à matre ſua, uel aliunde quocunq; modo adquiſitū ſit: hoc ad proximos maternos eius cognatos peruenire. Illo uidelicet obſeruando, ut ſiue matre eius ſuperſtite, ſiue ea ante ſi-

te filium mortua, aliquis ex eius genere eiuſdem curiæ fortunam ſubire paratus ſit: liceat ſe offerenti eidem curiæ bona mortui, quæ de ſubſtantia patris ad eum peruenerunt, capere, omniſq; peragere curialia. Quo accidente, mater defuncti (ſi adhuc ſuperſit) non ſolùm tertiam partem eorum quæ extra paternam ſubſtantiam filius eius aliunde adquiſiuerit, ſed omnia ea uel ipſa ſola, uel cum cohæredibus ſuis capiet. Ea uerò quæ de ſucceſsione naturalis filij, poſt curialem conditionem morientis conſtituimus, non tantùm in ijs locum habere debent, qui poſtea à patre ſuo naturali curiæ dati fuerint: ſed etiam in illis qui iam dati ſunt, ſi tamen adhuc ſuperſunt. Quòd ſi ante præſentem legem mortui ſunt, minimè ad eorũ ſucceſsionem eandem noſtram ſanctionem extendimus. *Hæc quodammodo mutantur Nouell. c. 89. §. ſanciendum, uſque ad §. ac cum tres aliæ, his uerbis:* Sanciendum eſt, qui nam his ipſis, ad ius legitimorum redactis, ſucceſſores efficiantur. Et quidem ſi talis filios habeat, &c.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi defunctus ex naturali, non legitimo filio natus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 9. in princip. ibi: eodem ſcelicet modo. C. de naturalibus liberis. cuius uerba uide ſ. libro 16. cap. 4. queſt. 3. cauſa 1. except. 6.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi fœmina deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 2. §. 1. ff. unde legitimi, his uerbis:* Hæc bonorum poſſeſsio non tantùm maſculorum defertur, uerum etiam fœminarum: nec tantùm ingenuorum, uerum etiam libertinorum. Communis eſt igitur pluribus. Nam & fœminæ poſſunt uel conſanguineos uel adgnatos habere. Item libertini poſſunt patronos patronaſq; habere. Nec tantùm maſculi hanc bonorum poſſeſsionem accipere poſſunt, uerum etiam fœminæ. *Planè admittitur exceptio propoſita quo ad ſuos hæredes, hos enim fœmina defuncta habere non poteſt. Quæ diſtinctio approbatur l. 13. ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Nulla fœmina aut ſuos habet hæredes, aut deſinere habere poteſt propter capitis deminutionem.

X. EXCEPTIO: *Niſi libertinus deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec tantùm ingenuorum, &c. *Vide item de hac exceptione ſ. lib. 20. cap. 7.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi defunctus teſtamentum fecerit, & hæredes ſcripſerit. Hæc exceptio conſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſ. cauſa 1. Eius replicatio prima hæc eſt: Niſi teſtamentum iniuſtum ſit, aut ruptum, irritumue factum. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa 2 & 3. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi is in teſtamento hæres ſcriptus ſit, qui etiam ab inteſtato hæres eſſe poßit, bonorumq; poſſeßionem ſecundum tabulas petierit: hoc enim caſu, quamuis poſtea deficiat teſtamentum, nihilominus in ſua bonorum poſſeßione, quam petijt, defenditur l. 5. in princip. ff. de bonor. poſſeß. ſecundum tabulas. cuius uerba uide J. lib. 34. cap. 6. except. 33. Ideoq; uidetur obſtare cæteris ab inteſtato cohæredibus. Sed hæc duplicatio reprobatur l. 1. §. ſed ſi mater. ff. ad S. C. Tertyll. his uerbis:* Si mater teſtamento facto filium hæredem unum ſcripſerit ſub conditione, cum plures haberet: ſi conditione pendente bonorum poſſeſsionem petierit, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi hæreditas ex teſtamento adita non ſit. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa 4. Tertia replicatio uidetur: Niſi pro parte inteſtatus deceſſerit. Hæc replicatio reprobatur l. 7. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Ius noſtrum non patitur eundem in paganis & teſtatò & inteſtatò deceſsiſſe: earumque rerum naturaliter inter ſe pugna eſt. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. libro proxim. cap. 23. reg. 3. except. 1. Admittitur hæc replicatio primùm in milite: ut oſtenſum ſ. d. except. 1. replic. 1. Item ſ. lib. proxim. cap. 18. duplic. 27. Deinde admittitur, ſi per inofficioſi querelam teſtamentum pro parte reſcindatur. l. 15. §. fin. l. 19. §. preterea dicendum, & l. 24. ff. de inoffic. teſt. de qua re infrà ſuo loco dicetur.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi de hæreditate tranſactum ſit. De hac & alijs ſimilibus exceptionibus uide J. in petitione hæreditatis, lib. 31. cap. 1. queſt. 4. Hactenus ergo de cauſis hæreditatis ab inteſtato, earumq; exceptionibus ſit dictum.*

II. QVIBVS HAEREDItas ab inteſtato competit?

De huius queſtionis regulis, & ſingularum regularum exceptionibus, dicetur J. cap. prox. cũ aliquot capitibus ſequentibus.

III. QVID ET QVANTVM hæreditatis cuiq; ab inteſtato competat?

De hac re uide J. cap. 14.

IIII. *Quando hæreditas ab inteſtato deferatur, uel competat? dicetur J. cap. ult.*

V. *Euentus hæreditatis delatæ tractabuntur J. lib. proxim.*

DE SVCCESSIONE liberorum. Cap. II.

PRimo loco liberis defuncti hæreditas ab inteſtato defertur. Quæ regula approbatur Nouell. c. 118. §. 1. his uerbis: Cum omnis ab inteſtato generis ſucceſsio tribus internoſcatur ordinibus, hoc eſt, aſcenden-

aſcendentium,deſcendentium,& ex tranſuerſo conſiſtentium,qui in adgnatos & cognatos diuiduntur:ut prima ſucceſsio penes deſcendentes ſit,decernimus. *Concordat Inſtit. de hæred. quæ ab inteſtato. §. 1. his uerbis:* Inteſtatorum hæreditates ex lege XII. Tabularum primùm ad ſuos hæredes pertinent. Sui autem hæredes exiſtimantur (ut ſ̄. diximus) qui in poteſtate morientis fuerint:ueluti filius filiaue,nepos neptisue ex filio, pronepos proneptisue ex nepote ex filio nato prognatus,prognataue. *Concordat l. 1. in prin. ibi: ſed ſucceßionem. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extab. cuius uerba uide ſ̄. lib. eod. in prin. Concordat item d. l. 1. §. rectè, his uerbis:* Rectè Prætor à liberis initium fecit ab inteſtato ſucceſsionis: ut ſicut contra tabulas ipſis defert,ita ab inteſtato ipſos uocet. *Concordat item l. 1. in prin. ff. quis ordo in bonor. poſſeß. ſeruetur, his uerbis:* Inteſtati hi gradus uocantur: primùm ſui hæredes,ſecundò legitimi,tertiò proximi cognati, deinde uir & uxor. *Concordat item Inſt. de hæred. qual. & differ. §. ſed ſui quidem. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 3. reg. 2. except. 2. Item concordat l. 11. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* In ſuis hęredibus euidentius apparet,cõtinuationẽ dominij eò rem perducere,ut nulla uideatur hæreditas fuiſſe: quaſi olim hi domini eſſent,qui etiam uiuo patre quodammodo domini exiſtimabantur. Vnde etiam filiusfamiliâs appellatur,ſicut paterfamiliâs:ſola nota hac adiecta, per quam diſtinguitur genitor ab eo qui genitus ſit. Itaque poſt mortem patris non hæreditatem percipere uidentur, ſed magis liberam bonorum adminiſtrationem conſequitur. Hac ex cauſa, licet non ſint hæredes inſtituti,tamen domini ſunt. Nec obſtat quòd liceat eos exhæredare, quos & occidere licebat. *Concordat item l. 12. ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Filius patri adgnatus proximus eſt. *Ratio huius regulæ ac ſucceßionis, proponitur l. 7. §. fin. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extab. his uerbis:* Non ſic parentibus liberorum,ut liberis parentum debetur hęreditas: quoniam parentes ad bona liberorum ratio miſerationis admittit, liberos naturæ ſimul & parentum commune uotum. *Planè habet propoſita quoq; regula ſuas exceptiones, quarum prima hæc eſt: Niſi liberi ſint adoptiui. Hæc exceptio reprobatur Inſt. d. §. 1. his uerbis:* Nec intereſt utrum naturales ſint liberi, an adoptiui. *Concordat Inſt. eod tit. §. ſed ea omnia. ibi: niſi in hoc tantummodo. cuius uerba uide J. except. 3. in fine. Concordat item l. 1. §. ſuos. ff. de ſuis & legitimis, hiſce uerbis:* Suos hæredes accipere debemus filios,filias,ſiue naturales,ſiue adoptiuos. *Concordat item l. 5. C. de legitimis liberis, hiſce uerbis:* Si te parens, in cuius fuiſti poteſtate, ſolenniter in adoptionem dedit: cum filijs naturalibus adoptiui patris antè uel pòſt quæſitis defuncto inteſtato ſuccedere potes. *Concordat item l. 1. §. liberos. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ extab. his uerbis:* Liberos accipere debemus, quos ad contra tabulas bonorum poſſeſsionem admittendos diximus, tam naturales quàm adoptiuos. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi adoptiui rurſus fuerint emancipati. quæ diſtinctio approbatur d. §. liberos, his uerbis:* Sed adoptiuos hactenus admittimus, ſi fuerint in poteſtate. Cæterùm ſi ſui iuris fuerint, ad bonorum poſſeſsionem non inuitantur: quia adoptionis iura diſſoluta ſunt emancipatione. *Plura de hac diſtinctione uide J. except. proxim.*

II. EXCEPTIO: *Niſi liberi ſint emancipati, non in poteſtate morientis. Hæc exceptio approbatur Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. §. emancipati. his uerbis:* Emancipati liberi, iure ciuili nihil iuris habent (neque enim ſui hæredes ſunt, qui in poteſtate parentis eſſe deſierunt) neque ullo alio iure per legem XII. Tabul. uocantur. Sed Prætor naturali æquitate motus, dat eis bonorum poſſeſsionem Vnde liberi, perinde ac ſi in poteſtate parentis tempore mortis fuiſſent: ſiue ſoli ſint, ſiue cum ſuis hæredibus concurrant. Itaque duobus liberis exiſtentibus, emancipato uno, & eo qui tempore mortis in poteſtate fuerit: ſanè quidem is qui in poteſtate fuit, ſolus iure ciuili hæres eſt, & ſolus ſuus hæres. Sed cum emancipatus beneficio Prætoris in partem admittitur: euenit, ut ſuus hæres pro parte hæres fiat. *Ex his uerbis conſtat, exceptionem propoſitam iure quidem antiquo ciuili approbari, reprobari uerò iure nouo prætorio: cui iuri prætorio concordat Inſtitut. de ſeruili cognat. §. repetitis. ibi: nec intereſt. cuius uerba uide J. cap. 7. except. 1. replicat. 2. Item concordat l. 1. §. fin. ff. quis ordo in bonor. poſſeß. ſeruetur, his uerbis:* Inteſtati patris liberis bonorum poſſeſsio datur, non tantùm his qui in poteſtate parentis uſq; in mortis tempus fuerunt, ſed & emancipatis. *Item concordat l. 6. §. bonorum, in fine. ff. de bonor. poſſeß. cuius uerba uide ſ̄. libro proxim. cap. 2. quæſt. 4. Concordat item l. 1. C. unde liberi, his uerbis:* Si ſuus tuus, relictis tribus emancipatis filijs, deceſſerit, hiq; bonorum poſſeſsionem Vnde liberi acceperint: pro rata portione hæredes eos extitiſſe, palàm eſt. *Concordat item l. 15. §. cum igitur. C. de legitimis hæred. cuius uerba uide J. cap. 7. except. 6. replic. 6. Concordat item Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur. cuius uerba uide J. cap. 5. reg. 1. except. 2. Item concordat d. c. 118. §. ita tamen ut ſi. cuius uerba uide J. except. 11. Planè dicti iuris prætorij, quo exceptio pro-*

poſita reprobatur, diſtinctio hæc eſt: Niſi adoptiui liberi rurſus ſint emancipati: his enim parentis adoptiui hæreditatem ab inteſtato petentibus propoſita exceptio nocebit. quæ diſtinctio ſeu exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 4. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extab. his uerbis: Liberi & capite minuti per edictum Prætoris ad bonorum poſſeſsionem uocantur parentum, niſi adoptiui fuerint: hi enim & liberorum nomen amittunt poſt emancipationem. Sed ſi naturales emancipati & adoptati, iterum emancipati ſint: habent ius naturalium liberorum. *Concordat Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer. §. at hi qui. ibi: & conuenienter. cuius uerba uide ſ. except. prox. Concordat item Inſtit. eod. tit. §. minus ergo, his uerbis:* Minus iuris habent adoptiui filij, quàm naturales. Nanque naturales emancipati, beneficio Prætoris gradum liberorum retinent, licet iure ciuili perdant. Adoptiui uerò emancipati, & iure ciuili perdunt gradum liberorum, & à Prætore non admittuntur. Et rectè. Naturalia enim iura ciuilis ratio perimere non poteſt: nec quia deſinunt ſui hæredes eſſe, poſſunt deſinere filij filiæue, aut nepotes neptesue eſſe. Adoptiui uerò emancipati, extraneorum loco incipiunt eſſe: quia ius nomenq́; filij filiæ ue, quod per adoptionem conſecuti ſunt, alia ciuili ratione, id eſt, emancipatione perdunt. *Concordat item l. 1. §. liberos. ibi: ſed adoptiuos. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ extab. cuius uerba uide ſ. except. proxim. Huius diſtinctionis ſeu exceptionis in caſu propoſito replicatio hæc eſt: Niſi à parente naturali adoptati rurſus ſint emancipati. hoc enim caſu propoſita diſtinctio ſeu exceptio illis non obſtat. Quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 4. ſ. propoſitis hiſce:* Sed ſi naturales emancipati & adoptati, iterum emancipati ſint: habent ius naturalium liberorum. *Concordat l. 2. § liberi. ibi: adoptiui. ff. ad S.C. Tertyll. cuius uerba uide ſ. cap. 5. reg. 5. except. 13. replicat. 2. Item concordat Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. §. noſtra autem. cuius uerba uide ſ. except prox. in fine. Concordat item l. 1. §. qui habebat. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabulas. cuius uerba uide ſ. cap 4. except. 3. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi nepos in locum filij adoptatus, rurſus ſit emancipatus. hic enim locum filij non retinet. ſed nepotis. quæ duplicatio approbatur l. 1. §. 1. ibi: ſed ſi ſit. & §. ſi filium. ff. de bonor. poſſeſ. contra tab. cuius uerba uide ſ. d. cap. 4. except. 2. repl. 1 dupl. 1. & repl. 2.*

III. EXCEPTIO *Niſi liberi in alterius ſint familia. hoc enim caſu parenti naturali ab inteſtato non ſuccedunt. Quæ exceptio approbatur Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. defer. §. at hi qui, his uerbis:* Hi qui emancipati à parente in adoptionem ſe dederunt, non admittuntur ad bona naturalis patris quaſi liberi: ſi modò, cum is moreretur, in adoptiua familia fuerint. Nam uiuo eo emancipati ab adoptiuo patre, perinde admittuntur ad bona naturalis patris, ac ſi emancipati ab ipſo eſſent, nec unquam in adoptiua familia fuiſſent. Et conuenienter quod ad adoptiuum patrem pertinet, extraneorum loco eſſe incipiunt. Poſt mortem uerò naturalis patris emancipati ab adoptiuo patre, & quantum ad hunc adoptiuum patrem pertinet, æquè extraneorum loco fiunt: & quantum ad naturalis patris bona pertinet, nihilomagis liberorum gradum nanciſcuntur. Quod ideo ſic placuit, quia iniquum erat, eſſe in poteſtate patris adoptiui, ad quos bona naturalis patris pertineant, utrum ad liberos eius, an ad adgnatos. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ab adoptiuo patre fuerint emancipati. tunc enim ad naturalium parentum ſucceßionem admittuntur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nam uiuo eo emancipati ab adoptiuo patre, perinde admittuntur ad bona naturalis patris, ac ſi emancipati ab ipſo eſſent, nec unquam in adoptiua familia fuiſſent. *Concordat l. 6. §. fin. ff. de bonor. poſſeß. contra tabulas. cuius uerba uide ſ. cap. 4. except. 8. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi poſt mortem demum parentis naturalis ab adoptiuo patre fuerint emancipati. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Poſt mortem uerò naturalis patris emancipati ab adoptiuo patre, &c. *Concordat d. l. 6. §. fin. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi poſt petitionem bonorum poſſeßionis parentis naturalis, liberi in alienam poteſtatem ſeu familiam peruenerint. quæ replicatio approbatur l. ultim. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ extab. his uerbis:* Si, poſteaquam filius emancipatus, bonorum poſſeſsionem patris petijt, ſtatum ſuum mutauit: nihil obeſt ei quo minus id quod adquiſiuit retineat. Quòd ſi prius conditionem ſuam mutauerit, bonorum poſſeſsionem petere non poteſt. *Tertia replicatio eſt: Niſi in poteſtate aui ſit nepos. filio mortuo. hoc enim caſu nepos patri ſuo defuncto ab inteſtato ſuccedit, propoſita exceptione non obſtante. quæ replicatio approbatur l. 5. §. quinimò. ff. d. tit. his uerbis:* Hi quoque qui in poteſtate nunquam fuerint, nec ſui hæredis locum obtinuerint, uocantur ad bonorum poſſeſsionem parentum. Nam ſi filius emancipatus reliquerit in poteſtate aui nepotem: dabitur ei qui in poteſtate relictus eſt, patris emancipati bonorum poſſeſsio. *Concordat l. 6. ff. eod. tit. his uerbis:* Si pater filium emancipauerit, nepotem retinuerit, deinde filius deceſſerit: & rei æquitas & cauſa edicti, quod de bonorum poſſeſsione liberis danda cauetur,

uetur, efficit ut eius ratio habeatur, & bonorum poſſeſsio inteſtati patris datur: ut tamen bona ſorori, quæ neceſſaria hæres patri extitit, conferre cogatur auus, qui per eum bonorum poſſeſsionis emolumentum adquiſiturus eſt: niſi fortè auus iſte nullum ex his fructum adquirere uult, paratusque eſt de poteſtate nepotem dimittere, ut ad emancipatum emolumentum omne bonorum poſſeſsionis perueniat. Nec idcirco ſoror, quæ patri hæres extitit, iuſtè queri poterit, quòd eo facto à collationis commodo excludatur: cùm auo quandoque inteſtatò defuncto, ad bona eius ſimul cum fratre poſsit uenire. *Concordant item ea quæ habentur* J. *libro proxim. capite 4. quæſt. 3. reg. 1.* *Quarta replicatio eſt: Niſi alij liberi uel legitimi hæredes defuncto non ſint: tunc enim liberi in aliena ſamilia exiſtentes admittuntur. quæ replicatio approbatur Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. defer. §. admonendi, his uerbis:* Admonendi ſumus, eos qui in adoptiua familia ſunt, quiue poſt mortem naturalis parentis ab adoptiuo patre emancipati fuerint, inteſtatò parente naturali mortuo, licet ea parte edicti, qua liberi ad bonorum poſſeſsionem uocantur, non admittantur: alia tamen parte uocari, ſcilicet qua cognati defuncti uocantur. Ex qua parte ita admittuntur, ſi neque ſui hæredes liberi, neque emancipati obſtent, neque adgnatus quidem ullus interueniat. Antè enim Prætor liberos uocat tam ſuos hæredes, quàm emancipatos, deinde legitimos hæredes, deinde proximos cognatos. *Concordat Inſtitut. de ſucceſsione cognatorum. §. liberi quoque, his uerbis:* Liberi quoque qui in adoptiua familia ſunt, ad naturalium parentum hæreditatem hoc eodem gradu uocantur. *Quinta replicatio eſt: Niſi filij filiæq; matri defunctæ ſuccedant. his enim propoſita exceptio non obſtat. Quæ replicatio approbatur Inſtit. de ſenatuſc. Orphit. in princip. cuius uerba cum alijs huc pertinentibus, uide* J. *cap. proxim.* *Sexta replicatio eſt: Niſi filius in adoptionem datus, hæres inſtitutus ſit: tunc enim alio edictum committente ab inteſtato ſuccedit. quæ replicatio approbatur l. 4. §. & in adoptionem. & §. iungitur autem. ff. de coniung. cum emancip. liberis. cuius uerba uide* J. *cap. 4. except. 4.*

De iure nouo.

Hactenus de iure antiquo, quo exceptio propoſita approbatur, ſimul & diſtinguitur, eſt dictum. Iure autem nouo exceptio propoſita reprobatur Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. defer. §. ſed ea omnia, his uerbis: Sed ea omnia antiquitati quidem placuerunt: aliquam autem emendationem à noſtra conſtitutione acceperunt, quam ſuper ijs perſonis compoſuimus, quæ à patribus ſuis naturalibus in adoptionem alijs dantur. Inuenimus etenim nonnullos caſus, in quibus filij & naturalium parentum ſucceſsionem propter adoptionem amittebant, & adoptione facilè per emancipationem ſoluta, ad neutrius patris ſucceſsionem uocabantur. Hoc ſolito more corrigentes, conſtitutionem ſcripſimus, per quam definimus, quando parens naturalis filium ſuum adoptandum alij dederit, integra omnia iura ita ſeruari, atque ſi in patris naturalis poteſtate permanſiſſet, nec penitùs adoptio fuiſſet ſubſecuta: niſi in hoc tantummodo caſu, ut poſsit ab inteſtato ad patris adoptiui uenire ſucceſsionem. Teſtamento autem ab eo facto, neque iure ciuili, neque prætorio ex hæreditate eius aliquid perſequi poteſt, neque contra tabulas bonorum poſſeſsione agnita, neque inofficioſi querela inſtituta: cum nec neceſsitas patri adoptiuo imponatur, uel hæredem eum inſtituere, uel exhæredatum eum facere: utpote nullo uinculo naturali copulatum, neque ſi ex Sabiniano ſenatuſconſulto ex tribus maribus fuerit adoptatus. Nam & in eiuſmodi caſu neque quarta ei ſeruatur, neque ulla actio ad eius perſecutionem ei competit. *Ait Imperator:* Conſtitutionem ſcripſimus. *Scilicet l. penultim. C. de adoptionibus. cuius uerba uide* S. *libro 16. capite 8. quæſt. 3. reg. 1. except. 1. Concordat Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur. ibi: & ſiue alterius. cuius uerba uide* J. *capite 5. reg. 1. except. 1. Item concordat d. c. 118. §. conſequens. in fine. cuius uerba uide d. reg. 1. in princip.* *Planè exceptio propoſita etiam iure nouo admittitur, primum ſi parenti naturali, non extraneo, quis in adoptionem ſit datus. quæ diſtinctio approbatur Inſtitut. d. §. ſed ea omnia, in fine, his uerbis:* Noſtra autem conſtitutione exceptus eſt is, quem parens naturalis adoptandum ſuſceperit. Vtroque enim iure, tam naturali, quàm legitimo, in hanc perſonam concurrente: priſtina iura tali adoptioni ſeruamus, quemadmodum ſi paterfamilias ſeſe dederit adrogandum. quæ ſpecialiter & ſingulatim ex præfatæ conſtitutionis tenore poſſunt colligi. *Deinde exceptio propoſita iure nouo reprobata admittitur, ſi is qui ſui iuris eſt, ſe alij dederit adrogandum. quæ diſtinctio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quemadmodum ſi paterfamilias ſeſe dederit adrogandum. *In duobus ergo caſibus iam propoſitis exceptioni propoſitæ etiam iure nouo locus eſt, & replicationes ſupradictæ utiles eſſe poſſunt. Hæc de tertia exceptione.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi naturales, non*

legitimi ſint liberi. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. libro 16. cap. 4. quæſt. 4. reg. 2.

V. EXCEPTIO: *Niſi liberi ex eo matrimonio nati ſint, quod ſola affectione maritali ſine dote & dotalibus inſtrumentis eſt contractum, uel quod diuortio ſit ſolutum. Hæc exceptio reprobatur Nouell. c. 117. §. quia uerò, his uerbis:* Quia pridem legem poſuimus, quæ præcipiat, ſi quis uxorem aliquam ſine dotalibus inſtrumentis ſolo affectu nuptiali acceperit, & hanc ſine cauſa legibus cognita proiecerit, ut ipſa quartam ſubſtantiæ eius patrem percipiat. Et poſt hanc aliam legem ſecimus, quæ decernat, ſi quis indotatam uxorem ſola affectione maritali duxerit, & ad mortem uſque cum ea uiuens, præmoriatur, ut ſimiliter ea quartam ſubſtantiæ eius portionem deſumat, quæ tamen centum librarum auri quantitatem non tranſcendat: in præſenti melius utranque legem diſponentes, ſancimus, ut in utroque caſu ex talibus matrimonijs nati filij legitimi ſint, & ad paternam uocentur hæreditatem. *Concordat d. c. 117. §. ſed & hoc. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 4. quæſt. 2. reg. 2.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi poſt decem menſes à tempore mortis parentis filius ſit natus. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. fin. ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Poſt decem menſes mortis natus non admittetur ad legitimam hæreditatem. De eo autem qui centeſimo octogeſimoſecundo die natus eſt, Hippocrates ſcripſit, & diuos Pius pontificibus reſcripſit, iuſto tempore uideri natum: nec uideri in ſeruitute conceptum, cum mater ipſius ante centeſimum octogeſimum ſecundum diem eſſet manumiſſa.

VII. EXCEPTIO: *Niſi ex muliere quinquagenaria liberi nati ſint. Hæc exceptio reprobatur l. 12. C. de legitimis hæred. his uerbis:* Si maior quinquagenaria partum ediderit, ſi debet huiuſmodi ſoboles ſuo patri ſua conſtitui, & hæreditatem eius nanciſci, à Cæſariana aduocatione interrogati ſumus? Et ſancimus, licet mirabilis huiuſmodi partus inuenitur, & raro contingit: tamen nihil eorum quæ probabiliter à natura noſcuntur eſſe producta, reſpui: ſed omne ius quod ex quocunque lege liberis præſtitutum eſt, hoc merum atque immutilatum huiuſmodi filijs uel filiabus ſeruari in omnibus ſucceſsionibus, ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato. Et ſummatim non abſimiles alijs fiant, quos natura effecit ſimiles: maximè cum & anteriore noſtra lege huiuſmodi nuptias permiſimus, impares eas uideri minimè concedentes.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi liberi ex ſeruis concepti & nati ſint. Hæc exceptio approbatur quidem ipſo iure: quia ex ſeruis non niſi ſerui naſcuntur, qui hæredes ab inteſtato exiſtere non poſſunt. cuius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dum mulier uel uir in libertate moram patitur, conceptus ſit uel natus. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. quæri. ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Quæri poterit, ſi ex ea quæ in fideicommiſſaria libertate moram paſſa eſt, conceptus & natus ſit: an ſuus patri exiſtat? Et cum placeat eum ingenuum naſci (ut eſt à diuis Marco, & Vero, & Imperatore noſtro Antonino Auguſto reſcriptum) cur non in totum pro manumiſſa hæc habeatur, ut uxor docta ſuum pariat? Nec mirum ſit ex ſerua ingenuum naſci, cum ex captiua reſcriptum ſit ingenuum naſci. Quare auſim dicere, etſi pater huius pueri eiuſdem ſortis fuerit, cuius & mater moram paſſa in libertate fideicommiſſaria, ipſeque moram paſſus ſit: ſuum eum patri naſci, exemplo captiuorum parentum, cum quibus redijt. Ergo ſiue poſtea pater eius poſt moram manumittatur, recipiet eum in poteſtatem: ſiue antè deceſſerit, definiendum erit ſuum exiſtere. *Concordat l. 1. §. interdum. ff. ad S. C. Tertyll. his uerbis:* Interdum & in ſeruitute quæſito erit concedenda hæreditas legitima: ueluti ſi poſt moram fideicommiſſariæ libertatis matri ſuę factam natus ſit. *Concordat item l. ultim. C. ad S. C. Orphitianum, his uerbis:* Quidam ancillæ ſuæ libertatem per fideicommiſſum reliquit. Eo autem à quo libertas relicta eſt, moram in libertate præſtanda faciente, peperit ancilla. Et eſſe eum quidem ingenuum, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi poſt centeſimum octogeſimumſecundum diem, quàm mater manumiſſa eſt, natus ſit. hic enim in ſeruitute conceptus non uidetur. quæ replicatio approbatur l. 3. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. exceptione 6. Tertia replicatio eſt: Niſi parentes ſimul & partus poſtea fuerint manumiſſi. Hæc replicatio approbatur Inſtitut. de ſeruili cognat. in princip. cuius uerba uide ſ. capite proximo. exceptione 1. replicatione 1. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ex libera muliere & ſeruo conceptus ſit. hoc enim caſu, quamuis poſtea pater & par-*

tus

ius manumittatur, tamen propoſitæ replicationi locus non eſt. quæ duplicatio approbatur l. 6. C. de legitimis liberis. cuius uerba uide ſ. lib. 12. cap. quæſtion. 2. regul. 12. exception. 6. *Quarta replicatio uidetur: Niſi ab ijs qui apud hoſtes captiui detinentur, conceptus ſit, poſteaq; ad ſuos reuertatur. Hæc replicatio reprobatur l. ult. in fine. C. de poſtliminio. cuius uerba uide ſ. lib. 19. cap. 1. cauſa 1. exception. 8. Planè admittitur replicatio propoſita, ſi de hæreditate matris quæratur. quæ diſtinctio approbatur l. 1. §. interdum, in fine. ff. ad S. C. Tertyll. his uerbis:* Si apud hoſtes conceptus, ex captiua procreatus, cum ea redijt: ſecundum reſcriptum Imp. noſtri & diui patris eius ad Ouinium Tertyllum poterit ex hoc ſenatusconſulto admitti, quaſi uulgò quæſitus filius. *Quinta replicatio eſt: Niſi in ſeruitute conceptus, poſt manumiſsionem natus ſit. Hæc replicatio approbatur d. §. interdum, his uerbis:* Si poſt manumiſsionem matris fuerit natus, licet in ſeruitute conceptus, ad legitimam eius hæreditatem admittetur.

IX. EXCEPTIO: *Niſi poſthumi liberi ſint. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de hæreditat. quæ ab inteſt. deferuntur. §. poſthumi, his uerbis:* Poſthumi quoque, qui ſi uiuo parente nati eſſent, in poteſtate eius futuri forent, ſui hæredes ſunt. *Concordat l. 3. §. utiq; ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Vtique & ex lege XII. Tabul. ad legitimam hæreditatem is qui in utero fuit, admittitur, ſi fuerit editus. Inde ſolet remorari inſequentes ſibi adgnatos, quibus præfertur, ſi fuerit editus. Inde & partem facit his qui pari gradu ſunt: utputa frater unus eſt, & uterus, uel patrui filius unus natus, & qui in utero eſt. Eſt autem tractatum pro qua parte faciat: quia ex uno utero plures naſci poſſunt. Et placuit, ſi in rerum natura certum ſit, hanc quæ ſe dicit prægnantem, non eſſe: ex aſſe iam eſſe hæredem hunc qui natus eſt: quoniam & ignorans hæres fit: & ſi medio tempore deceſſerit, integram hæreditatem ad hæredem ſuum tranſmittit. *Concordat item l. 4. C. de legitimis liberis, hisce uerbis:* Inteſtatò defuncto poſthumum ſuum hæredem, quàm ſororem, licet conſanguineam, haberi potiorem, ordo ſucceſsionum lege XII. Tabul. factus, nimis euidenter demonſtrat. *Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi mulier ex defuncto prægnans eſſe negetur, nec denunciauerit ſecundum formam edicti ijs, quorum intereſt ut uentrem inſpiciant, partumq; cuſtodiant. hoc enim caſu partu edito actio denegabitur. quæ diſtinctio approbatur l. 1. §. de inſpiciendo, in fine. ff. de inſpiciendo uentre. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 7. quæſt. 8. reg. 2. Concordat d. l. 1. §. quamuis, hiſce uerbis:* Quamuis ſit manifeſtiſsimum edictum Prætoris, attamen non eſt negligenda eius interpretatio. Denunciare igitur mulierem oportet, his ſcilicet, quorum intereſt partum non edi, uel totam habituris hæreditatem, uel partem eius, ſiue ab inteſtato, ſiue ex teſtamento. *Huius diſtinctionis replicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi ſeruus hæres futurus ſit, non nato poſthumo. Hæc replicatio reprobatur d. l. 1. §. ſed etſi ſeruus, his uerbis:* Etſi ſeruus hæres inſtitutus fuerit, ſi nemo natus ſit: Ariſto ſcribit, huic quoque ſeruo (quamuis non omnia) quædam tamen circa partum cuſtodiendum arbitrio Prætoris eſſe concedenda. Quam ſententiam puto ueram. Publicè enim intereſt partus non ſubijci, ut ordinum dignitas, familiarumq; ſalua ſit. Ideoque etiam ſeruus iſte, cum ſit in ſpe conſtitutus ſucceſsionis (qualis qualis ſit) debet audiri & rem publicam & ſuam gerens. *Altera replicatio eſt: Niſi propter ruſticitatem non denunciauerit. quæ replicatio approbatur d. l. 1. §. fin. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 5. quæſt. 1. regul. 2. exceptio. 3. replicat. 2. Concordat l. 2. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ d. replicat. 2.* *Tertia replicatio eſt: Niſi denunciatum ſit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi non proximiori hæredi futuro, ſed ulteriori ſit denunciatum. Hæc duplicatio approbatur d. l. 1. §. denunciari, his uerbis:* Denunciari oportet ijs quos proxima ſpes ſucceſsionis contingit: utputa primo gradu hæredi inſtituto, non etiam ſubſtituto. Et ſi inteſtatus ſit paterfamilias, qui primum locum ab inteſtato tenent. *Secunda duplicatio eſt: Niſi uni, non omnibus quorum intereſt, ſit denunciatum. Hæc duplicatio approbatur d. §. denunciari, his uerbis:* Si plures ſint ſimul ſucceſſuri: omnibus denunciandum eſt. *Tertia duplicatio eſt: Niſi ei qui uentri ſubſtitutus eſt, ſit denunciatum. Hæc duplicatio approbatur l. 3. ff. de inſpiciendo uentre, his uerbis:* Qui uentri ſubſtitutus eſt uel inſtitutus: ſi uentrem ſeruare uelit, audiendus eſt. *Concordat l. 4. ff. eod. tit. his uerbis:* Is à quo, ſi ſine liberis deceſsiſſet, quidquid ad eum ex bonis perueniſſet, ſorori fideicommiſſo relictum erat, deceſsit, poſthumo hærede inſtituto, & ſubſtitutis alijs: quæſitum eſt, cum uxor defuncti prægnantem ſe diceret, an ſorori procuratoriue eius ſecundum formam edicti uentrem inſpicere, & partum cuſtodire permittendum ſit? Scæuola reſpondit, in eiuſmodi ſpecie, de qua quæreretur, poſſe uideri ad eius, cui fideicommiſſum datum eſſet, ſolicitudinem proſpiciendum, idq; cauſa cognita ſtatuendum. *Hæc de prima diſtinctione, qua exceptio propoſita admittitur. Altera di-*

ſtinctio eſt, Si nepos poſt mortem aui natus ſit: de qua uide ȷ.except.15.

X. EXCEPTIO: *Niſi nepotes uel pronepotes liberi ſint, quorum pater adhuc uiuit. Hæc exceptio approbatur Inſtitut. de hered. quæ ab inteſt. defer. §. ita demum, his uerbis:* Ita demum nepos neptisúe, pronepos proneptisúe ſuorum hæredum numero ſunt, ſi præcedens perſona deſierit in poteſtate parentis eſſe, ſiue morte id acciderit, ſiue alia ratione, uelut emancipatione. Nam ſi per id tempus quo quis moritur, filius in poteſtate eius ſit: nepos ex eo ſuus hæres eſſe non poteſt. Idque & in cæteris deinceps liberorum perſonis dictum eſſe intelligimus. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pater nepotum in poteſtate morientis non ſit. Hæc replicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis biſce:* Ita demum nepos, &c. *Concordat Inſt. de hæred. qual. & differ. §. ſed ut nepos. cuius uerba uide ȷ. lib. prox. cap. 1. reg. 2. except. 2. in prin. Concordat l. 5. in prin. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extab. his uerbis:* Si quis ex his quibus bonorum poſſeſsionem Prætor pollicetur, in poteſtate parentis, de cuius bonis agitur, cum is moritur non fuerit: ei, liberisq; quos in eiuſdem familia habebit (ſi ad eos hæreditas ſuo nomine pertinebit, neq; nominatim exhæredes ſcripti erunt) bonorum poſſeſſio eius partis datur, quæ ad eum pertineret, ſi in poteſtate permanſiſſet: ita ut ex ea parte dimidiam habeat, reliquum liberi eius, hisq; duntaxat bona ſua conferat. *Concordat l. 1. §. ſi filius. ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Si filius ſuus hæres parentis eſſe deſijt: in eiuſdem partem ſuccedunt omnes nepotes neptesq; ex eo nati, qui in poteſtate ſunt. Quod naturali æquitate contingit. Filius autem ſuus hæres eſſe deſinit, ſi capitis deminutione uel magna uel minore exierit de poteſtate. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi pater nepotum ſit apud hoſtes. tunc enim, quamuis in poteſtate morientis eſſe dici non poßit, tamen nepotibus ex ſe natis obſtat. quæ duplicatio approbatur d. §. ſi filius, his uerbis:* Quòd ſi filius apud hoſtes ſit, quamdiu uiuit, nepotes non ſuccedunt. Proinde etſi fuerit redemptus, nondum ſuccedunt ante luitionem. Sed ſi interim deceſſerit, cũ placeat eum ſtatu recepto deceſsiſſe, nepotibus obſtabit. Sed ſi quis non deſijt eſſe in poteſtate, ſed nunquam cœpit: utputa ſi filius meus uiuo patre meo ab hoſtibus captus eſt, mox ibi, patrefamiliâs facto me, deceſsit: nepotes in eius locum ſuccedunt. *Altera duplicatio eſt: Niſi neptes ſint ex filio emancipato, non nepotes. Hæc duplicatio reprobatur d. l. 1. §. non minus, his uerbis:* Non minus autem neptes, quàm nepotes ſuccedent in locum parentum. *Plura de replicatione propoſita uide ȷ. cap. 4. Altera propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi pater nepotum ante delatam ab inteſtato hæreditatem mortuus ſit. hoc enim caſu non obſtat nepotibus, quamuis tempore mortis aui uixerit. quæ replicatio approbatur l. 1. §. ſciendum. ff. de ſuis & legitimis hæredib. his uerbis:* Sciendum eſt, nepotes & deinceps interdum, etiamſi parentes eos mortis tempore præceſſerunt, tamen poſſe ſuos hæredes exiſtere, quamuis ſucceſsio in ſuis hæredibus non ſit. Quod ita procedit, ſi paterfamiliâs teſtamento facto deceſsit, exhæredato filio, mox deliberante hęrede inſtituto filius deceſsit, poſtea deinde repudiauit hæres inſtitutus: poterit nepos ſuus hæres eſſe, ut & Marcellus lib. X. ſcripſit: quoniam nec delata eſt filio hæreditas. Idem erit dicendum, etſi filius ex aſſe ſub conditione, quæ fuit in arbitrio ipſius, uel nepos ſub cõditione inſtitutus, non impleta conditione deceſſerit. nam dicendum erit, ſuos poſſe ſuccedere: ſi modò mortis teſtatoris tempore uel in rebus humanis, uel ſaltem concepti fuerint. Idq; & Iuliano & Marcello placet. *Concordat l. 7. in prin. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extabunt, his uerbis:* Scripto hærede deliberante, filius exhęredatus mortẽ obierat, atq; ita ſcriptus hæres omiſerat hæreditatem: nepos ex illo filio ſuſceptus, auo ſuus hęres erit, neq; pater uidebitur obſtitiſſe, cuius poſt mortem legitima defertur hæreditas. Nec dici poteſt, hæredem, ſed non ſuum, nepotẽ fore, quòd proximũ gradũ nunquã tenuerit: cum & ipſe fuerit in poteſtate, neq; pater eũ in hac ſucceſsione præuenerit. Et alioquin, ſi nõ ſuus hæres eſt, quo iure hæres erit, qui ſine dubio non eſt adgnatus? Cæterùm, etſi nõ ſit exhæredatus nepos, adiri poterit ex teſtamento hæreditas à ſcripto hęrede, mortuo filio. Quare qui non obſtat iure inteſtati, iure teſtati uidebitur obſtitiſſe. *Concordat uẽ l. 9. §. ſi filium. ibi: ſed et ſi hæres. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ȷ. lib. prox. cap. 15. repl. 5. in prin. Concordat uem Inſt. de hæred. quæ ab inteſt. defer. §. cum autem, his uerbis:* Cùm quæritur, an quis ſuus hæres exiſtere poſsit: eo tẽpore quærẽdum eſt, quo certum eſt aliquem ſine teſtamento deceſsiſſe: quod accidit, & deſtituto teſtamento. Hac ratione, ſi filius exhæredatus fuerit, & extraneus hæres inſtitutus, & filio mortuo, poſtea certum fuerit, hæredem inſtitutum ex teſtamento nõ fieri hæredem, aut quia noluit eſſe hæres, aut quia non potuit: nepos auo ſuus hæres exiſtet: quia quo tempore certum eſt, inteſtatum deceſsiſſe patremfamiliâs, ſolus inuenitur nepos. Et hoc certum eſt. Et licet poſt mortem aui natus ſit, tamen auo

uiuo

uiuo cōceptus, mortuo patre eius, poſteaque deſerto aui teſtamento, ſuus hæres efficitur. Planè ſi & conceptus & natus fuerit poſt mortem aui: mortuo patre ſuo, deſertoq; poſtea aui teſtameoto, ſuus hæres auo ooo exiſtet: quia nullo iure cognarionis patrem ſui patris attigit. *Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi mortuo poſt auum patre, nepos per bonorū poſſeſsionē patri, & ita auo ſucceſſerit. Hæc replicatio approbatur l. 3. C. unde liberi, his uerbis:* Qui ſe patris poſt auum ioteſtatò defuncti negat hæredem, mortui sui paterni ſuſcipere facultates non poteſt, maximè emancipatus: niſi per bonorum poſſeſsionem ad huiuſmodi beneficium peruenerit. *Quarta replicatio eſt. Niſi filius patri hæres ab inteſtato eſſe non poſsit. tunc enim nepotibus non obſtat. quæ replicatio approbatur exemplo l. 1. §. penult. ff. de bonor. poſſeß. contra tabulas, his uerbis:* Quidam filium habuit, & ex eo nepotem: ſi filius emancipatus, uel io poteſtate manens, deportatus eſt: quęritur, an nepoti noceat? Et uerius eſt, in utroq; caſu nepotē admittendum. Deportatos enim mortuorum loco habendos. *Aliud exemplum proponitur l. 1. §. ſi pater. ff. de coniung. cum emancip. liberis. cuius uerba uide j. cap. 4. except. 1. Quinta replicatio eſt: Niſi filius hæreditatem repudiauerit. Hæc replicatio approbatur l. 5. §. fin. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extab. cuius uerba uide j. cap. 4. except. 6. Sexta replicatio eſt: Niſi nepos in locum filij ſit adoptatus. Hæc replicatio approbatur l. 3. §. ſi filium ff. de contra tab. bonor. poſſ. cuius uerba uide j. cap. 4. except. 2. repl. 2. Concordat l. 11. § fin. ff. eod. tit. cuius uerba cum alijs concordantib. uide j. cap. 4. except. 13.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi nepotes uel pronepotes liberi ſint, quorum patruus adhuc uiuit. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de hæred. quæ ab inteſt. deſer. §. cum filius filiaue, his uerbis:* Cum filius filiaue, & ex altero filio nepos neptiſue exiſtunt, pariter ad hæreditatem aui uocantur: nec qui gradu proximior eſt, ulteriorem excludit. Aequum enim eſſe uidetur, nepotes neptesq; in patris ſui locum ſuccedere. Pari ratione, etſi nepos neptiſue ſit ex filio, & ex nepote pronepos proneptiſue: ſimul uocantur. *Concordat l. 3. C. de legitimis liberis, biſce uerbis:* Vt inteſtatò defuncti filius, ac nepos ex alio, qui mortis eius tempore in rebus humanis non inuenitur, manentes in ſacris pariter ſuccedant: euidenter lege XII. Tabul. cauetur. Quod & honorarij iuris obſeruatio ſequitur. *Concordat item Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur. ibi: ita tamen, his uerbis:* Si quem ex deſcendentibus mori contingat, relictis filijs: illius filij, aut filiæ, aut reliqui deſcendentes in locum parentis ſui ſuccedant, ſiue ſub poteſtate defuncti, ſiue eius poteſtate ſoluti inueniantur: tam magnam ex hæreditate defuncti portionem percepturi, quotcunque tandem fuerint, quantam eorum parens adeptus eſſet, ſi ſuperfuiſſet: quod genus ſucceſsionis uetuſtas appellauit in ſtirpes. Siquidem io hoc ordine gradum perquirere nolumus, ſed cum filijs & filiabus ex præmortuo etiam filio aut filia nepotes uocari ſancimus: nulla differentia introducenda, mares'ne an fœmellæ fuerint, & per maſculinam ne lineam aut fœmininam deſcendant, ſiue ſub poteſtate, ſiue poteſtate liberi ſint.

XII. EXCEPTIO: *Niſi nepotes liberi ſint, quorum pater in poteſtate morientis nunquam fuerit. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. interdum ff. de ſuis & legitimis hæredibus, his uerbis:* Interdum, licet parens alicuius in poteſtate eſſe non deſierit, ſed nec cœperit: tamen dicimus, ſuccedentes ei liberos ſuos exiſtere: utputa, adrogaui eum cuius filius ab hoſtibus erat captus, nepos autem in ciuitate: mortuo filio adrogato, mortuo & captiuo apud hoſtes, pronepos iſte ſuus hæres mihi erit. *Concordat l. 10. C. de legitimis liberis, biſce uerbis:* Vbi ſuiarum ſucceſsio morte interueniente diſcutitur, capitis deminutio paterna quærenda non eſt: tunc enim in huiuſmodi hæreditatibus filiorum ſtatus aut perſona ſpectatur, quoties de eius bonis, qui poteſtatem familiæ habere potuit, tractatur. *Concordat item Inſt. de ſeruili cognat. §. repetitis, in fine. cuius uerba uide j. cap. 7. exception. 1. replicat. 1.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi nepotes liberi ſint à filio adoptati. Hæc exceptio approbatur Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. deſer. §. cum quæritur, in fine, his uerbis:* Sed nec ille eſt inter liberos aui, quem filius emancipatus adoptauit. *Huius exceptionis replicatio uidetur eſſe: Niſi defuncto alij liberi uel hæredes legitimi non ſint. Hæc replicatio reprobatur ibidem, his uerbis:* Hi cum non ſint ſui (quantum ad hæreditatem) liberi: neque bonorum poſſeſsionem petere poſſunt, quaſi proximi cognati.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi nepotes liberi ſint, per fœmininum ſexum deſcendentes. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de hæred. quæ ab inteſt. deſer. §. item uetuſtas, his uerbis:* Vetuſtas ex maſculis progenitos plus diligens, ſolos nepotes uel neptes, qui quæúe ex uirili ſexu deſcendunt, ad ſuorum uocabat ſucceſsionem, & iure adgnatorum eos anteponebat: nepotes autem qui ex filiabus nati ſunt, & pronepotes

tes

tes ex neptibus, cognatorum loco connumerans, poſt adgnatorum lineam eos uocabat, tam in ſui uel proaui materni, quàm in auiæ uel proauiæ, ſiue paternæ ſiue maternæ, ſucceſsionem. Diui autem principes non paſsi ſunt talem contra naturam iniuriam ſine competenti emendatione relinquere: ſed cum nepotis & pronepotis nomen commune ſit utriſque, tam qui ex maſculis quàm qui ex fœminis deſcendunt: ideo eundem gradum & ordinem ſucceſsionis eis donauerunt. Sed ut amplius aliquid ſit eis, qui non ſolùm naturæ, ſed etiam ueteris iuris ſuffragijs muniuntur: portionem nepotum, uel neptum, uel deinceps (de quibus ſuprà diximus) paulò minuendam eſſe exiſtimauerunt: ut minus tertia parte acciperent, quàm mater eorum uel auia fuerat acceptura, uel pater eorum, uel auus paternus, ſiue maternus, quando fœmina mortua ſit, cuius de hæreditate agitur: ijsque (licet ſoli ſint) adeuntibus adgnatos minimè uocabant. Et quemadmodum lex XII. Tabul. filio mortuo nepotes uel neptes, pronepotes uel proneptes in locum patris ſui ad ſucceſsionem aui ſui uocat: ita & principalis diſpoſitio in locum matris ſuæ uel auiæ eos cum iam deſignata partis tertiæ deminutione uocat. Sed nos, cùm adhuc dubitatio maneret inter adgnatos & memoratos nepotes, quartam partem ſubſtantiæ defuncti adgnatis ſibi uindicantibus ex cuiuſdam conſtitutionis authoritate: memoratam quidem conſtitutionem à noſtro Codice ſegregauimus, neque inſeri eam ex Theodoſiano Codice in eo conceſsimus. Noſtra autem conſtitutione promulgata, toti iuri eius derogatum eſt: & ſanximus, talibus nepotibus ex filia, uel pronepotibus ex nepte, & deinceps ſuperſtitibus, adgnatos nullam partem mortui ſucceſsionis ſibi uindicare: ne hi qui ex tranſuerſa linea ueniunt, potiores ijs habeantur, qui recto iure deſcendunt. Quam conſtitutionem noſtram obtinere ſecundum ſui uigorem & tempora & nunc ſancimus: ita tamen, ut quemadmodum inter filios & nepotes ex filio antiquitas ſtatuit, non in capita, ſed in ſtirpes diuidi hæreditatem: ſimiliter nos inter filios & nepotes ex filia diſtributionem fieri iubeamus, uel inter omnes nepotes & neptes, & inter pronepotes & proneptes, & alias deinceps perſonas: ut utraque progenies, matris uel patris, auiæ uel aui, portionem ſine ulla deminutione conſequatur: ut ſi ſortè unus uel duo ex una parte, ex altera tres aut quatuor extent: unus aut duo dimidiam, alteri tres aut quatuor alteram dimidiam hæreditatis habeant. *Ait Imperator:* Sed ut amplius, &c. *De hac re uide J. cap. 14. reg. 4. exception. 1. Ait Imperator:* Noſtra autem conſtitutione. *Hæc conſtitutio habetur l. ult. C. de legitimis liberis, hiſce uerbis:* Quoties aliquis uel aliqua inteſtatus uel inteſtata mortuus uel mortua fuerit, nepotibus uel pronepotibus cuiuſcunque ſexus, uel deinceps alijs deſcendentibus derelictis, quibus Vnde liberi bonorum poſſeſsio minimè competit, & inſuper ex latere quibuſcunque adgnatis: minimè poſsint ijdem adgnati quartam partem hæreditatis perſonæ mortuæ ſibi uindicare, ſed ſoli deſcendentes ad mortui ſucceſsionem uocentur. Quod tantùm in futuris, non etiam præteritis negocijs ſeruari decernimus. *Concordat item Inſt. de ſeruili cognat. §. repetitis. in fine. cuius uerba uide J. cap. 7. exception. 1. replicat. 1. Concordat item Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur. cuius uerba uide J. cap. 5. reg. 1. except. 1. Concordat item d. c. 118. §. ita tamen ut ſi quem, in fine. cuius uerba uide ſ. except. 11. Concordat item l. 3. C. unde legitimi, his uerbis:* Nepotibus aui materni pro uirili portione etiam iure honorario ſucceſsio defertur.

XV. EXCEPTIO: *Niſi nepotes mortuo auo nati ſint. Hi enim auo non ſuccedunt. quæ exceptio approbatur l. 6. cum duabus legibus ſequentibus. ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Titius exhæredato filio extraneum hæredem ſub conditione inſtituit: quæſitum eſt, ſi poſt mortem patris pendente conditione filius uxorem duxiſſet, & filium procreaſſet, & deceſsiſſet, deinde conditio inſtituti hæredis defeciſſet: an ad hunc poſthumum nepotem legitima hæreditas aui pertineret? Iulianus reſpondit: Qui poſt mortem aui ſui concipitur, is neque legitimam hæreditatem eius tanquam ſuus hæres, neque bonorum poſſeſsionem tanquam cognatus accipere poteſt: quia lex XII. Tabul. eum uocat ad hæreditatem, qui moriente eo, de cuius bonis quæritur, in rerum natura fuerit, uel ſi uiuo eo conceptus eſt: quia conceptus quodammodo in rerum natura eſſe exiſtimatur. Item Prætor edicto ſuo proximitatis nomine bonorum poſſeſsionem pollicetur his, qui defuncto mortis tempore cognati fuerint. Nam quòd ex conſuetudine nepotes cognati appellantur etiam eorum, poſt quorum mortem concepti ſunt: non propriè, ſed per abuſionem, uel potius καταχρηστικῶς accidit. *Concordat Inſt. de hæred. quæ ab inteſt.*

inteſt. defer. §. cum autem quæritur, in fine. cuius uerba uide s. *except. 10. replicat. 2.* *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi poſt mortem aui nepotes nati, uiuo eo ſint concepti. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vel ſi uiuo eo conceptus eſt: quia conceptus quodammodo in rerum natura eſſe exiſtimatur. *Concordat Inſt. d. §. cum quæritur. ibi: & licet poſt mortem.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi nepotes poſt emancipationem ſint nati. Hæc exceptio reprobatur l. 6. in prin. ff. de contra tabul. bonor. poſſeſ. his uerbis:* Si emaocipatus filius nepotem procreauerit, & ita deceſſerit, deinde auus eius: nepos ad aui poſſeſsionem bonorum uenire poteſt. *Concordat l. 5. §. ſed et ſi, in fine. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extab. his uerbis:* Et ſi poſt emancipationem procreauerit: ita nato dabitur aui bonorum poſſeſsio, ſcilicet nō obſtante ei patre ſuo.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi fœminini ſexus liberi ſint. Hæc exceptio reprobatur Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur. cuius uerba uide* j. *cap. 5. reg. 1. except. 1. Concordat d. c. 118. §. ita tamen, in fine. cuius uerba uide* s. *except. 11. Concordat item d. c. 118. §. nullam uerò, cuius uerba uide* j. *cap. 6. reg. 1. except. 3. in fine.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi liberi tempore mortis parentis apud hoſtes fuerint. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de hæred. quæ ab inteſt. defer. §. interdum, his uerbis:* Interdum, licet in poteſtate parentis mortis tempore ſuus hæres non fuerit, tamen ſuus hæres parenti efficitur: ueluti ſi ab hoſtibus quis reuerſus fuerit poſt mortem patris ſui. Ius enim poſtliminij hoc facit. *Concordat l. 1. §. ſi filius ſuus. ibi: quòd ſi filius. ff. de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide* s. *exception. 10. replicat. 1. duplicat. 1.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi liberi clerici uel monachi ſint. Hæc exceptio reprobatur l. 42. §. hoc etiam. ibi: ſin uerò ultimam. C. de epiſcopis & clericis. cuius uerba uide* s. *lib. 10. cap. 1. quæſtion. 3. reg. 4. Hæc de ſucceſsione liberorum eiuſq; exceptionibus in genere ſint dicta. Species eius proponitur* j. *cap. prox. Sed & plures huiuſmodi exceptiones uide* j. *cap. 7. & 15.*

DE SENATVSCONſulto Orphitiano. Cap. III.

MAtri inteſtatò defunctæ liberi ex Senatuſconſulto Orphitiano ſuccedunt. quæ regula approbatur Inſt. de Senatuſc. Orphitiano, in prin. his uerbis: Liberi ad bona matrum inteſtatarum admittuntur ex Senatuſconſulto Orphitiano, quod Orphitio & Ruſo conſulibus effectum eſt diui Marci temporibus: & data eſt tam filio quàm filiæ legitima hæreditas, etiamſi alieno iuri ſubiecti ſint, & præferuntur conſanguineis & adgnatis defunctæ matris. *Concordat l. 1. C. eod. tit. his uerbis:* Si inteſtatæ mulieris conſanguinei exiſtant & mater & filia, ad ſolam filiam ex Senatuſconſulto Orphitiano hæreditas pertinet. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi liberi alieno iuri ſint ſubiecti. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Etiamſi alieno iuri ſubiecti ſint. *Concordat l. 9. ff. ad S. C. Tertyll. & Orph. his uerbis:* Sacratiſsimi principis noſtri oratione cauetur, ut matris inteſtatæ hæreditas ad liberos, tametſi in aliena poteſtate ſint, pertineat.

II. EXCEPTIO: *Niſi alterius matrimonij liberi ſint. Et hæc exceptio reprobatur l. 4. ff. d. tit. his uerbis:* Matris inteſtatò defunctæ hæreditatem ad omnes eius liberos pertinere, etiamſi ex diuerſis matrimonijs nati fuerint, iuris eſt. *Concordat l. 4. §. fin. C. de ſecundis nuptijs. cuius uerba uide* s. *lib. 14. cap. 5. quæſtion. 3. regul. 4. Concordat item Nouell. c. 22. §. ſed neq; illud. cuius uerba uide* s. *d. quæſt. 3. reg. 3.*

III. EXCEPTIO: *Niſi non filij, ſed nepotes ſint defunctæ auiæ. Et hæc exceptio reprobatur Inſt. de Senatuſconſult. Orphit. §. ſed cum ex, his uerbis:* Cùm ex hoc Senatuſconſulto nepotes & neptes ad auiæ ſucceſsionem legitimo iure non uocarentur: poſtea hoc conſtitutionibus principalibus emendatum eſt, ut ad ſimilitudinem filiorum filiarumque & nepotes & neptes uocentur.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi liberi ſint naturales, non legitimi. Hæc exceptio reprobatur Inſt. d. tit. §. nouiſsimè, his uerbis:* Sciendum eſt, etiam illos liberos, qui uulgò quæſiti ſunt, ad matris hæreditatem ex hoc Senatuſconſulto admitti. *Concordat l. 1. §. ſed & uulgò. ff. ad Senatuſconſult. Tertyll. his uerbis:* Et uulgò quæſiti admittuntur ad matris legitimam hæreditatem. *Concordat item l. 2. ibi: itaque etiam. ff. unde cognati. cuius uerba uide* j. *cap. 5. regul. 5. exception. 8. Item concordat l. 8. ff. eod. tit. his uerbis:* Modeſtinus reſpondit, non ideo minus ad ſuiæ maternæ bona ab inteſtato nepotes admitti, quod uulgò quæſiti proponantur. *Planè exceptio propoſita admitti uidetur, ſi legitimi liberi exiſtant. Sed hæc diſtinctio in illuſtribus quidem matribus & liberis, ex illicito concubinatu natis, admittitur, in alijs non admittitur, ex l. 5. C. ad S. C. Orphitianum. cuius uerba uide* s. *lib. proxim. cap. 11. exception. 84. replic. 1. duplicat. 1.*

V. EX-

Niſi nepos ſit rurſus emancipatus. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Planè ſi fuerit, &c.

III. EXCEPTIO: *Niſi filius emancipatus in locum nepotis adoptatus, rurſus emancipatus ſit. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.qui habebat.ff.de bonor.poſſeſ.contra tabul.his uerbis:* Qui habebat filium, habebat & nepotem ex eo, filiũ emancipauit & adoptauit in locum nepotis, deinde emancipauit: quęritur, an nepoti obſtet? Et mihi magis uidetur, hunc nepotem non excludi, ſiue pater eius in adoptione manſiſſet quaſi nepos, ſiue emancipatus eſſet. Puto enim & emancipato patre, nepotem quoq; cum patre ſuo ex edicto admitti. *Concordat l.1.§. ſi quis filium.ff ſi tabul. teſt. nullæ extab. cuius uerba uide s. except. prox.repl.1.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi filius non emancipatus, ſed alij in adoptionem ſit datus. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.& in adoptionem.ff.de coniungendis cum emancip. liberis, hiſce uerbis:* Et in adoptionem datus filius, & hęres inſtitutus, ad hoc edictum pertinet, ut ei iungatur nepos, qui in aui ſui naturalis eſt poteſtate. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi filius in adoptionem datus, hæres inſtitutus à defuncto nõ ſit. quæ diſtinctio approbatur d.l.1.§. iungitur autem. cuius uerba uide s. except.1.*

V. EXCEPTIO: *Niſi nepotes minimã partem ſint habituri. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.illud non intereſt. ff. de coniung. cum emanc. liberis, his uerbis:* Illud non intereſt, quota portio hæreditatis ad nepotem pertineat, an perquàm modica. Nã etſi modica ſit, attamen dicemus eſſe locum huic parti edicti.

VI. EXCEPTIO: *Niſi filius hæreditatem repudiauerit. Hæc exceptio reprobatur l.5.§. fin. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extab. his uerbis:* Si filius emancipatus non petierit bonorum poſſeſſionem: ita integra ſunt omnia nepotibus, atque ſi filius non fuiſſet: ut quod filius habiturus eſſet petita bonorum poſſeſsione, hoc nepotibus ex eo ſolis, non etiam reliquis adcreſcat.

VII. EXCEPTIO: *Niſi nepotes non ſint in poteſtate aui morientis. Hæc exceptio approbatur l.5.§.ſed etſi filium. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ extab. his uerbis:* Si filium & nepotem ex eo pater emãcipauerit: filius ſolus ueniet ad bonorum poſſeſsionem, quamuis capitis deminutio per edictum nulli obſtet. *Concordat d.l.5.in prin. cuius uerba uide s. cap.2. except.10. repl.1. Cõcordat item l.1.in prin.ff. de coniung. cum emancip. liberis. cuius uerba uide s. hoc cap. in prin. Itẽ concordat d.l.1.§. ſi pater in. cuius uerba uide s. except.2. Concordat item d.l.1.§. liberos igitur, his uerbis:* Liberos in familia eſſe oportet, ut huic edicto locus ſit: eius ſcilicet familiæ, cuius bonorum poſſeſsio petitur. *Concordat item l.3.§.ſi filium.ff.de bonor.poſſeſ.contra tabul. his uerbis:* Si fuerit emancipatus nepos, non admittetur: quia pater eum pręcedit. *Concordat d.l.3.§. ſi quis poſt. his uerbis:* Si quis poſt emancipationem quęſitum ſibi filium patri ſuo in adoptionem dederit in locum filij: æquiſsimum eſt ei pręſtari, quod cuiuis adrogato filio. Idcircoq; patri ſuo adiũgendus eſt. Sed ſi emancipatus hic nepos poſt adoptionem proponatur, æquiſsimũ erit eum abſtinere: recipit enim locum ſuum, nec debet patri ſuo iungi. *Concordat item d.l.3.§.1.ibi: ſed ſi ſit. cuius uerba uide s. except. 2. replicat.1. dupl.1. Concordat item l.6.§.1.ff. eod. tit. his uerbis:* Si filium & nepotem emancipauerit: uiuente quidem filio, nepos non ueniet: poſt mortem autem eius ad bonorum poſſeſsionem aui ueniet.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi nepotes poſt emancipationem patris ſui nati ſint. Hæc exceptio approbatur l.3.ff. de coniungendis cum emancipato liberis, hiſce uerbis:* Qui duos filios habebat, alterum ex his emancipauit, nepotem ex eo in poteſtate retinuit: emancipatus filiũ ſuſtulit, & à patre exhæredatus eſt. Quæro, cum frater eius & ipſe emancipatus ſit præteritus, & nepotes ex emancipato filio ab auo hæredes inſtituti, quid de bonorũ poſſeſsione iuris ſit: & quid interſit, ſi emãcipatum quoque, ex quo nepotes erant nati, pręteritum eſſe ponamus? Marcellus reſpondit: Si filium retento ex eo nepote emancipauit, & emancipatus procreauit filium, & hæres uterque nepos inſtitutus fuit, pater eorum exhæredatus, alius filius præteritus: ſolus filius præteritus bonorũ poſſeſsionem contra tabulas petere poterit. Exhæredatus enim obſtat filijs ſuis poſt emancipationem ſuſceptis. Nepoti retento in poteſtate bonorum poſſeſsio dari debet: quoniam ſi pater eius emancipatus præteritus eſſet, ſimul cum eo bonorũ poſſeſsionem accipere poſſet, propter id caput edicti, quod à Iuliano introductum eſt (id eſt, ex noua clauſula) nec debet deterioris eſſe conditionis, quia pater eius exhæredatus ſit. Ideoq; ei præterito, quoque præſtari oportebit. Sed fratris eius, qui poſt emancipationem natus eſt, diuerſa conditio eſt. Conſeruanda eſt tamen & illi ad uirilem partem hæreditas, ſicut etiã Imp. Antoninus in perſona nepotis ex filia reſcripſit. *Concordat l.6.§.ſi filius.ff.de bonor. poſſeſ.contra tabul. his uerbis:* Si filius emancipatus, in adoptiua filia nepotem ſuſtulerit: ne nepos quidem ad bonorum poſſeſsionem aui naturalis ueniet. Sed et ſi emancipatus filius procreatis nepotibus in ado-

ptionem ſe dederit, ut eum filij ſequantut:idem erit. Planè ſi is qui apud adoptiuum auum procreatus eſt, emancipatus ſit:ueniet ad bonorum poſſeſsionem aui naturalis. Adoptio enim tamdiu nocet, qnamdiu quia in aliena ſamilia eſt. Cæterùm emancipatus ad bonotum poſſeſsionem parentum naturalium uenit. Sed emãcipatus uiuis eis, non etiam poſt mortem. hoc enim uerius eſt, poſt mortem eorum emancipatum non admitti. *Ait Iuriſconſultus*: Planè ſi is qui apud adoptiuum auum procreatus eſt, emancipatus ſit: ueniet ad bonorum poſſeſsionem aui naturalis. *Hæc intellige mortuo patre:de qua re dictum ſ̄.cap.2.except.3.repl.1. Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt:Niſi poſt emancipationem natus, ante emancipationem ſit conceptus. Hæc replicatio approbatur l.1.§.ſi pater in poteſtate,in fine. ff. de coniungendis cum emãcipato liberis,hiſce uerbis:* Si poſthumus natus ſit ex emancipato ante emãcipationem conceptus:idem erit dicendũ. *Ait Iuriſconſultus*: Idem erit dicendum. *Scilicet quod dictum in d.§.ſi pater. cuius uerba uide ſ̄. except.2.& except. 7. Altera replicatio eſt: Niſi poſt emancipationem nepotem natum ſuus adoptauerit. Hæc replicatio approbatur l.3.§.ſi quis poſt. ff.de bonor.poſſeſſ. contra tabul.cuius uerba uide ſ̄. except.prox. Concordat l.3.§.fin.ff.de collatione bonorum.cuius uerba uide J. except.13.repl. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi pater mortuus ſit,uel aliâs heres ab inteſtato eſſe non poſſit.quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. capite ſecundo,except. 16.*

Mutatio iuris.

Planè quamuis ſtricto iure,& ſecundum edicti uerba excep.10 propoſita approbetur: tamen reſcripto Imperatoris Antonini eſt mutata, & conſeruatur nepoti poſt emancipationem nato pars uirilis. quæ iuris mutatio proponitur uerbis l.3.§.fin.ff.de coniũg. cum emancip.liberis,ſ̄.ead.except.in prin. propoſitis hiſce: Conſeruanda eſt tamen & illi ad uirilem partem hereditas:ſicut etiam Imp. Antoninus in perſona nepotis ex filia reſcripſit. *Concordat l.fin.ff.eod.tt. his uerbis*: Si poſt emancipationem filij ſuſceptua ex eo fuerit nepos, conſeruanda illi erit portio: ſed quanta,uideamus? finge enim, patruo ſcripto hæredi cohæredem datum hunc nepotem, patrem autem eiuſdem præteritum accepiſſe contra tabulas bonorum poſſeſsionem. Quod ad edictum Prætoris attinet,ſemiſſes bonorum fient. Nunc uerò poſt conſtitutionem diui Pij Antonini, ſi cõſeruatur pars nepoti, utrum uirilis, an quarta debeat ſeruari? nam ſi in aui poteſtate natus fuiſſet,coniungeretur in unã partem cum patre ſuo. Et proponamus, alium eſſe ex eodem nepotem in familia aui. Duo unam quartam habituri erant, patre eorum accipiente contra tabulas bonorum poſſeſsionem, ſi fuiſſent in aui poteſtate. An ergo nunc in ſeſcunciam tuendus ſit,qui non in ſamilia retentus eſt? Et cui abſcedet pars quæ huic ceſſura eſt, patri eius tantùm, an & patruo? & puto,& patruo. Nam & legatum eidem datum præſtaret.

IX. EXCEPTIO: *Niſi nepotes ab auo ſint exhæredati. Hæc exceptio approbatur l. 1. in prin. ibi:neq; notam.ff. de coniung. cum emancip.liberis. cuius uerba uide ſ̄. eod. cap. in prin. Concordat l. 5.in prin.ibi:neq; nominatim. ff. ſi tabulæ teſt. nulla extab.cuius uerba uide ſ̄.cap.2.except.10.repl.1. Huius exceptionis replicatio uidetur eſſe:Niſi nepos exhæredatus ſcripto heredi heres extiterit.quæ replicatio reprobatur l.5. ff. de coniung.cum emancipat. liberis,hiſce uerbis*: Si nepos exhæredatus hęres extiterit ei,quem auus hæredem fecerat:deinde pater eius emancipatus,&c.

X. EXCEPTIO: *Niſi nepotes ſint adoptiui, nõ naturales. Hæc exceptio approbatur l.6.ff.de coniung.cum emancip.liberis, hiſce uerbis*: Si quis filium habens in poteſtate, extraneum in nepotis locũ quaſi ex eo filio natum adoptet, mox filium emancipet: non iungetur hic nepos filio emancipato: quia non deſijt eſſe emancipatus ex liberis.

XI. EXCEPTIO: *Niſi nepos ſit apud hoſtes. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi poſtliminio redierit. quæ replicatio approbatur l.1.§.ſi poſtliminio.ff de coniung. cum emancip.liberis,hiſce uerbis*: Si poſtliminio nepos redierit, dicendum eſt, eum patri emancipato coniungi.

XII. EXCEPTIO: *Niſi non nepotes,ſed pronepotes filio coniungi uelint. Hæc exceptio approbatur,ſimul & diſtinguitur d.l.1. §. liberos autẽ, his uerbis*: Liberos non omnes ſimul uocat Pręter,ſed gradatim, hoc eſt, eos q ſui ſunt:ſcilicet nepotes,ſi ſunt. Si minus,eos qui ſunt inferioris gradus: nec eos miſcebimus. Planè ſi ſit ex emancipato nepos, & ex nepote eius alio pronepos: dicendũ erit,utrunq; ei iungi: ambo enim in ſuorũ loco ſucceſſerunt.

XIII. EXCEPTIO: *Huius exceptionis loco notandum, quòd filius cum nepotibus ex ſe natis non in uirilem partem ſuccedit,ſed filius in dimidiã eius quod habiturus eſſet,ſi emancipatus non fuiſſet, nepotes ex eo in reliquum dimidiam. quæ exceptio approbatur l.1.in prin.ibi:ita ut ex ea.ff.de coniũg. cum emancip. liberis. cuius uerba uide ſ̄.eod.cap.in prin. Cõcordat l.5.in prin.ibi:ita ut ex ea.ff.ſi tabulæ teſt. nullæ extab.cuius uerba uide ſ̄. cap.2. excep. 10.repl.1. Concordat itẽ l.9.ff de collat.bonor.cuius uerba uide J lib.prox.cap.4.quæſt.2. in prin. Item concordat l.1.§.inter ipſum.ff.de coniung.cum emã-*

cip.

cip.liberis,hiſce uerbis: Inter ipſum filium & liberos eius diuiditur hæreditas, ita ut ipſe dimidiũ, liberi dimidiũ habeant. Proinde pone ſolum filiũ emancipatum eſſe,& nepotes in poteſtate duos: neminem præterea ex liberis. Habebit emancipatus dimidiam partem hæreditatis, & aliã dimidiã partem hæreditatis duo nepotes, ut quadrantes ferant. Et ſi ſit prætereà alius filius: eueniet ut filius habeat dimidiam partem hæreditatis, ex quo nepotes non ſunt, alius ſemiſſem cum filijs ſuis, ita ut quadrãtem hæreditatis ipſe ferat, quadrans in liberos eius diuidatur. Sed ſi ambo filij emãcipati ſint,& habeant ſinguli nepotes: eueniet ut ſinguli ſingulos ſemiſſes cum nepotibus ſuis diuidant, ita ut ipſi quidem quadrãtes ferant, nepotes autem reſiduos quadrantes: & ſi alter duos filios, alter tres habeat, quadrãs unus inter duos, alius inter tres diuidatur. *Plane exceptionis propoſitæ replicatio prima hæc eſt: Niſi nepos loco filij à defuncto fuerit adoptatus: tunc enim uirilem habet partem. quæ replicatio approbatur d. l. 1. §. ſi pater ex, his uerbis:* Si pater ex duobus filijs, quos in poteſtate habuit, alterum emancipauerit, & nepotem ex eo in locum filij adoptauerit, & præterito emancipato deceſſerit: Iulianus ait, nepoti in locum filij adoptato ſuccurri oportere, ut quaſi filius portionem habeat, quam haberet, etſi extrãneus adoptatus eſſet: ſic fiet (inquit) ut filius qui in poteſtate fuit, tertiam partem, nepos in locum filij adoptatus aliam tertiã, emancipatus filius cum nepote altero retento in poteſtate reliquam partiãtur: nec enim minus debet ferre nepos in locum filij adoptatus, quàm ſi ab extraneo eſſet adoptatus. *Concordat l. 13. §. fin. ff. de contra tab. bonor. poſſeß. his uerbis:* Si pater ex duob. filijs alterum habentem filios emancipauerit, & unum ex nepotibus, quem antè emancipauerat, in locum filij adoptauerit, prætsrito deinde emancipato deceſſerit: æquius erit, nepoti, qui in locum filij uenerit, ſuccurri, & in tres partes hæreditatem deduci: ut unam habeat qui in poteſtate remanſerit, alteram nepos adoptatus in locum filij, tertiam emancipatus cum filio ſuo, qui nepotis loco ſuerit. Sed et ſi mortuo filio alter ex nepotibus in locum filij adoptatus fuerit, tres partes in bonis fiẽt: cum ſit æquius, eum qui in locum filij adoptatus eſt, nõ minus habere, quàm ſi nõ ex numero nepotum, ſed extraneus adoptatus eſſet. *Concordat item l. 3. § fin. ff de collatione bonorum, his uerbis:* Qui duos filios in poteſtate habebat, & ex uno eorum nepotẽ: emancipauit filium, ex quo nepotem habebat: deinde emancipatus factus procreauit filiũ, quem auus in locũ filij adoptauit, & uel inteſtatus, uel teſtamẽto facto præterito emãcipato filio deceſsit: quęſitum eſt, quid de bonorũ poſſeſsione, quid de collatione iuris eſſet? Iulianus reſpõdit: Bonorũ, de quibus quæritur, tres partes fieri debent: ex quibus una pertinet ad filiũ qui in poteſtate remãſit: altera ad nepotẽ, qui in locum filij adoptatus eſt: tertia ad emancipatũ filium & nepotẽ, qui in poteſtate remanſit, ita ut pater ſoli ei conferat, cũ quo bonorum poſſeſsionem accipiet. *Altera replicatio eſt: Niſi nepos poſt emãcipationem patris natus ſit. hic enim ex reſcripto Imp. Antonini in uirilẽ partem uocatur. quæ replicatio approbatur l. 1. §. fin. & l. 7. ff. de coniung. cũ eman. liberis. quarum legũ uerba uide ſ̃. except. 8. in fine. Hactenus de coniungendis cum emancipato liberis.*

DE SVCCESSIONE PArentum, & Senatuſ. Tertylliano. Cap. V.

DE ſucceßione deſcendentium hucuſq; dictum eſt. Nunc de ſucceßione aſcendentium eſt dicendum: poſtea collateralium.

1. Regula: De aſcendentib. ſeu parentibus in genere. Hi liberis defunctis ſuccedũt, perinde ac illis defunctis ſucceditur à liberis. quæ regula approbatur Inſt. de legitima adgnat. ſucceß. §. fin. his uerbis: Ad legitimam ſucceſsionẽ nihilominus uocatur etiã parens, qui cõtracta fiducia filium uel filiã, nepotem uel neptẽ, ac deinceps emãcipat. Quod ex noſtra cõſtitutione omnino inducitur, ut emãcipationes liberorũ ſemper uideantur quaſi contracta fiducia fieri: cùm apud ueteres nõ aliter hoc obtinebat, niſi ſpecialiter contracta fiducia parens manumiſiſſet. *Ait Imp.* Quod ex noſtra conſtitutione. *Hæc conſtitutio proponitur l. fin. C. de emancip. liberorum. cuius uerba uide ſ̃. lib. 16. cap. 9. queſt. 2. except. 1. Ratio ſucceßionis parentũ in bona liberorum defunctorũ, proponitur l. 7. §. fin. ff. ſi tab. teſt. nullæ extab. cuius uerba uide ſ̃. cap. 2. in prin. Concordat propoſitæ regulæ Nouel. c. 118. §. conſequẽs, uſq; ad §. reſtat, his uerbis:* Cõſequens nobis uiſum eſt & de aſcẽdentib. decernere, quomodo ad deſcẽdentiũ ſucceſsionẽ uocentur. Si igitur, cũ defunctus deſcendẽtes hæredes nõ reliquat, pater ipſi aut mater, aut alij parẽtes ſuperuixerint: omnib. hoſce ex tranſuerſo cognatis pręferri ſancimus: exceptis ſolũmodo ex utroq; parẽte defuncto cõiunctis fratribus fratrumq́, filijs, ut per ſequentia declarabitur. Si multi ex aſcendentib. ſuperſint, hos præferri iubemus, qui gradu proximi inueniũtur, maſculos iuxtà & fœminas, ſiue paterni ſiue materni generis. Si eundem gradũ omnes tenebunt: hęreditas inter ipſos æquis por-

tionibus diuidetur, ut ſemiſſem quidem omnes paterni generis aſcendentes capiant, quotcunq; tandem ſint: reliquum uerò ſemiſſem aſcendentes materni generis, quotcunq; eos tandē inueniri cōtigerit. Si cū aſcendentib. inueniantur ex utroq; parente defuncto cōiuncti fratres, fratrū 'ue filij: cum gradu proximis uocabuntur, licet pater aut mater ſint: diuidenda uidelicet inter ipſos hæreditate pro perſonarū numero, ut aſcendentiū atq; fratrū quiſq; pro ſe æqualē portionē habeat, ſed & fratrū filij portionē ſui parētis capiant. Nullum in hoc caſu uſumfructū omnino patre ſibi ex filiorū filiarū 'ue portione uindicare queūte: quandoquidē per præſentē legem pro eo uſufructu partē ipſi hæreditatis etiā iure dominij tribuimus. Nulla differentia inter haſce perſonas conſeruāda, fœmellæ 'ne an mares ſint, qui ad hæreditatē uocantur, & per maſculinā 'ne an fœmininā perſonā defunctū contingant, & ſub poteſtatē ne an poteſtate liber fuerit, cui ſuccedunt. *Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi liberi ex defuncto ſuperſint: hi enim parentes excludunt. quæ exceptio approbatur uerbis d. §. cōſequens, iam propoſitis hiſce:* Cum defunctus deſcendentes hæredes nō relinquat. *Concordat d. c. 118. §. ſi quis igitur, his uerbis:* Si quis deſcendentiū inteſtatò defuncto ſuperſit cuiuſcunq; ſexus aut gradus, ſiue per maſculinam ſiue fœmininā ſobolem deſcēdat, & ſiue alterius poteſtati ſubditus, ſiue poteſtate ſolutus ſit: omnib. is aſcendentib. & ex trāſuerſo cognatis præfertur. Tametſi enim defunctus alterius poteſtati ſubditus fuit, nihilominus tamē filios eius, cuiuſcūq; ſexus uel gradus fuerint, ipſis etiā parentib. præferri iubemus, quorū poteſtati defunctus ſubiectus fuit: in illis uidelicet rebus, quæ ſecundū ceteras noſtras leges parentib. nō adquiruntur. In quibus enim caſibus earū rerū uſusfructus adquiri cōſeruari 'ue debet, in ijs leges noſtras de his latas parentibus reſeruamus. *Cōcordat itē l. 1. C. ad Senatuſc. Orphitianū. cuius uerba uide ſ. cap. 3. in prin. Cōcordat itē l. 4. C. eod. tit. his uerbis:* Quoties de emancipati filij filiæ'ue ſucceſsione tractatur, filijs ex his genitis deferatur intacta pro ſolido ſucceſsio, neq; ulla defuncti defunctæ'ue patri matri'ue cōcedatur inteſtatæ ſucceſsionis hæreditas. *Huius exceptionis replicationes uide ſ. ca. 2. Altera exceptio eſt: Niſi fœminini ſexus parentes ſint. quæ exceptio ipſo quidē iure antiquo ſubſiſtit, inſt. de Senatuſc. Tertyll. in prin. cuius uerba uide ſ. reg. 5. in prin. Itē eius replicatio in matre introducta eſt ſenatuſc. Tertyll. de qua ſ. d. reg. 5. Verum iure nouo exceptio propoſita tollitur ac reprobatur uerbis Nouell. c. 118. §. cōſequēs, in fine, paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Nulla differentia inter haſce perſonas, &c. *Tertia exceptio uidetur: Niſi parētes per fœmininū, non maſculinū ſexum defunctū cōtingāt. Quarta exceptio uidetur: Niſi defunctus ſub alterius ſit poteſtate. Hæ duæ exceptiones reprobantur uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Nulla differentia inter haſce perſonas, &c. *Plures huiuſmodi exceptiones uide ſ. cap. 7. & cap. 13. Hæc de ſucceſsione parentum in genere: nunc in ſpecie de ea ſequitur.*

II. *Regula: De patre defuncti. Pater filio defuncto ab inteſtato ſuccedit. Quæ regula approbatur quidē ipſo iure, ſecundū ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. prox. in prin. Eius aūt exceptio prima hæc eſt: Niſi defunctus liberos reliquerit. quæ & ipſa exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. prox. except. 1. Eius uerò replicatio hæc uidetur eſſe: Niſi pater defunctū in ſua poteſtate habuerit. quæ tamē replicatio reprobatur Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur. ibi: tametſi. cuius uerba uide ſ. reg. prox. except. 1. Altera exceptio eſt: Niſi defunctus fratres uel ſorores reliquerit. Hæc exceptio approbatur l. 13. C. de legitimis hæred. his uerbis:* De emācipatis filijs, qui ex ſacro reſcripto patrib. impetrato hoc à ſuis genitorib. meruerunt, dubitatū eſt, cum Anaſtaſiana lex iura fratrib. legitima noſcitur ſeruare: ſi quis ex ijs ſine teſtamento & liberis deceſſerit, utrum 'ne ad fratrē uel ſororē eius ſucceſsio deuoluatur, an ad ſuperſtitē patrē? Huiuſmodi dubitationē cōpendioſo reſpōſo duximus eſſe finiēdā. Ideoq; ſancimus, ad ſimilitudinē maternarū rerū aliarumq;, de quibus iam à nobis lex poſita eſt, & huiuſmodi hæreditatē iure quidē dominij ad fratres uel ſorores in totū peruenire: uſumfructū aūt eius patri totū, ſiue priorē thorum ſeruauerit, ſiue ad ſecundas migrauerit nuptias, adquiri: ſiue per ſacrū oraculum emancipatio procedat, ſiue alio legitimo modo à ſacris paternis fuerint abſoluti. Cū enim & pater utitur uſufructu, & totū eius eſt ad alios filios ſuas res peruenire: quapropter cū ex lege Anaſtaſiana in aliū articulū fratribus proſpectū eſt, nūc à nobis in hac ſpecie plenius eis ſubuenitur: ut pater habeat uſumfructū, fratres aūt uel ſorores dominiū rerum relictarū: exceptis maternis rebus, in quibus, ſi de eadem matre fratres uel ſorores ſint, eos ſolos uocari oportet. Sin aūt non ſuperſint, tunc ad ſimilitudinē aliarū rerū in totā fraternitatem dominiū earum cedere, ut ſit apertiſſimus in omnib. tractatis, & nō per differentiā perſonarū uel rerū uacillare noſcatur. *Concordat l. ult. C. cōmunia de ſucceſsionib. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 1. except. 2. in fine. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi quoad uſumfructū: hic enim patri ſeruatur, fratre uel ſorore non obſtante. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis*

propoſitis hiſce: Vſumfructũ aũt eius patri totũ, &c. *Concordat d.l.ult.in fine. Ait Imp.* Totũ. *huic contradicit l.ult.§.ſin aũt defuncta.ibi:patri aũt & matri.C.ad S.C.Tertyll.cuius uerba cũ ſolutione huius antinomiæ uide ȷ. reg.5.except.14.in fine. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt in maternis rebus, in quibus ne uſusfructus quidẽ patri debetur, fratrib.uel ſororibus defuncti extantib.quæ duplicatio approbatur uerbis ſ̄. propoſitis hiſce:* Exceptis maternis rebus, in quibus, &c. *Altera duplicatio uidetur: Niſi pater nuptias iterauerit.quæ tamen duplicatio reprobatur uerbis ſ̄ propoſitis hiſce:* Siue priorem thorũ ſeruauerit, ſiue ad ſecũdas migrauerit nuptias, &c. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi non ex utroq; parente frater defuncti fuerit. quæ replicatio approbatur Nouell.c.118.§.conſequens.ibi: ſi cũ aſcendentib. cuius uerba uide ſ̄.reg.prox.in prin. De qua re uide item ȷ.cap.prox.reg.2.except.3.*

De iure nouo.

Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur, ita ut pater cũ fratrib. defuncti in uirilẽ portionẽ pleno iure admittatur: & ſupradicta prima replicatio tollitur d.uerſ.ſi cũ aſcendentib. Tertia exceptio eſt: Niſi fratrũ filij ſuperſint. Hæc exceptio approbatur pro iã dicta uirili parte d.uerſ. ſi cũ aſcẽdẽtib. Quarta exceptio uidetur: Niſi pater nuptias iterauerit. Hæc exceptio reprobatur Nouel.c.2.§. ſin aũt non uoluerit.ibi: ſicut enim pater. itẽ ibi: proinde quod patres. cuius uerba uide ȷ.reg.5.except. 5. Plures huiuſmodi exceptiones uide ȷ.d.reg.5.except.14.

III. *Regula: De auo. Hic regulariter etiã ſuccedit nepoti. quæ regula approbatur per ea quę propoſita ſunt ſ̄.reg.1.in prin. & ſ̄.reg.prox.in prin. Eius aũt, præter exceptiones ſ̄.propoſitas & alia hæc eſt: Niſi mater defuncti ſupſit. quæ exceptio approbatur Inſt. de S.C.Tertyll.§. pater uerò. cuius uerba uide ȷ.reg. 5.excep.14. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi & pater defuncti ſupſit. quæ replicatio approbatur l.5.§.ſi ex filio.ff.ad.S.C.Tertyll. cuius uerba uide ȷ. reg.5 except.15. Alia itẽ exceptio hæc eſt: Niſi ſoror defuncti ſuperſit. quæ exceptio approbatur l. 9. C.de legitimis hær. cuius uerba uide ȷ.ca.a.reg.3.excep.2. Sed iure nouo exceptio hæc reprobatur. de qua re uide d.except. 2. Tertia exceptio eſt: Niſi pater defuncti ſupſit. Hæc exceptio approbatur Nouell.c.118.§.cõſequẽt.ibi: ſi multi. cuius uerba uide ſ̄.reg.1. in prin. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi nepos defunctus ab auo fuerit manumiſſus: tũc enim auus manumiſſor patri præfertur. quæ replicatio approbatur l.2.§.nepos.ff. ſi à parente. cuius uerba uide ȷ.reg.5. except.15.in fine.*

IIII. *Regula: De auis. Hæc nepoti non ſuccedit. quæ regula approbatur Inſt.de S.C.Tertyll.§. & primus quidẽ.ibi:non etiã auiæ. cuius uerba uide ȷ. reg. prox. Planè regula hæc nouo iure uidetur ſublata, Nouell.c.118.§.cõſequens. in fin.ibi:nulla differentia inter haſce. cuius uerba uide ſ̄.reg.1.in prin.*

DE SENATVSC. TERTYLLIANO.

I. *Regula. De matre defuncti. Hæc iure antiquo pa[r]iter ac auia & alij fœminini ſexus parẽtes defunctis liberis nõ ſuccedebat ab inteſtato, ut dictum quoq; ſ̄. reg.1.except.2. uerũ poſtea Senatuſc. Tertylliano illud ius in matre defuncti exceptionẽ recepit, ut mater defuncto filio ab inteſtato ſuccederet. Sit igitur huius loci regula, quòd filio filiæue inteſtatò defunctis mater ſuccedat. quæ regula approbatur Inſt. de ſenatuſc. Tertyl.in prin.his uerbis:* Lex XII. Tab. ita ſtricto iure utebatur, & ꝑponebat maſculorũ ꝓgeniẽ: & eos qui ꝑ fœminini ſexus neceſſitudinẽ ſibi iungũtur, adeò expellebat, ut ne quidẽ inter matrẽ & filiũ filiamúe ultrò citroq; hæreditatis capiẽdę ius daret: niſi q, Prætores ex proximitate cognatorũ eas perſonas ad ſucceſsionẽ, bonorũ poſſeſsione Vnde cognati accõmodata, uocabant. Sed hę iuris anguſtiæ poſtea emendatę ſunt. Et primus quidẽ diuus Claudius matri ad ſolatiũ liberorũ amiſſorũ, legitimá eorũ detulit hæreditatẽ. Poſtea aũt Senatuſc. Tertylliano, quod diui Hadriani temporib. factũ eſt, pleniſsimè de triſti ſucceſsione matri; nõ etiá auiæ deferenda, cautũ eſt: ut mater ingenua triũ liberorũ ius habẽs, libertina quatuor, ad bona filiorũ filiarũue admittatur inteſtatò mortuorũ, licet in poteſtatẽ parẽtis ſit: ut ſcilicet, cum alieno iuri ſubiecta eſt, iuſſu eius adeat hæreditatem, cuius iuri ſubiecta eſt. *Huius regulæ exceptiones hæ ſunt, uel ſaltem eſſe uidentur.*

I. EXCEPTIO: *Niſi mater in poteſtate parẽtis ſit. Hæc exceptio reprobatur uerbis iã propoſitis hiſce:* Licet in poteſtate patẽtis ſit. *Concordat l. 6.in prin.ff.ad S.C. Tertyll.his uerbis:* Filij mater ex hoc Senatuſcõſulto, etſi in aliena poteſtate ſit, ad hæreditatem admittitur.

II. EXCEPTIO: *Niſi libertina mater ſit. Et hæc exceptio reprobatur l.2.in prin.ff.d.tt.his uerbis:* Siue ingenua ſit mater, ſiue libertina: habebit Tertylliani commodom.

III. EXCEPTIO: *Niſi nõ ſit triũ uel quatuor liberorũ mater. Hæc exceptio approbatur uerbis inſt. de Senatuſc. Tertyll. ſ̄. ead.reg in prin. propoſitis hiſce:* Vt mater ingenua trium liberorũ ius habens, libertina quatuor, ad bona filiorũ filiarumue admittatur. *Planè iure nouo exceptio propoſita tollitur & reprobatur, Inſtit.eod.tt. §. ſed nos cõſtit.his uerbis.* Nos cõſtitutione, quá in Codice noſtro nomine decorato poſuimus, matri ſubueniendũ eſſe exiſtimauimus, reſpicientes ad naturã, & puerperiũ, & periculũ, & ſæpè mortẽ ex hoc caſu matrib illatã. Ideoq; impiũ eſſe credidimus, caſum fortuitũ in eius admitti detrimentũ. Si enim ingenua ter, uel libertina quater non peperit, immeritò defraudabatur ſucceſſione ſuorũ liberorũ. Quid enim peccauit, ſi non plures, ſed paucos peperit? Et dedimus ius legitimũ plenũ matrib. (ſiue ingenuis, ſiue libertinis) etſi non ter enixæ fue-

rint uel quater: ſed eum tan cũ uel eam, qui quæue morte intercepti ſunt, ut ſic uocentur in liberorũ ſuorum legitimã ſucceſsionẽ. *Ait Imp.* Nos conſtitutione. *Hæc cõſtitutio habetur l. 2. C. de iure liberorum, his uerbis:* Illã iniuriã, quæ contra matrẽ defuncti uel defunctæ præteritis fiebat tẽporib. pro iuſticiæ ratione amputamus, & legitima iura, quæ ex Tertylliano ſenatuſcõſulto ei præſtantur, omnimodo eã habere ſancimus, licet tres liberos ingenua, uel libertina quattuor minimè pepererit.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi mater ſit infamis. Hæc exceptio reprobatur l. 2. §. ſi mulier. ff. ad S.C. Tertyl. his uerbis:* Si mulier ſit famoſa, ad legitimam hæreditatem liberorum admittetur.

V. EXCEPTIO: *Niſi mater nuptias iterauerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 3. §. illud etiam. C. de ſecundis nuptijs. cuius uerba uide ĩ. lib. 24. cap. 5. quæſt. 3. reg. 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi quoad uſumfructũ. hunc enim in bonis filij defuncti, quãuis nuptias iterauerit, mater habet. quæ replicatio approbatur d. §. illud etiam. Altera replicatio eſt: Niſi nulli alij ex priore matrimonio ſuperſint liberi. Hæc replicatio approbatur d. l. 3. §. fin. cuius uerba uide ĩ. lib. 24. ca. 6. quæſt. 1. except. 8. Tertia replicatio eſt: Niſi defunctus non à patre, ſed extrinſecus bona adquiſierit. quæ replicatio approbatur l. 5. C. ad S.C. Tertyll. his uerbis:* Mater quę defuncto filio filięue ſine liberis ex teſtamẽto uel ab inteſtato ſuccedit: ſi matrimoniũ ſecundũ poſt mortẽ filij uel filiæ nõ contraxerit, omnis filij ſeu filiæ morte delata uel derelicta pleno iure adquirat. Sin uerò alterius mariti coniugiũ elegerit: extrinſecus quidẽ quęſita filio filięue, ſimili firmitate poſsideat: rerũ uerò paternarũ defuncti ſolo uſufructu humanitatis contẽplatione potiatur, proprietatẽ & ſororibus & fratrib. tranſmiſſura defuncti. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ante, nõ poſt mortẽ filij nuptias iterauerit. tunc enim propoſitæ replicationi locus non eſt. quæ duplicatio cõſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Si matrimonium ſecundum poſt mortem filii, &c.

Mutatio iuris.

Planè iure nouo exceptio propoſita tollitur & reprobatur Nouell. *c. 2. §. cum igitur reliquũ, uſq; ad §. aliud uerò, his uerbis:* Sancimus, alias res poſt antenuptialẽ donationẽ ad filios uenientes, ſiquidẽ filius maſculus aut fœmina fortè teſtetur, ſecũdũ legẽ uenire ad ſcriptos hæredes, hic matre nõ prohibita ſcribi à filio hærede. ſed etiã cõtra teſtamentũ ei datis allegationib. ſi fortè filius eã prętermiſerit, aut irrationabiliter exhæredatã fecerit. Si uerò inteſtatus deceſſerit, reſeruans illius partem, ſiquidem habuerit filios proprios, ad filios uenire: ſin aũt nõ habuerit quidẽ filios proprios, ſit fratrũ uocatio & matris unà cũ fratrib. (ſecundũ quod à nobis ſancitũ eſt) ad hęreditatẽ uenientis, & eã firmè habentis, ſiue ad ſecũdas uellet uenire nuptias, ſiue non. Nec enim maiores pœnas aduerſus mulieres, quæ ad ſecũdas ueniũt nuptias, facimus, neq; ex hoc eas ad neceſsitatem deducimus amarã, & noſtrorũ temporũ indignã, ut metu caſtarũ nuptiarũ (licet ſecũdæ ſint) ab his quidẽ abſtineant, & deſcẽdãt ad quaſdã interdictas permixtiones, & forſan etiã ad ſeruorũ corruptiones, & quoniã nõ licet legaliter caſtè uiuere, cõtrà leges luxuriẽtur. Nequaq̃ igitur auſtero uolumus, neq; agnoſcimus uel in quinto libro Codicis poſitã noſtræ pietatis conſtitutionẽ, diſcernentẽ de hęreditatib. filiorũ, quos matres ad ſecũdas nuptias uenientes uiderũt præobeuntes: uel in ſexto libro eiuſdẽ conſcriptionis ſub titulo ad S.C. Tertullianũ, quæ de mulierib. diſputat ſecũdis quidẽ nuptijs iunctis, ante ſecundã tamen copulationẽ filios amittentib. ſed uocetur ad filij hæreditatẽ modis omnib. mater cũ fratribus, & hãc habeat firmè, nihil ex ſecũdis lædenda nuptijs. Quod & in ſubiecta quæſtione, quę legẽ hanc mouit, obtineat, & mater unà cũ filia ſuccedat hæreditati, aut etiã ſuccedens hãc irrefragabiliter habeat, nihil ex ſpe ſecundarũ lędẽda nuptiarũ, ſed domina eiuſdẽ hæreditatis cũ filia abſolutè cõſiſtens. Optimum itaq; eſt atq; laudabile, & dignũ oratione, ut mulieres ita ſe honeſtè tractẽt, quatenus quæ ſemel ad uirũ uenerũt, ſeruent inuiolatũ morientiũ thorum. Et huiuſmodi mulierẽ & miramur pariter, & laudamus, & non procul à uirginitate ponimus. Sin aũt non uoluerit, & cùm forſitan iuuentus hoc nõ patiatur, nec poſsit contra feruorẽ naturæ reſiſtere: nõ eſt torquẽda propter hoc, nec interdicendę ſunt ei cõmunes leges: ſed ad uiri alterius ueniat nuptias honeſtè, & omni luxuria abſtineat, & fruatur ſucceſsione filiorum. Sic enim eos adhoc amplius diliget, & nõ quaſi quoſdã odibiles reſpiciet pœnis ſubdita amaris. Sicut enim patres, ſi ad ſecundas ueniunt nuptias, nõ fraudamus filiorũ ſuorũ ſucceſsione, nec quælibet eſt lex aliquid tale dicẽs: ſic neq; matres priuabimus filiorũ ſucceſsione, ſi matres ad uirũ ueniãt ſecundũ, licet ante nuptias ſecundas, aut poſt ſecundas filij moriantur. Alioquin ex abſurditate legis, licet pręmoriantur filij omnes, nõ relinquentes filios aut nepotes, nihilominus ſupplicium manet: & nõ ſuccedit eis mater, nec ſi ſine filijs moriãtur, ſed inhumanè ab eorũ expellitur ſucceſsione, fruſtra quidẽ pariẽs, fruſtra ſimul & nutriẽs, ꝑpter legales nuptias ſubiecta pœnis: & ſuccedẽt quidẽ illis aliq̃

ex longa cognatione, mater aũt irrationabiliter expellitur: quapropter & ipſa ſuccedat filijs, & ſit hęc lex clemẽs & mitis, matrea filijs cõcilians. Colligentes igitur huius legis partẽ, ſancimus, quia matrẽ (ſecũdum quod iamdudum diximus) aſsimilamus patri, in antenuptiali donatione & ipſam ſuſtinere quidẽ pœnas, ſicut ſuſtinet pater in dote. In hæreditate aũt illorũ ſine tergiuerſatione ueniat & pater & mater ſecundum ſubiectas utriq; caſui quæſtiones. Proinde quod patres habẽt, ſiue ad ſecundas uenientes nuptias, ſiue nõ, hoc etiã matres habeãt: uocenturq; mater ad filij hęreditatẽ, ſiue iam ad ſecundas uenit nuptias, ſiue poſtea ueniet. Antenuptiali uerò donatione, &c. *De his quæ ſequuntur, uide ĩ. lib. 14. cap. 5. quæſt. 1. reg. 2. except. 3. repl. 1. Concordat Nouell. c. 22. §. ex hoc alius, his uerbis:* Ex hoc alius nos tractatus euocat, ſucceſsionem filiorum cõplectens, quam capiunt quæ ſecundis ſeiungunt nuptijs. Ac de his quidẽ iam à nobis cõſcripta lex eſt, inſcripta ad Hermogenem glorioſiſsimum uirum, qui magiſter ſacrorum noſtrorum officiorum fuit, edita XVII. cal. April. ſub conſulatu glorioſiſ. Beliſarij: in qua ſanximus, ut matres ad filij, qui ipſe filios nõ reliquerit, hæreditatẽ unà cum ipſius defuncti fratribus abſq; ullo negocio uocentur: eamq; firmiter tam iure utẽdi fruendi, quàm proprietatis teneant, ſiue ante ſiue poſt delatã hæreditatẽ ſecundis ſe nuptijs iunxerint, abrogatis per illã cæteris legibus, quæ cõtrarium de his aliquid promulgabant. Hãc noſtram legiſlationem nunc quoq; ratam manere ſancimus. Sed in his tantùm, quæ iam ad ſecundas progreſſæ ſunt nuptias, & quibuſdam filijs ſuis ſucceſſerunt, ſtabiliterq; hanc eis per omne iam inde ab initio emenſum tempus cõſeruari, ſiue ante nuptias ſiue poſt nuptias filij hæreditatem ad ipſas deferri contigit. Quæ uerò de mulieribus poſthac ad ſecundi ſe uiri conſortium conferentibus dicenda ſunt: ea præſens lex in formã redigat, & ad plenum ſanciat. *Planè exceptio propoſita iure nouo reprobata, admittitur in illis rebus, quæ ad defunctum filium à patre eius ſunt profectæ. in his enim mater ei non ſuccedit, niſi quoad uſumfructum. quæ diſtinctio approbatur d. c. 22. §. quòd ſi filius inteſtatus. cuius uerba uide ĩ. libro decimoquarto, capite 5. quæſt. 1. regul. 2. except. 2. Hæc de quinta exceptione.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi mater filio impuberi defuncto tutores non petierit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. libro decimoſeptimo, capite 5. quæſt. 5. regul. 3.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi mater filio defuncto ea quæ ei ex ratione geſtæ tutelæ debebat, nõ perſoluerit. Hæc exceptio approbatur l. 6. C. ad S.C. Tertyll. cuius uerba uide ĩ. d. reg. 3. except. 1. Hactenus exceptiones deſumptæ ex perſona matris, propoſitæ ſunt: nunc exceptiones ex perſona defuncti filij filiæue proponentur.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi filius uulgò ſit quæſitus. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de S.C. Tertyll. §. fin. his uerbis:* Licet uulgò quæſitus ſit filius filiáue, poteſt tamẽ ad bona eius mater ex Tertylliano ſenatuſconſulto admitti. *Concordat l. 2. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Filiũ uel filiam accipere debemus, ſiue iuſtè ſine procreati, uel uulgò quæſiti. Idq; in uulgò quæſitis & Iulianus lib. LVIII. Digeſt. ſcribit. *Concordat item l. 2. §. 1. ff. unde cognati, his uerbis:* Etiam uulgò quæſiti liberi matris, & mater talium liberorum, item ipſi fratres inter ſe ex hac parte bonorum poſſeſsionem petere poſſunt: quia ſunt inuicem ſibi cognati, uſq; adeò ut prægnans quoq; manumiſſa ſi peperit, & is qui natus eſt matri, & mater ipſi, & inter ſe quoq; qui naſcũtur, cognati ſint. *Concordat item l. 4 ff. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. cap. 1. quæſt. 1. except. 7.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi filius in ſeruitute natus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. 1. ff. unde cognati. cuius uerba uide ĩ. cap. 1. quæſt. 1. excep. 1. repl. 1. dupl. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi uel conceptionis uel natiuitatis tempore mater libera fuerit, uel medio tẽpore. quæ replicatio approbatur uerbis l. 2. §. 1. ĩ. except. prox. propoſitis hiſce:* Vſque adeò ut prægnans quoq; manumiſſa ſi peperit, & is qui natus eſt matri, & mater ipſi, &c. *Concordat l. 2. §. ſed ſi in ſeruitute. ff. ad S.C. Tertyll. his uerbis:* Si in ſeruitute conceperit filiũ, & manumiſſa ediderit: ad legitimam eius hæreditatem admittetur. Idemq; etſi ſerua pœnę cõcepit, & reſtituta edidit. Hoc idẽ etſi libera cõcepit, & edidit ſerua pœnę, mox reſtituta eſt. Sed etſi libera cõcepit, in ſeruitutẽ redacta edidit, mox manumiſſa eſt: ad legitimã hęreditatẽ eius admittetur. Itẽ ſi adhuc pręgnãs manumiſſa eſt, dicendũ erit ꝓdeſſe. *Altera replicatio eſt: Niſi dũ mater libertatis morã patitur, filius ſit editus. quæ replicatio approbatur d. l. 2. §. & in ſeruitute, his uerbis:* Et in ſeruitute editi filij ad legitimã hęreditatẽ mater admittetur, utputa ſi poſt morã factã in fideicommiſſa libertate peperit, uel apud hoſtes, & cum eo redijt, uel ſi redempta edidit. *Concordat l. ult. C. ad S.C. Orphitianum. cuius uerba uide ĩ. cap. 2. except. 8. repl. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi apud hoſtes filius natus poſtliminio redierit. quæ replicatio approbatur uerbis iã propoſitis hiſce:* Vel apud hoſtes, & cũ eo redijt. *Quarta replicatio eſt: Niſi ex matre ab hoſtib. redẽpta natus ſit. Hæc replicatio approbatur*

uerbis iã propoſitis hiſce: Vel ſi redépta edidit.

X. EXCEPTIO: *Niſi defunctus libertinus fuerit. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. 1. ff. ad S.C. Tertyll. his uerbis:* Si filius uel filia libertini ſint effecti, mater legitimã hæreditaté uindicare non potuit: quoniã mater eſſe huiuſmodi filiorũ deſijt. Idq; & Iulianus ſcripſit, & cõſtitutum eſt ab Imperatore noſtro.

XI. EXCEPTIO: *Niſi filius infans deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 1. C. ad S. C. Tertyll. his uerbis:* Licet liberi matribus ab inteſtato ita demũ per ſe hęredes exiſtãt, ſi fari poſsint: tamé matres liberis, etiamſi infantes naturæ cõceſſerint, poſſe ſuccedere, nulla dubitatio eſt. *Hæc de ſecundi generis exceptionib. deſumptis ex perſona filij defuncti. cuius generis plures etiam exceptiones uide ĩ. cap. 1. except. 1. cũ ſequentibus. Sequũtur nunc exceptiones deſumptæ ex perſonis eorum qui matri præferuntur.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi adgnati defuncti ſuperſint. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de ſenatuſc. Tertyl. §. ſed cũ antea, his uerbis:* Cũ antea cõſtitutiones, iura legitimę ſucceſsionis perſcrutantes, partim matré adiuuabant, partim eam prægrauabãt, nec in ſolidũ eam uocabant, ſed in quibuſdã caſib. tertiã ei parté abſtrahentes, certis legitimis dabãt perſonis. in alijs aũt contrariũ faciebant: nobis uiſum eſt, recta & ſimplici uia matré omnib. legitimis perſonis anteponi, & ſine ulla deminutione filiorũ ſuorum ſucceſsioné accipere: excepta fratris & ſororis perſona, ſiue conſanguinei ſint, ſiue ſola cognationis iura habentes: ut quemadmodũ eã toti alij legitimo ordini præpoſuimus, ita omnes fratres & ſorores, ſiue legitimi ſint, ſiue nõ, ad capiẽdas hæreditates ſimul uocemus: ita tamé, ut ſiquidé ſolę ſorores adgnatæ uel cognatę, & mater defuncti uel defunctę ſuperſint: dimidiã quidé mater, alterã uerò dimidiã parté omnes ſorores habeant. Si uerò matre ſuperſtite & fratre uel fratrib. ſolis, uel etiã cũ ſororib. ſiue legitima, ſiue ſola cognationis iura habentibus, inteſtatus quis uel inteſtata moriatur: in capita diſtribuatur eius hæreditas. *Planè exceptio propoſita in quibuſdam adgnatorũ ſpeciebus admittitur, ut ex ſequentibus exceptionibus patet.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi liberi defuncti ſuperſint. Hæc exceptio approbatur Inſt. de S.C. Tertyll. §. præferuntur, his uerbis:* Præferuntur matri liberi defuncti, qui ſui ſunt, quiúe ſuorũ loco ſunt, ſiuè primi gradus, ſiue ulterioris. Sed & filiæ ſuę mortuę filius uel filia præponitur ex cõſtitutionib. matri defunctę, id eſt, auiæ ſuę. *Cõcordat l. 2. §. liberi. ff. eod. tit. his uerbis:* Liberi defuncti ſui quidé obſtabunt matri eius, tam uirilis ſexus quàm fœminini, tam naturales quàm adoptiui: matréq; eius excludent bonorũ poſſeſsione etiã nõ ſui, & quidé ſoli naturales. *Concordat itẽ l. 11. C. de legitimis liberis, hiſce uerbis:* Si matre ſuperſtite filius uel filia, qui quęue moritur, filios dereliquerit: omnimodo patri ſuo matriúe ſuę ipſo iure ſuccedãt. Quod ſine dubio & de pronepotib. obſeruandũ eſſe cẽſuimus. *Concordat itẽ Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur. cuius uerba uide ĩ. reg. 1. excep. 1. Huius exceptionis replicatio prima uidetur eſſe talis: Niſi liberi ſint adoptiui. quæ tamé replicatio reprobatur uerbis d. §. liberi, iã propoſitis hiſce:* Tam naturales quàm adoptiui. *Concordat l. 5. in prin. ff. ad S. C. Tertyll. his uerbis:* Æquiſsimũ eſt, omnes filios matri præferri, etiamſi per adoptioné in familia relicti ſint. *Altera replicatio eſt: Niſi liberi adoptiui, & rurſus emãcipati ſuperſint. Hæc replicatio ipſo quidé iure ſubſiſtit per ea quæ propoſita ſunt ĩ. cap. 2. except. 2. diſtinct. 2. uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi liberi naturales adoptati, & rurſus emancipati ſuperſint. quæ duplicatio approbatur l. 2. §. liberi. ibi: adoptiui. ff. ad S.C. Tertyl. his uerbis:* Adoptiui liberi poſt emancipationé ita admittuntur, ſi ex liberis naturalib. fuerint: utputa nepos naturalis ab auo adoptatus: nã licet ſit emancipatus, bonorũ poſſeſsione accepta matri obſtabit. *Tertia replicatio uidetur eſſe: Niſi nepos defuncti ex adoptiuo filio natus ſuperſit. Hæc replicatio reprobatur l. 5. in prin. ff. d. tit. his uerbis:* Sed & nepos ex adoptiuo filio natus, ex uerbis ſenatuſcõſulti matri obſtabit. *Quarta replicatio eſt: Niſi filius defuncti apud hoſtes ſit, uel adhuc in utero ſit. Hæc replicatio reprobatur l. 2. §. ſi uerò apud hoſtes. ff. ad S.C. Tertyll. his uerbis:* Si apud hoſtes eſt filius, uel naſci ſperatur: pendet ius matris, donec redierit uel naſcatur. *Quinta replicatio eſt: Niſi liberi defuncti de adeunda hæreditate deliberẽt. Et hæc replicatio reprobatur l. 8. ff. d. tit. his uerbis:* In ſuſpéſo eſt ius matris, ſi filius defuncti emãcipatus deliberet de bonorũ poſſeſsione petéda. *Concordat. l. 2. §. ſed ſi quis deceßiſſet. in fin. ff. ad S.C. Tertyll. cuius uerba uide ĩ. repl. prox. Sexta repl. eſt: Niſi liberi defuncti hæreditaté repudiauerint. Hæc repl. approbatur l. 2. §. ſed ſi ſint ff. d. tit. his uerbis:* Si ſint ſui hæredes, uerũ hęreditas ad eos nõ ptineat: uideamus an mater admittatur: utputa abſtinuit ſe hæreditate? Africanus & Publicius rẽtanr dicere, in caſu quo ſe abſtinẽt ſui, matré uenire, ut tũc ei obſtẽt, quoties rẽ habeãt, ne nudũ nomé ſui hæredis noceat matri. Quæ ſenté tia æquior eſt. *Concordat d. l. 2. §. ſed ſi quis deceß. ibi: ſed quod idẽ, his uerbis:* Quod Iulianus ſcripſit, matré ex ſenatuſcõſulto nõ poſſe admitti, ſi filia in bonorũ poſſeſsione petéda ceſſauerit, uerũ non erit: ſuccedit enim filię. Et ideo dicendum erit, matré, donec filia bonorum poſſeſsionem petere poteſt, bonorum poſſeſsioné accipere non poſſe:

quoniam

quoniã ſuccedere quaſi legitima ſperatur. *Concordat d. l. §. ita demũ, his uerbis*: Ita demũ mater à ſenatuſconſulti beneficio excludi tur, ſi filius adijt legitimã hæreditaté. Cæterùm ſi omiſerit legitimã hæreditaté, mater ex ſenatuſcõſulto Tertylliano admittetur. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi is qui hæreditatẽ repudiat, habeat cohæredes qui eam agnoſcãt. quæ duplicatio approbatur d. §. ita demũ, his uerbis*: Sed ſi nõ ſit ſolus iſte filius legitimus hęres, ſed ſint qui cũ eo admittãtur: nec in parté eorum mater ex ſenatuſcõſulto erit uocanda. *Altera duplicatio eſt: Niſi filius qui ſe abſtinuit, poſtea in integrũ ſit reſtitutus, ut ſibi adire liceat. quæ duplicatio approbatur d. l. 2. §. ſi bonorũ, his uerbis*: Si bonorú poſſeſsione accepta, filius emãcipatus abſtinuerit ſe hæreditate per in integrũ reſtitutionẽ: uerum eſt, ſenatuſconſultú poſſe locũ habere. Sed ſi rurſus fuerit immiſſus, rurſus debet mater abſtinere. *Septima replicatio eſt: Niſi filius defuncti poſt patrẽ mortuus ſit. Hæc replicatio ipſo quidẽ iure ſubſiſtit: uerũ eius duplicatio hæc eſt: Niſi poſt aditã hæreditatẽ uel bonorũ poſſeſsionẽ petitã mortuus ſit. quæ duplicatio approbatur d. l. 2. y. ſed ſi infanti, his uerbis*: Si infanti per tutore petita ſit poſſeſsio: licet ſtatim deceſſerit, dicendú erit, matri obſtitiſſe: non enim ſimilis eſt ei quę furioſo datur. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi cùm furioſo filio, petita eſſet bonorũ poſſeſsio, is nondũ ſanæ mentis factus deceſſerit. Hæc triplicatio approbatur d. l. 2. §. ſi quis ex liberis, in fine his uerbis*: Si furioſo decreto petita ſit poſſeſsio, & priuſquã ipſe mentis cõpos factus bonorũ poſſeſsioné petierit, deceſſerit: matri nõ obſtabit. *Altera triplicatio eſt: Niſi cũ uenter in poſſeſsionẽ miſſus eſſet, natus ante acceptã bonorũ poſſeſsionẽ deceſſerit. Hæc triplicatio approbatur d. §. ſi quis ex liberis, hiſce uerbis*: Si quis ex liberis, dum eſt in utero, in poſſeſsioné miſſus ſit, mox natus ſit, & ante bonorum poſſeſsioné acceptam deceſſerit: an matri noceat quaſi bonorũ poſſeſſor, uidẽdú? Et puto nõ nocere, ſi non ſuus patri adgnaſcitur: neq; enim ſufficit mitti in poſſeſsionẽ, niſi natus quoq; acceperit bonorũ poſſeſsioné. *Huius triplicationis quadruplicatio hæc eſt: Niſi ſuus adgnaſcatur poſthumus. quæ quadruplicatio eliciuur ex uerbis iam propoſitis hiſce*: Si nõ ſuus patri adgnaſcitur. *Tertia triplicatio eſt: Niſi filius ſolã Carbonianã poſſeſsionẽ acceperit, eaq; accepta deceſſerit. quæ triplicatio approbatur d. l. 2. §. ſed ſi quis cum, his uerbis*: Si quis, cũ ſtatus controuerſiã pateretur, Carbonianã ſolã acceperit: an noceat matri bonorum poſſeſsio, quęſitú eſt quidẽ? Sed cú hęc tempore finiatur, dicendũ eſt, matri poſt tẽpus nõ nocere: ſed ſi impubes deceſſerit, matrem poſſe admitti. *Octaua replicatio eſt: Niſi filius à patre in adoptionẽ alij ſit datus. Hæc replicatio reprobatur certo modo d. l. 2. §. ſed ſi quis deceſsiſſet, his uerbis*: Si quis deceſsiſſet relicta filia, quã in adoptionẽ legitimè dederat, & matre relicta: diuus Pius decreuit, ceſſare ſenatuſconſultú Tertyllianum, & ſimul eſſe admittẽdas ad bonorú poſſeſsionem Vnde proximi cognati matrem & filiã. *Concordat Inſt. de hæred. quæ ab inteſtato defer. §. admonendi. cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 3. repl. 4. Planè iure nouo filia, quãuis in adoptionẽ data ſit, nihilominus per bonorũ poſſeſsionẽ Vnde liberi ſuccedit, ut oſtenſum ſ. d. except. 3. de iure nouo. Itaq; ſecundũ illud ius nouum mater cũ filia admitti nõ poterit. Hæc de decima tertia exceptione, cuius plures replicationes uide ſ. cap. 2.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi pater defuncti ſuperſit. Hæc exceptio approbatur inſt. de Senatuſc. Tertyl. §. pater uerò, his uerbis*: Pater utriuſq;, nõ etiam auus & proauus matri anteponitur, ſcilicet cũ inter eos ſolos de hæreditate agitur. *Ait Imp. Vtriuſq;, ſcilicet filij & filiæ. Ait inſuper*: Cum inter eos ſolos de hæreditate agitur. *Scilicet inter auũ & matrẽ defuncti: tunc enim præfertur mater auo. ſecus ſi inter auũ, patrẽ & matrẽ: tunc enim auus matri præfertur. de quo ſ. except. prox. Concordat propoſitæ regulæ l. 2. §. obijcitur. ff. ad S. C. Tertyll. his uerbis*: Obijcitur matri pater, ſiue in utriuſq; bonis tã filij quàm filiæ hæres, ſiue bonorũ poſſeſſor exiſtat. *Concordat item l. 10. ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis*: Si ad patrẽ manumiſſoré filij inteſtati legitima hęreditas perueniat, uel nõ manumiſſori bonorũ poſſeſsio competat: mater defuncti ſubmonebitur. *Cõcordat itẽ l. 2. C. eod. tit. his uerbis*: In ſucceſsione filij uel filiæ communis, ſine liberis & fratrib. & ſororib. morientis, pater manumiſſor, quia ei ſit uetus ius ſeruatũ, matri præfertur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non naturalis, ſed adoptiuus pater ſit. quæ replicatio approbatur l. 2. §. obijcitur. ibi: pater autẽ. ff. ad S. C. Tertyll. his uerbis*: Pater tantũ naturalis, & nõ etiã adoptiuus matri nocet. uerius enim eſt, cũ pater eſſe deſierit, matre eũ excludi. Sed nec ad bonorũ poſſeſsioné contra tabulas eũ admitti, cũ pater eſſe deſierit. *Concordat l. 3. ff. eod. tit. his uerbis*: Patré adoptiuum matri nõ obeſſe, pleriq; probant. *Secunda replicatio, ſumpta ex cauſa, ex qua pater hæreditatẽ filij uẽdicat, reprobatur d. l. 2. §. undecunq; autẽ, his uerbis*: Vndecunq; acceperit bonorũ poſſeſsionem pater naturalis, ſiue ut legitimus, ſiue cõtra tabulas: ex quauis parte excludit matrem. *Tertia replicatio eſt: Niſi patre in adoptiua familia exiſtente, adgnatus defuncti ſuperſit. Hæc replicatio approbatur d. l. 2. §. ſi ſit adg. his uerbis*: Si ſit adgnatus defuncti, & naturalis pater in adoptiua familia ſit, & mater: admittimus matré. Quoniã patré adgnatus excludit. *Quarta repl. eſt: Niſi*

patre

patre in adoptiua familia exiſtente, ſoror defuncti cõſanguinea ſuperſit. Hæc replicatio approbatur d. l. 2. §. ſi ſit conſang. his uerbis: Si ſit cõſanguinea ſoror defuncti, itẽ mater & parer adoptatus uel emãcipatus: ſi cõſanguinea uelit habere hęreditatẽ, matrẽ ex ſenatuſcõſulto unà cũ ea uenire, & patrẽ excludi, placet. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi conſanguinea ſoror hæreditatem non adierit. Hæc duplicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Si cõnſanguinea repudiet, matrem ex Senatuſconſ[illegible]o propter patrẽ non uenire. Et quãuis aliâs non ſolet marer expectare conſanguineam, uelit nec'ne adire hęreditatem: nunc tamen expectatur an conſanguinea ſit, quæ patrem excludat. Repudiante ergo conſanguinea, bonorum poſſeſsionem habebit mater cũ patre quaſi cognata. Sed & in hac moram patietur, nec antè accipiet bonorũ poſſeſsionẽ, quàm pater petierit: quoniã omittẽte eo, poteſt ex ſenatuſcõſulto ſuccedere. *Quinta replicatio eſt: Niſi pater hæreditatẽ filij omiſerit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quoniã omittente eo, poteſt ex ſenatuſcõſulto ſuccedere. *Concordat d. l. 2. §. ſed ſi ipſa. cuius uerba uide ȷ. repl. prox. Sexta replicatio eſt: Niſi mater eadẽ & ſoror ſit defuncti filij. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. §. ſed ſi ipſa, his uerbis:* Si ipſa mater eadẽ ſit & ſoror cõſanguinea (utputa quonia pater matris nepotem ſuum ex filia adoptauit) ſit præterea & pater naturalis: hęc mater, ſiquidẽ quaſi cõſanguinea ueniat, excludet patrẽ, ſi ius cõſanguineæ repudiauit, uel capitis deminutione amiſit: ex Senatuſcõſulto uenire propter patrẽ nõ poteſt. repudiãte uerò patre, rurſus ex ſenatuſc. poteſt uenire.

De iure nouo.

Hactenus de iure antiquo, quo exceptio propoſita approbata, ſimul & diſtincta e[illegible]. Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur, ita ut ſuperſtite patre, matre & fratrib. uel ſororibus defun[illegible] ſiquidẽ defunctus ſui iuris fuit, pater & mater ſimul ſuccedant, in ſemiſſem tamen uſuſfructus bonorum filij, proprietate illius ſemiſsis, & reliquo ſemiſſe pleno iure ad fratres uel ſorores pertinente. Sin aũt filius defunctus in patris fuit poteſtate: tunc in proprietatẽ bonorum mater pro dimidia parte ſororib. exiſt[illegible]ibus, uel pro uirili parte exiſtentibus [illegible]trib. ſuccedit, uſufructu in ſolidũ apud patrem remanente. quod ius proponitur l. ult. § ſin aũt defuncta. C. ad S. C. Tertyll. his uerbis: Si defuncta perſona non ſolũ matre & fratres & ſorores ſuperſtites habeat, ſed etiã patrẽ: ſi [illegible] decesſi[illegible] quia patris perſona interueniens matris iura ſuperare uidetur, omnib. pio animo prouidẽtes, ſancimus fratres quidẽ & ſorores mortuę perſonę ad [illegible]ceſsi[illegible]nẽ [illegible] ſolos p[illegible]o uirili parte [illegible] pa[illegible] a[illegible] & matri uſuſfructus totius ſucceſsionis ſemiſſem cõpetere, æqua lance inter patrem & matrẽ diuidendũ, reliqua parte uſusfructus apud fratres & ſorores remanente. Sin uerò defuncta perſona in ſacris patris conſtituta deceſſerit: pater quidem uſumfructum, quem & uiuente filio habebat, teneat, donec uiuat, incorruptũ: mater aũt, quia hũc uſumfructũ habere niuẽre patre nõ poteſt, totum apud patrem conſtitutũ: unà cũ fratribus defunctæ perſonæ ad proprietatem uocetur, ſcilicet cum ſororibus ſola in dimidiam, cũ fratribus uel promiſcui generis ſecundũ ſupraſcriptã diſtributionẽ in uirilem portionẽ: omnibus uidelicet, quę de mulieribus ad ſecundas nuptias migrãtibus ſancita ſunt, in ſuo ſtatu durantibus. *Ait Imp.* Patri aũt & matri uſusfructus totius ſucceſsionis ſemiſſem. *Alia exemplaria habent: Vſumfructum totius ſucceſsionis pro beſſe. Mutatur aũt hæc pars ſiue bes ſiue ſemis in totum uſumfructum, l. 11. ibi: uſumfructum autẽ eius patri totũ. C. de legitimis hær. cuius uerba uide ȷ̃. reg. 2. except. 2.*

Alia mutatio.

Planè iure nouiſsimo exceptio propoſita alio modo mutatur, ut pater nõ obſtet matri, ſed ſimul & pater & mater defuncti pleno iure pro uirili quiſq; parte ſuccedat. quod ius proponitur Nouell. c. 118. §. cõſequens. ibi: ſi eundem gradum omnes. cuius uerba uide ȷ̃. reg. 1. in prin.

XV. EXCEPTIO: *Niſi auus uel proauus defuncti ſuperſit. Hæc exceptio reprobatur l. 5. §. ſed neq; auus. ff. ad S. C. Tertyll. his uerbis:* Neq; auus neq; proauus in Tertylliano matri nocẽt, quãuis fiduciã contraxerint. *Concordat Inſt. eod. 11. §. pater uerò. ibi: non etiam auus. cuius uerba uide ȷ̃. except. prox. in prin. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi nepote ab auo manumiſſo, pater quoq; defuncti ſuperſit: hic enim facit, ut auus paternus matrẽ excludat. quæ diſtinctio approbatur l. 5. §. ſi ex filio. ff. d. tit. his uerbis:* Si ex fi[illegible]io nepotem auus manumiſerit, isq; & patre & auo & matre ſuperſtitib. deceſſerit: poteſt quæri, quis potior eſſe debeat? nã ſi mater excluſerit auum manumiſſorẽ, qui patri antepo nitur: edicto Prætoris inducetur pater defuncti. Quo admiſſo, deſinet ſenatuſcõſulto locus eſſe, & rurſus auus uocabitur. Itaq; rectius eſt, auo ius ſuũ conſeruare, qui & cõtra ſcriptos hęredes bonorũ poſſeſsionem accipere ſolet. *Ait lex:* Qui patri anteponitur. *Huic concordat l. 1. § nepot. ff. ſi à parente quis manumiſ. his uerbis:* Nepos ab auo manumiſſus dedit ſe adrogand[illegible] p[illegible]tri [illegible]o: ſiue manens in poteſtate patris deceſſerit, ſiue manumiſſus diem ſuum obeat: ſolus admittetur auus ad eius ſucceſsionem ex interpretatione edicti: quia petendo defert Prætor bonorum poſſeſsionem, atq; ſi ex

ſeruitute

ſeruitute manumiſſus eſſet. Porrò ſi hoc eſſet, aut non eſſet adrogatus, qoia adrogatio liberi admittenda oon eſt: aut ſi obrepſiſſet, patroni tamen iua nihilominous integrum maneret.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi fratres uel ſorores defuncti ſuperſint. Hæc exceptio approbatur iure antiquo, Inſt. de Senatuſc. Tertyll. §. frater aũt. bis uerbis:* Frater conſanguineus tam filij quàm filiæ exclodebat matrem: ſorot aũt conſanguinea paritet cum matre admittebatur. Sed ſi fuetant fratet & ſotot cõſanguinei, & mater liberis onerata: fratet quidem mattem exclodebat, cõmunis aũt erat hęreditaa ex æquis partib. fratribus & ſotoribus. *Concordat l. 4. §. quem quidẽ. C. ad S. C. Tertyl. cuius uerba uide ſ̄. lib. 14. ca. 5. quæſt. 2. reg. 1. except. 2. Huius exceptiõis replicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi fratres uel ſorores ſint non naturales, ſed adoptiui. Hæc replicatio reprobatur l. 7. ff. eod. tt. his uerbis:* Si quis inteſtatus deceſſerit, relicta matre & fratre conſanguineo, uel ſorore, quáuis pet adtogatiooem quęſitis: eadem iura in perſooa matris ſetuãtur, qoæ & naturalib. extantibus liberis. *Altera replicatio eſt, quòd ſi ſoror defuncti ſuperſit, mater cum ſorore illà admittatur. qaæ replicatio approbatur aerbis d. §. frater aũt, ſ̄. propoſitis hiſce:* Soror autem conſanguinea pariter cum matre admittebatur. *Concordat l. 2. §. ſi ſit conſanguinea. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. except. 14. repl. 4. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi frater quoq; ſaperſit: tũc enim mater in nullam partem ſuccedit. quæ duplicatio approbatur uerbis d. § fratr, ſ̄. propoſitis hiſce:* Sed ſi fuerãt frater & ſoror conſanguinei, & mater liberis onerata: frater quidẽ matrem excludebat, cõmunis aũt erat hæreditas ex æquis partibus ſtatrib. & ſororibus. *Tertia replicatio eſt: Niſi non cõſanguinei, ſed uterini ſint fratres. Hæc replicatio conſtat ex uerbis ſ̄. propoſitis, quibus ſemper conſanguineorũ fratrum & ſororũ fit mentio. Planè replicatio hæc tollitur iure nouo: de quo ĩ. proximè. rurſus tamen approbatur iure nouiſſimo: de quo ĩ. cap. prox. reg. 2. except. 5.*

De iure nouo.

Planè iure nouo exceptio propoſita matatur ac reprobatur, ita ut fratres non excludant matrem, ſed mater pariter cum illis admittatur. quod ius proponitur l. 7. in prin. C. ad S. C. Tertyll. his uerbis: Si qois, uel ſi qua, matre ſuperſtite & fratre, uel legitimo, uel ſola cognationis iura habente, inteſtatus uel inteſtata deceſſerit: non excludi à filij ſucceſsiooe matrem, ſed unà cũ fratre mortui uel mortuę, ſi ſuperſtes uel filius uel priuignus ipſius ſit, ad eã peruenire, ad ſimilitudinẽ ſororũ mortui uel mortoę: ita tamẽ, ut ſi quidem ſolę ſorores adgnatę uel cognatę, & mater defuncti uel defunctæ ſubeſſent, ſub ueterũ legum teoore dimidiã quidem matet, alterã uerò dimidiam partem omnes ſorores habeãt. Sin uerò matre ſuperſtite & fratre, uel fratrib. ſolis, uel etiã cũ ſororibus, inteſtatus quis uel ioteſtata moriatur: in capita diſtribuatur eius hæreditas, oec liceat matri occaſione ſororũ mortui uel mortuę ampliorẽ partẽ ſibi uendicare, quàm rata portio capitum exigit: patruo ſcilicet mortui uel mortuæ, & eius filio uel nepote nullũ ius ad eius hęreditatẽ (matre eius hærede exiſtẽte) habentib. nec ex ueterib. legibus, uel ex conſtitutionibus partem matris minui. *Concordat Inſt. eod. tt. §. ſed tam antiq. ibi: excepta fratris. cuius uerba uide ſ̄. except. 12. Ait Imp.* Ad ſimilitudinẽ ſororum. *De qua re uide paulo ſuperius repl. 2. Ait inſuper:* Ita tamen, ut ſi quidem ſolæ ſorores adgnatæ uel cognatę, & mater defuncti uel defunctę ſubeſſent: ſub ueterũ legum tenore dimidiam quidẽ matet, alteram uerò dimidiã partem omnes ſorores habeant. *Huic concordat d. l. 7. §. fin. ibi: ſcilicet cũ ſororibus ſola. cuius uerba uide ſ̄. except. 14. in fine. Planè mutatur hoc, & ad ſimilitudinẽ fratrum redigitur. Nouell. c. 22. §. itẽ quia mater, his uerbis:* Quia mater per filiũ quidem maſculum excludebatur, hoc efficiente Senatoſcõſulto, quod Tertullianum appellant, cũ filiabus uerò admittebatur: nos non ius filiorũ inquirentes, ſed noſtra ſponte ei legitima aſsignantes iura, uocauimus & ipſam unà cõ defuncti maſculis fratrib. pro filiorũ numero, ut & ipſa tam magnã partẽ habeat, qoantam unuſquiſq; ex fratribus: idẽ hoc ſtatuẽtes, & ſi permiſtim maſculi ſimul & fœminæ exiſtant. Si uerò mater & fœmellę ſolæ exiſtant, ibi Senatuſcõſultum mediã quidem partem dabat matri, reſiduam uerò ſororib. quantæcunq; extitiſſent. Quod quidem quia prius non correximus, nunc ſaltem ad cõpetentem correctionem deducimus, uocantes & in hac ſpetie ipſam ad proportionem & numerum liberorũ, ut quantum quæq; filiarum habet, tantum & ipſa ferat. Et io omni ſpetie, quę huc pertinet, in uirilem portionẽ (quo ſcilicet modo lex appellat) mater ueniat, ſiue ſoli maſculi exiſtant, ſiue ſolę fęmellę, ſiue miſtim uterq; ſexus. *Sublato igitur iure antiquo, exceptio propoſita iure nouo reprobatur, ut mater per fratres defuncti uel ſorores non excludatur, ſed pariter cũ ipſis in uirilem portionem admittatur. Cui concordat Nouell. c. 118. §. conſequens. ibi: ſi cũ aſcendentibus. cuius uerba uide ſ̄. ead. reg. in prin. Item concordat Nouell. c. 22. §. ſi itaq; filius. ibi: quòd ſi filius. cuius uerba uide ſ̄. lib. 14. ca. 5. quæſt. 3. reg. 2. except. 5. Quinimò interdum mater fratres ſimul & ſorores excludit, ſcilicet nõ ex utroq; parente defuncto coniunctos. de qua re dicitur ĩ. ca. prox. reg. 2. except. 2 et 1.*

XVII. EX-

XVII. EXCEPTIO: *Niſi filij fratrum defuncti ſuperſint. Hæc exceptio reprobatur eodem modo quo ſuperior proxima, d. uerſ. quòd ſi filius. Cui concordat d. uerſ. ſi cum aſcendentibus.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi defuncti patruus eius ue liberi ſuperſint. Hæc exceptio reprobatur l. 7. in prin. ibi: patruo ſcilicet. C. ad S. C. Tertyll. cuius aerba uide ſ. except. 16. in iure nouo.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi filius cum patre perierit, ut ignoretur uter alteri ſuperuixerit. Hæc exceptio reprobatur l. 10. §. cum bello. ff. de rebus dubijs. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 9. reg. 13.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi mater cum filio perierit, ut ignoretur utrum mater, an filius antè deceſſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 23. cum lege ſequente. ff. d. tt. cuius uerba uide d. reg. 13. Hactenus de ſucceſſionibus aſcendentiũ pariter & deſcendentium dictum eſt: nunc de ſucceſſione collateralium dicetur.*

DE SVCCESSIONE COLlateralium adgnatorum & cognatoram. Cap. VI.

P*Ropoſitio huius Capitis habetur Nouell. c. 118. §. reſtat, his uerbis:* Reſtat ut & tertium ordinem definiamus, qui ex tranſuerſo appellatur, diuiditurq; io agnatos & cognatos: ut & hac parte ad certam deſcripta formulam undiq; lex perfecta inueniatur.

I. Regula: *De collateralibus in genere. Proximi quoq; ex tranſuerſo cognati defuncto ab inteſtato ſuccedunt. quæ regala approbatur d. Nouell. c. 118. §. cæterùm, his uerbis:* Si neq; fratres neque filios fratrum (ut diximus) defunctus reliquerit, omnes ex tranſuerſo cognatos ordine uocamus ad hæreditatem, ſecundum uniuſcuiuſq; gradus prærogatiuam, ut qui gradu proximi ſunt, cæteris præferantur. At ſi multi eioſdem gradus inueniantur. hæreditas inter ipſos pro perſonarum numero diuidetur, id quod leges noſtræ in capita appellant. *Concordat Inſt. de legitima adgnat. ſucceſſ. in prin. his uerbis:* Si nemo ſuus hæres, uel eorũ quos inter ſuos hæredes Prætor uel conſtitutiones uocant, exiſtat, qui ſucceſsionem quoquo modo amplectatur: tunc ex lege XII. Tabul. ad adgnatum proximum pertinet hæreditas. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi deſcendentes ex defuncto ſuperſint. quæ exceptio approbatur l. ult. C. de legitimis liberis. cuius uerba cum cõcordantib. uide ſ. cap. 2. except. 14. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi deſcendẽtes fœminini ſexus ſint, uel per fœmminum ſexum defuncto cognati. Hæc replicatio reprobatur d. l. ult. cum concordãtib. d. except. 14. propoſitis. Altera replicatio eſt: Niſi deſcendẽtes hæreditatem repudiauerint. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi bonorum poſſeſsionem Vnde liberi repudiauerint. hoc enim caſu nihilominus bonorum poſſeſsionem Vnde legitimi poſſunt agnoſcere. quæ duplicatio approbatur l. 2. in prin. ff. unde legitimi. his uerbis:* Si repudiauerint ſui ab inteſtato bonorum poſſeſsionem, adhuc dicemus obſtare eos legitimis, hoc eſt, his quibus legitima potuit deferri hæreditas: idcirco quia repudiando quaſi liberi bonorum poſſeſsionem, incipiunt hanc habere quaſi legitimi.

Secunda exceptio eſt: Niſi aſcendentes ex defuncto ſuperſint. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur Nouell. c. 118. §. conſequens. ibi: ſi igitur. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg. 1. in prin. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi frater aut fratris filius ſit: hic enim cum aſcendentib. admittitur. quæ replicatio approbatur d. uerſ. ſi igitur. de qua re uide J. reg. prox. except. 2. Sed & plures replicationes uide ſ. cap. prox.

Tertia exceptio eſt: Niſi cognati ſint fœminini ſexus: his enim, quamuis proximis, præferuntur iure antiquo uel remotionis gradus agnati. quæ exceptio approbatur Inſt. de legitima adgnat. ſucceſſ. §. cæterùm, his uerbis: Inter maſculos quidem adgnationis iure hæreditas, etiamſi longiſsimo gradu ſint, ultrò citroq; capitur. Quod ad fœminas uerò attinet, ita placebat, ut ipſæ conſanguinitatis iure tantùm capiant hæreditatem: ſi ſorores ſint, ulterius non capiant. Maſculi autem ad earum hæreditates (etiãſi longiſsimo gradu ſint) admittantur. Qua de cauſa fratris tui aut patrui tui filiæ, uel amitæ tuæ hæreditas ad te pertinebat: tua uerò ad illas non pertinebat. Quod ideo ita conſtitutum erat, quia commodius uidebatur ita iura conſtitui, ut plerunque hæreditates ad maſculos confluerent. Sed quia ſanè iniquum erat, in uniuerſum eas quaſi extraneas repelli: Prætor eas ad bonorum poſſeſsionem admittit ea parte, qua proximitatis nomine bonorum poſſeſsionem pollicetur. Ex qua parte ita ſcilicet admittuntur, ſi neq; adgnatus ullus, neq; proximior cognatus interuenit. Et hæc quidem lex XII. Tabul. nullo modo introduxit: ſed ſimplicitatem legibus amicam amplexa, ſimili modo omnes adgnatos, ſiue maſcolos, ſiue fœminas, cuioſcunq; gradus, ad ſimilitudinem ſuorum inuicem ad ſucceſsionem uocabat. Media autem iuriſprudentia, quæ erat quidem lege XII. Tabul. iunior, Imperiali autem diſpoſitione anterior: ſubtilitate quadam excogitata præfatam differentiã inducebat, & penitus eas à ſucceſsione adgnatorum repellebat, omni alia ſucceſſione incognita: donec Prætores paulatim aſperitatem iuris ciuilis corrigentes, ſiue quod deerat implentes, humano propoſito

ſitó alium ordinem ſuis edictis addiderũt, & cognationis linea ptoximitaris nomine introducta, per bonorũ poſſeſsionem eas adiuuabant, & pollicebantur his bonorũ poſſeſsionem. quæ Vnde cognati appellatur. Nos uerò legem XII. Tabul. ſequẽtes, & eius ueſtigia in hac parte conſeruantes: laudamus quidem Prætores ſuæ humanitatis, non tamen eos in plenum huic cauſæ mederi inuenimus. Quare etenim uno eodẽq; gradu naturali concurrente, & adgnationis titulis, tam in maſculis, quàm in fœminis æqua lance conſtitutis: maſculis quidem dabatur ad ſucceſsionem uenire omnium adgnatorum, ex adgnatis aũt mulieribus nulli penitùs, niſi ſoli ſorori ad adgnatorum ſucceſsionem patebat aditus? Ideo nos in plenum omnia reducentes, & ad ius XII. Tabul. eandem diſpoſitionem exæquãtes: noſtra cõſtitutione ſancimus, omnes legitimas perſonas, id eſt, per uirilẽ ſexum deſcendentes (ſiue maſculini generis, ſiue fœminini ſint) ſimili modo ad iura ſucceſsionis legitimæ ab inteſtato uocari ſecundum ſui gradus prærogatiuam: nec ideo excludendas, quia conſanguinitatis iura, ſicut germanæ, non habent. *Propoſitæ exceptionis iure antiquo replicatio prima hæc eſt: Niſi ſoror defuncti conſanguinea ſit. Huic enim propoſita exceptio non obſtat. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quod ad fœminas uerò attinet, ita placebat, ut ipſæ cõſanguinitatis iure tantùm capiant hęreditatẽ, ſi ſorores ſint. *Plura de hac replicatione uide J. reg. 3. Altera replicatio eſt: Niſi non adgnatus ullus, neque proximior cognatus ſuperſit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed quia ſanè iniquum erat, in uniuerſum eas quaſi extraneas repelli: Prætor eas ad bonorum poſſeſsionem admittit ea parte, qua proximitatis nomine bonorum poſſeſsionem pollicetur. Ex qua parte ita ſcilicet admittuntur, ſi neq; adgnatus ullus, neq; proximior cognatus interueniat. *Concordat l. 2. §. hæc autem, in fine. ff. unde legitimi, cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 1. except. 9.*

De iure nouo.

Planè nouo iure exceptio propoſita reprobatur, ut patet ex uerbis ſ. propoſitis hiſce: Nos uerò legem XII. Tabul. ſequentes, &c. *Ait ibi Imp.* Noſtra conſtitutione ſancimus. *Hæc conſtitutio habetur l. 14. in prin. uſq; ad §. in his igitur. C. de legitimis hæred. his uerbis:* Lege XII. Tabularum bene humano generi proſpectum eſt, quę unam conſonantiam tam in maribus quàm in fœminis legitimis, & in eorũ ſucceſsionibus, necnon liberis obſeruandam eſſe exiſtimauit, nullo diſcrimine in ſucceſſionibus habito, cùm natura utrũq; corpus edidit, ut maneat ſuis uicibus immortale, & alterũ alterius auxilio egeat, & uno ſemoto & alterum corrumpatur. Sed poſteritas, dum nimia utitur ſubtilitate, nõ piam induxit differentiã, ſicut Iulius Paulus in ipſo principio libri ſingularis, quem ad Senatuſc. Tertullianum fecit, apertiſsimè docuit. Cui enim ferendũ eſt, ab inteſtato ſucceſsionibus ſuas quidem filias ad ſimilitudinem maſculæ ſobolis in parentis uocari ſucceſsionem, & iterũ germanas iure conſanguinitatis eandem ſibi uindicare prærogatiuam: deinceps autem legitimas fœminarum perſonas, ſi iura conſanguinitatis nõ poſsident, à ſucceſsione legitima repelli, cùm maribus eadem ſucceſsio pareat? Quare enim patris ſoror non ad ſucceſsionem filij fratris ſui unà cum maſculis uocatur, ſed aliud ius in amitis, aliud in patruis obſeruatur? uel qua ratione fratris filius ad ſucceſsionem patrui uocatur, germana aũt eius ab eadem ſucceſsione recluditur? Huiuſmodi itaq; legis antiquæ reuerentiã & nos anteponi nouitati legis cenſemus, & ſancimus, omnes legitimas perſonas, id eſt, per uirilem ſexũ deſcendentes, ſiue maſculini, ſiue fœmini generis ſint, ſimili modo ad iura legitimę ſucceſsionis inteſt. torum uocari ſecundũ gradus ſui prærogatiuã, nõ ideo excludendas, quia cõſanguinitatis iura ſecundũ germanæ obſeruationẽ nõ habẽt. Cùm enim unius ſanguinis iura permanent per uirilem ſexum incorrupta: quare naturam offendimus, & legitimo iuri detogamus? cum & aliam maximá iniuriam res in ſe continet, pleriſq; quaſi uulnus inteſtinum incognitum. Cum enim & ad ipſarũ mulierũ ſucceſsionẽ maſculi iure adgnationis uocantur: quis patiatur earũ quidẽ hæreditatẽ ad eos legitimo iure deferri, ipſas uerò neq; inuicem ſibi neq; maſculis poſſe eodẽ iure ſuccedere: ſed propter hoc ſolũ puniri, quòd fœminæ natæ ſunt, & paterno uicio (ſi hoc uiciũ eſt) prolem innocentẽ grauari? *Ait Imp.* Lege XII. Tabul. bene humano generi proſpectũ eſt, quæ unam conſonantiam tam in maribus quàm in fœminis legitimis obſeruandam eſſe exiſtimauit. *Huic contradicere uidetur Inſt. de Senatuſc. Tertyll. in prin. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg. 5. in prin. Concordat propoſitæ exceptioni reprobatæ Nouell. c. 118. §. nullam uerò, his uerbis:* Nullam differentiam eſſe uolumus in quacunq; ſucceſsione aut hęreditate inter mares aut fœminas, qui ad hæreditatem uocantur, quos cõmuniter & ex æquo ad hæreditatem uocari definiuimus, ſiue per maſculinam, ſiue per fœmininã perſonam defuncto coniungantur. *Concordat item Nouell.*

c.21.bis uerbis: Cupientes ut Armeniorũ prouincia perfectè bonis regatur legibus, neque in ullo à reliqua differat repub. prioribus ſublatis, &c. *Hæc de tertia exceptione, iure quidem antiquo approbata, iure uerò nouo reprobata, ſint dicta.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi non per uirilis, ſed per fœminini ſexus perſonas defuncto ſint cognati. Hæc exceptio approbatur l.5.C.de legitimis hæredib. bis uerbis:* Ad inteſtati ſucceſsionẽ adgnationis quàm proximitatis iure uenientes haberi potiores, certũ eſt. *Concordat Inſt. de S.C.Tertyll. in prin. cuius uerba uide ī.cap. prox. reg.5. in prin. Cõcordat item Inſt. de ſeruili cognatione. §.amotis. cuius uerba uide J. cap. prox. except.1. repl.1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi adgnati nulli ſuperſint, uel illi qui ſuperſunt, hæredes eſſe nolint, uel non poßint. tunc enim uocantur per fœminini ſexus perſonas defuncto cognati. quæ replicatio approbatur Inſt. de ſucceßione cognatorũ. in prin. bis uerbis:* Poſt ſuos hęredes, eoſq́; quos inter ſuos hæredes Prætor & conſtitutiones uocãt, & poſt legitimos (quo numero ſunt adgnati, & hi quos in locum adgnatorum tam ſupradicta ſenatuſconſulta, quàm noſtra erexit conſtitutio) proximos cognatos Prętor uocat, qua parte naturalis cognatio ſpectatur. *Concordat Inſt. eod. tit. §. eos etiam, bis uerbis:* Eos etiã qui per fœminini ſexus perſonas ex tranſuerſo cognatione iungũtur: tertio gradu proximitatis nomine Prætor ad ſucceſsionem uocat. *Declaratur replicatio propoſita Inſt. de legitima adgnat. ſucceßione. §.1. bis uerbis:* Sunt aũt adgnati (ut primo quoq; libro tradidimus) cognati per uirilis ſexus perſonas cognatione coniuncti, quaſi à patre cognati. Itaq; ex eodem patre nati fratres, adgnati ſibi ſunt, qui & conſanguinei uocantur: nec requiritur an etiam eandem matrem habuerint. Item patruus fratris filio, & inuicem is illi adgnatus eſt. Eodem numero ſunt fratres patrueles, id eſt, qui ex duobus fratrib. procreati ſunt, qui etiã conſobrini uocantur. Qua ratione etiã ad plures gradus adgnationis peruenire poterimus. *Concordat item l.2. §.1. ff. de ſuis & legitimis, biſce uerbis:* Adgnati ſunt cognati uirilis ſexus ab eodem orti. Nã poſt ſuos & conſanguineos ſtatim mihi proximus eſt conſanguinei mei filius, & ego ei: patris quoq; frater, qui patruus appellatur, deincepsq́; cæteri, qui ſunt inde in infinitum. *Sed plura de definitione & differentia adgnatorum & cognatorum uide J cap.8. quæſt.3. diuiſ.1. Concordat item propoſitæ replicationi l.1. in prin. ff. unde cognati, bis uerbis:* Hæc bonorum poſſeſsio nudam habet Prætoris indulgentiam, neq; ex iure ciuili originem habet. Nam eos inuitat ad bonorum poſſeſsionem, qui iure ciuili ad ſucceſſionem admitti non poſſunt, id eſt, cognatos. Cognati autem appellati ſunt quaſi ex uno nati, aut (ut ait Labeo) quaſi commune naſcendi initium habuerint. *Concordat item l.2. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. cap. 7. in fine.*

De iure nouo.

Planè iure nouo exceptio propoſita mutatur ac reprobatur Nouell. c.118. *§. quum in omnibus, bis uerbis:* In omnibus ſucceſsionibus adgnatorum & cognatorum differentiam aboleri iubemus, ſiue per cauſam fœmineæ perſonæ, ſiue per cauſam emãcipationis, ſiue alio quocunq; modo prioribus tractatum eſt legibus, & omnes abſq; aliqua huiuſmodi differentia ſecundum cognationis ſuæ gradũ ad cognatorũ ab inteſtato ſucceſsionẽ uenire iubemus. Enimuerò ex his quæ, &c. *Reliqua uide ī. lib.17. cap.1. quæſt.3. reg.2. Cõcordat d.c.118. §. nullam uerò, in fine. cuius uerba uide ī. except. prox. in fine.*

V. EXCEPTIO: *Niſi gradu ſint remotiores cognati. De hac exceptione & pluribus alijs uide J. cap. prox.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi ultra ſextũ gradum ſint cognati. Hæc exceptio approbatur, ſimul et diſtinguitur Inſt. de ſucceſſ. cognatorũ. §. fin bis uerbis:* Illud neceſſariò admonẽdi ſumus, adgnationis quidẽ iure admitti aliquẽ ad hæreditatẽ, etſi decimo gradu ſit, ſiue de lege XII. Tabul. quæramus, ſiue de edicto quo Prætor legitimis hæredibus daturũ ſe bonorũ poſſeſsionẽ pollicetur. Proximitatis uerò nomine his ſolis Prętor promittit bonorũ poſſeſsionẽ, qui uſq; ad ſextũ gradũ cognationis ſunt, & ex ſeptimo, ſobrino ſobrinaq́; nato natęúe. *Concordat l.1. §. hæc aũt. ff. unde cognati, bis uerbis:* Hæc bonorũ poſſeſsio, quæ ex hac parte edicti datur, cognatorũ gradus ſex cõplectitur, & ex ſeptimo duas perſonas, ſobrino ſobrina natũ & natã. *Concordat item l.9. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. repl. proxim. Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi adgnatus defuncti ſit. hic enim etiã poſt ſextum gradum admittitur. quæ replicatio approbatur uerbis d. §. fin. ī. propoſitis biſce:* Illud neceſſariò admonendi ſumus, &c. *Concordat d.l. 9. in prin. bis uerbis:* Octaui gradus adgnato iure legitimi hæredis, etſi non extiterit hæres, poſſeſsio defertur: ut proximo autem cognato, quamuis extiterit hæres, nõ defertur. *Altera replicatio eſt: Niſi ex ſobrino ſobrinaúe natus nataúe ſit. Quæ replicatio approbatur uerbis d. §. fin. ī propoſitis biſce:* Et ex ſeptimo, ſobrino ſobrinaq́; nato natæúe. *Concordat d.l.1. §. hæc autem, uerbis ī. propoſitis biſce:* Et ex ſeptimo duas perſonas, &c. *Hæc de prima regula, cuius plures exceptiones uide J. capite prox.*

prox. & 15. Nunc de cognatis in ſpecie agendum eſt.

II. Regula: De fratribus defuncti. Hi defuncto fratri regulariter ab inteſtato ſuccedunt. quæ regula approbatur l.1.§.poſt ſuos.ff.de ſuis & legitimis hæred. his uerbis: Poſt ſuos ſtatim conſanguinei uocantur. Conſanguineos autem Caſsius definireos, qui ſanguine inter ſe connexi ſunt. Concordat l.1.C. communia de ſucceſsionibus, his uerbis: Amitæ, cui ſucceſsiſſe filios ſuos proponis, hæreditatem tuo nomine non rectè petis: ſed quoniã hos etiam inteſtatos diem functos adſeueras, ſiquidem hi quos priuignos eiuſdem amitæ dicis, eorum conſanguinei fuerint: fratres tam adgnationis quàm cognationis iure ſecundo gradu conſtitutos tibi præferri, non ambigitur. Nam ſi amitis tuis alio etiam patre natis nunquam eorum matris priuigni ſunt: admiſiſſe te bonorum poſſeſsionem probans, eorum uindica ſucceſsionem. Cõcordat item Nouell.c.118. §. ſi defunctus, his uerbis: Si defunctus neque deſcendentes neq; aſcendentes reliquerit, primos ad hæreditatem uocamus fratres & ſorores, qui eodem patre eademq; matre prognati ſunt. Conſimiliter quoq; fratrum filios, quos & cum patribus ad hęreditatem uocauimus. His uerò non ſubſiſtentibus, ſecundo loco illos fratres ad hæreditatem uocamus, qui ex uno parente defunctum contingunt, uel per patrem ſolùm, uel per matrem. Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi deſcendentes ſuperſint. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Si defunctus neque deſcendẽtes neq; aſcendentes reliquerit. &c. Cõcordat l.11.C.cõmunia de ſucceſsionib. cuius uerba uide ſ.cap 1. quæſt. 1. except. 2. in fine. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi deſcendentes abſtinuerint ſe hæreditate. Hæc replicatio approbatur l.6.C.de legitimis hæred. his uerbis: Defunctis ſuis extantibus hæredibus, & abſtinentibus uel repudiantibus hæreditatem: frater iure conſanguinitatis ſuccedere poteſt. Altera exceptio eſt: Niſi aſcendentes defuncti ſuperſint. quæ exceptio approbatur uerbis d. §. ſi defunctus, ſ. propoſitis. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi frater defuncti ſit ex utroq; parente defuncto cognatus: hic enim cum aſcendentibus uel primi gradus admittitur in uirilem portionem. quæ replicatio approbatur Nouell. c. 118. §. conſequenti. ibi: ſi igitur. item ibi: ſi cum aſcendentibus. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg. 1. in prin. Altera replicatio eſt: Niſi mater uel alia fœminini ſexus perſona ex aſcendentibus ſuperſit: hanc enim frater excludit. quæ replicatio approbatur quidem iure antiquo, reprobatur uerò iure nouo: de qua re dictum ſ. cap. prox. reg. 5. except. 16. Plures huiuſmodi replicationes uide ſ. cap. prox. Planè iure antiquo quidem exceptio propoſita fuit reprobata, per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. reg. 2. except. 2. Tertia exceptio eſt: Niſi frater ex uno tantùm, non utroq; parente defuncto fuerit cognatus. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur Nouell. c. 118. §. ſi defunctus. cuius uerba uide paulo ſuperius ead. reg in prin. Concordat Nouell. c. 84. his uerbis: Multis undiq; natura nouitatibus utens, &c. Item cõcordat l. ult. C. communia de ſucceſsionibus. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 1. except. 2. in fine. Planè iure quidem antiquo exceptio propoſita in fratribus quidem eodem patre, quamuis nõ eadem matre natis, reprobabatur Inſt. de legitima adg. ſucceſſ. §. 1. ibi: nec requiritur. cuius uerba uide ſ. reg. 1. except. 4. repl. 1. Cui concordat l. 1. C. de legitimis hæredib hiſce uerbis: In ſucceſsione, quæ titulo conſanguinitatis, uel in bonorum poſſeſsione, quæ proximitatis nomine competit, tam fratres quàm ſorores pari iure eſſe, licet non eadem matre ſuſcepti ſuot, ius certum eſt: nec huic derogatur, quòd amitas ueſtras ab auo ueſtro dotatas fuiſſe proponitis. Sed hæc iure nouo ſublata ſunt, & exceptio propoſita approbata per ea quæ paulo ſuperius ſunt propoſita. Verùm huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex utroq; parente fratres non ſuperſint: tunc enim ex uno parente fratres admittuntur. quæ replicatio approbatur d. §. ſi defunctus. ibi: his uerò non ſubſiſtentib. item d. l ult. ibi: uel ſi etiam non. C. communia de ſucceſsionibus. Cui concordat etiam l. 15. §. ſed nec fratrem. C. de legitimis hæred his uerbis: Fratrem uel ſororem uterinos non concedimus in cognationis loco relinqui. Cum enim tam proximo gradu ſunt: meritò eos ſine ulla differẽtia, tãquam ſi conſanguinei fuerant, cum legitimis fratribus & ſororibus uocandos eſſe ſancimus: ut ſecundo gradu conſtituti, & legitima ſucceſsione digni reperti, alijs omnibus qui ſunt ulterioris gradus, licet legitimi ſiot, præcellant. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi fratris ex utroq; parente cognati filius filiaue ſuperſit: hic enim excludit fratres conſanguineos uel uterinos ſolùm. quæ duplicatio approbatur Nouell. c. 118. §. unde conſequens, his uerbis: Si præmortuus fortè frater, cuius filij ſuperſunt, per utrunque parentem defunctæ modò perſonæ coniunctus fuerit: qui uerò ſuperſunt fratres, per patrem duntaxat aut matrem forſitan hunc contingant: præferantur eiuſmodi filij patruis, auunculis, amitis, materteris ſuis, etſi tertio gradu ſint: quemadmodũ & pater eorũ præferretur, ſi ſuperfuiſſet. Altera replicatio eſt: Niſi res à patre uel matre fratris conſanguinei uel uterini ad defunctum ſint profectæ. In his enim ex uno parente, à quo res profectæ ſunt, frater cognatus præfertur cæteris fratribus uel ex utroq; parente natis. quæ replicatio approbatur l. 11. ibi: exceptis maternis rebus. C. de legitimis hæredibus. cuius uerba uide ſ. cap.

prox.reg.2.except.2. Quarta exceptio eſt: Niſi fratres patri ſuo nõ extiterint hæredes. Hæc exceptio reprobatur l.1.§. poſt ſuos. ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis: Verum eſt, eos eſſe conſanguineos, etiamſi ſui hæredes nõ extiterunt patri, utputa exhęredatos. Sed etſi pater eorũ deportatus fuerit, nihilominus hos inter ſe cõſanguineos eſſe, licet patris ſui hæredes nõ extitiſſent. Concordat l.ult.ff.unde legitimi. cuius uerba uide J.cap.7.except.16. Quinta exceptio uidetur: Niſi fratres nunquam in poteſtate patris extiterint. Et hæc exceptio reprobatur d.§. poſt ſuos, his uerbis: Et qui nunquam in poteſtate fuerũt, erunt ſibi conſanguinei: utputa qui poſt captiuitatẽ patris naſcuntur, uel poſt mortẽ. Concordat item d.l.ult. Sexta exceptio uidetur: Niſi nõ naturales, ſed adoptiui ſint fratres. Hæc exceptio reprobatur d.l.1.§.fin. his uerbis: Non ſolùm naturales, uerumetiã adoptiui quoq; iura cõſanguinitatis habebũt cum his qui ſunt in familia, uel in utero, uel poſt mortẽ patris nati. Reliquas propoſitæ regulæ exceptiones uide J.cap.prox. item cap.13.

III. Regula: De ſororibus defuncti. Hæ ſimiliter ac fratres defuncto ab inteſtato ſuccedũt. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.reg.proxim.in prin. Cõcordat item Inſt.de legitima adgnat.ſucceſſ. §.cæterùm. ibi: quod ad fœminas. cuius uerba uide s̄.reg.1.except.3. Concordat item l.3.C.de legitimis hæred. his uerbis: Cõſanguinitatis iure & fœminas ad inteſtatorũ ſucceſſionẽ admitti poſſe, explorati iuris eſt. Proinde cũ fratris tui, inteſtatò mortui, ad te cõſanguinitatis iure hęreditas pertineat: nulla ratione alterius fratris tui filij ad eandẽ ſucceſſionẽ adſpirare deſiderant. Nã & ceſſante iure adgnationis in perſona omniũ, prętorij iuris beneficio ad te potius, quę ſecundũ gradũ obtines, hæreditas pertinet, quàm ad fratris tui filios, q tertio gradu cõſtituti ſunt. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ex defuncto ſuperſint deſcẽdẽtes. quæ exceptio cùm approbetur per ea, quæ propoſita ſunt s̄.reg.prox.exc.1. tum approbatur etiam l.4.C.de legitimis liberis. cuius uerba uide s̄.cap.2.except.9. Altera exceptio eſt: Niſi aſcendentes ex defuncto ſuperſint. Et hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.reg. prox. except.2.in prin. Verũ eius replicatio prima hæc eſt: Niſi aſcendẽtes ſint per fœmininũ ſexũ, ſeu materni, non paterni. Hæc replicatio approbatur exemplo l.9.C.de legitimis hæred. his uerbis: In ſucceſſione inteſtatæ ſororẽ quàm auum maternũ haberi potiorẽ, non ambigitur. Planè iure nouo replicatio propoſita cũ ſimilibus reprobatur Nouell.c.118.§ conſequens. ibi: nulla differentia. cuius uerba uide s̄ cap.prox.reg.1.in prin. Plures propoſitæ exceptionis replicationes uide s̄.reg.prox. exc. 2. Sed & plures propoſitæ regulæ excep. uide s̄. d.reg.prox.

IIII. Regula: De fratrum & ſororum liberis. Hi quoq; ad hæreditatem patrui, amitæ, auunculi uel materteræ ſuæ uocantur. quæ regula approbatur l.2.§.1.ff.de ſuis & legitimis hæredibus, his uerbis: Poſt ſuos & conſanguineos ſtatim mihi proximus eſt conſanguinei mei filius, & ego ei: patris quoq; frater, q patruus appellatur, deincepsq; cęteri, qui ſunt incerti in infinitum. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi frater uel ſoror defuncti ſuperſit. quæ exceptio approbatur Inſt.de legitima adgn.ſucceſſ. §. hoc etiam addendum, in fine. cuius uerba uide J.exc.4. Cõcordat item Inſt.eod.tit.§.ſi plures. cuius uerba uide J.cap.prox. exc.1.in prin. Concordat l.3.C.de legitimis hæred. cuius uerba uide s̄.reg.prox.in prin. Concordat item l.14.§.penult. ibi: ſcilicet ubi fratres. C.eod.tit. cuius uerba uide J.reg.4.except.4. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi frater uel ſoror hæres eſſe noluit, uel non poſſit. quæ replicatio approbatur l.15.§.cũ aũt tertio. ibi: ſucceſſionis uidelicet iure. C.eod.tit. cuius uerba uide J.exc.4. Altera replicatio eſt: Niſi frater uel ſoror ſuperſtes defuncto ex uno tantùm parente fuerit cognatus, frater autem, ex quo filius ſupereſt, ex utroq; parente. quæ replicatio approbatur Nouell.c.118.§ unde conſequens. cuius uerba uide s̄.reg.2.except.3.repl.1.dupl.1.

De iore nouo.

Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur d.Nouell.c.118.§.quòd ſi defuncto, his uerbis: Quòd ſi defuncto fratres ſuperſint, & alterius fratris ſororis præmortuorũ filij: uocabuntur hi ad hæreditatem cum patruis & auunculis, amitis & materteris ſuis, & quotcunq; tandem fuerint, tam magnam ex hęreditate portionem capient, quantã percepturus fuiſſet pater eorum, ſi ſuperuixiſſet. Concordat d.c.118.§.ſi defunctus. cuius uerba uide s̄.reg.2.in prin. Concordat d.c.118.§.id autem priuilegij, his uerbis: Id autem priuilegij in hoc cognationis ordine ſolis præbemus fratrum ſororumue filijs aut filiabus, ut in iura parentum ſuorum ſuccedant. Nulli enim omnino alij perſonæ, quæ ex hoc ordine proficiſcitur, hoc ius concedimus. Planè exceptio propoſita iure nouo reprobata, admittitur primùm, ſi frater ſuperſtes ex utroq; parente defuncto ſuit cognatus, frater autem præmortuus, ex quo ſupereſt filius, ex uno tantùm parente. quæ diſtinctio approbatur d.c.118.§.& ecõtrariò, his uerbis: Si ſuperſtes frater ex utroq; parente defunctum cõtingat, qui uerò præmortuus eſt, per unũ tantummodo parentẽ illi coniunctus ſit, id genus filios ab hæreditate excludimus, quemadmodũ & ipſe, ſi ſupereſſet, excluderetur. Cõcordat Nouell.c.127.§. hoc uerò ſancimus. cuius uerba uide J.diſtinct.prox. Deinde admittitur exceptio propoſita, ſi ſuperſint etiam aſcendentes, cum quibus frater ſuperſtes coniũgitur. tunc enim fratris præmortui filius excluditur. quæ diſtinctio approbatur d.c.118.§ ſed & ipſis, his uerbis: Ipſis fratrum filija tunc

tunc hoc beneficiũ concedimus, quádo cũ patruis & auunculis, neq; uõ amitis & matertetis ſuis uocátur. Si aũt cum fratribus defuncti etiá aſcendontes (ſicut iam diximus) ad hæreditató uocantur, nullo modo ad ſucceſsioné ab inteſtato fratris aut ſororis filios uocari ꝑmittimus, neq; ſi ex utroque patõte eorũ pater aut mater defuncto iuogebatur. *Hæc diſtinctio iure nouiſsimo tollitur ac reprobatur Nouell.c.127.in prin.his uerbis*: Noſtras leges emẽdare nõ piget nos, ubiq; utilitatẽ ſubiectis inuenire uolentes. Meminimus igitur ſcripſiſſe legé, ꝑ quá iuſsimus, ut ſi quis motiatur, relinquens fratres & alterius fratris filios pręmortui: ad ſimilitudinẽ fratrũ & præmortui ſratris filij ad hæreditatem uocentur, paternũ adingredientes gradũ, & illius ſetentes portioné. Si uerò motiés relinquat aliquos aſcendentiũ, & fratres ex utriſq; parentib. coniũctos ſibi, & filios ex pręmortuo ſratre: fratres quidem iuſsimus per ipſam legẽ cũ parentib. uocari, fratris uerò filios excludimus. Hoc itaq; iuſtè corrigentes ſancimus, ut ſi quis motiés relinquat aſcendentiu aliquem, & fratres qoi poſsint cũ parentibus uocari, & alterius præmortui fratris filios: cum aſcendentibus & fratres uocentut, & pręmortui fratris filij tantá accipiant portioné, quantam eorum futurus etat pater accipere, ſi uixiſſet. Hoc uerò ſancimus de illis filijs fratris, quorũ pater ex utroq; parente iungebatur deſuncto, & abſolutè dicimus ordinem, quando cum ſolis uocantur fratribus, eundem eos habere iubemus, & quando cum fratribus uocátur aliqui aſcendentium ad hæreditatem, hoc iubentes ex caleud. Ianuar. præſentis indictionis undecimæ. *Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi deſcendentes ſuperſint. hoc enim caſu excluditur fratris uel ſororis filius, ſecundum ea quæ propoſita ſunt ṡ reg.2.except.1. Tertia exceptio eſt: Niſi aſcendentes ſuperſint. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſi[illegible] it: uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi [illegible] ater præmortuus defuncto ex utroq; parente fuerit coniunctus: huius enim fi[illegible] us cum aſcendentibus admittitur, ſecundum ea quæ propoſita ſunt ṡ. reg.2. except.2. Vbi etiam aliam propoſitæ exceptionis uide replicationem. Quarta exceptio eſt: Niſi non fratris, ſed ſororis fi ij filiæue ſint. Hæc exceptio approbatur quidẽ iure antiquo, ſecundũ ea quæ propoſita ſunt ṡ.reg.1.exc.4. Reprobatur uerò iure nouo, Inſt.de legitimo adgnat.ſucceſ.§.hoc etiá addẽdum, his uerbis*: Hoc addendũ noſtræ conſtitutioni exiſtimauimus, ut tráſferatur unus tantũmodo gradus à iure cog[illegible] ionis in legitimá ſuccoſsioné: ut nõ ſolũ [illegible] ratris filius & filia (ſecundũ quod iá definiuimus) ad ſucceſsioné patrui ſui uocẽtur, ſed etiá germanæ cõſanguineæ uel ſororis uterinę filius & filia ſoli, & non deinceps perſonę, unà cũ his ad iura auũculi ſui perueniát: & mortuo eo qui patruus quidẽ eſt ſui fratris filijs, auunculus aũt ſororis ſuæ ſoboli, ſimili modo ab utroq; latere ſuccedát, tanquá ſi omnes ex maſculis deſcendentes legitimo iure ueniant, ſcilicet ubi ſrater & ſoror ſuperſtites nõ ſunt. His etenim ꝑſonis præcedentibus, & ſucceſsioné admittẽtibus, cæteri gradus remanẽt penitùs ſemoti, uidelicet hæreditate nõ in ſtirpes, ſed in capita diuidenda. *Concordat l.14.§.in his igitur.C.de legitimis hæredib.his uerbis*: Vnũ gradom pietatis intuitu tráſferri a iure cognationis in legitimá oolumus ſucceſsioné, ut non ſolũ fratris filius & filia (ſecundũ quod iá definiuimus) ad ſucceſsione patrui ſui uocentur, ſed etiá germanę cõſanguineæ, uel [illegible] roris uterinæ filius & fi[illegible] a [illegible], & non deinceps perſonę, unà cũ his ad iura auũculi ſui perueniant: & eo quidẽ mortuo, qui patruus quidẽ eſt, ſratris ſui filijs, auunculus aũt ſororis ſuæ ſoboli, ſimili modo ex utroq; latere ſuccedát, tanquá ſi omnes legitimo iure ueniant: ſci[illegible] cet ubi fratres & ſorores [illegible] u perſtites nõ ſunt. His etenim perſonis præcedentibus, & hæreditaté admittentibus, cæteri gradus remanent penitùs ſemoti. Illo procul dubio obſeruando, ut ſucceſsio nõ ad ſtirpes, ſed in capita diuidatur, & is gradus in ordiné legitimũ transferatur: cæteris omnibus ſucceſsionibus ſecundũ ius uſq; ad præſens tempus obſeruatũ in ſuo ſtatu manentibus. Si quis aũt caſus iam euenerit: ſecundũ quod priſtina iura uolebant, eorũ fiat diſtributio. *Ait Imp.* Vnum gradũ pietatis intuitu. *Hoc hodie in omnibus obtinet, ſecundum ea quæ propoſita ſunt ṡ.reg.1.except.4.in fine. Proinde id quod ſubijcitur, his uerbis*: Et non deinceps perſonæ. *hodie eſt ſublatũ. Ait inſuper Imperator*: Scilicet ubi ſratres & ſorores ſuperſtites non ſunt. His etenim, &c. *Et hoc hodie in fratrum quidem & ſororum filijs & filiabus eſt mutatum, ſecundum ea quæ propoſita ſunt ṡ.except.1. De iure nouo. Concordat item propoſitæ exceptioni reprobatæ l.11. §.cum autem tertio. C. de legitimis hæred.his uerbis*: Cum tertio gradu ex tranſuerſa linea fuerit locus, ubi patruis & filijs fratrum & ſororum locum antiquitas dedicauit: unà cum his iam emancipati fratris, quàm emancipatæ ſororis filiũ tantũmodo & filiam, ſiue emácipatos, ſiue ſuos patribus ſuis conſtitutos, & neminem aliũ ulterius: nec nõ fratris uterini & ſororis cõſanguineæ uel uterinæ filium uel filiá tantummodo ex legitima linea [illegible] em uocari cenſemus, ſicut iam ſancimus, ut omnes qui uel antiquo iure, &c. *Quinta exceptio: Niſi filium*

ſi filius filiaue ſit fratris emancipati. De hac exceptione cum ſimilibus huc pertinentibus uide J.cap.prox.

V. Regula: De patruo defuncti, auūculo, amita & matertera. His quoq; ab inteſtato hæreditas competit. quæ regula approbatur uerbis Inſt.d.§. hoc etiam addendum, s̄.reg.prox.except.4.propoſitis hiſce: Et mortuo eo qui patruus quidem eſt ſui fratris filijs, auunculus autem ſororis ſuæ ſoboli, ſimili modo ab utroque latere ſuccedant. Concordat iiſdem uerbis l.14.§.in his igitur. ibi: & eo quidem mortuo. C.de legitimis hæred. s̄. d. except.4.propoſitis. Planè iure antiquo patruus matertera, quamuis in eodem gradu conſtitutus, præferebatur, ſecundum ea quæ propoſita ſunt s̄.reg.1.except.4.in prin. Cui iuri antiquo concordat l. 7. C. de legitimis hæred his uerbis: Patruo & matertere de tertio conſtitutis gradu non pariter inteſtati ſucceſsio defertur: ſed patris frater adgnationis iure ſorori matris anteponitur. Sed hoc iam hodie mutatum & ſublatum eſt, ut oſtenſum s̄.d. except. 4. in fine. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi frater uel ſoror defuncti ſuperſit. quæ exceptio approbatur Inſt.d. §. hoc etiam addendum. ibi: ſcilicet ubi frater & ſoror. item C.d. §.in his igitur. ibi: ſcilicet ubi fratres. Quæ quamuis hodie in fratrum & ſororū filijs ſublata ſint, ut oſtenſum s̄.reg. prox. except.4. in fine: tamen in patruis, auunculis, amitis & materteris mutata non inueniuntur. Concordat Inſt.de legitima adgnator.ſucceſſ.§.ſi plures. cuius uerba uide J.cap. prox.except.1. Altera exceptio eſt: Niſi fratrum uel ſororum defuncti filij filiæue ſuperſint. Quæ exceptio approbatur Nouell. c.118.§.quandoquidem, his uerbis: Quandoquidem fratris & ſororis [illegible]js huiu modi priuilegium conceſsimus, ut ſoli in locum parentum ſuorū ſuccedentes, cùm tertio gradu ſint, cum his qui primo & ſecundo gradu ſunt, ad hæreditatē uocentur: illud manifeſtū eſt, quòd patruis & auunculis. neq; non amitis [illegible] materteris defuncti præferantur, tametſi ſimil[illegible]ter & i[illegible]i tertium cognationis gradum teneant.

VI Regula: De fratribus patruelibus & conſobrinis. His quoq; defuncti hæreditas ab inteſtato regulariter quidem non denegatur Quæ regula approbatur l.1[illegible] unde co[illegible]ati his uerbis: Conſobrinorū t[illegible]rum [illegible]e[illegible]ato[illegible] bona, ſi ad prioris ne ce ſi[illegible]udi[illegible] s [illegible]em iure pertinuerint, tu[illegible] eorum poſ[illegible]ſionem agnoui[illegible]i: perſequi non prohiberis. [illegible]eclaratur hæc regula definitione conſobrinorum Inſt de legitima adgnat.ſucceſſ.§.1 ibi: eodem numero ſunt. cuius uerba uide s̄. reg.1.excep.4.re[illegible] Huius reg[illegible]læ exceptio hæc eſt: N[illegible] alij gr[illegible]du pr[illegible]cedant. quæ exceptio conſtat ex uerbis iam propo[illegible]tis hiſce: Si ad prioris nec[illegible]ſit[illegible]dinis neminem iure pertinuerint. Hu[illegible]us exemplum propon[illegible] l. [illegible] communia de ſucc[illegible]ionibus, [illegible]is uer[illegible] Auun[illegible]lo priori qui eſt t[illegible]rtio gradu, [illegible]am conſobrino qui ſequētem occupat, deferri ſucceſsionem inteſtati, certi iuris eſt.

VII. Regula: De pluribus eiuſdem gradus. Omnibus defertur hæreditas quæ regula approbatur Inſtit.de legit. adgnat. ſucceſſ. §. ſi plures, his uerbis: Quáuis ſingulari numero uſa lex XII. Tabul. proximū uocet: tamen dubiū non eſt, quin ſi plures ſint eiuſdē gradus, omnes admittantur. Nā & propriè proximus ex pluribus gradibus intelligitur. & tamen non dubiū eſt, quin licet unus ſit gradus adgnatorum, pertineat ad eos hæreditas. Concordat l.2.§.legitima ff.de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide J.cap.prox.exc.1 in prin. Huius regulæ exceptio prima eſt in adgnatis & cognatis defuncti: qui quamuis eodē gradu ſint, tamen adgnati excludebant cognatos, iure ſcilicet antiquo: ſecus iure nouo. de qua re dictum s̄.reg.1.exc.4. Altera exceptio eſt in patruo & filijs fratrum defuncti. hi enim quamuis eodem gradu ſint: tamen filij fratrum excludunt patruū defuncti. quæ exceptio approbatur Nouell. c. 118. §. quandoquidem. cuius uerba uide s̄. reg. 5. except. 2. Tertia exceptio eſt: Niſi ex ijs qui pari gradu ſunt, alij ex deſcendentibus ſint, alij ex aſcendentibus uel collateralibus. quæ exceptio approbatur Inſt.de ſeruili cognat. §. repetitis. cuius uerba uide J.cap.proxim. except.1.repl 1. Quarta exceptio eſt: Niſi quibuſdam, qui eiuſdem gradus ſunt, aliqua exceptio obſtet. Hæc exceptio approbatur per ea quæ proponētur J. cap.prox.except.3.cum ſequentibus.

DE EXCEPTIONIBVS PRAEcedentium ſucceſsionum & regularum generalibus. Cap. VII.

HActenus de ſucceſsionibus deſcendentiū, aſcendentium & collateralium, ſeu ex trāſuerſo uenientium, eſt dictum. quarum ſuc[illegible]ſsionū præter exceptiones ſpeciales hactenus propoſitas, quædā aliæ ſunt generales & communes, quæ ſi nō omnibus, at plerisq; ſaltem obijci poſſunt. Iſtæ exceptiones hic ad finem ſunt ſubijciendæ.

I. EXCEPTIO: Niſi alij gradu ſint proximiores. tūc enim gradu remotiores regulariter quidem excluduntur. Hæc exceptio approbatur Inſtit.de legitima adgnat. ſucceſſ.§.ſi plures, hiſce uerbis: Si plures ſint gradus adgnatorum, [illegible]pertè lex XI[illegible] .Tabul. proxim[illegible]m uocat. [illegible]q; ſi (uerbi gratia) ſint defuncti frater, & alterius fratris filius, aut patruus: frater potior habetur. Cōcordat Inſt.eod.tt.in prin. cuius uerba uide s̄. cap.prox.reg.1.in prin. Itē concordat l.2.§.hæc hæreditas.ff.de ſuis et legitimis hær. his uerbis: Hęc hęreditas ꝓximo adgnato, id eſt, ei quē nemo antecedit, defertur: & ſi p[illegible]ures ſin[illegible] ei[illegible]dē gradus, omnib. cōpetere incipit: utputa, duos fratres habui, uel duos patruos, unus ex his

his unũ filium, alius duos reliquit: hæreditas mea in tres partes diuidetur. *Concordat item d.l.2.§.legitima, his uerbis:* Legitima hæreditas tantum proximo defertur: nec intereſt unus ſolus ſit, an ex duob. prior pluribusue, an duo pluresúe ab eodem gradu uenientes, qui uel cæteros antecedant, uel ſoli ſint: quia is eſt proximus quem nemo antecedit, & is ultimus quem nemo ſequitur: & interdum idem primus poſtremuſque, qui ſolus occurrit. *Concordat item l.1.§.penult.ff.unde cognati, his uerbis:* Gradatim admittuntur cognati ad bonorum poſſeſsionem, ut qui ſunt primo gradu, omnes ſimul admittantur. *Concordat item Inſt. de legit.adgnat.ſucceſſ.§.non tamen omnib.cuius uerba uide ſ.repl.8. Huius exceptionis exemplum proponitur l.3.C.de legitimis hered. cuius uerba uide ſ̃.cap.prox. reg.3. Aliud exemplum proponitur l.6.C.communia de ſucceſſ. cuius uerba uide ſ̃. cap. prox.reg.6.in fine. Concordat item Nouell. c.118.§. conſequens.ibi:ſi multi ex.cuius uerba uide ſ̃ cap.5. reg.1. in prin. Huius exceptionis replicatio prima hec eſt: Niſi remotior ſit ex deſcendentibus, proximior ex aſcẽdentibus, uel ex collateralibus.hoc enim caſu deſcendẽtib.gradu remotioribus exceptio propoſita non obſtat. Quæ replicatio approbatur Inſt.de ſeruili cognat.§.repetitis, hiſce uerbis:* Repetitis omnibus quæ iam tradidimus, apparet non ſemper eos qui parem gradũ cognationis obtinent, pariter uocari, eoq; amplius ne eum quidem qui proximior ſit cognatus, ſemper potiorem eſſe. Cum enim prima cauſa ſit ſuorum hæredum, & eorũ quos inter ſuos hæredes enumerauimus: apparet pronepotem uel abnepotẽ defuncti potiorem eſſe, quàm fratrem aut patrẽ matremq; defuncti: cum alioquin pater quidem & mater (ut ſuprà quoq; tradidimus) primum gradum cognationis obtineant, frater uerò ſecundum, pronepos autem tertio gradu ſit cognationis, & abnepos quarto. Nec intereſt in poteſtate morientis fuerit, an non, quòd uel emancipatus, uel ex emancipato, aut ex fœminineo ſexu propagatus eſt. Amotis quoq; ſuis hæredibus, & quos inter ſuos hæredes uocari diximus: adgnatus qui integrum ius habet adgnationis, etiamſi longiſsimo gradu ſit, plerunq; potior habetur, quàm proximus cognatus. Nã patrui nepos uel pronepos auunculo uel matrteræ præfertur. Toties igitur dicimus, aut potiorem haberi eũ qui proximiorem gradum cognationis obtinet, aut pariter uocari eos qui cognati ſunt: quoties neq; ſuorũ hæredum, quiq; inter ſuos hæredes ſunt, neq; adgnationis iure aliquis præferri debeat, ſecundũ ea quæ tradidimus: exceptis fratre & ſorore emãcipatis, qui ad ſucceſsionem fratrũ uel ſororum uocantur: qui etſi capite deminuti ſunt, tamen præferuntur cęteris ulterioris gradus adgnatis. *Concordat Nouell.c.118.§.ſi quis igitur.cuius uerba uide ſ̃ cap.5. reg.2. except.1. Altera replicatio eſt: Niſi remotior ſit ex aſcendentibus, proximior ex collateralibus.hoc enim caſu remotior proximiori præfertur. quæ replicatio approbatur d.c.118.§.conſequens.ibi:ſi igitur cum.cuius uerba uide ſ̃.d.reg.1.in prin. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi frater uel ſoror defuncti ſuperſit.hi enim cum aſcendentibus admittuntur. quæ duplicatio approbatur d.uerſ.ſi igitur cum.de qua re uide ſ̃.cap. prox.reg.2.except.2. Tertia replicatio eſt: Niſi filius defuncti ſuperſit, & ex alio filio nepos: uel nepos defuncti, & ex alio filio uel nepote pronepos: hic enim nepos uel pronepos, quamuis gradu remotior, cũ patruo ſuo ſuccedit auo defuncto. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.cap.2.except.11. Quarta replicatio eſt: Niſi frater defuncti ſuperſit & ex alio fratre filius. hi enim pariter ſuccedunt, quamuis diſpari ſunt gradu. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.cap.prox. reg.4. except.1.in fine. Quinta replicatio eſt: Niſi ex collateralibus alij per maſculinum, alij per fœmineum ſexum defuncto ſint cognati: hoc enim caſu per maſculinum ſexum defuncto cognati, quamuis remotiores ſint gradu, iis qui per fœmineum ſexum defuncto cognati ſunt præferuntur. quæ replicatio iure quidem antiquo approbatur, reprobatur uerò iure nouo per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.cap.proxim.reg.1. exception.4. Sexta replicatio eſt: Niſi proximiores gradu hæredes eſſe nolunt. Hæc replicatio approbatur l.1.§.quibus.ff.de ſucceſſorio edicto, his uerbis:* Quibus ex edicto bonorum poſſeſſio dari poteſt, ſi quis eorum aut dari ſibi noluerit, aut in diebus ſtatutis non admiſerit: tunc cæteris bonorum poſſeſsio perinde competit, ac ſi prior ex eo numero non fuerit. *Concordat l.2.§.ſi mater.ff ad S.C.Tertyll. cuius uerba uide ſ.repl.9. Item concordat Inſt.de bonor.poſſ.§.cum igitur.ibi: & ſi intra. cuius uerba uide ſ.cap.13.except.12 Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi tempus petendæ bonorũ poſſeſſionis proximiori non ſit elapſum. Hæc duplicatio reprobatur l.1.§.qui ſemel.ff de ſucceſſorio edicto, his uerbis:* Qui ſemel noluit bonorũ poſſeſsionẽ petere, perdidit ius eius, etſi tẽpora largiantur. Vbi enim noluit, iã cœpit ad alios pertinere bonorũ poſſeſsio, aut fiſcũ inuitare. *Cõcordat Inſt.de bonor.poſſ.§.ſi quis itaq;, his uerbis:* Si quis delatã ſibi bonorũ poſſeſsionẽ repudiauerit, nõ quouſq; tẽpus bonorum poſſeſsioni pręfinitũ exceſſerit, expectatur: ſed ſtatim cæteri ex eodẽ edicto admittuntur. *Cõcordat itẽ l.2.§.1.ibi: planè ſi tẽpora.ff.ſi tabulæ teſt.nullæ extab.cuius uerba uide ſ̃.cap 1.quæſt.1. cauſa 4. Altera duplicatio eſt: Niſi eũ proximior antea hæreditatẽ agnouiſſet, poſtea p in integrũ reſtitutionẽ*

ſeſe rurſus abſtinuerit. quæ duplicatio approbatur l. 2. ff. de ſucceſſorio edicto, his uerbis: Inferioris gradus cognatus beneficium edicti ſucceſſori non habuit, cum prior ex propria parte bonorum poſſeſsionem accepiſſet, nec ad rem pertinuit, quòd abſtinendi facultatem ob auxilium ætatis prior cognatus acceperat. Igitur fiſco uacantia bona rectè deferri placuit. *Tertia duplicatio eſt: Niſi ex adgnatis proximiore conſanguineo repudiante, remotior adgnatus uelit adire. quæ duplicatio approbatur l. 2. in prin. ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Poſt conſanguineos admittuntur adgnati, ſi conſanguinei non ſunt. Meritò. Nam ſi ſunt conſanguinei, licet non adierint hæreditatem, legitimis non defertur.

De iure nouo.

Planè iure nouo duplicatio propoſita mutatur ac reprobatur Inſt. de legitima adgnat. ſucceſſ. §. placebat, his uerbis: Placebat in eo genere percipiendarum hæreditatum ſucceſsionē non eſſe: id eſt, ut quamuis proximus, qui ſecūdum ea quę diximus, uocatur ad hæreditatem, aut ſpreuerit hæreditatē, aut antequā adeat deceſſerit: nihilomagis legitimo iure ſequentes admittantur. Quod iterū Prætores imperfecto iure corrigētes, non in totum ſine adminiculo relinquebant, ſed ex cognatorum ordine eos uocabant, utpote adgnationis iure eis recluſo. Sed nos nihil perfectiſsimi iuri deeſſe cupientes, noſtra conſtitutione, quam de iure patronatus, humanitate ſuggerente protulimus, ſancimus, ſucceſsionem in adgnatorum hæreditatibus non eſſe eis denegandam: cum ſatis abſurdum erat, quod cognatis à Prætore apertum eſt, hoc adgnatis eſſe recluſum: maximè cum in onere quidem tutelarum, & primo gradu deficiente, ſequens ſuccedit: & quod in onere obtinebat, non erat in lucro permiſſum. *Ait Imperator:* Noſtra conſtitutione. *Hæc conſtitutio hodie non extat. Quarta duplicatio eſt: Niſi proximus, qui bonorum poſſeſsionem ex una parte repudiauit, ex alia parte admitti poßit. tunc enim remotior non admittitur. quæ duplicatio approbatur exemplo l. 2. in prin. ff. unde legitimi. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. regul. 1. exception. 2. replicat. 2. Concordat l. . §. ſi mater. ibi: ſed ſi mater. ff. ad S.C. Tertyll. cuius uerba uide ſ. replicat. 9. Septima replicatio eſt: . . i gradu proximus, antequam hæreditatem adiret, mortuus ſit. Hæc replicatio approbatur l. 1 . . ſi intra. ff. de ſucceſſorio edicto, his uerbis:* Si intra centeſimum diem mortuus ſit prior, ſtatim ſequens admitti poteſt. *Concordat l. . in prin. ibi: aut antè deceſſerit. ff. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabul. cuius uerba uide . . cap. 15. quæſt. 1. reg. 1. except. 3. Concordat item l. 2. C. de ſucceſſ. edicto, his uerbis:* Si auiæ frater eorum, de quorum ſucceſsione agitur, uelut ex teſtamento adijt hæreditatem, quos inteſtatos deceſsiſſe, ac falſum teſtamentum prolatum contendis, & ab inteſtato non petita bonorum poſſeſsione, uita functus eſt: ac tu, licet quinto gradu conſtitutus, ex ſucceſſorio capite petijſti bonorum poſſeſsionem, uel necdum excluſus petas: eorum ſucceſsionem potes uindicare. Nam ſi is quem quarto gradu conſtitutum non ambigitur, ex edicto petijt, nec hoc te latuit: fruſtra nobis ſupplicaſti. *Concordat item l. 18. §. ſin uerò uel non. C. de iure deliberandi. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 2. reg. 1. exception. 5. replicat. 6. Huius replicationis duplicatio prima eſt in adgnatis, inter quos ſucceßio non erat. quæ duplicatio iure quidem antiquo approbatur, uerùm iure nouo reprobatur Inſt. de legitima adgnat. ſucceß. §. placebat. cuius uerba uide ſ. replicat. proxim. duplicat. 3. Plures propoſitæ replicationis duplicationes uide ſ. lib. proxim. cap. 22. regul. 1. exception. 2. replicat. 1. cum ſequentibus. Octaua replicatio eſt: Niſi proximus eo tempore, quo conſtat eum, de cuius hæreditate agitur, inteſtatum deceßiſſe, mortuus ſit. hoc enim caſu admittitur is, qui antea tempore mortis eius, de cuius hæreditate agitur, remotior erat, ſi modò nunc proximus reperiatur. quæ replicatio approbatur Inſtitut. d. tit. §. proximus, his uerbis:* Proximus, ſiquidem nullo teſtamento facto quiſquam deceſſerit, per hoc tempus requiritur, quo mortuus eſt is, cuius de hæreditate quæritur. Quòd ſi facto teſtamento quiſquam deceſſerit: per hoc tempus requiritur, quo certum eſſe cœperit, nullum ex teſtamento hæredem exiturum. tunc enim propriè quiſq; inteſtatus deceſsiſſe intelligitur. Quod quidē aliquando longo tempore declaratur. In quo ſpacio temporis ſæpe accidit, ut proximiore mortuo, proximus eſſe incipiat, qui moriente teſtatore nō erat proximus. *Concordat Inſt. eod. tit. §. non tamen omnib. his uerbis:* Non omnibus ſimul adgnatis dat lex hæreditatem, ſed ijs qui tunc proximiores gradu ſunt, cum certum eſſe cœperit, aliquem inteſtatum deceſsiſſe. *Concordat item l. 2. §. interdum ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Interdum ulteriorem adgnatum admittimus: utputa, fecit quis teſtamentū, cū haberet patruum, & patrui filiū: deliberāte hærede ſcripto patruus deceſsit, mox hæres inſtitutus repudiauit hęreditatē: patrui filius admittetur. Ergo et bonorū poſſeſsionē petere poteſt. *Cōcordat d. l. 2. §. proximū, his uerbis:* Proximum nō eñ quærimus, qui tūc fuit, cum moreretur paterfamiliâs: ſed eum qui tūc fuit, cum inteſtatum deceſsiſſe, certum eſt. Secundum quæ, etſi ſuus erat qui

præce-

præcedebat, uel conſanguineus: ſi nemo eorum, cùm repudiatur hæreditas, uiuit: proximum eum accipimus, qui tunc cum repudiatur hæreditas, primus eſt. Vnde quæri poteſt, an poſt repudiationem adhuc demus ſucceſsionem? propone hæredem ſcriptum rogatum reſtituere hæreditatem, repudiaſſe eam: cum nihilominus compelli potuit adire hæreditatem, & reſtituere, ut diuus Pius reſcripſit, finge eum ſuperuixiſſe centum diebus, uerbi gratia, & interim proximum deceſsiſſe: mox & eũ qui rogatus erat reſtituere. Dicẽdum, poſteriorem admitti cum onere fideicommiſsi. *Concordat item l. 5. ff. eod. tit. his uerbis:* Si quis, cum haberet fratrem & patruum, deceſſerit teſtamento facto: deinde pendẽte conditione, hæredum ſcriptorum frater inteſtatò deceſſerit, mox conditio defecerit: patruum poſſe utriuſq; adire hæreditatem legitimam, conſtat. *Concordat item l. 1. ff. unde legitimi, his uerbis:* Hæc uerba edicti, Eum quem ei eſſe hæredem oporteret, ſi inteſtatus mortuus eſſet: παρατατικῶς non ad mortis teſtatoris referuntur tempus, ſed cum quodam temporis ſpacio accipiuntur ad id, quo bonorum poſſeſsio peteretur. Et ideo legitimum hæredem, ſi capite minutus ſit, etiam ab hac bonorum poſſeſsione ſubmoueri, palàm eſt. *Concordat itẽ l. 4. ff. eod. tit. his uerbis:* Si ex duobus fratribus alter deceſſerit teſtamento iure facto, deinde deliberante hærede alter quoq; inteſtatò deceſſerit, & ſcriptus hæres omiſerit hæreditatẽ: patruus legitimã hæreditatem habebit. Nam hęc bonorũ poſſeſsio, tum quẽ hæredem eſſe oportet: ad id tempus refertur, quo primùm ab inteſtato bonorũ poſſeſsio peti potuiſſet. *Concordat item l. 1 §. proximus. ff. unde cognati, his uerbis:* Proximum accipere nos oportet eo tẽpore, quo bonorũ poſſeſsio defertur. Si quis igitur proximus cognatus, dum hęredes ſcripti deliberant, diem ſuũ obierit, ſequens quaſi proximus admittetur: hoc eſt, quicunq; fuerit tũ deprehenſus, proximum locũ obtinet. *Concordat item l. 7. §. tali itaq;. ibi: eo ſcilicet obſeruando. C. de curatore furioſi. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 9. quæſt. 1. except. 15. Nona replicatio eſt: Niſi deliberãte matre defuncti, adgnatus proximus fuerit mortuus. tunc enim matre poſtea hæreditatem repudiante, ulterior ſuccedit. quæ replicatio approbatur l. 2. §. ſi mater. ff. ad S. C. Tertyll. his uerbis:* Si mater hęreditatem filij filiæúe non adierit ex S. C. Tertylliano, in bonis eorũ ius antiquũ ſeruandum eſt. cum enim eſt prælatio matre omittẽte ſenatuſconſulti beneficium, ius ſuccedit uetus. Sed ſi mater repudiauerit bonorum poſſeſsionem, de adeunda autẽ hæreditate deliberet: dicendũ erit, adgnatum non ſuccedere: quoniam nondum uerum eſt, non adijſſe matrem. Quod autem diximus, ius antiquum ſeruari matre non adeunte: cui perſonæ deferatur hæreditas uidendum? Vtrum ei quæ nunc proxima inuenitur, cum mater repudiat, an ei quæ fuit cum inteſtatò deceſsiſſe certum eſſet: utputa fuit patruus, cum inteſtatò decederet, & patrui filius, cum mater repudiaſſet? patruo nondum delata hæreditate, atq; adeò defuncto eo, matre deliberante patrui filium uocari. *Decima replicatio eſt: Niſi deliberante filio de hæreditate matris adeunda, proximus adgnatus deceſſerit. tunc enim repudiante poſtea filio, ulterior adgnatus ſuccedit. quæ replicatio approbatur l. 1. §. utrum. ff. ad S. C. Tertyll. his uerbis:* Vtrum ei defertur ſucceſsio, qui tunc legitimus deprehenditur, an uerò qui tunc fuit, cum filio defertur? utputa, proponamus fuiſſe defunctæ conſanguineum, eiuſq; e filium: deliberante filio, defunctæ conſanguineum obijſſe, mox filium repudiaſſe matris hæreditatem: an conſanguinei filius admitti poſsit? Et Iulianus rectè putat, circa Tertyllianum locum eſſe ſuccedenti adgnato. *Vndecima replicatio eſt: Niſi prægnante uxore, defuncti proximus hæres deceſſerit. tunc enim non nato poſthumo ulterior admittitur. quæ replicatio approbatur exemplo l. 8. §. fin. ff. de ſuis & legitimis hæredibus. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 22. regul. 1. exception. 1. replicat. 3. duplicat. 1. Concordat l. 1. §. ſi quis proximior. ibi: ſed ubi natus ff. unde cognati. cuius uerba uide ȷ. replicat. proxim. Duodecima replicatio uidetur eſſe: Niſi proximus nondum ſit natus, uel ſit apud hoſtes. Hæc replicatio reprobatur l. 2. in prin. ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Poſt conſanguineos admittuntur adgnati, ſi conſanguinei non ſunt. Sed hoc ſic erit accipiendum, ſi nec ſperantur eſſe. Cæterùm ſi uel naſci conſanguineus, uel de captiuitate reuerti poteſt: adgnati impediuntur. *Concordat l. 1. §. ſi quis proximior. ff. unde cognati, his uerbis:* Si quis proximior cognatus naſci ſperatur: in ea conditione eſt, ut dici debeat, obſtare eum ſequentibus. Sed ubi natus non eſt, admittemus eum qui poſt uentrem proximus uidebatur. Sed hoc ita demum erit accipiendum, ſi hic qui in utero eſſe dicitur, uiuo eo de cuius bonorũ poſſeſsione agitur, fuerit conceptus. Nam ſi poſt mortem, neq; obſtabit alij, neq; ipſe admittetur: quia non fuit proximus cognatus ei, quo uiuo nondum animal fuerat. *Decimatertia replicatio eſt: Niſi proximus per exceptionem repelli poſsit. Hæc replicatio approbatur exemplo iam propoſito, his uerbis.* Nã ſi poſt mortẽ, neq; obſtabit alij, neq; ipſe admittetur.

Concordat

Concordat l.2.in prin.ff.de bonor.poſſeſ.ſec.tab.cuius uerba uide ȷ.cap.15.reg.1.exc.3. Huius replicationis ſpecies ſeu exempla ſunt exceptiones ſequentes. *Concordat item l.2.§.fin.ff.ad S.C.Tertyll.his uerbis:* Videndum eſt, matre prohibita ius ſuum uindicare, utrum cęteros admittamus, atq; ſi mater non eſſet: ao ipſam hæredem dicamus fieri, uel aliud nomen ſucceſsionis inducere? Sed denegamus ei actiones, & inuenimus reſcriptum ab Imp. noſtro Antonino Auguſto & diuo patre eius, Mammæ Maximæ pridie idibus Aprilib. Plautiano iterum cõſule, matre remota eos admitti, qui uenirent, ſi mater non fuiſſet. Ergo & adgnati cęteriq; ſuccedent: aut ſi nemo ſit, bona uacabunt. *Concordat item l.1.C.de ſucceſ. edicto, his uerbis:* Si mater tua, &c. *Decima quarta replicatio eſt: Niſi filius defuncti ſit emancipatus, & ex eo nepotes in poteſtate defuncti conſtituti. his enim nepotibus non obſtat pater, tanquam gradu proximior, quo minus cum eo coniungantur. de qua re dictum ſ.cap.4. Hæc de prima exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta.*

II. EXCEPTIO: *Niſi unus tantùm defuncti cognatus ſuperſit. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.proximus.ff. unde cognati, his uerbis:* Proximus accipietur etiã is qui ſolus eſt, quamuis propriè proximus ex plurimis dicitur. *Concordat inſt. de legitima agnat. ſucceſ. §. ſi plures. ibi: nam et propriè. cuius uerba uide ſ.cap.prox. reg. 7. in prin. Concordat item l. 10. in prin. ibi: & proximus ff. de rebus dubijs. cuius uerba uide ſ.lib.7. cap.9.reg.21.in fine.*

III. EXCEPTIO: *Niſi teſtamento exhæres ſcriptus ſit. Hæc exceptio reprobatur l.13.ff.de doli mali except. his uerbis:* Liberis exhæredatis, qui nihil ex patris iudicio meruerunt, rupto teſtamento ius ſuum conſeruandũ eſt, nec opponetur doli mali exceptio. Quod non ſolùm in perſona eorum, ſed in hæredibus, & in perſona quoq; liberorũ eorum obtinendũ eſt. *Concordat l. 10. in prin. ibi: ſed cum exhæredatio. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabulas, his uerbis:* Filium quem in poteſtate habebat, exhæredauit, emancipatũ præterijt: quæſitũ eſt, quatenus emancipatus bonorũ poſſeſsionẽ habiturus ſit? Triphoninus dixit, ſi ſcripti hæredes extranei adierint hæreditatem, repellendũ eſſe filiũ, qui manſit in poteſtate. Quòd ſi hi repudiauerint hęreditatem (quod facilè ſunt facturi, nihil laturi ex hęreditate propter eũ qui cõtra tabulas accepit bonorũ poſſeſsionẽ) filius ab inteſtato patri ſuus hæres deprehẽditur: emancipatus aũt petens contra tabulas bonorũ poſſeſsionẽ, ſolus bonorũ poſſeſsionẽ habebit. Sed cũ exhæredatio, non adita hæreditate ex teſtamento, nullius ſit momẽti, ideoq; non obſtare eam, nec quo minus cõtra tabulas patris accipiat bonorũ poſſeſsionẽ, Iulianus rectè reſponderit (ne teſtamentũ per omnia irritum ad notã exhæredationis ſolã profeciſſe uideatur) redit res ad inteſtati exitum, ut aduerſus filium ex aſſe hæredem ab inteſtato patri emãcipatum Prætor in partem dimidiã tueatur. Erit ergo uenale beneficium ſcripti hæredis extranei, ut cum ipſe iure hæreditatis nihil ſit conſecuturus, adeundo repellat filium in poteſtate relictum, præſtetq; aſſem emancipato filio iure contra tabulas bonorum poſſeſsionis. Si autem omiſerit hæreditatem, in portionem bonorum exhęredatum effectum admittet iure factum ſuum ſolum hæredem. Sed quemadmodũ Prætor emancipatum tuetur, ſi adita non fuerit hæreditas: ita nec filius qui in poteſtate remanſit, aditione adhibita, in totum expellendus erit: ſed ad hęreditatis petitionem admittendus eſt ex cauſa inofficioſi querelæ contra emancipatum mouendæ. *Concordat item l.1.§.fin.ff.ſi tabulæ teſt. nullæ extab. his uerbis:* Si emãcipatus filius exhæres fuerit, is autem qui in poteſtate fuerat, præteritus: emancipatum petentem ab inteſtato bonorum poſſeſsionem Vnde liberi, tueri debet Prætor uſq; ad partem dimidiã, perinde atq; ſi nullas tabulas pater reliquiſſet. *Concordat item l. ult. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ȷ.lib.11. cap.8. quæſt. 1. except. 14. in prin. Plane admittitur exceptio propoſita primùm, ſi teſtamentum, in quo quis exhæredatus eſt, ualeat, nec rumpatur irritumue fiat. quæ diſtinctio approbatur Nouell.c. 1. § . exhæredatos, his uerbis:* Exhæredatos liberos, ſi iuſtè à patre exhæredati ſint, nihilq; ex uoluntate patris habeãnt, neq; uocamus, neq; admittimus, etiamſi plus milies uelint. Vna enim hęc eſt legum intentio, ut quæ defuncti conſtituerunt, impleantur. Eum enim quem defunctus ipſe à ſubſtantia ſua abigit, quomodo iuſtum fuerit uocare ad res, quarum ille eũ per exhæredationẽ expreſsè contra ipſum factam, participem eſſe noluit? *Huius diſtinctionis replicatio prima hæc eſt: Niſi exhæres ſcriptus, poſtea hæres inſtitutus ſit. Hæc replicatio approbatur l.21. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Si filium nominatim exhæredauero, & eum poſtea hæredem inſtituero: hæres erit. *Altera replicatio eſt: Niſi cum generaliter teſtator omnes filios ſuos exhæredaſſet, quidam filius eius ſit, quem putauit mortuum eſſe. huic enim exhæredatio non nocet. quæ replicatio approbatur l.25.in prin.ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 16. except. 191. repl. 3. Tertia replicatio eſt: Niſi ab alio quàm de cuius hæreditate agitur, ſit exhæredatus. quæ replicatio approbatur l.1.§.poſt ſuos ib. 1. et tiã eſi.ff.de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba*

ba uide ī.cap.proxim.regul.2. exception. 4. Plures huius diſtinctionis replicationes uide ī. d. cap. 16. Secundò admittitur exceptio propoſita,ſi per contra tabulas bonorum poſſeßionem teſtamentum impugnatur.hac enim accepta, nihilo magis exhæredatus admittitur. quæ diſtinctio approbatur l. 20. in princip. ff. de contra tab. bonor. poſſeß. cuius uerba uide ī.ead.exception. in princip. Tertiò admittitur exceptio propoſita,ſi nepotes ex filio emancipato patri ſuo coniungantur. his enim exhæredatis obſtabit exceptio. quæ diſtinctio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ī.cap. 4. except.9. Poſtremò admittitur exceptio propoſita,ſi nepotes ex filia defuncta in locum matris ſuæ ſuccedentes,cum auunculis ſuis uel materteris ad aui uel auiæ hæreditatem aſpirent.his enim exhæredatis propoſita exceptio obſtabit.quæ diſtinctio approbatur l.9.ibi:niſi fortè auia.C.de legitimis liberis.cuius uerba uide J. cap. 14. reg 4. except.1.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi præteritus teſtamento, contra tabulas bonorum poſſeßionem non petierit.hic enim,adita à ſcriptis hæredibus hæreditate, bonorum poſſeßionem Vnde liberi uel Vnde legitimi petens,exceptione repellitur. quæ exceptio approbatur l. 2. ff. ſi tab. teſt.nullæ extab.cuius uerba uide ī. lib.prox. cap.15. except. 176. repl.18.*

V. EXCEPTIO: *Niſi ab inteſtato hæres hæreditati futuræ renunciauit. Hæc exceptio reprobatur l.ult.ff.de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Pater iuſtrumento dotali comprehendit,filiam ita dotem accepiſſe,ne quid aliud ex hæreditate patris ſpetaret: eam ſcripturam ius ſucceſsionis non mutaſſe, conſtat.priuatorum enim cautione legum authoritati non noceri. *Concordat l. 3. C. de collationibus,his uerbis:* Pactum dotali inſtrumento comprehenſum, ut contenta dote, quæ in matrimonio collocabatur, nullum ad bona paterna regreſſum haberet,iuris authoritate improbatur:nec in inteſtato patri ſuccedere filia ea ratione prohibetur. Dotem ſanè quam accepit,fratribus qui in poteſtate manſerunt, conferre debet.

VI. EXCEPTIO: *Niſi cognati ſint capite deminuti,uel emancipati. Hæc exceptio approbatur l.11.ff.de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Capitis deminutiooe pereunt legitimæ hæreditates,quæ ex lege XII. Tabul.ueniunt, ſiue uiuo aliquo, ſiue antequam adeatur hæreditas eius,capitis deminutio interceſsit: quoniam deſinit ſuus hæres uel adgnatus rectè dici. Quæ autem ex legibus nouis, aut ex ſenatuſconſultis:non unq;. *Concordat l.1.§.ſi filius.ff.eod.tit.cuius uerba uide ī. cap.1.except.10.replicat.1.Item concordat l.1.in fine. ff.unde legitimi.cuius uerba uide ī. exception.3. replicat.8.Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex nouis legibus,non ex lege XII. Tabul.hæreditas deferatur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quæ autem ex legibus nouis, aut ex ſenatuſconſultis: non utique. *Concordat Inſt.de S.C.Orphitiano.§. ſciendum, his uerbis:* Sciendum eſt,huiuſmodi ſucceſsiones, quæ ex Tertylliano & Orphitiano ſenatuſconſultis deferuntur, capitis deminutione non perimi, propter illam regulam,qua nouæ hæreditates legitimæ capitis deminutione non pereunt:ſed illæ ſolæ,quæ ex lege XII. Tabularum deferuntur. *Concordat item l.1.§. capitis.ff. ad S.C. Tertyll.his uerbis:* Capitis deminutio, ſaluo ſtatu contingens, liberis nihil nocet ad legitimam hæreditatem. Nam uetus ſola hæreditas,quæ lege XII. Tabul.defertur,capitis deminurione perimitur: nouæ uel ex lege uel ex Senatuſconſulto delatæ,non perimuotur capitis deminutione. Proinde ſiue quis ante delatam, ſiue poſt delatam capite minuatur, ad legitimam hæreditatem admittetur: niſi magna capiris deminutio interueniat,quæ uel ciuitatem adimat:utputa,ſi deportetur. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi maxima uel media capitis ſit deminutio. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi magna capitis deminutio interueniat, quæ uel ciuitatem adimat. *Cui concordat l. 1. §. qui mortis.ff. ad S. C. Tertyll.cuius uerba uide J. replicat.4. Altera replicatio uidetur: Niſi poſt delatam hæreditatem,ſeu poſt mortem eius,de cuius hæreditate agitur,capite ſint deminuti.Hæc replicatio reprobatur l.1.ff.unde cognati,his uerbis:* Capitis deminutione perimuntur cognationes, quæ per adoptionem adquiſitæ ſunt. Igitur ſi poſt mortem (uerbi gratia) fratris adoptiui intra centeſimum diem adoptiuus frater capite deminutus fuerit: bonorum poſſeſsionem accipere non poterit, quæ proximitatis nomine fratris defertur. Prætorem enim nō ſolùm mortis tempus, ſed etiam id quo bonorum poſſeſsio petitur, intueri,palàm eſt. *Concordat l.11.ff. de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide ī. ead. except. in prin.Concordat item l.1.§.capitis.ibi: proinde.ff. ad S. C. Tertyll. cuius uerba uide ī. ead.except.in princ. Concordat item d.l.1. §. qui mortis. cuius uerba uide J.replicat.4. Tertia replicatio eſt: Niſi poſt petitam bonorum poſſeßionem capite ſint deminuti.Hæc replicatio approbatur l. ult. ff. ſi tabulæ teſtam.nullæ extab.cuius uerba uide ī.cap.1.exception.5.replicat.2. Quarta replicatio eſt:Niſi capite deminuti, rurſus ſint reſtituti, & pœna liberati. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. §. qui mortis.ff ad S.C.Tertyll.his uerbis:* Qui mortis matris tempore ciuis Romanus fuit,ſi ante aditam hæreditatē in ſeruitutem deducatur,legitima hęreditas nō defertur,nec ſi poſtea

poſtea liber factus ſit: niſi fortè ſeruus pœnæ effectus beneficio principis ſit reſtitutus. *Concordat l.1.§.fin.ff.unde cognati. cuius uerba uide ỹ.except.prox. Concordat item l.1.§.fin.ff.de contra tab.bonor.poſſeßione. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ſeruus non pœnæ effectus, liber rurſus ſit factus. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nec ſi poſtea liber factus ſit. *Cui concordat l.7.ff.unde cognati, his uerbis:* Is qui aliqua ratione ſeruus factus eſt, manumiſsione nulla ratione recipit cognationem. *Quinta replicatio eſt: Niſi legitimi hæredes deſint. tunc enim capite deminuti adgnati ad bonorum poſſeßionem Vnde cognati admittuntur. quæ replicatio approbatur l.5.ff.unde cognati, his uerbis:* Legitimis capite deminutis non datur bonorũ poſſeſsio iure hæredis legitimi: quia non eadem cauſa eorum eſt, quæ liberorum. Sed gradu cognatorum rurſus uocantur. *Concordat Inſt.de ſucceß.cognator. in prin. ibi: nam adgnati, his uerbis:* Adgnati capite deminuti, quiq; ex his progeniti ſunt, ex lege XII. Tab. inter legitimos non habentur, ſed à Prætore tertio ordine uocantur: exceptis ſolis tantummodo fratre & ſorore emancipatis: nõ etiam liberis eorum, quos lex Anaſtaſiana cum fratribus integri iuris conſtitutis uocat quidem ad legitimam fratris hæreditatem, ſiue ſororis: non æquis tamen partibus, ſed cum aliqua deminutione, quam facile eſt ex ipſius conſtitutionis uerbis colligere. Alijs uerò adgnatis inferioris gradus, licet capitis deminutionem paſsi non ſunt: tamen anteponit eos, & proculdubio cognatis. *Ait Imp.* Lex Anaſtaſiana. *Hanc legem non habemus. Sexta replicatio eſt: Niſi frater uel ſoror defuncti ſint emancipati. His enim iſta capitis deminutio nõ obſtat. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Exceptis ſolis tãtummodo fratre & ſorore emancipatis, &c. *Concordat Inſt. de ſeruili cognat.§.fin. cuius uerba uide ṡ.except.1.repl.1. Concordat item l.15.§.cum igitur Prætor. C. de legitimis hæred. his uerbis:* Cum Prætorem filium emancipatum, licet ſubtili iure capite fuerat deminutus, attamen in patris ſucceſsionẽ ſine ulla deminutione uocare, manifeſtiſsimum eſt: non eodem autem iure etiam ad fratrum ſuorum ſucceſsionem ab eo uocabatur, ſed nec filij eius iure legitimo ſuis patruis ſuccedebãt: neceſſarium duximus hoc primùm corrigere, & legem Anaſtaſianam iuſto incremento perfectam oſtendere: ut emancipatus filius & filia non ſolùm in paternis bonis ad ſuorum ſimilitudinẽ ſuccedant, ſed etiam in fratrum uel ſororũ ſuarum ſucceſsione (ſiue omnes ſui, ſiue omnes emancipati ſunt, ſiue miſti) æquo iure inuicem ſibi ſuccedant, & non ſecundum legem Anaſtaſianam parte aliqua deminuta. *Concordat item l.1. C.com.de ſucceß. his uerbis:* Scite debuiſti, &c. *Septima replicatio eſt: Niſi liberi ſint defuncti emancipati. nam nec his emancipatio iure nouo nocet: de qua re uide ṡ.cap.2. except.2. Octaua replicatio eſt: Niſi in ipſa emancipatione emancipato legitima iura ſpecialiter ſint reſeruata. Hæc replicatio approbatur l.11. C. de legitimis hæred. his uerbis:* Si ab eo qui ex ſacro reſcripto ſecundum noſtram cõſtitutionem fieri poſtulauerit emancipationem liberorum, petitum fuerit, quatenus ei qui emancipandus emancipandaue erit, minimè legitima iura per emancipationem extinguantur: eadem iura tam emancipato uel emancipatæ contra perſonas alias hoc modo ſibi coniunctas, quàm alijs itidem contra eum uel eam in hæreditatibus, uel in ſucceſsionibus & tutelis, nec non cæteris ſeruentur intacta: collationibus tamen ab his ſecundum ea, quæ ſuper emancipatis ſtatuta ſunt. quoties talia caſus emerſerit, utpote peracta emancipatione faciendis.

De iure nouo.

Hactenus de iure antiquo, quo exceptio propoſita partim approbatur, partim diſtinguitur, eſt dictum. Iure ſanè nouo, quod ad minimam capitis deminutionem ſeu emancipationem attinet, exceptio propoſita tollitur ac reprobatur Nouell.c.118.§.quin in omnib. cuius uerba uide ṡ.cap.prox.reg.1.except.4. in fine. Plura de exceptione propoſita uide ỹ.cap.proxim. quæſt.4. except.5 & 6.

VII. EXCEPTIO: *Niſi cognatus tempore mortis eius, de cuius hæreditate agitur, ſit apud hoſtes. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.fin.ff.unde cognati, his uerbis:* Si quis apud hoſtes fuerit eius mortis tempore, de cuius bonorum poſſeſsione quæritur: dicendum eſt, bonorum poſſeſsionem peti ab eo poſſe. *Planè hæc ſunt intelligenda de poſtliminio reuerſo. Ideoq; referenda ad ea quæ dicta ſunt ṡ. exceptione prox. replicat.4.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi cognati, qui defuncti hæres extitit, bona fiſco ſint uindicata. Hæc exceptio reprobatur l.4. in fine. C.de iure fiſci. cuius uerba uide ṡ.lib.11.cap.2.quæſt.1.cauſa 22.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi cognatus operas ſuas, ut cum beſtijs pugnaret, locauit. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.qui operas. ff. ad S. C. Tertyll. his uerbis:* Qui operas ſuas, ut cum beſtijs pugnaret, locauit, quiue rei capitalis damnatus, neq; reſtitutus eſt: ex Senatuſconſulto Orphitiano ad matris hæreditatem nõ admittebatur. Sed humana interpretatione placuit eum admitti. Idem erit dicendum, etſi hic filius in eius ſit poteſtate, qui in cauſa ſupraſcripta ſit, poſſe eum ex Orphitiano admitti.

X. EXCEPTIO: *Niſi cognatus rei capitalis ſit damnatus. Hæc exceptio approbatur l. 13. ff. de bonor. poſſeß. his uerbis:* Edicto prætoris bonorum poſſeſsio hia denegatur, qui rei capitalia damnati ſunt, nec in inregrum reſtituti ſunt. Rei autem capitalis damnatus intelligitur is, cui pœna mors, aut aquæ & ignis interdictio ſit. *Huius replicatio prima hæc eſt: Niſi relegatus tantùm ſit. quæ replicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Cum autem in relegatione quis erit, ad bonorum poſſeſsionem admittitur. *Altera replicatio eſt: Niſi matris hæreditas petatur. Hæc replicatio approbatur uerbis ſ. except. prox. propoſitis hiſce:* Quiúe rei capitalis damnatus, neq; reſtitutus eſt.

XI. EXCEPTIO: *Niſi per adoptionem cognatus ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 4. §. in adoptionē. ibi: ſed in ea. ff. de gradib. cognator. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 4. except. 4. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi quo ad ius adgnationis: hoc enim per adoptionem adquiritur, non ius cognationis. quæ replicatio approbatur d. uerſ. ſed in ea. Cui concordat Inſt. de legitima adgnat. ſucceß. §. per adoptionem, his uerbis:* Per adoptionem quoq; adgnationis iua conſiſtit: ueluti inter filios naturales, & eos quos pater eorum adoptauit. Nec dubium eſt, quin impropriè conſanguinei appellentur. Item ſi quis ex cæteris adgnatis tuis, ueluti frater, aut patruus, aut deniq; is qui longiore gradu eſt, adoptauerit aliquem: adgnatum inter ſuos hæredes eſſe, non dubitatur. *Concordat item l. 2. §. parui. ff. de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Parui refert, adgnatus hic natiuitate, an adoptione ſit quæſitus: nam qui adopratur, iiſdē ſit adgnatus, quibus pater ipſius fuit, & legitimam eorū hæreditatē habebit, uel ipſi eius. *Concordat item l. 1. §. fin. ff. eod. 11. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg. 2. except. 6. Concordat item l. 1. §. cognationem ff. unde cognati his uerbis:* Cognationē facit etiā adoptio. Quibus etenim fiet adgnatus hic qui adoptatus eſt, iiſdem & cognatus fiet. Nā ubicunq; de cognatis agitur, ibi ſic accipiemus, ut etiā adoptione cognati facti cōtineantor. Euenit igitur, ut is qui in adoptionem datus eſt, tam in familia naturalis patris iura cognationis retineat, quàm in familia adoptiua nāciſcatur. Sed eorū tātùm cognationē in adoptiua ſamilia nanciſcitur, quibus fit adgnatus: in naturali autē omnium retinebit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi adoptio per emancipationem ſit ſoluta. quæ duplicatio approbatur l. 3. ff. unde cognati. cuius uerba uide ſ. except. 6. repl. 2. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 2. except. 1. diſtinct. 1.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi cognatus in poteſtate parentis ſit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 5. reg. 5. except. 1.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi cognatus naturalis filius fuerit, non legitimus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 1. quæſt. 1. except. 7. cap. 3. except. 4. cap. 5. reg. 5. except. 8. item ſ. lib. 16. cap. 4. quæſt. 3.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi cognatus poſt mortem eius, de cuius hæreditate agitur, ſit natus. Hæc exceptio reprobatur l. ult. ff. unde cognati, his uerbis:* Inteſtata reliquit ſororem Septiciam diuerſo patre natam, & prægnantem matrē ex alio marito: quæro, ſi mater hęreditatem repudiauerit, dum adhuc prægnans eſt, poſteaq; enixa fuerit Semproniam: an etiam Sempronia bonorum Titiæ poſſeſsionem accipere poſsit? Scæuola reſpondit, ſi mater hæreditate excluſa eſſet, eaq; (ut proponeretur) poſtea nata eſſet, accipere poſſe. *Concordat l. 3. §. utiq; & ex. ff. de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 9. Concordat item l. ult. ff. de uentre in poſſeß. mittendo, his uerbis:* Poſthumus natus quocunq; tempore (qui tamē teſtatoris morte conceptus iam erit) poteſt agnoſcere bonorum poſſeſsionem. Nam & uentrem Prætor ex omnibus edicti partibus mittit in poſſeſsionem bonorum: non miſſurus ſcilicet, ſi ei nato daturus non eſſet bonorum poſſeſsionem. *Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi uiuo eo, de cuius bonis agitur, nondum fuerit conceptus poſtea natus. quæ diſtinctio approbatur uerbis tam propoſitis hiſce:* Qui tamē, &c. *Concordat l. 1. §. ſi quis proximior. ibi: ſed hoc ita ff. unde cognati. cuius uerba uide ſ except. 1. repl. 12. Concordat l. 8. in prin. ff de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide ſ cap. 2. except. 15. Deinde admittitur exceptio propoſita, ſi natus ſit poſt decem menſes mortis eius, de cuius bonis agitur. quæ diſtinctio approbatur l. 1. §. fin. ff. de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 6.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi poſt mortem matris execto uētre editus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. qui mortus. ibi: ſed et ſi. ff. ad S.C. Tertyll. his uerbis:* Et ſi matris execto uentre filius editus ſit: magis dicendū eſt, hunc quoq; ad legitimā hæreditatē admitti. Nā & inſtitutus ſecundū tabulas, & ab inteſtato Vnde cognati, & multo magis Vnde legitimi bonorum poſſeſsionem petere potuit. Argumēto eſt, quòd uenter in poſſeſsionē ex omni parte edicti mittitur. *Concordat l. 1. §. ſi qua. ff. unde cognati, his uerbis:* Si qua prægnans deceſſerit, & utero execto partus ſit editus: in ea cōditione eſt partus ille, ut matris ſuæ accipere bonorum poſſeſsionem poſsit Vnde proximi cognati. Sed poſt ſenatuſconſultū Orphitianum & Vnde legitimi petere poterit: quia tempore mortis in utero fuit.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi cognatus poſt mortem, captiuitatem uel deportationē patris ſui na-*

tus ſit. *Hæc exceptio reprobatur l.ult.ff.unde legitimi, his uerbis:* Nati poſt mortem patris, uel poſt captiuitatem ſiue deportationem, ſed & hi qui eo tépore quo capiebatur uel deportabatur pater, in poteſtate fuerunt, ius inter ſe conſanguinitatis habent. et ſi hæredes patri non extiterint ſicuti exhæredati. *Concordat l.1.§.penult.ff.de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide ſ.cap.prox.reg.2.except.5. Concordat item d.l.1.§.fin.cuius uerba uide ſ. d. reg. 2. except.6. Item concordat Inſt.de legitima adg.ſucceß.§. ij etiam, his uerbis:* Ij etiam qui poſt mortem patris naſcuntur, iura conſanguinitatis nanciſcuntur.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi cognatus patri ſuo non extiterit hæres. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox.reg.2.exc.4.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi cognatus ſeruus ſit, uel in ſeruitute matris conceptus. Hæc exceptio approbatur l.1.§.2.ff. unde cognatus, hiſce uerbis:* Pertinet lex hæc ad cognationes non ſeruiles: nec enim facilè ulla ſeruilis uidetur eſſe cognatio. *Huius exceptionis replicationes uide ſ.cap.1.queſt.1.except.1.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi cognatus ex ſerua muliere natus ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure, quo & præcedens, ſubſiſtit: quoniã ex ſeruis non niſi ſerui naſcuntur. uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi uel cõceptionis, uel natiuitatis, uel medio tẽpore mater fuerit libera. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 5.reg. 5. except.9.repl.1. Item alias replicationes uide ſ. d.except.9.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi pater cognati capite fuerit diminutus. Hæc exceptio reprobatur l.4. ff.de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Hi quorũ parens capite minutus eſt, legitimæ hæreditatis ius & cæteris perſonis & inter ſe retinent, & alij aduerſus eos. *Huic contradicere uidetur, quoad ius antiquum, Inſt. de ſucceßione cognator.in prin.ibi: nam adgnati. cuius uerba uide ſ. except.6.repl.5. Cui concordat l.15.§.cum igitur. ibi: ſed nec filij.C.de legitimis hæred. cuius uerba uide ſ. d.except.6.repl.6.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi pater cognati fuerit deportatus. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.poſt ſuos.ibi: ſed etſi.ff.de ſuis & legitimis hæred. his uerbis:* Et ſi pater eorum deportatus fuerit: nihilominus hos inter ſe conſanguineos eſſe, licet patris ſui hæredes non extitiſſent.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi pater cognati operas ſuas, ut cum beſtijs pugnaret locauit, uel rei capitalis damnatus eſt. Hæc exceptio reprobatur l.1. §.qui operas, in fine.ff.ad S.C.Tertyll. cuius uerba uide ſ.ex.9. Hactenus exceptiones aduerſus ſucceßiones deſcẽdentiũ, aſcẽdẽtiũ & collateraliũ cõmunes ſeu generales expoſitæ ſunt, quarũ tamẽ plures uide j.ca.13.*

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè prædictarum exceptionum replicatio generalis hæc eſt: Niſi aſcendentes, deſcendentes & ex latere adgnati, uel alij qui defuncto ſuccedant, deſint. tunc enim cognati, propoſitis exceptionibus non obſtantibus, admittuntur. Hæc replicatio approbatur l. 2.in prin. ff. unde cognati, his uerbis: Hac parte proconſul naturali æquitate motus, omnibus cognatis permittit bonorum poſſeſsionem, quos ſanguinis ratio uocat ad hæreditatem, licet iure ciuili deficiant. *Concordat l.1.in prin.ff.eod.tit. cuius uerba uide ſ.cap.prox. reg.1.except.4.repl.1. Huius replicationis exemplum proponitur Inſt.de ſucceß. cognatorum, in prin. ibi: nã adgnati. cuius uerba uide ſ.exc.6.repl.5. Planè replicatio hæc, quãuis quibuſdã exceptionibus hactenus enumeratis, utiliter obijci poßit: tamen in uniuerſum omnibus eam ſine diſcrimine obſtare, nõ eſt dicendũ.*

DE COGNATIS ET ADfinibus digreßio. Cap. VIII.

Antequam ad reliquas perſonas, quibus ab inteſtato hæreditas competit, accedamus: pro declaratione præcedentiũ definitiones, diuiſiones, ſpecies & gradus cognatorum hic proponendæ ſunt: quibus quædã etiam de adfinibus ſubijcientur.

I. *Ratio huius tituli ſeu capitis proponitur l.10.in prin.ff. de gradibus, his uerbis:* Iuriſconſultus cognatorũ gradus & adfiniũ noſſe debet: quia legib. hæreditates & tutelæ ad proximũ quẽq; adgnatũ redire cõſueuerũt. Sed & edicto Prætor proximo cuiq; cognato dat bonorũ poſſeſsioné. Præterea lege Iudiciorũ publicorũ contra adfines & adgnatos teſtimoniũ inuiti dicere nõ cogimur.

II. DEFINITIO COGNAtorum.

Definitio nominis proponitur l.4.§.1.ff.d. tit. his uerbis: Cognati ab eo dici putantur, quòd quaſi unà communiterúe nati, uel ab eodẽ orti progenitiúe ſint. *Concordat l.1.§.1 ff. unde cognati, his uerbis:* Cognati appellati ſunt quaſi ex uno nati, aut (ut ait Labeo) quaſi commune naſcendi initium habuerint.

Alia definitio nominis proponitur l.10.§. nomen. ff.de gradibus, his uerbis: Nomen cognationis à Græca uoce *συγγενὶς* dictũ uidetur. *συγγενεῖς* enim illi uocãt, quos nos Cognatos appellamus.

III. DIVISIONES COGNATORVM.

I. *Diuiſio in naturales, ciuiles & cõmunes cognatos, itẽ in adgnatos & cognatos, proponitur l.4.§.cognationis.ff.de gradibus, his uerbis:* Cognationis ſubſtantia bifariã apud Romanos intelligitur. Nã quædã cognationes iure ciuili, quædã naturali cõtinẽtur: nõnunquã & utroq; iure cõcurrẽte & naturali & ciuili copulatur cognatio. Et quidẽ naturalis cognatio per ſe ſine ciuili cognatione intelligitur, quæ per fœminas deſcẽdit, quæ uulgò liberos pariũt. Ciuilis aũt per ſe (quæ etiã legitima dicitur) ſine naturali fit cognatione per adoptioné.

utroq; iure conſiſtit cognatio, cum iuſtis nuptijs cõtractis copulatur. Sed naturalis quidem cognatio hoc ipſo nomine appellatur: ciuilis autem, licet ipſa quoq; per ſe pleniſsimè hoc nomine uocetur, propriè tamẽ adgnatio uocatur, uidelicet quæ per mares contingit. *Concordat Nouell. c. 118. §. 1. cuius uerba uide ſ. cap. 2. in prin. Sanè definitio & differentia adgnatorum & cognatorum proponitur l. 10. §. cognati ſunt. ff. de gradibus, his uerbis*: Cognati ſunt & quos adgnatos lex XII. Tabul. appellat. Sed hi per patrẽ cognati ſunt ex eadem familia. Qui autem per fœminas coniunguntur, cognati tantùm nominantur. Proximiores ex adgnatis, ſui dicuntur. Inter adgnatos igitur & cognatos hoc intereſt, quod inter genus & ſpeciem. Nam qui eſt adgnatus, & cognatus eſt: nõ utiq; autem qui cognatus eſt, & adgnatus eſt. alterũ enim ciuile, alterũ naturale nomẽ eſt. *Concordat d. l. 10. §. cognationis, his uerbis*: Cognationis origo & per fœminas ſolas contingit. Frater enim eſt, & qui ex eadem matre tantùm natus eſt. Nam qui eundem patrẽ habẽt, licet diuerſas matres, etiam adgnati ſunt. *Concordat itẽ l. 5. in prin. ff. unde legitimi, his uerbis*: Inter adgnatos & cognatos hoc intereſt, quòd in adgnatis & cognati continentur: in cognatis non utiq; & adgnati. Verbi gratia, patris frater, id eſt patruus, & adgnatus eſt & cognatus: matris autem frater, id eſt auunculus, cognatus eſt, adgnatus non eſt. *Concordat item Inſt. de legitima adgnat. tutela. §. 1. cuius uerba uide ſ. lib. 17. cap. 3. quæſt. 3. reg. 1. Itẽ cõcordat Inſt. de legitima adgnat. ſucceſſ. §. 1. Item l. 2. §. adgnati. ff. de ſuis & legitimis hæred. quorum uerba uide ſ. cap. 6. reg. 1. except. 4. repl. 1.*

Mutatio iuris.

Planè iure nouo differentia inter adgnatos & cognatos eſt ſublata, Nouell. c. 118. §. nullam uerò. cuius uerba uide ſ. d. except. 4. in fine. Hæc de prima diuiſione cognatorum.

II. *Diuiſio, quòd alij ſuperioris ſint gradus, alij inferioris, alij ex tranſuerſo, proponitur Inſt. de gradib. cognat. in prin. his uerbis*: Hoc loco neceſſariũ eſt exponere, quemadmodum gradus cognationis numerentur. Quare in primis admonẽdi ſumus, cognationẽ aliam ſuprà numerari, aliam infrà, aliã ex tranſuerſo, quæ etiã à latere dicitur. Superior cognatio eſt parentũ, inferior liberorũ, ex tranſuerſo fratrum ſororumúe, & eorũ qui quæúe ex his generantur: & conuenienter patrui, amitę, auunculi, materteræ. Et ſuperior quidẽ & inferior cognatio à primo gradu incipit: at ea quę ex tranſuerſo numeratur, à ſecũdo. *Concordat l. 1. in prin. ff. eod. tt. his uerbis*: Gradus cognationis alij ſuperioris ordinis ſunt, alij inferioris, alij ex tranſuerſo, ſiue à latere. Superioris ordinis ſunt parẽtes: inferioris, liberi: ex tranſuerſo ſiue à latere, fratres, & ſorores, liberiq; eorum. Sed ſuperior quidẽ & inferior cognatio à primo gradu incipit: ex tranſuerſo uerò ſiue à latere nullus eſt primus gradus, & ideo incipit à ſecũdo. Itaq; in primo gradu cognationis ſuperioris quidem & inferioris ordinis cognati poſſunt concurrere: ex tranſuerſo uerò nũquam eo gradu quiſquã cõcurrere poteſt. At in ſecundo, & tertio, & deinceps in cæteris poſſunt etiã ex tranſuerſo quidam cõcurrere cum ſuperioris ordinis cognatis. Sed admonendi ſumus, ſi quando de hæreditate, uel bonorũ poſſeſsione quæramus, non ſemper eos qui eiuſdem gradus ſunt, cõcurrere. *De hiſce uerbis poſtremis uide ſ. cap. 6. reg. 7. Concordat item propoſitæ diuiſioni l. 9. ff. eod. tt. his uerbis*: Στίμματα cognationum directo limite in duas lineas ſeparantur: quarum altera eſt ſuperior, altera inferior. Ex ſuperiore autem & ſecundo gradu tranſuerſæ lineæ pendent, quas omnes latiore tractatu habito in librũ ſingularẽ cõtexuimus. *Hactenus ſecũda diuiſio cognatorum, ſumpta ex triplici gradu, propoſita eſt. Hic autẽ de gradibus quædam ſunt notanda, & primùm quidem ratio nominis, quæ proponitur l. 10. §. gradus. ff. de gradibus, his uerbis*: Gradus dicti ſunt ad ſimilitudinẽ ſcalarum locorumúe procliuium, quos ita ingredimur, ut à proximo in proximũ, id eſt, in eum qui quaſi ex eo naſcitur, trãſeamus. *Deinde quot gradus cognatorũ numerentur, definitur l. 4. in prin. ff. eod. tt. his uerbis*: Nõ facilè, quod ad noſtrum ius attinet, cum de naturali cognatione quæritur, ſeptimũ gradũ quis excedit: quatenus ultra eũ ferè gradũ rerum natura cognatorũ uitam conſiſtere non patitur. *Tertiò notanda eſt ratio, qua cognoſci poſsit, quoto quiſq; gradu alteri ſit cognatus: quæ proponitur l. 10. §. at quoties. ff. d. tt. his uerbis*: Quoties quæritur, quoto gradu quæq; perſona ſit: ab eo incipiendũ eſt, cuius de cognatione quęrimus. Et ſi ex inferioribus aut ſuperioribus gradibus eſt: recta linea ſurſum uerſum uel deorſum tẽdendo, facilè inueniemus gradus, ſi per ſingulos gradus proximũ quẽq; numeramus. Nã qui mihi proximo gradu proximus eſt, is ſecũdo gradu eſt mihi. Similiter enim accedentibus ſingulis creſcit numerus. Idem faciendum in tranſuerſis gradibus. Sic frater ſecũdo gradu eſt: quoniam patris uel matris perſona, per quos coniungitur, prior numeratur. *Quartò, cum triplices ſint gradus cognatorum, ut ſ. dictum eſt, ſuperioris ordinis, inferioris, & ex tranſuerſo ſiue à latere: ſuperior cognatio parentum eſt, inferior liberorum: de quibus proponitur notabile d. l. 10. §. parentes, his uerbis*: Parentes apud Ro-

manos uſq; ad tritauū proprio uocabulo nominantur:ulteriores qui nō habent ſpeciale nomē, maiores appellantur.Itē liberi uſq; ad trinepotē:ultra hos poſteriores uocantur. *A' latere cognationis ſpecies proponuntur ibidem,bis uerbis:* Sunt & ex lateribus cognati:ut fratres ſororesq́;, & ex his prognati: item patrui,amitæ,auunculi,& materteræ. *Sed ſingulæ ſingulorū generū & graduū ſpecies proponētur j.cap.prox.Hactenus ergo de diuiſionib.cognatorū & ſingulorū generū deſcriptione eſt actū.*

IIII. EXCEPTIONES ADuerſus cognationes & adfinitates.

I. EXCEPTIO:*Niſi ſeruilis ſit cognatio. Hæc exceptio approbatur l.10.§.non parcimus.ff. de gradibus,bis uerbis:* Non parcimus his cognationū nominibus etiam in ſeruis. Itaq; parentes & filios,fratresq; etiam ſeruorū dicimus. Sed ad leges ſeruiles cognationes non pertinent. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox.except.18 & 19.*

II. EXCEPTIO:*Niſi libertinorum ſit cognatio uel adfinitas.Hæc exceptio reprobatur l.4. §.libertini.ff.d.tt.bis uerbis:* Libertini libertinæq́; inter ſe adfines eſſe poſſunt.

III. EXCEPTIO:*Niſi ex iniuſtis nuptijs nati ſint.Hæc exceptio approbatur d.l.4.§.ſciendū,bis uerbis:* Sciendū eſt,neq; cognationem neq; adfinitatē eſſe poſſe,niſi nuptiæ interdictæ non ſint, ex quibus adfinitas coniungitur. *Concordat Inſt.de ſucceß.cognator.§.uulgò quæſitos.cuius uerba uide ſ.cap.1.quæſt.1.except.7.*

IIII. EXCEPTIO:*Niſi per adoptionem ſint cognati.Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.4.§.in adoptionem,bis uerbis:* In ea familia,ad quam per adoptionē uenit,nemo illi cognatus eſt præter patrem, eosúe quibus adgnaſcitur. Adfinis aūt ei omnino in eorum familia nemo eſt. *Huius exceptionis replicatio eſt:Niſi quoad ius adgnationis:adoptatus enim adgnatus ſit,non cognatus.quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:*Præter patrem, eosue quibus adgnaſcitur. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox.except.11.*

V. EXCEPTIO:*Niſi cognatus ſit emancipatus,uel alij in adoptionem datus.Hæc exceptio approbatur,ſimul et diſtinguitur d.§.in adoptionē,bis uerbis:* In adoptionem datus aut emancipatus, quaſcunq; cognationes adfinitatesq́; habuit, retinet: adgnationis iura perdit. *Concordat l.5.ff.eod.tt.bis uerbis:* Si filiū naturalē emancipauero,& aliū adoptauero: non eſſe eos fratres. Si filio meo mortuo Titiū adoptauero, uideri eum defuncti fratrem fuiſſe, Arrianus ait. *Concordat item Inſt.de nuptijs.§.inter eas.ibi:ſed ſi tu. cuius uerba uide ſ. lib. 14.cap.1.exc. 2. repl.1.diſtinct.4. Huius exceptionis replicatio eſt, quoad ius cognationis uel adfinitatis: ſolum enim ius adgnationis,quod tamen hodie ſublatum eſt,non cognationis uel adfinitatis per emancipationem tollitur:ut patet ex uerbis ſ.propoſitis.Concordat Inſt.de legitima adgnat.tutela.§.fin.cuius uerba uide ſ lib.17.cap.3.quæſt.3.except.gener.1. Concordat item Inſt.de capitis deminutione.§.quod autē. cuius uerba uide ſ.d.except.5.repl.1. Plura de exceptione propoſita uide ſ.cap.prox.except.6.*

VI. EXCEPTIO:*Niſi cognatus capite ſit deminutus.Hæc exceptio approbatur l.4.§. fin. ff. de gradib.cognat bis uerbis:* Is cui aqua & igni interdictum eſt,aut aliquo modo capite deminutus eſt,ita ut libertatem & ciuitatem amiſerit: cognationes & adfinitates omnes,quas antè habuit,amittit. *Concordat Inſt. d.§.quod autem. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi minima ſit capitis deminutio. quæ replicatio approbatur d.§.quod autem.Cui concordat Inſt.de legitima adgnat.tutela.§.fin.cuius uerba (ut dixi) uide ſ. lib.17.cap.3.quæſt.3.except.gener.1 Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ius adgnationis . nam hoc etiam minima capitis deminutione amittitur.quæ duplicatio approbatur Inſt.d.§.fin. Sed plura de exceptione propoſita uide ſ.cap.prox.except.6.Item plures exceptiones aduerſus cognationes & adfinitates uide ſ.d.cap.prox.*

DE SPECIEBVS ET NOminibus cognatorum ſecundum ſeptem gradus. Cap.IX.

PRopoſitio huius capitis habetur l.10.§.tranſeamus.ff.de grad.cognat.bis uerbis:* Trāſeamus nunc,& ſingulos gradus numeremus.

Primi gradus.

Primi gradus cognati enumerātur Inſt.de gradib. cognat.§.primo gradu, bis uerbis: Primo gradu eſt ſuprà pater,mater:infrà filius,filia. *Concordat iiſdem uerbis l.1.§.primo gradu.ff.eod.tt.Concordat item d.l.10.§.primo gradu, bis uerbis:* Primo gradu cognationis ſunt ſurſum uerſus duo,pater & mater:deorſum uerſus duo,filius & filia.qui tamē & plures eſſe poſſunt.

Secundi gradus.

Secundi gradus cognati enumerātur Inſt.de grad. cognat.§.ſecundo, bis uerbis: Secundo gradu ſunt ſuprà auus, auia: infrà nepos , neptis: ex tranſuerſo frater,ſoror. *Concordat iiſdē uerbis l.1.§.ſecundo.ff.eod tt.Item concordat l.10.§. ſecundo ff.eod.tt.bis uerbis:* Secundo gradu duodecim perſonæ continentur hæ:Auus,hoc eſt,patris & matris pater:item auia ſimiliter tam paterna quàm materna.Frater quoque per utrūq; parentem accipitur, id eſt, aut per patrem tantùm,aut per matrē aut per utrunq;,id eſt,ex utroq; eodem parente . Sed hic numerum non auget,quòd nihil differat ab eo qui eundem patrem habet tantùm:niſi quòd is eoſdem cognatos tam paternos quàm maternos habet. Et ideo

ideo euenire ſolet in his qui diuerſis parentibus nati ſunt, ut qui meo fratri frater eſt, meus cognatus nõ ſit. Pone me fratrẽ habere ex eodem tantùm patre, fratrẽ illum habere ex eadem matre: illi inter ſe fratres ſunt, mihi alter cognatus non eſt. Soror ſimiliter numeratur ut frater. Nepos quoq; dupliciter intelligitur, ex filio uel filia natus. Idem eſt & in nepte.

Tertij gradus.

Tertij gradus cognati enumerantur Inſt. de grad. cognat. §. tertio, his uerbis: Tertio gradu ſuprà proauus, proauia: infrà pronepos, proneptis: ex tranſuerſo fratris ſororiſq; filius, filia, & conuenienter patruus, amita, auunculus, matertera. Patruus eſt frater patris, qui Græcè πατράδελφος appellatur. Auonculus eſt frater matris, qui Græcè μητράδελφος dicitur: & uterq; promiſcuè θεῖος appellatur. Amita eſt patris ſoror, quę Græcè πατράδελφη appellatur. Matertera uerò matris ſoror, quæ Græcè μητράδελφη dicitur, & utraque promiſcuè θεία appellatur. *Concordat l. 1. §. tertio. ff. de gradibus & adſ. his uerbis:* Tertio gradu ſunt ſuprà proauus, proauia: infrà pronepos, proneptis: ex tranſuerſo fratris ſororiſq; filius, filia, & conuenienter patruus, amita, auunculus, matertera. *Concordat item l. 10. §. tertio. ff. eod. tit. his uerbis:* Tertio gradu perſonæ cõtinentur triginta duę. Proauus, qui quadrifariam intelligitur. Eſt enim aui paterni aut materni pater: item auię paternæ aut maternæ pater. Proauia quoq; quatuor perſonas complectitur. Eſt enim aui paterni, aut auiæ paternæ mater: item aui materni & ſimiliter auiæ maternæ mater. Patruus, is autẽ eſt patris frater, & ipſe dupliciter intelligendus eſt, ex patre uel matre: puta auia paterna mea nupſit patri tuo, peperit te: aut auia paterna tua nupſit patri meo, peperit me. Ego tibi patruus ſum, & tu mihi. Idem euenit, ſi mulieres altera alterius filio nupſerint. Nã qui ex his maſculi nati ſunt, ijs maſculi inuicẽ patrui ſunt, fœminæ inuicem amitæ. Idem in fœminis. Maſculi enim ſimiliter illis patrui, fœminæ amitæ ſunt. Et ſi uir & mulier, ille filiam eius duxerit, illa filio eius nupſerit: qui ex patre adoleſcentis nati erunt, ex matre puellæ natos fratris filios, illi eos patruos & amitas appellabũt. Auonculus, is matris eſt frater, & eadem ſignificatione, qua in patruo diximus, contingit. Si duo uiri alter alterius filiam duxerint, qui ex his maſculi nati fuerint, ijs maſculi inuicẽ auunculi, fœminæ inuicẽ materterę erunt. Et eadem ratione maſculi puellis auunculi, illę illis erunt materteræ. Amita, ea eſt patris ſoror, ſicut ſuprà accipienda. Matertera, ea eſt matris ſoror, ſimiliter ut ſuprà. Illud notandum eſt, non quemadmodum patris matrisq; fratres ſorores, patrui, amitę, auunculi, materteræ dicantur: ita fratris ſororiſq; filios filias nomen ſpeciale cognationis habere: ſed ita demonſtrari fratris ſororiſq; filios filias. Quod quidem & in alijs accidere, ex poſterioribus apparebit. Pronepos quoq; & proneptis quadrifariã intelliguntur: aut enim ex nepote ex filio, aut ex nepote ex filia deſcendunt: aut ex nepte ex filio, aut ex nepte ex filia propagantur.

Quarti gradus.

Quarti gradus cognati enumerãtur Inſt. de grad. cognat. §. quarto, his uerbis: Quarto gradu ſuprà abauus, abauia: infrà abnepos, abneptis: ex trãſuerſo, fratris ſororiſq; nepos neptis: & conuenienter patruus magnus, amita magna, id eſt, aui frater & ſoror: itẽ auunculus magnus & matertera magna, id eſt, auiæ frater & ſoror. Conſobrinus, conſobrina, id eſt, qui quæúe ex ſororibus aut fratribus procreantur. Sed quidam rectè cõſobrinos eos propriè dici putant, qui ex duabus ſororibus progenerantur, quaſi cõſororinos. Eos uerò qui ex duobus fratrib. progenerantur, propriè fratres patrueles uocari. Si aũt ex duobus fratribus filiæ naſcũtur, ſorores patrueles appellari. At eos qui ex fratre & ſorore progenerantur, amitinos propriè dici putant. Amitæ tuæ filij conſobrinũ te appellant, tu illos amitinos. *Concordat l. 1. §. quarto. ff. de grad. & adfinib. his uerbis:* Quarto gradu ſunt ſuprà abauus, abauia: infrà abnepos, abneptis: ex tranſuerſo fratris ſororiſq; nepos, neptis: et cõuenienter patruus magnus, amita magna, id eſt, aui frater, ſoror: auũculus magnus, matertera magna, id eſt, auiæ frater, ſoror: itẽ fratres patrueles ſororeſq; patrueles, id eſt, qui quæúe ex duob. fratribus progenerantur: item cõſobrini, conſobrinæ, id eſt, qui quęue ex duabus ſororibus naſcũtur, quaſi cõſororini. Item amitini, amitinæ, id eſt, qui quæúe ex fratre & ſorore propagãtur. Sed uulgus ferè omnes iſtos communi appellatione conſobrinos uocat. *Concordat item l. 10. §. quarto. ff. eod. tit. his uerbis:* Quarto gradu perſonæ cõtinentur octoginta. Abauus, cuius intellectus in octo perſonas porrigitur. Eſt enim proaui paterni aut materni pater, quos ſingulos duplici modo intelligẽdos diximus: aut proauię paternę aut maternę pater, quæ & ipſe ſingulæ dupliciter accipiuntur. Abauia, & hæc octies numeratur. Eſt enim proaui paterni aut materni, item proauiæ paternæ aut maternæ mater. Patruus magnus, is eſt frater aui. Sed auus, itẽ frater, cùm duobus modis intelligantur, qua

tuor pſonss id nomē amplectitur, ut ſit aui pſterni uel materni ſrstet, q uel eodē parre id eſt ꝓauo, uel tātùm mstre eadē, id eſt ꝓauia nstus eſt. Qui ſūt mihi eſt patruus magnꝰ, is patri meo uel matri meæ patruꝰ eſt.

Amita magna, ea eſt aui ſoror. Auus autē, itē ſoror (ut ſuprà diximus) dupliciter intelliguntur: et ideo hic quoq; quatuor pſonas intelligimus. Similiter q̄ patri meo uel matri meæ amita eſt, mihi erit amita magns.

Auunculus magnus, hic eſt auiæ ſrater. quatuor perſonæ huic nomini eadē ratione ſubiectæ ſunt, mihiq́; is eſt suuncolus msgnus, qui patri meo uel matri meę auunculus eſt.

Matertetà magna, ea eſt suiæ ſoror. quatuor modis & hæc ob eandē csuſam intelligitur: & quæ matti meę uel patri meo matertera eſt, mihi matettera magna uocatur.

Eodem gradu ſunt & illi qui uocantur fratres patrueles, item ſorores patrueles, amitioi, amitinæ, conſobrini, conſobrinæ. Hi autem ſunt qui ex frattibus uel ſororibus naſcuotur: quos quidam ita diſtinxerunt, ut eos quidem qui ex ſratribus nati ſunt, ſratres patrueles: item eas quæ ex fratribus natæ ſuot, ſorores patrueles: ex fratre autem & ſorore, amitioos, amitinas: eos uerò & eas qui quæúe ex ſororibus nati natæúe ſunt, conſobrinos, conſobrinas, quaſi cooſororinos. Sed pleriq; hos omnes cooſobsioos uocant, ſicuti Trebatius. Sub hac nominum appellatione perſonæ cadunt ſedecim, hæ: patrui filius, item filia biſatiam (ſicut ſuprà) numerantur. nam patris mei ſrater eſſe poteſt uel ex eodem patre, uel etiam ex matre ſola: amitæ filius, item filia: auunculi filius, item filia: materteræ filius, item filia. amitæ, anunculo, materteræ acceptis duplici intellectu ratio eſt ſeruanda ſecundum patrui nomen.

Fratris ſotorisq́; nepos ac neptis eodem grsdu ſunt: & frater, item ſoror, nepoſúe & neptis dupliciter accepti continebunt perſonas ſedecim, ſic: fratris eodem patre nati nepos ex filio, nepos ex filia. frstris eadem matre alio patre nsti nepos ex filio, nepos ex filia. fratris eodem patre nati neptis ex filio, neptis ex filıa. ſratris alio patre, eademq́; matre nati neptis ex filio, neptis ex filia. eaq́; cauſa octo perſonæ efficientur, ut sliæ octo accedant ex ſorore natorum nepotes, neptesq́;: & ſimiliter numerantur à nobis. Fratris autem mei nepos neptisque me patruum magnum appellant: frattum ſororumque meorum nepotes neptesq́;, item mei, inter ſe cooſobrini ſunt.

Abnepos, abneptis. Hi ſunt pronepotis proneptisúe filius filia, nepotis neptisúe nepos neptis, filij filiæúe pronepos proneptis. Perſonas continebunt ſedecim: nepote uel ex filio nato, uel ex filia, nepte uel ex filio nsta, uel ex filia, acceptis: ut ad ſingulas perſonas gradu deſcendamus, ſic: filius, nepos, pronepos, abnepos: filius, nepos, pronepos, abneptis: filius nepos, proneptis, abnepos: filius, nepos, proneptis, abneptis: filius, neptis, pronepos, abnepos: filius, neptis, pronepos, abneptis: filius, neptis, proneptis, sbnepos: filius, neptis, proneptis, abneptis. Similiter hæ perſonæ numerabuntur propoſita filia, & ſic fient ſedecim.

Quinti gradus.

Quinti gradus cognati enumerātur Inſt. de grad. cognat. §. quinto, his uerbis: Quinto grsdu ſuprà adauus, adauia: infrà adnepos adneptis: ex tranſuerſo fratris ſororisque pronepos, proneptis: & conuenienter ptopatruus, proamita, id eſt, proaui frater & ſoror: & proauunculus & promatertera, id eſt, proauiæ frater & ſoror. Item fratris patruelis, uel ſororis patruelis, conſobrini & conſobrinæ, amitini & amitinæ filius, filia. Propius ſobrino, propius ſobrina. hi ſuot patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ filius filia. *Concordat l. 1. §. fin. cum lege ſequente. ff. eod. tit. his uerbis:* Quinto gradu ſunt ſuprà atauus, atauia: infrà adnepos, sdneptis: ex tranſuerſo fratris & ſororis pronepos, proneptis: & conuenienter propatruus. proamita, id eſt, proaui frater & ſoror: proauunculus. promatertera, id eſt, ptoauiæ ſrater & ſoror: item fratris patruelis, ſororis patruelis filius filia: & ſimiliter conſobrini, cooſobrinæ: item amitini amitinæ filius filia, propius ſobrino, propius ſobrina: iſti ſunt patrui magni, amitæ msgnæ, auunculi magni, materteræ magnæ filius filia: hoc eſt, patris eius, de cuius cognatione quæritur, conſobrinus, conſobrina, ſiue frater patruelis. *Concordat item l. 10. §. quinto. ff. eod. tit. his uerbis:* Quinto gradu perſonæ cootinentur CLXXXIIII.

Atauus ſcilicet & atauia. Atauus eſt abaui uel abauiæ pater, proaui uel proauiæ auus, aui auiæq́; proauos, matris uel patris abauus. Huius appellatio perſonss complectitur ſedecim, enumeratione facta tam per mares quàm per fœminas, ut ſic ad ſingulas perueniamus. Pater, auus, ꝓauus, abauus, atauus: pater, auus, proauus, abauia, atauus: pstet, auus, proauia, abauus, atauus: pater, auia, proauus, abauus, atauus: pater, auia, proauus, abauia, atauus: pater, auia, proauia, abauus, atauus: pater,

ter,auus,proauia,abauia,atauus: pater, auia,proauia,abauia,atauus. Similiter matris perſona præpoſita numeratio fiet.

Atauia totidẽ perſonas continet,eadem ratione numeratas, id eſt,ſedecim.

Patruus maior. Is eſt proaui frater, patris uel matris patruus magnus. Sub hoc nomine erũt perſonę octo,& ſic enumerabũtur: Pater,auus,proauus,abauus,frater proaui: pater,auus,ꝓauus,abauia,frater proaui: pater,auia,ꝓauus,abauus, frater ꝓaui: pater, auia,proauus,abauia,frater proaui. Totidẽ erunt matris perſona & proauo eius præpoſitis. Ideo autem fratrem proaui enumerantes,antè abauum ponimus,quòd(ut ſuprà ſignificauimus)non aliter perueniatur ad eum,de quo quæritur,niſi per eos tranſitum fuerit,ex quibus naſcitur.

Auunculus maior. Is eſt proauię frater, patris uel matris auunculus magnus. Eadẽ dinumeratione hicquoque octo perſonas computabimus:hoc tantùm immutato,ut his frater proauiæ præponatur.

Amita maior. Ea eſt proaui ſoror, patris uel matris amita magna. Quoad numerũ & expoſitionẽ pſonarũ,eadẽ erũt, immutato hoc, ut ꝓaui ſoror ad extremũ ponatur.

Matertera maior. Hæc eſt ſoror proauię, patris uel matris matertera magna. Numerus perſonarũ idem eſt,ut in nouiſsimo ponatur proauiæ ſoror. Hos omnes à patruo maiore, quos retulimus, quidã appellant ita: propatruus, proauunculus, proamita, promatertera. Quos tamen ego ita nomino,illi contrà fratris uel ſororis pronepotem me demonſtrant.

Patrui magni filius filia. hi ſunt fratris aui filius filia,ꝓaui aut ꝓauię nepos neptis ex filio,patris uel matris cõſobrinus conſobrina. Octo perſonas & hic computabimus, quod auus & frater (ut iam dictum eſt) dupliciter accipiuntur. Et ideo patrui magni filius quatuor implet,totidem filia.

Amitę magnę filius filia. hi ſunt aui ſororis filius filia, proaui aut proauię nepos neptis ex filia,patris uel matris conſobrinus, conſobrina. Numerus pſonarũ idẽ q ſuprà.

Auunculi magni filius filia. Hi ſunt auię fratris filius filia,proaui aut proauię nepos neptis ex filio, patris uel matris conſobrinus conſobrina. Numerus idem.

Materteræ magnæ filius filia. Hi ſunt auiæ ſororis filius filia, proaui aut proauiæ nepos neptis ex filia,patris uel matris conſobrinus conſobrina. Computatio eadem perſonarum,quas enumerauimus.

Patrui magni filius ei, de cuius cognatione quæritur, propius ſobrino uocatur. Nã (ut Maſurius ait) eũ quis appellat propius ſobrino, qui eſt patris matriſúe conſobrinus aut conſobrina:ab eo conſobrini conſobrinæúe filius filia nominatur.

Patrui nepos neptis. Hi ſunt aui paterni uel auię paternę ꝓnepos ꝓneptis ex nepote uel ex nepte filio natis,cõſobrini cõſobrinę filius filia. Perſonas octo cõtinebũt,quatuor nepos,quatuor neptis:quia & patruus dupliciter accipitur,& nepos uel neptis ſub ſingulis patruorũ perſonis duplicatur.

Amitę nepos neptis. Hi ſunt aui paterni uel auiæ paternæ pronepos proneptis ex nepote uel ex nepte filia natis, conſobrini conſobrinæ filius filia. Numerus idem eſt.

Auũculi nepos neptis. Hi ſunt aui materni uel auiæ maternæ pronepos proneptis ex nepote uel ex nepte filio natis. Cętera eadẽ, quę in patrui nepote uel nepte diximus.

Materterę nepos neptis. Hi ſunt aui materni uel auię maternę ꝓnepos ꝓneptis ex nepote uel ex nepte filia natis. Perſonarũ numerus idẽ qui ſuprà. His omnib. quos à patrui nepote propoſuimus,is de cuius cognatione quæritur, propius ſobrino eſt:nã patris uel matris eorum conſobrinus eſt.

Fratris pronepos proneptis. Hi continebũt pſonas ſedecim:fratre dupliciter,& ꝓnepote ac pronepte ſingulis quadrifariam (ut ſuprà demonſtrauimus) acceptis.

Sororis pronepos proneptis ſimiliter ſedecim perſonas continebunt.

Adnepos,adneptis. Hi ſunt abnepotis uel abneptis filius filia, pronepotis uel proneptis nepos neptis,nepos uel neptis pronepos uel proneptis,filij uel filiæ abnepos abneptis. Numerabuntur ſub hac appellatione triginta duæ perſonæ: quia abnepos ſedecim habet,& totidem abneptis.

Sexti gradus.

Sexti gradus cognati enumerantur Inſt. de grad. cogn. §. ſexto,his uerbis: Sexto gradu ſuprà tritauus,tritauia:infrà trinepos,trineptis: ex tranſuerſo fratris ſororiſq; abnepos,abneptis:& cõuenienter abpatruus, abamita, id eſt,abaui frater & ſoror:abauũculus,abmatertera,id eſt,abauię frater & ſoror:itẽ ꝓpatrui,ꝓamitę,ꝓauũculi,ꝓmaterterę filius filia.itẽ ꝓpius ſobrino ſobrinæúe filius filia: itẽ ſobrini,ſobrinę,id eſt, qui quæúe ex fratribus uel ſororib. patruelibus, uel cõſobrinis,uel amitinis progenerãtur. *Concordat l. 3. in prin. ff. eod. tit. his uerbis*: Sexto gradu ſunt ſuprà,tritauus,tritauia:infrà trinepos, trineptis:ex trãſuerſo fratris & ſororis abnepos, abneptis. Et cõuenienter abpatruus,abamita. i. abaui frater & ſoror:abauũculus,abmatertera. i. abauię frater & ſoror. Itẽ patrui magni,amitę magnę,auũculi magni, materterę magnę nepos neptis:itẽ fratris patruelis,

ſororis patruelis cõſobrini, cõſobrinę, amitini, amitinæ nepos neptis: propatrui, proamitæ, proauũculi, promaterteræ filius filia. Item qui ex fratrib. patruelibus, aut conſobrinis, aut amitinis undiq; propagantur, qui propriè Sobrini uocantur. *Concordat item l.10, §. ſexto gradu. ff. eod. tit. his uerbis:* Sexto gradu cõtinentur perſonę CCCCXLVIII. hę.

Tritauus. Is aũt eſt patris & matris atauus, aui uel auiæ abauus, proaui uel proauiæ proauus, abaui uel abauiæ auus, ataui uel atauiæ pater: dictus quaſi tertius auus. Perſonas aũt cõplectitur trigintaduas. Geminetur enim neceſſe eſt, qui numerus in atauo fuit, immutatione per ſingulas perſonas ꝓpter atauũ iã facta, ut ſedecies tritau, intelligatur ataui pater, & toties atauię.

Tritauia ſimiliter enumerata faciet perſonas trigintaduas.

Patruus maximus. Is eſt abaui frater, atauí & atauię filius, patris uel matris patruus maior. Perſonas cõtinebit ſedecim, ſic: Pater, auus, ꝓauus, abauus, atauus, frater abaui: pater, auus, ꝓauus, abauus, atauia, frater abaui: pater, auus, proauia, abauus, atauus, frater abaui: pater, auia, ꝓauus, abauus, atauus, frater abaui: pater, auia, ꝓauus, abauus, atauia, frater abaui: pater, auia, proauia, abauus, atauus, frater abaui: pater, auus, proauia, abauus, atauia, frater abaui: pater, auia, proauia, abauus, atauia, frater abaui. Totidem erunt matris appellatione propoſita.

Auũculus maximus. Is eſt abauiæ frater, patris uel matris auũculus maior. Et numerus idẽ, & perſonarũ expoſitio eadẽ quę ſuprà: hoc duntaxat immutato, ut pro abaui fratre, abauiæ fratrem ponas.

Amita maxima. Ea eſt abaui ſoror, patris uel matris amita maior. Cætera ut in patruo maximo: hoc tantũ immutato, ut ubi eſt abaui frater, ponatur abaui ſoror.

Matertera maxima. Ea eſt abauiæ ſoror, patris uel matris matertera maior. Cætera ut ſuprà, ad extremũ duntaxat pro abauiæ fratre prępoſita abauię ſorore. Hos omnes quos à patruo maximo propoſuimus, quidam his nominibus deſignãt: abpatruus, abauũculus, abamita, abmatertera. Itaq; & nos indifferenter hos ponemus. Quos aũt ego appello abpatruos, abauunculos, abamitas, abmaterteras: illi demonſtrant me fratris ſororisq; abnepotem.

Patrui maioris filius filia. Hi ſunt proaui fratris filius filia, abaui abauiæ per proauũ nepos neptis ex filio. Perſonę ſub hoc erũt ſedecim, enumeratione ſic ducta, ut in quinto gradu, cum patruũ maiorẽ demõſtraremus, fecimus, adiecto dũtaxat filio filia: quia filius patrui maioris totidẽ neceſſe eſt perſonas cõplectatur, quot patruus maior, id eſt, octo: totidẽq; ex filiæ pſona cõputatis, is numerus efficietur, quẽ ſuprà poſuimus.

Amitę maioris filius filia. Hi ſunt proaui ſororis filius filia, abaui abauiæ per proauũ nepos neptis ex filia. Et hic eadem ratione perſonas denumerabimus totidem.

Auũculi maioris filius filia. Hi ſunt proauiæ fratris filius filia, abaui abauię per proauiam nepos neptis ex filio. Eadem hic denumeratio facienda eſt, quæ in patrui maioris filio filia.

Materteræ maioris filius filia. Hi ſunt proauię ſororis filius filia, abaui abauię per proauiam nepos neptis ex filia. Circa numerum & perſonarum expoſitionem eadem quæ ſuprà.

Omnes quos propoſuimus à patrui maioris filio, auo auiæ eius, de cuius cognatione quęritur, fratribusq; & ſororibus utrius eorum, conſobrini conſobrinæúe ſunt: at patri matriq; eiuſdem, fratribusq; & ſororibus utrius eorum propius ſobrinis.

Patrui magni nepos uel neptis, amitæ magnæ nepos uel neptis, auunculi magni nepos uel neptis, materteræ magnę nepos uel neptis. Hæc ſimul nomina continent perſonas LXIIII. Nã cũ patrui magni (uerbi gratia) perſona quadrifariã intelligatur, nepotis biſariã: geminatur is numerus, nepote duntaxat adnumerato, & quadruplicatur is qui geminatus erat: duplicatur etiã nepte computata. Ac tantũ unius denumerationem proponemus exempli gratia. Pater, auus, proauus, frater aui, q eſt patruus magnus, filius eius, nepos eiuſdem ex filio, item neptis: pater, auus, proauia, frater aui, qui eſt patruus magnus, filius eius, nepos eiuſdẽ ex filio, item neptis: pater, auus, proauus, frater aui, qui eſt patruus magnus, filia eius, nepos eiuſdẽ ex filia, itẽ neptis: pater, auus, proauia, frater aui, qui eſt patruus magnus, filia eius, nepos eiuſdem ex filia, item neptis. Totidem & eadem ratione exponũtur, matris nomine antepoſito, id eſt, ut & aui materni fratris nepotes & neptes computemus.

Itẽ in amita magna, id eſt, aui ſororis nepotes neptesq; enumerabimus. Idemq; in auũculo magno, id eſt, auiæ fratris. Eadẽ ratio materteræ magnæ, id eſt, auiæ ſororis: ex quibus uniuerſus numerus completur ſexagintaquatuor. Hi omnes proauo aut proauiæ eius, de cuius cognatione quæritur, pronepotes & proneptes: eiuſdem auo auiæúe fratris ſororisúe nepotes neptesúe. Et contrà horum auus auia eidem patruus magnus, amita magna, auunculus magnus, matertera magna: horum autem

tem pater materue,fratresq́; & ſorores utrius eorum eidem propius ſobrinis: ipſe his ſobrinus eſt,& inuicem huie illi ſobrini.

Patrui pronepos proneptis continent perſonas octonas,& utriuſq; ſexus fiunt ſedecim,ſic:Pater,auus,patruus,filius patrui, nepos eiuſdem ex filio,pronepos eiuſdem ex nepote filio nato,item proneptis:pater, auia,patruus,filius patrui, nepos eiuldem ex filio,pronepos ex nepote filio nato , itẽ proneptis:pater,auus,patruus, filia patrui, nepos eiuſdẽ ex filia, pronepos ex nepote filia nato,item proneptis:pater, auia,patruus,filia patrui, nepos eius ex filia , ꝓnepos ex nepote filia nato,item proneptis:pater, auus,patruus,filius patrui,neptis eiuſdẽ ex filio,pronepos ex nepte filio nata,itẽ proneptis:pater.auia,patruus,filius patrui, neptis eiuſdem ex filio, pronepos ex nepte filio nata,itẽ proneptis:pater,auos,patruus, filia patrui,neptis eiuſdẽ ex filia,pronepos ex nepte filia nata.itẽ ꝓneptis: pater, auia, patruus , filia patrui , neptis eiuſdẽ ex filia, ꝓnepos ex nepte filia nata , itẽ proneptis.

Amitæ pronepos proneptis. Toridẽ perſonas eadem ratione & hi eontinent, pro patruo tamen amita ſumpta.

Auũculi pronepos proneptis. Itẽ pro patruo auuneulo poſito.

Materteræ pronepos ꝓneptis. Et hie ubi patruus poſitus eſt, matertera numerata, eundẽ numerũ perſonarũ inueniemua. Hi omnes eius, de euius cognatione quæritur, conſobrinorũ nepotes neptesúe ſunt.

Fratris ſororisq́; abnepos abneptis efficiunt perſonas L X I I I I. ut ex ſupraſcriptis apparere poteſt.

Trinepos, trineptis. Hi ſunt filij filiæúe adnepos adneptis,nepotis neptisue abnepos abneptis,pronepotis proneptisúe pronepos ꝓneptis,abnepotis abneptisúe nepos neptis,adnepotis adneptisúe filius filia. Hę appellationes demõſtrant perſonas L X I I I I.Nam X X X I I. trinepoa cõplet,totidem trineptis. A` nepote enim numerus quadruplatus in ſe efficit triginta duo,ipſo nepote duas ſignificãte,pronepote quatuor,abnepote octo,adnepote ſedecim . His accedũt trinepoa trineptis, uni ex adnepote,alteri ex adnepte nati. Per ſingulos autẽ gradus ideo geminatio fit,qoia marib. adijciuntur fœminę,ex quib. proximus quiſq; progignitur,& enumerabũtur ſic:Filius,nepos,ꝓnepos,abnepos,adnepos, trinepos, itẽ trineptis : filia,nepos, pronepos,abnepos,adnepos,trinepos,itẽ trineptis. filius, neptis,pronepos,abnepoa,adnepos,trinepos,itẽ trineptis:filia,neptis,pronepos,abnepos,adnepos,trinepos,itẽ trineptis.filius,nepos.ꝓneptis,abnepos,adnepos, trinepos,itẽ trineptis:filia,nepos, proneptis, abnepos,adnepos.trinepos,itẽ trineptis.filius,neptis,proneptis,abnepos , adnepos, trinepos,itẽ trineptis:filia,neptis,ꝓneptis, abnepos,adnepos,trinepos,itẽ trineptis.filius,nepos,pronepos, aboeptis, adnepos, trinepoa,itẽ trineptis:filia,nepos, ꝓnepos, abneptis,adnepos, trinepos, itẽ trineptis. filius neptis,pronepos,abneptis,adnepos, trinepos,itẽ trineptis:filia,neptis,ꝓnepos, abneptis, adnepos, trinepos, itẽ trineptis. filius,nepos, ꝓneptis, abneptis, adnepos, trioepos,itẽ trineptis:filis,nepos,ꝓneptis, abneptis,adnepos,trinepos,itẽ trineptis.filius,neptis,pronepris, abneptis, adnepos, trinepos.itẽ trioeptis:filia,neptis,ꝓneptis, abnepris,adnepos,trinepos,itẽ trineptis.filius,nepos,pronepos.abnepos , adneptis, trinepos,itẽ trineptis.filia,nepos,ꝓnepos, abnepos,adneptis,trinepos,itẽ trineptis.filius,neptis, pronepos, abnepos, adneptis, trinepos,itẽ trineptis:filia,neptis ꝓnepos, abnepos,adneptis,trinepos,itẽ trineptis.filius.nepos,proneptis, abnepos, adneptis, trinepos,itẽ trineptis:filius,nepos.proneptis.abnepos,adnepris,trinepos,itẽ trineptis.filius,nepos,ꝓnepos,abneptis, adneptis,trinepos,itẽ trineptis:filia, nepos.pronepos,abneptis,adneptis.trinepos,itẽ trineptis.filius,neptis,proneptis,abnepos,adneptis,trinepos, itẽ trineptis: filia, oeptis, proneptis,abnepos,adneptis, trinepos,itẽ trineptis.filius,oepris,pronepos,abneptis, adneptis,trinepos, itẽ trineptis : filia ,neptis,ꝓnepos,abneptis,adneptis, trinepos, itẽ trineptis.filius,nepos,proneptis,abneptis, adneptis, trinepos, itẽ trineptis:filia, nepos,proneptis,abnepris,adneptis,trinepos,itẽ trineptis. filius, neptis. proneptis, abneptis,adneptis,trinepos, itẽ trineptis: filia,neptia,proneptis,abneptis, adneptis, trioepos,item trineptis.

Septimi gradus.

Septimi gradus cognati enumerantur l. 10. §. ſeptimo. ff. de gradib. & adfinib. his uerbis: Septimo gradu perſonæ cõtinẽtur mille nigintiquatuor hæ : Tritaui , itẽq; tritauiæ pater, mater. Perſonas efficiũt cẽtũ uiginri octo: tritaui enim patres tot ſunt, quot ipſius tritaui:itẽ eiuſdẽ matres totidem ſũt L X I I I I. Idem numerus tritauiæ patris matrisq́;.

Ataui,atauiæ frater ſoror. Hi ſunt tritaui filius,filia:abaui.abauiæ patruus,auunculus,amita,matertera:proaui,proauię patruus magnus,auunculus magnus.amita magna, matertera magna : aui auiæque propatruus , proauunculus , proamita, promatertera : fiunt perſonæ ataui fratria trigintaduæ.

gintaduę. Ná ſedecim, quas atauus explet, accedant totidé propter ſratris duplicé perſonam neceſſe eſt. Nam ſedecim fratres atraui ex patre computantor, & ſedecim ex matre: ſimilitet ataoi ſotores trigínta duæ fiunt ſexaginta quatuor: & totidem atauię fratris, item ſororis.

Patrui maximi filius filis. Hi ſunt atatui nepos neptis ex filio, abaui ſratris filios filia.

Amitæ msximæ filius filia. Hi ſunt atatui nepos neptis cx filia, abaoi ſororis filius filia.

Auuncoli maximi filiusfilia. Hi ſunt atatui nepos neptis ex filio, abauiæ ſtatris filius filia.

Materterę maximæ filios filia. Hi ſunt atatui nepos neptis ex filia, abauiæ ſororis filius filia. Hæ omnes perſonæ, qoas à patrui maximi filio enomerauimus, ptoauo proauięq; eius, de cuius cognatione quęritur, cõſobrini ſunt: auo auiæq; eiuſdé propiua ſobrinis. Singulę appellationes cootinent perſonas ſenas denas: qoia cű patruus maximus ſedecim efficiat, filius eius eandé habet enomerariooem, totidemq; filia. Et ſic ex omnibus bis, quas à patrui maximi filio comprehendimus, ductis pet octo ſedecies, fiunr centum uigioti octo.

Patrui maioris nepos perſonas cõtinet ſedecim. Eſt enim abaui sbauiæúe ptonepos: & cű abauus octies numeretur, nepotes bia octies cõputati ſupradictű numerű efficiunt: totidemq; patrui maioris neptis. Auunculi item maioris nepos neptis eadé ratione perſonas cõplebunt triginta duas. Amitæ maioris nepos neptis eadé ratione. Item materteræ maioris nepos neptis. Et ſic ex omnibus colliguntur centum uiginti octo. His perſonis auus auia sius, de cuius cognatione quęritur, propius ſobrinis ſunt: pater mater ſobriuus ſobrina: is de cuius cognatione quęritor, ſobrino natus eſt: hic proximo nomine definitur parenti ſuo ſobrinus, ut Trebatius ait. Rationé quoq; uominis hác teddidit, quòd ultimi gradus cognationű ſobrinorű ſint. Itaq; ſobrioi filiű rectè proximű nomé ab eo ipſo huius ſobrini filius dicetur. Et ideo eos qui ex ſobrinis nati ſunt, inter ſe ptoximű nomé appellarét: hos enim nulló proprium habete nomen, quo inter ſe ooceotur.

Patrui magni pronepos proneptis, auűculi magni pronepoa pronepris, amitę magnæ pronepos proneptis, materteræ magnæ pronepos proueptis. Ex his omnibus centű uiginti octo perſonæ efficiűtur: quia ſingulæ appellationes ſedecim compleut. Nam dű (exempli gratia) patruus magnus quadrifariam intelligatur: ad ſingulorű patruű maiorű perſonas qoadruplicatus pronepos, item proneptis, triginta duas perſonas reddent: totq; quatet uumeratę illam, qoæ poſita eſt, ſummá efficiűt. Eorum patres matresq; ei, de cuius cognatione quæritur, ſobrini ſobrinæq; ſuut: ipſe uerò ijs de ſobrino ſobrinaúe natus.

Patrui abnepos abneptis, auűculi abnepos abneptis, amitę abnepos abneptis, materteræ abnepos aboeptis. Hæc ſingula oocabula ſenas denas continent perſonas. Patrui enim (uerbi gratia) abnepos ſic enumerabitor, ut biſariá patruo actepto, quarer pronepos, toties proneptis ducatur: & ſic ad eorű filios ueniatur ſedecies compotatos: eadé ratione ad filiam, ité ad cæteros: & pet hoc ex omnibos efficietur numerus perſonarű centű uiginti octo. Hi ſuut ei, de cuius cognariooe quæritur, cooſobriuorű ꝓnepotes ꝓneptesq;. His ille, de cuius cognatioue quęritur, patrui maximi, snunculi maximi, amitę maximæ, matertetę maximę filius filia: ité proaoi ꝓauię cõſobrinos.

Fratris ſororisq; adnepos adneptis. Et hi perſonas continent centum uiginti octe.

Trineporis filius, item filia: trineptis filius, ité filia. Hi ceotű niginti octo fiot: qood cű trinepos trineptis (ut ſuptà demonſtrauimus) ſexaginta quatuor impleant: filius eorű eadem numeratione, totidemq; filia computabitut. *Concordat l. 3. §. fin. ff. eod. tt. bis uerbis*: In ſeprimo grado quàm multę poſſint eſſe perſonæ, ex his quæ diximus, ſatia apparet. Admonendi tameo ſumus, parentum liberorumq; perſonas ſemper doplari. Auő etenim & auiá tam maternos qnàm paternos intelligimus: item nepotes neptesq; tam ex filio qoàm ex filia. Quam rationem ſcilicet deinceps in omnibus gradibus ſuprà infraq; ſeqoemur.

Couclusio huius capitis.

Hæc concluſio proponitur Inſt. de grad. cogn. §. fin. bis uerbis: Hactenus oſtédiſſe ſufficiat, quéadmodum gradus cognationis numetentur. Náq; ex his palàm eſt intelligere, quéadmodum ulteriores quoq; gradua numerare debesmus: quippe ſemper generata perſona gradum adijcit, ut lőgè ſacilios ſit reſpondere quoto quiſq; gradu ſit, qoàm propria cognarionis appellatione quenquá denotare. Adgnarionis quoq; gradus eodem modo nomerátur. Sed cum magis ueritas oculata fide, qoàm ꝑ aures animis hominum iofigatur: ideo neceſſarium duximus poſt narrationem graduum, eos etiam præſenti libro inſcribi, quatenus poſſint & auribus, & oculorű inſpectione sdoleſcentes perfectiſsimam graduum doctrinam adipiſci.

Nepos, neptis.
Nepos, Neptis.
Fratris Abnepos. Abneptis.
Pronepos. proneptis
Nepos neptis.
Eius Filius, filia.
Tritauus tritauia
Filius, Filia
Nepos, neptis
Pronepos. proneptis
Fratris Pronepos proneptis
Nepos neptis patrui.
Proprior Sobrinus proprior ſobrina
Patruus maior Amita maior
Atauus, Atauia.
Auunculus maior Matertera maior.
Propior Sobrinus, Propior Sobrina.
Sororis pronepos, proneptis.
Fratris Nepos, neptis.
Fratres patrueles, Sorores patrueles.
Patruus magnus Amita magna.
Abauus, abauia.
Auunculus mag. Matertera magna.
Conſobrinus, Conſobrinæ.
Sororis Nepos, Neptis.
Fratris filius, filia.
Patruus, Amita.
Proauus proauia
Auunculus, Matertera.
Sororis filius, filia.
Frater, & Soror ex patre.
Auus, Auia.
Soror & Frater ex matre tantum
PATER MATER
DESCENDETES
Filius, Filia
ARBOR COGNATIONIS.
Nepos Neptis
Pronepos, proneptis.
Abnepos, Abneptis,
Atnepos, Atneptis
Trinepos, trineptis
Trinepotis, & trineptis filius, filia.

DE ADFINIBVS.

Cap. X.

P*Ropoſitio huius capitis habetur l.4.§.ſed quoniam.ff.de gradib.& adfinib.his uerbis:* Quoniam quædã iura inter adfioes quoq; uerſantur, non alienum eſt hoc loco de adfinibus quoq; breuiter diſſerere.

I. *Definitio adfinium tam nominis quàm rei, habetur d.l.4.§. adfines, his uerbis:* Adfines ſunt uiri & uxoris cognati: dicti ab eo quòd duæ cognationes, quæ diuerſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognarionis finem accedit. Nanq; coniũgendæ adfinitaris cauſa fit ex nuptijs.

II. *Cauſa adfinitatis nuptiæ ſunt. Quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nanq; coniungendæ adfinitatis cauſa fit ex nuptijs.

III. PROPRIA.

I. *Regula: Gradus adfinium nulli ſunt. quæ regula approbatur d.l.4. §. gradus, his uerbis:* Gradus adfinitatis nulli ſunt.

II. *Regula: Contra adgnatos & adfines teſtimonium dicere inuitus nemo cogitur. quæ regula approbatur l.10.in prin.ff. de grad. & adfinib. cuius uerba uide ſ.cap.8.quæſt.1. Sed plura de hac re uide ĩ.lib.7. cap.de teſtibus.*

III. *Regula: De matrimonio inter adfines interdicto, uide ĩ.lib.14.cap.3.*

IIII. *Exceptiones contra adfiues uide ſ. cap. 8. quæſt.3.*

V. SPECIES ET NOmina adfiuium.

I. *Regula: Species adfinium enumerantur l.4.§. nomina uerò.ff.de grad.& adf.his uerbis:* Nomina adfinium hęc ſunt: Socer, ſocrus, gener, nurus, nouerca, uitricus, priuignus, priuigna.

II. *Regula: De ſocero, ſocru, genero, nuru, proſocero, proſocru, progenero, pronuru, proponitur d.l.4.§.gradus, his uerbis:* Pater uiri uxoriſq; ſocer, mater aũt eorũ ſocrus appellatur: cũ apud Gręcos propriè uiri pater ἑκυρὸς, mater uerò ἑκυρὰ: & uxoris pater πενθερὸς, mater uerò πενθερὰ uocetur. Filij autem uxor nurus, filiæ uerò uir gener appellatur. *Concordat d.l.4.§. poteſt, his uerbis:* Poreſt etiam ſic definiri ſocer: Socer dicirur uxoris meę parer, ego illius ſum geoer. Socer magnus dicitur uxoris meæ auus, ego ſum illius progeoer: & retrò pater meus, uxoris meæ ſocer eſt, hæc illi nurus: & auus meus ſocer magnus eſt, illa illi pronurus. Item proſocrus mihi uxoris meæ auia eſt, ego illius ſum progener: & rerrò mater mea, uxoris meę ſocrus eſt, illa huic nurus. Et auia mea, ſocrus magna eſt, uxor mea illi pronurus. *Concordat item l.6.in prim.ff.eod.tt.his uerbis:* Labeo ſcribit, nepotis ex filia mea nati uxoré nurum mihi eſſe.

III. *Regula: De ſpõſi ſponſæq; patre et matre: itẽ filij ſponſa, filiæq; ſpouſo, proponitur l.8.ff. de grad. & adfin. his uerbis:* Seruius rectè dicebat, ſoceri & ſocrus, & generi & nurus appellationem etiam ex ſponſalibus adquiri. *Concordat l.4.ff.ad l.Pomp.de parricid. cuius uerba uide ſ.lib.4.cap.5.quæſt.1.except.1.repl.1. Hiſce partim concordat, partim contradicit l.6.ff.de grad.& adf. his uerbis:* Generi & nurus appellatione ſpõſus quoq; & ſponſa cootinenrur. At enim ſoceri & ſocrus appellatione ſponſorũ parentes contineri noo uidentur. *Contradicit item Inſt.de nuptijs.§.ſi uxor.ibi: nam conſtat, his uerbis:* Conſtat nec ſponſam filij nurum eſſe, nec patris ſponſam nouercam eſſe.

IIII. *Regula: De uitrico & nouerca, item priuigno & priuigna, proponitur l.4.§.uxor liberis.ff.de gradib.& adfinib.his uerbis:* Vxor liberis ex alia uxore natis nouerca dicitur, marris uir ex alio naris uitricus appellatur: eorũ uterque natos aliuude priuignos priuignaſq; uocant. *Concordat d.l.4.§. priuignus, his uerbis:* Priuignus eſt uxoris meę filius, ex alio uiro natus. Ego illorum uitricus. Et in cõtrarium, uxor mea liberis, quos ex alia uxore habeo, nouerca dicitur: liberi mei illi priuigni ſunt. *Concordat item l.7.ff.eod.tt.his uerbis:* Priuignus etiã is eſt, qui uulgò conceptus ex ea natus eſt, quę poſtea mihi nupſit. Aequè & is qui cum in concubinatu erat marer eius, natus eſt ex ea, quæ poſtea alij nupta ſit. *Planè patris ſponſa nouerca dici nõ poteſt, Inſt.de nuptijs.§.ſi uxor. cuius uerba uide ſ.reg.prox. in fine.*

V. *Regula: De uiri fratre & ſorore, item duorum fratrum uxoribus, propsuitur l.4.§. uiri frater.ff de grad.& adf.his uerbis:* Viri frater, leuir eſt, apud Græcos δαὴρ appellatus, ut eſt apud Homerũ relatum. Sic enim Helena ad Hectorẽ dicit:

Δᾶερ ἐμεῖο κυνὸς κακομηχάνου ὀκρυοέσσης, id eſt.
Leuir mei canis, omnis mali cauſatricis,
horridæ.

Viri ſoror glos dicitur, apud Græcos γάλως: duorum fratrum uxores dicũtur, apud Gręcos εἰνάτερες, quod uno uerſu idem Homerus ſignificat:

Δαέρων, ἢ γαλόων, ἢ εἰνατέρων εὐπέπλων. id eſt:
Leuirorum, aut glorium, aut inaterum
ſpecioſis peplis.

Hæc de cognatis & adfinibus pro declaratioue ſuperiorum ſint dicta: nunc ad propoſitum reuertamur.

DE SVCCESSIONE MAriti & uxoris. Cap. XI.

P*Oſt ſucceſsionem deſcendentium, aſcendentium & collateralium, de reliquorum quoq; ſucceſſionibus uidendum, & primùm de ſucceſsione mariti & uxoris defuncti.*

I. AN VXOR MARITO, ET MAritus uxori defunctæ ſuccedat?

Regulariter quidem coniunx coniugi defuncto uel defunctæ ab inteſtato ſuccedit. quæ regula approbatur Inſt. de bonor. poſſeſ. §. ſunt autem. ibi: ſeptimo. item ibi: aliam uerò. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 2. quæſt. 4. uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi ſuperſint liberi, parentes uel cognati defuncti. Hæc exceptio approbatur l. unica. C. unde uir & uxor, his uerbis: Maritus & uxor ab inteſtato inuicem ſibi in ſolidum pro antiquo iure ſuccedunt, quoties deficit omnis parentum liberorumùe, ſeu propinquorum legitima uel naturalis ſucceſsio, fiſco excluſo. *Concordat l. 1. C. quorum bonorum, his uerbis:* Conſtat, uirum à bonis inteſtatæ uxoris ſuperſtitibus conſanguineis eſſe extraneum: cum prudentium omnia reſponſa, & lex ipſa naturæ ſucceſſores eos faciant. Ergo iubemus, ut omnibus fruſtrationib. amputatis, per interdictum Quorum bonorum in petitorem corpora transferantur, ſecunda actione proprietatis non excluſa. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſuperſtes coniunx ſit inops, defunctus locuples: tunc enim ſuccedit cum liberis defuncti. quæ replicatio approbatur Nouell. c. 53. §. quoniam uerò, his uerbis:* Quoniam ad clementiam omnis à nobis aperta eſt lex, uidemus autem quoſdam cohærentes mulieribus indotatis, deinde morientes, & filios quidem ex lege uocatos ad paternam hæreditatem, mulieres autem licet decies milies in ſtatu legitimæ coniugis manſerint: attamen eo quòd non ſit facta neq; dos neq; antenuptialis donatio, nihil habere ualentes, ſed in nouiſsima uiuentes inopia: propterea ſancimus, prouidētiam facere etiam harū in ſucceſsione morientis, & huiuſmodi uxorem cum filijs uocari. Et ſicut ſcripſimus legem uolentem, ut ſi ſine dote exiſtētem uxorem uir dimiſerit, quartam partem eius ſubſtantiæ ea acciperet: ſic etiam hic: quoniam contigerit fortè paucos aut plures eſſe filios, quartam partem eius ſubſtā tiæ habere mulierem, ſiue plures ſiue filij pauciores fuerint. Si tamen legatum aliquod reliquerit ei uir minus quarta parte, compleri hoc: ut ſicut læſas eas iuuamus, ſi fortè dimiſſæ fuerint à uiris indotatæ conſiſtentes, ita uel ſi perdurauerint ſemper cum eis, eadem fruantur prouidentia: ſcilicet omnibus ſecundum inſtar illius noſtræ conſtitutionis, quæ quartam eis decernit, etiam hic ſeruandis. Similiter quidem in uiris, ſimiliter autē in mulieribus. communem nanque etiam hanc ſuper eis ponimus legem, ſicut etiam præcedentem. *Concordat Nouell. c. 117. §. quis uerò pridem. ibi: uxor autem. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. excep. 1. repl. 3. Item concordat Nouell. c. 74. §. quoniam autem. ibi: & illa ſiquidem. cuius uerba uide ſ. lib. 14. cap. 4. except. 6. repl. 5. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi uel defunctus ſit inops, uel ſuperſtes locuples ſit. quæ duplicatio approbatur d. c. 53. §. hæc itaq;, his uerbis:* Hæc dicimus, ſi coniunctorum alter dotem aut antenuptialē donationem nō faciens, inops aut uir aut mulier inueniatur: & moriens quidem aut uir aut mulier locuples ſit, ille uerò uel illa ſuperſtes pauper exiſtat. Nā ſi aliunde fortaſſe habeat, non offerentem dotē, aut non dantem propter nuptias donationem, nō erit iuſtum grauare filios per ſucceſsionē. Quoniam alia lex eſt noſtra, dicens dotem non offerentem, non poſſe res uiri adquirere per antenuptialem donationem. Quod etiam uolumus hic obtinere, niſi tamen ipſe uir aut legatum ei, aut aliquam partem inſtitutionis reliquerit. Fieri nanque hoc nullo inuidemus modo, ut omnibus modis concordantiæ legum ſeruentur, & inopia coniugis per alterius ſaluetur diuitias. *Concordat Nouell. c. 117. §. hæc autem dicimus, his uerbis:* Hæc dicimus, ſi mulier quæ dotem non dedit, laboret ex inopia, & cum maritus defunctus omnium rerum affluenti copia abundauerit, ipſa ſuperſtes egeat. Alioqui ſi fortè illi aliunde ſuppetat, æquum non fuerit, ut ea quæ dotem nō intulerit, ſucceſsione defuncti grauet filios: præſertim cum alia lex noſtra ſit, ne mulier quæ dotem non obtulit, per donationem ante nuptias poſsit uindicare res mariti. Quod quidem & hic obtinere uolumus, præterquam ſi ipſe maritus uel legatum, aut partem inſtitutionis illi reliquerit: fieri enim hoc nullo inuidemus modo, ut per omnia nobis leges conſonæ cōſeruentur. *Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi non mulier, ſed maritus ſit ſuperſtes, qui inops locupleti uxori ſuccedere deſideret. Hæc duplicatio approbatur d. §. hæc autem, in fine, his uerbis:* Maritum inopem, & qui donationē propter nuptias non obtulit, lege noſtra capere aliquid ex ſubſtantia uxoris omnib. modis prohibemus: niſi prorſus & ipſi cōiunx donare aut relinquere aliquid uoluerit. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi defunctus coniunx ſuperſtiti in teſtamēto uel ab inteſtato aliquid reliquerit: ad hoc enim relictum capiendum propoſita exceptio illi non obeſt. quæ replicatio approbatur uerbis d. §. hæc autem, ſ. propoſitis hiſce:* Præterquā ſi ipſe maritus uel legatum, aut partem inſtitutionis illi reliquerit: fieri enim hoc nullo inuidemus modo. *Item uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi prorſus & ipſi coniunx donare aut relin-

quere aliquid uoluerit. *Concordat Nouell.c.53. §.hec itaq;,uerbis paulo ſ.repl.prox dupl.2.propoſiti biſce:* Niſi tamen ipſe uir aut legatum, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi uxor moriatur,relictis filijs uel nepotibus ex marito ſuperſtite. hoc enim caſu maritus ſuperſtes habet uſumfructum in bonis, quæ à matre uel auia ad liberos ſuos perueniunt: in ſolidū quidē,ſi liberi ſint in eius poteſtate:ſin aūt liberi ſint emancipati, non niſi uirilis portionis uſumfructum habet. quæ replicatio approbatur l. 3. C. de bonis maternis,biſce uerbis:* Si uiua matre emancipati ſunt filij,& poſtea deceſsit mater:quoniam omni commodo deſtituitur pater,nec retinet uſumfructum:uiriles inter filios,ſiue unus ſiue plures ſint, uſusfructus tribuimus portiones. Sin uerò mulier moriens ex filijs alios emancipatos à patre,alios in patria poteſtate dimiſerit: in hoc caſu diſpari utetur maritus defunctæ beneficio,quo caſu utriq; præſcripſimus:id eſt, ut circa eorum quidē portionem, qui adhuc in ſacris retinentur, uſumfructum ex authoritate legum retineat pater, & præmium delatæ emancipationis,cum uolet,accipiat: in eorū uerò parte,quos exiiſſe de poteſtate uiua matre conſtiterit,uſumfructum uirilis inter eos portionis ſecundum præſcripta percipiat. In nepotib. etiam uel neptibus hoc obſeruandum eſſe cenſemus,ut maritus,qui de uxore mortua non extantibus filijs, cum ſolis nepotibus uel neptibus ex hac lege ad emolumentum uocandus eſt, ſi unus uel una plures ue nepotes ex filio uno uel pluribus, qui in poteſtate defecerūt, procreati ſunt: hoc iure utatur,quod de filijs conſtitutum eſt. Nam licet hoc nouum præſens lex cōſtituat in nepotes: non eſt tamen ab re, ut in hoc caſu deteriores eſſe nepotibus filij non ſinantur. Habeat igitur auus ueniens cum nepotibus in poteſtate durantibus uſumfructum bonorum omnium, quæ ex defunctæ ſuiæ ſucceſsione delata ſunt. Cum uerò his quoque libertatem emancipatione largitur: ſimiliter ab ipſis, ſicut de filijs conſtitutum eſt,præmium manumiſsionis accipiat. Vel ſi ex pluribus alteros manumittat, alteros retineat:ex parte manumiſſorum legitimum præmium, ex parte uerò in poteſtate manentium retineat uſumfructum. Quòd ſi nepotes ſint neptes ue, aut ex emancipato filio,aut ex filia procreati. aut ab ipſo auia uiuente ſacris dimiſsi: idem auus uirilis cum ipſis portionis habeat uſumfructum. Si uerò ex nepotibus neptibus ue tempore,quo in auiæ ſucceſsionem uocantur, alij in aui poteſtate, alij ſui iuris ſint: circa perſonas quidem eorum, qui in poteſtate conſiſtunt, & in uſufructu conſequendo, & in emancipationis præmio conquirendo, ratio ſupradicta ſeruetur. In his uerò qui ſui iuris ſunt,facultas capiendi uſusfructus uirilis inter eos portionis habeatur. Eadem autem & de pronepotibus ſexus utriuſq; ſancimus, manente definitione,quę de ſingulis ſancita eſt,etſi filij ſint pariter ac nepotes. *Hæc de prima exceptione eiuſq; replicationibus ſint dicta.*

II. EXCEPTIO: *Niſi iniuſtum fuerit matrimonium. Hæc exceptio approbatur l. unica, in princip. ff. unde uir & uxor, his uerbis:* Vt bonorum poſſeſsio peti poſsit Vnde uir & uxor, iuſtum eſſe matrimonium oportet contractum. Cæterùm ſi iniuſtum fuerit matrimonium, nequaquam bonorū poſſeſsio peti poterit. Quemadmodum nec ex teſtamento adiri hæreditas, uel ſecundum tabulas peti bonorum poſſeſsio poteſt. Nihil enim capi propter iniuſtum matrimonium poteſt. *Huius exemplum proponitur l. 9. C.communia de ſucceſs. his uerbis:* Ancillæ dominus liberi hominis, cum quo contubernium hæc habuit, per hanc commixtionem ſucceſsionem uindicare non poteſt. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quis legitimis liberis non relictis, neque uxore legitima, concubinam reliquerit, & liberos ex ea: hoc enim caſu concubina partem eius ſubſtantiæ cum liberis ſucceſsionis iure adquirit. quæ replicatio approbatur, ſimul & declaratur per ea quæ propoſita ſunt ſ. libro decimoſexto, capite quarto, quæſt. 4. reg. 2. except. 2.*

III. EXCEPTIO: *Niſi mortis tempore uxor nō ſit, ſed matrimonium fuerit ſolutū. Hæc exceptio approbatur l. unica. §. ut autem. ff. unde uir & uxor, his uerbis:* Vt hæc bonorum poſſeſsio locum habeat, uxorem eſſe oportet mortis tempore. *Huius exceptionis replicatio hæc uidetur eſſe: Niſi iniuſtum fuerit diuortium. Hæc replicatio reprobatur d. §. ut autem. cuius uerba uide ſ. except. prox.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi uxor ſuperſtes non iure diuerterit à marito defuncto. Hæc exceptio approbatur d. §. ut autem, his uerbis:* Si diuortium quidem ſecutum ſit, ueruntamen iure durat matrimonium: hæc ſucceſsio locum non habet. Hoc autem in huiuſmodi ſpeciebus procedit. Liberta ab inuito patrono diuertit. Lex Iulia de maritandis ordinibus retinet iſtam in matrimonio, dum eam prohibet alij nubere inuito patrono. Item Iulia lex de adulterijs, niſi certo modo diuortium factum ſit, pro infecto habet.

II. IN QVOTAM PARTEM uxor defuncto marito ſuccedit?

Regulariter quidem in ſolidum ſuccedit, ſecundū ea quæ

ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt. prox. in prin. Verū eius exceptio hæc eſt: Niſi uxor inops locupleti marito liberis relictis defuncto ſucceſſerit: tunc enim in quartam hæreditatis partem ſuccedit. quæ exceptio approbatur Nouell.*c.53.§. quoniam uerò. ibi: & ſicut ſcripſimus cuius uerba uide ſ.quæſt.prox.excep. 1.repl.1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi quarta pars centum librarum auri quantitatem exceſſerit: tunc enim id quod excedit, ei non debetur. quæ replicatio approbatur* Nouell *c.117.§. quia uerò.ibi: quæ tamen. cuius uerba uide ſ. cap.1.except. 5. Altera replicatio eſt: Niſi uxor à marito legatum acceperit: tunc enim legatum hoc in quartam computatur, ita ut eo computato ad id ſolum quod quartæ parti deeſt, agi poßit. quæ replicatio approbatur d.c. 117.§.præterea, his uerbis*: Si legatum aliquod ei maritus relinqoat minos præfinita parte, hoc ſuppleatur.*Cōcordat d.§. quoniam uerò. ibi: ſi tamen legatum. Tertia replicatio eſt: Niſi plures quàm tres liberos defunctus reliquerit: tunc enim uxor ſuperſtes non niſi uirilem habet portionem. quæ replicatio approbatur d.c. 117.§. uxor autem, his uerbis*: Vxor ex urroque borum caſuum, ſiquidem uſque ad tres filios maritus eius habuerit, ſiue ex ea, ſiue ex alrero matrimonio, quartam ſubſtantiæ mariti partem capiat. Si plures filij ſinr, ranrom capere uxorem iubemus, qoantum uni filiorum competir: ita oidelicet ut in hiſce rebus uxor ſolom uſumfructum habeat, dominiū uerò illis filijs conſeruetur, quos ex eo matrimonio habuit. Si talis muliet filios ex eo nō habear: iubemos, ut res quas ex ſubſtātia mariti ad ipſam peruenire per præſentē iuſsimus legē, etiā iure dominij obtineat. *Quarta replicatio eſt: Niſi liberos reliquerit defunctus ſibi cum ſuperſtite uxore communes: tunc enim non niſi uſumfructum uxor in dicta parte habet. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Ita uidelicet ut in hiſce rebus uxor, &c.

III. EVENTVS.

Res uxoris mariti creditoribus non ſunt obligatæ, niſi quatenus marito ſucceſſerit. quæ regula approbatur d.c. 117.§. ſi quas uerò. De qua re uide ſ. lib.16.cap.6.reg.4.exemplo 4.

DE RELIQVORVM SVCceſſione. CAP. XII.

I. Regula: *De adfinibus proponitur l.7.C.communis de ſucceßionib. his uerbis*: Adfinitaris iore nulla ſucceſsio permittitur. *Concordat l. 3. C. eod.ti.his uerbis*: Vitrico priuigni ſucceſsionem inteſtarò ciuili uel honorario iure nō deberi, certiſsimum eſt.

II. Regula: *De patrono defuncti patroniq; liberis uide ſ.lib.20.cap.7.& cap.8.*

III. Regula: *De nutritoribus proponitur l. 10. C.communia de ſucceſſ.his uerbis*: Nutritoribus hoc nomine nec ciuili nec honorario iure defertur hæreditas.

IIII. Regula: *De eo qui ægroti à ſuis relicti curam geſsit, proponitur* Nouell.*c.115.§. ſi quis de prædictis. ibi: quòd ſi extraneus. cuius uerba uide ſ. lib. prox.cap.16.except. 185.*

V. Regula: *De ijs quibus nouo aliquo iure hæreditas defertur, proponitur l.unica.ff. ut ex legibus Senatusúeconſ. his uerbis*: Prætor air, Vti me quaq; lege Senatus'ueconſulto bonorum poſſeſsionem dare oportebir, ita dabo. Nunquam bonorum poſſeſsio, quæ ex alia parte edicti agnita eſt, impedit iſtam bonorum poſſeſsionem. Com ex lege XII. Tabul. quis habet hæreditatem: hinc non petit, ſed inde: tum quem ei hæredē eſſe oportet. Quippe cum non aliàs hinc comperat bonorum poſſeſsio, quàm ſi lex ſpecialiter deferat bonorum poſſeſsionem. *Concordat Inſt.de bonor. poſſeß. §. ſeptima. cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.2.quæſt.4. Concordat item l.3.§. fin.ff.de petit.hæred.cuius uerba uide ſ. lib.prox.capite 1.quæſt.5.in prin.*

VI. Regula: *De hæredibus hæredum uide ſ.libro prox.cap.22.reg.1.*

VII. Regula: *De fiſco. Cæteris hæredibus deficiētib. fiſco defertur hæreditas. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.11.cap.2.quæſt.1.cauſa 7. Concordat regulæ propoſitæ l. 2.§.fin ff.ad S.C. Tertyll.cuius uerba uide ſ.ca.7.except.1.repl.13. Sed & eius exceptio prima hæc eſt: Niſi nauicularius aliquis nullo hærede relicto deceßit. huic enim nō fiſcus, ſed corpus nauiculariorum ſuccedit. quæ exceptio approbatur l.1.C.de hæred. decurionum, his uerbis*: Si quis nauicularius ſine teſtamenro & liberis uel ſucceſſoribus defunctus ſit: hæredirarem eius non ad fiſcum, ſed ad corpus nauiculariorum, ex quo fatali ſorte ſubtractus eſt, deferri præcipimus. *Altera exceptio eſt: Niſi miles ſine hærede deceſſerit: tunc enim non fiſcus, ſed uexillatio, in qua militauit, ſuccedit. quæ exceptio approbatur l.2.C.eod.tt. his uerbis*: Vniuerſis tam legionibus quàm uexillationibus comitarenſibus, ſeu cuneis inſinuare debebia: ut cognoſcanr, cum aliquis foetit rebos humanis exemptus, atq; inteſtatus ſine legitimo hærede deceſſerir, ad uexillationem, in qua militaoetit, rea eius neceſſariò peruenire. *Concordat l.6.§. eius qui in fine.ff.de iniuſto teſt.cuius uerba uide ſ. lib.prox.ca. 6.except.14.repl.1. Tertia exceptio eſt: Niſi cohortalis deceſſerit nullo hærede relicto. Huic enim non fiſcus, ſed cohors ſuccedit. quæ exceptio approbatur l.3.C.d.tt.his uerbis*: Si quis cohortali cōdiriōne grauarus ſine teſtamento oel quolibet ſucceſſore oltimū diem obierit: ſucceſsionem eius non ad fiſcum, ſed ad cæteros cohortales eioſdem prouinciæ pertinere iubemus. *Quarta exceptio eſt: Niſi curialis deceſſe-*

rit ſine herede. *Hæc exceptio approbatur l.4. C. d. tt. his uerbis:* Inteſtatorum curialium bona, ſi ſine hærede moriantur, ordinibus patriæ eorum addi præcipimus. *Quinta exceptio eſt: Niſi fabricēſis aliquis ſine hærede deceſſerit. quæ exceptio approbatur l. ult. C. d. tt. his uerbis:* Si quis fabricenſis ſine libetis, ſiue legitimo hærede deceſſerit, non condito teſtamento: eius bona, cuiuſcunq; ſummæ ſint, ad eos pertinere, qui uelut creditores decedentium attinentur, qui fiſco pro intercepto reſpondere coguntur. Hoc enim facto contingit, ut reipublicæ ratio ſalua permaneat: & fabricenſes collegarum ſuorum ſolatiis perfruantur, qui damnis ac detrimētis retinentur obnoxij. *Plures propoſitæ regulæ exceptiones uide ſ̄. d. lib. 11. cap. 2. quæſt. 1. cauſa 7.*

VIII. *Regula: De collegio, ex quo deceßit quis. Hoc regulariter quidem non ſuccedit defuncto. quæ regula approbatur l. 8. C. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ̄. lib. prox. cap. 11. except 91. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi collegium ſpeciali priuilegio ſubnixum ſit. quæ exceptio approbatur d. l. 8. cuius ſpecies uide ſ̄. reg. prox. except. 1. cum ſequentibus.*

IX. *Regula: Si duo, quorum alter alteri, ſi ſuperuixiſſet, heres futurus erat, ſimul deceſſerint, ut ignoretur uter prior, uter poſterior fuerit mortuus: utrius heredibus hereditas deferatur, definitur ſ̄. lib. 7. cap. 9. reg. 13.*

DE EXCEPTIONIBVS præcedentium regularum ſeu ſucceſſionum generalibus. Cap. XIII.

HActenus quibus ab inteſtato hereditas competat, aliquot regulis propoſitis expoſitum eſt: quarum regularum exceptiones aliquot generales ſuperſunt, hic ad finem propoſitæ quæſtionis ſubijciendæ.

I. EXCEPTIO: *Niſi ab inteſtato heres aduerſus defunctum fuerit ingratus. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 22. §. quòd ſi filius. ibi: ut quod de ingratis. cuius uerba uide ſ̄. lib. 14. cap. 5. quæſt. 1. reg. 2. except. 1. Declaratur hæc exceptio definitione ingratitudinis, d. c. 22. §. at uerò ingratitudinem. cuius uerba uide d. except. 2. Huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes.*

II. EXCEPTIO: *Niſi heres defunctum capitali iudicio accuſauit. Hæc exceptio approbatur d. §. at uerò ingratitudinem. ibi: qui criminalem. Concordat l. 14. in prin. ff. de bonis libertorū. cuius uerba uide ſ̄. lib. 20. cap. 7. quæſt. 1. except. 10. repl. 5. Contradicit l. 6. ff. unde cognati, his uerbis:* Cognatis accuſatio nihil obeſt ad ſucceſsionē, ſi accuſauerint cognatos ſuos. *Sed dici poteſt hanc legem per uerba d. §. at uerò ingratit. mutatam ac ſublatam eſſe.*

III. EXCEPTIO: *Niſi heres defunctum furioſum non curauit. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 115. §. ſi quis de prædictis. cuius uerba uide ſ̄. lib. prox. cap. 16. except. 185.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi heres uitæ defuncti fuerit inſidiatus. Hæc exceptio approbatur d. §. at uerò ingratitud.*

V. EXCEPTIO: *Niſi heres defunctum omnibus bonis exuere fuerit conatus. Hæc exceptio approbatur d. §. at uerò ingratit.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi heres defunctū ab hoſtibus captum noluit redimere. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 115. §. uerùm hæc quidē. cuius uerba uide ſ̄. d. excep. 185. Concordat d. c. 115. §. his factorum. cuius uerba uide d. except. 185.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi heres defunctum teſtari prohibuit. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 115. §. ſi de eo. & §. ſi parentes. cuius uerba uide d. except. 185. Concordāt ea quæ propoſita ſunt ſ̄. libro prox. cap. 21. except. 25.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi ab inteſtato heres teſtamentum defuncti agnouit, & legatum ex eo percepit. Hæc exceptio approbatur l. 8. in fine. C. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ̄. lib. prox. cap. 17. repl. 2. dupl. 2. Concordat l. 43. in fine. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Imperaror Antoninus reſcripſit, ei qui legatum ex teſtamento abſtuliſſet, cauſa cognita hæreditatis petitionem negandam eſſe, ſcilicet ſi manifeſta calumnia ſit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi non ſit calumnia heredis manifeſta, ſed errore interueniente agnouit ex teſtamento legatum. quæ replicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis. cui cōcordat l. 5. in prin. ff. de his quæ ut indignis, hiſce uerbis:* Poſt legatū acceptum nō tantùm licebit falſum arguere teſtamentum, ſed & teſtamentum nō iure factum contendere. Inofficioſum autē dicere non permittitur. *Concordat d. l. 5. §. de eo uerò, his uerbis:* De eo qui legatum accepit, ſi neget iure factum eſſe teſtamentum, diuus Pius ita reſcripſit: Cognati Sophronia, licet ab hærede inſtituto legara acceperunt, tamen ſi is eius conditionis fuerit uiſus, ut obtinere hęreditatem non poſsit, & iure inteſtati ad eos cognatos pertineat: petere hæreditatem ipſo iure poterunt. Prohibendi autem ſint, an non: ex utriuſque perſona, cōditione, ætate, cognita cauſa à iudice conſtituendum erit. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi cauſa cognita iudici aliter uideatur. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Prohibēdi autem ſint, &c. *Cui concordat l. 43. in fine. ff. de petit. hæred. cuius uerba uide paulo ſuperius ead. except. in prim. Altera duplicatio eſt: Niſi legatum quod accepit, non reſtituat. Hæc duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 43. in princip. his uerbis:* Poſtquam legatum à te accepi, hæreditatem peto. Atilicinus quibuſdam placuiſſe ait, non aliter mihi aduerſus te dandam petitionem, quàm ſi legatum redderem. Videamus

deamus

deamus tamen ne non aliter petitor hæreditatis legatum reſtituere debeat, quàm caueatur, ſi contra eum de hæreditate iudicatum fuerit, reddi ei legatum: cum iniquum ſit eo caſu poſſeſſorem hæreditatis legatum quod ſoluerit, retinere: & maximè ſi non per calumniam, ſed per errorem hæreditatem petierit aduerſarius. Idq́; Lelius probat.

IX. EXCEPTIO: *Niſi heres hereticus ſit. Hæc exceptio approbatur* ſ. *lib. 10. cap. 12. quæſt. 3. reg. 9.*

X. EXCEPTIO: *Niſi mulier heres à defuncto ſit dotata. Hæc exceptio reprobatur l. 1. in fine. C. de legitimis hæred. cuius uerba uide* ſ. *cap. 6. reg. 2. except. 3.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi heres futuræ hæreditati renunciauit. Hæc exceptio* [illegible] *probatur per ea quæ propoſita ſunt* ſ. *cap. 6. except. 5. ſed plura de hac re* J. *de pactis dicetur.*

XII. EXCEPTIO: *N*[illegible] *heres intra tempus legitimum hæreditatem non ad*[illegible] *n* [illegible] *orum poſſeßionem peti*[illegible]*. Hæc exceptio approbatur, ſimul & declaratur Inſt. de bonor. p*[illegible] *§. cũ igitur, his uerbis:* Cum plures ſpecies ſucceſsion[illegible] Prætor induxiſſet, eosq́; per ordinem di[illegible]poſuiſſet, & in unaquaq́; ſpecie ſucceſsionis ſæpe plures extent diſpari gradu perſonę: ne actiones creditorum differrẽtur, ſed haberent quos conuenirent, & ne facilè in poſſeſsionem bonorũ defuncti mitterentur, & eo modo ſibi conſulerent: ideo petẽdæ bonorũ poſſeſsioni certũ tempus præfini[illegible]. Liberis itaq́; & paren[illegible]ib. tam naturalib[illegible] quàm adoptiuis in petenda bonorum poſſeſsione anni ſpacium, cæteris autem adgnatis uel cognatis centũ dierum dedit. Et ſi intra hoc tempus aliquis bonorum poſſeſsionem non petierit, eiuſdẽ gradus p[illegible]ſonis adcreſ[illegible] uel ſi nullus ſit, deinceps cæte[illegible]s b[illegible] poſſeſsionẽ [illegible]eriude ex ſuc[illegible]e[illegible]io ed[illegible]cto poſſ[illegible]cetur, ac ſi is q præcedeba[illegible] ex eo numero non eſſet. *Cõcordat l. 1. in p*[illegible] *ff. de ſ*[illegible]*orio edict*[illegible] *uerbis:* Succeſſor[illegible]um edi[illegible] i[illegible]co pro[illegible]rum eſt, ne bona hæredi[illegible]ta uac[illegible]a ſi[illegible]e domino di[illegible]tius iacerent, & cre[illegible]oribus lo[illegible]gior mora fieret. Bene [illegible] Prętor putauit pręſtituere tempus his [illegible]ibus bonorũ poſſeſsionem detulit, & [illegible]are [illegible]ter eos ſucceſsionem: ut maturius poſsint creditores ſcire, utrum habeant cũ quo congrediantur, &c. *Concordat item l. 68. §. fin ff de adq hæred cuius uerba uide* J. *repl. 3. Concordat item l. 4. ibi: aut tempore bonorum. ff. de bonor. poſſeß. cuius uerba uide* ſ. *lib. prox. cap. 14. reg. 1. in prin. Concordat item l. 4. C. qui ad bonor. poſſeß. admit. cuius uerba* [illegible]*e* ſ. *lib. prox. cap. 12. reg. 1. except. 1. repl. 1. d*[illegible] *l. 1. item* [illegible]*1. §. quibus ex. ff. de ſucceſſorio edicto, cuius uerba uide* ſ. *cap. 7. except. 1. repl. 6. Concordat item l. 2.* [illegible] *unde legitimi his uerbis:* Cum propius ſobrino, id eſt conſobrina natum rebus humanis inteſtatò defunctum proponas: intelligis ſine auxilio bonorum poſſeſsionis eius te ſucceſsionem uindicare non poſſe. *Concordat item l. 5. C. eod. tit. cuius uerba uide* J. *lib. prox. ca. 2. reg. 1. except. 16. Item concordat l. 4. C. eod. tit. cuius uerba uide* J. *d. reg 1. except. 18. Declaratur exceptio propoſita definitione temporis legitimi uerbis Inſt.* ſ. *propoſitis hiſce:* Liberis itaq́; & parentibus tam [illegible]ralibus quàm adoptiuis in petenda bonorum poſſeſsione anni ſpacium: cęteris autem adgnatis uel cognatis centum dierum dedit. *Concordat item l. 2. C. qui ad bonor poſſeß. admitt. his uerbis:* Si bonorum poſſeſsio duntaxat cõpetit proximitatis nomine: habuiſti ſpacium centum dierum utilium, ex quo eum defunctum ſciſti, ad bonorum poſſeſsionem amplectend[illegible]m. *Regulariter igitur, niſi heres intra centum dies agnouerit bonorum poſſeßionem, propoſita exceptione repellitur. cuius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi parentes uel liberi defuncti bonorum poſſeßionem petant. his enim largius tempus tribuitur. quæ replicatio approbatur uerbis Inſt. paulò ſuperius propoſitis. Cui concordat l. 1. §. largius. ff. de ſucceſſorio edicto, his uerbis:* Largius tempus parentibus liberisq́; petendę bonorum poſſeſsionis tribuitur in honorem ſanguinis: uidelicet quia arctandi non erant, qui penè ad propria bona ueniunt. Ideoq́; placuit eis præſtari annum: ſcilicet ita moderatè, ut neque ipſi urgerentur ad bonorum poſſeſsionis petitionem, neque bona diu iacerent. Sanè nonnunquam urgentibus creditoribus, interrogandi ſunt in iure, an ſibi bonorum poſſeſsionem admittant: ut ſi repudiare ſe dicant, ſciant creditores quid ſibi agendum ſit. Si deliberare ſe adhuc dicant, præcipitandi non ſunt. *Huius repli*[illegible]*ationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi intra annum non agnouerint uel petierint parentes uel liberi. quæ duplicatio ex iam propoſitis conſtat. Sed huius duplicationis triplicationes ſunt* J. *replicationes ſequentes. Altera duplicatio eſt. Niſi quis à patre ſuo impuberi filio ſubſtitutus, ex hac cauſa bonorum poſſ*[illegible]*ionem petat. huic enim centum dierum præſcriptio obſtat. quæ duplicatio approbatur d. l. 1. §. ſi quis autem, his uerb*[illegible] Si quis a patre ſuo impuberi filio [illegible]t ſubſtitutus [illegible]n[illegible] intra annum, ſed in[illegible] diem [illegible] um bonorum poſſeſsio[illegible]m pe[illegible]ere [illegible]oteſt. *Tertia duplicatio eſt* [illegible] *ater* [illegible] *defuncti non ſuo, ſed ſerui heredis inſti*[illegible] *nomine bonorum poſſeſſionem petat. Hæc dup*[illegible] *reprobatur d. l. 1. §. non ſolum, his uerbis:* Non ſolùm cum ſuo nomine ueniunt liberi, parentesque, hoc eis tribuitur. uerùm etiam ſi ſeruus eius

qui ex liberis parentibusq́; eſt, hæres inſtitutus ſit, intra annum competit bonorũ poſſeſsio. Perſona enim ea meruit, quæ hoc beneficium petat. *Quarta duplicatio eſt: Niſi contra tabulas bonorum poſſeſsionem pater petat. Et hæc duplicatio reprobatur d. §. non ſolùm, his uerbis:* Sed et ſi pater emancipati filij bonorum poſſeſsionem contra tabulas accipere uelit: anni tempus ei competere conſtat. Et generaliter ait Iulianus, ex omnibus cauſis liberis parentibusq́; intra annũ bonorum poſſeſsionem competere. *Quinta duplicatio eſt: Niſi filius non ut filius, ſed ut adgnatus, uel tanquam cognatus bonorum poſſeſsionẽ petierit. Et hæc duplicatio reprobatur l. 4. §. filius. ff. quis ordo in bonor. poſſeß. his uerbis:* Filius non ſolùm ſi tanquam filius, ſed etſi tanquam adgnatus, uel tanquam cognatus ad bonorum poſſeſsionem uocaretur: annuũ ſpacium habet. *Sexta duplicatio uidetur: Niſi pater tanquam manumiſſor filij, bonorum poſſeſsionem petat. Hæc duplicatio reprobatur d. l. 4. in fine, his uerbis:* Et cum filium manumiſiſſet pater, quamuis ut manumiſſor bonorum poſſeſsionem accipiat: tamen ad bonorum poſſeſsionem accipiẽdam annuũ ſpacium habet. *Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione ſint dicta. Altera replicatio eſt: Niſi ſcriptus hæres ex eo teſtamento, quod ſubiacet inofficioſi querelæ, bonorum poſſeß. petat. huic enim præſenti quidem ſex menſium ſpacium, abſenti autem annus ad adeundam hæreditatem præfinitur: proinde centum dierum præſcriptione non repellitur. Hæc replicatio approbatur l. 16 §. illud præterea. ibi: ſancimus itaque. C. de inoff. teſtam. cuius uerba uide* }. *lib. 11. cap. 6. quæſt. 6. except. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi nondum delata fuerit hæreditas. Hæc replicatio approbatur l. 69. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Quamdiu inſtitutus admitti poteſt, ſubſtituto locus non eſt: nec antè ſuccedere poteſt, quàm excluſo hærede inſtituto. Eueniet igitur ut neceſſarium ſit remedium Prætoris, & circa denegandas primo actiones, & circa præſtituendum tempus ſubſtituto: quia intra diem primo præſtitutum neq; adire hæreditatem poteſt, neque pro hærede gerere. Is autem qui tertio gradu ſcriptus eſt, ſi primo deliberante ſecundus decedat, ipſe poteſt ſuccedere. Ergo expectamus in ſingulis, ut prius eis deferatur hæreditas: tunc demũ, poſteaquam delata eſt, expectamus diem præſtitutum: intra quem niſi aut adeat, aut pro hærede gerat, denegamus ei actiones. *Planè quando dicatur delata hæreditas, & per conſequens dies bonorum poſſeſsionis petendæ currere incipiant, dicetur* }. *eod. lib. cap. ult. Quarta replicatio eſt: Niſi non potuit petere uel adire de facto uel de iure. Hæc replicatio approbatur inſtit. de bonor. poſſeß. §. in petenda, his uerbis:* In petenda bonorum poſſeſsione dies utiles ſinguli conſiderantur. *Concordat l. 2. in princip. ff. quis ordo in bonor. poſſeß. his uerbis:* Vtile tempus eſt bonorum poſſeſsionum admittendarum. Ita autem utile tempus eſt, ut ſinguli dies in eo utiles ſint: ſcilicet ut per ſingulos dies & ſcierit & potuerit admittere. Cæterùm quacunque die neſcierit, aut non potuerit: nulla dubitatio eſt, quin dies ei nõ cedat. Fieri autem poteſt, ut qui initiò ſcierit, uel potuerit bonorum poſſeſsionem admittere, hic incipiat neſcire, uel non poſſe admittere: ſcilicet cum initiò cognouiſſet eum inteſtatum deceſsiſſe, poſtea quaſi certiore nuncio allato, dubitare cœperit, nunquid teſtatus deceſſerit, uel nunquid uiuat, quia hic rumor poſtea reperſerat. Idem & in contrarium accipi poteſt, ut qui ignorauit initiò, poſtea ſcire incipiat. *Concordat item l. 21. in fine. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide* }. *libro prox. cap. 2. in fine. Quinta replicatio eſt: Niſi Prætor poſtulationibus ſe non dederit, uel abſens fuerit. Hæc replicatio approbatur d. l. 2. §. in bonorum, his uerbis:* In bonorum poſſeſsione, quæ pro tribunali datur, illud quæritur, ſi ſe dedit quidem Prætor pro tribunali, ſed poſtulationibus non dedit: poteſt dici, tempus ad bonorũ poſſeſsionem non cedere: cum Præſes alijs rebus aut militaribus, aut cuſtodijs, aut cognitionibus fuerit occupatus. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi bonorum poſſeßio de plano peti potuit. Hæc duplicatio approbatur d. l. 2. § dies bonorum, his uerbis:* Dies bonorũ poſſeſsionis utiles eſſe palàm eſt, ſed non ſeſsionum numerabuntur, ſi modò ea ſit bonorum poſſeſsio, quæ de plano peti potuit. Quòd ſi ea quæ cauſæ cognitionẽ pro tribunali deſiderat, uel quæ decretum expoſcit: ſeſsiones erunt nobis computandæ, quibus ſedit is, quibusque per ipſum Prætorem factum non eſt, quo minus daret bonorum poſſeſsionem. *Altera duplicatio eſt: Niſi in proxima ciuitate Prætor ſe poſtulationibus dedat. Hæc duplicatio approbatur d. l. 2. §. ſi præſes, hiſce uerbis:* Si Præſes prouinciæ in proxima fuerit ciuitate: accedere debet ad utilitatem temporis ſpacium itineris, ſcilicet numeratione uiginti milium paſſuum facta. Nec enim expectare debemus, ut Præſes prouinciæ ueniat ad eum, qui bonorum poſſeſsionem petiturus eſt. *Sexta replicatio eſt: Niſi uenter in poſſeßione fuerit. Hæc replicatio approbatur d. l. 2. §. ſi uenter, his uerbis:* Si uenter in poſſeſsionem miſſus ſit: bonorũ poſſeſsionis tẽpus non cedere ſequentibus, nequaquã ambigendũ eſt: nec tantũ intra centeſimum diẽ,

uerùm etiem quandiu neſci poſsit. Nem etſi oatus fuerit, antè ei deferri bonorum poſſeſsionem ſciendum eſt. *Septima replicatio eſt: Niſi propter ignorantiam non adierit uel petierit bonorum poſſeßionem. Hæc replicatio approbatur l.5.C.qui ad bonor.poſſeß. admitt. his uerbis:* Quandiu per facti quæſtionem incertum eſt, utrum ne ſecundū tabulas, an ab inteſtato, & ex qno capite poſſeſsio ſit delate: ne tibi tempus agnoſcendæ bonorū poſſeſsionis pręfinitum cedet, ſuperſtitioſam geris ſolicitudinem. *Concordat l.8.C.eod.tit. his uerbis:* Quicunq; res ex perentum uel proximorū ſucceſsione iure ſibi cōperere confidit: ſciat ſibi non obeſſe, ſi per ruſticitetem, uel ignorentiam facti, uel abſeoriá, uel quamcunq; retionem sliam infra pręfinitū tempus bonorū poſſeſsionem minimè petijſſe noſcetur: quoniem hæc ſenctio huius cōſuetudinis neceſsitstem mutauit. *Concordat item l.8.C.de iure deliberandi, his uerbis:* Licet in conrinenri ſui hęredea ſe paternis non miſcueriot bonis: tamen ignorantes deletá ſibi eſſe hæreditatem, longi teporis præſcriptione, quo minus hanc rectè uindicent, excludi non poſſunt. *Concordat item l.2.in prin.ff.quis ordo in bonor.poſſeß. cuius uerba uide ſ.repl.4. Cōcordat item l.9.ff. de bonor. poſſeß. his uerbis:* Si ploree gradns ſint poſſeſsionie admittendæ: quandiu incertum eſt petierit nécne, poſteriori diem non procedere conſtet. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi propter ignorantiam non facti, ſed iuris non adiit. quæ duplicatio approbatur l.10.ff.d.tit.his uerbis.* In bonornm poſſeſsionibus iuris ignorātia nō prodeſt, quo miuus dies cedat. Et ideo hæredi inſtituto & ante epertas tabules dies cedit. Satis eſt enim ſcire mortuū eſſe, ſeq; proximum cognetum fuiſſe, copiamq; eorum, quos conſuleret, hebuiſſe. Scientiam enim non hanc accipimus, quæ iuris prudērib. ſit: ſed eá quá quis eut per ſe hsbeet, eut conſulendo prudentioree adſequi poſsit. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi tale ius ſit, quod neq; per ſe, neq; conſulendo peritiores ſcire potuit. quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Scientiam enim non hanc accipimue, &c. *Concordat l.2.§.fin.ff.quis ordo in bonor.poſſeß.his uerbis:* Scientiem esm obſeruendam Pomponiue eit, non quæ cedit in iuris prudentee: ſed quam quie aut per ſe, aut per alios edſeqni potuit, ſcilicet conſuleodo prudentioces, ut diligenriorem petréfemiliâs conſolere dignū ſit. *Altera triplicatio uidetur: Niſi mulier ius ignorauit. Hæc triplicatio reprobatur l.6.C.qui ad bonor.poſſeß.admitt. his uerbis:* Iuris ignorantiam nec mulieribus prodeſſe, in edicti perpetui curſu de agnoſcende bonorum poſſeſsione manifeſtū eſt. *Hæc de prima duplicatione. Secunda duplicatio eſt. Niſi pater ſciuit, filio herede inſtituto ignorante. Hæc duplicatio reprobatur l.3 ff.quis ordo in bonor poſſeß.his uerbis:* Circa tempora bonorum poſſeſsionis patris ſcientis ignoranri filio non nocet. *Planè admittitur duplicatio hæc, ſi pater infantis filij nomine bonorum poſſeßionem petere potuit: hic enim ſcientia patris nocet filio. quæ diſtinctio approbatur l.7.§.fin.ff.de bonor. poſſeß. cuius uerba uide ſ.repl.13. Tertia duplicatio eſt: Niſi filiofamiliâs herede inſtituto, pater ignorauit filio ſciente. Hæc duplicatio approbatur l.1.C. qui ad bonor. poſſeß. admitt. his uerbis:* Bonorum poſſeſsio filiofamiliâs delata (cū ignorente quoq; patre poſſit peti) emolumeotū & patri allerura, ſi ratam petirionē pater hebuit, amitritur tāli acto tempore. *Octaua replicatio: Niſi propter ruſticitatem nō adierit. Hæc replicatio approbatur l.8.C.qui ad bonor.poſſeß.admittantur. cuius uerba uide ſ. repl.prox.in prin. Nona replicatio eſt: Niſi propter abſentiam non agnouit. Hæc replicatio approbatur d.l.8. Concordat l.8,.in prin. ibi: & filium qui matris.ff.de adq.hered.cuius uerba uide ſ. libro prox.cap.22.reg.2.except.2.repl.7. Concordat uel l.23.in fine.ff.de hered.inſtit. cuius uerba uide J. lib. prox.cap.2.in fine. Decima replicatio eſt: Niſi heres fuit apud hoſtes. Hæc replicatio approbatur l.11.§. filius.ibi: & anni ff. de bonor. poſſeß. ſecund.tabul. cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.11.except. 88. Vndecima replicatio eſt: Niſi tabulæ teſtamenti nondū fuerunt apertæ. Hæc replicatio reprobatur l.10.ff.de bonor.poſſeß.cuius uerba uide ſ.repl.7.dupl 1. Duodecima replicatio eſt: Niſi inſtitutus heres furioſus fit. Hæc replicatio approbatur l.1.ff.de bonor.poſſ.ß. furioſo compet.his uerbis:* Furioſo Titius ſubſtitutus eſt: bonorū poſſeſsionis tempus, quandiu furioſus in eadem conditione eſt, neque inſtituto, neq; ſubſtituto cedit. Nec ſi curator furioſi nomine accipere poſſeſsionem poteſt, idcirco ſpeciū temporis, quod ſcieoribus præfinirum eſt, uidebitur cedere. Nem & pster infanti filio poſſeſsionem sccipit: quo tamen ceſſante, infans non excluditur. Quid ergo ſi curetor accipere oolit? nónne iuſtius atq; utilius erit, ad eundem modum proximo cuiq; bonorum poſſeſsionem dari, ne bona iaceant? Quo edmiſſo, ſubſtiturus cautionē pręſtare cogitur omnib: his, quibus bona reſtitui debent, ſi fortè inſtitutus in eodem furore deceſſerit, aut cōpos mentis effectus antè mortem obierit, quàm hæreditatem agnoſceret. Nā & fieri poteſt, ut uiuo furioſo ſubſtitutus decedat, nec tamē furioſus obſtet cæteris, ſi prius & ipſe deceſſerit, quàm hęreditatē adquireret. *Concordat l.7.§.tali.ibi: fin aūt in furore. C. de curatore furioſi. cuius uerba uide ſ.li.18.ca.9.quæſt.1.exc.15. Decimatertia replicatio:*

Niſi hæres infans ſit. Hæc exceptio reprobatur uerbis d. l. 3. iã propoſitis hiſce: Nam & pater infanti filio poſſeſsionem accipit: quo tamẽ ceſſante, infans nõ excluditur. Huic contradicere uidetur l. 7. §. fin. ff. de bonor. poſſeſs. his uerbis: Dies quibus tutor aut pater ſcit, cedere placet. Decimaquarta replicatio eſt: Niſi ab inteſtato hæres teſtamentum iniuſtum dixit, uel falſum accuſauit. Hæc replicatio approbatur l. 14. ff. de bonor. poſſeſs. his uerbis: Cum quidam propinquus falſum teſtamentum accuſaret, ac poſt longum temporis ſpaciũ probaſſet: licet dies ei petendæ bonorum poſſeſsionis, quam forte certus accuſationis petere debuit, ceſsiſſe uideatur: attamen quia hoc propoſito accuſationẽ inſtituit, ut ius ſuum ſibi ſeruet, agnouiſſe ſucceſsionem non immeritò uidebitur. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ob id quòd ſurdus teſtator fuerit, teſtamentũ eius impugnauerit hoc enim caſu, niſi intra cẽteſimũ diem à morte teſtatoris comp[...]andum ab inteſtato petierit bonorum poſſeſsionẽ, excluditur. quæ duplicatio approbatur l. 9. § fratris. ff. unde cognati, his uerbis: Fratris filius pro parte hæres inſtitutus, cũ patruũ ſurdũ fuiſſe cõtenderet, atq; ideo teſtamentũ facere nõ potuiſſe, & poſſeſsionẽ ut proximus cognatus accepiſſet: ex die mortis tẽporis haberi ratione placuit: quia uerisimile nõ uidebatur, tã coniunctũ conſanguinei defuncti ualetudinẽ ignoraſſe. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi ſeruus hæres inſtitutus, poſtquã dies petendæ bonorũ poſſeſsionis ceſsit, uẽditus ſit. Hæc replicatio reprobatur l. 5. §. fin. ff. quis ordo in bonor. poſſeſs. his uerbis: Si ſeruus alienus hæres inſtitutus uenijſſet: quæritur, an poſteriori domino dies bonorũ poſſeſsionis petendæ imputari oporteat? Et placet, quantũ priori domino ſuperfuerit, ei imputari. Decimaſexta replicatio eſt: Niſi cum filiofamiliâs bonorũ poſſeſsio delata eſſet, is patrẽ certiorare non potuit: uel pater ob abſentiã nõ potuit iubere filiũ adire. Hæc replicatio approbatur d. l. 5. in prin. his uerbis: Cũ filiofamiliâs bonorũ poſſeſsio delata eſt, dies quibus certiorare patrẽ nõ poteſt, ut uel iubeat agnoſci bonorũ poſſeſsionẽ, uel ratã habeat agnitionẽ bonorum poſſeſsionis, nõ cedũt. Fingamus ſtatim primo die quo fuerit delata, agnouiſſe eum bonorũ poſſeſsionem: certiorare patrẽ ut cõprobet nõ poſſe, non cedent dies centũ. Incipient aũt cedere, cũ certior fieri potuerit. Præteritis aũt centũ diebus fruſtra ratũ habebit. Quæri poteſt, ſi cũ poſſet filius petere bonorũ poſſeſsionẽ, patre ita abſente, ut certiorare eũ non poſſit, uel eo [...] petere neglexerit: an patri an[...] oo[...]s? S[...] quid noceat [...] poſſeſsionem: quę ſi petita eſſet, tamen non antè adquireretur, quàm pater cõprobaſſet? Cõcordat l. 10. in prin. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ĩ. lib. prox cap. 2. reg. 1. except. 6. repl. 4. Decimaſeptima replicatio uidetur: Niſi militis bonorum poſſeſsio ex teſtamento intra ſtatutum tempus non ſit petita. Hæc replicatio reprobatur l. 15. §. fin. ff. de militari teſt. his uerbis: Bonorũ poſſeſsionem ultra tẽpora edicto determinata nec militis poſſe agnoſci, Papinianus libro XIIII. ſcribit: quia generalis eſt iſta determinatio. Decimaoctaua replicatio eſt: Niſi legitima hæreditas, non bonoraria bonorum poſſeſsio petatur: huic enim præſcriptio cẽtum dierũ non obſtat. quæ replicatio approbatur l. 1. C. de legitimis liberis, hiſce uerbis: Si fratri tuo legitima hęres eſſe potes: centũ dierum præfinitione nõ excluderis ad adquirendã hæreditatẽ. Concordat l. 4. in fine. C. de legitimis hæred. cuius uerba uide ĩ. lib prox. cap. 2. quæſt. 5. ſed & alias leges concordantes uide d. quæſt. Decimanona replicatio eſt: Niſi ſuus hæres ſit defuncto. hic enim propoſita præſcriptione non excluditur. quæ replicatio approbatur l. 14. ff. de ſuis hær. his uerbis: In ſuis hæredib. aditio nõ eſt neceſſaria: quia ſtatim ipſo iure hæredes exiſtũt. Concordat l. 11. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ĩ. ca. 2. in prin. Itẽ concordat l. 1. §. qui ſunt in poteſtate. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. cuius uerba uide ĩ. lib. 33. cap. 14. except. 11. Concordat itẽ Inſt. de hæred. quæ ab inteſt. §. ſui autem, his uerbis: Sui hæredes hunt etiam ignorãtes. & licet furioſi ſint, hæredes poſſunt exiſtere: quia quibus ex cauſis ignorãtibus nobis adquiritur, ex his cauſis & furioſis adquiri poteſt. Et ſtatim morte parẽtis quaſi cõtinuatur dominiũ. Et ideo nec tutoris authoritate opus eſt pupillis, [...]tiam ignorantib. adquiratur ſuis hæredib. hæreditas: nec curatoris aſſenſu adquiritur furioſo, ſed ipſo iure. Concordat itẽ l. 6. §. interdum. ff. de adq hær. cuius uerba uide ĩ. lib. prox. cap. 3. reg. 2. except. 2. repl. 3. Concordat item l. 3. in prin. C. de iure deliberandi. cuius uerba uide ĩ. li. prox. ca. 22. reg. 1. except. 1. repl. 1. dupl. 1. Concordat itẽ l. 8. C. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. repl. 7. Itẽ concordat l. 13. C. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. except. 14. repl. 2. Itẽ concordat l. 7. §. ſin uerò perpetuò. C. de curatore furioſi. cuius uerba uide ĩ. lib. 18. cap. 7. quæſt 1. reg. 1. except 3. repl. 3. Viceſima replicatio eſt: Niſi municipes uel aliud corpus hæredes ſint inſtituti. Hæc replicatio uidetur approbari l. 3. §. an municipibus. ff. de bonorum poſſeſs. cuius uerba uide ĩ. libro prox. capite 2 reg 1. except. 5. repl 4. ſed contradicit lex 2. §. fin. ff. de libertis uniuerſitatum. cuius uerba uide ĩ. lib. 20. cap. 7. quæſt. 2. except. 1. Viceſima prima replicatio eſt: Niſi ipſo die centeſimo agnouerit. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. quod dicimus ff. de ſucceſſorio edicto. his uerbis: Quod dicimus, intra dies centum bonorum poſſeſsionem peti poſſe: ita intelligendum eſt, ut & ipſo die cẽteſimo bonorum poſſeſsio peti poſſit:

ſit: quemadmodum intet calendas etiam ipſæ calendæ ſint. Idem eſt, etſi in diebus centum dicatut. *Viceſima ſecunda replicatio eſt: Niſi alius antea heredis nomine petijt. Quæ quidem replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerum eius duplicatio hæc eſt: Niſi hæres intra centeſimum diem petitionem ſuo nomine ab alio factam, ratam non habuerit. quæ duplicatio approbatur l. 24. ff. ratam item haberi. cuius uerba uide s̄. lib. 6. cap. 8. quæſt. 3. except. 4. repl. 1.* Concordat *l. 5. in prin. ibi: præteritis autem. ff quis ordo in bonor. poſſeſ. cuius uerba uide s̄. repl. 6. Sed & plures duplicationes uide s̄. d. replic. 1. Viceſima tertia replicatio eſt: Niſi hæres partẽ antea delatam agnouit: hoc enim caſu opus nõ habet partem poſtea adcreſcentem, uel alio modo delatam, denuò petere. quæ replicatio approbatur l. 57. §. Titius ex. ff. de hered. inſtit. his uerbis:* Titius ex ſemiſſe hæres eſto, Seius ex quadrante hætes eſto. Si Titius in Capitolium aſcenderit, ex alio quadrante hæres eſto. Antequam Capitolium aſcendat, ſi pro hærede getat, ex ſemiſſe: ſi Capitolium aſcẽdat, ex quadrante hæres erit: nec erit ei neceſſe pto hærede gerete, quippe iam hæredi. *Concordat l. 2. §. ſi duo. ff de bonor. poſſeſ. ſecund. tabul. cuius uerba uide s̄. lib. prox. cap. 24. reg. 1. except. 7. uide item j. lib. prox. cap 3. reg. 2. except. 4. repl. 6. Viceſima quarta replicatio eſt: Niſi alia iuſta cauſa impedimento fuerit. Hæc replicatio approbatur l. 8. C. qui ad bonor. poſſeſ. admitt. cuius uerba uide s̄. repl. 7. Viceſima quinta replicatio eſt: Niſi hæres ſub conditione, quæ in ipſius poteſtate non eſt, ſit inſtitutus, eaq; pendeat. hoc enim caſu poſtea exceptione non repellitur. ſed interim creditores in bona mittuntur, & bonis curator datur. quæ exceptio approbatur l. 23. §. item ſi conditioni. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide j. lib. 30. cap. 2. reg. 8. Hæc de duodecima exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi hæres inutiliter adijt hæreditatẽ. Hæc exceptio approbatur, eiusq; ſpecies proponuntur j. lib. prox. cap 2.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi hæres hæreditatem repudiauerit. Hæc exceptio approbatur l. 13. in prin ff. de adq. hæred. his uerbis:* Is qui hæres inſtitutus eſt, uel cui legitima hæteditas delata eſt, repudiatione hæteditatem amittit. Hoc ita uerum eſt, ſi in ea cauſa erat hæreditas, ut adiri poſſet. Cæterùm hæres inſtitutus ſub conditione, ſi ante cõditionẽ exiſtentẽ repudiauit: nihil egit, qualis qualis fuit cõditio, etſi in arbitrium collata eſt. *Concordat l. 1. §. qui ſemel ff. de ſucceſſorio edicto. cuius uerba uide s̄. cap. 7. except. 1. repl. 6 dupl. 1. Concordat d. l. 1. §. quibus. cuius uerba uide d. repl. 6. in prin. Item concordat l. 4. in prin. ff. quis ordo in bonor. poſſeſ. cuius uerba uide s̄. lib. prox. cap. 24 reg. 1. in prin. Item concordat Inſt. de hæred. qual. & differ. §. penult. his uerbis:* Sicut nuda uoluntate extraneus hæres fit, ita contraria deſtinatione ſtatim ab hæreditate repellitur. *Concordat itẽ l. 22. §. cum igitur. ibi: ſimiliq́; C. de iure deliberandi. cuius uerba uide j. lib. prox. cap. 1. quæſt. 6. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex una parte edicti repudiauit, ex alia admittere uelit hæreditatem: uel inſtitutione repudiata, adierit ex ſubſtitutione. huic enim propoſita exceptio non obſtat. quæ replicatio approbatur l. 17. §. hæres. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Hætes inſtitutus, idẽq; legitimus, ſi quaſi inſtitutus tepudiauerit: quaſi legitimus non amittit hæreditatem. *Concordat l. 1. §. ſed uidendum. ff. de ſucceſſorio edicto. his uerbis:* Videndum eſt, an inter cæteros ipſe quoq; qui excluſus eſt, admittatur: utputa, filius eſt in poteſtate, delata eſt ei bonorum poſſeſsio ex ptima parte, unde liberis defertur, excluſus eſt tẽpore aut repudiatione: nunc cæteris defertur? Sed utrum ipſe ſibi ſuccedat ex hac ſucceſſoria parte? Et magis eſt ut ſuccedat, & unde legitimi poſsit petete, & poſt hos ſuo ordine ex illa patte unde ptoximi cognati uocẽtur. Et hoc iure utimur, ut admittantur. Poterit igitur ex ſequenti parte ſuccedere ipſe ſibi: itemq́; hoc dici poterit & in ſecundum tabulas bonorũ poſſeſsione, ut ſi ſecundũ tabulas non petierit bonotum poſſeſsionem is qui potuit & ab inteſtato ſuccedere, ipſe ſibi ſuccedat. *Concordat itẽ l. 2. §. ſi mater. ibi: ſed ſi mater. ff. ad S. C. Tertyll. cuius uerba uide s̄. cap. 7. excep. 1. repl. 9. Concordat item l. 91. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Quoties duplici iute defertut alicui ſucceſsio: repudiato nouo iure quod antè defertur, ſupererit uetus. *Concordat item l. 13. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Suum hætedem omiſſa bonorũ poſſeſsione paternã ſucceſsionẽ obtinere potuiſſe, certi iuris eſt. *Cõcordat itẽ l. 41. ff. de adq. hær. his uerbis:* Filius qui ſe paterna hæreditate abſtinuit, ſi exhæredati ſratris hęreditati ſe immiſcuerit, & pro hęrede geſſerit: poterit ex ſubſtitutione hæteditatẽ obtinere. *Concordat item l. 2. in prin. ff unde legitimi. cuius uerba uide s̄. cap. 6. reg. 1. except. 1. repl. 2. dupl. 1. Concordat itẽ l. 71. §. fin ff. de adq hæred. cuius uerba uide j. lib. prox. cap. 3. reg. 2. except. 4. repl. 6. diſtinct. 2. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi cõtra tabulas bonorũ poſſeſsionẽ omittens, ab inteſtato ſuccedere uelit. huic enim replicatio propoſita nõ prodeſt. quæ duplicatio approbatur l. 2. ff. ſi teſta. tab. nullæ extab. cuius uerba uide s̄. lib. prox. cap. 15. except. 176. repl. 18. Altera duplicatio eſt: Niſi legitimã hæreditatẽ repudiet is, qui poſtea ex teſtamento uult hæres eſſe. quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 17. §. hæres. ff. de adq hæred. his uerbis:* Hęres inſtitutus, idẽq; legitimus, ſi quaſi inſtitutus tepudiauerit: quaſi legitimꝰ nõ amittit hæreditatẽ. Sed ſi quaſi legitimus tepudiauit: ſi qdẽ ſcit ſe hęredẽ inſtitutũ, credẽ-

dum

dum eſt utrunq; repudiaſſe. Si ignorat: ad neutrum ei repudiatio nocebit, neq; ad teſtamentariam, quoniam hanc non repudiauit: neq; ad legitimam, quoniam nondum ei fueeat delata. *Tertia duplicatio eſt: Niſi ſimul ex utraq; uel omni parte repudiet. quæ duplicatio approbatur l. 76. ff. eod tt. his uerbis:* Illud dubitati poteſt, ſi cum teſtaméto hæees inſtitutus eſſem ab eo, qui etiamſi inteſtatus deceſſiſſet, legitima hæreditas eius ad me pertineret: an ſimul utranq; hœreditatem eepudiare poſsim? quod magis eſt: quoniá antequam teſtamento hæreditatem repudiauerim, legitima nondum ad me pertinet. Vnde eodem mométo intelligor & ex teſtamento & legitimam repudiare: ſicut ſi legitimam uelim ad me pertinere, cum ſciam teſtamento mihi telictam: uidebor antè eepudiare teſtamentum, & ita legitimá adquiſijſſe. *Quarta duplicatio eſt: Niſi is qui ſuá portionem repudiauit, adcreſcentem poſtea portionem uelit agnoſcere. quæ duplicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib prox. cap. 24. reg. 1. in prin. Hæc de prima replicatione eiusq; duplicationibus ſint dicta. Altera replicatio eſt: Niſi error uel ignorantia repudiantis interuenerit. Hæc replicatio approbatur l. 23 ff. de adq. hæred. his uerbis:* In eepudianda hæeeditate uel legato certus eſſe debet de ſuo iute is qui repudiat. *Concordat l. 15. cum lege ſequente. ff. eod tt. his uerbis:* Is qui putat ſe neceſſarium, cum ſit uoluntarius, nō poterit repudiare. Nam plus eſt iu opinione, quàm in ueritate. Et è contrario, qui ſe putat neceſſarium, uoluntarius exiſtere nō poteſt. *Concordat item l. 13. §. ſi quis dubitet. ff. eod. tt. his uerbis:* Si quis dubitet, uiuat teſtator nécne, repudiando nihil agit. *Concordat itē l. 17 in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Nec is qui non ualere teſtamentum, aut falſum eſſe putat, repudiare poteſt. Sed ſi certum ſit, falſum non eſſe quod falſum dicitur: ſicut adeundo adquirit, ita & repudiando amittit hæreditatem. *Tertia replicatio eſt: Niſi alius quàm hæres repudiauerit. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. unuſquiſq; ff. de ſucceſſorio edicto, his uerbis:* Vnuſquiſque ſuam bonorum poſſeſsionem eepudiare poteſt, alienam non poteſt. Proinde procurator meus ſine mea uoluntate meam bonorum poſſeſsionem repudiare non poteſt. *Concordat l. 8 ff. de bonor. poſſeß. his uerbis:* Tutoe bonorum poſſeſsionem pupillo competentem repudiare non poteſt: quia tutori petere permiſſum eſt, non etiam eepudiare. *Concordat d. l. 1. §. tutor, his uerbis:* Tutor impuberis an poſsit repudiare bonorum poſſeſsionem, uideamus? & magis eſt, ne poſsit. Sed ille ex authoritate tutoris repudiare poteſt. *Concordat d. l. 1. §. furioſi, his uerbis:* Furioſi curator nequaquam poterit repudiare: quia necdum delata eſt. *Concordat item l. 13. §. fin. cum lege ſequente. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Neq; filiusfamiliâs repudiando ſine patre, neque patee ſine filio alteri nocet: uttique autem poſſunt repudiaee. Idem eſt, etiamſi legitima hæreditas filijs obuenit. *Concordat item l. 8. §. ſancimus. C. de bonis quæ liberis. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 22. reg. 2. except. 3. repl. 1. Concordat item d. l. 8. §. fin uerò pater, his uerbis:* Si patee quidem hæreditatem repudiauerit infante filio conſtituto, ipſe autem filius poſtea uel adhuc in ſacris conſtitutus, uel patria poteſtate, &c. *Concordat item l. 11. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Renitente to pater tuus, in cuius fuiſti poteſtate, neque ſpem delatæ tibi legitimæ quęrendę ſucceſsionis abſumere, neq; hæreditarios manumittendo ſeruos ijs præſtare libertatem potuit. *Concordat item l 2. C. de repud. bonor. poſſeß. his uerbis:* Filio delatam bonorum poſſeſsionem, patri ad feaudē filij eepudiare non licet. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi dominus ſeruo hærede inſtituto, hæreditatem repudiauerit. Hæc duplicatio approbatur l. 1. §. per ſeruū. ff. de ſucceſſorio edicto, his uerbis:* Per ſeruū delatam bonorum poſſeſsionem dominus repudiare poteſt. *Quarta replicatio eſt: Niſi is hæreditatē repudiauerit, qui eam adire & adquirere non potuit. Hæc replicatio approbatur l. 4. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Nolle adiee hæreditatem non uidetur, qui nō poteſt adiee. *Concordat l. 18. ff. eod. tt. his uerbis:* Is poteſt eepudiare, qui & adquirere poteſt. *Qui autem non poßunt adire hæreditatem, uide ſ. lib. prox. cap. 2. ſed & eius ſpecies eſt ſ. repl. prox. Quinta replicatio eſt: Niſi impubes hæreditatem ſibi delatam repudiauerit. Hæc replicatio approbatur l. 5. C. de repud. hæred. his uerbis:* Pupillorum tepudiatio delatæ hæeeditatis ſine tutore authoee facta, nihil eis nocet. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi tutore authore impubes repudiauerit. quæ duplicatio elicitur ex uerbis iā propoſitis hiſce:* Sine tutore authore facta. *Concordat l. 1. §. tutor. in fine ff. de ſucceſſorio edicto. cuius uerba uide ſ. repl. 3. Sexta replicatio eſt: Niſi ſuus hæres hæreditatem repudiauerit. Hæc replicatio approbatur l. 8. ff. de iure deliberandi, his uerbis:* Si quis ſuus hæres, poſteaquá ſe abſtinuerit, tunc petat tēpus ad deliberandū: uideamus an impetrare debeat? magisq; eſt ut ex cauſa debeat impetrare, cum nondum bona uenierint. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi res hæreditariæ ſint alienatæ. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Cum nondum bona uenierint. *Concordat l. 4. in princip. C. de repudianda hæreditate, his uerbis:* Si quis ſuus recuſauerit paternam hæreditatem, deinde maluerit eam adire: cum

fuerat

fuetat indiſtinctè ei temiſſum, donec res paternæ in eodem ſtatu petmanent, hoc facere, & poſt multum tempus licebat ei ad eandem hæreditatem redire: hoc corrigentes, ſancimus, ſiquidem res iam uenditæ ſunt, ut nullus aditua ei ad hæreditatē reſeruetur. Quod & antiquitaa obſeruabat. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi ſuo herede in minore ætate conſtituto, res hæreditariæ uendita ſint: tunc enim per in integrum reſtitutionē impetrat ut adire poßit. quæ triplicatio approbatur d.l.6.§.fin. his uerbis*: Niſi fortè adhuc eo in minore ætate conſtituto res uenditę ſunt: tunc etenim per in integrum reſtitutionē non denegatur ei adire hęreditatem, & res recuperare, & crediroribus patetnia ſatisfacere. *Altera duplicatio eſt: Niſi intra triennū, poſtquam repudiauit, non mutauerit uoluntatem. quæ duplicatio approbatur d.l.6.§.1. his uerbis*: Sin autem res alienatę non ſunt, ſiquidem maior annis conſtitotus eſt, & tempora reſtitutionis nulla ei ſuperſunt: intra trium annorum ſpacium tantommodo huiuſmodi ei detur licentia. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi minor uiginti quinq; annis fuerit, cùm repudiaret, uel inutili quadriennio conſtitutus: tunc enim ab eo tempore quo maior factus eſt, ſeptē habet annos ad mutandam ſententiam. quæ triplicatio approbatur d.l.6.§.ſin autem uel minor, his uerbis*: Sin autem uel minot eſt, uel in utili tempore cōſtitutus: tunc poſt impletum quadriennium (quod ſpacium pto utili anno, qui reſtitutionibus dabatur, præſtitū eſt) aliud triennium ei indulgeri, intra quod poteſt, rebus in ſuo ſtatu manentibus, adire hæreditatem, & ſuam abdicationem reuocare. Quo tempore tranſacto, nullus aditus penitùs ad paternam hæreditarem ei reſeruetut. *Tertia duplicatio eſt: Niſi cum ſuus hæres adijſſet hæreditatem, poſtea tranſigendi animo eam rurſus omiſerit. Hæc duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius triplicatio hæc eſt: Niſi trāſactio nullo dato uel retēto ſeu promiſſo ſit facta. quæ triplicatio approbatur l.3.C. de repud. hæred. cuius uerba uide ī.lib.9.cap.5.except.9. Septima replicatio eſt: Niſi filius matris hæreditatem repudiauit, & antequam adgnatus eam adiret, mutauerit uoluntatē. Hæc replicatio approbatur l.6.§.filius ff.ad S.C.Tertyll. his uerbis*: Filiua qoi ſe nolle adire hæreditatem matris dixit: an poſsit mutata uoluntate adire, anteqoam cōſanguineus uel adgnatus adierit, uidendū propter hęc uerba, Si nemo filiorū uolet hæreditatē ſuſcipere: quia extēſiua ſunt, & cū uerba extenſiua ſunt, pœnitentia eius uſq; ad annū admittenda eſt, cum & ipſa filij bonorum poſſeſsio annalis ſit. *Septima replicatio eſt: Niſi filius naturalis curiæ oblatus, paternam repudiauerit hæreditatem. Hæc replicatio approbatur l.4.C.de naturalib.liberis, hiſce uerbis*: Quoniam deſideria morientium ex arbitrio uiuentium non ſine iuſta ratione colligimus: & is qui filium naturalem habena, hortantib. legibus ultrò inſtar legitimi filij municipalibus eum uoluit aggregare muneribus, & donare patriæ principalem: manifeſtauit, notumq; fecit, ſine dubio profeſsione certiſsima, facultatum ſuarum omnium elegiſſe affectione debita ſucceſſorem. Certè enim huiuſmodi perſonia adeò ſacratiſsima conſtitutione ſubuētum ſit, ut nec renunciandi eis, aut alienandi, uel repudiandi paternas hæreditates aut donationes in fraudem curię concedatur facultas: ſed muneribus patriæ ſuſceptis, patrimonia ſubire cogantur: nullam è diuerſo calumniantium uocē penitùs patiemur admitti, ſed ipſum Philocalum, & paternorū bonorum omnium ab inteſtato hęredem, & noſtræ ciuitaria curiæ principalem iniuncta uel iniungenda ſibi munera ſubire, ex eoq; genitos uel naſcendos filios ſimiliter paternæ conditioni ſubiacere præcipimua. Et huiuſmodi formam in omnibus cauſis, quæ ſimiliter in cuiuſcunq; cioitatis ordine curiaq; contigerint, in poſterum decernimus obſeruari. *Octaua replicatio eſt: Niſi dolo alterius hæredis perſuaſus, hæreditatem omiſerit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi alius exceptione propoſita utatur, quàm is cuius dolo hæreditatem omiſit. quæ duplicatio approbatur l.4.§.ſi cùm legitima.ff.de doli mali except. his uerbis*: Si cùm legitima hæreditas Caij Seij ad te pertineret, & ego eſſem hæres inſtitutus, perſuaſeris mihi per dolum malum, ne adeam hæreditatem: & poſteaquā ego repudiauerim hęreditatem, tu eam Sempronio ceſſeris precio accepto, isq; à me petat hæreditatem: exceptionem doli mali eios, qui ei ceſsit, non poteſt pati. *Nona replicatio eſt: Niſi nōdum delatam ſibi hæreditatem repudiauerit. Hæc replicatio approbatur l.91.ff.de adq. hæred. his uerbis*: Qui ſuperſtitis bona repodiat, poſt mortē eius adire hæreditatem, item bonorum poſſeſsionem petere non prohibetur. *Concordat l.17.§.fin.ff.eod.tt. cuius uerba uide ī.except.ead.repl.1.dupl.2. Concordat item l.69.ff.eod.tt. his uerbis*: In plurium hæredum gradib. hoc ſeruandum eſt, ut ſi teſtamentum proferatur, prius à ſcriptis incipiatur: deinde tranſitus fiat ad eos, ad quos legitima hæreditas pertinet: etiamſi idem ſit, ad quem utroque modo pertineat. Nam hoc gradatim conſequitur, ut prius ex teſtamento delatam, deinde legitimam repudiet. Idē iuris eſt in bonorum poſſeſsione, ut prius ſcriptus repellat bonorum poſſeſsionem,

deinde

deindeis qui ab inteſtato petere poteſt. Si uerò ei ad quem legirima hæreditas poteſt pertinere, conditio data ſit: nihil conſtituete poteſt de legitima, antequam dies conſtitutionis tranſeat. Et ideo dicendum eſt, & in eo caſu, ſi reſpondit neutrā hæreditatem ad ſe uelle pertinete: bona defuncti à creditoribus poſsidenda. *Huius replicationis exemplum etiam eſt, ſi hæres inſtitutus ante conditionem inſtitutionis exiſtentem, repudiet: hæc enim caſu nihil agit, ut ex uerbis iā propoſitis conſtat hiſce:* Si uerò ei ad quem legitima, &c. *Cui concerdat l.13. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. ead. except. in princip. Item exemplum eſt, ſi ſubſtitutus repudiet inſtituto hærede adhuc deliberante. quod exemplum proponitur d. l.13. §. ſubſtitutus, his uerbis:* Subſtitutus quoque ſimiliter ſi antè repudiet, quàm hæres inſtitutus decernat de hæreditate: nihil ualebit repudiatio. *Aliud exemplum proponitur l.2. §. decretalis. ff. de ſucceſſorio edicte. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 3. reg. 2. except. 19. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi idem & inſtitutus & legitimus hæres ſimul utranque repudiauerit. quæ duplicatio approbatur l.69. in fine. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide paulo ſuperius. Concordat l. 76. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. ead. except. repl. 2. dupl. 1. Decima replicatio uidetur: Niſi hæres inſtitutus, cauſa falſi teſtamenti nondum finita, hæreditatem repudiauerit. Hæc replicatio reprobatur l.17. in prin. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. repl. 2. Vndecima replicatio eſt: Niſi hæreditas furioſo delata, repudiata ſit, eo in furore adhuc conſtituto. Hæc replicatio approbatur l.1. §. furioſi. ff. de ſucceſſorio edicto. cuius uerba uide ſ. repl. 3. Cōcordat l.7. §. 1 alt. C. de curatore furioſi. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 9. quæſt. 1. except. 15. Duodecima replicatio uidetur: Niſi abſente aduocato hæres hæreditatem repudiauerit. Hæc replicatio reprobatur l.1. C. de repud. bonor. poſſeſ. his uerbis:* Emancipatus repudiata bonorum poſſeſſione, abſentiæ patroni cauſæ uelamento rurſus ad eandem redire quæſtionem fruſtra conatur. *Decimatertia replicatio uidetur: Niſi non uerbis repudiauit. Hæc replicatio reprobatur l.94. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Recuſari hęreditas non tantùm uerbis, ſed etiá re poteſt, & alio quouis indicio uoluntatis. *Vide item J. lib. prox. cap. 3. reg. 2. except. 22. Decimaquarta replicatio eſt: Niſi tempus aditionis nondum præterierit. Hæc replicatio reprobatur l.2. §. qui ſemel. ff. de ſucceſſorio edicto. cuius uerba uide ſ. cap. 7. except. 2. repl. 6. dupl. 1. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi aduerſus repudiationē in integrum ſit reſtituendus. Hæc replicatio ipſo quidē iure ſubſiſtit: uerū eius duplicatio hæc eſt, Niſi cum antea aduerſus aditionē eſſet reſtitutus hæreditatem repudians, poſtea rurſus aduerſus eam repudiationem in integrū reſtitui deſideret adire uolens. quæ duplicatio approbatur l. 8. §. non aūt filio. C. de bonis quæ liberis, his uerbis:* Filio non damus licentiam, ſi in integrum reſtitutionem petat, &c. *Hæc de 14. exceptione eiuſq; replicationib. ſint dicta.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi cū eidem duplici iure deferretur hæreditas, unū elegerit, cui exceptio obſtat: hoc enim caſu ad alterū regreſſus, illi dandus nō uidetur, cū prius eligēdo alterū repudiaſſe uideatur. Hæc exceptio reprobatur l. 96. ff. de adq. hær. his uerbis:* Claudius Clodianus facto prius teſtamēto, poſtea eundē hęredē in alio teſtamēto inutiliter facto inſtituerat. ſcriptus hæres cùm poſterius putaret ualere, ex eo adire hæreditatē uoluit. Sed poſtea hoc inutile repertū eſt. Papinianus putabat, repudiaſſe eū ex priore hæreditatē, ex poſteriore aūt non poſſe adire. Dicebā, non repudiare eum qui putabat poſterius ualere. Pronunciauit, Clodianū inteſtatū deceſsiſſe. *Cōcordat l. 8. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Legitimā hæreditatē uindicare nō prohibetur is, qui cū ignorabat uires teſtamēti, iudiciū defuncti ſecutus eſt. *Concordat itē l. 3. C. eod. tt. his uerbis:* Hæreditas materterę petita non infringit alterius hęreditatis petitionem, quę uenit ex alia ſucceſsione. Sed etſi quæſtionis titulus prior inofficioſi teſtamēti cauſam habuiſſet: iudicatæ rei præſcriptio nō obſtaret eandē hæreditatē ex alia cauſa uindicāti. *Concordat itē l. 19. ibi: nec enim qua ex teſtamento. ff. de inofficioſo teſt. cuius uerba uide J. lib. 12. cap. 6. quæſt. 8. reg. 1. except. 2. Hæc exceptio reprobata ſpecies ſeu exemplū eſt replicationis ſecundæ ſ. except. prox. propoſitæ.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi hæres hæreditatem ad alium uoluit transferri. Hæc exceptio approbatur l. 6. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Non uult hæres eſſe, q ad aliū trāsferre uoluit hæreditatē.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi hæres ab alio tanquā debitor hæreditarius cōuētus, exceptionē aliquā oppoſuit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 11. ff. de cōtra tab. bonor. poſſeſ. his uerbis:* Si præteritus filius emancipatus exceptionē doli mali agenti hęredi patris oppoſuerit de eo quod patri debuit: nō poſſe eum contra tabulas bonorū poſſeſsionē petere exiſtimo. Nā hoc ipſo quaſi repudiauit bonorū poſſeſsionē. Quod ita intelligendum eſt, ſi hęredē petentē debitū noluerit filius repellere illa exceptione, Si nō contra tabulas bonorum poſſeſsio filio dari potuit: ſed magis doli exceptione uſus eſt.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi hæres defuncti uim dictam omiſit. De hac re uide J. lib. prox. ca. 6. quæſt. 4. reg. 7. 8 & 9.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi hæres cohæredibus qui in poteſtate defuncti fuerunt, bona uel dotem nō cōtulerit. De hac re uide J. lib. prox. cap. 4. & cap. 5. Hæc de exceptionib. aduerſus regulas ſucceſsionū generalibus, quarum tamen plures uide ſ. cap. 7.*

QVID

QVID QVANTVMQVE hæreditatis ab inteſtato cuiq; competat? Cap. XIIII.

HActenus cauſæ, ex quibus hæreditas ab inteſtato competit, item quibus ea competit, expoſitum eſt. Sequitur tertia quæſtio, quid ſcilicet quantumq; hæreditatis cuiq; ab inteſtato competat.

I. *Regula: De omni commodo & incõmodo proponitur l. 37 ff. de adq. hæred. his uerbis:* Hæres in omne ius mortui, non tantùm ſingularum rerum dominium ſuccedit: cum & ea quæ in nominibus ſunt, ad hæredem tranſeant. *Concordat l. 2. cum duab. legib. ſequentib ff. de bonor. poſſeſſ. his uerbis:* Bonorum poſſeſsione admiſſa, commoda & incommoda hæreditaria, itemq; dominium rerum, quę in his bonis ſunt, tribuitur. Nam hæc omnia bonis ſunt coniuncta. In omnibus enim uice hæredum bonorum poſſeſſores habentur. Bona autem hic (ut plerunq; ſolemus dicere) ita accipiẽda ſunt, uniuerſitatis cuiuſq; ſucceſsionem, qua ſucceditur in ius demortui, ſuſcipiturque eius rei commodum & incommodum. Nam ſiue ſoluendo ſunt bona, ſiue non ſunt: ſiue damnum habent, ſiue lucrum: ſiue in corporibus ſunt, ſiue in actionibus: hoc in loco propriè bona appellabuntur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi iura ſint perſonalia: ut uſusfructus, uſus, priuilegia, uel onera perſonalia. Hæc enim ad hæredem non tranſeunt. de qua re alibi eſt dictum. Altera exceptio uidetur: Niſi res alienari prohibitæ ſint. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 21. cap. 4. cauſa 1. except. 8. repl. 1.*

II. *Regula: De collatione bonorum & dotis uide ſ. lib. prox. cap. 4 & cap. 5.*

III. *Regula: Vni duo in ſolidum hæredes eſſe non poſſunt. quæ regula approbatur l. 183. in fine. ff. de reg. iuris, hiſce uerbis:* Vni duo pro ſolido hæredes eſſe non poſſunt.

IIII. *Regula: Pluribus hæredibus ab inteſtato exiſtentibus, in uiriles portiones hæreditas diuidenda. quæ regula approbatur l. 11. C. familiæ Erciſcundæ, his uerbis:* Inter filios & filias bona inteſtatorum parentum pro uirilibus portionibus æquo iure diuidi oportere, exploratiiuris eſt. *Concordat l. 21. ibi: pro uirili. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 27. repl. 1. Concordat item l. 1. C. unde legitimi. cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 24. Concordat item Nouell. c. 118. §. at ſi multi, his uerbis:* Si multi eiuſdem gradus inueniantur: hæreditas inter ipſos pro perſonarum numero diuidetur, id quod leges noſtræ in capita appellarant. *Concordat item l. 7. § ſin autem defuncta. C. ad S C. Tertyll cuius uerba uide ſ cap. 5. reg. 5. except. 14. in fine. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi nepotes uel pronepotes cum patruis ſuccedant. hoc enim caſu tantam partem capiunt, quantam eorum parens, ſi uiueret, erat accepturus. quæ exceptio approbatur Inſt. de hæred. quæ ab inteſt. §. cum filius. ibi: & quia placuit, his uerbis:* Quia placuit nepotes neptesue, item pronepotes proneptesúe in parentis ſui locum ſuccedere: conueniens eſſe uiſum eſt, non in capita, ſed in ſtirpes hæreditatem diuidi, ut filius partem dimidiam hæreditatis habeat, & ex altero filio duo pluresúe nepotes alteram dimidiam. *Concordat Inſtitut. eod. tt. § fin. cuius uerba uide ſ. cap. 2. exception. 14. Concordat item Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur ibi: ita tamen ut. cuius uerba uide ſ. cap. 2. exception. 11. Idem iuris eſt, ſi frater defuncti & alterius fratris filij ſimul ſuccedant: Nouell. c. 118. §. quòd ſi defuncto. cuius uerba uide ſ. cap. 6. reg. 7. exception. 1. in fine. Ait Imperator:* Vt filius partem dimidiam hæreditatis habeat, & ex altero filio duo pluresúe nepotes alteram dimidiam. *Hoc iure antiquo diſtinctionem recipiebat in nepotibus uel pronepotibus per fœmininum ſexum deſcendentibus, aut matre, uel auia defuncta. hoc enim caſu nepotes uel pronepotes ex filio uel filia nati, non in ſolidum in eam partem, quam illorum parens habiturus eſſet, ſuccedebant: ſed in duas tantùm partes eius portionis, quam parens, ſi uiueret, eſſet habiturus. quæ diſtinctio approbatur l. 9. C. de legitimis liberis, hiſce uerbis:* Si defunctus, cuiuſcunque ſexus aut numeri reliquerit filios, & ex filia diem functa, cuiuſcunque ſexus aut numeri nepotes: eius partis quam defuncta ſuperſtes patri inter fratres ſuos fuiſſet habitura, duas partes conſequantur nepotes ex eadem filia: tertia pars fratribus ſororibusúe eius quæ defuncta eſt, id eſt, filijs filiabusque eius, de cuius bonis agitur, auunculis ſcilicet ſiue materteris eorum, quorum commodo legem ſancimus, adcreſcat. Hæc eadem quæ de ſui materni bonís conſtituimus, & de auiæ maternæ ſiue etiam paternæ ſimili æquitate ſancimus: niſi fortè auia elogia inurenda impijs nepotibus iuſta ſomotis ratione dixerit, & hoc fuerit legibus adprobatum. Non ſolùm autem ſi inteſtatus auus auiaúe deceſſerit, hæc de nepotibus quæ ſanximus iura ſeruamus: ſed et ſi auus uel auia, quibus huiuſmodi nepotes erunt, teſtati obierint, & præterierint nepotes, aut exhæredauerint: eadem & de iniuſto auorum teſtamento. Et ſi quæ filiæ poterant uel de re uel de lite competere actiones, nepotibus defertimus, ſecundum iuſtum noſtræ legis modum, quæ de parentum inofficioſis teſtamentis competunt filijs. *Concordat Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. §. item uetuſtas. ibi: ſed ut amplius. cuius uerba uide ſ.*

cap. 2. exception. 14. Concordat item l. 19. ibi: de modo quidem. & §. fin. C. . collationibus. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 5. quæſtion. 3. exceptione 2.

Mutatio iuris.

Planè iam dicta diſtinctio mutatur ac tollitur Nouell. c. 18. §. neq; illo, his uerbis: Neq; illo quidem de cætero in nepotibus aut pronepotibus, qui ſui & iure poteſtatis teſtatori ſubiecti non ſunt, obſeruando, ut minus habeant triente, quem illorum parentibus, ſi ſuperfuiſſent, relinquere teſtatores oportebat. Neque enim amplius excipimus nepotes ex filio, qui per patrem auo adnaſcuntur, ut illi quidem integram eam partem accipiant, quam ſuperſtes eorum parens accepiſſet: hi uerò nepotes qui per mediam filiam ab auo aut ab auia uel paterna uel materna deſcendunt, minus triente accipiant: ſed unum eundemque ordinem in omnibus nepotibus & pronepotibus conſtituimus, non reputantes in hoc caſu fœminam maſculo deteriorem. Neque enim maſculus ipſe per ſe, neque fœmina ſola ad procreationem liberorum ſufficit: ſed quemadmodum utrunque Deus ad generationis miniſterium coniunxit, ita & nos eandem utrique æqualitatem conſeruemus. Sed neque hac tantùm fini legem ſtatuimus Eadem enim dicimus in illis quoque filijs, qui ex legitimis procreati ſunt nuptijs: tametſi dotes nuptias conſecutæ non ſunt, ſed ſola inter contrahentes indubitata & manifeſta interceſſit affectio, quæ filijs dedit, ut ius ſuorum obtineant. Nam dotem quidem ad effectum deducunt nuptiæ, nuptias uerò conſtituunt non dotes, ſed mutua cohabitantium affectio. Eadem hæc obtineant etiam in ijs, qui conſtituta poſtmodum dote ex poſteriore affectione ſecundum noſtras conſtitutiones nati ſunt legitimi. Et ita ſe habeat lex in prole legitima. *Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione, eiusq; diſtinctione ſint dicta.* *Secunda exceptio eſt: Niſi cognati ex duobus uel pluribus fratribus aut ſororibus nati, defuncto ſuccedant. hoc enim caſu non in capita, ſed in ſtirpes diuiſio uidetur facienda. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de legitima adgnat. ſucceſſ. §. hoc etiam addendum, in fine. cuius uerba uide ſ. cap. 6. reg. 4. exception. 4. Concordat l. 2. §. hæc hæreditas. ff. de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide ſ. cap. 7. exception. 11. Concordat item l. 14. §. fin ibi: illo proculdubio. C. de legitimis hæred. cuius uerba uide ſ. d. exception. 4. Concordat item l. 15. §. cum autem tertio. ibi: illo etiam obſer. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. d. exception. 4. Planè admittitur exceptio propoſita in ſolis nepotibus & alijs deſcendentibus, parentum ſuorum hæreditatem ſibi uindicantibus: inter hos enim hæreditas in ſtirpes, non in capita diuidetur. quæ diſtinctio approbatur Inſt. de hæred. quæ ab inteſt. §. cum filius, in fine, his uerbis:* Si ex duobus filijs nepotes neptesúe exiſtant, ex altero unus fortè aut duo, ex altero tres aut quatuor: ad unum aut duos dimidia pars pertineat, ad tres uel ad quatuor altera dimidia. *Concordat Inſt. eod. tit. §. fin. cuius uerba uide ſ. cap. 2. exception. 14. Concordat item l. 2. C. de legitimis liberis, hiſce uerbis:* Nepotes ex diuerſis filijs uarij numeri auo ſuccedentes ab inteſtato, non uirilibus portionibus, ſed ex ſtirpibus ſuccedunt. *Tertia exceptio eſt: Niſi aſcendentes plures eiuſdem gradus ſuccedant, quorum alij paterni, alij materni generis ſunt. hoc enim caſu non in capita fit diuiſio: ſed paterni quidem generis aſcendentes dimidiam, materni autem alteram dimidiam accipiunt, uel plures, uel pauciores. quæ exceptio appprobatur Nouell. c. 118. §. ſi eundem. cuius uerba uide ſ. cap. 5. regul. 5. exception. 14. in fine.* *Quarta exceptio eſt: Niſi pater & mater, item fratres & ſorores defuncti ſimul ſuccedant. hoc enim caſu pater & mater uſusfructus bonorum ſemiſſem habent: reliquum fratres & ſorores. quæ exceptio approbatur l. 7. §. ſin autem defuncta. C. ad S. C. Tertyll. cuius uerba uide ſ. d. exception. 14. Huic quodammodo contradicit l. 13. C. de legitimis hæred. de qua re uide ſ. d. exception. 14. ubi etiam huius exceptionis replicationes uide & mutationem.*

Quinta exceptio eſt: Niſi mater & ſorores defuncti ſimul ſuccedant. tunc enim mater dimidiam, & ſorores, quotcunq; tandem ſint, reliquam dimidiam habebunt. quæ exceptio approbatur l. 7. in princip. C. ad S. C. Tertyll. cuius uerba uide ſ. cap. 5. reg. 5. except. 16. in fine. Planè tollitur exceptio hæc iure nouo. de quo uide d. exception. 16. in fine. Sexta exceptio eſt: Niſi uxor defuncto cum liberis ſuccedat. tunc enim uxor non niſi quartam habet partem. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. cap. 11. quæſtion. 2. *Septima exceptio uidetur eſſe: Niſi unus cohæredum apud hoſtes ſit, uel nondum natus. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. ſi ex tribus. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab. his uerbis:* Si ex tribus filijs unus ab hoſtibus captus ſit, duobus qui ſunt in ciuitate, beſsis bonorum poſſeſsio competit. Idem eſt in poſthumo. Nam quamdiu poſthumus ſperatur, in ea cauſa eſt, ut partem faciat.

V. *Regula: Si hæres cohæredem uentrem habeat, quantum ei debeatur, definitur ʒ. lib. prox. cap. 2. reg. 4.*

V I. *Regula: De iure adcreſcendi uide ſ. lib. prox. cap. 24.*

QVAN-

QVANDO ET QVO IVre hereditas deferatur? Cap. XV.

I. QVANDO DEBEATVR SEV deferatur tam ex teſtamento quàm ab inteſtato hæreditas?

Delata hereditas intelligitur, quam quis poſſit adeundo conſequi, l. 151. ff. de uerb. ſignif. Quando autem illud intelligatur, definitur per exceptiones ſequentes. Regulariter autem delata intelligitur hereditas, mortuo eo, de cuius hereditate quæritur. quæ regula approbatur l. unica. §. cum igitur. C. de caducis tollendis. cuius uerba uide ĩ. lib. 32. cap. 9. cauſa 11. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi incertum ſit de ſtatu defuncti. quæ exceptio approbatur l. 2. §. ſi quis deceſſerit. ff. unde legitimi, his uerbis: Si quis deceſſerit, de quo incertum eſt utrum paterfamiliâs, an filius familiâs ſit: quia pater eius ab hoſtibus captus adhuc uiuat, uel quę alia cauſa ſuſpendat eius ſtatum: magis eſt ne peti poſsit bonorum poſſeſsio: quia nondum inteſtatum ſum eſſe appatet, cum incertum ſit, an teſtari poſsit. Cum igitur cœperit certi ſtatus eſſe, tunc demum petenda eſt bonorum poſſeſsio: nec cum certum eſſe cœperit inteſtatum eſſe, ſed cum cœperit eſſe certum patremfamiliâs eſſe. *Concordat l. 1. §. 1. ff. ad S. C. Tertyll. his uerbis:* Si ea ſit mater, de cuius ſtatu dubitatur, ntrum materfamiliâs ſit, an filiaſamiliâs: utputa quoniã pater eius ab hoſtibus captus ſit: cum certũ eſſe cœperit matréfamiliâs eſſe, liberi eius admittentur. Vnde tractari poteſt, an medio tẽpore, dum ſtatus pendet, ſuccurri eis per prætoré debeat: ne ſi medio tempore deceſſerint, nihil ad hæredẽ tranſmittant? Et magis eſt ut ſubueniatur: ut in multis caſibus placuit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ipſe hæres certus ſit de ſtatu defuncti. tunc enim quamuis aliâs incertum ſit, nihilominus ipſe adire poteſt. quæ replicatio approbatur exemplo l. 85. §. rei. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Rei perduellionis hæreditatem ſuſpenſa cognitione filius emancipatus, cui de patris innocentia liquet, poteſt quærere. *Altera exceptio eſt: Niſi de teſtamento dubitetur, utrum ualeat, nec ne? Hæc exceptio approbatur l. 46. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Cum falſum teſtamentum dicetur, ſiquidem ipſe hæres accuſatur: quoniam certus eſſe debeat, ſe falſum non feciſſe: rectè adibit hæreditatem. Sin autem alius arguetur citra conſcientiam eius: non poteſt adire, quaſi dubitet uerum eſſe teſtamentum. *Concordat l. 1. C. de bonor. poſſeſ. ſecund. tabul. his uerbis:* Pendente appellatione à ſententia qua falſum teſtamentum pronunciatum eſt, incerto adhuc an defunctus inteſtatus deceſſerit, proximitatis nomine bonorum poſſeſsioni locus non eſt. *Concordat item l. 83. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ĩ. lib. proxim. cap. 22. regul. 1. exception. 1. replicat. 1. Huius exceptionis eadem replicatio eſt quæ præcedentis, hæc ſcilicet: Niſi ipſe hæres de iure teſtamenti ſit certus. quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 46. ſ̃. propoſitis. Cui concordat l. 10. §. fin. ff. de adq hæred his uerbis:* Si certus ſum non eſſe falſum teſtamentum, uel irritum, uel ruptum: licet dicatur eſſe, poſſum adire hæreditatem. *Concordat item l. 17. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̃. cap. 13. exception. 14. replicat. 2. Tertia exceptio eſt: Niſi alius proximior hæres eſſe poßit. tunc enim ulteriori nondum hæreditas defertur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & definitione proximioris & ulterioris hæredis declaratur, l. 2. in princip. ff. de bonor. poſſeß. ſecund. tabul. his uerbis:* Aequiſsimum ordinem Prætor ſecutus eſt. Voluit enim primò ad liberos bonorum poſſeſsionem contra tabulas pertinere: mox ſi inde ſit occupata, iudicium defuncti ſequendum. Expectandi igitur liberi erunt, quamdiu bonorum poſſeſsionem petere poſſunt: & ſi tempus fuerit finitum, aut antè deceſſerint, uel repudiauerint, uel ius petendæ bonorum poſſeſsionis amiſerint: tunc reuertetur bonorum poſſeſsio ad ſcriptos. *Concordat d. l. 2. §. defertur, his uerbis:* Defertur bonorum poſſeſsio ſecundum tabulas primo gradu ſcriptis hæredibus: mox illis non petentibus, & ſequentibus non ſolùm ſubſtitutis, uerùm ſubſtitutis quoque ſubſtituti, & per ſeriem ſubſtitutos admittimus. Primo gradu autem ſcriptos accipere debemus omnes qui primo loco ſcripti ſunt. Nam ſicut ad adeundam hæreditatem proximi ſunt, ita & ad bonorum poſſeſsionem admittendam. *Concordat l. unica. §. cum autem. C. de caducis toll. cuius uerba uide ĩ. lib. 32. cap. 13. quæſtion. 1. regul. 5. Huius exceptionis ſpecies ſunt ĩ. exceptiones proximè ſequentes. Planè eius replicatio hæc eſt: Niſi proximior hæres repudiauerit, uel per exceptionem repelli poßit. tunc enim ulteriori defertur. quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 2. in princip. ſ̃. propoſitis hiſce:* Et ſi tempus fuerit finitum, aut antè deceſſerint, uel repudiauerint, uel ius petendæ bonorum poſſeſsionis amiſerint: tunc reuertetur bonorum poſſeſsio ad ſcriptos. *Concordat l. 4. in princip. ff. quis ordo in bonor. poſſeß. ſeruetur. cuius uerba uide ſ̃. cap. 13. exception. 14. in princip. Concordat item l. 16. C. de ſucceſſorio edicto. cuius uerba uide ſ̃. cap. 7. exception. 1. replicat. 13. Concordant item ea quæ propo*

ſita ſunt ſ̄. cap. 7. exception. 1. replicat. 13. *Huius replicationis duplicatio hæc uidetur eſſe: Niſi quis ita ſubſtitutus ſit, ſi inſtitutus intra certum tempus hæreditatem non adiret. hoc enim caſu uidetur, quamuis ante tempus certum, eſſe cœperit, inſtitutum adire non poſſe: non tamen ſubſtituto ſtatim deferri. Sed hæc duplicatio reprobatur l. 71. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si quis hæres ita ſcriptus fuerit, ut intra certum tempus adeat hæreditatem, et ſi non ita adierit, alius ei ſubſtituatur, prior autem hæres antequam adiret deceſſerit: nemo dubitat, quin ſubſtitutus ultimum diem aditionis expectare non ſoleat. *Plures propoſitæ exceptionis replicationes uide ſ̄. cap. 7. exception. 1. Quarta exceptio eſt: Niſi filius contra tabulas bonorum poſſeſsionem accipere poßit. hoc enim caſu ſcriptis hæredibus nondum defertur ex teſtamento hæreditas. quæ exceptio approbatur l. 2. in princip. ff. de bon. poſſeſ. ſecund. tabul. cuius uerba uide ſ̄. exception. proxim. in principio. Quinta exceptio eſt: Niſi inſtitutus hæres adire poßit. hoc enim caſu ſubſtituto nondum hæreditas intelligitur delata. quæ exceptio approbatur l. 68. in princip. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ̄. cap. 13. exception. 12. replicat. 1. Concordat l. 3. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ̄. lib. proxim. cap. 13. exception. 132. Concordat item l. 4. ff. de inoffic. teſt. cuius uerba uide ſ̄. lib. prox. cap. 15. exception. 176. replicat. 15. Concordat item l. 2. §. defertur. ff. de bonor. poſſeß. ſecund. tabul. cuius uerba uide ſ̄. exception. 3. Sexta exceptio eſt: Niſi teſtamenti tabulæ nondum fuerint apertæ. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. ſufficit. ff. de bonor. poſſeß. ſecund. tabul. cuius uerba uide ſ̄. lib. proxim. cap. 19. exception. 26. Concordat l. unic. §. cum igitur. C. de caducis toll. cuius uerba uide ī. lib. 32. cap. 9. cauſa 12. Concordat item d. l. unica. §. in nouißimo, his uerbis:* In nouiſsimo articulo, ubi propriè caduca fiebant, ſecundum quod prædiximus, & clauſis tabulis iam exiſtere hæredes, quàm poſſe adire, ſiue ex parte ſint ſiue ex aſſe inſtituti, cenſemus: & dies legatorum & fideicommiſſorum, ſecundum quod prædiximus, à morte defuncti cedere. *Septima exceptio eſt: Niſi conditio inſtitutionis uel ſubſtitutionis nondum extiterit. Hæc exceptio reprobatur l. 23. in princip. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si quis inſtituatur hæres in diem certum uel incertum: is bonorum poſſeſsionem agnoſcere poteſt, & tanquam hæres diſtrahere hæreditatem. *Concordat l. 2. §. 1. ff. de bonor. poſſeß. ſecund. tab. cuius uerba uide ī. lib. 34. cap. 6. exception. 33. Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi ita inſtitutio facta ſit: Vter ex fratribus meis Seiam uxorem duxerit, ex dodrante mihi hæres eſto: uter non duxerit, ex quadrante hæres eſto. quæ diſtinctio approbatur d. l. 2. §. ſi quis ita, in fine. cuius uerba uide ſ̄ lib. proxim. cap. 13. regul. 12. Deinde admittitur exceptio propoſita, ſi inſtitutio ſub conditione facta, inutilis ſit. quæ diſtinctio approbatur l. 6. ff. de bonor. poſſeß. ſecund. tabul. his uerbis:* Hi demum ſub conditione hæredes inſtituti bonorum poſſeſsionem ſecundum tabulas etiam pendente conditione, nedum impleta, petere poſſunt, qui utiliter ſunt inſtituti. Quòd ſi inutiliter quis ſit inſtitutus, nec ad bonorum poſſeſsionem inutilis inſtitutio proficit. *Tertiò admitti uidetur exceptio propoſita, ſi ſeruus ſub conditione inſtitutus hæres adeat. ſed hæc diſtinctio reprobatur l. 10. ff. eod. tit. his uerbis:* Si ſeruus ſub conditione hæres inſtitutus ſit: an bonorum poſſeſsionem accipere poſsit, dubitatur? Et Scæuola noſter probat, poſſe. *Quartò admittitur exceptio propoſita, ſi filius qui eſt in poteſtate teſtatoris, ſub conditione hæres ſit inſtitutus, & cohæredem habeat. hoc enim caſu cohæres expectare debet, donec conditio in perſona filij extitat. quæ diſtinctio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 4. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ̄. lib. proxim. cap. 12. exception. 117. replicat. 1. Octaua exceptio eſt: Niſi alij ex Carboniano edicto bonorum poſſeßio ſit data. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. 1. in fine. ff. ſi tabul. teſt. nullæ extab. cuius uerba uide ſ̄. cap. 1. quæſtion. 1. cauſa 4. Nona exceptio eſt: Niſi poſthumus ſperetur proximior defuncto hæres futurus, uel teſtamentum rupturus. Hæc exceptio approbatur l. 30. §. 1. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Quod dicitur (proximus à filio poſthumo hæres, dum mulier prægnans eſt, aut putatur eſſe, adire hæreditatem non poteſt. Sed ſi ſcit non eſſe prægnantem poteſt accipere proximus à uentre, qui ſuum hæredem pariturus eſſet) non ſolùm ad teſtatos hæc uerba, uerùm ad inteſtatos quoque pertinent: & in eo uentre idem accipias, qui legitimum uel conſanguineum pariturus eſt: quoniam mortis tempore qui in utero eſt (quantum ad moram faciendam inferioribus, & ſibi locum faciendum, ſi fuerit editus) pro iam nato habetur. Denique & per bonorum poſſeſſionem talem Prætor uentrem mittit in poſſeſsionem. Siue igitur putem prægnantem, ſiue ſit reuera prægnans, quæ eum paritura eſt, qui ſuus hæres futurus eſſet: adire hæreditatem non poſſum: quoniam & in eo eſt, ut rumpatur teſtamentum, niſi proponas uentrem inſtitutum uel exhæredatum. *Concordat l. 3. §. utiq; & ex. ff. de ſuis & legit. hæred. cuius uerba uide ſ̄. cap. 2. exception. 9. Concordat item l. 2. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ̄. cap. 7. exception. 1. replicat. 6. duplicat. 3. Concordat item l. 83. in princip. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ̄. lib. proxim. cap. 12. regul. 1. exception. 1. replicat. 3. Huius exceptionis*

replicatio

replicatio prima hæc eſt: Niſi poſthumus cohæredem [illegible] at non ulteriorem; huic enim nihilominus nondum nato poſthumo hæreditas defertur. quæ replicatio approbatur d.l.30.§.ſuum. cuius uerba uide ſ.replicat.4.duplicat.1.triplicat.1. Concordat d. §. utiq; & ex.ibi:inde & partem. Pro qua autem parte cohæres adeundo fiat hæres, dicetur ſ. lib. proxim. cap.1.reg. 4. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ſuus hæres teſtamento in[illegible]utus ſit, p[illegible]humo præterito. quæ duplicatio approbatur l. 16. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ.lib.proxim. cap. 22. regul. 1. exception. 1. replicat.1. duplicat.2. Altera replicatio eſt: Niſi [illegible]ximus à poſthumo ſciat mulierem prægnantem non e[illegible]. quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 30. §. propoſitis [illegible]: Sed ſi [illegible]cit non eſſe prægnantem, poteſt accipere proximus à uentre, qui ſuum hæredem partu[illegible]a eſſet. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ipſe ſolus, non alius mulierem putet prægnantem non eſſe. quæ duplicatio approbatur d. l. 30. §. quòd ſi ipſe, his uerbis:* Quòd ſi ipſe putet ſolus, ſi iuſta ratione ductus: non poteſt adire. S[illegible]ecundum multorum opi[illegible]onem, poteſt. *Altera duplicatio eſt: Niſi falsò putauit prægnantem non eſſe. Hæc duplicatio approbatur d.l. 30. §. quid ergo, his uerbis:* Quid ergo ſi prægnans fuit, cum putaret hæres non eſſe prægnantem, & adijt, mox abortum factum eſt? Proculdubio nihil egit. Toties igitur ei ſ[illegible]a præſump[illegible]o proficit, quoties concurrit cum ueritate. *Tertia duplicatio eſt: Niſi ipſa mulier hæres ſe prægnantem [illegible]gat. Hæc duplicatio reprobatur ibidem, his uerbis:* Se[illegible] et ſi ipſa mulier hæres in[illegible]ta ſit, [illegible]æ ſe prægnantem finxit, adeundo adquiret [illegible]æreditatem. Per contrarium non adquiret, ſi ſe putet prægnantem, cum non ſit. *Tertia replicatio eſt: N[illegible] mulier neget ſe eſſe prægnantem. Hæc replicatio reprobatur d. l. 30. §. quod dicitur, his uerbis:* Quod dicitur, Si putetur eſſe prægnans: ſic accipien[illegible]m, ſi dicat ſe prægnantem. Quid er[illegible]o [illegible]a non dicat, ſed neget: alij dicant p[illegible]antem eſſe? a[illegible]c adiri hæreditas non po[illegible]eſt. finge o[illegible]trices dicere. *Quarta replicatio eſt: N[illegible]e[illegible]era prægnans mulier non ſit. Hæc replicatio ipſo qui[illegible]em iure ſubſiſtit, uerum eius dupl[illegible] hæc eſt: N[illegible] prox[illegible] à po[illegible]humo eam pr[illegible]tet. Hæc [illegible]icatio approbatur d.l.30.§. [illegible]utat[illegible] eſſe. cuius uerba u[illegible]e ſ.ead.exception.in [illegible], Concordat d. l.30.§. ſed et ſi ipſa. ibi: per contrarium. cuius uerba uide ſ.replicat[illegible] duplic.1. Huius dup[illegible]i[illegible]catio prima hæc [illegible]. [illegible]iſi ſuus hære[illegible] ne[illegible]umi cohæres eam mulierem putet eſſe prægnan[illegible] q[illegible] non eſt. Hæc triplicatio approbatur d.l. [illegible]. ſu[illegible]n, his uerbis:* Suum hæredem certum e[illegible]ſe hæred[illegible]m eſſe, etſi putet eſſe p[illegible]tem mulierem, quæ non eſt præg[illegible]a[illegible]s.

Q[illegible]d ſi unum in utero habeat, an ex parte dimidia ſit hæres, [illegible]iue i[illegible] tum m poſthum[illegible]m propoſuas, ſ[illegible]e inteſtat[illegible] patrem deceſsiſſe. quod [illegible] Sext[illegible]m Pomp[illegible]m opinatum, Tertyl[illegible]anus libro [illegible] Quæſtionum refert. Putat [illegible]im [illegible] ſicut cum uacuo utero ſ[illegible]us e[illegible] aſſe hæres eſt, ita & c[illegible]m u[illegible]m gerit, [illegible] ec pet[illegible]nat[illegible]m[illegible]a[illegible]næ conditionis alium partum [illegible]or[illegible]are poteſt (quod quidem poſt certum tempus conceptionis euenerit) ex parte dimidia & ignorantem fore hæredem, non ex q[illegible]rta, [illegible]t Iulianus putat. *Concordat l. 1. §.utiq; & ex. ibi: eſt autem tractatum. ff. de ſuis & legitimis hæred. cuius uerba uide ſ. cap. 2. exception. 9. Altera triplicatio eſt: Niſi filiofamiliâs uel ſeruo hærede in[illegible]ſtituto, pater uel dominus putet prægnantem eſſe, non filius uel ſeruus. Hæc [illegible]plicatio approbatur d.l.30.§.penult. his uerb[illegible]:* Scientia uel opinio, ſi filiusfamiliâs uel ſeruus inſtituti ſunt, utrum ipſorum, an domini uel patris acc[illegible]pienda ſit? finge patrem putaſſe præ[illegible]antem, filium certum eſſe. finge & ſic adire: an adquirat hæreditatem? puto adquirere, ſed contrà, non adquirere. *Hæc de nona exceptione ſint dicta. Decima exceptio eſt: Niſi hæreditas ex teſtamento adiri poßit. hoc enim caſu ab inteſtato hæreditas non defertur. quæ exceptio approbatur l. 39. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Quamdiu poteſt ex teſtamento adiri hæreditas, ab inteſtato non defertur. *Concordat l. 69. in princip. ff. eod.tit. cuius uerba uide ſ.cap. 23. exception. 14. replicat. 9. Concordat item l. 89. ff. de reg. iuris, his uerbis:* Quamd[illegible]u poſsit ualere teſtamentum, tamdiu legitimus non admittitur. *Concordat item l.8.C. communia de ſucceß. his uerbis:* Antequam ſcriptus hæres cuiuſc[illegible]nque portionis capax repudiet hæred[illegible]tatem, uel alia ratione quærendæ facultatem amittat: ei qui teſtamentum reliquit, i[illegible] teſtato [illegible]emo ſuccedit. Igitur perſpicis q[illegible]d teſtame[illegible]t[illegible]riæ [illegible]cceſsionis ſpe dura[illegible] [illegible]teſtato b[illegible]a [illegible]ef[illegible]ncti non rectè uindicentur. *Concordat item l.[illegible].C. unde liberi, his uerbis:* Ex teſtamento uel ab inteſtato exiſtente filio uel nepote ſuo hærede, [illegible]emo pot[illegible] [illegible]t[illegible]ato hæres ex[illegible]. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: [illegible] ſit hæres inſtitut[illegible], ſi legitimus ſeu ab inte[illegible] o[illegible]ueniens hæres eſſe nolit. hoc enim caſu hæredi ab inteſtato prius hæreditas de[illegible]rtur. quæ repli[illegible]t.o a[illegible]robatur l. 80. ff. de hæred. i[illegible]ſtit. cuius uerba ui[illegible]e ſ.l[illegible]. 4. cap. 6. in princip. Alias re[illegible]tiones uide [illegible], excep[illegible]on 4. & 9. quæ hic replicationum loco poni etiam poſſunt. Vndecima exceptio [illegible]: N[illegible]i ſuus hæres eſſe po[illegible]. hoc enim caſu legitim[illegible] [illegible]am [illegible] li[illegible]ur. quæ exceptio approba[illegible]. unde legitimi, his uerbis:* Quamdiu ſpes e[illegible] [illegible]u[illegible]m

 hæredem

hæredem aliquem def... o e... ſtere ... ram din conſanguineis lo... s non eſt ... defunct uxor prægnans ſit aut d... filius apud hoſtes ſit. *Concordat l.2. C. unde liberi cuius uerba uide ſ. except. prox.* Duodecima *exceptio eſt: Niſi ſeruus purè hæres inſtitutus ex die libertatem acceperit. quæ exceptio approbatur l. 9. §. ſi ſeruus ff de hære. inſtit. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 11. except. n. 98. repl. at. 1. duplicat. 2.*

II. QVO IVRE HAEREDITAS deferatur, ſeu quæ bonorum poſſeſsio competat?

Huius loci regula proponitur l. 2. §. fin. cum lege ſequente. ff. unde legitimi, his uerbis: Vnde legitimi bonorum poſſeſsio omnem uocat, qui ab inteſtato potuerit eſſe hæres: ſiue lex XII. Tabul. eum legitimum hæredem faciat, ſiue alia lex ſenatusconſul... . Deniq; mater quæ ex ſenat... uenit Tertyl iano, item qui ex ... ad legitim... m hæreditatem adm...ntur, hinc bonorum poſſeſsionem petere poſſunt. Generaliter igitur ſciendum eſt, quo ieſcunq; uel lex uel ſenatus defert hæreditatem, non etiam bonorum poſſeſsionem ... hac parte eam peti oportere. Cum ... etiam bonorum poſſeſsionem dari ... et... & ex ... la parte, qua ex legibus peti deberet: ſed & ex hac parte poterit. *Similis regula proponitur l. unica. ff. ut ex legibus, ſenatusúe conſultis. cuius uerba uide ſ. cap. 12. reg. 5. ſed & plures huiuſmodi regulas uide ſ. ſub unaquaq; ſucceſsionis ſpecie. Hactenus de hæreditate tam ex teſtamento quàm ab inteſtato. Sequuntur tamen aliquot heredum officia poſt delatam hæreditatem competentia, iſtis hæreditatibus communia.*

DIGESTORVM LIBER TRICESIMVS:

DE OFFICIIS HAEREDVM POST hæreditatem delatam.

DE IVRE DELIBERANDI, & inuentario conficiendo. Cap. I.

I. QVIBVS COMPETIT IVS deliberandi?

PRima regula: *Regulariter quidē omnibus hæredi... ex ... ſtamento, quam ab inteſtat... competit quæ regula approbatur Inſt. de hæredū qualitate & differ. §. extraneis, his uerbis:* Extraneis hæredibus deliberandi poteſtas eſt de adeunda hæreditate, uel nō adeunda. *Concordat l. 19. in prin. C. de iure delibe randi. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 22. reg. 1. except. 1. repl.* Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: *Niſi hæres ſit neceſſarius. Hæc exceptio approbatur, declaratur atq; diſtinguitur per ea quæ habentur). Altera exceptio eſt: Niſi hæres ſemel repudiauerit uel adierit hæreditatem, ſeu pro herede geſſerit. Hæc exceptio approbatur d. l. 19. §. ideoq; ſancimus. Plura de hac exceptione uide). de adeundis et repudiādis hæreditate.*

II. Regula: *De hærede hæredis. Huic quoq; deliberandi ius competit quæ regula approbatur d. l. ... §. & ſiquidem. Concordat Nouell. c. 158. cuius uerba uide d. repl. 2.*

III. Regula: *De domino, ſeruo heredis inſtituto, proponitur l. 1. in prin. ff de iure deliberandi, his uerbis:* Si ſeru... ſ... erit hæres inſtitutus ...; non ipſi pręſtituemus tempus ad deliberandum, ſed ei cuius ſeruus eſt: quia pro nullo iſti habentur apud Prætorem. Itemq; ſi plurium ſeruus ſit, utiq; omnibus dominis præſtiruendus.

II. QVO ORDINE, SEV quando cuiq; ius deliberandi competat?

Eo ordine quo cuiq; defertur hæreditas quæ regula approbatur l. 10. ff. de iure deliberandi, his uerbis: Si plures gradus ſint hæ... ed... m... tutorum, per ſingulos ... ſe... Prætor id quod de præſiniendo tem... deliberationis edicit: uidelicet ut a p... o quoq; ad ſequentem translata hæreditate, ... quam primum inueniat ſucceſſorē, qui poſsit defuncti creditoribus reſpondere.

III. QVOTIES DELIBERANDI ius competat.

Regulariter unicuiq; heredum non niſi ſemel dandum. quæ regula approbat... l. 22. § ... quidam. C. de iure deliberandi. his uerbis: ... ia quidem ... na formidine, uel callida machinatione pro del... era... bis ſuppl... candum neceſſarium eſſe ... ſtimant, ... tenus eis l... ceat annale tempus rergi... hæreditatem in... ere, & alias contra ... machinationes excogitare, & eadem ... deliberatione flebi... adſe... onib... e... ... accipere: ne ... ... ab Imperial... i... ul... mine

mi[illegible]e uno anno, à noſtris uerò iudicib. no[illegible] uem[illegible]us. ut ne[illegible] Imperiali lar[illegible] ti[illegible] te[illegible] indulgeatur, ſed et ſi ue[illegible] da[illegible]um, [illegible] o habeatur. Sem[illegible] enim & non ſæpius eam peti cōcedimu[illegible]. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi magna cauſa ulteriorem deliberationem requirat. quæ exceptio approbatur l.3. cum lege ſequente. ff. cod. ti. his uerb[illegible]* Nec nō illud ſciendum eſt, nonnun[illegible]iam ſe[illegible]el, nonnunquam ſæpius [illegible]iem ad d[illegible] be[illegible]ndum dandum eſſe dummodo Prætori ſuadeatur, tempus qu[illegible]o primum aditus [illegible] petierat, non ſuff[illegible]ciſſe. Sed hoc impetra[illegible] non debet, ni[illegible] ex magna cauſa.

IIII. QVAMDIV IVS deliberan[illegible] competat?

I. *Regula: Hoc pendet ex arbitrio ius dicentis.* Q[illegible]e re[illegible]ula a[illegible]p[illegible]o[illegible]ur l.1. [illegible] ſin. ff. de iure deliberan[illegible] [illegible] uer[illegible]s: A[illegible] Prætor, Si tempus ad deli[illegible]b[illegible] [illegible]petet [illegible]o: cum dicit tempus, ne[illegible] [illegible]e n[illegible] [illegible]ne [illegible] oſtendit, eſſe in [illegible] [illegible] quem diem p[illegible]ſtituat. [illegible] his uer[illegible]: Si curatoris q[illegible]ondam cui teſtamento iure facto, uel ab inteſtato le[illegible]tima delata ſucceſsio e[illegible] hoc caſu ei qui [illegible]on repudiauit hæredi[illegible]atem, eam licet adire. Rector igi[illegible] p[illegible]o[illegible] c[illegible]æ ad[illegible]tus, ſi hæreditati necdum [illegible] ob[illegible] an hæredes ſint, interrogare debebit, ac ſi tempus ad deli[illegible]be[illegible]randum pe[illegible]ſi[illegible] moderatum [illegible]atuet.

II. *[illegible]: Annus centum dicbus ad deliberan[illegible] [illegible] regula [illegible]robatur l. 2. ff. de iure [illegible] [illegible]* Pa[illegible] o[illegible]es quàm cē [illegible]

III. [illegible]: *[illegible]an[illegible]o non eſt concedendum. quæ [illegible]batur [illegible] quia quidam. C. de [illegible] cum uerba uide §. queſt. 1. concordat [illegible] [illegible] ti. [illegible] uerba uide §. lib. 28. cap 22. re[illegible] ex[illegible] rep. 2.*

V. A[illegible]CTA ET eu[illegible]tus d[illegible]era[illegible]io[illegible].

I. *Re[illegible]: De [illegible] inſtrumentorum in[illegible] tendorum deliberan[illegible] danda, pr[illegible] ponitur [illegible] in prin. ff. de iure deliberandi, his uerbis:* Ariſto ſcribi[illegible], non ſo[illegible]m creditoribus, [illegible] etiam hæred[illegible] inſti[illegible] to Prætorem ſubue[illegible]e debere hisq; copi[illegible] am inſtrumentorum i[illegible] [illegible]rum [illegible]ace re[illegible]ut p[illegible]o[illegible] de inſtituere [illegible]e[illegible] ex[illegible] edi[illegible]at nec [illegible]e agnoſcere hære[illegible] *[illegible]cordat [illegible] ff. [illegible]uir. h[illegible]ed [illegible] uerb[illegible]* [illegible] ex[illegible] ſtimat, Præt[illegible]rem a[illegible]um fac[illegible] [illegible]cere [illegible]ebere[illegible] [illegible]ones d[illegible] [illegible]eo petere pe[illegible] s quem d[illegible] [illegible] tæ ſunt, d[illegible]e[illegible]rat [illegible] a hæ[illegible] [illegible]re.

II. *Reg[illegible]: De rebus [illegible]ar[illegible] mi[illegible]rim no[illegible]a[illegible]*

[illegible]andi [illegible] in princip. ff. de iure deli[illegible]be[illegible]andi, [illegible] uerbis: [illegible] Prætor, Si pu[illegible]illi pu[illegible][illegible]æue n[illegible] [illegible] te[illegible] is ad [illegible]ebera[illegible] a[illegible] ex[illegible] [illegible]at [illegible]tatem retin[illegible]e, & [illegible] [illegible]atum e[illegible] ſi [illegible]a cauſa eſſe uidebi[illegible]ur, b[illegible]a interea de[illegible]nui, niſi cauſa co[illegible] [illegible] arbitratu, uetabo Merito [illegible] tor [illegible] [illegible] de[illegible] m[illegible]iti [illegible]em, quam [illegible] nonnun[illegible]p[illegible] [illegible]e [illegible]te[illegible]us ad del[illegible]erano[illegible]. *Huius regulæ except[illegible] [illegible]na & generalis hæc [illegible]. Niſi iuſta cauſa alienand[illegible] [illegible]et[illegible] iudicatur. quæ exceptio approbatur uer[illegible] iam propo[illegible] [illegible]er:* Niſi cauſa cognita b[illegible] arb tra[illegible] [illegible] *concordat d. l. 7. §. in cau[illegible] [illegible] uerb[illegible]* In ca[illegible]ſæ cognitione hoc uertit[illegible], an [illegible]s ca[illegible]a ſit ut deminuere Prętor permi[illegible] [illegible]g[illegible] & ſ[illegible] ne[illegible] s cauſa deminui permi[illegible] e[illegible]em eor[illegible]m quæ ſine [illegible]iaculo non po[illegible] [illegible] præterm[illegible]i. Vendendi gratia æque deminui permittet. Sed & ubi urget, ex alijs quoq; cauſ[illegible]s permittere eum opor[illegible]tet: puta ut [illegible] [illegible] ia ſarciantur, ne agri inculti [illegible] ſi q[illegible]a pecunia ſub pœna debe[illegible]r, [illegible] ne pignora diſtrahantur. [illegible] a [illegible] cauſis Prætor aditus demin[illegible] [illegible]em pe[illegible]. Neq; enim ſine permi[illegible] eius debet deminutio fieri. *Altera exceptio eſt: Niſi res tractu temporis deteriores futuræ uendatur. Hæc exceptio ſpecies præcedentis ſpecialiter approbatur l. 5. §. ſi maior ff. cod. tt. his uerbis:* S[illegible] [illegible] ſi hæreditas, & deliberat hæres, & [illegible]es ſ[illegible]nt in h[illegible]reditate, quæ ex tractu temporis deteriores fiunt: adito Prætore poteſt is qui deliberat, ſine præiudicio eas iuſtis pretijs uendere. Qui poſsit etiam ea quæ nimium ſumptuoſa ſint (ueluti iumenta a[illegible]t u[illegible]nalitia [illegible]item ea quæ mora d[illegible] [illegible]ra[illegible] [illegible]a[illegible]t, ue[illegible]dere: quique præterea c[illegible]ra[illegible] [illegible] æs alienum, quod ſub pœna, uel in[illegible] [illegible]is pignoribus debeatur, [illegible]uatu[illegible] [illegible] *exc[illegible]ptio eſt: Niſi ob æs alienū ſol[illegible] [illegible]. Hæc exceptio a[illegible]robatur uerbis [illegible] propo[illegible] Q[illegible]* [illegible]e curaturus ſi[illegible], & [illegible]con[illegible]ordat [illegible] ff [illegible] *cuius uerba uide §. ex[illegible]pt. 1.* *Quart[illegible] exceptio eſt: [illegible] in alimenta[illegible] o deliberanti alienetur. Hæc exceptio approbatur l. 9. ff. cad ti[illegible]s uerbis:* F[illegible]us dum deliberat, alimenta ha[illegible]ere debet ex hæreditate. *Quinta exceptio e[illegible]: Niſi res in quas ſumptus ſunt faciendi, uen[illegible]ant[illegible]r. Hæc exceptio approba[illegible] l. 5. §. ſi [illegible] de iure [illegible]erandi. [illegible] uerba uide §. except. R[illegible] [illegible] al[illegible]n itio [illegible]rip[illegible], uide §. except. 1.*

Repl[illegible]nes ge[illegible]rales.

Item p[illegible] po[illegible] [illegible]n exc[illegible] [illegible]em replicatio generalis prima [illegible]e. e[illegible] [illegible] ſi ie perm[illegible] [illegible] fiat alienatio, quæ r[illegible]catio approbatur l[illegible] fin[illegible] cum uerb[illegible] ui[illegible] §. d. exc. 1. Altera r[illegible]tio eſt: Niſi eū [illegible]ent res mobiles tēpore pituræ, uel [illegible]a res ſupua[illegible]

cus, res immobiles u... ... impenſarum nomine uendiderat. ... replic... approbatur ... ff. d. tit. his uerbis: Siquidem in hæreditate ſit uinum, oleum, frumentum, numerata pecunia: inde fieri debebunt impendia. Si minus, à debitoribus hæreditarijs exigenda pecunia. Quòd ſi nulli ſint debitores, aut iudicem prouocent: uenire debent res ſuperuacuæ.

II. *Regula: De non agendo interim proponitur l. 7. §. quid ſit. ff. de iure deliberandi, his uerbis:* Quid ſit, Deminui uetabo, uideamus. His uerbis Prætor nõ tantùm alienationem impedit, uerùm etiam actiones exercere non pariter. Eſt enim abſurdum ei, cui alienatio interdicitur, permitti actiones exercere. Et ita Labeo ſcribit.

VI. *Ad fine remedium, ſeu de inuentario conficiendo, conſtituitur l. 22. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Scimus iam duas eſſe promulgatas à noſtra clementia conſtitutiones, una quidem de his qui deliberandum pro hæreditate ſibi delata exiſtimauerunt: aliam autem de improuiſis debitis, & incerto exitu per diuerſas ſpecies eis impoſito: ſed etiã ueterẽ conſtitutionẽ nõ ignoramus, quam diuus Gordianus ad Platonẽ ſcripſit de militib. qoi per ignorantiã adierunt hæreditatem, quatenus pro his tantũmodo rebus conueniantur, quas in hæreditate defuncti inuenerunt: ipſorũ autem bona a creditoribus hæreditarijs nõ inquietentur. Cuius ſenſus ad unã præfatarũ conſtitutionũ à nobis redactus eſt. Arma etenim magis quàm iura ſcire milites, ſacratiſsimus legislator exiſtimauit. Ex omnibus itaq; iſtis una legẽ colligere nobis apparuit eſſe humanũ: & non ſolùm milites adiuuare huiuſmodi beneficio, ſed etiã ad omnes hoc extendere: non tantũ ſi improuiſum emerſerit debitũ, ſed etiã ſi onerosã quis inueniat eſſe quã adijt hæreditatẽ. Ita enim neq; ſatis neceſſarium deliberationis erit auxilium, niſi homini bus formidoloſis, quẽ & ea timẽt, quæ nulla digna ſunt ſuſpicione. Cũ igitur hæredi eas ad quendã ſiue ex teſtamẽto ſiue ab inteſtato ſit delata, ſiue ex aſſe, ſiue ex parte: ſi quidẽ recta uia adire maluerit hæreditate, & ſpe certiſsima hoc fecerit, uel ſeſe immiſcuerit, ut non poſtea eam repudiet: nullo indiget inuentario, cùm omnibus creditoribus ſoppoſitus eſt utpote hæreditate ei ex ſua uoluntate infixa. Similiq; modo ſi non titubante animo reſpuendam uel abſtinendam eſſe credidit hæreditatem, & aperti... ... mentum ſ... ex ... ſcriptum ... hæredem, renunciet: nullo nec inuentario faciendo, nec alio circuitu expectando, ſit alienus huiuſmodi hæreditate, ſiue onerosa ſiue locrosa ſit. Sin autem dubius eſt, ut ũmne admittẽda ſit, necne, delata ei hæreditas: non putet ſibi eſſe neceſſariam deliberationem, ſed adeat hæreditatem, uel ſeſe immiſceat: omni tamẽ modo inuentarium ab ipſo conficiatur, ue intra triginta dies poſt apertas tabulas, uel poſtquam nota fuerit ei apertura tabularum, uel delatam ſibi ab inteſtato cognouerit hæreditatem, numerandos, exordium capiat inuentariũ ſuper his rebus quas defunctus mortis tempore habeat: & hoc inuentariũ intra alios ſexaginta dies modis omnibus impleatur ſub præſentia tabulariorum, cæterorumq; qui ad huiuſmodi confectionẽ neceſſarij ſunt. Subſcriptionem tamen ſupponere hæredẽ neceſſe eſt, ſignificantẽ & quantitatem rerũ, & quòd nulla malignitate circa eas ab eo facta uel facienda, res apud eum remaneant: uel ſi ignarus ſit literarum, uel ſcribere præpeditus: ſpeciali tabulario ad hoc ſolùm adhibendo, ut pro eo literas ſopponat, uenerabili ſigno antea manu hæredis præpoſito: teſtibus uidelicet adſumendis qui hæredem cognoſcant, & iubente eo tabularium pro ſe ſubſcribere, interfuerint. Sin autem locis, in quibus res fuerint hæreditariæ, uel maxima pars earum poſita eſt, hæredes abeſſe contigerit: tunc eis unius anni ſpacium à morte teſtatoris numerandum damus ad huiuſmodi inuentarij con ſummationem. Sufficit enim præfatum tempus, etſi longiſsimis ſpacijs diſtant, tamen dare eis facultatem inuentarij conſcribendi uel per ſe, uel per inſtructos pro curatores in locis ubi res poſitæ ſunt, mittendos. Et ſi præfatam obſeruationem inuentarij faciendi ſolidauerint: hæreditatem ſine periculo habeant, & legis Falcidiæ aduerſus legatarios utantur beneficio: ut in tantum hæreditarijs creditoribus teneantur, in quantum res ſubſtantiæ deuolutæ ad eos ualeant: & eis ſatisfaciant, qui primi ueniant creditores: & ſi nihil reliquum eſt, poſteriores uenientes repellantur, ... ex ſua ſubſtantia penitùs hæredes amittant: ne dum lucrum facere ſperant, in damnum incidant. Sed et ſi legatarij interea uenerint: & eis ſatisfaciant ... hæreditate defuncti, uel ex ip... re... ... uenditione. Sin ... creditores, q... & poſt eme... patrimonium nec... completi ſunt, ſuperuenient neque ipſum hæredem inquietare cõcedant..., ne... eos ... ...ata uel ... creditores ... L

cetera

centia creditorib. nõ deneganda aduerſus legatarios uenire, & uel hypothecis uel in debiti cõdictione, ut & hęc quę accepint, recupare: cũ ſatis abſurdũ eſt, creditoribus quidẽ ius ſuũ perſequentib. legitimũ auxiliũ denegari: legatarijs uerò, qui pro lucro certãt, partes ſuas leges accõmudare. Sin uerò hæredes res hæreditarias creditorib. hęreditarijs pro debito dederint in ſolutũ, uel per dationem pecuniarũ ſatis eis fecerint: liceat alijs creditoribus, qui ex anterioribus ueniunt hypothecis, aduerſus eos uenire, & à poſterioribus creditorib. ſecundũ leges eas abſtrahere, uel per hypothecariã actionẽ, uel condictionẽ ex lege: niſi uoluerint debitum eis offerre. Contra ipſum tamen hæredem (ſecundũ quod ſæpius dictum eſt) qui quantitatem rerum hæreditariarũ expendit, nulla actio extendatur. Sed nec aduerſus emptores rerum hęreditariarum, quas ipſe uendidit pro ſoluendis debitis uel legatis, uenire al[illegible] concedatur: cũ ſatis anterioribus creditorib. a nobis prouiſum eſt, uel ad poſteriores creditores, uel ad legatarios peruenientibus, & ius ſuũ perſequẽtibus. In cõputatione ſũt patrimonij damus ei licentiam excipere & retinere quidquid in funus expendit, uel in teſtamenti inſinuationem, uel inuentarij confectionem, uel in alias neceſſarias cauſas hæreditarias adprobauerit ſe perſoluiſſe. Si uerò & ipſe aliquas contra defunctum habebat actiones, non eæ confundantur, ſed ſimilem cum alijs creditoribus per omnia habeat fortunam: temporum tamen prærogatiua inter creditores ſeruanda. Licentia danda creditoribus, ſeu legatarijs, uel fideicommiſſarijs, ſi maiorem putauerint eſſe ſubſtantiam à defuncto derelictam, quàm hæres in inuentario ſcripſit, quibus uoluerint legitimis modis quod ſuperfluum eſt adprobare, uel per tormenta forſitã ſeruorũ hæreditariorũ ſecundũ anteriorẽ noſtrã legẽ, quæ de quæſtione ſeruorũ loquitur, uel per ſacramentũ illius, ſi aliç probationes defecerint: ut undiq; ueritate exquiſita, neq; lucrũ neq; damnũ aliquod hęres ſentiat ex huiuſmodi hęreditate. Illo uidelicet obſeruando, ut ſi ex hæreditate aliquid hęredes ſubripuerint, uel celauerint, uel amouendum curauerint: poſtquam fuerint cõuicti, in duplũ hoc reſtituere, uel hæreditatis quantitate cõputare compellantur. Donec tamen inuentarium conſcribitur, uel ſi res præſto ſint, intra tres meſes: uel ſi abfuerint, intra annale ſpac[illegible] ſecundum anteriorem diſtinctionem, nulla erit licentia neq; creditoribus, neq; legatarijs, uel fideicommiſſarijs eos uel inquietare, uel ad iudicium reuocare, uel res hæreditarias quaſi ex hypothecarum authoritate uindicare: ſed ſit hoc ſpacium ipſo iure pro deliberatione hæredibus conceſſum, nulloq; ex hoc interuallo creditoribus hæreditarijs circa temporalem præſcriptionem præiudicio generãdo. Sin uerò, poſtquam adierint, uel ſeſe immiſcuerint, præſentes uel abſentes inuentariũ facere diſtulerint, & datũ iam à nobis tẽpus ad inuẽtarij confectionem effluxerit: tunc ex eo ipſo quòd inuentarium ſecundum formam præſentis conſtitutionis non fecerint: & hęredes eſſe omnimodo intelligantur, & debitis hęreditarijs in ſolidum teneantur: nec legis noſtræ beneficio perfruantur, quam contemnendam eſſe cenſuerunt. Et hæc quidem de his ſancimus, qui deliberationem nullam petendam curauerint: quam putamus quidem penitùs poſt hanc legem eſſe ſuperuacuam, & debere ei derogari. Cum enim liceat & adire hæreditatẽ, & ſine damno ab ea diſcedere ex præſentis legis authoritate: quis locus deliberationi relinquitur? Sed quia quidam uel uana formidine, uel callida machinatione pro deliberando nobis ſupplicandum neceſſarium eſſe exiſtimãt, quatenus eis liceat annale tempus tergiuerſari, & hęreditatẽ inſpicere, & alias contra eã machinationes excogitare, & eandẽ deliberationẽ flebilibus adlectionibus repetita prece ſępius accipere: ne quis nos putauerit antiquitatis penitùs eſſe cõtẽptores, indulgemus quidẽ eis petere deliberationem uel a nobis, uel à noſtris iudicibus: nõ tamẽ amplius ab Imperiali quidem culmine uno anno, à noſtris uerò iudicib. nouem menſibus: ut neq; ex Imperiali largitione aliud tempus eis indulgeatur: ſed etſi fuerit datũ, pro nihilo habeatur. Semel enim, & nõ ſæpius eam peti concedimus. Sin aũt hoc aliquis fecerit, & inuentarium conſcripſerit (neceſſe eſt enim omnimodo deliberantem inuentarium cum omni ſubtilitate facere) non liceat ei poſt tẽpus præſtitutum (ſi non recuſauerit hæreditatem, ſed adire maluerit) noſtræ legis uti beneficio: ſed in ſolidum ſecundum antiqua iura omnibus creditoribus teneatur. Cum enim gemini tramites inuenti ſunt, unus quidem ex anterioribus, qui deliberationem dedit: alter autem rudis & nouus à noſtro numine repertus, per quem adeuntes ſine damno conſeruantur: electionem ei damus, uel noſtram conſtitutionem eligere, & beneficium eius ſentire: uel ſi eam aſpernandam exiſtimauerit, & ad deliberationis auxilium conuolauerit, eius effectum habere. Et ſi non intra

darum tempus recuſauerit hæreditatem: omnibus in ſolidum debitis hæreditarijs teneatur, & non ſecundum modum patrimonij: ſed etſi exiguus ſit cenſus hæreditatis, tamen quaſi hæredem eum in totum obligari: & ſibi imputet qui pro nouo beneficio elegerit grauamen. Et ideo & in ipſam deliberationis dationem, & diuinũ reſcriptum ſuper hoc promulgãdum hoc adijci uolumus, ut ſciant omnes, quòd omnimodo poſt petitam deliberationem, ſi adierint, uel pro hærede geſſerint, aut non recuſauerint hæreditatem: omnibus in ſolidum hæreditarijs oneribus teneantur. Si quis autem temerario propoſito deliberationem quidem petierit, inuentarium autem minimè conſcripſerit, & uel adierit hæreditatem, uel minimè eam repudiauerit: non ſolùm creditoribus in ſolidum teneatur, ſed etiam legis Falcidiæ beneficio minimè utatur. Quòd ſi poſt deliberationem recuſauerit, inuentario minimè conſcripto: tunc res hæreditarias creditoribus, uel his qui ad hæreditatem uocantur, à legibus reddere compellatur: quantitate earum ſacramento res accipientium manifeſtanda, cum taxatione tamen à iudice ſtatuenda. Nouiſsimum autem eſt ex hac conſtitutione, quæ omnes caſus continet, noſtrĩs conſtitutionibus iam pro eiſdem capitulis promulgatis eſſe derogatum, quarum altera etiam Gordianæ conſtitutionis ſenſus continebatur. Cum enim ampliore tractatu habito, melior exitus eſt inuentus, & tribus conſtitutionibus in unum congregatis, unus apparet & in milites & in alios omnes iuris probabilis articulus: quapropter ex anterioribus inquietari noſtro ſubiectos imperio non patimur: ſcilicet ut milites, etſi propter ſimplicitatem præſentis legis ſubtilitatem non obſeruauerint, in tantum tamen teneantur, quantum in hæreditate inuenerint. Quam partes conſcripti in huiuſmodi caſibus in poſterum obtinere ſancimus. *Concordat Inſt. de hæred. qualit. & differ. §. ſciendum, his uerbis:* Sciendum eſt, diuum Hadrianum etiam maiori uiginti quinque annis ueniam dediſſe, cum poſt aditam hæreditatem grande æs alienum, quod aditæ hæreditatis tempore latebat, emerſiſſet. Sed hoc quidem diuus Hadrianus cuidam ſpeciali beneficio præſtitit. Diuus autem Gordianus poſtea militibus tantummodo hoc conceſsit. Sed noſtra beneuolẽtia commune omnibus ſubiectis imperio noſtro hoc beneficium præſtitit, & conſtitutionem tam æquiſsimam quàm nobiliſsimam ſcripſit, cuius tenorem ſi obſeruauerint homines, licet eis adire hæreditatem, & in tantum teneri, quantum ualere bona hæreditaria contingit: ut ex hac cauſa neque deliberationis auxilium ſit eis neceſſarium, niſi omiſſa obſeruatione noſtræ conſtitutionis, & deliberandum exiſtimauerint, & ſeſe ueteri grauamini aditionis ſupponere maluerint. *Concordat item Nouell. c. 1. §. fiat igitur, his uerbis:* Fiat ab hærede, qui metuit ne quando poſt æs alienum detractum, ſolutaq; legata Falcidiam habiturus nõ ſit, inuentarium eo modo, intraq; ea tempora, intra quæ antea, cum hæreditarijs oneribus uſq; ad relicti patrimonij modum redactis, homines damno: quod ex additionibus in bonis proprijs expetiebantur, exemimus, id ut fieret lege lata determinauimus: illo ſolo adiecto, quòd huiuſmodi hæredem, qui non tantùm creditores, ſed etiam legatarios ueretur, meruitq́ue non tantùm ne quid damni accipiat, ſed etiam ne careat lucro: ſcire oporteat, omnes omnino legatarios & fideicommiſſarios, quot quot in ciuitate præſentes ſunt, aſſumendos eſſe, aut certè qui uicem eorum gerant, ſi fortè uel perſonarum natura, uel dignitas, uel qualitas, uel ętas, uel etiã quæuis neceſsitas facultatem illis in conficiendo inuentario abſentiæ præbeat. Si qui uerò abfuerint, eius rei teſtes ex fide digniſsimis in ea ciuitate hominibus, quiq; ibi rem ſoli poſsideant, nec malæ exiſtimationis ſint, non pauciores quàm tres accedant (quod enim ad eam rem pertinet, tabularijs ſolis fidem non habemus) coram quibus inuentarium fieri conuenit, quo magis redeuntibus aliquando legatarijs, & fortè querentibus ſubtractum eſſe quid rerum, aut inuentario non expreſſum, integrum ſit non ſolùm per quæſtiones & tormenta ſeruorum (permittimus enim & hoc ſanè, ut tamen obſeruentur quæ à nobis antea de ſeruilibus tormentis dicta ſunt) ſed etiam iureiurando tam hæredis quàm teſtium qui ſe actis affirment interfuiſſe, ſpectaſſeque quæ tunc gerebantur, neque conſcios eſſe ullius ab hærede perpetrati maleficij, rem ipſam inquirere, & ueritatem de his quæ mortis tempore teſtator in bonis habuit, inuenire: niſi fortè præſentes legatarij uel omnes, uel quidam ex ijs teſtato conuenti, uenire & conficiendo inuentario adeſſe noluerint: tunc enim impunè fuerit hæredi, ſi uel legatarijs non accedentibus teſtium præſentia contentus inuentarium faciat, repoſito nihilominus & iſtis legatarijs tam hæredis iureiurando, quàm

ſerno-

ſeruorum tortura. Atq; his omnibus obſeruatis, beneficiũ habeat Falcidiæ. Eo enim pacto neq; legem tantopere in noſtra uſq; tempora probatã minuere, neq; defuncto iniuria facere uidebimur. Nam ſi omnino cupit aliquos ſibi hæredes exiſtere, & ex ſucceſsione ſua conſolationẽ percipe, ſeq; ſufficiẽtes facultates poſsidere arbitratur, nec rei ueritas id oſtẽdit: perſpicuũ eſt, non contrarietatem id cũ uolũtate defuncti fore, ſed potius dementię ipſius purgationẽ. Enimuerò ſi inuentariũ ea forma, quam diximus, non fecerit: non retinebit Falcidiã, ſed legatarijs & fideicommiſſarijs ſatisfaciet, tametſi legatorũ præſtatio puræ ſubſtantiæ defuncti modũ exceſſerit. neq; hoc dicimus, quo legẽ noſtrã infirmemus, quã de eo tulimus, ne quid per creditores dãni hęredibus adferatur in rebus ſuis. Pręſtabit enim illis, ut pœnã ſuæ improbitatis luat, ex eo quòd leges tranſgreſſus ſit: cũ licuiſſet illi cautè omnia agenti nõ ſolùm nihil ſentire damni, ſed etiam per contrariũ ea quæ lege Falcidia deferuntur, lucrifacere.

DE ADEVNDA VEL AGNOſcenda hæreditate, & pro hærede gerendo. Cap. II.

I. Regula: *Adeundo & pro hærede gerendo hæres hæreditatẽ adquirit, tam quoad commoda, quàm incõmoda hæreditaria. quæ regula approbatur In,ſt. de hæred. qual. et differ. §. item extraneus, his uerbis:* Extraneus hæres teſtamẽto inſtitutus, aut ab inteſtato ad legitimã hæreditatem uocatus, poteſt aut pro hærede gerendo, aut etiam nuda uoluntate ſuſcipiendæ hæreditatis hęres fieri. Pro hęrede aũt gerere quis uidetur, ſi rebus hęreditarijs tanquã hęres utatur, uel uendendo res hæreditarias, uel prædia colendo, locãdoue, & quoquo modo uoluntatẽ ſuam declaret, uel re, uel uerbo, de adeunda hæreditate: dũmodo ſciat eum, in cuius bonis pro hærede gerit, teſtatum inteſtatumue obijſſe, & ſe ei hęredem eſſe. Pro hærede enim gerere, eſt pro domino gerere: ueteres enim hęredes pro dominis appellabant. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi antea ſeſe abſtinuerit. Hæc exceptio approbatur l. 4. in prin. ff. quis ordo in bonor. poſſeß. ſeruetur. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 24. in prin. Cõcordat l. 1. §. qui ſemel ff. de ſucceß. edicto. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 7. except. 1. repl. 6. duplic. 1. Item concordat d. l. 1. §. quib. ex. cuius uerba uide ſ. d. repl. 6. Item concordat l. 4. C. de repudianda hæred cuius uerba uide J. cap prox. reg 1. excep. 4. in prin. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi idem inſtitutus et ſubſtitutus, omiſſa inſtitutione ex ſubſtitutione adierit. Hæc replicatio approbatur l. 75. §. fin. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide J. cap. prox. reg 2. except. 4. repl. 6. diſtinct. 2. Sed & plures huius exceptionis replicationes uide ſ. lib. prox. cap. 13. except. 14.*

II. EXCEPTIO: *Niſi hæreditatem nondum delatam adierit. Hæc exceptio approbatur l. 21. §. 1. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Ita demum pro hærede gerendo adquiret hæreditatem, ſi iam ſit delata. *Concordat l. 68. ibi: quia intra diẽ. ff. eod. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 13. except. 12. repl. 3. Concordat l. 12. C. de iure deliberãdi, his uerbis:* Puberem agnoſcentem bonorũ poſſeſsionem, poſteaquã ei fuerat hęreditas delata, pro hærede gerere nõ ambigitur. *Cõcordat item l. 27. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Neminẽ pro hęrede gerere poſſe uiuo eo, cuius in bonis gerendum ſit, Labeo ait. *Concordat item l. ult. in fine. C. qui ad bonor. poſſeß. admit. cuius uerba uide J. except. 21. Planè quod hæres ante delatam ſibi hæreditatem apprehendit, poſtea delata hæreditate auferendum ei non eſt. quod approbatur l. ult. §. fin. ff. ad S.C. Tertyll. his uerbis:* Quãdo in pendenti eſt, an quædã perſonæ poſſint obſtare matri, & caſus tulerit, ut nõ inducãtur: matri ius integrũ erit, quod medio tẽpore adprehenderit: ueluti ſi filio inteſtato mortuo, poſthumus ei filius potuerit naſci, nec natus ſit aut mortuus editus: uel etiã quòd filius eius qui in hoſtium poteſtate erat, poſtliminio non ſit reuerſus.

III. EXCEPTIO: *Niſi ante queſtionẽ de familia interfecti teſtatoris habitã hæres adierit. De hac re uide J. cap. 6. queſt. 1. reg. 2. itẽ queſt. 4. reg. 8.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi inutiliter fuerit inſtitutus hæres. Hæc exceptio approbatur l. 22. §. fin. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si nõ iuſto teſtamento ſcriptus hæres prolatis tabulis, cum putaret iuſtũ eſſe, quãuis omnia pro domino adminiſtrauerit, hæreditatẽ tamen non adquiret. *Concordat l. 6. ff. de bonor. poſſeß. ſecund. tabul. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 15. queſt. 1. except. 7. diſtinct. 2.*

V. EXCEPTIO: *Niſi alius quàm hæres adijt uel petijt bonorũ poſſeſsionẽ. Hæc exceptio approbatur quidẽ ipſo iure: uerũ eius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi iuſſu hæredis alius eius nomine petierit. quæ replicatio approbatur l. 3. §. adquirere. ff. de bonor. poſſeß. cuius uerba uide ſ. li. 28. cap. 22. reg. 1. exc. 1. repl. 8. dup. 1. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ſeruus iuſſu hæredis petat. Hæc duplicatio reprobatur l. 7. in prin. ff. de bonor. poſſeß. his uerbis:* Seruus ad bonorũ poſſeſsionẽ rectè admitti poteſt, ſi prętor de cõditione eius certus ſit. Nã & abſenti, & nõ petẽti dari bonorũ poſſeſsio poteſt, ſi hoc ipſum Prætor nõ ignoret. *Altera duplicatio eſt: Niſi ſeruus alienus uel liber homo iuſſu hæredis petierit. Hæc duplicatio approbatur l. 25. in prin. ff. de adq. hær. his uerbis:* Si quis mihi bona fide ſeruiat ſeruus alienus, iuſſu meo hæreditatem adeundo nihil promouebit, nec adquiret mihi no

fructuarius

fructuarius quidem. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi liber homo, qui bona fide poßidetur, hæres ſit inſtitutus, & iuſſu bonæ fidei poſſeſſoris adierit. de qua re uide s̄. lib. 28. cap. 22. reg. 3. except. 11. Tertia duplicatio eſt: Niſi ſeruus, in quo hæres uſumfructum habet, iuſſu eius hæreditatem adijt. Hæc duplicatio approbatur uerbis d. l. 25. s̄. propoſitis hiſce:* Nec adquiret mihi ne fructuarius quidem. *Concordat l. 45. §. præterea. ff. de adquir. hæred. cuius uerba uide s̄. d. except. 11. repl. 2. Quarta duplicatio eſt: Niſi ſeruus hæreditarius iuſſu hæredis adierit. Hæc duplicatio approbatur l. 43. ff. de adquir. hæred. cuius uerba cum concordantibus uide s̄. li. 21. cap. 2. reg. 8. except. 1. Quinta duplicatio uidetur eſſe: Niſi mutus ſeruus iuſſu domini adierit. Hæc duplicatio reprobatur l. 92. §. fin. ff. de adquir. hæred. his uerbis:* Mutus ſeruus iuſſu domini pto hærede getendo obligat dominum hæreditati. *Sexta duplicatio eſt: Niſi fœmina iuſſu hæredis petierit. Hæc duplicatio reprobatur l. 7. in prin. ff. de bonor. poſſeß. his uerbis:* Et fœmina poterit alij bonoium poſſeſsionem petere. *Septima duplicatio eſt: Niſi is qui iußit, antequam petatur, furere cœperit. Hæc duplicatio approbatur l. 48. ff de adq. hæred. his uerbis:* Si quis alicui mandauerit, ut ſi exiſtimauerit, petat ſibi bonorum poſſeſsionem: & poſtquam ille perijt, furere cœperit: nihilominus adquiſita eſt ei bonorum poſſeſsio. Quòd ſi antequam ille petat, is qui mandauit petendam, furere cœperit: dicendum eſt, nõ ſtatim ei adquiſitam bonorum poſſeſsionem. Igitur bonorum poſſeſsionis petirio ratihabitione debet confitmari. *Concordat l. 47. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. except. proxim. replic. 1. duplic. 12. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi hæres aditionem ſeu petitionem ab alio factam, ratam habuerit. Hæc replicatio approbatur l. 3. §. adquirere. ff de bonor. poſſeſſ. cuius uerba uide s̄. lib. 28 cap. 22. reg. 1. except. 2. repl. 8. dupl. 1. Huius replicationis duplicationes uide s̄. lib. 6. cap 8. quæſt. 3. except. 4. item s̄. libro prox. cap. 13. except. 12 repl. 22. Tertia replicatio eſt: Niſi poſtquam bonorum poſſeßio ab alio petita eſt, hæres furioſus ſit factus. Quæ replicatio approbatur l. 16 ff. de bonor. poſſeß. his uerbis:* Quoties is cui bonorum poſſeſsio ab altero petita eſt, furere cœperit: magis probatur, ratum eum uideri habuiſſe. Rati enim habitio ad confirmationem prioris poſtulationis portinet. *Concordat l. 24. in fine. ff. ratam rem haberi. cuius uerba uide s̄. lib. 6. cap 8. quæſt 3. except. 4. repl. 1. Quarta replicatio eſt: Niſi actor uel alius municipij, uel alterius collegij hæredis inſtituti nomine adierit. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. à municipibus. ff de bonor. poſſ. his uerbis:* A' municipibus, & ſocietatibus, & decurijs, & corporibus bonorum poſſeſsio agnoſci poteſt. Proinde ſiue actor eorum nomine admittat, ſiue quis alius: rectè competet bonorũ poſſeſsio. Sed et ſi nemo petat uel adgnouerit bonorum poſſeſsionem nomine municipij: habebit municipium bonorum poſſeſsionem prętoris edicto. *Quinta replicatio eſt: Niſi tutor hæredis adierit. Hæc replicatio approbatur l. 7. §. impubes. ff. de bonor. poſſeß. his uerbis:* Impubes nec bonorum poſſeſsionem admittere, nec iudiciũ ſine tutoris authoritate accipere poteſt: quia tutor pupillo, & pater infanti filio bonorum poſſeſsionẽ petere poſſunt. *Concordat l. 8 ff. eod. tit. cuius uerba uide s̄. lib. prox. cap. 13. exc. 14. repl. 3. Concordat itẽ l. 7. C. qui ad bonor. poſſeß. admitt. cuius uerba uide J. except. 8. replic. 4. Concordat item l. 18. ibi: parente uerò. C. de iure deliberandi. cuius uerba uide J. repl. prox. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi tutor non bonorum poſſeßionem petierit, ſed pro hæredis tutore aliquid in hæreditate inſcio pupillo geſſerit. quæ duplicatio approbatur l. 5. in fine. C. de iure deliberãdi, his uerbis:* Potuit pupillus pro hærede tutore authore gerendo conſequi ſucceſsionem: ſed ipſius actus & uoluntas fuit neceſſaria. Nam ſi quid neſciente eo tutor egit, illi hęreditatẽ non potuit adquirere. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi pupillus infans ſit. quæ triplicatio approbatur d. l. 18. ibi: parente uerò. Altera duplicatio eſt: Niſi hæreditas plus incõmodi quàm commodi habeat. Hæc duplicatio reprobatur l. 11. ff. de bonor poſſeß his uerbis:* Si pupillo tutor bonorum poſſeſsionẽ petierit, & plus incommodi quàm commodi hæc bonorum poſſeſsio habeat tutor tutelæ iudicio tenetur. *Sexta replicatio eſt: Niſi parens hæredis adierit. Hæc replicatio approbatur l. 18. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Si infanti, id eſt. minori ſeptem annis, in poteſtate patris uel aui uel proaui conſtituto uel conſtitutę, hæreditas ſit derelicta, uel ab inteſtato delata à matre, uel linea ex qua mater deſcendit, uel alijs quibuſcũq; perſonis: licebit parentibus eius, ſub quorũ poteſtate eſt, adire eius nomine hæreditatem, uel bonorum poſſeſsionem petere. Sed ſi hoc parẽs neglexerit, & in memorata ætate infans deceſſerit: tunc parentem quidem ſuperſtitẽ omnia, ex quacũq; ſucceſsione ad eundem infantẽ deuoluta, iure patrio quaſi iam infanti quæſita capere. Parente uerò non ſubſiſtente, ſiquidem poſt eius obitũ tutor infanti ſit, uel datus fuerit: poſſe eum etiã adhuc infante pupillo conſtituto, eius nomine adire hæreditatem, ſiue uiuo parente, ſiue poſt mortẽ eius ad eum deuolutam, uel bonorum poſſeſsionem petere, & eo modo eidem infanti hæreditatem quærere. Sin uerò uel nõ ſit tutor, uel cum ſit, ea facere neglexerit: tũc eodem infante in eadem ætate defuncto, omnes hæreditates ad eum deuolutas, & non

nõ agnitas, ita intelligi, quaſi ab initio nõ eſſent ad eum delatæ: & eo modo ad illas perſonas perueniát, quę uocabantur, ſi minimè hæreditas infanti fuiſſet delata. Ea uerò quæ de infante in poteſtate parentũ conſtituto ſtatuimus, locum habebũt, etſi quacũq; cauſa ſui iuris idẽ infans inueniatur. Sin autem ſeptem annos ætatis pupillus exceſſerit, & priore parente mortuo, in pupillari ætate fati munus impleuerit: ea obtinere pręcipimus, quę ueterib. cõtinentur legibus: nulla dubietate relicta, quin pupillus poſt impletos ſeptem annos ſuę ętatis ipſe adire hæreditatem, uel bonorũ poſſeſsionem petere, conſentiente parente, ſi ſub eius poteſtate ſit: uel cũ tutoris authoritate, ſi ſui iuris ſit, poterit: uel ſi nõ habeat tutorem, adire Prætorem. & eius decreto hoc ius conſequi. *Cõcordat l. 4. C. eod. tt. his uerbis:* Filiofamiliás delata hęreditate, ſi pater pro hærede uoluntate filij geſsit: ſolennitati iuris ſatisfactum uideri, ſæpe reſcriptum eſt. *Concordat item l. 6. §. ſed etſi non. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Etſi non adierit filius, diu tamen poſſedit pater hæreditatẽ: credendus eſt uterq; adijſſe hæreditatẽ, ut diuus Pius & Imp. noſter reſcripſerunt. *Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi recuſante filio, pater adijt: tunc enim non requiritur filio, ſed patri ſolùm, in cuius poteſtate eſt filius. quæ duplicatio approbatur l. 8. §. ſancimus itaq;. C. de bonis quæ liberis. cuius uerba uide ſ. li. 28. cap. 22. reg. 2. except. 3. repl. 1. Altera duplicatio eſt: Niſi hæres in poteſtate adeuntis parentis non ſit. Hæc duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur exemplo matris l. 15. ff. de bonor. poſſeſſ. his uerbis:* Paulus reſpondit, ſolam petitionem matris nõ adquiſijſſe filio impuberi bonorum poſſeſsionem: niſi & is qui eam dedit, euidenter uoluerit eam impuberi dari. *Hæc de quinta exceptione eiuſq; replicationibus ſint dicta.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi filiuſfamiliás uel ſeruus hæres hæreditatẽ adierit. Hæc exceptio approbatur l. 6. in prim. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Qui in aliena eſt poteſtate, non poteſt inuitum hæreditati obligare eum, in cuius eſt poteſtate, ne æri alieno pater obligetur. Sed in bonorum poſſeſsione placuit ratam haberi poſſe eam, quam citra uoluntatem agnouit is, qui poteſtati ſubiectus eſt. Sed etſi legitima hæreditas filio delata ſit ex S.C. Orphitiano matris, idem erit probandũ. *Concordat l. 8. §. ſancimus. C. de bonis quæ liberis. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 22. reg. 2. except. 5. repl. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi iuſſu patris uel domini hæreditatem adierit. hoc enim caſu iubenti patri uel domino hæreditas adquiritur. Quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 28. cap. 22. reg. 1. & reg. 3. Eius autem duplicatio prima hæc eſt: Niſi iuſſus non præcedat, ſed ſequatur. quæ duplicatio approbatur l. 25. §. iuſſus. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Iuſſus eius qui in poteſtate habet, non eſt ſimilis tutoris authoritati, quæ interponitur perfecto negocio: ſed præcedere debet, ut Caius Caſsius libro ſecundo Iuris ciuilis ſcribit. Et putat uel per internuncium fieri poſſe, uel per epiſtolam. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi bonorũ poſſeſsio à filiofamiliás ſit petita, uel legitima hæreditas ex S.C. Orphitiano adita. hæc enim aditio rata poteſt haberi. quæ triplicatio approbatur l. 6. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Altera duplicatio eſt: Niſi non præſens, ſed per nunciũ uel per epiſtolam pater iuſſerit. Hæc duplicatio reprobatur uerbis d. §. iuſſus, ſ. propoſitis hiſce:* Et putat uel per internuncium fieri poſſe, uel per epiſtolam. *Tertia duplicatio eſt: Niſi generaliter, non ſpecialiter iuſsit. Hæc duplicatio approbatur d. §. iuſſus, his uerbis:* Sed utrũ generaliter, Quęcũq; hæreditas tibi fuerit delata: an ſpecialiter? Et magis placet (ut Caius Caſsius ſcripſit) ſpecialiter deberi mandari. *Quarta duplicatio eſt: Niſi uiuente adhuc eo, de cuius hæreditate agitur, iuſſerit. Hæc duplicatio approbatur d. §. iuſſus, his uerbis:* Sed an nominatim de uiui hæreditate mandari poſsit, quæritur? ſed ego non puto recipiendum, ut de uiui hæreditate mandetur. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi rumor fuit, eum eſſe mortuum. Hæc triplicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Planè ſi rumor fuit, Lucium Titium deceſsiſſe: poterit ei mandari, ut ſi ſcripſit eum, adeat, etſi clauſæ adhuc tabulæ ſint, & ſic incertum an filius ſcriptus ſit hæres. *Quinta duplicatio eſt: Niſi ante apertas teſtamenti tabulas iuſſerit. Hæc duplicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Etſi clauſæ adhuc tabulæ ſint, &c. *Sexta duplicatio eſt: Niſi iuſſus exceſſerit fines mandati. Hæc duplicatio approbatur exemplo d. l. 25. §. ſi coram, his uerbis:* Si coram Titio iuſsit adire, ſcilicet arbitrio Lucij Titij: rectè puto iuſsiſſe. *Approbatur item alijs exemplis d. l. 25. §. ſed ſi mandauit, his uerbis:* Si mandauit quaſi ex aſſe inſtituto, & inueniatur ex parte: non puto ex iuſſu adijſſe. Quòd ſi ex parte iuſsit, poteſt ex aſſe adire: aliter atq; ſi mãdauit quaſi ab inteſtato, & ex teſtamẽto adijt. Nã nõ puto quidquam egiſſe. At ſi ex teſtamento mandauit, poterit & ab inteſtato: quoniã non fecit deteriorem conditionem patris. Idemq; etſi quaſi inſtituto pręcepit, & inueniatur ſubſtitutus, uel cõtrà. Sed ſi mandauit, ut patris adiret, ſit aũt & impuberi ſubſtitutus: non ſufficit iuſſus. Planè ſi ſic mandauit, Si qua ex teſtamento Lucij Titij deferatur hæreditas: poteſt defendi iuſſu adiiſſe. *Approbatur item alio exemplo l. 11. §. filiuſfamiliás. ff. eod. tt. his uerbis:* Filiusfamiliás hæres

ſcriptus,

ſcriptus, patrem ſuum certiorem fecerat, uideri ſibi ſoluendo eſſe hæreditatem. Patet reſctipſetat, ſibi parum idoneam renunciari. Itaq; debere eum diligentius explorare, & ita adire, ſi idoneam cõperiſſet: filius acceptis literis patris, adijt hæteditatem: dubitatum eſt, an rectè adijſſet? Sed probabilius dicetur, quamdiu perſuaſum ei nõ ſit, ſoluendo eſſe hæreditatẽ: patrem non obligaſſe. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi conditio patris iubentis nõ deterior ſit facta. quæ triplicatio approbatur uerbis d. §. ſed ſi mandauit, ſ. propoſitis hiſce:* At ſi ex teſtamento mandauit, poterit & ab inteſtato: quoniam nõ fecit deteriorem conditionem patris. *Huius etiam aliud exemplum ibidem propoſitum eſt in hæc uerba:* Quòd ſi ex parte iuſsit, poteſt ex aſſe adire. *Altera triplicatio eſt: Niſi cum filius aliquid facere iuſſus eſſet, quod ſine aditione fieri nõ potuit: filius adierit. hoc enim caſu, quamuis nominatim adire iuſſus non ſit, ualet tamen aditio. quæ triplicatio approbatur d. l. 25. §. ſed quid ſi mandauit, his uerbis:* Quid ſi mandauit ut hæteditatẽ colligat: an uidetur mãdaſſe ut adeat? qd ſi ut petat bonorũ poſſeſsionem, aut ut rem hæreditariam diſtrahat? aut quid ſi petitam bonorum poſſeſsionẽ ratam habuit, mox filius adeat hæreditatem? uel quid ſi pro hærede gerere mandauit, filius adijt hę reditatem? an iuſſu uideatur adijſſe, dubitari poteſt? Imò uerius eſt, ex his omnibus aditionẽ eſſe introducendã. Pater filio ita ſcripſit: Scio fili quòd pro tua prudentia inuigilabis hæreditati delatæ tibi à Lucio Titio: puto iuſſu patris adijſſe. *Septima duplicatio eſt: Niſi ſub hac cõditione, Si expediat adire: uel, Si putas expedire, adito. Hæc duplicatio reprobatur d. §. ſed quid ſi mandauit, in fine, his uerbis:* Quid ſi mandauit: Si expediat adire, adito: ſi putas expedire, adito? erit iuſſu aditum. *Octaua duplicatio eſt: Niſi filio & patre, uel ſeruo & domino ſimul hæredibus inſtitutis: filius uel ſeruus iuſſu patris aut domini adierit. hoc enim caſu iuſſus & aditio tantùm pro ea parte ex qua filius uel ſeruus hæres inſtitutus eſt, ualere uidetur, non etiam pro parte ex qua ipſe pater uel dominus eſt inſtitutus. Sed hæc duplicatio reprobatur per ea quæ proponentur ſ. reg. prox. Nona duplicatio eſt: Niſi iubentem poſtea ante aditionem pœnituerit. Hæc duplicatio approbatur l. 25. §. fin. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si poſteaquã iuſsit, pœnitentiam egit priuſquam adiret: nihil agit adeundo. *Decima duplicatio eſt: Niſi iubens ſeſe adrogandum dederit ante aditionem. quæ duplicatio approbatur d. §. fin. his uerbis:* Si ſe adrogandũ dederit, priuſquam filius adiret: nõ eſt adquiſita hæteditas. *Vndecima duplicatio eſt: Niſi iubens ante aditionem ſit mortuus. Hæc duplicatio approbatur l. 50. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si per epiſtolam ſeruo pupilli tutor hę reditatem adire iuſſerit: ſi poſt ſcriptam epiſtolam tutor moriatur, antequam ex epiſtola ſeruus adiret: nemo dicturus eſt, obligari poſtea pupillum hæreditati. *Duodecima duplicatio eſt: Niſi iubens ante aditionem furere cœperit. Hæc duplicatio approbatur l. 47. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui ſeruum ſuum hæredem inſtitutum adire iuſſerat, priuſquam ille adiret, furioſus eſt factus: Africanus negauit rectè ſeruum aditurum: quoniam non niſi uoluntate domini adquiri hæreditas poteſt. furioſi aũt uolũtas nulla eſt. *Cõcordat l. 48. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. prox. repl. 1. dupl. 7. Decimatertia duplicatio eſt: Niſi iubens incertus ſit, utrum ex aſſe, an pro parte inſtitutus ſit filius: item utrum inſtitutus, an ſubſtitutus, an ab inteſtato ſit hæres. Hæc duplicatio approbatur l. 92. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Pater quoties filio mandat adire: certus eſſe debet, pro parte, an ex aſſe: & ex inſtitutione, an ex ſubſtitutione: ex teſtamento, an ab inteſtato filius ſuus hæres exiſtat. *Decimaquarta duplicatio eſt: Niſi iubens mutus ſit. Hæc duplicatio reprobatur d. l. 92. §. mutus, his uerbis:* Mutus pater uel dominus filio uel ſeruo hæredibus inſtitutis, magis eſt ut ſi intellectu non careat, nutu iubere poſsit adire hæteditatem, ut ei iure eius commodum quæri poſsit. Quod facilius explicari poterit ſcientia literarum. *Decimaquinta duplicatio eſt: Niſi ſeruus poſtquam iuſſus eſt, ante aditionem fuerit alienatus. Hæc duplicatio approbatur l. 62. § fin. ff. de adq hæred. his uerbis:* Si ſeruus hæres inſtitutus, poſt iuſſum domini antequam adiret alienatus eſſet: nouum iuſſum poſterioris domini, non iuſſum prioris exigitur. *Concordat Inſt. de hæred. inſtit. §. alienus. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 22. reg. 1. except. 1. Decimaſexta duplicatio eſt: Niſi alius quàm dominus uel pater iuſsit. Hæc duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius triplicatio prima hæc eſt: Niſi fiſci ſeruo hærede inſtituto, procurator Cæſaris iuſſerit. quæ triplicatio approbatur l. 25. §. ſi fiſci. ff. de adquir. hæred his uerbis:* Si fiſci ſeruus ſit: iuſſu procuratoris Cæſaris adibit hæreditatem, ut eſt ſæpe reſcriptum. *Concordat l. 46. §. penult. ff. de iure fiſci, his uerbis:* Seruus Cęſaris, ſi iuſſu procuratoris adijt hæteditatem, Cæſari uolenti adquirit. *Altera triplicatio eſt: Niſi ſeruus dotalis mariti iuſſu adierit. quæ triplicatio approbatur l. 58. ff. ſoluto matrim. his uerbis:* Seruus dotalis hæres ab aliquo inſtitutus, mariti iuſſu uel adire uel repudiare debet hæreditatem. Sed ne maritus aut facilè repudiando, uel temerè ſuſcipiendo incognitam ſucceſsionem dotis iudicio uxori ſuæ obliget: conſulendum eſt, mulierem coram teſtibus interrogari, utrum uelit omittere, an adquirere hæreditatem? Et ſi repudiare ſe dixerit, facilè mariti iuſſu repudiabit,

bit,

bir. Quòd ſi hæreditatem agnoſcere maluerit: reddendus eſt à marito ſeruus uxori ea conditione, ut cum iuſſu eius adierit, rurſus marito retradatur. Ita & mariti ſolicitudini conſuletur, & uxoris deſiderio parebitur. *Decimaſeptima duplicatio eſt: Niſi pater in poteſtate ſui patris exiſtens, filium adire iuſſerit. Hæc duplicatio approbatur l. 91. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Filiusfamiliâs duxit uxorem: ea filijs ſublatis inteſtata deceſsit, filij iuſſu patris, non aui, adierũt hæreditatem: quæro, an auo adquiſita ſit hæreditas? Paulus reſpõdit, ſecundũ ea quæ proponerentur, nihil actũ eſſe. *Decimaoctaua duplicatio: Niſi ſeruus plurũ, nõ omniũ dominorũ iuſſu adierit. Hæc duplicatio reprobatur l. 63. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. li. 28. cap. 13. exc. 134. repl. 1. dupl. 1. Decimanona duplicatio eſt: Niſi plures domini hæredis inſtituti, non ſimul, ſed ſeparatim iuſſerint. Hæc duplicatio reprobatur l. 67. ff. d. tt. his uerbis:* Cũ ſolus ſeruus hæres, &c. *Hæc de prima replicatione, eiusq́; duplicationibus ſint dicta. de qua re plura uide ſ. libro 28. cap. 22. reg. 2. & reg. 3. Altera replicatio eſt: Niſi pater uel dominus aditionem à filio uel ſeruo factam, ratam habeat. De hac re uide ſ. replic. proxim. duplic. 1. Sanè approbatur l. 25. §. iuſſus. ibi: aut quid ſi petitam. ff. de adquir. hæred. cuius uerba uide ſ. replic. proxim. duplic. 6. triplic. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi pater ſit furioſus. Hæc replicatio approbatur l. 52. in princip. ff. de adquir. hæred. his uerbis:* Cum hæres inſtitutus eſſet filius, & haberet patrem furioſum, in cuius erat poteſtate: interponere ſe ſuam beneuolentiam diuus Pius reſcripſit, ut ſi filiusfamiliâs adierit, perinde habeatur atque ſi paterfamiliâs adijſſet, permiſitq́; ei & ſeruos hæreditatis manumittere. *Quarta replicatio eſt: Niſi pater reipublicæ cauſa abſens, filium iubere non potuit. Hæc replicatio approbatur l. 30. in princip. ff. de adquir. hæred. his uerbis:* Cum quidam legationis cauſa abſens filium hæredem inſtitutum non potuiſſet iubere adire, in prouincia agens: diuus Pius reſcripſit conſulibus, ſubuenire ei oportere mortuo filio: eo quòd reipub. cauſa abfuerit. *Quinta replicatio eſt: Niſi pater uel dominus ſimul cum filio uel ſeruo inſtitutus, ex ſua parte adierit. Hæc replicatio reprobatur l. 36. ff. de adqu. hæred. his uerbis:* Si ex ſua parte dominus uel pater adierit: neceſſarium eſt iuſſum, ut filius uel ſeruus cohæredes adeant. *Sexta replicatio eſt: Niſi filius uel pater diu poſſederit hæreditatem à filio aditam. Hæc replicatio approbatur l. 10. C. de petit. hæred. his uerbis:* Si filiusfamiliâs delatam ſibi hæreditatem per longum tempus detinuit: eo ipſo (utpute agnita hæreditate) patri ſuo commodum eius adquiſijſſe uidetur. *Concordat l. 6. §. ſed etſi. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. except. prox. repl. 6. Hæc de ſexta exceptione, eiusq́; replicationibus ſint dicta.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi is, cui bonis interdictum eſt, hæreditatem adierit. Hæc exceptio reprobatur l. 5. in fine. ff. de adquir. hæred. his uerbis:* Eum cui lege bonis interdicitur, hæredem inſtitutum poſſe adire hæreditatẽ conſtat.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi pupillus uel impubes hæreditatem adierit. Hæc exceptio approbatur l. 8. in prin. ff. de adqu. hæred. his uerbis:* Moro noſtræ ciuitatis neq; pupillus neq; pupilla ſine tutoris authoritate obligari poſſunt. Hæreditas autem quin obliget nos æri alieno, etiamſi non ſit ſoluendo, plusquam manifeſtum eſt. De ea autem hæreditate loquimur, in qua non ſuccedunt huiuſmodi perſonæ quaſi neceſſariæ. *Concordat l. 7. §. impubes. ff. de bonor. poſſeſſ. cuius uerba uide ſ. except. 5. repl. 5. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi tutoris authoritas interuenerit. quæ replicatio approbatur l. 5. C. de iure deliberandi. cuius uerba uide ſ. except. 5. repl. 5. dupl. 1. Concordat l. 18. §. fin. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 5. repl. 6. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi infans ſit pupillus. Hæc duplicatio reprobatur d. l. 18. §. parente. cuius uerba uide d. repl. 6. Concordat l. 9. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Pupillus, ſi fari poſſit, huius tamen ætatis ſit, ut cauſam adquirendæ hæreditatis non intelligat: quamuis non uideatur ſcire huiuſmodi ætatis puer (neq; enim ſcire, neq; diſcernere talis ætas poteſt, non magis quàm furioſus) tamen cum tutoris authoritate hæreditatem adquirere poteſt. hoc enim fauorabiliter ei præſtatur. *Planè admittitur duplicatio propoſita, ſi infans fari non poßit: ut ex iam dictis conſtat. Cui concordat l. 1. C. ad S. C. Tertyll. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 5. reg. 5. except. 11. Altera duplicatio hæc eſſe uidetur: Niſi is tutor author factus ſit, qui tutelam non gerit. Hæc duplicatio reprobatur l. 49. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Pupillum etiam eo tutore authore, qui tutelam non gerat, hæreditatem adeundo obligari, Africanus ait. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi impubes qui in alterius poteſtate eſt, eius iuſſu, in cuius eſt poteſtate, hæreditatem adierit. Hæc replicatio approbatur l. 8. §. fin. ff. de adquir. hæred. his uerbis:* Impubes qui in alterius poteſtate eſt, ſi iuſſu eius adierit hæreditatem, licet conſilij capax non fuerit, ei adquirit hæreditatem. *Tertia replicatio eſt: Niſi pupillus ſuus hæres ſit defuncto. Hæc replicatio approbatur Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. §. ſui autem. in fine. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 13. except. 12. repl. 19. Quarta replicatio eſt: Niſi iudex impuberi, ſine tutoris authoritate bonorum poſſeßionem petenti, ſciens permiſerit. quæ replicatio approbatur l. 7. C. qui ad bonor. poſſeß. admitt. his uerbis:* Bonorum quidem poſſeſsionem pupilli nomine agnoſcere tutorem potuiſſe, apertè declaratur.

clarstur. Ipſe autem pupillus bonorũ poſſeſsionem ſine tutoris authoritare amplecti non poteſt: niſi etism impuberi ſine tutoris authoritate hoc poſtulanti, ſciẽs hoc competens iudex dedit bonorum poſſeſſionem. tunc enim emolumentum ſucceſſionis uidetur prætorio iure quçſitum eſſe.

IX. EXCEPTIO: *Niſi furioſus hæreditatem adierit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 62. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Furioſus adquitere ſibi commodum hæreditatis ex teſtamento non poteſt, niſi neceſſarius patri aut domino hæres exiſtat. Per alium aotem adquiri ei poteſt: oeluri per ſeruum, uel eum quẽ in poteſtate hsbet. *Concordat l. 7. §. fin autem perpetuò, cum ſequentib. C. de curatore furioſi. cuius uerba uide s̄. li. 18. cap. 7. quæſt. 1. reg. 1. except. 1. repl. 3.*

X. EXCEPTIO: *Niſi mutus aut ſurdus hæreditatem adierit. Hæc exceptio reprobatur l. 5. in prin. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Mutũ nec non ſutdum etiam ita nstos pro hærede getere, & obligsti hæteditati poſſe conſtat. *Concordat l. 92. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide s̄. except. 5. repl. 1. dupl. 5. Concordat item Inſt. de hæred. qual. & differ. §. fin. his uerbis:* Eum qui mutus uel ſutdus nstus, uel poſtes factus eſt: nihil prohiber pto hærede gerere, & adquitere ſibi hæreditatem: ſi tamẽ intelligit quod agit. *Concordat item l. 2. ff. de bonor. poſſeſ. furioſo, &c. his uerbis:* Mutus, ſurdns, cæcus, bonorum poſſeſsionem admittere poſſunt, ſi quod agatut intelligant.

XI. EXCEPTIO: *Niſi cæcus hereditatẽ adeat. Hæc exceptio reprobatur uerbis iã dictis hiſce:* Mutus, ſutdus, cæcus, &c.

XII. EXCEPTIO: *Niſi duobus inſtitutis, à quibus poſthumus exhæredatus eſt, qui à ſubſtitutis exhæredatus non eſt: alter inſtitutorum ſine altero adierit. Hæc exceptio approbatur l. 19. §. fin. ff. de iniuſto teſt. cuius uerba uide s̄. lib. 28. cap. 15. except. 176. repl. 15. dupl. 1.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi ciuitas uel aliud corpus aut collegium hæreditatem agnoſcat. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. à municipibus. ff. de bonor. poſſeſ. cuius uerba uide s̄. except. 5. repl. 4.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi abſens bonorum poſſeßionem petat. Hæc exceptio reprobatur l. 7. in prin. ff. de bonor. poſſeß. cuius uerba uide s̄. except. 5. repl. 1. dupl. 1.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi is qui adit, incertus ſit de iure ſuo, uel erret. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 1. §. ſemel. ff ſecund. tabulas, his uerbis:* Scientiam exigemus, ut ſciat hæres extare tabnlas, certuſq́; ſit delatam ſibi bonotũ poſſeſsionem. *Aliud exemplum eſt huic non abſimile: Si is qui hæreditatem adit, ignorat teſtatorem eſſe mortuum. quod exemplum proponitur l. 19. ff. de adquir. hæred. his uerbis:* Qui hæreditatem adire, uel bonorũ poſſeſsionem petere nolet: certus eſſe debet, defunctum eſſe teſtatorem. *Concordat l. 12 in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Hætes inſtitutus, ſi puret teſtatorẽ uiuere: qnsmuis iam defunctus ſit, adite hæreditstem non poteſt. *Concordat item l. 4. C. de poſtliminio, his uerbis:* Nec nos præterijt, hæteditatem eius, qusm incognitum erat ab hoſtibus interfectsm an captam eſſe, à filio adiri nõ potuiſſe: quando eorum bona, qui in hoſtium poteſtatem rediguntur, eo demũ tempore ſucceſsionis iure adqoiri poſsint, cũ captos apud hoſtes mortuos eſſe cognoſcitur: nec ſupet facultatib. eius, cuius incerta uita ac fortuns fuit, tranſigi uel iudicsri potuit. Vnde poſteaquam spud hoſtes materteram ueſtram fati munus impleſſe innotuir: runc uobis licentia permittitur agnoſcendæ per bonorum poſſeſsionẽ ſucceſsionis. Nõ officienribus enim quæ perperam geſta ſunt, ſi priotem gradum obtinetis, ſucceſsionis compendiũ ad uos pertinet. *Tertium exemplum eſt: Si de conditione teſtatoris incertus ſit, utrum teſtari potuerit, nec' ne: quod exemplum proponitur l. 12. §. fin. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Sed er ſi de condirione teſtatoris incertus ſir, psterfsmiliâs sn filiusfsmiliâs ſit: non poterit adire hçreditatem, etſi eius conditionis ſit, ut in ueritate teſtari potuerit. *Concordat l. 14. in prin ff. eod. tt. cuius uerba uide j. Huius exempli replicatio hæc eſt: Niſi incertus ſit, utrum teſtator apud hoſtes, an ciuis Romanus deceſſerit. Quæ replicatio approbatur l. 11. ff. eod. tt. his uerbis:* Quòd ſi dnbitet, an apud hoſtes deceſſerit, an ciuis Romsnus: quoniá utroq; caſu eſt ius adeũdi, & in re eſt ut poſsit adire: dicendũ eſt, poſſe adite. *Quartũ exemplam eſt: Si ignorat, utrum ex teſtamento, an ab inteſtato ſit heres. quod exemplũ proponitur Inſt. de hæred. qualit. & differ. §. pro hærede. ibi: dummodo ſciat. cuius uerba uide s̄. eod. cap. in prin. Cõcordat l. 92. in prin. ff de adq. hæred. cuius uerba uide s̄. except. 6. repl. 1. dupl. 11. Concordat itẽ l. 1. §. ſemel. ibi: ſcientiam. ff. ſecundum tabulas. cuius uerba uide s̄. ead. exc. in prin. Cõcordat item l. 22. ibi: nam ut quis ff. de adq. hæred. cuius uerba uide j. except. 18. Quintum exemplũ eſt: Si ignoret, utrum ex inſtitutione, an ex ſubſtitutione ſit heres. quod exemplũ proponitur d. l. 92. in prin. Sextũ exemplum eſt: Si ignorat, utrum pro parte, an ex aſſe ſit heres. quod exemplum etiam proponitur d. l. 92. in princip. Planè huius exempli replicatio prima hæc eſt: Niſi ex parte inſtitutus uentrem cohæredem habeat, & ignoret cohæredem ſeu poſthumum non naſciturum. Hæc replicatio approbatur l. 5. ff. ſi pars hæred. petatur, his uerbis:* Illud ſciendũ eſt, ſi mulier pręgnãs nõ ſit, exiſtimetur aũt prægnãs eſſe: interim filium hæredem eſſe ex aſſe, quanquã ignoret ſe ex aſſe hęredem eſſe. Idẽ eſt in extraneo, ſi ex certa portione

tione hęres inſtitutus ſit, ex reliqua poſthumus. Quòd ſi fortè ita inſtitutio facta eſt: Quotcunq; mihi nari erunt, & Lucius Titius pro uirilibus portionibus hęredes mihi ſunto. habebit hæſitationẽ, nunquid adire nõ poſsit, atq; qui in teſtamento portionẽ ſuã neſcit? Sed utilius eſt poſſe eũ adire qui neſcit portionem: ſi cætera quæ oportet eum ſcire, nõ ignoret. *Concordat l.1.§.interdũ. ff.eod.tt.his uerbis:* Interdum Prætor incertę partis hæreditatis petitionẽ indulget, idoneis cauſis interuenientibus: utputa eſt defuncti fratris filius, & uxores defunctorum fratrũ prægnãtes. Quã partem fratris filius hæreditatis uindicet, incertũ eſt: quia quot edantur fratrum defunctorũ filij, incertum eſt. Aequiſsimum eſt igitur, incertæ partis uindicationem ei concedi. Non audenter tamen dicetur, ubicunq; meritò quis incertus eſt, quã partem uindicet: debere incertę partis uindicationẽ concedi. *Concordat item l.10.§.fuñ.ff.de adq.hær.cuius uerba uide ĩ.lib.prox. cap.15.quæſt.1.exc.9.repl.4.dupl.1.tripl.1. Cõcordat item l.3.§.eſt autem.ff.de ſuis & legitimis hered. cuius uerba uide ĩ.lib.proxim. cap.13. quæſt. 2. except. 9.repl. 4. Altera propoſiti exẽpli replicatio eſt: Niſi ex parte inſtitutus ignoret cohæredem ſuã portionẽ repudiaſſe, & ita ſe ex aſſe hæredem effectum. Hæc replicatio approbatur l.21.§.fin.ff.de adq.hæred.cuius uerba uide ĵ.exemplo 9. Tertia replicatio eſt: Niſi ex parte ſe inſtitutum ſciens, ignoret pro qua parte ſit inſtitutus. Hæc replicatio approbatur d.l.21.§.ſciẽdum, his uerbis:* Sciendũ eſt (ut Iulianus ſcripſit) ſi quis partẽ ex qua inſtitutus eſt, ignorauit: nihil ei nocere quo minus pro hærede gerat. Quod & Caſsius probat, ſi conditionem ſub qua hæres inſtitutus eſt, non ignorat: ſi tamen extitit conditio, ſub qua inſtitutus eſt. *Cõtradicit l.74.ff.eod.tt.cuius uerba uide ĵ.except.24. Hæc de ſexto exemplo eiuſq; replicationibus ſunt dicta. Septimũ propoſitæ exceptionis exemplum eſt: Si is qui hæreditatem adit, ignorat utrũ purè an ſub conditione hæres ſit inſtitutus. quod proponitur l.32.§.ſed etſi ſcit.ff.de adq.hær.his uerbis:* Si ſcit ſe hæredẽ inſtitutũ, ſed utrũ purè, an ſub cõditione, ignoret: nõ poterit adire hęreditatẽ, licet purè hęres inſtitutus ſit, uel ſub conditione, & paruerit cõditioni. *Huius exempli replicatio hæc eſt: Niſi cum purè inſtitutus eſſet, putauit ſe ſub conditione inſtitutũ, eaq; cõditione, quã putabat, impleta adijt. Hæc replicatio approbatur l.34.§.ſed etſi cum.ff.eod. tt. his uerbis:* Si cũ eſſet purè inſtitutus, putauit ſub cõditione, & impleta conditione quã iniectam putat, uel putãs eã impletã adijt: an poſsit adquirere hæreditatẽ? conſequens eſt dicere, hęreditatẽ poſſe eũ adire: maximè cum hæc ſuſpicio nihil ei obfuerit, nec periculũ attulerit. Facilius quis admittet, ſi quis purè inſtitutus, putauit ſub cõditione ſe inſtitutũ, conditionẽq; impletã, quã in euentũ putabat: nam in nullo hęc ſuſpicio obfuit. *Octauum exemplum eſt: Si dubitet, utrum teſtamentũ ex quo adit, ualeat nec ne? Hoc exemplũ proponitur l.51.in prin.ff.de adq.hered. his uerbis:* Eum qui duobus teſtamentis eiuſdem teſtatoris hęres ſcribitur: cũ dubitet num poſterius falſum ſit, ex neutro eorũ poſſe hæreditatem adire placet. *Concordat.l.46.ff.eod.tt.cuius uerba uide ĩ.lib.prox.cap.15.quæſt.2.reg.1.except.2. Nonum exemplum eſt: Si ignoret hæres conditionẽ, ſub qua inſtitutus eſt, extitiſſe. quod exemplum proponitur l.20.ff.de conditionibus & demonſtr. his uerbis:* Multum intereſt, conditio facti, an iuris ſit. Nam huiuſmodi conditiones, Si nauis ex Aſia uenerit, Si Titius conſul factus fuerit: quãuis impletæ ſint, impedient hæredẽ circa adeundã hæreditatẽ, quãdiu ignorarit eas impletas eſſe. Quæ uerò ex iure ueniẽt, ex his nihil amplius exigendũ, quàm ut impletæ ſint. Veluti ſi quis ſe filiũfamiliãs exiſtimat, cũ ſit paterfamiliãs, poterit adquirere hæreditatẽ. Quare & ex parte ſcriptus hęres, qui ignorat an tabulę teſtamẽti apertæ ſint, adire hæreditatẽ poterit. *Concordat l.2.in fine.ff.eod.tt.cuius uerba uide ĵ. Huic exemplo cõtradicit l.21.§.fin.ff.de adq.hær.his uerbis:* Quid tamen ſi ignorat conditionẽ extitiſſe? puto poſſe adire hæreditatẽ: quemadmodum ſi ignoret an cohęredis, cui ſubſtitutus eſt, repudiatione portio ei delata ſit. *Hæc de exemplis. Planè propoſitæ exceptionis replicatio generalis hæc eſt: Niſi hæres de ſua cõditione dubitet, uel erret. hoc enim ipſi adeunti non obſtat. quæ replicatio approbatur uerbis d.l.20.iam propoſitis hiſce:* Quæ uerò ex iure uenient, ex his nihil amplius exigendum, quàm ut implete ſint: ueluti ſi quis ſe filiũfamiliãs exiſtimat, cum ſit paterfamiliãs, poterit adquirere hæreditatẽ. *Concordat l.54.in prin.ff.de adqu. hæred. his uerbis:* Sed ſi de ſua conditione quis dubitet, an filiusfamiliãs ſit: poſſe eum adquirere hæreditatem, iam dictum eſt. Cur autem ſi ſuam ignoret conditionem, adire poteſt: ſi teſtatoris, nõ poteſt? illa ratio eſt, quòd qui conditionem teſtatoris ignorat, an ualeat teſtamentum, dubitat: qui ſuam, de teſtamento certus eſt. *Concordat l.6.§.ſi is qui.ff.de adqu.hær. his uerbis:* Si is qui putabat ſe filiumfamiliãs, patris iuſſu adierit: eñ neq; ſibi, neq; ei qui iuſsit, quæſiſſe hæreditatẽ cõſtat: quanquã is quẽ pater iuſsit adire, & deceſsit, ſi adierit iam mortuo patre, obliget ſe hęreditati, ut Iulianus lib. XXX. Digeſt. ſcripſit. nã & eum qui dubitat utrũ filiusfamiliãs, an paterfamiliãs morte patris factus ſit, poſſe adire hęreditatem, magis admittit. *Cõcordat item l.73.§.fin.ff.eod.tt.his uerbis:* De eo qui hæ-

res inſtitutus ab aliquo, dubitat an libertas ei ex teſtamento domini obtigerit, cum neſciat conditionē libertatis extitiſſe, uel hæreditatem adiram: an adeundo hæres fiat, uidendum eſt? Iulianus hunc dicit fieri hæredem. *Concordat item l.95.ff.eod.tit his uerbis:* Qui ſe pupillum falsò exiſtimās, cum eſſet pubes, pro hęrede geſsit: quo minus hęres exiſtat, nihil error talis ei nocebit. *Altera replicatio eſt: Niſi ignorat tabulas teſtamenti apertas eſſe. Hæc replicatio approbatur l.20. §.fin.ff.de condit.& demonſtr. cuius uerba uide paulo ſuperius exēplo 9. Hæc de decimaquinta exceptione ſint dicta.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi coactus adierit ui uel metu. Hæc exceptio approbatur l.6. §.fin.ff.de adq. hæred. his uerbis:* Celſus lib. XV. Digeſt. ſcripſit, eum qui metu uerborum, uel alio timore coactus, fallens adierit hæreditatem: ſiue liber ſit, hæredem non fieri placet: ſiue ſeruus ſit, dominum hæredem nō facere. *Concordat l.84.ff.eod.tit.his uerbis:* Si metus cauſa adeat aliquis hæreditatem: fiet ut qui inuitus hæres exiſtat, detur abſtinendi facultas. *Concordat itē l.3.§.inuito. ff.de bonor.poſſeß.his uerbis:* Inuito nemini bonorum poſſeſsio adquiritur. *Concordat item l.16.C.de iure deliberandi, his uerbis:* Nec emere, nec donatū aſſequi, nec damnoſam quiſque hæreditatem adire compellitur. *Concordat item l.ult.C. unde legitimi, his uerbis:* Certum quidem eſt, cognationis iure citra admiſsionem bonorum poſſeſsionis neminem poſſe ſuccedere. Defunctis uerò cognati ſuccedere nolentes, bonorum poſſeſsionem petere non urgentur. *Planè is qui rogatus eſt hæreditatem reſtituere, urgeri poteſt à fideicommiſſario, ut hæreditatem adeat, eamq́; ſibi reſtituat, idq́; ex S. C. Trebelliano. de quo J. ſuo loco dicetur. Is tamen qui compulſus adijt, defenditur per exceptionem, ſiue is qui compulit, poſtea accipiat hæreditatem, ſiue non. l.1.§.ſed ſi quis. ff de ſeparationibus. cuius uerba uide ſ̄.lib.8.cap.10.quæſt. 1. cauſa 2. diſtinct.2.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi iuſſu quaſi domini uel patris adierit. Hæc exceptio approbatur l.73.§.qui bona.ff.de adquir.hæred. his uerbis:* Qui bona fide ſeruit, ſi quaſi iuſſu domini adierit, non obligabitur. Similis eſt huic ſtatulibet, qui iuſſus ab hærede hæreditatem adire: poſt conditionem libertatis exiſtentem, cum hoc ignoraret, adijt. *Concordat l.57.in princip.ff.de hæred.inſtituendis.cuius uerba uide ſ̄.lib.22.cap.2.reg. 6.except.1. Concordat item l.22.C.de iure deliberādi.cuius uerba uide ſ̄. lib. 28.cap.22.reg.3. except. 10. Concordat item l.6.§. ſi is qui.ff.de adq.hæred. cuius uerba uide ſ̄. except.15. repl.gener.1.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi non tanquam hæres adeundi animo, ſed ex alia cauſa quid in rebus hæreditarijs geſſerit. Hæc exceptio approbatur l.20.ff.de adq.hæred.his uerbis:* Pro hærede gerere uidetur is, qui aliquid facit quaſi hæres. Et generaliter Iulianus ſcribit, eum demū pro hærede gerere, qui aliquid quaſi hæres gerit. Pro hęrede autem gerere, nō tam eſſe facti, quàm animi. Nā hoc animo eſſe debet, ut uelit hæres eſſe. Cæterùm ſi quid pietatis, ſi quid cuſtodiæ cauſa fecit, ſi quid non quaſi hæres egit, ſed quaſi alio iure dominus: apparet non uideri pro hærede geſsiſſe. Et ideo ſolent teſtari liberi, qui neceſſarij exiſtunt, non animo hęredis ſe gerere quæ gerunt: ſed aut pietatis aut cuſtodiæ cauſa, aut pro ſuo: utputa patrem ſepeliuit, uel iuſta ei fecit: ſi animo hæredis, pro hærede geſsit. Enimuerò ſi pietatis cauſa hoc fecit, nō uidetur pro hęrede geſſiſſe. Seruos hæreditarios pauit, iumenta hæreditaria aut pauit, aut diſtraxit. Si hoc ut hæres geſsit, pro hærede: at ſi non ut hæres, ſed ut cuſtodiat, aut quia putauit ſua, aut dum deliberat, quid fecit, cōſulens ut ſaluæ ſint res hæreditariæ, ſi fortè ei nō placuerit pro hærede gerere: apparet non uideri pro hærede geſsiſſe. Proinde etſi fundos aut ædes locauit uel fulſit, uel quid aliud fecit, non hoc animo quaſi pro hærede gereret: ſed & dum ei qui ſubſtitutus eſt, uel ab inteſtato hæres extaturus eſt, proſpicit, aut res tempore perituras diſtraxit: in ea cauſa eſt, ut pro hærede non geſſerit: quia non hoc animo fuerit. Si quid tamen quaſi hæres petat, ſed ex his quę ad hæredem extraneum non tranſeunt: uideamus, an oneribus ſe immerſerit hæreditatis: utputa à liberto parentis operas petit, quas hæres extraneus petere non poterat, hic tamen petendo conſequi poteſt: & conſtat, eum pro hærede non geſsiſſe, cum petitio earum etiam creditoribus competat, & maximè futurarum. Sed & qui in ſepulchrum hæreditarium mortuum intulit, obligari paternis creditoribus non eſt exiſtimandus, ut Papinianus ait. Quæ ſententia humanior eſt, licet Iulianus contrà ſcripſerit. Papinianus ſcribit, filium hæredem inſtitutum, qui ſe bonis paternis abſtinuit, uulgo putare quoſdam, ſi à ſtatulibero pecuniam accepit, à creditoribus conueniendum: ſiue nummi peculiares fuerint, ſiue non fuerint: quia ex defuncti uoluntate accipitur, quod conditionis implendæ cauſa datur. Iulianus autem, etſi nō abſtinuit, idem exiſtimauit. Ita demum autem pro hærede geſsiſſe Papinianus ait, ſi ſolus hæres ſit. Cæterùm ſi cohæredem habeat, & cohæres adijt, non eſt cogendus (inquit) is qui accepit à ſtatulibero, actiones

nes creditorum ſuſcipere. Nam cum ſe filius abſtinet: idem debebit conſequi iure prætorio, quod emancipatus conſequitur, qui hæreditatem repudiauit. Quo facto ſtatuliber filio nominatim pecuniã dare iuſſus, potuiſſet & non hęredi dando ad libertatem peruenire. Itaq; tunc pro hærede geri dicendum eſſe ait, quoties accipit quod citra nomen & ius hæredis accipere nõ poterat. Si ſepulchri uiolati filius ageret, quã uis hæreditarij: quia nihil ex bonis patris capit, non uidetur ſe bonis miſcere. Hæc enim actio pœnã & uindictã (potius) quàm rei perſecutionem continet. *Concordat propoſitæ exceptioni Inſt. de hæred. qual. et differ. §. pro hærede. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Concordat item l. 1. C. de repud. hæred. his uerbis:* Si paterna hæreditate te abſtinuiſſe conſtiterit, & non ut hęredem in domo, ſed ut inquilinũ uel cuſtodem, uel ex alia iuſta ratione habitaſſe, liquidò fuerit probatum: ex perſona patris conueniri te, procurator meus prohibebit. *Concordat item l. 4. C. unde legitimi, his uerbis:* Non hoc, an tenuerit quis res hæreditarias nec'ne, ſine uoluntate adquirendę ſibi hæreditatis, quærendum eſt: ſed an admiſit hæreditatem, uel bonorum poſſeſsionem. *Alia propoſitæ exceptionis exempla proponũtur l. 22. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si is ad quẽ legitima hæreditas pertinet, putauerit defunctum ſeruum ſuum eſſe, & quaſi peculium eius nactus ſit: placet non obligari eũ hęreditati. Idem ergo dicemus (ut ait Pomponius) ſi quaſi liberti ſui, cum is ingenuus eſſet, bona occupauit. Nam ut quis pro hærede gerendo obſtringat ſe hæreditati: ſcire debet, qua ex cauſa hæreditas ad eum pertineat. Veluti adgnatus proximus iuſto teſtamento ſcriptus hæres, antequam tabulæ proferantur, cum exiſtimaret ab inteſtato patremfamiliâs mortuum, quamuis omnia pro domino fecerit, hæres tamen non erit. *Aliud exemplum, ſi quaſi ſocius geſſerit, proponitur l. 42. §. ſi in ſocietate. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si in ſocietate, quam uiuo patre inchoauerat filius, poſt mortem patris perſeuerauerit: Iulianus rectè diſtinguit, intereſſe utrũ rem cœptam ſub patre perficiat, an nouam inchoauerit. Nam ſi quid noui in ſocietate inchoauit, non uideri ſe miſcuiſſe hæreditati patris, ſcripſit. *Concordat l. 77. ff. eod. tit. his uerbis:* Duo fratres fuerant & bona còmmunia habuerant: eorum alter inteſtatò mortuus, ſuum hæredem nõ reliquerat. frater qui ſupererat, nolebat eius hæres eſſe. conſulebat nam ob eam rem, quòd cõmunibus (cum ſciret eum mortuum eſſe) uſus eſſet, hæreditati ſe alligaſſet? Pomponius reſpondit, niſi eo conſilio uſus eſſet, quòd uellet ſe hæredem eſſe, nõ adſtringi. Itaq; cauere debere, ne qua in re plus ſua parte dominationem interponeret. *Aliud exemplum proponitur l. 72. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si quis nõ quaſi hæres, ſed quaſi patroni filius egens à liberto paterno ali uelit: proculdubio hoc extra cauſam eſt immiſcẽdi ſe bonis paternis. Et ita rectè Labeo ſcribit. *Aliud exemplum proponitur l. 21. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si quis extraneus rem hæreditariam quaſi ſubripiens uel expilans tenet: non pro hærede gerit. Nam admiſſum contrariam uoluntatem declarat. *Aliud exemplum proponitur l. 86. in prin. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Eum demũ bonis patris ſe miſcere conuenit, qui remoto familiæ uinculo pro hęrede gerere uidetur. Et ideo filius, qui tã quam ex bonis matris, cuius hæreditatẽ ſuſcepit, agrũ ad hæreditatẽ patris pertinentẽ, ut maternũ ignorans poſſedit: abſtinẽdi cõſilium, quod in bonis patris tenuit, amiſiſſe non uidetur. *Aliud exemplum eſt: Si deliberandi animo literas & rationes hæreditarias inſpicere deſideret. quod proponitur l. 29. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Qui hæres inſtitutus prohibetur ab eo qui unà inſtitutus iam hæreditatem adijt, tabulas, literas, rationes inſpicere mortui, unde ſcire poſſet, an ſibi adeunda eſſet hæreditas: non uidetur pro hærede gerere. *Aliud exemplum eſt: Si res hæreditarias propter funeris impenſas diſtraxit, uel ſeruos manumiſit. quod proponitur l. 1. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Si à patre emancipata, eo defuncto bonorum poſſeſsionem non agnouiſti: fruſtrà uereris ne hæreditati paternæ ſis obligata, quòd ſeruum eius nullo iure manumiſiſti, res quoq; & mancipia quędam propter funeris impenſas diſtraxiſti. *Plura huiuſmodi exempla uide ſ. cap. prox. reg. 2. except. 7. cum ſequentibus. Planè propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi id faciat uel accipiat, quod citra nomen & ius hæredis facere uel accipere non poterat. Hæc replicatio approbatur l. 20. §. Papinianus, in fine. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi in diẽ uel ſub conditione hæreditas ſit adita. Hæc exceptio approbatur l. 77. ff. de reg. iuris. cuius uerba uide ſ.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi ſub hac conditione, Si ſoluendo ſit: hæreditas ſit adita. Hæc exceptio approbatur l. 51. §. fin. ff. de adq. hæred. his uerbis.* Si quis ita dixerit, Si ſoluẽdo hæreditas eſt, adeo hæreditatem: nulla aditio eſt.

XXI. EXCEPTIO: *Niſi non ſolenniter bonorum poſſeſsio ſit petita ab adeunte. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de bonor. poſſeſs. §. fin. his uerbis:* Bene anteriores Principes & huic cauſæ prouiderunt, ne quis pro petenda bonorum poſſeſsione curet: ſed quocunque

modo admittentis eam iudicium (intra ſtatuta tamen tempora) oſtenderit, plenum habeat earum beneficium. *Concordat l.ult.C. qui ad bonor.poſſeß.admit. bis uerbis:* Vt uerborum inanium excludimus captiones, ita in hoc obſeruari decernimus, ut apud quē libet iudicem, uel etiam apud duumuiros, qualiſcunq; teſtatio amplectendæ hęreditatis oſtendatur, ſtatutis priſco iure temporibus coarctanda: eo addito, ut etiamſi intra alienam uicē, id eſt, prioris gradus properantius exeratur, nihilominus tamen efficaciam parem, quaſi ſuis ſitam curriculis, conſequatur. *Concordat item l.17.C.de iure deliberandi, bis uerbis:* Cretionum ſcrupuloſam ſolennitatem hac lege penitùs amputari decernimus. *Cōcordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. eod. cap. in prin. item J.exception. prox. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi cauſa cognita bonorum poſſeßio ſit danda. quæ diſtinctio approbatur l.3.§.ſi cauſa ff.de bonor.poſſeß.bis uerbis:* Si cauſa cognita bonorum poſſeſsio detur: nō alibi dabitur, quàm pro tribunali: quia neq; decretum de plano interponi, neq; cauſa cognita bonorum poſſeſsio alibi, quàm pro tribunali, dari poteſt.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi nihil hæreditarium attigerit, nec teneat is qui adit. Hæc exceptio reprobatur l.87 ff.de adq hæred.bis uerbis:* Gerit pro hærede, qui animo agnoſcit ſucceſſionem, licet nihil attingat hæreditarium. Vnde etſi domum pignori datam ſicut hæreditariam retinuit, cuius poſſeſsio qualis qualis fuit in hæreditate: pro hærede gerere uidetur. Idemq; eſt, etſi alienam rem ut hæreditariam poſsideat. *Concordat l. 6. C. de iure deliberandi, bis uerbis:* Si auia tua patrem tuum ex duabus uncijs ſcripſit hæredem: & ſola animi deſtinatione pater tuus hæres fieri poterat. Igitur ſi teſtamento eaſdem uncias ad te peruenire decreuit: apud Rectorem prouinciæ duarum unciarū ius perſequi poteris. *Concordat item l.14. C. eod.tit.bis uerbis:* Si ſorori ſuæ frater tuus ciuili uel honorario ſucceſsit iure: licet res ex eius bonis deſcendentes non probetur tenuiſſe: hæres tamen effectus, contra poſſidentes experiri poteſt. *Concordat item l.4. C. unde legitimi. cuius uerba uide ſ. exception.18.*

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi ex alia parte edicti adijt, cui nondum delata ſuit hæreditas. Hæc exceptio approbatur exēplo l.60.ff de adq.hæred.cuius uerba cum concordantib.uide ſ.lib.28.cap.13.except.132.repl.1.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi pro parte adierit, pro parte repudiauerit hæreditatem. Hæc exceptio approbatur l.1. cum lege ſequente. ff. de adq.hæred.bis uerbis:* Qui totam hæreditatem adquirere poteſt, is pro parte eam ſcindendo adire non poteſt. Sed et ſi quis ex pluribus partibus in eiuſdem hæreditate inſtitutus ſit: non poteſt quaſdam partes repudiare, quaſdam agnoſcere. *Concordat l.74.ff eod. tit. bis uerbis:* Ex ſemiſſe Titius hæres ſcriptus eſt, quadrantis bonorum poſſeſsionem per errorem petit: quæro an nihil actum ſit? an uerò perinde omnia ſeruanda ſint, ac ſi quadrans nominatus non ſit? Marcellus reſpondit, nihil magis actum eſſe, quàm cum ex ſemiſſe ſcriptus hæres, ex quadrante per errorem adijt hæreditatem. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Quod pro parte agnoſcens hæreditatem, in ſolidum hæres fiat: quamuis pro parte ſaltem uelit hæres eſſe. quæ replicatio approbatur l.79. in prin. ff. de adq. hæred. bis uerbis:* Si ſolus hæres ex pluribus partibus fuero inſtitutus, unam partem omittere non poſſum: nec intereſt in quibuſdam ſubſtitutum habeam, nec ne. Idem puto, etiamſi alijs miſtis hæredibus, ex pluribus partibus hæres inſtitutus ſim: quòd & hic adeundo unam portionem omnes adquiro, ſi tamen delatæ ſint. *Concordat l. 10. ff. eod. tit. bis uerbis:* Si ex aſſe hæres deſtinauerit partem habere hæreditatis, uidetur in aſſem pro hærede geſsiſſe. *Altera replicatio uidetur: Niſi ex pluribus partibus inſtitutus, unam uel quaſdam adierit, quaſdam repudiauerit, in quibus ſubſtitutum habet. Hæc replicatio reprobatur uerbis iam dictis hiſce:* Si ſolus hæres, &c. *Concordat l.20. C. de iure deliberandi. cuius uerba uide J. replicat. proxim. Concordat item l.52. §. fin. ff de adq.hæred.cuius uerba uide ſ.lib.28.cap.21. regul.1. exception.1.replicat.2.Concordat l.53.in princip. ff. eod.tit.cuius uerba uide ſ.lib.28.cap.22. regul.1. exception.1.replicat.10. Concordat item l.33. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide J. lib. 34. cap. 6. exception.31. Tertia replicatio eſt: Niſi ex parte inſtitutus, & ex parte ſubſtitutus, partem ex qua inſtitutus eſt adierit, partem ex qua ſubſtitutus eſt repudiauerit. Hæc replicatio reprobatur d.l. 20. bis uerbis:* Quidam elogio condito, hæredem ſcripſit in certas uncias, & poſt certa uerba teſtamenti eundem in alias uncias, uel tantas, uel quantaſcunque, & tertiò uel in aliam partem hæreditatis, uel in quendam unciatum modum: ille autem unam inſtitutionem uel duas admittens, unam uel duas, uel quantaſcunq; reſpuendas eſſe cenſuit: quærebatur apud ueteres, ſi hoc ei facere permittatur? Similique modo dubitabatur, ſi impuberem quis filium ſuum hæredem ex parte inſtituit, & quendam extraneum in aliā partem, quem pupillariter ſubſtituit: & poſtquam

poſtquam teſtator deceſsit, pupillus quidé patri eius hæres extitit, extraneus autem hæreditatem adijt: & poſtea adhuc in prima ætate pupillus conſtitutus ab hac luce ſubtractus eſt, & pupillaris ſubſtitutio locum ſibi uindicanit, cumq; ſubſtitutus eandem partem admittere noluit, quæſitũ eſt, ſi poteſt iam hæres ex principali teſtamento factus, pupillarem ſubſtitutionem repudiare? utranq; igitur dubitationem ſimul decidẽdam eſſe cenſemus. Placuit etenim nobis, ſiue in inſtitutione, ſiue in pupillari ſubſtitutione, ut uel omnia admittantur, uel omnia repudiẽtur: & neceſsitas imponatur hæredi particulari facto, uel aliã aut alias partes hæreditatis admittere, uel etiá ſubſtitutionem pupillarem. *Concordat l.35. in prin. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si quis hæres inſtitutus ex parte, mox Titio ſubſtitutus, antequã ex cauſa ſubſtitutionis ei deferatur hæroditas, pro hęrede geſſerit: erit hęres ex cauſa quoq; ſubſtitutionis: quoniá inuito quoq; ei adcreſcit portio. Idem dico, etſi filiusfamiliâs uel ſeruus iuſſu domini uel patris adierit hæreditaté, mox emancipatus uel manumiſſus ex cauſa ſubſtitutionis adeat. Erunt nanq; hærodes: ſunt enim appendices præcedentis inſtitutionis. *Concordat item l.39. ff. eod. tit. his uerbis:* Qui patri hęres extitit, ſi idé filio impuberi ſubſtitutus eſt: non poteſt hæreditaté eius prætermittere. Quod ſic accipiendum eſt, ſi uiuo pupillo mortuus erit, deinde pupillus impubes deceſſerit. Nam is qui hæres extitit, pupillo quoq; hæres neceſſariò erit. Nam ſi ipſum inuitũ obligat: coniungi eam paternæ hęreditati, & adcreſcendi iure adquiri cuicunq; patris hæredi, exiſtimandum eſt. *Planè admittitur replicatio propoſita, ſi inſtitutus qui adijt, antequã ex ſubſtitutione portio deferatur, mortuus ſit. hoc enim caſu ſubſtitutio ad hæredẽ eius non transfertur. quæ diſtinctio approbatur l.80. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. lib.28. cap.22. reg.2. except.1. repl.9. dupl.1. Quarta replicatio eſt: Niſi is cui neceſſariò aliquid in teſtamento fuit relinquendum, inſtitutus debitam partem agnouerit, reliquam repudiauerit. Hæc replicatio approbatur exemplo l.40. ff. de bonis libertorum. cuius uerba uide j. lib.32. cap.4. except.40. repl.12. dupl.1. tripl.1. Sed & plura de exceptione propoſita eiusq; replicationibus uide j. cap. prox. reg.2. except.4. repl.6.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi cum infantis nomine hæreditas adita eſſet, infans ſtatim mortuus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 3. C. qui ad bonor. poſſeß. admit. his uerbis:* Infantis nomine agnitam bonorum poſſeſsionem, & antequam loqueretur diem defuncti, rectè competere nulla dubitatio eſt.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi hæreditas non ſit ſoluendo. Hæc exceptio reprobatur l.10. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Si te bonis paternis maior uiginti quinq; annis miſcuiſti: neq; inopia patris te excuſat, neq; uis fratris portionem tuam uel teſtamentum eripientis, arcere de exactione creditorum, qui iure ciuili pro hæreditaria te portione conueniunt, poteſt.

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi rem alienam, non hæreditariã, adeundi animo apprehenderit. Hæc exceptio reprobatur l. 21. §. 1. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Interdum animus ſolus eum adſtringet hæreditati: utputa ſi re non hæreditaria quaſi hæres uſus ſit. *Concordat l. 87. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except.22. Hæc de exceptionibus aduerſus aditionem hæreditatis. Sed & plures uide j. cap. prox. uel ſ. lib. prox. cap.11. except.14. quæ enim exceptiones repudiationi obſtant, eadem obſtant quoq; hæreditatis aditioni. quod approbatur l.21. §.1. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Ita demum pro hærede gerendo adquiret hæreditaté, ſi iam ſit delata. Ceterùm ex quibus cauſis repudiaté nihil agere diximus: ex ijſdẽ cauſis nec pro hærede gerendo quidquã aget.

PRO QVA PARTE ADEVNdo fiat hæres?

II. *Regula: Qui ex parte purè, ex parte ſub conditione inſtitutus eſt, nemine cohærede dato: adeundo pro una parte, ex aſſe fit hæres. quæ regula approbatur l.52. §. fin. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. lib.28. cap.23. reg.3. except.1. repl.2. Concordat l.53. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib.28. cap.22. reg.1. except.1. repl. 10. Concordat item l. 13. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide j. lib. 34. cap. 6. except.31.*

III. *Regula: Ex aſſe ſcriptus hæres, pro parte adeundo ex aſſe fit hæres. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. 1. exception. 24. replic.1.*

IIII. *Regula: Si is qui adit, cohæredem uentrem ſeu poſthumum habeat: interim ex parte quarta hæres erit. quæ regula approbatur l.3. cum lege ſequente. ff. ſi pars hæred. petatur. his uerbis:* Antiqui libero uentri ita proſpexerunt, ut in tempus naſcendi omnia ei iura integra reſeruarẽt: ſicut apparet in iure hæreditatũ, in quibus qui poſt eum gradũ adgnationis ſunt, quo eſt id quod in utero eſt: non admittuntur, dum incertum eſt, an naſci poſsit. Vbi autem eodem gradu ſunt cæteri, quo & uenter: tunc quæ portio in ſuſpenſo eſſe debeat, quæſierunt? Et quia non poterant ſcire, quot naſci poſſent: ideo multa de huiuſmodi re tam uaria & incredibilia tradiderunt, ut fabulis adnumerentur. Nam traditum eſt, quatuor pariter puellas à matrefamiliâs natas eſſe. Alioquin tradidêre non leues authores, quinquies quaternos enixam Peloponeſiam, & multas

Aegypti

Aegypti uno utero ſeptenos. Sed & tergeminos ſenatores cinctos uidimus Horatios. Sed & Lælius ſcribit, ſe uidiſſe in palatio liberam mulierem, quæ ab Alexandria perducta eſſet, ut Hadriano oſtenderetur, cum quinq; liberis: ex quibus quatuor eodē tempore enixa (inquit) dicebatur, quintum poſt quadrageſimum diem. Quid ergo? Prudentiſsimi iuris authores medietatem quandam ſecuti ſunt, ut quod fieri nō rarò admodum poſſet, intuerentur: id eſt, quia fieri poterat, ut tergemini naſcerentur, quartā partem ſuperſtiti filio adſignauerunt. τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς (ut ait Theophraſtus) παραβαίνουσιν οἱ νομοθέται. Ideoq; etſi unum paritura ſit, non ex parte dimidia, ſed ex quarta interim hæres erit. Et ſi pauciores fuerint nati, reſiduum ei pro rata adcreſcere: ſi plures quàm tres, decreſcere de ea parte, ex qua hæres factus eſt. *Concordat l. 28. §. fin. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* Si paterfamiliâs mortuus eſſet, relicto uno filio & uxore pręgnante, non rectè filius à debitoribus partem dimidiam crediti petere poteſt, quamuis poſtea unus natus ſit: quia poterunt plures naſci, cum per rerum naturam certum fuerat unum naſci. Sed & Sabinus & Caſsius dicunt, partem quartam, &c. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi in rerum natura certum ſit eam pregnantem non eſſe, quæ prægnans eſſe putatur. Hæc exceptio approbatur d. §. ſuum. Item l. 3. §. eſt autem. ff. de ſuis & legitimis hered. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 2. except. 9. Concordat item l. 5. ff. ſi pars hered. petatur. cuius uerba uide ſ. reg. 1. except. 15. exemplo 6. repl. 1. Altera exceptio eſt: Niſi unum tantum in uentre gerat. quæ exceptio approbatur l. 30. §. ſuum. ff. de adq. hered. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 15. queſt. 1. except. 9. repl. 4. dupl. 1. Concordat l. 1. §. ſi ex trib. ff. de bonor. poſſeſs. contra tabul. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 14. reg. 4. except. 7.*

V. *Regula: Si pater & filius ſimul heredes inſtituti ſunt: filius iuſſu patris adeundo, etiam patris portionē adquirit. Idem eſt in domino & ſeruo ſimul inſtitutis. quæ regula approbatur l. 26. ff. de adq. hered. his uerbis:* Si ego & ſeruus meus uel filius hæres inſtitutus ſum: ſi iuſſero filio uel ſeruo meo adire, ſtatim & ex mea inſtitutione me hæredem eſſe, Pomponius ſcribit. Idem & Marcellus probat, & Iulianus. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi pater à ſua parte per exceptionem remoueatur. quæ exceptio approbatur l. 35. §. penult. ff. eod. tit. his uerbis:* Si exclusus per conditionem ſibi datam pater filium iuſsit adire: dicendum erit, eum nō quæſijſſe ſuam portionem. *Altera exceptio eſt: Niſi non pater & filius, ſed duo fratres qui ſunt in eiuſdem poteſtate, ſimul ſint inſtituti. quæ exceptio approbatur d. l. 35. §. fin. his uerbis:* Sed ſi ex duobus filijs unum iuſſerit, & alium filium debebit iubere adire.

VI. *Regula: Contrà tamen patre & filio ſimul inſtitutis: ſi ex ſua parte pater adierit, non ideo ei adquiritur portio filij. quæ regula approbatur l. 36. ff. de adq. hered. cuius uerba uide ſ. reg. 1. except. 6. repl. 5.*

VII. *Regula: Si quis ex ſua parte adijt, etiam portionem poſtea adcreſcentem adquirit ſine noua aditione. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 13. exc. 12. repl. 23. ſed & plura de hac regula alijsq; ſimilibus uide ſ. cap. prox. reg. 2. exc. 4.*

EVENTVS, SI ADIRE differat.

VIII. *Regula: Si hæres hereditatem adire differat, quid iuris ſit, definitur l. 23. ff. de hered. inſtit. his uerbis:* Si quis inſtituatur hæres in diem certum uel incertum: is bonorum poſſeſſionem agnoſcere poteſt, & tanquam hæres diſtrahere hæreditatem. Sed ſi bonorum poſſeſsionem non admittat, ſed conditionem trahat, cui facilè parêre poſsit: ueluti ſi ſeruum, quem in poteſtate habet, manumiſerit, nec manumittat: hic Prætoris erunt partes, ut imitetur edictum ſuum illud, quo præfinit tempus, intra quod adeatur hæreditas. Item ſi conditioni hæres parêre non potuit, quam in ſua poteſtate non habebat: ueluti inſtitutione collata in alterius factum, aut quendam caſum. Si ille (puta) conſul factus fuerit: tunc poſtulantibus creditoribus conſtituit Prætor, niſi intra certum tempus hæreditas obtigerit, aditaq; fuerit, ſe bona defuncti à creditoribus poſsidere, & interim quæ urgebūt, per curatores diſtrahi iuſſurum. Sed et ſi ſub conditione quis hęres inſtitutus ſit, & graue æs alienum ſit, quod ex pœna creſcit, & maximè ſi publicum debitum immineat: per curatorem ſoluendū eſt æs alienum, ſicut cum uenter in poſſeſſione ſit, aut pupillus hæres tutorem non habeat. Et quod ait, Cauſa cognita: adiectū eſt propter eos, qui ſine dilatione peregrè eſſent, uel ægritudine uel ualetudine ita impedirētur, ut in ius produci nō poſſent, nec tamen defenderentur. *Plura de hac re uide ſ. lib. 8. cap. 6. Item ſ. lib. prox. cap. 13. except. 12. ſed & plures huiuſmodi effectus uide ſ. cap. prox. queſt. 5. Hactenus de adeunda hereditate.*

DE REPVDIANDA HAEreditate. Cap. III.

I. *Regula: Repudiata hereditate, heres nec hereditatē petere, nec commodis hereditarijs frui poteſt. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 13. except. 14.*

II. *Regula: Repudiata hereditate, heres oneribus hereditarijs obligatus non eſt, nec actionibus hereditarijs tenetur. quæ regula approbatur l. 3. C. de reuocandis ijs quæ per fraudem, his uerbis:*

Si

Si paterna hæreditate abſtinuiſti, nec quidquam in fraudem creditorũ ex bonis eius in te iure donationis transſcriptum eſt: à priuatis creditoribus Præſes prouinciæ conueniri te non patietur. *Concordat l. ult. C. de primipilo, his uerbis:* Cùm ex ſola primipili cauſa liberos, etiamſi patribus hæredes non exiſtant, teneri diuus Aurelianus ſanxerit: ſi neq; ſucceſsiſtis patri ueſtro, nec quidquam ex bonis eius tenetis, conſequens eſt, à paternis creditoribus uos non conueniri. *Concordat item l. 1. C. de repud. hered. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg. 1. except. 18. Concordat item l. 22. §. cum igitur. ibi: ſimiliq; modo. C. de iure deliberandi. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 6. Concordat item l. 4. C. arbitrium tutelæ. cuius uerba uide ſ. lib. 18. cap. 3. officio 11. reg. 2. Planè propoſitæ regulæ exceptiones hæ ſunt.*

I. EXCEPTIO. *Niſi ſeruus à domino hæres inſtitutus, hæreditatem repudiauerit. Hæc exceptio approbatur Inſt. de hered. qual. et differ. in prin. his uerbis:* Hæredes aut neceſſarij dicũtur, aut ſui & neceſſarij, aut extranei. Neceſſarius hæres, eſt ſeruus hæres inſtitutus. Ideo que ſic appellatur, quia ſiue uelit ſiue nolit, omnino poſt mortem teſtatoris protinus liber & neceſſarius hæres fit. Vnde qui facultates ſuas ſuſpectas habẽt: ſolent ſeruũ ſuum primo, aut ſecũdo, aut etiam ulteriore gradu hæredem inſtituere: ut ſi creditoribus ſatis non fiat, potius eius hæredis bona, quàm ipſius teſtatoris à creditoribus poſsideãtur, uel diſtrahantur, uel inter eos diuidantur. Pro hoc tamẽ incõmodo illud ei commodũ præſtatur: ut ea quę poſt mortem patroni ſui ſibi adquiſierit, ipſi reſeruãtur. Et quamuis bona defuncti nõ ſufficiãt creditoribus: iterum tamen ex ea cauſa res eius quas ſibi adquiſierit, non ueneunt. *Concordat l. 57. §. fin. ff. de adq. hered. cuius uerba uide ſ. except. prox. in fine. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſeruus hæres inſtitutus, à uiuo teſtatore fuerit manumiſſus. Hæc replicatio approbatur Inſt. de hered. inſtit. §. ſeruus autem à domino. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 22. reg. 1. except. 3. repl. 1. Concordat Inſt. de hered. qual. & differ. §. cæteri. ibi: ſeruus quoq;. cuius uerba uide ſ. Altera replicatio eſt: Niſi alio modo ſeruus libertatem ſit conſecutus. Hæc replicatio approbatur l. 88. ff. de hered. inſtit. his uerbis:* Teſtamento domini ſeruus ſub conditione cum libertate hæres inſtitutus, pendente adhuc cõditione necem domini detexit: eumq; Prætor mereri libertatem decreuit. et ſi poſtea conditio teſtamenti extiterit: aliunde liber eſt, id eſt, ex præmio, nõ ex teſtamento. Igitur nõ eſt neceſſarius domino hæres: licet autem ei uolenti adire. *Concordat l. 7. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 22. except. 98. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi libertas ſeruo à teſtatore debebatur. Hæc replicatio approbatur l. 82. ff. de hered. inſtit. his uerbis:* Si ſeruo fideicommiſſaria libertas data eſſet, deinde hæres hunc eundem ſeruum cum libertate hæredẽ reliquiſſet: quæſitum eſt, an neceſſarius fiet hæres? Et humanius eſt, & magis æquitatis ratione ſubnixum, nõ fieri neceſſarium. Qui enim etiam inuito defuncto poterat libertatem extorquere: is liber eſſe iuſſus non magnũ uidetur beneficium à defuncto conſequi: imò nihil commodi ſenſiſſe, ſed magis debitam ſibi accepiſſe libertatem. Idem probandum erit & in illo ſeruo, quem teſtator ea lege emerat, ut manumitteret, ſi hæres fuerit inſtitutus. Nã & hic ſepoſito beneficio teſtatoris, proprio iure poterit ad libertatem peruenire ex conſtitutione diui Marci. Idem & in eo qui propria ſua data pecunia emptus eſt ab aliquo. Nam & hic poterit ab ipſo teſtatore libertatem extorquere. *Concordat l. 52. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 22. except. 33. repl. 5. Concordat itẽ l. ult. §. fin. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Si pupillus ſubſtitutũ ſibi ſeruũ alienauerit, eumq; emptor liberum hæredemq; inſtituerit: nũquid iſte in ſubſtitutione habeat ſtatim uniuerſum? Et ſiquidem pupillus ad pubertatem peruenerit: neceſſarius ex teſtamẽto emptoris hæres exiſtit. Si uerò intra pubertatem deceſſerit: ex ſubſtitutione quidem liber & hæres fit, & neceſſarius patri pupilli: emptori aũt uolũtarius hæres extitit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cum ſub conditione uel in diẽ ſeruo libertas deberetur, cõditio defecerit, uel dies nondũ uenerit. hoc enim caſu nihilominus teſtatoris hæres fit neceſſarius. quæ duplicatio approbatur uerbis iã propoſitis hiſce:* Et ſiquidẽ pupillus ad pubertatẽ peruenerit: neceſſarius ex teſtamento emptoris hæres exiſtit. *Concordat l. 3. §. qui fideicom. ff. de hered. inſtit. his uerbis:* Qui fideicommiſſariã libertatẽ ſub cõditione accipit, poteſt ab hęrede purè cum libertate hęres inſtitui: & nõ expectata cõditione libertatẽ et hęreditatẽ cõſequitur, eritq; interim neceſſarius, & exiſtẽte conditione uolũtarius hæres efficietur: nõ ut deſinat hæres eſſe, ſed ut ius in eo mutetur ſucceſſionis. *Cõcordat itẽ l. 70. §. ſi quis hac. ff. de adq. hered. his uerbis:* Si quis hac lege emptus ſit, ut intra certum diẽ manumittatur, & cum libertate hæres inſtitutus ſit: an ei ſuccurrendum ſit, ut ſe abſtineat, uideamus? magiſq; eſt, ut donec dies non extitit, poſſit ei neceſſarius hæres effici, & non poſſit ſe abſtinere. Sin autem dies prȩteritus fuerit: tunc non neceſſarius, ſed uoluntarius hæres efficitur, & poteſt ſe abſtinere ſecundũ exemplũ eius, cui fideicommiſſaria libertas ſub conditio-

conditione debobatur. *Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus teſtatori pecuniam dederit, ut manumittatur. Hæc replicatio præcedentis replicationis ſpecies ſpecialiter approbatur d.l. 70. §. ſi quis, his uerbis:* Si quis dederit numos domino, ut manumittatur: puro huic omnimodo ſuccurrendum eſſe. *Quinta replicatio eſt: Niſi ſeruus hæres inſtitutus, à domino ſit alienatus. Hæc replicatio approbatur Inſt. de hæred. inſtit. §. ſeruus autem à domino. ibi: quòd ſi alienatus. cuius uerba uide s̄. lib.28.cap.22.reg.3.exception.1.repl.1. Concordat l. 7. in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide s̄. lib.28.cap.11. exception. 98. replicat. 1. duplicat. 6. Concordat l.38.§. ſi quis ſeruum. ff. eod.tt. cuius uerba uide s̄. d.exception.3.replicat.1. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi non ab ipſo teſtatore, ſed ab hærede ſeruus ſit alienatus. Hæc duplicatio reprobatur d.l.7. in fine. Altera duplicatio eſt: Niſi dominus poſtea ſeruum alienatum receperit. Hæc duplicatio approbatur l.9. §. ſeruum. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide s̄. lib.28.cap.11. except.98. replicat. 1. duplicat. 6. Concordat l. 48. in prin. ff. eod.tt. cuius uerba uide s̄. d. cap. 11. except. 102. replicat.1. Tertia duplicatio eſt: Niſi inutilis ſit alienatio. Hæc duplicatio approbatur exemplo l. 74. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Seruus uxori à marito mortis cauſa donatus, mariti manet, ut Iuliano quoq; uidetur. Vnde ſi accipiat libertatem ſimul & hæreditatem, uiro neceſſarius hæres erit: nec ſine libertate aliquid ei legari poteſt. *Sexta replicatio eſt: Niſi ſeruus teſtatori cum alio communis hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi teſtator poſtea reliquam ſerui partem redemerit. quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.6. §. ſi ſeruum. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si ſeruum communem cum libertate dominus hæredem ſcripſerit, & eum redemerit: neceſſarius efficietur. Sed ſi ſubſtitutus ſit impuberi, & partem redemerit impubes: neceſſarius non efficietur, ut Iulianus ſcribit. *Concordat l.16. in princip. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Si ſeruus communis ſubſtitutus ſit impuberi cum libertate, ſiquidem à patrefamilias fuerit redemptus: erit impuberi neceſſarius. Si uerò ab impubere redemptus ſit, non neceſſarius, ſed uoluntarius ſit hæres, ut Iulianus libro XXX. Digeſt. ſcripſit. Quòd ſi neque à patre, neque à pupillo fuerit redemptus: æquitatis ratio ſuggerit, ut ipſe precium partis ſuæ domino offerens, poſsit & libertatem & hæreditatem conſequi. *Altera duplicatio eſt: Niſi ſeruum communis ab omnibus dominis hæres ſit inſtitutus. quæ duplicatio approbatur l. 8. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Duo ſocij quendam ſeruum communem teſtamento facto hæredem & liberum eſſe iuſſerunt: ruina ſimul oppreſsi perierant: plerique reſponderunt, hoc caſu duobus Orcinum hæredem exiſtere: & id eſt uerius. Sed et ſi ſub eadem cōditione ſeruum communem uterque ſocius liberum hæredemq; eſſe iuſsit, eaq; extitit: idem iuris erit.

Mutatio iuris.

Planè iure nouo replicatio propoſita reprobatur, de quo dictum s̄. lib.19.cap.6. except.11. replicat. 17. Septima replicatio eſt: Niſi ſeruus tempore facti teſtamenti teſtatoris non fuerit. tunc enim, hæredem eum inſtitutum quamuis poſtea redemerit, neceſſarius hæres ei non efficitur. quæ replicatio approbatur l.47. in prin. ff. de hæred. inſtit. his uerbis: Si alienum ſeruum liberum & hæredem eſſe iuſsi, & is poſtea meus effectus eſt, neutrum ualet: quia libertas alieno ſeruo inutiliter data eſt. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ſeruus caſtrenſis peculij à patre hæres ſcriptus ſit, & filio pater ſuperuixerit. quæ duplicatio approbatur l.9. ibi: unde Marcellus. ff. de caſtrenſi peculio. cuius uerba uide s̄. lib.19.cap. 6. except.11. replicat. 8. duplicat.2. Octaua replicatio eſt: Niſi ſeruus hæres inſtitutus, alij pignori ſit obligatus. Hæc replicatio approbatur l.2. C. de neceſſarijs hæred. his uerbis:* Is qui ſoluendo non eſt, hæredem neceſſarium etiam in fraudem creditorum relinquere poteſt. Sed ſi pignori datus fuiſti, & in eadem cauſa permanſiſti: nec ab eo quidem debitore qui ſoluendo non fuit, liber & neceſſarius hæres exiſtere potuiſti. *Huius duplicatio hæc eſt: Niſi ſeruus debitum creditori offerat. quæ duplicatio approbatur l.30. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Pignori obligatum ſeruum neceſſarium domino poſſe fieri, Imp. Seuerus reſcripſit: ita tamen, ſi paratus ſit prius creditori ſatisfacere. *Nona replicatio eſt: Niſi ſeruus alienus ab hoſtibus redemptus, hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio reprobatur l. 70. in princip. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si ſeruum quis alienum ab hoſtibus redemerit, & hæredem eum cum libertate inſtituerit: magis puto eum fore liberum & neceſſarium hæredem. Nam cum ſcribit ei libertatem, uinculo ſuo reſoluit: & in hoc ſolum redit iure poſtliminij, ut non iterum ſeruus eius fiat, cuius erat antequam caperetur: (hoc enim ſatis impium eſſet) ſed priſtino domino ſuam æſtimationem omnimodo offerat, uel maneat ei obligatus, donec precium ſoluat. Quod libertatis fauore introductum eſt. *Decima replicatio uidetur: Niſi idem ſeruus plurium dominorum neceſſarius ſit hæres. Hæc replicatio reprobatur l. 65. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si ſeruus communis uel uni ex dominis, uel pluribus, uel omnibus hæres extiterit neceſſarius: nullius eorum hæreditate ſe poterit abſtinere. *Vndecima replicatio uidetur: Niſi ſeruus caſtrenſis peculij*

culij à patre hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio approbatur l.18.in prin.ff.de caſtrenſi peculio, his uerbis: Ex caſtrenſi peculio ſeruus à patre hæres inſtitui non poteſt, & filium neceſſarium hæredem patri facere. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi filio pater ſuperuixerit. quæ duplicatio approbatur ſ. repl.7.duplicat.1. Duodecima replicatio eſt: Niſi libertas ſerui hæredis inſtituti impediatur. Hæc replicatio approbatur l.81.in princip.ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. lib.19.cap.5.except.6.repl.2.dupl.1. Decimatertia replicatio eſt: Niſi is qui ſoluendo non eſt, plures ſeruos hæredes neceſſarios inſtituerit. Hæc replicatio approbatur l.40.cum lege ſequente.ff. de hæred.inſtit.cuius uerba uide ſ.d.repl.2.dupl.2. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi duobus ſeruis neceſſarijs hæredibus inſtitutis, alter mortuus ſit. quæ duplicatio approbatur d.l.40. Altera duplicatio eſt: Niſi priore loco ſcriptus. hic enim nihilominus liber & hæres ſit neceſſarius. quæ duplicatio approbatur l.18.ff.de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. d.repl.2.dupl.2.tripl.1. Concordat l.81. §. temporib. ff.eod.tit.cuius uerba uide ſ. d. tripl. 3. Decimaquarta replicatio uidetur: Niſi hæreditas à cohærede ſerui non fuerit adita. Hæc replicatio reprobatur l.58.ff.de adq. hæred. his uerbis: Ex parte hæres inſtitutus ſeruus, nondum adita hæreditate à cohærede eius, liber & hæres fit neceſſarius: quia non à cohærede, ſed à ſemet ipſo accipit libertatem: niſi ita inſtitutus fuerit, Cum mihi quis hæres erit, Stichus liber & hæres eſto. Decimaquinta replicatio uidetur: Niſi ſeruus, cui directis uerbis libertas in teſtamento data eſt, poſtea ſine libertate pupillo ſubſtitutus ſit. Hæc replicatio reprobatur l.4. C. de neceſſarijs hæred. his uerbis: Cum quidam ſuum pupillum hæredem inſtituit, & ſeruo directis uerbis libertatem reliquit, & in ſecundo gradu, in quo pupillarem ſubſtitutionem faciebat, ipſum ſeruum ſine libertate pupillo ſuo ſubſtituit: quærebatur inter prudentes, ſi ex huiuſmodi ſubſtitutione hæres neceſſarius pupillo exiſteret? cauſa enim altercationis ex uetere regula orta eſt, quæ omnibus placuerat, hunc ſeruum neceſſarium hæredem domino fieri, cui in eodem gradu hæreditas & libertas relinquebatur. In præſenti autem non in unum tam libertas quàm ſubſtitutio congregata eſt, ſed in alium & alium gradum. Nobis itaq; eandem altercationem decidentibus mirabile uiſum eſt, ſi quis putet ex huiuſmodi ſcrupuloſitate impediri teſtatoris uoluntatem, & maximè domini, & exiſtimet non fieri ſeruum hæredem neceſſarium: ſed ei licentiam præſtet & libertatem conſequi, & hæreditatem reſpuere, & domini uoluntati reclamare. Qui ſi hoc facere tentauerit, etiam puniendus eſt. Sit itaq; & uiuo pupillo liber, quia teſtator hoc uoluit: & mortuo pupillo neceſſarius hæres, quia & hoc teſtator uoluit. Decimaſexta replicatio uidetur: Niſi dominus teſtator apud hoſtes deceſſerit. Hæc replicatio reprobatur l.12.§.quare ſeruus.ff.qui teſt. facere poſſ. cuius uerba uide ſ. lib.28.cap.6. exception.19.replicat.2. Hæc de replicationibus propoſitæ exceptionis, quarum plures uide ſ. lib.28. cap.11.exception.98.replicat.1.duplicat.1.cum ſequentibus.

II. EXCEPTIO: Niſi ſuus hæres ſit. Hæc exceptio approbatur quidem iure antiquo legis XII. Tabul. Inſt.de hæred.qual.& differ.§.ſui autem, uſq; ad.§.cæteri, his uerbis: Sui & neceſſarij hæredes ſunt, uelnti filius, filia, nepos, neptiſue ex filio, & deinceps cæteri liberi, qui in poteſtate morientis modò fuerint. Sed ut nepos neptiſúe ſui hæredes ſint, non ſufficit eum eamúe in poteſtate ſui mortis tempore fuiſſe: ſed opus eſt ut pater eius uiuo patre ſuo deſierit ſuus hæres eſſe, aut morte interceptus, aut qualibet alia ratione liberatus à patris poteſtate. tūc enim nepos neptiſúe in locum patris ſui ſuccedit. Sed ſui quidem hæredes ideo appellantur, quia domeſtici hæredes ſunt, & uiuo quoq; patre quodammodo domini exiſtimantur. Vnde etiamſi quis inteſtatus moriatur, prima cauſa eſt in ſucceſſione liberorum. Neceſſarij uerò ideo dicuntur, quia omnino, ſiue uelint, ſiue nolint, tam ab inteſtato quàm ex teſtamento ex lege XII. Tabul. hæredes fiunt. Sed his Prætor permittit uolētibus abſtinere hæreditate: ut potius parentis, quàm ipſorum bona ſimiliter à creditoribus poſsideantur. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi nepos hæres inſtitutus, poſt teſtamentum factum natus ſit, uiuo adhuc patre ſuo, qui pater poſtea emancipatur. hoc enim caſu nepos ſuccedendo in locum patris non fit ſuo hæres neceſſarius, ſed uoluntarius. Hæc replicatio approbatur l.29.§.fin.ff.de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ. lib.28.cap.20.except.28.repl.2. dupl.4.tripl.2. Altera replicatio eſt: Niſi ſuus ſeſe poſt mortem parentis dederit adrogandum. Hæc replicatio approbatur l.20.ff.de liberis & poſthumis, his uerbis: Sub conditione filius hæres inſtitutus, ſi pendente conditione adrogandum ſe dederit: neceſſarius hæres non erit. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi poſt delatam ſibi hæreditatem ſe dederit adrogandum. quæ duplicatio elicitur ex uerbis iam propoſitis biſce: Si pendente conditione, &c. Huius triplicatio uidetur eſſe: Niſi ante apertas tabulas ſe adrogandum dederit. uerùm triplicatio hæc reprobatur l.3.§.fin.ff.de hæred inſtit. his uerbis: Aperturæ tabularum dilatio, neceſſarij hæredis ius non mutat, ut ſolemus in ſubſtituto impuberi dicere. Nam eſt relatum, ſi ſe adrogandum

dum dederit ſubſtitutus: impuberi defuncto filio neceſſarium eum fore. *Tertia replicatio eſt: Niſi ſuus hæres in poteſtatem patris recidat. Hæc replicatio reprobatur l.6.§.interdum.ff. de adq.hæred.his uerbis:* Interdum filijfamiliâs & ſine aditione adquirent hæreditatem his, in quorum ſunt poteſtate: utputa ſi nepos ex filio exhæredato hæres ſit inſtitutus. patrem enim ſuum ſine aditione faciet hæredem, & quidem neceſſarium. Sed ſi quis hæres inſtitutus adoptetur à filio exhæredato: neceſſarium eum non facit, ſed iuberi debet ut adeat: quoniam mortis tempore in poteſtate non fuerit. Nam per eum quis exiſtere neceſſarius non poteſt, qui ipſe non eſſet extaturus. *Quarta replicatio uidetur: Niſi pater teſtator apud hoſtes deceſſerit. Hæc replicatio reprobatur l.12.in fine.ff.qui teſt.facere poſſunt.cuius uerba uide ſ.lib.28.cap.6.except.19.repl.2.* *Quinta replicatio eſt: Niſi ita inſtitutus ſit hæres, Si uoluerit: uel ſub conditione, quæ in eius eſt poteſtate. quæ replicatio elicitur ex uerbis l.84.§.fin.ff.de hæred. inſtit.cuius uerba uide j.proximè.*

Mutatio ioris.

Hactenus de iure antiquo, quo exceptio propoſita approbatur, ſimul & diſtinguitur, eſt dictum. Planè iure nouo Prætorio exceptio propoſita reprobatur, & ſuis hæredibus abſtinendi poteſtas præſtatur, l.57.ff.de adq. hæred. his uerbis: Neceſſarijs hæredibus non ſolùm impuberibus, ſed etiam puberibus abſtinendi ab hæreditate proconſul poteſtatem facit: ut quamuis creditoribus hæreditarijs iure ciuili teneantur, tamen in eos actio non detur, ſi uelint relinquere hæreditatem. Sed impuberibus quidem, etiamſi ſe immiſcuerint hæreditati, præſtat abſtinendi facultatem: puberibus autem ita, ſi ſe non immiſcuerint. Sed tamen & puberibus minoribus uiginti quinque annis, ſi temerè damnoſam hæreditatem parentis appetierint, ex generali edicto, quod eſt de minoribus uiginti quinque annis, ſuccurrit: cum et ſi extranei damnoſam hæreditatem adierint, ex ea parte edicti in integrum eos reſtituat. Seruis autem neceſſarijs hæredibus (ſiue puberes, ſiue impuberes ſint) hoc non permittitur. *Concordat Inſt.de hæred. qual. & differ. §. ſui autem, in fine. cuius uerba uide ſ. ead. exception. in princip. Huius iuris noui exceptio hæc eſt: Niſi ſuus hæres ita inſtitutus ſit, Si uoluerit hæres eſſe: uel ſub alia conditione, quæ in ipſius eſt poteſtate: & is uoluerit hæres eſſe uel conditioni paruerit. hoc enim caſu abſtinendi poteſtatem amplius non habet. quæ exceptio approbatur l.84.§.fin.ff.de hæred.inſtit.his uerbis:* Suis hæredibus ita inſtitutis, Si uoluerint hæredes eſſe: non permittendum amplius abſtinere ſe hæreditate: cùm ea conditione inſtituti, iam non ut neceſſarij, ſed ſua ſponte hæredes extiterint. Sed & cæteris conditionibus quæ in ipſorum ſunt poteſtate, ſi ſui pareant: ius abſtinendi aſſequi non debent. *Plures huius noui iuris exceptiones uide in ſequentibus.*

III. EXCEPTIO: *Niſi hæres hæredis hæreditatem repudiauerit. Hæc exceptio approbatur l.7.§.fin.ff.de adq.hæred.his uerbis:* In omni ſucceſsione qui eius hæres extitit, qui Titio hæres fuit, Titio quoque hæres uidetur eſſe, nec poteſt Titij omittere hæreditatem. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi hæres defunctus, ante aditam hæreditatem, uel poſt eam repudiatam deceſſerit. hoc enim caſu eius hæredi abſtinendi poteſtas datur. quæ replicatio approbatur d. l.7. §. ſi filius, his uerbis:* Si filius, priuſquam ſciret ſe neceſſarium extitiſſe patri hæredem, deceſſerit relicto filio neceſſario: permittendum eſt nepoti abſtinere ſe aui hæreditate: quia & patri eius idẽ tribueretur. *Concordat l.12.ff.eod.tit.cuius uerba uide j.except.prox.repl.5. Concordat l. 42. in prin. ff eod.tit.his uerbis:* Iulianus libro XXVI. Digeſt.ſcribit, Si pupillus paterna hæreditate ſe abſtinuiſſet, deinde ei aliquis hæres extitiſſet: non eſſe eum compellendũ creditoribus paternis reſpondere, niſi ſubſtitutus ei fuiſſet. Inclinat enim in hoc, ut putet ſubſtitutum etiam onera patris ſubiturum. Quæ ſententia à Marcello rectè notata eſt. Impugnat enim utilitatẽ pupilli, qui ipſe ſaltem poteſt habere ſucceſſorem: metu enim oneris patris timidius quis etiã impuberis hæreditatem adibit. Alioquin (inquit) etſi frater fuit, omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato poſsidebit hæreditatẽ, & quidem impunè. nec enim uidetur uoluiſſe fraudare edictum, qui ſibi proſpicit, ne oneribus patris pupilli hæreditas implicetur. Sed quod in fratre ſcripſit, credo ita intelligendũ, ſi non impuberis frater fuit, ſed teſtatoris. Cæterùm utiq; ſi frater à patre fratri impuberi ſubſtitutus ſit: ſine dubio neceſſarius hæres exiſtet. *Concordat l.56. ff.eod.tit.cuius uerba uide ſ.lib.28.cap.24.reg.1. except. 10. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi filius teſtatoris impuberi fratri fuerit ſubſtitutus. hoc enim caſu, mortuo fratre impubere, ipſe ſubſtitutus teſtatoris hæreditatem omittere non poteſt. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed quod in fratre ſcripſit, credo ita intelligendum, ſi non impuberis frater fuit, &c. *Sed plura de hac duplicatione uide ſ.except.prox.item j. except.prox.repl.5.dupl.2.ſed & de exceptione propoſita uide plura j.d.repl.5.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi hæres qui repudiat*

pudiat hæreditatem, antea ſeſe hæreditati miſcuit, uel eam adiuit. hoc enim caſu rurſus ſe abſtinere non poteſt. quæ exceptio approbatur Inſt. de hæred. qual. & differ. §. ſed ſiue is, his uerbis: Siue is cui abſtinendi poteſtas eſt, immiſcuerit ſe bonis hæreditatis, ſiue extraneus cui de adeũda hæreditate deliberare licet, adierit: poſtea relinquendæ hæreditatis facultatem nõ habet, niſi minor ſit uiginti quinq; annis. Nã huius ętatis hominibus, ſicut in cęteris omnibus cauſis deceptis, ita etſi temerè damnoſam hæreditatem ſuſceperint, Prætor ſuccurrit. *Concordat l. 57. ibi: puberibus autem. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. except. 2. in fine. Cõcordat item l. 4. C. de repud. hæred. his uerbis:* Sicut maior uiginti quinq; annis antequam adeat, delatam repudians ſucceſsionem poſt quærere non poteſt: ita quæſitam renunciando nihil agit, ſed ius quod habuit retinet: nec quod confeſſos in iure pro iudicatis haberi placuit, ad uocẽ repudiantis hæreditatem, ſed ad certam quantitatem deberi confitentem pertinet. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi impubes hæreditati ſe miſcuerit. quæ replicatio approbatur l. 11. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Impuberibus liberis omnimodo abſtinendi poteſtas fit: puberibus autem ita, ſi ſe bonis non miſcuerint. *Concordat d. l. 57. ibi: ſed impuberibus quidem. Altera replicatio eſt: Niſi minor uiginti quinq; annis temerè damnoſam adierit hæreditatem. quæ replicatio approbatur d. l. 57. ibi: ſed tamen & puberibus. Cui concordat Inſt. de hæred. qual & differ. §. ſed ſiue is, in fine. cuius uerba uide paulo ſuperius. Tertia replicatio eſt: Niſi facto inuentario hæreditatem adierit. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 1. quæſt. 6. Quarta replicatio eſt: Niſi metus cauſa hæreditatem adierit. Hæc replicatio approbatur l. 84. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. reg. 1. exception. 16. Quinta replicatio eſt: Niſi alterius hæreditatem adiuit. Hæc replicatio approbatur l. 12. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Ei qui ſe non immiſcuit hæreditati paternæ, ſiue maior ſit, ſiue minor: non eſt neceſſe Prætorem adire, ſed ſufficit, ſe non immiſcuiſſe hæreditati. Et eſt in ſemeſtribus Viuijs Soteri & Victorino reſcriptum, non eſſe neceſſe pupillis in integrum reſtitui ex auito contractu, quorum pater conſtituerat non agnoſcere hæreditatem, nec quidquam amoueat, uel pro hærede geſſerat. *Concordat l. 2. C. de legitimis hæred. his uerbis:* Si eius, quæ uos hæredes inſtituit, patri hæreditatẽ non quæſiſtis, poſteaq; mortuo patre ac repudiata eius hæreditate, defunctę ſucceſsionem agnouiſtis: ea quę bonorum ſunt defunctæ, ab his ſeparari quæ patris ueſtri fuerunt, Præſes prouinciæ nõ ignorabit. *Concordat item l. 17. §. fin. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si Attius Titium, & Mæuiũ, & Seiũ æquis partibus hæredes inſtituit, & Titius interim ſolus adijt hæreditatẽ, & Seium hæredem inſtituit: poterit Seius Titij hæreditatem adire, Attij uel adire uel omittere. Sed Attio, antequam adeat uel omittat eius hæreditatẽ, ex ſemiſſe hæres erit. Si adierit Seius Attij hæreditatem, Titius ex triente duntaxat hæres erit, & per hæreditatem Titij triens duntaxat ad Seiũ perueniet: alterũ trientem ex ſua inſtitutione habebit. Quid ergo? Si ab Attio Titius & Seius hæredes inſtituti ſint, Titius adierit hæreditatem, Titio Seius hæres extiterit: poteſt ne Attij hæreditatẽ omittere? an neceſſariò ei ex aſſe eſt hæres, quippe cum alius nemo hæres inſtitutus eſt? quoniã & ipſe ex aliqua parte iam hæres eſt. Periode eſt quaſi unus hæres per Attium inſtitutus ſit. *Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. except. prox. repl. 1. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi eius hæreditatem adierit, qui antea hæreditatem, de qua agitur, agnouerat. tunc enim unam hæreditatem adeundo, alteram repudiare amplius non poteſt. quæ duplicatio approbatur uerbis d. §. fin. iam propoſitis, præſertim hiſce:* Quid ergo ſi ab Attio Titius & Seius hæredes inſtituti ſint, &c. *Cui concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. d. except. prox. in prin. Altera duplicatio eſt: Niſi ab eo de cuius hæreditate agitur, impuberi filio ſubſtitutus, ex ſubſtitutione impuberis filij hæreditatem adierit, repudiata patris teſtatoris hæreditate. hoc enim caſu propoſita replicatione non defenditur quæ duplicatio approbatur l. 12. ff. de priuilegijs creditorum, his uerbis:* Paterfamilias impuberi filio, ſi ante pubertatem deceſsiſſet, ſubſtituit hæredem. Is filius paterna hæreditate ſe abſtinuit, ideoq; bona patris uenierunt: poſtea filio hæreditas obuenit: qua adita deceſsit. quæro, cum Prætor in ipſum pupillum (quamuis poſtea hæreditas obueniſſet) creditoribus tamen patris actionem non daret: an in ſubſtitutum creditoribus patris danda ſit actio, cum ex bonis paternis, quæ ſcilicet ad creditores miſſos ad bona pertinent, nihil adquirat: & cum creditores nihil iuris in bonis pupilli habuerint, eorumq; nihil interfuerit, adiretur nec'ne pupilli hæreditas: cùm ea bona, omiſſa à ſubſtituto hęreditate, ad creditores non pertinerent? Me illud maximè mouet, quod præceptoribus tuis placet, unum eſſe teſtamentum. Iabolenus reſpõdit: Quod Prætor filio qui à paterna hæreditate ſe abſtinet, pręſtat ne bonis patris eius uenditis in eum actio detur: & tametſi poſtea ei hæreditas obuenit, creditoribus non reddat: idem in ſubſtituto filio hærede ſeruandũ non eſt: quoniam filij pudori parcitur, ut

potius patris quàm bona eius ueneât. Itaq; in id quod poſtea ei obuenit, actio creditoribus denegatur: quia id quod ex aduenticio adquiſitum eſt, non per patrem ad eũ peruenit. At cum ſubſtitutus filio hæreditatem adijt, poſtquam pupillus ſe paternæ miſcuerat hæreditati: tunc hæreditas & patris & filij una eſt, & in omni ære alieno, quot aut patris aut filij fuerit, etiã inuitus hęres obligatur. Et quemadmodum liberũ ei non eſt poſt obligationem, ut nõ omnimodo, ſi non defendatur, ipſius bona ueneant: ita ne ſeparare quidem æs alienum patris & filij poterit. Quo caſu efficietur, ut creditoribus in eũ actio dari debeat. Quòd ſi ſubſtitutus hæres hæreditatẽ nõ adierit: creditoribus patris in id quod pupillus reliquit, actio dari non debet: quoniam neq; pupilli bona uenire debent propter æs alienũ patris, neq; in bonis patris eſt quod pupillus adquiſijt. *Ait Iuriſconſultus:* Idem in ſubſtituto filio hærede ſeruandum non eſt. *Hic alia exemplaria habent, Seruandum eſt: omiſſa particula* Non. *qua lectione admiſſa, duplicatio propoſita d.l.12. reprobatur, non approbatur. Cui concordat l.42. in prin. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. except. prox. Planè admittitur in filio teſtatoris impuberi fratri ſubſtituto: ut patet ex d.l. 42. in prin.* *Sexta replicatio eſt: Niſi pro alia parte adijt hæreditatem, non pro ea quæ nunc defertur, & quidem ex alia cauſa. Hæc replicatio reprobatur l. 6. C. de impub. & alijs ſubſtit. his uerbis:* Teſtamento iure facto multis inſtitutis hęredibus, & ſubſtitutis inuicem: adeuntibus ſuam portionem, cohæredum etiam inuitis repudiãtium adcreſcit portio. *Concordat l.17. §. Iulianus. ff. de militari teſt. cuius uerba uide ſ. lib.36. cap.6. reg.5. except.14. Concordat item l.26. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg.5. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.28. cap.24. reg.1. except. 10. Planè admittitur replicatio propoſita primùm, ſi duobus hæredibus inſtitutis, uterque hæreditatem adierit, & poſtea alter per in integrum reſtitutionẽ rurſus ſit abſtentus. eius enim portio alteri inuito non adcreſcit. quæ diſtinctio approbatur l.60. §. fin ff. de adq hæred. his uerbis:* Si minor annis, poſteaquam ex parte hæres extitit, in integrum reſtitutus eſt: diuus Seuerus conſtituit, ut eius partis onus cohæres ſuſcipere non cogatur, ſed bonorum poſſeſsio creditoribus detur. *Huius diſtinctionis duplicatio prima hæc eſt: Niſi neceſſarius defuncti pro parte hæres ſe abſtinuerit. tunc enim alteri eius portio inuito adcreſcit, niſi & ſuam partem relinquat. quæ duplicatio approbatur l.55. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib.28. cap 24. reg.1. except.10. Altera duplicatio eſt: Niſi quis ſponte adcreſcentẽ portionem ſuſcipiat. quæ duplicatio approbatur l. penult. ff. eod. tt. his uerbis:* Quæ neptis ſuæ nomine, &c. *Deinde admitti uidetur replicatio propoſita, ſi inſtitutione repudiata, ex ſubſtitutione adiuit. Sed hæc diſtinctio reprobatur l.75. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si tu ex parte ſexta ſub conditione inſtitutus fuiſſes hæres, & omittente partem ſuam Titio, cui ſubſtitutus eras, ex ſubſtitutione adijſſes, deinde conditio iure ſextantis extitiſſet: quæro an adire neceſſe habueris, ne ſextans tuus intereat? Iabolenus reſpondit, nihil intereſſe utrum ex ſubſtitutione prius adierit, an ex prima inſtitutione: cum ab utraque cauſa una aditio ſufficiat. Sextans itaque, qui ſub conditione datus mihi eſt, ad me ſolum pertinet. Item ſi tu ſextantis, ex quo inſtitutus eſſes hæres, omiſeris aditionem: nunquid dubitas, quin ex ſubſtitutione adeundo Titianæ partis habitutus partem eſſes? Reſpondit: Non dubito quin ſi prima inſtitutione adeundo hæres eſſe poſsim, in poteſtate mea ſit, quam partem hæreditatis aut omittere uelim, aut uindicare. *Planè admittitur diſtinctio propoſita, ſi inſtitutus impuberi teſtatoris filio ſubſtitutus quoq; ſit. nam hoc caſu ex ſubſtitutione impuberi ſuccedenti paterna hæreditas inuito non adcreſcit, quam repudiauit. quæ diſtinctio approbatur l.40 ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. prox.* *Tertiò admittitur replicatio propoſita: Si is cui adcreuit portio quam recuſat, utranq; portionem, tam ſuam quam adiuit, quàm adcreſcentem omittere ſit paratus. quæ diſtinctio approbatur ſ. replicat. proxim.* *Septima replicatio eſt: Niſi ei qui ex ſua portione adiuit hæreditatem, poſtea alia portio adcreuerit. hoc enim caſu in totum ſe rurſus poteſt abſtinere, propoſita exceptione non obſtante. quæ replicatio approbatur l. 55. cum lege ſequente. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap.24. reg.1. exception.10. Concordat l.79. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Si pupillus parenti ſuo hæres extitit, & fideicommiſſam hæreditatis partẽ reſtituit, mox abſtinet paterna hęreditate: optio deferenda eſt fideicõmiſſario, ut aut portionem pupilli quoque agnoſcat, aut toto diſcedat: aut omnimodo bona uendenda ſunt, ut id quod ſuperfluum eſt, pupillo ſeruetur. Et ſi in ſolidum bona uenire non poſſunt, omnimodo actiones fideicommiſſario denegandæ erunt. Erat enim in poteſtate illius uniuerſum ſuſcipere, et ſi quid plus eſſet, pupillo ſeruare. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi creditores eius parte quam adiuit, ſint contenti. quæ duplicatio approbatur d. l. 55. in fine.* *Altera duplicatio eſt: Niſi, poſtquam alterius portio ei adcreuerat, ſuam adierit. quæ duplicatio approbatur l.38. ff eod. tt. his uerbis:* Si duo ſint hæredes neceſſarij, quorum alter ſe abſtinuit, alter poſteaquam prior abſtinuit, ſe immiſcuit: dicendum eſt, hunc non poſſe

recuſare,

recuſare, quo minus tota onera hæreditaria ſubeat. Qui enim ſcit, aut ſcire potuit, illo abſtinente ſe oneribus fore implicitum: ea conditione adire uidetur. *Hæc de replicationibus propoſitæ exceptionis: quarum plures uide ſ. cap. prox. reg. 1.*

Duplicatio præcedentium replicationum generalis.

Planè iam dictarum replicationum duplicatio uidetur eſſe: Niſi antequam ſe rurſus abſtineat in iudicio, à creditoribus fuerit conuentus & condemnatus. Hæc duplicatio reprobatur l. 21. ff. de authoritate tutor. bis uerbis: Defendente tutore pupillus condemnatus ex contractu patris, accepit curatorem: inter quem & creditorem acta facta ſunt apud procuratorem Cæſaris infrà ſcripta. Priſcus procurator Cæſaris dixit: Faciat iudicata. Nouellius curator dixit: Abſtineo pupillum. Priſcus procurator Cæſaris dixit: Reſponſum habes: ſcis quid agere debeas. quæſitũ eſt, an ſecundum hæc acta adoleſcens bonis patris abſtentus ſit? Scæuola reſpondit, proponi abſtentum. *Concordat l. penult. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. repl. 6. diſtinct. 1. dupl. 2.*

V. EXCEPTIO: *Niſi repudiata inſtitutione, ex ſubſtitutione adierit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. prox. replicat. 6. diſtinct. 2. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi inſtitutus pupillariter quoq; ſubſtitutus, omiſſa patris hæreditate, impuberis hæreditatem ex ſubſtitutione adierit: huic enim repudianti ſequens aditio non nocet. quæ replicatio approbatur l. 40. ff. de adq. hæred. bis uerbis:* Quæſitum eſt, an licet quis paternæ hæreditatis nihil attingat, aliquid tamen propter uoluntatem patris habeat, uel faciat: an creditoribus paternis cogatur reſpondere: utputa ſi impuberi fuerit ſubſtitutus? In qua ſpecie Iulianus libro XXVI. Digeſt. ſcripſit, incidere eum in edictum, ſi ſe immiſcuerit impuberis hæreditati. Nam qui iudicium parentis oppugnauerit, eum non debere ex eadem hæreditate quidquam conſequi. Sed eleganter Marcellus diſtinguit, multum intereſſe, utrum ex aſſe fuerit inſtitutus patris teſtamento, an ex parte: ut ſi ex parte, potuerit ſine metu, remota patris ſucceſſione, impuberis hæreditatem amplecti. *Concordat l. 42. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. 3. repl. 1. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ex aſſe, non ex parte inſtitutus, omiſſa inſtitutione, ex pupillari ſubſtitutione adierit. hoc enim caſu, quia patris hæreditas non eſt adita, nec pupillare teſtamentum ualet. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed eleganter Marcellus diſtinguit, multum intereſſe, &c. *Planè duplicatio hæc magis pertinet ad ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 13. exc. 14. repl. 1.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi repudians uel pater eius, in cuius eſt poteſtate, diu hæreditatem poſſederit. Hæc exceptio approbatur l. 6. §. ſed etſi non. ff. de adquir. uel amitt. hæred. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. regul. 1. exception. 5. replicat. 6. Concordat l. 10. C. de petit. hæred. cuius uerba uide d. reg. 1. except. 6. replic. 6.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi repudians patrem ſepeliuit. Hæc exceptio reprobatur l. 20. in prin. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. d. regul. 1. except. 18.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi repudians ſepulchri uiolati agit. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 20. §. fin. cuius uerba uide d. except. 18. Concordat l. 10. ff. de ſepulchro uiolato. cuius uerba uide ſ. lib. 26. cap. 5. queſt. 3. reg. 2. except. 1.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi repudians precium omittendæ hæreditatis acceperit. Hæc exceptio approbatur l. 24. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Fuit quæſtionis, an pro hærede gerere uideatur, qui precium hæreditatis omittendæ cauſa capit? & obtinuit, hunc pro hærede quidem non gerere, qui ideo accepit, ne hæres ſit: in edictum tamen Prætoris incidere. Siue igitur à ſubſtituto hæres accepit, ſiue à legitimo, mortis cauſa accepiſſe uidetur. Idemq; erit etſi non accepit, ſed promiſſa ſit ei pecunia. Nam & ſtipulando mortis cauſa capit. *Concordat l. 2. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. his uerbis:* Licet pro hærede gerere non uideatur, qui precio accepto prætermiſerit hæreditatem: tamen dandam in eum actionem exemplo eius, qui omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato poſſidet hæreditatem, diuus Hadrianus reſcripſit. Proinde legatarijs & fideicommiſſarijs tenebitur. Sed utrum ab eo erit incipiendum, & ſic ad hæredem ueniendum: an conuertemus ordinem? mihi (Vlpiano) uidetur humanior eſſe hæc ſententia, ut poſſeſſor hæreditaris prior excutiatur: maximè ſi lucratiuam habet poſſeſſionem.

X. EXCEPTIO: *Niſi repudians debitum hæreditarium exoluit. Hæc exceptio approbatur l. 2. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Cum debitum paternum te exoluiſſe alleges: pro portione hæreditaria agnouiſſe te hæreditatem defuncti, non ambigitur.

XI. EXCEPTIO: *Niſi repudians ſeruos aut iumenta hæreditaria pauit, uel diſtraxit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 20. §. ſeruos. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg. 1. excep. 18.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi repudians ſeruos hæreditarios manumiſit. Hæc exceptio approbatur l. 42. §. ſi ſeruum. ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si ſeruum paternum filius manumiſerit, ſine dubio miſcuiſſe ſe paternæ hæreditati uidebitur.

debitur. *Concordat l.85. §. fin.ff.eod.tt.his uerbis:* Pro hærede geſsiſſe filium placuit, qui moriens (comperto matrem ſuam inteſtatò uita deceſsiſſe) codicillis petit ab hęrede ſuo ut maternorum bonorum ſeruum manumitteret, ac ſibi parentibusq; ſuis in poſſeſsione matris monumentum extrueret. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi non ut hæres, ſed ex alia cauſa ſeruos hæreditarios manumiſit. Hæc replicatio approbatur d. l. 42. §.fin. his uerbis:* Proponebatur filius à patre de caſtrenſi peculio ſeruos comparaſſe, eosq; à patre manumittere rogatus eſſe, cum hæres eſſet ab eo inſtitutus: quærebatur, ſi ſe abſtinuiſſet paterna hæreditate, eosq; manumiſiſſet: an miſcuiſſe ſe paternæ hæreditati uideretur? dicebamus, niſi euidenter quaſi hæres manumiſerit: non debere eum calumniam pati, quaſi ſe miſcuerit hæreditati. *Concordat l 1. C. de iure deliberandi. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg. 1. except. 18.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi repudians à ſtatulibero pecuniam conditionis implendæ cauſa accepit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.20. §. Papinianus. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. d. except 18.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi ſub conditione, quæ in ipſius eſt poteſtate, inſtitutus conditioni paruerit. Hæc exceptio approbatur l.84. §. fin. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. except. 2. in fine. Huius exemplum proponitur l.61. in prin ff. de adq. hæred. his uerbis:* Antiſtius Labeo ait, ſi ita inſtitutus ſit, Si iurauerit, hæres eſto: quamuis iurauerit, non tamen eum ſtatim hæredem futurum, antequã pro hęrede aliquid geſſerit: quia iurando uoluntatem magis ſuam declaraſſe uideatur. Ego puto, ſatis eum pro hærede geſsiſſe, ſi ut hæres iurauerit. Idem Proculus, eoq; iure utimur.

XV. EXCEPTIO: *Niſi teſtamentum falſum dixit repudians. Hæc exceptio approbatur l. 14. ff. de bonor. poſſeſſ. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 13. except. 12. repl. 14.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi repudians moriturus petijt, ut in fundo hæreditario monumentum ſibi extrueretur. Hæc exceptio approbatur l.85. §. fin. ff. de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. except. 12. Plures huius generis exceptiones, quæ pro hærede geſtionem præſumunt, cum ſuis replicationibus uide ſ. cap. prox. reg. 1. except. 18.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi repudians fundos hæreditarios comparauit. Hæc exceptio approbatur l. 90. ff de adq. hæred. his uerbis:* Si is qui bonis paternis ſe abſtinuit, per ſuppoſitam perſonam emptoris bona patris mercatus probetur: perinde eum conueniri oportere à creditoribus, atq; ſi bonis paternis ſe immiſcuiſſet. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi bona fide comparauit. Hæc replicatio approbatur l. 2. C. de repud. hæred. his uerbis:* Si paterna hæreditate abſtinuiſti: non ideo quòd a creditoribus fundos comparaſti (ſi id bona fide feciſti) à poſterioribus, qui ſub eiſdem obligationibus pecuniam patri crediderunt, iure conueniris.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi non iuſtam repudiandi cauſam habuerit. Hæc exceptio reprobatur l. 4. ibi: nec intereſt. item l. 9. §. quòd ſi ſuſpectam. ff. ad S.C. Trebell. de qua re uide j. de legatis, cap. 28. de cogendo hærede, quæſt. 2. reg. 1. except. 1.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi decreta ſit bonorum poſſeſſio. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. decretalis. ff. de ſucceſſorio edicto, his uerbis:* Decretalis bonorũ poſſeſsio an repudiari poſsit, uideamus? Et quidẽ dieb. finiri poteſt, ſed repudiari eã nõ poſſe, uerius eſt: quia nondũ delata eſt, niſi cum fuerit decreta. rurſum poſteaquã decreta eſt, ſera repudiatio eſt: qa quod adquiſitũ eſt, repudiari non poteſt.

XX. EXCEPTIO: *Niſi repudians aliquid ex hæreditate amouit, uel amouendũ curauit. Hæc exceptio approbatur l. 70. §. prætor ait ff. de adq. hæred. his uerbis:* Prætor ait, Si per eũ eamúe factũ erit, quo quid ex ea hæreditate amoueretur. Si quis ſuus ſe dicit retinere hæreditatẽ nolle, aliquid autẽ ex hæreditate amouerit: abſtinendi beneficiũ non habebit. Non dixit Prætor, Si quid amouerit: ſed, Si per eũ eamúe factũ erit, quo quid ex ea amoueretur. Siue ergo ipſe amouerit, ſiue amouẽdum curauerit: edictõ locũ habebit. Amouiſſe eũ accipimus, qui quid celauerit, aut interuerterit, aut conſumpſerit. *Huius exceptionis replicatio prima, ſumpta ex re amota, reprobatur d. l. 70. §. ait Prætor, his uerbis:* Ait Prætor, Quo quid ex ea amoueretur. Siue autẽ una res, ſiue plures fuerint amotę, edicto locus eſt: ſiue ex ea hæreditate ſint, ſiue ad eã hæreditatem pertineant. *Altera replicatio eſt: Niſi ſine dolo malo amouerit. Hæc replicatio approbatur d. l. 70. §. amouere, his uerbis:* Amouere nõ uidetur, qui non callido animo, nec maligno rem repoſuit: nec is quidẽ qui in re errauit, dum putat non eſſe hæreditariam. Si quis igitur non animo amouendi, nec ut hæreditati damnum det, rem abſtulit, ſed dum putat non eſſe hæreditariam: dicendum eſt, eum amouiſſe non uideri. *Tertia replicatio eſt: Niſi poſtquam ſe abſtinuit, amouerit. Hæc replicatio approbatur d. l. 70. §. fin. his uerbis:* Hæc uerba edicti ad eũ pertinent, qui aliquid antè amouit, deinde ſe abſtinuit. Cæterùm ſi antè ſe abſtinuit, deinde tũc amouit: hic uideamus, an edicto locus ſit? magisq; eſt, ut putẽ hic Sabini ſentẽtiã admittẽdã, ſcilicet ut furti poti9 actione creditorib. teneatur. Etenim q ſemel ſe abſtinuit, quemadmodũ ex pòſt delicto obligetur?

XXI. EXCEPTIO: *Niſi ex cauſa principali filius defuncti conueniatur: huic enim nō prodeſt abſtinuiſſe patris hæreditate. quæ exceptio approbatur l.4.C.de prinip.cuius uerba uide ſ.ead.reg.in prin.*

XXII. EXCEPTIO: *Niſi non ſolenniter adito prætore uel alia ſolennitate uſus repudiauerit. Hæc exceptio reprobatur l.94.ff.de adq. hæred. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap.13. except.14.repl.13. Cōcordat l.12.ff.eod.tit.cuius uerba uide ſ. except.4.repl.5.in prin. Concordat item l.6.in prin. ff.ad S.C.Trebell.cuius uerba uide J lib.34. cap. 3. quæſt. 2. except.12. Hactenus de exceptionibus ſecundæ regulæ. de qua re uide plura J. de legatis, cap.28. de cogendo hæred. quæſt. 8. reg. 3.*

III. *Regula: Cui exceptio repudiatæ hæreditatis competat, definitur l.58.ff. de adq. hæred. his uerbis:* Si pupillus ſe hæreditate abſtineat: ſuccurrendum eſt & fideiuſſoribus ab eo datis, ſi ex hæreditario contractu conueniantur.

IIII. *Regula: Geſta ab eo qui abſtinuit ſe poſtea hæreditate, rata ſunt habenda. quæ regula approbatur l.44.ff.de adq.hæred. his uerbis:* Quoties pupillus patri hæres extitit, & abſtinuit ſe hæreditate: quamuis patris bona ſub creditoribus ſint, tamen rata haberi debent quæcunq; pupillus bona fide geſſerit. Et ideo ei qui fundū tutore authore à pupillo emerit, ſuccurrendū erit: nec intereſt pupillus ſoluendo ſit, nec ne. *Concordat l.6.§.ſi pupillus.ff. de rebus iud.author.poſsid.cuius uerba cū alijs legib. concordantib. uide ſ. lib.8.cap.6.quæſt.5.reg.7.exc.3.*

DE COLLATIONE BONORUM. Cap. IIII.

AD officia hæredum pertinet conferre bona, et dotem. de qua re nunc agendum.

I. *Ratio huius collationis proponitur l.1.in princ. ff. de collatione bonorum, his uerbis:* Hic titulus manifeſtam habet æquitatem. Cum enim Prætor ad bonorum poſſeſsionem contra tabulas emācipatos admittat, participesq; faciat cum his qui ſunt in poteſtate, bonorum paternorum: cōſequens eſſe credidit, ut ſua quoq; bona in medium conferant, qui appetant paterna.

II. CAVSA EX QVA BONA ſunt conferenda.

Si filius defuncti emancipatus cum liberis uel fratribus qui in defuncti poteſtate manſerunt, bonorum poſſeſsionem petat: bona ſua illis cōferre tenetur. quæ cauſa ſeu regula approbatur uerbis iam propoſitis. Concordat l.9.C.de collationibus, his uerbis: Si frater tuus in poteſtate patris mortis tempore fuerat, nec ullum teſtamentum relictū, uel nouiſsimū iudicium communis patris, teq; emancipatum probatum fuerit: ab inteſtato eo ad ſucceſsionem paternā uenientem, ad collationem forma perpetui edicti certo iure prouocat. *Concordat item l.9.ff. de collat.bonor.his uerbis:* Filius emancipatus inteſtati patris bonorum poſſeſsionem accepit: nepos ex eodē in familia retētus, ſemiſſem hæreditatis cum emolumento collationis habebit. Idem nepos, ſi poſtea poſſeſſionem inteſtati patris accipiat: fratri poſt emancipationem patris quæſito, & in familia retento, bona ſua conferre cogetur. *Huius regulæ exceptiones hæ ſunt.*

I. EXCEPTIO: *Niſi nullo incommodo affectus eſt is, qui manſit in poteſtate defuncti, per aditionem fratris, ſeu filij emancipati. Hæc exceptio approbatur d.l. 1.§.pater, his uerbis:* Pater filium, quem in poteſtate habebat, & extraneū hęredem ſcripſit, emancipatum præterijt, bonorum poſſeſsionem contra tabulas uterque filius accepit. Poteſt non incommodè dici, emancipatum ita demum conferre fratri ſuo debere, ſi aliquid ex cauſa hæreditaria abſtulerit. Nā ſi ex minore parte quàm dimidia is qui in poteſtate erat, hæres ſcriptus fuerit: iniquè uidebitur collationem poſtulare ab eo, propter quem amplius hæreditate paterna habiturus eſt. Toties igitur collationi locus eſt, quoties aliquo incommodo affectus eſt is qui in poteſtate eſt, interuentu emancipati. Cęterùm ſi non eſt, collatio ceſſabit. *Concordat l.20.§.uideamus. ibi & ho: ſit.ff.cōtra tabul.cuius uerba uide J. exc. 3.*

II. EXCEPTIO: *Niſi ex teſtamento parēti ſuccedatur, uel filius emancipatus ex teſtamēto patris quid acceperit. huius enim nomine ei qui in poteſtate māſit, cōferre nō tenetur. Quæ exceptio approbatur d.§.pater. ibi: uel maximè, his uerbis:* Vel maximè tūc emancipatū cōferre nō oportet, ſi etiā iudiciū patris meruit, nec quidquā amplius nāciſcitur, quàm ei pater dedit. Sed etſi legatis meruit ſemiſſem, uel tantū quātū cōtra tabulas bonorū poſſeſsione occupat: dicendū eſt, nō eſſe cogēdū ad collationē. *Cōcordat l.1.C.de collationib his uerbis:* Emācipatos liberos teſtamēto hæredes ſcriptos, & ex eo ſucceſsionē obtinētes, à patre donata fratrib. cōferre nō oportere, ſi pater ut hoc fiat ſupremis iudicijs nō cauit, manifeſti iuris eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pater collationē præceperit. quæ replicatio approbatur uerbis id propoſitis hiſce:* Si pater ut hoc fiat, &c. *Altera replicatio uidetur: Niſi filius in poteſtate retētus & exhæredatus, inofficioſi querela mota, teſtamētū reſciderit. Hæc replicatio reprobatur l.6.cum lege ſequēte. ff. de dotis collat. cuius uerba uide J. except. prox.*

Mutatio iuris.

Planè iure nouo exceptio propoſita tollitur & reprobatur Nouell.c.18.§.illud quoq; his uerbis. Illud hæc complecti lege pulchrū duximus. Volentib. etenim prioribus legibus, cū de collationib. loquuntur, ut ſi parētes abſq; teſta

mento moriátur, pto earú tenote collationes fiát: ſi cum teſtaméto, nulla tamen earú métione facta, ut collationib. locus nó ſit, ſed tá res dotis nomine uel alio modo datæ retineátur, quàm etiá teſtaméto relicta uindicétur: nos ſancimus, ne omnino talis aliqua ſit præſumptio, ſed ſiue quia inteſtatus, ſiue teſtatò moriatur (quádoquidé incettó eſt, oblitoa ne datorú, an mottis perturbatione preſſus, ea de te métioné nó fecerit) omnino celebrétur collationes, & ſecundũ quod iá conſtirutũ eſt, exinde nata colatur æquabilitas: niſi ipſe admonuerit, nolle ſe ut collationes fiant, ſed ut is qui lege adigeretur ad collationé, habeat ſimul & quod iam datú eſt, & iute ex teſtamento delato utendi poteſtatem. omnibus qoq; antè à nobis de collationibus ſancita ſunt, in ſuo robote manentibus.

III. EXCEPTIO: *Niſi diuerſo iure ad hæreditatem uocétur emancipatus, & in poteſtate retétus. Hæc exceptio approbatar l. 6. cũ lege ſequéte. ff. de dotis collatione, his uerbis:* Patet filió emancipatũ hæredé inſtituit, & filiã exhæredauit, quę inofficioſi lite petlata partem dimidiã hęreditatis abſtulit: nó eſſe ftatré bona ptia cõferre cogédũ, Papinianus teſpõ dit: nã & libertates cõpetere placuit. Nec ipſa doté fratribus ſuis cõferet, cũ dioerſo iure fratres hæredes ſint. *Aliud exemplũ proponitur l. 20. §. uideamus. ff. cõtra tabulas: ubi cũ emancipatus teſtaméto eſſet præteritus, filius in poteſtate retétus exhæredatus, alio hærede ſcripto, qui hæres ſcriptus nõ adijt hæreditaté: uel adijt, & emãcipatus cõtra tabulas bonorũ poſſeſsioné accepit, exhæredatus in poteſtate retétus per inofficioſi querelã parté dimidiam abſtulit, ſecundũ uerba d. l. 20. in prin. quæ uide ĩ. lib. prox. cap. 7. exc. 3. in prin. ſubijciũtur hæc uerba:* Videamus iſto caſu, quo utriq; ad bona patria ueniũt, an hi cõferre debeát? Emancipatus nanq; nec ex hac parte edicti uerbis id facere cogitur, onde cõtra tabulas accepit bonorum poſſeſsioné, quæ inter eos, quibus ita bonorũ poſſeſsio dabitur, caueri de collatione ab emácipato iubet. Iſte enim qui manſit in poteſtate, quòd exhæredatus nominatim fuerit, nó eſt uocatus ad bonorũ poſſeſsioné cõtra tabulas: neq; ex illa parte edicti, qua patre inteſtatò mortuo emácipatus ad bonorũ poſſeſsioné admiſſus, ad collationé cõpellitur: qoia etſi fratet ab inteſtato hęres ſit emácipatus, tamẽ nõ inde accipit bonorũ poſſeſsionem. Et oereor ne haćtenus filio ſuo profuerit factũ hæredis ſcripti nõ adeũtis: ut eũ ad portioné admitteret bonorũ paternorũ, non etiá eorũ quæ emáciparus propria habuit. Et hoc ſit cõſequés illi, quòd cũ ex minore parte ſcriptus à patre hęres relictus in poteſtate, admiſſo fratre emácipato ad cõtra tabulas bonorũ poſſeſsioné, eius beneficio plus cõſequatur: quáuis edicti uerbis collatio inducatur, ex méte Pręrotis denegandá reſpondetur. Multo magis aũt ei nõ oportet conferri, qui à patre exhęredatus, à Pręrore ad bonorũ poſſeſsioné cõtra tabulas non uocatur: occaſione omiſſæ hæreditatis à ſcripto hærede nihil habituro, propter delatá emácipato à Pręrore cõtra tabulas bonorũ poſſeſsioné nomé ſui hæredis adeptus. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi æquitatis ratione, uel niſi filio in poteſtate manẽte hærede inſtituto, filius emãcipatus cõtra tabulas bonorũ poſſeſsioné petierit, inſtitutus non petierit. quæ replicatio approbatur l. 10. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Si filius in poteſtate cõſtitutus adeat, & emácipato peté te bonorũ poſſeſsioné contra tabulas, ipſe nõ petat: nec cõferendũ eſt ei, & ita edictũ habet. Sed magis ſentio, ut quẽadmodũ ꝓ parte hæreditaté retinet iure eo quo & bonorũ poſſeſsioné petere poſsit: ita & cõferri ei debeat, utiq; cũ iniuriá per bonorũ poſſeſsioné patiatur. *Cõcordat l. 1. in prin. ff. de dotis collat. cuius uerba uide ĩ. ca. prox. quæſt. 1. ex. 3. repl. 2.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi filius per imperiale reſcriptũ ſui iuris ſit effectus. Hæc exceptio reprobatur l. 18. C. de collationib. his uerbis:* Liberos, qui ꝑ noſtræ legis authoritaté ꝑ oblationé precũ & imperiale reſcriptũ ſui iuris effecti fuerint, ad ſimilitudiné cęterorũ qui emácipati ex antiquo iure ſunt, collationes facere iubemus cõpelli, ſecundũ ea quæ ſuper cæteris emancipatis ſtatuta ſunt.

V. EXCEPTIO: *Niſi filio emãcipato legitima iura in emãcipatione ſint reſeruata. Hæc exceptio reprobatur l. 11. in fine. C. de legitimis hæredibus. cuius uerba uide ĩ. lib. prox. cap. 7. except. 6. repl. 8.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi filius emancipatus fuerit in alterius poteſtate uel familia. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. is quoq;. ff. de collatione bonorũ, his uerbis:* Is quoq; qui in adoptiua familia eſt, conferre cogitur: hoc eſt, nõ ipſe, ſed is qui eũ habet, ſi maluerit cõtra tabulas bonorũ poſſeſsioné accipere. *Concordát ea quæ habentur ĩ. quæſt. prox. reg. 1.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi filius in adoptiua familia exiſtẽs, ab adoptiuo patre fuerit emãcipatus. Hæc exceptio approbatur d. §. is quoq;. his uerbis:* Planè ſi hic adoptiuus pater ante bonorum poſſeſsioné petitá emácipauerit eũ, nõ cogetur ad collationé: & ita reſcripto diuorũ fratrũ expreſſũ eſt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi in fraudẽ ab adoptiuo patre fuerit emãcipatus. quæ replicatio approbatur ibidẽ, his uerbis:* Sed ita demũ adoptiuus emácipatus collatione fratres priuabit, ſi ſine fraude hoc factũ ſit. *Concordat l. 5. in prin. ibi: & tamen & ibi. ff. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. quæſt. prox. reg. 1. except. 1.*

VIII.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi tempore mortis parentis filius nihil in bonis habuit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ habentur J.quæſt.5.reg.2.except.4. ſed & eius replicationes ſunt J.except.prox. 9 & 10.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi nepos emancipatus, poſt mortem demum aui editus ſit. Hæc exceptio reprobatur l.2.in prin.ff.de collatione bonor. his uerbis:* Cum emancipati filij nomine nepotẽ poſthumũ poſt aui mortẽ editũ dicimus, bonorũ poſſeſsionẽ accipere oportere: neceſſariũ erit dicere, bona ſua eum conferre: licet non poteſt dici mortis tẽpore aui bona habuiſſe, qui ipſe nondũ in rerũ natura erat. Igitur ſiue hæreditatẽ à patre, ſiue legatum acceperit: hoc conferre debebit.

X. EXCEPTIO: *Niſi filius tempore mortis patris apud hoſtes fuerit. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.qui ab hoſtibus.ff.d.tt. his uerbis:* Qui ab hoſtibus captus, poſt mortẽ patris redijt: licet moriẽte patre nihil habuit, cũ apud hoſtes fuit: tamen & ad bonorũ poſſeſsionẽ admittetur, & conferet ſcilicet ea quæ moriente patre haberet, ſi ab hoſtibus captus non fuiſſet: licet ſi redemptus ab hoſtibus mortis tempore patris inueniatur, æquè collatio ſit facienda.

XI. EXCEPTIO: *Niſi teſtator collationẽ fieri prohibuit. Hæc exceptio approbatur Nouell. c.18.§.illud quoq;.ibi: niſi ipſe admonuerit. cuius uerba uide ſ.except.2 in fine.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi filius emancipatus hæreditatẽ repudiauerit. Hæc exceptio approbatur l.penult.C.familiæ Erciſcundæ, his uerbis:* Ex cauſa donationis, uel aliunde tibi quæſita, ſi aui ſucceſsionem reſpueris, conferre fratribus compelli non potes. *Concordant ea quæ habentur J.cap.prox. quæſt.1. except.3. Hæc de ſecunda quæſtione, eiusq; exceptionibus ſint dicta: ſed & plures exceptiones uide J.quæſt.6.reg.1.*

III. QVI CONFERRE teneantur?

De parente, in cuius poteſtate eſt is, cui bonorum poſſeſsio competit, proponitur l.4.ff.de coniung. cũ emancip. liberis, hiſce uerbis: Emancipato quis filio, retinuit ex eo nepotes in poteſtate: filios emancipatus, ſuſceptis poſtea liberis, deceſsit. Placuit in aui poteſtate manẽtes ſimul cũ his qui poſt emancipationem nati ſunt, decreto bonorũ poſſeſsionẽ accipere: manẽte auo, ut ſi uelit auus ſibi per nepotes adquiri, bona ſua cõferat, aut nepotes emãcipet, ut ſibi emolumentũ paternæ hæreditatis adquirãt. Idq; diuus Marcus reſcripſit. *Concordat l.1.§.is quoq; qui.ff.de collatione bonorũ. cuius uerba uide ſ.quæſt.prox.exc.6.& exc.7. Concordat item l.5.in princ.ff.eod.tt.his uerbis:* Si quis filium habeat ſui iuris, & ex eo nepotẽ in poteſtate ſua: conſequenter erit dicendum, ſi nepos patris ſui emãcipati accipiat bonorũ poſſeſsionem: de conferendis ſuis quoq; bonis cauere eũ debere, & eſſe ſimilẽ ei qui adoptauit. Hoc enim diui fratres reſcripſerunt, ut ad collationẽ auus cõpellat. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi parẽs paratus eſt eum, cui bonorũ poſſeſsio cõpetit, emancipare. Quæ exceptio approbatur d.l. 5. in princ. his uerbis:* Planè eodẽ reſcripto adiectũ eſt ſic, Niſi fortè auus iſte nullum ex iſtis bonis fructũ adquirere uult, paratusq; eſt de poteſtate nepotem dimittere, ut ad emancipatum omne emolumentum bonorum poſſeſsionis perueniat. Nec idcirco ea filia, quæ poſt emancipationem nata, patri hæres extitit, iuſtè queri poterit in id, quòd eo facto collationis cõmodo excludatur: cùm auo quandoq; defuncto ad bona eius ſimul cum fratre poſsit peruenire. Hæc in patre adoptiuo ratio reddi nõ poteſt. Et tamẽ & ibi dicemus, ſi ſine dolo malo emãcipauerit. *Concordat d.§.is quoq; qui. item d l.4.in fine. Concordat item l.6.ff.ſi tabulæ teſt.nullæ extab. cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.1.except.3. repl.3. Ait iuriſconſultus d.l.5.* Et tamen & ibi dicemus, ſi ſine dolo malo emancipauerit. *De hac re dictũ ſ.quæſt. prox.except.7.repl.1.*

IIII. QVIBVS CONFERENDA bona?

Regulariter quidem omnibus cohæredibus ſuis emancipatus, uel in aliena familia conſtitutus, cõferet. quæ regula approbatur l.1.§.1 ff.de collatione bonor. his uerbis: Inter eos dabitur collatio, quib. poſſeſsio data eſt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cohæredes in poteſtate defuncti non permanſerunt. his enim nõ conferendum. Quæ exceptio approbatur l.3.§.quoties.ff.d tt.his uerbis:* Quoties contra tabulas bonorum poſſeſsio datur emancipatis: bona ſua conferre debent his ſolis, qui in poteſtate patris fuerint. Hoc quemadmodum expediri oporteat, quæri ſolet. Nam ſi bona à patre relicta & emancipatorum conferantur, & ita uiriles partes ſumantur: eueniet ut emancipatis quoq; collatio ab ipſis facta proſit. Videamus ergo ne commodiſsimum ſit emancipatos quartam partem ex bonis paternis conferre, ex ſuis tertiam. Quod dico, exemplo manifeſtius fiet. Ponamus patrem quadringenta reliquiſſe, & duos in poteſtate filios, duos emancipatos: ex quibus alterum centum, alterum ſexaginta in bonis habere. Is qui centum habebit, centum triginta tris & trientem feret: is uerò qui ſexaginta contulerit, centum uiginti. Atque ita eueniet, ut collationis emolumentum ad ſolos qui in poteſtate remanſerunt, perueniat. *Concordat lex 1. §.*

fui ff.

fin.ff.eod.tt.his uerbis: Portiones collationum ita erunt faciendæ: utpura duo ſunt filij in poteſtate, unus emãcipatus habẽa trecẽta: ducẽta fratribus cõferet, ſibi centũ retinebit. facit enim eis partẽ, quãuis is ſit cui cõferri nõ ſolet. Quòd ſi duo ſint filij emãcipati habẽtes trecẽts, & duo in poteſtate: æquè dicendũ eſt, & ſingulos ſingulis, qui ſunt in poteſtate, cenrena cõferre, centena retinere: ſed ipſos inuicẽ nihil cõferre. Dotis quoq; collario in eundem modũ fiet: ut quicunq; conferat, etiam ſuam perſonã numerer in partibus faciendis. *Concordat item l.9.in princip.C.eod.tt.his uerbis:* Si emancipati utrique à patre fuiſtis, collatio ceſſat. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cohæres ſit cohæredis hæres in poteſtate morientis cõſtituti. Hæc replicatio approbatur l.1.§.ibidẽ.ff.de collatione bonor.his uerbis:* Iulianus ait, ſi bonorũ poſſeſſione accepta deceſſerit is qui in poteſtate eſt: ad collationẽ bonorũ emancipatũ cogendũ: ut tantũ hæredi eius cõferat, quantũ cõferret ipſi, ſi uiueret. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ſuus cohæres ante acceptã bonorum poſſeſſionẽ deceſſerit. Hæc duplicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Quòd ſi ante acceptã bonorũ poſſeſsionẽ deceſſerit ſuus: hęredẽ eius Prætor tueri debebit (inquit) ꝑ ea parte qua hęres ſcriptus fuit is, qui in poteſtate erat, non tamen ultra uirilẽ. Ad collationem aũt non admittit eum in hunc caſum: quia bonorũ poſſeſsio admiſſa non eſt. *Altera replicatio eſt: Niſi emancipatus in locum ſui patris, qui defuncto ſuus hæres fuit, ſuccedat. Hæc replicatio non abſimilis priori approbatur l.1.§.ſi ſit filius. ff de coniung. cum emancipato liber. cuius uerba uide j.excepe.9. Concordat d.l.1.§.emancipatus. ibi: nam etſi alius. cuius uerba uide j.except.7. Tertia replicatio eſt: Niſi liberi qui in poteſtate manſerunt, emancipato patri coniungantur. hoc enim caſu emancipato quoq; confertur. Quæ replicatio approbatur d.l.1.§.fin his uerbis:* Si ſint duo nepotes ex eodem filio, hiq; emancipati, & ex altero eorum pronepos in poteſtate defuncti: partẽ habebit nepos unus, aliã nepos cum filio ſuo. *Altera exceptio eſt: Niſi filius in poteſtate retentus, teſtamento fuit exhæredatus. huic enim non cõferendum quæ exceptio approbatur l.20.§.uideamus. ff. contra tabulas. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. except.3. Tertia exceptio eſt: Niſi poſt mortem parentis, de cuius bonis agitur, filius natus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 11. C. de collationibus, his uerbis:* Poſthumo præterito patris teſtamentum rumpenti, atq; inteſtato ſuccedenti, emancipatum petita bonorũ poſſeſsione conferre debere bona ſua, perpetuo edicto cauetur: cùm his etiam qui ſui futuri eſſent, ſi uiuo patre nati fuiſſent, conferre debere, manifeſtè ſignificatur: & emancipatis (ſi legi datæ collationi non pareatur) denegandas actiones, non eſt ambigui iuris. *Quarta exceptio eſt: Niſi cohæres filius defuncti, & in poteſtate eius eſſe negetur, & ex Carboniano edicto in poſſeßionem mittatur. Hæc exceptio reprobatur l.3. §. emancipatus. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Emancipatus filius controuerſiam facit impuberi, qui ſe filium & in poteſtate patris fuiſſe dicit: quæro, ſi bona ſua ei emancipatus conferre debeat? Paulus notat: Puto conferendum ei eſſe exacta cautione: ut uictus ſicut hæreditatem, ita & quæ collata ſunt præſtet. *Concordat l.penult. & ultim. ff. de Carboniano edicto. cuius uerba uide j. lib. prox. cap.10.quæſt.2.except.23. Quinta exceptio eſt: Niſi is, cui conferendum eſt, nondum ſit natus. Hæc exceptio approbatur l. ult. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Si prægnantem quis uxorem reliquerit, & ea uentris nomine in poſſeſsionem miſſa fuerit: interim ceſſat collatio. Nam antequam naſcatur, non poteſt dici in poteſtate morientis fuiſſe, ſed nato confertur. *Sexta exceptio eſt: Niſi filius qui fuit in poteſtate morientis, hæreditate ſe abſtinuerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi aduerſus id quòd ſe abſtinuerat, in integrum ſit reſtitutus. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. planè. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Si minorem uel alium quem reſtituere in integrum Pręror ſoler, reſtituerit ad bonorum poſſeſsionem contra tabulas petendam, quam omiſerat: utique etiam collationis commodum ei reſtituet. *Septima exceptio eſt: Niſi nepotes filio emancipato coniungantur. tunc enim his ſolis nepotibus, non alijs cohæredibus filius emancipatus conferre tenetur. quæ exceptio approbatur l.1.§.emancipatus.ff de coniungẽdis cum emancip. liberis, hiſce uerbis:* Emancipatus filius, ſiquidem nepotes in aui poteſtate non habeat, fratribus ſuis conferet. Sed ſi ſint nepotes, uoluit eum Prætor filijs ſuis, qui ſunt in poteſtate, ſolis conferre. meritò: quia ueniendo ad bonorum poſſeſsionem, illis ſolis iniuriam facit. Nunc uideamus quantum eis conferat? Et quidem ſemper, cùm fratribus emancipatus confert, uirilem ſibi detrahit. Vtrum & in eo caſu uirilem detrahat: an uerò, quia dimidiam partem habet bonorum poſſeſsionis, dimidiam partem etiam bonorũ ſuorum conferat? Et puto dimidiam tantùm bonorum eius partem conferre debere. Nam etſi alius emancipatus ſit filius, alius in poteſtate retentus: filius emãcipatus his duobus nepotibus unã partem tantũ conferet, & patruo eorũ qui in poteſtate manſit, unã partem dabit, tertiam ipſe habebit. Nec quod nepotib. cõfertur à patruo emãcipato, ipſi patri cõferent. Hoc enim nõ de bonis

bonis aui, ſed propter bona poſtea eis acceſsit. Eueniet igitur, ut pater emácipatus, ſi cétum in bonis habeat, quinquaginta ſibi detrahat, reſidua quinquaginta omnibus nepotibus, id eſt, filijs ſuis cõferat: aut ſi unum nepotem habeat, & duos ex alio pronepotes, ita diuidat quinquaginta, ut nepos habeat uigintiquinque, pronepotes ex alio unà uigintiquinque. Nam & bonorum poſſeſsionis ambo unam partem habent. *Concordat propoſitæ exceptioni d. l. 1. in princip. ibi: iiſq; duntaxat. cuius uerba uide ſ. libro proxim. cap. 4. in princip. Concordat item l. 5. in princip. ibi: hiſq; duntaxat. ff. ſi teſt. tabulæ nullæ extab. cuius uerba uide ſ. libro proxim. cap. 2. except. 10. replic. 1. Concordat item l. 1. §. ſi ex dodrante, in fine. ff. de collat. bonorum. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg. 2. exc. 1. Huius exceptionis replicatio uidetur eſſe: Niſi filius ſit emancipatus cum duobus nepotibus, quorum alter in locum filij à defuncto fuerit adoptatus. hic enim nepos, quamuis patri non coniungatur, ſed ipſe fratris loco ſit: tamen ei quoque conferendum uidetur. Sed hæc replicatio reprobatur l. 3. §. fin. in fine. ff. de collat. bonor. cuius uerba uide ſ. libro proxim. cap. 4. except. 13. replic. 1. Octaua exceptio eſt: Niſi cohæredes ſint filius defuncti, & ex alio filio duo pluresúe nepotes uel pronepotes, quorum unus conferre tenetur: hic enim ſolis fratribus ſuis conferet, non patruo: uel fratribus deficientibus, ſoli patruo, non patruo magno. quæ exceptio approbatur l. 1. §. ſi ſit nepos. ff. de dotis collatione, his uerbis:* Si ſit nepos & neptis ex eodem filio, & dotata ſit neptis, ſit & filius non pater eorum: neptis omné dotem ſoli fratri collatura eſt. Emancipata autem neptis dotem & bona ſua ſoli nepoti, non etiam patruo conferet. Sed ſi ſit neptis ſola, non etiam nepos ex eodem: tunc confert patruo, itemque nepoti uel nepti ex alio. Sed etſi duæ neptes ſint ex diuerſis filijs: conferent & inuicem & patruo. Si ex eodem patre: tantùm inuicem conferent. *Concordat l. 1. §. fin. ff. de coniung. cum emancip. liberis, hiſce uerbis:* Si ſit nepos, & ex alio nepote defuncto duo pronepotes: unus ex pronepotibus emancipatus ſoli fratri ſuo conferet: uel ſi frater non eſt, ſoli patruo, non etiam patruo maiori. *Nona exceptio eſt: Niſi filius emancipatus fratres habeat cohæredes, & ex altero fratre filios uel nepotes. hoc enim caſu uidetur exemplo ſuperioris exceptionis ſolis fratribus, non etiam fratris filijs uel nepotibus conferendum. Sed hæc exceptio reprobatur l. 7. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Si nepotes in locum filij ſucceſſerunt, una portio his conferri debet, uti bonorum poſſeſsionis unam partem habent. Sed & ipſi ita conferre debent, quaſi omnes unus eſſent. *Concordat l. 1. §. ſi ſit filius. ff. de coniungendis cum emancip. liberis, hiſce uerbis:* Si ſit filius in poteſtate, alius emácipatus: ex defuncto unus in poteſtate nepos, alius emácipatus: eleganter Scæuola tractat, patruúsne emácipatus nepotibus quantú fratri ſuo cõferat? Et ait, poſſe dici tres eũ partes facere debere: ſibi unam, fratri unam, iſtis unam collaturũ: quamuis hi minus quàm patruus ex hæreditate aui concurrente patre ſint habituri. Quæ ſententia uera eſt. *Concordat d. l. 1. §. emancipatus. ibi: nam etſi alius. cuius uerba uide ſ. except. 7. Concordat item l. 1. §. ſi ſit nepos ibi: ſed ſi ſit neptis. cuius uerba uide ſ. except. proxim.*

V. QVID ET QVANTVM conferendum?

I. *Regula: Pro uirili parte ſingulis collatio facienda, ita ut is qui confert, partem faciat. quæ regula approbatur l. 1. §. fin. ff. de collat. bonor. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. 1. in prin. Concordat l. 2. §. ſi tres. ff. eod. tit. his uerbis:* Si tres emancipati, duo in poteſtate ſint: Caius Caſsius libro ſexto Iuris ciuilis, tertias conferendas putat: ut emancipati (quia inuicem non conferunt) unius loco ſint: nec indignari eos oportere, ſi plus conferant, & minus accipiant: quia in poteſtate eorum fuerit bonorum poſſeſsionem omittere. Iulianus quoque Caſsij ſententiam ſequitur. *Concordat item l. 3. §. quoties. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. proxim. except. 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi diuerſarum hæreditatum hæredibus conferat. quæ exceptio approbatur d. l. 2. §. ſi ex emancipato, his uerbis:* Si ex emancipato filio nepos emancipatus, mortuo patre ſimul & auo, bonorum poſſeſsionem utriuſque acceperit, cum uterque eorum ſuum hæredem reliquerit: eo modo collatio explicari poteſt, ut ſi (uerbi gratia) centum in bonis habuerit, & patruo quinquaginta, & fratri quinquaginta conferre debeat. hoc enim ratio facit, ſiue perſonas, ſiue portiones numeremus. *Altera exceptio eſt: Niſi nepotes in patris locum ſucceſſerint. his enim non uirilis portio debetur. ſed tanta, quanta eorum patri, ſi uiueret, conferretur. quæ exceptio approbatur l. 7. ff. de collat. bonor. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. 9. Concordat l. 1. §. emancipatus. ibi: nam etſi alius. ff. de coniung. cum emancipato liberis. cuius uerba uide ſ. quæſt. proxim. except. 7. Concordat d. l. 1. §. ſi ſit filius. cuius uerba uide ſ. quæſt. proxim. except. 9. Tertia exceptio eſt: Niſi pater cum filijs ſit cohæres. hoc enim caſu pater cum filijs unam habet partem. quæ exceptio approbatur d. l. 1. §. fin. cuius uerba uide ſ. quæſt. proxim. exceptione 2. replicat. 3. Quarta exceptio eſt: Niſi liberi emancipato patri coniungantur. hoc enim caſu partem dimidiam retinet, & reliquam dimidiam filijs confert. quæ exceptio approbatur d. §. emancipatus. ibi: nunc uideamus. Quinta exceptio eſt: Niſi nepotes*

nepotes in locum patris ſuccedentes, conferant. hoc enim caſu omnes unam tantùm partem faciunt. quæ exceptio approbatur l. 7. in fine. ff. de collation. bon. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. except. 9. Hæc de prima regula.

II. Regula: *Vniuerſa bona quæ habuit tempore mortis eius, de cuius hæreditate agitur, regulariter ſunt conferenda. Quæ regula ex ſuperioribus patet. cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſuo hærede ex dodrante, extraneo ex quadrante hærede inſtituto, filius emancipatus contra tabulas bonorum poſſeſſionem petierit. hic enim tantùm pro quadrante bona ſua conferet. quæ exceptio approbatur l. 1. §. ſi ex dodrante. ff. de collat. bon. his uerbis:* Si ex dodrante fuit inſtitutus filius, qui erat in poteſtate, extraneus ex quadrante: emancipatum accipientem contra tabulas, pro quadrante tantùm bona ſua collaturũ, Iulianus ait: quia ſolum quadrantem fratri abſtulerit. Argumentũ pro hac ſententia adfert Pomponius, quòd filius emãcipatus nepotibus ex ſe natis ſolis conferre cogitur. *Ex his uerbis colligitur, emancipatum non pro maiore parte bona ſua conferre cogi, quàm ſuo hæredi per bonorum poſſeßionem abſtulerit: cui tamen ſententiæ plures aliæ leges repugnant. Altera exceptio eſt: Niſi nepotes in locum patris ſuccedentes, conferant. hi enim non uniuerſa bona ſua, ſed pro ea parte quam ex hæreditate capiunt, conferre teneri uidentur. Sed hæc exceptio reprobatur l. 2. §. ſi duo. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Si duo nepotes ex filio mortuo emancipati, bonorũ poſſeſsionem aui petant: utrum dimidias, an quartas patruo conferre debeant, quæritur? Et uerius eſt, ſemiſſes conferre eos oportere: quia etſi uiuo auo, cum in eius poteſtate eſſent, ducenta (puta) adquiſijſſent: centum filius, centum duo fratres per hæreditatem aui haberent. *Tertia exceptio eſt, quoad æs alienum deducendum. quæ exceptio approbatur l. 6. in fine. C. de collationibus, his uerbis:* Ea demum ab emancipatis fratribus his qui manſerunt in poteſtate, conferri conſueuerunt, quæ in bonis eorum fuerunt, eo tempore quo pater fati munus impleuit: exceptis uidelicet quæ ab ipſis alijs debentur. *Concordat l. 2. §. illud autem. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Illud intelligẽdum eſt, filium in bonis habere, quod deducto ære alieno ſupereſt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſub conditione debeat. quæ replicatio approbatur d. §. illud, his uerbis:* Sed ſi ſub conditione debeat, non ſtatim id deducere debebit, ſed id quoq; conferre. Contrà autem ei caueri oportebit ab eo qui in poteſtate eſt, ut exiſtente conditione defendatur. *Quarta exceptio eſt: Niſi poſt mortem parentis filius, qui conferre debet, adquiſierit. hoc enim conferendum non eſt. Quæ exceptio approbatur uerbis d. l. 6. iam propoſitis. Cui concordat l. 15. C. eod. tt. his uerbis:* Si donatione tibi poſt mortem patris quæſijſti fundum: ſoror tua portionem eius uindicare non poteſt. Nam ſi is filiæfamiliâs conſtitutæ tibi à parte donatus eſt: cum ſorore patri communi ſuccedens, eum præcipuũ habere contra iura poſtulas. *Cõcordat item l. 15. C. eod. tt. his uerbis:* Nec emancipati poſt mortem communis patris quæſita conferre coguntur: ſed hæc retinentes, eius bona pro hæreditaria diuidunt portione. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi fructuum nomine quid ſit conſecutus. quæ replicatio approbatur l. 5. §. fin. ff. de datis collat. cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt. 4. reg. 2. Quinta exceptio eſt: Niſi quid acceperit ante mortem patris, quod poſt mortem demum patris ei debebatur. quæ exceptio approbatur l. 11. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Paulus reſpondit, ea quæ poſt mortem patris filio reddi debuerunt: emancipatum filium, quamuis prius conſecutus ſit quàm deberet, fratri qui in poteſtate patris relictus eſt, conferre non debere: cũ poſt mortem patris non tam ex donatione, quàm ex cauſa debiti ea poſsidere uideatur. *Sexta exceptio eſt: Niſi ſub conditione quid filio debeatur. Hæc exceptio partim approbatur, partim reprobatur l. 2. §. id quoq; ff. de collat. bonor. his uerbis:* Id quoque quod ſub conditione ex ſtipulatu debetur emancipato, conferri debet. Diuerſum eſt in legato conditionali: quia etſi in poteſtate fuiſſet, & poſt mortem patris cõditio extitiſſet, ipſe haberet actionem. *Septima exceptio eſt: Niſi ab ipſo defuncto quid filius emancipatus adquiſierit. Hæc exceptio reprobatur l. 17. §. fin. C. de collationibus. cuius uerba uide J. cap. prox. in prin. Concordat l. 19. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 4. Item concordat l. 20. in prin. C. eod. tt. his uerbis:* Illud ſine ratione à quiboſdam in dubietatem deductum, plana ſanctione reuelamus: ut omnia quę in quartam portionem ab inteſtato ſucceſsionis computantur his, qui ad actionem de inofficioſo teſtamento uocantur: etiamſi inteſtatus is deceſſerit, ad cuius hæreditatem ueniũt: omnimodo cohæredib. ſuis conferant. Quod tum in alijs, tum in his quæ occaſione militiæ uni hæredum ex defuncti pecunijs adquiſitæ lucratur is, qui militiam meruit, &c. *Octaua exceptio eſt: Niſi dignitatis nomine aliquid filio à patre ſit datum. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. ſed an. ff. de collat. bonor. his uerbis:* An id quod dignitatis nomine à patre datum eſt, uel debetur, conferre quis in commune cogatur, uideamus? Et ait Papinianus lib. XIII. Quæſtion. non eſſe cogendum: hoc enim propter onera dignitatis præcipuum haberi oportere. Sed ſi adhuc debeatur: hoc ſic interpretandum eſt, ut non ſolus oneretur is, qui dignitatem meruit, ſed

communs

cõmune ſit omniũ hæredũ onus hoc debitũ. Nona exceptio eſt: Niſi filius dotẽ ab uxore accepit: hæc enim cõferenda nõ eſt. quæ exceptio approbatur l. 1. §. emancip. ff. de collat. bonor. his uerbis: Emancipatus filius, ſi dotem habeat ab uxore acceptam: hoc minus confert, etſi antè uxor deceſſerit. Concordat l. 3. §. emancipati. ff. eod. tt. his uerbis: Emancipati bona ſua conferre cum his qui in poteſtate fuerunt, iubentur. Quare ſicut is qui in poteſtate eſt, dotem uxoris præcipit: ita emancipatus quoq; quaſi præcipiat, retinere debet. Decima exceptio eſt: Niſi quid dotis nomine pro filia ſua filius uel alius aliquis dedit: hoc enim conferendũ non eſt. quæ exceptio approbatur l. 4. ff. de collat. bonor. his uerbis: Filium emancipatum dotem, quã filiæ ſuæ nomine dedit, conferre non debere, Africanus ait: quia non ſicut in matris familiâs bonis eſſe dos intelligatur, ita & in patris, à quo ſit profecta. Concordat l. 1. §. fin. ff. de dotis collat. his uerbis: Si emancipatus filius, qui contra tabulas bonorũ poſſeſsionem accepit, filiam dotatam habeat: non debet dotem eius conferre. Quia in bonis eius non eſt. Vndecima exceptio eſt: Niſi caſtrenſe uel quaſi caſtrenſe peculium ſit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. nec caſtrenſe. ff. de collat. bonor. his uerbis: Nec caſtrenſe, nec quaſi caſtrenſe peculium fratribus confertur: hoc enim præcipuum eſſe oportere, multis cõſtitutionibus continetur. Concordat l. 12. ibi: ſi hoc neq;. C. de collationib. cuius uerba uide ℑ. ca. prox. quæſt. 1. except. 4. Concordat itẽ l. 21. ibi: ut enim. C. eod. tt. cuius uerba uide ℑ. excep. prox. Duodecima excep. eſt: Niſi id ſit quod parẽtib. in quorũ poteſtate filius extitit, adquiri non potuit. Hæc exceptio approbatur d. l. 21. his uerbis: Vt nemini de cætero ſuper collatione dubietas oriatur: neceſſarium duximus, cõſtitutioni, quam iã fauore liberorum fecimus, hoc addere: ut res quas parentibus adquirendas eſſe prohibuimus, nec collationi poſt obitum eorum inter liberos ſubiaceant. Vt enim caſtrenſe peculium in commune conferre in hæreditate diuidenda, & ex priſci iuris authoritate minimè cogebantur: ita & alias res, quæ minimè parentibus adquiruntur, proprias liberis manere cenſemus. Decima tertia exceptio eſt: Niſi caſtrenſe uel quaſi caſtrenſe peculium filij ſit, qui eſt in poteſtate eius qui conferre tenetur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 2. §. ſi is qui bona. ff. de collat. bonor. his uerbis: Si is qui bona collaturus eſt, habeat filium peculium caſtrenſe habentem: non cogetur utiq; peculium eius conferre. Sed ſi iam tunc mortuus erat filius eius, & caſtrẽſe peculium habuit cum moreretur is, cuius bonorũ poſſeſsio petenda eſt: an cõferre cogatur? Cum autem uindicari id patri ſuo non ſit neceſſe: dici oportebit conferendũ. Non enim nunc adquiritur, ſed non adimitur. Amplius dico, etiamſi inſtitutus erat à filio hæres, & nondum adierit, habeatq; ſubſtitutum: quia non magis tunc quæritur peculium, quàm nunc non alienatur: conferri debere. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi ſtipendia ſint, cæteraq; ſalaria. Hæc exceptio approbatur l. 52. §. idẽ Papinianus. ibi: quãuis filius. ff. pro ſocio. cuius uerba uide ℑ. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi filio legatum ſit ſub hac conditione, Cũ pater eius morietur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſi emancipato. cũ ſequente. ff. de collat. bonor. his uerbis: Si emancipato legatum fuerit, cum pater morietur: etiam hoc conferre debet. Si ab ipſo patre hærede inſtituto, filio eius fideicõmiſſum fuerit relictum, cum morietur: an id conferendum eſt, quoniam utile eſt hoc fideicõmiſſum? & euenit ut pro eo habeatur, atq; ſi poſt mortem patris relictum fuiſſet: nec cogetur hic conferre: quia moriente eo eius non fuiſſet. Decimaſexta exceptio eſt: Niſi ratione quartæ, quæ impuberi adrogato debetur, lucratus ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 1. §. ſi impubere, his uerbis: Si impubere adrogato ſecundum diui Pij reſcriptum quarta debeatur: uidendum eſt, an ſi patris naturalis bonorũ poſſeſsionem petat, conferre quartam debeat? quæſtio in eo eſt, an hæredi ſuo relinquat quartæ actionem, an non? & magis eſt, ut ad heredem tranſferat: quia perſonalis actio eſt. Igitur etiam de quarta conferenda cauere eum oportebit. Sed hoc ita demũ, ſi iam nata eſt quartæ petitio. Cæterùm ſi adhuc pater adoptiuus uiuat, qui eum emancipauit: dicendũ eſt, cautionem quoq; ceſſare. Præmatura eſt enim ſpecies collationis, cum adhuc uiuatis, cuius de bonis quarta debetur. Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi actione iniuriarũ filio debeatur. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. emancipatus. ff. de collat. bonor. his uerbis: Emãcipatus filius, ſi iniuriarum habeat actionem, nihil cõferre debet: magis enim uindictæ, quàm pecuniæ habet perſecutionẽ. Decimaoctaua exceptio uidetur: Niſi actione furti filio debeatur. Hæc exceptio reprobatur d. §. emãcipatus, his uerbis: Sed etſi furti habeat actionẽ, conferre debebit. Decimanona exceptio eſt: Niſi alienauit uel perdidit aliquid filius. hoc enim conferendum nõ eſt. quæ exceptio approbatur d. l. 2. §. de illis. hiſce uerbis: De illis quæ ſine culpa filij emancipati poſt mortẽ patris perierũt, quæritur ad cuius detrimentum ea pertinere debeant? & pleriq; putant, ea quæ ſine dolo & culpa perierint, ad collationis ius non pertinere. Et hoc ex illis uerbis intelligendum eſt, quibus prætor uiri boni arbitratu iubet bo

ria conferri. Vir autem bonus non ſit arbitraturus, conferendũ id quod nec habet, nec dolo nec culpa deſijt habere. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi dolo uel culpa filij perierit. quæ replicatio ex uerbis iã propoſitis conſtat. Cui cõcordat l.1.§ confertur. ff. eod. tt. his uerbis:* Cõfertur etiã ſi quid eius nunc fuerit, dolo malo aũt ſit factũ, quo minus eſſet. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi dolo egit ne adquireret, non ut amitteret. quæ duplicatio approbatur d.§. confertur, his uerbis:* Sed hoc ſic accipiendum eſt, ut hoc demũ conferatur, quod eius eſſe deſijt dolo malo. Cæterùm ſi id egerit, ne adquireretur, non uenit in collationem. Nam hic etiã ſibi inſidiatus eſt.

VI. EVENTVS COLLATIOnis, & ſi collatum non ſit.

I. Regula: *Si nec cautũ nec collatum ſit, filio emãcipato bonorum poſſeßio denegatur. quæ regula approbatur l.12. in fine. C. de collationib. his uerbis:* Emancipatis, ſi legi datæ collationi nõ pareatur, denegandas actiones, non eſt ambigui iuris. *Concordat l.16. C. eod. tt. his uerbis:* Filiã cum fratrib. ſuis cohæredib. inteſtato patri ſuccedentem, ultra derelictum codicillis non conferenté dotem: iudicio familię Erciſcundæ nihil poſſe cõſequi, ſumma cũ ratione placuit. *Cõcordat item l.5 §. Imperator. ibi: ſicuti cũ. ff. ut legator. cauſa caueatur. cuius uerba uide ȷ. lib. 33. cap. 12. except. 14. repl. 2. Huius regulæ præter exceptiones ā. quæſt. 2. enumeratas, & aliæ ſunt: quarum prima hæc eſt: Niſi propter inopiã cauere non poßit. Hæc exceptio approbatur l.2. §. fin. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Si per inopiã emancipatus cauere non poſsit, nõ ſtatim ab eo transferenda eſt poſſeſsio: ſed ſuſtinendũ eſt, donec poſsit inuenire fideiuſſores: ut tamen de his quæ mora deteriora futura ſunt, his qui in poteſtate ſunt, actio detur, ipſiq; caueãt ſe in mediũ collaturos, ſi cautum eis fuerit. *Concordat l.2. §. ſi frater. ff. eod. tt. his uerbis:* Si frater cauere non poſsit: curator portionis eius cõſtituitur, apud quẽ refecta pecunia collocetur: ut tunc demum recipiat quod redactũ eſt, cum bona propria contulerit. *Concordat item d.l.1. §. ſi cũ duobus. cuius uerba uide ȷ. except. prox. repl. 2. Item concordat l.5. §. Imperator. ibi: ſicuti cum. ff. ut legator. cauſa caueatur. cuius uerba uide ȷ. lib. 31. cap. 12. except. 14. repl. 1.*

II. EXCEPTIO: *Niſi collatum ſit, uel poſtea conferre ſit paratus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.1. §. quãuis. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Quamuis edictũ Prætoris de cautione loquatur: tamen etiã re poſſe fieri collationem, Pomponius libro LXIX. ad edictũ ſcripſit. Aut enim re (inquit) aut cautione facienda collatio eſt. Igitur diuidat (inquit) bona ſua cum fratrib. & quamuis non caueat, ſatis fecit edicto. Sed etſi quędam diuidat, de quibuſdã caueat: æquè dicimus, eum ſatisfeciſſe. Sed cũ poſsint eſſe quædam in occulto, non ſatis confert qui non cauit, quãuis diuidat. Si igitur cõſtet inter partes quid ſit in bonis emancipati, ſufficiẽs collatio eſt diuiſio. Si non cõſtet, ſed dicantur quędã non eſſe in commune redacta: tunc propter incertum cautio erit interponenda. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cũ non ſatis conſtet de bonis emancipati, non caueatur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed cũ poſsint, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi cũ duobus conferre deberet, alteri cõtulerit, alteri non. Hæc replicatio approbatur certo modo d.l.1. §. ſi cùm duobus, his uerbis:* Si cùm duobus cõferre deberet, alteri contulerit, alteri non: uel cũ cauet, uel cũ diuidit: uidẽdum eſt, utrum ſextantis tantùm ei auferatur emolumentum, an uerò triens totus detrahi debeat? Et puto, ſiquidẽ per contumaciã caueat, totius trientis ei denegandas actiones. Nec enim uidetur cauiſſe, q non omnib. cauit. Quòd ſi per inopiam, ſextantis tantùm denegandas. Sic tamen ut poſsit ſupplere cautionẽ uel collationẽ uel cæteris modis, quib. ſupradiximus, aut curator conſtituatur rem eis ſaluam facturus. Haberi enim debet ratio eius, qui non per contumaciam collationem nõ implet. *Ait Iuriſconſultus:* Quibus ſupradiximus. *Scilicet d.l.1. §. quamuis. ibi: ſed etſi tantum. cuius uerba uide ȷ. except. 4. Tertia replicatio eſt: Niſi non uniuerſa bona contulerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ā. quæſt. prox. reg. 2. Quarta replicatio eſt: Niſi poſt acceptã demum bonorũ poſſeßionẽ, conferre ſit paratus. Hæc replicatio reprobatur l.1. in prin. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Prætor non ſub conditione collationis bonorum poſſeſsionem cõtra tabulas promiſit, ſed demonſtrat quid data bonorum poſſeſsione fieri oporteat. Alioquin magna captio erat emancipati, ſi nõ aliter bonorũ poſſeſsionem intelligeretur accipere, niſi cauiſſet de collatione. Nam ſi interim ipſe deceſsiſſet, hæredi ſuo nihil relinqueret. Item ſi frater eius deceſsiſſet: non admitteretur ad bonorum poſſeſsionẽ. Quid ergo? intelligendus eſt bonorum poſſeſsionem accipere & antequam caueat. Sed ſi non cauerit: ita obſeruabitur, ut tota hæreditas apud eum, qui in poteſtate fuerit, remaneat. *Quinta replicatio uidetur: Niſi antea per contumaciam, uel alio animo conferre noluit. Hæc replicatio reprobatur l.1. §. quòd ſi per. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Quòd ſi per contumaciam actiones denegatæ ſint: oblata poſtea cautione, recipiet priſtinum ius. *Concordat d. l.1. §. ſi cùm duobus. ibi: ſic tamen ut.*

cuius

cuius uerba uide ſ. repl.2. Concordat item l.8.ff. eod. tt. his uerbis: Nonnunquam Prætot uarietatem non repellit, & conſilium mutantem non adſpernatur. Vnde quidam filiũ emancipatum, qui de bonls conferendis cauere frattlbus noluit, audiendum poſtea putauerunt, ſi ueller oblata cautione beneficium bonorũ poſſeſsionis exercere: tametſi reſponderi poſsit, uideri eum poſſeſsionem repudiaſſe, qui formá poſſeſsionis conſeruare noluit. Sed benignior eſt diuerſa ſententia, maximè cum de bonis paternis inter fratres diſputetur: quem tamen facilius admittendum exiſtimo, ſi intra tépus delatæ poſſeſsionis cautionem offerat. Nam poſt annum quàm delata eſt bonorum poſſeſsio, uoluntariá moram cautionis admittere difficilius eſt. *Hæc de ſecunda exceptione.*

III. EXCEPTIO: *Niſi de bonis conferendis cautum ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.1.§.iubet. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Iubet Prætor ita fieri collationem, ut rectè caueatur. Caueri autem per ſatiſdationem oportere, Pomponius ait. An & pignoribus caueri poſsit, uideamus? Et Pomponius libro LXIX. ad edictum ſcripſit, & reis & pignoribus rectè caueri de collatione. Et ita ego quoque puto. *Huius exceptionis replicationes eædẽ ſunt, quæ ſuperioris proximæ.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi in bonis paternis tantum remittat, quantum conferre debet. Hæc exceptio approbatur d.l.1.§.quamuis.ibi: ſed etſi tantum, his uerbis:* Sed etſi tantum fortè in bonis paternis emancipatus remittat, quantum ex collatione ſuus habere debet: dicendũ eſt, emancipatum ſatis contuliſſe uideri. Idem etſi nomen paterni debitoris delegauerit, uel fundum, remúe aliam dederit pro portione bonorum, quæ conferre debuit.

V. EXCEPTIO: *Niſi rem aliam pro portione conferenda dederit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce.* Idem etſi nomen, &c.

VI. EXCEPTIO: *Niſi diuiſio hereditatis facta ſit. Hæc exceptio reprobatur l.8.C.de collationib. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt.1.except.1. Hæc de prima regula, cuius plures exceptiones uide ſ. quæſt. 2.*

II. *Regula: Soli ei qui in poteſtate defuncti manſit, prodeſt non conferenti denegatas actiones, non alijs eius cohæredibus. quæ regula approbatur l.2.§. ſi duo. ff. de collat. bonor. his uerbis:* Si duo emãcipati bonorum poſſeſsionem petierint, & unus contulerit, alter non contulerit: huius portio tãtùm ei qui in poteſtate eſt, prodeſſe debet, non etiam emancipato: quoniam eius cauſa, qui in poteſtate eſt, denegantur ei actiones. *Concordat l.3. in prin. ibi: ſed ſi no cauerit. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. reg. prox. except.2. repl.4.*

III. *Regula: De curatore bonis conſtituẽdo, uel danda portione ei qui in poteſtate eſt, ſi caueri non poßit, uide ſ. reg.1. except.2.*

IIII. *Regula: Si cautum ſit, ſed non collatum: actio in non conferentem datur in id quanti ea res eſt. quæ regula approbatur l.5.§.fin.ff.de collat.bonor. his uerbis:* Stipulatio collationis tunc committitur, cum interpellatus cũ aliquo ſpacio, quo conferre potuit, non facit: maximè cùm uiri boni arbitratu collationem fieri, edicto Prætoris inſertum eſt. Siue ergo in totum collatio facta non eſt, ſiue in partem facta: locum habebit hæc ſtipulatio. Et ſiue quis non conferat ex hac ſtipulatione, ſiue dolo fecerit, quo minus conferat: quanti ea res erit, in tantam pecuniam condemnabitur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non ſit interpellatus. quæ exceptio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Cum interpellatus, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi partem contulit. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Siue ergo in totum collatio facta non eſt, ſiue in partem facta, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi conferre non poßit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi dolo eius factum ſit, quo minus poßit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Siue dolo fecerit, quo minus conferat. *Quarta exceptio eſt: Niſi ſe à bonorum poſſeßione abſtineat. Hæc exceptio approbatur l.3. §.emancipatus.ff.de collat. bonor. his uerbis:* Emancipatus præteritus, ſi dum deliberat, cauerit de bonorum collatione, nec bonorum poſſeſsionem petierit: agente fratre ex ſtipulatu, ipſo iure tutus erit. Sed etſi pecuniam contulerit, condictione eam repetet. Omiſſa enim bonorum poſſeſſione, incipit pecunia ſine cauſa eſſe apud hæredem.

V. *Regula: Si is qui contulit, poſtea ſeſe abſtineat hæreditate: condictione id quod contulit, repetit. quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed etſi pecuniam contulerit, &c.

DE DOTIS ET ANTENVptialis donationis collatione, Cap. V.

I. CAVSA, EX QVA DOS & ante nuptias donatio conferenda, cum ſuis exceptionibus.

Si is qui defuncto parenti ſuccedit, dotem accepit, uel is qui ſuccedit donationẽ ante nuptias: in diuiſione hæreditatis fratrib. eam conferre tenetur. quæ cauſa ſeu regula approbatur l.17.C.de collationibus, his uerbis: Vt liberis tá maſculini quàm

fœminini ſexus, ſui iuris, uel in poteſtate cõſtituris, quocunq; iure inteſtatæ ſucceſſionis, id eſt, aut teſtamẽto penitùs non cõdito, aut ſi factũ fuerit, contra tabulas bonorum poſſeſsione petita, uel inofficioſi querela mota reſciſſo, æqua lance pariq́ue modo proſpici poſsit: hoc etiam æquitatis ſtudio præſenti legi credidimus inſerẽdum, ut in diuidendis rebus inteſtatò defunctorum parentum, tam dos quàm ante nuptias donatio cõferatur, quam pater uel mater, auus uel auia, proauus uel proauia, paternus uel maternus dederit uel promiſerit pro filio uel filia, nepote uel nepte, aut pronepote uel pronepte: nulla diſcretione intercedente, utrum in ipſas ſponſas pro liberis ſuis memorati parentes donationem contulerint, an in ipſos ſponſos earum, ut per eos eadẽ in ſponſas donatio celebretur: ut in diuidendis rebus ab inteſtato parentis, cuius de hæreditate agitur, eadẽ dos uel ante nuptias donatio ex ſubſtantia eius profecta conferatur. Emancipatis uidelicet liberis utriuſq; ſexus, pro tenore præcedentium legum, ea quæ in ipſa emãcipatione à parentib. ſuis (ut adſolet fieri) cõſequuntur, uel poſt emãcipationẽ ab ijſdem parentib. adquiſierint, collaturis. *Concordat l.3. in fine. C. eod. tt. cuius uerba ui de ſ. lib. prox. cap. 7. except. 5. Item concordat l.29. C. de inofficioſo teſt. cuius uerba uide ȷ. lib. prox. cap. 5. repl. 10. Planè propoſitæ cauſæ ſeu regulæ exceptiones ſequuntur, in quib. ſi quid de dote conferenda uel nõ conferenda dicetur, idẽ etiam de antenuptiali donatione erit intelligendũ. Quod & in ſequentib. alijs quæſtionibus & regulis obſeruari debet.*

I. EXCEPTIO: *Niſi filia à patre hæres ſit inſtituta. Hæc exceptio approbatur l. 4. in prin. C. de collationib. his uerbis*: Filiæ dotem in mediũ ita demum conferre coguntur, ſi uel ab inteſtato ſuccedant, uel cõtra tabulas petãt. *Concordat l. 7. C eod. tt. his uerbis*: Filiam teſtamento patris inſtitutam hæredem, fratrib. ijſdemq́; cohæredibus dotem cõferre non oportere, niſi pater hoc ipſum ſpecialiter deſignauit, explorati iuris eſt. *Huius exceptionis repl. prima hæc eſt: Niſi parẽs teſtator cõferri dotẽ iuſſerit. quæ replicatio approbatur uerbis iã propoſitis hiſce*: Niſi pater hoc ipſum ſpecialiter deſignauit. *Concordat l. unica. §. ut [illegible] igitur, in fine. C. de rei uxoriæ actione. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 7. reg. 5. except. 1. Altera replicatio uidetur eſſe: Niſi filia hærede inſtituta, contra tabulas bonorum poſſeſsio ſit accepta. Sed hæc replicatio reprobatur per ea quæ proponũtur ȷ. except. prox. Tertia replicatio uidetur: Niſi filia hæres inſtituta, cum fratre emancipato præterito omiſſa cauſa teſtamenti, ab inteſtato ſucceſſerit. Hæc replicatio reprobatur l. [illegible] ff. de dotis collat. his uerbis*: Filius emancipatus, qui poſſeſsionem contra tabulas accipere potuit, inteſtati patris poſſeſsionem accepit: atq; ita filia, quæ manſit in poteſtate, &c. *Planè exceptio propoſita iure nouo uidetur ſublata, de quo ſ. cap. prox. quæſt. 2. except. 2. in fine.*

II. EXCEPTIO: *Niſi contra tabulas bonorum poſſeſsione accepta, filia in teſtamẽti tabulis hæres ſit inſtituta. Hæc exceptio approbatur l. 3. in prin. ff. de dotis collat. his uerbis*: Si filia fuerit hæres inſtituta: collatione dotis non fungetur. Vnde ſi cõmiſſo ab altero edicto, neceſſe habuit contra tabulas bonorum poſſeſsionẽ accipere: dicendum eſt, quoniã nullam iniuriã facit fratri, non debere eam dotem cõferre. Nam quod habuit ex iudicio, conuertitur ad contra tabulas bonorũ poſſeſsione. *Concordat l. 23. in fine. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. cuius uerba uide ȷ. Planè propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi filia in teſtamento ex minore parte hæres inſtituta, per cõtra tabulas bonorũ poſſeſsionem plus acceperit. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 3. his uerbis*: Planè ſi ex minore parte fuit hæres inſtituta, & alia quędã in eam contulit: contra tabulas bonorũ poſſeſsione aucta portione eius, dicendũ erit, collationis munere eam fungi: niſi fortè contenta fuerit portione, ex qua inſtituta eſt. tunc enim dicendum eſt, ex iudicio parentis eam uenientem non debere munus collationis ſuſtinere.

III. EXCEPTIO: *Niſi filia parẽti defuncto non ſucceſſerit. Hæc exceptio approbatur l. ult. ff. de dotis collatione, his uerbis.* Fuit quæſtionis, an ſi ſua hæres filia patri cum fratrib. contenta dote abſtineat ſe bonis: compellatur eam cõferre? Et diuus Marcus reſcripſit non cõpelli abſtinentẽ ſe ab hæreditate patris. Ergo non tantùm data apud maritum remanebit, ſed & promiſſa exigetur etiam a fratrib. & eſt æris alieni loco. abſceſsit enim à bonis patris. *Concordat l. penult. ff. eod. tt. his uerbis*: Pater nubenti filiæ quaſdam res præter dotẽ dedit, eamq́; in familia retinuit, ac fratrib. ſub cõditione, Si dotẽ & cætera quæ nubenti tradidit contuliſſet, cohæredẽ adſcripſit: cũ filia ſe bonis abſtinuiſſet, fratrib. res non in dotẽ datas uindicantibus exceptionem doli placuit obſtare: quoniã pater filiã alterutrũ habere uoluit. *Cõcordat item l. 4. ff. eod. tt. his uerbis*: Si pater pro filia dotem promiſerit, deinde exhæredatæ, uel etiam emãcipatę & præteritæ legatũ dederit: habebit filia etiã dotẽ præcipuam & legatũ. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi legatũ à defuncto filia acceperit. quæ replicatio reprobatur uerbis d. l. 4. iã propoſitis. Cui concordat l. 10. C. de collationib. his uerbis*: A' patre uoluntate precarijs in codicillis relictum, extero iure capiens filia ad collationem dotis urgeri

non

non poteſt. *Altera replicatio eſt: Niſi omiſſo iure pretorio, ex iure ciuili filia patri ſucceſſerit. Hæc replicatio approbatur l.1.in prin. ff. de dotis collat. his uerbis*: Quanquam ita demum ad collationem doris Prætor cogit filiam, ſi petat bonorũ poſſeſsionem: attamẽ, etſi non petat, conferre debebit, ſi modò ſe bonis paternis immiſceat. Et hoc diuus Pius Vlpio Hadriano reſcripſit, etiam eam quæ non petierit bonorum poſſeſsionem, ad collationem doris per arbitrium familiæ Erciſcũdæ poſſe cõpelli. *Sed de har replicatione uide item ſ.cap.prox. queſt.2.except.1.repl.1.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi filia in defuncti poteſtate manſerit. Hæc exceptio reprobatur l.12. C. de collationib. his uerbis*: Filię, licet maneat in ſacris, ſi dotem non cõferat, quam mortis tempore communis patris habuit, fratribus in eadem familia conſtitutis: actiones hæreditarias denegari non ambigitur. Vnde conſultè, ac pro iuris ratione collationem fratribus tuis, quos in patris communis mortis tempore fuiſſe poteſtate propo nis, offers. Quin autem fratres tui durantes in familia patris peculium, ſi hoc neq; caſtrenſe, neq; relictum eis doceatur, præcipuum habere non poſsint, ſed in diuiſionẽ paternæ ueniat hæreditatis: nec quidquã mutet, pañes quẽ res ex hoc proficiſcẽtes, in eadẽ cauſa durantes, cõſtitutæ reperiãtur, abſoluti manifeſtiq; iuris eſt. *Concordat l.13.C.eod.tit.cuius uerba uide ſ.cap.prox.queſt.5.reg.2.except.4.*

V. EXCEPTIO: *Niſi filia in alterius ſit poteſtate ſeu familia. Hæc exceptio reprobatur l.2.ff.de dotis collat. his uerbis*: Filia in adoptionẽ data, & hæres inſtituta, debet (ſicut emãcipata) non ſolùm bona ſua, ſed & dotẽ, quæ ad eam peruenire poterit, conferre. Si adhuc pater adoptiuus uiuit, hic neceſſe habebit conferre. *Plura de exceptione propoſita uide ſ.ca. prox.queſt.2. except.6. Ait iuriſconſultus*: Et hæres inſtituta. *hoc intellige ſecundum replicationes ſ.except.1. & 2. propoſitas. Ait inſuper*: Si adhuc pater adoptiuus uiuit, hic neceſſe habebit conferre. *De hoc dictum ſ.cap.prox.queſt.1.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi matrimonium adhuc duret, cuius dos erat cõferenda. Hæc exceptio reprobatur l.5.C.de collationib. cuius uerba uide ſ.li.15.ca.5.queſt.1.reg.1. Cõcordat l.20 in prin. ff. familie, Erciſcunde. cuius uerba uide J.except.prox. Planè pater filiæ ſuis fratribus conferens dotem, quam pro filia dedit, conſtante matrimonio cõferre nõ tenetur. quæ diſtinctio approbatur l.71.ibi: nec conferre ff.de cui ctione. cuius uerba uide J. Concordãt ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox.queſt.5.reg.2.except.10.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi cùm filia fratrib. de conferenda dote cauiſſet hoc modo, ut quod a marito recuperaſſet, ſolueret: ipſa conſtante matrimonio deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 20. in prin. his uerbis*: Si filia nupta, quæ dotem cõferre debuit, per errorem cohæredum ita cauit, ut quod à marito recuperaſſet, pro partibus hæreditarijs ſolueret: nihilominus arbitrum familiæ Erciſcundæ ſic arbitraturum Papinianus ſcribit, ut etiamſi cõſtante matrimonio ipſa diem ſuum obierit, cõferatur dos. Nam imperitia (inquit) cohæredum iuriſdictionis formam immutare non potuit.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi dote ſub conditione promiſſa, conditio adhuc pendeat. Hæc exceptio reprobatur l.1.§. ſi ſub. ff. de dotis collat. his uerbis*: Si ſub conditione pater uel extraneus dotem promiſerit: cautione opus erit, ut tũc conferat mulier dotem, cùm dotata eſſe cœperit.

IX. EXCEPTIO: *Niſi pater diuiſo inter liberos patrimonio, filio multo amplius quàm filiæ reliquerit. Hæc exceptio approbatur l.39.§.1. ff. familiæ Erciſcundæ, his uerbis*: Inteſtatò moriẽs codicillis prędia ſua omnia, & patrimoniũ inter liberos diuiſit, ita ut longè amplius filio, quàm filiæ relinqueret: quæſitum eſt, an ſoror fratri dotẽ conferre deberet? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, ſi nihil indiuiſum reliquiſſet, rectius dici, ex uoluntate defuncti collationem dotis ceſſare.

X. EXCEPTIO: *Niſi aduerſarius uiriſsim nõ cõferat ea quæ à defuncto accepit. Hæc exceptio approbatur l.20.§.ad hæc. C. de collationib. his uerbis*: Ad hæc, cum ante nuptias donatio uel dos à patre data, uel matre, uel alijs parẽtibus, pro filio uel filia, nepote uel nepte, cæterisq; deſcendentib. conferatur: ſi unus uel una liberorum ante nuptias tantummodo donationem uel dotem, non etiam ſimplicem donationẽ accepit uel acceperit: alter uerò uel altera neq; dotẽ, neq; donationem ante nuptias à parente ſuo ſuſcepit uel ſuſceperit, ſed ſimplicem tantũmodo donationem: ne ex eo iniuſtum aliquid oriatur, ſi ea quidem perſona, quæ ante nuptias donationẽ uel dotem ſuſcepit, conferre eam cogẽda ſit, illa uerò quæ ſimplicẽ tantummodo donationem meruit, ad collationẽ eius minimè coartanda. Si quid huiuſmodi acciderit, iubemus ad ſimilitudinẽ eius qui ante nuptias donationẽ uel dotem conferre cogitur, etiam illã perſonam, quæ nulla dote uel ante nuptias donatione data, ſolam ſimplicem donationẽ à parentibus ſuis accepit, cõferre eam, nec recuſare collationem ex eo quòd ſimplex donatio non aliter cõfertur, niſi huiuſmodi legẽ donator tẽpore donationis ſuę indulgentiæ impoſuerit. *Concordat l. 12. in fine.*

C.eod.tt.cuius uerba uide ſ. excep.4.Cõcordat item l.17. §. fin. cuius uerba uide ſ.ead.quæſt.in prin.

XI. EXCEPTIO: *Niſi alius dotem reddi ſit ſtipulatus, non filia. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. ſi in ſtipulat.ff.de dotis collat.his uerbis:* Si in ſtipulationem deducta ſit dos, ſi quidẽ ipſa mulier ſtipulata ſit, uel ipſi negocium geſtum: æquè conferre cogetur. Si uerò alij quæſita eſt ſtipulatio: dicendũ eſt, ceſſare collationem. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi alius mulieris negocium gerens, ſtipulatus ſit uel acceperit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vel ipſi negocium geſtum. *Cui cõcordat l.17.ibi: nulla diſcretione. C.de collationib. cuius uerba uide ſ.ead.quæſt.in prin.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi promiſſa tantùm dos ſit pro muliere, nondum data. Hæc exceptio reprobatur d.l.1.§.etſi tantùm, his uerbis:* Etſi tantũ promiſſa ſit dos, collatio eius fiet. *Concordat d.l.1.§.filiam, his uerbis:* Filiam quæ ab inteſtato patri hæres ſit, conferre quidem dotem oportet: conſequens aũt eſt, ut ex pollicitatione dotis pro parte dimidia fratrẽ ſuũ liberet. æquius enim eſt, in ſolidum de ſuo eam dotatã eſſe. *Concordat l. 2. C.de collationib. his uerbis:* Si pater inteſtatus deceſsit, relictis duobus filijs & filia, cuius nomine dotem promiſerat: portiones hæreditatis æquæ ſunt, & dos nihilominus ita conferẽda eſt, ut ꝑ portionib. fratres eius à neceſsitate præſtandæ eius liberentur.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi non à defuncto, ſed ab alio dos pro filia data ſit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.4.C.de collat. his uerbis:* Non dubium eſt, profecticiam ſeu aduenticiam dotem à patre datam uel conſtitutam fratribus, qui in poteſtate fuerunt, conferendam eſſe. Ijs etenim qui in familia defuncti non ſunt, profecticiam tantũmodo dotem poſt uarias prudentum opiniones conferri placuit. *Concordat l.17.C.eod. tt.cuius uerba uide ſ.ead.quæſt.in prin. Concordat item l.19.§.talem igitur.C.eod.tt.cuius uerba uide J. quæſt.3. exc. 2. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ijs qui in poteſtate defuncti fuerunt, dos ſuit conferenda, non emãcipatis: tunc enim etiam aliunde adueniens dos eſt conferenda. quæ replicatio approbatur uerbis d.l.4. iam propoſitis.*

Mutatio iuris.

Planè replicatio hæc mutari ac tolli uidetur l.ult.C. eod.tt.cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt.5. reg.2. except. 12.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi maritus ſoluendo non ſit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ proponuntur J.quæſt.4.reg.4.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi diuiſio hæreditatis ſit facta. Hæc exceptio reprobatur l.8.C. de collationibus, his uerbis:* Si ſoror tua in paternorum bonorum diuiſione te fefellit, nec dotem quam acceperat à patre ueſtro inteſtatò diem functo, contulit: Præſes prouinciæ, examinatis partium allegationibus, cũ bonis dotem confundi iubebit: & quod deducta ratione plus apud eam eſſe animaduerterit, reſtitui tibi iubebit. Idem eſt etſi arbitro dato diuiſio celebrata eſt. *Hæc de exceptionibus aduerſus collationem dotis. Sed & plures huiuſmodi exceptiones uide ſ.cap.prox.quæſt.2.*

II. QVI CONFERRE DOTEM TENEANTUR?

I. Regula: *De patre in cuius poteſtate eſt ea, cuius dos eſt, proponitur l.2.in fine.ff.de dotis collat.cuius uerba uide ſ. quæſt.prox.except.5. Plura de hac regula uide ſ.cap.prox.quæſt.3.*

II. Regula: *De hæredib.mulieris proponitur l.19. C.de collat.cuius uerba uide J.quæſt.prox.*

III. QVIBVS DOS EST CONFERENDA?

Regulariter quidem omnibus cohæredibus filiæ dos eſt conferenda. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt.1. in prin. Huius autem regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cohæres in familia ſeu poteſtate defuncti non fuerit. Hæc exceptio reprobatur l.4.in fine.C.de collationib.cuius uerba uide ſ.quæſt.1.except.13. Concordat l.17.in prin.C. eod.tt.cuius uerba uide ſ.eod. cap. in prin. Altera exceptio uidetur: Niſi cohæredis hæres ſit, uel fratris filius uel filia. Hæc exceptio reprobatur l.14.C. de collationibus, his uerbis: Si maritus quondam tuus ab inteſtato patri ſuo hæres extitit, & ei poſthumus à te editus ſucceſsit: actiones hæreditarias amitæ filij ueſtri, quas habuit patris ſui mortis tempore, dotem nõ conferenti, denegare Præſes non dubitabit. *Concordat l.19.C.eod.tt. his uerbis:* Illam meritò dubitationẽ amputare duximus, quæ ſuper collatione dotis, uel ante nuptias donationis, inter certas perſonas ſatis iam uentilata eſt. Nam ſi inteſtatus quis defunctus eſſet, filio uel filijs, aut filia uel filiabus relictis, & ex mortua filia uel filio cuiuſcunq; ſexus aut numeri nepotibus: uel ſi qua inteſtata defuncta eſſet, filio quidem uel filijs ſimiliter relictis, ex mortua uerò filia uel filio itidem nepotibus cuiuſcunque ſexus: de modo quidem ſucceſsionis minimè dubitabatur, ſed palàm erat, quòd huiuſmodi nepotes duas partes paternæ uel maternæ portionis tantùm haberent, tertiam partem patruis ſuis, uel auunculis, uel amitis, uel materteris pro iã poſita conſtitutione concedentes. De collatione uerò dotis, uel ante nuptias donationis, quã defuncta perſona pro filio uel filia ſuperſtitibus, & pro mortuo uel mortua filio uel filia dediſſet, multa dubitatio eſt orta: ſuperſtitibus quidem filijs defunctæ perſonæ non debere ſe dotem, uel ante nu-

te nnptias donationem pro ſe datam à ſuo patre uel matre, conferre filijs mortui fratris ſui, uel mortuæ ſororis ſuę, contendentibus, eo quòd nulla conſtitutio ſuper huiuſmodi collatione poſita eſſet. Nepotib. uerò mortuæ perſonæ non tantùm huic reſiſtentibus, ſed etiã adſerentibus, quòd onus collationis conſtitutione Arcadij & Honorij diuæ memorię ſibi impoſitum, in perſonis tantummodo ſuorum auunculorum, non etiam patruorum, uel amitarum, uel materterarum locum habere poſſet. Talem igitnr ſubtilem dubitationem amputantes, præcipimus tam filios uel filias defunctæ perſonæ dotem nel ante nuptias donationem, à parentibus ſuis ſibi daram, conferre neporibus uel neptibus perſonæ mortuæ: quàm eoſdem nepotes uel neptes patruis ſuis ant auunculis, amitis etiam & materteris dotem, uel ante nuptiaa donationem patris ſui uel matris, quam pro eo uel ea mortua perſona dedit, ſimiliter cõferre: ut commiſtis huiuſmodi collationibus cum bonis perſonæ mortuæ, duas quidem partes nepotes nel neptes habeant illius portionis quæ patri uel matri eornm, ſi ſupereſſet, deferebatur: tertiam nerò eiuſdem portionis partem unà cum ſibi competentibus portionibus filij uel filiæ defunctæ perſonæ, cuius de hæreditate agitur, capiant. *Ait Imperator:* Sed palàm erat, qnòd huiuſmodi nepotea duas partes, &c. *Item:* Duas quidem partes nepotes, &c. *Hoc hodie mutatum eſt: de quo uide ſ. li. prox. cap. 24. reg. 4. except. 1. Plura de regula propoſita eiuſq; exceptionib. uide ſ. capite prox. quæſt. 4.*

IIII. QVID ET QVANTVM dotis nomine conferendum?

I. *Regula: Pro uirili parte dos conferenda, ita ut conferentis perſona partem faciat. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 5.*

II. *Regula: De uſuris conferendis, ſi in collatione mora ſit facta, proponitur l. 5. §. fin. ff. de dotis collatione, his uerbis:* Ea filia, quæ ſoluto matrimonio dotem cõferre debuit, moram collationi fecit: uiri boni arbitratu cogetur uſuras qnoq; dotis conferre: cum emancipatus frater etiam fructus conferat, & filia partis ſuæ fructus percipiat.

III. *Regula: De impenſis deducendis proponitur l. 1. §. cum dos. ff. eod. tt. his uerbis:* Cũ dos confertur, Impenſarum neceſſariarum ſit detractio, cæterarum non.

IIII. *Regula: Si maritus non ſit ſoluendo: id quod maritus facere poteſt, tantùm conferẽdum. quæ regula approbatur d. §. cum dos, his uerbis:* Quòd ſi iam diuortium factum eſt, & maritus nõ ſit ſoluẽdo, non debebit integra dos computari mulieri: ſed id quod ad mulierem poteſt peruenire, hoc eſt, quod facere maritus poteſt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi cum mulier, marito ad inopiam uergente, dotem repetere poſſet, id culpa ſua non fecit: tunc enim in ſolidũ conferẽda dos eſt. quæ exceptio approbatur Nouell. c. 97. §. ſed & illud, his uerbis:* Illud lege includere perquã neceſſariũ duximus, quod in multis, adeoq; ineffabilibus rebus quęri ſolet. Obtulit pater aut mater fortè filię ſuæ dotẽ, dedit hanc illa marito, & mortuus eſt maritus nõ ſoluendo: mox decedẽte patre ant matre, expetebatur ea quæ nupta fuerat, ut dotẽ conferret, uel tanto minus caperet. Ac ſiquidem uir ſoluendo ſit, quacunq; ſpectes, facilè res diſſolui poteſt. Si uerò nullius alterius rei domina ſit illa, quàm actionũ contra maritũ, quę per eius inopiã inefficaces exiſtãt, & obijciatur mulieri quòd ꝑ ipſa iã oblata dos ſit, quodq; actionem cõferat nullum omnino effectũ legis habentẽ: res ſanè nobis cõſideratione digna habita eſt. Et ſcimus quidem, in pleriſq; iudicijs paulo id durius iudicatũ, & mulierem coactam conferre dotem, aut reputare pro ſe datã dotẽ, ex qua nullũ omnino illi ex ipſa effectũ percipere cõtigerat. Nos uerò ex alijs legib. negocio opẽ ferimus. Ex quo enim mulierib. optionẽ dedimus, ſi maritus res malè adminiſtret, ut uel cõſtãte matrimonio eas ad ſe recipiat, & conuenienti modo adminiſtret, quẽadmodũ & noſtra loquitur cõſtitutio: ſiquidẽ ſui iuris & perfectę ętatis mulier ſit, ſibi ipſi culpã imputato, quare cũ maritus inciperet rebus ſuis malè uti, non pridẽ eas ad ſe receperit, & ſibijpſi auxiliũ tulerit? Eo enim pacto habitura fuiſſet in rationẽ collationis res ſuas indeminutas, & collationẽ in tãto maiore ſumma faceret. Si uerò ſub poteſtate ſit, & citra cõſenſum patris hoc facere nequeat: ſiquidẽ patrem adiẽs, hæc prolocuta eſt, teſtatoq; eũ conuenit, ut ad res uel cõſtante adhuc matrimonio recipiẽdas, & in alia reſeruãdas tẽpora ſibi conſenſum prębeat, & pater hęc fecerit: rurſus & hoc caſu iura ſua illibata habebit, rebus illi adſeruatis, utiq; cũ & res donationis ante nuptias uel cõſtante matrimonio uindicare illi dederimus, & in ſequẽtia periculi metu prorſus liberari. Cęterũ ſi cũ patrem de his teſtatò cõueniſſet, is actionem neque ipſe mouit, neque conſenſit, neq; huius agendi licentiam dedit filiæ: nihil ipſa periculi excipito, ſed & nulla illa contra inopis mariti bona actio cõfertor, & tam ipſi quàm fratribus eius communis fortuna eſto: non tamen per collationẽ implicator damno. ſed cõpetens illi ex paternis bonis

portio dotor, actione quidem conferenda ab illa, ab omnibus autem mouenda fratrib. & in commune omnib. illis adquirendo eo, quod fortunæ euentus præbuerit. Atq; hoc ſanè obtineto, ſi pater in huiuſmodi caſibus dotem offerat, & in bonis eius habitura ſperetur collatio. Verùm ſi maior dos ſit, perq; inobedientiam patris, qui neq; ipſe actioné mouere, neq; ut ea moueret, permittere uoluit, in illa ſpe uerſetur collatio: túc ipſa filia per ſe moueto, neq; húc prætextum habeto, quòd mouere nequeat: ſed ſibi ipſi auxilium ferto, & de mariti inopia futurá ablegato formidiné. Ac ſcimus, ſapientiſsimum quoq; uirum Vlpianum talia quæſiiſſe, & cum maritus ſoluendo inuentus non eſſet, opem tuliſſe mulieri, dum uoluit ab ipſa collationem fieri, in quantum maritus facere poſſet. Sed quia, cum leges in multitudine exiſterent, & antequam eas conſtitueremus, deduceremusq; in luculentum ordinem, multa etiá ex neceſſariis ignorabantur, & ſententiæ legibus contrariis uolentes proferebantur à iudicibus: ne circa hæc aliqua admittatur deceptio, propterea neceſſarium putauimus, cum aliás, tum uerò etiam conſtitutione noſtra, quæ uel conſtáte matrimonio mulieri opitulatur, in medium propoſita, meliorem & magis compendiariam conſectaneamq; uiam ingreſsi, præſentem legem proferre. Ne uerò particulatim perſonas, in quibus eam obtinere oportet, enumeremus: generali oratione determinamus, ut in quibus ratio habetur collationis, in his & conſtitutio ualeat, ſiue pater ſiue auus, ſiue mater ſiue auia, ſiue etiá ex ulterioribus perſonis aliqua ſit. *Hæc de quarta regula.*

V. *Regula: Si dos tantùm promiſſa, non etiá data eſt: filia fratres pro portionibus hereditariis liberare tenetur. quæ regula approbatur per ea quæ habentur s̄. quæſt. 1. except. 12.*

V. EVENTVS COLLAtionis dotis.

Si mulier non conferat dotem, denegantur ei actiones hereditariæ. quæ regula approbatur l. 12. in prin. C. de collationib. cuius uerba uide s̄. quæſt. 1. except. 4. Cócordat l. 14. C. eod. tit. cuius uerba uide s̄. quæſt. 1. excep. 2. Concordat ité l. 16. C. eod. tit. cuius uerba uide s̄. ca. prox. quæſt. 6 reg. 1. in prin. ſed & plura de regula propoſita eiuſq; exceptionib. uide s̄. d. reg. 1.

DE VINDICANDA MORte defuncti, & quæſtione de familia necati habenda, ſupplicioq; ſumendo.

Cap. VI.

AD officia heredis pertinet etiam uindicare mortem teſtatoris occiſi, & de ſeruis quæſtionem habere: de quo reſtat agendum.

I. CAVSAE, EX QVIBVS DE SERuis quæſtio habenda, & ſupplicium ſumendum eſt.

Si cú dominus uim pateretur & occideretur, ſeruus ei auxiliú nó tulit. Hæc cauſa ſeu regula approbatur l. 1. in prin. ff. de Senatuſc. Silaniano, his uerbis: Cum aliter nulla domus tuta eſſe poſſit, niſi periculo capitis ſui dominis cuſtodiá tam ab domeſticis, quá ab extraneis præſtare ſerui cogantur: ideo ſenatuſconſulta introducta ſunt de publica quæſtione à familia necatorum habenda. *Concordat l. 19. ff. eod. tit. his uerbis:* Cum dominus occiditur, auxiliú ei familia ferre debet & armis, & manu, & clamoribus, & obiectu corporis. Quod ſi, cum poſſet, nó tulerit, meritò de ea ſuppliciú ſumitur. *Huius cauſæ ſeu regulæ exceptiones hæ ſunt.*

I. EXCEPTIO: *Niſi non dominus, ſed alius quis occiſus dicatur. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi aliquis ex liberis domini ſit occiſus. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. domini appell. ff. de S. C. Silaniano, his uerbis:* Domini appellatione etiam filiusfamiliás, cæteriq; liberi qui in poteſtate ſunt, continentur. Silanianum enim ſenatuſcóſultú nó ſolú ad patremfamiliás, uerùm ad liberos quoq; pertinet. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi is qui occiſus eſt ex liberis domini, non fuerit in eius poteſtate. Hæc duplicatio reprobatur d. §. domini appell. his uerbis:* Quid deinde dicemus, ſi liberi non ſint in poteſtate? Marcellus libro XII. Digeſt. dubitat. Ego puto plenius accipiendum, ut etiam ad eos liberos pertineat, qui in poteſtate non ſunt. *Altera duplicatio eſt: Niſi filius domini alij in adoptionem datus, occiſus ſit. Hæc duplicatio approbatur d. §. domini autē, his uerbis:* In eo qui eſt in adoptionem datus, non putamus locum habere ſenatuſconſultum: quamuis in adoptato locum habeat. *Tertia duplicatio uidetur: Niſi filius domini adoptiuus ſit occiſus. Hæc duplicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quamuis in adoptato locú habeat. *Quarta duplicatio eſt: Niſi filio occiſo matris, non patris ſeruus adfuerit. Hæc duplicatio approbatur d. l. 1. §. de matris, his uerbis:* De matris ſeruis, filio filiaue occiſis, quæſtio non habetur. *Quinta duplicatio eſt: Niſi filio domini occiſo, pater ſit apud hoſtes. Hæc duplicatio reprobatur d. l. 1. §. ſi pater, his uerbis:* Si pater ab hoſtib. captus ſit: quæſtionem de ſeruis habédam & ſupplicium, filio occiſo, eleganter Scæuola ait: quod etiam poſt mortem patris probat, ſi antequam ſuus ei hæres exiſtat, occiſus fuerit. *Sexta duplicatio uidetur: Niſi poſt mortem domini filius eius ſit occiſus. Sed hæc duplicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quod etiam poſt mortem patris probat, &c.

Septima

Septima duplicatio uidetur: Niſi ſeruo in teſtamento purè legato uel manumiſſo, filius domini poſt mortem patris occiſus ſit. Sed & hæc duplicatio reprobatur ibidem, his uerbis: Idem Scæuola ait, conſtantius defendendũ, hærede inſtituto filio, de his quæſtionem habendá & ſupplicium, qui purè legati uel manumiſsi ſunt, ante aditam hęreditatem filio occiſo quáuis enim ſi uiueret, hęrede eo exiſtẽte, ipſi ua non eſſent futuri: attamen ubi deceſsir, quia extinctum legatum & libertas eſt, ſenatuſconſulto fore locum dicit. *Octaua duplicatio eſt: Niſi filius domini exhæredatus occiſus ſit. Hæc duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 10. in prin. ff. de S.C. Silaniano, his uerbis:* Si exhæredatus filius, antequá adiretur patria hæreditas, occiſus ſit: ex euẽtu inſpicietur: ut ſi adita fuerit hæreditas, quaſi alieni fuiſſe uideantur. Si uerò irritũ teſtamentum factum ſit: quia ipſius eſſent, ſi uiueret: omnia perinde aguntur, ac ſi dominus eſſet. *Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi pater domini ſit occiſus. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. ſi pater. ff. de S.C. Silaniano, his uerbis:* Si pater necatus ſit: an de ſeruis filij quæſtio habeatur, ſi fortè in caſtrenſi peculio ſeruos habuit? & magis eſt, quæſtionem de ſeruis filij habendam, ſuppliciumq́; ſumendũ, licet nõ ſit in poteſtate filius. *Tertia replicatio uidetur: Niſi alumnus domini ſit occiſus. Hæc replicatio reprobatur d. l. 1. §. domini appell. in fine, his uerbis:* Sed nec in alumno occiſo locus eſt ſenatuſconſulto. *Quarta replicatio eſt: Niſi maritus uel uxor domini ſit occiſus uel occiſa. Hæc replicatio approbatur d. l. 1. §. ſi uir, his uerbis:* Si uir aut uxor occiſi eſſe proponantur, de ſeruis eorum quęſtio habetur. Quanquá enim neq; uiri ſerui propriè uxoris dicatur, neq; uxoris propriè uiri: ſed quia commiſta familia, & una domus eſt: ita iudicandũ atq; in proprijs ſeruis ſenatus cenſuit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi à marito domino uxor ſit occiſa, uel contrà. Hæc duplicatio reprobatur l. 3. §. ſi maritus. ibi: ſed ſi exaudiſſent ff. de S.C. Silaniano. cuius uerba uide 3. except. 19 & 20. Quinta replicatio eſt: Niſi domini gener uel nurus occiſus, occiſaue ſit. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. ſed neq;. ff. de S.C. Silaniano, his uerbis:* Sed neq; uxore occiſa neq; marito, de ſeruis ſoceri quæſtionem habendam Senatus cenſuit. Marcellus autem libro XII. Digeſt etiam in ſoceri ſeruis idem, quod in mariti, rectè dicit. *Sexta replicatio eſt: Niſi occiſus bona fide ſeruum poſſedit, uel uſumfructum in eo habuit. Hæc replicatio reprobatur d. l. 1. §. qui ſeruum, his uerbis:* Qui ſeruum bona fide poſſedit, domini appellatione non continebitur: nec qui uſumfructum ſolum habuit. *Hæc de prima exceptione.*

II. EXCEPTIO: *Niſi ſerui uſusfructus alienus ſit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 1. § 1 his uerbis:* Domini appellatione continetur qui habet proprietatem, etſi uſusfructus alienus ſit.

III. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus alij pignori datus ſit. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. ſeruus, his uerbis:* Seruus pignori datus, quod attinet ad debitoris necem, per omnia habetur atq; ſi pignori datus non eſſet.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus pro parte alterius ſit. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 1. §. domini, his uerbis:* Domini appellatione & pro parte dominum contineri, dicendum eſt.

V. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus alij legatus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. ſerui appell ff. de S. C. Silaniano, his uerbis:* Serui appellatione etiã hi continentur, qui ſub conditione legati ſunt: nam medio tẽpore hæredis ſunt: nec quòd conditio exiſtens efficit, ut deſinant eſſe hæredis: facit ne uideantur interim eius eſſe. Idemq́; erit dicendũ & in ſtatulibero. *Concordat d. l. 1. §. ſi pater ab hoſtib. ibi: idem Scæuola. cuius uerba uide 5. except 1. repl. 1. dupl. 7.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi ſeruo libertas ſit relicta. Hæc exceptio reprobatur uerbis d. §. ſerui appell. iã propoſitis hiſce:* Idemq́; erit dicendum & in ſtatulibero. *Concordat l. 3. §. de his quoq;. ff. eod. tit. his uerbis:* De his quoq; ſeruis, qui teſtamẽto manumiſsi ſunt, perinde atq; de ſeruis ſupplicium ſumendum eſt. *Concordat d. l. 3. §. de his qui ante, his uerbis:* De his qui antequam teſtamentum occiſi occiſæue aperiretur, profugiſſent, poſteaq́; aperto teſtamento liberi ſcripti inuenirentur: perinde atq; de ſeruis quæſtio habenda, ſuppliciumq́; ſumendum eſt. Nam eſt æquiſsimũ, dominorum ultioni non obſtare indulgẽtiam ipſorum: quam quo quiſq; pleniorẽ eſt expertus, eo grauiorem ſceleris ſui pœnam merebitur. *Planè admittitur exceptio propoſita in eo cui fideicommiſſaria libertas purè eſt relicta, l. 1. §. ſerui appell ibi: ſed in eo. ff. de S. C. Silaniano, his uerbis:* Sed in eo cui fideicommiſſaria libertas purè debetur, extat reſcriptũ diui Pij ad Iubentium Sabinum: quo oſtenditur, non eſſe feſtinandum ad tormenta eius, cui fideicommiſſaria libertas debetur. Et magis eſt ne puniatur ob hoc, quòd ſub eodem tecto fuit, niſi particeps ſceleris fuit.

VII. EXCEPTIO: *Niſi non ſeruus occiſi ſit, ſed libertus. Hæc exceptio reprobatur l. 10. §. fin. cũ lege ſequente ff. d. tit. his uerbis:* Sub diuo Traiano conſtitutum eſt, de his etiam libertis, quos uiuus manumiſerat, quæſtionem haberi. Idemq́; erit & de his, qui ius annulorum petierant.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus impubes ſit.*

Hæc

Hæc exceptio approbatur l. 1. §. impubes. ff. de S. C. Silaniano, his uerbis: Impubes ſeruus uel ancilla nondum uiripotens, non in eadem cauſa erunt: ætas enim excuſationem meretur. *Concordat d. l. 1. §. impuberi, his uerbis:* Impuberi autem utrum in ſupplicio tantùm parcimus, an uerò etiam in quæſtione? & magis eſt, ut de impubere nec quæſtio habeatur. Et aliàs ſolet hoc in uſu obſeruari, ut impuberes non torqueantur: terreri tantùm ſolet, & habena uel ferula cædi. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt, Quòd terreri ſaltem, & ferula cædi impubes debet: ut ex iam dictis conſtat. Altera replicatio eſt: Niſi non multum ſit à pubertate. Tertia replicatio eſt: Niſi poſtea cædem nõ prodidit. Quarta replicatio eſt: Niſi impubes particeps cædis fuit. Hæ tres poſteriores replicationes approbãtur l. 14. ff. eod. tit. his uerbis:* Excipiuntur eodem Senatuſconſulto Silaniano impuberes ſerui. Trebius autem Germanus legatus etiam, &c.

IX. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus ætate defectus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. ignoſcitur. ff. eod. tit. his uerbis:* Ignoſcitur etiam his qui ætate defecti ſunt.

X. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus ob ualetudinem opem ferre non potuit. Hæc exceptio approbatur d. l. 3. in prin. his uerbis:* Si quis ingraueſcẽte ualetudine affectus, opem ferre domino non potuit: ſubueniendum eſt ei.

XI. EX[illegible]EPTI[illegible] *Niſi ſeruus ſurdus, cæcus, mutus uel furioſus ſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 3. §. ignoſcitur, his uerbis:* Surdus quoque inter imbecilles numerandus eſt, aut inter eos qui ſub eodẽ tecto nõ ſunt: quia ut illi per ſpacium, ita hic per morbũ nihil audit. Cæcus quoq; ueniam mereri debet. Mutum ſimili modo excipimus, ſed ibi ubi uocis tantùm auxilium ſi[illegible] oſos excipi, nequaquam dubium eſt.

XII. EXCEPTIO. *Niſi ſeruus abſens fuit, & non ſub eodem tecto. Hæc exceptio approbatur & declaratur l. 1. §. hoc autem ſenatuſc. uſq; ad §. impubes. ff de S. C. Silaniano, h[illegible] uerbis:* Hoc ſenatuſc[illegible] eos q[illegible]idem, qui ſub eodem tecto fueru[illegible]t, omnimodo punit. Eos uerò q[illegible] ſub eodem tectu, ſed in eadem regi[illegible]ne [illegible]erunt non aliter ni[illegible] conſcij fuiſſe[illegible]. E[illegible]dem aut tecto q[illegible]aliter accipiatur, uideamus: u[illegible] tra eoſd[illegible] parietes, an & [illegible]ra, uel etiam [illegible]tra e[illegible]dem diętã, uel cubic[illegible]lũ, uel eandem domum, uel eoſ[illegible] h[illegible]rtos, uel totam u[illegible]llam? Et ait Sextus, ſic eſſe ſæpe iudic[illegible], ut quicunq; eò loci fuerunt, un[illegible]e uocem exaudire potuerunt, hi puniantur, quaſi ſub e[illegible]dem tecto fuerint: licet a[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ris, nec o[illegible] [illegible]udi[illegible] poſsint. Iuxta hoc tam[illegible] uidetur & di[illegible]us Hadrianus reſcripſiſſe in hæc uerba: Serui, quoties dominis ſuis auxilium ferre poſſunt, non debent eorum ſaluti ſuam anteponere. Potuiſſe autem ancillam, quæ in eodem conclaui cum domina ſua fuerat, auxilium ei ferre, ſi non corpore ſuo, at certè uoce plorantem, ut hi qui in domo fuerant, aut uicini audirẽt: hoc ipſum manifeſtum eſt ex eo, quòd dixit, percuſſorem ſibi mortem minatum, ſi proclamaſſet. Vltimum itaque ſupplicium pati debet uel hæc: ne cæteri ſerui credant in periculo dominorum ſibi quenque conſulere debere. Hoc reſcriptũ multa continet: nam ei non parcit, quæ in eodem conclaui fuit: & ei quæ timuit mortem, non ignoſcit: & quod uel uoce oporteat ſeruos dominis auxilium ferre, oſtendit. Si quis in uilla agens occiſus ſit: pluſquam iniquum eſt (ſi fortè diffuſa latè prædia habeat) de omnibus, qui in ea regione fuerunt, ſeruis & quæſtionem haberi, & ſupplicium ſumi. Sufficiet ergo in eos, qui cum ipſo qui occiſus dicitur, fuerunt, quique ſuſpicione cædis aut conſcientia attingi uidebuntur, quæſtionẽ haberi. Cum dominus in itinere eſt occiſus: de his qui unà cum eo fuerunt cum occideretur, uel cum unà fuiſſent, profugerunt, ſuppliciũ ſumendum eſt. Quòd ſi cum domino nemo fuit, cum occideretur: ceſſant iſta ſenatuſconſulta. *Declaratur item exceptio propoſita l. 12. C. de his quibus ut indignis, hiſce uerbis:* Talis de antiquo iure dubietas noſtræ ſereni tati ſuggeſta eſt propter Senatuſconſultum Silanianum, & ſeruos qui ſupplicio adficiuntur, ſub eodem tecto commorantes, & non ſuum auxilium domino per inſidias occiſo præbentes. Veteres enim certum non faciunt, quis intellectus de uerbis, Sub eodem tecto, ſignificatur: ſiue in eodem cubiculo, ſiue in triclinio, uel porticu, uel in aula hæc appellatio accipi debeat: adijcientes, Si dominus in uia uel in agro fuerit interfectus, eos ſeruos puniri qui præſtò erant, & non auxilium ad prohibendum periculum præbuerunt: nulla diſtinctione ſuper qualitate præſentiæ utentes. Nos igitur omnem eis occaſionem ad declinanda ſupplicia ſuper negligentia ſalutis domini ſui amputantes, ſancimus, omnes ſeruos ex quocunq; loco, ſiue in domo, ſiue in uia, ſiue in agro, poſsint clamorem exaudire, uel inſidias ſentire, & non auxilium tulerint, ſupplicio ſenatuſconſulti ſubiacere. Oportet etenim eos, ubicunque ſenſerint dominum periclitantem, ad prohibendas inſidias concurrere. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi*

ſeruus

ſeruus abſens etiam dominum clamantem audire potuit. quæ replicatio ex uerbis iam propoſitis conſtat. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus à domino periclitante profugerit. hoc enim caſu abſentiæ ratione nõ excuſatur. quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 1. s̄. propoſitis hiſce: Vel cum unà fuiſſent, profugerunt, &c. Tertia replicatio eſt: Niſi abſens ſeruus ſceleris fuit conſcius. quæ replicatio approbatur uerbis d. §. hoc autem ſenatuſconſultum, s̄. propoſitis hiſce: Eos uerò qui non ſub eodem tecto, ſed in eadem regione fuerunt: non aliter niſi conſcij fuiſſent. Item hiſce: Quiq; ſuſpicione cædis, &c.

XIII. EXCEPTIO: Niſi metu mortis ſeruus domino auxilium non tulit. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. hoc autem ſenatuſconſultũ. ibi: ſerui quoties. & §. hoc reſcriptum. ff. de S. C. Silaniano. cuius uerba uide s̄. except. prox.

XIIII. EXCEPTIO: Niſi ſeruus non potuit domino ferre auxilium. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. occiſorum. ibi: hoc idcirco. ff. de S. C. Silaniano. cuius uerba uide j. except. 22. Concordat l. 3. §. ſi cum omnes. ff. eod. tt. his uerbis: Si cum omnes domini aggreſſuram paterentur, uni ſeruus opem tulit: an ſit excuſandus, an uerò (quia omnibus non tulit) plectendus? & magis eſt, ſiquidem omnib. ferre potuit: quamuis quibuſdam opem tulerit, ſupplicio afficiendum. Si uerò ſimul omnibus non potuit: excuſandum, quia quibuſdam opem tulerit. Nam illud durum eſt dicere, ſi cùm duobus auxilium ferre non poſsit, eligat alteri eſſe auxilio: electione crimen eum contraxiſſe. Quare etſi ſeruus mulieris, marito domino magis auxilio fuit, quã dominę, uel contrà: dicendum eſt, ignoſci debere. Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur, ſimul & prima eius replicatio reprobatur, hæc ſcilicet: Niſi cum plures domini inuaderentur, uni auxilium tulit, alteri non. Altera replicatio eſt: Niſi non clamauerit ſeruus. tunc enim quamuis alia ratione auxilium domino ferre non potuit, non tamẽ excuſatur. quæ replicatio approbatur l. 19. ff. de S. C. Silaniano. cuius uerba uide s̄. ead. quæſt in prin. Concordat l. 1. §. hoc autem. ibi: ſerui quoties. & §. hoc reſcriptum. ff. eod. tt. cuius uerba uide s̄. except. 12. Tertia replicatio eſt: Niſi aliqua ratione domino auxiliũ ferre potuit, nec fecit, quamuis illum liberare non potuerit. Hæc replicatio approbatur d. l. 19.

XV. EXCEPTIO: Niſi ſeruus uulneratus fuit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. §. penult. ff. de S. C. Silaniano, his uerbis: Quid ſi uulnerati ſint ſerui, cum protegerent dominum? dicẽdum eſt, parci eis debere: niſi aut ipſi ſibi uulnera iſta fecerunt data opera, ne punirentur: aut talia uulnera iſti acceperunt, ut poſſent nihilominus opem ferre, ſi uoluiſſent.

XVI. EXCEPTIO: Niſi ſeruus fuerit incluſus uel uinctus. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. ſubuenitur. ff. eod. tt. his uerbis: Subuenitur eis qui eo tempore quo dominus dominàue occiſa eſt, cluſi ita fuerint ſine dolo malo, ut erumpere ſuccurrendi cauſa, aut cõprehendendi eos, qui cædem fecerunt, nõ potuerint: nec intereſt, à quo cluſi continebuntur. Sic tamen ſi non data opera uoluerint ſe ita includi, ne opem ferre poſſent. Cluſos accipere debemus, etſi ſunt uincti: ſi tamẽ ita uincti, ut omnino rumpere uincula, & auxilio eſſe nõ potuerunt. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi data opera ſe includi paſſus ſit. altera replicatio eſt; Niſi cum poſſet erumpere, non erupit. quæ duæ replicationes ex uerbis iam propoſitis conſtant.

XVII. EXCEPTIO: Niſi ſeipſum interfecerit dominus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſi ſibi manus. ff. de S. C. Silaniano, his uerbis: Si ſibi manus quis intulit, ſenatuſcõſulto quidem Silaniano locus non eſt: ſed mors eius uindicatur, ſcilicet ut ſi in conſpectu ſeruorum hoc fecit, potueruntq; eũ à ſe ſæuientem prohibere, pœna adficiantur: ſi uerò non potuerunt, liberentur.

XVIII. EXCEPTIO: Niſi hæres defunctum, uel unus ex dominis alterum occidiſſe dicatur. Hæc exceptio reprobatur l. 6. §. quamuis. ff. d. tt. his uerbis: Quamuis aliàs in caput domini ſerui non torquentur: rectè tamen fiet quæſtio, etiamſi hæredẽ accuſet, ſiue extraneus hæres, ſiue ex ſuis ſit. Si unus ex dominis non cõparet: quærendum eſt de caſu eius per ſeruos, quos cõmunes habuerunt. Magis enim de ſalute aut ultione domini non cõparentis, q̃ in caput pręſentis torquebũtur.

XIX. EXCEPTIO: Niſi maritus ab uxore, uel contrà uxor à marito in cubiculo occidatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 3. §. ſi maritus. ff. de S. C. Silaniano, his uerbis: Si maritus uxorem noctu intra cubiculum ſecum cubantem necauerit, uel uxor maritum: ſerui pœna ſenatuſconſulti liberabuntur. Sed ſi exaudiſſent, & opem non tuliſſent: plectẽdi erunt non tantùm ſi proprij eſſent mulieris, ſed etiamſi mariti.

XX. EXCEPTIO: Niſi maritus uxorem in adulterio deprehẽſam occiderit. Hæc exceptio approbatur d. §. ſi maritus, his uerbis: Si tamen maritus in adulterio deprehẽſam occidat, quia ignoſcitur ei: dicendum eſt, nõ tantùm mariti, ſed etiam uxoris ſeruos liberandos, ſi iuſtum dolorem exequenti domino non reſtiterunt.

XXI. EXCEPTIO: Niſi dominus non ſub tecto, ſed in itinere ſit occiſus. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. cum dominus. ff. de S. C. Silaniano. cuius uerba uide s̄. except. 12.

XXII. EXCEPTIO: Niſi non per uim uel

cædem,

cædem, ſed ueneno uel alio clandeſtino modo. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. occiſorum. ff. de S.C. Silaniano, bis uerbis: Occiſorum appellatione eos contineri Labeo ſcribit, qui per uim aut cędem ſunt interfecti: puta iugulatum, ſtrangulatum, præcipitatum, uel ſaxo, uel fuſte, uel lapide percuſſum, uel quo alio telo. Quòd ſi quis (puta) ueneno, uel etiam quo alio, quod clàm necare ſolet, interemptus ſit: ad ſenatuſconſultũ uindicta mortis eius non pertinebit. Hoc idcirco, quia toties puniendi ſunt, qui auxilium domino non tulerunt, quoties potuerunt ei aduerſus uim opem ferre, & nõ tulerunt. Cæterùm quid potuerũt facere aduerſus eos, qui ueneno, uel quo alio modo inſidiabantur? *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi per uim uenenum ſit infuſum. Hæc replicatio approbatur d. §. occiſorum. bis uerbis:* Planè ſi uenenum per uim infuſum ſit, ſenatuſconſultum locum habet. Vbicunq; igitur uis adhibita eſt, quæ interimere ſolet, ibi dicendum eſt, locum ſenatuſconſulto fore. *Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus ſceleris conſcius uel particeps fuit. Hæc replicatio approbatur ibidem, bis uerbis:* Quid ergo ſi dominus ueneno non per uim necatus eſſe proponatur: impunitum erit factum? nullo modo. licet enim ceſſet ſenatuſconſultum Silanianum, nec quæſtio ſuppliciumq; de his qui ſub eodem tecto fuerunt, habeatur: tamen ſi qui conſcij uel factores ſceleris fuerunt, hi demum ſupplicio afficiuntur: & adiri hæreditas, apeririq; tabulæ etiam ante quæſtionem habitam poſſunt.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi appetitus tantùm, non occiſus ſit dominus. Hæc exceptio approbatur l. 6. § fin. cum lege ſequente. ff. de S.C. Silaniano, bis uerbis:* Si appetitus ſit, nec occiſus dominus: nihil ſenatuſconſulto cauetur. Ipſe enim in familiam ſuam poteſt animaduertere, & in libertos extraordinarium auxilium habebit.

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi non conſtet dominum eſſe occiſum. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. item illud. ff. d. tt. bis uerbis:* Illud ſciendũ eſt, niſi conſtet aliquem eſſe occiſum, non haberi de familia quæſtionem. Liquere igitur debebit ſcelere interemptũ, ut ſenatuſconſulto locus ſit.

XXV. EXCEPTIO: *Niſi certus ſit percuſſor. Hæc exceptio reprobatur l. 6. in prin. ff. de S. C. Silaniano, bis uerbis:* Etſi certus ſit percuſſor: tamen habenda eſt quæſtio, ut cædis mandator inueniatur. Vnq; autem ipſe maximè quæſtioni dabitur, quamuis & cæteri puniantur.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi tulerit auxilium ſeruus. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. excuſantur. ff. d. tt. bis uerbis:* Excuſantur ſerui, qui auxilium tulerunt ſine dolo malo. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dolo malo tulit auxilium. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sine dolo malo. *Concordat d. §. excuſantur, bis uerbis:* Nam ſi finxit ſe quis auxilium ferre, uel ditis gratia tulit: nihil hoc commentum ei proderit. *Altera replicatio uidetur: Niſi nihilominus dominus interfectus ſit, ſaluo ſeruo. Hæc replicatio reprobatur ibidem, bis uerbis:* Tuliſſe auxilium non tantùm is uidetur, qui ſeruauit dominũ, hoc eſt, qui potuit ita opem ferre, ut ſaluus eſſet dominus: uerùm is quoque, qui quidquid potuit fecit, tametſi dominus interfectus eſt. Veluti ſi quis exclamauit, ut ad auxilium conueniretur: aut terruit aggreſſores: atq; ſi quis turbam conuocauit, aut ſi corpus ſuũ obiecit, uel aliàs corpore ſuo auxilium tulit. *Tertia replicatio eſt: Niſi non pro uirili ſua auxiliũ tulit. Hæc replicatio approbatur ibidem, bis uerbis:* Non tamen ſemper qui clamore uſus eſt, auxilium tuliſſe uidetur. Quid enim, ſi cum poſſet manu depellere à domino periculum, ille clamorem iuuaõe elegit? plectendus utiq; erit.

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi dominus ſuperuiuens nihil de quoquã ſeruorum eſt conqueſtus. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. fin. bis uerbis:* Si dominus mortiferè uulneratus, ſuperuixerit, nec de quoquam ſeruorum ſuorũ conqueſtus ſit: etiamſi ſub eodem tecto fuerũt, tamen parcendum illis erit.

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi mortiferè uulneratus dominus teſtamento facto officium ſeruorũ purgauit. Hæc exceptio approbatur l. 2. ff. eod. tt. bis uerbis:* Diuus Marcus Commodus Piſoni reſcripſit in hæc uerba: Cum conſtiterit apud te, Piſo chariſsime, Iuliũ Donatum, poſteaquam conterritus aduentu latronum profugerat uillam ſuam, uulneratum eſſe, mox teſtamento facto purgaſſe officium ſeruorum ſuorũ: nec pietas (pro ſeruis) nec ſolicitudo hæredis obtinere debet, ut ad pœnam uocentur, quos abſoluit dominus ipſe.

II. QVOMODO DE SERuis quæſtio habenda, & ſupplicium ſumendum?

I. *Regula: Quid quæſtio ſignificet, definitur l. 1. §. itẽ illud, in fine. ff. de S.C. Silaniano, bis uerbis:* Quęſtionem ſic accipimus, non tormenta tantùm, ſed omnem inquiſitionem & defenſionem mortis.

II. *Regula: Quid quærendum primò, quid deinde, definitur l. 17. ff. eod. tt. bis uerbis:* Prius de ſe familia torquenda eſt: & ſi confiteatur, tunc interrogetur, quo mandatore flagitiũ admiſſum ſit?

III. Regu-

III. *Regula: De probatione criminis proponitur l.3.§.1.ff.eod. tt. his uerbis:* Si quis moriens dixiſſet, à ſeruo uim mortis ſibi illatam eſſe: dicendum eſt, non eſſe credendum domino, ſi moriens hoc dixit, niſi potuerit & probari.

III. QVANDO QVAESTIO habenda, & ſupplicium ſumendum?

I. Regula: *Ante apertas teſtamenti tabulas quæſtio habenda. quæ regula approbatur l. 3. §. quod ad cauſam. ff. de S. C. Silaniano, his uerbis:* Quod ad cauſam teſtamenti pertinet, ſi quod telictum erit ab eo, qui occiſus eſſe dicetur: id ne quis ſciens dolo malo aperiendum, recitandum, deſcribendumúe curet, edicto cauetur: priuſquam de eius familia quæſtio ex ſenatuſcõſulto habita, ſuppliciumq; de noxijs ſumptũ fuerit. *Plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus uide ℈.quæſt.prox.reg.7.*

I I. Regula: *Ante aditam hæreditatem quæſtio habenda, & ſupplicium de ſeruis ſumendum. Quæ regula approbatur d.l.3.§.non tantùm, his uerbis:* Nõ tantũ ex teſtamento, ſed etiã ab inteſtato hæreditas ad hoc edictũ pertinet: ut ne qs adeat, bonorumúe poſſeſsioné petat, antequã quæſtio de familia habeatur: ne hæres propter compendiũ ſuum familiæ facinus occultaret. *Vide item ℈.quæſt.prox.reg.8.*

IIII. EVENTVS QVAESTIOnis habendæ uel habitæ, & ſupplicij ſumpti.

I. Regula: *Si ſeruus alienatus fuit, de quo ſupplicium ſumptum eſt, precium emptori à uenditore reddendum. quæ regula approbatur l.8.in prin.ff.de S.C.Silaniano, his uerbis:* Senatuſcõſulto Silaniano cauetur, ſi pœnę obnoxius ſeruus uenis ſet, quádocũq; animaduerſum in eũ eſſet, ut uenditor precium pręſtaret: ne emptori iniuriã feciſſe uideretur ſenatuſconſultũ.

I I. Regula: *De præmio rorum qui requirunt ſeruos fugitiuos, & denũciant, proponitur l.25.in prin. ff.d.tt.his uerbis:* Lege Cornelia cauetur de præmio accuſatoris, qui requiſiuit & renũciauit eos ſeruos, qui ex ea familia ante quæſtioné fugerint: ut in ſingulos ſeruos, quos conuicerit, quinque aureos ex bonis occiſi: aut ſi inde redigi ea quãtitas nõ poſſit, ex publico accipiat. Quod præmiũ non in omnes ſeruos, qui ſub eodem tecto locati fuerint: ſed in eos ſolos qui cædé admiſiſſent, accuſatori tribuitur. *Concordat d. l.25.§.1.in fine. cuius uerba uide ℈.reg.prox.*

I I I. Regula: *De ſeruis fugientibus, quibus in teſtamento libertas eſt relicta, proponitur d. l. 25. §. 1. his uerbis:* Prꝫterea cauetur, ut de his qui ante quæſtioné habitam fugerint, ſi aperto teſtamento liberi ſcripti inueniantur, lege de ſicarijs iudicium fiat: ita ut ex uinculis cauſam dicant, & conuicti perinde ac ſerui puniantur: & ei qui cõuicerit, deni aurei pręmij nomine dentur ex bonis damnati.

I I I I. Regula: *Qui ſeruum ſceleris obnoxium receperit, uel celauerit: lege de ſicarijs tenetur. quæ regula approbatur l.3.§.ſi quis eorum.ff.de S.C.Silaniano, his uerbis:* Si quis eorũ ſeruum ſeruámue ex ea familia, qui eius facinoris noxius erit, receperit, uel celauerit ſciens dolo malo: in ea cauſa eſt, ac ſi lege quæ de ſicarijs lata eſt, facinoris noxius fuerit.

V. Regula: *Seruus qui necem domini uindicat uel arguit, liber fit. quæ regula approbatur quidem ipſo iure: uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi non ultrò ad accuſandum ſeruus uenit, ſed accuſatus ipſe crimen in alium tranſtulit. Quæ exceptio approbatur l. 3.§.utrum ant. ff. de S.C.Silaniano, his uerbis:* Vtrũ is ſolus uideatur uindicaſſe uel arguiſſe, q ad hoc proſilit ultrò: an etiam is qui cũ accuſaretur, ipſe detorſit in alium crimen? Et magis eſt, ut ille hoc pręmio dignus ſit, qui ultrò ad accuſationem proſilit. *Altera exceptio uidetur: Niſi ſeruus ad libertatem perduci non poſsit. Hæc exceptio reprobatur d.l.3.§.hi quoq;, his uerbis:* Hi quoq; qui non poterunt aliâs ad libertatem peruenire (utputa ſi hac lege diſtractus erat quis, ne manumitteretur) poterunt propter hoc quod in commune utile eſt, ad libertatem peruenire. *Tertia exceptio uidetur: Niſi ſeruus alij ex ſtipulatu debeatur. Hæc exceptio reprobatur d. l. 3. §. ſi ex ſtipulatu, his uerbis:* Si ex ſtipulatu ſeruus debeatur, & cędem domini arguerit, & pro præmio liber eſſe iuſſus ſit: ex ſtipulatu actio ſtipulatori non datur: nam etſi ſupplicio affectus fuiſſet, non daretur. Quòd ſi ſub eodem tecto non fuit: ex ſtipulato actio in æſtimationé ſerui utilis erit creditori. *Quarta exceptio uidetur: Niſi ſeruus alij ſit legatus. Sed & hæc exceptio reprobatur l. 12. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ſeruus à teſtatore occiſo legatus ſit, & Prætor pro præmio ſtatuerit liberum eum eſſe: dicendum eſt, non impediri libertatem. *Quinta exceptio uidetur: Niſi ſeruus teſtatori cũ alio communis fuit. Et hæc exceptio reprobatur l.16.ff.d.tt.his uerbis:* Domino à familia occiſo, ſeruus cõmunis necem eius detexit: fauore libertatis, liber quidem fieri debet: precij autem partem ſibi contingentem ſocium conſequi oportet.

V I. Regula: *Si ob quæſtionem de familia habendam, & ſumendum ſupplicium, non poſsit adiri hæreditas: nihilominus hæreditas ad hæredes hæredis defuncti tranſmittitur. de quo ſ.lib.28.cap.22.reg.1.except.1.repl.4. Item ſi ob eandem cauſam tabulæ teſtamenti aperiri non potuerunt, & ob id conditio intra certũ diem implenda fuit ignorata: excuſatur hæres. de quo ℈.de legatis cap.31.except 23. Idem eſt ſi is cui libertas in eodem teſtamento relicta eſt, damnum ali*

quod ob moram aditionis paſſurus eſſet.l.11. C.de his quibus ut indignis.cuius uerba uide ſ.

VII Regula: *Si ante quæſtionem de familia habitam tabulæ teſtamenti apertæ ſint: in centum aureos actio datur popularis. Quæ regula approbatur l. 25. §.ex hoc edicto.ff.de S.C.Silaniano, his uerbis:* Ex hoc edicto actio proficiſcitur contra eum, qui aduerſus edictum Prætoris tabulas teſtaméti aperuiſſe, uel quid aliud feciſſe dicetur. Nam (ut ex ſuprà dictis apparet) plura ſunt, propter quę pœna edicti conſtituta eſt. Palàm eſt autem, popularem actionem eſſe, cuius pœna in centum aureos ex bonis damnati extenditur: & inde partem dimidiam ei, cuius opera conuictus erit, præmij nomine ſe daturum Prętor pollicetur: partem in publicũ redacturum. *Ait Iuriſconſultus:*Ex hoc edicto. *De hoc edicto uide ſ.quæſt. prox.reg.1. Item: Si ante quæſtionem de familia habitam tabulæ teſtamenti apertæ ſint: hæredi tanquam indigno hæreditas aufertur, & fiſco uindicatur. quæ regula approbatur l.3.C.de his quib. ut indignis, hiſce uerbis:* Si ea quæſtio infertur filijs eius quam conſobrinam tuam dicis, quòd tabulæ teſtamenti patris eorũ, qui à familia interfectus dicebatur, priuſquam quęſtio de ſeruis haberetur, apertæ & recitatæ ſunt: ꝑpter ampliſsimi ordinis conſultum hęreditas à fiſco uindicatur. Et ideo agi cauſa apud procuratorem meũ debet: quia nõ eo tempore pupilli fuerunt. *Huius duplicis regulæ ſeu pœnæ exceptio prima hæc eſt: Niſi dominus ueneno uel alio clãdeſtino modo perierit. Hæc exceptio approbatur l.1. §.occiſorum, in fine.ff.de S.C.Silaniano.cuius uerba uide ſ.quæſt.1.except.22. Altera exceptio eſt: Niſi teſtator ipſe ſibi mortem cõſciuit. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. ſi quis non, his uerbis:* Si quis nõ metu criminis imminentis, ſed tædio uitę, uel impatientia doloris ſibi manus intulit: eius teſtamentum aperiri & recitari mortis caſus non impedit. *Tertia exceptio eſt: Niſi tabulæ non fuerint ligatæ uel conſignatæ. Hæc exceptio reprobatur l.3.§.aperire. ff.eod. tt. his uerbis:* Aperire hic ille uidetur, qui naturaliter aperit: ſiue ſint ſignatæ, ſiue nõ ſint ligatæ, ſed tantũ naturaliter clauſæ. *Quarta exceptio uidetur: Niſi clàm, non palàm aperuit. Hæc exceptio reprobatur d. §. aperire, his uerbis:* Aperire accipere debemus prohibitos nos, uel palàm, uel ſecretò. omnis enim apertura prohibita eſt. *Quinta exceptio eſt: Niſi quis ignorans teſtatorem eſſe occiſum, aperuerit. Hæc exceptio approbatur d.l.3.§.ſi quis ignorans, his uerbis:* Si quis ignorans occiſum aperuerit: non debet hoc edicto teneri. *Concordat l.21.ff.eod.tt.cuius uerba uide ȷ.reg.prox.except.9. Sexta exceptio eſt: Niſi ſine dolo malo aperuerit. Hæc exceptio approbatur d.§.ſi quis ignorãs, his uerbis:* Etſi ſciens, nõ tamen dolo aperuerit, æquè non tenebitur: ſi fortè per imperitiam, uel per ruſticitaté ignarus edicti Prætoris uel ſenatuſcõſulti aperuit. *Septima exceptio eſt: Niſi linum tantùm inciderit, non autem tabulas aperuerit. Hæc exceptio approbatur d.l.3. §.ſi quis tab.his uerbis:* Si quis tabulas quidem nõ aperuerit naturaliter, linum autẽ inciderit: excuſatus erit. Quia dolo caret, qui ipſas tabulas non aperuerit. *Octaua exceptio eſt: Niſi non totum teſtamentum, ſed partem eius tantũ aperuit. Hæc exceptio reprobatur d.l.3.§.ſi autem nõ, his uerbis:* Si non totũ teſtamentũ, ſed pars eius aperta ſit: dicendum eſt, in edictũ incidiſſe eum, qui aperuit: parui enim refert, utrũ totum, an partem aperuerit. *Nona exceptio uidetur: Niſi codicillos tantùm aperuit, non teſtamentum. Hæc exceptio reprobatur d.l. 3.§.ſi quis codicillos, his uerbis:* Si quis codicillos aperuit, teſtamentum non aperuit: in edictum incidit. Nam & codicilli ad cauſam teſtaméti pertinent. *Decima exceptio uidetur: Niſi id quod iure non ualet, aperuit. Et hæc exceptio reprobatur ibidẽ, his uerbis:* Siue iure ualeat id quod apertum eſt, ſiue non ualeat: attamẽ edicto locus eſt. *Vndecima exceptio uidetur: Niſi pupillares tabulæ tãtùm ſint apertæ. Et hæc exceptio reprobatur d. §. ſi quis codicillos, in fine, his uerbis:* Eadem ſeruanda ſunt de his quæ ad cauſam ſubſtitutionis pertinent, ſi pupillus pupillaúe occiſus occiſaúe eſſe dicetur. *Duodecima exceptio eſt: Niſi alius aperuit, non reus conuentus. Hæc exceptio approbatur l. 27. ff. de S. C. Silaniano, his uerbis:* Si de pluribus hæredibus quibuſdam inuitis aut ignorantibus, apertũ erit teſtamentum: nõ amittunt portiones ſuas, qui culpa carent. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi reo conſentiente alius aperuit. quæ replicatio ex uerbis tam propoſitis elicitur. Altera replicatio eſt: Niſi reus teſtamentum ab alio apertum recitauit, aut deſcripſit. Hæc replicatio approbatur l. 3.§.ſi alius aperuit.ff.d.tt.his uerbis:* Si alius aperuit, alius recitauit, alius deſcripſit: omnes in edictum incident, qui ſingula eorum fecerunt. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi quinquennium præterierit. Hæc exceptio ſeu præſcriptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.13.ff.eod.tt.his uerbis:* In cognitione aperti aduerſus ſenatuſconſultum teſtaméti eius qui à familia ſua occiſus dicatur, quinquennij tempus conſtitutum eſt ſenatuſconſulto, Tauro & Lepido conſulibus: quod tamen ad extraneos pertinet. Nanq; eos qui parricidij pœna teneri poſſunt, ſemper accuſare permittitur eodem ſenatuſconſulto.

VIII. Regula: *Si ante quæſtionem de familia habitam, & ſumptum ſupplicium, hæreditas adita ſit: ſupradicto edicto Prætoris eſt locus, l.3.§. non tantùm. ff.de S.C. Silaniano. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg.2. Et bona publicantur, l.5. §.1.ff.eod.tt. his uer-*

bis

bis: Non aliàs bona publicantur, quàm ſi conſtabit eſſe occiſum patremfamiliàs, & hæredem ante quæſtionem de familia habitam ſuppliciumq́; ſumptum adijſſe hæreditatem. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ueneno, uel alio clandeſtino modo teſtator perierit, non per uim. hæc exceptio approbatur l. 1. §. occiſorum, in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 22. Concordat l. 21. in prin. ff. eod. tit. his uerbis.* Propter ueneni quæſtionem tempus petendæ poſſeſsionis non profertur: cùm eo quoq; ſuſpenſo crimine, rectè petatur. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi a familia dominus ueneno interfectus dicatur. quæ replicatio approbatur d. l. 21. in prin. hiſce uerbis:* Aliud Senatui placuit, cum à familia domi ſua necatus dicitur, ſeruorum uidelicet cauſa, quorum libertatem quæſtionis habendæ gratia negligi neceſſe eſt. *Altera exceptio uidetur: Niſi neceſſarius ſit hæres. Hæc exceptio reprobatur d. l. 5. in prin. his uerbis:* Neceſſarios hæredes puto edicto comprehendi, ſi ſe miſceant hæreditati. *Tertia exceptio uidetur: Niſi bonorum poſſeſsio petita, non hæreditas adita ſit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 5. in prin. his uerbis:* Nec bonorum poſſeſsionem peti Prætor permittit. Et ego puto ad omnes bonorum poſſeſsiones hoc edictum pertinere. *Quarta exceptio, ſumpta ex ſpecie bonorũ poſſeſsionis petitæ, reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Et ego puto, &c. *Quinta exceptio eſt: Niſi non conſtet, teſtatorem eſſe occiſum. Hæc exceptio approbatur d. l. 5. §. 1. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in prin. Sexta exceptio eſt: Niſi incuria teſtator necatus ſit, uel medici inſidijs. Hæc exceptio approbatur d. l. 5. §. fin. his uerbis:* Vbi [illegible] is incuria necatus eſt, uel medici inſidijs: adiri quidẽ hæreditas poteſt, ſed hæredi defenſio mortis incumbit. *Septima exceptio uidetur: Niſi teſtator filiusfamilias de caſtrenſi peculio ſit teſtatus. Hæc exceptio reprobatur l. 6. §. fin. ff. de S.C. Silaniano, his uerbis:* Si filiusfamilias, qui in caſtrenſi peculio teſtatus eſt, occiſus ſit: omnimodo id defendẽdum eſt, ut ex quibus caſibus ad fiſcum patrisfamilias bona pertinent, his caſibus & huius peculium potius, quàm ad hæredes qui deliquerunt in adeundo, aut ſimiliter ulti non ſunt. *Octaua exceptio eſt: Niſi hæres res urgentes hæreditarias diſponat, non adeundi animo. Hæc exceptio approbatur l. 20. ff. d. tit. his uerbis:* Hæres qui ueneni cauſam perſequitur, res hęreditarias urgentes ordinare, ſaluis probationum indicijs, non prohibetur. *Nona exceptio eſt: Niſi hæres ſuſpectam hæreditatem dicens, eam compellatur adire & reſtituere. Hæc exceptio approbatur l. 23. ff. d. tit. his uerbis:* Si, antequam pateheret teſtatorem occiſum, tabulæ teſtamenti apertæ eſſent, deinde innotuiſſet id admiſſum eſſe: cauſa cognita puto compellendum inſtitutum adire hæreditatem, quam ſuſpectam diceret, & ex Trebelliano Senatuſcõſulto reſtituere. *Concordat l. 24. ff. eod. tit. his uerbis:* Si quis quaſi ſuſpectam hæreditatem coactus adijt, non tenetur edicto. *Decima exceptio eſt: Niſi de inofficioſo teſtamẽto ſaltẽ egit hæres. Hæc exceptio approbatur l. 18. ff. de S.C. Silaniano, his uerbis:* Et de inofficioſo teſtamẽto queri idẽ, & mortẽ uindicare defuncti, non prohibetur. Idq́; Paulus reſpondit. *Plura de regula propoſita uide ĩ. reg. prox.*

De actione inultæ mortis.

IX. Regula: *Si hæres non uindicauerit mortem defuncti, hæreditate tanquam indignus priuatur. quæ regula approbatur l. 21. ff. de his quæ ut indignis, hiſce uerbis:* Portiones quoq; eorum fiſco uindicantur, qui mortem libertorum ſuſpectò decedentium non defenderunt. Omnes enim hæredes, uel eos qui loco hæredis ſunt, officioſe agere circa defuncti uindictã conuenit. *Concordat l. 20. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 6. except. 27. repl. 3. Huius regulæ exceptio prima uidetur eſſe: Niſi hærede ſcripto omnimodo portio hæreditatis fuit relinquẽda, ueluti patrono. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Portiones quoq; eorum, &c. *Concordat l. 15. §. fin. ff. de S.C. Silaniano. cuius uerba uide ĩ. except. 9. Altera exceptio eſt: Niſi quis incuria uel medici inſidijs ſit necatus. Hæc exceptio reprobatur l. 5. §. fin. ff. de S.C. Silaniano. cuius uerba uide ſ. reg. prox. except. 6. Tertia exceptio uidetur: Niſi defunctus ueneno interfectus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 9. C. de his quib. ut indignis, hiſce uerbis:* Cum fratrem tuum ueneno peremptum eſſe adſeueras: ut effectus ſucceſsionis eius tibi non auferatur, mortem eius ulciſci te neceſſe eſt. licet enim hæreditatem eorum qui clandeſtinis inſidijs perimũtur, hi qui iure uocantur, adire non uetentur: tamen ſi interitum nõ fuerint ulti, ſucceſsionem obtinere non poſſunt. *Quarta exceptio eſt: Niſi hæres minor fuerit annis uigintiquinq́;. Hæc exceptio approbatur l. 6. C. eod. tit. his uerbis:* Minoribus uigintiquinq; annis hæredibus nõ obeſſe crimẽ inultæ mortis, placuit. Cum aũt uos etiã accuſationẽ pertuliſſe, & quoſdã ex reis punitos proponatis: licetis qui mãdaſſe cædem dicitur, prouocauerit: uereri non debetis, ne quam hæreditatis paternę à fiſco meo quæſtionẽ patiamini. Conuenit enim pietati ueſtrę, reſpondere cauſam appellationis reddẽti. Quòd ſi maioris ętatis fuiſſetis, etiã ex neceſsitate prouocationis certamẽ implere deberetis, ut poſſetis adire hæreditatẽ. *Quinta exceptio eſt: Niſi cædis authores reperiri non poſsint. Hæc exceptio approbatur l. 7. C. eod. tit. his uerbis:* Si ideo ultio cædis teſtatoris nõ eſt deſiderata, quia cædis

authores reperiri nõ potuerint: obeſſe hæredibus,ex quo nulla eorum culpa deregitur,non oportet. *Sexta exceptio eſt: Niſi hæres ab alio ſit præuentus.Hæc exceptio approbatur l.10. C.d.tt.his uerbis:* Sororem fratris necem iure licito uindicantem,euincere ab uxore ſcripta rectè ſucceſsionem non conuenit. Secundum quæ ſi fiduciam innocẽtiæ geris, & neq; dolo malo tuo maritum necatum, neq; aliàs indignam te ſucceſsione probari poſſe confidis:aduerſus omnem calumniam maximam habes ſecuritatem.*Septima exceptio eſt: Niſi accuſationem hæres peregerit ad uindicandam defuncti mortem.Hæc exceptio approbatur l. 21. §.fin.ff.de S.C. Silaniano, his uerbis:* Præſidis iniquitate reis illatæ cædis abſolutis:hæredibus qui non perfunctoriè debitum officium impleuerant (quamuis non prouocaſſent) hæreditatem auferri non oportere,uiſum eſt.*Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi perfunctoriè accuſatoris officio hæres ſit functus. Quæ replicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:*Qui non perfunctoriè debitum officium impleuerant.*Altera replicatio uidetur: Niſi reo abſoluto non prouocauit. Hæc replicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quamuis non prouocaſſent. *Tertia replicatio eſt: Niſi appellatione à reo cõdemnato interpoſita,hæres appellationem non eſt proſecutus. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 6. C. de his quib.ut indign. cuius uerba uide ſ. except. 4. Octaua exceptio uidetur: Niſi hæres qui mortem defuncti ultus non eſt,ſit mortuus.Hæc exceptio reprobatur l.22.ff.de S.C.Silaniano,his uerbis:* Caiua Seius cum langueſceret, queſtus eſt ſe ueneno occidi a ſeruo ſuo,& ſic expirauit: cum hæres extitiſſet Lucia Titia ſoror,& mortem eius exequi neglexiſſet,& ipſa poſt annum decimum deceſsiſſet:extitit qui bona nunciaret Caij Seij.Quęro an morte Titiæ extinctum ſit crimen?Paulus reſpõdit, cauſam de qua quæritur(cum ſit pecuniaria) morte ingratæ hæredis extinctam non uideri. *Nona exceptio uidetur:Niſi ab inteſtato hæreditas competat.Hæc exceptio reprobatur l.15.§.fin. ff.de S.C.Silaniano,his uerbis:* Hęredibus qui in ulciſcenda morte defuncti ceſſauerãt, tam teſtamento,quàm ab inteſtato auferuntur bona:fortè etſi quaſi patronus uenit,quãuis hic ſuo iure admittatur. *Plures propoſitæ regulæ exceptiones uide in duab. regulis proximè præcedentibus.*

X. Regula: *Cui accuſatio inultæ mortis cõpetat? definitur in eo qui debitũ fideicommiſſum à reo hærede accepit,l.26.ff.de S.C.Silaniano,his uerbis:* Fideicommiſſum, quod ex teſtaméto fratris patruelis Caius Seius Titio debebat,ab hæredibus Seij Titius accepit. Quæſitum eſt, cum necem Caij Seij hæredes eius nõ uindicauerint:an nihilominus hæredes ut indignos accuſare poſsit, ob id quòd necem eius non uindicauerint: nec obſit ei,quòd ab ijſdem fideicommiſſum ex teſtamento fratris patruelis conſecutus ſit?Scæuola reſpondit, nihil proponi cur obſtet.

XI.Regula: *Quid ueniat in actionem inultæ mortis?De fructibus proponitur l.17.ff.de his quæ ut indignis.cuius uerba uide ſ.lib.32.cap.ult. quæſt.2.reg.2. exemplo 2.Concordat l.1.C. eod. tt. cuius uerba uide d.quæſt.2.reg.2. De legato hæredi relicto: hoc quoque priuatur.quæ regula approbatur l.15. §. cum ex parte.ff.de S.C.Silaniano,his uerbis:* Cum ex parte hæredi inſtituto legatum quoq; erat,& in ulciſcenda morte ceſſauerat: diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt,tã hæreditatis portionẽ, quàm legatũ ei auferendũ.

XII. Regula: *Euentus huius actionis primus eſt, quòd hæreditas hæredi mortem defuncti non defendenti ablata.ad fiſcum pertineat. quæ regula conſtat ex ſupradictis. Eius autẽ regulæ exceptio hæc eſſe uidetur: Niſi alius defuncti uindictã ſuſcepit. quæ tamẽ exceptio reprobatur l.13.in prin.ff.de S.C.Silaniano, his uerbis:*Si ſequens gradus ultus fuerit necem teſtatoris:an prior hæreditas ad illum transferatur?& ait Papinianus,nõ eſſe hoc. Nam pœna illius,huius pręmium eſſe non debet. *Concordat l.10.C.de his quæ ut indignis. cuius uerba uide ſ. reg.9. exc.6. Secundus effectus eſt: Quòd actiones hæreditariæ non aduerſus hæredem, cui hæreditas eſt ablata ,ſed aduerſus fiſcum cõpetat. de quo dicetur ſ. de actionibus. Tertius effectus eſt: Quòd hæredi,cui tanquam indigno hæreditas ablata eſt.confuſæ actiones ſint reſtituendæ ,ſiquidem negligentia defuncti uindictam omiſit: ſin autem dolo malo,non ſint reſtituendæ. De qua re dicetur alibi in confuſione obligationum. Hactenus de officijs hæredum poſt delatam hæreditatem,quib.non præſtitis,à petitione hæreditatis per exceptionẽ ſubmouentur. Nunc de actionibus,quæ pro perſequenda hæreditate competunt,nobis eſt dicendum.*

LIBRI TRICESIMI FINIS.

DIGESTORVM LIBER TRICESIMVSPRIMVS:

DE ACTIONIBVS, QVAE PRO hæreditate perſequenda competunt.

DE PETITIONE HAEREDItatis, prima actio. Cap. I.

I. GENVS HVIVS actionis.

PRima regula: *Mixta eſt actio, proprié tamen in rem. Quæ regula approbatur l.25.§.petitio.ff. de petitione hæred.his uerbis:* Petitio hæreditatis, etſi in rem actio eſt, tamen præſtationes quaſdam perſonales habet: utputa eorum quæ à debitoribus ſunt exacta, item precio tũ. *De his perſonalibus præſtationibus uide J.quæſt.4. Concordat l.27.§.ſed & is.ibi: cum enim in hæred.ff.de rei uendicat.cuius uerba uide s̄ lib.21.cap.5.except.13.repl.1.*

II. *Regula: Bonæ fidei actio eſt. Quæ regula approbatur l.ult.§.fin.C. de petitione hæred.cuius uerba uide J.quæſt.8.reg.4.*

II. SPECIES HVIVS actionis.

I. *Species: Si pars hæreditatis petatur. quæ ſpecies approbatur l.1.in princ. ff.ſi pars hæred. petatur, his uerbis:* Poſt actionem, quam Prætor propoſuit ei, qui ad ſe ſolum hæreditaté contendit: conſequens fuit & ei proponere, qui partem hæreditatis petit.

II. *Species: Poſſeſſoria hæreditatis petitio. Quæ ſpecies proponitur l.1. cum lege ſequente. ff. de poſſeß.hæred.petit.his uerbis:* Ordinariũ fuit, poſt ciuiles actiones hæredibus propoſitas, rationé habere Prætoré, etiá eorũ quos ipſe uelut hæredes facit: hoc eſt, eorum quibus bonorum poſſeſsio data eſt. Per quam hæreditatis petitioné tantundem conſequitur bonorum poſſeſſor, quátum ſuperioribus ciuilibus actionib. hæres cõſeq poteſt.

III. *Species: Fideicommiſſaria hæreditatis petitio. Quæ ſpecies proponitur l.1. cum duab. legib. ſequentib.ff.de fideicommiß. hæred. petit. quarum legum uerba uide J.lib.34.cap.4 quæſt.2.reg.9.*

III. PROPRIVM HAEREDItatis petitionis.

Eorum iudiciorum, quæ de petitione hæreditatis ſunt, ea authoritas eſt, ut nihil in præiudicium eius fieri debeat. quæ regula approbatur l.5.§.fin.ff.de petit. hæred.cuius uerba cum concordantibus uide s̄.lib.7. cap.8.quæſt.1.reg.3.

IIII. CAVSAE, EX QVIBVS hæreditatis petitio competit: cum ſuis exceptionibus.

I. *Cauſa: Petitio hæreditatis competit partim ex iure actoris, partim ex facto rei conuenti. Ex iure actoris: puta quia hæres eſt uel ex teſtamento, uel ab inteſtato. de quo l.1.cum duabus legibus ſequentibus.ff de petit.hæred.cuius uerba uide s̄. lib.28, cap.1.quæſt.5. in prin. Concordat l.1.§.1.ff.ſi pars hæred.petatur, his uerbis:* Qui hæreditatem uel partem hęreditatis petitius nõ ex eo metitur, quod poſſeſſor occupauit, ſed ex ſuo iure. Et ideo ſiue ex aſſe hæres ſit, totã hæreditatem uindicabit, licet tu unã rem poſsideas: ſiue ex parte, partem, licet tu totam hæreditatem poſsideas. *Concordat item l.42.ff.de petit.hæred. his uerbis:* Si debitor hæreditarius non ideo nolit ſoluere, quòd ſe dicat hæredem: ſed ideo quòd neget aut dubitet, an hęreditas pertineat ad eum, qui petit hæreditaté: nõ tenetur hæreditatis petitione. *Huius cauſa exceptiones uide in libris tribus præcedentibus.*

II. *Cauſa: Ex facto rei conuenti petitio hæreditatis competit: puta quia hæreditatem partemue eius, uel rem aliquã poßidet. quæ cauſa approbatur l.unica.C.de alienat.iudicij mutandi cauſa.cuius uerba uide alibi. Plura de hac cauſa uide J. cap. prox. Sed & ex facto rei conuenti competit hæreditatis petitio, ſi poſſeſſor hæreditatem dolo malo poßidere deſijt: de quo itidem J.cap.prox.reg.2. Sed et huius generis ſpecies ſunt cauſæ proximè ſequentes.*

III. *Cauſa: Si poſſeſſor hæreditatis à debitoribus hæreditarijs non exegit, unde tempore liberati ſunt. Hæc cauſa approbatur l.25.§.quod ait, in fine.ff.de petit.hæred.cuius uerba uide J.cap prox.except.9. Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi exigere non potuit. quæ exceptio approbatur d.§. quod ait, in fine, his uerbis:* Hoc utiq;, ſi exigere potuit. *Cui concordat l.31.§.penult.ff.eod.ti.his uerbis:* Illud planè prædoni imputari nõ poteſt, cur paſſus ſit debitores liberari, & pauperiores effici, & non eos conuenerit: quando actionem non habuit.

IIII. *Cauſa: Si rem dolo poſſeßioné noluit admittere quæ cauſa approbatur d.l.25.§. perinde inquit, in fine cuius uerba uide J cap.prox.reg.2.except.9.*

V. *Cauſa: Si quid aliud dolo malo poſſeſſor hæreditatis egit. Hæc cauſa approbatur l.13.§.nam & dolus, ff de petit.hæred.his uerbis:* Et dolus prępteritus uenit in hæreditaria petitione, quaſi dolo deſierit poſsidere. *Concordat l. 25. §. quod ait.*

ibi:ita intelligendū.ff.eod.tt. cuius uerba uide ℑ. *cap. prox exc.9.Concordat item d.l.25.§. qui uerò prædo,bis uerbis:* Qui prædo eſt,& ante litē conteſtatam doli mali nomine tenetur: hic eſt etenim dolus præteritus.

VI.*Cauſa:Si poſſeſſor dolo uel culpa in hæreditate uerſatus eſt,& ſumptus quos facere debuit,non fecit.Hæc cauſa approbatur,ſimul et diſtinguitur l.31.§.ſicut aūt.ff.de petit. hær.bis uerbis:* Sicut ſumptum qoem fesit, deducit:ita ſi facere debuit,nec fecit,culpę eius reddet rationem, niſi bonæ fidei poſſeſſor eſt.tūc enim,quia quaſi ſuam rem neglexit,nulli querelæ ſubiectus eſt ante petitā hæreditatē:poſtea uerò & ipſe prædo eſt.*Concordat l.54.§.fin ff.eod.tt.bis uerbis:* Cū prædia urbana & ruſtica,negligentia poſſeſſorū peiora ſunt facta:uelut quia uineæ,pomaria,horti, extra conſuetudinē patrisfamiliâs defuncti culti ſunt:litis æſtimationem earū rerum,quāto peiores ſunt factæ,poſſeſſores pati debent.

VII.*Cauſa:Si poſſeſſor ſeruum hæreditarium occiderit.Hæc cauſa approbatur,ſimul & diſtinguitur l.36.§ ſi poſſeſſor.ff de petit.hær.bis uerbis:* Si poſſeſſor hęreditariū ſeruū occiderit:id quoq; in hæreditatis petitione ueniet.Sed Pōponius ait,actorē debere eligere, utrum uelit ſibi eū condemnari,ut caueat ſe nō actutū lege Aquilia: an malit integram ſibi eſſe actionem legis Aquilię, omiſſa eius rei æſtimatione à iudice. Quæ electio locū habet, ſi ante aditā hæreditatē occiſus ſit ſeruus. Nam ſi poſtea, ipſius actio propria effecta eſt,nec ueniet in hæreditaris petitione.

VIII.*Cauſa:Si ſeruum poſſeſſoris aliquid in re hæreditaria deliquerit.Hæc cauſa approbatur l. 40. §. fin.ff.d.tt.bis uerbis:* Ad officiū iudicis pertinebūt & noxales actiones,ut ſi paratus ſit poſſeſſor noxæ dedere ſeruū,qui damnū dederit in re hęreditaria,uel furtū fecerit:abſoluatur, ſicut ſit in Interdicto Qđ ui aut clā.

IX.*Cauſa:Si reus debitor ſit defuncti, uel hæreditarius.Hæc cauſa approbatur l.16.§.non ſolùm. ff.de petit.hæred.bis uerbis:* Non ſolū à debitore defuncti,ſed etiā à debitore hæreditario peti hæreditas poteſt. Deniq; ab eo qui negocia hęreditaria geſsit,& Celſo & Iuliano uidetur peti hæreditatē poſſe: ſed ſi negociū hæredis geſsit,nequaquā. ab hęredis enim debitore peti hæreditas nō poteſt.*Quod dictū de debitore hæreditario, et concordat l. 13.§.fin. cū duab.legib.ſequētib ff.eod.tt.bis uerbis:* Itē à debitore hæreditario quaſi à iuris poſſeſſore peti hęreditas poteſt.Nā & à iuris poſſeſſoribus poſſe hæreditatē peti,cōſtat. Et utrū ex delicto, an ex cōtractu debitor ſit, nihil refert.Debitor aūt hæreditarius intelligitur is quoq;, qui ſeruo hęreditario promiſit, uel qui ante aditā hæreditatē dedit damnū,uel aliquā rē de hęreditate ſubripuit. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi in diē,uel ſub conditione debitor ſit. Hæc exceptio approbatur.ſimul et diſtinguitur l.16.in prin.ff.eod.tt.bis uerbis:* Quòd ſi in diē debitor ſit,uel ſub cōditione,à quo petita eſt hęreditas:nō debere eū dānari. Rei planè iudicatæ tēpus ſpectādū eſſe,ſecundū Octaueni ſententiā,an dies nenerit, apud Pomponiū ſcriptum eſt. Quod & in ſtipulatione cōditionali erit dicendū.Si aūt nō uenerit, cauere officio iudicis debebit de reſtituēdo hoc debito cū dies uenerit,uel cōditio extiterit.*Altera exceptio eſt:Niſi reus neget actorē hæredē eſſe.Hæc exceptio approbatur l.42.ff.d.tt.cuius uerba uide ℑ.cauſa 1.Tertia exceptio eſt:Niſi quis abſentis hæredis nomine,uel eius quē hæredē putabat,negocia hæreditaria geſſerit.hic enim tanquā debitor hæreditarius petitione hæreditatis nō tenetur, ſed actione negociorū geſtorū.quæ exceptio approbatur, ſimul et diſtinguitur l.ult.ff ſi pars hæreditatis petatur,bis uerbis:* Cū hęredis ex parte inſtituti filius,qui patrem ſuum ignorabat uiuo teſtatore deceſsiſſe, partē hæreditatis nomine patris abſentia adminiſtrauerit, & pecunias diſtractis reb. acceperit: hæreditas ab eo peti nō poteſt. quia neq; pro hærede, neq; pro poſſeſſore precia poſsidet,ſed ut filius patris negociū curauit.Negociorū aūt geſtorū actio cæteris cohæredibus, ad quos portio defuncti ptinet,dabitur.Illud enim utiq; nō eſt metuēdū,ne etiā patris,à quo fortè exhęredatus eſt, teneatur hęredibus, quaſi negocia hęreditaria geſſerit:cū illod qđ adminiſtrauit,nō fuerit paternę hęreditatis.Nā etſi negociorū geſtorū actio ſit ei,cuius ſuo nomine debitū exactū eſt: hoc tamē quod alieno nomine perceptū eſt, reſtitui æquū eſt. Sed in propoſito neq; patris negocia fuerāt,q eſſe deſierat:neq; paternæ ſucceſsionis,quæ fuerāt alterius hæreditatis. Quòd ſi filius iſte patri ſuo hæres extiterit,& moueat cōtrouerſiā quòd pater eius, poſtquā hęres extitit,mortē obierit:ille tractatus incurrit,an ipſe cauſam ſibi poſſeſsionis mutare uideatur. Quoniā tamen, qui negocia hæreditaria geſsit,& debitor eſſe cœpit,poſtea faciens controuerſiā hæreditatis, ut iuris poſſeſſor cōuenitur: idē etiā in hoc filio reſpondendū erit.*Quarta exceptio eſt:Niſi in re aliena tanquam hæreditaria negociū aliquod geſſerit:hic enim tanquam debitor hæreditarius petitione hæreditatis nō tenetur.quæ exceptio cōſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Illud enim utique non eſt metuendum,&c.

X.*Cauſa:Si aliquis hæredis ſit debitor.Hæc cauſa reprobatur l.16.§.non ſolùm.ibi ſed ſi negocium. ff. de petit.hæred.cuius uerba uide* ℑ. *cauſa proxim. in princip. Concordat d.l.16.§.idem ſcribit, patronum.*

num. cuius uerba uide J. quæſt. 9. exceptione 5.

V. QVIBVS PETITIO HAEREditatis competit?

I. Regula: *De eo qui hæres negatur, proponitur l. 42. ff. de petit. hered. cuius uerba uide ī. quæſt. prox. in prin.*

II. Regula: *De eo qui hæreditatem mercatus eſt, proponitur l. 54. in prin. ff. de petit. hered. his uerbis:* Ei qui partem hæreditariam uel totam à fiſco mercatus fuerit: non eſt iniquum dari actionem, per quam uniuerſa bona perſequatur: quemadmodum & cui ex Trebelliano ſenatuſconſulto hæreditas reſtituta, petitio hæreditatis datur.

III. Regula: *De eo cui ex Trebelliano reſtituta eſt hæreditas, proponitur uerbis iam dictis hijs:* Quemadmodum & cui, &c. *Concordat l. 1. cum legibus ſequentibus. ff. de fideicom. hered. petit. quarum legum uerba uide J. lib. 34. cap. 4. quæſt. 2. reg. 9.*

IIII. Regula: *De herede eius cui ex Trebelliano hereditas eſt reſtituta, proponitur l. 3. in prin. ff. d. tit. cuius uerba uide d. reg. 9.*

V. Regula: *De duobus eandem hæreditatem ex diuerſis cauſis petentibus: utri reſtituenda, proponitur l. 57. ff. de petit. hered. cuius uerba cum concordantibus uide ī. lib. 21. cap. 5. except. 16. De reliquis propoſitæ quæſtionis regulis uide ī. lib. 28. cap. 12. item lib. 29. cap. 2. cum ſequentib.*

VI. VBI ET APVD QVEM iudicem competat?

I. Regula: *De loco ubi hæreditas eſt, & domicilio rei conuenti, proponitur l. unica. C. ubi de hered. agatur, his uerbis:* Illic ubi res hæreditarias eſſe proponis, hęredes in poſſeſsionem rerum hæreditariarum mitti, poſtulandum eſt. Vbi autem domicilium habet, qui conuenitur: uel ſi ibi, ubi res hæreditariæ ſitæ ſint, degit: hæreditatis erit controuerſia terminanda.

II. Regula: *De præſide prouinciæ proponitur l. 11. C. de probationibus, his uerbis:* Si ſcriptum hæredem ab amita tua, uel de teſtamenti uicio, uel quacunq; alia ratione non poſſe obtinere hæreditatem, probari à te poſſe confidis: de hac hæreditate apud Rectorem prouinciæ agere potes.

VII. QVANDO ET QVAMdiu competit?

I. Regula: *Poſt cauſam falſi finitam hereditatis petitio competit. quæ regula approbatur l. 5. §. fin. ff. de petit. hered. his uerbis:* Diuus Hadrianus Trebatio Seruiano reſcripſit, ut Aelius Aſiaticus ſatiſdaret de hæreditate, quæ ab eo petitur, etſi falſum dicat. Hoc ideo, quia ſuſtinetur hæreditaria petitionis iudicium, donec cauſa falſi agatur.

II. Regula: *Hereditatis petitioni non niſi triginta annorum præſcriptio obſtat. quæ regula approbatur l. 7. C. de petit. hered. his uerbis:* Hæreditatis petitionem, quæ aduerſus pro hærede, uel pro poſſeſſore poſsidentes exerceri poteſt, præſcriptione longi temporis non ſubmoueri, nemini incognitum eſt: cum miſtæ perſonalis actionis ratio hoc reſpondere compellat. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi contra titulo poſsidentes ſpeciali actione agatur. quæ exceptio approbatur ibidem, his uerbis:* A cæteris autem tantùm ſpecialibus in rem actionibus uindicari poſſe, manifeſtum eſt: ſi non agentis intentio per uſucapionem uel longum tempus exploſa ſit. *Concordat l. 4. C. in quib. cauſis ceſſat longi temp. præſcripi. his uerbis:* Hæreditatem quidem petentibus longi temporis præſcriptio nocere non poteſt. Verùm his qui nec pro hærede, nec pro poſſeſſore, ſed pro empto, uel donato, ſeu alio titulo res quæ ex hæreditate ſunt, uel fuerunt, poſsident, cum ab ijs ſucceſsio uindicari non poſsit, nihil hæc iuris definitio noceat. *Secunda exceptio uidetur: Niſi à patre uel domino eius qui hæreditatem tenebat, mortuo uel emancipato filio uel ſeruo, hæreditas petatur. hoc enim caſu non niſi intra annum competere uidetur. Sed hæc exceptio reprobatur l. 36. in prin. ff. de petit. hered. his uerbis:* Si à patre uel à domino, qui precia poſsidet, hæreditas petatur: an filio uel ſeruo mortuo, uel ſeruo manumiſſo, uel emancipato filio, intra annum agi debeat? & an debitum ſibi dominus uel pater deducere poſsit? Iulianus uerius eſſe ait, & id Proculus quoque reſpondit, perpetuò actionem dandam, nec deduci oportere id quod ipſi deberetur: quia non de peculio agatur, ſed hæreditas petatur. Hæc rectè, ſi precia habeat ſeruus uel filiusfamiliàs. Quòd ſi propterea hæreditas petatur à domino, quòd ſeruus debitor fuit: perinde haberi debebit, atq; ſi de peculio ageretur. Idem dicendum Martianus ait, etiamſi pecuniam ex precio perceptam ſeruus uel filius conſumpſerit: ſed ſi aliàs ex peculio eius ſolui poteſt. *Reliquas propoſitæ quæſtionis regulas uide ī. lib. 29. cap. 15. quæſt. 1.*

VIII. ADIVNCTA ET EVENtus huius iudicij.

I. Regula: *An poſſeſſor titulum ſuæ poſſeſsionis dicere cogatur, definitur per ea quæ propoſita ſunt ī. lib. 7. cap. 2. quæſt. 1. reg. 1.*

II. Regula: *Poſſeſſor nihil ex ea hæreditate, de qua lis mouetur, alienare uel deminuere poteſt. quæ regula approbatur l. 5. in princip. ff. de petit. hered. his uerbis:* Diuus Pius reſcripſit, prohibendum poſſeſſorem hæreditatia, de qua controuerſia erat, antequam lis inchoaretur, aliquid ex ea diſtrahere: niſi

maluerit pro omni quantitate hæreditatis, uel rerum eius æſtimatione ſatiſdare. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cauerit poſſeſſor pro quantitate uel æſtimatione hæreditatis præſtanda. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi maluerit pro omni quantitate hæreditatis, uel rerum eius æſtimatione ſatiſdare. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi fideiuſſores, per quos cauit, non ſufficiant. quæ replicatio approbatur l. 41. §. & ſi fideiuſſores. ff. eod. tit. his uerbis:* Si fideiuſſores quos dederat ad litem, non ſufficiant: iubere eum debebit Proconſul, ut idoneè caueat. *Altera exceptio eſt: Niſi cauſa cognita iudici aliter uideatur. Hæc exceptio approbatur d. l. 5. §. cauſa, his uerbis:* Cauſa autem cognita, etſi non talis data ſit ſatiſdatio, ſed ſola cautio: etiam poſt litem cœptam deminutionem ſe conceſſurum, Prætor edixit: ne in totum deminutio impedita, in aliquo etiam alias utilitates impediat: utputa ſi ad funus ſit aliquid neceſſarium. nam funeris gratia deminutionem permittit. Item ſi futurum eſt, ut niſi pecunia intra diem ſoluatur, pignus diſtrahatur. Sed & propter familiæ cibaria, neceſſaria erit deminutio. Et res tempore perituras permittere debet Prætor diſtrahere. *Tertia exceptio eſt: Niſi funeris gratia deminutio fiat. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vtputa ſi ad funus ſit aliquid neceſſarium, &c. *Quarta exceptio eſt: Niſi pecunia intra diem non ſoluta, pignus diſtrahatur. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Item ſi futurum eſt, ut niſi pecunia intra diem ſoluatur, pignus diſtrahatur. *Quinta exceptio eſt: Niſi in alimenta familiæ deminutio fiat. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed & propter familiæ cibaria, neceſſaria erit deminutio. *Sexta exceptio eſt: Niſi res mora perituræ, uel deteriores futuræ alienentur. Hæc exceptio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Et res tempore perituras permittere debet Prætor diſtrahere. *Concordat l. 51. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. prox. Septima exceptio eſt: Niſi neceſſariæ impenſæ in res hæreditarias ſint factæ. Hæc exceptio approbatur d. l. 51. his uerbis:* Non ſolùm ad æs alienum hæreditarium exoluendum neceſſaria alienatio poſſeſſori eſt: ſed et ſi impenſæ neceſſariæ in rem hæreditariam factæ ſunt à poſſeſſore, uel ſi mora res perituræ, deterioresùe futuræ erunt. *Octaua exceptio uidetur: Niſi teſtamentum poſſeſſor falſum dicat. Hæc exceptio reprobatur l. 5. §. diuus. ff. de petit. hæred. cuius uerba uide ſ. quæſtion. proxim. regul. 1. Nona exceptio eſt: Niſi lis de hæreditate nondum ſit inchoata. Hæc exceptio reprobatur d. l. 5. in prin. cuius uerba uide ſ. ead. reg. 2. in prin.*

III. *Regula: De actionibus hæreditarijs pendente lite inferendis, proponitur l. 49. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Si bonæ fidei poſſeſſor uelit cum debitoribus hæreditarijs, aut his qui res hæreditarias occupauerunt, conſiſtere: audietur utiq; ſi periculum erit, ne inter moras actiones intercidant. Petitor autem hæreditatis citra metum exceptionis in rem agere poterit. Quid enim ſi poſſeſſor hæreditatis negligat? quid ſi nihil iuris habere ſe ſciat?

IIII. *Regula: De actionibus interim excipiendis, proponitur l. 12. C. eod. tit. his uerbis:* Cùm hæreditatis petitioni locus fuerat, exceptio adſumebatur, quæ tuebatur hæreditatis petitionem, ne fieret ei præiudicium. Magnitudo etenim & authoritas cétumuiralis iudicij non patiebatur, per alios tramites uiam hæreditatis petitionis infringi. Cumque multæ uarietates & controuerſiæ ueterum exortæ ſint: eas certo fine concludentes, ſancimus, ſi quis hæreditatis petitionem uel ſuſcipere ſperat, uel mouere: alius autem ſuperueniens, uel ex depoſito, uel commodato, uel legato, uel fideicommiſſo, uel ex alijs cauſis inquietare, uel reum uel agentem ex perſona defuncti crediderit ſibi eſſe neceſſarium: ſiquidem pro legato uel fideicommiſſo hoc faciat, rem expeditæ quæſtionis eſſe: cum poſſit ſcriptus hæres cautione interpoſita non differre hanc petitionem, ſed rectè exigi uel legatum uel fideicommiſſum ſub ea cautela uel ſatiſdatione pro qualitate perſonarum. Quòd ſi non obtinuerit eius iura: reſtituet legatarius uel fideicommiſſarius ei datam pecuniam cum uſuris ex quarta centeſimæ parte currentibus, uel agrum cum fructibus quos perceperit, uel domum cum penſionibus: ſcilicet in utroq; eorum expenſis antea neceſſarijs & utilibus deductis: uel ſi ipſe maluerit litem quidem conteſtari, expectare autem hæreditatis petitionis euentum, hoc ei liceat facere, ut reſtitutio, ſi competeret, cum legitimis augmentis legatario uel fideicommiſſario accedat. Sin autem ex contractibus defuncti agatur contra poſſeſſorem hæreditatis, uel eius rei de qua agitur: ſiquidem res ſint uel depoſitæ, uel cõmodatæ, uel pignori datæ, uel aliæ quæ extant: non differri ſub prætexu hæreditatis petitionis memoratũ iudicium: quemadmodum ſi pro fœnerata pecunia uel alia perſonali actione agatur contra poſſeſſoré uel petitorem, non debet iudicium differri, ſed exitum ſuũ accipere. Poſtquá etenim hæreditatis petitionis iudicium finem

accipiat:

accipiat: tunc inter petitorem hæreditatis & poſſeſſorẽ rationibus cõtractis, nõ aliter poſſeſſor (ſi uictus fuerit) hæreditatem reſtituere compellitur, niſi pro omnibus, quę rite ab eo geſta ſunt, petitor ſatisfaciat. Quod ſi petitor uictus fuerit, ſimili modo à poſſeſſore iudicis officio ei ſatisfaciat: uel (ſi hoc fuerit prætermiſſum) negociorum geſtorum, uel ex lege condictione. Sin autem libertates uel à poſſeſſore, uel a petitore fideicommiſſariæ petantur, uel directæ ipſo iure dicantur competere: annale tantummodo ſpacium expectetur à morte teſtatoris numeratum. Et ſiquidem hæreditatis petitionis iudicium intra id ſpacium terminum accipiat: ſecundum euentum iudicij & libertates uel effectum habeant, uel euaneſcant. Sin autem tempus annale emanauerit: tunc libertatis fauore & humanitatis intuitu competant quidem directæ libertates, ex fideicommiſſarijs autem in libertatem ſerui eripiantur: ita tamen, ſi non [illegible] teſtamentum adprobetur: ſub ea ſcilicet conditione, ut ſi actores ſint, uel alijs ratiocinijs ſuppoſiti (etiam poſtquam perueniant in libertatem) neceſsitas eis imponatur res hæreditarias & rationes reddere, iure patronatus uidelicet competente ei qui ex legibus ad hoc poſsit uocari: illo (ne in poſterum dubitetur) obſeruando, ut ipſa hæreditatis petitio omnimodo bonæ fidei iudicijs connumeretur.

V. *Regula: De ſumptibus quos poſſeſſor hæreditati fecit, euicta hæreditate deducendis, ſiue ei reſtituendis, proponitur uerbis d. l. 12. iam expoſitis hiſce:* Poſtquam hæreditatis petitionis iudicium finem accipiat: tunc inter petitorem hære[illegible]s & poſſeſſorem rationibus contractis, non aliter poſſeſſor (ſi uictus fuerit) hær[illegible]tem reſtituere compellitur, niſi pro omnibus quæ rite ab eo geſta ſunt, petitor ſatisfaciat. *Concordat l. 4. c. eod. tit. his uerbis:* In reſtituenda hæreditate compenſatio eius habebitur, quod te in mortui infirmitatem, itemq; ſumptum funeris bona fide ex proprio tuo patrimonio erogaſſe probaueris. *Concordat item l. 31. in prin. ff. de petit. hered. his uerbis:* Hæres furioſi ſubſtituto, uel ſequentis gradus cognato fructus medij temporis, quibus per curatorem furioſus locupletior factus uidetur, præſtabit: exceptis uidelicet impenſis, quæ circa eandem ſubſtantiam tam neceſſariò quàm utiliter factæ ſunt. Sed et ſi quid circa furioſum neceſſariò fuerit expenſum, & hoc excipiatur: niſi alia ſufficiens ſubſtantia erat furioſo, ex qua ſuſtentari potuit. *Concordat item l. 31. §. ſicut autem. ff. eod. tit. cuius uerba uide §. quæſt. 4. cauſa 6. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima uidetur eſſe: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſumptus fecit. Hæc exceptio reprobatur l. 36. §. fin. cum duab. legibus ſequentib. ff. eod. tit. his uerbis:* Fructus intelliguntur deductis impenſis, quæ quærendorum, cogendorum, conſeruandorum eorum gratia fiunt. Quod non ſolùm in bonæ fidei poſſeſſoribus naturalis ratio expoſtulat, uerùm etiam in prædonibus, ſicut Sabino quoque placuit. Planè in cæteris neceſſarijs & utilibus impenſis poſſunt ſeparari, ut bonæ fidei quidem poſſeſſores has quoque imputent: prædo autem de ſe quæri debeat, qui ſciens in rem alienam impendit. Sed benignius eſt, in huius quoque perſona haberi rationem impenſarum: non enim debet petitor ex aliena iactura lucrum facere. Et idipſum iudicis officio continebitur, nec exceptio doli mali deſideratur. *Altera exceptio eſt: Niſi ſumptus inutiliter facti ſint, nullis perceptis fructibus. Hæc exceptio reprobatur l. 37. ff. d. tit. his uerbis:* Quòd ſi ſumptum quidem fecerit, nihil autem percepit fructuum: æquiſſimum erit, rationem horum quoque in bonæ fidei poſſeſſoribus haberi. *Tertia exceptio eſt: Niſi res, in quam ſumptus facti ſunt, non extet. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 38. §. fin. ff d. tit. his uerbis:* Planè ſic poteſt in eo differentia eſſe, ut bonæ fidei quidem poſſeſſor omniuo impenſas deducat, licet res non extet, in quam fecit, ſicut tutor uel curator conſequuntur: prædo autem non aliter, quàm ſi res melior ſit. *Quarta exceptio eſt: Niſi non neceſſarij neque utiles, ſed uoluptarij ſumptus ſint facti. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, & definitur ſeu declaratur exemplis contrarijs l. 39. in prin. ff. de petit. hered. his uerbis:* Vtiles neceſſariæque impenſæ ſunt, ueluti quæ fiunt reficiendorum ædificiorum gratia, aut in nouale: aut cum ſeruorum gratia litis æſtimatio ſoluitur, cum id utilius ſit, quàm ipſos dedi. Denique alias complures eiuſdem generis eſſe impenſas, manifeſtum eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſor uoluptarias impenſas fecerit. quæ replicatio approbatur d. l. 39. §. uideamus, his uerbis:* Videamus tamen ne ad picturarum quoque, & marmorum, & cæterarum uoluptuariarum rerum impenſas æquè proficiat nobis doli exceptio? Vtiq; ſi modò bonæ fidei poſſeſſores ſumus. Nam prædoni probè dicetur, non debuiſſe in alienam rem ſuperuacuas impenſas facere: ut tamen poteſtas ei fiat tollendorum eorum, quæ ſine detrimento ipſius rei tolli poſsint. *Altera replicatio eſt: Niſi actor non patiatur ea quæ uoluptarié impendit,*

pendit, tollere. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Vt tamen poteſtas, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi ex uoluntate defuncti uoluptariæ impenſæ ſint factæ. Hæc replicatio approbatur exemplo l.50.ff.eod.tt.his uerbis:* Si defuncto monumentum, conditionis implendæ gratia, bonæ fidei poſſeſſor fecerit: poteſt dici (quia uoluntas defuncti in hoc ſeruanda eſt, utiq; ſi probabilem modum faciendi monumenti ſumptus, uel quantum teſtator iuſſerit, non excedat) eum cui aufertur hæreditas, impenſas aut doli mali exceptione retenturum, aut actione negociorum geſtorum petiturum, ueluti hæreditario negocio geſto. Quamuis enim ſtricto iure nulla teneantur actione hæredes ad monumentum faciendum: tamen principali uel pontificali authoritate compelluntur ad obſequium ſupremæ uoluntatis. *Quinta exceptio uidetur eſſe: Niſi hæreditas ſit reſtituta, ſumptibus non deductis. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Aut actione negociorum geſtorum petiturum, ueluti hæreditario negocio geſto. *Concordat l.11.§.quòd ſi petitor. C. de petit. hæred. cuius uerba uide ſ. reg. 4. Sexta exceptio uidetur: Niſi filio hæreditatem à patre poſſeſſore petente, pater eos ſumptus, quos in honorem filij fecit, deducere uelit. Hæc exceptio reprobatur l.ult.ff.de petit. hæred. his uerbis:* Filius à patre emancipatus, ſecundum cõditionem teſtamenti matris adijt hæreditatem, quam pater antequam filium emanciparet poſſedit, fructusq; ex ea percepit: ſed erogationem in honorem filij, cum eſſet ſenator, fecit: quæſitum eſt, cum paratus ſit pater reſtituere hæreditatem, habita ratione eorum quæ in eum erogauit: an filius nihilominus perſeuerans, petere hæreditatem doli mali exceptione ſubmoueri poſsit? Scæuola reſpondit etſi non exciperetur, ſatis per officium iudicis conſuli. *Septima exceptio uidetur: Niſi pro parte tantùm hæreditas euincatur. Hæc exceptio reprobatur l.6.§ fin.ff.ſi pars hæred. petatur, his uerbis:* Sumptus qui propter onera totius hæreditatis iuſti fiunt: ei qui patroni iure portionem euicerit, pro rata computentur. *Hæc de quinta regula, de qua, eiusq; exceptionibus uide plura ſ. lib.21.cap 8.reg 7.*

V I. *Regula: De reputatione eius quod poſſeſſor creditoribus hæreditarijs ſoluit, proponitur l.31. in prin uſq; ad §.ſed ſi ipſi ff de petit.hæred.his uerbis:* Si quid poſſeſſor ſoluit creditoribus, reputabit: quanquam ipſo iure non liberauerit petitorem hæreditatis. Nam quod quiſq; ſuo nomine ſoluit, non debitoris: debitorem non liberat. Et ideo Iulianus libro VI. Digeſt. ſcribit, ita id imputaturum poſſeſſorem, ſi cauerit ſe petitorem defenſurum. Sed an & bonæ fidei poſſeſſor debeat ad defendendum cauere, uidendum erit: quia in eo quod ſoluit, non uidetur locupletior factus: niſi fortè habeat condictionem, & hoc nomine uideatur locupletior: quia poterit repetere. Finge enim eum, dum ſe hæredem putat, ſoluiſſe ſuo nomine. Et uidetur mihi Iulianus de ſolo prædone ut caueat ſenſiſſe, non etiam de bonæ fidei poſſeſſore. Condictionem tamen præſtare debebit. Sed & petitor, ſi à creditoribus conueniatur, exceptione uti debebit. *Concordat l.5. C.eod.tt.his uerbis:* De hæreditate, quam bona fide poſsidebas, ſi contra te pronunciatum eſt: in reſtitutione eius detrahetur, quod creditoribus eiuſdem hæreditatis exoluiſſe te bona fide probaueris. Nam repeti à creditoribus, qui ſuum receperint, non poteſt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi poſſeſſor non caueat petitori de eo aduerſus creditores defendendo. quæ exceptio approbatur uerbis d.l.31. ſ. propoſitis hiſce:* Ita id imputaturum poſſeſſorem, ſi cauerit ſe petitorem defenſurum. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſor ſit. quæ replicatio approbatur uerbis d. l.31.ſ.propoſitis hiſce:* Sed an & bonæ fidei poſſeſſor, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi poſſeſſor petitori condictionem, quam habet non cedat. quæ exceptio approbatur uerbis d.l.31.ſ. propoſitis hiſce:* Condictionẽ tamen præſtare debebit. *Tertia exceptio eſt: Niſi indebitum ſolutum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 20.§. ſed etſi ſenatus. ff.de petit. hæred. cuius uerba uide ſ.cap prox.reg 2.except.8.repl.7.*

V I I. *Regula. Poſſeſſor deducet in reſtituenda hæreditate id quoque, quod ſibi à defuncto debebatur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l. 31.§. ſed ſi ipſi, his uerbis:* Sed ſi ipſi aliquid prædoni debebatur, hoc deducere non debebit: maximè ſi id fuit debitum, quod natura debebatur. Quid tamẽ ſi expediebat petitori id debitum eſſe diſſolutum propter pœnam uel aliam cauſam? poteſt dici, ipſum ſibi uel ſoluiſſe, uel debuiſſe ſoluere. Iuſtus autem poſſeſſor proculdubio debebit deducere, quod ſibi debetur. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed ſi ipſi aliquid, &c.

V I I I. *Regula. De reſtituendo uel deducendo legato quod poſſeſſor petitori ſoluit, proponitur l.44.ff. de petit hæred. his uerbis:* Cum is qui legatum ex teſtamento percepit, hæreditatem petiit: ſi legatum quocunque modo redditum non ſit, iudicis officio continetur, ut uictori, deducto eo quod accepit, reſtituatur hæreditas. *Concordat l.43.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ lib.29.cap.13.except 8.repl.1.dupl.2.*

I X. *Regula. De legatis ſolutis euicta hære-*

ditate

ditatr repetendis uel deducendis,proponitur l. 17. ff. de petit.hæred.his uerbis: Si poſſeſſor hæreditatis ob id quòd ex taſtamento hæredem ſe putaret,legatorum nomine de ſuo ſoluerit, & quis ab inteſtato eam hæreditatem euincat:licet damnum uidetur eſſe poſſeſſori, quòd ſibi nõ proſpexerit ſtipulatione EVICTA HAEREDITATE LEGATA REDDI: attamen quia fieri poteſt,ut eo tempore ſoluerit legata, quo adhuc controuerſia nulla mota ſit, & ob id nullam interpoſuerit cautionem: placet in eo caſu euicta hæreditate dandam ei eſſe repetitionem. Sed quia,cùm ceſſante cautione repetitio datur,periculum eſt ne propter inopiam eius cui ſolutũ eſt legatum, nihil repeti poſsit: ideo ei ſecundum ſenatuſconſulti ſententiam ſubueniendum eſt,ut ipſe ex retentione rerum hæreditariarum ſibi ſatisfaciat: cedat autẽ actionibus petitori,qui ſuo periculo eas exerceat. *Au Iuriſconſultus*: Secundum ſenatuſconſulti ſententiam. *De quo uide l.20.§.pridie idus.ibi: eos autem.ff. eod. tt. cuius uerba uide J.cap.prox.reg 2.except.8.*

X. Regula: *De cauenda poſſeſſori indemnitate actionum nomine, quibus ſe obligauit, proponitur l. 40. §.actiones, in fine.ff.de petit. hæred. cuius uerba uide J.cap.3.reg.16.*

XI. Regula: *De tranſlatione actionum hæreditariarum ex Senatuſc.Trebell.reſtituta hæreditate,dicetur J.lib.34.cap.4.*

IX. ADFINIA REMEDIA.

Regulariter quidem,ſi hæreditas uel res hæreditaria petatur:petitio hæreditatis,non alia competit actio:ut patet ex iis quæ dicta ſunt S.quæſt.4. uerum eius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi reus ex alio titulo,quàm pro hærede uel poſſeſſore rem poſſideat. hoc enim caſu non hæreditatis petitio,ſed ſpecialis in rem actio competit. quæ exceptio approbatur l.7. in fine.C.de petit. hæred. cuius uerba uide S. quæſt. 7. reg.2.Concordat l.16.§.fin.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.cap.prox.reg.2.except.6.repl.2.dupl.2.Concordant item ea quæ habentur J cap.prox.reg.1.except. 1.cum aliquot ſequentib.Altera exceptio eſt: Niſi ea res petatur, cuius uſucapionem à defuncto cœptam hæres impleuit.hæc enim res uindicari poteſt.Hæc exceptio approbatur l.19 §.quòd ſi pro emptore.ff. de petit.hæred. his uerbis: Si pro emptore uſucapio ab hærede impleta ſit:non ueniet in hęreditatis petitione.Quia hæres,idemq́; petitor eã uindicare poteſt, ne ulla exceptio datur poſſeſſori. *Tertia exceptio eſt:Niſi poſſeſſor hæreditatis rogatu actoris hæres ſit inſtitutus, ut ſibi aliquando hæreditas reſtitueretur.hoc enim caſu mandati actio eſt.quæ exceptio approbatur l.44. ff.de hæred.inſtit.cuius uerba uide J.lib.32.cap.11.reg. 8.item lib.34.cap.3.quæſt.5.reg.2. Quarta exceptio eſt:Niſi agatur ad hæreditatem diuidendam.hoc enim caſu non petitio hæreditatis, ſed familiæ Erciſcundæ actio eſt.quæ exceptio approbatur l.7.ff. ſi pars hæred.petatur,his uerbis*: Non poſſumus cõſequi per hæreditatis petitionem id,quod familiæ Erciſcundæ iudicio conſequimur ut à communione diſcedamus: cum ad officiũ iudicis nihil amplius pertineat, quàm ut partẽ hæreditaris pro indiuiſo reſtitui mihi iubeat. *Concordat l.1.§.proinde etſi, in fine. ff. eod.tt.cuius uerba uide J. cap. prox. reg. 8. except.1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt:Niſi actor hæres negetur.quæ replicatio approbatur d.§.proinde.De qua re aliquando in familiæ Erciſcundæ actione tractabitur. Quinta exceptio eſt : Niſi res in fraudem patroni actoris alienata repetatur:tunc enim Caluiſiana competit actio. quæ exceptio approbatur l. 16. §. idem ſcribit.ff.de petit.hæred.his uerbis*: Iulianus ſcribit,patronum hęreditatem petere non poſſe ab eo,cui libertus hæreditatẽ in fraudem alienauit: quia Caluiſiana actione ei tenetur.Patroni enim iſte debitor eſt, non hæreditarius. Ergo nec ab eo cui mortis cauſa donatum eſt, peti hæreditas poteſt. *Sexta exceptio eſt : Niſi poſſeſſor alterius tanquam hæredis nomine negocia hæreditaria geſſerit . hic enim non petitione hæreditatis,ſed negotiorum geſtorum actione tenetur . quæ exceptio approbatur l. ult.§.negociorum.ff.ſi pars hæred.petatur. cuius uerba uide S.quæſt.4.cauſa 9.except.3. Septima exceptio eſt:Niſi ex eo,quòd poſſeſſor ſeruum hæreditarium occiderit,agatur.hoc enim caſu etiam legis Aquiliæ actio eſt.quæ exceptio approbatur l. 16. §. ſi poſſeſſor.ff.de petit.hæred.cuius uerba uide S.quæſt. 4.cauſa 7. Octaua exceptio eſt : Niſi res defuncto pignori data petatur.nam hoc caſu etiam pignoratitia competit actio. quæ exceptio approbatur l. 19.§. & quidem.ff.d.tt cuius uerba uide J cap.3.reg.3.except.1. Nona exceptio eſt:Niſi res petatur, quam defunctus alienam bona fide pro ſua poſſedit. hoc enim caſu etiam Publiciana competit actio . quæ exceptio approbatur d.§. & quidem. Decima exceptio eſt: Niſi ſeruitus petatur . quæ exceptio approbatur d. l. 19.§.fin.his uerbis*: Seruitutes in reſtitutione hæreditatis non uenire,ego didici:cum nihil eo nomine poſsit reſtitui, ſicut eſt in corporibus & fructibus : ſed ſi nõ patiatur ire & agere, propria actione conuenietur. *Vndecima exceptio eſt:Niſi cõtra uoluntatẽ defuncti hæreditas petatur.hoc enim caſu uel inofficioſi querela cõpetit,uel cõtra tabulas bonorũ poſſeſſio.de quibus cum aliis petitionis hæreditatis adfinib . remediis uide J.ca.4.cũ capitibus ſequẽtibus,uſq; ad finẽ libri.*

ADVERSVS QVOS PETITIO hæreditatis competit? Cap. II.

I. Regula: *De poſſeſſore hæreditatis uel rei hæreditariæ. Hic regulariter petitione hæreditatis tenetur. quæ regula approbatur l.9.ff. de petit. hæ-*

red.

red. his uerbis: Regulariter definiendum eſt, eum demum teneri petitione hæreditatis, qui uel ius pro hærede, aut pro poſſeſſore poſsidet, uel rem hæreditariam, licet minimam. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non pro hærede neq; pro poſſeſſore, ſed alio titulo poßideat. hic enim hæreditatis petitione non tenetur. quæ exceptio elicitur ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Pro hærede aut pro poſſeſſore poſsidet. *Cui concordat l. 4. C. in quib. ceſſat longi temp. præſcript. cuius uerba uide ī. cap. prox. quæſt. 7. reg. 2. except. 1. Ait Iuriſconſultus:* Pro hærede. *Quid ſit pro hærede poßidere, definitur l. 11. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Pro hærede poſſidet, qui putat ſe hæredem eſſe. *Quid ſit pro poſſeſſore poßidere, definitur d. l. 11. §. fin. cum duabus ſequentibus, his uerbis:* Pro poſſeſſore poſsidet prædo, qui interrogatus cur poſsideat, reſponſurus ſit, Quia poſsideo: nec contendit ſe hæredem, uel per mendaciũ, nec ullam cauſam poſſeſsionis poteſt dicere. Et ideo fur & raptor petitione hæreditatis tenentur. *Concordat l. 16. §. Iulianus, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. reg. prox. except. 7. Huius ſpecies proponitur etiã l. 46. ff. eod. tt. his uerbis:* Prædonis loco intelligendus eſt & ia qui tacitam fidem interpoſuit, ut non capienti reſtitueret hæreditatem. *Sed & plures eiuſdem ſpecies uide j. repl. prox. Hiſce igitur ſpeciebus poſſeſſorum exceptis, ſi qui alij poßideant, neq; pro hærede, neq; pro poſſeſſore, ſed titulo alio: petitione hæreditatis non tenentur, ut ex d. l. 4. conſtat: eiusq; ſpecies ſunt j. exceptiones proximè ſequentes. Planè huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex alio titulo poßidens, ſciat titulum iſtum iure nõ ualere. quæ replicatio approbatur l. 13. §. 1. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Omnibus etiam titulis hic Pro poſſeſſore adhæret, & quaſi iniunctus eſt. Deniq; & Pro emptore titulo adhæret. Nam ſi à furioſo emero ſciens, pro poſſeſſore poſsideo. Item in titulo Pro donato quęritur, an quis pro poſſeſſore poſsideat: utputa uxor uel maritus? & placet nobis Iuliani ſententia, pro poſſeſſore poſsidere eum. Et ideo petitione hæreditatis tenebitur. Item Pro dote titulus recipit pro poſſeſſore poſſeſsionem: utputa ſi à minore XII. annis nupta mihi quaſi dotem ſciens accepi. Et ſi legatum mihi ſolutum eſt ex falſa cauſa ſcienti, utiq; pro poſſeſſore poſſidebo. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi in fraudem patroni actoris alienatio ſit facta. quæ duplicatio approbatur l. 16. §. idem ſcribit. ff. eod. tt. cuius uerba uide ī. cap. proxim. quæſtion. 9. exception. 5. Altera replicatio eſt: Niſi tanquam bonorum poſſeſſor poßideat. nam & hic pro hærede poßidere uidetur. quæ replicatio approbatur l. 11. §. penult. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Sed & bonorũ poſſeſſor pro hærede uidetur poſsidere.

Altera exceptio eſt: Niſi pro empto poßideat. Hæc exceptio præcedentis exceptionis ſpecies ſpecialiter approbatur l. 4. C. in quib. ceſſat longi temp. præſcript. cuius uerba uide ī. cap. prox. quæſt. 7. reg. 2. except. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi poſſeſſor ſciens uenditori ius uendendi non eſſe, ab eo emerit. quæ replicatio approbatur l. 13. §. 1. ff. de petit. hæred. cuius uerba uide ī. except. prox. repl. 1. Cõcordat l. 2. C. eod. tt. his uerbis: Si poſt motam controverſiam Menecratis bonorum partẽ dimidiam Muſæus ab hærede ſcripto comparauit, quæſtionis illatæ nõ ignarus: tam ipſe quaſi malæ fidei poſſeſſor, quàm hæredes eius, fructus reſtituere coguntur. Si uerò uẽditionem lite antiquiorẽ eſſe liquidò probetur: ex eo dia fructus reſtituantur, ex quo lis in iudicium deducta eſt. Fructibus enim augetur hæreditas, cum ab eo poſsidetur, à quo peti poteſt. Emptor autem, qui proprio titulo poſſeſsionis munitus eſt, etiam ſingularum rerum iure conuenitur. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi quis non rẽ aliquam ſpecialem, ſed uniuerſam hæreditatem ſciens alienam emerit. hic enim directa hæreditatis petitione non tenetur, ſed utili. quæ duplicatio approbatur d. l. 13. §. ſed ſi quis, hiſce uerbis:* Si quis ſciens alienam emerit hæreditatẽ, quaſi pro poſſeſſore poſsidet: & ſic peti ab eo hæreditatem quidam putant. Quam ſententiam non puto ueram: nemo enim prædo eſt, qui precium numerauerit: ſed ut emptor uniuerſitatis utili tenetur. *Altera replicatio eſt: Niſi quis uniuerſam hæreditatem emerit. hic enim quamuis bonæ fidei emptor ſit, hæreditatis petitione tenetur, propoſita exceptione nõ obſtante. quæ replicatio approbatur d. l. 13. §. quid ſi quis, hiſce uerbis:* Si quia hæreditatem emerit: an utilis in eum petitio hæreditatis debet dari, ne ſingulis iudicijs uexetur? uenditorẽ teneri certum eſt. Sed finge non extare uenditorẽ, uel modico uendidiſſe, & bonæ fidei poſſeſſorem fuiſſe: an porrigi manus ad emptorem debeant? Et putat Caius Caſsius, dandã actionem utilem. Idem erit dicẽdum, etſi paruo iuſſus uendere hæres, Titio hæreditatem uẽdidit. Nam putat dicendũ Papinianus, aduerſus fideicommiſſarium dari actionẽ. Ab hærede enim peti nõ expedire per exiguum preciũ habente. Sed et ſi retenta certa quantitate reſtituere rogatus eſt: idẽ erit dicendum. Planè ſi accepta certa quantitate reſtituere rogatus eſt: non putat Papinianus ab hærede petendam hæreditatem: quoniam pro hærede, quod conditionis implendæ gratia accepit, non poſsidet. Sed Sabinus in ſtatulibero contrà, & uerius: quia pecunia hæreditaria eſt. Idem & in eo qui ſolos fructus ex hæreditate retinet, dicendum erit: tenetur

enim

enim & is hæreditatis petitione. Huius replicationis duplicatio hæc uidetur eſſe: Niſi à fiſco hæreditatem emerit. Sed hæc duplicatio iure quidem antiquo reprobatur d.l.13.§.itē ſi quis à fiſco. cuius uerba uide ſ. lib.11.cap.8.quæſt.5.reg.8. Sed iure nouo duplicatio hæc approbatur l.3. C.de quadriennij præſcript. cuius uerba uide ſ.lib.21.cap.6.quæſt.3.reg.1. except.2. Tertiæ replicationis loco notandū, quòd emptor ſpeciali in rem actione teneatur, quamuis non petitione hæreditatis. quæ replicatio approbatur l.2.in fine. C.de petit. hæred.cuius uerba uide ſ. repl.1.in prin. Concordāt ea quæ propoſita ſunt ſ. capite prox.quæſt.9.except.1. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi uenditor, idemq́; poſſeſſor hæreditatis precio non ſit factus locupletior. tūc enim nec in emptorem rei hæreditariæ ſpecialis in rem actio danda: ne condemnatus, de euictione agat contra uenditorem, & ita uenditor ultra quàm locupletior factus eſt, teneatur contra ea quæ proponuntur J.reg.prox.except.8.repl.11. Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi emptor condemnatus, aduerſus uenditorem non habeat regreſſum. quæ triplicatio approbatur d.l.25. §. itē ſi res, his uerbis: Si res diſtraxit bonæ fidei poſſeſſor, nec precio factus eſt locupletior: an ſingulas res, ſi nondum uſucaptæ ſint, uindicare petitor ab emptore poſſit? et ſi uindicet, an exceptiooe non repellatur, quòd præiudicium hæreditati non fiat inter actorem & eum qui oenundedit: quia noo uidetur uenire in petitionem hæreditatis precium earum: quanquam uicti emptores reuerſuri ſunt ad eum qui diſtraxit? Et puto poſſe res uindicare: niſi emptores regreſſum ad bonæ fidei poſſeſſorem habeant. Altera triplicatio eſt: Niſi uenditor non bonæ, ſed malæ fidei poſſeſſor fuit. hic enim in ſolidum tenetur: & per conſequens emptor quoque conueniri poteſt, propoſita duplicatione non obſtante. quæ triplicatio conſtat ex ijs quæ habentur J.d.repl.11.dupl.2. Altera duplicatio eſt: Niſi uenditor paratus ſit pro emptore iudicium ſuſcipere. Hæc duplicatio approbatur d.§.item ſi res, his uerbis: Quid tamen ſi is qui uendidit, paratus ſit ita defendere hæreditatem, ut perinde atque ſi poſſideret conueniatur? Incipit exceptio locum habere ex perſona emptorum. Tertia duplicatio eſt: Niſi actor precium percepit. Hæc duplicatio approbatur d. §. item ſi res. in fine, his uerbis: Certè ſi minore precio res uenierint, & precium (quodcunque illud) actor conſecutus ſit, multo magis poterit dici, exceptione eum ſubmoueri. Tertiæ propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi pro donato poßideat reus: nam & hic petitione hæreditatis non tenetur. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 1. in princip. Concordat l. 16. §. idem ſcribit. ff. de petit. hæred. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 9. except. 5. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit. quæ replicatio approbatur l.13.§.1.ibi: item in titulo.ff.de petit. hæred. cuius uerba uide ſ. except. 1. repl. 1. Quarta exceptio eſt: Niſi pro dote reus poßideat. Et hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 1. in princip. Cuius prima replicatio hæc eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit. quæ replicatio approbatur d.l.13. §.1.ibi: item pro dote. Altera replicatio eſt: Niſi uniuerſa hæreditas dotis titulo poßideatur. quæ replicatio approbatur d.l. 13. §. apud Marcellum, his uerbis: Apud Marcellum libro quarto Digeſtorum relatum eſt, ſi mulier hæreditatem in dotem dedit, maritum pro dote quidem poſſidere hæreditatem, ſed petitiooe hæreditatis utili teneri: ſed ipſam mulierem directa teneri, Marcellus ſcribit, maximè ſi iam factum diuortium eſt. Quinta exceptio eſt: Niſi pro legato uel fideicommiſſo poßideat. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 1. in princip. Verùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi ſciens ex falſa cauſa legatum accepit. quæ replicatio approbatur l.13.§.1.ibi: & ſi legatum.ff.de petit. hæred. cuius uerba uide ſ. d. except.1. repl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi hæreditas ex fideicommiſſo poſſeſſori ſit reſtituta. quæ replicatio approbatur d. l. 13. §. quid ſi quis. ibi: idem erit dicendum. cuius uerba uide ſ. except. 2. repl. 2. Sexta exceptio eſt: Niſi poſſeſſor conditionis implendæ cauſa accepit. quæ exceptio reprobatur d. §. quid ſi quis. ibi: planè ſi accepta. Septima exceptio eſt: Niſi pro ſoluto poßideat. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 1. in prin. uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi à debitoribus hæreditarijs ei ſolutum ſit, uel dum hæreditatem petit, litis æſtimatio ei ſit præſtita. Hæc replicatio approbatur l.16. §. ſed & is.ff.de petit.hæred. his uerbis: Et is qui precia rerum hæreditariarum poſſidet, item qui à debitore hæreditario exegit: petitione hæreditatis teoetur. Vnde Iulianus libro VI. Digeſt. ait, & ab eo qui petit hæreditatem, & litis æſtimationem coo ſecutus eſt: hæreditatem poſſe peti. Octaua exceptio eſt: Niſi poſſeſſor non ſuo, ſed alterius nomine poßideat. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.13. §. ſi quis abſentis.ff.de petit.hæred. his uerbis: Si quis abſentis nomine poſſideat hæreditatem: cum ſit incertum, an ille ratum habeat, puto abſentis nomine petendam hæreditatem, ipſius uerò nequaquā: quia non uidetur pro hærede uel pro poſſeſſore poſſidere, qui contemplatione alterius poſſidet: niſi fortè quis dixerit, cum ratum non habet, iam procuratorem quaſi prædonem eſſe: tunc enim ſuo oomine teneri poſſe. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi is qui alterius nomine poßidet, non ſuo, ſed alterius nomine conueniatur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Puto

abſentis nomine petendam hęreditatem, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi abſens alter poſſeſſionem ſuo nomine ratam non habeat: hoc enim caſu ipſe qui abſentis nomine ſe poßidere dicit, ſuo nomine tenetur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi fortè quis dixerit, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi is qui alterius nomine poſſidet, eius cuius nomine poßidet, poſtea hæres exiſtat. quæ replicatio approbatur l. 9. ff. ſi pars hæred. petatur. his uerbis:* Cum multi hæredes inſtituti eſſent, ex his unus in Aſia erat: eius procurator uenditionem fecerat, & pecuniam pro parte eius abſtulerat: poſtea apparuerat, eũ qui in Aſia erat, antè deceſsiſſe, inſtituto ex parte dimidia hærede procuratore ſuo, & ex parte alio. Quæſitum eſt, quemadmodum pecunia ex hæreditate petenda eſſet? Reſponſum eſt, ab eo qui procurator eius fuiſſet, totam hæreditaté (quia ex hæreditate ea pecunia fuiſſet, quę ad procuratorem ex uenditione perueniſſet) petere eos oportere, & nihilominus partem dimidiam hæreditatis à cohærede eius. Ita fore, ſiue omnis ea pecunia penes eum, qui procurator fuiſſet, reſideret, ut omnem per iudicem ab eodem recuperarent: ſiue is partem dimidiam cohęredi ſuo reddidiſſet, ipſum ex dimidia parte, ex dimidia cohæredem eius condemnarent. *Concordat l. ult. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 4. cauſa 9. except. 3. Quarta replicatio eſt: Quòd defuncto eo cuius nomine poſſeſſum fuit, is qui eius nomine poſſedit, cohæredibus defuncti negociorum geſtorum actione teneatur. quæ replicatio approbatur d. l. ultim. in prin. cuius uerba uide d. except. 3. Quinta replicatio eſt: Niſi tutor qui pupilli nomine poßidet, conuenìatur: uel tutor iure datus negetur. quæ replicatio approbatur l. 6. C. de petit. hæred. his uerbis:* Si putas non iure tutores datos nepotib. tuis, quòd eos dicas in poteſtate tua eſſe: petere ab his hæreditatem filij tui emancipati non moreris, cuius commodum ad te pertinere dicis, iudice ſtatuturo an à præſidialibus actis diſcedendum ſit, qui eis tutores dedit, cum in tua poteſtate negarentur. *Nona exceptio eſt: Niſi is qui pro hærede poßidet, ſciat ſe hæredem non eſſe. Hæc exceptio reprobatur l. 11. ff. de petit. hæred. his uerbis:* An is qui ſcit ſe hæredem non eſſe, pro hærede poſsideat, quæritur? Et Arrianus libro ſecundo de Interdictis putat teneri: quo iure nos uti Proculus ſcribit. Sed enim & bonorum poſſeſſor pro hærede uidetur poſsidere. *Decima exceptio eſt: Niſi poſſeſſor tanquam alterius poſſeſſoris hæres poßideat, ignorans utrum defunctus pro hærede uel alio modo poſſederit. Hæc exceptio reprobatur l. 13. §. Neratius. ff. de petit. hæreditat. his uerbis:* Neratius libro VI. Membranarum ſcripſit, uel ab hęrede eius peti poſſe hæreditatem, etiamſi ignoret pro hærede, uel pro poſſeſſore defunctum poſſediſſe. *Vndecima exceptio eſt: Niſi reus pro hærede quidem poßideat, ſed tanquam hæres poſſeſſoris quondam defuncti, non eius de cuius hæreditate agitur. Hæc exceptio reprobatur d. §. Neratius, his uerbis:* Idem eſſe libro VII. ait, etiamſi putauit hæres eas res ex hac hæreditate eſſe, quæ ſibi delata eſt. *Duodecima exceptio uidetur: Niſi minimam rem ex hæreditate reus poßideat. Hæc exceptio reprobatur l. 9. cum lege ſequente. ff. de petit. hæred. cuius uerba uide ſ. ead. regul. in prin. Decimatertia exceptio uidetur: Niſi non corpus, ſed ius aliquod hæreditariũ reus poßideat. Hæc exceptio reprobatur l. 13. §. fin. ff. de petit. hæred. cuius uerba uide ſ cap. prox. quæſt. 4. cauſa 9. Concordat l. ult. §. fin ff. ſi pars hæred. petatur. cuius uerba uide ſ. de cauſa 9 except. 3. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi reus poßidere deſierit. Hæc exceptio tractabitur J. reg. prox. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi cum eo qui poßidere deſijt, actum ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 13. §. penult. in fine. ff. de petit. hæred. cuius uerba uide J. reg. prox. except. 4. repl. 1. Cõcordat l. 25. §. perinde (inquit.) ibi: unde ſi ſit alius. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. reg. prox. except. 9. Cõcordat item l. 95. §. dolo ibi: cæterùm. ff. de ſolutionibus. cuius uerba uide J. de liberationib. cap. 19. except. 2. repl. 1.*

II. *Regula: De eo qui nihil ex hæreditate poſſidet, uel poßidere deſijt. Hic regulariter quidem hæreditatis petitione non tenetur. quæ regula approbatur l. 6. §. ſi autem is. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. his uerbis:* Si is cui auferri hæreditas poteſt, aliquid poſsidebat de hæreditate, & poſsidere deſijt ſine dolo malo: magis eſt ut deſinat conueniri. Quod ergo tempus ſpectabimus, poſsideat nec ne? litis conteſtatæ tempus ſpectari debet. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi tempore litis conteſtatæ poſſedit. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quod ergo tempus ſpectabimus, poſſideat nec ne? litis conteſtatæ tempus ſpectari debet. *Concordat l. 25. §. etiamſi ante. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Etiamſi ante litem cõteſtatam (inquit) fecerint. hoc ideo adiectum eſt, quoniam poſt litem conteſtatam omnes incipiunt malæ fidei poſſeſſores eſſe: quinimò poſt controuerſiam motam. Quanquam enim litis conteſtatæ mentio fiat in Senatuſconſulto: tamen & poſt motam controuerſiam omnes poſſeſſores pares fiunt, & quaſi prædones tenentur. Et hoc iure hodie utimur. Cœpit enim ſcire, rem ad ſe non pertinentem poſsideri, is qui interpellatur. *Plura de uerbis iam propoſitis uide J. except. 9. ſed & plura de exceptione propoſita uide J. cap. prox. reg. 19. Altera exceptio eſt: Niſi liti ſe obtulit is qui non poßidet. Hæc exceptio approbatur*

probatur l.13.§.non ſolùm & l.45.ff.de petit.hæred. quarum legum uerba uide ſ. lib.21.cap.5.except.15. repl.4. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi actor ab initio litis ſciuit eum non poßidere. quæ replicatio approbatur d.l.45. Tertia exceptio eſt: Niſi iuris poſſeſſor ſit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. prox.except.15. Quarta exceptio eſt: Niſi dolo poßidere deſierit. Hæc exceptio approbatur l.13.§. item ſi quis dolo.ff.de petit. hæred his uerbis: Si quis dolo fecerit, quo minus poſsideat: hæreditaris petitione tenebitur. *Concordat d.l.25.§.is autem qui, his uerbis:* Is qui reſtituit hæreditatem, teneri hæreditatis petitione non poteſt: niſi dolo fecerit, id eſt, ſi ſcit & reſtituit: nam & dolus præteritus uenit in hæreditatis petitione, quaſi dolo daſierit poſsidere. *Concordat itẽ l.25.§.perinde.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.except.9. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi poſſeſſor hæreditatis cõuentus ſit, uel liti ſe offerat. Hæc replicatio approbatur d.l.13.§.penult.his uerbis:* Si alius nactus poſſeſsionẽ, quã ego dolo malo amiſeram, paratus ſit iudiciũ pati: Marcellus libro quarto Digeſtorũ tractat, nũ fortè euaneſcat aduerſus eum qui deſijt, litis æſtimatio? & magis euaneſcere ait, niſi peteotis intereſt. Certè (inquit) ſi rem paratus ſit reſtituere, indubitatum erit euaneſcere. Sed ſi is qui dolo deſijt, antè conueniatur: eum qui poſsidet, non liberabit. *Concordat l.95.§.dolo.ff.de ſolutiõ.cuius uerba uide J.de liberationib. cap.19.except.2.repl.2. diſtinct.1. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ipſius actoris adhuc aliquid interſit. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi petentis intereſt. *Altera replicatio uidetur: Niſi res apud aliũ extet. Hæc replicatio reprobatur d.§.perinde. Tertia replicatio uidetur eſſe: Niſi res poſtea interierit. Hæc replicatio reprobatur l.36.§.ſi prædo.ff.de petit.hær.cuius uerba uide J.except.9.repl.1. Quarta replicatio eſt: Niſi dolo tutoris uel curatoris ſui is qui in tutela uel cura eſt, poßidere deſierit. Hæc replicatio approbatur l.1. cum lege ſequente. ff. quando ex facto tutoris. cuius uerba uide ſ.lib.17.ca.1.queſt.8. reg.5.except.2. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi pupillus uel furioſus ex dolo tutoris uel curatoris locupletior ſit factus. quæ duplicatio approbatur d.l.1. Altera duplicatio eſt: Niſi pupillus non ce dat actiones, quas aduerſus tutorẽ eo nomine habet. quæ duplicatio approbatur l.ult. ff.de adminiſtr. tutor. his uerbis:* Apud Ariſtonẽ ita ſcriptũ eſt, quod culpa tutoris pupillus ex hæreditate deſijt poſsidere, eius æſtimatio in petitione hæreditatis ſine ulla dubitatione fieri debebit, ita ſi pupillo de hæreditate cautum ſit. Cautũ autem eſſe uidetur, etiamſi tutor erit idoneus, à quo ſeruari poſsit id quod pupillus ex litis æſtimatione ſubierat. Sed ſi tutor ſoluendo nõ eſt: uidendũ erit, utrũ calamitas pupilli, an detrimentũ petitoris eſſe debeat: perindeq; haberi debeat, ac ſi res fortuito caſu interijſſet: ſimiliter ue atque ſi ipſe pupillus expers culpæ qd ex hæreditate deminuiſſet, corrupiſſet, pdidiſſet. De poſſeſſore quoq; furioſo quæri poteſt, ſi qd ne in terũ natura eſſet, per furorẽ eius accidiſſet. Tu quid putas? Põponius: Puto eũ uerum dicere. Sed quare cunctatus es, ſi ſoluẽdo non ſit tutor, cuius dãnum eſſe debeat? cum alioquin elegantius dici poſsit, actiones duntaxat, quas haberet cũ tutore pupillus, petitori hæreditatis pręſtãdas eſſe: ſicut & hęres uel bonorũ poſſeſſor, ſi nihil culpa eius factũ ſit (ueluti ſi fundo hæreditario ui deiectus ſit, aut ſeruus hæreditarius uulneratus ab aliquo ſit ſinè culpa poſſeſſoris) nihil amplius quàm actiones, quas eo nomine habet, præſtare debeat. Idem dicendũ eſt, etſi per curatorem furioſi culpa uel dolo quid amiſſum fuerit: quemadmodũ ſi quid ſtipulatus tutor uel curator fuiſſet, aut uendidiſſet hæreditariã rem. Impunè ſũt puto admittendũ, quod per furorẽ alicuius accidit: quomodo ſi caſu aliquo ſine facto perſonæ id accidiſſet. *Quinta exceptio eſt: Niſi culpa ſua poſſidere deſierit. Hæc exceptio approbatur l.25.§.quod ait. ibi: ſed & culpa.ff. de petit.hæred.cuius uerba uide J. except.9. Concordat itẽ l.19.§.ueniant.ibi: imò etſi.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.cap.prox.reg.2.except.2. Sexta exceptio eſt: Niſi facto ſuo poſſeßionẽ rem amiſerit. Hæc exceptio conſtat ex ijs quæ ſ. except.prox. & 4.dicta ſunt. Cui cõcordat l.13.§.apud Marcellum.ff.de petit.hæred.cuius uerba uide ſ.reg. 1.except.4.repl.2. uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi pupillus uel furioſus facto ſuo rem amiſerit. quæ replicatio approbatur l ult.ff.de adminiſt tutor. cuius uerba uide ſ. except.4.repl.5. Altera replicatio eſt: Niſi ex cauſa fideicommißi hæreditatẽ, uel rẽ hæreditariã reſtituit. Hæc replicatio approbatur l.13. §.is autẽ qui.ff.de petit.hæred.cuius uerba uide ſ.except.4.in prin. Concordat l.1.§.ſecũdum.ff.de fideicom.hæred.petit.cuius uerba uide J. lib.34.cap.4. queſt.2.reg.11. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi poſt petitã hæreditatẽ legatã uel fideicõmiſſum reſtituit. quæ duplicatio approbatur l.41. ff ad l.Falcid.his uerbis:* Dolo carere nõ uidetur, ſi iam mota quis cõtrouerſia hæreditatis, legata ſine cautionib.det. *Altera duplicatio eſt: Niſi indebitũ legatũ uel fideicõmiſſum ſoluit. Hæc duplicatio approbatur l.16.§.item Iulianus.ff. de petit.hær.his uerbis:* Iulianus ſcribit, ſi quis ex cauſa fideicõmiſsi reſtituerit hæreditatẽ, uel ſingulas res præſtiterit: peti ab eo hęreditatẽ poſſe: quia habet condictionẽ eorũ, quæ ſunt ex ea cauſa ſoluta. Etenim uelut iuris poſſeſſor eſt. Sed etſi precia rerũ, quas diſtraxit, ex cauſa fideicõmiſsi ſoluit:

peti hæreditatem ab eo poſſe: quia repetere poteſt. *Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi actiones ſuas, quas eo nomine habet, reus cedere ſit paratus. quæ triplicatio approbatur ibidē, his uerbis:* Sed his caſibus actiones ſuas duntaxat eum præſtaturum: cū & res extant, & poteſt petitor per in rem actionem eas uindicare. *Tertia duplicatio eſt: Niſi aliqua parte retenta uel percepta, ex fideicommiſſi cauſa hæreditatē reſtituit. Hæc duplicatio approbatur l.13.§.quid ſi quis. ibi: idem erit dicendum. ff. de petit. hæred. cuius uerba uide ſ. reg. prox. except. 2. repl. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi ex cauſa iudicati rem reſtituit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi iam mota hæreditatis controuerſia, rē alij ex cauſa iudicati reſtituit. quæ duplicatio elicitur ex l. penult. ff. de petit. hæred cuius uerba uide ſ. lib. 21. cap. 5. except. 16. Quarta replicatio eſt: Niſi creditoribus hæreditarijs ſoluerit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox quæſt. 8. reg. 6. Hæc de ſexta exceptione eiusq; replicationibus ſint dicta. Septima exceptio eſt: Niſi is qui poſſidere deſijt, eo nomine actionem habet. hanc enim cedere tenetur. quæ exceptio approbatur l. 16. §. Iulianus ſcribit. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Iulianus ſcribit, ſi is qui pro hęrede poſſidebat, ui fuerit deiectus, peti ab eo hæreditatem poſſe, quaſi à iuris poſſeſſore: quia habet interdictum Vnde ui, quo uictus cedere debet. Sed & eum qui deiecit, petitione hæreditatis teneri: quia hæreditarias res pro poſſeſſore poſſidet. *Concordat d. l. 16. §. idē Iulianus, in fine. cuius uerba uide ſ. except. prox. Item concordat d. l. 16. §. item Iulianus. cuius uerba uide ſ. excep. prox. repl. 2. dupl. 2. Octaua exceptio eſt: Niſi reus hæreditatem uel res hæreditarias uendidit: hoc enim caſu, quia precium pro rebus accepit, propoſita regula non defenditur. quæ exceptio cum alijs quibuſdam approbatur Senatuſconſulto l. 20. §. præter hæc. uſq; ad §. ait ſenatus. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Præter hæc, multa reperimus tractata, & de petitione hæreditatis, & de diſtractis rebus hęreditatijs, & de dolo pręterito, & de fructibus: quibus cùm forma ſenatuſconſulto ſit data, optimum eſt ipſius ſenatuſcōſulti interpretationem facere, uerbis eius relatis. Pridie idus Martias Q. Iulianus Balbus, & Publius Iuuentius Celſus, Titus Aufidius, & Atrius Seuerianus, conſules, uerba fecerunt de his, quæ Imperator Cæſar Traiani Parthici filius, diui Neruæ nepos, Hadrianus Auguſtus Imperator, maximusq; princeps propoſuit quinto nonas Martijs, quæ proximę fuerūt: libello cōplexus quid fieri placeret: deq; ea re ita cenſuerunt. CVM ANTEQVAM PARTES CADVCAE ex bonis ruſtici fiſco peterentur, hi qui ſe hæredes eſſe exiſtimaſſent, hæreditatem diſtraxerunt: placere, redactæ ex precio rerū uēditarum pecuniæ uſuras non eſſe exigendas. Idemq; & in ſimilibus cauſis ſeruandū eſſe. Item placere, à quibus hęreditas petita fuiſſet, ſi aduerſus eos iudicatum eſſet, preciaq; ad eos rerum ex hæreditate uenditarum peruenisſent: etſi eæ ante petitam hæreditatem deperijſſent, deminutæue fuiſſent: reſtituere debere. Item eos, qui bona inuaſiſſent, cum ſcirēt ad ſe nō pertinere: etiamſi ante litem conteſtatā fecerint, quo minus poſſiderent: perinde condemnandos, quaſi poſſiderent. Eos aūt qui iuſtas cauſas habuiſſent, quare bona ad ſe pertinere exiſtimaſſent: uſq; eo duntaxat, quo locupletiores ex ea re facti eſſent. Petitam autem fiſco hęreditatem ex eo tēpore exiſtimādū eſſe, quo quiſq; ſciret primùm eá à ſe peti: id eſt, cum primùm aut denunciatū ei eſſet, aut literis uel edictis euocatus eſſet: cenſuerunt. *Hactenus uerba Senatuſconſulti. Subijcit Vlpianus:* Aptanda eſt igitur ſingulis uerbis ſenatuſconſulti cōgruens interpretatio. *Hæc ſingulorum uerborū interpretatio paſſim infrà ſuis locis proponetur. Nūc ad propoſitum. Cōcordat exceptioni propoſitæ l. 13. §. quid ſi quis. ibi: uenditorem. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. reg. prox. except. 2. repl. 2. Concordat item l. 16. § ſed & is qui. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. reg. prox. except. 7. Concordat d. l. 16. §. idem Iulianus, his uerbis:* Iulianus ait, ſiue quis poſſidens, ſiue non, rem uēdiderit: petitione hęreditatis eum teneri, ſiue iam preciū receperit, ſiue petere poſſit: ut & hic actionibus cedat. *Nunc uideamus propoſitæ exceptionis replicationes, ſimulq; propoſiti ſenatuſconſulti exceptiones. Prima replicatio uidetur: Niſi non pars hæreditatis, ſed tota petatur hæreditas. Hæc replicatio reprobatur l. 20. §. ait ſenatus. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Ait Senatus: Cū, antequā partes caducæ fiſco peterentur, hoc euenerat. Sed etſi ex aſſe fiat, ſenatuſconſultum locum habebit. *Altera replicatio uidetur: Niſi non uacantia fiſco bona, ſed ex alia cauſa hæreditas petatur. Et hæc replicatio reprobatur ibidem his uerbis:* Idem etſi uacātia bona fiſco uindicētur, uel ſi ex alia quacunq; cauſa bona ad eum peruenerint. *Tertia replicatio uidetur: Niſi non fiſco, ſed alij hæreditas petatur. Hæc replicatio reprobatur ibidē his uerbis:* Senatuſconſultum hoc locum habebit, etſi ciuitati petetur. In priuatorum quoq; petitionibus ſenatuſconſultū locum habere, nemo eſt qui ambigat: licet in publica cauſa factum ſit. *Cōcordat l. 1. in prin. C. de petit. hæred. his uerbis:* Senatuſcōſultū, authore diuo Hadriano auo meo factū, quo cautum eſt, quid & ex quo tempore euicta hæreditate reſtitui debeat: non ſolùm ad fiſci cauſas, ſed & ad priuatos hæreditatis petitores

tes

res pertinet. *Quarta replicatio uidetur: Niſi nõ hæreditas petatur, ſed peculium caſtrenſe, uel quid ſimile.* Et hec *replicatio reprobatur d.l.20.§.non ſolùm, his uerbis:* Non ſolùm in hęreditate hoc utimur ſenatuſconſulto, ſed & in peculio caſtrenſi, uel alia uniuerſitate. *Quinta replicatio eſt: Niſi reus precium nondum receperit. Hæc replicatio reprobatur certo modo d.l.20.§.ait ſenatus. ff.eod.tt.his uerbis:* Ait Senatus placere, à qoibus petita hęreditas fuiſſet, ſi aduerſus eos iudicatum eſſet, preciaq; ad eos rerum ex hæreditate uenditarum perueniſſent: etſi eæ ante petitam hęreditatem deperiſſent, deminutęue eſſent: reſtituere debere. Bonæ fidei poſſeſſor, ſi uendiderit res hæreditarias: ſiue exegit precium, ſiue non, quia habet actionem, debebit precium pręſtare. Sed ubi haber actionem, ſufficit eum actionem præſtare. *Concordat l.20.§.redactæ, his uerbis:* Redactę (inquir) pecuniæ ex precio rerum uenditarum. Redactam ſic accipiemus, nõ ſolùm iam exactã, uerùm etſi exigi potuit, nec exacta eſt. *Concordat l.16.§.idem Iulianus. ff. eod. tt. cuius uerba uide paulo ſuperius ead.except.in prin. Sexta replicatio eſt: Niſi reus euicta re uendita preciũ reſtituit. Hæc replicatio approbatur d.§.ait Senatus.ibi: ſed ſi uẽdidit, his uerbis:* Si oendidit, & euicta re reſtituir, quod aecepit: nõ uidebitur ad eũ perueniſſe. Quanquam poſsit dici, necab ioitio preciũ perueniſſe: quia non fuit res hæreditaria, quæ diſtracta eſt. *Septima replicatio eſt: Niſi res aliena, non hæreditaria ſit uendita. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*· Quanquá poſsit dici, nec ab initio, &c. *Concordat ibidẽ uerſiculus ſequens hic:* Sed etſi Senatus rerũ ex hæredirate diſtractarum, nõ hæreditariarum fecit mentionem: reſtitui tamen non debet, quia nihil apud eum remaoet. Nã Iulianus libro VI. Digeſt. ſcribit, quod indebitum exegit, reſtit[illegible]ere eum non debere, nec imputaturum, quod non debitum ſolu[illegible]. *Octaus replicatio eſt: Niſi res uendita ſit redhibita. Hæc replicatio approbatur d.l.20 §.ſed etſi res, his uerbis:* Sed etſi res ſit redhibita: hic utiq; hæreditaria eſt, & preciũ non ueniet quod refuſum eſt. *Noma replicatio eſt: Niſi reus emptori ſit obſtrictus, nec ei eo nomine ab actore caueatur. Hæc replicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Etſi ob uenditionem obſtrictus ſit emptori poſſeſſor hæreditatis, dicendum erit, proſpici ei cautione. *Decima replicatio uidetur: Niſi res uendita interierit. Sed hæc replicatio reprobatur uerbis Senatuſcõſulti ſ. ead. except. in prin. propoſitis hiſce:* Etſi eæ ante petitam hæreditatem deperiſſent, deminutæue fuiſſent: reſtituere debere. *Concordat l.20.§.reſtituere, his uerbis:* Reſtituere precia debebit poſſeſſor, etſi deperditæ ſunt res, uel deminutæ. Sed utrum ita demum reſtituet, ſi bonæ fidei poſſeſſor eſt: an, etſi malæ fidei? Et ſiquidem res apud emptorem extent, nec deperditæ nec deminutæ ſunt: ſine dubio ipſas res debet præſtare malæ fidei poſſeſſor: aut ſi recipere eas ab emptore nullo modo poſsit, tantum quantum in litem eſt iuratum. At ubi deperditę ſunt, aut deminutæ, uerum precium debet præſtari: qoia ſi rem petitor conſecutus eſſet, diſtraxiſſet, & uerum precium rei non perderet. *Concordat item l.33. in fine. ff. eodem titul. cuius uerba uide ſ. capite prox. regul. 6. exception. 4. Declaratur replicatio propoſita reprobata l.22.ff.eod.tt. his uerbis:* Deperditum intelligitur, quod in rerum natura eſſe deſijt: deminutum uerò, quod uſucaptũ eſt, & ob id de hæreditate exijt. *Vndecima replicatio eſt: Niſi reus precio non ſit factus locupletior. Hæc replicatio approbatur l.23.ff.de petit. hæred. his uerbis:* Vtrum omne precium reſtituere debebit bonæ fidei poſſeſſor, an uerò ita demum, ſi factus ſit locupletior, uidendum? finge precium acceptũ oel perdidiſſe, uel conſumpſiſſe, oel dooaſſe. Et uerbum quidem Perueniſſe ambiguum eſt, ſolum'ne hoc contineat, quod prima ratione fuit: an uerò & id qood durat? & puto, ſequeotem clauſulam Senatuſconſulti ſequendam, etſi hæc ſit ambigua: ut ita demum computet, ſi factus ſit locupletior. Proiode ſi non ſolum precium, ſed etiam pœna precio tardius ſoluto peruenit: poterit dici, quia locopletior in totum factus eſt, debere uenire: licet de precio ſolummodo Senatus ſit locutus. *Concordat l.25.§.1.ibi: ſed etſi res.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.capit.prox.reg.5. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi reus actionem aliquam precij perditi nomine habeat. hanc enim nihilominus præſtare tenetur. Altera duplicatio eſt: Niſi reus male fidei poſſeſſor fuerit. quæ duæ duplicationes approbàtur l.18.in prin.ff.de petit.hæred. [illegible]is uerbis:* Videndum, ſi poſſeſſor hæreditatis, uenditione per argentarium facta, pecuoiam apud eum perdiderit: an petitione hęreditatis teneatur, qui nihil habet, nec conſequi poteſt? [illegible] Labeo putat eum teneri: quia ſuo periculo malè argentario credid[illegible]. Sed Octauenus ait, nihil præter actiones eũ pręſtaturum. Ob has igitur actiones petitione hæreditatis teneri. M[illegible]bi autem in eo qui mala fide poſſedit, Labeonis ſenten[illegible]la cet: in altero uerò qui bona fid[illegible]or eſt, Octaueni ſententia ſequenda eſſe uidetur. *Hactenus de octaua exceptione, eiuſq; replicationibus eſt dictum. Plane uenditione rei hæreditariæ facta, non precium, ſed res ipſa inter[illegible]um à uenditore uenit reſtituenda: & inter[illegible] non pre-*

cium, quo res uendita eſt, ſed uerum rei precium. de qua re uide J.cap. prox. reg. 6. *Nona exceptio eſt: Niſi reus prædo ſit, uel malæ fidei poſſeſſor. hic enim & id quod non poßidet, reſtituere tenetur. quæ exceptio approbatur uerbis Senatuſconſulti ſ. exception. prox. in prin. propoſitis hiſce:* Eos qui bona inuaſiſſent, cum ſcirent ad ſe non pertinere: etiamſi ante litem conteſtatam fecerint, quo minus poſsiderent: perinde condemnandos, quaſi poſsiderent. *Concordat l. 25. §. quod ait ff. eod. tt. his uerbis:* Quod ait Senatus, Eos qui bona inuaſiſſent, quæ ſcirent ad ſe non pertinere: etiamſi ante litem conteſtatam fecerint, quo minus poſsiderent: perinde condemnandos, quaſi poſsiderent. Ita intelligendum eſt, ut & dolus præteritus in petitionem hæreditatis deducatur: ſed & culpa. Et ideo ab eo, qui ab alio non exegit, uel à ſemetipſo: ſi tempore liberatus eſt, peti hæreditas poterit. hoc utique, ſi exigere potuit. *Concordat item d. l. 25. §. perinde (inquit) his uerbis:* Perinde (inquit) condemnandos, quaſi poſsiderent. Meritò. Nam & is qui dolo fecit, quo minus poſsideret, ut poſſeſſor condemnatur. Accipies: ſiue dolo deſierit poſsidere, ſiue dolo poſſeſsionem noluerit admittere. Siue autem ab alio res poſsideatur, ſiue in totum non extet: locum habebit hæc clauſula. Vnde ſi ſit alius poſſeſſor, ab utroque hæreditas peti poterit: et ſi per multos ambulauerit poſſeſsio, omnes tenebuntur. *Declaratur exceptio propoſita d. l. 25. §. quod autem, his uerbis:* Quod ait Senatus, Eos qui bona inuaſiſſent: loquitur de prædonibus, id eſt, de his qui eum ſcirent ad ſe non pertinere hæreditatem, inuaſerunt bona, ſcilicet cum nullam cauſam haberent poſsidendi. Sed & fructus non quos perceperunt (inquam) ſed quos percipere debuerunt, eos præſtaturos. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi res non amplius extet. Hæc replicatio reprobatur uerbis d. §. perinde, iam propoſitis hiſce:* Siue autem ab alio res poſsideatur, ſiue in totum non extet. *Concordat l. 16. §. ſi prædo. ff. eod. tt. his uerbis:* Si prædo dolo deſierit poſsidere, res autẽ eo modo interierit, [illegible] o eſſet interitura, etſi eadem cauſa poſſeſsi[illegible]is ma[illegible]ſſet: quantum ad uerba Senatuſconſulti, melior eſt cauſa prædonis, quàm bonæ fidei poſſeſſoris: quia ſi prædo dolo deſierit poſsidere, ita cõdemnatur atq; ſi poſsideret, nec adiectum eſt, Si res interierit. Sed non eſt dubium, quin non debeat melioris eſſe conditionis, quàm bonæ fidei poſſeſſor. Itaq; etſi pluris uonierit res, electio debebit eſſe actoris, ut precium conſequatur: alioquin lucraretur aliquid prædo. *Ait iuriſconſultus:* Quàm bonæ fidei poſſeſſoris. *Hic enim re uendita ad precium reſtituendum tenetur, quamuis res interierit: de qua re ſ. except. prox. eſt dictum. Altera replicatio eſt: Niſi reus ab initio bona fide poßidere cœpit. Hæc replicatio reprobatur l. 25. §. de eo autem. ff. de petit. hæred. his uerbis:* De eo autem loquitur Senatus, qui ab initio mẽte prædonis res hæreditarias apprehendit. Quòd ſi ab initio quidem iuſtam cauſam habuit adipiſcendæ poſſeſsionis, poſtea uerò conſcius ad ſe nihil hæreditatem pertinere, prædonis more uerſari cœpit: quamuis nihil Senatus de eo loqui uidetur: puto tamen & ad eum mentem Senatuſconſulti pertinere. Parui etenim refert, ab initio quis doloſe in hæreditatẽ ſit uerſatus, an poſtea hoc facere cœperit. *Tertia replicatio eſt: Niſi in iure, non in facto errauit poſſeſſor. Hæc replicatio approbatur d. l. 25. §. ſcire autem, his uerbis:* Scire ad ſe non pertinere, utrum is tantummodo uidetur, qui factum ſcit: an & is qui in iure errauit? putauerit forte rectè factum teſtamẽtum, cum inutile erat: uel cum alius præcederet adgnatus, ſibi potius deferri? Et non puto hunc eſſe prædonem, qui dolo caret, quãuis de iure errauit. *Decima exceptio eſt: Niſi reus ex re amiſſa locupletior ſit factus. in id enim nihilominus tenetur. quæ exceptio approbatur per ea quæ proponuntur J. cap. prox. reg. 18. except. 6. Huius exceptionis ſpecies eſt ſ. except. 8. eiusq; replicatio hæc eſt: Niſi tempore rei iudicatæ locupletior eſſe deſierit. quæ replicatio approbatur l. 36. §. penult. ff. eod. tt. his uerbis:* Quo tempore locupletior eſſe debeat bonæ fidei poſſeſſo[r], dubitatur? ſed magis eſt, rei iudicatæ tempus ſpectandum eſſe. *Plura de hac re uide J. d. except. 6. Vndecima exceptio eſt: Niſi aliqu[id] adhuc poßideat. ad id enim nihilominus tenetur. quæ exceptio approbatur l. 41. §. ex diuerſo, in fine. ff. petit. hæred. cuius uerba uide J. except. prox. D[uo]decima exceptio eſt: Niſi poſt petitam hæredit[atem] aliquid poßidere cœperit. ad id enim nihilomin[us te]netur, quamuis antea non poſſederit. quæ excep[tio] approbatur l. 18. §. ſi quis cum ff. de petit. hæred. uerbis:* Si quis, cùm peteretur ab eo hære[di]tas, neque rei neque iuris uelut poſſe[ſſor] erat, ue[ru]m poſtea aliquid adeptus eſt: [an] petitione hæreditatis uideatur teneri? Et Celſus l[i]bro quarto Digeſtor. rectè ſcribit, hunc condemnandum, licet initiò nihil poſſedit. *Concordat l. 41. in princip. ff. eod. tt. his uerbis:* Si quo tempore conueniebatu[r] poſſeſſor hæreditatis, pauciores res poſsidebat, deinde aliarum quoque rerum poſſeſsionem adſumpſit: eam quoque uict[u]s reſtituere debebit: ſiue ante iudicium acceptum, ſiue poſtea adquiſierit poſſeſsionem. Et ſi fideiuſſores, quos dederat ad

lite[m]

litem, non ſufficiant: iubere eum debebit Proconſul, ut idoneè caueat. Ex diuerſo quoq;, ſi pauciores poſtea poſsidebit, quã initiò poſsidebat (ſi modò id ſine dolo eius acciderit) abſolui debet, quoad eas res quas deſijt poſsidere. *Concordat item l. 4. ff eod. titul. his uerbis:* Si hæreditatem petam ab eo, qui unam rem poſsidebat, de qua ſola controuerſia erat: etiam id quod poſtea poſsidere cœpit, reſtituet. *Hæc de ſecunda regula non poßidentis, eiusq; exceptionibus ſint dicta.*

III. *Regula: De ſocio defuncti, & eo qui cum ſocio rem communem poßidet uel uendidit: hoc caſu non ſocius defuncti, ſed alter uero hæredi tenetur. quæ regula approbatur l. 62. ff. pro ſocio, his uerbis:* Si Titius, cum quo mihi ſocietas erat, deceſſerit, egoque, cùm putarem Titij hæreditatem ad Seium pertinere, communiter cum eo res uendiderim, & partem pecuniæ ex uenditione redactæ ego, partem Seius abſtulerit: te, qui re uera Titio hæres es, partem à me redactæ pecuniæ ſocietatis iudicio non conſecuturum, Neratio & Ariſtoni placebat: quia meæ duntaxat partis precia percepiſſem. Neque intereſſe utrum per ſe partem meam uendidiſſem, an communiter cum eo qui reliquam partem ad ſe pertinere diceret. Alioquin eueuturum, ut etiam ſi duo ſocij rem uendiderint, unuſquiſque eius quod ad ſe peruenerit partem alteri ſocietatis iudicio præſtare debeat. Sed nec te ex parte, quam hæreditatis petitione fortè à Seio conſecuturus ſis, quidquam mihi præſtare debere: quia quod ad Seium peruenerit, tuarum partium ſit: nec ad me habentem meum, quidquam ex eo redire debeat.

IIII. *Regula: De actoris cohærede & extraneo hæreditatem poßidentibus. hoc caſu non cohæres actoris, ſed extraneus petitione hæreditatis tenetur. quæ regula approbatur l. 1. §. ſi ego ex parte. ff. ſi pars hæred. petatur. cuius uerba uide ſ. lib. 31. cap. 6. quæſt. 1. reg. 2. in fine.*

V. *Regula: De patre & domino poſſeſſoris, proponitur l. 34. §. ſi ſeruus. ff. de petit hæred. his uerbis:* Si ſeruus uel filiusfamiliâs res hæreditarias teneat: à patre dominoue peti hæreditas poterit, ſi facultatem reſtituendarum rerum habeat. Certè ſi precium rerum hæreditariarũ uenditarum in peculio ſerui habeat: Iulianus exiſtimat, poſſe à domino quaſi à iuris poſſeſſore hæreditatem peti. *Huius regulæ exceptio prima uidetur eſſe: Niſi uenditis rebus hæreditarijs, ſeruus precium nondum ſit conſecutus. Hæc except. reprobatur l. 35. ff. eod. tit. his uerbis.* Iulianus ait, Etſi nõdum precia rerum conſecutus ſit ſeruus, poſſe à domino quaſi à iuris poſſeſſore hæreditatem peti: quia habeat actionem, qua eam pecuniam conſequatur: quæ quidem actio etiam ignorãti adquireretur. *Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. 2. except. 8. repl. 5. Altera exceptio uidetur: Niſi mortuo uel manumiſſo ſeruo uel filiofamiliâs, annus præterierit. Hæc exceptio reprobatur l. 16. in prin. ff eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox quæſt. 7. reg. 2. except. 2.*

VI. *Regula: De ipſo filiofamiliâs proponitur d. l. 36. §. ſed & à filiof. his uerbis:* Et à filiofamiliâs peti hæreditatem poſſe, non eſt dubium: quia reſtituendi facultatem habet, ſicut ad exhibendum. Multo magis dicimus poſſe peti hæreditatem à filiofamiliâs, qui cùm paterfamiliâs eſſet, & poſsideret hæreditatem, adrogandum ſe præbuit.

VII. *Regula: De hærede poſſeſſoris proponitur l. 13. §. Neratius ff de petit. hæred. cuius uerba uide ſ. reg. 1. except. 10. Concordat l. 2. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. d. reg. 1. except. 2. repl. 1. Huius regulæ exceptio hæc uidetur eſſe: Niſi defunctus titulo uel pro emptore poſſederit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 13. §. hæredem, his uerbis:* Hæredem etiam earum rerũ nomine, quas defunctus pro emptore poſſedit, hæreditatis petitione teneri cõſtat, quaſi pro hærede poſsideat: quamuis earum rerum nomine, quas pro poſſeſſore defunctus poſſedit, utiq; teneatur.

VIII. *Regula: Si à pluribus hæreditas poßideatur, à ſingulis petendum. quæ regula approbatur l. 6. in prin. ff. ſi pars hæred. petatur, his uerbis:* Sorori, quã cohæredẽ fratrib. quatuor in bonis matris eſſe placuit, quinta portio pro portionib. q̃ ad eos ptinuit cedet: ita ut ſinguli in quartam, quã antehac habere credebãtur, nõ amplius ei quinta cõferãt. *Huius regulæ exceptio prima uidetur eſſe: Niſi pluribus poßidẽtibus hæreditatem, plures etiam hæreditatem petant. hoc enim caſu ſingulos à ſingulis petere debere uidetur. Sed hæc exceptio reprobatur l. 1. §. quinimò ff. d. tit. his uerbis:* Si duo poſsideant hæreditatem, & duo ſint qui ad ſe partes pertinere dicant: non ſinguli à ſingulis petere contenti eſſe debent (puta primus à primo, ſecundus à ſecundo) ſed ambo à primo, & ambo à ſecundo. Neq; enim alter primi, alter ſecundi partẽ poſsidet, ſed ambo utriuſq;. Proinde etſi pro hærede poſſeſſor & petitor poſsideãt hæreditatẽ: cũ unuſquiſque eorũ partẽ dimidia hæreditatis ſibi adſerat, inuicem petere debebunt, ut partes rerũ cõſequantur: aut ſi cõtrouerſiam ſibi non faciãt hæreditatis, familiæ Erciſcũdæ experiri eos oportebit. *Altera exceptio uidetur: Niſi tã actor quàm reus partem hæreditatis poßideat, & uterq; in ſolidum ſe hæredem dicat. Et hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:*

Proinde etſi pro hęrede poſſeſſor, &c. *Tertia exceptio eſt: Niſi hereditas à coherede actoris & extraneo poßideatur. hoc enim caſu non niſi aduerſus extraneum cõpetit actio actori. quæ exceptio approbatur d.l.1.§.ſi ego ex. cuius uerba uide ſ. libro 21. capite 6. quæſt.3.reg.2. in fine.* *Quarta exceptio uidetur: Niſi actor partem tantùm hereditatis à pluribus poſſeſſa petat. hoc enim caſu uidetur ſatis, ſi ab uno tantùm petat, à quo ſuam partem conſequi poſsit. Sed hæc exceptio reprobatur d.l.1. §. item ſi cum, his uerbis:* Si cum me ex parte dimidia dicerem hęredem, trientem hęreditatis poſsidetem, deinde reſiduum ſextantem uelim perſequi: qualiter agam, uideamus? Et Labeo ſcribit, utique partem dimidiam me petere debere à ſingulis: ſic fieri ut à ſingulis ſextantem conſequar, & habeam beſſem. quod uerum puto. Sed & ipſe tenebor ad reſtitutionem ſextantis ex triente, quem poſsidebam. Et ideo iudicis officio inuicem compenſatio erit admittenda eius quod poſsideo: ſi forte cohæredes ſint, à quibus hæreditatem peto. *Concordat l.6. in princip. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. ead. regul. in princip. Hactenus aduerſus quos hereditatis petitio competat, expoſitum eſt.*

QVID ET QVANTVM VEniat hæreditatis petitione petendum? Cap. III.

I. Regula: *Vt diuidatur hereditas, hac actione peti nõ poteſt. quæ regula approbatur l.7.ff. ſi pars hered. petatur. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 9. except. 4.*

II. Regula: *De omni re hereditaria. Omnis res hereditaria uenit in petitione hereditatis reſtituenda. quæ regula approbatur l. 18.§. fin. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Nunc uideamus quę ueniant in hęreditatis petitione? Et placuit, uniuerſas res hæreditarias in hoc iudicio uenire, ſiue iura ſiue corpora ſint. *Hiſce uerbis propoſita regula approbatur, ſimul & prima eius exceptio reprobatur hæc: Niſi res ſit incorporalis. Cui concordat l.37. ff de adq. hered. cuius uerba uide ſ. libro 29. capite 14. reg. 1. Planè admittitur exceptio propoſita in ſeruitutibus l.19.§. fin. ff. de petit. hered. cuius uerba uide ſ. capite 1. quæſt. 9. except. 10. Altera exceptio eſt: Niſi talis res ſit, in qua defunctus retentionem, non etiam actionem habuit. Hæc exceptio reprobatur l.19. §. ueniunt. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Veniunt & hæ res in hæreditatis petitione, in quibus poſſeſſor retentionem habuit, non etiam petitionem: ueluti ſi iurauerat defunctus, petitoris rem non eſſe, & deceſsit: debent hæ quoq; reſtitui Imò etſi poſſeſſor ſua culpa eas amiſit, tenebitur hoc nomine. Idemque erit & in prædone licet hic pro culpa non teneatur: quia nec hic debet eas res retinere. *Tertia exceptio eſt: Niſi res ſit, cuius uſucapio à defuncto cœpta, ab herede impleta eſt. Hæc exceptio approbatur d.l.19.§. quod ſi pro emptore. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 9. except. 2. Quarta exceptio eſt: Niſi res ſit, quam defunctus pignori dederat. Hæc exceptio reprobatur l.54. §. heres. ff. de petit. hered. his uerbis:* Hæres debitoris id quod defunctus pignori dederat, quin hæreditatem petendo conſequi poſſit, dubium non eſt. *Quinta exceptio eſt: Niſi res ſit, quam poſſeſſor hereditatis poßidere deſijt. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. capite prox. reg. 2. Sexta exceptio uidetur: Niſi res uendita ſit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ proponentur j reg. 6. Septima exceptio eſt: Niſi res poſt mortem defuncti hereditati acceßit. Et hæc exceptio reprobatur l. 20. §. item non ſolùm. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Non ſolùm ea quæ mortis tempore fuerint, ſed ſi qua poſtea augmenta hæreditati acceſſerunt, ueniunt in hæreditatis petitione: nam hæreditas & augmentum recipit & deminutionem. *Octaua exceptio eſt: Niſi aliunde, non ex ipſa hereditate res acceſſerit. Hæc exceptio approbatur d. §. item non ſolùm, his uerbis:* Ea quæ poſt aditam hæreditatem accedunt, ſiquidem ex ipſa hæreditate: puto hæreditati accedere. Si extrinſecus, nõ. Quia perſonæ poſſeſſoris accedunt. *Huius duo exempla proponuntur l.24. ff. eod. tit. his uerbis:* Vbi ui deiectus fuit, non debebit reſtituere pœnam ex eo commiſſam: quando eam actor habere non poteſt. Sicut nec pœnam reſtituere debet, quam aduerſarius ei promiſit, ſi ad iudiciũ non ueniret. *Aliud exemplum eſt, ſi ſeruus hereditarius ex re ipſius poſſeſſoris aliquid adquiſiuit: quod proponitur l. 32. cum lege ſequente. ff. de petit. hered. his uerbis:* Per ſeruum adquiſitæ res hæredi reſtituendæ ſunt. Quod procedit in hæreditate liberti, & cum de inofficioſo agitur, cum interim in bonis eſſet hæredis: niſi ex re hæredis ſcripti ſtipulatus ſit. *Nona exceptio uidetur eſſe: Niſi ob pecuniam tardius ſolutam reus pœnam acceperit. Hæc exceptio reprobatur l.31. §. fin. ff. de petit. hered. cuius uerba uide ſ. capite prox. reg. 2. except. 8. repl. 11. Decima exceptio eſt: Niſi res ſit amiſſa, uel eam reus poßidere deſierit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. ca. prox. reg. 2. De reliquis huiuſmodi exceptionibus uide j. regulas ſequentes.*

III. Regula: *De rebus non hereditarijs. Hæ regulariter in petitione heredıtatis non ueniunt reſtituendæ. cuius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi periculum earum ad heredem pertineat. quæ exceptio approbatur l. 19. in prin. ff de petit. hær. his uerbis:* Non tantùm hæreditaria corpora ueniunt

in

in hæreditetis petitione, ſed etiem quæ nou ſunt hæreditaria, quorum tamen periculum ad bæredem pertineat: ut tes pignori datæ defuncto, uel cõmodatæ, depoſitæue. Et quidem rei pignoti datæ etiem ſpecialis petitio eſt, ut & hæreditatis petitioue coutineatur: ſicut illæ quarum nomine Publiciana cõpetit. Sed licet earũ nomine quæ commodatæ uel depoſitæ ſunt, nulla ſit facilè actio: quia rameu periculum earum ed uos pertinet, æquum eſt eas reſtitui.

IIII. *Regula: De rebus hæreditatis gratia comparatis. Hæ ueniunt in hæreditatis petitione. quæ regula approbatur l. 20. in prin. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Veniunt iu hæreditatem es quæ hę Veditatis cauſa comparata ſunt. utputa mẽcipia, pecora, et ſi qua elia neceſſariò hæreditati ſunt comparata. Et ſiquidem pecunia hæreditaria ſint compatata, ſine dubio uenient. Si uerò non pecunia hæreditarie, uidendum erit? Et puto etiam hæc uenire, ſi magna urilitas hæreditstis uerſetur, precium ſcilicet reſtituturo hærede.

V. *Regula: De rebus pecunia hæreditaria comparatis. Hæ non ueniunt. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 20. §. 1. his uerbis:* Nou omnia quæ ex hæteditaria pecunia comparata ſunt, in hæreditatis petitione ueniũt. Deniq; ſcribit Iulienus libro VI. Digeſtorũ: Si poſſeſſor ex pecunia hæreditaria hominem emerit, & ab eo petatut hęreditas, ita uenire iu hæteditatis petitione, ſi hęreditatis intetfuit eem emi: ſed ſi ſui cauſa emit, precium uenire. *Concordat l. 25. §. 1. ff. eod. tt. his uerbis:* Si rem diſtraxit, & ex precio aliam rem comperauit: ueniet preciũ in petitionem hæreditatis, uon res quam in patrimonium ſuum cõuertit. Sed etſi res minoris ualet, quàm cõpareta eſt: hectenus locupletior factus uidebitur, quetenus res ualet: quemadmodum ſi conſumpſiſſet, iu totum locupletior factus non uideretut.

VI. *Regula: De re diſtracta, & precio eius. Regulariter quidem precium rei diſtractæ in petitione hæreditatis uenit, non res diſtracta. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. reg. 2. except. 8. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi prædo rem hæreditariam diſtraxerit: hic enim ad rem ipſam, non eius precium reſtituendum tenetur. quæ exceptio approbatur l. 20. §. ceterùm ſi quis. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Si quis ſciens ad ſe hæreditatem uon pertinere, diſtraxit: ſiue dubio non precia rerum, ſed ipſæ ree ueniunt in petitionem hæreditetis, & fructus earum. Sed Imp. Seuerus in epiſtole ed Celerem idem uidetur feciſſe & in malæ fidei poſſeſſoribus. Atqui Senatue de his locutus eſt, qui ſe hæredes exiſtimaſſent: niſi fortè ad eas res referemus, quas diſtrehi expedierat, quæ onersbaut magis hæreditatem, quàm fructui eſſent: ut ſit in arbitrio petitoris, qualem computationem faciat aduerſus malæ fidei poſſeſſorem: utrum ipſius rei & fructuum, an precij & uſurarum poſt motam controuerſism. *Ait Iuriſconſultus:* Sed Imp. Seuerus in epiſtole ad Celerem idem uidetur feciſſe & iu malæ fidei poſſeſſoribus. *Scilicet, ut non ad rem, ſed ad precium teneantur. Cui tamen Senatusconſultum contradicit, dum de bonæ fidei poſſeſſoribus tantùm loquatur in precio reſtituendo. Cõcordat propoſitæ exceptioni d. l. 20. §. fin. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg. 2. except. 8. repl. 10. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi actor malit precium ſibi ſolui, quàm rem reſtitui. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi fortè ed eas res referemus, &c. *Concordat l. 22. ibi: in prædone. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. except. 3. Item concordat l. 36. §. ſi prædo, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg. 2. except. 4. repl. 3. Altera replicatio eſt: Niſi res ipſa deperdita ſit, uel deminuta: hoc enim precium debet prædo. quæ replicatio approbatur d. l. 20. §. fin. cuius uerba uide d. repl. 10. Tertia replicatio eſt: Niſi rem hæreditati non neceſſariam diſtraxit malæ fidei poſſeſſor. quæ replicatio approbatur l. 33. ff. de petit. hæred. cuius uerba uide j. except. 4. Quarta replicatio eſt: Niſi debiti hæreditarij exoluendi gratia diſtraxerit. quæ replicatio approbatur l. 20. §. ſimili modo. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Si fundum hæreditariũ diſtraxerit, ſiquidem ſine cauſe: & ipſum foudum & fructus in hæreditatis petitione uenire, Iulianus ſcribit. Quòd ſi æris exoluendi gtatia hæreditetij id fecerit: nõ emplius uenire, quàm preciuṁ. *Altera exceptio eſt: Niſi poſt petitam hæreditatem res ſit diſtracta: tunc enim res, non precium debetur. quæ exceptio approbatur d. l. 20. §. quid ſi poſt, his uerbis:* Quid ſi poſt peritam hæreditarem res diſtraxerit? hic ipſæ res ueniunt, fructusque earum. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi actor malit ſibi precium reſtitui. quæ replicatio approbatur ibidem, his uerbis:* At ſi fortè talee fuerint, quæ uel ſteriles erent, uel tempore perituræ, & eæ diſtrectæ ſint: fortaſsis poſsit petitor eligere, ut ſibi precia & uſuræ præſtentur. *Tertia exceptio eſt: Niſi poſſeſſor rem reſtituere malit, quàm precium. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non id quod ultra uerum rei precium lucratus eſt poſſeſſor, uelit reſtituere. Hæc exceptio cum ſua replicatione approbatur l. 22. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Si & rem & precium habeet bonæ fidei poſſeſſor (puta quia eandem redemerit) an audiendus ſit, ſi uelit rem dare, nou precium? In prædone diximue, electionem eſſe debere actoris. An autem megie poſſeſſor audiendus

audiendus eſt, ſi uelit rem tradere, licet deteriorem factam: non petiror, ſi precium deſideret, quod inuerecundũ ſit tale deſiderium: an uerò quòd ex hæreditaria re locupletior ſit, & id quòd amplius habet, ex precio reſtituere debeat, uidendũ. Nam & in oratione diui Hadriani ita eſt: Diſpicite Patres cõſcripti, nunquid æquum ſit poſſeſſorem non facere lucrũ, & preciũ quod ex aliena re perceperit, reddere: quia poteſt exiſtimari, in locũ hæreditariæ rei uẽditæ precium eius ſucceſsiſſe, & quodammodo ipſum hæreditarium factum. Oportet igitur poſſeſſorem & rem reſtituere petitori, & quod ex uenditione eius rei lucratus eſt. *Quarta exceptio eſt: Niſi res hæreditati neceſſaria uendita ſit. tũc enim res ipſa reſtitui debet, non precium. quæ exceptio approbatur l.31.ff. de petit. hæred. his uerbis:* Iulianus ſcribit, ſi hominem poſſeſſor diſtraxerit, ſiquidem nõ neceſſarium hæreditati: peritione hæreditatis precium præſtaturum. Imputaretur enim ei, ſi non diſtraxiſſet. Quòd ſi neceſſarium hæreditati, ſiqnidẽ uiuit: ipſum præſtandum. Si deceſſerit, fortaſsis nec preciũ. Sed non paſſurum iudicem, qui cognoſcit, poſſeſſorem precium lucrari, ſcribit: & uerius eſt. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi res amplius non extet. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si deceſſerit, &c. *Planè Accurſius hæc intelligit de malæ fidei poſſeſſore: quo admiſſo, referenda ſunt ad ea quæ ſ. except. 1. ſunt dicta.*

VII. *Regula: De uero precio rei hæreditariæ diſtractæ, & precio quo res diſtracta eſt. Regulariter non amplius debetur re diſtracta, quàm precium quo res eſt diſtracta. quæ regula approbatur uerbis ſ. reg prox. in prin. propoſitis. Cuius exceptio hæc eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit, qui rem ipſam reſtituere non poſsit: tunc enim ad uerum rei precium tenetur. quæ exceptio approbatur l.20.ſ.fin.ff. de petit. hæred. cuius uerba uide ſ. cap. prox. reg.2. excep. 8. repl. 10. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex cauſa fideicommiſsi rem uel hæreditatem uendidit malæ fidei poſſeſſor. hoc enim caſu ad id tãtùm quod accepit, tenetur. quæ replicatio approbatur l.48.ff. eod. tt. his uerbis:* In æſtimationibus hæreditarijs ita uenit precium uenditæ hæreditatis, ut id quoq; accedat, quod plus fuit in hæreditate, ſi ex negociationis cauſa uenijt. Sin autem ex fideicommiſsi cauſa: nihil amplius quàm quod bona fide accepit.

VIII. *Regula: De uſuris precij. Regulariter quidem uſuræ precij non debentur. quæ regula approbatur uerbis Senatuſconſulti ſ. cap. prox. reg. 2. except. 8. in prin. propoſitis hiſce:* Cum antequam partes caducæ ex bonis ruſtici fiſco peterentur, hi qui ſe hæredes eſſe exiſtimaſſent, hæreditatem diſtraxerunt: placere, redactæ ex precio rerum uenditarum pecuniæ uſuras non eſſe exigendas. Idemque & in ſimilib. cauſis ſeruandum eſſe. *Ait Senatus:* Hi qui ſe hæredes eſſe exiſtimaſſent. *Idem in bonorum poſſeſſoribus approbatur d.l.20.ſ. licet autem, his uerbis:* Licer Senatus de his locutus eſt, qui ſe hæredes exiſtimaſſent: tamen etſi bonorum poſſeſſores iuſtos ſe exiſtiment, uel ſibi reſtitutã hæreditatem: in eadem erunr conditione. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi poſt petitam hæreditatem: hoc enim caſu uſuræ incipiunt currere. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Cum antequam partes caducæ ex bonis ruſtici fiſco peterentur, &c. *Declaratur hæc exceptio uerbis eiuſdem Senatuſconſulti d. except. 8. in prin. propoſitis hiſce:* Petitam autem fiſco hæreditatem ex eo tempore exiſtimandũ eſſe, quo quiſque ſciret primùm eam à ſe peti: id eſt, cum primùm aut denunciatum ei eſſet, aut literis uel edictis euocatus eſſet. *Ratio huius exceptionis proponitur d.l.20.ſ. petitam. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Petitam autẽ fiſco hæreditatem, &c. Quo quiſq; primùm ſciret eam à ſe peti: nam ubi ſcit, incipit eſſe malæ fidei poſſeſſor. *Concordat exceptioni propoſitæ l.1. C. de petit. hæred. his uerbis:* Vſuras pecuniarum ante litis conteſtationem ex die uenditionis hæreditariarum rerum ab eo factæ, qui antea poſsidebat, collectas, nec non etiam fructus bonæ fidei poſſeſſores reddere cogẽdi non ſunt: niſi ex his locupletiores extiterint. Poſt litem autem conteſtatam tam fructus non uenditarum rerum, non ſolùm quos perceperunt, ſed etiam quos percipere poterant: quàm uſuras precij rerum ante litis conteſtationem uenditarũ, ex die conteſtationis computandas, omnimodo reddere compellantur. *Altera exceptio eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit. hic enim etiam ante petitam hæreditatem uſuras precij debet: eo ſcilicet caſu quo ad precium, non ad rem ipſam tenetur. de qua re dictum ſ. reg. 6. except. 1. Approbatur hæc exceptio uerbis d.ſ. petitam, ſ. propoſitis hiſce:* Nam ubi ſcit, incipit eſſe malæ fidei poſſeſſor. *Concordat d.ſ. petitam. ibi: id eſt, his uerbis:* Id eſt, cum primùm aut denunciatum eſſet, &c. Quid ergo ſi ſcit quidem, nemo autem ei denunciauit: an incipiat pecunias debere pecuniæ redactæ? & puto. Cœpit enim malæ fidei poſſeſſor eſſe. *Tertia exceptio eſt: Niſi poſſeſſori denunciatum ſit, hæreditatem ad eum non pertinere. Hæc exceptio conſtat ex uerbis Senatuſconſulti ſ. propoſitis hiſce:* Id eſt, cum primùm aut denũciatum ei eſſet, aut literis uel edictis euocatus eſſet. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non ipſi poſſeſſori, ſed eius procuratori, quòd ipſe neſcierit.*

neſcierit. Hæc replicatio approbatur d.l.20.§. ponamus, his uerbis: Ponamus denunciatum eſſe, non ramen ſcire: quia non ipſi, ſed procuratori eius denunciarum eſt. Senarus ipſi denunciari exigit. Et ideo non nocebit: niſi] fortè ia cui denunciarum eſt, eum certiorauit. Sed non, ſi certiorare potuit, nec fecit. *Altera replicatio, ſumpta ex perſona denunciãtis, reprobatur ibidem his uerbis:* A quo denũciatum ſit, Senatua nõ exigir. Quicunq; ergo fuit qui denunciauir, nocebit. Hæc aduerſus bonæ fidei poſſeſſores. Nam ira Senatus locurus eſt: Eoa qui ſe hæredea exiſtimaſſent. Cærerùm ſi quis ſciena. &c. *Reliqua uide ſ̄.reg.6.except.1.in prin. Reliquas propoſitæ regulæ exceptiones, & Senatuſconſulti interpretationem, uide ſ̄.cap prox regul.2.except 8.*

IX. *Regula: De uſuris pecuniæ in hæreditate inuentæ proponitur l.20.§. Papinianus. ff.de petit. hered. his uerbis:* Papinianua libro tertio Quæſtionum, Si poſſeſſor hæreditatis, pecuniam inuenrã in hæreditate non artingar, negar eum omnino in uſuraa conueniendum.

X. *Regula: De uſuris fructuum proponitur l.51. §.fin.ff.eod.tt.his uerbis:* Fructuum poſt hæreditarem petiram perceptorum uſuræ non præſtantur. Diuerſa ratio eſt eorũ, qui ante actionem hæreditatis illatam percepti hæreditatem auxerunt.

XI. *Regula: De fructibus & fœtu pecorum. Hi regulariter ueniunt in petitiõne hæreditatis. quæ regula approbatur l.20.§. fructus.ff.de petit.hæred.his uerbis:* Fructua omnes hæredirarem augẽt, ſiue ante adiram hęredirarem, ſiue pòſt acceſſerint. *Concordat d.l.20.§.cæterùm ſi quis ſcient. cuius uerba uide ſ̄.reg.6.except.1.in prin. Concordat item l.25.§.fin.ff.eod.tt. his uerbis:* Augẽt hæreditarem gregum & pecorum partua. *Concordat item l.51.in prin ff eod.tt.cuius uerba uide ſ̄. cap.1.quæſt.8. reg.5. Concordat item Inſtit.de officio iudicis.§.& ſi hæreditas, his uerbis:* Si hæreditaa petita ſir, eadẽ circa fructus jnrerueniunr, quæ diximua interuenire de ſingularum rerum peririone. *Ait Imp.* Quæ diximus. *Scilicet d.tt.§.1. cuius uerba uide ſ̄.lib.21. cap.7.reg.1. Concordat item l.2.C.de petit.hæred. cuius uerba uide ſ̄.cap prox.reg.1. except.2.repl.1. Concordat item l.178.§ hæreditas ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Hæreditas nomen iuris eſt, quod & acceſaionem & deceſaionem in ſe recipit. Hæreditas antem uel maximè fructib. augerur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi fructus à poſſeſſore non ſint percepti. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur Inſt.d.§. & ſi hæreditas, his uerbis:* Illorum fructuum. quos culpa ſua poſſeſſor non perceperit, ſiue illorum quos perceperir, in utraque actione eadem ratio penè habetur, ſi prædo fuerit. Si uerò bonæ fidei poſſeſſor fuerit, non haberur ratio neq; conſumptorum, neq; nõ perceptorum. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit reus. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis. Cui concordat l.25.§.quod autem ait. ibi: ſed & fructus. ff.de petit.hæred. cuius uerba uide ſ̄.cap.prox.reg. 2. except.9. Concordat d.l.2.C.de petit.hæreditatis. Altera replicatio eſt: Niſi poſt petitam hæreditatem fructus percipi potuerint. quæ replicatio approbatur Inſt.d.§.& ſi hæreditas, his uerbis:* Poſt inchoatam aurem petitionem, eriam illorum fructuum rario haberur, qui culpa poſſeſſoris percepti non ſunt, uel percepti conſumpri ſunt. *Concordat l.1 in fine.C.de petit.hæred.cuius uerba uide ſ̄.reg.8.except. 2. Concordat item l.2. in fine.C.eod.tt.cuius uerba uide ſ̄ cap.prox.reg.1. except.2.repl.2. Tertia replicatio eſt: Niſi reus dolo malo poßidere deſierit. quæ replicatio approbatur l.21.§.utrum.ff.de petit.hæred. his uerbis:* Vrrum ia ſolus qui poſsidet, fructus præſtabir, an etiam qui dolo fecit quo minus poſaideret? Er dicendum erir, poſt ſenatuſconſulrum amboa reneri. *Ait iuriſconſultus:* Poſt ſenatuſconſulrum. *Huius ſenatuſconſulti uerba uide ſ̄.cap.prox.reg.2.except.8.in prin. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi poſſeſſor fructibus perceptis non ſit factus locupletior. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis Inſtit.d.§.et ſi hæreditas, ſ̄.except.prox.propoſitis. Cui concordat l.40.§.prædo.ff.de petit.hæred. his uerbis:* Prædo fructus ſuoa non facit, ſed augent hæreditatem: ideoq; eorum quoque fructus pręſtabit. In bonę fidei aurem poſſeſſore hi rantùm ueniunr in reſtitutione, quaſi augmẽra hæreditatis, per quos locupletior factua eſt. *Huius exceptionis replicationes eædem ſunt, quæ exceptionis ſuperioris. Tertia exceptio eſt: Niſi petitor fructus non fuiſſet percepturus, ſi ipſe poſſediſſet. Hæc exceptio reprobatur l.56.ff. de petit.hæred. his uerbis:* Cum hæreditaa petira ſit: eos fructus quos poſſeſſor percepit, omnimodo reſtiruendoa Africanua air, etſi petitor eos perceprurus nõ fuerar. *Quarta exceptio uidetur: Niſi reus ob id quod dolo poßidere deſierit, cõueniatur. Hæc exceptio reprobatur l.25.§.utrũ. ff.de petit.hær. cuius uerba uide ſ̄. except.2.repl 3. Quinta exceptio uidetur: Niſi ex rebus pignori acceptis fructus ſint percepti. Hæc exceptio reprobatur l.41.§.fin.ff.d.tt.his uerbis:* Fructus compurandos eriam earum rerum, quaa defunctua pignori accepir, Iulianua air. *Sexta exceptio uidetur: Niſi ante aditam hæreditatem fructus ſint percepti. Hæc exceptio reprobatur l.20.§. fructus. ff.de petit.hæred. cuius uerba uide ſ̄.reg.11. in prin. Septima exceptio uidetur eſſe: Niſi fructus fructuũ petantur. Sed & hæc exceptio reprobatur l. 40.§. prædo.ff.de petit.hæred. cuius uerba uide ſ̄.excep.2. Concordat l.26.ff.eod.tt.his uerbis:* Si oues na-

tes

tæ ſunt, deinde ex his aliæ: eæ quoq; quaſi augmentum reſtitui debent. *Octaua exceptio eſt: Niſi deductis impenſis, nihil uel parum fructuum nomine ſit ſuperfuturum. tunc enim hoc ſolum quodupereſt, debetur. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.1.quæſt.1.reg.5.*

XII. Regula: *De partu ancillarum proponitur l.27.ff.de petit.hæred.his uerbis:* Ancillarum etiam partus & partuum partus, quanquã fructus eſſe non exiſtimãtur (quia non temerè ancillæ eius rei cauſa comparantur, ut pariant) augent tamen hæreditatem. Quippe cùm ea omnia fiunt hæreditaria: dubium non eſt, quin ea poſſeſſor (ſi ea aut poſsideat, aut poſt petitam hæreditatem dolo malo fecerit, quo minus poſsideret) debeat reſtituere. *Concordat l.20.§.fructus.ff. eod.tt. his uerbis:* Et partus ancillarum ſine dubio augent hæreditatem.

XIII. Regula: *De penſionib. ex locatione prædiorum perceptis, proponitur l.27.§.fin ff. de petit. hæred his uerbis:* Et pẽſiones, quę ex locationib. prædiorũ urbanorũ perceptæ ſunt, ueniunt, licet à lupanario perceptę ſint. Nam in multorum honeſtorum uirorum prædiis lupanaria exercentur.

XIIII. Regula: *De mercedibus colonorum, operis ſeruorum, item uecturis nauium & iumentorum, proponitur l.29.ff. eod.tt.his uerbis:* Mercedes à colonis acceptæ, loco ſunt fructuũ. Operæ quoque ſeruorum in eadem erunt cauſa, qua ſunt penſiones. Item uecturę nauium & iumentorum.

XV. Regula: *De eo quod à debitoribus hæreditarijs exactum & ſolutum eſt, proponitur l.31.§. fin.ff.de petit.hæred.his uerbis:* Quod poſſeſſori ſolutum eſt, an reſtituere debeat, uideamus? Et ſiue bonæ fidei poſſeſſor fuit, ſiue non, debere reſtituere placet: & ſiquidem reſtituerit (ut Caſsius ſcribit, & Iulianus libro ſexto) liberari ipſo iure debitores. *Concordat l.16.§.ſed & iis.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.cap.prox.reg.1.except.7. Concordat item l.25.§. petitio.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.cap.1.quæſt.1. reg.1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi indebitum poſſeſſori ſit ſolutum. quæ exceptio approbatur l.20.§.ſed etſi ſenatus. ibi: nam Iulianus. ff.de petit.hæred.cuius uerba uide ſ.cap.prox.reg.2.except.8. repl.7. Altera exceptio eſt: Niſi ex cauſa tranſactionis cum poſſeſſore factæ, poſſeſſori ſit ſolutum. hoc enim caſu, cũ tranſactio iſta non proſit actori uero hæredi. nec ſolutum ex ea cauſa petere poterit. quæ exceptio approbatur l.3.§.fin. ff.de tranſactionibus. cuius uerba uide ſ.libro 9. cap. de tranſactionibus.*

XVI. Regula: *De actionibus hæreditarijs, & quas poſſeſſor nactus eſt, actori præſtandis, proponitur l.40.§. actiones. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Actiones, ſi quas poſſeſſor nactus eſt, euicta hæreditate reſtituere debet: ueluti interdictum Vnde ui, aut Quod precario. Contrà quoq; ſi poſſeſſor cauerit Damni infecti, cauendum eſt poſſeſſori. *Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox.reg.2.excep.7.*

XVII. Regula: *De pecunia mutuò à poſſeſſore ſub uſuris data, eiuſq; actione. Vtrum pecunia reſtituenda, an actio eius cedenda ſit, eſt in electione actoris: niſi bonæ fidei ſit poſſeſſor reus. quæ regula cum ſua exceptione approbatur l.30.ff.de petit. hæred.his uerbis:* Iulianus ſcribit, actorem eligere debere, utrum ſortem tantùm, an & uſuras uelit cum periculo nominum agnoſcere. Atqui ſecundum hoc non ſeruabimus, quod Senatus uoluit, bonę fidei poſſeſſorem teneri, quatenus locupletior ſit. Quid enim ſi pecuniam eligat actor, quæ ſeruari non poteſt? Dicendum itaque eſt, in bonæ fidei poſſeſſore hęc tantummodo eum præſtare debere, id eſt, uel ſortem & uſuras eius, ſi eas percepit: uel nomina cũ eorum ceſsione in id faciẽda, quod ex ijs adhuc deberetur, periculo ſcilicet petitoris.

XVIII. Regula: *De omni lucro quod poſſeſſor percepit reſtituendo, proponitur l.28.ff.de petit. hæred. his uerbis:* Poſt ſenatuſconſultũ omne lucrum auferendum eſſe tam bonæ fidei poſſeſſori, quàm prædoni, dicendum. *Concordat l.55.ff.eod.tt. his uerbis:* Euicta hæreditate, bonæ fidei poſſeſſor, quod lege Aquilia exegerit, non ſimplum, ſed duplum reſtituet: lucrum enim ex eo quod propter hæreditatem accepit, facere non debet. *Concordat item l.22.in fine.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.reg.6. except.3. Huius regulæ exceptio prima hæc eſſe uidetur: Niſi inhoneſtos fecerit quæſtus poſſeſſor. Hæc exceptio reprobatur l.52.ff. de petit. hæred. his uerbis:* Si poſſeſſor ex hæreditate inhoneſtos habuerit quæſtus, etiam hos reſtituere cogetur: ne honeſta interpretatio non honeſti quæſtus lucrum poſſeſſori faciat. *Concordat l.27.§.fin.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ.reg.13. Altera exceptio eſt: Niſi extrinſecus, non ex ipſa hæreditate ſit lucratus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & exemplis declaratur per ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.2. except. 8. Tertia exceptio uidetur: Niſi pœnam ob pecuniam tardius ſolutam acceperit. Hæc exceptio reprobatur d. reg.2. ex.9. Quarta exceptio uidetur: Niſi ex lege commiſſoria lucrum ſenſit. Hæc exceptio reprobatur l.25.in prin. ff.de petit.hæred.his uerbis:* Et ſi lege commiſſoria uendidit: idem erit dicendum, lucrum quod ſenſit lege commiſſoria, præſtaturum. *Quinta exceptio uidetur: Niſi ex lege Aquilia, uel alia actione quæ inficiando creſcit, duplum ſit conſecutus. Et hæc exceptio reprobatur l.55. ff.de petit.hæred.cuius uerba uide ſ.eod.reg.in prin.*

Huic

Huic quodammodo contradicit l.20.§. cum prædiximus.ff.eod.tt.his uerbis: Cum prædiximus, omnes hæreditarias actiones in hæreditatis petitione uenire: quæritur, utrum cum ſua natura ueniant, an contrà? Vt pura quædá actio inficiatione creſcit, utrum cõ ſuo incremento, an uerò in ſimplum ueniet, ut legis Aquiliæ? Et Iulianus libro VI. Digeſt. ſcribit, ſimplum ſoluturum. *Sexta exceptio eſt: Niſi poſſeſſor eo lucro locupletior factus non ſit. Hæc exceptio approbatur uerbis Senatuſconſulti ſ̃. cap.prox.reg.2.except.8. in prin. propoſitis hiſce:* Eos aũt qui iuſtas cauſas habuiſſent, quare bona ad ſe pertinere exiſtimaſſent, uſq; eò duntaxat, quo locupletiores ex ea re facti eſſent, condemnandos. *Concordat l.25.§.conſuluit.cum ſequentibus. ff.de petit.hæred.his uerbis:* Conſuluit Senatus bonæ fidei poſſeſſoribus, ne in totum damno adficiantur: ſed in id duntaxat teneantur, in quo locupletiores facti ſint. Quemcunq; igitur fecerũt ſumptum ex hæreditate (ſiue quid dilapidauerunt, ſiue perdiderunt) dum re ſua ſe abuti putant, non præſtabunt. Nec ſi donauerint, locupletiores facti uidebũtur: quáuis ad remunerandum ſibi aliquem naturaliter obligauerunt. Planè ſi ἀντίδωρα acceperunt, dicendum eſt eatenus locupletiores factos, quatenus acceperunt, & uelut genus quoddam hoc eſſe permutationis. *Concordat item l.30. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̃. reg.prox. Concordat itẽ l.40.§.prædo.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ̃.reg.11.except.2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt : Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.cap.prox.reg.2.excep.9. Altera replicatio eſt: Niſi donauerit, & ἀντίδωρα acceperit. quæ replicatio approbatur uerbis d.§. cõſuluit, ſ̃.propoſitis hiſce:* Planè ſi ἀντίδωρα acceperunt, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi contemplatione delatæ hæreditatis re ſua lautius ſit uſus, uel mutuum acceperit. Hæc replicatio approbatur d.l.25.§.ſi quis re, his uerbis:* Si quis re ſua lautius uſus ſit contemplatione delatæ ſibi hæreditatis: Marcellus libro quarto Digeſt. putat, nihil eum ex hæreditate deducturum, ſi eam nõ attigit. Simili modo, etſi mutuá pecuniam accepit, quaſi diues eſſe cœperit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi mutuum contemplatione delatæ hæreditatis accipiens, res hæreditarias pignori obligauerit. quæ duplicatio reprobatur ibidem his uerbis:* Si tamen pignori res hæreditarias dedit, uidendum an uel ſic attingatur hæreditas. Quod eſt difficile, cũ ipſe ſit obligatus. *Quarta replicatio eſt: Niſi pro parte hæres, ex aſſe ſe putans hæredem, dimidiam hæreditatis partem cõſumpſerit. Hæc replicatio approbatur d.l.25.§.adeò autem, his uerbis:* Adeò autem qui locupletior factus non eſt, non tenetur, ut ſi quis putás ſe ex aſſe hæredem, partem dimidiam hæreditatis dolo malo conſumpſerit: Marcellus libro quarto Digeſtorũ tractat, num teneatur quaſi id quod erogauit, ex eo fuerit quod ad eum non pertinebat, ſed ad cohæredes. Nam etſi is, qui cum hæres non erat, totum quidquid apud ſe fuerit conſumpſiſſet: ſine dubio nõ tenetur, quaſi locupletior nõ factus. Sed in propoſita quæſtione tribus deciſionibus relatis, una prima, deinde alia, poſſe dici totum quod ſuperſit reſtituere eum debere, quaſi ſuam partem conſumpſerit: tertia utrique quod conſumptum ſit decedere: ait utiq; nonnihil reſtituendum. Sed de illo dubitat, utrũ totum, an partem reſtituendam dicat? Puto tamen, reſiduum integrum non eſſe reſtituendum, ſed partem eius dimidiam. *Quinta replicatio eſt: Niſi de ſuo id erogaturus erat poſſeſſor, quod ex hæreditate conſumpſit. Hæc replicatio approbatur d.l.25.§.quod autem quis, his uerbis:* Quod quis ex hæreditate erogauit, utrum totum decedat, an uerò pro rata patrimonij eius? utputa penum hæreditarium ebibit: utrum totum hæreditati expenſum feratur, an aliquid & patrimonio eius: ut in id factus locupletior uideatur, quod ſolebat ipſe erogare ante delatá hæreditatem? Et quidem ſi quid lautius contemplatione hæreditatis impendit, in hoc non uideatur factus locupletior: in ſtatutis uerò eius ſumptibus uideatur factus locupletior. Vtique enim, etſi non tam lautè erogaſſet, aliquid tamen ad uictum quotidianum erogaſſet. Planè diuus Marcus in cauſa Pythodori, qui rogatus erat quod ſibi ſuperfuiſſet ex hæreditate reddere, decreuit, ea quæ alienata erant non minuendi fideicommiſsi gratia, cum nec precium in corpus patrimonij Pythodori rediſſet: ex proprio Pythodori patrimonio & hæreditate decedere, non tantùm ex hæreditate. Et nunc igitur ſtatuti ſumptus utrum ex hæreditate quoque decedant, exemplo reſcripti diui Marci, an ex ſolo patrimonio, uidendum erit? Et uerius eſt, ut ex ſolo patrimonio decedant ea quæ (etſi non hæres fuiſſet) erogaſſet.

XIX. Regula : *De omni quod habiturus erat petitor, ſi eo tempore quo petebat, reſtituta ei eſſet hæreditas. quæ regula approbatur quidem ipſo iure: uerùm eius exceptio hæc eſt, Niſi caſu fortuito res perierit. quæ exceptio approbatur l.40. in princip.ff. de petit. hæred. his uerbis :* Illud quod in oratione diui Hadriani eſt, ut poſt acceptum iudicium id actori præſtetur, quod habiturus eſſet, ſi eo tempore, quo petijt, reſtituta eſſet hæreditas : interdum durum eſt.

Quid enim ſi poſt litem conteſtaram mancipia, aut iumenta, aut pecora deperierint? damnari debebit ſecundum uerba orationis: quia potuit petitor reſtituta hæreditate ea diſtraxiſſe? Et hoc iuſtum eſſe in ſpecialibus petitionibus, Proculo placet. Caſsius contrà ſenſit. In prædonis perſona Proculus rectè exiſtimat: in bonæ fidei poſſeſſoribus Caſsius. Nec enim debet poſſeſſor aut mortalitatem præſtare, aut propter metum huius periculi temerè indefenſum ius ſuum relinquere. *Concordat l.41.§.ex diuerſo.ff.eod. tt.cuius uerba uide ſ.cap.prox.reg.2.except.12. Planè poſſunt hæc etiam replicationis loco annotari ſ. d.reg.2.except.1.*

XX. *Regula: De eo in quantum locupletior factus eſt poſſeſſor, uide ſ.reg.18.except.6.*

XXI. *Regula: De ſumptibus, quos fecit poſſeſſor, deducendis, uide ſ. capite 1. quæſt. octaua. reg. 1.*

XXII. *Regula: Si actor coheredes habeat, de quibus incertum eſt, utrum ſint hæredes extituri, nec ne? interim ille non totam hæreditatem petet, ſed tantum, quantum habiturus eſſet, illis quoq; hæredibus exiſtentibus. quæ regula approbatur l.2. ff. ſi pars hæreditatis petatur, his uerbis:* Si ex pluribus, ad quos eadem hæreditas pertinet, quidam adierint, quidam adhuc deliberent: placuit eos qui adierint, ſi petant hæreditatem, non maiorem partem petere debere, quàm habituri eſſent cæteris adeuntibus: nec proderit eis, ſi cæteri non adierint. Non adeuntib. autem cæteris, poterunt tunc partes eorum petere, ſi modò ad eos pertinent.

XXIII. *Regula: Si actor coheredem in utero habeat, quantum petere debeat, definitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.prox.cap.2.reg.4. Sed & hoc caſu incertæ partis uindicatio admittitur l. 1.§.fin. ff ſi pars hered. petatur. cuius uerba uide ſ. d.capite 1.regul.1.except.15. exemplo ſexto, replicatione 1.*

XXIIII. *Regula: De in litem iurando proponitur l.20.§.fin. ff. de petit. hær. cuius uerba uide ſ. cap.prox.reg.2.except.8.repl. 10. Concordat l.25.§. hæc uerba. ff.eod.tt.his uerbis:* Hæc uerba Senatuſconſulti etiã aduerſus eum, qui nõ poſſidet, iuſiurandũ inducunt: tam enim aduerſus eũ qui dolo fecit, quo minus poſsideat, quàm aduerſus poſsidẽtem in litem iuratur. *Ait Iuriſconſultus:* Hæc uerba Senatuſconſulti. *Scilicet perinde condemnandos quaſi poſsiderent. quæ ibi Iuriſconſultus interpretatur.*

XXV. *Regula: Non quantum reus poſsidet, ſed pro qua parte actor eſt heres, uenit in hæreditatis petitione petendum. quæ regula approbatur l.1.§.1. ff. ſi pars hered petatur. cuius uerba uide ſ. ca.1. quæſt. 4. cauſa 1. Planè officio iudicis reus pro ea parte quam non poſsidet, eſt abſoluendus. quod approbatur l.10.ff.de petit.hæred. his uerbis:* Qui ex aſſe uel ex parte hæres eſt, intendit quidem hæreditatem ſuam eſſe totã, uel pro parte. Sed hoc ſolum ei officio iudicis reſtituitur, quod aduerſarius poſsidet, aut totum, ſi ex aſſe hæres eſt: aut ex parte, pro qua hæres eſt.

XXVI. *Regula: De eo quod poſſeſſor defuncto debuit, proponitur ſ.cap.1.quæſt.4.cauſa 9. Hæc de quæſtione, Quid & quantum ueniat in hæreditatis petitione. Sed & plures huius loci regulas uide ſ. lib.28.cap.23 & cap.24. item lib.29.cap.14. Hactenus de petitione hæreditatis.*

DE INOFFICIOSO TEſtamento, actio ſecunda.
Cap. IIII.

I. *Ratio huius actionis proponitur Inſt. de inofficioſo teſt. in prin. his uerbis:* Quia plerunq; parentes ſine cauſa liberos ſuos exhæredãt, uel omittunt: inductũ eſt, ut de inofficioſo teſtamẽto agere poſsint liberi, qui queruntur aut iniquè ſe exhæredatos, aut iniquè præteritos: hoc colore quaſi non ſanæ mentis fuerint, cum teſtamentum ordinarant. Sed hoc dicitur, non quaſi uerè furioſus ſit: ſed rectè quidem fecerit teſtamentum, non autem ex officio pietatis. Nam ſi uerè furioſus ſit, nullum teſtamentum eſt. *Concordat l.4.ff.eod.tt.his uerbis:* Non eſt conſentiendum parentibus, qui iniuriam aduerſus liberos ſuos inducunt: quòd plerunq; faciunt malignè circa ſanguinẽ ſuũ inferentes iudicium, nouercalibus delinimentis inſtigationibusuè corrupti.

II. CAVSA HVius actionis.

Si liberi teſtatoris aut parentes in teſtamento iniquè exhæredati ſint, uel præteriti: datur exhæredatis uel præteritis actio hæc ad reſcindendum teſtamẽtum. quæ cauſa approbatur uerbis Inſt. ſ. propoſitis. Concordat l.1.ff.eod.tt.his uerbis: Inofficioſum teſtamentum dicere, hoc eſt, allegare quare exhæredari uel præteriri non debuerit. Quod plerunq; accidit, cum falſò parentes inſtimulati liberos ſuos teſtamento uel exhæredant, uel prætereunt. *Concordat item l.22.C.eod.tt.his uerbis:* Si maritus tuus facto teſtamẽto te quidem ex aſſe ſcripſit hæredem, filia autem tua, quam habuit in poteſtate, exhæredata iure facta minimè perhibetur, nihilq; ei relictũ eſt, neq; iuſtas cauſas offenſæ præſtitiſſe expreſsè commemoratur: nam de inofficioſo teſtamẽto patris querentem, totam hæreditatem obtinere poſſe, non ambigitur. Quòd ſi iam obtinuit, uel poſtea uindicat: quodcunq; maritus

tus mortis ſuæ tempore debuiſſe tibi perhibetur, id ab ea reddi oportet. *Huius cauſæ exceptiones partim ex perſona exhæredãtis uel prætereuntis, partim ex perſona exhæredati uel præteriti, partim ex cauſa exhæredationis, partim deniq; ex alijs exhæredationis uel præteritionis circumſtantijs deſumptæ, ordine ſequuntur: & primùm eæ quæ ſumuntur ex perſona exhæredantis uel prætereuntis teſtatoris.*

I. EXCEPTIO: *Niſi miles liberos uel parentes ſuos in teſtamento ſuo iniquè exhæredauerit uel præterierit. Hæc exceptio approbatur l.9.C.de inoff. teſt. his uerbis:* De inofficioſo teſtamento militis oel iure militati uel ciuili facto, uel centurioois, uel tribuni oumeri, nec filios poſſe quæri, ios certum eſt. *Concordat l.24. C.eod.tt.his uerbis:* Teſtamentum militis filijfamiliâs in caſtrenſi peculio factum, neque à patre neq; à liberis eius per inofficioſi querelam teſcindi poteſt. *Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.28.cap.15.repl.10. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ueteranus fuerit miles. Hæc replicatio approbatur l.8. §.Papinianus.ff.de inoff.teſt. his uerbis:* Papinianus libro ſecundo Reſponſorum ait, contra ueterani patrisfamiliâs teſtamentú eſſe inofficioſi querelem: etſi ea ſola bona habuit, quæ in caſtris quæſierat. *Altera replicatio eſt: Niſi teſtator à militia fuerit dimiſſus. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi intra annũ, poſtquam à militia dimiſſus eſt, deceſſerit. quæ duplicatio approbatur d. l. 8. §. ſi quis in militia, his uerbis:* Si qs in militia fecerit teſtamentú, & intra annú poſt militiã deceſſetit: dubito, an (qa ad hoc uſq; tempus iure militari teſtamentum eius ualet) querela inofficioſi ceſſet: et poteſt dici. *Tertia replicatio uidetur: Niſi miles militis teſtamentum dicat inofficioſum. Hæc replicatio reprobatur l.27.§.de inofficioſo. ff. eod. tt. his uerbis:* De inofficioſo teſtamento militis dicere nec miles poteſt. *Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes uide d.repl. 10.*

II. EXCEPTIO: *Niſi filiusfamiliâs de caſtrenſi uel quaſi caſtrenſi peculio teſtamentum fecerit. Hæc exceptio approbatur l. ult. C.de inofficioſo teſt.his uerbis:* Cùm antiqois legibus declaratum eſt, ut militaria teſtamenta de inofficioſo querelam euadant: multi alij caſus emergunt, in quibus dubitationes exortas ſopiri neceſſe eſt. In caſtrenſib. etenim peculijs iotroducta eſt & alia ſubdiuiſio, & peculij triplex inuenitur cauſa: uel eoim paganum eſt peculiom, uel caſtrenſe, oel quod medietatem inter utruoq; obtinet, quod quaſi caſtrenſe ouocupatur. In tali igitur peculio quod quaſi caſtrenſe appellatur, qoibuſdam perſonis licentia conceditur condere quidem teſtamenta: ſed nõ quaſi militibus, quo uoluerint modo, ſed communi & licito & conſueto ordine obſeruando, quemadmodum conſtitutum fuerat in Proconſolibus, & præfectis legionum, & præſidibus prouiociarũ, & omoibus generaliter, qui in diuerſis dignitatib. atq; adminiſtrationib. poſiti, à noſtra conſequuntur manu, uel ex publicis ſalatijs, quaſdam largitates. Sed hæ qoidem perſonæ teſtamenti faciendi habeant poteſtatẽ io ipſis tautõmodo peculijs, quæ iam numerata ſunt, id eſt quaſi caſtrenſibus. Sed & uetetani, qui tempore militiæ quidem peculiom ſibi adquiſierunt, militiam autẽ depoſuerunt, teſtari (licito tamen modo) non prohibentur. In his itaq; omnibus quaſi caſtrenſibus peculijs dubitabatur, ſi contra huiuſmodi teſtameota de inofficioſo quetelam extendi oporteret? Sed prior quæſtio erat, ſi omnes qui quaſi caſtrenſe peculium haberent, teſtati in hoc poſſent? quia noo omnib. paſsim, ſed quiboſdã perſonis hoc priuilegij loco cõceſſũ eſt: quia militibos tantùm & ueteraois teſtamenta facere in caſtrenſi peculio undiq; conceſſum fuerat: ſed militibus tantùm, & in expedirione conſtitutis iure ſuo, ueteranis autem iure commuoi. De alijs autem perſonis omnib. qoæ oon per ſpeciale priuilegium hoc accepiſſent, ſi poſſent teſtati dubitatũ fuerat: utputa uiris diſertiſsimis patronis caoſarum, uiriſq; deuotiſsimis memorialibus, & agentibus in rebus, nec nõ magiſtris ſtudiorum liberaliũ, archiatris quoq;, & alijs omnib. omnino, qui ſalaria uel ſtipendia perciperent publica. In his itaq; omnib. ſancimus (quia ad imitationẽ peculij caſtrenſis quaſi caſtrenſe peculiom ſuperuenit) omnes qui tale peculium poſsident, ſuper ipſis tantummodo rebus, quæ quaſi caſtrenſis peculij ſunt, ultima condere (ſecundũ leges tamen) poſſe elogia. Hoc oihilominus eis addito priuilegio, ut neq; eorum teſtamenta iooſficioſi querela expugnentur. Si enim patronus aduerſus res, quas libertus eius ex caſtris quæſiuit, ſui iuris indubitanter conſtitutus, etſi præteritus fuerit ab iograto liberto, tamen contra huiuſmodi peculia cõtra tabulas bonorum poſſeſsiooem nõ habet ſecundum ueterum legũ ſanctionem: quemadmodum oportet præfata peculia, quæ inſtar caſtreoſis peculij introducta ſunt, de inofficioſo qoerelæ eſſe ſuppoſita? Sed hoc obtinere oportet, donec in ſacria parentom ſuorum ſunt conſtituti hi qui quaſi caſtrenſe peculium poſsident. Si enim ſui iuris efficiuntur, proculdubio eſt, eorum teſtamenta & pro ipſis rebus qoas antea ex qoaſi caſtrenſi peculio habebant,

poſſe de inofficioſo querelam ſuſtinere:cũ neq; nomen peculij permanet, ſed alijs rebus confunditur, & ſimilem fortunã recipit, quemadmodum & cæterę res eorum, quæ in unum congregantur ex omnib. patrimoniũ. *Concordat l.38.C.de epiſcopis & clericis, hiſce uerbis*: Cùm lege Leonina omnia reuerendiſsimis, epiſcopis, & presbyteris, & diaconis peculium habere quaſi caſtrenſe conceſſum eſt, eo addito, ut & in ipſo teſtari poſſent: dubitabatur, ſi huiuſmodi teſtamenta debeant de inofficioſo querela expugnari: cum de omnib. perſonis, quæ huiuſmodi peculium meruerunt, eadem fuerat quæſtio exorta. Sancimus itaq; uiris reuerendiſsimis, epiſcopis, & presbyteris, & diaconis, qui tale peculium quaſi caſtrẽſe poſsident, ſuper his tantummodo reb. quæ quaſi caſtrenſis peculij ſunt, non ſolũ ultima condere ſecundum leges elogia licere (quod ex Leonina conſtitutione deſcendit) ſed etiam eorum ultimas uoluntates ſuper his tantũmodo habitas de inofficioſo querelæ minimè ſubiacere.

III. EXCEPTIO: *Niſi mater in ſuo teſtamẽto liberos ſuos iniquè exhæredauerit, uel præterierit. Hæc exceptio reprobatur l.5. in prin.ff.de inoff.teſt. cuius uerba uide J.except. 5.Cõcordat Nouell.c.18.§. non licebit. ibi: atq; hæc. cuius uerba uide J. capite prox.repl.9.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi nepos ex filio emancipato ſit præteritus uel exhæredatus. Hæc exceptio reprobatur l.7.C.de inoff.teſt.his uerbis*: Neptem defuncti actione de inofficioſo teſtamẽto (quamuis pater eius emancipatus fuerat defunctus) experiri poſſe, ignorare non debes.

V. EXCEPTIO: *Niſi per fœminas deſcendẽtes liberi præteriti ſint, uel iniquè exhæredati. Hæc exceptio reprobatur l.5. in prin. ff. de inoff.teſt. his uerbis*: Et his qui non ex maſculis deſcendunt, facultas eſt agendi: cum & de matris teſtamento agant, & obtinere aſsiduè ſoleant. *Concordat Nouell.c.18.§.non licebit.ibi: atq; hæc.cuius uerba (ut dixi) uide J. d.repl.9.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi adoptiui liberi iniquè exhæredati uel præteriti ſint. Hæc exceptio reprobatur Inſt.de inoff.teſt.§. tam autem. cuius uerba uide J.except.30.Concordat l.132.§. ſed uideamus.ff. de uerb.obligat. cuius uerba uide J. Planè admittitur exceptio propoſita in filio à fœmina adoptato,l. 29.§.quoniam.ff.de inoff. teſt. his uerbis*: Quoniã fœmina nullum adoptare filium ſine iuſſu principis poteſt: nec de inofficioſo teſtamento eius, quam quis ſibi matrem adoptiuam falsò exiſtimabat, agere poteſt. *Sed & admittitur exceptio propoſita, ſi adoptatus ſit ab extraneo, non ab aliquo ex aſcendentibus ſuis, l.10.§. ſed ne articulum. C. de adoptionib. cuius uerba uide J.lib.16.cap.8.quæſt.1.reg.1.except.1.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi filius iniquè exhæredatus uel præteritus, alij in adoptionem ſit datus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.10.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi iniquè exhæredatus uel præteritus, in teſtamẽto filius ſit negatus. Hæc exceptio reprobatur l.27.§.ei qui.ff.de inoff.teſt.his uerbis*: Ei qui ſe filium eius adfirmat, qui in teſtamẽto id negauit, tamẽ eũ exhęredauit: de inofficioſo teſtamento cauſa ſupereſt.

IX. EXCEPTIO: *Niſi filius poſt teſtamentum factum natus ſit. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de inoff.teſtam.§.poſthumi, his uerbis*: Poſthumi quoq;, qui nullo alio iure uenire poſſunt, de inofficioſo agere poſſunt. *Concordat l.6. in prin.ff.eod.tit.his uerbis*: Poſthumus inofficioſum teſtamẽtum poteſt dicere eorum, quibus ſuus hæres uel legitimus potuiſſet fieri, ſi in utero mortis eorum tempore nõ fuiſſet. Sed & cognatorum: quia & horum ab inteſtato potuit bonorum poſſeſsionẽ accipere. Quid ergo eis imputatur, cur inteſtati non deceſſerint? Sed hoc nemo apud iudicem poteſt impetrare. Non enim interdicitur teſtamenti factione. Hoc planè eis imputari poteſt, cur eum hæredem non ſcripſerint: potuit enim ſcriptus hæres in poſſeſsionẽ mitti ex clauſula De uẽtre in poſſeſsionem mittendo. Item natus ſecundum tabulas haberet. Simili modo & eum qui poſt teſtamentum matris factũ ex ecto uentre extractus eſt, poſſe queri dico. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi mater teſtatrix, ex qua poſthumus natus eſt, in puerperio deceſſit. quæ diſtinctio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 3. C. de inoff. teſt. his uerbis*: Si mater, filijs duobus hæredib. inſtitutis, tertio poſt teſtamentum ſuſcepto, cum mutare idẽ teſtamentum potuiſſet, hoc facere neglexiſſet: meritò, utpote non iuſtis rationibus neglectus, de inofficioſo querelam inſtitutã agere poterat. Sed cum eam in puerperio uita deceſsiſſe proponas: repentini caſus iniquitas per coniecturam maternæ pietatis emendanda eſt. Quare filio tuo, cui nihil præter maternum fatum imputari poteſt, perinde uirilem portionem tribuendam eſſe cenſemus, ac ſi omnes filios hæredes inſtituiſſet. Sin autem hæredes ſcripti extranei erant: tunc de inofficioſo teſtamento actionem inſtituere non prohibetur.

X. EXCEPTIO: *Niſi prioris matrimonij liberi iniquè exhæredati uel præteriti ſint. Hæc exceptio reprobatur Nouell. c. 22. §. poſtremò & illud, his uerbis*: Et illud legi apponere iuſtum putauimus. Quanquam enim, ſi uir mulierue tam ex prioribus, quàm ſecundis nuptijs, quas poſt hanc noſtram cõtraxerit legem

(de

(de his enim præſentis tantùm conſtituimus) relictis filijs moriatur, quæ in lucris ex nnprijs prouenientibus obſeruari oportest, ea lata lege ſanximus, & præterea partes, quas legitimis & ſuis neq; ingratis liberis paréces relinquere neceſſe ſit, diſtet.minsuimus: non tamen iuſtum fuerit, ut ipſi patentes ad ſecundam omnino prolé deflectant animum, & cùm prioribus legitimam rantummodo partem relinquát, reliqua omnia transferant ad ſecundos: ſed & priorib. aliqnid ad legitimam adijciant. Nam ſi quem ex ſecundis nuptijs, ant etiá primis habeat ita ſerijs grauibusque ſtudijs deditum, ita dilectum, ut iu poſſeſsione rerum longè eum cæteris uelit antecellere: damus quidem hoc agendi licentiá: at non ut funditùs priores filios depauperet, ſecnndos opibus auctos reddat: ſed ne nimis augmétum amplificet, neq; omnino priorum nuptiarum obliuiſcatur, confirmetq; quę de talibus à noſtris dicta ſunt maioribus: imò reputátes in animo quòd ambo filij ſunt, ita ſucceſsiones in reſtamétis partiantur, ut cùm ſecundis proſpiciút, proſpiciant item & primis. Si enim ipſis ſine teſtamento morientibus, omnes ex æquo lex uocat: conueniens eſt, ut ipſi legem imitantes, & legi honorem habentes, non perinde magnis illos depauperationibus implicent. Hoc nanq; pacto & benigni patres erunt, & noſtra legislarione digni: iuſti qnidem patres erunt, ſi ſolùm legem obſeruent: iuſti uerò & benigni, ſi quid eriam ultra legem relinquant. Neq; hæc dicimus tanquam inter ingratos liberos, & eos qui undiq; gratos ſe pethibuerunt (quæ enim ingratos concernunt, ſæpius iam dicta ſunt) ſed de alijs qui magis aut minus diligũtur: multum enim intereſt inter ingratirudinem & gratitudinem, & honorem non ęqualirer exhibirum. Porrò hanc particulam, ut liberorũ ex primo ſecundoque matrimonio procreatorum, æqnaliter ratio habeatur, non quaſi legem ſancientes, ſed potius quaſi conſiliũ dátes proferimus. Alioqnin in uniuerſum teſtamentaria à nobis parte, quæ omnino filijs relinquenda eſt, aucta: & ſi quatuor tantùm filij exiſtant, uſque ad trientem: ſi ultra qnatuor, uſque ad totius ſubſtantię ſemiſſem conſtituta, ſatis iam magnum filijs ſolarium addidimus, non breui menſura antiquam illis laxantes anguſtiam.

XI. EXCEPTIO: *Niſi liberi iniquè exhæredati uel præteriti naturales ſint, non legitimi. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi mater teſtatrix liberos naturales præterierit, uel iniquè exhæredauerit. quæ replicatio approbatur l. 29. §. de inofficioſo. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* De inofficioſo teſtamento matris ſpnrij quoq; filij dicere poſſunt. *Altera replicatio eſt: Niſi naturales ſint legitimati. quæ replicatio approbatur Nouell. c. 18. §. ſed neque hac. ibi: eadem hæc. cuius uerba uide ĩ. lib. 29. ca. 14. reg. 4. except. 1. in fine.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi liberi ex nuptijs ſine dotalibus inſtrumentis factis ſint nati. Hæc exceptio reprobatur d. §. ſed neq; hac.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi filius ſponte arenarius ſit factus. Hæc exceptio approbatur l. 21. C. de inoff. teſt. his uerbis:* In arenam non damnato, ſed ſua ſponte arenario conſtituto, legitimæ ſucceſsiones integræ ſunt, ſicut ciuitas & libertas manet. Sed ſi teſtamentum parens eius ſecit: neq; de inofficioſo teſtamenro accuſatio, neq; bonorum poſſeſsio ei competit. Nam talé filium meritò quis indignum ſucceſsione iudicat, niſi & ipſe ſimilis conditionis ſit. *Concordat Nouell. c. 115. §. ſi præter uoluntatem. cuius uerba uide ĩ. lib. 28. ca. 16. except. 185. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi defunctus parens eiuſdem fuerit conditionis. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi & ipſe ſimilis conditionis ſit. *Cui cõcordat d. §. ſi præter uoluntatem. Alias replicationes uide J. except. 17.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi iniquè exhæredatus uel præteritus, ab inteſtato hæres eſſe non poſſit. quæ exceptio approbatur l. 6. §. ſi quis ex his. ff. de inoff. teſtam. cuius uerba uide J. quæſt. 8. regul. 1. except. 1.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi iniquè exhæredatus uel præteritus hæredi ſcripto uel legatario hæres exiſtat. Hæc exceptio reprobatur l. 32. §. ſi hæres. ff. d. tt. his uerbis:* Si hæres extiterim ei qui eo teſtamento inſtitutus eſt, quod de inofficioſo teſtamento arguere uolo: non mihi nocebit, maximè ſi eam portionem non poſſideam, uel iure ſuo poſsideam. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi legatario ſucceſſerit actor uel uniuerſaliter, uel in rem legatam. quæ diſtinctio approbatur ibidem, his uerbis:* Diuerſum dicemus, ſi legauerit mihi eá rem, quá quis ex eo teſtamento acceperat: nam ſi eam agnoſcam, repellor ab accuſatione. *Concordat l. 12. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si legatario hę res extiterit exhæredatus, petieritq; legatum: uidebimus an ſit ſubmouédus ab hac accuſatione? certum eſt enim iudiciũ defuncti, & ruxſus nihil ei ex teſtamento relictum uerum eſt. Tutius tamen ſecerit, ſi ſe abſtinnerit à peritione legati.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi teſtator exiſtimans filium deceſſiſſe, eum in teſtamento præterijt. Hæc exceptio reprobatur l. 27. §. fin. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* De teſtamento matris, quæ exiſtimans perijſſe filinm, alium hæredem

inſtituit: de inofficioſo queri poteſt filius. *Planè quoad legata, nihilominus illud teſtamentum firmum manet. quæ diſtinctio approbatur l. 28. ff eodem titul. his uerbis:* Cùm mater militem filium falſo audiſſet deceſsiſſe, & teſtamento hæredes alios inſtituiſſet: diuus Hadrianus decreuit, hæreditatem ad filium pertinere, ita ut libertates & legata præſtentur. Hic illud annotatum eſt, quod de libertatibus & legatis adijcitur. Nam cum inofficioſum teſtamentum arguitur, nihil ex eo teſtamento ualet. *Sequuntur exceptiones deſumptæ ex cauſa exhæredationis.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi propter iuſtam cauſam ſit exhæredatus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & quæ ſint iuſtæ exhæredationis cauſæ, declaratur, Nouell. c. 115. §. ad hæc aliud. uſq; ad §. memoria. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 16. except. 181. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cauſa exhæredationis teſtamento ſpecialiter non fuerit inſerta. quæ replicatio approbatur d. §. ad hæc aliud. de qua re uide ſ. d. cap. 16. excep. 186. Concordat l. 30. §. nam ſi nullã C. de inofficioſo teſt. cuius uerba uide J. cap. 7. in prin. Altera replicatio eſt: Niſi cauſa exhæredationis ab hærede ſcripto non fuerit probata. quæ replicatio approbatur ibidem. Tertia replicatio eſt: Niſi poſt perpetratum delictum, ob quod exhæredari potuit, monaſticam uitam elegerit. Hæc replicatio approbatur Nouell. c. 123. §. nullam autem licentiam. cuius uerba uide J. except. 21.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi exhæredatus uel præteritus teſtatori fuerit ingratus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 10. in prin. ibi: ſi tamen non ingrati. C. de inoff. teſt. cuius uerba uide J. cap. 7. in prin.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi exhæredatus uolente teſtatore noluerit repudium coniugi mittere. Hæc exceptio reprobatur l. 18. C. d. titul. his uerbis:* Cùm te pietatis religionem non uiolaſſe, ſed mariti coniugium, quod fueras ſortita, diſtrahere noluiſſe, & propterea offenſum atq; iratum patrem ad exhæredationis notam prolapſum eſſe dicas: inofficioſi teſtamenti querelam inferre non uetaberis. *Concordat l. 20. C. eod. tit. his uerbis:* Filia in orbitate patria relicta, cum marito, cui matre uolente nupſit, colens concordiam, iuſtas offenſionis poſt eiuſdem matris pœnitentiam cauſas non præſtat: nec ex momentarijs uoluntatibus matris nupta atq; uidua iure eſſe compellitur.

XX. EXCEPTIO: *Niſi quòd turpiter & flagitioſe uiuat filia, ſit exhæredata. Hæc exceptio approbatur l. 19. C. de inoff. teſtam. his uerbis:* Si filiam tuam, eo quòd turpiter & cum flagitioſa fœditate uiuit, à ſucceſsione tua excludendam putes: ſi non inconſulto calore, ſed ex meritis eius ad id odium incitatus es: poſtremi iudicij liberum arbitrium habebis. *Concordat Nouell. c. 115. §. ſi cui ex prædictis. cuius uerba uide ſ libro 28. cap. 16. except. 185. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi parentes diſtulerint filiam elocare. quæ replicatio approbatur d. §. ſi cui ex. ibi: ſed ſi filia. Alias replicationes uide ſ. except 17.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi quòd monaſticam uitam elegerit, ſit exhæredatus. Hæc exceptio reprobatur l. 42. §. hoc etiam. C. de epiſcopis & clericis. cuius uerba uide ſ. lib. 10. cap. 1. queſt. 3. reg. 4. Concordat Nouell. c. 123. §. nullam autem licentiam, his uerbis:* Nullam licentiam damus aut parentibus ut liberos, aut liberis ut parentes, qui ſecularem conuerſationem reliquerint, tanquam ingratos hæreditate ſua excludant per cauſam aliquam, quæ monaſticã uitam præceſſerit.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi quòd interdixerit defuncto teſtamenti factione, ſit exhæredatus. Hæc exceptio approbatur l. 22. C. de inoff. teſt. his uerbis:* Teſtamenti factione per teſtationem uos interdixiſſe matri profitentes, iuſtam cauſam offenſæ manifeſtè teſtamini. *Concordat Nouell. c. 115. §. ſi de eo liberorum aliquis. & §. ſi parentes liberos. quorum uerba uide ſ. lib. 28. cap. 16. except. 185. Huius replicationes uide ſ. exceptione 17.*

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi propter patris uel alterius odium mater filium exhæredauit. Hæc exceptio reprobatur l. 33. §. legis autem. C. de inofficioſo teſtam. his uerbis:* Legis ueteris iniquitatem tollentes, ut non diutius erubeſcat lex poſita, quã Iulius Paulus in ſuis ſcripſit quæſtionibus, hanc pijſsimam aggredimur ſanctionem. Cùm enim infantem ſuum non poſſe ingratum à matre ſua uocari ſcripſit, neque propter hoc ab ultima ſuæ matris hæreditate repelli, niſi hoc odio fecerit ſui mariti, ex quo infans progenitus eſt: hoc iniquum iudicantes, ut alieno odio alius prægrauetur, penitùs delendum eſſe ſancimus: & huiuſmodi cauſam liberis non tantùm infantibus, ſed etiam quamcunq; ætatem agentibus, opponi minimè concedimus: cum poſsit ſub conditione emancipationis hæreditatem ſuam mater filio derelinquens, & patris odium punire, & iuri filij ſui minimè nocere, nec ſuam naturam fallere. Satis enim crudele nobis eſſe uidetur, eum qui non ſentit, ingratum exiſtimari. *Hactenus exceptiones deſumptæ ex cauſa exhæredationis. Sequuntur nunc reliquæ.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi in teſtamento pupillari uel furioſi, quod pater ei fecit, ſit exhæredatus uel præteritus. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. ſed neq; ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Neque impuberis filij mater inofficioſum teſtamentum dicit: quia pater hoc ei fecit. & ita

Papiuianus

Papinianus reſpondit. Nec patris frater: quis filij teſtamentum eſt. Ergo nec frater impuberis, ſi patris non dixit. Sed ſi in patris obrentum eſt, nec hoc ualebit, niſi pro parte patris reſciſſum eſt: tunc enim pupillare ualet. *Concordat l.9.ibi: ut occaſione huiuſmodi. C. de impub. & alijs ſubſtit. cuius uerba uide ſ. lib.28.cap.14.except.150.repl.1.*

XXV. EXCEPTIO, *deſumpta ex perſona hæredis inſtituti, reprobatur l.31.§.quantum.ff.de inoff.teſt. his uerbis*: Quantum ad inofficioſi liberorum uel parentum querelam pertinet, nihil intereſt qui ſit hæres ſcriptus, ex liberis, an extraneis, an municipibus. *Concordat l.8.§. ſi imperator. ff. eod.tit. his uerbis:* Si Imperator ſit hæres inſtitutus, poſſe inofficioſum dici teſtamentum, ſæpiſsime reſcriptum eſt. *Planè admittitur, uel ſaltem admitti uidetur exceptio propoſita in caſibus ſequentibus.*

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi pater præteriti uel exhæredati, in cuius eſt poteſtate, hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur l.22 in prin. ff. de inoff. teſt. his uerbis*: Filius non impeditur, quo minus inofficioſum teſtamentum matris accuſet, ſi pater eius legatum ex teſtamento matris acceperit, uel adierit hæreditatem, quanquã in eius eſt poteſtate: nec prohiberi patrem dixi iure filij accuſare: nam indignatio filij eſt.

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi filius præteriti hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.23.in prin. ff. de inoff.teſt. his uerbis*: Si ponas filium emancipatum præteritum, & ex eo nepotem in poteſtate retentum hæredem inſtitutum eſſe: filius poteſt contra filium ſuum teſtatoris nepotẽ petere bonorum poſſeſsionem, queri ſũt de inofficioſo teſtamento non poterit. Qđ ſi exhæredatus ſit filius emancipatus, poterit queri, & ita iungetur filio ſuo, & ſimul cum eo hæreditatem obtinebit. *Ait Iuriſconſultus*: Bonorum poſſeſsionem. *Scilicet contra tabulas: & ideo quia datur illi aliud remedium, ad inofficioſi querelam non admittitur, ſecundum ea quæ dicentur ʒ.except.30. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non præteritus, ſed exhæredatus ſit actor: tunc enim, quia contra tabulas bonorum poſſeſsionem non habet, ut infrà dicetur, inofficioſi querela illi non denegatur. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Quòd ſi exhæredatus, &c. *Ait Iuriſconſultus.* Et ita iungetur filio ſuo. *De hac re dictum ſ. libro 29. cap. 4. Altera replicatio eſt: Niſi mater à filio ſit præterita. tunc enim, quamuis filia eius hæres ſit inſtituta: nihilominus illi datur inofficioſi querela. quæ replicatio approbatur l.17.C.eod.tit. his uerbis*: Cum filium tuum, te præterita, ſororem hæredem inſtituiſſe proponas: inofficioſi querelam apud Præſidem prouinciæ perſequi potes.

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus exhæredati uel præteriti hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur l.12. in prin. ibi: quinetiam. ff. de inoff.teſt. cuius uerba uide ʒ. exc.32.repl.6.dupl.1.*

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi exhæredato uel præterito legitima in teſtamento ſit relicta.* De *hac exceptione uide ʒ.cap.prox.*

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi exhæredato uel præterito aliquid in teſtamento ſit relictum: tunc enim inofficioſi querela illi denegatur, & ad ſupplendã legitimam illi datur actio. de qua uide ʒ. cap.7.*

XXX. EXCEPTIO: *Niſi actori aliud ſuperſit remedium, quo defuncti bona adipiſci poßit. Hæc exceptio approbatur Inſt. de inoff.teſt.§. tam autem. his uerbis*: Tam naturales liberi, quàm ſecundum noſtræ conſtitutionis diuiſionẽ adoptati, ita demum de inofficioſo teſtamento agere poſſunt, ſi nullo alio iure ad defuncti bona uenire poſsint. Nam qui ad hæreditatem totã uel partem eius alio iure ueniunt, de inofficioſo agere non poſſunt. *Concordat l. 4. ibi: nam cum ultimum C. de liberis præteritis. cuius uerba uide ſ. lib.28.cap.11. excep.176.repl.4. Huius proponitur exemplum l.8.§. ſi quis impubes. ff. de inofficioſo teſt. his uerbis*: Si quis impubes adrogatus ſit ex his perſonis, quæ & citra adoptionem & emancipationem queri de inofficioſo poſſunt: hunc puto remouendum à querela, cum habeat quartam ex conſtitutione diui Pij. Quid ſi egit, nec obtinuit: an quartã perdat? & puto, aut nõ admittendũ ad inofficioſum: aut ſi admittatur, etſi nõ obtinuerit, quartã ei quaſi æs alienum concedendam.

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi filius emancipatus præteritus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 23 in prin ff. de inoff.teſt. cuius uerba uide ſ. except. 27. Huius replicatio hæc eſt: Niſi non à patre, ſed à matre ſit præteritus. quæ replicatio approbatur l.19. C.eod.tit. his uerbis*: Filiam præteritam à matre ad ſucceſsionem eius citra inofficioſi querelam adſpirare non poſſe, explorati iuris eſt. *Huius rationem uide ʒ. cap.8. quæſt.1.exc. 4. Nunc de exceptionib. quæ ſumuntur ex cõſequentibus exhæredationem ſeu præteritionẽ, eſt agendũ.*

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi exhæredatus uel præteritus iudicium defuncti agnouit, & id quod ei relictum eſt in teſtamento, petijt. Hæc exceptio approbatur l.31.§.fin. ff de inoff.teſt. his uerbis*: Quid ſi aliàs teſtatoris uolũtatem probauerim? puta in teſtamento ſcripſerim poſt mortẽ patris, me conſentire? repellendus ſum ab accuſatione. *Concordat l.5. in prin. ff. de his quæ ut indignis. cuius uerba uide ſ. lib.29.cap.11.except. 8. repl.1. Concordat item l. 10. §. fin. ff. de inoff. teſtament. his uerbis*: Illud notiſsimum eſt, eum qui legatum percepit, non rectè de

inofficioſo teſtamento dicturum: niſi id totum alij adminiſtrauit. *Huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones ſequentes. Planè eius replicatio prima hæc eſt: Niſi legatum ademptum petierit. Hæc replicatio approbatur l.12.§.ſi cum filius.ff.de inoff. teſt. his uerbis:* Si cum filius ademptum ſibi legatum inſtituerit petere, ſubmotus repetat inofficioſi querelam: præſcriptione remouendus non eſt. quamuis enim agendo teſtamentum adprobauit: tamen eſt aliquid, quod teſtatoris uicio reputetur, ut meritò repellendus non ſit. *Altera replicatio eſt: Niſi quid actori conditionis implendæ cauſa datum ſit. Hæc replicatio reprobatur l.8.§.ſi conditioni.ff.de inoff. teſt. his uerbis:* Si conditioni parēre teſtator hæredem iuſsit in perſona filij, uel alterius qui eandem querelā mouere poteſt, cum ſciēs id accepit: uidendū eſt, ne ab inofficioſi querela excludatur: agnouit enim iudicium. Idē eſt, etſi legatarius ei, uel ſtatuliber dedit? Et poteſt dici, excludi eum, maximè ſi hæredem ei iuſſerat dare. Cæterùm ſi legatarium: nunquid ſemel natam inofficioſi querelam nō perimat legatarij oblatio? Cur ergo in hærede abſolutè diximus? Quoniam ante aditam hæreditatem nec naſcitur querela. Ergo euentum puto ſequendum in hac re: ut ſi fortè antequam iudicium moueatur, oblatio ei fiat eius quod relictum eſt: quaſi ex uoluntate teſtatoris oblatione ſatis ei factum uideatur. *Concordat l.12.§. ſi à ſtatulibero ff.eod tt.his uerbis:* Si à ſtatulibero exhæredatus, pecuniam petere cœperit: uideri poteſt agnouiſſe parentis iudicium. *Tertia replicatio eſt: Niſi actor petens legatum per exceptionem ſit ſubmotus. Hæc replicatio approbatur l.14.§.ſi cum.ff.de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. replicat.1. Quarta replicatio eſt: Niſi rei quam actor agnouit, illi poſtea ſit euicta. Hæc replicatio approbatur l.16.in prin.C.de inoff.teſt.cuius uerba uide ſ. cap.prox.repl. 16. Quinta replicatio eſt: Niſi non actori, ſed alij legatum relictum actor petierit, uel acceperit. quæ replicatio reprobatur l.32.§.fin. ff. eod.tt.cuius uerba uide ſ.excep. 15. Planè admittitur in caſu l.12.§ fin.ff.eod.tt.his uerbis:* Filius teſtatoris, qui cum Titio eiuſdem pecuniæ reus fuerat liberatione Titio legata, per acceptilationem Titij liberatus ab actione inofficioſi non ſubmouebitur. *Sexta replicatio eſt: Niſi non ſuo, ſed alterius nomine actor legatum petierit. quæ replicatio approbatur l. 10. §. fin.ff.de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Concordat Inſt eod.tt. §.ſi tutor, his uerbis:* Si tutor nomine pupilli, cuius tutelam gerebat, &c. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi actor ſerui uel filij ſui nomine, cui relictum eſt, petierit. quæ duplicatio approbatur l.12. in prin. ff. eod. titul. his uerbis:* Nihil intereſt ſibi relictum legatum, &c.

Mutatio iuris.

Planè exceptio propoſita, quoad legati petitionem, mutatur ac reprobatur iure nouo l.35. §. & generaliter. C.de inoff.teſt. his uerbis: Generaliter definimus, quādo pater minus legitima portione filio reliquerit, uel aliquid dederit uel mortis cauſa donatione, uel inter uiuos, ſub ea conditione, ut hęc inter uiuos donatio in quartam ei computetur: ſi filius poſt obitum patris hoc quod relictum uel donatū eſt, ſimpliciter agnouerit, fortè & ſecuritatem hæredibus fecerit, quod ei relictū eſt accepiſſe, non adijciens nullam ſibi ſupereſſe de repletione quæſtionē: nullum ſibi filium facere præiudicium, ſed legitimam partem repleri: niſi hoc ſpecialiter ſiue in apocha, ſiue in tranſactione ſcripſerit, uel pactus fuerit, quòd cōtentus relicta uel data parte, de eo quod deeſt nullā habeat quæſtionem. Tunc etenim, omni excluſa querela, paternum amplecti compelletur iudicium. Quæ omnis ſanctio ſuas radices extendat, non ſolùm ad filium uel filiā: ſed etiam ad omnes perſonas, quę de inofficioſo querelam contra mortuorū ultima elogia poſſunt mouere.

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi actor cū hæredibus inſtitutis de bonis hæreditarijs contraxerit, uel tanquam hæredib. ſoluerit. Hæc exceptio approbatur l.23.§.ſi hæreditatem. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Si hęreditatē ab hęredibus inſtitutis exhæredati emerunt, uel res ſingulas, ſciētes eos hæredes: aut cōduxerunt prędia, aliudúe quid ſimile fecerunt: uel ſoluerunt hæredi, quod teſtatori debebant: iudiciū defuncti agnoſcere uidentur, & à querela excluduntur.

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi actor petenti ex teſtamento legatum, aduocationem præbuit. Hæc exceptio approbatur l. ult. in prin. ff. de inoff. teſt.his uerbis:* Si exhæredatus petenti legatum ex teſtamento aduocationē præbuit, procurationemúe ſuſcepit: remouetur ab accuſatione. Agnouiſſe enim uidetur, qui quale quale iudiciū defuncti adprobauit.

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi actor hæres pro parte inſtitutus, debitum hæreditarium pro ſua parte ſoluit. Hæc exceptio approbatur l.8 §.qui autem.C.de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. lib. 28.cap. 17.repl.1.dupl.2.*

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi actor in teſtamento ſcripſerit, ſe ei conſentire. Hæc exceptio approbatur l.31.§.fin ff.de inoff.teſt cuius uerba uide ſ. except.12. in prin.*

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi actor querelæ inofficioſi teſtamēti renunciauerit, uel trāſegerit. Hæc exceptio approbatur l 35.§.fin. C.de inof. teſt.cuius uerba uide ſ.exc.32.in fin.Huius exceptionis*

us replicatio prima hæc eſt: Niſi heres fidem trāſactioni non præſtet. quæ replicatio approbatur l. 27. in prin. ff. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. lib. 9. cap. 5. except. 25. Altera replicatio eſt: Niſi actor uiuente adhuc teſtatore, querelæ inofficioſi teſtamenti renunciauerit. quæ replicatio approbatur l. 35. §. 1. C. de inoff. teſt. his uerbis: Illud ſancimus, ut ſi quis à patre certas res uel pecunias accepiſſet, & pactus fuiſſet, quatenus de inofficioſo querela aduerſus teſtamentum paternum minimè ab eo moueretur: & poſt obitum patris filius cognito paterno teſtamento, non agnouerit eius iudicium, ſed oppugnandum putauerit: uetere iurgio expulſo, huiuſmodi pacto filium minimè prægrauari, ſecundum Papiniani reſponſum, in quo definiuit, meritis magis filios ad paterna obſequia prouocandos, quàm pactionib. adſtringendos. Sed hæc ita admittimus, niſi tranſactiones ad hęredes pater nos filius celebrauerit, in quibus apertiſsimè iudicium patris agnouerit.

XXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi inſtituta ſemel inofficioſi querela, actor deſtiterit. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. ſi quis poſt. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Si quis poſt rem inofficioſi ordinatam litem dereliquerit: poſtea non audietur. *Concordat l. 15. §. hæred. ff. eod. tit. his uerbis:* Hæredi eius qui poſt litem de inofficioſo præparatam uoluntate mutata deceſsit: non datur de inofficioſo querela. Non enim ſufficit litem inſtituere, ſi non in ea perſeueres. *Concordat item l. 34 in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 6. quæſt. 1. reg. 5. excep. 4. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi dolo ſcripti hæredis actor ab inſtituta querela deſtiterit. quæ repl. approbatur l. 22. in prin. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Eũ qui inofficioſi teſtamenti querelam inſtituit, & fraude ſcripti hæredis, quaſi tertiam partem hæreditatis tacitè rogatus eſſet ei reſtituere, reliquit eam actionem: non uideri deſeruiſſe querelam. Et ideo non prohiberi eum repetere inchoatam.

XXXIX. EXCEPTIO: *Niſi ſemel actũ ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio prima hæc eſt, Niſi cum prius filius egiſſet, poſtea pater defuncti ſuo nomine agat. Hæc replicatio approbatur l. 14. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Pater filium emancipauit, & nepotem ex eo retinuit: emancipatus ſuſcepto poſtea filio, ambobus exhæredatis, patre prę terito, uita deceſsit. In quęſtione de inofficioſo teſtamento, pręcedente cauſa filiorum, patris intentio adhuc pendet. Quòd ſi contra filios iudicetur: pater ad querelã uocatur, & ſuam intentionem implere poteſt. *Altera replicatio eſt: Niſi antea falſum uel iniuſtum actor dixit teſtamentum, non inofficioſum. Hæc replicatio approbatur l. 14. C. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. lib. 4. cap. 8. quæſt. 1. excep. gener. 7. repl. 2. Concordat l. 16. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 6. quæſt. 6. except. 2.*

XL. EXCEPTIO: *Niſi pater defuncti contra tabulas bonorum poſſeßionẽ acceperit. Hæc exceptio reprobatur l. 16. §. contra. ff. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. cap. 6. quæſt. 8. reg. 2. except. 1.*

XLI. EXCEPTIO: *Niſi bona hæredis uel defuncti ad fiſcum ſint delata. Hæc exceptio reprobatur l. 10. C. de inoff. teſtam. cuius uerba uide ſ. cap. 6. quæſt. 3. reg. 3.*

DE LEGITIMA, QVAE inofficioſi querelam excludit.

Cap. V.

PRæter exceptiones hactenus propoſitas numeratur & hæc: Niſi exhæredato uel præterito legitima ſit relicta. hoc enim caſu ab inofficioſi querela excluditur. quæ exceptio approbatur, ſimul & declaratur definitione legitimæ Inſt. de inofficioſo teſt. §. igitur quartam, his uerbis: Quartam quis debet habere. ut de inofficioſo agere nõ poſsit: ſiue iure hæreditario, ſiue iure legati, uel fideicommiſsi, uel ſi mortis cauſa ei quarta donata fuerit, uel inter uiuos: in ijs tantummodo caſibus, quorum mentionẽ facit noſtra conſtitutio, uel alijs modis qui in noſtris conſtitutionibus continentur. Quod autem de quarta diximus, ita intelligendum eſt, ut ſiue unus fuerit, ſiue plures, quibus agere de inofficioſo teſtamento permittitur: una quarta eis dari poſsit, ut ea pro rata eis diſtribuatur. *Ait Imperat.* Quartã: *Scilicet eius partis, quam actor ab inteſtato habiturus eſſet: ut patebit ex ſequentibus. Ait inſuper:* Siue iure legati uel fideicommiſsi, &c. *Hoc iure nouo mutatur ſ. replicat. 1. Concordat propoſitæ definitioni l. 8. §. quoniam. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. repl. 14. dupl. 1.*

Mutatio iuris.

Planè iam dicta definitio legitimæ iure nouo mutatur, & pro quarta ſubſtituitur, triens quidem, ſi defunctus non ultra quatuor liberos reliquerit: ſin autem plures reliquerit, ſemis. quæ iuris mutatio habetur Nouell. *c. 18. in prin. uſq; ad §. prohibemus, his uerbis:* Sæpenumero aliàs admiratio nos tenuit, quare definierint leges, ut legitimis & gratis liberis, à quibus gratiam obtinent parentes, ſi id relinquatur, quod modò etiam debitum uocant, neceſſariò quadrans relinqueretur: quod uerò ſupereſt, in parentum poſitum eſſet arbitrio, & cognati quidem ac extranei, & cum libertate ſerui omnia perciperent: liberi uerò, etſi multi exiſtant, etſi in nullo parentes offenderint, pudore ſuffunderentur, & ſolùm diuiderent quadrantem, & ſi decem fortè aut

tè aut plures ſint, panpereſq; eſſent prædiuitis, quandiu uixit, patris filij. Tandem illa nos mouetunt, ut & legē corrigeremus, & ne ſemper eam cū pudore intuetemur, tali rem modo determinatemus. Vt ſiqoidem unū, duos'ue, aut tres, aut quatuor filios pater materúe habeat, non quadrantē illis ſolùm relinquat, ſed tettiā totius ſubſtantiæ partem, hoc eſt, quatuor uncias, quæ menſura uſq; ad prædictum numerū determinata ſit. Si uerò ultra quatuot filios habeat, dimidiam totius ſubſtantię partem eis relinquat, hoc eſt ſemiſſem: ut omnino quod debetur, ſiue triēs fortè ſiue ſemis ſit, ex æquo diuidatur in ſingulos: neque ſub iniuſta rerom circumſtantia (poteſt enim fieri, ut inde contra alios oriatur iniuria, his quidem meliora, illis uerò deteriora percipientibus) ſed per omnia id quod cuiq; eo nomine competit, ęquale ſit tā qualitate quàm quantitate: ſiue qs idipſum per modum inſtitutionis, ſiue (de quo idem licet dicere) per occaſionem legari ſeu fideicommiſsi reliquerit. Integrū enim erit illi de reliquo beſſe aut ſemiſſe, quem adhuc habet, quoaduſq; uelit liberalem eſſe, ſiue in liberos ſuos, ſiue etiam in aliquos extraneos: & natura prios, quo decet modo, curata, tum demum ad liberalitatem in extraneos exercendam deoenire. Hoc eodem obtinente in omnibus omnino perſonis, qoibus olim quadrantis oomine de inofficioſo querela legibus attributa fuit. Excipiatur autem oobis lex, quam nuper de decuriooib. tulimus, quæ decorionum filijs, aot quæ decorionibus nupſerunt filiabos, omnino uult dodrantem dari, teliquo quadrante ſuo arbitratu à parente diſponeodo. Omnib. alijs legib. de inofficioſi quetela poſitis, & maximè noſtris, in ſoo robore conſeruādis, tam de ingratis liberis, quàm de his qui tales non ſunt, ſola dempta qoantitate legitimę, quā in præſenti ſecnndnm omnes propoſitos terminos adauximus. *Cōcordat huic mutationi Nouell. c. 22. §. poſtremò & illud, in fine. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 2. except. 10. Concordat item Nouell. c. 39. §. ea itaq; de re. cuius uerba uide J. lib. 11. cap. 4. de ijs quæ ad rogatum peruenerūt. reg. 12. Excipitur à mutatione propoſita decurio: qui liberis ſuis dodrantem bonorum tenetur relinquere. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Excipiatur aotem nobis lex, quam nnper, &c. *Concordat Nouell. c. 38. §. ſi cui uerò. cuius uerba uide ſ. lib. 12. cap. 2. quæſt. 2. reg. 13. Hactenus quæ ſit legitima, pro declaratione propoſitæ exceptionis definitum eſt. Nunc eiuſdem exceptionis replicationes ordine proponendæ ſunt: quibus actor, quamuis legitimam ex bonis defuncti perceperit, adiuuatur, ut nihilominus inofficioſi querela uel ad ſupplementum actione uti poſſit.*

I. Replicatio: *Niſi non iure inſtitutionis, ſed alio modo actori legitima ſit relicta. Hæc repl. iure quidē antiquo reprobatur Inſt. de inoff. teſt. §. igitur quartā. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Cōcordat Nouell. c. 18. §. tandem iſta nos. ibi: ſiue quis idipſum per modum inſtitutionis. cuius uerba uide paulo ſuperius. Iure autem nouo replicatio propoſita approbatur Nouell. c. 115. §. ad hæc aliud. ibi: etſi per quamlibet. cuius uerba uide ſ. libro 28. cap. 16. except. 185. Huius replicationis ſpecies ſunt replicationes proximè ſequentes.*

II. Replicatio: *Niſi ex cauſa legati actor legitimam ſit cōſecutus. Hæc replicatio reprobatur quidem iure antiquo per ea quæ propoſita ſunt ſ. repl. prox. in princip. Concordat l. 30. §. & hæc quidem. C. de inoff. teſt. cuius uerba uide J. capite ſeptimo, in princip. Sed iure nouo approbatur, ut ibidem eſt oſtenſum.*

III. Replicatio: *Niſi mortis cauſa legitima actori ſit data. Hæc replicatio reprobatur l. 8. §. ſi quis mortis. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Si quis mortis cauſa filio donauerit quartam partē eius, quod ad eum eſſet peruēturum, ſi inteſtatus paterfamiliās deceſsiſſet: puto ſecurè eum teſtari. *Planè iure nouo replicatio propoſita approbatur, de quo ſ. repl. 1. in fine.*

IIII. Replicatio: *Niſi legitima actori inter uiuos donata ſit. Et hæc replicatio iure quidem antiquo reprobatur l. 25. in prin. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Si non mortis cauſa fuerit donatum, ſed inter nioos, hac tamen contemplatione, ut in quartam babeatur: poteſt dici inofficioſi querelam ceſſare, ſi quartam in donatione habeat. At ſi minus habeat, quod deeſt uiri boni arbitratu repletur, aut certè cōfetri oportet id qnod donatum eſt. *Concordat Inſt. eod. tt. §. igitur quartam. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Iure autem nouo replicatio hæc approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. replicatione 1. in fine.*

V. Replicatio: *Niſi actor in legitima ſit grauatus. Hæc replicatio approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi ei in legitima, ſubſtitutio ſit facta. quæ duplicatio approbatur l. 8. §. ſi quis impuberi. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Si quis impuberi filio ſubſtituit, ſecuodas tabulas ei faciendo: non ob hoc admittimus ipſum impuberem ad ioofficioſi querelā. *Concordat l. 26. C. eod. tt. his uerbis:* Ex tribus uncijs hærede inſtituto filio: intra pubertatis annos directam non inutiliter à patre fieri ſubſtitutionem, certum eſt. *Altera duplicatio eſt: Niſi poſt tempus ſit grauatus in legitima, ita ut medio tempore ex fructibus rei relictæ legitimam colligere poſſit. quæ duplicatio approbatur l. 8. §. unde ſi quis ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Si quis fuit inſtitutus fortè ex ſemiſſe, cū ei ſextās

ax

ex ſubſtãtia teſtatoris deberetur, & rogatus eſſet poſt certum tempus reſtituere hæreditatem: meritò diceodum eſt, nullum iudicium mouere: cum debitam portionem & eius fructus habere poſsit. Fructus enim ſolere in Falcidiam imputari, non eſt incognitum. Ergo etſi ab initio ex ſemiſſe hæres ioſtitutus, rogetur poſt decennium reſtituere hæreditatem: nihil habet qood queratur: quoniam facilè poteſt debitam portionem uel ex fructibus eius medio tẽpore cogere. *Tertia daplicatio eſt: Niſi ex duobus filijs alter alteri poſt mortem ſuam reſtituere ſit rogatus. Hæc duplicatio approbatur l. 12. C. de inoff. teſtam. his uerbis:* Si parer puellæ, coius uos curatores eſſe diciris, filio ex ſemiſſe, ipſa autẽ ex triente, & oxore ex reliquo ſexrãte ſcripris hæredibus, fidei filiorum commiſit, ut ſi quis eorum infra oiginti quinque annos ætatis decederet, ſuperſtitibus portionem ſuam reſtitueret: prætereà uxori, ut id quod ex caoſa hæreditaris ad eam peruenisſet, filijs poſt mortem ſuam reſtitueret, fideicommiſit: calumnioſam inofficioſi actionem aduerſos loſtom iudicium teſtatoris inſtituere non debetis: cõ & huiuſmodi fideicõmiſſaria reſtitutione tam matris qoàm fratris eius portio ad eam poterat peruenire. *Quartæ duplicationis loco notandum, quòd iure nouo, quidquid ad grauandum actorem in legitima, eſt adiectum, ipſo iare non ualeat. quæ duplicatio approbatur l. 32. C. de inoff. teſt. his uerbis:* Qooniã in priorib. ſanctionib. illod ſtatuimos, ot ſi qd minus legitima portione ipſis relictũ ſit, qui ex antiquis legib. de inofficioſo teſtamento actionem mouere poterant, hoc repleatur, ne occaſione minoris qoantitatis teſtamentum reſcindatur: hoc io præſenti addendum eſſe cenſemos, ut ſi conditionibus quibuſdam, aot dilatiooibos, aot aliqua diſpoſitio oe moram, uel modom, uel aliud grauamen introduceote, eorum iura, qoi ad memoratam actionem uocabantur, imminota eſſe uideantur: ipſa conditio uel dilatio, uel alia diſpoſitio moram uel quodcunq; onus introducens tollatur, & ita res procedat, quaſi oihil eorum teſtamento additũ eſſet. *Concordãt ea quæ habentur J. lib prox. cap. 4. except. 40. repl. 12. dupl. 2. Huius duplicationis triplicationes poſſant numerari duplicationes præcedentes. item duplicatio inferior proxima. Quinta duplicatio eſt: Niſi libertatibus dandis actor in legitima ſit grauatus. Hæc daplicatio approbatur l. 8. §. quarta autem. ff. de inoff teſt. his uerbis:* Quarta accipietur, ſcilicet dedocto æra alieno, & funeris impeoſa. Sed an & libertates quartã minuãt, oidendum. Nanq; ſi, cum quis ex aſſe hęres inſtitutus eſt, ideo nõ poteſt dicere inofficioſum, quia habet Falcidiam (Falcidia aũt libartates non minuit) poteſt dici deductis libertaribus quartam ioeundam. Cum igitur placet qoartã minoi per libertates: eueniet ut qui ſeruos tãrùm habet in patrimonio ſuo, dando eis libertates inofficioſi querelam excludat: niſi fortè hic filius, ſi non fuit io poteſtate patris, à patre hęres inſtitutus, meritò omittet hęreditatem, & ad ſubſtitutum tranſmittẽs querelam ioofficioſi inſtituet: uel ab inteſtato citra edicti pœnam habebit hęreditatem. *Sexta duplicatio eſt: Niſi per Falcidiam ex aſſe heres inſtitutus, legitimam retinere poßit. Hæc duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Nanq; ſi, cùm quis ex aſſe hæres inſtitutus eſt, ideo non poteſt dicere inofficioſum, quia habet Falcidiam.

VI. *Replicatio: Niſi ſub conditione uel ex tempore actori legitima ſit relicta. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius duplicatio prima hæc eſt, Niſi in gratiam actoris conditio uel tempus ſit adiectum. quæ duplicatio approbatar exemplo l. 25. C. de inoff. teſt. his uerbis:* Filijs matrem, quæ de mariti moribus ſecum ſoſpicetur, ita poſſe cõſulere, iure compertum aſt, ot eos ſub ea cõditione inſtituat hæredes, Si à patre fuerint emancipati: atq; eo pacto ſecõdum tabulas bonorum poſſeſsionem patrem cum re accipere non uideri, qui conditioni minimè obtẽperauit: neq; ei nomĩne filiorum inofficioſi eo modo actionem poſſe cõpetere, quibus nollã iniuriã fecerit mater, ſed potius putauerit prouidendum. Et ideo reſtituere debet. *Secundæ duplicationis loco notandum, quòd conditio & tempus legitimæ adiectum, pro non adiecto habeatur. quæ duplicatio approbatur l. 32. C. eod. tt. ruius uei ba aide ſ. repl. prox. dupl. 4. Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi quid altra legitimam actori ſit relictũ. in eo enim quod plus eſt, cõditio uel tempus adiectũ ualet. quæ triplicatio approbatur l. 36. §. cum autem. C. eod. tt. his uerbis:* Cum quis, extraneo hærede inſtituto, filio ſuo hæreditatem ſuam reſtituere, cum moriatur, diſpoſuerit, uel in tempus certum reſtitutionem diſtulerit: quia noſtra conſtitutio, quæ antea compoſita eſt, omnem dilarionem omnemque moram cenſuit eſſe ſobtrahendam, ut quarta pars pora & mox filio reſtituatur: in hoioſmodi ſpecie qoid faciendom ſit, dubitatur? Sancimos itaque, quartæ quidem partis reſtitotionem iam nonc celebrari, noo expectata nec morte hæredis, nec temporis interuallo: reliquom autem qood poſt legitimam portionem reſtat, tunc reſtitui, qoando teſtator diſpoſuit. Sic etenim filius ſuam habebit portionem integram, & qualem leges,

leges & noſtra conſtitutio deſioiuit: & ſcriptus hęres cõmodum, quod ei teſtator dereliquit, cũ legitimo moderamina ſentiet.

VII. Replicatio: *Niſi actor legitimam non ex teſtatoris bonis, ſed aliunde ſit conſecutus. Hæc replicatio approbatur d.l.16.§.repletionem, his uerbis*: Sancimus, repletiooem ſiari ex ipſa ſubſtantia patris, & non ſi quid ex alijs cauſis lucratus eſt ſilius, uel ex ſubſtitutiona, uel ex iure adcreſcendi, puta uſuafructus. Humanitatis etenim graria ſaocimus, ea quidẽ omnia quaſi iure adueoricio eum lucrari, replerionem aurem ax rebus ſubſtaotiæ patris ſieri. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ex fructib. medio tempore perceptis, legitimam conſecutus ſit actor. quæ duplicatio approbatur l.8.§.unde ſi quis, cum ſequentib. ff. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. repl.5. dupl.2.*

VIII. Replicatio: *Niſi occaſione militiæ adquiſiuit actor. Hæc replicatio ipſo quidè iure ſubſiſtit: uerũ eius duplicatio hæc eſt, Niſi pecunia defuncti militia ſit comparata. quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.30.§.Imputari. C. de inoff. teſt. his uerbis*: Imputari ſilijs alijsq; perſonis, quæ dudum ad inoſſicioſi teſtameoti querelã uocabaotur, in legirimam portionem & illa uolumus, quę occaſiooa miliriæ ex pecunia mortui ijſdẽ perſonis adquiſitæ, poſſe lucrari eas pſonas manifeſtũ eſt: eo quòd talis ſit militia, ut uẽdatur, uel mortuo militante certa pecunia ad hæredes eius peruenoiat: ita ramen, ut ille gradus eiuſdẽ miliriæ ioſpiciatur, quẽ morte teſtatotis militana obtinet: ut tanta ei pecunia in legitimã portionem computatur, quaotã dari cooſtitutum eſt, ſi io ao gradu mortuus aſſet is, qui militiã ex pecunijs teſtatoris adeptus eſt: exceptis ſolis uiris ſpectabilib. ſilentiarijs ſacri noſtri palatij, quibus præſtita iam ſpecialia beoeſicia (tam de alijs capitulis, quàm de pacuoijs ſuper memorata miliria à parenribus eorum datis, ne io legirimam portionem eis computentur) rata eſſe præcipimus. In cæteris uerò perſonis prædictam obſeruatiooem taoere uolumus.

IX. Replicatio: *Niſi nudæ proprietatis, non pleno iure legitima ſit actori relicta. Hæc replicatio approbatur* Nouell.c.18.*§.prohibemus autem, his uerbis*: Prohibemus & ooeroſum illod: quod cametſi ex lege uelameotum habet, taman in intolarabilem incidic crudelitatẽ & acerbulentiam. Nouimus enim qoædã teſtamenta, in quibus daſuncti non paternè, neq; ut uiros decuit, ſed nimis mollirer & diſſolutè hæredes inſtituerunt. Siquidem uxoribus omnem booorũ ſuorũ uſumfructum, ſilijs nudã proprietatẽ reliquerunt. Quapropter arbitramur, huiuſmodi teſtameoti eam eſſe uoluntatem & intentionẽ, ut ſilijs fortè fame pereũtibus, uxor quoq; propriatatem præriperet. Vnde enim medio tempore exhibeaotur, & quotidianũ habeant uictum, ſi ax iure, quod uxori (fortè etiam abſq; ratione) relictum eſt, nihil illis accedat? aut quis eorum exhibitionẽ in ſingulos uſq; dies ſuſcipiat? Non licebit igitur de cætero ulli omnino qui libaros habet, tale quid facere: ſad omnino legitimæ portionis, quam modò deſignauimus, uſumfructũ cũ proprietata ralinquat, ſi ſiliorum, qui non ſtatim fame moriãtur, ſed babeant unde uiuant, pater appellari uelit. Atq; hæc omnia dicimus oon tãtùm de patre, ſed & de matre, & auo, & proauo, & quæ cuiq; adiunguntur perſonæ fœmineæ, nempe auia & proauia, ſiue paterni ſiue materni ſint.

X. Replicatio: Niſi *dotis uel ante nuptias donationis nomine actor uel actrix acceperit id, quod aduerſarius in legitimam illi computat. Hæc replicatio reprobatur l.29.C. de inoff. teſt. his uerbis*: Quoniam Nouella conſtitutio diui Leonis ante nuptias donationem à ſilio conſerri ad ſimilitudinem dotis, quæ à ſilia confertur, præcepit, & iam anta nuptias donationẽ ſilio in quartam pręcipimus imputari. Eodemq; modo cùm patar ual mater pro ſilia dotem, oel pro ſilio anre nuptias donationem, uel auus paternus aut maternus, uel auia paterna aut materna pro ſua nepta oel pro ſuo nepote, uel proauos inde paternus aut maternus, uel proauia paterna aut marerna pro ſua pronepte uel pro ſuo pronepote dederit: non tantùm eandem dotem uel donationam conferri, oerùm etiam in quartam partem ad excludendam iooſſicioſi querelam, tam dotem datam, quàm ante nuptias donationem pręfato modo oolumus imputari, ſi ex ſubſtantia eius profecta ſic, cuius de bæreditate agitur. *Concordat l.unica.§.uideamus. ibi: cum dos poſſit. C. de rei uxoriæ actione. cuius uerba uide ſ.lib.15.cap.7.reg.5.except.2. Planè uidetur replicatio iure nouo approbari per ea quæ dicta ſunt ſ. repl.2. in fine.*

XI. Replicatio: *Niſi ex collationibus fratrum actor acceperit id, quod aduerſarius in legitimam illi computat. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.20.§.hæc autem regula. C. de collationibus. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 4. quæſt. 5. reg.2. except. 7.*

XII. Replicatio: *Niſi actor correo promittendi liberatione legata, ſimul & ipſe liberatus ſit: hos enim in legitimam ei non computabitur. quæ replicatio approbatur l. 12. §. fin. ff. de inoff. teſtam. cuius uerba uide ſ. capite prox. quæſt. 2. except. 32. repl. 5.*

XIII. Re-

XIII. **Replicatio:** *Niſi poſt mortem teſtatoris aucta hereditate, minus legitima habeat actor. hoc enim caſe, quamuis mortis tempore legitimam habuerit: tamen cum poſtea aucta ſit hereditas, augeri quoq; ei legitimam debere uidetur. Sed hæc replicatio reprobatur l. 6. C. de inoff. teſt. his uerbis:* Cum quæritur, an fratres de inofficioſo fratris teſtamento poſsint dicere, ſi quartam bonorũ partem mortis tempore teſtator reliquit, inſpicitur.

XIIII. *Replicatio: Niſi connumerata parte fratris nõ agẽtis, actor minus legitima ſit habiturus. Hæc replicatio approbatur l. 17. in princ. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Qui repudiantis animo non uenit ad accuſationem inofficioſi teſtamenti: partem non facit his, qui eandem querelam mouere uolũt. Vnde ſi de inofficioſo teſtamento patris alter ex liberis exhæredatis ageret: quia reſciſſo teſtamento alter quoq; ad ſucceſsionem ab inteſtato uocatur, & ideo uniuerſam hæreditatem non rectè uindicaſſet: hic ſi obtinuerit, utetur rei iudicatę authoritate: quaſi centumuiri hunc ſolũ filiũ in rebus humanis eſſe nunc, cum facerent inteſtatũ, crediderint. *Concordat l. 23. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si cũ duo ſint filij exhæredati, ambo de inofficioſo teſtamẽto egerũt, & unus poſtea cõſtituit nõ agere: pars eius alteri adcreſcit. Idẽq; erit etſi tẽpore excluſus ſit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi alter frater ad hæreditatem adhuc admitti poſsit. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Vnde ſi de inofficioſo teſtamento patris alter, &c. *Cui concordat l. 8. §. quoniam. ff. eod. tt. his uerbis:* Quoniam quarta debitæ portionis ſufficit ad excludendã querelam: uidendum erit, an exhæredatus partem faciat, qui non queritur: utputa ſumus duo filij exhæredati? Et utiq; faciet, ut Papinianus reſpondit: etſi dicam inofficioſum, non totam hæreditatem debeo, ſed dimidiam petere. Proinde etſi ſint ex duobus filijs nepotes, ex uno tres puta pluresue, ex uno unus: unicum ſeſcuntia, unum ex illis ſemiuncia querela excludit.

XV. *Replicatio: Niſi hæres litigare maluit, quàm legitimam ſoluere. hoc enim caſu ultra legitimam etiam tertia pars eius quod relictum eſt, actori debetur. Quæ replicatio approbatur l. 33. in prin. C. de inoff. teſt. his uerbis:* Si quis teſtamento maximam quidem portionẽ libero relinquat, minuſculam autẽ alij uel alijs de ſtirpe ſua progenitis: ipſam tamen legitimam ſiue in hæreditate uel legato, uel in fideicommiſſo, ut non poſsit locus, &c.

XVI. *Replicatio, Niſi per euictionem legitima ſit deminuta: approbatur l. 36. in prin. C. d. tt. his uerbis, &c.*

RELIQVA DE INOFficioſo teſtamento.

Cap. VI.

AN exhæredatis uel præteritis in teſtamento, inofficioſi querela competat, in duobus capitibus præcedentibus eſt diſcuſſum. Sequuntur nunc reliquæ huius accuſationis quæſtiones.

I. QVIBVS INOFFICIOSI querela competit?

I. *Regula: De liberis defuncti præteritis uel exhæredatis. De hiſce in præcedentibus eſt dictum.*

II. *Regula: De parentibus defuncti præteritis, uel iniquè exhæredatis. His quoq; inofficioſi querela cõpetit. Quæ regula approbatur l. 1. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Sciendum eſt, frequentes eſſe inofficioſi querelas. Omnibus enim tam parentibus, quàm liberis de inofficioſo licet diſputare. Cognati enim proximi, qui ſunt ultra fratrem, melius facerent, ſi ſe ſumptib. inanibus nõ uexarent: cum obtinendi ſpẽ non habeant. *Concordat l. 15. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Etſi parentibus non debeatur filiorum hæreditas propter uotum parentum, & naturalem erga filios charitatem: turbato tamen ordine mortalitatis, nõ minus parentibus, quàm liberis piè relinqui debet. *Cõcordat itẽ l. 17. C. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 2. exc. 27. repl. 2. Concordat item Inſt. eod. tt. §. non autem, his uerbis:* Non tantùm liberis permiſſum eſt teſtamentum parentum inofficioſum accuſare, uerùm etiam liberorum parentibus. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi defunctus liberos reliquerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio eſt: Niſi liberi defuncti à ſucceſsione ſint excluſi. Quæ replicatio approbatur l. 14. ff. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 2. except. 39. repl. 1. Altera exceptio uidetur: Niſi defunctus alij in adoptionem fuerit datus. Hæc exceptio reprobatur l. 10. in prin. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Aduerſus teſtamentum filij in adoptionem dati, pater naturalis rectè de inofficioſo teſtamento agere poteſt. *Tertia exceptio eſt: Niſi ex iuſta cauſa parẽs ſit exhæredatus. Hæc exceptio approbatur l. 28. §. fin. aũt mater. C. de inoff. teſt. his uerbis:* Si mater contra filij teſtamentum inofficioſi actionem inſtituat: inquiri diligenter iubemus, utrum filius nulla ex iuſtis cauſa læſus, matrem in nouiſsima læſerit uolũtate, nec luctuoſam ei & legitimam reliquerit portionem, ut teſtamento reſciſſo, matri ſucceſsio deferatur. Si tamẽ mater inhoneſtis factis & indecentibus machinationibus filium forte obſedit, inſidijsq; eum clandeſtinis uel manifeſtis appetijt, uel inimicis eius ſuas amicitias copulauit, atq; in alijs ſic uerſata eſt, ut inimica eius potius, quàm mater crederetur: hoc probato, etiã inuita

adqnieſcat filij uoluntati. *Plura de exceptione propoſita uide ſ̄. cap. 4. except. 17. Sed & plures propoſitæ regulæ exceptiones uide ſ̄. in duob. capitibus præcedentibus.*

III. *Regula: De fratre & ſorore defuncti. His regulariter quidem inofficioſi querela non competit. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 27. C. de inoff. teſt. his uerbis:* Frattes uel ſorores uterini ab inofficioſi actione contra teſtamentum fratris uel ſororis penitùs arceantur. Conſanguinei autem, durante adgnatione uel non, contra teſtamentum fratris ſui uel ſororis inofficioſi quæſtionem mouere poſſunt, ſi ſcripti hæredes infamiæ, uel turpitudinis, uel leuis notæ macula adſpergantur: uel liberti qui perperam, & non bene merentes, maximisq́; beneficijs ſuũ patronum adſecuti, inſtituti ſunt: excepto ſerno neceſſario hærede inſtituto. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi turpis perſona hæres ſit inſtituta. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si ſcripti hæredes infamiæ, &c. *Concordat Inſt. de inoff. teſt. his uerbis:* Soror & frater turpibus perſonis ſcriptis hæredibus ex ſacris conſtitutionibus prælati ſunt. Non ergo contra omnes hæredes agere poſſunt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi frater uterinus ſit, non conſanguineus. quæ replicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Fratres uel ſorores, &c. *Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus defuncti neceſſarius hæres ſit inſtitutus. Huic enim exceptio propoſita non officit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Excepto ſeruo neceſſario hærede inſtituto. *Secunda exceptio eſt: Niſi liberti ingrati ſint inſtituti. Quæ exceptio approbatur uerbis ſuprà propoſitis hiſce:* Vel liberti qui perperam, &c.

IIII. *Regula: De reliquis collateralibus ultra fratrem & ſororem. His inofficioſi querela non competit. quæ regula approbatur Inſt. de inoff. teſt. §. ultra fratres, his uerbis:* Vltra fratres & ſorores cognati nullo modo aut agere poſſunt, aut agentes uincere. *Concordat l. 1. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. reg. 2. in prin. Cõcordat itẽ l. 21. C. eod. tt. his uerbis:* Fratris uel ſororis filij, patrui uel auunculi, amitę etiá & materteræ teſtamentum inofficioſum fruſtra dicunt: cum nemo eorum, qui ex tranſuerſa linea ueniunt, exceptis fratre & ſorore, ad inofficioſi querelam admittatur. De falſo ſanè per accuſationẽ criminis queri non prohibentur.

V. *Regula: De hæredibus præteriti, uel iniquè exhæredati. His regulariter inofficioſi querela non datur. Quæ regula approbatur quidem ipſo iure: uerùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi præteritus uel exhæredatus poſt præparatam litem, uel bonorum poſſeſſionem agnitam deceſſerit. Quæ exceptio approbatur l. 6. §. ſi quis inſtituta. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Si quis inſtituta accuſatione inofficioſi deceſſerit: an ad hæredem ſuum querelam transferat? Papinianus reſpondit, quod & quibuſdam reſcriptis ſignificatur, ſi poſt agnitam bonorũ poſſeſsionem deceſſerit, eſſe ſucceſsionem accuſationis. Sed ſi non ſit petita bonorum poſſeſsio, iam tamẽ cœpta controuerſia, uel præparata: uel ſi, cum uenit ad monendam inofficioſi qnerelam, deceſſerit: puto ad hæredem tranſire. *Concordat l. 5. C. eod. tt. his uerbis:* Si pater tuus poſt litem conteſtatam, uel poſtquam propoſitũ habuiſſet, inofficioſum fratris teſtamentum dicere, te hærede relicto deceſsit: cauſam cœptam, nel qnocunq; modo illi placitam exequi non prohiberis. *Declaratur exceptio propoſita l. 7. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Quemadmodum pręparaſſe litem quis uideatur, ut poſsit trãſmittere actionem, uideamus? Et ponamus, in poteſtate eum fuiſſe, ut neque bonorum poſſeſsio ei neceſſaria, & aditio hæreditatis ſuperuacua ſit. Is ſi comminatus tantùm accuſationem fuerit, uel uſq; ad denunciationem, uel libelli dationem proceſſerit: ad hæredem ſuum accuſationem trãſmittet. Idq́; diuus Pius de libelli datione & denũciatione reſcripſit. Quid ergo, ſi in poteſtate non fuerit: an ad hæredem ſuum actionem tranſmittat? Et rectè uidetur litem præparaſſe, ſi ea ſecerit, quorum ſuprà mentionem habuimus. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi filiusfamiliâs præteritus, uel exhæredatus, poſt præparatam litem deceſſerit. quæ replicatio approbatur l. 8. §. 1. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Papinianns ſcribit, Si filiusfamiliâs poſt agnitam bonorum poſſeſsionem litis ordinandæ gratia deceſſerit: finitam eſſe inofficioſi qoerelam, quæ non patri, ſed nomine filij dabatur. *Altera replicatio eſt: Niſi mutata uolũtate is qui litem præparauit, deceſſerit. Hæc replicatio approbatur l. 15. §. hæredi. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ̄. cap. 4. except. 38. Altera exceptio eſt: Niſi cum uenit præteritus ad mouendam querelam, deceſsit. Hæc exceptio approbatur l. 6. §. ſi quis inſtituta, in fine. ff. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. except. proxim. in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi conſtiterit, defunctum inofficioſi querela agere uoluiſſe. quæ exceptio approbatur l. 5. C. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ̄. except. 1. in prin. Quarta exceptio eſt: Niſi liberi eius cui competit inofficioſi querela, hæredes ei extiterint. quæ exceptio approbatur l. 34. C. de inoff. teſt. his uerbis:* Si quis filium ſuũ exhæredatnm fecerit, alio ſcripto hærede, reliquerit autem ex eo nepotem uel uiuũ, uel in uentre nurus ſuæ conſtitutum: deliberante uerò ſcripto hęrede, filius exhęredatus deceſſerit, nulla hæreditatis petitione ex nomine de inofficioſo conſtituta uel præparata: omne adiutorium nepotem dereliquit. Nec enim pater nepoti ali-

quod

quodius, cum deceſſerit, cōtra patris teſtamentū dereliquit: quia poſtea & adita eſt ab extraneo hæreditas, & ſuperuixit auo pater eius, ut neq; ex lege Vellea poſsit in locum patris ſui ſuccedere, & reſcindere teſtamentum. Et hoc nonnulli iuriſcōſulti in medio proponentes, inhumanè relique rūt. Sed nos (qui omnes ſubiectos noſtros & filios & nepotes habere exiſtimamus paterna affectione & imitatione) ſecundum quod poſsibile eſt de omnium commodis perſpicientes, iubemus in tali ſpecie eadē iura nepoti dari, quę filius habebat: & licet præparatio facta non eſt ad inofficioſi querelam inſtituendam, tamē poſſe nepotem eandem cauſam proponere. et ſi non hęres apertiſsimis probationibus oſtenderit, ingratū patrem nepotis circa teſtatorē fuiſſe: teſtamento remoto ab inteſtato eū uocari, niſi certa quantitas patri eius minor parte legitima relicta eſt. Tunc etenim ſecundum nouellam noſtri numinis conſtitutionem, repletio quartę partis nepoti ſuperest, ſi quæ patri eius cōpetebat: & perfruatur noſtro beneficio à uetuſtate quidē neglectus, à noſtro autē uigore recreatus: niſi pater adhuc ſuperſtes uel repudiauit querelam, uel quinquennio tacuit, ſcilicet poſt aditam hæreditatem. *Concordat propoſitæ exceptioni l.16.§.fin.C.eod.tt.his uerbis:* In medio tempore ſi deceſſerit filius: huiuſmodi filius, licet ſe non pręparauerit, ad ſuam poſteritatem tranſmittet. Ad extraneos uerò hæredes tunc tantummodo, quando antiquis libris inſertam faciet pręparationem. *Concordat item l.9.§.fin.C.de legitimis liberis. cuius uerba uide ſ.lib.29.cap.24.reg.4.except.1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi defunctus inofficioſi querela agens, exceptione potuit ſubmoueri. quæ replicatio approbatur exemplis d.l.34.iam propoſitis hiſce:* Et ſi non hæres apertiſsimis probationibus, &c. *item:* Niſi certa quantitas patri eius minor parte legitima, &c. *item hiſce:* Niſi pater adhuc ſuperſtes uel repudiauit, &c.

VI. Regula: *De patre exhæredati uel præteriti filijfamilias. Huic nomine filij competit inofficioſi querela, quemadmodum & alia actio. cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi filius agi nolit. Quæ exceptio approbatur l.8.in prin.ff.de inoff.teſt. his uerbis:* Papinianus libro quinto Quæſtionum rectè ſcribit, inofficioſi querelam patrem filij ſui nomine inſtituere non poſſe, inuito eo: ipſius enim iniuria eſt. *Altera exceptio uidetur: Niſi pater legatum in teſtamento ſibi relictum agnouerit. Quæ exceptio reprobatur l.22.in prin.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 2. exceptione 26.*

VII. Regula: *Si primus, cui competit querela inofficioſi teſtamenti, aut nolit agere, aut exceptione ſubmoueatur, ſequens admittitur. Quæ regula approbatur l.31.in prin.ff.de inoff.teſt his uerbis:* Si is qui admittitur ad accuſationem, nolit aut non poſsit accuſare: an ſequens admittatur, uidendum eſt? & placuit poſſe, ut fiat ſucceſſioni locus. *Huius exemplum proponitur l.14.in fine.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ.cap. 4.quæſt. 2. exc. 89. Concordat item l.25.§.fin.ff.eod.tt. cuius uerba uide J.quæſt.prox.reg.5.*

II. ADVERSVS QVOS competit querela inofficioſi?

I. Regula: *De ſcripto hærede. Regulariter aduerſus ſcriptum competit hæredē. Quæ regula diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.4. quæſt. 2. except.25. cum tribus exceptionibus ſequentibus.*

II. Regula: *Fratre uel ſorore actoris & extraneo hæredibus ſcriptis, aduerſus extraneum tantùm competit. quæ regula approbatur l.19. ibi: ſed non eſt. ff. de inoff.teſt. cuius uerba uide J.quæſt. 8.reg. 3.exceptione 2.*

III. Regula: *De fideicommiſſario, cui ab hærede reſtituta eſt hæreditas, proponitur l.1.C.de inoff.teſt. his uerbis:* Cum de inofficioſo matris ſuæ teſtamento filij dicere uelint aduerſus eum, qui ex cauſa fideicommiſsi hæreditatem tenet: non eſt iniquum hoc eis accommodari, ut perinde fideicommiſſarius teneatur, ac ſi pro hærede aut pro poſſeſſore poſſideret.

IIII. Regula: *De fiſco proponitur l.10. C.d.tt. cuius uerba uide J.quæſt.prox.reg.ult.*

V. Regula: *De uno ex pluribus hæredibus proponitur l.25.§.ſi quis.ff.de inoff.teſt.his uerbis:* Si quis cum non poſsit de inofficioſo queri, ad querelam admiſſos pro parte reſcindere teſtamentum tentet, & unum ſibi hæredem eligat, contra quem inofficioſi querelam inſtituat: dicendum eſt, quia teſtamentum pro parte ualet, & præcedentes eum perſonæ excluſæ ſunt: cū effectu eum querelam inſtituiſſe.

III. APVD QVEM competat?

I. Regula: *Ibi ubi reus domicilium habet, competit. quæ regula approbatur l.29.§.fin.ff.de inoff.teſt.his uerbis:* In ea prouincia de inofficioſo teſtamento agi oportet, in qua ſcripti hæredes domicilium habent.

II. Regula: *De præſide prouinciæ proponitur l. 17.C.de inoff.teſt. cuius uerba uide ſ.cap. 4. except. 27.repl.2.*

III. Regula: *De procuratore Cæſaris, ſi fiſcus conueniatur, proponitur l.10.C. de inoff.teſt his uerbis:* Si hęredum Quintiliani, quem patrem tuum eſſe dicis, aduerſus quos de inofficioſo

teſtamento acturus eras iure ſucceſsionis, bona ad fiſcum pertinent:uel ipſius Quintiliani bona, utpote uacantia,fiſcus tenet: cauſam apud procuratorem noſtrum agere potes.

IIII. QVIBVS PRAESENTIbus inofficioſi querela competit?

De *præſentis legatariorum,quibus quid in teſtamento relictum eſt,proponitur l.29.in prin.ff.de inoff.teſt.his uerbis*:Si ſuſpecta colluſio ſit legatarijs inter ſcriptos hęredes & eum,qui de inofficioſo teſtamento agit:adeſſe etiã legatarios,& uoluntatem defuncti tueri,conſtitutum eſt: eisq́; permiſſum eſt etiam appellare,ſi contra teſtamentum pronunciatum fuerit.

V. QVID VENIAT IN hac actione?

Si actori nihil in teſtamento relictum eſt : uenit in hanc actionem,ut reſciſſo teſtamento, actori ab inteſtato hæreditas reſtituatur.de quo dicetur J. *quæſt.8. Sin autem aliquid actori relictum eſt.minus tamen legitima:ad id ſolum competit actio, ut legitima actori repleatur.de quo uide* J.*cap.7.*

VI. QVANDO ET QVAMdiu competit hæc actio?

Intra quinquennium tantùm competit hæc actio, poſteaq́; agenti quinquennalis præſcriptio obſtat. Quæ regula approbatur l.34.in fine,ibi: uel quinquẽnio tacuit.C.de inoff.teſt. cuius uerba uide ſ.*quæſt.1. reg.5. except.4. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt:Niſi nondum adita fuerit hæreditas.hoc enim caſu quinquennium nondum currit. Quæ exceptio approbatur l.36.§.illud præterea.C.eod.tit.his uerbis*: Sancimus, ut tempora inofficioſi querelæ ab adita hæreditate, ſecundum Vlpiani opinionem,currant:Herennij Modeſtini ſententia recuſata,qui à morte teſtatoris illico curſum de inofficioſo querelæ temporibus dabat:ut non liceat hæredi, quando uoluerit, adire, nec per huiuſmodi tramitem iterum filius defraudetur debito naturali. Sancimus itaq;, ubi teſtator deceſſerit alio ſcripto hærede,& ſperatur de inofficioſo querela: neceſsitatem habere ſcriptum hæredem,ſiquidem præſtò eſt in eadem commanens prouincia,intra ſex menſium ſpacium : ſin autem ſeorſim utraque pars in diuerſis prouincijs degit, tunc intra annale tantúmodo ſpacium,ſimili modo per continuum à morte teſtatoris numerandum, omnimodo adire huiuſmodi hæreditatem,uel manifeſtare ſuam ſententiam, quòd hæreditatem minimè admittat. Expeditus enim ita tractatus inducitur filio memorato mouere querelam. Sin uerò ſcriptus hæres intra ſtatuta tempora minimè adierit:per officium iudicis hæredem compelli hoc facere. *Altera exceptio eſt : Niſi actor prius iniuſtum dixerit teſtamentum. hoc enim tempus,quo iudicium iniuſti teſtamenti agitatum eſt,quinquennio non connumeratur.Quæ exceptio approbatur l.16.C.eod.tit.his uerbis*: Contra maiores uigintiquinque annorum duplicem actionem inferentes,primam quaſi teſtamentum non ſit iure perfectum, alteram quaſi inofficioſum, licet iure perfectum : præſcriptio ex prioris iudicij mora quinquennalis temporis nõ naſcitur,quæ officere non ceſſantibus non poteſt.

VII. ADIVNCTA OFFIcia & iura actoris.

I.*Regula:Queritur & probat hac actione actor, ſe iniquè exhæredatum uel præteritum,quaſi teſtator non fuerit ſanæ mentis.Quæ regula approbatur inſt. de inoff.teſt.in princip.cuius uerba uide* ſ. *cap. 4. in princip.Concordat l.2.ff.eod.tit.his uerbis*:Hoc colore inofficioſo teſtamento agitur, quaſi non ſanæ mentis fuerint, ut teſtamentum ordinarent. Et hoc dicitur non quaſi uerè furioſus uel demens teſtatus ſit: ſed rectè quidem fecerit teſtamentum, ſed non ex officio pietatis. Nam ſi uerè furioſus eſſet, uel demens, nullum eſſet teſtamentum. *Concordat item l 5.§.fin.ff.eod.tit.his uerbis*: Huius uerbi De inofficioſo,uis illa(ut dixi)eſt docere immerentem ſe, & ideo indignè præteritum,uel etiam exhæredatione ſubmotum : resq́; illo colore defenditur apud iudicem, ut uideatur ille non quaſi ſanæ mentis fuiſſe,cùm teſtamentum iniquè ordinaret. *Concordat item l.19.in prin. C.eod. tit.his uerbis*: Liberi de inofficioſo querelam contra teſtamentum parentũ mouentes, probationes debent præſtare,quòd obſequium debitum continuè, prout ipſius naturæ religio flagitabat,parentibus adhibuerint: niſi hæredes ſcripti oſtendere maluerint,ingratos liberos contra parentes extitiſſe. *Concordat item l.3.ff.eod.tit. cuius uerba uide* ſ.*cap.4.quæſt.2.in prin.*

II. *Regula: De cumulatione actionum prohibita,& electione actori danda,utra prius uelit experiri,proponitur l 8.§.ſi quis irritum . ff. de inoff. teſt. his uerbis*: Si quis irritum dicat eſſe teſtamentum,uel ruptum & inofficioſum:conditio ei deferri debet, utrum prius mouere uelit.

III. *Regula: Ante finitum iudicium reo poſſeſſio auferenda non eſt.Quæ regula approbatur l.2.C. de inoffic.teſtam.his uerbis*:Quamuis de inofficioſo teſtamento actutum te bonoru poſſeſsionem accepiſſe proponis:tamen ſcriptis hęredibus auferre poſſeſsionem inciuile eſt.

IIII. *Regula: De alimentis actori pendente iudicio à*

cio à reo ſubminiſtrandis, proponitur l. [illegible] §. de inoſficioſo [illegible] de inoff. teſt. his uerbis: De inofficioſo teſtamento nepos contra pa[illegible] ſuum uel alium ſcriptum hæredem pro portione egerat, & obtinuerat, ſed ſcriptus hæres appellauerat: placuit interim propter inopiam pupilli alimenta pro modo facultatũ, quæ inofficioſi teſtaméti accuſatione pro parte ei uindicabantur, decerni, eaq; aduerſarium ei ſubminiſtrare neceſſe habere uſque ad finem litis.

V. Regula: Actori qui filius teſtatoris negatur, Carboniana bonorum poſſeſſio danda non eſt. Quæ regula approbatur l. 20. ff. d. tit. cuius uerba uide 3. *cap.* 10. *quæſt.* 2. *except.* 4. *repl.* 3.

VIII. EVENTVS HVius actionis.

I Regula: Si obtinuerit actor, teſtamentum reſcinditur, & ab inteſtato ſucceſsioni eſt lo[illegible]. Quæ regula approbatur l. 8. §. ſi ex cauſa. ff. de inoff. teſt. his uerbis: Si ex cauſa de inofficioſo cognouerit iudex, & pronunciauerit contra teſtamentũ, nec fuerit prouocatum: ipſo iure reſciſſum eſt, & ſuus hæres erit ſecundum quem iudicatum eſt, & bonorum poſſeſſor, ſi hoc ſe contendit, & libertates ipſo iure non ualent, nec legata debentur, ſed ſoluta repetũtur aut ab eo qui ſoluit, aut ab eo qui obtinuit: & hæc utili actione repetuntur. Ferè autem, ſi ante controuerſiam motam ſoluta ſunt, qui obtinuit, repetet. Et ita diuus Hadrianus & diuus Pius reſcripſerunt. *Concordat l.* 22. *C. eod. tit. cuius uerba uide* 8. *cap.* 4. *quæſt.* 2. *in prin. Concordat item l.* 28. *in fine ff. eod. tit. cuius uerba uide* 8. *cap.* 6. *except.* 16. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi is obtinuerit, qui ab inteſtato hæres nõ eſt. Quæ exceptio reprobatur l.* 6. §. *ſi quis ex his. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Si quis ex his perſonis, quæ ad ſucceſsionem ab inteſtato non admittuntur, de inofficioſo egerit: ſi nemo eũ repulerit, & caſu obtinuerit, non ei proficit uictoria, ſed his qui habebunt ab inteſtato ſucceſsionem. Nam inteſtatũ patremfamiliás facit. *Altera exceptio eſt: Niſi non per ſententiam, ſed per tranſactionem obtinuerit actor. Hæc exceptio approbatur l.* 29. §. *quamuis ff. eod. tit. his uerbis:* Quamuis inſtituta inofficioſi teſtamenti accuſatione, res tranſactione deciſa ſit: tamen teſtamentum in ſuo iure manet. Et ideo datæ in eo libertates atque legata, uſque quo Falcidia [illegible] habent poteſtatem. *Tertia exceptio eſt: Niſi ab ſente, & non reſpondente contra teſtamentum ſententia ſit lata. Quæ exceptio approbatur l.* 17. §. *fin. cum lege ſequente. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Cum contra teſtamentum ut inofficioſum iudicatur: quia teſtamenti factionem habuiſſe defunctus non creditur: ideo non probandum eſt, ſi hæres de non reſpondente [illegible] præſente iudicatum ſit. Hoc enim ca[illegible] non [illegible] ius ex ſententia iudicis fieri. Et ideo [illegible] tates competunt, & legata petuntur. De qua re etiam conſtitutio extat diuorum fratrum, quæ huiuſmodi diſtinctionem admittit. *Quarta exceptio eſt: Niſi pars iudicantium pro teſtamento pronunciauerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.* 10. *in prin. ff. d. tit. his uerbis:* Si pars iudicantium de inofficioſo contra teſtamentũ, pars ſecundum id ſententiam dederit (quod interdum fieri ſolet) humanius erit ſequi eius partis ſententiam, quæ ſecundum teſtamentũ pronunciauit: niſi apertè iudicem inique ſecundũ ſcriptũ hæredem pronunciaſſe apparebit. *Quinta exceptio eſt: Niſi cum actor aduerſus duos ſcriptos hæredes ageret, aduerſus unum obtinuerit, ab altero ſit ſuperatus. hoc enim caſu non niſi pro parte teſtamentũ reſcinditur, ita ut actor ab inteſtato, reus ex teſtamento pro parte hæres habeatur. Quæ exceptio approbatur l.* 15. §. *filius qui. ff. de in[illegible] his uerbis:* Filius qui inofficioſi actione aduerſus duos hæredes expertus, diuerſas ſententias iudicum tulit, & unum uicit, ab altero ſuperatus eſt: & debitores conuenire, & ipſe à creditoribus pro parte conueniri poteſt. Sed & corpora uindicare, & hæreditatem diuidere. Verum enim eſt, familiæ erciſcundæ iudiciũ competere: quia credimus eũ legitimum hæredem pro parte eſſe factũ. Et ideo pars hæreditatis in teſtamento remanſit. Nec abſurdum uidetur pro parte inteſtatum uideri. *Concordat l.* 24. *ff. eod. tit. his uerbis:* Circa inofficioſi querelam euenire plerunq; adſolet, ut in una atq; eadem cauſa diuerſæ ſententiæ proferantur. Quid enim ſi fratre agente hæredes ſcripti diuerſi iuris fuerunt? Quod ſi fuerit, pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus deceſſiſſe uidebitur. *Concordat itẽ l.* [illegible] *eod. tit. his uerbis:* C[illegible] hæredibus in[illegible] ex quinque ex ſeptem [illegible] ex ſeptem uncijs [illegible] ex ſeptem un[illegible] hæres [illegible] iuſta querela contendit, ab altero autem te uictũ fuiſſe allegat, pro ea parte qua reſolutũ eſt teſtamentum (cum iure inteſtati [illegible] obtinuit ſuccedat) neq; legata [illegible] miſſa debentur [illegible] ſtæ competant, & [illegible] præſtari debeant. *Sexta exceptio eſt: Niſi hæres ab inteſtato & extraneum hæredes ſint ſcripti. hoc enim caſu ad uerſus extraneũ tantum actori actio competit: & ob id, quod alter [illegible] hæredem [illegible] ſcriptum [illegible] teſtamento [illegible] pro eius parte man[illegible] ſaluum. [illegible] exceptio approbatur l.* 19. *ff. ſecundum quod. ff. de inoff. teſt. cuius uerba uide* 3. *reg.* 1. *except.* 2. *Concordat l.* [illegible] *ff. eod. tit. cuius uerba uide* 3. *quæſt.* 1. *reg.* 1. *Plures huiuſmodi exceptiones uide* 3. *lib. prox. cap.* 6. *except.* 86.

Qui[illegible] ab inteſtato ſucceſsio compe[illegible]?

I I. *Regula: Regula[illegible] qui obtinuit, ab inteſtato hæres erit. quæ regula approbatur l. 9. §. ſi ex cauſa. ff. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. reg. prox. in prin. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi aliquin ab inteſtato ſucceſſio obtinenti non com[illegible] nec hoc caſu ad inteſtati ſucceſsionem admittetur. quæ exceptio approbatur l. 6. §. ſi quis ex his. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. reg. prox. in excep. 1. Concordat l. 16. §. contra tabulas. ff. [illegible] tit. his uerbis:* Contra tabulas filij poſſeſsionem iure manumiſsionis [illegible] accepit, poſtea filia defuncti quam [illegible] exhæredauit, quæſtionem inofficioſi teſtamenti rectè pertulit: poſſeſſio quam pater accepit, ad irritum recidit. Nam priore iudicio de iure patris, non de iure teſtamenti quæſitum eſt. Et ideo uniuerſam hæreditatem filiæ cum fructibus reſtitui neceſſe eſt.

I I I *Regula: Alijs quoq; ab inteſtato hæredibus uenientibus uictoria reſciſsi teſtamenti prodeſt, ut ab inteſtato ſuccedant. quæ regula approbatur l. 17. in prin. ibi: unde ſi de inofficioſo. ff. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. repl. 14. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi alter ab inteſtato ueniens, etiam exhæredatus uel præteritus inofficioſi querela non egit. quæ exceptio approbatur d. l. 17. in prin. Concordat l. [illegible] fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. d. repl. 14. Concordat item l. 16. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* F[illegible]o qui [illegible] inofficioſo matris teſtamento c[illegible] ra[illegible] in[illegible]rum pro parte egit & [illegible]tinuit. [illegible] qu[illegible]n egit, aut quæ non ob inu[illegible] in hæreditatem legitimam fratri non [illegible]currit. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alter adhuc agere poſsit de inofficioſo, nec repudiauerit, uel agens [illegible]ondum ſuccubuerit. quæ replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. d. [illegible]pl. [illegible]pl. 5. Altera exceptio uide [illegible] Niſi [illegible]r ab in[illegible] ueniens, hæres inſtitutus [illegible] ex [illegible]ſtamento [illegible]editatē adierit. hoc enim [illegible]ā ab int[illegible] hæreditate repudiata, uidetur repellendus. uerum [illegible] reprobatur l. 9. ff. de [illegible] teſtam. uerbis:* [illegible] decedens extraneum ex dodra[illegible]e hę[illegible]m inſtituit [illegible]liam u[illegible]am ex quad[illegible]te, a[illegible]m præter[illegible], h[illegible] in[illegible]of[illegible] egit, & obtinuit. Quæro [illegible]do [illegible]ccurren[illegible]m [illegible] præterita id [illegible]dicare deb[illegible] q[illegible]ſtata matre habi[illegible]a eſſet [illegible] quanquam dici poteſt, eam quæ omiſſa eſt (etiamſi totam hæred[illegible] a[illegible] petat, & obti[illegible]eat) ſolam ab inteſtato h[illegible]b[illegible]ram uniuerſ[illegible] ſucceſsi[illegible] quemadmodum ſi altera omiſiſſet legiti[illegible] hæreditatē. Sed nō eſt admittendum, ut aduerſus ſororem audiatur agendo de inofficioſo. Præterea dicendū eſt, non eſſe om[illegible]tenti ſimilem eam, quæ ex teſtamento adijt. Et ideo ab extra-neo ſe[illegible]em uindicandum: [illegible] d[illegible]endendum [illegible]m ſemiſſem eſſe auferen[illegible], quaſi totus [illegible]s ad hanc pertineat. Secundum quod [illegible] totū teſtamētum infirmatur, ſed p[illegible]e inteſtata efficitur, licet quaſi furioſæ [illegible]mū iudicium eius damnetur. Ceterū [illegible] quis putauerit, ſi ita ob[illegible]nētē to tum teſtamentū infirmari: di[illegible]en[illegible]um eſt, etiam inſtitutam ab inteſtato poſſe adire hæreditatem. nec enim quę ex teſtamento adijt, quod putabat ualere: repudiare legitimam hæreditatem uidetur, quam neſcit ſibi deferri: cum & hi qui ſciant, ius ſuum, eligentes id quod putant ſibi competere, nō amittant. Quod euenit in patrono, qui iudicium defuncti falſa opinione motus, amplexus eſt. Is enim non uidetur bonorū poſſeſsionem cōtra tabulas repudiaſſe. Ex quibus apparet, non rectè totam hereditatem præteritam uindicare: cum reſciſſo teſtamēto etiā inſtitutæ ſalua iura ſit adeundę hereditatis. *Cōcordat l. 23. §. quod ſi exhæredatus. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ cap. 4. quæſt. 2. exc. 17.*

I I I I. *Regula: Nec legata nec libertates ex teſtamento debentur. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ſ. reg. 1. item j. lib. prox. cap. 6 except. 26.*

V. *Regula: De confuſis actionibus pro reſtituendis, proponitur l. 21. § fin. ff. de inoff. teſt. cuius uerba cum legibus concordantibus uide j. de liberationibus, cap. 20. ſpecie 1. except. 1.*

V I. *Regula: Si hæres ſub hac conditione, Si ſeruum ſuum manumiſiſſet, inſtitutus ſeruum manumiſerit: precium ſerui à manumiſſo repetet. quæ regula approbatur l. 26. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Si ſub hac conditione fuerit hæres inſtitutus, Si Stichum manumiſiſſet, & manumiſerit: & poſteaquam manumiſit, inofficioſum uel iniuſtum teſtamentum pronuncietur: æquum eſt huic quoq; ſuccurri, ut ſerui precium à manumiſſo accipiat, ne fruſtra ſeruum perdat.

V I I. *Regula: Si actor inofficioſo teſtamento agens non obtinuerit: perdit etiam id quod ei in teſtamento eſt relictum. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur j. lib. proxim. cap. 9. [illegible] 17.*

I[illegible] AD FINIA REme[illegible]ia.

[illegible] *Regula: [illegible] iniquè exhæredatus uel præteritus poſsideat hæreditatem, per ex[illegible]ptionem querel[illegible] [illegible]ioſi teſtamenti pote[illegible] [illegible]onere. quæ reg[illegible] approbatur l. 8 [illegible]. ff. [illegible] teſt his uerbis:* Si filius exhæredatus [illegible] poſſe[illegible] e[illegible] reditatis: ſcrip[illegible] hæ[illegible] petet h[illegible]reditatem, filius uer[illegible] cont[illegible]ctionis querelam [illegible] m[illegible] o[illegible] ageret, ſi no[illegible] po[illegible] re[illegible] tere[illegible].

I I. R[illegible]ula: De querela [illegible] p[illegible]

parens ad [illegible] endā inofficioſi teſtamēti querelā uni filiorum totum patrimonium donauit, uide ꝫ.lib. 35.cap.4.

III. *Regula: De ſuccedendo in u[illegible]em portionem cum ſcriptis hæredib. proponitur l.3.C.de inoff. teſt.cuius uerba uide ſ.cap.4.except.9.*

IIII. *Regula: De actione ad ſupplendam legitimam, uide [illegible] p.prox.*

V. *Regula: De contra tabulas bonorum poſſeſſione uide ꝫ.cap.8. Alia adfinia remedia uide ſ.cap.4. except.36.*

DE TERTI[illegible] ACT[illegible]ONE *ad ſupplendam legitim[illegible]* *Cap. VII.*

I. *Regula: Si utique exhæredato uel præterito aliquid [illegible] defuncto ſit relictum: non datur inofficioſi querela: ſed ad ſupplendam legitimam agitur. quæ actio ſeu regula approbatur l.30. in [illegible] uſq; ad ſi. imputari. C. de inoff. teſt. his uerbis:* [illegible] nimodo teſtatorum [illegible]oluntatibus proſpicientes, magn[illegible] & innumerabilem occaſionem ſubuertendæ eorum [illegible]ſitionis amputare cenſemus, & in [illegible] caſibus, in quibus de in[illegible]ciosis defunctorum teſtamentis, uel [illegible]lio modo ſubuertendis moueri ſolebant actiones, certa & ſtatuta lege tam mortuis conſulere, quàm liberis eorum, uel alijs perſonis, quibus eadē actio competere poterat: ut ſiue adijciatur in teſtamento de adimplenda legitima portione, ſiue non: firmum [illegible]idem teſtamentum ſit: liceat uerò i[illegible] ſ[illegible] [illegible]ois, quæ teſtamentum quaſi inoffic[illegible], uel alio modo ſub[illegible]ertendum quer[illegible] pote[illegible] quod minus [illegible]ortione legitima ſi[illegible] [illegible]m eſt, ad impl[illegible]ndum eam ſine [illegible] [illegible]amine uel mo[illegible] exigere: ſi tamen [illegible] [illegible]grati legitimis [illegible]odis arguantur, cum eos ſcilicet ingratos circa ſe fuiſſe, teſtator edixit. Nam ſi [illegible]ullam eorum quaſi in[illegible]orum fecerit mentionem: non licebi[illegible] [illegible]æredibus [illegible] eos nominare, & hui[illegible] modi. [illegible]m introducere. Et hæc quidem de iis perſonis ſtatuimus, quarum mentionem teſtantes fecerint, & ali[illegible] eis quantitatem in hæred[illegible]te, uel l[illegible], uel fideicommiſſo, licet minorem l[illegible] portione, reliquerint. Sin uerò uel p[illegible]ierint aliquam eorum perſonam iam [illegible]am, uel ante teſtamentum [illegible]id[illegible]on[illegible]eptam, adhuc uerò in [illegible]e co[illegible]tam, uel exhæredatione [illegible] [illegible]a eorum [illegible]entione facta, ni[illegible] eis pe[illegible] rel[illegible] [illegible]t: tunc uetera iur[illegible] cum ha[illegible] ſanci[illegible]s, nullam ex [illegible]te p[illegible] [illegible]one [illegible]tionem a[illegible]ra. *Conco[illegible]dat l.31.C. eod tit.cuius [illegible] except. 2. Concordat item [illegible] in prin.C.eod.tit cuius uerba ui[illegible] cap.5.repl.3. dupl. 4. Concordat item l.34 [illegible] quarte tit. C. eod. tit [illegible]us uerba u[illegible] queſt.1. c[illegible].5.except [illegible] o[illegible] cū Noue[illegible] §. hæc autem ita. [illegible] [illegible]e ſ. lib.2 [illegible] exception. 185. C[illegible] [illegible]ſt. d[illegible] ſed hæc ita, his uerbis* [illegible] [illegible]æ[illegible] da ſunt, ſi nihil e[illegible] pe[illegible] teſtamento relictum eſt, q[illegible] [illegible]c[illegible]ſtitutio ad [illegible]e[illegible]undi[illegible] [illegible]at[illegible] introd[illegible]xit. Sin uerò q[illegible] [illegible]c[illegible] quæ pars hæ[illegible]tatis uel res e[illegible]s f[illegible] [illegible]licta: de[illegible] [illegible]ol[illegible] ſi querela quieſcente [illegible] quod eis deeſt, u[illegible] ad quartam legitim[illegible] [illegible] repleatur: ce[illegible]non fuerit ad e[illegible] bo[illegible] [illegible]iri arbi[illegible]tu debere eam [illegible]. [illegible]*cordat* [illegible] *l.25.in prin.ibi: at ſi minus.* [illegible] *us uerba uide ſ.cap 5.repl. 4. Huius re[illegible]æ exceptio prima u[illegible]detur* [illegible] *Niſi in teſtam*[illegible] *n*[illegible]*t adiectum,* [illegible] *gitima repleatur. Hæc* [illegible] *reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* [illegible] [illegible]on fuer[illegible]t adie[illegible]tum, boni uiri arbitratu debere eam compleri. *Concordat d.l.30.in prin ibi: ut ſiue adijciatur in teſtamento. Concordat item l.36.in princip. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ.* [illegible] *p 5. repl* [illegible] *Altera* [illegible]*ceptio u*[illegible]*tur:* [illegible]*ſi* [illegible] *tum* [illegible] *cupatum. Et hæc exceptio re*[illegible] [illegible] *off. teſt. his uerbis:* Quæ [illegible] teſta[illegible]ta conſeruanda, nec facilè [illegible] actand[illegible] [illegible]ximus, ut portione leg[illegible] [illegible]imè illis perſonis derelicta, quæ a[illegible] [illegible]oſi teſtamenti querelam ex p[illegible]ib[illegible] uocabantur legibus: non pe[illegible] teſtamen[illegible], ſed quod deeſt le[illegible]mæ portioni, id eſt, quartæ parti, ſcilicet ab inteſtato ſucceſſionis tantùm repleatur: exceptis illis quibus nihil in teſtamento derelictum eſt, in quibus priſca iura illibata ſeruamus: etiam ad teſtamenta ſine ſcri[illegible]is facienda, locum habere ſancimu[illegible]. *Plures propoſitæ regulæ exceptiones uide ſ.c[illegible] & cap.5.*

II. *Regula: Quibu*[illegible] *uerſ*[illegible]*s competat a*[illegible] *propoſita? Item* [illegible] *u. uide ſ. cap.proxim.*

DE CO[illegible]TRA [illegible]TA[illegible] *bonorum poſſeſſione, quarta a*[illegible]*io.* *Cap. VIII.*

[illegible] CAVSA. EX Q[illegible] COMpeti hæc actio, cum ſuis exceptio[illegible]bus.

Si liberi, uel parentes teſtatoris, [illegible] *j quos ex aliqua parte hæredes inſtitui ne*[illegible] *eſt, de quibus infra quæſtion.proxim.d*[illegible]*r, in teſtamento præteriti ſint: datur his contra tabulas bonorum poſſeſ*[illegible] *quæ regula approbatur Inſtitut. de bono*[illegible] *poſſe*[illegible] *§. ſunt autem. cuius uerba uide ſ.* [illegible] *38. capite 2. quæſtione 4. Huius regu*

[illegible] exceptio prima hæc eſt: Niſi miles liberos [illegible]. quæ exceptio approbatur, ſimul [illegible] diſting[illegible] per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. [illegible] cap. 15. repl. 14. [illegible] exceptio eſt: Niſi is de cuius bonis agitur, in [illegible] ua familia fuerit. Hæc exceptio reprobatur [illegible]. contra tabulas, his uerbis: Si pater ſe ded[illegible] in adoptionem, nec ſeq[illegible]ut eum filius emancipatus ab eo antea f[illegible]ctus: quia in alia familia ſit pater, in alia filius, bono[illegible]um poſſeſsionem contra tabulas non [illegible] eſt filius eius habere. Et ita Iulianus ſ[illegible]pſit. Marcellus autem ait, iniquum ſibi [illegible]eri, excludi eos à bonorum poſſeſsi[illegible]e, cum pater ſe dederit in adoptio[illegible]em. [illegible]bi enim non datur filius in adoptio[illegible]em, ſed pater ſe dat: nullum patrem filio adſignat. Quæ ſententia non eſt ſine ratione. *Concordat l. 3. §. ſi pater. ff. eod. tt. cuius uerba uide [illegible] .29. cap. 1. quæſtion. 1. exception. 2. replicat. [illegible] Concordat item l. 14. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* [illegible]us emancipatus, ſublato filio & emancipato, adrogandum ſe dederit, & mortuo adoptiuo patre deceſſerit: & contra patris & contra aui tabulas ex decreto hunc admitti, minimè dubitari debet. ne alioquin ab omnibus bonis excludatur. *Concordat item l. ult. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si is qui filium & ex eo nepotem in p[illegible]eſtate habebat, filium in adoptionem [illegible]t, [illegible] oté retento in poteſta[illegible]e: poſtea [illegible]us [illegible]ancipatus à patre adoptiuo deceſ[illegible] [illegible]ao [illegible]a hæredibus inſtitutis: filius hu[illegible]ſmodi, qui in poteſtate aui remanſit, contra tabulas patris ſui bonorū poſſeſs[illegible]em petere poterit, quamuis nunquam in poteſtate huius fuerit. Ideo nec debuiſſe in poteſtate eſſe, uidetur. Nam ſi aliter obſeruatur, nec ſi emācipatus filius fuerit, nepos ex eo, qui in poteſtate aui remanſit, bonorum poſſ[illegible]ionem contra tabulas petere poterit. Idemq; iuris eſt, ſi emancipato filio nepos ex eo in poteſtate aui remanſit, & poſtea patri ſuo in adoptionem datus fuerit: id[illegible]q; c[illegible]ntra tabulas aui, bonorum poſſeſsionem aui petere poterit: quia per adoptionem in aliena familia nō fuerit. *Tertia exceptio eſt: Niſi is de cuius bonis agitur, in poteſtate patris ſui reman[illegible], nepote emancipato. hoc enim caſu uidetur quòd huic nepoti præterito contra tabulas patris ſui bonorum poſſeßio ſit deneganda. uerùm exceptio hæc reprobatur l. 6. in princip. ibi: nepote quoq;. ff. de bonor. poſſeß. contra tabul. his uerbis:* Nepote ſolo emancipato, & auo mortuo, deinde patre eius: nepos præteritus accipiet patris bonorum poſſeſsionem: quia ſuus hæres patri futurus eſſet, etſi de poteſtate aui non exiſſet. *Quarta exceptio eſt [illegible], omnes liberos ſuos præterierit. Hæc exceptio approb[illegible] 4. §.* *ad teſtamenta. ff. d. tt. his uerbis:* Ad teſtamenta fœminarum edictum contra tabulas bonorum poſſeſsionis non pertinet: quia ſuos hæredes non habent. *Concordat l. 15. C. de inoffic. teſtam. cuius uerba uide ſ. cap. 4. exception. 11. replicat. 2.* *Quinta exceptio: Niſi emancipati liberi præteriti ſint. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. & ſui iuris. ff. de bonor. poſſeß. contra tabul. his uerbis:* Et ſui iuris factos [illegible]beros in bonorum poſſeſsionem Prætor [illegible]ducit. Siue igitur emancipati ſint, ſiue aliàs exierunt de patris poteſtate, admittuntur ad bonorum poſſeſsionem. Sed ad adoptiui patri[illegible] poſſunt. Vt enim quis admitti poſsit, ex liberis eum eſſe oportet. *Concordat inſt. de exhæredat. liberorum. §. emancipatos. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 15. repl[illegible]. Concordat item Inſt. de hæred. quæ ab inteſt[illegible] eadem hæc, his uerbis:* Eadem hæc o[illegible]ruantur & in ea bonorum poſſeſsione, quam contra tabulas teſtamenti parenti liberis præteritis, id eſt, neque hæredibus inſtitutis, neque ut oportet exhæredatis, Prætor pollicetur. Nam eos quidem qui in poteſtate mortis tempore fuerint, & e[illegible]ncipatos uocat Prætor ad eandem bonorum poſſeſsionem: eos uerò q[illegible] in adoptiua familia fuerint per hoc tempus, quo naturalis pa[illegible]na moreretur, repellit. Item adoptiuos [illegible]tos emancipatos ab adoptiuo patre, ſicut ab inteſtato, ita longè minus contra tabulas teſtamenti ad bona eius nōn admittit: quia deſinunt in numero liberorum eius eſſe. *Planè admittitur exceptio propoſita in adoptiuis emancipatis, ut ex iam dictis conſtat. de qua re uide ſ. exception. 9. diſtinct. 1. Sexta exceptio eſt: Niſi præteriti liberi in aliena uel adoptiua familia ſint. Hæc exceptio approbatur uerbis d. §. eadem hæc, iam propoſitis hic:* Eos uerò qui in adoptiua familia fuerint per hoc tempus, quo naturalis parens moreretur, repellit. *Concordat l. 3. §. [illegible] emanci[illegible]. ff. contra tabulas, his uerbis:* Si emancipatus filius præteritus, a[illegible] petitam bonorum poſſeſsionem adrogandum ſe dederit: amittit contra tabulas bonorum poſſeſsionem. *Concordat item inſt. de hæred. quæ ab inteſtato, §. ſed ea omnia. ibi: teſtamento [illegible], cuius uerba uide ſ. lib. 29. cap. 2. exception. 3. in fine. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non in totum præteriti ſint liberi, ſed ex aliqua parte hæredes inſtituti. tunc enim, quamuis in adoptiua familia ſint, nihilominus contra tabulas bonorum poſſeßionem accipere poſſunt. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 8. §. in adoptionem ff. de bon[illegible]ß. contra tabul. his uerbis:* In adoptiui [illegible] filios non ſubmouet uo[illegible] P[illegible] modò hæredes i[illegible]. E[illegible] hoc iuſtiſsimè e[illegible] feci[illegible],

feciſſe, Labeo ait nec enim in totum extranei ſunt. Ergo ſi fuerint hæredes ſcripti, accipient quidem cõtra tabulas bonorũ poſſeſsionem: ſed ipſi ſoli non committent edictum, niſi fuerit alius præteritus ex liberis, qui ſolent committere edictum. Sed ſi ipſe ſcriptus nõ ſit, ſed alius qui adquirere hæreditatem poteſt: non eſt in ea cauſa, ut eum ad bonorum poſſeſsionem contra tabulas admittamus. *Cõco. dat l. 10. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si poſt mortẽ teſtatoris hæres inſtitutus filius in adoptionem ſe dederit: bonorum poſſeſsionem contra tabulas accipere poteſt. Quia ſcriptis hæredibus inſtitutis non ſolet nocere adoptio. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ab alio non cõmittatur edictũ. quæ duplicatio approbatur uerbis d. §. in adoptionem, iam propoſitis hiſce:* Sed ipſi ſoli non committent edictum, niſi fuerit alius præteritus ex liberis, qui ſolent committere edictum. *Altera duplicatio eſt: Niſi alio gradu hæredes ſint inſtituti, quam contra quem bonorum poſſeſsio petitur. quæ duplicatio approbatur d. l. 8. §. datur, his uerbis:* Datur ei qui in adoptiua familia eſt, cõtra tabulas bonorum poſſeſſio, ſi eo gradu hæres ſcriptus ſit, cõtra quẽ peti poteſt bonorum poſſeſsio. *Tertia duplicatio eſt. Niſi filius adoptiuus alij in adoptionem datus, hæres ſcriptus, contra tabulas bonorum poſſeſsionem petat. Hæc duplicatio approbatur d. l. 8. §. ut autem, his uerbis:* Vt autem admittantur ad bonorum poſſeſsionem, ex liberis eos eſſe oportet. Cæterùm ſi adoptiuum filium dedi in adoptionem, & hæredem ſcripſi: commiſſo per alios edicto bonorum poſſeſsio contra tabulas ei non dabitur. *Quarta duplicatio eſt: Niſi nepote in adoptionem dato, & hærede inſtituto, pater eius adhuc uiuat. quæ duplicatio approbatur l. 13. §. qui duos. ff. de bonor. poſſeß. contra tabul. his uerbis:* Qui duos filios, & ex altero eorum nepotem habebat, eum in adoptionem dedit, & hæredem inſtituit, præterito altero filio: quæritur quid in his ſeruari debeat, utrum in partem patris ſui admittatur, an uirilem portionem habeat? Iulianus reſpondit: In adoptionem datus nepos, & hæres ſcriptus, quamdiu pater eius aut in poteſtate aut emancipatus eſt, non poteſt contra tabulas bonorum poſſeſsionem accipere. Sed etſi pater eius, antequam bonorum poſſeſsionem acciperet, deceſſerit: nõ admittitur nepos ad bonorũ poſſeſsionẽ. *Quinta duplicatio uidetur: Niſi nõ extraneo, ſed auo materno in adoptionem datus ſit hæres ſcriptus filius. Hæc duplicatio reprobatur l. 10. §. 2. ff. d. tt. his uerbis:* Etſi filius in adoptionem datus auo materno, hæres inſtitutus ſit a patre naturali: commiſſo per alium edicto magis eſt ut bonorum poſſeſsionẽ accipere poſsit, nec enim exigimus ut adeat hæreditatem, ſed ſufficit ut ei delata ſit, adquirique poſsit. *Sexta duplicatio eſt: Niſi ex inſtitutione filius alij in adoptionem datus, hæreditatem adijt. Hæc duplicatio reprobatur d. l. 10. §. ſi in adoptionem, his uerbis:* Si in adoptionem datus, poſteaquã iuſſu patris adoptiui hæreditatem adijt, emancipatus fuerit: poteſt contra tabulas bonorum poſſeſsionẽ accipere, hæreditatemq; ipſo potius habebit, quã pater adoptiuus. Illud notandum eſt, quòd etſi adierit hæreditatẽ in adoptionem datus, contra tabulas ei detur: aliàs aũt ſi quia legatum, ſiue portionẽ ſibi datam agnouerit, à contra tabulas bonorum poſſeſsione repellendus eſt. *Septima duplicatio eſt: Niſi in adoptionem datus, inutiliter hæres ſit inſtitutus, ut ei hæreditas ex inſtitutione deferri non poßit. Hæc duplicatio conſtat ex uerbis d. §. 2. ſ. dupl. 5. propoſitis hiſce:* Sufficit ut ei delata ſit, adquiriq; poſsit. *Concordat l. 11. in prin. ibi: idem puto. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. dupl. prox. Octaua duplicatio eſt. Niſi cõditio, ſub qua inſtitutus eſt, defecerit. quæ duplicatio approbatur d. l. 11. in prin. his uerbis:* Si in adoptionem datus, ſub conditione ſcriptus ſit hæres à naturali patre, alio cõmittente contra tabulas edictũ, & ipſe ueniet: ſed ſi defecerit conditio, repellitur ab ea poſſeſsione. Idem puto & in eo qui purè quidem, licet nõ iure, ſcriptus ſit hæres. *Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione, eiusq; duplicationibus ſint dicta. Sed et plures huiuſmodi duplicationes uide ſ. excep. 13. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt. Niſi pater adoptiuus mortuus ſit. Hæc replicatio reprobatur l. 9. ff. de bonor. poſſeß. contra tabul. his uerbis:* Verũ pater adoptiuus uiuat, an defunctus ſit, nihil intereſt. nã hoc ſolum quæritur, an in adoptiua familia ſit. *Tertia replicatio eſt: Niſi à patre adoptiuo rurſus fuerit emancipatus. Hæc replicatio approbatur l. 6. § fin ff d. tt. his uerbis:* Adoptio tamdiu nocet, quamdiu quis in aliena familia eſt. Cæterùm emãcipatus ad bonorũ poſſeſsionem parentum naturaliũ uenit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi poſt mortem demum teſtatoris ab adoptiuo patre ſit emancipatus. quæ duplicatio approbatur ibidem, cuius uerba uide ſ. lib. 29. cap. 2. except. 1. repl. 1. Quarta replicatio eſt: Niſi præteritus parenti ſuo in adoptionem ſit datus, uel in eius familia manſerit. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. ſi quis filio. ff. d. tt. his uerbis:* Si quis filio ſuo emancipato nepotem, quem ex eo retinuerat, dederit in adoptionẽ: nepos iſte ad cõtra tabulas bonorũ poſſeſsionem aui ſui admittitur, patre eius antè defuncto. Quia in eius eſt familia, qui & ipſe admitti potuit ad bonorum poſſeſsionem contra tabulas. Idemq; eſt, etſi emancipatus filium, quem poſt emancipationẽ quæſierat, patri ſuo in adoptionem dederit, & de-

& deceſſerit: nam & hic nepos iſte ad bonorum poſſeſsionem patris ſui admitti debet, quaſi non ſit in aliena familia. *Concordat l.7.ff eod tt. his uerbis:* Si retentus fuerit in poteſtate nepos, filio emancipato: admittitur nepos uiuo auo ad patris bonorum poſſeſsionem. *Concordat item l. ult. ibi: nam ſi aliter. item ibi: idemq́; ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except.2. Concordat item l.4. ff. de coniung. cum emancip. liberis. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap 4. quæſt. 3. reg 1. Concordat item Inſt. de hered. quæ ab inteſtato. § ſed ea omnia. ibi: noſtra autem conſtit. cuius uerba uide ſ. lib. 29. cap. 2. except. 3. in fine. Hæc de ſexta exceptione, eiuſq́; replicationibus ſint dicta. Sed & plura de ea uide ſ. lib. 28. cap. 15. except. 176. repl. 2. Septima exceptio eſt: Niſi nepos teſtatoris præteritus, ex patre in adoptiua familia conſtituto ſit natus. Hæc exceptio approbatur l.6. § ſi filium. ff. de bonor. poſſeß. contra tabul. cuius uerba uide ſ. lib. 29. cap. 4. except. 8. in prin. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi nepos in adoptiua familia natus, poſtea ſit emancipatus. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 6. § planè ſi is. cuius uerba uide ſ. lib. 29. cap. 2. except. 3. repl. 1. Concordat l. 14. § penult. ff. eod. tt. his uerbis:* Filius in adoptiua familia uxore ducta filium ſuſtulit, eumq́; poſt mortem patris adoptiui emancipauit: hũc nepotem contra tabulas aui naturalis decreto poſſe petere bonorũ poſſeſsionem, Africanus reſpondit. *Altera replicatio eſt: Niſi antequam filius ſe adrogandum daret, nepos ex eo natus ſit. Hæc replicatio approbatur d. l. 14. § fin. cuius uerba uide ſ. except. 2. Octaua exceptio eſt: Niſi nepos præteritus habeat patrem adhuc uiuentem. Hæc exceptio approbatur l.6. § 1. ff. de bonor. poß. contra tabul. his uerbis:* Si filium & nepotem emancipauerit: uiuente quidem filio nepos nõ ueniet: poſt mortem autem eius ad bonorum poſſeſsionem aui ueniet. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi filio emancipato, & nepote in poteſtate retento, uterq; præteritus ſit. quæ replicatio approbatur d. l. 6. § filio, his uerbis:* Filio emancipato, ſi nepos retentus ſit, & utriq; præteriti: utriq; accipient bonorum poſſeſsionem. *Plura de hac replicatione uide ſ. lib. 29. cap. 4. ſed & plura de propoſita exceptione uide ſ. lib. 28. cap. 15. repl. 5. item J. except. 15. Nona exceptio eſt: Niſi adoptiui liberi, non naturales præteriti ſint. Hæc exceptio reprobatur l. 1. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* In contra tabulas bonorum poſſeſsione liberos accipere debemus ſiue naturales, ſiue adoptiuos: ſi neq; inſtituti, neq; exhæredati ſunt. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi adoptiui liberi rurſus fuerint emancipati. quæ diſtinctio approbatur Inſt. de hæred. quæ ab inteſt. § eadem hæc. in fine. cuius uerba uide ſ. except. 5. Concordat Inſt. eod. tt. § ſed ea omnia. ibi: teſtamento autem. cuius uerba uide ſ. lib. 29. cap. 2. except. 3. in fine. Concordat item l. 1. § & ſui iuris. in fine. ff. contra tabulas. cuius uerba uide ſ d. except. 5. Decima exceptio eſt: Niſi poſthumi liberi præteriti ſint. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 1. § hæc autem, his uerbis:* Hæc clauſula etiam ad poſthumos uidetur pertinere. *Vndecima exceptio eſt: Niſi præteritus apud hoſtes ſuit. Hæc exceptio reprobatur d. § hæc autem. his uerbis:* Etſi ab hoſtibus poſtliminio redierint filij, Pomponius putat ad contra tabulas bonorum poſſeſsionem eos admitti. *Concordat l.1. § qui ab hoſtib. ff. de collat. bonor. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 4. quæſt. 2. except. 10. Duodecima exceptio eſt: Niſi præteriti hæredes inſtitui non poſsint. Hæc exceptio approbatur l. 3. § liberi. ff. de bonor. poſſeß. cõtra tabul. his uerbis:* Liberi qui inſtitui hæredes non poſſunt, nec contra tabulas bonorum poſſeſsionem petere poſſunt. Hæc autem uerba Inſtitui non poſſunt, ad mortis tempus referuntur. *Decimatertia exceptio: Niſi non præteritus, ſed hæres inſtitutus ſit actor. Hæc exceptio approbatur d. l. 3. § ſi quis ex liberis, his uerbis:* Si quis ex liberis hæres ſcriptus ſit, ad contra tabulas bonorum poſſeſsionem uocari non debet. cum enim poſsit ſecundum tabulas habere poſſeſsionem, quod bonum eſt ei contra tabulas dari? *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi alius præteritus committat edictum. quæ replicatio approbatur d. § ſi quis, in fine, his uerbis:* Planè ſi alius committat edictum: & ipſe ad contra tabulas bonorum poſſeſsionem admittetur. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſſe uidetur: Niſi præteritus poſthumus nondum ſit natus. Hæc duplicatio reprobatur l. 4. § fin. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 22. reg. 1. except. 1. repl 3. Altera duplicatio uidetur eſſe: Niſi præteritus contra tabulas bonorum poſſeßionem non petat. Et hæc duplicatio reprobatur l. 10. § fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Hi qui propter alios contra tabulas bonorum poſſeſsionem petunt, non expectant ut præteriti bonorum poſſeſsionem accipiant: uerùm ipſi quoq; bonorum poſſeſsionem contra tabulas petere poſſunt. Cum enim ſemel beneficio aliorum ad id beneficium fuerint admiſsi: iam non curant, petant illi nec'ne bonorum poſſeſsionem. *Concordat l. 14. in prin. ff. de legatis præſtandis, contra tabul. bonor. poſſeß. petita. cuius uerba uide J. quæſt. 4. reg 1. except. 1. Tertia duplicatio eſt: Niſi actor hæres inſtitutus, ex inſtitutione hæreditatem adierit. quæ duplicatio approbatur l. 14. in prin. ff. de bonor. poſſeß. contra tab his uerbis:* Ex duobus filijs emancipatis alter hæres inſtitutus eſt, alter præteritus: ſi inſtitutus adierit, quãuis uerbis edicti parũ expreſſum ſit, tamẽ nõ poſſe eum petere bonorũ poſſeſsionẽ, Africanus reſpondit: quia iudicium patris ſecutus ſit.

Nao

Nec enim emancipatum, ſi legatum acceperit, admitti ad bonorum poſſeſsionem, ſiue ab hęredibus inſtitutis, ſiue ab his qui cõtra tabulas petierint, acceperit. Sed illud obſeruãdum ait, ut Prætor eum qui hæres inſtitutus adierit, in eam partem qua ſcriptus ſit, tueri debeat: dum tamen non ampliorem, quàm habiturus eſſet, ſi bonorum poſſeſsionem accepiſſet: ut hactenus deteriorem cauſam ſuam fecerit. Quòd ſi ex minore parte ſit inſtitutus, eam duntaxat retinere poſsit, & quòd extraneis quoq; legata præſtare cogatur. Quòd ſi is qui in poteſtate eſt, hæres inſtitutus ſit, quoniam neceſſarius hęres ſit: non aliud dici poſſe, quã & ipſum petere poſſe bonorum poſſeſsionem, ſi modò hæreditati ſe non immiſcuerit. tunc enim, quia iudiciũ patris comprobaſſe uideatur, eodem loco, quo emancipatum, haberi debere. *Huius duplicationis prima triplicatio hæc eſt: Niſi in adoptiua familia conſtitutus hæres inſtitutus ex inſtitutione adierit. quæ triplicatio approbatur l.10.§.ſi in adoptionem. ff. eod. tt. cuius uerba uide ĩ.except.6.repl.1.dupl.6. Altera triplicatio eſt: Niſi non ipſe actor, ſed ſeruus eius hæres ſcriptus ſit. Hæc triplicatio reprobatur l.3.§.fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si quis ex liberis non ſit ſcriptus hęres, ſed ſeruus eius ſcriptus ſit, eũq; iuſſerit adire hæreditatem: denegari debet ei bonorũ poſſeſsio contra tabulas. Idẽq; eſt, etſi legatum relictum ſibi uel ſeruo ſuo elegerit. Nam & hic dicimus, bonorũ poſſeſsionem cõtra tabulas debere denegari. *Quarta duplicatio eſt: Niſi idem exhæredatus & inſtitutus ſit. Hæc duplicatio reprobatur l.8.§.ſi exhæredatus. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul. his uerbis:* Si exhæredatus ſit filius & inſtitutus, obtinente eo gradu, in quo inſtitutus eſt, putat Vlpianus, commiſſo edicto ab alio filio, contra tabulas eum bonorum poſſeſsionẽ petere poſſe. *Quinta duplicatio eſt: Niſi ſub conditione hæres ſit inſtitutus actor. Hæc duplicatio approbatur l.3.§.ſed ſi ſub. ff. eod. tt. his uerbis:* Sed ſi ſub conditione ſcriptus ſit, bonorũ poſſeſsionem contra tabulas accipere non poteſt. Et ita Iulianus quoq; libro XXIII. Digeſt. ſcripſit. Quid ergo ſi defecerit conditio? uerum eſt, eũ cõtra tabulas accipere bonorum poſſeſsionem. *Concordat l.18. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ĩ.except. prox. repl. 4. Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi conditio defecerit. quæ triplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quid ergo ſi defecerit conditio, &c. *Altera triplicatio uidetur eſſe: Niſi ſub ea conditione, quæ in ipſius poteſtate non eſt, hæres ſit inſtitutus. Hæc triplicatio reprobatur d.l.3.§.ſi ſub ea, his uerbis:* Si ſub ea conditione filius emãcipatus hæres ſit inſtitutus, quæ in ipſius poteſtate nõ eſt: quia ſcriptus hæres eſt, bonorum poſſeſsionem ſecundũ tabulas accipere poteſt & debet, nec contra tabulas poteſt. Et ſi fortè defecerit conditio, tuendus erit à Prætore in tantum, quantum ferret, ſi contra tabulas bonorum poſſeſsionem accepiſſet. Sed etſi nepos ſub huiuſmodi cõditione ſcriptus ſit hęres: idẽ erit dicendũ. *Sexta duplicatio eſt: Niſi nepos præteritus habeat patrem adhuc uiuentem. quæ duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius triplicatio prima hæc eſt: Niſi pater nepotis ſit exhæredatus uel emancipatus, nepote in poteſtate teſtatoris retento. quæ triplicatio approbatur l.ult. in prin. ff. de legatis præſt. contra tab. bonor. poſſeſ. petita, his uerbis:* Qui filiũ emancipauerat, & nepotem ex eo in poteſtate retinuerat, teſtamento filium exhęredauit, nepotem ex aliqua parte hæredẽ inſtituit, & alium filium emancipatum præterijt: poteſt defendi, nepotem quoq; bonorũ poſſeſsionem contra tabulas petere poſſe. nã pro ea parte, qua quiſq; inteſtato ſuus hæres eſſet, ſi pater ſuus hæres non eſſet, bonorum poſſeſsio defertur. *Altera triplicatio eſt: Niſi pater nepotis in adoptionẽ alij ſit datus. quæ triplicatio approbatur d.l.ult.§.is cuius, his uerbis:* Is cuius filius in adoptione erat, nepotem quem filius poſtea procreauerat, ſcripſit hęredem, emancipatum filium præterijt: habet nepos ex edicto bonorũ poſſeſsionẽ. Tuendus eſt tamen exemplo parentum & liberorũ, quibus legata præſtare coguntur, qui bonorũ poſſeſsionẽ contra tabulas acceperunt. *Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione, eiuſq; duplicationibus ſint dicta. Altera replicatio uidetur: Niſi ſub conditione hæres ſit inſtitutus. Hæc replicatio reprobatur, ſed & admittitur certo caſu, l.3.§.ſed ſi ſub. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul. cuius uerba uide ſ.repl.prox.dupl.5. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi actor ſit exhæredatus, nõ præteritus. Hæc exceptio approbatur l.8. in prin. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabulas, his uerbis:* Non potuit Prætor, exhęredatione notatos & remotos ad contra tabulas bonorum poſſeſsionem admittẽdos: ſicut nec iure ciuili teſtamẽta parentũ turbant. Sanè ſi uelint inofficioſi querelã inſtituere, in ipſorum eſt arbitrio. *Concordat l.ult. ff. de liberis & poſthumis, hiſce uerbis:* Si filio emancipato exhæredato, is qui in poteſtate eſt, præteritus ſit: ipſe quidẽ emancipatus, etſi contra tabulas petat, nihil agit: ab inteſtato autẽ & ſuus & emãcipatus uenient. *Huius exceptionis replicatio prima hæc uidetur eſſe: Niſi per aliũ ſit edictũ cõmiſſum. Hæc replicatio reprobatur uerbis iã propoſitis hiſce:* Is qui in poteſtate eſt, præteritus ſit, &c. *Cõcordat l.10.§.exhæredati. ff. de bonor. poſſ. contra tabul. his uerbis:* Exhæredati liberi quemadmodum edictum non committunt, ita nec commiſſo per alios edicto cum illis ueniunt

ad

ad bonorum poſſeſaionem:unaq; eis querela ſupereſt,ſi de inofficioſo dicant. *Concordat item l.20.in prin.ff. eod. tt. cuius uerba uide ĩ.lib.29.cap.7.except.3.in prin.* *Altera replicatio eſt:Niſi inutiliter ſit exhæredatus.Hæc replicatio approbatur l.8.§.non queuis. ff. contra tabul.his uerbis:* Non quæuia exhæredatio ſubmouet filium à cõtra tabulaa bonorum poſſeſsione,ſed quæ ritè ſacta eſt. *Huius replicationis ſpecies ſunt replicationes duæ proximè ſequentes. Tertia replicatio eſt:Niſi ab uno ex hæredibus actor ſit exhæredatus.Hæc replicatio approbatur d. l. a.§. ſi ab uno,his uerbis:* Si ab uno ex hæredibus ſit filiua exhæredatus, Marcellus libro IX. Digeſt.ſcribit,filium non uideri exhæredatum:Idcirco contra tabulaa bonorum poſſeſsionem peti poſſe contra utrunq; hæredem. *Quarta replicatio eſt: Niſi ſub conditione ſit exhæredatus. Hæc replicatio approbatur l. 18. in prin.ff.eod.tt.his uerbis:* Sub condirione exhætedatus, contra tabulas bonorum poſſeſsionem petet: licet ſub conditione hærea inſtitutus à contra tabulaa bonorum poſſeſaione excludatur: certo enim iudicio liberi à parentum ſucceſsione remouédi ſunt. *Quinta replicatio eſt:Niſi in priore teſtamento exhæredatus, in poſteriore præteritus ſit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.12.§.ſi prius.ff.de bonor.poſſ contra tabul.his uerbis:* Si prius teſtamentum extet iure ſactum, quo filiua exhæredatua eſt: ſequena imperfectum, in quo præteritus ſit filius: poſteriore teſtamento præteritua rectè petet bonorũ poſſeſsioné.Si remoto quoque filio potiorea ſint in ea hæreditate poſteriore teſtaméto ſcripti hæredes:ita ios habet, ut cum ia,contra quem filiua petar bonorũ poſſeſsionem,amoto filio poſait obtinere hæreditatem:filius quoq; rectè uideatur petere bonorũ poſſeſaionem.Si uerò ille non poſait obtinere hæreditatem, filius quoq; excludatur. *Sexta replicatio eſt:Niſi ab alio gradu,quàm cõtra quẽ petitur bonorũ poſſeſsio,ſit exhæredatus.Hæc replicatio approbatur l.8.§.1.ff..de bonor.poſſeß.contra tab.hii uerbis:* Aliqua tabularum parte exhæredem ſcribi non ſufficit, ſed eo gradu,contra quem petitur bonorũ poſſeſsio.Vnde ſi à primo gradu exhæredatua ſit filiua,à ſecũdo præteritus, & primo gradu ſcripti non petierint bonorum poſſeſsionem:poterit contra tabulas accipere bonorum poſſeſaionem. *Septima replicatio eſt:Niſi à ſecundo gradu exhæredatus,à primo gradu ſit præteritus. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l. 8. §. à primo, cum ſequentib. his uerbis:* A`primo gradu præteritua eſt filius, à ſecundo exhæredatus:ſi primo gradu ſcripti,non ſint in rebua humanis mortis teſtatoris tempore: dicendum eſt,contra tabulas bonorum poſſeſsionem præteritum petere nõ poſſe.Hæreditas enim in ſecondo gradu nerſatur,non in primo,ex quo neq; adiri hæreditaa, neq; bonorum poſſeſsio peti poteſt. Sed ſi poſt mortem teſtatoris deceſſerint hæredes ſcripti:idem Marcellus putat,contra tabulas bonorum poſſeſsionem ſemel natam competere. Sed etſi deſecerit conditio inſtitutionis: adhuc tantundem dicit,præteritum ab eo gradu filiũ contra tabolas bonorum poſſeſsionem petiturum. Idem ſcribit et ſi peſthumus, qui inſtitutus ſoit,nõ fuerit natus.nam adhuc contra tabulas bonorum poſſeſaioné competere filio,Marcellus ait. *Octaua replicatio uidetur:Niſi actor ſua manu ſe exhæredem ſcripſerit. Hæc replicatio reprobatur d.l.8.§.ſi quis ſua,his uerbis:* Si quis ſua manu exhæredem ſe ſcripſerit: an contra tabulas bonorum poſſeſsionem poſait accipere,uideamos?Et Marcellus lib.IX. Digeſt.nocere ei hanc exhæredationem ait: quia ſenatus hoc pro non ſcripto non ſacit,quod contra eum eſt. *Nona replicatio eſt: Niſi filius adoptatus ante adoptionem fuerit exhæredatus.Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 8. §. ſi quis emancipatum, his uerbis:* Si quia emancipatum filium exhæredauerit,eumq; poſtea adrogauerit:Papinianus libro ſecundo Quæſtionum ait, iura naturalia in eo præualere: idcirco exhæredationem nocere. Sed in extraneo adoptato Marcelli ſententiam probat, ut exhæredatio ei adrogato poſtea non noceat. *Decima replicatio eſt:Niſi filius, dum apud hoſtes eſſet,ſit exhæredatus.Hæc replicatio reprobatur d.§. ſi quis, in fine, his uerbis:* Poſtliminio reuerſo filio, dicendum eſt,exhæredationem antea factam nocere. *Vndecima replicatio eſt:Niſi actor,dum in adoptiua eſſet familia,ſit exhæredatus. Hæc replicatio reprobatur d. l.8. §. ſi filium, his uerbis:* Si filium in adoptiua ſamilia conſtitutum pater naturalis exhæredauerit,deinde ſit filius emancipatus:nocebit ei exhæredatio. *Duodecima replicatio eſt: Niſi à ſcriptis hæredibus hæreditas non ſit adita. Hæc replicatio approbatur l, 20.in prin.ibi: ſed cum exhæredatio.ff.eod.tt.cuius uerba uide ĩ.lib.29. cap.7.except.3.in prin. Hæc de decimaquarta exceptione. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi pater præteritus hæres inſtitutus ſit,uel exhæredatus. Hæc exceptio approbatur l.4.§.ſi quis filium.ff.de bonor.poſſeß.contra tab.his uerbis:* Si quis filium,quem in poteſtate habuit, inſtituerit hæredem uel exhæredauerit,& ex eo nepotem omiſerit:bonorum poſſeſsioni locus non eſt. Quia non erat nepoa ſuus hæres futurus. Eadem ſunt & in ſequentibus gradibus. *Concordat l.1.§.ſi pater.ff.de coniung.cum emancip. liber.cuius uerba uide ĩ.lib.29.cap.4.except.2.Concordat*

cordat item l. 6. §. 1. ff. de bonor. poſſeß. contra tabul. cuius uerba uide ſ. except. 8 *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pater emancipatus, nepos ex eo in poteſtate aui retentus præteritus ſit. quæ replicatio approbatur l.25. in prin. ff. de legatis præſt. contra tab. bonor. poſſeß. petita. cuius uerba uide ſ. except.14. replicat. 1. duplicat. 6. triplicat. 1. Plures huius exceptionis replicationes uide ſ. lib.28. cap.15. replicat.5.* *Decimaſexta exceptio eſt: Niſi filius præteriti hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio reprobatur l.23. in prin. ff. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. cap.4. quæſt.2. exception.27. Planè admittitur exceptio hæc, Si filius in præteriti ſit poteſtate, exemplo ſerui. de quo J. exception. proxim.* *Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi ſeruus præteriti hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur l.3. §. fin. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. cuius uerba uide ſ. except.13. repl. 1. dupl.3. tripl.2.* *Decimaoctaua exceptio: Niſi actor hæres inſtitutus ex inſtitutione hæreditatem adierit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. dupl. 3. ſed & concordat l. 10. §. ſi in adoptionem. ibi: alias autẽ. ff. de bonor poſſeß. contra tabul. cuius uerba uide ſ. except.6. repl.1. dupl.6.* *Decimanona exceptio eſt: Niſi legatum ſibi uel ſeruo ſuo relictum præteritus agnouerit. Hæc exceptio approbatur d. l.3. §. fin. Cui concordat d. §. ſi in adoptionem. ibi: alias autem. Concordat item l. 14. in prin. ibi: nec enim. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except.13. repl.1. duplicat.3. Concordat item l.3. §. conſtituere. ff. de legatis præſt. contra tab. bonor. poſſeß. petita. cuius uerba uide J. lib.33. cap. 15. quæſt. 2. de liberis, exception. 7.* *Viceſima exceptio eſt: Niſi præterito fideicommiſſaria hæreditas ſit relicta ſub hac conditione, Si aui poteſtate eſſet liberatus. quæ exceptio approbatur l.16. ff. de bonor. poſſeß. contra tab. his uerbis:* Si emancipatus filius nepoti in poteſtate aui relicto ab extraneo hærede fideicommiſſariam hæreditatem, ſi liberatus aui poteſtate fuiſſet, reliquiſſet: ſi ſuſpectus auus ſit quaſi conſumpturus bona nepotis, non eſſe ei dandam bonorum poſſeſsionem, Pomponius ait. *Viceſimaprima exceptio eſt: Niſi non naturalis nepos ſit præteritus, ſed à filio adoptatus. Hæc exceptio approbatur l. ult. §. fin. ff. d. tt. his uerbis:* Si emancipatus filius meus adoptauerit extraneum filium: is qui adoptatus eſt filius, contra tabulas meas bonorum poſſeſsionem petere non poterit: quia nunquam nepotis loco apud me fuit. *Viceſimaſecunda exceptio eſt: Niſi nepos præteritus ex uxore contra uoluntatem aui ducta, uel ignominioſa natus ſit. Hæc exceptio reprobatur l.3. §. ſi emancipatus. ff. de bonor. poſſeß contra tabul. his uerbis:* Si emancipatus filius, uxore non ex uoluntate patris ducta, filium fuerit ſortitus, deinde nepos patre iam mortuo ad bonorum poſſeſsionem aui uelit uenire: admittendus eſt ad eam. Non enim per reſciſsionem is qui filius iuſtus eſt, efficietur non filius: cum reſciſsio quo magis admittatur, non quo minus adhibeatur. Nam etſi tam ignominioſam duxerit uxorem filius, ut dedecori ſit tam ipſi quàm patri, mulierem talem habere: dicemus & ex ea natum ad bonorum poſſeſsionem aui admitti: cum poſsit auus iure ſuo uti, eumq; exhæredare. nec enim minus in hoc nepote is qui de inofficioſo cogniturus eſt, merita nepotis quàm patris eius delicta perpendet. *Viceſimatertia exceptio eſt: Niſi teſtamentum, in quo actor præteritus eſt, iniuſtum ſit, aut ruptum, irritumúe. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 19. ff. d. tt. his uerbis:* Quod uulgò dicitur, liberis datam bonorum poſſeſsionem contra legem eſſe: ſic intelligendum eſt, ut ſufficiat extitiſſe tabulas mortis patris tempore, ex quibus uel adiri hæreditas, uel ſecundum eas bonorum poſſeſsio peti poſsit: quamuis neutrum eorum poſtea ſecutum ſit, uel ſequi potuerit. Nam ſi uel omnes inſtituti ſubſtitutiq; ante teſtatorem deceſſerint, uel is ſcriptus hæres fuerit, cum quo teſtamenti factio non fuit: peti contra tabulas bonorum poſſeſsionem inane eſt, quæ ſine effectu foret. *Concordat l.12. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except.14. repl.5. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi mortis teſtatoris tempore teſtamentum ualuit. tunc enim, quamuis poſtea ruptum, irritumúe ſit factum, nihilominus contra tabulas bonorum poſſeſsio competit. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quamuis neutrum eorum poſtea ſecutum ſit, uel ſequi potuerit. *Huius exemplum proponitur l. 4. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Illud notandum eſt, quòd bonorum poſſeſsio contra tabulas, quæ liberis promittitur, locum habet, ſiue quis hæres extiterit, ſiue non. Et hoc eſt quod dicimus, contra ipſum teſtamentum liberis competere bonorum poſſeſsionem. Quod in patrono contrà eſt. *Concordat l.20. in prin. ibi: quod ſi hi repud. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib.29. cap.7. except.3. in prin. Concordat item l.10. in fine. ff. de legatis præſtandis, contra tab. bonor. poſſeß. petita. cuius uerba uide J. lib.33. cap.15. quæſt.1. except.5.* *Viceſimaquarta exceptio eſt: Niſi ante teſtatorem hæredes inſtituti deceſſerint. Hæc exceptio, quæ ſpecies eſt exceptionis præcedentis, approbatur d. l.10. in fine. ibi: quod ſi neq;. cuius uerba uide J. d. quæſt.1. except.7. Cui concordat l.19. in fine. ff. de bonor. poſſeß. contra tabul. cuius uerba uide ſ. except. prox. in prin. Hæc de exceptionibus propoſitæ quæſtionis. Sed & plures huiuſmodi exceptiones uide ſ. lib.28. cap.15.*

II. QVIBVS BONORVM POSſeſsio contra tabulas competit?

1. *Regula: De liberis defuncti præteritis proponitur l.1. §. uocantur. ff. de bonor. poſſeß. contra tabul.*

bis uerbis: Vocantur ad contra tabulas bonorum poſſeſsionem liberi eo iure, eoq; ordine, quo uocantur ad ſucceſsionem ex iure ciuili. *Huius regulæ exceptiones uide ī. quæſt.prox.*

I I. Regula : *De parentibus defuncti præteritis, proponitur l.1.in prin. ff. ſi à parente quis manumiſſus, bis uerbis:* Emancipatus à parente, in ea cauſa eſt, ut in contra tabulas bonorum poſſeſsione liberti patiatur exitum. Quod æquiſsimum Prætori uiſum eſt: quia à parente beneficium habuit bonorum quærendorum. Quippe ſi filiusfamiliâs eſſet, quodcunq; ſibi adquireret, eius emolumentum patri adquireret. Et ideo itum eſt in hoc, ut parens exemplo patroni ad contra tabulas bonorum poſſeſsionem admittatur. Enumerantur igitur edicto perſonæ manumiſſorum, ſic: In eo qui à patre, auoue paterno, proauoue paterni aui patre. *Concordat l. 5. in fine. ff. ad Senatuſc. Tertyll. cuius uerba uide ī. lib.29. cap.5. reg.3. exception.1. replic.1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi adoptiuus parens ſit. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. ſed neq; auus. ibi: ſed nec ad bonor. poſſeſſ. ff. ad S. C. Tertyll. cuius uerba uide ī. d. cap.5. reg.5. except.14. repl. 1. Altera exceptio eſt: Niſi filium defuncti exhæredatus inofficioſum teſtamentum dicat. Hæc exceptio approbatur l.16. §. contra. ff. de inoff. teſt. cuius uerba uide ī. cap.6. quæſt.8. reg.2. exception.1. Tertia exceptio eſt: Niſi pater defuncti ſuperſit. tunc enim excluditur auus. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi defunctus nepos ab auo fuerit manumiſſus ſeu emancipatus. quæ replicatio approbatur l. 1. §. nepos. ff. ſi à parente quis manumiſſus. cuius uerba uide ī. lib. 29. cap.5. reg.3. except.3. Quarta exceptio eſt: Niſi parens acceptâ pecunia defunctum emancipauit. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. ſi parens, bis uerbis:* Si parens uel accepit pecuniam, ut emanciparet, uel poſtea uiuus in eum filius, quantum ſatis eſt, contulit, ne iudicia eius inquietaret: exceptione doli repelletur. *Quinta exceptio eſt: Niſi parens à defuncto filio quid accepit, ne teſtamentū eius inquietaret. Hæc exceptio approbatur uerbis d. §. ſi parens, iam propoſitis. Sexta exceptio eſt: Niſi defunctus teſtator miles fuerit. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. eſt & alius, bis uerbis:* Eſt & alius caſus quo bonorum poſſeſsionem contra tabulas parens non accipit: ſi fortè filius militare cœperit. Nam diuus Pius reſcripſit, patrem ad contra tabulas bonorum poſſeſsionem uenire non poſſe. *Septima exceptio eſt: Niſi parens coactus defunctum emancipauerit. quæ exceptio approbatur l. ult. ff. ſi à parente quis, biſce uerbis:* Diuus Traianus filium, quem pater malè contra pietatem afficiebat, coegit emancipare. Quo poſtea defuncto, pater ut manumiſſor bonorum poſſeſsionem ſibi competere dicebat. Sed conſilio Neratij Priſci & Ariſtonis ei propter neceſsitatem ſoluendæ pietatis denegata eſt. *Octaua exceptio eſt: Niſi defunctus à parente actore non fuerit emancipatus. Hæc exceptio conſtat ex prædictis. Sed uidetur iure nouo mutata & ſublata eſſe Nouell. c. 115. §. atq; hæc quidem. cuius uerba uide ī. lib.28. cap.16. except.185. Reliquas exceptiones uide ī. quæſt. prox.*

I I I. Regula: *De fratribus defuncti liberis parentibus manumiſſoris. Hiſce contra tabulas bonorum poſſeſsio non competit. quæ regula approbatur l.1. §. penult. ff. ſi à parente quis, biſce uerbis:* Liberos manumiſſoris non uenire ad contra tabulas bonorum poſſeſsionem filij, conſtat: quamuis patroni ueniant.

I I I I. Regula: *De patrono eiusq; liberis uide ī. lib.20. cap.7. & cap.8.*

V. Regula: *De hærede eius, cui bonorum poſſeſſio contra tabulas competit, proponitur l. 4. §. fin. cum lege ſequente. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. cuius uerba cum reliquis huc pertinentibus uide ī. lib.28. cap.22. reg.1.*

III. QVID ET QVANTVM ueniat in contra tabulas bonorum poſſeſsione?

I. Regula: *Omne ius, quod hæres ſcriptus habet, actori reſtituere cogitur. quæ regula approbatur l.13. in prin. ff de bonor. poſſeſſ. contra tabul. bis uerbis:* Cùm emancipatus bonorum poſſeſsionem contra tabulas accipit: ſcriptus hæres ei hæreditatem petenti, cogendus eſt & prædia & ſeruos hæreditarios præſtare. Omne enim ius quod per cauſam hæreditariam ſcriptus hæres nanciſcitur, ad eum transferri æquum eſt, quem Prætor hæredis loco conſtituit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi parenti manumiſſori contra tabulas bonorum poſſeſsio competat. hic enim non maiorem partem ſcripto hæredi auferet, quàm patronus auferret. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.3. in prin. ff. ſi à parente quis manumiſſus, bis uerbis:* Pacuuius ait, ſi turpes perſonas (ueluti meretricem) à parente manumiſſus hæredes feciſſet: totorum bonorum contra tabulas poſſeſsio parenti datur, aut conſtitutæ partis, ſi non turpis hæres eſſet inſtitutus. *Altera exceptio eſt: Niſi hæres inſtitutus ſit ex liberis defuncti, qui etiam ab inteſtato cum actore hæres futurus erat. hic enim partem, quam ab inteſtato habiturus erat, facit. quæ exceptio approbatur l. 8. §. fin. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. cuius uerba cum concordantibus uide J. reg. prox. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi hæres inſtitutus contra tabulas bonorum poſſeſsionem habere non poſsit. hoc enim caſu, quamuis ſit ex liberis defuncti, partem non facit. quæ replicatio approbatur l. 10. §. liberi. ff. d. tit.*

bis

his uerbis: Liberi qui contra tabulas habere nō poſſunt, nec partem faciunt, ſi per alios committatur edictum. Quod enim bonum eſt eis fauere, ut partem faciant, nihil habituri?

II. *Regula: Si unus ex liberis defuncti hæres ſit inſtitutus: commiſſo per alium edicto, in contra tabulas bonorum poſſeſsione tantam partem habebit, quã tam ab inteſtato habiturus eſſet, non ex qua ſcriptus eſt hæres. quæ regula approbatur l. 8. §. fin. ff. de bonor. poſſeſ. contr. tab. his uerbis*: Non eſt nouũ, ut emancipatus præteritus plus iuris ſcriptis hæredibus fratribus ſuis tribuat, quã habituri eſſent, ſi ſoli fuiſſent. Quippe ſi filius, qui in poteſtate patris eſt, ex duodecima parte hæres ſcribatur, emancipato præterito: dimidiam partem beneficio emancipati occupat, qui ſi emancipatum fratrẽ non haberet, duodecimam partem habiturus eſſet. Nam etſi ex parte minima ſit hæres inſtitutus, non pro ea parte qua inſtitutus eſt, tuendus eſt cõmiſſo edicto, ſed amplius per bonorum poſſeſsionem habere poteſt. Prætoris enim propoſitum eſt, cum contra tabulas bonorum poſſeſsionẽ dat, eas partes unicuiq; liberorũ tribuere, quas inteſtatò patre mortuo in hæreditate habiturus eſſet, ſi in poteſtate manſiſſet. Et ideo ſiue emancipatus, ſiue is qui in poteſtate manſit, ſiue in adoptionem datus, ex minima parte hæres ſcriptus ſit: non redigitur ad eam portionẽ, ex qua inſtitutus eſt, ſed uirilem accipit. *Concordat l. 13. §. ſi pater. ff. eod. tt. his uerbis*: Si pater, emancipato filio præterito, hæredes duos ſcripſerit, filium quẽ in poteſtate habebat, & alterum quem in adoptionem dederat, ex quo duos nepotes in familia reliquerat, qui & ipſi teſtamento præteriti ſint: bonorum poſſeſsionem pro parte tertia is qui emãcipatus eſt, pro parte tertia is qui in poteſtate remãſit, pro parte qui in adoptionem datus eſt, & filij eius ſimul habebunt. ita ut ſextans patri, ſextans nepotibus cedat. *Concordat item d. l. 13. §. fin. cuius uerba uide ſ. lib. 29. cap. 2. except. 10. repl. 6. Concordat item l. 11. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis*: Exemplo iuris legitimi & bonorum poſſeſsio cõtra tabulas diſtribuitur. Igitur nepotes ex uno filio unam partem habebunt. *Concordat item l. 1. §. filio. ff. de coniung. cum emancip. liberis, hiſce uerbis*: Filio in poteſtate ex beſſe, emancipato ex triente hærede inſtituto: Iulianus ait, nepotem præteritum, petita cõtra tabulas bonorum poſſeſſione, patruo ſextantem, patri unciã ablaturum. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi hæres inſtitutus ex teſtamento adire, quàm contra tabulas bonorum poſſeſsionẽ petere malit. hoc enim caſu ea pars ex qua inſtitutus eſt, illi debetur. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 14. §. ſed illud. ff. de bonor. poſſeſ. contra tab. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 13. repl. 1. dupl. 3. Cõcordat l. 7. §. ſed ſi portio. ibi: ad eum autem. ff. de legatis præſt. cõtra tab. cuius uerba uide ſ. lib. 33. cap. 15. quæſt. 4. reg. 1. Concordat item l. 15. §. ſed ſi unus. ibi: ita autem tuendus. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 33. cap. 15. quæſt. 3. reg. 2. except. 1.*

III. *Regula: Si cùm duo eſſent emãcipati fratres, & unus qui in poteſtate manſerat, unus ex emancipatis non contulerit: portio eius non utriq; fratri, ſed alteri tantùm, qui in poteſtate manſit, accedit. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 4. quæſt. 6. reg. 2.*

IIII. EVENTVS CONTRA TAbulas bonorum poſſeſsionis.

I. *Regula: Legata & fideicommiſſa ex eo teſtamento, contra quod bonorum poſſeſsio accepta eſt, non debentur. quæ regula approbatur l. 27. §. quoties. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide ſ. lib. 34. cap. 3. quæſt. 2. except. 31. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſolus hæres inſtitutus, commiſſo per alium edicto, cõtra tabulas bonorum poſſeſsionem acceperit. Hæc exceptio approbatur l. 14. in prin. ff. de legatis præſt. contra tabul. bonor. poſſeſ. petita, his uerbis*: Nonnunquam contra tabulas bonorum poſſeſsionem quis habet iure ſecundum tabulas bonorum poſſeſsionis: utputa hæres inſtitutus eſt emancipatus filius, alius emãcipatus filius præteritus: inſtitutus accepit contra tabulas bonorum poſſeſsionẽ, præteritus omiſit: apertiſsimum eſt, ut cogatur omnibus perinde legata præſtare, atque ſi commiſſum edictum nõ fuiſſet. Nec enim occaſio emancipati præteriti debet inſtitutum lucro adficere, cum præteritus iure ſuo non utatur. *Concordat l. 15. §. ſed ſi unus. ibi: ſed ſi ſolus. ff. eod. tt. his uerbis*: Si unus emancipatus hæres ſcriptus ſit, alter præteritus, & utriq; contra tabulas bonorum poſſeſsionem acceperint: & inſtitutus eadem præſtat, quæ præteritus. Sed ſi ſolus hæres inſtitutus cõtra tabulas bonorum poſſeſsionem acceperit: omnibus debebit legata præſtare, perinde atq; ſi adijſſet hæreditatem. *Altera exceptio eſt: Niſi hæres inſtitutus, commiſſo per alium edicto, & contra tabulas bonorum poſſeſsione ab alio accepta, ea poſſeſsione iſta quam etiam accipere poterat repudiata, ex teſtamento hæreditatem adierit. Hæc exceptio approbatur l. 16. in fine. ff. de legatis præſtandis, contra tab. bonor. poſſeſ. accepta. cuius uerba uide ſ. lib. 33. cap. 15. quæſt. 1. except. 9. Concordat l. 8. §. ſi adierit. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. reg. ult. Item cõcordat l. 14. §. ſed illud obſeruandum. ibi, & quod extraneis. ff. de bonor poſſeſ. contra tabul. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 13. repl. 1. dupl. 3. Contradicit l. 15. §. ſed ſi unus. ibi: de ſcripto. ff. de legatis præſt. contra tabul. bonor. poſſeſ. petita. cuius uerba uide ſ. lib. 33. cap. 15. quæſt. 3. reg. 2. except. 1. Tertia exceptio uidetur: Niſi hæredi inſtituto & legatis onerato portio*

ſua ſit conſeruata. Hæc exceptio reprobatur l.5.§.fin. ff.d tt.cuius uerba uide J.lib.13.cap.15.quæſt.4.reg.5. Quarta exceptio eſt: Niſi cum ab impuberis ſubſtituto relicta legata eſſent, is ex ſubſtitutione hæres extiterit. Hæc exceptio approbatur d.l.5.in prin.bis uerbis: Filium quis impuberem hæredem ſcripſit, eiq; ſubſtituit, emancipatum autem filium præterijt, deinde uterq; filius acceperunt bonorum poſſeſsionem, legata ſunt etiam à ſubſtituto impuberis relicta non tantùm liberis & parentibus, uerùm etiam extraneis: quæritur, an mortuo impubere cogatur ſubſtitutus ea præſtare? Et ſiquidem ab impubere relicta ſunt, ſolis liberis parentibusq; præſtanda ſunt. Sin uerò à ſubſtituto impuberis: omnibus eum præſtare oportet, habita ratione legis Falcidiæ: ſcilicet ut partis dimidiæ, quæ ad eum ex bonis patris peruenit, quartam, id eſt totius aſsis ſeſcunciā retineat. Sed ſi impubes ex uncia duntaxat inſtitutus hæres fuerit: magis eſt ſemiſſem uſq; legata præſtaturum, habita ratione legis Falcidiæ. Licet enim ex uncia fuerit hæres impubes inſtitutus: tamen quod acceſsit, augebit legata à ſubſtituto relicta. *Concordat l.32.§.fin.ff.de uulgari ſubſtit.cuius uerba uide ī.lib.28.cap.14.except.172.Item concordat l.11.ff.eod.tt.cuius uerba uide J. lib.11.cap.7. reg.20.Concordat item l.ult. §. fin. ff. de leg.2.cuius uerba uide d.reg.20. Quinta exceptio eſt: Niſi non legatum, ſed mortis cauſa donatum ſit. Hæc exceptio reprobatur l.3.in prin.ibi: ſi autem except. ff.de legatis præſtandis contra tab. cuius uerba uide J. lib. 13. cap.15.quæſt.4.reg 2. Sexta exceptio eſt: Niſi parentibus, liberis defuncti, uel alijs ſimilibus exceptis perſonis legata ſint relicta. Hæc exceptio approbatur ſimul & diſtinguitur J.lib.11.cap.15. Septima exceptio eſt: Niſi alicui legatum ſit relictum, ita ut exceptis perſonis reſtituat. Hæc exceptio approbatur l.3.§.ſed ſi proponas.ff.de legatis præſt.bis uerbis:* Si proponas extero legatum, rogatumq; eum præſtare hoc alicui ex liberis parentibusq;: conſequenter dicemus, præſtari debere. Hoc amplius, etſi extraneo relictū ſit ſub hoc modo, ut alicui ex liberis præſtet: æquiſsimum erit dicere, non debere ei prætorem denegare actionem.

II. *Regula: Ei qui contra tabulas bonorum poſſeſsionem accepit, denegatur petitio, item retentio legatorum, & aliarum rerum, quas ex defuncti uoluntate habet. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur J.lib.proxim. cap.9. cauſa 17.*

III. *Regula: Patri manumiſſori, qui contra tabulas bonorum poſſeſsionem accepit, nihilominus ius antiquum conſeruatur quæ regula approbatur l.1.§. fin.ff.ſi à parente, bis uerbis:* Patrem, accepta contra tabulas bonorum poſſeſsione: & ius antiquum, quod & ſine manumiſsione habebat, poſſe ſibi defendere, Iulianus ſcripſit. Nec enim nocere debet ei, quòd iura patronatus habebat, cum ſit & pater.

IIII. *Regula: De actione de dolo, proponitur l.8.§.ſi adierit.ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul.bis uerbis:* Si adierit hæreditatem is cui uirilis conſeruatur: libertates competent ex neceſsitate per aditionem. Veruntamen uideodum eſt, an de dolo actione teneatur qui adijt? Et magis eſt, ut ſi denunciante eo qui præteritus accepit contra tabulas bonorum poſſeſsionem, hic adijt hæreditatem, pollicente eo portionem uirilem: ſit quod ei imputetur, & de dolo (malo) actione teneatur. Damno enim afficit hæreditatem, dum competunt libertates.

V. ADFINIA REMEDIA.

I. *Regula: Exhæredatis non competit bonorum poſſeſsio contra tabulas, ſed querela de inofficioſo teſtamento. quæ regula approbatur l.8.in prin.& l.10. §.exhæredati ff.de bonor poſſeſs.contra tabul.quarum legum uerba uide ī.quæſt.1.except.14.Concordat l.20.in prin.ibi: ſed quemadmodum.ff.eod.tt.cuius uerba uide ī.lib.29.cap.7.except.3.in prin.*

II. *Regula: Etiam ab inteſtato bonorum poſſeſsio competit. quæ regula approbatur l.ult.ff.de liberis & poſthumis.cuius uerba uide ī. d. except.14. in prin.Concordat l.4.§.ſancimus. C.de liberis præteritis.cuius uerba uide ī.lib.28. cap.15. except.176. repl.4. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi non is qui in poteſtate defuncti manſit, ſed emancipatus præteritus, omiſſa contra tabulas bonorum poſſeſsione, ab inteſtato bonorum poſſeſsionem petat: huic enim illa ſucceſsio denegatur. quæ exceptio approbatur l.2. ff. ſi tabulæ teſt.nullæ extab.cuius uerba uide ī. lib.28.cap.25.repl.18. Hactenus de bonorum poſſeſsione contra tabulas.*

DE VENTRE IN POSſeſsionem mittendo, quinta actio. Cap. IX.

I. *Ratio huius actionis proponitur l.1.in prin.ff. de uentre in poſſeſs. mittendo, bis uerbis:* Sicuti liberorum eorum qui iam in rebus humanis ſunt, curam Prætor habuit: ita etiam eos qui nondum nati ſunt, propter ſpem naſcendi non neglexit. Nam & hac parte edicti eos intuitus eſt, dum uentrem mittit in poſſeſsionem uice contra tabulas bonorum poſſeſsionis.

II. CAVSA HVIVS actionis.

Si poſthumo competat bonorum poſſeſsio, uenter, id eſt mulier prægnans in bona defuncti mittenda eſt. quæ cauſa approbatur l.7. in prin. ff. eod. tt. bis uerbis: Vbicunq; ab inteſtato uenter admittitur, ſcilicet ſi talis fuerit, qui in utero eſt, ut ſi in rebus humanis eſſet, bonorum poſſeſsionem

ſeſsionem petere poſsit (ut in omnibus partibus edicti) pro ſuperſtite habetur is qui in utero eſt. *Concordat l. ult. ibi: nam & acntrem. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 29. cap. 7. except. 14. Huius cauſæ ſeu regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi poſthumi pater adhuc uiuat. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerum eius replicatio prima hæc eſt, Niſi poſthumus natus patri in bonis aui iungatur. quæ replicatio approbatur l. 1. §. ſi pater. ff. de uentre in poſſeſſ. mittendo, his uerbis:* Si paternnru prægnante filium emancipauerit, non in rorum repelli uterus debet. Nanq; natus ſolet patri ex nouo edicto iũgi. Er generaliter quibus caſibus patri iungitur narus, admittendus eſt uenter in poſſeſsionem. *Altera replicatio eſt: Niſi pater poſthumi apud hoſtes ſit. quæ replicatio approbatur d. l. 1. §. ſi filius, his uerbis:* Si filius ab hoſtibus captus ſit, uxor eius pręgnans in poſſeſsionem bonorum ſoceri mittenda eſt. Nam aliquo caſu ſpes eſt, id quod naſcitur, inter ſuos hæredes futurum: utputa ſi pater eius apud hoſtes decedat.

II. EXCEPTIO *eſt: Niſi poſthumus ſit exhæredatus. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. toties, his acrbis:* Toties mittirur in poſſeſsionem uenter, ſi non eſt exhæredatus, & id quod in urero erit, inter ſuos hęredes futurũ erit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi exhæredatus aliquo caſu hæres exiſtere poßit. Hæc replicatio approbatur d. l. 1. §. ſed etſi incertum, his uerbis:* Sed etſi incertum ſit, aliquo tamen caſu poſsit exiſtere, quo qui editur, ſuus futurus ſit, uẽtrem mittemus: ęquius enim eſt, uel fruſtra nonnunquam impendia fieri, quàm denegari aliquando alimenta ei, qui dominus bonorũ aliquo caſu futurus eſt. Quare etſi ita exhæredatio facta ſit, Si mihi filius unus naſcetur, exhæres eſto: quis filia naſci poteſt, oel plures filij, uel filius et filia: uenter in poſſeſsionem mittetur. Sanctius eſt enim, ſub incerto eius qui edetur, ali etiam eum qui exhæredatus ſit: quàm eum qui nõ ſit exhæredatus, ſame necari: ratũq; eſſe debet, quod diminutũ eſt, quamuis is naſcatur, qui repellitur. Idem erit dicendũ, etſi mulier, quæ fuit in poſſeſsione, abortũ feciſſet. *Huius replicationis ſpecies etiam ſunt replicationes ſequentes. Altera replicatio eſt: Niſi ſub conditione ſit exhæredatus poſthumus. Hæc replicatio approbatur d. l. 1. §. ſed etſi ſub, his uerbis:* Sed et ſi ſub conditione poſthumus ſit exhæredatus: pendente cõditione, Pedij ſententiam admittimus, exiſtimantis poſſe uentrem in poſſeſsionem mitti: quia ſub incerto utilius ſit uentrem ali. *Tertia replicatio eſt: Niſi à ſubſtitutis exhæredatus, ab inſtitutis præteritus ſit. Hæc replicatio approbatur d. l. 1. §. ſi uenter, his uerbis:* Si uenter ab inſtitutis exhæredatus ſit, à ſubſtitutis præteritus: Marcellus negat, in poſſeſsionem eum mitti poſſe uiuentibus inſtitutis, quia exhæredatus ſit. Quod uerum eſt. Per contrarium autem, ſi ab inſtitutis pręteritus ſit uenter, à ſubſtitutis exhæredatus: uiuis inſtitutis mittendũ eſſe in poſſeſsionem. Quòd ſi non uiuant, negat mittendum: quia ad eum gradũ deuoluta ſit hęreditas, à quo exhęredatus eſt. *Quarta replicatio eſt: Niſi exhæredatio ita ſit facta, Qui mihi intra tres mẽſes mortis meæ natus erit, exhæres eſto: uel, Qui poſt tres mẽſes. Hæc replicatio approbatur d. l. 1. §. ſed et ſi quis, hiſce uerbis:* Sed et ſi quis uẽtrem ita exhæredaſſet, Qui mihi intra menſes tres mortis meæ natus erit, exhæres eſto: uel, Qui poſt tres menſes: uẽter in poſſeſsioné utiq; mittetur. Quia aliquo caſu ſuus hæres futurus eſt. Et ſanè benigniorem eſſe Prætoré in hac parté oportebit: ne qui ſperatur, ante uitam necetur.

III. EXCEPTIO *eſt: Niſi poſthumus natus, defuncto ſuus hæres futurus non eſt. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. toties. ff. de uentre in poſſeß. mittendo. cuius uerba uide ſ. except. prox. in prin. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi poſthumus filius ſit defuncti. tunc enim, quamuis in aui poteſtatem ſit recaſurus, nihilominus in patris defuncti bona uenter mittendus. quæ replicatio approbatur d. l. 1. §. etiam ex, his acrbis:* Etiã ex emancipato uenter ad poſſeſsioné admittitur. Vnde apud Iulianum libro XXVII. Digeſt. quæritur, ſi emancipatus quis ſit uxore iam prægnante, deinde deceſſerit, & pater eius mortuus ſit: an uenter in poſſeſsionem emancipati patris mitti poſsit? Et rectiſsimè ſcripſit, rationem non eſſe cur uenter, quem edictum admittit, repelli debeat. Eſt enim æquiſsimum partui conſuli, qui natus bonorum poſſeſsionem accepturus eſt. Sed etſi auus uiueret, ſimiliter uentrem admitteremos. *Altera replicatio eſt: Niſi poſthumus nepos ſit defuncti. quæ replicatio approbatur d. l. 1. §. ſi filius. ibi: etſi hic nepos, his uerbis:* Si filius in adoptionem datus deceſſerit prægnante uxore, tunc deinde adoptator defunctus fuerit: admittetur uenter in poſſeſsionem aui adoptiui. Sed an etiam in eius qui in adoptionem dederat, filius mittetur, uideamus? Et ſi hic nepos poſthumus hæres ab auo naturali inſtitutus ſit, mittetur in poſſeſsionem: & nato eo, ſi nemo ex liberis ſit alius, bonorum poſſeſsio ſecundũ tabulas dari poteſt: aut ſi ſint liberi præteriti, etiam contra tabulas cum ipſis poteſt accipere. *Tertia replicatio eſt: Niſi mater poſthumi aliunde ſe alere non poßit. tunc enim, quamuis poſthumus defuncto ſuus hæres futurus non eſt, tamen uenter in poſſeßionem mittitur. quæ replicatio approbatur l. 6. ff. de uentre in poſſeß. mittendo, his uerbis:* Ex-

traneo

traneo poſthumo hærede inſtituto, nō aliter uenter in poſſeſsionem mittitur, niſi mater aliunde ſe alere non poſsit: ne fortè ei qui natus bonorum poſſeſſor futurus eſt, denegaſſe alimenta uideamur. *Concordat l.ult.ff.eod.tt.cuius uerba uide* s̄.*lib. 29.cap. 7.except.14.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi poſthumus nepos ſit defuncto ex filio adoptiuo. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.ſi filius. ff. de uentre in poſſeſ. mitt. cuius uerba uide* s̄.*except prox.repl.2.*

V. EXCEPTIO: *Niſi poſthumus hæres negetur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.7.§.interdum. ff. d.tt. his uerbis:* Interdum non paſsim, ſed cum cauſæ cognitione mitti uenter in poſſeſsionem debet, ſi quis ſit qui controuerſiam referat. Sed hoc tantùm ad eum uentrem erit referendum, qui cum liberis admittitur. Cæterùm ſi mittatur Vnde legitimi, uel ex qua alia parte: dicendum eſt, non eſſe cauſæ cognitionem neceſſariam. Nec enim ęquum eſt, in tempus pubertatis uentrem ueſci de alieno, in tempus pubertatis dilata cōtrouerſia. Sed enim placet omnes controuerſias, quæ quaſi ſtatus controuerſiam continēt, in tēpus pubertatis differri: ſed nō ut in poſſeſsione ſit ſtatus controuerſia dilata, ſed ſine poſſeſsione. *Concordat l.1.§.& generaliter.ff.eod.tt.cuius uerba uide* j.*except.proxim. Propoſitæ exceptionis ſpecies, nec non & replicationes uide in exceptionibus duabus proximè ſequentibus.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi mulier uxor defuncti negetur, uel ex eo prægnans eſſe. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1.§.ſi ea quæ.ff. de uentre in poſſeſ. mitt. his uerbis:* Si ea quæ in poſſeſsionem uult ire, uxor negetur, uel nurus eſſe uel fuiſſe, uel ex eo prægnans non eſſe contendatur: decretum interponit Prætor exemplo Carboniani edicti. Et ita diuus Hadrianus Claudio Proculo prętori reſcripſit, ut ſummatim de re cognoſceret: & ſi manifeſtā calumniā uideret eius, quæ uentris nomine in poſſeſsionem mitti deſiderat, nihil noui decerneret: ſi dubitari de re poſſet, operā daret ne quod præiudicium fieret ei quod in utero eſt, ſed uētrem in poſſeſsionem mitti oportere. Apparet itaq;, niſi manifeſta ſit calumniatrix mulier: debere eam decretum eligere. Et ubi omnino iuſtè dubitari poterit, an ex eo pręgnans ſit: decreto tuendam eſſe, ne præiudiciū partui fiat. Idemq́; eſt, etſi mulieri ſtatus controuerſia fiat. Et generaliter, ex quibus cauſis Carbonianā bonorū poſſeſsionem puero Prætor dare ſolitus eſt, ex iiſdē cauſis uentri quoq; ſubuenire Prætorē debere, nō dubitamus: eo facilius quòd fauorabilior eſt cauſa partus, quàm pueri. Partui enim in hoc fauetur, ut in lucem producatur: puero, ut in familiā inducatur. Partus enim iſte alendus eſt, qui etſi non tantùm parenti, cuius eſſe dicitur, uerùm etiam rei publicæ naſcitur. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non ſit manifeſta mulieris calumnia, ſed probabilis dubitatio. tunc enim nihilominus uenter in poſſeſsionem eſt mittendus. quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis. Cui concordat l.3. §. fin.ff. ne uis fiat ei qui in poſſeſ. miſſus erit. cuius uerba uide* s̄.*lib.23.cap.7.quæſt.4.except.2.repl.1.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi mulier ſtatus controuerſiam patiatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis d.§.ſi ea quæ,* s̄.*propoſitis hiſce:* Idemq́; eſt, etſi mulieri ſtatus controuerſia fiat. *Concordat d.l.3.§.fin.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi mulier mortis tempore defuncto uxor non fuit. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.rectiſsimè.ff.de uentre in poſſeſ.mittendo, his uerbis:* Rectiſsimè Prætor nuſquam uxoris mentionem fecit: quia fieri poteſt, ut mortis tempore uxor non fuerit, quæ ſe ex eo prægnantem dicit.

IX. EXCEPTIO: *Niſi aliunde ſe mulier alere poſsit. Hæc exceptio reprobatur l.5. in prin. ff. d. tt. his uerbis:* Curator uentris alimenta mulieri ſtatuere debet: nec ad rē pertinet, an dotem habeat, unde ſuſtentare ſe poſſit: quia uidentur quæ ita præſtantur, ipſi præſtari qui in utero eſt.

X. EXCEPTIO: *Niſi mulier prægnans non ſit. Hæc exceptio approbatur l.1.§.1.ff. d. tt. his uerbis:* Prægnantem eſſe mulierem oportet omnimodo, nec dicere ſe prægnātem ſufficit. Quare nec tenet datio bonorum poſſeſsionis, niſi uerè prægnans fuit & mortis tempore, & eo quo ſe mitti in poſſeſsionē petit. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi deferente aduerſario, mulier ſe prægnantē eſſe iurauerit. quæ replicatio approbatur l.10. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Cùm mulier deferente hærede iurauerit ſe prægnantē, bonorū poſſeſsio ex edicto Carboniano dari debet: uel denegari, ſi illa hęredi detulit iuſiurādū, cùm cauſa cognita datur poſſeſsio: ne aut hæredi bonorū poſſeſsio data faciat præiudiciū, aut denegata ius ordinariū eripiat pupillo. *Cōcordant ea quæ proponuntur* j.*quæſt.5.reg.18.exc.1.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi nemo alius ſit, cui bonorum poſſeſsio competit. Hæc exceptio reprobatur l.7.§.fin.ff. de uentre in poſſeſ. mittendo, his uerbis:* Quamuis Prætor uentrem in poſſeſsionē mittat, cum his quibus poſſeſsionem dederit: attamen etiam ſolus uenter admittetur ad bonorum poſſeſsionem.

III. QVI IN POSSESSIONEM ſint mittendi?

Si defunctus duas fecerit prægnātes, uterq; uēter

in

in poſſeßionē mittēdus. *Quæ regula approbatur l.1. §.ſi quis prima. ff. de uentre in poſſeß. mittendo, his uerbis:* Si quis prima uxore prægnante facta, mox aliam duxerit, eamq́; prægnantē fecerit, diemq́; ſuum obierit: edictum ambobus ſufficit, uidelicet cum nemo contendit, nec calumniatricem dicit.

IIII. QVANDO MITtendus?

Si poſthumus ab inſtitutis exhæredatus, à ſubſtitutis præteritus ſit: non niſi hereditate ſubſtitutis delata, in poſſeßionem poſthumus mittendus. Quæ regula approbatur d.l.1. §. ſi uenter. cuius uerba uide ſ. quæſt.2. except.2. repl.3.

V. EVENTVS ET IVRA miſsi uentris.

I. Regula: *Non poßidet uenter, ſed magis cuſtodiā rerum & obſeruationem præſtat. Quæ regula approbatur l.12. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ. eatur. cuius uerba uide ſ. lib.23. cap.2. except.13.*

II. Regula: *Ex bonis uenter eſt alendus. Quæ regula approbatur l.5. in prin. ff. de uentre in poſſeß. mittendo. cuius uerba uide ſ. quæſt.2. except.9. Plura de hac re uide J. reg.6.*

III. Regula: *Quamdiu uenter in poſſeßione eſſe debeat, definitur l.1. §. fin. cum lege ſequente. ff. eod. tit. his uerbis:* Tamdiu uenter in poſſeſsione eſſe debet, quamdiu aut pariat, aut abortum faciat, aut certū ſit eam non eſſe prægnantem. Et ſi ſciens prudensq́; ſe prægnantem non eſſe, conſumpſerit: de ſuo id eam conſumpſiſſe, Labeo ait. Sed & ſi eū ediderit, qui repulſus eſt, diſcedere debet. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi partui moueatur controuerſiæ ſtatus. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.7. §. interdum. ff eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt.2. except.5.*

IIII. Regula: *De curatore uentri & bonis dando, proponitur l.1. §. quoties. ff. de uentre in poſſeß. mittendo, his uerbis:* Quoties uenter in poſſeſsionem mittitur, ſolet mulier curatorē uentri petere, ſolet & bonis. Sed ſiquidē tantùm uentri curator datus ſit: creditoribus permittendum eſt in cuſtodia bonorū eſſe. Si uerò non tantùm uentri, ſed etiā bonis curator datus eſt: poſſunt eſſe ſecuri creditores, cū periculū ad curatorē pertineat. Idcirco curatorē bonis ex inquiſitione dandū (idoneū ſcilicet) oportet creditores curare, uel ſi quis alius eſt, qui nō edito partu ſucceſsionem ſperet. Hoc iure utimur, ut idem curator & bonis & uentri detur. Sed ſi creditores inſtēt, uel qui ſperat ſe ſucceſſurum: diligentius atq; circūſpectius id fieri debebit: & plures (ſi deſiderentur) dandi ſunt. *De eodem curatore proponitur d.l.1. §. eligitur, uſq; ad §. fin. his uerbis:* Eligitur curator aut ex his qui tutores dati ſunt poſthumo, aut neceſſarijs adfinibusq́;, aut ex ſubſtitutis, aut ex amicis defuncti, aut ex creditoribus: ſed is utiq; qui idoneus uidebitur. At ſi de perſonis eorū quæſtio moueatur: uir bonus eligitur. Quòd ſi nondū curator cōſtitutus ſit: quia plerūq; aut nō petitur, aut tardius petitur, aut ſerius datur. Seruius aiebat, res hæreditarias hæredē inſtitutū uel ſubſtitutū obſignare nō debere, ſed tantū pernumerāre, & mulieri adſignare. Idē ait; ad cuſtodiēda ea quæ ſine cuſtodia ſalua eſſe nō poſſunt, cuſtodē ab hærede ponēdū, utputa pecoris, & ſi nondū meſsis uindemiaúe facta ſit. Et ſi fuerit cōtrouerſia, quātū deminui oporteat: arbitrū dandū. Curatore aūt cōſtituto, hæc omnia ceſſare puto. Cōſcribi tamē curatori debēt & uēdenti, & inuentariū rerū faciēti. *De officijs curatoris uētri dati proponitur d.l.1. §. mulier. cuius uerba uide J. reg.6. Sed & alia eius officia uide J. reg.7 & 8.*

V. Regula: *Si curator bonis conſtitutus non ſit, inuentarium conſcribendū, & cuſtos rerum ponendus. quæ regula conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi nondū curator conſtitutus ſit, &c. *Concordat d. l.1. §. quoties. cuius uerba uide ſ. reg. prox. in prin.*

VI. Regula: *De uictu, ueſtitu & habitatione uentri ex hæreditate præſtādis, proponitur l.1. §. mulier, cum §. ſequente. ff. de uentre in poſſeß. mittendo, his uerbis:* Mulier in poſſeſsionē miſſa, ea ſola, ſine quibus fœtus ſuſtineri, & ad partū uſq; produci nō poſsit, ſumere ex bonis debet: & in hanc rem curator conſtituendus eſt, qui cibum & potū & ueſtitum & tectum mulieri præſtet pro facultatib. defuncti, & pro dignitate eius atq; mulieris. Deminutio aūt ad hos ſumptus fieri debet primùm ex pecunia numerata: ſi ea nō fuerit, ex his rebus quæ patrimonia onerare magis impendio, quàm augere fructib. conſueuerūt. *Concordat l.4. ff. eod. tit. his uerbis:* Habitatio quoq;, ſi domū defunctus non habuit, concedenda erit mulieri. Seruis quoq; mulieris, qui neceſſarij ſunt ad miniſterium eius; ſecundū dignitatē cibaria præſtanda ſunt. *Concordat item l.5. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. quæſt.2 except.9.*

VII. Regula: *De officio curatoris uentri dati, proponitur d.l.1. §. idē ſi periculū eſt, his uerbis:* Si periculū eſt ne interim res uſucapiātur, ne debitores tēpore liberētur: idē curator curare debet. Ita igitur curā hoc quoq; officio adminiſtrabit, quo ſolent curatores atque tutores pupillorum. *Aliud officium eius proponitur l.5. §. fin. ff eod. tit. his uerbis:* Curator uentri datus, ſoluēdi debiti rationem habere debet, utique eius quod ſub pœna aut pignoribus precioſis debetur. *Plura eius officia uide ſ. reg.4.*

VIII. Regula: *De nihil deminuendo ex bonis, præ*

texquam quod ad alendum uentrem pertinet, proponitur l.1.§.mulier.ff.de uentre in poſſeſſ.mittendo.cuius uerba uide ſ.reg.6.

IX.Regula: *Id quod ad alendum uentrem ex bonis conſumptum eſt, ratum manet, nec repetitur. Quæ regula approbatur l.3.ff.d.tt.his uerbis:* Sumptus ab ea facti bona fide, oon repetentur. *Concordat l.1.§.ſed etſi incertum, in fine. ff eod. tt.cuius uerba uide ſ.quæſt.1.except.2.repl.1. Concordat itē l.unica.§.intereſſe.ff ſi mulier uentris nomine in poſſeſ. his uerbis:* Intereſſe uidetur primùm de alimentis, quæ in uenttem ſunt erogata: nec enim aliàs hęc repetuntur, niſi per calumniam in poſſeſsionem uenit. Cęterùm ſi res calũnia caret: nibil præſtabit mulier, quaſi ſine cauſa alta ſit ſub pręrextu uẽtris. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi mulier ſciens ſe prægnantem non eſſe, in poſſeßione fuerit. quæ exceptio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi per calumniam in poſſeſsionem oenit. *Concerdat l.1.§.fin.ff.de uentre in poſſeß.mittendo.cuius uerba uide ſ.reg.5. Plura de hac exceptione uide J. cap. prox. Altera exceptio uidetur: Niſi is qui natus eſt, repellatur. Tertia exceptio uidetur: Niſi mulier abortum ſecerit. Hæ duæ exceptiones reprobantur d. §.ſed etſi incertum, in fine.*

X. Regula: *Quod ad alendum uentrem conſumptum eſt, uclut æs alienum deducitur. Quæ regula approbatur l.9.ff.de uentre in poſſeß.mittendo, his uerbis:* Cum uenter mittitur in poſſeſsionem, quod in uentris alimenta deminutum eſt, dettahitur uelut æs alienum.

DE ACTIONE, SI MVLIER poſſeſsionem ad alium tranſtulit.

XI.Regula: *Ratio huius actionis proponitur l.1. in prin.ff.ſi uentris nomine muliere, his uerbis:* Hoc edicto rectiſsimè Pręcor proſpexit, ne dum in fauorem partus poſſeſsionem polliceatur, alijs prædæ occaſionem præbeat. Idcirco conſtituit actionẽ in mulierem, quæ in alium dolo malo hanc poſſeſsionẽ tranſtulit. Nec ſolùm mulierẽ Pręcor coercet, uerũ eum quoq;, in cuius poteſtate ea fuit, ſcilicet ſi dolo ipſorũ alius in poſſeſsionẽ fuerit admiſſus, actionẽq; in tantũ pollicetur in eos, quanti interfuerit eius qui expetitur.

XII.Regula: *De cauſa huius actionis eiusq; exceptionibus. Si mulier poſſeßionem ad alium tranſtulit, actio propoſita competit. Quæ regula approbatur uerbis ſ.reg.prox.propoſitis. Cuius exceptio prima hæc eſt: Niſi ſine dolo malo poſſeßionẽ ad alium tranſtulerit. Quæ exceptio approbatur uerbis ſ.reg.proxim.propoſitis hiſce:* Quæ in alium dolo malo hanc poſſeſsionem tranſtulit. *Declaratur exceptio hæc l.2.in prin.ff.eod.tt.his uerbis:* Dolo facit molier, oon quæ in poſſeſsionem uenientem oõ prohibeat: ſed quæ circũſcribendi alicuius cauſa clã & per quandã machinationem in poſſeſsionem introducat. *Altera exceptio eſt: Niſi ab eo qui in poſſeßione eſt, id quod ei abeſt, actor conſequi poßit. Hæc exceptio approbatur d.l.2.§.ſi & patris, hiſce uerbis:* Si & patris & filiæ factum arguetur: io alterũ, quẽ actor uelit, reddenda eſt actio: quia in id quod ageris iotereſt, datur. Ideo ſi id qood ei abeſt, ab eo qui in poſſeſsione eſt, ſeruari poſsit (pręter ſumptus litis cauſa factos) inutilis erit ei hæc actio.

XIII.Regula: *Aduerſus quos cõpetit actio propoſita? De ipſa muliere & patre eius, in cuius eſt poteſtate, proponitur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si & patris & filiæ factum argoetur: io alterum quẽ actor uelit, reddenda eſt actio. *Concordat l.1.in prin.ibi: nec ſolum. ff.ſi uentris nomine muliere. cuius uerba uide ſ. reg. 11. in prin. Concordat item d.l.1.§.fin. cuius uerba uide J.reg.15.*

XIIII.Regula: *Quid ueniat in actione propoſita? De eo quod actoris intereſt, proponitur d. l.1. in prin. ibi: actionemq; in tantum. Concordat l.2.in fine. ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.reg.12.except.2. Declaratur regula hæc d.l.1.§.intereſt, his uerbis:* Iotereſt eius qui experitur, admiſſum alium in poſſeſsionem non fuiſſe: com fortè bona fide fructus perceptos cõſumpſerit, aut ſi prædo oenerit in poſſeſsionẽ, à quo ftuctus cõſequi non poſsit: quia ſoluendo non eſt.

XV.Regula: *Quamdiu detur actio hæc? Perpetua eſt. Quæ regula approbatur d. l. 1. §. fin. his uerbis:* Hæc actio etiam poſt annum dabitur: quia rei habet perſecurionem. Et ſi filia ſit quæ dolo fecit: in patrem dabitur actio, ſi quid ad eum peruenerit.

XVI.Regula: *Adfine remedium proponitur d. l. 1.§.neceſſariò, his uerbis:* Neceſſariò Pręcor adiecit, ut qui per dolum uenit in poſſeſsionem, cogatur decedere. Coget aũt eũ decedere, nõ pręcoria poteſtate uel manu miniſtrorũ: ſed melius & ciuilius faciet, ſi eũ per interdictũ ad ius ordinariũ remiſerit.

DE ACTIONE, SI MVLIER VENtris nomine in poſſeſsione calumniæ cauſa eſſe dicetur.

XVII.Regula: *Ratio huius actionis proponitur l.unica.§.hoc edictũ. ff. ſi mulier uentris nomine, his uerbis:* Hoc edictõ ex eadẽ cauſa proficiſcitor, qua ſuperius. Debet enim Pręcor, quẽadmodũ facilis eſt circa bonorũ poſſeſsionẽ mulieri dandã uẽtris nomine, ita calumniam eius impunitam non relinquere.

XVIII.Regula: *De cauſa huius actionis. Si mulier calumniæ cauſa in poſſeßione ſit. Hæc cauſa declaratur d.l. unica.§.per calumniam, his uerbis:* Per calumniam in poſſeſsione fuiſſe nidetur, quæ ſciens prudensque ſe prægnantem non eſſe, uoluerit in poſſeſsionem ueoire. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi herede deferente, mulier iurauerit ſe prægnantẽ eſſe. quæ exceptio approbatur*

probatur d.l.unica,in prin.his uerbis: Si de poſſeſſione uentris nomine quęratur, & deſerente hęrede mulier iurauerit ſe prægnanté eſſe: ſeruandũ eſt iuſiurandũ, nec tenebitur mulier quaſi calumniæ cauſa fuerit in poſſeſsionem miſſa: nec uis ei faciẽda eſt poſt iuſiurandũ. Si tamen peperit, quæretur ueritas, an ex eo pręgnans fuerit? Alteri enim nec prodeſt, nec nocet iuſiurandũ inter alios factũ. Nec partui igitur nocebit. *Cõcordat l.3.§.quacũq; ibi: unde Marcellus. ff. de iureiurãdo. cuius uerba uide ſ. lib.7.cap.7.quæſt.1.except.12.*

XIX. *Regula: Quibus competat actio propoſita, definitur d.l.unica.§.competit, his uerbis:* Cõpetit actio ei, cuius interfuit in poſſeſsioné miſſum non eſſe: utputa uel cohęredi ſperanti partũ, uel ei qui ſubſtitutus fuit, uel qui ab inteſtato, ſi partus nõ fuiſſet, ſuccedere potuit. *Huius exemplum ſeu ſpecies proponitur d.l.unica.§.nonnunquam, his uerbis:* Nonnunquá augebitur hoc quod intereſt: ſi quis fortè dubitans an prægnans ſit, excluſus ſit hæreditate. Nam hæredi eius qui excluſus eſt, dandam hanc actioné, Iulianus ait. Siquidem eius quoq; interfuit, non fuiſſe calũnię cauſa in poſſeſsione mulierem: quia hoc ſi nõ fuiſſet, adeundo hæreditatem inſtitutus hæredi ſuo locupletioré hæreditaté ſuam relinqueret. Sed & hoc imputatur mulieri, quòd deminuta ſunt multa in hæreditate: dum hic contemplatione uentris nõ attingit hæreditatem. *Concordat d.l.unica.§.idem Iulianus, his uerbis:* Idem Iulianus lib. XIX. Digeſt. ſic ait. Si ſubſtitutus manente muliere in poteſtate deceſſerit: hæres eius eadem actione preciũ hæreditatis à muliere exiget. Sed an decedant legata, cæteraq; onera hęreditatis, uidendum? Et mihi uidetur potius dici poſſe, legatarios cum muliere uſuros hac actione: quia & ipſorũ interfuit adiri hæreditatem.

XX. *Regula: Aduerſus quos actio propoſita competat? De patre mulieris proponitur d. l. unica.§.in parentem, his uerbis:* In parenté etiam Prætor actioné pollicetur: ſi modò per eum factũ ſit, ut in poſſeſsionem per calumniá ueniret. *Concordat d.l.unica.§.fin. his uerbis:* Si dolus filiæfamiliás interuenerit, & particeps doli pater fuerit: ſuo nomine tenebitur.

XXI. *Regula: Quid ueniat in hac actione? De eo quod actoris intereſt, proponitur d. l. unica. §. ſimili modo, his uerbis:* Et hic quanti agentis interfuit, Prætor actioné hanc pollicetur. *Declaratur illud intereſſe d.l.unica.§. intereſſe. cuius uerba uide ſ. reg. 9. item §. nonnunquam, cum ſequentibus. cuius uerba uide ſ. reg.19.*

XXII. *Regula: Quamdiu actio propoſita competat, definitur d.l.unica.§.hanc aũt, his uerbis:* Hanc actionem Prætor intra annum utilem pollicetur, ultrà nõ: uidelicet quaſi pœnalem.

XXIII. *Regula: Euentus. De libertatibus teſtamento relictis conſeruandis, proponitur d.l. unica.§. penult. his uerbis:* Libertatibus ſubueniendũ erit aduerſus eum, qui propter hæreditaté hac actione aget: ſcilicet ut fideicõmiſſarias cogatur is præſtare, qui precium etiam eorum utique conſequitur. Sed & directis credo Prætoré ſuccurrere oportere, ut interuentu ſuo tueatur eorum libertates. *Ait Iuriſconſultus:* Qui propter hæreditatem hac actione aget. *De hoc uide ſ. reg. 19.§. nonnunquam, cum ſequentibus. Hæc de uentre in poſſeſsioné mittendo.*

DE CARBONIANO EDICTO, ſexta actio. Cap. X.

I. *Ratio huius edicti eiuſq; actionis, proponitur l. 3.§. duæ autem ſunt. ibi: diuus enim Hadrianus. ff. de Carboniano edicto. cuius uerba uide J. quæſt. prox. except.19.*

II. CAVSAE HVIVS ACTIONIS, earumq; exceptiones.

I. *Cauſa generalis: Si impuberi, cui bonorũ poſſeſſio competit, controuerſia fiat, an inter liberos ſit: nihilominus ei bonorum poſſeſsio datur, & cõtrouerſia in tempus pubertatis differtur. Quæ cauſa approbatur l.1.in prin. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Si cui controuerſia fiet, an inter liberos ſit, & impubes ſit, cauſa cognita perinde poſſeſſio datur, ac ſi nulla de ea re controuerſia eſſet, & iudicium in tempus pubertatis cauſa cognita differtur. *Concordat l.3. §. duæ autẽ. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. except.19. Concordat itẽ l.2. C. eod. tit. his uerbis:* Carbonianum edictum ſub perſonis legitimis indubitato matrimonio, cuſtodito partu, & probata legitima ſucceſsione, defertur: ſcilicet ut in poſſeſsione nouus hæres conſtitutus, uſq; ad pubertatis annos ſine inquietudine rebus utatur interdum alienis.

II. *Cauſa: Si impubes ex defuncto conceptus negetur, uel ex matrimonio. Hæc cauſa ſpecialis approbatur l.3.§. ſi mater. ff. eod. tit. his uerbis:* Si mater impuberis ſubiecti partus rea poſtulata, cauſam obtinuerit: poterit adhuc ſupereſſe status quæſtio. Vtputa ſi dicatur aut non eſſe ex ipſo defuncto cõceptus, aut ex ipſo quidem, ſed non ex matrimonio.

III. *Cauſa: Si ſuppoſitus eſſe dicatur impubes. Hæc cauſa approbatur l.1.§. fin. ff. d. tit. his uerbis:* Si mater ſubiecti partus arguatur: an differenda ſit quæſtio propter ſtatum pueri, quæritur? Et ſiquidem pupilli status in dubium deducitur, differri quæſtio in tempus pubertatis debet: cum metus eſſe poſsit, ne minus idoneè defendatur. Cum uerò mater rea poſtulatur: utiq; integra fide & maiore conſtantia cauſam defenſurá recenti tempore,

pore, dubiũ nõ eſt: cognitionẽq; fieri oportet, & poſt euentũ cognitionis (ſi ſuppoſitũ partum apparuerit) actiones hæreditariæ pueto denegandæ ſunt: omniſq; perinde habẽda, atq; ſi heres ſcriptus nõ fuiſſet. *Concordat l. 9. ff. eod. tit. his uerbis:* Quod Labeo ſcribit, Quoties ſuppoſitus eſſe dicitur pupillus, cũ quo de patris eius hæreditate cõtrouerſia eſt, curare Prætorem debere, ut is in poſſeſsione ſit: de eo puto eum uelle intelligi, qui poſt mortẽ patrisfamiliâs, qui ſe ſine liberis decedere credidit, filius eius eſſe dici cœpit. Nã eius qui agnitus eſt ab eo, de cuius bonis quæritur, iuſtior in ea re cauſa eſt, quàm poſthumi.

IIII. *Cauſa: Si mater ſuppoſiti partus arguatur. Hæc cauſa reprobatur l. 1. §. fin. ff. de Carboniano edicto. cuius uerba uide ſ. cauſa prox.*

V. *Cauſa: Si mater impuberis adulterij accuſetur. Hæc cauſa reprobatur l. 13. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Titia poſt mortem mariti ſui poſthumam enixa eſt: eidem Titiæ crimẽ adulterij Sempronius tandem apud Præſidem prouinciæ obiecit: quæro, an in tempus pubertatis adulterij quæſtio differri debeat, ne præiudicium poſthumæ fiat? Paulus reſpõdit, ſi ei pupillæ, de qua quæritur, bonorũ quæſtio paternorũ nõ moueatur: ſine cauſa tutores deſiderare adulterij quoq; quæſtionẽ in tẽpus pubertatis pupillæ differri. *Planè admittitur cauſa propoſita, ſi pupillæ quæſtio bonorũ etiã moueatur. quæ diſtinctio patet ex uerbis iã propoſitis hiſce:* Si ei pupillæ, &c. *Cui cõcordat l. 8. ff. de uentre in poſſeſſ. mittendo. cuius uerba uide ſ. lib. 4. cap. 7. quæſt. 5. reg. 6.*

VI. *Cauſa: Si mater impuberis ſerua dicatur. Hæc cauſa reprobatur l. 7. §. ſi mater. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Si mater eius, cui & de libertate & de hæreditate paterna cõtrouerſia fit, in quæſtionẽ libertatis uocatur: iudiciũ de matre nõ ſemper in tẽpus pubertatis differendum erit. Nam & ipſe qui ſubiectus eſſe dicitur, ex cauſa repræſentari ſolet.

VII. *Cauſa: Si impubes negetur iure adoptatus. Hæc cauſa approbatur l. 7. in prin. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Si impubes negetur iure adoptatus, & ideo paternæ hæreditatis ei controuerſia fiat: nõ erit iniquum, ſimile Carboniano decretum interponi.

VIII. *Cauſa: Si impubes in adoptionẽ datus eſſe dicatur. Hæc cauſa approbatur d. l. 7. §. 1. his uerbis:* Si impubes in adoptionẽ datus eſſe dicatur, & ideo negetur naturalis patris hæreditas ad eũ pertinere: quia & hoc caſu quæritur, an iure filij obtinere hæreditatem poſsit: locus erit Carboniano edicto.

IX. *Cauſa: Si impubes nõ in defuncti patris, ſed ſuperſtitis aui poteſtate eſſe dicatur. Hæc cauſa approbatur l. 1. §. ſi emancipatus. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Si emancipatus deceſſit inteſtatò, ſuperſtite filio impubere, qui ſe ei ſuũ eſſe dicit: ego cõtendo, ante emãcipationẽ conceptũ, atq; ideo in mea poteſtate eſſe, & bona emãcipati ad me pertinere. Et quidem hũc filiũ eſſe cõſtat, ſed hactenus de ſtatu eius quæritur, in poteſtate patris fuerit, necne? Sententia tamẽ edicti proculdubio ex Carboniano admittitur.

X. *Cauſa: Si impubes, emancipato patre, in poteſtate aui retẽtus eſſe negetur. Hæc cauſa approbatur l. 1. §. ſi quis non. ff. d. tit. cuius uerba uide J. except. 15.*

XI. *Cauſa: Si impubes ſeruus dicatur. Hæc cauſa approbatur d. l. 1. §. ſed etſi quis, hiſce uerbis:* Si quis nõ tantũ ex liberis negetur eſſe, uerùm ſeruus etiam eſſe dicatur, fortè ex ancilla editus: Iulianus ſcripſit, adhuc Carboniano locum eſſe: quod & diuus Pius reſcripſit. Nã uel magis conſulendum eſt his, quibus maius periculum intenditur. Nam ſi aliter obſeruetur, inuenta erit ratio, quemadmodũ audaciſsimus quiſq; eo maiore iniuria impuberem afficiat, quo & plura & grauiora de eo mẽtiatur. Sed etſi ipſe defunctus ſeruus eſſe dicatur: idem erit dicendum. *Cõcordat l. 2. C. eod. tit. cuius uerba uide J. except. 23.*

XII. *Cauſa: Si defunctus ſeruus fuiſſe dicatur. Hæc cauſa approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed etſi ipſe defunctus ſeruus eſſe dicatur: idẽ erit dicendum.

XIII. *Cauſa: Si defunctus filiusfamiliâs eſſe dicatur. Hæc cauſa approbatur l. 8. in prin. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Deceſsit, quem ego filium meũ, & in mea poteſtate eſſe dico: exiſtit impubes, qui eũ patremfamiliâs, & ad ſe hæreditatem pertinere dicat: decretum neceſſarium eſſe, Africanus reſpondit.

XIIII. *Cauſa: Si de teſtamento ſit controuerſia, uel de hæreditate, non de ſtatu impuberis. Hæc cauſa reprobatur l. 1. §. ſi quis filium. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Si quis filium ſuum hæredem inſtituerit ex minima parte, ſic: Ille qui ex illa natus eſt, heres eſto. non quaſi filiõ ſuũ: deinde hic cõtendat, patrẽ inteſtatũ deceſſiſſe, ſeq; ei ſuũ hæredẽ eſſe: intereſt, cohæredes eius utrum negent eũ filiũ ſuũ, an uerò cõtendãt teſtamentũ ualere. Si teſtamẽtũ ualere contendunt: cõtrouerſia non eſt differenda, & Carbonianum edictũ ceſſat. Quòd ſi filiũ eũ negant, & ad ipſos potius quaſi ad cõſanguineos hæreditatẽ pertinere dicunt: data bonorũ poſſeſsione impuberi, cõtrouerſia in tẽpus pubertatis differtur. *Concordat l. 3. §. quamuis. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. except. 5. repl. 2. Hactenus propoſitæ actionis cauſæ ſunt enumeratæ. Sequuntur nunc harũ cauſarũ, quæ quidem approbatæ ſunt, exceptiones.*

I. EXCEPTIO: *Niſi pubes ſit is, cui controuerſia ſit. Quæ exceptio approbatur l. 3. §. puberi. ff. de*

ff. de Carboniano edicto, his uerbis: Puberi, quamuis minori uigintiquinq; annis, Carbonianum nnn ſuccurrit. Sed ſi cum eſſet pubes, quaſi impubes obtepſerit, bonorumq; poſſeſsionem acceperit: dicendum erit, nihil eũ egiſſe. Nã etſi impubes eſſet, mox pubes factus finitur bonnrũ poſſeſsionis emolumentũ. *Plura de hac except. uide* ℑ. *quæſt. ult. reg. 11.*

II. EXCEPTIO: *Niſi fœminæ cõtrouerſia moueatur. Hæc exceptie reprobatur l. 1. §. non ſe lum. ff. d. tt. his uerbis*: Non ſolùm tantum maſculi, ſed & fœminæ ex uirili ſexu deſcendentes, Carboniani commodũ habebnnt.

III. EXCEPTIO: *Niſi ei cui controuerſia ſit, bonorum poſſeſsio non competat. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. & generaliter, his uerbis*: Generaliter dicemus, his demũ Carbnnianũ cõpetere, qnib. contra tabulas bonorũ poſſeſsio cõpetit: his nerò nõ cõpetere, qui repellnntur à cõtra tabulas bonotum poſſeſsione. *Concordat l. 2. C. de Carboniano edicto. cuius uerba uide* ℑ. *cauſa 1.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi exhæredatus ſit is, cui controuerſia ſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. Pomponius, his uerbis*: Pomponius libro LXXIX. ad edictum ſcripſit, cũ filius hæres uel exhæres ſcriptus eſt, Carbonianum edictũ ceſſare, quamuis filius eſſe negetur: qs uel quaſi ſcriptus habet bonorũ poſſeſſionẽ, etiãſi filius nõ ſit: uel repellitur quaſi exhæredatus, etſi filius eſſe uideatur: niſi fortè pnſthumus (inquit) ſit hæres inſtitutus, & natus negetur eſſe filius, ſed ſubiectus eſſe dicatur. Quo caſu eius partis tantùm danda eſt ei bonorũ poſſeſsio, ex qua inſtitutus eſt. *Concordat l. 7. §. cum uerò. ff. eod. tt. his uerbis*: Cum proponitur exhæredatum eſſe, non eſt neceſſarium controuerſiam pubertatis differri: quia non de ipſius filij, ſed de teſtamenti iure quæritur. *Concordat item l. 11. ff. eod. tt. his uerbis*: Cũ ſine beneficio Prætoris, qui patitur controuerſiã filius, hæres eſſe poteſt, fortè qnia ſcriptus eſt: edicto Carboniano locus nõ eſt: ſimiliter ac cum certum eſt, quamuis filius ſit, eum tamẽ hæredem non fore: ueluti ſi Titio hærede inſtituto, pnſthumus aut impubes exhęredatus negetur filius. Nec ad rẽ pertinet, quod intereſt illius in quibuſdam filium eſſe, ueluti propter fratris ex alia matre nati bona, uel iura libertorũ, & ſepulchrorũ. Iſtos enim caſus ad Carbonianum conſtat non pertinere. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi exhæredatus ſit cauſa adiecta hac, quaſi teſtatoris filius non ſit. Quæ replicatio approbatur l. 1. §. idem ait. ff. de Carboniano edicto, his uerbis*: Pomponius ait, cum qnidam exhæredem ſcripſiſſet filium, quòd diceret eum ex adulterio conceptum, quaſi fieret ei hæc controuerſia, an inter liberos ſit, ex hac parte edicti ei bonorũ poſſeſsionem competere. Cũ ſi ſine elogio exhæres ſcriptus eſſet, non haberet bonotum poſſeſsionem. Idemq; eſt, etſi ita ſit ſcriptus: Quiſqnis eſt qui filium meum ſe eſſe dicit, exhæres eſto: qnia non eſt filius exhæredatus. *Altera replicatio eſt: Niſi ab inteſtato exhæredatus hæreditatem petat. Hæc replicatio approbatur l. 7. §. interdum. ff. eod. tt. his uerbis*: Interdum etiam exhæredatus filius ex Carbnniano decreto bonotum poſſeſſionem accipiet: ſi non contra tabulas petit bonorum poſſeſsionem, ſed ab inteſtato Vnde liberi: quia neget tabulas teſtamenti patris tales eſſe, ut ſecundum eas bonotum poſſeſsio dari poſsit, & dicatur non eſſe filius. *Tertia replicatio eſt: Niſi exhæredatus de inoſſicioſo teſtamento agat. Hæc replicatio reprobatur l. 20. ff. de inoff. teſt. his uerbis*: Qui de inofficioſo unlt dicere, ſi & negetur filius, Carbonianam bonotum poſſeſsionem nõ debet accipere. Toties enim ea indulgẽda eſt, quoties ſi uerè filius eſſet, hæres eſſet, aut bonorũ poſſeſſor: ut interim & poſsideat, & alatur, & in actionibus præiudiciũ non patiatur. Qui uerò de inofficioſo dicit; nec actiones mouere debet, nec aliã ullam, quàm hęreditatis petitionem exercere: ne aliàs unquam melioris ſit conditionis, quàm ſi confiteatur aduerſarius.

V. EXCEPTIO: *Niſi hæres inſtitutus ſit is, cui controuerſia ſit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. Pomponius. ff. de Carboniano edicto. cuius uerba uide* ℑ. *except. prox. in prin. Concordat l. 11. ff. eod. tt. cuius uerba uide item* ℑ. *except. prox. in prin. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi poſthumus hæres inſtitutus, dicatur eſſe partus ſubiectus. quæ replicatio approbatur d. §. Pomponius. ibi: niſi fortè. Concordat l. 3. in prin. ff. eod. tt. his uerbis*: Carbonianum edictum aptatum eſt ad cnntra tabulas bonotum poſſeſsionem, & inteſtati: cum & in ſecundum tabulas in quibuſdã caſibus poſsit uideri neceſſarium edictum: ueluti ſi paterfamiliàs ita inſtituerit, Poſthnmus hæres eſto, uel poſthuma hæres eſto: & negetur eſſe uerum, qund in teſtamẽto ſcriptum eſt. *Alterius replicationis loco notandum, quòd quæſtio ſtatus nihilominus in tempus pubertatis differatur. quæ replicatio approbatur d. l. 3. §. 1. his uerbis*: Quamuis ſcripto hæredi nõ prnmitti bnnorũ poſſeſsionem ex edicto Carboniano, certum ſit: tamen quæſtionem ſtatus in tempus pubertatis differri proculdubio eſt. Ergo, &c.

VI. EXCEPTIO: *Niſi is cui controuerſia ſit, non poſſideat hæreditatem, ſed petat: uel contrà. Hæc exceptio reprobatur l. 3. §. parui refert. ff. de Carboniano edicto, his uerbis*: Parui refert, utrum petitor ſit impubes, an poſſeſſor qui ſtatus

ſtatus controuerſiã patitur. Nam ſiue poſſideat, ſiue petat, in tempus pubertatis differtur. *Concordat d.l.1.§.ſi duo.ibi: ſiue petitor. cuius uerba uide ꝭ.quæſt.5.reg.11.except.2.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi impubes intra legitimum tempus ordinariam bonorum poſſeßionem non agnoſcat. Hæc exceptio approbatur l.3.§.fin. cum lege ſequente. ff.d.tt.his uerbis:* Oportebit hunc qui ſe filium dicit, non ſolùm Carbonianã bonorum poſſeſsionem accipere, uerùm etiam ordinariam agnoſcere. Currũt enim tempora ad utranq; bonorum poſſeſsionẽ ſeparatim. Ordinariæ quidem, ex quo patrem ſuũ deceſsiſſe ſcit, & facultatem bonorum poſſeſsionis petendæ habuit: Carbonianæ uerò eo tempore, ex quo controuerſiam ſibi fieri cognouit. Ideo ſi ex prima parte edicti bonorũ poſſeſsionem non petierit: aliàs poterit ex ſequenti parte edicti ad exemplum Carboniani accipere bonorum poſſeſsionem, aliàs nõ poterit. Nã ſi confeſtim poſt patris mortem controuerſia ei facta fuerit, an inter liberos bonorum poſſeſsionẽ accipere poſsit: ſimul ad utrinſq; edicti cauſam annus ceſsiſſe uidebitur. Sin uerò interpoſita tempore ſcierit controuerſiam ſibi moueri: poterit etiam finito tempore, intra quod ex prima parte bonorũ poſſeſsionem acceperat, ex ſequenti bonorũ poſſeſsionem petere. Quam cũ acceperit, perpetuò poſſeſſor his actionibus utetur. Sed ſi poſt pubertatẽ contra eũ iudicatũ fuerit: denegabuntur ei actiones.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi ab inteſtato hæreditatem impubes petat. Hæc exceptio reprobatur l.6.§.huic.ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Huic edicto locus eſt, etiamſi ab inteſtato ad bonorum poſſeſsionem ueniant liberi: tametſi ex inferioribus partibus petant, quæ legitimi uocantur: quoniam ſui ſunt, uel ex illa quæ cognatis datur. *Concordat l.3.in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ꝭ. except.5. replic.2.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi de inofficioſo teſtamento impubes agat. Hæc exceptio approbatur l.20. ff. de inoffic. teſtam. cuius uerba uide ꝭ. except. 4. replic.3.*

X. EXCEPTIO: *Niſi ex teſtamẽto hæreditatem impubes petat. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ꝭ.except.5.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi de bonis impuberi controuerſia non fiat. Hæc exceptio approbatur l.6.§.ita demum.ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Ita demum huic edicto locus eſt, ſi & hæreditatis controuerſia ſit. Nam ſi tantùm ſtatus, quis (puta) ſeruus dicatur eſſe, nec ulla bonorum controuerſia ſit: hoc caſu liberale iudicium ſtatim explicandum erit. *Concordat l.13.ff.eod.tt.cuius uerba uide ꝭ.cauſa 5.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi de alia quàm paterna hæreditate impuberi moueatur controuerſia. Hæc exceptio approbatur l.7.§.ſi pupillus. ff.de Carboniano edicto, his uerbis:* Si pupillus liberti paterni bonorũ poſſeſsionem peteret, negaretur autẽ filius patroni eſſe: quia de paternis ei bonis nulla controuerſia fieret, differendum hoc iudicium non eſt. Si uerò poſt interpoſitum decretum Carbonianum hæc quoq; controuerſia moueretur: hoc iudicium in id tempus differri debet. *Concordat l.11.in fine. ff. eod.tt. cuius uerba uide ꝭ.except.4.in prin. Item concordat l.3.§.ſi is qui.ff eod.tt.his uerbis:* Si is qui ſtatus controuerſiam filio faciebat, & ſolum ſe filium dicebat, deceſſerit, & mater ei hæres extiterit: ſiquidẽ eandem controuerſiam impuberi mater faciat, qui ſe ex alia uxorum affirmat, quam filius eius faciebat, ſcilicet ut neget eum filiũ, idcircoq; ad ſe totam hæreditatem ex perſona filij ſui defuncti pertinere debere: in tẽpus pubertatis differri, Iulianus ait: quia nihil intereſt, ſuo an hæreditario nomine controuerſiam faciat. Planè ſi mater non negat, hunc quoq; defuncti filium eſſe, idcircoq; defuncti partem dimidiam hæreditatis ſolam ſibi uindicet ex bonis paternis: non erit iudiciũ in tempus pubertatis differẽdũ. Nõ enim de paternis, ſed de fraternis bonis impuberi ſit cõtrouerſia. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi de materna hæreditate impuberi controuerſia fiat. Hæc replicatio partim approbatur, partim reprobatur l.6. in prin.ff.eod.tt.his uerbis:* De bonis matris, an decretum interponendum ſit, quæritur? Et decretum quidem non eſt interponendũ: dilatio autem longiſsima danda eſt, quæ in tempus pubertatis extrahet negocium. *Altera replicatio eſt: Niſi ſimul de paterna & alia hæreditate impuberi moueatur controuerſia: tunc enim utriuſq; hæreditatis controuerſia in tempus pubertatis differenda. quæ replicatio approbatur d.l.6.§.1. his uerbis:* Planè ſi de paternis ſimul & de maternis bonis controuerſia ſit, uel etiam de fratris: & has controuerſias in tempus pubertatis differendas eſſe, Iulianus reſpõdit. *Concordat l.7.§.ſi pupillus, in fine.ff.eod.tt.cuius uerba uide.ꝭ.ead.except.in prin.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi non de hæreditate, ſed de legatis uel fideicommißis impuberi controuerſia fiat. Hæc exceptio reprobatur l.3. in prin. ibi: & cum de fideicommißis. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Et cum de fideicommiſsis uel legatis quæritur, differri poteſt cauſa in tẽpus pubertatis. Id enim diuus Pius Coldio Hadriano reſcripſit.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi debitores hæreditarij ab impubere conuenti, negent illũ defuncti filium eſſe. Hæc exceptio reprobatur d.l.3. §. cum*

extaret,

extaret, his uerbis: Cum extaret impubes, qui ſe filium defuncti diceret, debitoresq; negarent eum eſſe filium defuncti, & inreſtati hæreditatem ad adgnatum, qui fortè trans mare abierat, pertinere: neceſſarium erit puero Carbonianum edictum. Sed & abſenti erit proſpiciendum, ut cautio præſtetur.

XV. EXCEPTIO: *Niſi ab ipſo teſtatore uel patre impubes filius ſit negatus. Hæc exceptio reprobatur l.1. §. ſi quis non. ff. de Carboniano edicto, his uerbis*: Si quis nõ ab aliquo hanc controuerſiã patiatur, quòd inter liberos non ſit, ſed ab ipſo patre: utputa nepos, qui ſe tentum in poteſtate aui dicit, ab emancipato patre, cui coniungi deſiderat: an differri debeat? Et magis eſt, ut differatur. Parui enim refert quis ei controuerſiam faciat: cũ etſi teſtator eum negauerit ex liberis, non tamen exhæredem ſcripſerit, Carboniano poſsit eſſe locus.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi fiſcus impuberi controuerſiam faciat. Hæc exceptio reprobatur d. l.1. §. ſed etſi fiſcus, his uerbis*: Etſi fiſcus faciat impuberi controuerſiam, Carbonianũ edictũ poteſt locum habere.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi manifeſta impuberis calumnia ſit. Hæc exceptio approbatur l.3. §. cauſæ cognitio. ff. de Carboniano edicto, his uerbis*: Cauſæ cognitio in eo uertitur, ut ſi manifeſta calũnia appareat eorum qui infantibus bonorũ poſſeſsionẽ peterent, nõ detur bonorũ poſſeſsio. Sũmatim ergo, cum petitur ex Carboniano bonorum poſſeſsio, debet Prætor cognoſcere: & ſiquidem abſolutam cauſam inuenerit, euidenterq; probetur filium nõ eſſe: negare debet ei bonorũ poſſeſsionem Carbonianã. Si uerò ambiguam cauſam, hoc eſt uel modicum pro puero facientem, ut non uideatur euidenter filius non eſſe: dabit ei Carbonianam bonorum poſſeſsionem.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi uenter nõ ſit inſpectus, nec ea quæ de inſpiciendo uẽtre Prætor cauit, obſeruata. Hæc exceptio approbatur l.1. §. ſi cui uentrem. ff. de inſpiciendo uentre. cuius uerba uide ſ. lib.16. cap.7. quæſt.2. reg.2. Huius exceptionis replicationes uide ſ. lib.29. cap.2. except.9. diſtinct.1.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi nõ expediat pupillo differri controuerſiam. Hæc exceptio approbatur l.3. §. duæ aũt ſunt. ff. de Carboniano edicto, his uerbis*: Duæ ſunt cauſæ cognitiones. Vna dãdæ Carbonianæ poſſeſsionis, quæ habet cõmodũ illud, ut perinde atq; ſi nullam controuerſiã pateretur impubes, poſſeſsionẽ accipiat. Alia eſt cauſæ cognitio illa, utrum debeat differri in tẽpus pubertatis cognitio, an repræſentari? Hoc enim diligentiſsimè Prætori examinãdũ eſt, an expediat pupillo repræſentari cognitionem, an potius differri in tẽpus pubertatis? Et maximè inquirere hoc à cognatis, matre, tutoribusq; pupilli debet. Finge eſſe teſtes quoſdã, qui dilata cõtrouerſia aut mutabũt conſilium, aut decedent, aut propter tẽporis interuallum non eandẽ fidem habebunt. Vel finge eſſe anum obſtetricẽ, uel ancillas, quæ ueritatẽ pro partu poſſunt inſinuare, uel inſtrumenta ſatis idonea ad uictoriã, uel quædã alia argumẽta: ut maius damnum patiatur pupillus, quòd differtur cognitio, quàm cõpendiũ, quòd non repræſentatur. Finge pupillũ ſatiſdare nõ poſſe, & admiſſos in poſſeſsionem, qui de hæreditate controuerſiã faciũt, multa poſſe ſubtrahere, nouare, moliri. Aut ſtulti, aut iniqui Prætoris erit, rem in tempus pubertatis differre, cũ ſummo eius incõmodo eoi cõſultum uelit. Diuus enim Hadrianus ita reſcripſit: Quòd in tẽpus pubertatis res differri ſolet, pupillorũ cauſa fit, ne de ſtatu periclitentur, antequã ſe tueri poſsint. Cæterũ ſi idoneos habeãt, à quibus defendãtur, & tam expeditã cauſam, ut ipſorũ interſit maturè de eo iudicari, & tutores eorũ iudicio experiri uolunt: nõ debet aduerſus pupillos obſeruari, quod pro ipſis excogitatũ eſt: & pẽdẽre ſtatus eorum, cum iam poſsit indubitatus eſſe.

XX. EXCEPTIO: *Niſi uiuant adhuc ſubiecti partus participes. Hæc exceptio approbatur l.2. ff. d. tt. his uerbis*: Licet mulier, quæ partũ ſubieciſſe dicitur, deceſſerit: tamẽ ſi participes maleficij ſint, in præſenti cognoſcendũ eſt. Si nemo aũt ſit, qui puniri poſsit, quia omnes participes facinoris fortè deceſſerint: ſecundum Carbonianum edictum, In tempus pubertatis differenda eſt cognitio. *Concordat l.1. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cauſa 3.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi, etiamſi contra impuberem iudicaretur in ſtatus cauſa, nihilominus hæres ſit futurus. Hæc exceptio approbatur l.11 ff. de Carboniano edicto. cuius uerba uide ſ. exc.4. in prin.*

XXII. EXCEPTIO: *Niſi idoneos habeat pupillus, à quib. defendatur: eiusq; tutores experiri uelint. Hæc exceptio approbatur l.3. §. duæ aũt. ibi: cæterùm ſi. ff. de Carboniano edicto. cuius uerba uide ſ. except.19.*

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi pupillus nõ ſatiſdet. Hæc exceptio approbatur l.5. §. fin. ff. de Carboniano edicto, his uerbis*: Cũ in ſatiſdatione & pupillus & aduerſarius eius ceſſant, curator conſtituẽdus eſt, qui bona adminiſtret, & quãdoq; ei qui iudicio uicerit, reſtituat. Quid tamẽ, ſi tutores pupilli uelint adminiſtrare? nõ erũt audiẽdi, niſi ſatiſdederint nomine pupilli, aut curatores quoq; ij dõ ipſi ſint cõſtituti. *Concordat l. penult. & ult. ff. eod. tt. his uerbis*: Hæc bonorũ poſſeſsio, ſi ſatiſdatũ

ſit, non tantū ad poſſeſsionē adipiſcendā, ſed ad res etiā perſequendas, & debitū exigendū, & collationem bonorū & dotis, & omniū quæ conferri diximus, prodeſt. Sed ſicuti de bonis paternis emancipato cauetur, ita de iſtis quæ ipſi conferūt, cauendū eſt. *Concordat itē l.3.§.emancipatus.ff.de collat.bonor.cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.4.quæſt.4.exc.4. Concordat item l.3.§.cum extaret, in fine.ff.de Carboniano edicto, cuius uerba uide ſ.except.14. Concordat item l.1.C.eod.tt.his uerbis:* Si tibi ac filio tuo ab his, contra quos ſupplicas, ſtatus moueatur quæſtio: perſpicis prematurè rerū, quas uelut de patris ſucceſsione filius tuus uindicat, reſtitutionē poſtulari: cum ſi in pupillari permaneat ætate, ſecundū formam edicti Carboniani data bonorū poſſeſsione, ſatiſdatione impleta, tunc demū in poſſeſſionē eū conſtitui cōueniat: uel hac nō oblata, portionē ab omnibus, quam uindicat, poſsideri: ſeruitutis uerò quæſtionē in tēpus differri pubertatis. *Huius replicatio prima hæc eſt: Niſi quoad controuerſiam in pubertatis tempus differendam. huic enim parti exceptio propoſita non obſtat. Quæ replicatio approbatur uerbis iā propoſitis hiſce:* Vel hac non oblata, &c. *Altera replicatio eſt: Quòd impubes nihilominus cum cæteris in poſſeſsionem admittatur, et cæteri cum impubere. Quæ replicatio itidem approbatur uerbis iam dictis. Plura de hac re uide j.quæſt.ult.reg.5.repl.3.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi delato iureiurādo à matre impuberis, aduerſus eam iuratū ſit, eam prægnantem non eſſe. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt.2.exc.10. item quæſt.5.reg.18.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi uiuo patre impuberis cōtrouerſia ſtatus ſit cœpta. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.illud tenendum, in fine. ff.de agnoſcendis uel alendis liberis. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap.7.quæſt.2.except.7.in prin.*

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi annus ex eo tempore, quo ſciuit controuerſiam ſibi moueri impubes, exceſſerit. Hæc exceptio approbatur l.3.§. fin.cū lege ſequēte.ff de Carboniano edicto, his uerbis:* Hęc poſſeſsio intra annum datur, ſicuti ordinariæ quoq; quæ liberis dantur, intra annum dantur. Sed oportebit, &c. *Reliqua uerba uide ſ.except.7.*

III. QVAMDIV competit?

I. Regula: *Intra annum. Quæ regula approbatur d.l.3.§.fin.cum lege ſequente.*

II. Regula: *Si impubes pubes factus ſit, expirat hæc bonorum poſſeſsio. Quæ regula approbatur j. quæſt.5.reg 11.*

IIII. *Quæ differēda, uide ſ.quæſt.2.exc.12.repl.2. Sed & alia huius loci regula proponitur l.3.§.ſi quis liber.ff.de Carboniano edicto, his uerbis:* Si quis liber & hæres eſſe iuſſus ſit, & ſtatus controuerſiā impuberi faciat, qui filius eſſe, & teſtamentum patris rupiſſe dicatur: Iulianus ait, utraq; iudicia & hæreditatis & libertatis in tēpus pubertatis differenda. Neutrū enim eorū ita explicari poteſt, ut nō conditioni, &c.

V. QVOMODO COMPETAT? item adiuncta & euentus.

I. Regula: *Cauſa cognita, competit bonorum poſſeſsio. Quæ regula approbatur l.1.in prin. ff.de Carboniano edicto. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. in prin. Declaratur cauſæ cognitio l. 3. §. cauſæ cognitio. ff. eod.tt.cuius uerba uide ſ.quæſt.2.except.17. Declaratur item d.l.3.§.duæ aūt.cuius uerba uide d. quæſt.2.except.19.*

II. Regula: *Perinde impuberi competit bonorum poſſeſsio, ac ſi nulla ei controuerſia moueretur. Quæ regula approbatur d.l.3.in prin.item d.§.duæ autem. Itē cōcordat l.7.§.quoties.ff.eod.tt.his uerbis:* Quoties Carbonianū decretū interponitur: eodem loco rem haberi oportet, quo eſſet, ſi nulla controuerſia fieret ei, qui bonorū acceperit poſſeſsionem.

III. Regula: *Impubes poſſeſſor ſit, nō hæres. Quæ regula approbatur l.1.§.miſſum ff de Carboniano edicto, his uerbis:* Miſſum ex Carboniano in poſſeſsionē, ſtudent Prętores poſſeſſorem cōſtituere. Quòd ſi cœperit aut hæreditatē petere quaſi bonorum poſſeſſor Carbonianus, aut ſingulas res: rectiſsimè Iulianus libro XXXIII. Digeſt. ſcribit, exceptione eū ſubmouendū. Contentū enim eſſe debere hac prærogatiua, quòd poſſeſſorē eū Prætor tātiſper cōſtituat. Si igitur uult hæreditatē aut ſingulas res petere: petat (inquit) directa actione quaſi hæres, ut ea petitione iudicari poſsit, an quaſi ex liberis hęres ſit: ne præſumptio Carbonianæ bonorū poſſeſsionis iniuriā aduerſarijs adferat. Quæ ſententia habet rationem & æquitatem.

IIII. Regula: *Impubes actiones hæreditarias exercere nō poteſt. Quæ regula approbatur uerbis ſ.reg. prox.propoſitis. Cui tamen cōtradicere uidetur l.15. ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.quæſt.2.except.23.*

V. Regula: *Cæteri hæredes nihilominus hæreditatem adire, & ſimul in poſſeſsione eſſe poſſunt. quæ regula approbatur l.5.in prin.ff de Carboniano edicto, his uerbis:* Si is qui controuerſiā impuberi facit, ex liberis ſit: eueniet, ut ſiue caueat is cui ſtatus controuerſia fit, ſiue non caueat, attamen ſimul ſit in poſſeſsione. *Concordat l.1.§ ita autem.ibi: ſed etſi ex Carboniano ff.ſi tabulæ teſtam. nullæ extab.cuius uerba uide ſ lib.29.cap.11. quæſt.1 except.8. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi alio iure impuberi uerè filio, alio iure cæteris hæredibus competat bonorū poſſeſsio. hoc enim caſu, Carboniana bonorū poſſeſsione impuberi data, cæteri hæredes interim non admittūtur. Quæ exceptio approbatur l.12.in prin.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.li.28.cap.13.reg.*

22.reg.1.except.1. repl.3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi *cæteri quoq; hæredes ex liberis ſint defuncti,ut quacunq; ratione impubes,etiamſi uerè filius eſſet,ſuccederet: alios fratres ſuos non excluderet. quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 5. in prin.paulo ſuperius propoſitis. Altera replicatio eſt: Niſi impubes uel non ſit filius,uel ordinariam bonorũ poſſeßionẽ omiſit,uel intra legitimũ tempus nõ agnouit. Quæ replicatio approbatur l. 7.§.fin.ff.d.tt.his uerbis:* Quęſitũ eſt,an ſimul & pupillus ex Carboniano,& ſcripti hæredes ſecundũ tabulas bonorũ poſſeſsionẽ haberent? Iulianus reſpõdit,Si filius nõ eſſet,aut non accepiſſet cõtra tabulas uel ab inteſtato bonorum poſſeſsionẽ:ſimul & ipſum ex Carboniano, & ſcriptos hæredes ſecundũ tabulas habituros bonorũ poſſeſsionem. *Tertia replicatio eſt: Niſi impubes non ſatiſdet. Hæc replicatio approbatur l.1.§.1. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Eũ qui controuerſiá facit,ſi pro pupillo ſatis ei nõ detur,ſimul in poſſeſsione eorũ bonorũ eſſe Prætor iubet. *Huius replicationis duplicatio hæc eſſe uidetur: Niſi cæteri quoq; hæredes non ſatiſdent. Hæc duplicatio reprobatur l.5.§. quoties.ff.d.tt.his uerbis:* Quoties impubes ſatis nõ dat: mittitur in poſſeſsionẽ eius aduerſarius,ſiue ſatiſdet,ſiue nõ det. Etſi nelit aduerſarius cõmitti ſibi adminiſtrationẽ: ſatiſdare debet pupillo. Cæterũ ſi ſatis nõ det: debet curator conſtitui, per quẽ bona adminiſtrentur. Aduerſarius aũt ſi ſatiſdederit: res quæ tẽpore perituræ,aut deteriores futuræ ſunt, diſtrahere debet. Item à debitoribus qui tempore liberabuntur, exigere debet. Cætera cũ pupillo poſsidebit. *Et iuriſconſultus:* Cæterũ ſi ſatis non det, debet curator conſtitui. *Huic concordat d.l.5.§.fin.cuius uerba uide ſ̄.quæſt.2.except.15.*

VI.Regula: *De impubere ex bonis alendo, proponitur l.5.§.an aũt.ff.de Carboniano edicto,his uerbis:* An ueſcendi cauſa deminuere poſsit is qui ex Carboniano miſſus eſt,uideamus? Et ſiquidem ſatis impubes dedit:ſiue decreuit Præſes,ſiue nõ: deminuet ueſcendi cauſa, & hoc minus reſtituet hęreditatis petitori. Quòd ſi ſatiſdare nõ potuit, & aliter alere ſe uidetur nõ poſſe: deminuẽdi cauſa uſq; ad id quod alimentis eius neceſſarium eſt, mittendus eſt: nec mirũ debet uideri,hęreditatem propter alimenta minui eius quẽ fortaſſe iudicabitur filiũ non eſſe:cum omnium edictis uenter in poſſeſsionem mittatur, & alimẽta mulieri præſtẽtur propter eum qui poteſt nõ naſci:& maior cura adhiberi debeat, ne fame pereat filius, quàm ne minor hæreditas ad petitorem perueniat,ſi apparuerit filium non eſſe. *Concordat l. 20 ibi: & alatur. ff. de inoff.teſt.cuius uerba uide ſ̄. quæſt.2.except.4.repl.3.*

VII.Regula: *De ſumptibus in ſtudia & alia neceſſaria pupillo præſtandis,proponitur l.6.§ nõ ſolum. ff.de Carboniano edicto,his uerbis:* Non ſolum alimenta præſtari debét pupillo,ſed & in ſtudia & cæteras neceſſarias impenſas debet impendi pro modo facultatum.

VIII.Regula: *is qui ſimul cum pupillo in poſſeſſionem miſſus eſt,ex bonis alendus non eſt,nec quidquã ex ijs deminuet. Quæ regula approbatur d.l.6.§. qui pupillo,his uerbis:* Qui pupillo controuerſiam facit,ſi ſimul cum eo in poſſeſsionẽ miſſus eſt, ali ex bonis defuncti non debebit, nec quidquam de bonis deminuere. Hæc enim poſſeſsio pro ſatiſdatione cedit.

IX.Regula: *De actionibus hæreditarijs inferẽdis et excipiẽdis,proponitur l.5.§.1.ff.de Carboniano edicto,his uerbis:* Si impubes nõ defendatur, idcircoq; miſſus ſit in poſſeſsionẽ, & etiá aduerſarius eius: actiones hæreditarias quis exercebit? & Iulianus ait lib. XXXIII. Digeſt. curatorẽ conſtitui debere, q omnia curet, & actiões exerceat. Deniq; ſcribit etiã, eũ qui cũ impubere miſſus eſt in poſſeſsionem, actiones poſſe aduerſus curatorẽ intendere, nec eſſe prohibendũ. Nullũ enim per hoc præiudicium hęreditati fieri. Nam & aduerſus ipſum pupillũ, ſi ſatiſdediſſet, rectè experiretur. *De actionibus item excipiendis tractatur l.7.§.cum autem ex. ff. eod. tt. his uerbis:* Cum ex duobus fratribus ex hoc decreto miſsis,alter pro parte ſua paternam hęreditatem non defendit: compellitur alter totam defendere, aut uniuerſa creditoribus cedere. *De eadem re proponitur ſ̄.reg.4.*

X.Regula: *Ne inſtrumenta hæreditaria in poteſtatem aduerſariorum pupilli redigãtur, proponitur d. l.5.§.maximè,his uerbis:* Maximè puto, ſi miſſus fuerit in poſſeſsionem aduerſarius, deſiderandum à Prætore, ne inſtrumenta in poſſeſsionem ſuam redigat. Cæterùm decipietur pupillus, dum uel inſtruitur eis aduerſarius, uel etiam intercipere ea poteſt.

XI.Regula: *Si miſſus pubes factus ſit, expirat hæc poſſeßio. Quæ regula approbatur l.3 §.puberi,in fine.ff.de Carboniano edicto.cuius uerba uide ſ̄.quæſt. 2.except.1.Concordat l.2.in fine.C.eod. tt. cuius uerba uide ſ̄.d.quæſt. 2.cauſa 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cum duo impuberes controuerſiã paterentur,unus tantùm eorum pubes ſit factus. quæ exceptio approbatur d.l.3.§.ibidẽ,his uerbis:* Iulianus quærit,ſi duo impuberes patiantur ſtatus controuerſiam, & alter eorum pubuerit, expectari alterius quoq; pubertas debet: ſcilicet ut ſic de utriuſque ſtatu agatur, ne aliquod præiudiciũ fiat in puberi propter puberis perſonam. *Altera exceptio eſt: Niſi cùm duo impuberes eſſent, & alter alteri controuerſiam faciat. hoc enim caſu,quamuis unus ex illis pubes factus ſit,nihilominus durat poſſeßio.quæ ex-*

ceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l.3. §. ſi duo, his uerbis: Si duo impuberes inuicem ſtatus controuerſiam faciant: intereſt, utrum quiſq; ſe ſolum filium dicat, an & ſe. Nam & ſi ſe ſolum dicat filium, dicendum eſt debere controuerſiam ad utriuſque pubertatem differri, ſiue petitor ſiue poſſeſſor ſit. Si uerò alter ſe ſolũ, alter & ſe dicat, ſiquidem ille adoleuerit, qui ſe ſolum dicat: adhuc differtur controuerſia propter pueritiam eius, qui & ſe eſſe dicit: ſed de parte, non de toto. De parte enim utiq; hic litigatur. Quòd ſi ille adoleuerit, qui & ſe dicit, ille impubes ſit qui ſe ſolum dicit: non differtur cõtrouerſia. Nec enim patitur impubes cõtrouerſiam ſtatus: cum hic impubes & ſe dicat, & illum non neget filium.

XII. *Regula: Poſt pubertatẽ miſſus rei, nõ actoris partes ſuſtinet. Quæ regula approbatur l.6. §. fin. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Poſt pubertatem quæritur, an actoris partes ſuſtinere debeat, qui ex Carboniano miſſus eſt in poſſeſsionem? Et reſpõſum eſt, rei partes eum ſuſtinere debere: maximè ſi cauit. Sed etſi non cauerit, ſed nũc paratus ſit cauere, quaſi poſſeſſor conueniendus eſt. Quòd ſi nũc non caueat: poſſeſsio transfertur aduerſario ſatis offerente, perinde atq; ſi nunc primùm ab eo peteretur hæreditas. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non cauerit impubes. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi nunc nõ caueat, poſſeſsio transfertur, &c. *Huius replicatio hæc eſt: Niſi adhuc cauere ſit paratus. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed etſi non cauerit, ſed nũc paratus ſit, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi poſt decretam Carbonianam bonorum poſſeſsionem, antequam corporalem poſſeſsionem nactus ſit impubes, pubes ſit factus. Quæ exceptio approbatur l.14. ff. eod. tit. his uerbis:* Quæritur, an impubes, qui bonorum poſſeſsionẽ ex Carboniano edicto accepit, ſi antequam poſſeſsio ad eum translata fuerit, pubes factus ſit: petitoris partibus fungi debeat? Scæuola reſpondit, in eo quod à poſſeſſore peteret, probationem ei incumbere.

XIII. *Regula: Si poſt pubertatem contra impuberem iudicatum fuerit, denegantur ei actiones. Quæ regula approbatur l.4. in fine. ff. de Carboniano edicto. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. except. 7. Hactenus de Carboniano edicto.*

DE INTERDICTO QVORVM bonorum, ſeptima actio.

Cap. XI.

I. *Verba huius interdicti proponuntur l.1. in prin. ff. quorum bonorum, hæc ſcilicet:* Ait Prætor: Quorum bonorum ex edicto meo illi poſſeſsio data eſt. Quod de his bonis pro hærede aut pro poſſeſſore poſsides, poſsideresúe, ſi nihil uſucaptum eſſet: quòd quidẽ dolo malo feciſti, uti deſineres poſsidere: id illi reſtituas.

II. *Genus huius interdicti, & nomen, proponitur d. l.1. §. fin. his uerbis:* Hoc interdictum reſtitutorium eſt, & ad uniuerſitatem bonorum, non ad ſingulas res pertinet, & appellatur Quorum bonorũ, & eſt adipiſcendæ poſſeſsionis uniuerſorum bonorum. *Concordat Inſt. de interdictis. §. ſequent. ibi: adipiſcendæ. cuius uerba uide ſ. lib.23. cap.5. quæſt.4. diuiſ.2.*

III. CAVSA HVIVS interdicti.

Si actori bonorum poſſeſsio competat, hoc interdicto poſſeſsionem corporalem adipiſcitur. Quæ cauſa ſeu regula approbatur uerbis interdicti paulo ſuperius propoſitis. Concordat l. 1. C. quorum bonorũ, his uerbis: Hæreditatem eius quem patrem tuum fuiſſe dicis, petiturus, iudicibus qui ſuper ea re cognituri erunt, de fide intentionis allega. Quamuis enim bonorũ poſſeſsionem ut præteritus agnouiſti: tamen interdicto Quorum bonorum non aliter poſſeſſor cõſtitui poteris, quàm ſi te filium defuncti eſſe, & ad hæreditatem uel bonorum poſſeſsionem admiſſum probaueris. *Concordat item l.2. C. eod. tit. his uerbis:* Si ex interdicto ſororis patruelis inteſtatæ, ſine liberis defunctæ, rectè petita bonorum poſſeſsione quæſiſti ſucceſsionem, ac negocium integrum eſt: quæ cum moreretur, eius fuerunt, ſecundum interdicti Quorum bonorum tenorẽ ab ijs qui pro hærede uel pro poſſeſſore poſsident, doloúe malo fecerint, quo magis deſierint poſsidere: tibi rector prouinciæ reſtitui efficiet. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi res ſint uſucaptæ. Quæ exceptio approbatur uerbis interdicti ſ. eod. cap. in prin. propoſitis hiſce:* Si nihil uſucaptum eſſet.

IIII. QVIBVS competit?

De proximioribus bonorum poſſeſſoribus. Hi ulterioribus præferuntur. Quæ regula approbatur exemplo l.3. C. quorum bonorum. cuius uerba uide ſ. lib.29. cap.11. quæſt.1. exc.1.

V. ADVERSVS QVOS competit?

I. *Regula: De poſſeſſore. Hic regulariter hoc interdicto tenetur. cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non pro hærede neq; pro poſſeſſore, ſed titulo poſsideat. Quæ exceptio elicitur ex uerbis interdicti ſ. eod. cap. in prin. propoſitis hiſce:* Quòd de his bonis pro hærede aut pro poſſeſſore poſsides, &c. *Concordat d. l.2. C. quorum bonorum, uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Ab ijs qui pro hærede uel pro poſſeſſore poſsident, &c. *Declaratur Inſt. de interdictis. §. pro hærede. cuius uerba uide ſ. lib.23. cap.5. quæſt.4. diuiſ.2.*

Altera

Altera exceptio eſt: Niſi iuris poſſeſſor ſit, ſeu debitor hæreditarius. Quæ exceptio approbatur l. 2. ff. quorum bonorum, his uerbis: Interdicto Quorũ bonorũ debitores hæreditarij non tenentur, ſed tantùm corporum poſſeſſores.

II. Regula: De eo qui dolo malo poßidere deſijt, proponitur uerbis interdicti ſ. eod. cap. in prin. expoſitis hiſce: Quod quidem dolo malo feciſti, &c. *Cui concordat l. 2. C. quorum bonorum, ſ. quæſt. proxim. propoſitis hiſce:* Doloúe malo fecerint, &c.

VI. EVENTVS.

Proprietati nihil hoc interdicto præiudicatur. Quæ regula approbatur l. 3. in fine. C. quorum bonorum. cuius uerba uide ſ. lib. 29. cap. 11. quæſt. 1. except. 1.

DE MISSIONE IN POSSESſionem ex l. 3. C. de edicto diui Hadriani tollendo, actio octaua.

Cap. XII.

I. Verba huius legis proponuntur d. l. 3. hæc ſcilicet: Edicto diui Hadriani, quod ſub occaſione uiceſimę hæreditatum introductum eſt, cum multis ambagibus, & difficultatibus, & indiſcretis narrationibus penitùs quieſcente, quia uiceſima hęreditatis à noſtra receſsit republica: antiquatis nihilominus & alijs omnibus, quæ circa repletionẽ uel interpretationem eiuſdem edicti promulgata ſunt: ſancimus, ut ſi quis ex aſſe, uel ex parte inſtitutus, competenti iudici teſtamentum oſtenderit nõ cancellatum, neq; abolitum, neq; ex quacunq; ſuæ formæ parte uiciatum, ſed quod prima figura ſine omni uituperatione appareat, & depoſitionibus teſtiũ legitimi numeri uallatum ſit: mittatur quidẽ in poſſeſsionẽ earũ rerũ quę teſtatoris mortis tẽpore fuerunt, nõ aũt legitimo modo ab alio detineatur, & eam teſtificatione publicarum perſonarum accipiat. Sin autem aliquis contradictor extiterit: tunc in iudicio competenti cauſæ in poſſeſsionem miſsionis & ſubſecutæ cõtradictionis uentilẽtur, & ei poſſeſsio adquiratur, q potiora ex legitimis modis iura oſtẽderit: ſiue qs miſſus eſt, ſiue qui antea detinẽs contradicendũ putauit. Nullis anguſtijs temporũ huiuſmodi miſsione coartãda: ſed ſiue tardius, ſiue pręmature aliquis miſſus eſt, legis tantũmodo arbitriũ requratur, & cauſa, unde uel miſsio uel cõtradictio exoriatur. Siue enim poſt annale tẽpus, ſiue poſt maioris æui curricula aliquis fuerit miſſus (ſi tamẽ ex legitimè formato teſtamẽto miſsio procedat) nullũ ei temporis obſtaculum obijciatur: niſi tantũ temporis effluxerit, quod poſsit uel poſſeſſori pleniſsimè ſecuritatem ſuper dominio pręſtare, uel ipſi qui miſſus eſt, omnem intentionẽ excludere. Si enim uel ex una parte, uel ex utroq; latere tẽporis prolixitas occurrerit: manifeſtiſsimum eſt, non ſolùm miſsionem, ſed etiam ipſam principalem cauſam eſſe ſopitam. *Ait Imp.* Edicto diui Hadriani, quod ſub occaſione uiceſimæ hæreditatum introductum eſt, cum multis ambagibus, & difficultatibus, & indiſcretis narrationibus penitùs quieſcente: quia uiceſima hæreditatis à noſtra receſsit republica. *Ad hæc uerba intelligenda, ſciendũ eſt, ab Auguſto Imperatore legem de uiceſima latã, quæ iubebat uiceſimam partem hæreditatum teſtamento relictarum, fiſco dependi. Hanc legem Hadrianus Imperator confirmauit, hoc addito:* Ne qua mora fieret neceſſario uectigali, ut non ſolùm ſtatim poſt mortẽ teſtatoris tabulę aperirentur: ſed & ſcriptus hæres, qui hanc uiceſimam dependet, mittatur in poſſeſsionem. *Cum autem Lex illa de uiceſima hæreditatis fiſco dependenda eſſet ſublata: placuit Imperatori Iuſtiniano legem quoq; Hadriani, quæ eius occaſione lata eſt, & multis ambagibus difficultatibuſq; implicita, tolli, aliamq; de mittendo hærede ſcripto in poßeßionem rerum hæreditariarum, magis expeditam in eius locum ſubſtituere.*

II. CAVSA, EX QVA DAtur actio propoſita.

Si quis in teſtamento hæres ſcriptus ſit, poteſt ui conſtitutionis propoſitæ exhibito teſtamento coram iudice petere, ut in poßeßionem rerum hæreditariarum mittatur. Quæ cauſa conſtat ex uerbis propoſitæ legis hiſce: Sancimus, ut ſi quis ex aſſe, &c. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi teſtamentum cancellatum uel imperfectum appareat, uel alio uicio uiſibili laboret. Quæ exceptio approbatur uerbis d. l. 1. ſ. propoſitis hiſce:* Teſtamentum oſtenderit non cancellatum, neq; abolitum, neque ex quacunq; ſuæ formæ parte uiciatum, ſed quod prima figura ſine omni uituperatione appareat, & depoſitionib. teſtiũ legitimi numeri uallatũ ſit, &c. *Cõcordat d. l. 3. uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Si tamen ex legitimè formato teſtamento miſsio procedat. *Altera exceptio eſt: Niſi alius contradictor exiſtat. Hæc exceptio approbatur uerbis eiuſdem legis ſ. propoſitis hiſce:* Sin autem aliquis contradictor extiterit: tunc in iudicio competenti cauſę in poſſeſsionem miſsionis & ſubſecutæ contradictionis uentilentur, & ei poſſeſsio adquiratur, qui potiora ex legitimis modis iura oſtenderit, ſiue quis miſſus eſt, ſiue qui antea detinens contradicendum putauit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cauſa altiorem indaginem requirat: tunc enim contradictione nõ obſtante, nihilominus ſcriptus hæres in poſſeßionem eſt mittendus. Quæ replicatio approbatur exemplis l. 2. C. d. tit. de edicto diui Hadr. toll. his uerbis:* Quamuis quis ſe filium defuncti præteri-

natiuè legentur. Hæc exceptio approbatur l.27.ff. de leg.2.his uerbis: Si illud aut illud legatum ſit, unũ legatum eſt. *Cõcordat l.25.in prin.ff.quando dies legati cedat.cuius uerba uide paulò inferius exc. 4.Concordat item l.8.§.ſi ita legatum.ibi: quia unũ: ff.de leg.1.cuius uerba uide J.lib.34.cap.11.quæſt.1.except.15.Planè quoad repudiationem legati, cenſentur duo legata, non unum: ut ſcilicet alterum agnoſci, alterum repudiari poßit, ſecundũ ea quæ dicentur J.cap. 7.cauſa 29.exc.4.Vnde l.planè.34.§.fin.ff.de leg.1. dicetur:* Si Titio ita legetur, Fundum Seianũ uel uſumfructum eius ſibi habeto: duo eſſe legata, & in arbitrio eius eſſe, an uelit uſum fructũ uindicare. *Concordat l.8.§.1.ff.de leg.2.his uerbis:* Si ita legetur, Sempronio decẽ: aut ſi noluerit, Stichũ hominem lego: hoc caſu duo legata ſunt, ſed uno contentus eſſe debet. *Tertia exceptio eſt: Niſi plures res ſub cõtrarijs conditionibus fuerint legatæ. Quæ exceptio approbatur l.27.in prin.ff.de leg.2.his uerbis:* Si ſub contrarijs cõditionibus aliud atq; aliud legatũ eſt, unum legatũ eſſe arbitramur, neq; refert hæredũ, & eorum quibus legatũ eſt, diuerſas perſonas eſſe, ueluti ſi ita legatum eſt: Si Nerua conſul factus erit, Titius hęres Attio det fundum: ſi non erit Nerua conſul factus, Seius hæres Mæuio centum dato. *Quarta exceptio eſt: Niſi alterum purè, alterum ſub conditione legetur. Hæc exceptio approbatur l.25.in prin.ff.quando dies legati cedit, his uerbis:* Cùm illud aut illud legatur, enumeratio plurium rerum diſiunctiuo modo comprehẽſa, plura legata non facit: nec aliud probari poterit, ſi fundũ alterum purè, uel alterũ ſub cõditione legauerit. nam pendẽte cõditione, non erit electio: nec ſi moriatur, ad hæredẽ tranſijſſe legatũ uidebitur. *Huius exceptionis exemplũ etiã proponitur l.19.in prin.ff.eod.tt. cuius uerba uide J.lib.prox.cap.5.reg.10.exc.2.Planè ſi ita legetur, Sempronio decẽ: aut ſi noluerit, Stichũ hominem lego: duo ſunt legata. de quo uide paulo ſuperius exc.2.in fine. Quinta exceptio eſt: Niſi ita legatũ ſit, Si pœnã non dederit, centum dato: hoc enim caſu non ſunt duo legata, ſed unum cõditionale. Quæ exceptio approbatur d.l.19. in prin ibi: quòd ſi ita. ff. quando dies legati cedit. cuius uerba uide J. d. reg. 10.exc.2. Sexta exceptio eſt: Niſi pluribus rebus legatis teſtator adiecerit, ſemel tantùm ſe uelle præſtari: tũc enim unũ eſt legatũ. Quæ exceptio approbatur l.14.in prin. ff.de leg.1.cuius uerba uide J.lib.prox.cap.1.reg.51. Hæc de prima regula, eiuſq; exceptionibus ſint dicta.*

II. *Regula: Fundo inſtructo, uel cum inſtrumento legato, duo ſunt legata, non unum. Quæ regula approbatur l.1.in prin. ff. de inſtructo uel inſtrum. legato, his uerbis:* Siue cum inſtrumento fundus legatus eſt, ſiue inſtructus, duo legata intelliguntur.

III. *Regula: Annuum legatum nõ unum eſt legatum, ſed plura. Quæ regula approbatur l.4.ff.de annuis legatis, hiſce uerbis:* Si in ſingulos annos alicui legatum ſit. Sabinus, cuius ſententia uera eſt, plura legata eſſe ait, & primi anni purum, ſequentium conditionale: uideri enim hanc ineſſe conditionem, Si uiuat, &c. *Concordat l.11. ff. eod.tt. cuius uerba uide J. cap.3.except.19.repl.9. Concordat item l.10.cum lege ſequente. ff.quando dies legati cedat. cuius uerba uide J.lib.prox.cap.8.reg.2. Concordat item l. 21. ff. eod.tt. cuius uerba uide J.cap.3.exc.19.repl. 8. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi legatum cum præfinitione annorum in plures penſiones exonerandi hæredis gratia ſit diuiſum. Quæ exceptio approbatur l.20.ff. quando dies leg.ced. his uerbis:* Si cum præfinitione annorum legatum fuerit, ueluti Titio dena uſq; ad annos decem: Iulianus lib. XIII. Digeſt. ſcribit intereſſe, & ſiquidem alimentorum nomine legatum fuerit, plura eſſe legata, & futurorum annorum legatum legatarium mortuum ad hæredẽ non tranſmittere: ſi uerò non pro alimentis legauit, ſed in plures penſiones diuiſit exonerandi hæredis gratia, hoc caſu ait omnium annorũ unum eſſe legatũ, & intra decennium decedentem legatarium etiam futurorum annorũ legatum ad hæredẽ ſuũ tranſmittere: quę ſententia uera eſt. *Concordat l.26.§.pater.ff.eod. tt.his uerbis:* Pater annua tot ex fructu bonorum quæ uxori legauit, acceſſura filij patrimonio præter exhibitionem quam æquè matri mãdauit, ad annum ætatis eius uiceſimum quintũ uxorem præſtare uoluit: non plura, ſed unũ eſſe fideicommiſſum certis penſionibus diuiſum apparuit: & ideo filio intra ætatem ſupraſcriptam uita functo, reſidui tẽporis ad hæredem eius fideicommiſſum tranſmitti: ſed non initio cuiuſq; anni peti pecuniam oportere, quòd ex fructibus uxori datis, pater filio præberi uoluit. Cæterùm ſi pecuniam annuam pater alimentis filij deſtinaſſet, non dubiè perſona deficiente, cauſa præſtandi uidetur extincta. *Concordat item l.12.§.1.ibi: niſi fortè. ff.eod.tt. his uerbis:* Niſi fortè euidens ſit uoluntas teſtatoris, in annuas penſiones ideo diuidentis, quoniam non legatario conſultum, ſed hæredi proſpectum uoluit, ne urgeretur ad ſolutionem. *Concordat denique l.18. in prin.ff.de annuis legatis. cuius uerba uide J.lib.prox.cap.1.quæſt.3.reg.1. except.5.repl.2.*

Quarta de numero legatorum regula proponitur l.13 ff.de uſufructu legato, his uerbis: Cùm uſusfructus alternis annis legatur, non unum, ſed plura legata ſunt. aliud eſt in ſeruitute aquę & uiæ: uię enim ſeruitus una eſt, quia natura ſui habet intermiſsionem.

Quinta huius loci regula proponitur l.15. in prin ff.eod.tt. his uerbis: Damnas eſto hæres, Titium

Titium ſinere in illa domo habitare, quoad uiuet, unum uidetur eſſe legatum.

¶ *Hactenus de definitione legati, item de differentijs legatorum ac fideicommiſſorum, de ſpeciebus cognatis ac diuiſione. nec non de numero legatorum eſt dictum. Nunc de effectibus legati dicetur: deinde, de exceptionibus aduerſus legata competentibus: tertiò, de cauſis amittendi legati: quartò, de actione legatorum, eiuſq; adſinibus remedijs: poſtremò, de quibuſdam legatorum ſpeciebus.*

DE EFFECTIBVS LEgati. Cap. II.

HOc capite primùm de iure quod legatario in re legata, præſertim aduerſus hæredem competit, dicetur: deinde. de actionibus & exceptionibus hæredi aduerſus legatarium competentibus. Tertiò, de actionibus, quæ legatario aduerſus extraneum dãtur. Quartò, de actionibus & exceptionibus extraneo aduerſus legatarium competentibus. Quintò, de actionibus quæ hæredi aduerſus extraneum competunt. Poſtremò, de actionibus & exceptionibus quæ extraneo aduerſus hæredem dantur.

Primi ergo generis regula prima hæc eſt: quòd dominium rei legatæ ad legatarium pertineat. Quæ regula approbatur l. 82. ff. de leg. 2. his uerbis: Legatũ ita dominium rei legatarij facit, ut hæreditas hæredis res ſingulas: quod eò pertinet, ut ſi purè res relicta ſit, & legatarius non repudiauerit defuncti uoluntatem, recta uia dominium quod hæreditatis fuit, ad legatarium tranſeat, nunquam factum hęredis. *Concordat l. 66. §. fin. ff. de furtis, his uerbis:* Ea quę legantur, recta uia ab eo qui legauit, ad eũ cui legata ſunt, tranſeunt. *Ait iuriſcõſultus:* Si purè res relicta ſit. *Ex his uerbis elici poteſt prima aduerſus regulã propoſitã exceptio talis: Niſi nõ purè, ſed ſub conditione res ſit legata. hoc enim caſu pendẽte conditione dominiũ eſt hæredis. Cui cõcordat l. ſi fur decerpſerit. 14. ibi: exẽplo. ff. de uſufr. & quemadmodum, his uerbis:* Res ſub cõditione legata, interim hæredis eſt: exiſtente aũt conditione, ad legatariũ trãſit. *Cõcordat item l. 32. §. 1. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ☞ eod. cap. reg. 10. Ait inſuper I.C.* Et legatarius non repudiauerit defuncti uoluntatẽ. *Ex his uerbis elicitur ſecunda exceptio hæc: Niſi legatarius repudiauerit legatum. Cui cõcordat l. ſi tibi homo. 83. §. cũ ſeruum. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cũ ſeruus legatur, & ipſius ſerui ſtatus, & omnium quæ perſonã eius attingunt, in ſuſpenſo eſt. nã ſi legatarius repulerit à ſe legatũ, nunquã eius fuiſſe uidebitur: ſi non repulerit, ex die aditæ hæreditatis eius intelligitur. Secundũ hãc regulã, & de iure eorũ quæ per traditionẽ ſeruus acceperit, aut ſtipulatus fuerit, deq; his quæ legata uel donata ei fuerint, ſtatuetur, ut uel hęredi uel legatario ſeruus ſingula geſsiſſe exiſtimetur. *Concordat item l. ſeruum filij. 44. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis.* Si quis rem ſibi legatã ignorans adhuc legauerit, poſtea cognouerit & uoluerit ad ſe pertinere, legatum ualebit: quia ubi legatarius non repudiauit, retrò ipſius fuiſſe uidetur res, ex quo adita eſt hæreditas: ſi uerò repudiauerit, retrò uidetur repudiata fuiſſe hæredis. *Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi res aliena legata ſit. hoc enim caſu, quamuis legatarius legatũ agnouerit, tamẽ tanquã dominus eam rẽ uindicare nõ poteſt: ſed perſonalẽ tantùm habet actionẽ aduerſus hæredẽ, niſi in caſu. de qua re uide ☞ lib. prox. cap. 11. reg. 1. in fine. Hæc de prima regula, eiuſq; exceptionibus ſint dicta: Planè quæcunq; exceptiones legatis opponi poſſunt, eædẽ propoſitæ quoq; regulæ nõ ineptè opponentur.*

II. Regula: Hæres rẽ legatã alienare nõ poteſt, nec pignori obligare. Quæ regula approbatur l. 3. §. ſed quia noſtra. C. communia de leg. hiſce uerbis: Nemo ea quæ per legatũ uel purè uel ſub certo die relicta ſunt, uel quæ reſtitui alijs diſpoſita ſunt, uel ſubſtitutione poſita, ſecundũ ueteres diſpoſitiones putet eſſe in poſterũ alienanda, uel pignoris uel hypothecæ titulo aſsignanda, uel mancipia manumittenda: ſed ſciat quòd hoc quod alienũ eſt, nõ liceat ei, utpote ſui patrimonij exiſtẽs, alieno iuri adplicare. quia ſatis abſurdũ eſt, & irrationabile, rẽ quam in ſuis bonis purè non poſsidet, eam ad alios poſſe transferre, uel hypothecæ pignoriſuè nomine obligare uel manumittere, & alienam ſpẽ decipere. Sin autẽ ſub cõditione, uel ſub incerta die fuerit relictũ legatũ, uel fideicommiſſum uniuerſitatis uel ſpeciale, uel ſubſtitutione, uel reſtitutione: melius quidẽ faciet, etſi in his caſibus caueat ab omni uenditione uel hypotheca, ne ſe grauioribus oneribus euictionis nomine ſupponat. Sin aũt per auaritiæ cupidinem, propter ſpem conditionis minimè implendæ, ad uenditionem uel hypothecam proſiluerit: ſciat quòd conditione impleta, ab initio cauſa in irritum deuocetur: & ſic intelligenda eſt quaſi nec ſcripta, nec penitùs fuerat celebrata, ut nec uſucapio, nec longi temporis præſcriptio, contra legatariũ uel fideicommiſſariũ procedat. Quod ſimiliter obtinere cenſemus in huiuſmodi legatis, ſiue purè, ſiue ſub die certo, ſiue ſub conditione, ſiue ſub incerta die relicta ſint. Sed in his omnibus caſibus legatario quidem, uel fideicommiſſario omnis licentia pateat rem uindicare, & ſibi adſignare, nullo obſtaculo ei à detentatorib. opponendo. Emptor autem ſciens rei grauamen, aduerſus uenditorem actionem habeat tantùm ad reſtitutionem precij, neq; duplæ ſtipulatione, neq; melioratione locũ habẽte: cum ſufficiat ei ſaltem pro precio, quod ſciens de-

dit

dit pro alienare, ſibi ſatisfieri, creditori nihilominus pignoraticia contraria actione aduerſus debitorem competente, ut ex omni parte omniq; ſtudio, id quod ſemper properamus, ad effectum perducatur, & ultima elogia defunctorum legitimum finem ſortiantur: bonæ fidei proculdubio emptorib. integra iura, & nullo modo ex hac conſtitutione diminuta contra uenditores habentibus. *Leges concordantes uide J. cap. 11. cauſa 54. exēpl. 2. in prin. Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſub conditione legatum ſit relictum. hoc enim caſu alienatio rei ab hærede facta ualet. Quæ exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt paulò ſuperius reg. prox. exc. 1. Huius tamen exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi poſtea legati cōditio extiterit. Quæ replicatio approbatur ſupradictis uerbis hiſce:* Sin autem ſub conditione, uel ſub incerta die fuerit relictum legatum uel fideicommiſſum uniuerſitatis, uel ſpeciale, uel ſubſtitutione, uel reſtitutione: melius quidem faciet, etſi in his caſib. caueat ab omni uenditione uel hypotheca, ne ſe grauioribus oneribus euictionis nomine ſupponat. Sin autē per auariciæ cupidinē, &c. *Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi legatarius legatum repudiauerit. Et hæc exceptio conſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſ. reg. prox. exc. 2. Cui concordat l. 16. ff. de reb. dubijs. cuius uerba uide J. cap. 11. cauſa 54. exemplo 2. in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi cum hæres damnatus eſſet, fundum aut centum dare utrū uellet, fundum uendiderit. Quæ exceptio approbatur l. ſi quando. 106. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide J. lib. 34. cap. 11. quæſt. 1. exc. 22. repl. 7. Quarta exceptio eſt: Niſi hæres prædium, ex cuius reditu annuum quid relictum eſt, alienauerit: hoc enim caſu ualet alienatio, ſaluo iure legati. Quæ exceptio approbatur l. nihil. 117. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Nihil proponitur, cur prohibeatur hæres ædificia diſtrahere, è quorum reditu ſportulæ ſint relictæ, ſalua tamen cauſa legati. *Cōcordat l. 58. in prin. ff. de uſufr. leg. cuius legis uerba hæc ſunt:* Fūdi Trebatiani reditus uxori meę, quoad uiuet, dari uolo: quæro, an poſsit tutor hæredis fundum uendere, & legatario quantitatē offerre annuam, quam uiuus paterfam. ex locatione fundi redigere conſueuerat? Scæuola reſpondit, poſſe. Itē quæro, an habitare impunè prohiberi poſsit? reſpondit, non eſſe obſtrictum hęredem ad habitationem præſtandam. Item quæro, an compellendus ſit hæres reficere prædium? Reſpondit, ſi hæredis facto minores reditus facti eſſent, legatariū rectè deſiderare quod ob eam rem deminutum ſit. Item quæro, quo diſtet hoc legatum ab uſufructu? reſpōdit, ex his quæ ſuprà reſponſa eſſent, intelligi differentiā. *Cōcordat item l. 21. in prin. ff. de ann. leg. cuius uerba uide J. lib. 34. cap. 8. quæſt. 4. exc. 6.*

Plures propoſitæ regulæ exceptiones uide J. cap. 12. cauſa 54. exēplo 2. uē lib. 34. cap. 3. membr. 3. reg. 16.

III. *Regula: Legatario rei legatæ nomine perſonalis, in rē & hypothecaria competit actio. Quæ regula approbatur Inſt. de leg. §. noſtra autem. cuius uerba cum alijs ad propoſitam regulam pertinentibus uide J. lib. prox. cap. 11. reg. 1.*

IIII. *Regula: Hæres legatario regulariter de euictione rei legatæ nō tenetur. Quæ regula approbatur l. ſi à ſubſtituto. 45. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si certus homo legatus eſt, talia dari debet, qualis eſt. *Cōcordat l. 69. ff. ad S.C. Treb. his uerbis:* De euictione prædiorum uel mancipiorū, uel cæterarū rerum cauere hęres, cum reſtituit hæreditatē, non debet: quinimò in contrarium caueri hæredi oportet, ſi quid ex his euictū eſſet, quæ ab ipſo hęrede ueniſſent. *Item concordat l. 79. §. euictis. ff. de leg. 2. his uerbis:* Euictis prædijs, quæ pater, qui ſe dominū eſſe crediderat, uerbis fideicōmiſsi reliquit filio, nulla cū fratrib. & cohæredib. actio erit. Si tamen inter filios diuiſionē fecit, arbiter coiectura uoluntatis non patietur eum partes cohæredib. prælegatas reſtituere, niſi parati fuerint & ipſi patris iudiciū fratri cōſeruare. *Cōcordat item l. 32. §. fin. ff. de uſufr. leg. ubi cùm propoſita eſſent uerba quæ habentur J. cap. 7. repl. generali 7. hæc uerba ſubijciuntur:* Quæſitū eſt, ſi aliquo caſu legatarijs auferri poſsit, an repetitionē ab hæredib. Stichi eius nepotes habere poſsint? Scæuola reſpōdit, uideri Stichū (ſi poſt mortē eorū quibus proprietas legata eſſet, teſtamentū feciſſet) potius quod habere ſe crederet, quàm quod onerare hæredes uellet, legaſſe. *Ex uerbis iam propoſitis, præterquam quòd regulæ propoſita ijs approbatur, prima etiā eius exceptio elici poteſt, hæc ſcilicet: Niſi teſtator ſciēs rē alienā legauerit. Loquūtur enim leges propoſitæ eo caſu, quo teſtator rē ſuā eſſe credidit, uel credidiſſe uidetur, quo caſu legatū nullius eſt momēti: altero aūt caſu, quo ſcilicet teſtator ſciēs rē alienā legat, ualet legatū. de quo uide J. ca. 5. exc. 49. Secūda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi parens diuiſionē bonorū inter liberos fecit: hoc caſu, ſi una aliqua res euincatur, ei cui euincitur, eius euictionis nomine datur aduerſus fratres ſuos actio & exceptio. Quæ exceptio approbatur l. 79. §. euictis. ibi: ſi tamē. ff. de leg. 2. cuius uerba uide paulò ſupius ead. reg. in prin. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi non certa aliqua ſpecies, ſed genus legatū ſit: hoc enim caſu hæres legatario de euictione rei, quā ſoluit, tenetur. Quæ exceptio approbatur l. ſi à ſubſtituto. 45. §. hæres. ff. de leg. 1. cuius uerba uide J. lib. prox. ca. 7. reg. 2. exc. 1. repl. 2. Concordat l. 29. §. ſi hæres. ff. de leg. 1. cuius uerba uide J. lib. 34. cap. 11. quæſt. 1. except. 22. repl. 4. Item concordat l. 58. ff. de euictione, his uerbis:* Hæres ſeruū non nominatim legatum tradidit, & de dolo repromiſit, poſtea ſeruus euictus eſt: agere cum hærede legatarius

riua

rius ex teſtameoto poterit, quamuis hęres alienum eſſe ſeruú ignorauerit. *Concordat item l.ſi domus.70.§.de euictione.ff.de leg.1.bis uerbis:* De euictione an cauere debeat is qui ſetuum præſtat ex cauſa legati, uideamns. Et regulariter diceodum eſt, quories ſine iudicio præſtita res legata euincitur, poſſe eá ex teſtaméto peti: cęterùm ſi iudicio petita eſt, officio iudicis cautio neceſſaria eſt, ut ſit ex ſtipulatu actio. *Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi legatarius, cui de re tradita fuit mota quæſtio, nõ denũciauerit hæredi. Hæc replicatio approbatur l.29.§.ſi hæres.in fin.ff.de leg.3.bis uerbis:* Sed hoc amplius ait, debere te, priuſquá iudicium accipiatur, denunciare hæredi. nam ſi aliter feceris, agenti ex teſtamento opponetor tibi doli mali exceptio. *Quarta exceptio eſt: Niſi cùm is qui prædiũ reip.emerat, illud legauerit, Imperator poſtea uenditiones prædiorum reip.reſcindat, reſtituto precio. hoc enim caſu legatario quoq; preciũ ab hæredibus reſtituendum. Quæ exceptio approbatur l.80.§.1.ff.de leg.2.bis uerbis:* Cùm poſt mortem emptoria, uenditiones prædiorum reip. optimus maximusq; princeps noſter Seuerus Auguſtus reſcindi hęredibus ptecio reſtituto iuſsiſſet, de pecunia legatario, cui prædium emptor ex ea poſſeiſione legauerat, coniectura uoluntatis, pro modo æſtimationis parrem ſoluendam eſſe, Papinianus reſpondit.

V. *Regula: Si ſeruus ex cauſa legati ſolutus, legatario furtum fecerit, legatario eo nomine aduerſus hæredem actio competit. Quæ regula approbatur l.ſi generaliter.107.ff.de leg.1.bis uerbis:* Si generaliter hæres ſeruũ, quem ipſe uoluerit, dare iuſſus, ſciés furem dederit, iaq; futtum legatario feceri: de dolo agi poſſe, Africanus ait. Sed quoniá illud uerum ſit, hęredem in hoc teneri, ut non peſſimum det, ad hoc teneruṙ, ut & alium hominem præſtet, & hũc pro noxæ deditione relinquat.

Hactenus iura & actiones, quæ competunt legatario aduerſus hæredem. Plura huiuſmodi iura uide J. de actione legatorum, eiuſq; adfinibus remedijs. Sequuntur nunc actiones & exceptiones, quæ hæredi occaſione legati aduerſus legatarium competunt.

VI. *Regula: Si hæres in rem legatam ſumptus fecit, poteſt eos repetere, uel per exceptionem retinere: de qua re uide J.lib.prox.cap.7.reg.22.*

VII. *Regula: Si ſeruus legatus hæredi furtum fecerit, competit ei eo nomine aduerſus legatarium tam actio quàm exceptio. Quæ regula approbatur l.66.ff.de furtis, biſce uerbis:* A'Titio hærede homo Seio legatus, ante aditam hæreditatem Titio furtum fecit. Si adita hæreditate Seius legatum ad ſe pertinere uoluerit, furti eius ſerui nomine aget cũ eo Titius: quia nec tunc, cum faceret furtum, eius fuerit. Et ut maximè quis exiſtimet, ſi ſeruus eſſe cœperit, eius cui furtum fecerat, tolli furti actionem, ut nec ſi alienatus ſit, agi poſsit eo nomine, ne poſt aditam quidem hæreditatem Titij factus eſt: quia ea quæ legantur, recta uia ab eo qui legauit, ad eũ cui legata ſunt, tranſeunt. *Cõcordat l.ſi ſeruus.69.ff.de leg.1.bis uerbis:* Si ſeruus Titij furtũ mihi ſecerit, deinde Titius hærede me inſtituto ſeruum tibi legauerit, non eſt iniquum talem ſeruum tibi tradi, qualis apud Titium fuit: id eſt, ut me indemné præſtes furti nomine, quod is ſecerat apud Titiũ. nam etſi fundus qui meo fundo ſeruiebar, legatus tibi fuerit, non aliter à me tibi præſtari debet, quàm ut priſtinam ſeruitutem recipiam: nec diſsimile eſt ei, qui mandatu alicuius ſeruum emit, uel ei qui ſeruũ redhibet: quia & ipſi non aliter reſtituere ſeruum coguntur, quàm ut ratio habeatur furti, quod ab eo ſeruo ſactum fuerit, uel antequam negotiũ contraheretur, uel poſtea. Quare etſi poſt aditam hæreditaté ſeruus legatus hæredi ſurtum ſecerit, ita præſtari debebit, ut ob hoc delictum quaſi litis æſtimatio à legatario ſufferatur hæredi.

VIII. *Regula: Si prædium legatũ hæredis prædio ſeruit, competit ei eo nomine aduerſus legatariũ tam actio quàm exceptio. Quæ regula approbatur d.l.69.ibi: nã etſi fundus. Concordat l. legatũ.113.§.fin.ff.de leg.1.cuius uerba uide J.li.prox.ca.6.reg.1.in prin. Cõcordat itẽ l.78.§.dominus.ibi: diuerſum.ff.de leg.2.cuius uerba uide J.li.prox.ca.3.reg.17.exc.4.*

IX. *Regula: Si cum teſtator duo prædia haberet iũcta, alterum legauerit, poteſt hæres alteri quod retinet, ſeruitutem excipere. Quæ regula approbatur l.20.in prin.ff.ſi ſeruitus uindicetur, bis uerbis:* Teſtatrix fundo quem legauerat, caſas iunctas habuit: quæſitum eſt, ſi hæ fundo legato nõ cederent, cumq; legatarius uindicaſſet, an iſte fundus aliquam ſeruitutem caſis deberet: aut ſi ex fideicommiſsi cauſa ſibi dari legatarius deſideraret, hæredes ſeruitutem aliquam caſis excipere deberent? Reſpondit Scæuola, debere. *Concordat l.40.in prin.ff.de ſeru.urb.præd.ubi idem Scæuola:* Olympico (inquit) habitationem & horreũ, quod in ea habitatione erat, quoad uiueret legauit: iuxta eandem domũ hortus & cœnaculum, quod Olympico legatum non eſt, fuẽre: ad hortum autem & cœnaculũ ſemper per domũ cuius habitatio relicta erat, aditus fuit: quæſitum eſt, an Olympicus aditum præſtare deberet? Reſpondi, ſeruitutem quidem non eſſe, ſed hæredem tranſire per domum ad ea quæ commemorata ſunt poſſe, dum non noceat legatario. *Propoſitæ regulæ contradicit l ſeruum 44.§.fin.ff.de leg.1.cuius uerba uide J.lib.prox.cap.6.reg.2.exc.3. Sed et contradicunt ea quæ habentur J.d.cap 6.reg.1.*

X. Re-

X. *Regula: Si legatarius rem legatam propria authoritate occupauit, hæredi interdicto Quorum legatorum tenetur. de quo ſ. lib. 23. cap. 6. Sed & rem legatam hæres pendente legati conditione poteſt uindicare. Quod approbatur l. 12. §. fundum. ff. de leg. 2. his uerbis:* Fundum ante conditionem completam, ab hærede non traditum, ſed à legatario detentum, hæres uindicare cum fructibus poterit.

X I. *Regula: Si legatarius conditioni & modo legati non paret, eo nomine hæredi tenetur. Quæ regula approbatur l. 2. C. de his quæ ſub modo. cuius uerba uide J. cap. 6. exc. 74. §. præterea uerba. Sed & approbatur exemplo l. 17. ff. de uſufructu leg. his uerbis:* Quidam prædia reipub. legauit, de quorum reditu quotannis ludos edi uoluit. & adiecit: Quæ legata peto, Decuriones, & rogo ne in aliam ſpeciem aut alios uſus conuertere uelitis. Reſp. per quadriennium continuum ludos non edidit: quæro, an reditus quos quadriennio reſp. percepit, reſtituere debeat hæredibus, uel compenſare in aliam ſpeciem legati ex eodem teſtamento? Scæuola reſpondit, & inuitis hæredibus poſſeſsione adprehenſa perceptos fructus reſtituendos eſſe, & non erogatum ſecundum defuncti uoluntatem, in alia quæ deberentur compenſari. *Simile exemplum proponitur l. 21. §. Lucius. ff. de annuis legatis. cuius uerba uide J. cap. 9. cauſa 15. in princip. Sed & plura de regula propoſita eiusq́; exceptionibus, uide J. d. cauſa 15. itē J. lib. prox. cap. 9. caut. 1 & 2. item cap. 41.*

X I I. *Regula: Si creditori compenſandi debiti cauſa legatum eſt, legato accepto creditor debitum petens, exceptione ſubmouetur. Quæ regula approbatur exemplo l. 26. ff. deliberatione legata, his uerbis:* Tutor decedens, alijs hæredibus ſcriptis, pupillo ſuo, cuius tutelam geſsit, tertiam partem bonorum dari uoluit: ſi hæredibus ſuis tutelæ cauſa controuerſiam non fecerit, ſed eo nomine omnes liberauerit, pupillus legatum pertulit, & poſtea nihilominus petijt quid: quid ex diſtractione aliaúe cauſa ad tutorem ſuum ex tutela peruenerit: quæro, an uerbis teſtamenti ab his exactionibus excludatur? Scæuola reſpondit: Si priuſquam cõditioni pareret, fideicommiſſum percepiſſet, & pergeret petere id, in quo contra cõditionem faceret, doli mali exceptionem obſtaturam: niſi paratus eſſet, quod ex cauſa fideicommiſsi percepiſſet, reddere: quod ei ætatis beneficio indulgendum eſt. *Hiſce uerbis regula propoſita approbatur, ſimul & duæ eius exceptiones denotantur, quarum prima hæc eſt: Niſi legatum non perceperit legatarius. Secunda exceptio eſt: Niſi cùm legatum minor annis uiginti quinq; perceptiſſet, id reſtituere ſit paratus. Tertia exceptio eſt: Niſi non compenſandi debiti animo legatum ſit. Quæ exceptio ipſo iure ſubſiſtit, eiusq́; exemplum proponitur l. 19. §. qui Marco. ff. de annuis legatis. cuius uerba uide J. cap. 8. cauſa 4. except. 2. Quarta exceptio eſt: Niſi ipſum debitum creditori ſit legatum, ſed non totum: tunc enim, quamuis id quod ſibi legatum eſt, ex teſtamento perceperit, nihilominus id quod deeſt, petere poteſt. Quæ exceptio approbatur l. 28. §. eum qui ibi: idem quæſijt. ff. deliberat. legata. cuius uerba uide J. cap. 9. cauſa 29. except. 5. repl. 2. Hactenus de actionibus & exceptionibus hæredi aduerſus legatarium ratione legati competentibus ſit dictum. Plura ad hunc locum pertinentia, uide J. inter cauſas amittendi legati: item lib. prox. cap. 9. de cautionib. ab actore præſtandis, &c. Sequitur nunc de actionibus, quæ legatario ratione legati aduerſus extraneum competunt.*

X I I I. *Regula: Legatarijs regulariter actiones hæreditariæ non competunt. Quæ regula approbatur l. 13. C. de hæred. inſt. hiſce uerbis:* Quoties certi quidam ex certa re ſcripti ſunt hæredes, uel certis rebus pro ſua inſtitutione cõtenti eſſe iuſsi ſunt, quos legatariorum loco haberi certum eſt: alij uerò ex certa parte, uel ſine parte, qui pro ueterum legum tenore ad certam unciarum inſtitutionem referũtur: eos tantummodo omnibus hæreditarijs actionibus uti uel conueniri decernimus, qui ex certa parte, uel ſine parte ſcripti fuerint, nec aliquam deminutionẽ earundem actionum occaſione hæredum ex certa re ſcriptorum fieri. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi actio ratione rei legatæ ſit acquiſita. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur exemplo eorum quæ dicentur J. lib. prox. cap. 4. de ſeruis legatis. reg. 3. Secunda exceptio eſt: Niſi hæreditas alicuius ſit legata. hoc enim caſu eius hæreditatis actiones legatario debentur. Quæ exceptio approbatur l. 78. §. 1. ff. de leg. 2. cuius uerba uide J. reg. prox. exc. 4. Sed & plura de hac re uide J. reg. prox. item lib. 14. cap. 4. Nunc de ijs actionibus & exceptionibus dicendum, quæ extraneo aduerſus legatarium ratione rei legatæ competere uidentur, item de ære alieno hæreditario.*

X I I I I. *Regula: Legatarius actionibus hæreditarijs non tenetur. Quæ regula approbatur l. 7. C. de actionibus hæreditarijs, his uerbis:* Creditores hæreditarios aduerſus legatarios non habere perſonalem actionem, conuenit: quippe cùm euidentiſsimè lex XII. Tabularũ hæredes huic rei faciat obnoxios. *Concordat l. 13. C. de hæred. inſt. cuius uerba uide ſ. reg prox. in prin. Prima propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi non perſonalis, ſed in rem legatam ſit actio. ea enim quoniam in quemuis rei poſſeſſorem competit, etiam aduerſus legatarium qui rem poßidet, danda eſt: ueluti hypothecaria, & alia ſimilis actio realis. Planè ſi res legata pignori ſit obligata, ideoq́; legatarius hypothecaria conueniri poßit, datur illi actio ex teſta-*

mento

mento aduerſus hæredem, ut pignus luat. de qua re di cetur j. cap. 5. except. 50. item lib. proxim. cap. 3. reg. 3. Idemq; dicendum, ſi ob præteritum uectigal, uel tributum, uel aliud onus reale legatarius conueniri poſſit. Vnde Paulus: Hæres (*inquit*) cogitur legati prædij ſoluere præteritum uectigal, uel tributum, uel ſalarium, uel cloacariũ, uel pro aquæ forma.[a] *Planè ob onus reale, cuius dies poſt acceptum legatum ceſsit, legatarius omnimodo tenetur, nec illi aduerſus hæredem dandus eſt regreſſus, quamuis uſusfructus rei tantùm illi ſit legatus. quod approbatur l. 28. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Quæro, ſi uſusfructus fundi legatus eſt, & eidem fundo indictiones temporariæ indictæ ſint, quid iuris ſit? Paulus reſpondit, idem iuris eſſe in his ſpeciebus quæ poſtea indicuntur, quod in uectigalibus dependendis reſponſum eſt: ideoq; hoc onus ad fructuarium pertinere. *Planè ſi conductor prædium quod conduxit, alteri legauerit utendum fruendum, hæres mercedem conductionis etiam in futurum tenetur præſtare. Quæ diſtinctio approbatur l. 29. §. qui hortos. ff. de leg. 3. his uerbis:* Qui hortos publicos à republ. conductos habebat, eorum hortorum fructus uſque ad luſtrum quo conducti eſſent, Aufidio legauerat, & hæredem eam conditionem eorum hortorum ei damnauerat dare, ſinereq; eum uti & frui. Iabolenus reſpondit, hæredem teneri ſinere frui: hoc amplius, hæredem quoque mercedem hortorum reipubl. præſtaturum. *Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi aliqua negociatione legata, eius nomine actio ſit danda: ea enim aduerſus legatarium qui legatum agnouit, dabitur. quæ exceptio approbatur l. 79. §. menſæ. ff. de leg. 2. his uerbis:* Menſæ negocium ex cauſa fideicommiſsi cum indemnitate hæredum per cautionem ſuſceptum, emptioni ſimile uidetur: & ideo non erit quærendum, amplius in ære alieno ſit, quàm in quæſtu. *Tertia exceptio eſt: Niſi peculium legatum ſit. eius enim actiones legatario, & in legatarium dantur, non quidem directò, ſed per ceſsionem & cautionem. de qua re uide j. lib. 34. cap. 14. quæſt. 3. Quarta exceptio eſt: Niſi hæreditas in totum uel pro parte ſit legata, uel per fideicommiſſum relicta: hoc enim caſu actiones in legatarium, uel fideicommiſſarium tranſeunt. de qua re dicetur j. lib. 34. cap. 4. Sed & approbatur l. 78. §. 1. ff. de leg. 2. his uerbis:* Lucio Sempronio lego omnem hæreditatem Publij Mæuij: Sempronius ea demum onera ſuſcipiet, quæ Mæuianæ hæreditatis fuerunt, & in diem mortis eius, qui hæres Mæuij extitit, perſeuerauerunt: ſicut uice mutua præſtabuntur actiones, quæ ei præſtari potuerunt. *Concordat l. 8. §. fin. cum l. ſequente. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si cui certam partem hæreditatis legauero, diuus Hadrianus reſcripſit, ut neque precia manumiſſorum, neque funeris impenſa deduceretur. Cum autem pars bonorum ita legatur, Bonorum meorum quæ ſunt cùm moriar: & manumiſſorum de medio deducenda ſunt. *Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſſe uidetur: Niſi non pars bonorum, ſed æſtimatio partis præſtetur. Quæ tamen replicatio reprobatur l. 32. §. fin. in fine. ff. de uſufructu legato. cuius uerba uide j. lib. proxim. cap. 3. reg. 15. except. 2. Quinta exceptio eſt: Niſi hæres ſeſe rei legatæ nomine obligauerit: tunc enim legatarius ei cauere debet de indemnitate. de qua re uide j. lib. proxim. cap. 9. caut. 6 & 9. Sexta exceptio eſt: Niſi hæreditas non ſit ſoluendo: tunc enim, ſi hæres confecto inuentario, hæreditatem adijt, nec bona defuncti creditoribus hæreditarijs ſufficiant: datur creditoribus actio in legatarios pro quantitate legatorum. Quæ exceptio approbatur l. ultim. §. etſi præfatum. ibi: ſin uerò creditores. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Si creditores, qui & poſt emenſum patrimonium necdum completi ſunt, ſuperueniant, neque ipſum hæredem inquietare concedantur, neque eos qui ab eo comparauerunt res, quarum precia in legata uel fideicommiſſa, uel alios creditores proceſſerunt: licentia creditoribus non deneganda aduerſus legatarios uenire, & uel hypothecis, uel indebiti condictione uti, & hæc quæ acceperint recuperare: cùm ſatis abſurdum eſt, creditoribus quidem ius ſuum perſequentibus legitimum auxilium denegari, legatarijs uerò qui pro lucro certant, partes ſuas leges accommodare.

[a] l. cùm ſeruus 30. §. hæres. ff. de legat. 1.

¶ Nunc de ijs actionibus quæ hæredi aduerſus extraneum, nõ legatarium, occaſione legati competunt, dicendum.

XV. *Regula: Si unus hæredum legatum in ſolidum ſoluit, competit ei eo nomine actio aduerſus cohæredes. de qua re uide Comment. de uerb. oblig. cap. 7. in fine.*

XVI. *Regula: Hæres qui hæreditatem uendidit, actione legatorum conuentus, actionem eo nomine aduerſus hæreditatis emptorem habet. Quæ regula approbatur l. 2. C. de legatis. cuius uerba uide j. libro prox. cap. 2. reg. 1. except. 5.*

XVII. *Regula: Si reſpubl. uel pupillus, à quo alicui legatum eſt, ob illud legatum tardius ſolutum aliquod damnum patitur: in adminiſtratores & tutores ſuos actionem habet. Quæ regula approbatur l. 80. §. etiam. ff. de leg. 2. his uerbis:* Etiam reſpubl. poſt moram fideicommiſsi uſuras præſtare cogitur: ſed damnum, ſi quod ex ea re fuerit ſecutum, ab his ſarciendum erit, qui poſt dictam ſententiam iudicatum ſoluere ſuperſederunt: nec aliud fortaſsis obſeruabitur in litis ſumptibus, ſi ratio litigandi

D non

non fuit: ignauiam etenim prætendentes audiri nõ oportet. quod in tutoribus quoque probatur. *Idem dicendum eſt, ſi tutor à legatario non exegit cautionem. de quo* ℨ. *lib. proxim. cap. 9. caut. 1. quæſt. 7.*

Sequitur poſtremò de actionibus & exceptionibus, quæ extraneo ratione legatorum aduerſus hæredem dantur.

XVIII. *Regula: Colono à legatario expulſo cõpetit actio aduerſus hæredem. Quæ regula approbatur l. nihil propon. 117. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Fructus ex fundo purè legato poſt aditam hæreditatem à legatario perceptos ad ipſum pertinere: colonum autem cum hærede ex conducto habere actionem. *Concordat l. 12. ibi: quòd ſi colonus. ff. locati & conducti, his uerbis:* Quòd ſi colonus uellet colere, & ab eo cui legatus eſſet fundus, prohiberetur: cum hærede actionem habere colonum, & hoc detrimentum ad hæredem pertinere.

XIX. *Regula: Debitori hæreditario, à quo debitum alij legatum eſt, exceptio aduerſus hæredem competit. Quæ regula approbatur l. ſi pecunia. 76. ibi: nã ſi conueniatur. ff. de leg. 2. cuius uerba uide* ℨ. *cap. 4. except. 40. repl. 12. exemplo 4.*

DE EXCEPTIONIbus aduerſus legata.
Cap. III.

HActenus de effectibus legatorum tractatum eſt. Quamuis autem regulariter legata ſint præſtanda, ut patet ex lege XII. *Tabularum, cuius uerba propoſita ſunt* ſ̃. *cap. 1. in prin. item ex lege Falcidia, cuius uerba uide* ℨ. *lib. 34. cap. 1. in prin. item Inſtitut. de fideicommiſſarijs hæred. in princip. cuius uerba uide* ſ̃. *cap. 1. differentia 1. tamen regula hæc plures recipit exceptiones, ſumptas partim ex perſona teſtatoris legantis, partim ex perſona legatarij, partim ex perſona eius à quo legatum eſt, partim ex re legata, partim denique ex alijs legati circumſtantijs: de quibus nunc ordine dicetur. Et primùm de ijs exceptionibus, quæ ſumuntur ex perſona ipſius teſtatoris legantis.*

I. EXCEPTIO: *Niſi teſtator ius teſtandi non habuerit. Hæc exceptio approbatur l. 2. ff. de leg. 1. his uerbis:* Sciendum eſt, eos demum fideicommiſſum poſſe relinquere, qui teſtandi ius habent. *Huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes.*

II. EXCEPTIO: *Niſi furioſus legauerit. Hæc exceptio approbatur l. 5. C. de codicillis, hiſce uerbis:* Ne codicillos quidem furentem poſſe facere, certiſsimi iuris eſt. Si igitur ſcriptura uelut codicillorum patris tui fuit prolata, ut aliquid ex hoc peti poſsit: adſeuerationi tuæ, mentis eum compotem fuiſſe negantis, fidem adeſſe probari conuenit.

III. EXCEPTIO: *Niſi filiusfamiliâs uel ſeruus legauerit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. ſed ſi. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si filiusfamiliâs uel ſeruus fideicommiſſum reliquerit, non ualet. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi poſtea ſui iuris effectus deceſſerit. Hæc replicatio approbatur d. §. ſed ſi, his uerbis:* Si tamen manumiſsi deceſsiſſe proponantur, conſtanter dicemus fideicommiſſum relictum uideri, quaſi nunc datum, cum mors ei contigit, uidelicet ſi durauerit uoluntas poſt manumiſsionem. *Hæc replicatio recipit duplicationem hanc: Niſi in teſtamento, quod fecit, fideicommiſſum reliquerit. Quæ duplicatio approbatur d. §. ſed ſi, in fine, his uerbis:* Hæc utique nemo credet in teſtamentis nos eſſe probaturos: quia nihil in teſtamento ualet, quoties ipſum teſtamentum non ualet: ſed ualet, ſi aliâs fideicommiſſum quis reliquerit. *Secunda replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles ſit. Quæ replicatio approbatur l. 111. filiusfam. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Filiusfamiliâs miles uel ueteranus, licet ſine teſtamento decedat, poteſt fideicommittere à patre: quia etiam teſtamentum facere poteſt. *Concordat l. 1. §. hoc autem, in fine. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* In filij quoque familiâs militis iudicio, qui de caſtrenſi peculio uel quaſi caſtrenſi teſtari poteſt, ſenatusconſultum locum habet.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi de ſtatu ſuo dubitet teſtator. Hæc exceptio approbatur l. 1. in princip. ff. de leg. 3. his uerbis:* Si incertus quis ſit, captiuus an à latrunculis obſeſſus ſit, teſtamentum facere non poteſt: ſed etſi ſui iuris ſit ignarus, putetque ſe per errorem, quia à latronibus captus eſt, ſeruum eſſe uelut hoſtium: uel relegatus, nihil ſe à captiuo differre putet: non poſſe fideicommittere certum eſt: quia nec teſtari poteſt, qui an liceat ſibi teſtari dubitat.

V. EXCEPTIO: *Niſi aqua & igni ei ſit interdictum. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. hi quibus. ff. de leg. 3. his uerbis:* Hi quibus aqua & igni interdictum eſt, fideicõmiſſum relinquere non poſſunt: quia nec teſtamenti faciendi ius habẽt, cum ſint *ἀπόλιδες*, id eſt, ſine ciuitate.

VI. EXCEPTIO: *Niſi deportatus ſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. deportatos. ibi: à præfecto, his uerbis:* A' præfecto prætorio, uel eo qui uice præfecti ex mandatis principis cognoſcit, item à præfecto urbi deportatos (quia ei quoque epiſtola diui Seueri & Imperatoris noſtri ius deportandi datum eſt) ſtatim amittere ciuitatem: & ideo

ideo nec teſtamenti faciendi ius, nec fideicommittendi conſtat habere. Deportatos d.§.deportatos. autē eos accipere debemus, quibus princeps inſulas adnotauit, uel de quibus deportandis ſcripſit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi princeps ſententiam præſidis uel præfecti de deportando nondum comprobauerit. Hæc replicatio approbatur d.§. deportatos, his uerbis:* Cæterùm priuſquam factum præſidis comprobet (ſcilicet princeps) nondum amiſiſſe quis ciuitatem uidetur: proinde ſi antè deceſsiſſet, ciuis deceſsiſſe uidetur, & fideicommiſſum, quod antè reliquerat quàm ſententiam pateretur, ualet: ſed et ſi poſt ſententiam, antequam Imperaror noſter comprobet, ualebit qnod factum eſt: qnia certum ſtatum uſque adhuc habuit. *Secunda replicatio hæc eſt: Niſi deportatus indulgentia Principis ſit reſtitutus. Hæc replicatio approbatur d.l.1.§. ſi quis planè, his uerbis:* Si qnis planè in inſulam deportatus codicillos ibi fecerit, & indulgentia Imperatoris reſtitutus, iiſdem codicillis durantibus deceſſerit: poreſt defendi fideicommiſſum ualere, ſi modò in eadem uoluntate durauit.

VII. EXCEPTIO: *Niſi capitali ſententia damnatus ſit. Hæc exceptio ipſo iure ſubſiſtit, quia ita damnatus ciuitatem amittit, ut ſuo loco dicetur. Huius autem exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi miles ex militari delicto ſit damnatus. Quæ replicatio approbatur l. 22. §. miles. ff. de leg. 3. his uerbis:* Miles, in eum ex militari delicto capitali dicta ſententia, permittente eo in ipſa ſententia qui damnauit, ſicut teſtamenti faciendi, ita fideicommiſſi relinquendi poteſtatem conſequitur. *Plura de hac re uide ſ. lib. 28. cap. 6. except. 13. replicat. 6. item cap. 18. duplicat. 3.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi teſtator non ſit ſoluendo. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur J. cap. 12. cauſa 68.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi is qui legauit, inteſtatus deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur Inſtitut. de fideicom. hæreditat. §. præterea, his uerbis:* Inteſtatus quoque moriturus poteſt rogare eum, ad quem bona ſua uel legitimo iure, uel honorario pertinere intelligit, ut hæreditatem ſuam totam, partemuè eius, aut rem aliqnam (ueluti fundum, hominem, pecuniam) alicui reſtituat: cùm alioqui legata, niſi ex teſtamento, non ualeant. *Concordat Inſtitut. de codicillis. §. non tantùm. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 21. quæſt. 4. except. 7. Item concordat l. 4. C. de codicillis. cuius uerba uide d. except. 7. Concordat item l. 3. C. ad Senatuſconſ. Trebell. cuius uerba uide J. lib. 34. cap. 1. quæſt. 4. reg. 2. Item concordat l. 5. C. eod. tit. cuius uerba uide J. cap. 6. except. 72. Item concordat l. filiusfamilias. 111. in prin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. except. 1. replic. 2. Concordat item d. l. 112. §. qui inteſtatò, his uerbis:* Qui inteſtatò decedit, & ſcit bona ſua ad fiſcum peruentura uacantia: fidei fiſci committere poteſt. *Concordat item l. 13. ff. de inoff. teſtam. cuius uerba uide J. cap. 6. except. 16. replic. 5. Concordat item l. ult. §. Lucius ff. de legat. 2. ubi Scæuola:* L. Titius (*inquit*) inteſtatò moriturus, cum haberet uxorem, & ex ea filiam emancipatam, codicillis hęc uerba inſeruit: Pertinent hi codicilli ad uxorem & filiam. primùm rogo, ſic inter uos agatis, ut me uiuo egiſtis: itemq; rogo, quidquid aut ego reliquero, aut uos ipſi haberis, commune nobis ſit. Filia inteſtati patris bonorum poſſeſsionem accepit: quæritur, an aliqua pars hæreditatis Lucij Titij ex cauſa fideicommiſsi à filia matri debeatur, & quota? Reſpondi, ſocundum ea quæ proponerentur, dimidiã partem deberi, ſi modò uxor parata eſſet in commune bona ſua conferre. *Concordat iiſdem uerbis l. 78. in prin. ff. ad S. C. Trebellianum. Planè ſi teſtamentum in quo legatum relictum eſt, uel iniuſtum ſit, uel ruptum, aut irritum factum, ob eamq; cauſam ab inteſtato locus ſit: nec legata ex eo teſtamento peti poſſunt, ut infrà ſuis locis demonſtrabitur.*

¶ *Hactenus primi generis exceptiones, ex perſona teſtatoris legantis deſumptæ, propoſitæ ſunt: ſequitur ſecundum genus, earum ſcilicet exceptionum, quæ ſumuntur ex perſona legatarij.*

X. EXCEPTIO: *Niſi nomen legatarij adſcriptum non ſit. Hæc exceptio approbatur l. 5. ff. de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Paulus reſpondet: Cum nomen fideicommiſſarij teſtamento adſcriptum non ſit, nulli perſonæ neque certæ neque incertæ datum fideicommiſſum uideri, indubitatum eſt. *Planè huius exceptionis replicatio proponitur l. 16. ff. de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Quem hæredi meo dixero uelle me liberum eſſe, liber eſto. Cui ut dare damnas ſit hæres meus dixero, ei hæres meus damnas dare eſto. teſtatoris uoluntas (ſi quibuſdam argumentis apparebit de quo dixit) adimplenda eſt. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi poſtea teſtator neminem deſignauerit. Quæ duplicatio approbatur l. 18. ff. de uſufruct. legato, his uerbis:* Qui plnres habebat libertos, teſtamento ſuo dixit, ſe habitationem relinquere his quos codicillis deſignaſſet: iam nullum poſtea deſignauerit, quæro, an omnes admitti debeant? Reſpondi, Si patronus, qui ſe deſignaturum perſonas libertorum pollicitus eſt, nullum poſtea deſignauit: legatum habitationis perfectum eſſe non uideri, non exiſtente cui datum intelligi poſsit.

XI. EXCEPTIO: *Niſi incertæ perſonæ ſit legatum. Hæc exceptio iure quidem antiquo*

ceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l.3. §. ſi duo, his uerbis: Si duo impuberes inuicem ſtatus controuerſiam faciant: intereſt, utrum quiſq; ſe ſolum filium dicat, an & ſe. Nam & ſi ſe ſolum dicat filium, dicendum eſt debere controuerſiam ad utriuſque pubertatem differri, ſiue petitor ſiue poſſeſſor ſit. Si uerò alter ſe ſolũ, alter & ſe dicat, ſiquidem ille adoleuerit, qui ſe ſolum dicat: adhuc differtur controuerſia propter pueritiam eius, qui & ſe eſſe dicit: ſed de parte, non de toto. De parte enim utiq; hic litigatur. Quòd ſi ille adoleuerit, qui & ſe dicit, ille impubes ſit qui ſe ſolum dicit: non differtur cõtrouerſia. Nec enim patitur impubes cõtrouerſiam ſtatus: cum hic impubes & ſe dicat, & illum non neget filium.

XII. *Regula: Poſt pubertatẽ miſſus rei, nõ actoris partes ſuſtinet. Quæ regula approbatur l.6. §. fin. ff. de Carboniano edicto, his uerbis:* Poſt pubertatem quęritur, an actoris partes ſuſtinere debeat, qui ex Carboniano miſſus eſt in poſſeſsionem? Et reſpõſum eſt, rei partes eum ſuſtinere debere: maximè ſi cauit. Sed etſi non cauerit, ſed nũc paratus ſit cauere, quaſi poſſeſſor conueniendus eſt. Quòd ſi nũc non caueat: poſſeſsio transfertur aduerſario ſatis offerente, perinde atq; ſi nunc primùm ab eo peteretur hæreditas. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non cauerit impubes. Quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Quòd ſi nunc nõ caueat, poſſeſsio transfertur, &c. *Huius replicatio hæc eſt: Niſi adhuc cauere ſit paratus. Quæ replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed etſi non cauerit, ſed nũc paratus ſit, &c. *Altera exceptio eſt: Niſi poſt decretam Carbonianam bonorum poſſeſſionem, antequam corporalem poſſeſſionem nactus ſit impubes, pubes ſit factus. Quæ exceptio approbatur l.14. ff eod. tit. his uerbis:* Quæritur, an impubes, qui bonorum poſſeſsionẽ ex Carboniano edicto accepit, ſi antequam poſſeſsio ad eum tranſlata fuerit, pubes factus ſit: petitoris partibus fungi debeat? Scęuola reſpondit, in eo quod à poſſeſſore peteret, probationem ei incumbere.

XIII. *Regula: Si poſt pubertatem contra impuberem iudicatum fuerit, denegantur ei actiones. Quæ regula approbatur l.4. in fine. ff de Carboniano edicto. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. except. 7. Hactenus de Carboniano edicto.*

DE INTERDICTO QVORVM bonorum, ſeptima actio.

Cap. XI.

I. *Verba huius interdicti proponuntur l.1. in prin. ff. quorum bonorum, hæc ſcilicet:* Ait Prætor: Quorum bonorum ex edicto meo illi poſſeſsio data eſt. Quod de his bonis pro hærede aut pro poſſeſſore poſsides, poſsidereſue, ſi nihil uſucaptum eſſet: quòd quidẽ dolo malo feciſti, ut id deſineres poſsidere: id illi reſtituas.

II. *Genus huius interdicti, & nomen, proponitur d.l.1 §. fin. his uerbis:* Hoc interdictum reſtitutorium eſt, & ad uniuerſitatem bonorum, non ad ſingulas res pertinet, & appellatur Quorum bonorũ, & eſt adipiſcendæ poſſeſsionis uniuerſorum bonorum. *Concordat Inſt. de interdictis. §. ſequens. ibi: adipiſcendæ. cuius uerba uide ſ. lib.23. cap.5. quæſt.4. diuiſ.2.*

III. CAVSA HVIVS interdicti.

Si actori bonorum poſſeſsio competat, hoc interdicto poſſeſsionem corporalem adipiſcitur. Quæ cauſa ſeu regula approbatur uerbis interdicti paulo ſuperius propoſitis. Concordat l. 1. C. quorum bonorũ, his uerbis: Hæreditatem eius quem patrem tuum fuiſſe dicis, petiturus, iudicibus qui ſuper ea re cognituri erunt, de fide intentionis allega. Quamuis enim bonorũ poſſeſsionem ut præteritus agnouiſti: tamen interdicto Quorum bonorum non aliter poſſeſſor cõſtitui poteris, quàm ſi te filium defuncti eſſe, & ad hæreditatem uel bonorum poſſeſsionem admiſſum probaueris. *Concordat item l.2. C. eod. tit. his uerbis:* Si ex interdicto ſororis patruelis inteſtatæ, ſine liberis defunctæ, rectè petita bonorum poſſeſsione quęſijſti ſucceſsionem, ac negocium integrum eſt: quæ cum moreretur, eius fuerunt, ſecundum interdicti Quorum bonorum tenorẽ ab ijs qui pro hærede uel pro poſſeſſore poſsident, doloue malo fecerint, quo magis deſierint poſsidere: tibi rector prouinciæ reſtitui efficiet. *Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi res ſint uſucaptæ. Quæ exceptio approbatur uerbis interdicti ſ. eod. cap. in prin. propoſitis hiſce:* Si nihil uſucaptum eſſet.

IIII. QVIBVS competit?

De proximioribus bonorum poſſeſſoribus. Hi ulterioribus præferuntur. Quæ regula approbatur exemplo l.3. C. quorum bonorum. cuius uerba uide ſ. lib.29. cap.11. quæſt.1. exc.1.

V. ADVERSVS QVOS competit?

I. *Regula: De poſſeſſore. Hic regulariter hoc interdicto tenetur. cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non pro hærede neq; pro poſſeſſore, ſed titulo poſsideat. Quæ exceptio elicitur ex uerbis interdicti ſ. eod. cap. in prin. propoſitis hiſce:* Quòd de his bonis pro hærede aut pro poſſeſſore poſsides, &c. *Concordat d.l.2. C. quorum bonorum. uerbis paulo ſuperius propoſitis hiſce:* Ab ijs qui pro hærede uel pro poſſeſſore poſsident, &c. *Declaratur Inſt. de interdictis. §. pro hærede. cuius uerba uide ſ. lib.23. cap.5. quæſt.4. diuiſ.2.*

Altera

Altera exceptio eſt: Niſi iuris poſſeſſor ſit, ſeu debitor hæreditarius. Quæ exceptio approbatur l. 2. ff. quorum bonorum, his uerbis: Interdicto Quorũ bonorũ debitores hæreditarij non tenentur, ſed tantùm corporum poſſeſſores.

II. Regula: De eo qui dolo malo poßidere deſijt, proponitur uerbis interdicti ſ. eod. cap. in prin. expoſitis hiſce: Quod quidem dolo malo feciſti, &c. *Cui concordat l. 2. C. quorum bonorum, ſ. quæſt. proxim. propoſitis hiſce:* Doloúe malo fecerint, &c.

VI. EVENTVS.

Proprietati nihil hoc interdicto præiudicatur. Quæ regula approbatur l. 3. in fine. C. quorum bonorum. cuius uerba uide ſ. lib. 29. cap. 11. quæſt. 1. except. 2.

DE MISSIONE IN POSSESſionem ex l. 3. C. de edicto diui Hadriani tollendo, actio octaua.

Cap. XII.

I. *Verba huius legis proponuntur d. l. 3. hæc ſcilicet:* Edicto diui Hadriani, quod ſub occaſione uiceſimę hæreditatum introductum eſt, cum multis ambagibus, & difficultatibus, & indiſcretis narrationibus penitùs quieſcente, quia uiceſima hęreditatis à noſtra receſsit republica: antiquatis nihilominus & alijs omnibus, quæ circa repletioné uel interpretationem eiuſdem edicti promulgata ſunt: ſancimus, ut ſi quis ex aſſe, uel ex parte inſtitutus, competenti iudici teſtamentum oſtenderit nõ cancellatum, neq; abolitum, neq; ex quacunq; ſuæ formæ parte uiciatum, ſed quod prima figura ſine omni uituperatione appareat, & depoſitionibus teſtiũ legitimi numeri uallatum ſit: mittatur quidẽ in poſſeſsioné earũ rerũ quę teſtatoris mortis tẽpore fuerunt, nõ aũt legitimo modo ab alio detineatur, & eam teſtificatione publicarum perſonarum accipiat. Sin autem aliquis contradictor extiterit: tunc in iudicio competenti cauſæ in poſſeſsionem miſsionis & ſubſecutæ cõtradictionis uentilẽtur, & ei poſſeſſio adquiratur, q potiora ex legitimis modis iura oſtẽderit: ſiue qs miſſus eſt, ſiue qui antea detinẽs contradicendũ putauit. Nullis anguſtijs temporũ huiuſmodi miſsione coartãda: ſed ſiue tardius, ſiue pręmaturè aliquis miſſus eſt, legis tantũmodo arbitriũ requratur, & cauſa, unde uel miſsio uel cõtradictio exoriatur. Siue enim poſt annale tẽpus, ſiue poſt maioris æui curricula aliquis fuerit miſſus (ſi tamẽ ex legitimè formato teſtamẽto miſsio procedat) nullũ ei temporis obſtaculum obijciatur: niſi tantũ temporis effluxerit, quod poſsit uel poſſeſſori pleniſsimè ſecuritatem ſuper dominio pręſtare, uel ipſi qui miſſus eſt, omnem intentioné excludere. Si enim uel ex una parte, uel ex utroq; latere tẽporis prolixitas occurrerit: manifeſtiſsimum eſt, non ſolùm miſsionem, ſed etiam ipſam principalem cauſam eſſe ſopitam. *Ait Imp.* Edicto diui Hadriani, quod ſub occaſione uiceſimæ hæreditatum introductum eſt, cum multis ambagibus, & difficultatibus, & indiſcretis narrationibus penitùs quieſcente: quia uiceſima hæreditatis à noſtra receſsit republica. *Ad hæc uerba intelligenda, ſciendũ eſt, ab Auguſto Imperatore legem de uiceſima latã, quæ iubebat uiceſimam partem hæreditatum teſtamento relictarum, fiſco dependi. Hanc legem Hadrianus Imperator confirmauit, hoc addito:* Ne qua mora fieret neceſſario uectigali, ut non ſolùm ſtatim poſt morté teſtatoris tabulę aperirentur: ſed & ſcriptus hæres, qui hanc uiceſimam dependet, mittatur in poſſeſsionem. *Cum autem Lex illa de uiceſima hæreditatis fiſco dependenda eſſet ſublata: placuit Imperatori Iuſtiniano legem quoq; Hadriani, quæ eius occaſione lata eſt, & multis ambagibus difficultatibusq; implicita, tolli, aliamq; de mittendo hærede ſcripto in poſſeßionem rerum hæreditariarum, magis expeditam in eius locum ſubſtituere.*

II. CAVSA, EX QVA DAtur actio propoſita.

Si quis in teſtamento hæres ſcriptus ſit, poteſt ui conſtitutionis propoſitæ exhibito teſtamento coram iudice petere, ut in poſſeßionem rerum hæreditariarum mittatur. Quæ cauſa conſtat ex uerbis propoſitæ legis hiſce: Sancimus, ut ſi quis ex aſſe, &c. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi teſtamentum cancellatum uel imperfectum appareat, uel alio uicio uiſibili laboret. Quæ exceptio approbatur uerbis d. l. 1. ſ. propoſitis hiſce:* Teſtamentum oſtenderit non cancellatum, neq; abolitum, neque ex quacunq; ſuæ formæ parte uiciatum, ſed quod prima figura ſine omni uituperatione appareat, & depoſitionib. teſtiũ legitimi numeri uallatũ ſit, &c. *Cõcordat d. l. 3. uerbis ſ. propoſitis hiſce:* Si tamen ex legitimè formato teſtamento miſsio procedat. *Altera exceptio eſt: Niſi alius contradictor exiſtat. Hæc exceptio approbatur uerbis eiuſdem legis ſ. propoſitis hiſce:* Sin autem aliquis contradictor extiterit: tunc in iudicio competenti cauſę in poſſeſsionem miſsionis & ſubſecutæ contradictionis uentilentur, & ei poſſeſsio adquiratur, qui potiora ex legitimis modis iura oſtenderit, ſiue quis miſſus eſt, ſiue qui antea detinens contradicendum putauit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi cauſa altiorem indaginem requirat: tunc enim contradictione nõ obſtante, nihilominus ſcriptus hæres in poſſeßionem eſt mittendus. Quæ replicatio approbatur exemplis l. 2. C. d. tit. de edicto diui Hadr. toll. his uerbis:* Quamuis quia ſe filium defuncti præteri-

tum eſſe alleget, aut falſum, uel inofficioſum teſtamentum, ſeu alio uicio ſubiectum, uel ſeruus defunctus eſſe dicatur: tamen ſcriptus hæres in poſſeſsionem mitti ſolet.

III. QVI MITTENDI, SEV quibus hæc actio competit?

De inſtituto & ſubſtituto ſimul agente, proponitur l. 2. C. d. tt. de edicto diui Hadr. toll. his uerbis: Cum inter inſtitutum & ſubſtitutum controuerſia moueatur: eũ qui primo loco inſtitutus eſt, induci in poſſeſsionẽ oportet.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

De bonis quæ mortis tempore teſtatoris fuerunt, proponitur d. l. 3. uerbis §. propoſitis hiſce: Mittatur quidem in poſſeſsionem earum rerum quæ teſtatoris mortis tempore fuerunt.

V. VBI COMPETAT actio propoſita?

Ibi, ubi res hæreditariæ ſunt. quæ regula approbatur l. unica. in prin. C. ubi de hæreditate agatur. cuius uerba uide §. cap. 2. quæſt. 6. reg. 1.

VI. QVAMDIV COMpetit?

Tamdiu competit, quamdiu etiam petitio hæreditatis. quæ regula approbatur uerbis d. l. 3. §. eod. cap. in prin. propoſitis hiſce: Nullis anguſtijs temporum huiuſmodi miſsione coartáda, &c.

VII. EVENTVS.

Nihilominus proprietatis actio ſeu petitorium iudicium ſupereſt. Quæ regula conſtat ex uerbis d. l. 3. § propoſitis hiſce: Sin autem aliquis contradictor extiterit, &c.

Hactenus de actionibus quæ pro hæreditate perſequenda competunt, eſt dictum. Sed & ad eas quoque pertinet familiæ Erciſcundæ iudicium: de quo tamen alio loco commodiore, infra ſcilicet parte proxima, libro penult. tractabitur. De ſucceſsionibus igitur tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, ſatis ſit dictum. Nunc de legatis & fideicommiſsis, eorumq; actionibus eſt dicendum.

DIGESTORVM LIBER TRIGESIMVSSECVNDVS:

DE LEGATIS ET FIdeicommiſsis.

DE DEFINITIONE AC DIFferentijs legatorum & fideicommiſſorum: nec non de numero legatorum, utrum ſcilicet unum, an plura ſint legata. Cap. I.

1. *Definitio legati.* LEgati appellatio in lege XII. Tabularum latiſsimè patet. *Nam ita Pomponius l. 120. ff. de uerb. ſignific.* Verbis legis XII. Tabularũ, *(inquit)* Vti quiſq; legaſſet ſuæ rei, ita ius eſto: latiſsima poteſtas tributa ui detur, & hæredes inſtituendi, & legata & libertates dandi, tutelas quoque conſtituendi. Sed interpretatione *(idem inquit)* coanguſtatum eſt uel legum, uel authoritate iura conſtituentium. *Definitur autem legatum Inſtitut. de legatis. §. 1. his uerbis:* Legatum eſt donatio quædam à defuncto relicta, ab hærede præſtanda. *Concordat l. legatum. 113. ff. de leg. 2. his uerbis:* Legatum eſt delibatio hæreditatis, qua teſtator ex eo quod uniuerſum hæredis foret, alicui quid collatum uelit. *Concordat item l. 37. ff. de leg. 2. ubi*
2. *Differẽtia inter legata & fideicommiſſa.* *Modeſtinus:* Legatum (*inquit*) eſt donatio teſtamento relicta. *Porrò inter legata & fideicommiſſa hodie nulla ferè eſt differẽtia, præterquàm in uerbis quibus quid relinquitur. Nam ſiquidem teſtator directis utatur uerbis in relinquendo, legatum dicitur: puta, Titio fundum do lego: Domum meam filius meus Seius præcipito, ſibiq; habeto. Sin autem orationem ad perſonam hæredis, uel alterius cui aliquid mandat, conuertat, fideicommiſſum appellatur: puta, Rogo te hæres ut Titio fundum illum præſtes: Volo ut filio meo Seio, tuo cohæredi, domum meam concedas: Rogo te Titi, ut fundum quem tibi legaui, poſt mortem tuam Seio filio meo reddas, reſtituas, &c. Hæc quidem differentia eſt inter legatum & fideicommiſſum, in uerbis conſiſtens: reipſa autem propè nihil differunt, ut paulo inferius demonſtrabitur: quanquam olim plures inter legata & fideicommiſſa fuerunt differentiæ. Inter has prima & præcipua erat, quòd legata obligatoria erant, fideicommiſſa nequaquam. Quæ differentia proponitur, ſimul & tollitur, Inſt. de fideicommiſſarijs hæreditatibus, in prin. hiſce uerbis:* Sciendum eſt, omnia fideicommiſſa primis temporibus infirma fuiſſe: quia nemo inuitus cogebatur præſtare id de quo rogatus erat: quibus enim non poterát hæreditatẽ uel legata relinquere, ſi relinquebãt, fidei cõmittebant eorum qui capere ex teſtamento poterant hæreditatẽ. & ideo fideicommiſſa appellata ſunt, quia nullo uinculo iuris, ſed tantùm pudore eorum qui rogabantur, continebantur.

nebantur. Poſtea diuus Auguſtus primus, ſemel iterumq́; gratia perſonarum motus, uel quia per ipſius ſalutem rogatus quis diceretur, aut ob inſignem quorundam perfidiam, iuſsit conſulibus authoritatem ſuam interponere. Quod quia iuſtum uidebatur, & populare erat, paulatim conuerſum eſt in aſsiduam iuriſdictionem: tantusq́; eorum fauor factus eſt, ut paulatim etiam Prætor proprius crearetur, qui de fideicommiſsis ius diceret, quem fideicommiſſarium appellabant. *Concordat §. & quia prima. Inſt. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 10. de probationib. reg. 1.* *Secunda legatorum & fideicommiſſorum differentia erat, quòd à legatario fideicommiſſum quidem relinqui poterat, legatum uerò non poterat relinqui. quæ differentia approbatur Inſt. de ſingulis rebus per fideicommiſſum relictis, in prin. ibi: quamuis, hiſce uerbis:* Poteſt quis uel ipſum hæredem rogare, ut alicui reſtituat: uel legatarium, quamuis à legatario legari non poſsit. *Tertia differentia erat, quòd inteſtatus moriturus fideicommiſſum relinquere poterat, legatum non poterat. Quæ differentia approbatur Inſt. de fideicommiſſ. hæreditat. §. præterea inteſtatus. cuius uerba uide ſ. cap. 3. exceptio. 9.* *Quarta differentia eſt, quòd hæreditas per legatum directis uerbis in codicillis relinqui non poteſt, per fideicommiſſum poteſt. Quæ differentia approbatur Inſt. de codicillis. §. codicillis. ibi: directò autem. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 25. quæſtion. 4. except. 12.* *Quinta differentia erat, quòd ſeruus, cui directis quidem uerbis in teſtamento libertas erat relicta, teſtatoris omniumq́; eius hæredum efficiebatur libertus: cui autem per fideicommiſſum libertas erat relicta, is eius ſolius libertus fiebat, cuius fideicommiſſum erat, ut ſeruum manumitteret. Quæ differentia approbatur Inſt. de ſingulis rebus per fideicommiſſ. relictis. §. qui autem, his uerbis:* Qui ex fideicommiſsi cauſa manumittitur, nõ teſtatoris fit libertus, etiamſi teſtatoris ſeruus fit: ſed eius qui manumittit. At is qui directo teſtamento liber eſſe iubetur, ipſius teſtatoris libertus fit, qui etiã Orcinus appellatur. *Plura de hac re uide ſ. lib. 20. cap. 2. quæſt. 4. reg. 8.* *Sexta differentia erat, quòd fideicommiſſum poſt mortem hæredis uel legatarij relinqui poterat, legatum non poterat. Quæ differentia proponitur ac tollitur Inſt. de leg. §. poſt mortem. cuius uerba uide ſ. cap. 5. except. 75.* *Hæ & eiuſmodi aliæ differentiæ erant inter legata & fideicommiſſa. Quas differentias Imperator Iuſtinianus ſuſtulit Inſt. de leg. §. ſed non uſq;, his uerbis:* Cùm antiquitatem inuenimus, legata quidem ſtricte concludentem, fideicommiſsis autem (quæ ex uoluntate magis deſcendebant defunctorum) pinguiorem naturam indulgentem: neceſſarium eſſe duximus, omnia legata fideicommiſsis exæquare, ut nulla ſit inter ea differentia: ſed quod deeſt legatis, hoc repleatur ex natura fideicommiſſorum: & ſi quid amplius eſt in legatis, per hoc creſcat fideicommiſſorum natura. Sed ne in primis legum cunabulis permixtim de his exponendo ſtudioſis adoleſcentibus quandam introducamus difficultatem, operæpretium eſſe duximus, interim ſeparatim prius de legatis, & poſtea de fideicommiſsis tractare, ut natura utriuſq; iuris cognita, facilè poſſint permixtionem eorum eruditi ſubtilioribus auribus accipere. *Concordat l. 2. §. & omnia. C. communia de legatis. cuius uerba uide ſ. except. 74. in prin. Concordat item l. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Per omnia exæquata ſunt legata fideicommiſsis. *Hiſce uerbis quamuis regulariter quidem omnes differentiæ legatorum & fideicommiſſorum ſunt ſublatæ, tamen credo quaſdam reperiri poſſe, quæ ſublatæ non ſint: qualis eſt ſupradicta quarta differentia. nec enim exiſtimandum puto, quemadmodum hæreditas per fideicommiſſum in codicillis nullam ſolennitatem deſiderantibus dari poteſt, aut ab inteſtato relinqui: ita quoq; legari poſſe, uel directis relinqui uerbis, aut contrà. Regulariter tamẽ quidquid in hoc Commentario de legatis dicetur, de fideicommiſsis quoq; accipiendum erit, & contrà. Quod & de mortis cauſa donatione dici poteſt. Vnde Paulus iuriſconſultus:* Et fideicommiſſum (inquit) & mortis cauſa donatio, appellatione legati continentur. [a] *Et Imp. Iuſtinianus:* Mortis cauſa donationes (inquit) ad exemplum legatorum redactæ ſunt per omnia. [b]

3. *Species cognata.*

a l. 87. ff. de leg. 3.

b Inſt. de donation. §. & mortis cauſa.

Porrò legatorũ genera olim quidem quatuor fuerunt: unum quod appellabatur per uindicationem, alterum per damnationem, tertium ſinendi modo, quartũ deniq; per præceptionem. quæ legatorum diuiſio proponitur ac tollitur Inſt. de leg. §. ſed olim quidem. de qua re uide ſ. cap. 6. except. 74. in prin.

4. *Diuiſio legatorum.*

De numero legatorum interdum ſolet quæri, utrũ ſcilicet unũ an plura ſint legata: cuius loci regulas hic proponam. Iſtarum prima hæc eſt: Tot ſunt legata, quot res in legato expreſſæ. Quæ regula approbatur l. 2. ff. de leg. 2. his uerbis: Quoties nominatim plures res in legato exprimuntur, plura legata ſunt. *Vnde Paulus:* Si ancilla cum ſuis natis legata ſit, duo legata ſunt ſeparata. *l. 1. ff. de peculio legato. Ait Iuriſconſultus:* Nominatim exprimuntur. *Ex his uerbis prima aduerſus regulam propoſitã exceptio elicitur talis: Niſi res non nominatim ſingulæ in legato ſint expreſſæ. Quæ exceptio approbatur etiam per exempla d. l. 2. his uerbis:* Si autem ſupellex, aut argentum, aut peculiũ, aut inſtrumentũ legatum ſit, unum legatum eſt. *Concordat l. 6. ff. eod. tit. his uerbis:* Grege legato, non plura, ſed unum legatũ eſt: idemq́; dicemus peculio legato, aut ueſte, aut argento, & ſimilibus. *Secunda exceptio eſt: Niſi plures res alter-*

5. *De numero legatorũ.*

natiuè legentur. Hæc exceptio approbatur l.27.ff. de leg.2.bis uerbis: Si illud aut illud legatum ſit, unū legatum eſt. Cōcordat l.25.in prin.ff.quando dies legati cedat.cuius uerba uide paulò inferius exc. 4.Concordat item l.8.§.ſi ita legatum.ibi: quia unū: ff.de leg.1.cuius uerba uide J.lib.34.cap.11.queſt.1.exceipt.15.Planè quoad repudiationem legati, cenſentur duo legata,non unum:ut ſcilicet alterum agnoſci,alterum repudiari poßit,ſecundū ea quæ dicentur J.cap. 7.cauſa 29.exc.4.Vnde l.planè.54.§.fin.ff.de leg.1. dicetur: Si Titio ita legetur,Fundum Seianū uel uſumfructum eius ſibi habeto:duo eſſe legata,& in arbitrio eius eſſe,an uelit uſumfructū uindicare.Concordat l.8.§.1.ff.de leg.2.bis uerbis: Si ita legetur,Sempronio decē: aut ſi noluerit, Stichū hominem lego: hoc caſu duo legata ſunt,ſed uno contentus eſſe debet. Tertia exceptio eſt: Niſi plures res ſub cōtrarijs conditionibus fuerint legatæ. Quæ exceptio approbatur l.27.in prin.ff.de leg.2.bis uerbis: Si ſub contrarijs cōditionibus aliud atq; aliud legatū eſt,unum legatū eſſe arbitramur, neq; refert hæredū, & eorum quibus legatū eſt, diuerſas perſonas eſſe. ueluti ſi ita legatum eſt:Si Nerua conſul factus erit,Titius hęres Attio det fundum:ſi non erit Nerua conſul factus, Seius hæres Mæuio centum dato. Quarta exceptio eſt:Niſi alterum purè, alterum ſub conditione legetur. Hæc exceptio approbatur l.25.in prin.ff.quando dies legati cedit,his uerbis: Cùm illud aut illud legatur,enumeratio plurium rerum diſiunctiuo modo comprehēſa,plura legata non facit:nec aliud probari poterit,ſi fundū alterum purè,uel alterū ſub cōditione legauerit.nam pendēte cōditione, non erit electio:nec ſi moriatur,ad hæredē tranſijſſe legatū uidebitur. Huius exceptionis exemplū etiā proponitur l.19.in prin.ff.eod.tt. cuius uerba uide J.lib.prox.cap.5.reg.50.exc.2.Planè ſi ita legetur,Sempronio decē:aut ſi noluerit,Stichū hominem lego:duo ſunt legata.de quo uide paulo ſuperius exc.2.in fine. Quinta exceptio eſt: Niſi ita legatū ſit, Si pœnū non dederit,centum dato:hoc enim caſu non ſunt duo legata,ſed unum cōditionale. Quæ exceptio approbatur d.l.19. in prin ibi:quòd ſi ita. ff. quando dies legati cedit,cuius uerba uide J. d. reg. 50.exc.2. Sexta exceptio eſt: Niſi pluribus rebus legatis teſtator adiecerit,ſemel tantùm ſe uelle præſtare: tūc enim unū eſt legatū. Quæ exceptio approbatur l.14.in prin. ff.de leg.1.cuius uerba uide J.lib.prox.cap.5.reg.53. Hæc de prima regula,eiusq; exceptionibus ſint dicta.

II. Regula: Fundo inſtructo, uel cum inſtrumento legato, duo ſunt legata, non unum. Quæ regula approbatur l.1.in prin. ff. de inſtructo uel inſtrum. legato,bis uerbis: Siue cum inſtrumento fundus legatus eſt,ſiue inſtructus, duo legata intelliguntur.

III. Regula: Annuum legatum nō unum eſt legatum,ſed plura. Quæ regula approbatur l.4.ff.de annuis legatis,biſce uerbis: Si in ſingulos annos alicui legatum ſit.Sabinus,cuius ſententia uera eſt,plura legata eſſe ait, & primi anni purum, ſequentium conditionale: uideri enim hanc ineſſe conditionem, Si uiuat, &c. Concordat l.11. ff. eod.tt. cuius uerba uide J. cap.3.except.19.repl.9.Concordat item l.10.cum lege ſequente.ff.quando dies legati cedat. cuius uerba uide J.lib.prox.cap.8.reg.2.Concordat item l. 23. ff. eod.tt.cuius uerba uide J.cap.3.exc.19.repl. 8. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi legatum cum præfinitione annorum in plures penſiones exonerandi hæredis gratia ſit diuiſum. Quæ exceptio approbatur l.20.ff. quando dies leg.ced.bis uerbis: Si cum præfinitione annorum legatum fuerit,ueluti Titio dena uſq; ad annos decem: Iulianus lib. XIII.Digeſt.ſcribit intereſſe, & ſiquidem alimentorum nomine legatum fuerit, plura eſſe legata, & futurorum annorum legatum legatarium mortuum ad hæredē non tranſmittere: ſi uerò non pro alimentis legauit, ſed in plures penſiones diuiſit exonerandi hæredis gratia, hoc caſu ait omnium annorū unum eſſe legatū, & intra decennium decedentem legatarium etiam futurorum annorū legatum ad hæredē ſuū tranſmittere: quę ſententia uera eſt. Concordat l.26.§.pater.ff.eod. tt.bis uerbis: Pater annua tot ex fructu bonorum quæ uxori legauit, acceſſura filij patrimonio præter exhibitionem quam æquè matri mādauit, ad annum ætatis eius uiceſimum quintū uxorem præſtare uoluit: non plura, ſed unū eſſe fideicommiſſum certis penſionibus diuiſum apparuit: & ideo filio intra ætatem ſupraſcriptam uita functo, reſidui tēporis ad hæredem eius fideicommiſſum tranſmitti: ſed non initio cuiuſq; anni peti pecuniam oportere, quòd ex fructibus uxori datis, pater filio præberi uoluit. Cæterùm ſi pecuniam annuam pater alimentis filij deſtinaſſet, non dubiè perſona deficiente, cauſa præſtandi uidetur extincta. Concordat item l.12.§.1.ibi: niſi fortè. ff.eod.tt. his uerbis: Niſi fortè euidens ſit uoluntas teſtatoris, in annuas penſiones ideo diuidentis, quoniam non legatario conſultum, ſed hæredi proſpectum uoluit, ne urgeretur ad ſolutionem. Concordat denuq; l.18.in prin.ff.de annuis legatis.cuius uerba uide J.lib.prox.cap.1.queſt.5.reg.1. except.5.repl.2.

Quarta de numero legatorum regula proponitur l.13 ff.de uſufructu legato, his uerbis: Cùm uſusfructus alternis annis legatur, non unum, ſed plura legata ſunt. aliud eſt in ſeruitute aquę & uiæ: uię enim ſeruitus una eſt, quia natura ſui habet intermiſsionem.

Quinta huius loci regula proponitur l.15. in prin ff.eod.tt. bis uerbis: Damnas eſto hæres,

Titium

Titium ſinere in illa domo habitate, quoad uiuer, unum uidetur eſſe legatum.

¶ *Hactenus de definitione legati, item de differentijs legatorum ac fideicommiſſorum, de ſpeciebus cognatis ac diuiſione. nec non de numero legatorum eſt dictum. Nunc de effectibus legati dicetur: deinde, de exceptionibus aduerſus legata competentibus: tertiò, de cauſis amittendi legati: quartò, de actione legatorum, eiuſq; adfinibus remedijs: poſtremò, de quibuſdam legatorum ſpeciebus.*

DE EFFECTIBVS LEgati. Cap. II.

HOc capite primùm de iure quod legatario in re legata, præſertim aduerſus hæredem competit, dicetur: deinde, de actionibus & exceptionibus hæredi aduerſus legatarium competentibus. Tertiò, de actionibus, quæ legatario aduerſus extraneum dãtur. Quartò, de actionibus & exceptionibus extraneo aduerſus legatarium competentibus. Quintò, de actionibus quæ hæredi aduerſus extraneum competunt. Poſtremò, de actionibus & exceptionibus quæ extraneo aduerſus hæredem dantur.

Prima ergo generis regula prima hæc eſt: quòd dominium rei legatæ ad legatarium pertineat. Quæ regula approbatur l. 82. ff. de leg. 2. his uerbis: Legatũ ita dominium rei legatarij facit, ut hæreditas hæredis res ſingulas: quod eò pertinet, ut ſi purè res relicta ſit, & legatarius non repudiauerit defuncti uoluntatem, recta uia dominium quod hæreditatis fuit, ad legatarium tranſeat, nunquam factum hęredis. *Concordat l. 66. §. fin. ff. de furtis, his uerbis:* Ea quę leguntur, recta uia ab eo qui legauit, ad eũ cui legata ſunt, tranſeunt. *Ait Iuriſcõſultus:* Si purè res relicta ſit. *Ex his uerbis elici poteſt prima aduerſus regulã propoſitã exceptio talis: Niſi nõ purè, ſed ſub conditione res ſit legata. hoc enim caſu pendẽte conditione dominiũ eſt hæredis. Cui cõcordat l. ſi fur decerpſerit. 14. ibi: exẽplo ff. de uſufr. & quemadmodum, his uerbis:* Res ſub cõditione legata, interim hæredis eſt: exiſtente aũt conditione, ad legatariũ trãſit. *Cõcordat item l. 32. §. 1. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ℑ. eod. cap. reg. 10. Ait inſuper I. C.* Et legatarius non repudiauerit defuncti uoluntatẽ. *Ex his uerbis elicitur ſecunda exceptio hæc: Niſi legatarius repudiauerit legatum. Cui cõcordat l. ſi tibi homo. 83. §. eũ ſeruum. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cũ ſeruus legatur, & ipſius ſerui ſtatus, & omnium quæ perſonã eius attingunt, in ſuſpenſo eſt. nã ſi legatarius repulerit à ſe legatũ, nunquã eius fuiſſe uidebitur: ſi non repulerit, ex die aditæ hæreditatis eius intelligitur. Secundũ hãc regulã, & de iure eorũ quæ per traditionẽ ſeruus acceperit, aut ſtipulatus fuerit, deq; his quæ legata uel donata ei fuerint, ſtatuetur, ut uel hęredi uel legatario ſeruus ſingula geſsiſſe exiſtimetur. *Concordat item l. ſeruum filij. 44. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis.* Si quis rem ſibi legatã ignorans adhuc legauerit, poſtea cognouerit & noluerit ad ſe pertinere, legatum ualebit: quia ubi legatarius non repudiauit, retrò ipſius fuiſſe uidetur res, ex quo adita eſt hæreditas: ſi uerò repudiauerit, retrò uidetur repudiata fuiſſe hæredis. *Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi res aliena legata ſit. hoc enim caſu, quamuis legatarius legatũ agnouerit, tamẽ tanquã dominus eam rẽ uindicare nõ poteſt: ſed perſonalẽ tantùm habet actionẽ aduerſus hæredẽ, niſi in caſu. de qua re uide ℑ. lib. prox. cap. 12. reg. 1. in fine. Hæc de prima regula, eiuſq; exceptionibus ſint dicta. Planè quæcunq; exceptiones legatis opponi poſſunt, eædẽ propoſitæ quoq; regulæ nõ ineptè opponentur.*

II. Regula: Hæres rẽ legatã alienare nõ poteſt, nec pignori obligare. Quæ regula approbatur l. 3. §. ſed quia noſtra. C. communia de leg. hiſce uerbis: Nemo ea quæ per legatũ uel purè uel ſub certo die relicta ſunt, uel quæ reſtitui alijs diſpoſita ſunt, uel ſubſtitutione poſita, ſecundũ ueteres diſpoſitiones putet eſſe in poſterũ alienanda, uel pignoris uel hypothecæ titulo aſsignanda, uel mancipia manumittenda: ſed ſciat quòd hoc quod alienũ eſt, nõ liceat ei, utpote ſui patrimonij exiſtẽs, alieno iuri adplicare. quia ſatis abſurdũ eſt, & irrationabile, rẽ quam in ſuis bonis purè non poſsidet, eam ad alios poſſe transferre, uel hypothecæ pignorisúe nomine obligare uel manumittere, & alienam ſpẽ decipere. Sin autẽ ſub cõditione, uel ſub incerta die fuerit relictũ legatũ, uel fideicommiſſum uniuerſitatis uel ſpeciale, uel ſubſtitutione, uel reſtitutione: melius quidẽ faciet, etſi in his caſibus caueat ab omni uenditione uel hypotheca, ne ſe grauioribus oneribus euictionis nomine ſupponat. Sin aũt per auariciæ cupidinem, propter ſpem conditionis minimè implendæ, ad uenditionem uel hypothecam proſiluerit: ſciat quòd conditione impleta, ab initio cauſa in irritum deuocetur: & ſic intelligenda eſt quaſi nec ſcripta, nec penitùs fuerat celebrata, ut nec uſucapio, nec longi temporis præſcriptio, contra legatariũ uel fideicommiſſariũ procedat. Quod ſimiliter obtinere cenſemus in huiuſmodi legatis, ſiue purè, ſiue ſub die certo, ſiue ſub conditione, ſiue ſub incerta die relicta ſint. Sed in his omnibus caſibus legatario quidem, uel fideicommiſſario omnis licentia pateat rem uindicare, & ſibi adſignare, nullo obſtaculo ei à detentatorib. opponendo. Emptor autem ſciens rei grauamen, aduerſus uenditorem actionem habeat tantùm ad reſtitutionem precij, neq; duplæ ſtipulatione, neq; meliorationе locũ habẽte: cum ſufficiat ei ſaltem pro precio, quod ſciens dedit

dit pro alienare, ſibi ſatisfieri, creditori nihilominus pignoraticia contraria actione aduerſus debitorem competente, ut ex omni parte omniq; ſtudio, id quod ſemper properamus, ad effectum perducatur, & ultima elogia defuoctorum legitimum finem ſortiantur: bonæ fidei proculdubio emptorib. integra iura, & nullo modo ex hac conſtitutione diminuta contra uenditores habentibus. *Leges concordantes uide* J. *cap.11.cauſa 54.excēpl.2.in prin. Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſub conditione legatum ſit relictum. hoc enim caſu alienatio rei ab hærede facta ualet. Quæ exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt paulò ſuperius reg. prox. exc.2. Huius tamen exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi poſtea legati cōditio extiterit. Quæ replicatio approbatur ſupradictis uerbis hiſce:* Sin autem ſub conditione, uel ſub incerta die fuerit relictum legatum uel fideicommiſſum uniuerſitatis, uel ſpeciale, uel ſubſtitutione, uel reſtitutione: melius quidem faciet, etſi in his caſib. caueat ab omni ucoditiooe oel hypotheca, ne ſe grauioribus oneribus euictionis nomioe ſupponat. Sio autē per auariciæ cupidinē, &c. *Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi legatarius legatum repudiauerit. Et hæc exceptio conſtat ex iis quæ dicta ſunt ſ. reg. prox. exc.2. Cui concordat l.16. ff. de reb. dubiis. cuius uerba uide J. cap.11. cauſa 54. exemplo 2. in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi cum hæres damnatus eſſet, fundum aut centum dare utrū uellet, fundum uendiderit. Quæ exceptio approbatur l. ſi quando. 106. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide J. lib.34. cap.12. quæſt.1. exc.22. repl.7. Quarta exceptio eſt: Niſi hæres prædium, ex cuius reditu annuum quid relictum eſt, alienauerit: hoc enim caſu ualet alienatio, ſaluo iure legati. Quæ exceptio approbatur l. nihil. 117. in prin. ff. de leg.1. his uerbis:* Nihil proponitur, cur prohibeatur hæres ædificia diſtrahere, è quorum reditu ſportulæ ſiot relictæ, ſalua tamen cauſa legati. *Cōcordat l.38. in prin. ff. de uſufr. leg. cuius legis uerba hæc ſunt:* Fūdi Trebatiani reditus uxori meę, quoad uiuet, dari uolo: quæro, an poſsit tutor hæredis fundum uendere, & legatario quantitatē offerre annuam, qoam uiuus paterfam. ex locatiooe fundi redigere conſueuerat? Scæuola reſpondit, poſſe. Itē quæro, an habitare impunè prohiberi poſsit? reſpondit, non eſſe obſtrictum hęredem ad habitationem præſtandam. Item quæro, an compellendus ſit hæres reficere prædium? Reſpondit, ſi hæredis facto minores reditus facti eſſent, legatariū rectè deſiderare quod ob eam rem deminutum ſit. Item quæro, quo diſtet hoc legatum ab uſufructu? reſpōdit, ex his quæ ſuprà reſponſa eſſent, intelligi differentiā. *Cōcordat item l.21. in prin. ff. de ann. leg. cuius uerba uide J. lib.34. cap.8. quæſt.4. exc.6. Plures propoſitæ regulæ exceptiones uide J. cap.12. cauſa 14. exēplo 2. itē lib.34. cap.3. membr.5. reg.16.*

III. *Regula: Legatario rei legatæ nomine perſonalis, in rē & hypothecaria competit actio. Quæ regula approbatur Inſt. de leg. §. noſtra autem. cuius uerba cum aliis ad propoſitam regulam pertinentibus uide J. lib. prox. cap.21. reg.1.*

IIII. *Regula: Hæres legatario regulariter de euictione rei legatæ nō tenetur. Quæ regula approbatur l. ſi à ſubſtituto. 45. §. fin. ff. de leg.1. his uerbis:* Si certus homo legatus eſt, talis dari debet, qualis eſt. *Cōcordat l.69. ff. ad S.C. Treb. his uerbis:* De euictione prædiorum uel mancipiorū, uel cæterarū rerum cauere hęres, cum reſtituit hæreditatē, noo debet: quinimò io contrarium caueri hæredi oportet, ſi quid ex his euictō eſſet, quæ ab ipſo hęrede ueoiſſeor. *Item concordat l.79. §. euictis. ff. de leg.2. his uerbis:* Euictis prædiis, quæ pater, qui ſe dominū eſſe crediderat, uerbis fideicōmiſsi reliquit filio, nulla cū fratrib. & cohæredib. actio erit. Si tamen ioter filios diuiſiooē fecit, arbiter coiectura uoluntaris non patietur com partes cohæredib. prælegatas reſtituere, niſi parati fuerint & ipſi patris iudiciū fratri cōſeruare. *Cōcordat item l.32. §. fin. ff. de uſufr. leg. ubi cùm propoſita eſſent uerba quæ habentur J. cap.7. repl. generali 7. hæc uerba ſubiiciuntur:* Quæſitū eſt, ſi aliquo caſu legatariis auferri poſsit, an repetitionē ab hæredib. Stichi eius nepotes habere poſsint? Scæuola reſpōdit, uideri Stichū (ſi poſt mortē eorū quibus proprietas legata eſſet, teſtamentū feciſſet) potius quod habere ſe crederet, qoàm quod onerare hæredes uellet, legaſſe. *Ex uerbis iam propoſitis, præterquam quòd regula propoſita iis approbatur, prima etiā eius exceptio elici poteſt, hæc ſcilicet: Niſi teſtator ſciēs rē alienā legauerit. Loquūtur enim leges propoſitæ eo caſu, quo teſtator rē ſuā eſſe credidit, uel credidiſſe uidetur, quo caſu legatū nullius eſt momēti: altero aūt caſu, quo ſcilicet teſtator ſciēs rē alienā legat, ualet legatū. de quo uide J. ca 5. exc 49. Secūda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi parens diuiſionē bonorū inter liberos fecit: hoc caſu, ſi una aliqua res euincatur, ei cui euincitur, eius euictionis nomine datur aduerſus fratres ſuos actio & exceptio. Quæ exceptio approbatur l.79. §. euictis. ibi: ſi tamē. ff. de leg.2. cuius uerba uide paulò ſupiùs ead. reg. in prin. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi non certa aliqua ſpecies, ſed genus legatū ſit: hoc enim caſu hæres legatario de euictione rei, quā ſoluit, tenetur. Quæ exceptio approbatur l. ſi à ſubſtituto. 45. §. hæres. ff. de leg.1. cuius uerba uide J. lib. prox. ca.7. reg.1. exc.2. repl.2. Concordat l.29. §. ſi hæres. ff. de leg.3. cuius uerba uide J. lib.34. cap.11. quæſt.1. except.22. repl.4. Item concordat l.58. ff. de euictione, his uerbis:* Hæres ſeruū oon nominatim legatum tradidit, & de dolo repromiſit, poſtea ſeruus euictus eſt: agere cum hærede legata-

rius

rius ex teſtamento poterit, quamuis hęres alienum eſſe ſeruũ ignorauerit. *Concordat item l. ſi domus 70. §. de euictione. ff. de leg. 1. his uerbis:* De euictione an cauere debeat is qui ſeruum præſtat ex cauſa legati, uideamus. Et regulariter dicendum eſt, quoties ſine iudicio præſtita res legata euincitur, poſſe eã ex teſtaméto peti: cęterùm ſi iudicio petita eſt, officio iudicis cautio neceſſaria eſt, ut ſit ex ſtipulatu actio. *Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi legatarius, cui de re tradita fuit mota quæſtio, nõ denũciauerit hæredi. Hæc replicatio approbatur l. 29. §. ſi hæres. in fin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Sed hoc amplius ait, debere te, priuſquã iudicium accipiatur, denunciare hæredi. nam ſi aliter feceris, agenti ex teſtamento opponetur tibi doli mali exceptio. *Quarta exceptio eſt: Niſi cùm is qui prædiũ reip. emerat, illud legauerit, Imperator poſtea uenditiones prædiorum reip. reſcindat, reſtituto precio. hoc enim caſu legatario quoq; preciũ ab hæredibus reſtituendum. Quæ exceptio approbatur l. 10. §. 1. ff. de leg. 2. his uerbis:* Cùm poſt mortem emptoris, uenditiones prædiorum reip. optimus maximusq; princeps noſter Seuerus Auguſtus reſcindi hęredibus precio reſtituto iuſsiſſet, de pecunia legatario, cui prædium emptor ex ea poſſeſsione legauerat, coniectura uoluntatis, pro modo æſtimationis partem ſoluendam eſſe, Papinianus reſpondit.

V. *Regula: Si ſeruus ex cauſa legati ſolutus, legatario furtum fecerit, legatario eo nomine aduerſus hæredem actio competit. Quæ regula approbatur l. ſi generaliter. 107. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si generaliter hæres ſeruũ, quem ipſe uoluerit, dare iuſſus, ſciẽs furem dederit, isq; furtum legatario fecerit: de dolo agi poſſe, Africanus ait. Sed quoniã illud uerum ſit, hęredem in hoc teneri, ut non peſsimum det, ad hoc tenetur, ut & alium hominem præſtet, & hũc pro noxæ deditione relinquat.

Hactenus iura & actiones, quæ competunt legatario aduerſus hæredem. Plura huiuſmodi iura uide ℈. de actione legatorum, eiuſq; adfinibus remedijs. Sequuntur nunc actiones & exceptiones, quæ hæredi occaſione legati aduerſus legatarium competunt.

VI. *Regula: Si hæres in rem legatam ſumptus fecit, poteſt eos repetere, uel per exceptionem retinere: de qua re uide ℈. lib. prox. cap. 7. reg. 22.*

VII. *Regula: Si ſeruus legatus hæredi furtum fecerit, competit ei eo nomine aduerſus legatarium tam actio quàm exceptio. Quæ regula approbatur l. 66. ff. de furtis, hiſce uerbis:* A Titio hærede homo Seio legatus, ante aditam hæreditatem Titio furtum fecit. Si adita hæreditate Seius legatum ad ſe pertinere uoluerit, furti eius ſerui nomine aget cũ eo Titius: quia nec tunc, cum faceret furtum, eius fuerit. Et ut maximè quis exiſtimet, ſi ſeruus eſſe cœperit, eius cui furtum fecerat, tolli furti actionem, ut nec ſi alienatus ſit, agi poſsit eo nomine, ne poſt aditam quidem hæreditatem Titij factus eſt: quia ea quæ legantur, recta uia ab eo qui legauit, ad eũ cui legata ſunt, tranſeunt. *Cõcordat l. ſi ſeruus. 69. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ſeruus Titij furtũ mihi fecerit, deinde Titius hærede me inſtituto ſeruum tibi legauerit, non eſt iniquum talem ſeruum tibi tradi, qualis apud Titium fuit: id eſt, ut me indemnẽ præſtes furti nomine, quod is fecerat apud Titiũ. nam etſi fundus qui meo fundo ſeruiebat, legatus tibi fuerit, non aliter à me tibi præſtari debet, quàm ut priſtinam ſeruitutem recipiam: nec diſsimile eſt ei, qui mandatu alicuius ſeruum emit, uel ei qui ſeruũ redhibet: quia & ipſi non aliter reſtituere ſeruum coguntur, quàm ut ratio habeatur furti, quod ab eo ſeruo factum fuerit, uel antequam negotiũ contraheretur, uel poſtea. Quare etſi poſt aditam hæreditaté ſeruus legatus hæredi furtum fecerit, ita præſtari debebit, ut ob hoc delictum quaſi litis æſtimatio à legatario ſufferatur hæredi.

VIII. *Regula: Si prædium legatũ hæredis prædio ſeruit, competit ei eo nomine aduerſus legatariũ tam actio quàm exceptio. Quæ regula approbatur d. l. 69. ibi: nã etſi fundus. Concordat l. legatũ. 113. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ℈. li. prox. ca. 6. reg. 1. in prin. Cõcordat itẽ l. 78. §. dominus. ibi: diuerſum. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ℈. li. prox. ca. 3. reg. 17. exc. 4.*

IX. *Regula: Si cum teſtator duo prædia haberet iũcta, alterum legauerit, poteſt hæres alteri quod retinet, ſeruitutem excipere. Quæ regula approbatur l. 20. in prin. ff. ſi ſeruitus uindicetur, his uerbis:* Teſtatrix fundo quem legauerat; caſas iunctas habuit: quæſitum eſt, ſi hæ fundo legato nõ cederent, cumq; legatarius uindicaſſet, an iſte fundus aliquam ſeruitutem caſis deberet: aut ſi ex fideicommiſsi cauſa ſibi dari legatarius deſideraret, hæredes ſeruitutem aliquam caſis excipere deberent? Reſpondit Scæuola, debere. *Concordat l. 40. in prin. ff. de ſeru. urb. præd. ubi idem Scæuola:* Olympico (inquit) habitationem & horreũ, quod in ea habitatione erat, quoad uiueret legauit: iuxta eandem domũ hortus & cœnaculum, quod Olympico legatum non eſt; fuère: ad horrum autem & cœnaculũ ſemper per domũ cuius habitatio relicta erat; aditus fuit: quæſitum eſt, an Olympicus aditum præſtare deberet? Reſpondi, ſeruitutem quidem non eſſe, ſed hæredem tranſire per domum ad ea quæ commemorata ſunt poſſe, dum non noceat legatario. *Propoſitæ regulæ contradicit l. ſeruum 44. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ℈. lib. prox. cap. 6. reg. 2. exc. 1. Sed et contradicunt ea quæ habentur ℈. d. cap 6. reg. 1.*

X. Re-

X. *Regula: Si legatarius rem legatam propria authoritate occupauit, hæredi interdicto Quorum le gatorum tenetur. de quo ſ. lib. 23. cap. 6. Sed & rem legatam hæres pendente legati conditione poteſt uindicare. Quod approbatur l. 32. §. fundum. ff. de leg. 2. his uerbis:* Fundum ante conditionem completam, ab hærede non traditum, ſed à legatario detentum, hæres uindicare cum fructibus poterit.

X I. *Regula: Si legatarius conditioni & modo legati non paret, eo nomine hæredi tenetur. Quæ regula approbatur l. 2. C. de his quæ ſub modo. cuius uerba uide J. cap. 6. exc. 74. §. præterea uerba. Sed & approbatur exemplo l. 17. ff. de uſufructu leg. his uerbis:* Quidam prædia reipub. legauit, de quorum reditu quotannis ludos edi uoluit. & adiecit: Quæ legata peto, Decuriones, & rogo ne in aliam ſpeciem aut alios uſus conuertere uelitis. Reſp. per quadriennium continuum ludos non edidit: quæro, an reditus quos quadriennio reſp. percepit, reſtituere debeat hæredibus, uel compenſare in aliam ſpeciem legati ex eodem teſtamento? Scæuola reſpondit, & inuitis hæredibus poſſeſsione adprehenſa perceptos fructus reſtituendos eſſe, & non erogatum ſecundum defuncti uoluntatem, in alia quæ deberentur compenſari. *Simile exemplum proponitur l. 21. §. Lucius. ff. de annuis legatis. cuius uerba uide J. cap. 9. cauſa 15. in princip. Sed & plura de regula propoſita eiusq; exceptionibus, uide J. d. cauſa 15. itē J. lib. prox. cap. 9. caut. 1 & 2. item cap. 41.*

X I I. *Regula: Si creditori compenſandi debiti cauſa legatum eſt, legato accepto creditor debitum petens, exceptione ſubmouetur. Quæ regula approbatur exemplo l. 26. ff. deliberatione legata, his uerbis:* Tutor decedens, alijs hæredibus ſcriptis, pupillo ſuo, cuius tutelam geſsit, tertiam partem bonorum dari uoluit: ſi hæredibus ſuis tutelę cauſa controuerſiam non fecerit, ſed eo nomine omnes liberauerit, pupillus legatum pertulit, & poſtea nihilominus petije quid: quid ex diſtractione aliaue cauſa ad tutorem ſuum ex tutela peruenerit: quæro, an uerbis teſtamenti ab his exactionibus excludatur? Scęuola reſpondit: Si priuſquam cōditioni parêret, fideicommiſſum percepiſſet, & pergeret petere id, in quo contra cōditionem faceret, doli mali exceptionem obſtaturam: niſi paratus eſſet, quod ex cauſa fideicommiſsi percepiſſet, reddere: quod ei ætatis beneficio indulgendum eſt. *Hiſce uerbis regula propoſita approbatur, ſimul & duæ eius exceptiones denotantur, quarum prima hæc eſt: Niſi legatum non perceperit legatarius. Secunda exceptio eſt: Niſi cùm legatum minor annis uiginti quinq; perceptiſſet, id reſtituere ſit paratus. Tertia exceptio eſt: Niſi non compenſandi debiti animo legatum ſit. Quæ exceptio ipſo iure ſubſiſtit, eiusq; exemplum proponitur l. 19. §. qui Marco. ff. de annuis legatis. cuius uerba uide J. cap. 8. cauſa 4. except. 2. Quarta exceptio eſt: Niſi ipſum debitum creditori ſit legatum, ſed non totum: tunc enim, quamuis id quod ſibi legatum eſt, ex teſtamento perceperit, nihilominus id quod deeſt, petere poteſt. Quæ exceptio approbatur l. 28. §. eum qui ibi: idem quæſijt. ff. deliberat. legata. cuius uerba uide J. cap. 9. cauſa 29. except. 5. repl. 2. Hactenus de actionibus & exceptionibus hæredi aduerſus legatarium ratione legati competentibus ſit dictum. Plura ad hunc locum pertinentia, uide J. inter cauſas amittendi legati: item lib. prox. cap. 9. de cautionib. ab actore præſtandis, &c. Sequitur nunc de actionibus, quæ legatario ratione legati aduerſus extraneum competunt.*

X I I I. *Regula: Legatarijs regulariter actiones hæreditariæ non competunt. Quæ regula approbatur l. 13. C. de hæred. inſt. hiſce uerbis:* Quoties certi quidam ex certa re ſcripti ſunt hæredes, uel certis rebus pro ſua inſtitutione cōtenti eſſe iuſsi ſunt, quos legatariorum loco haberi certum eſt: alij uerò ex certa parte, uel ſine parte, qui pro ueterum legum tenore ad certam unciarum inſtitutionem referūtur: eos tantummodo omnibus hæreditarijs actionibus uti uel conueniri decernimus, qui ex certa parte, uel ſine parte ſcripti fuerint, nec aliquam deminutionē earundem actionum occaſione hæredum ex certa re ſcriptorum fieri. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi actio ratione rei legatæ ſit acquiſita. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur exemplo eorum quæ dicentur J. lib. prox. cap. 4. de ſeruis legatis. reg. 3. Secunda exceptio eſt: Niſi hæreditas alicuius ſit legata. hoc enim caſu eius hæreditatis actiones legatario debentur. Quæ exceptio approbatur l. 78. §. 1. ff. de leg. 2. cuius uerba uide J. reg. prox. exc. 4. Sed & plura de hac re uide J. reg. prox. item lib. 34. cap. 4. Nunc de iis actionibus & exceptionibus dicendum, quæ extraneo aduerſus legatarium ratione rei legatæ competere uidentur, item de ære alieno hæreditario.*

X I I I I. *Regula: Legatarius actionibus hæreditarijs non tenetur. Quæ regula approbatur l. 7. C. de actionibus hæreditarijs, his uerbis:* Creditores hæreditarios aduerſus legatarios non habere perſonalem actionem, conuenit: quippe cùm euidentiſsimè lex XII. Tabularū hæredes huic rei faciat obnoxios. *Concordat l. 13. C. de hæred. inſt. cuius uerba uide ſ. reg prox. in prin. Prima propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi non perſonalis, ſed in rem legatam ſit actio. ea enim quoniam in quemuis rei poſſeſſorem competit, etiam aduerſus legatarium qui rem poſsidet, danda eſt: uelut i hypothecaria, & alia ſimilis actio realis. Planè ſi res legata pignori ſit obligata, ideoq; legatarius hypothecaria conueniri poſsit, datur illi actio ex teſtamento*

mento aduerſus hæredem, ut pignus luat. de qua re di cetur J.*cap.5.except.50.item lib.proxim.cap.3.reg.3. Idemq; dicendum, ſi ob præteritum uectigal, uel tributum, uel aliud onus reale legatarius conueniri poſſit. Vnde Paulus:* Hæres (*inquit*) cogitur legati prædij ſoluere præteritum uectigal, uel tributum, uel ſalarium, uel cloacariũ, uel pro aquæ forma.ᵃ *Planè ob onus reale, cuius dies poſt acceptum legatum ceßit, legatarius omnimodo tenetur, nec illi aduerſus hæredem dandus eſt regreſſus, quamuis uſusfructus rei tantùm illi ſit legatus. quod approbatur l. 28. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Quæro, ſi uſusfructus fundi legatus eſt, & eidem fundo indictiones temporariæ indictæ ſint, quid iuris ſit? Paulus reſpondit, idem iuris eſſe in his ſpeciebus quæ poſtea indicuntur, quod in uectigalibus dependendis reſponſum eſt: ideoq; hoc onus ad fructuarium pertinere. *Planè ſi conductor prædium quod conduxit, alteri legauerit utendum fruendum, hæres mercedem conductionis etiam in futurum tenetur præſtare. Quæ diſtinctio approbatur l. 29. §. qui hortos. ff. de leg. 3. his uerbis:* Qui hortos publicos à republ. conductos habebat, eorum hortorum fructus uſque ad luſtrum quo conducti eſſent, Aufidio legauerat, & hæredem eam conditionem eorum hortorum ei damnauerat dare, ſineteq; eum uti & frui. Iabolenus reſpondit, hæredem teneri ſinere frui: hoc amplius, hæredem quoque mercedem hortorum reipubl. præſtaturum. *Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi aliqua negociatione legata, eius nomine actio ſit danda: ea enim aduerſus legatarium qui legatum agnouit, dabitur. quæ exceptio approbatur l. 79. §. menſæ. ff. de leg. 2. his uerbis:* Menſæ negocium ex cauſa fideicommiſsi cum indemnitate hæredum per cautionem ſuſceptum, emptioni ſimile uidetur: & ideo non erit quærendum, amplius in ære alieno ſit, quàm in quæſtu. *Tertia exceptio eſt: Niſi peculium legatum ſit. eius enim actiones legatario, & in legatarium dantur, non quidem directò, ſed per ceſſionem & cautionem. de qua re uide* J. *lib. 34. cap. 14. quæſt. 3. Quarta exceptio eſt: Niſi hæreditas in totum uel pro parte ſit legata, uel per fideicommiſſum relicta: hoc enim caſu actiones in legatarium, uel fideicommiſſarium tranſeunt. de qua re dicetur* J. *lib. 34. cap. 4. Sed & approbatur l. 78. §. 1. ff. de leg. 2. his uerbis:* Lucio Sempronio lego omnem hæreditatem Publij Mæuij: Sempronius ea demum onera ſuſcipiet, quæ Mæuianæ hæreditatis fuerunt, & in diem mortis eius, qui hæres Mæuij extitit, perſeuerauerunt: ſicut uice mutua præſtabuntur actiones, quæ ei præſtari potuerunt. *Concordat l. 8. §. fin. cum l. ſequente. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si cui certam partem hæreditatis legauero, diuus Hadrianus reſcripſit, ut neque precia manumiſſorum, neque funeris impenſa deduceretur. Cum autem pars bonorum ita legatur, Bonorum meorum quæ ſunt cùm moriar: & manumiſſorum de medio deducenda ſunt. *Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſſe uidetur: Niſi non pars bonorum, ſed æſtimatio partis præſtetur. Quæ tamen replicatio reprobatur l. 32. §. fin. in fine. ff. de uſufructu legato. cuius uerba uide* J. *lib. proxim. cap. 3. reg. 15. except. 2. Quinta exceptio eſt: Niſi hæres ſeſe rei legatæ nomine obligauerit: tunc enim legatarius ei cauere debet de indemnitate. de qua re uide* J. *lib. proxim. cap. 9. caut. 6 & 9. Sexta exceptio eſt: Niſi hæreditas non ſit ſoluendo: tunc enim, ſi hæres confecto inuentario, hæreditatem adijt, nec bona defuncti creditoribus hæreditarijs ſufficiant: datur creditoribus actio in legatarios pro quantitate legatorum. Quæ exceptio approbatur l. ultim. §. etſi præfatum. ibi: ſin uerò creditores. C. de iure deliberandi, his uerbis:* Si creditores, qui & poſt emenſum patrimonium necdum completi ſunt, ſuperueniant, neque ipſum hæredem inquietare concedantur, neque eos qui ab eo comparauerunt res, quarum precia in legata uel fideicommiſſa, uel alios creditores proceſſerunt: licentia creditoribus non deneganda aduerſus legatarios uenire, & uel hypothecis, uel indebiti condictione uti, & hæc quæ acceperint recuperare: cùm ſatis abſurdum eſt, creditoribus quidem ius ſuum perſequentibus legitimum auxilium denegari, legatarijs uerò qui pro lucro certant, partes ſuas leges accommodare.

ᵃ l. cùm ſeruum 30. §. hæres. ff. de legat. 1.

¶ *Nunc de iis actionibus quæ hæredi aduerſus extraneum, nõ legatarium, occaſione legati competunt, dicendum.*

XV. *Regula: Si unus hæredum legatum in ſolidum ſoluit, competit ei eo nomine actio aduerſus cohæredes. de qua re uide Comment. de uerb. oblig. cap. 7. in fine.*

XVI. *Regula: Hæres qui hæreditatem uendidit, actione legatorum conuentus, actionem eo nomine aduerſus hæreditatis emptorem habet. Quæ regula approbatur l. 2. C. de legatis. cuius uerba uide* J. *libro prox. cap. 2. reg. 1. except. 5.*

XVII. *Regula: Si reſpubl. uel pupillus, à quo alicui legatum eſt, ob illud legatum tardius ſolutum aliquod damnum patitur: in adminiſtratores & tutores ſuos actionem habet. Quæ regula approbatur l. 80. §. etiam. ff. de leg. 2. his uerbis:* Etiam reſpubl. poſt moram fideicommiſsi uſuras præſtare cogitur: ſed damnum, ſi quod ex eare fuerit ſecutum, ab his ſarciendum erit, qui poſt dictam ſententiam iudicatum ſoluere ſuperſederunt: nec aliud ſeruari debet in litis ſumptibus, ſi ratio litigandi

non fuit: ignauiam etenim prætendentes auditi nõ oportet. quod in tutoribus quoque probatur. *Idem dicendum eſt, ſi tutor à legatario non exegit cautionem. de quo* J. *lib. proxim. cap. 9. caut. 1. quæſt. 7.*

Sequitur poſtremò de actionibus & exceptionibus, quæ extraneo ratione legatorum aduerſus hæredem dantur.

X V III. *Regula: Colono à legatario expulſo cõpetit actio aduerſus hæredem. Quæ regula approbatur l. nihil propons. 117. §. fin. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Fructus ex fundo purè legato poſt aditam hæreditatem à legatario perceptos ad ipſum pertinere: colonum autem cum hærede ex conducto habere actionem. *Concordat l. 12. ibi: quòd ſi colonum. ff. locati & conducti, bis uerbis:* Quòd ſi colonus uellet colere, & ab eo cui legatus eſſet fundus, prohiberetur: cum hærede actionem habere colonom, & hoc detrimentum ad hæredem pertinere.

X I X. *Regula: Debitori hæreditario, à quo debitum alij legatum eſt, exceptio aduerſus hæredem competit. Quæ regula approbatur l. ſi pecunia. 76. ibi: nã ſi conueniatur. ff. de leg. 2. cuius uerba uide* J. *cap. 4. except. 40. repl. 12. exemplo 4.*

DE EXCEPTIONIbus aduerſus legata.
Cap. III.

HActenus de effectibus legatorum tractatum eſt. Quamuis autem regulariter legata ſint præſtanda, ut patet ex lege X II. *Tabularum, cuius uerba propoſita ſunt* 5̄. *cap. 2. in prin. item ex lege Falcidia, cuius uerba uide* J. *lib. 34. cap. 2. in prin. item Inſtitut. de fideicommiſſarijs hæred. in princip. cuius uerba uide* 3̄. *cap. 2. differentia 2. tamen regula hæc plures recipit exceptiones, ſumptas partim ex perſona teſtatoris legantis, partim ex perſona legatarij, partim ex perſona eius à quo legatum eſt, partim ex re legata, partim denique ex alijs legati circumſtantijs: de quibus nunc ordine dicetur. Et primùm de ijs exceptionibus, quæ ſumuntur ex perſona ipſius teſtatoris legantis.*

I. EXCEPTIO: *Niſi teſtator ius teſtandi non habuerit. Hæc exceptio approbatur l. 2. ff. de leg. 1. bis uerbis:* Sciendum eſt, eos demum fideicommiſſum poſſe relinquere, qui teſtandi ius habent. *Huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes.*

II. EXCEPTIO: *Niſi furioſus legauerit. Hæc exceptio approbatur l. 5. C. de codicillis, hiſce uerbis:* Ne codicillos quidem furentem poſſe facere, certiſsimi iuris eſt. Si igitur ſcriptura uelut codicillorum patris tui fuit prolata, ut aliquid ex hoc peti poſsit: adſeuerationi tuæ, mentis eum compotem fuiſſe negantis, ſi dem adeſſe probari conuenit.

III. EXCEPTIO: *Niſi filiusfamiliâs uel ſeruus legauerit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. ſed ſi. ff. de leg. 1. bis uerbis:* Si filiusfamiliâs uel ſeruus fideicommiſſum reliquerit, non ualet. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi poſtea ſui iuris effectus deceſſerit. Hæc replicatio approbatur d. §. ſed ſi, bis uerbis:* Si tamen manumiſsi deceſsiſſe proponantur, conſtanter dicemus fideicommiſſum relictum uideri, quaſi nunc datum, cum mors ei contigit, uidelicet ſi durauerit uoluntas poſt manumiſsionem. *Hæc replicatio recipit duplicationem hanc: Niſi in teſtamento, quod fecit, fideicommiſſum reliquerit. Quæ duplicatio approbatur d. §. ſed ſi, in fine, bis uerbis:* Hæc utique nemo credet in teſtamentis nos eſſe probaturos: quia nihil in teſtamento ualet, quoties ipſum teſtamentom non ualet: ſed ualet, ſi aliâs fideicommiſſum quis reliquerit. *Secunda replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles ſit. Quæ replicatio approbatur l. 11. filiusfam. in princip. ff. de leg. 1. bis uerbis:* Filiusfamiliâs miles uel ueteranus, licet ſine teſtamento decedat, poteſt fideicommittere à patre: quia etiam teſtamentom facere poteſt. *Concordat l. 1. §. hoc autem, in fine. ff. ad S. C. Trebell. bis uerbis:* In filij quoque familiâs militis iudicio, qui de caſtrenſi peculio uel quaſi caſtrenſi teſtari poteſt, ſenatusconſultum locum habet.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi de ſtatu ſuo dubitet teſtator. Hæc exceptio approbatur l. 1. in princip. ff. de leg. 3. bis uerbis:* Si incertus quis ſit, captiuus an à latrunculis obſeſſus ſit, teſtamentum facere non poteſt: ſed etſi ſui iuris ſit ignarus, putetque ſe per errorem, quia à latronibus captus eſt, ſeruum eſſe uelut hoſtium: uel relegatus, nihil ſe à captiuo differre putet: non poſſe fideicommittere certum eſt: quia nec teſtari poteſt, qui an liceat ſibi teſtari dubitat.

V. EXCEPTIO: *Niſi aqua & igni ei ſit interdictum. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. hi quibus. ff. de leg. 3. bis uerbis:* Hi quibus aqua & igni interdictum eſt, fideicõmiſſum relinquere non poſſunt: quia nec teſtamenti faciendi ius habẽt, cum ſint ἀπόλιδες, id eſt, ſine ciuitate.

VI. EXCEPTIO: *Niſi deportatus ſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. deportatos. ibi: à præfecto, bis uerbis:* A' præfecto prætorio, uel eo qui uice præfecti ex mandatis principis cognoſcit, item à præfecto urbi deportatos (quia ei quoque epiſtola diui Seueri & Imperatoris noſtri ius deportandi datom eſt) ſtatim amittere ciuitatem: & ideo

ideo nec teſtamenti faciendi ius, nec fidei-
d.§.deportatos. commirtendi conſtar habero. Deportaros autē eos accipere debemus, quibus princeps inſulas adnorauit, uel de quibus deportandis ſcripſir. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi princeps ſententiam præſidis uel præfecti de deportando nondum comprobauerit. Hæc replicatio approbatur d.§. deportatos, his uerbis:* Cæterùm priuſquam factum præſidis comprobet (ſcilicet princeps) nondum amiſiſſe quis ciuitarem uidetur: proinde ſi antè deceſsiſſet, ciuis deceſsiſſe uidetur, & fideicommiſſum, quod antè reliquerat quàm ſententiam pateretur, ualet: ſed et ſi poſt ſententiam, antequam Imperator noſter comprobet, ualebit quod factum eſt: quia certum ſtatum uſque adhuc habuit. *Secunda replicatio hæc eſt: Niſi deportatus indulgentia Principis ſit reſtitutus. Hæc replicatio approbatur d.l.2.§. ſi quis planè, his uerbis:* Si quis planè in inſulam deportatus codicillos ibi fecerit, & indulgentia Imperatoris reſtitutus, iiſdem codicillis durantibus deceſſerit: poreſt defendi fideicommiſſum ualere, ſi modò in eadem uoluntate durauit.

VII. EXCEPTIO: *Niſi capitali ſententia damnatus ſit. Hæc exceptio ipſo iure ſubſiſtit, quia ita damnatus ciuitatem amittit, ut ſuo loco dicetur. Huius autem exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi miles ex militari delicto ſit damnatus. Quæ replicatio approbatur l. 22. §. miles. ff. de leg.3. his uerbis:* Miles, in eum ex militari delicto capitali dicta ſententia, permittente eo in ipſa ſententia qui damnauir, ſicut teſtamenti faciendi, ita fideicommiſsi relinquendi poteſtatem conſequitur. *Plura de hac re uide ſ. lib.28.cap.6.except.13. replicat. 6. item cap. 18. duplicat.3.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi teſtator non ſit ſoluendo. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur ı.cap.12.cauſa 68.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi is qui legauit, inteſtatus deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur Inſtitut. de fideicom. hæreditat.§.preterea, his uerbis:* Inteſtatus quoque moriturus poteſt rogare eum, ad quem bona ſua uel legitimo iure, uel honorario pertinere intelligit, ut hæreditatem ſuam totam, partemúe eius, aut rem aliquam (ueluti fundum, hominem, pecuniam) alicui reſtituat: cùm alio qui legata, niſi ex teſtamento, non ualeant. *Concordat Inſtitut. de codicillis. §. non tantùm. cuius uerba uide ſ. lib.28.cap.25.quæſt.4.except.7. Item concordat l. 4. C. de codicillis. cuius uerba uide d. except.7. Concordat item l 3. C. ad Senatuſconſ. Trebell. cuius uerba uide ı.lib.34.cap.1.quæſt.4. reg. 2. Item concordat l. 5.C.eod.tt. cuius uerba uide ı. cap. 6. except. 72. Item concordat l. filiusfamilias. 111. in prin. ff. de leg.1. cuius uerba uide ſ. except.3. replic.2. Concordat item d. l. 111. §. qui inteſtatò, his uerbis:* Qui inteſtatò decedit, & ſcit bona ſua ad fiſcum poruentura uacantia: fidei fiſci committere poteſt. *Concordat item l.13.ff.de inoff. teſtam. cuius uerba uide ı. cap. 6.except.26.replic.5. Concordat item l.ult.§.Lucius ff.de legat.2. ubi Scæuola:* L. Titius (*inquit*) inteſtatò moriturus, cum haberet uxorem, & ex ea filiam emancipatam, codicillis hęc uerba inſeruit: Pertinent hi codicilli ad uxorem & filiam. primùm rogo, ſic inter uos agatis, ut me uiuo egiſtis: itemq; rogo, quidquid aut ego reliquero, aut uos ipſi habetis, commune uobis ſit. Filia inteſtati patris bonorum poſſeſsionem accepit: quæritur, an aliqua pars hæreditatis Lucij Titij ex cauſa fideicommiſsi à filia matri debeatur, & quota? Reſpondi, ſecundum ea quæ proponerentur, dimidiā partem deberi, ſi modò uxor parata eſſet in commune bona ſua conferre. *Concordat iiſdem uerbis l.78.in prin. ff. ad S. C. Trebellianum. Planè ſi teſtamentum in quo legatum relictum eſt, uel iniuſtum ſit, uel ruptum, aut irritum factam, ob eamq; cauſam ab inteſtato locus ſit: nec legata ex eo teſtamento peti poſſunt, ut infrà ſuis locis demonſtrabitur.*

¶ *Hactenus primi generis exceptiones, ex perſona teſtatoris legantis deſumptæ, propoſitæ ſunt: ſequitur ſecundum genus, earum ſcilicet exceptionum, quæ ſumuntur ex perſona legatarij.*

X. EXCEPTIO: *Niſi nomen legatarij adſcriptum non ſit. Hæc exceptio approbatur l. 5. ff. de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Paulus reſpondet: Cum nomen fideicommiſſatij teſtamento adſcriptum non ſit, nulli perſonæ neque certæ neque incertæ datum fideicommiſſum uideri, indubitatum eſt. *Planè huius exceptionis replicatio proponitur l.26. ff. de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Quem hæredi meo dixero uelle me liberum eſſe, liber eſto. Cui ut dare damnas ſit hæres meus dixero, ei hæres meus damnas dare eſto. teſtatoris uoluntas (ſi quibuſdam argumentis apparebit de quo dixit) adimplenda eſt. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi poſtea teſtator neminem deſignauerit. Quæ duplicatio approbatur l.18.ff.de uſufruct.legato, his uerbis:* Qui plures habebat libertos, teſtamento ſuo dixit, ſe habitationem relinquere his quos codicillis deſignaſſet: iam nullum poſtea deſignauerit, quæro, an omnes admitti debeant? Reſpondi, Si patronus, qui ſe deſignaturum perſonas libertorum pollicitus eſt, nullum poſtea deſignauit: legatum habitationis perfectum eſſe non uideri, non exiſtente cui datum intelligi poſsit.

XI. EXCEPTIO: *Niſi incertæ perſonæ ſit legatum. Hæc exceptio iure quidem antiquo*

approbatur Inſt. de legatis. §. incertis, biſce uerbis: Incertis perſonis neque legara, neq; fideicommiſſa olim relinqui conceſſum erat. Nam ne miles quidem incertæ perſonæ poterat relinquere, ut Diuus Hadrianus reſcripſit. Libertas quoque incertæ perſonæ non uidebatur poſſe dari: quia placebat nominatim ſeruos liberari. *Declaratur propoſita exceptio d. §. incertis, biſce uerbis:* Incerta autem perſona uidebatur, quam incerta opinione animo ſuo teſtator ſubijciebat. ueluti ſi quis ita dicat: Quicunquo filio meo filiam ſuam in matrimoniũ dederit, ei hæres meus illum fundum dato. Illud quoque, quod ijs relinquebatur, qui poſt reſtamentum ſcriptum primi conſules deſignari eſſent, æquè incertæ perſonæ legari uidebatur: & deniq; multæ aliæ huiuſmodi ſpecies ſunt. *Dicti iuris antiqui, quo exceptio propoſita approbatur, replicatio prima hæc erat: Niſi ex certis perſonis incertæ legatum ſit. Quæ replicatio approbatur Inſt. d. tt. §. ſub certa, his uerbis:* Sub certa uerò demonſtratione, id eſt, ex certis perſonis, incertæ perſonæ rectè legabatur: ueluti, Ex cognatis meis, q nunc ſunt, ſi quis filiam meam uxorem duxerit, ei hæres meus illam rem dato. *Secunda replicatio hæc erat: Niſi huiuſmodi legatum ſolutum ſit. quæ replicatio approbatur Inſtit. d. tt. §. incertis autem perſonis, biſce uerbis:* Incertis autem perſonis legata uel fideicommiſſa relicta, & per errorem ſolura, repeti non poſſe, ſacris conſtitutionibus cautum erat. *Tertia replicatio erat: Niſi pauperibus erat relictum. Quæ replicatio approbatur l. 24. C. de epiſcopis & clericis, biſce uerbis:* Id quod pauperibus teſtamento uel codicillis relinquitur, non ut incertis perſonis relictum euaneſcat, ſed omnibus modis ratum firmumq; conſiſtat. *Quarta replicatio erat: Niſi in redemptionem captiuorum ſit relictum. Quæ replicatio approbatur l. 28. in princip. C. d. tt. his uerbis:* Nulli licere decernimus diſpoſitiones pij teſtatoris infringere, uel improba mente uiolare, adſerendo incertum eſſe legatum uel fideicommiſſum, quod redemptioni relinquitur captiuorum: ſed modis omnibus exactum pro uoluntate teſtatoris piæ rei negocio proficere. *Quinta replicatio hæc eſt: Niſi conditionis implendæ cauſa incertæ perſonæ ſit relictum. Hæc replicatio approbatur l. 4. ff. de reb. dubijs, biſce uerbis:* Paulus reſpondit, id quod conditionis implendæ cauſa dandum eſt, ſine dubio certis & incertis perſonis dari debere, ut fideicommiſſi petitio poſsit competere. *Sexta replicatio proponitur & approbatur l. 6. ff. d. tt. his uerbis:* Quidam relegatus facto teſtamento, poſt hæredis inſtitutionem, & poſt legata quibuſdam data ita ſubiecit: Si quis ex hæredibus cæterisq; amicis, quorum hoc teſtamento mentionem habui, ſiue quis alius reſtitutionem mihi impetrauerit ab Imperatore, & antè deceſſero quàm ei gratias egerim, uolo dari ei qui id egerit, à cæteris hæredibus aureos tot. Vnus ex his quos hæredes ſcripſerat, impetrauit ei reſtitutionem, & antequam id ſciret deceſsit: cum de fideicõmiſſo quæreretur, an deberetur: conſultus Iulianus reſpondit, deberi: ſed etſi non hæres uel legatarius, ſed alius ex amicis curauit eum reſtitui, & ei fideicommiſſum præſtari. *Poſſunt inſuper replicationum loco hic annotari exceptiones proximè ſequentes. Sed ſatis de iure antiquo ſit dictum. Iure autem nouo exceptio propoſita reprobatur, ut dictis replicationibus non ſit opus. Reprobatur autem Inſtitut. de leg. § ſed nec huiuſmodi. ubi cum dictum eſſet de legato incertis perſonis relicto, iure antiquo reprobato, tandem ſubijciuntur hæc uerba:* Sed nec huiuſmodi ſpecies penitùs eſt ſine iuſta emẽdatione relicta, cùm in noſtro Codice conſtitutio poſita ſit, per quã & huic parti medemur, non ſolùm in hæreditatibus, ſed etiam in legatis & fideicõmiſsis: quod euidenter ex ipſius conſtitutionis lectione clareſcit. *Conſtitutio, cuius hic ſit mentio, non extat: uerùm ex dicto loco exceptionẽ propoſitam iſta conſtitutione fuiſſe reprobatam, iusq; antiquum mutatum, conſtat maximè ex uerbis quæ ibidem ſubijciuntur, biſce nimirum:* Tutor autem nec per noſtram conſtitutionem incertus dari debet. *Ex biſce inquam uerbis conſtat, propoſitam exceptionem dicta conſtitutione fuiſſe reprobatam. cum enim iſta conſtitutio tutorem incertum dari prohibuerit, in cæteris, ut incertis perſonis legaretur, permiſiſſe uidetur.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi ita legatum ſit, illi aut illi do lego. Hæc exceptio reprobatur l. 4. C. de uerb. ſign. his uerbis:* Cum quidam ſic uel inſtitutionem, uel fideicommiſſum, uel libertatem, uel tutelam ſcripſiſſet, Ille aut ille mihi hæres eſto: uel illi aut illi do lego, uel dari uolo: uel illum aut illum liberum aut tutorem eſſe uolo uel iubeo: dubitabatur, utrúmne inutilis ſit huiuſmodi inſtitutio, & legatum & fideicommiſſum, & libertas & tutoris datio, an occupantis melior conditio ſit, an ambo in huiuſmodi lucro uel munis uocentur, & an ſecundum aliquem ordinem admittatur, an uterque omnimodo: cum alij inſtitutionibus primum quaſi inſtitutum admitti, ſecundum quaſi ſubſtitutum: alij in fideicommiſsis poſteriorem ſolum accepturum fideicommiſſum exiſtimauerunt, quaſi recentiore uolũtate teſtatoris utentem: & ſi quis eorum altercationem ſigillatim exponere maluerit,

malucrit, [illegible] prohibet non leue lib. uolumé extendere, ut ſic explicari poſsit tanta authorum uarietas: cum non ſolùm iuris authores, ſed etiam ipſæ principales conſtitutiones, quas ipſi authores retulerunt, inter ſe uariaſſe uidentur. Melius itaque nobis uiſum eſt, omni huiuſmodi uerboſitate exploſa, coniunctionem AVT pro ET accipi, ut uideatur copulatiuo modo eſſe prolatum, ut & primam perſonam inducat, & ſecundam non expellat. Quemadmodum enim, uerbi gratia, in Interdicto Quod VI aut clàm, AVT coniunctio pro ET apertiſsimè poſita eſt: ita & in omnibus huiuſmodi caſibus ſiue inſtitutionum, ſiue legatorum, ſiue fideicommiſſorum, uel libertatum, ſeu tutelarum, hoc eſſe intelligendum, & ambo ueniant æqua lance ad hæreditatem, ambo legata ſimiliter accipiant, fideicommiſſum in utrunque diuidatur, libertas utrunque capiat, tutoris ambo fungantur officio: ſic nemo defraudetur à commodo teſtatoris, ſic maior prouidentia pupillis inferatur, ne dum dubitatur apud quem debet eſſe tutela, in medio res pupillorum depereant: ſed hæc quidem ſancimus, cum in perſonas huiuſmodi proferatur ſcriptura, &c. *Hac quidem conſtitutione exceptio propoſita reprobatur: ſed quòd coniunctionem* AVT *pro* ET *interpretatur, perquàm durũ eſt. Neq; enim uera eſt ratio, quam adfert, quòd in interdicto Quod ui aut clàm,* AVT *pro* ET *ſumatur: cum longè aliud ſit ui, aliud clàm facere, nec poſſit utrumq; eodem tempore fieri. Melius itaque uidetur Pomponius interpretatus eſſe, dictam particulam* AVT. *ait enim:* Hæredis eſt poteſtas in eligendo. a *Ita etiam in propoſito caſu, ſi teſtator rogauerit hæredem, ut Titio aut Seio decem præſtet, probabilius uidetur teſtatorem hæredi poteſtatem eligendi conceſſiſſe. Sed præualet legum authoritas rationi diſputãdi. Planè ſi Titio aut Seio, utri hæres uellet, legatum relictum ſit, propoſitæ conſtitutioni locus non eſt, ſed hæres alteri dando ab utroque liberatur.* b

a l.44.§.fin. ff.de leg.2.

b l.16.ff.de leg.2.

XIII. EXCEPTIO *Niſi ita legatum ſit, illi aut illi, uter eorum prior [illegible] lium aſcenderit. Et hæc exceptio reprobatur l. ſi ſeruus.105.§.huiuſmodi.ff.de leg.1.his uerbis:* Huiuſmodi legatum, Illi aut illi, uter eorum prior Capitolium aſcenderit: utile eſſe, euidenti argumento probari, ait Africanus: quòd cõſtet, uſufructu libertis legato, ei qui eorum ſuperuixerit, proprietatem utiliter legari. idq; & de hærede inſtituendo dicendum exiſtimauit.

XIIII. EXCEPTIO *Niſi ei cui hæres uolet, legatum ſit. Hæc exceptio reprobatur l. [illegible]. §. cum quidam.ff.de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Cum quidã pluribus hæredibus inſtitutis, uni ex cohæredibus fidei commiſiſſet, ut cum moreretur, uni ex cohæredibus, cui ipſi uellet, reſtitueret eam partem hæreditatis, quæ ad eum perueniſſet: ueriſsimum eſt, utile eſſe fideicommiſſum: nec enim in arbitrio eius qui rogatus eſt, poſitum eſt, an omnino uelit reſtituere: ſed cui potius reſtituat. plurimum enim intereſt, utrum in poteſtate eius quem teſtator obligari cogitat, faciat, ſi nelit dare: an impoſita neceſsitate dandi, ſoli ei diſtribuendi liberum arbitrium concedat. *Plura de hac re uide j.cap. 6.except. 79.repl.4.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi ei qui nouiſſimus ſuperuixerit, ſit legatum. Et hac exceptio reprobatur l.12.ff.de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Quoties libertis uſusfructus legatur, & ei qui nouiſsimus ſuperuixerit proprietas, utile eſt legatum. exiſtimo enim omnibus libertis proprietatem ſub hac conditione, Si nouiſsimus ſuperuixerit, dari. *Concordat l.105.§.huiuſmodi.ff.de leg.1. cuius uerba uide paulo ſuperius exc.13.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi ita ſit legatum, illis qui teſtamentum meum ſignauerint. Et hæc exceptio reprobatur l.15.ff.de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Si quis ita ſcripſerit, Illis qui teſtamentum meum ſignauerunt, hæres meus dato decem: Trebatius utile legatum eſſe putat. quod Pomponius uerius eſſe exiſtimat: quia ipſum teſtamentum confirmatur teſtibus adhibitis: quod uerum eſſe exiſtimo.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi ita ſit legatum: Lucio & Titio, uel alteri horum do, lego. Hæc exceptio reprobatur l. ſi quis teſtamento.78 §.his uerbis.ff. de leg.1.hiſce uerbis:* His uerbis, Lucio & Titio, eorumue cui fundum do, lego, utiliter legatur: & ſi uterq; uixerit, utriq;: ſi alter, alteri eorum debebitur.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi non appareat de quo teſtator ſenſerit. De hac re dic ut ſupra j. lib. proxim.cap.1.quæſt.3. uem [illegible] hoc libro, capite 6. except.91.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi ei ſit legatum, qui capax non eſt, & cum quo teſtamenti factio non eſt. Hæc exceptio approbatur inſtitut. de leg.§. legari, his uerbis:* Legari illis ſolùm poteſt, cum quibus teſtamenti factio eſt. *Cum is autem teſtamenti factio eſt, qui ex alieno teſtamento uel ipſi capere poſſunt, uel alijs adquirere.* a *Exempla uide [illegible] except. 20. 28 & 29. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non ob de[illegible] legatarius capere non potuit, ſed propter u[illegible] corporis ſui, uel propter aliam probabilem cauſam [illegible] replicatio approbatur [illegible] ſeruo alieno. §. ſi [illegible] alteri.ff.de leg 1. his uerbis:* Si quid al[illegible] fuerit relictum quod i[illegible] em propter corporis ſui uitium, uel propter q[illegible] al[illegible]

a Inſt. de [illegible] teſtam[illegible]

 tem

tem relicti, uel aliam quamcunque probabilem cauſam habere non potuit, [illegible] us tamen hab[illegible]e p[illegible] [illegible] anti ſolet comparari, tantam æ[illegible]ionem c[illegible]e. *Huius rep[illegible] [illegible] duplicatio hæc eſt: Niſi teſt[illegible] ignorauit legat[illegible] ium talem eſſe, qui capere no[illegible] po[illegible]. Quæ duplic[illegible]tio approbatur exemplo l. 11. §. ſi [illegible] ruo ali[illegible]no ff. de l.g. 3. bis uerbis:* Si ſeruo alieno milita relinquatur, an domino quæratur legatum, quæ[illegible] & aut ſcit ſ[illegible]ruum eſſe, & dico æſtimationem deber[illegible] [illegible] ignorauit, & denegari fi[illegible]icommi[illegible] perſecutio debet: quia [illegible] c[illegible]ſſet ſ[illegible]u[illegible]m, non reliquiſſet. *Sanè ſubijcitur ibidem elegans clauſula, ad propoſitam [illegible]eplicationem pertinens, hiſce uerbis:* Ex his apparet, [illegible]um per fideicommiſſum quid relinq[illegible]tur, p[illegible]æſtandum ipſum quod relict[illegible]m e[illegible]: [illegible]m uerò ipſum præſtari non poteſt, æſt[illegible]ationem eius præſtandam. *Secunda replicatio hæc eſt: Niſi legatarius qui capere non poteſt, alij reſtituere rogatus ſit. Quæ replicatio approbatur l. 28. ff. de leg. 3. bis uerbis:* Si fidei meæ committatur, ut quod mihi relictum fuerit ſuprà q[illegible]am capere poſſum, al[illegible]j reſt[illegible]am, poſſe me id capere conſtat. *Concord[illegible] 41. ff. de leg. 2. ubi Modeſtinus:* Cùm ei qui partem capiebat (*inquit*) legatum eſſet ut al[illegible]j reſtitueret, placuit ſolidum capere poſſe. *Concordat item L.[illegible] Labeo, in fine. ff. de leg. 2. ubi Paulus:* Sed Proculus (*inquit*) ſi quis hæ[illegible]edem ſ[illegible]um eum fundum, cuius commercium is hæres nō habeat, dare iuſſerit ei qui eius commerci[illegible] h[illegible]et, putat hæredem obliga[illegible]um eſſe: q[illegible]d uerius eſt, uel in ipſam rem, [illegible]æc in bonis [illegible]e[illegible]atoris fuerit uel ſi non eſt, in e[illegible]s æ[illegible]imationem. *Concordat item l. 16. §. hi qui [illegible]lidum. ff. [illegible] Trebell. cuius uerba ui[illegible]de [illegible] lib. 4. cap. 3. membr[illegible] 2. excep[illegible]. Tertia replicatio e[illegible]: Niſi e[illegible] qui ſo[illegible]um c[illegible]pere non poteſt, legatum ſ[illegible] ib[illegible]ac[illegible]on[illegible]one, S[illegible] hæredi tot dediſſet. Hæc rep[illegible]tio [illegible]bat[illegible]r l. [illegible]. ff. de condit. & de[illegible] [illegible]r his u[illegible]s:* C[illegible] [illegible]am non ſolidum ca[illegible]i, am[illegible]lius lege conceſſ[illegible] p[illegible]ione re[illegible] e[illegible] hæredi ali[illegible]id de[illegible]r quæ[illegible] id quod c[illegible]dit [illegible] im[illegible]lendæ [illegible]a deder[illegible]t e[illegible] ex ca[illegible]a legati [illegible]t [illegible] n [illegible]p[illegible] quod erogetan [illegible] ex[illegible] ſi[illegible], [illegible] deo n[illegible]gis ex bonis [illegible] ar[illegible] a[illegible]iar, quam cap[illegible]urus e[illegible] e[illegible] ne legaru[illegible] eſſe? Et I[illegible] s r[illegible]cti[illegible] [illegible]crib[illegible] a[illegible]o ampl[illegible]s eum c[illegible]tu[illegible]m [illegible]n[illegible] u[illegible]o c[illegible]onis implendæ [illegible]ſa [illegible]re eum [illegible]eret necin[illegible]teſſe [illegible] e[illegible] an e[illegible]o [illegible]are iuſſ[illegible] ſe: q[illegible]a [illegible]mp[illegible] e[illegible], quæ ſemper in per[illegible] e[illegible] eretu[illegible] no[illegible] amp[illegible]s l[illegible] ne[illegible] e[illegible] m ſ[illegible] deret. *Quart[illegible] [illegible] on ſ[illegible]x,*

aliquid [illegible]plius quàm capere non poteſt [illegible]um. hoc enim iu[illegible] exced[illegible] r [illegible]uum [illegible] duplicatio [illegible]ſt: [illegible] u[illegible] exce[illegible]t, lex [illegible] nu[illegible] [illegible] duplicatio [illegible]probat[illegible]r l. [illegible] ff. [illegible] diat[illegible] [illegible]c u[illegible]rbi[illegible]: Q[illegible]o [illegible] l[illegible]m eſt, quàm ei c[illegible]pere [illegible]er & c[illegible] locum h[illegible]bet: prius Fal[illegible] r[illegible]henda eſt, ſcilicet ut ſubd[illegible]o eo [illegible] Falcid[illegible]a excepeiit, reliquum, ſi no[illegible] ex[illegible]dat ſtat[illegible]am legis porti[illegible]nem, d[illegible] *Quinta replicatio [illegible]c eſt: Ni[illegible] teſtator e[illegible] re non poteſt, ſoluendi animo le[illegible] [illegible]cat[illegible]o approbat[illegible]r l. 27. ff. de probation. h[illegible]* Q[illegible] teſtamentum faciebat, ei qui ul[illegible]e certum modum capere poterat legaui[illegible] citam quantitatem: deinde ita l[illegible] cutus Titio centum do, lego, quæ mi[illegible] pe[illegible] quæ ideo ei non ca[illegible], quod om[illegible] nas & ſubſtantiam, ſi quam a matre [illegible] petat, in ſinu meo habui ſine ulla ca[illegible] item, eidem Titio reddi & ſol[illegible] ſubſtātia mea centum quinq[illegible]a, [illegible] ego ex reditibus prędi[illegible]m e[illegible] ipſe fructum perc[illegible] & [illegible] calendario, ſi q[illegible] matre rec[illegible]era us, in rem meam conuert[illegible] us ea exigere poteſt? Reſpon[illegible]i, ſi [illegible] praſcripta ex ra[illegible]ione ſua ad teſta[illegible] ueniſſe probare po[illegible]ierit, exigi. [illegible] nim, eo q[illegible]òd i[illegible] ep[illegible]us c[illegible]pere n[illegible] in fraudem legis hoc in teſtamen[illegible]o [illegible] ciſſe. *Ex his uerbis, præterquam qu[illegible] re[illegible] propoſita approbatur, ſimul etiam eius d[illegible] elicitur talis: Niſi legatarius debitum non p[illegible] rit tunc enim uidentur in fraudem legis [illegible] adiecta [illegible] ui concordat l. 35. §. Titia. ff. d[illegible] his uerbis:* Titia honeſtiſsima [illegible] c[illegible]m in negotijs ſuis opera Ca[illegible] ſemper uteretur, qui ex teſtame[illegible] pere non poterat, teſtamento facto [illegible]nu ſua ita cauit, [illegible] [illegible] eſt, C[illegible] ſtitui, danque uolo C[illegible] merce[illegible]s loco decem millia dena[illegible] q[illegible]æro, [illegible]n hæc pecunia ex ca[illegible] me[illegible] ab hæredi[illegible] [illegible] poſ[illegible] Sc[illegible] reſpondit, non [illegible]c[illegible] [illegible]òd [illegible] exi[illegible] ſſe i[illegible] fraud[illegible]m l[illegible] *Sexta r[illegible] [illegible]æc eſt: N[illegible] ita [illegible] do cap[illegible] poterit. Hæc rep[illegible]tio [illegible] l. 60. [illegible] princip. ff. d[illegible] hæredi[illegible] uerbis:* In tempus [illegible]piendæ [illegible] in[illegible] irui hæredem [illegible] n[illegible]u[illegible] Veluti: Lucius Ti[illegible]s [illegible]m[illegible] rit, hæres eſto. [illegible] *p[illegible]ma re[illegible]catio [illegible] m[illegible] et [illegible] poteſt, leg[illegible]er [illegible] r[illegible] ſimiles ff.* [illegible] portato fid[illegible]co[illegible]

[illegible]

[illegible] Marc[illegible]us pr[illegible]bat [illegible] c[illegible] l. 5. de test. m[illegible] uius uerba [illegible] p. 11. [illegible] 82. re[illegible]. Octaua replicat[illegible] [illegible] annos [illegible], legatarius quibusdam annis capere poßit, uel [illegible] rursus cœperit. Nona replicatio eſt: Niſi ſeruo plurium ſit r[illegible]tum, quorum quidam capere [illegible]. Hæ duæ replicationes approbantur l. 2. [illegible] quam [illegible], his uer[illegible]. C[illegible] [illegible]gulos rel[illegible]q[illegible]ur [illegible], [illegible] d[illegible]bio [illegible]er annos ſingulos i[illegible] con[illegible]tiono leg[illegible] capere poteſt: & ſi plur[illegible]m ſer[illegible] ſit, ſingulorum dominorum er[illegible] perſonæ ſpectandæ. Concordat l. 11. ff. de annuis leg. [illegible] hiſce uer[illegible]: C[illegible]m in annos ſin[illegible]los le[illegible]ur, plura legata eſſe placet, & p[illegible] ſin[illegible] legata ius capien[illegible]i inſpicietur. Idem in ſeruo in[illegible]iendum eſt ex perſona dominorum. Decima replicatio eſt: Niſi ei qui capere non poteſt, conditionis implendæ cauſa quid [illegible] m ſit. Hæc replicatio reprobatur l. 36. in [illegible]p. [illegible] d[illegible] mort[illegible] ca[illegible]natione, his uerbis: [illegible] c[illegible]n[illegible]ionis [illegible]endæ gra[illegible] datur, licet non ex [illegible] mor[illegible] pro[illegible]catur, capere tame[illegible] [illegible] mo[illegible] m[illegible] p[illegible]terit is, cui certum modum ad capi[illegible]dum lex conceſsit.

XX. EXCEPTIO. Niſi uir [illegible], uel uxor u[illegible]o, inter quos matrimonium non [illegible] legauerit. Hæc exceptio approbatur l. 4. [illegible] de inceſtis & inutilibus nuptiis, hiſce uerbis: Q[illegible] contra legem [illegible] præcepta, uel contra mandata, con[illegible] [illegible]neſc[illegible] [illegible]tinc[illegible]pum nuptias fortè con[illegible] [illegible] ex eodem ma[illegible]imonio, ſiue [illegible] nup[illegible] donatum, ſi[illegible] deinceps quo[illegible] modo datum [illegible]erit, conſequatur: [illegible]q; totum quod ab alterius liberalitate in alte[illegible] [illegible]m proceſſerit, [illegible] indigno i[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] exce[illegible] [illegible] re [illegible] [illegible] [illegible] tamen [illegible] le[illegible] gis [illegible] [illegible]lacuit, [illegible] errore [illegible] [illegible] imo [illegible] ne int annos, [illegible] [illegible] mo[illegible]di ſine ul[illegible]a p[illegible] [illegible]atio[illegible] [illegible]. Concordat l. 6. C. eod. [illegible], cuius uerba ut[illegible] 5. lib. 14. cap. 2. quæſt. 1. reg. [illegible]. Concordat item l. 27. ff. de uſufructu legato. cuius uerba [illegible] ap. [illegible] re[illegible] lic. 4. duplic[illegible] [illegible] concordat [illegible] L. [illegible] de his quæ [illegible] indignis [illegible] uerbis: Mæ[illegible] [illegible]rio Sem[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]niam [illegible] da[illegible]ſtam [illegible]xi[illegible] in uxorem [illegible] mo[illegible]tiens eam hæ[illegible]dem rel[illegible]quit. [illegible]o, an iuſtum matrim[illegible] [illegible] & [illegible] liet [illegible] hæreditatem admittatur? R[illegible]ndi, [illegible] tale matrimon[illegible] ſtare, [illegible] [illegible] [illegible] lucrum [illegible] mul[illegible] [illegible]d

quod re[illegible]m eſt [illegible]d [illegible]m pertinere: le[illegible]ſi [illegible]s m[illegible] u[illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] q[illegible] [illegible]tarem auferri dicim[illegible]. Concor[illegible] [illegible]m l. 2. §. item ſi quis. ff. d. tit. his uerbis: Si quis contra mandata duxerit uxorem ex ea prouincia, [illegible] qua officium aliquod gerit, quod [illegible] ex te[illegible]a[illegible]ento uxoris adq[illegible] [illegible] eſt, diui Seuerus & Anton[illegible] [illegible] [illegible]uo[illegible], re[illegible]nere eum non poſſe, tanqu[illegible] [illegible] pupillam contra decretu[illegible] [illegible]m [illegible] o[illegible]ni[illegible] domum ſuam d[illegible]. Vtroque ergo caſu, etſi ex a[illegible]e hæres inſtitutus ad[illegible] ri[illegible] [illegible]n, fi[illegible] locus ſit: nam quaſi [illegible] e[illegible] au[illegible] [illegible] hære[illegible]as. Hu[illegible]ius exc[illegible] rep[illegible]o [illegible] hæc eſt: [illegible] errorem [illegible] [illegible]imum cont[illegible]xerint m[illegible]. Quæ replic[illegible]o approb[illegible] ſupr[illegible] uerbis [illegible]ſce: Exceptis tam fœminis, quàm u[illegible], qui aut errore acerrimo, non affect[illegible] to [illegible] ſim[illegible]lato[illegible]e, neque ex u[illegible] cau[illegible] dece[illegible] ſu[illegible], &c.

Secunda replicatio hæc eſt: Niſi minores annis matrimonium contraxerint. Quæ replicatio eadem *approbatur ſupradictis uerbis hiſce:* Aut ætat[illegible] lubrico [illegible]pſi, &c. *Aduerſus iam dictas duas* [illegible]*licationes, duplicatio* d. l. *int*[illegible] *ducitur, hiſce uerbis:* Q[illegible]os tamen ita demum [illegible]gis noſtræ la[illegible]u[illegible]is eximi placuit, ſi [illegible] errore comperto, aut ubi ad legi[illegible]os peruenerint annos, coniunctionem huiuſcemodi ſine ulla procraſtinatione diremerint.

Tertia replicatio eſt: Niſi tutor pupillam ſuam [illegible] *is qui officium aliquod gerit, aliquam ex ea prouincia in uxorem duxerit, eiq; aliquid in teſtamento ſuo reliquerit: hoc enim caſu mulieri ex teſtamento non denegatur actio. Hæc replicatio approbatur l. 2. §. per contra*[illegible]*m ff. de his quæ ut indignis, & c. hiſce uerbis:* P[illegible] [illegible] [illegible] ab eo qui o[illegible] pro[illegible] ge[illegible], q[illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible]ſt men[illegible] [illegible] ſi indig[illegible] e[illegible] [illegible]ndam. Co[illegible] 64. ff. de [illegible] nup. [illegible] [illegible] lib. [illegible] cap. 5. ex. 14. Concor[illegible] [illegible]m l. ul. ff. de [illegible] ubi [illegible]rtianus: Si tutor [illegible] con[illegible]a Senat[illegible] co[illegible] [illegible] [illegible]em [illegible] ex te[illegible]amen[illegible] eum capere po[illegible] [illegible]tem no[illegible] [illegible]: & merito [illegible] enim q[illegible] pro[illegible]tas [illegible] co[illegible]hunt & [illegible] p[illegible] [illegible]d [illegible] [illegible] de[illegible]

Q[illegible]arta [illegible]o eſt [illegible] cum qua a[illegible] [illegible] legauerit. Hæc replicatio reprobatur [illegible] ut [illegible], & c[illegible] Mulierem [illegible] ſtupro co[illegible]ita in c[illegible]ubio m[illegible]

fuit (etſi ſacramen o miles ſolu s, intra annum mortem obie it) non admittit ad teſtamentum iure militiæ factum, & id quod relictum eſt, ad fiſcum pertinere, proximè tibi reſpondi. *Quinta replicatio eſt: Niſi cum ea quæ ſe patroni concubinam eſſe non patitur, ſtuprum ſit commiſſum, eiq́; aliquid relictum. Hæc replicatio approbatur l. 16. §. quoniam ff. d. tit. hiſce uerbis:* Q oniam ſtuprum in ea contrahi non placuit, quæ ſe non patroni concubinam eſſe patiatur, eius qui concubinam habuit quod teſtamento relictum eſt, actio non denegabitur: idque in teſtamento Cocceij Caſsiani, clariſsimi uiri, qui Roſinam ing nuam pleno amore dilexerat, optimi maximique principes noſtri iudicauerunt.

XXI. EXCEPTIO. *Niſi ei qui quæue ex ſeſe liberos non habet, legauerit. Hæc exceptio reprobatur L. 2. C. de infirmandis pœnis cœlibatus, hiſce uerbis:* Inter uiros & uxores rationem ceſſare ex lege Papia decimarum, & quamuis non interueniant liberi, ex ſuis quoq; eos ſolidum capere teſtamentis (niſi lex alia impedierit) derelicta decernimus: tantum igitur poſthæc maritus uel uxor ſibi inuicem derelinquant, quantum ſuperſtitis amor exegerit.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi cœlibi, uel ei quæ non nubit, ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur L. 1. C. de infirmãdis pœnis cœlibatus, hiſce uerbis:* Qui iure uetere cœlibes habebantur, imminentibus legum terroribus liberentur: atq; ita uiua t, ac nomero maritorum matrimonij fœdere fulcirentur, ſitq́; omnibus æqua conditio capeſſendi, quod quiſque mereatur. nec uerò quiſquam orbus habeatur, & propoſita h ic nomini damna non noceant. Quam re & circa fœminas exiſtima us, earumq́; ceruicibus impoſita iuris imperitia, uelut quædam iuga, ſoluimus promiſcuè omnibus.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi ei qui in rerum natura non eſt, legetur. Hæc exceptio approbatur l. 4. ff. de his quæ pro non ſcripto, h ſce uerbis:* Si eo tempore qu al c i legatum ad ribe a , in rebus humanis non erat, pro no ſcr pto hoc habetur. *Concordat L. unica. §. & cum triplici. & §. in primo. C. de caducis tollendis. cuius uerba uide j. lib. 12. cap. 10. cauſ 42. except. 1. replic. 2. C ncordat item l. 14. §. ego autem. ff. iure codicillorum. cuius uerba uide j. cap. 4. ex 9. rep 2. Huius excep ion licatio eſt. N i poſthumo qui adhuc in utero e , etur. ue replicatio approbatur qui em, ſe rec duplicationem hanc: Niſi alieno poſthumo leg um. Quæ duplicatio iure quidẽ antiquo appr ſt. de legatis. §. po umo, his uerbis:* Po oq a ieno iter antea leg atur in per em propoſita duplicatio, his uerbis: Eſt autem alienus poſth us, ui natus i ter ſuos hæres teſtatori f tur s non eſt: ideoq́; ex emancipato io concept s nepos, extraneos erat poſthumus auo. *Huius duplicationis iure antiquo approbatæ diſtinctio ſeu triplicatio hæc erat: N fratri poſthumo per fideicommiſſum relinquatur. Quæ triplicatio approbatur l. penultima. ff. de legat. 1. his uerbis:* Fratri po humo fideicommiſſum dari poteſt: ſola e m uolontas ſeruatur in fideicommiſsis. *Hæc quidem de iure antiqu uerùm iure nouo ſupradicta duplicatio reprobatur, ut etiam alieno poſthumo legatum rel um ualeat. Reprobatur autem Inſt. d. §. poſthumo. ibi: ſed nec huiuſmodi. de quo uide ſ. except. 11. in fine.*

XXIIII. EXCEPTIO. *Niſi ei qui in hoſtium poteſtate eſt, ſit legatum. Hæc exceptio approbatur l. ſi ſeruo. 98. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* ei qui in hoſtium poteſtate eſt, legatum o rit, & is apud hoſtes deceſſerit, n s momenti legatum erit, quamuis poſt mi io confirmari potuit. *Concordat l. 4. in fine ff de his quæ pro non ſcriptis, &c. his uerbis:* E ſi in hoſtium poteſtate erat, quo tempore teſt mentum fiebat, is cui legatum adſcribebatur, neq; ab hoſtibus redijt: pro non ſcripto erit. Et ita Iulianus ſcribit. *Ait iuriſconſ tus:* Quãuis poſtliminio confirmari potu *Ex hiſce uerbis colligitur aduerſus propoſitam exceptionem replicatio hæc: Niſi ab hoſtibus ſit reuer us legatarius. Secunda replicatio eſt: Niſi ſeruo eius, i apud hoſtes eſt, ſit legatum. Hæc replicatio approbatur L. 1. ff. de captiuis, hiſce uerbis:* Si legatum ſeruo eius poſtea quam ille ad hoſtes peruenit, hoc habebunt hæredes eius: quia et ſi captiuitatis eius tempore deceſsiſſet, adquiſitum foret hæredi.

XXV. EXCEPTIO: *Niſi ſeruo ſit l tũ. Hæc exceptio reprobatur l. 12. §. regula. ff. de 1. his uerbis:* Regula iuris ciuilis eſt, quæ e cit, ut quibus ipſis legare poſſumus, eorum quoq; ſeruis legare poſsimus. *Sit ur huius loci regula hæc: Quòd legatum ſeruo reli um ſit utile. cuius regulæ exceptiones hæ ſunt. Prima: Ni ſi ſeruo id ſit legatum, quod libero legari non poſſi Quæ exceptio approbatur l. 5. ff. de ſeruitute legata, hiſce uerbis:* Etſi maximè teſtamenti facti o cum ſeruis alienis ex perſona dominorum eſt: ea tamen quæ ſeruis relinquuntur, ita ualent, ſi liberis relicta poſſent ualere: ſic ad fundum domini uia ſ ruo fruſtra leg r. *Concordat l. 84. §. fin. ib: & ideo. ff. de leg. 1. us uerba uide paulò j. exc. prox. repl. 2. Secunda exceptio hæc eſt: Niſi legatum in perſona domini non conſiſtat. Quæ exceptio patet ex uerbis ſuprà propoſitis hiſce:* Vt quibus ipſis legare poſſumus, eo u quoq; ſeruis legare poſsimus. *Sequitur er go, ut quibus ipſis legare non poſſumus, eorum quoq ſeruis non poſſumus legare. Huius exemplum proponitur*

ponitur l. 7. in prin. ff. de leg. 3. hiſce uerbis: Si deportati ſeruo fideicommiſſum fuerit adſcriptum, ad fiſcum pertinere dicendum eſt. *Huius exempli duæ replicationes in d. l. proponuntur, hiſce uerbis:* Niſi ſi eum deportatus uiuo teſtatore alienauerit, uel fuerit reſtitutus: tunc enim ad ipſum pertinere debebit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſeruo hæreditario ſit legatum. hoc enim caſu, quamuis hæres ſcriptus non ſit capax, tamen legatum ſeruo relictum ualet. Quæ replicatio approbatur l. 57. §. ſi eo hærede. ff. de leg. 2. hiſce uerbis:* Si eo hærede inſtituto, qui uel nihil uel non totum capere poteſt, ſeruo hæreditario legatum fuerit: tractantibus nobis de capacitate, uidendum eſt, utrum hæredis, an defuncti perſona, an neutrius ſpectari debeat? Et poſt multas uarietates placet, ut (quia nullus eſt dominus, in cuius perſona de capacitate quæri poſsit) ſine ullo impedimento adquiratur legatum hæreditati: atque ob id omnimodo ad eum pertineat, quicunque poſtea hæres extiterit, ſecundum quod accipere poteſt: reliqua autem pars ad eos qui iure uocantur, uenit. *Altera replicatio hæc eſt: Niſi res domini, uel id quod domino debetur, ſeruo eius legetur. Hæc replicatio approbatur l. 84. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Seruo alieno poſſe rem domini legari, Valens ſcribit: item id quod domino eius purè debetur. cùm enim ſeruo alieno aliquid in teſtamento damus, domini perſona ad hoc tantùm inſpicitur, ut ſit cum eo teſtamenti factio. cæterùm ex perſona ſerui conſtitit legatum: & ideo rectiſsimè Iulianus definit, id demum ſeruo alieno legari poſſe, quod ipſe liber factus capere poſſet, &c. *Et paulo pòſt:* Ex illo igitur præcepto, quod diximus ſerui inſpici perſonam in teſtamentis, dicimus & ſeruo hæreditario legari poſſe: ita non mirum, ſi res domini, & quod ei debetur, ſeruo eius purè legari poſsint, quamuis domino eius utiliter legari non poſſent. *Tertia exceptio hæc eſt: Niſi proprio ſeruo quis leget. Hæc exceptio approbatur l. 4. C. de legatis, hiſce uerbis:* Seruis teſtamento dominorum, non data libertate, legatum ſeu fideicommiſſum relictum non ualet, nec conualeſcere poteſt, licet poſt mortem teſtatoris libertatem aliqua ratione conſecuti ſunt. *Concordat l. codicillis. 90. in prin. ff. de leg. 2. ubi Scæuola:* Codicillis Caio Seio centum legauit (*inquit*) eiusque fidei commiſit, ut ancillæ teſtatoris ea daret: quæro, an utile fideicommiſſum ſit, quod legatarius ancillæ teſtatoris dare iuſſus eſt? Reſpondi, non eſſe. *Concordat item l. 20 ff. de adimendis legatis. cuius uerba uide* }. *cap. 8. cauſa 3. except. 2. Concordat item l. 28. C. de fideicommiſsis, hiſce uerbis:* Ex fideicommiſſo ſub conditione ſine libertate ſeruis proprijs inutiliter dato, libertas peti non poteſt. *Videamus propoſitæ exceptionis replicationes, quarum prima hæc eſt: Niſi teſtator ſeruum manumiſerit, uel libertatem ſimul ei reliquerit. Hæc replicatio approbatur l. 8. C. de fideicommiſsis, his uerbis:* Qui fideicommiſſariam libertatem meruerit, legata ſeu fideicommiſſa à defuncto ſibi data ſuo iure perſequitur. *Concordat l. 8. §. ſi ei ſeruo. ff. de iure codicillorum, ubi Paulus:* Si ei ſeruo (*inquit*) qui teſtamento legatum acceperit, libertas codicillis detur: utile legatum eſſe dicemus, quaſi ab initio conſtiterit legatum. *Concordat item l. 9. in prin. ff. de manumiß. teſt. ubi Vlpianus:* Si quis ita ſit legatus (*inquit*) ut manumittatur, & ſi manumiſſus non fuerit, liber eſſe iuſſus eſt, eique legetur: & libertatem competere, & legatum deberi, ſæpe reſcriptum eſt. *Concordat l. 19. ff. eod. tit. cuius uerba uide* }. *duplic. 4. triplic. 4. Concordat item l. quæſitum. 88. §. duobus. ff. de l. 1. ubi Iulianus:* Duobus hæredibus inſtitutis, alteri Stichum legauerat, & eidem Sticho decem: cum Stichus uiuo teſtatore ad libertatem peruenerit, totum legatum ei debebitur. *Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi minor uiginti annis ſeruum ſuum manumiſerit, eiq; quid legauerit. Hæc duplicatio approbatur ita, ut licet is ſeruus alienatus ad libertatem peruenerit, tamen nihilomagis legatum ualet. Approbatur autem l. ſi minor. 99 ff. de leg. 1. his uerbis:* Si minor uiginti annis dominus ſeruum cauſa non probata manumiſerit, & poſtea legatum ei dederit, iſque alienatus ad libertatem profectus fuerit: legatum non capit. nam perinde nullius momenti eſt legatum, ac ſi ſine libertate datum fuiſſet. *Secunda duplicatio hæc eſt: Niſi fideicommiſſariam ſeruo libertatem dominus reliquerit. Hæc duplicatio reprobatur l. 86. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si quis ſeruo ſuo fideicommiſſariam libertatem reliquit, & aliud quid adſcripſit: quidam dicunt, quia placeat ab hærède eum manumitti debere, futurum eſſe ut non admittatur ad fideicommiſſum: ſed hoc iniquum eſt. in huiuſmodi enim perſona utrinſque quodammodo dies ceſſit, & libertatis & pecuniæ petendæ: adeò ut putem, ſi mora fiat præſtandæ libertati, etiam fideicommiſſo moram uideri factam, & uſurarum onus accedere. Nam & cætera quæ medio tempore adquiſiuit domino, dum moratur præſtare libertatem, eidem reſtitui oportere, rectiſsimè reſponſum eſt. *Tertia duplicatio eſt: Niſi ex die acceperit libertatem ſeruus,*

legatum

legatum purè. Hæc duplicatio reprobatur l. 29. §. cum in teſtamento. ff. de leg. 3. his uerbis: Cùm in teſtameoto ſcriptum eſſet, Sticho ſeruo meo hæres quinq; dato, & ſi Stichus hæredi meo per biennium ſeruierit, liber eſto: poſt biennium legatum deberi exiſtimo: quia in id tempus & libertas & legatũ referri debent. quod & Trebatius reſpondit. *Concordat l. 16. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis:* Seruus poſt decem annos liber eſſe iuſſus eſt, legatumq; ei ex die mortis teſtatoris domini in annos ſingulos relictum eſt: eorum quidem annorum, qoibus iam liber erit, legatum debebitur: interim autem hætea ei alimenta præſtare compellitur. *Concordat item l. ſeruo alieno. 110. §. 1. ff. de leg. 1. hiſce uerbis:* Si quis poſt tempus libertatem ſeruo ſuo dederit, & interea rogauerit hæredem, donec ad libertatem perueniat, cibaria ei date: teſtatoris noluntati obtemperandum eſſe, diui Seuerns & Antoninus reſcripſerunt. *Quarta duplicatio eſt: Niſi libertatem ſub conditione acceperit, legatum purè. Hæc duplicatio approbatur l. 8. in fine. ff. quando dies legatorum, his uerbis:* Inutile fieret legatum, ſi dies eiua ceſsiſſet, antequam libertas competeret. quod euenir, ſi ſeruo purè legetur, & liber eſſe ſob conditione iubeatur, & pendens conditio inueniatur etiam poſt aditam hæreditatem. *Concordat l. 80. in priu. ff. de condit. & demonſt. his uerbis:* Cùm ſeruus ita liber eſſe iuſſus ſit, Si rationes reddiderit, eique fundum hæres dare damnas eſto: uideamus utrum conditio libertati propoſita ſit, an uerò & legato? & quidem ſi libertati ſoli accipiamus propoſitam, nullus tractatus amplius ſupereſt: nam legatum purum inoenitur, & ideo inutile fit. Quòd ſi conditio etiam legato inſita ſit (quod quidam rectè putanr) ſimul cum libertate dies quoque legati utiliter cedit. *Propoſitæ duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi ſub eadem conditione legatum ſit, ſub qua libertas eſt relicta. Quæ triplicatio conſtat ex iam dictis. Secunda triplicatio eſt: Niſi conditio ante aditam hæreditatem impleri poſſit, uel ſit impleta. Quæ triplicatio conſtat ex uerbis ſupradictis hiſce:* Et pendeos conditio inueniatur eriam poſt aditam hæreditatem. *Approbatur etiã l. 84. §. fin. ff. de condit. & demonſt. his uerbis:* Cùm libertas ſub conditlone, legatum autem præſenti die datum eſt: in hoc quæſtio eſt, an conſtiterit legatum? Etenim nec Catonianæ ſententiæ locum in propoſito eſſe: quia etſi ſtatim teſtator deceſsiſſet, non tamen omnimodo inutile eſſet legatum, cum poſſet conditio libertatis ante aditam hæreditatem impleri, & legatum manumiſſo deberi. *Planè ſubijcitur ibidem diſtinctio, hiſce uerbis:* Niſi fortè neceſſarius hæres extitiſſet. tunc enim omnimodo inutile erit legatum ipſo iure: quia ſob conditione acceperit libertatem. *Concordat l. 88. §. præſenti. ff. de leg. 1. his uerbis:* Præſente quidem die data libertate, ſeruo legari uel purè uel ſub conditione poterit. Cum uerò libertas ſub conditione data fuerit, aliâs utiliter, aliâs inutiliter purè legabatur. Nã ſi ea conditio libertatis fuerit, ut patrefamiliâs ſtatim mortuo poſsit ante aditam hæreditatem exiſtere cõditio: ueluti, Stichus, ſi decem Titio dederit, uel Capitolium aſcenderit, liber eſto: utile legatum eſt. Huiuſmodi autem conditiones poſt aditam hæreditatem inutile legatum efficient. Neceſſario autem hærede ſcripto ex aſſe: etiã hæ conditiones, quæ ante aditam hæreditatem impleri poſſunt, inutile legatũ efficient. *Tertia triplicatio hæc eſt: Niſi pendente conditione libertatis, ſeruus ſit manumiſſus uel alienatus. Hæc triplicatio approbatur l. 38. §. ſi quis ſeruum. ff. de hæredibus inſtit. hiſce uerbis:* Cum ſeruus ſub conditione liber eſſe iubetur, & legatum purè accepit: ſi pendente conditione manumiſſus uel alienatus fuerit, legatum habebit, aut domino adquiret, quamuis mortis tempore conditio libertatis extincta fuerit. Si uerò poſt defectum conditionis manumiſſus aut alienatus fuerit: legatum ad irritum rcidit. *Quarta triplicatio eſt: Niſi ſub hac conditione, Si hæres ſeruum non manumiſerit: liber eſſe iuſſus ſit. quæ triplicatio approbatur l. 19. ff. de manumiſſis teſt. his uerbis:* Quidam hæradem ſuum rogauerat, ut ſeruum manumitteret: deinde ſi hæres eum non manumiſiſſet, liberum eſſe iuſſerat, eiq; legauerat. Licet enim hæres non manumiſerit: plerique exiſtimant, hunc ex teſtamento libertatem conſequi. Sed hoc legatum qnoque ei debetur. *Concordat l. 9. in princip. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. ead. replicat. in princip. Hæc de quarta duplicatione. Quinta duplicatio eſt: Niſi conditio libertatis defecerit. Hæc duplicatio ipſo iure ſubſiſtit. Sed eius triplicatio prima hæc eſt: Niſi ſub hac conditione, Si meus erit: libertas ſeruo ſit relicta. hoc enim caſu, quamuis conditio libertatis deficiat, nihilominus legatum ualet. Quæ triplicatio approbatur l. 45. §. fin. ff. de condit. & demonſt. his uerbis:* Seruo libertatem ita dedit: Ille, ſi meus erit, liber eſto. legatum oel hæreditatem ſine conditione ei dedit, deinde eum alienauit: debebitur domino eius legatum uel hæreditas, & iuſſu eius adiri poterit. nam id expreſsit, Si meus erit, in libertate danda: quo futurum erat, uti impediretur libertas, etiamſi expreſſum non eſſet. Sæpenumero tamen mutatur rei effectus

factus, quanquam id expreſſerit teſtator: quod etſi non feciſſet, ineſſet tamen. *Secunda triplicatio hæc eſt: Niſi ante defectam conditionē ſeruus fuerit manumiſſus uel alienatus. Quæ triplicatio patet ex uerbis l.38.§.ſi quis ſeruum.ff. de hæred.inſtit.paulo ſuperius dupl.prox.tripl.3.propoſitis hiſce:* Si pendente conditione manumiſſus, &c. *Huius triplicationis diſtinctio hæc eſt: Niſi poſt defectum conditionis ſit manumiſſus. de quo ʒ.prox. Sexta duplicatio eſt: Niſi cùm antea eum legato libertas ſeruo ſub conditione eſſet relicta, ſeruus manumiſſus fuerit, poſtquam conditio libertatis defecerat. Hæc duplicatio approbatur d.§.ſi quis ſeruum, in fine, hiſce uerbis:* Si uerò poſt defectum conditionis manumiſſus aut alienatus fuerit, legatum ad irritum recidit. *Septima duplicatio eſt: Niſi libertas ſerui adita hæreditate extrinſecus ſuſpendatur. Hæc duplicatio approbatur leg.72.§.ſeruus.ff.de leg.2.his uerbis:* Seruus purè manumiſſus, cui libertas propter iuris impedimentum poſt aditam hæreditatem non competit, quòd ſtatus eius extrinſecus ſuſpenditur, fortè propter adulterij quæſtionem: ex eodem teſtamento neque legata neque fideicommiſſa purè data ſperare poteſt, quia dies inutiliter cedit. *Octaua duplicatio: Niſi ſeruo libertas poſtea rurſus ſit adempta. Hæc duplicatio approbatur l.ultim.§.fin.ff.de adimend.leg.hiſce uerbis:* Cum libertas adimitur, legata ſeruis relicta nihil attinet adimi. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi iam alienato libertas à teſtatore adimatur. Quæ triplicatio reprobatur leg.26 ff.eod.tit. his uerbis:* Si ſeruo cum libertate dato legato & alienato adimatur libertas, quamuis alienato inutiliter adimatur, tamen legatum ad emptorem non peruenturum: & meritò. conſtitit enim ademptio, quia poſsit redimi: ſicut datio, cum in eum confertur, qui faciendi teſtamenti tempore fuit teſtatoris, deinde alienato codicillis libertas datur. *Secunda triplicatio hæc eſt: Niſi iam manumiſſo libertas teſtamento relicta, rurſus ſit adempta. Hæc triplicatio approbatur d.l.26.in fine, hiſce uerbis:* Quid ergo, ſi eum quem liberum eſſe quis iuſſerat, manumiſerit uiuus, deinde codicillis libertatem ei ademerit, uideamus an perdiderit legatum uana ademptione libertatis? quod quidam putant: ſed ſuperuacua ſcriptura non nocet legato. *Nona duplicatio hæc eſt: Niſi ab alio quàm à teſtatore ſeruus manumiſſus fuerit. Hæc duplicatio approbatur l.4.in fine.C.de legatis.cuius uerba uide ſ. in principio huius tertiæ exceptionis. Huius triplicatio eſt: Niſi ab hærede ex cauſa fideicommiſsi manumittatur. Hæc triplicatio approbatur l.86.ff. de leg.2.cuius uerba uide ſ.dupl.2. Decima duplicatio eſt: Niſi libertate ſeruo relicta, teſtator uiuus eum manumiſerit. Hæc duplicatio reprobatur l.4.ff.de man. teſt.de quo uide ʒ.lib.34.cap.5.except.14. Hæc de prima replicatione aduerſus propoſitam tertiam exceptionem. Secunda replicatio eſt: Niſi ſtatuliber ſit. Hæc replicatio reprobatur l.11.in prin ff.de leg.2.his uerbis:* Statuliberum ab hærede ne tunc quidem, cùm dubia eius ſit ex teſtamento libertas, legatū ſine libertate accipere poſſe, Labeo ait: quia ſeruus eius eſſet. *Concordat l.30.§.imperator.ff de fideicommiß.libertatibus, his uerbis:* Imp. noſter Antoninus reſcripſit, eum cui fideicommiſſaria libertas deberetur, ſine libertate aliquid ex teſtamento hæredis accipere non poſſe. *Planè admittitur propoſita replicatio duobus potiſsimum caſibus, d.l.11.in prin.propoſitis. Quorum primus proponitur hiſce uerbis:* Sed ſi hæres eandem cōditionem legato inſerat, quæ libertati à teſtatore datæ propoſita fuerit, ualet legatum. *Alter caſus proponitur ibidem his uerbis:* Nam etſi, cùm moreretur hæres; ſeruus liber eſſe iuſſus eſſet, rectè ſine libertate ei ab hærede legari poſſe conſtitit: quòd ſuperuacuum ſit ei libertatem dare, quam ex teſtamento hæredis capturus non ſit, ſed teſtatoris. *Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus cui legatum eſt, à teſtatore fuerit alienatus, uel alij legatus. Hæc replicatio approbatur l.ſeruo.71.in prin. ff.de leg.1.his uerbis:* Seruo legato legari poſſe, receptum eſt: quia adita hæreditate ſtatim ſeruus adquiritur legatario, deinde ſequitur legatum. *Concordat l.quæſitum eſt.88.§.ſi quis Stichum.ff.eod.tit.ubi Iulianus:* Si quis Stichum legauerit, & eundem alienauerit, uel manumiſerit, deinde codicillis eidem dederit legatum, uel manumiſſo uel emptori debebitur. *Concordat d.l.88 §.ſeruo legato, his uerbis:* Seruo legato legatum datum eſt: ſi alienatus à teſtatore fuerit, legatum ad emptorem pertinebit. *Concordat d.l.88.§.cum ſeruus.ibi: hoc amplius, his uerbis:* Etiam ipſi ſeruo, cùm liber erit, fideicommiſſum à Titio, cui legatus eſt, dari poteſt. *Concordat item l.ſi à plurib.§.fin.ff.eod.tit.ubi Africanus:* Si quis ſeruum, cui aliquid ſine libertate legauerit, cùm morietur ipſe ſeruus, leget: minimè dubitandum eſt, quin utile legatum futurum ſit, propterea ſcilicet quòd moriente ſeruo, id quod ipſi legatū erit, ad eum cui ipſe legatus fuerit, peruenturum ſit. *Concordat item l.13.in prin.ff.de optione legata, ubi Paulus:* Si optio ſerui data mihi fuit. & Sticho aliquid teſtator ſine libertate legauit: tunc ſequens legatum conſiſtit, cùm tota familia ad unum Stichum reciderit, ut quaſi purè legato utiliter ſit legatum. nec aduerſatur Catoniana, ſi uoluntarius hæres inſtitutus

ſtitutus

ſtitutus ſit: quia poteſt ante aditam hæreditatem, etiamſi ſtatim deceſſerit, familia minui. *Sequitur ibidē duplicatio, hiſce uerbis:* Quòd ſi neceſſarius hæres inſtitutus ſit, ſequens legatum propter Catonianam inutile eſt. *Similem diſtinctionem uide paulò ſ. repl. 1. dupl. 4. tripl. 2. Alia duplicatio hæc eſt: Niſi cùm ſeruo libertas ſub conditione legata eſſet, poſt defectum conditionis ſit alienatus. Hæc duplicatio approbatur l. 38. §. ſi quis ſeruum, in fine. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. repl. 1. dupl. 6. Tertia duplicatio eſt: Niſi in ſeruo legato pars propter legem Falcidiam apud hæredem remaneat. Hæc duplicatio reprobatur l. 49. in prin. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Plautius: Seruo quem tibi legaueram, fundum legaui. Atilicinus, Nerua, Sabinus, primùm in ſeruo rationē legis Falcidię habēdam, & quota pars ex eo decederet, eam partem in fundo legato inutilem futuram, deinde ex reliquis partibus fundi legis Falcidiæ portionem deceſſuram, ſicut ex omnibus legatis. Caſsius, quòd ſeruo pars lege Falcidia decedat, incipere ſeruum fieri communem hęredis & legatarij. Communi autem ſeruo cum legatum ſit, totum pertinere ad ſocium: quia in eam perſonam legatum conſiſtere poſsit: qua ratione ſemel ex fundo partem lege Falcidia deceſſuram. Paulus: Caſsij ſententia utimur. nam & diuus Pius reſcripſit, ſeruo communi fideicommiſſum datum totum ad ſocium pertinere. *Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus alij cum teſtatore ſit communis. Hæc replicatio approbatur iam propoſitis uerbis hiſce:* Communi autem ſeruo cùm legatum ſit, totum pertinere ad ſocium: quia in eam perſonam legatū conſiſtere poſsit. *& paulo pòſt:* Diuus Pius reſcripſit, ſeruo communi fideicommiſſum datum totum ad ſocium pertinere. *Concordat item l. 11. in fine. ff. de option. legat. cuius uerba uide j. lib. 34. cap. 11. quæſt. 6. reg. 2. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ſocius, qui ſeruum cum teſtatore habet communem, hæres ſit inſtitutus. Quæ duplicatio approbatur l. 87. in prin. ff. de hæred. bus inſtit. cuius uerba proponuntur paulò inferius, 5. except. repl. 3. Quinta replicatio hæc eſt: Niſi ſeruo proprio ſub conditione teſtator legauerit. Hæc replicatio approbatur l. 87. ibi: planè ſub conditione. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide j. d. repl. 3. Huius duplicatio uidetur poni l. 19. ibi: at quid in legato. ff. de manumiſſ. teſt. cuius uerba uide ſ. lib. 19. cap. 7. except. 65. Sexta replicatio hæc eſt: Niſi cùm ſeruum cum libertate ſubſtituiſſet teſtator, poſtea legatum ei dederit hoc modo, Si hæres non erit. Hæc replicatio approbatur l. 26. ff. d. tt. his uerbis:* Diuus Pius & diui fratres fauorabiliter reſcripſerunt, cùm ſeruo cum libertate ſubſtituto legatum erat, ſi hæres non eſſet, non adſcripta libertate, perinde haberi, atq; ſi adſcripta eſſet libertas. *Septima replicatio eſt: Niſi ſeruis proprijs alimenta ſint relicta, ea enim illis officio iudicis præſtanda. Quæ replicatio approbatur l. 17. ff. de alimentis legatis, hiſce uerbis:* Seruos ad cuſtodiam templi reliquerat, & his ab hærede legauerat, his uerbis: Pero, fideiq; tuæ committo, ut des præſtes in memoriam meam pediſſequis meis, quos ad curam templi reliqui, ſingulis menſtrua cibaria, & annua ueſtiaria certa. quæſitum eſt, cùm templum nondum eſſet extructum ex die mortis, an uerò ex eo tempore quo templum explicitum fuerit, percipere ſerui legatum debeant? Scæuola reſpondit, officio iudicis hæredem compellendum ſeruis relicta præſtare, donec templum extrueretur. *Concordat l. ſeruo alieno. 110. §. 1. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. repl. 1. dupl. 3. Octaua replicatio eſt: Niſi cùm ſeruo proprio legatum eſſet, & teſtator optionem ſeruorum legaſſet, legatarius eum ſeruum cui legatum eſt optauerit. Hæc replicatio reprobatur l. 15. ff. de option. leg. cuius uerba uide j. lib. 14. cap. 12. quæſtion. 6. regul. 8. Planè admittitur replicatio hæc: Si tota familia ad unum illum ſeruum reciderit, ut nullus alius poſsit optari. Quod approbatur l. 13. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. replicat. 8. Nonæ replicationis loco notandum, quòd quamuis hæres ad legatum ſeruo relictum præſtandum cogi non poſsit: tamen ut id præſtet, lege admonéatur, l. 5. §. illo uidelicet obſeruando. C. de neceſſarijs & ſeruis hæred. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 11. exception. 98. in fine. diſtinct. 1. Decima replicatio eſt: Niſi miles iure militari teſtatus, ſeruo ſuo legauerit. quæ replicatio approbatur l. 40. §. 1. ff. de militari teſt. his uerbis:* Paulus reſpondit, ex teſtamento eius qui iure militari teſtatus eſſet, ſeruum qui (licet ſub conditione) legatum meruit, etiam libertatem poſſe ſibi uendicare. *Hæc de tertia exceptione eius regulæ, quæ propoſita 25. exceptio reprobatur. Quarta exceptio eſt: Niſi ſeruo hæreditario ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur l. legatum. 121. §. ſeruo. ff. de leg. 1. his uerbis:* Seruo hæreditario rectè legatur, licet hæreditas adita non ſit: quia hæreditas perſonæ defuncti, qui eam reliquit, uice fungitur. *Concordat l. 84. §. fin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. ſecunda except. repl. 2. Planè uidetur admitti hæc exceptio: Si hæres ſcriptus non ſit capax, uel legatum in eius perſona non conſiſtat. Quæ tamen diſtinctio reprobatur l. ſi mihi. 57. §. fin. ff. de leg. 1. de quo paulò ſuperius d. exception. 2. Quinta exceptio hæc eſt: Niſi ſeruo hæredis legetur. Hæc exceptio approbatur Inſt. de legat. §. an ſeruo hæredis, hiſce uerbis:* An ſeruo hæredis rectè legemus, quæritur? & conſtat, purè inutiliter legari, nec quidquam proficere, ſi uiuo teſtatore de poteſtate hæredis exierit: quia

quod

quòd inutile foret legatum, ſi ſtatim poſt factum taſtamentum daceſsiſſet teſtator, hoc nō debet ideo ualere, quia diutius teſtator uixerit. *Concordat l.21. in prin. ibi: ac tum demum. ff. de leg. 1. de quo* ℨ. *except. 36. item l. 30. §. penult. ff. ad l. Falcid. cuius uerba uide* ℨ. *lib. 34. cap. 2. quæſt. 5. reg. 20. Ait Imperator:* Nec quidquam proficere, ſi uiuo teſtatore de poteſtate hę redis exierit. *Hiſce uerbis reprobatur prima aduerſus propoſitam exceptionem replicatio, hæc ſcilicet: Niſi ſeruus uiuo teſtatore hæredis eſſe defierit. Secunda replicatio eſt: Niſi ſub conditione ei ſit legatum. Hæc replicatio approbatur Inſtit. d. §. an ſeruo, his uerbis:* Sub conditione uerò rectè legatur ſeruo, ut requiramus, an quo tempore dies legati cedit, in poteſtate hæredis non ſit. *Concordat l. 87. ibi: quoniam & proprio. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide* ℨ. *repl. prox. Cōcordat item l. 30. §. penult. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide* ℨ. *Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruo communi teſtatori cum hærede legatum ſit. Hæc replicatio reprobatur d. l. 87. his uerbis:* Si ſocius hæres inſtitutus ſit ex aſſe, & ſeruo communi legetur purè ſine libertate: hoc legatum non conſtitit. planè ſub conditione ei utiliter & ſine libertate legabitur: quoniā & proprio ſeruo ab hærede rectè ſub conditione legatur. *Quarta replicatio eſt: Niſi hæredis fideicōmiſſum ſit, ut ſeruum manumittat. Hæc replicatio approbatur l. 8. §. ſeruo. ff. de leg. 3. his uerbis:* Seruo hæredis fideicommiſſum utiliter non relinquitur, niſi fidei eius commiſerit, ut ſeruum manumittat. *Sexta exceptio proponitur & reprobatur l. ſeruo. 100. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Seruo alieno ita legari poteſt, quoad ſeruiret, uel ſi fortè ſeruus Titij erit: ut & Marcellus ait. *Septima exceptio eſt: Niſi ſeruo pœnæ relictum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 17. in prin. ff. de pœnis. cuius uerba uide* ſ. *lib. 3. cap. 3. quæſt. 4. De pœna qua libertas adimitur. Concordat l. 12. ff. de iure fiſci, hiſce uerbis:* In metallum dānatis libertas adimitur: cum etiam uerberibus ſeruilibus coercātur. Sanè per huiuſmodi perſonas fiſco nihil adquiri, diuus Pius reſcripſit. Et ideo quod legatum erat ei, qui poſtea in metallū dānatus erat, ad fiſcum non pertinere reſcripſit: magiſque ait pœnæ eos, quàm fiſci ſeruos eſſe. *Sanè propoſitæ exceptionis ſpecies ſunt* ℨ. *except. 28. & except. 29.* ¶ *Hactenus de legato ſeruis relicto, cum ſuis exceptionib. & exceptionum replicationibus ſit dictum.*

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi domino ſerui hæredis inſtituti ſit legatū. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de leg. §. an ſeruo hæredis, in fine, hiſce uerbis:* Hæres de inſtituto ſeruo, quin domino rectè etiam ſine conditione legetur, non dubitatur. Nam etſi ſtatim poſt factum teſtamentum deceſſerit teſtator, non tamen apud eum qui hæres ſit, dies legati cedere intelligitur: cùm hæreditas à legato ſeparata ſit, & poſsit per eum ſeruum alius hę res effici, ſi priuſquam iuſſu domini adeat, in alterius poteſtatem tranſlatus ſit: uel manumiſſus ipſe hæres efficitur, quibus caſibus utile eſt legatum. Quòd ſi in eadē cauſa permanſerit, & iuſſu legatarij adierit, euaneſcit legatum. *Planè ex uerbis hiſce poſtremis caſus conſtat, quo exceptio propoſita admittitur: Si ſcilicet ſeruus iuſſu domini legatarij adierit hæreditatem, & ita legatarius per ſeruum hæres efficiatur. hoc enim caſu legatum euaneſcit. Cui concordat l. 20. ff. ad l. Falc. cuius uerba uide* ℨ. *lib. 34. capite 2. quæſt. 5. reg. 10.*

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi hæredi ſit legatum. Hæc exceptio approbatur l. legatum. 116. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Hæredi à ſemetipſo legatum dari non poteſt, à cohærede poteſt. *Concordat l. & quidem. 18. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide* ℨ. *lib. prox. cauſa 35. in prin. Concordat item l. planè. 34. §. ſi duobus. ff. eod. tt. cuius uerba uide* ℨ. *lib. prox. cap. 7. reg. 15. Item cōcordat l. quæſitum. 88. §. præſente. ff. eod. tt. cuius uerba uide* ſ. *tertia except. repl. 1. dupl. 4. tripl. 2. Concordat item l. 14. §. fin. in fine. ff. de condit. & demonſtrat. cuius uerba uide d. tripl. 2. Ait Iuriſconſultus:* A' cohærede poteſt. *Hiſce uerbis replicatio prima approbatur, hæc ſcilicet: Niſi hæredi à cohærede ſit legatum. Vnde Vlpiā.* Si uni ex hæredib. fuerit legatū, hoc deberi ei officio iudicis familię Erciſcundę, manifeſtū eſt. [a] *Aliud exēplū proponitur l. 38. in prin. ff. de leg. 3. cuius uerba uide* ℨ. *except. 54. repl. 1. Huius repl. duplicatio prima hæc eſt: Niſi hæreditate ſeſe abſtinuerit. Quæ tamē duplicatio reprobatur d. l. 17. §. fin. ff. de leg. 1. de qua re dicetur* ℨ. *inter cauſas omittendi legati, in perſona legatarij conſiſtentes Sed & alias duplicationes uide in loco de iudicio familiæ Erciſcundæ, de prælegatis. Secunda replicatio approbatur in caſu l. 35. §. 1. ff. de legat. 2. his uerbis:* Lucius Titius in teſtamento ſuo ita cauit: Ὀκταβίᾳ Στρατονίκῃ τῇ γλυκυτάτῃ μου θυγατρὶ, χαίρειν· βούλομαι αὐτὴν παρ' ἑαυτῆς λαβεῖν χωρίον Γάζαν σὺν ταῖς οἰκήσεσιν αὐτοῦ πάσαις. Ὀκταβίῳ Ἀλεξάνδρῳ τῷ γλυκυτάτῳ μου υἱῷ, ἐξαίρετον βούλομαι αὐτὸν παρ' ἑαυτοῦ λαβεῖν σύγκτησιν ἀμυγδαλοφόρον Κομιανὴν, σὺν αἷς ἔχει οἰκήσεσι πάσαις. id eſt: Octauianę Stratonicę dulciſsimę filię meę S. Volo ut ipſa à ſemetipſa prædium Gazam cum omnibus eius dotibus accipiat. Octauiano Alexandro dulciſsimo filio meo: Volo ut ipſe à ſeipſo poſſeſsionem Comianam agniferam, cum uniuerſis dotibus quæ in ea ſunt, præcipiat, inq; eximium habeat. Quæro, an huiuſmodi ſcriptura integrum prædium ſingulis datum eſſe uideatur, an uerò partem hæreditariā duntaxat contineat, cum inutiliter à ſeipſo quenquam eorum, quam habebat par-

[a] l. qui filiabus. 17. §. fin. ff. de leg. 1.

tem, accipete uoluerit? Modeſtinus teſpōdit, non ſic inteтptetendem ſcripturem de que quæritur, ut fideicōmmiſſum inutile fiat. Iiem quæto, ſi integrum prædium relictum eſſe uideetnt, an precium portionis fretti & cohæredi ſoluendum ſit, ut hoc ipſo quod à ſemetipſo eccipete præcepit, precio illato integrum eum hebete noluerit? Idem teſpondit, ed ſolutionem precij fideicommiſſarium minimè compellendum. *Tertia replicatio eſt: Niſi patri à filio herede inſtituto ſit legatum. Hoc enim caſu, quamuis pater per filium heres effici poßit, legatum tamen ei relictum ualet. quæ replicatio approbatur l. à filio. 25. ff. de legat. 2. cuius uerba uide J. except. 36. repl. 2. Quarta replicatio eſt: Niſi hæreditas heredi auferatur tanquam indigno, quòd tacitam fidem accommodauerit. Hæc replicatio approbatur l. 18. §. fin. ff de his quæ ut indignis. cuius uerba uide J. capite 9. cauſa 39. except. 8. Reliqua huius loci uide in iudicio familiæ Erciſcundæ.*

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi in metallum damnato ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l. 17. in prin. ff. de pœnis. cuius uerba uide ͞S. lib. 3. capite 3. quæſt. 4. de pœna qua libertas adimitur. Concordat l. 22. ff. de iure fiſci. cuius uerba uide ͞S. except. 25. ſeptima except. Item concordat l. 3. in prin. ff. de his quæ pro non ſcriptis hab. his uerbis:* Si in metallum demneto quid extra cauſam alimētorum telictum fuerit, pro non ſcripto eſt. *Ait Iuriſconſult.* Extte cauſam alimentorū. *Ex his uerbis elicitur replicatio hæc: Niſi in metallum damnato, in alimenta quid ſit relictum: hoc enim ei debebitur. Concordat lex 21. ff. de aliment. legatis. cuius uerba uide J. libro 34. cap. 9. quæſt. 1. exceptione 2.*

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi ei qui in perpetua uincula damnatus eſt, legatū ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l. 1. C. qui non poß. ad libert. perd. his uerbis:* Cùm diuus Claudius, peter meus, conſtituerit, à præſidib. prouinciarum, uel qui coercendorum meleficiorū poteſterem hebent, in perpetua uincula demnatos ad libertetem perduci nō poſſe: hi qui intra tempora pœnæ liberi & hęredes eiſſe iuſſi ſunt, ent legatum fideicommiſſumúe acceperunt, neq; libertatē edipiſci, nec quidquam eorum quæ de his date ſunt, capere poſſunt. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pœna ſit liberatus. quæ replicatio approbatur d. l. 1. his uerbis:* Quòd ſi pœnæ tempus compleuetint, iam omni uinculo exoluti, & quaſi ad priſtinam uel ſimplicem ſetuituris condirionem redacti, & libertatem, & ſi que teſtementis dominorum illo tempote defunctorum ecceperunt, ſine ulle quæſtione pœnæ præteritæ conſequantur.

XXX. EXCEPTIO: *Niſi teſtibus teſtamenti, uel eis qui teſtamentum dictauerint, ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur l. 22. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Dictantibus teſtementa, uel eliem quamlibet ultimam uoluntatem, legetum, uel fideicommiſſum, uel quodcunque eliud quolibet legitimo titulo, teſtatotem poſſe relinquere, minimè dubitandum eſt. Teſtibus eriem ad efficiendem uolūtetem edhibitis, pro ſuo libitu quod uoluerit teſtator relinquere non prohibetur.

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi collegio ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur l. cum Senatus. 20. ff. de reb. dubijs, hiſce uerbis:* Cùm Senatus temporibus diui Matci permiſetit collegijs legari, nulle dubitatio eſt, quin ſi corpori, cui licet coite, legatū ſit, debeetur: cui autem non licet, ſi legetur, non ualebit, niſi ſingulis legetur. hi enim non queſi collegium, ſed quaſi certi homines admittentur ed legatum. *Hiſce uerbis exceptio propoſita reprobatur, ſub conditione tamen hac: Si collegium ſit licitum. Ergo ſi collegijs illicitis legatum ſit, exceptio locum habet.*

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi ciuitati legatum ſit. Et hæc exceptio reprobatur l. ſi quid. 124. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quid relictum ſit ciuitatibus, omne ualet, ſiue in diſtributionē relinquetur, ſiue in opus, ſiue in elimenta, ſiue in etuditionem puerorum, ſiue quid eliud. *Concordat l. ciuitatibus. 119. in prin. ff. eod. tit. ubi Paulus:* Ciuitatibus (*inquit*) etiam legeri poteſt quod ad honorem otnatumq; ciuitatis pertineat: ad ornetum, puta quod ed inſtruendum forum, theatrum, ſtediū, legatum fuerit: ed honorem, pute quod ed edendum munus, uenetionem, ludos ſcenicos, ludos Circenſes, aut quod ad diuiſionem ſingulorum ciuium, uel epulū relictum fuerit: hoc emplius, quod in elimēte ætetis infirmæ, puta ſeniotib. uel pueris puellisq; relictum fuerit, ed honotem ciuitatis pertinete uidetur.

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi parti ciuitatis ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur l. ſi quis. 32. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si perti ciuitetis aliquid ſit relictum, quod ad ornetum uel compendium teipubl. ſpectet, ſine dubio debebitur.

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi uicis relictum ſit. Et hæc exceptio reprobatur l. ſi heres. 72. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Vicis legete perinde licere capete, etq; ciuitetib. reſcripto Imperatoris noſtri ſignificatur.

DE EXCEPTIONIBVS *aduerſus legata, ſumptis ex perſona eius, à quo legatum relictum eſt. Cap. IIII.*

HActenus ſecundi generis exceptiones contra legata, ex perſona legatarij deſumptæ, propoſitæ ſunt: ſequitur tertium genus, earum ſcilicet exceptionũ quæ ſumuntur ex perſona eius à quo legatur.

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi à ſemetipſo alicui legetur. De hac exceptione uide ſ. except. 27. Item, Niſi non ab hærede, ſed à legatario ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de fideicom. hæred. §. eum quoque, his uerbis:* Eum quoque cui aliquid reſtituitur, poteſt rogare ut id rurſum alij, aut totum aut partem, uel etiam aliquid aliud reſtituat. *Concordat l. 17. §. non tantùm: ff. ad S.C. Treb. his uerbis:* Non tantùm ſi hæredem quem ſcripſero, potero rogare ut hæredem faciat aliquem: uerùm etiam ſi legatum illi, uel quid aliud reliquero. nã hactenus erit obligatus, quatenus quid ad eum peruenit. *Plura de hac re uide J. except. 40. repl. 12.*

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi ab eo legatum ſit, cum quo legatario non poteſt eſſe actio. Hæc exceptio approbatur l. 11. in prin ff. de leg. 1. his uerbis:* Cùm filiofam. uel ſeruo alieno legatũ uel hæreditas dator, fideicõmitti patri uel domino poteſt: ac tunc demom ex perſona ipſorum fideicommiſſum uires capit, cùm ipſis per quos commodum hæreditatis uel legati patri dominóue quæritur, fideicommiſſum hæreditatis relinquitur. *Ait Iuriſconſultus:* Ex perſona ipſorum fideicommiſſum uires capit: *hoc eſt, ex uoluntate eorum, puta domini uel patris, fideicommiſſum pendet, utrum uelint præſtare nec'ne, cùm actione cogi non poßint. Concordat Inſt. de leg. §. an ſeruo hæredis. de quo uide ſ. excep. 25. exc. 5. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non ſeruo à domino, ſed contrà domino à ſeruo legetur: uel non filio à patre, ſed patri à filio. quo caſu ualet legatum. quæ replicatio approbatur Inſt. de leg. §. an ſeruo hæredis, in fine. de quo uide ſ. except. 26. item approbatur l. à filio. 25. ff. de leg. 1. his uerbis:* A' filio hærede etiam purè patri legari poteſt: nec intereſt an die legati cedente in patris poteſtate ſit. Igitur etſi iuſſu patris adita ſit hæreditas, imputabitur ei in Falcidiam. *Concordat l. 17. in fine. ff. quando dies leg. cedat, ubi Iulianus:* Perinde igitur (*inquit*) hoc eſt, de quo quæritur, ac ſi filio hærede inſtituto, patri legatum eſſet. qood conſiſtere intelligitor eo, quòd quamuis ſtatim paterfam. moriatur, poteſt emancipatus adire hæreditatem, ut patri legatum debeat. *Concordat item l. quæſitum. 88. in prin. ff. de leg. 1. cuius uerba proponentur paulò inferius except. 37. Secunda replicatio eſt: Niſi in id tempus fideicommiſſum relictum ſit filio à patre, quo filius ſui iuris ſit. quæ replicatio approbatur l. 17. ff. de auro argento legato, his uerbis:* Filiam in poteſtate patris manentem mater ſcripſit hæredem, eiq́; patrem Mæuiũ ſubſtituit, & ita ſcripſit: Quiſquis mihi hæres erit, fidei eius committo, uti ornamenta mea omnia, aurum, argentum, & ueſtimenta, quibus ego uſa ſum, ne uæneant, & filiæ meæ reſeruentut. quæſitum eſt, cùm filia recuſante pater ex ſubſtitutione hæres extitiſſet, & inteſtatò deceſsiſſet, filia autem bonis eius abſtineret, an fideicõmiſſum petere poſsit? Reſpondi, ſecundũ ea quæ proponerentur, uideri utiliter patris fidei commiſſum. Claudius. quoniam uerbo ſeruandi, quod ſcriptum eſt, uideri in id tempus dilatum fideicõmiſſum, quo ſui iuris futura eſſet ea, cui dabatur. *Propoſita replicatio approbatur etiam in fideicommiſſo ſeruo à domino relicto, l. 25. §. ſi ſeruo. ff. ad Senatuſcõſ. Trebellian. his uerbis:* Si ſeruo hærede ſcripto dominus rogatus eſt eidẽ ſeruo reſtituere hęreditatem, cùm liber eſſet, utile fideicommiſſum eſt. *Concordat l. 16. §. ſi pater. & §. ſed ſi ſeruo. ff. ad S.C. Trebellian. cuius uerba uide J. lib. 34. cap. 3. membr. 2. except. 16. & except. 17.*

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi ab eo ſit legatum, qui in eiuſdem eſt poteſtate, in cuius eſt legatarius. Hæc exceptio reprobatur l. quæſitum. 88. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Quęſitum eſt, ſi filiusfamiliàs, qui filium babebat, hæres inſtitutus fuiſſer, cum eſſet uterq; in poteſtate aliena, an ab eo filio eius legari poſsit? Reſpondi, Cum poſsit à filio patri legari, conſequens eſt ut uel fratri ipſius, uel filio, uel etiam ſeruo patris ſui legetur.

XXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi à ſurdo, muto uel ignorante relinquatur. Et hæc exceptio reprobatur l. 79. §. ſurdo. ff. de leg. 2. his uerbis:* Surdo & muto, qui legatum accipit, ot cũ morietur reſtituat, rectè mãdatur. nam & ignorantes adſtringuntur fideicommiſſo, quib. ignorantibos emolumentum ex teſtamento quæritur.

XXXIX. EXCEPTIO: *Niſi ab eo qui in rerum natura non eſt, ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l. unica. §. in primo itaq;. ibi: nullo grauamine. C. de caducis tollen. cuius uerba uide J. libro prox. cap. 10. cauſa 42. except. 1. repl. 2. Concordat l. 14. in prin. ff. de iure codicill. cuius uerba proponentur paulò inferius repl. 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi à nõdũ nato ſit relictũ, hq; poſtea natus hæres exiſtat. quæ replicatio approbatur l. 1. §. penult. ff. de leg. 3. his uerbis:* Eius qui nondum natus eſt, fidei committere poſſumus, ſi modò natus nobis ſucceſſurus ſit. *Concordat l. ab exhæred. 123. §. fin. ff. de leg. 1.*

cuius uerba uide J. *libro prox. capite* 10. *cauſa* 41. *except.* 1. *exemplo* 2. *Secunda replicatio eſt: Niſi duobus hæredibus inſtitutis, ab altero qui in rerum natura non eſt, legatum ſit: tunc enim legatum debetur. quæ replicatio approbatur l.* 14. *ff. de iure codicil. his uerbis*: Quidam referũt (quantum repeto) apud Iulianum Sabini & Caſsij & Proculi expoſitam eſſe in quæſtione huiuſmodi controuerſiam, an legata quæ poſteaquam inſtituti mortem obierint, codicillis adſcripta uel adempta ſunt, à ſubſtitutis debeantur: id eſt, an perinde datio & ademptio etiam hoc tempore codicillis facta ualeat, ac ſi in teſtamento facta eſſet? quod Sabinum & Caſsium reſpondiſſe aiunt, Proculo diſſentiente: nimirum autem Sabini & Caſsij collectio, quam & ipſi reddunt, illa eſt, quòd codicilli pro parte teſtamenti habeantur, obſeruationemque & legem iuris inde traditam ſeruent. Ego autem (Scæuola) auſim ſententiam Proculi uerißimam dicere. ut enim nullius momenti eſt legatum, quod datum eſt ei qui tempore codicillorum in rebus humanis non eſt, licet teſtamenti tẽpore fuerit (eſſe enim debet, cui detur: deinde ſic quæri, an datum conſiſtat, ut non antè iuris ratio, quàm perſona quærenda ſit) ita in propoſito, quod poſt hæredis obitum codicillis legatum uel ademptum eſt, nullius momenti eſt: quia hæres ad quem ſermonem conſerat, in rebus humanis non eſt, eaq; ademptio & datio nuncuana efficietur. Hæc in èo hærede qui ex aſſe inſtitutus erit, dato ſubſtituto, ita ut ab inſtituto codicilli confirmarentur. Quòd ſi duo inſtituti ſint ſubſtitutis datis, unusq; eorum deceſſerit, utilia uidentur legata: ſed circa cohæredem erit tractatus, nunquid totum legatum debeat, ſi quiſquis mihi hæres erit, legatum erit: an uerò non, quia ſit ſubſtitutus hæres, qui parrem faciat, licet ipſe non debeat? Idem etiam poteſt circa nomina expreſſa tractari. multoque magis ſolum cohæredem totum debere puro: quia is adiunctus ſit, qui etiã tunc, cùm adiungebatur, in rebus humanis non erat.

XL. EXCEPTIO: *Niſi ab eo qui nihil, uel minus quàm ab eo relictum eſt. ex teſtamento percipit, ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l.* 9. *C. de fideicommiſſis, his uerbis*: Ab eo qui neq; legatum, neq; fideicommiſſum, neq; hæreditatem, uel mortis cauſa donationem accepit, nihil per fideicommiſſum relinqui poteſt. *Concordat l. filiusfamilias.* 114. *§. apud ff. de leg.* 1. *ubi Martianus*: Placet (*inquit*) non plus poſſe rogari quem reſtituere, quàm ei relictum eſſet. *Concordat item l.* 1. *§. ſciendum. ff. de leg.* 1. *ubi Vlpianus*: Sciendum eſt (*inquit*) eorũ fidei committi poſſe, ad quos aliquid peruenturum eſt morte eius, uel dum eis datur, uel dum eis non adimitur. *Concordat item l.* 4. *in fine. ff. eod. tit. ubi Paulus*: Nec recipiendum eſt (*inquit*) ut cui nihil dederis, eũ rogando obliges. *Concordat item l. planè.* 91. *§. fin. ff. de leg.* 1. *ubi Iulianus*: Is demum pecuniã ex cauſa fideicommiſsi præſtare cogendus eſt, qui aliquid eiuſdem generis, uel ſimile ex teſtamento conſequitur. *Concordat item l.* 1. *§. ſi is qui. ibi: neminem enim. ff. ad S.C. Trebell. cuius uerba uide* J. *lib.* 14. *cap.* 4. *except.* 6. *repl.* 1. *dupl.* 2. *Concordat item l.* 17. *§. non tantum, in fine. ff. eod. tit. ubi Vlpianus*: Hactenus erit obligatus (*inquit*) quatenus quid ad eum pertinet. *Concordat itẽ l. filiusfam.* 114. *§. ut quis, in fine. ff. de leg.* 1. *cuius uerba uide* J. *ca.* 5. *except.* 60. *repl.* 1. *Concordat itẽ l.* 79. *§. qui dotale. ff. de leg.* 2. *cuius uerba uide* J. *lib.* 15. *cap.* 9. *quæſt.* 5. *except.* 10. *Concordat item l.* 15. *ff. de iur. cod. ubi Paulus*: Cùm ea teſtatoris uoluntas fuerit, ut ex uniuerſa hæreditate legata erogarentur, dicendum ſcriptis hæredib. profuturam doli exceptionem, ſi amplius quàm hæreditaria portio petatur. *Concordat item l.* 71. *in prin. ibi: ſed etſi. ff. de leg.* 2. *his uerbis*: Etſi legatũ percepit, nõ amplius ex cauſa fideicommiſsi cogẽdus erit ſoluere, quàm perceperit. *Concordat item Inſt. de ſing. reb. per fideic. relict. §. poteſt autem, his uerbis*: Hoc ſolùm obſeruandũ eſt, ne plus quiſquam rogetur alicui reſtituere, quàm ipſe ex teſtamento ceperit. nam quod amplius eſt, inutiliter relinquitur. *Concordat itẽ l.* 11. *§. uni ex hæred. ff. de leg.* 3. *his uerbis*: Vni ex hæredibus per præceptionem reliquit ea quæ ex patrimonio ſui uiri Aretonis ei ſuperauerant, eiusq; fidei commiſit hæc eadẽ reſtituere pronepoti, cùm eſſet annis ſedecim, in quibus hæc uerba adiecit: Item rogo uti reliquum æs alienum, quod ex bonis Aretonis debetur, omnibus creditorib. ex reditibus eorum bonorum ſoluas, reddas, ſatisq; facias. quæſitum eſt, ſi probauerit hæres, non ſufficere reditum bonorum ad totius debiti ſolutionem, an nihilominus tamen ipſe debeat agnoſcere onus æris alieni? Scæuola reſpondit, manifeſtè proponi, ex reditibus bonorum eorũ iuſſum alienum æs, non de proprio ſoluere. *Hactenus leges, quibus exceptio propoſita partim approbatur, partim declaratur, ſunt propoſitæ: nunc replicationes huius exceptionis proponendæ ſunt. Prima replicatio hæc eſt: Quòd is qui aliquid ex teſtamento accepit, quamuis non in maiorem partem obligetur, tamen in tantum obligatur, quantum percepit: ut ex ſupradictis conſtat. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi aliquid etiam conditionis implendæ cauſa dederit grauatus: hoc enim ex legato deducetur*,

deducetur. quæ duplicatio approbatur l. non amplius. 26. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis: Non amplius legatorum nomine ad quenquam pertinere uidetur, quàm quod deducto eo quod explendæ conditionis cauſa datum eſſet, ſupereſt. *Vide inſuper J. repl. 12. dupl. 6. Sed & alias huiuſmodi duplicationes uide J. d. repl. 12. Secunda replicatio hæc eſt: Quòd ad præſtandam actionē teneatur. quæ replicatio approbatur l. 72. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Imperator Antoninus reſcripſit, legatarium, ſi nihil ex legato accepit, ei cui debet fideicommiſſum, actionibus ſuis poſſe cedere, nec id cogendū ſoluere. *Concordat l. 8. in prin ff. de leg. 1 ubi Paulus:* Si legatarius, à quo fideicommiſſum datū eſt, petierit legatum, id tantùm quod per iudicem exegerit, præſtare fideicommiſſario cogetur: uel, ſi non exegerit, actionē cedere. ad eum enim litis periculum ſpectare iniquum eſt, ſi non culpa legatarij lis perierit. *Ex hiſce uerbis poſterioribus elici poteſt tertia replicatio, hæc ſcilicet: Niſi culpa legatarij acciderit, quo minus perceperit. Sed & plura de ſecunda replicatione uide J. lib. prox. cap. 3. reg. 7. Item de tertia replicatione uide plura J. ca. 10. cauſ. 42. cū ſequentib. Quarta replicatio eſt: Niſi poſt tēpus fideicommiſſum relictum ſit, ut medio tempore, ratione fructuum & uſurarum, legatario ex re legata maius lucrum accedat. Hæc replicatio approbatur l. 72. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Cùm quidam filio ſuo ex parte hæredi inſtituto, patruum eius cohæredem ei dediſſet, & ab eo petijſſet, ut filium ſuum pro uirili portione filijs ſuis cohæredem faceret: ſiquidem minus eſſet in uirili portione, quā fratris hæreditas habuit, nihil amplius peti poſſe: quòd ſi plus etiam fructuum, quos patruus percepit, uel cum percipere potuerit, dolo nō percepit, habendam eſſe rationem reſponſum eſt, non ſecus quàm ſi centum legatis rogetur poſt tempus maiorem quantitatē reſtituere. *Concordat l. filiusfamilias. 11. §. apud Marcellum. ff. de leg. 1. his uerbis:* Apud Marcellum talis quæſtio agitatur: Quidam ab eo cui fundum legauerat, fideicommiſerat, ut eum fundum poſt mortem ſuam reſtitueret Sempronio: eiuſdem legatarij fidei cōmiſerat, ut Titio daret centum: quæritur quid iuris ſit? & ait Marcellus: Si Titio teſtator centum ex fructibus, quos uiuus legatarius perciperet, reliquiſſet, & legatarius poſt tantum tēporis deceſsiſſet, ut ex fructibus centum fierent, Titium centum accepturum. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi cum legatarius poſt mortem ſuam plusquàm ei legatum eſt, reſtituere eſſet rogatus, ſtatim mortuus ſit. quæ duplicatio approbatur d. §. apud Marcellum, his uerbis:* Si poſt acceptū legatū cōfeſtim deceſsiſſet legatarius, Titij fideicommiſſum extingui: quia placet nō plus poſſe rogari quem reſtituere, quàm ei relictum eſſet. *Secunda duplicatio eſt: Niſi non in diē, ſed purè unum fideicommiſſum ſit relictum. Hæc duplicatio reprobatur in caſu d. §. apud Marcellū. ibi: ſed etſi Titij, his uerbis:* Sed etſi Titij fideicommiſſum non eſſet in tempus mortis legatarij collatum, ait Marcellus, confeſtim fideicommiſſum Titio dandū, ſed cautione exacta quāto amplius ceperit reddi: quam cautionem ita cōmitti, ſi prius legatarius deceſſerit, quàm ex fructib. centum perciperet: ſed uix eſt ut legatarium ex reditib. uoluerit antè dare quàm fructus percepiſſet. Certè erit legatarius audiendus, ſi uelit totum fundum præſtare, ſi de reſtituendo caueatur: abſurdum enim eſt, de ſuo eū præſtare centum, maximè ſi fundus centū uel non multo pluris ſit: quo iure utimur. *Tertia duplicatio eſt: Niſi non fructus uel uſuras rogatus ex legato perceperit, ſed ex alia cauſa lucrum ex legato ſenſerit: hoc enim caſu ad præſtandū fideicommiſſum non tenetur. quæ duplicatio approbatur l. 72. §. ſi centum. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si centum legatis duplū reſtituere rogatus ſit, ad ſummam legati uidebitur conſtitiſſe: ſi aūt poſt tempus fideicommiſſum relictum ſit, uſuratum duntaxat additamentum admittetur: nec mutanda ſententia erit, quòd fortè legato percepto magnū emolumentum ex aliquo negocio conſecutus eſt, aut pœnam ſtipulationis imminentē euaſit. *Quinta replicatio eſt: Niſi pecunia legata rem propriam, quamuis maioris æſtimationis, legatarius reſtituere ſit rogatus. Hæc replicatio approbatur d. §. ſi centū. ibi: hoc ita, his uerbis:* Hoc ita, ſi quantitas cū quantitate conferatur: enimuero ſi pecunia accepta rogatus ſit rem propriam, quāquam maiore precio æſtimaretur, reſtituere, non eſt audiēdus legatarius legato percepto, ſi uelit computare: non enim æquitas hoc probare patitur, ut quod legatorū nomine pceperit, legatarius offerat. *Sexta replicatio eſt: Niſi legatarius, qui nihil percepit, defuncto ſtipulāti promiſit ſe reſtituturum. Hæc replicatio approbatur l. 15 § pater ff. de leg. 3. his uerbis:* Pater emancipato filio bona ſua uniuerſa, exceptis duobus ſeruis, non mortis cauſa donauit, & ſtipulatus eſt à filio in hæc uerba: Quæ tibi mancipia, quęq; prædia donationis cauſa tradidi, ea ſi, per te non fieri dolo malo, neq; per eum ad quē ea res pertinebit, quo minus ea mancipia, quæq; ex his adgnata erunt, eaq; prędia cū inſtrumēto, cū ego uolam, uel cū morieris, quęq; eorum extabunt, neq; dolo malo aut fraude, factóue tuo, eiusq; ad quem ea res pertinebit, ita in rerum natura aut in poteſtate eſſe deſijſſent: ſi uiuam, mihi aut cui ego

uolam reddantur, reſtituantur: ſtipulatus eſt Lucius Titius pater, ſpopondit Lucius Titius filius. Idem pater decedens fideicōmiſſariam epiſtolam ad filiū ſuum ſcripſit in hęc uerba: Lucio Titio filio ſuo ſalutem. Certus de tua pietate, fidei tuæ committo, ut des præſtes illi & illi certam pecuniam, & Lucrionem ſeruum meum liberum eſſe uolo. quęſitum eſt, cum filius nec patris bonorum poſſeſsionem acceperit, nec hæres ei extiterit, an ex epiſtola fideicōmiſſa & libertatem præſtare debeat? Reſpondi, etſi neq; hæreditatem adiſſet, neq; bonorum poſſeſsionem petijſſet, & nihil ex hæreditate poſsideret: tamen nihilominus & ex ſtipulatu ab hæredibus patris, & fideicommiſſo ab his quorum intereſt, quaſi debitorem conueniri poſſe, maximè poſt conſtitutionem diui Pij, quæ hoc induxit. *Planè propoſitæ replicationi uidentur contraria ea quæ habentur J. cad except. repl. 11. dupl. 1. tripl. 5. Septima replicatio eſt: Niſi rogatus dominus uel pater ſit eius qui aliquid ex teſtamento percipit. Hæc replicatio approbatur l. 11. in prin. ff. de legat. 1. his uerbis:* Cum filiofamiliâs uel ſeruo alieno legatū uel hæreditas datur, fideicōmitti patri uel domino poteſt. *Cōcordat l. 64. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si alienus ſeruus hæres inſtitutus fuerit, à domino eius fideicommiſſum relinqui poteſt. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi legatum uel hæreditas ſeruo uel filio relicta, ad dominum uel patrem rogatum non peruenisset. quæ duplicatio approbatur d. l. 64. his uerbis:* Sed ita hoc fideicōmiſſum dominus præſtare debet, ſi per ſeruum factus ſit hæres: quòd ſi, antequā iuſſu eius adiretur hæreditas, ſeruus manumiſſus fuerit, & ſuo arbitrio adierit hæreditatē, dominus id debiturus non eſt, quia hæres factus non eſt: ſed nec ſeruus, quia rogatus non eſt. *Planè aduerſus eum ad quem emolumentum peruenit, utilis actio datur. ut ſubijcit ibidem Iuriſconſultus, his uerbis:* Itaque utilis actio hoc caſu competit, ut is ad quem emolumentum hæreditatis peruenerit, & fideicommiſſum præſtare compellatur. *Quod loco primæ triplicationis eſt notandum. cui concordat l. 4. ff. de leg. 3. ubi Paulus:* A' patre uel domino relictum fideicommiſſum, ſi hæreditas ei non quæratur, ab emancipato filio, uel ſeruo manumiſſo utilibus actionib. poſtulatur: penes eos enim quæſitæ hæreditatis emolumentum remanet. *Secunda triplicatio eſt: Niſi dominus ſeruum uendiderit: tunc enim nihilominus fideicommiſſum præſtare cogitur. quæ triplicatio approbatur cum diſtinctione l. planè. 91. §. 1. ff. de legat. 1. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 2. reg. 9. Octaua replicatio eſt: Niſi rogatus tutor uel curator ſit eius qui aliquid ex teſtamento percipit. Hæc replicatio approbatur l. 10. C. de fideicommiſsis, hiſce uerbis:* Etiam à pupillorum tutorib. uelut ab ipſis relicta fideicommiſſa debentur: *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi tutor uel curator inutiliter ſit datus. Hæc duplicatio reprobatur l. 71. §. mater filio. ff. de leg. 2. his uerbis:* Mater filio impubere hærede inſtituto, tutorem eidem ſcripſit, eiusq; fidei commiſit, ut ſi filius ſuus intra decimūquartū annum deceſsiſſet, reſtitueret hæreditatem Sempronio. non ideo minus fideicōmiſſum rectè datū intelligi debet, quia tutorem dare mater nō potuit. nam etſi pater non iure facto teſtamento tutoris fidei cōmiſerit, ęquè præſtabitur, quemadmodum ſi iure fuiſſet factū teſtamentum. ſufficit enim, ut ab impubere fideicommiſſum datū ab eo dati uideatur, quem is qui dabat, tutorē dederat, uel etiam tutorem fore arbitrabatur. Idem in curatore impuberis uel minoris annis debet probari. *Concordat l. 34. §. fin. ff. de uſufru. legato. Vbi Scæuola inquit:* Qui Semproniam ex parte decima, & Męuiam ex parte decima, alumnum ex reliquis partibus inſtituerat hæredes, curatorē alumno dedit, cū iure facere putaret: & curatoris fidei cōmiſit, ne pateretur fundum uenire, ſed cū Sempronia & Męuia nutricib. ſuis frueretur reditu eius. & in ima parte teſtamenti ita adiecit: Omnem uoluntatem meā fidei hæredum meorum cōmitto. quæſitum eſt, an tertias partes uſusfructus fundi nutrices ex fideicōmiſſo petere poſsint, quāuis curator ei receptus ſit, quē iure dare nō potuit alumno? Reſpōdi, ſecundū ea quę proponerentur, utiliter fideicōmiſſo uoluntatem ſuam confirmaſſe. Id igitur cuiq; dediſſe, ut & nutrices unà cū alumno reditu fundi uterentur. *Secunda duplicatio hæc eſt: Niſi tutor ſit à tutela excuſatus, uel ex alia cauſa tutor eſſe non poſsit. Hæc duplicatio reprobatur d. §. mater filio, his uerbis:* Nec intereſt tutor rectè datus uiuo patre moriatur, uel aliquo priuilegio excuſetur, uel tutor eſſe nō poſsit propter eius ętatem cui tutor fuerat datus: quibus certè caſib. fideicōmiſſum nō intercidit, quod à pupillo datum uidetur. *Tertia duplicatio hæc eſt: Niſi ipſi pupillo à tutore fideicōmiſsū ſit relictum. quæ duplicatio approbatur d. §. mater filio, in fine, his uerbis:* Hac deniq; ratione placuit à tutore, qui nihil accepit, fideicōmiſſum relinqui pupillo non poſſe: quoniam quod ab eo relinquitur extero, non ipſius proprio, ſed pupilli iure debeatur. *Nona replicatio eſt: Niſi rogatus adminiſtrator ſit reipub. cui legatū eſt. Hæc replicatio approbatur l. 5. in prin. ff. de le. 3. his uerbis:* Si fuerit municipio legatū relictū, ab his qui rempub. gerunt, fideicōmiſſum dari poteſt. *Decima replicatio eſt: Niſi rogatus*

rogatus hæres ſit eius qui aliquid ex teſtamento percepit. Hæc replicatio approbatur d.l.5.in fine, his uerbis: Si quis non ab hęrede uel legatario, ſed ab hæredis uel legatarij hærede fideicommiſſum reliquerit, hoc ualere benignũ eſt. *Concordat l.2.§.ſciendum.ibi: non tantùm.ff. eod.tit. his uerbis*: Non tantũ proximi bonorũ poſſeſſoris, uerùm inferioris quoq; fidei committere poſſumus. *Concordat itè l.15.§.fin.ff.de libera legata, ubi Vlpianus*: Hæredis hæres (*inquit*) poteſt damnari ne exigat debitorem. *Sed etſi ſic fideicommiſſum dedero ab hærede meo (Paulus inquit) Te rogo Luci Titi, ut ab hærede tuo petas dari Mæuio decem aureos: utile erit fideicommiſſum, ſcilicet ut mortuo Titio ab hærede eius peti poßit. idq; & Iulianus reſpondit.* a *Et planè ſi quis fidei cõmiſerit eius ad quem impuberis filij hæreditas eſt peruentura, ſi impuber pubes ſit factus, euaneſcit fideicõmiſſum. quæ duplicatio approbatur l.ſi fundum.89.§.fin.cum l.ſequente. ff. de leg.1. his uerbis*: Sicuti cõceditur unicuiq; ab eo, ad quem legitima eius hæreditas uel bonorũ poſſeſsio peruẽtura eſt, fideicõmiſſum dare: ita ab eo, ad quem impuberis filij legitima hæreditas uel bonorũ poſſeſsio peruentura eſt, fideicõmiſſa rectè dabuntur: quod fideicõmiſſum hactenus, quatenus impubes decedat, ualebit: cæterùm ſi pubes factus deceſſerit, euaneſcit fideicõmiſſum. *Vndecima replicatio hæc eſt: Niſi rogatus in teſtamento ſit manumiſſus. Hæc replicatio reprobatur l.planè.91.§.fin.ff.de leg.1. his uerbis*: Qui teſtamento manumittitur, & neq; legatũ neque hæreditatẽ capit, fideicõmiſſum præſtare cogendus non eſt. *Videtur admitti replicatio hæc, ſi uice operarum manumiſſus aliquid dare iuſſus ſit. quæ tamẽ diſtinctio itidem reprobatur ibidem l.ſequente, 92. his uerbis*: Videndũ eſt tamẽ, nunquid ſi uice operarum rogauerit eum aliquid dare, debeat hoc fideicommiſſum ualere? Quod nequaquã dicendũ eſt: quia nec operæ imponi huiuſmodi liberto poſſunt, nec impoſitę exiguntur, quamuis teſtator ita cauerit. *Duodecima replicatio eſt: Niſi aliunde à teſtatore quid acceperit rogatus: tunc enim quamuis ex teſtamento nihil percipiat, nihilominus tenetur. quæ replicatio approbatur primũ in eo cui mortis cauſa donatum eſt.l.79.§.1.ff.de leg.2.his uerbis*: Eorum quibus mortis cauſa donatum eſt, fidei committi quoquo tẽpore poteſt: quod fideicommiſſum hæredi, ſcilicet ſalua Falcidiæ ratione, quam in his quoq; donationibus exemplo legatorũ locum habere placuit, præſtabunt. *Concordat l.3.in prin.ff. de leg.3.his uerbis*: Si mortis cauſa auxerit marito dotẽ mulier, uel in matrimoniũ eius mortis cauſa redierit: poteſt dici fideicommiſſum ab eo deberi. *Concordãt itẽ ea quæ habentur ſ.lib.35.ca.6.quæſt.2.reg.1. Huius replicationis in exẽplo propoſito duplicatio hæc eſt: Niſi fructuarius proprietario uſumfructũ mortis cauſa ceſſerit. quæ tamen duplicatio reprobatur d.l.3.§. fin. his uerbis*: Sed ſi habẽti tibi proprietatẽ, uſumfructũ mortis cauſa ceſſero, poteſt dici fideicõmittere me poſſe. nec quicquã moueat, quòd uſusfructus ſolet morte extingui: nã medij potius tẽporis, quo uiuat q donauit, cõmodum cogitamus. *Secundò replicatio propoſita approbatur in eo cui inter uiuos donatũ eſt.l.33.§.pater.ff.de leg.3.cuius uerba uide ſ.repl.6. Cõcordat l.89.§.Lucius.ff.de leg.2.cuius uerba hæc ſunt*: Lucius Titius, cũ haberet quinq; liberos, uniuerſos emãcipauit, & in unũ filium Caiũ Seiũ ampliſsimas facultates donationib. cõtulit, & modicũ ſibi reſiduũ reſeruauit. & uniuerſos liberos cum uxore ſcripſit hæredes: in eodẽ teſtamẽto duas poſſeſsiones, quas retinuerat, eidẽ Caio Seio ꝑlegauit: & ab eo petijt, ut ex reditib. prędiorũ, quæ uiuus ei donauerat, Mæuiæ filiæ tot aureos daret, itẽ alteri fratri alios tot. q cõuentus à Męuia ſorore ſua legẽ Falcidiã implorat. quęro, cũ ſanctiſsim⁹ Imperator (ut ſuprà ſcriptũ eſt) contra uoluntatẽ donantis ea quę donata ſunt, reuocari præceperit: an Caius Seius cõpellendus ſit ſecũdũ uoluntatẽ patris, ex donationib. fideicõmiſſum pręſtare hæredi ſororis? Paulus reſpõdit, poſt literas Imperatoris noſtri dubitari nõ oportere, quin in hac quoq; ſpecie, de qua quæritur, ſubueniendũ ſit liberis, quorũ portio in unũ filiũ donationib. collatis imminuta eſt, pręſertim cũ Imp. noſter contra uoluntatẽ patris ſubuenerit. in propoſita aũt cauſa etiã uoluntas patris ꝑ his qui fideicõmiſſa petunt, intercedit: ſed etſi lex Falcidia intercedat, fideicõmiſſa in ſolidum eſſe præſtanda propter immodicarum donationũ rationem. *Tertiò approbatur replicatio propoſita in eo cui teſtator debitũ acceptum tulit.l.3.in prin ff.de leg.3.his uerbis*: Si mulier dotem ſtipulata fuerit, & accepto tulerit marito dotẽ, in hoc ut fideicommiſſum det: dicendum eſt, fideicommiſſum deberi. percepiſſe enim aliquid à muliere uidetur: hoc ita, ſi mortis cauſa donatura mulier marito fecit acceptum. *Quod autem ait Iuriſconſultus*: Hoc ita, ſi mortis cauſa donatura, &c. *Hoc ideo dicit, quia ſimplex donatio inter maritum & uxorẽ non ualet. Planè replicatio in caſu propoſito admittit duplicationem hanc: Niſi pignoris tantùm obligationem teſtator ei, cuius fidei commiſit, acceptam tulerit. quæ duplicatio approbatur d.l.3 §.fin.ff.de leg.3.his uerbis*: Si autem pignus debitori liberauero mortis cauſa, & eius fidei commiſero, non poteſt ualere fideicommiſſum. *Quartò approbatur replicatio propoſita in debitore teſtatoris.l.ſi pecunia.76.ff.de*

al. 6. in prin. ff. eod. tit.

legat.1. his uerbis: Si pecunia apud aliquem depoſita, eius fidei cõmiſſum fuerit ut eã pecuniam præſtet, fideicommiſſum ex reſcripto diui Pij debebitur, quaſi uideatur hæres rogatus remittere id debitori. nam ſi conueniarur debitor ab hærede, doli exceptione uti poteſt: quæ res utile fideicõmiſſum facit. quod cum ita ſe habeat, ab omni debitore fideicommiſſum relinqui poteſt. *Vnde Africanus Iuriſconſultus.* Qui margarita Titio pignori dederat (*inquit*) filium hæredem inſtituit, & filiam exhæredauit. deinde ita cauit: Te Titi rogo, fideiq́; tuæ committo, ut margarita, quæ tibi pignori dedi, uẽdas: & deducto omni debito tuo, quod amplius erit, id omne filiæ meæ reſtituas. Ex ea ſcriptura filiam à fratre fideicommiſſum petere poſſe, ut is actiones ſuas aduerſus debitorem ei præſtaret. hoc enim caſu eum qui creditor fuiſſet, debitorem intelligendum, eius ſcilicet, quo precium pignoris ſummam debiti excedat.[a] *Poſtremò approbatur replicatio propoſita in eo, qui permiſſu creditoris donantis debitum à debitore eſt ſtipulatus: eius enim fidei committere creditor poteſt. Quod approbatur exemplo l. Seia. ff. de dote relegata, his uerbis:* Seia cum nuberet Lucio Titio, dedit dotis nomine cẽtum aureos: & adhibuit Quintum Mutium, qui nihil numerauit: ſed dotem ſtipulatus eſt, ſi morte mulieris ſolutum fuerit matrimonium. Seia moriens teſtamento ſuo ita cauit: Lucio Titio marito meo, cui maximas gratias ago, dari uolo ultra dotem, quam ei dedi, tot aureos. quæro, cum inſtituit Quintus Mutius conuenire Lucium Titium ex ſtipulatu actione, an repellere eum maritus poſsit ex uerbis teſtamenti? Reſpondi: Si Quintus Mutius mandatu Seiæ, non donationis cauſa ſtipulatus eſt, hæredibus mulieris eum teneri, & ideo Quintũ Mutium exceptione repellendum eſſe: quod ſi donationis cauſa Seia ſtipulari permiſiſſet, uideri eum in eum caſum, qui morte mulieris extitit, mortis cauſa ſtipulatum, & ideo fidei eius committi potuiſſe in eũ caſum dicendum fore. *Concordat l. cum pater. 79. §. mater. ff. de leg. 2 cuius uerba uide* J *lib. prox. cap. 1. quæſt. 1. except. 16.* ¶ *Ex his quæ hactenus propoſita ſunt, conſtat, eum qui à teſtatore aliquod emolumentum, quamuis non ex teſtamento, percepit, fideicommiſſo grauari potuiſſe: atq; ob id replicationem propoſitam regulariter eſſe ueram, ipſoq; iure ſubſiſtere. Cuius replicationis duplicationes nũc ſunt proponendæ. Harũ prima hæc eſt: Niſi rogatus perceperit id quod ſibi etiam ſine legato, uel alia donatione debetur. Hæc duplicatio approbatur l. 7. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quis creditori ſuo legauerit id quod debet, fidei eius cõmitti nõ poterit, niſi commodum aliquod ex legato conſequatur, fortè exceptionis timore leuatus: uel ſi quid in diem debitum fuerit, uel ſub cõditione. *Concordat l. 5. ibi: quare nec fideicommitti. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide* J. *lib. 34. cap. 1. except. 17. repl. 1. Huius duplicationis exemplum etiam eſt: Si quis rem quæ eſt legatarij, ei leget. Quod proponitur l. 35. in prin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Cum quis decedens Seiæ matri fundum, qui prius matris erat, legauerat, ab ea petijt ut eundem, cum moreretur, Flauiæ Albinæ coniugi ſuæ reſtitueret. poſt mortem teſtatoris mater apud magiſtratum profeſſa eſt, nihil ſe aduerſus uoluntatem filij ſui facturam: paratamq́; eſſe, fundum Flauiæ Albinæ tradere, ſi ſibi annua bima præſtarentur redituum nomine: ſed neque poſſeſsionem tradidit, neque annua bima accepit. quæſitum eſt, an fundum iure alij uendere poſsit? Reſpondit: Si de iure legati, fideiq́; commiſsi quæreretur, ſecundum ea quę proponerentur, nec ualuiſſe quod matri ſuum legabat, neque onus fideicommiſsi proceſsiſſe, ſi modò nihil prætertea mater cepiſſet. *Aliud exẽplum eſt l. cum quis. §. uxor igitur. ff. de dote relegata, cuius hæc ſunt uerba:* Vxor, ſi rogetur uel dotem, uel quod pro dote legatum eſt, uel qđ in uicem dotis adſcriptũ eſt, reſtituere: nõ cogetur, niſi eatenus, quatenus diximus, reſtituere. &c. *Concordat d. l. cum quis. §. fin. cuius uerba uide* J. *Item concordat l. 1. §. idem Iulianus. ff. eod. tit. cuius uerba uide* J. *lib. 14. cap. 1. except. 17. Aliud exemplum proponitur in d. l. cum quis. §. nam & ſi quis, hiſce uerbis:* Si quis, cum à nuru dotem accepiſſet, filium ſuum hæredem inſtituerit, eumq́; rogauerit, quidquid ad eum ex hęreditate perueniſſet, reſtituere, mox uxoris morte dotem fuerit lucratus, id non reſtituet quod ex dote percepit: quia matrimonij cauſa id lucratus eſt, non ex patris iudicio. *Aliud exemplum eſt: Si à patrono, qui ex debita parte hæres inſtitutus eſt, ſit relictum. quod proponitur l. 28. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Patronus ex debita parte inſtitutus, fideicõmiſſum relictum ab eo præſtare non cogitur. *Quæ autem ſit debita pars patroni, uide Inſt. de ſucceſsione libertorum. Aliud exemplum eſt: Si à teſtatoris patre, qui bonorum poſſeſsionem accepit, quid ſit relictum. nam nec hic fideicommiſſa præſtare cõpellitur. Quod approbatur l. 3. §. fin ff ſi à parente quis manumiſſus fuerit, his uerbis:* Si filius emancipatus teſtamento ſuo patrem ſuũ præterierit, ſiue hęredem inſtituerit, fideicommiſſa non cogetur pater præſtare ex ſua parte quæ ei debetur, etiamſi adierit hæreditatem. Sed etſi filia uel neptis manumiſſa ſit, & pater uel auus præteritus petat bonorum poſſeſsionem, eadem quę

&

[a] *l. ſi ſeruus. 105. §. quo margarita. ff de leg. 1. huius propoſiti exẽpla duplicationẽ uide paulo inferius dupli. 10.*

& in filio dicenda ſunt: *Aliud exemplum eſt: Si cum heres rogatus eſſet uni è familia fundum relinquere, is ei fundum relinquens, rogauerit eum ut fundum extero reſtituat. Quod exemplum proponitur l. 69. §. ſed etſi fundum. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ⁊. lib. 14. cap. penult. except. 4. Aliud demum exemplum eſt in filio, qui præteritus cõtra tabulas bonorum poſſeßionem accepit, uel de inofficioſo teſtamento egit. Quod proponitur l. 31. C. de fideicommiſſis, biſce uerbis:* Quidam filium ſuum à ſacris paternis remiſit, & poſtea teſtamento condito eũ præterijt, nullo ei penitus relicto, alijs hæredibus derelictis: ipſum autem quem neque hæredem neque exhæredatum fecit, fideicommiſſo prægrauauit. quærebatur, ſi utile eſſet huiuſmodi fideicommiſſum? Tota igitur antiqua dubietate ſuper hoc exploſa, nobis in hoc caſu placuit, ut emancipatus (utpote iniuria à patre affectus) non compellatur fideicommiſſum à ſua perſona relictum præſtare: quod etiã in alijs perſonis, quas exhæredari neceſſe eſt, locum habere cenſemus. *Cõcordat l. 2. ff. de leg. 1. ubi Caius:* A' filio præterito (*inquit*) licet ſuus hæres erit, fideicommiſſum relinqui non poteſt. *Simile exemplum proponitur in patrono præterito l. 31. §. ſi patronus. ff. de fideicom. libertatibus, his uerbis:* Si patronus contra tabulas bonorum poſſeſsionem acceperit, quia eum præterierit libertus: non cogetur uendere ſeruum proprium, quem rogatus erat à liberto ſuo manumittere. *Ex biſce exemplis quæ hactenus propoſita ſunt, patet, fideicommiſſa ab ijs qui ſuum, & quod ſibi debetur perceperunt, relicta non eſſe præſtanda: & propoſitam duplicationem regulariter ueram eſſe. cuius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi rogatus præter debitam portionem & aliud quiddã perceperit. quæ triplicatio approbatur in patrono l. ſi libertus. 40 in prin. ff. de bonis libertorũ, his uerbis:* Si libertus patrono quod ad debitã portionem attinet, ſatisfaciat, inuito tamẽ aliquid extorquere conetur, quid ſtatuendũ eſt, quæritur? quid enim ſi ex parte debita inſtituto decem præterea legentur, & rogetur ſeruum proprium, qui decẽ uel minoris precij, manumittere? iniquum eſt, & legatum uelle accipere, & libertatẽ ſeruo non dare: ſed parte debita accepta, & à legato temperare, & libertatẽ imponere non cogi: ne ſeruum fortè de ſe malè meritum cogatur manumittere. Quid ergo, ſi ſolo hærede eodem inſtituto, idem libertus petierit? Si ſubſtitutum habebit, æquè decreti remediũ poterit procedere, ut accepta debita portione, cætera pars ad ſubſtitutum perueniat: ita ut ſi fortè ſeruus redimi potuiſſet, præſtaretur libertas. Ceſſante uerò ſubſtitutione, patronum hæreditatẽ liberti amplectentem Prætor, qui de fideicommiſſis cognoſcit, libertatẽ ſeruo eum imponere coget. *Concordat l. 1. §. fin. ff. de dote relegata, ubi Vlpianus:* Id quidẽ quod pro dote maritus uxori reliquit, non cogetur reſtituere, niſi plus ſit in eo, quàm in quantitate dotis: reſiduum uerò, quod præterea illi relictum eſt, cum fructibus cogetur reſtituere. habebit igitur præcipuam dotem cum fructibus ſuis: id uerò quod extrinſecus ei relictũ eſt, cũ fructib. qui ad eam peruenerint, reſtituet. *Concordat item l. 2. §. idẽ Iulianus quærit. ff. eod. tit. cuius uerba uide ⁊. lib. 14. ca. 1. excep. 17. Concordat itẽ l. filiusfam. 121. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si libertus ab inteſtato deceſſerit, à patrono poteſt uſq; ad partem debitã fideicõmiſſum relinquere: quia ſi teſtamẽtum faceret, licebat ei partem debitã ſolã relinquere. *Planè ſi quid præter debitam portionẽ ſub cõditione fuerit relictum, fideicommiſſum quoq; datũ conditionale erit.*[a] *Aliud propoſitæ triplicationis exemplũ eſt l. 69. §. ſed etſi fundum. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ⁊. lib. 34. cap. 35. quæſt. 1. except. 4. Secunda triplicatio eſt: Niſi rogatus qui debitũ percipit, aliquòd cõmodum ex eo legato ſentiat. Hæc triplicatio approbatur ſimul & exẽplis declaratur l. 7. §. fin. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. in principio propoſitæ duplicationis. Huius triplicationis exemplum etiã proponitur l. 2. in prin. ff. de dote relegata ubi Vlpianus:* Cum quis uxori ſuæ (*inquit*) dotem relegauit, fideiq; cõmiſſum ab ea reliquit, hoc fideicõmiſſum ex cõmodo, quod ex relegatione mulier ſenſit, æſtimabitur. & ita Celſus quoq; lib. 20. Dig. ſcripſit. Quòd ſi neceſſariæ fuerũt impenſæ, quæ ipſo iure dotẽ minuunt, amplius dici poteſt, ſi tanta quantitas dotis, quãtum maritus accepit, ei relegata ſit: oportere dici, etiã eam quantitatẽ poſſe fideicõmiſſo erogari, quæ ipſo iure dotẽ minuit: eſſe enim mulierẽ legatariã, nemo eſt qui dubitet. *Concordat ead. leg. §. & ideo heres, his uerbis:* Et hæres inſtituta, rogataq; hæreditatis quantitatẽ reſtituere: id demũ reſtituet, quod quantitatẽ dotis excedit, idq; quod ex repræſentationis cõmodo ſentit. *Cõcordat itẽ d. l. 2. §. mulier. ibi: ſaluo eo. cuius uerba uide ⁊. lib. prox. cap. 4. de eo quod ad rogat. reg. 3. Planè ſi rem quis debeat ex ſtipulatu, creditoris, cui rẽ legauerit, fidei cõmittere nõ poterit, licet ex legato cõmodũ ſentire uideatur: quòd dominiũ nãciſcitur ſtatim, nec expectet ex ſtipulatu actionẽ. fortaßis quis dicat & ſumptũ litis, quẽ ſuſtineret, ſi ex ſtipulatione litigaret, eũ lucrari: ſed nequaquã dicendũ eſt, huius fidei cõmittere me poſſe. l. 1. § ſi rẽ. ff. de leg. 1. Tertia triplicatio hæc eſt: Niſi nõ id quod debetur, ſed aliud pro debito ſit rogato relictũ. Hæc triplicatio reprobatur exẽplo dotis, l. 2. §. ſed etſi nõ dos. ff. de dote relegata, his uerbis:* Etſi nõ dos, ſed pro dote aliquid uxori fuerit legatum, adhuc quaſi

[a] l. 44. in prin. ff. eod. tit.

quaſi dos relegata accipitur. Hoc amplius Iulianus ſcripſit, etſi non fuerit adiectum pro dote eſſe legatum: hoc tamen animo relictum, adhuc eius eſſe cōditionis. Vxor igitur, ſi rogetur uel dotem, uel quod pro dote legatum eſt, uel quod in uicem dotis ſibi adſcriptum eſt, reſtituere, non cogetur, &c. *Concordat ead. lege §. mulier. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 4. de eo quod ad rog. peruenit legato. reg. 3.* *Quarta triplicatio eſt: Niſi non ei cui debetur, ſed ſeruo eius relictum ſit, iſq; fideicommiſſo ſit grauatus. Et hæc triplicatio reprobatur exemplo l. 45. ff. de bonis libertorum, his uerbis:* Si patroous ex ſexta, & ſeruus eius ex reliqua patte ſit hæres inſtitutus, nec ex ſerui pottiooe fideicommiſſum deberur: at ſi ſeruus duotaxat hætes inſtitutus eſt, puto nec hic ex debita portione præſtandum. *Quinta triplicatio eſt: Niſi is cui debitum relictum eſt, promiſerit ſe fideicommiſſum ſoluturum. Hæc triplicatio reprobatur l. 20. in prin. ff. de donat. his uerbis:* Si pattonus ex debita parte hætes inſtituatur, & libertus eius ſidei commiſit ut quid datet, & hoc ſtipulanti fideicommiſſario promiſerit: non erit cogendus ſoluere, ne pats ex legibos uerecundiæ patronali debita minnatur. *Concordat l. cum quis. 51. in principio. ff. de legat. 3. cuius uerba uide ſ. in principio propoſitæ duplicationis. Hæc de prima duplicatione, cum ſuis triplicationibus. Secunda duplicatio hæc eſt: Niſi grauatus caſu fortuito, non iudicio teſtatoris quid perceperit. Hæc duplicatio approbatur l. 6. §. fin. ff de legat. 3. his uerbis:* Sic fideicommiſſum dari nō poterit, Si Stichus Seij factus iuſſu eius hæteditatem adierit, rogo det. quoniam qui fortuitò, oon iodicio teſtatoris conſequitur bæreditatem uel legatum, non debet onerari: nee reeipiendum eſt, ut cui nihil dedetis, eum rogando obliges. *Tertia duplicatio hæc eſt: Niſi rogatus conditionis implendæ cauſa perceperit. Hæc duplicatio reprobatur l. quidam. 93. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cui ſtatuliber pecuniam dare iuſſus eſt, is rogati poteſt, ut eandem peconiam alicui reſtituat. oam cum poſsit teſtator codicillis purè libertatem dare, & hoc modo cooditionem extinguere, cur non etiam per fideicommiſſum eandem pecuniam adimendi poteſtatem habeat? *Quarta duplicatio eſt: Niſi non ex cauſa inſtitutionis, ſed ex cauſa legati rogatus percipiat. Hæc duplicatio reprobatur Inſt. de ſingulis rebus per fideicom. relictis, in princip. his uerbis:* Poteſt tamen quis uel ipſum hæredem rogare, ut alicui reſtituat, uel legatarium, quamuis à legatario legari non poſsit. *Vnde Iulianus:* Cum ſeruus Titio (*inquit*) & eidem ſeruo aliqd legatur, fideicōmitti poteſt, ut aut ſeruū alicui reſtituat, uel ea quæ ſeruo legata ſunt.

al. quæſitum 88. §. cum ſeruus. ff. de legat. 2.

Quinta duplicatio hæc eſt: Niſi rogatus ab inteſtato ſuccedat. Hæc duplicatio reprobatur. de qua re dictū ſ. excep. 9. Sexta duplicatio eſt: Niſi rogatus tantum quantum percepit, conditionis implendæ cauſa hæredi dare teneatur. Hæc duplicatio approbatur l. ciuitatibus. 119. §. fin. ff. de legat. 1. his uerbis: Eum cui ſub conditione fundus legatus eſt, ſi centum hæredi dediſſet: ſi tantum ſit in precio fundi, quantum hæredi dare iuſſus eſt, non eſt cogendus legatarius fideicommiſſum à ſe relictum præſtare: quoniam nihil ex teſtamento uidetur capere, qui tanrum erogat, quantū accipit. *Concordat l. non amplius. 26. in princip. ff. de legat. 1. cuius uerba uide ſ. repl. 1. Septima duplicatio hæc eſt: Niſi rogato ita ſeruus ſit legatus, ut eum manumittat. Hæc duplicatio approbatur l. planè. 91. §. fin. ff de legat. 1. his uerbis:* Fideicommiſſum ptæſtare cogendus ne is quidem eſt, qui ſeruum legatum rogatus fuerat manumittere. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi uice operarum rogatus ſit aliquid dare. quæ tamen triplicatio reprobatur ibidem l. ſequente, his uerbis:* Videndum eſt tamen, nunquid ſi oice operarum rogauerit eum, aliquid dare deberet, hoc fideicommiſſum ualere? quod nequaquam dieendum eſt: quia nec operæ huiuſmodi liberto imponi poſſunt, nec impoſitæ exiguntur, quamuis reſtator ita cauerit. *Altera triplicatio hæc eſt: Niſi ex die uel ſub conditione manumittere ſit rogatus. Hæc triplicatio approbatur l. 3. §. Iulianus. ff. de legat. 3. his uerbis:* Iulianus ſcribit, Si ſeruus mihi legatus ſit, eumque manumittere rogatus ſim, fideicommiſſum à me relinqui non poſſe, ſcilicet ſi purè roger. nam ſi ſub conditione, uel in diem, proptet fructum medij temporis poſſe me obligari. nec Iolianus dubitatet. *Octaua duplicatio hæc eſt: Niſi res rogato legata perierit. Hæc duplicatio approbatur l. quidam. 93. §. ſi tibi. ff. de legat. 2. his uerbis:* Si tibi ſeruus legatus fuerit, & petitum à te, ut Titio aliquid præſtares uſque ad precium ſerui: deinde ſeruus deceſſerit, nihil fideicommiſsi nomine præſtare cogendus eris. *Nona duplicatio hæc eſt: Niſi rogatus id quod ei relictum eſt, capere non poſsit. de hoc uide ſ. exception. 19. replicat. 2. Hæc de 40 exceptione, cum ſuis replicationibus, & replicationum duplicationib. ſint dicta: quanquam duplicationis loco hic etiam annotari potuit J. except. 42.*

XLI. EXCEPTIO: *Niſi ab eo cui inutiliter legatum eſt, fideicommiſſum ſit relictum. Item: Niſi ab eo qui nihil præter ſuum, uel id quod ſibi debebatur percepit, ſit relictum. De hiſce & alijs ſimilibus exceptionibus uide duplicationes proximè præcedentes.*

XLII. EXCEPTIO: *Niſi ab exhere-*

dati

dati ſubſtituto uel legitimo ſit relictum. *Hæc exceptio approbatur l. 24. C. de legatis, biſce uerbis:* Cum quidam ſuum filiumfamiliâs impuberem exhæredatum fecit, alijs hęredibus ſcriptis, eidem autem pupillo alium ſubſtitutum reliquit, maximam ſcilicet oſtendens ad ſuum filium affectionem, cui nihil quidem emolumenti reliquit, ſed poſt exhæredationis iniuriam etiam ſubſtitutionem ei addidit, & à ſubſtituto legatum reliquit: quærebatur, ſi huiuſmodi legatum uel fideicommiſſum poteſt ualere? Sed etſi legatum eidem exhæredato filio pater reliquerit, & ſubſtituerit ei exhæredato facto aliquem extraneum: iterum certabatur, ſi ſaltem per eundem modum fideicômiſſum poteſt relinquere? Cum igitur antiquitas quidem hoc diuersè tractare maluit, nobis autem huiuſmodi iurgia ſupervacua eſſe uidentur: ſancimus, nullo legato, nullo fideicommiſſo huiuſmodi ſubſtitutum, qui exhæredato pupillo datus eſt, prægrauari: nec ſi ipſam rem, quam pupillo legauit, à ſubſtituto eius uel legare, uel fideicommittere uoluit. *Concordat l. ab exheredat. 123. in prin. ff. de leg. 1. ubi Paulus:* Ab exhæredati ſubſtituto (*inquit*) inutiliter legatum datur: ergo nec à legitimo exhæredati fideicommiſſum dari poterit: quod & legitimi eo iure præſtare cogũtur, quaſi ſcripti fuiſſent. *Concordat item l. planè. 91. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Planè ſi filium impuberem exhæredauerit, fideicommiſſum legitimus hæres præſtare cogendus non erit, niſi idem & patri hæres fuerit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi exhæredato legatum ſit relictum. quæ tamẽ replicatio reprobatur ſupradictis uerbis hiſce:* Nec ſi ipſam rem, quam pupillo legauit. *Secunda replicatio hæc eſt: Niſi ſubſtitutus exhæredati, uel legitimus patri quoque hæres exiſtat: tunc enim debetur legatum. quæ replicatio approbatur d. l. 91. in prin. ibi: niſi idem & patri heres fuerit.* *Concordat l. 86. §. qui filios. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Qui filios duos impuberes habebat, alterum hæredem inſtituit, alterum exhæredauit: deinde exhæredatũ inſtituto ſubſtituit, ac poſtea exhæredato Mæuium, & ab eo legauit: & exhæredatus fratri impuberi extitit hæres, deinde impubes deceſsit: cùm iudicio patris facultates paternæ per cauſam hæreditariam ex ſubſtitutione ad eum perueniant, poteſt dici legata ab eo relicta præſtanda eſſe, habita ratione legis Falcidiæ in his bonis quæ pater mortis tempore reliquerit. Nec huic contrariũ eſt, quòd cùm exhæredato pater legatum dedarit, nihilomagis ſubſtitutus legatis obligabitur: quia eo caſu non hæreditatis paternæ portio, ſed legatum ad eum peruenit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi non ex iudicio patris, ſed alio modo bona paterna ad exhæredatum peruenerint. quæ duplicatio approbatur d. §. qui filios, his uerbis:* Dicet aliquis, Quid ergo ſi exhæredatus filius non ex ſubſtitutione fratri ſuo hæres extiterit, ſed aut lege, aut per interpoſitam perſonam, atq; ita impubes deceſſerit? ſic quoq; exiſtimandus erit ſubſtitutus legata minimè debere: nam quantum intereſt, exhæredatus filius ex ſubſtitutione fratri ſuo hæres exiſtat, an alio modo, uel ex eo apparet, quòd aliàs ab eo legare pater potuit, aliàs nõ potuit. Eſt igitur rationi congruens, ne plus iuris circa perſonã ſubſtituti teſtator habeat, quàm habuerat in eo cui eum ſubſtituebat. *Concordat l. ſi pater. 101. in prin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Si pater exhæredato filio ſubſtituit hæredem extraneum, deinde ille extraneus hunc filium hæredem inſtituat, & hęres factus intra pubertatẽ decedat: puto à ſubſtituto ei filio omnino legata pręſtari non debere: quia non directò, ſed per ſucceſsionem ad filium hæreditas patris peruenit. Plus ego in fratre, qui cum hæres extitiſſet patri, exhæredatum fratrem hæredem inſtituit, accepi, ſubſtitutum eius legatum non debere, ac nequidem ſi inteſtato fratri ſucceſſerit: quia non principaliter, ſed per ſucceſsionẽ bona fratris ad eum peruenerunt. *Tertia replicatio eſt: Niſi miles ab exhæredati ſubſtituto legauerit. Hæc replicatio reprobatur l. 41. §. ſi miles ff. de militari teſt. his uerbis:* Si miles exhæredauerit filium, uel ſciẽs eum filium ſuum eſſe, ſilentio præterierit: an legatum à ſubſtituto ei dari poſsit, quæſitũ eſt? Triphoninus dixit, non poſſe, licet ampla legata reliquerit.

XLIII. EXCEPTIO: *Niſi à diuerſis legatum ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur l. quid ergo. 51. §. ſi quis. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quis duos hæredes ſcripſerit, & damnauerit unũquenq; ſolidam rem legatario præſtare, idem eſt atq; ſi duobus teſtamentis legatũ eſſet. nam etſi mihi & filio uel ſeruo meo eſſet eodem teſtamento legatum, ſine dubio ualeret legatum utriuſq;: ut & Marcellus apud Iulianum adijcit. *De hac lege plura dicentur ∫. in cauſa amittendi legati hac, Si res legata ad legatarium peruenerit.*

DE EXCEPTIONIBVS in re legata conſiſtentibus.
Cap. V.

HActenus exceptiones aduerſus legata, in perſona teſtatoris, legatarij, & eius à quo legatum relictum eſt conſiſtentes, propoſitæ ſunt: ſequu-

tur

tur nunc quartum exceptionum genus, earum ſcilicet quæ in re legata conſiſtunt.

XLIIII. EXCEPTIO: *Niſi certa res uel ſumma expreſſa non ſit. Hæc exceptio abſq; cuiuſquã indignatione iuſta eſt: quoniam quemadmodum nec emptio nec uenditio ſine re quæ ueneat, poteſt intelligi:*[a] *ita quoq; nec legatum, ſine re quæ legatur. Vnde Vlpianus*: Si quantitas (*inquit*) non ſit adiecta, euidenti ratione nihil debebitur: quis non apparet quantũ fuerit legatum.[b] *Huius autem exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi res ſit expreſſa, ut quam legatum ſit erogandum. quæ replicatio approbatur exemplo l. 30. ff. de leg. 2. cuius uerba uide* J. *lib prox. cap. 7. reg. 1. Secunda replicatio hæc eſt: Niſi ita legatum ſit: Quantum in codicillis Titio legauero, uel quantum ei per epiſtolam ſcripſero. Hæc replicatio approbatur l. 37. ff. de condit. & demonſt. his uerbis*: Si ita ſcripſero, Quantum codicillis Titio legauero: licet codicillis legatum explicetur, tamen ex teſtamento ualet ſola quantitas, quæ in codicillis deleta eſt. Nam & apud ueteres legata talia fuerunt: Quantum ei per epiſtolam ſcripſero, quantum ex illa actione detraxero, hæres dato. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi teſtator poſtea nihil in codicillis demonſtrauerit. quæ duplicatio approbatur quidem ipſo iure, recipit tamen triplicationem l. 79. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis*: Vicos ciuitati relictos, qui proprios fines habebant, ex cauſa fideicõmiſſi non ideo minus debeti placuit, quòd teſtator fines eorũ ſignificaturum, & certaminis formam, quam celebrari ſingulis annis uoluit, alia ſcriptura ſe declaraturũ promiſit, ac poſtea morte præuentus nõ fecit. *Tertia replicatio eſt: Niſi genus uel optio ſit relicta. de qua re dicetur* J. *de optione legata. Plura ad hanc exceptionem pertinentia, uide* J. *lib. prox. cap. 7. regula 1.*

XLV. EXCEPTIO: *Niſi res quæ legata eſt, nulla ſit, uel non inueniatur. Hæc exceptio approbatur l. 32. §. ſpecies ff. de leg. 2. his uerbis*: Species nominatim legatæ, ſi non reperiantur, nec dolo hæredis deeſſe probentur, peti ex eodẽ teſtamento nõ poſſunt. *Huc pertinet quod Vlpianus ait*: Si mihi quod Titius debet, fuerit legatum, neq; Titius debeat, ſciendum eſt nullum eſſe legatũ. Et quidem ſi quãtitas non ſit adiecta, euidenti ratione, nihil debebitur: quis non appareat quantum fuerit legatum. Nam etſi quod ego Titio debeo, ei legauero, quantitate non adiecta: cõſtat nullum eſſe legatum.[c] *Papinianus quoq*: Hæres meus (*inquit*) Titio dato quod mihi Seius pupillus debet. Si Seius pupillus ſine tutoris authoritate numos accepiſſet, nec locupletior factus eſſet, & petitor ad præſens debitum uerba retuliſſet, quia nihil ei debet, nullius momenti legatum erit.[a] *Planè ſubijcit Iuriſc.* Quòd ſi uerbo debiti naturalem obligationẽ & futurã ſolutionem cogitauit, interim nihil Titius petet, quaſi tacitè cõditio inſerta ſit. nõ ſecus ac ſi ita dixiſſet: Titio dato q́d pupillus ſolueri. uel ſi legaſſet quod ex Arethuſa natũ erit, uel fructus qui in illo fundo naſcerentur. Contrarium non eſt, quòd ſi medio tẽpore legatarius moriatur, & poſtea partus edatur, fructus prouenient, pupillus pecuniam exoluat: hæres legatarij petitionem habet. nanq; dies legati, cui conditio non adſcribitur, quamuis extrinſecus expectãda ſit, cedit. *Ex his uerbis prima aduerſus exceptionem propoſitam replicatio conſtat. talis ſcilicet: Niſi aliquando res exiſtere poſſit. de qua* J. *except. proxima dicetur. Ait Iuriſconſultus*: Contrarium non eſt, &c. *Præoccupat id quod obijci potuit. de qua re dicetur* J. *lib prox. cap. 8. in prin. Secunda replicatio eſt: Niſi id quod debet legauerit, certa quantitate adiecta: tunc enim utile eſt legatum, quamuis nihil debeat. Hæc replicatio approbatur l. ſi ſic. 74. §. 1. ibi: cum ſi decem. ff. de leg. 1. his uerbis*: Si decẽ, quæ Titio debeam, legauero, nec quicquã Titio debeam, falſa demonſtratio nõ perimit lẽgatum: ut in legato dotis Iulianus reſpondit. *Concordat item Inſt. de legatis. §. ſed ſi uxori. ibi: ſed ſi quam. cuius uerba uide* J. *lib. 34. capite 10. quæſt. 1. except. 1. Concordat item l. 21. ff. de leg. 2. cuius uerba uide* J. *cap. prox. except. 74. in prin. Concordat item l. 90. §. quiſquis. ff. eod. tit. his uerbis*: Quiſquis mihi hæres erit, ſciat me debere Demetrio patruo meo denariũm tria milia, & depoſita apud me à Seleuco patruo meo denariũm tria milia, quæ etiã protinus reddi ac ſolui ei iubeo. Quæſitũ eſt, an ſe non, &c. *Concordat item l. 2. C. de falſa cauſa adiecta legato. cuius uerba uide* J. *except. 70. Concordat item l. 3. C. eod. tit. his uerbis*: Si non deſignata certa quantitate, &c. *Concordat denique l. 5. C. eod. tit. cuius uerba uide except. 70. Planè ſi quis legauerit id quod ſibi debetur, nihilq; ei debeatur: quamuis certam quantitatem adiecerit, tamen legatum non ualet: quod primæ duplicationis loco notandum. quæ duplicatio approbatur d. l. ſi ſic. 74. §. ſi mihi. ff. de leg. 1. his uerbis*: Quòd ſi addiderit, Decem quæ mihi Titius debet, lego: ſine dubio nihil erit in legato. nam inter falſam demonſtrationem & falſam conditionem ſiue cauſam multum intereſt. Proinde etſi Titio decem, quæ mihi Seius debet, legauero, nullum erit legatum: eſſe enim debitor debet. nam et ſi uiuus exegiſſet, extingueretur legatum: & ſi debitor maneret, actiones aduerſus eum hæres meus duntaxat præſtare cogeretur. *Concordat l. legaui. 25. in prin. ibi: quòd ſi nihil. ff. de liberatione legata. cuius uerba uide* J. *lib. 34. cap. 13. quæſt. 1. exc. 9. repl. 2. Secũda duplicatio hæc eſt: Niſi quis id quod nõ debebat*

[a] l. 8. in prin. ff. de cõtrah. empt.

[b] l. ſi ſic. 47. §. 1. ff. de legat. 1.

[c] l. ſi ſic. 74. §. 1. ff. de l. 1. l. 25. §. contra euntẽ. ff. de liberatione legata l. 3. & l. 5. C. de falſa cauſa adiecta.

[a] l. 25. §. hæres. ff. quando dies lega. ced.

bebat ignorans tanquam debitum, non legandi animo legauerit. Hæc duplicatio approbatur l. 19. in prin. ff. de auro argento legato, his uerbis: Qui uxori ſuæ legauerat bonorum ſuorum decimá, & mancipia, & ſpecies argenti quas expreſſerat, eidem annulos & ueſtem reddi ab hæredibus petit, quaſi propria uxoris fuiſſent: quæſitum eſt, ſi uxoris non fuerint, an præſtari ex cauſa legati deberent? Reſpondit, legandi animo dediſſe ea uideri, niſi contrarium ab hærede probetur. *Tertia duplicatio: Niſi legatarius tanquam debitum petens ſuccubuerit. Hæc duplicatio reprobatur l. 91. §. Semproniæ. ff. de legat. 3. his uerbis:* Semproniæ mulieri meæ reddi iubeo ab hæredibus meis centum aureos, quos mutuo acceperam: quæſitum eſt, ſi hanc pecuniam ut debitam Sempronia petens uicta ſit, an fideicommiſſum peti poſsit? reſpondi, ſecundum ea quæ proponerentur, poſſe ex cauſa fideicommiſsi peti, quòd apparuiſſet non fuiſſe ex alia cauſa debitum. *Concordat: l. Aurelius. 28. § fin. ff. de liberat. leg. & 14. cuius uerba uide ↄ. except. 54. replicat. 5. Quartæ duplicationis loco notandum, quòd replicatio propoſita tantùm locum habeat in eo quod debet legato: in alijs autem non facilè admittatur, niſi corpus certum extet falſa demonſtratione legatum. Nec enim ſi ita legatum ſit, Decem quæ in arca ſunt: legatum utile eſt, ſi nihil in arca inueniatur, quamuis certa quantitas adiecta ſit. de quo ↄ. replic. ultim. Quinta duplicatio eſt: Niſi dominus ſeruo legauerit, quod ei debet. Hæc duplicatio reprobatur l. 39. §. dominus. ff. de cond. & demonſtrat. his uerbis:* Dominus ſeruo aureos quinque ſic legauerat, Hæres meus Sticho ſeruo meo, quem teſtamento liberum eſſe iuſsi, aureos quinque, quos in tabulis debeo, dato: nihil ſeruo legatum eſſe. Namuſa Seruium reſpondiſſe ſcribit: quia dominus ſeruo nihil debere potuiſſet. Ego puto, ſecundum mentem teſtatoris naturale magis, quàm ciuile debitum ſpectandum eſſe. Et eo iure utimur. *Tertia replicatio eſt: Niſi non ſpecies, ſed genus legatum ſit. tunc enim, quamuis nihil eiuſmodi in hereditate defuncti inueniatur, nihilominus legatum ualet. Quæ replicatio approbatur l. 13. §. ſpecies ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. in principio exceptionis propoſitæ. Dicit autem ibi iuriſconſultus:* Species nominatim legatæ, &c. *Ergo ſi non ſpecies, ſed genus legatũ ſit, propoſitæ exceptioni locus non eſt. Huius exemplum proponitur l. 3. in prin. ff. de tritico, uino legato, his uerbis:* Si cui uinum ſit legatum centum amphorarum, cùm nullum uinum reliquiſſet, uinum hæredem empturum, & præſtaturum, non uerum, quod uini numero fuit. *Vnde & Paulus:* Si pecunia legata in bonis legantis non ſit, ſoluendo tamen hæreditas ſit: hæres pecuniam legatam dare compellitur, ſiue de ſuo, ſiue ex uéditione rerũ hereditariarũ, ſiue unde uoluerit.[a] *Huius replicationis prima duplicatio hæc eſt: Niſi res immobilis generaliter ſit legata. Quæ duplicatio approbatur exemplo domus, l. ſi domus. 70. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si domus alicui ſimpliciter ſit legata, neq; adiectum ſit quæ domus, cogentur hæredes quam domum uolent ex his quas teſtator habebat, legatario dare: quòd ſi nullas ædes reliquerit, magis deriſorium eſt, quàm utile legatum. *Planè hæc lex duplici modo legitur: alteram lecturam uide ↄ. lib. 34. cap. 11. except. 2. Secunda duplicatio eſt: Niſi electio ſit relicta. Quæ duplicatio approbatur l. ſi ita. 64. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ita legatum ſit, Seio ſeruos decem do, præter eos decem quos Titio legaui: ſiquidem decem tantùm inueniantur in hereditate, inutile eſt legatũ: ſi uerò ampliores poſt eos quos Titius elegit, in cæteris ualet legatum, ſed non in ampliores quàm decem qui legati ſunt: quòd ſi minus, in tantos, quanti inueniantur. *Quarta replicatio hæc eſt: Niſi aliquid ex eo quod legatum eſt, inueniatur: id enim ex cauſa legati debetur. Quæ replicatio approbatur l. 8. §. ſi quis legauerit. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si quis legauerit ex illo dolio amphoras decem: etſi non decem, ſed pauciores inueniri poſsint, non extinguitur legatum: ſed hoc tantummodo accipit, quod inuenitur. *De hac replicatione plura uide ↄ. cap. 11. cauſa 11. except. 8. Hæc de 45 exceptione: ſed & plura ad eam pertinentia uide ↄ. except. 70. de falſa demonſtratione. item ↄ. lib. 34. cap. 5. membr. 2. ſpecie 3.*

a l. 12. in princip. ff. de leg. 2.

XLVI. EXCEPTIO: *Niſi res legata in rerum natura non ſit. Hæc exceptio cùm per ſe conſtet, tum approbatur etiam l. ſi ſeruus. 105. §. qui quinque. ibi: ut uerò quinq;. ff. de leg. 1. his uerbis:* Qui quinq; in arca habebat, ita legauit, uel ſtipulanti promiſit, Decem quæ in arca habeo: & legatum & ſtipulatio ualebit, ita tamen ut ſola quinque uel ex teſtamento, uel ex ſtipulatione debeãtur: ut uerò quinque quæ deerunt ex teſtamento peti poſſint, uix ratio patitur. nam quodammodo certum corpus, quod in rerum natura non ſit, legatum uidetur. *Eius autem exemplum proponitur l. 7. §. fin. ff. de tritico legato, his uerbis:* Lucio Titio tritici modios centum, qui ſinguli pondo centum pendeant, hæres dato: Ofilius nihil legatum eſſe (quod etiam Labeo probat) quoniam eiuſmodi triticum in rerum natura non eſſet: quod uerum puto. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi aliquando res exiſtere poſsit, ut fructus futuri, &c. Hæc replicatio approbatur Inſtitut. de leg. §. ea quoque res, his uerbis:* Ea quoque res quæ in rerum natura non eſt, ſi modò futura eſt,

rectè legatur: ueluti fructus, qui in illo fundo nati erunt, aut quod ex illa ancilla natum erit. Concordat l. quod in rerum. 24. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis: Quod in rerum natura adhuc nō ſit, legari poſſe, ueluti quidquid illa ancilla peperiſſet, conſtitit: uel ita, Ex uino quod in fundo meo naſciturum eſt, uel fœtus tantùm dato. Concordat item l. 17. ff. de leg. 3. ubi Martianus: Etiam ea quæ futura ſunt (inquit) legari poſſunt, ut inſula, uel in mari, uel in fluminibus nata. Huius loci eſt quòd idem Martianus ait: Hæres teſtatoris (inquiens) legata quæ in profundo eſſe dicuntur, quandocunq; apparuerint præſtat.[a]

[a] l. 15. ff. de legat. 3.

XLVII. EXCEPTIO: Niſi res cuius commercium non eſt, ſit legata. Hæc exceptio approbatur Inſtitut. de leg. §. non ſolùm, his uerbis: Si talis ſit res, cuius commercium non eſt, uel adipiſci non poteſt, nec æſtimatio eius debetur: ueluti ſi campum Martium, uel baſilicas, uel templa, uel quæ publico uſui deſtinata ſunt, legauerit. nam nullius momēti tale legatum eſt. Concordat l. cum ſeruus. 39. §. fin. ff. de leg. 1. ubi Paulus iuriſconſultus: Si Saluſtianos hortos (inquit) qui ſunt Auguſti, uel fundum Albanum, qui principalibus uſibus deſeruit, legauerit quis, furioſi eſt talia legata teſtamento adſcribere. Item campum Martium, aut forum Romanum, uel ędem ſacram legari non poſſe conſtat. Sed & ea pręCdia Cæſaris, quę in formam patrimonij redacta ſub procuratore patrimonij ſunt, ſi legentur, nec æſtimatio eorum debet præſtari: quoniam commercium eorū, niſi iuſſu principis, non eſt, cùm diſtrahi nō ſoleant. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi legatarius rei legatæ commercium habere nō poſſit, alius poſſit. Quæ replicatio approbatur l. ſed ſi res. 40. ff. de leg. 1. his uerbis: Sed ſi res aliena, cuius commerciū legatarius non habet, ei cui ius poſſidendi nō eſt, per fideicommiſſum relinquatur: puto æſtimationem deberi. Concordat l. filiusfamiliâs. 111. §. ſi quid alicui. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 19. repl. 1. ubi etiam propoſitæ replicationis duplicatio proponitur. Sed & alia eius duplicatio hæc eſt: Niſi ob delictum legatarius rei legatæ commercium non habeat. Quæ duplicatio approbatur l. 50. §. Labeo. ff. de leg. 2. his uerbis: Labeo refert, agrum, cuius commercium non habes, legari tibi poſſe, Trebatium reſpondiſſe: quod meritò Priſcus Fulcinius falſum eſſe aiebat. Sed & approbatur duplicatio hæc per ea quæ dicta ſunt ſ. except. 19. ad quam exceptionem etiam pertinet. Alia propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi is à quo legatum eſt, eius rei commercium non habeat, alius habeat. Hæc replicatio approbatur d. §. Labeo, in fine. de qua re uide ſ. except. 19. repl. 2. Tertia replicatio hæc eſt: Niſi quis ius quod in re ſacra uel religioſa habet, legauerit. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 14. C. de legatis, his uerbis: Monumenta quidem legari non poſſe, manifeſtum eſt: ius autem mortuum inferendi legare, nemo prohibetur.

XLVIII. EXCEPTIO: Niſi res hoſtiū, uel quæ apud hoſtes eſt, ſit legata. Hæc exceptio reprobatur l. ſeruum. 95. ff. de leg. 1. his uerbis: Seruus ab hoſtibus captus rectè legatur, hoc enim iure poſtliminij fit. quemadmodum enim hæredem inſtituere poſſumus ſeruū, qui in hoſtium poteſtate eſt: ita legare eum quoq; poſſumus. Concordat l. 9. ff. de leg. 1. his uerbis: Id quod apud hoſtes eſt, legari poſſe Octauenus ſcripſit, & poſtliminij iure cōſiſtere. Concordat item l. ab omnib. 101. §. etiā. ff. eod. tt. his uerbis: Etiam rem hoſtiū poſſe legari, Sabinus ait, ſi aliquo caſu emi poſſit.

XLIX. EXCEPTIO: Niſi res aliena ſit legata. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de leg. §. nō ſolùm, his uerbis: Nō ſolùm teſtatoris uel hæredis res, ſed etiam aliena legari poteſt, ita ut hęres cogatur redimere eam, & præſtare: uel ſi eam non poteſt redimere, ęſtimationem eius dare. Concordat Inſt. de ſingulis reb. per fideic. rel. § poteſt autem, his uerbis: Poteſt nō ſolùm proprias res teſtator per fideicōmiſſum relinquere, ſed & hæredis aut legatarij, aut fideicommiſſarij, aut cuiuslibet alterius. Itaq; & legatarius & fideicommiſſarius nō ſolùm de ea re rogari poteſt, ut eam alicui reſtituat, quæ ei relicta ſit: ſed etiam de alia, ſiue ipſius, ſiue aliena ſit. Concordat item l. 10. C. de legatis. cuius uerba uide J. diſtinct. 1. repl. 1. Planè ius quo propoſita exceptio reprobatur, recipit quaſdam diſtinctiones, quarum prima hæc eſt: Niſi dominus rem uendere nolit. Quæ tamen diſtinctio reprobatur ſupradictis uerbis hiſce: Vel ſi eam non poteſt redimere, æſtimationem eius dare. Cōcordat l. 14. §. fin. ff. de leg. 3. ubi Caius: Sed etſi cui legatum relictum eſt (inquit) ut alienam rem redimat, uel præſtet: ſi redimere non poſſit, quòd dominus id nō uendat, uel immodico precio uendat, iuſtam æſtimationem inferet. Concordat item l. 29. §. fin. ff. eod. tit. ubi ita dicitur: Si ædes alienas ut dares damnatus ſis, neq; eas ulla cōditione emere poſſis, æſtimare iudicē oportere, Ateius ſcribit, quanti ædes ſint, ut precio ſoluto hęres liberetur. Idem iuris eſt, & ſi cùm potuiſſes emere, non emeris. Secunda diſtinctio hæc eſt: Niſi res Cæſaris ſit, uel alia cuius commerciū non eſt. Hæc diſtinctio approbatur l. 39. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis: Conſtat etiam ædes alienas legari poſſe, utiq; ſi parari poſſint, etiāſi difficilis earum paratio ſit, &c. De hac diſtinctione uide ſ. except. 47. Tertia diſtinctio, qua exceptio propoſita admittitur, hæc eſt: Niſi teſtator rem ſuam eſſe putauit, uel alienam eſſe ignorauit. Quæ diſtinctio approbatur Inſtitut. de legatis. §. quod autem

dix. his

dix. bis uerbis: Quòd diximus alienam rem poſſe legari, ita iotelligendum eſt, ſi defunctus ſciebat alienam rem eſſe, non ſi ignorabat: forſitan enim, ſi ſciuiſſet alienam rem eſſe, non legaſſet. & ita diuus Pius reſcripſit. Et uerius eſt, ipſum qui agit, id eſt legatarium, probare oportere ſciuiſſe alienam rem legare defunctum, non hæredem probare oportere ignoraſſe alieoam: quia ſemper neceſsitas probandi incumbit ei qui agit. *Concordat l.69.§.ſi rem tuam.ibi: nam ſuccurſum.ff.de leg.2. cuius uerba uide paulò j.repl.2. Huius diſtinctionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cognato, uel uxori defuncti legatũ ſit relictum. Hæc replicatio approbatur l.10.C.de legatis, biſce uerbis:* Cum alienam rem quis reliquerit, ſiquidem ſciens, tam ex legato, quàm ex fideicommiſſo, ab eo qui legatum ſeu fideicommiſſum meruit, peti poteſt. Quod ſi ſuam eſſe putauit, non aliter ualet relictum, niſi proximæ perſonæ, uel uxori, uel alij perſonæ datum ſit, cui legaturus eſſet, etſi ſciſſet rem alienam eſſe. *Concordat l.11.in fine.ff. de auro, argento & mundo legato. cuius uerba uide j.lib. prox. cap.4. de ijs quæ alicui.ex cauſa.reg.2.except.4. Secunda replicatio hæc eſt: Niſi rem hæredis quaſi ſuam teſtator leget. Hæc replicatio approbatur l.69.§.ſi rem.ff.de leg.2. bis uerbis:* Si rem tuam, quam exiſtimabam meam, te hærede inſtituto, Titio legem, non eſt Neratij Priſci ſententiæ, nec conſtitutioni locus, qua cauetur, non cogendom præſtare legatum hæredem. nam ſuccurſum eſt hæredibus, ne cogantur redimere, quod teſtator ſuum exiſtimans reliquit. ſunt enim magis in legandis ſuis rebus, quàm in alienis comparandis, & onerandis hæredibus faciliores uoluntates: quod in hac ſpecie non euenit, cùm dominium rei ſit apud hæredem. *Tertia replicatio eſt: Niſi poſtea res legata teſtatoris ſit facta. Hæc replicatio approbatur exemplo caſtrenſis peculij, l. ſeruum. 44. in prin.ff. de leg.1. cuius uerba uide paulo j.diſtinct.6. Quarta replicatio eſt: Niſi legatarius rem uſuceperit. Quæ replicatio approbatur l.36. in prin ff.de uſufr.leg. cuius uerba uide j. in fine capitis ſequentis. Quarta diſtinctio hæc eſt: Niſi maritus fundum dotalem legauerit. Hæc diſtinctio approbatur l.16. ff. de militari teſtamento, bis uerbis:* Dotalem fundum ſi legauerit miles, non erit ratom legatum propter legem Iuliam. *Quinta diſtinctio eſt: Niſi fructuarius rem, cuius habet uſumfructum, legauerit. Quæ diſtinctio approbatur l.20. C.de leg. biſce uerbis:* Vxor patrui tui, ſi teſtata deceſſerit, res tuas, tantùm uſumfructum earum habens, non potuit legare. *Concordat l.24. §. ſi uſumfructum. ff. de leg. 1. bis uerbis:* Si uſumfructum habeam, eumq; legauerim: niſi poſtea proprietatem eius nactus ſim, inutile legatum eſt. *Sexta diſtinctio hæc eſt: Niſi pater rem filij caſtrenſis peculij legauerit. Quæ diſtinctio reprobatur quidem, ſed ſub conditione hac: Si mortuo filio peculium apud patrem remanſerit. l. ſeruum.44.in prin ff.de leg. 1.bis uerbis:* Seruum filij ſui caſtrenſis peculij legare pater poteſt: & ſi uiuo patre mortuus ſit filius, & apud patrem peculium remanſerit, conſtitit legatum: cùm enim filius iure ſuo non utitur, retrò creditor pater dominium in ſeruo peculiari habuiſſe. *Concordat item l.9.§.idem referebam.ff. de caſtrenſi peculio. ubi iuriſconſultus:* Idem referebã (*inquit*) etſi rem peculiarem filij pater legauerit: nã eodem caſu quo libertatem competere diximus, legatum quoq; uel debebitur, oel impedietur. *Septima diſtinctio eſt: Niſi ſeruus alienus hæres inſtitutus legetur. Hæc diſtinctio approbatur l.legatum.113.§.alienus.ff. de leg.1. bis uerbis:* Alienus ſeruus hæres inſtitutus legari ipſe à ſe nec totus, nec pro parte poteſt. *Octaua diſtinctio eſt: Niſi hæredis uel legatarij res ab eo relinquatur. Hæc diſtinctio reprobatur inſt.de ſin. reg.per fid.rel.§.1. cuius uerba uide ſ. ead. except.in prin. Concordat Inſt. de legatis.§. non ſolùm. cuius uerba itidem uide ſ. ead. except. in prin. Concordat item l.25. C.de fideicommiſſis, bis uerbis:* Hæredũ etiam res proprias per fideicommiſſum relinqui poſſe, non ambigitur. *Nona diſtinctio eſt: Niſi res legatarij ei legetur. De hac re uide j.except.53.*

L. EXCEPTIO: *Niſi res alij obligata legata ſit. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de legatis.§. ſed et ſi rem, bis uerbis:* Si rem obligatam creditori aliquis legauerit, neceſſe habet hæres eam luere. *Plura de hac re uide j.lib prox. cap. 3.reg. 3. Sanè ſi quis eum cui prædium debet, in compenſationem debiti hæredem inſtituit, & ab eo prædium iſtud alij legauit: quamuis is hæreditatem repudiauerit, tamen nihilominus prædij legatum alij debetur. l.79.§.cum pater.ff de leg.2.cuius uerba uide j.cap.10.cauſa 42.exemplo 1.*

LI. EXCEPTIO: *Niſi rem litigioſam legauit. Hæc exceptio reprobatur l.4.§ fin.C.de litigioſis, biſce uerbis:* Exceptis, uidelicet huius ſanctionis diſpoſitione, ijs qui uel per legati uel fideicommiſsi cauſam tales res uel actiones dederint uel acceperint. *Planè hoc caſu non transfertur iudicium in legatarium, ſed precium rei ab hærede ei ſoluendum: quod diſtinctionis loco notandum. quæ diſtinctio approbatur l. 3.C.eod.tit.bis uerbis:* Quicunq; rem litigioſam, oel ambiguum chirographum, quodlibet deniq; mobile ſiue immobile fiſco noſtro, uel potentiori, ſeu alijs perſonis in teſtamento ſiue in codicillo legauerit, ſideiuè commiſerit, aut per hæreditatem reliquerit: nullam fiſcus noſter, uel alia perſo-

na licétiam habeat litigiorum nec iudicium ſubeat, ſed æſtimatio eius litis ineatur præſtanda ijs, quibus actiones, uel res litigioſæ relictę ſunt, eandemq; litem ipſi hęredes peragant ſuarum actionum periculo, ea quæ litigioſa fuerant relicta uindicantes. Quod & de chirographis placet, ut hęredes relictorũ fiſco, uel alijs perſonis præſentem pecunia numerent, & iudicio eos quos obnoxios exiſtimant, perſequantur. *Planè diſtinctio hæc corrigitur per Nouell. c. 112 §. illud quoq;. ubi & alia propoſitæ exceptionis diſtinctio introducitur, talis ſcilicet: Niſi hæres teſtatoris in iudicio ſuccubuerit. tunc enim nihil debetur. uerba eius hæc ſunt:* Illud per præſentem legem noſtram ſancimus, ut ſi quempiam ex ijs qui de talib. litigant, cùm humanis excedit, cõtingat aliquid rerum, quarum de dominio mouetur controuerſia, per ultimam uoluntatem legati nomine relinquere: ſiquidem hęres iudiciaria ſententia earum dominus comprobatus fuerit, tunc legatariũ omnibus modis id quod ipſi relictum eſt, ferat. Sin hæres in iudicio deteriorem ſententiá reportauerit, locum legatarius ad alteram rem pro eodem legato ab hærede exigendam non habet: quandoquidem teſtator, qui litigioſam rem eſſe nouit, litis euentũ legatario reliquerit. Vnde licentiá damus legatario, ut ſi hoc ſibi expedire putauerit, ſocium ſe in litem addat, ne quá fortè negligentiam poſtea aut proditionem poſſit hæredi opponere.

LII. EXCEPTIO: *Niſi rem alij debitam legauit. Hæc exceptio reprobatur l. 32 in fine. ff locati & conducti, his uerbis:* Qui fundũ colendũ in plures annos locauerat deceſſit, & eũ fundum legauit: ſi colonus uellet colere, & ab eo cui legatus eſſet fundus, prohiberetur: cum hęrede actionem habere colonum, & hoc detrimentum ad hæredem pertinere: ſicuti ſi quis rem quá uendidiſſet, necdum tradidiſſet, alij legaſſet, hæres eius emptori & legatario eſſet obligatus. *Sanè ſi rem alij legatam teſtator poſtea alij legauerit, prius legatum uidetur ademptum, & poſterius debetur. de qua re* ℑ. *dicetur.*

LIII. EXCEPTIO: *Niſi res legatarij et ſit legata. Hæc exceptio approbatur Inſt. de leg. §. ſed ſi rem, his uerbis:* Si rem legatarij quis ei legauerit, inutile eſt legatú: quia quod propriú eſt ipſius, amplius eius fieri nõ poteſt: & licet alienauerit eá, nõ debetur nec ipſa res, nec æſtimatio eius. *Concordat l. 68. §. duorum, in fin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide* ℑ. *Item cõcordat d. l. 60. §. fundo, in fine. cuius uerba uide* ℑ. *repl 7. Cõcordat item l. 35 in prin. ff de leg. 3. cuius uerba uide* ſ. *except. 40. repl. 11. dupl. 1. Concordat item l. 13. C. de legatis, his uerbis:* Proprias tuas res legari uel fideicommitti tibi non poſſe [illegible] ſcitum eſt. *Ait Imp.* Et licet alienaueris eam, non debetur, &c. *Hiſce uerbis reprobatur prima aduerſus exceptionē propoſitæ replicatio, hæc ſcilicet: Niſi legatarius rē alienauerit. Cõcordat l. cætera. 41. §. tractari. ibi quémadmodũ. ff. de leg. 1. cuius uerba uide* [illegible] *exc. 65. repl. 1. Cõtradi*[illegible] *in fin. ff. de regula Catoniana. ubi Celſus l.* [illegible] Si tibi legatus eſt fundus, qui ſcribẽdi teſtamẽti tẽpore tuus eſt, ſi eũ uiuo teſtatore alienaueris, legatú tibi debetur: quod nõ deberetur, ſi teſtator ſtatim deceſsiſſet. *Secũda replicatio hæc eſt: Niſi ſub cõditione ſit legata. Hæc replicatio approbatur l. 96. ff. de cond. & demon. his uerbis:* Mea res ſub conditione legari mihi poteſt: quia in huiuſmodi legatis non teſtamenti facti tempus, ſed conditionis expletæ ſpectari oportet. *Concordat l. cætera. 41. §. tractari. ibi. ſed* [illegible] *b. ff. de leg. 1. ubi Paulus:* Sed ſi ſub conditione legetur, poterit legatum ualere, ſi exiſtentis conditionis tempore mea non ſit, ſecundum eos qui & emi rem meam ſub conditione, & ꝓmitti mihi ſtipuláti, & legari poſſe aiũt. *Tertia replicatio hæc eſt: Niſi ita legatũ ſit, quãdocũq; res eius nõ erit. Hæc replicatio approbatur l. 18 ff de leg. 2. his uerbis.* Hęredẽ meũ ita tibi obligare poſsũ, ut ſi quãdoq;, cũ ego moriar, tuus ſeruus Stichus nõ erit, dare eũ tibi dãnas ſit. *Quarta replicatio eſt: Niſi empto uẽditori rẽ emptã nondũ traditã legauerit. Hæc replicatio approbatur l. cũ ſeruus. 39. §. ſi Titius. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si Titius rẽ á me emiſſet, & eandẽ mihi legaſſet, anteq̃ ei traderẽ, mox ei tradidero, & preciũ recepero: uidetur quidem is prima facie rẽ mihi meá legaſſe, & ideo legatú nõ conſiſtere: ſed ex empto actione liberatus utiq; per legatum rem uendicare potero, quá tradidi: ſed ſi nondum erat ſolutum mihi preciũ, Iulianus ſcribit ex uendito quidem me acturum, ut precium conſequar: ex teſtamento uerò, ut rem quam uendidi & tradidi, recipiam. Idem ſubiungit, Si precium quidem mihi erat ſolutum, rem autem nondum tradideram, ex teſtamento me agentem liberationem conſequi. *Quinta replicatio eſt: Niſi res pignori alij ſit obligata. Hæc replicatio approbatur l. ſi tibi. 85. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si tibi homo quem pignori dederas, legatus ab alio fuerit, actionem ex teſtamento habebis aduerſus hæredem, ut pignus luatur. *Sexta replicatio eſt: Niſi teſtator aliquod ius in re habuit. Hæc replicatio approbatur l. ſi domus. 70. § fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si fundus municipum uectigalis ipſis municipibus ſit legatus, an legatum conſiſtat petiq; poſſit, uideamus? & Iulianus lib. [illegible] Digeſtorum ſcribit, Quamuis fundus uectigalis municipum ſit, attamen quia aliquod ius in eo is qui legauit habe[illegible]

lere legatum. *Concordat l. ſi tibi. 83. §. fin. ff. eo. tit. ubi Iulianus:* Valet legatum (*inquit*) ſi ſuperficies legata ſit ei cuius in ſolo fuerit, licet is dominus ſoli ſit. nam conſequetur ut hac ſeruitute liberetur, & ſuperficiem lucrifaciat. *Concordat item l. 1. ff. de lib. leg. cuius hæc ſunt uerba:* Omnibus debitoribus ea quæ debēt etiam rectè legantur, licet domini eorum ſint. Iulianus ſcripſit, Si res pignori data legetur debitori, à creditore ualere legatum, & habere eum actioné, ut pignus recipiat, priuſquā pecuniā ſoluat. Sic autē loquitur Iulianus, quaſi debitū non debeat lucrari: ſed ſi alia teſtantis uoluntas fuit, & ad hoc perueniretur exēplo luitionis. *Septima replicatio hæc eſt: Niſi alius ius aliquod in re legata habeat. Hæc replicatio reprobatur l. 66. §. pen. ff. de leg. 2. his uerbis:* Fūdo legato, ſi uſusfructus alienus ſit, nihilominus perēdus eſt ab hærede, &c. Si sūt res mea mihi legetur, legatū propter iſtas cauſas nō ualebit. *Planè admittitur replicatio propoſita, ſi res legata alij ſit obligata pignori. de quo paulo ſ. repl. 5. eſt dictum. Octaua replicatio eſt: Niſi res alicuius ſeruo eius legetur. Hæc replicatio approbatur l. 84. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Seruo alieno poſſe rem domini legari, Valens ſcribit, item id quod domino eius purè debetur, &c. *Et paulo pòſt in fine:* Non mirum ſi res domini, & quod ei debetur, ſeruo eius purè legari poſsint, quamuis domino eius utiliter legari non poſſent. *Nona replicatio: Niſi liberatio debitori legetur. Approbatur hæc replicatio l. 1. in prin. ff. de lib. leg. cuius uerba uide J. lib. 34. cap. 13. in prin.*

LIIII. EXCEPTIO: *Niſi debitum creditori ſit legatum. Hæc exceptio approbatur Inſtit. de leg. §. ex contrario, his uerbis:* Si debitor creditori ſuo quod debet legauerit, inutile eſt legatum, ſi nihil plus eſt in legato, quàm in debito: quia nihil amplius per legatum habet. *Concordat l. 29. ff. de leg. 1. his uerbis:* Sineque modo, neq; tempore, neq; conditione, neque loco debitum differatur: inutile eſt legatum. *Concordat item l. legaui. 25. §. contra autem. ff. de liberat. legat. his uerbis:* Si debitor creditori leget, nullam utilitaté uideo, ſi ſine quantitate legauerit. Sed etſi id demōſtraret, quod debere ſe cōfiteretur, nulla utilitas eſt, niſi in his ſpeciebus, in quibus emolumentum debiti ampliatur. Quòd ſi cérum aureos quos ſe debere dixit, legauit: ſiquidem debet, Inutile eſt legatū. Quòd ſi non fuit debitor, placuit utile eſſe legatū. Certa enim nummorum quantitas ſimilis eſt Sticho legato cum demonſtratione falſa. Idq; & diuus Pius reſcripſit, certa pecunia dotis nomine accepta legata. *Concordat item l. 29. in prin. ff. de iure dotiū. cuius uerba uide J. cap. prox. except. 91. Concordat item l. Aurelius. 28. § fin. ff. de liber. legata, his uerbis:* Quidam ita legauit, Semproniæ uxori meæ reddi iubeo ab hæredibus meis quinquaginta, ea quæ mutuò acceperā chirographo particulatim in mea negocia: quæſitum eſt, an ſi uerè uxoris debitor fuerit, fideicōmiſſum conſtiterit? Reſpondit: Si debitor fuiſſet, nullū eſſe fideicōmiſſum. *Vlpianus quoq;*: Si mihi Sempronius (*inquit*) à Titio hęrede legauerit, Titiusq; mihi ſub eadem conditione eádem rem legauerit, exiſtente conditione capiá legatum ex teſtamento Sempronij. a *Aliud exemplum eſt l. ſi quando. 106. in prin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide J. repl. 7. in fine. item l. 69. in prin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide J. repl. 21. Aliud exemplum proponitur l. 25. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Qui fructus prædiorū uxori reliquit, poſt mortē eius prædia cū reditibus ad hęredes ſuos redire noluit, imperitia lapſus: nullū fideicōmiſſum dicimus, neq; proprietates neq; fructus ad eos reuerti debere. Etenim reditus futuri, nō præteriti tēporis demōſtrati uidentur. *Ait Imp.* Si nihil plus eſt in legato, quàm in debito. *Ex his uerbis elici poteſt prima aduerſus exceptionem propoſitā replicatio hæc: Niſi plus ſit in legato, q̃m in debito. Concordat l. 68. in prin. ibi: debitor aūt. ff. de leg. 2. ubi Papinianus:* Debitor (*inquit*) non ſemper quod debet, iure legat: ſed ita, ſi plus ſit in ſpecie legati, &c. *Concordat item l. legaui. 25. §. contra. ibi: niſi in his ſpeciebus. ff. de lib. leg. cuius uerba uide paulo ſ. Huius replicationis ſpecies & exempla ſunt replicationes ſequentes. Secūda replicatio hæc eſt: Niſi interſit creditoris. Hæc replicatio approbatur, ſimul & declaratur l. ſi debitor. 21. ff. de liber. leg. his uerbis:* Si debitor fideiuſſorem ſuum ab hærede ſuo liberari iuſſerit, an fideiuſſor liberari debeat? Reſpondi, debere. Item quæſitum eſt, an quia mandati actione hæredes tenerētur, inutile legatum eſſet, quemadmodū quod debitor creditori ſuo legat? Reſpondi, Quoties debitor creditori ſuo legaret, ita inutile eſſe legatum, ſi nihil intereſſet creditoris ex teſtamento potius agere, quàm ex priſtina obligatione. nam etſi Titius mandauerit Mæuio, ut pecuniam promitteret, deinde liberari eum iuſſerit à ſtipulatore: manifeſtum eſt, quantum interſit promiſſoris liberari potius, quàm præſtare ex ſtipulatu, deinde mandati agere. *Tertia replicatio eſt: Niſi actione ex ſtipulatu debeatur. Hæc replicatio approbatur l. ſi creditori. 28. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Marcellus putat, rem quam ex ſtipulatu mihi debes, ſi mihi legaueris, utile eſſe legatum, ut neq; Falcidia hoc minuat. *Quarta replicatio eſt: Niſi honoraria actione debeatur. Hæc replicatio approbatur d. l. ſi creditori. §. 2. his uerbis:* Ariſto ait, id quod honoraria actione mihi debetur, ſi legetur mihi, legatum ualere,

a *l. ſi mihi 97. ff. de leg. 1.*

quia ciuilis mihi datur actio pro honoraria. *Quinta replicatio eſt: Niſi ex cauſa dotis debeatur. Hæc replicatio approbatur Inſtit. de leg. §. ſed ſi uxori, his uerbis:* Sed ſi uxori maritus dotem legauerit, ualet legatum: quia plenius eſt legatum, quàm de dote actio. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur, ſimul etiam ratio eius indicatur. Ait enim Imp.* Quia plenius eſt legatum, quàm de dote actio. *Plenius eſt, quia actio legati ſtatim mortuo teſtatore competit: dotis autem actio iure quidem antiquo annua bima trima die, iure autem nouo poſt annũ matrimonio ſoluto.* [a] *Huic concordat l. 1. §. uerum eſt. ff. de dote relegata, his uerbis:* Verum eſt, in dote relegata commodum eſſe repræſentationis, quoniam annua die dos præſtetur. Eſt & illud, quòd ob res donatas hodie poſt S. C. nulla ſit exactio, ſi modò uoluntatem non mutauit teſtator. *Item concordat l. 84. in princip. ibi: ſic & in dote ff. de leg. 2. cuius uerba uide paulo J. Diuerſum eſt, ſi uxor marito, uel ſocer genero dotem promiſſam legauerit. hoc enim caſu non ualet legatum. l. 29. in princip. ff. de iure dotium. cuius uerba uide J. except. 91. in fin. Sexta replicatio eſt: Niſi ex die, uel ſub conditione debeatur. Hæc replicatio approbatur Inſtitut. de leg. §. ex contrario, his uerbis:* Quòd ſi in diem uel ſub conditione debitum ei purè legauerit, utile eſt legatum propter repræſentationem. *Concordat l. 84. in prin. ff. de leg. 2. hiſce uerbis:* Debitor decem legauit creditori, qui ei poſt annum ſub pignore debebat: non (ut quidam putant) medij temporis tantùm commodum ex teſtamento debetur, ſed tota decem peti poſſunt: nec tollitur petitio, ſi interim annus ſuperuenit. nam ſufficit quòd utiliter dies ceſsit. quòd ſi uiuo teſtatore annus ſuperueniat, dicendum erit, inutile effici legatum, quanquam conſtiterit ab initio. Sic & in dote relegata reſponſum eſt, totam eam ex teſtamento peti poſſe: alioquin ſecundum illam ſententiam, Si interuſurium tantùm eſt in legato: quid dicemus, ſi fundus legatus ſit ex die debitus? nam nec pecunia peti poteſt, quæ non eſt legata: nec pars fundi facilè inuenietur, quæ poſſie peti pro commodo. *Concordat l. 14. ff. de lib. leg. cuius uerba uide J. replicat. 7. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi dies uel conditio debiti uiuo teſtatore extiterit. Quæ duplicatio reprobatur Inſtitut. de leg. §. ex contrario, in fine, his uerbis:* Quòd ſi uiuo teſtatore dies uenerit, uel conditio extiterit, Papinianus ſcripſit, utile eſſe nihilominus legatum: quia ſemel conſtitit. quod & uerum eſt. non enim placuit ſententia exiſtimantium extinctum eſſe legatum: quia in eam cauſam peruenerit, à qua incipere non poteſt. *Concordat l. 5. §. fin. ff. ad l. Falcid. his uerbis:* Nec ſi uiuo teſtatore dies uenerit, aut conditio fuerit impleta, fiet irritum, quod ſemel competit. *Contradicit d. l. 84. in princip. ibi: quòd ſi uiuo. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. ead. replicat. in princip. Sed & alia duplicatio hæc eſt: Niſi idem ſub eadem conditione legauerit. Hæc duplicatio approbatur l. 68. in princip. ibi: ſi enim idem. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si idem ſub eadem conditione reliquit, quod emolumentum legati futurum eſt? *Septima replicatio hæc eſt: Niſi creditor exceptione ſubmoueri potuit, & debitum nullum ſit. Hæc replicatio approbatur l. ſi creditori. 28. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si creditori meo, tutus aduerſus eum exceptione, id quod ei debeo legem, utile legatum eſt: quia remiſſa ei exceptio uidetur. *Concordat l. ſi creditor. 13. in fine. cum lege ſequente. ff. de liberat. legata, his uerbis:* Si debitor, qui ſe exceptione perpetua tueri poterat, creditori legauerit: intelligendum erit, exceptionem eum remittere creditori uoluiſſe. Idem eſt, etſi in diem debitor fuerit, uel ſub conditione. *Concordat item l. 25. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. ead. except. in princip. uide inſuper ſ. eod. tit. except. 45. replicat. 2. Vnde Africanus Iuriſconſultus: Si quando quis uxori ſuæ ea quæ uiuus donauerat, uulgari modo leget, non de alijs donationibus eum uideri ſentire ait, quàm de his quæ iure ualituræ non ſunt. Alioquin fruſtra ei legaturus ſit, ſi ita exprimat: Quæ uxori meæ iure donauero, ea ei lego. uel ita: Quæ uxori manumiſſionis cauſa donauero, non inutile legatum futurum eſt.* [a] *Aliud propoſitæ replicationis exemplum proponitur l. 30. ff. de liber. leg. his uerbis:* Petitor uel poſſeſſor damnauit hæredem ſuum, ne centumuirale iudicium exerceat: de effectu legati quæritur? & dictum eſt, ita demum utile uideri legatum eſſe, ſi malam cauſam aduerſarius teſtatoris habuerit, ut litigante hærede uinci debuerit: tunc enim non tantùm litis emolumentum, ſed etiam ſumptus hæres legatario præſtare cogitur. nam in bona cauſa nihil uidetur eſſe in legato: ſed nec propter ſumptus, quod quidam exiſtimauerunt.

Octaua replicatio eſt: Niſi creditor debitum petens ſuccubuerit. Hæc replicatio approbatur l. 28. §. fin. de liberat. legata, his uerbis: Idem quæſijt, Si hanc pecuniam ut debitam apud iudicem petierit, & uicta fuerit, an fideicommiſſum peti poſsit? Reſpondit Scæuola, ſecundum ea quæ proponuntur, poſſe ex cauſa fideicommiſsi peti, quòd appaiuiſſet non fuiſſe ex alia cauſa debitum. *Concordat l. 91. §. Semproniæ. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. except. 41. replicat. 2. duplicat. 3.*

Nona replicatio eſt: Niſi alterius quàm creditoris interſit legatum ſolui: tunc enim, quamuis legatum

[a] l. unica §. exactio. C. de rei uxoriæ actione.

[a] l. ſi quis 106. in pr. ff. de leg.

tum in perſona creditoris ſit inutile, alteri tamen cuius intereſt, datur ex teſtamento actio. quæ replicatio approbatur, ſimul & exemplis declaratur, l. ſi cui. 49. §. ſi Titio. ff. de leg. 1. his uerbis: Si Titio decem, quæ ego debeo, legauero, & rogauero eadem creditori præſtare, fideicommiſſum quidem in creditoris perſona non ualet, quia nihil eius intereſt: hæres uerò poteſt cum legatario agere, quia ipſius intereſt creditori ſolui, ne eum conueniat. Ergo propter hoc ualebit legatum. Sed etſi teſtator decem mihi ſub fideiuſſore debuit, fideicommiſſi petitio non ſolùm hæredi, ſed & fideiuſſori competit. intereſt enim eius ſolui mihi, quàm ipſum conuentum mandati actionem intendere: nec intereſt, ſoluendo ſit, nec ne. Iulianus quærit, ſi fideiuſſor creditori legaſſet quod ei deberet, an legatum ualeret? & ait, creditoris quidem nihil intereſſe, uerùm debitorem habere ex teſtamento actionem. intereſt enim ipſius liberari: quippe conueniri à fideiuſſoris hærede non poterit. Quòd ſi idem fideiuſſor Titio leget, & fidei eius commiſerit ut creditori ſoluat, & debitor & fideiuſſoris hæres agere cum Titio ex cauſa fideicommiſſi poterunt: quia utriuſq; intereſt legatum ſoluere. *Aliud propoſitæ replicationis exemplum proponitur l. Aurelius. 28. §. eum qui. ff. de liberat. leg. his uerbis:* Eum qui tutelam ipſius adminiſtrauerat, & fratrem unum & alios ſcripſerat hæredes, & tutori legauit, quæ impenderat in ſe & fratrem ipſius, decem: quæſitum eſt, an utile eſſet in perſona eius fideicommiſſum? Reſpondit, Si id dederit per fideicommiſſum, quod debebatur, peti non poſſe. Idem quæſijt: Si in tutoris perſona inutile eſſet, an in perſona fratris utile uideretur: quoniam illi proficeret, cuius & ipſius tutelam adminiſtraſſet? Reſpondit, fratri utiliter eſſe legatum, cùm ſuo debito liberetur. *Alia exempla uide J. lib. proxim. cap. 1. quæſt. 3. reg. 3. Decima replicatio eſt: Niſi id quod domino debetur, ſeruo eius legetur. Hæc replicatio approbatur l. 84. §. fin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ˢ. except. 53. replicat. 8. Vndecima replicatio: Niſi cum ex pluribus uni cui uellet deberet, unumq; elegiſſet, mutandæ uoluntatis poteſtatem habens, ei quod debet legauerit. Hæc replicatio reprobatur l. 69. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si unum ex familia propter fideicommiſſum à ſe, cùm moreretur, relictum hæres eligere debet: ei quem elegit, fruſtra teſtamento ſuo legat, quòd poſteaquam electus eſt, ex alio teſtamento petere poteſt. Vtrum ergo non conſtitit quod datur, quaſi creditori relictum: an quamdiu poteſt mutari uoluntas, non rectè creditori comparabitur? Siue tamen duret electio, fuiſſe uidetur creditor: ſiue mutetur, ex neutro teſtamento petitio competit. *Duodecima replicatio eſt: Niſi alia res ſimul cum debito ſit legata: in hac enim conſiſtit legatum. quæ replicatio approbatur exemplo l. 38. in prin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Poſt emancipationem patris, ſuſcepta filia à patruo, ut legitimo hærede, petierat, ut partem hæreditariam auunculo ſuo daret, & agros duos: ad utrumq; autem ut proximum cognatum ſucceſſio eius pertinuit per bonorum poſſeſſionem. quæſitum eſt, cum in parte hæreditaria fideicommiſſum non conſtiterit, quòd eam ſuo iure per bonorum poſſeſſionem auunculus habiturus eſſet, an nihilominus in parte agrorum conſiſtat, ut Titius partes agrorum duas (id eſt, unam quam ſuo iure per bonorum poſſeſſionem habeat, alteram uerò partem ex cauſa fideicommiſſi) petere debeat? Scæuola reſpondit, petere poſſe. *Decimatertia replicatio eſt: Niſi alius, non ipſe teſtator debeat: tunc enim intereſt creditoris, duos potius reos habere. Quæ replicatio approbatur l. 3. §. fin. ff. de liberat. leg. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 1. quæſt. 3. reg. 3. Hæc de 54. exceptione, cum ſuis replicationibus.*

L V. EXCEPTIO: *Niſi res incorporalis ſit legata. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de leg. §. tã autem, his uerbis:* Tam corporales res legari poſſunt, quàm incorporales. *Concordat l. cætera. 41. in prin. ff. de leg. 1. ubi Paulus:* Corpora legari omnia, & iura, & ſeruitutes poſſunt. *Vnde Marianus:* Seruitus quoq; (*inquit*) prædium habenti rectè legatur. *l. 17. in fine. ff. de leg. 3. Huius etiam exemplum eſt l. 29. §. qui hortos. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ˢ. cap. 2. reg. 14. except. 1. Planè admittitur exceptio propoſita: Si ius aliquod perſonale quis habens, id alteri legauerit. cuius exemplum eſt exceptio ſequens prox.*

L VI. EXCEPTIO: *Niſi fructuarius uſumfructũ legauerit. Hæc exceptio approbatur l. quod in. 24. §. ſi uſumfructũ. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si uſumfructũ habeã, eũq; legauerim, niſi poſtea proprietatẽ eius nactus ſim, inutile legatũ eſt. *Ait Iuriſconſultus:* Niſi poſtea proprietatẽ eius nactus ſim. *Ex his uerbis patet replicatio aduerſus exceptionem propoſitam, hæc ſcilicet: Niſi proprietatem rei teſtator ſit nactus. De hac exceptione dictum etiam eſt ˢ. lib. 24. cap. 1. except. 15.*

L VII. EXCEPTIO: *Niſi ut aliquid fiat, uel non fiat, per fideicommiſſum ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur, de qua re uide J. de facto legato.*

L VIII. EXCEPTIO: *Niſi hæreditas ſit legata. Hæc exceptio reprobatur l. 22. §. fin. ff. ad S. C. Treb. his uerbis:* Legari poſſe etiam portionẽ hæreditatis, placet nobis. *Item: Niſi ſingulæ res per fideicommiſſum relinquantur. Hæc exceptio*

reprobatur Inſt. de ſingulis reb. per fideic. relictis. in prin. hiſce uerbis: Poteſt quis etiam ſingulas res per fideicommiſſum relinquere: ueluti fundum, argentum, hominem, ueſtem & pecuniam numeratam.

LIX. EXCEPTIO: *Niſi nuda proprietas legetur. Hæc exceptio reprobatur l. 14. C. de uſufructu. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap. 3. exc. 1. Vnde Vlpianus quoq;* Si purè proprietas (*inquit*) legata erit, ea ad legatarium perueniet, quamuis fructuarius hæres ſit inſtituta. [a] *Sed & à municipib. hæredib. ſcriptis detracto uſufructu legari proprietas poteſt: quia non utendo, poſſunt uſumfructum amittere.* [b]

[a] *l. 4. ff. de uſufructu lega to.*

[b] *l. 68. §. fin. ff. de leg. 1.*

LX. EXCEPTIO: *Niſi quis hæreditatem ſuam alteri reſtituere rogetur. Hæc exceptio approbatur l. 17. in prin. ff. ad S. C. Treb. his uerbis:* Ex facto tractatū eſt, an per fideicommiſſum rogari quis poſſit, ut aliquem hæredem faciat? Et Senatus cēſuit, rogari quidem quē, ut aliquem hæredem faciat, non poſſe: uerùm uideri per hoc rogaſſe, ut hæreditatem ſuam ei reſtituat. id eſt, quidquid ex hæreditate ſua conſecutus eſſet, ut ei reſtitueret. *Ex his uerbis conſtat, propoſitam quidem exceptionem approbari, ueruntamen rogatum ad hæreditatem ipſius teſtatoris reſtituendam teneri: quod loco primæ replicationis eſt notandum. Concordat l. filius fam. 114. §. ut quis hæredem. ff. de leg. 1. his uerbis:* Vt quis hæredem inſtituat aliquem, rogari nō poteſt. Planè Senatus cenſuit, perinde habendum, atq; ſi rogaſſet hæreditatem reſtitui. *Secunda replicatio eſt: Niſi partem ſuæ hæreditatis reſtituere rogetur. Quæ replicatio approbatur d. §. ut quis hæredem, his uerbis:* Quid ergo ſi hæres poſt mortem ſuam rogatus fuerit hæreditatis ſuę (id eſt, rogati) partem quartam reſtituere? uerius eſſe exiſtimo, quod & Scæuola notat, & Papyrius Fronto ſcribit, ualere fideicommiſſum, etq; ſi de hæreditate ſua (id eſt, teſtatoria) reſtituende rogatus eſſet: & eatenus reſtituendem, quatenus hæreditas teſtatoria pateretur. *Concordat l. 72. §. cum quidam ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 40. repl. 4. Tertia replicatio eſt: Niſi hæreditatem Titij, cui ſucceſſit, reſtituere rogetur. Quæ replicatio approbatur l. 17. §. 1. ff. ad S. C. Trebel. his uerbis:* Iulianus quoq; fideicommiſſum tale ualere ait, Fidei tuæ committo, ut hæreditatem Titij reſtituas: cùm eſſet is qui rogatus erat, à Titio hæres inſtitutus. *Concordat l. 27. §. Trebell. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. lib. 34. cap. 3. membr. 2. except. 21.*

LXI. EXCEPTIO: *Niſi aqua ſit legata. Hæc exceptio reprobatur l. 14. §. fin. ff. de alim. leg. hiſce uerbis:* Quidam libertis ſuis ut alimente, ita aquam quoq; per fideicommiſſum reliquerat: conſulebatur de fideicommiſſo, cùm in ea regione Africæ, uel fortè Aegypti res agi proponeretur, ubi aqua uęnalis eſt. dicebam igitur eſſe emolumentū fideicommiſſi, ſiue quis habens ciſternas id reliquerit, ſiue nō: ut ſit in fideicommiſſo, quanti quis ſibi eſſet aquam comparaturus. nec uideri inutile eſſe fideicommiſſum, quaſi ſeruitute prædij, non poſſeſſori uicinæ poſſeſſionis relicta. nam etſi hauſtus aquæ, ut pecoris ad aquam appulſus, eſt ſeruitus perſonæ: tamen ei qui uicinus non eſt, inutiliter relinquitur. In eadem cauſa erunt geſtandi, uel in tuo uuas premendi, uel areæ tuæ ad frumenta cæteraq; legumina exprimenda utendi. hæc enim aqua perſonæ relinquitur.

LXII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus hæres inſtitutus legatus ſit. Hæc exceptio approbatur l. legatum. 113. § alienus. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. except. 49. diſtinct. 7.*

LXIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus, cui libertas relicta eſt, legatus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 14. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si idem ſeruus & legatus, & liber eſſe iuſſus ſit, fauor libertatis præualet. *Concordat l. ſi quis eum. 14. in prin. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Si quis eum quem in teſtamento ſuo legauit, rurſus à ſubſtituto filij liberum eſſe iuſſerit: liber erit, quaſi legato adempto. Nam & in legato & in teſtamento nouiſsima ſcriptura erit ſpectenda: ſicut in eodem teſtamento codicillis confirmatis obſeruaretur. *Concordat item l. 16. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 13. except. 127. Concordat item l. 94. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide j. lib. 34. cap. 7. condit. 2. reg. 1. except. 1. repl. 1. Item concordat l. 10. §. ſi ſeruus. ff. de manumiſſ. teſt. his uerbis:* Si ſeruus legatus liber eſſe iuſſus eſt, liber eſt. *Concordat item l. 40. ff. eod. tt. his uerbis:* Iulianus ait, cum idem homo & per fideicommiſſum detur alicui, & liber eſſe iubeatur: hæredem libertatem debere præſtare. Non enim cogetur (*inquit*) ex cauſa fideicōmiſſi æſtimationem ſufferre, cum debitam libertatem reddiderit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi libertas cōpetere non poſſit. Quæ replicatio approbatur l. 38. ff. de leg. 2. his uerbis:* Qui teſtamento inutiliter manumiſſus eſt, legari eodem teſtamento poteſt: quia toties efficacior eſt libertas legato, quoties utiliter data eſt. *Concordat l. ſi ſeruus. 105. § ſi ſeruum alienum. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ſeruus alienus liber eſſe iuſſus, & legatus ſit, peti eū ex legato poſſe, ait Africanus. nam cùm libertas nullius momenti ſit, abſurdum eſſe per eam legatum infirmari: quod alioquin ualeret, etſi ſolum datum fuiſſet. *Concordat l. ſeruum. 44. § ſi idem ſeruus. ff. eod. tt. ubi Paulus:* Si idem ſeruus (*inquit*) & legetur & liber eſſe iuſſus ſit, interdū procedere ſolum

legatum

legatum poterit: utputa ſi in fraudem creditoris data erit libertas, uel ſi is ſit ſeruus qui in perpetuam ſeruitutem uenerit. idem erit, etſi ſeruus eſt fortè pignori datus. *Sed & huius replicationis ſpecies ſunt replicationes quæ ſequuntur. Secunda replicatio eſt: Niſi ſub conditione libertas relicta ſit. Hæc replicatio approbatur l. ſi poſt. 67. §. ſi pure. ff. de leg. .his uerbis:* Si purè legatus ſeruus ſub conditione liber eſſe iuſſus fuerit, ſub contraria conditione ualet legatum: & ideo exiſtente conditione legatum perimetur, deficiente ad legatariũ pertinebit. *Concordat l. 20. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Si ſeruũ ſub conditione liberum eſſe iubeã, & uſumfructũ eius tibi legauero, ualet legatũ. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi conditio libertatis extiterit. Quæ duplicatio approbatur uerbis ſupradictis hiſce:* Et ideo exiſtente conditione legatũ perimetur. *Secunda duplicatio eſt: Niſi pendente libertatis conditione legatarius deceſſerit. Quæ duplicatio approbatur d. §. ſi purè, his uerbis:* Et ideo ſi pendente cõditione legatarius deceſſerit, poſteaquam defecerit conditio, ad hæredẽ legatarij non pertinet legatum. *[Tertia] duplicatio eſt: Niſi legatarius non caueat, exiſtente conditione libertatis ſeruum reſtitui. quæ duplicatio approbatur l. 40. §. ſed & cum. ff. de manumiſſ. teſt. his uerbis:* Cùm ſub conditione ſeruo libertas per fideicommiſſum datur, & ipſe præſenti die legatur: non aliter hæres tradere eum cogetur, quàm ut caueatur, exiſtente conditione libertati eum reſtitutum iri. Nam in omnibus fetè cauſis fideicommiſſarias libertates pro directo daris habendas. *Tertia replicatio eſt: Niſi ex die libertas relicta ſit, uel poſt tempus. Hæc replicatio reprobatur d. l. ſi poſt. §. fin. his uerbis:* Quòd ſi idem pure legatus ſit, & ex die liber eſſe iuſſus fuerit, omnimodo inutile legatum eſt: quia diem uenturam certum eſt: & ita Iulianus quoque ſcribit. Vnde ait: Si ſeruus Titio legatus ſit, & idem poſt mortem Titij liber eſſe iuſſus fuerit, inutile legatum eſt: quia moriturum Titium certum eſt. *Planè hiſce poſterioribus uerbis contradicit l. 67. §. fin. ff. de leg. 2. cuius uerba hæc ſunt:* Titio Stichus legatus poſt mortem Titij libertatem accepit: & legatum adita hæreditate, & libertas poſt mortem Titij competit. Idemque eſt, etſi moriente Titio liber eſſe iuſſus eſt. *Quarta replicatio eſt: Niſi cum ab inſtituto legatus eſſet, & à ſubſtituto libertas ei relicta, ſubſtitutus hæres non extitit. Hæc replicatio approbatur l. ſi quis. 78. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* A filio impubere legatus, & à ſubſtituto liber eſſe iuſſus, ſiquidem pupillus ad pubertatem peruenerit, ab eo cui legatus fuerat uindicabitur: mortuo uerò pupillo, libertas competet. *Quinta replicatio eſt: Niſi poſt libertatem adſcriptam ſeruus ſit legatus, eique libertas adempta. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. ſi ſeruus. ff. de manumiſſ. teſt. his uerbis:* Si prius liber eſſe iuſſus, poſtea legatus ſit: ſiquidem euidens uoluntas ſit teſtatoris, qui ademit libertatem (cum placeat hodie etiam libertates adimi poſſe) & legato eum cedere puto. Quòd ſi in obſcuro ſit, tunc fauorabilius reſpondetur, liberum fore. *Concordat l. 50. ff. de fideicommiſſ. libertat. his uerbis:* Si ſeruus legatus, & per fideicommiſſum manumiſſus ſit: Scribidius Scæuola conſultus, putabat nouiſsimam ſcripturam ualere, ſiue libertas ſit, ſiue legatum: quia cum libertatem datam poſtea placeat adimi, & per legatum conſtat poſſe adimi. Sed ſi in obſcuro ſit, qua mente poſt libertatem legauerit eundem ſeruum, in obſcuro libertatem præualere. Quæ ſententia mihi quoque uerior eſſe uidetur. *Concordat item l. 14. in princip. ff. de leg. 2. his uerbis:* Sin autẽ & in poſteriore ſcriptura legatus eſt, & euidens ademptio libertatis oſtẽditur, legatum propter defuncti uolũtatem præualebit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi non euidenter conſtet, teſtatorem per ſequens legatum libertatem antea datam adimere uoluiſſe. quæ duplicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Et euidens ademptio libertatis oſtẽditur. *Item uerbis d. l. 50. iam propoſitis hiſce:* Sed ſi in obſcuro ſit, qua mente poſt libertatem, &c. *Item uerbis d. §. ſi ſeruus, ſupra propoſitis hiſce:* Quòd ſi in obſcuro ſit, tunc fauorabilius reſpõdetur, liberum fore. *Concordat item l. 40. §. item Lucius. ff. de militari teſt. cuius uerba uide ſupra lib. 28. cap. 11. except. 98. repl. 9. Sexta replicatio eſt: Niſi cum uni ſeruus legatus eſſet, ita ut eum manumitteret: alteri ſit legatus ſub hac conditione, Si à primo manumiſſus non fuerit. Quæ replicatio approbatur l. ſi quis. 78. §. Stichum. ff. de legat. 1. his uerbis:* Stichum Sempronio do lego: ſi Sempronius Stichum intra annum non manumiſerit, eundem Stichum Titio do lego. quæſitum eſt, quid iuris eſſet? Iulianus reſpondit, Sempronium interim totum habiturum: & ſiquidem intra annum manumiſiſſet, liberum eum effecturum: ſi autem hoc non feciſſet, totum ad Titium pertinere. *Septima replicatio eſt: Niſi æſtimationem ſerui, cui libertatem reliquit, teſtator legatario ſolui uoluit. Hæc replicatio approbatur l. 40. §. fin. ff. de manumiſſ. teſt. his uerbis:* Obiius ait, ſi adimendi legati cauſa fideicommiſſam libertatem teſtator dediſſet: ea uera eſſe. Si uerò onerari hæredem à teſtatore legatarius oſtenderit: æſtimationem nihilominus legatario præſtandam.

LXIIII. EXCEPTIO: *Niſi ſtatuliber legatus ſit. Hæc exceptio approbatur quidem, ſed ſub hac conditione: Niſi conditio libertatis defecerit. l. ſi quis. 78 §. penult. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cùm ſtatuliber ſub conditione legatus eſt, & pendente conditione legati, conditio ſtatutæ libertatis deficit: legatum utile fit. nam ſicut ſtatuta libertas tunc perimit legatum, cum uires accipit: ita legatum quoq; non antè perimi poteſt, quàm dies eius ceſſerit. *Concordat l. ſeruum. 44. §. penult. ff. eod. tit. cuius uerba uide ℑ. cap. 11. cauſa 53. exemplo 3. Item cõcordat l. 9. §. fin. ff. de option. legata. cuius uerba uide ℑ. lib. 34. cap. 11. quæſt. 1. except. 12.*

LXV. EXCEPTIO: *Niſi res legata ædibus iuncta ſit. Hæc exceptio approbatur l. cætera. 41. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Ea quæ ædibus iuncta ſunt, legari nõ poſſunt: quia hæc legari non poſſe, Senatus cenſuit, Auiola & Panſa conſulibus. *Concordat ead. lege §. item prohibentur. cuius uerba uide ℑ. repl. 7. Item concordat l. 41. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ℑ. cap. 11. cauſa 53. exemplo 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi res poſtea ab ædibus ſit ſeparata. quæ tamen replicatio reprobatur d. l. 41. §. tractari, his uerbis:* Tractari poterit & quando marmora uel columnæ fuerint ſeparatæ ab ædibus, an legatum conualeſcat? Et ſiquidẽ ab initio non conſtitit legatum, ex pòſt facto non conualeſcet. Quemadmodum nec res mea legata mihi, ſi poſt teſtamentum factum fuerit alienata: quia uires ab initio legatum non habuerit. *Planè ſequitur ibidem diſtinctio, his uerbis:* Sed ſi ſub conditione legetur, poterit legatum ualere, ſi exiſtentia conditionis tempore ædibus iuncta non ſit. *Secunda replicatio eſt: Niſi quis binas ædes habens, alteras legauerit: & ex alteris aliquid iunctum, ei cui ædes legauerit. Hæc replicatio reprobatur d. l. 41. §. item quæri, his uerbis:* Item quæri poteſt, ſi quis binas ædes habens, alteras legauerit, & ex alteris aliquid iunctum, ei cui ædes legauerit, an legatum ualeat? mouet quæſtionem, quòd ex Senatuſconſulto & conſtitutionibus licet nobis ex ædibus noſtris in alias ædes transferre poſſeſſoribus earum futuris (id eſt, non diſtracturis) & ita Imp. noſter & diuus Seuerus reſcripſerunt: nunquid ergo & legari ei poſsit, cui aliam domum leget? ſed negandum erit: quia cum legatum eſt, non eſt poſſeſſor futurus. *Tertia replicatio eſt: Niſi cùm duobus unam domum legaſſet, ex ea alteri eorum marmora legauerit ad extructionem alterius domus, quam ei ſoli etiam legauerat. item niſi domum legauerit detractis marmoribus, ut ea hæres alij domui hæreditariæ adhiberet. Hæc replicatio approbatur, certo tamen modo, d. l. 41. §. ſi duobus, his uerbis:* Si duobus domum legauerit Sempronianam, & ex ea alteri eorum marmora ad extructionem domus Seianæ, quam ei legauerat: non malè agitabatur, an ualeat, quia dominus eſt utriuſque legatarius: & quid ſi quis domum deductis marmoribus legauerit, quæ uoluit hæredem habere ad extruendam domum, quam retinebat in hæreditate? Sed melius dicetur, in utroque detractionem non ualere: legatum tamen ualebit, ut æſtimatio eorum præſtetur. *Quarta replicatio eſt: Niſi ad opus reipub. faciendum ſit legatum. Hæc replicatio approbatur d. l. 41. §. ſed & ſi quis, hiſce uerbis:* Sed & ſi quis ad opus reipub. faciendum legauit, puto ualere legatum. nam & Papinianus refert, Imperatorem noſtrum & diuum Seuerum conſtituiſſe, eos qui reipub. ad opus promiſerunt, poſſe quid detrahere ex ædibus ſuis urbanis atq; ruſticis, eoq; ad id opus uti: quia hi quoq; nõ promercij cauſa id haberent. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ad opus alterius reipub. quàm in cuius territorio ædes ſunt, legatum ſit. Quæ duplicatio approbatur ibidem, his uerbis:* Sed uideamus, utrum ei ſoli ciuitati legari poſsit, in cuius territorio eſt, an & de alia ciuitate in aliam transferri poſsit? & puto non eſſe permittendum: quanquam conſtitutum ſit, ut de domo quam aliquis habet, ei permittatur in domum alterius ciuitatis transferre. *Quinta replicatio eſt: Niſi ædes non in urbe, ſed in alia ciuitate ſint ſitæ. Hæc replicatio reprobatur d. l. 41. §. hoc Senatuſc. his uerbis:* Hoc Senatuſconſultum non tantùm ad urbem, ſed & ad alias ciuitates pertinet. *Sexta replicatio eſt: Niſi non ædibus, ſed alij ædificio iunctum ſit id quod eſt legatum. Hæc replicatio reprobatur d. l. 41. §. hoc ſenatuſc. his uerbis:* Hoc ſenatuſconſultum non tantùm ad ædes, ſed & ad balnea, uel aliud quod ædificium uel porticus in ædibus, uel tabernas uel popinas extenditur. *Septima replicatio eſt: Niſi non ſint affixa. Quæ replicatio approbatur d. l. 41. §. item prohibentur, his uerbis:* Prohibentur hæc legari, quæ non aliàs præſtari poſſunt, quàm ut ædibus detrahantur uel ſubducantur: id eſt, marmora, uel columnæ. Idem & in tegulis, tignis, & oſtijs Senatus cenſuit: ſed & in bibliothecis parietibus inhærentibus. Sed ſi cancelli uel uela ſint, legari poterunt non tantùm fiſtulæ uel caſtella: ſed & automataria & cantari, per quos aquæ ſaliunt, poterunt legari, maximè ſi impoſiticij ſint. Quid ergo in ſtatuis dicendum? ſiquidem inhærent parietibus, non licebit: ſi uerò aliàs exiſtant, dubitari poteſt: uerumenimuerò mens Senatuſconſulti ple-

ti plenius accipienda eſt, ut ſi quæ ibi fuerint perpetuò quaſi portio ædium, diſtrahi non poſsint. proinde dicendum eſt, nec tabulas ædium adfixas, & parietibus adiunctas, uel ſingula ſigilla adæquata legari poſſe. *Ait Iuriſconſultus:* Mens Senatuſconſulti plenius accipienda eſt, ut ſi quæ ibi fuerint perpetuò quaſi portio ædium, diſtrahi non poſsint, &c. *Hiſce uerbis introducitur prima aduerſus replicationem propoſitam duplicatio, hæc ſcilicet: Niſi in ædibus fuerint perpetuò quaſi portio ædium. tunc enim, quamuis adfixa non ſint, diſtrahi tamen, & legari non poſſunt. Altera duplicatio eſt: Niſi ad hoc ſit parata res, ut ædibus adiungatur. quæ tamen duplicatio reprobatur d. l. 41. §. fin his uerbis:* Sed ſi parauit quædam teſtator quaſi translaturus in aliam domum, & hæc legauit, dubitari poterit an ualeat? & puto ualere. *Octaua replicatio eſt: Niſi maritus diætam quam in uxoris hortis fecerat, quos in dotem acceperat, legauerit. Hæc replicatio approbatur l. Senatus. 41. §. Marcellus. ff. de leg. 1. his uerbis:* Marcellus ſcribit, ſi maritus diætam in uxoris hortis, quos in dotem acceperat, fecerit, poſſe eum hæc detrahere quæ uſui eius futura ſint, ſine mulieris tamen damno: neque hoc ei Senatuſconſultum futurum impedimento. Ergo ſi non eſt ei obfuturum quo minus detrahat, dici oportebit, poſſe eum hæc legare quæ detrahere poteſt. *Concordat l. Marcellus. 45. ff. de donat. inter uir. & uxorem. cuius uerba uide 3. lib. 35. cap. 8. except. 35. Nona replicatio eſt: Niſi illicitè ſit ædificatum. Hæc replicatio approbatur l. 11. §. ſi quis illicitè. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quis illicitè ædificaſſet, id eſt, hoc quod dirui conſtitutiones iubent, an fideicommiſſo relinquere ex eo quid poſsit, uideamus? & puto poſſe. cum enim dirui neceſſe ſit, nulla dubitatio eſt, quin ſenatuſconſultum impedimento non ſit. *Decima replicatio eſt: Niſi ſine domus iniuria res auferri poſsit. Hæc replicatio approbatur l. 21. §. fin. ff de leg. 1. his uerbis:* Columnis ædium uel tignis per fideicommiſſum relictis, ea tantummodo ampliſsimus ordo præſtari uoluit (nulla æſtimationis facta mentione) quæ ſine domus iniuria auferri poſſunt.

LXVI. EXCEPTIO: *Niſi res alijs iuncta legata ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 18. ff. de auro argento legato, his uerbis:* Si gemma ex annulo legetur, uel aliæ materiæ iunctæ, uel emblemata, rectè legantur, & ſeparantur, & præſtanda ſunt.

LXVII. EXCEPTIO: *Niſi inquilini ſine prædijs, quibus adhærent, legentur. Hæc exceptio approbatur l. ſi inquilinos. 109 in pr. n. ff de leg. 1. his uerbis:* Si inquilinos ſine prædijs, quibus adhærent, legauerit, inutile eſt legatum: ſed an æſtimatio debeatur, ex uoluntate defuncti ſtatuendum eſſe, diui Marcus & Commodus reſcripſerunt.

DE RELIQVIS EXCEptionibus aduerſus legata.
Cap. VI.

Superiore Capite quarti generis exceptiones aduerſus legata, ex re legata deſumptæ, propoſitæ ſunt. Sequitur quintum genus earum, ſcilicet quæ ſumuntur ex cauſa & modo legati.

LXVIII. EXCEPTIO: *Niſi pœnæ nomine ſit legatum. Hæc exceptio iure quidē antiquo approbatur, l. 1. ff. de his quæ pœnæ cauſa, his uerbis:* Filio etiam familiàs uel ſeruo hærede inſtituto, ſi in patris dominiue pœnā illicitè uel probroſè datum eſt, nullius momenti legatum eſſe, Africanus reſpondit. non enim id ſolùm, quod in hæredis, ſed omne quod in cuiuſq; lucrum aliquod ex ultima uoluntate ſentientis pœnam in teſtamento ſcriptū ſit, nullius momenti habendum eſſe. *Reprobatur uerò iure nouo, Inſt. de leg. §. pœnæ quoq;, his uerbis:* Pœnæ nomine inutiliter antea legabatur, & adimebatur uel trāſferebatur. Et in tantum hæc regula obſeruabatur, ut quàm plurimis principalibus cōſtitutionibus ſignificaretur, nec principem agnoſcere quod ei pœnæ nomine legatum ſit: nec ex militis quidem teſtamento talia legata ualebant, quamuis aliæ militum uoluntates in ordinandis teſtamentis ualde obſeruabantur: quinetiam nec libertates pœnæ nomine dari poſſe placebat: eo amplius, nec hæredem pœnæ nomine adijci poſſe Sabinus exiſtimabat, ueluti ſi quis ita dicat, Titius hæres eſto: Si Titius filiam ſuam in matrimonium Seio collocauerit, Seius quoq; hęres eſto. Nihil enim intererat, qua ratione Titius coerceretur, utrū legati datione, an cohæredis adiectione. Sed huiuſmodi ſcrupuloſitas nobis non placuit: & generaliter ea quæ relinquuntur, licet pœnę nomine fuerint relicta uel adempta, uel in alium translata, nihil diſtare à cæteris legatis conſtituimus, uel in dando, uel in adimendo, uel in transferendo. *Concordat l. unica. C. de his quæ pœnæ nomine in teſt. his uerbis:* Superuacuam obſeruationem ueterum, per quam uoluntates teſtatorum ad effectum duci impediebantur, amputamus: pręcipiētes nullum ualere, dicendo pœnæ nomine quædam eſſe relicta uel adempta in ſupremis teſtantium uoluntatibus, ea infirmare: ſed licere teſtanti pro implenda ſua uoluntate uel pecuniam dari præcipere, uel aliā pecuniariam pœnam inferre quibus uoluerit, tam in adimendis hæreditatibus, uel legatis, uel fideicommiſsis, uel libertatibus,

tibus, quàm in præcipiendo ad alias perſonas eas transferri ab eo cui relicta ab initio ſunt, uel aliquid alijs ab eo dari, ſi minus diſpoſitionibus ſuis hæres, uel legatarius, uel libertate donatus paruit. *Declaratur exceptio propoſita Inſt. d. §. pœnæ quoq;, his uerbis:* Pœnæ autem nomine legari uidetur, quod coercendi hæredis cauſa relinquitur, quo magis aliquid faciat, aut non faciat. ueluti ſi quis ita ſcripſerit: Hæres meus, ſi filiam ſuam in matrimonium Titio collocauerit: uel ex diuerſo, Si non collocauerit, dato decem aureos Seio. aut ſi ita ſcripſerit, Hæres meus, ſi ſeruum Stichum alienauerit: uel ex diuerſo, Si non alienauerit, Titio decem aureos dato. *Planè iure antiquo plurimum interfuit, utrum pœnæ nomine legatum eſſet, an conditionaliter: tùm priore caſu legatum non ualeret, ut dictum eſt, poſteriore autem caſu ualeret. Vnde Martianus:* Pœnã à cõditione uolũtas teſtatoris ſeparat: & pœna an conditio aut trãslatio ſit, ex uolũtate defuncti apparet.[a] *Et Vlpianus:* Si ita legatũ ſit (*inquit*) quoniã filius maior ex arra mea decẽ tuſtulit, hæres minor filius decẽ è medio ſumito: debetur legatũ, quia idcirco relictũ eſt, ut cõditio filiorũ exequaretur: & ſanè hęc cauſa eſt (*inquit*) nanq; cauſa in præteritum, pœna in futurum confertur.[b] *Hanc differentiam inter pœnam, conditionem & cauſam, obſeruari olim plurimùm interfuit: quoniam (ut dixi) illo caſu non ualebat legatum, hiſce autem poſterioribus caſibus ualebat: uerùm iure antiquo ſublato, & propoſita exceptione reprobata, hodie nihil intereſt.*

a l. 2. ff. de his quæ pœnæ cauſa.

b l. 22. ff. de cõdit. & demonſt.

LXIX. EXCEPTIO: *Niſi error interuenerit. Hæc exceptio approbatur l. 9. in prin. ff. de hæredibus inſtit. his uerbis:* Si in re quis errauerit (utputa dum uult lancem relinquere, ueſtem leget) neutrum debebitur: hoc ſiue ipſe ſcripſit, ſiue ſcribendum dictauit. *Concordat l. 4. in principio. ibi: ſed ſi in corpore. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. repl. prox. Proinde ſi quis rem alienam legauerit, ſuam eſſe putans, non ualet legatũ: ut oſtenſum eſt s̄. cap. prox. except. 49. diſtinct. 3. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non in re, nec in corpore, ſed in nomine ſit erratum. Quæ replicatio approbatur d. l. 4. his uerbis:* Si quis in fundi uocabulo errauit, & Cornelianum pro Semproniano nominauit, debebitur Sempronianus. Sed ſi in corpore errauerit, non debebitur. *Concordat Inſt. de leg. §. ſiquidem in nomine. ubi Imp. Iuſtinian.* Siquidem in nomine (*inquit*) cognomine, prænomine, agnomine legatarij teſtator errauerit, cum de perſona conſtat, nihilominus ualet legatum. Idemq; in hæredibus ſeruatur, & rectè. Nomina enim ſignificandorum hominum gratia reperta ſunt, qui ſi alio quolibet modo intelligantur, nihil intereſt. *Concordat item l. 17. in prin. ff. de cond. & demonſt. ubi Caius Iuriſconſ.* Etſi in perſona legatarij deſignanda (*inquit*) aliquid erratũ fuerit, conſtet autem cui legare uoluerit: perinde ualet legatum, ac ſi nullus error interueniſſet. *Concordat item l. 7. C. de legatis, his uerbis:* Error nominum in ſcriptura factus (ſi modò de mancipijs uel de poſſeſſionibus legatis non ambigitur) ius legati dati non minuit. *Plura de hac replicatione uide ſ. de falſa demonſtratione, except. prox. Planè propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi craſſus error nominis ſit, & ſupina ignorantia. Quæ duplicatio approbatur exemplis l. 4. §. 1. ff. de legat. 1. his uerbis:* Quòd ſi quis, cum uult ueſtem legare, ſupellectilem adſcribit, dum putat ſupellectilis appellatione ueſtem contineri: Pomponius ſcribit, ueſtem non deberi. quemadmodum ſi quis putet auri appellatione electrum uel aurichalcum contineri, uel (quod ſtultius) ueſtis appellatione etiam argentum contineri: rerum enim uocabula immutabilia eſſe, hominum mutabilia. *Huius duplicationis ratio eſt: Quia non ſtultis, ſed errantibus ſubuenitur. l. 3. in fine. l. 6. & l. 9. §. quòd ſi ideo. ff. de iuris ignorantia. Secunda replicatio hæc eſt: Niſi teſtator rem quam legat alienam, uel ipſius legatarij eſſe putauit. Quæ replicatio approbatur Inſt. de legatis. §. ſi quis rem ſuam, his uerbis:* Si quis rem ſuam quaſi alienam legauerit, ualet legatum. nam plus ualet quod in ueritate eſt, quàm quod in opinione. Sed etſi legatarij eſſe putauit, ualere conſtat: quia exitum uoluntas defuncti habere poteſt. *Idem multo magis dicendum eſt, ſi quis rem ſibi legatam ignorans adhuc legauerit, poſteaq; cognouerit & uoluerit ad ſe pertinere. nam ualebit legatum (Paulus ait)*[c] *quia ubi legatarius non repudiauit, retrò ipſius fuiſſe uidetur res, ex quo adita hæreditas eſt. Tertia replicatio eſt: Niſi plus uel minus ſcriptum ſit, quàm legare uoluit. Hæc replicatio approbatur l. 15. in prim. ff. de leg. 1. his uerbis:* Qui quartam partem bonorum legare noluit, dimidiam ſcripſit: Proculus rectè ait, poſſe defendi quartam legatam, quia ineſſet dimidiæ. idem erit, etſi quinquaginta uoluit legare, & centum ſcripta ſint: quinquaginta enim debebuntur. Sed etſi plus legare uoluit, & minus ſcripſit, ualet legatum.

c l. ſiñ ... & 1. & l. quo. ... Tim. ... legat. ...

LXX. EXCEPTIO *Niſi falſa demonſtratio interuenerit. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de legatis. §. huic proxima, his uerbis:* Huic proxima eſt illa iuris regula, falſa demonſtratione legatum non perimi: ueluti ſi quis ita legauerit, Stichum ſeruum meum uernã do lego. licet enim non uerna, ſed emptus ſit, ſi tamen de ſeruo conſtat, utile eſt legatũ. Et conuenienter, ſi ita demonſtrauerit,

Stichum

Stichum ſeruum, quem à Seio emi: ſitq; ab alio emptus, utile eſt legatum, ſi de ſeruo conſtat. *Concordat l.17.in prin ff.de condit.& demonſtr. bis uerbis:* Demonſtratio falſa eſt, ueluti ſi ita ſcriptum ſit: Seruum Stichum, quem de Titio emi: Fundum Tuſculanũ, qui mihi à Seio donatus eſt. Nam ſi cõſtet de quo homine, & de quo fundo ſenſerit teſtator: ad rem non pertinet, ſi is, quem ſe emiſſe ſignificauit, donatus ſit: aut quẽ donatum ſibi eſſe ſignificauit, emerit. Igitur & ſi ita ſeruus legatus ſit, Stichum coquum, Stichum ſutorem Titio lego: licet neq; coquus, neq; ſutor ſit, ad legatarium pertinebit, ſi de eo ſenſiſſe teſtatorem cõuenerit. Nam etſi in perſona, &c. *Reliqua uerba uide ſ. except. prox. repl.1. Concordat item l.32.in prin.ff. eod.tit.bis uerbis:* Falſa demonſtratio neq; legatario, neq; fideicommiſſario nocet, neq; hæredi inſtituto: ueluti ſi fratrẽ dixerit, uel ſororem, uel nepotem, uel quodlibet tale. Et hoc ita iuris ciuilis ratione, & conſtitutionibus diuorum Seueri & Antonini cautum eſt. *Cõcordat item l.11.in prin ff.eod.tit.bis uerbis:* Si nominatim alicui legetur ita, Lucio Titio: an per demonſtrationem corporis, uel artificij, uel officij, uel neceſſitudinis, uel adfinitatis, nihil intereſt. Nam demonſtratio plerũq; uice nominis fungitur, nec intereſt falſa, an uera ſit: ſi certum ſit, quem teſtator demonſtrauerit. *Concordat item l.19. §.qui dotalem ff.eod.tit.bis uerbis:* Qui dotalem fundũ nullum habebat, ita legauerat: Fundum Cornelianũ, quem illa mihi doti dedit, ei hæres dato. Labeo, Ofilius, Trebatius reſponderunt, fundum nihilominus legatum eſſe: quia cum fundus Cornelianus in rerum natura ſit, demonſtratio falſa nõ perimit. *Concordat l.2.C. de falſa cauſa adiecta, bis uerbis:* Etiamſi ueritas debiti non ſubeſt, falſa demonſtratio non perimit legatum, ſed ex teſtamento eius quoq; nomine competit actio. *Concordat item l.ult.C.eod.tit.bis uerbis:* Refert largiter dotem reddi tibi maritus, an quæ inſtrumẽto dotali conſcripta ſunt, legati ſeu precarijs uerbis ſtatuit: quippe cùm ſuperiore quidem caſu datũ probanti reperi tantũ: poſteriore uerò (nihil nocente falſa demonſtratione) quod ſignificatũ eſt inſtrumento, poſtulari poſſit. *Concordat item l.11. ibi: quia certo corpore. ff. de auro legato. cuius uerba uide ſ lib.prox. cap. 4. de ijs quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis, reg.2.except.4. Concordat item l penult.ff.de reb dubijs. cuius uerba uide ſ. lib.prox. cap. 4. de ſeruis legatis, reg.18. Concordat item l.100.§ paterfam.ff. de leg.1.bis uerbis:* Paterfamilias ita legauit: Lãces numero duas leues, quas de ſigillaribus emi, dari uolo. ia de ſigillaribus leues quidem non emerat, lances autem emptas habebat, & dicta uerat teſtamentũ ante triduum quàm moreretur: quæſitũ eſt, an hæ lances, quas emptas de ſigillaribus habebat, legato cedãt: cũ nullas alias de ſigillaribus emerit, nec legauerit? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, deberi eas quas de ſigillaribus emiſſet. *Huius etiã exceptionis reprobatæ exempla ſimul et diſtinctiones uide ſ.exc.prox. item exc. 45. Huc etiam referri poteſt l.ſi ſeruus.105. §.ſed etſi ei.ff.de leg. 1. ubi Africanus:* Sed etſi ei cui nihil legatum eſt (*inquit*) cum hac adiectione, Hoc amplius, aliquid legatur: minimè dubitandum eſt, quin id quod ita legatum erit, debeatur, &c. *Aliud huius exceptionis reprobatæ exemplum proponitur l. 34. §. libertis. ff. de leg.1. bis uerbis:* Libertis quos nominauerat, ita legauit: Fundum Trebatianum, qui eſt in regione Atelatia: item fundũ Satrianũ, qui eſt in regione Niphana, cum taberna dari uolo. quæſitum eſt, cum inter fundos, quos ſuprà legauit, ſit quidam fundus uocabulo Satrianus, in regione tamen Niphana nõ ſit: an ex cauſa fideicõmiſſi libertis debeatur? Scæuola reſpondit, Si nullus eſſet Satrianus in regione Niphana, & de eo ſenſiſſe teſtatorẽ certũ ſit, qui alibi eſſet, non minus deberi, quãuis in regione deſignãda lapſus eſſet. *Inter conditionẽ igitur & demõſtrationẽ hoc intereſt, quòd ſi deficiat cõditio, deficiat etiã legatũ: demõſtratione aũt deficiente ſeu falſa exſtẽte, nõ uiciatur legatũ. Hoc eſt quod Vlpianus, inter falſam demonſtrationem (inquit) & falſam conditionem ſiue cauſam multum intereſt.* [a] *Sanè Florentinus, inter demonſtrationẽ (inquit) & conditionem hoc intereſt, quòd demõſtratio plerunq; factam rem oſtendit, conditio futuram.* [b] *Conditio igitur in futurum tempus concepta eſt, demonſtratio in præteritũ uel præſens. Cuius elegans exemplũ proponitur l. 6. ff. de leg.1. cuius uerba uide ſ.cap.8 cauſa 5. except.1. repl.1. uide inſuper de exc propoſita ſ.lib. 34. cap.5. membr.2. regula 3.*

[a] *l. ſi sic.74. §.nam inter. ff. de leg.1.*

[b] *l.33.§ fin.ff. de condit. & demonſtr.*

LXXI. EXCEPTIO: *Niſi cauſa legati falſa ſit, uel nulla. Hæc exceptio reprobatur Inſt.de leg.§.longè magis, biſce uerbis:* Longè magis legato falſa cauſa adiecta non nocet: ueluti cũ quis ita dixerit, Titio, quia me abſente negocia mea curauit, Stichum do lego: uel ita, Titio, quia patrocinio eius capitali crimine liberatus ſum, Stichum do lego. licet enim neq; negocia teſtatoris unquã geſſerit Titius, neq; eius patrocinio liberatus ſit, legatum tamen ualet. Sed ſi conditionaliter enunciata fuerit cauſa, aliud iuris eſt, ueluti hoc modo: Titio, ſi negocia mea curauerit fundum meum do lego. *Concordat l. 17.§.quod autem iuris ff. de condit.& demonſtr. bis uerbis:* Quod iuris eſt in falſa demonſtratione, hoc uel magis eſt in falſa cauſa. Veluti

ita:Titio fundũ do, quia negocia mea curauit. Item, Fundũ Titius filius meus præcipito: quia frater eius ex arca tot aureos ſumpſit. Licet enim frater huius pecuniam ex arca nõ ſumpſerit, utile tamẽ legatũ eſt. *Concordat itẽ l.70.§. falſam.ff.eod.tt.cuius uerba ui de paulo inferius diſtin. 2. Planè exceptio propoſita quibuſdam diſtinctionibus admittitur. Prima diſtinctio hæc eſt: Niſi cauſa conditionaliter fuerit enunciata. Quæ diſtinctio approbatur ſupradictis uerbis hiſce:* Sed ſi conditionaliter enunciata fuerit cauſa, aliud iuris eſt, &c. *Cui concordat d.l.17.§.quod autem iuris, in fine, his uerbis:* At ſi conditionaliter concepta ſit cauſa: ueluti hoc modo, Titio, ſi negocia mea curauit, fundũ do. Titius filius, ſi frater eius centũ ex arca ſumpſit, fundum præcipito: ita utile erit legatum, ſi & ille negocia mea curauit, & huius frater centum ex arca ſumpſit. *Secunda diſtinctio hæc eſt: Niſi probetur aliàs legaturum non fuiſſe. Quæ diſtinctio approbatur l. 70. §.falſam.ff.de cond.& demonſtr. his uerbis:* Falſam cauſam legato non obeſſe, uerius eſt: quia ratio legandi legato non cohæret, ſed plerunque doli exceptio locum habebit, ſi probetur aliàs legaturum non fuiſſe. *Tertia diſtinctio eſt: Niſi cum hæc cauſa, quia rogatus aliquid acceperit, legato uel fideicommiſſo adiecta eſſet, ille nihil acceperit. Quæ diſtinctio approbatur exemplo l.15.in princip.ff.de leg.2. his uerbis:* Titia cùm teſtamẽto facto decederet, hæredibus inſtitutis Mæuia & Sempronio filijs ſuis ex æquis patribus, petijt à Mæuia, ut Stichum ſeruũ ſuum manumitteret, in hæc uerba: A' te autẽ Mæuia, filia chariſsima peto, ut Stichum ſeruum tuum manumittas, cùm in miniſterium tuum tot capita ſeruorum tibi his codicillis legauero: nec legauit. quæro quid his uerbis relictũ uideatur, cùm (ut ſuprà cõprehenſum eſt) duobus hæredibus inſtitutis defunctam teſtatricem, & mancipia hæreditaria duarum perſonarum fuiſſe, & codicillis nihil relictum ſit de præſtandis mancipijs: nec poſsit utile fideicommiſſum putari, quod datum non ſit, cum & legaſſe ſe dixerit, nec adiecerit ſpeciem legati, nec ab hærede uti præſtarentur mancipia, petierit? Modeſtinus reſpondit ex uerbis conſultationi inſertis, Mæuiam neque legati neque fideicommiſsi petitionem habere, neque libertatem ſeruo ſuo dare compelli. *Planè pro ea parte quam rogatus accepit tenetur, licet non acceperit totum. Quod replicationis loco notandum. quæ replicatio approbatur l. 75. in princip. ff.ad S.C.Trebell.his uerbis:* Epiſtolam ad hęredem ſuum in hæc uerba ſcripſit: Titius Cornelio hæredi ſuo S. A' te peto Corneli, quoniam ad te deuoluta eſt pars matris meæ, item pars Sempronij curatoris quondam mei contraria fortuna, ſi per hoc totus as meus apud te eſſe ſperatur, uti reddas teſtituas Caio Seio uncias quatuor. Quæſitum eſt, cum Sempronius in integrum reſtitutus ſit ab Imperatore, à quo fuerat deportatus, & adierit hæreditatem: an is quoque rogatus ſit, ut ex ſua portione reſtituat hæreditatem? reſpondi, Sempronium quidem non proponi rogatum: Cornelium autem hæredem debere pro rata portione maternarum defuncti rerum reſtitutionem Seio facere. *Quarta diſtinctio eſt: Niſi legatum ſit, ut aliquid faciat. hoc enim legatum ſub modo eſt, non cauſa adiecta. Ideoq; niſi fecerit, legatum ei auſertur. de quo J.cap.7.cauſ.15. Sequuntur nunc ſexti generis exceptiones, deſumptæ ex forma & uerbis legati & fideicommiſſi.*

LXXII. EXCEPTIO: *Niſi ſine uerbis uel ſine ſcriptura relinquatur. Hæc exceptio reprobatur l.22.C.de fideicommiſſis, hiſce uerbis:* Erit epiſtola uel libello uel ſine ſcriptura, imò etiam nutu fideicommiſſum relinqui poſſe adhibitis teſtibus, nulla dubitatio eſt. *Huic concordat l.5.C.de Senatuſ. Trebell. his uerbis:* Et ſine ſcriptura per fideicommiſſum hæreditas rectè relinquitur. Igitur ſi te uxor tua & priuignum ſuum in diſcrimine mortis conſtituta, deſignauit uelle ſucceſsionem obtinere uſq; ad dodrantem, eius uoluntatem ratam ſeruari conuenit: cùm inteſtato ei ſuccedentes de reſtituẽdo fideicommiſſo conuentos ultra quartam, ære alieno deducto, quantum penes eos ſententis Senatuſconſulti relinqui præcepit, tantum obtinere poſſe præſtiterit. *Item cõcordat l.21.in princip.ff.de leg.3.ubi Paulus:* Nu-ru etiam relinquitur fideicommiſſum (*inquit*) dum modò is nutu relinquat, qui & loqui poteſt: niſi ſuperueniens morbus ei impedimento ſit. *Planè ex traditione clauium, & aſsignatione rerũ non præſumitur fideicommiſſum. Quod innuit Papinianus l.79.§ pater pluribus.ff.de leg.2. his uerbis:* Pater pluribus filijs hæredibus inſtitutis, moriens claues & annulum cuſtodiæ cauſa maiori natu filiæ tradidit, & libertum eidem filiæ, qui præſens erat, & res quas ſub cura ſua habuit, aſsignari iuſsit: commune filiorum negocium geſtum intelligebatur, nec ob eam rem apud arbitrum diuiſionis præcipuam cauſam filiæ fore.

LXXIII. EXCEPTIO: *Niſi imperfecta ſit ſcriptura, & quædam uerba omiſſa. Hæc exceptio reprobatur l.69. §. ſi omiſſa. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si omiſſa fideicommiſsi uerba ſint, & cætera quæ leguntur, cum his quæ ſcribi debuerunt, congruant, rectè datum & minus ſcriptum exemplo inſtitutionis

legato-

legatorumq; intelligetur: quam ſententiam optimus quoque Imper. noſter Seuerus ſecutus eſt. *Vnde Alfenus*: Si in teſtamento ſcriptum eſſet (*inquit*) Hæres meus aureos centum Licinio damnas eſto: neq; adſcripſiſſet dare, deberi ei legatum conſtat.[a] *Et Imp. Gordianus ait*: Verbum Volo licet deſit, tamen quia additum perfectum ſenſum facit, pro adiecto habendum eſt.[b] *Ait lex*: Et cætera quæ leguntur, cum his quæ ſcribi debuerunt, congruant, &c. *Ex his uerbis elicitur diſtinctio, qua exceptio propoſita approbatur, hæc ſcilicet: Niſi ſcripta non congruant omiſſis. cui concordat l.79.§.cum imperfecta.ff.de leg.2. ubi Papinianus*: Cùm imperfecta ſcriptura inuenitur (*inquit*) ita demum uerbum legati uel fideicommiſſi, quod præcedit uel ſequitur, ad communionem aſſumitur, ſi dicto ſcriptum congruat.

a l.ſi in teſt. 101.ff. de leg. 3.
b l.10.C.de fideicōmiſſis.

LXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi nō ſolennibus & directis uerbis ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur l.21.C.de leg. hiſce uerbis*: In legatis uel fideicommiſſis uerborū neceſſaria non ſit obſeruantia, ita ut nihil prorſus interſit, quis talem uoluntatē uerborū caſus exceperit, aut quis loquēdi uſus effuderit. *Concordat l.2.in prin.C.communia de leg.et fideic.ubi Imp. Iuſtinianus*: Omne uerbum (*inquit*) ſignificans teſtatoris legitimū ſenſum legare uel fideicōmittere uolentis, utile atq; ualidum eſt ſiue directis uerbis: quale eſt, Iubeo: ſiue precarijs utetur teſtator, quale eſt, Rogo, uolo, mādo, fideicōmitto: ſiue iuramentū interpoſuerit, &c. *Concordat item Inſt.de leg.§.ſed olim quidem.ubi Imp. Iuſt.* Sed olim quidem (*inquit*) erāt legatorum genera quatuor, per uindicationem, per damnationem, ſinendi modo, per præceptionem: & certa quædam uerba cuiq; generi legatorum adſignata erant, per quæ ſingula genera legatorum ſignificabantur. Sed ex conſtitutionibus diuorum Principum ſolennitas huiuſmodi uerborum penitùs ſublata eſt. Noſtra autem conſtitutio, quam cum magna fecimus lucubratione, defunctorū uoluntates ualidiores eſſe cupientes, & non uerbis, ſed uoluntatibus eorū fauentes, diſpoſuit, ut omnibus legatis una ſit natura: & quibuſcūq; uerbis aliquid relictū ſit, liceat legatarijs id perſequi, &c. *Cōcordat item Inſt. de ſingulis reb.per fideic.rel §.fin.cuius hæc ſunt uerba*: Verba fideicommiſſorum hæc maximè in uſu habentur: Peto, rogo, uolo, mando, fidei tuæ cōmitto: quæ perinde ſingula firma ſunt, atque ſi omnia in unum congeſta eſſent. *Cōcordat itē l.11.in prin.ff.de leg.3.ubi Vlpianus*: Fideicōmiſſa (*inquit*) quocunq; ſermone relinqui poſſunt, non ſolùm Latina uel Græca, ſed etiā Punica uel Gallicana, uel alterius cuiuſcunq; gētis lingua. *Vnde & Neratius*: Et eo modo relictū (*inquit*) Exigo, deſidero ut des, fideicōmiſſum ualet: ſed & ita, Volo hæreditatē meā Titij eſſe, Scio hæreditatē meā reſtituturū te Titio.[a] *Et Vlpianus*: Etiā hoc modo (*inquit*) Cupio ut des, credo te daturū: fideicōmiſſum eſt.[b] *Papinianus quoq;*: Marcus Imperator (*inquit*)[c] reſcripſit, uerba quibus teſtator ita cauerat, Nō dubitare ſe, quodcūq; uxor eius cepiſſet, liberis ſuis redditurā: pro fideicōmiſſo accipiēda. quod reſcriptū (*inquit*) ſummā habet utilitatē, ne ſcilicet honore bene tranſacti matrimonij, & fides etiā communiū liberorū decipiat patrē, qui melius de matre præſumpſerat. Et ideo princeps prouidentiſſimus, & iuris religioſiſſimus, cū fideicōmiſſi uerba ceſſare animaduerteret, eū ſermonē pro fideicōmiſſo reſcripſit accipiendū. *Scæuola quoq;*: Propoſitū eſt, nō habentē liberos, nec cognatos, in diſcrimine uitæ conſtitutū per infirmitatē, accerſitis amicis, Caio Seio contubernali dixiſſe, quòd uelit ei relinquere prædia quæ nominaſſet, eaq; dicta in teſtationē Caiū Seiū redegiſſe, etiā ipſo teſtatore interrogare, an ea dixiſſet? & reſpōſo eius tali μαρτυρία inſerto, quæſitū eſt, an prædia quæ deſtinata eſſent, ex cauſa fideicōmiſſi ad Caiū Seiū pertinerēt. Reſpondit, Super hoc nec dubitandū eſſe, quin fideicōmiſſum ualeat.[d] *Sed etſi quis nō dare, ſed reddere iubeat, ualet legatū: quia (inquit Labeo) quæ reddere iubetur, ſimul et dare iubetur.[e] Itē ſi hæres iuſſus ſit facere ut Lucius centū habeat, Caius Iuriſcōſultus ait, Cogendus eſt hæres centū dare: quia nemo facere poteſt ut ego habeā centū, niſi mihi dederit.[f] Itē ſi teſtator dixit, Rogo quidquid aut ego reliquero, aut uos ipſi habetis, cōmune uobis ſit: fideicōmiſſum ualet. l.91.§.Lucius.ff.de leg.2. cuius uerba uide ſ. libr. prox. cap.1.reg.14. Concordat l.78.in prin.ff.ad Senatuſc. Trebell. cuius uerba uide ſ.d.reg.14. Vlpianus etiam ait* Si quis ita cauerit, Peto ut illi des, aut illi fideicōmiſſum relinquas, aut illi libertatē adſcribas: admittēda ſunt. nā cū in hæredū inſtitutione ſenatus utile cēſuit, de cæteris quoq; idē erit accipiendū. *l.17.§.ſi quis cauerit.ff.ad S.C.Trebell. Sed etſi quis ita dixerit, Scio omnia ea quæ tibi relinquo, ad filios meos peruentura: fideicōmiſſo æquiparatur. Nā ita Scæuola*: Pamphilo liberto hoc amp[illegible] q[illegible] codicillis reliqui, dari uolo cen[illegible] & ſcio, omnia [illegible] tibi Pāphile relinquo, ad filios meos [illegible] tura, cū affectionē [illegible] circa eo[illegible] ſpectā habeā. quæro, an uerbis ſupraſcriptis Pāphili fidei cōmiſerit, ut poſt mortē ſuam defuncti centū reſtitueret? reſpōdi Secundū ea quæ proponerētur, non uideri quidem (quantū ad uerba teſtatoris pertinet) fideicōmiſſum Pāphilo ut centū reſtitueret, ſed

a l.& eo modo.115.ff. de legatis.1.
b l.etiā.115.ff.eod.tit.
c l.69.4.ſin.ff.de leg.2.
d l.37.§.propoſitum.ff.de leg.3.
e l.hæres.98. in prin.ff. de leg.3.l.81.ff. de leg.2.
f l.ſi hæres.72.in prin.ff. de leg.2.

cũ ſententiã defuncti à liberto decipi ſatis inhumanũ ſit, centũ ei relictos filijs teſtatoris debere reſtituiſq; in ſimili ſpecie & imperator noſter diuus Marcus hoc cõſtituit.[a] Idẽ Scæuola alibi: Pater (inquit) filios hæredes ſcripſerat, & adiecerat: Prædia quæ ad eos ex bonis meis peruẽtura ſunt, nulla ex cauſa abalienẽt, ſed cõſeruent ſucceſsioni ſuę, deq; ea re iouicẽ ſibi caueãt. Ex his uerbis quæſitũ eſt, an prædia per fideicõmiſſum relicta uideãtur? Reſpõdi, nihil de fideicõmiſſo proponi. l. 36. §. pater filium. ff. de legat. 3. ait Scæuola: Nihil de fideicõmiſſo ꝓponi. Id eſt, dubitari. Ita ego quidẽ interpretor, quãuis alij aliã adferãt interpretationẽ. Vel dic, ut in proximo præcedẽte caſu dicitur. Sed et ſi quis ita ſcripſerat, Suſſiciant tibi uineæ, uel fundus, fideicõmiſſum eſt: quoniã et illud fideicõmiſſum eſſe arbitramur (inquit Vlpianus) Contentus eſto illa re.[b] & Papinianus: Peto (inquit) Luci Titi, ut cõtentus ſis centũ aureis: fideicõmiſſum ualere placuit, idq; reſcriptũ eſt. Quid ergo (idẽ Papinianus ait)[c] ſi cũ hæredẽ ex parte inſtituiſſet, ita locutus eſt: Peto pro parte tua cõtentus ſis Luci Titi centũ aureis? petere poterũt cohæredes partẽ hæreditatis eo retinẽte ſiue præcipiẽte id quo cõtentũ eſſe uoluit defunctus. ſine dubio facilius eſt hoc probare, quam probari potuit illud, cũ fideicõmiſſum ibi petatur ab his quibus teſtator locutus nõ eſt. Idẽ dicimus, ſi cũ ex aſſe ſcripſiſſet hæredẽ, eius gratia qui legitimus hæres futurus eſſet, ita loquatur: Peto pro hæreditate, quã tibi reliqui, quæ ad fratrẽ meũ iure legitimo rediret, cõtentus ſis centũ aureis. Planẽ pater qui filio ſemiſſem dederat, & ſororibus eius impuberibus quadrãtes, quib. fratrẽ tutorẽ dedit, ita fuerat locutus: Fili cõtentus eris pro tuo ſemiſſe ducẽtis aureis, & uos filiæ pro ueſtris quadrãtibus cẽtenis aureis. uice mutua liberis fideicõmiſſum hæreditatis reliquiſſe nõ uidebatur (inquit Papinianus) ſed æſtimationẽ (ut à parẽtib. frugi fieri ſolet) patrimonij ſui feciſſe: nec idcirco fratrẽ iudicio tutelæ bonæ fidei rationis quãdoq; præſcriptione demõſtratæ quãtitatis excluſurũ.[d] Caſu igitur propoſito excepto, ſi quis certa re uel parte cõtentus eſſe iuſſus ſit, tã ipſi qui iuſſus eſt, ex fideicõmiſſo cõpetit actio, pro ea re uel parte qua cõtentus eſſe iuſſus eſt, quàm alijs pro reliqua parte. Vnde Scæuola quoq;: Nuptura (inquit)[e] duob. filijs quos ex priore matrimonio habebat, mãdauit ut uiginti quę doti dabat, ſtipularẽtur in oẽm caſum, quo ſolui poſſet matrimonium, ut etiã alterutri ex his tota dos ſoluatur: cõſtãte matrimonio uno ex filijs mortuo, uxor ꝑ epiſtolã petijt à ſupſtite filio, uti quãdoq; partẽ dimidiã dũtaxat dotis exigat, & ea contẽtus eat: altera aũt partẽ apud maritũ eius remaneat, cõcedat. quęſitũ eſt, poſtea in matrimonio muliere defuncta, an maritus, ſi de tota dote conueniatur à filio, doli mali exceptione ſe tueri poſsit? & an ultrò ex cauſa fideicõmiſſi actio ei competat, ut de parte obligationis accepto ei feratur? Reſpõdi, exceptionẽ utilẽ fore, & ultrò ex fideicõmiſſo peti poſſe. Idẽ quęrit, an de reliqua dimidia parte mãdati actio utilis ſit hęredib. mulieris aduerſus filiũ eius? Reſpõdi, ſecundũ ea quę proponerẽtur (maximè poſt literas ad filiũ ſcriptas) non fore utilẽ, quoniã in his expreſsit, ut cõtẽtus eſſet dimidia parte dotis: quib. uerbis ſatis fideicõmiſſum filio relinq placuit. Hactenus Scæuola. Huic ſimile eſt & illud, Si quis retẽta certa aliqua re uel parte, hæreditatẽ reſtituere eſt rogatus. nã et huic ex fideicõmiſſo tã actio quàm exceptio cõpetit. Vnde ait Scæuola: Seiã ex dodrãte (inquit)[a] Mæuiã ex quadrãte inſtituit hęredes, fidei Seię cõmiſit in hęc uerba: A te peto, tuęq; fidei cõmitto, ut quicquid ex hæreditate mea ad te peruenerit, reſtituas filio tuo, retẽtis ſibi hortis meis. quęſitũ eſt, cũ generali capite fidei cõmiſſet, ut quis hæres erit de omnibus, ut pręſtaret quodcũq; legaſſet: an cũ dodrãtẽ hæreditatis reſtitueret, hortos in aſſem uẽdicare Seia debeat? Reſpõdi, Etiã hæredis fideicõmiſſum uideri, ut quadrãtẽ, quẽ in his hortis haberet, Seiæ concederet. Cõcordat l. 11. §. cũ eſſet. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ꝧ. cap. 10. cauſa 42. exc. 2. Cõcordat etiã l. ſi ſeruus. 105. §. qui margaritæ in fin. ff. de lega. cuius uerba uide ꝧ l. prox. cap. 2. reg. 6. exc. 4. Cõtradicit l. 10. §. tamẽtſi. ff. ad l. Falcidiã. cuius uerba uide paulo inferius eadẽ exc. §. poſtremò, in fine. Porrò ex parte dimidia hærede teſtatore per præceptionẽ fundum legauit qui, et ab eo ita petijt: Peto ut uelis cohæredem tibi recipere in fundo Iuliano meo, quẽ hoc amplius te præcipere iuſſi, loquium uerũ nepotẽ meũ, cognatũ tuum. quæſitũ eſt, an pars fundi ex cauſa fideicõmiſsi nepoti debeatur? Reſpõdit Scæuola, deberi. Sed etſi ſic fideicõmiſſum dedero ab hærede meo, Te rogo Luci Titi, ut ab hærede tuo petas dari Mæuio decẽ aureos: utile erit fideicommiſſum, ſcilicet ut mortuo Titio ab hærede eius peti poſſit. idq; & Iulianus reſpõdit.[c] Papinianus quoq;: Miles (inquit) ad ſororẽ epiſtolã, quam poſt mortẽ ſuã aperiri mãdauit, talẽ ſcripſit: Scire te uolo, donare me tibj aureos octingentos. fideicommiſſum deberi ſorori cõſtitit: nec aliud probandõ in cuiuslibet ſuprema uolũtate. Placet enim cõſiſtere fideicõmiſſum, ac ſi defunctus cũ eo loquatur, quem procul iò remunerat.[d] Idẽ Papinianus: Donationis prædiorũ epiſtolã (inquit) ignorãte filio mater in æde ſacra uerbis fideicõmiſſi nõ ſubnixã depoſuit, & literas tales ad ędituũ miſit: Inſtrumentũ uolũtatis meæ poſt mortẽ meã filio meo tradi uolo. cũ pluribus hæredib. inteſtatò diẽ ſuũ obijſſet, intelligi fideicõmiſſum filio relictũ reſpõdi. non enim quæri oportet, cũ quo de ſupremis quis loquatur, ſed in quẽ uolũtatis intẽtio dirigatur.[e] Sed & ſi teſtator uni nepotũ plus dari iuſſit, reliquis

a l. 11. in princip. ff. de leg. 3.
b l. 11. §. ſi quis. ff. de legatis 3.
c l. 71. in princip. ff. de leg. 2.
d l. 79. §. pater qui. ff. de legatis 2.
e l. 28. §. nuptura. ff. de legatis 3.
a l. 38. §. ſunt. ff. de leg. 3.
b l. 30. §. fin. l. 90. §. fin. ff. de legat. 2.
c l. 6. in princ. ff. de legat. 2.
d l. 77. in princ. ff. de leg. 2.
e l. 79. §. dona tionis. ff. de legat. 2.

reliqais nepotibus etiã uiriles partes uidentur legatæ. quod approbatur l.78.§.pater.ff.de leg.2.cuius uerba uide ℑ.lib.prox.cap.7.reg.1.in fine. Præterea uerba enunciatiua in modũ cauſæ prolata fideicõmiſſum inducũt. quod approbatur exẽplo l.emptor.65.§.fin.ff.de rei uẽdicatione, his uerbis: Ancilla quę non eſt in doté data, ſed in peculiú filiæ cõceſſa eſt, peculio filię nõ legato, mancipiú hęreditarió eſſe cõuenit. Si tamé pater dotis ac peculij contéplatione filiá exhęredauit, & ea ratione reddita nihil eo teſtaméto reliquit, aut eo minus legauit, filiá defenſio tuebitur uolũtatis. *Aliud exemplũ proponitur l.17.§.auus.ff.de doli mali exc.his uerbis:* Auus nepotibus ex filia legauit ſingulis centena, & adiecit hæc uerba: Ignoſcite, ná potueram uobis amplius relinquere, niſi me Fronto pater ueſter malè accepiſſet, cui dederã mutuò quindecim, quę ab eo recuperare non potui, poſtremò hoſtes mihi ferè omnem ſubſtantiã abſtulerũt. Quæſitú eſt, an ſi aui hæres ab his nepotibus patris ſui hæredibus petat quindecim, cõtra uoluntaté defuncti facere uideatur, & an doli mali exceptione ſummoueatur? Reſpõdi, exceptionã obſtaturá. *Sed & aliud exemplũ proponitur l.35.§.fin.ff.de leg.2.his uerbis:* Titia cú nuberet Caio Seio, dedit in doté prædia, & quaſdá alias res. poſtea decedéa codicillis ita cauit: *Γάϊον Σεῖον τὸν ἄνδρα μου παρακατατίθεμαί σοι, ὦ θύγατερ, ᾧ βούλομαι δοθῆναι εἰς βίον χρῆσιν καὶ ἐπικαρπίαν κατοχὴν κώμης Νεκλήρων, ἣν ἔφθασα δεδωκέναι εἰς προῖκα, μεθ᾽ σώματι ὅσα ἐμφερόμενα τῇ προικὶ, καὶ κατὰ μηδὲν ὀχλεῖσθαι αὐτὸν περὶ τῆς προικός. ἔσται γὰρ μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ σοὶ, καὶ τῶν τέκνων σου.* Id eſt: Caiũ Seiú uirũ meũ cõmendo tibi filia Oſera, cui uolo dari ad uitæ uſumfructũ & participationé caſtelli Nucleorũ, quá perueni dediſſe in doté cú corporibus quę inferũtur doti, & in nihilú moleſtari eú de dote: erunt enim poſt morté eius tua, & filiorũ tuorũ. Præterea alia multa huic eidem marito legauit, ut quádiu uiueret haberet. Quæro, an propter hæc, quę codicillis ei extra doté relicta ſunt, poſſit poſt morté Caij Seij ex cauſa fideicõmiſſi petitio filiæ & hæredi Titiæ competere, & earũ rerũ nomine quas in doté Caius Seius accepit? Modeſtinus reſpõdit: Licet nõ ea uerba proponãtur, ex quibus filia teſtatricis fideicõmiſſum à Caio Seio, poſtquá præſtiterit quæ teſtaméto legata ſunt, petere poſſit: tamé nihil prohibet, propter uoluntaté teſtatricis poſt morté Caij Seij fideicõmiſſum peti. *Planè propoſita fideicõmiſſi ſpecies nõ admittitur in caſu d.l.35.in prin.propoſito.cuius uerba uide ℑ.exc.71.diſtin.5. Præterea uerba ſub ſpecie modi & cõditionis prolata, fideicõmiſſum inducũt. Quod approbatur l.2.C.de his quæ ſub modo legata relin.hiſce uerbis:* Ex his uerbis, Titio decé milia uel inſulá relinquo, ita ut quę milia exija, uel eandem inſulá Mæuio reſtituat: licet antea neq; legati neq; fideicõmiſſi petitio naſcebatur, tamé in libertaté à diuo Seuero hoc admiſſum eſt. Sed & in pecuniarijs cauſis uolũtatis tuendæ gratia nõ immeritò recipiendũ, ut etiá ex huiuſmodi uerbis, ſiue ad cõditioné ſiue ad modú reſpiciãt, ſiue ad dandú uel faciendú aliquid, fideicõmiſſi actio omnifariè naſcatur, uidelicet in conditionib. poſt exitú earũ. *Ait imperator:* Siue ad conditioné, ſiue ad modú reſpiciãt, &c. *Hiſce uerbis uidetur conſtitui, quòd ſi alicui quid legatũ ſit, Si Mæuio decẽ dediſſet, Mæuiũ ex teſtamẽto ad præſtãda ſibi decẽ agere poſſe. uerùm huic interpretationi repugnãt quodãmodo uerba quæ ibidẽ ſequũtur, hæc:* Videlicet in conditionibus poſt exitú earũ. *Niſi quis hæc uerba accipiat ita, ut is cui ſub cõditione hac, Si Mæuio decẽ dediſſet, inſula legata eſt, non niſi poſtquàm inſulam ex cauſa legati acceperit, ad decẽ Mæuio præſtãda per actionẽ cogi poßit: quod habet rationẽ. Sed & ſupradictæ interpretationi repugnat l.8.cum l.ſequente ff.ſi quis omiſſa cauſa teſt.cuius hæc ſunt uerba:* Si quis ſub conditione dandorũ decem, uel quæ alia, quæ in dãdo uel in faciendo, fuit hæres inſtitutus, omiſſa cauſa teſtamẽti ab inteſtato poſſideat hæreditaté: uidẽdú eſt an huic, in cuius perſonã cõditio collata eſt, ſubueniri debeat? & magis eſt, ne ſubueniatur: neq; enim legatarius eſt. ſed etſi adhuc parẽdi cõditioni tẽpus habeat, hac parte edicti nõ tenetur. *Hæc (inquã) lex dicta legi, eiusq; interpretationi uidetur repugnare: niſi quis dicat alteram per alterã corrigi atq; mutari, quod poteſt admitti. Sed & cõtradicit l.30.§.tametſi.ff.ad l.Falcidiã, his uerbis:* Tametſi in legis Falcidiæ ratione, quæ conditionis implendæ cauſa hæredi ſunt data, in quartá nõ cõputantur: tamé id quod nõ figura cõditionis accipere iuſſus eſt ab eo cui hæreditaté reſtituere rogatus eſt, Celſo & Iuliano noſtro placuit computari. quemadmodú ſi ea ſumma hæres uendere eas res iuſſus eſſet, quis nõ cõditionis implẽdę cauſa, ſed quodãmodo pro precio inferre ſunt iuſſi. Quo loco amplius quæſitũ eſt, an fideicõmiſſarius quoq; inuitus cogatur dare eá ſummá, & recipere hęreditaté, quaſi & ipſius fideicõmiſſum eſſet? Sed & id ueriſimile nõ eſt: cùm talis oratio magis ipſius cauſa, quàm cõtra ipſum poſita uideatur. *Sed & cõtradicit l.8 ff.de dotis collat.cuius uerba uide ℑ.lib.30.cap.9.quæſt.2.ext.3. Sanè ſi cui libertas relicta ſit, Si Mæuio decẽ dediſſet, & hæres ſtatuliberũ prohibeat, ne decẽ det Mæuio, ſtatuliber nihilominus quaſi impleta cõditione ad libertatẽ peruenit: & Mæuius, quẽ teſtator decẽ accipere uoluit, aduerſus hæredẽ in factũ actio-*

a l. 4. §. final. ff. de condict. cauſa data.

ne agere poteſt, ut teſtatori pareatur. a*Poſtremò legati quoque formæ ſeu ſpecies eſt: Si quis hæres inſtitutus ſit, excepta certa aliqua re, puta fundo uel ædibus. Quæ forma proponitur l. ſi quis ita. 72. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Si quis ita hæres inſtitutus fuerit, Excepto fundo, excepto uſufructu, hæres eſto: perinde erit iure ciuili, atq; ſi ſine ea re hæres inſtitutus eſſet: idq; authoritate Galli Aquilij factum eſt. *Concordat l. 88. in princip. ff. de legat. 2. his uerbis:* Caiua Seiua pronepos meus, hæres mihi eſto ex ſemiſſe bonorum meorum, excepta domo mea & paterna, in quibus habito, cum omnibus quæ ibi ſunt: quæ omnia ſcias ad portionem hæreditatis, quam tibi dedi, non pertinere. quæro, cùm ſit in his domibus argentum, nomina debitorum, ſupellex, mancipia: an hæc omnia quæ illic inueniuntur, ad alios hæredes inſtitutos debeant pertinere? Paulus reſpondit, nomina debitorum non contineri: ſed omnium hæc eſſe communia, in cęteris nullum pronepoti locum eſſe. *Ex his quæ hactenus propoſita ſunt conſtat, quibuſcunque uerbis quid ſit relictum, poſſe eo nomine actionem inſtitui, propoſita exceptione non obſtante. Habet tamen hæc regula ſuas etiam diſtinctiones, quarum prima hæc eſt: Niſi per modum conſilij & cauſæ ſimulis relictum ſit. Quæ diſtinctio approbatur exemplo l. 66. §. ex his uerbis. ff. de leg. 2. hiſce uerbis:* Ex his uerbis, Curare agros attendere, & ita fiet, ut filios meus filios ueſtros uobis condonet: fideicommiſſum peti non poſſe. *Item approbatur alio exemplo l. 32. in princip. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Generali cepite propoſito, quidam in teſtamento ſuo ita adiecit: Felici quem liberum eſſe iuſsi, uſumfructum fundi Veſtigiaoi lego: cuius proprietatem puto te Felicem conſecuturum, ſi non contenderis cum hærede meo, ſed potius concordaueris: ſed & tu hæres omnia fac ut amici ſitis, hoc enim uobis expediet. Quæſitum eſt, an uiuente hærede exigere poſsit Felix proprietatem fundi? Reſpondi, nihil proponi cur Felici proprietas fundi legata uideretur. *Aliud item exemplum propoſitæ diſtinctionis proponitur l. 79. §. mando. ff. de legat. 2. his uerbis:* Mando filiæ meæ pro ſalute ipſius ſolicitus, ut quoad liberos tollat, teſtamentum non faciat: ita enim poterit ſine periculo uiuere. Fideicommiſſariam hæreditatem cohæredi ſorori non uideri relictam apparuit, quòd non de pecunia ſua teſtari, ſed obtentu conſilij derogare iuri, teſtamentum fieri prohibendo uoluit. *Huic contradicit l. 74. in princip. ff. ad S. C. Trebell. cuius hæc ſunt uerba:* Qui filium & filiam habebat, teſtamentum fecerat, & ita de filia ſua cauerat, *ἐντέλλομαί σοι μὴ διαθέσθαι πρὶν τέκνα σοι γενέσθαι,* hoc eſt Demando tibi, ne prius teſtamentum facias, quàm liberos habeas. pronunciauit Imperator, fideicommiſſum ex hac ſcriptura deberi, quaſi per hoc quòd prohibuiſſet eam teſtari, petijſſet ut fratrem ſuum hæredem faceret: ſic enim accipiendam eam ſcripturam, ac ſi hæreditatem ſuam rogaſſet eam reſtituere. *Planè diſtinctio propoſita replicationem recipit l. 11. §. hæc uerba. ff. de leg. 3. his uerbis:* Hæc uerba, Te fili rogo ut prædia, quæ ad te peruenerint, pro tua diligentia diligas, & curam eorum agas, ut poſsint ad filios tuos peruenire: licet non ſatis exprimunt fideicommiſſum, ſed magis conſilium quàm neceſsitatem relinquendi: tamen ea prædia in nepotibus poſt mortem patris eorum uim fideicommiſsi uidentur continere. *Hæc ad primam diſtinctionem reprobatæ exceptionis. Secunda diſtinctio proponitur l. 11. §. ſi ita quis. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ita quis ſcripſerit, Illum tibi commendo: diuus Pius reſcripſit, fideicommiſſum non deberi. aliud eſt enim perſonam commendare, aliud uoluntatem ſuam fideicommittentis hæredibus inſinuare. *Tertia diſtinctio proponitur l. 39. in princip. ff. eod. tit. his uerbis:* Vxorem & filium communem hæredes inſtituit & uxoris fidei commiſit in hæc uerba: Pero à te domina uxor, ne ex fundo Titiano partem tibi uindices, cum ſcias me uniuerſam emptionem eius fundi feciſſe: ſed beneficio affectionis & pietatis, quam tibi debui, eandem emptionem (cùm nummis meis comparaſſem) tecum communicaſſe. quæſitum eſt, an eum fundum in ſolidum filij eſſe uoluerit? Reſpondit, eum de quo quæreretur, perinde rationem in fundo haberi uoluiſſe, ac ſi uniuerſus hæreditarius eſſet, ut pro parte dimidia & uxor & filius agrum ut hæreditarium habeant. *Quarta diſtinctio proponitur l. 78. §. filiam. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Filiam ſuam hæredem ſcripſit, & nepotem quem ex ea habebat, ei ſubſtituit, & ita cauit: Lucio Titio fratris mei filio, genero meo, ducentos aureos relinquo, quo legato ſcio illum contentum eſſe, quoniam ſcripſi uniuerſam rem meam eo, quòd filiam meam & nepotem meum hæredes ſcripſi, uniuerſam ſubſtantiam eis communicaſſe, quos inuicem commendo fidei patris. Filia adita hæreditate diuertit à marito: quæſitum eſt, an Titius quondam eius maritus ſuo, uel filij ſui nomine ex fideicommiſſo communionem bonorum conſequi poſsit, uiua quondam

dam uxore ſua, uel poſt mortem eius? Reſpondi, nihil fideicommiſſi datum genero proponi præter ducentos aureos. *Quinta diſtinctio, eſt falſa legati demonſtratio. Quæ proponitur l. 70. §. fin. ff. de cond. & demonſtr. his uerbis:* Falſam legati demonſtrationem non facere legatum, Sabinus reſpondit: ueluti ſi quis, cùm Titio nihil legaſſet, ita ſcriptum reliquerit, Ex centum quæ Titio legaui, quinquaginta hæres Seio dato. idq; ſumpſit ex defuncti uoluntate. quia non animo legandi, ſed demonſtrandi legatum, quod falſo datum exiſtimaret, ita ſcriberet: propter falſam tamen demonſtrationem legati non plus Seius adſequetur, quàm ſi uerè demonſtratum fuiſſet. *Hæc de ſexti generis exceptionibus contra legata, quæ deſumptæ ſunt ex forma & uerbis legati ac fideicommiſſi. Sequuntur nunc ſeptimi generis exceptiones, deſumptæ ex tempore ex quo & ad quod, item ex conditione ſub qua legatur. Sciendum autem eſt, liberum eſſe uel purè uel ſub conditione relinquere fideicommiſſum, uel ex certo die. Inſt. de fideicom. hæred. §. poteſt autem quiſq;.*

LXXV. EXCEPTIO; *Niſi poſt mortem hæredis uel legatarij ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de leg. §. poſt mortem, his uerbis:* Poſt mortem quoq; hæredis aut legatarij, ſimili modo inutiliter legabatur: ueluti ſi quis ita dicat, Cùm hæres meus mortuus fuerit, do lego. Item pridie quàm hæres aut legatarius morietur. Sed ſimili modo & hoc correximus, firmitatem huiuſmodi legatis ad fideicommiſſorum ſimilitudinem præſtantes, ne in hoc caſu deterior cauſa legatorum, quàm fideicommiſſorum inueniatur. *Concordat l. 11. C. de contr. ſtipul. cuius uerba uide J. lib. 37. cap. 5. except. 35. in iuris mutatione.*

LXXVI. EXCEPTIO; *Niſi tam anguſto tempore legatum ſit, quo præſtari non poteſt. Hæc exceptio reprobatur l. ſi mihi. 12. §. ſi quis. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quis ſeruos, quos Gadibus haberet, eo teſtamento, quod Romæ moriens fecerat, triduo quo mortuus fuerit, hæredem dare mihi damnauerit, ratum eſſe legatum, & anguſtias temporis nihil legato nocere. *Eſt igitur hic replicatio conſtituenda aduerſus exceptionem inferiorem 87.*

LXXVII. EXCEPTIO; *Niſi ad certum tempus ſit legatũ. Hæc exceptio reprobatur l. ult. C. de legatis, hiſce uerbis:* Illud quod de legatis uel fideicommiſſis temporalibus, utpote inutilis, à legum cõditoribus definitum eſt, emendare proſpeximus, ſancientes & talem legatorum uel fideicommiſſorum ſpeciem ualere, & firmitatem habere. Cùm enim iam conſtitutum eſt, fieri poſſe temporales donationes & contractus; conſequẽs eſt, etiam legata uel fideicommiſſa, quæ ad tempus relicta ſunt, ad eandem ſimilitudinem confirmari, poſt completum uidelicet tempus ad hæredem iiſdem legatis uel fideicommiſſis remeantibus, neceſſitatem habente legatario uel fideicommiſſario, cautionem in perſonam hæredis exponere, ut ei poſt tranſactum tempus res, non culpa eius deterior facta, reſtituatur. *Proinde ſeruo alieno ita legari poteſt, quoad ſeruus ſit, uel quoad ſeruus Titij erit. a Et filiofamilias (Caius ait) quoad in poteſtate patris eſt, in annos ſingulos denarij poſſunt. b*

a L. ſeruo alieno. 110. in prin. ff. de legat. 1. & l. 84. ... ibi, commiſſa. ff. de leg. 1. b l. ultim. ff. de annuis legatis.

LXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi ſub turpi, impoſſibili, uel alia huiuſmodi conditione ſit legatum. De hiſce & alijs ſimilibus exceptionibus uide J. de conditionibus ſeu legatis conditionalibus.*

LXXIX. EXCEPTIO: *Niſi ſub hac conditione, Si hæres uolet, legatum ſit. Hæc exceptio approbatur l. ſenatus. 43. §. legatum. ff. de legatis 1. his uerbis:* Legatum in aliena uoluntate poni poteſt, in hæredis non poteſt. *Concordat l. 11. §. quanquam. ff. de leg. 3. cuius uerba uide J. proximè. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ita ſit legatum, Si fuerit arbitratus hæres, ſi putauerit, &c. Hæc replicatio approbatur d. §. quanquam, his uerbis:* Quanquam fideicommiſſum non debeatur ita relictum, Si uolueris; tamen ſi ita adſcriptum fuerit, Si fueris arbitratus, ſi putaueris, ſi exiſtimaueris, ſi utile tibi fuerit uiſum, uel uidebitur: debebitur. non enim plenum arbitrium uoluntatis hæredi dedit, ſed quaſi uiro bono fideicommiſſum relictum. *Concordat l. ſi ſic. 74. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ſic legatum uel fideicommiſſum ſit relictum, Si exiſtimauerit hæres, ſi comprobauerit, ſi iuſtum putauerit: & legatum & fideicommiſſum debebitur. quoniam quaſi bono uiro potius ei commiſſum eſt, non in meram uoluntatem hæredis collatum. *Secunda replicatio eſt: Niſi ita legatum ſit, Niſi hæres meus noluerit. Hæc replicatio approbatur d. l. 11. §. ſic fideicommiſſum, his uerbis:* Sic fideicommiſſum relictum, Niſi hæres meus noluerit illi decem dare, uolo: quaſi conditionale fideicommiſſum eſt, & primam uoluntatem exigit. ideoque poſt primam uoluntatem non erit arbitrium hæredi dicendi ſe noluiſſe. *Tertia replicatio eſt: Niſi ita ſit legatum, Cum hæres uoluerit. Quæ replicatio approbatur d. l. 11. §. hoc autem legatum. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 1. reg. 1. Concordat l. 46. §. penult. ff. de fideicom. libertat. his uerbis:* Quanquam in hæredis arbitrium conferri, an debeatur, non poſſit: quando tamen debeatur, conferri poteſt. *Concordat item l. 17. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. lib. 29. cap. 7. except. 65. repl. 2.*

Quarta replicatio eſt: Niſi uni ex pluribus, cui hæres uoluerit, ſit legatum. Hæc replicatio approbatur l. 8. §. cùm quidam. ff. de rebus dubijs, his uerbis: Cùm quidam pluribus hæredibus inſtitutis, unius fidei commiſiſſet, ut cum moreretur, uni ex cohæredibus cui ipſe uellet, reſtitueret eam partem hæreditatis, quæ ad eum perueniſſet: uetiſsimum eſt, utile eſſe fideicommiſſum. nec enim in arbitrio eius qui rogatus eſt, poſitum eſt, an omnino uelit reſtituere, ſed cui potius reſtituat. plurimùm enim intereſt, utrum in poteſtate eius, quem teſtator obligare cogitat, faciat ſi uelit dare: an impoſita neceſsitate dandi, ſoli ei diſtribuendi liberum arbitrium concedat. *Concordat l. 46. ff. de fideicommiſſ. libertat. cuius uerba uide ĩ. lib. 19. cap. 6. exception. 29.* *Quinta replicatio: Niſi non expreſſè, ſed tacitè hæredis uoluntati permittatur. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 3. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si ita legetur, Hæres dare damnas eſto, ſi in Capitolium non aſcenderit, utile legatum eſt: quamuis in poteſtate eius ſit aſcendere, uel non aſcendere.

Sexta replicatio eſt: Niſi libertas ſub propoſita conditione relinquatur. Hæc replicatio approbatur l. 46. in princip. ff. de fideicommiſſ. libertat. cuius uerba uide ĩ. lib. 19 cap. 7. except. 69.

LXXX. EXCEPTIO: *Niſi ita ſit legatum, Si Titius uoluerit, hæres meus Mæuio dato. quæ exceptio approbatur l. 50. in fine. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide j. exception. proxim. Concordat l. 32. in princip. ff. de hæredibus inſtit. his uerbis:* Illa inſtitutio, Quos Titius uoluerit, ideo uitioſa eſt, quòd alieno arbitrio permiſſa eſt. nam ſatis conſtanter ueteres decreuerunt, teſtamentorum iura ipſa per ſe firma eſſe oportere, non ex alieno arbitrio pendere. *Concordat l. captatoriæ. 61. ff. de legat. 1. his uerbis:* Captatoriæ ſcripturæ ſimili modo neque in hæreditatibus, neque in legatis ualent. *Concordat item l. 66. §. atquin ſi quis. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide j. exception. proxim. Cõcordat item l. 68 ff. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. lib. 28. cap. 9. except. 51. Contradicit l. ſenatus. 43. §. legatum. ff. de leg. 1. cuius uerba uide paulò ſuperius exception. prox. in prin. Iam dictæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ita ſit legatum: Si Titius arbitratus fuerit, uel arbitrari uoluerit. Quæ replicatio approbatur l. 1. ff. de leg. 2. his uerbis:* In arbitrium alterius conferri legatum ueluti conditio poteſt. quid enim intereſt, ſi Titius in Capitolium aſcenderit, mihi legetur: an ſi uoluerit? Sed cum ita legatum ſit pupillo ſiue pupillæ arbitrio tutorum, neque conditio ineſt legato neque mora. cùm placeat in teſtamentis legatum in alterius arbitrium collatũ, pro uiri boni arbitrio accipi: quæ enim mora eſt in boni uiri arbitrio, quod iniectum legato, uelut certam quantitatem exprimit pro uiribus, uidelicet patrimonij? *Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cõditio hæc, Si Titius uoluerit, tacitè inſit legato, non expreſſa. Hæc replicatio approbatur per ea quæ proponuntur j. proximè.*

LXXXI. EXCEPTIO: *Niſi ita ſit legatum Titio, Si Mæuius in Capitolium aſcẽderit. Hæc exceptio uidetur probari ratione exceptionis præcedentis: uerùm reprobatur l. 50. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Nonnonquam contingit ut quædam nominatim expreſſa officiant, quamuis omiſſa tacitè intelligi potuiſſent, nec eſſent obfutura. quod euenit, ſi alicui ita legatur: Titio decem do lego, ſi Mæuius Capitolium aſcenderit. nam quãuis in arbitrio Mæuij ſit, an Capitolium aſcendat, & uelit efficere, ut Titio legatum debeatur: non tamen poterit alijs uerbis utiliter legari, Si Mæuius uoluerit, Titio decem do. nam in alienam uoluntatem conferri legatum non poteſt. Inde dictum, expreſſa nocent: non expreſſa, non nocent. *Concordat l. 66. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si quis Sempronium hęredem inſtituerit ſub hac conditione, Si Titius in Capitolium aſcenderit: quamuis non aliâs hæres eſſe poſsit Sempronius, niſi Titius aſcendiſſet in Capitolium, & hoc ipſum in poteſtate ſit repoſitum Titij: quia tamen ſcriptura non eſt expreſſa uoluntas Titij, erit utilis ea inſtitutio. Atquin ſi quis ita ſcripſerit, Si Titius uoluerit, Sempronius hæres eſto: non ualet inſtitutio. quædam enim in teſtamentis, ſi exprimantur, nullum effectum habent: quando ſi uerbis tegantur, licet eandem ſignificationem habeant, quam haberent expreſſa, momentum tamen aliquod habeant. ſic enim filij exhæredatio cum eo ualet, ſi quis hæres exiſtat: & tamen nemo dubitat, quin ſi ita aliquis filium exhæredauerit, Titius hæres eſto: & cum hæres erit Titius, filius exhæres eſto: nullius momenti ſit exhæredatio.

LXXXII. EXCEPTIO: *Niſi alicui quinquaginta ſint legata, ita ſi quinquaginta dediſſet. Quæ exceptio approbatur l. 65. in fine. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide j. lib. 34. cap. 1. except. 27. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi fundus quinquaginta dignus legatus ſit, ita ſi quinquaginta dediſſet. Quæ replicatio approbatur d. l. 65. in princip. Concordat l. 16. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si cui fundus centum dignus legatus fuerit: ſi centum hæredi uel cuilibet alij dederit, uberrimum uidetur eſſe legatum. Nã aliquando intereſt legatarij fundum potius habere, quàm centum. Sæpe enim

confines

confines fundos etiam ſupra iuſtam æſ[illegible]imationem intereſt noſtra adquirere. *C[illegible]cordat item l. ſi tu. 49. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. reg. 46. Nunc ad octauum genus exceptionum tranſeundum, quod ſumitur ex [illegible] & tempore quo legatur.*

LXXXIII. EXCEPTIO: *[illegible] ſi ante hæredis inſtitutionem ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur inſt. de leg. §. ante, his uerbis:* Ante h[illegible]re di[illegible] [illegible]itutionẽ inutiliter antea [illegible]c[illegible]abatur, ſc[illegible]icet quia teſtamenta uim ex inſ[illegible]tu[illegible]one hæredis accipiunt, & ob id ueluti caput atq; fundamentum intelligitur totius teſta menti hæredis [illegible]tio. Pari ratione nec l[illegible]e[illegible]tas ante h[illegible]s inſtitutionem dari poterat: ſed q[illegible] [illegible]ile eſſe putauimus, ſcripturæ ordin[illegible] quidem ſequi (quod & ipſi antiquitat[illegible] u[illegible]perand[illegible] [illegible]etat uiſum) ſperni a[illegible]tem te[illegible]toris uoluntatem, per noſtram Con[illegible]nem & hoc uitium emendauimus, ut liceat & ante hæredis inſtitutionem, & inter medias hæredum inſtitutiones [illegible]atum [illegible]e inquere: & m[illegible]ltò magis libertat[illegible] c[illegible] uſus tauor ab l[illegible]o eſt. *Concordat [illegible]24. [illegible]te[illegible]mentis. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 10. ex [illegible] S. [illegible]nus [illegible] g[illegible]um ex[illegible]onũ carũ eſt, quæ ſu[illegible]ur ex [illegible]nſtrument[illegible] in[illegible] [illegible]ũ relictum eſt: cu[illegible]us generis exceptione[illegible] nunc ſequuntur.*

LXXXIIII. EXCEPTIO: *[illegible]iſi in teſtamento non iure facto, & imperfecto legatum ſit re[illegible]ũ. Hæc ex[illegible]tio approbatur l. 29. in prin. ff. qui teſtam facere p[illegible] mi his uerbis:* Ex ea ſcriptura, quæ ad teſtamentu[illegible] [illegible]ciendum parabatur, ſi nullo iure teſtamentũ perfectu eſſet, nec ea quæ fideicomm[illegible] tũ ue[illegible]ba haberẽt, pe ti poſſe, Paul[illegible]s re[illegible]d[illegible]t. *[illegible]oncordat l. 21. §. 1. ff. de leg. 3. ubi Vlpianus:* Quo[illegible]ies qu[illegible] a exemplũ teſtamẽti præparat, & pri[illegible] decedit, quàm teſtatur, n[illegible] ualent quaſi ex codici[illegible]lis, quæ in exẽ[illegible]lo ſcripta ſunt, licet [illegible]erba fideicom miſ[illegible] [illegible]ta ha[illegible]eant: & ita d[illegible]uũ P[illegible] decre ui[illegible] Ma[illegible]nus ſcribit. *Concordat item l. 21. C. de fideicommiſſis cu[illegible]us uerba ui[illegible] repl[illegible] Item concordat l. 29. [illegible] his uerbis:* Ex teſ[illegible]amento quod iure nõ ualet, nec fideicõm[illegible]ſum quẽ dẽ, ſi non inteſtato quoq; ſuccedẽtes rogati probentur, peti poteſt. *Itẽ concord[illegible] [illegible]. 8. §. illud quoq; C. de codicillis, cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 25. quæſt. 3. ſpecie 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi in teſtamento adiectũ ſit, Hocq; ra[illegible] [illegible] eſſe uolo quacũq; ratione licebit aut poterit. Quæ replicatio approbatur l. 29. [illegible]n. ff. qui teſtam facere poſſunt, his uerbis:* Paulus reſpodit ex his uerbis, [Greek illegible] hoc eſt, Hocq; teſtamentu ratum eſſẽ uolo, quacun[illegible]ratione e[illegible]e uel licebit uel poterit: quę te[illegible]pturæ pater[illegible]am [illegible] ad didit, uideri eum uoluiſſe omnimo[illegible]le ſe ea quæ reliquit, etiãſi inteſtatus dec[illegible]ſſiſſet. *Concordat l. pen[illegible] fin. ff. de leg. 3. ubi Scæuola:* Lucius Ti[illegible] [illegible] meum [illegible] menti [illegible] ipſi ſine u[illegible]o [illegible] pe[illegible]to, rationẽ animi mei potius [illegible], quam miſerã & [illegible] mia di[illegible]gentia: et [illegible] aliquid legamẽ, minuſue per[illegible]e fecero, pro iure legitimo haberi debet hominis ſani uoluntas. de inde hæredes inſtituit: quęſitũ eſt, inteſtati eius bonorũ poſſeſsione petita, an portiones adſcriptæ ex cauſa fideicommiſsi peti poſſi[illegible]. Reſpõdi, ſecundũ ea quę proponerentur, poſſe. *Secũda replicatio eſt: Niſi adiecerit te[illegible]ator, [illegible] uelle hoc uice codicillorũ ualere. Quæ replicatio approbatur l. 3. §. fin. ff. de militari teſtamẽto, his uerbis.* Ple[illegible]iq[illegible] [illegible]gani ſolent, cum teſtamen[illegible] [illegible]ciu[illegible] per ſcripturã ad [illegible]cere, uelle hoc e[illegible] [illegible]ice co[illegible]cillorũ ualere: nec quiſ[illegible] q[illegible]iam d[illegible]xerit, ſi imperfectũ ſit teſtamentũ, codicil[illegible]s nõ e[illegible]e, &c. *Concordat l. 8. §. illud quoq; C. de codicillis. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 25 quæſt. 3. ſpecie 1. Tertia replicatio eſt. Niſi ure iurando præſtari rogauerit teſtator. Quæ replicatio approbatur l. 70. § filius. ff de legat. 2. his uerb[illegible]:* Filius matrem hæredem ſcripſerat, & fi[illegible]icomm[illegible] a tab[illegible] data cum [illegible]iu[illegible]urandi religione præſtari rogauerat: cum te[illegible]mentum nul[illegible] iure factum e[illegible]et, nihilominus matrem legitimam hæredem cogendam fideicommiſſa præſtare reſpodi. nam extræ uo[illegible]untatis preces ad omnem ſucceſsionis ſpeciem porrectæ uidebantur. *Quarta replicatio eſt: Niſi imperatori ſit relictum. Hæc replicatio reprobatur l. 23. ff. de leg. 3. his uerbis:* Ex imperfecto teſtamento legata uel fideicõmiſſa Imperatorem uendicare, inuerecundum eſt: decet enim tantæ maieſtati eas ſeruare leges, quibus ipſe ſolutus eſſe uidetur. *Concordat l. 7. C. qui teſt. facer. poſſ. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 17. replicat. 5. Concordat item l. 3 C. de teſtamentis. cuius uerba uide d. replicat. 5. Concordat item l. 20. C. eod. tit. cuius uerba uide [illegible] 28 [illegible]ap. [illegible] exception. 33. replicat. [illegible]pl. Quinta repli[illegible]io eſt: Niſi ob iniquam exhæredationem uel præt[illegible]itionem iniuſtum ſit teſtamentum. Hæc rep[illegible]catio a[illegible]probatu[illegible] Nouell. [illegible]. 115. [illegible] ſi uſuuenit [illegible]. ubi tum imp. [illegible] [illegible]anus t[illegible]amentum, in quo [illegible]beri iniquè eſſent exhæredati, quantum [illegible] hæredum inſt[illegible]tionem pertinet, iniuſtum conſtituiſſet, ut ab inteſtato locus ſit. ſubijcit tandem hæc uerba:* Sa[illegible]e ſi u[illegible]uenial, ut in ta[illegible] [illegible]buſdam te[illegible]amentis legata aliqua, aut [illegible]d[illegible]i comiſſa, aut [illegible]ibertates, aut tutorũ [illegible]tiones relinquantur, au[illegible] [illegible]uæcunq: a[illegible] legi[illegible]s cognita capitula n[illegible]m[illegible]ur: hæ o[illegible]a imp[illegible]ri i[illegible]nius, & [illegible] re[illegible] lu[illegible] perin[illegible]e qua[illegible] ex [illegible]rte te[illegible]mẽtum non ſ[illegible]bcerſum re[illegible]c[illegible]umq; ualeret. *Concordat d. [illegible]. 115. § [illegible] hæc ita. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 16. except. 165. Sexta replicatio eſt: [illegible]*

[illegible]pedat

impedimentum, ob quod iniuſtum eſt te[illegible]entum, uiuo teſtatore ceſſ[illegible] fuerit. Hæc repl[illegible]atio a[illegible]obatur l.12 ff. de iniuſto, r[illegible]to & irr. teſt. his uer[illegible]s: Poſthumus præteritus uiuo teſtat[illegible]re [illegible]tus deceſsit, licet iuris ſcrupuloſi[illegible] ni[illegible]miaq; ſubtilitate teſtamentum ruptum uideatur: attamen ſi ſignatum fuerit teſtamentum, bonorum poſſeſsionem ſecundum tabulas accipere hæres ſcriptus poterit, remq; obtinebit, ut Imp. noſter & diuus Hadrianus reſcripſerunt. Idcirco legatarij & fideicommiſſarij habebunt ea, quæ ſibi relicta ſunt, ſecuri. Idem & circa iniuſtum & irritum teſtamentum erit dicendum, ſi bonorum poſſeſsio data fuerit ei, qui rem ab inteſtato auferre poſſit. *Au Iuriſconſultus r* Idem & circa iniuſtum. *De hac re uide ſ. lib.28. cap.15. replicat. 19. diſtinct.2. Planè replicatio propoſita reprobari potius quam approbari uidetur, ſecundum ea quæ dicentur paulo inferius in replicationibus generalioribus. Septima replicatio eſt: Niſi ob id non ualeat teſtamentum, quòd teſtator filium ſuum defunctum falſò putans, alium inſtituit heredem. Quæ replicatio approbatur l.28. ff. de inofficioſo teſtamento: de qua re infrà quoq; dicetur except. 86. repl.1. Octaua replicatio hæc eſt: Niſi ijdem heredes, à quibus relictum eſt, ex priore teſtamento iure facto ſuccedant. Hæc replicatio reprobatur l.18. in fine. ff. de leg.1. cuius uerba uide j. except. prox. repl.2. Nona replicatio hæc eſt: Niſi legatum ex iniuſto teſtamento ſit ſolutum, uel nouatio ſit facta. Hæc replicatio elicitur ex l.23. C. de fideicommiſſis. cuius hæc ſunt uerba:* Si ueritas uel ſolennitas iuris deeſt, nec amplexus parentis uoluntatem relicta dediſti, uel tranſactionis cauſa ſtipulantibus promiſiſti, negociumque integrum eſt, ad ſolutionem urgeri non potes. *Decima replicatio eſt l.38. ff. de fideicommiſſ. libertat. in hæc uerba:* In teſtamento quidam, quod perfectum non erat, alumnæ ſuæ libertatem & fideicommiſſa dedit: cùm omnia filij ueluti ab inteſtato geſsiſſent, quæſijt Imperator, an rectè ex cauſa fideicommiſſi manumiſſa fuiſſet? & interlocutus eſt; etiamſi nihil ab inteſtato pater pet[illegible], pios tamen filios debuiſſe manumittere eam [illegible]uem pater dilexiſſet. Pronun[illegible]cia[illegible] [illegible] eam rectè manumiſſam. & ideo f[illegible]eicommiſſa etiam ei præſtanda. *[illegible]ndecima replicatio eſt: Ni[illegible] teſtamento iure facto, uel ab inteſtato in ſcriptura minus ſolenni petierit. Quæ replicatio approbatur l.22. C. de fideicommiſſis, his uerbis:* [illegible] in e[illegible]ola, uel libello uel ſine ſcriptura, imò etiam nutu fideicomm[illegible] relinqui poſſe ad[illegible]s teſtibus, nulla dubitatio e[illegible] *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: [illegible] ſi cum antea in teſtamento ſignifica[illegible]et, ſi quid ab ſignatum recepiſſet, id [illegible]ice codicillorum ualere poſte[illegible] in ep[illegible]la non obſignata fideicommiſſa reliquerit. Hæc duplicatio reprobatur l. teſtamento. 91. in prin. [illegible] de leg.2. his uerbis:* Teſtamento filium & uxorem ſuam hæredes inſtituit, poſtea epiſtolam ſcripſiſſe dicitur, qua & quidquid in peculio habuit filius, ei donauit. & adiecit ſe præcipua hæc eum ſuique iuris & poſt mortem ſuam habere uelle: quæro, cùm teſtamento ſignificauerit, ſi quid obſignatum recepiſſet, id uice codicillorum ualere: epiſtola autem non ſit obſignata, an quæ epiſtola continentur, ad filium pertineant? Reſpondi, ſi fides epiſtolæ relictæ conſtaret, deberi, quæ in ea dari ſe uelle ſignificauit. *Duodecima replicatio eſt: Niſi ab inteſtato quoq; fideicommiſſum teſtator uoluit præſtari. Hæc replicatio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap 3 except. 8. item j. cap. 10. eo[illegible] ſa 42. except.1. repl.6. Concordat l.29. ibi ſi non inteſtato. C. de fideicomm. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Reliquas huius loci replicationes uide alibi de iniuſto teſtamento.*

Duplicatio generalis.

Planè iam dictarum replicationum duplicatio generalis hæc eſt: Niſi actor tanquam ex teſtamento petierit. quæ duplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur ſ. lib.28. cap.25. quæſt.3. reg.1. in [illegible]ne.

LXXXXV. EXCEPTIO: *Niſi teſtamentum ruptum ſit, aut irritum factum. Hæc exceptio approbatur l.93 ff. de leg.3. his uerbis:* Si quis teſtamento facto à filijs ſuis, quos hæredes inſtituiſſet fideicommiſſum reliquerit, nõ ut à legi[illegible]mis hæredibus, ſed ut à ſcriptis filijs, & teſtamentum aliquo caſu irritum factum ſit, filij ab inteſtato uenientes fideicõmiſſum ex teſtamento præſtare compelli non poſſunt. *Cõcordat l.1. in prin. C. de codicillis. ubi Imp. Alexander:* Rupto qu[illegible]dẽ teſtamento poſthumi adgnatione, codic[illegible]s quoq; ad teſtamentum pertinẽtes non ualere, in dubium non u[illegible]ni[illegible] *Quibus autem modis teſtamenta rumpantur uel irrita fiant, dictum ſ. lib.28. cap.19. cũ ſequentib. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi poſterius teſtamentum non ſit iure factum. Quæ replicatio approbatur l.18. ff. de leg.3. his uerbis:* Si iure teſtamento facto fideicommiſſum tibi reliquero, deinde aliud poſtea fecero non iure, in quo fideicomm[illegible]ſſum relinquã tibi, uel aliud quàm quod priore teſtamento uel [illegible]mnino ſit relictum: uidendum eſt, an mens mea hæc fuerit facientis poſtea teſtamentum, ut nolim ratum eſſe priore teſtamento tibi relictum? quia uoluntate nuda fideicommiſſa infirmantur: ſed uix id obtinere poteſt, fortaſsis ideo, quòd ita demum à priore teſtamento recedi uellim, ſi poſterius ualiturum ſit, & nunc ex poſteriore teſtamento fidei[illegible]ommiſſum ei non debeatur, etiamſi i[illegible] eu[illegible] hæredes u-

troq; teſtamento inſtituti ex priore extiterint. *Secunda replicatio eſt: Niſi tacitum ſit fideicommiſſum. Hæc replicatio approbatur hac ratione, quia rogatus tenetur probare etiam in fideicommiſſo mutatam eſſe uoluntatem teſtatoris: alioquin in poſteriore teſtamento cenſetur repetitum, uel ſaltem ex ſua cautione rogatus tenetur. Quod approbatur l.1. ff. de probationib. his uerbis:* Cum tacitum fideicommiſſum ab eo datur, qui tam in primo, quàm in ſecũdo teſtamento pro eadem parte uel poſtea pro maiore hæres ſcribitur, probatio mutatæ uoluntatis ei debet incumbere qui conuenitur: cum ſecreti ſuſcepti ratio plerunq; dominis rerum perſuadet eos ita hæredes ſcribere, quorũ fidem elegerunt. *Concordat l.48. ff. de iure fiſci. ubi Paulus:* Statius Florus (*inquit*) teſtamento ſcripto hæredis ſui Pompeij tacitè fidei commiſerat, ut non capienti fundũ, & certæ pecuniæ quantitatem daret, & eo nomine cautionem à Pompeio exigi curauerat, ſe reſtituturum ea quæ ei per præceptionẽ dederat: poſtea idem Florus facto ſecundo teſtamento, & eodem Pompeio & Fauſtino hæredibus inſtitutis, nullas præceptiones Pompeio dederat. Hæc perſona quę capere non poterat, ſe detulerat: cõſulti Imperatores à procuratoribus, reſcripſerant, ſi non probaretur mutatam uoluntatem, pręſtãdum eſſe fideicommiſſum: atq; ita Pompeius condemnatus deſiderabat id onus eſſe hæreditatis oportere, quia præceptiones non acceperat: nec poſſe uideri pro parte in prima uoluntate teſtatorem perſeueraſſe, ſed in uniuerſo perſeuerauit, nec teſtamentum prius extare: nec ſi dediſſet in primo teſtamẽto, ex poſteriore peti potuiſſe, niſi petitum eſſet. Placuit, quia non probabat ſibi datas pręceptiones, ex ſola ſua cautione ſolum fideicommiſſum præſtare debere. *Tertia replicatio hæc eſt: Niſi in poſteriore teſtamento teſtator comprehenderit, fidei hæredis ſe committere, ut prius teſtamentum ualeat. Quæ replicatio approbatur l.12. §. fin ff. de iniuſto teſta. his uerbis:* Si paganus, qui habebat iam factũ teſtamentũ, aliud feciſſet, & in eo cõprehendiſſet, fidei hæredis ſe committere, ut priores tabulæ ualerent, omnimodo prius teſtamẽtum ruptum eſt: quo rupto quæri poterit, an uice codicillorum id ualere debeat, cum hæc uerba ſint fideicommiſſi? Et ſine dubio, uniuerſa quæ illic ſcripta ſunt, in cauſa fideicommiſſi erunt, non ſolùm legata & fideicommiſſa, ſed & libertates & hæredis inſtitutio. *Quarta replicatio eſt: Niſi poſt ruptũ teſtamentum teſtator præcedens legatũ confirmauit. Hæc replicatio approbatur l.1. C. de codicillis, hiſce uerbis:* Rupto quidem teſtamento poſthumi adgnatione, codicillos quoq; ad teſtamentum pertinentes non ualere, in dubiũ non uenit. Sed cum poſt ruptum teſtamentum patrem pupillorum ueſtrorum literas emiſiſſe proponatis, quibus præcedens iudicium confirmauit, Prætor nihil contra ius fecit, ſi nouiſsimam eius uoluntatem ſecutus, re'ictum teſtamento reip. fideicommiſſum, ut ex codicillis relictum præſtandum eſſe, pronuntiauit. *Quinta replicatio eſt: Niſi teſtator nomen tantùm hæredis, à quo legata relicta ſunt, induxit. Hæc replicatio approbatur l.12. in fin. ff. de his quæ ut indignis. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 21. except. 33. repl. 3. Concordat l.16. §. fin. ff. eod. tit. de qua re dicetur ſ. inter cauſas legati amittendi, conſiſtentes in perſona eius, à quo eſt legatum relictum. Sed & alias huiuſmodi replicationes uide ſ. lib. 28. cap. 19. cum ſequentib. item infrà cap. 8. cauſa 42. except. 1. repl. 6. de non adita hæreditate. Item ſ. inter adiuncta actionis legatorum de priore & poſteriore ſcriptura. Eſt inſuper propoſitæ exceptionis ſpecies exceptio inferior proxima.*

LXXXVI. EXCEPTIO: *Niſi teſtamentum tanquam inofficioſum ſit reſciſſum. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 6. quæſt. 8. reg. 1. in prin. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi teſtator putans filium ſuum mortuum, eum præterierit, indeq; teſtamentum ſit reſciſſum. Hæc replicatio approbatur l.28. ff. de inoff. teſt. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 4. quæſtion. 2. exception. 16. Concordat l. ult. in fine: ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 21. exception. 31. replicat. 11. Altera replicatio eſt: Niſi libertas per fideicommiſſum relicta, præſtita ſit. Hæc replicatio approbatur l.4. C. de inoff. teſt. his uerbis:* Cùm ex cauſa fideicommiſſi ſecundum decretum Prætoris in libertate morati ſitis, filios etiam ſuſceperitis: quamuis poſtea domini ueſtri teſtamentum inofficioſum ſit pronunciatum agente filio, non eſt æquum fieri uobis libertatis quæſtionem. *Tertia replicatio eſt: Niſi libertate relicta, poſt quinquennium querela inofficioſi teſtamenti mota ſit. hoc enim caſu nihilominus libertas legata debetur. quæ replicatio approbatur l. 8. §. fin. ff. de inoff. teſtam. his uerbis:* Planè ſi poſt quinquennium inofficioſum dici cœptum eſt, ex magna & iuſta cauſa libertates non eſſe reuocandas, quæ competierunt uel præſtitæ ſunt, ſed uiginti aureos à ſingulis præſtandos uictori. *Quarta replicatio eſt: Niſi fideicommiſſaria libertas ſit relicta. Hæc replicatio approbatur l. 9. ff. eod. tit. his uerbis:* Si autem intra quinquennium egerit, libertates non competunt. Sed Paulus ait, præſtaturum uictorem fideicommiſſarias libertates ſolùm uiginti aureis, & in hoc caſu à ſingulis præſtandis. *Quinta replicatio eſt: Niſi etiam ab hæredibus ab inteſtato uenientibus ſit relictum. Hæc replicatio reprobatur*

batur

batur l.54.§.fin.ff.de leg.1.his uerbis: Apud Scæuolam Claudius notat: Nec fideicommiſſa ab inteſtato data debentur ab eo, cuius de inofficioſo teſtamento conſtitiſſet: quia crederetur quaſi furioſus teſtamentum facere non potuiſſe: ideoq; nec aliud quid pertinens ad ſuprema eius iudicia ualet. *Concordat l.13.ff.de inoffi.teſt.cuius hæc ſunt uerba:* Titia filiam hæredem inſtituit, filio legatum dedit eodem teſtamento, & ita cauit: Omnia ea quæ ſuprà dari fieri iuſsi, ea dari fieri uolo ab omni hærede bonorumúe poſſeſſore qui mihi erit etiam iure inteſtati. Item ea quæ dari fieri iuſſero, ea uti dentur fiant, fidei eius committo. Quæſitum eſt, ſi ſoror centumuirali iudicio obtinuerit, an fideicommiſſa ex capite ſuprà ſcripto debeantur? ſi hoc quæratur, an iure eorum quos quis ſibi ab inteſtato hæredes bonorumúe poſſeſſores futuros credat, fidei committi poſſit? Reſpondit Scæuola, poſſe. Paulus notat & probat, nec fideicommiſſa ab inteſtato data deberi quaſi à demente. *Sexta replicatio eſt: Niſi facta ſit colluſio inter hæredem & exhæredatum. Quæ replicatio approbatur l.ſi ſeruus plurium.50.§.penult.ff.de leg.1.his uerbis:* Si hæres ſubiecit delatorem ſibi, ut eius hæreditas adiudicaretur fiſco, & oneribus careret, uel minus plenè defendit cauſam: non ſe exonerat exemplo eius, qui colluſoriè de hæreditate litigauit. *Sanè ſi ſuſpecta colluſio ſit (inquit Vlpianus) legatarijs inter ſcriptos hæredes, & eum qui de inofficioſo teſtamento agit, adeſſe etiam legatarios, & uoluntatem defuncti tueri conſtitutum eſt: eisq; permiſſum eſt, etiam appellare, ſi contra teſtamentum pronunciatum fuerit.* a *Septima replicatio eſt: Niſi pro parte teſtamentum per inofficioſi querelam reſciſſum ſit, pro parte non. tunc enim ex ea parte quæ reſciſſa non eſt, legata debentur. Quæ replicatio approbatur l.78. in prin.ff.de leg.2. his uerbis:* Cùm filius diuerſis tribunalibus actionem inofficioſi teſtamenti matris protuliſſet, atq; item uariæ ſententiæ iudicum extitiſſent, hæredem qui filium uicerat, pro partibus quas alijs cohæredibus abſtulit filius, non habiturũ præceptiones ſibi datas, non magis quàm cæteros legatarios actiones conſtitit. *Ait Iuriſconſultus:* Pro partibus quas alijs cohæredibus abſtulit filius, &c. Ex *his colligi poteſt, quòd pro reliqua parte, qua filius ſuccubuit, legata debeantur. Concordat l.13.C.de inofficioſo teſtamento cuius uerba uide ſ.lib. prox.cap.6. quæſtion. 8.reg.1.except.1. Planè libertas relicta in hoc caſu, in ſolidum debetur: ut ſequitur in d.l.78. his uerbis:* Sed libertatem ex teſtamento competere placuit. cum pro parte filius de teſtamento matris litigaſſet. *Cui concordat d. l.13. in fine. Hæc tamen diſtinctio ad ſeruitutes, quæ ſimiliter diuidi non poſſunt, non pertinet: ut d.l.78. ſequitur, his uerbis:* Quod non erit trahendum ad ſeruitutes, quæ pro parte minui non poſſunt. *Subijcit tamen Iuriſconſultus:* Planè petetur integrè ſeruitus ab eo qui filium uicit, partis autem æſtimatio præſtabitur. at ſi paratus erit filius precio accepto ſeruitutem præbere, doli exceptione legatarius ſubmouebitur, ſi non offerat partis æſtimationem, exemplo ſcilicet legis Falcidiæ. *Hactenus propoſitæ exceptionis replicationes enumeratæ ſunt: quarum tamen plures uide ſ. lib. proxim. cap.6.quæſt.8.reg.1.*

a l.19. in prin.ff.de inoffi.teſt.

LXXXVII. EXCEPTIO: *Niſi contra tabulas bonorum poſſeſſio ſit petita. hoc enim caſu legata non debentur. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.proxim.cap.8.queſtion.4. regul.1. Hæc de exceptionibus, quæ ſumuntur ex teſtamento, in quo eſt legatum. Sed & plures huius generis exceptiones uide ſ.inter cauſas amittendi legati, in teſtamento & hæreditate conſiſtentes. Decimum genus exceptionum contra legata, ſumptum eſt ex qualitate legati, cuius generis ſpecies hæ ſunt.*

LXXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi contra ius & bonos mores legatum ſit. Hæc exceptio approbatur l.ſi inquilinos.109.§.ſi quis ſcripſerit ff. de leg.1. his uerbis:* Si quis ſcripſerit teſtamento fieri, quod contra ius eſt uel bonos mores, non ualet: ueluti ſi quis ſcripſerit contra legem aliquid, uel contra edictum prætoris, uel etiam turpe aliquid. Diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, iuſiurandum contra uim legum & authoritatem iuris in teſtamento ſcriptum, nullius eſſe momenti. *Concordat Inſt.de leg.§.fin.his uerbis:* Excipimus ea quæ impoſsibilia ſunt, uel legibus interdicta, aut aliâs probroſa. Huiuſmodi enim teſtamentorum diſpoſitiones ualere, ſecta meorum temporum non patitur. *Concordat l.unica, in fine C.de his quæ pœnæ, his uerbis:* Quòd ſi aliquid facere uel legibus interdictũ, uel aliâs probroſum, uel etiam impoſsibile iuſſus aliquis eorum fuerit: tunc ſine ullo damno etiam neglecto teſtatoris præcepto ſeruabitur. *Concordat l.3.§.fin.ff. de annuis legatis. ubi Vlpianus:* Si cui certa quantitas (inquit) legetur, & quoad præſtetur, in ſingulos annos certum aliquid, ueluti uſuras, iuſſerit teſtator præſtari, legatum ualet: ſed in uſuris hactenus debet ualere, quatenus modum probabilem uſurarum non excedat.

LXXXIX. EXCEPTIO: *Niſi turpe legatum ſit, & probroſum. Hæc exceptio approbatur l. turpia. 54. in prin. ff. de leg.1. his uerbis:* Turpia legata, quæ denotandi magis legatarij gratia ſcribuntur, odio ſcribentis,

bentis, pro non ſcriptis habentur. Concordat l. unica. §. fin. C. de his quæ pœnæ. & Inſt. de leg. §. fin. Quorum uerba uide ſ. except. prox.

XC. EXCEPTIO: *Niſi ineptum ſit legatum. Hæc exceptio approbatur l. ſeruo alieno. 110. § fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Ineptas uoluntates defunctorum circa ſepulturam, ueluti ueſtes, aut quę alia ſuperuacua ei in funus impendantur, non ualere, Papinianus libro tertio ſcribit.

XCI. EXCEPTIO: *Niſi nullius, præterquam teſtatoris, interſit. De hac exceptione uide ſ. lib. 34. cap. ult. exc. 4.*

XCII. EXCEPTIO: *Niſi impoßibile ſit legatum. Hæc exceptio approbatur inſt. de leg § fin. cuius uerba uide ſ. except. 88. Concordat l. unica, in fine. C. de his quæ pœnæ. cuius uerba uide d. except. 88. Huius exceptionis replicatio proponitur ſ. except. 76.*

XCIII. EXCEPTIO: *Niſi dubium ſit legatum, & incertum. Hæc exceptio approbatur l. 2. ff. de his quæ pro non ſcriptis, &c. hiſce uerbis:* Quę in teſtamẽto ſcripta eſſent, neq; intelligerentur quid ſignificarent, ea perinde eſſe, ac ſi ſcripta non eſſent: reliqua autem per ſeipſa ualere. *Vnde Modeſtinus:* Si quis de pluribus unũ manumitti uoluerit (*inquit*) nec appareat de quo manumittendo teſtator ſenſerit, nulli eorum fideicõmiſſaria libertas competit.[a] *Et Vlpianus:* Si fuerit legatum relictũ (*inquit*) Ex cognatis meis, q primus Capitolium aſcẽderit: ſi ſimul duo ueniſſe dicãtur, nec appareat quis prior uenerit, an impediatur legatũ? uel ſi ei qui monumentũ fecerit, & plures fecerint? uel ei qui maximus natu eſt, & duo pares ætate ſint: Sed etſi legatũ Sẽpronio amico fuerit relictũ, & duo ſint æqua charitate coniuncti: aut ſi duobus eiuſdem nominis fuerit legatũ (puta Sempronijs) mox Sempronio ademptũ ſit, nec appareat cui ademptum ſit, utrũ datio in utriuſq; perſona infringatur, an adẽptio nulla ſit, quæri poteſt: item ſi ex pluribus ſeruis eiuſdẽ nominis uni, uel quibuſdam libertas relicta eſt? & uerius eſt, in his omnibus etiã legata & libertates impediri, ademptionem aũt in utrũq; ualere.[b] *Planè quod de ademptione dicit, ei cõtradicit l. 3. §. ſi duobus. ff. de adim. leg. ubi idem Vlpianus:* Si duobus Tirijs (*inquit*) ſeparatim legauerit, & uni ademerit, nec appareat cui ademptũ ſit, utriq; legatum debetur: quemadmodũ & in dando, ſi non appareat cui datum ſit, dicimus neutri legatum. *Propoſitæ exceptionis prima replicatio hæc eſt: Niſi in ipſa re relicta dubium ſit legatum, puta, ſi nõ appareat de quo ſenſerit teſtator hoc enim caſu non in totum inutile eſt legatũ, ſed electio eſt penes heredem, quam rem dare uelit. de qua re ſ. lib. 34. cap. 21. dicetur. Sed & approbatur replicatio propoſita l. 22. in prin ff. de reb. dubijs, hiſce uerbis* Vbi eſt uerborum ambiguitas, ualet quod actum eſt: ueluti cùm Stichum ſtipulor, & ſint plures Stichi: uel hominem Carthagini, cùm ſint duæ Carthagines. *Concordat l. 29. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. li. prox. cap. 4. de ſeruis legatis. reg. 18. Idem dicendum, ſi rei legatæ quantitas uel ſumma non ſit adiecta. nam interdum nihilominus ualet. de quo uide ſ lib. prox. cap. 7. reg. 1. Sed & ſi teſtator artificium doceri iußit, nec genus artificij adiecit, nõ ob id inutile cenſetur legatũ l. 12. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 5. reg. 6. Idq; notandum loco ſecundæ replicationis. Tertia replicatio eſt: Niſi cùm dubium eſſet legatum in perſona legatarij, unus probauerit de ſe ſenſiſſe teſtatorẽ. Quæ replicatio approbatur l. 32. in prim. ibi: ſed ſi controuerſia. ff de condit. & demonſtr. his uerbis:* Si controuerſia ſit de nomine inter plures, qui probauerit ſenſiſſe de ſe defunctum, ille admittetur. *Quarta replicatio proponitur l. 17. §. fin. ff. de legat. 2. his uerbis:* Si hæres damnatus eſſet, decem uni ex libertis dare & non conſtiterit cui daret, hæres omnibus eadem decem præſtare cogendus eſt. *Sed de hac re uide ſ lib. prox. cap. 1. quæſt. 3. reg. 6. except. 3. repl. 1. Planè in rebus dubijs atq; perperam ſcriptis ita interpretatio facienda eſt, ut teſtatoris uoluntas magis ualeat quàm pereat: de quo dicetur ſ. inter adiuncta actionis legatorum. Sequitur nunc poſtremum genus exceptionum, earum ſcilicet quæ ſumuntur ex antecedentibus legatum.*

a l. ſi quis. 28. ſ. de reb. dub.

b l. ſi fuerit. 2. in prin. ff. de rebus dub.

XCIIII. EXCEPTIO: *Niſi eandem rem antea alij quoq; legauit teſtator. Hæc exceptio reprobatur: quia hoc caſu priori ademiſſe legatum uidetur, & in poſteriorem tranſtuliſſe. De qua re dicetur ſ. cap. 8. de adempt. & tranſ. legatorum.*

XCV. EXCEPTIO: *Niſi antea legatũ ademptum ſit. Hæc exceptio approbatur l. ſi mihi. 12. §. fin ff. de leg. 1. his uerbis:* Interdum in legatis non poſterior, ſed præcedens ſcriptura ualet. nam ſi ita ſcripſero: Quod Titio infrà legauero, id neque do, neq; lego. quod infrà legatum erit, non ualebit. *Concordat l. 14. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. li prox cap. 5. regul. 33. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi teſtator poſtea ſpecialiter dixerit, prioris uoluntatis ſe pœnituiſſe. Quæ replicatio approbatur l. 12. in prin ff. de leg. 3. his uerbis:* Si quis in principio teſtamenti adſcripſerit: Cui bis legauero, ſemel deberi uolo. poſtea eodem teſtamento uel codicillis ſciens ſæpe eidem legauerit, ſuprema uoluntas potior habetur. nemo enim eam ſibi legem poteſt dicere, ut à priore ei recedere non liceat. Sed hoc ita locum habebit, ſi ſpecialiter dixerit prioris uoluntatis ſe pœnituiſſe, & uoluiſſe ut legatarius plura legata accipiat.

XCVI. EXCEPTIO: *Niſi rem legatã antea pro legatario promiſerit teſtator, uel ſoluerit.*

Hæc exceptio approbatur l. huiuſmodi. 11. §. cum pater. ff. de leg. 1. his uerbis: Cùm pater pro filia ſua dotis nomine centum promiſiſſet, deinde eidem centum eadem legaſſet, doli mali exceptione hæres tutus erit, ſi & gener ex promiſsione, & puella ex teſtamento agere inſtituerint: conuenire enim inter eos oportet, ut alterutra actione contenti ſint. *Concordat l. 11. C. de legatis. cuius uerba uide J. cap. 8. cauſa 6. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi filia probet patrem duplicare legatum uoluiſſe. Quæ replicatio approbatur l. 29. §. & ſiquidem. ff. de iure dotium. cuius uerba hæc ſunt:* Cum pater dotem pro filia promittit, & dotem legat: ſiquidem marito leget, uidendum eſt an legatum ualeat? & non puto ualere. Nã cùm creditori debitor legat id quod debet, nullum legatum eſt. Quòd ſi filiæ legauit, ualet legatum: dos enim ex promiſsione marito debetur, legatum filiæ. Et ſiquidem hoc animo teſtatorem eſſe filia oſtenderit, ut duplicaret ei legatum, habebit utrumque: & dotem quam maritus perſecutus fuerit, & legatum ex cauſa legati. Quòd ſi alterutrum uoluerit habere, ſi mulier legatum petat, oppoſita doli exceptione, non aliàs cogetur ei hæres legatum ſoluere, quàm ſi cauerit indemnem hoc nomine hæredem futurum aduerſus maritum ex promiſsione agentem. ſed ſi maritus agat, nihil de indemnitate cauere eum oportebit: uerùm mulier poſt eum agens, exceptione repelletur, quia ſemel dos præſtita eſt. *Hactenus undecim exceptionum genera aduerſus legata cum ſuis ſpeciebus propoſita ſunt. Supereſt unum genus exceptionum, earum ſcilicet quæ ſumuntur ex conſequentibus legatum: cuius generis ſpecies hæc eſt.*

XCVII. EXCEPTIO: *Niſi legatum in eam cauſam peruenerit, à qua incipere non potest. Hæc exceptio approbatur l. 3. in fine. ff. de his quæ pro non ſcriptis, &c. his uerbis:* Si ſeruo alieno quid legatum fuerit, & poſtea à teſtatore redemptus ſit, legatum extinguitur. nam quæ in eam cauſam peruenerunt, à qua incipere non poſſunt, pro non ſcriptis habentur. *Plures huius exceptionis ſpecies & exempla proponentur J. cap. proxim. Sed & reliquæ propoſiti generis ſpecies in d. cap. proxim. proponentur. Continet enim hoc genus cauſas amittendi legati iure dati, quæ non incommode hic etiam exceptionum loco poſſent proponi. Sed & plures exceptiones contra legata licet uidere infrà in ſingulis legatorum ſpeciebus. Nunc aliquot replicationes aduerſus hactenus enumeratas exceptiones, generaliores nobis ſunt proponendæ.*

REPLICATIONES GENERALES aduerſus hactenus propoſitas exceptiones. Cap. VII.

I. Replicatio: *Niſi res in eum caſum reciderit, à quo ab initio cõſiſtere potuit. Hæc replicatio reprobatur regula Catoniana l. 1. in prin. ff. de regula Catoniana, his uerbis:* Catoniana regula ſic definit, quod ſi teſtamenti facti tempore deceſsiſſet teſtator, inutile foret, id legatum, quandocunq; deceſſerit, non ualere. *Concordat l. 29. ff. de reg. iuris. ubi Paulus:* Quod in initio uitioſum eſt (*inquit*) non poteſt tractu temporis conualeſcere. *Concordat item l. 201. ff. eod. tit. ubi Vlpianus:* Omnia (*inquit*) quæ ex teſtamento proficiſcuntur, ita ſtatum euentus capiunt, ſi initium ſine uitio cœperint. *Licinius quoq; Iuriſconſultus:* Quæ ab initio inutilis fuit inſtitutio (*inquit*) temporis tractu conualeſcere non poteſt.[a] *Huius regulæ exemplum eſt: Si quis rem meam mihi legauerit, eamq; poſtea alienauero: non enim conualeſcit legatũ rei meæ. Item: Si quis marmora & colũnas legauerit ædibus iunctas. quamuis enim poſtea fuerint ſeparatæ, non conualeſcit legatum.*[b] *Planè regula Catoniana plures recipit exceptiones ſeu diſtinctiones, quibus replicatio propoſita admittitur. Prima diſtinctio hæc eſt: Niſi legatum ſit cõditionale. Quæ diſtinctio approbatur l. cæteræ. 41. §. 2. in fine. ff. de leg. 1. his uerbis:* Purum legatum Catoniana regula impedit, conditionale non: quia ad conditionalia Catoniana nõ pertinet. *Concordat l. 4. ff. de reg. Catoniana. ubi Vlpianus:* Placet (*inquit*) Catonis regulam ad conditionales inſtitutiones non pertinere. *Proinde Paulus:* Si ſub conditione legetur (*inquit*) poterit legatum ualere, ſi exiſtentis conditionis tempore res mea non ſit, uel ædibus iuncta non ſit, ſecundum eos qui & emi rem meã ſub conditione, & promitti mihi ſtipulanti, & legari poſſe aiunt.[c] *Secunda diſtinctio hæc eſt: Niſi tale ſit legatum, cuius dies non niſi adita hæreditate cedit. Hæc diſtinctio approbatur l. 3. ff. de regula Catoniana, his uerbis:* Catoniana regula non pertinet ad hæreditates, neque ad ea legata, quorum dies non mortis tempore, ſed poſt aditam hæreditatem cedit. *Quæ autem huiuſmodi ſint legata, dicetur J. lib. prox. cap. 8. reg. 1. except. 12. cum ſequentibus. Sanè eius exemplum proponitur l. 17. ff. quando dies leg. ced. cuius uerba uide J. d. cap. 8. reg. 1. except. 15. Tertia diſtinctio habetur l. ultim. ff. de reg. Caton. his uerbis:* Regula Catoniana ad nouas leges non pertinet. *Quas nouas leges hic denotat Iuriſconſultus. gloſſa dubitat, & ego ignoro: niſi eas leges intelligat, quæ poſt regulam Catonianam latè in certis caſibus contra iſtam regulam aliquid cõſtituerunt. Quarta diſtinctio habetur l. 2. ff. d. tit. his uerbis:* Sed etſi ſic legauerit, Si filia mea

a l. penult. ff. de reg. iuris.

b l. contra & 1. ff. de leg. 1.

c d. l. cæteræ 41. §. 1.

mea Titio nupta erit: ſufficere uiſum eſt, ſi mortis tempore nupta inueniatur, licet teſtamenti facti tempore fuerit impubes. *Quinta diſtinctio habetur l. 1. §. 1. ff. dicto titulo, his uerbis:* Definitio regulæ Catonianæ in quibuſdam falſa eſt. quid enim ſi quis ita legauerit: Si poſt calendas mortuus fuero, Titio dato? an cauillamur? nam hoc modo ſi ſtatim mortuus fuerit, non eſſe datum legatum uerius eſt, quàm inutiliter datũ. *Sexta diſtinctio eſt: Niſi pater rem filij caſtrenſis peculij legauerit. hoc enim caſu, ſi pater ſtatim decederet, nullius momenti eſſet legatum: cum rem tanquam ſuam futuram legauerit, quæ tamen uiuo filio ipſius non eſt. Quæ diſtinctio approbatur l. ſeruum. 44. in princip. ff. de legat. 1. cuius uerba uide ĩ. cap. 4. exception. 49. diſtin. tion. 6. Sed & plures ſunt propoſitæ regulæ diſtinctiones, quæ ſuis inſertæ ſunt locis.*

II. *Replicatio: Niſi legatum inutiliter datũ, poſtea repetitum ſit. Hæc replicatio approbatur l. legata. 19 in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Legata inutiliter data Papinianus putat libris Quæſtionum confirmari per repetitionem, id eſt, per hanc ſcripturã, poſtea fortè in codicillis factam: Hoc amplius ei hæres meus dato. Et diuerſum eſſe in illa ſcriptura: Quas pecunias legaui, quibus dies adpoſitus non eſt, annua, bima, trima die hæres meus dare damnas eſto. non enim hoc egiſſe teſtatorem, ut confirmaret quæ inutilia eſſent, ſed ut diem utilibus prorogaret. Idem eodem loco & in ſubſtituto impuberi ſcribit: ut ſi fuerit ab impubere inutiliter legatũ, ſubſtitutus hoc debeat, ſi hoc amplius legatum ab eo ſit relictũ aliquid, nec ille patri hæres extiterit, aut impubes deceſſerit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi tempus tantùm legati ſoluendi, hæredis cauſa in repetitione ſit adiectum. Quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Et diuerſum eſſe, &c.

III. *Replicatio: Niſi legatum inutiliter datum, poſtea ſub conditione ſit ademptum. Hæc replicatio reprobatur l. 14. in prin. ff. de adimendis legatis, hiſce uerbis:* Legata inutiliter data ademptione non confirmantur: ueluti ſeruo à domino hærede inſtituto purè legatum ſi ſub conditione adimatur. nam purè legatum ſi ſub conditione adimatur, ſub contraria conditione datum intelligitur, & ideo confirmatur: ademptio autem quo minus, non quo magis legatum debeatur, interuenit.

IIII. *Replicatio: Niſi hæres legatum inutiliter datum agnouit uel ſoluit. Hac replicatio approbatur l. 16. § illud etiam. C. de teſtamentis, hiſce uerbis:* Illud adijciendum eſt, ut quiſquis ex teſtamento uel ab inteſtato hæres extiterit, etſi uoluntas defuncti circa legata, ſeu fideicommiſſa, ſeu libertates, legibus non ſit ſubnixa: tamen ſi ſua ſponte agnouerit, implendi eam neceſſitatem habeat. *Concordat l. 2. C. de fideicommiſſis, hiſce uerbis:* Etſi inutiliter fideicommiſſum relictum eſt, tamen ſi hæredes comprobata uolũtate defuncti prędia ex cauſa fideicommiſsi auo tuo præſtiterunt, fruſtra ab hæredibus eius de ea rẽ quæſtio tibi mouetur, cùm non ex ea ſola ſcriptura, ſed ex conſcientia relicti fideicõmiſsi uoluntati ſatisfactum eſſe uideatur. *Cõcordat l. 13. ibi: nec amplexus. C. eod. tit. cuius uerba uide ĩ. cap. prox. except. 84. repl. 9. Item concordat l. 9. §. ſed & imperatores. ff. de iuris & facti ignorant. his uerbis:* Impp. Seuerus & Antoninus in hæc uerba reſcripſerunt: Quod ex cauſa fideicommiſsi indebitum datum eſt, ſi non per errorem ſolutum eſt, repeti non poteſt. Quamobrẽ Gargiliani hæredes, qui cùm ex teſtamento eius pecuniam ad opus aquæductus reipub. Cyrenenſium relictam ſoluerint, non ſolùm cautiones non exegerunt, quæ interponi ſolent, ut quod amplius cepiſſent municipes, quàm per legem Falcidiam licuiſſet, redderent: uerumetiam ſtipulati ſunt, ne ea ſumma in alios uſus conuerteretur, & ſcientes prudentesque paſsi ſunt eam pecuniam in opus aquæductus impendi: fruſtra poſtulant reddi ſibi à republica Cyrenenſium, quaſi plus debito dederint: cum ſit utrunque iniquum, & pecuniam, quæ ad opus aquæductus data eſt, repeti: & rempubl. ex corpore patrimonij ſui impendere in id opus, quod totum alienæ liberalitatis gloriam repræſentet. Quòd ſi ideo repetitionem ſe eius pecuniæ habere dicunt, quòd imperitia lapſi, legis Falcidiæ beneficio uſi non ſint: ſciant ignorantiam facti, non iuris prodeſſe: nec ſtultis ſolere ſuccurri, ſed errantibus. Et licet municipum mentio in hac epiſtola fiat: tamen & in qualibet perſona idem obſeruabitur. Sed nec quod in opere aquæductus relicta eſſe pecunia proponitur, in hunc ſolum caſum ceſſare repetitionem dicendum eſt. Nam initium conſtitutionis generale eſt. Demonſtrat enim, ſi non per errorem ſolutum ſit fideicommiſſum: quod indebitum fuit, non poſſe repeti. Item & illa pars æquè generalis eſt, ut qui iuris ignorantia legis Falcidiæ beneficio uſi non ſunt, nec poſſint repetere. Vt ſecundum hoc poſsit dici, etiam in pecunia, quæ per fideicommiſſum relicta eſt, quæque ſoluta eſt, non ad aliquid faciendum relicta ſit: & licet conſumpta non ſit, ſed extat apud eum cui ſoluta eſt, ceſſare repetitionem. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt:*

Niſi per errorem & ignorantiam hæres ſoluit. Quæ duplicatio approbatur l. 7. C. de condict. indeb. his uerbis: Fideicommiſſum uel legatum indebitum per errorem facti ſolutum repeti poſſe, explorati iuris eſt. *Concordat l. 27. ff. de uſufruct. legato, his uerbis:* Vxori maritua per fideicommiſſum uſumfructũ & alia & dotem relegauit, hæredes uſumfructum ei conceſſerunt, poſt biennium illicitum matrimonium fuiſſe pronunciatum eſt: quæſitum eſt, an id quod præterito tempore poſſedit, ab ea repeti poſsit? Scæuola reſpondit, id quod fructus nomine percepiſſet, repeti poſſe. *Hæc duplicatio habet ſuas triplicationes, quarum prima hæc eſt: Niſi per triennium legatum annuum ſit ſolutum. Quæ triplicatio approbatur l. 1. C. de fideicommiſsis, his uerbis:* Demetrium ſi probaueris, petijſſe de matre hæredeque ſua, ut tibi alimenta menſtrua, & ueſtiarium annuũ præſtaret, eamque ſecutam uoluntatem filij ſui per multum temporis: id eſt, non minus in tali cauſa triennio ea præſtitiſſe, ut in futurum quoque ea præſtentur: & ſi qua in præteritum præſtita non ſunt, ut exoluantur impetrabis. *Secunda triplicatio hæc eſt: Niſi Eccleſijs & alijs uenerabilibus locis relicta ſint legata. Quæ triplicatio approbatur Inſtitut. de oblig. quæ quaſi ex contra. naſc. §. fin. his uerbis:* Ex quibuſdam cauſis repeti non poteſt, quod per errorem non debitum ſolutum ſit. ſic namque definierunt ueteres, ex quibus cauſis inficiando lis creſcit, ex ijs cauſis non debitum ſolutum repeti non poſſe, ueluti ex lege Aquilia, item ex legato. Quod ueteres quidem in ijs legatis locum habere uoluerunt, quæ certa conſtituta per dãnationem cuique legata fuerant: noſtra autem conſtitutio, cùm unam naturam omnibus legatis & fideicommiſsis indulſit, huiuſmodi augmentum in omnibus legatis & fideicommiſsis extendi uoluit: ſed non omnibus legatarijs hoc præbuit, ſed tantummodo in ijs legatis & fideicommiſsis, quæ ſacroſanctis Eccleſijs, & cæteria uenerabilibus locis, quæ religionis uel pietatis intuitu honorantur, relicta ſunt: quæ ſi indebita ſoluantur, non repetuntur. *Tertia triplicatio eſt: Niſi iuris ignorantia lapſus ſoluit. Hæc triplicatio ſpecialiter approbatur l. 9. §. quòd ſi ideo. & §. fin. ff. de iuris ignorantia. cuius uerba uide ſ. ead. repl. in prin.*

V. Replicatio: *Niſi legatum inutiliter datum, in ſtipulationem deductum ſit. Hæc replicatio approbatur l. 61. ff. de condict. indebiti, his uerbis:* Fideicommiſſum in ſtipulatione deductum, tametſi non debitum fuiſſet: quia tamen à ſciente fidei explendæ cauſa promiſſum eſſet, debetur. *Concordat l. 23. C. de fideicommiſ. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. except. 84. replicat. 9.*

VI. Replicatio: *Niſi hæres legatum negauerit. Hæc replicatio approbatur Inſtitut. de fideicommiſ. hæred. §. fin. his uerbis:* Quòd ſi is, à quo relictum dicitur, poſtquam negauerit, confitetur quidem aliquid à ſe relictum eſſe, ſed ad legis ſubtilitatem recurrat, omnino ſoluere cogendus eſt.

VII. Replicatio: *Niſi legatarius rem uſuceperit. Hæc exceptio approbatur l. 36. in prin. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Sticho teſtamento manumiſſo uſusfructus fundi erat legatus, & cùm is uti frui deſijſſet, fidei hæredum teſtator commiſerat, uti eum fundum darent Lucjo Titio: ſed Stichus teſtamento ſuo eiuſdem fundi proprietatem nepotibus ſuis legauit, & hæredes Stichi ex teſtamento eius legatarijs nepotibus eum fundum tradiderunt: quæſitum eſt, cùm nepotes legatarij ignorauerint conditionem fundi ſuprascripti, priore teſtamento datam, & pluſquam ſtatuto tempore poſſederint, an eum fundum ſibi acquiſierint? Reſpondi, ſecundum ea quæ proponerentur, legatarios ſibi adquiſiſſe. *Planè habet replicatio propoſita ſuas etiam duplicationes, quas uide ſ. lib. 22.*

VIII. Replicatio: *Niſi pro legato uel fideicommiſſo inutili ſit iudicatum. Hæc replicatio approbatur l. 65. §. cùm prætor ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Cùm prætor cauſa cognita per errorem, uel ambitioſè iubet hæreditatem ex fideicõmiſſo reſtitui, etiam publicè intereſt reſtitui propter rerum iudicatarum authoritatem.

IX. Replicatio: *Niſi teſtator cauerit, ne leges in ſuo teſtamento habeant locum. Hæc replicatio reprobatur l. nemo. 55. ff. de leg. 1. his uerbis:* Nemo poteſt in teſtamento ſuo cauere, ne leges in ſuo teſtamento locum habeant: quia nec tempore, aut loco, aut conditione finiri obligatio hæredis legatorum nomine poteſt. *Hæc de replicationibus aduerſus ſupradictas exceptiones generalioribus ſint dicta. Hoc tamen non eſt diſsimulandum, tam enumeratas replicationes non ſine diſcrimine omnibus ſupradictis exceptionibus obſtare: ſed eſſe quaſdam exceptiones, quæ nulla iſtarum replicationum eliduntur.*

DE CAVSIS AMITTENdi legati, in perſona teſtatoris conſiſtentibus. Cap. VIII.

HActenus de exceptionibus aduerſus legata, ſequitur de cauſis legatorum corrumpentibus, ex quibus legata utiliter data, irrita ſiunt atque quiltentur

amittuntur: quarum quædam in perſona teſtatoris poſitæ ſunt, quædam in perſona ipſius legatarij, quædam in perſona eius à quo legatum relictum eſt, aliæ in ipſis legatis, aliæ in alijs legatis circumſtantijs: quæ nũc ordine proponentur, & primùm eæ quæ in perſona teſtatoris conſiſtunt: quanquam quædam etiam huius generis cauſæ propoſitæ ſunt ſ. in primo genere exceptionum contra legata, cap. 5. Quæ enim ibi exceptionum loco dicta ſunt, eorum quædam etiam hoc in loco non incommodè poſſent tractari. Verùm ne ſæpius eadem proponamus, ijs quæ ibi propoſita ſunt omiſſis, ad reliqua accedamus.

I. *Cauſa: Prima igitur amittendi legati cauſa hæc ſit, Si teſtatoris memoria ſit damnata. Quæ cauſa approbatur l. 78. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Repetendorum legatorum facultas ex eo teſtamento ſolutorum danda eſt, quod irritum eſſe, poſt defuncti memoriam damnatam apparuit: modò ſi iam legatis ſolutis crimen perduellionis illatum eſt.

II. *Cauſa: Ademptio legati. quæ cauſa approbatur l. ſi ita ſit. 13. in prin. ff. de legat. 1. his uerbis:* Quod ademptum eſt, nec datũ uidetur, ſecundũ Celſi & Marcelli ſententiã, quæ uera eſt. *Concordat l. 17. C. de legatis, his uerbis:* Datum legatum adimi tam purè, quàm ſub cõditione, nõ liberis tantùm, ſed etiam ingenuis, placuit. *Huius cauſæ exceptiones plures ſunt.*

I. EXCEPTIO: *Niſi non ſolenniter ſit ademptum. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. fin. ff. de adimendis legatis, hiſce uerbis:* Non ſolùm legata, ſed & fideicommiſſa adimi poſſunt, & quidem nuda uoluntate. *Concordat l. 18 ff. de leg. 3. ibi: quia uoluntate. cuius uerba uide ſ. cap. 6. exc. 85. repl. 1. concordat item l. 27. C. de fideicommiſſis. ubi Imp. Dioclet.* Fideicõmiſſum, eius (inquit) qui reliquerat pœnitentia probata, ſucceſſores nunquam præſtare compelluntur. *Proinde Paulus quoq;:* Nihil intereſt (inquit) inducatur quod ſcriptum eſt, an adimatur.[a] *Et Imp. Iuſtinianus:* Ademptio legatorum firma eſt (inquit) ſiue contrarijs uerbis fiat: ueluti ſi quis ita quid legauerit, Do lego: ita adimatur, Non do, non lego, ſiue non contrarijs, ſed alijs quibuſcunq; uerbis.[b] *Sed & diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, cum teſtator poſtrema ſcriptura, quapiam ratione motus, peſſimum libertũ eſſe adieciſſet, ea quæ priore ſcriptura ei relicta fuerant, adempta uideri.*[c] *Et Paulus:* Libertus (inquit) qui in priore parte teſtamenti legatum acceperat, & ingratus poſtea eadem ſcriptura à teſtatore appellatus eſt, cõmutata uoluntate, actionem ex teſtamento habere non poteſt.[d] *Papinianus quoq; lib. 19. Quæſtionũ ait, ſi poſt legata ſeptem adſcripta teſtator ſubijciat, ſemel præſtari uelle, & hoc ante impletum teſtamentum fuerit, ipſo iure uideri cætera legata adempta,*[e] *ipſo iure, inquit iuriſconſultus: quia ſi poſt perfectum teſtamentum eadem ſcripſiſſet in epiſtola uel codicillis, non niſi per exceptionem uiderentur adempta. Eſt deniq; & adimendi forma, ſi legatarius rogetur alij reſtituere. Quæ forma proponitur l. 12. §. uxori. ibidem quæſijt. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Idem quæſijt, cùm eodem teſtamento ita cauerit: A te peto uxor, uti ex uſufructu quem tibi præſtari uolo in annum uſq; ſummum quintũ, contenta ſis annuis quadringentis: quod amplius fuerit, rationibus hæredis hæredumue meorum inferatur: an ceſſum uideatur à ſuperiore capite, ideoq; uxor non amplius habeat ex uſufructu, quàm annuos quadringentos? Scæuola reſpondit, ſatis id quod quæreretur, apertè uerba quæ proponerentur, declarare.

II. EXCEPTIO: *Niſi ſub conditione ademerit. Et hæc exceptio reprobatur l. 17. C. de legatis, hiſce uerbis:* Datum legatum adimi tam purè, quàm ſub conditione, placuit.

III. EXCEPTIO: *Niſi antequam legaſſet, ademit. Et hæc exceptio reprobatur l. 12. §. fin. ff. de leg. 1. de quo uide ſ. cap. 6. except. 95.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi non eodem teſtamẽto ademptum ſit, ſed in codicillis. Hæc exceptio reprobatur Inſtit. de adempt. leg. in prin. his uerbis:* Ademptio legatorũ, ſiue eodem teſtamento adimantur, ſiue codicillis, firma eſt. *Concordat Inſt. eod. tit. §. fin. ibi: ſiue eodem teſtamento. cuius uerba uide ſ. cauſa prima. in prin.*

V. EXCEPTIO: *Niſi pœnæ nomine ademptum ſit. Et hæc exceptio reprobatur. de qua re [illegible] eſt ſ. cap. 6. in prin.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi aliud quàm legatũ eſt, ademptum ſit. Hæc exceptio ipſo iure ſubſiſtit. unde Vlpianus:* Si loci uſumfructum legет teſtator (inquit) & iter adimat, non ualet ademptio, nec uitiatur legatum: ſicuti qui proprietatem fundi legat, iter adimendo legatum non minuit.[a] *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi fundo legato uſusfructus uel proprietas adimatur. Quæ replicatio approbatur l. 2. ff. de adim. leg. his uerbis:* Fũdo legato adimi ita poteſt, Fundum illi præter uſumfructum neq; do neq; lego: ut uſusfructus in legato relinquatur. ſed & fructus adimi poteſt, proprietas relinquatur. *Secunda replicatio Niſi homine legato Stichus adimatur. Quæ replicatio approbatur l. 11. cum l. ſequente. ff. eod. tit. his uerbis:* Qui hominẽ legat, & Stichũ adimit, nõ perimit legatum, ſed extenuat, ut Stichum legatarius eligere non poſſit. *Tertia replicatio eſt: Niſi pars eius quod relictum eſt, ſit adempta. Hæc replicatio approbatur l. ult. in prin. ff. [illegible] leg. hiſce uerbis:* Detrahere legato [illegible] ſi nihil præter numeratam [illegible] legatum ſit, promptũ eſt. Cum [illegible] res [illegible] porales interueniũt, & ſcrip[illegible] difficil[illegible] ſit, & obſcura ob id portio. *Concordat l. 1. §. [illegible] Titio. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ. cauſa 4. in prin. Concordat*

a l. 16. ff. de adim. leg. b Inſt. de adempt. leg. in princip. c l. ſ. ff. de adim. legatis. d l. [illegible] e [illegible]

a l. 14. ſi loci. ff. de adim. legatis.

cordat item l.2. in fin. ff. [illegible] it his uerbis: Item pars fundi legati adimi poteſt. *Huius replicationis duplicatio prima [illegible] ſi ſeruitus uel alia res quæ diuiſionem non [illegible] is, pro parte ſit adempta. Quæ duplicatio approbatur exẽplo uiæ & libertatis relictæ, l. 24. § fin. ff. d. tit. his uerbis:* Quibus ex cauſis datio legati inutilis eſt, ex eiſdem cauſis etiam ademptio ineſſicax habetur: ueluti ſi uiam pro parte adimas, aut pro parte liberum eſſe uetes. *Altera duplicatio eſt: Niſi actu legato iter adimatur. Quæ duplicatio approbatur l. 1. ff. d. tit. his uerbis:* Qui actu legato iter adimit, nihil adimit: quia nunquam actus ſine itinere eſſe poteſt.

VII. EXCEPTIO: *Niſi pars adimatur. Hæc exceptio reprobatur. de qua re uide ſ. proxime.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi plus quàm datum eſt, ademptum ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 3. § ſi quis plus. ff. de adim. leg. hiſce uerbis.* Si quis plus quàm dedit ademerit, ademptio ualet: ueluti ſi quis ui[illegible]gauerit, & quadraginta ademerit.

IX. EXCEPTIO: *Niſi conditio adempta [illegible] hæc exceptio reprobatur d. l. 3. § conditio, hiſce uerbis:* Conditio legati an adimi poſſit, uel hæreditatis uel ſtatuliberi, uidendum? & [illegible]anus ſcribit, in ſtatulibero detractâ conditionem non repræſentare libertatem. Papinianus quoq; ſcribit, generaliter conditionem adimi non poſſe: nec enim datur conditio (inquit) ſed adſcribitur, quod autem adſcribitur, nõ poteſt adimi: ſed quod datur. ſed melius eſt ſenſum magis, quàm uerba amplecti: & conditiones ſicut [illegible]bi, ita adimi poſſe.

X. EXCEPTIO: *Niſi non appareat, cui ademptũ ſit. Hæc exceptio approbatur l. 3. § ſi duob. ff. de adim. legatis, his uerbis:* Si duobus Titijs ſeparatim legauerit, & uni ademerit, nec apparet cui ademptum ſit, utriq; legatũ debetur: quemadmodum & in dando, ſi non appareat cui datum ſit, dicimus neutri legatum. *Concordat l. 21. in prin. ff. de reb. dub. cuius uerba uide ſ. cap. 6. except. 93.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi alij quàm cui da[illegible], adimatur. Hæc exceptio approbatur l. 11. ff. de adim. leg. hiſce uerbis:* Legatũ nulli alij adimi poteſt, quàm cui datum eſt: quapropter ſi filio aut ſeruo alieno legatum fuerit, domino aut patri adimi non poteſt.

XII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruo legato, & poſtea manumiſſo, legatum adimatur. Hæc exceptio approbatur [illegible] § fin. ff. de adim. leg. his uerbis:* Seruo legato, & inter uiuos manumiſſo, ſi legatum adimatur, nullius momenti ademptio eſt. Igitur legatum, quod ipſi datũ eſt, capiet. nam [illegible] ſi rurſus in ſeruitutem inciderit, non tamen legatum eius reſuſcitabitur: nouus enim homo uidetur eſſe.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi cùm ſeruo legato legatũ eſſet, ei alienato adimatur. Hæc exceptio reprobatur d. l. 17. in prin. his uerbis:* Seruus legatus eſt, & ei aliquid: ſi alienato eo adimatur quod legatũ eſt, ualet ademptio: quia & legatum poteſt procedere, ſi redimatur.

XIV. EXCEPTIO: *Niſi is à quo legatum eſt, uiuente teſtatore legatario cauit, ſe legatum reſtiturum. Hæc exceptio reprobatur l. 35. § qui teſt. ini. ff. de legat. his uerbis:* Qui teſtamento hæredem ſcripſerat, ducenta Mæuio legauit, & fidei eius commiſit, ut centum daret Glaucæ Tychæ, Elpidræ autem quinquaginta: poſtea Mæuius uolente teſtatore literas emiſit ad eas, ſecundum uoluntatem teſtatoris ſe reſtituturum: poſtea teſtator fecit codicillos, quibus & hoc præcepit. ut præter hos codicillos, ſi quid aliud prolatum eſſet, non ualeret: quæſitum eſt, an Mæuius, qui ducenta accepit: quia mutauit uoluntatẽ teſtator de ea epiſtola, à mulieribus conueniri ex cauſa fideicommiſſi poſſit? Reſpondit Scæuola, ſecundum ea quæ proponerentur, fruſtra Mæuium conueniri, ſiue ducenta, ſiue prædium pro his accepiſſet.

XV. EXCEPTIO: *Niſi fundũ quem primùm purè, deinde ſub conditione eidem legauit, ita adimat, Fundum quem ſub cõditione legaui. Hæc exceptio reprobatur l. 3. § ſi Titio ff. de adim. leg. his uerbis:* Si Titio fundum purè, eidemq; ſub conditione legatus ſit, deinde poſtea ademptus ſit ſic, [illegible]ndum, quem ſub conditione legaui, hęres meus ne dato: ex nulla datione debetur, niſi ſpecialiter dixerit, purè eum legatum uelle accipere.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi conditio ademptionis defecerit. Hæc exceptio proponetur paulò infrà. prox. exceptione tertia.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi teſtator poſt ademptionem mutauerit uoluntatem. Hæc exceptio approbatur l. 22. in prin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide paulò inferius regula prima.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi talis ſit caſus, quo datio quoq; legati inutilis eſſet. Hæc exceptio, approbatur l. 14. § fin ff. de adim. leg. cuius uerba uide ſ. eod. cap. [illegible] 6. repl. 3. dupl. 1. Hactenus exceptiones contra ademptionem legatorum ſunt propoſitæ. Supereſt alius huius ademptionis locus, Quid ſcilicet & quatenus ademptum ſit. cuius loci regula prima hæc eſt: Si non apparet quid ſit ademptum, maius ademptum eſſe exiſtimandum eſt. Quæ regula approbatur l. ſi ita. 13. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 5. reg. 33. Secunda huius loci regula eſt: Quòd ea quæ non ſunt adempta uel mutata, ualent. Quæ regula approbatur l. 30. § qui filias. ff. de adimendis legatis, hiſce uerbis:* Qui filias ex diſparibus portionibus teſtamento hæredes inſtituerat, penè omnium bonorum ſuorum eodem

eodem teſtam[illegible]to diuiſione [illegible]: deinde hæc [illegible]ba adiecit, τὰ δὲ [illegible] καὶ τὰ τῆς ὑπαρ[illegible] μου, ὁμοίως καὶ τὰ τοῦ κληρονο[illegible] βάρη, ἔχει μόνας τὰς δύο θυγατ[illegible] καὶ Σεκοῦνδαν [illegible] τὰς ἐξ αὐτῶν [illegible], huc e[illegible]. Reliqua autem omnia de mea [illegible]tia quemadmodum & hære[illegible] onera, pertinebunt ſolummodo [illegible]mam & Secundam filias meas, aut quæ ex h[illegible] ſuperſtes erit. Poſtea codicillis longè aliam diuiſionem fecit bonorum ſuorum inter eaſdem, inter quas & teſtamento diuiſerat: quædam tamen nulli nominatim dedit. quæſitum eſt, an Prima & Secunda filiæ ex uerbis teſtamenti conſequi poſsint, ut ſolæ habeant ea, quæ nominatim nulli relicta ſunt in diuiſione, quæ nouiſsime a patre facta eſt. Reſpondit Scæu[illegible] non à tota uoluntate receſſum uider[illegible] ſed his tantùm rebus, quas reformaſſe[illegible]. *Concordant propoſitæ regulæ ea quæ habent [illegible] lib. prox. [illegible]p. [illegible] excep. 7. Huius regulæ exceptio hæc [illegible] uni hæredum prælegatum eſſet, alteri qu[illegible] ex cauſa exæquationis prælegauerit, tunc enim ſi prioris prælegatum ademptum eſt, alteri quoq; prælegatum ademptum eſſe uidetur. Quæ exceptio approbatur l. 25. ff. de admend. leg. cuius uerba uide [illegible] cauſa [illegible] in fine. Tertia huius loci regula habetur l. [illegible] ff. de leg. 3. his uerbis:* Pompeius Hermippus filium Hermippum ex dodrante, filiam Titianam ex quadrante hæredes inſtituerat, & prædia certa ſingulis prælegauerat: præterea ſi ſine liberis Hermippus moreretur, aliam poſſeſsionem filiæ dari iuſſerat. poſt teſtamentum factis codicillis certa filiæ prædia dederat, eamq; his contentam eſſe uoluit pro omni hæreditate, & his quæ in teſtamento reliquerat. Hermippi bona ad fi[illegible]m peruenerant, Titiana foro fideicom[illegible]um [illegible]ebatur, utrum pro hæreditat[illegible] & pro his quæ [illegible] mortem frater r[illegible]ſus erat reſtituere, pater eam uoluiſſet accipere ea, quæ codicillis reliquerat mihi? (inquit Paulus) ab omni uoluntate receſſum uidebatur: placuit autem humanius interpretari, ea ſola [illegible] uiuente fratre acceptura erat, adem[illegible]deri, non etiā quæ poſt mortem eius reliquerat, ſi ſine liberis decederet: & ita pronunciauit. *Quarta huius loci regula eſt: Quòd ſi alterius hæredis in teſtamento nomen inductum eſt, portio tantùm hæreditatis, non etiam prælegata ei uidebantur adempta. Quæ regula approbatur l. [illegible] ff. de his quibus ut indig. & c. hiſce uerbis:* Diuus Marcus in eius perſonas, cuius nomen peracto teſtamento teſtator induxerat, iudicauit hæ[illegible]tatem ei auferen[illegible]dam, de præceptionibus eidem datis uol[illegible] erit qu[illegible] legatum ei non [illegible], niſi [illegible]enter teſtatorem [illegible] appar[illegible] *ſecunda amittendi legati cauſa.*

III. *Cauſa: Translat[illegible]gati, et ſi [illegible]dem rem poſtea alij legauerit. Quæ approbat[illegible] ff. de adim. leg. hiſce uerbis:* Sicut adimi [illegible]ū poteſt, ita & ad alterum transferri: [illegible] hoc modo, Quod Titio legaui, id Seio do lego. quæ res in perſona Titij tacitam ademptionem continet. *Concordat Inſt. de adempt. legat. §. transferri, his uerbis:* Transferri quoq; legatum ab alio ad alium poteſt ueluti ſi quis ita dixerit, Hominem Stichū, quem Titio legaui, Seio do lego: ſiue in eodem teſtamento, ſiue in codicillis h[illegible]cerit. Quo caſu ſimul & Titio adimi uidetur, & Seio dari. *Sanè translatio leg[illegible] adruplex eſt. Quæ diuiſio approbatur & [illegible]ur l. 6. ff. de adim. leg. his uerbis:* Translatio [illegible]gati fit quatuor [illegible]odis. aut enim à pe[illegible] in perſonam transfertur: aut ab eo [illegible] iuſſus [illegible] transfertur, ut alij detur: aut cùm res pro re datur, ut pro fundo decem [illegible]tei[illegible] quod purè datum eſt, transf[illegible] ſub conditione. Sed ſi id quod à Ti[illegible]cedi, à Mæuio dem, quamuis ſoleant [illegible]o eiuſdem rei debitores: tamen ue[illegible], hoc caſu ademptum eſſe [illegible] atu[illegible] cùm dico Quod Titium dare da[illegible] Seius dare damnas eſto: uidetur di[illegible], ne Titius det. Item, ſi pro fundo decem legentur, quidam putant non eſſe legatum prius ademptum. ſed uerius eſt ademptum eſſe: nouiſsima enim uoluntas ſeruatur. *Exempla propoſitæ cauſæ ſunt l. 10. §. Titio ff. de adim. leg. cuius uerba uide [illegible] lib. prox. cap. 7 reg. 25. exc. 1. Concordat item l. 25 in prin. C. de legatis, cuius uerba uide [illegible]. Planè cauſa propoſita pr[illegible] exceptiones paulò [illegible] enumeratas, & alias recipit: de quibus ſequitur.*

I. [illegible] E[illegible]TIO: *Niſi poſt mortem [illegible]tarij [illegible]. Hæc exceptio reprobatur l. [illegible] in princ. [illegible] leg. hiſce uerbis:* Si quia [illegible] legauerit, [illegible]o fundum do le[illegible] deceſſerit, Sempronio hæres [illegible] damnas eſto: rectè translatum legatum detur. Sed etſi iam mortuo eo, cui legatum erat, eaſdem res tranſtulerit, Sempronio debetur.

II. EX[illegible]EP[illegible]O: *Niſi legatum in perſona eius ad quem translatum eſt, deficit. Hæc exceptio reprob itur l. 10 ff. de adim. leg. hiſce uerbis:* Si transferam legatum i[illegible]m, cum quo nob[illegible] teſtamenti fa[illegible]o non eſt, ueluti ſeruū [illegible] cui l[illegible]rtate legauero: licet eis no[illegible] beant, nec illi tamen debebi[illegible]tur, [illegible]ptū. *Concordat l. [illegible] in prin. ff. de [illegible] pi. nu:* Vbi trāsferre uoluit legatū in nouiſſimū, priori nō debabitur: tametſi n[illegible]

mus talis ſit, [illegible] perſona legatum non conſtitit.

III. EX[illegible]EPTIO: *Niſi conditio tranſlationis defecerit. Hæc exceptio approbatur l. 7. ff. de adim. leg. biſce uerbis:* Quod ſi alij legetur ſub conditione, qood alij purè legatum eſt, non plenè receſſum uidetur à primo. ſed ita demum, ſi conditio ſequentis extiterit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi diuerſum ſenſerit teſtator. Quæ replicatio approbatur d. l. 7. bis uerbis:* Cæterùm ſi hoc animo fuerit teſtator, ut omnimodo receſſum à primo putauerit, dicendum erit, à primo ademptum legatum. *Secunda replicatio hæc eſt: Niſi is à quo legatum tranſlatum eſt, pendente conditione deceſſerit. Quæ replicatio approbatur l. 10. in prin. ff. d. tt. bis uerbis:* Si legatum purè datum Titio adimatur ſub conditione, & pendente conditione Titius deceſſerit: quamuis conditio defecerit, ad hæredem Titij legatum non pertinebit. nam legatum cùm ſub conditione adimitur, perinde eſt ac ſi ſub contraria conditione datum fuiſſet.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi is ad quem legatum tranſlatum eſt, uiuo teſtatore deceſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 8. ff. de adim. leg. bis uerbis* Si uiuo teſtatore mortuus fuerit is, in quem tranſlatum legatum fuerit, nihilominus ad eum, à quo tranſlatum fuit, pertinebit.

V. EXC[illegible]TIO: *Niſi cum legatum Titij trãſlatum eſſet [illegible] hac cõditione, Si Titius priuſquã accipiat, deceſſerit, hæres in mora ſoluẽdi fuerit. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. 2. ff. de adim. leg. biſce uerbis:* Si quis Titio legauerit ſic, Titio dato: aut ſi Titius antea [illegible]eceſſerit, quàm accipiat, Sempronio dato [illegible]ecundũ meram ſubtilitatem utriq; obligatum uideri hæredem, id eſt & Sempronio & hæredi Titij. ſed ſi quidem mora Titio ab hæred[illegible] facta eſt, ad hæredes eius legati exactio tranſmittitur, Sempronio repellendo: ſin autẽ nulla mora [illegible]ceſsit, tunc Sempronius legatum accipiet, & non Titij hæredes: ſed et ſi ante diem legati cedentem deceſſerit Titius, ſoli Sempronio debetur legatum. Idem dicendum eſt & fideicommiſſariis hæreditate puero data, aut ſi ante reſtitutam deceſſiſſet, matri eius relicta: ut ſi puer ante diem legati cedentem deceſsiſſet, matri daretur: ſi poſtea, ad pupilli hæredes fideicommiſſum tranſmittatur, utpote reipſa mora ſub[illegible]ta. *Concordat l. 25. in prin. ff. [illegible]. Treb. [illegible] uide J. lib. [illegible] condi.[illegible]*

V[illegible] *Niſi legatum Titij ſub [illegible] conditione, Si Ti[illegible]atum nõ ſit, tranſlatum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. 1. ibi: ſed & cum. ff. de leg. biſce uerbis:* Cum quis ita legaſſet, Hæres meus Titio dato: ſi non dederit, Sẽpronio dato: ita demum Sempronio debetur, ſi dies eius in perſonam Titij non ceſſiſſ[illegible]. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur, ſimul etiam aduerſus eam replicatio introducitur talis: Niſi [illegible]tius ante diem legati cedentem deceſſerit. Cui concordat l. 10. §. fin. ff. eod. tt. ubi Iulianus:* Quòd [illegible] legatum eſt (*inquit*) Titio decem hæres meus dato: ſi Titio non dederit, eadem decem Sempronio dato: ſi moriatur Titius ante diem legati, Sempronius legatum utiliter petet. tranſlatum enim legatum intelligi debet.

VII. EXCEPTIO: *Niſi non appareat, teſtatorem priori adimere uoluiſſe. Hæc exceptio approbatur l. ſi pluribus. 11. ff. de leg. 1. bis uerbis:* Si pluribus eadem res legata fuerit ſeparatim, ſiquidem euidentiſsimè apparuerit, ademptione à priore l[illegible]io facta ad ſecundum legatarium te[illegible]torem conuolaſſe, ſolum poſteriorem ad legatum peruenire placet: ſin autem hoc minimè apparere poteſt, pro uirili portione ad legatum omnes uenire: ſcilicet niſi ipſe teſtator ex ſcriptura manifeſtiſsimus eſſet, utrũq; eorum ſolidum accipere uoluiſſe: tunc enim uni precium, alij ipſa res aſsignatur, electione rei [illegible] precij ſeruanda ei qui prior de legato ſiue fideicommiſſo litem conteſtatus eſt: ita tamen ut non habeat licentiam altero electo ad alterum tranſire. *Concordat l. 7. in prin. C. de legatis. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 7. reg. 25. except. 1. Item concordat l. 23. in prin. C. eod. tt. cuius uerba uide J.*

VIII. EXCEPTIO *proponitur l. 39. §. codicillis. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Codicillis confirmatis ita cauit: Omnibus autem libertis [illegible]eis, & quos uiuos, & quos his codicillis manumiſi, uel poſtea manumiſero, contubern[illegible]s, [illegible]m filios filias lego: niſi [illegible] ad uxorem meam teſtamento pertinere uolui, uel ei nominatim legaui, legauero. Idem p[illegible] epiſtola petijt ab hæredibus ſuis, ut regionem Vmbriæ in Piceno cohæredi uxori ſuæ reſtituerent cum omnibus quæ ibi eſſent, & mancipijs ruſticis uel urbanis & actoribus, exceptis manumiſsis: quæ[illegible] eſt, cum Eros & Stichus ſerui in diem uitæ teſtatoris in Vmbria in Piceno [illegible]ctum adminiſtrauerint, ſint autem Damę, quem teſtator uiuus manumiſerat, filij naturales, utrum eidem Damæ ex uerbis codicilli ab hæredibus præſtandi ſint, an uerò ad Seiam uxorem ex uerbis epiſtolæ pertineant? Reſpondit Scæuola, ex codicillis ad patrem naturalem eos pietatis intuitu pertinere.

IX. EXCEPTIO: *Niſi cù priori ſpecialiter eſſet legatũ, poſteriori generaliter legetur. Hæc exceptio approba-*

approbatur exemplo d.l.19 §.Fœlicißimo, his uerbis: Fœlicißimo & Fœlicißimæ, quibus libertatem dederat, fundum Gargilianum legauit cum caſa: & alio capite Titio filio, quẽ ex quarta parte hæredẽ ſcripſerat, prælegauit in hæc uerba: Titi fili hoc amplius de medio ſumito, legata mea, quæ mihi tã pater tuus præſens, quàm Clœlius iuſtus frater patris reliquerunt. quæſitum eſt, cum fundus Gargilianus teſtatrici à marito eius, id eſt à patre Titij filij legatus ſit, cui fundus ex cauſa fideicommiſsi debeatur? utrum filio Titio tantùm, an Fœlicißimo & Fœlicißimæ, an tribus? Reſpondit Scæuola, non eſſe ne ſimile, eam quæ nihil aliud Fœlicißimo & Fœlicißimæ, niſi hæc ſpecialiter legarit, ad filium, cui & hæreditatis ſuæ partem reliquit, legatum generali ſermone transferre uoluiſſe.

X. EXCEPTIO: *Niſi ita legatum ſit, Amplius quàm Titio legaui, hæres Seio decem dato. Hæc exceptio approbatur l. ſeruus 103 §. ſi ita ſcriptum. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ita ſcriptum erit Amplius quàm Titio legaui, hæres meus Seio decem dato: dubitãdum non erit, quin & Titio ſuum legatum maneat, & Seio nihil ultra decem debeatur. nam & ubitarum fere eſt ſic legare. Lucio Titio tot, & h. camplius uxori & liberis eius tot, &c. *Huic quodammodo contradicit l.11. ff. de leg.1. cuius uerba uide ʒ.lib. prox. cap. 1 reg.18 except.1.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi alia res uel ſumma poſteriori ſit legata. Hæc exceptio approbatur exemplo l.27. in prin. ff. de leg.3. his uerbis:* Paulo Callimacho ex parte hærede inſtituto, filiæ eiuſdem Iubentianæ, cùm in familia nuberet, decem teſtamento legauit: deinde poſt tempus codicillis factis centum eidẽ Callimacho reliquerat, non adiecto. Hoc amplius: pronũciauit Paulus, utranq; ſummam deberi, maximè cùm in codicillis filiæ Callimachi nihil legatum fuiſſet. *Hæc de translatione legati cum ſuis exceptionibus ſint dicta. Plura de hac re uide ʒ. lib. 14 cap.7. condit.24.*

IIII. *Cauſa amittendi legati, eſt repetitio legati ſi teſtator legatum repetierit, uel aliam rem eidẽ poſtea legauerit. tunc enim quaſi nouatione facta, prius legatum tollitur. Quæ cauſa approbatur l.6. ibi: aut cum res. ff de adim. leg. cuius uerba uide ʒ. cauſa prox. in prin. unde Vlpianus:* Cùm Titio centũ (inquit) teſtamento legaſſet, & eidem codicillis ita legaſſet, Titio quinquaginta duntaxat, nec amplius hæres meus dato: nõ amplius quinquaginta legatariũ petiturum. [a] *Paulus quoq;:* Si pro fundo decem (inquit) legentur, quidã putant, non eſſe legatũ prius ademptũ. ſed uerius eſt, ademptũ eſſe. nouiſsima enim uoluntas ſeruatur. [b] *Scæuola quoq;:* Duas filias (inquit) æquis ex partibus hæredes fecerat, alteri fundum prælegauerat, & petierat ab ea, ut ſorori ſuæ uiginti daret: ab eadem filia petijt, ut partem dimidiam fundi eidem ſorori reſtitueret. quæſitum eſt, an uiginti præſtari deberent? Reſpõdit Scæuola, non eſſe præſtanda. [a] *Aliud exemplum proponitur l.18. in prin. ff. de alimentis legatis, hiſce uerbis:* Libertis quos teſtamento manumiſerat, alimentorũ nomine menſtruos decem legauerat: deinde codicillis generaliter omnibus libertis menſtruos ſeptem, & annuos ueſtiarij nomine denos legauit. quæſitũ eſt, ex teſtamento, an ex codicillis, libertis fideicommiſſum hæredes præſtare debeãt? Scæuola reſpondit, nihil proponi cur non ea quæ codicillis data proponerentur, præſtari deberent. nam & ab his quæ teſtamento cibariorũ nomine legata eſſent, receſſum eſſe, propter ea quæ codicillis relicta ſunt. *Contraria huic exempla uide ʒ. lib.14. cap.9. quæſt 1 except.5. Plane propoſitæ cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi contraria ſit uoluntas teſtatoris. Quæ exceptio approbatur l 9 ff. de adim. leg. hiſce uerbis:* Cùm centum quæ quis purè reliquit, conditione adiecta iterum eidem legauit: ſiquidem aliam hanc ſummam eſſe uoluit, & quod purè relictum eſt, ſtatim debebitur: & quod ſub conditione adſcriptũ eſt, ſi conditio extiterit. quòd ſi eandem ſummam mutata uoluntate ſub conditione reliquit, pura datio conditionalis effecta uidebitur. Quare ſi in eodem teſtamento, in quo centum adſcripſerat, poſtea quinquaginta reliquerit: ſiquidem alia uoluit eſſe hæc quinquaginta, centum quinquaginta debebuntur: ſin verò quinquaginta tantùm deberi uoluit, quinquaginta tantùm debebuntur. Idem eſt, etſi in codicillis id fuerit factum. *Secunda exceptio eſt: Niſi ita repetierit, Hoc amplius. De hac re uide ʒ. lib. proxim. cap.5. reg.18.*

III. EXCEPTIO *proponitur l.19. §. qui Marco. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis:* Qui Marco homini docto certa annua præſtabat, teſtamento cauit: Domina ſanctiſsima, ſcio te de amicis meis curaturam, ne quid his deſit: ueruntamen & Marco dari octingenta. quæſitum eſt, an Marcus præſtitis ſibi ex cauſa legati octingẽtia, annua quoque conſequi debeat? Reſpondit Scæuola, nihil proponi, cur non ſecundum ea quæ in conſultationem collata eſſent, debeantur.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi poſtea in teſtamento iniuſto ſit repetitum. Hæc exceptio approbatur l.12. ff. de leg.3 cuius uerba uide ʒ. cap. 6. exception. 85. repl. 1. Plura de cauſa propoſita uide ʒ. de actione legatorum, quantum præſtandum. cap.7. regul.12.*

V. *Cauſa: Rei legatæ alienatio à teſtatore facta.*

Hæc

a l.17 + fin. ff. de leg. 3.

a l. 6 ꝑ penul. ff. de adim. legat.

b l.4. in fine. ff. ad...

Hæc cauſa ipſo quidẽ iure ſubſiſtit, ſi adimendi legati animo teſtator rem alienauit: ſin autem adimendi animũ non habuit, ſed neceſsitatis cauſa alienauit legatũ non extinguitur. quod notandũ loco primæ exceptionis. Quæ exceptio approbatur Inſt. de leg. §. ſi rem ſuam, his uerbis: Si rem ſuam legauerit teſtator, poſteaq́; eã alienauerit, Celſus putat, ſi non adimendi animo uendidit, nihilominus deberi: idemq́; diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt. Iidem reſcripſerunt, eũ qui poſt teſtamentũ factum prædia, quę legata erant, pignori dedit, ademiſſe legatũ nõ uideri: & ideo legatarium cum hærede eius agere poſſe, ut prædia à creditore luãtur. *Concordat l.3. C. de legatis, his uerbis:* Qui poſt teſtamentum factum prædia, quæ legauit, pignori uel hypothecę dedit, mutaſſe uoluntatem circa legatariorum perſonã non uidetur. Et ideo etiamſi in perſonam actio electa eſt, rectè placuit ab hærede prędia liberari. *Concordat item l.11. §. ſi rem ſuam. ff. de leg.1. ubi Vlpianus:* Si rem ſuam (*inquit*) teſtator legauerit, eamq́; neceſsitate urgente alienauerit: Mætianus putat fideicommiſſum peti poſſe, niſi probetur adimere ei teſtatorem uoluiſſe: probationem autem mutatæ uoluntatis ab hæredibus exigendam. *Hiſce uerbis præterquam quòd exceptio propoſita approbatur, ſimul etiam hæredi mutatæ uoluntatis probatio imponitur. cui cõcordat etiam l.7. ff. de instructo legato, his uerbis:* Taberna cum cœnaculo Pardulæ manumiſſæ teſtamento legauerat cum mercibus, & inſtrumentis, & ſupellectile, quæ ibi eſſet. item horreum uinarium cum uino, & uaſis, & inſtrumento, & inſtitoribus, quos ſecum habere conſueuerat: quæſitum eſt, cùm uiuo teſtatore inſula, in qua cœnaculum fuit, quod ei legatum erat, exuſta ſit, & poſt biennium eodẽ loco conſtituta noua, & horreum quod eidem legatum erat, à teſtatore uenierit, uini autem uenditio dilata ſit, ut ex eo commodè ueniret: an uniuerſa legata Pardula conſequi poſsit? Scæuola reſpondit, ea in quibus uoluntas mutata eſſet, non deberi. *Concordat item l.28. §. liberto. ff. eod. tit. cuius uerba uide 3. lib. prox. cap.4. de ijs quæ ibi ſunt legatis, reg.1. except.12. Concordat item l.22. in fine. ff. de leg. 2. cuius uerba uide 3. cap.12. cauſa 57. except.12. repl.1. Concordat item propoſitæ exceptioni eiuſq́; regulæ l. ſcribit.35. §. fin. ff. de auro, argento legato, ubi Pomponius:* Quintus Mutius (*inquit*) ſi maritus uxori, cùm haberet quinque pondo auri, legaſſet ita: Aurum quodcunque uxoris cauſa paratum eſt, uti hæres uxori det: etiamſi libra auri inde ueniſſet, & mortis tempore amplius quàm quatuor libræ non deprehenderentur, in totis quinque libris hæredem eſſe obligatum: quoniã articulus eſt, præſentis temporis demonſtrationem in ſe contineret. Quod ipſum (quãtum ad iuris obligationem pertinet) rectè dicetur, id eſt, ut ipſo iure hæres ſit obligatus. Verum ſciendum, ſi in hoc alienauerit teſtator inde libram, quòd deminuere uellet ex legato uxoris ſuæ, tunc mutata uoluntas defuncti locum facit doli mali exceptioni, ut ſi perſeueret mulier in petendis quinq; libris, exceptione doli mali ſubmoueatur: ſed ſi ex neceſsitate aliqua compulſus teſtator, nõ quòd uellet deminuere ex legato, tunc mulieri ipſo iure quinq; libræ auri debebũtur, nec doli mali exceptio nocebit aduerſus petentẽ. *Ex hiſce uerbis Pauli, & alijs prædictis conſtat, cauſam propoſitã ipſo quidem iure reprobari, admitti autem per exceptionem hanc: Si adimẽdi animo teſtator alienaſſet. Verùm ob commodiorẽ tractationem, fingimus cauſam propoſitam regulariter eſſe ueram, & elidi per exceptionem hanc: Niſi nõ adimendi legati animo, ſed ex cauſa neceſsitatis teſtator rem legatam alienauerit. unde Imp. Iuſtinianus:* Si quis partẽ rei legatæ alienauerit, pars quæ nõ eſt alienata, omnino debetur: pars autẽ alienata ita debetur, ſi nõ adimendi animo alienata ſit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi per uerbum futuri temporis res legata demonſtrata fuerit. Hæc replicatio approbatur d. l.35. §. fin. in fine, his uerbis:* Quòd ſi ita legaſſet uxori, Aurũ quod eius cauſa paratũ erit: tunc rectiſsimè ſcribit Quintus Mutius, ut hæc ſcriptura habeat in ſe deminutionẽ legati, & augmentũ: ideoq́; ipſo iure, alienata ſlibra auri, amplius quatuor põdo nõ remanebũt in obligatione: nec erit utẽdũ diſtinctione, qua ex cauſa alienauerit teſtator. *Huic concordat l.83. in fine. ff. de leg.3. cuius uerba uide 3. lib.34. cap.5. quæſt.2. ſpecie 3. Concordat item l.6. ff. de leg.2. ubi Iulianus:* Stichũ (*inquit*) qui meus erit cũ moriar, hæres meus dato: magis conditionẽ legato iniecisſe, quàm demonſtrare uoluiſſe patrẽfamiliãs, apparet: eo quòd ſi demõſtrandi cauſa hęc oratio poneretur, ita concepta eſſet, Stichũ qui meus eſt: nõ: Qui meus erit. Sed conditio talis accipi debet, quatenus meus erit: ut ſi totum alienauerit, extinguatur legatum: ſi partem, pro ea parte debeatur, quæ teſtatoris mortis tempore fuerit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt. Niſi teſtator rem rurſus redemerit. Quæ duplicatio approbatur l.27. §. fin. ff. de condit. & demonſtrat. cuius uerba uide 3. exc.2. Secũda replicatio eſt: Niſi teſtator rẽ donauerit. Quæ replicatio approbatur l.18. ff. de adim. leg. hiſce uerbis:* Rem legatã teſtator uiuus alij donauit, omnimodo extinguitur legatũ: nec diſtinguimus utrum propter neceſsitatem rei familiaris, an mera uoluntate donauerit: ut ſi neceſſitate donauerit, legatum debeatur: ſi ne-

ſi nuda uoluntate, non debeatur. hæc enim diſtinctio in donantis munificentiam non cadit, cùm nemo in neceſsitatibus liberalis exiſtat. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi donatio inutilis ſit. Hæc duplicatio reprobatur l.24.§. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Pater hortos inſtructos filiæ legauit, poſtea quædam ex mancipijs hortorum uxori donauit: ſiue donationes confirmauit, ſiue non confirmauit, poſterior uoluntas filiæ legato potior erit: ſed etſi non ualeat donatio, tamen minuiſſe filiæ legatum pater intelligitur. *Tertia replicatio eſt: Niſi cum quis rem ignorans ſibi legatam alij legaſſet, poſtea cognoſcens ſuum legatum repudiauerit: hoc enim caſu, perinde ac ſi eam alij poſtea donaſſet, uidetur legatum extingui. Quæ replicatio approbari uidetur l. ſeruum filij.44.§. 1. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cap.2.reg.1.except.2. Hæc de prima exceptione cum ſuis replicationibus.*

II. EXCEPTIO: *Niſi teſtator rem alienatam poſtea receperit. Hæc exceptio reprobatur l.15. ff. de adim. leg. hiſce uerbis:* Cùm ſeruus legatus à teſtatore & alienatus rurſus redemptus ſit à teſtatore, non debetur legatario oppoſita exceptione doli mali. Sanè ſi probet legatarius nouam uoluntatem teſtatoris, non ſubmouebitur. *Hiſce uerbis poſterioribus diſtinctio approbatur, qua exceptio propoſita admittitur. Sed & alia huiuſmodi diſtinctio habetur l.27.§. fin. ff. de condit. & demonſtr. hiſce uerbis:* Titia uxor mea optato Philaegyeum puerum, & Agatheam ancillam, qui mei erunt cum moriar: is qui teſtamentum fecit, Agatheam, quam teſtamenti tempore habuit, uendidit: poſtea ancillas emit, & ex his uni Agatheæ nomen impoſuit: quæſitum eſt, an hæc legata uideretur? reſpondit Paulus, legatam uideri. *Huius diſtinctionis ratio hæc eſt, quia teſtator per uerbum futuri temporis ancillam legatam demonſtrauit. de qua re uide paulò ſuperius except.1.repl.1.*

III. EXCEPTIO: *Niſi inutilis ſit alienatio. Et hæc exceptio reprobatur l. 24. §. fin. ff. de adim. leg. cuius uerba uide paulò ſuperius except.1. repl.2. in fine.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi pars tantùm rei legatæ ſit alienata, uel una res ex pluribus rebus legatis. tunc enim nihilominus altera pars uel rei nō alienata debetur. Quæ exceptio approbatur Inſt. de legatis.§. ſi rem ſuam, in fine, his uerbis:* Si quis partem rei legatæ alienauerit, pars quæ non eſt alienata, omnino debetur: pars autem alienata ita debetur, ſi non adimendi animo alienata ſit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi re principali cum acceſsione legata, rei principalis fuerit alienata: tunc enim nec acceſsio debetur. Hæc replicatio approbatur Inſt. d. tt. §. ſi quis ancillas, in fine, his uerbis:* Si ſeruus fuerit cum peculio legatus, mortuo ſeruo, uel manumiſſo uel alienato, peculij legatum extinguitur. Idem eſt, ſi fundus inſtructus, uel cum inſtrumento legatus fuerit: nam fundo alienato, & inſtrumenti legatum extinguitur. *Concordat l.1.§. fin. ff. de inſtructo uel inſtr. legato, his uerbis:* Fundo cum inſtrumento legato & alienato, inſtrumentum non uindicabitur ex ſententia defuncti. *Concordat item l.5. ff. eod. tt. cuius uerba uide ∫. proximè. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi ita legetur, Fundus et inſtrumentum. Quæ duplicatio approbatur d.l.5. his uerbis:* Si cui fundum & inſtrumentum eius legare uis, nihil intereſt quomodo leges, Fundum cum inſtrumento, an fundum & inſtrumentum, an fundum inſtructum: Paulus. Imò contrà: nam inter ea legata hoc intereſt, quòd ſi fundo alienato mortuus fuerit qui ita legauit, ex hac ſcriptura, Fundum cum inſtrumento, nihil erit legatum: ex cæteris poterit inſtrumentum eſſe legatum. *Ait Iuriſconſultus:* Ex cæteris, &c. *Hiſce uerbis uidetur Iuriſconſultus innuere, etiā fundo inſtructo legato, fundi alienatione non extingui inſtrumenti legatum: cui tamen contradicit d.§. ſi quis ancillas, in fine. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi altera res ex cauſa exæquationis alteri ſit legata. Quæ replicatio approbatur l.25. ff. de adim. leg. hiſce uerbis:* Alteri ex heredibus præceptionem prædij dedit, mox alteri præſtari aduerſus debitorem actiones ad eum finem mandauit, quo prædium fuerat comparatum: cum poſtea diſtracto prædio citra ullam offenſam eius qui præceptionem acceperat, precium in corpus patrimonij redegiſſet, non eſſe præſtandas actiones cohæredi, Papinianus reſpondit.

VI. *Cauſa amittendi legati: Si teſtator rem filiæ legatam, poſtea pro ea in dotem dedit. quæ cauſa approbatur l.11. C. de legatis, hiſce uerbis:* Filia legatorum non habet actionem, ſi ea quæ ei teſtamento reliquit, uiuus poſtea pater in dotem dedit. *Concordat l. huiuſmodi.81.§. cum pater. ff. de legatis 2. cuius uerba uide ſ. exception.96. Huius cauſæ duæ potiſsimum exceptiones ſunt. prima: Niſi non tota res pro filia in dotem ſit data. Altera: Niſi heres teſtatoris dotem ſibi ſoluto matrimonio reddi ſtipulatus ſit. Quæ duæ exceptiones approbātur l.79.§. pater. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. lib. 11. cap.7. reg.6. except.2.*

VII. *Cauſa: Si teſtator pecunia legata aliquid emit, uel eam in alios uſus conuertit. Hæc cauſa reprobatur l. quidam.91. in princip. ff. de leg.1. his uerbis:* Quidam teſtamento uel codicillis ita legauit: Aureos quadringentos Pamphilæ dari uolo, ita ut infrà ſcriptum eſt. À Iulio actore aureos tot, & in caſtris quos habeo tot, & in numerato quos habeo

habeo tot. Poſt multos annos eadem uolũtate manente deceſsit, cum omnes ſummę in alios uſus translatæ eſſent: quæro an debeatur fideicommiſſum? Reſpondit Vlpianus, ueriſimilius eſſe patremſamiliàs demonſtrate potius hæredibus uoluiſſe, unde aureos quadringentos ſine incommodo rei familiaris contrahere poſſent, quàm cõditionem fideicommiſſo inieciſſe, quod initio purè datum eſſet: & ideo quadringenti Pamphilæ debebuntur. *Concordat l.21.ff.de adim.leg.bis uerbis:* Pater inter filios facultatibus diuiſis, filiam ex ratione primi pili commodorum trecentos aureos accipere uoluit, ac poſtea de pecunia commodorum poſſeſsionẽ comparauit: nihilominus fratres & cohæredes ſorori fideicommiſſum præſtabunt. Non enim abſumptũ uidetur, quod in corpus patrimonij uerſum eſt. Cum autem inter filios diuiſo patrimonio, res indiuiſas ad omnes cohæredes pertinere uoluiſſet: ita poſſeſsionem ex commodis comparatã diuidi placuit, ut in eam ſuperflui precij filia portionem hæreditariam accipiat. hoc enim eueniet in bonis pecunia relicta.

VIII. *Cauſa: Si actione legata teſtator debitum ipſe exegit, uel accepto tulit, &c. De biſce & alijs huiuſmodi cauſis dicetur ∫. de actione legata.*

IX. *Cauſa: Si ſeruo legato, teſtator eum poſtea in fundum tranſtulit, ut ibi perpetuò eſſet. Hæc cauſa approbatur l.filio.31.in prin. ff.de adim.leg. biſce uerbis:* Filio ex parte hærede inſtituto, duos fundos cum mancipijs & inſtrumento omni legauit. Idem uxori plura legata & ſeruos Stichum & Damam legauit: ſed eum in altero ex fundis filio prælegatis cognouiſſet uillicum non eſſe, Stichum miſit, & tam rei ruſticæ, quàm rationibus fundi præfecit: quæſitum eſt. Stichus utrum ad uxorem, an ad filium pertineret? Reſpondit Scæuola, cum memor erat eorum, quæ teſtamento cauiſſet, Stichum his prædijs, in quæ tranſlatus eſt, actorem cedere, nec uxorem poſſe Stichum ex fideicommiſsi cauſa petere. *Sed & plures huius generis cauſas uide in ſequentibus, uelut: Si teſtator lana legata ueſtimentũ ex ea fecit, uel rei legatæ aliquid detraxit, &c. uide ∫. cap.11. de cauſis quæ in re legata cõſiſtunt.*

DE CAVSIS AMITTENdi legati, in perſona legatarij conſiſtentibus. Cap. IX.

HActenus cauſæ amittendi legati in perſona teſtatoris conſiſtentes, propoſitæ ſunt, quanquã plures huiuſmodi cauſæ proponentur infrà in ſequentibus. Nunc ad ſecundũ genus cauſarũ transeundum eſt, earũ ſcilicet quæ in perſona legatarij conſiſtunt.

X. *Cauſa: Si legatarius ante diem legati cedentẽ mortuus ſit. Hæc cauſa approbatur l.5.in prin.ff. quando dies leg.cedit, bis uerbis:* Si poſt diem legati cedentem legatarius deceſſerit, ad hæredem ſuum transfert legatum: ergo per contrarium, ſi ante diem legati cedentem legatarius deceſſerit, ad hæredem ſuum non transfert legatum. *Dies autem legati regulariter cedere dicitur, à die mortis teſtatoris, niſi ſub conditione uel poſt diem incertum legatum relictum ſit: tunc enim ſi mortuo teſtatore conditio nondum extitit, uel dies nondum uenit, regula illa fallit, & non niſi conditione exiſtente uel die ueniente dies legati cedit, aliter atq; ſi poſt diem certum legatum ſit relictum. tunc enim, quamuis mortuo teſtatore dies nondum uenerit, legati tamen dies nihilo minus ceſsiſſe dicitur. de qua re infrà dicetur lib.prox. cap.8. Si ergo legatarius uiuo teſtatore mortuus fuerit, extinguitur legatum, nec ad hæredem eius quidquam tranſit, a quod & in perſona Auguſtæ reſponſum eſt. Nam ita Papinianus:* Si Auguſtæ legaueris (*inquit*) & ea inter homines eſſe deſierit, deficit quod ei relictũ eſt, ſicuti diuus Hadrianus in Plotinæ, & proximè Imperator Antoninus in Fauſtinæ Auguſtæ perſona cõſtituit, cũ ea antè inter homines eſſe deſijſſet, quàm teſtator decederet. *b Sed etſi legatarius ſimul cum teſtatore deceſſerit, idẽ iuris eſt. Nã idẽ eſt (inquit Paulus) ſi dos uxori prælegata ſit, & ſimul cum marito perierit. c Præterea etſi poſt mortẽ teſtatoris legatarius deceſſerit, ante conditionẽ tamẽ, ſub qua legatũ relictum eſt, exiſtentẽ: ante diẽ legati cedentem deceſsit, nihilq; ad hæredem ſuum tranſmittit. Hoc eſt quod Vlpianus ait:* Intercidit legatum (*inquiens*) ſi ea perſona deceſſerit, cui legatũ eſt ſub conditione. *d Idem Vlpianus alibi:* Hoc legatũ (*inquit*) cum uoluerit, tractum habet, quamdiu uiuat is, à quo fideicõmiſſum relictum eſt: ſed ſi fideicommiſſarius antequã hæres conſtituat, deceſſerit, ad hæredẽ ſuũ nihil tranſtuliſſe uidetur. cõditionale enim eſſe legatum, nemini dubiũ eſt: & pendẽte conditione legati, uideri deceſsiſſe fideicõmiſſarium. *e Caius quoq; Iuriſconſultus:* Si ita expreſſum erit (*inquit*) Titio, ſi uoluerit, do lego: apud Labeonem Proculus notat, nõ aliter ad hæredẽ legatarij pertinere, quàm ſi ipſe legatarius uoluerit ad ſe pertinere: quia cõditio perſonæ iniũcta uideatur. *f Si ergo legatarius antequã conſtituat deceſſerit, hæredi eius nihil debebitur. Celſus quoq;:* Si ita ſcriptũ fuerit (*inquit*) Titius ex parte tertia, Mæuius ex parte tertia hæredes ſunto: Titius, ſi intra tertias calẽdas nauis ex Aſia uenerit, ex reliqua parte hæres eſto. ſi deceſſerit Titius antequã cõditio exiſtat, deinde cõditio extiterit, tũ ſextãs qui in pendẽti fuit, nõ Titij hæredi, ſed Mæuio adcreſcet. nã cum adhuc dubiũ eſſet, Titio an Mæuio is ſextans datus eſſet, Titius deceſsit, nec poteſt intelligi da-

a l.unica §. & cum triplici. ubi, uel uiuo teſtatore. C. de caducis tollendis.

b l.59.ff. de legatis 2.

c l.idem eſt. 18.ff. de reb. dubijs.

d l.57. in pr. ff. de condit. & demonſtr.

e l.11.§. ſi ſic fideicom. inſ. ff. de legat.2.

f l.67.ff. de condit. & demonſtr. l.ſi tã. 6.§.4. ubi ſi uolet. ff. de legatis 2.

gi datus eſt qui tẽpore dandi in rerũ natura nõ fuit. [a] *Africanus etiã Iuriſconſultus:* In teſtamento ita ſcriptum erat: Stichus & Pamphila liberi ſunto, et ſi in matrimonium coierint, hæres meus his centum dare damnas eſto. Stichus ante apertas tabulas deceſsit: reſpondit, partem Stichi defectam eſſe. nam cùm uni legatum ſit, Titio, ſi Seiã uxorem duxerit, hæres meus cẽtum dato: ſi ipſe decedat, nihil ad hæredem ſuum eũ tranſmittere: quia morte eius cõditio defeciſſe intelligatur. [b] *Porrò quod dictum eſt, ſi legatarius ante exiſtentem legati conditionem deceſſerit, extingui legatum: idem etiam obtinet, ſi cũ poſt diem incertum legatum relictum eſſet, legatarius ante diem illum exiſtentem fuerit mortuus. Quod declaratur, ſimul & approbatur l.1.§.dies.ff.de condit.& demonſtrat. his uerbis:* Dies incertus eſt, cùm ita ſcribitur, Hæres meus, cum morietur, decem dato. nam diem incertum habet mors eius: & ideo ſi legatarius antè deceſſerit, ad hæredem eius legatum non tranſit: quia non ceſsit dies uiuo eo, quamuis certum fuerit hæredẽ moriturum. *Concordat l.12.§.fin.ff.de leg.2.his uerbis:* Quod ita legatum eſt, Hæres, cum morietur, Lucio Titio dato decem: cùm incerta die legatum eſt, ad hæredes legatarij nõ pertinet, ſi uiuo hærede deceſſerit. *Concordat item l.77.§.1.ff.de condit.& demonſtr.his uerbis:* Hæres meus, cum ipſe morietur, cẽtum Titio dato: legatum ſub cõditione relictum eſt. Quãuis enim hæredem eſſe moriturum certũ ſit: tamen incertum eſt an legatario uiuo dies legati non cedat, & non eſt certum ad eum peruenturum legatum. *Concordat item l.4.ff.quando dies legati cedat, his uerbis:* Si, Cum hæres morietur, legetur: cõditionale legatum eſt. Deniq; uiuo hærede defunctus legatarius ad hæredem nõ transfert. *Concordat item l.13.in fine ff.eod. tit. ubi Pomponius:* Tale legatum, Cum morietur hæres dato, certũ eſt debitum: & tamen ad hęredem legatarij non tranſit, ſi uiuo hærede decedat. *Proinde & ſi quis ita legauerit, Si pœnum intra calendas non dederit, centum dato: & legatarius ante calẽdas deceſſerit, hæredi ſuo neq; pœnum relinquet, quæ legata non eſt: neq; centum, quia dies legati nõ ceßit.* [c] *Pomponius quoq;:* Si Titio, cum annorum quatuordecim eſſet factus, legatum fuerit, & is ante decimumquartum annum deceſſerit, uerum eſt ad hæredem eius legatum non tranſire: quoniam non ſolùm diem, ſed & conditionem hoc legatum in ſe cõtineat, ſi effectus eſſet annorum quatuordecim: qui autem in rerum natura nõ ſit, annorum quatuordecim non eſſe intelligitur: nec intereſt utrum ſcribatur, Si annorum quatuordecim factus erit: an prioгe ſcriptura per conditionem tempus demonſtretur, ſequente per tempus conditio: utrobique enim eadem conditio eſt. [a] *Planè propoſitæ cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi teſtator tẽpus potius ſolutionis legatarij cauſa prorogare, quàm conditionẽ legato adijcere uoluit. quæ exceptio approbatur l.46.ff.ad S.C.Treb.his uerbis:* Seius Saturninus archicubernius ex claſſe Britannica teſtamento fiduciariũ reliquit hæredem Valerium Maximũ trierarchum, à quo petijt, ut filio ſuo Seio Oceano, eum ad annos ſedecim perueniſſet, hæreditatẽ reſtitueret: Seius Oceanus, antequam impleret annos, defunctus eſt. Nunc Manlius Seneca, qui ſe auunculum Seij Oceani dicit, proximitatis nomine hæc bona petit: Maximus autem trierarchus ſibi eam uindicat ideo, quia defunctus eſt is cui reſtituere iuſſus erat. quæro ergo, utrũ hæc bona ad Valerium Maximum trierarchũ hæredem fiduciarium pertineant, an ad Manlium Senecam, qui ſe pueri defuncti auunculum eſſe dicit? Reſpondit Iabolenus: Si Seius Oceanus, cui fideicõmiſſaria hæreditas ex teſtamento Seij Saturnini, cũ annos ſedecim haberet, à Valerio Maximo fiduciario hærede reſtitui debebat, priuſquã præfinitum tempus ætatis impleret, deceſsit: fiduciaria hæreditas ad eum pertinet, ad quem cætera bona Oceani peruenerunt: quoniam dies fideicommiſsi uiuo Oceano ceſsit, ſcilicet ſi prorogando tempus ſolutionis tutelam magis hæredi fiduciario permiſiſſe, quàm incertũ diem fideicommiſsi conſtituiſſe uideatur. *Concordat l. pen. C.quando dies leg.ced.ubi Imp Alexander:* Ex his uerbis (*inquit*) Do lego Heliæ Seuerinæ filiæ meæ & Secundæ decem, quæ legata accipere debebit, cum ad legitimum ſtatũ peruenerit: non conditio fideicõmiſſo uel legato inſerta, ſed petitio in tempus legitimę ætatis dilata uidetur. Et ideo ſi Aelia Seuerina filia teſtatoris, cui legatum relictum eſt, die legati cedente, uita functa eſt, ad hæredem ſuum actionem tranſmiſit: ſcilicet ut eo tempore ſolutio fiat, quo Seuerina, ſi rebus humanis ſubtracta nõ fuiſſet, uiceſimum quintum annũ ætatis impleſſet. non cœptum enim annum, ſed impletum (ſi de emolumento relicti fideicommiſsi tractatur) expectandum eſſe, prudentibus placuit. *Concordat item l Firmio.26.§.cum ab hæredibus.ff.quando dies leg.ced.ubi Papinianus:* Cùm ab hęredibus (*inquit*) alumno centum dari uoluiſſet teſtator, eamq; pecuniam ad alium transferri, ut in annum uiceſimum quintũ trientes uſuras eius ſummæ perciperet alumnus, ac poſt eam ętatẽ ſortem ipſam: intra uiceſimũ quintum annũ eo de-

I functo,

a l.17.4. ſi ita ſcriptũ. ff. de hæred. inſtituendis.

b l.30 ff. de condit & demonſtrat.

c l.19.4. quod ſi ita ſi quãdo dies legatorũ.

a l.22. in pri. ff. quãdo dies leg. ced. l. ſi cui. 49.4. hos aũt legatum. ff. de leg. 1.

functo, tranſmiſſum ad hæredem pueri fideicommiſſum reſpondi. nam cartam ætatem ſortis ſoluandæ præſtitutam uideri, non purè fideicommiſſo relicto conditionē inſertam. *Cauſa igitur propoſita recipit hanc exceptionem: Niſi tempus ſolutionis potius, quàm cō ditionis cauſa ſit adiectum. Cui etiam concordat l. 20. ff. quando dies legat. cedat. cuius uerba uide ī. cap. 1. quæſt. 5. reg. 3. except. 2. Secunda exceptio eſt: Niſi ita ſit legatum, Cùm morietur legatarius. quæ exceptio approbatur l. 4. in fine. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Si uerò, cùm ipſe legatarius morietur, ei legetur, certum eſt legatum ad hæredem tranſmitti. *Concordat l. 47. in prin. ff. de cond. & demon. his uerbis:* Hæres meus cū morietur, Titius centum ei dato, purum legatum eſt: quia non conditione, ſed mora ſuſpenditur. non poteſt enim conditio non exiſtere. *Huic ſimilis eſt exceptio: Si cum quis ſub conditione hæres inſtitutus eſſet, & ſi hæres nō eſſet, ei legatum eſſet, pendente inſtitutionis conditione mortuus ſit. tunc enim, cùm conditio legati morte legatarij impleatur, non ita accipiendū eſt, ac ſi ante conditionem legati exiſtentem deceſſiſſet: ſed legatū ad hæredem tranſmittit. quod notandum loco tertiæ exceptionis. quæ approbatur l. ab omnibus. 101. §. cū quidam. ff. de leg. 1. cuius uerba uide J lib. prox cap. 8. reg. 1. except. 4. Quarta exceptio eſt: Niſi dies certus legato adiectus ſit, puta calēdis Martijs. hoc enim caſu, quamuis ante diem uenientē mortuus fuerit legatarius, nihilominus legatū ad hæredes tranſmittit. De qua exceptione cum ſuis replicationibus dicetur J. lib. prox. cap. 8. reg. 1. except. 1. Quinta exceptio eſt: Niſi conditio talis ſit, quæ remitti ſoleat: ueluti ſi conditio falſa ſit, impoſſibilis, probroſa, contra leges. &c. quibus caſibus conditio legato adiecta pro nulla habetur, & dies legati ſtatim poſt mortem teſtatoris cedit etiam ante exiſtentem legati conditionem, & per cònſequens propoſita amittendi legati cauſa locum nō habet quæ exceptio approbatur exē plo l. 8. §. fin ff. de cond. inſt. cuius uerba uide J li. 14. cap. 6. exc 4. repl. 1. Quæ aūt ſint iſtiuſmodi cōditiones, uide d. ca. 21. Sexta exceptio eſt: Niſi principi ſit legatum relictum. hic enim, quamuis ante diem legati cedentem mortuus fuerit, tamen legatum non extinguitur, ſed ad ſucceſſorem eius pertinet. quæ exceptio approbatur l. 58. ff. de leg. 2. cuius uerba uide J. cap. 13. reg. 4. excep. 3. Diuerſum obſeruatur in principis uxore Auguſta. de quo uide ī. ead. cau. in prin. Septima exceptio eſt: Niſi cùm filio uel ſeruo relictū eſſet, pater dominusue adhuc uiuat. Hæc exceptio reprobatur l. 9. ff. quando dies legati cedat. cuius uerba uide J. cauſa. 12. diſtinct. 1. Plures huiuſmodi exceptiones uide J. lib. prox. cap. 8. Nunc ad reliquas amittendi legati cauſas tranſeundum.*

IX. Cauſa: *Si legatarius ante apertas teſtamenti tabulas deceſſerat, lege Papia legatum fiebat caducū: quæ tamen lex tollitur, & cauſa propoſita reprobatur l. unica. in prin. C. de cad. toll. hiſce uerbis:* Ex nomen & materiam caducorū ex bellis ortá & auctam ciuilib. quæ in ſe populus Rom. monebat, nacaſſarium duximus, Patres cō ſcripti, in pacificis noſtri Imperij tamporibus ab orbe Romano recludere, ut quod belli calamitas introduxit, hoc pacis lenitas ſopiret: & quemadmodū in multis capitulis lex Papia ab anteriorib. principib. emendata fuit, uel per deſuetudinē abolita: ita & à nobis circa caducorum obſeruationem inuidioſum ſuum amittat uigorē, qui & ipſis prudentiſsimis uiris diſplicuit, multas inuenientib. uias, per quas caducum ne fieret. Sed & ipſis teſtamentorū cō ditoribus ſic grauiſsima caducorum obſeruatio uiſa eſt, ut ſubſtitutiones introducerant, ne fiant caduca. & ſi facta ſint, ad certas perſonas reuertere diſponerēt, uias recludentes, quas lex Papia poſuit in caducis: quod & nos fieri cōcadimus. Et cū lex Papia ius antiquum, quod ante eam in omnib. ſimpliciter uerſabatur, ſuis machinationib. & anguſtijs circumcludēs, ſolis parentib. & liberis teſtatoris, uſq; ad tertium gradum, ſi ſcripti fuerant hæredes, ſuum imponere iugum arubuit, ius antiquū intactū eis conſeruās: nos omnib. noſtris ſubiectis ſine differentia perſonarum hoc concedimus. Cum igitur materiá & exordiū caducorum lex Papia ab aditionib. quę circa defunctorum hæreditates procedebāt, ſumpſit, & ideo non à morte teſtatoris, ſed ab apertura tabularum dies cedere legatorum ſenatuſconſulta, quæ circa legem Papiá introducta ſunt, cēſuerunt, ut quod in medio deficiat, hoc caducum fiat: primùm hoc corrigentes, & antiquum ſtatum renouantes, ſancimus omnes habere licentiá à morte teſtatoris adire hæreditatem, ſimiliq; modo legatorum uel fideicommiſſorum purè, uel in diem certam relictorum diē à morte teſtatoris cedere. *Hiſce uerbis extenditur etiā l. unica. §. quod ſcilicet. C. de his qui ante apertas tab. hæred. trāſ. cuius uerba uide ī. lib. 28. cap. 22. reg. 1. except. 1. repl. 1. in prin. Cùm enim ibi ſtatuatur, liberos legata & fideicommiſſa à parentibus ſibi relicta, licet ante apertas tabulas deceſſerint, ad hæredes ſuos tranſmittere, hoc ad alios etiam uerbis propoſitis extenditur.*

XII. Cauſa: *Si legatarius ante aditam hæreditatem deceſſerit. Hæc cauſa reprobatur l. 7. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Hæredis aditio morá legati quidem petitioni facit, ceſsioni diei non facit. Proinde ſiue purè inſtitutus tardius adeat, ſiue ſub conditione, nec per conditionem impediatur, legatarius ſecurus eſt. Sed etſi nondū natus ſit hæres inſtitutus, aut apud hoſtes ſit, ſimiliter legatario nō nocebit, eo quòd dies legati ceſsit.

Inde

Inde dicimus, etſi à ſubſtituto legatnm ſit relictum, quandiu inſtitutos deliberat, defuncto legatario non nocebit, ſi hæres inſtitutus poſtea repudiarit: nam ad hæredé ſuum tranſtulit petitiooem. tantundé eſt, ſi ab impuberis ſubſtituto legetur: nam ad hæredem ſuum legatnm transfert. *Planè huius regulæ, qua cauſa propoſita reprobatur, diſtinctiones potiſſimùm tres ſunt. Prima diſtinctio eſt: Niſi talis res legata ſit, quæ perſonæ cohæret. Hæc diſtinctio approbatur l. 9. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Si habitatio filiofam. uel ſeruo legata ſit, puto non adquiri domino uel patri legatum, ſi ante aditam hæreditatem filius uel ſeruus deceſſerit. nam cùm perſonæ cohæreat, rectè dicitur aote aditam hæreditatem diem oon cedere. *Planè ſi alia etiam res alternatiuè ſimul legata ſit, in ea re dies legati etiam ante aditam hæreditatem cedit. Quod approbatur l. 14. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si uſusfructos aut decem, utrum legatarius ooluerit, ſint legata, utrumq; ſpectandum. & morté teſtatoris & aditioné hæreditatis: mortem propter decem, aditioné propter uſumfructum. qoamuis enim electio ſit legatarij, tamen noodú electionl locus eſſe poteſt, cú proponatur nondum teſtatoré deceſsiſſe, aut eo mortuo hæreditas noodum adita. Iode quęrit Iulianus, ſi poſt mortem teſtatoris legatarius decedat, ao ad hæredem transferatur decé legatum? Et lib. 30. Dig. ſcribit, poſſe dici decem tranſtuliſſe, quia mortuo legatario dies legari cedat, &c. *Secunda diſtinctio eſt: Niſi ſeruo teſtatoris manumiſſo, uel alij legato, legatum ſit. Hæc diſtinctio approbatur l. 7. in fine, cum lege ſequente. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Interdum aditio hæredis legatis morá facit: utputa, ſi ſeruo maoumiſſo, uel ei cui ſeruus legatus eſt, & ſeruo aliquid legatú ſit. nam ſeruo legati relicti ante aditam hæreditaté dies noo cedit. Nam cùm libertas non prius competat, quàm adita hæreditate, æquiſsimum uiſum eſt, nec legati diem antecedere: alioquin inutile foret legatum, ſi dies eius ceſsiſſet antequá libertas competeret: quod euenit, ſi ſeruo purè legetur, & liber eſſe ſub conditione iubeatur, & pendens conditio inueniatur etiam poſt aditam hęreditatem. *Ait Iuriſconſultus:* Qood euenit, &c. *De hoc etiam dictum eſt 5. cap. 3. except. 25. eius except. 3. repl. 2. dupl. 4. Tertia diſtinctio hæc eſt: Niſi hæredi ſit prælegatú. huic enim ante aditam hæreditatem dies legati cedere non uidetur. Hæc diſtinctio reprobatur l. 77. § fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Pro parte hæres inſtitutus, cui præceptiones erant relictæ, poſt diem legatorum cedentem, ante aditá hæreditatem uita deceſsit: partem hæreditatis ad cohæredes ſubſtitutos pertinere placuit: præceptionum autem portiones, quę pro parte cohæredum conſtiterunt, ad hęredes eius tranſmitti.

XIII. *Cauſa: Si legatarius, antequam ſciret ſibi legatum eſſe, deceßit. Et hæc cauſa reprobatur l. ult. C. quando dies leg. ced. his uerbis:* Si fideicómiſſum ab inteſtato fuerit ſorori tuę relictum codicillis, & poſteaquam dies fideicommiſsi ceſsit, rebus humanis (licet ignorás fideicommiſſum) deceſſerit: actionem huiuſmodi adquiri potuiſſe, diſsimulare non poteris, ſalua ſcilicet ab inteſtato ſuccedéti quarta portione.

XIIII. *Cauſa: Si legatarius, antequam rem nactus ſit, deceßit. Et hæc cauſa reprobatur l. 3. C. d. tit. his uerbis:* Si Pontionilla ad eam ætaté peruenit, cui legatú uel fideicommiſſum derelictum erat, petitioné ad hæredes tranſmiſit, licet antè deceſſerit, quàm conſequeretur legatnm uel fideicommiſſum. *Hactenus de morte legatarij eſt dictum: ſed alia huc pertinentia uide 3. lib. prox. cap. 8.*

XV. *Cauſa: Si legatarius iuſſa teſtatoris nó fecerit, & modú non impleuerit. Hæc cauſa approbatur Nouell. c. 1. §. his autem à nobis definitis, cum ſequentibus, hiſce uerbis:* Sancimus, ut his qui uel hæredes ab aliquibus ſcripti ſunt, uel fideicommiſſa, ſiue ea uniuerſorum bonorum ſiue ſpecialia ſunt, aut legata meruerant, omnimodo neceſsitas incumbat implendi eius quod teſtator, aut qui legato eos honorauit, conſtituit: modò quod iniunctum eſt, legitimum ſit, nec ulla id lex prohibeat: aut ut maximè honoratos facere omittat, ratum nihilominus fore expreſſis uerbis demonſtret. Si quis autem quod à teſtatore diſpoſitum eſt non impleat, ſed dum quod iuſſus eſt facere recuſat, decreto iudiciario admonitus per integrum annum ea quæ honorato relicti oomioe cópetunt extraxerit, ſiquidem ex illorum numero eſt qui neceſſariò aliquid lege capiunt, in maiorem autem partem quàm lex requirit hæres ſcriptus eſt, tantum capiat duntaxat, quantum illi in rationem tuentis iure ſucceſsionis ab inteſtato lex dari concedit, quod reliquum eſt id totum auferatur: ſi uerò nulla huiuſmodi perſona in inſtitutionibus ſubſit, ſed ſpontaneam liberalitatem teſtator in nouiſsima ſua cótulerit, deinde ſcriptus hæres intra tempus antè à nobis dictum imperata non faciat, auferantur illi quidé quæ relicta ſunt, ut neque occaſione Falcidię, neque ulla alia de cauſa quidquam poſsit capere. *Huius legis ratio proponitur d. conſt. c. 1. §. neque quiſquá, his uerbis:* Neque quiſquam legi huic indignetur, ſi talibus quodammodo relictis priuetur: ſed animo reputans quòd omni-

bus omnino hominibus uitæ finis mota ſit, non tantùm ſpectet quid ipſe ab alijs accipiat, ſed potius recogitet quòd & ipſe moriturus alijs mandata dabit: & niſi ab hac ei lege auxilium feratur, nihil eorum quæ uel ſummo cum ſtudio præceperit, ad effectum perueniet. *Eſt & alia huius legis ratio: quia ſcilicet modus pro conditione ſumitur. Nam ita Imp. Antoninus:* In legatis (inquit) & fideicommiſsis etiam modus adſcriptus pro conditione obſeruatur. [a] *Modus autem adſcriptus, ſeu ſub modo legatum uidetur, ſi teſtator legatario aliquid præceperit. Nam ſi cui in hoc legatum ſit (Caius Iuriſc. ait) ut ex eo aliquid faciat, puta ut monumentum teſtatori, uel opus aut epulum municipibus faceret, uel ut ex eo partem alij reſtitueret, ſub modo legatum uidetur.* [b] Concordat d. conſt. 1. § *illud quoq; proſpeximus, in fin. his uerbis:* Proſpeximus, ne tempus in eiuſmodi quæſtionibus in longũ producatur. Sancimus enim, ne qua huiuſmodi quæſtio aut controuerſia anni ſpacium excedat, neceſſitatem hęredi imponentes, ut omnino ab adita hæreditate intra annum & legata ſoluat, & à teſtatore relicta pro cuiuſq; rei natura præſtet, omnia deniq; faciat quæ ſuprà diximus. Ac quemadmodum iam antè diximus, anno initium damus ex admonitione iudiciario decreto facta. Nam ſi culpa hæredis annus prætereat, tunc & ipſe relictis excidet, & alij ad ea peruenient, quos antea uocauimus. *Propoſitæ cauſæ exemplum eſt l. 21. §. Lucius. ff. de annuis leg. cuius hæc ſunt uerba:* Lucius Titius teſtamento patriæ ſuæ ciuitati Sebaſtenorum centum legauit, ut annis alternis ex uſuris eiuſdem certamina ſub nomine ipſius celebrarentur, & adiecit hæc uerba: Quòd ſi conditione ſuprаſcripta recipere legatam ſibi pecuniam ciuitas Sebaſtenorum noluerit, nullo modo hæredes meos ei obligatos eſſe uolo, ſed habere ſibi pecuniam. poſtea præſes prouinciæ ex nominibus debitorum hæreditariorum elegit idonea nomina, & in cauſam legati reipub. adiudicauit, poſt cuius ſententiam reſpub. adiudicatas à pleriſque ſibi pecunias percepit: quæſitum eſt, an ſi reſpub. conditionibus teſtamento adſcriptis poſtea non paruerit, legatũ ad filios hæredes pertineat? Reſpondit Scæuola, rempub. teſtatoris uoluntati parere compellendã, ac niſi faciat in his quidem ſummis, quæ per numerationem uel nouationem ſolutæ ſunt, utili repetitione hæredes adiuuandos: ab his uerò nominibus, quæ neque ſoluerunt reipub. neque nouatione abſceſſerunt à priſtina obligatione, non prohibendos quo minus debitum petant. *Aliud exemplum proponitur l. 17. ff. de uſufruct. leg. his uerbis:* Quidam prædia reipub. legauit, de quorum reditu quotannis ludos edi uoluit, & adiecit: Quæ legata peto decuriones, & rogo ne in aliã ſpeciem, aut alios uſus cõuertere uelitis. Reſpub. per quadriennium continuum ludos non edidit: quæro an reditus, quos quadriennio reſpub. percepit, reſtituere debeat hæredibus, uel compenſare in aliã ſpeciem legati ex eodem teſtamento? Reſpondit Scęuola, & inuitis hæredibus poſſeſsione apprehenſa perceptos fructus reſtituendos eſſe, & non erogatum ſecundũ defuncti uoluntatem, in alia quę deberentur compenſari. *Aliud etiam propoſitæ cauſæ exemplum proponitur l. 22. §. fin. ff. de alimend. leg. hiſce uerbis:* Qui fratris ſui libertis alimenta debebat, is teſtamento uineas cum hac adiectione reliquerat, Ut habeant unde ſe paſcant: ſi pro alimentis uineas reliquiſſet, non aliter eis ex fideicommiſsi cauſa eas præſtari debere, quàm ſi teſtamenti obligatione hæredes liberaſſent: aut ſi id omiſſum fuiſſet, & poſtea ex teſtamento agerent, doli mali exceptione tutum hæredem futurum, ſcilicet ſi non minus ualẽt uineæ, quàm alimentorum ęſtimatio. Illã aũt adiectionẽ, Ut habeãt unde ſe paſcant, magis ad cauſam ꝑlegãdi, q̃ ad uſumfructũ conſtituendũ pertinere. *Hactenus exẽpla, nunc exceptiones cauſæ propoſitæ uideamus. Aıt autem in ſuprà propoſita conſtitutione Imp. Iuſtinian.* Modò quod iniunctum eſt, legitimum ſit, nec ulla id lex prohibeat. *Hiſce uerbis prima aduerſus cauſam propoſitam exceptio approbatur, hæc ſcilicet: Niſi contra leges ſit id quod legatarius facere iuſſus eſt. Huius exemplum proponitur l. 56. ff. de cond. & demonſtr. hiſce uerbis:* Si quis eum quem ipſe manumittere non poterat, legauit, ita ut eum legatarius manumitteret, & ſi à legato non repellatur, non eſt compellendus ut manumittat: quoniam toties ſecundum uoluntatem teſtatoris facere compellitur, quoties contra legem nihil ſit futurum, idq; Neratius ſcribit: & tamẽ à legato eum non eſſe repellendum: quoniam magis legatarium aliquod commodum teſtator in hoc ſeruo, quàm hęredem habere uoluiſſet. *Aliud propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. 16. ff. de uſufruct. legato, his uerbis:* Legatum ciuitati relictum eſt, ut ex reditibus quotannis in ea ciuitate memoriæ defuncti conſeruandæ gratia ſpectaculum celebretur, quod illis celebrare non licet: quæro quid de legato exiſtimes? Modeſtinus reſpondit: Cùm teſtator ſpectaculum edi uoluerit in ciuitate, ſed tale quod ibi celebrare non licet, iniquum eſſe hanc quantitatem, quam in ſpectaculum

defun-

[a] *l. 1. C. de his quæ ſub modo.*

[b] *l. 17. §. fin. ff. de condit. & demonſtr.*

defunctus deſtinauit, lucro hæredum cedere. Igitur adhibitis hęredibus & primoribus ciuitatis diſpiciendum eſſe, in quam rem conuerti debeat fideicommiſſum, ut memoria teſtatoris alio & licito genere celebretur. *Concordat item l. unica §. fin. C. de his quæ pœnæ. cuius uerba uide 5. cap. 4. except. 8. Ait inſuper imperator Iuſtinianus*: Aut maximè honoratus facere omittat, ratum nihilominus fore expreſsis uerbis demonſtret. *Hiſce uerbis ſecunda exceptio approbatur, hæc ſcilicet: Niſi teſtator ſpecialiter expreſſerit, quamuis legatarius non fecerit quod iuſſus eſt, nihilominus illi legatum præſtandum. Tertia exceptio eſt: Niſi legatarius ex eorum numero ſit, quibus neceſſariò aliquid in teſtamento eſt relinquendum. quæ exceptio approbatur in ſupradictis Imp. Iuſtiniani uerbis hiſce*: Siquidem ex illorum numero eſt, qui neceſſariò aliquid lege capiunt, tantum capiat duntaxat, quantum illi in rationem trientis iure ſucceſsionis ab inteſtato lex dari concedit. *Quæ autem ſint huiuſmodi perſonæ, Imp. Iuſtinianus in d. conſt. 1. §. principiò igitur, declarat his uerbis*: Principiò illud conſiderandum, quòd his qui teſtamenta condunt, partim lex neceſsitatem imponit, ut certam bonorum partem certis perſonis attribuant, perinde quaſi ea iure quodam naturæ illis debeatur: quo in genere cenſentur filij & nepotes, patres & matres, interdum etiam fratres, & ſi quid præterea perſonarum inter eos, qui uel ex nobis ſunt, uel ex quib. nos ſumus, leges enumerarunt: partim nulla imminet neceſsitas, &c. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi huiuſmodi perſonis plus quàm illis ex lege debetur, relictum ſit. quæ replicatio approbatur in ſupradictis uerbis, hiſce nimirum*: In maiorem autem partem, quàm lex requirit, inſtitutus hæres ſcriptus eſt, quod reliquum eſt, id totum auferatur. *Concordat d. conſt. 1. §. ſed neq; patronorum, his uerbis*: Neque patronorum ſucceſsiones excipimus. Nam & illic legitima illis portione, quā nos definiuimus, cōſeruata: ſi quid illis ultra hanc relictum ſit, & à libertis rogati ut quidpiam præſtent, deinde id facere recuſent: ſancimus, ut idem ordo obtineat, quem ſub initio ſacræ huius conſtitutionis protulimus: nempe ut legitima quidem portio in talib. apud eos ſalua & incolumis permaneat, reliqua uerò ea uia procedant, quam modò in huiuſmodi caſibus aperuimus, maximè poſtquam in ea conſtitutione, quam de iure patronatus tulimus, libertinorum ſucceſsiones quodammodo ad inſtar ingenuorum redegimus. *De hac exceptione & de plura 5. capite 4. except. 40. repl. 12. dupl. 1. Quarta exceptio eſt: Niſi annus, ex quo ad obtemperandum teſtatoris uoluntati à iudice admonitus eſt, nondum præterijt. Hæc exceptio approbatur in ſuprà propoſitis uerbis hiſce*: Si quis autem quod à teſtatore diſpoſitum eſt, non impleat, ſed dum quod iuſſus eſt facere, recuſat decreto iudiciario admonitus per integrum annum, ea honorato relicti nomine competunt, extraxerit, &c. *Ergo ſi ille annus nondum præterijt, ex propoſita conſtitutione aduerſus legatarium ad legatum reſtituendum agi non poteſt. Anno autem nutum datur ex admonitione iudiciario decreto facta. Elicitur inſuper ex his quinta exceptio talis: Niſi legatarius decreto iudicis ad obtemperandum non ſit admonitus.* a *Sexta exceptio hæc eſt: Niſi pupillus ſit legatarius, aut minor uiginti quinque annis. quæ exceptio approbatur d. conſtit. 1 §. pupillis ſanè, his uerbis*: Pupillis ſanè & ætate minoribus, lex noſtra nihil præiudicat: nam ſi quid ex cauſis à nobis enumeratis damni acceperint, duplici potiuntur auxilio, tum ut reſtitutionem in integrum petant, tum ut curatores negligentiæ condemnent. *Septima exceptio eſt: Niſi non in ſcriptis teſtamentum ſit factum. Hæc exceptio reprobatur d. conſtitut. 1 §. quoniam uerò, his uerbis*: Quoniam duplex ratio teſtamentorum exiſtit, ut uel in diſpoſitionem ſcripto comprehenſam deferatur, uel in uoluntatem ſine ſcripto conſiſtentem, omnia hæc eodem modo, & ex æquo obſeruari, tam in teſtamentis abſque ſcripto conſiſtentib. quàm in quauis ultima uoluntate & perſona ſancimus, ſiue ea priuata ſit, ſiue militaris, ſiue ſacerdotalis, ſiue ex regio comitatu, ſiue qualiſcunque tandem: in uniuerſum enim omnibus hanc legem hominibus cōmunem ponimus. *Octaua exceptio eſt: Niſi non ſtet per legatarium, quo minus iuſſa teſtatoris faciat. Hæc exceptio approbatur exemplo l. ſi Titio. 94. in princip. ff. de legat. 1. his uerbis*: Si Titio pecunia legata fuerit, & eius fidei commiſſum ut alienum ſeruum manumitteret, nec dominus eum uendere uelit, nihilominus legatum capiet: quia per eum non ſtat, quo minus fideicommiſſum pręſtet: nam etſi mortuus fuiſſet ſeruus, etiam à legato non ſubmoueretur. *Aliud propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. Lucius. 90. §. quiſquis. ff. de leg. 2. his uerbis*: Quiſquis mihi hæres hæredesúe erunt, hoc amplius Lucius Eutychus, quàm quòd eum hæredem inſtitui, è media hæreditate ſumito, ſibiq; habeto unà cum Pamphilo, quem liberum eſſe iubeo, inſtrumentum tabernæ ferrariæ, ita ut negocium exerceant: Lucius Eutychus uiua teſtatrice deceſsit: pars hæreditaris eius ad cohæredem pertinuit: quæro, an Pamphilus eodem teſtamento manumiſſus ad petitionem par-

a d. conſt. 1. 4. illud quoq; ibi ac quid. enim uerba uide ſuprà ead. cauſa, in pr.

tis inſtrumenti admitti poſsit, licet taberna ut uoluit teſtatrix, exerceri non poſsit? Scæuola reſpondit, admitti. *Plura de hac exceptione dicentur* J. *in loco de conditionibus.* Nona *exceptio hæc eſt: Niſi teſtator modum legato rurſus ademit, uel ad alium tranſtulit. Hæc exceptio reprobatur l. 30. §. Seia. ff. de adim. legatis. hiſce uerbis:* Seia liberta ab hæredibus petierat, ut ſi in prouincia deceſsiſſet, ſexaginta Lucio Titio darentur, ut is corpus eius curaret, & in patriam reportaret. & adiecerat hæc uerba: Cui concedi uolo, ſi quid ex ea pecunia ſupererit. Eadem die codicillos ad hęredes ſuos ita ſcripſerat: Peto à uobis, ut ſiue in prouincia ſiue in uia aliquid mihi humanitus acciderit, corpus meum curetis & in Campaniam & in monumentum filiorum meorum reportari. quæſitum eſt, an id quod ſuperfuerit ex ſexaginta, Lucio Titio tacitè ademerit? Reſpondit Scęuola, ademptum uideri. *Planè ſi teſtator adempto modo nihilominus legatum præſtari uoluerit, nihilominus debetur legatum. de quo dictum paulò ſuperius except. 2. Decima exceptio: Niſi non appareat ad cuius exemplum & ſimilitudinem teſtator opus fieri uoluit. Hæc exceptio approbatur l. 26. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* In teſtamento quidam ſcripſerat, ut ſibi monumentum ad exemplum eius, quod in uia Salaria eſſet Publij Septimij Demetrij, fieret: & niſi factum eſſet, hæredes magna pecunia mulctarentur. Et cum id monumentum Publij Septimij Demetrij nullum reperiretur, ſed Publij Septimij Damæ eſſet, ad quod exemplum ſuſpicabantur eum, qui teſtamentum fecerat, monumentum ſibi fieri uoluiſſe: quærebant hæredes, cuiuſmodi monumentum ſe facere oporteret: et ſi ob eam rem nullum monumentū feciſſent, quia non reperiretur ad quod exemplum facerent, num pœna tenerentur? Alfenus reſpondit, ſi intelligeretur quod monumentum demonſtrare uoluiſſet is, qui teſtamentum feciſſet: tametſi in ſcriptura ita non eſſet: tamen ad id quod ille ſe demonſtrare animo ſenſiſſet, fieri debere. Sin autem uoluntas eius ignoraretur, pœnam quidem nullam uim habere: quoniā ad quod exemplum fieri iuſsiſſet monumentum, id nuſquam extaret: tamē omnimodo ſecundum ſubſtantiam & dignitatem defuncti extrui debere. *Vndecima exceptio eſt: Niſi cum iuſsiſſet teſtator aliquid in foro fieri, non appareat de quo foro ſenſerit. Hæc exceptio tractatur l. 98. §. fin. ff. d. titul. his uerbis:* Cùm in teſtamento ſcriptum erat, ut aliquid in foro fiat, neque adſcriptū erat in quo foro: Labeo ait, ſi nō appareat quid mortuus ſenſerit, in eius municipij foro faciendum, in quo is qui teſtamentum fecit, domicilium habuerit. Quam ſententiam ego quoque probo. *Præter hactenus propoſitas exceptiones plures quoque cauſa propoſita recipit. nam quæcunq; exceptiones legatis legatorumq; actioni obſtant, eædem etiam cauſæ propoſitæ poſſunt opponi. Sed & quæcunque aduerſus defectum conditionis exceptiones infrà de conditionibus proponentur, huc non ineptè poſſunt referri: quoniam modus legati conditioni æquiparatur, ut dictum eſt ſuprà. Proinde reliquæ exceptiones ex dicto loco petendæ: item* J. *lib. prox. ex cap. 9. de caut. modi impl. item ex cap. 42. Planè propoſitæ cauſæ adfine remedium eſt, quòd hæres rogatus uel iuſſus à defuncto non quidem perdet, quod ex teſtamento percepit, ob id quòd teſtatori non paret: ſed tertiam quantitatem ultra id quod reſtituere rogatus eſt, reſtituere teneatur. quod approbatur l. 33. in prin. C. de inoff. teſt. cuius uerba uide* S. *lib. prox. cap. 5. repl. 15. Sed & ad modū implendum poteſt urgeri, de quo* S. *c. 2. reg. 12. item per exceptionem ad cauendum, de quo* J. *lib. prox. cap. 9.*

XVI. *Cauſa amittendi legati: Si legatarius liberis teſtatoris tutor datus, ſeſe à tutela excuſauit. Hæc cauſa approbatur l. 5. §. amittere. ff. de his quæ ut indignis, &c. his uerbis:* Amittere id quod teſtamento meruit, & eum placuit, qui tutor datus excuſauit ſe à tutela. *Concordat l. 33. §. rectè ergo. ff. de excuſationibus, ubi Paulus:* Rectè placuit, eum qui recuſat onus quod teſtator reliqt, & ab eo quod petit, quodque idem dedit, repelli debere. *Concordat item l. 25. in fine. C. de legatis. cuius uerba uide* J. *cap. 11. reg. 7. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non à defuncto tutor datus ſit, ſed ab alijs tutor petitus uel nominatus. Hæc exceptio approbatur d. §. amittere. ibi: diuerſum, his uerbis:* Diuerſum puto in eo qui legatum tantùm meruit, & à matre pupilli tutor petitus excuſare ſe maluit: hic enim nihil contra iudicium defuncti fecit. *Concordat l. 32. in prin. cum l. 34. ff. de excuſat. tutor. ubi Paulus:* Si teſtamento quidē tutor non ſit ſcriptus, legatum tamen acceperit, datusq; à Prætore tutor excuſet ſe, an æquè repellendus ſit à legato? Reſpondeo, non eſſe his ſimilem eum, quem Prætor tutorem dedit, cū poſſet uti immunitate: hic enim nihil fecit contra iudicium teſtatoris. nam quem ille non dedit tutorem, eum noluiſſe tutelam adminiſtrare filij, dicere non poſſumus. *Secunda exceptio eſt: Niſi non iure teſtamento tutor ſit datus. Hæc exceptio reprobatur d. l. 32. his uerbis:* Neſennius Apollinaris Iulio Paulo: Mater filium ſuum pupillum, uel quiuis alius extraneus extraneum ęquè pupillum ſcripſit hęredem, & Titio legatum dedit, eumq; eidem pupillo tutorem adſcripſit, Titius confirmatus excuſauit ſe à tutela: quæro, an legatū

amittat

amittat? & an aliquid interſit, ſi à patre uel emancipato pupillo tutor datus ſit, uel puberi curator? Reſpondit Paulus: Qui non iure datus nel curator uel tutor à patre aſt, confirmatua à Prętore excuſationis beneficio uti maluit, repellendus eſt à legato: idq́; & Scæuolæ noſtro placuit. Nam & Prætor, qui enm confirmat tutorem, defuncti ſequitur indicium. Idem in matris teſtamento dicendum eſt. Similis eſt matri quiuia extraneua, qni pupillum hæredem inſtituit, eiq́; & in tutore dando proſpicere uoluit, qualaa ſunt alumni noſtri. Rectè ergo placuit, eum qui recuſat onus quod teſtator reliquit, & ab eo quod petit, quodq́; idem dadit, repelli debere. *Concordat l.ult. ff. de confir.tutore, his uerbis*: Quidam teſtamento neporib. curatorem dedit, fideicommiſſo ei relicto: quęſitum eſt, an adminiſtrare curator compelli debeat? Scæuola reſpondit, curstorem quidē non eſſe: ſed cum aliquid teſtamento ei datum eſſet, teneri eum ex fideicommiſſo, ſi non curam ſuſciperet: niſi id quod ei datū eſſet, nollet petere, aut reddere paratus eſſet. Item quæſitum eſt, an iſte curaıor ſatiſdate nepotibns debeat? Reſpondit, quaſi curatorem non debere: ſed cum fideicommiſſum peti ab eo poſſat, fideicōmiſsi nomine ſatiſdare debere. *Tertia exceptio eſt: Niſi is datus ſit tutor, qui etiamſi uellet, nō poſſet eſſe tutor. Hæc exceptio approbatur l.8.C. de legatis, his e uerbis*: Ab adminiſtratione tutelæ religioſa cramenti Marcellum, quem uobis à patre tutorem datum teſtamento proponitia, aripit: quæ res quo minus legatum conſeqnatur, non impedit. nec enim iniuſtè ab ea petitione repellitur, cum etiamſi uellet tutelam adminiſtrare, prohibeatur. *Quarta exceptio eſt: Niſi aliàs teſtator illi legatum dediſſet, etiam ſine tutela. Hæc exceptio approbatur l. 12. §.fin.ff. de excuſationibus, his uerbis*: Non ſemper exiſtimo eum qni onus tutelæ recuſauit, repellendum à legato: ſed ita demum, ſi legatū ei ideò adſcriptū appareat, quòd eidem tutelam pupillorum iniunxit, non quòd alioquin daturua eſſet, etiá ſine tutela. *Quinta exceptio eſt: Niſi filius teſtatoris ſit cui legatum eſt, quiq́; tutor eſt datus. Hæc exceptio approbatur l.28.§.quæ tutoribus ff.de excuſationibus, his uerbis*: Quæ tutoribus remunerandę fidei cauſa teſtamento pareutis relinquuntur, poſt excuſationem ab hæredib. extraneis quoq; retineri placuit: qnod non habebit locum in perſona filij, quem pater impuberi fratri cohæredem & tutorē dedit: cum iudicium patris ut filius non ut tutor, promeruit. *Sexta exceptio eſt: Niſi cum in teſtamēto legatum datum eſſet, in codicillis poſtea factis tutor datus ſit. Hæc exceptio approbatur, ſed cum conditione, d.l.32.§.fin.cum l.ſequente.ff.de excuſat.his uerbis*: Id apparere poterit, ſi poſueris teſtamento legatum adſcriptum, codicillia nerò poſtea factis tutorem datum: in hoc enim legato poteſt dici non ideo ei relictum, quia & tutorem eſſe uoluerit teſtator. Sed hæc nimium ſcrupuloſa ſunt, nec admittenda, niſi euidenter pater expreſſerit, uelle ſe dare, etiamſi tutelam nō adminiſtrauerit: ſemper enim legatum aut antecedit aut ſequitur tutelam. *Septima exceptio eſt: Niſi non ipſi tutori dato, ſed eius filio legatum ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur, ſub cōditione tamē, l.28. in prim. ff de teſtam.tutela, his uerbis*: Qui tutelam teſtsmento mandatā excuſationis iure ſuſcipere noluit, ab his quoq; legatis ſubmouendus erit, quę filiis eius relicta ſunt: modò ſi legata filij nō affectione propria, ſed in honorē patris meruerunt. *Octaua exceptio eſt: Niſi ab extranea herede tutori dato legatum ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur l.28.§.quæ tutoribus.ff.de excuſat. cuius uerba uide paulo ſuperius except. 5. Nona exceptio eſt: Niſi alij reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio approbatur l.27 ff. de excuſationib. his uerbis*: Legatarius, qui rogatus eſt alij omne legatū reſtituere, ſi malit ſe excuſare à tutela, legatum propter fideicommiſſarium conſequitur: cui ſimilis eſt qui de falſo egit, nec obtinuit. *Decima exceptio eſt: Niſi à rerum prouincialium uel Italicarum adminiſtratione tantum ſe excuſet. Hæc exceptio reprobatur l. etiamſi. 108.ff.de leg.1. his uerbis*: Etiamſi parnia bonorum ſe excuſauerit tutor, puta Italicarum uel prouincialium rerum, totū quod teſtamento datum eſt, ei auferetur. & ita diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt. *Vndecima exceptio eſt: Niſi non à tutela ſe excuſet, ſed nolit adminiſtrare tutelam. Hæc exceptio reprobatur l.35 ff. de excuſationibus, his uerbis*: Quid ſi ſe non excuſauerit, ſed adminiſtrare noluerit, contentus quòd cæteri Idonei ſint: & hic poterit conueniri, ſi ab illis res ſeruari non potuit? ſed hoc non quærendū eſt: ſed contumacia punienda eſt eius, qui quodammodo ſe excuſauit. *Duodecima exceptio eſt: Niſi non ſe excuſauit, ſed ut ſuſpectus à tutela remotus eſt. Hæc exceptio iisdem reprobatur d.l.35. in fine, his uerbis*: Multo magis quis dicere debebit indignum iudicio patris, qui ut ſuſpectus remotus eſt à tutela. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi non legatum ei ſit, ſed pupillo ſit ſubſtitutus. Hæc exceptio approbatur l. 36. in principio. ff. de excuſationibus, his uerbis*: Amiciſsimos quidem & fideliſsimos parentes liberia tutores eligere ſolere, & ideo ad ſuſcipiendum onus tutelæ etiam honore legati eos perſequi: ſad cum pro-

ponatur is de quo quæritur, in teſtamento legatum meruiſſe, & item pupillo ſubſtitutus: nõ eſt uериſimile, tunc demum eum teſtatorem ſubſtituere uoluiſſe. ſi & tutelam ſuſcepiſſet: & ideo eum de quo quæritur, à legato quidem, ſi adhuc uiueret pupillus, repellendum fuiſſe: à ſubſtitutione autem non eſſe ſubmouendum, cùm eo caſu etiam ſuſcepta tutela finiretur. *Hæc de 16. amittendi legati cauſa.*

XVII. *Cauſa: Si legatarius teſtamentum impugnauit, falſum aut inofficioſum dixit, amittit legatum in eo relictum. Hæc cauſa approbatur l. 6. C. ad l. Corneliam de falſis, hiſce uerbis:* Qui falſas tabulas dixerit, nec obtinuerit, ad defuncti iudicium aſpirare non poteſt. *Concordat l. 5. §. 1. ff. de his quæ ut indignis, his uerbis:* Qui legatum conſecutus, poſtea falſum dixit: amittere debebit quod conſecutus eſt. *Concordat d. l. 5. §. ei qui tutor. cuius uerba uide ſ. libro 17. capite 6. quæſt. 1. cauſa. 55. Concordat item l. 6. in fine. ff. de petitione hæred. ubi Vlpianus:* Si teſtamentum falſum eſſe dicatur (*inquit*) ei qui falſum accuſat, ſi ſuſcepta cognitio eſt, legatum non eſt dandum. *Idem dicendum de eo qui inofficioſum dixit teſtamentum, nec obtinuit. Quod approbatur l. 8. §. meminiſſe. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Meminiſſe oportebit, eum qui teſtamentum inofficioſum improbè dixit, ſi non obtinuit, id quod in teſtamento accepit perdere, & id fiſco uindicari, quaſi indigno ablatum. *Idem iuris eſt, ſi legatarius contra tabulas bonorum poſſeſſionem petijt. l. 2. in prin. ff. de his quæ ut indignis, &c. ubi Martianus:* Aufertur hæreditas ex aſſe (*inquit*) & ad fiſcum pertinet, ſi emancipatus filius cõtra tabulas bonorum poſſeſsionem patris ut præteritus petierit, & ex ſubſtitutione impuberis adierit hæreditatem. *Concordat l. 18. §. ei qui. ff. de bonor. poſſeſs. contra tabul. his uerbis:* Ei qui contra tabulas bonorum poſſeſsionẽ acceperit, tam legati quàm fideicommiſsi exactio, ſed & mortis cauſa donationis retentio denegatur: nec intereſt per ſemetipſum, an per alium quæratur. *Huius cauſe exceptiones plures ſunt: quarum prima hæc eſt: Niſi non falſum nec inofficioſum, ſed iniuſtum dixit teſtamentum. Hæc exceptio approbatur l. 24. ff. de his quæ ut indignis, hiſce uerbis:* Si teſtamentum patris iure factum filius negauerit, quoniã de iure diſputauit, non iudiciũ impugnauit aut accuſauit, retinet defuncti uoluntatem. *Cõcordat l. 5. §. 1. ff. eod. tit. ubi Paulus:* Ille qui non iure factum contendit, nec obtinuit, non repellitur ab eo quod meruit. *Secunda exceptio hæc eſt: Niſi non ſuo, ſed pupilli ſui nomine teſtamentum impugnat. item aduocatus fiſci nomine. Hæc exceptio approbatur l. 30. §. fin. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Tutoribus pupilli nomine ſine periculo eius quod eis teſtamento datũ eſt, agere de inofficioſo uel falſo teſtamẽto, diui Seuerus & Antoninus permiſerunt. *Concordat Inſt. eod. tit. §. ſed ſi è contrario, his uerbis:* Si pupilli nomine, cui nihil relictum fuerat, de inofficioſo egerit, & ſuperatus eſt: ipſe tutor quod ſibi in teſtamento eodem legatum relictum eſt, non amittit. *Concordat item l. 22. ff. de his quæ ut indig. ubi Triphoninus:* Tutorem (*inquit*) qui ſui pupilli nomine falſum uel inofficioſum teſtamentum dixit, non perdere ſua legata, ſi non obtinuerit, optima ratione defenditur: quia officij neceſsitas, & tutoris fides excuſata eſſe debet, &c. *Huic ſimilis eſt aduocatus fiſci. Nam aduocatũ fiſci (Paulus ait) qui intentionem delatoris exequitur, in omnibus officij neceſsitas ſatis excuſat. l. 5. §. aduocatum. ff. de his quæ ut indignis, &c. Tertia exceptio eſt: Niſi pater filij ſui nomine egerit. Hæc exceptio approbatur l. 22. §. de inoff. teſtam. his uerbis:* Quærebatur, ſi non obtinuiſſet pater in accuſando iure filij, an quod patri datum eſt publicaretur? quoniam alij commodũ uictoriæ parat, & in hac cauſa nihil ex officio patris, ſed totũ de meritis filij agitur: inclinandum eſt, nõ perdere patrẽ ſibi datũ, ſi ſecundum teſtamentum pronunciatũ ſit. *Concordat ead. l. §. fin. cuius hæc ſunt uerba:* Item ſi adrogauero eum, qui inſtituerat litẽ de inofficioſo teſtamẽto eius, qui mihi legatum dedit, litemq́ue peregero nomine filij, nec obtinuero, perdere me legatum non oportet: quoniam indignum eſt, ut auferatur mihi à fiſco id quod derelictum eſt, cum non proprio nomine, ſed iure cuiuſdam ſucceſsionis egi. *Quarta exceptio eſt: Niſi eius nomine cui hæres legatarius extitit, accuſauerit. Hæc exceptio approbatur d. l. 22. §. multo, his uerbis:* Multo magis ſi mihi legatum teſtator dederit, cuius de inofficioſo teſtamento filius agens deceſsit, me hærede relicto, egoq́ue hæreditariam cauſam peregi & uictus ſum: id quod mihi ex eo teſtamento relictum eſt, non perdam, utique ſi iam defunctus agere cœperat. *Quinta exceptio eſt: Niſi acceſſorium, non principale teſtamentum impugnauit. Hæc exceptio approbatur l. 5. §. qui principale, in fine. ff. de his quæ ut indignis. cuius uerba uide ſ. except. prox. Concordat l. 15 in princip. ff. eod. tit. ubi Papinianus:* Hæredi qui falſos codicillos eſſe dixit, neq; obtinuit, hæreditas non aufertur. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi in iſto acceſſorio legatum accuſatori ſit relictũ. quæ replicatio approbatur d. l. 15. his uerbis:* Si tamẽ aliquid à cohærede codicillis acceperit, eius actio denegabitur. Itaq; ſi bonorũ inter hæredes diuiſionẽ defunctus codicillis fecerit, partes quidem hæreditarias, in quibus legatum conſiſtere

non

non potuit, tenebit: ſed Falcidiæ beneficio non utetur, ſi tantum in amiſsis portionibus erit, quod Falcidiam æquitate compẽſationia recuſet. *Sexta exceptio eſt: Niſi non in teſtamento principali, quod impugnat, ſed in ſecundis tabulis uel codicillis legatum ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur l. 5. §. qui principale. ff. de his quæ ut indignis, &c. his uerbis:* Qui principale teſtamentum arguit, & à ſecundis tabulis repellendus eſt, item à codicillis ad teſtamentum factis, licet non confirmatis: non idem ſequendum eſt, ſi ſecundas tabulas uel codicillos coarguit: quia non utrunq; hoc caſu improbaſſe uidetur. *Septima exceptio eſt: Niſi legatarius minor ſit ætate. Hæc exceptio approbatur l. 5. §. ætati. ff. de his quæ ut indignis, &c. hiſce uerbis:* Aetati eius qui accuſauit ignoſcitur, & maximè ſi tutor uel curator dicere falſum uel inofficioſum uoluit: & ita Impp. Seuerus & Antoninus reſcripſerunt. *Huic quodammodo contradicit l. 22. in fine. ff. eodem titul. ubi cum dixiſſet iuriſconſultus, Tutorem pupilli ſui nomine teſtamentum impugnantem non perdere legatum in eo teſtamento ſibi relictum: ſubijcit hæc uerba,* Denique pupillo relicta in eo teſtamento, niſi à principe cõſeruata ſint, pereunt. *Contradicit item l. 2. ibi: quam adimi pupillo neceſſe erit ſecundum iuris formam. C. eod. titulo. Octaua exceptio eſt: Niſi filiusfamiliâs cui legatum eſt, accuſauerit. Hæc exceptio approbatur cũ conditione l. 5. §. ſi filiusfamil. ff. de his quæ ut indig. his uerbis:* Si filiusfamiliâs falſum accuſauerit teſtamentum, uidẽdum eſt, an denegari debeat actio patri? & puto, ſi inuito patre accuſauit, non eſſe denegandam patri actionem. *Nona exceptio eſt: Niſi non ipſi accuſatori, ſed ſeruo eius uel filio ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur cum conditione l. 5. §. ſi pater. ff. de his quæ ut indignis, &c. hiſce uerbis:* Si pater accuſauerit teſtamentũ uel dominus, denegabitur ei actio etiam eius quod filio eius uel ſeruo legatum eſt, ſi ad ipſos emolumentum rei peruenturũ eſt: quod ſi perſonam illorum ſpectet, diuerſum dicendum eſt. *Decima exceptio eſt: Niſi non ipſi accuſatori, ſed ei cui hæres extitit, ſit legatum. Hæc exceptio approbatur d. l. 5. §. qui accuſauit, hiſce uerbis:* Qui accuſauit falſum, hæres legatario extitit, uel hæredi ſcripto, nihil huic nocere dicẽdũ eſt. Similis eſt ei, & q inofficioſum dixit. *Concordat l. 7. ff. eod. tit. ubi Modeſtinus:* Qui Titij teſtamentum falſum dixit, nec obtinuit, hæredi eius hæres exiſtere prohibendus non eſt: quia nõ principaliter in Titij hæreditatem ſuccedit. *Vndecima exceptio eſt: Niſi accuſator ab accuſatione deſtitit. Hæc exceptio approbatur l. 8. C. de his quibus ut indignis, &c. his uerbis:* Alia cauſa eſt eius qui falſi inſtituta accuſatione ad finem uſq; quod inſimulabat, perduxit, & contrariam ſententiã meruit: alia eius qui inchoatam accuſationem non pertulit, cũ in illius quidem partẽ ſuccedat fiſcus: hic autem, qui contrariam iudicis ſententiam non ſuſtinuit, ſuæ partis non perdat perſecutionem. *Concordat l. 8. §. meminiſſe. ibi: ſed ei demum ff. de inoff. teſt. ubi Vlpianus:* Sed ei demũ aufertur (*inquit*) quod teſtamento datum eſt, qui uſque ad ſententiam in iudicium lite improba perſeuerauerit. Cæterùm ſi ante ſententiam deſtitit uel deceſsit, non ei aufertur quod datum eſt. *Duodecima exceptio eſt: Niſi abſente accuſatore ſecundum præſentem fuerit pronunciatum. Hæc exceptio approbatur d. §. meminiſſe, his uerbis:* Proinde etiamſi abſente eo ſecundum præſentem pronuncietur, poteſt dici conſeruãdum ei quod accepit. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi alij reſtituere fuerit rogatus. Hæc exceptio approbatur d. §. meminiſſe, in fine. his uerbis:* Eo aũt ſolo carere quis debet, cuius emolumentum ad eũ pertineret. Cęterùm ſi id rogatus fuit reſtituere, nõ debet iniuria fieri. Vnde nõ malè Papinianus libro ſecundo Reſponſorũ refert: Si hæres fuerit inſtitutus, & rogatus reſtituere hęreditatem, deinde in querela inofficioſi nõ obtinuit, id quod iure Falcidiæ potuit habere, ſolum perdere. *Concordat l. 27. in fine. ff. de excuſationib. cuius uerba uide ſ. cauſa prox excep. 9. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi non legatum ſit, ſed alia donatio. Hæc exceptio approbatur l. 11. ff. de inoff. teſt. his uerbis:* Etiãſi querela inofficioſi teſtamẽti non obtinuit, nõ ideo tamen donationes quas uiuus ei perfeciſſe proponitur, infirmari, neq; in dotẽ antè datorũ partẽ uindicari poſſe, Modeſtinus reſpondit. *Cõcordat l. 5. §. penult. ff de his quæ ut indignis &c. ubi Paulus:* Qui mortis cauſa donationem accepit à teſtatore (*inquit*) non eſt ſimilis in hac cauſa legatario. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi conditionis implendæ cauſa quid alicui dandũ ſit: hoc enim caſu propoſitæ cauſæ locus eſt, quãuis legatũ nõ uideatur eſſe. quæ replicatio approbatur d. §. penul. his uerbis:* Alia cauſa eſt eius q propter teſtamentum à legatario uel à ſtatulibero accipere iuſſus eſt: hic enim ut indignus repellitur: & Falcidiæ beneficium hęredi ſcripto auferri debere, diuus Pius & diuus Marcus putauerunt. *Decimaquintæ exceptionis loco poteſt hic annotari inferius cauſa 26. item Decimaſextæ exceptionis loco cauſa 27. item Decimæſeptimæ exceptionis loco cauſa 28.*

XVIII. *Cauſa: Si legatarius alium qui teſtamentum impugnat, teſtimonio ſuo uel alio modo iuuit. Hæc cauſa approbatur l. 5. §. his quoq;, cum ſequentibus. ff. de his ut quæ indignis, &c. his uerbis:* His quoq; qui teſtimonio ſuo intentionẽ adiuuerunt accuſatoris, deneganda eſt actio: idemq;

demq; diuus Seuerus decreuit. Sunt qui putant (& rectè) & ei denegandam, qui accuſatori adfuerit, & fideiuſſor pro eo extiterit. Quidam & præſidem indignum putant, qui teſtamétum falſum pronunciauit, ſi appellatione intercedẽte hæres ſcriptus obtinuit. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi aduocatus fiſci delatorẽ adiuuit. Hæc exceptio approbatur d.l.5.§.aduocatum, his uerbis:* Aduocatum fiſci, qui intentionem delatoris exequitur, in omnibus officij neceſsitas ſatis excuſat. *Secunda exceptio hæc eſt: Niſi libertas relicta ſit. Hæc exceptio reprobatur d.l.5.§.an libertas, his uerbis:* An libertas ei ſeruo data, qui teſtimonio ſuo infrigere uoluerit teſtamentum, auferri debeat, uidendum eſt? fideicommiſſum utiq; non eſt dignus conſequi: & de libertate diuus Pius iudicauit, ea eſſe priuandum.

XIX. *Cauſa: Si legatarius teſtamentum celauit. Hæc cauſa approbatur l.25.C.de leg. hiſce uerbis:* Si legatarius celauerit teſtamentum, & poſtea hoc in lucem emerſerit, an poſsit legatum ſibi relictum ex eo teſtamento uindicare, dubitabatur? quod omnimodo inhibendum eſſe cenſemus, ut non accipiat fructũ ſuæ calliditatis, qui hæredẽ uoluit etiã hæreditate defraudare: ſed huiuſmodi legatum illi quidem auferatur, maneat autem quaſi pro non ſcripto apud hæredem, ut qui alij nocendum eſſe exiſtimauit, ipſe ſuam ſentiat iacturam.

XX. *Cauſa: Si legatarius teſtatori maledixit. Hæc cauſa approbatur l.9.ff. de his quæ ut indignis, &c. cuius uerba uide paulò ⅉ. cauſa 23.*

XXI. *Cauſa: Si legatarius teſtatori ſtatus quæſtionem mouit. Hæc cauſa approbatur d.l.9.*

XXII. *Cauſa: Si legatarius teſtatorem de crimine capitali accuſauit. Hæc cauſa approbatur exemplo l.pen.§.Seia.ff.de ademend.leg his uerbis:* Seia teſtamento ſuo legauit Titio auripondo quinq;: Titius accuſabat eam, quòd patrẽ ſuũ mandaſſet interficiendũ: Seia poſt inſtitutam accuſationẽ codicillos confecit, nec ademit Titio priuigno legatum, & ante finem accuſationis deceſsit acta cauſa: pronunciatum eſt, patrẽ Titij ſcelere Seiæ nõ interemptum: quæro, cum codicillis legatum, quod in teſtamẽto Titio dederat, nõ ademerit, an ab hæredib. Seię Titio debeatur? Reſpondit Scęuola, ſecundum ea quę proponerentur, non deberi. *Approbatur eadem cauſa alio exemplo l.1.ff. de his quæ ut indignis, hiſce uerbis:* Diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, quaſi indignum carere legato ſeu fideicommiſſo libertum, quæ ei ex teſtamento patroni relicta fuerant, cum patronum ſuum poſt mortem eius quaſi illicitæ mercis negociatorem detulerat, quamuis & præmium meruerit.

XXIII. *Cauſa: Si inimicitiæ capitales inter teſtatorem & legatarium interuenerint. Hæc cauſa approbatur l.9.ff.de his quæ ut indignis, &c. his uerbis:* Si inimicitiæ capitales interuenerint inter legatarium & teſtatorem, & uerisimile eſſe cœperit teſtatorem noluiſſe legatũ ſiue fideicommiſſum præſtari ei, cui adſcriptum relictum eſt, magis eſt ut legatum ab eo peti non poſsit: ſed etſi palàm & apertè teſtatori maledixerit, & infauſtas uoces aduerſus eum iactauerit, idem erit dicendum. Si etiam ſtatus eius controuerſiam mouit, denegatur eius quod teſtamẽto acceperit perſecutio: ex qua ſpecie ſtatim fiſco defertur. *Concordat l.3.§.fin.ff.de adim. leg. cuius uerba ⅉ. proximè ſequuntur. item l.22.ff. eod.tit. cuius uerba uide ⅉ. except.3. Propoſitæ cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non capitales inimicitiæ interceſſerint, ſed leuis offenſa. Hæc exceptio approbatur l.3.§.fin.ff.de adim.leg. hiſce uerbis:* Quæritur, an etiã inimicitijs interpoſitis, fideicommiſſum nõ debeatur? Et ſiquidem capitales uel grauiſsimę inimicitiæ interceſſerint, ademptum uidetur quod relictum eſt: ſin autem leuis offenſa, manet fideicõmiſſum. ſecundum hoc & in legato tractamus, doli mali exceptione oppoſita. *Secunda exceptio eſt: Niſi in gratiam redierint. Hæc exceptio approbatur l.4.ff.eod.tit.his uerbis:* Quòd ſi iterum in gratiam redierunt, & pœnituit teſtatorem prioris offenſæ, legatum uel fideicommiſſum relictũ redintegratur: ambulatoria enim eſt uoluntas defuncti uſque ad uitæ ſupremum exitum. *Tertia exceptio eſt: Niſi non legatum, ſed hæreditas ſit relicta. Hæc exceptio approbatur l.22.ff. eod. tit. his uerbis:* Ex parte hæres inſtitutus etiam legatum acceperat, eum teſtator inimicitijs grauiſſimis perſecutus, cum teſtamentũ aliud facere inſtituiſſet, nec perficere potuiſſet, præterijt: hæreditariæ quidem actiones ei non denegabũtur, ſed legatum ſi petat, exceptione doli mali ſubmouebitur.

XXIIII. *Cauſa: Si negligentia & culpa legatarij teſtator ſit mortuus. Hæc cauſa approbatur l.3.ff.de his quæ ut indignis, &c. his uerbis:* Indignum eſſe diuus Pius illum decreuit (ut & Marcellus libro 12. Digeſt. refert) qui manifeſtiſsimè comprobatus ſit id egiſſe, ut per negligentiam & culpam ſuam mulier, à qua hæres inſtitutus erat, moreretur.

XXV. *Cauſa: Si legatarius uel hæres teſtatoris adhuc uiuentis bona donauerit. Hæc cauſa approbatur l.2.§.fin.ff.de his quæ ut indignis, &c. his uerbis:* Idem erit, ſi quis uiui ignorantis bona, uel partem bonorum alicuius cognati donauerit: nam quaſi indigno aufertur. *Concordat*

cordat l. 10. §. fin. cum lege ſequente. ff. de donationibus, his uerbis: Donationem quidē partis bonotnm proximæ cognatæ uiuentis nullá fuiſſe conſtabat: uerùm ei qui donaoit, ac poſtea iure prætorio ſuccelsit, quoniá aduerſus bonos mores & ios gentium feſtinaſſet, actiones hæreditarias in totum denegádas, Papinianus reſpondit: nam ei ut indigno aufertur hæreditas.

XXVI. *Cauſa: Si legatarius contra hæredem egit, quòd dolo illius factum ſit, quo minus teſtator teſtamentum mutaret. Hæc cauſa reprobatur l. 90. §. Sempronia. ff. de legat. 2. his uerbis:* Sempronia ſnbſtituta hæredi inſtituto legata accepit, ſi hæres non eſſet: mouit contra inſtitutū actionem, quòd dolo eius factum eſſe dicebat, quo minus teſtatrix, uolens primo loco ſcribere eam hæredem, teſtamentum mutaret: nec obtinuit. quæro, an legati perſecutionem ſaluam haberet? Reſpondi, ſecundum ea quæ proponerentur, falſam habere.

XXVII. *Cauſa: Si legatarius unū hæredē quaſi per falſum adſcriptum accuſauit. Et hæc cauſa reprobatur l. 4. ff. de his quæ ut indignis, hiſce uerbis:* Papinianus lib. 5. Quęſtion. ait, Si quis unum hæredem quaſi per falſum adſcriptum accnſauit, legatum ei non auferri à cohęrede relictum, quem non inquietauit.

XXVIII. *Cauſa: Si legatarius matrē eius, cui ſubſtitutus eſt, ſubiecti partus ream poſtulauit. Hæc cauſa approbatur l. 16. in prin. ff. de his quæ ut indignis, &c. hiſce uerbis:* Cnm fecundis tabulis pater impuberi filio fratris filios, cohæredibns datis, ſubſtituiſſet, ac ſubſtituti fratris filij poſt mortem pueri matrem eius partus ſubiecti ream poſtulaſſent, ut hæreditatem patrui legitimam obtinerent: uictis auferendam eſſe partem hæreditatis ex cauſa ſubſtitutionis, Papinianus reſpondit: quia ſententiam ſecundum ſe dictam ex teſtamento non haberent.

XXIX. *Cauſa: Si legatarius legatum repudiauit, eius actio illi denegatur. quæ cauſa approbatur l. legatarius 38. § 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si legatnm nobis relictum conſtituerimus nolle ad nos pertinere, pro eo erit quaſi ne legatum qnidem ſit. *Concordat l. ſeruum. 44. §. 1. ibi: ſi uerò repudiauerit. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. capite 2. reg. 1. except. 2. Concordat item l. ſi tibi homo. 83. §. cum ſeruus. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. d. except. 2. Concordat item l. 26. in princip. C. de fideicommiß. cuius uerba uide paulò J. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi alius quàm legatarius repudiauit. Hæc exceptio approbatur d. l. 16. C. de fideicommiß. hiſce uerbis:* Ex repndiatione fideicommiſsi doli mali exceptio (iuſta cauſa intercedente) tunc opponitur, quando ipſe cui fideicommiſſum relictum eſt, repudiatione uſus fuerit. Vnde cum hoc non te, ſed patrem feciſſe aſſeueres, qui tibi nocere non potuit, nihil tibi obeſſe poteſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi filius cui legatum eſt, ſit in poteſtate patris repudiantis. tunc enim quia patri per filium legatum adquiritur, repudiare quoque illud poteſt exemplo domini, de quo ſequitur. Secunda replicatio: Niſi dominus ſerui legatum repudiauit. Hæc replicatio approbatur l. 7. ff. de leg. 2. his uerbis:* Legatum ſeruo delatum dominns poteſt repudiare. *Secunda exceptio eſt: Niſi repudians de ſuo iure ſit incertus. Hæc exceptio approbatur l. 22. ff. de adquiren. hæred. his uerbis:* In repudianda hæreditate uel legato certus eſſe debet de ſuo iure is qui repudiat. *Tertia exceptio eſt: Niſi non omittendi legati animo fecit. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 55. §. Lucia. ff. de leg. 2. his uerbis:* Lucia Titia inteſtata moriens, à filijs ſuis per fideicommiſſum alieno ſeruo domum reliquit poſt mortem filij, ijdemque hęredes, cùm diuiderent hæreditatem matris, diuiſerunt etiam domum, in qua diuiſione dominus ſerui fideicommiſſarij quaſi teſtis adfuit: quæro, an fideicommiſsi perſecutionem adquiſitam ſibi per ſeruum, eo quòd interfuit diuiſioni, amiſiſſe uideatur? Modeſtinus reſpondit, fideicommiſſum ipſo iure amiſſum non eſſe, quod ne repudiatum quidem uideri poteſt: ſed nec dominum per doli exceptionem ſubmoueri, niſi euidenter apparuerit, omittendi fideicommiſsi cauſa hoc feciſſe. *Quarta exceptio eſt: Niſi aliud legatum, uel ex alia cauſa debitum repudiauit. Hæc exceptio approbatur l. 5. in princip. ff. de leg. 2. his uerbis:* Duobus legatis relictis, unum quidem repudiare, alterum uerò amplecti poſſe, reſpondetur. *Huius exceptionis exemplum eſt l. 10. ff. de uſufruct. legato cuius hæc ſunt uerba:* Si Titio fundus, & eiuſdem fundi uſusfructus legatus fuerit, erit in poteſtate eius, fundum an uſumfructum uindicare malit: & ſi fundum elegerit, neceſſariò plenam proprietatem habebit, licet uſumfructum à ſe repulerit: ſi uerò uſumfructum habere maluerit, & proprietatem fundi repulerit, ſolum uſumfructum habebit. *Aliud exemplum proponitur l. ſi ſeruo. 98. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ſeruo meo Stichus legatus fuerit teſtamento, idq; legatum repudiauero, deinde prolatis codicillis apparuerit mihi quoq; eundem Stichum legatum eſſe, nihilominus eundem uindicare poſſum. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi id quod repudiauit, onus habuit annexum. Hæc replicatio approbatur d. l. 5. his uerbis:* Sed ſi unum ex legatis onus habeat,

beat, & hoc repellatur, non idém dicendũ eſt. pono eum cui decem & Srichua legatus eſt, rogatum ſeruum mannmittere: ſi Falcidia locum habet, ex decem utriuſque legati quarta deducetur. Igitur repudiato ſeruo nõ euitabitur onus deductionis, ſed legatarius ex pecunia duas quattas relinquet. *Huius replicationis elegans etiam proponitur exemplum l.15.in prin.ff.de aliment.leg. cuius uerba uide ſ. lib.34.cap.9. quæſt.1.except.8. Concordat item l.22.in prin.ff.de fideicom.libertatib. cuius uerba uide ſ. lib.19.cap.8.except.14. repl. 4. Secunda replicatio eſt: Niſi cùm duobus eadem res eſſet legata, & utriuſq; ius in unius perſonam deueniſſet, is legatum ex alterutrius perſona repudiauerit: tunc enim ex alterius perſona non niſi pro parte debetur. quæ replicatio approbatur exemplo l.37.in prin. ff. de leg.2.his uerbis:* Si mihi & Titio eadem res legata fuerit, & is die cedente legati deceſſerit, me hærede relicto: & uel ex mea propris cauſa, uel ex hæreditaria legatum repudiauero, magis placere uideo partem defeciſſe. *Aliud exemplum proponitur, ſed cum diſtinctione, l.61.ff.eod.tit. his uerbis:* Si mihi purè, ſecuo meo uel purè, uel ſub conditione eadem res legata ſit, egoq; legatum, quod mihi datum eſt, repudiem: deinde conditione exiſtenta, id quod ſeruo meo legatũ eſt, ualim ad me pertinere: partem legati deficere, reſponſum eſt: niſi quis dubitet, an exiſtente conditione, ſi ſeruus uiuat, omnimodo legatum meõ fiat, quod ſemel ad me pertinere uoluerit: quod æquius eiſe uidetur. idem eſt, etſi duobus ſeruis meis eadem tea legatur. *Concordat l.42.ff.de leg.2. his uerbis:* Si duobus ſeruis meis eadẽ res legata eſt, & alterius ſerui nomine ad me eam pertinere uolo: totum ad me pertinebit. Quia partem alterius ſerui per alterum ſeruum adquiro, perinde ac ſi meo & alterius ſeruo eſſet legatum. *Tertia replicatio eſt: Niſi cùm eadem res eidem ab inſtituto, & à ſubſtituto legata eſſet, ab inſtituto legatum repudiauit: tunc enim nec à ſubſtituto ei debetur. quæ replicatio approbatur l ſi quis.78.§.ſi paterfam.ff.de leg. 1.his uerbis:* Si paterfamiliâs ab impubere filio Titio fundum legauerit, & à ſubſtituto eundem eidem Titio, & pupillus patri hæres extiterit: ſiue uindicauerit Titius legatum, ſiue repudiauerit (quamuis filius impubes deceſſerit) à ſubſtituto uindicare nõ poterit: hoc enim quod rurſus à ſubſtituto legatur, perinde habendum eſt, ac ſi repetitum eſſet legatum. Quare etſi purè à filio, ſub cõditione à ſubſtituto legatum fuerit, perinde omnia ſeruabuntur, ac ſi tãtùm à filio legatum fuiſſet. *Huius replicationis prima duplicatio hæc eſt: Niſi inutiliter ab inſtituto repudiauerit, puta pendente legati conditione. Hæc duplicatio approbatur d. §. ſi paterfam.in fine, his uerbis:* Contrà autem, ſi à filio ſub conditione, à ſubſtituto purè legatum fuerit, & pupillus pendente conditione deceſſerit, ex ſubſtitutione ſola legatum ualebit. *Secunda duplicatio eſt: Niſi à ſubſtituto plus ſit legatũ: hoc enim quod excedit, nihilominus à ſubſtituto peti poteſt. quæ duplicatio approbatur l. quid ergo.53.in prin.ff.de leg.1.his uerbis:* Quid ergo ſi maiorẽ quantitatem à ſubſtituto reliquit? quod excedit, hoc erit quod à ſubſtituto relictũ eſt: quod uerò concurrit cum ſumma ſuperioribus tabulis inſcripta, inde debebitur. *Hæc de quarta exceptione cum ſuis replicationibus. Quinta exceptio eſt: Niſi pro parte legatum fuerit repudiatum. Hæc exceptio approbatur l. 4.ff.de leg. 2.his uerbis:* Neminem eiuſdem rei legatæ ſibi partem uelle, & partẽ nolle, uerius eſt. *Concordat l.legatarius.38.in prin.ff.de leg.3.his uerbis:* Legatarius pro parte adquiescere, pro parte repudiare legatum non poteſt: hæredes eius poſſunt, ut alter eorum partem ſuam adquirat, alter repudiet. *Concordat item l.6. ff.de leg.2.ubi Paulus:* Grege legato (*inquit*) nõ poſſunt quædam ſperni, quædam uindicari: quia nõ plura, ſed unum legatum eſt. Idémq; dicemus peculio legato, aut ueſte, aut argento & ſimilib. *Concordat item l.60.ff. eod.tit.ubi Caius:* Si cui res legata fuerit, & omnino aliqua ex parte uoluerit ſuam eſſe, totam adquirit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cùm plurib. legatum debeatur, unus ex iis legatum pro ſua parte repudiauerit. quæ replicatio approbatur ſuprà dicto exemplo hæredũ legatarij. Aliud exemplum proponitur l. 39. §. agri plagam.ff.de leg.1.his uerbis:* Agri plagam, quæ eſt in regione illa, Mæuijs Publio & Caio transſcribi uolo, precio facto uiri boni arbitratu, & hæreditari illato, duplæ euictione expromiſſa, ita ut reliquis hæredibus ſub pœna centum promittãt, eam agri plagam partemue eius ad Seiam poſteros ue eius non peruenturam quaquam ratione: quæſitum eſt, an legatum ualeat, cùm Publius emere uelit, Caius nolit? Reſpondit Scæuola, eum qui fideicõmiſſum ſibi præſtari uelit, poſſe partem dimidiam eius agri, qui legatus eſt, petere, quamuis alter proſequi nolit. Item quæſitum eſt, cautio quæ interponi debet ſecundum uoluntatem, pro quota parte cuiq; hæredum præſtanda ſit? Reſpondit, pro ea portione quæ ex fideicommiſſo præſtatur. *Aliud exemplũ proponitur l.ſi quis.78.§.ſi ſeruo ff.de leg.1. his uerbis:* Si ſeruo communi res legata fuiſſet, poteſt alter dominus agnoſcere legatum, alter repellere. nam in hac cauſa ſeruus cõmunis quaſi duo ſerui ſunt. *Secunda replicatio eſt: Niſi creditor, cui debitum legatum eſt, lega-*

tum

tum amplectatur. quæ replicatio approbatur l. Aurelius. 28. §. eum qui. ibi: itē quæſiſi ff. de libe. at. legat. ubi cùm quondā pupillus tutori ſuo legaſſet id quod in tutelam ipſius expēderat, ſubijciuntur hæc uerba: Si tutor amplecteretur fideicommiſſum, ita ut in quibuſdam ſtari uelit uerbis teſtamenti, à quibuſdam autem recedat, quòd minorem quantitatem ſumptuum dicat fideicommiſſo contineri, quàm ipſe erogauerat: an audiri deberet? Reſpondit Scæuola, non impediri eum ſcriptura teſtamēti, quo minus omne quod ſibi deberi probaſſet, petere poſſet. *Tertia replicatio eſt: Niſi pluribus rebus relictis quaſdam repudiauerit, quaſdam non. Hæc replicatio approbatur l. 5. in prin. ff. de leg. 2. de qua re uide ſ̄. excep. prox. Quarta replicatio eſt: Niſi ita ſit legatum, Titio fundum Seianum, uel uſumfructum eius do lego. quæ replicatio approbatur l. 23. ff. de leg. 2. his uerbis:* Lucio Titio fundum Seianum, uel uſumfructū fundi Seiani lego: poteſt legatarius uel fundū uendicare, uel uſumfructum: quod facere non poteſt is, cui tantùm fundus legatus eſt. *Concordat l. plenè. 14. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide paulo ſ̄. cap. 1. quæſt. 5. reg. 1. except. 2. Idem iuris eſt, ſi fundum & eius uſumfructum legauit. Quod approbatur l. 10. ff. de uſufr. leg. cuius uerba uide ſ̄. except. prox. in prin. Quinta replicatio proponitur d. l. 34. § fin. his uerbis:* Si quis ita leget, Titio fundum do lego, ut eum pro parte habeat: mihi uidetur poſſe dici partem habiturum. uideri enim fundi appellatione non totum fundum, ſed partem appellaſſe. nam & pars fundi, fundus rectè appellatur. *Sexta exceptio eſt: Niſi genere legato ſpecies ſit repudiata. Hæc exceptio approbatur l. 18 ff. de optione legata, his uerbis:* Homine legato Neratius ait, nihil agi repudiato Pamphilo: itaque eum ipſum eligi poſſe. *Septima exceptio eſt: Niſi ante diem uel conditionem legati exiſtentem repudiauit. Hæc exceptio approbatur l. 46. §. ſi ſub. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si ſub conditione uel ex die certa nobis legatum ſit, ante cōditionem uel diem certum repudiare non poſſumus: nam non pertinet ad nos, antequā dies ueniat, uel conditio exiſtat. *Octaua exceptio eſt: Niſi legatarius poſtquam rem legatam uēdidit ac tradidit, repudiauit. Hæc exceptio approbatur l. 19. §. fin ff. quemadmodū ſeruit. amitt. his uerbis:* Si per fundum meum uiam tibi legauero, & intra tempus quàm neſcires tibi legatam ſeruitutem, fundum tuum uendideris, ad emptorem uia pertinebit, ut iā nec ius repudiandi legatum tibi poſſit cōtingere, cùm ad te fundus non pertineat. *Nona exceptio eſt: Niſi alij rem reſtituere fuerit rogatus. De hac re dicetur J. inter cauſas amittendi legati, in perſona eius, à quo legatum relictum eſt, conſiſtentes. Hæc de 29. amittendi legati cauſa.*

XXX. *Cauſa: Si conditio legatarij ſit mutata. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, eiuſq; exemplum proponitur in eo, qui in metallum eſt damnatus, l. 3. ff. de his quæ pro non ſcriptis, &c. cuius uerba proponentur J. ad quos legatum amiſſum deuoluatur. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi legatarius in priſtinum ſtatum ſit reſtitutus. Hæc exceptiò approbatur l. ſi liber. 57. § ſi hæres. ff. de hæred. inſtituend. his uerbis:* Si hæres inſtitutus ſcribendi teſtamenti tempore ciuis Romanus fuit, deinde ei aqua & igni interdictū eſt, hæres fit, ſi intra illud tempus, quo teſtator deceſſit, redierit: aut ſi ſub conditione hæres inſtitutus eſt, quo tempore conditio extitit. idem & in legatis, & in bonorum poſſeſſionibus. *Concordat l. eum qui. 102. ff. de condit. & demonſt. ubi Paulus:* Eum qui poſt apertum teſtamentum (*inquit*) deportatus & reſtitutus eſt, fideicommiſſum petere poſſe, cuius cōditio poſtea extiterit, quàm ciuitatem Romanam recipiat. *Concordat etiā l. intercidit. 57. ff. eod. tit. cuius uerba uide paulò J. Ex his autem quæ dicta ſunt patet, quòd ſi legatarius nō ante, ſed poſt diem legati cedentem in priſtinum ſtatum ſit reſtitutus, exceptionem propoſitā ei non prodeſſe. Quod notandum loco primæ replicationis. Secunda replicatio eſt: Niſi ſeruus ſit factus legatarius. tunc enim, quamuis ante diem legati cedentem libertatem receperit, tamen non uidetur ualere legatum ſemel extinctum. quæ replicatio approbatur l. intercidit. 57. ff. de condit. & demonſt. his uerbis:* Intercidit legatum, ſi ea perſona deceſſerit, cui legatum eſt ſub conditione. Quid ergo ſi non deceſſerit, ſed in ciuitate eſſe deſierit? puta alicui legatum ſi conſul fuerit, & is in inſulam deportatus eſt: nunquid non interim extinguitur legatum, quia reſtitui in ciuitatem poteſt? quod probabilius eſſe arbitror. Nō idem erit dicendum, ſi ea pœna in eum ſtatuta fuerit, quæ irrogat ſeruitutem: quia ſeruitus morti aſsimilatur. *Hæc de prima exceptione. Secunda propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi libertus cui legatum eſt, ingenuus ſit factus. Hæc exceptio approbatur l. 12. §. ſed etſi cui. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Sed etſi cui quaſi liberto, id eſt, inter libertos legatum fuerit, non idcirco legatum amittit, quia poſtea annulos ab Imperatore acceperit: nam honor eius auctus eſt, non conditio mutata: & ita diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt.

XXXI. *Cauſa: Si, cùm cognatis legatum eſſet, aliquis ex iis cognatus eſſe deſierit. Hæc cauſa approbatur l. ſi cognatis. 30. in princip. ff. de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Si cognatis legatum ſit, & hi cognati quidem eſſe deſierint, in ciuitate autem maneant, dicendum deberi legatum. Cognati enim teſtamenti facti tempore fuerunt. *Proinde ſi per adoptionem fuit cogna-*

tus, poſteaq́; fuerit emancipatus, nihilominus debetur ei legatum. Ait Iuriſconſultus: In ciuitate autem maneant. *Ex his uerbis elicitur diſtinctio, ſub qua cauſa propoſita admittitur: ſi ſcilicet maxima uel media capitis deminutio interueniat, per quam non ſolùm cognatio, ſed etiam ciuitas amittatur. tūc enim extinguitur legatum. de qua re dictū eſt ſ. cauſa proxima.*

XXXII. *Cauſa: Si uxor à marito qui ei legauit diuertit, & mortis tempore uxor eius nō ſit. Hæc cauſa approbatur l. 47 §. fin. ff. de legat. 3. his uerbis:* Si uxori aurū, quod eius cauſa paratū eſt, legatum ſit, ut legatum ualeat, mortis tempore uxorem eſſe debere ſcripſit Proculus: & uerum eſt, ſeparatio enim diſſoluit legatum. *Concordat l. 5. ff. de auro & argento legato. ubi Celſus:* Vxori legauit quæ eius cauſa parata ſunt, & ante mortem diuertit: non deberi, quia adempta uideantur. Proculus ait. nimirum facti quæſtio eſt: nam poteſt nec repudiante adimere uoluiſſe. *Ex his uerbis poſterioribus elicitur exceptio hæc: Niſi legatum adimi noluerit teſtator.*

XXXIII. *Cauſa: Si cùm marito uel uxori legaſſet, breui tempore matrimonium durauit. Hæc cauſa reprobatur l. 19. C. de legatis, hiſce uerbis:* Non tantùm duorum menſium, ſed etiam minoris temporis maritus uxoris teſtamēto ſcriptus ſuccedit: nec legata nec fideicommiſſa ſeu donationes temporis huius anguſtia capi prohibet. *Concordat l. ſi mihi. 12. §. 1. ff. de leg. 1. ubi Pomponius ait, anguſtias temporis nihil legato nocere.*

XXXIIII. *Cauſa: Si fideicommiſſarius directam ex teſtamento petierit hæreditatem, poſtea ex fideicommiſſo agens non admittitur. Hæc cauſa approbatur l. 8. in prin. C. de codicillis. cuius uerba cum alijs huc pertinentibus, uide ſ. lib. 28. cap. 25. quæſt. 1. reg. 1. except. 1. repl. 1.*

XXXV. *Cauſa: Si hæres, cui prælegatū eſt, hæreditatem repudiauit, uel non adijt. Hæc cauſa reprobatur l. 17. §. fin. cum lege ſequente. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si uni ex hæredib. fuerit legatum, hoc deberi ei officio iudicis familiæ Erciſcundæ, manifeſtum eſt: ſed etſi abſtinuerit ſe hæreditate, conſequi eum poſſe hoc legatum conſtat. Et quidem totum legatū petere poteſt, quamuis à ſemetipſo inutiliter legatum fuiſſet. *Concordat l. filio pater. 84. ff. eod. tit. ubi Papinianus:* Filio pater, quem in poteſtate retinuit, hærede pro parte inſtituto, legatum quoq; reliquit: duriſsima ſententia eſt exiſtimantium denegandam ei legati petitionem, ſi patris abſtinuerit hæreditate. non enim impugnatur iudiciū ab eo, qui iuſtis rationibus noluit negocijs hæreditarijs implicari. *Concordat item l. nam nec. 86. ff. eod. tit. his uerbis:* Nec emancipatus hæreditate omiſſa legatum ab hærede petere prohibetur. Prætor enim permittendo his qui in poteſtate fuerint, abſtinere ſe hæreditate paterna: manifeſtum facit, ius ſe in perſona eorum tribuere, quod futurum eſſet, ſi liberum arbitrium adeundæ hæreditatis habuiſſent. *Concordat item l. 12. C. de legatis, his uerbis:* Cùm reſponſo uiri prudentiſsimi Papiniani, quod precibus inſertum eſt, præceptionis legatum & omiſſa parte hæreditatis uindicari poſſe declaratur: intelligis deſiderio tuo iuxta iuris formam eſſe conſultum. Verba uerò reſponſi hæc ſunt: Filiæ mater prædium ita legauit, Præcipito ſumito extra partem hæreditatis: cum hæreditati matris filia renunciaſſet, nihilominus eam rectè legatū uindicare uiſum eſt. *Concordat item l. 17. ff. de auro legato. cuius uerba uide ſ. cap. 3. except. 36. repl. 2. Concordat item l. 4. §. ſi quis ex uncia. ff. de doli mali excep. cuius uerba uide paulo inferius diſtinct. 4. Concordat deniq; l. 22. §. fin. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 14. except. 39. Planè ſunt quædam diſtinctiones quibus cauſa propoſita admittitur, uel ſaltem admitti uidetur. Harum prima hæc eſt: Niſi teſtator non aliàs legatum ei dari uoluit, niſi & hæreditatem agnoſcat. Hæc diſtinctio approbatur l. ſed ſi non. 85. ff. de leg. 1. his uerbis:* Sed ſi non aliàs uoluit eum pater habere legatum, niſi hæreditatem retineret, tunc neq; aduerſus cohæredem dandam ei ad legata petitionem ſecundum Ariſtonis ſententiam conſtat, cum ipſi filio non uideretur eſſe ſoluendo hæreditas: & hoc ita eſt, licet non conditionaliter expreſſit, intellexiſſe tamen manifeſtiſsimè adprobetur. *Secunda diſtinctio eſt: Niſi ita ſit legatum hæredi, Hoc amplius ei do lego. Hæc diſtinctio reprobatur l. quid ergo. 87. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Quid ergo ſi ita legauerit, Hoc amplius filio meo? nō dubiæ uolūtatis quidē quæſtio erit, ſed non abſimilis prioris caſus circa filij prouidentiam, niſi euidens uoluntas contraria patris probetur. *Tertia diſtinctio eſt: Niſi teſtator inter hæredes uerbis legatorum bona hæreditaria diuiſit. Hæc diſtinctio approbatur d. l. quid ergo, in fine, his uerbis:* Planè ſi pluribus filijs inſtitutis, inter eos uerbis legatorum bona diuiſerit, uoluntatis ratione legatorum actio denegabitur ei, qui non agnouit hæreditatem. *Quarta diſtinctio eſt: Niſi pecunia accepta hæreditatem repudiauit. Hæc diſtinctio approbatur l. 4. §. ſi quis ex uncia. ff. de doli mali except. his uerbis:* Si quis ex uncia hæres ſit ſcriptus, ex qua ducenta conſequi potuit, deinde propter hoc legatum, in quo centum erant, prætulit, ne moleſtijs hæreditarijs implicaretur: an ſi legatum petat, exceptione doli mali ſubmoueatur? Et ait Iulianus, nō eſſe eum ſubmouēdū. Quòd ſi à

ſubſtituto

ſubſtituto precium accepit, uel quod precij loco haberi poſsit, ne adeat hæreditatẽ, petens legatum dolo (inquit) facere intelligitur, ac per hoc doli exceptione repellitur. *Quinta diſtinctio eſt: Niſi ſub conditione uel ex die incerta hæres institutus legatum purè accepiſſet, ante diem aut conditionem datæ hæreditatis exiſtentem fuerit mortuus. Hæc diſtinctio reprobatur l. ab omnibus. 101. §. cum quidam. ff. de legat. 1. de quo infrà lib. prox. cap. 8. reg. 1. except. 4.*

XXXVI. *Cauſa: Si legatarius ei à quo legatũ eſt, hæres exiſtat. Hæc cauſa ipſo quidẽ iure ſubſiſtit, ſecundum ea quæ dicta ſunt in Comment. de liberationibus, cap. 20. prima confuſionis ſpecie. Nam parum inter hanc ſpeciem intereſt (inquit Marcellus) & cũ aliàs creditor debitori ſuo hæres extiterit.* ª *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi pro parte tantùm hæres exiſtat legatarius: tunc enim pro reliqua parte, qua hæres non eſt, legatum exigere non prohibetur. de qua exceptione uide d. cap. 20. prima confuſionis ſpecie, except. 7. Secunda exceptio eſt: Niſi cùm uni ex pluribus deberetur legatũ, unus ex ijs ei à quo legatum eſt, hæres extiterit: tunc enim reliquis nihilominus debetur legatũ. Quæ exceptio approbatur l. 69. §. ſed ſi uno. ff. de legat. 2. de quo infrà dicetur lib. 14. cap. pen. quæſt. 2. regula 1. excep. 5. & quæſt. 1. Reliquas propoſitæ cauſæ exceptiones uide in d. Cõment. de liberation. cap. 20. d. ſpecie prima.*

ª *l. Lucius. [illegible] in prin. [illegible] nam pa[illegible] ff. de le[illegible] gatis.*

XXXVII. *Cauſa: Si legatarius qui ſimul ſubſtitutus eſt, ex ſubſtitutione ſuccedat. Hæc cauſa approbatur l. 85. ff. de leg. 2. his uerbis:* Larinus Largus: Proximè ex facto incidit ſpecies talia: Libertus patronum ex ſemiſſe hæredem inſtituit, & filiam ſuam ex alio ſemiſſe: fideicommiſit filiæ ut quibuſdam ancillis patroni reſtitueret, cum hæ manumiſſę eſſent: & ſi eadem filia hæres non eſſet, ſubſtituit ei eaſdem ancillas: quoniam filia nõ uoluit hæres exiſtere, ancillæ iuſſu domini adierunt defuncti hæreditatem: poſt aliquantum temporis ab eo manumiſſæ, quærebant, an fideicommiſſum petere ab eodem patrono poſſent? rogo ergo, quid de hoc exiſtimes reſcribas. Paulus reſpondit, nec repertum uideri in hunc caſum fideicommiſſum, ſed alterutrum datum, uel fideicommiſſum uel ipſam hæreditatem. Melius autem dici in eundem caſum ſubſtitutas uideri, in quem caſum fideicommiſſum meruerunt: & ideo ad ſubſtitutionem eas uocari. Cùm enim ſeruo alieno fideicommiſſum ab uno ex hęredibus ſub conditione libertatis fuerit datum, idemque ſeruus ei hæredi ſubſtituatur, licet purè ſubſtitutio facta ſit: tamen ſub eadem cõditione ſubſtitui uidetur, ſub qua fideicommiſſum meruit.

XXXVIII. *Cauſa: Si legatarius ipſe ſibi uel ſeruo filioue ſuo, quem in poteſtate habet, uel domino, patriue in cuius eſt poteſtate, legatum adſcripſerit. Hæc cauſa approbatur l. 1. ff. de his quæ pro non ſcriptis, &c. hiſce uerbis:* Si quis hæreditatem uel legatum ſibi adſcripſerit, quæritur, an hæreditas uel legatum pro non ſcripto habeatur? & quid ſi ſubſtitutum habeat huiuſmodi inſtitutio? Reſpondit Iulianus: Pars hæreditatis, de qua me conſuluiſti, ad ſubſtitutum pertinet. Nam Senatus, cùm pœnam legis Cornelię conſtitueret aduerſus eum, qui ſibi hęreditatem uel legatum ſcripſiſſet, eodem modo improbaſſe uidetur, quo improbatæ ſunt illæ: Qua ex parte me Titius hæredem ſcriptum in tabulis ſuis recitauerit, ex ea parte hæres eſto, ut perinde haberentur, ac ſi inſertæ teſtamento nõ fuiſſent. *Concordat l. 15. in prin. ff. ad l. Cornel. de falſis. cuius uerba uide ſ. lib. 4. cap. & quæſt. 1. cauſa. 17. in prin. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi alij reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio reprobatur l. 14. §. fin. ff. ad l. Cornel. de falſis, hiſce uerbis:* Cùm quis ſibi iuſſu teſtatoris legatum adſcripſit, etiamſi fidei ſuæ ſimiliter iubente teſtatore commiſſum eſſet, uti id alij reſtitueret, Senatus iuſſit, eum nihilominus à legato ſe abſtinere, idq́; apud hæredem remanere cum onere fideicommiſſi. *Concordat l. ult. ff. de his quæ pro non ſcript. habent. cuius uerba uide paulò ſ. except. prox. Secunda exceptio eſt: Niſi teſtamentum ſit militare. Hæc exceptio reprobatur d. l. ult. his uerbis:* Quod quis ſibi adſcripſerit, ſi alij reſtituere à teſtatore iuſſus eſt, cùm onere fideicommiſsi id apud hæredem remanet, quamuis pro non ſcripto ſit. Idem eſt & in teſtamento militia. *Tertia exceptio eſt: Niſi legatarius accepto legato deceſſerit. Et hæc exceptio reprobatur l. 4. in prin. ff. ad l. Cornel. de falſis, hiſce uerbis:* Si quis, cũ falsò ſibi legatum adſcribi coraſſet, deceſſerit, id hæredi quoq; extorquendum eſt. *Plures propoſitæ cauſæ exceptiones uide ſ. lib. 4. cap. 8. cauſa 17.*

XXXIX. *Cauſa: Si legatarius tacitam fidem accommodauit ad reſtituendum ei qui capere non poteſt. Hæc cauſa amittendi legati approbatur l. 1. in prin. ff. de iure fiſci. cuius uerba uide ſ. lib. 11. cap. 2. quæſt. 1. cauſa 1. declaratur l. 10. in prin. ff. de his quæ ut indignis, &c. hiſce uerbis:* In fraudem iuris fidem accommodat, qui uel id quod relinquitur, uel aliud tacitè promittit reſtituturum ſe perſonæ, quæ legibus ex teſtamento capere prohibetur, ſiue chirographum eo nomine dederit, ſiue nuda pollicitatione repromiſerit. *Concordat l. 103. ff. de legat. 1. ubi Vlpianus:* In tacitis fideicommiſsis (*inquit*) fraus legi fieri uidetur, quoties quis neque teſtamento neque codicillis rogatur: ſed domeſtica cautione uel chirographo obligat ſe ad præſtandum fidei-

 commiſſum

commiſſum ei qui capere non poteſt. *Concordat item l. 3. in princip. ibi: quæri autem. ff. de iure fiſci. cuius uerba uide 5. except. 1. repl. 1. Tacita autem fideicommiſſa (inquit Calliſtratus) frequenter ſic deteguntur, ſi proferatur chirographum, quo ſe cauiſſet is cuius fides eligitur, quod ad eum ex bonis defuncti peruenerit reſtituturum. Sed & alijs probationibus manifeſtiſſimis idem fit.* a *Planè ſi gener ſocerum hæredem reliquerit (Papinianus inquit) taciti fideicommiſſi ſuſpicionem ſola ratio paternæ affectionis non admittit.* b *Propoſita autem cauſa ſuas habet exceptiones, quarum prima hæc eſt: Niſi palàm, non tacitè ſit rogatus. Hæc exceptio approbatur l. 1. in prin. ff. de iure fiſci. his uerbis:* Non intelligitur fraudem legi feciſſe, qui rogatus eſt palàm reſtituere. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi perſona, cui reſtituendum eſt, non ſit palàm expreſſa. Hæc replicatio approbatur l. Lucius, 120. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* In teſtamento ita ſcriptum eſt, Caio Seio illud & illud hæres meus dato: & te Sei rogo, fideiq; tuæ mando, uti ea omnia quæ ſcripta ſunt, reddas ſine ulla mora, & reddas ipſe. Quæro, an tacitum fideicommiſſum ſit, cum teſtator perſonam, cui reſtitui uellet, teſtamento non ſignificauerit? Marcellus reſpondit, ſi in fraudem legum tacitam fidem Seius accommodaſſet, nihil ei prodeſſe, ſi his uerbis paterfamiliàs cum eo locutus eſſet: non enim ideo circumueniſſe minus leges exiſtimandum eſſe, etiam perinde incertum ſit, cui proſpectum uoluerit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi [illegible] in fraudem legis perſona, cui reſtituendum eſt, ſit omiſſa, ſed caſu. Hæc duplicatio approbatur l. 3. in prin. ff. de iure fiſci. ubi Calliſtratus:* Cum quidam teſtamento ſuo ita ſcripſiſſet, Vos rogo, ut in eo quod à uobis petij, fidem præſteris, perq; Deum ut faciatis rogo: & quæreretur, an id palàm datum intelligeretur? Iulianus reſpondit, non quidem apparere quid ab hæredib. ex huiuſmodi uerbis petitum eſt. Quæri autem ſolet, quando intelligatur quis in fraudem legis fidẽ ſuam accommodare? Et ferè eò iam decurſum eſt, ut fraus legi fieri uideatur, quoties quis neque teſtamento neq; codicillis rogaretur, ſed domeſtica cautione & chirographo obligaret ſe ad [illegible] andum ei qui capere non poteſt: ideoq; dici poſſe, ex ſupradictis uerbis non eſſe legi fraudem factam. *Secunda replicatio eſt: Niſi res quæ relinquitur, non ſit palam expreſſa. Hæc replicatio approbatur l. 40. in prin. ff. de iure fiſci, his uerbis:* Ita fidei hæredis cõmiſit, Rogo fundum Titio des, de quo te [illegible] poſſit, non [illegible] hæ[illegible] fidei commiſſi. non eſt enim palàm relinquere, quod ex teſtamento [illegible] poteſt, cũ recitatum eſt: quemadmodum nec ille palàm dat, qui ita ſcribit, Rogo uos hæredes meos, quod à uobis petij, fidem præſtetis. Imò in priori ſpecie maiorem fraudem excogitaſſe uidetur, qui non tantùm legem circumuenire uoluit, ſed etiam interpretationem legis, quæ circa tacitum fideicommiſſum habetur. Quamuis enim fundum nominauerit, non tamen eo cognoſci poteſt, de quo ſit rogatus hæres, cum diuerſitas rerum obſcurum faciat legatum. *Tertia replicatio eſt: Niſi etiam tacitè ſit rogatus. Hæc replicatio reprobatur l. 3. §. ſi quis. ff. de iure fiſci, his uerbis:* Si quis palàm rogatus & tacitè eſſet, agitabatur quid magis præualeret, & utrum idipſum noceret quòd tacitè rogatus eſſet, an prodeſſet quòd palàm petitũ eſſet? diuus Hadrianus reſcripſit, in eo quod cuiuſque fidei palàm commiſſum eſt, non eſſe exiſtimandum fidem ſuam in fraudẽ legis accommodaſſe. *Hæc de prima exceptione cum ſuis replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi ei qui capere poteſt reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio approbatur l. 2. C. de delatorib. his uerbis:* Si ei qui capere poteſt, tacitum fideicommiſſum relictum eſt, ceſſat delatio. his enim prohibetur tacitè relinqui, qui palàm relictum capere non poſſunt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi mortis tempore capere non potuit. Hæc replicatio reprobatur ſub certa cõditione l. 10. §. ſi quis. ff. de his quæ ut indig. au. his uerbis:* Si quis ei qui capere poſſit, rogatus fuerit reſtituere, & is mortis tempore [illegible] prohibeatur hoc legibus capere: non dubium quin etſi deficit fideicommiſſum apud eũ tamen qui rogatus eſt reſtituere manere debeat: quia nulla fraus eius interueniſſe uidetur, [illegible] caſum fidem accommodauerit, [illegible] licet capere legibus prohiberi cœperit, rel[illegible]uat. *T[illegible] exceptio eſt: Niſi mortis tempore capere potuit is, cui reſtituere eſt rogatus. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. quando. ff. de iure fiſc. his uerbis:* Quando fraus interpoſita uideatur, agendum eſt, utrum exitus ſpectari debeat, an conſilium. fortè [illegible] tunc, cum tacitè fidei committebatur, non capiebat is cui reſtitui iubebatur, mortis uerò tempore capere poterat, uel contra. & placuit exitum eſſe ſpectandum. *Quarta exceptio eſt: Niſi portionem debitam accipiat is qui rogatus eſt. Hæc exceptio approbatur exemplo patroni, l. 40. §. fin. ff. de iure fiſci, his uerbis:* Patronus, ſi tacitè in fidem ſuam recipiat, ut ex portione ſua præſtet, ceſſare fraudem dicitur, quia de ſuo largitur. *Huius exceptionis replicatio poteſt eſſe infrà except. 6. Quinta exceptio eſt: Niſi uiuo teſtatore is qui capere non poteſt, deceſſerit. Hæc exceptio approbatur l. ultim. ff. de his quæ ut indignis,*

a l. 1. §. 4. tacita. ff. de iure fiſci.

b l. penult. ff. de his quæ ut indignis, &c.

dignis, &c. his uerbis: Si uio o teſtatore deceſſeritis cui illicitè legatum relictum erat, non à fiſco hoc uiodicatur, ſed apod eum, à quo relictum eſt, remanet. *Sexta exceptio eſt: Niſi quadrantem, quem beneficio legis Falcidiæ retinet, non capaci reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio reprobatur l. ſi quilibet. 23. ff. de his quæ ut ind. his uerbis*: Si quilibet hæres ex cuioſcunque teſtamento tacitè rogatus fuerit, ot quadrantem, quem legis Falcidiæ beneficio retinuit, non capienti reſtituat: æquè locoa erit ſenatuſconſulto. neque enim multum intererit inter tale fideicommiſſum, & cum quis id quod ad ſe ex hæreditate peruenerit, reſtitoere rogatus ſit. *Septima exceptio eſt: Niſi pater in legato filij tacitam fidem accommodauit. Hæc exceptio approbatur l. 10. §. fin. ff. de his quæ ut indig. his uerbis*: Rectè dictum eſt, Si pater filio, quem io poteſtate habebat, taciram fidem interpoſuerit, non debere id filio nocere: quia parendi neceſſitatem habuit. *Octaua exceptio eſt: Niſi legatarius etiam pro parte hæres, hæreditatem reſtituere non capienti ſit rogatus: tunc enim legatum retinet. Quæ exceptio approbatur l. 18. §. fin. ff. de his quæ ut indignis, &c. his uerbis*: Pro parte hæres ioſtitutus prædij legarum acceperat, & hæreditatem non capienti reſtitueodi tacitom miniſterium ſuſceperat: quanquam legatum pro ipſius parte oon conſtitiſſet, ideoque portionem iſtam pro hærede poſſideret: tamen ei prædium integrum eſſe relinquendum, reſpondit Papinianus: neque enim ratiooē iuris ac poſſeſſionis narietatem iuducere diuiſionem uoluntatis. *Nona exceptio eſt: Niſi is qui tacitè rogatus eſt, ſe detulerit. hoc enim caſu non in totum amittit legatum, ſed partem retinet, & reliqua pars ad fiſcum pertinet. de qua re uide ī. libro 11. capite 2. Hæc de cauſa 39. Planè quid & quantum ſit auferendum ei qui tacitā fidem accommodauit, dicetur infrà cap. 13.*

XL. *Cauſa: Si legatarius in poteſtatem teſtatoris peruenerit. Hæc cauſa approbatur exemplo ſerui l. 3. in fine. ff. de his quæ pro non ſcript. habentur, his uerbis*: Si ſeruo alieoo quid legatum fuerit, & poſtea à teſtatore redemptus ſit, legatum extinguitur. nam quæ io eā cauſam perueoerunt, à qua incipere non poſſunt, pro oon ſcriptis habentur.

XLI. *Cauſa: Si legatarius rem legatam ſubtraxit. Hæc cauſa approbatur l. 5. C. de leg. hiſce uerbis*: Non eſt dubiom denegari actionem legatorum ei pro portione competenti in his rebus, quas ſubtraxiſſe eum de hæreditate apparuerit.

DE CAVSIS AMITTENdi legati in perſona hæredis, & eius à quo legatum relictum eſt, conſiſtentibus. Cap. X.

SEquitur tertium cauſarum genus, quibus legata amittuntur, earum ſcilicet quæ ſumūtur ex perſona eius, à quo legatum relictum eſt.

XLII. *Cauſa: Si is à quo legatum eſt, quod in teſtamento relictum eſt non percipiat: quia fortè uel antè deceſſit, uel tanquam indignus remotus eſt, uel repudiauit, uel res ei legata periyt, &c. Hæc cauſa approbatur l. fideicommiſſum. 77. ff. de leg. 1. his uerbis*: Fideicommiſſom quod à legatario relinquitur, ita demom ab eo debetur, ſi ad legatarium legatum peruenerit. *Concordat l. 72. in prin. ff. de leg. 2. de quo uide ī. except. 40. repl. 2. Sed & conſtat cauſa propoſita ex ijs quæ habentur ī. d. exc. 40 in princip. Huius autem cauſæ exemplum proponitur l. quidā. 93. §. ſi tibi. ff. de leg. 2. his uerbis*: Si tibi ſeruos legatus fuerit, & petitum à te, ut Titio aliquid præſtares uſque ad precium ſerui, deinde ſeruus deceſſerit, nihil fideicommiſſi nomine præſtare cogendus eris. *Planè interdum, licet ad eum à quo legatum eſt, nihil perueniat: tamen ab alio ad quem portio eius peruenit, debetur. quod loco primæ exceptionis notandum. quæ exceptio approbatur l. unica. §. pro ſecūdo. ibi: ſed omnes. C. de cad. tol. his uerbis*: Omnes perſonas quibus lucrum per huoc ordinem defertur, eas etiā grauamen quod ab initio fuerat complexum, omnimodo ſentire ſancimus, ſiue in dando ſit conſtitutum, ſioe io quibuſdam faciendis, uel in modo, uel conditionis implendæ gratia, uel alia quacunq; oia excogitarum: oeq; enim ferendus eſt is, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexom cootemnit. *Concordat d. l. unica. §. ne autem hoc. cuius uerba uide J. repl. 3. Concordat item Nouell. c. 1. §. ſi uerò nullus. cum ſequentib. uſq; ad §. hunc nos curam. cuius uerba uide J. cap. 13. quæſt. 1. reg. 6. Sed quæ actio aduerſus non rogatum competit? Vtilis ex teſtamento actio. l. 64. in fin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide J. ead. exc. exemp. 7. Huius exceptionis exemplum primum eſt: Si duob. uel pluribus hæredib. ſcriptis, is à quo legatum relictum eſt, hæreditatem repudiauerit, uel ex alia cauſa hæres non exiſtat, & ob id portio eius cæteris cohæredibus adcreſcat. tunc enim cum onere illis adcreſcit. Quod exemplum proponitur l. 63. §. Iulianus. ff. de leg. 1. his uerbis*: Iolianus quidem air, Si alter ex legitimis hæredib. repudiaſſet portionem, cum eſſent ab eo fideicommiſſa relicta, cohæredem eios cogendum non eſſe fideicommiſſa præſtare: portionem enim ad cohæredem ſioe onere pertinere. ſed poſt reſcriptum Seueri, quo fideicommiſſa ab inſtituto relicta à ſubſtirutis debentur,

& hic quaſi ſubſtitutus cum ſuo onere conſequetur adcreſcentem portionē. *Concordat l. 79. §. cùm pater. ff. eod. tt. his uerbis*: Cùm pater fideicommiſſum prædiorum ex teſtamento matris filiæ deberet, eandem pro parte ita hæredem inſtituit, ut hæreditatem fideicommiſſo compēſaret, eademq́; prædia filio exhæredato dari uoluit: quāquam filia patris hæreditatē ſuſcipere noluiſſet, fideicommiſſum tamen ab hæredibus eſſe filio præſtandum, ad quos hæreditatis portio, quam accepit filia, redierat, placuit. Quòd ſi alium filiæ ſubſtituiſſet: oportere & eum filio fideicommiſſum reddere. *Concordat item l. 50. § fin. ff. eod. tt. his uerbis*: Si teſtator dari quid iuſſiſſet, aut opus fieri, aut munus dari: pro portione ſua eos præſtare, quibus pars hæreditatis adcreſceret, æquè atq; cætera legata, placet. *Concordat item l. unica. §. ubi autem legatur. C. de caducis toll. cuius uerba uide ʒ. lib. prox cap. 7. reg. 25. excep. 57. in fine. Concordat item l. 4. C. de S. C. Trebell. his uerbis*: Non iuſtam te gerere ſolicitudinem per fideicommiſſum portionis relictæ hęreditatis perſpicimus, uerentem ne fructū amittas relicti fideicommiſſi, quoniam auia teſtatoris ex parte ſcripta hæres, & rogata reſtituere, calliditate ac fraude repudiauit, ut ad alium nepotē, eundemq́; cohæredem deuoluatur portio, à quo tibi nominatim non fuerat fideicommiſſum relictū, & coacta ſuſpectam hæreditatem adire, priuſquā pro hærede gereret, rebus ſit humanis exēpta: cùm diuo Antonino parenti noſtro deberi etiam à ſubſtitutis fideicommiſſum cōtemplatione iudicij teſtatoris, quaſi tacitè ab his repetitum, iamdudum placuerit. Neq; enim quartæ retētionem (quā illa quæ repudiauerat hæreditatem, adire coacta ſuſpectam retinere non potuit) timere debes. *Concordat item l. 63. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis*: Si Titio & Mæuio hæredibus inſtitutis, qui quadringenta relinquebat, à Titio ducenta legauerit, & quiſquis hæres eſſet centum, neq; Mæuius hæreditatem adierit: trecenta Titius debebit. *Concordat l. 29. §. fin ff. de leg. 1. ubi Celſus*: Quod alicuius hæredis fidei nominatim quis committit, poteſt uideri ita demū dari uoluiſſe, ſi ille extitiſſet hæres. Vnde ſi filio hæredi pars eius, à quo nominatim legatum eſt, adcreſcit, nō præſtabit legatū, quod iure cadit. *Hæc uerba Celſi intelligenda reor de iure antiquo, poſt reſcriptum Seueri ſublato. Secundum exemplum eſt: Si inſtitutus hæres non extiſtat, tunc legata ab eo relicta à ſubſtituto debentur: ut ex iis quæ ſ. proximè exemplo primo dicta ſunt conſtat, hiſce uidelicet*: Quo reſcripto Seueri fideicommiſſa ab inſtituto relicta à ſubſtitutis debentur. *Concordat l. ſi ſeruus. 50. §. 1. ibi: ſi tamen ſecundum. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ʒ. cauſ. 67. except. 3. Concordat item l. ab exhæredati. 125. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis*: Cùm à poſthumo ita legetur, Si hæres erit, & non nato poſthumo ſubſtituti adeāt legata, eos debere exiſtimandum eſt, quæ ille, ſi uiueret, debiturus eſſet. *Item l. 79. §. cum pater, in fine. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. exemplo prox. Concordat item d. l. 79. §. ab inſtituto. cuius uerba uide ʒ lib. prox. ca. 8. reg. 1. exc. 2. repl. 8. Concordat item l. 84. §. ſi Primo. ff. eod. tt. his uerbis*: Si Primo & Secundo & Tertio hæredibus inſtitutis, ſic legata dentur, Si Primus mihi hæres non erit, Secundus Titio decem dato: ſi ſecundus mihi hæres non erit, Primus Seio fundum Thuſculanum dato: utriſq; omittentibus hæreditatē, Primo & Secundo: quærebatur, ſubſtituti quos eis dederat, an & cui legata præſtare debeant? ab utroq; ſubſtituto legata debentur. *Concordat item l. 73. ff de leg. 2. cuius uerba uide paulo inferius ead. cauſa. repl. generali 5. Concordat item l. 4. C. de S. C. Trebell. cuius uerba uide ſ. exemplo prox. Planè exceptio propoſita in exēplo propoſito recipit aliquot replicationes. quarum prima hæc eſt: Niſi contraria ſit uoluntas teſtatoris. Secunda replicatio eſt: Niſi alia res à ſubſtituto ſit relicta. Tertia replicatio: Niſi cauſa ab inſtituto relinquendi ceſſet in perſona ſubſtituti. Quarta: Niſi is cui ab inſtituto relictum eſt, ex parte ſit ſubſtitutus. Quæ quatuor replicationes approbantur l. 73. ff. de leg. 2. cuius uerba uide inferius replicatione generali quinta. Planè primæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi inſtitutus in fraudem legatorum hæreditatem omiſit. quæ duplicatio approbatur l. 1. C. ſi quis omiſſa, &c. cuius uerba uide ʒ. except. 3. Secundæ replicationis exemplum proponitur l. 78. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis*: A filio impubere legatus, & à ſubſtituto liber eſſe iuſſus, ſiquidē pupillus ad pubertatem peruenerit, ab eo cui legatus fuerat uindicabitur: mortuo uerò pupillo libertas cōpetet. Lōgè magis hoc ſeruari conueniet, ſi idem ſeruus ſub conditione ab impubere legatus fuerit, & pendente conditione filius intra pubertatem deceſſerit. *Quinta replicatio eſt: Niſi inſtitutus adiunctum uel cohæredem habeat. hic enim totū debebit. quæ replicatio approbatur l. 14. §. fin. ff. de codicillis. cuius uerba uide ſ. except. 19. Sexta replicatio eſt: Niſi in teſtamento militis ad tempus hærede inſtituto, alius poſt tempus ſubſtitutus ſit. hic enim legata ab inſtituto relicta non debebit. quæ replicatio approbatur l. 19. §. fin. ff. de militari teſt. his uerbis*: Si quis à milite hæres ad tempus ſcriptus ſit, & alius ex tempore, quæritur an poſterior hęres à priore relicta legata debeat? Et arbitror hunc non debere: niſi alia uoluntas militis probetur. *Tertium exemplum eſt: Si, cùm legatarij fidei commiſſum eſſet, legatum apud*

hæredem

hæredem remaneat. tunc enim hæres fideicommiſſum præſtare tenetur. Quod exemplum proponitur l.29. in prin.ff.de leg.2.his uerbis: Pater meus (Celſus inquit) referebat, cum eſſet in conſilio Ducennij Veri conſulis itum in ſententiã ſuam, ut cum Otacilius Catullus, filia ex aſſe hærede inſtituta, liberto ducenta legaſſet, petijſſetque ab eo, ut ea concubinæ ipſius daret, & libertus uiuo teſtatore deceſsiſſet, & quod ei relictum erat, apud filiam remanſiſſet: cogeretur filia id fideicõmiſſum concubinæ reddere. *Concordat l.9. ff. de uſufr.legato, his uerbis*: Si ab eo cui legatus eſſet uſusfructus, fideicommiſſum fuerit relictum: licet uſusfructus ad legatarium non peruenerit, hæres tamen penes quem uſusfructus remanet, fideicommiſſum præſtat. Quod & in militis teſtamento erit dicendum, ſi legatarius à quo fideicommiſſum relictum eſt, repudiauerit legatum, uel uiuo teſtatore deceſſerit. *Concordat item l.unica.§.pro ſecando. ibi: ſed omnes.C.de caducis toll. cuius uerba uide ī. ead.except. in prin. Cõcordat item d l.unica.§.ne autẽ.cuius uerba uide J. repl.3.Concordat item d.l.unica.§.in omnib. cuius uerba uide J.repl. 2. Concordat item l.19. ff de adimend.leg.biſce uerbis*: Si adimendo legatum, quod Mænio relictum ſit, fideicõmiſſum ab eo datum defunctus reuocare noluit, hæredes ex cauſa fideicõmiſsi conueniri poſſe, rectè probari. *Quartum exemplum eſt: Si cùm legatarij fidei commiſſum eſſet, legatum poſtea ad alium ſit translatum: hic enim fideicommiſſum tenetur præſtare. Quod approbatur l.13.in prin.ff.de aliment. legat. biſce uerbis*: Caio Seio trecentos aureos legauit, ut ex uſuris eius ſummæ libertis cibaria & ueſtiaria præſtaret, quæ ſtatuerat: codicillis autem eandem ſummam uetuit dari Caio Seio, ſed dari Publio Mæuio uoluit. quæro, an libertis fideicommiſſum debeat Mæuius? Reſpondit Scæuola, Mæuium (niſi aliud de quo non deliberaretur, doceat ſibi à teſtatore iniunctum) uideri ſecundum uoluntatem teſtatoris recepiſſe ea onera, quæ adſcripta erant ei ſummæ, quæ in eum codicillis transferebatur. *Planè exemplum propoſitum recipit primam hanc exceptionem: Niſi teſtator fideicommiſſum ab eo in quem legatum translatum eſt, præſtari noluit. quæ exceptio ex præcedentibus conſtat. Deinde recipit exceptionem hanc: Niſi is ad quẽ translatum eſt legatum, alio fideicommiſſo ſpeciali ſit grauatus. Hæc exceptio approbatur exemplo l.10.ff. de adimen legat. biſce uerbis*: Alumnæ ſuæ Semproniæ plura legauerat, quædam ex his abſtulit, quædam ut præſtarentur ab hærede ſuo petijt, in quibus & uiginti dari uoluit, his uerbis: Hoc amplius do lego, darique uolo uiginti auri libras: & adiecit, Fideique tuæ Atti committo, ut in primis Semproniam ſororem tuam pro tua pietate & regere & tueri uelis: & ſi putaueris eam ad bonam uitæ conſuetudinem reuerſam, ista uiginti auri libras ei reddere cùm morioris, ut interim tamen reditus eius, id eſt, uſuras ſemiſſas ei præſtes. Poſtea codicillis ad Mæuium legatarium eaſdem uiginti libras auri tranſtulit, & fidei eius commiſit in hæc uerba: Viginti libras auri, quas teſtamento Semproniæ alumnæ meæ reliqui, eas dari uolo Mæuio, cautionibus interpoſitis, ut ex ea ſumma eidem Semproniæ, quamdiu aduixerit, præſtet menſtruos denarios quinque, & ueſtiarij nomine denarios centenos uicenos quinos: idq; fidei ueſtræ committo. Certa ſum autem, te Mæui pro tua pietate periturum ab hærede tuo, ut uoluntas mea in perſonam alumnæ meæ duret. quæſitum eſt, an Mæuius legatarius cogendus ſit, poſt mortem ſuam uiginti libras auri Semproniæ reſtituere, ſicut rogatus fuerat Attius hæres? Reſpondit Scæuola, ſecundũ ea quæ proponerẽtur, uiginti quidem auri libras non cogendum præſtare: ſed alia quæ ab eo alumnæ relicta ſunt, deberi & à Mæuio, & ab hærede eius, donec uiuat alumna. *Concordat l. 73. ibi: quid enim ſi aliam. ff. de leg. 2. cuius uerba uide J. eadem except. replic. 5. Hæc de quarto exemplo. Quintum propoſitæ exceptionis exemplum eſt: Si cum pupillo hærede inſtituto, tutoris fidei commiſſum ſit, is uiuo teſtatore mortuus fuerit, uel alio modo tutor eſſe non poſſit: tunc enim nihilominus fideicommiſſum à pupillo hærede debetur. Quod approbatur l. 71. §. mater. ibi: nec intereſt. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ī. except. 40. replicat. 8. dupl. 2. Sextum exemplum eſt: Si is cuius fidei commiſſum, uel à quo legatum eſt, indignus hæreditate uel legato ſit iudicatus. tunc enim nihilominus fideicommiſſum is ad quem portio indigni peruenit, puta fiſcus uel alius, præſtare tenetur. Quod exemplum proponitur l. 2. §. fin. ff. ſi quis aliquem teſtari, &c. his uerbis*: Si fidei eius qui dolum admiſit, commiſſum eſt, ut hæreditatem reſtitueret: ea hæreditas caduca cum ſuis oneribus fiet, ut commodum legis Falcidiæ fiſcus ſentiat, dodrantis autem fideicommiſſarius. *Concordat item Nouell.c.1.§.ſi uerò nullus, uſq; ad §. hinc nos cura. cuius uerba uide J. capite 11. reg. 6. Item l. ſi ſeruum. 90. §. ſi quis ante. ff. de leg. 1. cuius uerba uide J. cauſa 67. except.3.Concordat item l. 2. in fine. ff.de alim. legat. cuius uerba uide J. lib.34. cap.9. quæſt. 2.reg.1.exc.1. Itẽ concordat l.9.ff.de S. C. Silaniano, his uerbis*: Cũ fiſco caduca bona defuncti adducuntur propter inultã mortẽ, in eũ legatorum

torum actio datnt, & libertates taræ ſunt, eorum ſcilicet, qui ſenatuſconſulto excipiunrur. *Concordat item l.14. ff. de iure fiſci, his uerbis:* Dicitut, ex aſſe hæreditates ex Silaniano cum fiſcus uendicat, quòd nec libertates nec legata tueatur. Quod apertè nullam haber rationem: cum ex quibuslibet alijs cauſis fiſco uindicatis hæteditatibus & libertates & legata maneant. *Concordat deniq; l.1.§.fin.ff.ad S.C. Trebell. cuius uerba uide J. lib.34.cap.1.quæſt.2. reg.1.* *Septimum exemplum eſt in perſona domini & ſerui.* *Quod proponitur l.64. his uerbis:* Si alienus ſeruus hæres inſtitutus ſuerit, à domino eius fideicõmiſſum relinqui poteſt: ſed ita hoc fideicommiſſum præſtare dominus debet, ſi per ſeruum factus ſit hæres. quòd ſi antequam iuſſu eius adiretor hæreditas, ſeruus manumiſſus ſuerit, & ſuo arbitrio adierit hæreditatem, dominus id debiturus non eſt, quia hæres ſactus non eſt: ſed nec ſeruus, qnia rogatus dominus eſt. Itaque utilis actio hoc caſu competit, ut is ad quem emolumentum hęreditatis peruenerit, & fideicommiſſum præſtare compellatur. *Concordat l.1.ff.de leg.3.cuius uerba uide ſ.except. 40. replicat. 7.in fine. Planè ſi ſeruum hæredem ſubſtitutum dominus, qui ipſe rogatus fuerat fideicommiſſum præſtare, priuſquàm adire iuberet, uendiderit, præſtare id debet, cùm per precium ſerui hæreditatis quoq; æſtimationem conſequatur. l. 28. in prin.ff. ſi quis omiß.cauſa, &c. cuius uerba uide J. lib. prox. cap.14. except. 19. repl. 4. Plura huiuſmodi exempla uide J. de actiõ. legat. aduerſus quos detur.* Nũc *propoſitæ exceptionis generales replicationes diſpiciendæ. Eſt autem prima eius replicatio: Si cum à ſubſtituto legatum relictum eſſet, inſtitutus hæres exiſtat: tunc enim nec ab inſtituto legatũ debetur, quãuis ad eum hæreditas peruenerit. quæ replicatio approbatur l.13.C.de fideicommiſsis, his uerbis:* Quoties principali loco hæres inſtitutus teſtatori ſuccedit, legata ſeu fideicommiſſa à ſubſtituto data poſci lure non poſſunt. *Concordat in legato libertatis l.78.§.fin. ff. de leg.2. cuius uerba uide ſ.exemplo 2.repl. 2.* *Secunda replicatio eſt: Niſi legatum in perſona eius à quo relictum ſit, pro non ſcripto habeatur, puta quia in rerum natura non fuit. hoc enim caſu nec ab alio ad quem portio eius peruenit, legatum debetur. quæ replicatio approbatur l. unica.§. & cum triplici, cũ ſequentib. C. de caduc. toll. his uerbis:* Legata caduca uel his relinquebantur, qui in rerum natura tunc temporis, cùm condebantur extrema elogia, non fuerant, ſortè hoc teſtatorib. ignorantibus: & ea pro non ſcripto leges exiſtimabãt. Hoe itaq; primo ordine, ubi pro non ſcripto efficiebantur ea quæ perſonis iam ante teſtmentum mortuis teſtator donaſſet, ſtatutũ fuerat, ut ea omnia bona manerent apud eos, à quibus fuerãt derelicta, niſi uacuatus, uel ſubſtitutus, ſuppoſitus, uel coniunctus, fuerat aggregatus: tunc enim nõ deficiebant, ſed ad illos perueniebant, nullo grauamine, niſi perraró, in hoc pro nõ ſcripto ſuperueniẽte: quod & noſtra maieſtas quaſi antiquæ beneuolentiæ conſentaneum, & naturali ratione ſubnixum, intactum atq; illibatũ præcepit cuſtodiri, in omne æuum ualiturũ. *Ait Imp.* Niſi perraró. *Hiſce uerbis Imp. notat aliquot duplicationes aduerſus replicationem propoſitam competentes. Concordat d.l.unica.§.in omnib. his uerbis:* In omnib. uidelicet hoc obtinente, ut & pro ſimili parte & lucrum ſentiãt, & grauamẽ, ubi hoc poſsit procedere, ſubeant: & hoc locum quidem habente omnimodo in his quæ in cauſa caduci uel caduca (ſecundum quod ſuprà dictũ eſt) fiebant: in pro non ſcripto aũt non omnibus, ſed quibuſdã: quia eorum quędã, etſi talia ſint, tamen cũ ſuo onere ueniebãt: quæ & noa in noui iuris cõpoſitione ſpecialitet enumerari iuſsimus, ne quis ueteris iuris prolixitatẽ, quaſi rebus neceſſariam, uel ꝑ eorum reuoluat ſcientia. *Hiſce uerbis (ut dixi) duplicationes aduerſus replicationem propoſitã denotantur. Earum aũt duplicationũ duæ indicantur à gloſſa, quarum prima hæc eſt: Niſi quis ſibi in alterius teſtamento cum onere fideicommiſsi adſcripſerit. quæ duplicatio approbatur l. ult. ff. de his quæ pro non ſcriptis, &c. hiſce uerbis:* Quod quis ſibi adſcripſerit, ſi alij reſtituere à teſtatore iuſſus eſt, cum onere fideicõmiſsi id apud hæredem remanet, quãuis pro nõ ſcripto ſit. Idem eſt & in teſtamento militis. *Altera duplicatio eſt: Niſi ſeruus ei qui in rerũ natura non eſt, legatus ſit, eiuſq; fidei commiſſum ſit, ut ſeruum manumittat. Hæc duplicatio approbatur l. cũ uerò.26. §.ſi pro non.ff.de fideicommiß.libert. his uerbis:* Si pro non ſcripto habitus ſit ſeruus alicui legatus, cui ſeruo per fideicõmiſſum libertas adſcripta eſt: quęſtionis eſt, nũ fideicõmiſſaria libertas debeat intercidere: & an, ſi ſeruus petat fideicõmiſſariam libertatẽ ab eo penes quẽ remãſiſſet, pro nõ ſcripto habito legato, quod erat relictũ ei qui eum fuerat rogatus manumittere, uel ipſe ſeruus (ut ſuprà dictum eſt) fuerit legatus, an libertas non debeat intercidere? Et putem debere dici fideicommiſſariam libertatem ſaluam eſſe, licet ad eum nihil peruenerit, qui rogatus erat manumittere. Cogetur igitor libertatem præſtare is, ad quem peruenit legatum: quia libertas fideicommiſſaria nullum impedimentum pati debet. *Hæc de ſecunda replicatione cum duabus eius duplicationib. Tertia replicatio eſt: Niſi fideicommiſſum in facto conſiſtat, quod alius quàm*

rogatus

rogatus facere non poſsit. *Hæc replicatio approbatur l. unica. §. ne autem. C. de caduc. tollend. biſce uerbis:* Ne hoc quod non inelegantet ſummi ingen[illegible] Vlpianus in hac parte cum ſubtilitate diſpoſuit, prætereatur: ſanctione noſtra hoc apertius inducimus. Cùm enim iam ſtatuimus hoc cum ſuis oneribus ad eum qui lucratur, peruenire: ſancimus, ſi [illegible]dē conditio uel aliud grauamē in dando ſit conſtitutum, hoc omnimodo lucrantes pro modo lucri agnoſcere. Sin autem in faciendo aliquid impoſitum eſt, ſi quidem hoc ab alio impleri poſsit, ſimili modo & à lucrante agnoſci: puta ſi onerata perſona iubeatur inſulam, uel monumentum, uel aliud tale ſuis ſumptibus facere, uel hæredi, uel legatario, uel alij fortè cui teſtator uo[l]uerit, uel rem ab hærede teſtatoris emere, uel locationem, uel fideiuſsionem ſubire, et ſi quid huiuſmodi facti ſimile ſit: nihil enim refert, ſiue per eò de quo teſtator locutus eſt, ſiue per alium eius lucri ſucceſſorem adimpleatur. Sin uerò talis eſt uerborum concept[i]o, & facti nat[u]ra, ut quod relictum eſt, adimpleri ab alio nō poſsit: tunc etſi lucrum ad aliquem peruenit, non tamen & grauamen ſequi: quia hoc nec ipſa natura concedit, neq; teſtator uoluit. quid enim, ſi iuſſerit eum in certum locum adire, uel liberalib. ſtudijs imbui, uel domum ſuis manibus conſtruere, uel pingere, uel uxorem ducere? quæ omnia uoluntas teſtatoris in ipſius ſolius perſona intelligi[tu]r concluſiſſe, cui & ſuā munificentiam re[li]quebat. *Quarta replicatio eſt: Niſi cum legatum duobus uel pluribus diſiunctim eſſet relictum, eius in cuius perſona legatum deficit, fidei commiſſum ſit: tunc enim alius ſolidum legatum ſine onere fideicommiſsi adquirit. quæ replicatio approbatur l. unica. §. ſin uerò non omnes, in fine. C. de caduc. tollend. biſce uerbis:* Sin uerò non omnes legatarij, quibus ſeparat[i]m res relicta eſt, in eius adqui[ſi]tionem concurrant, ſed unus fortè eam accipiat, hæc ſolida eius ſit: quia ſermo teſtatoris omnibus prima facie ſolidum adſig[na]re uidetur, alijs ſuperuenientibus partes a priore ab[ſt]rahentibus, ut ex aliorum quidem con[curſu] prioris legatum minuatur. Sin uerò nemo alius ueniat, uel uenire potuerit, tunc non uacuatur pars quæ defecit, nec ali[j] adcreſcit, ut eius qui primus accepit legatum augere uideatur: ſed apud ipſum qu[i] habet ſolida remaneat, nullius concurſu deminuta. Et ideo, ſi onus fue[ri]t in perſona eius, apud quem remanet legatū adſcriptum, hoc omnimodo impleat, ut uoluntati teſtatoris pareatur. ſin autem à deficientis perſona hoc onus fuerit collatum, hoc non ſentiat is qui non alienum, ſed ſuum legatum iodemnium habet. Sed & uarietatis non in occulto ſit ratio, cùm ideo uideatur teſtator diſiunctim hæc reliquiſſe, ut unuſquiſque ſuum onus, non alienum agnoſcat: nam ſi contrarium uolebat, nulla erat difficultas coniunctim ea diſponere. *Hactenus uerba, quibus propoſita replicatio approbatur: quid autem ſit coniunctim, quid diſiunctim legare, infrà dicetur libro prox. cap. 7. reg. 25. except. 17. in prin. Concordat l. 29. ff. de condit. & demonſtr. bis uerbis:* Si ſeparatim mihi totus fundus purè, tibi ſub conditione legatus fuerit, & tu deceſſeris antequàm conditio extiterit, non habebo neceſsitatem implere conditionem: utpote cùm. etiamſi conditio defecerit, pars quam uindicaturus eras, mihi adcreſcat. *Quinta replicatio eſt: Niſi uoluntas teſtatoris ſit contraria. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 73. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Licet Imperator noſter cum patre ſuo reſcripſit, uideri uoluntati teſtatoris repetita à ſubſtituto, quæ ab inſtituto fuerant relicta: tamen hoc ita erit accipiendum, ſi nō fuit euidens diuerſa uoluntas, quæ ex multis colligetur, an quis ab hærede legatum uel fideicommiſſum relictum noluerit à ſubſtituto deberi. quid enim ſi alia rem à ſubſtituto reliquit ei fideicommiſſario uel legatario, quàm ab inſtituto reliquerat? uel quid ſi certa cauſa fuit, cur ab inſtituto relinqueret, quæ in ſubſtituto ceſſaret? uel quid ſi ſubſtituit ex parte fideicommiſſarium, cui ab inſtituto reliquerat fideicommiſſum? In obſcura igitur uoluntate locum habere reſcriptum, dicendum eſt. *Concordat l. 13. in princip. ibi: niſi aliud. ff. de alimentis legatis. cuius uerba uide paulò ſuperius exemplo 4. Sexta replicatio eſt: Niſi non adita ex teſtamento hæreditate, ab inteſtato ſuccedatur. tunc enim, quamuis portio rogati perueniat ad uenientes ab inteſtato, tamen hi legata præſtare non cogantur. quæ replicatio approbatur l. ſi nemo. 142. ff. de reg. iuris, bis uerbis:* Si nemo ſubijt hæreditatem, omne ius teſtamenti ſoluitur. *Sed & approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 6. except. 85. in prin. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ab inteſtato quoq; fideicōmiſſum defunctus præſtari uoluit. Hæc duplicatio approbatur ijs quæ dicta ſunt ſ. cap. 5. except. 9. eiuſq; exemplum proponitur l. 90. §. filiam. ff. de leg. 2. bis uerbis:* F[il]iam ex aſſe inſti[t]uit hæredem, eiq; ſubſtituit nepotem [ſu]um, & ita cauit: Si (qđ abominor) neq; [fili]a mea, neque nepos meus hæredes me[i] erunt, tunc portionem mea p[a]tris dimi[ſſi] [f]undi illius ad libertos meos p[erti]nere uolo. Quæritur, cū ante teſtatorē & [fili]a & nepos deceſſerunt, & inteſtati bona pertinere[n]t ad pronepotem

proneporem eius, an fideicommiſſum ad libertos pertineat? Reſpondit Scęuola, ſecundum ea quæ proponerentur, ſi nullus alius hæres Inſtitutus ſubſtitutusq; eſſet, quàm filia & nepos, uideri legitimorum fideicommiſſum eſſe, ut præſtaretur. *Concordat inſuper propoſitæ duplicationi l. 3. in prin. ff. de iure codicillorum, his uerbis*: Si quis, cùm teſtamentum nullum habebat, codicillis fideicōmiſſa hoc modo dedit, Quiſquis mihi hæres erit, bonorumúe poſſeſſor, eius fidei cōmitto: fideicommiſſa pręſtari debent: quia paterfamiliàs, qui teſtamenti factionem habet, & codicillos facit, perinde haberi debet ac ſi omnes hæredes eius eſſent, ad quos legitimâ eius hæreditas uel bonorum poſſeſsio peruentura eſt. Sed etſi poſt codicillos factos natus quis eſſet proximus adgnatus, uel ſuus hæres, fideicommiſſum præſtari debebit. intelligitur enim is quoque hæres ſcriptus: unde non perinde habendus eſt, ac ſi rupiſſet hos codicillos. *Concordat l. 16. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ✝. lib. 28. cap. 25. quæſt. 4. except. 26. repl. 3. Concordat item l. 9. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ✝. lib. prox. cap. 2. reg 1. except. 2. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi teſtamentum inofficioſum ſit pronunciatum. quæ triplicatio approbatur l. 13. in prin. ff. de inofficioſo teſtamento. cuius uerba uide ✝. caput 6. except. 86. replic. 4. Secunda duplicatio eſt: Niſi ſeruo teſtamento manumiſſo hæreditas per fideicommiſſum ſit relicta. quæ duplicatio approbatur l. 13. §. fin. cum l. ſequente. ff. de militari teſtamento, his uerbis*: Cùm miles in teſtamento ſuo ſeruo libertatem dederit, eidemq; & à primo & à ſecundo hærede per fideicommiſſum hæreditatem reliquerit: quamuis & primus hæres & ſubſtitutus prius quàm adierit hæreditatem, mortem obierit, non debere inteſtati exitum facere, Imperator noſter cum diuo Vero reſcripſit: ſed perinde habendum eſſe ac ſi eidem ſeruo libertas ſimul & hæreditas directò data eſſet: quę utraque ad eum peruenire teſtatorem uoluiſſe, negari non poteſt. Tractabatur an tale aliquid & in paganorum teſtamentis indulgendum eſſet: & placuit non ſine diſtinctione hoc fieri, ſed ſi quidē uiuo teſtatore & ſciente deceſsiſſet, nihil noui ſtatuendum: ſi autem ignorante, aut poſt mortem eius, omnimodo ſubueniendum. *Ait lex*: Siquidem uiuo teſtatore & ſciente deceſsiſſet, nihil noui ſtatuendum. *Hiſce uerbis aduerſus duplicationem propoſitam triplicatio introducitur, talis nimirū: Niſi hæres inſtitutus uiuente & ſciente teſtatore mortuus fuerit: tunc enim quia teſtator huic rei proſpicere poteſt, nec facit, duplicationi propoſitæ locus non eſt. quæ tamen triplicatio in teſtamento militis non admittitur, ut ex propoſitis uerbis conſtat. Tertia duplicatio eſt: Niſi ob id ex teſtamento nō adeatur hæreditas, quòd ij quibus in teſtamento quid relictum eſt, iuſſa teſtatoris non faciant: tunc enim etiam ab inteſtato uenientes legatum uel fideicommiſſum præſtare tenentur. quæ duplicatio approbatur Nouell. 1. 1. §. principiò igitur. ibi: enimuerò ſi aemo. cum ſequentibus. cuius uerba uide ✝. cap. 13. quæſt. 1. reg. 6. Quarta duplicatio eſt: Niſi hæres inſtitutus in fraudem legatorum accepta pecunia hæreditatem non adierit, uel omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato adierit, de hiſce caſibus paulò inferius dicetur. Quinta duplicatio eſt: Niſi inſtitutio per errorem teſtantis eſt nulla. tunc enim legata & fideicommiſſa etiam ab inteſtato cenſentur repetita. quæ duplicatio ſecundum communem doctorum opinionem approbatur l. 14. C. de fideicommiſsis, hiſce uerbis*: Eam quam ſcater tuus hæredem inſtituerat, ſiue quæſita ſiue non quæſita hæreditate deceſſerit: cū tamen ſimpliciter, antequam duodecimū ætatis annum impleuiſſet, uerbis precarijs teſtamento facto nonnullos ei uoluerit ſubſtitutos: nihil prohibet fideicommiſsū petere uel ab ipſius hæredibus, qui bona inteſtati tenent. Tunc enim locum habēt, quæ regulariter creduntur, ea quæ in teſtamento relinquuntur, ſi ex teſtamento non adeatur hæreditas, non ualere: cùm uerbis relicta directis adiri potuit hæreditas, non cùm illa ipſa ſic eſt data, ut eſſet ab inteſtato ſucceſſorib. poſtulanda. Quod reſcripſimus, ſequentes adſeuerationem tuam, quaſi ſcripta hæres non fuerit iure adoptata. Alioquin ſi in familia relicta hæres facta deceſsit: & conſequenter ipſius hæredes petitioni fideicommiſsi reſpōdere coguntur. *Alias huiuſmodi duplicationes uide ✝. cauſa 67. quæ enim ibi exceptionum loco proponuntur, hic duplicationū loco poſſunt accipi. Hæc de ſexta replicatione. Septima replicatio eſt: Niſi rogatus ad præſtandum fideicommiſſum cogi non potuit: tunc enim nec is ad quem rogati portio peruenit, ad præſtandum fideicommiſſum cogi poteſt. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerum recipit duplicationem hanc: Niſi rogatus propter ſuā perſonam ſea iua perſonale ad præſtandum cogi non potuit. quæ duplicatio approbatur exemplo l. 28. ff. de leg. 2. his uerbis*: Cùm patronus ex debita parte inſtitutus, fideicommiſſum relictum ab eo præſtare non cogatur, ſi omiſerit inſtitutionem, utrum qui eam partem uindicat, eodem modo retinere, an uerò præſtare debeat fideicommiſſum? & magis eſt, deberi fideicommiſſum: quoniā quod illius perſonæ præſtatur, hoc nequaquam ad alium pertinere debet. *Octaua replicatio eſt: Niſi cum quis ab inteſtato fideicommiſſum nominatim reliquiſſet, is à quo relictum eſt, non ſit ab inteſtato hæres, ſed alius gradu remotior. Hæc replicatio*

plicatio approbatur l.1. §. fin.ff.de legat. 3. his uerbis: Illud certè indubitatè dicitur, ſi quis inteſtatus decedens, ab eo qui primo gradu ei ſuccedere potuit, fideicommiſſum reliquerit, ſi illo repudiante ad ſequentem gradum deuoluta ſit ſucceſsio, eum fideicommiſſum non debere: & ita Imperator noſter reſcripſit. ſed et ſi à patrono ſit relictum, & aliquis ex liberis eius mortuo eo admiſſus ſit ad bonorum poſſeſsionem, idem erit dicendum. *Idem iuris eſt, ſi cùm quis unum putans ſibi heredem fore, eum rogauerit, poſtea plures hæredes ei exiſtant. tunc enim legatum deficit. de quo uide* ℥. *lib. prox. cap. 2. reg 1. except. 1. repl. 9. dupl. 1. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi ita ſit relictum legatum*: Quiſquis mihi *heres erit, &c. Quæ duplicatio approbatur l. 3. in princip. de iure codicillorum. cuius uerba uide* ℥. *repl. 6. dupl. 1. Nona replicatio eſt*: Niſi *ad fiſcum portio rogati perueniat. Hæc replicatio reprobatur l.58. §.fin.ff.de cõdit. & demonſt. his uerbis*: Fiſcus iiſdem conditionibus parêre debet, quibus perſona, à qua ad ipſum quod relictũ eſt peruenit: ſic etiam cum ſuo onere hoc ipſum uindicat. *Concordat l.unica. §. hæc autem omnia. C. de caducis toll. cuius uerba uide* ℥. *capite 13. quæſt. 2. in fine. Concordat item l. 2. in fine. ff. de alimentis legatis. cuius uerba uide* ℥. *lib 34. capite 9. quæſt. 2. reg. 2. except. 2. Hactenus de prima propoſitæ cauſæ exceptione cum ſuis exemplis & replicationibus ſit dictum. Secunda propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi is à quo relictum eſt, cum poſſit, nolit adire hereditatem; tunc enim cogendus eſt adire, & reſtituere fideicommiſſum. quæ exceptio approbatur Inſt. de fideicommiſ. hered. §. ſed etiam id quod præcipuum. de qua exceptione cum ſuis replicationibus infrà dicetur in Senatuſcon. Trebelliano. Concordat l.11. §. cum eſſet quis ff.de leg.3. cuius hæc ſunt uerba*: Cùm eſſet quis rogatus reſtituere portionem accepta certa quantitate: reſponſum eſt, ultrò petere ipſum fideicommiſſum ab hærede poſſe. ſed utrũ, ſi uolet, percipiat reſtituatq; portionem, an uerò etſi noluerit, cogatur accepta certa quantitate portionem reſtituere, propriæ eſt deliberationis. & ſanè, cum quis rogatus eſt accepta certa quantitate portionem reſtituere, duplex eſt fideicommiſſum: unum, ut poſsit petere quantitatem, parata portione cedere: aliud, ut etſi non petat, tamen cogatur fideicommiſſario reſtituere, parato præſtare quantitatem. *Planè quod ad prius fideicommiſſum attinet, uide* ℥. *capite 6. exceptione 74. §. huic ſimile. Tertia exceptio eſt: Niſi in fraudem legatorum repudiauerit hereditatem rogatus. Hæc exceptio approbatur l.1. §. fin. ff. ſi cuis omiſſa cauſa teſt. &c. his uerbis*: Si quis per fraudem omiſerit hæreditatem, ut ad legitimum perueniat, legatorum petitione tenebitur. *Concordat l. 1. in princip. C. eod. titul. cuius uerba hæc ſunt*: Si in fraudem legatorum tranſmiſſam hæreditatem ad ſubſtitutum probatur ea, utilis actio aduerſus eum, cum quo fraudis conſilium participatum eſt, competit. *Planè ſi pecunia accepta omiſit aditionem, legata & fideicommiſſa præſtare cogitur. Concordat item l. ſi ſeruus. 105. §. cum quid. ff. de legatis 1. cuius uerba ui de inferius capite proximo, cauſa 51. exceptione 1. replicatione 2. l. ſi ſeruus. 50. §. ſi quis, in fine. ff. eodem tit. cuius uerba uide* ℥. *cauſa. 67. exceptione 3. Planè ſi rogatus in fraudem legatorum omiſit hereditatem ex teſtamento, ſiquidem pecunia accepta omiſit, ipſe tenetur legatarijs: ſin uerò gratis omiſit nullo accepto, aduerſus poſſeſſorem legatarijs datur actio. quod conſtat ex ſupradicta l.1. C. ſi quis omiſſa cauſa teſt. Cui concordat l. 4. in prin. ff. ſi quis omiſſa, his uerbis*: Si quis pecuniam non accepit, ſimpliciter autem omiſit cauſam teſtamenti, dum uult præſtitum ei qui ſubſtitutus eſt, uel legitimo: nunquid locus non ſit edicto? planè indignandum eſt, circumuentam uoluntatem defuncti: & ideo, ſi liquidò conſtiterit in necem legatariorum hoc factum, quamuis non pecunia accepta, ſed nimia gratia collata, dicendum erit locum eſſe utili actioni aduerſus eum qui poſsidet hæreditatem: & rectè dicetur, ubicunq; quis, dum uult pręſtitum ei, qui ſe repudiante uenturus eſt, non repudiaturus, niſi præſtitum uellet: & maximè ſi ob euertẽda iudicia id fecit, aduerſus poſſeſſorem competere actioné, ſic tamen ut ubi quidem pecunia accepta repudiauit, ibi dicamus eum qui omiſit conueniendum: ubi uerò gratia, in fraudẽ tamen eorum quibus quid relictum eſt, poſſeſſorem debere conueniri utili actione. *Plura de hac re uide* ℥. *lib. prox. cap. 24. quæſt. 3. Quarta exceptio eſt: Niſi accepta pecunia rogatus hereditatem omiſit. Hæc exceptio approbatur l.2 ff. d. tit. ſi quis omiſſa, &c. his uerbis*: Licet pro hærede gerere non uideatur, qui pecunia accepto prætermiſerit hæreditatem: tamen dandam in eum actionem exemplo eius qui omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato poſsidet hæreditatem, diuus Hadrianus reſcripſit. Proinde legatarijs & fideicommiſſarijs tenebitur. Sed utrum ab eo erit incipiendũ, & ſic ad hęredem ueniendum, an conuertemus ordiné? mihi uidetur humanior eſſe hęc ſententia, ut poſſeſſor hęreditatis prior excutiatur, maximè ſi lucratiuã habet poſſeſsioné. *Cõcordat l.3. ff. eod. ti. ubi Põponius*: Si pecuniam à ſubſtituto acceperis (*inquit*) ut prętermitteres, isq; adierit, an dãda ſit legatarijs actio, dubitari poteſt: & puto, ſi ipſe quoque prætermiſerit,

&

& quòd lege ad ſe rediret, poſſederit hæreditatem, in utrunque ueſtrum dandam: ut ei tamen, cui ab utroque legatum eſt, in alterutrum detur actio. *Concordat item l.10.§.fin.ff.d.tt. cuius uerba proponētur J. lib.prox.cap.14.quæſt.1.reg.2. Sed quod ad quæſtionem hanc (aduerſus quem competat actio) attinet, de eo (ut dixi) tractabitur J.d.cap.14. Huic ſimilis exceptio eſt: Si hæreditatem uel legatum uendidit. de qua re uide d.cap.14. except.19. repl.4. Quinta exceptio: Niſi rogatus ſua culpa, uel per iniuriam iudicis amiſerit hæreditatem uel legatum. Hæc replicatio approbatur l.ſi ſeruus.50.§.1.ff.de legat. 1. cuius uerba uide J. cauſa 67. exceptione 3. Sexta exceptio eſt: Niſi rogatus ex alia cauſa quid à defuncto accepit. tunc enim, quamuis non ex teſtamento adquirat, tenetur tamen fideicommiſſum præſtare. de qua re uide S̄.cap.4.exception.40.repl.12. Septima exceptio eſt: Niſi rogatus omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato hæreditatem cœperit poſſidere. De hac re dicetur infra lib.prox.cap.14. Octaua exceptio eſt: Niſi cum rogatus ob aliquam cauſam amiſiſſet, in integrum ſit reſtitutus. Hæc exceptio approbatur l.41.ff. ex quibus cauſis maiores uigintiquinq; &c. his uerbis:* Si quis Titio legauerit, ſi mortis ſuæ tempore in Italia eſſet, aut in annos ſingulos, quòd in Italia eſſet, & ei ſuccurſum fuerit, quia ob id quòd reipub. cauſa abfuit, excluſus fuerit à leg[illegible]o: fideicommiſſum ab eo relictum præſtare cogitur. quia enim dubitauit, ſ[illegible] lua legatorum & fideicommiſſorum cauſa mihi reſtitui hæreditatem, quam ob id perdidit, quòd reipub. cauſa abfuit? *Non[a] exceptio eſt: Niſi fiſcus, ad quem hæreditas peruenit, eam non agnoſcat: tunc enim recurritur ad hæredem. quæ exceptio approbatur l.ſi ſeruus.50.§.ſi quis ant[illegible] ff.de legat.1. cuius uerba uide J. cauſa 67. except.3. Decima exceptio eſt: Niſi aliud quoddam legatum rogatus ex teſtamento percipiat. tunc enim, licet illud ex quo alimenta præſtanda erant, uel quod reſtituere rogatus eſt, repudiauerit, nihilominus tenetur. quæ exceptio approbatur l.15.in prin.ff de alim.legatis. cuius uerba uide J lib.34.cap.9.quæſt.1.except.8. Concordat l.planè.9?.§.ſi cui Stichus.ff.de leg.1. his uerbis:* Si cui Stichus aut Dama legatus eſſet, electione legatario data, & fidei eius cōmiſſum eſſet, ut Stichum alteri pręſtaret: ſi Damam uindicare maluerit, nihilominus Stichum ex cauſa fideicommiſsi præſtare debebit. ſiue enim pluris eſt, Dama compellendus eſt Stichum redimere: ſiue minoris, æquè Stichum iuſtè dare cogitur, cum per eum ſteterit, quo minus ex teſtamento haberet, quod fideicommiſſum fuerat. *Concordat l.ſi ſeruus.105.§.cùm quid tibi ff. de legatis 1. his uerbis:* Cùm quid tibi legatum, fideiq; tuæ commiſſum ſit, ut mihi reſtituas, ſiquidem nihil præterea ex teſtamento capias, dolum malum duntaxat in exigendo eo legato, alioquin etiam culpā te mihi præſtare debere, exiſtimauit Africanus, ſicut in contractibus bonæ fidei ſeruatur: ut ſiquidem utriuſque contrahentis commodum uerſetur, etiam culpa: ſi unius ſolius, dolus malus tantummodo præſtetur. *Hæc de 42. amittendi legati cauſa, & eius exceptionibus ſint dicta. Plures huiuſmodi exceptiones licet uidere S̄.cap.4.except.40.*

XLIII. *Cauſa: Si legatum eius, cuius fidei commiſſum eſt, repetitum ſit, nulla fideicommiſſi mentione facta. Hæc cauſa approbatur l.28.ff. de adimendis legatis, hiſce uerbis:* Si tibi certam rem legauero, & rogauero te, ut eam Titio reſtitueres: deinde eandem rem tibi fideicommiſero, nec rogauero te, ut alij eam præſtares: quæritur, an in tua poteſtate ſit, ex cauſa fideicommiſsi eligere, ut fideicommiſſum non præſtes? & magis poſteriorem ſcripturam teſtamenti placuit ſeruari. *Concordat l.3.§.item ſi ipſe.ff ſi cui plusquā per l.Falcid. &c. cuius uerba uide J. libro prox. capite 9. caut.4.quæſt.4.except.2. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt. Niſi repetendo legatum ei cuius fidei commiſſum eſt, ademptum ſit, uel ad alium translatum: tunc enim fideicommiſſum cenſetur repetitum. de quo uide S̄.cauſ. prox. except.1. exemplo 3 & 4. Secunda exceptio eſt: Niſi tacitū ſit fideicōmiſſum. de qua re uide S̄. cap.5. except.81. repl.2.*

XLIIII. *Cauſa: Si is à quo legatum relictum eſt, pendente die uel conditione legati mortuus fuerit. Hæc cauſa reprobatur l.63. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Legato ſub conditione relicto, ſi hæres, à quo ſub conditione legatum eſt, pendente conditione moriatur, hæredem ſuum obligatum relinquit.

XLV. *Cauſa: Si cum hæres inſtitutus eſſet ſub hac conditione, Si iuraſſet ſe Titio decem daturum, conditio iuriſiurandi illi ſit remiſſa. Et hæc cauſa reprobatur l.14. §. hæres. ff. de legatis 3. his uerbis:* Hæres quoque, cui iuriſiurandi conditio remittitur, legatum & fideicommiſſum debet.

XLVI. *Cauſa: Si rogatus, poſtea liberos adquiſierit. Hæc cauſa approbatur in liberis teſtatoris rogatis, l.30.C.de fideicommiſſis, hiſce uerbis:* Cū acutiſsimi ingenij uir, & meritò ante alios excellēs, Papinianus in ſuis ſtatuit Reſpōſis, Si quis filium ſuum inſtituit hæredem, & reſtitutionis poſt mortem oneri ſubegit, non aliter hoc uideri diſpoſuiſſe, niſi cùm filius eius ſine ſobole uitam ſuam reliquerit: nos huius ſenſum meritò mirati, pleniſsimum ei donamus euentum, ut ſi quis hæc diſpoſuerit, non tantùm filium hæredem inſtituēs, ſed etiā filiam, uel ab initio nepotem uel neptem, pronepotem uel proneptem, uel aliam deinceps poſteritatem,

ritatem, & eam reſtitutionis poſt obitum grauamini ſubiugauerit: non aliter hoc ſenſiſſe oideatur, oiſi hi qui reſtitutione onerati ſunt, ſine filijs uel filiabus, nepotibus uel neptibus, pronepotibus uel proneptibus fuerint defuncti, ne uideatur teſtator alienas ſucceſsiones proprijs anteponere. *Concordat l.6.§.cum autem.C.de inſtitutionibus uel ſubſtitution. cuius uerba uide ſ.lib.28. cap.13.except.142.Concordat item l.100 ff.de condit. & demonſtr. cuius uerba uide itidem d. except. 142. Concordat item l. 41. in prin. ff. de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide item d. except.142. Planè cauſa propoſita in liberis tantùm teſtatoris, non alijs rogatis locum habet.*

XLVII. *Cauſa: Si rogatus heres extiterit legatario, uel fideicommiſſario. De hac cauſa, cum alijs ſimilibus dictum eſt in Comment. de Liberationibus, ubi proponitur cauſa propoſita, cap. 20. ſecunda ſpecie confuſ. eiusq; exemplum habetur l.1. C. de fideicommiſſ. cuius uerba uide ſ. lib. 20. cap. 7. quæſt.2.in prin.*

XLVIII. *Cauſa: Si eum ab eo qui nouißimus moreretur, legatum eſſet, omnes ſimul deceſſerint. Hæc cauſa approbatur l. 34. ff. ad Senatuſc. Trebell. his uerbis:* Si eius qui nouiſsimus ex filijs mortuus eſſet, partem hæreditatis propinquo uoluit pater reſtitui, ſi ſimol fratres diem ſuum obijſſent, propinquum (ſi oon oſtenderit, quis nouiſsimus obijſſet) ad partem hæreditatis non admitti, ſed matrem ex Tertylliano ſenatuſconſulto ad utriuſq; hæteditatem admitti conſtat.

XLIX. *Cauſa: Si cùm à tutore uel curatore hæredis legatum eſſet relictum, is tutor curatorúe eſſe uel nolit uel non poßit. De hac cauſa uide ea quæ dicta ſunt ſ. cap.4.except.40.repl.8.*

L. *Cauſa: Si bona rogati publicata ſint, uel ad fiſcum peruenerint. De hac re uide ȷ. lib. proxim. cap.2.reg.5.*

DE CAVSIS AMITTENdi legati, in re legata conſiſtentibus. Cap. XI.

Qvartum cauſarum genus, quibus legata utiliter data amittuntur, & in irritum recidunt, earum eſt quæ in re legata conſiſtunt, cuius ſpecies in hoc capite ſequuntur.

LI. *Cauſa: Si res legata perijt, uel in hæreditate non inueniatur. Hæc cauſa approbatur Inſt. de legatis.§.ſi res legata, his uerbis:* Si res legata ſine facto hæredis perierit, legarario decedit. *Concordat l.non amplius. 26.§.1. ff. de legatis 1. ubi Pomponius:* Si certum corpus (*inquit*) hæres dare damnatus ſit, nec fecerit quo minus ibi, obi id eſſet, traderetur, ſi id poſtea ſine dolo & colpa hæredis perierit, deterior ſit legatarij conditio. *Concordat item l.filiusfam. 111.§.fin.ff.de leg.1.ubi Martianus:* Interdū (*inquit*) etiam cum lucro hæredis moritur ſerous legatus, uel per fideicommiſſom relictus, ueluti ſi alienus, oel proprius (ſi tamen plurib. ſeparatim eſt ita relictus, ut unuſquiſq; in ſolidum capiat) ſine culpa hæredis mortuus ſit. *Concordat item l.33.§.ſpecies.ff.de legat.2. his uerbis:* Species nominatim legatæ, ſi non reperiantur, nec dolo hæredis deeſſe probētur, peti ex eodē teſtamento nō poſſunt. *Concordat item l.22.§.fin ff.de leg.3. cuius uerba uide ȷ.rad.cauſa.except.9.Concordat item l.30.§. diligenter. ibi: certis uerò.ff.ad l.falcid.cuius uerba uide ȷ.lib.34.cap.2.quæſt.1.reg.2.except.4.Concordat itē l.86.ibi:naue.ff.de leg.3.ubi Paulus:* Naoe legata diſſoluta, neq; materia neq; nauis debetur. *Item l.19.§.fin ff.de auro legato, his uerbis:* Mulier teſtamēto, & poſtea codicillis multas ſpecies oeſtis, argenti, quas uel ipſa ſe confeciſſe uel habere ſignificauit, ſpecialiter per fideicommiſſum reliquit: quæſitum eſt, an non aliæ legatarijs cederent, quàm quæ in hæreditate eſſent inuentę? Scæoola reſpōdit, eas cedere, quæ iouentæ eſſeot. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi res dolo uel culpa hæredis, à quo relicta eſt, perierit. Hæc exceptio approbatur l.cum res legata.47.§. item ſi res aliena.ff. de leg.1. his uerbis:* Si res aliena, uel hæreditaria, ſine culpa hæredis perierit, uel non cōpareat, nihil amplios quàm cauere eum oportebit: ſed ſi culpa hæredis res perierit, ſtatim damnandus eſt. *Huius exceptionis exemplum proponitur l.quid ergo.53.§. penult. ff. de leg.1. his uerbis:* Si ſeruum non ipſe occidit, ſed compulit ad maleficium, ot ab alio occideretur, uel ſupplicio afficeretur, æquiſſimom erit, precium eum præſtare: quòd ſi ſua mala mente ad hoc proceſsit, ceſſabit æſtimatio. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi leuis culpa hæredis fuerit. Hæc replicatio reprobatur d.l.47.§.penult. his uerbis:* Culpa autē qualiter ſit æſtimanda, uideamus, an noo ſolùm ea quę dolo proxima, uerùm etiam quæ leuis eſt? aut nonqoid & diligentia quoque exigenda eſt ab hærede? quod uerios eſt. *Vnde Africanus:* Qui quinque in arca habebat, ita legauit, uel ſtipulāti promiſit, Decē quæ in arca habeo: ſi mortis tempore plena ſumma fuerit, & poſtea aliquid ex ea deperierit, ſine dubio ſoli hætedi deperit. a *Secunda replicatio eſt: Niſi is qui rogatus eſt, rem relictam nondum acceperit, nec quid præterea ex teſtamento capiat. tunc enim non niſi dolum malum præſtare tenetur: et ob id, quamuis culpa eius res perierit, non tenetur. Quæ replicatio approbatur l.ſi ſeruus.105.§.cùm quid tibi ff.de leg.1. cuius uerba uide ſ.cauſa 42.except.10. Tertia replicatio primæ exceptionis hæc eſt: Niſi per legatariū uel fideicommiſſariū ſteterit, quo minus rē legatā accipiat.*

a l. ſi ſeruus. 105. §. cum quid tibi. ff. de leg. 1.

L. cipiat.

cipiat. tunc enim uidetur, quòd heres culpam amplius præſtare non debeat. Quod quidem ut uerum eſt in culpa leui, ita certè in dolo malo, & culpa dolo proxima non obtinet: nec excuſabitur, ſi fortè rem abijciat, uel perdat ultrò. Quod approbatur l. 8. ff. de tritico, uino legato, his uerbis: Si hæres damnatus ſit dare uinum, quod in dolija eſſet, & per legatariũ ſteterit, quo minus accipiat, periculoſe hæredem facturum, ſi id uinum effundat: ſed legatarium petêrem uinum, ab hærede doli mali exceptione placuit ſubmoueri, ſi non præſtet id, quòd propter moram eius damnum hæres paſſus ſit. *Quarta replicatio eſt: Niſi ob facinus heres ſeruum legatum occiderit. Hæc replicatio approbatur l. quid ergo. 53. §. ſi hæres. ff. de leg. 3 his uerbis:* Si hæres hominem legatum occidit ob facinus, ſine dubio dicendum erit, eum ex teſtamento non teneri: ſed ſi animal legatum occiderit, puto teneri, non ut carnem præſtet, uel cætera: ſed ut præſtet precium quanti eſſet, ſi uiueret. *Concordat l. 9. ff. de uerbor. oblig. cuius uerba uide in Cõment. liberat. cap. 21. except. 3. repl. 1. Hæc de prima propoſita cauſæ exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi facto cohæredis res legata perierit. hoc caſu ipſe quidem hæres, cuius facto res perijt, nihilominus tenetur, ut ex prædictis patet: alij autem cohæredes non tenentur. quod approbatur l. ſi hæredis. 42. §. fin. ff. de legat. 1. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 2. reg. 1. except. 1. repl. 8. Tertia exceptio eſt: Niſi hæres in mora ſoluendi fuerit. Hæc exceptio approbatur l. 39. §. ipſius quoq;. ff. de leg. 1. his uerbis:* Ipſius quoq; rei interitum poſt moram, ſicut in ſtipulatione, hæres præſtare debet. *Concordat l. cum res. 47. § fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si fundus chaſmate perierit, Labeo ait, utiq; æſtimationem non deberi. quod ita uerum eſt, ſi non poſt moram factam id euenerit: potuit enim eum acceptum legatarius uendere. *Concordat item l. ſi ſeruum. 105. §. ſi ſeruus. ff. de leg. 1. ubi Africanus:* Si ſeruus legatus ſit (*inquit*) & moram hæres fecerit, periculo eius & uiuit, & deterior fit: ut ſi debilem fortè tradat, nihilominus teneatur. *Concordat item l. 3. C. de uſuris uel fruct. leg. his uerbis:* Si homines certi per fideicommiſſum tibi relicti fuerint, poſt moram periculo debitoris fideicommiſſi fuerunt. *Concordat item l. 6. ff. de uſufr. legato. cuius uerba uide J. cap. 12. cauſa 70. except. 1. Quarta exceptio eſt: Niſi cùm duobus res deberetur, hæres uni tantum ſoluerit. Quæ exceptio reprobatur l. Titiæ. 36. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si alteri Stichum hæres dedit, quem duobus dare damnatus fuerat, & antequã interpellaretur ab altero, Stichus mortuus eſt, hæres non tenetur: quia nihil per eum factum intelligitur. *Quinta exceptio eſt: Niſi genus uel incerta ſpecies legata ſit. Hæc exceptio approbatur à contrario ſenſu l. non amplius. 26. §. 1. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ȷ. eod. cauſa. in prin. Cõcordat l. 30. §. diligenter. ibi: uerum eſt autem. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide J. lib. 34. cap. 2. quæſt. 5. reg. 2. except. 4. Sed & approbatur per ea quæ dicta ſunt in Comm. de Liberat. cap. 21. except. 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi legatarius certam ſpeciem oblatam noluit accipere. Quæ replicatio approbatur l. huiuſmodi. 81. §. ſi cui. ff. de legatis 1. his uerbis:* Si cui homo legatus fuiſſet, & per legatarium ſtetiſſet, quo minus Stichũ, cùm hæres tradere uolebat, acciperet: mortuo Sticho, exceptio doli mali proderit hæredi. *Concordat d. l. 81. §. Stichum. cuius uerba uide J. except. 8. repl. 3. Sed & plura de hac replicatione uide d. cap. 21. except. 1. replicat. 2. item J. lib. 34. cap. 12. quæſt. 1. exceptio. 22. replicat. 2. Secunda replicatio eſt: Niſi corpus ex diſtantibus capitibus ſit legatum. hoc enim perinde eſt, ac ſi ſingula capita eſſent legata. Quod approbatur exemplo l. 77. in prin. ff. de legat. 3. his uerbis:* Si chorus aut familia legatur, perinde eſt quaſi ſinguli homines legati ſint. *De qua re uide plura J. lib. prox. cap. 3. regul. 9 & 10. Sed & alias propoſitæ exceptionis replicationes uide d. except. 1. Sexta exceptio eſt: Niſi res quæ perierat, ſit refecta & reſtituta. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 15. ff. de legatis 3. his uerbis:* Hæres teſtatoris legata, quæ in profundo eſſe dicuntur, quandocunq; apparuerint præſtat. *Sed & approbatur l. 67. §. quadrigæ. ff. de leg. 2. his uerbis:* Quadrigæ legatum, equo poſtea mortuo, perire quidam ita credunt, ſi equus ille deceſsit, qui demonſtrabat quadrigam: ſed ſi medio tempore deminuta ſuppleantur, ad legatariũ pertinebit. *Concordat l. quid tamen. 10. §. fin. cum l. ſequente. ff. quibus mod. uſufr. amitt. cuius uerba uide ȷ lib. 24. cap. 2. cauſa 5. except. 1. replicat. 2. Concordat item l. quod in rerum. 24. §. fin. ff. de leg. 1. ubi Pomponius:* Si nauem legauero (*inquit*) & ſpecialiter eam adſcripſero, eamque per partes totam refecero, carina eadem manente, nihilominus rectè à legatario uindicabitur. *Concordat item l. ſi chorus. 77. § area. ff. de leg. 3. ubi Celſus:* Area legata (*inquit*) ſi inædificata medio tempore fuerit, ac rurſus area facta ſit: quanquam tunc peti non poterat, nunc tamen debetur. *Concordat l. 22. in prin. ff. de leg. 1. ubi Pomponius:* Si grege legato aliqua pecora uiuo teſtatore mortua eſſent, in eorumque locum alia eſſent ſubſtituta, eundem gregem uideri. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi domo legata, & in totum deſtructa, alia ſit ædificata. Quæ replicatio approbatur l. ſi ita legatum. 64. §. fin ff. de leg. 1. his uerbis:* Si domus fuerit legata, licet particulatim ita refecta ſit, ut nihil ex priſtina materia ſuperſit, tamen dicemus utile manere legatum: at ſi ea domo deſtructa aliam eodem loco teſtator ædificauerit,

dicemus

dicemus interire legatum, niſi aliud teſtatorem ſenſiſſe fuerit approbatum. *Concordat l.7.ff.de inſtructo legato. cuius uerba uide ſ. cauſa 5.in prin. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ijſdem tignis domus rurſus ſit ædificata. Hæc duplicatio in domo quidem reprobatur, l. 98. §. aream, in fine ff. de ſolut. his uerbis:* Sicuti de ædibus depoſita ligna ea mente, ut reponantur, ædium ſunt: ſed ſi uſq; ad aream depoſita ſint, licet eadem materia reſtituatur, alia erit. *Cui concordat l. quid tamen. §. nam etſi domus. ff. quibus mod. uſufr. amit. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap. 2. cauſa 5. except. 4. repl. 2. In naue autem approbatur l. 83. §. ſacram rem. ibi: nā etſi. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si nauem, quam quis ſpoponderit, dominus diſſoluerit, & ijſdem tabulis compegerit: quia eadem nauis eſt, incipiet obligari. *Concordat d. l. 83. §. ſed hæc diſſimilia. ibi: ſed etſi reficiendo. cuius uerba uide ĩ. lib. 38. cap. 5. except. 33. Item concordat l. 98. §. aream. ibi: nec ſimili. ff. de ſolut. cuius uerba uide ĩ. Sed & duplicatio dicta in naue recipit triplicationem hanc: Niſi ea mente diſſoluta ſit nauis, ut in alios uſus tabulæ conuerterentur. Quæ triplicatio approbatur d. §. aream. ibi: homini autem, his uerbis:* Homini autem manumiſſo ſimile fiet, ſi ea mente diſſolutam eſſe nauem apparuerit, ut in alios uſus conuerterentur tabulæ: deinde mutato conſilio eadem compoſita ſit. alia enim uidebitur poſterior eſſe nauis, ſicut ille alius homo eſt. *Concordat d. l. 83. §. ſed hæc diſſimilia. ibi: & nauis ſi hac mente. ff. de uerb. oblig. cuius uerba uide ĩ. lib. 38. cap. 5. except. 33. Sed & aliam triplicationem recipit in naue duplicatio propoſita, hanc ſcilicet: Niſi uſusfructus nauis ſit legatus. Quæ triplicatio approbatur l. quid tamen. 10. §. in nauis. ff. quibus mod. uſusfr. amit. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap. 2. cauſa 5. except. 4. repl. 2. Secunda propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi poſt mortem teſtatoris domo exuſta, hæres nouam ædificauerit. Quæ duplicatio approbatur l. domos. 18. ff. de legat. 2. his uerbis:* Domos hæreditarias exuſtas, & hæredis nummis exſtructas, ex cauſa fideicommiſſi poſt mortem hæredis reſtituendas boni uiri arbitratu, ſumptuum rationibus deductis, & ædificiorum quantitatibus extantibus æſtimaria, reſpondit Papinianus, ſi modò nulla culpa eius incendium contigiſſet. *Hiſce uerbis propoſita duplicatio approbatur, ſimul etiam triplicatio introducitur talis: Niſi fideicommiſſarius ſumptus in ædificando factos non reſtituat. Sed & triplicatio hæc rurſus diſtinguitur hoc modo: Niſi res legata uel domus culpa hæredis interierit: tunc enim, quamuis fideicommiſſarius non reſtituat ſumptus, non tamen illi deneganda eſt actio. Sed de ſumptibus ab actore præſtandis, alibi dicetur copioſius. Septima exceptio: Niſi res legata nõ in totum perijt, ſed in aliam ſpeciem ſit tranſmutata, uel ad materiam reſoluta. Hæc exceptio approbatur l. ſeruum filij. 44. §. ſi pocula. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si pocula quia legauit, & maſſa facta eſt, uel contrà: item ſi lana legetur, & ueſtimentũ ex ea fiat, Iulianus lib. 32. Digeſt. ſcribit, legatum in omnibus conſiſtere ſuprà ſcriptis, & deberi quod extat. quam ſententiam puto ueram, ſi modò non mutauerit teſtator uoluntatem: ſed et ſi lancem legauit, & maſſam fecit mox poculum, debebitur poculum, durante ſcilicet uoluntate. Si areæ legatæ domus impoſita ſit, debebitur legatario, niſi teſtator mutauerit uoluntatem. *Concordat l. uẽ legato. 47. §. penult. ff. de leg. 3. ubi Vlpianus:* Si uxori aurum, quod eius cauſa paratum eſt, legatum ſit, & poſtea ſit cõflatum, materia tamen maneat, ea ei debetur. *Concordat item l. 86 in fine ff de leg. 3. ubi Paulus:* Maſſa legata, ſcyphi ex ea facti exigi poſſunt. *Concordat deniq; l. 9. §. hæc omnia, in fine. ff. de tritico legato, his uerbis:* Quòd ſi totum uinũ quod paterfamiliâs habuit, coacuerit, non extinguitur legatum. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ipſe teſtator rem tranſmutauerit, non alius. Quæ replicatio approbatur l. 6. ff. de auro argento legato, his uerbis:* Seia ab hærede Publio Mæuio ita legauit, Antoniæ Tertyllæ do lego auri pondo tot, & unionem cum hyacinthis. quæro, ſi probari poſſit, Seiam uniones & hyacinthos quoſdam in aliam ſpeciem ornamenti, quod poſtea precioſius fecit, additis alijs gẽmis & margaritis, conuertiſſe: an hos uniones uel hyacinthos petere poſſit, & hæres compellatur ornamenta poſteriori eximere & præſtare? Marcellus reſpondit, petere non poſſe: neq; enim fieri poſſe, ut legatum uel fideicommiſſum durare exiſtimetur, cum id quod teſtamento dabatur, in ſua ſpecie nõ permanſerit. & quodammodo extinctum ſit: ut interim omittam, quòd etiam diſſolutione ac permutatione tali uolũtas quoq; uideatur mutata. *Concordat l. cætera. 41. §. fin. ff. de leg. 1. ubi Paulus:* Si teſtator ea quæ legauit, ædibus iunxit, extinctum erit legatum. ſed ſi hæres ea iunxit, puto non extingui: ſiue ſciuit, ſiue ignorauit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi teſtator non mutauit uoluntatem. Quæ duplicatio conſtat ex ijs quæ dicta ſunt paulò ſ. ead. except. 7. in prin. Proinde hoc caſu legatario onus probandi imponetur, teſtatorem ſcilicet in uoluntate perſeueraſſe. Sed & alia propoſitæ replicationis duplicatio eſt in uino quod poſtea teſtator aceti loco habuit. Quæ duplicatio approbatur l. 9. §. item ſi quis uinum. ff. de tritico uino legato, his uerbis:* Si quis uinum quod habuit legauit, deinde hoc coacuit, licet poſtea in aceti locum translatum ſit à patrefamilias, uino legato continebitur: quia id quod teſtamenti facti tempore uinum fuit, de-

monſtretum eſt. & eſt hoc uerum, niſi uoluntas aduerſetur. *Secunda replicatio eſt: Niſi ſpecies ex re legata facta ad ſuam materiam reduci non poßit: tunc enim extinguitur legatum. Quæ replicatio approbatur argumento l. quæſitum. 76. §. illud. ff. de leg. 3. his uerbis:* Illud fortaſsis quæſiturus ſit aliquis, cur argenti appellatione etiam factum argentum comprehendatur: cùm, ſi marmor legatum eſt, nihil præter rudem materiam demonſtratum uideri poſsit? cuius hæc ratio traditur: quippe ea quæ talis naturæ ſint, ut ſæpius poſsint redigi in ſue initia, ea materiæ potentia uicta, nunquam uires eius effugiant. *Ergo ſi non ſint eius naturæ, ut in ſua initia ſeu materias redigi poßint, uires & iura materiæ non retinent, & ob id dominium tranſit in eum qui ſpeciem ex iis fecit. de quo ſ. lib. 21. cap. 1. cauſa 12. in princip. & exception. 1. eſt dictum, ideoque legatum quoque extinguitur. Huius replicationis exempla proponuntur l. lana. 86. ff. de leg. 3. his uerbis:* Lana legata, ueſtem quæ ex ea facta ſit, deberi non placet: ſed & materia legata, nauie armariumúe ex ea factum non uindicentur: naue autem legata diſſoluta, neque materia neque nauis debetur: maſſa autem legata, ſcyphi ex ea facti exigi poſſunt. *Planè quod hic de ueſte ex lana legata facta dicitur, ei contradicit l. ſeruum filij. 44. §. ſi pocula. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. ead. exceptione ſeptima, in prin. Diſtinguenda igitur eſt replicatio propoſita hoc modo: Niſi teſtator in eadem uoluntate perſeuerauerit. Nam in eo caſu loquitur d. §. ſi pocula. quod primæ duplicationis loco notandum. Sanè quæcunque exceptiones d. cap. 1. cauſa 12. annotatæ ſunt, eaſdem hic duplicationum loca non ineptè repeti poſſe puto. Tertia replicatio eſt: Niſi non proprietas rei, ſed uſusfructus eius ſit legatus: tunc enim ſpecie mutata, uſusfructus legatum extinguitur. de qua re dictum ſ. lib. 24. cap. 1. Hæc de ſeptima exceptione, cuius leges certè uariæ ac inter ſe diuerſißimæ inueniuntur: nec melius (mea quidem ſententia) poſſunt reconciliari, quàm per propoſitas replicationes & duplicationes. Octaua exceptio eſt: Niſi aliquid ex re legata quæ perijt, ſuperſit: hoc enim debebitur. Hæc exceptio approbatur exemplis l. 22. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si grege legato, deminutum ex eo pecus eſſet, & uel unus bos ſupereſſet, eum uindicari poſſe, quamuis grex deſiiſſet eſſe: quemadmodum inſula legata, ſi combuſta eſſet, area poſſet uindicari. *Concordat Inſt. de legatis. §. ſi grex, his uerbis:* Si grex legatus fuerit, & poſtea ad unam ouem peruenerit: quod ſuperfuerit, uindicari poteſt. *Aliud exemplum proponitur l. 10. §. ſi Homeri. ff. de leg. 3. his uerbis:* Si Homeri corpus ſit legatum, & non ſit plenum, quantæcunque partes inueniantur, debentur. *Aliud exemplum eſt: Si pluribus rebus relictis, unum aut alterum ex iis ſuperſit: hoc enim debebitur. Quod approbatur Inſt. de leg. §. ſi quis ancillas, his uerbis:* Si quis ancillas cum ſuis natis legauerit, etiamſi ancillæ mortuæ fuerint, partus legato cedunt. Idem eſt, etſi ordinarij ſerui cum uicarijs legati fuerint: licet mortui ſint ordinarij, tamen uicarij legato cedunt. *Concordat l. ſi ancilla. 61. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ancilla cum liberis legata ſit, & ancilla ſola, ſi non ſint liberi: & liberi ſoli, ſi non ſit ancilla, debentur. *Concordat l. 62. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ancillae omnes, & quod ex his natum erit, teſtator legauerit: una mortua, Seruius partum eius negat deberi: quia acceſsionis loco legatus ſit. Quod falſum puto. Nã nec uerbis nec uolũtati defuncti accõmodata hæc ſententia eſt. *Concordat itẽ l. 3. cum lege ſequente. ff. de peculio legato, his uerbis:* Si ancillæ cum ſuis natis legata ſit, etiam mortua ea, uel alienata, uel manumiſſa, nati ad legatariũ pertinebunt: quia duo legata ſunt ſeparata. Sed & ſiquidem cum uicarijs ſuis legatus ſit ſeruus, durat uicariorum legatum, etiam mortuo eo, aut alienato, aut manumiſſo. *Concordat item l. 39. in prin. ff. de auro legato. cuius uerba uide ſ. cauſa proxim. exception. 1. Sed etſi certo numero relicto, numerus ille non plenus reperiatur: id tamen quod reperitur, debetur. Quod approbatur l. ſi ſeruus. 105. §. qui quinque. ff. de leg. 1. his uerbis:* Qui quinque in arca habebat, ita legauit, uel ſtipulanti promiſit, Decem quæ in arca habeo, & legatum & ſtipulatio ualebit. ita tamen ut ſola quinque uel ex ſtipulatione uel ex teſtamento debeantur. *Concordat l. ſi ita. 64. in princ. ff. eod. tt. ubi Caius:* Si ita legatum ſit (*inquit*) Seio ſeruos decem do, præter eos quos Titio legaui: ſi pauciores quàm decem ultra eos quos Titio legauit, in hæreditate inueniantur, ualet legatum in tantos, quanti inueniantur. *Concordat item l. 8. §. ſi quis legauerit. ff. de legatis 2. his uerbis:* Si quis legauerit ex illo dolio amphoras decem: etſi nõ decem, ſed pauciores inueniri poſsint, nõ extinguitur legatum: ſed hoc tantummodo accipit, quod inuenitur. *Aliud item propoſitæ exceptionis exemplum eſt: Si duabus rebus alternatiuè legatis, altera perijt. tunc enim nihilominus altera debetur. de quo uide ſ. lib. 34. cap. 11. quæſtion. 1. exception. 21. repl. 8. Sed & aliud exemplum proponitur l. 33. §. fin. ff. de auro legato, his uerbis:* Cùm inaures, in quibus duæ margaritæ, elenchi & ſmaragdi duo, legaſſet, & poſtea elenchos eiſdem detraxiſſet: & quæreretur, an nihilominus detractis elenchis inaureis debe[re]ntur? Paulus reſpondit, deberi ſi maneant inaureis, quamuis margaritæ hia detractæ ſunt. De alio idem

reſpondit,

reſpondit, cum quædam ornamenta mamillarum ex cylindris triginta quatuor, & tympanija margaritis triginta quatuor legaſſet, & poſtea quatuo ex cylindris, & ſex de margaritis detraxiſſet. *Plane exceptio propoſita in quibuſdam caſibus ſuas habet replicationes, quarum prima hæc eſt: Niſi alterum alterius ſit acceſſio, tunc enim principali ſublato nec acceſſorium debetur. Quæ replicatio approbatur l. 1. ff. peculio legato, his uerbis:* Quæ acceſsionum loco obtinent, extinguuntur, cùm principales res peremptæ fuerint. *Huius exemplum proponitur l. 1. ff. d. tt. his uerbis:* Seruo legato cum peculio, & alienato, uel manumiſſo, uel mortuo, legatum etiam peculij extinguitur. *Concordat Inſt. de legatis. §. ſi quis ancillas, his uerbis:* Si ſeruus fuerit cum peculio legatus: mortuo ſeruo, uel manumiſſo, uel alienato, peculij legatum extinguitur. Idem eſt, ſi fundus inſtructus, uel cum inſtrumento legatus fuerit. Nam fundo alienato, & inſtrumenti legatum extinguitur. *Concordat item l. 39. §. duo. ff. familiæ Erciſcun. his uerbis:* Duos filios ſcripſit hæredes, & certos homines unicuique eorum prælegauit, in quibus uni Stephanum cum peculio. Is uiuo teſtatore manumiſſus deceſsit, deinde pater. Quæſitum eſt, an id quod in peculio habuit Stephanus priuſquàm manumitteretur, ad utroſque filios pertineat: an uerò ad eũ ſolùm, cui cum peculio prælegatus fuerat? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, ad utroſque pertinere. *Aliud exemplum eſt: Si fundus inſtructus, uel cum inſtrumento legatus ſit. Quod exemplum proponitur l. 1. §. fin. ff. de inſtructo legato, his uerbis:* Fundo cum inſtrumento legato & alienato, inſtrumentum non uindicabitur ex ſententia defuncti. *Concordat Inſt. d. §. ſi quis ancill. in fine. Tertium exemplum eſt in penu legata. Quod exemplum proponitur l. 4. in princip. ff. de penu legata, his uerbis:* Quod liquidæ materiæ eſt (quia per ſe eſſe non poteſt) rapit ſecum in acceſsionis locum id ſine quo eſſe non poteſt: uaſa autem acceſsio legatæ penus, non legata ſunt. Denique penu conſumpta, uaſa non debentur: ſed etſi penus cum uaſis ſpecialiter ſit legata, uaſa non debebuntur, uel conſumpta penu, uel adempta. *Concordat l. 2. d. tt. his uerbis:* Penu certa cum uaſis certis legata, & conſumpta, ne uaſa quidem cedunt legato, exemplo peculij. *Quartum exemplum proponitur l. 50. in princip. ff. de leg. 2. his uerbis:* Mortuo boue qui legatus eſt, neque corium, neque caro debetur. *Quintum exemplum proponitur l. 86. §. naue autem. ff. de leg. 3. his uerbis:* Naue legata diſſoluta, ueque materia neque nauis debetur. *Sextum exemplum proponitur l. 67. §. quadrigæ. ff. de leg 2. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa, exception. 6. Planè replicatio propoſita in ancillis cum natis, & ſeruo ordinario cum uicarijs legato, locum non habet: ut patet ex ijs quæ dicta ſunt paulò ſuperius eadem exceptione, in prin. Quod notandum loco primæ duplicationis. Secunda duplicatio eſt: Niſi principale, mortuo demum teſtatore, & ſic poſt moram factam perierit. Quæ duplicatio approbatur l. 12. ff. de peculio legato, his uerbis:* Tunc inutile legatum peculij ſit, cùm ſeruus uiuo teſtatore deceditː cæterùm ſi mortis tempore ſeruus uixerit, peculium legato cedet, aliter atque ſi ſeruus ueſtitus legatus foret. *Tertia duplicatio eſt: Niſi teſtator unius rem promiſerat, & ſic naturaliter ad eam ſoluendam obligatus erat. Quæ duplicatio approbatur l. 79. § pater filio. ff de leg. 2. cuius uerba uide ʃ lib. proxim. ca. . reg. 9. except. 2. Secunda replicatio eſt: Niſi uſusfructus rei ſit legatus. Quæ replicatio approbatur exemplo gregis l. ultim. ff. quibus modis uſusfructus amit. De qua re uide ſ. lib. 14. cap. 2. cauſa 5 except. 1. repl. 2. Tertia replicatio eſt. Niſi ex duabus rebus alterutra legata, legatarius alteram oblatam accipere noluit, eaq; poſtea perijt: tunc enim nec ſuperſtes debetur. Quæ replicatio approbatur l. huiuſmodi. 81. §. Stichum. ff. de leg. 1. his uerbis:* Stichum aut Pamphilum, utrom hæres meus uolet, Titio dato: ſi dixerit hæres, Stichum ſe uelle dare, Sticho mortuo liberabitur. *Concordat d. l. 81. §. ſi cui homo. cuius uerba uide ſ. exception. 5. Item concordat l. 11. §. fin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ʃ. lib. 34. cap. 11. quæſt. 1. except. 22. repl 9. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi electio ſit legatarij. tunc enim altero mortuo, nihilominus alter debetur. de quo dicetur ʃ de option. & elect. legata. Hæc de octaua exceptione, eiuſq; replicationibus. Nona exceptio eſt: Niſi res aliena, non teſtatoris, fuerit legata. Hæc exceptio reprobatur l. 22. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Mortis damnum per fideicommiſſum ſerui relicti, antequam mora fiat, fideicommiſſarius ſolus patitur, licet alienus relinquatur. *Concordat l. filiuſfamil. 111. §. fin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa, in princip. Plures huiuſmodi exceptiones uide ʃ. lib. prox. cap. 3. regul. 10. item ʃ. in Senatuſconſ. Trebell. quæ reſtituenda?*

L I I. *Cauſa: Si res legata non compareat. Hæc cauſa ſimilis eſt præcedenti, niſi quod hoc caſu non in totum liberetur rogatus: ſed ad cauendum tenea- tur. ſe eam rem requiſiturum & pr ſtat um. Eſt igitur prima huius cauſæ exceptio hæc ſcilicet Niſi ad cauendam. & ad rem requirendam. exceptio approbatur l. ſeruo legato. 68. §. fin. .2. his uerbis:* Si res quæ legata eſt hominum natura ſit, dubitetur (ſcit um ſit, an homo legatus uiuat) pl gi quidem ex teſtamento poſſe te hero

iudicis contineri, ut cautio interponeretur, qua hæres caueret, eam ſe rem perſecuturum, & ſi nactus eſſet, legatario reſtituturum. *Concordat l. 39. in prin. ff. de auro legato, his uerbis:* Titia teſtamento, item codicillis multas ſpecies tam argẽti, quàm ueſtis ſpecialiter per fideicommiſſum reliquit. Quæro, an non aliæ ſpecies legato cedant, quàm quæ in hæreditate inuentæ eſſent? Scæuola reſpondit, ea cedere quæ inuentę eſſent: de cæteris cauendum, ut ſi inuentæ fuerint, præſtari eas. *Concordat item l. cum ſeruus. 39. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cùm ſeruus legatus in fuga eſſet, uel longinquo abſens exigatur: operam præſtare hæres debet, ut eam rem requirat & præſtet. Et ita Iulianus ſcribit. Nam & ſumptum in hanc rem facere hæres debet. Africanus apud Iulianum quærit, putatq́; ſumptum præſtandum. Quod & ego arbitror ſequendum. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi legatarius ſumptus ad requirendum præſtare nolit. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 8. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si quis ſeruum hæredis, uel alienum legauerit, & is fugerit, cautiones interponendæ ſunt de reducendo eo: ſed ſiquidem uiuo teſtatore fugerit, expenſis legatarij reducitur: ſi poſt mortem, ſumptibus hæredis. Ex *his uerbis replicatio propoſita approbatur, ſimul eius duplicatio introducitur talis: Niſi poſt mortem teſtatoris res non comparere cœperit. Cui duplicationi concordat l. cum ſeruus. 39. in prin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide paulo ſuperius. Secunda exceptio eſt: Niſi res culpa hæredis non compareat. Hæc exceptio approbatur l. cum res. 47. §. itaq; ſi Stichus. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si Stichus ſit legatus & culpa hæredis non compareat, debebit æſtimationem eius præſtare: ſed ſi culpa eius nulla interuenerit, cauere hæres debebit de reſtitutione ſerui, non æſtimationem præſtare. Idem & in alijs in rem actionibus Iulianus putat. *Concordat d. l. 47. §. item ſi res aliena. cuius uerba uide ſ. cauſa prox. except. 1. in prin. Huius cauſæ exemplum eſt: Si ſeruus legatus in fuga ſit. de quo ȷ. dicetur eod. cap. cauſa 56.*

LIII. *Cauſa: Si res in eum caſum inciderit, quo ab initio legari non potuit. Hæc cauſa approbatur l. 1. in fine. ff. de his quæ pro non ſcriptis hab. his uerbis:* Quæ in eam cauſam peruenerunt, à qua incipere non poſſunt, pro non ſcriptis habentur. Huius cauſæ exemplum primum eſt, ſi locus legatus religioſus ſit factus. *Quod exemplum proponitur l. quid ergo. 51. §. ſed ſi mortuum. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si mortuum intulit, fecitq́ue locum legatum religioſum, ſiquidem patremfamiliâs intulit, cùm aliò inferre non poſſet, uel tam opportunè non haberet, ex teſtamento non tenebitur: an uerò teneatur, ut precium loci præſtet? & ſiquidem ipſe paterfamiliâs illò inferri uoluit, ex teſtamento non tenebitur: quòd ſi hæres intulit ſuo arbitrio, debebit præſtare, ſi ſit in hæreditate, unde precium præſtetur. teſtator enim qui legauit, uel alio uoluit inferri, uel precium loci legatario offerri. *Hiſce uerbis, præterquam quòd exemplum propoſitum approbatur, ſimul etiam exceptio aduerſus illud introducitur talis: Niſi culpa hæredis locus ſit factus religioſus. tunc enim, quamuis non teneatur hæres ad ipſum locum præſtandum, tamen ad æſtimationem loci præſtandam tenetur. Concordat l. 61. §. in fundo. ff. de leg. 1. his uerbis:* In fundo legato ſi hæres ſepelierit, æſtimatio referenda erit ad totum precium fundi, quo potuit ante ſepulturam æſtimari. Quare ſi fuerit ſolutus, actionem adhuc ex teſtamento propter locum alienatum durare, rationis eſt. *Concordat item l. ult. in prin. ff. de religioſis & ſumptibus funer. cuius uerba uide ſ. lib. 26. cap. 2. de religioſis, quæſt. except. 2. repl. 1. Huius exceptionis etiam replicatio in ſupradictis uerbis proponitur, hæc ſcilicet. Niſi uoluntate defuncti hæres locum fecit religioſum. tunc enim nec ad æſtimationem loci tenetur. Secundum propoſitæ cauſæ exemplum eſt: Si res legata ædibus iuncta ſit. hoc enim caſu extinguitur legatum, quoniam huiuſmodi res legari non poſſunt: ut dictum eſt ſ. cap. 4. exceptione 61. Huius exempli exceptio hæc eſt: Niſi hæres rem legatam ædibus iunxit, uel culpa hæredis ſit iuncta. Quæ exceptio approbatur l. cætera. 41. §. fin. cum lege ſequente. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ea quæ legauit teſtator, ædibus iunxit, extinctum erit legatum: ſed ſi hæres ea iunxit, puto non extingui, ſiue ſciuit, ſiue ignorauit. Senatus enim ea quæ ſunt ædium, legari non permiſit. hæc autem mortis tempore ædium non fuerunt: hæres ergo æſtimationem præſtabit. ſed ſi detraxerit ut præſtet, pœnis exit locus, quamuis non ut uendat, detraxit, ſed ut exoluat. *Tertium exemplum eſt: Si homo legatus liber factus ſit. quod exemplum proponitur l. ſi alienum. 15. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si alienum hominem hæres dare damnatus ſit, & hic à domino manumiſſus ſit, nihil ex hoc legato debetur. *Concordat Inſt. de legatis. §. ſi res legata, his uerbis:* Si ſeruus alienus legatus ſine facto hęredis manumiſſus fuerit, non tenetur hæres. *Concordat item l. 11. ff. de Senatuſc. Silaniano. cuius uerba uide ſ. lib. 30. cap. 6. quæſt. 4. reg. 5. except. 4. Concordat item l. ex uno filij. 44. §. ſi ſtatuliberum. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ſtatuliberum hæres legauerit, c[illegible]d et hæredi ipſum ſtatuliberum præſtare magis, quàm æſtimationem. Etenim æſtimationem ueram præſtabit. Ipſum uerò ſi dederit,

rit, exiſtente conditione nullum ſentiet damnum. Iam enim æſtimatio poſtea non petitur ab eo hominis liberi. *Huius exempli exceptio prima hæc eſt: Niſi facto hæredis ſeruus ſit manumiſſus.* *Quæ exceptio approbatur Inſtit. d. §. ſi res legata, his uerbis:* Si ſeruus alienus legatus ſine facto hæredis manumiſſus fuerit, non tenetur hæres: ſi uerò hæredis facto ſeruus ſit, & ipſe eum manumiſit, teneri ipſum Iulianus ſcripſit: nec intereſt ſcierit, an ignorauerit, à ſe legatum eſſe. Sed et ſi alij donauerit ſeruum, & is cui donatus eſt eum manumiſerit, tenetur hæres: quamuis ignorauerit, à ſe eum legatum eſſe. *Concordat l. ſi inquilinos. 109. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cum ſeruum ſuum hæres dānatus ſit dare, eũ manumiſerit, tenetur in eius æſtimationem: nec intereſt ſcierit, an ignorauerit legatum. Sed etſi donauerit ſeruum hæres, & eum is cui donatus eſt manumiſerit, tenetur hæres, quamuis ignorauerit à ſe eum legatum eſſe. *Secunda exceptio eſt: Niſi poſtea rurſus ſeruus ſit factus. Hæc exceptio approbatur l. 77. §. fin. ff de leg. 3. his uerbis:* Seruus quoq; legatus, ſi interim manumittatur, & poſtea ſeruus factus ſit, peti poteſt. *Contradicit l. 27. §. fin. ff. de adim. legat. cuius uerba uide s. cap. 8. cauſ. 12. except. 12.* *Tertia exceptio eſt: Niſi inutiliter à teſtatore ſit manumiſſus. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. fin. ff. de inſtrum. legato, his uerbis:* Minor uiginti annis inſtructa prædia conſobrinæ ſuæ dari uoluit, & quoſdam ſeruos prædiorum uiuus manumiſit: non idcirco ſerui manumiſſi præſtabuntur, quòd ad libertatem peruenire non poſſunt. Idem iuris eſt, cum ex quauis alia cauſa libertas non competit. *Contradicunt ea quæ dicta ſunt s. cap. 4. except. 63. repl. 1. Quod autem dictum eſt de homine legato manumiſſo, idem etiam iuris eſt in eo cui libertas in teſtamento relicta eſt. de qua re uide s. d. except. 63 & 64. Quartum propoſitæ cauſæ exemplum eſt: Si res legata legatarij ex alia cauſa eſſe cœperit. quod approbatur l. 61. duorum, in fine. ff. de leg. 1. his uerbis:* Quemadmodum ab initio non conſiſtit legatum in his quæ legatarij fuerunt, ita fruſtra ſoluitur, cuius dominium poſtea legatarius adeptus eſt, tametſi dominus eſſe deſierit. *Sed de hoc exemplo quarto uide j. eod. cap. cauſa 57. Hæc de 53. cauſa.*

LIIII. *Cauſa amittendi legati eſt: Si res legata hæreditaria eſſe deſierit, & ad extraneum peruenerit. Hæc cauſa reprobatur hac ratione, quia etiam alienæ rei legatum ualet: ut oſtenſum eſt s. cap. 4. except. 49. Cauſæ autem propoſitæ reprobatæ exempla quatuor ſequuntur, quorum primum eſt: Si teſtator rem legatam poſtea alij alienauit: non enim per iſtam alienationem extinguitur legatum: niſi adimendi animo teſtator alienauit. de quo copioſius dictum s. cauſa 5.* *Secundum exemplum eſt: Si hæres rem legatam alienauit: non enim ob id legatum amittitur. Quod approbatur l. 16. ff. de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Quædam ſunt in quibus res dubia eſt, ſed ex poſt facto retroducitur, & apparet quid actum ſit: ut ecce, ſi res legata fuerit, & deliberante legatario eam rem hæres alij tradiderit. nam ſiquidem uoluerit legatarius habere legatum, traditio nulla eſt: ſi uerò repudiauerit, ualet. Tantundem eſt, etſi pecuniam hæreditariã legatam crediderit hæres. nam ſiquidem non repudiauerit legatarius, alienam pecuniam credidit: ſi uerò repudiauerit, ſuam pecuniam credidiſſe uidetur. Quid ergo, ſi conſumpta fuerit pecunia? Vtiq; idem erit ex euentu dicendum. *Concordat l. ſeruo legato. 68. §. 2. ff. de leg. 1. ubi Caius:* Si ſeruum ſub conditione legatum hæres alienauerit, deinde conditio extiterit, poteſt nihilominus a legatario uindicari, nec extinguitur legatum. *Concordat etiam l. 3. §. ſed quia noſtra, uſq; ad finẽ legis. C. comm. de legatis. cuius uerba uide s. cap. 2. reg. 2. Cõcordat etiã l. nihil. 117. in prin. ff. de leg. 1. de qua cũ alijs concordantibus dicetur in annuis legatis. Proinde ſi hæres rem à ſe legatam alij legauerit, prius legatum præualet, nec hæredis legato extinguitur.*[a] *Vnde Pomponius:* Si fundum à teſtatore legatum hæres alij pendente cõditione legauit, poſtea exiſtente conditione, quę priore teſtamento propoſita fuerat, neq; proprietas à priore legatario recedet, nec locũ religioſum in eo fundo hæres facere, nec ſeruitutem imponere poterit: ſed & impoſita ſeruitus finietur exiſtente conditione.[b] *Planè habet cauſa propoſita in exemplo propoſito ſecundo ſuas exceptiones, quarum prima hæc eſt: Niſi hæres ſeruum legatum noxæ dederit. Hæc exceptio reprobatur l. quid ergo. 55. §. ſi hæres. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si hæres hominem legatum noxæ dederit, an teneatur, quia poteſt redimere? & puto teneri. *Secunda exceptio eſt: Niſi hæres legatas ædes ob damnum infectum poſſideri paſſus eſt. Sed hæc exceptio reprobatur d. §. ſi hæres, his uerbis:* Item ſi ædes legatas ob damnum infectum poſſideri paſſus eſt, puto eum teneri: debuit enim repromittere. *Tertia exceptio eſt: Niſi hæres rem alij, cui eadem res legata fuit, tradiderit. Et hæc exceptio reprobatur, certa tamen conditione, l. 9. §. ſi tibi decem. ff. ad exhibendum his uerbis:* Si tibi decem numiſmata ſint ſub conditione legata, & mihi decem uſusfructus purè, deinde hæres pendente conditione, non exacta cautione decem fructuario ſoluerit: ad exhibendum eum actione, qui decẽ ſoluerit, teneri, quaſi dolo fecerit, quo minus poſſideret: dolus autẽ in eo eſt, quòd cautionem exigere ſuperſedit à fructuario, effectumq; ut legatum tuum euaneſce-

a l. ſi quis. 78. §. ſi fundũ. ff. de leg. 1.

b l. 105. ff. de condit. & demonſtrat.

ret, cum iam numos uindicare non poſsis. Ita autem demum locum habebit ad exhibendum actio, ſi conditio extiterit legati. Potuiſti tamen tibi proſpicere ſtipulatione legatorum: ſi proſpexiſti, non erit tibi neceſſaria ad exhibendum actio. Si tamen ignarus legati tui à fructuario ſatis non exegit, dicit Marcellus, ceſſare ad exhibendum, quia ſcilicet nullus hic dolus eſt: ſuccurrendum tamen legatario in factum aduerſus fructuarium actiona sit. *Similis huic exceptioni uide ℈. lib. proxim. cap. 5. reg. 58. Sed & propoſitæ legi concordat l. 1. §. ſi decem. ff. ut leg. ſeru. cauſa, his uerbis:* Si ignorans hæres legatum decem fructuario dedit, ad exhibendum cum non teneri palàm eſt: ſuccurrendum tamen legatario aduerſus fructuarium, Marcellus ait. *Quarta exceptio eſt .vi ſi ob probabilem ignorantiam legati hæres rem alienauit: tunc enim hæres non tenetur. Quæ exceptio conſtet ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Si tamen ignarus legati tui, &c. *Tenetur tamen ad precium rei reſtituendum. Quod approbatur l. ultim. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Maritus uxorem ex aſſe hæredem instituit, cuius poſt mortem codicillos aperiri, teſtator præcepit: prædium hæreditarium uxor infructuoſum rationi ſuæ exiſtimans uendidit: emptor quærit, an retractari hæc uenditio poſsit poſt mortem mulieris ab his quibus codicillis per fideicommiſſum hæreditas data deprehenderetur, an uerò ſolùm quantitas precij ab hærede uxoris fideicommiſſarijs deberatur? reſpondi, propter iuſtam ignorantiam tam mulieris, quàm emptoris, hęredem mulieris, ut fundus apud emptorem remaneat, fideicommiſſario precium dare debere. *Sed etſi non uendidit hæres, ſed alio modo ob iuſtam ignorantiam conſumpſit, per in factum actionem indemnitati legatarij conſulitur aduerſus hæredem. Quod approbatur l. 65 ff. de leg. 2. his uerbis:* Si hæres rem legatam ignorans, in funus conſumpſit, ad exhibendum actione non tenebitur: quia nec poſsidet, nec dolo malo fecit, quo minus poſsideret: ſed per in factum actionem legatario conſulitur, ut indemnitas ei ab hærede præſtetur. *Concordat l. 25. §. ſi quis filium. ff. ad S. C. Trebellian. cuius uerba uide ℈. lib. 34. cap. 1. quæſt. 3. reg. 16. except. 1. Quinta exceptio eſt: Niſi præſente & conſentiente legatario hæres rem legatam alienauit. Hæc exceptio approbatur l. nihil. 117. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Omnibus quibus fideicommiſſum relictum eſt, ad diſtractionem conſentientibus nullam fideicommiſsi petitionem ſuperfuturam. *Concordat l. 11. C. de fideicommiſſis. cuius uerba uide ℈. lib. 34. cap. penultim. quæſt. 1. except. 5. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ad precium conſequendum legatario ſupereſt actio. Quæ replicatio approbatur l. ſi fundum. 89. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si fundum per fideicommiſſum relictum, unus ex hæredibus excuſſo precio ſecundum reditum eius fundi mercatus ſit, propter æs alienum hæreditarium, præſente & adſignante eo, cui fideicommiſſum debebatur, placet non fundum, ſed precium eius reſtitui debere. Marcellus notat: Si fundum reſtituere malit hæres, audiendum exiſtimo. *Propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi non probetur, ea mente conſenſiſſe legatarium, ut precium conſequatur. Quæ duplicatio approbatur l. 90. §. inſulam. ff. de leg. 2. his uerbis:* Inſulam libertis utriuſque ſexus legauit, ita ut ex reditu eius maſculi duplum, fœminæ ſimplum perciperent, eamque alienari uetuit: ex conſenſu omnium ab hærede uendita eſt: quæro, an ex precio inſulæ duplum mares, ſimplum fœminæ caperent? Reſpondit Scæuola, ob precium nullam fideicommiſſi perſecutionem eſſe, niſi ea mente uenditioni conſenſerint, ut ſimiliter e precio marea quidem duplum, fœminæ autem ſimplum conſequantur. *Secunda replicatio eſt: Niſi non omittendi legati animo legatarius alienationi interfuerit. Hæc replicatio approbatur l. 35. § Lucia. ff. de leg. 2. his uerbis:* Lucia Titia inteſtata moriens, à filijs ſuis per fideicommiſſum alieno ſeruo domum reliquit poſt mortem filij, ijdemque hæredes, cùm diuiderent hæreditatem matris, diuiſerunt etiam domum, in qua diuiſione dominus ſerui fideicommiſſarij quaſi teſtis adfuit: quæro an fideicommiſsi perſecutionem adquiſitam ſibi per ſeruum, eo quòd interfuit diuiſioni, amiſiſſe uideatur? Modeſtinus reſpondit, fideicommiſſum ipſo iure amiſſum non eſſe, quod ne repudiatum quidem uideri poteſt: ſed nec dominum per doli exceptionem ſubmoueri, niſi euidenter apparuerit omittendi fideicommiſsi cauſa hæc feciſſe. *Tertia replicatio eſt: Niſi tantùm ut pignori obligaretur, legatarius conſenſit. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 91. §. quatuor. ff. de leg. 2. cuius uerba uide paulò inferius exemplo quarto. Sexta exceptio eſt: Niſi res ab eo cui hæres alienauit, ſit uſucapta. Hæc exceptio approbatur l. 63. in princip. ff. de uſufructu legato. cuius uerba uide ℈. cap. 6. in fine. Plures huiuſmodi exceptiones uide ℈. lib. proxim. cap. 4. de eo quod ad rogatum peruenit legato. reg. 11 & 12. item ℈ lib. 34. cap. 3. quæſt. 3. reg. 16. Hactenus de ſecundo exemplo, eiuſq; exceptionibus. Tertium propoſitæ cauſæ reprobatæ exemplum eſt: Si res legata à tertio quodam ſit euicta. nam nihilominus in certis caſibus hæres, uel ex teſtamento, uel ex ſtipulatu tenetur. de quo exēplo uide ℈. cap. 1. reg. 4.*

Quartum

Quartum exemplum eſt: Si creditor rem legatam ſibi pignori obligatam, ex cauſa pignoris uendidit hoc enim caſu legatum non in totum intercidit, ſed precium rei debetur. Quod exemplum proponitur l. 6. C. de fideicommiß. biſce uerbis: Prædia obligata per legatum uel fideicommiſſum relicta, ſi à creditore diſtracta ſunt, precium hæres exoluere cogetur, niſi contraria uoluntas defuncti ab hærede oſtendatur. *Competit ergo hoc caſu non aduerſus emptorem actio ad rem reſtituendam, ſed aduerſus hæredem ad precium præſtandum. Quod etiam approbatur l. 80. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si creditor ab eo qui teſtamentum fecit, domum acceptam iure pignoris uendidit, contra emptorem fideicommiſſi cauſa (tametſi uoluntatem defuncti non ignorauit) nihil decernetur. *Planè interdum etiam aduerſus emptorem ad rem reſtituendam datur actio, uidelicet ſi unus hæredum pignus emit. Quæ diſtinctio approbatur l. 92. §. quatuor. ff. de leg. 2. his uerbis:* Quatuor filios æquis partibus inſtituit, & fundum per præceptionem ſingulis legauit: filij, cùm uniuerſa bona patris obligata eſſent, mutua accepta pecunia hæreditario creditori ſoluerunt, & poſteriori obligauerunt, qui cum ei debitum nõ ſolueretur, prædia uniuerſa lege pignoris uni ex hæredibus uendidit: quæritur, an cùm iſte filius ex cauſa emptionis ea poſſideat, fratribus & cohæredibus fideicommiſſi petitio ſit, an uerò ea perempta ſit, cùm communiter uniuerſa ſequenti creditori obligauerunt? Reſpondi, actionem quidem fideicommiſſi in perſonam competentem omnibus inuicem manere: non autem id fideicommiſſum reſtituendum eſſe, niſi prius debitum ab eis emptori eidemq; cohæredi perſolueretur. *Hæc de 54 cauſa amittendi legati.*

L V. *Cauſa: Si res legata ad hoſtes peruenerit. Hæc cauſa approbatur l. quid ergo. 53. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Seruus legatus, ſi ab hoſtibus captus ſit, ſine dolo hæredis non præſtabitur, ſi dolo præſtabitur. *Per hæc uerba poſteriora*, Si dolo præſtabitur: *exceptio aduerſus cauſam propoſitam approbatur. de qua exceptione dictum etiam eſt ſ. cap. eod. cauſa 51. except. 1. ſed & alia eſt exceptio, talis ſcilicet: Niſi ut caueat hæres de reſtituendo, ſi res poſtliminio redierit. Quæ exceptio approbatur per l. cum res. 47. §. ſed & ſi alienus, in fine. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ı. cauſa proxima.*

L VI. *Cauſa: Si ſeruus legatus aufugerit. Hæc cauſa reprobatur l. huiuſmodi. 81. §. legatum. ff. de leg. 1. his uerbis:* Legatum eſt ita, Fundum Cornelianum & mancipia quæ in eo fundo, dum moriar, mea erunt, hæres meus Titio dato: ancilla quæ in eo fundo eſſe conſueuerat, mortis tempore, cùm in fuga eſſet, enixa eſt: quæro, an uel ipſa uel partus eius legato cedat? Reſpondit Iulianus: Ancilla, quamuis in fuga ſit, legata uidetur: & licet fugitiua erat, perinde habetur, ac ſi in eo fundo fuiſſet moriente patrefamilias. huic conſequens eſt, ut partus quoq; matrem ſequatur, & perinde legato cedat, ac ſi in fundo editus fuiſſet. *Proinde Paulus* Cùm ſeruus legatus in fuga uel longinquo abſens exigatur, operam præſtare debet hæres, ut eam rem requirat & præſtet. & ita Iulianus ſcribit. *a Planè ſi ſeruus legatus fugerit, hæres duas potiſſimũ exceptiones habet, quarum prima hæc eſt: Niſi legatarius ſumptus ad requirendum ſeruum præſtare nolit. Quæ exceptio approbatur l. ſi ſeruus. 105. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ſeruus legatus uiuo teſtatore fugiſſe dicatur, & impenſa & periculo eius cui legatus fuit, debet reddi: quoniam rem legatam eo loco præſtare hæres debet, in quo à teſtatore ſit relicta. *Concordat l. 8. in prin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cauſa 52. except. 1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi mortuo teſtatore ſeruus fugerit. Quæ replicatio approbatur d. l. 8. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Siquidem uiuo teſtatore fugerit, expenſis legatarij reducitur: ſi poſt mortem, ſumptibus hæredis. *Concordat l. cum ſeruus. 39. in prin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. d. except. 1. Secunda exceptio eſt: Niſi ſeruus alienus ſit legatus, iſq; fugerit. tunc enim non niſi ad cautionem tenetur hæres. Quæ exceptio approbatur l. cum res. 47. §. ſed etſi alienus. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si alienus ſeruus in fuga ſit, ſine culpa hæredis cauere hæres debebit de reſtitutione ſerui, non æſtimationem præſtare: nam & in alieno culpa admitti poteſt. cauebit autem ſic, ut ſi fuerit apprehenſus, aut ipſe aut æſtimatio præſtetur: quod & in ſeruo ab hoſtibus capto conſtat. Sed ſi Stichus aut Pamphilus legetur, & ambo ſint in fuga, non ita cauendum, ut ſi in poteſtatem ambo redierint: ſed ſi uel alter, & uel ipſum uel abſentis æſtimationem præſtandam. *Planè exceptionis propoſitæ replicatio prima hæc eſt: Niſi duabus rebus alternatiuè legatis, altera tantùm, non utraq; abſit. tunc enim cautione præſtita hæres non liberatur. Quæ replicatio approbatur d. l. 47. §. ſed ſi Stichus. cuius uerba uide ȷ. lib. 34. cap. 11. quæſt. 1. except. 22. repl. 8. Secunda replicatio eſt: Niſi culpa hæredis ſeruus fugerit. Quæ replicatio conſtat ex uerbis ſuprà poſitis hiſce:* Sine culpa hæredis, &c. *Sed cauſæ propoſitæ uide ſimilem cauſam ſ. eod. cap. cauſa 52.*

a L. cum ſeruus. 39. in prin. ff. de leg. 1.

L VII. *Cauſa: Si res legata ex alia cauſa ad legatarium peruenerit. Hæc cauſa approbatur l. 21. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Fideicommiſſum relictum, & apud eum cui relictum eſt, ex cauſa lucratiua inuentum, extingui placuit, niſi defunctus æſtimationem quoq; eius præſtari uoluerit. *Concordat Inſt. de leg.*

ſſ

*§. ſi res alien*ꝛ*.ibi: ſi uerò ex cauſa. cuius uerba uide ſ. exception. proxim.* *Concordat item l. ſi mihi. 12. in princip. ff. de leg. 1. cuius hæc ſunt uerba:* Si mihi & tibi eadem res legata fuerit, deinde die legati cedente hæres tibi extitero, liberum mihi eſſe Labeo ait, ex meo legato, an ex eo quòd tibi hęres ſim, adquiram: & ſi uoluero eam rem ex meo legato ad me pertinere, ut tota mea ſit ex hæreditario legato, petere eam me non poſſe, Proculus ait. *Concordat item l. ſi quis. 78. §. ſi paterfam. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. cauſa 29. except. 4. replicat. 4. Concordat item l. ſi ſeruus. 105. §. Stichum. ibi: ſin ex duabus. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. except. prox. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non ex cauſa lucratiua, ſed ex oneroſa cauſa res ſit apud legatarium. Hæc exceptio approbatur Inſt. de leg. d. §. ſi res alienas, his uerbis:* Si res aliena legata fuerit, & eius rei uiuo teſtatore legatarius dominus factus fuerit, ſiquidẽ ex cauſa emptionis, ex teſtamento actione precium conſequi poteſt: ſi uerò ex cauſa lucratiua, ueluti ex donatione, uel ex alia ſimili cauſa, agere non poteſt. nam traditum eſt, duas lucratiuas cauſas in eundem hominem & eandem rem concurrere non poſſe. *Concordat item l. ſi à ſubſtituto. 45. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si à ſubſtituto pupilli ancillas tibi legaſſem, eaq́; tu à pupillo emiſſes, & antequã ſcires tibi legatas eſſe, alienaſſes: utile legatum eſſe, Neratius & Ariſto & Ofilius probant. *Concordat item l. huiuſmodi 81. §. qui ſeruum. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui ſeruum ex teſtamento ſibi legatum, ignorans eum ſibi legatum, ab hærede emit: ſi cognito legato ex teſtamento egerit, & ſeruum acceperit, actione ex uendito abſolui debet. Quia hoc iudicium bonæ fidei eſt, & continet in ſe doli mali exceptionem. Quòd ſi precio ſoluto ex teſtamento agere inſtituerit, hominem conſequi debebit, & actione ex empto precium recuperabit, quemadmodum recuperaret, ſi homo euictus fuiſſet. Quòd ſi iudicio ex empto actum fuerit, & tunc actor compererit legatum ſibi hominem eſſe, & agat ex teſtamento: non aliter abſolui hæredem oportebit, quàm ſi precium reſtituerit, & hominem actoris fecerit. *Concordat item l. ſi ſeruus. 105. §. Stichum. ff. eod. tt. his uerbis:* Stichum quem de te ſtipulatus eram, Titius à te hærede mihi legauit, ſiquidem non ex lucratiua cauſa ſtipulatio interceſsit, utile legatum eſſe placebat: ſin ex duabus, tunc magis utile legatum eſſe: quia nec abſit quidquam, nec bis eadem res præſtari poſsit. *Concordat item l. his uerbis. 100. §. alumno. ff. de leg. 2. ubi Scæuola:* Alumno præcepit (*inquit*) militiam, his uerbis. Sempronio alumno meo illud & illud, & cùm per ętatem licebit, militiam illam cum introitu comparari uolo, hæcq́; omnia integra. quæſitum eſt, ſi Sempronius ipſe eam ſibi militiam comparauit, an precium eius, ſed & id quod pro introitu erogari ſolet, ex cauſa fideicommiſsi ab hæredibus conſequi poſsit? Reſpondi, ſecundum ea quæ proponerentur, poſſe. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi partem tantùm rei legatæ redemerit. tunc enim non niſi pro parte ex teſtamento illi competit actio. Quæ replicatio approbatur l. non quocunque. 79. §. fundus, in fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si partem redemero, & pars mihi legata aut donata ſit, partem duntaxat petere debebo. *Secunda replicatio eſt: Niſi nudam proprietatem rei emerit, uſumfructum autem ex cauſa lucratiua habeat. tunc enim proprietatis precium tantùm ex teſtamento petere poteſt. Hæc replicatio approbatur Inſtitut. de leg. §. ſi cui fundus, his uerbis:* Si cui fundus alienus legatus ſit, & emerit proprietatem deducto uſufructu, & uſusfructus ad eum peruenerit, & poſtea ex teſtamento agat, rectè eum agere & fundum petere, Iulianus ait: quia uſusfructus in petitione ſeruitutis locum obtinet: ſed officio iudicis continetur, ut deducto uſufructu iubeat æſtimationem præſtari. *Concordat d. §. fundus. ff. de leg. 1. ubi Iulianus:* Fundus mihi legatus eſt (*inquit*) proprietatem eius fundi redemi detracto uſufructu, poſtea uenditor capite minutus eſt, & uſusfructus ad me pertinere cœpit: ſi ex teſtamento egero, iudex tanti litem æſtimare debebit, quantum mihi aberit. *Tertia replicatio eſt: Niſi ancillam matrem partus legati, non ipſum partum emerit. Hæc replicatio approbatur d. l. non quocunque. 79. §. Iulianus. ff. de leg. 1. his uerbis:* Quòd ſi legatum mihi eſt, quod ex Pamphila natum erit, & ego Pamphilam mercatus ſum, & ea apud me peperit, non poſſum uideri partum ex cauſa lucratiua habere: quia matrem eius mercatus ſum. argumentum rei eſt, quòd euicto eo, actio ex empto competit. *Concordat l. 75. ff. de leg. 2. ubi Papinianus:* Si quod ex Pamphila naſceretur (*inquit*) legatum mihi fuerit, & ego Pamphilam emam, eaq́; ſit enixa: ſumma ratione reſponſum eſt, non ex cauſa lucratiua partum intelligi factum meum: ideoque petendum ex teſtamento tanquam iſtum emiſſem, ut ſcilicet precij contributione facta, conſequar tantum, quanti puerum deducta matris æſtimatione conſtitiſſe mihi iudex in cauſa legati datus æſtimauerit. *Concordat item l. 12. § fin. ff. de captiuis, & poſtlimin. reuerſ. his uerbis:* Si natum ex Pamphila legatũ tibi fuerit, tuq́; matrẽ redemeris, & ea apud te peperit, nõ uideri te partũ ex

cauſa

cauſa lucratiua habere, ſed officio arbitrioque iudicis æſtimandum, cõſtituto precio partus, perinde atque ſi quanti mater eſt empta, ſimul & partus ueniſſet. Quòd ſi iam natum apud hoſtes, quod eo tempore quo capiebatur, in utero gerebat, cum matre redimatur ab eodem uno precio: oblato tãto quantum ex precio quod pro utroque datum eſt, æſtimarionem contingeret partus, uiderur is poſtliminio reuerſus. Multo magis ſi diuerſi emptores utriuſq; extiterint, uel unius. Sed ſi ſuo quenque precio redemerit, id offerri pro ſingulia oportebit redemptori, quod boſti pro quoque datum eſt, ut ſeparatim quoque poſtliminio reuerti poſsint. *Quarta replicatio eſt: Quòd non niſi uſque ad precium quanti rem emit, ex teſtamento legatario competat actio. Quæ replicatio approbatur l. planè ubi. 14. §. quòd ſi rem. ff. de legatis 1. cuius uerba uide infrà exceptione proxima. Hactenus ergo de prima propoſitæ cauſæ exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi actori rei legatæ nomine, quam ex cauſa lucratiua adeptus eſt, aliquid abſit. Hæc exceptio approbatur d. §. quòd ſi rem, bis uerbis:* Quòd ſi rem emiſſem mihi legatam, uſque ad precium, quod mihi abeſt, competit mihi ex teſtamẽto actio: & multo magia hoc dicendum eſt, ſi duobus teſtamentis mihi eadem res legata ſit, ſi alter me reſtituere rogauerit uel ipſam, uel aliud pro ea, aut ſub conditione legaſſet dandi quid pro ea: nam hactenus mihi abeſſe res uidetur, quatenus ſum præſtaturus. *Concordat l. ſi ſeruus. 105. §. Stichum. ibi: idemq; iuris. ff. de leg. 1. ubi Africanus:* Si, cùm mihi ex teſtamento Titij Stichum deberea, eundem à te hærede Sempronius mihi legauerit, fideique meæ commiſerit, ut eum alij reſtituam: legatum utile erit, quia non ſum habiturus. Idemque iuris erit, etſi pecuniam à me legauerit: multo magis ſi in ptiore teſtamento fideicommiſſum ſit. *Tertia exceptio eſt: Niſi in alterutro legato Falcidiæ locus ſit, uel actor eius heres extiterit, qui non ſit ſoluendo. Hæc exceptio approbatur d. l. 105. §. Stichum, in fine, bis uerbis:* Item ſi in ptiore teſtamento Falcidiæ locus ſit, quod inde decedit ratione Falcidiæ, ex ſequente teſtamento conſequar. Item ſi domino hæres extitero, qui non eſſet ſoluendo, cuius fundum tu mihi dare iuſſus eſſes, manebit tua obligatio: ſicut maneret, ſi eum fundum emiſſem. *Quarta exceptio eſt: Niſi res actori aliquo caſu poßit auferri. Hæc exceptio approbatur l. non quocunque. 79. in princip. ff. de leg. 1. bis uerbis:* Non quocunque modo legatarij res facta fuerit die cedere, obligatio legati extinguitur: ſed ita, ſi eo modo fuerit eius, quo auelli non poſsit. ponamus rem quæ mihi purè legata ſit, accipere me per traditionem die legati cedente ab eo hærede, à quo eadem ſub conditione alij legara fuerit, nempe agam ex teſtamento: quia is ſtatus eſt eius, ut exiſtente conditione diſceſſurum ſit à me dominium. nam etſi ex ſtipulatione mihi Stichus debeatur, & is cùm ſub condirione alij legatus eſſet, factus fuerit meus ex cauſa lucratiua, nihilominus exiſtente conditione ex ſtipulatu agere poteto. Si ex bonis eius qui reipublic. cauſa aberat, rem uſu adquiſierim, & ea antequàm euinceretur, mihi legata fuerit, deinde poſtea euincatur, rectè ex teſtamento petam eam mihi dari oportere. *Huius exceptionis exemplum etiam eſt, ſi res actori legata fidei eius commiſſa ſit, ut eam alij reſtituat. Quod exemplum proponitur l. planè ubi. 14. §. quòd ſi rem. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. except. 2. Concordat l. ſi ſeruus. 105. §. Stichum. ibi: ſed ſi cùm mihi. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. d. except. 2. Quinta exceptio eſt: Niſi actor rem poſtea rurſus alienauerit. Hæc exceptio reprobatur l. 61. §. duorum. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Duorum teſtamentis pars fundi quæ Mæuij eſt, Titio legata eſt: non ineleganter probatum eſt, ab uno hærede ſoluta parte fundi, quæ Mæuij fuit, ex alio teſtamento liberationem obtingere: nec poſtea parte alienata, reuocari actionem ſemel extinctam. *Sexta exceptio eſt: Niſi alienam rem, non eandem, ex alia cauſa acceperit legatarius. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 81. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Quæ fideicommiſſum moriens libertis uiti debuit, eorundem prædiorum ſuis quoque libertis fructum reliquit: iuria ignorantia lapſi, qui petere prædia ex mariti teſtamento debuerunt, ſecundum fideicommiſſum inter cæteros longo tempore perceperunt: non ideo peremptam uideri petitionem prioris fideicommiſsi conſtitit. *Huius exceptionis exemplum eſt ſ. except. 12. ead. cauſ. Septima exceptio eſt: Niſi pars rei ſit legata, tunc enim, quãuis partem rei legatæ adquiſierit, ad reliquam partem nihilominus illi ſupereſt actio. Hæc exceptio approbatur l. Titius. 80. ff. de leg. 1. bis uerbis:* Titius Stichi partem tibi legauit, eiuſdem Stichi partem Seius tibi legauit: ex utriuſq; teſtamento conſequeris. *Concordat l. non quocunque. 79. §. fundus, in fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa, exception. 1. replicat. 1. item l. Lucius. 22. in fin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. exception. 12. replicat. 1. Contradicit l. Mæuius. 68. §. duorum. ibi: ſed ſi pars. ff. de leg. 2. cuius hæc ſunt uerba:* Sed ſi pars fundi ſimpliciter, non quæ Mæuij fuit, legetur, ſolutio prior perimit alteram actionem. *Sed locus uidetur mendoſus, & cenſeo legendum,* Nõ perimit. *Planè propoſitæ exceptio*

nis

nis replicatio hæc eſt: Niſi certa pars demõſtrata ſit, puta, quæ Mæuij eſt. Quæ replicatio approbatur d. §. duorũ. cuius uerba uide ſ. ead. cau. except. 5. Octaua exceptio eſt: Niſi ex duabus rebus alterutra legata, alterã legatarius adquiſierit. tũc enim nihilominus alteram petere poteſt. Quæ exceptio approbatur l. non quocunq; 79. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis: Cum mihi Stichus aut Pampbilus legati fuiſſent duorum teſtamentis, & Stichum ex teſtamento conſecutus fuiſſem, ex altero Pamphilnm petere poſſum: quia etſi uno teſtamento Stichus aut Pamphilus legati fuiſſent, & Strichus ex cauſa lucratiua meus factus fuiſſet, nihilominus Pamphilum petere poſſem. *Concordat l. huiuſmodi. 82. §. antepenult. ff. eod. tt. his uerbis:* Si Titio Stichus aut Pamphilus, utrum eorum malit. legatus ſit, deinde Pampbilum teſtator Titio donauerit: Stichus in obligatione manet. *Nona exceptio eſt: Niſi non certa ſpecies, ſed ſumma uel quantitas aut genus ſit legatum. Hæc exceptio approbatur l. planè. 34. §. 1. ff. de leg. 1. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 7. reg. 12. Exemplum huius exceptionis proponitur l. 89. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Titia Seio teſſeram frumentariam comparari uoluit, poſt diem triceſimum à morte ipſius: quæro, cùm Seius uiua teſtatrice teſſetam frumentatiam ex cauſa lucratiua habere cœperit, nec poſsit id quod habet petere, an ei actio competat? Paulus reſpondit, ei de quo quæritur, precium teſſeræ præſtandum: quoniam tale fideicommiſſum magis in quantitate, quàm in corpore conſiſtat. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator uiuus rem eius generis ſoluit. Quæ replicatio approbatur l. 6. in prin ff. de auro legato, his uerbis,* Seia ab hærede Publio Mæuio ita legauit, Antoniæ Tertyllę do lego auri pondo tor, & unionem cum hyacinthis: poſtea unionem ſoluit, neq; ullum mortis tempore inter ornamenta ſua unionem reliquit: quæro, an hæres ex cauſa fideicommiſsi æſtimationem rei, quæ in hæreditate non eſt, præſtare debeat? Marcellus reſpondit, non debere. *Decima exceptio eſt: Niſi in duplum defunctus legatum legatario præſtari uoluit. Hæc exceptio approbatur l. planè. 34. §. 1. ff. de leg. 1. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 7. reg. 12. Concordat l. 21. §. 1. ibi: niſi defunctus. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa. in prin. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi certa ſpecies, non genus uel ſumma ſit relicta. Quæ replicatio conſtat ex ijs quæ dicentur J. d. reg. 12. eiusq; exemplum proponitur l. 90. §. impuberem. ff. de leg. 2. his uerbis:* Impuberem filium hæredem inſtituit, uxori dotem relegauit, item ornamenta & ſeruos & aureos decem, et ſi impubes deceſsiſſet, ſubſtituit, à quibus ita legauit: Quæcunq; primis tabulis dedi, eadem omnia ab hæredibus quoq; hæredis mei in duplum dari uolo. quæritur, an ex ſubſtitutione impubere mortuo dos quoque iterum debeatur? Reſpondit Scæuola, non uideri de dotis legato duplicando teſtatorem ſenſiſſe. Item quæro, cùm corpora legata etiamnũ ex lucratiua cauſa poſsideantur, an à ſubſtitutis peti poſsint? Reſpondit, non poſſe. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi certa ſpecie legata, teſtator precium quoq; eius præſtari uoluit. tunc enim & res & precium eius debetur. Quæ duplicatio approbatur l. 21. §. 2. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. ead. cauſa. in prin. Vndecima exceptio eſt: Niſi non legatario, ſed ſeruo eius res ſit donata. Hæc exceptio approbatur l. ſi ſeruus. 105. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si id quod ex teſtamento mihi debes, quilibet alius ſeruo meo donauerit, manebit adhuc mihi ex teſtamento actio, & maximè ſi ignorem meam factam eſſe: alioquin conſequens erit, ut etiamſi tu ipſe ſeruo meo donaueris eam, inuito me libereris: quod nullo modo recipiendum eſt, quando ne ſolutione quidem inuito me facta libereris. *Duodecima exceptio eſt: Niſi precium rei, non ipſam rem ex una cauſa legatarius perceperit: tunc enim ex cauſa legati ad rem præſtandam illi ſupereſt actio. Hæc exceptio approbatur inſtit. de legatis. §. ſi res aliena, in fine, his uerbis:* Si ex duobus teſtamentis eadem res eidem debeatur, intereſt utrum rem, an æſtimationem ex teſtamento conſecutus eſt. Nam ſi rem habet, agere nõ poteſt, quia habet eam ex cauſa lucratiua: ſi æſtimationem, agere poteſt. *Concordat l. planè. §. 2. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si eadem res ſæpius legetur in eodem teſtamento, amplius quàm ſemel peti non poteſt, ſufficitq; uel rem conſequi, uel rei æſtimationem: ſed ſi duorum teſtamentis mihi eadem res legata eſt, bis petere potero, ut ex altero teſtamento rẽ conſequar, ex altero æſtimationem. *Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi eadem res eidem debeatur ex teſtamento defuncti, & ex teſtamento hæredis: tunc enim, ſi ex uno teſtamento accepit rei precium, ex altero teſtamento rem perſequi non poteſt. Quæ replicatio approbatur l. huiuſmodi. 82. §. 2. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si Sempronius Titium hæredem inſtituerit, & ab eo poſt bienniũ fundum dare iuſſerit Mæuio, Titius deinde ab hærede ſuo eundem fundum Mæuio præſente die legauerit, & Mæuius precium fundi ab hærede Titij acceperit: ſi ex teſtamento Sempronij fundũ petere uelit, exceptione repelli poterit, ſi precio fundi contentus nõ erit. *Secunda replicatio eſt: Niſi ab eodem teſtatore eidem bis eadem res fuerit relicta. tunc enim, ſi ſemel æſtimationem conſecutus eſt, ex alia cauſa rem ipſam perſequi non poteſt. Quæ replicatio approbatur l. ſi tibi. 83. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si teſtamento

mento Stichus ab uno hærede legatus fuerit Mæuio, & eidem codicillis idem Stichus ab omnibus hæredibus, & antequam codicilli aperirentur, Mæuius litis æſtimationem conſecutus fuerit, ipſo iure uindicari ex codicillis non poteſt: quia teſtator ſemel legatũ ad eum peruenire uoluit. *Tertia replicatio eſt: Niſi teſtator ipſe uel hæres precium rei legatæ legatario ſoluit. Hæc replicatio approbatur l.22.ff.de leg.2. his uerbis:* Lucius Titius in teſtamento ſuo P. Mæuio militiam ſuam reliquit, ſiue pecuniam, quæcunque redigi ex uenditione eius potuerit, cum ſuis commodis: ſed cùm ſuperuixiſſet teſtamento L. Titius, militiam condidit, & preciũ exegit, & hoc dedit ei cui militiam illam uel precium eius teſtamenro dari uoluerat. poſt mortem Lucij Titij iterum Publius Mæuius uel militiam uel precium eius ab hæredibus Lucij Titij exigebat. Celſus: Exiſtimo preciũ militiæ pręſtari non oportere, niſi legatarius oſtenderit teſtatorem & poſt factam ſolutionem iterum eum precium militiæ accipere uoluiſſe. Quòd ſi nõ totum precium militiæ, ſed partem uiuus teſtator legatario dedit: reliqui ſupereſſe exactionem: niſi hæres ab hoc receſsiſſe teſtarorem oſtenderit. Onus enim probandi mutatam eſſe uoluntatem defuncti, ad eum pertinet, qoi fideicommiſſum recuſat. *Hæc de quinquageſimaſeptima legati amittendi cauſa, eiusq; exceptionibus ſint dicta.*

DE RELIQVIS CAVſis amittendi legati, Cap. XII.

HActenus quatuor genera cauſarum, ex quibus legata utiliter data, irrita fiunt & extinguuntur, cum ſuis ſpeciebus & exceptionibus propoſita ſunt: ſequuntur in hoc Capite reliquæ amittendi legati cauſæ.

L VIII. *Cauſa: Si legatum ſolutum ſit, extinguitur legati actio. Quæ cauſæ ſine cuiuſquam contradictione regulariter quidem uera & iuſta eſt: ſed habet ſuas exceptiones, quarum prima hæc eſt: Niſi non debito loco ſoluit uel obtulit. Hæc exceptio conſtat ex ijs quæ dicta ſunt in Comment. de Liberat. capite 6.exception.14.in princip. Planè debitus locus regulariter is eſt, ubi res eſt. Quæ regula approbatur l. quod legatur.38.in princip. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* Quod legatur, ſiquidem per perſoualem actiouem exigarur, ibi dari debet, ubi eſt, niſi dolo malo hæredis ſubductum fuerit: tunc enim ibi dari debet, ubi petitur. Si autem per in rem actionem legatum petatur, etiam ibi peti debet, ubi res eſt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi facto hæredis aliò ſit tranſlatum. Quæ exceptio conſtat ex uerbis paulo antè propoſitis hiſce:* Niſi dolo malo hæredis ſubductum fuerit: tunc euim ibi dari debet, ubi petitur. *Concordat l. cùm res.47. in prin. ibi: ſed ſi alibi. ff. de leg.1. cuius uerba uide J. proximè. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſine dolo malo hæres aliò tranſtulit. Quæ replicatio approbatur d. uerſ. ſed ſi alibi, his uerbis:* Sed ſi alibi relicta eſt, aliò autem ab hærede tranſlata dolo malo, niſi ibi præſtetur, ubi petitur, hæres condemnabitur doli ſui nomine: cæterùm ſi ſine dolo, ibi præſtabitur, quò tranſtulit. *Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi teſtator alibi rem præſtari uoluit. Quæ exceptio approbatur d. l. cùm res.47. in princip. ibi: ſed ſi res. ff. de leg.1. his uerbis:* Sed ſi res alibi ſit, quàm ubi petitur, primùm quidem conſtat, ibi eſſe præſtandam, ubi relicta eſt, niſi alibi teſtator uoluerit. nam ſi alibi uoluit, ibi præſtanda eſt, ubi teſtator uoluit, uel ubi ueriſimile eſt eum uoluiſſe: & ita Iulianus ſcripſit, tam in proprijs, quàm in alienis legatis. *Ait Iuriſconſultus:* Vel ubi ueriſimile eſt eum uoluiſſe. *Huius duo exempla proponuntur l.52.§.ſi libertis, cum ſequenti. ff. de iudicijs. cuius uerba proponentur infrà lib. proxim. cap.1. quæſt.2. except.2. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi non certum corpus legatum ſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 47. in princip. ibi: ſed ſi id petatur, his uerbis:* Sed ſi id petatur, quod pondere, numero, menſura coutinetur, ſiquidem certum corpus legatum eſt, ueluti frumentum ex illo horreo, uel uinum ex apotheca illa: ibi præſtabitur, ubi relictum eſt, niſi alia mens fuerit teſtantis: ſin uerò non fuerit certa ſpecies, ibi erit præſtandum, ubi petitur. *Concordat l. quod legatur. 38. §. præterea. ff. de iudicijs, his uerbis:* Quod pondere, aut numero, aut menſura continetur, ibi dari debet, ubi petitur: niſi adiectum fuerit, centum modios ex illo horreo, aut uini amphoras ex illo dolio. *Concordat item l. 1. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis:* Cùm in annos ſingulos quid legatum ſit, neque adſcriptum quo loco detur, quocunque loco petetur, dari debet, ſicuti ex ſtipulatu aut nõmine facto peteretur. *Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi alibi maior ſit pars hæreditatis: tunc enim ibi, ubi petitur fideicommiſſum, hæres ad præſtationem non eſt compellendus. Quæ replicatio approbatur l. ſi fideicommiſſum. 50. in princip. ff. de iudicijs. de qua re uide J. lib. proxim. cap. 1. quæſt. 2. Quarta exceptio eſt: Niſi rogatus conſenſerit alio loco dari. Hæc exceptio approbatur l. 51. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* Sed & diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, Si conſenterint hæredes alio loco dari, neceſſe habere ſecuudum conſenſum dare, ubi conſenſerint. *Plura de regulis propoſita*

poſita uide in Comment. de Liberat. cap. 6. except. 34. *Secunda propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi non debito tempore ſoluit.* *Hæc exceptio approbatur l. cùm res. 47. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cùm res legata eſt, ſiquidem propria fuerit teſtatoris, & copiam eius habet hæres, moram facere non debet, ſed eam præſtare abſque mora: qua intercedente, uſuras & omnem utilitatem præſtandam, Sabinus ait. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi tempus ad ſoluendum hæres petat.* *Quæ replicatio approbatur l. ſi domus. 70. §. in pecunia. ff. de leg. 1. his uerbis:* In pecunia legata conſiſtenti hæredi modicum tempus ad ſolutionem dandum eſt, nec urgendus ad ſuſcipiendum iudicium: quod quidem tempus ex bono & æquo prætore obſeruare oportebit. *Tertia propoſitæ cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi ante tempus ſit ſolutum.* *De hac exceptione uide Comment. de Liberationibus, capite 6. except. 16.* *Quarta exceptio eſt: Niſi non ſolidum ſit ſolutum.* *Huius exceptionis exemplum proponitur l. 78. §. fin. ff. ad ſenatuſconſ. Trebell. his uerbis:* Hæres eius qui poſt mortem ſuam rogatus erat uniuerſam hæreditatem reſtituere, minimam quantitatem, quam ſolam in bonis fuiſſe dicebat, his quibus fideicommiſſum debebatur, reſtituit: poſtea repertis inſtrumentis apparuit quadruplo amplius in hæreditate fuiſſe: quæſitum eſt, an in reliquum fideicommiſſi nomine conueniri poſſit? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, ſi non tranſactum eſſet, poſſe. *Concordat l. 79. §. pater certam. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. lib. 15. cap. 7. reg. 6. except. 2.* *Quinta exceptio eſt: Niſi rei in ſolutum datæ aliquid uires deſit, uel deterior ſit ſoluta. Hæc exceptio approbatur l. 63. §. fundo. ff. de leg. 1. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 1. reg. 17. except. 4.* *Huius exemplum proponitur l. huiuſmodi. 81. §. ædes. ff. de leg. 1. his uerbis:* Aedes quibus hæredis ædes ſeruiebant, legatæ ſunt, & traditæ legatario, non impoſita ſeruitute: dixi, poſſe legatarium teſtamento agere: quia non plenum legatum accepiſſet. nam & eum qui debilitatum ab hærede ſeruum accepiſſet, rectè ex teſtamento agere. *Aliud exemplum proponitur l. 23. ff. de auro legato, his uerbis:* Si imaginem legatam hæres deraſit, & tabulam ſoluit, poteſt dici, actionem ex teſtamento durare: quia imaginis legatum, non tabulæ fuit. *Aliud exemplum proponitur l. ſi ſeruus. 105. §. ſi ſeruus legatus. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. cauſa 15. except. 3. in fine.* *Sexta exceptio eſt: Niſi eadem res ſæpius ſit legata.* *Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. planè ubi. 34. §. 1 ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. in fine.* *Sed & de exceptione propoſita uide ſ. cap. proxim. cauſa 57. cum ſuis exceptionibus. item J. lib. proxim. cap. 7. reg. 12.* *Septima exceptio eſt: Niſi cùm ita res eſſet legata, ut ſi eam perdidiſſet, rurſus ei legatum eſſet, rem in ſolutum datam legatarius perdiderit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 11. §. ſi quis alicui. ff. de legatis 3. his uerbis:* Si quis alicui decem per fideicommiſſum reliquerit, & ſi perdidiſſet, id quod teſtamento relictum eſt, rurſos ei reliquerit: quærebatur, an ſequens fideicommiſſum ualeat? uel an exigere hæres debeat cautionem ſalua fore decem, ne cogatur ad præſtationem? & an ſi ſæpius perdidiſſet, ſæpius ei ſarciatur fideicommiſſum? diuus Pius reſcripſit, neque cautionem exigendam, & non amplius quàm ſemel, poſtquam perdidiſſet, præſtandum: non enim onerandus eſt hæres, ut in infinitum, quoties perdiderit, reſtituere ei tantundem debeat, ſed ut per fideicommiſſum poſterius duplicata ei legata uideantur: nec amplius ad periculum hæredis pertineat, ſi quid poſtea is conſumpſerit, exoluto & poſteriore fideicommiſſo. *Concordat l. 1. §. ſi cui ſit. ff. ut legator. ſeu fideicommiſſ. ſeru. cauſa caueatur. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 11. except. 17.* *Octaua exceptio eſt: Niſi in annos uel menſes ſingulos ſit legatum: tunc enim una ſolutio non liberat à ſequentibus annis. de quo J. de annuis legatis.* *Nona exceptio eſt: Niſi ex reditu fructuum ſextam partem legauerit: tunc enim idem eſt, ac ſi in annos ſingulos eſſet legatum.* *Quæ exceptio approbatur l. defuncta. 53. §. Sempronio. ff. de uſufruct. & quemad. cuius uerba uide infrà lib. 34. cap. 8. memb. 1. ſpecie 7.* *Decima exceptio eſt: Niſi res in ſolutum data ſit euicta. De hac exceptione uide ſ. cap. 2. regula 4. Sed & plures propoſitæ cauſæ exceptiones uide in Cõment. de Liberationibus, cap 3. cum ſequẽtibus. Poſſunt inſuper quædam exceptiones ſ. cauſæ proximæ, huc quoq; non ineptè repeti.*

L IX. *Cauſa: Si hæres uel rogatus debitum pro legatario ſoluit.* *Hæc cauſa approbatur per ea quæ habentur in Comment. de Liberationibus, cap. 4. except. 9. repl. 6.*

L X. *Cauſa: Si rogatus pro legataria dotem dederit.* *Hæc cauſa reprobatur l. 39. §. pater. ff. de leg. 1. his uerbis:* Pater naturalis, filiæ ſuæ ex teſtamento mariti eius, fideicommiſſi debitor, cùm ea mulier noberet alij, non mandato mulieris dotem marito eius dedit, & ſibi reddi eam ſtipulatus eſt, ſi ſine liberis filia moreretur, filiam mulier ſuſcepit: quæſitum eſt, an fideicommiſſum à patre exigere poſſit? Reſpondit Scæuola: Si nec ratam habuiſſet dotem datam, ſupereſſe fideicommiſſi petitionem. Item quæſitum eſt, an ſi pater accepto facere ſtipulationem uelit, mulieri perſecutio fideicommiſſi deneganda

ſit

ſit? Reſpondit ſupra reſponſum, eumque patrem, de quo quæreretur, ſi ita dediſſet, ut mulier ratum haberet, poſſe condicete.

LXI. *Cauſa: Si cauſa legati non ſit ſecuta, uel modus non impletus. Hæc cauſa approbatur exemplo l.69.§.Titio genero. ff de condit. & demonſtr. his uerbis:* Titio genero meo hætes meus dotis Seiæ filiæ meæ nomine centum dato: ante nuptias Titio uel muliere defunctis, legatum apud hǽtedem manet: quòd ſi nolit eam uxorem ducere, cauſæ legati (quod ad mulieris perſonam attinet) ſatis factum intelligitur, ſed Titio legatum petenti nocebit exceptio doli. *Concordat d. §.Titio.ibi: nam etſi quis.cuius uerba uide ȝ.lib.proxim.cap.1.quæſt.3.reg.3. Huius etiam cauſæ exemplum ſeu ſimile eſt: Si is cui legatum eſt, modum legato adiectum non impleuerit. de quo dictum ſ̄. cauſ.15.Sed et ad implendum modum legatarius poteſt cogi: de quo dictū ſ̄.cap.2. reg.11. Sine propoſitæ cauſæ exemplum eſt: Si cum teſtator aliquem debitoris ſui hæredem fore putaret, legauit ei ita, ne petat. ſed cem penſet legatum cum eo quod teſtatori unquam debitoris hæres debiturus ſit, legatarius poſtea debitoris hæreditatem non adeat, ſed legatum. Quod exemplū proponitur l.11.§.item ſi quis certam. ff. de leg. 3. his uerbis:* Si quis certam quantitatem cui reliquerit, & addiderit, facilius hanc ſummam poſſe compenſari: cùm debitor ſit fideicommiſſarius ex cauſa hǽreditatis Caij Seij, nec uelit ille adire hæreditatem Caij Seij, ſed petat fideicommiſſum: Imperator noſter contra uoluntatem eum teſtantis petere fideicommiſſum reſcripſit, cum in fideicommiſſis præcipuè ſpectanda ſeruandaq; ſit teſtatoris uoluntas.

LXII. *Cauſa: Si cauſa, ſeu onus legato adiunctū, ad alium à teſtatore ſit translatum. Hæc cauſa approbatur exemplo l.30.§. Seia. ff. de adimend. leg. cuius uerba uide ſ̄. cap. 9. cauſa 15. except. 9. Huic ſimile eſt: Si cauſa ſeu onus ſit finitum. quod tamen reprobatur l. 32. §. duas. ff de uſufruct. legat. cuius uerba uide ſ̄. lib. 24.cap.2.cauſa 20.except.1. Plura de hac re uide ȝ.lib.14.cap.7.condit.5.except.4.*

LXIII. *Cauſa: Si conditio legati defecerit. De hac cauſa dicetur ȝ.lib.34.cap.5 & 6.*

LXIIII. *Cauſa: Si teſtamentum, in quo legatum relictum eſt, ruptum ſit, uel irritum factum. De hac cauſa dictum eſt ſ̄.cap.6.except.85.*

LXV. *Cauſa: Si teſtamentū falſum dicatur. Hæc cauſa reprobatur, certa tamen cōditione, l.6. in princip. ff. de petit. hæred. his uerbis:* Si teſtamentum falſum eſſe dicatur, & ex eo legatum petatur, uel prǽſtandum eſt oblata cautione, uel quærendum an debeatur. *Concordat l.9. C. de legatis, hiſce uerbis:* Si in fraudem eorum quæ teſtamento relicta ſunt, admiſſus eſt accuſator, qui teſtamentum falſum diceret: Præſes prouinciæ ſecundū iuriſdictionis formá ſolui legata iubebit, interpoſita cautione, ſi euicta fuerit hæreditas, ea reſtituturum: quáuis aliàs cautioni tunc locus ſit, cum ſine controuerſia legata ſoluuntur.

LXVI. *Cauſa: Si teſtamentum ſit amiſſum. Hæc cauſa reprobatur l.1. §. ſed conſulto. ff. de his quæ in teſtamento delentur, his uerbis:* Etſi totum teſtamentum non extet, conſtat ualere omnia quæ in eo ſcripta ſunt.

LXVII. *Cauſa: Si ex teſtamento hæreditas non ſit adita, uel contra teſtamentū iudicatū. uide ſ̄. cauſa 42. exc. 2. repl.6. inter huius cauſæ exceptiones, quæ ſupra d. replic.6. propoſitæ ſunt, numeratur & hæc: Niſi hæres inſtitutus omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato petierit hæreditatem. tūc enim nihilominus debetur legatum, ut infrà dicetur. Secunda cauſæ propoſitæ exceptio eſt: Niſi cōtra tabulas bonorum poſſeſſio ſit petita. tunc enim, quibuſdam exceptis perſonis, nihilominus legata debentur: de quibus infrà etiam ſuo loco dicetur. Tertia exceptio eſt: Niſi hæres ſua culpa, uel per iniuriam iudicis hæreditatem amiſerit. Hæc exceptio approbatur l. ſi ſeruus 50. §. 1. ff. de legat. 2. his uerbis:* Si hæreditatis iudex contra hæredem pronunciauerit, non agentem cauſam, uel luſorie agentem, nihil hoc nocebit legatarijs: quid ergo ſi per iniuriam fuerit pronunciatum, non tamen prouocauerit? Iniuria ei facta non nocebit legatarijs, ut & Sabinus ſignificat. ſi tamen ſecundum ſubſtitutum pronunciet, an ille legatarijs teneatur uideamus? & cùm ius facit hæc pronunciatio, quod attinet ad ipſius perſonam, nunquid legatarijs teneatur? nec enim tam imprubè cauſari poteſt, ſecundum ſe iudicatum per gratiam: reſpondebit igitur & legatarijs, ut creditoribus. Si quis ante quæſtionem de familia habitam, adierit hæreditatem, uel necem teſtatoris non defenderit, legatorum perſecutio aduerſus fiſcum locum habet: quid tamen ſi fiſcus bona non agnoſcat? ex neceſſitate redundabit onus legatorum ad hæredem. Sed ſi ſubiecit delatorem ſibi, ut eius hæreditas adiudicaretur, & oneribus careret, uel minus plenè defendit cauſam, nō ſe exonerat exemplo eius, qui colluſoriè de hæreditate litigauit. *Concordat l.14 §. quoties. ff. de appellationibus, his uerbis:* Quoties hærede non reſpondente, ſecundum aduerſarium ſentētia datur: reſcriptum eſt, nihil nocere neq; legatis, neque libertatibus. Et hoc diuorum fratrum epiſtola continetur ad Domitium, in hæc uerba: Quod abſente, &c. *Reliqua uide ſ̄. lib. 8. cap. 3. except. 10. Quarta exceptio eſt: Niſi ad fiſcum hæreditas peruenerit. Hæc exceptio approbatur l. quidam. 93. §. quoties. ff. de legat. 1. his uerbis:*

Quoticalege Iulia bona uacantia ad fiſcũ pertinent,& legata & fideicommiſſa præſtantur, quæ præſtare cogeretur hæres, à quo relicta eraot. *De hac exceptione uide plura ſ.cauſ.42.except.1.exem.6.item d.except. 1. replicat.6.*

LXVIII. *Cauſa:Si hæreditas non ſit ſoluendo. Hæc cauſa approbatur l.16.ibi:nam cum ff.de mortis cauſa donat.his uerbis:* Legata ex teſtamento eius qui ſoluendo non fuerit, omnimodo inutilia ſunt. *Concordat l.68.ibi:quamuis.ff.ad S. C. Trebell. his uerbis:* Cùm ſumma aut certum corpus per fideicommiſſum ab eo qui ſoluendo non fuit, datum eſt, perinde non debetur,atque ſi legatum eſſet: eo enim caſu legatarij uice fungi eum, cui fideicommiſſum eſt. *Concordat item l. 16.C.ad l.Falcidiam,his uerbis:* Succeſſores legata uel fideicommiſſa (ſi æs alienum hæreditarium defuncti ſubſtantiæ fines occupauerit) Falcidiæ legis iuſsio peti, item Trebelliani ſenatuſconſulti præceptũ exigi,nõ cõcedit. *Item cõcordat l.15.C.de legatis,hiſce uerbis:* Si uniuerſæ ſacultates,quas pater ueſter reliquit, debito fiſcali aut priuato abſumuntur, nihil ex eis quæ ex teſtamento eius adſcripta ſunt, ualere poteſt. Quòd ſi deducto debito, in relictis bonis ſuperfluum eſt,libertates impediri iuris ratio non permittit, quando etiam legata, nec non fideicommiſſa, ſalua lege Falcidia præſtanda ſunt. *Concordat l. 22. §. etſi præfatum.ibi:ſin uerò creditores. C. de iure deliberandi. cuius uerba uide ſ.cap.2.regula 14. except. 6. Concordat item l.12. in fine.C. de teſtam.milit. cuius uerba uide J.lib.14.cap.1.except.1. Ait Imperator:* Quando etiam legata,nec non fideicommiſſa, ſalua lege Falcidia præſtanda ſunt,ſi deducto debito in relictis bonis ſuperfluum eſt. *Hiſce uerbis prima aduerſus cauſam propoſitã exceptio approbatur, hæc ſcilicet: Niſi aliquid deducto ære alieno in hæreditate ſuperſit. Ex ro enim legata & fideicommiſſa ſunt præſtanda. Cuius exceptionis elegans proponitur exemplum l. 81 ff.ad l.Falcidiam, his uerbis:* Quærebatur, cùm is qui ſolùm in nomine quadringenta in bonis habebat,ipſi debitori liberationem,Seię autem quadringenta legauerit: ſi debitor uel ſoluendo non ſit, uel centum facere poſsit, quantum quiſque habeat interuentu legis Falcidiæ? Vlpianus dicebat,legem Falcidiam ex eo quod refici ex hæreditate poſſet, quartum hæredi tribuere, reſiduum dodrantem inter legatarios diſtribuere. Quare cùm nomen minus ſoluendo eſt, in hæreditate eius quod exigi poteſt, pro rata ſit diſtributio:reſidui uenditio ſacienda eſt,ut id demum in hæreditate computetur, quanti nomen diſtrahi poteſt,&c. *Reliqua huius legis uerba uide J.lib.14. cap.1.excep. 16. ſed & in eadem lege ſequuntur uerba huc pertinentia, hæc nimirum:* Cum igitur debitor ſibi ſoluendo eſt, eueniet ut ſi hærede aliquo inſtituto,ipſi debitori liberatio, & alij quadringenta legata ſint, ſiquidem ſoluendo ſit debitor, centum quinquaginta ex trecentis retineat, alia centum quinquaginta legatario præſtentur,hæres centum habeat: ſin uerò centum tantùm facere poſsit,hæredi ex reſecto quarta ſeruanda eſt: ſic fiet,ut centum quæ præſtari poſſunt, in quatuor partes diuidantur, tres partes ferant legatarij,hæres uigintiquinque habeat: debitor qui ſoluendo non eſt, ſecum centum quinquaginta compenſet: de reſiduis centum quinquaginta, quæ exigi non poſſunt, uenditio fiet nominis, idq; quaſi ſolum in bonis fuerit repræſentatur. quòd ſi nihil debitor ſacere poteſt, æquè in centum quinquaginta accepto liberandum eſſe, de reſiduo conditionem nominis ſaciendam. Neratius ait: quod & nos probamus. *Ex his quæ iam propoſita ſunt conſtat, ſi hæreditas non in totum ſit ſoluendo, eius quod in ea inuenitur, quartam partem hæredi deberi, ex reliquo legatarijs ſingulis pro rata portione ſatis ſaciendum. Interdum tamen euenit, ut quibuſdam legatarijs ſolida legata ſint præſtanda: quibuſdam uerò uel nihil, uel admodum parum. Cuius primum exemplum proponitur l.22.§.ſeruo hærede.ff. ad l.Falcidiam, his uerbis:* Seruo hærede inſtituto, ſi à domino fideicõmiſſa, à ſeruo legata data ſint, prius ratio legatorum habenda eſt, deinde ex eo quod ſupereſt fideicommiſſorum:dominus enim ideo tenetur, quòd ad eum peruenit: peruenit autẽ quod deductis legatis ſupereſt. planè Falcidiam exercet. *Secundum exemplum proponitur d. §. ſeruo hærede.ibi:ſed etſi dominus,his uerbis:* Sed etſi dominus omiſſa hæreditatis aditione, ſeruum ſibi ſubſtitutum adire iuſsit, prius erogantur quæ ab ipſo domino data ſunt: tunc eorum quæ à ſeruo relicta ſunt, ratio initur,ſi patitur Falcidia. *Tertium exemplum proponitur l.6. in princip ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam. cuius uerba uide J.lib.proxim. cap.14. except. 8. Quartum exemplum proponitur l.17. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide J.lib.14.cap.2. except.2. replicat. 2. Hæc de prima propoſitæ cauſæ exceptione ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi hæres hæreditatem, quæ ſoluendo non eſt, uendiderit. Hæc exceptio reprobatur l.3.in princip. ff ad l.Falcidiam. cuius uerba uide J.lib.14.cap.2.quæſt.5.reg. 4. except. 6 & 7. Tertia exceptio eſt: Niſi creditores hæreditarij debiti partem hæredi per pactum remiſerint. Et hæc exceptio reprobatur d.l.3.§.ſed etſi. cuius uerba uide d. reg. 4. except. 8. Quarta exceptio eſt: Niſi hæreditas, non res aliqua ſpecialis per fideicommiſſum*

miſſum ſit relicta. Hæc exceptio approbatur l. 68. in prin. ff. ad S.C. Trebell. cuius uerba uide ℑ. lib. 34. cap. 1. quæſt. 1. except. 4. Hæc de ſexageſima octaua cauſa.

L X I X. *Cauſa: Si hæredi de hæreditate moueatur controuerſia, hoc caſu legatario denegatur legati perſecutio, niſi caueat euicta hæreditate legatum reddi. de qua re uide ℑ. lib. prox. cap. 9. caut. 4.*

L X X. *Cauſa: Si tempus ad quod legatum eſt, ſit finitum. Hæc cauſa approbatur per ea quæ dicentur ℑ. lib. proxim. cap. 9. caut. 12. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi per hæredem ſteterit, quo minus legatum ſoluerit. Quæ exceptio approbatur l. 6. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Si uſusfructus mihi in biennium continuum à morte teſtatoris legatus ſit, & per hęredem ſteterit, quo minus eum mihi daret: præterito biennio nihilominus tenetur, quemadmodum teneretur, ſi res legata in rerum natura eſſe deſijſſet, quam quis deberet: moratusq; eſſet in ea danda, ut peti quidem iam uſusfructus, qui legatus ſit, nō poſsit (quia alius futurus ſit, quam qui legatus fuit) ſed ęſtimatio eius bima duntaxat facienda ſit. *Secunda exceptio eſt: Niſi cùm in certæ conditionis euentum alicui legatum eſſet, conditio iſta non in ſolidum ſit impleta. Quæ exceptio diſtinguitur l. 30. in prin. ff. de uſufructu legato. de quo cum alijs ſimilibus uide ℑ. lib. 14. cap. 5. membr. 3. except. 5. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1.*

RELIQVA DE AMISSIOne legatorum. Cap. XIII.

Hactenus cauſæ ex quibus legata utiliter data, irrita fiunt & amittuntur, cum ſuis exceptionibus ſunt propoſitæ: nunc euentus amiſsionis legatorum perſequendi. Ad quos ſcilicet legatum inutile & amiſſum deuoluatur: quid item, & quantum deuoluatur: qui deniq; amiſsionis ac deuolutionis ſint effectus.

I. AD QVOS LEGATVM inutile & amiſſum ſeu extinctum deuoluatur?

Prima huius loci regula hæc eſt: Si ei legatum ſit relictum, qui tempore facti teſtamenti in rerum natura non eſt, legatum apud eum à quo relictum eſt, remanet. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. unica. §. in primo. C. de caducis tollendis. cuius uerba uide ſ. cauſa 42. except. 1. repl. 1.

II. *Regula: Si ſeruo teſtatoris legatum ſit, poſsidentis melior conditio eſt. Quæ regula approbatur l. Lucius. 90. §. codicillis. ff. de legat. 2. his uerbis:* Codicillis Caio Seio centum legauit, eiusque fidei cōmiſit, ut ancillæ teſtatoris ea daret: quæro, an utile fideicommiſſum ſit, quod legatarius ancillę teſtatoris dare iuſſus eſt? Scæuola reſpondet, non eſſe. Item ſi utile non eſt, an legatarius hæredi, cuius ancilla eſt, reſtituere compellatur? reſpondit, non compelli. ſed nec ipſum legatarium legatum petere poſſe.

III. *Regula: Si uxor marito ſuo illegitime quid legauerit, uel contrà maritus uxori illegitimæ: legatum ad fiſcum pertinet. Quæ regula approbatur l. 2. §. itē ſi quis. ff. de his quæ ut indignis. cuius uerba uide ſ. cap. 3. except. 10. Concordat l. 13. & l. 14. ff. eodem titulo: de quibus d. except. 10. uide.*

IIII. *Regula: Si is cui legatum relictum eſt, antequàm dies legati cedat, mortuus ſit, uel conditio legati deficiat: apud eum à quo derelictum eſt, manet. Hæc regula approbatur l. unica. §. ſin autem aliquid. ibi: quod ſi in medio. C. de caducis tollendis, hiſce uerbis:* Quòd ſi in medio is qui ex teſtamento lucrum ſortitus eſt, decedat, uel eo ſuperſtite conditio defecerit, hoc quod ideo non præualuit, manere diſponimus: ſimili modo apud eos, à quibus relictum eſt: niſi & hic uel ſubſtitutus relictum accipiat, uel coniunctus, ſiue hæres ſiue legatarius hoc ſibi adquirat: cùm certi iuris ſit, & in inſtitutionibus & legatis & fideicommiſsis & mortis cauſa donationibus poſſe ſubſtitui. *Concordat d. l. unica. §. & cum triplici. ibi: uel uiuo teſtatore. cum ſequente §. pro ſecundo, his uerbis:* Secundo uerò ordine ea quæ in ultimis elogijs relinquuntur, contingebat deficere, cùm uiuo teſtatore is qui aliquid ex teſtamento habuit, poſt teſtamentum ab hac luce ſubtrahebatur: uel ipſum relictum expirabat, fortè quadam conditione, ſub qua relictum erat, deficiente: quod ueteres appellabant In cauſa caduci. Pro hoc ſecundo ordine, in quo ea uertuntur, quæ in cauſa caduci contingebant fieri: uetus ius corrigentes, ſancimus, ea quæ ita euenerint, ſimili quidem modo manere apud eos à quibus ſunt derelicta, hæredes fortè, uel legatarios, uel alios qui fideicommiſſo grauari poſſunt: niſi & in hunc caſum uel ſubſtitutus uel coniunctus eos antecedat. *Concordat item l. 17. in princip. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ℑ. except. 2. Concordat item l. 62 ff. eod. tit. his uerbis:* Iulianus ait, Si à filio hærede legatum ſit Seio, fideique eius commiſſum ſub conditione, ut Titio daret, & Titius pendente conditione deceſſerit: fideicommiſſum deficiens apud Seium remanet, non ad filium hæredem pertinet: quia in fideicommiſsis potiorem cauſam habere eum, cuius fides electa ſit, Senatus uoluit. *Concordat item l. 36. §. Tuſculanus. ff. de leg. 3. his uerbis:* Tuſculanus fidei eius cui duo milia ſolidorum legauerat, commiſit in hæc uerba, A te Petroni peto, uti ea duo milia ſolidorum reddas collegio cuiuſdam templi. Quęſitum eſt, cùm id collegium poſtea

diſſolutum ſit: utrum legatum ad Petronium pertineat, an uerò apud hæredem remanere debeat? Scæuola: Reſpondi Petronium iure petere, utiq; ſi per eum non ſteterit parêre defuncti uoluntati. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi is in cuius perſona legatum deficit, ſubſtitutum uel coniunctum habeat. Quæ exceptio approbatur uerbis d. §. quòd ſi in medio, ṡ. propoſitis hiſce:* Niſi & hic uel ſubſtitutus relictum accipiat, uel coniunctus. *Concordat d. §. pro ſecundo, uerbis ṡ. propoſitis hiſce:* Niſi & in hunc caſum, &c. *Huius exemplum proponitur l. 4. in princip. ff. de alim. legatis. cuius uerba uide ℑ lib. proxim. cap. 1. reg. 16. except. 6. ſed & de hac re uide ℑ. libro proxim. capite 7. reg. 25. except. 17. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi miniſterium tantùm rogati defunctus elegit. Quæ exceptio approbatur l. 17. in princip. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si quis Titio decem legauerit, & rogauerit, ut ea reſtituat Mæuio, Mæuiusque fuerit mortuus: Titij commodo cedit, non hæredis, niſi duntaxat ut miniſtrum Titium elegit. Idem eſt, et ſi ponas uſumfructum legatum. *Concordat l. 8. in fine. ff. de alim. legatis. cuius uerba uide ℑ. reg. 11. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi filiofamiliâs hærede inſtituto, pater rogatus ſit ei poſt mortem ſuam hæreditatem reſtituere. tunc enim, quamuis non ut hæres, ſed ut pater ac miniſter rogatus ſit, tamen filio mortuo ad patrem pertinet. Quæ replicatio approbatur l cum filiofamil. 11. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Pater non ut hæres, ſed ut pater rogati uidetur: & ideo ſi filio rogatus ſit pater poſt mortem ſuam, quod ad ſe peruenit ex legato uel hæreditate filio relictis, reſtituere, iſque uiuo patre decedat, omnimodo patrem id retenturum: quoniam fideicommiſſum ex perſona patris ſui uires acceperit. *Tertia exceptio eſt: Niſi principi legatum ſit relictum. Quæ exceptio approbatur l. 58. ff. de leg. 2. his uerbis:* Quod principi relictum eſt, qui antequàm dies legati cedat, ab hominibus ereptus eſt, ex cõſtitutione diui Antonini ſucceſſori eius debetur. *Sed de hac re uide etiam ṡ. cauſ. 10. except. 6. Hæc de quarta regula.*

V. Regula: *Si hæreditas adita non ſit, ad quem pertineat, definitur l. unica. §. cum autem. C. de cad. tol. his uerbis:* Cùm in ſuperiore parte legis non aditam hæreditatem minimè, niſi quibuſdam perſonis, ad hæredes defuncti tranſmitti diſpoſuimus: neceſſe eſt, ſi quis ſolidam hæreditatem non adierit, hanc, ſiquidem habeat ſubſtitutum, ad eum (ſi noluerit & potuerit) peruenire: quòd ſi hoc non ſit, uel ab inteſtato ſucceſſores eam accipiant: uel ſi nulli ſunt, uel accipere nolunt, uel aliquo modo nõ capiunt, tunc ad noſtrum ærarium deuoluatur.

VI. Regula: *Si hæres uel legatarius iuſſa teſtatoris non fecerit, ad quos tunc relictum pertineat, definitur Nouell. c. 1. §. principiò igitur. ibi: ſi quis autem. cum ſequentibus, his uerbis:* Si quis quod à teſtatore diſpoſitum eſt, non impleat, ſed dum quod iuſſus eſt facere recuſat, decreto iudiciario admonitus per integrum annum ea quæ honorato relicti nomine competunt extraxerit: ſiquidem ex illorum numero eſt, qui neceſſariò aliquid lege capiunt, in maiorem autem partem quam lex requirit, hæres ſcriptus eſt: tantum capiat duntaxat, quantum illi in rationem trientis iure ſucceſsionis ab inteſtato lex dari concedit: quod reliquum eſt, id totum auferatur: & ſiquidem alij hęredes ſcripti exiſtunt, adcreſcat illis pro ea parte quæ cuique inſtitutione attributa eſt. Quòd ſi nemo alius hæres exiſtat, aut qui ſcripti ſunt hæreditatem fortè non adeunt, tunc quod aufertur adijciatur reliquis rebus: neque non legatarijs, fideicommiſſarijs & ſeruis libertate donatis copia fiat adeundæ & adquirendæ eius hęreditatis, ut tamen modis omnibus imperata faciant, uidelicet cautione prius ab eis præſtanda, prout uel rerum, uel perſonarum ratio admiſerit, omnia ſe perceptis rebus facturos, quæ teſtatores rectè uoluerint. Enimuerò ſi nemo eorum, quorum in teſtamento habita eſt mentio, hoc eſt, neque cohæres, neque legatarius, neque fideicommiſſarius, neq; ſeruus libertate donatus adire uoluerit: tunc poſt eum qui ſcriptus quidem hæres, in legitimam uerò duntaxat partem per hanc legem concluſus eſt, ad alios quos ab inteſtato lex uocat, bona deferantur, ut conſimiliter cautionem dent, ſe completuros quæ teſtamento ſunt comprehenſa. Inordinati autem uel confuſi aliquid admitti, ne in hac quidem parte uolumus: ſed ut quiſquam poſt eum qui noſtra iam lege excluſus eſt, prior ex ordine uocatur, ita & uocetur prior: poſtea qui eum ſequitur, & deinceps, donec qui poſtremus relinquitur, locum faciat uel alicui externo adire uolenti, & relicta exequi, poſt quos etiam fiſcum (ſi uoluerit) ponimus. Eundem etenim ordinem in legatarijs quoq; ac fideicommiſſarijs eſſe uolumus, ut prius adeundi copia detur fideicommiſſario uniuerſorũ bonorum, aut plures cùm ſunt, ei qui maiorẽ portionem habet: quandoquidẽ imitatione propemodum hæres exiſtit, præſertim nobis imperitantibus, qui Pegaſiani ſenatuſconſulti ambages exoſi explodentesq;, ſoli Trebelliano in huiuſmodi fideicommiſsis locũ dedimus. Quòd ſi uel nemo exiſtat,

ſtat, qui uniuerſitate bonorũ honoratus ſit, uel is quod teſtator iuſsit exeq recuſet, ad eos huiuſmodi ſacultas tranſeat, qui maioribus ſpecialibus legatis uel fideicommiſſis honorati ſunt. Eoq́; modo ſeruis etiam libertate donatis tempus & ſacultas dabitur adeundæ hæreditatis, & libertatis ſine ulla interpellatioue obtinendæ, & percipiendorũ bonorum, & iuſſa teſtaroris perficiendi cum cautione, ut prædiximus. Quòd ſi nemo legatarius uel fideicommiſſarius exiſtat, qui per unioerſitatem bonorum, aut etiam ſpecialiter maiore portione uel legato honoratus ſit, ſed parem omnes ſortunam obtineant: tunc ea ratione quam antè expoſuimus, item uniuerſales fideicommiſſarij, aut qui ex illis quod præceptum eſt, uult exequi, cæteris præferantur. Reliqui uerò legatarij uel fideicommiſſarij, qui nihil inter ſe legato differunt, uel ad unum omnes, ſi uolent, uel quotquot ex illis uoleut, uocentur. Si neque legatarius quiſquam, neq; fideicommiſſarius hoc in ſe receperit, damus facultatem ſeruis qui libertare donati ſunt, ut eo ordine, quo dominus quemque nominauit, prærogatiuam inter ſe habeant. Atque hæc quidem omnia ſancimus, ubi neceſſaria quædam datio in quempiam eorum, quibus natura aliquid ex teſtatoris ac defuncti ſucceſsione debetur, ſubeſt. Si uerò nulla huiuſmodi perſona in inſtiturionibus ſubſit, ſed ſpontaneam liberalitatem teſtator in nouiſsima ſua contulerit, deinde ſcriptus hæres intra tempus antè à nobis dictum, imperata non ſaciat: auferantur illi quidem quæ relicta ſunt, ut neque occaſione Falcidiæ, neque ulla alia de cauſa quidquam poſsit capere. Similiter autem cum ſuperioribus & ea obtineant, ut ſiquidem cohæredes adſuerint, hi ipſi uocentur: deinde ad fideicommiſſarios, & legatarios, & ſeruos, & omnes adeò, qui ab inteſtato ſuccedunt, eo ordine quem paulo antè adſignauimus, bona perueniant, ubique adnexo onere implendi ea quæ (ut prædiximus) teſtator legibus conſormia præceperit. Si uerò inſtitutio præterea ſubſtitutionem habuerit, nemini dubium, quin prius (ſi uelit) ad ſubſtitutum, qui ad legis præſcriptum omnia legata præſtet, bona peruentura ſint: ſicq́ue illo non uolente, tunc ſecundum obſeruatiouem à nobis dictam, ablata accedunt cohæredibus, legatarijs, ſeruis, ſucceſſoribus ab inteſtato, item extraneis, & fiſco: qui per omnia legitimas defunctorum uoluntates exequantur Propterea enim ad tam uaria ſucceſsionum genera reſpeximus, ne cuius defuncti hæreditas non adita caduca fiat. Exhæredatos uerò libetos, ſi iuſtè à patre excluſi ſint, nihilq́ue ex uoluntate patris habeant, neque uocamus, neque admittimus, etiamſi plus millies uelint. Vna enim hæc eſt legum intentio, ut quæ defuncti conſtituerunt, impleantur. Eum enim, quem defunctus ipſe à ſubſtantia ſua abigit, quomodo iuſtum ſuerit uocare ad res, quarum ille eum per exhæredationem expreſsè contra ipſum factam, participem eſſe noluit? Quod uerò eam partem quę auſertur defuncti uoluntatem non implenti, prius ad ſubſtitutos, mox ad cohęredes, & exinde ad legatarios & fideicommiſſarios, nec non & ſeruos dedoximus, eoq́; pacto ad eos qui ab inteſtato uocantur, & extraneos ac fiſcum deuenimus: non id abſurdè neq; temerè, neq; quo quenquam decorum latuerit, ſed prouidentia quadam ſingulari, & ex ſententia legis factum eſt, ut decurſis primùm omnibus perſonis teſtamento comprehenſis, tum demum ad ſucceſsionem ab inteſtato, & exteros perueniremus. In omnibus autem caſibus, in quibus, cùm ſuprà ſcripti uoluntatem teſtatoris non implent, perſonas uel ex teſtamento, uel ab inteſtato, uel etiam cæteros uocamus: permittimus uniuerſis eiuſmodi perſonis, ut & hæredes fiant, & aditionis, ſiue pro hærede geſtionis (quæ legis uocabula ſunt) ius habeant, omniaque ut hæredes gerant, ſiue conueniantur, ſiue alios conueniant: id quod propria authoritate uetuſtiſsimæ etiam leges præſtabant, facientes hæredes eos, qui neq; hæredes ſcripti fuerant, neq; ab inteſtato ad hæreditatem uocabantur. His omnibus obtinentibus, etſi non ab hærede, ſed à legatario uel fideicommiſſario, uel qui mortis cauſa quid percepit, dari quidquam fieriúe teſtator noluerit, eodem ordine ſeruato, & ablatarum rerum occaſione, ut à ſubſtituto quidem legatarij incipiat, deſinat uerò in fiſcum. *Hæc de ſexta regula, ſi ſcilicet rogatus ob id amittat legatum uel hæreditatem, quòd iuſſa teſtatoris non faciat, ad quem ſcilicet pertineat relictum.*

VII. *Regula: Si legatarius ſe à tutela excuſauerit, legatũ ab eo ad pupillũ transfertur. Quæ regula approbatur l. 25. in fine. C. de legatis, his uerbis:* Si legatarius, cui propter tutelam gerendam aliquid relictum ſit, non ſubierit tutelã: ei quidem legatũ auſertur, pupillo autẽ aſsignatur, cui ille utilis eſſe noluit. *Concordat l. 5. §. amittere, in fin. ff. de his quæ ut indig. &c. his uerbis:* Hoc legatum quod tutori de-

negatur, nõ ad fiſcum transfertur: ſed filio relinquitur, cnius utilitates deſertæ ſunt.

VIII. *Regula: Si, cùm pecunia alicui eſſet legata, ut ſeruũ alienũ redimeret & manumitteret, dominus ſeruum uendere nolit: rogatus pecuniam retinet. Quæ regula approbatur l. 51. §. ſi alienum. ff. de fideicommiſſarijs libertatibus, his uerbis:* Si alienum ſeruum quiſpiam rogatus fuerit manumittere, cùm ei certa pecunia legata eſſet, ut emat eum, & manumittat, & dominus nolit eum uendere: legatum retinet ex uoluntate defuncti.

IX. *Regula: Si ſeruum ſibi legatum ut manumittat, iure manumittere non poßit, ſeruus apud legatarium manet. Quæ regula approbatur l. ſi quis eum. 38. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. cauſa 15. exceptione 1.*

X. *Regula: Si legatum ſeu fideicommiſſum ſit ademptum, non remanet apud rogatum, ſed pertinet ad hæredem. Quæ regula approbatur exemplo l. penult. §. matri. ff. de adimend. leg. his uerbis:* Matri ſuæ hæredi ex parte inſtitutæ quatuor prędia legauit, & fidei eius commiſit, ut ex his duo ſocero reſtitueret: deinde codicillis ſocero ademit fideicommiſſum: quæſitum eſt, an nihilominus ex prælegatione ad matrem pertinerent? Reſpondit Scæuola, nihil proponi cur ad matrem pertinerent.

XI. *Regula: Si legatum ob id quòd is cui relictum eſt, capere poſſe deſierit, deficiat, remanet apud eum à quo relictum eſt. Quæ regula approbatur l. 10. §. ſi quis. ff. de his quæ ut indignis. cuius uerba uide ſ. cauſa 39. exceptione 2. in fine.*

XII. *Regula: Si quid ſuperfluum remanſit ex eo quod ad faciendum aliquid relictum eſt, uel ad erogandum, id ad eum qui rogatus eſt pertinet, non ad hæredem. Quæ regula approbatur exemplo l. 8. in prin. ff. de alimentis legatis, hiſce uerbis:* Pecuniæ ſortem alimentis libertorum deſtinatam, unum ex hæredibus ſecundum uoluntatem defuncti præcipientem cauere non eſſe cogendum ex perſona deficientium partes cohæredibus reſtitui, placuit: ob eam igitur ſpeciem, poſt mortem omnium libertorum nec indebiti competere actio, nec utilis dabitur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi miniſterium tantùm eius qui rogatus eſt, defunctus elegerit. Quæ exceptio approbatur l. 17. in princip. ibi: niſi duntaxat. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. eod. cap. reg. 4. except. 2. Secunda exceptio eſt: Niſi id quod faciendum eſt, momentanea opera perfici poßit. Quæ exceptio approbatur exemplo d. l. 8. §. fin. his uerbis:* Diuerſa cauſa eſt eius cui legatorum diuiſio mandatur. nam ea res præſentem ac momentariam curam iniungit: alimentorum uerò præbendorum neceſsitas oneribus menſtruis atque annuis uerecundiam quoq; pulſantibus adſtringitur. *Aliud exemplum proponitur l. 90. §. 1. ff. de leg. 2. his uerbis:* Peto à te Titi, fideiq; tuæ committo, uti curam condendi corporis mei ſuſcipias, & pro hoc decem aureos è medio præcipito. Quæro, an ſi Lucius Titius minus quàm decem aureos erogauerit, reliqua ſumma hæredibus proficiat? Reſpondit Scæuola, ſecundũ ea quę proponerentur, hæredum commodo proficere. *Tertia exceptio eſt: Niſi onus faciendi poſtea teſtator à rogato ad alium tranſtulit. Quæ exceptio approbatur l. 10. §. Seia. ff. de adim. leg. cuius uerba uide ſ. cauſa 15. except. 9. Quarta exceptio eſt: Niſi genus eius quod ſuperfluum eſt, alij ſit legatum. Quæ exceptio approbatur exemplo l. fin. §. fin. ff. de auro legato, his uerbis:* Mulier decedens ornamenta legauerat ita, Seiæ amicæ meę ornamenta uniuerſa dari uolo: eodem teſtamento ita ſcripſerat, Funerari me arbitrio uiri mei uolo, & inferri mihi quæcũq; ſepulturæ meæ cauſa feram ex ornamentis, lineas duas ex margaritis, & uiriolas ex ſmaragdis: ſed neq; hęredes, neq; maritus, cùm humi corpus daret, ea ornamẽta, quæ corpori iuſſus erat adijcere, dederũt: quæſitum eſt, utrũ ad eam, cui ornamenta uniuerſa reliquerat, pertineant, an ad hęredes? Reſpondit Scæuola, non ad hæredes, ſed ad legatariam pertinere.

XIII. *Regula: Si in metallum damnatus ſit is cui relictum eſt, non pertinet ad fiſcum, ſed manet apud hæredem. Quæ regula approbatur l. 3. in prin. ff. de his quæ pro non ſcriptis, &c. his uerbis:* Si in metallum damnato quid extra cauſam alimẽtorum relictum fuerit, pro non ſcripto eſt, nec ad fiſcum pertinet. nam pœnæ ſeruus eſt, non Cęſaris: & ita diuus Pius reſcripſit. Sed etſi poſt teſtamentum factum hæres inſtitutus uel legatarius in metallum damnatus ſit, ad fiſcum non pertinet.

XIIII. *Regula: Si legatarius teſtamentum impugnauit, et ob id legatum amiſit, ad fiſcum pertinet. Quæ regula approbatur l. 5. §. ſi is cui. ff. de his quibus ut indignis, &c. hiſce uerbis:* Si is cui rogatus ſum legatum reſtituere, teſtamentum falſum dixerit, reſtituere id fiſco debebo. *Concordat l. 2. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cauſa 17. in prin. Concordat item l. 29. §. fin. ff. de iure fiſci, his uerbis:* Eum qui falſum teſtamentum dixit, poſſe adire hæreditatem conſtat: ſed denegatis ei actionibus, fiſco locus erit. *Concordant & aliæ leges propoſitæ ſ. cap. 9. cauſa 17. in prin.*

XV. *Regula: Si teſtamentum celauit, & ob id quod ei relictum eſt amiſit, fiſco non debetur, ſed hæredi. Quæ regula approbatur l. 25. in fine. C. de legatis. cuius uerba uide ſ. cap. 9. cauſa 19.*

XVI. *Regula: Si teſtatori maledixit, uel ſtatus cõtrouerſiã ei mouit, is cui aliquid in teſtamẽto relictũ*

eſt,

ſit,et ob id relictum eſt amiſſum,fiſco locus eſt. *Quæ regula approbatur l. 9. in fine. ff. de his quæ ut indignis,&c. cuius uerba uide ſ̄.cap.9.cauſa 21.*

X V I I. *Regula: Si legatarius tacitam fidem accommodauit ad reſtituendum ei qui capere non poteſt, fiſco defertur id quod ei relictum eſt. de quo uide ſ̄.cap.9.cauſa 39.*

X V I I I. *Regula: Si legatarius in teſtamento ſibi legatum adſcripſit, & ſubſtitutum habeat, ad ſubſtitutū pertinet. Quæ regula approbatur l.1. in prin. ff. de his quæ pro non ſcriptis,&c. cuius uerba uide ſ̄. cap.9. cauſa 38. in prin. Hæc de prima huius capitis quæſtione, ad quos ſcilicet legatum inutile & amiſſum pertineat, dicta ſint. plura huius loci uide J. de iure adcreſcendi. Planè uidetur eorum quæ hactenus propoſita ſunt, exceptio generalis eſſe talis: Niſi non in teſtamento legatum ſit, ſed ab inteſtato relictum, uel mortis cauſa donatum. Quæ tamen exceptio reprobatur l. unica. §. hæc autē omnia. C. de caduc. toll. lend. his uerbis:* Hæc omnia locum habere cenſemus, tam in teſtamentis, ſiue in ſcriptis, ſiue ſine ſcriptis habitis, quàm in codicillis, & omni ultimo elogio, uel ſi quid ab inteſtato fuerit derelictum, nec non in mortis cauſa donationibus. *Nunc ad ſecundam quæſtionem tranſeundum.*

II. QVID QVANTVM'QVE amiſſo legato ad alium deuoluatur?

Huius loci regula prima hæc eſt: Quòd is qui legatum ex ſupradictis cauſis amiſſum reſtituere cogitur, etiam ad fructus reſtituendos teneatur. Quæ regula approbatur exemplis, quorum primum proponitur l. 78. §. qui Mutianam. ff. de leg. 2. his uerbis: Qui Mutianam cautionem alicuius non faciendi cauſa interpoſuit, ſi poſtea fecerit, fructus quoq; legatorum, quos in principio promitti neceſſe eſt, reſtituere debet. *Secundum exemplum proponitur l. 17. ff. de his quæ ut indignis, &c. hiſce uerbis:* Hæredem qui ſciens defuncti uindictam omiſit, & inſuper habuit fructus, omnes reſtituere cogendum exiſtimaui, nec probè deſideratorum actionem confuſam reſtitui. *Concordat l. 1. in prin. C. eod. tt. cuius uerba proponentur J. reg. 2. Huius exempli exceptio hæc eſt: Niſi ignorantia facti defuncti uindictam omiſit. Quæ exceptio approbatur cum diſtinctione d. l. 17. his uerbis:* Deceptum autem ignoratione facti, bonæ fidei poſſeſſoris defenſionem habiturum (ante motam ſcilicet controuerſiam) ſi ratio fructuum ſubducatur, nec improbè confuſam actionem reddi poſtulaturum. *Tertium exemplum proponitur l. 18. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Eum qui tacitum fideicommiſſum in fraudem legis ſuſcepit, eos quoq; fructus, quos ante litem motam perceperit, reſtituere cogendum, reſpondit Papinianus (quòd bonæ fidei poſſeſſor fuiſſe non uideretur) exemplo bonorum fiſco uindicatorum, &c. *Reliqua uerba uide J. reg. prox. Quartum exemplum proponitur l. 17. ff. de uſufr. legato. cuius uerba uide ſ̄. cap. 2. reg. 11. Quintum exemplum proponitur l. uxori. 27. ff. d. tt. de uſufructu legato. cuius uerba uide ſ̄. cap. 7. repl. 4. dupl. 1. Secunda regula eſt: Quòd etiam uſuræ rerum diſtractarum, uel pecuniæ acceptæ ſint reſtituendæ. Quæ regula approbatur l. 1. C. de his quibus ut indignis, &c. his uerbis:* Hæredes, quos necem teſtatoris inultam omiſiſſe conſtiterit, fructus integros cogantur reddere. Neq; enim bonæ fidei poſſeſſores ante controuerſiam illatam uidentur fuiſſe, qui debitum officium pietatis ſcientes omiſerunt. Ex hæreditate autem rerum diſtractarum, uel à debitoribus acceptæ pecuniæ, poſt motam litem bonorum uſuras inferāt: quod in fructibus quoque locum habere, quos in prædijs hæreditarijs inuentos, aut exinde perceptos uendiderit, procul dubio eſt: uſuras autem remiſſas dependere ſatis eſt. *Concordat l. 17. §. in tacito. ff. de uſuris, his uerbis:* In tacito fideicommiſſo omne emolumentū hæredi auferendum, & fiſco præſtandum, diuus Pius reſcripſit. Ergo & uſurarum emolumentū auferetur hæredi. *Item l. 18. in prin. ff. de his quæ ut indignis, &c. ubi Papinianus:* Poſt motam de tacito fideicommiſſo controuerſiam antè percepta fructuum precia cum uſuris eſſe reſtituenda, reſpondi: ſed & omnium fructuum, quorum precia percepta fuerant. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi fructus non uendiderit: tunc enim nec uſuræ fructuum debentur. Quæ exceptio approbatur d. l. 18. in princip. his uerbis:* Quòd ſi fructus in uſu habuiſſet, eorum precia tantùm reſtitui ſatis eſſe. *Planè regula propoſita in uſuris fructuum mutatur ac tollitur d. l. 18. in prin. his uerbis:* Sed diuus Seuerus bonorum tacitè relictorum citra diſtinctionem temporis fructus duntaxat deberi, non etiam uſuras eorum, benignè decreuit: quo iure utimur. *Tertia regula: Si ſeruus legatus ſit, idq; legatum amittatur, quid & quantum deuoluatur, approbatur l. ſi tibi homo. 83. §. cùm ſeruus. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ̄. cap. 2. reg. 1. except. 2. Quarta regula: Si ad plures legatum deuoluatur, quantum cuiq; debeatur, definitur l. unica. §. ſed ut manifeſtetur. C. de caduc. tollen. his uerbis:* Vt manifeſtetur pro qua parte oportet manere hoc quod fuerit defectum, apud eos à quibus ſit derelictum: ſancimus, ſiquidem ad hæredes lucrum perueniat, pro parte hæreditaria fieri eius diſtributionem: cum & ab ipſis ſimili modo, ſi ualuiſſet, præſtaretur. niſi nominatim ab uno uel certis hæredibus fuerit derelictum: tūc enim, quemadmodum ſolus uel ſoli præſtabunt, ita & lucrum ſentient. ſin autem

autem legatarij uel fideicommiſſarij ſint, uel mortis cauſa donatione honorati, uel alia fortè perſona, quæ fideicommiſſo præ grauari poteſt, & hoc euaneſcat, manere hoc apud enumeratas perſonas ſancimus pro uirili omnimodo portione, id eſt, pro numero perſonarum. *Concordat d.l.unica.§. in omnibus uidelicet. cuius uerba uide ſ. cauſa 42. except.1.repl.2. Concordat item d.l.unica.§.in his itaq; cuius uerba uide ſ.lib.28.cap.24.reg.1.in prin.*

III. EFFECTVS AMISSIONIS & deuolutionis legatorum.

Huius loci regula prima hæc eſt: Quòd is ad quem legatum deficiens peruenit, etiam onus iſti legato annexum ſuſtinere cogatur. de qua re dictum ſ. cap.10. cauſa 42. except.1. Secunda regula: Quòd is cui hæreditas ablata eſt, æs alienum ſoluere non teneatur. Quæ regula approbatur l.18.§.bonis.ff.de his quæ ut indignis, &c. de quo ſ.lib.16.cap.6.reg.5. except.13. Tertia regula: Quòd ei cui aufertur hæreditas uel legatum, actiones confuſæ ſint reſtituendæ. Quæ regula approbatur l.legatarius.38.§.fin. ff. de leg.2.his uerbis: Si legatum nobis relictum conſtituerimus nolle ad nos pertinere, pro eo erit, quaſi ne legatum quidem ſit: & ideo dicemus, nec confuſas ſeruitutes, ſi fortè prædium legatum prædio meo debuerit ſeruitutes: ſed & integra furti actio manebit, ſi ſeruus legatus ſit, cuius nomine furti agere poterit legatarius. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi tanquam indigno hæreditas ſit ablata: tunc enim actiones confuſæ non ſunt reſtituendæ. de quo uide Comment. de Liberat. cap.20. prima ſpecie, except.2.*

DIGESTORVM LIBER TRICESIMVSTERTIVS:

DE ACTIONIBVS, QVAE PRO LEgatis & fideicommiſſis perſequendis competunt.

DE ACTIONE LEGAtorum. Cap. I.

HActenus de amiſsione legatorum ſit dictum, nunc de legatorum actione, eiuſq; adſinibus remedijs eſt dicendum. Eſt autem legatorum actio ex quaſi contractu. Quod approbatur Inſt. de obligat. quæ quaſi ex contractu, &c. §. hæres quoq; his uerbis: Hæres legatorum nomine non propriè ex contractu obligatus intelligitur, neq; enim cum hærede, neq; cum defuncto ullum negocium legatarius geſsiſſe, propriè dici poteſt: & tamen quia ex maleficio non eſt obligatus, quaſi ex contractu debere intelligitur. *Concordat iiſdem propè uerbis l.4.§.hæres quoq; ff. de action. & obligat. Datur igitur actio hæc, ſi alicui quid in teſtamento legatum ſit, uel per fideicommiſſum relictum. cuius cauſæ plurimæ ſunt exceptiones in ſuperioribus capitibus propoſitæ. Nam quæ ſuprà exceptiones aduerſus legata, item cauſæ amittendi legati propoſitæ ſunt, & hic aduerſus cauſam propoſitæ actionis exceptionū loco repeti poſſunt. Sed et huc pertinēt, quæ dicentur 4. cap. 9. de cautionib. ab actore præſtādis.*

II. VBI, ET APVD QVEM competat actio legatorum & fideicommiſſorum?

Huius loci regula prima hæc eſt: Quòd ibi actio legati uel fideicommiſsi competat, ubi maior pars hæreditatis eſt. Quæ regula approbatur l.50. in prin. ff. de iudicijs, his uerbis: Si fideicommiſſum ab aliquo petatur, isq; dicat alibi eſſe maiorē partem hæreditatis, non erit ad præſtationem compellendus: & ita multis conſtitutionibus cauetur, utibi petatur fideicommiſſum, ubi maior pars hæreditatis eſt, niſi probetur eo loco uoluiſſe teſtatorem fideicommiſſum præſtari, ubi petitur. *Concordat l.unica. C. ubi fideicomm. peti oportet, his uerbis:* Fideicommiſſum ibi petendum eſſe, ubi hæreditas relicta eſt, dubitari nō oportet. *Ait Iuriſconſultus:* Niſi probetur eo loco noluiſſe teſtatorem fideicommiſſum præſtari, ubi petitur. *Hiſce uerbis prima aduerſus regulam propoſitam exceptio approbatur, hæc ſcilicet: Niſi teſtator alibi præſtari uoluit. Secunda exceptio eſt: Niſi ex qualitate rei relictæ uel perſonæ coniectura capi poſsit, teſtatorem alibi præſtari uoluiſſe. Quæ exceptio approbatur duobus exemplis l.52.§.1 & 2. ff. de iudicijs, his uerbis:* Si libertis ſuis teſſeras frumentarias emi uoluerit, quamuis maior pars hæreditatis in prouincia ſit: tamen Romæ debere fideicommiſſum ſolui, dicē dum eſt, cum appareat id teſtatorē ſenſiſſe ex genere comparationis. Sed et ſi proponas, quibuſdam clariſsimis uiris argēti uel auri pondo relicta, & ſit ſufficiens ad huiuſmodi fideicommiſſa Romæ patrimonium, licet maior pars totius patrimonij in prouincia ſit, dici oportet Romæ eſſe præſtandum. nec enim ueriſimile eſt, teſtatorē qui honorem habitum uoluit his quibus reliquit, tam modica fideicommiſſa in prouincia præſtari uoluiſſe. *Concordat l.cum res.47. in prin. ibi: ſed ſi res. ff. de leg.2. cuius uerba uide ſ. cap.12. cauſa 58. except.2. Tertia exceptio eſt: Niſi ibi, ubi petitur, maior ſit pars hæreditatis. tunc enim præſcriptio propoſita, quaſi alibi etiam ſit hæreditas,*

regulariter

regulariter nō obſtat. Verùm exceptio hæc recipit replicationē hanc: Niſi ibi, ubi petitur, etiā plus ſit æris alieni. Quæ replicatio locum quidem habet, ſi patrimonium eius loci ubi petitur, ſpecialiter iſti æri alieno ſoluendo deſtinatum eſt, alioquin non habet locū. Quod approbatur l. 50. §. tractatum ff. de iudicijs, his uerbis: Tractatum eſt de ære alieno, ſi in ea prouincia, ubi fideicōmiſſum petitur, plus eſſet æris alieni, an quaſi maior pars alibi eſſet, præſcriptio locū haberet? Sed hic placuit, nihil facere æris alieni nomen, cùm non loci ſit æs alienum, ſed uniuerſarum facultatum. Aes enim alienum, patrimoniū totum minuere conſtitit, non certi loci facultates. Quid tamen ſi fortè certis oneribus deſtinatum ſit id patrimoniū? utputa alimentis præſtandis, quæ Romę (id eſt, ex prædijs Romanis) præſtari paterfamiliâs iuſſerat, uel tributis, uel quibuſdā alijs inexcuſabilibus oneribus, an poſsit præſcriptio locum habere? & putem iuſtius dici locum habere. *Quarta exceptio eſt: Niſi res per fideicommiſſum relicta ibi ſit, ubi petitur. Quæ exceptio approbatur l. 52. §. ſi ea res. ff. de iudicijs hiſce uerbis:* Si ea res quæ per fideicommiſſum relicta eſt, eo loco ſit, dicendum eſt, non debere pręſcribi ei qui petit, quaſi maior pars hæreditatis alibi ſit. *Concordat l. 38. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 12. cauſa 18. exceptione 1. Quinta exceptio eſt: Niſi non fideicommiſſum, ſed ſatisdatio fideicommiſsi nomine petatur. Hæc exceptio approbatur d. l. 52. §. fin. his uerbis:* Sed ſi non fideicommiſſum eo loco petatur, ſed de fideicōmiſſo ſatiſdatio, uidendū eſt, an hæc præſcriptio locum habeat? & non puto habere: quinimò etſi nihil ſit eo loco, attamē iubendum ſatiſdare. quid enim ueretur, cum ſi ſatis non dederit, mittatur aduerſarius in poſſeſsionem fideicommiſsi ſeruādi cauſa? *Sexta exceptio eſt: Niſi reus conuentus alijs defenſionibus uſus hanc omiſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 52. in prin. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* Sed etſi ſuſcepit actionem fideicommiſsi, & alijs defenſionibus uſus hanc omiſit, poſtea quamuis ante ſententiam reuerti ad hanc defenſionem non poteſt. *Septima exceptio eſt: Niſi fideicommiſſum alibi ſoluere cœperit reus. Quæ exceptio approbatur l. 50. §. fin. de quo ſ. regula proxima. Secunda propoſiti loci regula eſt: Quòd etiam actor domicilium rei conuenti ſequi debeat. Quæ regula approbatur l. 50. §. ſed & reſcriptum. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* Sed & reſcriptum eſt, ut illic fideicommiſſum petatur, ubi domicilium hæres habet. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi hæres alibi ſoluere cœperit. Quæ exceptio approbatur d. l. 50. §. fin. cum l. ſequente, his uerbis:* Quoties autem cœpit quis fideicommiſſum ſoluere, non poteſt hac præſcriptione uti, quamuis hæreditas ad eum fuerit deuoluta, qui domicilium in prouincia habet. *Secunda exceptio eſt: Niſi reus conuentus alijs defenſionibus uſus hanc omiſit. Quæ exceptio approbatur l. 52. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. prox. except. 6.*

III. QVIBVS COMPETAT LEgati uel fideicommiſsi actio?

Huius loci prima regula eſt: De hæredibus legatarij, quibus legati actio competit. Quæ regula approbatur l. 5. in prin. ff. quando dies leg. cedit, his uerbis: Si poſt diem legati cedentē legatarius deceſſerit, ad hæredem ſuum transfert legatum. *Concordat l. 5. C. quando dies legati cedit, his uerbis:* Si Pontiocilla ad eam ætatem peruenit, cui legatū uel fideicommiſſum derelictū erat, petitionē ad hæredes tranſmiſit, licet antè deceſſerit, quàm conſequeretur legatum uel fideicommiſſum. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi legatarius ante diem legati cedentem deceſſerit: tunc enim legatum ad hæredem non transfert. Quæ exceptio patet ex uerbis iā propoſitis, deq́; ea cum ſuis replicationib. uide ſ. lib. prox. cap. 7. cauſa 10. Secunda exceptio eſt: Niſi legatarius ante diem legati uenientē ſit mortuus. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ dicuntur ſ. cap. 8. in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi uſusfructus, uel uſus, aliudue ius perſonale ſit legatum. De hac exceptione dictum ſ. lib. 24. eiusq́; exemplum proponitur l. cum ſeruus. 19. §. ſi quis alicui. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quis alicui legauerit licere lapidem cædere: quæſitum eſt, an etiam ad hæredem hoc legatū tranſeat? & Marcellus negat, ad hæredem hoc legatum tranſmitti, niſi nomen hæredis adiectum legato fuerit. *Aliud propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. 21. §. fin. ff. de annuis legat. his uerbis:* Pater duos filios æquis ex partibus inſtituit hæredes, maiorem & minorem, qui etiā impubes erat, & in partem eius certa pręedia reliquit: & cum quatuordecim annos impleuit, certam ei pecuniam legauit, idq́; fratris eius fidei commiſit, à quo petijt in hæc uerba: A te peto Sei, ut ab annis duodecim ætatis ad ſtudia liberalia fratris tui inferas matri eius tot annua uſq; ad annos quatuordecim. Eo amplius tributa fratris tui pro cenſu eius defendas, donec bona reſtituas: & ad te reditus prædiorum illorum pertineāt, quoad perueniat frater tuus ad annos quatuordecim. Quæſitum eſt, defuncto maiore fratre, alio hærede relicto: utrum omnis conditio percipiendi reditus fundorum, & ut anniuerſaria præſtentur, & alia quæ præſtaturus eſſet, ſi uiueret Seius, ad hæredem eius tranſierint: an uerò id omne protinus ad pupillum & tutores transferri debeat? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, intelligi teſtatorem quaſi cum tutore locutum: ut

tempore

tempore quo tutela reſtituenda eſſet. hæc quoq; quæ pro annnis prçſtari iuſsiſſet, percipiendisq; fructibus finiantur. Sed cum maior frater morte præuentus ſit, omnia quæ relicta ſunt, ad pupillum & tutores eius confeſtim poſt mortem fratris tranſiſſe. *Aliud exemplum proponitur l.22.ff. de uſufruct.legato.cuius uerba uide ĩ.lib.34.cap.2.cauſa 1. Quarta exceptio eſt: Niſi teſſera, militia, uel tribus legata ſit. Hæc exceptio reprobatur l.50.§.ſi Titio.ff.de leg.2. bis uerbis:* Si Titio teſſera frumentaria uel militia legata ſit, & is deceſſerit, quidam putant extingui legatum: ſed hoc non eſt uerum. nam cui teſſera uel militia legatur, æſtimatio uidetur legata. *Reprobatur inſuper exceptio propoſita in tribu legata, l.34.in prin.ff. de leg.1. bis uerbis:* Patronus liberto ſtatim tribum emi petierat, libertus diu motam ab hærede patroni paſſus eſt, & decedens hæredem reliquit clariſsimum uirum: quçſitum eſt, an tribus æſtimatio hæredi eius debeatur? Reſpondit Scæuola, debeti. Item quæſitum eſt, an & commoda & principales liberalitates, quas libertus ex eadem tribu uſq; in diem mortis ſuæ conſecuturus fuiſſet, ſi ei ea tribus ſecundnm uoluntatem patroni ſui tunc comparata fuiſſet, an uerò uſuræ æſtimationis hæredi eius debeantur? Reſpondit, quidquid ipſe conſecuturus eſſet, id ad hæredem ſuum tranſmittere. *Quinta exceptio eſt: Niſi annuum ſit legatum. tunc enim mortuo legatario reliquorum annorum legatum non debetur. Quæ exceptio approbatur l.4.ff.de annuis legatis, biſce uerbis:* Si in ſingulos annos alicui legatum ſit, Sabinus, cuius ſententia uera eſt, plura legata eſſe ait, & primi anni purum, ſequentium conditionale: uideri enim hanc eſſe conditionem, SI VIVAT: & ideo mortuo eo ad hæredem legatnm non tranſire. *Hiſce uerbis propoſita exceptio approbatur, ſimul & ratio eius monſtratur. de qua ratione dictum ĩ.lib.prox.cap.1 quæſt.5.reg.3. Concordat l.8.in prin.ff.eod.tt. ubi Caius:* In ſingulos annos relictum legatũ, ſimile eſt uſufructui, cùm morte finiatur. *Concordat item l.11.ff.eod.tt. & l.10.ff.de capite minutis. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi eius anni in quo deceßit legatarius. Iſtius enim anni legatum morte legatarij non extinguitur. Quæ replicatio approbatur l.8.in fine.ff.de annuis legatis, biſce uerbis:* Illud certè amplius eſt in hoc legato, quòd ingreſſu cuiuslibet anni, ſi deceſſerit legatarius, eius anni legatum hæredi ſuo relinquat: quod in uſufructu non ita eſt, cum fructuarius, etiamſi maturis fructibus, nondum tamen perceptis deceſſerit, hæredi ſuo in eos fructus actionem non relinquat. *Concordat l.5.ff. eod. tt, bis uerbis:* A' uobis quoque cæteri hæredes peto, ut uxori meæ præſtetis, quoad uiuet, annuos decem aureos: uxor ſuperuixerit marito quinquennio & quatuor menſibus. Quæro, an hæredibus eius ſexti anni legatum integrum debeatur? Modeſtinus reſpondit, integri ſexti anni legatum deberi. *Secunda replicatio eſt: Niſi exonerandi hæredis cauſa in plures penſiones legatum ſit diuiſum. Quæ replicatio approbatur l.20.ff.quando dies leg. ced. de qua re uide ĩ. lib. proxim. cap. 1. quæſtion. 5. regul. 3. Tertia replicatio eſt: Niſi teſtator etiam hæredibus legatarij præſtari uoluit. Quæ replicatio approbatur l.22. C. de legatis, biſce uerbis:* In annalibus legatis uel fideicommiſsis, quæ teſtator non ſolùm certæ perſonæ, ſed etiam eius hæredibus præſtari uoluit, eorum exactionem omnibus hæredibus, & eorum hæredum hæredibus conſeruari per uoluntatem teſtatoris præcipimus. *Hæc de quinta exceptione eiusq; replicationibus. Sexta exceptio eſt: Niſi hæres eo tempore, quo datum eſt legatum, nondum fuerit natus. Hæc exceptio reprobatur l.21.C.de fideicommißis, biſce uerbis:* Si in perſonam patris tui, cui te ſucceſsiſſe proponis, fideicommiſsi dies utiliter ceſſit, licet tempore quo fuerat datum, necdum te natum probetur: uxorem patrui, quem contendis patri tuo rogatum, ſi ſine liberis deceſſerit, ab auo relicta reſtituere (ſi ei ſucceſsit) de fideicommiſſo conuenire debes. nam ſi patrui etiam hæreditas tibi quæſita eſt, non de fideicommiſſo quærendum, ſed hæreditas ab ea uindicanda eſt. *Septima exceptio eſt: Niſi defuncto in legato uel directò uel per fideicommiſſum ſit ſubſtitutum. Hæc exceptio ſine cuiuſquam contradictione eſt iuſta, hærediq; legatarij ſine dubio fideicommiſſarius eiusq; hæres præferendus: cuius exemplum proponitur l. 2. C. quando dies leg. ced. bis uerbis:* Agrum pluribus relictum nominatim animadnertimns, & cautum eſſe ut ad eum qui ſuperuixiſſet, res pertineret. Quicunq; igitur is fuit, ad hæredem ſuum dominiũ tranſmiſit: nec tali fideicommiſſo aſtringitur, ut hæredibus eorum reſtituat, ſicut ipſe fuit reſtitutus ab illis. *Aliud eius exemplum proponitur l.89.§.Seia.ff.de leg.2. cuius uerba uide ſ. cap.7.reg.25.exception.17.repl.4. Planè quot ſunt exceptiones aduerſus legata eorumq; actionem ſuprà propoſitæ, tot etiam aduerſus propoſitam exceptionem competunt replicationes. Octaua exceptio eſt: Niſi cùm uni certa pecunia relicta eſſet, ut inde alimenta libertis præſtaret, is pluribus hæredibus relictis deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l.10. in prin.ff.de alimentis legatis, biſce uerbis:* Cùm unus ex hæredibus certam pecuniam prçcipere iuſſus eſſet, de cuius ſorte libertis alimenta præſtaret: hæredem quoque hæ-

redis

redis ad præceptionem admitti placuit. Si tamen plures hæredes hæres haberet, intentionem quidem defuncti prima facie refragari, ſed aliud probari non oportere. Quid enim, ſi cæteros hæredes ſuos euitauit, & quietam ac uerecundam atq; etiam idoneam, libertis conſulens, domum ſequi maluit? & ideo ab omnibus heredibus hæredis alimenta præſtabuntur. *Nonæ exceptionis loco notandum, quòd quibuſcunq; exceptionibus defunctus legatarum remoueri potuit, eaſdem etiam hæredi eius obſtare. Quæ exceptio approbatur l. 5. §. iiſdem. ff. quando dies legati cedat, hiſce uerbis:* Iiſdem diebus, id eſt, iiſdem conditionibus hæredi præſtabitur legatum, quibus legatario præſtabatur. *Hæc de prima regula, eiusq; exceptionibus ſint dicta.*

II. *Regula: Si filiofamiliâs legatum eſt, patri competit actio: item ſi ſeruo ſit legatum, domino regulariter actio competit. Quæ regula approbatur l. 5. §. fin. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Si cùm dies legati cedere inciperet, aliquis ſui iuris non eſſet, debebitur legatum his quorum iuri fuit ſubiectus. *Sanè idem dicendum, ſi die legati cedente ſui iuris exiſtens, poſtea alterius iuris eſſe cœperit.* [a] *De qua re uide ȷ. except. 3. Concordat l. 5. C. de condit. inſertis, hiſce uerbis:* Si uxorem tuam tempore nuptiarum in patria poteſtate fuiſſe monſtretur, fideicommiſsi commodum ei relictum cum nupſerit, nullo alio diem eius prohibente quæſitum patri non ambigitur. Quòd ſi à patre ante nuptias emancipata fuerit, ac poſtea deceſſerit, ſuperſtite patre & marito & liberis: actionem fideicommiſsi ſibi competentem ad ſuos hæredes tranſmiſit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi filius emancipatus, uel ſeruus manumiſſus fuerit. tunc enim ipſi, non patri uel domino competit actio. Quæ exceptio approbatur l. filiusfamiliâs. 120. §. ſi fideicom ff de leg. 1. his uerbis:* Si fideicommiſſum relictum fuerit ſeruo alieno ſine libertate, & ad libertatem peruenerit, dicendum eſt, poſſe eum ad capiendum admitti. *Concordat l. quæſitum. 88. §. duobus. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. prox. except. 25. tertia except. repl. 1. Concordat item d. l. 88. §. ſi quis Stichum. cuius uerba uide ſ. d. tertia except. repl. 3. Concordat item l. 14. §. fin. ff. quando dies legati cedat. cuius uerba uide paulò inferius except. 3. Concordat item l. 17. ibi: & ideo. ff. eod. tit. cuius uerba uide ȷ. cap. 8. reg. 1. except. 15. Concordat item l. 18. §. ſi quis ſeruum. ibi: igitur cum ſeruus. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. except. 21. tertia except. repl. 2. dupl. 4. tripl. 3. Concordat item l. 5. in fine. C. de condit. inſertis. cuius uerba uide paulo ſuperius ead. reg. in prin. Concordat item l. 27. §. fin ff de alim. legatis. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 10. cauſa 2. except. 12. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſub conditione, ſi in patris uel domini poteſtate manſiſſet, filio uel ſeruo ſit legatum. Quæ replicatio approbatur l. 41 ff. de condit. et demonſt. his uerbis:* Filiofamiliâs legatum eſt ſub hac conditione, ſi in poteſtate patris manſiſſet: magis patri legatum uideri ait Africanus, & patrem ſuo nomine legatum petere. idem iuris eſſe, etſi ſeruo ſimiliter legetur: argumentum rei ſit, quòd etſi cibaria ſeruis Titij legentur, procul dubio domini eſſe, non ſeruorum legatum. *Hiſce uerbis poſterioribus ſecunda propoſitæ exceptionis replicatio approbatur, hæc ſcilicet: Niſi cibaria ſeruis ſint relicta. hoc enim caſu, quamuis unus ex iis ſit manumiſſus, legatum tamen petere non poteſt. Tertia replicatio eſt: Niſi poſt diem legati cedentem liber ſit factus. Quæ replicatio approbatur l. 5. §. fin ff quando dies leg. ced. his uerbis:* Si purum legatum fuit, & poſt diem legati cedentem liber factus eſt, apud dominum legatũ relinquet. *Dies autem legati cedere dicitur, à morte teſtatoris,* [b] *niſi uſusfructus legatus ſit; tunc enim ab adita hæreditate dies cedit.* [c] *Vnde in dicta l. 5. §. fin. ſubijciuntur hæc uerba:* Sed ſi uſusfructus fuerit legatus, licet poſt mortem teſtatoris ante aditam hæreditatem ſui iuris efficiatur, ſibi legatum adquiret. *Idem eſt, etſi ſub conditione ſit legatum, quæ conditio mortuo teſtatore adhuc pendet.* [d] *Sed etſi in annos ſingulos ſit legatum, tum plura ſint legata, ut ſuprà lib. prox. cap. 1. quæſt. 5. reg. 3. eſt oſtenſum, in ſingulis quoq; annis dies legati cedit: & per conſequens, etiamſi filius uel ſeruus poſt primum legati annum ſui iuris ſit effectus, reliquorũ tamen annorum legatum ſibi, non patri uel domino debetur. Quod approbatur l. 12. in prin. ff. quando dies legat. ced. his uerbis:* Cùm in annos ſingulos legatur, non unum legatum eſſe, ſed plura, conſtat: nec ſemel diem eius cedere, ſed per ſingulos annos. Inde Iulianus ait, hoc legatum ſi ſeruo relinquatur, deinde poſt primum uel alterum annum ſit liber, eum ſibi adquirere. *Sed & propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi dominus legatum repudiauerit: tunc enim ſeruo, quamuis poſt diem legati cedentem manumiſſo, competit actio. Quæ duplicatio approbatur l. 20. ff de opt. legata. cuius uerba uide ȷ. lib prox. cap. 11. quæſt. 2. reg. 2. Quarta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi pater cauere paratus ſit, neminem amplius petiturum. Hæc replicatio reprobatur l. 2. ff ut leg. ſeruan. cauſa caueat. his uerbis:* Nec ſi fortè uelit pater cauere, neminem amplius petiturum, compellendus erit hæres legatum, quod iam filius petere poteſt, alij quam cui debetur exoluere. *Hæc de prima exceptione, eiusq; replicationibus. Secunda exceptio eſt: Niſi filius emancipari, uel ſeruus manumitti, in teſtamẽto iuſſus ſit. Hac exceptio in filio quidem approbatur l. 1. C. de fideicommiſsis, hiſce uerbis:* Quamuis ſimpliciter te & fratrem tuum aliquis inſtituerit hæredes, eiuſque

N hæredi-

a l. 14. §. fin. ff. quando dies leg. ced.

b l. 5. in prin. ff. d. tit.

c l. 2. ff. eod. titulo.

d l. 14. §. fin. ff. quãdo dies leg. ced. cuius uerba uide infrà except. 3. Concordat itẽ l. 18. in prin. ff. de reg. iuris. cuius uerba uide alibi.

hæreditatis commodũ pater ex tua fraitiſque perſona pro poirioribus ueſtris poteſtaris ratione quæſierit: tamcn quia inſerioribus uerbis teſtamenti uos ſui iuris facere teſtator curauir, inrelligi poteſt, reſtituendæ hæreditaiis commodo fideicommiſſo patrem obſtrictum eſſe. *Concordat l.68.ff.de condit. & demonſtrat. cuius uerba uide J. except.5. Concordat item l.92.ff. eod.tit. ubi Papinianus:* Pater (*inquit*) filio ſuo cohæredès ſine ulla conditione filias ipſius dedir, ac petijt, ut filias ſuas emáciparer, ira ur curarores à prætore acciperenr: filij uidori fidei commiſiſſe placuir, ut eas ſui iuris conſtirutas, ad hæreditatem aui peruenire pateretur: nec ad rem pertinere, ſi portionem filiarum iure ſubſtitutionis quæſiſſet. *In ſeruo autem exceptio propoſita reprobatur l.78. §. tres hæredes. ff. ad Senatuſconſ. Trebell. his uerbis:* Tres hæredes ſcripſit, Mæuium fratrem ſuum ex dodrante, Seium ex ſextante, Stichum eiuſdem Seij ſeruum, filium autem naturalem Mæuij, ex uncia: & fidei commiſit Seij, ur Stichum manumitteret, in hæc uerba, A te peto Sei, uti tu Stichum manumittas, dedi unde facias. Sed & codicillis ita cauit: Vnciam ex qoa feci Stichum hæredem, ſi quam Seius controuerſiam mouerir, ad Mæuium fratrem meum reuerti uolo. tu frater ſecundum fidem & pietatem tuam, quidquid ad te peruenerit ex hæreditare mea, Sticho filio tuo reſtitoes: quod ut facias, fidei tuæ committo. quæſitum eſt, cum Seius adierit hæreditatem, & propter hoc compulſus Stichum manumiſerit, an unciam hæreditatis, ex qua Stichus hæres eſt inſtitutus, Seio manumiſſo reſtituere debeat? Reſpondit Scæuola, non proponi, Seium rogatum unciam ei reſtituere. *Tertia exceptio eſt: Niſi die legati cedente legatarius in alterius poteſtate non fuit. Hæc exceptio ipſo iure ſubſiſtit, ut is in cuius poteſtate legatarius die legati cedente deprehenditur, legati actionem habeat: non is in cuius poteſtate antea fuit, uel in cuius poteſtatem poſtea peruenit. Veruntamen recipit replicationem hanc: Niſi die legati cedente liber exiſtens, poſtea alterius iuris eſſe cœperit. Quæ replicatio approbatur l.14.§.fin. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Si dies legati ceſſerit, deinde legatarius in ius alienum peruenerit, ipſi potius debetur legatum, in cuius ipſe ius peruenit: tranſeunt enim cum eo ea quæ ei debebantur. ſed ſi ſub conditione fuerit legatum, non tranſit, ſed expectamus conditionem, eique adquiretur cuius iuris erit conditionis exiſtentis tempore: quòd ſi ſui iuris fuerit eo tempore, ſibi potius adquiret. *Quarta exceptio eſt: Niſi filio à patre hærede ſit legatum. Quæ exceptio approbatur l.11. §. ſi filio. ff. de leg.3. his uerbis:* Si filio à patre hærede inſtituto fideicommiſſum relictum fuerit, etſi uerbis non ſit ita relictum, Cum pater morietur: ſed intelligi hoc poſsit, puta quia ſic relictum eſt, ut relinquat filio, uel uolo eum habere, uel uolo ad eum pertinere: defendetur in id tempus fideicommiſſum relictum, quo ſui iuris filius efficitur. *Quinta exceptio eſt: Niſi filio uel ſeruo ſub conditione hac, Si ſui iuris factus ſit, legatum ſit relictum. Quæ exceptio approbatur l.11.§. ſi cui ita. ff. de leg 3. his uerbis:* Si cui ita fuit fideicommiſſum relictum, Si morte patris ſui iuris effectus fuerit: cum mors patri contingat, quaſi extante conditione ad fideicommiſſum admitteeur. *Concordat l.68. ff de condition. & demonſtr. ubi Papinianus:* Duos mater filios (*inquit*) ſub conditione emancipationis ex partibus hæredes inſtituir, eiſque plurium rerum præceptionem purè dedit, hæreditatem adierant: patrem à legato totum commodo illa quoque ratio debet ſubmouere, quòd emancipando filios obſecutus uoluntati ſupremum iudicium uxoris ſuæ cuſtodiri uoluerit. *Propoſitæ exceptionis replicatio uidetur eſſe talis: Niſi filius uel ſeruus, cui ſub conditione libertatis fideicommiſſum relictum eſt, poſtea eidem à quo relictum eſt, ſine dicta conditione ſit ſubſtitutus, & ex iſta ſubſtitutione pater dominusue hæres exiſtat. hoc enim caſu uidetur fideicommiſſum extinctum. Hæc replicatio reprobatur l.85. ff. de leg.2. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap.9. cauſa 37. Sexta exceptio eſt: Niſi poſt mortem patris filio ſit legatum. Quæ exceptio approbatur l. ſi poſt. 67. in prin. ff. de leg.2. his uerbis:* Si poſt mortẽ patris filio legatur, dubiũ nõ eſt, quin mortuo patre ad filiũ pertineat legatũ: nec interſit, an patri hæres extiterit, nec'ne. Sed ſi ſeruo poſt mortem domini relictum eſt legatum, ſiquidem in ea cauſa durabit, ad hæredẽ domini pertinet: idque adeò, ur idem iuris ſit, etſi teſtamento domini liber eſſe iuſſus fuerit: antè enim cedit dies legati, quàm aliquis hæres domino exiſtat: quo fit ut hæreditari, &c.

III. *Regula. De eo cuius intereſt. Et quoq; cuius intereſt legatum præſtari competit actio, quamuis ei legatum nõ ſit. Quæ regula approbatur l.13.§. interdum. ff. de leg.1. his uerbis:* Interdum alterius nomen ſcribitur in teſtamento, alteri uerò fideicommiſsi petitio uel legati competit: utputa ſi fidei hęredis committatur, ut ipſe publicano pro Titio præſtet, fideicommiſſum hoc uel legatum non publicanus petit, licet ſit ei adſcriptũ: ſed ipſe petere poterit, pro quo legatũ relictum eſt. Multum autẽ intereſſe arbitror, cui uoluerit proſpectum, cuiusq; contemplatione teſtator fecerit:

cerit: plerunq; autem intelligendũ eſt, priuati cauſa hoc feciſſe, licet emolumentum publicano quæratur. *Similia exempla proponuntur l. ſi cui. 49. §. ſi Titio. cum ſequentibus. ff. de legatis 1. cuius uerba cum alio exemplo uide j. lib. prox. cap. 4. except. 54. repl. 9. Concordat l. liberationem. 3. §. fin. cum lege ſequente. ff. de liberat. legat. his uerbis:* Cõſequenter quæritur, an & ille ſocius pro legatario habeatur, cuius nomen in teſtamento ſcriptum nõ eſt, licet commodũ ex teſtamento ad utrumq; pertineat, ſi ſocij ſunt? & eſt uerum, nõ ſolùm eum cuius nomen in teſtamento ſcriptũ eſt, legatariũ habendũ: ſed eũ quoq; qui nõ eſt ſcriptus, ſi & eius contemplatione liberatio relicta ſit. Vtriq; autẽ legatarij habentur & in hoc caſu. nam etſi quod ego debeo Titio, ſit ei legatum mea gratia, ut ego liberer, nemo me negabit legatariũ: ut & Iulianus notat, utriuſq; legatum eſſe, tam meũ, quàm creditoris mei, etiãſi ſoluendo fuero. intereſſe enim creditoris duos reos habere. Quid ergo eſt, cùm agere poterit creditor ex teſtamento? non aliter hæres cõdemnari debebit, quàm ſi caueatur ei aduerſus debitorẽ defenſum iri. Item agente debitore nihil amplius hæres præſtare debet, quàm ut eũ aduerſus creditorem defendat. *Concordat itẽ l. 11. §. plerunq;. ff. de leg. 3. cuius uerba uide j. cap. 7. reg. 25. except. 10. Concordat item l. nomẽ. 33. §. fin. ff. eod tt. his uerbis:* Pater filio & filia hæredibus inſtitutis, cùm ſingulis certa prædia & calendaria prælegaſſet, ita cauit: A te autẽ fili chariſsime, quæcunq; legaui, præſtari uolo. Et ſi quid euenerit æris alieni, quod in tempus pro mutuo acceperam & debuero, à te ſolui uolo: ut quod ſorori tuæ reliqui, integrum ad eam pertineat. Quæſitum eſt, an quod ex quacunq; cauſa debuit pater, à filio ſit præſtandum? Scæuola reſpondit, poſſe filiam ex fideicommiſſo conſequi ut releuaretur, quo magis integrum, quod teſtator dediſſet, ad eam perueniret. *Sed & alia proponuntur exempla l. ſeruo legato. 68. §. ſi teſtator. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si teſtator quoſdã ex hæredibus iuſſerit æs alienũ ſoluere, nõ creditores habebunt aduerſus eos actionẽ, ſed cohæredes quorũ intereſt hoc fieri: nec ſolùm hoc caſu alius habet actionẽ, quàm cui teſtator dare iuſsit, ſed alio quoq;: ueluti ſi filiæ nomine genero aut ſponſo dotẽ dare iuſſerit. non enim gener aut ſponſus, ſed filia habet actionem, cuius maximè intereſt indotatam non eſſe. *Concordat l. non ſolùm. 7. §. ſed & ſi duobus hæredibus inſtitutis ff. de liberat. legat. his uerbis:* Si duobus hæredibus inſtitutis, alterum ex his damnauerit creditori ſoluere: ualet legatum propter cohæredem, eumq; ex teſtamento acturum ut creditori ſoluatur. *Iam dictis de genero & filia partim concordat, partim contradicit l. 69. §. Titio genero. ff. de cond. & demonſtr. his uerbis:* Titio genero meo hæres meus dotis Seiæ filiæ meæ nomine centum dato: legati quidem emolumentum ad Seiam, quæ dotem habere incipit, pertinebit: ſed quia nõ tantùm mulieri, ſed Titio quoq;, cui pecuniã legauit, conſultum uidetur, propè eſt, ut ipſe legatarius intelligatur, & legatum petere debeat. Si poſt diuortium genero pecuniam hæres ſoluerit, æquè liberabitur, quoniam in dotem ſolutio conuertitur: conſtante autẽ matrimonio etiã prohibente muliere Titio rectè ſoluetur. hoc enim & mulieris intereſt, ut incipiat eſſe dotata. nam & ſi quis ipſam quoq; petitionem habere reſponderit, eaq; pecuniam petat, neq; dotis fieri uelit, nõ dubiè doli exceptione ſubmouebitur: ante nuptias uerò Titio uel muliere defunctis, legatum apud hæredem manet. Quòd ſi nolit eam uxorem ducere, cauſæ legati, quod ad mulieris perſonam attinet, ſatisfactum intelligitur: ſed Titio legatũ petenti nocebit exceptio doli. Quòd ſi maritus uitio ſuo cauſa ceciderit, neq; ſoluendo ſit, nũquid aduerſus hæredem mulieri, quæ nihil deliquit, ſuccurri debeat ob eã pecuniam, quæ doti fuerat deſtinata? ſed quoniam ambo legati petitionem habuerunt, ſaluã habebit, non ſoluta pecunia uiro, mulier actionem. *Propoſitæ regulæ aliud exemplum eſt: Si cùm duo eiuſdem pecuniæ debitores eſſent, uni liberatio ſit legata: tunc enim alteri quoq; competit actio. Quod exemplum proponitur l. liberationem. 1. §. nunc de effectu. ff. de liberat. leg. his uerbis:* Quæritur, an & ille ſocius pro legatario habeatur, cuius nomen in teſtamento ſcriptum non eſt, licet commodum ex teſtamento ad utrunq; pertineat, ſi ſocij ſunt? & eſt uerum, non ſolùm eum cuius nomen in teſtamento ſcriptum eſt, legatarium habendũ: uerùm eum quoq; qui non eſt ſcriptus, ſi & eius cõtemplatione liberatio relicta ſit. *Ait Iuriſconſultus:* Si & eius contemplatione liberatio relicta ſit. *Ergo ſi eius contemplatione liberatio relicta non ſit, non eſt ei danda actio, uel liberatio. Quod exceptionis loco in exemplo propoſito notandum. Cui concordat d. l. 3. §. nunc de effectu. ibi: ſed et ſi cùm. cuius uerba proponentur j. de liber. legata. Aliud exemplum eſt: Si res aliena alicui ſit legata. tunc enim domino quoq;, ut ea res redimatur, competit actio. Quod exemplum proponitur l. ſed ſi aliena re. 12. §. ſi fortè. ff. de fideic. liber. his uerbis:* Si fortè is qui rogatus eſt manumittere, ſoluendo non ſit, inuito tamẽ ſeruo neq; alij, neq; domino eam rem perſequi concedendum eſt: quia non tale ſit hoc fideicommiſſum, ex quo domino adquiratur aliquid: alio-

quin ipſi datũ uideretur. quud poterltcontingere, ſi tsſtator pluris eum ſeruũ, quàm quanti eſt, redimi ac manumitti uoluerit. nam & tũc domino erit fideicommiſsi perſecutio, cuius intereſt prȩter uerum preciũ, id quod plus iuſſus eſt dare conſequi, & ut ſeruus ad libertatem perueniat. Quod eueniet, etſi rem alienã pecunia certa redimere, atq; alij præſtare hæres uel legatariua intelligeretur. namq; tunc & domino rei, & ei cui eadem præſtari deberet, perſecutionem eſſe: utriuſq; enim intereſſe, & domini ut prȩter precium accipiat, quo pluris teſtator eam redimi uoluit: & eius cui relicta eſt, uri eam habeat. *Concordat item l. 31. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis*: Si, cùm hæres iuſſus eſſet ſeruum alienum emere & manumittere, dominus uendere paratus ſit, & ſeruua uelit manumitti: cogendus eſt hæres redimere & manumittere: niſi dominus oelit ſeroom manumittare, ut actio ſibi precij in hȩredem detur. Idq; faciendum oſt, etiamſi hæres latitet. Et ita Imp. Antonious reſcripſit.

IIII. *Regula: De legato deficiente in perſona eius cui legatum eſt. Ad quos pertineat, ſeu quibus eius legati actio ſeu portio competat, dictum eſt ſ. lib. prox. cap. ult. quæſt 1.*

V. *Regula: De legato familiæ relicto, uel ita ne alienetur, aut ne de familia exeat. Quibus hoc legatum competat, dicetur inferius lib. prox. cap. penult. quæſtione 2.*

VI. *Regula: Si pluribus ſit legatum relictum, omnibus legati actio competit. Quæ regula ut per ſe uera eſt, ita ſuas habet exceptiones, quarum prima hæc eſt: Niſi ita ſit legatum, Titio aut Seio do lego. Quæ exceptio iure quidem antiquo approbatur l. 79. §. penult. ff. de leg. 2. his uerbis*: A te peto marite, ſi quid liberorum habueris, illis prȩdia relinquas: uel ſi nõ habueris, tuis ſiue meis propinqnis, aut etiam noſtris libertis: non eſſe datam electionem, ſed ordine ſcripturæ factam ſubſtitutionem reſpondi. *Iure autem nouo exceptio propoſita reprobatur l. 4. C. de uerb. ſign. his uerbis*: Cùm quidam ſic uel inſtitutionem oel fideicommiſſum uel libertatẽ uel tutelam ſcripſiſſet, Ille aut ille mihi hæres eſtu, uel illi aut illi do lego, uel dari nolo, uel illum aut illum liberum aut totorẽ eſſe uolo uel iubeo: dubitabatur, utrum'ne inutilis ſit huiuſmodi inſtiturio, & legatũ & fideicommiſſum, & libertas, & tuturia datio, an occupsntis melior conditio ſit, an ambo in huiuſmodi lucra uel munia uocẽtur, & an ſecundum aliquem ordinem admittatur, an uterq; omnimodo: cùm alij in inſtitutionibus primum quaſi inſtitutum admitti, ſecundum quaſi ſubſtitotnm, alij in fideicommiſsis poſteriuram ſulùm accepturum fideicummiſſum exiſtimauerunt, quaſi recentiore uoluotate teſtaturis utentem: & ſi quis eorum altetcationem ſigillatim exponere maluerit, nihil prohibet non louo libri uolumen extendore, ut ſic explicari poſsit tanta authorum oarietas, cum nun ſolùm iuris authores, ſed etiam ipſę principalea conſtitutiones, quas ipſi aothores retulerunt, ioter ſe uariaſſe uidentur. Melius itaq; nobis uiſom eſt, omni huiuſmodi uerboſitate exploſa, coniuoctionem Aut pro Et accipi, ut uideatur copulatiuo modo eſſe prolatum, ut primam perſonam inducat, & ſecundam nõ expellat. Quemadmodum enim (uerbi gratia) in interdicto Quod ui aut clàm, Aut coniunctio pro Et apertiſsimè poſita eſt: ita & in omniboa huiuſmodi caſibus, ſiue inſtiturionum, ſiue legatorum, ſiue fideicommiſſorum, uel libertatum ſeu tutelarum hoc eſſe intelligẽdum, & ambo ueniant æqua lance ad hæreditatem, ambo legata ſimiliter accipiãt, fideicummiſſum in utrũq; diuidatur, libertas utrũq; capiat, tutoris ambo fungantur officio: ſic nemo deſraudetur à commodo teſtatoris, ſic maior prouidentia pupillia inferetur, ne dum dubitatur, apud quem debet eſſe tutela, in medio res pupillorum depereãt. Sed hæc quidem ſancimus, cùm in perſonas huiuſmodi proferatur ſcriptura: ſin autem una quidem eſt perſona, rea autem ita derelictæ ſunt, Illam aut illam rẽ Illi do lego, uel per fideicommiſſum relinquo: tũc ſecundum ueteres regulas & antiquas definitiones uetuſtatis iura maneãt incorrupta, nulla innouariune ex conſtitutione hac Introducenda: quod etiam in cõtractibus lucum habere cenſemus. *Concordat l. 24. cum duab. ll. ſeq ff. de hæred inſtit. cuius uerba uide ſ. eod. cap. reg. 17. Planè exceptio propoſita admittitur, ſi Titio aut Seio, utri hæres uoluerit, legatum ſit. de quo cum alijs ſimilibus paulò ſ. dicetur. Secunda exceptio eſt: Niſi alter alteri ſit ſubſtitutus. tunc enim uni tantùm debetur. Quæ exceptio approbatur l. 6. C. de legatis, hiſce uerbis*: Si legata relicta primus legatarins agnouit, ſubſtitutio eorum in perſona Punrianæ facta euanuit. *Concordat l. 8. §. penult. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. reg. prox in fine. Concordat item l. 51. ff. de leg. 2. his uerbis*: Vt hæredibus ſubſtitui poteſt, ita etiam legatarijs. Videamus an idõ fieri poſsit, & cùm mortis cauſa dunabitur, ut id promittat ille alteri, ſi ipſe capere oon poterit? quod magis eſt: quia in poſterioris quoq; perſonam donario confertur. *Concordat item l. 79. §. penult. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. exceptione proxima, in prin. item l. 3. §. 1. ibi; ſed & cum. ff. de adimendis legat. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 8. cauſa 3. except. 6. Tertia exceptio*

Niſi

Niſi uni ex pluribus, uel Titio aut Seio, utri hæres uolet, ſit legatum: tunc enim non utriq; ſed ei tantùm cui hæres uolet, debetur legatum. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.16.ff.de leg.2.his uerbis: Si Titio aut Seio, utri hæres uellet, legatum relictum eſt, hæres alteri dando ab utroq; liberatur. ſi neutri dederit, uterque perinde petere poteſt, atq; ſi ipſi ſoli legatũ foret. nam ut ſtipulando duo rei conſtitui poſſunt, ita & teſtamento poteſt idem fieri. *Hiſce uerbis, præterquàm quòd exceptio propoſita approbatur, replicatio introducitur talis: Niſi hæres nullum elegerit. tunc enim omnibus competit actio. Quæ replicatio approbatur etiam l.21.§.fin.ff. de ſtatuliber. hiſce uerbis:* Pacuuius Clemens aiebat, ſi ita ſit fideicommiſſum relictum, Cui uoles eorum, reſtituas rogo: ſi nullum elegiſſet, cui reſtitueret, omnibus deberi, Imp. Antoninum conſtituiſſe. *Concordat l.14. §.idem ait.ff.de leg.2.cuius uerba uide paulò ↓. item l.79.§.hæreditatem, in fine.ff.de leg.2.ubi Papinianus:* Viriles (inquit) inter eos fieri, qui eo tẽpore uixerint, cùm de alijs eligendi poteſtas nõ fuerit. *Concordat item l.17.§.fin ff.de leg.2.his uerbis:* Si hæres damnatus eſſet decem uni ex libertis dare, & nõ conſtiterit cui daret: hæres omnibus eadem decem præſtare cogẽdus eſt. *Concordat item l.69.§.rogo fundũ.ff.eod. tit. ubi Papinianus:* Rogo, fundum, cùm morieris, reſtituas ex libertis cui uoles. Quod ad uerba attinet, ipſius erit electio: nec hoc petere quiſquam poterit, quamdiu præferri alius poteſt: defuncto eo, priuſquam eligat, petent omnes. Itaq; eueniet, ut quod uni datum eſt, uiuis pluribus, unus petere non poſſit: ſed omnes petant, quod nõ omnibus datũ eſt: & ita demum petere poſſit unus, ſi ſolus moriente eo ſuperfuerit. *Hiſce uerbis,* Et ita demum petere poſsit unus, ſi ſolus moriente eo ſuperfuerit: *duplicatio prima aduerſus replicationẽ propoſitã introducitur, talis numerũ: Niſi herede in electione ceſſante uel mortuo, cæteri deceſſerint. tũc enim ei ſoli qui ſupereſt, cõpetit actio legati. Concordat l.24.§.idem ait, in fine. ff.de leg.2.his uerbis:* Marcellus ait, ſi neminẽ eligat, omnes ad petitionẽ fideicommiſsi admitti uideri, quaſi iam præſente die datũ ſit, cùm ſic relinquãtur, nec ulli offerat: planè ſi cæteri defuncti ſunt, ſuperſtiti dandũ: uel hæredi eius, ſi priuſquàm peteret deceſsit. *Cõtradicit propoſitæ duplicationi d.l.24.§. Scæuola autem. his uerbis:* Scæuola autẽ notat, ſi omnes petere potuerunt, cùm nulli offertur, cur non & qui deceſſerunt, ad hæredẽ tranſmiſerant? utiq; ſi uno petente, iam eligere non poteſt cui det? uidetur enim Marcello, cùm fideicõmiſſum ita relinquitur, Ex libertis cui uolueris: niſi offerat hæres cui uelit, & ſtatim offerat, ſine aliquo ſcilicet interuallo, ſtatim competere omnibus petitionẽ: cùm omnibus igitur competat, meritò notatus eſt, cũ ſuperſtiti ſoli putarit dandum: niſi fortè antequàm iuſtum tẽpus prætereat, quo potuit eligere, cui potius offerat, cæteri deceſſerint. *Secunda propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi quidam ſint abſentes. Quæ duplicatio certo modo approbatur l.25.ff.de leg.2. his uerbis:* Si tamen quibuſdam abſentibus præſentes petant, cùm præſente die relictum ſit fideicommiſſum, cauſa cognita ſtatuendũ eſt, explorandumq;, an & alij ſint petituri. *Tertia duplicatio eſt: Niſi rogatus inter unos uni donauerit. Hæc duplicatio reprobatur l.79.§.à filia.ff.de leg.2.cuius uerba uide paulò ↓.repl.4. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi indignũ hæres elegerit. Quæ replicatio reprobatur l.24.in prin. ff.de leg.2.bis uerbis:* Cùm quidã ita fideicommiſſum reliquiſſet, Rogo reſtituas libertis meis quibus uoles: Marcellus putauit, hæredẽ poſſe etiam indignum præferre. at ſi ita, His quos dignos putaueris: petere poſſe ait, eos qui non offenderint. *Tertia replicatio eſt: Niſi hæres, antequàm eligat, in inſulam ſit deportatus. Quæ replicatio uidem reprobatur l.79. §.hæreditatem.ff.de leg.2 bis uerbis:* Hæreditatẽ filius, cùm moreretur, filijs ſuis, uel cui ex his uoluiſſet, reſtituere fuerat rogatus: quo interea in inſulam deportato, eligẽdi facultatem nõ eſſe pœna peremptã placuit, nec fideicommiſsi conditionem ante mortẽ filij hæredis exiſtere. *Planè admittitur replicatio: Si hæres ſeruus pœnæ ſit effectus, nullo antè concepto filio. Quæ replicatio approbatur l.17.§.ſi quis rogatus.ff.ad S.C.Trebell.his uerbis:* Si quis rogatus fuerit filijs ſuis, uel cui ex his uoluerit, reſtituere hæreditatem: Papinianus lib.8. Reſponſorum, etiam deportato ei tribuit eligendi facultatem, cui liber factus fideicommiſſum reſtitui uelit. Sed ſi ſeruus pœnæ fuerit conſtitutus, nullo antè cõcepto filio, iam parẽre conditioni non poterit, deceſſiſſeq; ſine liberis uidetur: ſed cùm decedit, electionẽ illam, quam Papinianus deportato dedit, huic dari non oportet. *Quarta replicatio eſt: Niſi cùm hæres rogatus eſſet, ex filijs cui uellet, cùm moreretur, reſtituere, uiuus uni donauerit. Hæc replicatio reprobatur l.79.§.à filia.ff. de leg.2.bis uerbis:* A filia pater petierat, ut cui uellet ex liberis ſuis prædia, cùm moreretur, reſtitueret, uni ex liberis prædia fideicommiſſa uiua donauit: non eſſe propter incertum diem fideicommiſsi certę donationis electionem uidebatur nam in unum etiamnum deſtinatio dirigi nõ potuit, qui fideicommiſſum inter cæteros habiturus non eſt, remota matris electione. *Concordat l.filiusfamil.111.§.diui Seuerus.ff.de leg.1.cuius uerba*

uide ȷ. *in Cõment. de Liberationib.cap.6 except.36.* *Quinta replicatio proponitur l.57.§. fin. ff. ad S.C. Trebell.bis uerbis:* Peto de te uxor chariſsima, uti cum morieris hæreditatẽ meã reſtituas filijs meis, uel uni eorũ, uel nepotib. meis, uel cui uolueris, uel cognatis meis, uel cui uoles ex tota cognatione mea. Inter filios, reſpõdi, ſubſtitutionẽ fideicommiſſo factã uideri: circa nepotes autẽ cæterosq́; cognatos facultatẽ eligendi datam: ex cęteris aũt cognatis, ſi nepotes ſupereſſent, non rectè mulierẽ electuram propter gradus fideicõmiſſo pręſcriptos: deficiẽte uerò gradu nepotum, ex cognatis quam uellet perſonam eligi poſſe. *Sexta replicatio eſt: Niſi uno electo in teſtamento poſtea uoluntatem mutauerit: tunc enim ei qui primò electus eſt, actio non datur. Quæ replicatio approbatur l.69.in prin ff.de leg.2.cuius uerba ui de ȷ.lib.prox.cap.5.except.54. repl.11. Hæc de tertia propoſitæ regulæ exceptione, eiusq́; replicationibus ſint dicta. Quarta exceptio eſt: Niſi cum ita relictum eſſet liberis, ut quiſq; promeruiſſet, quidam ex ijs offenderint. tunc enim non omnibus debetur. Quæ exceptio approbatur l.79.§.rogo.ff.de leg.2. bis uerbis:* Rogo filia, ut bona tua quãdoq; diſtribuas liberis tuis, ut quiſq; de te meruerit: uidetur omnibus liberis, etſi nõ ęqualiter promeruerint, fideicommiſſum relictũ: quibus matris electione ceſſante ſufficiet, ſi nõ offenderint: eos autem quos mater elegerit, fore potiores, ſi ſoli promeruiſſent, exiſtimaui: quòd ſi neminem elegerit, eos ſolos non admitti qui offenderunt. *Quinta exceptio eſt: Niſi ſine copula Et ſit legatum, ſed ita, Titio cum Seio. Hæc exceptio reprobatur l. ſi inquilinos. 109.§.ſi ita legatum.ff.de leg.1 bis uerbis:* Si ita legatũ fuerit, Titio cum Seio do lego: utriſq; legatum eſt, ſicut ſi fundus cum domo Formiana legatus eſſet. *Concordat l.40.ff de uſufructu legato, ubi Iulianus:* Illi cum illo habitationẽ lego, perinde eſt ac ſi ita, Illi & illi, legaſſet. *Concordat item l.Titiæ.36.§.nihil differt.ff. de leg 1.bis uerbis:* Nihil differt utrum ita legetur, Titio & Męuio: an ita, Titio cum Męuio. utrobiq; enim coniunctim legatũ uidetur. *Concordat itẽ l.7.in fine.ff.de uſufr.adcreſ.cuius uerba uide* ȷ. *cap.7. reg.25.exc.4. Planè ſi quis ita leget, Fundũ Seianum hæres meus Attio cum Dione Meuij ſeruo dato: magis dicendum eſt, nõ ſolùm fundum, ſed etiam ſeruum Dionem eſſe legatum, maximè ſi nullas iuſtas cauſas habuit Dioni legandi.* [a] *Sed etſi, quis legauerit Titio cum Meuio, ſine altero alter ad legatum admittitur. nam et cum dicit Prætor, Ventrem cum liberis in poſſeſsione eſſe iubeo: etſi non ſint liberi, uenter in poſſeſsionem mittetur.* [b] *Sexta exceptio eſt. Niſi unus ex pluribus ſolidum legatum petat. De hac re dicetur* ȷ *capite 7.reg.25. Hæc de ſexta regula, eiusq́; exceptionibus ſint dicta. Plures eiuſmodi exceptiones uide* ȷ *cap.7.reg.25.*

[a] *l.ſi is qui. 14.§.1. ff. de reb.dubijs.*

[b] *l.ſi quis legat.um. ff.de legat.1. l. 10 ff.de leg 3.*

VII. Regula: *Si inter duos uel plures dubitetur cui debeatur, hæres unum poteſt eligere, cui ſoluat. Quæ regula approbatur l.8.§.ſi inter.ff.de legatis 2. bis uerbis:* Si inter duos dubitetur de eodem legato, cui potius dari oporteat: utputa ſi Titio relictum ſit, & duo eiuſdem nominis amici teſtatoris ueniant, & legatum petant, & hæres ſoluere paratus ſit, deinde ambo hæredem defendere parati ſint: eligere debere hæredem cui ſoluat, ut ab eo defendatur, conſtat. Certam pecuniam legatam, ſi & legatarius & ſubſtitutus legatarij petat, & hæres ſoluere paratus ſit, ſi ambo defendere hæredem parati ſunt, eligere debet hæres cui ſoluat, ut ab eo defendatur: et ſi neutrius manifeſta calumnia uideatur, ei potius ſoluendum, cui primùm legatum eſt. *Planè interdum hoc caſu neutri datur actio, ſed legatũ inutile cenſetur. de quo* ȷ.*lib.prox.cap.6.except.88.*

VIII. Regula: *Si filijs ſit relictum, etiam filiabus debetur. Quæ regula approbatur l. 46. in prin. ibi: nam ſi ita. ff de leg.2.cuius uerba proponentur* ȷ.*reg. prox. item filijs naturalibus, & non tam manumiſſis debetur. Quæ regula approbatur l. Lucius.90.§.Dame.ff.de leg.2.cuius uerba uide* ȷ.*cap.1.reg.11.*

IX. Regula: *Si filiabus relictum ſit, filijs non debetur. Quæ regula approbatur l 46. in prin ff. de leg.2.bis uerbis:* Si ita ſcriptum ſit, Filiabus meis centum aureos do: an & maſculini generis & fœminini liberis legatum uideatur? nam ſi ita ſcriptum eſſet, Filijs meis hos ſce tutores do: reſponſum eſt, etiam filiabus tutores datos eſſe. quod non eſt ex contrario accipiendum, ut filiarum nomine etiam maſculi contineantur: exemplo enim peſsimum eſt, fœminino uocabulo etiam maſculos contineri.

X. Regula: *Si filijs uel filiabus legatum ſit, etiam poſthumis uidetur legatum. Quæ regula approbatur l.qui filiab.17 in prin ff de leg.1.bis uerbis:* Qui filiabus legauit, ſi mentionem aliqua parte teſtamenti poſthumę fecit, uidetur in filiarum legato & de poſthuma ſenſiſſe.

XI. Regula: *Fratribus relictum etiam ſororibus debetur. Quæ regula approbatur l.Lucius.91.§.quæſitum eſt.ff. de leg.3.bis uerbis:* Quæſitum eſt, an quod hæredes fratribus rogati eſſent reſtituere, etiam ad ſorores pertineret? Reſpondit Scęuola, pertinere, niſi aliud ſenſiſſe teſtatorem probetur.

XII. Regula: *Si poſteris ſit relictum, ſolis libertis, non alijs debetur. Hæc regula approbatur l. quod his.81.§.fin.ff.de leg.3.bis uerbis:* Idem teſtator, qui libertis fideicommiſſum relinquebat, ſubſtitutione inter eos facta expreſsit, ut poſt mortem extremi ad poſteros eorum pertineret: quæro, cùm nemo alius ſit, niſi libertus eius qui extre-

mò

mò mortuus eſt, an is ad fideicommiſſum admitti debeat? Reſpondit Modeſtinus: Poſterorũ appellatione liberos tantùm, non etiam libertos eorum, quibus fideicõmiſſum relictum eſt, fideicommiſſo contineri, nequaquam incertum eſt.

X I I I. Regula: *Si Titio eiusq; hæredibus legatum ſit, etiam hæredis hæredibus debetur. Quæ regula approbatur l. 22. C. de legatis. cuius uerba uide ſ. eod. cap. reg. 1. except. 5. repl. 3. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi uſusfructus ita ſit relictus: tunc enim hæredũ appellatione non continentur hæredis hæredes. de quo uide ſ. lib. 14. cap. 2. cauſa 1. except. 3.*

X I I I I. Regula: *Si cognatis legatum ſit, quibus debeatur, definitur l. ſi cognatis. 20. in principio. ff. de rebus dubijs, his uerbis:* Si cognatis legatum ſit, & hi cognati quidem eſſe debuerint, in ciuitate autem maneant, dicendum deberi legatum: cognati enim teſtamenti facti tempore fuerunt. Certè ſi quis teſtamenti facti tẽpore cognatus non fuit, mortis autem tempore factus eſt per adrogationem, facilius legatum conſequitur.

X V. Regula: *Si cognationi legatum ſit, cognatis debetur. Quæ regula approbatur d. l. 20. §. fin. his uerbis:* Si quis cognationi leget, idem eſt atque ſi cognatis legaſſet.

X V I. Regula: *Si ciuibus ſit legatum, ciuitati debetur. Quæ regula approbatur l. 2. ff. de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Ciuibus ciuitatis legatum uel fideicommiſſum datum, ciuitati relictum uidetur.

X V I I. Regula: *Si cùm uni incertæ perſonæ legatum eſſet, qui quæue illud fecerit, uel circa quem illud contigerit, duo uel tres extiterint circa quos illud contigerit, omnibus debetur legatum. Quæ regula approbatur exemplo l. qui filiabus. 17. §. 1. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si quis ita legauerit, Si qua filia mihi gignitur, ei hæres meus centum dato: pluribus natis, uidetur ſingulis tantundem legaſſe. quod ita accipiendum, niſi euidens ſit contraria ſententia teſtatoris. *Sed & approbatur alio exemplo l. 24. cum duabus ll. ſequentibus. ff. de hæred. inſtituen. his uerbis:* Titius & Seius, uter eorum uiuet, hæres mihi eſto: exiſtimo ſi uterque uiuat, ambo hæredes eſſe, alteroque mortuo eum qui ſupererit ex aſſe hæredem fore: quia tacita ſubſtitutio ineſſe uidetur inſtitutioni. Idq; & in legato eodem modo relicto Sentius cenſuit. *Concordat l. ſi quis. 78. §. his uerbis ff. de leg. 1. ubi Iulianus:* His uerbis, Lucio & Titio, eorumue cui fundum do lego, utiliter legatur: & ſi uterq; uixerit, utriq;: ſi alter, alteri totum debebitur. *Aliud propoſitæ regulæ exemplum uidetur eſſe l. ultim. ff. ad S.C. Trebell. ubi Paulus:* Iulius Phœbus (*inquit*) teſtamento facto, cùm tres liberos hæredes inſtituiſſet, Phœbum & Heracliam ex eadem matre, Polycratem ex alia, æquis portionibus, petijt à Polycrate minore fratre, ut accepto certo precio, hæreditatem fratribus concederet: & inuicem eos qui eadem matre erant, ſi quis eorum hæres non fuiſſet, ſubſtituerat: Polycrati, ſi intra pubertatem deceſsiſſet, ſecundas etiam tabulas fecit, quas matri eius commendauit aperiendas, ſi impubes obijſſet: deinde petijt à prioribus, ut ſi quis eorum ſine liberis decederet, portionem ſuam, exceptis bonis maternis eorum & auitis, ei uel eis qui ſupereſſent, reſtitueret. Heraclia ſoror mortua ſine liberis fratrem Phœbum inſtituit hæredem. Polycrates fideicommiſſum petierat, & obtinuerat apud Aurelium Proculum proconſulem Achaiæ. Appellatione facta, cum ſolus Phœbus egiſſet, uictus eſt: quia ei, uel eis, uerba, utroſq; fratres complecterentur. Atqui inuicem duos illos tantùm ſubſtituerat. Sed & uoluntas hæc patris uidebatur, qui exceperat eorum bona materna. Quia Polycrates aliam matrem, & quidem ſuperſtitem habebat, cuius etiam fidei commiſerat, ut legata quæ ei dederat, inteſtatò moriens Polycrati filio ſuo reſtitueret. *Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi teſtator comparatiuo uel ſuperlatiuo gradu ſit uſus, puta, Qui prior Capitolium aſcenderit: tunc enim ſi duo ſimul aſcenderint, neutri debetur. Quæ exceptio approbatur l. ſi fuerit. 11. in prin. ff. de rebus dubijs de qua te uide ſ. lib. prox. cap. 6. except. 91 Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi alia teſtatoris ſententia probetur. Quæ exceptio approbatur uerbis ſuprà in principio huius regulæ propoſitis hiſce:* Niſi euidens ſit contraria ſententia teſtatoris.

X V I I I. Regula *habetur l. 35. §. fin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Ex his uerbis teſtamenti, Omnibus, quos quasúe manumiſerim, ſiue his tabulis, ſiue quibuſcunque alijs, filios filiasúe ſuas omnes concedi nolo: quæſitum eſt, an his quos uiuus manumiſiſſet, debeantur filij? Reſpondit Scæuola, his quoq;, quos quasúe ante teſtamentũ factũ manumiſiſſet, filios filiasúe ex cauſa fideicommiſsi præſtari oportere.

X I X. Regula: *Si uni ex pluribus debeatur, cui hæres uolet, uel Titio aut Seio, &c. cui competat actio, uide ſ. eod cap. reg 6.*

X X. Regula: *De uno ex pluribus legatarijs. Etiam uni ex pluribus datur actio ſine alijs. Quæ regula uidetur recipere exceptionem hanc: Niſi ita ſit legatum, Titio cum Meuio. hoc enim caſu non uidetur alter ſine altero admittendus. Verum exceptio hæc reprobatur infrà lib. prox. cap. 5. membr. 2. ſpecie 4.*

X X I. Regula: *De nudo executore. Nudo executori teſtamentorum, cui tantùm legatum eſt, ut alij reſtituat, quiq; nullum aliud commo-*

dum ex teſtamento ſentit, non datur legati actio. Quæ regula approbatur l. 78. §. Mæuia. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis: Mæuie duos filios hæredes reliquerat, & eodem teſtemento ita cauit: Fidei eotem hęredum meorum committo, uri omnis ſubſtaotia mee ſit pro depoſito ſine oſuris apud Caium Seium & Lucium Titiũ: qoos etiam, ſi licuiſſet, curetotee ſubſtantiæ meæ dediſſem, remotis alije, ut hi reſtituent nepotibus meie, pto ut quis eotum ad ennos uigioti quinque peruenerit, pro pottione: oel ſi unus, ei omnem. quæſitum eſt, an fideicommiſſum præſtati à ſeriptie hæredibue Lucio Titio & Caio Seio debeet? Scæuola reſpondit, ſeeundum ee quę proponerentur, Luciom Titium, item Caium Seium fideicommiſſum petere noo poſſe. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi in alimenta ſit relictum. Quæ exceptio approbatur l. 9. in princip. ff. de alim. legatis, biſce uerbis:* Alio hærede inſtituto ita ſcripſit, A' te peto Cai Sei, quidquid ex hęreditete mea redegeris, illis meis alumnis deeſingulie denos euteoe, eandemq; ſummem penes te eſſe uolo, cuius ex incremento eos elere te uolo, reliquum reſtitues Numerio collibetto noſtro. Pepinianus teſpondit, quamuis diſtrahere bona Caius Seiue alio ſcripto hærede non poſsit: tamen eum alumnis relictem peconiam, ut ſeruet ac reſtituat intre Falcidiem, rectè petiturum: qoando de ſuperfluo probati non poteſt. *Secunda exceptio eſt: Niſi in redemptionem captiaorum ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l. 28. §. 1. C. de epiſcopis & clericis. de quo alibi.*

XXII. *Regula: Si quis Deo uel alicui ſanctorũ aliquid reliquerit: quibus detur actio, definitur Nouell. c. 131. §. ſi quis in nomine. uſq; ad §. ſi quis uenerabile, his uerbis:* Si qois in oomine, &c. *Vide item ꝫ. lib. 10. cap. 11. except. 90. repl. 4. Hactenus de tertio loco actionis legatorum ſit dictum, quibus ſcilicet actio iſta competat. Sequitur quartus eius actionis locus, Aduerſus quos detur?*

ADVERSVS QVOS LEgatorum actio competat?
Cap. II.

HVius loci prima regula eſt de hæredibus teſtatoris hæc: Hæredes teſtatoris actione legatorum tenentur. Quæ regula approbatur l. 4. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis: Legatorum petitio aduerſue hætedes pro partibus hæreditarijs competit, nec pto hie qui ſoloendo non ſunt, ooeteri cohæredes oportet. *Concordat l. 96. ff. de leg 3. cuius hæc ſunt uerba:* Si plures ſunt gradus hæredum, & ſeriptum ſit, Hæres meue dato: ed omnes gradue hic ſermo pertinet, ſieuti hæc uetba, Quiſquie mihi hæres etit. Itaq; ſi quis uelit non omnes hætedes onetare legatorum præſtatione, ſed aliquos ex his, nominarim damnere debet. *Concordat item l. 4. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ꝫ. except. prox. repl. 6. Concordat item l. 45 in prin. ff. de leg. 2. cuius uerba itidem uide d. repl. 6. Ait Iuriſconſultus:* Pro pettibus hæreditarije competit. *Ergo ſi pluribus hæredibus exiſtentibus, unus ex iis pro maiore parte, quàm hæreditaria, legatorum petitione conuenìatur, defenditur per exceptionem: quod primæ exceptionis loco aduerſus regulam propoſitam eſt notandum. Cuius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cohæredes non ſint ſoluendo. Quæ tamen replicatio reprobatur ſuprà propoſitis uerbis biſce:* Nec pro his qui ſoluendo non ſunt, onerari cohæredea oportet. *Concordat l. 1. §. fin. ff. de alimentis legatis. cuius uerba uide ꝫ. lib. prox. cap. 9. in fine. Secunda replicatio eſt: Niſi ab hæredib. nominatim ſit legatum relictum: tunc enim ſinguli nõ pro hæreditariis, ſed pro uirilibus partibus tenentur. Quæ replicatio approbatur l. ſi hæredes. 121. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si hæredes nominatim enumerati dare qoid damnati ſunt, propiue eſt ut uiriles pettee debeant: quie petſonarum enumeratio hunc effectũ hebet, ut exæquentut in legato prętſendo. quòd ſi nominari non eſſent, hæreditariaa pertes debituri ſunt. *Concordat l. turpia. 54. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si pats hæredum nominata ſit in legando, uiriles partes hætedea debent: ſin uetò omnes, hæreditarias. *Nominatim autem legatum accipiendum eſt, quod à quo legatum ſit intelligitur, licet nomen pronunciatũ non ſit. Ait Iuriſconſultus:* Propius eſt ot uiriles partes debeent, *hoc eſt æquales, ut ex ſequentibus poteſt colligi. Contradicit l. 17. ff. de duobus reis conſtit. cuius hæc ſunt uerba:* Siue à certis perſonie hęredum nominarim legatũ eſſet, ſiue ab omnibus, excepto eliquo: Attilicinus, Sabinue & Caſsius pro hęrediterijs portiooibos in totum eos legetum debituros aiunt: quia hæteditas in totũ eos obligat. Idẽ eſt, cùm omnee nominẽtor hæredes. *Tertia replicatio eſt: Niſi unus promiſerit teſtatori ſe ſoluturum. Hæc replicatio approbatur l. 48. in prin. ff. de iure fiſci. cuius uerba uide ꝫ. li. prox. cap. 6. exc. 81. repl. 2. Quarta replicatio eſt: Niſi indiuiduũ quid legatum ſit. tunc enim quilibet hæredum tenetur in ſolidũ. Quæ replicatio approbatur l. 79. §. quædam. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Quædam legete diuiſionem non recipiunt, ut ecce legatum uiæ, itinerie, actusùe: ad nullum enim ea res pto parte poteſt pertinere. Sed etſi opue municipibos hæree facete ioſſus eſt, indiuiduum uidetur legerum: neq; enim ullum balineũ, aut theatrum, aot ſtadium feciſſe intelligitur, qui ei proptiẽ formẽ, quæ ex conſummatione cõtingit, nõ dederit: quorũ omniũ legatorũ nomine, etſi plutee hæredes ſint,

l. 80. §. [illegible] leg. 1.

ſint,ſinguli in ſolidũ tenentur. *Concordat l. ultima.ff.de ſeruit.legat.his uerbis:* Cùm à plnribus hæredibus inſtitutia uia legata eſt, quia partem non recipit, ſinguli hæredes in ſolidum conueniootur: quia & uno ex hæredibus adeunte uindicari poteſt. *Item concordat l. 11. §. penult. ff. de leg. 3. cuius hæc ſunt uerba:* Si in opere ciuitatis faciendo aliquid relictum ſit,unumquemq; hæredum io ſolidum teneri,diuus Marcus & Lucius Verus Proculæ reſcripſerunt: tempus tamen cohæredi præſtituerunt, intra quod mittat ad opus faciendum. Poſt quod ſolam Proculam uoluerunt facere imputaturam cohęredi ſumptuum pro parte eius. Ergo & in ſtatua, & iu ſeruitute, cæteriſq; quæ diuiſionem non recipiunt, idem diuus Marcus reſcripſit. *Quinta replicatio eſt: Niſi alimenta pluribus relicta ſint:tunc enim uel unus hæredum eligendus eſt,à quo præſtentur, uel diſtributio facienda pro rata. Quæ replicatio approbatur certo modo l.3.ff.de alim. leg.de quo ℥. lib. proxim. cap.9.quæſt.5. Sexta replicatio eſt:Niſi pluribus hæredibus ſcriptis ita legauerit, Hæres meus dato. Hæc replicatio reprobatur l.96.ff.de leg.3.his uerbis:* Si plures gradus ſint hæredum, & ſcriptum ſit,Hæres meus dato,ad omnes gradus hic ſermo pertinet,ſicuti hæc uerba: Quiſquis mihi hæres erit. Itaque ſi quis uelit non omnes hæredes onerare legatorum præſtatione,ſed aliquos ex his,nominatim damnare debet. *Concordat l.4.§.fin. ff. de leg.1. cuius hæc ſunt uerba:* Si quis hæredes inſtituerit,& ita legauerit,Quiſquis mihi Gallicanarum rerum hæres erit, damnas eſto dare: ab omnibus hæredibus uideri legatum,quando ad omnes eos res Gallicanæ pertinent. *Concordat item l.45.in princip.ff.de leg.2. his uerbis:* Si pluribus hæredibus inſtitutis ita ſcriptum ſit, Hæres meus damnas eſto dare aureos quinq;: non quilibet hæres,ſed omnes uidebuntur damnari, ut unà quinq; dent. *Septima replicatio eſt: Niſi unius hæredis res ſit legata.hic enim uidetur in ſolidum teneri.Quæ replicatio reprobatur l.ſi tibi.83.§. penult.ff.de leg.1.his uerbis:* Si fundus ab omnibus hæredibus legatus ſit, qui unius hæredis eſſet:is quidẽ cuius fundus eſſet,non amplius quàm partem ſuam præſtabit:cæteri in reliquas partes tenebuntur. *Octauus replicatio eſt: Niſi unus hæredum ob delictum ſuũ conueniatur,puta quòd ſeruum legatum occidit.tunc enim in ſolidum tenetur.Quæ replicatio approbatur l.ſi hæredis.48.§.fin.ff de leg.1.his uerbis:* Si unus ex hæredibus ſeruum legatum occidiſſet, omnino mihi non placet cohæredem teneri,cuius culpa factum non eſt, ne rea in rerum natura ſit. *Nona replicatio eſt: Niſi ab uno nominatim ſit legatũ. hic enim in ſolidum tenebitur, cæteri non tenebuntur. Hæc replicatio approbatur l. 96.in fin.ff.de leg.3.cuius uerba uide ℥ repl.6.Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt:Niſi quis putans bona ſua ad unũ peruentura,eum rogauerit. tunc enim, ſi poſtea ad alios quoq; bona iure hæreditario perueniant, pro parte tantũ hæreditaria rogatus tenebitur. Quæ duplicatio approbatur l.79.§.cùm exiſtimaret.ff.de leg.2.his uerbis:* Cùm exiſtimaret ad ſolam conſobrinam ſuam bona peruentura, codicillis ad eam factis pluribus fideicommiſſum reliquerat:iure ſucceſsionis ad duos eiuſdẽ gradus poſſeſsione deuoluta, rationibus & perpetui edicti exẽplo pro parte dimidia mulierem releuandam,reſpondit Papinianus: ſed libertates ab ea præſtandas, quas intercidere damni cauſa durum uidebatur. *Concordat l. 14. §. fin.ff.de legat præſtandis,contra tab. bon.poſſeß.petita.cuius uerba uide ℥.cap.ult. quæſt.1.reg.2.Concordat item l.75.in princip.ff. ad S. C.Trebell cuius hæc ſunt uerba:* Epiſtolam ad hæredem ſuum in hæc uerba ſcripſit:Titius Cornelio hæredi ſuo S.A' te peto Corneli,quoniam ad te deuoluta eſt pars matris meæ,item pars Sempronij curatoris quondam mei cõtraria fortuna, ſi per hoc totus ac meus apud te eſſe ſperatur, uti reddas reſtitua Caio Seio uncias quatuor. quæſitum eſt, cùm Sempronius in integrum reſtitutus ſit ab Imperatore,à qoo fuerat deportatus,& adierit hęreditatem,an is quoq; rogatus ſit, ut ex ſua portione reſtituat hæreditatem? reſpondit Scæuola,Sempronium quidem non proponi rogatum: Cornelium autem hæredem debere pro rata portione maternarum defuncti rerum reſtitutionem Seio facere. *Ex his uerbis,præterquàm quòd duplicatio propoſita ijs approbatur,notandum et hoc, quòd quamuis rogatus propter cohæredem pro dimidia tantũ parte teneatur:tamen pro reliqua dimidia parte intercidere legatum,nec ab cohærede præſtandum. Cui concordat l.19.ff.de iure codicill. cuius hæc ſunt uerba:* Is qui oonm filium habebat,cùm codicillos ad eum ſcripſiſſet,deceſsit inteſtatus, hærede eo relicto quẽ poſtea procreauit: adgnatione ſui hæredis nemo dixerit codicillos euanuiſſe. Igitur ſi nihil tum de poſthumis ſperauit, codicilli non euaneſcẽt:& quæ relicta ſunt, pro parte dimidia filius,ad quem codicilli factus eſt, ſoluere compelletur:nõ etiam poſthumus. Sed etſi codicillos reliquiſſet duobus ſuperſtitibus filijs decedens,cùm putaret alterum ex his prius deceſsiſſe:ſimili modo dici poteſt, omnia perinde debere filiũ, ad quem ſcripti ſunt codicilli,atq; ſi ſolus hæres extitiſſet patri. Vlpianus notat: Immò duntaxat partem debet:eorũ tamen quæ pro parte præſtari non poſſunt,nihil omnino pręſtandum:

autem legatarij uel fideicommiſſarij ſint, uel mortis cauſa donatione honorati, uel alia fortè perſona, quæ fideicommiſſo prægrauari poteſt, & hoc euaneſcat, manere hoc apud enumeratas perſonas ſancimus pro uitili omnimodo portione, id eſt, pro numero perſonarum. *Concordat d.l.unica.§. in omnibus uidelicet.cuius uerba uide ſ.cauſa 42.except.1.repl.2.Concordat item d.l.unica.§.in his itaq;. enim uerba uide ſ.lib.28.cap.24.reg.1.in prin.*

III. EFFECTVS AMISSIONIS & deuolutionis legatorum.

Huius loci regula prima hæc eſt: Quòd is ad quem legatum deficiens peruenit, etiam onus iſti legato annexum ſuſtinere cogatur. de qua re dictum ſ. cap.10. cauſa 42.except.1. Secunda regula: Quòd is cui hæreditas ablata eſt, æs alienum ſoluere non teneatur. Quæ regula approbatur l.18.§.bonis.ff.de his quæ ut indignis, &c. de quo ſ.lib.36.cap.6.reg.5.except.13. Tertia regula: Quòd ei cui auferatur hæreditas uel legatum, actiones confuſæ ſint reſtituendæ. Quæ regula approbatur l.legatarius.38.§.fin.ff.de leg.1.his uerbis: Si legatum nobis relictum conſtituerimus nolle ad nos pertinere, pro eo erit, quaſi ne legatum quidem ſit: & ideo dicemus, nec confuſas ſeruitutes, ſi fortè prædium legatum prædio meo debuerit ſeruitutes: ſed & integra furti actio manebit, ſi ſeruus legatus ſit, cuius nomine furti agere poterit legatarius. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi tanquam indigno hæreditas ſit ablata: tunc enim actiones confuſæ non ſunt reſtituendæ. de quo uide Comment. de Liberat. cap.20. prima ſpecie, except.2.*

DIGESTORVM LIBER TRIGESIMVSTERTIVS:

DE ACTIONIBVS, QVAE PRO LEgatis & fideicommiſſis perſequendis competunt.

DE ACTIONE LEGAtorum. Cap. I.

HActenus de amiſſione legatorum ſit dictum, nunc de legatorum actione, eiusq; adfinibus remedijs eſt dicendum. Eſt autem legatorum actio ex quaſi contractu. Quod approbatur Inſt.de obligat. quæ quaſi ex contractu, &c.§.hæres quoq;, his uerbis: Hæres legatorum nomine non propriè ex contractu obligatus intelligitur. neq; enim cum hærede, neq; cum defuncto ullum negocium legatarius geſsiſſe, propriè dici poteſt: & tamen quia ex maleficio non eſt obligatus, quaſi ex contractu debere intelligitur. *Concordat iiſdem propè uerbis l.4.§.hæres quoq;.ff. de action. & obligat. Datur igitur actio hæc, ſi alicui quid in teſtamento legatum ſit, uel per fideicommiſſum relictum. cuius cauſæ plurimæ ſunt exceptiones in ſuperioribus capitibus propoſitæ. Nam quæ ſuprà exceptiones aduerſus legata, item cauſæ amittendi legati propoſitæ ſunt, & hic aduerſus cauſam propoſitæ actionis exceptionũ loco repeti poſſunt. Sed et huc pertinẽt, quæ dicentur ʃ.cap.9.de cautionib. ab actore præſtãdis.*

II. VBI, ET APVD QVEM competat actio legatorum & fideicommiſſorum?

Huius loci regula prima hæc eſt: Quòd ibi actio legati uel fideicommiſſi competat, ubi maior pars hæreditatis eſt. Quæ regula approbatur l.50. in prin.ff. de iudicijs, his uerbis: Si fideicommiſſum ab aliquo petatur, isq; dicat alibi eſſe maiorẽ partem hæreditatis, non erit ad præſtationem compellendus: & ita multis conſtitutionibus cauetur, ut ibi petatur fideicommiſſum, ubi maior pars hæreditatis eſt, niſi probetur eo loco uoluiſſe teſtatorem fideicommiſſum præſtari, ubi petitur. *Concordat l.unica. C.ubi fideicomm.peti oportet, his uerbis:* Fideicommiſſum ibi petendum eſſe, ubi hæreditas relicta eſt, dubitari nõ oportet. *Ait Iuriſconſultus:* Niſi probetur eo loco uoluiſſe teſtatorem fideicommiſſum præſtari, ubi petitur. *Hiſce uerbis prima aduerſus regulam propoſitam exceptio approbatur, hæc ſcilicet: Niſi teſtator alibi præſtari uoluit. Secunda exceptio eſt: Niſi ex qualitate rei relictæ uel perſonæ coniectura capi poſſit, teſtatorem alibi præſtari uoluiſſe. Quæ exceptio approbatur duobus exemplis l.52.§.1 & 2. ff. de iudicijs, his uerbis:* Si libertis ſuis teſſeras frumentarias emi uoluerit, quamuis maior pars hæreditatis in prouincia ſit: tamen Romæ debere fideicommiſſum ſolui, dicẽdum eſt, cum appareat id teſtatorẽ ſenſiſſe ex genere comparationis. Sed et ſi proponas, quibuſdam clariſsimis uiris argẽti uel auri pondo relicta, & ſit ſufficiens ad huiuſmodi fideicommiſſa Romę patrimonium, licet maior pars totius patrimonij in prouincia ſit, dici oportet Romæ eſſe præſtandum. nec enim uериſimile eſt, teſtatorẽ qui honorem habitum uoluit his quibus reliquit, tam modica fideicommiſſa in prouincia præſtari uoluiſſe. *Concordat l.cum res.47. in prin.ibi: ſed ſi res. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cap.12.cauſa 58.except.1. Tertia exceptio eſt: Niſi ibi, ubi petitur, maior ſit pars hæreditatis. tunc enim præſcriptio propoſita, quaſi alibi etiam ſit hæreditas,*

regulariter

regulariter nõ obſtat. Verùm exceptio hæc recipit replicationẽ hanc: Niſi ibi, ubi petitur, etiã plus ſit æris alieni. Quæ replicatio locum quidem habet, ſi patrimonium eius loci ubi petitur, ſpecialiter iſti æri alieno ſoluendo deſtinatum eſt, alioquin non habet locũ. Quod approbatur l.50.§.tractatum ff. de iudicijs, his uerbis: Tractatum eſt de ære alieno, ſi in ea prouincia, ubi fideicõmiſſum petitur, plus eſſet æris alieni, an quaſi maior pars alibi eſſet, præſcriptio locũ haberet? Sed hic placuit, nihil facere æris alieni nomen, cùm non loci ſit æs alienum, ſed uniuerſarum facultatum. Aes enim alienum, patrimoniũ totum minuere conſtitit, non certi loci facultates. Quid tamen ſi fortè certis oneribus deſtinatum ſit id patrimoniũ? utputa alimentis præſtandis, quæ Romę (id eſt, ex prædijs Romanis) *præſtari* paterfamiliâs iuſſerat, uel tributis, uel quibuſdã alijs inexcuſabilibus oneribus, an poſsit præſcriptio locum habere? & putem iuſtius dici locum habere. *Quarta exceptio eſt: Niſi res per fideicommiſſum relicta ibi ſit, ubi petitur. Quæ exceptio approbatur l.52.§. ſi ea res. ff. de iudicijs hiſce uerbis:* Si ea res quæ per fideicommiſſum relicta eſt, eo loco ſit, dicendum eſt, non debere *pręſcribi* ei qui petit, quaſi maior pars hæreditatis alibi ſit. *Concordat l.38. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 12. cauſa 58. exceptione 1. Quinta exceptio eſt: Niſi non fideicommiſſum, ſed ſatisdatio fideicommiſſi nomine petatur. Hæc exceptio approbatur d.l. 52.§. fin. his uerbis:* Sed ſi non fideicommiſſum eo loco *petatur*, ſed de fideicõmiſſo ſatiſdatio, uidendũ eſt, an hæc præſcriptio locum habeat? & non puto habere: quinimò etſi nihil ſit eo loco, attamẽ iubendum ſatiſdare. quid enim ueretur, cum ſi ſatis non dederit, mittatur aduerſarius in *poſſeſsionem* fideicommiſsi ſeruãdi cauſa? *Sexta exceptio eſt: Niſi reus conuentus alijs defenſionibus uſus hanc omiſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 52. in prin. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* Sed etſi ſuſcepit actionem fideicommiſsi, & alijs defenſionibus uſus hanc omiſit, poſtea quamuis ante ſententiam reuerti ad hanc defenſionem non *poteſt*. *Septima exceptio eſt: Niſi fideicommiſſum alibi ſoluere cœperit reus. Quæ exceptio approbatur l.50.§. fin. de quo ſ. regula proxima. Secunda propoſiti loci regula eſt: Quòd etiam actor domicilium rei conuenti ſequi debeat. Quæ regula approbatur l. 50. §. ſed & reſcriptum. ff. de iudicijs, hiſce uerbis:* Sed & reſcriptum eſt, ut illic fideicommiſſum petatur, ubi domicilium hæres habet. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi hæres alibi ſoluere cœperit. Quæ exceptio approbatur d.l.50.§. fin. cum l. ſequente, his uerbis:* Quoties autem cœpit quis fideicommiſſum ſoluere, non poteſt hac præſcriptione uti, quamuis hæreditas ad eum fuerit deuoluta, qui domicilium in prouincijs habet. *Secunda exceptio eſt: Niſi reus conuentus alijs defenſionibus uſus hanc omiſit. Quæ exceptio approbatur l.52. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. prox. except. 6.*

III. QVIBVS COMPETAT LEgati uel fideicommiſsi actio?

Huius loci prima regula eſt: De hæredibus legatarij, quibus legati actio competit. Quæ regula approbatur l.5. in prin. ff. quando dies leg. cedit, his uerbis: Si poſt diem legati cedentè legatarius deceſſerit, ad hæredem ſuum transfert legatum. *Concordat l.5. C. quando dies legati cedit, his uerbis:* Si Pontionilla ad eam ætatem *peruenit*, cui legatũ uel fideicommiſſum derelictũ erat, petitionẽ ad hæredes tranſmiſit, licet antè deceſſerit, quàm conſequeretur legatum uel fideicommiſſum. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi legatarius ante diem legati cedentem deceſſerit: tunc enim legatum ad hæredem non transfert. Quæ exceptio patet ex uerbis iã propoſitis, de qua cum ſuis replicationib. uide ſ. lib. prox. cap. 7. cauſa 10. Secunda exceptio eſt: Niſi legatarius ante diem legati uenientẽ ſit mortuus. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ dicuntur ſ. cap. 8. in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi uſusfructus, uel uſus, aliudue ius perſonale ſit legatum. De hac exceptione dictum ſ. lib. 24. eiusq; exemplum proponitur l. cum ſeruus. 19. §. ſi quis alicui. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quis alicui legauerit licere lapidem cædere: quęſitum eſt, an etiam ad hæredem hoc legatũ transeat? & Marcellus negat, ad hæredem hoc legatum tranſmitti, niſi nomen hæredis adiectum legato fuerit. *Aliud propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. 21. §. fin ff de annuis legat. his uerbis:* Pater duos filios æquis ex partibus inſtituit hæredes, maiorem & minorem, qui etiã impubes erat, & in partem eius certa prędia reliquit: & cum quatuordecim annos impleuit, certam ei pecuniam legauit, idq; fratris eius fidei commiſit, à quo petijt in hæc uerba: A te peto Sei, ut ab annis duodecim ætatis ad ſtudia liberalia fratris tui inferas matri eius tot annua uſq; ad annos quatuordecim. Eo amplius tributa fratris tui *pro* cenſu eius defendas, donec bona reſtituas: & ad te reditus *prædiorum* illorum pertineãt, quòad perueniat frater tuus ad annos quatuordecim. Quæſitum eſt, defuncto maiore fratre, alio hærede relicto: utrum omnis conditio *percipiendi* reditus fundorum, & ut anniuerſaria *præſtentur*, & alia quæ præſtaturus eſſet, ſi uiueret Seius, ad hæredem eius tranſierint: an uerò id omne prorinos ad *pupillum* & tutores transferri debeat? Scæuola *reſpondit*, ſecundum ea quæ *proponerentur*, intelligi teſtatorem quaſi cum tutore locutum: ut

tempore

tempore quo tutels reſtituenda eſſet, hæc quoq; quæ pro annuis prçſtari iuſsiſſet, percipieudisq; fructibus finiantur. Sed cum maior frater morte præueutus ſit, omuia quæ relicta ſunt, ad pupillum & rutores eiua confeſtim poſt mortem fratris tranſiſſe. *Aliud exemplum proponitur l.22. ff. de uſufruct. legato. cuius uerba uide ſ. lib.24. cap.2. cauſa 2. Quarta exceptio eſt: Niſi teſſera, militia, uel tribus legata ſit. Hæc exceptio reprobatur l.50. §. ſi Titio. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Si Titio teſſera frumentaria uel militia legata ſit, & is deceſſerir, quidam putant extingui legatum: ſed hoc non eſt uerum. nam cui teſſera uel militia legatur, æſtimatio uidetur legata. *Reprobatur inſuper exceptio propoſita in tribu legata, l.34. in prin. ff. de leg.1. bis uerbis:* Patronus liberto ſtatim tribum emi petierat, libertus diu moram ab hærede patroni paſſus eſt, & decedeus hæredem reliquit clariſsimum uirum: quçſitum eſt, an tribus æſtimatio hæredi eius debeatur? Reſpondit Scæuola, deberi. Item quæſitum eſt, an & commoda & principales liberalitates, quas libertus ex eadem tribu uſq; in diem mortis ſuæ conſecuturus fuiſſet, ſi ei ea tribus ſecundum uoluntatem patroni ſui runc comparata fuiſſet, an uerò uſuræ æſtimationis hæredi eius debeantur? Reſpondit, quidquid ipſe conſecuturus eſſet, id ad hæredem ſuum tranſmittere. *Quinta exceptio eſt: Niſi annuum ſit legatum. tunc enim mortuo legatario reliquorum annorum legatum non debetur. Quæ exceptio approbatur l.4. ff. de annuis legatis, biſce uerbis:* Si in ſingulos annos alicui legatum ſit, Sabinus, cuius ſententia uera eſt, plura legata eſſe ait, & primi anni purum, ſequentium conditionale: uideri enim hanc eſſe conditionem, SI VIVAT: & ideo mortuo eo ad hæredem legatum non tranſire. *Hiſce uerbis propoſita exceptio approbatur, ſimul & ratio eius monſtratur. de qua ratione dictum ſ. lib. prox. cap.1 quæſt.5. reg.1. Concordat l.8. in prin. ff. eod. tt. ubi Caius:* In ſingulos anuos relictum legatũ, ſimile eſt uſufructui, cùm morte finiatur. *Concordat item l.12. ff. eod. tt. & l.10. ff. de capite minutis. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi eius anni in quo deceßit legatarius. Iſtius enim anni legatum morte legatarij non extinguitur. Quæ replicatio approbatur l. 8. in fine. ff. de annuis legatis, biſce uerbis:* Illud certè amplius eſt in hoc legato, quòd ingreſſu cuiuslibet anni, ſi deceſſerit legatarius, eius auni legatum hæredi ſuo relinquat: quod in uſufructu non ita eſt, cum fructuarius, etiamſi maturis fructibus, nondum tamen perceptis deceſſerit, hæredi ſuo in eos fructus actionem non relinquat. *Concordat l.5. ff. eod. tt. bis uerbis:*

A' uobis quoque cæteri hæredes peto, ut uxori meæ præſtetis, quoad uiuet, annuos decem aureos: uxor ſuperuixerit marito quiuquennio & quatuor menſibus. Quæro, an hæredibus eius ſexti anni legatum iutegrum debeatur? Modeſtiuus reſpondit, integri ſexti auni legatum deberi. *Secunda replicatio eſt: Niſi exonerandi hæredis cauſa in plures penſiones legatum ſit diuiſum. Quæ replicatio approbatur l.20. ff. quando dies leg. ced. de qua re uide ſ. lib. proxim. cap. 1. quæſtion. 5. regul. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi teſtator etiam hæredibus legatarij præſtari uoluit. Quæ replicatio approbatur l. 22. C. de legatis, biſce uerbis:* In annalibus legatis uel fideicommiſsis, quæ teſtator non ſolùm certæ perſonæ, ſed etiam eius hæredibus præſtari uoluit, eorum exactionem omnibus hæredibus, & eorum hæredum hæredibus conſeruari per uoluntatem teſtatoris præcipimus. *Hæc de quinta exceptione eiusq; replicationibus. Sexta exceptio eſt: Niſi hæres eo tempore, quo datum eſt legatum, nondum fuerit natus. Hæc exceptio reprobatur l.21. C. de fideicommißis, biſce uerbis:* Si iu perſonam patris tui, cui te ſucceſsiſſe proponis, fideicommiſsi dies utiliter ceſſit, licet tempore quo fuerat darum, necdum re natum probetur: uxorem patrui, quem contendis patri ruo rogatum, ſi ſine liberis deceſſerit, ab auo relicta reſtituere (ſi ei ſucceſsit) de fideicommiſſo conuenire debes. nam ſi patrui eriam hæreditas tibi quæſita eſt, non de fideicommiſſo quæreudum, ſed hæreditas ab ea uindicauda eſt. *Septima exceptio eſt: Niſi defuncto in legato uel directò uel per fideicommiſſum ſit ſubſtitutum. Hæc exceptio ſine cuiuſquam contradictione eſt iuſta, hæredique legatarij ſine dubio fideicommiſſarius eiusq; hæres præferendus: cuius exemplum proponitur l. 2. C. quando dies leg. ced. bis uerbis:* Agrum pluribus relictum nominatim animaduertimus, & cautum eſſe ut ad eum qui ſuperuixiſſet, res pertineret. Quicunq; igitur is fuit, ad hæredem ſuum dominiũ trauſmiſit: uec tali fideicommiſſo aſtringitur, ut hæredibus eorum reſtituat, ſicut ipſe fuit reſtitutus ab illis. *Aliud eius exemplum proponitur l.89. §. Seia. ff. de leg.2. cuius uerba uide ſ. cap.7. reg.25. exception.17. repl.4. Planè quot ſunt exceptiones aduerſus legata eorumq; actionem ſuprà propoſitæ, tot etiam aduerſus propoſitam exceptionem competunt replicationes. Octaua exceptio eſt: Niſi cùm uni certa pecunia relicta eſſet, ut inde alimenta libertis præſtaret, is pluribus hæredibus relictis deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l.10. in prin. ff. de alimentis legatis, biſce uerbis:* Cùm uuus ex hæredibus certam pecuniam prçcipere iuſſus eſſet, de cuius ſorte libertis alimenta præſtaret hæredem quoque hæ-

redis

redis ad præceptionem admitti placuit. Si tamen plures hæredes hæres haberet, intentionem quidem defuncti prima facie refragari, ſed aliud probari non oportere. Quid enim, ſi cæteros hæredes ſuos euitauit, & quietam ac uerecundam atq; etiam idoneam, libertis conſulens, domum ſequi maluit? & ideo ab omnibus hæredibus hæredis alimenta præſtabuntur. *None exceptionis loco notandum, quòd quibuſcunq; exceptionibus defunctus legatarium remoueri potuit, eaſdem etiam hæredi eius obſtare. Quæ exceptio approbatur l.5. §. iyſdem. ff. quando dies legati cedat, hiſce uerbis:* Iiſdem diebus, id eſt, iiſdem conditionibus hæredi præſtabitur legatum, quibus legatario præſtabatur. *Hæc de prima regula, eiusq; exceptionibus ſint dicta.*

II. *Regula: Si filiofamiliâs legatum eſt, patri competit actio: item ſi ſeruo ſit legatum, domino regulariter actio competit. Quæ regula approbatur l.5. §. fin. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Si cùm dies legati cedere inciperet, aliquis ſui iuris non eſſet, debebitur legatum his quorum iuri fuit ſubiectus. *Sanè idem dicendum, ſi die legati cedente ſui iuris exiſtens, poſtea alterius iuris eſſe cœperit.* a *De qua re uide ꝟ.except.3. Concordat l. 5. C. de condit. inſertis, hiſce uerbis:* Si uxorem tuam tempore nuptiarum in patria poteſtate fuiſſe monſtretur, fideicommiſſi commodum ei relictum cum nupſerit, nullo alio diem eius prohibente quæſitum patri non ambigitur. Quòd ſi à patre ante nuptias emancipata fuerit, ac poſtea deceſſerit, ſuperſtite patre & marito & liberis: actionem fideicommiſſi ſibi competentem ad ſuos hæredes tranſmiſit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi filius emancipatus, uel ſeruus manumiſſus fuerit. tunc enim ipſi, non patri uel domino competit actio. Quæ exceptio approbatur l. filiusfamiliâs. 110. §. ſi fideicom. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si fideicommiſſum relictum fuerit ſeruo alieno ſine libertate, & ad libertatem peruenerit, dicendum eſt, poſſe eum ad capiendum admitti. *Concordat l. quæſitum. 88. §. duobus. ff. eod. tit. cuius uerba uide ꝰ. lib. prox. except. 25. tertia except. repl. 1. Concordat item d. l. 88. §. ſi quis Stichum. cuius uerba uide ꝰ. d. tertia except. repl. 3. Concordat item l. 14. §. fin. ff. quando dies legati cedat. cuius uerba uide paulò inferius except. 3. Concordat item l. 17. ibi: & ideo. ff. eod. tit. cuius uerba uide ꝟ. cap. 8. reg. 1. except. 15. Concordat item l. 38. §. ſi quis ſeruum. ibi: igitur cum ſeruus. ff. de hæred. inſtit. cuius uerba uide ꝰ. lib. prox. cap. 3. except. 25. tertia except. repl. 1. dupl. 4. tripl. 3. Concordat item l. 5. in fine. C. de condit. inſertis. cuius uerba uide paulo ſuperius ead. reg. in prin. Concordat item l. 27. §. fin. ff. de adim. legatis. cuius uerba uide ꝰ. lib. prox. cap. 10. cauſa 2. except. 12. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſub conditione, ſi in patris uel domini poteſtate manſiſſet, filio uel ſeruo ſit legatum. Quæ replicatio approbatur l. 41. ff. de condit. et demonſt. his uerbis:* Filiofamiliâs legatum eſt ſub hac conditione, ſi in poteſtate patris manſiſſet: magis patri legatum uideri ait Africanus, & patrem ſuo nomine legatum petere. idem iuris eſſe, etſi ſeruo ſimiliter legetur: argumentum rei ſit, quòd etiã cibaria ſeruis Titij legentur, procul dubio domini eſſe, non ſeruorum legatum. *Hiſce uerbis poſterioribus ſecunda propoſitæ exceptionis replicatio approbatur, hæc ſcilicet: Niſi cibaria ſeruis ſint relicta. hoc enim caſu, quamuis unus ex iis ſit manumiſſus, legatum tamen petere non poteſt. Tertia replicatio eſt: Niſi poſt diem legati cedentem liber ſit factus. Quæ replicatio approbatur l. 5. §. fin ff quando dies leg. ced. his uerbis:* Si purum legatum fuit, & poſt diem legati cedentem liber factus eſt, apud dominum legatũ relinquet. *Dies autem legati cedere dicitur, a morte teſtatoris,* b *niſi uſusfructus legatus ſit: tunc enim ab adita hæreditate dies cedit.* c *Vnde in dicta l. 5. §. fin. ſubijciuntur hæc uerba:* Sed ſi uſusfructus fuerit legatus, licet poſt mortem teſtatoris ante aditam hæreditatem ſui iuris efficiatur, ſibi legatum adquiret. *Idem eſt, etſi ſub conditione ſit legatum, quæ conditio mortuo teſtatore adhuc pendet.* d *Sed etſi in annos ſingulos ſit legatum, cum plura ſint legata, ut ſuprà lib. prox. cap. 1. quæſt. 5. reg. 3. eſt oſtenſum, in ſingulis quoq; annis dies legati cedit: & per conſequens, etiamſi filius uel ſeruus poſt primum legati annum ſui iuris ſit effectus, reliquorũ tamen annorum legatum ſibi, non patri uel domino debetur. Quod approbatur l. 12. in prin. ff. quando dies legat. ced. his uerbis:* Cùm in annos ſingulos legatur, non unum legatum eſſe, ſed plura, conſtat: nec ſemel diem eius cedere, ſed per ſingulos annos. Inde Iulianus ait, hoc legatum ſi ſeruo relinquatur, deinde poſt primum uel alterum annum ſit liber, eum ſibi adquirere. *Sed & propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi dominus legatum repudiauerit: tunc enim ſeruo, quamuis poſt diem legati cedentem manumiſſo, competit actio. Quæ duplicatio approbatur l. 10. ff. de opt. legata. cuius uerba uide ꝟ. lib prox. cap. 11. quæſt. 2. reg. 2. Quarta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi pater cauere paratus ſit, neminem amplius petiturum. Hæc replicatio reprobatur l. 2. ff ut leg. ſeruan. cauſa caueat. his uerbis:* Nec ſi fortè uelit pater cauere, neminem amplius petiturum, compellendus erit hæres legatum, quod iam filius petere poteſt, alij quàm cui debetur exoluere. *Hæc de prima exceptione, eiusq; replicationibus. Secunda exceptio eſt: Niſi filius emancipari, uel ſeruus manumitti, in teſtamẽto iuſſus ſit. Hac exceptio in filio quidem approbatur l. 10. C. de fideicommiſſis, hiſce uerbis:* Quamuis ſimpliciter te & fratrem tuum aliquis inſtituerit hæredes, eiusque

a l. 14. §. fin. ff. quando dies leg. ced.

b l. 5. in prin. ff. d. tit.

c l. 1. ff. eod. titulo.

d l. 14. §. fin. ff. quãdo dies leg. ced. cuius uerba uide infrà except. 3. Concordat itẽ l. 18. in prin. ff. de reg. iuris. cuius uerba uide alibi.

hæreditatis commodũ patet ex tua fratriſque perſona pro portionibus ueſtris poteſtaris ratione quæſierit: tamen quia inferioribus uerbis teſtamenti uos ſui iuris facere teſtator curauit, intelligi poteſt, teſtituendæ hæreditatis commodo fideicommiſſo patrem obſtrictum eſſe. *Concordat l.68.ff.de condit. & demonſtrat. cuius uerba uide* }. *except.5.Concordat item l.91.ff. eod.tt. ubi Papinianus:* Pater (*inquit*) filio ſuo cohæredes ſine ulla conditione filias ipſius dedit, ac petijt, ut filias ſuas emáciparet, ita ut curatores à prætore acciperent: filij uidori fidei commiſiſſe placuit, ut eas ſui iuris conſtitutas, ad hæreditatam aui peruenire pateretur: nec ad rem pertinere, ſi portionem filiarum iure ſubſtitutionis quæſiſſet. *In ſeruo autem exceptio propoſita reprobatur l.78. §. tres hæredes. ff. ad Senatuſconſ. Trebell. his uerbis:* Tres hæredes ſcripſit, Mæuium fratrem ſuum ex dodrante, Seium ex ſextante, Stichum eiuſdem Seij ſeruum, filium autem naturalem Mæuij, ex uncia: & fidei commiſit Seij, ut Stichum manumitteret, in hæc uerba, A te peto Sei, uti tu Stichum manumittas, dedi unde facias. Sed & codicillis ita cauit: Vnciam ex qua feci Stichum hæredem, ſi quam Seius controuerſiam mouerit, ad Mæuium fratrem meum reuerti uolo. tu frater ſecundum fidem & pietatem tuam, quidquid ad te peruenerit ex hæreditate mea, Sticho filio tuo reſtitues: quod ut facias, fidei tuæ committo. quæſitum eſt, cum Seius adierit hæreditatem, & propter hoc compulſus Stichum manumiſerit, an unciam hæreditatis, ex qua Stichus hæres eſt inſtitutus, Seio manumiſſo teſtituere debeat? Reſpondit Scæuola, non proponi, Seium rogatum unciam ei reſtituere. *Tertia exceptio eſt: Niſi die legati cedente legatarius in alterius poteſtate non fuit. Hæc exceptio ipſo iure ſubſiſtit, ut is in cuius poteſtate legatarius die legati cedente deprehenditur, legati actionem habeat: non is in cuius poteſtate antea fuit, uel in cuius poteſtatem poſtea peruenit. Veruntamen recipit replicationem hanc: Niſi die legati cedente liber exiſtens, poſtea alterius iuris eſſe cœperit. Quæ replicatio approbatur l.14.§. fin. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Si dies legati ceſſerit, deinde legatarius in ius alienum peruenerit, ipſi potius debetur legatum, in cuius ipſe ius peruenit: tranſeunt enim cum eo ea quæ ei debebantur. ſed ſi ſub conditione fuerit legatum, non tranſit, ſed expectamus conditionem, eique adquiretur cuius iuris erit conditionis exiſtentis tempore: quòd ſi ſui iuris fuerit eo tempore, ſibi potius adquiret. *Quarta exceptio eſt: Niſi filio à patre hærede ſit legatum. Quæ exceptio approbatur l.11. §. ſi filio. ff. de leg.3. his uerbis:* Si filio à patre hærede inſtituto fideicommiſſum relictum fuerit, etſi uerbis non ſit ita relictum, Cum pater moreretur: ſed intelligi hoc poſsit, puta quia ſic relictum eſt, ut relinquat filio, uel uolo eum habere, uel uolo ad eum pertinere: defendetur in id tempus fideicommiſſum relictum, quo ſui iuris filius efficitur. *Quinta exceptio eſt: Niſi filio uel ſeruo ſub conditione hac, Si ſui iuris factus ſit, legatum ſit relictum. Quæ exceptio approbatur l.11.§. ſi cui ita. ff. de leg.3. his uerbis:* Si cui ita ſuit fideicommiſſum relictum, Si morte patris ſui iuris effectus fuerit: cum mors patri contingat, quaſi extante conditione ad fideicommiſſum admittetur. *Concordat l.68. ff de condition. & demonſtr. ubi Papinianus:* Duos mater filios (*inquit*) ſub conditione emancipationis ex partibus hæredes inſtituit, eiſque plurium rerum præceptionem purè dedit, hæreditatem adierant: partem à legatorum commodo illa quoque ratio debet ſubmouere, quòd emancipando filios obſecutus uoluntati ſupremum iudicium uxoris ſuæ cuſtodiri uoluerit. *Propoſitæ exceptionis replicatio uidetur eſſe talis: Niſi filius uel ſeruus, cui ſub conditione libertatis fideicommiſſum relictum eſt, poſtea eidem à quo relictum eſt, ſine dicta conditione ſit ſubſtitutus, & ex iſta ſubſtitutione pater dominusue hæres extſtat. hoc enim caſu uidetur fideicommiſſum extinctum. Hæc replicatio reprobatur l. 85. ff. de leg. 2. cuius uerba uide* $\bar{s}$. *lib. proxim. cap.9. cauſa 37. Sexta exceptio eſt: Niſi poſt mortem patris filio ſit legatum. Quæ exceptio approbatar l. ſi poſt. 67. in prin. ff. de leg.1. his uerbis:* Si poſt mortẽ patris filio legetur, dubiũ nõ eſt, quin mortuo patre ad filiũ pertineat legatũ: nec interſit, an patri hæres extiterit, nec ne. Sed ſi ſeruo poſt mortem domini relictum eſt legatum, ſiquidem in ea cauſa durabit, ad hæredẽ domini pertinet: idque adeò, ut idem iuris ſit, etſi teſtamento domini liber eſſe iuſſus fuerit: antè enim cedit dies legati, quàm aliquis hæres domino exiſtat: quo fit ut hæreditati, &c.

III. *Regula: De eo cuius intereſt.* Ei quoq; *cuius intereſt legatum præſtari. competit actio, quamuis ei legatum nõ ſit. Quæ regula approbatur l.11.§. interdum. ff. de leg.3. his uerbis:* Interdum alterius nomen ſcribitur in teſtamento, alteri uerò fideicommiſsi petitio uel legati competit: utpura ſi fidei hęredis committatur, ut ipſe publicano pro Titio præſtet, fideicommiſſum hoc uel legatum non publicanus petit, licet ſit ei adſcriptũ: ſed ipſe petere poterit, pro quo legatũ relictum eſt. Multum autẽ intereſſe arbitror, cui uoluerit proſpectum, cuiusq; contemplatione teſtator fe-

ceri:

cerit: plerunq; autem intelligendũ eſt, priuati cauſa hoc faciſſe, licet emolumentum publicano quæratur. *Similia exempla proponuntur l. ſi cui. 49. §. ſi Titio. cum ſequentibus. ff. de legatis 1. cuius uerba cum alio exemplo uide ſ. lib. prox. cap. 4. except. 54. repl. 9. Concordat l. liberationem. 3. §. fin. cum lege ſequente. ff. de liberat. legat. his uerbis:* Cõſequenter quæritur, an & illo ſocius pro legatario habeatur, cuius nomen in teſtamento ſcriptum nõ eſt, licet commodũ ex teſtamento ad utrumq; pertineat, ſi ſocij ſunt? & eſt uerum, nõ ſolùm eum cuius nomen in teſtamento ſcriptũ eſt, lagatariũ habendũ: ſed eũ quoq; qui nõ eſt ſcriptus, ſi & eius contemplatione liberatio relicta ſit. Vtriq; autẽ legatarij habentur & in hoc caſu. nam etſi quod ego debeo Titio, ſit ei legatum mea gratia, ut ego liberer, nemo me negabit legatariũ: ut & Iulianus notat, utriuſq; legatum eſſe, tam meũ, quàm creditoris mei, etiãſi ſoluendo fuero. intereſſo enim creditoris duos reos habere. Quid ergo eſt, cùm agere poterit creditor ex teſtamento? non aliter hæres cõdemnari debebit, quàm ſi caueatur ei aduerſus debitorã defenſum iri. Item agente debitore nihil ampliua hæres præſtare debet, quàm ut eũ aduerſus craditorem defendat. *Concordat itẽ l. 11. §. plerunq;. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. cap. 7. reg. 25. except. 10. Concordat item l. nomẽ. 33. §. fin. ff. eod tit. his uerbis:* Pater filio & filia hæredibus inſtitutis, cùm ſingulia certa prædia & calendaria prælegaſſet, ita cauit: A te autã fili charisſaime, quæcunq; legaui, præſtari uolo. Et ſi quid euenerit æris alieni, quod in tempus pro mutuo acceperam & debuero, à te ſolui uolo: ut quod ſorori tuæ reliqui, integrum ad eam pertineat. Quęſitum eſt, an quod ex quacunq; cauſa debuit pater, à filio ſit præſtandum? Scæuola reſpondit, poſſe filiam ex fideicommiſſo conſequi ut releuaretur, quo magis integrum, quod teſtator dediſſet, ad eam perueniret. *Sed & alia proponuntur exempla l. ſeruo legato. 68. §. ſi teſtator. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si teſtator quoſdã exhæredibus iuſſerit æs alienũ ſoluere, nõ creditores habebunt aduerſus eos actionã, ſed cohæredes quorũ intereſt hoc fieri: nec ſolùm hoc caſu alius habet actionẽ, quàm cui teſtator dara iuſsit, ſed alio quoq;: uelut ſi filiæ nomine genero aut ſponſo dotẽ dare iuſſerit. non enim gener aut ſponſus, ſed filia habet actionem, cuius maximè intereſt indotatam non eſſe. *Concordat l. non ſolùm. 7. §. ſed & ſi duobus hæredibus inſtitutis ff. de liberat. legat. his uerbis:* Si duobus hæredibua inſtitutis, alterum ex his damnauerit creditori ſoluere: ualet legatum propter cohæredem, eumq́; ex teſtamento acturum ut creditori ſoluatur. *Iam dictis de genero & filia partim concordat, partim contradicit l. 69. §. Titio genero. ff. de cond. & demonſtr. his uerbis:* Titio genero meo hæres meus dotis Seiæ filiæ meæ nomine centum dato: legati quidem emolumentum ad Seiam, quæ dotem habere incipit, pertinebit: ſed quia nõ tantùm mulieri, ſed Titio quoq;, cui pecuniã legauit, conſultum uidetur, propè eſt, ut ipſe legatarius intelligatur, & legatum petere debeat. Si poſt diuortium genero pecuniam hęres ſoluerit, æquè liberabitur, quoniam in dotem ſolutio conuertitur: conſtante autã matrimonio etiã prohibente muliere Titio rectè ſoluetur. hoc enim & mulieris intereſt, ut incipiat eſſe dotata. nam & ſi quis ipſam quoq; petitionem habere reſponderit, eaq́; pecuniam petat, neq; dotis fieri uelit, nõ dubiè doli exceptione ſubmouebitur: ante nuptias uerò Titio uel muliere defunctia, legatum apud hæredem manet. Quòd ſi nolit eam uxorem ducere, cauſæ legati, quod ad mulieris perſonam attinet, ſatisfactum intelligitur: ſed Titio legatũ petenti nocebit exceptio doli. Quòd ſi maritus uitio ſuo cauſa ceciderit, neq; ſoluendo ſit, nũquid aduerſus hæredem mulieri, quæ nihil deliquit, ſucurri debeat ob eã pecuniam, quæ doti fuerat deſtinata? ſed quoniam ambo legati petitionem habuerunt, ſaluã habebit, non ſoluta pecunia uiro, mulier actionem. *Propoſitæ regulæ aliud exemplum eſt: Si cùm duo eiuſdem pecuniæ debitores eſſent, uni liberatio ſit legata: tunc enim alteri quoq; competit actio. Quod exemplum proponitur l. liberationem. 1. §. nunc de effectu. ff. de liberat. leg. his uerbis:* Quæritur, an & ille ſocius pro legatario habeatur, cuius nomen in teſtamento ſcriptum non eſt, licet commodum ex teſtamento ad utrunq; pertineat, ſi ſocij ſunt? & eſt uerum, non ſolùm eum cuius nomen in teſtamento ſcriptum eſt, legatarium habendũ: uerùm eum quoq; qui non eſt ſcriptus, ſi & eius cõtemplatione liberatio relicta ſit. *Ait Iuriſconſultus:* Si & eius contemplatione liberatio relicta ſit. *Ergo ſi eius contemplatione liberatio relicta non ſit, non eſt ei danda actio, uel liberatio. Quod exceptionis loco in exemplo propoſito notandum. Cui concordat d. l. 3. §. nunc de effectu. ibi: ſed et ſi cùm. cuius uerba proponentur ſ. de liber. legat. Aliud exemplum eſt: Si res aliena alicui ſit legata. tunc enim domino quoq;, ut ea res redimatur, competit actio. Quod exemplum proponitur l. ſed ſi alienare. 12. §. ſi fortè. ff. de fideic. liber. his uerbis:* Si fortè is qui rogatus eſt manumittere, ſoluẽdo non ſit, inuito tamẽ ſeruo neq; alij neq; domino eam rem perſequi concedendum eſt: quia non tale ſit hoc fideicommiſſum, ex quo domino adquiratur aliquid: alio-

uide J. in Cõment. de Liberationib. cap. 6 except. 16. *Quinta replicatio proponitur l. 57. §. fin. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Peto de te uxor chariſsima, uti cum morieris, hæreditatē meā reſtituas filijs meis, uel uni eorū, uel nepotib. meis, uel cui uolueris, uel cognatis meis, uel cui uoles ex tota cognatione mea. Inter filios, reſpōdi, ſubſtitutionē fideicommiſſo factā uideri: circa nepotes autē cæteroſq; cognatos facultatē eligendi datam: ex cęteris ſūt cognatis, ſi nepotes ſupereſſent, non rectè mulierē electuram propter gradus fideicōmiſſo pręſcriptos: deficiēte uerò gradu nepotum, ex cognatis quam uelit perſonam eligi poſſe. *Sexta replicatio eſt: Niſi uno electo in teſtamento poſtea uoluntatem mutauerit: tunc enim ei qui primò electus eſt, actio non datur. Quæ replicatio approbatur l. 69. in prin ff. de leg. 2. cuius uerba uide s̄ lib. prox. cap. 5. except. 54. repl. 12. Hæc de tertia propoſitæ regulæ exceptione, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Quarta exceptio eſt: Niſi cum ita relictum eſſet liberis, ut quiſq; promeruiſſet, quidam ex ijs offenderint. tunc enim non omnibus debetur. Quæ exceptio approbatur l. 79. §. rogo. ff. de leg. 2. his uerbis:* Rogo filia, ut bona tua quādoq; diſtribuas liberis tuis, ut quiſq; de te meruerit: uidetur omnibus liberis, etſi nō ęqualiter promeruerint, fideicommiſſum relictū: quibus matris electione ceſſante ſufficiet, ſi nō offenderint: eos autem quos mater elegerit, fore potiores, ſi ſoli promeruiſſent, exiſtimaui: quòd ſi neminem elegerit, eos ſolos non admitti qui offenderunt. *Quinta exceptio eſt: Niſi ſine copula Et ſit legatum, ſed ita, Titio cum Seio. Hæc exceptio reprobatur l. ſi inquilinos. 109. §. ſi ita legatum. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ita legatū fuerit, Titio cum Seio do lego: utriſq; legatum eſt, ſicut ſi fundus cum domo Formiana legatus eſſet. *Concordat l. 40. ff. de uſufructu legato, ubi Iulianus:* Illi cum illo habitationē lego, perinde eſt ac ſi ita, Illi & illi, legaſſet. *Concordat item l. Titiæ. 16. §. nihil differt. ff. de leg. 1. his uerbis:* Nihil differt utrum ita legetur, Titio & Męuio: an ita, Titio cum Męuio. utrobiq; enim coniunctim legatū uidetur. *Concordat ueē l. 7. in fine. ff. de uſufr. adcreſ. cuius uerba uide J. cap. 7. reg. 25. exc. 4. Planè ſi quis ita leget, Fundū Seianum hæres meus Attio cum Dione Meuij ſeruo dato: magis dicendum eſt, nō ſolùm fundum, ſed etiam ſeruum Dionem eſſe legatum, maximè ſi nullas iuſtas cauſas habuit Dioni legandi.* [a] *Sed etſi, quis legauerit Titio cum Meuio, ſine altero alter ad legatum admittitur. nam et cum dicit Prætor, Ventrem cum liberis in poſſeſsione eſſe iubeo: etſi non ſint liberi, uenter in poſſeſſionem mittetur.* [b] *Sexta exceptio eſt: Niſi unus ex pluribus ſolidum legatum petat. De hac re dicetur J capite 7. reg. 25. Hæc de ſexta regula, eiuſq; exceptionibus ſint dicta. Plures eiuſmodi exceptiones uide J cap. 7. reg. 25.*

a l. ſi is qui. 14. §. 1. ff. de reb. dubijs.

b l. ſi quis legat. ult. ff. de legat. 2. l. 10. ff. de leg. 1.

VII. Regula: *Si inter duos uel plures dubitetur cui debeatur, hæres unum poteſt eligere, cui ſoluat. Quæ regula approbatur l. 8. §. ſi inter. ff. de legatis 2. his uerbis:* Si inter duos dubitetur de eodem legato, cui potius dari oporteat: utputa ſi Titio relictum ſit, & duo eiuſdem nominis amici teſtatoris ueniant, & legatum petant, & hæres ſoluere paratus ſit, deinde ambo hæredem defendere parati ſint: eligere debere hæredem cui ſoluat, ut ab eo defendatur, conſtat. Certam pecuniam legatam, ſi & legatarius & ſubſtitutus legatarij petat, & hæres ſoluere paratus ſit, ſi ambo defendere hæredem parati ſunt, eligere debet hæres cui ſoluat, ut ab eo defendatur: et ſi neutrius manifeſta calumnia uideatur, ei potius ſoluendum, cui primùm legatum eſt. *Planè interdum hoc caſu neutri datur actio, ſed legatū inutile cenſetur. de quo s̄. lib. prox. cap. 6. except. 88.*

VIII. Regula: *Si filijs ſit relictum, etiam filiabus debetur. Quæ regula approbatur l. 46. in prin. ibi: nam ſi ita. ff. de leg. 2. cuius uerba proponentur J. reg. prox. item filijs naturalibus, & non tum manumiſſis debetur. Quæ regula approbatur l. Lucius. 90. §. Damæ. ff. de leg. 2. cuius uerba uide J. cap. 11. reg. 11.*

IX. Regula: *Si filiabus relictum ſit, filijs non debetur. Quæ regula approbatur l. 46. in prin ff. de leg. 2. his uerbis:* Si ita ſcriptum ſit, Filiabus meis centum aureos do: an & maſculini generis & fœminini liberis legatum uideatur? nam ſi ita ſcriptum eſſet, Filijs meis hos ce tutores do: reſponſum eſt, etiam filiabus tutores datos eſſe. quod non eſt ex contrario accipiendum, ut filiarum nomine etiam maſculi contineantur: exemplo enim peſsimum eſt, fœminino uocabulo etiam maſculos contineri.

X. Regula: *Si filijs uel filiabus legatum ſit, etiam poſthumis uidetur legatum. Quæ regula approbatur l. qui filiab. 17 in prin ff. de leg. 2. his uerbis:* Qui filiabus legauit, ſi mentionem aliqua parte teſtamenti poſthumę fecit, uidetur in filiarum legato & de poſthuma ſenſiſſe.

XI. Regula: *Fratribus relictum etiam ſororibus debetur. Quæ regula approbatur l. Lucius. 91. §. quæſitum eſt. ff. de leg. 3. his uerbis:* Quæſitum eſt, an quod hæredes fratribus rogati eſſent reſtituere, etiam ad ſorores pertineret? Reſpondit Sceuola, pertinere, niſi aliud ſenſiſſe teſtatorem probetur.

XII. Regula: *Si poſteris ſit relictum, ſolis liberis, non alijs debetur. Hæc regula approbatur l. quodhis. 81. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Idem teſtator, qui libertis fideicommiſſum relinquebat, ſubſtitutione inter eos facta expreſsit, ut poſt mortem extremi ad poſteros eorum pertineret: quæro, cùm nemo alius ſit, niſi libertus eius qui extre-

mò

mò mortuus eſt, an is ad fideicommiſſum admitti debeat? Reſpondit Modeſtinus: Poſterorū appellatione liberos tantùm, non etiam libertos eorum, quibus fideicōmiſſum relictum eſt, fideicommiſſo contineri, nequaquam incertum eſt.

XIII. *Regula: Si Titio eiuſq; hæredibus legatum ſit, etiam hæredis hæredibus debetur. Quæ regula approbatur l. 22. C. de legatis. cuius uerba uide ſ. eod. cap. reg 1. except. 5. repl. 3. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi uſuſfructus ita ſit relictus: tunc enim hæredū appellatione non continentur hæredis hæredes. de quo uide ſ. lib. 24. cap. 2. cauſa 1. except. 3.*

XIIII. Regula: *Si cognatis legatum ſit, quibus debeatur, definitur l. ſi cognatis. 20. in principio. ff. de rebus dubijs, his uerbis:* Si cognatis legatum ſit, & hi cognati quidem eſſe debuerint, in ciuitate autem maneant, dicendum deberi legatum: cognati enim teſtamenti facti tempore fuerunt. Certè ſi quis teſtamenti facti tēpore cognatus non fuit, mortis autem tempore factus eſt per adrogationem, facilius legatum conſequitur.

XV. Regula: *Si cognationi legatum ſit, cognatis debetur. Quæ regula approbatur d. l. 20. §. fin. his uerbis:* Si quis cognationi leget, idem eſt atque ſi cognatis legaſſet.

XVI. Regula: *Si ciuibus ſit legatum, ciuitati debetur. Quæ regula approbatur l. 2. ff. de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Ciuibus ciuitatis legatum uel fideicommiſſum datum, ciuitati relictum uidetur.

XVII. Regula: *Si cùm uni incertæ perſonæ legatum eſſet, qui quæue illud fecerit, uel circa quem illud contigerit, duo uel tres extiterint circa quos illud contigerit, omnibus debetur legatum. Quæ regula approbatur exemplo l. qui filiabus. 17. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quis ita legauerit, Si qua filia mihi gignitur, ei hæres meus centum dato: pluribus natis, uidetur ſingulis tantundem legaſſe. quod ita accipiendum, niſi euidens ſit contraria ſententia teſtatoris. *Sed & approbatur alio exemplo l. 24. cum duabus ll. ſequentibus. ff. de hæred. inſtituen. his uerbis:* Titius & Seius, uter eorum uiuet, hæres mihi eſto: exiſtimo ſi uterque uiuat, ambo hæredes eſſe, alteroque mortuo eum qui ſupererit ex aſſe hæredem fore: quia tacita ſubſtitutio ineſſe uidetur inſtitutioni. Idq; & in legato eodem modo relicto Senatus cenſuit. *Concordat l. ſi quis. 78. §. his uerbis ff. de leg. 1. ubi Iulianus:* His uerbis, Lucio & Titio, eorumúe cui fundum do lego, utiliter legatur: & ſi uterq; uixerit, utriq;: ſi alter, alteri totum debebitur. *Aliud propoſitæ regulæ exemplum uidetur eſſe l. ultim. ff. ad S C. Trebell. ubi Paulus:* Iulius Phœbus (*inquit*) teſtamento facto, cùm tres liberos hæredes inſtituiſſet, Phœbum & Heracliam ex eadem matre, Polycratem ex alia, æquis portionibus, petijt à Polycrate minore fratre, ut accepto certo precio, hæreditatem fratribus concederet: & inuicem eos qui eadem matre erant, ſi quis eorum hæres non fuiſſet, ſubſtituerat: Polycrati, ſi intra pubertatem deceſſiſſet, ſecundas etiam tabulas fecit, quas matri eius commendauit aperiendas, ſi impubes obijſſet: deinde petijt à prioribus, ut ſi quis eorum ſine liberis decederet, portionem ſuam, exceptis bonis maternis eorum & auitis, ei uel eis qui ſupereſſent, reſtitueret. Heraclia ſoror mortua ſine liberis fratrem Phœbum inſtituit hæredem. Polycrates fideicommiſſum petierat, & obtinuerat apud Aurelium Proculum proconſulem Achaiæ. Appellatione facta, cum ſolus Phœbus egiſſet, uictus eſt: quia ei, uel eis, uerba, utroſq; fratres complecterentur. Atqui inuicem duos illos tantùm ſubſtituerat. Sed & uoluntas hæc patris uidebatur, qui exceperat eorum bona materna. Quia Polycrates aliam matrem, & quidem ſuperſtitem habebat, cuius etiam fidei commiſerat, ut legata quæ ei dederat, inteſtatò moriens Polycrati filio ſuo reſtitueret. *Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi teſtator comparatiuo uel ſuperlatiuo gradu ſit uſus, puta, Qui prior Capitolium aſcenderit: tunc enim ſi duo ſimul aſcenderint, neutri debetur. Quæ exceptio approbatur l. ſi fuerit. 11. in prin. ff. de rebus dubijs de qua re uide ſ. lib prox. cap. 6. except. 91 Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi alia teſtatoris ſententia probetur. Quæ exceptio approbatur uerbis ſuprà in principio huius regulæ propoſitis hiſce:* Niſi euidens ſit contraria ſententia teſtatoris.

XVIII. Regula *habetur l. 15. §. fin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Ex his uerbis teſtamenti, Omnibus, quos quasúe manumiſerim, ſiue his tabulis, ſiue quibuſcunque alijs, filios filiasúe ſuas omnes concedi nolo: quæſitum eſt, an his quos uiuus manumiſiſſet, debeantur filij? Reſpondit Scæuola, his quoq;, quos quasúe ante teſtamentū factū manumiſiſſet, filios filiasúe ex cauſa fideicommiſſi præſtari oportere.

XIX. Regula: *Si uni ex pluribus debeatur, cui hæres uolet, uel Titio aut Seio, &c. cui competat actio, uide ſ. eod cap. reg 6.*

XX. Regula: *De uno ex pluribus legatarijs. Etiam uni ex pluribus datur actio ſine alijs. Quæ regula uidetur recipere exceptionem hanc: Niſi ita ſit legatum, Titio cum Mæuio. hoc enim caſu non uidetur alter ſine altero admittēdus. Verùm exceptio hæc reprobatur infrà lib. prox. cap. 5. membr. 2. ſpecie 4.*

XXI. Regula: *De nudo executore. Nudo executori teſtamentorum, cui tantùm legatum eſt, ut alij reſtituat, quiq́ue nullum aliud commo-*

dum ex teſtamento ſentit, non datur legati actio. Quæ regula approbatur l. 78. §. Mæuia. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis: Mæuis duos filios hæredes reliquerat, & eodem teſtamento ita cauit: Fidei aotem hęredum meorum committo, uti omnis ſubſtaotia mea ſit pro depoſito ſine uſuris apud Caium Seium & Lucium Titiũ: quos etiam, ſi licuiſſet, curatores ſubſtantiæ meæ dediſſem, remotis alijs, ut hi reſtituant nepotibus meis, prout quis eorum ad annos uiginti quinque peruenerit, pro portione: oel ſi ouus, ei omnem. quæſitum eſt, an fideicommiſſum præſtari à ſcriptis hæredibus Locio Titio & Caio Seio debeat? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quę proponerentur, Lucium Titium, item Caium Seium fideicommiſſum petere non poſſe. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi in alimenta ſit relictum. Quæ exceptio approbatur l. 9. in princip. ff. de alim. legatis, hiſce uerbis:* Alio hærede inſtituto ita ſcripſit, A' te peto Cai Sei, quidquid ex hęreditata mea redegeris, illis meis alumnis das ſingulis denos aureos, eaudemq; ſummam penes te eſſe uolo, cuius ex incremanto eos alere te uolo, reliquum reſtitues Numerio collibecto noſtro. Papinianus reſpondit, quamuis diſtrahere bona Caius Seius alio ſcripto hærede non poſsit: tamen eum alumnis relictam pecuniam, ut ſeruet ac reſtituat intra Falcidiam, rectè petiturum: quando de ſuperfluo probati non poteſt. *Secunda exceptio eſt: Niſi in redemptionem captiuorum ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l. 28. §. 1. C. de epiſcopis & clericis. de quo alibi.*

XXII. *Regula: Si quis Deo uel alicui ſanctorũ aliquid reliquerit: quibus detur actio, definitur Nouell. c. 131. §. ſi quis in nomine. uſq; ad §. ſi quis uenerabile, his uerbis:* Si quis in nomine, &c. *Vide item ſ. lib. 28. cap. 11. except. 90. repl. 4. Hactenus de tertio loco actionis legatorum ſit dictum, quibus ſcilicet actio iſta competat. Sequitur quartus eius actionis locus, Aduerſus quos detur?*

ADVERSVS QVOS LEgatorum actio competat?
Cap. II.

HVius loci prima regula eſt de hæredibus teſtatoris hæc: Hæredes teſtatoris actione legatorum tenentur. Quæ regula approbatur l. 4. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis: Legatorum petitio aduerſus hæredes pro partibus hæreditarijs competit, nec pro his qui ſoluendo non ſunt, ooerari cohæredes oportet. *Concordat l. 96. ff. de leg. 3. cuius hæc ſunt uerba:* Si plures ſunt gradus hæredum, & ſcriptum ſit, Hæres meus dato: ad omnes gradus hic ſermo pertinet, ſicuti hæc uerba, Quiſquis mihi hæres erit. Itaq; ſi quis uelit non omnes hæredes onerare legatorum præſtatione, ſed aliquos ex his, nominarim damnare debet. *Concordat item l. 4. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. except. prox. repl. 6. Concordat item l. 45 in prin. ff. de leg. 2. cuius uerba itidem uide d. repl. 6. Ait Iuriſconſultus:* Pro partibus hæreditarijs competit. *Ergo ſi pluribus hæredibus exiſtentibus, unus ex ijs pro maiore parte, quàm hæreditaria, legatorum petitione conueniatur, defenditur per exceptionem: quod prima exceptionis loco aduerſus regulam propoſitam eſt notandum. Cuius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cohæredes non ſint ſoluendo. Quæ tamen replicatio reprobatur ſuprà propoſitis uerbis hiſce:* Nec pro his qui ſoluendo uon ſunt, onerari cohærades oportet. *Concordat l. 3. §. fin. ff. de alimentis legatis. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 9. in fine. Secunda replicatio eſt: Niſi ab hæredib nominatim ſit legatum relictum: tunc enim ſinguli nõ pro hæreditarijs, ſed pro uirilibus partibus tenentur. Quæ replicatio approbatur l. ſi hæredes. 122. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si hæredes nominarim enumerati dare quid damnati ſunt, propius eſt ut uiriles partes debeant: quia perſonarum enumeratio hunc effectũ habet, ut exæquentur in legato pręſtando. quòd ſi nominati non eſſent, hæreditarias partes debituri ſunt. *Concordat l. turpia. 54. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si pars hæredum nominata ſit in legando, uiriles partes hæredes debent: ſin uerò omnes, hæreditarias. *Nominatim autem legatum accipiendum eſt, quod à quo legatum ſit intelligitur, licet nomen pronunciatũ non ſit. Ait Iuriſconſultus:* Propius eſt ut uiriles par- *l. 88. ff. de leg. 3.* tes debeant, *hoc eſt æquales, ut ex ſequentibus poteſt colligi. Contradicit l. 17. ff. de duobus reis conſtit. cuius hæc ſunt uerba:* Siue à certis perſonis hęredum nominatim legatũ eſſet, ſiue ab omnibus, excepto aliquo: Atrilicinus, Sabinus & Caſsius pro hęreditarijs portionibus in totum eos legatum debituros aiunt: quia hæreditas in totũ eos obligat. Idẽ eſt, cùm omues nominãtur hæredes. *Tertia replicatio eſt: Niſi unus promiſerit teſtatori ſe ſoluturum. Hæc replicatio approbatur l. 48. in prin. ff. de iure fiſci. cuius uerba uide ſ. li. prox. cap. 6. exc. 81. repl. 2. Quarta replicatio eſt: Niſi indiuiduũ quid legatum ſit. tunc enim quilibet hæredum tenetur in ſolidũ. Quæ replicatio approbatur l. 79. §. quædam. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Quædam legata diuiſionem non recipiunt, ut ecce legatum uiæ, itineris, actusúe: ad nullum enim ea res pro parte poteſt pertinere. Sed etſi opus municipibus hæres facere iuſſus eſt, indiuiduum uidetur legatum: neq; enim ullum balineũ, aut theatrum, aut ſtadium feciſſe intelligitur, qui ei propriã formã, quæ ex conſummatione cõtingit, nõ dederit: quorũ omniũ legatorũ nomine, etſi plures hæredes ſint,

ſint,ſinguli in ſolidũ tenentur. *Concordat l. ultima.ff.de ſeruit.legat.his uerbis:* Cùm à pluribus hæredibus inſtitutis uia legata eſt, quia partem non recipit, ſinguli hæredes in ſolidum conueniuntur: quia & uno ex hæredibus adeunte uindicari poteſt. *Item concordat l. 11. §. penult. ff. de leg. 1. cuius hæc ſunt uerba:* Si in opere ciuitatis faciendo aliquid relictum ſit,unumquemq; hæredum in ſolidum teneri,diuus Marcus & Lucius Verus Procalæ reſcripſerunt: tempus tamen cohæredi præſtituerunt, intra quod mittat ad opus faciendum. Poſt quod ſolam Proculam uoluerunt facere imputaturam cohęredi ſumptuum pro parte eius. Ergo & in ſtatua, & in ſeruitute, cæteriſq; quæ diuiſionem non recipiunt, idem diuus Marcus reſcripſit. *Quinta replicatio eſt: Niſi alimenta pluribus relicta ſint:tunc enim uel unus hæredum eligendus eſt,à quo præſtentur, uel diſtributio facienda pro rata. Quæ replicatio approbatur certo modo l.3.ff.de alim. leg.de quo J. lib. proxim. cap.9.quæſt.5. Sexta replicatio eſt:Niſi pluribus hæredibus ſcriptis ita legauerit, Hæres meus dato. Hæc replicatio reprobatur l.96.ff.de leg.1.his uerbis:* Si plures gradus ſint hæredum, & ſcriptum ſit,Hæres meus dato,ad omnes gradus hic ſermo pertinet,ſicuti hæc uerba: Quiſquis mihi hæres erit. Itaque ſi quis uelit non omnes hæredes onerare legatorum præſtatione,ſed aliquos ex his,nominatim damnare debet. *Concordat l.4.§.fin. ff. de leg.1. cuius hæc ſunt uerba:* Si quis hæredes inſtituerit,& ita legauerit,Quiſquis mihi Gallicanarum rerum hæres erit, damnas eſto dare: ab omnibus hæredibus uideri legatum,quando ad omnes eos res Gallicanæ pertinent. *Concordat item l.45.in princip.ff.de leg.2. his uerbis:* Si pluribus hæredibus inſtitutis ita ſcriptum ſit, Hæres meus damnas eſto dare anteos quinq;: non quilibet hæres,ſed omnes uidebuntur damnari, ut unà quinq; dent. *Septima replicatio eſt: Niſi unius hæredis res ſit legata.hic enim uidetur in ſolidum teneri.Quæ replicatio reprobatur l.ſi ubi.83.§. penult.ff.de leg.1.his uerbis:* Si fundus ab omnibus hæredibus legatus ſit, qui unius hæredis eſſet:is quidẽ cuius fundus eſſet,non amplius quàm partem ſuam præſtabit:cæteri in reliquas partes tenebuntur. *Octauus replicatio eſt: Niſi unus hæredum ob delictum ſuũ conueniatur,puta quòd ſeruum legatum occidit.tunc enim in ſolidum tenetur.Quæ replicatio approbatur l.ſi hæredis.48.§.fin.ff.de leg.1.his uerbis:* Si unus ex hæredibus ſeruum legatum occidiſſet, omnino mihi non placet cohæredem teneri,cuius culpa factum non eſt, ne res in rerum natura ſit. *Nona replicatio eſt: Niſi ab uno nominatim ſit legatũ. hic enim in ſolidum tenebitur, cæteri non tenebuntur. Hæc replicatio approbatur l. 96.in fin.ff.de leg.1.cuius uerba uide ſ. repl.6.Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt:Niſi quis putans bona ſua ad unũ peruentura,eum rogauerit.tunc enim, ſi poſtea ad alios quoq; bona iure hæreditario perueniant, pro parte tantũ hæreditaria rogatus tenebitur. Quæ duplicatio approbatur l.79.§.cùm exiſtimaret.ff.de leg.2.his uerbis:* Cùm exiſtimaret ad ſolam conſobrinam ſuam bona peruentura, codicillis ad eam factis pluribus fideicommiſſum reliquerat:iure ſucceſsionis ad duos eiuſdẽ gradus poſſeſsione deuoluta, rationibus & perpetui edicti exẽplo pro parte dimidia mulierem releuandam,reſpondit Papinianus: ſed libertates ab ea præſtandas, quas intercidere damni cauſa durum uidebatur. *Concordat l. 14. §. fin.ff.de legat præſtandis,contra tab. bon.poſſeß.petita.cuius uerba uide J.cap.ult. quæſt.1.reg.2.Concordat item l.75.in princip.ff. ad S. C.Trebell cuius hæc ſunt uerba:* Epiſtolam ad hæredem ſuum in hæc uerba ſcripſit Titius Cornelio hæredi ſuo S.A' te peto Corneli,quoniam ad te deuoluta eſt pars matris meæ,item pars Sempronij curatoris quondam mei cõtraria fortuna, ſi per hoc totus ac meus apud te eſſe ſperatur, uti reddas reſtituas Caio Seio uncias quatuor. quæſitum eſt, cùm Sempronius in integrum reſtitutus ſit ab Imperatore,à quo fuerat deportatus, & adierit hęreditatem,an is quoq; rogatus ſit, ut ex ſua portione reſtituat hæreditatem? reſpondit Scæuola,Sempronium quidem non proponi rogatum: Cornelium autem hæredem debere pro rata portione maternarum defuncti rerum reſtitutionem Seio facere. *Ex his uerbis,præterquàm quòd duplicatio propoſita ijs approbatur,notandum et hoc, quòd quamuis rogatus propter cohæredem pro dimidia tantũ parte teneatur:tamen pro reliqua dimidia parte intercidere legatum,nec ab cohærede præſtandum. Cui concordat l.19.ff.de iure codicill. cuius hæc ſunt uerba:* Is qui unum filium habebat,cùm codicillos ad eum ſcripſiſſet, deceſſit inteſtatus, hærede eo relicto quẽ poſtea procreauit: adgnatione ſui hæredis nemo dixerit codicillos euanuiſſe. Igitur ſi nihil tum de poſthumis ſperauit, codicilli non euaneſcẽt:& quæ relicta ſunt, pro parte dimidia filius,ad quem codicillus factus eſt, ſoluere compelletur:nõ etiam poſthumus. Sed etſi codicillos reliquiſſet duobus ſuperſtitibus filijs decedens,cùm putaret alterum ex his prius deceſsiſſe:ſimili modo dici poteſt, omnia perinde debere filiũ, ad quem ſcripti ſunt codicilli,atq; ſi ſolus hæres extitiſſet patri. Vlpianus notat:Immò duntaxat partem debet:eorũ tamen quæ pro parte præſtari non poſſunt,nihil omnino pręſtandum:

ſtandum: quoniam ille non fuerit filio ablaturus, niſi ſolum putaret ſucceſſorem ſibi futurum. *Concordat item l. ſi quis. 78. §. ſi libertus. ff. de legatis 1. cuius uerba uide paulò inferius duplicat. 5. Ait Vlpianus:* Eorum tamen quæ pro patte præſtari non poſſunr, nihil omnino præſtandum. *In hiſce uerbis continetur elegans amittendi legati cauſa, præter eas quæ propoſitæ ſunt ſuprà. Si enim, cùm quis unum putans ſibi hæredem fore, eum rogauerit ad id quod diuiſionem non recipit præſtandum, duo poſtea extiterint hæredes, intercidit omnino legatum. Cuius tamen cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi libertas ſit relicta. hæc enim nihilominus debetur. Hæc exceptio approbatur l. 79. §. cùm exiſtimaret, in fine. ff. de legatis 2. cuius uerba uide paulò ſ̄. eadem duplicat. in princip. Cui concordat l. 11. cum ll. ſequentibus. ff. de iure codicill. cuius uerba hæc ſunt:* Qui graui utero uxorem eſſe ignorabat, codicillis ad filium ſcriptis liberrares dedit: nata poſt mortem patris filia, cùm de ea nihil patrem ſenſiſſe conſtitiſſet, placuit libertares à ſolo filio præſtari poſſe, redemptis à ſorore partibus. Illud ſine dubio dici nou poreſt, etiam filiam mauumittere cogendam, cùm ab ea nihil pater petierit, & iure ſuo hæres extiterit. *Concordat l. 31. §. 1. ff. de fideicommiſſ. libertat. cuius uerba uide ſ̄. libro 19. cap. 10. quæſt 6. reg. 4. Propoſitæ duplicationi contradicit l. 38. in princip. ff. de leg. 3. his uerbis:* Poſt emancipationem patris ſuſcepta, à patruo ut legirimo hærede petierat, ut partem hæreditatis auunculo ſuo darer, ad utrumque autem ut proximum cognatum ſucceſsio eius pertinuit per bonorum poſſeſsionem: quæſitum eſt, ſi ab eodem patruo fideicommiſſa alijs quoq; dederit, utrum in ſolidum, an uerò pro parte ab eo præſtanda ſint? Reſpondir Scæuola, in ſolidum præſtari. *Hæc de prima propoſitæ replicationis duplicatione ſint dicta. Secunda duplicatio eſt: Niſi rogati portio non ſufficiat ad id, quod rogatus eſt præſtandum. Hæc duplicatio approbatur l. 40. ff. de leg. 3. his uerbis:* Tirius hæredes inſtituit Seiam uxorem ex parte duodecima, Mæuiam ex reliquis partibus, & de monumento, quod ſibi extrui uolebat, ita cauit: Corpus meum uxori meæ uolo tradi ſepeliendum in fundo illo, & monumentum extrui uſq; ad quadringentos aureos. quæro, cùm in duodecima parte non amplius quàm centum quinquaginta aurei ex bonis mariri ad uxorem perueniant, an hæc ſcriptura ab ea ſola monumentum ſibi reſtator extrui uoluerit? Reſpondit Scæuola, ab utraque hærede monumentum pro hæredirarijs portionibus extruendum. *Tertia duplicatio eſt: Niſi poſtea codicilli ad omnes hæredes ſint ſcripti. Hæc duplicatio reprobatur l. 14. §. qui plures. ff. de leg. 2. his uerbis:* Qui plures hæredes inſtituit teſtamento, à quibuſdam nominatim reliquit legata, poſtea codicillos ad omnes hæredes ſcripſit: quæro, quæ legata debeantur? Modeſtinus reſpoudit, cùm manifeſtè teſtator teſtamento expreſſerit, à quibus hæredibus legara præſtari uellet, licet codicillos ad omnes ſcripſerir: apparet tamen ea quæ codicillis dedit, ab his præſtanda eſſe, quos munere fungi debere, teſtamento ſuo oſtendir teſtator. *Quarta duplicatio eſt: Niſi is ad quem codicilli ſcripti ſunt, rem non poſſideat, ſed alius. Quæ duplicatio uidetur approbari l. 15. §. Seiam. ff. de leg. 3. cuius uerba proponentur paulò j. except. 4. Huic tamen duplicationi uidentur repugnare quæ dicta ſunt paulo ſ̄. replicat. 7. Hæc de nona replicatione cum ſuis duplicationibus. Quinta duplicatio eſt: Niſi non quantitas, ſed ſpecies legata ſit. tunc enim is à quo nominatim legata eſt, non niſi tantam partem in ſpecie legata tenetur præſtare, ex quanta hæres ſcriptus eſt. Quæ duplicatio approbatur l. ſi quis. 78. §. ſi libertus. ff. de legat. 1. cuius uerba uide j. libro proxim. capite 2. quæſt. 4. reg. 2. except. 3. Decima replicatio eſt: Niſi cohæres hæreditatem non adierit. tunc enim alter hæres in ſolidum tenetur. Quæ replicatio approbatur l. ſi duobus 16. §. 2. ff. de leg. 1. his uerbis:* Hæres adiecto ei nomine cuiuſdam qui hæres non ſit. dare damnatus totum legatum debet. nam etſi duos ex hæredibua ſuis nominarim quis damnaſſet, & alter hæredi ratem uon adijſſet, qui adijſſet totum debere, ſi pars eius qui non adijſſet, & ad eum qui adijſſet perueniret. *Concordat l. ciuitatibus. 119. §. Lucius. ff. eod. tit. l. 63. ff. de leg. 2. De qua re uide plura ſ̄. libro proxim. capite 10. cauſ 42. exceptione 3. exemplo primo. Vndecima replicatio eſt: Niſi ita legatum ſit, Titius hæres meus, aut Mæuius hæres meus Sempronio decem dato: tunc enim quilibet tenetur in ſolidum. Quæ replicatio approbatur l. 8. §. 1. ff. de legat. 1. his uerbis:* Si ita ſcriprum ſit, Lucius Titius hæres meus, aut Mæuius hætes meus. decem Seio dato: cum utro uelit Seius aget, ut ſi cum uno actum ſit, & ſolutum, alter liberetur, quaſi duo rei promittendi in ſolidum obligati fuiſſent. Quid ergo ſi ab altero partem perierit? liberum ei erit ab altorutro reliquum petere. Idem erit, etſi alter partem ſoluerit. *Concordat l. 25. in princip. ff. de leg. 3. ubi Paulus:* Ille aut ille hæres Seio ceutum dato: poteſt Seius ab utro uelit, petere. *Duodecima replicatio eſt: Niſi cùm ab omnibus legatum eſſet, poſtea unus ab onere legati præſtandi à teſtatore ſit exemptus. Hæc replicatio approbatur l. ab omnibus. 101. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Ab omnibus hæredibus legatum its erat, Quiſquis mihi hæ-

res

res erit, damnas eſto Titio dare centum: deinde infrà comprehenſum erat, ne unus ex hæredibus ei daret. quæritur, reliqui hęredes illius utrum tota centum deberent, an deducta unius hæreditaria portione? Reſpondit Vlpianus, uerius eſſe reliquos hæredes tota centum dare debere: cùm & ſignificatio uerborum non repugnet huic ſententiæ, & uoluntas teſtatoris congruat. *Decimatertia replicatio eſt: Niſi cùm ab omnibus hæredibus legatum eſſet, poſtea unum præcipere atq; præſtare iuſſus ſit. hic enim in ſolidum tenetur. Quæ replicatio approbatur l. ſi à pluribus. 104. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si à pluribus hæredibus legata ſint, ea quæ unus ex his præcipere iubeatur & præſtare, in poteſtate eorum quibus ſit legatum, debere eſſe Africanus ait, utrúmne à ſingulis hæredibus petere uelint, an ab eo qui præcipere ſit iuſſus? Itaque eum qui præcipere iuſſus ſit, cauere debere cohæredibus indemnes eos præſtari. *Concordat l. 39. §. penultim. ff. de leg. 2. his uerbis:* Lucius Titius relictis duobus filijs ſuis hæredibus diuerſi ſexus inſtitutis, addidit caput generale, ut legata & libertates ab his hæredibus ſuis præſtarentur. Quadam tamen parte teſtamenti à filio petijt, ut omne onus legatorum in ſe ſuſciperet, in hunc modum: Quæcunque in legatis reliqui, uel dari pręcepi, ab Attiriano filio meo & hærede dari præſtariq; iubeo. Deinde ſubiecit in præceptione relinquéda filię ſuę hæc uerba: Paulinæ dulciſsimæ filiæ meæ, ſi quæ me uiuo comparaui, dedi, ſibi habere iubeo: cuius rei quæſtionem fieri ueto: & peto à te filia chariſsima, ne uelis iraſci quòd ampliorem ſubſtantiam fratri tuo reliquerim, quem ſcis magna onera ſuſtenturum, & legata quæ ſupra feci præſtaturum. Quæro an his extremis uerbis, quibus cum filia ſua in teſtamento pater locutus eſt, effectum uideatur, ut hæreditarijs actionibus filium ſuum onerarit: an uerò iam ſolùm propter onus legatorum allocutus eſſe uideatur, petitiones autem hæreditariæ in utrunque hæredem creditoribus dari debeant? Modeſtinus reſpondit, ut actiones creditorum filius ſolus excipiat, iuſsiſſe teſtatorem, non proponi. *Decimaquarta replicatio eſt: Niſi uno in teſtamento, altero in codicillis hærede à ſe inſtituto, legata in teſtamento, non in codicillis ſint relicta. Quæ replicatio reprobatur l. 36. in princip. ff de militari teſtam. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 23 reg. 6. in princip. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione, hæredibus teſtatoris competente, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi cùm ita legatum eſſet, Quiſquis mihi hæres erit, Seio centum dato: is hæres extiterit, qui tempore facti teſtamenti uel legati nondum ſuit natus, uel ſtatim mortuo teſtatore hæres eſſe non potuit. Hæc exceptio reprobatur l. 9. ff. de leg. 3. his uerbis:* Si ita fuerit fideicõmiſſum relictum, Ad quemcunque ex teſtamento meo uel ab inteſtato: uel ita, Ad quemcunque quoquo iure bona mea peruenianti: hac oratione & eius qui poſtea natus erit, inue eam familiam uenerit, & eius qui poſtea cognatus eſſe cœperit, fidei commiſſum uidetur: eius quoque quæ nondum nupta erit, ſed poſtea, eo ſcilicet caſu quo ex edicto ad uxorem bona mariti inteſtati ſolent pertinere. *Plura de hac exceptione uide ſ. lib. proxim. cap. 10. cauſa 42. excepi. 1. replicat. 6. duplicat. 1. Tertia exceptio eſt: Niſi alius, non hæres à teſtatore rogatus ſit: tunc enim aduerſus rogatum, non aduerſus hæredem defuncti competit actio. Quæ exceptio ipſo iure ſubſiſtit, ut ex præcedentibus conſtat, deq; ea re dicetur j. reg. proxim. Quarta exceptio eſt: Niſi res legata penes alium ſit. Hæc exceptio approbatur l. 21. §. largius. ibi: ex ea enim numer. ff. de annuis legatis. cuius uerba uide j. cap. 9. caut. 2. except. 5. Sed reprobatur exceptio propoſita in caſu l. 26. §. 1. ff quando dies leg. ced. his uerbis:* Cum ab hæredibus alumno centum dari uoluiſſet teſtator, eamque pecuniam ad alium transferri, ut in annum uiceſimum quintum trientes uſuras eius ſummæ perciperet alumnus, ac poſt eam ætatem ſortem ipſam: intra uiceſimum quintum annum eo defuncto, tranſmiſſum ad hæredem pueri fideicommiſſum, reſpondit Papinianus. Cùm autem fideicommiſſum ab eo peti non poſſet, penes quem uoluit pecuniam collocari, propter hæc uerba, Eamque alumno meo poſt ætatem ſuprà ſcriptam curabis reddere: fideicommiſſum ab hæredibus petendum, qui pecuniam dari ſtipulari debuerunt: ſed fideiuſſores ab eo non petendos, cuius fidem defunctus ſequi maluit. *Planè ſi dimidia pars hæreditatis, quam hæreditatem hæres cum extraneo poſsidet, alicui per fideicommiſſum relicta eſſet, poteſt fideicommiſſarius iſtam partem dimidiam non ab hærede, ſed ab extraneo per in rem actionem petere: de qua re dictum ſ. lib. 21. cap. 8. quæſt. 1. reg. 2. cuius exemplum proponitur l. 15. §. Seiam ff. de leg. 3. his uerbis:* Seiam & Mæuium libertos ſuos æquis partibus hæredes ſcripſit, Mæuio ſubſtituit Sempronium pupillum ſuum: deinde codicillos per fideicommiſſum cõfirmauit, quibus ita cauit: Lucius Titius Seiæ hæredi ſuæ, quam pro parte dimidia inſtitui, ſalutem. Męuium libertum meum, quem in teſtamento pro parte dimidia hæredem inſtitui. eam partem hęreditatis ueto accipere, cuius in locum partemúe eius

Publium

Publium Sempronium dominum meum hæredem eſſe uolo. Et Mæuio ad quem hæreditatis portionem noluit peruenire, cum hoc elogio fideicommiſſum reliquit, Mæuio liberto meo, nihil de me merito, dari uolo lagenas uini ueteris centum quinquaginta: quæſitum eſt, cum uoluntas teſtatoris hæc fuerit, ut omnimodo perueniat portio hæreditatis ad Sempronium pupillum, an fideicommiſſum ex uerbis ſupraſcriptis ualere intelligatur, & à quo Sempronius petere poſsit, cùm ad certam perſonam codicillos ſcripſerit? Reſpondit Scæuola, poſſe fideicommiſſum à Mæuio peti. *Quinta exceptio eſt: Niſi hæres hæreditatem uendiderit.* *Et hæc exceptio reprobatur l. 2. C. de legatis, his uerbis:* Quamuis hæres inſtitutus hæreditatem uendiderit, tamen legata uel fideicommiſſa ab eo peti poſſunt: & quod eo nomine datum fuerit, uenditor ab emptore & fideiuſſoribus eius petere poterit.

II. *Regula: De legatario uel alio rogato: aduerſus hunc quoque legati ſeu fideicommiſſi actio competit. Quæ regula ſine cuiuſquam indignatione iuſta eſt: uerùm eius exceptio prima hæc eſt, Niſi legatario legatum ſit ademptum, uel ex alia cauſa non adquirat, & ob id res legata apud hæredem remaneat. tunc enim actio non aduerſus legatarium, cuius fideicommiſſum eſt, ſed aduerſus hæredem teſtatoris datur. de qua re uide ſ. lib. proxim. cap. 10. cauſa 42. exceptione 1. exemplo 3.* *Secunda exceptio eſt: Niſi teſtator demonſtrare potius uoluit, unde pecunia legata ſumenda ſit, quàm onerare perſonam. Hæc exceptio approbatur l. 37. §. fin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Iulianus Seuerus decedens, inſtitutis quibuſdam hæredibus, alumno ſuo quinquaginta legauerat, eaq; à Iulio Mauro colono ſuo ex penſionibus fundi ab eo debitis præſtari uoluit, itemque Mauro quædam legauerat: cùm de hæreditate fiſcus quæſtionem mouiſſet, iuſſu procuratoris Maurus pecuniam fiſco ſoluerat: poſtea hæres ſcriptus obtinuerat aduerſus fiſcum, alumno autem mortuo hæres eius fideicommiſſum ab hærede Mauri petebat: placuit Imperatori non uideri eius fidei commiſſum, ſed demonſtratum unde accipere poſſet, & ideo hæredem Seueri hæc præſtare debere. *Tertia exceptio eſt: Niſi id quod ſibi debetur, alij legatum ſit. tunc enim aduerſus hæredem actio datur ad actiones præſtandas. Quæ exceptio approbatur per ea quæ habentur ſ. lib. proxim. cap. 12. in princip. Concordat l. ſi ſeruum. 105. §. qui margaritam. ff. de leg. 1. his uerbis:* Qui margaritam Titio pignori dederat, filium hæredem inſtituit, & filiam exhæredauit. deinde ita cauit, Te Titi rogo, fideiq; tuæ committo, ut margaritam, quam tibi pignori dedi, uendas, & deducto omni debito tuo, quod amplius erit, id omni filiæ meæ reſtituas: ex ea ſcriptura filiam à fratre fideicommiſſum petere poſſe, ut is actiones ſuas aduerſus debitorem ei præſtaret. hoc enim caſu eum qui creditor fuiſſet, debitorem intelligendum, eius ſcilicet, quo precium pignoris ſummam debiti excedat. *Quarta exceptio eſt: Niſi ita quis ſit rogatus, ut accepta certa quantitate fideicommiſſum alij præſtet.* *Quæ exceptio approbatur d. §. qui margaritam, his uerbis:* Non autem miſandum ſi alius rogatus ſit, alius fideicommiſſo obſtringatur. nam & cùm in teſtamento ita ſcribitur, Rogo te Titi, ut acceptis centum illum ſeruum manumittas, uel Sempronio quid præſtes: parum quidem aptè ſcribi, uerùm æquè intelligendum hæredis fidei commiſſum, ut pecuniam Titio præſtet: ideoque & ipſum Titium cum hærede acturum, & libertatem ſeruo, uel Sempronio quod rogatus ſit, præſtare cogendum. *Sanè de actione Titij hoc caſu dictum eſt ſ. libro proxim. capite 6. exception 74. §. huic ſimile. nec ad hunc locum ea pertinet.* *Quinta exceptio eſt: Niſi non rogatus ſit legatarius, ſed poſt eius mortẽ alij legatũ. Hæc exceptio reprobatur l. 34. in princip. ff. de uſufruct. legat. his uerbis:* Codicillis fideicommiſſa in hæc uerba dedit, Libertis libertabusq; meis, & quos in codicillis manumiſi, fundum, ubi me humari uolui, dari uolo, ut qui ex his deceſſerit, portio eius reliquis adcreſcat, ita ut ad nouiſsimum pertineat: poſt cuius nouiſsimi deceſſum ad rempublic. Arelatenſium pertinere uolo: hoc amplius libertis libertabusque meis habitationes in domo quandiu uiuent: ſed Pactiæ & Trophimæ diætas omnes, quibus uti conſueui, quam domum poſt mortem eorum ad eandem rempubl. pertinere uolo. quæſitum eſt, reipubl. fideicommiſſum utrum ab hærede, an à libertis datum ſit? Reſpondit Scæuola, ſecundum ea quæ proponerentur, poſſe ita uerba accipi, ut eius legatarij, qui nouiſsimus decederet, fidei commiſſum uideatur. Item quæſitum eſt, defunctis quibuſdam ex libertis, quibus habitatio relicta erat, an portiones domus, in qua habitauerant, iam ad rempublic. pertineant? Scæuola reſpondit, quoad aliquis eorum uiuat, fideicommiſſum reipublic. non deberi. *Sexta exceptio eſt: Niſi conditio tantùm in legatarij perſonam ſit collata, hæres autem nominatim rogatus. Quæ exceptio approbatur l. 3. §. ſi quis ita. ff. de adimend. legat. his uerbis:* Si quis ita legauerit, Hæres meus Titio fundum dato, & ſi Titius eum fundum alienauerit, hæres meus eundem fun

dum

dum Seio dato: oneratus eſt hęres. non enim à Tirio fideicommiſſum relictum eſt, ſi alienaſſet fundum, ſed ab hærede eius legatum eſt: hæres igitur debebit doli exceptione poſita proſpicere ſibi cautione à Titio de fundo non alienando.

III. Regula: *De hærede rogati, ſeu eius à quo legatum eſt. Heres quoque eius à quo legatum eſt, legati actione tenetur. quæ regula approbatur l. 13. §. quod à legat. ff. de leg 2. his uerbis:* Quod à legatario petitum erat, ut alij reſtitueret, ſi legatarius decedat, hæres quoque eius id quod legatum eſt, præſtare debebit. *Concordat l. 6. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. libro prox. capite 4. except. 40. repl. 10. Concordat item l. 36. ff. de condition. & demonſtrat. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cauſa 44. Concordat item l. 35. §. fin. ff. eodem tit. cuius uerba uide J. cap 8. reg. 3. except. 4. Item concordat l. 40. §. 1 ff. ad S. C. Trebellian. cuius uerba uide J. lib. prox cap. 3. quæſt. 1. except. 5. repl. 3. Propoſitæ regulæ exceptiones uide J. lib. prox. capite 8. quæſt. 6.*

IIII. Regula: *De eo ad quem portio legati peruenit, cùm ad rogatum nihil peruenerit. De hoc uide ſ. lib. prox. cap. 10. cauſa 42. except. 1.*

V. Regula: *De fiſco ad quem bona rogati peruenerunt. Et is legatarijs tenetur. quæ regula approbatur l. 48. §. fin. ff. de iure fiſci, his uerbis:* Cornelio Fœlici mater ſcripta hæres rogata erat hæreditatem reſtituere poſt mortē ſuam: cùm hæres ſcripta condemnata eſſet, & à fiſco omnia bona mulieris occuparentur, dicebat Fœlix, ſe ante pœnā eſſe. hoc enim conſtitutum eſt. *Hæc regula non ſolùm locum habet, ſi bona rogati ad fiſcum peruenerint: ſed & ſi portio eius, uel legatum ei relictum, uel ipſius defuncti hæreditas. de quo dictum ſ. lib. prox. cap. 10. cauſa 42. exceptione 1. exemplo 6. & replicatione 9.*

VI. Regula: *De poſſeſſore rei legatæ, à quo res legata uindicari poteſt. De qua re uide J. cap. 11. regula 1.*

VII. Regula: *Si is à quo legatum relictum eſt, hæreditatem uel legatum accepta pecunia uel in fraudem legatorum repudiauit, etiam aduerſus eum ad quem peruenit, datur actio utilis. de quo uide ſ. libro prox. cap. 10. cauſa 42. except. 3 & 4.*

VIII. Regula: *Si inter duos de hæreditate ex teſtamento ſit controuerſia, aduerſus utrunq; datur actio legatorũ. quæ regula approbatur l. 4. §. ſi duo. ff. ſi cui plus quàm per leg. Falcid. &c. his uerbis:* Si duo ex teſtamento hæreditatem in ſolidum ſibi uindicent, fortè quòd eiuſdem nominis ſint, tam in poſſeſſorem, quàm in petitorem competunt actiones & creditoribus & legatarijs.

IX. Regula: *Si à filio uel ſeruo hærede legatum relictum ſit, aduerſus patrem uel dominum competit actio. quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit: de quo in Comment. de actionibus eſt dictum. Approbatur item l. 40. §. 1. ibi: uel pater. ff. ad S. C. Trebellian. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 3. quæſt. 1. except. 5. repl. 3. Eius autem exceptio prima hæc eſt:* Niſi filius emancipatus, uel ſeruus manumiſſus per ſe adierit hæreditatem: tunc enim aduerſus ipſum filium uel ſeruum competit. *quæ exceptio approbatur l. 4. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 4. exceptione 40. repl. 7. in fine. Secunda exceptio eſt:* Niſi dominus ſeruum alienauerit, isq; noui domini iuſſu adierit. tunc enim aduerſus emptorem competit actio. *de quo in Commentar. de Actionibus eſt dictum. Eius autem replicatio hæc eſt:* Niſi cùm dominus rogatus eſſet hæreditatem reſtituere, ſeruum certo precio uēdiderit: tunc enim prior dominus uenditor, non emptor tenetur. *quæ replicatio approbatur cum conditione l. planè. 91. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cùm qui rogatus erat hæreditatem, ex qua ſeruus hæres eius inſtitutus erat, reſtituere, alij ſeruum uendidiſſet: quæſitum eſt, an hæreditatem reſtituere cogendus eſſet is, ad quem hæreditas ex emptione ſerui hæredis ſcripti perueniſſet? dixit Iulianus, compellendũ eſſe ad fideicommiſſum reſtituendum eum, qui ſeruum ſuum hæredem ſcriptum uendidit, cùm precium hæreditatis, quam reſtituere rogatus eſt, habeat. Is autem ad quem hæreditas ex emptione ſerui hæredis ſcripti peruenerit, ex cauſa cogendus erit fideicommiſſum præſtare: id eſt, ſi dominus ſerui hæredis ſcripti ſoluendo non erit.

X. Regula: *De curatore hæredis furioſi. Aduerſus hunc quoq; actio competit. quæ regula approbatur l. 49. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Bonorum poſſeſsione dementis curatori data, legata à curatore, qui furioſum defendit, peti poterunt: ſed qui poterit, cauere debebunt, ſi hæreditas euicta fuerit, quod legatorũ nomine datum ſit, redditum iri.

XI. Regula: *De altero legatario, cui res eſt reſtituta, uide l. 1. §. ſi decem, in fine. ff. ut leg. ſeruan. cauſa cau. de qua re uide ſ. lib. prox. cap. 11. cauſa 54. exēplo 2. except. 3. in fine. Hæc de quarto legatorum actionis loco, Aduerſus quos competat. Nunc quintus eius locus ſequitur, Quid, quale, & quantum ueniat in ea petendum.*

QVID VENIAT IN actione legatorum? Cap. III.

HVius loci *Prima regula hæc eſt: Quòd legatarius hac actione agat ad ſoluendum id quod eſt legatum. de qua re uide ſ. lib. prox. cap. 12. cauſa 58.*

II. Regula: *Si res aliena legata ſit, tenetur hæres ad eam redimendam & præſtandam. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 5. except. 49.*

III. Regula: *Si res alij obligata legata ſit, hæres ad eam luendam & præſtandam tenetur. quæ regula*

hæreditatis commodũ patet ex tua frattiſque perſona pro portionibus ueſtris poteſtatis ratione quæſierit: tamen quia inferiotibus uerbis teſtamenti uos ſui iuris facere teſtator curauit, intelligi poteſt, teſtituendæ hæreditatis commodo fideicommiſſo patrem obſtrictum eſſe. *Concordat l.68.ff.de condit. & demonſtrat. cuius uerba uide ȷ. except.5. Concordat item l.91.ff. eod.tit. ubi Papinianus:* Pater (*inquit*) filio ſuo cohæredès ſine ulla conditione filias ipſius dedit, ac petijt, ut filias ſuas emãciparet, ita ut curatores à prætore acciperent: filij uideri fidei commiſiſſe placuit, ut eas ſui iuris conſtitutas, ad hæreditatem aui peruenire pateretur: nec ad rem pertinere, ſi portionem filiarum iore ſubſtitutionis quæſiſſet. *In ſeruo autem exceptio propoſita reprobatur l.78.§. tres hæredes. ff. ad Senatuſconſ. Trebell. his uerbis:* Tres hæredes ſcripſit, Mæuium fratrem ſuum ex dodrante, Seium ex ſextante, Stichum eiuſdem Seij ſeruum, filium autem naturalem Mæuij, ex uncia: & fidei commiſit Seij, ut Stichum manumitteret, in hæc uerba, A te peto Sei, uti eo Stichum manumittas, dedi uode facias. Sed & codicillis ita canit: Vnciam ex qua feci Stichum hæredem, ſi quam Seius controuerſiam mouerit, ad Mæuium fratrem meum reuerti uolo. tu frater ſecundum fidem & pietatem tuam, quidquid ad te peruenerit ex hæreditate mea, Sticho filio tuo reſtitues: quod ut facias, fidei tuæ committo. quæſitum eſt, cum Seius adierit hæreditatem, & propter hoc compulſus Stichum manumiſerit, an unciam hæreditatis, ex qua Stichus hæres eſt iostitutus, Seio manumiſſo reſtitoere debeat? Reſpondit Scæuola, non proponi, Seium rogatum unciam ei reſtituere. *Tertia exceptio eſt: Niſi die legati cedente legatarius in actoris poteſtate non fuit. Hæc exceptio ipſo iure ſubſiſtit, ut is in cuius poteſtate legatarius die legati cedente deprehenditur, legati actionem habeat: non is in cuius poteſtate antea fuit, uel in cuius poteſtatem poſtea peruenit. Veruntamen recipit replicationem hanc: Niſi die legati cedente liber exiſtens, poſtea alterius iuris eſſe cœperit. Quæ replicatio approbatur l.14.§. fin. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Si dies legati ceſſerit, deinde legatarius in iua alienum peruenerit, ipſi potius debetur legatum, in cuius ipſe ius peruenit: tranſeunt enim cum eo ea quæ ei debebantur. ſed ſi ſub conditione fuerit legatum, non tranſit, ſed expectamus conditionem, eique adquiretur cuius iuris erit conditionis exiſtentis tempore: quòd ſi ſui iuris fuerit eo tempore, ſibi potius adquiret. *Quarta exceptio eſt: Niſi filio à patre hærede ſit legatum. Quæ exceptio approbatur l.11. §. ſi filio. ff. de leg.1. his uerbis:* Si filio à patre hærede inſtituto fideicommiſſum relictom fuerit, etſi uerbis non ſit ita relictum, Cum pater morietur: ſed intelligi hoc poſsit, puta quia ſic relictum eſt, ut relinquat filio, uel uolo eum habere, uel uolo ad eum pertinere: defendetur in id tempus fideicommiſſum relictum, quo ſui iuris filius efficitur. *Quinta exceptio eſt: Niſi filio uel ſeruo ſub conditione hac, Si ſui iuris factus ſit, legatum ſit relictum. Quæ exceptio approbatur l.11.§. ſi cui ita. ff. de leg.1. his uerbis:* Si cui ita fuit fideicommiſſum relictum, Si morte patris ſui iuris effectus fuerit: cum mors patri contingat, quaſi extante conditione ad fideicommiſſum admittetur. *Concordat l.68. ff de condition. & demonſtr. ubi Papinianus:* Duos mater filioa (*inquit*) ſub conditione emancipationis ex partibus hæredes inſtituit, eiſque plurium rerum præceptionem purè dedit, hæreditatem adierant: patrem à legatorum commodo illa quoque ratio debet ſubmouere, quòd emancipando filios obſecutus uoluntati ſupremum iudicium uxoris ſuæ cuſtodiri uoluerit. *Propoſitæ exceptionis replicatio uidetur eſſe talis: Niſi filius uel ſeruus, cui ſub conditione libertatis fideicommiſſum relictum eſt, poſtea eidem à quo relictum eſt, ſine dicta conditione ſit ſubſtitutus, & ex iſta ſubſtitutione pater dominusue hæres exiſtat. hoc enim caſu uidetur fideicommiſſum extinctum. Hæc replicatio reprobatur l.85. ff. de leg.2. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap.9. cauſa 37. Sexta exceptio eſt: Niſi poſt mortem patris filio ſit legatum. Quæ exceptio approbatur l. ſi poſt. 67. in prin. ff. de leg.1. his uerbis:* Si poſt mortẽ patris filio legetur, dubiũ nõ eſt, quin mortuo patre ad filiũ pertineat legatũ: nec interſit, an patri hæres extiterit, nec'ne. Sed ſi ſeruo poſt mortem domini relictum eſt legatum, ſiquidem in ea cauſa durabit, ad hæredẽ domini pertinet: idque adeò, ut idem ioris ſit, etſi teſtamento domini liber eſſe iuſſus fuerit: antè enim cedit dies legati, quàm aliquis hæres domino exiſtat: quo fit ut hæreditati, &c.

III. *Regula: De eo cuius intereſt. Et quoq; cuius intereſt legatum præſtari, competit actio, quamuis ei legatum nõ ſit. Quæ regula approbatur l.11.§. interdum. ff. de leg.1. his uerbis:* Interdum alterius nomen ſcribitur in teſtamento, alteri uerò fideicommiſsi petitio uel legati competit: utputa ſi fidei heredis committatur, ut ipſe publicano pro Titio præſtet, fideicommiſſum hoc uel legatum non publicanus petit, licet ſit ei adſcriptũ: ſed ipſe petere poterit, pro quo legatũ relictum eſt. Multum autẽ intereſſe arbitror, cui uoluerit proſpectum, cuiusq; contemplatione teſtator fe-

ceritl

cerit: pleruncq; autem intelligendũ eſt, priuati cauſa hoc feciſſe, licet emolumentum publicano quæratur. *Similia exempla proponuntur l.ſi cat.49.§.ſi Titio.cum ſequenti? us.ff.de legatis 1.cuius uerba cum alio exemplo uide ſ.lib.prox. cap.4.except.54.repl.9. Concordat l.liberationem. 3.§.fin.cum lege ſequente.ff.de liberat.legat. his uerbis:* Cõſequenter quæritur, an & ille ſocius pro legatario habeatur, cuius nomen in teſtamento ſcriptum nõ eſt, licet commodũ ex teſtamento ad utrumq; pertineat, ſi ſocij ſunt? & eſt uerum, nõ ſolùm eum cuius nomen in teſtamento ſcriptũ eſt, legatariũ habendũ: ſed eũ quoq; qui nõ eſt ſcriptus, ſi & eius contemplatione liberatio relicta ſit. Vtriq; autẽ legatarij habentur & in hoc caſu. nam etſi quod ego debeo Titio, ſit ei legatum mea gratia, ut ego liberer, nemo me negabit legatariũ: ut & Iulianus notat, utriuſq; legatum eſſe, tam meũ, quàm creditoris mei, etiãſi ſoluendo fuero. intereſſe enim creditoris duos reos habere. Quid ergo eſt, cùm agere poterit creditor ex teſtamento? non aliter hæres cõdemnari debebit, quàm ſi caueatur ei aduerſus debitorẽ defenſum iri. Item agente debitore nihil amplius hæres præſtare debet, quàm ut eũ aduerſus creditorem defendat. *Concordat itẽ l.11.§.pleruncq; ff.de leg.3.cuius uerba uide ſ.cap.7.reg.25.except.10.Concordat item l.nomẽ.33.§.fin. ff.eod tit.his uerbis:* Pater filio & filia hæredibus inſtitutis, cùm ſingulis certa prædia & calendaria prælegaſſet, ita cauit: A te autẽ fili chariſsime, quæcunq; legaui, præſtari uolo. Et ſi quid euenerit æris alieni, quod in tempus pro mutuo acceperam & debuero, à te ſolui uolo: ut quod ſorori tuæ reliqui, integrum ad eam pertineat. Quæſitum eſt, an quod ex quacunq; cauſa debuit pater, à filio ſit præſtandum? Scæuola reſpondit, poſſe filiam ex fideicommiſſo conſequi ut releuaretur, quo magis integrum, quod teſtator dediſſet, ad eam perueniret. *Sed & alia proponuntur exempla l.ſeruo legato.68.§.ſi teſtator.ff.de leg.1.his uerbis:* Si teſtator quoſdã ex hæredibus iuſſerit æs alienũ ſoluere, nõ creditores habebunt aduerſus eos actionẽ, ſed cohæredes quorũ intereſt hoc fieri: nec ſolùm hoc caſu alius habet actionẽ, quàm cui teſtator dare iuſsit, ſed alio quoq;: ueluti ſi filiæ nomine genero aut ſponſo dotẽ dare iuſſerit. non enim gener aut ſponſus, ſed filia habet actionem, cuius maximè intereſt indotatam non eſſe. *Concordat l.non ſolùm.7.§.ſed & ſi duobus hæredibus inſtitutis ff.de liberat.legat.his uerbis:* Si duobus hæredibus inſtitutis, alterum ex his damnauerit creditori ſoluere: ualet legatum propter cohæredem, eumq; ex teſtamento acturum ut creditori ſoluatur. *Iam dictis de genero & filia partim concordat, partim contradicit l.69.§.Titio genero.ff.de cond.& demonſtr.his uerbis:* Titio genero meo hæres meus dotis Seiæ filiæ meæ nomine centum dato: legati quidem emolumentum ad Seiam, quæ dotem habere incipit, pertinebit: ſed quia nõ tantùm mulieri, ſed Titio quoq;, cui pecuniã legauit, conſultum uidetur, propè eſt, ut ipſe legatarius intelligatur, & legatum petere debeat. Si poſt diuortium genero pecuniam hæres ſoluerit, æquè liberabitur, quoniam in dotem ſolutio conuertitur: conſtante autẽ matrimonio etiã prohibente muliere Titio rectè ſoluetur. hoc enim & mulieris intereſt, ut incipiat eſſe dotata. nam & ſi quis ipſam quoq; petitionem habere reſponderit, eaq; pecuniam petat, neq; dotis fieri uelit, nõ dubiè doli exceptione ſubmouebitur: ante nuptias uerò Titio uel muliere defunctis, legatum apud hæredem manet. Quòd ſi nolit eam uxorem ducere, cauſæ legati, quod ad mulieris perſonam attinet, ſatisfactum intelligitur: ſed Titio legatũ petenti nocebit exceptio doli. Quòd ſi maritus uitio ſuo cauſa ceciderit, neq; ſoluendo ſit, nũquid aduerſus hæredem mulieri, quæ nihil deliquit, ſuccurri debeat ob eã pecuniam, quæ doti fuerat deſtinata? ſed quoniam ambo legati petitionem habuerunt, ſaluã habebit, non ſoluta pecunia uiro, mulier actionem. *Propoſitæ regulæ aliud exemplum eſt: Si cùm duo eiuſdem pecuniæ debitores eſſent, uni liberatio ſit legata: tunc enim alteri quoq; competit actio. Quod exemplum proponitur l.liberationem.1.§.nunc de effectu.ff.de liberat.leg. his uerbis:* Quæritur, an & ille ſocius pro legatario habeatur, cuius nomen in teſtamento ſcriptum non eſt, licet commodum ex teſtamento ad utrunq; pertineat, ſi ſocij ſunt? & eſt uerum, non ſolùm eum cuius nomen in teſtamento ſcriptum eſt, legatarium habendũ: uerùm eum quoq; qui non eſt ſcriptus, ſi & eius cõtemplatione liberatio relicta ſit. *Ait Iuriſconſultus:* Si & eius contemplatione liberatio relicta ſit. *Ergo ſi eius contemplatione liberatio relicta non ſit, non eſt ei danda actio, uel liberatio. Quod exceptionis loco in exemplo propoſito notandum. Cui concordat d.l.3.§.nunc de effectu, ibi: ſed et ſi cùm. cuius uerba proponentur ſ.de liber. legata. Aliud exemplum eſt: Si res aliena alicui ſit legata. tunc enim domino quoq;, ut ea res redimatur, competit actio. Quod exemplum proponitur l.ſed ſi alienare.12.§.ſi fortè ff.de fideic.liber. his uerbis:* Si fortè is qui rogatus eſt manumittere, ſoluẽdo non ſit, inuito tamẽ ſeruo neq; ibi, neq; domino eam rem perſequi concedendum eſt: quia non tale ſit hoc fideicommiſſum, ex quo domino adquiratur aliquid: alio-

quin ipſi datũ uideretur. quod poterit contingere, ſi teſtator pluris eum ſeruũ, quàm quanti eſt, redimi ac manumitti uoluerit. nam & tũc domino erit fideicommiſsi perſecutio, cuius intereſt pręter uerum preciũ, id quod plus iuſſus eſt dare conſequi, & ut ſeruus ad libertatem perueniat. Quod eueniet, etſi rem alienã pecunia certa redimere, atq; alij præſtare hæres uel legatarius intelligeretur. namq; tunc & domino rei, & ei cui eadem præſtari deberet, perſecutionem eſſe: utriuſq; enim intereſſe, & domini ut pręter precium accipiat, quo pluris teſtator eam redimi uoluit: & eius cui relicta eſt, uti eam habeat. *Concordat item l. 51. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis*: Si, cùm hæres iuſſus eſſet ſeruum alienum emere & manumittere, dominus uendere paratus ſit, & ſeruus uelit manumitti: cogendus eſt hæres redimere & manumittere: niſi dominus uelit ſeruum manumittere, ut actio ſibi precij in hęredem detur. Idq; faciendum eſt, etiamſi hæres latitet. Et ita Imp. Antoninus reſcripſit.

IIII. *Regula: De legato deficiente in perſona eius cui legatum eſt. Ad quos pertineat, ſeu quibus eius legati actio ſeu portio competat, dictum eſt ſ. lib. prox. cap. ult. quæſt. 1.*

V. *Regula: De legato familiæ relicto, uel ita ne alienetur, aut ne de familia exeat. Quibus hoc legatum competat, dicetur inferius lib. prox. cap. penult. quæſtione 2.*

VI. *Regula: Si pluribus ſit legatum relictum, omnibus legati actio competit. Quæ regula ut per ſe uera eſt, ita ſuas habet exceptiones, quarum prima hæc eſt: Niſi ita ſit legatum, Titio aut Seio do lego. Quæ exceptio iure quidem antiquo approbatur l. 79. §. penult. ff. de leg. 2. his uerbis*: A te peto marite, ſi quid liberorum habueris, illis prędia relinquas: uel ſi nõ habueris, tuis ſiue meis propinquis, aut etiam noſtris libertis: non eſſe datam electionem, ſed ordine ſcripturæ factam ſubſtitutionem reſpondi. *Iure autem nouo exceptio propoſita reprobatur l. 4. C. de uerb. ſign. his uerbis*: Cùm quidam ſic uel inſtitutionem uel fideicommiſſum uel libertatẽ uel tutelam ſcripſiſſet, Ille aut ille mihi hæres eſto, uel illi aut illi do lego, uel dari uolo, uel illum aut illum liberum aut tutorẽ eſſe uolo uel iubeo: dubitabatur, utrum'ne inutilis ſit huiuſmodi inſtitutio, & legatũ & fideicommiſſum, & libertas, & tutoris datio, an occupantis melior conditio ſit, an ambo in huiuſmodi lucra uel munia uocẽtur, & an ſecundum aliquem ordinem admittatur, an uterq; omnimodo: cùm alij in inſtitutionibus primum quaſi inſtitutum admitti, ſecundum quaſi ſubſtitutum, alij in fideicommiſsis poſteriorem ſolùm acceptum fideicommiſſum exiſtimauerunt, quaſi recentiore uoluntate teſtatoris utentem: & ſi quis eorum altercationem ſigillatim exponere maluerit, nihil prohibet non leue libri uolumen extendere, ut ſic explicari poſsit tanta authorum uarietas, cùm non ſolùm iuris authores, ſed etiam ipſę principales conſtitutiones, quas ipſi authores retulerunt, inter ſe uariaſſe uidentur. Melius itaq; nobis uiſum eſt, omni huiuſmodi uerboſitate exploſa, coniunctionem Aut pro Et accipi, ut uideatur copulatiuo modo eſſe prolatum, ut primam perſonam inducat, & ſecundam nõ expellat. Quemadmodum enim (uerbi gratia) in interdicto Quod ui aut clàm, Aut coniunctio pro Et apertiſsimè poſita eſt: ita & in omnibus huiuſmodi caſibus, ſiue inſtitutionum, ſiue legatorum, ſiue fideicommiſſorum, uel libertatum ſeu tutelarum hoc eſſe intelligẽdum, & ambo ueniant æqua lance ad hæreditatem, ambo legata ſimiliter accipiãt, fideicommiſſum in utrũq; diuidatur, libertas utrũq; capiat, tutoris ambo fungantur officio: ſic nemo defraudetur à commodo teſtatoris, ſic maior prouidentia pupillis inferetur, ne dum dubitatur, apud quem debet eſſe tutela, in medio res pupillorum depereãt. Sed hæc quidem ſancimus, cùm in perſonas huiuſmodi proferatur ſcriptura: ſin autem una quidem eſt perſona, res autem ita derelictæ ſunt, Illam aut illam rẽ illi do lego, uel per fideicommiſſum relinquo: tũc ſecundum ueteres regulas & antiquas definitiones uetuſtatis iura maneãt incorrupta, nulla innouatione ex conſtitutione hac introducenda: quod etiam in cõtractibus locum habere cenſemus. *Concordat l. 24. cum duab. ll. ſeq ff. de hæred inſtu. cuius uerba uide ſ. eod. cap. reg. 17. Planè exceptio propoſita admittitur, ſi Titio aut Seio, utri hæres uoluerit, legatum ſit. de quo cum alijs ſimilibus paulò ſ. dicetur. Secunda exceptio eſt: Niſi alter alteri ſit ſubſtitutus. tunc enim uni tantùm debetur. Quæ exceptio approbatur l. 6. C. de legatis, hiſce uerbis*: Si legata relicta primus legatarius agnouit, ſubſtitutio eorum in perſona Pontianæ facta euanuit. *Concordat l. 8. §. penult. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. reg. prox in fine. Concordat item l. 51. ff. de leg. 2. his uerbis*: Vt hæredibus ſubſtitui poteſt, ita etiam legatarijs. Videamus an idẽ fieri poſsit, & cùm mortis cauſa donabitur, ut id promittat ille alteri, ſi ipſe capere non poterit? quod magis eſt: quia in poſterioris quoq; perſonam donatio confertur. *Concordat item l. 79. §. penult. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. exceptione proxima, in prin. item l. 3. §. 1. ibi; ſed & cum. ff. de adimendis legat. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 8. cauſa 3. excep. 6. Tertia exceptio*

Niſi

Niſi uni ex pluribus, uel Titio aut Seio, utri hæres uolet, ſit legatum: tunc enim non utriq; ſed ei tantùm cui hæres uolet, debetur legatum. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.16.ff.de leg 2. his uerbis: Si Tirio aut Seio, utri hæres uellet, legatum relictum eſt, hæres alteri dando ab utroq; liberatur. ſi neutri dederit, uterque perinde petere poteſt, atq; ſi ipſi ſoli legatũ foret. nam ut ſtipulando duo rei conſtitui poſſunt, ita & teſtamento poteſt idem fieri. *Hiſce uerbis, præterquàm quòd exceptio propoſita approbatur, replicatio introducitur talis: Niſi hæres nullum elegerit. tunc enim omnibus competit actio. Quæ replicatio approbatur etiam l.23.§.fin.ff. de ſtatuliber. hiſce uerbis:* Pacuuius Clemens aiebat, ſi ita ſit fideicommiſſum relictum, Cui uoles eorum, reſtituas rogo: ſi nullum elegiſſet, cui reſtitueret, omnibus deberi, Imp. Antoninum conſtituiſſe. *Concordat l.24.§.idem ait.ff.de leg.2. cuius uerba uide paulò j. item l.79.§.hæreditatem, in fine.ff.de leg.2. ubi Papinianus:* Viriles (*inquit*) inter eos fieri, qui eo tẽpore uixerint, cùm de alijs eligendi poteſtas nõ fuerit. *Concordat item l.17.§.fin ff de leg.2. his uerbis:* Si hæres damnatus eſſet decem uni ex libertis dare, & nõ conſtiterit cui daret: hæres omnibus eadem decem præſtare cogẽdus eſt. *Concordat item l.69.§.rogo fundũ.ff.eod. tit. ubi Papinianus:* Rogo, fundum, cùm morieris, reſtituas ex libertis cui uoles. Quod ad uerba attinet, ipſius erit electio: nec hoc petere quiſquam poterit, quamdiu præferri alius poteſt: defuncto eo, priuſquam eligat, petent omnes. Itaq; eueniet, ut quod uni datum eſt, uiuis pluribus, unus petere non poſſit: ſed omnes petant, quod nõ omnibus datũ eſt: & ita demum petere poſſit unus, ſi ſolus moriente eo ſuperfuerit. *Hiſce uerbis,* Et ita demum petere poſſit unus, ſi ſolus moriente eo ſuperfuerit: *duplicatio prima aduerſus replicationẽ propoſitã introducitur, talis nimirũ: Niſi herede in electione ceſſante uel mortuo, cæteri deceſſerint. tũc enim ei ſoli qui ſupereſt, cõpetit actio l gati. Concordat l.24.§.idem ait, in fine. ff.de leg.2. his uerbis:* Marcellus ait, ſi neminẽ eligat, omnes ad petitionẽ fideicommiſſi admitti uideri, quaſi iam præſente die datũ ſit, cùm ſic relinquãtur, nec ulli offerat: planè ſi cæteri defuncti ſunt, ſuperſtiti dandũ: uel hæredi eius, ſi priuſquàm peteret deceſſit. *Cõtradicit propoſitæ duplicationi d.l.24.§. Scæuola autem. his uerbis:* Scæuola autẽ notat, ſi omnes petere potuerunt, cùm nulli offertur, cur non & qui deceſſerunt, ad hæredẽ tranſmiſerant? ucíq; ſi uno petente, iam eligere non poteſt cui det? uidetur enim Marcello, cùm fideicõmiſſum ita relinquitur, Ex libertis cui uolueris: niſi offerat hæres cui uelit, & ſtatim offerat, ſine aliquo ſcilicet interuallo, ſtatim competere omnibus petitionẽ: cùm omnibus igitur competat, meritò notatus eſt, cũ ſuperſtiti ſoli putarit daudum: niſi fortè antequàm iuſtum tẽpus prætereat, quo potuit eligere, cui potius offerat, cæteri deceſſerint. *Secunda propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi quidam ſint abſentes. Quæ duplicatio certo modo approbatur l.21.ff.de leg.2. his uerbis:* Si tamen quibuſdam abſentibus præſentes petant, cùm præſente die relictum ſit fideicommiſſum, cauſa cognita ſtatuendũ eſt, explorandumq;, an & alij ſint petituri. *Tertia duplicatio eſt: Niſi rogatus inter uiuos uni donauerit. Hæc duplicatio reprobatur l.79.§.à filia.ff.de leg.2. cuius uerba uide paulò j. repl.4. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi indignũ hæres elegerit. Quæ replicatio reprobatur l.24.in prin. ff.de leg.2 his uerbis:* Cùm quidã ita fideicommiſſum reliquiſſet, Rogo reſtituas libertis meis quibus uoles: Marcellus putauit, hæredẽ poſſe etiam indignum præferre. at ſi ita, His quos dignos putaueris: petere poſſe ait, eos qui non offenderint. *Tertia replicatio eſt: Niſi hæres, antequàm eligat, in inſulam ſit deportatus. Quæ replicatio itidem reprobatur l.79.§.hæreditatem.ff.de leg.2 his uerbis:* Hæreditatẽ filius, cùm moreretur, filijs ſuis, uel cui ex his uoluiſſet, reſtituere fuerat rogatus: quo interea in inſulam deportato, eligẽdi facultatem nõ eſſe pœna peremptã placuit, nec fideicommiſſi conditionem ante mortẽ filij hæredis exiſtere. *Planè admittitur replicatio: Si hæres ſeruus pœnæ ſit effectus, nullo antè concepto filio. Quæ replicatio approbatur l.17.§.ſi quis rogatus.ff.ad S.C.Trebell. his uerbis:* Si quis rogatus fuerit filijs ſuis, uel cui ex his uoluerit, reſtituere hæreditatem: Papinianus lib.8. Reſponſorum, etiam deportato ei tribuit eligendi facultatem, cui liber factus fideicommiſſum reſtitui uelit. Sed ſi ſeruus pœnæ fuerit conſtitutus, nullo antè cõcepto filio, iam parẽre conditioni non poterit, deceſſiſſeq; ſine liberis uidetur: ſed cùm decedit, electionẽ illam, quam Papinianus deportato dedit, huic dari non oportet. *Quarta replicatio eſt: Niſi cùm hæres rogatus eſſet, ex filijs cui uellet, cùm moreretur, reſtituere, uiuus uni donauerit. Hæc replicatio reprobatur l.79.§ à filia.ff. de leg.2. his uerbis:* A filis pater petierat, ut cui uellet ex liberis ſuis prædia, cùm moreretur, reſtitueret, uni ex liberis prædia fideicommiſſa uiua donauit: non eſſe propter incertum diem fideicommiſſi cetię donationis electionem uidebatur nam in unum etiamnum deſtinatio dirigi nõ potuit, qui fideicommiſſum inter cæteros habiturus non eſt, remota matris electione. *Concordat l.filiusfamil.111.§.diui Seuerus.ff. de leg.1. cuius uerba*

uide J. *in Cõment. de Liberatio nib. cap.6 except.36. Quinta replicatio proponitur l.57.§. fin. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Peto de re uxor charisſima, uti cum morieris, hæreditaté meã reſtituas filijs meis, uel uni eorũ, uel nepotib. meis, uel cui uolueris, uel cognatis meis, uel cui uoles ex tota cognatione mea. Inter filios, reſpõdi, ſubſtitutioné fideicommiſſo factã uideri: circa nepotes autã cæterosq; cognatos facultaté eligendi datam: ex cęteris sũt cognatis, ſi nepotes ſupereſſent, non rectà mulieré electuram propter gradus fideicõmiſſo prẹſcriptos: deficiéte uerò gradu nepotum, ex cognatis quam uelit perſonam eligi poſſe. *Sexta replicatio eſt. Niſi uno electo in teſtamento poſtea uoluntatem mutauerit: tunc enim et qui primò electus eſt, actio non datur. Quæ replicatio approbatur l.69. in prin ff. de leg.2. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap.5. except.54. repl.11. Hæc de tertia propoſitæ regulæ exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Quarta exceptio eſt: Niſi cum ita relictum eſſet liberis, ut quiſq; promeruiſſet, quidam ex ijs offenderint. tunc enim non omnibus debetur. Quæ exceptio approbatur l.79. §. rogo. ff. de leg.2. his uerbis:* Rogo filia, ut bona tua quádoq; diſtribuas liberis tuis, ut quiſq; de te meruerit: uidetur omnibus liberis, etſi nõ ęqualiter promeruerint, fideicommiſſum relictũ: quibus matris electione ceſſante ſufficiet, ſi nõ offenderint: eos autem quos mater elegerit, fore potiores, ſi ſoli promeruiſſent, exiſtimaui: quòd ſi neminem elegerit, eos ſolos non admitti qui offenderunt. *Quinta exceptio eſt: Niſi ſine copula Et ſit legatum, ſed ita, Titio cum Seio. Hæc exceptio reprobatur l. ſi inquilinos. 109. §. ſi ita legatum. ff. de leg.1 his uerbis:* Si ita legatũ fuerit, Titio cum Seio do lego: utriſq; legatum eſt, ſicut ſi fundus cum domo Formiana legatus eſſet. *Concordat l.40. ff de uſufructu legato, ubi Iulianus:* Illi cum illo habitationẽ lego, perinde eſt ac ſi ita, Illi & illi, legaſſet. *Concordat item l. Titiæ 16. §. nihil differt. ff. de leg 1. his uerbis:* Nihil differt utrum ita legetur, Titio & Męuio: an ita, Titio cum Męuio. utrobiq; enim coniunctim legatũ uidetur. *Concordat itẽ l.7. in fine. ff. de uſufr. adcreſ. cuius uerba uide J. cap.7. reg.25. exc.4. Planè ſi quis ita leget, Fundũ Seianum hæres meus Attio cum Dione Meuij ſeruo dato: magis dicendum eſt, nõ ſolùm fundum, ſed etiam ſeruum Dionem eſſe legatum, maximè ſi nullas iuſtas cauſas habuit Dionis legandi.* [a] *Sed etſi quis legauerit Titio cum Meuio, ſine altero alter ad legatum admittitur. nam et cum dicit Prætor, Ventrem cum liberis in poſſeſſione eſſe iubeo: etſi non ſint liberi, uenter in poſſeſſionem mittetur.* [b] *Sexta exceptio eſt. Niſi unus ex pluribus ſolidum legatum petat. De hac re dicetur J capite 7. reg.25. Hæc de ſexta regula, eiusq; exceptionibus ſint dicta. Plures eiuſmodi exceptiones uide J cap.7. reg.25.*

[a] *l. ſi is qui. 14. §.1. ff. de reb. dubijs.*

[b] *l. ſi quis legat. 118. ff. de legat.2. l.10 §. de leg 1.*

VII. *Regula: Si inter duos uel plures dubitetur cui debeatur, hæres unum poteſt eligere, cui ſoluat. Quæ regula approbatur l.8. §. ſi inter. ff. de legatis 2. his uerbis:* Si inter duos dubitetur de eodem legato, cui potius dari oporteat: ut puta ſi Titio relictum ſit, & duo eiuſdem nominis amici teſtatoris ueniant, & legatum petant, & hæres ſoluere paratus ſit, deinde ambo hæredem defendere parati ſint: eligere debere hæredem cui ſoluat, ut ab eo defendatur, conſtat. Certam pecuniam legaram, ſi & legatarius & ſubſtitutus legatarij petat, & hæres ſoluere paratus ſit, ſi ambo defendere hæredem parati ſunt, eligere debet hæres cui ſoluat, ut ab eo defendatur: et ſi neutrius manifeſta calumnia uideatur, ei potius ſoluendum, cui primòm legatum eſt. *Planè interdum hoc caſu neutri datur actio, ſed legatũ inutile cenſetur. de quo ſ. lib. prox. cap.6. except.88.*

VIII. *Regula: Si filijs ſit relictum, etiam filiabus debetur. Quæ regula approbatur l 44. in prin. ibi: nam ſi ita. ff de leg.2. cuius uerba proponentur J. reg. prox. item filijs naturalibus, & non tum manumiſſis debetur. Quæ regula approbatur l. Lucius. 90. §. Damæ. ff. de leg.2. cuius uerba uide J. cap.2. reg.11.*

IX. *Regula: Si filiabus relictum ſit, filijs non debetur. Quæ regula approbatur l 46. in prin ff. de leg.2. his uerbis:* Si ita ſcriptum ſit, Filiabus meis centum aureos do: an & maſculini generis & fœminini liberis legatum uideatur? nam ſi ita ſcriptum eſſet, Filijs meis hos ſce tutores do: reſponſum eſt, etiam filiabus tutores datos eſſe. quod non eſt ex contrario accipiendum, ut filiarum nomine etiam maſculi contineantur: exemplo enim peſsimum eſt, fœminino uocabulo etiam maſculos contineri.

X. *Regula: Si filijs uel filiabus legatum ſit, etiam poſthumis uidetur legatum. Quæ regula approbatur l. qui filiab. 27 in prin ff de leg.1. his uerbis:* Qui filiabus legauit, ſi mentionem aliqua parte teſtamenti poſthumę fecit, uidetur in filiarum legato & de poſthuma ſenſiſſe.

XI. *Regula: Fratribus relictum etiam ſororibus debetur. Quæ regula approbatur l. Lucius. 91. §. quæſitum eſt. ff. de leg 3. his uerbis:* Quæſitum eſt, an quod hæredes fratribus rogati eſſent reſtituere, etiam ad ſorores pertineret? Reſpondit Scęuola, pertinere, niſi aliud ſenſiſſe teſtatorem probetur.

XII. *Regula: Si poſteris ſit relictum, ſolis libertis, non alijs debetur. Hæc regula approbatur l. quod his. 81. §. fin. ff. de leg.1. his uerbis:* Idem teſtator, qui libertis fideicommiſſum relinquebat, ſubſtitutione inter eos facta expreſsit, ut poſt mortem extremi ad poſteros eorum pertineret: quæro, cùm nemo alius ſit, niſi libertus eius qui extremò

mò mortous eſt, an is ad fideicommiſſum admitti debeat? Reſpondit Modeſtinus: Poſterorū appellatione liberos tantùm, non etiam libertos eorum, quibus fideicōmiſſum relictum eſt, fideicommiſſo contineri, nequaquam incertum eſt.

XIII. Regula: *Si Titio eiusq; hæredibus legatum ſit, etiam hæredis hæredibus debetur. Quæ regula approbatur l. 22. C. de legatis. cuius uerba uide ſ. eod. cap. reg 1. except. 5. repl. 5. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi uſusfructus ita ſit relictus: tunc enim hæredū appellatione non continentur hæredis hæredes. de quo uide ſ. lib. 14. cap. 2. cauſa 1. except. 3.*

XIIII. Regula: *Si cognatis legatum ſit, quibus debeatur, definitur l. ſi cognatis. 20. in principio. ff. de rebus dubijs, his uerbis:* Si cognatis legatum ſit, & hi cognati quidem eſſe debuerint, in ciuitate autem maneant, dicendum deberi legatum: cognati enim teſtamenti facti tempore fuerunt. Certè ſi quis teſtamenti facti tēpore cognatus non fuit, mortis autem tempore factus eſt per adrogationem, facilius legatum conſequitur.

XV. Regula: *Si cognationi legatum ſit, cognatis debetur. Quæ regula approbatur d. l. 20. §. fin. his uerbis:* Si quis cognationi leget, idem eſt atque ſi cognatis legaſſet.

XVI. Regula: *Si ciuibus ſit legatum, ciuitati debetur. Quæ regula approbatur l. 2. ff. de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Ciuibus ciuitatis legatum uel fideicommiſſum datum, ciuitati relictum uidetur.

XVII. Regula: *Si cùm uni incertæ perſonæ legatum eſſet, qui queue illud fecerit, uel circa quem illud contigerit, duo uel tres extiterint circa quos illud contigerit, omnibus debetur legatum. Quæ regula approbatur exemplo l. qui filiabus. 17. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quis ita legauerit, Si qua filia mihi gignitur, ei hæres meus centum dato: pluribus natis, uidetur ſingulis tantundem legaſſe. quod ita accipiendum, niſi euidens ſit contraria ſententia teſtatoris. *Sed & approbatur alio exemplo l. 24. cum duabus ll. ſequentibus. ff. de hæred. inſtituen. his uerbis:* Titius & Seius, uter eorum uiuet, hęres mihi eſto: exiſtimo ſi uterque uiuat, ambo hæredes eſſe, alteroque mortuo eum qui ſuperetit ex aſſe hæredem fore: quia tacita ſubſtitutio ineſſe uidetur inſtitutioni. Idq; & in legato eodem modo relicto Senatus cenſuit. *Concordat l. ſi quis. 78. §. his uerbis ff. de leg. 1. ubi Iulianus:* His uerbis, Lucio & Titio, eorumue cui fundum do lego, utiliter legatur: & ſi uterq; uixerit, utriq;: ſi alter, alteri totum debebitur. *Aliud propoſitæ regulæ exemplum uidetur eſſe l. ultim. ff. ad. S C Trebell. ubi Paulus:* Iulius Phœbus (*inquit*) teſtamento facto, cùm tres liberos hæredes inſtituiſſet, Phœbum & Heracliam ex eadem matre, Polycratem ex alia, æquis portionibus, petijt à Polycrate minore fratre, ut accepto certo precio, hæreditatem fratribus concederet: & inuicem eos qui eadem matre erant, ſi quis eorum hæres non fuiſſet, ſubſtituerat: Polycrati, ſi intra pubertatem deceſſiſſet, ſecundas etiam tabulas fecit, quas matri eius commendauit aperiendas, ſi impubes obijſſet: deinde petijt à prioribus, ut ſi quis eorum ſine liberis decederet, portionem ſuam, exceptis bonis maternis eorum & auitis, ei uel eis qui ſupereſſent, reſtitueret. Heraclia ſoror mortua ſine liberis fratrem Phœbum inſtituit hæredem. Polycrates fideicommiſſum petierat, & obtinuerat apud Aurelium Proculum proconſulem Achaiæ. Appellatione facta, cum ſolus Phœbus egiſſet, uictus eſt: quia et, uel eis, uerba, utroſq; fratres complecterentur. Atqui inuicem duos illos tantùm ſubſtituerat. Sed & uoluntas hæc patris uidebatur, qui exceperat eorum bona materna. Quia Polycrates aliam matrem, & quidem ſuperſtitem habebat, cuius etiam fidei commiſerat, ut legata quæ ei dederat, inteſtatò moriens Polycrati filio ſuo reſtitueret. *Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi teſtator comparatiuo uel ſuperlatiuo gradu ſit uſus, puta, Qui prior Capitolium aſcenderit: tunc enim ſi duo ſimul aſcenderint, neutri debetur. Quæ exceptio approbatur l. ſi fuerit. 12. in prin. ff. de rebus dubijs de qua re uide ſ. lib prox. cap. 6. except. 9. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi alia teſtatoris ſententia probetur. Quæ exceptio approbatur uerbis ſuprà in principio huius regulæ propoſitis hiſce:* Niſi euidens ſit contraria ſententia teſtatoris.

XVIII. Regula *habetur l. 15. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Ex his uerbis teſtamenti, Omnibus, quos quasúe manumiſerim, ſiue his tabulis, ſiue quibuſcunque alijs, filios filiasúe ſuas omnes concedi uolo: quæſitum eſt, an his quos uiuus manumiſiſſet, debeantur filij? Reſpondit Scæuola, his quoq;, quos quasúe ante teſtamentū factū manumiſiſſet, filios filiasúe ex cauſa fideicommiſſi præſtari oportere.

XIX. Regula: *Si uni ex pluribus debeatur, cui hæres uolet, uel Titio aut Seio, &c. cui competat actio, uide ſ. eod. cap. reg 6.*

XX. Regula: *De uno ex pluribus legatarijs. Etiam uni ex pluribus datur actio ſine alijs. Quæ regula uidetur recipere exceptionem hanc: Niſi ita ſit legatum, Titio cum Mæuio. hoc enim caſu non uidetur alter ſine altero admittēdus. Verùm exceptio hæc reprobatur infrà lib. prox. cap. 5. membr. 1. ſpecie 4.*

XXI. Regula: *De nudo executore. Nudo executori teſtamentorum, cui tantùm legatum eſt, ut alij reſtituat, qui'que nullum aliud commo-*

dum ex teſtamento ſentit, non datur legati actio. Quæ regula approbatur l. 78. §. Meuia. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis: Meuia duos filios hæredes reliquerat, & eodem teſtamento ita cauit: Fidei autem hęredum meorum committo, uti omnis ſubſtantia mea ſit pro depoſito ſine uſuris apud Caium Seium & Lucium Titiũ: quos etiam, ſi licuiſſet, curatores ſubſtantiæ meæ dediſſem, remotis alijs, ut hi reſtituant nepotibus meis, pro ut quis eorum ad annos uiginti quinque peruenerit, pro portione: uel ſi unus, ei omnem. quæſitum eſt, an fideicommiſſum præſtari à ſcriptis hæredibus Lucio Titio & Caio Seio debeat? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quę proponerentur, Lucium Titium, item Caium Seium fideicommiſſum petere non poſſe. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi in alimenta ſit relictum. Quæ exceptio approbatur l. 9. in princip. ff. de alim. legatis, hiſce uerbis:* Alio hærede inſtituto ita ſcripſit, A' te peto Cai Sei, quidquid ex hęreditate meæ redegeris, illis meis alumnis des ſingulis denos aureos. eandemq; ſummam penes te eſſe uolo, cuius ex incremento eos alere te uolo, reliquum reſtitues Numerio colliberto noſtro. Papinianus reſpondit, quamuis diſtrahere bona Caius Seius alio ſcripto hærede non poſsit: tamen eum alumnis relictam pecuniam, ut ſeruet ac reſtituat intra Falcidiam, rectè periturum: quando de ſuperfluo probari non poteſt. *Secunda exceptio eſt: Niſi in redemptionem captiuorum ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l. 28. §. 1. C. de epiſcopis & clericis. de quo alibi.*

XXII. *Regula: Si quis Deo uel alicui ſanctorũ aliquid reliquerit: quibus detur actio, definitur Nouell. c. 131. §. ſi quis in nomine. uſq; ad §. ſi quis uenerabile, his uerbis:* Si quis in nomine, &c. *Vide item ſ. lib. 28. cap. 11. except. 90. repl. 4. Hactenus de tertio loco actionis legatorum ſit dictum, quibus ſcilicet actio iſta competat. Sequitur quartus eius actionis locus, Aduerſus quos detur?*

ADVERSVS QVOS LEgatorum actio competat?
Cap. II.

H*Vius loci prima regula eſt de hæredibus teſtatoris hæc: Hæredes teſtatoris actione legatorum tenentur. Quæ regula approbatur l. 4. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Legatorum petitio aduerſus hæredes pro partibus hæreditarijs competit, nec pro his qui ſoluendo non ſunt, onerari cohæredes oportet. *Concordat l. 96. ff. de leg. 3. cuius hæc ſunt uerba:* Si plures ſunt gradus hæredum, & ſcriptum ſit, Hæres meus dato: ad omnes gradus hic ſermo pertinet, ſicuti hæc uerba, Quiſquis mihi hæres erit. Itaq; ſi quis uelit non omnes hæredes onerare legatorum præſtatione, ſed aliquos ex his, nominatim damnare debet. *Concordat item l. 4. §. fin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. except. prox. repl. 6. Concordat item l. 45 in prin. ff. de leg. 2. cuius uerba itidem uide d. repl. 6. Ait Iuriſconſultus:* Pro partibus hæreditarijs competit. *Ergo ſi pluribus hæredibus exiſtentibus, unus ex iis pro maiore parte, quàm hæreditaria, legatorum petitione conueniatur, defenditur per exceptionem: quod primæ exceptionis loco aduerſus regulam propoſitam eſt notandum. Cuius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cohæredes non ſint ſoluendo. Quæ tamen replicatio reprobatur ſuprà propoſitis uerbis hiſce:* Nec pro his qui ſoluendo non ſunt, onerari cohæredes oportet. *Concordat l. 1. §. fin. ff. de alimentis legatis. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 9. in fine. Secunda replicatio eſt: Niſi ab hæredib nominatim ſit legatum relictum: tunc enim ſinguli nõ pro hæreditarijs, ſed pro uirilibus partibus tenentur. Quæ replicatio approbatur l. ſi hæredes. 121. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si hæredes nominatim enumerati dare quid damnati ſunt, propius eſt ut uiriles partes debeant: quia perſonarum enumeratio hunc effectũ habet, ut exæquentur in legato pręſtando. quòd ſi nominati non eſſent, hæreditarias partes debituri ſunt. *Concordat l. turpia. 54. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si pars hæredum nominata ſit in legando, uiriles partes hæredes debent: ſin uerò omnes, hæreditarias. *Nominatim autem legatum accipiendum eſt, quod à quo legatum ſit intelligitur, licet nomen pronunciatũ non ſit. Ait Iuriſconſultus:* Propius eſt ut uiriles partes debeant, *hoc eſt æquales, ut ex ſequentibus poteſt colligi.* *l. 88. ff. de legat. 3.* *Contradicit l. 17. ff. de duobus reis conſtit. cuius hæc ſunt uerba:* Siue à certis perſonis hęredum nominatim legatũ eſſet, ſiue ab omnibus, excepto aliquo: Atilicinus, Sabinus & Caſsius pro hęreditarijs portionibus in totum eos legatum debituros aiunt: quia hæreditas in totũ eos obligat. Idẽ eſt, cùm omnes nominãtur hæredes. *Tertia replicatio eſt: Niſi unus promiſerit teſtatori ſe ſoluturum. Hæc replicatio approbatur l. 48. in prin. ff. de iure fiſci. cuius uerba uide ſ. li. prox. cap. 6. exc. 81. repl. 2. Quarta replicatio eſt: Niſi indiuiduũ quid legatum ſit. tunc enim quilibet hæredum tenetur in ſolidũ. Quæ replicatio approbatur l. 79. §. quædam. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Quædam legata diuiſionem non recipiunt, ut ecce legatum uiæ, itineris, actusúe: ad nullum enim ea res pro parte poteſt pertinere. Sed etſi opus municipibus hæres facere iuſſus eſt, indiuiduum uidetur legatum: neq; enim ullum balineũ, aut theatrum, aut ſtadium feciſſe intelligitur, qui ei propriá formã, quæ ex conſummatione cõtingit, nõ dederit: quorũ omniũ legatorũ nomine, etſi plures hæredes ſint,

ſint, ſinguli in ſolidũ tenentur. *Concordat l. ultima. ff. de ſeruit. legat. his uerbis:* Cùm à pluribus hæredibus inſtitutis uia legata eſt, quia partem non recipit, ſinguli hæredes in ſolidum conueniuntur: quia & uno ex hæredibus adeunte uindicari poteſt. *Item concordat l. 11. §. penult. ff. de leg. 3. cuius hæc ſunt uerba:* Si in opere ciuitatis faciendo aliquid relictum ſit, unumquemq; hæredum in ſolidum teneri, diuus Marcus & Lucius Verus Procalæ reſcripſerunt: tempus tamen cohæredi præſtiterunt, intra qood mittat ad opus faciendum. Poſt quod ſolam Proculam uoluerunt facere imputaturam cohęredi ſumptuum pro parte eius. Ergo & in ſtatua, & in ſeruitute, cæteriſq; quæ diuiſionem non recipiunt, idem diuus Marcus reſcripſit. *Quinta replicatio eſt: Niſi alimenta pluribus relicta ſint: tunc enim uel unus hæredum eligendus eſt, à quo præſtentur, uel diſtributio facienda pro rata. Quæ replicatio approbatur certo modo l. 3. ff. de alim. leg. de quo J. lib. proxim. cap. 9. quæſt. 5. Sexta replicatio eſt: Niſi pluribus hæredibus ſcriptis ita legauerit, Hæres meus dato. Hæc replicatio reprobatur l. 96. ff. de leg. 3. his uerbis:* Si plures gradus ſint hæredum, & ſcriptum ſit, Hæres meus dato, ad omnes gradus hic ſermo pertinet, ſicuti hæc uerba: Quiſquis mihi hæres erit. Itaque ſi quis uelit non omnes hæredes onerare legatorum præſtatione, ſed aliquos ex his, nominatim damnare debet. *Concordat l. 4. §. fin. ff. de leg. 1. cuius hæc ſunt uerba:* Si quis hæredes inſtituerit, & ita legauerit, Quiſquis mihi Gallicanarum rerum hæres erit, damnas eſto dare: ab omnibus hæredibus uideri legatum, quando ad omnes eos res Gallicanæ pertinent. *Concordat item l. 45. in princip. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si pluribus hæredibus inſtitutis ita ſcriptum ſit, Hæres meus damnas eſto dare aureos quinq;: non quilibet hæres, ſed omnes uidebuntur damnari, ut unà quinq; dent. *Septima replicatio eſt: Niſi unius hæredis res ſit legata. hic enim uidetur in ſolidum teneri. Quæ replicatio reprobatur l. ſi tibi. 83. §. penult. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si fundus ab omnibus bæredibus legatus ſit, qui unius hæredis eſſet: is quidẽ cuius fundus eſſet, non amplius quàm partem ſuam præſtabit: cæteri in reliquas partes tenebuntur. *Octaua replicatio eſt: Niſi unus hæredum ob delictum ſuũ conueniatur, puta quòd ſeruum legatum occidit. tunc enim in ſolidum tenetur. Quæ replicatio approbatur l. ſi hæredis. 48. §. fin. ff de leg. 1. his uerbis:* Si unus ex hæredibus ſeruum legatum occidiſſet, omnino mihi non placet cohæredem teneri, cuius culpa factum oon eſt, ne res in rerum natura ſit. *Nona replicatio eſt: Niſi ab uno nominatim ſit legatũ. hic enim in ſolidum tenebitur, cæteri non tenebuntur. Hæc replicatio approbatur l. 96. in fin. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ repl. 6. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi quis putans bona ſua ad unũ peruentura, eum rogauerit. tunc enim, ſi poſtea ad alios quoq; bona iure hæreditario perueniant, pro parte tantũ hæreditaria rogatus tenebitur. Quæ duplicatio approbatur l. 79. §. cùm exiſtimaret. ff. de leg. 2. his uerbis:* Cùm exiſtimaret ad ſolam conſobrinam ſuam bona peruentura, codicillis ad eam factis pluribus fideicommiſſum reliquerat: iure ſucceſsionis ad duos eiuſdẽ gradus poſſeſsione deuoluta, rationibus & perpetui edicti exẽplo pro parte dimidia mulierem releuandam, reſpondit Papinianus: ſed libertates ab ea præſtandas, quas intercidere damni cauſa durum uidebatur. *Concordat l. 14. §. fin. ff. de legat præſtandis, contra tab. bon. poſſeß. petita. cuius uerba uide J. cap. ult. quæſt. 11. reg. 2. Concordat item l. 75. in princip. ff. ad S. C. Trebell. cuius hæc ſunt uerba:* Epiſtolam ad hæredem ſuum in hæc uerba ſcripſit Titius Cornelio hæredi ſuo S. A. te peto Corneli, quoniam ad te deuoluta eſt pars matris meæ, item pars Sempronij curatoris quondam mei cõtraria fortuna, ſi per hoc totus ac meus apud te eſſe ſperatur, uti reddas reſtituas Caio Seio uncias quatuor. quæſitum eſt, cùm Sempronius in integrum reſtitutus ſit ab Imperatore, à quo fuerat deportatus, & adierit hęreditatem, an is quoq; rogatus ſit, ut ex ſua portione reſtituat hæreditatem? reſpondit Scæuola, Sempronium quidem non proponi rogatum: Cornelium autem hæredem debere pro rata portione maternarum defuncti rerum reſtitutionem Seio facere. *Ex his uerbis, præterquàm quòd duplicatio propoſita ijs approbatur, notandum et hoc, quòd quamuis rogatus propter cohæredem pro dimidia tantũ parte teneatur: tamen pro reliqua dimidia parte intercidere legatum, nec ab cohærede præſtandum. Cui concordat l. 19. ff. de iure codicill. cuius hæc ſunt uerba:* Is qui unum filium habebat, cùm codicillos ad eum ſcripſiſſet, deceſſit inteſtatus, hærede eo relicto quẽ poſtea procreauit: adgnatione ſui hæredis nemo dixerit codicillos euanuiſſe. Igitur ſi nihil tum de poſthumis ſperauit, codicilli non euaneſcẽt: & quæ relicta ſunt, pro parte dimidia filius, ad quem codicillus factus eſt, ſoluere compelletur: nõ etiam poſthumus. Sed etſi codicillos reliquiſſet duobus ſuperſtitibus filijs decedens, cùm putaret alterum ex his prius deceſsiſſe: ſimili modo dici poteſt, omnia perinde debere filiũ, ad quem ſcripti ſunt codicilli, atq; ſi ſolus hæres extitiſſet patri. Vlpianus notat: Immò duntaxat partem debet: eo ſi tamen quæ pro parte præſtari non poſſunt, nihil omnino præſtandum:

ſtandum: quoniam ille non fuerit filio ablaturus, niſi ſolum putaret ſucceſſorem ſibi futurum. *Concordat item l. ſi quis. 78. §. ſi libertus. ff. de legatis 1. cuius uerba uide paulò inferius duplicat. 5. Ait Vlpianus:* Eorum tamen quæ pro parte præſtari non poſſunt, nihil omnino præſtandum. *In hiſce uerbis continetur elegans amittendi legati cauſa, præter eas quæ propoſitæ ſunt ſuprà. Si enim, cùm quis unam putans ſibi hæredem fore, eum rogauerit ad id quod diuiſionem non recipit præſtandum, duo poſtea extiterint hæredes, intercidit omnino legatum. Cuius tamen cauſe exceptio hæc eſt: Niſi libertas ſit relicta. hæc enim nihilominus debetur. Hæc exceptio approbatur l. 79. §. cùm exiſtimaret, in fine. ff. de legatis 2. cuius uerba uide paulò s̄. eadem duplicat. in princip. Cui concordat l. 11. cum ll. ſequentibus. ff. de iure codicill. cuius uerba hæc ſunt:* Qui graui utero uxorem eſſe ignorabat, codicillis ad filium ſcriptis libertates dedit: nata poſt mortem patris filia, cùm de ea nihil patrem ſenſiſſe conſtitiſſet, placuit libertates à ſolo filio præſtari poſſe, redemptis à ſorore partibus. Illud ſine dubio dici non poteſt, etiam filiam manumittere cogendam, cùm ab ea nihil pater petierit, & iure ſuo hæres extiterit. *Concordat l. 31. §. 1. ff. de fideicommiſſ. libertat. cuius uerba uide s̄. libro 19. cap. 10. quæſt 6. reg. 4. Propoſitæ duplicationi contradicit l. 38. in princip. ff. de leg. 3. his uerbis:* Poſt emancipationem patris ſuſcepta, à patruo ut legitimo hærede petierat, ut partem hæreditatis auunculo ſuo daret, ad utrumque autem ut proximum cognatum ſucceſsio eius pertinuit per bonorum poſſeſsionem: quæſitum eſt, ſi ab eodem patruo fideicommiſſa alijs quoq; dederit, utrum in ſolidum, an uerò pro parte ab eo præſtanda ſint? Reſpondit Scæuola, in ſolidum præſtari. *Hæc de primæ propoſitæ replicationis duplicatione ſint dicta. Secunda duplicatio eſt: Niſi rogati portio non ſufficiat ad id, quod rogatus eſt præſtandum. Hæc duplicatio approbatur l. 40. ff. de leg. 3. his uerbis:* Titius hæredes inſtituit Seiam uxorem ex parte duodecima. Mæuiam ex reliquis partibus, & de monumento, quod ſibi extrui uolebat, ita cauit: Corpus meum uxori meæ uolo tradi ſepeliendum in fundo illo, & monumentum extrui uſq; ad quadringentos aureos. quæro, cùm in duodecima parte non amplius quàm centum quinquaginta aurei ex bonis mariti ad uxorem perueniant, an hac ſcriptura ab ea ſola monumentum ſibi teſtator extrui uoluerit? Reſpondit Scæuola, ab utraque hærede monumentum pro hæreditarijs portionibus extruendum. *Tertia duplicatio eſt: Niſi poſtea codicilli ad omnes hæredes ſint ſcripti. Hæc duplicatio reprobatur l. 14. §. qui plures. ff. de leg. 2. his uerbis:* Qui plures hæredes inſtituit teſtamento, à quibuſdam nominatim reliquit legata, poſtea codicillos ad omnes hæredes ſcripſit: quæro, quæ legata debeantur? Modeſtinus reſpondit, cùm manifeſtè teſtator teſtamento expreſſerit, à quibus hæredibus legata præſtari uellet, licet codicillos ad omnes ſcripſerit: apparet tamen ea quæ codicillis dedit, ab his præſtanda eſſe, quos munere fungi debere, teſtamento ſuo oſtendit teſtator. *Quarta duplicatio eſt: Niſi is ad quem codicilli ſcripti ſunt, rem non poſsideat, ſed alius. Quæ duplicatio uidetur approbari l. 35. §. Seiam. ff. de leg. 3. cuius uerba proponentur paulò j. except. 4. Huic tamen duplicationi uidentur repugnare quæ dicta ſunt paulo s̄. replicat. 7. Hæc de nona replicatione cum ſuis duplicationibus. Quinta duplicatio eſt: Niſi non quantitas, ſed ſpecies legata ſit. tunc enim is à quo nominatim legata eſt, non niſi tantam partem in ſpecie legata tenetur præſtare, ex quanta hæres ſcriptus eſt. Quæ duplicatio approbatur l. ſi quis. 78. §. ſi libertus. ff. de legat. 1. cuius uerba uide j. libro proxim. capite 2. quæſt. 4. reg. 2. except. 3. Decima replicatio eſt: Niſi cohæres hæreditatem non adierit. tunc enim alter hæres in ſolidum tenetur. Quæ replicatio approbatur l. ſi duobus 16. §. 1. ff. de leg. 2. his uerbis:* Hæres adiecto ei nomine cuiuſdam qui hæres non ſit, dare damnatus totum legatum debet. nam etſi duos ex hæredibus ſuis nominatim quis damnaſſet, & alter hæreditatem non adijſſet, qui adijſſet totum debere, ſi pars eius qui non adijſſet, & ad eum qui adijſſet perueniret. *Concordat l. ciuitatibus. 119. §. Lucius. ff. eod. tit. l. 63. ff. de leg. 2. De qua re uide plura s̄. libro proxim. capite 10. cauſ 41. exceptione 3. exemplo primo. Vndecima replicatio eſt: Niſi ita legatum ſit, Titius hæres meus, aut Mæuius hæres meus Sempronio decem dato: tunc enim quilibet tenetur in ſolidum. Quæ replicatio approbatur l. 8. §. 1. ff. de legat. 1. his uerbis:* Si ita ſcriptum ſit, Lucius Titius hæres meus, aut Mæuius hæres meus, decem Seio dato: cum utro uelit Seius aget, ut ſi cum uno actum ſit, & ſolutum, alter liberetur, quaſi duo rei promittendi in ſolidum obligati fuiſſent. Quid ergo ſi ab altero partem petierit? liberum ei erit ab alterutro reliquum petere. Idem erit, etſi alter partem ſoluerit. *Concordat l. 25. in princip. ff. de leg. 3. ubi Paulus:* Ille aut ille hæres Seio centum dato: poteſt Seius ab utro uelit, petere. *Duodecima replicatio eſt: Niſi cùm ab omnibus legatum eſſet, poſtea unus ab onere legati præſtandi à teſtatore ſit exemptus. Hæc replicatio approbatur l. ab omnibus. 101. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Ab omnibus hæredibus legatum ita erat, Quiſquis mihi hæ-

res

res erit, damnas eſto Titio dare centum: deinde infrà comprehenſum erat, ue unus ex hæredibus ei daret. quæritur, reliqui hæredes illius utrum tota centum deberent, an deducta unius hæreditaria portione? Reſpondit Vlpianus, uerius eſſe reliquos hæredes tota centum dare debere: cùm & ſignificatio uerborum non repugnet huic ſententiæ, & uoluntas teſtatoris congruat. *Decimatertia replicatio eſt: Niſi cùm ab omnibus hæredibus legatum eſſet, poſtea unus præcipere atq; præſtare iuſſus ſit. hic enim in ſolidum tenetur. Quæ replicatio approbatur l. ſi à pluribus. 104. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si à pluribus hæredibus legata ſint, ea quæ unus ex his præcipere iubeatur & præſtare, in poteſtate eorum quibus ſit legatum, debere eſſe Africanus ait, utrúmne à ſingulis hæredibus petere uelint, an ab eo qui præcipere ſit iuſſus? Itaque eum qui præcipere iuſſus ſit, cauere debere cohæredibus indemnes eos præſtari. *Concordat l. 77. § penultim. ff. de leg. 2. his uerbis:* Lucius Titius relictis duobus filijs ſuis hæredibus diuerſi ſexus inſtitutis, adiecit caput generale, ut legata & libertates ab his hæredibus ſuis præſtarentur. Quadam tamen parte teſtamenti à filio petijt, ut omne onus legatorum in ſe ſuſciperet, in hunc modum: Quæcunque in legatis reliqui, uel dari præcepi, ab Atitiano filio meo & hærede dari præſtariq; iubeo. Deinde ſubiecit in præceptione relinquéda filiæ ſuæ hæc uerba: Paulinæ dulciſsimæ filiæ meæ, ſi quæ me uiuo comparaui, dedi, ſibi habere iubeo: cuius rei quæſtionem fieri ueto: & peto à te filia chariſsima, ne uelis iraſci quòd ampliorem ſubſtantiam fratri tuo reliquerim, quem ſcis magna onera ſuſtenturum, & legata quæ ſupra feci præſtaturum. Quæro an his extremis uerbis, quibus cum filia ſua in teſtamento pater locutus eſt, effectum uideatur, ut hæreditarijs actionibus filium ſuum onerarit: an uerò iam ſolùm propter onus legatorum allocutus eſſe uideatur, petitiones autem hæreditariæ in utrunque hæredem creditoribus dari debeant? Modeſtinus reſpondit, ut actiones creditorum filius ſolus excipiat, iuſsiſſe teſtatorem, non proponi. *Decimaquarta replicatio eſt: Niſi uno in teſtamento, altero in codicillis hærede à milite inſtituto, legata in teſtamento, non in codicillis ſint relicta. Quæ replicatio reprobatur l. 36. in princip. ff. de militari teſtam. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 23 reg. 6. in princip. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione, hæredibus teſtatoris competente, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi cùm ita legatum eſſet, Quiſquis mihi hæres erit, Seio centum dato: is hæres extiterit, qui tempore facti teſtamenti uel legati nondum fuit natus, uel ſtatim mortuo teſtatore hæres eſſe non potuit. Hæc exceptio reprobatur l. 9. ff. de leg. 3. his uerbis:* Si ita fuerit fideicōmiſſum relictum, Ad quemcunque ex teſtamento meo uel ab inteſtato: uel ita, Ad quemcunque quoquo iure bona mea peruenient: hac oratione & eius qui poſtea natus erit, inúe eam familiam uenerit, & eius qui poſtea cognatus eſſe cœperit, fidei commiſſum uidetur: eius quoque quæ nondum nupta erit, ſed poſtea, eo ſcilicet caſu quo ex edicto ad uxorem bona mariti inteſtati ſolent pertinere. *Plura de hac exceptione uide ſ. lib. proxim. cap. 10. cauſa 42. except. 1. replicat. 6. duplicat. 1. Tertia exceptio eſt: Niſi alius, non hæres à teſtatore rogatus ſit: tunc enim aduerſus rogatum, non aduerſus hæredem defuncti competit actio. Quæ exceptio ipſo iure ſubſiſtit, ut ex præcedentibus conſtat, deq; ea re dicetur J reg. proxim. Quarta exceptio eſt: Niſi res legata penes alium ſit. Hæc exceptio approbatur l. 21. §. largius. ibi: ex ea enim numer. ff. de annuis legatis. cuius uerba uide J. cap. 9. caus. 2. except. 5. Sed reprobatur exceptio propoſita in caſu l. 26. §. 1. ff quando dies leg. ced. his uerbis:* Cum ab hæredibus alumno centum dari uoluiſſet teſtator, eamque pecuniam ad alium transferri, ut in annum uiceſimum quintum trientes uſuras eius ſummæ perciperet alumnus, ac poſt eam ætatem ſortem ipſam: intra uiceſimum quintum annum eo defuncto, tranſmiſſum ad hæredem pueri fideicommiſſum, reſpondit Papinianus. Cùm autem fideicommiſſum ab eo peti non poſſet, penes quem uoluit pecuniam collocari, propter hæc uerba, Eamque alumno meo poſt ætatem ſuprà ſcriptam curabis reddere: fideicommiſſum ab hæredibus petendum, qui pecuniam dari ſtipulari debuerunt: ſed fideiuſſores ab eo non petendos, cuius fidem defunctus ſequi maluit. *Planè ſi dimidia pars hæreditatis, quam hæreditatem hæres cum extraneo poſſidet, alicui per fideicommiſſum relicta eſſet, poteſt fideicommiſſarius iſtam partem dimidiam non ab hærede, ſed ab extraneo per in rem actionem petere, de qua re dictum ſ. lib. 21. cap. 6. quæſt. 1. reg. 2. cuius exemplum proponitur l. 15. §. Seiam. ff. de leg. 3 his uerbis:* Seiam & Mæuium libertos ſuos æquis partibus hæredes ſcripſit, Mæuio ſubſtituit Sempronium pupillum ſuum: deinde codicillos per fideicommiſſum cōfirmauit, quibus ita cauit: Lucius Titius Seiæ hæredi ſuæ, quam pro parte dimidia inſtitui, ſalutem. Mæuium libertum meum, quem in teſtamento pro parte dimidia hæredem inſtitui, eam partem hæreditatis ueto accipere, cuius in locum partemúe eius

Publium

Publium Sempronium dominium meum hæredem eſſe uolo. Et Mæuio ad quem hæreditatis portionem noluit peruenire, cum hoc elogio fideicommiſſum reliquit, Mæuio liberto meo, nihil de me merito, dari uolo lagenas uini ueruſti centum quinquaginta: quæſitum eſt, cum uoluntas teſtatoris hæc fuerit, ut omnimodo perueniat portio hæreditatis ad Sempronium pupillum, an fideicommiſſum ex uerbis ſupraſcriptis ualere intelligatur, & à quo Sempronius petere poſsit, cùm ad certam perſonam codicillos ſcripſerit? Reſpondit Scæuola, poſſe fideicommiſſum à Mæuio peti. *Quinta exceptio eſt: Niſi hæres hæreditatem uendiderit.* *Et hæc exceptio reprobatur l. 2. C. de legatis, his uerbis:* Quamuis hæres inſtitutus hæreditatem uendiderit, tamen legata uel fideicommiſſa ab eo peti poſſunt: & quod eo nomine datum fuerit, uenditor ab emptore & fideiuſſoribus eius petere poterit.

II. *Regula: De legatario uel alio rogato: aduerſus hunc quoque legati ſeu fideicommiſſi actio competit. Quæ regula ſine cuiuſquam indignatione iuſta eſt: uerùm eius exceptio prima hæc eſt, Niſi legatario legatum ſit ademptum, uel ex alia cauſa non adquirat, & ob id res legata apud hæredem remaneat. tunc enim actio non aduerſus legatarium, cuius fideicommiſſum eſt, ſed aduerſus hæredem teſtatoris datur. de qua re uide 3. lib. proxim. cap. 10. cauſa 42. exceptione 1. exemplo 3.* *Secunda exceptio eſt: Niſi teſtator demonſtrare potius uoluit, unde pecunia legata ſumenda ſit, quàm onerare perſonam. Hæc exceptio approbatur l. 17. §. fin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Iulianus Seuerus decedens, inſtitutis quibuſdam hæredibus, alumno ſuo quinquaginta legauerat, eaq; à Iulio Mauro colono ſuo ex penſionibus fundi ab eo debitis præſtari uoluit, itemque Mauro quædam legauerat: cùm de hæreditate fiſcus quæſtionem mouiſſet, iuſſu procuratoris Maurus pecuniam fiſco ſolueeat: poſtea heres ſcriptus obtinuerat aduerſus fiſcum, alumno autem mortuo hæres eius fideicommiſſum ab hærede Mauri petebat: placuit Imperatori non uideri eius fidei commiſſum, ſed demonſtratum unde accipere poſſet, & ideo hæredem Seueri hæc præſtare debere. *Tertia exceptio eſt: Niſi id quod ſibi debetur, alij legatum ſit. tunc enim aduerſus hæredem actio datur ad actiones præſtandas. Quæ exceptio approbatur per ea quæ habentur 3. lib. proxim. cap. 12. in princip. Concordat l. ſi ſeruum. 105. §. qui margaritam. ff. de leg. 1. his uerbis:* Qui margaritam Titio pignori dederat, filium hæredem inſtituit, & filiam exhæredauit. deinde ita cauit, Te Titi rogo, fideiq; tuæ committo, ut margaritam, quam tibi pignori dedi, uendas, & deducto omni debito tuo, quod amplius erit, id omni filiæ meæ reſtituas: ex ea ſcriptura filiam à fratre fideicommiſſum petere poſſe, ut is actiones ſuas aduerſus debitorem ei præſtaret. hoc enim caſu eum qui creditor fuiſſet, debitorem intelligendum, eius ſcilicet, quo precium pignoris ſummam debiti excedat. *Quarta exceptio eſt: Niſi ita quis ſit rogatus, ut accepta certa quantitate fideicommiſſum alij præſtet. Quæ exceptio approbatur d. §. qui margaritam, his uerbis:* Non autem mirandum ſi alius rogatus ſit, alius fideicommiſſo obſtringatur. nam & cùm in teſtamento ita ſcribitur, Rogo te Titi, ut accepris centum illum ſeruum manumittas, uel Sempronio quid præſtes: parum quidem aptè ſcribi, uerùm æquè intelligendum hæredis fidei commiſſum, ut pecuniam Titio præſtet: ideoque & ipſum Titium cum hærede acturum, & libertatem ſeruo, uel Sempronio quod rogatus ſit, præſtare cogendum. *Sanè de actione Tulij hoc caſu dictum eſt 3. libro proxim. capite 6. exception 74. §. huic ſimile. nec ad hunc locum ea pertinet.* *Quinta exceptio eſt: Niſi non rogatus ſit legatarius, ſed poſt eius mortẽ alij legatũ. Hæc exceptio reprobatur l. 14. in princip. ff. de uſufruct. legat. his uerbis:* Codicillis fideicommiſſa in hæc uerba dedit, Libertis libertabusq; meis, & quos in codicillis manumiſi, fundum, ubi me humari uolui, dari uolo, ut qui ex his deceſſerit, portio eius reliquis adcreſcat, ita ut ad nouiſsimum pertineat: poſt cuius nouiſsimi deceſſum ad rempublic. Arelatenſium pertinere uolo: hoc amplius libertis libertabusque meis habitationes in domo quandiu uiuent: ſed Pactiæ & Trophimæ diætas omnes, quibus uti conſueui, quam domum poſt mortem eorum ad eandem rempubl. pertinere uolo. quæſitum eſt, reipubl. fideicommiſſum utrum ab hærede, an à libertis datum ſit? Reſpondit Scæuola, ſecundum ea quæ proponerentur, poſſe ita uerba accipi, ut eius legatarij, qui nouiſsimus decederet, fidei commiſſum uideatur. Item quæſitum eſt, defunctis quibuſdam ex libertis, quibus habitatio relicta erat, an portiones domus, in qua habitauerant, iam ad republic. pertineant? Scæuola reſpondit, quoad aliquis eorum uiuat, fideicommiſſum reipublic. non deberi. *Sexta exceptio eſt: Niſi conditio tantùm in legatarij perſonam ſit collata, hæres autem nominatim rogatus. Quæ exceptio approbatur l. 3. §. ſi quis ita. ff. de adimend. legat. his uerbis:* Si quis ita legauerit, Hæres meus Titio fundum dato, & ſi Titius eum fundum alienauerit, hæres meus eundem fundum

dum

dum Seio dato: oneratus eſt hęres. non enim à Titio fideicommiſſum relictum eſt, ſi alienaſſet fundum, ſed ab hærede eius legatum eſt: hæros igitur debebit doli exceptione poſita proſpicere ſibi cautione à Titio de fundo non alienando.

III. Regula: *De hærede rogati, ſeu eius à quo legatum eſt. Hæret quoque eius à quo legatum eſt, legati actione tenetur. quæ regula approbatur l. 31. §. quod à legat. ff. de leg 2. his uerbis:* Quod à legatario petitum erat, ut alij reſtitueret, ſi legatarius decedat, hæres quoque eius id quod legatum eſt, præſtare debebit. *Concordat l. 6. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. libro prox. capite 4. except. 40. repl. 10. Concordat item l. 16. ff. de condition. & demonſtrat. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cauſa 44. Concordat item l. 11. §. fin. ff. eodem tit. cuius uerba uide J. cap 8. reg. 1. except. 4. Item concordat l. 40. §. 1 ff. ad S.C. Trebellian. cuius uerba uide J. lib. prox cap. 3. quæſt. 1. except. 5. repl. 3. Propoſitæ regulæ exceptiones uide J. lib. prox. capite 8. quæſt. 6.*

IIII. Regula: *De eo ad quem portio legati peruenit, cùm ad rogatum nihil peruenerit. De hoc uide ſ. lib. prox. cap. 10. cauſa 42. except. 1.*

V. Regula: *De fiſco ad quem bona rogati peruenerunt. Et is legatarijs tenetur. quæ regula approbatur l. 48. §. fin. ff. de iure fiſci, his uerbis:* Cornelio Fœlici mater ſcripta hæres rogata erat hæreditatem reſtituere poſt mortē ſuam: cùm hæres ſcripta condemnata eſſet, & à fiſco omnia bona mulieris occuparentur, dicebat Fœlix, ſe ante pœnā eſſe. hoc enim conſtitutum eſt. *Hæc regula non ſolùm locum habet, ſi bona rogati ad fiſcum peruenerint: ſed & ſi portio eius, uel legatum ei relictum, uel ipſius defuncti hæreditas. de quo dictum ſ. lib. prox. cap. 10. cauſa 42. exceptione 1. exemplo 6. & replicatione 9.*

VI. Regula: *De poſſeſſore rei legatæ, à quo res legata uindicari poteſt. De qua re uide J. cap. 11. regula 1.*

VII. Regula: *Si is à quo legatum relictum eſt, hæreditatem uel legatum accepta pecunia uel in fraudem legatorum repudiauit, etiam aduerſus eum ad quem peruenit, datur actio utilis. de quo uide ſ. libro prox. cap. 10. cauſa 42. except. 1 & 4.*

VIII. Regula: *Si inter duos de hæreditate ex teſtamento ſit controuerſia, aduerſus utrunq; datur actio legatorū. quæ regula approbatur l. 4. §. ſi duo. ff. ſi cui plus quàm per leg. Falcid. &c. his uerbis:* Si duo ex teſtamento hæreditatem in ſolidum ſibi uindicent, fortè quòd eiuſdem nominis ſint, tam in poſſeſſorem, quàm in petitorem competunt actiones & creditoribus & legatarijs.

IX. Regula: *Si à filio uel ſeruo hæredе legatum relictum ſit, aduerſus patrem uel dominum competit actio. quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit: de quo in Comment. de actionibus eſt dictum. Approbatur item l. 40. §. 1. ibi: uel pater. ff. ad S.C. Trebellian. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 3. quæſt. 1. except. 5. repl. 3. Eius autem exceptio prima hæc eſt: Niſi filius emancipatus, uel ſeruus manumiſſus per ſe adierit hæreditatem: tunc enim aduerſus ipſum filium uel ſeruum competit. quæ exceptio approbatur l. 4. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 4. exceptione 40. repl. 7. in fine. Secunda exceptio eſt: Niſi dominus ſeruum alienauerit, iſq; noui domini iuſſu adierit. tunc enim aduerſus emptorem competit actio. de quo in Commentar. de Actionibus eſt dictum. Eius autem replicatio hæc eſt: Niſi cùm dominus rogatus eſſet hæreditatem reſtituere, ſeruum certo precio uēdiderit: tunc enim prior dominus uenditor, non emptor tenetur. quæ replicatio approbatur eum conditione l. planè. 91. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cùm qui rogatus erat hæreditatem, ex qua ſeruus hæres eius inſtitutus erat, reſtituere, alij ſeruum uendidiſſet: quæſitum eſt, an hæreditatem reſtituere cogendus eſſet is, ad quem hæreditas ex emptione ſerui hæredis ſcripti perueniſſet? dixit Iulianus, compellendū eſſe ad fideicommiſſum reſtituendum eum, qui ſeruum ſuum hæredem ſcriptum uendidit, cùm precium hæreditatis, quam reſtituere rogatus eſt, habeat. Is autem ad quem hæreditas ex emptione ſerui hæredis ſcripti peruenerit, ex cauſa cogendus erit fideicommiſſum præſtare: id eſt, ſi dominus ſerui hæredis ſcripti ſoluendo non erit.

X. Regula: *De curatore hæredis furioſi. Aduerſus hunc quoq; actio competit. quæ regula approbatur l. 49. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Bonorum poſſeſsione dementis curatori data, legata à curatore, qui furioſum defendit, peti poterunt: ſed qui poterit, cauere debebunt, ſi hæreditas euicta fuerit, quod legatorū nomine datum ſit, redditum iri.

XI. Regula: *De altero legatario, cui res eſt reſtituta, uide l. 1. §. ſi decem, in fine. ff. ut leg. ſeruan. cauſa cau. de qua re uide ſ. lib. prox. cap. 11. cauſa 54. exēplo 2. except. 3. in fine. Hæc de quarto legatorum actionis loco, Aduerſus quos competat. Nunc quintus eius locus ſequitur, Quid, quale, & quantum ueniat in ea petendum.*

QVID VENIAT IN actione legatorum? Cap. III.

HVius loci *Prima regula hæc eſt: Quòd legatarius hac actione agat ad ſoluendum id quod eſt legatum. de qua re uide ſ. lib. prox. cap. 12. cauſa 18.*

II. Regula: *Si res aliena legata ſit, tenetur hæres ad eam redimendam & præſtandam. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 5. except. 49.*

III. Regula: *Si res alij obligata legata ſit, hæres ad eam luendam & præſtandam tenetur. quæ regula*

approbatur, ſimul & diſtinguitur l. ſi res obligata. 57. ff. de leg. 1. his uerbis: Si res obligata per fideicommiſſum fuerit relicta, ſi quidem ſcit eam teſtator obligatam, ab hærede luenda eſt, niſi alio animo fuerit: ſi neſciat, à fideicommiſſario, niſi uel hanc uel aliam rem relicturus fuiſſet, ſi ſciſſet obligatam, uel poteſt aliquid eſſe ſuperfluum exoluto ære alieno. Quòd ſi teſtator eo animo fuit, ut quanquam liberandorum prædiorum onus ad hæredes ſuos pertinere uoluerit, non tamen utique apertè de his liberandis ſenſerit: poterit fideicommiſſarius per doli exceptionem à creditoribus, qui hypothecaria ſecum agerent, conſequi, ut actiones ſibi exhiberentur: quod quanquã ſuo tempore non fecerit, tamen per iuriſdictionem præſidis prouinciæ id ei præſtabitur. *Ait Iuriſconſultus:* Siquidem ſcit eam teſtator obligatam, ab hærede luenda eſt. *Hiſce uerbis regula propoſita approbatur. cui concordat Inſt. de legatis. §. ſed etſi rem. cuius uerba uide ſ. except. 2. Concordat item l. 6. C. de fideicommiſſis, cuius hæc ſunt uerba:* Prædia obligata per legatum uel fideicommiſſum relicta, hæres luere debet, maximè cùm teſtator conditionem eorum non ignorauit: aut ſi ſciſſet, legaturus aliud tibi, quod non minus eſſet, fuiſſet. *Idem iuris eſt, ſi teſtator prædia legata poſtea pignori obligauit: de quo uide ſ. li. prox. cap. 8. cauſ. 5. Ait Iuriſconſultus:* Niſi alio animo fuerit. *Hiſce uerbis approbatur prima contra regulam propoſitam exceptio, hæc ſcilicet: Niſi teſtator legatarium luere rem obligatam uoluerit. Cui concordat Inſt. de legatis. § ſed etſi rem ſuam. in fine, his uerbis:* Si tamen defunctus uoluerit legatarium luere, & hoc expreſſerit, non debet hæres eam luere. *Ait Iuriſconſultus:* Si neſciat, à fideicommiſſario. *Hiſce uerbis ſecunda exceptio approbatur, hæc nimirum: Niſi teſtator ignorauit rem obligatam fuiſſe. Concordat Inſt. d. §. ſed etſi rem ſuam, his uerbis:* Si rem ſuam obligatam creditori aliquis legauerit, neceſſe habet hæres eam luere. Et in hoc quoque caſu idem placet quod in re aliena, ut ita demum luere neceſſe habeat hæres, ſi ſciebat defunctus rem obligatam eſſe. Et ita diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt. *Planè ſequitur d. l. 57. replicatio his uerbis:* Niſi uel hanc uel aliam rem relicturus fuiſſet, ſi ſciſſet obligatam, uel poteſt aliquid eſſe ſuperfluum exoluto ære alieno. *Cui replicationi concordat l. 6. C. de fideicommiſſis. cuius uerba uide paulò ſuperius. Poſtremò d. l. 57. inquit Iuriſconſultus:* Quòd ſi teſtator eo animo fuit, ut, quanquam liberandorum prædiorũ onus ad hęredes ſuos pertinere uoluerit, non tamen utique apertè de his liberandis ſenſerit: poterit fideicommiſſarius per doli exceptionem à creditoribus, qui hypothecaria ſecum agerent, conſequi, ut actiones ſibi exhiberentur, &c. *Hiſce uerbis adſine remedium actionis ex teſtamento de luendo pignore proponitur, actio ſcilicet perſonalis, pro qua res fuit obligata: ea enim ut ſibi aduerſus hæredes cedatur, à creditoribus legatarius per exceptionem, uel officio iudicis conſequi poteſt. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi teſtatori qui dotem relegauit, res alij obligata in dotem ſit data. quæ exceptio approbatur l. antepenult. ff. de dote relegata, his uerbis:* Licet placeat pignoratas res, uel in publicũ obligatas hæredẽ, qui dare iuſſus eſt, liberare debere: tamen ſi is qui tales res in dotẽ accepit, dotẽ prælegauerit, non cogetur hæres liberare eas, niſi ſpecialiter aliud teſtator dixerit.

IIII. *Regula: Si res legata ſit amiſſa, ut inueniri in præſentia non poſſit, uel ſeruus legatus fugerit, uenit in actionem legati, ut hæres caueat de re quærenda, & ſeruo perſequendo, uel de inuenta reſtituenda. de qua re uide ſ. lib. prox. cap. 11. cauſa 52 & 56.*

V. *Regula: Ante diem uel conditionẽ legati exiſtentem legatarius agere poteſt, ut ſibi caueatur, die ueniente uel conditione exiſtente ſibi legatum reſtitutum iri. de qua cautione infrà dicetur peculiari capite.*

VI. *Regula: Sed & uenit in actione legatorum, ut hæres legatario de euictione caueat. de qua re dictum ſ. lib. prox. cap. 2. reg. 4.*

VII. *Regula: Si legatarius, cuius fidei commiſſum eſt, ſuum legatum nondum exegit, ad actionem ſuam præſtandam tenetur. quæ regula conſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 4. except. 40. repl. 2. Vtrum autem in ſolidum, an pro quantitate fideicõmiſſi actionẽ cedere teneatur, definitur l. 72. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Quid ergo ſi non totum, ſed partem legati relicti reſtituere rogatus abſtineat eo: utrum actionibus ſuis in totum cogetur cedere, an uerò non niſi ad eã quantitatem, quæ fideicommiſſo continetur? quod ratio ſuadet. ſed etſi legatũ percepit, non amplius ex cauſa fideicommiſſi cogendus erit ſoluere, quàm perceperit.

VIII. *Regula: Si nomen ſit legatum, uel id quod ſibi debetur, hæres ad præſtãdam actionem tenetur. de qua re infrà dicetur de actione legata.*

IX. *Regula: De eo quod rei legatæ acceſſit. Id quoque in legati actionem uenit. quæ regula approbatur l. 16. ff. de leg. 3. his uerbis:* Sæpe legatum plenius reſtituitur fideicõmiſſario, quàm eſt relictũ: ueluti ſi alluuione ager auctus eſt, uel etiam inſulæ natæ. *Concordat l. 8. in prin. ff. de legat. 1. ubi Pomponius:* Si teſtator adieciſſet aliquid fundo legato, augmentum legatario cederet. *Concordat item l. quod in rerũ 24. §. ſi quis poſt. ff. de leg. 1. ubi idem Pomponius:* Si quis poſt teſtamentũ factum fundi Titiani legato partem aliquam adiecerit, quã fundo

fundo Titiano deſtinaret, id quod adiectũ eſt, exigi à legatario poteſt: & ſimilis eſt cauſa alluuionis, maximè ſi ex alio agro, qui fuit eius cùm teſtamentum faceret, eã partem adiecit. *Concordat item l.66.§.fin.ff.de leg.3.cuius uerba uide j.cap.prox. de ijs quæ ibi ſunt legatis.reg.1.except.8.Concordat item l.3.in prin. ibi: ſed & medij.ff.de inſtrum.legato.cuius uerba uide j.cap.prox.de fundo legato.reg.4.in fine.Concordat item l.19.in prin.ff.eod.tt.cuius uerba uide j. capite prox.de inſtr.fundi legato. reg.8. Concordat item l.15.ff.de auro legato, his uerbis:* Si ſtatuam legauero, & poſtea ex alia ſtatua brachium ei adiecero: omnimodo ſtatua à legatario uindicari poteſt. *Huius etiam loci eſt l.grege legato.21.ff.de leg.1.ubi Vlpianus:* Grege legato (*inquit*) & quæ poſtea accedunt, ad legatarium pertinent. *Concordat Inſtit. de legatis. §. ſi grex. cuius uerba hæc ſunt:* Grege legato etiam eas oues, quæ poſt teſtamentum factum gregi adijciuntur, legato cedere, Iulianus ait. Eſt autem gregis unum corpus ex diſtantibus capitibus, ſicut ædium unum corpus eſt ex cohærentibus lapidibus. Ædibus denique legatis columnas & marmora, quæ poſt teſtamentum factũ adiecta ſunt, legato dicimus cedere. *Huc etiam pertinet l.40.ff.de leg.2. ubi Papinianus:* Si areæ legatæ (*inquit*) poſt teſtamentum factũ ædificium impoſitum eſt, utrunq; debebitur, & ſolum & ſuperficies. *Cui concordat l. ſeruum.44.§. ſi areæ.ff.de leg.1. his uerbis:* Si areæ legatæ domus impoſita ſit, debebitur legatario, niſi teſtator mutauerit uoluntatem. *Huc etiam pertinet l.67.in prin. ff. de legatis 2.ubi Papinianus:* Peculium legatum (*inquit*) augeri & minui poteſt, ſi res peculij poſtea eſſe incipiant aut deſinant. Idem in familia erit, ſiue uniuerſam familiam ſuam, ſiue certam, ueluti urbanam aut ruſticam, legauerit, ac poſtea ſeruorum officia uel miniſteria mutauerit: eadem ſunt in lecticarijs aut pediſſequis legatis. *Auro quoq; legato uel argẽto, gemma ei incluſa legatario debetur. quod exemplũ cum alijs ſimilibus proponitur l.cum aurũ. 20.§.perueniamus, cum l.ſequente.ff.de auro legato, his uerbis:* Perueniamus & ad gemmas incluſas argento auroq;: & ait Sabinus, auro argentóue cedere. ei enim cedit, cuius maior eſt ſpecies: quod rectè expreſſum eſt. Semper enim, cùm quærimus, quid cui cedat, illud ſpectamus, quid cuius rei ornandæ cauſa adhibeatur, ut acceſsio cedat principali. Cedant igitur gemmæ phialis uel lancibus incluſæ auro argentóue: ſed & in coronis menſarum gemmæ coronis cedent, ut hæ mẽſis: & in margaritis quoque & auro idem eſt. nam ſi margaritæ auro ornandi gratia adhibitæ ſunt, auro cedunt: ſi contrà, aurum margaritis cedet. Idem & in gemmis annulis incluſis. Secundum hoc, ſiue gemmæ in aureis ſint uaſis, ſiue in argenteis, auro argentóue cedent: quoniam hoc ſpectamus, quæ res cuius rei ornandæ cauſa fuerit adhibita, nõ quę ſit precioſior. Si ut habiliter gemmæ geri poſsint, incluſæ auro fuerint, tunc aurum gemmis cedere dicimus. *Simile exemplum proponitur l.ſi quando.30.ff.eod.tt.his uerbis:* Si quando alterius generis materia auro argentóue iniecta ſit, ſi factum aurum uel argentum legetur, & id quod iniectum eſt, debetur: utra autem utrius materiæ ſit acceſsio, niſu atque uſu rei & conſuetudine patrisfamiliâs, æſtimandum eſt. *De hiſce poſterioribus exemplis uide j. cap. prox. de auro legato, reg.4. Porrò regulæ propoſitæ exceptio prima hæc eſt: Niſi teſtator partem adiectam ſeparatam habuit. quæ exceptio approbatur l.10.ff.de leg. 2. his uerbis:* Cùm fundus nominatim legatus eſt, ſi quid ei poſt teſtamentum factum adiectum ſit, id quoq; legato cedit: etiamſi illa uerba adiecta non ſint, Qui meus erit: ſi modò teſtator eam partem non ſeparatim poſſedit, ſed uniuerſitati prioris fundi adiunxit. *Secunda exceptio eſt: Niſi fructus ſint rei legatæ. hi enim non cedunt acceſsionis loco. de quo paulo inferius reg. 11. Tertia exceptio eſt: Niſi mancipia ſint legata. tunc enim partus non debentur. quæ exceptio approbatur l.39.§. ſorori.ff.de leg.3.his uerbis:* Sorori legauit homines, quos nominauit teſtamento, eiuſque fidei commiſit, ut eadem mancipia filijs ſuis, cùm obiret, reſtitueret: quæſitum eſt, adgnata ex his an defuncti filijs, an hęredibus reſtituẽda ſint poſt mortem legatariæ, an remaneant apud hæredes eius? Reſpõdit Scæuola, quæ poſtea adgnata eſſent, uerbis fideicommiſsi non contineri. *Concordat l.49.in princip.ff.de leg. 2. his uerbis:* Licinius Locuſta Proculo ſuo S. Cùm faciat conditionem in releganda dote, utrũ mallet uxor mancipia, quæ in dotem dederat, quàm pecuniam numeratam recipere: et ſi ea mancipia uxor malit, nunquid ea etiam mancipia, quę poſtea ex his mancipijs nata ſunt, uxori debeantur, quæro? Proculus Locuſtæ ſuo S. Si uxor mallet mancipia, quàm dotem accipere: ipſa mancipia quę æſtimata in dotem dedit, non etiam partus mancipiorum debebuntur. *Concordat item l. penultim. ff. de opt. legata. cuius uerba uide j. libro prox. capite 11. quæſt. 6. reg. 3. Concordat item l.14.ff. de uſuris & fructibus. his uerbis:* Hæres rogatus erat, poſt mortem ſuam ſine reditu hæreditatem reſtitueret: quæſitum eſt, an partus ancillarum etiam uiuo hęrede nati, reſtituẽdi eſſent propter

uerba teſtamenti, quibus de reditu ſolo deducendo teſtator ſenſiſſet? Paulus reſpondit, ante diem fideicommiſsi cedentem partus ancillarum editos fideicommiſſo non contineri. Neratius quoque libro primo referre: eum, qui ſimiliter rogatus eſſet, ut meliorem reſtitueret, partum eius reſtituere cogendum non eſſe: niſi tunc editus eſſet, cùm in fideicommiſſo reſtituendo moram feciſſet. Neque intereſſe exiſtimo, ſpecialiter ancilla, an hæreditas in fideicõmiſſo ſit. *Huius exceptionis replicatio prima hec eſt: Niſi poſt moram factam partus ſit editus. quæ replicatio approbatur uerbis d. l. 14. iam propoſitis hiſce:* Niſi tunc editus eſſet, cũ in fideicommiſſo reſtituendo moram feciſſet. *Concordat l. 10. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. lib. 36. cap. 10. quæſt. 1. except. 1. repl. 1. Cõcordat item l. cum ſeruus. 19. §. ipſius quoq; ff. de leg. 1. his uerbis:* Ipſius quoque rei interitũ poſt moram ſicut in ſtipulatione, item partus ancillarũ, & ſi ſeruus fuerit legatus, & uel hæreditas uel legatum, uel aliud per eum adquiſitũ ſit, hæres præſtare debet. *Secunda replicatio eſt: Niſi pater filiæ mancipia, quæ nubenti dedit, per fideicommiſſum reliquit. Tertia replicatio eſt: Niſi maritus uxori mancipia, quæ uiuus ei donauit, per fideicommiſſum reliquit. quæ duæ replicationes approbantur l. 79. §. pater filiæ. ff. de leg. 2. his uerbis:* Pater filiæ mancipia, quæ nubenti dedit, uerbis fideicommiſsi præſtari uoluit: partus ſuſceptos (etſi matres ante teſtamentum mortuæ fuiſſent) ex cauſa fideicommiſsi præſtandos, reſpondit Papinianus: nec aliud in uxore confirmatis donationibus pridem obſeruatum eſt. *Quarta replicatio eſt: Niſi fundus inſtructus ſit legatus: tunc enim etiam augmenta partium debentur. quæ replicatio approbatur l. 1. in prin. ff. de inſtrum. legato. de quo J. cap. prox. de fundo legato, reg. 4. in fin. Quinta replicatio eſt: Niſi hæreditas per fideicommiſſum ſit relicta: tunc enim partus quoq; in reſtitutione ueniunt. quæ replicatio approbatur l. 22. §. ſedenim ſi quis. ibi: præterea etſi. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Præterea etſi qui partus extent, & partuũ partus, quia in fructibus hi non habentur, in reſtitutione ueniunt. *Huius replicationis duplicatio hec eſt: Niſi hæreditatem exceptis reditib. reſtituere ſit rogatus hæres. Hæc duplicatio reprobatur l. 58. §. hæreditatẽ. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Hæreditatem poſt mortẽ ſuam exceptis reditibus reſtituere rogatus, ancillarũ partus non retinebit: ſed nec fœtus pecorum, qui ſubmiſsi gregem retinent. *Contradicit l. 14. in fine. ff. de uſuris & fructib. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Hæc de tertia exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Quarta exceptio eſt: Niſi non ſpecies, ſed genus ſit legatum, ita: Veſtem meam, argentum meum, ſeruos meos do lego. tunc enim ueſtis, argentum, uel ſerui, qui poſt teſtamentum factũ accedunt, non debentur. quæ exceptio approbatur l. 8. ff. de auro legato, his uerbis:* Si ita legatum eſſet, Veſtem meam, argentum meum damnas eſto dare: id legatum uidetur, quod teſtamenti tempore fuiſſet: quia præſens tẽpus ſemper intelligitur, ſi aliud comprehenſum non ſit. Nam cum dicit, Veſtẽ meã, argentum meum: hac demonſtratione MEVM præſens, non futurum tempus oſtẽdit. Idem eſt, etſi quis legauerit, Seruos meos. *Cõcordat l. medico. 41. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. cap. prox. de auro legato, reg. 11. Huius exceptionis replicatio prima hec eſt: Niſi per uerbum futuri temporis ſit legatum: ueluti, Aurum, quod meum erit, &c. Hæc replicatio approbatur l. 53. §. fin. ff. eod. tit. de qua re uide ſ. lib. prox. cap. 8. cauſa 5. except. 2. repl. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi certum corpus ita legatum ſit, Quod meum eſt. quæ replicatio approbatur l. 83. §. & ideo elegans. ff. de leg. 3. de quo J. lib. prox. cap. 5. quæſt. 2. ſpecie 3. exc. 1. repl. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi tempore teſtamenti teſtator emendum mandauerit. quæ replicatio approbatur l. 4. ff. de auro legato, his uerbis:* Cùm quidam libertum ſuum in Aſiam miſiſſet ad purpuras emendas, & teſtamento uxori ſuæ lanam purpuream legaſſet: pertinere ad eam, ſi quam purpuram uiuo eo libertus emiſſet, Seruius reſpondit. *Hæc de quarta exceptione. Quinta exceptio eſt: Niſi ex cauſa pignoris acceſſerit. Hæc exceptio reprobatur, certo tamen modo, l. 66. in prin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Iuniano Vlpianus reſpondit, teſtatorem adijciendo, Prędium Seianum omne: eam quoq; partem fundi ſuprà ſcripti quaſi ad ſe pertinentem, uideri per fideicommiſsũ reliquiſſe, quam ex cauſa pignoris nactus eſſet, ſaluo ſcilicet iure debitoris.

X. *Regula: De eo quod rei legatæ deceſſit. Hoc non debetur. quæ regula approbatur l. 24. §. quòd ſi poſt. ff. de leg. 1. his uerbis:* Quòd ſi poſt teſtamentum factum ex fundo Titiano legato aliquid detraxit, & alio fundo adiecit, uidendum eſt, utrum he eam quoq; partem legatarius petiturus ſit, an hoc minus, quaſi fundi Titiani eſſe deſierit, cùm noſtra deſtinatione fundorum nomina & domus nõ natura cõſtituantur? & magis eſt, ut quod alij deſtinatum eſt, ademptum eſſe uideatur. *Concordat l. 8. in prin. ff. de leg. 1. ubi Pomponius:* Si ex toto fundo legato teſtator partẽ alienaſſet, reliquam duntaxat partem deberi placet. *Concordat item l. 67. in prin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. reg. prox. item l. 3. in prin. ibi: item detrimenta. ff. de inſtrum. leg. cuius uerba uide J. cap. prox. de fundo legato, reg. 4. Sed & de regula propoſita uide ſ. lib. prox. ca. 8. cauſa 5. except. 2. itẽ cap. 11. cauſa 51. Planè ſi pluribus ſit legatum, ſed ex diſparib. partibus, ſingulis pro rata decedit. Quod* approbatur

approbatur exemplo l. ſi quis teſtamento. 78. §. 1. ff. de leg. 2. cuius uerba uide J. cap. 7. reg. 23. exceptione 7. in fine.

XI. Regula: De fructibus rei legatæ, uſuris, & omni cauſa & commodo. Fructus rei legatæ, uſuræ, & alia quæ reus ex re legata percepit, regulariter non debentur legatario. quæ regula approbatur l. 23. ff. de leg. 2. his uerbis: Si quis bonorũ partem legauerit (ut hodie fit) ſine fructibus reſtituitur, niſi mora hæredis interceſſerit. Concordat item l. 18. in prin. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba paulò inferius proponentur, except. 3. Concordat d. l. 18. §. quoties, his uerbis: Quoties quis rogatur hæreditatẽ reſtituere, id uidetur rogatus reddere, quod fuit hæreditarium: fructus autem nõ hæreditati, ſed ipſis rebus accepto feruntur. Concordat l. 79. §. filia. ff. de leg. 2. ubi Papinianus: Filia mea præcipiat (inquit) ubiꝗ; habeat uolo rẽ matris ſuæ: fructus quos medio tẽpore pater percepit, nec in ſeparato, habuit, ſed aſſumpſit, & in ſuum patrimonium cõuertit, non uidentur filiæ relicti. Idem etiam iuris eſt in partu ancillæ legatæ, ut ſ. reg. 9. except. 3. eſt oſtenſum. Ait in lege ſuperius propoſita iuriſconſultus: Niſi mora hæredis interceſſerit. Hiſce uerbis prima aduerſus regulã propoſitam exceptio approbatur, hæc ſcilicet: Niſi poſt moram factam fructus ſint percepti. mora enim facta fructus & omnis cauſa debetur, & uſuræ currunt. quæ exceptio approbatur etiam l. 26. ff. de leg. 3. his uerbis: Is qui fideicõmiſſum debet, poſt moram non tantùm fructus, ſed etiam omne damnum, quo affectus eſt fideicommiſſarius, præſtare cogitur. Concordat item l. 18. in prin. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide J. except. 3. Concordat item l. 8. ff. de uſuris & fructibus. ubi Papinianus: Equis per fideicõmiſſum relictis (inquit) poſt moram fœtus quoꝗ; præſtabitur, ut fructus: ſed fœtus ſecundus, ut cauſa, ſicut partus mulieris. Concordat itẽ l. 39. ff. eod. tit. his uerbis: Equis per fideicommiſſum legatis, poſt moram hæredis fœtus quoꝗ; debentur. Idem iuris etiã in uſuris eſt, & cæteris obuẽtionibus. Nam ita l. 34. ff. d. tit. de uſuris. Vlpianus: Vſuræ (inquit) uicem fructuum obtinent, & meritò non debent à fructibus ſeparari: & ita in legatis & fideicommiſſis, & in tutelæ actione, & in cæteris iudicijs bonæ fidei ſeruatur: hoc idem in cæteris obuentionibus dicemus. Concordat item l. cum res. 47. in prin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 12. cauſa 18. exc. 2. Concordat item l. quæſitum. 88. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide J. repl. 2. Concordat ite͂ l. nihil propoſi. 117. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. prox. ca. 2. reg. 18. Cõcordat itẽ l. 86. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. except. 25. tertiã except. repl. 1. dupl. 2. Concordat item l. 89. §. uſuras. ff. eod. tit. ubi Paulus: Vſuras fideicommiſſi (inquit) poſt impletos annos uigintiquinque puellæ, ex quo mora facta eſt, deberi reſpõdi. quamuis enim conſtitutum ſit, ut minoribus uigintiquinꝗ; annis uſuræ omnimodo præſtentur: tamen nõ pro mora hoc habendum eſt, quam ſufficit ſemel interueniſſe, ut perpetuò debeantur. Concordat item l. 34. in prin. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 3. reg. 2. except. 3. Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi reus ad iudicium prouocauit: tunc enim moram non uidetur feciſſe. quæ replicatio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. in Comm. de Liberat. cap. 21. except. 5. repl. 2. Eius autem replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi iniuſtè ad iudicium prouocauit. quæ duplicatio approbatur per ea quæ dicta ſunt d. repl. 2. in fine. Eiuſꝗ; exemplum proponitur l. penul. ff. de uſuris & fructib. his uerbis: Maritus uxori ſuæ uſumfructũ tertiæ partis, & cùm liberos habuiſſet, proprietatem legauit: eam uxorem hæredes falſi teſtamenti & aliorum criminum accuſauerunt, qua re impedita eſt legatorum petitio. Interea filius mulieris natus, eoꝗ; conditio legati extitit. quæſitum eſt, cùm teſtamentum falſum non eſſe apparuerit, an etiam fructus mulieri præſtari debeant? Reſpondit Scæuola, præſtandos. Aliud exemplũ proponitur l. diui Seuerus. 88. §. fin. ff. ad l. Falcidiã, his uerbis: Diui Seuerus & Antoninus generaliter reſcripſerunt Bononio Maximo, uſuras præſtaturum eum, qui fruſtrationis cauſa beneficium legis Falcidiæ implorauit. Concordat l. 2. C. de uſur. uel fruct. leg. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 2. quæſt. 1. reg. 1. Secunda duplicatio eſt: Niſi cùm reus legem Falcidiam obijceret, legatarius partem legatorum accipere paratus ſit, quam reus præſtare noluit. Hæc duplicatio approbatur l. 80. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis: Qui ſolidum fideicommiſſum fruſtra petebat, hærede Falcidiam obijciente, ſi partem interim ſolui ſibi deſiderauerit, neꝗ; acceperit, in ea moram paſſus intelligitur. Secunda replicatio eſt: Niſi lis non fuerit conteſtata: tunc enim mora facta nõ uidetur. quæ replicatio approbatur l. 4. C. de uſuris uel fruct. leg. his uerbis: Legata & fideicommiſſa fructus poſt litis conteſtationem, nõ ex die mortis ſequuntur, ſiue in rem ſiue in perſonam agatur. Concordat l. 1. C. eod. tit. cuius hæc ſunt uerba: Legatorum ſeu fideicommiſſorum uſuras ex eo tempore, quo lis cõteſtata eſt, exigi poſſe, manifeſtum eſt: ſed & fructus rerum, & mercedes ſeruorũ, qui ex teſtamento debentur, ſimiliter præſtari ſolent. Concordat item l. quæſitum. 88. § fin. ff. de leg. 1. cuius hæc ſunt uerba: Cùm homo ex teſtamento petitus eſt, cauſa eius temporis, quo lis conteſtabatur, repræſentari debet actori: & ſicut partus ancillarum, ſic & fructus fundorum interim percepti in hoc iudicium deducuntur: ita quod ſeruo lega-

torũ uel hæreditatis nomine interim obuenit, præſtandum eſt petitori. *Planè propoſita replicatio in alimentorum legato non admittitur: de quo uide J. lib. prox. cap. 9. quæſt. 4. reg. 4. Tertia repl. eſt: Niſi maior pars anni ante diē legati cedentē exceßit. Hæc repl. reprobatur l. 42. ff. de uſuris & fruct. his uerbis:* Herennius Modeſtinus reſpondit, fructus qui poſt adquiſitum ex cauſa fideicommiſsi dominium ex terra percipiuntur, ad fideicommiſſarium pertinere, licet maior pars anni ante diem fideicommiſsi cedentem prætetijſſe dicatur.

Quarta replicatio eſt: Niſi poſt ſententiam dato legitimo reſtituendi tempore fructus ſint percepti. Hæc replicatio reprobatur l. 3. in prin. ff. d. tit. de uſuris, his uerbis: In fideicommiſsi perſecutione, cùm poſt iudicis ſententiam moram feciſſet hæres, iuſsit Imp. Marcus Antoniuus (intermiſſo legitimo tempore, quod condemnatis præſtatur) ut uſq; ad ſententiá commoda fideicommiſſarius accipiat. Quod decretum ita accipi oportet, ſi ante iudicis ſententiam mora non interuenit: tametſi non facilè euenire poſsit, ut mora non præcedente, perueniatur ad iudicem: ſed puta Falcidiæ rationem interueniſſe. Cæterùm, ſi antequàm ad iudicé perueniretur, in mora hæres fuit, exinde fructuum præſtandorum neceſsitate adſtrictus eſt: quia qua tandem ratione, cùm ex ſententia uictus eſt, legitimi temporis ſpacio fructibus liberabitur hic, cùm ea té poris intercapedo iudicato dilationem dare, non lucrum adferre debeat? *Quinta replicatio eſt: Niſi hæres fructus non percepit. Et hæc replicatio reprobatur l. cùm ſeruum. 39. §. fructus. ff. de leg. 1. his uerbis:* Fructus autem hi deducũtur in petitionem, non quos hæres percepit, ſed quos legatarius percipere potuit: & idem in operis ſeruorum, uel uecturis iumentorum, uel naulis nauium dicendũ. quod in fructibus dicitur, hoc & in penſionibus urbanorum ædificiorum intelligendum erit. In uſurarum autem quantitate mos regionis erit ſequendus: iudex igitur uſurarum modum æſtimabit & ſtatuet. *Sexta replicatio eſt: Niſi uaſa ſint legata, uel ſimile quid: tunc enim uſuræ non debentur. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 3. §. fin. ff. de uſuris & fruct. his uerbis:* Si auro uel argé to facto per fideicommiſſum relicto, mora interuenerit, an uſurarum æſtimatio faciéda ſit, tractari ſolet. planè ſi materiam iſtá ideo reliquit, ut ea diſtracta, pecunia fideicommiſſa ſolueretur, aut alimenta præſtarentur, non oportere fruſtrationem impunitam eſſe, Papinianus reſpondit. Quòd ſi fortè ideo reliquit, ut his uaſis uteretur, nõ ſine rubore deſiderabuntur uſuræ, ideoq; non exigentur. *Septima replicatio eſt: Niſi poſtea dederit hæres: tunc enim in ſequentis temporis nomine ob fructus non tenetur. quæ replicatio ut regulariter uera eſt, ita recipit duplicationem hãc: Niſi uſufructu legato initio anni uti frui prohibuit: tunc enim, quamuis poſtea uti frui patiatur, tamen totius anni nomine tenetur. quæ replicatio approbatur l. 2. ff. de annuis legatis, his uerbis:* In annos ſingulos hæres damnatus ſinere me fundo frui, ſi initio anni, quo colere deberem, moram fecerit, licet poſtea patiatur: quia tamen à cultura ſim excluſus, totius anni nomine mihi tenebitur: quemadmodum etſi diurnas operas Stichi dare damnatus, non à mane, ſed à ſexta diei hora det, totius diei nomine tenebitur. *Octaua replicatio eſt: Niſi reſpubl. legatum debeat. Hæc replicatio reprobatur l. 80. §. etiam reſpubl. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ī. lib. prox. cap. 2. reg. 17. Nona replicatio eſt: Niſi non ſimpliciter reſtituere fundum, ſed uendere certo precio damnatus ſit: tunc enim uidetur quòd in ipſa uenditione poßit excipere fructus pendentes. Hæc replicatio reprobatur l. 29. §. ſi fundum. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si fundum mihi uendere certo precio damnatus es, nullum fructum eius rei ea uenditione excipere tibi liberum erit: quia id precium ad totam cauſam fundi pertinet. *Decima replicatio eſt: Niſi quis accepta certa pecunia hereditatem reſtituere ſit rogatus. tunc enim, licet in danda pecunia fideicommiſſario moram faciat, in uſuras tamen non tenetur. Vndecima replicatio eſt: Niſi fideicommiſſarius non præſtet heredi ea quæ præſtare iuſſus eſt: tunc enim hæres in mora eſſe non uidetur. Hæ duæ replicationes approbãtur l. 61. §. reſcripto ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 5. quæſt. 3. except. 13. Secunda exceptio eſt: Niſi tempus non heredis, ſed legatarij cauſa legato ſit adiectum. quæ exceptio approbatur l. 4. 4. §. Pegaſus. ff. de leg. 2. his uerbis:* Pegaſus ſolitus fuerat diſtinguere, ſi in diem fideicommiſſum relictum ſit, ueluti poſt annos decem, intereſſe cuius cauſa tempus dilatum ſit, utrum ne hæredis, quo caſu fructum hæres retinere deberet: an legatarij. ueluti ſi in tempus pubertatis ei qui impubes ſit, fideicommiſſum relictum ſit: tunc enim & fructus præſtandos, & antecedentis temporis. & hæc intelligenda ſunt, ſi non nominatim adiectum eſt, ut cum incremento hæres fideicommiſſum præſtet. *Concordat l. 21. §. filium, in fine. ff. de annuis legatis. cuius uerba uide J. cap. 7. regul. 26. Concordat item l. 3. §. cùm Pollidius. ff. de uſuris & fructibus, his uerbis:* Cùm Pollidius à propinqua ſua hæres inſtitutus, rogatus fuiſſet filiæ mulieris, quidquid ex bonis eius ad ſe perueniſſet, cùm certam ætatem puella compleſſet, reſtituere: idq; ſibi ideo placuiſſe teſtamento comprehendiſſet, ne filiæ

tutoribus,

tutoribus, ſed potius neceſsitudini res cōmitterentur, eundemq; Pollidium fundū retinere iuſsiſſet: Præfectus prætorio ſuaſi, fructus qui bona fide à Pollidio ex bonis defunctæ percepti eſſent, reſtitui debero: ſiue quòd fundū ei tātùm prælegauerat, ſiue quòd lubrico tutelę fideicommiſsi remedium mater prætulerat. *Concordat item l. 78. §. hæredum. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Hæredum fidei commiſit, ut quidquid ex parte tertia hæreditatis perueniſſet ad eos, id redderent Caio Mæuio alumno teſtatoris, cùm fuerit annorum quindecim: & ſubiunxit hæc uerba, Interim ex reſectu hæreditatis, qui ad uos peruenerit, alatis eum ex uſuris pro quantitate numorum redactis. Hoc amplius eidem alumno meo hominem collactaneum & uernam ſutorem, qui eum artificio ſuo mercede data alere poterit. Quæſitum eſt, cùm alimenta multo minora præſtiterint hæredes ſcripti, quā uſuræ ſummæ redactæ competebant: an & reſiduas præſtare compelli debeant totius temporis, an ex die quo decimūquintum annum expleſſet? Et cum ſerui legari ei ſpecialiter, ut ex mercedibus aleretur, ſtatim uenierint: utrum mercedes, an uſuras petere debeat? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, teſtatorē uideri de omni reditu & mercede ſeruorum reſtituenda ſenſiſſe. *Tertia exceptio eſt: Niſi hæres cum incremento fideicommiſſum præſtare iuſſus ſit. Hæc exceptio conſtat ex uerbis d. §. Pegaſus, paulò ante propoſitis hiſce:* Et hæc intelligēda ſunt, ſi nō nominatim adiectū eſt, ut cū incremento hæres fideicommiſſum præſtet. *Concordat l. 18. in prin. ff. ad S. C. Treb. his uerbis:* In fideicommiſſariam hæreditatis reſtitutionem conſtat fructus non uenire, niſi mora facta ſit, aut quis ſpecialiter fuerit rogatus & fructus reſtituere. *Concordat item l. 61. §. ſi hæres ante. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide j. lib. prox. cap. 3. quæſt. 3. reg. 2. Concordat item l. 10. §. uerbis. ff. de alim. leg. ubi Papinianus:* Verbis fideicommiſsi purè manumiſſo præteriti quoq; temporis alimenta reddenda ſunt, quamuis tardius libertatem recuperauerit, nec hæres moram liberati fecerit: tunc enim explorari moram oportet, cùm de uſuris fideicommiſsi quæritur, non de ipſis fideicommiſsis. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſeruus hæreditarius contemplatione hæredis hæres ab aliquo ſit inſtitutus. quæ replicatio approbatur l. 63. §. ſi hæres ante, in fine. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide j. lib. prox. cap. 1. quæſt. 3. reg. 2.* *Quarta exceptio eſt: Niſi quis rogatus ſit poſt mortem ſuam, quidquid ex bonis ſupererit, reſtituere. quæ exceptio approbatur l. 1. §. nonnunquā. ff. de uſuris & fruct. his uerbis:* Nonnunquam euenit, ut quanquam fructus hæreditarie aut pecuniæ uſura nominatim relicta non ſit, nihilominus debeatur: utputa ſi quis rogetur poſt mortem ſuam quidquid ex bonis ſupererit, Titio reſtituere. ut enim ea quæ bona fide deminuta ſunt, in fideicommiſsi cauſa non comprehenduntur, ſi pro modo cęterorum quoq; bonorum deminuantur: ita quod ex fructibus ſupererit, iure uoluntaria reſtitui oportebit. *Contradicit l. 58. §. penult. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Quod ex hæreditate ſuperfuiſſet cùm moreretur, reſtituere rogatus, fructus ſuperfluos reſtituere non uidetur rogatus: cùm ea uerba deminutionem quidem hæreditatis admittant, fructuum autem additamentum non recipiunt. *Quinta exceptio eſt: Niſi quis rogatus ſit, quicquid ex hæreditate ad ſe peruenerit, reſtituere. Hæc exceptio reprobatur, certis tamen conditionibus, j. cap. prox. de eo quod ad rogatum peruenit, reſt. reg. 7.* *Sexta exceptio eſt: Niſi hæres coactus hæreditatem adijt. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 27. §. 1. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide j. lib. prox. cap. 5. de cogen. hæred. quæſt. 8. reg. 2. except. 6.* *Septima exceptio eſt: Niſi ex parte fideicommiſſarius, cui hæres coactus totam hæreditatem reſtituit, de fideicommiſſo conueniatur. Hæc exceptio reprobatur l. 18. in prin. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Ex aſſe hæres inſtitutus partem hæreditatis mihi purè, partem tibi ſub conditione reſtituere rogatus, cùm ſuſpectam diceret, poſtulante me adijt, & mihi totum ex Senatuſconſulto reſtituit: quandocunq; conditio extiterit, an fructus partis tuæ reſtituere tibi debeam, non immeritò dubitatur. & pleriſq; placet, non eſſe eos præſtandos: quia nec ab hærede præſtarentur, ſi ſua ſponte adijſſet: ſufficere autem ius tuum tibi integrum conſeruari, non etiam meliorem conditionem tuam fieri. *Octaua exceptio eſt: Niſi hæres hæreditatem reſtituere rogatus, uſuras, penſiones & fructus reſtituta hæreditate nondum exegerit, uel perceperit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 44. §. ſed & in huiuſmodi. ff. ad S. C. Trebell. de qua re uide j. lib. prox. cap. 4. quæſt. 4. reg. 2.* *Nona exceptio eſt: Niſi hæres hæreditario debitori hæres extitit, & ob id ex cauſa fideicommiſsi conueniatur. quæ exceptio approbatur l. 58. in prin. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide j. lib. prox. cap. 4. quæſt. 2. reg. 11.* *Decima exceptio eſt: Niſi hæres uſuras à debitoribus hæreditarijs exegit: has enim uidetur cum ipſa hæreditate reſtituere debere. Sed hæc exceptio reprobatur d. l. 58. §. qui poſt. cuius uerba uide j. lib. prox. capite 4. quæſt. 4. reg. 2.* *Vndecima exceptio eſt: Niſi hæres ad reſtituendam hæreditatis portionem poſt mortē ſuam grauatus, ſolutis legatis, & quarta cum fructibus deducta, non tantum in portione hæreditatis poſt*

mortem reſtituenda relinquatur, quantum in ea mortis teſtatoris tempore fuit: tunc enim id quod iſti portioni deeſt, ex fructib. eſt ſupplendum. quæ exceptio approbatur l. 17. §. hæres. ff. ad S.C. Treb. his uerbis: Hæres ex aſſe erat inſtituta conſobrina mea, & eius fidei commiſſum, ut partem dimidiam hæreditatis ſtatim P. Mæuio reſtitueret, alteram partem, cùm ipſa moreretur, eidem P. Mæuio, præterea alia alijs legata data: Næuius dimidiã partem hæreditatis ſtatim percepit, & cauit, quod amplius quàm per legem Falcidiã liceret cepiſſet, redditum iri. Sed & cæteri legata ſolida acceperunt, & ſimiliter de reſtituẽdo quod amplius percepiſſent, cauerũt. Mortua conſobrina mea, Publius Mæuius deſiderat ſibi alteram partem hæreditatis cum fructibus reſtitui. Quæro itaq;, quantum ei reſtituere debeam, utrum quod ſupra quadrantem bonorum penes conſobrinã meam remãſerat, nec amplius quidquam: an & ab alijs quibus legata ſoluta ſunt, repetere quid debeam, & quantũ? Item quæro, ſi quod ab his ex ſtipulatione percepero, & quod apud conſobrinam meam ſupra quadrantem remanſerat, non efficiet partem dimidiam hæreditatis: an ex incremento & fructibus eius ſummæ quæ ſupra quadrantem bonorum penes conſobrinã meam remanſit, ſupplere ei debeam duntaxat, ne partem dimidiã hæreditatis quantitas quæ reſtitueretur, excedat? an uerò (ſicut Publius Mæuius deſiderat) quidquid ſepoſito quadrante bonorum, ex eiusq; quadrantis fructibus perceptum eſt, reſtitui ei debeat? Iulianus: Reſpõdi, quod ſupra quadrantem penes conſobrinam tuã remanſit, ſi adiectis fructibus quantitatem partis dimidiæ hæreditatis, quæ mortis tẽpore fuit, non minuet, totum Publio Mæuio reſtituendum: nec ex ſtipulatione ab his, quibus legata ſoluta ſunt, repeti quidquam poteſt. Si uerò fructus quantitatem partis dimidiæ exuperant, quadranti tuo & fructibus eius accedet. Si uerò fructus eius partis, quæ ſupra quadrantem apud conſobrinam tuam remanſerant, non implerent quantitatem partis dimidiæ bonorum: ex ſtipulatione agi poterit. In ſumma, ratio ita ponenda eſt, ut ſi omnimodo quadrantem excedat fructus, & in tantum excreuerit, ut quantitatem partis dimidiæ bonorum excedat: etiam id quod exceſſerit, retineas. *Similis exceptio proponitur ſ. cap. prox. de eo quod ad rog. per. reg. 7. except. 3.*

XII. *Regula: De partu ancillæ legatæ: hic perinde ac fructus regulariter non debetur. de quo uide ſ. reg. 9. except. 3 eod. cap.*

XIII. *Regula: De eo quod ad rogatum non peruenit: ad hoc præſtandum regulariter non tenetur. de qua re uide ſ. lib. prox. cap. 10. cauſa 42. item cap. 4. cauſa 40.*

XIIII. *Regula: De eo quod ex re legata ſupereſt. de quo uide ſ. libro prox. capite 11. cauſa 51. exceptione 8.*

XV. *Regula: De ipſa re legata, & rei æſtimatione. Regulariter quidem ipſa res legata debetur, nõ eius æſtimatio. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ipſa res præſtari nõ poßit. quæ exceptio approbatur l. 11. §. ſi ſeruo, in fine. ff. de leg. 3. his uerbis:* Cùm per fideicommiſſum quid relinquitur, præſtandum ipſum quod relictum eſt: cùm uerò ipſum præſtari non poteſt, æſtimatio eſt præſtanda. *Sanè ipſa res præſtari non poteſt duplici ratione: primùm ipſo facto, quia in rerum natura amplius non ſit: deinde ipſo iure, quando iure prohibente non poteſt præſtari. Nam quod contra ius eſt, id nec facere nos poſſe credendum eſt.* (*l. 15. in fin. ff. de condit. inſtituend.*) *Huius poſterioris generis exemplum eſt: Si legatarius rei ſibi legatæ commercium non habeat. Quod exemplum proponitur l. ſed ſi res. 40. ff. de leg. 1. cuius uerba & diſtinctiones uide ſ. lib. prox. capite 3. except. 19. repl. 1. item cap. 5. except. 47. repl. 1.* Concordat *d. l. 11. §. ſi ſeruo. cuius uerba uide ſ. d. except. 19. replicat. 1.* Concordat *item l. 50. §. ſi Titio. ff. de leg. 1. item l. 34. in princip. ff. de leg. 3. quarum legum uerba uide ſ. cap. 1. membr. 3. reg. 1. except. 3. Item poſterioris generis exemplum eſt: Si ſeruus legatus facto hæredis ſit manumiſſus: tunc enim præſtari ex cauſa legati non poteſt. Ergo æſtimatio eius præſtanda. de quo uide ſ libro prox. capite undecimo, cauſa 53. exempl. 3. except. 1. Aliud exemplum eſt: Si locus legatus dolo uel culpa hæredis religioſus ſit factus. de quo uide ſ. d. cauſ. 53. exempl. 1. Prioris generis exẽplum eſt: Si re aliena legata, dominus rei eam uendere nolit: tunc enim hæres æſtimationem eius debet. de quo uide ſ. libro prox. cap. 5. except. 49. diſtinct. 1. Item: Si res legata dolo uel culpa hæredis, aut poſt moram perijt: nam tunc, cùm non ſit liberatus hæres, æſtimationem eius debet. de quo uide ſ. libro prox. capite undecimo, cauſa 51. except. 1. cum ſequentibus. Huius loci exemplum eſt l. quid ergo. 53. §. ſi hæres. ff. de leg. 1. cuius uerba hæc ſunt:* Si hæres animal legatum occiderit, puto teneri, non ut carnem præſtet, uel cætera: ſed ut præſtet precium, quanti eſſet, ſi uiueret. *Item prioris generis exemplum eſt: Si res legata culpa hæredis non compareat.* De quo uide ſ. d. cap. 11. cauſa 52. excep. 1. *Planè propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ob factum teſtatoris res legata præſtari non poßit: puta quia ſeruum manumiſit. hoc enim caſu nec æſtimatio eius debetur. quæ replicatio approbatur l. 40. ff. de manumiſ. teſt. cuius uerba uide ſ. lib prox. ca 5. exc. 63. in prin. Secunda exceptio eſt: Niſi pars bonorum ſit legata: tunc enim in arbitrio hæredis eſt, utrum rerum partes, an æſtimationẽ præſtare uelit. quæ exceptio approbatur l. non amplius. 26. §. cùm bonorum. ff. de leg. 1. his uerbis:*

Cùm

Cùm bonorum parte legata dubiũ eſſet, utrum rerum partes, an æſtimatio deberetur? Sabinus quidem & Caſsius ęſtimationem, Proculus & Nerua rerum partes eſſe legatas, exiſtimauerunt: ſed oportet hæredi ſuccurri, ut ipſe eligat, ſiue rerũ partes, ſiue æſtimationem dare maluerit. In his tamen rebus partem dare hęres conceditur, quæ ſine damno diuidi poſſunt: ſin autem uel naturaliter indiuiſæ ſint, uel ſiue damno diuiſio earũ fieri non poſsit, æſtimatio ab hęrede omnimodo præſtãda eſt. Concordat l. 32. §. fin. ff. de uſufr. legato, his uerbis: Vſumfructum tertiæ partis bonorum ſuorum uni ex hæredibus legauerat: quæſitũ eſt, an pecuniæ quæ ex rebus diuiſis ſecundũ ęſtimationem effecta eſt, tertia præſtanda ſit? Reſpondit Scæuola, hæredis eſſe electionem, utrum rerum an æſtimationis uſumfructum præſtare uelit. Item quæſitum eſt, an tributa præterea, quæ uel pro prædijs aut mouentib. deberi & reddi neceſſe eſt, eximenda ſint ex quantitate reliquę duntaxat pecuniæ, ſi hoc hęres elegerit? Reſpõdit, reliquæ pecuniæ tertiam præſtandam. *Tertia exceptio eſt: Niſi duob. eadem res in ſolidum ſeparatim eſſet legata: tunc enim alteri res, alteri æſtimatio debetur. quæ exceptio approbatur l. ſi plurib. 31. §. fin. ff. de leg. 2. de qua re ȷ. dicetur cap. 7. reg. 25. Idem iuris eſt, ſi cùm duos reos promittendi euſdem pecuniæ quis haberet, alterius rei debitum Titio, alterius Mæuio legauit. Quod approbatur l. nõ quocunq;. 79. §. qui Catum. ff. de leg. 1. de quo etiam ȷ. ſuo loco dicetur. Quarta exceptio eſt: Niſi cùm quis Stichum aut Pamphilum ſtipulatus eſſet, Stichum Sempronio, Mæuio Pamphilum legauit: tunc enim hæres alteri actionem, alteri alterius æſtimationem tenetur præſtare. quæ exceptio approbatur l. quòd ſi quis. 75. ff. de leg. 1. his uerbis:* Quòd ſi quis Stichum aut Pamphilum ſtipulatus, Sempronio Stichum legaſſet, Mæuio Pamphilum: oneratus hæres intelligitur, ut neceſſe habeat alteri actionem ſuam, alteri æſtimationem Stichi aut Pamphili dare. *Contradicit l. 52. in prin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ȷ. lib. prox. cap. 12. quæſt. 1. except. 2. Quinta exceptio eſt: Niſi res legata ex cauſa emptionis, uel alia ſimili ad legatarium peruenit: tunc enim hæres rei æſtimationem debet. de qua re uide ȿ. cap. 9. cauſa 57. excep. 1. Sexta exceptio eſt: Niſi res legata, bona fide uendita ſit: tunc enim hæres æſtimationem dando liberatur. quæ exceptio approbatur l. ult. §. ult. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ȿ. lib. prox. cap 11. cauſa 54. exemplo 2. except. 4. Concordat l. ſi fundum. 89. in prin ff. de leg. 1. cuius uerba uide ȿ. d exemplo 2. except. 5. repl. 1. Septima exceptio eſt: Niſi certum auri uel argenti pondus ſit legatum: tunc enim hæres precium dando liberatur. quæ exceptio approbatur l. 10. ff. de auro legato, his uerbis:* Cùm certum auri uel argenti pondus legatum eſt, ſi non ſpecies deſignata ſit, non materia, ſed precium præſentis tẽporis præſtari debet. *Concordat l. 56. ff. d. tit. his uerbis:* Titiæ amicæ meæ, cum qua ſine mendacio uixi, auri pondo quinq; dari uolo: quæro, an hæredes ad præſtationem integræ materiæ auri, an ad precium, & quantum præſtandum compellendi ſint? Paulus reſpondit, aut aurum ei de quo quæritur, præſtari oportere: aut precium auri, quanti comparari poteſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi certa auri uel argenti ſpecies ſit deſignata. quæ replicatio approbatur d. l. 10. ff. de auro legato. ibi: ſi non ſpecies deſignata ſit. Concordat l. 1. §. fin. ff. eod. titul. cuius uerba uide ȷ. ca. prox. de auro leg. reg. 2. Secũda replicatio eſt: Niſi iudex pronunciauit materiam deberi. Hæc replicatio approbatur d. l. 36. his uerbis:* Item quæro, ſi lite conteſtata Prætor ita pronunciauerit, ut materia præſtetur, an tutores audiendi ſint ab hac ſententia pupillum, aduerſus quem pronunciatum eſt, apud ſucceſſorem eius in integrum reſtituere uolentes? Paulus reſpondit, Prætorem qui auro legato certi ponderis materiam præſtari iuſsit, rectè pronunciaſſe uideri. *Octaua exceptio eſt: Niſi alia probabilis ſit cauſa, ob quam hæres æſtimationem potius quàm rem ipſam præſtare uelit. Hæc exceptio generalis eſt, & approbatur ſimul & declaratur l. ſi domus. 70. §. qui confitetur. ff. de leg. 1. his uerbis:* Qui confitetur ſe quidem debere, iuſtam autem cauſam adfert, cur utiq; pręſtare non poſſit, audiendus eſt: utputa, ſi aliena res legata ſit, negetq; dominum eam uendere, uel immenſum precium eius rei petere adfirmet: aut ſi ſeruum hæreditarium neget ſe debere præſtare, fortè patrem ſuum, uel matrem, uel fratres naturales: ęquiſsimum eſt enim, concedi ex hac eum cauſa æſtimationem officio iudicis præſtare. *Planè ſubijcitur ibidem replicatio, his uerbis:* Cùm uerò alicui poculum legatum eſt, uelitq; hæres æſtimationem præſtare, quia iniquum eſſe aiat id ſeparari à ſe, non impetrabit id à Prætore: alia enim conditio eſt hominum, alia cæterarum rerum. in hominib. enim benigna ratione receptum eſt, ut ſuprà probauimus. *Hactenus exceptiones contra regulam propoſitam enumeraſſe ſufficiat. Iſtarum autem exceptionum replicatio generalis hæc eſt: Niſi inutile ſit legatum, uel irritum factum: tunc enim nec res nec æſtimatio debetur. cuius replicationis exemplum eſt: Si res cuius commercium non eſt, ſit legata. quod proponitur l. cùm ſeruus. 39. §. fin. ff. de leg. 1. de quo uide ȿ. lib. prox. cap. 5. except. 47. Item ſi ſtatuliber legatus conditione exiſtente liber ſit factus. Quod exemplum proponitur l. ſeruum. 44. §. penultimo. ff. de leg. 1. de quo uide ȿ. lib. prox. ca. 12.*

cauſa

cauſa 33. exemplo 3. Poſtremò quanti æſtimatio facienda ſit, uide 3. lib. prox. cap. 2. quæſt. 4.

XVI. *Regula: De rei dominio & uſufructu, utrũ debeatur. Regulariter quidẽ dominiũ rei legatæ ad legatariũ pertinet, non uſusfructus ſolùm. uerùm huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uſusfructus ſpecialiter ſit legatus. tunc enim non proprietas, ſed uſusfructus rei legatæ debetur. de quo alibi. Secunda exceptio eſt: Niſi fructus uel reditus ſit legatus: tũc enim uſusfructus, nõ proprietas debetur. quæ exceptio approbatur l. 14. §. 1. ff. de uſu & habit. his uerbis:* Vſusfructus an fructus legetur, oihil intereſt. nam fructui & uſus ineſt, uſui fructus deeſt: & fructus quidem ſine uſu eſſe non poreſt, oſus ſine fructu poteſt. Deniq; ſi tibi fructus deducto uſu legarus eſt, inutile eſſe legatum, Pomponius ſcribit. *Concordat l. ſi quis ita. 20. ff. de uſufructu, & quemad. ubi Vlpianus:* Si quis ita legauerit (*inquit*) Froctus annuos fundi Corneliani Caio Mæuio do lego. perinde accipi deber hic ſermo, ac ſi uſusfructus fundi legatus eſſer. *Concordat item l. 41. ff. de uſufr. legat. his uerbis:* Cùm ita legarom eſſer, Fructus annuos fundi Corneliani Publio Męuio do lego: perinde putat accipiendum eſſe Labeo, ac ſi oſusfructus fundi ſimiliter eſſet legatus: qoia hæc mens foiſſe teſtatoria uideatur. *Idem eſt, ſi reditus patrimonij ſint legati. quod approbatur l. 22. ff. de uſufructu legato. cuius uerba uide ſ. lib. 24. capite 2. cauſa 1. Tertia exceptio eſt: Niſi ita res alicui ſit relicta, ut eam poſt mortem ſuam alteri reſtituat: tunc enim nõ proprietas, ſed uſusfructus debetur. quæ exceptio approbatur l. ult. ff. de uſufr. ear. rer. quæ uſu conſum. his uerbis:* Cùm pecunia erat relicta Tirio, ita ut poſt mortem legatarij ad Mæuium rediret: qoanquam noo adſcriptum ſit, ut uſum eius Titius haberet, propriè tameo ei legatum eſſe uſumfructum, quia reſtituẽda erat pecunia poſt mortem eius, diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt. *Contradicit l. 16. ff. de auro legato, his uerbis:* Species auri & argenti Seiæ legauit, & ab ea perijr io hæc uerba: A' te Seia peto, ut quidquid tibi ſpecialiter io auro & argento legaui, id cùm morieris reddas reſtiruas illi & illi uernis meis: quarum rerum uſusfructus, dõ uiues, ribi ſofficier. quæſitũ eſt, an uſusfructus argenti & auri ſolus legatariæ debeatur? Reſpondit Scęuola, oeteris quæ propooereotur, proprietatem legatam, addito ooere fideicõmiſsi. *Quarta exceptio eſt: Niſi pluribus rebus uni legatis, proprietatem ad alium reuerti uoluerit. hoc enim caſu uidetur uſusfructus uni legatus. Verùm hæc exceptio reprobatur l. 19. ff. de uſufr. legato, his uerbis:* Filios hæredes inſtituit, uxori oeſtem, mundum muliebrem, lanam, linum, & alias res legauerat, & adiecit: Proprietatem autem eorum quæ ſuprà ſcriptà ſunt, reuerti uolo ad filias meas, quæ ſie ex his tunc uiuent. quæſitum eſt, utrum uſusfructus, an proprietas earum rerum data ſit? Reſpondit Scæuola, proprietatem legatam oideri. *Scilicet plenam, cuius pars eſt uſusfructus: legatum ſcilicet cum onere fideicommiſsi, ut ſ. except. prox. in fine. Quinta exceptio eſt: Niſi ita ſeruus legatus ſit, ut Titio ſeruiat: tunc enim non proprietas ſerui, ſed uſusfructus debetur. quæ exceptio approbatur l. 24. §. fin. ff. de uſufruct. leg. his uerbis:* Scorpiom ſeruum meum Sempronię concubinæ meæ ſeruire uolo: oon oidetur proprietas ſerui legata, ſed uſusfructus. *Sexta exceptio eſt: Niſi prædia libertis ita ſint legata, Prædia iſta libertis dari uolo, ut ad ea quæ à uiuente me acceperunt, adijciantur illis cibarij & ueſtiarij nomine. Hæc exceptio reprobatur l. 4. in princip. ff. de alim. legatis, hiſce uerbis:* Τοῖς τε ἀπελευθέροις, ταῖς τε ἀπελευθέραις μου, οὓς ζῶσα, οὔτε τῇ διαθήκῃ, οὔτε τῷ κωδικίλλῳ ἠλευθέρωσα ἢ ἐλευθερώσω· δοθῆναι βούλομαι τὰ ἐν Χίῳ χωρία, ἐπὶ τῷ καὶ ὅσα ζῶσα ἐλάμβανον ἐπιδοθῆναι αὐτοῖς κιβαρίων καὶ βεστιαρίων ὀνόματι. hoc eſt: Libertis libertrabusque meis, quos oiua ſiue in teſtamento, ſiue in codicillo aut manumiſi, aut etiam manumiſero, prædia qoæ in Chio inſula habeo, dari uolo: ut ad ea quæ à uiuente me acceperunt, adijciantur illis cibarij & ueſtiarij oomine. quæro, quam habeat ſignificarionem, utrum ut ex prædijs alimeora ipſi capiant, ao uerò ut præter prædia & cibaria & ueſtiaria ab hærede percipiant: & utrum proprietas, an uſusfructus relictus ſit? et ſi proprieras relicta ſit, aliquid tamen ſuperfluum inueniatur io reditibus, quàm eſt in quanritate cibariorum & oeſtiariorum, ao ad hæredem patronæ pertineat? et ſi mortui aliqui ex libertis ſint, an pars eorum ad fideicommiſſarios ſuperſtites pertineat? & an die cedente fideicommiſsi, morienrium libertorum portiones ad hæredes eorum, an teſtaroris decurrant? Modeſtinus reſpoodit: Videntur mihi ipſa prædia libertis eſſe relicta, ut pleoo dominio hæc habeaot, & non per ſolum uſumfructum. & ideo etſi quid ſuperfluum tam in reditibus, qoàm in cibarijs erit, hoc ad libertos pertinet. Sed et ſi deceſſerit fideicommiſſarius ante diem fideicommiſsi cedentem, pars eios ad cæteros fideicommiſſarios pertinet: poſt diem autem cedenrem, ſi qui mortui ſint, ad ſuos hæredes hæc tráſmitrent.

XVII. *Regula: De dominio & nuda proprietate, utrum debeatur? Regulariter quidem plenũ dominiũ, nõ nuda proprietas rei legatæ legatario debetur. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſpecialiter*

ſpecialiter nuda proprietas ſit legata. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi proprietate matri defuncti legata, poſtea contra tabulas bonorum poſſeſſio petatur: hoc enim caſu matri tanquam exceptæ perſonæ plenum dominium debetur. quæ replicatio approbatur l. ſi extraneo. 46. in prin. ff. de uſufructu & quemad. his uerbis: Si extraneo ſcripto hærede, & emancipato præterito, matri defuncti deducto uſufructu proprietas legata ſit: petita contra tabulas bonorum poſſeſsione, plena proprietas pietatis reſpectu matri præſtanda eſt. *Secunda exceptio eſt: Niſi fundus & eiuſdem fundi uſusfructus eidem ſit legatus: tunc enim uidetur uſusfructus legato repudiato, ex altero legato nuda tantùm proprietas legatario deberi. Hæc exceptio reprobatur l. 10. ff. de uſufructu legato, cuius uerba uide 8. lib. prox. cap. 9. cauſa 29. except. 4. Tertia exceptio eſt: Niſi alij fundus, alij eiuſdem fundi uſusfructus ſit legatus: tunc enim fundi legatum nudam continere uidetur proprietatem. quæ exceptio reprobatur l. 19. ff. de uſufr. legato, his uerbis:* Si alij fundum, alij uſumfructum eiuſdem fundi teſtator legauerit, ſi eo propoſito fecit, ut alter nudam haberet proprietatem, errore labitur. nam detracto uſufructu proprietatem eum legare oportet eo modo, Titio fundum detracto uſufructu lego: uel, Seio eiuſdem fundi uſumfructum hæres dato: quod niſi fecerit, uſusfructus inter eos cõmunicabitur: quia interdum plus ualet ſcriptura, quàm peractum eſt. *Concordat l. 1. §. ſi decem. ff. ut legator. nom. caueatur. ubi Vlpianus:* Si decẽ (*inquit*) quæ in arca erant, mihi legata ſint, & tibi eorũ uſusfructus legatus ſit, ſi purè utriq; legatum ſit relictũ, is cui proprietas legata eſt, ipſo iure decem uindicabit: fructuariũ autem ex ſenatuſconſulto acturũ, & quinq; uſumfructum petiturum conſtat. Sed cùm decem uindicat proprietarius, per exceptionem doli repellitur, qua fructuarius de reſtituendis quinq; hæredi cauit, &c. *Ait Iuriſconſultus:* Vſusfructus inter eos communicabitur. *Ex his uerbis conſtat, eum cui fundus legatus ſit, non nudam proprietatem habiturum: ſed cum dimidia parte uſusfructus. Planè etſi duobus uſusfructus legatus ſit, tamẽ dimidia uſusfructus pars, non triens, ei cui fundus legatus eſt debetur: & cõtrà, ſi duobus fundus ſit legatus, & uni uſusfructus, in duas æquales partes uſusfructus diuiditur. quod approbatur l. 26. §. fin. ff. de uſufr. legat. his uerbis:* Si fundus duob. alij uſusfructus legatus ſit, non trientes in uſumfructum, ſed ſemiſſes conſtituuntur. Idemq; eſt ex contrario, ſi duo ſunt fructuarij, & alij proprietas legata ſit: etenim inter eos tantùm adcreſcendi ius eſt. *Quarta exceptio eſt: Niſi fundi legati uſusfructus alienus ſit. hoc enim caſu fundi legatum nudam uidetur continere proprietatem. Et hæc exceptio reprobatur l. 68. §. fundo. ff. de leg. 2. his uerbis:* Fundo legato, ſi uſusfructus alienus ſit, nihilominus petendus eſt ab hærede: uſusfructus enim, etſi in iure, non in parte conſiſtit, emolumentum tamen rei continet. enimuero fundo relicto, & ob reliquas præſtationes, quę legatum ſequuntur, agetur. Verbi gratia, ſi fundus mihi pignori datus, uel aliena poſſeſsio ſit. non idem placuit de cæteris ſeruitutibus. *Concordat l. 26. ff. eod. tit. ubi Marcellus:* Is cuius in ſeruo proprietas erat (*inquit*) fructuario hærede inſtituto, alicui eum ſeruum legauit: non poteſt hæres doli mali exceptione uti, ſi legatarius uindicare ſeruum uelit, non relicto hæredi uſufructu. *Concordat item l. 78. §. dominus. ff. eod. tit. ubi Papinianus:* Dominus (*inquit*) hæredẽ fructuario ſcripto fundum ſub conditione legauit: uoluntatis ratio non patitur, ut hæres ex cauſa fructus emolumentum retineat. Diuerſum in cæteris prædiorum ſeruitutibus, quas hæres habuit. reſponſum eſt: quoniã fructus portiõis inſtar obtinet.

XVIII. *Regula: De rebus diuerſarum ſpecierũ, certæ alicuius ſpeciei rebus legatis. Si res certæ alicuius ſpeciei legatæ ſint, res eius ſpeciei debentur, quamuis etiam alterius ſint ſpeciei. Hæc regula approbatur exemplo ſeruorum l. ſeruis urbanis. 97. §. ſeruis. ff. de leg. 3. his uerbis:* Seruis lecticarijs legatis, ſi idem lecticarius ſit & cocus, accedet legato. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi alterius ſpeciei res teſtator exceperit. quæ exceptio approbatur l. Titiæ. 36. in prin. ibi: quòd ſi hoc modo. ff. de legat. 2. his uerbis:* Quòd ſi hoc modo eſſet legatum, Textores omnes præter uernas: & rurſus alij, Vernas omnes præter textores: qui & uernæ & textores ſunt, neutri fuiſſe legatos, Labeo ait. *Secunda exceptio eſt: Niſi alterius ſpeciei res alij ſint legatæ: tũc enim res utriuſq; ſpeciei inter duos legatarios communicantur. quæ exceptio itidem approbatur exemplo d. l. ſeruis urbanis. 97. §. fin. ff. de leg. 3. cuius uerba infrà prima repl. proponentur. Concordat d. l. 36. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Titię textores meos omnes, præterquã quos hoc teſtamento alij legaui, lego: Plotiæ uernas meos omnes, præterquã quos alij legaui, lego. cũ eſſent quidam uernæ, ijdem & textores: Labeo ait, quoniam nec quos Titiæ textores non legauerit, aliter apparere poſsit, quàm ſi cognitum fuerit quos eorum Plotiæ legauerit: nec quos Plotię uernas non legauerit, intelligi poſsit: neutrius legato exceptos eſſe eos, de quibus quæritur, & ideo communes ambobus eſſe: hoc enim iuris eſſe, etſi neutrius legati nomine quicquã eſſet exceptũ. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi altera ſpecies alterius ſit genus. hoc enim caſu ei cui genus legatum eſt, ex legato*

ſpeciei

ſpeciei nihil debetur. quæ replicatio approbatur l. ſer uis urbanis. 97. §. fin. ff. de leg. 3. his uerbis: Si alij uernæ, alij curſores legati ſunt, ſi quidam & curſores & uernæ ſint, curſorib. cedent. Semper enim ſpecies generi derogat. Si uerò in ſpecie aut in genere utriq; ſinr, plerunq; cõmunicabuntur. *Concordat l. 1. in prin. ff. de auro legato, his uerbis:* Si alij ueſtimenra, alij ueſtis muliebris ſeparatim legara ſit: detractis muliebribus, & ei aſsignatis, cui ſpecialiter legata ſunt, reliquum alteri debetur. Idem & cùm alteri mundus muliebris, alreri argentũ omne legatum eſt, de argento quod in mundo eſſet. Idẽ ſi duæ ſtatuæ marmoreæ tibi, & deinde omne marmor legatum eſſet, prærer duas nulla ſtatua marmorea legata eſt tibi. Idẽ de urbanis ſeruis ribi legatis, ſi mihi diſpẽſator legatus ſir. *Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt hæc: Niſi in altera ſpecie res plerunq; ſit uerſata. quæ replicatio approbatur exemplo l. legatis. 61. §. ſi unus. ff. de leg. 3. his uerbis:* Si unus ſeruus plura artificia ſciat, & alij coci legari fuerinr, alij textores, alij lecticarij: ei cedere ſeruum dicendum eſt, qui legatus eſt artificio, in quo plerunque uerſabatur.

QVID VENIAT IN Actione legatorũ, aliæ regulæ ſecundum legatorum genera diſtinctæ.

Cap. IIII.

DE SERVIS LEGATIS.

I. Regula: *Seruis legatis etiam ancillæ debentur. Approbatur hæc regula l. 40. in fin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Appellarione ſeruorum & ſeruæ plerunq; conrinenrur: id aũtẽ uenit, quòd ſemper ſexus maſculinus fœmininũ continet. *Concordat l. ſeruis. 79. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Seruis legatis etiam ancillas quidã deberi rectè putanr, quaſi cõmune nomen utrunq; ſexum contineat: ancillis uerò legatis maſculos non deberi, nemo dubitar. Et pueris etiam legatis puellæ debentur: id non æquè in puellis dicendum eſt. *Concordat item l. 101. §. fin. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Seruis legaris eriam ancillas deberi quidã putant, quaſi commune nomen utrunque ſexum contineat.

II. Regula: *Seruo legato peculium eius non debetur, nec ſerui peculiares. quæ regula approbatur l. 24. ff. de peculio legato, his uerbis:* Si legaros fuerit ſeruus, peculiũ excipere nõ eſt neceſſe: quia nõ ſequitur, niſi legetur. Vnde Celſus ſcribir, Seruis q in fundo morarẽtur legatis uicarios eorũ nõ cõtineri: niſi appareat & de uicarijs eũ ſenſiſſe. *Huius regulæ exc. prima hæc eſt: Niſi nominatim quoq; ſit legatũ peculiũ. quæ exceptio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Niſi legetur. *Secunda exceptio eſt: Niſi ſeruo ordinario uicarius ſeruus ſit legatus. quæ exceptio approbatur l. 6. §. uicario. ff. eod. tit. his uerbis:* Vicario autem meo mihi legato, an & oicarij mei peculiũ ad me pertineat, quæritur? & putamus cõtineri legato eius uicarij peculiom, niſi aduerſa ſit uolontas teſtatoris. *Tertia exceptio eſt: Niſi fundus cũ mancipijs & omni inſtrumẽto ſit legatus. quæ exceptio approbatur l. 22. §. fin. ff. de inſtrum. legato. cuius uerba uide ȝ. eod. cap. de inſtrum. fund. regul. 21.*

III. Regula: *Quod ſeruus legatus acquiſiuit, ad legatariũ pertinet. quæ regula approbatur l. ſi tibi. 83. §. cum ſeruus. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ĩ. libro prox. cap. 2. reg. 1. exc. 2.* Cõcordat *l. cũ ſeruus. 39. §. ipſius quoq;. ff. de leg 1. cuius uerba uide ĩ. cap. prox. reg. 9. exc. 3. repl. 1. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ante diem ſerui legati cedentem, & ante moram ab hærede in ſeruo legato præſtando factã, ſeruus adquiſierit: tunc enim non legatario, ſed hæredi domino ſerui adquiritur. quæ exceptio approbatur l. 19. ff. de leg. 2 his uerbis:* Quod ſeruus legatus ante adirã hæreditatẽ adquiſiuit, hæreditati adquirit. *Concordat l. quæſitũ. 88. §. ſi mihi. ff. de leg 1. ubi Iulianus:* Si mihi ſeruus à te hærede legatus fuerit, & eidem ſeruo aliquis legauerit, & uiuo eo qui mihi ſeruum legauerat, dies legati ſeruo dari ceſſerit, cõfeſtim id legatum hęreditati adquiritor: & ideo quáuis poſtea moriatur is qui mihi ſeruũ legauerat, ad me id quod ſeruo legatũ eſt, non pertinebit. *Concordat d. l. 88. §. fin. cuius uerba uide ĩ. cap. prox. reg. 11. exc. 1. repl. 2. in fine. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſeruo legato uſusfructus legatus ſit. tunc enim, quãuis is qui legauit uſumfructum, mortuus ſit, eiusq; hæreditas adita antequam eius qui ſeruum legauit, hæreditas adeatur: tamẽ uſusfructus legatũ ad eũ cui ſeruus legatus eſt, pertinet hac ratione, quòd uſusfructus legati ſeruo hæreditario relicti dies nõ antè cedat, quàm hæreditas cuius ſeruus eſt, ſit adita. Hæc replicatio approbatur l. 16. cũ ſeruo. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Cũ ſeruo legato, antequã hęreditas eius qui legauerat adiretur, uſusfructus ab alio legatus fuerit, & prior hęreditas eius q uſumfructum legauit, adita fuerit: nulla ratio eſt cur diem legati cedere exiſtimemus, antequàm ea hęreditas quoq;, ex qua ſeruus legatus erat, adeatur: cùm neq; in pręſentia ullũ emolumentum hæreditari adqoiratur, & ſi interim ſeruus mortuos fuerit, legatũ extinguatur. Quare adita hęreditate, exiſtimandũ eſt uſumfructũ ad eũ, cui ſeruus legatus ſit, pertinere. quòd ſi ſeruus, cui uſusfructus legatus fuit, legatus nõ fuerit, diceodũ eſt uſumfructum ad hæreditarem pertinere, eo quòd dies eius ante aditam hæreditatẽ non ceſſerit. *Plura de regula propoſita, eiusq; exceptionib. uide ȝ. lib. prox. cap. 3. quæſt. 3. item ĩ. cap. prox. reg. 11.*

IIII. Regula: *Seruis certi officij uel artificij legatis, ij qui poſtea ad aliud artificium tranſeunt, non debentur. Quæ regula approbatur l. 63. §. ſi ex officio. ff. de leg. 3. his uerbis:* Si ex officio quia ad artificium tranſierit, quidam rectè putant legatum extingui: quia officium artificio mutetur. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non ad aliud artificium, ſed officiũ tranſierit. Quæ exceptio approbatur d. §. ſi ex officio, his uerbis:* Non idem è contrario, cum lecticarius cocus poſtea factus eſt. *Concordat l. 59. ff. eod. tt. his uerbis:* Textoribus omnibus qui ſui eſſent. cùm moreretur, legatis: quæſitum eſt, an & is quem poſtea ex his oſtiarium feciſſet, legato contineretur? Reſpondit Africanus, contineri: non enim ad aliud artificium, ſed ad alium uſum traductum eſſe.

V. Regula: Seruis certi artificij uel officij legatis, ſi quidã ex iis & eius & alterius artificij uel officij ſint, utri debeantur, uide ſ. cap. prox. reg. 18.

VI. Regula: *Seruo uicario legato quid ueniat, definitur l. 21. ff. de peculio legato, his uerbis:* Si Sticho manumiſſo peculiũ legatum ſit, & Titio ſeruus peculiaris, quantum peculio detractum erit ob id quod domino debetur, tantum ei accedere cui uicarius legatus eſt, Iulianus ait.

VII. Regula: *De uiris legatis proponitur l. ſeruis legatis. 79. §. mulieribus, in fine. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ĩ. reg. prox.*

VIII. Regula: *De mulieribus legatis proponitur d. l. 79. §. mulieribus, his uerbis:* Mulieribus legatis etiam uirgines debentur, ſicut uiris legatis etiam pueros deberi reſpondetur. *Concordat l. argumento. 26. §. muliebri, in fine. ff. de auro legato. ubi Vlpianus:* Mulieres (ait) omnes dici, quæcunq; ſexus fœminini ſunt.

IX. Regula: *De ancillis, pueris & puellis legatis proponitur d. l. 79. in prin. ff. de legat. 3. uide ſ. eodem cap. reg. 1.*

X. Regula: *Iuuenibus legatis quid ueniat, definitur l. 67. §. Titius. ff. de leg. 3. his uerbis:* Titius codicillis ſuis ita cauit: Publio Mæuio omnes iuuenes, quos in miniſterio habeo, dari uolo. quæro à qua ætate iuuenes & in quam intelligi debeant? Marcellus reſpondit, quos uerbis, quæ proponerentur, demonſtrare uoluerit teſtator, ad notionem eius qui de ea re cogniturus eſſet, pertinere. non enim in cauſa teſtamentorum ad definitionem utique deſcendendum eſſe, cùm plerunque abuſiuè loquantur, nec proprijs nominibus ac uocabulis ſemper utantur: cæterùm exiſtimari poſſe eum iuuenem, qui adoleſcentis exceſſiſſet ætatem, quoad inciperet inter ſeniores numerari.

XI. Regula: *Pueris ſeptem annorum legatis, utrum tempus quo legatur, an quo teſtator moritur, reſpiciendum ſit, definitur l. uxorem. 39. §. teſtamento. ff. de legat. 3. his uerbis:* Teſtamento ita pueros legauerat, Publio Mæuio domino meo ab hæredibus meis dari uolo pueros quinq; ex meis duntaxat intra annos ſeptem: poſt annos complures quàm fecit teſtamentum, moritur: quæſitum eſt, cuius ætatis Mæuio mancipia debeantur, utrumne quæ teſtamenti facti tempore intra ſeptem annos fuerunt, an quæ mortis tempore intra eam ætatem inueniantur? Reſpondit Scæuola, eam uideri ætatem deſignatam, quæ eſſet cùm à teſtatore relinqueretur.

XII. Regula: *Filijs legatis & nepotes continentur. Quæ regula approbatur d. l. 39. §. concubinæ, his uerbis:* Concubinæ inter cætera his uerbis legauerat: Fundum in Appia cum uillico ſuo & contubernali eius & filijs dari uolo. quæſitum eſt, an nepotes quoque uillico & contubernali eius teſtator ad concubinam pertinere uoluerit? Reſpondit Scæuola, nihil proponi, cur non deberentur.

XIII. Regula: *Seruis urbanis legatis quid ueniat, definitur l. cum quæreretur. 58. §. 1. ff. de leg. 3. his uerbis:* Seruis & ancillis urbanis legatis, agaſonem, mulionem legato non contineri reſpondit Africanus. eos enim ſolos eo numero haberi, quos paterfamiliâs circum ſe ipſe ſui cultus cauſa haberet. *Alia urbanorum ſeruorum definitio proponitur l. ſeruis urbanis. 97. ff. eod. tt. his uerbis:* Seruis urbanis legatis, quidam urbana mancipia non loco, ſed opere ſeparant, ut licet in prædijs ruſticis ſint: tamen ſi opus ruſticum non faciant, urbana uideantur. Dicendum eſt autem, quòd urbani intelligendi ſint, quos paterfamiliâs inter urbanos adnumerare ſolitus ſit: quod maximè ex libellis familiæ, item cibarijs deprehendi poterit. Venatores & aucupes, utrum in urbanis, an in ruſticis contineãtur, poteſt dubitari? ſed dicendum eſt, ubi paterfamil. morabatur, & hos alebat, ibi eos numerari. Muliones de urbano miniſterio ſunt, niſi propter opus ruſtre teſtator eos deſtinatos habebat. Eum qui natus eſt ex ancilla urbana, & miſſus in uillam nutriendus. interim in neutris eſſe quidam putant: uideamus ne in urbanis eſſe intelligatur, quod magis placet. *Concordat principio huius leges l. 12. in principio. ff. de ſupellectile legata. ubi Labeo:* Vrbanus ſeruus (inquit) & ruſticus diſtinguitur nõ loco, ſed genere uſus.

XIIII. Regula: *Negociatoribus legatis uel exceptis, qui contineantur, definitur l. legatis 61. in prin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Legatis ſeruis, exceptis negociatoribus, Labeo ſcripſit, eos legato

exceptos uideri, qui præpoſiti eſſent negocij exercendi cauſa: ueluti qui ad emendum, locandum, conducendum præpoſiti eſſent: cubicularios autem uel obſonatores, uel eos qui piſcationibus præpoſiti eſſent, non uideri negociationis appellatione contineri: & puto ueram eſſe Labeonis ſententiam.

XV. *Regula: Ornatricibus, & alijs artificibus legatis, qui quæue contineantur, definitur d. l. 61. §. ornatricibus, his uerbis:* Ornatricibus legatis, Celſus ſcribit eas quę duos tãtùm mẽſes apud magiſtrũ fuerint, legato non cedere: alij & has cedere, ne neceſſe ſit nullã cedere, cum omnes adhuc diſcere poſsint, & omne artificiũ incrementũ recipiat: quod magis obtinere debet, quia humanę naturę cõgruũ eſt.

XVI. *Regula: Seruis cum peculio legatis, qui debeantur, definitur l. ſi cui. 52. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si cui ſerui omnes cùm peculio legati ſint, etiam hi ſerui debentur, qui nullum peculium habent.

XVII. *Regula: Seruo legato, uxor & liberi non debentur. Quæ regula approbatur l. 20. §. idem quæſijt ff. de inſtr. leg. his uerbis:* Scæuola quæſijt, in actore legato, an uxor & filia legato cedant, cùm actor non in prædijs, ſed in ciuitate moratus ſit? Reſpondit Scæuola, nihil proponi, cur cedant. *Planè fundo inſtructo legato, & contubernales ſeruorum debentur. de quo ſ. eod. cap. in fundo legato, reg. 5. except. 4.*

XVIII. *Regula proponitur l. 29. ff. de reb. dubijs, hiſce uerbis:* Qui habebat Flaccum fullonem, & Philonicum piſtorẽ, uxori Flaccum piſtorẽ legauit: qui eorum, & num uterq; debebitur? placuit primò eum legatum eſſe, quem teſtator legare ſenſiſſet: quod ſi nõ appareret, primùm inſpiciendum eſſe, an nomina ſeruorum dominus nota habuiſſet. quòd ſi nota habuiſſet, eum deberi qui nominatus eſſet, tametſi in artificio errarũ eſſet: ſin autem ignota nomina ſeruorum eſſent, piſtorem legatum uideri, perinde ac nomen ei adiectum non eſſet.

DE ANIMANTIBVS BRVTIS LEGATIS.

I. *Regula: Mulis legatis etiam mulæ continentur. Quæ regula approbatur l. qui duos. 60. ff. de leg. 3. his uerbis:* Qui duos mulos habebat, ita legauit: Mulos duos, qui mei erunt, cum moriar, Seio hæres dato. Idem nullos mulos, ſed duas m[illegible]as rel[illegible]querat. Reſpondit Seruius, deberi legatu[illegible] mul[illegible]um appellatione etiam mulæ, quemad[illegible]od[illegible]ppellatione ſeruorum, & ſeruæ ple[illegible] continentur. I[illegible] rem eo uenit, q[illegible]emper ſexus maſc[illegible]œmininum continet.

II. *Regula: [illegible]us le[illegible]atis ne[illegible] neq; arietes debetur. Quæ regula approbatur l. ſeruus legatus. 79. §. fin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Ouibus legatis, neq; agnos neq; arietes contineri, quidam rectè exiſtimant. *Concordat l. legatis. 61. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Ouibus legatis non continentur agni. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non oues, ſed ouium grex ſit legatus. Quæ exceptio approbatur d. l. 79. §. fin. his uerbis:* Ouium uerò grege legato, & arietes & agnos deberi, nemo dubitat.

III. *Regula: Agnis legatis quid ueniat, definitur l. cùm quæreretur. 58. in prin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Cùm quæreretur, agni legati quatenus uiderentur, quidam aiebant agnũ duntaxat ſex mẽſium eſſe: ſed uerius eſt, eos legatos eſſe, qui minores anniculis eſſent. *Planè quandiu agnorum loco ſint, ex uſu cuiuſq; loci ſumendum eſt. Quod approbatur l. legatis. 61. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Quamdiu agnorum loco ſunt, ex uſu cuiuſq; loci ſumendum eſt. nam in quibuſdam locis ouium numero eſſe uidẽtur, cùm ad tonſuram uenerint.

IIII. *Regula: Equis legatis quid debeatur, definitur l. legatis. 63. §. pen. ff. de leg. 3. his uerbis:* Equis legatis & equæ continentur.

V. *Regula: Iumentis uel bobus legatis quid ueniat, definitur d. l. 63. §. pen. ff. de leg. 3. his uerbis:* Iumentis legatis boues non continentur, nec contrà.

VI. *Regula: Pecoribus uel pecudibus legatis quid debeatur, definitur l. ſeruus. 79. §. pecudibus. ff. de leg. 3. his uerbis:* Pecudibus legatis & boues & cæteta iumenta continentur. *Definitur etiam l. legatis. 61. § pecorib ff. eod. tt. de leg. his uerbis:* Pecoribus legatis Caſsius ſcribit quadrupedes contineri, quæ gregatim paſcuntur: & ſues pecorum appellatione cõtinentur, quia & hi gregatim paſcuntur. ſic denique & Homerus in Odyſſea ait:

Δήεις τόνγε σύεσσι παρήμενον, αἱ δὲ νέμονται,
Πὰρ Κόρακος πέτρῃ ἐπί τε κρήνῃ Ἀρεθούσῃ. id eſt:

Sectãtẽ uideas qui errãt per paſcua porcos,
Ad Coracis ſaxũ iuxta, fontẽq; Arethuſam.

Alia huius loci regula eſt: Quòd pecore legato uel excepto, paſtores, ouiliones & ouilia pecus ſequantur. Quæ regula approbatur l. 26. §. fin. ff. de inſtr. legato, his uerbis: Cùm inſtrumentum omne legatum eſſet excepto pecore, paſtores, ouiliones, ouilia quoq; legato contineri, Ofilius non rectè putat.

VII. *Regula: Auibus legatis quid debeatur, definitur l. auibus. 64. ff. de leg. 3. his uerbis:* Auibus legatis, anſeres, phaſiani, & gallinæ, & auiaria debentur: phaſianarij autem, & paſtores anſerum non continentur, niſi id teſtator expreſſerit.

DE CORPORE, QVOD EX diſtantibus conſtat capitibus, legato.

I. *Regula: Grege legato, & ea quæ poſtea accedunt,*

dunt, debentur. de quo uide ſ. cap. prox. reg. 9. in prin. item ouium grege legato, agni & arietes debentur: de quo uide ſ. eod. cap. de animant. bru. leg. reg. 2. in fin.

II. *Regula*: *Equitio legato fœtus etiam debentur. Quæ regula approbatur l. 39. in fin. ff. de uſur. & fruct. his uerbis*: Equitio legato, etiamſi mora non intercedat, incremento gregis fœtus accedunt.

III. *Regula*: *Armento legato quid ueniat, definitur l. ſeruis. 79. §. pecudib. ff. de leg. 3. his uerbis*: Armento legato etiam boues contineri conuenit, non etiam greges ouiū & caprarum.

IIII. *Regula proponitur l. 77. in prin. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 12. cauſ. 51. except. 3. repl. 2.*

DE FVNDO ET PRAEdijs legatis.

I. *Regula*: *Prædijs legatis hæres cauere debet legatario de instrumentis probationum, tempore neceſſitatis edendis, non ad ipſa inſtrumenta reſtituenda tractetur. Quæ regula approbatur l. 24. C. de fideic. hiſce uerbis*: Inſtrumenta prædiorum per fidei commiſſum relictorum, quæ ad probationem originis eorum pertinent, hæredes preſtare neceſſe nō habent, tamen cautionem præſtare debent: quòd ſi opus fuerit legatario ſeu fideicommiſſario, ipſa ſi habent proferant.

II. *Regula*: *Fundo legato paſcua quoq;, ſeu prata, & alia prædia in uſus fundi deputata, & eodem nomine nuncupata, legatario debentur. Quæ regula approbatur l. Seiæ. 20. §. tyrannæ. ff. de inſtrum. leg. his uerbis*: Tyrannæ ſorori meæ fundum meum Græcianum cum ſtabulo, & inſtrumento ruſtico omni relinquo: quæritur, an fundi appellatione etiam paſcua, quæ ad eum ſimul cum fundo peruenerunt, & quę ſemper in uſibus huius poſſeſsionis habuerat, legato cederent? Reſpondit Scæuola, ſi prata fundo Græciano ita coniunxiſſet, ut ſub una fundi appellatione haberētur, ea quoque deberi. *Concordat l. prædijs. 29. §. Tuto. ff. de leg. 3. cuius uerba uide j. reg. 10. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi & alius fundus alternatiuè ſit legatus, qui demptis pertinentijs isti fundo æſtimatione ferè par ſit. tunc enim pertinentiæ non debentur. Quæ exceptio approbatur l. 1. ff. de reb. dubijs, hiſce uerbis*: Fundum Mæuianum aut Seianū T[illegible] legauerat, cu uniuerſa poſſeſsio plu[illegible] prædiorum ſub appellatione fundi Mæ[illegible]ani rationibus demonſtraretur. Re[illegible]ndit Papinianus, nō uideri cætera prædia legato uoluiſſe defunctū cedere, ſi fundi [illegible] precium à f[illegible]di Mæuiani precio [illegible] magna pecunia d[illegible]ngueret[illegible]r. *Secunda exceptio eſt: N[illegible] non eodem nomine appellauit teſtator. Quæ exceptio approbatur l. 25. §. fin. ff. de inſtr. leg. cu[illegible] uerba uide j. reg. 5. except. 9. Tertia exceptio eſt: Niſi partes prædij diuerſis teſtator locauit. Hæc exceptio reprobatur l. 88. §. Titius. ff. de leg. 2. his uerbis*: Titius, cùm fratris filio fundos & urbana prædia legaret, in his & fundum Seianum legauit, quem ipſe paterſami[illegible]ias, quoad uiuebat, uno quidem nomine uniuerſum habuit: ſed quo facilius conductorem inueniret, per duas partes locabat, ita ut ex qualitate loci ſuperiorem partem Seianum ſuperiorem: inferiorem autem partem, Seianum inferiorem appellaret: quæro, an is totus fundus ad fratris filium pertineat? Paulus reſpondit, ſi teſtator fundū Seianū uno nomine uniuerſum poſſedit, quamuis eundem diuerſis partibus locauerat, uniuerſum eum ex cauſa fideicommiſſi præſtari oportere, niſi hæres, de qua parte teſtator ſenſerit, euidenter probauerit.

III. *Regula*: *Sed & alia de pertinentijs fundi regula habetur l. 21. ff. de inſtr. legat. his uerbis*: Cùm fundus ſine inſtrumento legatus ſit, dolia, molæ oliuariæ, & prælum, & quęcunq; infixa inædificataq; ſunt, fundo legato continentur: nullæ autē ex his rebus quæ moueri poſſunt, paucis exceptis, fundi appellatione continentur. de molis tum quęri ſoler, cum ita adfixæ, itaúe inædificatæ ſunt, ut partes ædificiorum eſſe uideantur.

IIII. *Regula*: *Fundo legato inſtrumenta fundi nō debentur. Quæ regula approbatur l. 14. ff. de ſupellect. legata, his uerbis*: Fundo legato inſtrumentum eius non aliter legato cedit, niſi ſpecialiter id expreſſum ſit. nam etiam domo legata, neq; inſtrumentum eius, neq; ſupellex aliter legato cedit, quàm ſi idipſum ad uſum nominatim expreſſum à teſtatore fuerit. *Concordat l. 2. §. fin. ff. de inſtructo legato, ubi Papinianus*: Dotes prædiorum (inquit) quæ Græco uocabulo [illegible] appellantur, cùm non inſtructa legantur, legatario non præſtantur. *Dotes prædiorum, id eſt, inſtrumenta prædiorum: nam ſic interpretatur gloſa. Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſpecialiter fundus inſtructus, uel cum inſtrumento ſit legatus: tunc enim inſtrumenta quoq; fundi debentur. Quæ exceptio approbatur uerbis ſuprà propoſitis [illegible]ce*: Niſi ſpecialiter id expreſſum ſit. *De qua re uide j. reg. prox. Secunda exceptio eſt: Niſi fundus inſtructus legatus ſit ei, cuius fideicommiſſum eſt, ut fundum reſtitueret. Hæc exceptio approbatur l. 3. in prin. ff. de inſtr. legat. his uerbis*: Fundum inſtructum libertis patronus teſtamento legauit, poſtea codicillis petijt, ut morientes partes ſuas fundi ſuperſtitibus reſtituerent nec inſtrumenti mentionem h[illegible]it: talem in fideicommi[illegible] cauſam ded[illegible] placuit, qualis fuerat leg[illegible] S[illegible]d & medij temporis augmenta fœtu[illegible] & partu[illegible]m, item detrimenta fatalium fideicomm[illegible] contineri.

V. Regula: *Fundo inſtructo, uel cum inſtrumento legato, ipſius fundi inſtrumenta, mancipia & alia quædam debentur.* Quæ regula *approbatur, ſimul & declaratur l. 2. C. de uerb. ſignif. his uerbis:* Fundo ſicut inſtructus eſt legato, ſiue per fideicommiſſum relicto, uillicum quidem, homineſque, & omnia quæ uel ipſe paterfamiliâs, cùm ibi ageret, uel ut fundus eſſet inſtructus, non temporis cauſa in ea habuit, relicta eſſe iuris authoritate definitum eſt: ea etiam quæ tam fructuum colligendorum, quàm ſeruandorum, item pecora ſtercorandi uel paſcendi cauſa ibi conſtituta, ut de his fructus capiantur, uel ut fundus ſit inſtructus, fideicommiſſo cedere certi iuris eſt. *Concordat l. 8. ff. de inſtr. leg. cuius uerba uide*). *eod. cap. de inſtr. fundi, reg.* 1. *Itē concordat l. 12. §. ſed ſi fundus. ff. de inſtr. legato, his uerbis:* Si fundus non ſit cum inſtrumento legatus, ſed ita ut inſtructus eſt: quæſitum eſt, an amplius contineatur, quàm ſi cum inſtrumento legatus eſſet? & Sabinus libris ad Vitellium ſcribit, fatendum eſſe plus eſſe cùm inſtructus fundus legatur, quàm ſi cum inſtrumēto. quam ſententiam quotidie increſcere & inualeſcere uidemus: quanto igitur hoc legatum uberius ſit, uidendum eſt. & Sabinus definit, & Caſsius apud Vitellium notat, omnia quæ eò ſunt collata, ut inſtructior eſſet paterfam. Inſtructo (inquit) continebuntur. Hoc ergo legato non tantùm agri inſtrumentum, ſed & proprium inſtrumentum ſuum reliquiſſe uidetur. Proinde ſi fundus ſit inſtructus legatus, & ſupellex continebitur, quæ illic fuit uſus ipſius gratia: & ueſtis, non ſolùm ſtragula, ſed & qua ibi uti ſolebat: menſæ quoque eboreæ, uel ſi quæ aliæ: item uitrea & aurum & argentum: uina quoq;, ſi qua fuerint uſus ipſius cauſa, continebuntur: ſed & ſi quid aliud utenſilium. *Concordat item l. 16. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Quidam uxori ſuæ fundum, ut inſtructus eſſet, in quo ipſe habitabat, legauit: cōſultus de mulieribus lanificis, an inſtrumēto continerentur? reſpondit Alfenus, non quidem eſſe inſtrumenti fundi: ſed quoniam ipſe paterfamiliâs, qui legaſſet, in eodem fundo habitaſſet, dubitari non oportere, quin etiam ancillæ & cæteræ res, quibus paterfamiliâs in eo fundo eſſet inſtructus, omnes le[illegible]tæ uiderentur. *Concordat item l. 20. §. fin. ff. de inſtr. leg. cuius uerba uide*). *eod. cap. reg. 9. in fine.* Ait l. 2 *ſuprà propoſita:* Non temporis cauſa in eo habuit. *Ex hiſce uerbis elicitur prima aduerſus regulam propoſitam exceptio talis: Niſi temporis cauſa quid in fundo ſit: hoc enim non debetur.* Quæ *exceptio approbatur etiam l. 12. §. Papinianus quoque. ff. de inſtructo legato, his uerbis:* Papinianus quoque prædijs inſtructis legatis mancipia non contineri, quę temporis cauſa illic fuerunt, ac non eo animo tranſtulit paterfamiliâs, ut aut fundi aut ſuum inſtrumentum faceret. *Concordat l. 1. C. de uerb. ſignific. cuius uerba uide*). *except. prox. Huius etiam exemplum proponitur l. 20. §. idem quæſijt, cùm teſtator. ff. de inſtr. legat. his uerbis:* Idem quæſijt, cùm teſtator facto teſtamento in prouinciam ſit profectus: an ea mancipia quæ poſt profectionem eius, aut mortem, ſine cuiuſquam authoritate, ſponte ſua ad parentes & notos ſibi homines in fundos legatos trāſiſſent, legato cedāt? Reſpondit Scæuola, non legatos eos eſſe, qui fortè ueluti commeantes tranſiſſent. *Secunda exceptio eſt: Niſi in alium uſum in fundum ſint collata, puta cuſtodiæ cauſa, uel ut uenderentur. Hæc exceptio approbatur l. 12. §. ſed ſi fundus, in fine. ff. de inſtr. legato, his uerbis:* Sed ſi qua eò congeſſerat, nō uſus ſui cauſa, ſed cuſtodię gratia, non continebuntur: uina etiam quę in apothecis ſunt, non cedent. & hoc iure utimur, ut quæ illic paterfamiliâs quaſi in horreo habuit, hæc non contineantur. Celſus quoque libr. XVIII. Digeſt. ſcribit, fructus ibi repoſitos ut uenirent, uel in alium uſum quàm fundi conuerterentur, inſtructo fundo non contineri. *Concordat l. 1. C. de uerb. ſignific. his uerbis.* Prædijs inſtructis legatis, quāuis ex fructibus uinum & oleum in eodem fundo habuit, tamen ſi id uenale fuit: item ea quæ ad tempus propter incurſionem latronum tutelæ cauſa in prędium tranſlata ſunt, legato non cedere, iuris authoribus placuit. Vinum uerò quod in apothecis fuit, ſi ideo illic habuit, ut cùm in prædium ueniſſet materfamiliâs, eo uteretur, legato cedere, ignorare non debes. *Aliud propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. 4. ff. de inſtrum. leg. his uerbis.* Cùm quidam duos fundos iunctos haberet, & ex altero boues, cùm opus feciſſent, in alterum reuerterentur, utrumq; fundum cum inſtrumento legauerat: Labeo, Trebatius boues ei fundo ceſſuros putant, ubi opus feciſſent, non ubi manere conſueuiſſent: Caſſelius contrà. Labeonis ſententiā probo. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi defuncti iſta quoque dari uoluit. Quæ replicatio approbatur l. 9. §. ad fini, in fine. ff. de inſtrum. leg. his uerbis:* Scæuola quæſijt, an fructus ei[illegible]em fundi, qu[illegible]ibi in diem mortis coacti manſerint, fideicommiſſo cedant: cùm pleniſsima teſtatoris erga adfinem uoluntas ab eo quoq; manifeſtetur, quo reliqua colonorum eiuſdem poſſeſsionis ad eum pertinere uoluerit? Reſpondit Scæuola, in huiuſmodi ſcriptura poſſe hoc ſolum reſpondeti,

deri, quærendum an manifeſte appareat defunctum id, de quo quæreretur, dari noluiſſe. *Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ſerui mercede conducti fundum coluerint, hi enim legato non cedent.* *Quæ exceptio approbatur L. 20. §. liberto. ff. de inſtrum. legato, his uerbis:* Liberto ſuo quidam prædia legauit his uerbis, Seio liberto meo fundos illum & illum do lego, ita ut inſtructi ſunt cum dotibus, & reliquis colonorum, & ſaltuarijs cum contubernalibus ſuis, & filijs & filiabus: quæſitum eſt, an Stichus ſeruus, qui prædium unum ex his coluit, & reliquatus eſt amplam ſummam, ex cauſa fideicommiſsi Seio debeatur? Reſpondit Scæuola, ſi non fide dominica, ſed mercede (ut extranei coloni ſolent) fundum coluiſſet, non deberi. *Concordat* 7 *except.* 8. *Quarta exceptio eſt: Niſi ſint contubernales ſeruorum, ut uxor & liberi ſeruorum. Hæc exceptio reprobatur L. 12. §. contubernales. ff. de inſtrum. legato, his uerbis:* Contubernales quoque ſeruorum, id eſt uxores & natos, inſtructo fundo contineri, uerum eſt. *De hac uide* 7. *quoque eod. cap. de inſtrum. fundi legato, reg.* 12. *Quinta exceptio eſt: Niſi ſerui ſint manumiſsi. Quæ exceptio approbatur L. 12. §. Celſus. ibi: idem Celſus. ff. de inſtr. leg. his uerbis:* Idem Celſus eodem libro ait, etiam ſupellecticarios, & cæteros hoc genus ſeruos contineri, quibus inſtructus erat in eo fundo, extra eos qui libertatem acceperunt, & qui rure morari ſolebant. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi inutiliter ſint manumiſsi, & libertas illis non competat. Quæ replicatio reprobatur l.* 3. *§. fin. ff. de inſtrum. legato. cuius uerba uide* 5. *lib. proxim. cap.* 11. *cauſa* 53. *exemplo* 3, *except.* 3. *Sexta exceptio eſt: Niſi tempore quo dies legati cedit, non ſint in fundo legato: ea enim non debentur.* *Quæ exceptio approbatur L. 29. ff. de inſtrum. legato, his uerbis:* Lucius Titius fundum, uti erat inſtructus, legauerat: quæſitum eſt fundus inſtructus quemadmodum dari debeat: utrum ſicut inſtructus fuit mortis patrisfamiliàs tempore, ut quæ medio tempore adgnata, aut in fundum illata ſunt, hæredis ſint: an uerò inſtructus fundus eo tempore inſpici debeat, quo factum eſt teſtamentum: an uerò eo tempore, quo fundus peti cœpit, ut quicquid eo tempore inſtrumenti deprehendatur, legatario proficiat? Reſpondit Scæuola, ea quibus inſtructus ſit fundus, ſecundum uerba legati, quæ ſunt in eadem cauſa, cum dies legati cedit, inſtrumento contineri. *Concordat l.* 28. *ff. quando dies legat. cedat, his uerbis:* Si fundus inſtructus relictus erit, quæritur, quemadmodum dari debeat: utrum ſicut inſtructus fuit mortis tempore, an eo tempore quo facti ſunt codicilli, an quo peti cœperit? Reſpondit Scæuola, ea quibus inſtructus ſit fundus, cùm dies legati cedat, deberi. *Huius exceptionis replicatio prima eſt. Niſi tempore quo dies legati cedit, ſeruus in fuga ſit. hic enim nihilominus debetur. Quæ replicatio approbatur l. ſeruus.* 80. *ff. de leg. [illegible] his uerbis:* Seruus qui in fundo morari ſolitus erat, ſi fugerit, licet poſt mortem teſtatoris adprehendatur, fundo legato, ut inſtructus eſt, etiam ipſe cedit. *Concordat L. huiuſmodi.* 81. *§. legatum. ff. de leg.* 1. *cuius uerba uide* 5. *libro proxim. capite* 11. *cauſa* 56. *Secunda replicatio eſt: Niſi ſeruus aliò ſit miſſus, ita ut in fundum reuertatur. Hæc replicatio approbatur l.* 12. *§. idem reſpondit, prædijs. ff. de inſtrum. legato, his uerbis:* Papinianus reſpondit, prædijs inſtructis legatis, actorem ex his in prouinciam miſſum, ut ordinatis negocijs ad priſtinum actum rediret, legato prædiorum cedere, quamuis nondum redierit. *Concordat L.* 20. *§. Pamphilæ. ff. eodem tit. his uerbis:* Pamphilæ libertæ meæ dari uolo fundum Titianum cum inſtrumento, & his qui in eodem erunt, cùm moriar: quæſitum eſt, ſi Stichus ſeruus ex eo fundo ante annum teſtatoris mortis abductus, & in diſciplinam traditus, poſtea in eum fundum reuerſus non ſit, an debeatur? Reſpondit Scæuola, ſi ſtudendi cauſa miſiſſet, non quo à fundo eum aliorſum transferret, deberi. *Concordat iiſdem uerbis l. quæſitum.* 76. *in princip. ff. de leg.* 3. *Tertia replicatio: Niſi ſeruus teſtatorem peregrè ſit ſecutus. Quæ replicatio approbatur l.* 18. *§.* 1. *ff. de inſtr. leg. his uerbis:* Adfini ſuo ita legauit, Fundum Cornelianum Titio, ita ut eſt inſtructus, cum omnibus rebus, & mancipijs, & reliquis colonorum dari uolo: hæc teſtatrix Romam litis cauſa ex Africa ueniens, mancipia quædam ex fundo ſupra [illegible]pto, quo citius per hyemem ad oram legeret, ſecum adduxit: quæſitum eſt, an ea mancipia fideicommiſſo cedant, cum quædam ex his ruſticis officijs ad tempus peregrinationis abducta ſunt, relictis conſeruabus & filijs ſuis, & quædam matribus & patribus? Reſpondit Scæuola, mancipia de quibus quæreretur, ſecundum ea quæ proponerentur, ex cauſa fideicommiſsi deberi. *Septima exceptio eſt. Niſi urbicis rationibus potius functus ſit ſeruus, quàm ruſticis. Hæc exceptio approbatur d. l.* 18 *in p[illegible]p. his uerbis:* Prædia maritima cum [illegible] ibi erunt, & omni inſtrumento & f[illegible]us, qui ibi erunt, & reliquis c[illegible]n nutritori ſuo legauit: q[illegible] ſerui piſcatores, qui ſolebant i[illegible] teſtatoris eſſe, & quocunque eum [illegible], & urbicis rationibus fungebantur, nec mor-

tis teſtatoris tempore in prædijs legatis deprehenſi ſuerunt, legati eſſe uideantur? Reſpondit Scæuola, ſecundum ea quæ proponerentur, non eſſe legatos. *Octaua exceptio eſt: Niſi coloni finita conductione diſceſſerint: hi enim non debentur. Quæ exceptio approbatur l.20.§.prædia.ff. de inſtrum. leg. his uerbis:* Prædia ut inſtructa ſunt, cum dotibus & reliquia colonorum & uillicorum, & mancipijs & pecore omni legauit, & cum peculijs & actore: quæſitum eſt, an reliqua colonorum, qui finita conductione interpoſita cautione de colonia diſceſſerant, ex uerbis ſuprà ſcriptis legato cedant? Reſpondit Scæuola, non uideri de his reliquis eſſe cogitatum. *Concordat ſ. except.3. Nona exceptio eſt: Niſi non in fundo, ſed in adiectis agellis poſita ſint. Hæc exceptio ſimilis eſt præcedenti ſextæ, eiuſq; exemplum proponitur l. 28. §.fin.ff.de inſtrum.leg. his uerbis:* Fundos legauit in hæc uerba, Sempronio fratri meo hoc amplius, fundos meos, ita ut inſtructi ſunt, Caſsianum, Nomianum cum ſuis ſalictis & ſyluis: quæſitum eſt, cum ſyluæ & ſalicta non in fundis ſuprà ſcriptis ſint, ſed in adiectis agellis, & quos ſimul teſtator comparauit, nec ſine his fundi coli poſsint, an legato cederent? Reſpondit Scæuola, id tantùm cedere legato, quod uerbis comprehendiſſet. *Decima exceptio eſt: Niſi teſtator aliqua inſtrumenta & mancipia ſpecialiter nominauit: tunc enim non nominata non debentur. Hæc exceptio approbatur l.9.in prin.ff.de ſupell. his uerbis:* Legata ſupellectile, cum ſpecies ex abundanti per imperitiam enumerantur, generali legato non derogatur. Si tamen ſpecies certi numeri demonſtratæ fuerint, modus generi datus in his ſpeciebus intelligitur. Idem ſeruabitur inſtructo prædio legato, ſi quædam ſpecies certum numerum acceperint. *Huius exemplum proponitur l.18.§.cui fundum.ff.de inſtr.leg.his uerbis:* Cui fundum inſtructum legauerat, nominatim legauit mancipia: quæſitum eſt, an reliqua mancipia quæ non nominaſſet, inſtrumento cederent? Caſsius ait, reſponſum eſſe, tametſi mancipia inſtructi fundi ſint, tamen uideri eos ſolos legatos eſſe, qui nominati eſſent: quòd appareret, non intellexiſſe patremfamiliâs, inſtrumēto quoq; ſeruos adnumeratos. *Aliud exemplum proponitur l. 20.in prin.ff.eod.tit.his uerbis:* Seiæ ex parte hæredi inſtitutę, ſi hęres erit, fundos per pręceptionem dederat inſtructos cū ſuis uillicis & reliquis colonorū, & codicillis ita ſcripſit: Poſtea mihi uenit in mentem, Seiā fundos quos reliqui, ita ut ſunt inſtructi ruſtico inſtrumento, ſupellectile, pecore & uillicis, cū reliquis colonorū, & apothecā habere uolo: quæſitum eſt, an etiam ea quę patrisfamilias uſus quotidiani cauſa in fundo fuerunt, legato continerentur? Reſpondit Scæuola, teſtamento quidem, ut proponeretur, Seię inſuper fundum legatum: uerùm non amplius deberi, quàm in codicillis, quos ſanè poſt obliuionem teſtamentariæ ſcripturæ feciſſet, inſtructi appellatione contineri ſe uelle, manifeſte oſtendiſſet. *Propoſitæ exceptioni contradicit l. 12.§.penult.ff. d.tit.de inſtrum.legato, his uerbis:* Si quis fundum ita ut inſtructus eſt legauerit, & adiecerit, Cū ſuppellectile uel mancipijs, uel una aliqua re, quæ nominatim expreſſa non erat: utrum minuit legatum adijciendo ſpeciem, an uerò non quæritur? & Papinianus reſpondit non uideri minutum, ſed potius ex abundantia adiectū. *Plura de regula propoſita, eiuſq; exceptionib. uide ſ. de inſtrumento legato.*

VI. Regula. *Fundo inſtructo legato, quæ præter ea quæ ſuprà propoſita ſunt, debeantur, definitur l. 12.§.ſi inſtructum, cum ſequentibus.ff.de inſtrument. legato, his uerbis:* Si inſtructum fundum legaſſet, ea pædagogia quæ ibi habebat, ut cum eò ueniſſet, præſtò eſſent in triclinio legato continentur. Inſtructo item fundo & bibliothecam & libros, qui illic erat, ut quoties ueniſſet uteretur, contineri cōſtat: ſed ſi quaſi apotheca librorum utebatur, contra erit dicendum. Neratius quoque libro 4. Epiſtol. Rufino reſpondit, inſtructo fundo & ſupellectilem & uina & mancipia, non ſolùm ad cultum cuſtodiamúe, ſed etiam quæ ipſi patrifamiliâs in miniſterio ibi eſſent, legato cedere. Imagines autem hæ ſolæ legatæ uidentur, quæ in aliquo ornatu uillæ fuerunt. *& paulò poſt:* Idem reſpondit, theriacam quoque & cætera medicamenta, quæ receſſus cauſa dominus ibi habuiſſet, & ueſtem propter receſſum ibi depoſitam, inſtructo fundo legato ineſſe. *Propoſitæ regulæ exceptiones eædem ſunt, quæ ſunt regulæ ſuperioris.*

VII. Regula: *Fundo legato ita uti eſt, perinde eſt ac ſi fundus inſtructus eſſet legatus. Quæ regula approbatur l.18.§.penult.ff de inſtrum.legato, his uerbis.* Ita legatum eſt, Septiciæ ſorori meæ fundi paterni mei Seiani partem dari uolo ſicut eſt, & alteram partem ita ut in diē mortis fuerit: quæſitū eſt, an ex uerbis ſuprà ſcriptis aſſeres & prælaiā di poſita parataſq; ut immitterētur ædificio: item inſtrumētū urbanū & ruſticū cū mancipijs, quæ fundi cauſa erunt, ad legatariam pertineant? Reſpōdit Scæuola: Poſſunt hęc uerba, Sicut eſt, ad inſtructum referri. *Cōcordat l. quæſitum.76.§.peto ut.ff.de leg.1.his uerbis:* Peto ut fundum meum Campanū Geneſię alū-

na

næ meæ adſcribatis ducentis aureis uti eſt: quæritur, an cum fundo & reliqua colonorum & mancipia, ſi quæ mortis tempore in eo fuerint, debeantur? Paulus reſpondit, reliqua quidem colonorum non legata: cætera uerò uideri uerbis, Vti eſt, data. *Concordat iiſdem uerbis l. qui habebat. 99. §. fin. ff. de legatis 1.*

VIII. *Regula: Fundo legato, uti optimus maximusq; eſt, liber eſt præſtandus. Quæ regula approbatur l. ſeruo legato. 68. §. ſi fundus. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si fundus qui legatus eſt, ſeruitutem habeat impoſitam, qualis eſt, dari debet: quòd ſi ita legatus ſit, uti optimus maximusq;, liber præſtandus eſt. *Item fundo legato, uti optimus maximusq; eſt, inſtrumenta quoq; uenationis cõtinentur. Quæ regula approbatur l. 22. in prin. ff. de inſtr. legat. his uerbis:* Fundo legato, ut optimus maximusq; eſt, retia apraria & cætera quæ uenationis inſtrumento continebuntur, ad inſtrumenta pertinent, ſi quæſtus fundi ex maxima parte in uenationibus conſiſtat. *Sed & alia propoſiti legati regula proponitur l. Lucius. 91. §. collegio. ff. de leg. 1. his uerbis:* Collegio fabrorum fundum cum ſyluis, quæ ei cedere ſolent, uti optimus maximusq; eſſet, legauit: quæro, an ea quoque quæ in diem mortis ibi fuiſſent, id eſt fœnum, pabulum, palea: item machinæ, uaſa uinaria, id eſt, cupæ & dolia, quæ in cella defixa ſunt: item granaria eſſent legata? Reſpondit Scæuola, non rectè peti, quod legatum non eſſet.

IX. *Regula: Prædijs legatis, uti à me poſſeſſa ſunt, inſtrumentum & alia quæ ibi fuerunt, debentur, reliquis colonorum exceptis. Quæ regula approbatur l. prædijs. 89. §. ex his uerbis. ff. de legat. 3. his uerbis:* Ex his uerbis, Lucio Titio prædia mea illa cum prætorio, ſicut à me in diem mortis meæ poſſeſſa ſunt, do: inſtrumentum ruſticum, & omnia quæ ibi fuerunt, quo dominus fuiſſet inſtructior, deberi conuenit: colonorum reliqua non debentur. *Vtrum autem hoc legatum, Vti poſſedi, idem ſit, ac ſi fundus inſtructus legatus eſſet: proponitur quidem, ſed non ſatis definitur l. 20. §. fin. ff. de inſtr. legato, his uerbis:* Quod adiecit teſtator, Vti poſſedi, an hoc ſignificet ſicuti inſtructa in diem mortis habuerat: id eſt, cum mancipijs, pecoribus, inſtrumento ruſtico? Reſpondit Scæuola, non de iure quæri. *Plura de regula propoſita uide ♃. eod. cap. de iis quæ ibi ſunt legatis, reg. 1. except. 8.*

X. *Regula: Prædijs legatis ſicuti comparata ſunt, alia prædia ſimul uno precio comparata non debentur, niſi reditibus utriuſq; poſſeſsionis confuſis, & uno nomine appellatis. Quæ regula proponitur l. prædijs. 89. §. Titio. ff. de leg. 3. his uerbis:* Titio Seiana prædia, ſicuti comparata ſunt, do lego. Cum eſſent Gabiniana quoq; ſimul uno precio comparata, non ſufficere ſolum argumentum emptionis, reſpondit Paulus: ſed inſpiciendum, an literis & rationibus appellatione Seianorum Gabiniana quoque continerentur, & utriuſq; poſſeſsionis confuſi reditus titulo Seianorum accepto lati eſſent.

XI. *Regula: Prædijs legatis, & iis quæ eorum prædiorum cauſa empta parataq; ſunt, quid ueniat petendum, definitur l. cum quæreretur. 18. §. prædijs. ff. de legat. 3. his uerbis:* Prædijs legatis, & quæ eorum prædiorum colendorum cauſa empta parataque eſſent: neq; topiarium neque ſaltuarium legatum uideri, ait Africanus. topiarium enim ornandi, ſaltuarium autem tuendi & cuſtodiendi fundi magis, quàm colendi gratia paratum eſſe: aſinum machinarium legatum uideri, item oues quæ ſtercorandi fundi cauſa pararentur: item opilionem, ſi eius generis oues curaret. *Sed de huiuſmodi legato inferius plura dicentur.*

XII. *Regula: Fundo, excepto ædificio, legato, quid ueniat definitur l. ſi quis. 79. §. qui fundum. ff. de leg. 1. his uerbis:* Qui fundum excepto ædificio legat, appellatione ædificij aut ſuperficiem ſignificat, aut ſolum quoq; cui ædificium ſuperpoſitum eſt: ſi de ſola ſuperficie exceperit, nihilominus iure legati totus fundus uindicabitur. ſed exceptione doli mali poſita conſequetur hæres, ut ſibi habitare in uilla liceat: in quo inerit, ut iter quoq; & actum in ea habeat. Si uerò ſolum quoq; exceptum fuerit, fundus excepta uilla uindicari debebit: & ſeruitus ipſo iure uillæ debebitur, non ſecus, ac ſi duorum fundorum dominus alterum legauerit, ita ut alteri ſeruiret, ſed inclinandum eſt, teſtatorem etiam de ſolo cogitaſſe, ſine quo ædificium ſtare non poteſt.

XIII. *Regula: Fundo exceptis uineis legato, ſi nullæ ſint uineæ, legato nihil decedit. Quæ regula approbatur l. ſi quis. 71. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quis legauerit fundum Cornelianum, exceptis uineis, quæ tempore mortis eius erunt: ſi nullæ uineæ erunt, legato nihil decedet.

XIIII. *Regula: Fundo uectigali legato, quid ueniat, definitur l. ſi domus. 70. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si non municipibus, ſed alij fundum uectigalem legauerit, non uideri proprietatem rei legatam, ſed id ius quod in uectigalibus fundis habemus. *Hactenus de fundo legato. Sanè fundo legato cum iis quæ ibi ſunt, quid debeatur, uide ♃. eod. cap.*

DE DOMO ET AEDIBVS legatis.

I. *Regula: Aedibus legatis, omne quod ſupra*

ſolum eſt ædificium debetur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. ſi cui. 30. ff. de leg. 3. his uerbis: Si cui ædes legatæ ſint, is omne habebit id ædificium, quod ſupra ſolum earum ædium erit. Paulus: Hoc tunc demum falſum eſt, cum dominus ædium binarum aliquod conclaue, quod ſupra cōcamerationem alterarum ædium eſſet, in uſum alterarum conuertit, atque ita his uſus fuerit. nanq; eo modo alteris ædibus id accedit, alteris decedit.

II. *Regula: Domo legata, inſtrumentum eius non debetur. Quæ regula approbatur l. 14. ff. de ſupell. legata. cuius uerba uide ſ. eod. cap. de fundo legato, reg. 4. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi inſtrumētum quoq; domus ſpecialiter ſit legatum. Quæ exceptio approbatur d. l. 14. uerbis ſ. d. reg 4. propoſitis. de qua re paulo inferius plura. Secunda exceptio eſt: Niſi fundus inſtructus cum domo legatus ſit. tūc enim uidetur domus quoq; inſtructa legata. Quæ exceptio approbatur l. 20. §. Caio ff. de inſtrum. legato, his uerbis:* Caio Seio alumno meo fundos meos, illum & illum, ita ut inſtructi ſunt, & domum ſuperiorem dari uolo: quæſitum eſt, an etiam domum inſtructam dari uoluerit? Reſpondit Scæuola, ſecundum ea quæ proponerentur, ita uideri dediſſe: niſi is à quo peteretur, aliud teſtatorem ſenſiſſe, manifeſtè doceret.

III. *Regula: Aedibus legatis, ea quoq; debentur, quæ uſ illigata ſunt ædibus, ut ibi perpetuò eſſent. Quæ regula approbatur l. 17. in prin. ff de inſtr. leg. his uerbis:* Dolia fictilia, item plumbea, quibus terra aggeſta eſt, & in his uiridiaris poſita, ædium eſſe, Labeo & Trebatius putant. ita id uerum eſſe putat Iabolenus, ſi ita illigata ſint ædibus, ut ibi perpetuò poſita ſint.

IIII. *Regula: Domo legata balneæ quoq; debentur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. prædijs. 89 ff de leg. 3. his uerbis:* Balneas legatę domus eſſe portionem, conſtabat. Quòd ſi eas publicè præbuit, ita domus eſſe portionem balneas, ſi per domum quoq; intrinſecus adibātur, & in uſu patrisfamiliās uel uxoris quandoq; fuerāt, & mercedes eius inter cæteras meritoriorum domus rationibus accepto ferebantur, & uno precio comparatæ uel inſtructæ, communi iure coniunctæ fuiſſent.

V *Regula: Domo legata, hortus quoq; uicinus domus cauſa comparatus debetur. Quæ regula approbatur d. l. 89. §. penult. his uerbis:* Qui domum poſſidebat, hortum uicinum ædibus comparauit, ac poſtea domum legauit: ſi hortū domus cauſa comparauit, ut amœniorem domū ac ſalubriorem poſſideret, aditumq; in eum per domum habuit, & ædiū hortus additamentū fuit, domus legato continebitur.

VI. *Regula: Domo legata, inſula quoque domui adiuncta, ſimulq; comparata debetur. Quæ regula approbatur d. l. 89. § fin. his uerbis.* Appellatione domus inſulam quoque iunctam domui uideri legatam, ſi uno precio cum domo comparata fuiſſet, & utriuſq; penſiones ſimiliter accepto latas rationibus oſtenderetur.

VII. *Regula: Aedibus legatis ſolum quoq; debetur, item iter & actus ad ædificium. Quæ regula approbatur l. ſi quis. 78. §. qui fundum. ff. de leg 1. cuius uerba uide ſ. eod. cap. de fundo leg reg. 12.*

VIII. *Regula: Domus parte legata, in qua morari conſueuit, quid debeatur, definitur l. uxori. 32. in princip. ff. de legat. 3. his uerbis:* Vxori ſuæ inter cætera ita legauit, Et domus eam partem, in qua morari conſueuimus: quæſitum eſt, cùm tam teſtamenti faciendi tempore, quàm mortis totam domum in uſu habuerit, nec quidquam ex eo locatum: an ea tantummodo uideatur legaſſe cubicula, in quibus dormire conſueuerant? Scæuola reſpondit, eam omnem partem, in qua morari cum familia conſueuiſſet.

IX. *Regula: Domo inſtructa, uel cum inſtrumento legata quid debeatur, definitur l. 12. §. item reſpondit, domo. ff. de inſtr. leg. his uerbis:* Papinianus reſpondit, domo ita ut inſtructa eſt, cum omni iure ſuo legata, urbanam familiam, item artifices, quorum operæ cæteris quoque prædijs exhibebantur, legato non contineri. Hoſtiarij autem (inquit) topiarij, diætarij, aquarij, domui tantùm deſeruientes, continebuntur. Sed quod de artificibus ait, falſum eſt (inquit Vlpianus) ſi eius domus cauſa parati ſint, licet alijs quoque prædijs commodabantur. Idem Papin. reſpondit, domo inſtructa legata menſas eboreas & libros non contineri. Sed hoc falſum eſt (inquit Vlpianus) nam omne quidquid in domo fuerit, ut inſtructior ibi eſſet paterfamilias, continebitur: ſupellectilem autem patrisfamiliās inſtrumento eſſe, nemo dubitat. Denique Neratius libro 4. Epiſt. Marcello fratri ſuo reſpondit, etiam ueſtem domus inſtructæ legato contineri, maximè (inquit) in propoſita ſpecie: proponebatur enim qui legauerat argentum, & rationes excepiſſe. nam qui hęc (inquit) excepit, non poteſt non uideri de cæteris rebus quæ in ea eſſent, ſenſiſſe. Sed & ipſe Papinianus eod. lib. Reſponſorum ait, patrem mercatorem ac fœneratorem, qui duos filios totidemq; filias hæredes inſtituerat, ita legaſſe, Filijs mariſculis domū meam inſtructam do lego, dariq; iubeo merces & pignora an contineantur, quæri poſ-

ſit?

ſed facilem iudici uoluntatis coniecturam fore, cæteris patris facultatibus exemi natis. *Ex uerbis iã propoſitis colligitur regula hæc, quòd domo inſtructa legata, debeatur omne id quod in domo fuit, quo inſtructior ibi eſſet paterfamilias: ut ſunt ſerui oſtiarij, topiarij, diætarij, aquarij domui deſeruientes: item menſæ eboreæ, libri, ſupellex, ueſtes, &c. Quod ad ſupellectilem attinet, ei concordat l.15.§.domo.ff.eod.tit. cuius uerba paulò inferius proponentur. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſerui alijs rebus ac prædijs deſeruiant. Quæ exceptio approbatur l.20.§. Caio, in fine.ff.de inſtr.leg. his uerbis:* Si habitationis, id eſt, ædificij inſtrumentum legaſſet, non cedere ſeruos operæ alijue rei paratos. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſerui domus cauſa parati ſint: tunc enim, quamuis & alijs prædijs deſeruiant, nihilominus inſtrumento domus legato continentur. Quæ replicatio patet ex uerbis ſuprà propoſitis hiſce:* Sed quod de artificibus ait, falſum eſt, &c. *Secunda exceptio eſt: Niſi ad alium, quam ad domus uſum pertineat, ut uinum. Quæ exceptio approbatur l.15.§.domo.ff.de inſtr.legato, his uerbis:* Domo inſtructa legata, reſponſum eſt ſupellectilem legatam, non etiam uina: quia domus uinis inſtructa intelligi non poteſt. *Sed propoſitæ exceptioni uidentur contraria exempla ſuperius propoſita de ueſte, mercibus, &c. Tertia exceptio eſt: Niſi non in domo, ſed alibi ſint repoſita. Hæc exceptio recipit replicationem hanc: Niſi ad tempus aliò ſint tranſlata. Quæ replicatio approbatur l.20.§.inſtructis.ff.de inſtr.leg. his uerbis:* Inſtructis domibus legatis, grabatus argento inaurato tectus, mortis Titiæ tempore in domibus non eſt repertus, ſed in horreis tantiſper conditus: quæro, an is quoq; præſtandus ſit? Reſpondit Scæuola, ſi in domo eſſe ſoleret, & quo tutiore loco haberetur, interim in horrea allatus eſſet, nihilominus præſtandum. *Quarta exceptionis loco regula ſequens notanda. Sed & alia huius loci uide ſ. de inſtrumento domus legato.*

X. *Regula: Domo inſtructa legata, pecunia & inſtrumenta debitorum non debentur. Quæ regula approbatur l.ſi mihi.90.§.fin.ff.de leg.3. his uerbis:* His uerbis domibus legatis, Fidei hæredũ meorum committo, uti ſinant eum habere domus meas, in quibus habito, nullo omnino excepto, cum omni inſtrumento & repoſitis omnibus: non uideri teſtatorem de pecunia numerata, aut inſtrumentis debitorum ſenſiſſe. *Concordat l.18.§.fin.ff.de inſtr.leg. his uerbis:* Domum inſtructam legauit cum omnibus adfixis: quæritur de inſtrumentis debitorum, an ea legatarius habere poſſit? Reſpondit Paulus, ſecundum ea quæ proponerentur, non poſſe.

DE IIS QVAE IBI SVNT legatis.

I. *Regula: Iis quæ ibi ſunt legatis, quæ debeantur, definitur l.18.§.Sabinus.ff de inſtr.leg. his uerbis:* Cui fundus, quæque ibi ſunt legata ſunt, ei fundus, & omnia quæ in eo ſolita ſunt eſſe, quæque ibi maiore parte anni morabantur, & qui in eum manendi cauſa recipere ſe conſueuerunt, legati uidentur: at ſi qua conſultò in fundo congeſta contrectataue ſunt, quo legatum cumularetur, ea non uidentur legata eſſe. *Ex his uerbis patet, omnia quæ in fundo uel alibi ſunt, regulariter legato cedere. cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſine iuſſu teſtatoris, uel dolo legatarij in fundum ſint congeſta. Quæ exceptio patet ex uerbis propoſitis hiſce:* At ſi qua conſultò in fundo congeſta contrectataue ſunt, quo legatum cumularetur, ea non uidentur legata eſſe. *Concordat l.40.§.fin. ff.de auro leg. his uerbis:* Atteius Seruium reſpondiſſe ſcribit, cui argentum quod in Tuſculano fundo, cùm moreretur, habuiſſet, legatum eſſet, & quod antequam moreretur, ex urbe in Tuſculanum iuſſu teſtatoris tranſlatum eſſet, deberi: contrà fore, ſi ſine iuſſu tranſlatum eſſet. *Concordat item l.33.in prin. ff. de leg.2. his uerbis:* Cùm ita legatur, Quidquid in horreo meo erit: & is cui legatum eſt, ex rebus non legatis, ignorante eo, ampliandi legati ſui gratia in horreum intulerit: quod illatum eſt, non uidetur eſſe legatum. *Secunda exceptio eſt: Niſi caſu ibi ſint, & ad tempus. Quæ exceptio approbatur l.42.ff.de leg.1. his uerbis:* Si fundus legatus ſit cum his quæ ibi erunt, quæ ad tempus ibi ſunt, non uidentur legata: & ideo pecuniæ, quæ fœnerandi cauſa ibi fuerunt, non ſunt legatæ. *Concordat l.quæſitum.76.§.fin.ff. eod.tit. his uerbis:* Rebus quæ in fundo ſunt legatis, accedunt etiam ea quæ tunc non ſunt, ſi eſſe ſolebant: nec quæ caſu ibi fuerunt, legata exiſtimantur. *Concordat item l.84.in fine.ff.eod.tit, cuius uerba uide paulo inferius except.6. Concordat item l.20.§.idem quæſijt, cùm teſtator.ff.de inſtr.leg. cuius uerba uide ſ.eod.cap. de fundo legato, reg.5.except.2. Concordat item l.ex facto.35.§.rerum.ff. de hæredib.inſtit.cuius uerba uide ſ.cap.prox.reg.21.Concordat item l.65.ff.de leg.1. his uerbis:* Qui ſaltum æſtiuum legauit, & hoc amplius etiam eas res quæ ibi eſſe ſolent, non uidetur de illis pecoribus ſenſiſſe, quæ hyeme in hybernis, aut æſtate in æſtiuis eſſe ſolent: ſed de illis quæ perpetuò ibi ſunt. *Sed & aliud exemplum in mercibus ibi repoſitis, proponitur l.32.§.uxori.ff de uſufr.leg. cuius uerba uide ſ.lib.24.cap 4. quæſt.4. reg 10. Tertia exceptio eſt: Niſi depoſita ſint apud*

pud teſtatorem, uel ei commodata. Hæc exceptio approbatur l. 40. §. cùm ita. ff. de auro leg. his uerbis: Cùm ita legatum eſt, Argentum quod domi meæ erit, cùm moriar: Ofilius nec quod depoſitum eſſet à ſe, nec quod commodatum reliquiſſet argentum legatum uideri reſpondit. Idem Caſſellius de commodato. Labeo, quod depoſitum eſſet, ita deberi, ſi præſentis cuſtodiæ cauſa, non perpetuæ, ueluti depoſitum theſauri eſſet: quia illa uerba, Quod domi meæ erit, ſic accipi debere, eſſe ſolebat. & hoc probo, inquit Iabolenus. *Quarta exceptio eſt: Niſi quid ex ijs quæ ibi ſunt, alij ſit legatum. hoc enim non debetur. Quæ regula approbatur l. 76. §. 1. ff. de leg. 3. cuius uerba paulò ĩ. proponentur except. 9. Huius exemplum proponitur l. 12. §. fin. ff. de inſtr. leg. his uerbis:* Papinianus, inſtructis hortis filio legatis, mater argentum muliebre filiæ legauerat: reſpondit, etiam id argentum muliebre, quod in hortis habuit, ut ibi eſſet inſtructior, ad filiam pertinere. *Quinta exceptio eſt: Niſi ijs quæ ibi ſunt, legatis, quædam teſtator ſpecialiter enumerauit: tunc enim reliqua quæ ibi ſunt, non debentur. Quæ exceptio approbatur l. 18. §. penult. ff. de inſtr. legat. his uerbis:* Quidam cùm ita legaſſet, Villã meam ita ut ipſe poſſedi cum ſupellectile, menſis, mancipijsq; quæ ibi deputabantur, urbanis & ruſticis, uinisq; quæ in diem mortis meæ ibi erunt, & decem aureis: & quæreretur, cùm in diem mortis ibi libros & uitreamina, & ueſtiſpicam haberet, an ea omnia legato cederent, quoniam quædam numeraſſet? Scæuola reſpondit, ſpecialiter expreſſa legato cedere. *Plura de exceptione propoſita uide ſ. eod. cap. de fundo legat. reg. 5. except. 10. Sexta exceptio eſt: Niſi mortis tempore non ſint ibi. Quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm recipit replicationem hanc: Niſi aliquo caſu abſit, & ibi eſſe ſoleat. Quæ replicatio approbatur l. ſi ita. 84. in fin. de 3. leg. his uerbis:* Labeonis diſtinctionẽ ualde probo, qui ſcripſit, nec quod caſu abſit, minus eſſe legatum: nec quod caſu ibi ſit, magis eſſe legatum. *Concordat l. quæſitum. 76. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. exc. 2. Concordat item l. 40. ibi: quia illa uerba. ff. de auro leg. cuius uerba uide ſ. exc. 3. in fin. Cõcordat item l. 15. §. rerum. ff. de hered. inſtr. cuius uerba uide ĩ. cap. prox. reg. 21. Proinde ſi ſeruus ex fundo ſtudẽdi cauſa aliò ſit miſſus, nihilominus debetur. de quo uide ſupra eodem cap. de fundo legato, reg. 5. except. 6. repl. 2 Idẽ eſt, ſi ſeruus fugerit: de quo d. exc. 6. repl. 1. eſt dictum. Huc etiam pertinet l. 12. §. idem reſpondit, domo. ff. de inſtr. leg. cuius hæc ſunt uerba:* Papinianus reſpondit, domo per fideicommiſſum relicta cum ſupellectile Claudio Hieronymiano clariſſimo uiro ab Vmbrio Primo, & menſas & cæteram ſupellectilem, quam in hortos paterfam. in proconſulatu profecturus contulerat ut tutiore loco eſſent, contineri. *Septima exceptio eſt: Niſi teſtamenti facti tempore non fuerint ibi. Hæc exceptio reprobatur: quia hoc caſu etiam ea quæ poſtea acceſſerunt, debentur. l. Iuniano. 66. §. fin. ff. de leg. 3. de qua re uide ſ. cap. prox. reg. 9. Octaua exceptio eſt: Niſi res quæ ibi ſunt, ſint legatæ. hoc enim caſu mancipia uidentur non deberi. uerùm exceptio hæc reprobatur l. 32. §. final. ff. de leg. 2. his uerbis:* Cùm ita legatur, Illi hoc amplius fundum illum cum omnibus rebus, quæ in eodem fundo erunt: mancipia quoq; continentur. *Concordat l. 66. §. fin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Prædijs *σὺν τοῖς ἐνοῦσι*, quæ in ea poſſeſſione ſunt, relictis, mancipia quoq; prædiorum, cum illic teſtamenti facti tempore fuerunt, cedent. Sed & quæ poſtea acceſſerunt. ſi modò hoc teſtator manifeſtè expreſſit. *Concordat l. quæſitum. 76. §. prædia. ff. eod. tit. his uerbis:* Prædia quædam reliquit, adiectis his uerbis, Vti à me poſſeſſa ſunt, & quæcunq; ibi erunt cum moriar: quæſitum eſt de mancipijs quæ in his prædijs morata fuerũt uel operis ruſtici cauſa, uel alterius officij, cæterisq; rebus quę ibi fuerunt in die mortis, an ad legatarium pertinerent? Paulus reſpondit, ea omnia de quibus quæreretur, legata uideri. *Item concordat l. 91. §. quidam. ff. eod. tit. his uerbis:* Quidam prædia legauit libertis, adiectis his uerbis, Vti à me poſſeſſa ſunt, & quæcunq; ibi erunt cum moriar: quæſitum eſt, an mancipia, quæ in his prædijs morata in diem mortis patrisfamiliás fuerunt operis ruſtici cauſa, uel alterius officij, cæteræq; res quæ ibi fuerunt, ad legatarios pertineant? Scæuola: Reſpondi, pertinere. *Nonæ exceptionis loco notandum, quòd numi & nomina debitorum, quæ ibi ſunt, non debentur. Quæ exceptio approbatur d. l. 76. §. 1. ff. de leg. 3. his uerbis:* Mæui fili, quòd iam tibi maximam partem facultatum dederim, cõtentus eſſe debes fundo Semproniano cum ſuis inhabitantibus, id eſt, familia & quę ibi erunt: quæſitum eſt de nominibus debitorum, & numis? Eidem epiſtolam talem miſit, Argentum omne & ſupellectilem (quodcunque habeo) tibi do, & quidquid in prædio Semproniano habeo: an ſupellex, quæ in prædijs uel domibus eſſet, ad Mæuium pertineret? & an ſerui quos ex eo fundo alijs legauit? reſponſum eſt, nomina & numos non uideri deberi, niſi manifeſtè de his quoq; legandis uoluntas defunctæ adprobaretur: ſeruos ex ijſdem fundis alijs datos deminuiſſe filij legatum. De argento & ſupellectili, quæ alibi eſſet, eum cuius notio eſt, æſtimaturũ, ut id obtineat, quod teſtatori placuiſſe à le-

à legatario approbabitur. *Concordat l.88.in prin.ff.de leg.2. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap.6. except.74. §. poſtremò.* Concordat *item l.uxorem. 39.§.legauerat.ibi: item quæſitum.ff. de leg. 3. cuius uerba uide J. reg.4. except.* 1. Concordat *item l.84. in prin.ff.eod.tt.bis uerbis:* Si ita legatum eſt, Domum, quæq; mea ibi erunt, cùm moriar: numos ad diem exactos à debitoribus, ut alijs nominibus collocarentur, non puto legatos eſſe. *Concordat item l.89. §. pater. ff.eod.tt.bis uerbis:* Pater filiæ tabernam purpurariam cum ſeruis inſtitoribus & purpuris quæ in diem mortis eius ibi fuerunt, legauit: neque precia purpuræ condita, neque debita, neque reliqua legato contineri placuit. *Concordat item l. 90. in princ. ff.eod.tt.de leg.3.cuius uerba uide J.exception proxim. Concordat item l. 12. §. antepenult. ff.de inſtr. leg. bis uerbis:* Papinianus lib. VII. Reſponſorum, uxori, cui uir omnia quæ in domo erant, ab hæreds filio præſtari uoluit, cautiones debitorum, emptionesque ſeruorum non uideri legatas reſpondit: niſi (*inquit*) ex alia parte & de ſeruis eum cogitaſſe apparuerit, ſcilicet ut eorum ſeruorum ei legaſſe uideatur emptiones, quos & ipſos uoluit ad eum pertinere. *Contradicit quoad numos attinet, l.28.§.liberto, in fine.ff.de inſtr.leg.cuius uerba uide J.exception.11.in fine. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi legatis ijs quæ ibi mobilia mea erunt, numi præſidij cauſa ibi ſint repoſiti tunc enim debentur numi. Quæ replicatio approbatur l.77.§.1. ff. de leg. 3. biſce uerbis:* His uerbis, Quæ ibi mobilia mea erunt, do lego: numos ibi repoſitos, ut mutui darentur, non eſſe legatos, Proculus ait: at eos quos præſidij cauſa repoſitos haberet (ut quibuſdam bellis ciuilibus factitaſſet) eos legato contineri: & ſæpe audijſſe ſe ruſticos ſenes ita dicentes. Pecuniam ſine peculio fragilem eſſe: peculium appellantes, quod præſidij cauſa ſeponeretur. *Decimæ exceptionis loco notandum, quòd inſtrumenta emptionum, quæ ibi ſunt, non debeantur. Quæ exceptio cùm ex iam propoſitis conſtat, tum approbatur etiam l. ſi mihi 90. in princip. ff. de leg.3. his uerbis:* Si mihi Mæuia & Nigidia filiæ meæ hæredes erunt, tunc Mæuia è medio ſumito, præcipito, ſibique habeto fundos meos illum & illum, cum caſulis & cuſtodibus omnium horum fundorum, & cum omnibus his agris, qui ad coniunctionem cuiuſque eorum fundorum emptione uel quolibet alio caſu obtigerint: item cum omnibus mancipijs, pecoribus, iumentis, cæterisque uniuerſis ſpeciebus, quæ in i[illegible] em fundis, quæque eorum cum moriar erunt, uti optimi maximique ſunt, utiq; eos in diem mortis meæ poſſedi, & (ut plenius dicam) ita uti clauduntur. In fundo autem uno ex his qui prælegati ſunt, tabularium eſt, in quo ſunt & complurium mancipiorum emptiones: ſed & fundorum & uariorum contractuum inſtrumenta, præterea & nomina debitorum: quæro, an inſtrumenta communia ſint? Reſpondit Paulus, ſecundum ea quæ proponerentur, inſtrumenta emptionum, item debitorum quæ in fondo prælegato remanſeruot, non uideri legato contineri. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator uoluerit. tunc enim non inſtrumenta ſolum, ſed & inſtrumentorum prædia debentur. de qua re uide J.cap.prox.reg.20. Vndecima exceptio eſt: Niſi pars uini uendita ſit. tunc enim uidetur reliquum uinum legato non contineri, tanquam uenditioni deſtinatum. Hæc exceptio reprobatur l. 28. §. liberto. ff. de inſtr.leg.bis uerbis:* Liberto quem hæredem ex parte ſcripſit, fundum per præceptionem dedit in hæc uerba: Pamphilæ libertæ præcipito, tibiq; habeto fundum meum Titianum, & agellum Sempronianum cum inſtrumento & his quæ in eodem erunt cùm moriar, familiſque quæ in eo fundo moratur, exceptis quos manumiſero. quæſitum eſt, cùm teſtator in eo fundo aliquantum uini habuerit in dolijs, quod uiuus totum uendiderat, & partem tertiam precij pro eo acceperat: an uinum in dolijs remanens ad libertam ex cauſa præceptionis pertineat? Scæuola reſpondit, uerbis quæ proponerentur contineri: niſi manifeſte contrariam uoluntatem cohæredes adprobent. in eo fundo inſtrumenta, calendaria & numos reliquit: reſpondit de numis quoque, ut ſuprà reſponſum eſt. *Duodecima exceptio: Niſi pignori obligata ſint teſtatori. hæc enim legato non uidentur contineri.* Hæc exceptio approbatur *l.qui habebat.99.in princ.ff.de leg. 3.his uerbis:* Qui habebat in prouinciis, ex qua oriundus erat, propria prædia, nec non alia pignori ſibi data, ob debita, codicillis ita ſcripſit: *Τῇ γλυκυτάτῃ μου πατρίδι ὡς τὰ μέρη αὐτῆς συμβλῶσι, ἀφορίζω αὐτῇ χωρία πάντα, ὅσα ἐν Συρίᾳ κέκτημαι σὺν πᾶσι τοῖς ἐνοῦσι βοσκήμασι, δούλοις, καρποῖς, ἀποθέτοις, κατασκευῇ πάσῃ.* id eſt: Quo magis dulciſſima patria mea fines & territoria ſua tueatur, decerno aſsignoq; illi uniuerſa prædia, quæ in Syria poſsideo, cum omnibus quæ illic ſunt pecoribus, ſeruis, fructibus, reconditis, omni apparatu. quæſitum eſt, an & prædia, quæ pignori habuit teſtator, patriæ ſuæ reliquiſſe uideatur? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, non uideri relicta, ſi modò in proprium patrimonium, quod ferè ceſſante debitore

ſic

ſit, non ſint redacta. *Decimatertiæ exceptionis loco notandum, quòd id quod ibi non ſit, non debeatur. cuius exceptionis proponitur replicatio l. 34. §. Sempronio. ff. de leg. 3. his uerbis:* Sempronio ita legauit, Sempronius ſumito prædis mea omnia quæ ſunt uſq; ad prędium, quod uocatur Gaas, in finibus Galatiæ, ſub cura uillici primi, ita ut hæc omnia inſtructa ſunt: quæſitum eſt, cùm in eodem confinio prædiorum unum ſit prædium, non in Galatiæ, ſed Cappadociæ finibus, ſed cura tamen eiuſdem uillici: an etiam id prædium cum cæteris ad Sempronium pertineat? Scæuola reſpondit, & hoc deberi. *Hæc de prima regula, eiusq; exceptionibus.*

II. *Regula habetur l. his uerbis. 100. in princip. uſq; ad §. paterfamil. ff. de leg. 3. his uerbis:* His uerbis legauit uxori meæ, Lateralia mea uiatoria, & quidquid in his conditum erit, quæ membranulis mea manu ſcriptis continebuntur, neq; exacta erunt cùm moriar, licet in rationes meas tranſlata ſint, & cautiones ad actorem meum tranſtulerim. Hic chirographa debitorum, & pecuniam, cùm eſſet profecturus in urbem, in lateralibus condidit, & tam chirographis exactis, quàm pecunia erogata, reuerſus in patriam poſt biennium, alia chirographa prædiorum, quæ poſtea comparauerat, & pecuniam in lateralia condidit: quæſitum eſt, an ea tantùm uideatur nomina ei legaſſe, quæ poſtea reuerſus in eiſdem lateralibus condiderit? Reſpondit Scæuola, ſecundum ea quæ proponerentur, nõ deberi quę mortis tempore in his lateralibus eſſent, & membranis manu eius ſcriptis continerentur. *Reliqua huius loci uerba uide ſ. cap. prox. regula 20.*

III. *Regula proponitur l. 4. § ſi cui. ff. de penu legata, his uerbis:* Si cui quæ in promptuario ſunt, legata fuerint, non omnis penus legata eſt.

IIII. *Regula: Si id quod in urbe eſt, legatum ſit: quod extra murum eſt, non debetur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 2. in prin. ff. de uerbor. ſignific. his uerbis:* Vrbis appellatio muris, Romæ autem continentibus ædificijs finitur: quod latius patet. *Concordat l. 87. ff. eod. tit. ubi Alphenus ait:* Vrbs eſt Romana, quæ muro cingitur. Roma eſt etiam, quantum continentia ædificia eſſent. nam Romam non murotenus exiſtimari, ex cõſuetudine quotidiana poſſe intelligi, cùm diceremus, Romam nos ire, etiamſi extra urbem habitaremus. *Hiſce uerbis regula approbatur, ſimul etiam exceptio aduerſus eam introducitur talis: Niſi non quæ in urbe, ſed quæ Romæ ſunt, ſint legata: tunc enim, quamuis non intra murum, ſed extrà in continentibus ædificijs ſit, legato cedit. Quæ exceptio approbatur etiam l. 4. §. ſi ita legetur. ff. de penu legata, his uerbis:* Si ita legetur, Penus quæ Romæ ſit: utrum quæ eſt intra continentia, legata uideatur, an uerò ſola quæ intra murum? & quidẽ urbes ferè omnes murotenus finiri, Romam continentibus, & urbem Romam æquè continentibus. *Concordat l. 82 ff. de leg. 3. his uerbis:* Cui quæ Romæ eſſent, legata ſunt, ei etiam quæ cuſtodiæ cauſa in horreis extra urbem repoſita ſunt, debentur. *Concordat item l. uxorem. 39. §. legauerat. ff. eod. tit. his uerbis:* Legauerat per fideicommiſſum Mæuijs ita, Quidquid in patria Gadib. poſsideo: quæſitum eſt, an ſi quam ſuburbanam adiacentem poſſeſsionem haberet, hæc quoq; ex cauſa fideicommiſsi Mæuijs debeatur? Scæuola reſpondit, poſſe ad hanc quoque uerborum ſignificationem extendi. Item quæſitum eſt, Si calendarij quod in patria ſua uel intra fines eius defunctus exercuit, inſtrumenta in domo, quam in patria ſua habebat, reliquit: an id quoque calendarium propter uerba ſupraſcripta Mæuijs ex cauſa fideicommiſsi deberetur? Reſpondit, non deberi. *Secunda exceptio eſt: Niſi non quæ in urbe eſt, penum legauit: ſed penum urbanam. Quæ exceptio approbatur d. l. 4. §. ſi ita legetur. ff. de penu legata, his uerbis:* Quòd ſi urbana penus ſit legata, omne quod ubique eſt, legatum uideri Labeo ait, etſi in uilla ſit urbico uſui deſtinata: ſicuti urbica miniſteria dicimus, & quæ extra urbem nobis miniſtrare conſueuerunt: ſi autem extra urbem, Romæ tamen ſit, ſed etſi in hortis ſit urbi iunctis, idem erit dicendum. *Concordat l. 12. ff. de ſupellect. legat. cuius uerba uide ſ. eod. cap. de ſupellect. legata, regula 12.*

DE INSTRVMENTO ET INſtructo legato.

I. *Regula: De inſtrumẽti definitione, proponitur l. 12. in prin. ff. de inſtr. leg. his uerbis:* Inſtrumentum eſt apparatus rerum diutius manſurarum, ſine quibus exerceri poſſeſsio nequiret.

II. *Regula: De proprio inſtrumenti, proponitur l. ult. ff. de inſtr. leg. his uerbis:* Inſtrumentum cuiuſque rei, neceſſe eſt alterius generis eſſe, atq; ea cuius ſit.

III. *Regula: De differentia inſtrumenti & ornamenti, proponitur l. 12. §. ſi domus. ff. de inſtr. legat. his uerbis:* Inter inſtrumentum & ornamentum multum intereſſe, Caſsius ait. inſtrumenti enim ea eſſe, quæ ad tutelam domus pertinerent: ornamenti, quæ ad uoluptatem, ſicut tabulas pictas.

IIII. *Regula: Inſtrumento legato aliquando &*

do & perſonas legántium neceſſe eſt inſpici. Quæ *regula approbatur l.13.§.1 ff.de inſtr.leg. bis uerbis:* Inſtrumento legato, aliquando & perſonas legantium neceſſe eſt inſpici: ut ecce piſtorio inſtrumento ita ipſi piſtores ineſſe uideri poſſunt, ſi paterfamiliàs piſtrinum exercuerit. nam plurimum intereſt, inſtrumentum piſtoribus, an piſtrino paratum ſit.

V. *Regula: Horreis inſtructis legatis quid debeatur, definitur l.12. §. idem reſpondit, inſtructis. ff. de inſtr. leg. bis uerbis:* Papinianus reſpondit, inſtuctia horreis legatis, etiam uina quæ ibi fuerunt, quo domious eſſet inſtructior, contineri: aliud eſſe ſi horrea ibi haboit, unde inſtruebatur, uel in urbe, uel in alijs prædijs.

V I. *Regula: Villæ inſtrumento legato quid debeatur, definitur l.19.§.fin.ff.de inſtr.legat. bis uerbis:* Paulus reſpondit, uillæ inſtrumento neq; fructus repoſitos, neq; equitium contineri, ſupellectilem autem legato cedere. Seruum uerò arte fabrica peritum, qui annuam mercedem præſtabat, inſtrumento uillæ non contineri. *Ait Iuriſconſultus:* Supellectilem autem legato cedere. *Huic contradicit l.16.in prin.ff.eod.tt.bis uerbis:* Villæ inſtrumento legato ſupellectilem non contineri, uerius eſt.

V I I. *Regula: Vineæ inſtrumento legato quid debeatur, definitur l.16.§.1.ff.de inſtr.leg.bis uerbis:* Vinea & inſtrumento eius legato, inſtrumentum uineæ nullum eſſe Seruius reſpondit: qui cum conſulebat Cornelium, reſpondiſſe aiebat, palos, perticas, raſtros, ligones inſtrumenta uineæ eſſe: quod uerius eſt.

VIII. *Regula: Nauis inſtrumento relicto quid debeatur, definitur l.ult. ff. de inſtr. leg. bis uerbis:* Si nauem cum inſtrumento emiſti, præſtari tibi debet ſcapha nauis. Paulus. imò contrà. Etenim ſcapha nauis non eſt inſtrumentum nauis, etenim mediocritate, non genere ab ea differt: inſtrumentum autem cuiuſq; rei neceſſe eſt alterius generis eſſe, atq; ea cuius ſit. quod & Pomponio libro ſeptimo Epiſtolarum placuit.

IX. *Regula: Pictoris inſtrumento legato quid ueniat, definitur l.17. in prin. ff. de inſtr. legato, bis uerbis:* Pictoris inſtrumento legato, ceræ, colores, ſimiliaq; horum legato cedunt: item peniculi, & cauteria, & conchæ.

X. *Regula: Balneario inſtrumento legato quid debeatur, definit l.13.§.fin. cum l.ſequente. ff. de inſtru. leg. bis uerbis:* Inſtrumento balneario legato etiam balneatorem contineri, Neratius reſpondit: continetur autem & fornicator. *Concordat l.17.§.fin.ff.eod.tt.bis uerbis:* Inſtrumento balneario legato, dictum eſt balneatorem ſic inſtrumento contineri balneario, quomodo inſtrumento fundi ſaltuarium, & topiarios, aut inſtrumento cauponio inſtitorem: cum balneę ſine balneatoribus uſum ſuum prębere non poſsint.

X I. *Regula: Medici inſtrumento legato quid ueniat, definit l.18.§.in inſtrumento.ff. de inſtr.leg. bis uerbis:* In inſtrumento medici eſſe collyria & emplaſtra & cætera eius generis, Caſſius ſcribit.

X I I. *Regula: Cauponiæ tabernæ inſtrumento legato quid ueniat, definitur l.15. in prin. ff. de inſtr. leg. bis uerbis:* Si ita teſtamento ſcriptum ſit: Quę tabernarũ exercendarum, inſtruendarum piſtrini, cauponiæ cauſa facta parataq; ſunt, do lego. his uerbis Seruius reſpõdit & caballos qui in piſtrinis eſſent, & piſtores, & in cauponia inſtitores & focariã, mercesq; quæ in his tabernis eſſent, legatas uideri. *Concordat l.17.§.fin.ff eod. tt. cuius uerba uide ſ. reg.10. Alia huius legati regula proponitur l.23.ff.eod.tt. bis uerbis:* Cùm quæritur, quod ſit tabernæ inſtrumentum, intereſſe quod genus negociationis in eá exerceri ſolitum ſit. *Sed & alia regula proponitur l.13. ff. eod. tt. bis uerbis:* Tabernæ cauponiæ inſtrumento legato etiam inſtitores contineri, Neratius exiſtimat: ſed uidẽdum ne inter inſtrumentum tabernæ, & inſtrumentum cauponiæ ſit diſcrimen, ut tabernæ non niſi loci inſtrumenta ſint, ut doliaria uaſa, uectiones, ancones, calices & trullæ, quæ circa cœnum ſolent traijci, item urnæ aereæ & congiaria & ſextaria & ſimilia: cauponiæ autem, cum negociationis nomen ſit, etiam inſtitores.

X I I I. *Regula: Piſcatorio inſtrumento legato quid debeatur, definitur l.17.§. 1. ff. de inſtr. leg. bis uerbis:* Inſtrumento piſcatorio contineri Ariſto ait nauicellas, quæ piſcium capiendorum cauſa paratæ ſunt: ſed & piſcatores contineri uerius.

X I I I I. *Regula: Lanionis inſtrumento legató quid debeatur. definitur l.18. in prin. ff. de inſtr. leg. bis uerbis:* Cùm de lanionis inſtrumento quæritur, ſemota carne menſas, pondera, ferramenta, & alia quæ laniandæ carnis cauſa parata ſunt: itẽ trutinas, cultros, dolabras inſtrumento relinquimus.

X V. *Regula: Piſtorio inſtrumento legato, an piſtores contineantur. declarat l.18.§.1.ff. de inſtr.leg. cuius uerba uide ſ.reg.4.*

X V I. *Regula: De inſtrumento inſtrumenti proponitur l.12.§.ſed an inſtrumenti.ff. de inſtr. legato. cuius uerba uide j.de inſtr.fundi, reg.11.*

DE INSTRVMENTO FVNdi legato.

I. *Regula: De definitione inſtrumenti fundi ha-*

betur l. 8. ff. de inſtr. legato, bis uerbis: Inſtrumento fundi ea eſſe quæ fructus quærendi, cogeodi, cooſeruandi gratia parata ſint, Sabinus libris ad Vitellium euidentet enumerat: Quærendi, ueluti homines qui agtum colunt, & qui eum exercent, præpoſitiúe ſunt his, quorum in numeto ſunt uillici, monitores, præterea booes domiti, & pecora ſtercorandi cauſa parata: uaſa quæ utilia culturæ ſunt, quæ ſunt aratrum, ligones, ſarcula, falces putatoriæ, bidentes, & ſi quæſimilia dici poſſunt. Cogēdi, quemadmodum torcularia, corbes, falceſq; meſſoriæ, falces fœnariæ, qualia uindemiatorij exceptorijq;, in quibus uuæ comportantur. Conſeruandi, qualia ſunt dolia, licet defoſſa nō ſint, & cupæ. Quibuſdam in regionibus accedunt inſtrumento, ſi uilla cultior eſt, etiam atrienſes, ſcoparij: ſi etiam nitridiaria, topiarij: ſi fundus ſaltua paſtioneſque habet, greges pecorum, paſtores, ſaltuarij. *Alia huius loci uide infrà proximè, regula 7.*

I I. *Regula: De grege ouium proponitur l. 9. ff. eod. tt. bis uerbis:* De grege ouium ita diſtinguendum eſt, ut ſi ideo comparatus ſit, ut ex eo fructus caperetut, non debeator: ſi uerò ideo, qoòd non aliter ex ſaltu fructus percipi poterit, contrà erit: quia pet greges ſtuctus ex ſaltu percipiuntur. *Huc pertinet J. reg. 23.*

I I I. *Regula: De apibus proponitur l. 10. ff. de inſtr. leg. bis uerbis:* Si teditus ex melle conſtat, etiam aluei apeſq; continentur. *Concordat l. 12. §. ſi in agro, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. proximè, reg. 13.*

I I I I. *Regula: De auibus proponitur l. 11. ff. eod. tt. bis uerbis:* Eadem ratio eſt io auibos, qoæ in inſulis maritimis aluntur. *Concordat l. 12. §. ſi in agro, in fine. ff. eodem titulo. cuius uerba uide J. prox. reg. 13.*

V. *Regula: De frumento, quod cibarijs cultorum paratum eſt, proponitur l. 12. in principio. ff. de inſtructo legato, bis uerbis:* Qoæſitum eſt, an frumentum quod cibarijs cultotum paratum foret, inſtrumento cederet? & plutimis nō placet, quia conſumeretur: quippe inſtrumentum eſt apparatus rerum diutius manſurarum, ſine quibus exerceri poſſeſsio nequiret: accedere eo, quòd cibaria oictus magis quàm colendi cauſa parentor. Sed ego puto (*Vlpianus inquit*) & frumentum & uinum ad cibaria paratum, inſtrumento contineri. Et ita Seruium reſpondiſſe, auditores eius referunt. *Concordat l. 18. §. item cùm fundus, in fine ff. eodem titulo. cuius uerba uide J. reg. prox.*

V I. *Regula: De frumento, quod ſerendi cauſa ſepoſitum eſt, babetur d. l. 12. §. 1. bis uerbis:* Nonnullis uiſum eſt, frumentum quod ſerendi cauſa ſepoſitum eſt, inſtrumento coutineri: poto, quia & inſtar cultutæ eſſet, & ita conſumeretur, ut ſempet reponeretur: ſed cauſa ſeminis nihil à cibarijs differt. *Concordat l. 18. §. item cùm fundus. ff. eodem titulo, bis uerbis:* Cùm fundus ita legatus eſſet, Mæuio fundum Seianum ita ut optimus maximuſq; eſt, cum omni inſtromento ruſtico & urbano, & mancipijs quæ ibi ſunt: & quæreretur, an ſemina debereutur? Paulus reſpondit, oerius eſſe deberi: uiſi aliud teſtatorem ſenſiſſe hætes probaret. Idem reſpondit de frumento repoſito ad maocipiorum exhibitionem.

V I I. *Regula: De alijs quæ inſtrumento fundi continentur, proponitur d. l. 12. §. conſeruandi, bis uerbis:* Conſeruandi fructus caoſa, ueluti granaria, quia in bis fructus cuſtodiuntur, urceos, capſellas, in quibus fructus componuntut. Sed & ea quæ exportandorum fructuum cauſa parantur, inſtrumeuti eſſe conſtat: ueluti iumenta & uehicula & naues & copæ & cullei. *Concordat l. 18. §. aſinam. ff. eodem titulo, bis uerbis:* Item cacabos & patinas inſtrumento fundi eſſe dicimus: quia ſine his pulmentarium coqoi non poteſt: nec multum refert inter cacabos & aheneum, quod ſupra focum pendet: hoc aqua ad potandum calefit, in illis pulmentarium coquitur: quòd ſi aheneum inſtrumento continetur, urcei quoq; quibus aqua in aheneum funditur, io idem genus rediguntur, ac deinceps in infinitum primis quibuſque proxima copulata procedunt. Optimom ergo eſſe Pedius ait, non propriam oerborum ſignificationem ſcrutari, ſed in primis quid teſtator demonſtrare uoluerit: deinde in qua præſumptione ſint, qui in quaque regiooe commorantur.

V I I I. *Regula: De ſeruis proponitur d. l. 12. §. Alfenus autem, bis uerbis:* Alſenus, ſi quoſdam ex bominibos alijs legauerit, cæteros qui in fuudo fueruot, noo contineri inſtrumento, ait: qoia nibil animalis inſtrumenti eſſe opioabatur. quod non eſt uerum: conſtat eoim, eos qui agri gratia ibi ſunt, inſtrumento coutineri. *Concordat l. 19. in principio. ff. eodem titulo, bis uerbis:* Si mancipia quæ poſt teſtamentum factum in fundum Seiæ relictum à teſtatore iodu-cta fundi colendi gratia in eodem fundo fuerint: ea quoq; inſtrumento fundi coutineri, Paulus reſpondit. Quamuis enim ea mancipia teſtator demonſtraſſet, quæ tūc ibi eſſent com legaret: tamen non minuendi legari, ſed augendi cauſa mancipiorum quoq; fecit mentionem. Cæterùm inſtrumento

mento fundi mancipia quoq; colendi agri cauſa inducta contineri, non ambigitur.

IX. Regula: *De ſeruo quaſi colono habetur l. 12. §. quæritur. ff. de inſtructo legato, his uerbis:* Quæritur, an ſeruus qui quaſi colonus in agro erat, inſtrumento legato contineatur? & Labeo ac Pegaſus rectè negauerunt: quia non pro inſtrumento in fundo fuerit, ſi ſolitus fuit & familiæ imperare. *Plura de hac regula uide ſuprà eodem cap. de fundo legato, regula 5. except. 8.*

X. Regula: *De ſaltuario habetur d. l. 12. §. ſaltuarium, his uerbis:* Saltuarium Labeo quidem putat eum demum contineri, qui fructuum conſeruandorum gratia paratus ſit, non eum qui finium cuſtodiendorum cauſa. Sed Neratius etiam hunc: & hoc iure utimur, ut omnes ſaltuarij contineantur. *Concordat l. 15. §. fin. ff. eodem titulo. cuius uerba uide infrà regula 19. Concordat item l. 17. §. fin. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſ. de inſtr. leg. regula 10.*

XI. Regula: *De piſtore, tonſore, fabro, molitore, & alijs ſimilibus, proponitur d. l. 12. §. Trebatius, his uerbis:* Trebatius amplius etiam piſtorem & tonſorem, qui familiæ ruſticæ cauſa parati ſunt, putat contineri: item fabrum, qui uillæ reficiendæ cauſa paratus ſit: & mulieres, quæ panem coquant, quæq; uillam ſeruent: item molitores, ſi ad uſum ruſticum parati ſint: item focariam & uillicam, ſi modò aliquo officio uirum adiuuet: item lanificas, quæ familiam ruſticam ueſtiant, & quæ pulmentaria ruſticis coquant. Sed an inſtrumenti inſtrumentum legato inſtrumēto contineatur, quæritur? hæc enim quæ ruſticorum cauſa parantur, lanificæ, & lanę, & tonſorea, & fullones, & focariæ, non agri ſunt inſtrumentum, ſed inſtrumenti: puto igitur etiam focariam contineri, & lanificas & cæteros qui ſuprà enumerati ſunt. Et ita Seruium reſpondiſſe, auditores eius referunt. *Huius etiam loci eſt d. l. 12. §. cellarium. cuius hæc ſunt uerba:* Cellarium quoq; ideo propoſitum, ut rationes ſaluæ ſint: item hoſtiarium mulionemq; inſtrumenti eſſe conſtat. *De alijs huius generis uide ſ. reg 20.*

XII. Regula: *De uxoribus & liberis ſeruorum proponitur d. l. 12. §. uxores, his uerbis:* Vxores quoque eorum & infantes qui ſuprà enumerati ſunt, in eadem uilla agentes, credendum eſt uoluiſſe teſtatorem legato cōtineri. neq; enim duram ſeparationem iniunxiſſe credendus eſt. *Concordat d. l. 12. §. contubernales. cuius uerba uide ſ. eod. cap. de fundo legato regula 5. exceptione 4.*

XIII. Regula. *De uenationis & aucupij inſtrumentis, proponitur l. 12. §. ſi in agro. ff. de inſtructo legato, his uerbis:* Si in agro uenationes ſint, puto uenatores quoque & ueſtigatores & canes, & cætera quæ ad uenationes ſunt neceſſaria, inſtrumento contineri, maximè ſi ager ex hoc reditum habet: & ſi ab aucupio reditus fuit, aucupes, & plagæ, & huius rei inſtrumentum agri inſtrumento continebuntur: nec mirum, cùm & aues inſtrumento exemplo apum contineri, Sabinus & Caſſellius putauerint.

XIIII. Regula: *De inſtrumento quod ad plures agros pertinet, proponitur l. 12. §. ſi quis eod. ff. de inſtr. legato, his uerbis:* Si quis eodem inſtrumento in plurimis agris utatur, cuius agri inſtrumentum ſit, quęritur? & ego arbitror, ſiquidem apparet uoluntas patrisfamiliās, cuius potius agro deſtinauerit, eius eſſe inſtrumentum: cæteri enim agri mutuantur ueluti ab hoc agro. ſi non appareat, nullius inſtrumento cedet neq; enim pro parte diuidimus inſtrumentum. *Concordat l. ex facto. 35. §. rerum. ibi: quare nec ſerui quidem ff. de hered. inſt. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. regul. 21. Concordat item l. 4. ff. de inſtr. leg. cuius uerba uide ſuprà eodem capite, de fundo legato, regula 5. exceptione 2.*

XV. Regula: *De iis quibus etiam ad alios uſus paterfamilias utitur, proponitur l. 12. §. ſi aliqua ff de inſtructo legato, his uerbis:* Si aliqua parte anni in fundo paſcuntur pecora, aliqua parte his pabulum conducitur: uel ſerui, ſi aliqua parte anni ager per eos colitur, aliqua parte in mercedem mittuntur, nihilominus inſtrumento continentur.

XVI. Regula: *De mola, machina, fœno & ſimilibus, habetur l. 12. §. & molas. ff. de inſtructo legato, his uerbis:* Et molas & machinas, fœnum, ſtipulas, aſinum machinarium, machinam frumentariam, uas aheneum, in quo faba coqueretur, & defrutum fieret, & aqua ad bibendum lauandumq; familiam pararetur, inſtrumenti eſſe: & cribra & plauſtra, quibus ſtercus euehatur. *Quod ad molas & aſinam attinet, ei uidetur contradicere l. 18. §. aſinam. ff. eodem titulo, his uerbis:* Aſinam molendariam & molam negat Neratius inſtrumento fundi contineri. *Planè ſubijciuntur in d. l. 18. §. idem conſultus, hæc uerba:* Idem conſultus de meta molendaria reſpondit, ſi ruſticis eius fundi operarijs moleretur, eam quoq; deberi. Eſt autem meta inferior pars molæ, catillus ſuperior. *Concordat regulæ propoſitæ l. 27. §. fin. ff. eodem ti. his uerbis:* Molas manuarias quidam ſupellectilis, iumentarias autem inſtrumenti eſſe, Ofilius ait. Labeo, Caſcellius, Trebatius neutras ſupellectilis, ſed potius inſtrumenti putant eſſe: quod uerum puto.

XVII. *Regula: De rebus ſoli, & ijs quæ ſolo continentur, habetur d. §. & molas, in fine, his uerbis:* Ea uerò quæ ſolo continerentur, inſtrumenti fundi non eſſe, Caſsius ſcribit: ueluti arundineta & ſalicta antequam cæſa ſint: quia fundus fundi inſtrumentū eſſe non poſsit. Sed ſi cæſa ſint, puto contineri: quia quærendo fructui deſeruiunt. Idem & in palis erit dicendum. *Idem in figlinis dicitur J. regula 24.*

XVIII. *Regula: De ſupellectile & alijs quibus non fundus, ſed paterfamiliâs fuit instructior, proponitur d. l. 12. §. ſupellex, his uerbis:* Supellex, cætera quoque ſi qua in agro fuerunt, quo inſtructior eſſet paterfamiliâs, inſtrumento fundi non continentur. *Concordat d. l. 12. §. ſed ſi fundus. cuius uerba uide ſuprà eodem capite de fundo legato, regula 5. in principio.*

XIX. *Regula: De muliere uillæ cuſtode, habetur l. 15. §. fin. ff. de instructo legato, his uerbis:* Mulier uillæ cuſtos perpetua in fundo, qui cum inſtrumento legatus eſt, aut inſtructus, cōtinebitur, ſicuti ſaltuarius: par enim ratio eſt. nam deſiderant tam uillæ, quàm agri cuſtodiam: illic ne quid uicini aut agri aut fructuum occupent, hic ne quid cæterarum rerum quæ in uillis continentur: uilla autem ſine ulla dubitatione pars fundi habetur. *Concordat l. 12. §. Trebatius. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſuprà regula 11. De ſaltuario dictum eſt ſuprà regula 10.*

XX. *Regula: De uillico, bubulco, putatoribus, paſtoribus & foſſoribus, habetur l. 18. §. cùm de uillico. ff. de instructo legato, his uerbis:* Cùm de uillico quæreretur, an inſtrumento ineſſet, & dubitaretur? Scæuola conſultus reſpondit, ſi non penſionis certa quantitate, ſed fide dominica coleret, deberi. De bubulco quoque ita reſpondit, ſiue de eo qui bobus ibi araret, ſiue de eo qui boues eius fundi aratores paſceret, quæreretur, deberi. De putatoribus quoque reſpondit, ſi eius fundi cauſa haberentur, ineſſe. Paſtores quoq; & foſſores ad legatarium pertinere.

XXI. *Regula: De peculio ſeruorum habetur l. 22. §. fin. ff. de inſtrumento legato, his uerbis:* Fundo legato cum mancipijs & pecoribus, & omni inſtrumento ruſtico & urbano, peculium actoris ante teſtatorem defuncti, ſi ex eodem fundo fuerit, magis placet ad legatarium pertinere. *Vide ſ. eodem capite de ſeruis legatis, reg. 2.*

XXII. *Regula: De inſtrumento coloni habetur l. 24. cum lege ſequente. ff. eodem titulo, his uerbis:* Fundus qui locatus erat, legatus eſt cum inſtrumento: etiam inſtrumentum, quod colonus in eo habuit, legato cedit. An quod coloni fuit, an tantùm id quod teſtatoris fuit? & hoc magis dicendum eſt, niſi nullum domini fuit.

XXIII. *Regula: De pecore, quod fundus ſuſtinere non poteſt, habetur l. 26. in prin. ff. de inſtr. leg. his uerbis:* Fundi inſtrumento legato, id pecus cedere putabat Tubero, quod is fundus ſuſtinere potuiſſet. Labeo contrà. Quid enim fiet (inquit) ſi cum mille oues fundus ſuſtinere potuiſſet, duo milia ouium in eo fundo fuerint? quas oues potiſsimùm legato ceſſuras exiſtimabimus? nec quærendum eſſe quid debuiſſet parari pecoris inſtrumenti fundi cauſa, ſed quid paratum eſſet: non enim ex numero aut multitudine legata æſtimanda eſſe. Labeonis ſententiam (*Iabolenus inquit*) probo.

XXIIII. *Regula: De figlinis fundi habetur d. l. 26. §. 1. his uerbis:* Quidam cum in fundo figlinas haberet, figulorum opera, maiore parte anni ad opus ruſticum utebatur, deinde eius fundi inſtrumentum legauerat: Labeo & Trebatius, non uideri figlinas in inſtrumento fundi eſſe, aiunt.

XXV. *Regula: De rhedis & ſeliquaſtris habetur l. 4. ff. de ſupell. leg. his uerbis:* Inſtrumenti ſignificatione rhedæ & ſeliquaſtra in ſupellectili adnumerati ſolent. *Reliquas huius loci regulas uide ſ. eod. cap. de fundo legato, reg. 5. eius q; exceptionibus.*

DE INSTRVMENTO DOmus legato.

I. *Regula proponitur l. 12. §. ſi domus. ff. de inſtr. leg. his uerbis:* Si domus ſit inſtrumentum legatum, uidendum quid contineatur? & Pegaſus ait, inſtrumentum domus id eſſe, quod tempeſtatis arcendæ aut incendij cauſa paratur, non quod uoluptatis gratia. Itaque neque ſpecularia, neque uela quæ frigoris uel umbræ cauſa in domo ſunt, deberi. Quæ ſententia Caſsij fuit, qui dicebat, inter inſtrumentum & ornamentum multum intereſſe. inſtrumenti enim ea eſſe, quæ ad tutelam domus pertinerent, ornamenti, quæ ad uoluptatem, ſicuti tabulas pictas. Vela autem cilicia inſtrumenti eſſe Caſsius ait, quæ ideo parentur, ne ædificia uento uel pluuia laborent. Acetum quoque quod incendij extinguendi cauſa paratur, item centones, ſiphonea, perticas quoque & ſcalas, & formiones, & ſpongias, & amas, & ſcaphas contineri, plerique & Pegaſus aiunt. Tegulam etiam, & tignum eius rei cauſa paratum inſtrumento contineri, ſi ad huiuſmodi cauſam habeat tigna parata, ad alios uſus non deſeruientia. Proinde & fulcimenta, ſi qua habebat, huic rei neceſſaria, etiam

etiam ea inſtrumento domua continebuntur. De uelis, quæ in hypæthris extenduntur, item de bia quæſtionibua circa columnaa Celſus ſcribit, magis ſupellectili adnumeranda, & ita Sabinum & Caſsium putate. Canalea autem, & harpagonea, & amaa, ioſtrumento coorineti conſtat. Item perticæ quibua araneæ deterguntur: item ſpongiæ quibus colnmnæ, pauimenta, pedia exterguntur: ſcalæ quoque, quæ ad lacuoaria admouentur, inſtrumenti ſunt: quia mundiorem domum reddunt.

I I. *Regula: De rebus adfixis, item ſigillis, ſtatuis, horologio, &c. proponitur d. l. 12. §. Papinianus quoque, his uerbis:* Papinianus quoq; libro ſeptimo Reſponſorum alt: Sigilla & ſtatuæ adfixæ, inſtrnmento domoa noo continentur, ſed domus portio ſunt: quæ uerò non ſuot adfixa, inſtrumento non continentur. ea enim (inquit) ſupellectili adnumerãtur, excepto horologio æreo, quod non eſt adfixum. nam & hoc inſtrumento domna putat contineri: ſicut prothyrum domus, ſi uelamen eſt (inquit) ioſtrumeoto domna continetur.

I I I. *Regula: De fiſtulis, canalibus & alijs huius generis proponitur d. l. 12. §. fiſtulæ, his uerbis:* Fiſtulę autem, & canales, & crateres, & ſi qua ſunt alia ad aquas ſalientes oeceſſaria, item ſeræ & claues magis domua portio, quàm domua inſtrumentum ſont. Specularia quoq; adfixa magia puto domus eſſe partem: nam in emptionem domua, & ſpecularia, & pegmata cedere ſolent, ſiue in ædificio ſint poſita, ſiue ad tempua detracta: ſed ſi non ſint repoſita, ad hoc tamen ſintut ſuppleantur, ſi qua deſint, inſtrumento potius conrinebuntnr. Cancellos qnoq; inſtrumento contineri puto. *Alias huiuſmodi regulas uide ſ. eod. cap. de domo & ædibus legatis, regula 9.*

DE SVPELLECTILI legata.

I. *Regula: De definitione ſupellectilis habetur l. 1. cum l. ſequente. ff. de ſupellect. leg. his uerbis:* Supellex eſt domeſticum patrisfamiliâs inſtrumentum, quod neque argeoto auroue facto, uel ueſti adnnmeratur: id eſt, rea mobilas, non animales. *Alia ſupellectilis definitio proponitur l. 6. ff. eod. tit. his uerbis:* Supellectilis eaa res eſſe puto, quæ ad uſum communem patrisfamiliâs paratæ eſſent, quæ nomen ſui generis ſeparatim non haberent: quare quæ ad artificij genus aliquod pertinerent, neque ad commnnem uſum patriafamiliâs accommodatæ eſſent, ſnpellectilis non eſſe: ſed oec pugillarea & codicea in ſupellectili ſunt. *Concordat huic definitioni l. 7. §. 1. ff. eod. tit. his uerbis:* Tubero hoc modo demonſtrare ſupellectilem tentat. inſtrumentum qnoddam patriafamiliâs rerum ad quotidianum uſum paratarum, quod in aliam ſpeciem non caderet: ut (uerbi gratia) penum, argentum, ueſtem, ornamenta, inſtrumenta agri aut domus. *Ex his uerbis quid ſupellex ſit conſtat: ſimul etiam eius exceptio prima, quæ talis eſt: Niſi ad certum artificij genus pertineat, non ad communem uſum ipſius patrisfamiliâs. Sed & ſecunda exceptio ex ijs patet, ſcilicet: Niſi in aliam ſpeciem cadat, puta penum, argentum, ueſtem, &c. Huius exemplum eſt: Si eſcarium aut potarium ſit. Quod exemplum proponitur l. 8. ff. de ſupellect. legata, his uerbis:* Cùm quidam uxori ſuæ ita legaoerat domum, Cum iure ſuo, & omni inſtrumento, & ſupellectila: quærebatur, an uideretnr argentum eſcale & potorium legato contineri? Paulua reſpondit, ſi quid in ſupellectile argenteum eſt, deberi: eſcale autem uel potorium argentum non deberi, niſi hoc qnoque teſtatorem ſenſiſſe, legatarius doceat. *Ait Iuriſconſultus:* Non deberi. *Hoc ideo, quia non ſupellectilis, ſed alterius generis eſt. l. 7. §. fin. Libi: uerùm ſi ea. ff. eodem titul. cuius uerba uide infrà proximè. Huic tamen uidetur contradicere l. 3. §. utrea. ff. eodem tit. cuius uerba infrà exception. 3. proponuntur. Harum duarum exceptionum replicatio eſt: Niſi defunctus eam rem ſupellectili adſcribere ſolitus fuerit. tunc enim, quamuis alterius generis uel ſpeciei ſit, uidetur tamen ſupellectili adſcribenda. Hæc replicatio reprobatur, ſub hac tamen conditione: Niſi dubitetur utrum ſupellectilis ea res ſit, an alterius generis. l. 7. §. ſed de his. ff. de ſupellectile legata, his uerbis:* Sed de his quidem, de quibua dubitari poteſt, ſupellectilia potiua an argenti, an ueſtia ſint, Seruiua fatetur ſententiam eius qui legauit, aſpici oportere, in qoam rationem eam ſolitua ſit referre: uerùm ſi ea de quibus non ambigeretur, quin in alieno genere eſſent (utputa eſcarium argentum, aut penulas & togas) ſupellectili quis adſcribere ſolitua ſit: non idcirco exiſtimari oportere, ſupellectile legata ea qooque contineri. non enim ex opinionibua ſingulorum, ſed ex communi oſu nomina exaudiri debere. Id Tubero parum ſibi liquere ait: Nam quorſum nomina (inquit) niſi ut demonſtrent uolontatem dicentis? Eqnidem non arbitror quenquam dicere quod non ſentiat, nt maximè nomine oſus ſit, qoo id appellari non ſolet. nam uocis miniſterio utimur. Cæterùm nemo exiſtimandua eſt dixiſſe quod non mente agitauerit. Sed etiamſi magoopere me Tuberonia & ratio & autori-

tas mouet, non tamen à Seruio diſſentio, non uideri quempiam dixiſſe, qui non ſuo nomine uſus ſit. nam etſi prior atq; potentior eſt, quàm uox, mens dicentis, tamen nemo ſine uoce dixiſſe exiſtimatur: niſi fortè & eos qui loqui non poſſunt, conatu ipſo, & ſono quodam, *καὶ τῇ ἀνάρθρῳ φωνῇ*, id eſt, & inarticulata uoce atq; confuſa, dicere exiſtimemus. *Concordat l. 10. ff. de ſupell. leg. bis uerbis:* Qui ueſtem omnem, & res plurium generum, ſupellectilis nomine expenſo ferre ſolitus erat, is uxori ſupellectilem legauerat: rectè negabant ueſtem legato ceſſuram, Labeo, Ofilius & Caſſelius: quia non poſſet uideri ueſtis ſupellectilis appellatione contineri. *Tertia exceptio eſt: Niſi precioſæ alicuius materiæ ſint. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. uitrea. ff. de ſupellect. legata, bis uerbis:* Vitrea eſcaria & potoria in ſupellectile ſunt, ſicut fictilia: nec ſolùm uulgaria, ſed etiam quæ in precio magno ſunt. nam & pelues argenteas, & aquiminaria argentea, & menſas & lectos inargentatos uel inauratos atque gemmatos in ſupellectili eſſe, non dubitatur, uſque adeò, ut idem iuris ſit, etſi tota argentea uel aurea ſint. De murrhinis & cryſtallinis dubitari poteſt, an debeant annumerari ſupellectili, propter eximium uſum & precium? ſed & de his idem dicendum eſt: nec intereſt cuius materiæ ſint res, quæ ſunt in ſupellectili: ſed craterem argenteum non eſſe in ſupellectili, nec ullum uas argenteum, ſecundum ſeculi ſeueritatem nondum admittentis ſupellectilem argenteam. Hodie propter uſum imperitorum, ſi in argento cælatum candelabrum ſit argenteum, argenti eſſe uidetur, & error ius facit. *Concordat l. 7. §. nec mirum eſt. ff. eod. tit. bis uerbis:* Nec mirum eſt, moribus ciuitatis & uſu rerum appellationem eius mutatam eſſe. nam fictili, aut lignea, aut uitrea, aut ærea deniq; ſupellectili utebantur: nunc ex ebore atq; teſtudine, & argento, iam ex auro etiam, atque gemmis ſupellectili utuntur. Quare ſpeciem potius rerum, quàm materiam intueri oportet. *Concordat l. 9. §. ſupellectilis. ff. eod. tit. bis uerbis:* Supellectilis menſas eſſe cuiuſcunque materiæ, ſcilicet uel argenteas, uel argento incluſas, placet. nam & argenteos lectos, item argentea candelabra ſupellectili cedere poſterior ætas recepit: cùm & Vlyſſea auro & argento lectum uiuentis arboris truncis inædificatum ornaſſet, quem Penelope recognoſcendi uiri ſignum accepit, ut uoluit Homerus. *Concordat inſuper l. 11. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ʝ. reg. 10. Quarta exceptio eſt: Niſi res ſit pignori accepta: hæc enim non debebitur. de qua re uide ʝ. reg. 7. Quinta exceptio eſt: Niſi magis deliciarum, quàm uſus cauſa paratum ſit. hæc exceptio approbatur l. 11. ff. de ſupell. leg. cuius uerba uide ʝ reg. 10.*

II. *Regula: De origine ſupellectilis, ſeu ratione nominis, proponitur l. 7. in princip. ff. de ſupellect. legat. bis uerbis:* Labeo ait, originem fuiſſe ſupellectilis, quòd olim his qui in legationem proficiſcerentur, locari ſolerent, quæ ſub pellibus uſui forent.

III. *Regula: De ſpeciebus ac partibus ſupellectilis proponitur l. 1. in prin. ff. de ſupellect. leg. bis uerbis:* Supellectile legata hæc continentur, menſæ, trapezophora, delphica, ſubſellia, ſcamna, lecti etiam inargentati, culcitræ, thoralia, mappæ uilloſæ, uaſa aquaria, pelues, aquiminaria, candelabra, lucernæ, trullæ: item uaſa ahenea uulgaria, id eſt, quæ non proprio eſſent loco attributa: præterea capſæ, armaria. Sed ſunt qui putant capſas & armaria (ſi librorum, aut ueſtium, aut armorum gratia parata ſint) non eſſe in ſupellectile: quia ne hæ quidem ipſæ res quibus attributæ eſſent, ſupellectilis inſtrumento cederent. Vitrea, eſcaria, & potoria in ſupellectili ſunt, ſicut fictilia, &c. *Reliqua huius legis uerba uide ſ. reg. 1. except. 3.*

IIII. *Regula: De tapetis, & alijs huiuſmodi rebus, proponitur l. 5. ff. de ſupell. legat. bis uerbis:* De tapetis quæri poteſt, quibus ſubſellia & cathedralia inſterni ſolent, utrum in ueſte ſint ſicut ſtragula, an in ſupellectile ſicut toralia, quæ propriè ſtragulorum non ſunt? Et hoc magis placuit, ea ſupellectile contineri. De tapetis autem uel linteis, quibus inſternantur uehicula, dubitari poteſt, an ſint in ſupellectile? ſed dicẽdum eſt, potius inſtrumenti uiatorij ea eſſe, ſicut pelles quibus inuoluuntur ueſtimenta: lora quoq;, quibus hæ pelles conſtringi ſolent.

V. *Regula: De rhedis & ſeliquaſtris, proponitur l. 4. ff. eodem tit. cuius uerba uide ſ. eodem capite, de inſtrument. fundi legato, regula uigeſima quinta.*

VI. *Regula: De argento eſcario & potorio, proponitur l. 8. ff. de ſupellect. legata. de qua re uide ſ. reg. 1. except. 3. Sed & de uaſis eſcarijs & potorijs uide ibidem.*

VII. *Regula: De re pignori accepta, proponitur l. 9. §. fin. ff. de ſupellect. leg. bis uerbis:* Supellectile ſua omni legata acceptum argentum pignori non continebitur, quia ſupellectilem ſuam legauit: utiq; ſi non in uſu creditoris id argẽtum uoluntate debitoris fuit, ſed repoſitum propter contractus fidem ac reſtituendæ rei uinculum.

VIII. *Regula: De ueſte proponitur l. 10. ff. de ſupellect.*

lect. leg. cuius uerba uide ſ. reg. 1. except. 2. replic. unica, in fine.

IX. *Regula: Pugillares & codices in ſupellectile non ſunt. Quæ regula approbatur l. 6. ff. de ſupel. leg. cuius uerba uide ſ. reg. 1. in prin.*

X. *Regula: De iſs quæ deliciarum magis quàm uſus cauſa parata ſunt, proponitur l. 11. ff. de ſupellect. leg. his uerbis:* Vaſa ahenea ſalientis aquæ poſitæ, itém ſi quid aliud magis deliciarum, quàm uſus cauſa paratum eſſet, non eſſe ſupellectilis, Labeo & Trebatius putant. Murrhea autem uaſa, & uitrea, quę ad uſum edendi & bibendi cauſa parata eſſent, dicunt in ſupellectile eſſe.

XI. *Regula: De habitatione in qua ſupellex eſt, habetur l. 13. ff. de ſupellectil. legata, his uerbis:* Nunquam ex eo quòd ſupellectilem legauit maritus teſtamento, habitationem in qua ſupellex fuit, legaſſe uidetur: quare contra defuncti uoluntstem habitationem ſibi mulierem uindicare, procul dubio eſt.

XII. *Regula: Vrbana uel ruſtica ſupellectile legata, quid ueniat, definitur l. 12. ff. de ſupell. legat. his uerbis:* Quemadmodum urbanus ſeruus & ruſticus diſtinguitur non loco, ſed genere uſus: ita urbana penus & ſupellex ad uſum urbanum, non ad locum urbanum aut peregrinum dirigenda eſt: multumque intereſt, penus & ſupellex ea quæ in urbe ſit, an urbaua legetur, uel promittatur.

DE PENV LEGATA.

I. *Regula: Penu legata debentur ea quæ eſui potuiq; ſunt. Quæ regula approbatur l. 3. in princip. ff. de penu legata, his uerbis:* Qui penum legat, quid legato complectatur uideamus. & Quintus Mutius ſcripſit libro ſecundo Iuris ciuilis, penu legata contineri quæ eſui potuique ſunt. Idem Sabinus libris ad Vitellium ſcribit: Quæ horum (inquit) patrisfamiliâs, uxoris liberorumque eius, uel familiæ quæ circa eos eſſe ſolet: item iumentorum, quæ dominici uſus cauſa parata ſunt. *Proinde ſiue frumentum, ſiue quid leguminis in cella penuaria teſtator habuit, penore legata continebitur. Sed & hordeum ſiue familiæ ſiue iumentorum gratia paratum, contineri, Ofilius libro decimo ſexto Actionum ſcribit.* [a] *Nomen autem penus (inquit Paulus) mihi traditum eſt, omnibus generibus dictum.* [b] *Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non eſſe, ſed per ea eſſe ſoleamus, ut eſt oleum, garum, muria, &c. Hæc exceptio reprobatur l. 3. §. ſed Ariſto, cum ſequentibus. ff. de penu legata, his uerbis:* Ariſto notat, etiam quæ eſui potuique non ſunt, contineri legato: utputa ea in quibus eſſe ſolemus, oleum fortè, garum, muriam, mel, cæteraque his ſimilia. Planè (inquit) ſi penus eſculenta legetur, Labeo libro nono Poſteriorum ſcribit, nihil eorum cedere: quia non hæc eſſe, ſed per ea ſolemus. Trebatius in melle contrà ſcribit meritò, quia mel eſſe ſolemus: ſed Proculus omnia hæc contineri rectè ſcribit, niſi contraria mens teſtatoris appareat. Eſculenta, utrum ea quæ eſſe, an & ea per quæ eſſe ſolemus, legauerit? & ea quoque legato contineri credendum, niſi contraria mens patrisfamiliâs doceatur. Mel certè ſemper eſculentæ penui cedere, lacertas quoque cum muria ſua contineri. nec Labeo negauit. *Secunda exceptio eſt: Niſi non uſus patrisfamiliâs cauſa, eorumque qui quæue circa eum ſunt, parata ſint eſculenta & potulenta, ſed ob aliam cauſam. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. ſed quod diximus. ff. de penu legata, his uerbis:* Sed quod diximus uſus ſui cauſa paratum, accipiendum erit & amicorum eius, & clientum, & uniuerſorum quos circa ſe habuit: non etiam eius familiæ, quam neque circa ſe, neq; circa ſuos habuit, puta, ſi qui ſunt in uillas deputati, quos Quintus Mutius ſic definiebat, ut eorum cibaria contineri putet, qui opus non facerent: ſed materiam præbuit Seruio notandi, ut textorum & textricum cibaria diceret contineri. ſed Mutius eos uoluit ſignificare, qui circa patremfamiliâs eſſent. Simili modo & iumentorum cibaria penu continentur, ſed eorum iumentorum, quæ uſibus ipſius & amicorum deſeruiebant: cæterùm ſi qua iumenta agris deſeruiebant, uel locabantur, legato non cedere eorum cibaria. *Aliud propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. 4. §. item ſi quis. ff. de penu legata, his uerbis:* Si quis ſolitus fructus ſuos uendere, penum legauerit, non omnia quæ & promercij cauſa habuit, legaſſe uidetur, ſed ea ſola quæ in penu ſibi ſeparabat. *Propoſitæ exceptionis in exemplo iam dicto replicatio hæc eſt: Niſi promiſcuè uti ſolitus ſit teſtator, ut nihil in penum ſuam ſeparauerit: tunc enim penus nomine legatario debetur, quantum teſtatori ad annuum uſum ſufficiebat. Quæ replicatio approbatur d. §. item ſi quis, hiſce uerbis:* Quòd ſi promiſcuè uti ſolebat, tunc quantum ad annuum uſum ei ſufficeret, familiæque eius, cæterorumque quæ circa eum ſunt, legato cedet: quod ferè (inquit Sabinus) euenit in perſonis mercatorum, aut quoties cella eſt olei & uini, quæ uenire ſolebant, in hæreditate relicta. *Concordat l. cùm quæreretur. 58. §. lana. ff. de leg. 3. cuius uerba uide infra eodem capite, de iis quæ alicuius cauſa parata*

a L. 3. 4. ſiue autem. ff. de penu legata. b l. 4. 4. nomi. ff. eod. tit.

ſunt legatis, reg. 2 except. 17. repl. 3. *Tertia exceptio eſt: Niſi teſtator aliquid excepit. hoc enim non debebitur. Quæ exceptio approbatur l. 4. §. fin. ff. de penu legata, his uerbis:* Si cui penus legata ſit præter uinum, omnis penus legata uidetur, excepto uino. *Quarta exceptio eſt: Niſi alij quoq; aliquid, puta uinum, ex penu ſit legatum. hoc enim ei cui penus legata eſt, non debebitur. Quæ exceptio approbatur l. 2. in princip. ff. de tritico legato, his uerbis:* Cùm alij penum, alij uinum legatum eſt, excepto uino omne penum ad legatarium pertinebit. *Quinta exceptio eſt: Niſi non alendi, ſed medendi cauſa edatur uel bibatur. Hæc exceptio approbatur l. 3. ff. de penu legata, his uerbis:* Non omne quod bibitur, in penu habetur: alioqnin neceſſe erit, ut & omnia medicamenta, quæ bibentur, contineantur. Itaque ea demum penoris eſſe, quæ alendi cauſa biberentur: quo in numero aotidotum non eſt. Et ſanè oerè Caſsius ſenſit. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi tam ad alendum, quàm ad medendum pertineat, ut piper, liguſticum, &c. Quæ replicatio approbatur d. l. 3. in fine, his uerbis:* Sed quod quidam negauerunt, piper, & liguſticum, & carræum, & laſer, & cætera huiuſmodi in penu non eſſe, improbatum eſt. *Sexta exceptio eſt: Niſi acetum ſit extinguendo incendio deſtinatum. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. penori. ff. de penu leg. his uerbis:* Penori acetum quoqoe cedere, oemo dubitat, niſi extinguēdi ignis cauſa fuerit paratum. tunc enim eſui potuique non fuit: & ita Ofilius libro XV. Actionum ſcribit. *Septima exceptio eſt: Niſi alibi quàm in domo ſua, uel cœnaculo habuerit teſtator. Hæc exceptio reprobatur l. ultim. ff. de penu legata, his uerbis:* Penum meam omnem ad matrem libertosque meos, qui cum matre ſunt, pertinere uolo: quæro, ſi tutores pupilli eam ſolummodò penum deberi, quæ in cœoaculo ſit, dicant: ſint autem & in horreis amphoræ, an hæ qooque debeantur? Scæuola reſpondit, quidquid penoris uſus cauſa ubicunque habuiſſet, deberi. *Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi teſtator penum certi loci legauerit, puta quæ Romæ eſt. de quo l. 4. §. ſi ita legetur. ff. de penu legata. cuius uerba uide ſ. eod. cap. de iis quæ ibi ſunt legatis, regula 4.* *Deinde admittitur exceptio propoſita, ſi penus legata ſit, excepto uino quod Romæ erit: tunc enim ſola ea penus quæ Romæ erit, debetur. Quæ diſtinctio approbatur d. l. 4. §. fin. his uerbis:* Si cui penus legata ſit præter oinum, omnis penus legata uidetur, excepto uioo: ſed ſi ita ſit ſcriptum, Omnem penum præter uinum quod Romæ erit: ſola penus quæ Romæ eſt, legata uidetur. & ita etiam Pomponius lib. VI. ad Sabinum ſcribit. *Hæc de prima regula, eiusq; exceptionibus.*

II. *Regula: Penu legata, ea etiam ſine quibus penus eſſe nō poteſt, ut uaſa, debentur. Quæ regula approbatur l. 4. in princip. ff. de penu legata, his uerbis:* Quod liqoidæ materiæ eſt (quia per ſe eſſe non poteſt) rapit ſecum in acceſsionis locum id, ſine qoo eſſe non poteſt: uaſa autem acceſsio legatæ penus, non legata ſunt. *Concordat l. 3. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Vaſa quoque peouaria quin contineantur, nulla dubitatio eſt. *Huius regulæ exceptio proponitur d. §. fin. his uerbis:* Ariſto autem ſcribit, dolia non contineri: & eſt uerum ſecuodum illam diſtinctionem, quam ſuprà in uioo fecimus. Nec frumenti nec leguminum thecæ, uel arculæ forte uel ſportæ, uel ſi qua alia ſoot, quæ horrei penoarij (uel cellæ penuariæ) inſtruendi gratia habentur, non continebuotur: ſed ea ſola continentur, ſine quibus penus haberi non rectè poteſt. *Ait Iuriſconſultus:* Secundom illam diſtioctionem, qoam ſuprà in uino fecimus. *De hac diſtinctione uide paulò ſ. de uino legato, reg. 3 & 4.*

III. *Regula: De lignis, carbonibus & alijs, proponitur l. 3. §. ligna. cum ſeqaentibus. ff. de penu legata, his uerbis:* Ligna, & carbones, cæteraque per quæ penus conficeretur, an penore legato contineatur, quæritur? & Quintus Mucius & Ofilius oegaueruot: Non magis quàm molę (inquiunt) continentur. Iidem & thus & ceras conóneri negauerunt. Sed Rutilius & ligna & carbones, quæ non uendendi cauſa parata ſint, contiueri ait. Sextus Cecilius etiam thus & cereos in domeſticum uſum paratos, contineri legato ſcribit. Seruius apud Melam, & unguentum, & chartas epiſtolares penoris eſſe ſcribit: & eſt uerius, hæc omnia, odores quoque contineri. Sed & chartas ad rariunculam, uel ad λογάριον paratas, contineri. *Concordat l. 6. ff. eod. tit. his uerbis:* Inſtrumentum piſtrioi, item unioerſa uaſa coquinaria io peou noo continentur.

IIII. *Regula: Vrbana penu legata, quid ueniat, definitur l. 4. §. ſi ita legetur. ibi: quòd ſi urbana. ff. de penu legata. cuius uerba uide ſ. eod. cap. de iis quæ ibi ſunt legatis, reg. 4. in fine.*

V. *Regula: Penu eſculenta legata quid debeatur, definitur l. 1. §. planè. ff. de penu legata. cuius uerba uide ſ. reg. 1. except. 1.*

VI. *Regula: Penu potulenta legata, quid debeatur, definitur d. l. 3. §. potulenta, his uerbis:* Potulenta penu ea quæ uioi loco paterfamiliâs habuit, continebuntur: ſuprà ſcripta uerò non continebuntur. *Ait Iuriſconſultus:* Suprà ſcripta. *hæc uide ſuprà regula prima, exceptione prima.*

DE VINO LEGATO.

I. *Regula: Vino legato quid debeatur, definit l.6. in prin.ff.de uino legato, his uerbis:* Cùm uinum hæres dare damnatus eſt, quod in amphoris & cadis diffuſum eſt, dari debet etiamſi uaſorum menrio facta non eſt. *Sed & quid debeatur uel non debeatur, definit l.9. in prin.ff.eod. tt.his uerbis:* Si quis uinum legauerit, omne continetur quod ex uinea natum uinum permanſit. Sed ſi mulſum ſit factum, uini appellatiooe non cõtinebitur propriè, niſi fortè paterfamiliâs etiam de hoc ſenſit. Certè zythũ, qood in quibuſdã prouincijs ex tritico, uel hordeo, uel paoe conficirur, nõ cõtinebitur: ſimili modo nec curmi, oec ceruiſia cõtinebitur, nec hydromeli. Quid conditum? nec hoc puto, niſi alia mens teſtatoris fuit. Oenomeli planè, id eſt dulciſſimom uioum continebitur, & paſſum (niſi contraria mens ſit) continebirur: defrutom non cootinebitur, quòd potius condituræ loco ſit: acinaticium planè uino cõtinebitur: cydoneum, & ſi qua alia ſunt, quæ oon ex uinea ſiunt, uini appellatione noo cootinebuntur. Irem acetum uioi appellatiooe oon continebitur. *Planè aduerſus regulam propoſitam, quod ad ea quæ uini numero non continentur, attinet, exceptio generalis proponitur d.l.9.§.hæc omnia, his uerbis:* Hæc omnia ita demum uini nomine noo continentur, ſi modò uini numero à teſtatore noo ſunt habita: alioquin Sabinus ſcribit, omnia uini appellatione contineri, quę uini numero paterfamiliâs habuit. Igitur & acerum, quod uini numero paterfamiliâs habuit, & zythum & cormi & cætera, quæ pro hominum affectione atq; uſu oomero uini habebuntur.

II. *Regula: De aceto, quod uini numero regulariter non continetur. Quæ regula approbatur d.l.9.§.item acetum. cuius uerba uide paulò ſuperius reg. proxim. Eius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uini numero à teſtatore ſit habitum. Quæ exceptio approbatur d.l.9.§.hæc omnia. ibi: igitur & acetum. cuius uerba uide paulò ſuperius reg. proxima. Concordat l.1.ff.eod.tt.de uino legato, his uerbis:* Vino legato acetum quoq; continetur, quod paterfamiliâs uini numero habuit. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alius, non teſtator, acetum uini numero habuit: tunc enim uini appellatione non continetur. Quæ replicatio approbatur l.3.in prin.ff.de uino leg. his uerbis:* Si cui uinum ſit legatum centum amphorarum, cùm nullum oinum reliquiſſet, uinum hęredem empturum & pręſtaturum, ooo acetum, quod uioi numero fuit. *Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi uinum quod legatum eſt, coacuit: hoc enim nihilominus debetur. Quæ exceptio approbatur l.9.§.quòd ſi totum.ff.de uino legato, his uerbis:* Si totom uinum, quod paterfamiliâs habuit, coacuerit: non extinguitur legatum. *Concordat d.l.9.§.item ſi quis uinum, his uerbis:* Si quis uinum, qood haboit, legauit, deinde hoc coacuit: licet poſtea in aceti locum tranſlatum ſit à patrefamiliâs, uino legato continebitur: quia id quod teſtamẽti facti tempore uinum fuit, demonſtratum eſt. & eſt hoc uerum, niſi uoluntas aduerſetur. *Concordat item l.nuper.13.§.& ideo elegans.ff.de leg.3. cuius uerba uide 3.lib.prox.cap.5.quæſt.2.ſpecie 1. Sanè pertinet hæc exceptio ad ea quæ dicta ſunt 3.lib.prox.cap.8.cauſa 5.except.1.*

III. *Regula. Vino legato, uaſa quoq; debentur. quæ regula approbatur l.3.§.ſi uinum.ff.de uino legato, his uerbis:* Si uinum legatum ſit, uideamus an cum uaſe debeatur? & Celſus inquit, uino legato, etiamſi non ſit legatum cum uaſis, uaſa quoq; legata uideri: non quia pars uini uaſa ſuot, quemadmodum emblemata argenti ſcyphorum fortè uel ſpeculi: ſed quia credibile eſt, mentem teſtatoris eam eſſe, ut uoluerit acceſsioni uino eſſe amphoras: & ſic (inquit) loquimur, habere eoa amphoras mille, ad menſuram uioi referẽtes. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi uaſa ſint, in quæ uina diffuſa ſunt, ut ad perpetuum uſum reſeruentur. Quæ exceptio approbatur argumento l.14.ff.eod.tt.his uerbis:* Vino legato, ea demum uaſa ooo ſequuotur, in qoæ ita diffuſa ſunt oina, ut noo ad perpetuum uſum reſeruarenrur, ueluti amphoræ & cadi.

IIII. *Regula: De dolijs, cupis, utribus & culleis, proponitur l.3.§.in dolijs.ff.de uino legato, his uerbis:* In dolijs non puto uerum, ut uino legato & dolia debeãtor, maximè ſi depreſſa in cella uinaria fuerint, aut ea ſint, qoæ per magnitudinem difficilè moueantor. In cupis autem ſiue cupulis (puto) admittendum eſt, eas deberi: niſi pari modo immobiles in agro uelut inſtrumentum agri erant. Vino legato utres non debebuntur: ne culleos quidem deberi dico.

V. *Regula: Vino cum uaſis legato, quid debeatur, definitur l.15.ff.de uino legato, his uerbis:* Vinum cum uaſis legauit, negat Trebatius, quod io dolijs ſit deberi: & ſenſum teſtatoris alium putat eſſe, uerborum alium, cæterùm dolia in uaſis uinarijs non eſſe: ego, etſi dolia in uaſis oinarijs non ſuot, tamen non concederem, Trebatio uinum, quod in dolijs eſſet, id eſt, quod in oaſis non eſſet, non eſſe legatum. Illud uerum eſſe puto, coi uinum cum uaſis legatum erit, ei amphoraa, cadoa, in quibus uina diffuſa ſeruamus, legatos eſſe: uinũ enim in amphoras & cados hac mente diffundimus, ut in his ſit donec uſus cauſa ꝓbetor, & ſcilicet cũ his amphoris

ris & cadis id uendimus: in dolia autem tali mente conijcimus, ſcilicet ut ex his poſtea uel in amphoras & cados diffundamus, uel ſine ipſis dolijs ueneat. *Concordat l.6.ff.eod.tt.his uerbis:* Quamuis cum uaſis & cadis uinum legatum eſt, tamen id quoq; quod in dolijs eſt, legatum eſſe uidetur: ſicut ſi ſeruos omnes cum peculio cuiuſque eorum legaſſet, etiam eos quibus peculij nihil eſſet, legaſſe uideretur.

VI. *Regula: Vino in amphoris legato, etiã id quod in urnalibus eſt debetur. Quæ regula approbatur l. ult. in prin. ff. de uino legato, his uerbis:* Qui uinum Surrentinũ in urnalibus habebat diffuſum, is ti[illegible] uinum legauerat in amphoris: omne illud quoq; uinum, quod in urnalibus fuiſſet, legatum eſſe, Labeo & Trebatius reſponderunt.

VII. *Regula: Vino paterno legato quid debeatur, definitur l.9.§.fin.ff de uino legato, his uerbis:* Vino paterno legato, id demum legatum uidetur, quod teſtator uini numero habuit, non quod pater. Item ſi peculiare uinum legatum ſit, id continebitur, quod ſerui habuerunt: cur tam diuerſè? quòd paternum uinum iam cœpit uſu ipſius teſtatoris eſſe, at peculiare in uſu ſeruorum remanſit.

VIII. *Regula: Vino peculiari legato quid debeatur, definitur l.9.§.fin.ff. de uino legato. cuius uerba uide s̃.reg.prox.*

IX *Regula: Vino ueteri legato quid ueniat, definitur l.9.§.fin. cum tribus ll. ſequentibus. ff. de uino legato, his uerbis:* Si uinum uetus ſit legatum, ex uſu teſtatoris legatum æſtimabitur, id eſt, quot annorum uino pro uetere utebatur: quod ſi non apparet, uetus accipietur, quod non eſt nouũ: ſiquidem & anni prioris uinum appellatione ueteris continebitur. nam aliter obſeruantibus quis finis, aut quod initium ueteris uini ſumetur?

X. *Regula: Dulci uino legato quid ueniat, definitur l.16.§.fin.ff.de uino legato, his uerbis:* Cui dulcia uina legata eſſent (ſi nihil aliud teſtamento ſignificetur) omnia hęc eſſe legata, mulſum, paſſum, defrutum & ſimiles potiones: item uuas, ficus, palmas, caricas. Quòd ſi ita eſſet legatum, Vinum amphorarium, aminæum, græcum, & dulcia omnia: nihil inter dulcia, niſi quod potionis fuiſſet, legatum, putat Labeo ex collatione uini amphorarum: quod non improbo.

DE VESTE, VEL VEſtimentis legatis.

I. *Regula: Veſtibus uel ueſtimentis legatis quid ueniat, definitur l.ueſtis. 24. in prin. ff. de auro legato, his uerbis:* Veſtis an ueſtimenta legentur, nihil refert. Veſtimentorum ſunt omnia lanea linea[illegible] uel ſ[illegible]rica uel bombycina, quæ induendi, præcingendi, amiciendi, inſternendi, inijciendi incubandiue cauſa parata ſunt, & quę his acceſsionis uice cedunt: quæ ſunt inſitæ picturæ clauiq;, qui ueſtibus inſuuntur. *Quod ad clauos attinet, concordat l.cum aurum.20.§. idem Pomponius. ff. de auro leg. his uerbis:* Pomponius ait, Etſi non ſunt claui ueſtimentis conſuti, tamen ueſte legata contineri. *Alia huius loci regula proponitur l.ueſtimenti.23 ff.eod.tt. his uerbis:* Veſtimenti id eſt quod detextum eſt, etſi deſertum nõ eſt: quod in tela eſt, nondum detextũ, contextum appellatur. Si quis igitur ueſtem legauerit, neq; ſtamen neq; ſubtegmen legato continebitur. *Alia huius loci regula proponitur l.ueſtis 24. §.fin. cum duabus ll. ſequentibus. ff. de auro legato, his uerbis:* Veſtis etiam ex pellibus conſtabit, cum & tunicam & ſtragula pellicea nonnulli habeãt: argumento ſunt etiam nationes quædam (ueluti Sarmatarum) quæ pellibus teguntur. Ariſto etiam coactilia ueſti cedere ait: ſed & tegumenta ſubſelliorum huic legato cedere uice margaritarum. Item fibulæ ornamentorũ magis quàm ueſtis ſunt. Tapeta ueſti cedunt, quæ aut ſterni aut inijci ſolent: ſed ſtragula & babylonica, quæ equis inſterni ſolent, non puto ueſtis eſſe, & faſciæ crurales, pedulesq;, & itẽ pilea ueſtis loco ſunt: quia partem corporis ueſtiunt. Alia cauſa eſt udonum: quia uſum calceamentorum præſtant. Ceruicalia quoq; nomine ueſtis continentur. Culcitræ etiam ueſtis erunt: item pellea caprinę & agninæ ueſtis erunt. *Alia, ueſte legata, regula habetur l.quamuis.2[illegible].ff de auro leg. his uerbis:* Quamuis quædam ex ueſte magis ornatus gratia, quàm quo corpus tegatur, comparentur: tamen quod eo nomine ſint parata, potius habenda eſſe ueſt[illegible] numero, quàm ornamentorum. Similiter ornamentorum eſſe conſtat, quibus uti mulieres uenuſtatis & ornatus cauſa cœperunt: neque referre, ſi quædam eorum alium quoque uſum præbeant, ſicuti mitræ & anademata. quamuis enim corpus tegant, tamen ornamentorum, non ueſtis eſſe. *Alia huius loci regula proponitur l.Plautius. 9.ff.de auro leg.his uerbis:* Mulier ita legauit, Quiſquis mihi hæres erit, Titiæ ueſtem, mundũ ornamentaq; muliebria damnas eſto dare, Caſsius ait, Si nõ appareat quid ſenſiſſet, omnem ueſtem ſecundum uerba teſtamenti legatam uideri. Idem Iabolenus ſcribit: quia uerisſimile eſt (inquit) teſtatricem tantum ornamentorũ uniuerſitati detrogaſſe, quibus ſignificationẽ muliebrium accõmodaſſet: accedere eo, quòd illa demonſtratio muliebria neq; ueſti, neque mundo applicari ſalua ratione recti ſermonis poſsit.

II. Regula:

II. Regula: *Sua ueſte legata quid ueniat, definitur l. argumento. 26. §. ſi quis. ff. de auro leg. his uerbis:* Si quis addiderit oeſtem ſuam, apparet de ea eum ſenſiſſe, quam ipſe in uſoa ſuoa habuerit.

III. Regula: *Virili ueſte legata quid debeatur, definitur l. ueſtis. 23. §. ueſtimenta. ff. de auro leg. his uerbis:* Veſtimenta omnia aut uirilia ſunt, aot puerilia, aut muliebria, aut communia, aut familiaria. Virilia ſunt, quæ ipſius patriaſamiliâs caoſa parata ſunt: ueluti togæ, tunicæ, palliola, ueſtimenta, ſtragula, amphitapa, ſaga, reliquaq́; ſimilia. *Alia huius loci regula proponitur l. inter. 34. ff. eod. tt. his uerbis:* Inter oeſtem oirilem & ueſtimenta uirilia nihil intereſt: ſed difficultatem facit mens legátis, ſi & ipſe ſolitus fuerit uti quadá ueſte, quæ etiam mulieribos cõueniens eſt. Itaq; ante omnia dicendũ eſt, eam legatá eſſe, de qua ſenſerit teſtator. nõ quæ renera aot muliebris aut uirilis ſit. nam & Qointos ait, ſcite ſe quendam ſenatoré muliebribus cœoatorijs uti ſolitum: qui ſi legaret muliebrem ueſtem, non uiderctur de ea ſenſiſſe, qua ipſa quaſi uirili utebatur.

IIII. Regula: *Puerili ueſte legata quid debeatur, definitur l. ueſtis. 24. §. puerilia. ff. de auro legato, his uerbis:* Puerilia ſunt, quæ ad nullum alium uſom pertinent, niſi ad poerilem: ualuti togæ prætextæ, alicobi & chlamydes, & alia qoæ filijs noſtris comparamus.

V. Regula: *Muliebri ueſte legata quid debeatur, definitar d. l. 24. §. muliebria, his uerbis:* Muliebria ſunt, quæ matrisfamiliâs cauſa comparata ſunt, quibus uir non facilè uri poteſt ſina uituperatione: ucluti ſtolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ, quæ magis capitis tegendi, quàm ornandi caoſa ſunt comparata, plagulæ, penolæ. *Alia huius loci regula proponitur l. argumento. 26. §. muliebri. ff. eod. tt. his uerbis:* Muliebri oeſte legata & infantilem contineri, & puellarum, & uirginum, Pomponius rectè ſcribit: molietes enim omnes dici, quæcunq; ſexus fœminini ſunt. *Alia huius loci regula habetur l. inter. 34. in fin. ff. de auro legato. cuius uerba uide ſ. reg. 3. in fine.*

VI. Regula: *Communi ueſte legata quid debeatur, definitur l. ueſtis. 24. §. communia. ff. de auro leg. his uerbis:* Communia ſont, quibus promiſcuè utitur mulier cum oiro: ueluti ſi eioſmodi penula palliumúe eſt, & reliqua quibus ſine reprehenſiona uel oir uel uxor utatur.

VII. Regula: *Familiari ueſte legata quid ueniat, definitur d. l. 24. §. penult. his uerbis:* Familiaria ſunt, quæ ad familiam ueſtiendam parata ſunt: ſicuti ſaga, tunicæ, penulæ, liotaa, ueſtimenta, ſtragula, & conſimilia.

DE MVLIEBRIBVS LEGATIS.

Huius legati regula proponitur l. pediculis. 32. §. item cum. ff. de auro legato, his uerbis: Cùm quæreretur de tali legato, Hoc amplius filia mea dulciſsima è medio ſumito, tibiq́; habeto ornamentum meum omne muliebre cum auro, & ſi qua alia moliebria apparuerint: cùm teſtatrix ocgociatrix fuerit, an nõ ſolum argentum, quod in domo uel intra horreum uſibus eius fuit, legato cedat, ſed etiam quod in baſilica fuit muliebre? Paulos reſpondit, ſi teſtatrix habuit proprium argentum ad oſum paratum, non uideri id legatum, quod negociandi caoſa uenale proponi ſoleret, niſi da eo qooq; ſenſiſſe, is qui petat, probet.

DE MVNDO MVLIEBRI LEGATO.

I. Regula *huius legati proponitur l. argumento. 26. §. mundus. ff. de auro leg. his uerbis:* Mundus muliabris eſt, quo molier muodior fit: continentur eo ſpecula, matulę, onguenta, uaſa unguétaria, & ſi qua ſimilia dici poſſunt, peluti laoatio, tiſcus. *Ait Iuriſconſultus:* Vnguanta. *Huius proponitur exceptio d. l. 26. §. fin. his uerbis:* Vnguenta quibus ualetudinis cauſa ungimur, mondo non continentur.

II. Regula *proponitur l. pediculis. 32. §. Titia. ff. de auro legato, his uerbis:* Titia mundum muliebrem Septicię legauit: ea putabat ſibi legata & ornamenta & monilia, in quib. gemmæ & margaritæ ineſſeot, & annulos, & oeſtem tam coloriam quàm ueſicolõriá: quæſitum eſt, an hæc omnia mundo contiocrentur? Scæuolà teſpoodit, ex his quæ proponerentur, duotaxat argeotum balneare mundo moliebri cootineri. *Concordat l. 26. §. ſed & mulier. ff. eodem titulo, his uerbis:* Sed & mulier poreſt eſſe munda, oon tamen ornata, ut ſolet contingere in his quę ſe commondauerint lotæ in balneo, neq; ſe ornauerint: & contrà eſt aliqua ex ſomno ſtatim ornata, non tamen emondara.

III. Regula *proponitur l. ſi uxori. 40. in prin. ff. de auro leg. his uerbis:* Si uxori mundus muliebris legatus eſſet, ea tantummodo deberi, Oſilius, Labeo reſponderunt, quæ ex his tradita uteodi caoſa oxori à oiro fuiſſeot: aliter enim interpretantibus ſummam fore captionem, ſi oaſculatius aut fabar argentarius uxori ita legaſſet.

DE ORNAMENTIS MVLIEBRIBUS LEGATIS.

I. Regula *proponitur l. argumento. 26. §. ornamenta. ff. de auro legato, his uerbis:* Ornaméta mulio bris ſont, qoib. mulier ornatur, ueluti inaures, armillæ, uiriolę, aooull, prę̨ter ſignatorios, & omnia quę ad aliá ré nollá parátur, niſi corporis ornádi cauſa: quo ex nume-

ro

ro etiam hæc ſunt, aurum, gemmæ, lapilli, qui aliam nullam in ſe utilitatem habent.

II. Regula: *De alijs ornamentorum ſpeciebus, proponitur d.l.26.§.ornamentorum, his uerbis:* Ornamentorum hæc ſunt, oittæ, mitræ, ſemimitræ, calantica, acus cum margarita, quá mulierea babere ſolent, reticula, crocohypbanta.

III. Regula: *De margaritis & alijs lapillis, proponitur d.l.26.§.penultim.his uerbis:* Margarita, ſi non ſoluta ſunt, uel qoi alij lapides, ſiquidem exemptiles ſint, dicendum eſt, ornamentorum loco baberi: ſed etſi in boc ſint ſoluti, ut recomponantur, ornamentorum loco ſunt: quòd ſi adhuc ſint rudes lapilli, uel margaritæ, uel gemmæ, ornamentorum loco non erunt, niſi alia mens fuerit teſtantis, qoi hæc quoq;, quę ad ornamenta parauerat, ornameotorũ loco & appellatione comprehendi uoluit.

IIII. Regula: *De ueſtibus ornatus cauſa comparatis, proponitur l. quamuis. 27.in princip.ff. de auro legato. cuius uerba uide ſ. de ueſte legata, reg.1. Concordat l.38.ff.eod.tt.his uerbis:* Ornamentorum appellatiooe ueſtem muliebrem non contineri, nec errorem hætedis ios mutaſſe, Paulus reſpondit.

V. Regula: *De ornamentis, quæ alium quoq; uſum præbent, proponitur d.l.27.§.fin. cuius uerba uide ſ. de ueſte legata, reg.1.*

DE AVRO ET ARGENTO legato.

I. Regula: *Auro uel argento legato quid debeatur, definitur l.cùm aurum.20. in prin ff.de auro legato, his uerbis:* Cùm aurom & argentum legatum eſt, quidquid auri argentique relictum eſt, legato continetur, ſiue factum, ſiue infectum ſit: pecuoiam aotem ſignatam placet eo legato oon contineri. *Huius regulæ ratio proponitur l.76.§.illud fortaſs.ff. de legatis 3.his uerbis:* Illud ſortaſsis qoæſiturus ſit aliquis, cur argenti appellatione eriam ſactum argentum comprehendatur, cùm ſi marmor legatum eſt, nihil præter rudem materiam demonſtratũ oideri poſsit? cuios hæc ratio traditur, quippe ea quæ talia naturæ ſint, ut ſæpiua in ſua poſsiot redigi initia, ea materiæ potentia uicta nunquam uires eius effugiant. *Planè propoſitæ regulæ exceptiones proponuntur l.cùm aurum.20.§. item Celſus. ff. de auro legato, his uerbis:* Celſus ſcribit, auto legato ea quæ inaurata ſunt, non deberi: ſed nec aurea emblemata, qoæ in abſidibus argeoteis eſſent. an autem auri appellatione annuli aurei contineantur, quæritur? & Quintus Saturninos ſcribit contineri. Lectum planè argenteum, uel ſi qua alia ſupellex argentea ſit, argenti appellatione non continetur, ſi numero argenti habita non eſt: ut in iunctura argentea ſcio me dixiſſe, quod non in argentario paterfamiliàs ponebat: ſed nec candelabra, nec lucernæ argenteæ, oel ſigilla, quę in domo repoſita ſunt, uel imagines argenteæ argenri appellatione continebuntur: nec ſpeculom parieti adfixum, uel etiam quod mulier mundi cauſa haboit, ſi modò non in argenti numero habita ſunt. *Concordat l.pediculis.13.§.1.ff.eod.tt. his uerbis:* Aurea emblemata, quæ in lapidibus abſidibusque argenteis eſſent, & replumbari poſſent, deberi Gallus ait, ſed Labeo improbat: Tubero autem quod teſtator auri numero habuiſſet, legatò deberi ait: alioquin aurata & incluſa uaſa alterius materiæ auri numero non babenda.

De gemmis auro argentoq; incluſis: hæ quoq; auro argentoq; legatis, legato cedunt. Quæ *regula approbatur d.l.20.§.peruentamus. de qua re uide ã. cap.prox.reg.9.in prin.*

De numis an debeantur, definitur l. Quintus. 28. §.1.ff.de auro legato, his uerbis: An cui argentum omne legatum eſt, ei numi quoq; legari eſſe uideantur, quæritur? & ego puto, uoo contineri. non ſacilè enim qoiſqoam argenri numero nomos computat. Item argento ſacto legato, puto (niſi eoidenter cõtrà ſenſiſſe teſtatorem appareat) numoa non contioeri.

De ſcaphijs uentris cauſa habitis, an debeantur, definitur d.l.28.§.penult.ff. de auro legato, his uerbis: Argento legato nõ poto uentris cauſa habita ſcaphia contineri: quia argenti numero non habentur.

De uaſis et arculis an debeantur, definit l.argento. 51.ff.de leg.3.his uerbis: Argento legato, cõſtat arculas ad legatarium non pertinere. *Concordat l.cùm aurum.10.in prin.ibi: nec ex uaſis tanget.ff.de auro legato.cuius uerba uide J.reg.2.excep.1. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi argentum factum ſit legatum. Quæ exceptio approbatur d.l.20. §.1.his uerbis:* Si argeoti ſacti pondo centũ ſint legata, ex facto argento debebitur legatum: unde eſt quæſitũ apud Celſum, an & uaſcula poſsit ſeparare? & ſcripſit, uaſcula non ſeparaturum, licet ei optio ſuerit relicta.

De plumbo quo argentum continetur, proponitur reg.d.l.20.§. planè, his uerbis: Planè ſi cui uaſcula argentea, utpota lances qoadratæ ſint legatæ, plumbum quo continentur, eum ſeqoetur.

De emblematis proponitur regula d.l.20.§.ſimili modo, his uerbis: Simili modo quæritur, ſi cui argentum legetur, an emblemata aurea, quæ in eo ſunt, eum ſequantur? & Pomponius diſtinguit, multum intereſſe, certũ pondus ei argenti facti legetur, an uerò argentum

gentum factum : ſi pondus, non contineri : ſi argentum factum, contineri : quoniam argento cedit, quod ad ſpeciem argenti iunctum eſt : quemedmodum claui aurei & purpuræ, pars ſunt ueſtimentorum. *Planè auro legato emblemata iſta non debentur. Quod approbatur d.l.20.§.item Celſus.cuius uerba uide paulò ſuperius eadem regula,in principio.*

II. Regula: *Certo auri uel argenti pondere legato, æſtimationem ſoluendo heredes liberantur. Quæ regula proponitur l.1.§.fin.ff.de auro legato,his uerbis:* Cui certum pondus argenti dare hæres iuſſus eſt, ei pecuniam numeratam dando ipſo iure liberatur, ſi in ea pecunia eadem æſtimatio fuerit. *Leges concordantes uide ſ. cap.prox.regul.15.except.7. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi certum genus argenti ſit legatum. Quæ exceptio approbatur d.§. fin. his uerbis:* Quod ita uerum eſt, ſi non certum genus argenti legatum ſit. *Concordat l.20.ff.eod.tit. cuius uerba uide ſ.d. except.7. Huius exemplum eſt: Si facti argenti certum pondus ſit legatum. Quod exemplum proponitur l.cùm aurum.20.§.1.ff.de auro legato, his uerbis:* Si certum pondus auri ſit legatum, uel argenti, magis quantitas legata uidetur, nec ex uaſis tanget : ſed ſi argenti facti pondo centum ſint legata, ex facto argento debebitur legatum. *Secunda exceptio eſt: Niſi iudex pronunciauerit, ipſam materiam deberi. Quæ exceptio approbatur l.36.ff.de auro legato. cuius uerba uide ſ.cap.prox.reg.15.except.7.replicat.2. Alia propoſiti legati regula proponitur l. cùm aurum. 20. §. idem Celſus. ff. de auro leg. his uerbis:* Celſus quærit, ſi centum pondo argenti fuerint relicta, an replumbari debeant, ut ſic adpendantur? & Proculus & Celſus aiunt, exempto plumbo adpendi debere : nam & emptoribus replumbatæ adſignantur, & in rationes argenti pondus ſic defertur. quæ ſententia habet rationem.

III. Regula: *Auro uel argento facto legato, quid debeatur, definitur l.cùm aurum.20.§.argento facto. ff.de auro legato,his uerbis:* Argento facto legato, Quintus Mutius ait, uaſa argentea contineri : ueluti peropſidas, acetabula, trullas, pelues, & his ſimilia : non tamen quæ ſupellectilia ſunt. *Concordat l.Quintus. 28.in prin.ff.eod. tit. his uerbis:* Quintus Mutius libro ſecundo Iuris ciuilis ita definit, argentum factum, uas argenteum uideri eſſe. *Sed & aliæ auri facti ſpecies proponuntur l. Quintus.28.§.ſi factum. ff. de auro legat. his uerbis:* Si factum aurum legatum eſt, omne ad eum pertinet cui legatum eſt, ex quo auro aliquid eſt effectum, ſiue id ſuæ ſiue alterius uſionis cauſa paratum eſſet. ueluti uaſa aurea, emblemata, ſigna, aurum muliebre, & cætera quæ his rebus ſunt ſimilia. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uaſa fabricari cœpta ſint, nondum perfecta. Hæc exceptio reprobatur l.cùm aurum.20.§.infecti.ff.de auro leg.his uerbis:* Infecti autem argenti appellatio rudem materiam cõtinet, id eſt, non factam. Quid ergo, ſi cœptum ſit argẽtum fabricari, nondum tamen perfectum, utrum facti, an infecti appellatione contineatur, dubitari poteſt? ſed puto magis facti. Certè ſi iam erat factum, ſed cælabatur, facti appellatione continebitur. An & cælati continebitur, quod cælari cœpit? & puto contineri, ſi cui fortè cælatum ſit argentum legatum. *Secunda exceptio eſt: Niſi uaſa fracta ſint & colliſa. Hæc exceptio approbatur l. Quintus. 28. §. cui aurum. ff. de auro leg. his uerbis:* Cui aurum uel argentum factum legatum eſt, ſi fractum uel colliſum ſit, non continetur. Seruius enim exiſtimat, aurum uel argentum factum id uideri, quo commodè uti poſſumus: argentum autem fractum aut colliſum non incidere in eam definitionem, ſed infecto contineri. *Tertia exceptio eſt: Niſi non ſui, ſed alterius uſus cauſa teſtator parauit. Hæc exceptio reprobatur l. Quintus. 28.§.ſi factum. ff. de auro legato. cuius uerba uide ſ. eadem regul. in princip. Quarta exceptio eſt: Niſi ſub alio genere comprehendatur. Hæc exceptio approbatur d.l. Quintus.§.fin.his uerbis:* Argentum factum rectè quis ita definierit, quod neque in maſſa, neque in lamina, neque in ſignato, neque in ſupellectile, neq; in mundo, neque in ornamentis ſit. *Quinta exceptio eſt: Niſi nummi ſunt. hi enim argento facto non continentur. Quæ exceptio approbatur iam propoſitis uerbis hiſce:* Neque in ſignato. *Sed & approbatur d.l.Quintus.§.1.cuius uerba uide ſ. reg. 1.de nummis.*

IIII. Regula: *Facto auro uel argento legato, ea etiam quæ accedunt, debentur. Quæ regula approbatur l.ſi quando. 30. ff. de auro legato, his uerbis:* Si quando alterius generis materia auro argentoue iniecta ſit, ſi factum aurum uel argentum legetur, & id quod iniectum eſt debetur: utra autem utrius materiæ ſit acceſſio, uiſu atq; uſu rei, & conſuetudine patrisfamiliãs æſtimandum eſt. *Concordat l.pediculis.32.in prin.ff. eod.tit. his uerbis:* Pediculis argenteis adiuncta ſigilla ænea, cæteraque omnia quæ ad eandem ſimilitudinem redigi poſſunt, argento facto cedunt. Auro facto adnumerantur gemmæ annulis incluſæ (quippe annulorum ſunt) cimbia argentea cruſtis aureis illigata: margaritæ, quæ ita ornamentis muliebribus contextæ ſunt, ut in his aſpectus auri potentior ſit, auro facto adnumerantur. *Sed & de hac re dictum etiam ſuprà capite prox.regul.9.in principio.*

V. *Regula: Infecto auro uel argento legato, quid debeatur, definitur l. Quintus. 28. §. ſi factum, in fine. ff. de auro legato, his uerbis:* Si infectum aurum legatum eſt, quod eius ita factum eſt, ut eo ad rem ad quam comparatum eſt, non poſſit uti ſine refectione, quodq; ab eo patreſamiliâs infecti numero fuerat, id uidetur legatum eſſe. *Concordat l. cùm aurum. 20. §. infecti. ff. eod. tt. cuius uerba uide paulò ſuperius regula 4. exceptione 1. Huius etiam regulæ exemplum eſt d. regula 5. exceptione ſecunda.*

V I. *Regula: Cælato argento legato, quid debeatur, definit d. §. infecti, in fine. cuius uerba uide d. exception. 1.*

V I I. *Regula: Signato auro uel argento legato, quid debeatur, definitur l. Quintus. 28. §. ſi autem. ff. de auro legato, his uerbis:* Si autem aurum uel argentum ſignatum legatum eſt, id paterfamiliâs uidetur teſtamento legaſſe, quod eius aliqua forma eſt expreſſum: ueluti quæ Philippi ſunt, itemq; nomiſmata & ſimilia.

V I I I. *Regula: Eſcario argento legato quid debeatur, definitur l. cùm aurum. 20. §. ſi cui. ff. de auro leg. his uerbis:* Si cui eſcarium argentum legatum ſit, ſolùm debebitur quod ad epulandum in miniſterio habuit, id eſt, ad eſum & potum. Vnde & de aquiminario dubitatum eſt? & puto contineri: nam & hoc propter eſcam paratur. Certè ſi cacabos argenteos habebat, uel miliarium argenteum, uel ſartaginem, uel aliud uas ad coquendum, dubitari poterit, an eſcario contineatur? & hæc magis coquinarij inſtrumenti ſunt. *Concordat l. pediculis. 33. §. quidam. ff. eod. tt. his uerbis:* Quidam primipilaria uxori ſuæ argentum eſcarium legauerat. quæſitum eſt, cùm paterfamiliâs in argento ſuo uaſa habuerit quibus & potabat & edebat, an legato hæc quoq; uaſa continerentur? Scæuola reſpondit, contineri.

I X. *Regula: Potorio argento legato quid debeatur, definitur l. in argento. 21. in prin. ff. de auro leg. his uerbis:* In argento potorio utrum id duntaxat ſit, in quo bibi poſsit, an etiam id quod ad præparationem bibendi comparatum eſt, ueluti columniuarium & urcedi, dubitari poteſt? ſed propius eſt ut hæc quoq; inſint.

De aquiminario definitur d. l. 22. §. fin. his uerbis: Sed de aquiminario Caſsius ait, conſultum ſe reſpondiſſe, cùm alteri argentum potorium, alteri eſcariũ legatum eſſet, eſcario cedere. *Alia huius loci regula proponitur l. pediculis. 33. §. argento ff. de auro legato. his uerbis:* Argẽto potorio uel eſcario legato, in his quæ dubium eſt cuius generis ſint, conſuetudinem patrisfamiliâs ſpectandam: non etiã in his quæ certũ eſt eius generis non eſſe.

X. *Regula: Auro uel argento ſuo legato, quid debeatur, uide J. de ſuis rebus relictis.*

X I. *Regula: Viatorio argento legato, quid debeatur, definitur l. ult. in prin. ff. de auro legat. his uerbis:* Medico ſuo contubernali, & communium expeditionum comiti inter cætera ita legauerat, Argentum uiatorium meum dari uolo: quæſitum eſt, cum paterfamiliâs in diuerſis temporibus reipubl. cauſa abfuerit, quod uiatorium argentum hoc legato comprehenſum eſſe uideatur? Scæuola reſpondit, quod habuiſſet argentum uiatorium eo tempore, cùm teſtamentum faciebat, deberi. *De hac re dictum quoq; ſuprà cap. prox. regula 9. exception. 4.*

X I I. *Regula: Balneario argento legato, quid debeatur, definit d. l. ult. §. uxori, his uerbis:* Vxori ſuæ teſtamento ita legatum eſt, Semproniæ dominæ meæ hoc amplius argentum balneare: quæſitum eſt, an etiam id argentum, quo diebus feſtis in balneo conſueuit uti, legato cedat? Scæuola reſpondit, omne legatum uideri.

DE SVIS REBVS RELICTIS ſeu legatis.

I. *Regula proponitur l. Quintus. 28. §. cui legatum. ff. de auro leg. his uerbis:* Cui legatum eſt aurum omne quod ſuum eſſet cùm moreretur, eius omne aurum fiet, quod tunc paterſamilias cùm moreretur, uindicare potuit ſuum eſſe: ſed ſi qua diſtributio eius rei facta eſt, tunc intereſt quomodo ſit legatum. *Concordat l. ſuos. 71. in prin. ff. de leg. 3. cuius uerba proponentur J. reg. proxim. Concordat item l. cùm ſuæ. 69. cum l. ſequente. ff. eodem tt. his uerbis:* Cùm ſuæ ancillæ ſiue ſerui in teſtamento ſcribuntur, hi deſignati uidentur, quos paterfamiliâs ſuorum numero habuerit. Eadem in omnibus rebus quas ſuas quis legauerit, dicenda ſunt. *Suis igitur rebus legatis, id debebitur legatario, cuius dominium teſtatoris fuit: nam id ſolum uindicare potuit. Ait Iuriſconſultus:* Sed ſi qua diſtributio eius rei facta eſt, tunc intereſt quomodo ſit legatum. *Hæc uerba quid ſibi uelint, non ſatis intelligo. Planè ſi ita legauit teſtator: Aurum meum, uel quod meum eſt: Stichum meum, uel qui meus eſt: tunc non quod mortis tempore teſtatoris eſt, debetur legatario: ſed quod eo tempore eius eſt, cùm ſit teſtamentum. Quod notandum loco primæ exceptionis: de qua ſatis dictum S. cap. prox. regul. 9. except. 4. item S. lib. prox. cap 8. cauſa 5. except. 1. Sed & de eo dicetur J. de conditionibus. Secunda exceptio eſt: Niſi pars rei alterius ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 72. ff. de leg. 3. his uerbis:* Si quis ſeruos ſuos legauit, communes quoq; continentur, & in quibus uſusfructus alienus ſit. *Planè ſi conſtet teſtatorem nõ aliàs noluiſſe rem ad legatarium pertinere,*

niſi

niſi in ſolidum ſua ſit, propoſitæ exceptioni eſt locus. Quæ diſtinctio approbatur l. 66. §. ſeruos. ff. de leg. 1. his uerbis: Seruos communes ita à Seia relictos, Si mei erunt cùm moriar, non deberi: ſi modò hoc ſenſit teſtatrix, ut ita deberentur, ſi in ſolidum eius fuiſſent. *Sed & admittitur exceptio propoſita in ea parte, quæ teſtatoris non eſt. Quæ diſtinctio approbatur l. 5. ff. de leg. 1. his uerbis:* Labeo ait, cùm certa res aut perſona legatur ita, Qui meus erit cùm moriar, hæres dato: & communis ſit, totum deberi. Trebatium uerò reſpondiſſe, partem deberi, Caſsius ſcripſit: quod & uerius eſt. Cùm fundus communis legatus ſit, non adiecta portione, ſed MEVM nominauerit, portionem deberi conſtat. *Tertia exceptio eſt: Niſi uſusfructus rei alterius ſit. Et hæc exceptio reprobatur l. 72. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. except. proxim. in princ. Concordat l. 25. in prin. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Rectè dicimus eum fundum totum noſtrum eſſe, etiam cuius uſusfructus alienus eſt: quia uſusfructus non dominij pars, ſed ſeruitus eſt: ut uia & iter. Nec falsò dictum eſt, meum eſſe, cuius non poteſt ulla pars dici alterius eſſe. Hoc & Iulianus: & eſt uerius. *Quarta exceptio eſt: Niſi teſtator rem pignori dederit. Et hæc exceptio reprobatur l. ſuos. 71. §. 1. ff. de legat. 3. his uerbis:* Eos quos quis pignori hypothecæue dedit, ſine dubio inter ſuos legaſſe uidebitur debitor, creditor nequaquam. *Quinta exceptio eſt: Niſi tales ſint ſerui, quorum operas teſtator locare ſolitus eſt. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 72. §. proinde, his uerbis:* Si quis ſeruos habuerit proprios, ſed quorum operas locabat, uel piſtorias, uel hiſtrionicas, uel alias ſimiles, an ſeruorum appellatione etiam hos legaſſe uideatur? quod & præſumi oportet, niſi contraria uoluntas teſtatoris appareat. *Sexta exceptio eſt: Niſi res ſint quas uenales teſtator habuit. Hæc exceptio approbatur d. l. 72. §. fin. his uerbis:* Eum qui uenaliciariam exerceat, puto ſuorum numero non facilè contineri uelle eiuſmodi mancipia, niſi euidens uoluntas fuerit etiam de his ſentientis. nam quos quis ideo comparauit, ut illico diſtraheret, mercis magis loco, quàm ſuorum habuiſſe credendum eſt. *Septima exceptio eſt: Niſi ſeruorum ſint uicarij. Hæc exceptio approbatur d. §. fin. his uerbis:* Vicarios ſeruorum ſuorum numero non contineri, Pomponius lib. V. ſcribit. *Concordat l. 15. ff. de peculio legato, his uerbis:* Seruo manumiſſo peculium legatum erat, alio capite omnes ancillas ſuas uxori legauerat, in peculio ſerui ancilla fuit: ſerui eam eſſe Alphenus reſpondit, neque refert utri prius legatum eſſet. *Octaua exceptio eſt: Niſi ueſte ſua legata, ueſtem aliquam in uſus ſuos non habuerit. Hæc exceptio approbatur l. argumento. 26. §. ſi quis addiderit. ff. de auro legato, his uerbis:* Si quis addiderit ueſtem ſuam, apparet de ea eum ſenſiſſe, quam ipſe in uſus ſuos habuerit. *Nona exceptio eſt: Niſi pluribus rebus legatis, ſi ſuæ eſſent, aliquæ ex iis teſtatoris non ſint. hoc enim caſu uidentur nec aliæ res quæ teſtatoris ſunt, deberi. Quæ exceptio reprobatur l. 32. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 5. quæſt. 3. except. 11. repl. 4.*

II. *Regula: Suis rebus legatis, res quorum proprietas non ad ipſum teſtatorem pertinet, non debentur. Quæ regula cùm ex præcedentibus conſtat, tum approbatur etiam, ſimul & exemplo declaratur l. ſuos. 71. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Suos ſeruos uel ancillas eos accipimus, qui ſunt pleno iure teſtantis, inter quos fructuarij non continebuntur. *Aliud propoſitæ regulæ exemplum eſt in rebus pignori acceptis. Quod proponitur d. l. 71. §. 1. ibi: creditor nequaquam. cuius uerba reliqua uide ſ. reg. prox. except. 4. Tertium exemplum eſt in rebus creditis, ſeu quæ teſtatori actione aliqua perſonali debentur. Quod exemplum proponitur l. Quintus. 28. §. argento. ff. de auro legato, his uerbis:* Argento omni legato quod ſuum eſſet, ſine dubio non debetur id quod in credito eſt: hoc ideo, quia uidetur ſuum eſſe, quod uindicari non poſsit. *Concordat l. ſcribit. 35. in princip. ff. eod. tit. his uerbis:* Scribit Quintus Mutius, Si aurum ſuum omne paterfamiliâs uxori ſuæ legaſſet, id aurum quod aurifici faciundum dediſſet, aut quod ei deberetur, ſi ab aurifice ei repenſum non eſſet, mulieri non deberi. Pomponius: Hoc ex parte uerum eſt, ex parte falſum. nam de eo quod debetur ſine dubio, utputa, ſi auri libras ſtipulatus fuerit, hoc aurum quod ei deberetur ex ſtipulatu, non pertinet ad uxorem, cùm illius factum adhuc non ſit. id enim quod ſuum eſſet, non quod in actione haberet, legauit. In aurifice falſum eſt, ſi aurum dederit, ita ut ex eo auro aliquid ſibi faceret. nam tunc, licet apud aurificem ſit aurum, dominium tamen non mutauit: manet enim eius qui dedit, & tantùm uidetur mercedem præſtaturus pro opera aurifici: per quod eò perducimur, ut nihilominus uxori debeatur. Quòd ſi aurum dedit aurifici, ut tamen non ex eo auro fieret ſibi aliquod corpuſculum, ſed ex alio: tunc quatenus dominium tranſit eius auri ad aurificem (quippe quaſi permutationem feciſſe uideatur) & hoc aurum non tranſibit ad uxorem. *Hiſce uerbis exemplum propoſitum approbatur, ſimul & diſtinguitur hoc modo: Niſi teſtator rem ſuam alteri dederit, ita ut dominium penes ſe remaneat. hoc enim caſu, quamuis cre-*

ditum ſit, & actione perſonali ea res teſtatori debeatur, tamen nihilominus ad legatarium pertinet. Quod loco primæ exceptionis in exemplo propoſito eſt notandum. *Secunda exceptio eſt: Niſi actione iudicati debeatur. Quæ exceptio approbatur l.6.ff.de inſtr.leg. his uerbis:* Nepoti legauerat prædia, quæ regione certa habuerat, ut inſtructa ſunt cum uino, grano, calendario, & adiecerat hæc uerba: Quidquid erit cùm moriar, in illa regione, & quidquid in quacunque ſpecie erit in illa regione, & quod meum erit. uiua teſtatrice unus ex debitoribus condemnatus, uiuente teſtatrice ſatis non fecit: quæſitum eſt, an quod ex ſententia iudicis debeteur, ad nepotem pertineret? Scæuola reſpondit, nihil proponi cur non debeletur. *Tertia exceptio eſt: Niſi uniuerſa bona ſua legauit. hoc enim caſu etiam ea quæ in actionibus ſunt, debentur. Quæ exceptio approbatur l.10. §. ſi quis. ff. ad Senatuſconſult. Trebell. his uerbis:* Si quis bona ſua uel omnia ſua rogauerit reſtituere, fideicommiſſariam reſtitutionem eſſe intelligeodum eſt. nam meorum & tuorum appellatione etiam actiones contineri, dicendum eſt. *Concordat l. meorum. 91. ff.de uerborum ſignificationibus, his uerbis:* Meorum & tuorum appellatione actiones quoque contineri, dicendum eſt. *Quarta exceptio eſt: Niſi res ſit à teſtatore bona fide poſſeſſa. hoc enim caſu, quamuis proprietas rei teſtatoris non ſit, tamen ſuorum appellatione legatario debetur. Quæ exceptio approbatur exemplo ſerui, l. ſuos. 71. in principio. ff. de legato 3. his uerbis:* Qui bona fide teſtatori ſeruiunt, ſuorum appellatione magis eſt ut contineantur, ſi modò ſuorum appellatione eos quos ſuorum numero habuit, noluit contineri. *Concordat l.81. ibi: ſed potius & hic. ff. de leg.3. cuius uerba uide J. lib. prox. cap.5. quæſt.2. ſpecie 1. except.1. repl.1.*

DE EO QVOD AD ROGAtum ex bonis peruenerit legato.

I. *Regula: De eo quod aliunde, non ex teſtamento defuncti ad grauatum peruenit, proponitur l. 2. §. nam et ſi quis. ff. de dote relegata, his uerbis:* Si quis, cùm à nuru dotem accepiſſet, filium ſuum hæredem inſtituerit, eumq́; rogauerit, quid quid ad eum ex hæreditate perueniſſet, reſtituere, mox uxoris morte dotem fuerit lucratus, id non reſtituet, quod ex dote percepit: quia matrimonij cauſa id lucratus eſt, non ex patris iudicio. *Aliud exemplum eſt, ſi quid rogato teſtator inter uiuos donauit. Quod exemplum proponitur l. 69. §. fin. cum lege ſequente. ff. de legatis 2. cuius uerba uide ſuprà lib. prox. capite 6. except. 74. circa principium. Sequentis autem legis uerba hæc ſunt:* Sequens quæſtio eſt, an etiam quæ uiuus per donationem in uxorem contulit, in fideicommiſſi petitionem ueniant? Paulus reſpondit, ea extra bonorum cauſam defuncti computare debere, & propterea fideicommiſſo non contineri: quia ea habitura eſſet etiam alio hærede exiſtente. Planè nominatim maritus uxoris fidei committere poteſt, ut & ea reſtituat. *Propoſitæ regulæ exceptio prima patet ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Planè nominatim. *Secunda exceptio eſt: Niſi in codicillis poſtea factis relinquatur. Quæ exceptio approbatur l. 79. §. fidei tuæ. ff. de legatis 2. cuius uerba uide J. regula 3.*

II. *Regula: De rebus proprijs grauati proponitur l.19. §. penult. ff. de auro legato, his uerbis:* Teſtator fideicommiſit uxori, ut quidquid ad eam ex teſtamento eius perueniſſet, alumno communi reſtitueret: quæſitum eſt, an etiam ea quæ propria uxoris ſuæ fuiſſe teſtator ſciuit, eiq́; reddi præcepit, alumno præſtare debeat? Scæuola reſpondit, ſi propria fuiſſent, non debere: ſi legato adquirerentur, debere.

III. *Regula: De ijs quæ grauato à teſtatore debentur, proponitur exemplo dotis relegatæ l. 79. §. fidei tuæ. ff. de legatis 2. his uerbis:* Fidei tuæ committo uxor, ut des reſtituas filiæ meæ, cùm morieris, quidquid ad te quoquo nomine de bonis meis peruenerit: etiam ea quę poſtea codicillis uxori dedit, fideicommiſſo continebuntur: nam ordo ſcripturæ non impedit cauſam iuris ac uoluntatis. ſed dos relegata retinebitur: quoniam reddi potius uidetur, quàm dari. *Concordat l.2. §. mulier. ff. de dote relegata, his uerbis:* Mulier dotem promiſit quadringentorum, & dedit fundos duos in ducenta, præterea nomina debitorum in reſidua ducenta: mox maritus eius decedens, pro dote fundos ei duos, non eos quos in dotem acceperat, reliquit: & præterea illos duos dotales, quos æſtimatos acceperat, reliquit, fideique eius commiſit, ut quicquid ad ſe ex hæreditate eius perueniſſet, id reſtitueret Seio cùm moreretur: quærebatur, quantum eſſet in fideicommiſſo muliere defuncta? Vlpianus reſpondit, hanc uxorem, quæ rogata eſſet, quidquid ad ſe peruenerit ex teſtamento, reſtituere, in ea eſſe conditione, ut id demum reſtituere cogatur, quod deducta dotis quantitate ad eam perueniſſet: dotem enim recepiſſe eam magis, quàm accepiſſe, ſaluo eo quod ex commodo repræſentationis ab ea fideicommitti potuit. proinde id quidem quod pro dote maritus ei reliquit, non cogetur reſtituere, niſi plus ſit in eo, quàm in quantitate dotis:

tis: reſiduum uerò quod præterea illi relictum eſt, cum fructibus cogetur reſtituere. Habebit igitur præcipuam dotem cum fructibus ſuis: id uerò quod extrinſecus ei relictum eſt, cum fructibus, qui ad eam peruenerint, reſtituet.

IIII. Regula: *De eo quod rogatus debuit defuncto, proponitur exemplo dotis, l.78.§.filiam. ibi: idem quæſijt. ff. ad ſenatuſconſult. Trebell. his uerbis:* Scæuola quæſijt, eandem uxorem marito hærede ſcripto fideicommiſiſſe, ut cùm moreretur, filio communi omne quod ad eum ex hæreditate ſua perueniſſet, reſtitueret: an illæ quoq; res & poſſeſsiones, quæ in dotem datæ, & poſt diuortium reſtitutæ mulieri fuerent, fideicommiſſo contineantur? Scæuola reſpondit, quod mulier in bonis ſuis reliquiſſet, id fideicommiſſo contineri. Claudius etiam aliàs de eodem facto conſultus, ita reſpondit, ſiue reſtitutæ ſint res, ſecundum id quod ſuprà reſponſum eſt, in bonis mulieris computari: ſiue non ſint reſtitutæ, quia ex ſtipulatione de dote reddenda interpoſita reſtituendæ ſint, eo auctiorem hæreditatem computari.

V. Regula: *De prælegatis hæredi relictis proponitur l.16.C.de fideicommißis, hiſce uerbis:* Cùm uirum prudentiſsimum Papinianum reſpondiſſe non ignoramus, etiam legata huiuſmodi fideicommiſſo contineri: id eſt, ubi hæres rogatus fuerit, quidquid ex hæreditate peruenerit, poſt mortem reſtituere: animaduertimus etiam præceptionis compendium teſtatoris uerbis comprehenſum eſſe. Sanè quoniam in fideicommiſsis uoluntas magis quàm uerba plerunque intuenda ſunt, ſi quas pro rei ueritate præterea probationes habes, ad commendandam hanc patris uoluntatem, quam fuiſſe adſeueras, apud præſidem prouinciæ experiri non uetaris. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi teſtator prælegata alienari prohibuerit. Hæc exceptio approbatur l.78.§.pluribus. ff. ad ſenatuſconſult. Trebell. his uerbis:* Pluribus hæredibus inſtitutis, in quæ his & libertis tribus ex dodrante, cùm eiſdem fundos per præceptionem dediſſet, ab his petijt ne eos alienarent, & ut qui uita ſuperaſſet, ſolidos eoſdem fundos obtineret: deinde unius ex his libertis Otacilij fidei commiſit, ut quidquid ad eum ex hæreditate boniſue perueniſſet, deducto pro ea parte ære alieno, & legatis ſibi uiginti aureis, reſtituat Titio: quæſitum eſt, an etiam partes tertias fundorum prælegatorum conlibertis eidem deducere deberet? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, non debere reſtituere præceptionem, cùm ipſe teſtator & legata excipi noluiſſet. *Plura de regula propoſita uide infrà lib. prox. cap.3. quæſtione 3. regula 3. exceptione 3.*

VI. Regula: *De iis quæ poſtea codicillis rogato legantur, proponitur l.79.§.fidei tuæ. ff. de legatis 2. cuius uerba uide ſuprà regula 1.*

VII. Regula: *De fructibus perceptis, & iis quæ uice fructuum ſunt. Hæc regulariter non debentur fideicommiſſario. Quæ regula approbatur l. quod his uerbis. 81. in principio. ff. de legatis 3. his uerbis:* Quod his uerbis relictum eſt, Quidquid ex hæreditate boniſue meis ad te peruenerit, cùm morieris reſtituas: eo fructus quos hæres uiuus percepit, item quæ fructuum uice ſunt, non uenire placuit. nec enim quidquã proponi, ex quo de his quoque reſtituẽdis teſtatricem rogaſſe probari poſsit. *Concordat l.57. in prin. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Hæredes mei quidquid ad eos ex hæreditate boniſue meis peruenerit, id omne poſt mortem ſuam reſtituant patriæ meæ coloniæ Beneuentanorum: nihil de fructibus pendente conditione perceptis, petitum uideri conſtitit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi creditori plus debito ſit legatum, rogatusq; ut id quod ad eum peruenerit reſtituat: hoc enim caſu id quod debitum excedit, cum fructibus reſtituet. Quæ exceptio approbatur l. 2.§.fin. ff. de dote relegata. cuius uerba uide ſ. reg.3. in fin. Secunda exceptio proponitur l.32. ff. ad S. C. Trebellian. his uerbis:* Baliſta filiumfamiliãs hæredem inſtituit ita, Trebellianus ſi cauerit coloniæ Philippenſium, ſi ſine liberis morietur, quantacunque pecunia ex hæreditate de bonis meis ad eum peruenit, eam pecuniam omnem ad coloniam Philippenſium peruenturam. Celſus reſpondit: Ex his uerbis quæ proponis, pecuniam exiſtimo, etiam fructus quos ex hæreditate percepit, reſtituere eum debere, perinde quaſi ſpecialiter hoc teſtator expreſsiſſet. *Tertia exceptio eſt: Niſi quædam ex bonis ſint deminuta. ea enim ex fructibus perceptis ſunt ſupplenda. Quæ exceptio approbatur l.33. ff. eod. tit. his uerbis:* Scribit Celſus libro uiceſimo Digeſt. Si is qui quadringenta in bonis habebat, petijt ab hærede ſuo, ut ſi ſine liberis moreretur, quanta pecunia ex hæreditate ſua ad eum perueniſſet, Mæuio reſtitueretur: ſi ex fructibus medio tempore quadringenta perceperit, & ſine liberis deceſſerit, hæredem eius Mæuio quadringenta debiturum. Et cùm diu multumque tractauerit, an, cùm augmentum hæres ſenſerit, periculum ſuſtineat, an per contrarium? nouiſsimè ait, iniquum eſſe ad fideicommiſſarium damnum pertinere, ad quem

augmentum non pertineat: & an ſupplendum (inquit) quodcunq; ex quadringentis defuerit, etiam augmentum ad eum pertinebit, hoc eſt, ut uſq; ad ſummam quadringentorum damna & fructus computentur? quod uerius eſſe arbitror. *Concordat l.27.§.heres.ff.ad S.C.Trebellianum. cuius uerba uide ī. cap prox. reg.11. except.9. Alias propoſitæ regulæ exceptiones uide ſuprà capite proxim. regula 11.*

VIII. Regula: *De eo quod ex hereditate, quæ ad rogatum peruenit, demunutum eſt: hoc ex fructibus ſupplendum. Quæ regula conſtat ex l.33. ff. ad S.C.Trebellianum cuius uerba uide ſuprà regula proxim:, in fine.*

IX. *Regula proponitur l.78.§.tres heredes ff. ad S.C.Trebell. his uerbis:* Tres hæredes ſcripſit, Mæuium fratrem ſuum ex dodrante, Seium ex ſextante, Stichum eiuſdem Seij ſeruum, filium autem naturalem Mæuij, ex uncia, & fidei commiſit Seij, ut Stichum manumitteret, in hæc uerba: A te peto Seij, uti tu Stichum manumittas, dedi unde facias. ſed & codicillis ita cauit: Vnciam ex qua feci Stichum hæredem, ſi quam Seius controuerſiam mouerit, ad Mæuium fratrem meum reuerti uolo. Tu frater, ſecundum fidem & pietatem tuam, quidquid ad te peruenerit ex hæreditate mea, Sticho filio tuo reſtitues: quod ut facias, fidei tuæ committo. quæſitum eſt, an ſi aliquam controuerſiam Seius de uncia hac, ex qua Stichus inſtitutus eſt, facere uelit, & Mæuius unciam ex cauſa fideicommiſsi à Seio fuerit conſecutus, utrum hanc ſolam unciam, ex qua Stichus inſtitutus eſt: an uerò & dodrantem, ex quo ipſe Mæuius inſtitutus eſt, eidem Sticho reſtituere debeat? Scæuola reſpondit, de omni reſtituendo, quod ad Mæuium quoquo modo peruenerit, teſtatricem ſenſiſſe.

X. *Regula proponitur d. l. 78. §. quæ habebat, his uerbis:* Quæ habebat filium, & ex eo nepotem, utroſque in mariti poteſt. te, maritum ex aſſe ſcripſit hæredem, eiusque fidei commiſit in hæc uerba: Titius maritus meus mihi hæres erit: peto, fideique eius committo, ut quidquid ex hæreditate mea ad eum peruenerit, cum mori cœpit, id reſtituat Caio filio noſtro: ita tamen, ut decem quidem uncias Caius, duas autem uncias Seius nepos habeat: quod ut fiat, fidei eius Titij hæredis mei committo. pater emancipauit filium, nepotem amiſit, & ſuperſtite filio deceſsit: quæſitum eſt. an priore parte ſcripturæ uniuerſa hæreditas patris ex cauſa fideicommiſsi filio debeatur, & illa ſequentia uerba, Ita tamen, ut decem uncias filius, duas autem nepos habeat: ex uoluntate defunctæ ita demum locum habeant, ſi die fideicommiſsi cedente filius & nepos eorum in natura ſint: cum autem non ſuperuixerit ad diem fideicommiſsi nepos, ſequens ſcriptura ceſſet? Scæuola reſpondit, ea quæ proponerentur oſtendere, decem duntaxat uncias filio datas.

XI. Regula: *De legitima, quæ debetur rogato à teſtatore. Item*

XII. Regula: *De dote & antenuptiali donatione. Hæ duæ regulæ proponuntur Nouell. c.39. §. hæc meritò nos, his uerbis:* Hæc meritò nos mouerunt, & ſatius eſſe rati ſumus noſtram corrigere legem, quàm periclitantes intueri ſubditos, & maximè in nuptijs, quibus nihil eſt in hominum uita utilius, ut quæ ſolæ homines procreare & producere poſsint. Ea itaq; de re & præſentem legem proferimus, cùm omnia alia quæ in priore noſtra Conſtitutione exprimuntur, rata manere uolentes, tum hoc ſolum innouantes, ut ſi quis de cætero bonorum ſuorum reſtitutionem inducat, primùm quidem filio in legitimam portionem reſeruet, non quadrantem (nam hoc correximus, nimiam eius tenuitatem obliterantes) ſed trientem, aut pro numero liberorum ſemiſſem: deinde & de reliqua ſubſtantiæ parte, ſi ad dotem donationemúe ante nuptias honeſtè, & ſecundum perſonarum qualitatem commenſuratè efferendam legitima portio non ſufficiat, ut tantundem ante reſtitutionem decerpatur, quantum ſi legitimæ parti apponatur, dotem aut donationem ante nuptias efficiat. Sancimus enim, ut prorſus ea ratione coniugalia inſtrumenta, & eo nomine celebratæ alienationes ſeu hypothecæ à reſtitutione eximantur: & ſiue uiri ſiue mulieris perſona eiuſmodi reſtitutione grauata fuerit, tam uiro liceat eo caſu ante nuptias (ut appellant) ſeu propter nuptias donationem offerre, nihil efficaciæ (quàrum ad eas res) obtinente reſtitutione: quàm mulieri, ſi reſtitutione grauetur, nullum ea impedimentum pariat ad offerendam dotem. Ea enim quæ in commune omnibus conferunt, his præponimus. quæ priuatim aliquibus expediunt. Atque hoc priuilegium coniugalibus conuentionibus, exindeque prouenientibus exactionibus eſto. Nam ſi maiores noſtri per præſumptionem multa à generalibus hypothecis exceperunt, quanquam non perinde neceſſaria nobis exiſtentia, quomodo non multo nos maioribus & melioribus rationibus

nibus adducti, coniugalis lucra exceptione includamus? Cæterùm in omnibus his futuro tempori, & poſt hanc legem latam extaturis reſtitutionibus gratificamur: neque enim illi fraudi locum facimus, ut mulier aliqua exiguam habens dotem, aut uir modica ante nuptias donatione oblata, de hac noſtra lege certior factus, ad circumſcribendam legem tendendo inſidias reſtitutionibus, augmentum doti aut donationi ante nuptias uelit conſtituere. Nam & hanc circumſcriptionem tollimus, nullam inde utilitatem (quantum ad euerſionem reſtitutionis) habere ſinentes eos qui augmenta celebrarunt, incontaminatam legem noſtram futuro reſeruantes tempori. *Hactenus Imperator Iuſtinianus. At autem Imperator:* Noſtram corrigere legem, &c. *item,* Omnia alia quæ in priore noſtra Conſtitutione exprimuntur, &c. *De hac lege & Conſtitutione, cuius in iam propoſitis uerbis exceptiones introducuntur, uide l.3.§. ſed quia noſtra. C. commun. de lega. & ... cuius uerba uide 8.lib. prax. cap. 2. reg. 2. Sed plura de regula propoſita uide 3. lib. prox. im. cap. 3. quæſt. 3. reg. 16. except. 2.*

DE EO QVOD EX HAEreditate ſupererit, legato.

I. Regula: Quod medio tempore alienatum & deminutum eſt ex hæreditate, id non debetur. Quæ regula approbatur l.3.§. nonnunquam. ff. de uſuris & fructibus, his uerbis: Si quis rogetur poſt mortem ſuam, quidquid ex bonis ſupererit, Titio reſtituere: ea quæ bona fide deminuta ſunt, in fideicommiſsi cauſa non comprehenduntur, ſi pro modo cæterorum quoque bonorum deminuatur. *Ait Iuriſconſultus:* Quæ bona fide deminuta ſunt. *Ex his uerbis elicitur prima aduerſus regulam propoſitam exceptio talis: Niſi interuertendi fideicommiſsi cauſa ſint deminuta. Quæ exceptio approbatur etiam l.54. in principio. ff. ad S. C. Trebellianum, his uerbis:* Titius rogatus eſt, quod ex hæreditate ſuperfuiſſet, Mæuio reſtituere: quod medio tempore alienatum uel deminutum eſt, id quandoq; peti poterit, ſi non interuertendi fideicommiſsi gratia tale aliquid factum probetur: uerbis enim fideicommiſsi bonam fidem ineſſe conſtat. *Hæc exceptio mutatur iure nouo Nouell. c.108. cuius uerba paulò inferius proponentur. Secunda exceptio eſt: Niſi non pro rata patrimonij parte, quod hæres habuit, ſit deminutum. Quæ exceptio approbatur d.l.54. §. diuus autem Marcus, his uerbis:* Diuus Marcus, cùm de fideicōmiſſaria hæreditate cognoſceret, his uerbis, Quidquid ex hæreditate mea ſuperfuerit, rogo reſtituas: & uiri boni arbitrium ineſſe credidit. iudicauit enim, erogationes quæ ex hæreditate factæ dicebantur, non ad ſolam fideicommiſsi deminutionem pertinere, ſed pro rata patrimonij, quod proprium habuit hæres, diſtribui oportere: quod mihi uidetur non tantùm æquitatis ratione, uerùm exemplo quoque motus feciſſe. Cùm enim de conferendis bonis fratribus ab emancipato filio quæreretur, præcipuum autem quod in caſtris fuerat acquiſitum, militi relinqui placeret: conſultus Imperator ſumptus quos miles fecerat, non ex eo tantummodo patrimonio, quod munus collationis pati debuit, ſed pro rata etiam caſtrenſis pecuniæ decedere oportere conſtituit. Propter huiuſmodi tractatum Mæuius fideicommiſsi nomine cautionem exigere debet: quod eò pertinet, non ut ex ſtipulatione petatur, quod ex fideicommiſſo peti non poterit: ſed ut habeat fideiuſſores eius quantitatis, quam ex fideicommiſſo petere potuit. *Planè & ſecunda exceptio hæc reprobatur Nouell. c.108. de qua ſequitur. Tertia exceptio eſt: Niſi ultra quartam hæreditatis partem rogatus deminuerit. Hæc exceptio approbatur, præcedentibus duabus exceptionibus ſublatis, Nouell. c.108. his uerbis:* Audiuimus ſpeciem quandam facti, oborta de teſtamento controuerſia, quam & interpretari iuſtum putauimus, & exquiſita lege complecti: quemadmodum conſuetudinis noſtræ eſt, ut ex quæſtionibus in ſpeciebus factorum motis bonarum legum condendarum occaſiones arripiamus. Nam cum quidam filios ſuos hæredes inſtituiſſet, uel utrque eos non exiſtentibus liberis, mutua uice ſubſtituere: iuſsit ſi quem ſuorum filiorum atque hæredum contingeret ſine liberis humanam hanc uitam diſſoluere, ut poſt detractionem eorum quæ lege illi ex rebus ab ipſo ei relictis deberentur, omnes reliquæ res & iura, quæ mortis tempore apud ipſum inueniantur, perueniant ac reſtituantur ei qui ex ipſis ſuperfuerit: aut eius filijs, ſiquidem & ipſe mortuus ſit: omni cautione & fideiuſsione inter ipſos propter prædictam reſtitutionem ceſſante. His ita geſtis, cùm is obijſſet mortem, & alter quidem ex eius filijs & hæredibus liberos haberet, alter uerò manſiſſet ſine liberis: prohibet is qui filios habet, eum qui filijs caret, quaſi res deminuat, ne ijs rebus uteretur. At ille uſus uerbis teſtamenti, & quòd hoc ipſum tantummodo pater reſtituere iuſsiſſet, quod mortis tempore apud ipſum repertum eſſet: ea ſe forma ac ratione putauit licentiam habere ijs rebus utendi ut uellet, nulla de earum adminiſtratione probibitio-

ne ſibi inducenda. Nos igitur ſumpta exinde occaſione putauimus, & ueterem infinitatem & diſtinctionem, quæ deinde conſecuta eſt, illam quidem certis includendam finibus: hanc uerò perpurgatam in hominum uſus reponendam eſſe, & propterea negocium lege comprehendēdum, ut homines uniuerſum legis ordinem perdiſcant, ſecundum quem talia conueniat & intelligere & diſcernere. Ac ſcimus, à Papiniano prudentiſsimo uiro in decimonono Quæſtionum eius libro dictum quiddam: ubi in talibus caſibus alienationes permittit, de induſtria illo ueluti in ænigmate appoſito, quòd alienationes tum demum prohibitas eſſe oporteat, cum qui reſtitutione oneratus eſt, interuertendi fideicommiſsi cauſa dedita opera ad alienationem procedat. Et inter Imperatores Marcus Philoſophus conſimili ſpecie propoſita conſtituit, ut talibus uerbis boni uiri arbitrium ineſſe uideretur. Nobis autem rectè ſe habere uiſum eſt, ſi legiſlationem ad hunc formaremus modum, ut ſi quis in genere dicat reſtitutionem fideicommiſsi, ea obtineant quæ de talibus definita, & à nobis incluſa ſunt legibus. Si uerò tale fideicommiſſum ſit, quale proponitur, & teſtator ea tantùm fideicommiſſo ſubijciat, quæ mortis tempore inueniuntur relinquunturùe: tunc quod infinitè à prioribus dictum eſt, id ſub legitimam diſtinctionem deducatur, & ordinem. ſi quis enim hæc, aut etiam conſimile quid dixerit: ſancimus, ut fideicommiſsi reſtitutione grauatus inſtitutionem ſuam uſq; ad Falcidiam duntaxat ſeruare neceſſe habeat, nec poſsit ex illa quiddam omnino minuere. nam ſuffecerit, ſi hæredi quidē tres partes ſuperetunt, huic uerò quartę ſolummodo ratio relinquatur: neq; enim permittimus, ut reſtitutione grauatus donationibus aliqbus utatur, idq; dedita fortè opera: & (quod Papinianus dicebat) interuertēdi fideicōmiſsi cauſa, ut & quartā inſtitutionis ſuæ partem deminuat: ſed omnino id fideicommiſſum relinquat, omnibus alijs in eius arbitrio poſitis, ut licentiam habeat his utendi ut uelit, quemadmodum perfectis dominis competit. *Hiſce uerbis propoſita tertia exceptio approbatur, ſimul etiam duæ priores antiquantur. Ait autem Imperator:* Ac ſcimus, à Papiniano, prudentiſsimo uiro, &c. *Hæc Papiniani uerba propoſita ſunt ſ. ead. reg. except. 1. Ait inſuper Imperator:* Et inter Imperatores Marcus Philoſophus, &c. *Hæc Marci Imperatoris ſententia propoſita eſt ſ. ead. reg. exc. 2. Ait demum Imperator Iuſtinianus:* Et obtineant quę de talibus definita, & à nobis incluſa ſunt legibus. *De his uide ſ. reg. prox. Placè propoſitæ tertiæ exceptionis replicationes aliquot proponuntur d. Nouell. c. 108. §. certè ſi ipſam etiam, his uerbis:* Certè ſi ipſam etiam quartam reſtitutione grauatus attingat, neceſſarium eſt cauſam accuratius perquirere, quamobrē id fecerit. Et quidem ſi dotem uelit dare, aut donationem ante nuptias, cùm aliud in bonis non habeat: permittendum illi eſt hoc agere, ſecundum quod noſtra iam lege continetur, quatenus omnino ei hoc deminutionis genus non denegauimus. Sed & ſi in redemptionem captiuorum (hanc etenim cauſam excipimus, & quaſi donarium aliquod Deo offerimus) habeat & huius agendi licentiam, ut quartam quoque minuat, ipſa pietatis ratione nobis precioſiore his omnibus apparente. Quòd ſi certis de cauſis eueniat, ut neque ipſe habeat unde ſumptus faciat, damus ei poteſtatem, ut & hos ex iſtiuſmodi reſtitutione faciat: id quod etiam teſtator præcepit, cùm in reſtitutionē pertrahi uoluit quidquid omnino relinqueretur: & (ut aliquis dixerit) ex eo quod illi redundaret, reſtitutionem fieri. *Hiſce uerbis aduerſus exceptionem propoſitam tres introducuntur replicationes, quarum prima hæc eſt: Niſi dotis cauſa quartam deminuerit. de qua re dictum quoque ſ. regul. proxima. Secunda replicatio eſt: Niſi ob redemptionem captiuorum quarta ſit deminuta. Tertia replicatio eſt: Niſi rogatus non habeat aliunde quo ſe ſuſtentet, nam & hoc caſu illi conceditur deminuere quartam. Sanè in propoſita Nouell. c. 108. ſequuntur uerba ad propoſitam exceptionem pertinentia, non omittenda, hæc nimirum:* Si nulla eiuſmodi cauſa ſubſit, prorſus neceſſe habeat quartam inſtitutionis ſuæ partem ſeruare, & huiuſmodi reſtitutioni grato animo obſequi. Cæterùm ſi quid inſumpſerit, cùm haberet unde ſupplementum faciat, ex illo & quarta ſuppleatur, neque ea ratione aliquam deminutionem patiatur: ſi quartam attigerit, neque habear aliud quidquam in bonis ad ſupplementum, tunc damus illis authoritate huius legis, tam contra uenditores, quàm qui aliter eam rem acceperint, in rem actionem, & ius hypothecarum, ut rerum uendicatione ſatis huic fideicommiſſario poſsit fieri: id quod & in legatis iam præbuimus, tam ex conſtitutione condictionem, quàm etiam perſecutionem fideicommiſsi illis largientes. Vnde & cautionem dabit fideicommiſſario, non ſe minus quarta ſeruaturum, niſi & hanc teſtator remittat, quemadmodum in caſu ad nos renunciato: ſiquidem enim teſtatore non ſolùm omnem fideiuſsionem, ſed etiam cautionem

nem

nem remittente, nos diuerſum quiddam ſtatueremus, illud ſanè interſe ad defuncti uoluntatem collineatum non eſſet. Secundum hæc igitur deciſa ſunt negocia, tam hoc ipſum quod quæſtionem præbuit, quàm omnia alia, ex quibus pendére ſpeciem aliquam facti contingat, ad hunc modum confectis teſtamentis, defunctisque fortè teſtatoribus, neq; dum tamen iſtiuſmodi fideicommiſſo locum habente, reſtitutione ſcilicet grauato adhuc ſuperſtite. Atque non tantùm de liberis dicimus, ſed etiam de alijs tum cognatis, tum extra cognationem eius exiſtentibus, quibus omnino huiuſmodi fideicommiſſum relinqui contigerit. *Hæc de tertia propoſitæ regulæ exceptione. Quarta exceptio eſt: Niſi pignori tantùm ſit datum. Hæc exceptio ipſo quidem iure ualet, ita ut fideicommiſſarius luendi pignoris poteſtatem habere uideatur: ut autē hæres rogatus cogatur luere & præſtare, hoc reprobatur l.58.§.fin.ff.ad S.C.Trebell.his uerbis:* Hæres eius qui bonorum ſuperfluum poſt mortem ſuam reſtituere fuerat rogatus, pignori res hæreditarias datas (ſi non in fraudem id factum ſit) liberare non cogitur. *Quinta exceptio eſt: Niſi aliud pro eo quod ex hæreditate alienatum eſt, ſuperſit, ueluti precium ex re uendita redactum, uel alia res precio iſto comparata. Hæc exceptio approbatur l.72.§.fin. cum lege ſequente. ff. de leg. 2. his uerbis:* Cùm rogatus quidquid ex hæreditate ſupereſſet, poſt mortem ſuam reſtituere, de precio rerum ueditarum alias comparauit, deminuiſſe quæ uendidit nō uidetur: ſed quod inde comparatum eſt, uice permutati dominij reſtituetur. *Sexta exceptio eſt: Niſi rogatus pecuniam hæreditariam ſuis creditoribus ſoluit: hoc enim caſu fideicommiſſarius in creditorum locum, quibus ſolutum eſt, ſubſtituitur. Quæ exceptio uidetur approbari l. 74 ff. de leg. 2. his uerbis:* Idem ſeruandum erit, etſi proprios creditores ex ea pecunia dimiſerit. non enim abſumitur, quod in corpore patrimonij retinetur.

II.*Regula: Eo quod mortuo hærede ſupereſt legato, hæres ad cauendum fideicommiſſario tenetur de nihil ex quarta hæreditatis parte deminuenda. Quæ regula approbatur* Nouell.c.108.§. *ſi nulla eiuſmodi cauſa.ibi: unde & cautionem. cuius uerba uide ſ.reg. prox. exc.3. Concordat l.54.§ fin.ff.ad S C.Trebell. cuius uerba uide ſ.reg.prox.except 2.in fine.*

III.*Regula: De fructibus ex hæreditate perceptis uide ſ.cap.prox.reg 11.exc.4.*

IIII.*Regula proponitur l.79 §. dulciſſimis.ff. de leg.2.his uerbis:* Dulciſsimis fratribus meis, auunculis autem tuis, quæcunq; mihi ſuperſunt in Pamphilia, Lycia, uel ubicunq; de maternis bonis, concedi uolo, ne quam cum his controuerſiam habeas: omnia corpora maternæ hæreditatis, quæ in eadem cauſa dominij manſerunt, ad uoluntatem fideicommiſſi pertinent. Ex eiſdem igitur facultatibus percepta pecunia, & in corpus proprij patrimonij uerſa, item iure diuiſionis res propriæ factæ non præſtabuntur, cùm diſcordijs propinquorum ſedandis proſpexerit, quas materia communionis ſolet excitare.

DE IIS QVAE ALICVIVS CAUSA PARATA SUNT, LEGATIS.

I.*Regula proponitur l. 47 §. fin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Hoc legatum, Quæ eius gratia parata ſunt: & filio & filię relinqui poteſt. & ſeruo & ſeruę & continebuntur quę ipſi ſunt attributa uel deſtinata. *Huius regulæ exceptiones uide J.reg.prox.*

II.*Regula: iis quæ uxoris cauſa empta uel parata ſunt legatis, quid ueniat, definitur l 41.in prin ff. de leg.3.his uerbis:* Hoc legatum, Vxoris cauſa parata: generale eſt, & continet tam ueſtem quam argentum, aurum, ornamentū, cæteraq; quæ uxoris gratia parantur. *Concordat l. 45. in princ.ff.eod.tit.his uerbis:* Ex eo autem legato ea pertinēt ad uxorem, quæ eius cauſa empta, parata, quæque retenta ſunt: in quibus etiam quæ prioris uxoris, quæq; filiæ, neptis uel nurus fuerunt. continentur. *Concordat itē l. 47. in prin.ff.eod. tit.his uerbis:* Item legato continentur mancipia puta lecticarij, qui ſolam matremfamiliâs portabant: item iumenta, uel ſella, uel lectica, uel burdones: item mancipia alia, puellæ fortaſsis, quæ ſcilicet comant mulieres, & exornent. *Concordat item l.14.ff.de auro legato. cuius uerba uide J. except. 17. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi res ſint in dotem datæ. hæ enim hoc legato non continentur. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.56.§.cum uir. ff. de leg. 3.his uerbis:* Cùm uir ita legaſſet, Quæ uxoris cauſa parata ſunt, ei do lego: ego, apud Prætorem fideicommiſſarium petebam etiam res æſtimatas, quarum precium in dotem erat, nec obtinui, quaſi teſtator de his rebus non ſenſiſſet: atquin ſi in uſum eius datæ ſint, nihil intereſt, ab ipſo, an ab alio comparatæ ſint. Poſtea apud Aburnium Valentem inueni ita relatum. Mulier res æſtimatas in dotem dederat, ac deinde dotem maritus ei legauerat his uerbis, Quæ eius cauſa parata ſunt emptaque: dixit emptorum paratorumque appellatione non contineri ea quæ in dotem data eſſent, niſi maritus eas res, poſteaquam ipſius factæ eſſent, in uxoris uſum conuertiſſet. *Secunda exceptio eſt: Niſi*

alius

alius non teſtator parauerit. Hæc exceptio reprobatur uerbis ſuprà proximè propoſitis biſce: Atquin ſi in uſum eius datæ ſint, nihil intereſt ab ipſo, an ab alio comparatæ ſint. *Tertia exceptio eſt: Niſi alterius, non uxoris cauſa empta uel parata ſunt. Hæc exceptio reprobatur l. 45. §. interemptum. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ȷ. ead. except. in fin. Concordat d. l. 45. in princip. ibi: in quibus etiam. cuius uerba uide ī. ead. reg. in princip. Concordat item l. 41. §. fin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Neque intereſſe uiſum eſt ante ductam uxorem id paterfam. parauiſſet, an poſtea, an etiam ex his rebus quibus ipſe uti ſoleret, uxori aliquid adſignauiſſet, dum id mulieris uſibus propriè attributum eſſet. *Hiſce uerbis propoſita exceptio reprobatur, hac tamen conditione: Dum id mulieris uſibus propriè attributum eſſet. Ergo ſi mulieris uſibus propriè deſtinatum non eſt, exceptioni propoſitæ locus eſt: quod loco primæ diſtinctionis notandum. Cuius diſtinctionis replicationes uide infrà exceptione 17. Secunda diſtinctio eſt: Niſi uxori non ſint adſignata. Quæ diſtinctio approbatur l. 45. §. fin. ff. de legat. 3. cuius uerba uide ȷ. except. 13. in fine. Tertia diſtinctio, qua propoſita exceptio admitti uidetur, hæc eſt: Niſi concubinæ, non uxori ita ſit legatum. Quæ tamen diſtinctio reprobatur l. 29. in princip. ff. de leg. 3. cuius uerba paulò inferius proponentur except. 12. Quarta diſtinctio eſt: Niſi ita legauit, Quæ eius cauſa empta ſunt, non parata. hoc enim caſu quæ eius cauſa empta non ſunt, quamuis ſint ei deſtinata, tamen non debentur. Quæ diſtinctio approbatur l. 47. §. item intereſt. ff. de leg. 3. bis uerbis:* Item intereſt ipſius cauſa parata ſint ei legata, an ipſius cauſa empta: paratis enim omnia continentur, quæ ipſius uſibus fuerunt deſignata: emptis uerò ea ſola, quę propter eam empta eius fecit maritus: unde non continebuntur emptis ſolis legatis, quæ alia ratione paterfamiliâs adquiſita ei deſtinauit: utroque autem legato continebuntur, & quæ maritus emi mandauerat, uel quæ emerat, necdum tamen ei adſignauerat, adſignaturus ſi uixiſſet. *Concordat l. 45. §. inter. ff. eod. tt. bis uerbis:* Inter emptum & paratum quid interſit, quæritur? & reſponſum eſt, in empto paratum ineſſe, in parato non continuò emptum contineri: ueluti ſi quis quæ prioris uxoris cauſa emiſſet, poſteriori uxori tradidiſſet, eas res eum poſterioris uxoris cauſa parauiſſe, non emiſſe conſtat. Ideoque quamuis maritus poſterioris uxoris cauſa nihil emerit, tamen tradendo quæ prior habuit, eius cauſa paraſſe uidetur. *Quarta exceptio eſt: Niſi communis uſus cauſa parata ſint. Hæc exceptio approbatur l. 43. ff. de leg. 3. bis uerbis:* Sed quæ uidentur uxoris cauſa parari? Sabinus libris ad Vitellium ita ſcripſit: Quod in uſu frequentiſsimè uerſatur, ut in legatis uxoris adijciatur. Quod eius cauſa paratum ſit, hanc interpretationem obtinuit, quòd magis uxoris, quàm communis promiſcuique uſus cauſa foret paratum. *Concordat l. 36. ff. de legat. 2. bis uerbis:* Legatis uxori ijs quæ uſus eius cauſa parata ſunt, eos ſeruos ad eam non pertinere, qui non proprij ipſius, ſed communis uſus cauſa parata ſint. *Concordat item l. 11. in prin. ff. de auro legato, bis uerbis:* Quintus Mutius ait, ſi paterfamiliâs uxori uas. aut ueſtimentum, aut quidpiam aliud ita legauit, Quod eius cauſa emptum paratumúe eſt, id uidetur legaſſe quod magis illius, quàm communis uſus cauſa paratum eſſet. Pomponius: Sed hoc uerum eſt, non ſolùm ſi ipſius uiri & uxoris, ſed etiam ſi liberorum eius aut alterius alicuius communis uſus fuerit. id enim uidetur demonſtraſſe, quod proprio uſui uxoris paratum ſit. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non genus, ſed ſpecies ita legetur. hoc enim caſu, quamuis nec uxoris cauſa paratum ſit, nihilominus debetur. Quæ replicatio proponitur d. l. 11. bis uerbis:* Sed quòd Quintus Mutius demonſtrat, uas, aut ueſtimentum, aut quid aliud, efficit ut falſa ſint quæ ſubiecimus. multum enim intereſt, generaliter an ſpecialiter hęc legentur. nam ſi generaliter, ueluti, Quę uxoris cauſa comparata ſunt: uera eſt illius definitio. ſi uerò ita ſcriptum fuerit, Veſtem meam illam purpuream: ut certam demonſtraret, licet adiectum ſit, Quæ eius cauſa empta paratáue eſt: & neque empta, neque parata, neque in uſum ei data ſit, legatum omnimodo ualet: quia certo corpore legato, demonſtratio falſa poſita non perimit legatum: ueluti ſi ita ſcriptum ſit, Stichum quem ex uenditione Titij emi. nam etſi neque emit, aut ex alia uenditione emit, legatum nihilominus ualet. Planè ſi ita legatum fuerit, Vaſa, aut ueſtiméta, aut quæ uxoris cauſa parata ſunt: tunc æquè erit uera Quinti Mutij ſententia. Quo caſu ſciendű eſt, etiamſi alienæ res hæ fuerint, quas putauit teſtator ſuas eſſe: hæredé teneri ut eas det. *Secunda replicatio eſt: Niſi maritus ſolitus ſit quaſdã res ab uxore quaſi uſu mutuari: hoc enim caſu nihilominus uxori debentur. Quæ replicatio approbatur l. 47. §. 1. ff. de legat. 3. bis uerbis:* Etſi quædam promiſcui uſus ſint, ſolitus tamen fuerit ab ea quaſi uſu mutuari, dicendum erit, ipſius cauſa uideri parata. *Quinta propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ante ductam uxorem maritus comparauit. Hæc exceptio reprobatur l. 43. §. fin. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ī. ead. reg. exc. 1. in prin. Concordat l. 45 in prin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si quid earum rerű antè comparauit,

rauit, quàm uxorem duxit, ſi id ei ut uteretur tradidit, perinde eſt quaſi poſtea parauiſſet. *Sexta exceptio eſt: Niſi mortuo teſtatore comparatum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 2. in prin. ff. de auro legato, his uerbis:* Qui tibi mandauerat, ut ornamenta in uſum uxoris ſuæ emeres, eidem uxori (ut adſolet) legauit quæ eius cauſa parata erant: tu deinde poſt mortem mandatoris, ignorans eum deceſsiſſe, emiſti. non debebuntur mulieri: quoniam ea uerba ad mortis tempus referuntur. *Septima exceptio eſt: Niſi mortua uxore comparatum ſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 2. §. at ſi uiuente, his uerbis:* At ſi uiuente teſtatore, muliere autem mortua emeris, non ineleganter dicetur inefficax hoc legatum eſſe: quando non poſsit uerè dici, eius cauſa paratum uideri, quæ prius deceſsit. *Huic concordat l. 5. ff. eodem titulo, his uerbis:* Apud Pamphillum libro ſecundo Quæſtionum ita ſcriptum eſt: Si mulier mandauerit tibi, ut ſibi uniones uſus ſui cauſa emeres, ſi tu poſt mortem eius, cum putares eam uiuere, emeris, Atilicinus negat eſſe legatos ei, cui mulier ita legauerat, Ornamenta quæ mei cauſa parata ſunt, eruntue: non enim eius cauſa uideri parata eſſe, quæ iam mortua ea empta fuerint. *Octaua exceptio eſt: Niſi poſt diuortium emptum ſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 1. §. fin. his uerbis:* Eadem dicenda erunt, etſi uiuat quidem mulier, ſed diuerterit, & quæratur, an poſt empta ei debeantur, quaſi non uideantur uxoris cauſa parata. *Nona exceptio eſt: Niſi uirilia ſint uxori deſtinata. Hæc exceptio reprobatur l. 47. in principio. ff. de legatis 3. his uerbis:* Sed et ſi fortè uirilia ei quædam donauerit, quodammodo eius cauſa parata uidebuntur. *Decima exceptio eſt: Niſi res alienæ ſint. Hæc exceptio reprobatur l. 11. §. fin. ff. de auro legato. cuius uerba uide ſ. except. 4. replic. 1. Vndecima exceptio eſt: Niſi alij quàm uxori legatum ita ſit, quod eius cauſa ſit paratum. Hæc exceptio reprobatur l. 47. §. fin. ff. de legatis 3. cuius uerba uide ſuprà regula prima. Concordat l. 29. in principio. ibi: idemq; uel in. ff. de legatis 3. cuius uerba uide infrà exceptione proxima. Duodecima exceptio eſt: Niſi concubinæ, non uxori ita ſit legatum. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 47. §. parui etiam, his uerbis:* Parui etiam refert, uxori an concubinæ quis leget, quæ eius cauſa empta parata ue ſunt. ſanè enim niſi dignitate nihil intereſt. *Concordat l. 29. in principio. ff. de legatis 3. his uerbis:* Qui concubinam habebat, ei ueſtem prioris concubinæ utendam dederat. deinde ita legauit: Veſtem quæ eius cauſa empta, parata eſt. Caſſellius, Trebatius negant, ei deberi prioris concubinæ cauſa parata: quia alia conditio eſſet in uxore. Labeo id non probat: quia in eiuſmodi legato non ius uxorium ſequendum, ſed uerborum interpretatio eſſet facienda. Idemque uel in filia uel qualibet alia perſona iuris eſſe. Labeonis ſententia uera eſt. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi uxori non fuerint aßignata. Hæc exceptio reprobatur l. 47. §. item intereſt. ibi: utroque autem legato. ff. de legatis 3. cuius uerba uide ſuprà eadem regula, exceptione 3. diſtinctione 3. Concordat l. 56. ff. eod. titulo, his uerbis:* Cùm uxori ſuæ quis ea quæ eius cauſa parata eſſent, legaſſet, deinde is purpuras comparaſſet in prouincia, necdum tamen aduexiſſet: reſcriptum eſt, ad mulierem purpuras pertinere. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi alterius, non uxoris cauſa parata ſint: tunc enim, niſi uxori adſignata ſint, non debentur. Quæ diſtinctio approbatur l. 45. § fin. ff. de legatis 3. his uerbis:* Quæ poſterioris uxoris cauſa parata ſunt, etſi ei adſignata non ſint, legato cedunt: at quæ prioris uxoris cauſa parata ſunt, ita poſteriori debentur, ſi ei adſignata ſint: quia non eſt ita de poſteriore uxore cogitatum, cùm pararentur. *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi id quod uxori deſtinatum eſt, poſtea rurſus ſit ademptum. Hæc exceptio approbatur l. 46. ff. de legatis 3. his uerbis:* Nam ne id quidem quod traditum eſt, ſi poſtea ademptum ſit, legato cedet. *Decimaquinta exceptio eſt: Niſi aurum uxori deſtinatum conflatum ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 47. §. ſi uxori. ff. de legatis 3. cuius uerba uide infrà exceptione proxima. Decimaſexta exceptio eſt: Niſi mortis tempore uxor teſtatoris non ſit. Hæc exceptio approbatur d. §. ſi uxori, his uerbis:* Si uxori aurum, quod eius cauſa paratum eſt, legatũ ſit, & poſtea ſit conflatum, materia tamen maneat, ea ei debetur: ſed ut legatum ualeat, mortis tempore uxorem eſſe debere, ſcripſit Proculus: & uerũ eſt. ſeparatio enim diſſoluit legatum. *Concordat l. 1. ff. de auro legato, his uerbis:* Vxori legauit quæ eius cauſa parata ſunt, & ante mortem diuertit: non deberi, quia adempta uideantur, Proculus ait. nimirum facti quæſtio eſt: nam poteſt nec repudiante adimere uoluiſſe. *Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi uſibus uxoris deſtinata non ſint. Hæc exceptio conſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſuprà eadem regula, exceptione 3. diſtinctione 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi uſibus ſeruorum uel ancillarum uxoris ſint deſtinata: tūc enim, quamuis non ipſi uxori ſint deſtinata directè, tamen nihilominus debentur. Quæ replicatio approbatur l. 14. in fine. ff. de auro legato. cuius legis uerba hæc ſunt:* Vxori quis legauit his uerbis, Mundum muliebrem omnem, ornamẽta, & quidquid uiuus dedi, donaui, eius cauſa comparaui, confeci, id omne dari uo-

los

lo: quæſitum eſt, an carrucha dormitoria cum mulis, cùm ſamper uxor uſa ſit, et debeatur? Scæuola reſpondit, ſi aius uſus cauſa habita eſſet, deberi. Idem quæſijt, an ex eadem clauſula ueſtis, quam ancillis ual lecticarijs eiuſdem nxoris ſuæ comparauerat uel fecerat, præſtanda eſſet? reſpondit, præſtandam. *Secũda replicatio eſt: Niſi certa ſpecies ita ſit legata, Quæ uxoris cauſa ſit comparata: hoc enim caſu, quamuis uxoris cauſa parata non ſit, tamen debetur. Quæ replicatio approbatur l. 11. §. multum enim intereſt. ff. de auro legato. cuius uerba uide ſ. ead. reg. exc. 4. Tertia replicatio eſt: Niſi cũ generaliter quibuſdã legatis adiectum ſit, Quæ uxoris cauſa parata ſunt: nihil ex iis uxoris cauſa ſit paratum. Quæ replicatia approbatur, ſimul & declaratur l. 58. §. lana. ff. de leg. 1. his uerbis:* Lana, lino, purpura uxori legatis, quæ eius cauſa parata aſſent: cùm multam lauam & omnis generis reliquiſſet, querebatur, an omnia daberatur? Africanus reſpondit, ſi nihil ex ea deſtinaſſet ad uſum uxoris, ſed omnia cõmiſta eſſet, nou diſsimilem eſſe delibarationem, atq; cũ penus legata eſſet, & multas res quę penus eſſent, reliquiſſet, ex quibus paterfamiliâs uendere ſolitus eſſet. nã etſi uina diffudiſſet, habiturus uſui ipſa & hæres eius, tamen in panum omne exiſtimari: ſed cum probaretur, aum qui teſtamentnm feciſſet, partem penus uẽdere ſolitum eſſe, conſtitutum eſſe, ut ex eo quod ad uſum annuum opus eſſet, hæredes lagatario darent: ſic mihi placere & in lana fieri, ut ax ea, quantum ad uſum annuum mulieris ſatis eſſet, ſumeretur. non enim deducto eo quod ad uiri uſum opus eſſet, reliquum uideri uxori legatum aſſe, ſed quod uxoris cauſa paratum eſſet. *Hactenus Africanus. quod autem de penu legata inſeritur, de eo dictum eſt ſ. eod. cap. de penu legata, reg. 1. exc. 2. replicatione unica. Hac de ſecunda regula eiuſq; exceptionibus ſint dicta.*

III. *Regula: Si pluribus rebus enumeratis & legatis, adiecta ſint hæc uerba, Quæ uxoris cauſa paratæ ſunt: uel, Quæq; paratæ ſunt: quid ueniat, definitur l. 44. ff. de leg. 3. his uerbis:* Ea adiectio lagatum aliàs plenius efficit, aliàs exiguius: augatur, cùm ſic ſcriptum aſt, Quæq; ua eius cauſa parata ſunt: id enim ſignificat, & ſi quid præter ea quæ dicta ſunt, eius cauſa paratum eſt. minuitur detracta coniũctione Que: quia ex omnibus ſuprà comprehenſis ea ſola definiuntur, quæ eius cauſa parata ſunt. *Concordat l. 11. §. ſed quod Quintus. ff. de auro legato. cuius uerba uide ſ. reg. prox. exc. 4. repl. 1.*

IIII. *Regula: Si pluribus rebus legatis, adiecta ſint hæc uerba, Seu quæ eius cauſa parata ſunt: quid debeatur, definit l. ſi quis. 31. ff. de auro leg. his uerbis:* Si quis ita legauerit, Vxori meę mundum, ornamenta, ſeu quæ eius cauſa parani, do lego: placet omnia deberi, ſicuti cum ita legatur: Titio uina quæ in urba habeo, ſeu in portu, do lego. hoc enim uerbum, ſcilicet SEV, ampliandi legati gratia poſitum eſt.

V. *Regula: Pluribus rebus legatis, denuq; auro & argento, adiectis hiſce uerbis, Quod eius cauſa paratum eſt: quid debeatur, definitur l. 98. §. uxori. ff. de leg. 3. his uerbis:* Vxori meæ ueſtem, mundum muliebram, ornamenta omnia, aurum, argentum, quod eius cauſa factum paratũq; eſt, omna do lago. Trebatius hæc uerba. Quod eius cauſa factum paratumq; eſt, ad aurum & argentum dũtaxat referri putat: Proculus ad omnia. quod & uerum eſt.

VI. *Regula: Argento, quod uſus ſui cauſa paratum eſt, legato, uel ueſte aut ſupellectile, quid ueniat, definitur l. 29. ff. de auro leg. his uerbis:* Cum in teſtamento alicui argentum, quod uſus ſui cauſa paratũ eſſet, legaretur, itamq; ueſtis aut ſupellex: quæſitum eſt, quid cuiuſque uſus cauſa uideretur eſſe paratũ, utrum'ne id argentum, quod uictus ſui cauſa paratũ paterfamiliâs ad quotidianũ uſum paraſſet: an & ſi quas menſas argenteas, & eius generis argentum haberet, quo ipſa non temerè uteretur, ſed commodara ad ludos & ad cæteras apparationes ſoleret? & magis placet, quod uictus ſui cauſa comparatum aſſat, tantùm contineri.

VII. *Regula: Iis quæ tabernarum exercendarum, inſtruendarum piſtrini, cauponiæ cauſa facta parataq; ſunt, legatis, quid ueniat, definitur l. 15. in prin. ff. de inſtructo legato. cuius uerba uide ſ. eod. cap. de inſtrumento legato, reg. 12.*

VIII. *Regula: Prædijs & iis quæ eorum prædiorum colendorum cauſa empta parataq; ſunt, legatis, quid ueniat, definitur l. 58. §. fin. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. eod. cap. de fundo legato, reg. 12.*

DE IIS QVAE VIVVS DEDIT VAL DONAUIT LEGATIS.

I. *Regula: Quæ poſt teſtamentum factum donauerit, non ueniunt in hoc legatum. Quæ regula approbatur l. 32. §. uxori. ff. de leg. 3. his uerbis:* Vxori ſuæ inter cætera ita legauit, Vxori meæ quidquid uiuus dedi, donaui, uſibuſq; eius comparaui, concedi uolo: quæro, an quod poſt taſtamentum factum ei donatũ eſt, id quoq; conceſſum uideatur? Scęuola reſpondit, uerba quæ proponerentur, nihil pro futuro tempore ſignificare.

II. *Regula: Quæ non ſunt annua donata, non debentur. Quæ regula approbatur l. 10. §. medica. ff. de annuis leg. hiſce uerbis:* Medico Sempronio quæ uiua præſtabam, dari uolo: ea uidentur relicta, quæ certam formam erogationis annuæ, non incertam liberalitatis uoluntatam habuerunt.

III. Regula: *Si, alimentis quæ uiuus præſtiterit re lictis, uariè alimenta præſtiuit, alio anno plus, alio minus, mortis tempus eſt ſpectandum. quæ regula proponitur l.14. §. ſed ſi alimenta. ff. de alimen. leg. biſce uerbis*: Si alimenta, quæ uiuus præſtabat, reliquerit, eà demum præſtabuntur, quæ mortis tempore præſtare ſolitus erat: quare etſi fortè uariè præſtiterit, eius tamē temporia præſtario ſpectabitur, quod proximum eius morti fuit. Quid ergo, ſi cū teſtaretur, minus præſtabat, plus mortis tempore: uel cootrà? ad hoc erit dicendum, eam præſtatiooem ſequeodam, quæ oouiſsima fuit.

IIII. Regula: *De ijs quæ teſtator ſuæ utilitatis cauſa dedit, proponitur l.10. §. fin. ff. de annuis leg. biſce uerbis*: Libertis dari uolo, quę uiua pręſtabam. & habitatio præſtabitur: ſomptus aūt iumentorū oon debebūrur, quos actori domina præſtare ſolita fuit utilitatis ſuę cauſa. Ideo oec ſumptum medicamentorū medicus libertus rectè petet, quē ut patronā eiuſq; familiam curaret, acceprabat.

V. Regula: *De habitatione proponitur l.33. in prin. ff. de uſufr. leg. his uerbis*: Sempronio ea quæ uiuus præſtabam, dari uolo. is etiam habitabar in teſtatoris domo, quæ oni ex hæredibus prælegata erat: quæſitū eſt, an habiratio quoq; debeatur? Scæuola reſpōdit, nihil proponi, cur noo debeatur. *Concordat d.l.33. §.1. his uerbis*: Ex his uerbis teſtamenti, Libertis meis, quibus nominarim nihil reliqui, quę uiuus pręſtabam, dari oolo: quęſitum eſt, an libertis, qui cum patrono ſuo in diem mortis habitabant, etiā habitatio relicta uideatur? Reſpondit Scęuola, oideri. *Concordat item l.10. §. fin. ff. de annuis legatis. cuius uerba uide ſ. regula proxima.*

VI. Regula: *Si, cum ita legatum eſſet, Auri pondo tria quæ uiuus præſtabam: & alia quædam præſtiterit, ea quoq; debentur. quæ regula approbatur l. 19. §. fin. ff. de annuis leg. biſce uerbis*: Lucio Titio auri pondo tria, quæ uiua pręſtabam: quęro, cum teſtatrix quadraginta Titio quoad uiueret, & ſalarij nomine certā ſummā. & amplius feſtorū dierū nomine certum pōdus argeoti, aut pro eo precium præſtiterit, an eadem ex cauſa legati uel fideicommiſsi ab hæredib. eius Titio præſtari debeant? Scæuola reſpondit, nihil proponi, cur præſtaoda non ſint.

VII. Regula *proponitur l.15. §. teſtator. ff. de alim. leg. his uerbis*: Teſtator concubinæ mancipla ruſtica numero octo legauit, & his cibaria pręſtari iuſsit, in hęc uerba: Eisq; mācipijs, quæ ſuprà legaui, cibarij nomine ab hæredibus meis præſtari uolo, quæ me uiuo accipiebant. quæſitum eſt, cùm uiuo teſtatore ſemper mancipia ruſtica temporè meſsium & arearū delegata fueriot, & eo tēpōrė cibaria ex ratione domini ſoi nunquā acceperint, excepto cuſtode prędij: an hæres quoq; eiua tēporia, id eſt, meſsis & arearum cibaria concubinæ prō mācipijs ruſticis præſtare debeat? Scęuola reſpōdit, eum cuius notió eſt ęſtimaturum. Claudius: Meritò, nam ſi eodem modo, quo apod teſtatorem fuerunt, & apud concubinam futura legauit, non debebuntor eiua temporis, de quo quæſitū eſt, cibària: uerùm ſi uelut in miniſterium urbaoū ab hia trāſferentur, debebontur.

VIII. Regula *proponitur l.16. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis*: Qui ſocietatem omnium bonorū ſuorum cum uxore ſua per annos amplius quadraginta habuit, teſtamento eandem uxorē & neporem ex filio æquis partibus hæredes reliquit, & ita cauit: Itē liberris meis, quos uiuua maoumiſi, ea quæ præſtabam, dari uolò. quæſitum eſt, an & qui eo tēpore, quo ſocietas ioter eoa permanſit, manumiſsi ab urriſque, & communea liberti facti ſunt, ea quę à uiuēte percipiebant, ſolida ex fideicommiſſo perere poſſiot? Scæuola reſpondit, nō amplius quàm quod uir pro ſua parte præſtabat, deberi.

RELIQVAE REGVLAE queſtionis huius, quid ueniat in actione legatorum, iuxta ordinem alphabeti digeſtæ. Cap. V.

I. Regula: *Aceto legato quid ueniat, definitur l. 9. §. ſi acetum. ff. de tritico legato, his uerbis*: Si acetum quis legauerit, nòn conrinebitur legaro acerum, qood uini numero reſtator habuit: embamma autem continebitur, quia aceri numero fuir.

II. Regula: *Aliena re legata, uel alij obligata, quid ueniat, uide ſ. cap. 3. reg. 2 & 3.*

III. Regula: *Alimentis legatis quid debeatur, infrà peculiari capite tractabitur.*

IIII. Regula: *Annulus legatis quid ueniat, definiturl. 51. in fine. ff. de leg. 3. his uerbis*: Annulis legatis, dactyllothecæ non ceduot.

V. Regula: *Armarijs legatis quid ueniat, definitur l. 50. §. fin. ff. de leg. 3. his uerbis*: Armarijs ac loculis legaris, clauſtra & clauēs ceduot.

VI. Regula: *Artificium ut doceat fideicommiſſo quid ueniat, definitur l. 12. ff. de leg. 3. his uerbis*: Sricbus liber eſto, & ut eum hæres artificium doceat, unde ſe tueri poſsit, peto. Pegaſus inutile fideicommiſſum eſſe air: quia genus artificij adiectom non eſſer. ſed prætor aur arbirer ex uolunrare defuncti, & ętare & condirione & natura ingenioque eius cui relictū erit, ſtatuet, quod potiſsimum artificiū hæres docere eum ſumptibus ſuia debeat.

VII. Regula: *Bibliotheca legata quid debeatur, definitur l.50.§. ſed ſi bibliothecam.ff. de legat.1. his uerbis*: Si bibliothecam legauerit, utrum armarium ſolum uel armaria, an uerò libri quoq; contineantur, quæritur? & eleganter Nerua ait, intereſſe quid teſtator ſenſerit. nam & locũ ſignificare bibliothecam, & aliàs armariũ, aliàs libros. Quod igitur ſcribit Sabinus, libros bibliothecam non ſequi, non per omnia uerum eſt. nam interdum armaria quoq; debentur, quæ plerique bibliothecas appellant. Planè ſi mihi proponas adhærentia eſſe membro domus armaria uel adfixa, ſine dubio non debebuntur, cum ædificij portio ſint.

VIII. Regula: *Balneo legato quid debeatur, definitur l.14.§. codicillis.ff. de legatis 3. his uerbis*: Codicillis confirmatis ita cauit, Tiburtibus municipibus meis amantiſsimis, quos ſcitis, balneum Iulianum iunctum domui meæ, ita ut publicè ſumptu hæredum meorum & diligentia decem menſibus totius anni præbeantur gratis: quæſitum eſt, an & ſumptus refectionibus neceſſarios hæredes præſtare debeant? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, uideri teſtatorem & ſuper calefactionis & præbitionis onus, de his quoque ſenſiſſe, quæ ad quotidianã tutelã pertineant, quibus balneæ inſtruantur: deniq; inter ſolitas ceſſationum uices parari purgariq;, ut habiles ad lauandum fiant, ſint ſolitæ.

VIIII. Regula: *Bonis legatis, ſeu bonorum uſufructu legato, quid debeatur, definit l.17.ff. de uſufructu legato, his uerbis*: Vxori meæ uſumfructũ lego bonorum meorum, uſque dum filia mea annos impleat octodecim: quæſitum eſt, an prædiorum tam ruſticorum, quàm urbanorum, & mancipiorum, & ſupellectilis, itemq; calẽdarij uſusfructus ad uxorem pertineat? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, omnia pertinere. *Alia huius loci regula habetur l.ult. ff. eod tt. cuius uerba uide 5. lib.24. cap. 4. queſt. 4. reg. 5.*

IX. Regula: *Chartis legatis quid ueniat, definitur l.74.ff. de legatis 3. his uerbis*: Chartis legatis, nemo dicet ſcripturas & libros iam factos legato cedere. Hoc idem & in tabulis eſt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi aliud uoluntas defuncti, quæ certis cõiecturis conſtat, uelit. Quæ exceptio approbatur l. 50. §. quod tamen. ff. eodem titulo, his uerbis*: Nec chartis legatis libri debebuntur, niſi fortè & hic nos urſerit uoluntas: ut puta, ſi quis fortè ſic reliquerit, Chartas meas uniuerſas: qui nihil aliud quàm libros habebat, ſtudioſus ſtudioſo. nemo enim dubitabit, libros deberi: nam & in uſu plerique libros chartas appellãt. *Alia huius loci regula proponitur d.l.50. §. chartis, hiſce uerbis*: Chartis legatis, neque papyrũ ad chartas paratum, neque chartæ nondũ perfectæ continebuntur. *Sed & alia huius generis regula proponitur d. l. 10. §. quid igitur, his uerbis*: Si quis chartas legauerit puras, membranæ non continebuntur, neque cæteræ ad ſcribendum materiæ: ſed nec libri cœpti ſcribi.

X. Regula: *Calendario legato quid debeatur, definitur l.62.ff. de legatis 3. his uerbis*: Qui filiũ & nepotem hæredem inſtituerat, certa prædia, quæque in his mortis tempore ſua eſſent, nepoti per fideicommiſſum dederat, excepto calendario: mortis tempore in ea arca, in qua inſtrumenta & cautiones debitorum erant, pecunia numerata inuenta eſt: pleriſq; uidebatur uix ueriſimile eſſe, ut teſtator de pecunia numerata ſenſiſſet: ego autem illud dignũ animaduerſione exiſtimabam, cùm quis calendarium præſtari alicui uoluit, utrum ne nomina duntaxat debitorũ præſtari uoluiſſe intelligendus ſit, an uerò etiam pecuniã, ſi qua ab his exacta, eidem tamen calendario deſtinata fuerit? & magis puto, quemadmodum ſi exactæ pecuniæ, & rurſus collatæ eſſent, permutatio nominum non perimeret uel minueret fideicommiſſum: ita ipſas quoq; pecunias, ſi adhuc calendario, id eſt, nominibus faciendis deſtinatæ eſſent, eidem fideicommiſſo cedere debere. Quin etiam illud quoq; defendi poſſe, ut non modò à debitoribus exactæ pecuniæ, ſed quacunq; de cauſa redactæ, eidem tamen rationi deſtinatæ, fideicommiſſo cedant. *Concordat l. Lucius. 90. in prin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide 5. lib. prox. cap 12. queſt. 1. exc. 6. repl. 2. Alia huius generis regula habetur l.33.§. filio. ff. de leg. 3. his uerbis*: Filio ex parte hærede ſcripto, præceptionem dedit inter cætera, his uerbis: Titio filio meo nomina ex calendario, quæ elegerit filius meus ſibi, uiginti dare damnas ſunto ſine dolo malo. eidem filio uiuus omnium rerum ſuarum adminiſtrationem permiſit, qui poſt teſtamẽtum factum ante mortem patris annis decem, quibus procurabat patri, contra ueterem conſuetudinẽ patris, qua calendariũ exercebatur, nouos debitores amplarũ pecuniarũ fecit: & in priores, quos pater exiguarum fortunarum habebat, maius creditum contulit ad hoc, ut uiginti nominib. propè omnia ſubſtãtia calẽdarij eſſet: quæſitũ eſt, an huic filio eorum nominũ, quæ ipſe feciſſet, præceptio permittenda eſſet? Scæuola reſpondit, ex his electionem habere, quæ teſtamenti tempore teſtator in calendario habuiſſet.

XI. Regula: *Carbonibus legatis quid ueniat, definitur*

finitur l.53.§.ſi lignum.ff.de leg.3.bis uerbis SI lignum paratum ſit ad carbones coquendos atque conficiendos, ait Ofiliua libro 5.Iuris partiti, carbonum appellatione huiuſmodi materiam non contineri: ſed an lignorũ? & fortaſsis quis dicer, nec lignorum. non enim lignorum gratia hæc teſtator habuit. Sed & titiones & alia ligna coƈta ne fumum faciant, utrum ligno an carboni, an ſuo generi adnumerabimua? & magia eſt, ur proprium genus habeatur: ſul furata quoque de ligno æquè eandem habebunt definitionem: ad faces quoque parata, non erunt lignorum appellatione cõprehenſa, niſi fuerit uoluntas: de pinu etiam integri ſtrobyli ligni appellatione cõtinebuntur.

XII. *Regula: Chirographo legato, ipſum debitum legatum intelligitur. Quæ regula approbatur l.ſeruum. 44.§. cum qui.ff. de legat.1.bis uerbis*: Eum qui chirographum legar, debitum legare, non ſolùm tabulas, argumento eſt uenditio. nam ſi chirographa ueneunr, nomen ueniſſe uidetur. *Concordat l.57.ff.de leg.1.bis uerbis*: Qui chirographnm legat, nou tantùm de tabulis cogitat, ſed etiam de actionib. quarũ ꝑbatio tabulis cõtinetur. appellatione enim chirographi uti nos pro ipſia actionibus, palàm eſt: cũ uenditis chirographis intelligamus nomen ueniſſe. *Concordat item l.3.in prin.ff. de liberat. leg. bis uerbis*: Si chirographum quis decedẽs debitori ſuo dederit, exceptionem ei competere puto, quaſi per fideicommiſſum huiuſmodi datione ualitura. Iulianus etiã ſcribit, ſi quis decedens chirographum Seij Titio dederit, ut poſt mortem ſuam Seio det, aut ſi cõualuiſſet, ſibi redderet: deinde Titius defuncto donatore, Seio dederit, & hæres eius petat debitum, Seium doli exceptionẽ habere. *Itẽ cõcordat l.18.§. Titia.ff.de mortis cauſa donationib. cuius uerba uide ∫. lib. 35.cap.6.quæſt.5. reg.3. Concordat item l.28.ff.eod.tt. cuius uerba uide ∫.d.reg.1. Concordat item l.huiuſmodi.81.§.ſi ita legatum.ff. de leg 1.bis uerbis*: Si ita legatum cui eſſet, Si tabulas chirographi mei hæredi meo reddiderit, hæres meus el detem dato. huiuſmodi conditio hanc uim habet, ſi hæredem meum debito liberauerit. quare etſi tabulæ extabunr, non intelligetur conditioni ſatisfeciſſe creditor, niſi acceptum hæredi fecerit: et ſi tabulæ in rerum natura non fuerint, exiſtimabitur impleſſe conditionem, ſi hæredem liberauerit: nec ad rem pertinebit, iam tunc cùm teſtamentũ fiebat, tabulæ interciderint, an poſtea, uel mortuo teſtatore.

XIII. *Regula: Cibarijs relictis quid ueniat, definitur l.21.ff.de alim.leg.bis uerbis*: Diarijs uel cibarija relictis, neq; habitationem, neque ueſtiarium, neque calcarium deberi palàm eſt: quoniam de cibo tantùm teſtator ſenſit.

XIIII. *Regula: Communione bonorum legata quid ueniat, definitur l. 91. §. Lucius. ff. de legat. 2. bis uerbis*: Lucius Titius inteſtato moriturus, cùm haberet uxorẽ, & ex ea filiá emancipatam, codicillis hæc nerba inſeruit: Pertinent hi codicilli ad uxorem & filiam. Primùm rogo, ſic inter uos agatis, ut me uiuo egiſtis: itemq; rogo, quidquid aut ego reliquero, aut uoſipſi haberis, commune uobis ſit. filia inteſtati patris bonorum poſſeſsionem accepit: quęritur an aliqua pars hæreditaria Lucij Tirij ex cauſa fideicommiſsi à filia matri debeatur, & quota? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponetentur, dimidiam partem deberi, ſi modò uxor parata eſſet in cõmune bona ſua conferre. *Concordat ijſdem uerbis l.78.in prin.ff. ad S.C. Trebell.*

XV. *Regula: Dactyliotheca legata quid ueniat, definitur l.50.§.quod in biblio.ff.de leg.1. bis uerbis*: Quod iu bibliotheca tractauimus, idem Pompon.lib.6. ex Sabino in dactyliotheca legata tractat: & ait, annulos quoq; contineri, non ſolùm thecam, quæ annulorum cauſa parata ſit. hoe aurem ex eo cõiectat, quòd ita proponitur quis legaſſe, Dactyliothecam meam, & ſi quos præterea annulos habeo: & ita Labeonem quoq; exiſtimaſſe ait. *Ait Iuriſconſultus*: Quod in bibliotheca tractauimus. *De quo uide ∫. eodem cap.reg.7.*

XVI. *Regula: Diarijs legatis quid ueniat, uide ∫.eod.cap.reg.13.*

XVII. *Regula: Gemmis legatis quid ueniat, definitur l.cùm aurum.20.§.gemmæ autem. uſq; ad finem legis, cum l.ſequente.ff.de auro legato, bis uerbis*: Gemmæ ſunr pellucidæ materiæ, quas (ut refert Sabinus) Seruius lapillis eo diſtinguebat, quòd gemmæ eſſent pellucidæ materiæ, uelut ſmaragdi, chryſolithi & amethyſti: lapilli autem contrarię ſuperioribus naturæ, ut obſidiani, uerentani. Margaritas autem nec gemmis nec lapillis cõtineri, ſatis conſtitiſſe ibidem Sabinus ait: quia concha apud rubrum mare & creſcit & coaleſcit: murrhina autem uaſa in gemmis non eſſe. Caſsiua ſcribit: Auro legato uaſa aurea contineantur, & gemmis gemmea. ſecundum hoc ſiue gemmæ in aureis ſint uaſis, ſiue in argenteis, auro argentóue cedent: quoniam hoc ſpectamus, quæ res cuius rei ornãdæ cauſa fuerit adhibita, nõ quæ ſit precioſior. Si ut habiliter gemmæ geti poſsint, incluſæ auro fuerint, tunc aurum gemmia cedere dicimua.

XVIII. *Regula: Hoc amplius legato ſuperiora etiam legata repetuntur. quæ regula approbatur l. 52. ff. de legat. 3. his uerbis:* Si tibi purè legauero, deinde poſtea ſcripſero ita, Hoc amplius, ſi nauis ex Aſia oenerit, hæres meus ei fundum dato: uerius eſt eo uerbo Hoc amplius ſuperiora repeti: ſicut dicimus, Lucius Titius plebi quina dedit, hoc amplius Seius. huiuſcemodi enim rarione quins Seium quoque dediſſe intelligimus: &. Titius accepit quinq;, Seius hoc amplius fundum: Seium quoq; quinque accepiſſe intelligimus. *Concordat l. 10. §. uxori. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis:* Vxori pręter id quod à Mæuio aonoi nomine accipiebat, aureos centũ dati uolo: annuum uidetur. & ſemel centum auteos teliquiſſe. *Concordat itẽ l. 3 ff. de dote relegata, his uerbis:* Qui ita legat uxori ſuæ, Titiæ smplius quàm dotem, aureos tot hæres meus dare damnas eſto: manifeſtum eſt, dotem quoq; relegaſſe. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi liberatione debiti legata, poſtea ita legatum ſit: Hoc amplius, uſuram pecuniæ, quam mihi debet, donec uiuet, remitti uolo. hoc enim caſu legatum prius datum, minutum uidetur. quæ exceptio approbatur l. 26. §. teſtamento. ff. de liberat. legata, his uerbis:* Teſtamento ita ſcripſerat, Titio adfioi meo, qoidquid mihi ex quacunq; cauſa debet, ei remitti uolo, eoque amplius decem do. Codicillis ita ſcripſit: Titio hoc amplius adfini & debitori meo uſutas pecuniæ, quam mihi debet, ab hærede meo, donec ad uiuet, exigi ueto. Quòd ſi exigere ultra uoluntatem meam putsuerit, eius ſortis uſuras eidem Titio ab hæredibus meis, donec uiuet, præſtari uolo. quæſitum eſt, cùm augendi potius quàm minuendi teſtator oolunratem habuerit, an hæredes ex cauſa fideicommiſſi Titio teneantur, ut eum omni debito liberent? Scæuols reſpondit, ſecundum ea quæ proponerérur, uideri minurum legatum, quod primò dederat. *Secunda exceptio hæc eſt: Niſi cùm alteri cuidã quid legatum eſſet, poſtea Titio hoc amplius decem ſint legata. hoc enim caſu Titio non niſi decem debentur, nec illud quoque quod alteri eſt legatum. quæ exceptio approbatur l. ſi ſeruus. 101. §. ſi ita ſcriptum. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ŝ. libro prox. cap. 8. cauſa 3. exceptione 10. Huic quodammodo contradicit l. 13. ff. de leg. 3. his uerbis:* Si ſic locurus erir teſtator, Hæres meus illi fundum dato, Seio hoc amplius decẽ: non erit dubitandum, quin Seius & fundi partem, & decem ex teſtamento percipere debeat.

XIX. *Regula: Imagine legata quid ueniat, definitur l. 13. ff. de auro legato. his uerbis:* Si imaginem legatam hæres deraſit, & tabulam ſoluit, poteſt dici actionem ex teſtameoto durare: quia imagiois legatum, non tabulę fuit. *Sed de hoc uide ŝ. lib. prox. cap. 12. cauſa 58. except. 4.*

XX. *Regula: Inſtrumentis prædiorum legatis, an ipſa prædia legata cenſeantur, definitur l. his uerbis. 100. §. item quæſijt. ff. de leg. 3. ubi cùm propoſita eſſent ea quæ habentur ŝ. cap. prox. de ijs quæ ibi ſunt legatis, reg. 2. ſubijciuntur hæc uerba:* Idẽ quęſijt, an cùm emptiooes prædiorũ in ijſdẽ lateralib. coodiderit, prædia qnoq; legato cedant? Scæuola reſpondit, oon quidẽ manifeſtè apparere qnid de prædijs ſenſiſſet: uerùm ſi ea mente emptiones ibi haberet, ut his legatariæ datis, proprietas prædiorũ pręſtaretur, poſſe defendi prędia quoq; deberi. *Pertinent hæc ad ea quæ habentur ŝ. cap. prox. de ijs quæ ibi ſunt legatis, reg. 1. except. 10. Planè inſtrumentis emptionum donatis uel legatis, ipſæ res emptæ donatæ uel legatæ uidentur. Quod approbatur l. 1. C. de donationibus. cuius uerba uide ʒ. lib. 39. cap. 2. except. 33. repl. 6.*

XXI. *Regula: Italicis reb. legatis, quid debeatur, definitur l. ex facto. 35. ff. de hæred. inſtit. hiſce uerbis:* Ex facto proponebatur, quendã duos hæredes ſcripſiſſe, onum rerum prouiocialiũ, Italicarum rerum alterum: & cũ merces in Italiam deuehere ſoleret, & pecuniam demiſiſſet in prouinciam ad merces comparãdas, eæq; comparatæ eſſent, uel niuo eo, uel poſt mortem, nondum tamen in Italiã deuectæ: quærebatur, merces utrum ad eũ pertinerent, qui rerum Italicarum hæres ſcriptus erat, an uerò ad eum qui prouincialium? Rerum Italicarum uel prouincialiũ ſignificatione quæ res accipiendæ ſint, uidendum eſt: & facit quidem totum uoluntas defuncti. nam quid ſenſerit, ſpectandum eſt. Veruntamen hoc intelligendum erit, rerum Italicarũ ſignificatione eas contineri, quas perpetuò qnis ibi habuit, aut ita diſpoſuit, ut perpetuò haberet: cæteroquin ſi in tempore aliquid tranſtulit in alium locum, non ut ibi haberet, ſed ut denuò ad priſtinum locum reuocaret: neque augebit quò tranſtulit, neq; minuet unde tranſtulit: utputa de Italico patrimonio quoſdam ſeruos miſerat in prouinciã (fortè Galliam) ad exigẽdum debitum, uel ad merces comparandas, reuerſuros ſi comparaſſent: dubium non eſt, quin debeat dici, ad Italicum patrimoniũ eos pertinere debere. Et eſt apud Mutium relatum, cũ fundus erat legatus, uel cum inſtrumento, oel cum his quæ ibi ſunt: agaſonem eoim miſſum in oillam à patrefamiliâs, non pertinere ad fundi legatum, ait: quia non idcirco illò erat miſſus, ut ibi eſſet. Proinde ſi ſeruus miſſus fuerit in uillam, interim illic futurus (quia dominum offenderat) quaſi ad

tempus relegatus: reſpooſum eſt, eom ad uillæ legatum non pertinere. quare ne ſerui quidem, qui operari in agro conſueuerunt, qui in alios agros teuerterétut, quaſi ab alio commodati, in ea ſunt conditione, ut ad legatum pertlneant: quia non ita in agro ſuerant, ut ei agro uiderentur deſtinati. Qoæ res in propoſito quoq; ſuggerit, ut Italicarum rerum eſſe credantur eæ res, quas in Italia eſſe teſtator uoluit. Proinde etſi pecuoiam miſerit iu prouiociam ad merces compatandas, & necdum comparatæ ſint: dico peconiam, quæ idcirco miſſa eſt, ut pro ea merces in Italiam aduehe rentur, Italico patrimonio adiungendá. Nam etſi dediſſet in prouincia de pecuniis, quas in Italia exercebat, ituras & reditu ras: dicendum eſt, hanc quoq; Italici patrimonij rationem eſſe. Igirur eſſici dixi, ut merces quoq; iſtæ, quæ comparatæ ſunt, ut Romam ueherentur, ſiue profectæ ſint eo niuo, ſiue noodú, & ſiue ſcit ſiue ignorauit, ad eum hæredem pertineant, cui Italicæ res ſiut adſcriptæ. *Hactenus definitio rerum Italicarum: quæ autem inſeruntur de fundo, cũ his quæ ibi ſunt legato, de iys dictum eſt ṡ. cap. prox. de iys quæ ibi ſunt leg. reg. 1. except. 2.*

XXII. *Regula: Lana legata quid debeatur, definitur l. 68. ff. de leg. 3. his uerbis*: Si cui lana legetur, id legatum nidetur, quod tinctum non eſt: ſiue autem facta ſit ſiue infecta, lanæ appellatione cõtinetur. Quæſitum eſt, utrum lanę appellatione ea ſola contineatur, quæ oeta non eſt, an & ea qoæ neta eſt: utputa ſtamen & ſubtegmen? & Sabinus etiam oetam contineri putat, cuius ſententia utimur. Lanę appellationé eatenus extendi placet, quateous ad telam peruenit. Et ſciendom eſt, ſuccidam quoq; contineri, & lotam, ſi modò tincta non ſit. Lanæ appellatione tormentum non continebitur: ſed oec ea lana, ex qua quis quaſi ueſtimentum fecerit ualetudinis, uel deliciarũ gratia, cootinebitur: ne ea quidem, quæ fomeotationis gratia parata ſunt, uel medicinæ, lanatum appellatione continentor. ſed etiam pelles lanatæ continentur: nam & has lanę cedere manifeſtum eſt. Lana legata etiam leporinam lanam, & anſerinam, & caprinam credo contineri, & de ligno quam Græci ἐριόξυλον appellant (id eſt ligneam laoam.) Linum autem lana legata utiq; non continebitur. De oerſicoloribus uideodum eſt: & conſtat apud ueteres lanæ appellatione oerſicoloria non contineri. *Ait Iuriſconſultus*: Id legatum uidetur, quod tinctum non eſt. *Ergo tinctum lanæ appellatione non continetur. Cui concordat d. l. 68. ſ. linum, in fine. cuius uerba uide ṡ. de lino legato, eodem cap. Contradicit l. pediculis. 11. ſ. Labeo. ff. de auro leg. his uerbis*: Labeo teſtameoto ſuo Neratiæ oxori ſuæ nominatim legauit ueſtem, mundum muliebrem omnem, ornamentaq; muliebria omnia, lanam, linum, purpuram, uerſicoloria facta infectaq; omnia, &c. ſed non mutauit ſubſtantiam rerum non neceſſaria uerborum multiplicatio: quamuis Labeo teſtamento lanam, ac deinde uerſicoloria ſcripſit, quaſi deſierit lana tincta lana eſſe: detractoq; uerbo uerſicoloria, nihilominus etiam uerſicoloria debebuntur, ſi non appareat aliam defuncti uoluntatem fuiſſe. *Alia huius loci regula proponitur l. lana. 86. in prin. ff. de leg. 3. his uerbis*: Lana legata ueſtem, quæ ex ea facta ſit, deberi non placet.

XXIII. *Regula: Lecto legato quid ueniat, definitur l. 50. ſ. fin. ff. de legat. 3. his uerbis*: Sunt quædam quæ omnino legatum ſequuntur, ut legatum lectum contioet & fulcra. *De hac re uide ṡ. cap. 8. reg. 9.*

XXIIII. *Regula: Libris legatis quid ueniat, definitur l. 50. in prin. ff. de legat. 3. his uerbis*: Librorum appellatione continentur omnia uolumina, ſiue in charta, ſiue in membrana ſint, ſiue in quauis alia materia: ſed etſi in philyra aut tilia (ut nonnulli conficiũt) aut in alio corio, idem erit dicẽdum: quòd ſi in codicibus ſint membraneis, uel chartaceis, uel etiam eboreis, uel alterius materiæ, uel in ceratis codicillis, ao debeantur uideamos? & Caius Caſsioa ſcribit, deberi & membranas libris legatis: conſequenter igitur cætera quoque debebuntur, ſi non aduerſetor uoluntas teſtatoris. *Alia huius loci regula proponitur d. l. 50. ſ. libris, his uerbis*: Libris legatis bibliothecas non cõtineri, Sabinus ſcripſit. Idem & Caſsius: ait eoim, membranas, quæ ſcriptæ ſunt, contineri legatis libris: deinde adiecit, neque ſcrinia, neque armaria, oeque cætera in quibus libri conduntur, deberi. *Tertia huius loci regula de membranis puris, habetur d. l. 50. ſ. quod tamen, his uerbis*: Quod Caſsius ſcripſit de membranis non puris, uerum eſt: oam nec chartæ puræ libris legatis, nec chartis legatis libri debebuntur: oiſi fortè & hic nos urſerit uoluotas. *Quarta regula de libris non perſcriptis, nec perfectis, habetur d. l. 50. ſ. unde non malè, his uerbis*: Non malè quæritur, ſi libri legati ſint, an ooo contineantur necdum perſcripti? & non puto contineri, non magis quàm ueſtis appellatione nondum detextam: ſed perſcripti libri nõdum malleati uel ornati continebuntur, proinde & nondum conglutinati uel emendati cootinebuntur: ſed & membranæ nondum conſutæ cootinebuntur.

Quinta regula de centum libris legatis, habetur d.l. 50.§.1.his uerbis: Si cui centum libri ſint legati, centũ uolumina ei dabimus, nõ centũ quę quis ingenio ſuo metitus eſt, quo magis ad libri ſcripturã ſufficerent: utputa cũ haberet Homerũ totũ in uno uolumine, nõ quadragintaocto libros computamus, ſed uniuerſum Homeri uolumen pro libro accipiendum eſt.

XXV. *Regula: Lino legato quid debeatur, definitur l. 68. §. linum. ff. de leg. 3. his uerbis:* Lino legato tam factum, quàm infectum continetur, quodq́ue netum, quodq́ue in tela eſt, quod nondum eſt detextum. Ergo aliud in lino, quàm in lana eſt: & quidẽ etſi tinctum linũ ſit, credo lino continebitur.

XXVI. *Regula: Lignis legatis quid debeatur, definitur l.55. cum lege ſequente. ff. de leg. 3. his uerbis:* Ligni appellatio nomen generale eſt, ſed ſic ſeparatur, ut ſit aliud materia, aliud lignum. Materia eſt, quæ ad ædificandum fulciendumúe neceſſaria eſt: lignum, quidquid comburendi cauſa paratum eſt. ſed utrum ita demum, ſi conciſum ſit, an etſi non ſit? & Quintus Mutius libro ſecundo refert, ſi cui ligna legata eſſent, quę in fundo erant, arbores quidem materiæ cauſa ſucciſas non deberi: nec adiecit, ſi cõburendi gratia ſucciſæ eſſent, ad eum pertinere: ſed ſic intelligi conſequẽs eſt. Ofilius quoque libro quinto Iuris partiti ita ſcripſit: Cui ligna legata ſunt, ad eum ligna pertinere, quæ alio nomine nõ appellantur: ueluti uirgę, carbones, nuclei oliuarum, quibus ad nullam aliam rem, niſi ad comburendum poſſit uti: ſed & balani, uel ſi qui alij nuclei. Idem libro ſecundo negat, arbores nondum conciſas. niſi quæ minutatim concidantur, uideri ei legatas, cui ligna legata ſunt. Ego autem arbitror, hoc quoque ligni appellatione contineri, quod nondum minutatim ſit conciſum, ſi iam concidendo fuit deſtinatum. proinde ſi ſyluam huic rei habebat deſtinatam, ſylua quidem non cedet: deiectę autem arbores lignorum appellatione continebuntur. niſi aliud teſtator ſenſit. Lignis autem legatis, quod comburendi cauſa paratum eſt continetur, ſiue ad balnei calefactionem, ſiue diætarum hypocauſtarum, ſiue ad calcem, ſiue ad aliam rem coquendam ſolebat uti. Ofilius libro quinto Iuris partiti ſcripſit, nec ſarmenta ligni appellatione contineri: ſed ſi uoluntas non refragatur, etiam uirgulę, & cremia, & ſarmenta, & ſuperamenta, materiarum & uitium ſtirpes atque radices continebuntur. Lignorum appellatione in quibuſdam regionibus (ut in Ægypto, ubi arundine pro ligno utuntur, & arundines & papyrum comburitur) & herbulæ quædam, uel ſpinæ, uel uepres continebuntur: quid mirum, cum Græci & ea ξύλα & naues ξυληγὰς (id eſt, uectrices lignorum) appellant, qui hæc ἀπὸ τῶν ἑλῶν (id eſt, à paludibus) deducant. in quibuſdam prouincijs & edito boum ad hanc rẽ utuntur. Si lignum paratum ſit ad carbones coquendos atq; conficiendos, ait Ofilius libro quinto Iuris partiti, carbonum appellatione huiuſmodi materiam non contineri: ſed an lignorum? & fortaſsis quis dicet nec lignorum: non enim lignorum gratia hæc teſtator habuit. ſed & titiones & alia ligna cocta, ne fumum faciant, utrum ligno, an carboni, an ſuo generi adnumerabimus? & magis eſt, ut proprium genus habeatur: ſulfurata quoque de ligno æquè eandem habebunt definitionem: ad faces quoque parata non erũt lignorum appellatione comprehenſa, niſi fuerit uoluntas: de pinu etiam integri ſtrobyli ligni appellatione continebuntur. Pali & perticæ in numerum materiæ redigẽdi ſunt: & ideo lignorum appellatione nõ continebuntur.

XXVII. *Regula: Libertate legata non debetur peculium. quæ regula approbatur Inſt. de legatis. §. peculium, his uerbis:* Peculium niſi legatum fuerit, manumiſſo non debetur: quamuis ſi uiuus manumiſerit, ſufficit ſi non adimatur: & ita diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi libertas ſub conditione dandi ſit relicta. quæ exceptio proponitur l. 8. §. interdum ff. de peculio legato, his uerbis:* Interdum etſi non ſit legatum peculium, ſic uelut legatum accipitur, idq́ue eſt in huiuſmodi ſpecie: quidam ſeruo libertatem, ſi rationes reddidiſſet, dederat, et ſi hęredibus centum intuliſſet: Imperator igitur noſter cum patre reſcripſit, peculium quidem non niſi legatum deberi. Verùm (inquiũt) ſi conditionibus præſcriptis paruit ſeruus, teſtatorem uoluiſſe eum retinere peculium interpretamur, uidelicet ex eo, quòd ex peculio eum iuſſerat centum inferre. *Concordat Inſt. d. §. peculium, in fine, his uerbis:* Iidem reſcripſerũt, peculium uideri legatum, cùm rationibus redditis liber eſſe iuſſus eſt, & ex eo reliqua inferre. *Secunda exceptio eſt: Niſi ſimul etiam ſeruus à reddendis rationibus liber eſſe iuſſus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 23. §. ſeruis. ff. de peculio legato, his uerbis:* Seruis libertates legataq; dederat, & cõditionem ita ſcripſerat: *ὅσοις κατέλιπον ἐλευθερίας, ἢ λήγατα αὐτοῖς· τούτους βούλομαι εἶναι ἀνεπιτάγας.* id eſt: Quibuſcunque libertatem reliqui & legata, hoſce uolo

uolo excutiendis rationibus ſolutos eſſe. quæſitum eſt, an peculia quoque legata his uideantur? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, non uideri legata. Itó quæſitum eſt, an ex ijſdem uerbis reliqua rationũ quaſi legata retinere poſſint, aut ſi res dominicas apud ſe habuerunt, aut ſi qui eorum coloni prædiorum fuerunt, penſiones? reſpondit, ſuprà reſpõſum eſſe. *Concordat l. ſi ſeruus.116. in fine. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 11. quæſt. 4. reg. 8. Alia huius loci regula eſt: Quòd libertate ſeruo relictâ, ſi rogatus in manumittẽdo eo morã faciat, omnia etiam ea quæ ſeruus poſt moram adquiſiuit, reſtituere cogatur. quæ regula approbatur l. 86. ff. de legatis 2. cuius uerba uide ſ. lib. prox. capite 3. exceptione 25. tertia exceptione, replicatione 1. duplicatione ſecunda.*

XXVIII. Regula: *Marmore legato, rudis tãtùm materia debetur. quæ regula approbatur l. quæſitum. 76. §. illud fortaßis. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. cap. prox. de auro legato, regula 1. Alia huius loci regula proponitur l. hæres. 98. §. duæ. ff. de legatis 3. his uerbis:* Duæ ſtatuæ marmoreæ cuidam nominatim, item omne marmor erat legatum: nullam ſtatuam marmoream præter duas, Caſcellius putat deberi: Ofilius & Trebatius contrà. Labeo Caſcellij ſententiam probat, quod uerum puto: quia duas ſtatuas legando poteſt uideri non putaſſe in marmore, ſed ſtatuas legare.

XXIX. Regula: *Materia omni legata, quid ueniat, definitur l. 55. ff. de legatis 3. his uerbis:* Seruius reſpondit, cui omnis materia legata ſit, ei nec arcam, nec armarium legatum eſſe. *Concordat l. lana. 86. ff. eodẽ tit. his uerbis:* Materia legata, na ois armarium'ue ex ea factũ non uindicentur.

XXX. Regula: *Maſſa legata, ſcyphi ex ea facti exigi poſſunt. Quæ regula approbatur l. 86. in fine. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 11. cauſa 51. except. 7. in prin.*

XXXI. Regula: *Militia legata quid ueniat, definitur l. his uerbis. 100. §. fin. ff. de legatis 3. his uerbis:* Teſtator liberto militiam his uerbis legauit: Seio liberto meo militiam do lego, ulam militiam, quam & teſtator habuit: quæſitum eſt, an omnia onera & introitus militiæ ab hærede ſint danda? Reſpondit Scæuola, danda. *Concordat d. l. 100. §. penultimo. cuius uerba uide ſ. libro prox. capite undecimo, cauſa 57. exceptione prima, in principio. ibi: alumno præcepit.*

XXXII. Regula: *Minore uel maiore legato, quid ueniat, definitur l. 32. ff. de auro legato, his uerbis:* Qui lancem maximam, minorem, minimam relinquebat, ita legauerat, Lancẽ minorem illi do lego: mediæ magnitudinis uideri legatam lancẽ reſponſum eſt, ſi non appareret, quam lancem ex his paterfamiliâs demonſtrare uoluiſſet.

XXXIII. Regula: *Nomine legato, id quod debetur, legatum intelligitur. quæ regula approbatur l. ſeruum. 44. §. cum qui, in fine. ff. de legatis 1. his uerbis:* Si nomen legetur, benignè id quod debetur, accipiendum eſt, ut actiones aduerſus debitorem cedantur. *Concordat l. 57. in fine. ff. de legatis 3. his uerbis:* Si nomen quis legauerit, id quod in actionib. eſt, legatum intelligitur.

XXXIIII. Regula: *Nummis legatis quid debeatur, definitur l. ſi ſeruus. 50. §. fin. ff. de legatis 1. his uerbis:* Si numerus numorũ legatus ſit, neque appareat quales ſint legati, ante omnia ipſius patrisfamiliâs cõſuetudo, deinde regionis, in qua uerſatus eſt, exquirẽda eſt: ſed & mens patrisfamiliâs, & legatarij dignitas, & charitas, & neceſsitudo: item earũ, quæ præcedunt uel quæ ſequũtur, ſummarum ſcripta ſunt ſpectanda. *Huius regulæ exceptio ſequitur ibidem l. 51. his uerbis:* Sed ſi certos nomos, ueluti quos in arca habeo, aut certam lancem legauerit, non numerata pecunia, ſed ipſa corpora numorũ uel rei legatæ continentur: neque permutationem recipiunt, & exemplo cuiuslibet corporis æſtimanda ſunt. *Alia huius generis regula proponitur l. 73. ff. de legatis 3. his uerbis:* Numis indiſtinctè legatis, hoc receptũ eſt, ut exiguiores legati uideãtur, ſi neq; ex patrisfamiliâs, neq; ex regionis conſuetudine, unde fuit, neq; ex contextu teſtamẽti poſsit apparere. *Huius regulæ exceptio eadẽ eſt, quæ ſuperioris.*

XXXV. Regula: *Parte bonorum legata, utrũ rerum an æſtimationis pars debeatur, definitur l. non amplius. 26. §. cùm bonorum. ff. de legatis 1. cuius uerba uide ſ. capite 3. regula 15. exceptione 2. Concordat l. 32. §. final. ff. de uſufructu legato. cuius uerba uide ſuprà d. exceptione ſecunda. Alia huius loci regula proponitur l. poteſt. 27. ff. de legatis 1. his uerbis:* Poteſt hæres uel paucioribus, uel in una re relictam partem legatario dare, in quam uel legatarius conſenſerit, uel iudex exiſtimauerit: nec neceſſe habet legatarius in omnibus rebus uindicare portionem.

XXXVI. Regula: *Peculio legato quid ueniat, infrà peculiari capite dicetur.*

XXXVII. Regula: *Prouincialib. rebus legatis, quid ueniat, uide ſ. reg. 21.*

XXXVIII. Regula: *Purpura legata quid ueniat, definitur l. 68. §. fin. ff. de legatis 3. his uerbis:* Purpuræ appellatione omnis generis purpuram contineri puto, ſed coccum non continebitur: bucinum & ianthinum cõtinebitur. Purpuræ appellatione etiam ſubtegmen factum contineri, nemo dubitat.

lana tingendæ purpuræ deſtinata non continebitur.

XXXIX. *Regula: Rationes reddere ſi ſeruus iuſſus ſit, uel uetitus, quid ueniat, infrà dicetur.*

XL. *Regula: Reliquis legatis quid ueniat, definitur l. prædijs. 89. in principio. ff. de legatis 3. his uerbis*: Prædijs per præceptionem filiæ datis, cum teliquis actorum & colonorum: ea reliqua uidentur legata, quæ de reditu prædiorum in eadem cauſa manſerunt: alioquin pecuniam à colonis exactam, & in calendarium in eadem regione uerſam, reliquis non contineri neque colonorum, neque actorum, facilè conſtat: rametſi nominatim actores ad filiā pertinere uoluit. *Huius loci eſt l. Oſidius. 95. ff. eod. tt. cuius hæc ſunt uerba*: Oſidius quidam inſtituta filia Valeriana hærede, actori ſuo Antiocho data libertate prædia certa, & peculium, & reliqua legauerat ram ſua quàm colonorum: legatarius proferebat manu patrisfamiliâs, reliquatum tam ſuo quàm colonorũ nomine, iterum in eadem ſcriptura adiectum in hũc modum: Item quorum rationem teddere debeat, ſi quæ in cõdito habuerat paterfamiliâs frumenti, uini & cæterarum retum. quæ & ipſa libertus petebat, & ex reliquis eſſe dicebat, & apud Prę ſidem obtinuerat: ex diuerſo cum diceretur, reliqua colonorum ab eo non peti, nec propria, diuerſam autem eſſe cauſam eorũ quæ in condito eſſent: Imperatot interrogauit partem legatarij quærendi cauſa: Pone (inquit) in condito centum aureorum eſſe, quæ in uſum ſumi ſolerent: diceres totum quod eſſet relictum, in arca deberi? & placuit rectè appellaſſe. A'parte legatarij ſuggeſtũ eſt, quædã à colonis poſt mortem patrisfamiliâs exacta? reſpondit, hoc quod poſt mortem exactum fuiſſet, reddẽdum eſſe legatario. *Alia huius loci regula habetur l. 17. ff. de optione legata, his uerbis*: Cùm optio duorum ſeruorum Titio data ſit, reliqui Mæuio legati ſint: ceſſante primo in electione, reliquotum appellatione omnes ad Mæuium pettinent. *Huius etiam loci eſt l. 20. §. prædia. ff. de inſtructo legato. cuius uerba uide ſ̄. cap. prox. de fundo legato, regula quinta, exceptione octaua.*

XLI. *Regula: Repetitis legatis, libertas quoque repetita cenſetur. quæ regula approbatur l. 75. ff. de legatis 3. his uerbis*: Cùm in ſubſtitutione legata repetuntur, libertates etiam continentur.

XLII. *Regula: Tabulis legatis quid ueniat, definitur l. 74. ff. de legatis 3, cuius uerba uide ſ̄. eodem cap. reg. 9.*

XLIII. *Regula: Teſtudineis legatis quid ueniat, definitur l. 98. §. fin. ff. de leg. 3. his uerbis*: Cui teſtudinea legata eſſent, ei lectos teſtudineos pedibus inargentatos deberi, Labeo & Trebatius teſponderunt. quod & uerum eſt.

XLIIII. *Regula: De uaſis legatis. Cuius legati prima regula proponitur l. cùm aurum. 20. §. ſed ſi uaſa. ff. de auro legato, his uerbis*: Si uaſa ſint legata, non ſolùm ea continentnr, quæ aliquid in ſe recipiant edendi bibendiq; cauſa patatum, ſed etiam quæ aliquid ſuſtineant: & ideo ſcutellas uel promulſidaria contineri. Repoſitoria quoq; continebuntur. nam uaſorum appellatio generalis eſt: dicimus enim uaſa & uinaria & naualia. *Secunda regula: Corinthijs uaſis legatis, quid ueniat, definitur l. hæres. 98. §. cui Corinthia. ff. de leg. 1 his uerbis*: Cui Corinthia uaſa legata eſſent, huic abaces quoq; eorum uaſorum collocandorum cauſa paratas deberi, Trebatius reſpondit. Labeo autem id non probat, ſi eas abaces uaſorum numero teſtator habuit. Proculus nerò rectè ait, ſi æneę quidẽ ſint abaces, non autem Corinthię, non deberi. *Tertia regula: Electrinis uaſis legatis, quid debeatur, definit. l. pediculis. 33. §. Neratius. ff. de auro legato, his uerbis*: Neratius Proculũ refert ita teſpõdiſſe, Vaſis electrinis legatis, nihil intereſſe, quantũ ea uaſa, de quibus quæritur, argenti aut electri habeant: ſed utrum argẽtum electro, an electrum atgẽto cedat, idq; ex aſpectu uaſorum facilius intelligi poſſe: quod ſi in obſcuro ſit, inſpiciendũ eſſe, in utro numeto ea uaſa is qui teſtamentum fecit, habuerit.

XLV. *Regula: Verſicoloribus legatis quid ueniat, definitur l. 68. §. de uerſicoloribus. ff. de leg. 3. his uerbis*: De uerſicoloribus uidendum eſt: & conſtat apud ueteres lanæ appellatione uerſiculoria non contineri: ſed ijs omnia uideri legata, quæ tincta ſunt & neta, quæ neque detexta, neq; contexta ſunt. proinde quæritur, an purpura appellatione uerſicoloriũ contineatur? & ego arbitror (*Vlpianus inquit*) ea quæ tincta non ſunt, uerſicoloribus non adnumerari: & ideo nec albũ naturaliter neq; nigrum contineri, nec alterius coloris naturalis. Purpuram autẽ & coccum (quoniam nihil natiui coloris habent) contineri arbitror, niſi aliud ſenſit teſtator. *Huc etiam pertinet l. quæſitum. 76. §. coccum. ff. de legatis 3. his uerbis*: Coccũ qnod proprio nomine appellatur, quin uerſicoloribus cederet, nemo dubitauit: quin minus porrò crocinum, aut hyſginum, aut melinum ſuo nomine, quàm coccum purpuraſue deſignatur?

XLVI. *Regula: Vendere iuſſo hærede, quid ueniat, definitur l. ſi cui. 49. § fin. ff. de leg. 1. his uerbis*: Meminiſſe oportet, eũ qui damnatur fun-

dum

dum uendere, non gratis damnari hoc facere, ſed ſolùm ut uendat uero precio: qđ ſi certo precio ſit damnatus facere, neceſſe hsbebit tanti uendere, quanti damnatus eſt. *Huius regulæ, quantum ad uerba poſtrema attinet, exceptio proponitur l. teſtamento. 91. §. qui indiuiſam. ff. de leg. 2. his uerbis*: Qui indiuiſam cum fratre ſuo rem habebat, filias ſuas hæredes inſtituit, & ita cauit: Propter res uniuerſas quę mihi cum fratre meo patruo ueſtro communes ſunt, quas æſtimarionis conſtiterit eſſe uniuerſas duo milium aureorum, fidei ueſtrę committo, uti pro portione ueſtra mille aureos à Lucretio Pacato patruo ueſtro accipiatis. Huic teſtamento quinquennio ſuperuixit, & abundè patrimooium reliquit: quæſitum eſt, an hæredes Lucretij Pacati ſecundum uerba ſuprà ſctipta offerentes mille aureos, fideicommiſſum conſequantur? Scæuola reſpōdit, ſecundum ea quæ proponerentur, oō facere uoluntatem, ut uniuerſa datis mille aureis reſtituerentur: ſed æſtimationis, quæ mortis tempore in rebus fuerat, oblationem debere fieri. *Alia huius legati regula proponitur l. 29. §. ſi fundum. ff. de legatis 3. cuius uerba uide ſ. cap. 3. regul. 11. exceptione prima, replicatione nona.*

XLVII. *Regula: Vnguentis legatis quid debeatur, definitur l. in argento. 22. §. unguentis. ff. de auro legato, his uerbis*: Vngueotis legatis non tantùm ea legata oidentur, quibus ungimut uoluptatis cauſa, ſed & ualetudinis: qualia ſuot commagens, gleucina, crinina, rhodina, è myrrha quoque, tum nardinum purum: hoc quidem etiam, quo elegantiores ſint & mundiores, unguntur fœminæ.

XLVIII. *Regula: Vſufructu legato quid ueniat, uide ſ. lib. 24.*

XLIX. *Regula: Si alicuius fidei cōmiſſum ſit, ut aliquē ibi, ubi eſt, ſeneſcere patiatur, quid debeatur ex hoc fideicōmiſſo, definitur l. 31. §. de uſufructu legato, his uerbis*: Codicillis ita ſcripſit, Nigidiū, Tinum, Dionem, libertos meos ſenes & infirmos peto io locis, in quibus nunc agunt, ſeneſcere patiamini: quæro, an ex hoc capite liberti ſuprà ſcripri ex fideicommiſſo fructus locorum, in quibus morantur, recipere debeant, cùm alia quæ eis ſpecialiter legata ſunt, ſine controuerſia conſecuti ſunt? Scæuola reſpondit, uerbis quę proponerentur, id petitum, ot ad eum modū paterentur hæredes ibi eos eſſe, ad quē modum ipſa patiebator.

L. *Regula: Si ita ſit legatum, Heres meus penum dato: aut ſi non dederit, decem dato: utrum penus, an decem ſint petenda, definitur l. 24. ff. quando dies legatis cedat, his uerbis*: Si penum hæres dare damnatus ſit, uel fundom, et ſi oon dediſſet, decem: ego accepi, & penom legatam, & translatam eſſe in decem, ſi noluerit penum hæres dare, & tunc pecuniam deberi, cum ioterpellatus fundom noo dederit: et ſi interea deceſſerit legatarius, tunc hæredi eius non niſi fuodum deberi. namqoe cum dictum eſt ita, Publios fundum dato: perfectum legatum eſt: & cum dicit, Si non dederit, ceotum dato: ſub conditione fundi legatum ademptum uideri, eo caſu quo centum deberi cœperiot: quorum quia conditio uiuo legatario non extiterit, fortè quia interpellatus hæres non ſit, eoenit ut ademptio nihil egerit, fundique legatum durauerit. Planè ſi ſit ſic legatū, Si penum non dederit, decem dato: dicimus non eſſe penum legatum. *Ex his uerbis patet, ſi fundus legatus ſit, & ſi fundus datus non fuerit, decem: utrumq; peti poſſe, tam fundum & decem, ſed alternatiuè, perinde ac ſi ita legatum eſſet, Fundum aut decem, utrum hæres uoluerit, Seio dato. quod regulæ loco notandum. Eius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi legatarius ante conditionem decem dandorum exiſtentem deceſſerit: tunc enim, quia decem dandorum legatum in irritum recidit, ante conditionem eius exiſtentem legatario mortuo, euenit ut ſolius fundi uel penoris legatum utile ſit, & peti poßit. Quæ exceptio conſtat ex ſuprà dictis uerbis hiſce*: Quorum quia conditio uiuo legatario non extiterit, fortè quia interpellatus hæres non ſit, euenit ut ademptio nihil egerit, fundique legatum duraoerit. *Ait Iuriſconſultus*: Fortè quia interpellatus hæres non ſit. *Si enim hæres à legatario interpellatus ſit de fundo dando, nec dederit, decem dandorum conditio exiſtit. Si igitur legatarius, antequam de fundo dando hæredem interpellauit, deceßit, ante conditionem decem dandorum exiſtentem deceßiſſe dicitur, nec legatum decem dandorum ad hæredem ſuum tranſmittit: ſecundum ea quæ dicta ſunt ſuprà libro prox. capite 9. cauſa 10. Aliud exemplum eſt: Si fundus ſit legatus, & ſi fundus intra calendas datus non ſit, decem: tunc enim, ſi ante calendas nondum dato fundo legatarius deceßit, pendente conditione deceßit. Secunda exceptio eſt: Niſi ita ſit legatum, Si fundum non dederit, decem dato: ut non prius fundus ſit legatus. hoc enim caſu fundus peti non poteſt, ſed ſola decem ſub conditione relicta. quæ exceptio conſtat ex uerbis ſuprà propoſitis hiſce*: Planè ſi ſic ſit legatum, Si penū nō dederit, decem dato: dicimus noo eſſe penū legatum. *Propoſitæ regulæ, eiusq; exceptionibus concordant leges ſequentes. primùm l. 19 in prin. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis*: Cùm ſine præfinitione tēporis legatum ita datū fuerit, Vxori meæ penum hæres dato, et ſi nō dederit, centum dato: unom legatū intelligitur, & ſtatim peti poteſt: penoris autem

tem cauſa eò tantùm pertinet, ut ante litẽ conteſtatam tradito peoo hęres liberetur. Quod ſi ita ſcriptum ſit, Si penum intra calendas non dederit, centum dato: nõ efficitur ut duo ſint legata, ſed ut centum legata ſub cõditioue uideantut: idcirco ſi uxor ante calendas deceſſerit, hætedi ſuo neq; penum telinquet, quæ legata non eſt: oeq; centum, quia dies legati non ceſsit. *Cõcordat item l. 1. §. item ſi ita. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Si ita legatum ſit, Hæres meus Seio penũ dato: ſi oon dederit, decem dato: quidam putant omnimodo in legato decem eſſe, penum autẽ mortis cauſa capi, nec iu Falcidiam imputare id hæredem poſſe. Ego autem didici (*Paulus inquit*) ſi in continenti hæres penum ſoluerit, uideri hoc legatũ eſſe, & in legem Falcidiam imputari poſſe. iam enim transfuſum legatum eſſe, & decem deberi. Idemq́; erit, etiamſi ab initio ita legatum datum ſit, Si penum non dederit, decem dato. quia hic penus non eſt legata: & penus ſi datue, mortis cauſa capitur, quia deficit legati conditio. *Sed & præter prædictas duas propoſitæ regulæ exceptiones, tertia quoq; talis eſt*: *Niſi lis de decem dandis cũ hærede ſit conteſtata. tunc enim fundum ſeu penum offerendo, hæres non liberatur. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 1. ff. de penu legata cuius legis uerba hæc ſunt*: Vxori ſuæ in annos ſingulos penoris aliquid hæres dare iuſſus eſt, ſi non dediſſet, nummos dare damnatus eſt: quæritue, an penus legata peti poſſit, an uerò ſolummodo ſit in præſtatioue: & ſi non præſtetur, tunc quantitas petatur? & ſiquidem ſemel penus ſit legata, nõ per ſingulos annos, certo iute utimur (ut & Marcellus libto XXXVIII. Digeſtorum apud Iulianum notat) in præſtatione eſſe duntaxat penum, quantitatem uerò & peti poſſe. habebit igitur hæres oblationem tamdiu, quamdiu lis cum eo de pecuuia conteſtetur: niſi fortè aliud tempus uel mente uel uerbis teſtator præſtituit. quod ſi in annos ſingulos penus legata ſit, per ſingulos annos penus adhuc poterit præſtari: ſin minus, ſummæ per ſinguloa annos petentut. Quid ergo, ſi una ſumma legata ſit, & primo penus non ſit præſtita? uteum tota ſumma debeatur, quaſi toto penoris legato transfuſo: an uerò quantitaa primi anni æſtimationis ſola ſit tesnslata, dubitari poteſt? Puto tamen ſic uoluntatẽ teſtatoris ſequendam, ut tota ſumma illicò, poſtquam ceſſauerit hæces dace penũ uxori, præſtetut, hætedis indeuotione coeecenda.

L I. *Regula: Si duæ res alternatiuè ſint legatæ, ueluti fundus aut centum: uel una res generaliter ſit legata, ueluti homo, eques, &c. electio eſt penes legatarium: & quam ille elegerit, ea ei debebitur. de qua re ỹ. in peculiari capite de Electione legata dicetur.*

L II. Regula: *Si ita ſit legatum, Sempronio decem: aut ſi noluerit, fundum do lego: quid ueniat, definitur, &c.*

L III. Regula: *Si cùm ſæpius legatum eſſet, teſtator ſemel tantùm præſtari uoluit, quid iuris, definitur l. ſi ita. 13. ff. de leg. 1. his uerbis*: Si ita ſit adſcriptum, Si cui bis legauero, ſemel ei hæres dato, uel ſemel debeatur: & eidem duas quantitates adſcripſerit, uel duos fundos: an utrunque debeatur? & Ariſto ait, unum uideri legatum. nam quod ademptum eſt, nec datum uidetut ſecundũ Celſi & Macelli ſententiam: quę ueca eſt. Sed Papinianus lib. 19. Quęſtiõ. ait: Et ſi poſt legata ſæpius adſcripta, idem hæc ſubijciat, ſemel præſtari uelle, & hoc ante impletum teſtamentum fecerit, ipſo iure uideri cæteta legata adempta. Sed quod magia erit ademptum? non enim apparet: & ait, poſſe dici exiguius eſſe præſtandum. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi teſtator ſpecialiter adiecerit, prioris ſcripturæ ſe pœnituiſſe, & uelle utrumq; præſtari. de qua re dictum ſ. lib. prox. cap. 6. except. 91. & dicetur etiam de propoſita regula ỹ. capite 7. quantum, regula 12.*

L IIII. Regula: *De uocabulo Seu proponitur l. ſi quis. 12. ff. de auro legato. cuius uerba uide ſ. capite prox. de ijs quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis, regula 4.*

L V. Regula: *Pronomen Qui, quæ, quod, legatis adiectum, ea minuit atq; reſtringit. quæ regula approbatur l. 44. in fine. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. cap. prox. de ijs quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis, reg. 1. Eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi coniunctio copulatiua pronomini relatiuo ſit adiecta. quæ exceptio approbatur d. l. 44. in prin. cuius etiam uerba uide ſ. d. reg. 1. Secundæ exceptionis loco notandum, quòd interdum tantùm proximum legatum minuat pronomen Qui, quæ, quod, non ſuperiora. quæ exceptio approbatur exemplo l. 12. ff. de auro legato, his uerbis*: Si quis legauerit aurum, gemmas, margaritas, quæ in eo auro eſſeut: etiam id aurum, cui neque gemmæ, neq; margaritæ ineſſene, legaſſe uidetur. *Concordat l. 9. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox. de ueſte leg. reg. 1. in fine.*

L VI. Regula: *De particula Cum proponitur l. 6. ff. de tritico leg. cuius uerba uide ſ. cap. prox. de uno legato, reg. 5. in fin. Cõcordat l. ſi cui. 52. in prin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. cap. prox. de ſeruis leg. reg. 16.*

L VII. Regula *proponitur l. 18. §. poſthumis. ff. de aliment. leg. his uerbis*: Poſthumis hæcedibus inſtitutis, & patre & matre, ſubſtitutione facta, actores manumiſit, & peculia

eis legauit, & annua, & certis libertis ſuis legata, & alijs exteris plura: deinde poſt teſtamentum factum nata filia, codicillis ita cauit: Si quid in teſtamento, quod ante hoc tempus feci, legaui, cui dare uolui, peto ab his uti tertiam partem pecuniæ filiæ meæ reddant. ſecundis autem tabulis, facta pupillari ſubſtitutione, impuberibus libertis, quibus à parentibus libertates dedit, eo amplius alterum tantum, quantum ſingulis in nomo præter cibaria & ueſtiaria dari noluit: quæſitum eſt, cùm ſuperuixiſſet filia teſtamento aperto & codicillis, poſtea autem deceſsiſſet, & fideicommiſſum datum eidem de teſtituenda tertia parte ad hæredes ſuos tranſmiſiſſet: an etiam cibariorum & ueſtiatiorum tertiæ partes ei per fideicommiſſum datæ eſſe uideantur? Scæuola reſpondit, non uideri. Idem quæſijt, an eorum quę codicillis per fideicommiſſum relicta ſunt, tertia pars ad filiam pertinere debeat? Reſpondit, non deberi. Idem quæſijt, an alterum tantùm à ſubſtituto legatum, deducta tertia parte quantitatis legatorum, teſtamento datorum, cōputati debeat, ut duæ partes quantitatis debeat propter codicillos, quibus tertiam partem legatorum ad filiam ſuam pertinere noluit? Reſpondit, integrum ex tabulis ſubſtitutionis deberi.

LVIII. Regula: *Si, cùm eadem res duobus eſſet legata, alteri ſub conditione non faciendi, alteri ſub conditione faciendi, priori cui ſub conditione non faciendi res eſt legata, cautione Mutiana interpoſita, res ſit reſtituta: tunc, ſi poſtea factum ſit, poſteriori id quod hæres ex cautione interpoſita conſecutus eſt, hoc eſt, id quod intereſt, uel conſequi poteſt, præſtabitur. quæ regula approbatur l. 65. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Cùm ſub hac conditione fundus alicui legatus eſſet, Si ſeruum non manumiſerit: et ſi manumiſerit, legatum fundi ad Mæuium tranſlatum eſſet: legatarius de non liberando ſatis dedit, & legatum accepit, & poſtea liberauit: quæro, an aliquid Mæuio detur? Labeo reſpondit: Si cui ita legatum eſſet, Si ſeruum non manumiſerit: ſatiſdatione interpoſita accipere ab hærede legatum poterit: & ſi poſtea ſeruum manumiſerit, commiſſa ſtipulatione hæredi uel fundum, uel quanti ea res eſt, reſtituet: eoque caſu hæres ei, cui ex ſequenti conditione legatum debuit, reſtituet. *Concordat l. 71. ff. eodem titul. his uerbis:* Titio fundus, ſi in Aſiam non uenerit: & idem, ſi peruenerit, Sempronio legatus eſt: cùm in omnibus conditionibus, quæ morte legatariorum finiuntur, receptum eſt, ut Mutiana cautio interponatur, hæres cautionem à Titio accepit, & fundum ei dedit: ſi poſtea in Aſiam peruenerit, Sempronio hæres, quod ex ſtipulatu cautionis interpoſitæ conſequi poteſt, utili actione præſtare cogitur: ſed ſi cautio medio tempore defecerit, quæ ſolicitè fuerat exacta, non de ſuo præſtabit hæres: ſed quia nihil ei poteſt obijci, ſatis erit actiones præſtari: ſi tamen, cùm Titius in Aſiam ueniſſet, Sempronius priuſquam legatum accipiat deceſſerit, hæredi eius debebitur, quod defunctus petere potuit. *Alia ad propoſitam regulam pertinentia, uide ſ. lib. prox. cap. 11. cauſa 54. exemplo 2. except. 3.*

LIX. Regula: *Si dominus colono fundi uſumfructum legauit, quid ueniat petendum, definitur l. 30. §. fin. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Colono ſuo dominus uſumfructum fundi, quē is colebat, legauerat: aget colonus cū hærede, ita ut iudex cogat hæredem ex locationis actione eum liberare.

LX. Regula: *Si teſtator dixit unum hæredem magna onera ſuſtenturum, & legata relicta præſtaturum: per hæc uerba ſola legata, non etiam reliquū æs alienum hæreditarium ſoluere in ſolidum tenetur. quæ regula approbatur l. 15. §. penult. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cap. 2. reg. 1. exception. 1. replicatione 13.*

QVALE VENIAT IN actione legatorum. Cap. VI.

HActenus tribus capitibus tractatum eſt, quid in actione legatorum ueniat petendum: nunc quale & quātum legati nomine petendum ſit, eſt explicandum.

I. Regula *huius loci eſt, quòd talis res ſit præſtanda, qualis eſt. quæ regula approbatur l. legatum. 113. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Fundus legatus talis dari debet, qualis relictus eſt. Itaque ſiue ipſe fundo hæredis ſeruitutem debuit, ſiue ei fundus hæredis, licet confuſione dominij ſeruitus extincta ſit, priſtinum ius teſtituendum eſt: & niſi legatarius imponi ſeruitutem patiatur, petenti ei legatum exceptio doli mali opponetur: ſi uerò fundo legato ſeruitus non reſtituetur, actio ex teſtamento ſupereſt. *Quod hic dicitur de ſeruitute, quæ hæredi in fundo legato debetur, de ea uide ſ. lib. prox. cap. 1. reg. 8. Concordat regulæ propoſitæ l. ſi legati. 56. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si legati ſerui nomine ſtipuletur legatarius, fugitiuum eum non eſſe præſtari, nihil uenier in eam ſtipulationem: quia qualis eſt, talis ex teſtamento præſtari debet, nec ullū in legato damnū facere intelligitur. *Concordat item l. ſi à ſubſtit. 45. §. fin. ff. leg. 1. his uerbis:* Si certus homo legatus eſt, talis dari debet, qualis eſt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi res dolo uel culpa hæredis deterior ſit facta.*

quæ exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. libro prox. capite 12. cauſ. 58. except. 4. Secunda exceptio eſt: Niſi non certa ſpecies, ſed genus ſit legatum. tunc enim ipſius hæredis electio eſt, qualem rem uelit præſtare: de quo ȝ lib. prox. cap. 11. queſt. 1. exc. 5. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi peßimam rem præſtet. quæ replicatio approbatur exemplo ſerui. l. ſi generaliter. 107. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 2. reg. 5. Secunda replicatio eſt: Niſi rem alienam præſtet, uel quæ legatario ex aliqua cauſa poßit auferri. quæ replicatio iisdem exemplo ſerui approbatur l. ſi à ſubſti. 45. §. hæres. ff. de leg. 1. his uerbis: Hæres ſeruum generaliter dare damnatus, ſanum eſſe eum promittere non debet, ſed furtis & noxijs ſolutum eſſe promittere debebit: quia ita dare debet, ut eum habere liceat: ſanitas autem ſerui ad proprietatem eius non pertinet. ſed ob id quod furtum fecit ſeruus, aut noxam nocuit, euenit, quo minus eũ habere domino liceat: ſicut ob id quòd obligatus eſt fundus, accidere poſsit, ut eũ domino habere non liceat. Si uerò certus homo legatus eſt, talis dari debet, qualis eſt. *Concordat l. 29. §. ſi hæres. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ȝ. lib. 34. cap. 11. queſt. 1. exc. 22. repl. 4. Concordat item l. 68. §. fundo. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cap. 3. reg. 17. exc. 4. Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes uide ȝ. libro prox. cap. 11. queſt. 1. exceptione 22.*

II. Regula: *Si fundus ſeruitutem debeat, liber tradendus non eſt, ſed cum ſua ſeruitute. quæ regula cùm ex præcedentibus conſtat, tum ſpecialiter approbatur l. ſeruo. 68. §. ſi fundus. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cap. 4. de fundo legato, reg. 8. Concordat l. 68. §. fundo. ibi: non idem. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cap. 3. reg. 17. except. 4. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi fundus, uti optimus maximusq; eſt, ſit legatus. quæ exceptio d. §. ſi fundus, approbatur. Secunda exceptio eſt: Niſi fundus legatus hæredis fundo ſeruitutem debuit. quæ exceptio reprobatur l. legatum. 113. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. reg. prox. in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi utrunq; prædium ipſius teſtatoris fuerit: hoc enim caſu non uidetur alteri ab altero ſeruitus deberi. quæ exceptio approbatur l. ſeruum. 44. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si duos fundos habens teſtator, alterius mihi uſumfructum, alterum Titio leget: aditum mihi legatarius non debebit, ſed hæres cogetur redimere aditum, & præſtare. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſeruitus nominatim in legato ſit impoſita, aut ita legatum, Vti nunc eſt. quæ replicatio approbatur l. 1. ff. de ſeruit. legata, his uerbis:* Qui duas tabernas coniunctas habebat, eas ſingulas duobus legauit: quæſitum eſt, ſi quid ex ſuperiore taberna in inferiorem inædificatum eſſet, num inferior onere ferendo in ſuperioris tabernæ loco contineretur? Papinianus reſpondit, ſeruitutem impoſitam uideri. Vlpianus notat: Videamus ne hoc ita uerũ ſit, ſi aut nominatim hæc ſeruitus impoſita eſt, aut ita legatum datum eſt: Tabernã meam, uti nunc eſt, do lego.

III. Regula: *Prædium non ſeruiens liberum tradi debet. quæ regula ex præcedentibus conſtat. cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi hæres prædium uendere, non ſimpliciter dare ſit iuſſus. hoc enim caſu uidetur, quòd in ipſa uenditione ſeruitutem poßit excipere. Sed hæc exceptio reprobatur l. 29. §. ſi fundum. ff. de leg. 3. his uerbis:* Si fundum mihi uẽdere certo precio damnatus es, nullum fructum eius rei ea uenditione excipere tibi liberum erit: quia id precium ad totã cauſam fundi pertinet. *Secunda exceptio eſt: Niſi teſtator uſus ſit prædio legato, tanquam ſeruiente alij ſuo prædio. tunc enim uidetur quòd hæres etiam per exceptionem ſeruitutem poßit retinere. uerùm hæc exceptio reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ. regula prox. exceptione 2. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruitus nominatim in legato ſit impoſita, aut ita legatum, Vti nunc eſt. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. reg. prox. except. 3. in fine. Quarta exceptio eſt: Niſi fundus, excepto ædificio quod in fundo eſt, ſit legatus. Hæc exceptio approbatur l. ſi quis teſtam. 78. §. qui fundum. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cap. prox. de fundo legato, reg. 12. Alias propoſitæ regulæ exceptiones uide ſ. lib. prox. cap. 2. reg. 9.*

IIII. Regula: *Si prædio legato aliqua ſeruitus debeatur, ea quoq; præſtanda. quæ regula approbatur l. huiuſmodi. 81. §. ædes. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 12. cauſa 58. exc. 4. Concordat l. legatum. 113. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. reg. 2. in principio.*

QVANTVM VENIAT in actione legatorum. Caput VII.

I. Regula: *Si certa ſumma uel quantitas in legato non ſit adiecta, regulariter quidem legatum inutile cenſetur. de quo ſ. lib. prox. cap. 5. in prin. eſt dictũ. uerùm interdum ualet: tunc quantum debeatur, definitur primùm in facto legato, l. 10. ff. de leg. 2. his uerbis:* Quædam in teſtamento ita ſcripſit, Reipubl. Grauiſcanorum lego in tutelam uiæ, quæ eſt in colonia eorum uſque ad uiam Aureliam: quæſitum eſt, an hoc legatum ualeat? Iuuentius Celſus reſpondit: Propemodum quidem imperfecta eſt hæc ſcriptura, In tutelam uiæ: quia ſumma ſcripta non eſt. Poteſt tamen uideri tanta ſumma legata, quanta ei rei ſufficiat, ſi modò non appareat aliam fuiſſe defuncti uoluntatem, aut ex magnitudine eius pecuniæ, aut ex mediocritate facultatum, quas teſtatrix reliquit: tunc enim officio iudicis ſecundum æſtimationem patrimonij & legati

legari quantitas definiri poteſt. *Deinde in genere uini, frumenti, legato certa quãtitate uel ſumma non adiecta, quantum debeatur, definitur l. 7. in prin. ff. de tritico, uino legato, his uerbis*: Quidam hæredem damnauerat dare uxori ſuæ uinum, oleum, frumentum, acetum, mella, ſalſamenta: Trebatius aiebat, ex ſingulis rebus non amplius deberi, quàm quantũ hæres mulieri dare uoluiſſet: quoniã non adiectum eſſet, quantum ex quaque re daretur. Ofilius, Caſſelius, Tubero, omne quantum paterfamiliãs reliquiſſet, legatũ putant. Labeo id probat, idque uerum eſt. *Tertiò definitur in legato annuo & alimentorum, l. 22. in prin ff. de alimen. legato, his uerbis*: Cùm alimenta per fideicommiſſum relicta ſunt, non adiecta quantitate, ante omnia inſpiciendum eſt, quæ defunctus ſolitus fuerat ei præſtare: deinde quid cæteris eiuſdem ordinis reliquerit. ſi neutrum apparuerit, tunc ex facultatibus defuncti, & charitate eius cui fideicommiſſum datum erit, modus ſtatui debebit. *Concordat l. 14. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis*: Si cui annuum fuerit relictum ſine adiectione ſummæ, nihil uideri huic adſcriptum, Mela ait. ſed eſt uerior Neruæ ſententia, quod teſtator præſtare ſolitus fuit, id relictum uideri: ſin minus, ex dignitate perſonæ ſtatui oportebit. *Quartò quantitas permittitur arbitrio rogati, l. 78 §. pater. ff de leg. 2. his uerbis*: Pater cum filia pro ſemiſſe hærede inſtituta, ſic teſtamẽto locutus fuerat: Peto, cùm morieris (licet alios quoq; filios ſuſceperis) Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorem nominis mei. neceſsitas quidem reſtituẽdi nepotibus uiriles partes præcedere uidebatur: ſed moderandæ portionis, quàm maiorem in unius nepotis perſonam conferri uoluit, arbitrium filiæ datur.

II. Regula: *De definitione horum uerborum, Quantas ſummas dictauero, proponitur l. quiſquis. 93. ff. de leg. 3. his uerbis*: Quiſquis mihi hæres erit, damnas eſto dare: fideiq; eius cõmitto, uti det quantas ſummas dictauero, dedero. Ariſto res quoq; corporales contineri ait, ut prædia, mancipia, ueſtem, argentum: quia & hoc uerbum Quantas, nõ ad numeratam duntaxat pecuniam referri, ex dotis relegatione & ſtipulationibus emptæ hæreditatis appareret: & ſummæ appellatio ſimiliter accipi deberet, ut in his argumentis quę relata eſſent, oſtenderetur. Voluntatem præterea defuncti, quæ maximè in fideicommiſsis ualeret, ei ſententiæ ſuffragari. neq; enim poſt eam præfationem adiecturum teſtatorẽ fuiſſe res corporales, ſi duntaxat pecuniam numeratam præſtari uoluiſſet.

III. Regula: *Si tantum ſit legatum, quantum hæres uel unus hæredum habet, quantum debeatur, definitur l. 44. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis*: Si ita relictum fuerit, Quantum hęres meus habebit, tantum Tithaſo dari uolo: pro eo eſt, quaſi ita ſit ſcriptum, Quantum omnes hę redes habebũt. Quòd ſi ita fuerit, Quantũ unus hæres habebit, tantum Tithaſo hæredes meos dare uolo: minor pars accipienda erit in legato. *Concordat l. 29. §. 1. ff. de leg. 3. his uerbis*: Cùm ita legatum eſſet, Titia uxor mea tantulam partem habeat, quantulam unus hæres: ſi non æquales partes eſſent hæredum, Quintus Mutius & Gallus putabant, maximam partem legatam eſſe: quia in maiore minor quoq; ineſſet. Seruius, Ofilius, minimam: quia cùm hæres damnatus eſſet, in poteſtate eius eſſet, quam partem daret. Labeo hoc probat, idq; uerum eſt.

IIII. Regula: *Si pater dotem filiæ, arbitratu tutoris dari iuſsit, quantum debeatur, definitur l. 42. ff. de leg. 3. his uerbis*: Si filiæ pater dotem arbitratu tutoris dari iuſsiſſet, Tubero perinde hoc habendum ait, ac ſi uiri boni arbitratu legatum ſit. Labeo quærit, quemadmodum appareat, quantam dotem cuiuſq; filiæ uiri boni arbitratu conſtitui oporteat? & ait, id non eſſe difficile ex dignitate, ex facultatib. ex numero liberorũ teſtamentum facientis æſtimare.

V. Regula: *Si ita ſit legatum, Amplius quàm Titio legaui, Seio hæres decem dato: quantum debeatur, definitur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 5. reg. 18.*

VI. Regula: *Si cùm minus uellet legare teſtator, plus ſcripſit, uel contra: quantum debeatur, definitur l. qui quartã. 15. in prin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 6. except. 69. replicatione 3.*

VII. Regula: *Si ita ſit legatum, Titio fundum do lego, ita ut eum pro parte habeat: quantum debeatur, definitur l. planè. 34. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. capite 7. cauſa 29. exceptione quinta, replicatione quinta.*

VIII. Regula: *De duobus parib. legatis proponitur l. 29. §. qui quatuor. ff. de legatis 3. his uerbis*: Qui quatuor pocula oleaginea habebat, ita legauit: Pocula oleaginea duo paria. Iabolenus reſpondit, unũ par legatum eſſe: quia nõ ita eſſet, Bina paria: neq; ita, Poculorum paria duo. Idem & Trebatius.

IX. Regula: *De eo quantum plurimum per legẽ capere poteſt legato, proponitur l. 53. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis*: Si ita quis teſtamento ſuo cauiſſet, Illi quantum plurimum per legẽ accipere poteſt, dari uolo: utiq; tunc cũ quandoq; capere poterit, uidetur ei relictũ. ſed etſi dixerit, Quàm maximam partem dare poſſum, damnas eſto dare ei hæres meus: idem erit dicendum.

X. *Regula: De particula Cum proponitur l. ſi is qui.14. in prin. ff. de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Si is qui ducenta depoſuit, ita leget Seio, Cum ducentis, quæ apud eum depoſui, trecenta lego: ſingulæ ſummæ ſeparatæ quidẽ certam habent demonſtrationem, cõiunctione uerò tali incidunt in ambiguitatem: ſed dicendum eſt, non trecenta, ſed quingenta deberi: quia duæ ſummæ iunguntur.

XI. *Regula: De duabus ſummis ſub contrarijs conditionibus legatis, proponitur l. 98. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Titiæ, ſi nupſerit, ducenta: ſi non nupſerit, centum legauit. ſi nupſerit mulier, ducenta, nõ etiam cẽtum reſidua petet. ridiculum eſt enim eandem & ut uiduam, & ut nuptam admitti.

XII. *Regula: De legato repetito. Si legatum datum, poſtea ſit repetitum, & ſæpius relictum, non bis, ſed ſemel debetur. quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib prox. cap. 8. cauſ. 4. Cõcordat l. planè. 34. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si eadem res ſæpius legetur in eodem teſtamento, amplius quàm ſemel peti non poteſt: ſufficitq́; uel rem conſequi, uel rei æſtimationẽ. *Concordat l. 1. §. Mela. ff. de dote relegata, his uerbis:* Mela ſcribit, ſi fundus in dotem fuerit, & ſpecialiter ſit legat⁹, mox generaliter dos relegata: non bis, ſed ſemel deberi fundũ. *Concordat item l. 68. in prin. ibi: ſanè conſtitutio. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cap. 21. reg. 11. except. 1.* *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non certũ corpus, ſed eadem ſumma uel quantitas ſæpius ſit legata. tunc enim ſæpius debetur. quæ exceptio approbatur d. l. 34. §. ſed ſi non corpus, his uerbis:* Sed ſi non corpus ſit legatum, ſed quantitas eadem in eodem teſtamento ſæpius: diuus Pius reſcripſit, tunc ſæpius præſtandam ſummam, ſi euidentiſsimis probationibus oſtendatur, teſtatorem multiplicare legatum uoluiſſe. Idemque & in fideicommiſſo conſtituitur: eiusq́; rei ratio euidens eſt, quòd eadem res ſæpius præſtari non poteſt, eadem ſumma uolente teſtatore multiplicari poteſt. Sed hoc ita erit accipiendum, ſi non certum nummorum corpus ſit ſæpius relictum: utputa, centum quæ in arca habet, ſæpius legauit: hunc enim fundo legato eſſe comparandum credo. Sed ſi põdus auri uel argenti ſæpius ſit relictum, Papinianus reſpondit, magis ſummæ legato comparãdum: meritò, quoniam non ſpecies certa relicta uideatur. Proinde etſi quid aliud eſt, quod pondere, numero, mẽſura continetur, ſæpius relictum, idem erit dicendum. *Ex his uerbis exceptio propoſita conſtat, ſcilicet, ſi legatum generis, quod pondere, numero, uel menſura continetur, ſit repetitum, ſæpius deberi legatum, non ſemel, nec propter repetitionẽ prius ademptum uideri. Concordat inſuper l. 41. §. fin. ff. de legatis 2. cuius uerba uide infrà repl. 2. Concordat item l. ſeruo alieno. 110. §. ſi quis à primo. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. repl. 3. Conſtat inſuper ex uerbis iam propoſitis replicatio prima hæc. Niſi certum nummorum, uini, &c. corpus ſit ſæpius legatum: puta, centum quæ in arca ſunt. Secunda replicatio eſt: Niſi prioris legati adimendi animo teſtator repetierit. quæ replicatio approbatur l. 45. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si ita legatum fuerit, Lucius hæres meus quinque aureos Tithaſo dare damnas eſto: deinde alio loco ita, Publius Mæuius hæres meus Tithaſo quinque aureos dare damnas eſto: niſi Titius oſtenderit, adimendi cauſa id à Publio Mæuio legatum eſſe relictum, quinos aureos ab utroque accipiet. *Ait Iuriſconſultus:* Niſi Titius oſtenderit, adimendi cauſa id à Publio Mæuio legatum eſſe relictum. *Ex his uerbis conſtat replicatio propoſita, quòd ſi adimendi cauſa legatum ab alio repetitum ſit, non niſi ſemel peti poſſit. Concordat l. 9. ff. de adimendis legatis. cuius uerba uide ſ. libro prox. capite 8. cauſa 4. exceptione 1. Conſtat item ex uerbis propoſitis, quòd reo propoſitæ replicationis probatio incumbat, ſcilicet adimendi legati animo id poſtea eſſe repetitum. Cui concordat l. 12. ff. de probationibus, his uerbis:* Quinquaginta teſtamento tibi legata ſunt. Idem ſcriptum eſt poſtea in codicillis. refert duplicare legatum uoluerit, an repetere: & an oblitus ſe in teſtamento legaſſe, id fecerit. Ab utro ergo probatio eius rei exigenda eſt? prima frõte æquius uidetur, ut petitor probet quod intendit: ſed interdum probationes quędam & à reo exiguntur. nam ſi creditum petatur, ille reſpondeat ſolutam eſſe pecuniam, ipſe hoc probare cogendus eſt. Et hic igitur, cùm petitor duas ſcripturas oſtendit, hæres poſteriorem inanem eſſe, ipſe hæres id adprobare iudici debet. *Contradicit l. planè. 34. §. ſed ſi non corpus. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. item l. 29. §. & ſiquidem. ff. de iure dotium. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 6. except. 96. Contradicit item l. 6. ibi: ſed ſi id. ff. de adim. leg. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 8. cauſa 3. in prin. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi à pupillariter ſubſtituto repetierit: tunc enim non niſi ſemel debetur. quæ replicatio approbatur l. ſeruo. 110. §. ſi quis à primo. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quis à primo hærede cẽtum legauerit alicui, & eidem à ſecundo ducenta, poſteaque generaliter repetierit legata, trecẽta uidetur repetiiſſe. Sed ſi pater impuberi filio ſubſtituerit, & à ſubſtituto legata repetierit, ſi pupillus hæres extiterit, & intra pubertatẽ deceſſerit, repetitio non ualet: quia defuncti uoluntas hæc eſt, ut ſemel debeatur. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi quid amplius à ſubſtituto*

ſit

ſit legatum: hoc enim quod excedit, à ſubſtituto debebitur. quæ duplicatio approbatur l. quid ergo. 51. in princip. ff. de legatis 2. bis uerbis: Quid ergo ſi maiorem quãtitarem à ſubſtituto teliquit? quod excedit, hoc erir quod à ſubſtituto relictum eſt: quod uerò cõcurrit cum ſumma ſuperioribus tabulia iuſcripta, inde debebitur. *Quarta replicatio eſt: Niſi teſtator adiecit, ſemel tantùm ſe præſtari uelle. de hac repl. uide ſ. cap. 5. reg. 51. Quinta replicatio eſt: Niſi eidem duæ ſummæ in duabus tabulis eodem tempore ſcriptis ſint relictæ: tunc enim minima ſumma debetur. quæ replicatio approbatur l. 48. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Binæ tabulæ teſtamenri eodem rempore exemplarij cauſa ſcripræ (ut uulgò fieri ſoler) eiuſdem patrisfamiliâs proferuntur, iu alteris centum, in alreris quinquaginta aurei Tirio legati ſunt: quæro, utrum centum & quinquaginta aureos, an centum duntaxat habiturus ſit? Proculus reſpondir, in hoc caſu hæredi parcendum eſt: ideoque utrunque legatum nullo modo debetur, ſed rantummodo quinquaginta aurei. *Sexta replicatio eſt: Niſi duæ ſummæ ſub diuerſis conditionibus eidem ſint legatæ. Hæc replicatio approbatur l. 98. ff. de conditionibus & demonſtrationibus, his uerbis:* Titiæ, ſi nupſerit, ducẽta: ſi non nupſerit, centum legauit. SI nupſerit mulier, ducenta, non etiam centum reſidua peret: ridiculum eſt enim, eandem & ut uiduam & ut nuptam admitti. *Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi teſtator bis uoluit idem legatum præſtari. quæ exceptio approbatur l. quid ergo. 53. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quis duos hæredes ſcripſerit, & dãnauerit unumquẽq; ſolidam rem legatario præſtare, idem eſt, atq; ſi duobus teſtamentis legatum eſſet. *Quid autem iuris ſit, ſi eadem res duobus teſtamentis eidem ſit legata, uide ſ. lib. prox. cap. 11. cauſa 57. except. 12. Tertia exceptio eſt: Niſi alia res poſtea eidem ſit legata: tunc enim utrunque legatum uidetur deberi. cuius exceptionis replicatio eſt: Niſi alterum pro altero ſit legatum. quæ replicatio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 8. cauſa 4. in principio. Quarta exceptio eſt: Niſi poſtea filio uel ſeruo eius cui antè legatum eſt, legauit. Hæc exceptio approbatur l. quid ergo. 51. §. 1. ff. de legatis 1. his uerbis:* Si mihi & filio uel ſeruo meo eſſet eodem teſtamento legarum, ſine dubio ualeret legatum utriuſque, ut & Marcellus apud Iulianum adijcit. *Reliqua huius loci uide ſ. lib. prox. capite 8. cauſa 4.*

XIII. *Regula: Si teſtator rem ſibi cum alio cõmunem legauit, non niſi pars, quam teſtator habuit, debetur. quæ regula approbatur l. 5. §. fin. ff. de legatis 1. his uerbis:* Cùm fundus communis legatus ſit, non adiecta portione, ſed Meũ nominauerit, portionem deberi conſtat. *Concordat d. l. 5. §. Labeo. cuius uerba uide ſ. cap. 4. de ſuis rebus legatis, reg. 1. except. 2. Concordat item l. 29. §. qui fundum. ff. de legatis 3. his uerbis:* Qui fundum mandatu meo in ſocietatem mihi & ſibi emerat, deinde eum finibus diuiſerat, & priuſquam mihi traderet, ita eum tibi legauerat, Fundum meum illi do: negauit Iabolenus amplius parte illi deberi: quia ueriſimile non eſſet, ita reſtatum eſſe patremfamiliâs, ut mandati hęres eius dãnaretur.

XIIII. *Regula: Si alicui ſit legatum ita, ut ſi perdidiſſet, rurſus ei ſit legatum: quantum & quoties debeatur, definitur l. 11. §. ſi quis alicui decem. ff. de legatis 3. de qua re uide ſ. lib. prox. cap. 12. cauſa 58. exceptione 6.*

XV. *Regula: Si uni ex hæredibus ſit legatum, deducta ea parte, pro qua hæres eſt, reliquum ei debetur. quæ regula approbatur l. planè. 34. §. ſi duobus. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si duobus ſit legatum, quorum alter hæres inſtitutus ſit, à ſemetipſo ei legatum inutiliter uidetur: ideoq; quod ei à ſe legatum eſt, ad collegatarium pertinebit. Inde dicitur, Si duo ſint hæredes, unus ex uncia, alrer ex undecim uncijs, & eis fundus legatus ſir, unciatum hæredem undecim partes in fundo habiturum, cohæredem unciam. *Concordat l. ab omnibus. 101. §. ſi Titio. ff. eodem tit. his uerbis:* Si Titio ita legatum fuerit, Quiſquis mihi hęres erit, damnas eſto Tirio hęredi meo decem dare: deducta ſua parte, Tirius decem peret. Denique conſtitit, cum ita legatum fuiſſet, Quiſquis mihi hætes erit, damnas eſto hæredi meo decem dare: exæquari omnium hætedum partes, eo quòd unuſquiſque & ſibi & cohæredi ſuo dare damnatus uideretur. *Concordat item l. legatum. 113. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* Hæredi à ſemetipſo legatum dari non poteſt, à cohærede poteſt. Itaq; ſi fundus legatus ſit ei qui ex parte dimidia hæres inſtitutus eſt, & duobus extraneis, ad hæredem, cui legatus eſt, ſexta pars fundi pertinet: quia à ſe uindicare non poteſt, à cohærede uerò ſemiſſario, duobus extraneis concurrentibus, nõ amplius tertia parte: extranei autem & ab ipſo hærede, cui legatum eſt, ſemiſſem, & ab alio hætede trientem uindicabunt. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi hæres idemq; legatarius hæreditate ſe abſtinuerit: tunc enim in ſolidum ei debetur legatum. Quæ exceptio approbatur l. qui filiabus. 17. §. fin. cum lege ſequente. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 9. cauſa 13. in principio. Concordat l. quæſitum. 88. §. duobus. ff. de legatis 1. his uerbis:* Duobus hæredibus inſtitutis, alteri Stichum legauerat, & eidem Sticho decem: cùm Stichus uiuo teſtatore ad libertatem peruenerit, totum

 legatum

legatum ei debebitur. nam in ſolidum conſtitiſſe cauſam legati in eius perſooa, hoc quoque argumento eſt, quòd ſi hæres, cui legatus fuerat, hæreditatem non adijſſet, ſolidum ab altero hærede conſequi potuiſſet. *Secunda exceptio eſt: Niſi hæres rogatus ſit, ſuam partē alteri reſtituere, retento horto uel fundo: hoc enim caſu ſolidum hæredi debetur legatum. quæ exceptio approbatur l. 38. §. Seiam. ff. de leg. 3. his uerbis:* Seiam ex dodrante, Mæuiam ex quadrante inſtituit hęredes, fidei Seię cōmiſit in hæc uerba: A te peto, tuæq; fidei cōmitto, ut quidquid ex hæreditate mea ad te peruenerit, reſtituas filio tuo, retentis tibi hortis meis. quæſitum eſt, cùm generali capite fideicommiſiſſet, quiſquis hæres erit de omnibus, ut pręſtaret quodcunque legaſſet: ac cum dodrantem hæreditatis reſtitueret, hortos in aſſem uindicare Seia debeat? Scæuola reſpondit, etiā cohęredis fidei commiſſum uideri, ut quadrantem quem in his hortis haberet, Seiæ redderet.

XVI. *Regula: Si cum uini amphorarum certus numerus ex fundo eſſet legatus, minus naſcatur, quātum ueniat, definitur l. 5 ff. de uino legato, his uerbis:* Cùm certus numerus amphorarum uini legatus eſſet ex eo quod in fundo Semproniano natum eſſet, & minus natum eſſet, non amplius deberi placuit, & quaſi taxationis uicē obtinere hæc uerba: Quod natum erit.

XVII. *Regula: Si hæreditas non ſit ſoluendo, quantum cuiq; ex legatis detrahendum, uide ſ. libro prox. cap. 12 cauſa 68. item, ſi cum certus numerus pecuniæ uel alterius rei, quæ in arca uel alibi eſſet, relictus ſit, minus ibi inueniatur: id quod inuenitur, tantū debetur. quæ regula approbatur l. ſi ſecum. 105. §. qui quinq;. ff. de leg 1. cuius uerba cum legibus concordantibus uide ſ. lib. prox. cap. 12. cauſa 51. exc. 8.*

XVIII. *Regula: Si ultra dodrantem bonorum quis legauit, hæres ex ſingulis legatis poteſt deducere partem, ut quartam hæreditatis retineat. de qua re dicetur j. peculiari capite de lege Falcidia.*

XIX. *Regula: Deminuto legato uel hæreditate, deminuitur etiam pro portione fideicommiſſum. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 12. §. ſi Titio. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Si Titio uiginti legatis portio per legem Falcidiā detracta eſſet, cùm ipſe quoque quinque Seio rogatus eſſet reſtituere: Vindius noſter tantum Seio pro portione ex quinque detrahendum ait, quantum Titio ex uiginti detractum eſſet. quæ ſententia & æquitatem & rationem magis habet: quia exemplo hæredis legatarius ad fideicommiſſa præſtanda obligabitur: nec quia ex ſua perſona legatarius inducere legē Falcidiam non poſſit, idcirco quòd paſſus eſſet, non imputaturum: niſi fortè teſtator ita fidei eius commiſiſſet, ut totum, quidquid ex teſtamento cepiſſet, reſtitueret. *Concordat l. 63 §. ſi Titius. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis.* Si Titius rogatus ſit hæreditatem Mænio reſtituere, Mæuius Seio certam pecuniam, & Titius quartæ retinendæ beneficio aduerſus Mæuium uſus fuerit: Neratius ſcribit, Mæuium quoq; Seio eo minus æquum eſſe præſtare, ne ipſe de ſuo damnum ſentiat. *Concordat item l. 42. §. fin ff. de cōdit. & demonſt. his uerbis:* Neratius ſcribit, ex duobus ſcriptis hæredibus, ſi unus rogatus ſit tibi hæreditatem reſtituere, tu Titio certam ſummam dare, & beneficio legis Falcidiæ in reſtituendo hęres utatur: quāto minus tibi præſtiterit, tanto minus te Titio præſtare, non eſt iniquum. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi teſtator ſolidum fideicommiſſum præſtari iuſſit. quæ exceptio patet ex uerbis ſuprà propoſitis hiſce:* Niſi fortè teſtator ita fidei eius commiſiſſet, ut totum, quidquid ex teſtamento cepiſſet, reſtitueret. *Secunda exceptio eſt: Niſi libertas per fideicommiſſum relicta ſit: ea enim ſolida præſtanda eſt, regula propoſita non obſtante. quæ exceptio approbatur d. l. 32. §. fin. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Si autem manumittere ſeruum uel ſuum uel alienum rogatus ſit, omnimodo præſtare debebit libertatem. nec hoc contrarium eſt ſuperiori: quia fauor libertatis ſæpe & alias benigniores ſententias exprimit. *Tertia exceptio eſt: Niſi cùm Sticho legato rogatus eſſet legatarius Stichum aut Pamphilum alicui dare, Pamphilum dare uelit: hoc enim caſu Pāphilum in ſolidum debet. quæ exceptio approbatur l. ſi mihi. 94. ff. de leg 1. his uerbis:* Si mihi Stichus legatus eſſet, fideiq; meæ commiſſum, ut aut Stichum aut Pamphilum meū ſeruum Titio redderem, & in Sticho aliquid ex legato propter legem Falcidiā perdidiſſem: neceſſe habebo aut Pamphilū ſeruum meum Titio totum dare, aut eam partē Stichi, quam legatorum nomine accepero. *Quarta exceptio eſt: Niſi alimenta per fideicōmiſſum ſint relicta. quæ exceptio approbatur l. 79. §. eorum, in fine. ff. de legat 2. his uerbis:* Si pars donationis fideicommiſſo contineatur, fideicommiſſum quoque munere Falcidiæ fungetur: ſi tamen alimenta præſtari uoluit, collationis totum onus in reſiduo donationis eſſe, reſpondendum erit ex defuncti uoluntate, qui de maiore pecunia pręſtari non dubiè integra uoluit. *Quinta exceptio eſt: Niſi annuum ſit fideicommiſſum. quæ exceptio approbatur lege 21. §. primo. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis:* A liberto, cui fundū legauerat, ferentē annua ſexaginta, per fideicommiſſum dederat Pamphilę annua

deoas

dena: quæſitum eſt, ſi lex Falcidia liberto legatum minuerit, an Pamphilæ quoque anuuum ſideicommiſſum minutū uideatur, cum ex reditu legata ſint. qui largitur, etiamſi Falcidia partem dimidiam fundi abſtulerit, annuam Pamphilæ præſtationem? Scęuola reſpondit, ſecundum ea quę proponerentur, non uideri minutum, niſi alia mens teſtatoris probaretur. *Concordat l. 25. §. fin. ff. ad l. Falcid. his uerbis*: A' liberto, cui fundum legauerat, per ſideicommiſſum Seiæ annua decem dedit: quæſitum eſt, ſi lex Falcidia liberti legatū minuit, an Seiæ quoq; annuum ſideicommiſſum imminutum uideatur, cùm reditus largiatur annuam præſtationem? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, non uideri minutum: niſi alia mēs teſtatoris probetur. *Porrò non quemadmodum deminuto per Falcidiam legato, ob id deminuitur quoque fideicommiſſum: ita quoque ſi legatarius rogatus Falcidiam paſſus non eſt, ob id amplius quàm per fideicommiſſum relictum eſt, reſtituere tenetur. l. 3. in prin. ibi: quod autem in ſuſpectis. ff. ad S. C. Treb. cuius uerba uide ꝫ. libro prox. capite 1. quæſt. 2. regul. 4. exceptione 2.*

XX. *Regula: Si per contra tabulas bonorum poſſeſsionem portio eius à quo legatum eſt, deminuta ſit uel aucta, legatum quoq; deminuitur uel augetur. quæ regula approbatur l. ſi hæres. 122. ff. de legat. 1. his uerbis*: Si hæres centum præcipere iuſſus ſit, & reſtituere hæreditatem, & patronus bonorum poſſeſsionem contra tabulas petierit: ſicut legata, ita & præceptio pro parte quam patronus abſtulit, minuetur. *Sed & approbatur regula propoſita l. ult. §. ult. ff. de leg. 3. his uerbis*: Si filius ex uncia hæres inſtitutus ſit, & legata data ſint, habeat & ſubſtitutum, deinde commiſſo edicto per alium filium accepit partis dimidiæ bonorum poſſeſsionem: ſubſtitutus eius utrum ex uncia legata præſtet, an uerò ex ſemiſſe? & uerius eſt ex ſemiſſe: ſed & ex uncia omnibus ex reliquis liberis & parentibus. Contrà quoque, ſi ex dodrante inſtitutus cōmiſſo edicto in ſemiſſem acceperit bonorum poſſeſsionem, ex ſemiſſe tantùm legata ſubſtitutus debebit. quomodo enim augetur, ubi amplius eſt in bonorum poſſeſsione: ſic & ubi minua eſt, deducitur. *Concordat item l. & ſi contra. 33. ff. de uulgari & pupill. ſubſtit. his uerbis*: Et ſi contra tabulas patris petita ſit à pupillo bonorum poſſeſsio, in ſubſtitutum tamen eius actionem legati dandam eſſe Africanus ait, ita ut augeantur legata, propter a quòd filius extraneis non debuerit: ſed & creſcere à ſubſtituto data legata. ſi per bonorum poſſeſsionem plus ad filium per-ueniſſet, quemadmodum & ipſe filius plus exceptis deberet. His conſequens eſſe exiſtimat, ut ſi impubes ex aſſe hæres ſcriptus ſit, & per bonorum poſſeſsionem ſemis ei ablatus ſit, ſubſtitutus in partem legati nomine exoneretur: ut quemadmodum portio, quæ per bonorum poſſeſsionem acceſsit, auget legata, ita & hic quę abſceſsit minuat. *Concordat item l. 5. §. ſed ſi impubes. ff. de leg. præſtand. contra tab. cuius uerba uide ꝫ. lib. 31. cap. 8. quæſt. 4. reg. 1. except. 4. Concordat itē l. 20. §. legata. ff. de bon. poſſeſs. contra tab. cuius uerba uide ꝫ. cap. 25. quæſt. 1. exc. 9. Sed de augenda uel deminuenda portione hæreditatis, &c. uide ꝫ. cap. 25. quæſt. 4. reg. 3. & 4.*

XXI. *Regula: Minuit inſuper fideicommiſſa id, quod hæredi onerato à defuncto uel hæreditate debetur: hoc enim deducet ex fideicommiſſo, uel ſolutum repetit. quæ regula approbatur l. ab omnibus. 101. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis*: Si ſocero à genero ſuo hærede inſtituto pars hæreditaris alijs legata fuiſſet, deducta dote eum debiturum eſſe partem hæreditatis legatam, Sabinus reſpondit: quemadmodum ſi pecunia ex crediti cauſa ſocero debita fuiſſet: nam & ea deducta partem hæreditatis daturus fuiſſet. *Exemplum huius regulæ proponitur etiam l. ſi ſeruus. 69. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ꝫ. libro prox. cap. 2. reg. 7. Aliud huiuſmodi exemplum proponitur l. teſtamento. 92. §. quatuor. ff de leg. 2. cuius uerba uide ꝫ. lib. prox. cap. 11. cauſa 14. exemplo 4. Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm poſt tempus hæres hæreditatem reſtituere eſſet rogatus, medio tempore ex fructibus tantum perceperit, quantum ſibi debetur à defuncto. quæ exceptio approbatur l. 79. §. Titio fratri. ff. de leg 2. his uerbis*: Titio fratri ſuo Mæuius hæreditatem Seij, à quo hęres inſtitutus erat, poſt mortem ſuam reſtituere rogatus, eodem Titio hærede ſcripto, petijt, ut moriens Titius tam ſuam quàm Seij hæreditatem Sempronio reſtitueret. Cùm ex fructibus medio tempore perceptis, fideicōmiſsi debitam quantitatem Titius percepiſſet, æris alieni loco non eſſe deducendum fideicommiſſum. Papinianus reſpōdit: quoniam ratione compenſationis percepiſſe debitum uideretur. Planè ſi ea lege Mæuius Titium hæredem inſtituat, ne fideicommiſſum ex teſtamento Seij retineat, Falcidiam quidem compenſationi ſufficere, ſed iniquitatem occurrere: prudentius autem fecerit, ſi ex teſtamento fratris hęreditatem repudiauerit, & inteſtati poſſeſsionem acceperit: nec uidebitur dolo feciſſe, cùm fraudem excluſerit. *Secunda exceptio eſt: Niſi cum id legatum eſſet quod ex hæreditate poſt mortem hæredis ſupereſſet, hæres multa ex hæreditate conſumpſerit. Hæc exceptio approbatur*

batur l. penult. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis: Matrẽ & auunculum eoſdemq; creditores ſuos hæredes ſcripſit Lucius Titius, & eorum fidei cõmiſit, ut poſt mortem reſtituerent, quod ex re familiari teſtatoris ſuperfuerit, Septicio: hæredes non modicam partem bonorum teſtatoris conſumpſerunt, & multos hęredes reliquerunt: quibus ſcientibus multa corpora, quæ remanſerunt ex bonis Lucij Titij, Septicius poſſedit: quęſitum eſt, an id quod Lucius Titius dedit matri & auunculo, hæredes eorum à Septicio petere poſsint? Scæuola reſpondit, non poſſe. Claudius: Aditione enim hæreditatis confuſa obligatio interciderat, ſed fideicommiſsi repetitio erat, cuius æquitas defecit his, qui multa ex hæreditate conſumpſiſſe proponuntur. *Tertia exceptio eſt: Niſi occaſione unius legati ante diem ſoluti hæredi debeatur: hoc enim non deducet ex alio legato. quæ exceptio approbatur exemplo l. 90. §. teſtator. ff. de leg. 2. his uerbis:* Teſtator legata ante quinquennium uetuit peti præſtariq;, ſed hæres quædam ſua ſponte ante quinquennium ſoluit: quæſitum eſt, an eius quod ante diem exiſtentem ſolutum eſt, repræſentationẽ in reliqua ſolutione legati reputare poſsit? Scæuola reſpondit, nõ propterea minus relictum deberi, quòd aliquid ante diem ſit ſolutum. *Plura de hac re uide J. libro prox. capite 2. quæſtion. 5. reg. 4. except. 14.*

XXII. *Regula: De ſumptibus quos hæres fecit deducendis, proponitur l. 22. §. ſed enim, in fine. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Sed & ipſe, ſi quem ſumptum fecit in res hæreditarias, detrahet. *Concordat l. 19. §. fin. ff. eod. titul. his uerbis:* Qui in diſtrahendis conſeruandis ue rebus hæreditarijs ſumptus factus eſt, imputari hæredi debet. *Hæredi, id eſt, fideicommiſſario: ita enim ob euitandam antinomiam interpretatur Gloſſa. Concordat item l 13. §. Lucius. ff. de uſufr. legato. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap 4. quæſt. 4. reg. 4. Concordat item l. domos. 58. ff. de legatis 2. cuius uerba uide ſ. lib prox. cap. 11. cauſa 11. excep. 6. repl. 1. dupl. 2. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ob culpam hæredis ſumptus ſuit faciendus. de qua exceptione uide d. dupl. 2. in fine. Secunda exceptio eſt: Niſi hæres non deductis ſumptibus legatum ſoluit. quæ exceptio reprobatur l. quòd ſi nulla. 59. ff. de legat. 1. his uerbis:* Quòd ſi nulla ratione facta domũ tradidiſſet, incerti conditio ei competeret, quaſi plus debito ſoluerit. *Tertia exceptio eſt: Niſi ſumptus non ab hærede, ſed à legatario ſint facti. Hæc exceptio approbatur l. ſumptus. 60. ff de leg. 1. his uerbis:* Sumptus autem in reficienda domo legata neceſſarios à legatario factos, petenti ei legatum, cuius poſtea conditio extitit, non eſſe reputandos, Papinianus exiſtimauit. *Quarta exceptio eſt: Niſi mulieri dos à marito ſit relegata hoc modo: Quidquid ad te dotis nomine peruenerit. quæ exceptio approbatur l 42. §. à me. ff. de leg. 2. de qua re dicetur J. cap. de dote relegata.*

XXIII. *Regula: Si fundum legauit teſtator, ita ut eum legatarius pro parte habeat, pars tantùm fundi debetur. quæ regula approbatur l. planè. 34. §. fin ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 9. cauſa 29. except. 5. repl. 5.*

XXIIII. *Regula: Si idem legatum à pluribus debeatur, in quantum quilibet teneatur, dictum eſt ſ. cap. 2. reg. 1. except. 1.*

DE LEGATO PLVRIBVS relicto, & de iure adcreſcendi.

XXV. *Regula: Si legatum pluribus ſit relictũ, pro uirili portione ſingulis datur actio. quæ regula approbatur l. legato. 19. § fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* In legato pluribus relicto ſi partes adiectę non ſunt, æquæ ſeruantur. *Concordat Inſt. de leg. §. ſi eadem. cuius uerba uide J. ead. reg. excep. 17. Concordat item l. ſi pluribus. 31. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si plurib. eadem res legata fuerit, ſiquidem coniunctim, etiamſi alter uindicet, alter ex teſtamento agat, non plus quàm partem habebit is qui ex teſtamento aget. *Concordat item l. planè 34. § ſi coniunctim. ff. de leg. 1. cuius uerba uide J. d. except. 17. repl. 2. Concordat item l. duobus. 82. ff. eod. tit. ubi Paulus:* Duobus (*inquit*) coniunctim fundus erat legatus, alter ex his partis æſtimationẽ per actionem perſonalem abſtulit: alter, ſi totum fundum uindicare uelit, exceptione doli repellitur pro parte dimidia: quia defunctus ſemel ad eos legatum peruenire uoluit. *Concordat item l. 78. ff. de leg. 3. his uerbis:* Coniunctim hæredes inſtitui, aut coniunctim legari, hoc eſt totam hæreditatem, & tota legata eſſe ſingulis data, partes autem concurſu fieri. *Concordat item l. teſtamento. 90. §. Lucius. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cap. 5. reg. 14. Concordat item l. unica. §. ubi autem legatarij. C. de cad. tol. cuius uerba uide J. ead. r[illegible] except. 17. Concordat item l. 56. in prin. ff. de uerb. oblig. ubi Iulianus:* Eum qui ita ſtipulatur (*inquit*) Mihi & Titio dare ſpondes: uerisimile eſt, ſemper unà decem communiter ſibi & Titio ſtipulari: ſicuti qui legat Titio & Sempronio, non aliud intelligitur, quàm unà decem communiter duobus legare. *Huic concordat l. ſi quis. 70. in princip. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si quis teſtamento Titio & Seio decem dari iuſſerit, nullam hæc uerba recipiunt ambiguitatem, ut dena dixiſſe uideatur, qui decem dixit. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non coniunctim, ſed ſeparatim pluribus eadem res ſit legata. hoc enim caſu uidetur legatum à priore ad poſteriorẽ translatũ.*

uerũ hoc nõ præſumitur, niſi probetur. proinde exceptio propoſita ipſo iure reprobatur l. ſi plurib. 13. §. quod ſi ſeparatim. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ā. lib. prox. capite 8. cauſ. 3. except. 7. Concordat Inſtit. de leg. §. ſi eadem res. cuius uerba J. proponentur except. 17. Concordat item l. unica. §. ubi autem legatarij. ibi: ſin autem diſiunctim. C. de cad. tol. cuius uerba uide J. d. except. 17. Quid autem coniunctim, quid ſeparatim uel diſiunctim legare, definitur Inſtit. d. §. ſi eadem res. Concordat item l. 7. in princip. C. de leg. hiſce uerbis: Si Fortidianum fundum primò pater tuus fratribus per præceptionem, ac mox tibi legauit, concurſu dominium eius tibi quoque quæritur. Contrarium exemplum eſt l. 30. §. Titia. ff. de adimen. leg. cuius hæc ſunt uerba: Titio, &c. Secunda exceptio eſt: Niſi alij in patris, alij in pupillari teſtamento eadem res ſit legata. Et hæc exceptio reprobatur l. planè. 34. §. ſi coniunctim, in fine ff. de leg. 1. his uerbis: Sed et ſi in pupillari teſtamento legauerit alij eandem rem, quam mihi in ſuo teſtamento legauit, Iulianus ſcribit, concurſu partes nos habere. Interim igitur partem habebit is, cui in ſuo teſtamento leganit. Tertia exceptio eſt: Niſi adimendi animo legatum ab uno ad alium ſit tranſlatum. quæ exceptio approbatur l. ſi pluribus. 33. §. quòd ſi ſeparatim. ff. de leg. 1. de qua re uide ā. libro prox. capite 8. cauſ. 3. Quarta exceptio eſt: Niſi quibuſdam coniunctim, alij autem ſeparatim eadem res ſit legata. tunc enim nõ habent æquales partes in re legata: ſed is cui ſeparatim legatũ eſt, dimidiã eius partem habet, quilibet ex duobus coniunctis quartam. coniuncti enim unius perſonæ uicem ſuſtinent. quæ exceptio approbatur l. planè. 14. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis: At ſi coniuncti diſiunctiq; commiſti ſint, coniuncti unius perſonæ poteſtate funguntur. Huius exemplum proponitur l. 8. ff. de uſufr. adcreſc. his uerbis: Si quis Titio & hæredibus ſuis uſumfructum legauerit, dimidiam Titius, dimidiam hæredes habebunt. Quòd ſi ita ſcriptum ſit, Titio & Mæuio cum hæredibus: tres partes fient, ut unam habeant hæredes, ſecundam Titius, tertiam Mæuius. nec enim intereſt, ita legetur, Illi & illi cum Mæuio: an ita, Illi & illi & Mæuio. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi Titio & poſthumo legatum ſit: tunc enim pluribus natis, legatum inter Titium & natos in uiriles partes diuiditur. quæ replicatio approbatur l. 8. in princip. ff. de rebus dub. cuius uerba proponentur J. eadem regul. except. 17. de iure adcreſc. in princip. exempl. 2. Sed & alia replicat. proponitur l. Lucius. 90. §. Lucius. ff. de leg. 2. his uerbis: Lucius Titius teſtamento ita cauit, Prædiolum meum dari uolo libertis libertabusq; meis, & quos hoc teſtamento manumiſi, & Seiæ alumnæ meæ, ita ne de nomine familiæ meæ exeat, donec ad unum proprietas perueniat: quæro, Seia in communione cum libertis habeat portionem, an uerò partem dimidiã eius prædioli uindicare poſsit? Scæuola reſpondit, perſpicuam eſſe teſtantis uoluntatem, omnes ad uiriles partes uocantis. Quinta exceptio eſt: Niſi alteri ſemel, alteri ſæpius eadem res ſit legata. Hæc exceptio reprobatur l. 23. §. fin. C. de leg. his uerbis: Sed & aliam diſceptationem iuris antiqui non abſimilem conſtitutam decidere nobis humanum eſſe apparuit. agitabatur enim, ſi quis agrum Cornelianũ, uel fortè alium, uel quandam rem cuidam legauerit, & poſtea iterum uel ſæpius ei eandem rem per legatum uel fideicõmiſſum dederit: poſt talia autem uerba teſtamenti Sempronio eundem agrum uel aliam rem legauerit, ut ſæpius quidem fuiſſet Titij mentio, ſemel aũt Sempronij: qd ſtatuendum eſt? & quid iuris ſit, ſi coniunctim aut ſeparatim eis relinquatur, ſiue in legato hoc cõſiſtat, ſiue in hæreditate? Huiuſmodi igitur decidentes antiquam controuerſiam, ſancimus. cuicunq; fuerit uel hæreditas, uel ager in memoratis caſib. ſiue coniunctim, ſiue ſoli, ſiue ſæpius eidem relictus, æqua lance & hæreditatem, & agrum, & aliam quãcunq; rem diuidi, & ad dimidiam partem unumquenque uocari: niſi ſpecialiter expreſſerit & dixerit teſtator, tantas quidem partes uelle unum, tantas autem alterum habere. in omnibus etenim teſtatoris uoluntatem, quæ legitima eſt, dominari cenſemus. Concordat l. quid ergo. 51. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis: Sed etſi repetierit legatum cum alio: fortè fundum mihi legauerat ab impubere, & repetijt hunc ab impuberis hærede mihi & Seio: repetitio hoc efficiet, ut pars mihi debeatur. Sexta exceptio eſt: Niſi pluribus alternatiuè ſit legatũ. quæ exceptio reprobatur l. 4. C de uerb. ſign. cuius uerba uide ā. cap. 1 quæſt. 3. reg. 6. except. 1. Septima exceptio eſt: Niſi adiecta parte ſingulis ſit legatum. Hæc exceptio patet ex l. legat. 19. §. fin. ibi: ſi partes adiectæ non ſunt. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. eadem reg. in prin. Concordat l. 23. §. fin. C. de legatis. cuius uerba uide ā. except. 5. Si ergo adiectum ſit, pro qua parte res legata ad quemlibet pertinere debeat, hoc ſeruabitur. idem iuris eſt, ſi unicuiq; certa res ſit legata. Vnde Iulianus: Quibus ita legatum fuerit (inquit) Titio & Mæuio ſingulos ſeruos do lego, cõſtat non cõcurſuros in eundem ſeruum: ſicuti non concurrunt, cùm ita legatur, Titio ſeruum do lego, Mæuio alterũ ſeruum do lego. l. huiuſmodi 81. §. penultim. ff. de leg. 1. Idem iuris eſt, etſi in unius tantùm perſona partem teſtator expreſsit: pro ea enim parte res ad eum pertinebit, & quod reliquum eſt, pertinebit ad collegatariũ. Quod approbatur l. 23. in prin. C. de legatis,

T 4

gatu, biſce uerbis: Cùm quæſtio talis de ſignificatione uerborum animos ueterum mouit, Si quis cuidam agrum, Cornelianũ puta, uel alium quempiam, in ſolidum legauerit, deinde alij partem eius dimidiam: quantam portionem primus, quantam ſecundus legatarius conſequitur? ſimili dubitatione & in hæreditate & in fideicommiſsis habita: cumque cõputationes multæ iotroducebantur, & multis ratiocinatiooibus dignæ, nos huiuſmodi computatiooes quaſi ſuperfluas & contrarias uolũtati teſtatoris omnes ſopiendas eſſe cẽſemus. Cùm enim manifeſtũ eſt, eum qui ab initio duodecim uncias rei cuidam reliquit, alij autem poſtea ſex: receſsiſſe quidem à priore uoluntate, uoluiſſe autem minui eam ſex uncijs, cùm alijs eas obtulit: & præſens caſus exitum apertiſsimè ioueniet. Si quis itaque uel agrum uel hæreditatem reliquerit, primo quidem in totum, ſecundo autem in partem dimidiam, utrunq; in ſex uncias eſſe uel dimidium rei legatę, uel hæredem. Et ſi tota re primo relicta, tertiam partem ſecundo reliquerit, ſecundum prædictum modum octo quidem uncias uel agri uel hæreditatis apud primum remanere: tertiam autem partem, uel quatuor uncias ad ſecundum migrare. & ſic in omnibus ſtatuendum eſt: id eſt, in hæreditatibus, uel legatis, uel fideicommiſsis. ueſtigia enim uoluntatis teſtatoris non aliter, niſi per huiuſmodi uiam æſtimanda ſunt. *Huius exemplum proponitur l. uxorem. 39. §. 1. ff. de leg 3. bis uerbis:* In teſtamento ita ſcriptum fuit, Domum meam cum horto applicito libertis meis concedi uolo. & alio capite, Fortunio liberto meo ex domo mea, quá libertis meis dedi, diætam in qua habitabam, item cellarium iunctum eidem diętę, ab hęrede meo concedi uolo. quæſitum eſt, an hæres teſtatoris oneratus uideatur in præſtando legato Fortunio, cùm domus uniuerſa libertis ſit prælegata? Scæuola reſpondit, non eſſe oneratum. *Planè ſi plus diſtribuit inter legatarios teſtator, quàm in eius hereditate inuenitur, ſingulis pro rata decedit. Quod approbatur exemplo l. ſi quis teſtam. 78. § 2. ff. de leg. 3 bis uerbis:* Apud Iulianum lib. XXXII. Digeſt. Marcellus notat, ia qui ſola triginta reliquerat, Titio triginta legauit, Seio uiginti, Męuio decem: Maſurius Sabinus probat, Titium quindecim, Seium decem, Mæuium quinque conſecuturos, ita tamen ut ex his pro rata portionis Falcidiæ ſatisfiat. *Concordat l. 3. in prin. ff. ad S. C. Treb. cuius uerba uide J. libro prox. cap. 2. quæſt. 2. reg. 4. except. 2. Octaua exceptio eſt: Niſi teſtator utrumq; ſolidum legatum accipere uoluit. quæ exceptio approbatur l. ſi pluribus. 33. ibi: niſi ipſe teſtator. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Niſi ipſe teſtator ex ſcriptura manifeſtiſsimus eſſet, utrumq; eorum ſolidum accipere uoluiſſe: tunc enim uni precium, alij ipſa res aſsignatur, electione rei uel precij ſeruanda ei qui prior de legato ſiue fideicommiſſo litem conteſtatus eſt, ita tamen ut non habeat licentiam altero electo ad alterum tranſire. *Concordat l. unica. §. hæc autem ita. C. de cad. tollend. bis uerbis*: Hæc autem ita fieri ſancimus, niſi teſtator apertiſsimè & expreſsim diſpoſuerit, ut uni quidem res ſolida, alijs autem æſtimatio rei ſingulis in ſolidum præſtetur. *Concordat item l. 24. ff. de uſufructu legato. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap. 4. quæſt. 1. except. ult. Concordat item l. 12. §. fin. ff. de leg. 2. bis uerbis*: Si is qui unum reum habebat, quod is ſibi deberet, duobus in ſolidum legaſſet: oneratur hæres duobus ſatisfacere, uni actionem cedendo, alteri pecuniam ſoluendo. *Concordat item l. non quocunq;. 79. §. qui Caiũ. ff. de leg. 1. bis uerbis*: Qui Caium & Lucium eiuſdem pecuniæ reos habebit, ſi ita legauerit: Quod mihi Caius debet, id hæres meus Sempronio dare dãnas eſto: Quod mihi Lucius debet, id hęres meus Mæuio dare damnas eſto: eam conditionem hæredi ſuo conſtituit, ut is neceſſe habeat alteri actiones ſuas, alteri litis æſtimationem præſtare: ſi tamen unius teſtator Caio acceptum fecit, neceſſe eſt ut Sempronij & Mæuij legatũ inutile ſit. *Ait in ſupradicta lege 33. Iuriſconſultus*: Electione rei uel precij ſeruanda ei qui prior de legato litem conteſtatus eſt. *Huic concordat l. 20. ff. de leg. 3. bis uerbis*: Si res mihi per fideicommiſſum relicta, eadem tibi legata, uel per fideicommiſſum relicta ſit, non communicandi animo, ſed utrique in ſolidum: ambigendum non eſt, ſi alteri ſit ſoluta, alterum quidem nullum ius in ipſa re habere, ſed actionem de precio integram tamẽ habere. *Nona exceptio eſt: Niſi cùm duos eiuſdem pecuniæ reos teſtator haberet, alterius debitum Sempronio, alterius Mæuio legauit: tunc enim utriq; ſolidum debetur. quæ exceptio approbatur l. non quocunq;. 79. §. qui Caium. ff. de leg 2. cuius uerba uide ſ. exc. prox. Concordat l. 13. in prin. ff. de leg. 2. de quo J. lib. prox. cap. 22. excep. 9. repl. 2. Decima exceptio eſt: Niſi cùm plures eſſent eiuſdem rei ſtipulandi, hæres iuſſus ſit eis ſoluere: hoc enim caſu quilibet in ſolidum agere poteſt, uel in id quod ſua intereſt. quæ exceptio approbatur l 12. §. plerunq; ff de leg. 3. bis uerbis*: Plerunque euenit, multorum intereſſe id quod relinquitur, uerùm teſtatorem uni uoluiſſe honorem habitum. & hæc eſt ſententia Marcelli uerißima: ſic enim euenit, ut interdum ſi pluribus teſta-

tor

tot honorem habere noluit, & de pluribus ſenſit, quamuis uni legatum ſit, tamen ad perſecutionem eius plures admittantur: utputa ſi decem fuerunt eiuſdem rei ſtipulandi, & hæres uel fideicommiſſarius rogatus eſt, ut eis ſolueret. hic enim, ſi omnium intereſt, & de omnibus ſenſit teſtator, fideicommiſſum relictum omnes petere potuerunt: ſed utrum in partem agent, an in ſolidum, uideamus? & credo, prout cuiuſque intereſt, conſecuturos. Vnus igitur qui occupat, agendo totum cõſequitur, ita ut caueat defenſum iri aduerſus cæteros fideicommiſſarios eum qui ſoluit, ſiue ſocij ſint, ſiue non. *Vndecima exceptio eſt: Niſi hæredibus ex diſparibus partibus inſtitutis eadem res ſit legata. quæ exceptio approbatur l.23. in princip. ff. ad ſenatuſc. Trebell. his uerbis:* Quoties paterfamiliâs unum uel duos hæredes cohæredibus ſuis reſtituere hæreditatem iubet, intelligitur eaſdem partes in fideicommiſſo facere, quas in hęreditate diſtribuenda fecit. *Concordat l. 78. §. pater. ff. eodem titulo, his uerbis:* Pater puerum & puellam inſtituit hæredes, eoſque inuicem ſubſtituit, et ſi neuter hæres eſſet, eis plures ſubſtituit his uerbis: Subſtitutes hæredes inuicem ſubſtituo. eorundem filiorum fidei commiſit, ut qui eorum uita ſupereſſet, & ſine liberis intra annum triceſimum moreretur, hæreditatem his quos hæredes ſubſtituerat, reſtitueret: filius uita ſororem ſuperauit, & intra triceſimum annum ſine liberis deceſsit: quæſitum eſt, ex ſubſtitutis uno defuncto ante filium, pars eius quæ ad cæteros ſubſtitutos, qui ſuperuiuerent, pertineret, utrum pro uirilibus, an pro hæreditarijs portionibus, quibus eſſent ſubſtituti, pertineret? Reſpondit Scæuola, conſequens eſſe pro his partibus, quibus ſubſtituti eſſent, fideicommiſſum pertinere. *Concordat d. l. 78. §. Mæuia, his uerbis:* Mæuia filium hæredem inſtituit ex quincunce, Titiam filiam ex quadrante, Septicium filium ex triente, cuius fidei commiſit in hęc uerba: Te rogo fili Septici, ſi intra uiceſimum annum ſine liberis morieris, quidquid ex hæreditate mea ad te peruenerit, hoc fratribus tuis reſtituas. quæſitum eſt, Septicio filio defuncto intra uiceſimum annum ſine liberis, hoc fideicommiſſum utrum pro portionib. hæreditarijs ad fratrem & ſororem eius pertineat, an uerò ęqualiter? Scæuola reſpondit, pro parte hæreditaria. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cùm teſtator, hæredibus ex diſparibus partibus inſtitutis, portionem hæreditatis ſub conditione dandi reliquiſſet, hæredes æquales partes conditionis implendæ cauſa dare iuſsit: tunc enim etiam pro æqualibus partib. ad eos portio hæreditatis fideicommiſſaria pertinet. quæ exceptio approbatur l. 23. ff. ad ſenatuſconſult. Trebell. his uerbis:* Sed ſi iubeantur hi quibus fideicommiſſum datur, pecuniam numerare, atque ita fideicommiſſum recipere: ex quantitate pecuniæ, quam dare iubentur, uoluntas patrisfamiliâs colligenda eſt. nam et ſi ex diſparibus partibus hæredes ſcripti, æquas partes dare iubentur, propius eſt, ut uiriles recipere debeant: ſi uerò ſumma pecuniæ dandæ congruit portionibus, hæreditarias portiones accipere debebunt. *Concordat l. 8. §. fin. ff. de rebus dubijs, his uerbis:* Quæſitum eſt, ſi cohæredes ex diſparibus partibus ſcripti ſint, utrum partes ſuas in uiriles partes reſtituere ſingulis debeant, an pro portionibus hæreditarijs, ex quibus hæredes ſcripti ſunt? Et placuit, ſi teſtator ita reſtitui iuſsiſſet partem, ſi aliquã pecuniam dediſſent: ſiquidẽ æquas partes iuſsi fuerint dare, conueniens uideri eſſe, etiam ex fideicommiſſo æquas partes ei reſtitui oportere. Si uerò diſpares in ea pecunia diſtribuenda ſignificaſſet teſtator, ut uideatur hæreditarijs portionibus congruere: conſentaneum eſſe, etiam fideicommiſſum pro hæreditarijs partibus eis reſtitui debere. *Secunda replicatio eſt: Niſi in fideicommiſſo eos non hæredes, ſed proprijs nominibus teſtator appellauit. quæ replicatio approbatur l.24. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Nonnunquam autem ex uoluntate uariè ſcriptum & iudicatum eſt, uidelicet ſi non ſub appellatione hæredum, ſed proprijs nominibus expreſsis fideicommiſſum relinquatur. *Concordat l. turpia. 54. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. capite 2. regula 1. except. 1. repl. 2. Concordat item l. ſeruum. 66. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ex pluribus hæredibus & ex diſparibus partibus inſtitutis, duobus eadem res legata ſit: hæredes non pro hæreditaria portione, ſed pro uirili id legatum habere poſſunt. *Cõcordat item l. 2. in princip. ff. de inſtr. leg. his uerbis:* Cùm pater, pluribus filijs hæredibus ſcriptis, duobus præceptionem bonorum auiæ præter partes hæreditarias dediſſet, pro partibus cohæredum uiriles habituros legatarios placuit. *Duodecima exceptio eſt: Niſi ſeruo plurium diſpares partes in ſeruo habentium ſit legatum: hoc enim caſu cuilibet pro ea parte quam in ſeruo habet, adquiritur. quæ exceptio approbatur l. ſi ſeruus. 50. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ſeruus pluriũ ſit, pro domini portione legatũ ei relictum adquiret. *Concòrdat l. 20. in fine, ff. de legat. 2. cuius uerba uide ſ. except. 17. repl. 1. Decimatertia exceptio eſt: Niſi domino & ſeruo,*

patri

patri & filio ſit legatum. tunc enim utrunq; legatū conſiſtit, & ſolidum pater uel dominus petere poteſt. quæ exceptio approbatur l. quid ergo. 53. §. 1. ibi: nam etſi mihi. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. eod. cap. reg. 12. except. 4. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruus ante diem legati cedentem manumiſſus, uel filius fuerit emancipatus. tunc enim, quia ipſi ſeruo uel filio competit actio, ut dictum ſ. capite 1. membr. 3. reg. 2. except. 1. in partes æquales legatum ſcinditur. quæ replicatio approbatur l. ſi domino. 96. ff. de leg. 1. his uerbis: Si domino Stichus legatus eſſet, & ſeruo eios optio data, partē dimidiam Stichi dico ad domioum pertinere, quòd poſsit ſetuus manumiſſus eondem Stichum optare. *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi res legata diuiſionem non recipiat. hoc enim caſu ſingulis in ſolidum competit actio. quæ exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt in Commēt. de actionibus, cap. 4. reg. 6. in fine. Planè uſusfructus diuiſionem recipit. Ideoq; ex cauſa legati non niſi pro parte petendus ab uno ex legatarijs. Quod approbatur l. 80. ff. ad l. Falcid. his uerbis:* Sed uſusfructus legatus uenit in computationem legis Falcidiæ: nam dioiſionem recipit, adeò otſi duobus legatus fuerir, ipſo iure ad ſiogulos partes pertineant. *Decimaquinta exceptio eſt: Niſi alter in rem egit, alter in perſonam. Hæc exceptio reprobatur l. ſi pluribus. 33. in prin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. eadem reg. in prin. Decimaſexta exceptio eſt: Niſi alter ex legatarijs agendo non rei partem ſit conſecutus, ſed litis æſtimationem: hoc enim caſu uidetur alteri ſolida res deberi. quæ exceptio reprobatur l. duobus. 82. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in prin.*

DE IVRE ADcreſcendi.

Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi legatum in unius perſona defecerit. tunc enim alteri iure adcreſcendi ſolidum legatum debetur. quæ exceptio approbatur Inſt. de legatis. §. ſi eadem res, his uerbis: Si eadem res doobus legata ſit ſiue coniunctim ſiue diſiunctim, ſi ambo petueuiant ad legatum, ſcinditut intet eos legatum: ſi alter deficiat, quia hoc ſpreuerit legatum, aut uiuo teſtatore deceſſerit, oel alio quoquo modo defecerit, totum ad collegatariom pertinet. Conionctim autem legatur, ueluti ſi qois dicat, Titio & Seio hominē Stichum do lego: diſiunctim ita. Titio Stichum hominem do lego, Seio Stichum hominem do lego. Sed etſi expreſſit eondem hominem Stichum, æquè diſiunctim legarom intelligitur. *Concordat l. unica. §. ubi autem legatarij. C. de cad. toll. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in fine. Huius exemplum proponitur l. qui quartam. 15. § fin. ff. de legatis primo, his uerbis:* Si quis unam ſummam filiabus legauetit, ot etiam de poſthuma ſentirer: ſi ea non eſt uata, ſupetſtiti ſolidum debebitut. *Idem exemplum proponitur l. 16. §. fin ff. codē titulo, his uerbis:* Si Titio & poſthumis legatum ſit, uon nato poſthumo, totum Titius uindicabir: ſed etſi teſtatot Titio & poſthumis uitiles partes dari uoluetit, uel etiam id expreſſerit, totum legatom Titio debetur, non nato poſthumo. *Concordat l. 6. §. fin. cum duab. ll. ſequentibus. ff. de rebus dubijs, biſce uerbis:* Si tibi & poſthumo ſuo uel alieno hæteditatem reſtituere quis rogaoerit, uel ex parte poſthumum hætedem inſtituiſſet, legatumúe ſimilltet oel fideicommiſſom dediſſet, utrom ita poſthomus partem faciat, ſi natus ſit: an etſi natus non ſit, quæritur? Ego commodius dici puto, ſiquidem natus non eſt, minimè eum partē facere, ſed totum ad te pertinere, quaſi ab initio tibi ſolido relicto: ſio autem natus fuerit, utroſque accipere quantom cuique relictum eſt, ut uno nato para tibi dimidia debeatur: duobus natis, tertia tibi debeatut: tribus oatis (qoia tergemini qooque naſcuntur) quarta. & noſtra quidem ætate Serapia Alexandrina mulier ad diuom Hadrianum perducta eſt cum quinque liberis, quos uoo fœtu enixa eſt: ſed tamen qood ultra tres naſcitur, ferè portentoſum uidetur. *Secundum propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. ſi quis. 78. §. his uerbis. ff. de leg. 1. ubi Iulianus:* His uetbis, Lucio & Titio, eotumue cui fundum do lego: utilitet legatur, et ſi uterquo uixerit, otrique: ſi alter, alteri totum debebitur. *Concordat l. 34. cum duabus ll. ſequentibus. ff. de hæred. inſt. cuius uerba uide ſ. capite 1. membr. 3. reg. 17. except. 1. Tertium exemplum proponitur l. 4. in prin. ff. de alim. legatis. cuius uerba uide ſ. cap. 3. reg. 16. except. 6. Quartum exemplum proponitur l. hæc ſcriptura. 25. §. fin. ff. de condition. & demonſt. his uerbis:* Cùm eadem tes alteri purè, alteri ſob conditione legatur: aut com alter purè, alter ſub cōditione hætes ſcriptus eſt: pars legati uel hæreditatis deficiente conditione adcreſcit etiam hæredi eius, cui putè legatum eſt, uel hæreditas data eſt: ſi tamen hæreditas eius àdita fuetir. *Hactenus exempla propoſitæ exceptionis ſunt enumerata: ſequuntur nunc eius replicationes. quarum prima hæc eſt: Niſi non cōiunctim, ſed ſeparatim eadem res pluribus ſit relicta. Hæc replicatio reprobatur Inſt. de legat. §. ſi eadē res. cuius uerba uide ſ. ead. exc. in prin. Concordat l. unica. §. fin uerò non omnes. C. de cad. toll. cuius uerba uide ſ. libro prox. cap. 10. cauſa 42. except. 1. repl. 4. Concordat item l. 1. §. interdum, in fin. ff. de uſufr. adcreſcendo. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap. 3. exc. 7. repl. 1. in princip. Secunda replicatio eſt: Niſi ſtatim ab initio in alterius perſona legatum non conſtitit: hoc enim caſu alteri non adcreſcit. quæ replicatio approbatur l. planè. 54. §. ſi coniunctim. ff. de leg.*

leg. 1. bis uerbis: Si coniunctim res legetur, cōſtat partes ab initio fieri: nec ſolùm hi partem faciunt, in quorum perſona conſtitit legatum: uerùm hi quoque, in quorū perſona non conſtitit legatum, utputa ſi Titio & ſeruo proprio ſine libertate legetur. Aliud ergo iuris eſt, ſi ipſo iure ſeu ſtatim ab initio nō conſiſtat legatum in perſona collegatarij: aliud ſi ab initio utiliter legatum relictum, poſtea deficiat. Ait Iuriſconſultus: Vtputa ſi Titio & ſeruo proprio ſine libertate legetur. Legatum enim ſeruo proprio teſtatoris relictum, ipſo iure non ualet. de quo ſ. lib. prox. cap. 5. except. 25. tertia except. eſt dictum. Planè ſi ſeruo teſtatoris cum alio communi ſit legatum, iuri adcreſcendi eſt locus. de quo paulò inferius dupl. 2. Aliud propoſitæ replicationis exemplum eſt: Si alter cui ſimul uel ſeparatim legatū eſt, legati non ſit capax. Quod exemplum proponitur l. 7. ff. de leg. 2. his uerbis: Si Titio & ei qui capere non poteſt, decem legata ſint: quia duobus hæres dare damnatur, & unus capere non poteſt, quinque ſola Titio dantur. Aliud exemplum eſt: Si res legata ſit alterius legatarij. Quòd exemplum proponitur l. huiuſmodi. 81. §. ſi Titio. ff. de leg. 1. his uerbis: Si Titio & Mæuio legatus fuerit Stichus, qui Titij erat, debebitur pars Stichi Mæuio. nam Titius, quamuis ad legatum nō admittatur, partem faciet. Ait Iuriſconſultus: Qui Titij erat. & ob id non ualet legatum, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 5. exceptione 53. Aliud denique propoſitæ replicationis exemplum proponitur l. ſi duobus. 16. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis: Si duobus coniunctim res legata ſit, quamuis alter in rerum natura non fuerit, alteri deberi ſolam partem: & hoc puto uerum eſſe. Huic contradicit l. unica. §. & cùm triplici. ibi: ea enim uel his. & §. in primo itaq; C. de caducis toll. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 10. cauſa 42. except. 1. repl. 2. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi cùm duobus eſſet legatum, unus illorum hæres etiam ſit inſtitutus: hoc enim caſu, quamuis ipſo iure legatum à ſemetipſo alteri inutiliter ſit relictum, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ. libro prox. cap. 1. except. 27. tamen alteri portio eius adcreſcit. quæ duplicatio approbatur l. planè 34. §. ſi duobus. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. eodem cap. reg. 15. in princip. Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi alter ex legatarijs hæredi, à quo legatum relictum eſt, hæres exiſtat: hoc enim caſu, quamuis in hæreditate hæredis etiam teſtatoris bona adquirat, & ita ipſi teſtatori ſuccedat, tamen coniuncto partem facit. quæ triplicatio approbatur d. §. ſi duobus. ibi: planè ſi alter, his uerbis: Planè ſi alter ex legatarijs hæres extiterit hæredi, à quo legatum erat relictum, non ideo minus partem collegatario faciet: retinet enim pro parte legatum. Secunda triplicatio eſt: Niſi alter ex legatarijs pro parte tantùm teſtatori hæres exiſtat. tunc enim non tota eius portio, ſed pro ea parte, pro qua teſtatori hæres exiſtit, coniuncto adcreſcit. quæ triplicatio approbatur l. legatum. 113. §. 1. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſuprà eodem cap. reg. 15. Hæc de prima duplicatione propoſitæ replicationis. Secunda duplicatio eſt: Niſi teſtator ſeruo ſibi cum alio communi legauit. hoc enim caſu, quāuis ab initio legatum ſeruo relictum, quatenus teſtatoris eſt, non conſiſtat: tamen in ſolidum alteri ſocio iure adcreſcendi legatum debetur. quæ duplicatio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 3. excep. 25. tertia except. repl. 4. Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi unus ex ſocijs ſeruo communi partem quam in ſeruo habet, legauerit. tunc enim ſocio ſolidum non adquiritur, ſed ſeruus liber fit. quæ triplicatio approbatur l. 2. C. de communi ſeruo manumiſſo. cuius uerba uide ſ. lib. 19. cap. 6. except. 11. repl. 17. Hactenus de ſecunda propoſitæ exceptionis replicatione ſit dictum. Tertia eius replicatio eſt: Niſi non in totum defecerit legatum in unius perſona, ſed adhuc pendeat, fortè conditione legati in perſona coniuncti adhuc pendente. tunc enim, quamuis coniunctus nondum legatum petere poſſit, tamen alteri non niſi pro parte legatum debetur. quæ replicatio approbatur l. planè. 34. §. ſed etſi in pup. ibi: interim igitur. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. ead. reg. exceptione 2. Aliud exemplum proponitur l. 6. §. fin. cùm duabus ll. ſequentibus. ff. de rebus dubijs. cuius uerba uide ſ. eadem exceptione, exemplo 1. Quarta replicatio eſt: Niſi dies legati ceſſerit: hoc enim caſu, quamuis coniunctus mortuus ſit, ad hæredem ſuum legatum tranſmittit, nec alteri coniuncto adcreſcit. quæ replicatio approbatur l. 4. in prin. ibi: poſt diem autem ff. de alimentis legatis. cuius uerba uide ſ. capite 3. reg. 16. except. 6. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi alter alteri ſit ſubſtitutus: tunc enim mortuo altero poſt diem legati cedentem, non tranſmittit ad hæredem ſuum, ſed ſubſtituto adcreſcit. quæ duplicatio approbatur l. 89. §. Seia. ff. de leg. 2. his uerbis: Seia libertis ſuis fundum legauit, fideiq; eorum ita commiſit: Fidei autem ueſtræ Vere & Sapide committo, ne eum fundum uendatis: eumq; qui ex uobis ultimus deceſſerit, cùm morietur, reſtituat Symphoto liberto meo & ſucceſſori, & Berylo & Sapido, quos infrà manumiſi, qui'ue ex his tunc ſuperuiuent. quæro, cùm nec in prima parte teſtamenti, qua fundum prælegauit, eos ſubſtituit, in ſecunda autem adiecerit uerbum, Qui ultimus deceſſerit: an pars unius defuncti ad alterum pertinaat? Paulus reſpondit, teſtatricem uideri, in eo fideicommiſſo, de quo quæritur, duos gradus ſubſtitutionis feciſſe: unum, ut is qui ex duobus prior moreretur, alteri reſtitueret: alterum, ut nouiſsimus his reſtitueret, quos nominatim poſtea enumerauit. Plura de propoſita replicatione uide ſuprà capite 1. membr. 3. reg. 1. exceptione 6.

nr 6. *Secunda duplicatio eſt: Niſi duobus eadem res ab Imperatore donatæ, alter ex ijs ſine hærede deceſſerit: hoc enim caſu portio eius ad alterum pertinet. quæ duplicatio approbatur l. unica. C. ſi liberalitatis Imp. ſocius ſine hærede deceſſerit, lib. 10. his uerbis:* Iubemua, ut ſi quia fortè ex his quibus communiter à nobis aliquid donarum ſit, nullo hærede relicto deceſſerit, ad cooſortem potius ſolarium, quàm ad peiſooam aliam pars decedentis perueniat. *Quinta replicatio eſt: Niſi ri, in cuius perſona legatum defecit, ante diem legati redentem res uel portio ſit reſtituta. quæ replicatio ipſo quidem iure reprobatur, eiuſq; exemplum proponitur l. 19. §. Seium. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. libro 34. cap. 5. quæſt. 1. except. 22. Admittitur autem in caſu, qui proponitur l. mulier. 22. in prin. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Mulier quoq; duob. filija in poteſtate patris relictis alij nupſerat, poſteriorem maritum hæredem inſtituit, eumque rogauit, liberis ſuia poſt mortem partia eorum hæreditatem ſuam reſtituere, uel ei qui eorum ſupereſſet: eiſdem emancipatis à patre ſuo uitricus roſtituiſſe hæreditatem dicebatur, mox alter ex filijs uiuo patre deceſaiſſe: quærebarur, an is qui ſupererar ex filijs, partem fratri ſuo reſtitutam petere poſsit, quaſi præmarurè daram? Scæuola diuum Marcum in auditorio de huiuſmodi ſpecie iudicaſſe referr: Braſidas quidam Lacedæmonius, uir prætorius. cùm filijs ſuis ab uxore diuortio ſeparata, ſi morre patris ſui iutis fuiſſent effecti, fideicōmiſſum relictum eſſet, eos emancipauerat: poſt emācipationem fideicommiſſum petebant. decreuiſſe igitur diuum Marcum refert, fideicommiſſum eis repræſentandum, iotellecta matris uoluntate: quæ quia non crediderat patrem eos emancipaturum, diſtulerat in mortem eiua fideicommiſſum, non dilatura id in mortalitatem, ſi eum emanciparurum ſperaſſet. Secundum hæc dicebam, & in propoſitam quæſtionē decrerum diui Marci eſſe trahendum, & rectè fideicommiſſum utriſq; ſolutū. *Sexta replicatio eſt: Niſi alteri conditio, ſub qua ei legatū eſt, à lege ſit remiſſa: tunc enim ei portio in alterius perſona deficiens non adcreſcit. quæ replicatio approbatur, ſimul & declaratur l. mulieri. 72. ff. de con dit. & demonſtr his uerbis:* Mulieri & Titio uſusfructua, ſi non nupſerir mulier, relictus eſt: ſi mulier nupſerit, quamdiu Titiua uiuet, & in eodem ſtatu erit, parrem uſuafructus habebit. rantum enim beneficio legis ex legato mulieri eſſe conceſſum, iotelligēdum eſt, quantum haberer, ſi coodirioni paruiſſet: nec ſi Tirius, qui conditione defectua eſt, legatum repudier, ea rea mulieri proderit. *Aliud exemplum proponitur l. Lucius. 90. §. quiſquis. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. libro prox. cap. 9. cauſa 15. except. 8. Septima replicatio eſt: Niſi ſeruo plurium communi ſit legatum: tunc enim, quamuis legatum in unius domini perſona defecerit, alteri tamen non adcreſcit. quæ replicatio approbatur l. 20. ff. de legatis 2. his uerbis:* Et Proculo placebat, & à patre ſic accepi (*Celſus inquit*) qood ſeruo communi legatum ſit, ſi alter dominorum omitteret, alteri non adcreſcere. non enim coniuoctim, ſed parres legatas. oam ſi ambo uiodicarent, eam quenq; legati partem habiturum, quā in ſeruo haberent. *Octaua replicatio eſt l. 36. §. filiam. ff. de leg. 3. cuius hæc ſunt uerba:* Filiam ſuā hæredem ſcripſerat, & ita cauerat: Veto autem ædificium de meo nomioe exire, ſed ad uernas meoa, quos hoc teſtamēto nominaui, pertinere uolo. quæſitum eſt, defuncto hærede & legatarijs uerois, an ad unum libertum, qui remāſit, totum fideicommiſſum pertineret? Scæuola reſpondit, ad eum qui ex uernis ſupereſſet, ſecundum ea quæ proponerentor, uirilem partem pertinere. *Gloſſa uirilem partem interpretatur pro toto. quæ interpretatio ſi recipiatur, uerbis iſtis exemplum propoſitæ exceptionis, nō replicatio nobis proponitur. Hactenus an cōiunctis portio deficiens adcreſcat, tractatum eſt: nunc quibus adcreſcat, explicandum.*

QVIBVS PORTIO DEficiens adcreſcat.

Huius loci regula eſt: Quòd ſi eadem res duobus coniunctim, & tertio ſeparatim ſit relicta, deficiente legato in perſona unius ex coniunctis, portio eius non ei cui ſeparatim, ſed ei cui coniunctim legatum eſt, adcreſcat. quæ regula approbatur l. re coniuncti. 87. ff. de leg. 3. his uerbis: Re coniuncti uideotur, non eriam uerbis, cùm duobus ſeparatim eadem res legatur. Item uerbis, non etiam re. Titio & Seio fundum æquis partibua do lego: quoniam ſemper partes habent legatarij. Præſertur igitur omoimodo cæteris, qui & re & uerbis coniunctus eſt: quòd ſi re rantùm coniunctus ſit, conſtat oon eſſe poriorem: ſi oerò uerbis quidem coniunctus ſit, re autem nō, quæſtionia eſt, an coniuoctus porior ſit? & magis eſt, ut ipſe præſeratur. *Ait Iuriſconſultus:* Præfertur igitur omnimodo cæteris, qui & re & uerbis coniunctos eſt. *Hiſce uerbis regula propoſita approbatur, eiuſq; exemplum eſt, Si Titio & Meuio fundus ſit legatus, poſteaq; idem fundus ſit legatus Sempronio. hoc enim caſu, ſi Meuius moriatur ante diem legati redentem, portio eius non Sempronio, ſed Titio in ſolidum adcreſcit: quia is & re & uerbis fuit coniunctus, Sempronius diſiunctus. Concordat l. unica. §. ſin uerò quidam ex hæredibus. C. de caduc. tollend. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 24. reg 1. in princip. Ait Iuriſconſultus:* Quòd

ſi re

ſi re tantùm coniunctus ſit, conſtat non eſſe potiorem. *Hiſce uerbis exceptio proponitur aduerſus regulam propoſitam, talis ſcilicet: Niſi non uerbis, ſed re tantùm ſit coniunctus: tunc enim non præſertur alijs. cuius exemplum proponitur l. 42. in princip. ff. de leg. 2. his uerbis:* Mæuio fundi partem dimidiam, Seio partem dimidiam lego, eundem fundum Titio lego. Si Seius deceſſerit, pars eius utrique adcreſcit: quia cùm ſeparatim & partes fundi, & totus legatus ſit, neceſſe eſt ut ea pars quæ ceſſat de portione legati, cuique eorum quibus fundus ſeparatim legatus eſt, adcreſcat. *Cōcordat d. §. ſin uerò quodam. ibi: ſin autem ex his. Plura de quæſtione propoſita, quibus adcreſcat, uide ſ. lib. prox. cap. 13. quæſt. 2. item lib. 28. cap. 24. reg. 2.*

QVANTVM AD-
creſcat.

Huius loci regula eſt: Quòd ſi pluribus portio deficiens adcreſcat, ſingulis non pro ea parte, quam in legato habent, ſed pro parte uirili adcreſcat. Quæ regula approbatur l. unica. §. ubi autem. ibi: pro uirili. C. de caducis toll. his uerbis: Vbi legatarij uel fideicommiſſarij duo fortè uel plures ſunt, quibus aliquid relictum ſit, ſiquidem hoc coniunctim relinquatur, & omnes ueniant ad legatum, pro ſua quiſque portione hoc habeat. Sin uerò pars quædam ex his deficiat, ſancimus eam omnibus, ſi habere maluerint, pro uirili portione cum omni ſuo onere adcreſcere: uel ſi omnes noluerint, tunc apud eos remanere, à quibus derelictum eſt: cum uerò quidam uoluerint, quidam noluerint, uolentibus ſolummodo totum accedere. *Hactenus de iure adcreſcendi. de quo uide plura ſ. lib. eod. cap. 2. quæſt. 3. item lib. 28. cap. 24.*

XXVI. *Regula: Si teſtator generaliter legata ab inſtituto relicta, à ſubſtituto duplicari uoluit, quæ legata in duplum non debeantur, definitur l. 90. §. impuberem. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. li. prox. cap. 9. cauſa 57. except. 10.*

XXVII. *Regula: Si, cùm quis rogatus eſſet alicui reſtituere hæreditatem, & poſt aliquod tempus dimidiam eius hæreditatis partem recipere, is deducta quarta parte hæreditatem reſtituit, quantum tempore exiſtente recipere debeat, definitur l. 21. §. filium. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis:* Filium ex dodrante, uxorē ex quadrante inſtituit hæredes, & filij fidei commiſit, ut nouercæ reſtitueret hæreditatem: ab ea autem petijt, ut infirmitatem filij commendatam haberet, eiq; menſtruos aureos denos præſtaret, donec ad uiceſimumquintum annum ætatis peruenisſet: cùm autem impleſſet eam ætatem, partem dimidiam hæreditatis ei reſtitueret. filius deducta dodrantis parte quarta, ex qua inſtitutus erat, nouercæ hæreditatem reſtituit, & poſtea adimpleuit uiceſimum quintum annum ætatis: quæſitum eſt, cùm nouerca uniuerſæ hæreditatis habeat dodrantem, ſemiunciam, & ſicilicum: an eius partem dimidiam priuigno ſuo reſtitueret? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, tantum reſtituendum, quantum cum eo, quod Falcidiæ nomine filius deduxit, ſemiſſem faceret. Idem quæſiuit, an quod infirmitati filij pater conſulere uoluerit, fructus quoq; medij temporis nouerca ei reſtituere deberet? Reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, debere. *Quæ hic de fructibus reſtituendis dicuntur, ea pertinent ad ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 3. reg. 11. except. 2.*

XXVIII. *Regula: Si triginta annua bima, trima die ſint relicta, quantum ſingulis annis debeatur, definitur l. 3. ff. de annuis legatis. de quo ȷ. lib. prox. cap. 8. quæſt. 7.*

XXIX. *Regula: Quanti res legatæ æſtimanda, uide ȷ. lib. prox. cap. 2. quæſt. 4.*

QVANDO COMPETAT actio legatorum ex teſtamento, & quando dies legatorum cedat. Cap. VIII.

HActenus quid, quale & quantum ueniat in actione legatorum petendum, quinq; capitibus expoſitum eſt atq; tractatum: ſequuntur nunc reliqui eius actionis loci explicandi. Proinde quando actio legatorum competat, & dies legatorum cedat, nunc eſt cognoſcendum. Sanè ante diem legati cedentem legatorum actio competere non poteſt: ſed poſtquam dies legati ceſſit, competit. Planè interdum nec poſt diem legati cedentem ſtatim competit actio: quoniam dies quidem legati ante aditam hæreditatem cedere poteſt, actio autem legatorum nunquam, niſi adita hæreditate, poteſt competere. Quod approbatur l. 7. in prin. ff. quando dies leg. ced. his uerbis: Hæredis aditio moram legati quidem petitioni facit, ceſsioni diei non facit. *Concordat l. 32. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Omnia quæ teſtamentis ſine die uel conditione adſcribuntur, ex die aditæ hæreditatis præſtantur. *Proinde aliud eſt diem cedere, aliud diem uenire: cedit dies, cùm incipit deberi legatū. uenit dies, cū debitum legatū poteſt peti. Quod approbatur, ſimul et exēplis declaratur l. 21. ff. de uerb. ſign. his uerbis:* Cedere diem ſignificat, incipere deberi pecuniam: uenire diem ſignificat, eum diem ueniſſe, quo pecunia peti poſsit. Vbi purè quis ſtipulatus fuit, & ceſsit & uenit dies: ubi in diem, ceſsit dies, ſed nōdum uenit: ubi ſub conditione, neq; ceſsit, neq; uenit dies, pendente adhuc conditione. *Vnde Paulus:* Deberi dicimus (*inquit*) & quod die certa præſtari aduerſario oportet, licet dies nōdum uenerit. *a Inter diem autem cedentem, & diem uenientem differentia hæc eſt, quòd ſi legatarius*

a l. 9. ff. ut legatis ſeruand. cauſa caueatur.

ante diem legati cedentem moriatur, legatum ad ſuos heredes non tranſmittat. de quo ſ. lib. proxim. cap. 9. cauſa 10. Secus autem, ſi ante diem uenientem ſit mortuus. hoc enim caſu legatum nihilominus ad heredes eius tranſmittitur, dummodo poſt diem legati cedentem deceſſerit. Quod approbatur l. 7. ff. quando dies leg. cedat. cuius uerba uide ſ. d. cap. 9. cauſ. 12. Huic cõcordat l. 25. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. libro prox. cap. 5. except. 45. repl. 1. Nunc ad propoſitum.

I. Regula: Dies igitur legatorum regulariter cedit, & per conſequens legati actia competit à die mortis teſtatoris. quod loco primæ regulæ eſt notandum. Quæ regula approbatur l. unica. §. cùm igitur. C. de cad. tol. his uerbis: Cùm materiam & exordium cadncorũ lex Papia ab aditionibus, quæ circa defunctorum hæreditates procedebant, ſumpſit: & ideo non à morte teſtatotis, ſed ab apertura tabulatum dies cedere legatorum Senatuſconſulta, quæ circa legem Papiam introducta ſunt, cenſuerunt, ut quod in medio deficiat, hoc caducum fiat: primùm hoc corrigentes, & antiquum ſtatum renouantes, ſancimus omnes habere licentiam à morte teſtatoris adire hæreditatem, ſimiliq; modo legatorum, uel fideicommiſſorum, purè uel in diem certam relictorum, diem à morte teſtatoris cedere. *Concordat d. l. unica. §. in nouiſſimo. ibi: & dies legatorum. his uerbis:* Cenſemus & dies legatotum, & fideicommiſſorum, ſecundũ quod prædiximus, à morte defuncti cedere. *Concordat item l. 5. in prin. ibi: itaq; ſi purum. ff. quando dies legati cedat, his uerbis:* Si purum legatum ſit, ex die mortis dies eius cedit. Si uerò poſt diem ſint legata relicta, ſimili modo atq; in puris dies cedit: niſi fortè id fuit legatum, quod ad hæredem non tranſit. Nam huius dies nõ antè cedit: utputa, ſi uſusfructus poſt annum ſit relictus. hanc enim ſententiam probamos. *Concordat item l. 21. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. excep. prox. Planè propoſitæ regulæ plures ſunt exceptiones, quæ ſequuntur.*

I. EXCEPTIO: *Niſi non purè, ſed in diẽ legatum uel fideicommiſſum ſit relictum: hoc enim caſu à die ueniente legati dies cedit. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 21. in prin. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Si dies adpoſita legato non eſt, præſens debetur: & cõfeſtim ad eum pertinet, cui datum eſt. Dies adiecta quamuis longa ſit, ſi certa, ueluti calendis Ianuarijs centeſimis: dies quidem legati ſtatim cedit, ſed ante diem peti non poteſt: at ſi incerta, ueluti cùm pubes erit, cùm in familis filia nopſerit. cùm magiſtratum inierit, cùm aliquod demum (quod ſcribendo comprehẽdere ſit commodum) fecerit: niſi temporia conditio obtingit, neque res pertinere, neque dies legati cedere poteſt. *Concordat l. 1. §. dies. ff. de cond. & demon. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 9. cauſa 10. in princip. item l. unica. §. ſin autem aliquid. C. de cad. tol. cuius uerba uide J. except. proxim. Ait Iuriſconſultus:* Dies adiecta quamois longa ſit, ſi certa, dies qoidem legati ſtatim cedit, ſed ante diem peti non poteſt. *Hiſce uerbis prima aduerſus exceptionem propoſitam replicatio approbatur, hæc ſcilicet: Niſi dies certus legato ſit adiectus. hoc enim caſu ſtatim à die mortis teſtatoris dies legati cedit: quamuis die legato adiecta non exiſtente, actio non detur. Concordat l. 5. in princip. ibi: ſi uerò poſt diem. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in princip. Concordat item l. 1. ff. de cond. & demonſtrat. his uerbis:* Legatis quæ relinquuntur, dies aut certus aut incertua, aut conditio adſcribitur: aut (ſi nihil horum ſactum ſit) præſentia ſunt, niſi uel ipſa conditio inſit. Cùm dies certus ſcriptus eſt, quamuis diea nondum uenerit, ſolui tamẽ poſſunt: quia certum eſt ea debitum iri. *Cætera uide ſuprà lib. prox. cap. 9. cauſa 10. in principio. Concordat item l. 26. in principio. ibi: dies quidem. ff. de uſufructu legat. his uerbis:* Dies quidem fideicommiſsi uel legati ſtatim cedit, cùm poſt certum tempus hæres dare rogatur, ſiue iubetur. *Concordat demum l. 73. §. in diem. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide J. cap. prox. caut. 1. quæſt. 1. except. 1. item l. unica. §. cùm igitur materiam. ibi: ſimiliq; modo. C. de caduc. tollend. cuius uerba uide paulò ſuperius ead. reg. in prin. Huius replicationis prima duplicatio eſt: Niſi id in diem certum relictum ſit, quod ad hæredem non tranſit. Quæ duplicatio approbatur l. 5. in princip. ibi: ſi uerò poſt. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Si uerò poſt diem ſint legata relicta, ſimili modo atque in puris dies cedit: niſi ſortè id ſuit legatum, quod ad hæredem nou tranſit. nam huius dies non antè cedit: utputa, ſi uſusfructus poſt annum ſit relictus. hanc enim ſententiam probamus. *Secunda propoſitæ replicationis duplicatia eſt: Niſi præter diem certum, & incertus dies ſit adiectus. Quæ duplicatio approbatur exemplo l. ſi cui. 49. §. 1. ibi: hoc autem. ff. de leg. 1. his uerbis:* Hoc legatum, Cùm ad quatuordecim annoa peruenerit, annua, bima, trima die: & conditionale eſt, & in diem: conditionale eſt tandiu, quandiu decimusquartus annus ſit completus, poſtea in diem. Et ideo, ſiqoidem ante decimumquartum annum deceſſerit, ad hæredem nihil tranſit: cæterum poſtea ad hæredem transſertur. *Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes uide J. except. prox. quæcunq; enim eius exceptionis, eædem et huius ſunt replicationes.*

II. EXCEPTIO: *Niſi ſub conditione ſit legatum. hoc enim caſu non niſi conditione exiſtente legatum debetur, eiusq; dies cedit. Quæ exceptio approbatur l. 5. §. 2. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:*

Si

Si ſub conditione ſit legatum relictum, non prius dies legati cedit, quàm conditio fuerit impleta: ne quidem ſi ea ſit conditio, quæ in poteſtate ſit legatarij. *Concordat l. unica. §. ſin autem aliquid. C. de caduc. toll. his uerbis:* Sin autem aliquid ſub conditione relinquatur, uel caſuali, uel poteſtatiua, uel miſta, quarum euentus ex fortuna, uel ex oneratæ perſonæ uoluntate, uel utroque pēdeat, uel ſub die incerta: expectari oportet conditionis euentum, ſub qua fuerit derelictum, uel diem, ut tūc cedat, cùm uel conditio impleatur, uel dies incertus extiterit. *Concordat item l. 40. ff. de cond. & demonſtr. his uerbis:* Legata ſub conditione relicta, non ſtatim, ſed cùm conditio extiterit, deberi incipiunt, ideoque interim legari non potuerunt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi talis ſit conditio, quam ius remittit. Quæ replicatio approbatur l. 5. §. 1. ff. quando dies legati cedat, his uerbis:* Sed ſi ea conditio ſit, quam Prætor remittit, ſtatim dies cedit: idemq; & in impoſſibili cōditione, quia pro puro hoc legatum habetur. Ait I.C. Si ea conditio ſit, quam Prætor remittit. *Quæ ſint huiuſmodi conditiones, dicetur ȷ. lib. prox. cap. 6. Secunda replicatio eſt: Niſi non ſtet per legatarium, quo minus conditio impleatur. Hæc replicatio approbatur d. l. 5. §. 2. his uerbis:* Si qua conditio ſit, quæ per legatarium non ſtat, quo minus impleatur, ſed aut per hæredem, aut per eum in cuius perſona iuſſus eſt parēre conditioni, eius dies legati cedit: quoniam pro impleta habetur: utputa, ſi iuſſus ſim hæredi decem dare, & ille accipere nolit. Sed etſi ita mihi legatū ſit, ſi Seiam uxorem duxero, nec ea uelit nubere, dicendum erit diem legati cedere: quia per me non ſtat, quo minus pateam conditioni, ſed per alium ſtat, quo minus impleatur conditio. *Tertia replicatio eſt: Niſi ſub eadem conditione legatum ſit relictum, ſub qua heres eſt inſtitutus. Quæ replicatio approbatur l. 22. §. fin. ff. quando dies legati cedat, his uerbis:* Si ſub conditione, qua te hæredem inſtitui, Titio legatum ſit, Pomponius putat perinde huius legati diem cedere, atque ſi purè relictum eſſet: quoniam certum eſſet hærede exiſtente debitum iri: neque enim per conditionem hæredum fieri incerta legata, nec multum intereſſe tale legatum ab hoc, Si erit hæres, dato. *Concordat l. 105. ff. de cond. & demonſtr. his uerbis:* Aliquando accidit ut ſub conditione datum legatum purum intelligatur: ueluti quod ſub eadem conditione relictum eſt, ſub qua etiam hęres alius inſtitutus eſt. Itē quod ſub hac conditione relictū eſt, Si hæreditatē adierit. *Cōcordat item l. 7. §. tractari. ff. quando dies legati cedat, his uerbis:* Tractari poteſt, ſi impuberi ſubſtitutus damnatus ſit, ſi intra pubertatem filius deceſſerit, Seio centum dare: an uiuo pupillo defunctus Seius ad hæredem tráſferat, quaſi ea conditio ſit expreſſa, quæ inerat? & magis eſt, ad hæredē legatarij tranſire. *Quarta replicatio eſt: Niſi ita ſit legatum, Si hæres erit: uel, Si heres hæreditatem adierit, Mæuio decem dato. Hæc replicatio approbatur l. 22. §. quædam. ff. d. tt. his uerbis:* Quædam conditiones etiam ſupernacuę ſunt: ueluti ſi ita ſcribat, Titius hæres eſto: ſi Titius hæreditatem meam adierit, Mæuio decem dato. nam pro non ſcripto ea conditio erit, ut omnimodo ad hæredem Mæuij legatum tranſeat, etiamſi Mæuius ante aditam hæreditatem deceſſerit. Et idem, ſi ita fuerit ſcriptum, Si Titius hæreditatem meam adierit, intra dies centum Mæuio decem dato. nam hoc legatum in diem erit, nō ſub conditione: quia definitio Labeonis probanda eſt, dicentis, id demùm legatum ad hæredem legatarij tranſire, quod certum ſit debitum iri, ſi adeatur hæreditas. *Concordat l. 105. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ȷ. replic. prox. Huius replicationis duplicationes uide ȷ. lib. proxim. cap. 7. condit. 6. reg. 1. Quinta replicatio eſt: Niſi ita ſit legatum, Siue illud factum fuerit, ſiue non. Hæc replicatio reprobatur l. 23. ff. quando dies legati cedat, his uerbis:* Huiuſmodi legatum, Siue illud factum fuerit, ſiue non, illud do lego: ad hæredem non tranſit, niſi alteruter caſus uiuo legatario extiterit: quoniam cauſa ex qua debeatur, præcedere ſemper debet: nec quia certum eſt alterutrum futurum, omnimodo debebitur. nam tale legatum, Cùm morietur hæres, dato: certum eſt debitum, & tamen ad hæredem legatarij non tranſit, ſi uiuo hærede decedat. *Sexta replicatio eſt: Niſi ab impuberis ſubſtituto ita legatum ſit, Si intra pubertatem filius deceſſerit: hoc enim caſu, antequàm filius impubes deceſſerit, dies legati cedit. Quæ replicatio approbatur l. 7. §. inde dicimus, in fine. ff. quando dies legati cedat. cuius uerba uide ȷ. except. 17. Septima replicatio eſt: Niſi duabus rebus alternatiuè legatis, altera purè, altera ſub conditione ſit legata. hoc enim caſu alterius legati dies ſtatim cedit. Quæ replicatio approbatur exemplo l. 24. in princip. ibi argumentum. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Seiæ decem: aut ſi pepererit, fundum hæres meus dato. nam ſi antequam pariat deceſſerit, ad hæredem ſuum decem tranſmittet. *Concordat l. 24. ibi: & ſi interea ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. cap. 5. reg. 50. Contradicit l. 25. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. lib. proxim. cap. 1. quæſt. 5. reg. 1. except. 4. Octaua replicatio eſt: Niſi id in conditione ſit expreſſum, quod etiam tacitè inerat. Hæc replicatio reprobatur l. 45. §. fin. ff. de*

condit. & demonſtrat. his uerbis: Sæpenumero mutatur rei effectus, quanquam id expreſſerit teſtator: quod etſi non feciſſet, ineſſet tamen. *Exemplum huius proponitur l. ſi ita. 64. §. illi ſi uolet. ff. de leg. 1. his uerbis:* Illi, ſi nolet, Stichum do: conditionale eſt legatum, & non aliter ad hæredẽ tranſit, quàm ſi legatarius uoluerit: quamuis alias ſine adiectione, Si uolet, legatum ſit, ad hæredem legatarij tranſmittatur. aliud eſt enim iuris, ſi quid tacitè continetur; aliud ſi uerbis exprimatur. *Planè replicatio hæc admittitur in ſuprà dicta repl. 4.* *Nona replicatio eſt: Niſi ſub conditione, Si uolet, ſit legatum. Hæc replicatio reprobatur uerbis iam dictis.* *Concordat l. 67. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Si ita expreſſum erit, Titio, ſi uoluerit, do lego: apud Labeonẽ Proculus notat, non aliter ad hæredem legatarij pertinere, quàm ſi ipſe legatarius uoluerit ad ſe pertinere: quia conditio perſonæ iniuncta uideatur. *Planè admittitur replicatio propoſita, ſi ita legatum ſit, Cum petijſſet.* *Quæ diſtinctio approbatur l. 83. ff. eod. tit. his uerbis:* Titia hæredis inſtituti liberos habentis filij fidei commiſit, uti rem eius uniuerſam reſtitueret, filijs eius libertiſúe eorum, cùm ipſi petijſſent ſine ulla iuris cauillatione: quæro, an his uerbis, Cùm illi à te petierint: cõditio fideicõmiſſo adſcripta uideatur? Scæuola reſpõdit, non uideri. *Concordat l. 48. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. Sed & admittitur replicatio propoſita in hæredum inſtitutionibus. Quæ diſtinctio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 12. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Verba hęc, Publius Mæuius, ſi uolet, hęres eſto: in neceſſario conditionem faciunt, ut ſi nolit, hæres non exiſtat: in uoluntaria hæredis perſona fruſtra adduntur: cum etſi non fuerint addita, inuitus hæres non efficiatur. *Concordat l. 67. ff. de hæredibus inſtit. his uerbis:* Cornelius & Mæuius, uter eorum uolet, hæres eſto: uterq; uult. Trebatius neutrum fore hæredem, Carſilius utrunque: tu cui aſſentiris? Proculus: Carſilio aſſentior, & illam adiectionem, Vter eorum nolet: ſuperuacuam puto. id enim etiam ea nõ adiecta futurum erat, ut uter uellet, hęres eſſet: & uter nollet, heres nõ eſſet. quòd ſi hi ex numero neceſſariorum hæredum eſſent, tum id non fruſtra adiectum eſſe: & non ſolùm figuram, ſed uim quoque conditionis continere. Dicerem tamen, ſi uterque hæres eſſe uellet, utrunq; hæredem eſſe. *Concordat item l. 84. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 12. except. 117. repl. 1.* *Decima replicatio eſt: Niſi tum ab inſtituto legatum relictum eſſet, cum moreretur: inſtitutus hæres non exiſtat, & ob id ſubſtitutus legatum debeat: hoc enim caſu non uidetur inſtituti mortem eſſe expectandam.* *Verum replicatio hæc reprobatur l. 79. §. ab inſtituto, in fine. ff. de leg. 2. his uerbis:* Ab inſtituto extraneo prædia libertis, cũ moreretur, uerbis fideicommiſsi reliquerat, & petierat, ne ex nomine familiæ alienarentur: ſubſtitutum ea prædia debere ex defuncti uoluntate, Papinianus reſpondit: ſed utrum confeſtim, an ſub eadem conditione, uolũtatis eſſe quæſtionem: ſed coniectura ex uoluntate teſtatoris capienda, mortem inſtituti expectandam. *Planè admittitur propoſita replicatio, ſi legatum ab inſtituto ſub conditione relictum, à ſubſtituto ſine conditione ſit repetitum. de quo ſ. replicat. proxim.* *Vndecima replicatio eſt: Niſi legatum ſub conditione relictum, poſtea ſine conditione ſit repetitum. Hæc replicatio approbatur l. ſeruo. 110. §. ſi ab impubere. ff. de legatis 1. his uerbis:* Si ab impubere legatum fuerit ſub cõditione, Si ad pubertatem peruenerit: & à ſubſtituto repetitum fuerit legatum, debetur & à ſubſtituto. nec uidetur repetita conditio, quæ inutile legatum facit. *Concordat l. 87. ibi: ſi prius. ff. de conditione & demonſtratione, his uerbis:* Si prius ſub conditione, deinde purè legatum eſt, præſens debetur. *Concordat item l. ſi cui. 52. §. fin. ff. de legatis 1. his uerbis:* Si à filio impubere ſub conditione legatum ſit, & filius hæres extiterit, deinde mortuus ſit: poteſt dici patremfamiliâs, qui à filio ſub conditione legauit, & à ſubſtituto purè repetijt, ſtatim uoluiſſe à ſubſtituto dari, ſi filius pendente conditione deceſsiſſet. *Concordat item l. ſi fundum. 78. §. ſi paterfamiliâs, in fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 9. cauſ. 19. except. 4. replicat. 3. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi amplius à ſubſtituto ſit repetitum, quàm ab inſtituto legatum eſt: hoc enim caſu id quod concurrit cum ſumma ab inſtituto relicta, non ſtatim debetur, ſed conditione exiſtente.* *Quæ duplicatio approbatur ibidem lege ſequente 53. in princip. his uerbis:* Quid ergo ſi maiorem quantitatem à ſubſtituto reliquit? quod excedit, hoc erit quod à ſubſtituto relictum eſt: quod uerò concurrit cum ſumma ſuperioribus tabulis inſcripta, inde debebitur. *Secunda duplicatio eſt: Niſi ſub eadem conditione legatum fuerit repetitum. Quæ duplicatio approbatur l. ſi quis. 32. in princip. ff. de legatis 1. his uerbis:* Si quis à filio pupillo hærede inſtituto, cùm is in tutelam ſuam ueniſſet, pecuniam legauerit, & à ſubſtituto hærede legata repetierit: impubere filio mortuo, ſecundus hæres legatum non debebit. quod ita uerum eſſe tam Sextus, quàm Pomponius putat, ſi repetitio ad eum modum concepta ſit: Quæ a filio meo legaui, quæq; eum dare iuſsi, ſi mihi hæres eſſet, id hæres meus iiſdem diebus dato. Sed ſi ita repetita fuerint, Legata

quæ

quæ à filio meo legaui, hæres meus dato: purè repetita uidebuntur legata, duntaxat monſtratione eorum facta. Igitur & hoc ipſum legatum, de quo quæritur, præſens debebitur. *Tertia duplicatio eſt: Niſi cum ſub conditione hæredi inſtituto, ſine conditione legatum eſſet. hoc enim caſu uidetur in legato repetita conditio.* *Quæ duplicatio approbatur per ea quæ proponuntur J. reg. ead. except. 4.* *Planè propoſitæ replicationi contradicere uidetur l. 61. ff. de leg. 3. his uerbis:* In repetendis legatis hæc uerba quæ adijci ſolent, Item dare damnas eſto: & ad conditiones, & ad dies legatorum eaſdem repetẽdas referri, Sabinus reſpondit. *Duodecima propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi conditio poſtea ſit adempta.* *Quæ replicatio approbatur l. 3. §. conditio. ff. de adim. legatis, hiſce uerbis:* Conditio legati an adimi poſſit, uel hæreditatis, uel ſtatuliberi, uidendum: & Iulianus ſcribit, in ſtatulibero detractam conditionem non repræſentare libertatem. Papinianus quoque libro decimooctauo Quæſtionum ſcribit, generaliter conditionem adimi non poſſe: nec enim datur conditio (inquit) ſed adſcribitur: quod autem adſcribitur, non poteſt adimi, ſed quod datur. Sed melius eſt ſenſum magis quàm uerba amplecti, & conditiones ſicut adſcribi, ita adimi poſſe. *Decimatertia replicatio eſt: Niſi cum ita legatum eſſet, Cùm moreretur hæres, is in inſulam ſit deportatus. Hæc replicatio reprobatur l. 79. §. hæreditatem. ff. de legatis 2. cuius uerba uide ī. cap. 1. quæſt. 3. regula ſexta, exceptione tertia, replicatione tertia.* *Decimaquarta replicatio eſt: Niſi cum aliquid legatum eſſet ſub conditione intra certum tempus non faciendi, nondum elapſo illo tempore certum eſſe cœperit, id fieri non poſſe. De hac re cum alijs ſimilibus dicetur J. reg. 3.* *Decimaequinta replicationis loco notandum, quòd ſi ſub conditione ſit legatum, ad cauendum ante exiſtentem conditionem agi poßit. de qua re J. capite 11.* *Decimaſexta replicatio eſt: Niſi ſub conditione non faciendi legatum ſit. hoc enim caſu, quamuis dies legati non niſi mortuo legatario cedat, tamen ſtatim adita hæreditate ad legatum reſtituendum agi poteſt, cautione Mutiana oblata. de qua re uide J. capite proximo, de cautione Mutiana. Huius duplicatio eſt: Niſi ſub conditione nõ iterandi nuptias ſit legatum. tunc enim annus à morte teſtatoris eſt expectandus. de quo infrà d. loco.* *Decimaſeptima replicatio eſt: Niſi in præteritum uel præſens tempus conditio ſit collata.* *Hæc replicatio approbatur l. 78. ff. de condit. & demonſtrat. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 6. except. 19. Concordat l. 10. §. fin. ff. de conditionibus inſtit. cuius uerba uide ī. lib. 28. cap. 12. except. 117. replicat. 3. Concordat item l. 120. in princ. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide J. Concordat item Inſt. eod. tit. §. cõditiones. Hæc de ſecunda exceptione. Sed & plura de ea uide J. lib. prox. cap. 6. item ī. lib. proxim. cap. 9. cauſa 10.*

III. EXCEPTIO: *Niſi teſtator legati nomine ſatisdari iußit, uel ſatisdationem exigi prohibuit: hoc enim caſu uidetur, quòd noluerit ſtatim poſt mortem ſuam legatum ſolui. Verùm hæc exceptio reprobatur l. 19. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Hæredis ſcripti fidei commiſerat, ut Seiæ uxori uniuerſam reſtitueret hæreditatem: & uxoris fidei commiſit in hæc uerba: Et à te Seia peto, ut quidquid ad te ex hæreditate mea peruenerit, exceptis his quæ tibi ſuprà legaui, reliquum omne reddas & reſtituas Mæuiæ infanti dulciſsimæ: à qua Seia ſatis exigi ueto, cùm ſciam eam potius rem aucturam, quàm detrimento futuram. quæſitum eſt, an ſtatim Mæuia fideicommiſſum à Seia petere poſsit? Scæuola reſpondit, nihil proponi, cur non poſsit.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi legatarius etiam ſub conditione hæres fuit inſtitutus, uel aliquid aliud ſub conditione ei fuit relictum. Hæc exceptio approbatur l. 18. ff. de condition. inſtitution. his uerbis:* Cum ſeruus purè liber, & hæres ſub conditione ſcriptus ſit, & ſi hæres non extiterit, legatum acceperit: in legato repetitam uideri conditionem, diuus Pius reſcripſit. Hac ratione & Papinianus ſcribit, Cùm auia te nepotem ſub conditione emancipationis pro parte hæredem inſtituit, & poſtea codicillis ſcriptis, hoc amplius ei legauit, quàm quod hæredem eum inſtituit: repetitam uideri conditionem emãcipationis etiam in legato, quamuis in legato nullam, ut in hæreditate, mentionem feciſſet. *Concordat l. 75. in prin. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Auia quæ nepotem ſub conditione, &c. *Concordat item l. 80. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ī. libro proxim. cap. 3. except. 25. tertia except. replicat. 2. duplicat. 4. Concordat item l. 106. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. lib. proxim. cap. 15. quæſt. 3. reg. 3. Concordat item l. 29. §. cùm in teſtamento. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ī. lib. proxim. cap. 3. except. 25. tertia except. replicat. 2. duplicat. 3. Huius exceptionis prima replicatio hæc eſt: Niſi non ſub conditione, ſed in diem incertum hæres ſit inſtitutus: hoc enim caſu, quamuis dies incertus alioquin conditioni æquiparetur,[a] tamen dies ille inſtitutionis incertus in legato non uidetur repetitus. Quæ replic. approbatur l. ab omnibus. 101. §. cùm quidam. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cùm quidam hæredem inſtituiſſet, quandocunq; mater eius deceſſiſſet, deinde ſecundus hæres inſtitutus fuiſſet, & ab eo legata ei qui ſub conditione hæres ſcriptus erat, relicta fuiſſent, isq; uiua matre deceſsiſſet, poſtquam dies legati ceſſerat: quæſitum eſt, an hæredi eius legata deberentur? uerius eſt, legatum deberi hæredi, ſiue purè à ſubſtituto legatum datum eſt primo hæredi, ſiue ſub hac conditione,

[a] *l. 71. ff. de condition. & demonſtr.*

ditione, Si hæres non fuerit: quia morientu eo, conditio impletur. *Planè poteſt uideri iam propoſitus paragraphus præcedentibus contradicere.* *Secunda replicatio eſt. Niſi conditio inſtitutioni poſt legatum datum ſit adſcripta. Quæ replicatio approbatur l. 27. in princip. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Filiumfamiliâs ex parte purè inſtituit hæredem, eiq; fideicommiſſum dedit, & eodem teſtamento ita cauit: Quòd ego Lucium Titium hæredem inſtitui, ita eum adire hæreditatem uolo, ſi is patria poteſtate liberatus fuerit. quæſitum eſt, an à cohæredibus eius adita hęreditate, legati filiofamiliâs dari dies ceſſerit? Scæuola reſpondit, ſi purè ſit datum, à cohærede filij pro hæreditaria parte fideicommiſſum peti poſſe. *Tertia replicatio eſt: Niſi conditio in eo cui adiecta eſt, nihil operetur. hoc enim caſu nec in alijs repetita creditur. quæ replicatio approbatur l. 45. §. fin. ff. de cond. & demonſtr. cuius uerba uide ī. lib. proxim. cap. 1. except. 25. tertia except. repl. 1. dupl. 5. tripl. 1.*

V. EXCEPTIO: *Niſi legatarius tanquam miniſter alij ſub conditione reſtituere ſuit rogatus. Hæc exceptio approbatur l. quidam. 93. §. ſi ſcriptus. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ſcriptus ex parte hæres rogatus ſit percipere pecuniam, & eis quibus teſtamento legatum erat diſtribuere, id quod ſub conditione legatum eſt, tunc percipere debebit, cum conditio extiterit: interim ei uel eis quibus legatum eſt, ſatisdari oportet.

VI. EXCEPTIO: *Niſi teſtator diem legatorum poſtea protulit, uel ſub conditione legata repetijt. Hæc exceptio approbatur l. 85. cum ſequentibus. ff. de condition. & demonſtr. his uerbis.* Quod traditum eſt, in legatis nouiſsimã, in libertatibus leuiſsimam conditionem, id eſt, quæ ipſi ſeruo commodior ſit, ſpectandam eſſe: non ad ea duntaxat pertinet, quæ ſæpius ſub diuerſis conditionibus, ſed etiam quæ primo purè, deinde ſub conditione dantur. Itaque quod hęres purè dare iuſſus eſt, quodúe purè legatum eſt, cum idem ex interuallo ſub conditione legatum eſt, poſterius ualet: ſi prius ſub conditione, deinde purè legatum eſt, præſens debetur. *Concordat l. 19. §. quidam Titio. ff. eod. tit. his uerbis:* Quidam Titio centum legauerat, deinde infrà ita iuſſerat: Quas pecunias cuique legaui, eas hæres meus, ſi mater mea moritur, dato. mortuo patrefamiliâs Titius uixerat, & uiua matrefamiliâs deceſſerat: mortua matre hæredibus Titij legatum deberi, Ofilius reſpondit: quoniam non ſub conditione eſſet legatum, ſed antè legatum purè, deinde ſoluendi dies adiecta. Videamus (inquit Labeo) ne id falſum ſit: quia nihil interſit, utrum ita ſcribatur, Quas pecunias cuique legaui, eas hæres meus, ſi mater mea moritur, dato: an ita, Niſi mater mea moriatur, ne dato. utrobique enim ſub conditionē datum uel ademptum eſſe legatum. Labeonis reſponſum probo. *Planè exceptionis propoſitæ replicatio prima hæc eſt: Niſi non ex interuallo, ſed in continenti dies uel conditio ſit adiecta. Quæ replicatio approbatur l. 87. §. quòd ſi purè. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Quòd ſi purè legatum ex continenti hæres ſub conditione damnatus aut rogatus eſt dare, perinde eſt, ac ſi iuncta ſubiecta ſcriptura idem legatum eſſet: uel ut præſens uindicari (ſi hoc uoluerit legatarius) uel cùm conditio extiterit, ab hærede peti poſsit. *Iam dictæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cum commemoratione prioris legati poſterius ſit ſcriptũ. Quæ duplicatio approbatur d. §. quòd ſi purè, his uerbis:* Niſi cum commemoratione ſuperioris legati poſterius ſcriptum fuerit: ueluti, Stichum quem illi legaui, hæres meus ei, ſi illud factum erit, dato. Tunc enim reuocandi animo præſens legatum, & ſub cõditione dandi ita ſcripſiſſe uidebitur: & ſi ante conditionem rem uindicet, doli exceptio locum habere poterit. *Secunda replicatio eſt: Niſi cum pluribus legatis relictis hæc ſcriptura eſſet adiecta, Quas pecunias legaui, quibus dies adpoſitus non eſt, eas hæres meus annua, bima, trima die dato: certæ ſpecies ſtat legatæ. horum enim legatorum dies nihilominus ſtatim cedit. Quæ replicatio approbatur l. talis. 30. in princip. ff. de leg. 2. his uerbis:* Talis ſcriptura, Quas pecunias legaui, quibus dies adpoſitus non eſt, eas hęres meus annua, bima, trima die dato: ad corpora legata non pertinet, ſed ad ea quę pondere, numero, menſura continentur: & ad ea tantùm legata pertinet, quibus dies non eſt adpoſitus: proinde ſi fortè purè legatum eſt, ex hac adiectione prorogabitur. *Concordat replicationi propoſitæ d. l. 30. §. item ſi legetur, his uerbis:* Si legetur pecunia quę in arca eſt, uel uinum quod in apothecis eſt, dicendum eſt ceſſare clauſulã: quoniam quoties ſpecies legatur, ceſſare dicimus. *Ait Iuriſconſultus:* Et ad ea tantùm legata pertinet, quibus dies non eſt adpoſitus. *Hiſce uerbis tertia aduerſus exceptionem propoſitam replicatio approbatur, talis ſcilicet: Niſi cùm pluribus legatis relictis hæc ſcriptura eſſet adiecta, Quas pecunias legaui, quibus dies adpoſitus non eſt, eas hæres meus annua, bima, trima die dato: quibuſdam legatis dies ſit adpoſitus. horum enim dies iſta ſcriptura non prorogatur. Huius replicationis quatuor in d. l. 30. proponũtur exempla. Primum exemplũ proponitur his uerbis:* Quòd ſi fortè centũ mihi legata ſint præſentia, utrũ annua, bima, trima die dabũtur, an uerò pręſentia? & ait

ait Seruius & Labeo, in præſens deberi. quamuis igitur ſuperuacua ſit hæc adiectio, quantum ad uim & effectum legati pertinet: tamen ad hoc proficiet, ut præſente die legatum debeatur. *Secundum exemplum ibidem proponitur, biſce uerbis:* Sed etſi in annos ſingulos, aut ſingulos menſes ſit legatum relictum, ceſſabit ea ſcriptura: quia hoc legatum & initium & finem habet. *Tertium exemplum ibidem proponitur, bis uerbis:* Sed etſi ſub conditione ſit legatum relictum, poteſt dici ceſſare annuam adiectionem: quia dies incertus appellatur conditio. *Quartum exemplum ibidem proponitur, bis uerbis:* Cui congruit, quod Trebatius exiſtimat, ſi cui legetur, quando annorum uiginti erit, uulgarem hanc clauſulam ceſſare. *Concordat l. 12. in principio. ff. de condition. & demonſtration. bis uerbis:* Si quis legata, quibus dies adpoſita non eſſet, annua, bima, trima die dare iuſsiſſet, & alicui cùm pubes aſſet, pecuniam legaſſet, id quoq; legatum annua, bima, trima die poſt pubertatem præſtandum eſſe, in Commentarijs Caij ſcriptum eſt: quia magis conditio, quàm dies legato adiecta eſſet. Contrà ego ſentio, quia ferè dies ponitur ad proroganda ea quæ ad præſens tempus, non etiam quæ in futurum legata ſunt, dieſque pubertatis babet aliquam temporis demonſtrationem. *Planè propoſitæ replicationi locus non eſt, ſi legata quibus dies eſt adiectus, non ſint ſpecialiter excepta. Quod approbatur l. 76. ff. de legatis ſecundo, bis uerbis:* Titio centum aureos bæres præſenti dato: deinde protulit diem legatorum. non eſt uerum, quod Alſenus retulit, centum præſenti deberi: quia diem proprium habuerunt. *Quarta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi dos uxori ſit relegata. Quæ replicatio approbatur l. 4. ff. de dote relegata, bis uerbis:* Cùm uulgari modo dies legatorum proferuntur, nihil eam rem ad dotis relegationem pertinere, Africanus ait: quia diem ſuum habeat. *Quinta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi eùm diem legatorum prorogaſſet hac ſcriptura, Quas pecunias legaui, &c. poſtea quædam ſint legata: ad ſequentia enim legata ſcriptura iſta non uidetur pertinere. Hæc replicatio reprobatur d. l. 10. §. fin. cum lege ſequente. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Hanc autem ſcripturam non ſolùm ad præcedentia legata, ſed ad uniuerſa quæ teſtamento adſcripta ſunt extendi, Gallus, Aquilius, Ofilius, Trebatius reſponderunt: idq; uerum eſt. Sed etiam ad ea quę codicillis cõfirmatis poſtea legata fuerint, hæc clauſula pertinet. *Hæc de ſexta exceptione, eiuſq; replicationibus ſint dicta.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi legatum ſub conditione ſit ademptum. Hæc exceptio approbatur l. 105. §. fin. ff. de condit. & demonſtrat. bis uerbis:* Purum datum legatum cõditionale uidetur, ueluti quod ſub conditione ademptũ eſt: quia ſub contraria conditione datum intelligitur. *Concordat l. 6. in prin. ff. quando dies leg. ced. bis uerbis:* Quod purè datum eſt, ſi ſub conditione adimatur, quaſi ſub conditione legatum habetur. *Concordat l. 10. in prin. ff. de adim. legatis. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 8. cauſa 1. repl. 2.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi filiofamiliâs à patre hærede ſit legatum relictum. Hæc exceptio approbatur l. 11. §. ſi filio à patre. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. cap. 1. membr. 1. reg. 2. except. 4.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi à patre filiæ ſit ita legatum, ut eo amplius haberet, quàm ex bonis patris habitura eſſet. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. fin ff. de legat. 1. bis uerbis:* Cùm ita perijſſet teſtator, ut quidquid ex bonis eius ad patrem perueniſſet, filiæ ſuæ ita reſtitueret, ut eo amplius haberet, quàm ex bonis patris habitura eſſet: diuus Pius reſcripſit, manifeſtum eſſe, de eo tempore ſenſiſſe teſtatorem, quod poſt mortem patris futurum eſſet.

X. EXCEPTIO: *Niſi ita quis ſit rogatus, Facias peruenire ad filium tuum. Quæ exceptio approbatur l. 19. in prin. ff. ad S. C. Trebellianum, bis uerbis:* Vbi purè fideicommiſſum datum eſt, ſi adiectum ſit, Rogo des filio tuo, faciaſq; ut ad eum perueniat: reſcriptum eſt, uideri in id tempus dari, quo capere poſsit, id eſt, ſui iuris fiat. *Concordat l. 71. §. fin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Mulier bæredis instituti fidei commiſit, ut retenta parte quarta, reliquã partem reſtitueret nurui quondam ſuæ, cuius fidei commiſit in hæc uerba: Rogo te ut id quod ad te ex bonis meis peruenerit, facias peruenire ad filium tuum. quæſitum eſt, quando hoc fideicommiſſum reſtituere debeat, utrum'ne poſt mortem ſuam, an iam nunc? Scæuola reſpondit, ad tempus quo nurus moreretur, fideicommiſſum optandum eſſe.

XI. EXCEPTIO: *Niſi legatum extrinſecus ſuſpendatur. Hæc exceptio reprobatur l. 97. ff. de condit. & demonſtrat. bis uerbis:* Conditiones extrinſecus, non ex teſtamento uenientes, id eſt, quæ tacitè ineſſe uidentur, non faciunt legata conditionalia. *Hæc exceptio declaratur l. 1. §. fin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Ineſt autem conditio legatis, ueluti cùm ita legamus, Quod ex Arethuſa natum fuerit, hæres dato: aut, Fructus qui ex fundo percepti fuerint, hæres dato: aut, Seruum quem alij non legauero. *Concordat l. 6. ff. quando dies legati cedat, bis uerbis:*

bis: Si extrinſecus ſuſpendatur legatum, non ex ipſo teſtamento, licet antè decedat legatarius, ad hæredem tranſmiſiſſe legatum dicimus: ueluti, ſi rem dotalem maritus legauerit extero, & uxori aliquam pro dotali re pecuniam, deinde deliberante uxore de electione dotis, deceſſerit legatarius, atq; legatum elegerit mulier, ad hæredem tranſire legatum dictum eſt: idq; & Iulianus reſpõdit. magis enim mora, quàm conditio, legato iniecta uidetur. *Aliud propoſitæ exceptionis reprobatæ exemplum proponitur l. 19. §. fin. ff. quando dies legati cedat, his uerbis:* Si debitori, quod ſub conditione debet, legatum eſt, præſens legatum eſt, agique ex teſtamento ſtatim poteſt, ut liberatio præſtetur: et ſi poſt mortem teſtatoris deceſſerit, ad hæredem tranſmittit actionem. Hæc dicenda erunt, etſi non ipſi debitori, ſed alij cuilibet ſimiliter legatum eſſe proponetur. *Quartum exemplum proponitur l. 12. §. fin. ff. de legat. 2. his uerbis:* Cùm ita legatum eſt, Quantam pecuniam hæres meus à Titio exegerit, tantam Mæuio dato: ſi ſub conditione legatum eſt, antequam exacta pecunia ſit, legatarius agere non poteſt: quòd ſi ſtatim dies legati cedit (ut Publicius rectè putat) legatarius agere poteſt, ut actiones præſtentur. *Quintum exemplum proponitur l. 25. §. hæres, aſq; ad finem legis. ff. quando dies legat. cedat. Cuius uerba uide ſ. lib. prox cap. 5. exceptione 45. in principio. Sextum exemplum proponitur l. 26. in principio. ff. eod. titulo, his uerbis:* Firmio Heliodoro, fratri meo, dari uolo quinquaginta ex reditu prædiorum meorum futuri anni: non uideri conditionem additam, ſed tempus ſoluendæ pecuniæ prolatum uideri, Papinianus reſpondit: & ex fructibus fundi relicta pecunia non percepta, ubertatem eſſe neceſſariam anni ſecundi. *Plura huiuſmodi exempla uide ſ. exceptione 16. cum ſequentibus. Planè in propoſitis exemplis dies quidem legati ſtatim poſt mortem teſtatoris cedit, ſed non ſtatim agi poteſt, niſi uel res exstiterit, uel aliud quid eiuſmodi euenerit: quoniam (ut ſuprà dictum eſt) mora, non conditio, legato iniecta eſt. Quod loco primæ diſtinctionis, qua exceptio propoſita admittitur, eſt notandum. Cui concordat l. 1. in prin. ibi: niſi uel ipſa ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. ead. reg. exceptione 1. repl. 1. Secunda diſtinctio eſt: Niſi duæ res alternatiuè ſint relictæ. Quæ diſtinctio approbatur l. 16. in prin. ff. quando dies legat. cedat, his uerbis:* Cùm ita legatum eſt, Stichum, uel quod ex Pamphila natum erit, hæres meus dato: non antè dies legati eius cedet, quàm aliquid ex Pamphila natum fuerit, aut certum fuerit naſci non poſſe.

XII. EXCEPTIO: *Niſi id ſit legatum, quod ad hæredem non tranſit, ut uſusfructus, uſus, &c. tunc enim non niſi ab adita hæreditate dies cedit. Quæ exceptio approbatur l. 2. cum l. ſequente. ff. quando dies legat. cedat, his uerbis:* Si purè ſit uſusfructus legatus, uel uſus, uel habitatio, neque eorum dies ante aditam hæreditatem cedit, neque petitio ad hæredem tranſit. Idem eſt, ſi ex die ſit uſusfructus relictus. Nam cùm ad hæredem non transferatur, fruſtra eſt, ſi antè quis diem eius cedere dixerit. *Concordat item l. 5. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in princ. Concordat l. 9. ff. eod. tit. his uerbis:* Si habitatio filiofamilias uel ſeruo legata ſit, puto non adquiri domino uel patri legatum, ſi ante aditam hæreditatem filius uel ſeruus deceſſerit. nam cum perſonæ cohæreat, rectè dicetur ante aditam hæreditatem diem non cedere. *Concordat item l. 16. §. fin. ff. eod. titul. cuius uerba uide ſ cap. 4. de ſeru. leg. reg. 3. in fine. Concordat item l. unica. §. libertatibus. ibi: excepto. C. de caduc. toll. his uerbis:* Excepto etiam uſufructu, quem ſua natura ad hæredes legatarij tranſmitti non patitur: quia neq; à morte teſtatoris, neq; ab adita hæreditate, quantum ad tranſmiſsionem, dies eius cedit. *Propoſitæ exceptionis prima replicatio hæc eſt: Niſi alia res cum uſufructu alternatiuè ſit relicta. hoc enim caſu, mortuo legatario ante aditam hæreditatē, nihilominus eam rem quæ cum uſufructu legata eſt, ad hæredem ſuum tranſmittit, quamuis electionem non tranſmittat. Quæ replicatio approbatur l. 14. in prin. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Si uſusfructus aut decem, utrum legatarius uoluerit, ſint legata, utrumq; ſpectãdum, & mortem teſtatoris & aditionem hæreditatis: mortem, propter decem: aditionem, propter uſumfructum. quamuis enim electio ſit legatarij, tamen nondum electioni locus eſſe poteſt, cùm proponetur nondum teſtatorem deceſsiſſe, aut eo mortuo hæreditas nondum adita. Inde quærit Iulianus, ſi poſt mortem teſtatoris legatarius decedat, an ad hæredem transferatur decem legatum? & libro XXX. Digeſt. ſcribit, poſſe dici, decem tranſtuliſſe: quia mortuo legatario dies legati cedat. argumentum Iulianus pro ſententia ſua adfert tale: Seruum decem, aut ſi peperit, &c. *Reliqua uide ſ. eod. cap. except. 2. repl. 7. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi annuum ſit legatum. hoc enim quamuis ad hæredem non tranſeat, ut ſ. ſuo loco eſt oſtenſum: tamen ſtatim à morte teſtatoris dies eius cedit. Quæ replicatio approbatur l. 12. §. item Celſus. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Celſus ſcribit (quod & Iulianus probat) legari in annos ſingulos relicti diem ex die mortis cedere, non ex quo adita eſt hæreditas

et ſi

etſi fortè poſt multos annos adeatur hæreditas, omnium annorum legatario deberi. *Idem eſt, etſi quotannis legetur. de quo ȷ. reg. 2. exc. 1.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi libertas ſit relicta. Hæc exceptio approbatur l. unica. §. libertatibus. C. de cad. toll. his uerbis:* Libertatibus proculdubio & poſt præſentem ſanctionem propter ſui naturam, quæ aditionem hæredis expectat, ab adita hæreditate unà cum alijs quæ ſeruis in teſtamento manumiſſis, uel alijs legatis relicta ſunt, competentibus. *Concordat l. 8. ff. quando dies legat. cedat. cuius uerba proponentur ȷ. except. prox.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruo teſtamento manumiſſo aliquid ſit legatum. Hæc exceptio approbatur l. 7. §. fin. cum l. ſequente. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Interdum aditio hæredis legatis moram facit: utputa, ſi ſeruo manumiſſo, uel ei cui ſeruus legatus eſt, & ſeruo aliquid legatum ſit. nam legati ſeruo relicti ante aditam hæreditatem dies non cedit. Nam cùm libertas non prius competat, quàm adita hæreditate, æquiſsimum uiſum eſt, nec legati diem antè cedere: alioquin inutile fieret legatum, ſi dies eius ceſſiſſet, antequam libertas competeret: quod euenit, ſi ſeruo purè legetur, & liber eſſe ſub conditione iubeatur, & pendens conditio inueniatur etiam poſt aditam hæreditatem. *Concordat l. unica. §. libertatibus. C. de cad. toll. cuius uerba uide ſ. except. prox. De legato ſeruo manumiſſo relicto uide ſ. lib. prox. cap. 3. except. 25. 3. except. repl. 1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ante aditam hæreditatem ſeruus ſit manumiſſus. Quæ replicatio approbatur l. 27. §. fin. ff. quãdo dies leg. cedat, his uerbis:* Menſtruos denarios denos manumiſsis legauit: quæſitum eſt, cùm abſentibus hæredibus ex ſenatuſconſulto libertatem ſint conſecuti, ex quo tempore eis cibaria debeantur? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, ex eo tempore hia cibaria deberi, quo liberi eſſe cœperunt.

XV. EXCEPTIO: *Niſi ſeruo legato legatum ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l. 17. ff. quando dies legati cedat, his uerbis:* Cùm ſeruo legato aliquid legatur, dies eius legati quod ſeruo datur, non mortis tempore, ſed adita hæreditate cedit: & ideo impedimento non eſt regula iuris, quo minus manumiſſo legatum debeatur: quia etſi confeſtim paterfamiliâs moreretur, non in eiuſdem perſona & emolumentum legati, & obligatio iuris concurrerent: perinde igitur hoc eſt, de quo quæritur, ac ſi filio hærede inſtituto, patri legatum eſſet. quod conſiſtere intelligitur, eo quòd, quamuis ſtatim paterfamiliâs moriatur, poteſt emãcipatus adire hæreditatem, ut patri legatum debeat. *Concordat l. 16. §. cum ſeruo. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 4. de ſeruis legatis. reg. 1. in fine. Concordat item l. 7. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. prox. Cõcordat denique l. unica. §. libertatib. C. de cad. toll. cuius uerba uide paulò ſ. except. 13. Ait Iuriſconſultus:* Impedimento non eſt regula iuris, &c. *Pertinet ad ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 7. repl. generali 1. diſtinct. 2. Ait inſuper Iuriſconſultus:* Manumiſſo. *De hac re uide ſ. cap. 2. membr. 3. reg. 2. except. 1. Ait denique Iuriſconſultus:* Si filio hærede inſtituto, &c. *De hoc uide ſ. lib. prox. cap. 3. except. 36. repl. 1.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi ab eo qui ſub conditione hæres eſt inſtitutus, uel cui ſub conditione legatum eſt, fideicommiſſum ſit relictum. Hæc exceptio exemplum eſt ſuperioris exceptionis undecimæ, & perinde ac illa iure reprobatur. præſertim l. 7. in prin. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Hæredis aditio moram legati quidem petitioni facit, ceſsioni diei non facit: proinde ſiue purè inſtitutus, tardius adeat, ſiue ſub conditione, ne per conditionem impediatur legatarius, ſecurus eſt. *Concordat l. 19. §. cùm ab eo. ff. eod. tit. his uerbis:* Cùm ab eo mihi fideicommiſſum datum eſt, cui ſub conditione legatum eſt, tale eſt, quemadmodum ſi hærede inſtituto ſub conditione, purè mihi legetur. *Concordat item l. 21. §. fin. ibi: neque enim per. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. eod. cap. except. 2. repl. 3. Concordat denique l. 86. §. ſi tu ex parte. ff. ad l. Aquiliam, his uerbis:* Si tu ex parte quarta, Titius ex parte quarta hæredes ſcripti fueritis, deinde tu ex parte dimidia hæres inſtitutus fueris ſub conditione, & legata, item libertates datæ fuerint: pendente conditione libertates competent, legata tota præſtabuntur: quia ſiue conditio extiterit te hærede exiſtente, utraque ualent: ſiue conditio defecerit, tu & Titius hæredes eritis. De lege Falcidia, ſi hoc quæras, an exiſtente conditione miſceatur quadrans tuus, & ſemis, atque ita pro dodrante ratio ponenda ſit cum his, quibus purè à te hærede legatum eſt: reſpondebimus, miſceri duas partes. *Ait Iuriſconſultus:* Siue cõditio defecerit, tu & Titius hæredes eritis. *Vide ſ. cap. 7. reg. 25. de iure adcreſcendi, quantum adcreſcat, reg. 1. Planè admittitur exceptio propoſita in caſu l. 44. in prin. ff. de bonis libertorum, his uerbis:* Si patronum ex debita portione hæredem inſtituas, & purè roges fundum dare, eique ſub conditione tantundem leges: in conditione fideicommiſſum redigitur. Erit tamen & hic quod moueat. Onerabitur enim patronus ſatiſdatione fideicommiſsi. Sed dicendum, ab eo fideicommiſſario cauendum, à quo patrono legatum eſt, ut undique patronus ſuum ius habeat imminutum.

XVII.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi à ſubſtituto relictum ſit legatum, & inſtitutus adhuc deliberet. Et hæc exceptio ſupradictæ undecimæ exceptionis exemplum eſt, reprobaturq́; l.7. §. inde dicimus. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Etſi à ſubſtituto legatum ſit relictum, quamdiu inſtitutus deliberat, defuncto legatario non nocebit, ſi hæres poſtea inſtitutus repudiarit: nam ad hæredem ſuum tranſtulit petitionem. tantuodem eſt, ſi ab impuberis ſubſtituto legetur: oam ad hæredem ſuum legatum transfert. *Concordat l. 2. ff. eod. tit. his uerbis:* Mortuo patre, licet uiuo pupillo dies legatorum à ſubſtituto datorum cedit.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi is à quo legatum eſt, nondum ſit natus, uel ſit apud hoſtes. Et hæc exceptio ſupradictæ undecimæ exceptionis exemplum eſt, reprobaturq́; l.7. §.1. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Sed etſi nondum natus ſit hæres inſtitutus, aut apud hoſtes ſit, ſimiliter legatario noo nocebit, eo quòd dies legati ceſsit.

XIX. EXCEPTIO: *Niſi in codicillis legatum ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur l.6. §. fin. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Eorum legatorum quæ in codicillis relicta ſuot, perinde dies cedit, atque teſtamento relictorum.

XX. EXCEPTIO: *Niſi ſub conditione non nubendi ſit legatum. hoc enim caſu, quamuis in huiuſmodi legatis ſub conditione non faciendi relictis ſtatim, oblata cautione, Mutiana detur actio, tamē intra annum agi non poteſt. Quæ exceptio approbatur Nouell. c.22 §. unde ſancimus. cuius uerba uide J. cap. prox. de Mutiana cautione, in prin.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi duabus rebus alternatiuè legatis, altera ſub conditione ſit legata: hoc enim caſu, quamuis altera purè ſit relicta, non tamen ante conditionem exiſtentem agi poteſt. Quæ exceptio approbatur l.21. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Titio oſusfructus Stichi, aut ſi oauis ex Aſia uenerit, decem legata ſuor: non petet uſumfructum, aotequam coodìtio decem exiſtat, uel deficiat, ne poteſtas hæredi otrum uelit dandi auferatut. *Plura de hac re uide ſ. ead. reg. except. 2. repl. 7.*

II. *Regula: Si in ſingulos annos, uel quotannis legatum relictum ſit, non ſemel, ſed per ſingulos annos dies cedit, & initio cuiuſq; anni. Quæ regula approbatur l.10. cum ll. ſequentib. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Cùm in annos ſingulos legatur, non unom legatum eſſe, ſed plura conſtat: nec refert ſinguli aurei in annos ſiogulos legeutur, an io anoum primum mille aurei, in ſecuodum homo, in tertium frumentum: nec ſemel diem eius cedere, ſed per ſingulos annos. ſed utrum initio cuiuſqoe anoi, an uerò finito anno cedat, quæſtionis fuit? & Labeo & Sabinos, Celſus, Caſſius, Iulianus, in omnibus qoæ in annos ſingulos relinquuntur, hoc probauerunt, ut initio cuiuſque anni huius legati dies cederet. *Concordat l. 11. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Habitationis legatum io ſingulos anoos ab initio anni deberi conſtat. *Concordat item l.1. C. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Si comperenti iodici annua legata uel fideicommiſſa tibi relicta probaueris, ab initio cuiuſq; aoni exigendi ea habebis facultatem. *Concordat item l. unica. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide alibi. Propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi legatum cum præfinitione annorum in plures penſiones exonerandi hæredis cauſa ſit diuiſum: tunc enim non niſi ſemel dies eius cedit. Quæ exceptio approbatur l.12. §. niſi fortè euidens. ff. quando dies legat. cedat. de qua re uide ſ. lib. prox. cap. 2. quæſt. 15. reg. 4. except. 1. Planè eius quod dicitur, initio cuiuſque anni diem cedere, aliquot ſunt exceptiones, quarum prima hæc eſſe uidetur: Niſi non in ſingulos annos, ſed quotannis ſit relictum. Quæ exceptio approbatur l.12. §. ſed & ſi quotannis. ff. d. titulo, his uerbis:* Sed & ſi quotaonis ſit legatum, mihi oidetur, etiam in hoc initium cuiuſq; anni ſpectandom. *Concordat d. l.12. §. nouiſsimè, his uerbis:* Nouiſsimè Pomponius ſcribit, nihil intereſſe otrum in annos ſingulos uel quotannis, an io ſingulos menſes uel qoot menſibus, an io ſingulos dies uel quot diebus legetur. ipſe quoq; Vlpianus huic ſententiæ aceedo: proinde etſi annui legeotur tot aorei, idem erit dicēdum. *Secunda exceptio eſt: Niſi annua pecunia ſit legata ad habitationem, uel quid aliud conducendum: tunc enim quando ex locato poteſt agi ad penſionem ſeu mercedem præſtandam, etiam legati dies cedit. Quæ exceptio approbatur d. l.12. §. ſi in habitat. his uerbis:* Si in habitarionem aliquid, uel in diſciplinam legetur ſic, Annua, uel quotannis: quibus diebus peoſio debetur habitatiooìs, uel mereedis diſciplinarum, iiſdem intelligitur legatum relictum, eoniectura ooluntaris facta. *Tertia exceptio eſt: Niſi annua ex fructu prædiorum ſint legata. tunc enim non niſi fructibus perceptis legatum debetur. Quæ exceptio approbatur l.26. §. pater. ibi: ſed non initio. ff. quando dies legat. cedat. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 2. quæſt. 5. regula 4. exceptione 1.*

III. *Regula: Si in diem quid ſit relictum, ſtatim quidem mortuo teſtatore dies legati cedit, ſed non niſi die ueniente competit actio. de qua re dictum ſ. eod. cap. in prin. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm ob certam cauſam in diem legatum eſſet prolatum, cauſa illa ante diem uenientem ceſſauerit. tunc enim uidetur mens teſtamenti ceſſare, & per conſequens actio legati ante diem uenientem competere. Hæc exceptio reprobatur l. uxori. 35. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Vxori uſumfructum uil-

læ

læ legauit in quinquennium à die mortis ſuæ, deinde hæc uerba adiecit: Et peracto quinquennio, cùm eius uſusfructus eſſe deſierit, tunc eum fundum illi & illi libertis meis dari uolo. quæſitum eſt, cùm uxor intra quinquennium deceſſerit, an libertis proprietatis petitio iam, an uerò impleto quinquennio competat: quia peracto quinquennio teſtator proprietatem legauerat? Scæuola reſpondit, poſt completum quinquennium fundum ad libertos pertinere. *Secunda exceptio eſt: Niſi cùm ab aliquo legatum eſſet, cùm ad annum puta uiceſimumquintum perueniſſet, is ante illam ætatem deceſſerit. hoc enim caſu uidetur legatario ſtatim eo mortuo legatum deberi. Hæc exceptio reprobatur l.18. §. ab hæredibus. ff. de alim. legat. hiſce uerbis:* Ab hæredibus Stichum manumitti uoluit, eiq; ſi cum Seio moraretur, cibaria & ueſtiaria præſtari à Seio. deinde hæc uerba adiecit: A te autem Sei peto, ut cùm ad annum uiceſimum quintum perueneris, militiam ei compares, ſi tamen te antè non reliquerit. quæſitum eſt, Sticho ſtatim libertatem conſecuto, prius autem defuncto Seio, quàm ad annum uiceſimumquintum perueniret, an ab his ad quos bona Seij peruenerunt, militia Sticho comparari debeat? & ſi placet deberi, utrum ſtatim militia comparanda ſit, an eo tempore quo Seius annos uiginti quinque expleturus fuiſſet, ſi ſuperuixiſſet? Scæuola reſpondit, cùm placeat comparandam, non antè deberi, quàm id tempus ceſsiſſet. *Huic uidetur contradicere l.62. §. fin. ff. ad S.C. Trebell. cuius uerba paulò ĵ. proponentur exception. 4. Sed & plura de hac re uide ĩ. lib. 19. cap. 1 exception. 36. Tertia exceptio eſt: Niſi tùm à nudo miniſtro in diem legatum eſſet, is ſe hæreditate abſtinuerit. Hæc exceptio approbatur l.18. §. fin. ff. de annuis legat. his uerbis:* Sticho alumno ſuo centum, & menſtruos decem, & annuos centum dari uoluit: & Semproniam, quam hæredem ex triente inſtituerat, rogauit in hæc uerba: Fidei tuæ committo, Sempronia ſoror, uti legata quæ alumnis meis reliqui, ex medio recipias, & apud te habeas, quoad eos commendatos habes. quæſitum eſt, cùm Sempronia, cuius fideicommiſſum ſit, abſtinuerit ſe hæreditate, antequam ſecundum uoluntatem defuncti perciperet pecuniam alumnis relictam, an Sticho de legatis actio etiam ante uiceſimum quintum annum competat? Scæuola reſpondit, competere. *Quarta exceptio eſt: Niſi cùm alicui legatum relictum eſſet, cùm annorum puta ſedecim eſſet: & ſi ad decimumſextum annum non peruenerit, alius ei in legato ſit ſubſtitutus, is antequàm ad decimum ſextum annum peruenerit, mortuus fuerit. hoc enim caſu ſubſtituto ſtatim datur actio, non expectato eo tempore, quo inſtitutus ſedecim annorum futurus erat. Hæc exceptio approbatur l.62. §. fin. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Alumno certam pecuniam legauit, & eam recipi à Sempronio mandauit, & certas uſuras alumno præſtari, donec ad uiceſimum annum perueniret: deinde alumni fidei commiſit, ut ſi ſine liberis decederet, partem reſtitueret Sempronio, partem Septiciæ: quæſitum eſt, defuncto alumno intra annum uiceſimum, an ſubſtituti fideicommiſſa petere poſsint, an uerò in id tempus ſuſtinere, quo ſi uiueret alumnus, uiceſimum annum impleret? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, poſſe. *Contradicit l.15. §. Titia. ff. de condition. & demonſtrationibus. his uerbis:* Titia codicillis de prædijs, quæ teſtamento Septiciæ reliquerat, ita cauit: A te peto Septicia, ut filio meo, cùm annorum ſedecim erit, eadem prædia reſtituas: quòd ſi filius meus ſedecim annos non impleuerit, peto, ut ea reddas, reſtituas Publio Mæuio, & Caio Cornelio. quæro, cum Septicia deceſſerit, deinde filius quindecim annos agens defunctus ſit, an repræſentetur fideicommiſſum decimoquinto anno impleto? & an hæredes Septiciæ reſtituere Publio Mæuio & Caio Cornelio debeant? Marcellus reſpondit, Septiciam ius, quod in his prædijs habuiſſet, hæredi ſuo reliquiſſe: etenim uideri contra uoluntatem teſtatoris repræſentationem fideicommiſsi deſiderari, ut amplius ad ſubſtitutos perueniat, quàm ad puerum peruenire uel à Septicia uel ab hæredibus potuiſſet. & uerba quidem uideri repræſentare fideicommiſſum, ſed non eſſe ueriſimile, ut maturius uoluerit teſtatrix ad ſubſtitutos id transferri: nec quidquam mutare, quòd Septicia antè deceſsit. nam etſi puer uiueret, non prius Septiciæ hæredes, quàm Septicia poſſent conueniri. *Quinta exceptio eſt: Niſi cùm alicui legatum eſſet, cùm annorum puta ſedecim eſſet, is antè deceſſerit. hoc enim caſu uidetur eius hæredibus ſtatim actio dari. Verùm hæc exceptio reprobatur l. 5. in fine. C. quando dies legati cedat. cuius uerba uide ĩ. lib. proxim. cap. 9. cauſa 10: exceptione 1. Sexta exceptio eſt: Niſi cùm aliquid legatum eſſet ſub conditione intra certum tempus non faciendi, nondum elapſo eo tempore aliquid contigerit, ex quo certum ſit illud fieri non poſſe. hoc enim caſu uidetur ſtatim actio danda. Hæc exceptio reprobatur l.4. §. fin. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Si ita ſcriptum ſit, Si in quinquennio proximo Titio filius natus non erit, tunc decem Seio hæres dato. ſi Titius antè

mortuus

mortuus ſit, non ſtatim Seio decem deberi: quia hic articulus TVNC extremi quinquennij tempus ſignificat. *Plura de hac exceptione uide in Comment. de Actionibus, capite ſeptimo, de obligatione in diem, regula prima, exceptione prima. Septima exceptio proponitur l. 79. §. curatoris. ff. de leg. 2. his uerbis:* Curatoris ſui fidei fruſtra commiſiſſe uidebitur, ut hæredi fratri negociorum geſtorum rationem redderet. quanquam igitur teſtaméto cautum eſſet, ut cùm ad ſtatum ſuum frater perueniſſet, ei demum ſolueretur: tamen ſub curatore alio fratrem agentem rectè placuit actioné inferre, cùm illis uerbis fratri potius conſultum uideretur, quàm ſolutio dilata, quę iuſtè fieri potuit. *Octaua exceptio eſt: Niſi cùm quis alicui in diem reſtituere hæreditatem rogatus eſſet, is multa in fraudem fideicommiſſarij ex ea hæreditate alienauerit: hoc enim caſu etiam ante diem uenientem competit actio. Quæ exceptio approbatur exemplo l. 50. ff. ad S. C. Trebellianum, his uerbis:* Imperator Hadrianus, cùm Iunius Cerealis filio ſuo Iunio Simonidi, ſi in poteſtate ſua eſſe deſijſſet, hæreditatem reſtituere rogatus eſſet, ac multa in fraudem fieri probarentur, reſtitui hæreditatem filio iuſsit, ita ne quid in ea pecunia, quamdiu filius eius uiueret, iuris haberet. Nam quia cautiones non poterant interponi conſeruata patria poteſtate, damnum conditionis propter fraudem inflixit. Poſt decreti autem authoritatem in ea hæreditate filio militi comparari debuit, ſi res à poſſeſſoribus peti, uel etiam cum debitoribus agi oporteret. Sed paternæ reuerentiæ congruum eſt, agenti forte patri officio iudicis ex acceſsionibus hæreditarijs emolumentum præſtari.

IIII. *Regula: Si poſt annum aut poſt biennium relictum, quando competat actio, definitur l. 44. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si ita ſcriptum ſit, Decem aut quindecim hæres dato: pro eo eſt, ac ſi decem ſola legata ſint: at ſi ita ſit, Poſt annum, aut poſt biennium, quàm ego deceſſero, hæres dato: poſt biennium uidetur legatum, quia hæredis eſt poteſtas in eligendo.

V. *Regula: Si legatum ſit, Cùm hæres uolet: quando debeatur, definitur l. 39. § penult. ff. de legatis 3. his uerbis:* Scæuola reſpondit, cùm hæres ſcriptus rogatus eſſet, cùm uolet, alijs reſtituere hæreditatem: interim non eſſe compellendum ad fideicommiſſum. Claudius: Poſt mortem utiq; creditur datum. *Concordat l. 11. §. ſic fideicommiſſum. ff. eodem titulo, his uerbis:* Hoc legatum. Cum uoluerit hæres: tractum habet, quamdiu uiuat is, à quo fideicommiſſum relictum eſt: uerùm ſi antequam dederit deceſſerit, hæres ipſius præſtat. Sed ſi fideicommiſſarius, antequam hæres conſtituat, deceſſerit, ad hæredem ſuum nihil tranſtuliſſe uidetur. conditionale enim eſſe legatum, nemini dubium eſt: & pendente conditione legati, uideri deceſsiſſe fideicommiſſarium.

VI. *Regula: Si ita ſit legatum, Rogo quandoq; ut hæres meus Titio decem det: quando debeatur, definitur l. 29. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Rogo quandoq; ut hæres meus Titio decem det: utiq; decem hæres debebit: ſed quando dubitari poteſt. utiq; cùm primum potuerit, & dies cedit, & ab ipſo petitur.

VII. *Regula: Si intra decem annos hæres dare damnatus ſit, nouiſsimo die debetur. Quæ regula approbatur l. 47. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Si intra annos decem hæres dare damnatus, aut quis liber eſſe iuſſus eſt, nouiſsimo eius temporis die legatum debebitur, & libertas obtinget. *Contradicit l. ſi ita. 41. §. fin. ff. de manumiſſ. teſt. his uerbis:* Labeo ſcribit, ſi ſic libertas relicta ſit, Stichus intra annum poſtquã mortuus fuero, liber eſto: ſtatim eũ liberum eſſe. nam at ſi ita ſit ſcriptum, Si intra annum decem hæredi meo dederit, liber eſto: ſtatim ſoluendo eum liberum eſſe ſine mora futurum.

VIII. *Regula: Si ſub conditione non faciendi, quid legatum ſit, mortuo demum legatario, uel eo cui non facere iuſſus eſt, dies legati cedit. Quæ regula approbatur l. 99. §. penult. ff de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Socrus nurui fideicommiſſum ita reliquerat, Si cum filio meo in matrimonio perſeuerauerit: diuortio ſine culpa uiri poſt mortem ſocrus facto, defeciſſe conditionem Papinianus reſpondit, nec ante diem fideicommiſsi cedere, quàm mori cœperit nupta uel maritus: & ideo nec Mutianam cautionem locum habere, quia morte uiri conditio poſsit exiſtere. *Concordat l. 101. ff. eod. tit. his uerbis:* Si ita legatum ſit Titio, Poſt decem annos dato: ſi ſatis ab hærede non exegerit, & Titius intra decimum annum deceſſerit, ad hæredem ſuum tranſmittit legatum: quia moriente eo conditio extitit. *Sed de hac re plura infrà in cautione Mutiana, capite proximo.*

IX. *Regula: Si poſt duorum mortem legatum relictum ſit, uno mortuo pro parte dies ceſsit. Quæ regula approbatur l. 78. §. Caio Seio. ff. ad ſen. tuſc. Trebell. his uerbis:* Caio Seio ex ſemiſſe, Titia ex quadrante, & alijs ex reliquis portionibus hæredibus inſtitutis, ita cauit: Fidei autem ueſtræ mando, Cai Sei, & Lucia Titia, uti poſt obitum ueſtrum reddatis reſtituatis Titio & Sempronio ſemiſſem patrimonij & portionis eius quam uobis dedi. quæſitum eſt, cùm utriq; adierint hæreditatẽ, & poſtea Caius Seius defunctus ſit, Lucia

cia Titia partem dimidiam ſemiſsis, quam rogatus erat Caius Seius reſtituere, protinus debeat? an uerò poſt ſuam demum mortem uniuerſum fideicommiſſum, tam ex ſua perſona, quàm ex Caij Seij datum, reſtituere debeat? Reſpondit Scæuola, Luciam Titiam ſtatim teneri, ut partem dimidiam ſemiſsis ex perſona Seij reſtituat. *Propoſitæ regulæ uidetur contradicere infrà libro prox. cap. 5. quæſt. 1. except. 11.*

X. Regula: *Si in diem legatum relictum ſit, à die mortis teſtatoris tempus incipit currere. Quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt ſuprà eodem capite, regula prima, exceptione prima, eiuſq; exceptio prima hæc eſt: Niſi teſtator aliud tempus adiecit, à quo currere debeat: puta poſt biennium ab adita hæreditate. Quæ exceptio ipſo iure ſubſiſtit, eiuſq; elegans exemplum proponitur l. ſi eui. 41. §. 1. ff. de legatis primo, his uerbis:* Cùm ſic relictum eſt, Cum ad quatuordecim annos peruenerit, annua, bima, trima die: & decem & ſeptem annorum mortis tempore inueniatur, præſens legatum erit. Proinde ſi quindecim annorum, conſequenter dicemus, poſt biennium deberi: ſi ſedecim, poſt annum: ſi menſes deſint, ad ſeptimum decimum annum, reſiduis menſibus. *Huius exceptionis in caſu propoſito prima replicatio hæc eſt: Niſi cùm quis maior quatuordecim annis eſſet, teſtator id non ignorans ita legauit: Annua, bima, trima die, cùm ad quatuordecim annos peruenerit. hoc enim caſu non ab eo tempore triennium currit, quo quatuordecim annorum eſt factus, ſed à tempore teſtamenti facti. Quæ replicatio approbatur d. l. 49. §. 1. ibi: hæc ita, his uerbis:* Hæc ita, ſi putans minorem eſſe quatuordecim annorum, cùm iam exceſsiſſet, ita legauit: Si uerò ſcit, triennium ad legati quæſtionem ex die teſtamenti facti numerabimus. *Secunda propoſiti caſus replicatio eſt: Niſi alia ſit mens ipſius teſtatoris. Quæ replicatio approbatur d. l. 49. §. 1. ibi quòd ſi teſtamenti, his uerbis:* Quòd ſi teſtamenti facti tempore minor quatuordecim annis filius inueniatur, puto tempus, annua, bima, trima die, præſtationis ex die completi decimiquarti anni ſtatim cedere: niſi euidens alia mens probaretur teſtatoris aliud ſentientis.

X I. Regula: *De legato annua, bima, trima die relicto: ad quæ ſeſe extendat, uel non, uide ſuprà capite eodem, regula prima, exceptione ſexta, replicatione ſecunda, cum ſequentibus.*

X I I. E X C E P T I O: *Si cum alicui legatum eſſet ita, Cum ſedecim annorum erit: is decimum ſextum annum ingreſſus ſit, nec compleuerit, nondum datur actio. Quæ regula approbatur l. ſi cui. 49. in principio. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si cui legetur, Cum quatuordecim annorum erit: utimur certo iure, ut tunc ſit quatuordecim annorum, cùm impleuerit: & ita Imperatorem decreuiſſe, Martianus ſcripſit. *Concordat l. 5. in fine. C. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Non cœptum enim annum, ſed impletum (ſi de emolumento relicti fideicommiſsi tractatur) expectandum eſſe, prudentibus placuit. *Concordat item l. 46. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Non putabam diem fideicommiſsi uenisse, cum decimumſextum annum ingreſſus fuiſſet, cui erat relictum, cùm ad decimumſextum annum perueniſſet: & ita etiam Imperator Aurelius Antoninus ad appellationem ex Germania iudicauit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ita ſit legatum, Decimoſexto ætatis anno. Quæ exceptio approbatur l. ſi ita. 41. in prin. ff. de manumiſ. teſt. his uerbis:* Si ita fuerit libertas relicta, Stichus ſeruus meus anno duodecimo, poſtquam ego mortuus ero, liber eſto: uerisimile eſt, in principio duodecimi anni eum eſſe liberum: nam mortuum hoc ſenſiſſe. & inter hos ſermones, duodecimo anno, & poſt duodecim annos, multum intereſt. & ita loqui ſolemus: Duodecimus annus eſt, cùm quantumlibet ex duodecimo anno ueniſſet, aut præterijſſet: & qui duodecimo anno liber eſſe iubetur, omnibus diebus anni liber eſſe iuſſus eſt. *Secunda propoſitæ regulæ exceptio talis eſt: Niſi ita legatum ſit, Cùm ad decimumſextũ ætatis peruenerit. Quæ exceptio approbatur l. 74. §. 1. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Fauius Antoninus impuberem filium Antoninum, & filiam Honoratam relinquens, exhæredatis his matrem eorum Iuniam Valerianam hæredem inſtituit, & ab ea trecenta & quaſdam res filiæ reliquit: reliquam omnem hæreditatem filio Antonino, cùm ad annum uiceſimum ætatis perueniſſet, uoluit reſtitui: quòd ſi ante annum uiceſimum deceſsiſſet filius, eam hæreditatem Honoratæ reſtitui præcepit: mater inteſtata deceſsit, utriſq; liberis legitimis hæredibus relictis: poſtea filius annum agens plenum nonumdecimum, & ingreſſus uiceſimum, necdum tamen eo expleto deceſsit, filia hærede Fauia Valeriana ſua relicta: à qua amita fideicommiſſum ex teſtamento patris portionem hæreditatis petierat, & apud Præſidem obtinuerat: tutores Valerianæ filiæ Antonini egeſtatem eius prætendebant, & recitabant diui Adriani conſtitutionem, in qua (quantum ad munera municipalia) iuſſerat eum annum, quem quis ingreſſus eſſet, pro impleto numerari. Imperator autem noſter motus & æquitate rei & uerbis teſtamenti, ſcilicet ad annum uiceſimum ætatis, quamuis ſcire ſe diceret, à diuo Marco nõ excuſatum à tu-

tela eum qui ſeptuageſimum annum ætatis ingreſſus fuiſſet, nobis & legis Aeliæ Sanriæ argumenta proferentibus, & alia quędam, contra petitricem pronunciauit. *Contradicit l. 46. ff. de condit. & demonſtrat. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in prin.*

XIII. *Regula: Seruo legato, priuſquam tradatur, quæſtio de eo eſt habenda. Quæ regula approbatur l. ſeruus. 66. in princip. ff. de leg. 1. his uerbis:* Seruus uni ex hæredibus legatus, ſi quid in hæreditate malicioſè feciſſe dicatur (fortè rationes interleuiſſe) non aliter adiudicandos eſt, quàm ex eo uolentibus cohæredibus quæſtio habeatur. Idem eſt, etſi extraneo fuerit legatus. *Item ſeruo legato, non antè tradi debet, quàm rationes explicauerit. Quæ regula approbatur l. ſeruo. 68. §. ſeruus. ff. de leg. 1. his uerbis* Seruus qui in negocio fuerit legatus, non antè tradi debet, quàm rationes explicet: & ſi ad iudicium itum ſit, iudicis eædem partes eſſe debent.

¶ *Hactenus de quæſtione illa, quando dies legatorum cedat, & legati actio competat, ſit dictum. Plura de ceßione dici uide ſ. lib. prox. cap. 12. Nunc de adiunctis actionis legatorum dicendum, hoc eſt, de officijs actoris, rei conuenti & iudicis in hac actione.*

DE CAVTIONIBVS AB actore in actione legatorum præſtandis. Cap. IX.

I. DE CAVTIONE Mutiana.

I. *Cautio Mutiana dicitur, quòd primum à Quinto Mutio Scæuola ſit inuenta. Quod approbatur Nouell. c. 22. §. enimuerò quem deinceps. uerſ. ſed hanc appendicem. cuius uerba proponentur ſ. lib. prox. cap. 7. cond. 1. except. 10.*

II. *Cauſa autem huius cautionis eſt: Si quid ſub conditione non faciendi ſit relictum. hoc enim caſu legatario non aliter legati actio datur, quàm cauerit ſe non facturum, id quod teſtator fieri noluit. Quæ cauſa approbatur l. 7. in princip. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis* Mutianæ cautionis utilitas cõſiſtit in conditionibus, quæ in non faciẽdo ſunt conceptæ: utputa, ſi in Capitolium non aſcenderit, ſi Stichum non manumiſerit, & in ſimilibus: ita & Ariſtoni & Neratio & Iuliano uiſum eſt. quæ ſententia ex conſtitutione diui Pij comprobata eſt. Nec ſolùm in legatis id placuit, uerùm in hęreditatibus quoq; idem remedium admiſſum eſt. Vnde ſi uxor maritum, cui dotem promiſerat, ita hæredem ſcripſerit ex parte, Si dotem, quam ei promiſi, neq; petierit, neque exegerit: denunciare eum poſſe cohæredi, paratum ſe accepto facere dotem, uel cauere: & ita adire poſſe hęreditatem. Sed ſi ex aſſe ſit institutus maritus ſub ea conditione: quoniam non eſt cui caueatur, non impediri eum, quo minus adeat hęreditatem. Nam iure ipſo uidetur impleta conditio, eo quòd non eſt quem poſſit de dote conuenire, ipſo adeunte hæreditatem. *Concordat Nouell. c. 22. §. enimuerò quem deinde. uerſ. unde ſancimus, cum ſequentibus, his uerbis:* Sancimus, ſi quis uxorem ad alterum per us niro matrimonium prohibuerit, aut etiam uxor maritum (idem enim in utroq; eſt) & pro hoc aliquid reliquerint, ut alter coniugum ex duobus electionem habeat, utrũ ad nuptias uenire, & perceptioni renunciare uelit: an ſi id minus uelit, & defunctum honorat, prorſus in ſequentibus abſtinere nuptijs. Sed ne res in pendẽti ſit, & poſt longa fortè tempora denuò recurrat exactio: propterea pulchrum nobis uiſum eſt, rem ipſam finire, ut intra annum quidem nulla ſit omnino relicti exactio, niſi tatio ſuperuenientis ſacerdotij protinus alteri perſonæ capiendi ius præbeat, quaſi nulla inſuper ſpe nuptiarum exiſtente. Si uerò annuum tempus præterire cõtingat, concedimus quidam ei perſonæ, ut relictũ capiat, ſed non ita ſimpliciter. Sed ſiquidẽ immobilis res ſit, ne aliter hoc capiat, quàm iuratoriam cautionem exponat, & præterea res ſuas hypothecæ opponat (id quod etiá tacitè ex hac lege concedimus) in eadem ſcilicet bonitate ſe quod datum eſt reſtituturum, in qua ſuſcepit, ſi ad ſecundas tranſeat nuptias, reſtitutis quoq; fructibus, quos medio tempore percepit: ſi uerò mobilis res ſit, & quæ capere uult perſona idoneas facultates habeat, quod relictum eſt, ſub eadem cautione & hypothecis detur. Et quidem, ſi aliud quid mobilium rerum ſit, quàm numerata pecunia, ut in eadem bonitate reſtituat, in qua ſuſcepit: aut ſi qua ex parte deterior facta ſit, reſarciat. Si numerata pecunia, etiam cum uſuris reddat, quaſcunq; inde potuit percipere, ea re iuramento reſtituentis diſceptanda. Si fœneratus non eſt, in uſus tamẽ ſuos conuertit, trientes uſuras reſtituito. Si parum idoneis facultatibus fuerit, inſuper & fideiuſſor eorum exigitor. Si fideiuſſorem dare nequeat, &c. *uide paulò inferius ad ſine remedium. Hactenus cauſa ſeu regula cautionis Mutianæ propoſita eſt, cuius prima exceptio eſt: Niſi non legatum ſit, ſed inſtitutio hæredis ſub conditione non faciendi facta. Hæc exceptio reprobatur uerbis ſuprà propoſitis hiſce:* Nec ſolùm in legatis id placuit, uerùm in hæreditatibus quoq; idem remedium admiſſum eſt, &c. *Concordat Nouell. c. 22. §. ac prædictæ à nobis. cuius uerba proponentur paulò inferius in loco, Quibus cauendum.*

Planè

Planè admittitur exceptio propoſita, ſi quis ex aſſe hæres ſit inſtitutus ſub conditione non agendi uel petendi debitum. Quæ diſtinctio approbatur ſuprà dictis uerbis hiſce: Sed ſi ex aſſe ſit inſtitutus, &c. *Secunda propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi alia etiam conditione ſuſpendatur legati actio. Quæ exceptio approbatur l.75. §.2. de condit. & demonſt. his uerbis:* Mutiana cautio locũ nõ habet, ſi p aliã conditionẽ actio legati differri poſſit. *Huius exemplum eſt l.101.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.cap. proxim.reg. 8. Tertia exceptio eſt: Niſi uiuo legatario conditio non faciendi poßit impleri: hoc eſt, niſi uiuo legatario quid cõtingere poſſit, ex quo certum fiat, id amplius fieri nõ poſſe. Quæ exceptio approbatur, ſimul & declaratur l. 70.§.1. ff.de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Titius hęredem inſtitutum rogauit, poſt mortem ſuam hæreditatem reſtituere, ſi fideicommiſſi cautio non fuiſſet petita: Mutianæ cautionis exemplum ante conſtitutionem remiſſæ cautionis locum habere non potuit: quia uiuo eo cui relictum eſt, impleri conditio potuit. *Ait Iuriſconſultus:* Ante conſtitutionem remiſſæ cautionis. *Quæ conſtitutio fuit, quòd teſtator cautionem de fideicommiſſo reſtituendo remittere in teſtamento potuit. de qua l.2 & l.7.C.ut in poſſeſſ. leg. ſeruan. cauſa mitt. Proinde poſt illam conſtitutionem remiſſæ cautionis, ſi teſtator ita adſcripſit: Si ſatis non exegerit. hæc uerba conditionem non faciunt, ut patet ex l. 75. §.fin. ff. de condition. & demonſtrat. cuius uerba uide ſ. lib.proxim.cap. 6.except.6. Sed ante conſtitutionem conditio fuit: attamen cautio Mutiana locum habere non potuit. Subijcit Iuriſconſultus:* Quia uiuo eo cui relictum eſt, impleri conditio potuit: *ſcilicet morte hæredis inſtituti. Concordat l.99.§. penult. ibi: & ideo nec. ff.de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ.cap.prox. reg. 8. Concordat item l. 104.ff.eod.tt.his uerbis:* Hoc genus legati, Si Titio non nupſerit: perinde habendũ eſt, ac ſi poſt mortem Titij legatum fuiſſet: & ideo nec Mutiana ſatiſdatione interpoſita capere legatum poteſt, ſed & alij nubendo nihilominus legatum conſequitur. *Concordat denique l.75.§.Titio.ff.eod.tt.his uerbis:* Titio, ſi mulier non nupſerit, hæres centum dato: quam pecuniam eidem mulieri Titius reſtituere rogatus eſt, ſi nupſerit mulier, die legati cedente fideicommiſſum petet: remoto autem fideicommiſſo, legatarius exemplum Mutianæ cautionis non habebit. *Ait Iuriſconſultus:* Die legati cedente. *ſcilicet, Si nupſerit mulier, fideicommiſſum pete. Ait inſuper:* Remoto autem fideicommiſſo, &c. *Hoc eſt, Si legatarij fidei commiſſum non ſit, ut mulieri nubenti reſtituat, non poterit oblata cautione fideicommiſſum petere: quia uiuo legatario mulier mori poßit, & ita certum fieri eam non nupturam, & tunc petere legatum. Planè propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ſi à liberis non deceſſerit, ſit legatum: hoc enim caſu, quamuis uiua matre liberi mori poßint, & ita impleri conditio, tamen cautioni Mutianæ eſt locus. Quæ replicatio approbatur l.70. in prin.ff.de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Cùm tale legatum eſſet relictum Titiæ, Si à liberis non deceſſerit: negauerunt eam rectè cauere, quia uel mortuis liberis legati conditio poſſit exiſtere. Sed diſplicuit ſententia: nõ enim uoto matris opponi tam ominoſa interponendæ cautionis interpretatio debuit. Et cùm patronus liberto certam pecuniam legaſſet, ſi à liberis non diſceſſiſſet, permiſit Imperator uelùti Mutianam cautionem offerri. fuit enim periculoſum ac triſte, libertum coniunctũ patroni liberis eorundem mortem expectare. *Quarta exceptio eſt: Niſi uſusfructus ſub conditione non faciendi ſit legatus. Hæc exceptio reprobatur l.77.§. quamuis.ff.de condition. & demonſtrat. his uerbis:* Quamuis uſusfructus cùm morietur legatarius, inutiliter legetur: tamen cautionis Mutianæ remedium, uſufructu quoque ſub conditione alicuius non faciendi legato, locum habet. *Quinta exceptio eſt: Niſi defunctus cautionem remiſit. Quæ exceptio approbatur Nouell.c.22.§.enimuerò.uerſic.ult.his uerbis:* Niſi (ut ſæpius) teſtator & hoc permiſerit, dicens licentiam habiturum eum, quem ex parte uel ex aſſe inſtituit, cuiue legatum uel fideicommiſſum, aut mortis cauſa donationem reliquit, ut & relictum capiat, neque tamen ullam cautionem pręſtet. tunc enim ſequenda eſt defuncti uoluntas. *Hactenus de cauſa Mutianæ cautionis, eiuſque exceptionib.*

III. *Quibus Mutiana cautione cauendum? Iis a quos legatum deficiente conditione eſt peruenturum. Quæ regula approbatur l.18.ff.de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Is cui ſub conditione non faciendi aliquid relictum eſt, ei ſcilicet cauere debet Mutiana cautione, ad quem iure ciuili deficiente conditione hoc legatum eaúe hæreditas pertinere poteſt. *Concordat Nouell.c.22.§.enimuerò quem.uerſic. ac prædictæ, his uerbis:* Ac prædictæ à nobis cautiones (ſiue inſtitutionis pars ſit, ſiue fideicommiſſum, uel legatum) dentur uel hæredibus, uel ſubſtitutis, uel ijs à quibus hęc relicta ſunt: certè ſi mortis cauſa donatio, omnino hæredibus: ſi ſub tali uerò conditione aliquis ex aſſe hęres ſcriptus ſit, ſubſtitutis (ſiquidem fuerint) aut ſaltem ijs qui ab inteſtato ad hæreditatem uocãtur, id genus cautionis præſtet: ut undique lex per ſe & propriam habeat perfectionem.

IIII. *Quo genere cautionis cauendum? Hæc quæſtio definitur in conditione nubendi, Nouel.c.22.§.enimuerò quem deinde. uerſ. ſed ſiquidem immobilis, cũ ſequentib. cuius uerba uide paulo ſ. in prin.cap.8.*

V. Quid cauendum, ſeu de qua re, definitur in conditione non nubendi, d. uerſ. ſed ſi quidem immobilis, cum ſequentibus.

V I. Euentus, ſeu de actione quæ ex propoſita cautione competit. Quid ueniat in eam actionem? De fructibus regula proponitur l. 77. §. qui poſt. ff. de condition. & demonſtr. his uerbis: Qui poſt Mutianam cautionem interpoſitam legatam acceperit, ſi contra cautionem aliquid fecerit, ſtipulatione commiſſa etiam fructus hæredi reſtituet: hoc enim legatarius & in exordio cauere cogitur. *De uſuris proponitur regula Nouell. c. 22. §. enimuerò. uerſ. ſi numerata pecunia, cum ſequentibus. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. in prin.*

V I I. Adfinia remedia huius cautionis. Si non ſit cautum, primum adfine remedium eſt, rei uindicatio. Quod remedium approbatur Nouell. c. 22. §. enimuerò quem deinde. uerſ. ſi fideiuſſorem. his uerbis: Si fideiuſſorem dare nequeat, tunc ſub iuratoria cautione, & rerum ſuarum (quo dictum eſt modo) hypotheca percipito quidem relictum: ſimulac uerò ad ſecundas nuptias acceſſerit, hæc ab eo qui dedit exigitur, apud quamcunq; tandem perſonam extiterit, ut perinde exiſtimetur, quaſi ne data quidem ab initio ſit: quod in omni ſpecie reſtitutionis, ſiue mobile ſiue immobile ſit quod reſtitui debet, obtinere ſancimus. *Secundum propoſitæ cautionis adfine remedium proponitur ibidem, his uerbis:* Cæterùm ſi aurum in relicto ſit, ipſe uerò dandæ fideiuſsionis penuria laboret, neq; dignus uideatur, cuius fidei hoc concedatur: maneat id quidem apud illum à quo relictum fuit, ſed eius loco trientes uſuras dependat: quas tamdiu ſoluat, donec uel ille ſecundis ſe iungat nuptijs (quo tempore etiam ſolutarum uſurarum repetitio locum habebit) uel manifeſtum ſit, non poſſe eum ulterius ad nuptias peruenire, ſiue ratione ſacerdotij (tunc enim illi relictum dabit) ſiue etiam morte. capient enim omnino id hæredes eius, nihil pro ſolutis uſuris redditur. *Tertium adfine remedium eſt exceptio. Quod proponitur l. 26. ff. de liberat. legata. de quo ſ. lib. prox. cap. 2. reg. 11.*

DE CAVTIONE MVTIANA, in conditione non nubendi relicta.

Si ſub conditione non nubendi relictum ſit, quid iuris ſit, quoad cautionem Mutianam attinet, in præcedenti generali tractatu ex Nouel. c. 22. §. enimuerò, cum ſequentibus, eſt oſtenſum: ſupereſt tamen d. §. enimuerò, uerſiculus non omittendus. Eſt autem d. §. enimuerò, uerſic. eandem autẽ. cuius uerba hæc ſunt: Eandem autem obſeruationem, eandemq; rationem introducimus, etſi ſub tali conditione ij reliquerint, qui matrimonium inter ſe non habent: ſed quiſpiam extraneus uel uiro uel mulieri ſub tali conditione dari quid uelit, fortuitis uidelicet caſibus, ſecundum ſuam ipſorum naturam, deque his latas leges, tã in præſtationibus, quàm in reſtitutionibus ſpectãdis. Atq; hæc quidem ex legibus, quæ à nobis iam propoſitæ ſunt, occaſione legis Iuliæ Miſcellę cõmutamus: alia autem intra eoſdem terminos, & in ijſdem ſpeciebus rata ſunto, in quibus etiam ea expoſuimus. *Sed de conditione non nubendi ſ. lib. prox. cap. 7. condit. 2.*

II. DE CAVTIONE MODI IMplendi, ſi ſub modo legatum ſit relictum.

I. Si ſub modo relictum ſit legatum, legatarius cauere tenetur hæredi de modo iſto implendo. Quæ cautio approbatur l. 19. ff. de leg. 3. his uerbis: Si tibi legatum eſt uel fideicommiſſum relictum, uti quid facias, etiamſi non intereſt hæredis id fieri, negandam tibi actionem ſi non caueas hæredi futurum quod defunctus uoluit, Nerua & Atrilicinus rectè putauerunt. *Concordat l. 39. §. fin. ff. de condition. & demonſt. his uerbis:* Thermius minor, quorum arbitratu monumentum ſibi fieri uellet, teſtamento ſcripſerat, deinde ita legauerat: Lucijs Publijs Cornelijs ad monumentum meum ædificandum, mille hæres meus dato. Trebatius reſpondit, pro eo habendum, ac ſi ita legatũ eſſet, ſi ſatiſdediſſent, ſe ita id monumentum ex ea pecunia facturos. Labeo Trebatij ſententiam probat: quia hæc mens teſtantis fuiſſet, ut ea pecunia in monumentum conſumeretur. Idem & ego & Proculus probamus. *Propoſitæ cautionis exemplum etiam eſt: Si fundus uel res alia legata ſit ita, ne alienetur, uel de familia exeat: hoc enim caſu actor cauere cogitur, ſe fundum non alienaturum. Quod exemplum proponitur l. 69. §. ſed & ſi fundum, in fine. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 15. except. 4. Concordat item l. 71. §. fin. ibi: ita proximus quiſq; ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 15. quæſt. 2. reg. 1. except. 1. Item concordat l. 3. §. ſi quis ita ff. de adimend. legat. cuius uerba uide ſ. cap. 2. reg. 2. except. 6. Aliud etiam exemplum proponitur l. 48. ff. de fideicommiſſ. libertat. his uerbis:* Cùm in teſtamento ſcriptum eſſet: Stichum Titio lego, uel hæres meus dato, ita ut eum Titius manumittat. dixit Iulianus, petenti legatario Stichum exceptionem doli mali obſtaturam, niſi cauerit ſe libertatem ſecundum uoluntatem defuncti præſtaturum. *Concordat item l. 7. ff. de fideicommiſſ. libertat. his uerbis:* Si cui legata ſint centum, ita ut ſeruum alienum redimat, & manumittat, & bonis hæredis uenditis partem, non totum perſequatur:

non

non aliàs debet conſequi legatum, quàm ſi cauerit ſe manumiſſurum. Sed hoc tunc demum, ſi largiatur portio quam accepit, ad ſerui preciū, paratusq́; ſit dominus tanti uēdere: alioquin exceptione doli debebit legatarius repelli. *Planè regulæ ſeu cautionis propoſitæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non interſit hæredis id fieri. Quæ tamen exceptio reprobatur uerbis paulò ſuperius propoſitis biſce:* Etiamſi non intereſt hæredis id fieri. *Secunda exceptio hæc eſt: Niſi pecunia ſit alicui legata, ita ut ea ſibi aliquid emat. Quæ exceptio approbatur l. 69. in princip. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Titio centū, ita ut fundum emat, legata ſunt: non eſſe cogendum Titium cauere, Sextus Cæcilius exiſtimabat: quoniam ad ipſum duntaxat emolumentum legati rediret. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi minus induſtrio ita ſit legata pecunia, ut ea ſibi aliquid emat. Quæ replicatio approbatur d. l. 69. in princip. his uerbis:* Sed ſi filio fratris alumno minus induſtrio proſpectum eſſe uoluit, intereſſe hæredis credendum eſt: atq; ideo cautionem interponendam, ut & fundus comparetur, ac poſtea non alienetur. *Tertia exceptio eſt: Niſi ita pecunia relicta ſit, ut Mæuiā uxorem ducat, uel ne ducat. Quæ exceptio priore quidem caſu reprobatur, poſteriore uerò approbatur d. l. 69. §. 1. his uerbis:* Titio centum relicta ſunt, ita ut Mæuiam uxorem, quę uidua eſt, ducat: conditio non remittetur, & ideo nec cautio remittenda eſt. Huic ſententiæ non refragatur, quòd ſi quis pecuniam promittat, ſi Mæuiam uxorem non ducat, Prætor actionem denegat: aliud eſt enim eligendi matrimonij pœnę metu libertatem auferri, aliud ad matrimonium certa lege inuitari. *Quarta exceptio eſt: Niſi ita legatum ſit, ut in certo loco moretur. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 69. § Titio centum, his uerbis:* Titio centum relicta ſunt, ita ut à monumento non recedat, uel ut in illa ciuitate domicilium habeat: poteſt dici non eſſe locum cautioni, per quā ius libertatis infringitur. Sed in defuncti libertis alio iure utimur. *Quinta exceptio eſt: Niſi ita ſit alicui legatum, ut ea res ab eo uel hærede poſt aliquod tempus alteri reſtituatur. hoc enim caſu cautio non eſt à legatario exigenda, die exiſtente fideicommiſſum ei cui relictum eſt, reſtitui. Quæ exceptio approbatur l. 26. §. cum ab hæredibus, in fine. ff. quando dies legati cedat. cuius uerba uide ſ. capite 2. reg. 1. except. 4. Concordat l. 21. §. Largius. ff. de annuis legatis, his uerbis:* Largius Euripianus conſuluit, alumno certam pecuniam patronum teſtamento legaſſe, deq́uo ea re teſtamento ita cauiſſe: Pecuniam quam Titio liberto meo & alumno legaui, eſſe uolo penes Publium Mæuium uſque ad uiceſimum quintum annum ætatis eius, proq́; ea computari cum eo uſuras quadrantes: quantum autem ei ſtatuendum ſit in ſumptum, tu Publi Mæui (cum patris affectum ei præſtare debeas) æſtimabis. quæſitum eſt an hæredes à Publio Mæuio ſatis accipere debuerunt, ſoluentes eam pecuniam? Scæuola reſpondit, cùm teſtamento nulla exigēdæ ſatiſdationis commemoratio fiat, ſatis habuiſſe hæredes ſecundum uoluntatem defuncti Publio Mæuio pecuniam numerare: & ideo nec Titius alumnus, uel hæredes eius audiri debent aduerſus hæredes patroni agentes, quòd ſatis non exegerūt. ex ea enim numeratione & à Titio, ac proinde etiam ab hæredibus eius liberatos eſſe ſuprà ſcriptos hæredes, niſi uiuente teſtatore Pub. Mæuius ſoluendo eſſe deſierit: tunc enim cautio ab eo exigenda erat. *Alias propoſitæ regulæ exceptiones uide ſ. lib. prox. cap. 9. cauſa 25.*

III. DE CAVTIONE EIVS quod amplius acceperit, uel defecerit, reddendi.

I. *Cauſa huius cautionis hæc eſt: Si incertum ſit, utrum legi Falcidiæ locus ſit. hoc enim caſu legatarius hæredi cauere tenetur de reddēdo eo quod amplius accepit. Quæ cauſa approbatur l. 1. in prin. ff. ſi cui plus quàm per legem Falcidiam, &c. his uerbis:* Si cui plus quàm licuerit legetur, & dubitari iuſtè poſſit, utrum lex Falcidia locum habitura ſit, nec'ne, ſubuenit Prætor hæredi, ut ei legatarius ſatiſdet: ut ſi apparuerit eum amplius legatorum nomine cepiſſe, quàm ex lege Falcidia capere licebit, quanti ea res erit, tantam pecuniam det, dolusq́; malus ab eo abfuturus ſit: neq; intereſt, utrum in primis tabulis hoc fiat, an in pupillaribus, an in utriſq; etenim legem Falcidiam ſemel eſſe admittendam, etiamſi duplex ſit teſtamentum, iam conuenit, contributis ſcilicet legatis, tam his quæ ab ipſo pupillo, quàm his quę à ſubſtituto impubere relicta ſunt. *Huius cautionis ratio proponitur d. l. 1. §. hæc ſtipulatio, his uerbis:* Hæc ſtipulatio ideo locum habet, quia etſi repeti poteſt id quod ſolutum eſt: tamen fieri poteſt, ut non ſit ſoluendo is cui ſolutum eſt, ac per hoc pereat quod datum eſt. *Similis ratio proponitur l. 31. in fine. ff. ad l. Falcid. cuius uerba proponentur paulò ĩ. Concordat l. 1. §. Interdum ff. ad l. Falcid. his uerbis:* Interdum omnimodo neceſſarium eſt ſolidum ſolui legatario, interpoſita ſcilicet ſtipulatione, quanto amplius quàm per legem Falcidiā cœperit, reddi: ueluti, ſi quæ à pupillo legata ſunt, non excedant modum legis Falcidiæ. Veremur autem ne impubere eo mortuo, alia legata inueniantur, quæ contributione facta do-

drantem excedant. Idem dicetur, etſi principali teſtamento quædam ſub conditione legata ſunt, quę an debeantur incertum eſt: & ideo ſi hæres ſine iudice ſoluere paratus ſit, proſpiciat ſibi per hãc ſtipulationem. *Concordat item l. 11. ff. eod. tt. his uerbis:* Si cui fideicommiſſum ſoluitur, ſicut in coi legatum eſt, ſatiſdare debet, quod amplius ceperit quàm per legem Falcidiam ei licuerit, reddi: ueluti cum propter conditionem aliorum fideicommiſſorum uel legatorum legis Falcidiæ cauſa pendebit. Sed & (ſecundum Caſsij & ueterum opinionem) ſi a pupillo fideicommiſſa capiantur, propter ea quæ à ſubſtituto erunt relicta, cauere debebit is cui ſoluitur. nam quamuis repetitio ſit horum quæ fideicommiſsi nomine non debita ſoluantur, tamen ſatiſdato cautũ debet eſſe ei, à quo pecunia proficiſcetur, ne damnum ſentiat deficiente eo cui ſolutum erit. *Hiſce legibus iam propoſitis cauſa propoſita approbatur, ſimul et aliquot exemplis declaratur. primum exemplum eſt: Si a filio impubere herede inſtituto, & eius ſubſtituto legata ſint relicta. hoc enim caſu, quoniam incertum eſt, utrum legata à ſubſtituto relicta debeantur, utputa impubere adhuc uiuente, & ob id incertum eſt, utrum lex Falcidia locum ſit habitura, legata ab impubere relicta non aliàs ſoluuntur, quàm propoſita cautione præſtita.* *Huic primo exemplo concordat l. 79. in princip. ibi: quod ſi pupillus. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide J. lib. prox cap. 1. except. 19. in fine. Secundum exemplum eſt: Si quædam legata ſint conditionalia, & ob id incertum eſt, utrum inter legata ſint computanda: tunc enim pura legata nõ niſi cautione præſtita ſoluuntur. Cui poſteriori exemplo concordat l. 1. § ſi legata, cum ſequentibus. ff. ſi cui plus, his uerbis:* Si legata quædã præſenti die relicta ſunt, quædam ſub conditione, interponenda erit iſta ſtipulatio propter legata conditionalia, dummodo ea legata quæ pręſenti die ſint, integra ſoluãtur. Iulianus deniq; ſcribit, Si purè & ſub cõditione legata fuerint, ne exiſtente conditione lex Falcidia locum habeat: non aliter legatorum, quæ purè data ſunt, actionẽ dari debere, quàm ſi cautum fuerit hæredi, quanto amplius quàm per legem Falcidiam licuerit, ceperit, reddi. Idem Iulianus ſcribit, eũ cui quadrans ſub conditione, & dodrans purè legatus eſt, cauere debere, quanto amplius quàm per legem Falcidiam liceat, ceperit, reddi. *Concordat item ſecundo exemplo l. 45. §. in his legatis. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide J. lib. prox. cap 2. quæſt. 4. reg. 2. except. 4. Concordat item l. 71. § ſed etſi legata ff. eod. tt. cuius hæc ſunt uerba:* Sed etſi legata quædam purè, quędam ſub conditione relicta efficiãt, ut exiſtente conditione lex Falcidia locum habeat, purè legata cũ cautione redduntur: quo caſu magis in uſu eſt, ſoloi quidẽ pure legata perinde, acſi nulla alia ſub conditione legata fuiſſent: cauere autem legatarios debere ex euentu conditionis, quod amplius accepiſſent, id redditum iri: cuius generis cautio neceſſaria eſſe uidetur, ſi quibuſdã ſeruis eodem teſtamento ſub conditione libertas data ſit, quorum precia conditione exiſtente bonis detrahuntur. *Concordat deniq; l. 53. ff. ad l. Falcidiam. his uerbis:* Si propter ea quæ ſob conditione legata ſunt, pendet legis Falcidiæ ratio, præſenti die data, non tota uindicabuntur. *Hæc uerba poſteriora,* Non tota uindicabũtur: *intellige cũ conditione hac, Niſi præſtita cautione eius quod amplius, &c. Tertium cauſæ propoſitæ exemplum eſt: Si in ſingulos annos quid ſit relictum. Quod exemplum proponitur l. 1. §. ſi in annos. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Si in annos ſingulos legatũ ſit Titio, quia multa legata & cõditionalia ſunt, cautioni locus eſt, quę in edicto ꝓponitur, Quanto amplius ceperit, reddi. *Quartum exemplum eſt: Si æs alienum hereditarium incertum ſit. Quod exemplum proponitur l. 1. §. ſed cauſa cognita. ff. ſi cui plus quàm, his uerbis:* Cauſa cognita Falcidiam locum habere, & legatorum modus facit, & æris alieni onus. et ſiquidem euidens æs alienum eſt, uel certum, facilis eſt computatio: ſi autẽ adhuc incertum eſt, quia forte uel conditio eius pendet, uel creditor litem conteſtatus eſt, & nondum lis finita eſt, dubitabitur quantum legatarijs debeatur propter incertum: hodie tamen ſubſimile aliquid fit in fideicõmiſsis. *Hactenus exempla cauſæ propoſitæ cautionis enumeraſſe ſufficiat, ſequuntur nunc eius exceptiones, quarum prima hæc eſt: Niſi in diem certum legata ſint relicta. hoc enim caſu, quamuis ſtatim legata peti non poßint, non tamen ob id in paris legatis præſtandis cautio eſt neceſſaria.* *Quæ exceptio approbatur l. 1. §. ſi in plures. ff. ſi cui plus quàm, &c. his uerbis:* Si in plures dies pecunia legata eſt, cùm certum ſit legem Falcidiam locum habere, non ſtipulationi, ſed computationi locum eſſe, Pedius ait: ut æſtimetur, quanti ſit, quod in diem legatum eſt: & tantum credatur legatum eſſe, quantum efficiat æſtimatio, ut pro modo eius ex omnibus legatis ſtatim legis Falcidiæ ratio habeatur. *Concordat d. l. 1. §. quoties, his uerbis:* Quoties futurum eſt, ut palàm ſit, & ante diem uenientem iam Falcidiam locum habere, toties computatio eius ſit. nam ſi conditio in mora eſt, expectabimus conditionem, quoad exiſtat: ſi autem dies ſupereſt, iam hic intercapedinis temporis habita ratione atq; æſtimatione, ſic de Falcidia diſputabimus, & committi ſtipulationem dicemus,

cemus. *Concordat item l. 73. §. in diem. ff. ad l. Falcidiam. ubi cum dictum eſſet, propter legata conditionalia opus eſſe cautione, ſubijciuntur hæc uerba:* In diem relicta legata alterius eſſe iuris palàm eſt, cùm ea omnimodo tam ipſi legatario, quàm hæredibus eius deberi certum ſit: ſed tanto minus erogari ex bonis intelligendum eſt, quantum interea, donec dies obtigit, hæres lucraturus eſt ex fructibus uel uſuris. *Secunda exceptio eſt: Niſi non legatum ſit, ſed per fideicommiſſum relictum. Hæc exceptio reprobatur l. 31. in prin. ff. ad l. Falcid. cuius uerba uide paulò ſuperius. Concordat l. 1. §. ſed cauſa cognita, in fine. ff. ſi cui plus quàm, &c. cuius uerba uide item paulò ſuperius exemplo 4. Tertia exceptio eſt: Niſi mortis cauſa donatum ſit. Et hæc exceptio reprobatur l. 1. §. in mortis. ff. ſi cui plus, his uerbis:* In mortis cauſa quoque donationibus poteſt dici, hanc ſtipulationem eſſe interponendam. *Quarta exceptio eſt: Niſi in diuerſis tabulis legata ſint relicta. Et hæc exceptio reprobatur l. 1. in prin. ibi: nec intereſt. ff. ſi cui plus, &c. cuius uerba uide paulò ſuperius in principio cautionis propoſitæ. Quinta exceptio eſt: Niſi lex Falcidia locum habere non poßit. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. in quibuſdam. ff. ſi cui plus, &c. de qua re paulò inferius. Sexta exceptio eſt: Niſi exceptione cautionis præſtandæ non oppoſita, legata ſint ſoluta. Quæ exceptio reprobatur l. 3. §. fin. ff. ſi cui plus, &c. his uerbis:* Si legatum fuerit præſtitum ante interpoſitam hanc ſtipulationem, an condici poſsit, ut cautio iſta interponatur? mouet quæſtionem, quòd ea quæ per errorem omiſſa uel ſoluta ſunt, condici poſſunt: & hic ergo quaſi plus ſolutum uidetur, ex eo quod cautio intermiſſa eſt. & ait Pomponius, conditionem interponendæ ſatisdationis gratia competere: & puto hoc quod Pomponius ait, probandum utilitatis gratia. *Concordat d. l. 1. §. item ſciendum, in fine. cuius uerba uide]. quæſt. proxim. Septima exceptio eſt: Niſi legatarius ſatiſdare non poßit. Hæc exceptio approbatur l. 6. ff. d. tit. his uerbis:* Cùm non facilè ſatiſdationem offerre legatarius uel fideicommiſſarius poſſit, & futurum ſit ut propter hoc à petitione liberalitatis ex teſtamento ſubmoueatur: nunquid onus ſatiſdationis remittendum ei erit? quod uidetur adiuuari reſcripto diui Commodi in hæc uerba: Is cuius de ea re notio eſt aditus, ſi compererit ideo cautionem à te exigi, ut à fideicommiſsi petitione auertaris, onus ſatiſdationis tibi remitti curabit. *Sunt inſuper & aliæ huiuſmodi exceptiones, ex perſona legatarij ductæ, de quibus paulò inferius in quæſtione, Qui cauere teneantur?*

¶ Hactenus prima ac potißima propoſitæ cautionis cauſa cum ſuis exceptionibus expoſita eſt: ſed & plures huius cautionis, de eo quod quis accepero reſtituendo, cauſæ proponuntur l. 1. §. in quibuſdam, cum ſequentibus. ff. ſi cui plus quàm, &c. his uerbis: In quibuſdam autem teſtamentis Falcidia quidem locum non habet, ueruntamen ita obſeruatur, ut licet quadrantem hæres non retineat: tamen hactenus legata debeantur, quatenus patrimonij uires ſufficiunt, utiq; deducto ære alieno: item deductis precijs eorum qui libertatem in teſtamento uel directam uel fideicommiſſariam acceperunt. Sed & legatario cauendum eſt, à quo fideicommiſſum relinquitur. Interdum non legis Falcidiæ, ſed etiam alterius legis in hac ſtipulatione ratio facienda eſt: utputa ſi patronus ex aſſe hæres inſtitutus ſit, & purè quincunx legatus ſit, & ſub conditione aliquid ſupra debitam patrono partem. nam in hunc caſum ratio facienda eſt illius legis, quæ patronos uocat, non legis Falcidiæ. *Prima igitur cautionis reddendi eius quod quis amplius acceperit, cauſa eſt: Si incertum ſit, utrum legi Falcidiæ ſit locus. Secunda cauſa eſt: Si ob æs alienum hæreditarium incertum aliquid ex legatis ſit detrahendum, quòd uires patrimonij non ſufficiant ſoluendis legatis. Tertia cauſa eſt: Si incertum ſit, utrum legatarius à quo fideicommiſſum alij relictum eſt, legatum partemue eius hæredi propter iam propoſitas cauſas reſtituere debeat, ut & rurſus à fideicommiſſario de fideicommiſſo parteue eius reſtituenda caueatur. Quæ cauſa approbatur in ſuprà propoſitis uerbis hiſce:* Sed & legatario cauendum eſt, à quo fideicommiſſum relinquitur. *Cui concordat l. 5. ff. eod. tit. de quo paulò] quæſtion. 2. in fine dicetur. Quarta cauſa eſt: Si patrono hærede inſtituto & legatis grauato, incertum ſit, utrum legatis ſolutis legitimam quæ patrono debetur, ex hæreditate ſit retenturus. Quæ cauſa approbatur ſuprà dictis uerbis hiſce:* Vtputa ſi patronus ex aſſe, &c. *Vnde iuſta interpretatione quinta cauſa elici poteſt: quòd ſi filio hærede inſtituto, & legatis onerato, incertum ſit, utrum legatis ſolutis legitimam, quæ filijs debetur, ſit habiturus, poßit à legatarijs propoſita cautio exigi. Sexta cauſa uidetur eſſe: Si poßit fideicommiſſum à legatario relictum, in perſona fideicommiſſarij deficere. In hunc enim caſum uidetur à legatario hæredi de legato reſtituendo cauendum. Verùm hæc cauſa reprobatur l. 7. ff. ſi cui plus quàm per, &c. his uerbis:* Diuus Pius ab eo qui annua legata percipere ad diſtribuēdum iuſſus erat, uetuit cautionem exigi, ceſſantium partes reddi: niſi apertè cauere iuſſus eſſet. *Concordat l. 8. in prin. ff. de alim. legatis. cuius uerba uide ſuprà lib. proxim. cap. 13. quæſt. 1. regula duodecima. Cauſa igitur propoſita ipſo iure reprobatur, niſi in certis caſibus. quorum primus proponitur in iam dictis uerbis hiſce:* Niſi apertè cauere iuſſus

eſſet, ſcilicet à teſtatore. Secundus caſus eſt: Si nudus miniſter ſit ad diſtribuendum. de quo uide ſuprà d reg. 22. exc. 1. cuius exemplum proponitur l. 2. §. debebit. ff. de alimentis legatis. de quo J. cap. de alim. legatis, in fine. Septima cauſa eſt: Si hæredi de hæreditate moueatur controuerſia. hoc enim caſu non aliter legata ſoluere cogitur, quàm ei caueatur euicta hæreditate legata reddi. de quo J. caut. prox. Nunc ad reliquos propòſitæ cautionis locos tranſeundum.

II. QVI CAVERE TENEANTUR?

De iis quibus aliměta minuta ſunt legata: hi cauere non tenětur. Quæ regula approbatur l. 3. §. quamuis. ff. ſi cui plus quàm, &c. his uerbis: Quamuis omnes legatarij & fideicommiſſarij neceſſe habeant hac ſtipulationě cauere, tamen quibuſdam remitti, diui fratres reſcripſerunt: utpura, his quibus minuta alimenta ſunt relicta. Pompeiæ enim Fauſtinæ reſcripſerunt ſic: Non eandem cauſam eſſe decem aureorum, quos annuos tibi teſtaměto Pompeiæ Criſpinæ patronæ tuæ relictos proponis, atq; fuit alimentorum & ueſtiarij libertis relictorum, quibus propterea cautionis onus remittendum exiſtimauimus. *De fiſco & alijs dignitatibus regula proponitur d. l. 3. § item ſciendum, his uerbis:* Sciendum eſt, fiſcum hanc cautionem non pati, ſed perinde conueniri poſſe, ac ſi cauiſſet: cæteros autem, cuiuſcunq; dignitatis ſint (licet etiam legata perceperint) compelli debere ad cauendum, diuus Pius reſcripſit: ex quo reſcripto etiã illud accipimus, quòd etiam poſt ſoluta legata uoluerit ſtipulationem interponi. *Quod ad uerba hæc poſtrema attinet, uide paulò ſuperius exceptione ſexta. De legatario & fideicommiſſario regula proponitur l. 5. ff. ſi cui plus quàm, his uerbis:* Videamus an ſtipulatio, Quo amplius ceperis, quàm per Falcidiam licuerit dari: aduerſus eum non ſufficiat, qui legatum alij reſtituere ex fideicommiſsi cauſa debet? ſufficiet autem dici, quaſi nihil ei fideicommiſſum eſſet. cauebit autem ſoli legatario & is qui fideicommiſſum accipiet: niſi fortè malit legatarius, circuitu ſublato hæredi caueri. ſed & legatario præterea cauendum, etſi (ut plerunq; æquum eſt) pro rata ex fideicommiſſo retinere, ei concedendum eſt: quamuis tantum ex legato apud eum ſit remanſurum, ut ſufficere poſsit ad præſtandum fideicommiſſum.

III. QVIBVS CAVENDUM?

De hærede & legatario, uti fideicommiſſarius cauere teneatur, definitum eſt ſuprà proximè. ibi: cauebit autem. Cui concordat l. 1. §. in quibuſdam. ibi: ſed & legatario. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſuprà proximè cauſa tertia.

IIII. QVID CAVENDUM?

Definitur l. 1. in principio. ff. ſi cui plus quàm, &c. cuius uerba uide ſ. eadem cautione in prin.

V. QVOMODO CAVENDUM?

Per fideiuſſores. Quod approbatur l. 1. §. 1. ff. ſi cui plus quàm, his uerbis: Hæc cautio, quæ propter legem Falcidiã interponitur, fideiuſſorum habet præſtationem.

VI. VBI CAVENDVM?

Si Romæ cauere non poßit, remittendus eſt in prouinciam. Quæ regula approbatur l. 8. §. tutor. ff. qui ſatiſdare cogantur, his uerbis: Tutor & curator, ut rem ſaluam fore pupillo caueant, mittendi ſunt in municipium: quia neceſſaria eſt ſatiſdatio. Item de reſtituenda domino proprietate, is cui uſusfructus datus eſt. Item legatarius, ut caueat euicta hæreditate legata reddi, & quod amplius quàm per legem Falcidiam licet, cepit.

VII. EVENTVS PROPOSITÆ CAUTIONIS.

Si cautum non ſit hæredi pupilli, tutelæ actio datur aduerſus tutorem quod approbatur l. 1. §. 1. ff. ſi cui plus quàm, &c. his uerbis: Si non fuiſſet interpoſita ſtipulatio ex perſona pupilli, tutelæ actio hæredi pupilli aduerſus tutorem cõpetit. Sed (ut Pomponius ait) & ipſi pupillo & hæredi eius poterit committi ſtipulatio: ipſi, quo caſu uiuo eo Falcidia incipit locum habere. De tutelę quoq; actione idem ſcribit. *Concordat l. 79. in prin. ibi: quòd ſi pupillus. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide J. lib. prox. cap. 1 except. 19. in fine. Concordat item l. 31. ff. eod. ti. his uerbis:* Reperitur caſus, quo hæres agere poteſt, quamuis teſtator agere non potuerit. ueluti ſi tutor, cùm ſolueret legata, non interpoſuerit ſtipulationem, quanto plus quàm per legem Falcidiam capi licuerit, ſolutum fuerit, reddi: pupillus eo quidem nomine tutelæ non aget, ſed hæredi eius hoc quoq; nomine tutor obligatus erit.

DE ACTIONE QVAE EX PROPOSITA CAUTIONE COMPERIT.

I. Cauſa huius actionis eſt: Si poſtea certũ eſſe cœperit, plus legatorum nomine ſolutum eſſe, quàm per legem Falcidiam licet: ad id enim quod plus eſt, reddendum, uel quanti ea res eſt, legatarius hac actione poteſt conueniri. Quæ cauſa approbatur l. 70. ff. ad l. Falcid. cuius uerba uide J. quæſt. 4. Cuius cauſæ aliquot ſequuntur exceptiones, quarum prima hæc eſt: Niſi legata diuerſarum tabularum contribuantur. Hæc exceptio reprobatur l. 1. in prin. ibi: neq; intereſt. ff. ſi cui plus, &c cuius uerba uide ſ. ead. caut. in prin. Secunda exceptio eſt: Niſi dolo uel culpa hæredis hæreditas ſit deminuta. de qua exceptione uide J. cautionem

tionem proximam. Tertia exceptio eſt: Niſi res legata apud legatarium perierit. Hæc exceptio approbatur l.1.§.fin. cum ſequentib. ff. ſi cui plus quàm, &c. his uerbis: Si res quæ legata eſt, apud legatarium interierit. probādum eſt exceptione ſuccurri ei qui promiſit, etiamſi quanta ea res ſit, promiſit. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi dolo legatarij res perierit. Quæ replicatio approbatur l.1. in prin. ff. d. tit. his uerbis:* Niſi dolo ipſius aliquid factum ſit: tunc enim etiam ex doli clauſula, quæ in iſta ſtipulatione continetur, tenebitur, & replicatione repelli poterit. *Alias huiuſmodi exceptiones uide J. cautione proxima.*

II. *Quibus datur hæc actio? De coherede, qui ſtipulatus non eſt. Et non datur actio. Quæ regula approbatur l.32.§. Iulianus. ff. ad legem Falcidiam, his uerbis:* Iulianus ſcribit, Si utriuſq; hæredis pars exhauſta ſit legatis, & alter ex hæredibus cautionem prætoriam acceperit à legatarijs: non æqualiter, ſed pro ſuo modo legis Falcidiæ rationem & actionem ex ſtipulatu habiturum. Omnes enim prætorias ſtipulationes eiuſdem interpretationis eſſe. nam conſtare ex iudicatum ſolui ſtipulatione (ſiue à parte actoris ſiue rei plures hæredes extitiſſent) non omnibus nec aduerſus omnes actionem contingere: ſed duntaxat ijs qui uiciſſent aduerſus uictos, hisq; aduerſus quos res defenſa non eſſet, aduerſus eos qui rem non defendiſſent. *Concordat l.1.§. Marcellus. ibi: ſecundum quod. ff. ſi cui plus quàm, &c. cuius uerba uide J. lib. prox. cap.1. except. 19. De ſubſtituto, ſi inſtitutus ſit ſtipulatus. Et illi eo nomine competit actio. Quæ regula approbatur l.11. §. ſi filio ſuo, in fine. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Si filio ſuo impuberi duos ſubſtituerit, & pupillo de Falcidia cautum fuit, duobus ſtipulatio committitur, uidelicet in ea quantitate, quam unuſquiſq; ſibi detinere potuiſſet. *Concordat l.1.§. ſed ut Pomponius. ff. ſi cui plus quàm, &c. cuius uerba uide paulò ſ. quæſt. 7. euictus.*

III. *Quid ueniat in hanc actionem? Interdum totum legatum reſtituendum. Quæ regula approbatur l.1.§. hæc uerba. ff. ſi is cui plus quàm, &c. his uerbis:* Hæc uerba ſtipulationum, Quod amplius legatorum nomine ceperit, quàm ex lege Falcidia capere licebit: non tantùm eum comprehendūt, qui amplius accepit, quàm ei Falcidia permiſit, ut reddat partem hāc, & habeat partem: uerùm etiam eum qui totum debet reſtituere. etenim ſciendum eſt, legem Falcidiam interdum partem eius quod datum eſt, interdum totum reuocare. cum enim habita ratione æris alieni Falcidia inerat, plerunq; euenit, ut emergente debito, uel conditione æris alieni exiſtēte, totum quod legatum eſt exhauriatur. Sed & libertatum conditio interdum exiſtens efficiet legatum, omnino non deberi: quippe cùm habita ratione libertatum, & deductis precijs eorum, tunc demum legatorum ineatur ratio.

IIII. *Quando committatur ſtipulatio, & detur actio? Statim cōditione legati uel debiti exiſtente. Quæ regula approbatur l.70. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Falcidiæ ſtipulatio ſtatim committitur, ubi conditio legati uel debiti extitit.

V. *Adfine huius actionis remedium eſt, condictio indebiti. Quod approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eadem cautione, in prin.*

IIII. DE CAVTIONE, EVICTA re uel hæreditate legata reddendi.

I. *Cauſa huius cautionis. Si hæredi de re legata uel hæreditate ab alio mouetur cōtrouerſia, legatario, niſi cauerit re uel hæreditate euicta legata reddi, denegatur legati actio. Quæ cauſa approbatur l.49.§. fin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cap.2. reg.10. Cōcordat l.9. C. de leg. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap.12. cauſa 65. Concordat item l.8. ff. ſi cui plus quàm, &c. his uerbis:* Si hæres partem bonorum, uel etiam uniuerſa bona delata ad fiſcum diceret, cōſtaret autem de fideicommiſſo: decretū eſt, ut petitori cauenti euicta hæreditate reſtitui, ſoluatur. *Concordat item l.17. ff. de peculio leg. his uerbis:* Qui peculium ſerui legauerat, iudicium eo nomine acceperat, deinde deceſſerat: placuit non aliter peculiō ex cauſa legati præſtari, quàm ſi de accepto iudicio hæredi caueretur. *Concordat item l.4.§. fin. ibi: ſed ſi petitor. ff. ſi cui plus quàm, &c. cuius uerba uide J. except. 2. repl. 1 dupl. 1. Concordat itē l.6. in prin. ff. de petit. hæred. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap.12. cauſa 65. Planè cauſa propoſita ſuas etiā habet exceptiones, quarū prima hæc eſt: Niſi nondū illata controuerſia, quis litē tantùm minatus ſit. Quæ exceptio approbatur l.4. in prin. ff. ſi cui plus quàm, &c. his uerbis:* Hæc ſatiſdatio locū habet, ſi iuſta cauſa eſſe uidebitur. nā iniquū erat omnimodo caueri nondū illata controuerſia litis, cùm poſsint ei luſoriæ minæ fieri. Ideoq; eā rem prætor ad cognitionē ſuam reuocat. *Secunda exceptio eſt: Niſi quis non ſuā, ſed hæreditariam rē ex cauſa legati tradat. Quæ exceptio approbatur l.4. §. hæc cautio. ff. eod. tit. his uerbis:* Hæc cautio utique neceſſaria eſt, ſi quis pecuniam ſuā ſoluat, uel ſuam rē tradat: ſi uerò pecuniā ſoluat hæreditariā, uel rem tradat, quidā non putant cauendū: quia nec teneri poſsit eo nomine uictos, cùm nō poſsideat, uel dolo fecerit quo minus poſsideat. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non ante, ſed poſt motam litem rem hæreditariam tradat. Quæ replicatio approbatur d.§. hæc cautio, his uerbis:* Hoc ſi ante motā controuerſiam ſoluat: quòd ſi poſtea, tenebitur culpæ nomine. *Concordat l.42. ff. ad l. Falcid. his uerbis:* Dolo carere nō

uidetur,

uidetur, ſi iam mota quis controuerſia hæreditatis legata ſine cautionibus det. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi non de iure teſtamenti ſit controuerſia, ſed duo ex teſtamento in ſolidum hæreditatem ſibi uendicent, puta quia eiuſdem nominis ſint, & ob id quilibet de ſe teſtatorem dicat ſenſiſſe. hoc enim caſu, quia legatum certum eſt, etiam poſt motam controuerſiam ſine cautione res hæreditaria ab alterutro ſolui poteſt. Quæ duplicatio approbatur d.l.4.§.ſi duo. & §.ſed cum de nomine, his uerbis:* Si duo ex teſtamento hæreditatem in ſolidum ſibi uindicent, fortè quòd eiuſdẽ nominis ſint, tam in poſſeſſorem, quàm in petitorem competunt actiones & creditoribus & legatarijs. Sed cùm de nomine inter duos quæſtio eſt, nunquid non ſit cauendum? quia omnimodo unus liberatur, quemadmodum ſi æs alienum hæreditarium ſoluatur. Sed ſi petitor ſuam pecuniã ſoluat, aut tradat rem ſuam: non habet unde retineat. Et ideo neceſſaria eſt ei cautio. *Secunda replicatio eſt: Niſi eadem res alteri purè, alteri ſub conditione ſit legata. hoc enim caſu ei, cui purè legata eſt, dari non debet, niſi cautione præſtita eã reddi conditione alterius legati exiſtente. Quæ replicatio approbatur l.9.§.ſi tibi.ff.ad exhibendum. cuius uerba uide ī.lib.prox.cap.11.cauſa 54.exemplo 1.except.3.* *Tertia exceptio eſt: Niſi ante interpoſitam cautionem legatum ſit ſolutum. Hæc exceptio reprobatur l.3.§.fin.ff.ſi cui plus quàm, &c. cuius uerba uide ſ̄.caut.prox.cauſa 1.exceptione ſexta.*

II. *Quibus cauendum? Si cum de uſufructu legato controuerſia eſſet, proprietas rei non ſit penes hæredem, ſed penes alium, proprietario, non hæredi cauendum. Quæ regula approbatur l.9.in prin.ff.ſi cui plus quàm, &c. his uerbis:* Si non in controuerſia ſit proprietas, ſed uſusfructus (poteſt enim rei, cuius proprietas Titio legata eſt, uſusfructus alij legari) tunc de eo reſtituendo non hæredi, ſed Titio caueri debet. Interdum, etſi ab hærede legetur uſusfructus, Titio cauendum eſt, ueluti ſi detracto uſufructu proprietas ei legetur, uſusfructus Seio: quid enim attinebit, hoc caſu hæredi caueri, ad quem emolumentum intercidentis uſusfructus non ſit ſpectandum? *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi proprietas Titio non purè, ſed in diem incertum ſit legata. tunc enim non Titio, ſed hæredi cauendum. Quæ exceptio approbatur d.l.9. in fine, his uerbis:* Verùm ſi uſusfructu Seio legato, proprietas Titio legetur, ut cùm ad Seium pertinere deſierit, habeat proprietatem, tunc hæredi caueri oportebit à fructuario, ab hærede autem Titio: quia non ſit certum, uſufructu intercepto, ad Titium proprietatem reuerſuram. *Plura de regula propoſita uide ī.lib.24.cap.6.quæſt.1.reg.2.*

III. *Vbi cauendum? Si Romæ cauere non poßit, in municipium remittendus. Quæ regula approbatur l.8.§.tutor.ff.qui ſatiſdare cogantur. cuius uerba uide ſ̄.caut.prox.quæſt.6.*

IIII. *Euentus, ſeu de actione quæ ex hac cautione datur. Si euicta ſit res uel hæreditas, ex hac cautione ad reſtituendum legatum agi poteſt. Quæ regula approbatur l.3.§.et generaliter.ff.ſi cui plus quàm, &c. his uerbis:* Generaliter ubicunq; hæreditatem uel quantitatem uel emolumentum præſtitit is, qui hac ſtipulatione ſibi proſpexerat: dicendum eſt, ibi committi eam, ſi modò culpa abſit ab eo, qui ſtipulatus eſt. *Ex his uerbis, præterquàm quòd regula propoſita approbatur, ſimul etiam prima eius exceptio conſtat, hæc ſcilicet: Niſi culpa ipſius ſtipulatoris res uel hæreditas ſit euicta. Cui concordat d.l.3.§.ſi legatarius, his uerbis:* Si legatarius hæredi qui controuerſiam hæreditatis patitur, iam uel ſperat, de reſtituendo legato ſibi præſtito cauerit, & euicta hæreditas ſit: ſed negligentia uel dolo eius, qui legatum præſtitit: dicemus non committi ſtipulationem propter uiri boni arbitrium, quod ineſt huic ſtipulationi. *Secunda exceptio eſt: Niſi is qui ſtipulatus eſt, uel cui cautum eſt, euicerit ex alia cauſa hæreditatem. Hæc exceptio reprobatur d.l.3.§.item ſi ipſe, his uerbis:* Item ſi ipſe qui præſtitit legatum, ex alia cauſa ſibi euicerit, ut puta, quia inuenitur ſequenti teſtamento hæres ſcriptus, in quo legatum iſte legatarius non acceperat: dicemus committi ſtipulationem propter uiri boni arbitrium. *Tertia exceptio eſt: Niſi ſtipulatio ſemel ſit commiſſa. Quæ exceptio reprobatur d.l.3.§.quæſitum, his uerbis:* Quæſitum eſt, an & ſæpius committatur? & placet etiam ſæpius eam committi, ſi per partes ablata ſit hæreditas.

V. *De cautione boni uiri arbitratu utendi, fruendi, & finito uſufructu eum reſtituendi, uſufructo legato, uide ſ̄.lib.24.*

VI. *De cautione hæredem defenſum iri aduerſus alium. Huius cautionis primum exemplum proponitur l.11.§.plerunq; euenit, in fin.ff.de leg.3. cuius uerba uide ī.cap.7.reg.25. except.10. Secundum exemplum proponitur l.4.ff. de lib. leg. cuius uerba uide ī.cap.1.membr.1.regul.3.in prin. Tertium propoſitæ cautionis exemplum proponitur l.18.ff.de peculio leg. his uerbis:* Si ſeruo manumiſſo peculium legatum fuerit, in eum ſine dubio creditoribus peculiaribus actiones non cõpetunt: ſed non aliter hæres peculium præſtare debet, niſi ei caueatur defenſum iri aduerſus creditores peculiares. *Vide de hoc ī. lib.prox. cap.14.quæſt.3.reg.2. Quartum exemplum proponitur ac reprobatur l.1.§.ſi hæres.ff.ad S.C.Treb. cuius uerba ī.lib prox.cap.2.quæſt.4.reg.2.except.5.proponentur. Quintum exemplum proponitur l. ſi à plurib.104.in prin.ff.de legatis primo. cuius uerba uide ſ̄.cap.2.reg.1.except.1.repl.13.*

VII. CAVTIO.

Si hæres damnatus ſit pecuniam credere, an legatarius de credito reddendo cauere teneatur, definitur l. 12. §. ſi hæres. ff. de leg. 1. his uerbis: Si hæres rogatus ſit certam ſummam uſuris certis fœnori dare, utile eſt fideicommiſſum: ſed Mætianus putat, non aliàs cogendum credere, quàm idoneè ei caueatur: ſed ego procliuior ſum, ut putem cautionem non exigendam.

VIII. CAVTIO.

Si alicui decem ſint legata, ita ut ſi perdidiſſet, rurſus ei ſint relicta: utrum legatario non ſit actio danda, niſi cauerit ſalua fore decem, ne hæres ſecundò præſtare cogatur, definitur l. 12. §. ſi quis alicui. ff. de leg. 1. cuius uerba cum l. concordante uide ſ. lib. prox. cap. 12. cauſa 58. except. 7.

IX. CAVTIO.

Si hæreditas alicuius ſit legata, uel per fideicommiſſum relicta, legatarius uel fideicõmiſſarius hæredi cauere tenetur, ſi eius hæreditatis nomine damnatus eſſet id præſtari. Quæ cautio approbatur l. 36. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis: Cùm hæreditas ex fideicommiſſi cauſa reſtituta eſt, ſi antè cum hęrede compromiſſum ſit, puto fideicommiſſarium cauere debere hæredi, ſicut cùm hæres multa antequam reſtitueret adminiſtrauit. nam quod dicitur retinere eum oportere, non eſt perpetuum: quid enim, ſi nihil eſt quod retineat: ueluti cùm omnia in nominibus ſont, aut in corporibus quæ non poſſidebat? nempe enim is cui reſtituta eſt, omuia perſequitur, & tamen hæres iudicijs quibus conuentus eſt, aut ſtipulationibus quibus neceſſe habuit promittere, obſtrictus manebit. Ergo non aliàs cogetur reſtituere, quàm ei caueatur. *Concordat l. 29. §. cùm ita legatum. ff. de leg. 3. his uerbis:* Cùm ita legatum eſſet, Quanta pecunia ex hæreditate Titij ad me peruenit, tantam pecuniam hæres meus Seio dato: id legatum putat Labeo, quod acceptum in tabulas ſuas ex ea hæreditate teſtator retuliſſet: cæterùm negat cauendum hæredi à legatario, ſi quid fortè poſtea eius hæreditatis nomine hæres damnatus eſſet. Ego puto contrà: quia non poteſt uideri ad hæredem perueniſſe, quod eius hęreditatis nomine præſtaturus eſſet. Idem Alfenus Varus Seruio placuiſſe ſcribit: quod & uerum eſt. *Concordat l. 69. in fine. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 2. reg. 4. Concordat item l. 78. §. penult. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 4. quæſt. 2. reg. 3.*

X. CAVTIO.

Si Titio genero filiæ nomine dos ſit legata, Titius legatarius cauere debet dotem mulieri reddi. Quæ cautio approbatur l. 69. §. fin. ff. de cond. & demonſtrat. his uerbis: Sabinus exiſtimabat, nupta muliere, Titio ſine cautione legatum deberi, quoniam pecunia dotis efficeretur: ſed cùm ante nuptias (quia purum legatum eſt) peti poteſt, cautio mulieri pecuniam reddi neceſſaria erit.

XI. CAVTIO.

Si ſeruo legato libertas ſub conditione legata eſt, legatarius cauere debet, conditione exiſtente ſeruum ad manumittendum redditum iri. Quæ cautio approbatur l. 47. §. cùm ſub. ff. de fideicommiſſ. libert. his uerbis: Cùm ſub conditione legato ſeruo libertas datur, non aliter fideicommiſſario tradi debet, quàm ut caueatur, exiſtente conditione ſeruum traditum iri.

XII. CAVTIO.

Si ad tempus legatum ſit, legatarius cauere tenetur, finito tempore legatum reſtitui. Quæ cautio approbatur l. ult. in fin. C. de leg. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 6. except. 77.

XIII. CAVTIO.

Si eadem res duobus ſit legata, non aliter alteri actio danda eſt, quàm ſi cauerit legatum alteri reddi. Quæ cautio approbatur l. 5. §. ſi Titio. ff ut legator. ſeruãd. cauſa. cuius uerba uide ſ. cap. 12. quæſt. 3. reg. 1.

¶ *Hactenus cautiones ab actore præſtandæ propoſitæ ſunt: de cautionibus autem à reo præſtandis, dictum eſt ſ. cap. 3. reg. 4. cum ſequentibus.*

DE RELIQVIS ADIVNCTIS actionis legatorum, & officio iudicis. Cap. X.

P*Rima regula: Si legatum uel fideicommiſſum negetur, quid iuris, definitur Inſt. de fideicommiſſ. hæredib. §. & quis prima, his uerbis:* Quia prima fideicommiſſorum cunabula à fide hæredum pendent, & tam nomen, quàm ſubſtautiam acceperunt: ideo diuus Auguſtus ad neceſſitatem iuris ea detraxit. Nuper & nos, eundem principé ſuperare contendentes, ex facto, quod Tribonianus, uir excellentiſſimus, & quæſtor ſacri Palatij, ſuggeſſit, conſtitutionem fecimus, per quam diſpoſuimus, ſi teſtator fidei hæredis ſui commiſit, ut uel hæreditatem, uel ſpeciale fideicommiſſum reſtituat, & neque ex ſcriptura, neq; ex quinq; teſtium numero (qui in fideicommiſſis legitimus eſſe noſcitur) poſſit res manifeſtari: ſed uel pauciores quàm quinque, uel nemo penitùs teſtis interuenerit: tunc ſiue pater hæredis, ſiue alius, quicunq; ſit, qui fidem hæredis elegerit, & ab eo reſtitui aliquid uoluerit, ſi hæres perfidia tentus adimplere fidem recuſat, negando rem ita eſſe ſubſecutam, ſi fideicommiſſarius iuſiurandum ei detulerit (cum prius ipſe de calumnia iurauerit) neceſſe eum habere uel iuſiurandum ſubire, quòd nihil tale à teſtatore audiuit: uel recuſantem ad fideicommiſſi

uel

uel uniuerſalis uel ſpecislis ſolurionem coarctsri: ne deperest ultima uoluntas teſtaroris,fidei hæredis commiſſa. Eadem obſeruari cenſuimus, etſi à legstario uel fideicommiſſario aliquid ſimiliter relictum ſit: quòd ſi is à quo relictum dicitur, poſtquam neganerit, confiteatur quidem aliquid à ſe relictum eſſe, ſed ad legis ſubrilitatem decutrat,omnino ſoluere cogendus eſt. *Concordat l.ult. C. de fideic.hiſce uerbis:* Quæſtionem ex facto emergentem reſecanres, & uoluntari mortuorum proſpicientes, ſancimus, ſi ſine ſcriptura & præſentia reſtium fideicommiſſo derelicto, fideicommiſſarius elegerit hæredis iuramentum: uel forſitan legatarij uel fideicommiſſarij, quoties ab eo relictum eſt fideicommiſſum,ſiue uniuerſale,ſiue ſpeciale, neceſſe habere hærsdem ſine legatarium,uel fideicommiſſarium,prius iureiurando de calumnia præſtito,uel ſacramentum ſubire, & omni inquietudine ſeſe relaxare:uel ſi recuſandum exiſtimauerit ſacramentum, aur certam partem uel quantitatem manifeſtsre fideicommiſſario derelictam noluerit, ſi forſitsn maioré fideicõmiſſarius expectat,omnimodo exactioni fideicommiſsi ſubiacere, & eum ad ſarisfsctionem compelli:cùm ipſe ſibi iudex & teſtis inuenitur, cuius religio & fides à fideicommiſſario electa eſt, nullis teſtibus nullisq; alijs aduenticijs probarionibus requiſitis:ſed ſiue quinq; ſint teſtes,uel minores, uel nemo, eauſam per illius ſacramentum uel dandum uel recuſandum haberetsm ſosm firmitatem, quàm exactionem,ſiue patet ſir,qui fideicommiſſum dederit,ſiue extraneus,ut æquitaris ratio cõmuniter in omnes procedar. Cùm enim res per teſtium ſolennitsrem oſtenditur, tunc & numerus teſtium, & nimia ſubrilitss requirenda eſt:lex etenim,ne quid falſitstis incurrat, per duos fortè teſtes compoſitum, maiorem uumerum teſtium expoſtulat, ut per homines ampliores perfectiſsima ueritas reueletur. Cùm autem is qui quid ex uoluntate defuncti lucratur,& maximè ipſe hæres,cui ſumma authoritas totius cauſę commiſſs eſt,dicere compellitur ueritatem per ſacramenti religionem, quis locus teſtibus relinquatur,uel quemadmodum ad extraneam fidem decurratur,propria & indubitata fide relicta ιcum & iu leges reſpeximus, quæ iuſtis diſpoſitionibus teſtatorum omnino hęredes obedire compellunt:& ſic ſtrictius cauſam exigunt,ut etiam amittere lucrum hæreditatis ſanciant eos qui teſtatoribus ſuis minimè paruerint.

Secunda regula: Coniectura in legatis & fideicommiſsis poteſt admitti. Quæ regula approbatur l. 66. ff. de leg. 2. his uerbis: Cùm proponebatur in ſcripturs fideicommiſsi, quod pluribus ſub coniectura fuetst relictum, per errorem omiſſam mutuam ſubſtitutionem, quam teſtator iu ſuis tabulis, cum eoſdem ſubſtitueret, expreſsiſſet: diuus Marcus & Commodus Impp. reſcripſerunt,uolunratem msnifeſtam uideri mutuò factæ ſubſtitutionis:etenim in cauſa fideicõmiſsi (utcunq; precaria uoluntas quæreretur) coniectura potuit admitti.

Tertia regula: Ignorãtia præſumitur. Itaq; ſcientiã aſſerens,eã tenetur probare. Quæ regula approbatur Inſt. de leg. §. quod autẽ diximus. ibi: et uerius eſt. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 5. except. 49. diſt. 3.

Quarta regula de ordine cognitionum proponitur l. 54. ff. de legat. 1. his uerbis: Non oportet prius de condirione cuiuſquam quæri,quàm hæreditas legatumúe ad eum pertinear.

Quinta regula proponitur l. 16. ff. de condit. et demonſtr. his uerbis: In his quæ extra teſtamentum incorrunt, poſſunr res ex bono & æquo interpretationem capere: quæ ex ipſo teſtamento oriuntur, neceſſe eſt ſecundũ ſcripti iuris rationem expediri.

Sexta regula: Quæſtio de uoluntate defuncti in arbitrio ipſius iudicis eſt. Quæ regula approbatur l. 7. C. de fideic. hiſce uerbis: Voluñtatis defuncti quęſtio in æſtimatione iudicis eſt. *Exemplum huius regulæ proponitur l. 67. §. Titius. ff. de legat. 3. cuius uerba uide ſ. cap. 4. de ſeruis leg. reg. 10.*

Septima regula: In legatis & fideicommiſsis poſterior ſcriptura derogat priori. Quæ regula approbatur l. ſi mihi. 12. §. in legatis. ff. de leg. 1. his uerbis: In legstis nouiſsimę ſcripturæ ualent: quia & murari cauſa præcedéris legati uel die, uel condirione, uel in totum ademptioue poteſt: ſed etſi ſub alia uel alia condirioue legatum sdemptũ eſt, nouiſsima ademptio ſpectands eſt. *Concordat l. 6. §. fin. ff. de adim. leg. cuius uerba uide ſ. lib. prox. ca. 8. cauſa 4. in prin. Concordat item l. 17. ff. eod. tit. his uerbis:* Nihil prohibet priorem ſcripturam poſteriore corrigere,commutsre,reſcindere. *Concordat item l. ſi quis. 14. in prin. ff. de uulg. ſubſt. his uerbis:* In legato & in teſtamenris nouiſsima ſcriprura erit ſpectsnda, ſicut in eodem teſtamento codicillis confirmaris obſeruatetur. *Cõcordat l. 3. C. de codicillis, hiſce uerbis:* Cùm proponatis, pupillorum ueſtrorum matrem diuerſis temporibus ac diſſonis uoluntatibus duos codicillos ordiuaſſe, in dubium non uenit, id quod priori codicillo inſcripſerat, per eum in quem poſtea ſecreta uoluntatis ſuæ contulerst, ſi à prioris tenore diſcrepat, & contrsrism uoluntarem contiuet, reuocatum eſſe. *Concordat item l. 19. C.*

de

de fidcic. biſce uerbis: Clari & aperti iuris eſt, in fideicommiſsis poſteriores uoluntateu eſſe firmiores. Concordat deniq; l. 87. ff. de cond. et demonſtr. cuius uerba uide ſ. cap. 8. reg. 1. except. 6. Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ita ſit legatum, Quod infrà legauero, id neq; do, neq; lego. Quæ exceptio approbatur d. l. ſi mihi. 12. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis: Interdum in legatis non poſterior, ſed præcedenu ſcripturu ualet. nam ſi ita ſcripſero, Quod Titio infrà leguuero, id neq; do, neq; lego: quod infrù legutum erit, non uulebit. num & eum ſermonem quo præſentia leguta data in diem proferuntnr, ad poſtea quoq; ſcripta leguta pertinere placuit: uoluntuu ergo facit, ut in teſtamento ſcriptum ualeat. Concordat l. ſi ita. 24. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. 5. reg. 53. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi teſtator in poſteriore ſcriptura ſpecialiter dixerit, prioris uoluntatis ſe pœnituiſſe. Quæ replicatio approbatur l. 22. in prin. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 6. except. 93. Secunda propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi poſtquam legatorum diem protulit teſtator, & alia legauit. hoc enim caſu prolatio diei etiam ad poſteriora pertinet legata. Quæ exceptio approbatur ſupradictis uerbis hiſce: Nam & eum ſermonem, quo præſentiu legata dutu in diē proferuntur, ad poſtea quoq; ſcripta legatu pertinere plucuit. Cui concordat l. talis. 30. §. fin. cum l. ſequente. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. cap. 8. reg. 1. except. 6. repl. 4. Tertia exceptio eſt: Niſi poſterior ſcriptura priori non ſit contraria. Quæ exceptio patet ex l. 1. C. de codicillis. cuius uerba uide paulò ſ. ead. reg. in prin. Huius exemplum eſt l. 27. in prin. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 8. cauſa 3 except. 11. Aliud exemplum eſt l. ſeruo. 110. §. ſi quis à primo. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. cap. 7. reg. 12. except. 1. repl. 3. Quarta exceptio eſt: Niſi in continenti, non ex interuallo in eodem teſtamento utraq; ſcriptura interuenerit. Quæ exceptio approbatur l. 87. ff. de cond. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. cap. 8. reg. 1. except. 6. repl. 1. Huius exemplum etiam proponitur l. 27. in prin. ibi: ſed ſi ic ff. de hered. inſt. cuius uerba uide j. lib. prox cap. 6. except. 31. Huius exceptionis prima replicatio hæc eſt: Niſi poſterior ſcriptura plenior ſit priore. tūc enim, quamuis utraq; in continenti ſcripta ſit, poſterior tamen ualet. Quæ replicatio approbatur l. ſi ita. 67. ff. d. tt. de hered. inſt. his uerbis: Si ita ſcriptū fuerit, Tithaſus ſi in Capitolium aſcenderit, hæres eſto. Tithuſus hęres eſto. ſecundu ſcriptura potior erit: plenios eſt enim, quàm prior. Secunda replicatio eſt: Niſi cum commemoratione prioris poſterius ſit ſcriptum. Quæ replicatio approbatur l. 87. in fine. ff. de cond. et demonſtr. cuius uerba uide ſ. cap. 8. reg. 1. except. 6. repl. 2.

Octaua regula: De ſcripto & uoluntate. Voluntas teſtatoris ſcripto præferenda. Quæ regula approbatur l. 7. §. fin. ff. de ſupellect. legata, his uerbis: Prior utq; potentior eſt quàm uox, mens dicētis. Cōcordat l. ſi mihi. 12. §. fin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide paulò ſuperius, reg. prox. exceptione 1. Concordat item l. penult. ff. eod. tt. his uerbis: Sola uoluntau ſeruatur in fideicommiſsis. Item l. 11. §. item ſi quis certam, in fine. ff. de leg. 3. his uerbis: In fideicommiſsis præcipuè ſpectanda ſeruandaq; eſt teſtutoriu uoluntus. Item l. 67. §. Titium. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. cap. 4. de ſeruis leg. reg. 10. Concordat item l. 18. §. aſinam. ibi: optimū. ff. de inſtr. leg. cuius uerba uide ſ. cap. 4. de inſtr. fundi legat. reg. 7. in fine. item j. reg prox. Concordat item l. 19. in prin. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis: In conditionibus primum locum uoluntuu defuncti obtinet, euq; regit conditiones. Item l. 99. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. lib. prox. cap. 7. condit. 2. in fine. Concordat item d. l. 99. §. conditionum. cuius uerba uide j. d. cap. 7. condit. 12. Concordat item l. 16. ibi: ſanè quoniam. C. de fideicommiſsis. cuius uerba uide ſ. cap. 4. de eo quod ad rogat. peruenit legato, reg. 5. Concordat item l. 23. §. fin. C. de leg. his uerbis: In omnibus teſtatoria uoluntatem, quæ legitima eſt, dominuri cenſemus. Propoſitæ regulæ elegans exemplum proponitur l. 15. §. fin ff de legatis 2. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap 6. exception. 74. circa mediū. Aliud exemplum proponitur l. 37. in prin. ff. de leg. 1. cuius uerba uide itidem in d. except. 74. §. ſed & ſi quis ita dixerit. Planè propoſita regula ſuas etiam habet exceptiones. quarum prima hæc eſt: Niſi uerba ſint perſpicua & aperta. Quæ exceptio approbatur l. 25. in fine. ff. de leg. 2. his uerbis: Cùm in uerbis nulla eſt ambiguitas, non debet udmitti uoluntatiu quæſtio. Concordat l. 7. §. fin. ff. de ſupell. legata. cuius uerba uide ſ. cap. 4. de ſupellect. legata, reg. 1. except. 2. repl. unica. Exemplum huius exceptionis proponitur l. 19. ff. de uſufructu legato. cuius uerba uide ſ. cap. 3. reg. 17. except. 1. Secunda exceptio eſt: Niſi diuerſa teſtatoris ſententia ſit dubia, & non probetur. Quæ exceptio approbatur l. 67. in prin. ff. de leg. 3. his uerbis: Non aliter à ſignificatione uerborum recedi oportet, quàm cùm manifeūſt eſt, aliud ſenſiſſe teſtatorem. Huius exemplom proponitur l. 28. §. idem quæſijt. ff. de inſtr. leg. cuius uerba uide ſ. cap. 4. de fundo leg. reg. 5 except. 2. Aliud exemplum proponitur l. 35. §. Caius. ff. de legat. 2. cuius uerba j. de liberatione legata propunentur.

Nona regula: In rebus dubijs etiam reſpiciendum eſt ad morem regionis. Quæ regula approbatur l. 18. §. aſinam. ibi: optimum. ff. de inſtr. legato, his uerbis: Optimum eſſe Pedius ait, non propriam uerborum ſignificationem ſcrutari, ſed in primis quid teſtator demonſtrare uoluerit: deinde in qua præſumptione ſint, qui in quaq; regione commorantur.

Decima regula huius loci proponitur l. 25. ff. de reb. dubijs, hiſce uerbis: Cùm in teſtamento ambiguè, aut etium perpetam ſcriptum eſt,

benignè interpretari, & ſecúdum id quod credibile eſt, cogitatum credendum eſt.

Vndecima regula proponitur l. 11. §. fin. ff. de reb. dubijs, hiſce uerbis: In ambiguis rebus humaniorem ſententiam ſequi oportet.

Duodecima regula proponitur l. 21. in fine. ff. d. tit. his uerbis: Semper in dubijs id agendum eſt, ut quàm tutiſsimo loco res ſit bona fide contracta, niſi cùm apertè contra leges ſcriptum eſt. *Concordat l. 13. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 7. cap. 9. reg. 18.*

Decimatertia regula proponitur l. 3. ff. de rebus dubijs, his uerbis: In ambiguo ſermone non utrumq; dicimus, ſed id duntaxat quod uolumus. Itaq; qui aliud dicit quàm uult, neque id dicit quod uox ſignificat, quia non uult: neque id quod uult, quia id non loquitur.

Decimaquarta regula, de cumulatione actionum, proponitur l. 78. § penult. ff. de leg. 2. his uerbis: Varijs actionibus legatorum ſimul legatarius uti non poteſt, quia legatum datum in partes diuidi non poteſt. non enim ea mente datum eſt legatarijs, pluribus actionibus uti: ſed ut laxior eis facultas agendi ſit, ex una interim quæ fuerit electa, legatum petere. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi plures agant. Quæ reprobatur l. huiuſmodi. 84 § fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si is cui legatum fuerat, antequam conſtitueret qua actione uti uellet, deceſſit, duobus hæredibus relictis: legatum accipere ſimul uenientes, niſi conſenſerint, non poſſunt: quare quamdiu alter rem uindicare uult, alter in perſonam agere non poteſt. ſed ſi conſenſerint, rem communiter habebunt: conſentire autem uel ſua ſponte debent, uel iudice imminente.

QVAE DE LEGATIS COMpetat actio, deq́; eius actionis adfinibus remedijs. Cap. XI.

I. *Regula: De actione in perſonam, in rem & hypothecaria, proponitur Inſt. de leg. §. noſtra autem conſtitutio, his uerbis:* Noſtra conſtitutio, quam cum magna fecimus lucubratione, defunctorum uoluntates ualidiores eſſe cupientes, & non uerbis, ſed uoluntatibus eorum fauentes, diſpoſuit ut omnibus legatis una ſit natura. Et quibuſcunq; uerbis aliquid relictum ſit, liceat legatarijs id perſequi non ſolùm per actiones perſonales, ſed etiam per in rem & per hypothecariam: cuius conſtitutionis perpenſum modum ex ipſius tenore perfectiſsimè accipere poſsibile eſt. *Concordat l. 1. C. communia de legatis, hiſce uerbis:* Cùm hi qui legatis uel fideicommiſsis honorati ſunt, perſonalem plerunq; actionem habere noſcuntur, quis uel uindicationis, uel ſinendi modo, aliorumq́; generum legatorum ſubtilitatem prono animo admittet, quam poſteritas optimis rationibus uſa nec facilè ſuſcepit, nec inextricabiles circuitus laudauit? quis in rem miſsionis ſcrupuloſis utatur ambagibus? Rectius igitur eſſe cenſemus, in rem quidem miſsionem penitùs aboleri: omnibus uerò tam legatarijs, quàm fideicommiſſarijs unam naturam imponere: & non ſolùm perſonalem actionem præſtare, ſed etiam in rem, quatenus eis liceat eaſdem res, quæ uel per quodcunque genus legati, uel per fideicommiſſum fuerint derelictæ, uindicare, in rem actione inſtituenda: & inſuper utilem Seruianam, id eſt hypothecariam, ſuper his quæ fuerint derelicta, in res mortui præſtare. Cùm enim iam hoc iure noſtro increbuit, licere teſtatori hypothecam rerum ſuarum in teſtamento quibus uoluerit dare, & iterum nouellæ conſtitutiones in multis caſibus & tacitas hypothecas introduxerunt: non ab re eſt, etiam nos in præſenti caſu hypothecariam donare, quæ & nullo uerbo præcedente poſsit ab ipſa lege induci. Si enim teſtator ideo legata uel fideicommiſſa derelinquit, ut omnimodo perſonæ ab eo honoratæ ea percipiant, apparet eius uoluntate etiam præfatas actiones contra res teſtatoris eſſe inſtituendas, ut omnibus modis uoluntati eius ſatis fiat, & præcipuè cum talia ſint legata uel fideicommiſſa, quæ pijs actibus ſunt deputata. Et hoc diſponimus, non tantùm ſi ab hærede fuerit legatum derelictum, uel fideicommiſſum: ſed etſi à legatario uel fideicommiſſario, uel alia perſona, quam grauare fideicommiſſo poſſumus, fideicommiſſum cuidam relinquatur. Cùm enim aliter non ualeat, niſi aliquid lucri adferat ei, à quo derelictum eſt: nihil eſt graue etiam aduerſus eum non tantùm perſonalem, ſed etiam in rem & hypothecariam extendere actionem in rebus, quas à teſtatore conſecutus eſt. In omnibus autem huiuſmodi caſibus in tantum & hypothecariis unumquenque conueniri uolumus, in quantum perſonalis actio aduerſus eum competit: & hypothecam eſſe non ipſius hæredis uel alterius perſonæ, quæ grauata eſt fideicommiſſo, ſed rerum tantùm earum, quæ à teſtatore ad eum peruenerunt. *Concordat l. 2. §. & ſit omnibus. C. eodem titulo, his uerbis:* Sit omnibus legatis & fideicommiſsis perfectus euentus, & ex omnibus naſcantur in rem actiones, ex omnibus hypothecariæ, ex omnibus perſonales. *Concordat item, quantum ad actionem*

in rem

in rem attinet, l.1.§.ſed in his omnibus caſibus.C.d.tt. cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.2.regula 2.item l.ſeruo.68.§.1.ff.de leg.1. cuius uerba uide ſ. lib.proxim. cap.11.cauſa 54.exemplo 2. Planè quod attinet ad in *rem actionem, regulæ propoſitæ exceptio hæc eſt: Niſi res aliena ſit legata. hoc enim caſu non aduerſus dominum rei ac poſſeſſorem ex legato naſcitur actio, ſed aduerſus hæredem tantum, ut is eam rem à domino redimat & præſtet. de qua re dictum ſ. lib.prox. cap. 5. exceptione 49. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi res poſtea aliquo caſu teſtatoris uel hæredis ſit facta. hoc enim caſu legatario competit etiam in rem actio, quamuis res teſtamenti facti tempore fuerit aliena. Quæ replicatio approbatur exemplo l. ſi quis.78.§.ſi Titius.ff.de leg.1. his uerbis:* Si Titius, cui Stichus legatus fuerat, antequam ſciret ad ſe legatum pertinere, deceſſerit, & euodem Seio legauerit, & hæres Titij legatum non repudiauerit, Stichum Seius uindicabit.

II. Regula: *De actione ad exhibendum proponitur l.quod legatur.38.§.fin.ff.de iudicijs, his uerbis:* Si mobilis ſit res legata, ad exhibendum agi cum hærede poterit, ut exhibeat rem: ſic enim à legatario uindicari poterit. *Concordat l.9.§.ſi tibi.ff.ad exhibendum. cuius uerba uide ſ.lib. prox. cap.11. cauſa 54. exemplo 2. except.1. Concordat item l.8. §.fin. ff. de electione legata, his uerbis:* Si rerum depoſitarum electio mihi relicta ſit, & ad exhibendum cum eo, apud quem depoſitæ ſunt, agere potero: & cum hærede agere, ut is depoſiti agendo facultatem mihi eligendi præſtet. *Concordat deniq; l.2.§.fin.ff.de tritico legato, his uerbis:* Si centum amphoræ, quas uelles, tibi legatæ ſunt, ex teſtamento agendo conſequi potes, ut deguſtare tibi liceat: aut quanti interſuerit licere tibi deguſtare, ad exhibendum agere potes.

III. Regula: *Si relicta uenerabilibus locis non præſtentur, in duplum actio datur. Quæ approbatur Inſt.de actionibus. §. in autem bonorum, in fine, his uerbis:* Item miſta eſt actio contra eos, qui relicta ſacroſanctis eccleſijs, uel alijs uenerabilibus locis legati uel fideicommiſſi nomine dare diſtulerint, uſq; adeò, ut etiam in iudicium uocarentur: tunc enim & ipſam rem uel pecuniam, quæ relicta eſt, dare compelluntur, & aliud tantum pro pœna: & ideo in duplum eius fit condemnatio. *Concordat Inſt.d.tt.de actionibus.§. in duplum, in fin.*

IIII. Regula: *Si incertum ſit quantum petendum, etiam communi diuidundo actio eſt. Quæ regula approbatur l.8.§.1.ff.communi diuidundo, his uerbis:* Si incertum ſit, an lex Falcidia locum habeat, inter legatarium & hęredem communi diuidundo agi poteſt, aut incertæ partis uindicatio datur. Similiter fit, etſi peculium legatum ſit: quia in quantum res peculiares deminuit id quod domino debetur, incertum eſt.

V. Regula: *De incerti actione & in factum. proponitur l.ſi hæredis.48.in prin ff.de leg.1.his uerbis:* Si hæredis ſeruus rem legatam ignorante domino ſubtraxiſſet & uendidiſſet, ait Atilicinus, in factum dandam actionem, ut uel noxæ ſeruum dederet dominus, uel ex peculio pręſtaret, quod ex uenditione eius rei haberet. *Concordat l.ſi hæres.65.ff.de leg.2. cuius uerba uide ſ.lib prox.cap.11. cauſa 54. exemplo 2.except.4. in fine. Concordat deniq; l.9.§.ſi tibi, in fine. ff. ad exhibendum. cuius uerba uide ſ. d. exemplo 3.exceptione 3.*

VI. Regula: *Si rogatus defuncto ſtipulanti promiſit, etiam ex ſtipulatu actio eſt. Quæ regula approbatur l.15.§.pater ff. de leg.1. cuius uerba uide ſuprà lib.prox.cap 4 except. 40.repl.6.*

VII. Regula: *De familiæ Erciſcundæ actione, ſi uni ex hæredibus ſit prælegatum, proponitur l.qui filiabus.17.§.fin.ff. de leg.1. cuius uerba uide ſ.lib. prox.cap.3.except.27.repl.1.*

VIII. Regula: *Mandati etiam actio eſt. ſi filiusfamiliâs alium rogauit, ut ſe patiatur hæredem inſtitui, eiq; patrifamiliâs facto hereditatem reſtituat. Quæ regula approbatur l. quidam. 44. §. fin. ff. de hæredibus inſtituend. cuius uerba proponentur infrà lib.prox.cap.3.quæſtione quinta, regula ſecunda.*

IX. Regula: *Si teſtator hæredem ex aſſe rogauit, ut ei monumentum uel quid aliud eiuſmodi faceret, officium iudicis locum habet. Quod approbatur l.7. §.fin.ff.de annuis legatis. de quo infrà in facto legato, lib.prox. capite ultimo, exceptione 4.*

X. Regula: *De exceptione & retentione proponitur l.16.C.de legatis, his uerbis:* Creditor, ſi à debitore ſuo rem, quam pignoris nomine ſuſceperat, legatam ſibi contendit: etiam debito ab hæredibus eius oblato, quo minus reſtituat, defendi poteſt. *Sed de hac re uide plura J.de liberat.legata.*

XI. Regula: *Si hæres eandem rem, quam Titio reſtituere rogatus erat, eidem Titio in ſuo teſtamento legauit, non ex hæredis, ſed ex priore teſtamento debetur. Quæ regula approbatur l ſi mihi.97.ff.de legatis primo, his uerbis:* Si mihi Sempronius à Titio hærede legauerit, Titiusque mihi ſub eadem conditione eandem rem legauerit, exiſtente conditione capiam legatum ex teſtamento Sempronij. *Concordat l.Lucius.90. §. Damæ ff. de legatis ſecundo, his uerbis:* Damæ & Pamphilo, quos teſtamento manumiſerat, fundum dedit ita, ut poſt mortem ſuam filijs ſuis reſtitueretur: eodem teſtamento perijt ab hæredibus ſuis, ut Pamphilam manumitterent, quæ filia naturalis erat Pamphili. idem Pamphilus poſt diem legati ſui cedentem teſtamento hæredem inſtituit Mæuiam,

eiusq; fidei commiſit, ut hæreditatem ſuam (id eſt, fundi ſuprà ſcripti partem dimidiam, quam ſolam in bonis ex teſtamento patronæ ſuæ habebat) Pamphilæ filiæ ſuæ, cùm primùm libera fuiſſet, reſtitueret: quæro, Pamphila manumiſſa, utrum ex teſtamento ſuperiore patris ſui patronę eam partem petere poſsit, an uerò ex teſtamento patris naturalis ex cauſa fideicommiſſi habita ratione legis Falcidiæ? Scæuola reſpondit, ex his quæ proponerentur, probari, Pamphilam duntaxat ex teſtamento ſuperiore fideicommiſſum petere poſſe. Claudius notat: quia creditur appellatione filiorum & naturales liberos, uel in ſeruitute ſuſceptos contineri. *Concordat etiam l. 69. in principio. ff. de legatis ſecundo. cuius uerba uide ſuprà lib. prox. cap. 5. exceptione 54. replicatione undecima. Propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi cùm eadem res duobus in priore teſtamento legata eſſet, heres eam rem alteri ex legatarijs in ſuo teſtamento legauit. hoc enim caſu tota res ei debetur, dimidia ex priore, altera dimidia ex heredis teſtamento. Quę exceptio approbatur l. 68. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Mæuius fundum mihi ac Titio ſub conditione legauit, hæres autem eius euodem ſub eadem conditione mihi legauit: uerendum eſſe, Iulianus ait, ne exiſtente conditione pars eadem ex utroq; teſtamento mihi debeatur. uoluntatis tamen quæſtio erit. nam incredibile uidetur id egiſſe hæredem, ut eadem portio bis eidem debeatur: ſed uериſimile eſt, de altera parte eum cogitaſſe. Sanè conſtitutio principis, qua placuit eidem ſępe legatum corpus non onerare hæredem, ad unum teſtamentum pertinet: debitor autem non ſemper quod debet, iure legat: ſed ita, ſi plus ſit in ſpecie legari. ſi enim idem ſub eadem conditione reliquit, quod emolumentum legati futurum eſt? *Plura de regula propoſita, eiusq; exceptionibus uide ſ. lib. prox. cap. 5. exceptione 54.*

XII. *Regula proponitur l. 37. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſuprà d. cap. 5. exceptione 44. replicatione ſecunda.*

¶ *Hactenus de actione legatorum tractatum eſt, Ex quibus cauſis detur, Vbi & apud quem competat, Quibus detur, & Aduerſus quos? Quid, quale, & quantum in ea ueniat petendum? Quando competat? Quę ſint in ea actoris, rei conuenti et iudicis officia: quæ deniq; eius adfinia remedia? De euentis huius actionis uide ſ. lib. prox. cap. 2. Planè præter eius actionis adfinia remedia, quæ hactenus ſunt propoſita, ſunt & plura: de quibus in ſequentibus capitibus nobis tractandum.*

DE CAVTIONE LEGAtorum ſeruandorum nomine.
Cap. XII.

I. *Cauſa huius cautionis: Si alicui legatum ſit, uel fideicommiſſum relictum, poteſt etiam ante diem legati cedentem uel uenientem agere, ut ſibi de legato uel fideicommiſſo præſtando caueatur. Quę cauſa approbatur l. 12. §. fin. ff. qui ſatiſdare cogantur. cuius uerba uide paulò inferius except. 3. Exemplum eius proponitur l. filiusfamiliâs. 114. §. iidem principes. ff. de leg. 1. his uerbis:* Diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, filijs ante diem fideicommiſsi uenientem reſtitui hæreditatem maternam neceſſe non eſſe, ſed præſtare hæredem poſſe uulgarem cautionem: aut ſi eam præſtare non poterit, mitti liberos in poſſeſsionem fideicommiſsi ſeruandi cauſa, ut pro pignore, non ut pro dominis poſsideant: nec ut alienandi ius, ſed ut pignus habeant, ut filius per patrem fructus conſequatur, & ſeruus per dominum. *Concordat l. quidam. 93. §. ſi ſcriptus, in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 8 reg. 1. except. 5. Concordat item l. 4. in fine. C. ut in poſſeſ. legatorum, &c. cuius uerba uide j. lib. prox. cap. 4. except. ult. Prima propoſitæ cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi non in diem uel ſub conditione, ſed purè ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur l. 15. in principio. ff. ut legatorum nomine caueat, his uerbis:* Etiam de præſenti legato locum habet hæc ſatiſdatio: quoniam nonnullas moras exercitio iudicij habet. *Concordat l. 14. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide j. proximè item l. 5. §. imperator. ff. ut in poſſeſ. leg. ſeruand. cauſa. cuius uerba uide j. cap. prox. cauſa 2. in prin. Secunda exceptio eſt: Niſi non legatum ſit, ſed fideicommiſſum. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 14. in prin. his uerbis:* Hæc ſtipulatio & in fideicommiſsis locum habet, ſi purè fideicommiſſum ſit relictum, uel ex die certa, uel ſub conditione, ſiue res aliqua ſit, ſiue hæreditas, ſiue ius aliquod relictum eſt. *Tertia exceptio eſt: Niſi non legatum, ſed ſubſtitutio facta ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 12. ff. qui ſatiſdare cogantur. his uerbis:* Inter omnes conuenit, hæredem ſub conditione poſsidentem hæreditatem, ſubſtituto cauere debere de hæreditate: et ſi defecerit conditio, hæreditatem adeuntem ſubſtitutum & petere hæreditatem poſſe: & ſi obtinuerit, committi ſtipulationem. Et plerunque ipſe Prætor & ante conditionem exiſtentem, & ante diem petitionis uenientem, ex cauſa iubere ſolet ſtipulationem interponi. *Concordat l. Paulus notat. 8. in prin. ff. de prætorijs ſtipulationibus, his uerbis:* Qui ſub conditione inſtitutus eſt, agnita bonorum poſſeſsione cogitur ſubſtituto in diem cauere longiorem. Prę-

tor

tor enim beneficium ſuum nemini uult eſſe captioſum: & poteſt uideri calumnioſe ſatis petere, quem alius antecedit. *Quarta exceptio eſt: Niſi ab inteſtato fideicommiſſum ſit relictum. Quæ exceptio reprobatur l.15. §. fin. ff. ut legatorum nomine cau. his uerbis:* Etiamſi ab inteſtato debeatur fideicommiſſum, locum habet hæc ſtipulatio. *Quinta exceptio eſt: Niſi non hæres ſit, à quo fideicommiſſum relictum eſt, ſed alterius nominis ſucceſſor. Hæc exceptio reprobatur l.5 §. ſi hæres. ff ut in poſſeſ. leg. ſeruand. cauſ. his uerbis:* Si hæres non ſit, a quo fideicommiſſum relictum eſt, ſed alterius nominis ſucceſſor, dicendum eſt, ut edicto locus ſit, & dolus eius ſit æſtimandus: ſed et ſi hæredis hæres ſit, qui dolo fecit, æquè nocere debebit. *Concordat d.l.5 §. conſtitutio. ibi: [illegible] hæredi. cuius uerba uide [illegible] cap proxim. cauſ. 2. except.4. Sexta exceptio eſt: Niſi filio uel ſeruo à patre uel domino hærede ſit legatum. Hæc exceptio approbatur, [illegible] & diſtinguitur l.7. ff. ut legatorum ſeruand. cauſ. his uerbis:* Filio uel ſeruo, ſub conditione à patre dominoue hærede inſtituto, legantur: hi [illegible] legati ſatis petere non poſſunt: ſed pendente conditione emancipatus uel manumiſſus, ſi ſatis petant, quæritur an audiendi ſint, ne beneficium patris dominiue ipſis oneroſum ſit, an ſibi imputare debeant, qui dederint eis poſtulandi aduerſus ſe facultatem? ſed melius eſt, per mediocritatem cauſam dirimere, ut cautioni tantùm cum hypotheca ſuarum rerum committantur. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur, ſimul & prima eius replicatio introducitur, hæc ſcilicet: Niſi pendente legati conditione filium emancipatum, uel ſeruum [illegible], cautionem petat. Secunda replicatio eſt: [illegible] à patre uoluerit. Tertia replicatio eſt: Niſi pater mater ue nuptias iterauerit. Quæ duæ poſteriores replicationes approbantur l.6. § [illegible] Trebell. his uerbis:* In [illegible] commiſſorum ſer[illegible] ceſſare iubemus [illegible] eandem ſatiſdationem [illegible] poſuerit, & cum pater uel mater ſecundis exiſtimant nuptijs non ab[illegible]endum. In his enim duobus caſibus, id eſt, cùm teſtator ſpecialiter ſatiſdare iuſſerit, uel cum ſecundis ſe pater uel mater matrimonijs iunxerit, neceſſe eſt ut ſatiſdatio pro legis ordine præbeatur. *Tertiæ replicationi concordat Nouell.c.22.§. placet, his uerbis:* Placet nobis Zenonis pientiſſimi [illegible] conſtitutio, quæ decernit, ne a [illegible] à patre, cùm ſub conditione aut [illegible] ſuo legatum dare iuſſus eſt, legatorum ſeruandorum cauſa (ut uocat) ſatiſdatio exigatur, quam ſi ſecundis ſe nuptijs pater iunxerit: inferatur enim & hæc pœna nuptias repetentibus. *Concordat denique d.l.6. §. fin. cuius uerba uide [illegible] lib. prox. cap. 2. quæſt.5. reg.1. except.2. repl.2. dupl.3. Septima exceptio eſt. Niſi is, à quo legatum relictum eſt, diues ſit, uel in dignitate poſitus. Hæc exceptio reprobatur l.1. §.1 ff. ut leg. ſeruand. cauſ. cau. his uerbis:* Semper ſatiſdare cogitur, cuiuſcunque ſit dignitatis, uel quarumcunque facultatum hæres: nec ſine ratione hoc Prætori uiſum eſt. ſicuti enim hæres incumbit poſſeſsioni bonorum, ita legatarios quoque carere nõ debere bonis defuncti, ſed aut ſatiſdari eis: aut ſi ſatis non detur, in poſſeſsionem bonorum uenire Prætor uoluit. *Octaua exceptio eſt: Niſi nõ ſpecies, ſed hæreditas aut aliud quoddam ius ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur l.14. in prin. ff. ut leg. ſeruand. cauſa cau. cuius uerba uide ſ. except.2. Nona exceptio eſt. Niſi debitori liberatio ſit legata. Hæc exceptio approbatur l.1.§. ſi debitori. ff. ut in poſſeſ. leg. ſeruand. his uerbis:* Si debitori liberatio ſit relicta, non eſt exigenda cautio, quia habet penes ſe legatum: quippe ſi conueniatur, exceptione doli mali uti poterit. *Decima exceptio: Niſi minima res ſit legata. Hæc exceptio reprobatur l.13 ff. d. tit. his uerbis:* Quamuis minima res legata ſit, uel per fideicommiſſum relicta, tamē ſi non ſoluatur ab hærede, uel eo nomine caueatur, cùm caueri oporteat, in poſſeſsionem omnium bonorum, quę ex ea hęreditate ſunt, legatarium ſiue fideicommiſſarium Prętor legatorum ſeruandorũ cauſa mittit. *Vndecima exceptio eſt: Niſi aliud quàm quod alteri legatum eſt, reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio reprobatur l.5. §. miſſus. in fine. ff. eod. tit his uerbis:* Miſſio locum habebit non tantùm ſi quis id ipſum quod legatum eſt, rogatus ſit: uerũ etiam ſi quid uel ex eo uel pro eo reſtituere fuerit rogatus. *Duodecima exceptio. Niſi per calumniam ſatis petatur. Hæc exceptio approbatur l.3 [illegible].1. ff ut in poſſeſ. leg. ſeruand. cauſa, his uerbis:* Nec non nulla cognitio imploranda erit ab hærede, ſi fortè dicatur per calumniam ſatis peti: hoc enim commune eſt omnium ſatiſdationum. diuus enim Pius reſcripſit, eum apud quem ſatis petitur, debere explorare num per calumniam ſatis petatur: de qua re ſummatim debet cognoſcere. *Decimatertia exceptio: Niſi certum ſit, legatum non deberi. Hæc exceptio approbatur l.14. §. fin ff. ut leg. ſeruand. cauſa cau. his uerbis:* Diuus quoque Pius reſcripſit, Quoties euidens res eſt, ut certum ſit, nullo modo fideicommiſſo locum eſſe, perq[illegible] a cautione onera[illegible] hæred[illegible] *[illegible] ff. ut in p[illegible] §. leg. ſ[illegible]* cui legatum relictum eſt, [illegible] tum non deberi, diuus Pius ad [illegible] equeſtrem reſcripſit, non debere [illegible]

rem ſatiſdationem admittere. *Concordat item d.l.1.§.fin.his uerbis:* Tuocante aditâ hæreditatem ſatiſdandum de legatis eſt, cùm adhuc dubium eſt, an hæreditas adeatur. Cęterùm ſi certum ſit repudiatá uel omiſſam hæreditatem, uel abſtétos neceſſarios hæredes, fruſtra hoc edictum imploratur, cùm certum ſit legatū uel fideicommiſſum non deberi. *Concordat l.2 ff.eod.tt. cuius uerba uide ℑ.eod.cap.in fine. quæſt.1. except. 5. Concordat item l.3.in prin.ff.d.tt.his uerbis:* Si is à quo ſatis petitur, offerat cognitionem, & dicat, Hodie conſtat de fideicommiſſo, hodie agamus: dicendum eſt ceſſare ſatiſdationē, cùm poſsit antè de fideicommiſſo, quàm de ſatiſdatione conſtare. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cauſa fideicommiſſi dubia ſit, & non euidenter conſtet, fideicommiſſum non deberi. Hæc replicatio approbatur l.1.C.ut in poſſeß.leg.ſeruand.his uerbis:* Quoniam nihil actor amplius poſtulat, quam ut fideicommiſsi nomine ſatiſdetur, non debet is qui iuri dicendo præeſt, ſubtiliter cognoſcere, debeatur nec'ne fideicommiſſum: ſed tantùm decernere, ut ſatiſdetur. *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi lis de legato ſit conteſtata. Hæc exceptio approbatur l.1.§.planè ſi quis.ff.ut leg.ſeruand.cauſa, his uerbis:* Si quia omiſſa ſtipulatione litem de legato conteſtatus eſt, probandum eſt, ceſſare debere ſtipulationem: idemq; in fideicommiſsis quoq; probandum eſt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi prouocatum ſit, & cauſa appellatione ſuſpenſa. Quæ replicatio approbatur l.5.§.imperator.ff.eod.tt.his uerbis:* Imperator Marcus Antoninus Iulio Balbo reſcripſit, eum à quo res fideicommiſſæ petebantur, cùm appellaſſet, cauere: uel ſi nō caueat, ad aduerſarium trāsferri poſſeſsionem debere. Rectè placuit principi poſt prouocationem cautionem interponi: quod enim ante ſententiam, ſi petitionis dies moraretur, fieri debuit, amitti poſt uictoriam dilata petitione non oportuit: ſed quare non caueat de fideicommiſſo, qui prouocauerit? *Decimaquinta exceptio: Niſi ſemel ſit cautum. Hæc exceptio approbatur l.2.§.fin ff.ut in poſſeß.leg.ſeruand.his uerbis:* Si ſemel fuerit ſatiſdatum, quæſitum eſt, an etiam rurſus cauendum ſit, ſi fortè dicatur egenos fideiuſſores eſſe datos? & magis eſt ut caueri non debeat: hoc enim diuus Pius reſcripſit Pacuuiæ Licinianæ. ipſam enim facilitati ſuæ expenſum ferre debere, quæ minus idoneos fideiuſſores acceperit: neque enim oportere per ſingula momenta onerari eum, à quo ſatis petitur. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi poſtea noua cauſa emerſerit, ob quam fideiuſſio non ſit idonea. Quæ replicatio approbatur l. 4. ff. d. tt. his uerbis:* Planè ſi noua cauſa allegetur, ueluti quod fideiuſſor deceſſerit, aut eri[...]m familiarem inopinato fortunæ impetu amiſerit, æquum erit præſtari cautionem. *Huic ſimile eſt quod proponitur l.1.§.fin.ff ut l[...].ſeruand.cauſa cau cuius uerba uide ℑ.quæ[...] 2. re[...]ul 4. in fine. Decimaſexta exceptio eſt: Niſi om[...]a ca[...]ſa teſtamēti, rogatus ab inteſtato ſuccedat. Hæc exce[...] reprobatur l.13.ff.ut leg.ſeruand.cau.his uerbi[...].* Ei quoque cui legatorum actio datur in eum, qui prætermiſſa inſtitutione ab inteſtato poſsidet hæreditatem, legatorum nomi[...] ſatiſdatur: & n[...] ſatiſdetur, in po[...]ſsionem legatorum ſeruandorum cau[...]ſa mittetur. nam hæc quoq; Prætor perinde ſ[...]a eſſe uult, atq; ea quæ iure ciuili debent[...]t Idem Ariſtoni placet. *Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi legatum ſolutum ſit. Hoc caſ[...] ſine dubio cautionis onus ceſſat, ſecundum ea quæ dicta ſunt paulò ſ.exc.9. Eius tamen replicatio uidetur eſſe talis[...] Niſi ita ſit legatum, ut ſi perdidiſſet, rurſus id ſit relict[...]. Quæ replicatio reprobatur l.1.§.ſi cui.ibi: uerſa uice. cuius uerba hæc ſunt:* Si cui ſit legatum uel fideicommiſſum relictum, & ſi id perdidiſſet, rurſus relictū: uideamus an ſatis ſequentis legati uel fideicommiſsi petere po[...]ſit. mouet quæſtionem, an fideico[...]m hoc ſiue legatum debeatur, & qu[...]t[...]a debeatur, & an ipſe legatarius cauere de[...]eat ſe non perditurum? de [...] is omnibus extat reſcriptum diui Pij ad Iunium Mau[...]tum tale: Clodio Structulo ſecund[...]m ea quæ epiſtola continentur, legata ſiue fi[...]eicommiſſa ex teſtamento Clodij Felicis præſtari debent citra neceſsitatem cauendi, [...]il ex his deminututum ſe. nam quod fidei hęredis ab eodem teſtatore commi[...]um eſt, ut ſi Structulus perdidiſſet, quod ei in teſtamento relictum eſt, rurſus hæres ei id reſtitueret: non eò pertinet, [...]t aut Structulo priorum legatorum nomine ſatiſdati[...]o iniūgenda: aut onerandus ſit hæres in infinito, ut quoties is perdiderit, reſtituere ei tantundem debeat: ſed ut per fideicommiſſum poſterius duplicata legata eius uideantur, nec amplius ad pericul[...]m hæredis pertineat, ſi q[...] id poſtea ipſe conſumpſerit, exo[...]to ei poſteriore fidei[...]miſſo. Reſcripto ergo oſtenſum, legatarium hæredi non debere cauere ſe non perditurum. Verſa uice, an hęres de ſequenti legato ſiue fideicommiſſo cauere debeat, quæritur? & putem, non oporte[...] ei caueri, c[...]m in ſuo a[...]o habeat, ne[...]cr[...]dat id quod [...]bi rel[...]ctu eſt: quamuis [...] inſpexerit, quod ſ[...]b cond[...]tione rel[...]t[...]m eſt, dicere deberet, ſati[...]dationem exigendam. *Decimaoctaua exceptio eſt. Niſi hæredi cautio à legatario ſit remiſſa. Hæc exceptio approba-*

tur

tur l. pactum. 46 ff. de pactis, his uerbis: Pactum inter hæredem & legatarium factum, ne ab eo ſatis accipiatur (cum in ſemeſtribus relata eſt conſtitutio diui Marci, ſeruari in hoc quoq; defuncti uoluntatem) ualidum eſſe conſtat: nec à legatario remiſſa hæredi ſatiſdatio per pactionem ex pœnitentia reuocari debet: cùm liceat ſui iuris perſecutionem aut ſpem futuræ perceptionis deteriorem conſtituere. *Decimanona exceptio: Niſi teſtator cautionem remiſerit. Hæc exceptio approbatur l. 2. C. ut in poſſeſ. leg. ſeru. cauſ. his uerbis:* Ipſis rerum experimentis cognouimus, ad publicam utilitatem pertinere, ut ſatiſdationes, quæ uoluntatis defunctorum tuendæ gratia in legatis & fideicomiſſis inductæ ſunt, eorundem uoluntate remitti poſſint: quocunque enim iudicio uoluntatis cautio legati ſeu fideicōmiſſi remitti poteſt. *Concordat l. 4. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide] lib. prox. cap. 4. except. ult. Item concordat l. 7. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 24. cap. 6. quæſt. 1. except. 8. repl. 2. Item concordat l. 71. §. fin. ibi: quocunq; ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. lib. 17. cap. 2. quæſt. 4. reg. 1. except. 1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi rogatus deſinat eſſe ſoluendo. Hæc replicatio reprobatur l. 18. in prin. ff. ut leg. ſeru. cauſa cau. his uerbis:* Quæ filium legitimum relinquebat, patrem eundemq; conlibertum ex aſſe ſcripſit hæredem: fideiq; eius commiſit, ut quidquid ad eum ex hæreditate eius perueniſſet, cum moreretur, reſtitueret filio teſtatricis nepoti ſuo. & hæc uerba adiecit: Satis à Seio patre meo exigi ueto. quæſitum eſt, cùm ille Seius ſubſtantiam ſuam diſſipet, & uereatur pater fideicommiſſarij, ne inane fideicommiſſum conſtituatur, an ad ſatiſdationem fideicommiſſi nomine pater defunctæ compelli poſſit? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, non compellendum cauere. *Vicesima exceptio eſt: Niſi hæres hæreditatem ex S. C. Trebell. reſtituit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 14. §. ſi & ab hærede. ff. ut leg. ſeruand. cauſ. cuius uerba uide] eod. cap. de actione, except. 3. Vicesimaprima exceptio eſt: Niſi legatarius ſcripturam teſtamenti non exhibeat. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. ſi dies. ff. ut leg. ſeru. cauſ. his uerbis:* Si dies aut conditio ad legati ſeu fideicommiſſi petitionem actionemue differri dicatur, & ideo ſatiſdatio deſideretur, hæres autem per calumniam poſtulari contendat, & relictum neget: nō aliter audiendus erit, qui caueri poſtulat, quàm ſi ſcripturam, quam relictam adfirmet, exhibuerit. *Vicesimaſecunda exceptio eſt. Niſi procurator cautionem exigens, non cauerit de rato. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. ſi procurator ff. ut in poſſeſ. leg. ſeru. his uerbis:* Si procurator ſatis legatorum deſideret, ſi quidem mandatum ei ſit, non habebit neceſſe de rato cauere, ſed erit ei ſatiſdandum: ſi uerò dubitetur, an mandatum ſit, uel non ſit, de rato cautio erit exigenda. *Hæc de cauſa propoſitæ cautionis, eiuſq; exceptionibus ſint dicta.*

II. QVIBVS CAVENDVM?

Prima regula: De omnibus legatarijs & fideicommiſſarijs, proponitur l. 13. ff. qui ſatiſdare cogantur, his uerbis: Si plures ſubſtituti ſunt, ſingulis cauendum eſt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ſub contrarijs conditionibus illis ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur l. Paulus. 8. §. fin. ff. de prætorijs ſtipulat. his uerbis:* Cùm ſub contrarijs conditionibus Titio & Mæuio legatum ſit, utrique cauetur: quia utrique ex uoluntate defuncti fuerat legatum. *Concordat l. 3. ff. ut leg. ſeru. cauſa, his uerbis:* Sed & ipſis qui ſunt in poteſtate, cauendum eſt: quemadmodum ſolet caueri, ſi eadem res duobus ſub diuerſis uel contrarijs conditionibus relicta ſit: duobus enim ſatiſdatur, ſed in utroq; caſu iiſdem perſonis ſatiſdationem ſubituris. *Concordat item l. 9. § fin. ff ut in poſſeſ. leg. ſeru. cauſa, his uerbis:* Cum ſub conditionibus contrarijs eadem res duobus legatur, ſi non caueatur, uterque mittitur in poſſeſſionem. *Secunda regula, de hæredibus legatariorum proponitur l. 1. §. non ſolùm. ff. ut leg. ſeru. cauſ. his uerbis:* Non ſolùm omnibus legatarijs, ſed & ſucceſſoribus legatariorum ſatiſdari debere, iam conſtat: quamuis iſti non ex iudicio defuncti, ſed ſucceſſionis neceſſitate, quaſi ad æs alienum admittantur. *Tertia regula, de duobus eiuſdem nominis de legato contendentibus, proponitur l. 16. ff. ut leg. ſeruan. cauſa cau. his uerbis:* Si duo eiuſdem nominis de legato contendant, utriſq; ſatiſdaturum: neq; onerari hæredem, cùm poſſit eoſdem fideiuſſores ad utramq; ſtipulationem adhibere, qui & ipſi non onerantur, cùm futurum ſit, ut uni teneantur. *Quarta regula, de eo cuius iuri legatarius eſt ſubiectus, ut patre & domino, proponitur l. 1. §. ſed & procuratoribus. ff. ut leg. ſeruand. cauſa cau. his uerbis:* Si ei qui in poteſtate alicuius erit, legatum ſit, cauebitur ei cuius iuri ſubiectus eſt. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ſit emancipatus uel manumiſſus legatarius. Quæ exceptio approbatur d. l. 1. §. fin. his uerbis:* Si ei qui in alterius poteſtate erit, incerta die legatum fuerit: cauebitur ei qui habet eum in poteſtate, non præciſe, ſed ſub conditione, ſi eum eius legati dies cedit, in poteſtate ſit: cæterùm ſi ſui iuris inueniatur, iniquum eſſe uiſum eſt, patri cautum eſſe, cùm ali legatum debeatur: quanquam etſi ſine hac adiectione caueretur, uerùntamen exceptione patrem uel do-

minum ſubmoueremus, ſi exiſtentis conditionis temporo non haberent eos in poteſtate. Euenit tamen ſecundum hoc, ut in caſu non ſit de legato cautum. nam ſi exiſtentis conditionis tempore ſui iuris ſit, non erit cautum. *Quinta regula, de legatario qui in alterius eſt poteſtate: & huic cauendum eſt. Quæ regula approbatur l.5.ff.ut leg.ſeru. cauſa.cuius uerba uide ſ.reg.1.except.1.quæſt. eadem.* *Sexta regula, de procuratore legatarij, proponitur l.1. §.ſed & procurator.ff. ut leg. ſeru. cauſ. his uerbis:* Sed & procuratoribus legatariorum ſatiſdandum eſt, eoq; iure utimur. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non mandatum illi ſit, uel non de rato caueat. Hæc exceptio approbatur l.1.§.ſi procurator.ff.ut in poſſeß. leg. ſeru. cuius uerba uide ſ. cap.eod.except. 21.* *Septima regula, de legatario, & eo cui à legatario per fideicommiſſum eſt relictū, proponitur l.5.§.ſi Titio.ff.ut in poſſeß.leg.ſeru.cauſa.cuius uerba uide paulò inferius.*

III. *Qui cauere teneantur? Prima regula, de hærede & legatario, cuius fideicommiſſum eſt, proponitur d.§.ſi Titio, his uerbis:* Si Titio purè legatum fuerit, & fidei eius commiſſum ſub conditione, ut Sempronio reſtitueret: non iniquè Prætorem ſtatuturum Iulianus ſcripſit, ut ſi antequàm legatum conſequatur, legatarius fideicommiſsi conditionalis ſatis non det: magis Sempronio det legati perſecutionem, ut is legatario ſatiſdet deficiente conditione reddi decem. Sed etſi acceperit Titius ab hærede decem, æquum eſſe Iulianus ait, cogi eum inuicem ſatiſdare, aut ipſa decem tradere, & Sempronium Titio cauere: & hoc iure utimur. idenim & Marcellus ait. Quid ergo, ſi & legatum ſub conditione ſit relictum, & fideicōmiſſum, neq; fideicommiſsi ſatiſdetur: æquiſsimū erit, fideicommiſſarium nomine legati ſatis accipere ab hærede, ſi ei legatarius non caueat, ſcilicet ut & ipſe legatario caueat. Quòd ſi iam accepit legatarius ab hærede ſatis, decernendum erit, ex ea ſatiſdatione magis fideicommiſſario, quàm legatario dandam actionem, in eum ſcilicet caſum, quo fideicommiſsi eius conditio extitit: ipſius etiam legati perſecutio danda erit fideicommiſſario, ſi nondum ſolutum eſt, & conditio eius extitit, ſcilicet ſi fuerit fideicommiſſarius paratus cauere legatario. *Concordat l.44. in prin.ff. de bonis liberorum. cuius uerba uide ſ.cap.1.reg.1.exc.16.in fine.* *Secunda regula, de hæredibus hæredum, proponitur l.1.§.non ſolum.ff.ut leg.ſeru.cauſ.his uerbis:* Non ſolum legatorum nomine hæredes cauent, ſed & ſucceſſores eorum. Is etiam cui ex ſenatuſconſulto reſtituta eſt hæreditas, nihilominus ad cautionem compellitur nec non & qui per alios hæredes exiſtunt, uel bonorarij ſucceſſores ad ſatiſdationē compelluntur. *Tertia regula, de eo cui ex ſenatuſcōſulto Trebell. reſtituta eſt hæreditas. proponitur paulò ſuperius. ibi: is etiam cui ex S.C. Cōcordat l.4.ff.eod. tit. his uerbis:* Si ex cauſa fideicōmiſsi ſit apud aliquē hæreditas, nec legatorū nomine ſatiſdet, in poſſeſsionē aduerſus eum legatarius mittitur. *Concordat item l.15.§.ſi & ab hærede, in fin.ff.eod.tit. cuius uerba j. proponentur quæſt. 10.exc.3.* *Quarta regula, de hærede ex parte et ſubſtituto, proponitur l.1.§.certè ſiue.ff.ut leg.ſeru.cauſ. his uerbis:* Certè ſiue ex aſſe, ſiue ex parte quis legatū debeat, cauere debet, ſiue inſtitutus ſit hæres, ſiue ſubſtitutus. *Quinta regula, de diuitibus, & ijs qui ſunt in dignitatibus, proponitur l.1.§.ſemper.ff.ut leg.ſeru.cauſ.cuius uerba uide ſ.eod. cap.quæſt.2. exc. 7.* *Sexta regula, de ciuitate, proponitur l.6.§.fin.ff.eodem titulo, his uerbis:* Admonendi ſumus, rebus publicis remitti ſolere ſatiſdationem fideicommiſſorum: etiamſi quando neceſsitas dandi intercedat repromiſsio planè exigenda eſt uoluntati defuncti ſtatum iri. *Septima regula de fiſco proponitur l.1.§.ſi ad fiſcum.ff.ut leg.ſer.cau.his uerbis:* Si ad fiſcum portio hæreditatis peruenerit, ceſſabit iſta ſtipulatio: quia nec ſolet fiſcus ſatiſdare.

IIII. *Quid cauendum, & qua conditione? Huius loci prima regula proponitur l.1.in prin. ff.d. tit. his uerbis:* Legatorum nomine ſatiſdari oportere Prætor putauit, ut quibus teſtator dari fieriue uoluit, ijs diebus ut detur uel fiat, dolumq; malum abfuturum ſtipulentur. *Secunda regula, qua conditione patri dominóue legatarij ſit cauendum, uide ſ.quæſt.2.reg. 4.* *Tertia regula, qua conditione abſentis procuratori ſit cauendum, definitur l.1.§.procuratori. ff. ut leg. ſeru. cauſ. his uerbis:* Procuratori eius qui abſens eſſe dicitur, ſi ſtipulanti legati nomine reſpondeat hæres: Ofilius ait, ita caueri debere, ſi is cuius nomine cauet, uiuat: uidelicet ne teneatur illo ante defuncto.

V. *Quo cautionis genere cauendum? Regulariter cauēdum per fideiuſſores. Quæ regula patet ex præcedentib. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ciuitas caueat: hoc enim caſu ſufficit repromiſsio. Quæ exceptio approbatur l.6.§.fin.ff.ut leg.ſeru.cauſa.cuius uerba uide ſ.quæſt.3.reg.6.* *Secunda exceptio eſt: Niſi pater dominusue filio uel ſeruo caueat. Quæ exceptio approbatur l.7. in fine. ff. d. tit. cuius uerba uide ſ quæſt.1 except.6.*

VI. *Quando cauendū? Si ab impuberis ſubſtituto legatū relictū ſit, uiuo impubere cautio à ſubſtituto exigi nō poteſt. Quæ regula approbatur l.5.§.ſi ab impuberis, in fine.ff. ut in poſſeß. leg. ſeruan. cauſ. his uerbis:* Si ab impuberis ſubſtituto legata ſint relicta, uiuo impubere neq; miſſio, neque ſatiſdatio locum habet. Ex his uerbis etiam illud colligi poteſt, quòd

quandiu

quandiu inſtitutus hæreditatem adire poteſt, cautio à ſubſtituto exigi non poſsit.

VII. *Vbi cauendum, definitur l.5.§. fin.ff. ut leg. ſeru.cau.his uerbis:* Cùm quæreбatur, ubi fideicommiſsi ſeruandi cauſa caueri oporteret, Imper. Titus Antoninus reſcripſit: Si domicilium Romæ non haberet hæres, & omnis hæreditas in prouincia eſſet, ad ſatiſdationem fideicommiſsi nomine in prouinciam fideicommiſſarium remittẽdum eſſe. Quare ſi hæres in eum locum cauendi gratia remitti deſideret, ubi domicilium habet, legatarius autem ibi caueri poſtulet, ubi eſt hæreditas: non erit hæres remittendus, idq; & Imp. Titus Antoninus reſcripſit. quibus literis adiectum eſt: Si bona iam diſtracta ſunt uel teſtatoris permiſſu, uel concedente legatario, precium eorum fideicommiſsi ſeruandi cauſa in depoſito habendum. *Concordat l.s.§. hæres quoq; ff. qui ſatiſdare cogantur, his uerbis:* Hæres quoq; ut legatorũ ſatiſdet, audiendus eſt, ut in municipium remittatur.

VIII. *Officium iudicis huius loci definitur l.6. in prin.ff.ut leg.ſeru.cau.his uerbis:* Si quãdo incerta ſumma eſt fideicõmiſsi, eius qui cognoſcit, taxatione quoq; fideiuſſores petũtur.

IX. *Adfinia huius cautionis remedia. Primum ac præcipuum cautionis adfine remedium eſt, ut ſi non caueatur, legatarius mittatur in poſſeſsionem bonorum hæreditariorum. de quo ∫. cap. proxim. dicetur. Secundum adfine remedium eſt: Si cautio ſit omiſſa, ipſius legati actio & ad exhibendum, & aliud competit. Quod proponitur l. 1. §. ſi decem, in fine. ff. ut leg.ſeru.cauſ. cau.his uerbis:* Et ſi omiſerit ſtipulationem, exiſtente conditione ad exhibendum eum poſſe agere, Marcellus ait: ſed ſi ignorans hæres legatum decem fructuario dedit, ad exhibendum eum non teneri, palàm eſt: ſuccurrendum tamen legatario aduerſus fructuarium, Marcellus ait. *Concordat l.9.§. ſi tibi decem. ff ad exhibendum. cuius uerba uide ∫. lib. prox. cap. 11. cauſa 54. exemplo 1. except. 1. Tertium adfine remedium eſt aduerſus administratores reipub. qui cautionem non exegerunt. quod approbatur l.8.C. ut in poſſeſ. leg. ſeru. cau. his uerbis:* Contra eos ſiue ſucceſſores eorum, qui rempubl. adminiſtrantes per officij neceſsitatem ciuitati ſub conditione relicti fideicommiſsi ſatis accipere debuerunt, quanti reip. intereſſet ſatis acceptum non eſſe, dirigendam certum eſt actionem.

X. *Euẽtus huius cautionis: Si debita cautio ſit præſtita, datur actio. de qua paulò inferius. Si indebita cautio præſtita ſit, ea poteſt condici. Quod approbatur l.1. in prin. ff. ut in poſſeſ. leg. ſeruand. cauſa, his uerbis:* Si quis, cùm uetitus eſſet ſatis accipere, acceperit, an repeti ſatisdatio iſta poſsit, ut hæres condicat liberationem? & ſiquidẽ ſciens hæres indebitum cauit, repetere nõ poteſt. quid deinde, ſi ignorauit remiſſam ſibi ſatiſdationem? poteſt condicere. ſi uerò hoc nõ potuiſſe remitti crediderit, nunquid condicere poſsit, qui ius ignorauit? adhuc tamẽ benignè quis dixerit, ſatiſdationem condici poſſe. quid deinde ſi commiſſa ſit ſtipulatio? fideiuſſores putamus exceptione uti poſſe, an non? & magis eſt ut utantur exceptione: quia ex ea cauſa intercesſit ſatiſdatio, ex qua non debuit.

DE ACTIONE, QVAE EX CAVtione propoſita competit.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS.

Si conditione legati exiſtente, uel die ueniente, legatum non præſtetur, uel dolo quid circa legatum ſit factum. Quæ cauſa patet ex l. 1. in prin. ff. ut leg. ſeruand. cauſa cau. cuius uerba uide ∫. eod. cap. quæſt. 4. reg. 1. Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi promiſſor conditione legati exiſtente mortuus ſit, eiusq; hæreditas iaceat. Hæc exceptio reprobatur l. 10. ff. ut leg. ſeruan. cauſ. his uerbis: Si à te hærede legatum mihi ſit ſub conditione, tuq; poſtquam adieris hęreditatem, ſatiſdederis legatorum, & poſt mortem tuam ante aditã tuam hæreditatẽ conditio legati extiterit, Sabinus ait, fideiuſſores mihi teneri: quia omnimodo dari oportet legatũ, etſi in rẽ eſſet concepta ſtipulatio. *Secũda exceptio eſt: Niſi hæres exiſtente legati cõditione ſit apud hoſtes. Hæc exceptio approbatur l.5. in prin. ff eodem tit. his uerbis:* Poſtquam hæres ab hoſtibus captus eſt, conditio legati, cuius nomine propoſita ſtipulatione cautum fuerat, extitit: fideiuſſores interim teneri negaui: quia neque ius neq; perſona eſſet, ad quam obligandã uerba ſtipulationis dirigi poſsint. *Tertia exceptio eſt: Niſi cauſa indebito ſit præſtita. Hæc exceptio approbatur l.1. in prin. ff. ut in poſſeſ. leg. ſeruand. cuius uerba uide paulò ∫. quæſt. 10. Concordat l.15.§. ſi & ab hærede. ff. eod. tit. his uerbis:* Si & ab hærede inſtituto legatorum ſatis acceperit legatarius, & à Trebelliano fideicõmiſſario, utraq; quidem ſtipulatio cõmittetur: ſed exceptione ſe tuebitur hæres, quia cauere non debuit: ſed ſi pars hęreditatis reſtituta ſit, ab utroq; cauendum eſt. *Quarta exceptio eſt: Niſi legatũ inutile ſit, irritũmue factum, aliáue exceptio legatorum petitioni obſtet. Hæc exceptio approbatur l.1.§. ſi quis ſub. ff. ut leg. ſeruand. his uerbis:* Si quis ſub conditione legatum ſtipulatus, pendente conditione deceſſerit, ſtipulatio euaneſcit: quia legatum non tranſmittitur: & huic ſtipulationi eaſdem cauſas & conditiones ineſſe, ſciendum eſt. Proinde ſi qua ſit exceptio, quæ petenti legatum opponi ſolet, eandem ex ſtipulatu quoq; agenti opponendam eſſe placet. *Quinta exceptio: Niſi*

pater

pater dominium legatarij qui ſtipulatus eſt, legatarium in poteſtate ſua habere deſierit. hoc enim caſu ex ſtipulatu illi actio denegatur: quia nec legati petitio illi datur. Quæ exceptio approbatur l.1.§.fin.ff.ut leg.ſeruand.cauſa.cuius uerba uide ſ.eod.cap. quæſt.2.reg.4. Huius exceptionis replicatio uidetur eſſe talis: Niſi paratus ſit pater cauere neminem amplius petiturum. Sed hæc replicatio reprobatur l.2.ff.d.tt.his uerbis: Nec ſi fortè uelit pater cauere neminem amplius petiturum, compellendus erit hæres legatum, quod iam filius petere poteſt, alij quàm cui debetur exoluere.

II. ADVERSVS QVOS detur?

Tutore cauente, in pupillum datur actio. Quæ regula approbatur l.18.§ fin.ff.ut leg.ſeruand.cauſa.his uerbis: Tutor qui & cohæres pupilli erat, abſente pupillo, cùm admonerent eum legatarij fideicommiſsi nomine, in ſolidum ipſe cauit: quæſitum eſt, an in pupillum adultum factum danda ſit utilis actio? Scæuola reſpondit, dandam.

III. QVANDO DETVR actio?

Definitur l.8.cum l ſequente.ff.ut leg. ſeru.cauſa, his uerbis: Cùm legatorum nomine ſatiſdatũ eſt, ſimul ac dies legatorum nomine ceſsit, protinus ijſdem diebus etiam ex ſtipulatione debentur: non tamen ut ſtatim peti poſsint. deberi enim dicimus & quod die certa prꝗſtari aduerſario oportet, licet dies nondum uenerit.

IIII. QVID ET QVANTVM ueniat in hac actione?

I. Regula: *Vtrum res legatæ, an precia rerum ueniant, definitur l.1.§.item quæritur ff.ut leg.ſeruand. cauſa, his uerbis:* Quæritur in hac ſtipulatione, utrum ipſæ res ueniãt, quæ legatę ſunt, an uerò precia earum? & eſt uerius, in hãc ſtipulationem res uel precia deduci.

II. Regula: *De fructibus & uſuris proponitur d.l.1.§ belliſsimè, his uerbis:* Belliſsimè quæritur, an hæc ſtipulatio incrementum ex fructibus uel uſuris ſentiat? & rectè placuit, ex mora incremẽtum habituram ſtipulationem, ut id quod oportebit comprehendat.

III. Regula: *Hæres qui cauit, non in maiorem partem tenetur, quàm pro qua eſt hæres, uel hæreditatem poßidet. Quæ regula approbatur d.l.1.§. qui minorem, his uerbis:* Qui minorem partem hæreditatis poſsidet, cùm ex maiore parte hæres ſit, ſiquidem ipſo iure minuatur portio hæreditatis, ſecurior erit hæres: neq; enim ex maiore parte ex ſtipulatu tenetur legatarijs, quàm ex qua hæres eſt. Si uerò nomen quidem hæredis apud eos integrum maneat, uerumtamen minus effectu habeant hæreditatis, & cauerint, legatorum nomine uidentur onerari: quia ipſo iure pro ea parte legata debent, pro qua hæredes ſunt: ſed enim æquiſsimum eſt, non maiorem partem legatarijs ſoluere, quàm cuius habent emolumentum. hoc autem euenit, cùm hæreditas pro aliqua parte ex Trebelliano reſtituitur. nam pro rata exonerandi ſunt hæredes eius partis nomine, cuius emolumentum ſibi ablatum eſt. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi poſtea hæredi cohæredis quoq; portio adcreſcat. hoc enim caſu, quamuis pro parte hæres ſit, in ſolidum tamen is cuiq; fideiuſſor tenetur. Quæ exceptio approbatur l.17. ff. ut leg.ſeruand.cauſa, his uerbis:* Si ab uno ex hæredibus legatorum ſatis acceperimus, cùm ab omnibus hęredibus nobis legatum eſſet, & pars cohæredis adcreſcat promiſſori: in totum fideiuſſores tenentur, ſi ſolidum legatum his cœperit deberi.

DE MISSIONE IN POSſeßionem legatorum ſeruandorum cauſa. Cap. XIII.

I. *Cauſæ mißionis. Prima cauſa eſt: Si hæres non caueat legatorum nomine. hoc enim caſu legatarius in poſſeßionem rerũ hæreditariarũ mittitur. Quæ cauſa approbatur l.1.§.1.ff.ut leg.ſeruan.cauſa.cuius uerba uide ſ.cap prox.except.7. Concordat l.4.ff.eod.tt cuius uerba uide ſ.cap.prox.quæſt.3. reg.3. Concordat uẽ l.5.§.imperator.ff eod.tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox.exc.14.repl.1. Concordat item l.5.in prin. ff. ut in poſſeß.leg.ſeru.cauſa.cuius uerba uide J. quæſt.4. reg.2. Concordat item l.filiusfamiliâs.111.§.ydẽ principes.ff de leg.1.cuius uerba uide ſ cap.prox.in prin. Huius cauſæ exceptiones plures ſunt, quarum prima hæc eſt: Niſi non ſtet per hæredem, quo minus caueat. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.nõ exigit.ff.ut in poſſeß.leg.ſeruand.his uerbis:* Non exigit Prætor, ut per hęredem ſtet, quo minus caueat: ſed contentus fuit per legatariũ uel fideicommiſſarium non ſtare, quo minus ei caueatur: quare ſi nõ fuerit qui interpellet cautionis nomine, hoc eſt, is à quo legatum fideiuè commiſſum relictum eſt, omnimodo poterit legatarius & fideicommiſſarius in poſſeſsionem ex hoc edicto mitti: quis uerum eſt, per eum, cui cauere oportebat, non fieri, quo minus caueatur. *Secunda exceptio eſt: Niſi non ſit interpellatus hæres ut caueat. Hæc exceptio approbatur d.§.non exigit, in fine, his uerbis:* Num tamen & ſatiſdatio debet offerri legatario? ſed ſufficit ſiue deſiderauerit, & ei non caueatur: ſiue non habeat, à quo ſatis deſideret. *Tertia exceptio: Niſi legatarius non caueat de poſſeßione reſtituenda, conditione legati deficiente, uel cautione ab hærede præſtita. Hæc exceptio, ſi poſt latam ſententiam interpoſita appellatione quis ſibi caueri deſideret, approbatur, alioquin reprobatur l.5.§.imperator.ibi: ſi caueret.ff.ut leg.ſeruand.cauſa, his uerbis:* Imperator Marcus Antoninus Iulio Balbo reſcripſit,

pſit, eum à quo res fideicommiſſę peteban tur, cùm appellaſſet, cauere: uel ſi nõ caueret, ad aduerſarium transferri poſſeſsioné debere, ſi caueret aduerſatius: cùm alia ſit edicti conditio. non enim exigitur à legatario uice mutua cautum, ſed uicaria cuſtodiæ gratia poſſeſsio datur: & qui obtinuit, in poſſeſsionem per Prætorem aut prę́ſidem inducitur. ſed Pretor quidem in omnium rerum poſſeſsionem, quæ in cauſa hæreditaria permaneat, omnimodo fideicommiſsi ſeruandi gratia eſſe permittit: princeps autem earum rerum nomine, de quibus fuerat iudicatũ, mutuas admittit cautiones: ſicuti cùm de bonis ſuis conferendis filius accepta bonorum poſſeſſione cauere non poteſt, quia denegamus ei actiones: defertur conditio cauendi fratribus ex forma iuriſdictionis, quod ex portione fratris conſecuti fuerint, cùm bona propria conferre cœperint, ſe reſtituturos: ſed ſi nec ipſi cauere poſsint, utiliter probatum eſt, uirum bonum ab utraq; parte eligendum, apud quem ut ſequeſtrem fructus deponantur, quiq; utiles actiones à Prætore datas exerceat. Poſſeſsio autem ex reſcripto ſuprà relata, non aliter ad eum qui fideicommiſſum petit transfertur, quàm ſi cauerit, rametſi maximè aduerſarius non per inopiam, ſed per contumaciam cauere noluerit. Sed ſi is qui uicit non poſsit cauere, uel res deponenda uel iuriſdictio reſtituenda erit. *Ex uerbis iam propoſitis conſtat, quòd is qui fideicommiſſum petit & obtinuit, appellatione ab hærede interpoſita cautionem petere poſsit: qua non præſtita, mittendus ſit in poſſeſsionem rei ex fideicommiſſo petitæ. Item quòd regulæ de miſsione exceptio hæc eſt: Niſi fideicommiſſarius non cauerit hæredi poſſeſsionem reſtitui, ſi in cauſa appellationis hæres obtinuerit. hoc enim caſu fideicommiſſarius ob non præſtitam cautionem non eſt mittendus in poſſeſsionem, ſed res eſt ſequeſtranda. Cuius exceptionis replicatio uidebatur eſſe talis: Niſi hæres uictus non per inopiam, ſed per contumaciam nolit cauere. hoc enim caſu uidebatur, quamuis fideicommiſſarius non caueret, nihilominus eum mittendum. Verùm reprobatur hæc replicatio uerbis propoſitis hiſce:* Tametſi maximè aduerſatius non per inopiam, &c. *Quarta exceptio eſt: Niſi poſtea ab hærede fuerit cautum uel ſolutum. Hæc exceptio approbatur l. 6. §. fin. ff. ut in poſſeſs. legat. ſeruand. his uerbis:* Qui fideicommiſsi ſeruandi cauſa in poſſeſsionem miſſus eſt, non prius de poſſeſsione diſcedere debet, quàm ei fideicommiſſum ſolutum, aut eo nomine ſatiſdatum fuerit. nã quod, ſi integra re fieret, in poſſeſsionem non mitteretur: id cum offertur, diſcedere à poſſeſsione debet. *Concordat l. 11. ff. ut leg. ſeruand. cauſa cau. his uerbis:* Si legatarij aduerſus me in poſſeſsionem legatorum ſeruandorum cauſa miſsi ſint, & procurator uel quis alius meo nomine cauerit: perinde mihi Prætor accommodat interdictum, quo iubentur diſcedere legatarij de poſſeſsione, ac ſi ego cauiſſem. *Concordat item l. 40. §. fin. ff. de ſolut. his uerbis:* Si quis ſoluerit legata, debent diſcedere legatarij de poſſeſsione: alioquin naſcitur hæredi interdictum, ut eos deijcere poſsit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi fideicommiſſarius eius poſſeſsionis nomine ab alio litem patiatur. Quæ replicatio approbatur l. 5. §. in poſſeſsionem. ff. ut in poſſeſs. leg. ſeruand. cauſa, his uerbis:* In poſſeſsionem miſſus legatorum ſeruandorum cauſa, ſi litem eo nomine conteſtatus ſit, non antè decedere poſſeſsione debet, quàm ei pro lite fuerit cautum. *Secunda replicatio eſt: Niſi miſſus eius poſſeſsionis nomine alij ſe obligauit uel præſtitit, nec id ei ab hærede reſtituatur. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 5. §. ſi alius. ff. ut in poſſeſs. leg. ſeruand. cauſa, his uerbis:* Si alius damni infecti nomine miſſus ſit in poſſeſsionem, alius legatorum ſeruandorum cauſa, poſſe eum qui legatorum ſeruandorum cauſa in poſſeſsionem miſſus eſt, etiam damni infecti ſatiſdate: qui ſi ſatiſdederit, non aliter decedere de poſſeſsione debebit, quàm ei fuerit cautum etiam eo nomine, quo ſe damni infecti obligauit. *Quinta exceptio eſt: Niſi alius in poſſeſsionem ſit miſſus. Hæc exceptio reprobatur l. 5. §. qui prior. ff. ut in poſſeſs. leg. ſeruand. his uerbis:* Qui prior miſſus eſt legatarius in poſſeſsionem, non præfertur ei qui poſtea mittitur: inter legatarios enim nullum ordinem obſeruamus, ſed ſimul omnes æqualiter tuemur. *Concordat l. 11. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si rei ſeruandæ cauſa in poſſeſsionem miſſus ſit proprius creditor hæredis, & rei per fideicommiſſum mihi relictæ adeptus fuerit poſſeſsionem: nihil me lædi exinde oportere conuenit, non magis quàm ſi ab ipſo hærede eam rem pignori accepiſſet. *Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi alij certa res legata fuerit: is enim in ea re potior habetur. Quæ diſtinctio approbatur d. l. 11. in princip. his uerbis:* Si fideicommiſſorum uel legatorum ſeruandorum cauſa miſſus in poſſeſsionem eam rem teneas, quæ mihi per fideicommiſſum relicta eſt, æquius eſt me eam habere potius, cui ea ipſa relicta eſt, quàm te qui alterius fideicommiſsi nomine ingreſſus in eam es. nam etſi mihi ſub conditione legatum ſit, & tu medio tempore in poſſeſsionem eius factus fueris legatorum ſeruandorum cauſa, deinde conditio

ditio impleta ſit, non denegabitut mihi eius rei integra perſecutio. Sit enim, etſi ſtatuliberum ex eadem cauſa poſsidere cœpiſſes, impleta conditione eius, tamen libertstem eius impedire non potes. *Secundò exceptio propoſita admittitur, ſi uenter ſit in poſſeßione. Quæ diſtinctio approbatur l. 7. ff. ut in poſſeß. leg. ſerua. cauſa caa. his uerbis:* Cùm uenter in poſieſsione eſt, nullus legatorũ ſeruandorum cauſa in poſſeſsione eſſe poteſt. *Sexta exceptio eſt: Niſi bona teſtatoris ſint distracta: tunc enim precium deponendum eſt. Quæ exceptio approbatur l. 5. §. fin. ff. at legat. ſer. cauſa. cuius aerba uide ĩ. capite proxim. quæſtion. 7. Septima exceptio uidetur eſſe: Niſi res à tertio quodam ſit aſucapta. Hæc exceptio reprobatur l. 11. ff. pro emptore. item l. 2. in prin. ibi: qaid ergo eſt. ff. pro herede. quarum uerba uide alibi. Alias huiuſmodi exceptiones uide ĩ. capite proxim. in princip. Secunda mißionis caaſa eſt: Si legatario legatam non ſoluatar, uel eius nomine ſatisfiat. Quæ cauſa approbatar l. 5. §. Imperator. ff. at in poſſeß. leg. ſeru. cauſa, his uerbis:* Imperator Antoninus Auguſtus reſcripſit, certis ex cauſis etiam in propria bona hæredis legatarios & fideicommiſſarios eſſe mittendos, ſi poſt ſex menſes, cum aditi pro tribunali fuerint hi quorum de ea re notio eſt, nec ſatisfactum eſt, indeq́; fructus percepturos quoad uoluntati defunctorum ſatiafiat: quod remedium ſeruabitur & aduerſus eos qui ex aliqua cauſa fideicommiſſo moram faciunt. *Concordat l. 6. in fine. C. ut in poſſeß. leg. ſeruand. cuius uerba uide ℑ. quæſt. 3. reg. 3. except. 1. Declaratur hæc cauſa d. l. 5. §. ſatisfactionis, his uerbis:* Satisſactionis uerbum licet latius patet, tamen ad exoluendum legatũ refertur. Sex autem menſium puto continuum tempus, non poſſeſsionum computandum. *Ait Imperator:* Quoad uoluntati defunctorum ſatisfiat. *Hæc uerba declarantur d. l. 5. §. ſatisfieri, his uerbis:* Satisfieri uoluntati defuncti ſic accipitur, quoad uoluntati defuncti uel ex fructibus uel aliunde ſatisfiat. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi heredi ſatiſdatio ſit remiſſa. Hæc exceptio reprobatur d. l. 5. §. ſatisſactionis, his uerbis:* Etſi remiſſa ſit ſatiſdatio, reſcriptum locum habebit: quia mora ſit ſolutioni. *Secunda exceptio eſt: Niſi hæres pupillus ſit, uel furioſus, ael adoleſcens, et tutorem uel curatorem non habeat. Hæc exceptio approbatur d. l. 5. §. ceſſatum, his uerbis:* Ceſſatum non accipimus, ſi pupillus tutorem non habeat, nec curatorem furioſus uel adoleſcens. nam fruſtratio nõ debet huiuſmodi perſonis nocere, quæ ſunt indefenſæ. *Tertia exceptio eſt: Niſi hereditas defuncti aliquandiu iacuerit. Hæc exceptio approbatur d. §. ceſſatum, his uerbis:* Certè ſi iacuerit hęreditas aliquo tempore, hoc tempus de medio trahendum eſt. *Quarta exceptio eſt: Niſi inutiliter fideicommiſſum ſit relictũ. Hæc exceptio approbatur d. l. 5. §. conſtitutio, his uerbis:* Conſtitutio diui Antonini pertinet ad eos, à quibus utiliter fideicommiſſum relictum eſt, quamuis hæredes non ſint: par enim utilitas eſt. *Ait Iuriſconſultus:* Quamuis hæredes non ſint. *Hiſce uerbis reprobatur quinta exceptio talis: Niſi nõ hæredis, ſed alterius fidei commiſſum ſit. Cui concordat ſuprà capite proximo, exceptio qainta. Sexta exceptio eſt: Niſi hæres ſit condemnatus ad ſoluendam. Et hæc exceptio reprobatur l. 9. in principio. ff. ut in poſſeß. legat. ſeruand. cauſa, his uerbis:* Etiamſi condemnatus hæres fuerit, nec pecuniam ſoluat, legatarius poteſt deſiderare mitti in poſſeſsionem. *Hactenus de caaſis & exceptionibus mißionis dictum eſt.*

II. *Qui in poſſeßionem mittendi? De pluribus legatarijs mitti petentibus, regula proponitur l. 5. §. ſi plures. ff. ut in poſſeß. legat. ſeruand. his uerbis:* Si plures legatarij mitti in poſſeſsionem deſiderauerint, omnes uenire debẽt in poſſeſſionem. Is enim qui ex cauſa legatorum poſsidet, ſibi non alij poſsidet. Alia cauſa eſt, cùm creditores rei ſeruandæ cauſa mittuntur in poſſeſsionem. nam is qui poſsidet, non ſibi, ſed omnibus poſsidet. *Plura de hac re uide ſuprà eodem capite, cauſa prima, exceptione qainta. De municipibus & actore illorum regala proponitur l. 12. ff. eodem titulo, his uerbis:* Municipijs fideicommiſſum relinqui poſſe, dubium nõ eſt: ſed ſi non caueatur, aduerſus municipes quidem non dubitamus ex hoc edicto iri in poſſeſsionem poſſe: ipſos uerò municipes, ſi his non caueatur, non idem eos adſecuturos: ſed extrario remedio opus erit, uidelicet ut decreto prætoria actor eorum in poſſeſsionem mittatur. *De filiofamiliâs legatario, eiusq́; patre regula proponitur l. 11. ff. qaibus ex cauſis in poſſeß. eatur, his uerbis:* Si filiofamiliâs legatum uel fideicommiſſum ſub conditione relictum ſit, dicendũ eſt, tam ipſum quàm patrem in poſſeſsionem mittendos eſſe: quia ambo ſpem commodi habent.

III. *In quarum rerum poſſeßionem mißio ſit facienda? Prima regula de omnibus bonis hereditarijs proponitur l. 13. ff. ut in poſſeß. legat. ſeruand. cauſa. cuius aerba aide ſuprà capite proximo, except. 10. Cancordat l. 5. §. Imperator. ibi: ſed Prætor. ff. ut leg. ſeraand. cauſa. cuius uerba uide ĩ. eod. cap. cauſa 1. except. 3. Item l. 5. §. qui in poſſeß. ff. ut in poſſeß. leg. ſeruand. cuius uerba uide ℑ. prox. reg. 3. in prin. Secunda regula de actionibus hereditarijs proponitar l. 10. ff. d. tt. cuius uerba paulò inferius proponentur, reg. 4. except. 2. Tertia regala de rebus non hereditarijs: In harum rerum poſſeßionem mißio non eſt faciẽda. Quæ regula approbatur l. 5. §. qui in poſſeſſionem.*

ſionem ff.ut in poſſeß.legat.ſeruand.cauſa,bis uerbis: Qui in poſſeſsionem legatorum ſeruãdorum cauſa mittitur, in poſſeſsionem quidem rerum hæreditariarum omnimodo ueniet,hoc eſt,earum quę in cauſa hæreditaria manent: earum autem, quæ in cauſa hæreditaria non erunt, non aliàs mittitur, quàm ſi dolo malo in ea cauſa eſſe deſierit: nec ſemper,ſed cauſa cognita. *Huius regulæ exemplum proponitur d.l.5.§.ſi depoſita, bis uerbis:* Si depoſita res apud defunctum fuerit uel commodata,locum miſsio nõ habet:quia non ſunt iſtæ res hæreditariæ. *Ait Iuriſconſultus:* Non aliàs mittitur, quàm ſi dolo malo in ea cauſa eſſe deſierit. *Hiſce uerbis prima aduerſus regulam propoſitã introducitur exceptio talis:Niſi res dolo hæredis hæreditaria eſſe deſierit. Concordat l.6.C.eod.tit.bis uerbis:* Certa eſt forma iuriſdictionis, qua fideicommiſsi ſeruandi cauſa in poſſeſsionem rerum quæ in cauſa hęreditaria ſunt,aut dolo malo eſſe deſierint,is cui legati uel fideicommiſsi nomine ſatis non datur, mittitur:uel in proprias res hęredis,ſi fideicommiſſo ſatis nõ fecit poſt ſex menſes,quàm peti cœperit, ſecundum diui Antonini patris mei conſtitutionem. *Ait inſuper Iuriſconſultus:* Nec ſemper, ſed cauſa cognita. *Hiſce uerbis innuitur,propoſitam exceptionem non in omnibus eſſe ueram, ſed habere ſuas replicationes Prætori cognoſcendas & ponderandas. Harum replicationum prima hæc eſt: Niſi non in necem legatariorum hæres alienauit. Quæ replicatio approbatur l.5.§.dolum.ff.eod.tit. bis uerbis:* Dolum accipere debemus,culpam latam:nec omnem dolum, ſed qui in necem legatariorum & fideicommiſſariorum factus eſt. *Secunda replicatio eſt: Niſi non dolo, ſed culpa hæres rem alienauit. Quæ replicatio quamuis ipſo iure ſit uera, admittit tamen duplicationem hanc: Niſi culpa lata ſit. Quæ duplicatio approbatur dictis uerbis hiſce:* Dolum accipere debemus, culpam latam. *Tertia replicatio eſt:Niſi hæres locum hæreditarium fecerit religioſum aut publicum, uel ſeruum manumiſerit.Hæc replicatio approbatur l.ult.ff.ut in poſſeß. leg. ſeruand. bis uerbis.* Interdum licet dolo malo fecerit hæres, quo minus res in cauſa hæreditaria maneant, non poterit in poſſeſsionem earum legatarius mitti: ueluti ſi locum religioſum fecerit, aut quid publicè conſecrauerit, permiſſu ſcilicet Imperatoris, aut aliquem nõ in fraudem creditoris manumiſerit. *Quarta replicatio eſt: Niſi alterius quàm hæredis dolo res hæreditaria eſſe deſierit.Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit,uerùm eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi hæredis hæres dolo fecerit.Quæ duplicatio approbatur l.5. §. ſi hæres,in fine ff. d.tit. bis uerbis:* Sed etſi hæredis hæres ſit, qui dolo fecit, æquè nocere debebit. *Secunda duplicatio eſt: Niſi alterius nominis ſucceſſor ſit.Quæ duplicatio approbatur d. §.ſi hæres.cuius uerba uide ſ. capite proxim.quæſt.1. except.5. Tertia duplicatio eſt: Niſi eius cui ex S.C.Treb. reſtituta eſt hæreditas, dolo ſit factum.Hæc duplicatio approbatur l.8.ff.ut in poſſeß.leg. ſer. bis uerbis:* Si legatorum ſatis non datur, reſtituta hæreditate in earum quoq; rerum poſſeſsionem legatarius mittẽdus erit,quę dolo malo eius cui reſtituta eſt hæreditas, in hæreditaria cauſa eſſe deſierunt. *Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta.Secunda exceptio eſt: Niſi agri ſint uectigales, uel res defuncto pignori datæ. Hæc exceptio approbatur l.5.§.bonorum ff.d. tit. bis uerbis:* Bonorum appellatione hæ res comprehenſæ uidebuntur,quarum proprietas ad hæredem pertinet: ſed etſi uectigales agri ſint,& ſi qua pignora teſtatori data,in eorum quoque mittetur poſſeſsionem. *Tertia exceptio eſt:Niſi res ſint quæ poſt mortem teſtatoris hæreditati acceſſerunt:hæ enim,quamuis teſtatoris nunquam fuerint, tamen in earum quoque poſſeßionem legatarius mittendus. Quæ exceptio approbatur d.§.bonorum,bis uerbis:* Sed & in partus ancillarum,& fœtus pecorum,item fructus æquè omnimodo legatarius & fideicommiſſarius mittentur. *Quarta exceptio eſt: Niſi res ſint alienæ à teſtatore bona fide emptæ. Hæc exceptio approbatur d.§. bonorum, in fine, bis uerbis:* Sed etſi rem alienam defunctus bona fide emerit, in poſſeſsionem eius mittendum legatarium conſtat. nam & hæc res in cauſa hæreditaria eſt. *Quinta exceptio eſt:Niſi impuberis bona ſint,cui teſtator ſubſtituit. Hæc exceptio approbatur d.l.5.§.ſi ab impuberis,bis uerbis:* Si ab impuberis ſubſtituto legata ſint relicta, & impubes deceſſerit, miſsio non ſolùm in ea bona quæ teſtatoris fuerunt: uerùm & ea quoque quæ impubes adquiſiuit, locum habebit:nam hæc quoq; hęreditaria ſunt. *Sexta exceptio eſt:Niſi ipſius hæredis ſint bona.Hæc exceptio reprobatur, certis tamen conditionibus, de quibus ſequitur in regula prox. Quarta regula,de rebus proprijs ipſius hæredis. In has regulariter quidem legatarius non mittitur.uerùm eius regulæ exceptiones hæ ſunt.Prima eſt:Niſi hæres non ſoluat legatum: tunc enim etiam in propria hæredis bona ſit mißio. Quæ exceptio approbatur l.5.§.Imperator. ff. ut in poſſeß. leg. ſeruand.cuius uerba uide ſ.cap.eõd.cauſa 2. Concordat l.6.in fine.C.eod.tit.cuius uerba uide ſ. reg.proxim.except.1. Concordat item l.3.§. conſtitutum. ff.ne uis fiat ei qui in poſſeß.cuius uerba uide ſ.libro 23.cap.7.quæſt.4.except.3. Secunda exceptio eſt: Niſi res hæreditariæ nullæ ſint. Hæc exceptio reprobatur l.10.ff.ut in poſſeß.leg.ſeruand.his uerbis:* Si nullæ res ſint illæ hæreditariæ, in quas legatarij uel fideicommiſſarij mittantur, in

rem quidem hæredis mitti non poſſunt: ſed per Prætorem denegatas hęredi actiones ea ipſi perſequentur. *Quinta huius loci regula proponitur l. 5. §. ſi ex duobus. ff. ut in poſſeß. leg. ſeruand. his uerbis:* Si ex duobus hæredibus alter ſatiſdare ſit paratus, alter non, in partem eius miſsio locum utiq; habere debet. Miſsi itaq; legatarij impedient, etiam ei qui ſatiſdedit rei adminiſtrarioné: quare ſuadendum hæredi erit, ut in aſſem ſatiſdet, ne adminiſtratio eius impediatur.

IIII. *Euentus miſsionis in poſſeßionem. Prima regula: Si miſſus non admittatur, quo remedio adiuuetur, definitur l. 5. §. miſſus. ff. ut in poſſeß. leg. ſeru. his uerbis:* Miſſus in poſſeſsionem, ſi non admittatur, habet interdictum propoſitum, aut per uiatorem, aut per officialem pręfecti, aut per magiſtratus introducendus eſt in poſſeſsionem. *Concordat l. 1. in prin. ff. ne uis fiat ei qui in poß. his uerbis:* Si quis miſſus fuerit in poſſeſsionem fideicommiſsi ſeruandi cauſa, & non admittatur, poteſtate eius inducendus eſt in poſſeſsionem, qui eum miſit: aut ſi quis uelit uti interdicto, conſequens erit interdictum locum habere: ſed melius erit dicere, extra ordinem Pętores ipſos iure ſuæ poteſtatis exequi oportere decretum ſuum: nonnunquam etiam per manum militarem. *Sed & miſſo datur actio in id quod intereſt. Quod remedium approbatur l. 14. §. 1. ff quibus ex cauſis in poſſeß. eatur, his uerbis:* Sed & ſi quis legatorum ſeruandorũ cauſa miſſus in poſſeſsionem admiſſus nõ eſt, ſi legati conditio pendeat, licet poſsit deficere: æſtimatur tamen id quod legatum eſt, quia intereſt eius cautum habere. *Item miſſo non eſt uis facienda, quo minus utatur, fruatur. Quod approbatur l 5. §. conſtitutione. ff. ut in poſſeſ. leg. ſeruand. cauſa, his uerbis:* Quòd ſi ex conſtitutione quis in poſſeſsionem mittatur, curandum eſt, ne uis fiat utenti & fruenti legatario. *Secunda regula: Miſſus non proprietatem, ſed ius pignoris nanciſcitur. Quæ regula approbatur l. 1. C. ut in poſſeß. leg ſeruand. his uerbis:* Qui legati ſiue fideicõmiſsi cauſa in poſſeſsionem mittuntur, non proprietatem nanciſcuntur, ſed ius pignoris: ut autem & poſt acceptũ pignus ſatisfiat defuncti uoluntati, competens iudex te adeunte prouidebit. *Concordat l. filiusf. 111. §. ijdem principes, in fine ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 1. in prin. Concordat l. 5. in prin. ff. ut in poſſeß. leg. ſeruand. his uerbis:* Is cui legatorum fideiúe commiſſorum nomine non cauetur, miſſus in poſſeſsionem, nunquam pro domino eſſe incipit: nec tam poſſeſsio rerũ ei quàm cuſtodia datur. neq; enim expellendi hæredem ius habet, ſed ſimul cum eo poſsidere iubetur, ut ſaltem tædio perpetuę cuſtodiæ extorqueat hæredi cautioné. *Tertia regula: Miſſus expellendi hæredis ius non habet. Quæ regula patet ex uerbis iam propoſitis. Quarta regula: Miſſus creditoribus rei ſeruandæ cauſa in eandem poſſeßionem mißus potior non habetur. Quæ regula approbatur l. 5. §. poſtquam. ff. ut in poſſeß. leg. ſeruand. his uerbis:* Poſtquam rei ſeruandæ cauſa creditores poſsidere cœperunt, legatorum ſeruandorum gratia miſſus in poſſeſsionem creditoribus potior non habetur. *Huic quodammodo contradicit l. 3. C. eod. tit. cuius uerba proponentur paulò ĩ. reg. 10. Quinta regula: Miſſus non poßidet, ſed magis cuſtodiam rerum & obſeruationem habet conceſſam. Quæ regula approbatur l. 12. ff. quibus ex cauſis in poſſeß. eatur. De qua re uide ſ. lib. 23. cap. 2. except. 14. Concordat l. 5. §. qui legatorum. ibi: in cæteris. ff. ut in poſſeß. leg. ſeruand. cauſa, his uerbis:* In rebus hæreditarijs miſsi in poſſeſsionem hoc erit officium, ut uniuerſas res hæreditarias colligat, & ibi cuſtodiat, ubi domicilium defunctus habuit: & ſi nulla domus ſit, habitationem conducat, uel horreum quoddã, in quo res collectæ cuſtodiantur: & puto ita legatarium cuſtodire res hæreditarias debere, ut neq; hæredi auferantur, neque depereant, deterioresúe fiant. *Sexta regula, de officio mißi circa fructus, proponitur d. §. qui legatorum, his uerbis:* Qui legatorum ſeruandorum cauſa in poſſeſsionem mittitur, & fructus cuſtodire, & cætera debebit: & ratio quidem eſt, hæredem colere agros, & fructus redigere: ſed cuſtodire legatarium fructus oportebit, ne ab hærede conſumãtur. quòd ſi hęres fructus nolit cogere, permittendum erit legatario cogere fructus, & coactos conſeruare: quinimò etſi tales ſint fructus, quos primo quoq; tempore uenire expediat, uẽdere quoq; legatario permittendum eſt, & precium ſeruare. *Septima regula, de rebus perituris, proponitur l. 12. ff. de priuilegijs credit. his uerbis:* Si magiſtratus fideicommiſsi ſeruandi cauſa in poſſeſsioné miſerint, dare arbitrum poſſunt ad ea diſtrahẽda, quæ mora deteriora futura ſunt, ita ut precium ex his redactum apud fideicommiſſarium in cauſa depoſiti ſit, donec de fideicommiſſo quod ei debeatur, cõſtet. *Concordat l. 5. §. qui legatorum. ibi: quinimò. ff. ut in poſſeß leg. ſeruand. cuius uerba uide ã. reg. proxim. Octaua regula: Interdum mulier miſſa ueſcendi cauſa bona deminuet. Quæ regula approbatur l. penultim. ff. ut in poſſeß. leg. ſeruand. cauſa, his uerbis:* Quę legatorum ſeruandorum cauſa in bonis eſt, in cauſa ueſcendi deminuet, ſi filia, neptis, proneptis uxorúe ſit, nec nupta ſit, nec ſuum quidquam habeat. *Nona regula: Nihilominus ut legatum ſoluatur, agi poteſt. Quæ regula approbatur l. 5. in fine. C. eod. tit. cuius uerba*

uide

uide ſ.cod.cap.quæſt. 4. reg. 2. *Decima regula: Si bona uendantur, miſsi cauſa potior eſt. Quæ regula approbatur l.1.C.ut in poſſeſ.leg.ſeru.cauſa, bis uerbis:* Si, poſtquam ſeruandi legati ſeu fideicommiſsi gratia in poſſeſsionem inductus es, pignoris obligatio aut uenditio ab hærede interuenit: præcedere cauſam tuam, quam iure prætorio uelut pignus habuiſti, manifeſtum eſt. *Vndecima regula: Legatis ſolutis, uel cautione præſtita, legatarius é poſſeſsione decedere debet. de qua re dictum ſ.cod.cap.quæſt.1. cauſ.1. except. 4.* *Duodecima regula proponitur l.5.§.quæri poterit.ff.ut in poſſeſ.leg. ſeru. bis uerbis:* Quæri poterit, an inuicem uſuracum hi fructus cedant, quæ in fideicommiſsis debentur? & cùm exemplum pignorum ſequimur, id quod ex fructibus percipitur, primùm in uſuras: mox, ſi quid ſuperfluum eſt, in ſortem debet imputari: quinimò etſi amplius quàm ſibi debetur, perceperit legatarius, exemplo pignoraticiæ actionis etiam utilis actio ad id refundendum dari debebit. Sed pignora quidem quis diſtrahere poteſt, hic autem frui tantùm ei conſtitutio permiſit, ut feſtinetur ad ſententiam.

SI QVIS OMISSA CAVSA teſtamenti, ab inteſtato uel alio modo poſſideat hæreditatem.

Cap. XIIII.

SEquitur alia ſpecies actionis legatorum, ſeu aliud eius adfine remedium: ſi ſcilicet cauſa teſtamenti, in quo legatū relictum eſt, omiſſa, ab inteſtato uel alio modo hæreditatem adierit is, à quo legatum relictum eſt: hoc enim caſu nihilominus legatum debet.

I. Cauſa huius actionis. Eſt igitur cauſa huius actionis quam diximus, eaq; approbatur l.1. in princip. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, &c. bis uerbis: Prætor uoluntates defunctorum tuetur, & eorum calliditati occurrit, qui omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato hæreditatem partemue eius poſsident, ad hoc ut eos circumueniant, quibus quid ex iudicio defuncti deberi potuit, ſi nō ab inteſtato poſſideretur hæreditas: & in eos actionē pollicetur. *Concordat l.2.C.eod. tit. bis uerbis:* Si Proculina patri ueſtro, cuius eſtis hęredes, teſtamento quid reliquit, & ſcripti iure ſecundum eius iudicium, uel omiſſa cauſa teſtamenti ſucceſſerunt ab inteſtato: aditus competens iudex, quatenus legis Falcidię modus patitur, uobis relicta reſtitui iubebit. *Declaratur cauſa propoſita d.l.1. §. prætermittere, bis uerbis:* Prætermittere cauſa teſtamenti eſt, ſi quis repudiauerit hæreditatem. *Propoſitæ cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi iuſta fuit cauſa omittēdi cauſam teſtamenti. Hæc exceptio approbatur l.6.§ non ſimpliciter. ff. d. tit. bis uerbis:* Non ſimpliciter Prætor pollicitus eſt ſe daturum actionem, ſed cauſa cognita. nam ſiue inuenerit teſtatorem huius rei autorē eſſe, ipſumq; permiſiſſe ab inteſtato ſuccedere, aut ſi qua alia iuſta cauſa omittendi interuenerit, utiq; non dabit actionem in eum legatorum. *Secunda exceptio eſt: Niſi conſentiente teſtatore cauſam teſtamenti omiſit. Hæc exceptio patet ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Siue inuenerit teſtatorem huius rei autorem eſſe, ipſumque permiſiſſe ab inteſtato ſuccedere, &c. *Concordat d.l. 6.§. planè ſi nominatim, bis uerbis:* Planè ſi nominatim id ei permiſit teſtator, dicemus enim non incidere in edictum: quia uſus eſt facultate ea, quam ei teſtator conceſsit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi non nominatim teſtator conceſſit. Quæ replicatio approbatur d. §. planè, bis uerbis:* Quòd ſi non ei conceſsit ſpecialiter teſtator omittere, is ordo erit ſequendus, quem Iulianus oſtendit. *De hoc ordine uide ſ. except. prox. Tertia exceptio eſt: Niſi ab inteſtato quoq; teſtator fideicommiſſa reliquit. Hæc exceptio reprobatur d.l.6. in prin. bis uerbis:* Quia autem is qui ab inteſtato poſsidet hęreditatem, conueniri poteſt, ſi omittat cauſam teſtamenti: quæſitum eſt, ſi quaſi ex uoluntate teſtatoris uideatur omiſiſſe, an cogatur præſtare? utputa, fratrem ſuum ſcripſit hæredem, & codicillos fecit ab inteſtato, petijtq; à fratre, ut ſi legitima hæreditas ad eum pertineret, fideicommiſſa præſtaret quibuſdam. Si igitur omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato poſsideat hæreditatem, uidendum eſt, an legatarijs cogatur reſpondere? & Iulianus libro 26. Digeſtor. ſcripſit, cogendum primùm legata præſtare: mox dimiſsis legatarijs, ſi quid ſuperfuerit ex dodrante, tunc fideicommiſſa cogi præſtare. Cæterùm ſi legata abſumant dodrantem, tunc nihil fideicommiſſarijs præſtandum. habere enim integrum quadrantem, legitimum hæredem oportet. Ordo igitur à Iuliano adhibetur, ut priua legata præſtentur, deinde ex ſuperfluo fideicommiſſa, dummodo quadrans non tangatur. Ego puto Iuliani ſententiam ita accipiendam, ut ſi omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato poſsideat hæreditatem, cogatur omnimodo legata præſtare. nec enim utique omittere ei hæreditatem permiſit, qui fideicommiſſa ab eo reliquit inteſtato. *Huc pertinet etiam d. l. 6. §. quid deinde, bis uerbis:* Quid deinde dicemus, ſi ijſdem & ex teſtamento legata & fideicommiſſa ab inteſtato fuerint relicta, & præterea alijs fideicommiſſa, an ordinem illum debeamus facere, quem Iulianus monſtrat:

an ueeò contribuemus omnes fideicommiſſarios quaſi ęquales? & magis eſt, ot ita diſtinguamus, multum intereſſe, utrum inciderit in edictum hæees, an non. nam ſi incidit, præferendi erunt hi quibus teſtamento relicta fuerunt quædam: ſin uerò non incidit, quia hæc fuit teſtatoris uolontas, ot daret ei facultatem & ab inteſtato ſuccedendi: uel quia alia cauſa interceſsit, quæ (ſecundum ea quæ ſuprà ſcripta ſunt) non offendit edictum: diceodum eſt, contribui fideicommiſſa debere quaſi exęquata. *Quarta exceptio eſt: Niſi ex teſtamento hæreditas adiri non poßit, utputa iniuſto eo exiſtente aut rupto. Hæc exceptio approbatur l. 2. C. ſi omiſſa ſit cauſa teſtam. bis uerbis:* Eum qui, cùm teſtamento poſſet obtinere hæreditatem, ab inteſtato ius ſucceſsioois uoluit amplecti, libertatibus eodem teſtamento datis obeſſe non poſſe, iampridem placuit: quòd ſi, cùm neq; adiri ex teſtamento hæreditas, neq; boootum poſſeſsio peti poſsit, iudicium defuncti non uſurpabitur, ſed ad irritum iuris ratione uocatum eſt: petitio teſtamentorum nullo iore procedit. *Quinta exceptio eſt: Niſi conditio inſtitutionis defecerit, & ob id ab inteſtato ſit locus. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, eiusq; exemplum proponitur l. 8. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ ext. bis uerbis:* Filiusfamiliâs ut proximus cognatus, patre conſentiente, poſſeſsionem agnouit. Quáuis per conditionem teſtamento datam, quòd in patris poteſtate manſerit, ab hæreditate ſit excluſus: tamen utiliter poſſeſsioné agnouiſſe uidebitur: nec in edicti ſenteotiam incidet, quoniam poſſeſsionem ſecundum tabulas non agnouit: cum inde rem habere non potuerit, nec in filij poteſtate conditio fuerit, nec facilè pater emancipare filium cogi poterit. *Planè huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi conditio fuit in poteſtate ipſius hæredis. Quæ replicatio approbatur l. 1. §. qui ſub. ff. ſi quis omiſſa, &c. bis uerbis:* Qui ſub conditione inſtitutus hæres potuit parêre conditioni, nec paruit, cùm conditio talis ſit, ut in arbitrio ſit hæredis inſtituti, deinde ab inteſtato poſsideat hæreditatem, debebit edicto teneri: quia eiuſmodi conditio pro pura haberi debet. *Huius replicationis duplicatio habetur l. 27. §. 1. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. except. 7. Sexta exceptio eſt: Niſi cùm hæres ex parte inſtitutus hæreditatem repudiaſſet, cohærede poſtea quoque repudiante, hæreditas ab inteſtato priori ſit delata. Hæc exceptio ſub hac conditione, Si non prior colluſerit cum cohærede, ut is quoq; hæreditatem repudiaret: approbatur l. 6. §. ſi patronus. ff. ſi quis omiſſa, &c. bis uerbis:* Si patroous ex debita ſibi portione hęres ſcriptus, dato ſibi cohærede ex alia parte, omiſerit inſtitutionem. quia debita pars eius erat exhauſta, omiſerit & cohæres: deinde poſsideat patronus ab inteſtato legitimam hæreditatem totam, dandam in eum legatorum actionem, Celſus ait, quæ in Titiom competeret, ſufficeretque patrono, quòd integram debitam ſibi portionem habeat. Hęc autem ita ſunt, ſi cohæres colluſit cum patrono: aliter enim noo eſſe patronum cogendum legata præſtare. neq; enim interdictum eſt, ut quis omittat hæreditatem, ſi ſine fraude id fiat. *Septima exceptio eſt: Niſi ſeruum uel filium eius, qui ab inteſtato potuit eſſe hæres, ſit inſtitutus, non ipſe dominus uel pater. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. 1. ff. ſi quis omiſſa cauſa, bis uerbis:* Parui refert, otrum quis per ſemetipſum, an per alium adquirere potuit hæreditatem: nam qoomodocunque potuit, ſi non adquiſijt hæreditatem, in ea cauſa eſt, ot iocidat in edictum Prætoris. *Concordat d. l. 1. §. prætermittere, bis uerbis:* Prætermittere cauſam teſtamenti oidetur, qui cùm poſſit iubere, ooluit id facere. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi pater dominusue per filium uel ſeruum hæres effici non poßit. Quæ diſtinctio approbatur l. 5. in fine. ff. eod. tt. bis uerbis:* Si ſeruus alicuios ex aſſe inſtitutus fuerit, & per quemcuoq; caſum non potuerit iuſſu domini adire hæreditatem, impunè prætermittet ex teſtamento hæreditatem. *Ait Iuriſconſultus:* Per quemcunq; caſum. *Veluti ſi ſeruus hæres ſit inſtitutus ſub conditione manumißionis: quemadmodum ſi filius ſit inſtitutus ſub conditione emancipationis. hoc enim caſu non poterit iuſſu patris adire, nec patri adquirit: & ob id impunè à patre nõ emancipatur. Quod exemplum proponitur l. 27. §. 1. ff. eod. tt. bis uerbis:* In ſententiam edicti propter legatorum cauſam frater incidiſſe non uidebitur, qui filium ſuum ſubſtitutum impuberi teſtamento fratris noo emancipauit, ſed ab inteſtato per eum bona poſsidere cœpit. *Ait Iuriſconſultus:* Per eum. *hoc ideo, quia filium abſtinendo hæreditate, & eũ nõ emancipãdo, ſibi ob id ab inteſtato datur locus. Octaua exceptio eſt: Niſi ſeruus hæres inſtitutus adire iuſſus, adire noluit. Hæc exceptio reprobatur d. §. prætermittere, bis uerbis:* Quid ergo, ſi ſeruus eius, cùm iuberetur adire hæreditaté, dicto audieoa non fuit? ſed compellendus eſt ſeruus hoc facere: ideoq; dominus ab inteſtato ueniens in edictum incidit. *Nona exceptio eſt: Niſi hæres ab inteſtato ignorauit, uel ſe uel ſeruum ſuum hæredem eſſe inſtitutum. Hæc exceptio approbatur d. §. prætermittere, in fine, bis uerbis:* Sin autem nec certioratus dominus eſt à ſeruo, & poſtea ipſe ab inteſtato poſſedit hæreditatem, non debet incidere in edictum, niſi ſi fingit ignorantiam. *Decima exceptio eſt: Niſi ab inteſtato hæres in teſtamento*

mento inſtitutus in legitima ſua ſit grauatus. Hæc exceptio approbatur l. 5. in princip. ff. ſi quis omiſſa, his uerbis: Excuſatus uidetur patronus, qui inſtitutionem prętermiſit, cùm aliter eſſet à liberto ſcriptus hæres, quàm eum inſtitui oporteret. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi colluſione cum cohærede facta, totam hæreditatem ab inteſtato poßideat. Quæ replicatio approbatur l. 6. §. ſi patronus. ff. d. tt. cuius uerba uide paulo ſuperius except. 6.* *Vndecima exceptio eſt: Niſi is qui omittit, hæres ſit neceſſarius in poteſtate teſtatoris exiſtẽs. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. qui ſunt. ff. d. tt. his uerbis:* Qui ſunt in poteſtate, ſtatim hęredes ſunt ex teſtamento: nec quòd ſe abſtinere poſſunt, quidquam facit: quòd ſi poſtea ſe immiſcuerint, ex teſtamento uidentur hæredes: niſi abſtinuerint quidam ſe teſtamento, uerùm ab inteſtato petierint bonorum poſſeſsionem: hic enim incident in edictum. *Duodecima exceptio eſt: Niſi contra tabulas bonorũ poſſeßio peti potuit. Hæc exceptio reprobatur l. 21. ff. d. tt. his uerbis:* Si filius qui manſit in poteſtate patris, item filia hæredes inſtituti, prętertito fratre emancipato, qui contra tabulas poſſeſsionem accipere potuit, ut inteſtati patris poſſeſsionem acceperint, legata omnibus præſtabunt: nec dotem ſuam filia fratri cõfert, cùm ut ſcripta uideatur hæreditatem habere. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi dolo tutoris pupillus omiſerit. Et hæc exceptio reprobatur l. 24. ff. d. tt. his uerbis:* Si dolo tutoris omiſerit pupillus cauſam teſtamenti, & legitimam hæreditatem poſsideat, danda eſt legatorum actio in pupillum: ſed eatenus, quatenus hæreditas ei adquiſita eſt, &c. *reliqua uerba uide 3. quæſt. 4. reg. 3.* *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi non ab hærede qui hæreditatem omittit, ſit legatum relictum: ſed ab alio, puta legatarij fideicommiſſum. Quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm admittit replicationem hanc: Niſi dolo alterius, cuius fidei commiſſum eſt, factum ſit ut omittatur cauſa teſtamenti. Hæc replicatio approbatur l. 4. §. quanquam. ff. ſi quis omiſſa, his uerbis:* Quanquam de hęredibus inſtituendis uideatur Prętor loqui, attamen etiam ad alios hæc res ſerpit: ut ſi ſit legatarius, à quo fideicommiſſum relictum eſt, & hic id egerit ut omittatur hæreditas, doloq́; id fecerit, conueniri debeat. *Decimaquinta exceptio eſt: Niſi non cauſam teſtamenti, ſed contra tabulas bonorum poſſeßionem omiſit. Hæc exceptio reprobatur l. 6. §. penultim. ff. ſi quis omiſſa, his uerbis:* Hoc edictum etiam ad contra tabulas bonorum poſſeſsionem pertinere magis dicendum eſt, ſcilicet ut is qui accipiendo contra tabulas bonorum poſſeſsionem liberis parentibusq́; legata præſtaret, ſi omiſerit eam bonorum poſſeſsionem, & ab inteſtato poſsideat hæreditatem, cogatur ea præſtare quæ præſtaret, ſi contra tabulas bonorum poſſeſsionem accepiſſet. *Decimaſexta exceptio eſt: Niſi is qui cauſam teſtamenti omittit, non teſtatori, ſed hæredi inſtituto ab inteſtato hæres exiſtat. Hæc exceptio reprobatur l. 27. in princip. ff. d. tt. his uerbis:* Mater ſecundis tabulis impuberi filio ſubſtituta locum edicto facit, ſi omiſſo teſtamento legitimam hæreditatem filij poſsideat. Idem iuris erit, & ſi filio hæres data ſit, & ſubſtituta. *Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi omiſſa inſtitutione, ex ſubſtitutione adijt. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. ſi proponatur. ff. d. tt. his uerbis:* Si proponatur idem & inſtitutus & ſubſtitutus, & prætermiſerit inſtitutionem, an incidat in edictum quæritur? & non puto incidere, quaſi teſtator hanc ei dederit facultatem, qui eum ſubſtituit *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi domino uel patre hærede inſtituto, ſeruus uel filius eius ei ſit ſubſtitutus: tunc enim, ſi omiſſa ſua inſtitutione pater dominusuè ex filij uel ſerui ſubſtitutione adeat, edicto tenetur. Quæ replicatio approbatur l. 25. ff. d. titulo, his uerbis:* Cui ſeruus ipſius ſubſtitutus eſt, ſeruum ſuum adire iuſsit: ſi idcirco fecit, ne legata præſtaret, utraque præſtabit: & quia hæres eſt, & quia omiſſa cauſa teſtamenti poſsidet ex ſubſtitutione hæreditatem, ſalua Falcidia ei ſeruata. *Concordat l. 26. ff. eod. tt. his uerbis:* Iulianus ſcribit, patrem qui filiam ſibi ſubſtitutam iuſſit adire hæreditatem, legata quæ ab ipſo data ſunt, ex ſententia edicti præſtaturum: quoniam filia patri ſubſtituatur in caſu, non ut arbitrium eligendi relinquatur. Sed ſi uaria legata ſupra dodrantem data ſunt, eorum prius rationem habendam, quæ à filia relicta ſunt: non enim carere dolo patrem, qui honore proprio omiſſo, propter compendium alienam inſtitutionem maluit. *Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi contrà inſtituto filio pater ſit ſubſtitutus. tunc enim, quamuis omiſſa inſtitutione ex ſubſtitutione adijt, non tenetur. quæ duplicatio approbatur d. l. 26. §. fin. his uerbis:* Denique ſi filiæ pater ſubſtitutus adijt hæreditatem, nihil eum dolo facere Iulianus exiſtimat: quia nemo filiæ patrem contra uotum parentum ſubſtituere uidetur; ſed ut arbitrium eligendi relinquat. *Decimaoctaua exceptio eſt: Niſi ei qui omiſit cauſam teſtamenti, hæreditas poßit euinci. Quæ exceptio approbatur l 6. §. item ſi inuenerit. ff. d. tt. his uerbis:* Si inuenerit bona ad alium pertinere, non dabit actionem, ſi modò nulla colluſionis ſuſpicio religionem Prætoris inſtruxerit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi colluſione facta*

euincatur. Quæ replicatio ex uerbis iam propoſitis patet. Secunda replicatio: Niſi monitus ſit præſcriptione contra cauſam euictionis. Quæ replicatio approbatur exemplo d. §. item ſi inuenerit, in fine, his uerbis: Certè ſi uacantia bona quis poſſederit, & quadriennium præterierit, indubitanter conueniri poterit ex hac parte edicti: & quia omiſit cauſam teſtamenti, & quia ab inteſtato poſſedit, & quidem ſic, ut præſcriptione quadriennij tutus ſit. *Tertia replicatio eſt: Niſi legatarius caueat euicta hæreditate legata reddi. Quæ replicatio approbatur l. 1. §. toties igitur. ff. eod. tt. his uerbis:* Toties edictum Prætoris locum habebit, quoties aut quaſi hæres legitimus poſsidet, aut quia bonorum poſſeſsionem accipit ab inteſtato, aut ſi fortè quaſi prædo poſsideat hæreditatem, fingens ſibi aliquem titulum ab inteſtato poſſeſsionis. quocunque enim modo hæreditatem lucrifacturus quis ſit, legata præſtabit, ſanè interueniente cautione euicta hæreditate legata reddi. *De hac cautione dictum ſ. capite 9. caut. 4. Decimanona exceptio eſt: Niſi is qui cauſam teſtamenti omiſit, hæreditatem non poßideat. Hæc exceptio approbatur l. 17. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam. his uerbis:* Si quis omiſſa cauſa teſtamenti, omnino eam hæreditatem non poſsideat, excluduntur legatarij. nam liberum cuique eſſe debet etiam lucroſam hæreditatem omittere, licet eo modo legata libertatesq; intercidunt. *Concordat l. 21. §. fin. C. eod. tt. his uerbis:* Si uerò iure facto teſtamento, ceſſante hærede ſcripto, alter ab inteſtato adijt hæreditatem, neque libertates neque legata ex teſtamento poſſe præſtari, manifeſtum eſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi fideicommiſſaria hæreditas, non legatum petatur. Hæc replicatio approbatur d. l. 17. his uerbis:* Sed in fideicommiſſarijs hæreditatibus id prouiſum eſt, ut ſi ſcriptus hæres nolit adire hæreditatem, iuſſu Prætoris adeat & reſtituat. *Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi non hæreditas, ſed res ſpecialis per fideicommiſſum ſit relicta. Hæc duplicatio approbatur d. l. 17. in fine. his uerbis:* Quod beneficium his quibus ſingulæ res per fideicommiſſum relictæ ſunt, non magis tributum eſt quàm legatarijs. *Secunda replicatio eſt. Niſi aliquandiu ab inteſtato poſſedit. Hæc replicatio reprobatur l. 6. §. ſi autem is cui. ff. d. tt. his uerbis:* Si is cui auferri hæreditas poteſt, aliquid poſsidebat de hæreditate, & poſsidere deſijt ſine dolo malo, magis eſt ut deſinat conueniri: quod ergo tempus ſpectabimus, poſsideat, nec'ne? litis conteſtatæ tempus ſpectari debet. *Tertia replicatio eſt: Niſi dolo malo poßidere deſijt. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. etſi non. ff. ſi quis omiſſ. his uerbis:* Etſi non poſsideat quis hæreditatem, dolo autem malo fecerit quo minus poſsideat, eueniet ut perinde teneatur, atq; ſi hæreditatem adiſſet. Dolo autem malo feciſſe uidetur, quo minus poſsideat, qui ad alium tranſtulit poſſeſsionem per fraudem, ut legatarij, cæterique qui quid in teſtamento acceperunt, careant his quæ ſibi relicta ſunt. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi non poſſederit, ſed ſtatim ab initio poſſeßionem omiſit. Hæc duplicatio reprobatur d. l. 1. §. penultim. his uerbis:* Sanè quæſtionis fuit, utrum is demum dolo malo facere uideretur, quo minus poſsideret, qui per dolum eam poſſeſsionem dimitteret, quam aliquando habuit: an uerò is qui hoc ipſum malicioſè fecit, ne ab initio poſsidere inciperet? Labeo ſibi uideri ait, non minus delinquere eum qui non incipiat poſsidere, quàm eum qui deſinat: quæ ſententia obtinet. *De hac replicatione uide plura ſuprà libro prox. capit. 10. cauſa 42. exceptione tertia & quarta. Quarta replicatio eſt: Niſi hæreditatem uendiderit. Hæc replicatio approbatur l. 4. §. fin. ff. ſi quis omiſſa, his uerbis:* Si quis uendiderit hæreditatem, utiq; poſsidere uidetur, non dolo feciſſe quo minus poſsideat. *Concordat l. 28. in princip. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ſeruum hæredem ſubſtitutum dominus, qui ipſe rogatus fuerat fideicommiſſum præſtare, priuſquam adire iuberet, uendiderit: præſtare id debet, cum per precium ſerui hæreditatis quoq; æſtimationẽ conſequatur. *Quinta replicatio eſt: Niſi unam aliquam rem hæreditariam ab inteſtato poßideat. Hæc replicatio approbatur l. 13. cum ll. ſequentibus. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ. proxim. except. 22. Plura de propoſita exceptione uide ſ. eod. cap. quæſt. 3. item ſ. lib. proxim. cap. 10. cauſa 42. Vigeſima exceptio eſt: Niſi is qui cauſam teſtamenti omiſit, ex alia quàm hæreditatis cauſa poßideat. Hæc exceptio approbatur l. 11. §. non quærimus. ff. d. titulo, his uerbis:* Non quærimus qui prætermiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato hæreditatem poſsideant, utrum iure legitimo poſsideant, an nõ? nam quoquo iure poſsideant hæreditatem uel partem eius, conueniri ex edicto poterunt, utique ſi non ex alia cauſa poſsideant: utputa, ſi quis omiſit quidem hæreditatem, ſed ex cauſa fideicommiſsi poſsidet miſſus in poſſeſsionem fideicommiſſorum ſeruandorum cauſa, uel ſi proponas eum creditorũ di cauſa ueniſſe in poſſeſsionem: nam nec ex hac cauſa legatarijs reſpondere cogetur. toties igitur edictum Prætoris, &c. *Reliqua huius loci uerba uide ſ. cap. eod. except. 18. repl. 3. Concordat l. ult. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui omiſſa cauſa teſtamenti pro emptore uel

pro

pro dote uel pro donato, ſiue alio quolibet titulo, exceptis pro hærede & pro poſſeſſore, poſsidet hæreditatem, à legatarijs & fideicommiſſarijs non conuenitur. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi pater à filio hæres inſtitutus, omiſſa hæreditate ex cauſa peculij poßidere cœperit. quæ replicatio approbatur l. 17. §. ſi pater. ff. de militari teſt. his uerbis:* Si pater à filiofamilias milite ex caſtrenſi peculio hæres inſtitutus, omiſſa cauſa teſtamenti aliquid ex peculio poſsidebit, doloúe malo fecerit quo minus poſsideret: datur in eum legatorum actio. *Viceſimaprima exceptio eſt: Niſi is qui cauſam teſtamenti omiſit, non totam hæreditatem ab inteſtato poßideat, ſed unam aliquam rem. Hæc exceptio reprobatur l. 23. cum ll. ſequentibus. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. his uerbis:* Et ſi non totam hæreditatem aliquis, partemúe eius, ex qua hæres inſtitutus eſt, ab inteſtato poſsideat, ſed minimã portiunculam, uel etiam unam aliquam rem, tenetur hoc edicto: quamuis non propriè pars hæreditatis in una re intelligatur. Nec iniquum eſt, cùm ex ſuo quiſq; uitio hoc incommodo adficiatur. Cum enim hæreditas ab eo quoq; peti poſsit, qui unam aliquam rem hæreditario nomine poſsideat, dubitari non oportet, quin uerum ſit quod diximus. *Viceſimaſecunda exceptio eſt: Niſi non ſit legatum, ſed hæres quis inſtitutus ſit ſub hac conditione, Si Titius hæres erit: & Titius omiſſo teſtamento ab inteſtato hæres exiſtat. Hæc exceptio approbatur l. 22. in princip. ff. d. titulo. his uerbis:* Si in teſtamento ita ſcriptum fuerit, Titius hæres eſto: et ſi Titius hæres erit, Mæuius hæres eſto: & Titius omiſſa cauſa teſtamenti hæreditatem legitimam poſſederit, Mæuio aduerſus eum petitio hæreditatis dari non debet pro parte quam habiturus eſſet, ſi teſtamenti cauſa omiſſa non fuiſſet. Cùm enim omiſſo teſtamento hæreditas poſsidetur, legatorum quidem & libertatum ratio habenda eſt: quia aliter quàm ab hærede dari non potuerunt: hæreditatis uerò quæ ita data eſt, rationem habere Prætor non debet. ſua enim culpa teſtator ſub hac conditione hæreditatis partem dedit, quam potuit purè dare. Quare etſi ita ſcriptum fuiſſet, Titius hæres eſto: Seius hæres eſto. Quiſquis mihi ex ſupraſcriptis hæres erit, Stichus liber hæresque eſto. Et Titius omiſſo teſtamento hæreditatem poſsideat: libertatem Stichi Prætor tueri non debet, nec hæreditatis petitionem ei dare. *Planè hæreditas per fideicommiſſum relicta nihilominus debetur. de quo J. queſtion. 4. regul. 2. Viceſimatertia exceptio eſt: Niſi legatarius inſtituto hæredi, qui cauſam teſtamenti omiſit, ſuit cohæres datus uel ſubſtitutus. Hæc exceptio approbatur l. 10. §. cùm ſubſtitutis. ff. ſi quis omiſſa, his uerbis:* Cùm ſubſtitutis ab inſtitutis legata fuiſſent relicta, & tam inſtituti quàm ſubſtituti omiſſa cauſa teſtamenti poſsiderent ab inteſtato hæreditatem: diuus Pius reſcripſit, neque improbè neque impudenter inſtitutos legata recuſare ſubſtitutis data. rectè enim recuſare in ſe dari legatorum fideiue commiſſorum petitionem ſubſtituto, cui liberum fuit adeunti hæreditatem non fideicommiſſum petere, ſed uniuerſa bona obtinere. *Concordat l. 7. ff. eod. ti. his uerbis:* Quidam Titium & Mæuium inſtituit hæredes, & centum Titio legauit, uterque omiſſo teſtamento legitimam adijt hæreditatem, non probè legatorum actionem Titius poſtulabit. Idem eſt ſi utriq; legaſſet. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi legatarius ab inteſtato etiam non ſuccedat, & iuſtam repudiandæ hæreditatis cauſam habeat. Hæc replicatio approbatur l. 22. §. fin. ff. d. ti. his uerbis:* Si quis hoc modo teſtamentum ſcripſerit, Titius hæres eſto: ſi Titius hæres non erit, Mæuius hæres eſto: quiſquis mihi ex ſupraſcriptis hæres erit, Mæuio, ſi mihi hæres non erit, centum dato. deinde Titius omiſſo teſtamento legitimam hæreditatem poſsideat: an Mæuio, cuius in poteſtate fuit, ut ex ſubſtitutione adeundo totam hæreditatem haberet, legatorum actio dari debeat, quæritur? & placet, dari: quia nihil prohibet, Mæuium iuſtam cauſam habuiſſe, propter quam nollet negocijs hæreditarijs implicari. *Viceſimaquarta exceptio eſt: Niſi legatarius conditioni legati non paruerit. Hæc exceptio approbatur l. 6. §. fin. ff. d. titulo, his uerbis:* Si libertas ſub conditione fuerit data, ſi decem dederit, & omiſſa cauſa teſtamenti fuerit, non aliter libertas competet, quàm ſi conditioni paritum ſit. *Viceſimaquinta exceptio: Niſi legatarius legatum ab alio ſit conſecutus. Hæc exceptio approbatur l. 11. ff. eod. titulo, his uerbis:* Si ab inſtituto & ſubſtituto eadem res mihi legata ſit, & omiſſa cauſa teſtamenti poſsideat hæreditatem lege. etiamſi ab utroque hærede ſolidum mihi debetur, tamen ab uno legatum conſecutus, ab altero petere non potero: eligere itaque reum potero.

¶ Hactenus de cauſa propoſitæ actionis, eiuſq; exceptionibus.

II. QVIBVS COMPETIT actio?

Si eadem res alteri ab inſtituto, alteri à ſubſtituto legata ſit, utri debeatur, definitur l. 20. ff. ſi quis

omiſſa, his uerbis: Si eadem res diuerſis perſonis ab inſtituto & ſubſtituto fuerit relicta, non uterq; ſed qui ab inſtituto accepit, ſolus uindicabit.

III. ADVERSVS QVOS COMPETAT hæc actio?

Prima huius loci regula, de duobus inſtitutis cauſam teſtamenti omittentibus, proponitur l. 11. in princip. ff. ſi quis omiſſa, his uerbis: Duo hæredes inſtituti, ſi ambo omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato poſsideant hæreditatem: tunc quia uterque prætorio iure perinde habetur, atque ſi ex teſtamento hæreditatem adijſſet, pro partibus in ſingulos competit actio.

Secunda regula de inſtituto & ſubſtituto, utroque cauſam teſtamenti omittente, proponitur l. 10. §. ſi duo. ff. d. titulo, his uerbis: Si duo ſint hæredes, inſtitutus & ſubſtitutus, & ambo omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato poſsideant hæreditatem: quæſtionis eſt, an ambo cogantur legata præſtare? & utrum unuſquiſque ea legata quæ à ſe relicta ſunt, an uerò ambo utraque legata cogantur præſtare? Ego puto, in ſolidum aduerſus ſingulos legatorum petitionem dandam. Sed utrum eorum quæ à ſe legata ſunt, an uerò etiam eorum quæ ab altero hærede, uideamus? Sed & aliter, ſi proponamus inſtitutum ſolum poſsidere hæreditatem, eorum legatorum quæ ſunt à ſe relicta, an etiam eorum quæ à ſubſtituto relicta ſunt, actionem patietur? Dicendum eſt, ita demum etiam eorum, ſi dolo ſubſtituti perueniat ad inſtitutos hæreditas ſine pecunia. nam ſi pecuniam accepit ſubſtitutus, ipſe erit conueniendus. Item, ſi ſolus ſubſtitutus poſsideret, ſi quidem pecunia accepta inſtitutus omiſiſſet: diceremus inſtitutum ſuis legatarijs reſpondere debere, ſubſtitutum ſuis: ſi autem ſine pecunia, aduerſus ſubſtitutum daremus actionem: nunc autem cùm ambo poſsideant, melius dicetur, ſingulos ſuis legatarijs reſpondere debere. *Planè ſi eadem res eidem ab inſtituto & ſubſtituto relicta ſit, legatarius utrum uelit poteſt conuenire. quod approbatur l. 11. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. eod. cap. except. 25. Cui concordat l. 3. in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 10. cauſa 42. except. 4. Planè quod dicitur de eo qui pecunia accepta hæreditatem omiſit, de hoc uide ſ. d. except. 4. Tertia regula, de eo qui ſimul poſſidet hæreditatem cum eo qui cauſam teſtamẽti omiſit, proponitur l. 10. in prin. ff. ſi quis omiſſa cauſa, his uerbis:* Si non ſolus, ſed cum alio poſsideat hæreditatem is qui omiſit cauſam teſtamenti: rectiſsimè Iulianus ait (quod & Marcellus probat) dandam in ipſum quoque legatorum utilem actionem. Nec enim aſpernari debet, obeſſe ſibi factum hæredis ſcripti, cui etiam profuerit: hoc autem ita eſt, niſi ſi pecuniam accepit is, qui omiſit cauſam teſtamenti: tunc enim in ſolidum tenebitur. *Quarta regula, de eo qui omiſſa cauſa teſtamenti hæreditatem non poſſidet, & eo qui poſſidet, proponitur l. 2. ff. ſi quis omiſſa cauſa. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 10. cauſa 42. except. 4. Concordat l. 3. ff. eod. tt. cuius uerba uide ibidem. Concordat item l. 4. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. d. cauſa 42. exception. 3. Concordat denuq; l. 27. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* In eum qui teſtamento ſcriptus hæres non fuit, ſi fraudis conſilio cum hæredibus ſcriptis participato, legitimam hæreditatem ſolus poſsideat, actio legatorum ex ſententia Prætoris dabitur. *Planè quod ad eum qui omiſſa cauſa teſtamenti hæreditatem non poſſidet, attinet, de eo uide ſ. eod. cap except. 19. Quinta regula, de patre hæredis ſcripti, proponitur l. 21. ff. d. tt. his uerbis:* Si filius meus à matre ſua hæres ſcriptus fuerit, & ego teſtamenti cauſa omiſſa, bonorum poſſeſsionem eiuſdem filij nomine petiero: actio legatorum in me dari debebit, non ſecus ac ſi ipſe hæres ſcriptus, omiſſa cauſa teſtamenti, bonorum poſſeſſionem ab inteſtato accepiſſem. *Sexta regula, de hærede omittentis, proponitur l. 12. §. fin. ff. d. tt. his uerbis:* Hæredem eius qui omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato poſsidet hæreditatem, in ſolidum legatorum actione teneri conſtat: magis eſt enim rei perſecutionem, quàm pœnam continere, & ideo perpetuam eſſe: hoc autem ita eſt, niſi propter dolum defuncti conueniatur hæres. tunc enim in id quod ad eum peruenit, conuenietur.

IIII. QVID VENIAT in hanc actionem?

Prima regula, de libertatib. in teſtamento relictis, proponitur d. l. 12. in prin. his uerbis: De libertatibus quoque in hoc caſu quæſitum eſt, an competant tam hæ quę ab inſtituto, quàm hæ quæ à ſubſtituto datæ ſunt? & magis eſt, ut competant tam directæ quàm fideicommiſſariæ. *Concordat l. 22. in principio. ibi: legatorum. ff. ſi quis omiſſa. cuius uerba uide ſ. eod. cap. exception. 22. Concordat item l. 28. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. regul. proxim. Concordat item l. 29. ff. d. tt. his uerbis:* Qui omiſſa cauſa teſtamenti, ab inteſtato poſsidet hæreditatem, ſeruos ad libertatem perducere debet, ne eis factum noceat eius qui ex teſtamento adire noluit, ſic tamen ut habeat libertos. *Concordat denique l. 8. in princip. C. eod. tt. his uerbis:* Eum qui, cùm teſtamento poſſet obtinere hæreditatem, ab inteſtato ius ſucceſsionis uoluit amplecti, libertatibus

tatibus eodem teſtamento datis obeſſe non poſſe, iam pridem placuit. *Secunda regula: De hæreditate relicta proponitur l.18.§.fin. ff ſi quis omiſſa. his uerbis:* Inſtitutus hæres & rogatus reſtituere hæreditatem, ſi omiſſa cauſa teſtamenti legitimam hæreditatem poſsideat, non dubiè ut legata cætera- que fideicommiſſa, ita hæreditatem quoque reſtituere compellendus eſt: libertates quoque tam directas quàm fideicommiſſarias: ſed etſi alienos ſeruos rogatus ſit manumittere, utiq; redimere eos debebit. Eam autem decesſionem, quam is qui reſtituit, paſſurus fuit, patietur is cui reſtituta fuerit hæreditas. *Planè ſi Meuius hæres inſtitutus ſit ſub hac conditione: Si & Titius hæres erit: Titio cauſam teſtamenti omittente, Meuius hæreditatem petere non poteſt. de quo uide ſ̄. exception. 12. Tertia regula: Pro qua parte quiſq; ab inteſtato poſsidet, pro ea parte tenetur. quæ regula approbatur l. 24. ff. ſi quis omiſſa, his uerbis:* Danda eſt legatorum actio in pupillum, ſed eatenus, quatenus hæreditas ei adquiſita eſt. Quid enim, ſi eum alio poſsideat hæreditatem? Sed hoc & in eo qui pubes eſt, plerique putant obſeruandum, ut pro qua parte poſsideat, teneatur: quamuis Prætor perinde in eum det actionem, atque ſi adijſſet hæreditatem. *Concordat l.18. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. queſtion. 3. regul. 1. Huius exceptio prima hæc eſt: Niſi nominatim à ſingulis ſit legatum. tunc enim quilibet ſuis legatarijs tenetur. quæ exceptio approbatur l.10. §. ſi duo. ff. eod. titulo. cuius uerba uide ſ̄. d. queſt. 3. reg. 2. Secunda exceptio eſt: Niſi eadem res eidem & ab inſtituto & à ſubſtituto ſit relicta, tunc enim quilibet eorum in ſolidum tenetur. Quæ exceptio approbatur l. 11. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ̄. exception. 15. Concordat l.3.§.fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ̄. lib. proxim. cap. 10. cauſa 42. exception. 4. Tertia exceptio eſt: Niſi inſtitutus pecunia accepta hæreditatem omiſit. tunc enim in ſolidum tenetur. quæ exceptio approbatur l.10. in princip. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ̄. queſtion. 3. regul. 3. Quarta regula: Hæres omittentis in ſolidum tenetur. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 21. ff. ſi quis omiſſa. cuius uerba uide ſ̄. queſtion. 3. regul. 6. Quinta regula: Ei qui cauſa teſtamenti omiſſa, ab inteſtato poſsidet, beneficium legis Falcidiæ concedendum eſt. Quæ regula approbatur l.18 §. fin. ff. ſi quis omiſſa, his uerbis:* Admonendi ſumus, huic in quem ex hac parte edicti legatorum actio datur, beneficium legis Falcidiæ concedendum. *Concordat l.6. in princip. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſ̄. eodem cap. in princip. exception. 3. Concordat item l.25. in fine, cum l. ſequenti. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſuprà eodem cap. exception. 17. Concordat deniq; l.1. C. eodem titulo. cuius uerba uide ſ̄. queſtion. 1. in princip. Sexta regula: Patrono, qui omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato ſuccedit, legitima ſua ſalua permanet. Quæ regula approbatur l.19. ff. ſi quis omiſſa, his uerbis:* Patrono quoq;, qui ex aſſe hæres inſtitutus eſt, ſi ab inteſtato poſsideat hæreditatem, commodum partis debitæ, quod habiturus foret, ſi ex teſtamento adijſſet hæreditatem, ſaluum eſſe debet.

V. QVAMDIV COMPETAT hæc actio?

Perpetua eſt. Quod approbatur l.12.§.fin. ibi: & ideo. ff. d. tt. cuius uerba uide ſ̄. queſt. 3. reg. 6.

DE LEGATIS PRAESTANDIS, contra tabulas bonorum poſſeſsione petita. Cap. XV.

I. Cauſa huius actionis: Si contra tabulas bonorum poſſeſsio petita ſit, quãuis regulariter reſcindatur teſtamentũ, tamẽ nihilominus quibuſdã exceptis perſonis ex edicto Prætoris legatorum actio competit. quæ actio approbatur l.1. in prin. ff. de leg. præſt. cont. tab. bon. poſſ. petita, his uerbis: Hic titulus æquitatem quandam habet naturalem, & aliquod nouum, ut qui iudicium patris reſcindunt per contra tabulas bonorũ poſſeſsionem, ex iudicio eius quibuſdam perſonis legata & fideicommiſſa præſtarent: hoc eſt, liberis & parentibus, uxoribus nuribusque dotis nomine legatum. *Huius cauſæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non ipſis exceptis perſonis, ſed ijs qui iuri illorum ſubiecti ſunt, ſit legatum. Hæc exceptio approbatur l.3. §. hoc autem ſolum. ff. d. tt. his uerbis:* Hoc autem ſolum debetur, quod ipſis parentibus relictum eſt, & liberis. Cæterùm ſi ſeruo eorum fuerit adſcriptum, uel ſubiectæ eorum iuri perſonæ, non debetur. Nec enim quærimus cui adquiratur, ſed cui honor habitus ſit. *Concordat l.23. ff. eod. tt. his uerbis:* Hi quibus relictum in uirilem portionem diuus Pius conſeruare conſtituit, ex ſeruis qui libertatem propter bonorum poſſeſsionem contra tabulas acceptam conſequi non potuerunt, nihil habebunt. *Planè de hac lege alibi aptius tractabitur. Secunda exceptio eſt: Niſi coniunctim cum extraneo illis ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur d. §. hoc autem ſolum, in fine, his uerbis:* Sed etſi cõiunctim fuerit legatum relictũ cum eo cui non præſtatur, ſua tamen portio ei conſeruabitur. *Tertia exceptio eſt: Niſi exceptis perſonis ita legatum ſit, ut extraneo reſtituant. Hæc exceptio approbatur l.3. §. item ſi quis. ff. d. tt. his uerbis:* Si quis ex his perſonis rogatus ſit reſtituere extero, quod ſibi relictum eſt, dicendum non eſſe legatum præſtandum: quia emolumentum ad eum non reſpicit. *Quarta exceptio eſt: Niſi ab alio gradu relictum ſit, quàm contra quem bonorum poſſeſſio*

ſio contra tabulas eſt petita. Hæc exceptio approbatur l.10.§.non omnia.ff.de leg.præſtand. his uerbis: Non omnia quæ ab omnibus gradibus relicta ſunt, legata præſtare oportet eum qui contra tabulas petet: ſed ea ſola quæ in eo gradu data ſunt, contra quem bonorum poſſeſsionem accepit. *Concordat l.20.§ fin.ff.de bonor. poſſeß. contra tabulas.cuius uerba uide ỹ.except.7. repl.1. Huius exceptionis exemplum proponitur d. §. non omnia. ibi: ut ecce, his uerbis:* Duos gradus hæredum fecit, & emancipatum præterijt, ab utroq; tamen gradu liberis & parentibus legata adſcripſit: Iulianus ait, ſi quidem aliquis ex primo gradu uiuit, ea legata præſtabit quæ liberis & parentibus à primo gradu data ſunt: ſi uerò nemo uiuit eorum, ea quæ à ſequenti. *Propoſita exceptio quaſdam recipit replicationes. quod approbatur d.§.non omnis. ibi. ſed nonnunquam, his uerbis:* Sed nonnunquam contra alium quidem gradum petita eſt bonorum poſſeſsio, ex alio uerò legata præſtanda ſunt. *Huiuſmodi replicationes uide in exceptionibus ſequentibus.* *Quinta exceptio eſt: Niſi is à quo legatum relictum eſt, hæres non exiſtat. tunc enim eius gradus legata non præſtantur, ſed à ſequenti gradu relicta. quæ exceptio approbatur d.l. 10. §. ut ecce. ibi: ſi uerò nemo. cuius uerba uide ſ.exception.proxim. Concordat d. l 10. §.fin. his uerbis:* Quòd ſi poſt mortem teſtatoris ante aditam hæreditatem inſtituti deceſſerint, contra ipſos quidem uideri petitum: ueruntamen ab eis relicta legata non eſſe præſtanda, ſed quæ à ſubſtitutis relicta ſint. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi is à quo legatum relictum eſt, cùm poſſet, noluit eſſe hæres, & ultrò repudiauit ob bonorum poſſeßionem contra tabulas petendam. Hæc replicatio approbatur l.13. ff. eod.tit.his uerbis:* A' ſubſtituto legata deberi dicimus, ſi inſtitutus conditione defectus eſſet, quæ in ipſius poteſtate non fuerit. nam ſi eam quæ in ipſius poteſtate fuerit, non impleuit, pro eo habendus eſt, qui noluit adire hæreditatem: quando nihil habiturus emolumenti, conditioni meritò non paruit. *Ait iuriſconſultus:* Pro eo habendus eſt, qui noluit adire hæreditatem. *Id eſt, hoc caſu nihilominus ab eo relicta debentur. Cui concordat l. 12. ff. d. tit. his uerbis:* Siue omiſerint inſtituti, ſiue non omiſerint, dicendum eſt legata, quæ ab ipſis relicta ſunt, præſtanda, quamuis ſecundo gradu inſtituti omittentibus eis adire poſsint hæreditatem.

Sexta exceptio eſt: Niſi legatum inutile ſit. Hæc exceptio approbatur l.1.§.fin.cum l. ſequente. ff. de legatis præſtandis, hiſce uerbis: Ea autem legata ſola præſtant, qui contra tabulas bonorum poſſeſsionem accipiunt, quæ utiliter data ſunt: uerùm idcirco non debentur, quòd filius contra tabulas bonorum poſſeſsionem accepit: cùm propter hoc legatum plerunque ſcripti hæredes omittant hæreditatem, cum ſcirent emancipatum aut petijſſe aut petiturum contra tabulas bonorum poſſeſsionem. *Septima exceptio eſt: Niſi hæreditas ex teſtamento non adeatur. Hæc exceptio approbatur l.10.§.quòd ſi neque.ff.eod.tit.his uerbis:* Quòd ſi neque ex primo gradu neque ſecundo quiſquam in rebus fuerit humanis, cùm teſtator moritur, tunc ab inteſtato magis bonorum poſſeſsionem præterito filio competere, nec legata cuiquam præſtanda. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm poßit adiri ex teſtamento hæreditas, ſcripti hæredes eam adire noluerint. tunc enim nihilominus debentur legata: quia ſi non fuiſſet metus petendæ bonorum poſſeßionis contra tabulas, fortè ex teſtamento adijſſent. Quæ replicatio approbatur l. 11. ff.eod.tit. his uerbis:* At ubi inſtitutus & ſubſtitutus uiuunt, licet nemo adeat hæreditatem, ea tamen legata deberi dicimus, quæ ab inſtituto data ſunt. *Concordat l.12. ff. eod. tit. cuius uerba uide paulò ſuperius except.5. in fine. Concordat item l. 20. §. fin.ff. de contra tabul. bonor. poſſeſſ. his uerbis:* Si quis accepit contra tabulas bonorum poſſeſsionem, etiamſi non fuerit adita hæreditas à ſcripto, præſtat legata ea parte teſtamenti data, contra quam bonorum poſſeſsio accepta eſt. Erit ergo melior hoc caſu conditio in familia relicti filij, quàm foret ſi exhæredatus non eſſet. *Concordat item l. 4. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 8. quæſtion. 2. exception. 23. replicat. 1. Concordat item l. 19. ff. eod. tit. cuius uerba uide d. exception. 23.* *Octaua exceptio eſt: Niſi res legata dolo hæredis ſcripti interierit. Hæc exceptio reprobatur l.17. ff. de legatis præſtandis contra, &c. his uerbis:* Si emancipato filio præterito, pater extraneum hæredem inſtituiſſet, & ab eo rem legaſſet, eaque adita hæreditate dolo ſcripti hæredis perijſſet: aduerſus emancipatum utilis actio dari debebit, ei ſcilicet perſonæ cui filius legata præſtare cogitur: quia Prætoris propoſitum eſt, ſine iniuria certarum perſonarum bonorum poſſeſsionem contra tabulas teſtamenti dari. *Nona exceptio eſt: Niſi non emancipatus filius, ſed is qui in poteſtate eſt præteritus, contra tabulas bonorum poſſeßionem acceperit. Hæc exceptio approbatur l. 15. in princip. ff. d. tit. his uerbis:* Is qui in poteſtate eſt præteritus, legatum non debebit præſtare, etſi contra tabulas bonorum poſſeſsionem petierit: qui & non petita bonorum poſſeſsione, inteſtati hæreditatem obtineret:

nec

nec enim exceptio doli mali huic noceat: & abſurdum eſt eum cogi legata præſtare, quia bonorum poſſeſsionem petierit, cùm & ſine hac hæreditatem habiturus ſit ſuo iure. *Concordat l.16.ff.eod.tt.cuius uerba uide ȷ. queſt.3.reg.3.Planè hoc caſu filius emancipatus hæres ſcriptus legata debet. Quæ replicatio approbatur d.l.16.Concordat item l.20.§.legata.ff. de bonor. poſſeſ.contra tabul. bis uerbis:* Legata ex parte ſua iſte emancipatus liberis & parentibus præſtare cogetur, non ſolida, ſed deminuta in dimidiom quod relinquitur manenti in poteſtate: ſed nec aduerſus eum conſtituendæ actionis legatorum ratio eſt, qui mero iure inteſtato hæres extitit. *Decima exceptio eſt: Niſi is qui eſt in poteſtate defuncti, ſimul cum emancipato prateriio petere poßit contra tabulas bonorum poſſeßionem. Hæc exceptio approbatur d.l.15. §. unde etſi duo, bis uerbis:* Si duo præteriti ſunt, emancipatus & is qui in poteſtate eſt: quidam nec emancipatum præſtare debere legata exiſtimant, quia affectus patris aufert partem dimidiam: cum etſi hic non peteret, ſuus ſolus rem habiturus eſſet. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi is qui in poteſtate eſt, non præteritus, ſed ſcriptus ſit hæres. Hæc replicatio approbatur d.l.15.§. quid ergo, bis uerbis:* Quid ergo eſt ubi præteritus ſit ſuus? uerius eſt quod dictum eſt: ubi uerò ſcriptus eſt, & uoluntatem patris habeat, teneri legatarijs, etiamſi omiſerit bonorum poſſeſsionem. *Vndecima exceptio eſt: Niſi pater præteritus contra tabulas bonorum poſſeßionem petens, legitimam ſit conſecutus. Quæ exceptio approbatur l.3.§. fin. ff ſi à parēte quis manumiſſ.cuius uerba uide ȷ. lib.prox. cap.4. except.40.repl.12. Duodecima exceptio eſt: Niſi patronus præteritus contra tabulas bonorum poſſeßionem petierit. Hæc exceptio approbatur Inſt. de ſucceßione libertorum. §.fin autem fine.ibi: ita ſine onere. cuius uerba uide ȷ. lib.20. cap.7. quæſt.4. reg.1.except.2. Decimatertia exceptio eſt: Niſi non legatum ſit exceptis perſonis, ſed hæredes ſint inſtitutæ. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ dicentur ȷ. eod.cap.queſt. 4. reg.1. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi mortis cauſa donatum ſit exceptis perſonis. Et hæc exceptio reprobatur ȷ.d queſt.4.reg.2.*

II. *Quibus competat actio propoſita? Definitur l.1.in prin ff.de legatis præſtandis.cuius uerba uide ȷ. eod.cap.in prin. Concordat l.1. C. de bonor. poſſeß. contra tabul. bis uerbis:* Liberi contra tabulas parētum bonorum poſſeſsione admiſſa, ſolis parentibus & liberis legata præſtare ſecundum edictum debent.

DE LIBERIS EXCEPTIONES.

Prima exceptio: Niſi non filij, ſed nepotes uel pronepotes ſint defuncti. Hæc exceptio reprobatur l.1.§. generaliter.ff.d.tt. bis uerbis: Generaliter parentes & liberos Prætor excipit, nec gradus liberorum parentumúe enumerauit. In infinitum igitur eis præſtabitur. *Concordat l.ult.§.is cuius, in fine.ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. lib.31.cap.1.queſt.1.except.13.repl.1.dupl.6. tripl. 2.Concordat item d.l.ult.§.fin.bis uerbis:* Si fortè ex filio q in adoptione erat, retinuerat nepotem unum pluresúe, indubitatè pro ea parte tuendus eſt, pro qua parte tueretur, ſi ex filia nepos aut mater defuncti hæredes inſtituti eſſent: nam his comparatur. *Secunda exceptio eſt: Niſi liberi ſint ex fœmineo ſexu deſcendentes. Et hæc exceptio reprobatur d.§.generaliter.bis uerbis:* Sed nec perſonas perſecutus eſt, utrum ex uirili ſexu, an ex fœmineo deſcenderent. Quiſquis igitur ex liberis parentibusq; fuerit, ad legati petitionem admittetur: ſed ita demum, ſi iura cognationis ſint inter eos. *Tertia exceptio eſt: Niſi liberi ius cognationis non habeant. Hæc exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed ita demum, ſi iura cognationis ſint inter eos. *Quarta exceptio eſt: Niſi in adoptionem ſint dati liberi. Hæc exceptio reprobatur d. l.1. §. liberos autem. ff. de leg. præſtand. bis uerbis:* Liberos etiam eos ad legatorum petitionem admittimus, qui in adoptionem dati ſunt: uel etiam adoptiui, dummodo remaneant liberi. *Quinta exceptio eſt: Niſi adoptiui liberi ſint emancipati. quæ exceptio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Dummodo remaneant liberi. *Huius exceptionis & ſupradictæ tertiæ replicatio hæc eſt: Niſi tempore quo dies legati cedit, inter liberos ſit, nec emancipatus. hoc enim caſu, quamuis adoptiuus poſtea emancipatus ſit, uel naturalis ius cognationis poſtea amiſerit, nihilominus illi datur actio. Quæ replicatio approbatur l. 24.ff.eod. tt. bis uerbis:* Interuenit illa quæſtio, quando de liberorum numero eſſe debeat is cui legatum datum eſt, ut id ferre poſsit à filio contra tabulas bonorum poſſeſsionem accipiente? & placet ſufficere, in ea neceſsitudine tunc eſſe, quando dies legati cedit. *Sexta exceptio eſt: Niſi poſthumi liberi ſint. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.fin.cum l. ſequente.ff.de legatis præſtandis, hiſce uerbis:* Poſthumis liberis legata relicta utique præſtabuntur: & ideo ſi prægnante uxore filius fuerit emancipatus, & bonorum poſſeſsionem contra tabulas acceperit, legatum nepoti præſtare debebit. *Septima exceptio eſt: Niſi excepta perſona, cui legatum eſt, contra tabulas bonorum poſſeßionem acceperit. Hæc exceptio approbatur l.5.§.omnibus. ff. d. titulo, bis uerbis:* Omnibus liberis Prætor legata præſtari uoluit, exceptis his liberis, quibus bonorum poſſeſsionem Prætor dedit ex cauſis ſuprà ſcriptis. Nam ſi dedit bonorum poſſeſsionem, non putat legatorum

legatorum eos perſecutionem habere. Conſtituere igitur apud ſe debet, utrum contra tabulas bonorum poſſeſsionem pecat, an uerò legatũ perſequatur. Si elegerit contra tabulas, non habebit legatum: ſi legatum elegerit, eo iure utimur, ne petat bonorum poſſeſsionem contra tabulas. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi inutiliter bonorum poſſeßionem petierit. Hæc replicatio approbatur d.l.5.§.ſi quis contra, his uerbis:* Si quis cõtra tabulas bonorum poſſeſsionem acceperit, deinde poſtea apparuerit eum ex his liberis non fuiſſe, qui eam bonorum poſſeſsionem accipere poſſunt, ex his tamen eſſe quibus legata præſtantur: obtinuit non eſſe ei denegandam petitionem legatorum, ſiue ordinariam bonorum poſſeſsionem petierit, ſiue Carbonianam. *Concordat l.25.§.is cuius.ff.eodem titulo.cuius uerba uide ſ.lib.31.cap. 8.quæſt.1.except.13.repl.1. dupl. 6. tripl.2. Secunda replicatio eſt: Niſi is qui contra tabulas bonorum poſſeßionem accepit, non legatum, ſed quid aliud ex teſtamento petat. Hæc replicatio reprobatur d.l.5.§.non ſolùm, his uerbis:* Non ſolùm legatum denegatur ei qui bonorum poſſeſsionem accepit, uerùm etiam ſi quid aliud ex uoluntate acceperit. Cui conſequens eſt quod Iulianus ſcripſit, Si fratri ſuo impuberi ſubſtitutus ſit, acceperitque contra tabulas bonorum poſſeſsionem, denegari ei perſecutionem hæreditatis fratris ſui impuberis mortui, cui à patre ſubſtitutus eſt. *Tertia replicatio eſt: Niſi alio edictum committente, filius hæres ſcriptus contra tabulas bonorum poſſeßionem acceperit. Hæc replicatio reprobatur l.22.ff de legatis præſtandis, hiſce uerbis:* Bonorum poſſeſsione contra tabulas teſtamenti emancipato filio præterito data: ſcriptus hæres alter filius, qui bonorum poſſeſsionem accepit, uel iure ciuili contentus non accepit, legata præcipua non habebit. *Contradicit l.25.§.is cuius.ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ.lib.31.cap.8.quæſt.1. except.13. repl.1.dupl. 6.tripl.2.*

DE PARENTIBVS EXCEPTIONES.

Prima exceptio: Niſi non patri, ſed auo uel proauo defuncti ſit legatum relictum. Hæc exceptio reprobatur l.1.§. generaliter. ff. de legatis præſtandis. cuius uerba uide paulò ſuperius de liberis, except.1. Secunda exceptio eſt: Niſi ius cognationis non habeat. Hæc exceptio approbatur d.§.generaliter. cuius uerba uide paulo ſuperius de liberis, except. 2 & 3. Reliquas huiuſmodi exceptiones uide paulò ſuperius de liberis.

DE FRATRE ET SORORE DEFUNCTI.

His non datur hæc actio. Quæ regula approbatur l.5.§.1.ff.de legatis præſtandis, hiſce uerbis: Liberis tantùm & parentibus Prætor proſpexit, non etiam fratri conſeruauit legatum, & ſorori.

DE VXORE NVRV'QVE TESTATORIS EXCEPTIONES.

His etiam regulariter, accepta contra tabulas bonorum poſſeßione, legati actio non denegatur, ut ex ſupradictis patet. Eius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non dotis nomine illis ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l.8.§.ſi quid uxori.ff.de legatis præſtandis, hiſce uerbis: Si quid uxori nuruique fuerit legatum præter dotem, accepta contra tabulas bonorum poſſeſsione, non præſtabitur. *Secunda exceptio eſt: Niſi non nurui, ſed pronurui dotis nomine ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur d.l.8.§.nurus, his uerbis:* Nurus autem appellatione & pronurum cæterasq; contineri, nulla dubitatio eſt. *Tertia exceptio eſt: Niſi non res dotalis, ſed aliud pro dote ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur d.l.8.§.fin. his uerbis:* Non ſolùm dotem prælegatam Prætor complectitur, uerùm etiamſi pro dote aliquid fuerit relictum, utputa ſi dos in rebus, & pro rebus ei quantitas relinquatur, uel contrà: dum tamen nominetur, quod pro dote relinquitur. *Quarta exceptio eſt: Niſi plus ſit in legato quàm in dote. Et hæc exceptio reprobatur l.9.ff. eod. titulo, his uerbis:* Sed etſi plus ſit in legato quàm in dote, dabitur illis actio. *Quinta exceptio: Niſi non legatum ſit, ſed dotis nomine hæres ſcripta. Hæc exceptio reprobatur d. l.10. in prin.ff. d. titulo, his uerbis:* Sed etſi pro dote ex parte aliqua eandem hæredem ſcripſerit, tuendam eſſe puto. *Sexta exceptio: Niſi legataria mortis tempore uxor non fuerit. Hæc exceptio approbatur d.l.10. §. 1. his uerbis:* Eſſe autem uxorem mortis tempore, exigemus. *Septima exceptio eſt: Niſi cùm nurui dos legata eſſet, ea mortis tempore filio defuncti adhuc ſit nupta. hoc enim caſu, cùm conſtante matrimonio dotis actio non detur, nec legati petitio eſt concedenda. Hæc exceptio approbatur d. l.10. §.ſi nurui, his uerbis:* Si nurui dotem prælegauerit, eaq; mortis tempore nupta ſit, nullum eſt legatum: quia dos nondum debebatur. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi in iis caſibus, in quibus conſtante matrimonio etiam dotis actio datur. Quæ replicatio approbatur d. §. ſi nurui, his uerbis:* Sed & cùm conſtante matrimonio aduerſus hæredes ſoceri dabitur actio, dicendum eſt etiam prælegatæ dotis petitionem dari debere. *Octaua exceptio eſt: Niſi legataria dotem non dederit. Hæc exceptio approbatur l.15.§.ei quæ.ff.de leg. præſt. his uerbis:*

Ei quæ dotem non habet, nullum legatum debebitur, licet ſub prætextu dotis legetur.

III. AD-

III. ADVERSVS QVOS DAtur hæc actio?

Prima regula: De eo qui contra tabulas bonorum poſſeßionem accipit. Hic regulariter hac actione tenetur. *Quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. cap in prin.* *Secunda regula: De hærede inſtituto, qui commiſſo ab alio edicto bonorum poſſeßionem contra tabulas accepit. Hic quoq; propoſita actione tenetur. Quæ regula approbatur l. 5. §. fin. ff. de leg. præſt. contra tab. bonor. poſſeß. petit. cuius uerba uide ʒ quæſt. prox. reg. 5.* *Concordat l. 15. §. ſed ſi unus. ff. de legatis præſtandis, &c. his uerbis:* Si unus emancipatus hæres ſcriptus ſit, alter præteritus, & utriqoe cootra tabulas bonorum poſſeſsionem acceperiot: & inſtitutus eadem præſtat, quæ præteritus. *Concordat item d. l. 15. §. quid ergo. cuius uerba uide ſ. eod. cap. quæſt. 1. except. 10. in fine.* *Huius regulæ prima exceptio hæc eſt: Niſi inſtitutus, omiſſa contra tabulas bonorum poſſeßione, ex teſtamento hæreditatem adierit. quæ exceptio reprobatur d. §. ſed ſi unus. ibi: ſed ſi ſcriptus, his uerbis:* Sed ſi ſcriptus quidem adierit hæreditatem, præteritus autem bonorum poſſeſsionem acceperit: hic quidem qui bonorum poſſeſsionem accepit, certis perſoois legata debebit. De ſcripto autem qoæritur? Et complures putant, certis perſonis & eum præſtare debere. Qood puto uerius eſſe. Nam & Prætor hac ratione eum tuetur, quòd ex liberis eſt, qui contra tabolas petere potuerunt. Ita autem tuendus eſt in partem dimidiã, ſi oot ex maiore parte quàm dimidia hæres ioſtitutus ſit, aut ex ſemiſſe. Quòd ſi non ex maiore parte quàm dimidia hæres inſtitutus ſit, dicimus nõ ex maiore parte quàm inſtitutus ſit, tuendum eum eſſe. Qua enim ratione maiorem partem habere poteſt, cùm nec bonorum poſſeſsionem acceperit, nec ex maiore parte hæres inſtitutus ſit? *Concordat d. l. 15. in prin. ibi: ubi uerò ſcriptus. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. exception. 10.* *Concordat item l. 16. in fine ff. eod. tit. cuius uerba uide ʒ. reg. prox.* *Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi pater nepotis cui prælegatum eſt, contra tabulas bonorum poſſeßionem petierit. hoc enim caſu uidetur ſolus hæres inſtitutus teneri. Verùm exceptio hæc reprobatur l. 18. cum l. ſequente. ff. eodem titulo, his uerbis:* Nepos qui in poteſtate remanſit, & filius ſuus hæredes inſtituti ſont, nepoti legatum dedit: pater eius emancipatus petit bonorum poſſeſsionem, nepos legato contentus eſt: quidam in eum ſolum qui in poteſtate eſſet, legati actionem nepoti dandam, reſponderunt: quia nihil auferat ei. & emancipatus filij ſui partẽ occupet, in qua onus legatorum non conſiſteret: ſed rectius dicetur, in emancipatum ſolum dandam eſſe actionem nepoti, & quidem non ultra quadrantem. Quia etſi omnes petijſſent bonorum poſſeſsionem, ſemis nepotis intet eum & patrem eius diuidetur. *Tertia regula: De eo qui in poteſtate defuncti manſit præterito, proponitur l. 16. ff. d. titulo, his uerbis:* Si duo proponantur eſſe, unus in poteſtate præteritus, alius emancipatus inſtitutus, apparet commiſſum eſſe edictum per eum qui in poteſtate eſt: & ſi ambo petijſſent cõtra tabulas booorũ poſſeſsionem, is quidem qui in poteſtate remanſit, cùm rem ab inteſtato habeat, non præſtabit liberis & parentibos legata: emancipatus uerò nunquid nec ipſe præſtat, quia ei rem auferet, qui præſtaturus non erat, ſi ſolus eſſet? ſed uerius eſt, uel hunc ſaltem debere liberis & parentibus præſtare legata. Proinde ſi contra tabulas non acceperit, dicendum eſt, tuendum eum in partem, & utique liberis parentibusque legata præſtaturum. ſed an & omnibus, dubito? tamen quia plena fruatur uoluntate, plenum etiam obſequium præſtare teſtatoris iudicio pro ſui parte debet. *Concordat l. 20. §. legata. ff. de bonor. poſſeß. contra tab.* *Sed quod ad eum qui in poteſtate manſit, de eo dictum ſ. eod. cap. quæſt. 1. except. 9.* *Quarta regula: Pluribus contra tabulas bonorum poſſeßionem petentibus, aduerſus omnes datur actio, quamuis unus ex ſcriptis hæredibus nominatim ſit rogatus. quæ regula approbatur l. 14. §. fin. ff. de legatis præſt. his uerbis:* Si ab uno ex filijs hærede inſtituto nominatim alicui ex liberis parentibusque legatum datum ſit, & acceperit bonorum poſſeſsionem contra tabulas cum alijs: melius eſt probare, omnes qui contra tabulas booorum poſſeſsionem acceperint, cogendos id legatum præſtare. *Quinta regula: De ſubſtituto hæredis ſcripti proponitur l. ab exhæredati. 123. §. ſed ſi committente. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si committente aliquo ex liberis in edictum Prætoris, quo contra tabulas bonorum poſſeſsionem pollicetur, ſcriptus quoque filius contra tabulas bonorum poſſeſsionem petierit, ſubſtitutus eius legata pro modo patrimonij, quod ad filium peruenit, præſtabit perinde ac ſi id quod per bonorum poſſeſsionem filius habuit, à patre accepiſſet. *Concordat l. 5. in princip ff. de legatis præſtandis contra, &c. cuius uerba uide ſ. lib. 11. capite 8. quæſt. 4. reg. 2. except. 4.* *Concordat item l. ult. § fin. ff. de leg 3. cuius uerba uide ſ. capite 7. regul. 20.* *Sexta regula: De liberis emancipati, qui cum ipſo coniunguntur, proponitur l. 2. ff. de coniungendis cum emancipato liberis, hiſce uerbis:* Nihil in hac parte edicti cauit Prætor, ut legata exceptis perſonis nepos præſtet: ſed poteſt ſoperior ſermo

mo & ad hunc caſum teferri. nam abſurdum eſt. psttem quidem eius legata præſtare: ipſum uetò plus hsbere, cùm eadem conditione in eandem partem oocetur.

IIII. QVID ET QVANtum ueniat in hanc actionem?

Prima regula: Non ſolùm legatum, ſed & hæreditatis portio exceptæ perſonæ, ſi hæres ſit inſtituta, conſeruatur. quæ regula approbatur l. 5. §. ſed ſi portio. ff. de legatis præſtandis, hiſce uerbis: Si portio hæreditatis fuerit adſcripta ei, qui ex liberis parentibusúe eſt, an ei conſeruãda ſit, ut ſolent legata? & Iulianus ſæpiſsimè ſcripſit, io portione quoque hæreditatis idem quod in legato probandum. Cuius ſententia teſcripto diui Pij Antonini comptobara eſt, cùm hæreditatis nõ modò honeſto titulo, ſed & pleniore booore tribuantut. Ad eum autem modum talibus petſonia ſuccurtẽdum eſt, ut ampliore quidem quàm uitili portione hætedita̧tis dara, uſq; ad nirilem tueãtut: in minorem autem eateoua actiones his ttibuantut, quateous ſcriptæ ſunt. Idem obſeruatur & circa legata & fideicommiſſa, quæ his data fuerint, & in mottis cauſa donationibus. *Concordat l. 7. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. reg. 3. Concordat item l. 10 in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide paulò ſuperius quæſt. 2. de uxore, except. 5. Concordat item l. 8. §. ſi quis ex. ff. eod. tt. his uerbis:* Si quis ex liberis parentibúsque hæres inſtitutus ſit, & legatum acceperit, utrum tantùm portionem ei cooſeruamus, an oerò & legatum, an alterũ quod elegerit? & magis eſt, nt utrunque conſeruetur: ſed ſic, ne amplius in utroque quàm uirilem habeat. *Secunda regula: De mortis cauſa donationibus, proponitur l. 3. in princip. ff. de leg. præſt. his uerbis:* Sed etſi mottis cauſa donationes ſuot collatæ, credo quòd tuendę ſunt: ſi autem exceptæ non ſunt, infeteodas eis puto mortis cauſa donationes.

Tertia regula: De uirili portione. Exceptis perſonis non niſi uirilis portio uel legati uel hæreditatis hac actione debetur. quæ regula approbatur l. 8. §. ſi quis ex liberis. ff. de legatis præſtandis. cuius uerba uide paulò ſuperius regula prima, in fine. Declaratur hæc regula d. l. 8 in principio, his uerbis: Virilis portio quemadmodum accipienda ſit, uideamus? pone duos eſſe, qui contra tabulas bonorum poſſeſsionem accipiunt, unum eſſe ex liberis parenribusque, uirilis tertia erit portio. Sed ſi tres ſuot, qui contra tabulas bonorum poſſeſsionem acceperint, quarta erit uirilis. Hoc idem & in legatis obſetuabitut. Sed ſi unus ſit ex liberis, qui accepit contra tabulas bonorum poſſeſsiooem, plurea ſint qui ex liberia parentibusque legata acceperint: ſic boc accipiendum eſt, ut filius prætetitus ſemiſſem habeat, cæteri omoes qui ſunt ex liberia patentibusúe, ſemiſſem. *Concordat l. 6. ff. eod. tt. his uerbis:* Saluius Ariſto Iuliano ſuo ſalutem: Qui filium emancipatum habebat, prætorito eo pattem ſuom & extraneum hætedem inſtituit, & patri legatum dedit, filius cõtra tabulas bonorum poſſeſsionem petit: quæro, ſi aut uterq; hæteditatem adijſſet, aut alter ex his, aut oeuter, an & quantum legatorum nomine patri debeatur? Iuliaous reſpondit: Sæpe animadoerti hanc partem edicti, qua emancipatus accepta cootra tabulas bonorum poſſeſsione, liberis & parentibus legata præſtare iubetur, habere nonnullas reprehenſiones. nam ſi dodrãs legatus ſit, plus habitorus eſt is, cui legatum erit, quàm emaocipatus. Decreto itaque iſta rempetari debebunt, ut hæreditatis parrem emancipatus præſtet, ita ne ſcriptus hæres amplius habeat, quàm emancipatus: & legatorum modus temperetut, ut nihil plus ex legatis ad aliquem perueniat, quàm apud emancipatum bonorum poſſeſsionis nomine temanſurum eſt. *Concordat item l. 7. ff. eodem titul. his uerbis:* Secundum cõſtitutionem diui Pij ad Toſcium Fuſcianum, Numidiæ legatum, placuit, patentes & libetos hætedes quoque inſtitutos tueri, uſque ad partem uirilem, exemplo legatotum, ne plus haberent ex inſtitutione tales perſonę, quàm ad eum peruenturum eſſet, qui contra tabulas bonorum poſſeſsionem accepit. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi excepta perſona non ex legato uel ex inſtitutione plus habeat uirili portione, ſed ex mortis cauſa donatione. Hæc exceptio reprobatur l. 10. in prin. ff. eodem titul. his uerbis:* Si filius emancipstus contra tabulas bonorum poſſeſsionem petierit, tuendos quidem libetos ac parentes cooſtat; ſed ſi uariè dooatum fuerit, exceptis perſonis à teſtatore mortis cauſa donata conferent, ad uirilem emancipato, ſicot accidit in portionibus hæreditarijs & legatis, &c. *Reliqua huius legis uerba uide J. lib. 35. cap. 4. quæſt. 2. except. 4. Secunda exceptio eſt: Niſi excepta perſona ex inſtitutione uel legato minus habeat, quàm uirilis eſt portio: tunc enim tantum ei debetur, quantum ei in inſtitutione uel legato eſt relictum. quæ exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 12. cap. 8. quæſt. 1. reg. 2. except. 1.*

Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi uxori uel nurui dotis nomine ſit legatum, uel portio hæreditatis relicta. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. cùm autem. ff. de legatis præſtandis. hiſce uerbis: Cùm dotis oomine legatum eſt, noo puto ad uirilem uxorem nurumúe reducẽdam, cùm mulier

mulier iſta ad æs alienum ueniat. *Quarta regula: Aucta uel diminuta portione hæreditatis ei qui hæres ſcriptus eſt, pro ea quoq; portione exceptis perſonis legata præſtare tenetur. de qua regula dictum ſ. cap. 7. reg. 10. Idem iuris eſt, ſi repudiante hærede ſcripto, eius portio adcreſcat emancipato. Quod approbatur l. 21. ff. de leg. præſtandis, his uerbis:* Si portio hæreditatis, quã excepta perſona beneficio legis habere potuit, reſpueretur, pro ea quoque parte filius, qui bonorum poſſeſsionem acceperit, non alijs quàm exceptis perſonis legata præſtabit. *Quinta regula: Legata item extraneis relicta, liberorum & parentum legata augent, quo minus quarta ex ijs retineri poßit. quæ regula approbatur l. 5. § fin. ff. de leg. præſt. hiſce uerbis:* Is cui portio hæreditatis conſeruatur, utrum omnibus, an tantùm exceptis perſonis legata cogatur præſtare? & magis probatur, exceptis perſonis ſolis præſtanda. Nec tamen ſolius commodo id cedit. nam ſi legatis onerata ſit portio tam liberorum parentumúe, quàm extraneorum, id quod extraneis nõ præſtatur, liberis parentibusq; profuturũ non dubitamus. Igitur ita demum quod extraneis non præſtatur, communicatur cum eo qui contra tabulas petit, ſi non legatarijs liberis parentibusq; dandum ſit. *Concordat l. 33. ibi: ita ut augeãtur. ff. de uulgari ſubſti. cuius uerba uide ſ. cap. 7. reg. 10. Concordat item l. ſi extraneo. 53. in prin. ff. de uſufructu & quemad. his uerbis:* Si extraneo, &c. *Contradicit d. l. 5. §. ſi legata. ff. de leg. præſt. hiſce uerbis:* Si legata fuerint relicta liberis & extraneis, licet utrorumque præſtatio legi Falcidiæ locum faceret, legataq; liberorum recidERENT: tamen non ob hoc quòd extraneis non præſtantur, legata liberorum augentur. *Sed de hac re infra capite proximo dicetur.*

DIGESTORVM LIBER TRIGESIMVS QVARTVS:

DE QVIBVSDAM LEgati ſpeciebus.

Hactenus de legatis in genere eſt actum: nunc de ijs in ſpecie agendum, & primùm quidem de eo, ſi ultra dodrantem bonorum ſuorum quis legauerit: de qua legati ſpecie lex Falcidia eſt lata.

DE LEGE FALCIDIA. Cap. I.

PRIMO: *Cauſa & uerba legis Falcidiæ proponuntur l. 1. in prin. ff. ad l. Falcid. his uerbis:* Lex etiam Falcidia lata eſt, quæ primo capite liberam legãdi facultatem dedit, his uerbis: Qui ciues Romani ſunt, qui eorum poſt hanc legem rogatam teſtamentum facere uolet, ut eam pecuniam easq; res, quibusq; dare legare uolet, ius poteſtasq; eſto, ut hac lege ſequenti licebit. Secundo capite modũ legatorũ conſtituit, his uerbis: Quicunq; ciuis Romanus poſt hanc legem rogatam teſtamẽtum faciet, is quantã cuique ciui Romano pecuniam iure publico dare legare uolet, ius poteſtasq; eſto: dum ita detur legatũ, ne minus quàm partem quartã hæreditatis ex eo teſtamento hæredes capiant: eis quibus quid ita datum legatumúe erit, eã pecuniã ſine fraude ſua capere liceto: isq; hęres qui eam pecuniã dare iuſſus damnatusúe erit, eam pecuniã debeto dare, quã damnatus eſt. *Concordat inſt. eod. tit. in prin. his uerbis:* Supereſt, ut de lege Falcidia diſpiciamus, qua modus nouiſsimè legatis impoſitus eſt. Cùm enim olim XII. Tabularũ lege libera erat legãdi poteſtas, ut liceret uel totum patrimonium legatis erogare (quippe cũ in ea lege cautũ eſſet, uti quiſq; legaſſet, ſuæ rei ita ius eſto) uiſum eſt hanc legandi licentiã coartare: idq; ipſorum teſtatorum gratia prouiſum eſt, ob id quòd plerunq; inteſtati moriebantur, recuſantibus ſcriptis hęredib. pro nullo aut minimo lucro hęreditatẽ adire. Et cũ ſuper hoc tã lex Furia, quàm lex Voconia latæ ſunt, quarũ neutra ſufficiẽs ad rei cõſummationem uidebatur: nouiſsimè lata eſt lex Falcidia, qua cauetur ne plus legare liceat, q̃ dodrantẽ totorum bonorum: id eſt, ut ſiue unus hæres inſtitutus ſit, ſiue plures, apud eũ eosúe pars quarta remaneat. *Cõcordat itẽ l. 73. §. fin. ff. ad l. Falcid. his uerbis:* Optimũ quidem eſt, ſtatim ab initio ita teſtatorem diſtribuere legata, ne ultra dodrantẽ relinquat: quòd ſi exceſſerit dodrantẽ, pro rata portione per legẽ ipſo iure minuũtur. uerbi gratia, ſi is qui quadringẽta in bonis habuit, tota ea quadringẽta erogauit: quarta

pars legatarija detrahitur. Si treceta quinquaginta legauerit, octaua. Quòd ſi quingenta legauerit, habena quadtingéta: initiò qointa, deinde quarta pars detrahi debet. Antè eoim detrahẽdũ eſt quod extra bonorũ quantitatẽ eſt, deinde quod ex bonis apud hęredẽ remanere oportet. Si ergo *quis ultra dodrantem bonorum legauerit, hæres ex omnibus legatis quartã hæreditatis partẽ poteſt detrahere. cuius regulæ exceptiones ſequuntur.*

I. EXCEPTIO: *Niſi miles in ſuo teſtamento legauerit. Hæc exceptio approbatur l.12. C. de teſtam. militis, hiſce uerbis:* In teſtamẽto militis legẽ Falcidiam & in legatis & fideicommiſsis ceſſare, explorati iuris eſt. Sanè ſi quid ultra uires patrimonij poſtulatur, cõpetenti defẽſione tueri te potes. *Cõcordat l.7. in prin. C. ad l. Falcid. cuius uerba uide* J. *cap. prox. queſt.5. reg.4. except.4. diſtinct.2. Huius exceptionis replicatio prima hec eſt: Niſi ueteranus fuerit miles. que triplicatio approbatur l.40. in prin. ff. ad l. Falcid. his uerbis:* Ad ueterani teſtamentũ (ſiue paterfamiliâs ſiue filiusfam. ſit) licet intra annũ miſsionis decedat, lex Falcidia ptinet. *Secunda repl. eſt: Niſi nõ in militia, ſed ante uel poſt legauerit. Hæc replicatio approbatur l.17. ff. eod. tit. his uerbis:* Si poſt miſsionẽ faciat codicillos miles, & intra annũ decedat, ex teſtamẽto, quod in militia iure militari fecit, plena legata, ex codicillis habita Falcidiæ ratione præſtari debere dicitur: ſed res ita expedietur, ſi cùm quadringenta haberet, teſtamento quadraginta, codicillis centum legauerit: ex quinta parte, id eſt, octoginta, q̃ ad legatariũ ex codicillis peruenirẽt, ſi Falcidiam nõ pateretur, quartã, id eſt uiginti retinebit. *Concordat l.91. ff. eod. tit. cuius uerba paulò* J. *proponentur. Concordat itẽ l. ult. ff. eod. tit. his uerbis:* Miles, ſi dũ paganus erat, fecerit teſtamentũ, militię tẽpore codicillos: lex Falcidia in codicillis locũ non habet, in teſtamento locũ habebit. *Concordat item l.17. §. fin. cũ l. ſequẽte. ff. de militari teſta. his uerbis:* Si miles teſtamentũ in militia fecerit, codicillos poſt militiã, & intra annum miſsionis moriatur: plerisq; placet in codicillis iuris ciuilis regulã ſpectari debere. qa nõ ſunt à milite facti: nec ad rẽ pertinere, quòd teſtamẽto cõfirmati ſunt: ideoq́; in his legatis, quę teſtamẽto data ſunt, legi Falcidiæ locũ nõ eſſe: at in his quę codicillis ſcripta ſunt, locum eſſe. Si uerò cõpoſita utraq; legata, tã quę teſtamento, quàm quę codicillis data ſunt, ultra dodrãtẽ ſint, quęritur quatenus minuãtur ea, in quib. Falcidia locũ habet? cõmodiſsimè aũt id ſtatuetur, ut ex uniuerſitate bonorũ in ſolidũ ſolutis legatis, quę teſtamẽto miles dederat, id quod ſupererit, pro dodrante & quadrãte diuidatur inter hæredes & eos quibus codicillis legata data ſunt. Quid ergo, ſi cõſumãt uniuerſorũ bonorũ quantitatẽ legata quæ teſtamento data ſunt, utrũ nihil ferent hi quib. codicillis legatũ eſt, an aliq̃d? & quoniã, ſi adhuc miles hoc quoq; legaſſet, cõtribuerentur omnia, & pro rata ex omnib. decederet ea portio, quã amplius legauerat, quàm in bonis habuerat: nunc quoque idem fiat. deinde cõſtituta quãtitate legatorum, quæ codicillis data ſunt, ex ſumma quæ efficiebatur debita, ſi æquo iure omnia deberẽtur, quartã deducent his ſolis quib. codicillis legata ſunt. Quòd ſi poſt utraq; legata ſolida cõputata deprehenderetur, quod remaneat apud hæredẽ, nõ tamen ſufficiens quartæ eorundẽ legatorũ, quod ei deeſt detrahatur his ſolis, quibus codicillis legata data ſunt. *Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi miles qui iure militari legauit, annum poſt miſsionem superuixit. Hæc replicatio approbatur l.91. ff. ad l. Falcid. his uerbis:* Si miles teſtamẽto facto partẽ dimidiã hęreditatis ſuę tibi reſtitui iuſſerit, deinde poſt miſsionem factis codicillis, alterã partem Titio reſtitui rogauerit: ſi quidem poſt annum miſsionis ſuæ deceſſerit, & tibi & Titio quartam partẽ retinebit: quia eo tẽpore teſtator deceſsit, quo teſtamentum eius ad beneficiũ principale ptinere deſierat: ſi uerò intra annũ miſsionis deceſſerit, ſolus Titius deductionẽ quartæ partis patietur: qa eo tẽpore fideicõmiſſum ei relictũ eſt, quo teſtator iure militari teſtari nõ potuit.

II. EXCEPTIO: *Niſi teſtator apud hoſtes deceſſerit. hæc exceptio reprobatur l.1. §. lex Falcidia. ff. ad l. Falcid. his uerbis:* Lex Falcidia etiam ad eos qui apud hoſtes moriũtur, propter legẽ Corneliã pertinere uidetur: q, ea lex perinde eorũ teſtamẽta cõfirmat, atq; ſi in ciuitate deceſsiſſent: propter quã fictionẽ & lex Falcidia, & omnes teſtamentariæ ptinent, quæ tamen poſsint locum habere. *Concordat l.18. § nec huic contrarium. ff. eod. tit. cuius uerba uide* J. *cap.1. quæſt.1. except.3.*

III. EXCEPTIO: *Niſi à principe legatum ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l.10. §. fin. ff. ad S.C. Treb. his uerbis:* Et hæredem inſtitutum rogatumq́; hęreditatẽ reſtituere, percepta aliqua ſumma uel re, etiamſi in perceptione minus quàm quarta pars eſſet, nõ amplius principẽ ſe uindicaturũ: pariter & ſi ſine ulla perceptione rogatus fuerit hæreditatẽ reſtituere, plerunq; quarta donata eſt à principe: & ita diuus Traianus, & Hadrianus, & Antoninus reſcripſerunt.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi hæres id egerit, ut fideicõmiſſum intercidat. Hæc exceptio approbatur l.59. ff. ad l. Falcid. his uerbis:* Beneficio legis Falcidiæ

cidiæ indignus eſſe uidetur, qui id egerit, ut fideicommiſſum intercidat.

V. EXCEPTIO: *Niſi hæres tacitam fidem accommodauit ad reſtituendum ei qui capere non poteſt. Hæc exceptio approbatur d.l.59.his uerbis:* Præterea & qui non capienti rogatus eſt reſtituere hæreditatem, ſenatuſconſulto Plautiano non conceditur quartã retinere: ſed ea quarta quam non retinuit, ad fiſcũ pertinet ex reſcripto diui Pij. *Cõcordat l.11.ff.de his quæ ut indignis cuius uerba uide ꝫ.repl.2. An Iuriſcõſultus:* Sed ea quarta, quam nõ retinuit, ad fiſcum pertinet. *Huic concordat l.3.C.ad l. Falcidiã,his uerbis:* Etiãſi tacitũ fideicõmiſſum hęredem adminiſtraſſe apparuerit, legata tamen ſeu fideicommiſſa, quæ teſtamento relicta ſunt, præſtanda eſſe, ambigi non oportet: ad eum uidelicet modum, quẽ lex Falcidia patitur, cùm quartam quæ aufertur hæredi, qui contra legem fidem ſuam obtulit, legatarijs proficere nõ placuit. *Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi is qui tacitam fidem accommodauit, domino uel patre ſuo uolente hoc fecerit. quæ replicatio approbatur l.13.ff.ad l. Falcidiam,his uerbis:* Si tacitum fideicommiſſum ſeruus iniungente domino ſuſceperit, habiturum eum legis Falcidiæ beneficium, quia parêre domino debuerit, conſtitutum eſt. Idemq; placuit in filia, quæ fuit in patris poteſtate. *Secunda replicatio eſt: Niſi in reliqua parte, in qua fraudem nõ adhibuit. quæ replicatio approbatur l.11.ff.de his quæ ut indignis, hiſce uerbis:* Hæres qui tacitam fidem contra leges accõmodauit, in ea parte, in qua fraudem adhibuit, Falcidia non utitur: & ita Senatus cenſuit. ſed ſi maior modus inſtitutionis, quàm fraudis fuerit, quod ad Falcidiã attinet, de ſupfluo quarta retinebitur.

VI. EXCEPTIO: *Niſi principi legatũ ſit relictum hæc exceptio reprobatur l.4.C.ad l. Falcidiã, his uerbis:* Et in legatis principi datis legem Falcidiam locũ habere, meritò diuo Hadriano placuit.

VII. EXCEPTIO: *Niſi municipib. uel eccleſiæ legatum ſit relictum. Et hæc exceptio reprobatur l.1.§.ad municipum.ff.ad l. Falcidiam,his uerbis:* Ad municipum quoq; legata, uel etiã ea quæ Deo relinquuntur, lex Falcidia pertinet.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi captiuis uel pauperibus fideicommiſſum ſit relictum, uel hæreditas. quæ exceptio approbatur l.37.C.de epiſcopis & clericis. cuius uerba cum cõcordantib. uide ꝫ. lib.28.cap.11.excep. 90.repl.4.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi hæredi ſit prælegatũ. Hæc exceptio reprobatur l.15.§.fideicõmiſſum. ff.ad l.Falc.his uerbis:* Fideicommiſſum portionis ſupplendæ gratia, pro qua matrẽ filius hęredem inſtituit, eidem matri datum, ratione Falcidiæ minuetur, & eam pecuniã mater ſupra quartã ſuæ portionis percipiet. *Concordat l.17.C.ad l.Falc.his uerbis:* Cohæredibus relicta legata, quatenus modus legis Falcidiæ præſtitutus patitur, poſſe peti, certiſsimi iuris eſt. *Planè exceptio propoſita admittitur, ſi hæredibus inuicem alteri ab altero ſit legatũ: ut ſi is cui ab altero prælegatum eſt, alteri quoque aliquid reſtituere ſit rogatus. quæ diſtinctio approbatur l.22.in prin.ff.eod.tit. his uerbis:* Neſennius Apollinaris Iulio Paulo: Ex facto dominæ ſpecies eiuſmodi incidit. Titia filias ſuas tres numero æquis ex partibus ſcripſit hęredes, & à ſingulis legata inuicem dedit: ab una tamen ita legauit tam cohæredib. eius, quàm extraneis, ut Falcidię locus ſit: quæro, an aduerſus cohæredes ſuos, à quibus legata & ipſa accepit, uti poſsit Falcidia: & ſi non poſsit, uel doli exceptione ſubmouenda ſit, quemadmodum aduerſus extraneos computatio Falcidiæ iniri poſsit? Paulus reſpondit: Id quidem quod à cohęrede legatorum nomine percipitur, non ſolet legatarijs proficere, quo minus Falcidiã patiantur: ſed cùm is qui legatũ præſtaturus eſt, ab eodem aliquid ex teſtamento petit, nõ eſt audiendus, deſiderans uti aduerſus eum Falcidiæ beneficio, ſi id quod percepturus eſt, ex uoluntate teſtatoris ſuppleat, qđ deducere deſiderat. Planè cęteris legatarijs non uniuerſum, quod cohæredib. præſtat, imputabit: ſed quantũ daturus eſſet, ſi nihil ab eo percepiſſet. *Concordat l.93 ff.eod.tit.his uerbis:* Filio & filia ſcriptis hæredibus, ſingulis certa prælegauit, ſed longè minus filiæ, cui etiam domũ obligatam prælegauit cum inſtrumentis, & quidquid ibi fuerit, & adiecit hæc uerba: Sed ea conditione lego, ut quidquid æris alieni in ea domo erit, Titius libertus filij mei ſoluat, & ſit eis utriſq; domus cõmunis. Quæſitũ eſt, ſi filia legis Falcidiæ beneficio uti uolet ad quartam retinendã, an ex hæreditate, quæ ei relicta eſt, deducto ære alieno, eius quod ſuperfuerit quartã conſequi debeat? Scæuola reſpondit, iure quidem id poſtulaturam: uerùm non aliàs ea quæ ei data ſunt accepturam (ſi modò ea quartã ſuppleant) quàm uoluntati defuncti ſoluendũ præſtando parêret. *Secundò admittitur exceptio propoſita, ſi impuberi inſtituto ſit legatum: tunc enim ſi hæreditas ad ſubſtitutũ peruenerit, ex hoc legato Falcidia non deducitur. quæ diſtinctio approbatur l.60.in prin.ff.ad l. Falc. cuius uerba uide ꝫ.cap.prox.quæſt 5.reg 12. Tertiò admittitur exceptio, ſi filiofamil. hærede inſtituto, pater reſtituere ei ſit rogatus. quæ diſtinctio approbatur l.cũ filiofam. 11.uerſ.deniq; ff.de leg.1.his uerbis:* Iulianus nõ inſubtili ratione motus, patrẽ cuius

filius hæres inſtitutus eſſet, extero quidem habita ratione legis Falcidię, reſtituere hęreditatem oſtendit: quoniã ex perſona filij teneretur, ipſe uerò filio nõ admiſſa Falcidia, quid ex perſona ſua ſibi filius obligari non poſſet, ac pater, non ut hæres, ſed ut pater rogari uideretur.

X. EXCEPTIO: *Niſi exceptæ perſonæ ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur l. 18. ff. ad l. Falc. his uerbis:* Patet quoq; in legatis, quæ filius dedit, alio hærede inſtituto, legis Falcidię rationem patitur.

XI. EXCEPTIO: *Niſi res indiuidua ſit legata. Hæc exceptio approbatur l. 79. §. fin ff. ad l. Falc. his uerbis:* Hæc legata quæ diuiduitaté non recipiunt, tota ad legatarium pertinent. *Planè hoc caſu hæredi partis quam lex Falcidia aufert, æſtimatio præſtanda. Quod approbatur d. §. fin. his uerbis:* Sed poteſt hæredi hoc remedio ſuccurri, ut æſtimatione facta legati, denunciet legatario, ut partem æſtimationis inferat: ſi non inferat, utatur aduerſus eum exceptione doli mali. *Huius exemplum proponitur l. 7. ff. ad l. Falc. his uerbis:* Lege Falcidia interueniente, legata ſeruitus (quoniã diuidi nõ poteſt) nõ aliter in ſolidum reſtituetur, niſi partis offeratur æſtimatio. *Aliud exemplũ proponitur l. 26. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Quæſitũ eſt, an preciũ ſtatuatũ Falcidiã pati debeat? Scęuola reſpõdit, debere. *Plura de hac re uide J. eod. cap. quæſt. 4. reg. 3.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi res aliqua incorporalis ſit legata. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. non ſolùm. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. proximè.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi non teſtatoris, ſed aliena res ſit legata. Et hæc exceptio reprobatur d. §. non ſolùm, his uerbis:* Non ſolùm ad res proprias teſtatoris legatas, ſed & alienas quoque lex pertinet: & omne quod ex bonis defuncti erogatur, refertur ad hanc legẽ, ſiue in corpore conſtet certo incertóue, ſiue pondere, numero, menſura ualeat, aut etiã ſi ius legatum ſit, aut uſusfructus, aut quod in nominibus eſt.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi dos mulieri ſit relegata. Hæc exceptio approbatur l. 80. §. dos. ff. ad l. Falc. his uerbis:* Dos relegata extra rationem legis Falcidiæ eſt, ſcilicet quia ſuã rem mulier recipere uidetur. *Plura de hac exceptione uide J. except. 17.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi res uxoris cauſa emptæ paratæ, uxori ſint legatæ. Hæc exceptio approbatur d. l. 80. §. fin. his uerbis:* Sed de his quoque reb. quę mulieris cauſa emptę paratę eſſẽt, ut hę quoq; extra modũ legis eſſent, nominatim ipſa Falcidia lege expreſſum eſt.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi debitori liberatio ſit legata. Hæc exceptio reprobatur l. 22. §. fin. ff. ad l. Falc. de quo J. cap prox quæſt. 5. reg. 3. except. 9. replicatione 2. Concordat l. 79. §. mater. ff. de leg. 2. cuius uerba uide J. quæſt. 6. reg. 2. Planè uidetur admitti exceptio hæc, ſi debitor ſoluendo non ſit. uerùm & hæc diſtinctio reprobatur d. § fin. Cui concordat l. 81. §. ſed cùm debitori. ff. eod. tt. his uerbis:* Cùm debitori liberatio relinquitur, ipſe ſibi ſoluendo uidetur, & (quod ad ſe attinet) diues eſt: quippe ſi ei mortis cauſa accepto feratur, id quod debet, ſcilicet quadringenta cepiſſe uidebitur, licet nihil facere poſſit. ſenſiſſe enim liberationem plenã uidetur, quamuis nihil facere poſſit, ſi ſoli ei liberatio relicta eſt: & ideo Falcidia interueniente, trecenta accepto illi ferri debent, reſidua centũ durabunt in obligatione: & ſiquidẽ facere poſſe cœperit, exigentur ab eo duntaxat, uſq; ad centum. Idemq; erit dicendũ, etſi mortis cauſa accepto ei quadringenta ferãtur. Vnde eleganter dicitur acceptilationem in pendenti fore, ut ſiquidẽ mortis tẽpore quadringenta tota inueniantur, in trecenta ualeat acceptilatio: ſi uerò præterea aliquid inueniatur quod quadrantẽ ſuppleat, hęredi in quadringẽta acceptilatio proficiat. Quòd ſi debitor iſte quadringentorũ duntaxat centũ facere poteſt, quia ſibi ſoluendo eſt, neceſſe habebit centum refundere.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi debitum creditori ſit legatum. Hæc exceptio approbatur l. ſi creditori. 28. §. fin. ff. de leg 1. his uerbis:* Marcellus putat, rem quam ex ſtipulatu mihi debes, ſi mihi legaueris, utile eſſe legatũ, ut neq; Falcidia hoc minuat. *Concordat l. 1. §. idẽ Iulianus. ff. de dote releg. his uerbis:* Iulian. quęrit, ſi mulieri dos ſit relegata, eaq; rogata dotem reſtituere, an Falcidia locum habeat? & negat habere, quoniã fideicõmiſſum quoq; negat ualere. quòd ſi præterea quid uxori legatum ſit, putat è reſiduo fideicõmiſſum præſtari, quod utiq; habita ratione Falcidiæ mulieri præſtabitur. *Aliud exemplũ proponitur l. 69. §. 1. ff. de leg. 2. ubi cũ hæres unũ è familia, cui ipſe uellet, dare iuſſus eſſet, unũ legauerit: Papinian. ait, ſi de Falcidia quæratur, perinde omnia ſeruabuntur, ac ſi nominatim ei qui poſtea electus eſt, primo teſtamento fideicõmiſſum fuiſſet relictũ. non enim facultas neceſſariæ electionis propriæ liberalitatis beneficiũ eſt. quid enim eſt, quod de ſuo uidetur reliquiſſe, qui quod reliquit, omnimodo reddere debuit? Huius exceptionis prima replicatio hæc eſt: Niſi quid amplius debito ſit legatum: in eo enim quod excedit, Falcidiæ locus eſt. quæ replicatio approbatur l. 1. §. ſi quis. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Si quis creditori ſuo quod debet legauit, aut inutile legatum erit, ſi nullũ commodum in eo uerſabitur: aut ſi propter repręſentationis, puta cõmodum utile erit, lex quoq; Falcidia in eo cõmodo locũ habebit. *Concordat l. 5. ff. eod. tt. his uerbis:*

uerbis: Verbia legati uel fideicommiſsi non neceſſariò ciuitati telinquitur, quod ex cauſa pollicitationis præſtari neceſſe eſt. Itaque ſi debiti modũ teſtamento dominus exceſſerit, ſuperfluum duntaxat Falcidia minuetur: quare nec fideicommitti legatarijs poterit. *Concordat item l. 1. §. idem Iulianus. ibi: quòd ſi præterea. ff. de dote relegata. cuius uerba uide paulo ā. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi ob id quod in diem, uel ſub conditione debitum purè legatum ſit, amplius legatum eſſe cẽſeatur. hoc enim caſu eius quod amplius eſt æſtimatio non ſit, nec lex Falcidia in eo habet locum. quæ duplicatio approbatur d. l. 5. bis uerbis*: Quòd ſi dies aut conditio legatum feeerit, non utilitatis æſtimatio, ſed totum petetur quod datum eſt. *Huic rõtradicit in alio exemplo l. 1. §. ſed & marito. ff. de dote relegata, his uerbis*: Sed & marito ex parte hærede inſtituto, à ſocero dote relegata, legatum dotis Falcidiam paſſurum: uidelicet quia adhuc conſtante matrimonio indebita dos uideatur relegata. Verùm quod Falcidia reciderit, in familiæ Erciſcundæ iudicio maritũ percepturum: quẽadmodum totam dotem præciperet, ſi non eſſet relegata. *Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi alij, non creditori debitum ſit legatum, ita ut id creditori ſoluat. Hæc replicatio approbatur exemplo dotis, l. 1. §. item quærit. ff. de dote relegata, his uerbis*: Quærit Iulianus, ſi dos alij legata eſſet, eamq; togatos ſit is mulieri reſtituere, an lex Falcidia in legato locũ haberet? & dicit, habere: ſed quod minus ſit in fideicommiſſo, mulierem dotis actione conſecuturam. Ego quæro, an commoda teptæſentationia in hoc legato ſic obſeruentur, atque ſi dos ipſi mulieri fuiſſet relegata? & puto. *Contradicit l. 57. ff. ad l. Falcid. his uerbis*: Cùm dotem maritus alicui legauerit, ut uxori reſtituatur, non habere locum legem Falcidiam, dicendum eſt (Marcellus ait) & ſanè in pleriſque ita obſeruatur, ut omiſſa interpoſiti capientis perſona ſpectetur. *Tertia replicatio eſt: Niſi creditori & alij fundus pro debito ſit legatus. Hæc replicatio reprobatur exemplo dotis, l. 10. ff. de dote relegata, his uerbis*: Si Seiæ pro dote centum fundus legatus ſit, idemque Mæuio: quod Mæuio Falcidia aufert, pro eo quaſi cõeurſus non fuerit, mulier plus uindicet: quia amplius ſit in dote mulieris.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi inſtrumenta domino prædiorum ſint legata. Hæc exceptio approbatur l. 15. C. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Si prædiorum dotis apud te iure remanentis inſtrumenta uerbis precarijs, uel teſtamento, uel codicillis uxor tibi mandauit dari: eius iudicium ſucceſſores implere cõpelluntur, cùm inſtrumentis prædiorum domino relictis Falcidiæ nulla poteſt interuenire quæſtio.

XIX. EXCEPTIO: *Niſi ultra dodrantem uniuerſorum bonorum non ſit legatum. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit. uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi unius hæredis portio ultra dodrantem legatis ſit exhauſta. huic enim conceditur portionis ſuæ quartam partem ex legatis retinere, quamuis à cæteris hæredibus nihil ſit legatum. Hæc replicatio approbatur Inſt. de lege Falcidia. §. & cùm quæſitum, his uerbis*: Cùm quæſitum eſſet, duobus hæredibus inſtitutis, ueluti Titio & Seio, ſi Titij pars aut tota exhauſta ſit legatis quæ nominatim ab eo data ſunt, aut ſupra modũ onerata: à Seio uerò aut nulla relicta ſint legata, aut quæ partem eius duntaxat in partem dimidiam minuunt: an quia is quartam partem totius hæreditatis, aut amplius habet, Titio nihil ex legatis, quæ ab ipſo relicta ſunt, retinere liceret? placuit, ut quartam partem ſuæ partis ſaluam habeat: & placuit quartam poſſe retinere. etenim in ſingulis hæredibus ratio legis Falcidiæ ponenda eſt. *Concordat l. 76. ff. eodem titulo, his uerbis*: In ſingulis hæredibus rationem legis Falcidiæ componendam eſſe non dubitatur, & ideo ſi Titio & Seio hæredibus inſtitutis, ſemis hæreditatis Titij exhauſtus, Seio autem quadrans totorum bonorum relictus ſit, competit Titio beneficium legis Falcidiæ. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cùm pupillo duo eſſent ſubſtituti, unius portio ſit exhauſta legatis, alterius non. hoc enim caſu uidetur, quia impubes inſtitutus non potuit uti Falcidia, nec ſubſtitutum ea uti poſſe. Hæc duplicatio approbatur l. 1. §. Marcellus. ff. ſi cui plus quàm per, &c. his uerbis*: Marcellus ait, qui quadringenta in bonis habebat, impuberem filium hæredem inſtituit, eique ſubſtituit Titium & Seium: ſi nihil à pupillo teſtator legauit, ſed à Titio trecenta, utrum ducenta (inquit) præſtabuntur, an centum quinquaginta? nam trecenta nullo modo eum præſtare: mihi uidetur uerius, non amplius eum parte ſua erogare compelli, certè nec minus. Secundum quod eueniet, ut non ſoli committatur ſtipulatio, ſed omnibus hæredibus interponenda ſit. *Contradicit lex undecima. §. ſi filio. ff. ad. l. Falcidiam, his uerbis*: Si filio ſuo duos ſubſtituerit, & alterius portionem onerauerit: tractari ſolet, an ex perſona ſua Falcidiam poſſit inducere ſubſtitutus, quam pupillus non haberet, uel unus pupilli ſubſtitutus? Et facilè quis dixerit conſequenter prioribus, quę de patrimonij ratione dicta ſunt, non eſſe Falcidię locum, & ultra uires portio-

portionis conueniendum alterum ſubſtitutum. Sed uerior eſt diuerſa ſeotentia, perinde huic quartam relinquendam exiſtimantium, atq; ſi ita patri hæres extitiſſet. ut enim opes patris,& contriburio legatorum inde capiunt & formam & originem: ita plures ſubſtituti, ſubducta perſona pupilli, reuocandi ſunt ad intellectum inſtitutionis. Quid tamen dicemus de altero ſubſtituto, qui non eſt oneratus? ſi fortè nondum legata pupillus à ſe relicta ſoluerit, & aliquid ultra dodrantem ſit: in omnibus & ipſum Falcidiã habiturum? Atquin quartam habet, neque idem patitur inſtituti cõparatio. Rurſus ſi negemus, aliud apertè quàm quod uulgo probatum eſt, reſpondetur. Itaque uarietas exiſtet, ut is quidem qui ptoprio nomine oneratus eſt, uelut inſtitutus deſideret quartam: alter autem qui non eſt oneratus, ut ſubſtitutus (licet portio eius largiatur) non in ſolidum conueniatur propter calculi confuſionem. *Concordat l. 79. in prin ff. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Si is qui quadringẽta in patrimonio habebat, à filio impubere hærede inſtituto ducenta legauerit, eiq́ue Titium & Seium hæredes ſubſtituerit, & à Titio centum legauerit: uideamus quid iuris ſit, ſi nondum ſolutis legatis pupillus deceſſerit, & ob id ea legata utrique deberent? ſolus hæres Titius utetur lege Falcidia. cum enim ducenta ex hęreditate pupilli ad eum pertineant, ducenta legatorum nomine debet: centum ex ducentis quæ pupillus debebat, centum quæ ipſe dare iuſſus eſt. Itaque ex utraque quantitate quarta deducta, habebit quinquaginta: in perſona uerò Seij lex Falcidia non interuenit, cùm ad eum ex hæreditate pupilli ducenta pertineant, & debeat legatorum nomine centum ex ducentis, quæ à pupillo relicta ſunt. quòd ſi pupillus ſoluat legata, debent curare tutores pupilli, ut caueant legatarij. *Concordat item l. cohæredi. 39. §. cohæres. ff. de uulgari ſubſtitut. cuius uerba uide J. cap. prox. in fine. Plura ad exceptionem propoſitam pertinentia, uide infrà capite proximo, de contributione hæreditatum & legatorum.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi in alimenta legatum relictum ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 88. in prin. ff. ad l. Falcidiã, his uerbis*: Diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, pecuniam relictam ad alimenta puerorum Falcidiæ ſubiectam eſſe: & ut idoneis hominibus collocetur pecunia, ad curam ſuam reuocaturũ Præſidem prouinciæ.

XXI. EXCEPTIO: *Niſi ad monumentum extruendum ſit legatum. Hæc exceptio reprobatur l. 1. §. fin. cum l. ſequente. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Eum cui pecunia ad faciendũ monumẽtũ legata ſit, Falcidiã paſſurũ Marcellus reſpondit. Nec amplius concedendum erit, quàm quod ſufficiat ad ſpeciem modicam monumenti.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi in opus publicum conficiendum, uel ad ſtatuas ponendas ſit legatũ. Et hæc exceptio reprobatur l. 6. §. omnia. C. eo. tt. his uerbis*: Omnia legata, qoamuis in operibus publicis conficiendis, ſtatuisq; ponendis data ſint, ad cõtributionẽ dodrãtis pro rata ſuæ cuiuſq; quantitatis reuocantur.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi legatũ poſt tempus hæredi à legatario ſit reſtituendũ. Hæc exceptio approbatur l. 29. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Si à me tibi fideicommiſſum uel legatum eſt, tuq́; id poſt tempus rogatus ſis mihi reſtituere, non puto hoc imputandũ eſſe in Falcidiam: quia incipio poſtea quaſi fideicõmiſſarius id recipere.

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus ut manumittatur legatus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 31. ff. eod. tt. his uerbis*: Si ſeruus tibi legatus ſit, eumq́; rogatus ſis manumittere, nec præterea capias unde quartam, quæ per Falcidiam retinetur, recipere poſsis: ſenatus cẽſuit, ceſſare Falcidiam. *Concordat l. 16. §. ſi ſolus. ff. eod. tt. his uerbis*: Si ſolus ſeruus legatus, & fideicommiſſaria libertate donatus fuerit (licet Falcidia interueniente) totus uindicari petiue poteſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi aliud quid legatũ ſit, ut ſeruus manumittatur. tũc enim in eo quod eius rei cauſa legatũ eſt, legi Falcidiæ eſt locus. quæ replicatio approbatur l. 14. ff. eod. tt. his uerbis*: In teſtatoris ſeruo nõ erit Falcidię locus: ſi uerò pecuniã aliudùe quid legauerit, fideiq́; legatarij cõmiſerit, ut alienũ ſeruũ uel legatarij manumitteret, locus erit. *Concordat l. 32. in prin. ff. eod. tt. his uerbis*: Si non ſeruus ipſe legatus ſit, ſed pecunia, rogatusq́; ſit legatarius ſeruũ ſuum manumittere: Falcidiã patietur, & nihilominus cogetur manumittere, quia tanti æſtimaſſe uidebitur ſeruum ſuum. quòd ſi alienus ſeruus fuerit, in eo non plus quàm accepit, ad redimendũ cogetur impendere. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi id quod poſt detractam Falcidiam ſupereſt, non ſufficiat ad ſerui æſtimationem. quæ duplicatio approbatur l. 6. ff. de fideicom. libert. his uerbis*: Decem legata ſunt, & rogatus eſt legatarius Stichum emere & manumittere. Sed Falcidia interuenit, & minoris ſeruus emi non poteſt. Quidam putant dodrantem accipere legatarium, nec emere compellendum. Item putant, ſi ſeruum ſuum etiã rogatus ſit maoumittere, & dodrantem ex legato acceperit, non eſſe compellendum manumittere. Sed uideamus ne utique

in

in hac ſpecie aliod dicẽdũ ſit. Sed ſuperiore caſu ſont qui putant cogendũ legatariũ redimere ſeruum, & ſe oneri ſubiecisſe, dũ accepit uel dodrantẽ. Sed ſi paratus ſit retrò reſtituere qood accepit: an audiendus ſit, uideodum? Sed cogendus hæres tota decem pręſtare, perinde atque ſi adiecisſet teſtator, ut integra præſtentur. *Secunda replicatio eſt: Niſi præter ſeruum & aliud quiddam capiat legatarius: in eo enim quod præterea capitur, legi Falcidiæ eſt locus. quæ replicatio approbatur l.39. ff. ad l. Falcid. his uerbis*: Planè ſi quid præterea legatum ipſi ſeruo, Falcidiæ locũ fore ſenatus declarauit. Vnde Scæuola ait, in eo quod pręterea ſeruo legatũ ſit, ita Falcidiã admittendam, ut inde & quod pro ſeruo præſtandum eſt, ſumatur. *Cõcordat l.36.§. ſed etſi aliud. ff. eod. tt. his uerbis*: Sed etſi aliud pręterea capiat legatarius, adhuc ſeruus totus peti poteſt: quartam autem utriuſq; ex legato retinendam, ne impediatur libertas. *Concordat item l.56.§ Stichum ff. eod. tt. his uerbis*: Stichum tibi, ſeruo tuo decem legauit: uel contrà tibi decẽ, ſeroo tuo Stichum, libertatemq́; Stichi fidei eius commiſit: lex Falcidia minuit legata: redimere ab hærede partem debes, quemadmodum ſi tibi utrunq; legaſſet. *Concordat item l.5. ibi: pone eũ. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. lib.12. cap.9. cauſa 29. except.4. repl.2. Tertia replicatio eſt: Niſi ex die uel ſub conditione ſeruus ſit manumittendus. Hæc replicatio approbatur l.56.§. is qui. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Is qui in bonis duntaxat unum ſeruũ habebat, legauit eum Titio. & fidei eius cõmiſit, ut poſt triẽnium manumitteret: debet ex eo qnod interim ex operis ſerui ad Titiũ peruenire poteſt, quarta apud hæredem remanere: quandoquidem ſi directò poſt trienniũ ſeruo libertatem dediſſet, eiusq́; uſumfructum ei legaſſet, aut ei proprietatem per fideicõmiſſum reliquiſſet. *Concorda: l.36.§. ſi incertum. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt 5. reg.19. except.2.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi ita res legata ſit, ne alienetur. Hæc exceptio approbatur Nouell. c.119. §. ſi quis unquã, his uerbis*: Si qois unquã teſtatus fuerit, & rem aliquã immobilẽ familię ſuæ aut alteri cuipiã perſonę legati nomine reliquerit, & ſpecialiter dixerit, ne quo tempore ea res alienetur, ſed apud hæredes aot ſucceſſores illius, cui relicta fuit, pmaneat: io hoc legato iubemus, ut nullũ penitùs locũ lex Falcidia habeat, quãdoquidẽ alienatiooẽ eius ipſe teſtator phibuit.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi legatũ quid ſit, ita ut ſeruum ſuum uel alienũ manumitteret. De hac re dictum ſuprà exceptione 24. replicatione 1.*

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi quid legatũ ſit ſub hac conditione, Si tantũ daret, quantũ res legata æſtimatur. Hæc exceptio reprobatur l.65. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Si fundus legatus ſit, quinquaginta dignus, ſub hac conditione, Si quinquaginta hæres dederit: pleriq; putant, utile eſſe legatũ: quia conditionis implendæ cauſa datur. nam coostat, etiã Falcidiam eum pati poſſe. Sed ſi quinquaginta aorei legati ſint, ſi quinquaginta dediſſet, dicendum eſt, inutile eſſe legatum, & magis ridiculum eſſe.

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi omiſſa cauſa teſtamenti, ab inteſtato ſuccedatur. Item*

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi conditio legatario ſit remiſſa. Hæ duæ exceptiones reprobãtur l.1.§. ad eos. ff. ad l. Falcidiã, his uerbis*: Ad eos qui omiſſa cauſa teſtamenti poſsident hæreditatẽ, non pertinet lex Falcidia, ſed per edictum Prætoris inducitor poteſtas legis. Idemq́; eſt, ſi iuriſiurandi conditio remiſſa ſit.

XXX. EXCEPTIO: *Niſi ita legatum ſit, Si legi Falcidiæ locus non ſit. Hæc exceptio tractatur l.87. in prin. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Qui quadringẽta habebat, trecenta legauit, deinde fundum tibi dignum centũ aureis ſub hac conditione legauit, ſi legi Falcidiæ in teſtamento ſuo locus non eſſet: quæritur, quid iuris eſt? Africanus dixit, τὸν ἄπορον hanc quæſtionem eſſe, qui tractatus apud Dialecticos τῷ ψευδομένῳ dicatur: etenim quidquid conſtituerimus uerum eſſe, falſum reperietur. namq; ſi legatum tibi datum ualere dicamus, legi Falcidiæ locus erit. ideoq́; deficiente conditione non debebitur: rurſus ſi quia conditio deficiet, legatum ualiturum nõ ſit, legi Falcidię non locus erit: porrò ſi legi locus nõ ſit, exiſtente conditione legatũ tibi debebitur. Cùm autem uoluntatem teſtatoris eam fuiſſe appareat, ut propter tuum legatum cæterorum legata minui nollet: magis eſt ut ſtatuere debeamus, tui legati conditionem defeciſſe. Quid ergo dicemoa, ſi ducenta legauit, & tibi ſimiliter ſub eadem conditione ducenta legata eſſe proponantur? nã aut extitiſſe aot defeciſſe legati tui conditionem, ut aut totum aut nihil tibi debeatur, & iniquum & contra uoluntatem teſtatoris exiſtimabitur: rurſua partem deberi, rationi oon congruit, quando neceſſe eſt totius legati conditionem uel extitiſſe, uel defeciſſe. Ergo per exceptionem doli mali tota ea res temperanda erit. Quare cum quis tale quid coonſequi uelit, ſic conſequetur: Si quo amplios legaui uel legauero, quàm per legem Falcidiam licebit, tom quantum ad ſupplendum quadrantem dedoci oportet ex eo legato, quod Titio dedi, hæres meus damnas eſto dare.

XXXI. EX-

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi teſtator hæredem Falcidia uti prohibuit. Hæc exceptio iure quidem antiquo reprobatur l.15.§.1. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Frater, cùm hæredem ſororem ſcriberet, alium hæredem ab ea, cui donatum uolebat, ſtipulati curauit, ne Falcidia uteretur, & ut certam pecuniam, ſi contrà feciſſet, præſtaret: priuatorum cautione legibus non eſſe refragandum cōſtitit: & ideo ſororem iure publico retentionem habituram, & actionem ex ſtipulatu denegandam. *Concordat d.l. 15.§.fin. his uerbis:* Quarta quæ per legem Falcidiam retinetur, æſtimatione quam teſtator fecit, nō magis minui poteſt, quàm auferri. *Concordat item l.27. ff eod.tit. his uerbis:* Seius & Agerius, ſi intra diem triceſimum mortis meæ reipub. noſtræ cauerint, contentos ſe futuros tot aureis, legis Falcidiæ beneficio omiſſo, hæredes mei ſunto: quos inuicem ſubſtituo. Quòd ſi uoluntati meæ non conſenſerint, exhæredes ſunto. quæſitum eſt, an hæredes inſtituti hæreditatem adire poſſint, ſi conditioni parêre nolint, cùm habeant ſubſtitutos eadem conditione præſcriptas? Scæuola reſpondit, Seium & Agerium primo loco inſtitutos perinde adire poſſe, ac ſi ea conditio, quæ fraudis cauſa adſcripta eſt, adſcripta non eſſet. *Concordat item l. 18. C.eodem titul.his uerbis:* Si quis quadringentorum fortè ſolidorum habens ſubſtantiam, iuſſerit hæredem non aliter adire hæreditatem, niſi prius trecentos octoginta ſolidos cuidam perſoluat, uel aliam quantitatem, quæ deminuere Falcidiæ rationem poteſt: ſancimus hæredem, ſi adierit legis Falcidiæ beneficio ſuſtentatum, repleri quidem quod ad Falcidiam deeſt, & prius eo dato uel retento (ſiue una datio eſt, quæ celebrari diſpoſita fuerit, ſiue in multas diuidi[illegible]ur perſonas) præfatæ legis immutilatum habere beneficium. Si enim, cùm mortis cauſa donatio procedat, & hæc ultra modum legis Falcidiæ excedit, hæres poſt aditionem reperit eam pecuniam, quæ ultra modum Falcidiæ corporaliter quidem data eſt, lege autem in patrimonio teſtatoris permanſit: quare non in præſenti caſu uiuentibus & morientibus prouidemus, & eorum ultima elogia conſeruantes, & commodum hæreditariū non minuentes? *Concordat item l 31. C.eod.tit. his uerbis:* Si, ut allegas, pater tuus eam portionem, ex qua te fecit hæredem, fratribus tuis reſtituere iuſſit, certiſque ſpeciebus pro Falcidia præcepit eſſe contentam: auxilium legis Falcidiæ, quod imploras, apud ſuum iudicem non prohiberis flagitare. *Hæc quidem de iure antiquo, quo exceptio propoſita reprobatur. Iure autem nouo propoſita exceptio approbatur Nouell.c.1. §. hæc autem dicimus, his uerbis:* Hæc dicimus, ubi errans teſtator de ſua ſubſtantia hoc agit: aut fortè cùm debuiſſet etiam ampliorem quantitatem hæredi relinquere, pro minore diſpoſuit. Etenim etiam hoc errantis ſententiæ eſt, & non puræ & integræ deſignationis. Si uerò expreſſim deſignauerit, non uelle hæredem retinere Falcidiam, neceſſarium eſt teſtatoris ualere ſententiam, & aut uolentem eum parêre teſtatori, forſan etiam quædam iuſtè & piè relinquenti, lucrum non in percipiendo, ſed ſolummodo piè agendo habentem: aut ſi noluerit eum recedere quidem ab huiuſmodi inſtitutione, locum uerò fieri (ſicut dudum prædiximus) ſubſtitutis & cohæredibus & fideicommiſſarijs & legatarijs & ſeruis & ijs qui ab inteſtato ueniunt, & alijs ſecundum prius à nobis inuētam in talibus uiam. *Ait Imperator:* Sicut dudum prædiximus. *Scilicet 3. lib.32.cap. ult. quæſt.1.reg.6. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi teſtator non ſpecialiter expreſſerit, ſe nolle ut hæres lege Falcidia utatur. hoc enim caſu etiam inuito teſtatore hæres ea poteſt uti. quæ replicatio approbatur uerbis propoſitis hiſce:* Hæc dicimus, &c. *Cui concordat d.Conſt.1.§.hinc nos cura, his uerbis:* Hinc nos cura & cogitatio quædam legis Falcidiæ ſubijt, quæ uel inuitis teſtatoribus, ſi patrimonium legatis conſumāt, hæredibus permittit retinere quantum illis ad trientem uel ſemiſſem bonorum efficiendū ſatis ſit. Tametſi enim pugna contra teſtatoris uoluntatem hac parte ſuſcipi uidetur, lege tamen permittente id factum defenditur. Sancimus igitur (ubique enim ſuſtentanda nobis defuncti uoluntas eſt) ut hæredes, ſi eius legis beneficio uti uelint, incontaminatam legi authoritatem conſeruēt: neq; ob ea fortè quę uel ſubripuerint, uel dolo interuerterint, conentur Falcidiam introducere, quæ neutiquam competitura ſit, ſi nihil dolo malo egiſſent, interuertiſſentq;.

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi detem legatis adiecit teſtator: Et quanto minus per legem Falcidiam capere poteſt, tanto amplius ei hæres dare damnas eſto. Hæc exceptio etiam iure antiquo approbatur, nimirum l.64.ff.ad l.Falcidiam, his uerbis:* Si in teſtamento ita ſcriptū ſit, Hæres meus Lucio Titio decem dare damnas eſto: & quanto quidem minus per legem Falcidiam capere poterit, tanto amplius ei dare damnas eſto: ſententiæ teſtatoris ſtandum eſt. *Concordat l.87.in prin.ibi: quare cùm quis.ff.eod.tit. cuius uerba uide 3.except.30.in fine.*

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi alius in ſuo teſtamento*

teſtamento cauerit, ne hæres lege Falcidia in alterius teſtamento utatur. Hæc exceptio approbatur exemplo l.14. §. auia. ff. ad l.Falcidiam, bis uerbis: Auia nepotibus hæredibus inſtitutis fideicommiſit, ut omiſſa retentione, quæ per legem Falcidiam ex alio teſtaméto competebat, ſolida legata fratribus & cohęredibus ſoluerent: rectè datum fideicommiſſum, Papinianus reſpondit: ſed huius quoq; onus in contributione uenire.

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi non legatum ſit, ſed donatum. Hæc exceptio approbatur l. ubi ita.27. ff. de mortis cauſa donat. bis uerbis.* Vbi ita donatur mortis cauſa, ut nullo caſu reuocetur, cauſa donandi magis eſt, quàm mortis cauſa donatio: & ideo perinde haberi debet, atq; alia quæuis inter uiuos donatio. Ideoq; inter uiros & uxores nō ualet: & ideo nec Falcidia locum habet, quaſi in mortis cauſa donatione. *Concordat l. Seia. 42. §. fin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Cùm pater in extremis uitæ conſtitutus, emancipato filio quædā ſine ulla conditione reddendi donaſſet, ac fratres & cohæredes eius bonis contribui donationes Falcidiæ cauſa uelint: ius antiquum ſeruandum eſſe, reſpondi. Non enim ad alia conſtitutionem pertinere, quàm quæ lege certa donarentur, & morte inſecuta quodāmodo à bonis auferrentur, cauſa retinendi perempta. Eum autem qui abſolutè donaret, non tam mortis cauſa, quàm morientem donare. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non ſimplex, ſed mortis cauſa donatio ſit. quæ replicatio approbatur l.79. §.1. ff. de legat.2. cuius uerba uide ſ. lib.32. cap.4. exceptione 40. repl. 12. in prin. Concordat l.5. C. ad l. Falcidiam, bis uerbis:* Si mortis cauſa immodicas donationes in ſororem tuam matrem cōtuliſſe probare potes, legis Falcidiæ ratione ſecundum conſtitutionem diui Seueri aui mei, uti meritò potes. *Concordat item l.18. in fine. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. eodem cap. except.11. Concordat item l. 2. §. fin. C. de mortis cauſa donat. cuius uerba uide ſ. lib. 14. cap.5. quæſt.3. reg.4. Concordat item l. Seia 42. in prin. ibi: muliere. ff. eod. tt. cuius uerba uide J. libro prox. cap. 6. quæſt. 4. Secunda replicatio eſt: Niſi inter uirum & uxorem ſit donatum. Hæc replicatio approbatur l. 12. C. ad l. Falcidiam, bis uerbis:* In donationibus inter uirum & uxorem factis legem Falcidiam habere locum, quando fideicommiſsi partibus funguntur, nōnullis iuris placitis comprehenſum eſt. *Concordat l.32. §.1. ff. de donat. inter uir. & uxor. bis uerbis:* Sed de Falcidia, ubi poſsit habere locum, tractandum eſt: cui locum ita fore opinor, quaſi ſit teſtamento cōfirmatum, quod donatum eſt.

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi hæres ſolidū legatum ſoluerit. Hæc exceptio approbatur l.1. C. ad l.Falcid. bis uerbis:* Scire debes, omiſſa Falcidia, quo pleniorem fidē reſtituendæ portionis exhiberes, non uideri plus debito ſolutum eſſe. *Concordat l.9. C. eod. tt. cuius uerba uide J. repl.1. dupl.1. Concordat item l.19. C. eod. tt. cuius uerba uide J. except. prox. Concordat item l. 12. in fine. C. de fideicommiſsis. cuius uerba uide J. de Liberationibus, in parte ultima. Concordat item l.20. §. fin. ff. de donationibus. cuius uerba uide J. except. prox. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi per errorem ſolidum ſoluerit. Hæc replicatio approbatur l.68. §. fin. ff. ad ſenatuſ. Trebell. bis uerbis:* Si totam hæreditatem rogatus reſtituere ſpontè adieris, etſi ſine deductione quartę partis reſtitueris, difficilè quidem crederis per ignorantiam magis, non explendi fideicommiſsi cauſa hoc feciſſe: ſed ſi probaueris per errorem te quartam non retinuiſſe, recuperare eam poteris. *Concordat l.5. §. ſi quis rogatus, in fine. ff. de donatione inter uirum & uxorem. cuius uerba paulò inferius proponentur. Concordat item l.3. C. de S.C. Trebelliano. cuius uerba uide J. quæſt.4. reg.2. Concordat item Inſt. de fideicom. hæred. §. ſed quia ſtipul. ibi: uel repetere ſolutum. cuius uerba uide J. cap. 4. except. 6. Vide inſuper J. adfinia huius legis remedia. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi non facti, ſed iuris ſit error. Hæc duplicatio approbatur l. 9. §. ſi quis ius. ff. de iuris & facti ignor. bis uerbis:* Si quis ius ignorans lege Falcidia uſus non ſit, nocere ei dicit epiſtola diui Pij. *Concordat l.9. in fine. C. ad l.Falcid. bis uerbis:* Error facti quartæ ex cauſa fideicommiſsi non retentæ repetitionem non impedit: is autē qui ſciens ſe poſſe retinere uniuerſum reſtituit, condictionem non habet: quin etiamſi ius ignorauerit, ceſſat repetitio. *Secunda duplicatio eſt: Niſi ſupina ſit ignorantia. Hæc duplicatio approbatur Nouel. c.1. §. ſed neq; illis, biſce uerbis:* Sed neq; illis qui cùm initio pernoſcerent, inconſideratè tamen ſoluerunt, permittemus, ut percipientibus pòſt, deinde negotium faceſſant, cupiantq; quod ſoluerunt ab ijs recipere. conuenit enim ut conſilium ante facta capiatur, tum demum agatur: non autem quod recti feceris reijcere in ignorātiam, niſi iuſta aliqua id cauſa introducat: puta, ſi quid præter opinionem emergat, quod patrimonium deminuat, & repetitioni locum faciat. *Tertia duplicatio eſt: Niſi ſtipulatione de eo quod amplius ſolutum fuerit reddendo, ſibi hæres non proſpexerit. Hæc duplicatio reprobatur l.21. ff. ad S.C. Trebelliahū, bis uerbis:* Hæres, cùm debuerat quartā retinere, totam hæreditatem reſtituit, nec cauit ſtipulatione ſibi propoſita: ſimilem eum eſſe, Ariſto ait, illis qui retentiones, quas ſolas habent, omittūt: ſed poſſe eum

uerum

rerum hæreditariarum poſſeſsionem uel repetere uel nanciſci, & aduerſus agentē doli mali exceptione uti, poſſe eum & debitoribus denunciare ne ſoluerent. *Concordat l.1.§.hæc ſtipulatio. ibi: quis etſi. ff. ſi cui plus quàm. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 9. caut. 1. in prin. Concordat item l.31. ibi: nam quamuis. ff. ad l. Falcidiā. cuius uerba uide d. cation. 1. in principio. Hæc de prima replicatione, eiusq; duplicationibus ſint dicta. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt*: Niſi *maritus uxori ſolidum legatum ſoluerit. Hæc replicatio reprobatur l. 5. §. ſi quis rogatus. ff. de donation. inter uirum & uxorem, his uerbis*: Si quis rogatus ſit præcepta certa quantitate uxori ſuæ hæreditatem reſtituere, & is ſine deductione reſtituerit. Celſus ſcripſit, magis pleniore officio pręſtandæ fidei functum maritum, quàm donaſſe uideri: & rectam rationem huic ſententiæ Celſus adiecit, quòd plerique magis fidē exoluunt in hoc caſu, quàm donāt: nec de ſuo putāt proficiſci, quod de alieno plenius reſtituunt, uoluntatem defuncti ſecuti: nec immeritò. ſæpe enim credimus aliquid defunctum uoluiſſe, & tamen non rogaſſe. quæ ſententia habet rationem, & magis in eo qui non erat deducta quarta reſtituere rogatus, & tamen integram fidem præſtat, omiſſo Senatuſconſulti commodo. hic enim uerè fidem exoluit, uoluntatem teſtatoris ſecutus. Hoc ita ſi non per errorem calculi fecit: cæterùm indebiti fideicommiſsi eſſe repetitionē, nulla dubitatio eſt. Cùm igitur nihil de bonis erogatur, rectè dicitur ualere donationem. *Tertia replicatio eſt: Niſi hæres ſub hac conditione, Si ſolidum ſoluiſſet, ſit ſcriptus. hoc enim caſu, quamuis implendæ conditionis cauſa ſolidum legatum ſoluerit, eius habet repetitionem iure quidem antiquo, l. 28. C. ad l. Falcidiam: ſecus iure nouo. de qua re uide ſ. eodem cap. exceptione 31. Quarta replicatio eſt: Niſi quaſdam res legatas in ſolidum ſoluit hæres, non omnes. quæ replicatio approbatur l.16. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Si ex pluribus rebus legatis hæres quaſdam ſoluerit, ex reliquis Falcidiā plenam per doli exceptionem retinere poteſt, etiam pro his quæ iam data ſunt. Sed etſi una res ſit legata, cuius pars ſoluta ſit, ex reliquo poteſt plena Falcidia retineri. *Concordat l. 6. §. finali. C. eodem titulo, his uerbis*: Nec ſi quid ultra ſolidum hæres præſtiterit aut perfecerit, legitimæ computationi præiudicatur. *Concordat l.15. §. non idcirco. ff. eodem titulo, his uerbis*: Non idcirco minus Falcidiæ rationem in cæteris annuis legatis admitti uiſum eſt, quòd primo ac ſecūdo anno ſine ulla detractione fuiſſet legatario ſoluta. *Propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi diuerſis, non uni, pluribus legatis relictis, uni ſolidum ſoluerit. hoc enim caſu & alijs ſolida ſoluere tenetur. quæ duplicatio approbatur Nouell. c.1. §. non dabimus, his uerbis*: Non dabimus hæredi exactè patrimonij modū noſcenti licētiam, ut alijs quidem protinus ab initio integra legata ſoluere, ipſamque teſtatoris uoluntatem plenè cōſeruare (id quod etiam Conſtitutiones noſtrorū antecesſorum dicunt) alijs uerò partem detrahere uelit, & ita partim teſtatoris uoluntati ſatisfacere, partim eam minuere: ſed ut is qui circa ſubſtantiæ quantitatem nihil omnino errauerit, & ſtatim atq; cognouit teſtatoris uoluntatem ſecutus ſit, per omnia eam exequatur, neq; pœnitentia abducatur ad deteriora. neq; enim hoc eſſet purè ſequi. *Quinta replicatio eſt: Niſi alius mandato teſtatoris, non ipſe hæres ſolidum legatum ſoluit. Hæc replicatio approbatur l. 79. §. Meuio. ff. de leg. 2. cuius uerba in Commen. de Liberat. proponentur.*

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi hæres promiſit ſe ſolidum ſoluturum. Hæc exceptio approbatur l.46. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Qui quod per legem Falcidiam retinere poterat, uoluntatem teſtatoris ſecutus ſpopondit ſe daturum, cogendus eſt ſoluere. *Concordat l. 19 C. eod. tit. his uerbis*: Cùm certum ſit, hæredem, qui plenam fidem teſtatori exhibet, in ſolidum legata dependentem, non poſſe poſtea rationem legis Falcidiæ prætendentem repetitione uti, quia uidetur uoluntatem teſtatoris ſequi: iubemus hoc ſimili modo firmum haberi, etſi cautionē ſuper integra legatorum ſolutione fecerit. Quod ueteribus legibus in ambiguitatem deductum eſt. In utroq; etenim caſu, id eſt, ſiue ſoluerit, ſiue ſuper hoc cautionē fecerit, æquitatis ratio ſimilia ſuadere uidetur. *Concordat item l.20. §. fin. ff. de donationib. his uerbis*: De illo dubitari poteſt, qui quod per Falcidiam retinere poterat, uoluntatem teſtatoris ſecutus ſpoponderit ſe daturum? Sed magis eſt, ut non poſsit ſuæ confeſsioni obuiare: quemadmodum enim ſi ſoluiſſet, fidem teſtatori ſuo adimplere uidebatur, & nulla ei repetitio conceſſa fuerat: ita & ſtipulatione præcedente, contra fidem teſtatoris, quam agnouit, uenienti ei meritò occurretur.

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi hæredi in uendenda hæreditate ſit cautum ſolida legata præſtari. Hæc exceptio approbatur l.71. ff. ad l. Falcid. his uerbis*: Poteſt hæres in uendenda hęreditate cauere, ut & lege Falcidia interueniente, ſolida legata præſtētur: quia ea lex hæredis cauſa lata eſt, nec fraus ei ſit, ſi ius ſuum deminuat hæres.

XXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi poſt mortem*

tem teſtatoris aucta hæreditate fructibus & alijs, hæres quartam partem ſit habiturus. De hac re dicetur J*.cap.prox. in eo quod acceſſit bonis.*

XXXIX. EXCEPTIO: *Niſi poſt multũ temporis hæres legatum reſtituat, ut ex commodo medij temporis quartam habeat. De hac quoq; exceptione uide ibidem.*

XL. EXCEPTIO: *Niſi non confecto inuentario hæres hæreditatem adierit. Hæc exceptio approbatur l.ult.§.ſi quis autem.C.de iure deliberãdi, his uerbis:* Si quis temerario propoſito deliberationem quidem petierit, inuentariũ autem minimè conſcripſerit, & uel adierit hæreditatem, uel minimè eam repudiauerit: non ſolùm creditoribus in ſolidum teneatur, ſed etiam legis Falcidiæ beneficio minimè utatur. *Concordat Nouell.c.1.§. & nimuero, his uerbis:* Enimuero ſi inuentarium ea forma, quam diximus, non fecerit, non retinebit Falcidiam: ſed legatarijs & fideicommiſſarijs ſatisfaciet, tametſi legatorũ præſtatio puræ ſubſtantiæ defuncti modũ exceſſerit. neque hoc dicimus, quo legem noſtram infirmemus, quam de eo tulimus, ne quid per creditores damni hæredibus adferatur in rebus ſuis. præſtabit enim ille, ut pœnam ſuæ improbitatis luat ex eo quòd leges tranſgreſſus ſit: cùm licuiſſet illi rutè omnia agenti, non ſolùm nihil ſentire damni, ſed etiam per contrariũ, ea quę lege Falcidia deferantur, lucrifacere.

XLI. EXCEPTIO: *Niſi hæres non ſponte, ſed coactus hæreditatem adierit, eamq; reſtituerit. Hæc exceptio approbatur l.14.§. qui compulſus. ff. ad S.C.Treb. his uerbis:* Qui compulſus hæreditatem adijt, ſicuti cæteris commodis caret, ita quoque caſu caret, ne poſsit pœnitendo quartam retinere: & ita inuenio ab Imperatore noſtro, & diuo patre eius reſcriptum. *Concordat l.4. ibi: nec quarta. ff. eod. tt. cuius uerba uide* J*.cap.3.membr.4.in prin. Concordat item l.27.§.Trebellianum. ibi: neq; ſponte. ff. eod. tt. cuius uerba uide* J*. d.membr.2.except. 21. Item concordat l.55.§.ſed nec illud. ibi: ut nec Falcidia. ff. eod. tt. cuius uerba uide* J*.d.membr.2.quæſt.8.reg.2. Concordat item l.4.in fine.C. eod. tt. cuius uerba uide.* ſ*. lib.12.cap.10.cauſa 42.except.2. exemplo 1. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt; Niſi nõ totam, ſed partem hæreditatis coactus reſtituerit. Hæc replicatio approbatur l.16.§.idem Mætianus. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Mætianus quærit, an is qui duobus uel pluribus rogatus eſt reſtituere hæreditatem, cogente aliquo adire poſsit, & in horum qui id non deſiderauerint, portionibus Falcidiæ beneficio uti, ſiue ipſi quoque deſiderent ſibi reſtitui, ſiue alij in locum eorum ſucceſſerint? & cùm hodie hoc iure utamur, ut totum tranſeat ad eum qui coegit: conſequens erit dicere, quartæ retentionem amiſiſſe eum qui coactus eſt: quia in ſolidum actiones tranſierint in eum qui coegit. Planè ſi proponas, fideicommiſſarium nõ ita coegiſſe, ut tota hæreditas in ſe transferatur: cùm comperior cæteri deſiderare ſibi reſtitui hæreditatem, dicendum Falcidia eum uti poſſe. Rectè igitur Mætianus ait, multum intereſſe, utrum totam reſtitui hæreditatem ſibi fideicommiſſarius deſiderarit, an ſuã tantummodo partem. nam ſi ſola pars transfertur, erit in reſiduo Falcidiæ locus: ſi tota hæreditas tranſlata ſit, ceſſabit huius legis beneficium. *Secunda replicatio eſt: Niſi cum duo eſſent hæredes, unus coactus adierit, alter ſponte: hic enim quartam nihilominus poteſt retinere. quæ replicatio approbatur l. 66. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Qui ita inſtitutus eſt, ſi cohæres eius adijſſet, uti poteſt lege Falcidia: etſi cohæres eius coactus adijſſet, modò ſi ipſe non coactus adierit hæreditatem. *Concordat l.19. ff. de cond. inſtit. his uerbis:* Si ita ſcriptum fuerit, Titius hæres eſto: ſi Titius hæres erit, Mæuius hæres eſtò: ſi Titius ſuſpectam adierit hæreditatem, poteſt Mæuius ſuo arbitrio adire, & quartam retinere. *Tertia replicatio eſt: Niſi coactus pœnitentia ductus, ſua ſponte malit adire. quæ replicatio approbatur eo caſu, quando res adhuc eſt integra: ut ſi intra tempus deliberandi pœnitentia ducatur. Quod approbatur l.71. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Omnes qui de hæreditate deliberant, deſiderante eo qui ſuo periculo uelit adiri hæreditatem, coguntur adire, licet non ſtatim reſtituere: ſed ut completo tempore deliberationis (ſi expedire ſibi comperierint hæreditatem) ſentiant commodum teſtamenti eo iure, quo ſi ſpontè adijſſent: ſin uerò contrà onerosam crediderint, reſtituta ea exonerentur actionibus hæreditarijs. *Idem iuris eſt, ſi pendente fideicommiſsi conditione, coactus pœnitentia ducatur. Quod approbatur l.55. §.ſed nec illud. ibi: nam pendente. ff. eod. tt. cuius uerba proponentur* J*.cap.3.membr.2.quæſt.8.reg.2. ſuo loco. Quarta replicatio eſt: Niſi patronus ex debita parte hæres inſtitutus, coactus adierit. Hæc replicatio reprobatur l.64.§.fin. ff. ad S.C.Treb. his uerbis:* Si patronus ex parte debita hæres inſtitutus, rogatus fuerit eam liberis exhæredatis defuncti liberti reſtituere: ſi ſua ſponte adierit, locus erit Falcidiæ: ſi coactus, in ſolidum tranſibunt actiones ex hoc ſenatuſconſulto.

XLII. EXCEPTIO: *Niſi hæres relictum ad pias cauſas non ſoluat falſa uſus exceptione. Hæc exceptio approbatur Nouell. c.131.§.ſi uerò hæres. cuius uerba uide* ſ*.lib.28.cap.11.exc.90.repl.4.*

XLIII. EXCEPTIO: *Niſi hæres quædam ſubtraxit, quib. non ſubtractis Falcidia locum nõ haberet.*

beret. Hæc exceptio approbatur per ea quæ proponuntur J.*cap.prox.quæſt.*5.*reg* 6. ¶*Hactenus de cauſa legis Falcidiæ eiusq́; exceptionibus ſit dictum.*

II. QVIBVS BENEFICIVM legis Falcidiæ competat.

Prima regula, de ſingulis hæredibus, proponitur paulò ſ.*except.*19. *Secunda regula, de hærede hæredis rogati, proponitur l.*10.*C. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Qoanquam pater tuos fratrem tuū rogaoerit, ut ſi ſine liberis diem ſuom fuogeretur, portiouem hæreditatis tibi reſtitueret: tamen inteſtatò eodem diem ſuū defuncto, id quod beueficio legis Falcidię habere potuir, ad ſucceſſoré inteſtari pertinere: ideoq́oe nou immeritò ſororem tuam, quæ ſimul tecum ab inteſtaro ei ſuccesſait, emolumenti quod retineri potuit, portionem ſibi uindicare, manifeſtum eſt. *Concordat l. coheręde.*29.*§.cùm filiæ. ff. de uulgari ſubſt. cuius uerba uide* ſ.*lib.*28.*cap.*14.*except.*167. *Tertia regula, de fiſco ad quem hæreditas peruenit, proponitur l.*1.*§.fin.ff.ad S.C.Treb.his uerbis:* Si is qui rogatus fuerat hæreditatem reſtituere, ante quæſtionem de familia habitam uel tabulas aperuerit, uel hæreditaté adierit, uel quid eorum quæ ſenatuſconſulto prohibentur, fecerit, ac per hoc publicata fuerit hæreditas, fiſcus cum ſuis oneribus hæreditatem adquirit: quare commodum quartæ, quod erat habiturus hæres inſtitutus, id ad fiſcum pertinet, & ex Trebelliano actiones tranſeunt. Sed etſi quis prohibuerit teſtamétarium introducere, uel teſtes conoenire, uel mortem teſtatoris non defeoderit, uel ex alia cauſa hæreditas fiſco uindicata eſt: æquè quartæ quidem cō modum ad fiſcum pertinebit, dodrans uerò fideicommiſſario reſtituetur. *Quarta regula, de legatario & fideicommiſſario. Huic regulariter beneficium legis Falcidiæ non competit. quæ regula approbatur l.*47.*§.fin.ff ad l.Falcid.his uerbis:* Nunquam legatarius uel fideicommiſſarius (licet ex Trebelliano ſenatuſconſulto reſtituitor ei hæreditas) utitor legis Falcidiæ beneficio. *Concordat l* 1.*§.ſi is qui.ibi quamuis Falcidia. ff. ad S.C.Trebell cuius uerba uide* J.*cap.*4.*except.*6.*repl.*1.*dupl.*1. *Concordat item d.l.*1.*§.denique. ibi: nec tamen quartam. cuius uerba uide* J. *d.dupl.*2. *Concordat item l.*22.*§.fin.ff.eod.tit. his uerbis:* Vt Trebelliano locus ſit, non ſufficit de hæreditate rogatum eſſe, ſed quaſi hæredem rogari oportet. Deniqoe ſi qua portio hæreditaris fuerit legata (legari enim poſſe etiam portionem hæreditatis, placet nobis) rogatusq́; fuerit hanc partem reſtituere, procul dubio non fiet reſtitutio ex ſenatuſconſulto, ideoq́ue nec quarta retinebitur. *Concordat l.*63 *§.ſi cùm ſuſpecta.ibi: nam ſi quid.ff. eod. tit. cuius uerba uide* J. *except.* 2. *Concordat item l.coheręde.*29. *§. cùm filiæ, in fine.ff.de uulgari ſubſtit. cuius uerba uide* ſ. *libro* 28. *cap.* 14. *except.* 167. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi hæreditas, non res ſpecialis per fideicommiſſum rogato ſit relicta. Hæc exceptio reprobatur uerbis ſuprà propoſitis hiſce:* Licet ex Trebelliano ſenatuſconſulto reſtituitur ei hæreditas. *Concordat d.l.*22.*§.fin.ff.ad S.C.Trebell. cuius uerba uide paulò ſuperius. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi hæres, poſtulante fideicommiſſario, coactus hæreditatem adijt, eamq́; fideicommiſſario reſtituit. hoc enim caſu, cùm legatorum actio detur aduerſus fideicommiſſarium, ex perſona hæredis etiam Falcidia uti, & quartam retinere poteſt. quæ exceptio approbatur l.* 63.*§. ſi cū ſuſpecta.ff.ad S.C.Treb.his uerbis:* Si, cùm ſuſpecta uideretur hæreditas, poſtulante me iuſſu Prætoris adieris, & reſtitueris mihi: ita utar legis Falcidiæ beneficio aduerſus legatarios, ſi tu qooque ea lege uti poteras, & quatenus uti poteras. nam ſi quid præterea à me alicui per fideicommiſſum relictū ſit, id quaſi à legatario relictum, noo uenit io computatione eius legis, ſed extrinſecus numeratur. *Exemplum huius exceptionis proponitur l.*1 *&* 3.*in prin.ff.eo.tit.his uerbis:* Qui quadringenta reliquit, Titio trecenta legauit, hæredis fidei commiſit, ut tibi hæreditaté reſtitueret, isq́; ſuſpectam iuſſu Prętoris adijt, & reſtituit: quærebatur, quid legatario dare deberes? dicendum eſt, quia præſumptum eſt, uoluiſſe teſtatorem cum onere legatorum fideicōmiſſum reſtitui, tota trecenta te dare Titio debere. nā hæres hic rogatus intelligi debet, ut te ſuo loco conſtituat, & quod hæres perfunctis omnibus hæreditarijs muneribus, id eſt, & poſt legatorum datiouem reliquum habiturus foret, ſi noo eſſet rogatus & tibi reſtituere hæreditaté, id tibi reſtituat: quantum ergo haberet? nempe centū: hæc ut tibi daret rogatus eſt. Itaq; ſic ineonda eſt legis Falcidiæ ratio, quaſi hæres trecenta Titio dare damnatus, tibi centum dare dānatus ſit: quo euenit, ut ſi hæreditaté ſua ſponte adijſſet, date Titio ducenta uigintiquinq;, tibi ſeptuaginta quinq;. Non ergo plus Titio debetur, quàm ſi iniuſſu Prętoris adita hæreditas foret. Marcellus autē apud Iulianum in hac ſpecie ita ſcribit: Si ad hæredis ooos eſſe teſtator legata dixerit, & hæres ſpoote adijt hæreditatem: ita debere compotationem Falcidiæ iniri, ac ſi quadringēta per fideicommiſſum eſſent relicta, trecenta oerò legata: ut in ſeptē partes trecenta diuidantur, & ferat quatuor partes fideicommiſſarius, tres partes legatarius. qoòd ſi ſuſpecta dicta ſit hæreditas, & noo ſpontè hæres adierit & reſtituerit,

centum

centum quidẽ de quadringentis, quæ habiturus eſt hæres, reſidebunt apud fideicõmiſſarium: in reliquis autem trecentis eadem diſtributio fiet, ut ex his quatuor poſtea habeat fideicõmiſſarius, reliquas tres legatarius. nam iniquiſsimum eſt plus ferre legatarium ideo, quia ſuſpecta dicta eſt hæreditas, quàm laturus eſſet, ſi ſpõtè adita fuiſſet. Quod autem in ſuſpecta hæreditate dictum eſt, hoc item dici poteſt in his teſtamentis, in quibus lex Falcidia locũ non habet: in militis dico, & ſi qui ſunt alij. *Hactenus leges quibus propoſita exceptio approbatur, ſunt propoſitæ: nunc eius replicationes uideamus. Prima eius replicatio eſt: Niſi non ex hæredis, ſed ex ſua perſona fideicommiſſarius legatum debeat. quæ replicatio approbatur uerbis ſuprà in principio huius exceptionis propoſitis hiſce:* Si quid præterea à me alicui per fideicommiſſum relictum ſit, id quaſi à legatario relictum non uenit in computatione eius legis, ſed extrinſecus numeratur. *Cui concordat l. 55. §. qui fideicommiſſariam. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Qui fideicommiſſariam hæreditatem ex Trebelliano, cùm ſuſpecta diceretur, totam recepit: ſi ipſe quoq; rogatus ſit alij reſtituere, totam reſtituere cogatur: & in hac quoq; reſtitutione Trebelliano locus erit. quartam enim Falcidiæ iure fideicommiſſarius retinere non potuit: nec ad rem pertinet, quòd, niſi prior ut adiretur hæreditas deſideraſſet, fideicommiſſũ ſecundo loco datum intercidiſſet. cùm enim ſemel adita eſt hæreditas, omnis defuncti uoluntas rata conſiſtit: nec eſt contrarium, quòd legata cætera non ultra dodrantem præſtat. aliud eſt enim ex perſona hæredis conueniri, aliud proprio nomine defuncti precib. adſtringi. Secundũ quæ poteſt dici, nõ eſſe priore tantùm deſiderante cogendum inſtitutum adire, ubi nulla portio remanſura ſit apud eum: utique ſi confeſtim uel poſt tempus cum fructibus rogatus eſt reddere. ſed etſi ſine fructibus rogatus eſt reddere, nõ erit idonea quantitas ad inferendam adeundi neceſſitatem: nec ad rem pertinebit, ſi prior etiã libertatem accepit. ut enim pecuniam, ita nec libertatem accepiſſe ; ad cogẽdum inſtitutum ſatis eſt. Quòd ſi prior recuſauerit, placuit ut recta uia ſecundus poſſit poſtulare, ut hæres adeat, & ſibi reſtituat. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi hæredi, non alij reſtituere fideicommiſſarius ſit rogatus. quæ duplicatio approbatur d. §. qui fideicomm. in fine, his uerbis:* Quid ergo ſi non alij, ſed ipſi hæredi rogatus ſit reſtituere? quia non debet eidem quandoq; quarta reddi, quam perdidit, propter huius portionis retentionẽ erit audiendus. *Ait iuriſconſultus:* Erit audiendus. *Scilicet deſiderans cogi hæredem ut adeat. de qua re ȷ. Secundæ propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ipſe hæres Falcidia uti non potuit. Hæc replicatio approbatur ſupradicta l. 63. §. ſi cium ſuſpecta, his uerbis:* Ita utar legis Falcidiæ beneficio aduerſus legatarios, ſi tu quoque ea lege uti poteras, & quatenus uti poteras. *Tertia replicatio eſt: Niſi ij quibus ex perſona hæredis fideicommiſſarius tenetur, ſint fideicommiſſarij uniuerſales: ex fideicommiſſis enim uniuerſalibus quartum retinere non poteſt. quæ replicatio approbatur l. 28. §. fin. ff. ad ſenatuſc. Trebell. his uerbis:* Africanus exiſtimabat, ſi ex aſſe hæres inſtitutus mihi quadrantem purè, tibi æquè quadrantem ſub conditione reſtituere rogatus ſit, & cùm ſuſpectam hæreditatem diceret, cogente me adierit: quandocunque conditio extiterit, ſemiſſem tibi eſſe reſtituẽdum. ſed nec lege Falcidia in propoſita ſpecie uſurum me putat, quamuis ſcriptus hæres, ſi ſpontè adiſſet, uteretur. *Concordat l. 16. §. Mecianus. ff. eod. tit. cuius uerba uide ȷ. cap. 3. memb. 2. quæſt. 8. reg. 4. Concordat item l. 4. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ̄. lib. 32. cap. 10. cauſa 42. except. 1. exemplo 1. Tertiæ propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi hæres, qui quartam potuit retinere, in gratiam fideicommiſſarij eam non retinuit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. denique ibi: inde Neratius. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Neratius ſcribit, Si hæres rogatus reſtituere totã hæreditatẽ, non deducta Falcidia, rogato & ipſo alij reſtituere, reſtituat: nõ utiq; debere eum detrahere fideicõmiſſario ſecundo quartam, niſi liberalitatem tantũ ad priorem fideicommiſſarium hæres uoluit pertinere. *Quarta exceptio eſt: Niſi fideicõmiſſarius Falcidiam ab hærede ſit paſſus, eiq; ſua portio ſit per Falcidiam deminuta. hoc enim caſu & ipſo ſecundo fideicõmiſſo pro rata portione detrahet. quæ exceptio approbatur l. 63. §. ſi Titius. ff. ad Senatuſconſ. Trebell. de qua re uide ſ̄. lib. prox. cap. 7. reg. 19.*

III. EX QVIBVS, ET EX quorum legatis quarta detrahenda?

Ex ſingulis legatis pro rata portionis quarta detrahenda. quæ regula approbatur Inſt. de lege Falcidia. §. fin. cuius uerba uide ȷ. quæſt. prox. Concordat l. ſi quis. 78. §. 1. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ̄. libro prox. ca. 7. reg. 25. exc. 7. in fin. Concordat item l. 32. §. annua. ff. ad l. Falcidiã, his uerbis: Annua, bima, trima die centenis aureis legatis, ex omnibus ſummis, non tantùm ex poſterioribus portionem legis Falcidiæ detrahi placuit. *Concordat item Inſt. de fideicomm. hæred. §. ſed quia hæred. in fine, his uerbis:* Ex ſingulis quoq; rebus quæ per fideicommiſſum relinquuntur, eadem retentio permiſſa eſt. *Concordat denique l. 2. C. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Falcidiæ

rationem aduerſus omnes pro modo legatorum & fideicommiſſorum locum habere, certi & explorati iuris eſt. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi quædam legata ante deductionem ſint ſoluta. hoc enim caſu ex reliquis nondum ſolutis poteſt quarta retineri. quæ exceptio approbatur l.16.ff.ad l. Falcidiam. cuius uerba uide ſ.hoc cap.except.35 repl.4. Planè exceptio hæc intelligenda eſt, ſi eidem plura legata ſint relicta, non ſi diuerſis. nam hoc poſteriore caſu non ex alterius legato retinendum eſt, quod alteri ultra debitum eſt ſolutum. Secunda exceptio eſt: Niſi incertum ſit, utrum lex Falcidia locum ſit habitura. Hæc exceptio approbatur l.47.in prin.ff.ad l.Falcidiã, his uerbis:* Lex Falcidia ſi interueniat, in omnibus pẽſionibus locum habet, ſed hoc ex pôſt facto apparebit: utputa in annos ſingulos legatum relictum eſt, quandiu Falcidia nondum locum habet, integræ penſiones annuæ dabuntur: ſed enim ſi annus uenerit, quo fit ut contra legem Falcidiá ultra dodrantem aliquid debeatur, eueniet ut retrò omnia legata ſingulorũ annorum minuantur. *Tertia exceptio eſt: Niſi miles unum legatum reliquit iure militiæ, alterum extra militiam: hoc enim caſu ex illo non detrahitur quarta, ex hoc detrahitur. de qua re uide ſ. eodem cap. except. 2. repl.2 & 3. Quarta exceptio eſt: Niſi domino & ſeruo ſit legatum. hoc enim caſu uidetur ex domini legato quarta etiam, quoad ſerui legatum, retinenda. uerùm exceptio hæc reprobatur l. 21. §. fin. ff. ad l. Falcid. cuius uerba uide j. cap.prox.quæſt. 5. reg. 21. Quinta exceptio eſt: Niſi rebus ſpecialibus legatis, etiam hæreditas per fideicommiſſum ſit relicta. hoc enim caſu uidetur ex ſolo fideicommiſſo quarta retinẽda. Hæc exceptio approbatur in caſu l.92.in prin. ff.ad l.Falcid. cuius uerba uide j. cap. prox.quæſt.5. reg.15.except.1. Alioquin exceptio propoſita regulariter reprobatur l.3.§.item Pomponius. ff. ad Senatuſconſ. Trebell. his uerbis:* Pomponius ſcribit, ſi deductis legatis reſtituere quis hæreditatem cogetur, quæſitum eſſe, utrum ſolida legata præſtanda ſint, & quartam ex ſolo fideicommiſſo detrahere, an uerò ex legatis & fideicommiſsis quartam detrahere poſsit? & refert, Ariſtonem reſpondiſſe, ex omnibus detrahendam: hoc eſt, & ex legatis & ex fideicommiſsis. *Sexta exceptio eſt: Niſi fundus & uia legatus ſit. hoc enim caſu Falcidia non ex fundo, ſed ex uiæ precio deducitur: & ob id, ſi uiæ precium minus ſit, legatum uiæ perit. de quo j. eodem cap. quæſt. 7. reg. 2. Reliquas huiuſmodi exceptiones uide ſ. eodem cap. inter exceptiones aduerſus l. Falcid.*

IIII. QVID ET QVANtum retinendum?

Prima huius loci regula eſt, quòd quarta pars bonorum defuncti ſit ab hærede retinenda. quæ regula approbatur Inſt. de lege Falcidia. §. fin. his uerbis: Cùm ratio legis Falcidiæ ponitur, antè deducitur æs alienum, item funeris impenſa, & precia ſeruorum manumiſſorum: tunc demum in reliquo ita ratio habetur, ut ex eo quarta pars apud hæredem maneat, tres uerò partes inter legatarios diſtribuantur, pro rata ſcilicet portione eius quod cuique eorum legatum fuerit. Itaque ſi fingamus quadringentos aureos legatos eſſe, & patrimonij quantitatem, ex qua legata erogari oportet, quadringentorum eſſe, quarta pars legatarijs ſingulis debet detrahi: quòd ſi trecentos quinquaginta legatos fingamus, octaua debet detrahi: quòd ſi quingentos legauerit, initiò quinta, deinde quarta detrahi debet. Antè enim detrahendum eſt quod extra bonorum quantitatem eſt, deinde quod ex bonis apud hæredem remanere oportet. *Concordat Inſt. eodem titulo, in princip. ibi: nouiſsimè lata eſt lex Falcidia. cuius uerba uide ſuprà eodem capite, in princip. Concordat item l. 1. in princip. ibi: dum ita detur. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſ. d. loco. Concordat item iiſdem uerbis l.73.§.fin. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide ſ. eodem cap. in prin. Idem dicendum, ſi non ſingulæ res legatæ ſint, ſed hæreditatem reſtituere quis fuerit rogatus. nam æquè eius hæreditatis quartam partem poteſt retinere. de quo j. in ſenatuſconſult. Trebelliano. Secunda regula, de fructibus quartæ, proponitur l. 15. §. fructus. ff. ad l. Falcidiam. his uerbis:* Fructus prædiorum ſub conditione uerbis fideicommiſsi relictorum, in cauſam fideicommiſsi non deductos, hæres in ratione Falcidiæ ſic accepto facere ſibi cogitur, ut quartam & quartæ fructus ex die mortis, bonorumque quæ mortis tempore fuerunt, habeat: nec ad rem pertinet, quando Falcidia lex admiſſa ſit. nam etſi maximè poſt impletam conditionem fideicommiſſo locum habere cœperit, tamen ex die mortis fructus quadrantis apud hæredem relinqui neceſſe eſt. *Concordat l. 22. §. ſi hæres. ibi: tunc enim quod. ff. ad ſenatuſconſul. Trebell. cuius uerba uide j. cap. prox. quæſt. 5. reg. 1. except. 2. Concordat item l. 5. C. eodem titulo, his uerbis:* Si per fideicommiſſum hæreditas reipublicæ reſtituta eſt, ex Trebelliano ſenatuſconſulto, quod ab inteſtato quoque locum habet, quartæ partis & fructus eius nobis reſtitutio competit. *Sed de fructibus plura dicentur infrà. Tertia regula: Re indiuidua legata, non rei, ſed æſtimationis eius pars eſt retinenda. quæ regula approbatur l. 79. §. final. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide ſuprà eodem cap. except. 11. Huius exemplum proponitur l. 5. §. 1. ff. de doli mali except. his uerbis:* Si cui legata ſit uia, & in lege Falcidia locum habeat, totam eam uendicet, non oblata æſtimatione

matione quartæ partis, ſummoueri eum doli exceptione, Marcellus ait: quoniam ſuo commodo hæres conſuluit. *Concordat l.7. & l.16.§.final.ff.ad l.Falcidiam. quarum legum uerba uide ſuprà d. except. 11. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi fundo & uia legata, lex Falcidia plus auferat, quàm eſt uiæ precium: tunc enim legatum uiæ perit. quæ exceptio approbatur l. 21.ff.ad l. Falcidiam. cuius uerba proponentur infrà quæſt.7.reg.2. Secunda exceptio eſt: Niſi ſeruitus ſit perſonalis. Hæc exceptio in uſufructu approbatur l.1.§.ſi uſusfructus. ff.eodem titulo, his uerbis:* Si uſusfructus legatus ſit, qui & diuidi poteſt, non ſicut cæteræ ſeruitutes indiuiduæ ſunt: ueteres quidem æſtimandum totum uſumfructum putabant, & ita conſtituendum, quantum ſit in legato: ſed Ariſto à ueterum opinione receſſit ait enim, poſſe quartam partem ex eo ſicut ex corporibus retineri. Idque Iulianus rectè probat. *Concordat l.80.in prin.ff. eodem tit. cuius uerba uide ſuprà libro 12. capite 7.reg.25.except.14. Item l.5.in prin. ff. de uſufruct. & quemad. cuius uerba uide ē. lib.24.cap.1. except. 13. Planè quantum ad uniuerſalem legatorum æſtimationem attinet, uſusfructus æſtimatio eſt neceſſaria: quod loco primæ replicationis notandum. quæ approbatur d.§.ſi uſusfructus, in fine, his uerbis:* Imò & in uſufructu, ſi quæratur quantum hic capiat cui uſusfructus datus eſt, quantum ad cæterorum legatorum æſtimationem, aut etiam huius ipſius, ne dodrãtem excedat legatum, neceſſariò ad ueterum ſententiam reuertendum eſt. *Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi operæ ſeruorum ſint legatæ. quæ replicatio approbatur d. §. ſi uſusfructus ibi: ſed operis ſerui, his uerbis:* Sed operis ſerui legatis, cùm neq; uſus neque uſusfructus in eo legato eſſe uideatur, neceſſaria eſt ueterum ſententia, ut ſciamus quantum ſit in legato: quia neceſſariò ex omnibus quę ſunt facti, pars decedere debet, nec pars operæ intelligi poteſt.

V. QVANDIV COMPETAT hoc remedium?

Huic iuri non præſcribitur. quæ regula approbatur l.58.ff.ad l.Falcidiam, his uerbis: Legis Falcidiæ beneficium hæres etiam poſt longũ tempus mortis teſtatoris implorare non prohibetur.

VI. QVOD REMEDIVM EX lege Falcidia competat, & quod eius adfine ſit remedium?

Regulariter quidem per retentionem competit: ſed etſi ſolidum legatum ſit ſolutum, uel alio modo ad legatarium peruenerit, competit actio ad repetendã quartam. quæ actio approbatur l.1.§. ſi legatarius. ff.ad l.Falcidiam, his uerbis: Si legatarius poſſeſsionem nactus eſt, & non poteſt auocari ei res, quia uoluntate hæredis errantis nactus eſt poſſeſsionem: dabitur actio hæredi, ut id quod ſupra dodrantem eſt, offeratur. *Concordat l.26.in prin ff.eod.tit. his uerbis:* Lineam margaritorum trigintaquinque legauit, quæ linea apud legatarium fuerat mortis tempore: quæro an ea linea hæredi reſtitui debeat propter legem Falcidiam? Scæuola reſpondit, poſſe hæredem conſequi ut ei reſtituantur: aut ſi malit, poſſe uindicare partem in ea linea, quæ propter legis Falcidiæ rationem debet remanere. *Concordat item l.79.§.mater. ff de leg. 2 his uerbis:* Mater filijs ſuis uulgò conceptis dotem ſuam mortis cauſa donando ſtipulari permiſit, cùm alijs hæredibus inſtitutis perijſſet à filijs uiro dotem reſtitui: totum uiro fideicommiſſum dotis deberi, ſi Falcidię ratio non interuenerit, ideo retentionem dotis uirum habere placuit: alioquin Falcidiæ partem hæredibus à filijs ex ſtipulatu cum uiro agentibus ex dote eſſe per in factum actionem reddendam. *Concordat item d.l.79.§.Mæuio, in fine. de quo in Comment.de Liberat. Datur inſuper ad reuocãdam quartam partem actio ex ſtipulatu de eo quod amplius, &c. de qua ē.lib.prox.cap.9.caut. 3. Datur demum de dolo actio, ſi hæres à legatario falsò perſuaſus ſolidum legatum ſoluit. quæ actio approbatur l.23.ff.de dolo malo, his uerbis:* Si legatarius, cui ſupra modum legis Falcidiæ legatum ſit, hæredi adhuc ignoranti ſubſtantiam hæreditatis ultrò iurando, uel quadam alia fallacia perſuaſerit, tanquam ſatis abundeque ad ſolida legata ſoluenda ſufficiat hæreditas, atque eo modo ſolida legata fuerit conſecutus, datur de dolo malo actio. *Per replicationem deniq; quarta recuperatur, ſi debitori liberatio ſit legata. quod approbatur l. 15. in prin.ff.ad l.Falcidiã, his uerbis:* Quod bonis iure Falcidiæ contribuendũ eſt à debitore, cui mortis cauſa pacto debitum remiſſũ eſt, in factum cõcepta replicatione retinebitur.

VII. EVENTVS LEGIS Falcidiæ.

Prima huius loci regula eſt, quòd deminuto per legem Falcidiam legato, deminuitur etiam fideicommiſſum. de qua re uide ē. lib. prox. capite 7. reg. 19. Secunda regula: Deminuto per Falcidiam fundo legato, uiæ legatum ad eum fundum perit. quæ regula approbatur l.49.§.fin.ff.ad l.Falcidiam, his uerbis: Interdum euenit, ut propter rationem legis Falcidiæ ſequens legatum extinguatur: ueluti ſi fundus, & ad eum uia legata ſit per alium fundum. nam ſi pars fundi remanſerit in hæreditate, non poteſt procedere uiæ legatum: quia per partes ſeruitus adquiri non poteſt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi precium uiæ maius ſit, quàm pars lege*

Falcidia ablata. quæ exceptio approbatur l.23. ff. eodem titulo, his uerbis: Si fundus mihi legetur & uia, in Falcidiæ ratione (ſi tantum ſit in uia, quanto amplius eſt in Falcidia) integer fundus capietur, & uia peribit: ſed ſi uia legetur, nec ſoluendo ſit hæreditas, nō debebitur. Videndum etiam, ſi fundo & uia legato minus ex utraque deſideretur, quàm eſt uiæ precium: & poteſt coacta ratione dici, nō tantum fundum ſolidum capi, ſed etiam ut doli exceptio tantū ſarciat, quantum deeſt, ne plus habeat quàm Falcidia deſiderat: ut tūc ſolùm uia interci dat, quoties plus Falcidia deſiderat, quàm eſt uiæ precium.

DE COMPVTATIONE & æſtimatione bonorum legis Falcidiæ gratia facienda.

Cap. II.

I. ANTECEDENTIA.

PRima regula, de eligendo arbitro ad ineundam quantitatem bonorum, proponitur l. 1. §. cùm dicitur. ff. ſi cui plus quàm per l. Falcid. his uerbis: Cùm dicitur lex Falcidia locum habere, arbiter dari ſolet ad ineundam quantitatem bonorum, tameſi unus aliquis modicum fideicommiſſum perſequatur. *Concordat l. 2. C. de uſuris uel fructibus legatorū, his uerbis:* Aduerſus eos qui ſub obtentu legis Falcidiæ legata morantur, notiſsimum eſt iuris auxilium. Si igitur propoſita ſtipulatione cauere cum ſatisdatione poteſtis, uos reſtituturos, quanto amplius quàm per eam legem licet, acceperitis: iudex qui de fideicommiſsis ius dicit, ſolida legata uobis præſtari iubebit. quòd ſi ſatiſdationem implere non poteritis, arbitro dato diem uobis præfiniet, intra quem altera parte ceſſante, partibus ſuis fungetur: et ſi conſtiterit legi Falcidiæ locum non eſſe, & uſuras & fructus poſt litem conteſtatam percipietis. *Secunda regula, de denunciando abſentibus fideicommiſſarijs & creditoribus, ut ad arbitrum ueniant, proponitur d. l. 1. § cùm dicitur. ibi: ſolet tamē, his uerbis:* Solet tamen ab hærede etiam cæteris denunciari fideicommiſſarijs, ut ueniant ad arbitrium, ibiq; cauſam ſuam agant: plerunque etiam creditoribus, qui de ære alieno probent. *Tertia regula. de inſtrumentis hæreditarijs & rationibus edendis, proponitur l. penult. §. fin. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Poſt aditam hæreditatem triennio exacto, legatarijs hæres legem Falcidiam oppoſuit idcirco, quòd adminiſtrarit tutelas teſtator, quarum ratio nondum reddita ſit: & quòd negetantum redigi ex nominibus poſſe, quantum in cautione deductum eſt: quæſitum eſt, an rationis defuncti & omnium inſtrumentorum hęreditariorum & pupillarium rationum legatarijs deſiderantibus hæres deſcribendi poteſtatem facere debeat, ne in poteſtate eius ſit proferre quod uelit, & per hoc in fraudem legatarij inducantur? Scæuola reſpondit, ad iudicis officium pertinere, explorare ea per quæ probetur, quatenus ſit in bonis.

II. EVENTVS COMPVTATIONIS.

Computatio huius legis gratia ſacta, legatarijs abſentibus non præiudicat. quæ regula approbatur l. 1. §. cùm dicitur. ff. ſi cui plus quàm per l. Falcidiam, &c. his uerbis: Quæ computatio præiudicare non debet cæteris qui ad arbitrium admiſsi non ſunt.

III. AD FINE remedium.

Hæres ſi malit accepta cautione de eo quod amplius, &c. ſolida legata ſoluere, quàm hoc arbitrium ſeu hanc computationem ſubire, eſt audiendus. quæ regula approbatur d. l. 1. §. ſolet tamē, in fine, his uerbis: Habet tamen rationem in legatarijs, item in fideicommiſſarijs, ut ſi offerat integrum quod relictum eſt, hæres deſiderās caueri ſibi hac ſtipulatione audiatur. *Idem iuris eſt, ſi legatarius quoq; hac cautione oblata, integrum ſibi ſolui petat. quod approbatur l. 2. C. de uſuris & fructibus legatorum. cuius uerba uide paulò ſuperius quæſt. prox. reg. 1.*

IIII. MODVS COMPVTANDI & æſtimandi.

Prima regula: Antè detrahendum quod extra bonorum quantitatem eſt, deinde quod ex bonis apud hæredem remanet. quæ regula approbatur Inſt. de lege Falcidia. §. fin. cuius uerba uide ſ. capite prox. quæſt. 4. reg. 1. Concordat l. 73. §. fin. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide ſ. cap. prox. in princip. Secunda regula, de æſtimatione huius legis gratia facienda, proponitur l. 44. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis: In Falcidia æſtimatio precij rerum ex ueritate facienda eſt. *Concordat l. 62. §. fin. ff. eodem titulo, his uerbis:* Corpora, ſi qua ſunt in bonis defuncti, ſecundum rei ueritatem æſtimanda erunt, hoc eſt, ſecundum præſens precium: nec quidquā eorum formali precio æſtimandum eſſe, ſciendum eſt. *Exemplum huius regulæ primum proponitur l. 60. § finali ff. eodem titulo, his uerbis:* Legato petito, cùm in litem iuratum eſt, ratio legis Falcidiæ, non eius ſummæ in quam legatarius iurauit, haberi debet: ſed eius quanti reuera fuit quod petitum eſt. Nam id quod pœnæ cauſa adcreuit, in legem Falcidiam non incidit. *Alia huiuſmodi exempla proponuntur l. 63. in principio. ff. eodem titulo, his uerbis:* Precia rerum non ex affectu nec utilitate ſingulorum, ſed communi-

muniter finguntur. nec enim qui filium naturalem poſsidet, tanto locupletior eſt, quòd eum, ſi alius poſsideret, plurimo redempturus fuiſſet: ſed nec ille qui filium alienum poſsidet, tantum habet, quanti eum patri uendere poteſt: nec expectandum eſt dum uendat, ſed in præſentia non quaſi filius alicuius, ſed quaſi homo æſtimatur. Eadem cauſa eſt eius ſerui qui noxam nocuit: nec enim delinquendo quiſque precioſior fit. Sed nec hæredem poſt mortem teſtatoris inſtitutum ſtatuum tanto pluris eſſe, quo pluris uenire poteſt, Pedius ſcribit. Eſſe enim abſurdum, ipſum me hæredem inſtitutum non eſſe locupletiorem antequam adeam: ſi autem ſeruus hæres inſtitutus ſit, ſtatim me locupletiorem effectum, cùm multis cauſis accidere poſsit ne iuſſu noſtro adeat: adquiri nobis certè, cùm adierit: eſſe autem præpoſterum, antè nos locupletes dici, quàm adquiſierimus. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi defunctus rem pluris uel minoris emerit. quæ exceptio reprobatur uerbis ſuprà propoſitis hiſce:* Nec quidquam eorum formali precio æſtimandum eſſe, ſciendum eſt. *Secunda exceptio eſt: Niſi hæres rem alienam legatam, domino iuſto precio uendere nolente, pluris quàm quanti reuera eſt redemerit.* Et *hæc exceptio reprobatur leg. 61. ff. eodem titulo, his uerbis:* Alienus fundus tibi legatus eſt. hunc cùm hæres emere niſi infinito precio non poſſet, emit multo pluris quàm quanti erat: qua emptione factum eſt, ut legatarij ad legem Falcidiam reuocarentur: quæro, cùm ſi fundus tanti, quanti reuera eſt, emptus eſſet, legata non fuerant exceſſura ius legis Falcidiæ, an hoc ipſo hæres inſtitutus partem reuocandi à legatariis ius habeat, quòd ex uoluntate defuncti pluris emerit fundum, quàm quanti erat? Iabolenus reſpondit: Quòd amplius hæres quàm precium fundi legatario ſoluit, id in lege Falcidia imputari non poteſt: quia negligentia eius nocere legatarijs non debet, utpote cùm is confitendo ueram æſtimationem præſtare poterat. *Tertia exceptio eſt: Niſi defunctus rem pluris uel minoris æſtimauit. & hæc exceptio reprobatur l. decimaquinta. §. fin. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Quarta quæ per legem Falcidiam retinetur, æſtimatione, quam teſtator fecit, non magis minui poteſt, quàm auferri. *Huius elegans exemplum proponitur leg. ſi quis. 78. §. ſi libertus. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si libertus patronum ex ſeptunce hæredem ſcripſerit, alios ex cæteris, & ita legauerit, Quiſquis mihi alius ex ſuprà ſcriptis cum patrono meo hæres erit, ab eo ſeruos illum & illum Titio lego, quos ſingulos æſtimo uicenis aureis: intelligendum erit, à cohærede patroni duntaxat legatum datum: & ideo Titium non amplius quincunce in ſeruis uindicare poſſe. Adiectio autem illa, Quos ſingulos æſtimo uicenis aureis: non mutat legati conditionem, ſi legis Falcidiæ rationem habere oporteat: nihilominus enim uerum precium ſeruorum in æſtimationem deducetur. *Quarta exceptio eſt: Niſi ob incertitudinem quantitatis uel rei, ea facilè æſtimari non poſsit: hoc enim caſu tanti æſtimatio fieri debet, quanti res poteſt uenire. Hæc exceptio approbatur exemplis, quorum primum proponitur l. 55. ff. ad leg. Falcid. his uerbis:* Cùm Titio in annos ſingulos dena legata ſunt, & iudex legis Falcidiæ rationem inter hæredem & alios legatarios habeat: uiuo quidem Titio tanti litem æſtimare debet, quanti uenire id legatum poteſt, in incerto poſito quandiu uicturus ſit Titius: mortuo autem Titio, non aliud ſpectari debet, quàm quid hæres ex ea cauſa debuerit. *Secundum exemplum eſt, ſi nomen hæreditarium non ſit ſoluendo: tunc enim tanti æſtimandum, quanti uenire poteſt. quod exemplum proponitur l. 82. in prin. ff. eodem titulo. de quo 3. quæſt. 5. reg. 3. except. 9. repl. 2. Planè in legato ſub conditione relicto, quamuis incertum ſit, tamen exceptioni locus non eſt. quod approbatur l. 41. §. in his legatis ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* In his legatis quæ ſub cōditione relicta ſunt, Proculus putabat, cùm quæreretur de lege Falcidia, tantum eſſe in legato, quanti uenire poſſet. quod ſi eſt, & deductio ſic poteſt fieri, ut tantum uideatur inde deberi, quanti nomen uenire poteſt. ſed hæc ſententia nō probatur: cautionibus ergo melius res temperabitur. *De hiſce cautionibus uide 3. libro prox. capite 9. cautione 3. cauſa 1. exemplo 2. Sanè in alimentorum quoque & uſusfructus legato, quamuis & ipſum quoad quantitatem incertum ſit, tamen propoſitæ exceptioni locus non eſt. nec enim tanti æſtimari debet, quanti uendi poteſt. ſed alia eius æſtimatio proponitur l. 68. in princip. ff. ad l. Falcidiam. de quo paulò inferius regul. 4. Quinta exceptio eſt: Niſi fundus pignori ſit obligatus: tunc enim tanti æſtimandus eſt, quanti uendi poteſt. quæ exceptio exemplum eſt exceptionis præcedentis, & approbatur lege 1. §. ſi hæres. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Si hæres percepto fundo rogatus hæreditatem reſtituere. ex Trebelliano ſenatuſconſulto reſtituet hæreditatem, nec multum facit, ſi fundus pignori datus eſt. neque enim æris alieni perſonalis actio fundum ſequitur, ſed eum cui hęreditas ex Trebelliano ſenatuſconſulto reſtituta eſt: ſed cauendum

cauendum eſt hæredi à fideicommiſſario, ut ſi fortè fundus fuerit euictus à creditore, habeat cautum. Iulianus autem cauendum non putat, ſed æſtimandum fundum quanti ualeat ſine hac cautione: hoc eſt, quáti uenire poſsit ſine cautione: et ſi poſſit tanti uendere non interpoſita cautione, quátum facit quarta pars bonorum, ex Trebelliano tranſituras actiones: ſi minoris, retento eo quod deeſt ſimiliter ex Trebelliano reſtitutionem fieri: quæ ſententia multas quæſtiones dirimit. *Concordat l.18.§.fin.ff.de mortis cauſa donat.his uerbis*: Qui hominem noxæ nomine, uel aliàs obligatum mortis cauſa acceperit, tantum accepiſſe intelligendus eſt, quanti is homo uenire potuiſſet. Idem in fundo qui obligatus eſt, obſeruari poterit, ut precium excutiatur. *Tertia regula: Præſentis temporis & loci æſtimatio ſequenda, non tamen ex ea caritate quæ rarò accidit. quæ regula approbatur l. 61.§.fin.ff.ad l. Falcid. his uerbis*: Nonnullam precij uarietatem loca temporaq; adferunt. nec enim tantidem Romæ, ut in Hiſpania oleũ æſtimabitur: nec continuis ſterilitatibus tantidem, quanti ſecundis fructibus: dum tamen hic quoque non ex momentis temporum, nec ex ea quæ rarò accidit caritate precia conſtituantur. *Quarta regula: De alimentorum legato æſtimando, proponitur l.68. in prin. ff.ad l. Falcidiam, his uerbis*: Hæreditatum computationis in alimentis faciendæ hanc formam eſſe Vlpianus ſcribit, ut à prima ætate uſque ad annum uiceſimũ quantitas alimentorum triginta annorum computetur, eiuſque quantitatis Falcidia præſtetur: ab annis uerò uiginti uſque ad annum uiceſimum quintum, annorum uiginti octo: ab annis uiginti quinque uſque ad annos triginta, annorum uiginti quinque: ab annis triginta uſque ad annos triginta quinque, annorum uiginti duorum: ab annis triginta quinque uſque ad annos quadraginta, annorum uiginti: ab annis quadraginta uſq; ad annos quinquaginta, annorum computatio fit, quot eius ætati uſque ad annum ſexageſimum deerit, remiſſo anno uno: ab anno uerò quinquageſimo uſque ad annũ quinquageſimum quintum, annorum nouem: ab annis quinquaginta quinq; uſque ad annum ſexageſimum, annorum ſeptem: ab annis ſexaginta (cuiuſcunque ætatis ſit) annorum quinque. *Quinta regula: De uſusfructus legato æſtimando, proponitur d.l. 68. §. eoq; nos iure, his uerbis*: Eoque nos iure uti, Vlpianus ait & circa computationem uſusfructus faciendam: ſolitum eſt tamen à prima ętate uſque ad annum uiceſimum computationem annorum triginta fieri: ab annis uerò triginta tot annorum computationem iniri, quot ad annum ſexageſimum deeſſe uidentur. Nunquam ergo amplius quàm triginta annorum computatio initur. *Huius regulæ exceptio hæc eſſe uidetur: Niſi reipubl.uſusfructus ſit legatus. Hæc exceptio reprobatur d.l. 68. §. ſic deniq;, his uerbis*: Sic denique, etſi reipubl. uſusfructus legetur (ſiue ſimpliciter, ſiue ad ludos) triginta annorum computatio fit. *Sexta regula: De legato in ſingulos annos relicto. Hoc legatum tanti æſtimandum, quanti uendi poteſt. quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l.55.ff.ad l.Falcid. cuius uerba uide paulò ſuperius reg.2.except.4. Sed & diſtinguitur hoc modo: Niſi reipub.in annos ſingulos ſit legatum. quæ diſtinctio approbatur l.3.§.fin.ff.ad l.Falcid. his uerbis*: Si reipub.in annos ſingulos legatum ſit, cùm de lege Falcidia quæreretur, Marcellus putabat tantum uideri legatum, quantum ſufficiat ſorti ad uſuras trientes eius ſummæ, quæ legata eſt, colligendas. *Septima regula, de re pignori obligata æſtimanda, proponitur l.1.§.ſi hæres.ff.ad ſenatuſconſ. Trebell. cuius uerba uide paulò ſuperius reg.2.except.5. Octaua regula, de nomine quod non eſt ſoluendo, æſtimando. Hoc nomen legatum inter cætera legata non computatur, & nullius momenti reputatur. quæ regula approbatur l.22.§.fin.ff. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Si alij nomen quod non eſt ſoluendo legetur, nullum legatum erit, nec cæteria contribuetur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ipſi debitori liberatio ſit legata. tunc enim in totum computatur. de quo uide J. quæſt.5.reg.3.except.9. replic. 2. Secunda exceptio eſt: Niſi nomine legato, aliquid exigi ab eo poßit. hoc enim quod exigi poteſt, computetur. Tertia exceptio eſt: Niſi nomen quod minus ſoluendo eſt, donationis cauſa alicuius creditori ſit delegatum. tunc enim tanti æſtimatur, in quantum debitor legatarius eſt liberatus. Hæ duæ exceptiones approbantur l.18.§. ſi donationis.ff.de mortis cauſa donat. cuius uerba uide J. lib prox.cap. 7.quæſt 5.reg. 2.* Concordat *l. 11.§.ſi iuſſeris.ff.eodem tit.cuius uerba uide d. reg.2. Reliquas huiuſmodi exceptiones uide J.quæſt.5.reg.3.except.9. Nona regula, de legato ſub conditione relicto æſtimando, proponitur l.45.§.in legatis.ff.ad l.Falcidiam. cuius uerba uide paulò ſuperius reg.2.except. 4. Decima regula, de legato in diem relicto, proponitur l.45.in prin.ff.ad l.Falc.his uerbis*: In lege Falcidia nõ habetur pro puro, quod in diem relictũ eſt: medij enim temporis cõmodum computatur. *Concordat l.73.§.in diem.ff.eod.tit.cuius uerba uide ĩ.lib.prox.cap.9.cautione 3.cauſa 1. except. 1.Concordat itẽ l.3.§.quoties. ff.ſi cui plus quàm per l.Falcidiam, &c.cuius uerba uide ĩ.d.except.1. Vndecima regula, de legato ſeruorum æſtimando proponitur l.3.in prin.ibi: cæteris autem. C. cõmunia de legatis.*

legatis. cuius uerba uide J. *lib. prox. cap.* 11. *quæſt.* 1. *except.* 21.

V. QVAE EXTRA VEL INter bona defuncti, uel in quartam hæredis partem, item inter legata ſint connumeranda?

Prima regula: De eo quod bonis poſt mortem teſtatoris acceßit. per hoc non augetur hereditas defuncti. Quæ regula approbatur Inſt. de l. Falcidia. §. quantitas, his uerbis: Quantitas patrimonij, ad quã ratio legis Falcidiæ redigitur, mortis tempore ſpectatur. Itaque, uerbi gratia, ſi is qui centum aureorum patrimonium in bonis haberet, centum aureos legauerit, nihil legatarijs prodeſt, ſi ante aditam hæreditatem per ſeruos hæreditarios, aut ex partu ancillarum hæreditariarum, aut ex fœtu pecorum tantum acceſſerit hæreditati, ut centum aureis legatorum nomine erogatis, hæres quartam partem hæreditatis habiturus ſit: ſed neceſſe eſt ut nihilominus quarta pars de legatis detrahatur. Ex diuerſo, ſi ſeptuaginta quinque legauerit, & ante aditam hæreditatem in tantum decreuerint bona, incendijs fortè aut naufragijs, aut morte ſeruorum, ut nõ amplius quàm ſeptuaginta quinque aureorum ſubſtantia, uel etiam minus relinquatur, ſolida legata debentur: nec ea res damnoſa eſt hæredi, cui liberum eſt non adire hæreditatem: quæ res efficit, ut ſit neceſſe legatarijs (ne deſtituto teſtamento, nihil conſequantur) cum hærede in portione paciſci. *Concordat ijſdem uerbis l.* 73. *in prin. ff. ad l. Falcidiam. item concordat l.* 30. *in prin. ff. eodem tit. his uerbis:* In ratione legis Falcidiæ mortes ſeruorum cæterorumq́; animaliũ, furta, rapinæ, incendia, ruinæ, naufragia, uis hoſtium, prædonum, latronum, debitorum facta peiora nomina: in ſumma, quodcunque damnum (ſi modò culpa legatarij careant) hæredi pereunt: quemadmodum ad hæredis lucrum pertinent fructus, partus ancillarum, & quæ per ſeruos adquiſita ſunt, ut ſtipulationes, rerũ traditiones, legatæ hæreditateſúe his datæ: cæteræ donationes, item ſeruitutes quibus liberata prędia precioſiora fierent, actioneſque adquiſitæ, ut furti, damni, iniuriæ, ſimileſq́;, quorum nihil in rationem legis Falcidiæ cadit. *Concordat item l.* 56. *in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide* J. *reg.* 1. *except.* 9. *repl.* 3. *Concordat item l.* 78. *in prin. ff. eodem titul. cuius uerba uide* J. *reg.* 22. *except.* 2. *Concordat item l.* 93. *ff. ad S.C. Trebell. cuius uerba uide* ª. *lib. prox. cap.* 4. *de eo quod ad rog. reg.* 7. *except.* 3. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi fructus mortis tempore pendeant. quæ exceptio approbatur l.* 9. *ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* In Falcidia placuit, ut fructus poſtea percepti, qui maturi mortis tempore fuerint, augeant hæreditatis æſtimationem fundi nomine, qui uidetur illo in tempore fuiſſe precioſior. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi partus ancillæ ſit mortis tempore conceptus. quæ replicatio approbatur d. l.* 9. *in fine, his uerbis:* Circa uentrem ancillæ uerò nulla temporis admiſſa diſtinctio eſt: nec immeritò, quia partus nõdũ editus, homo nõ rectè fuiſſe dicitur. *Secunda exceptio eſt: Niſi pendente die uel conditione legati, hæreditati acceſſerit. quæ exceptio approbatur l.* 22. §. *ſi hæres. ff. ad ſenatuſconſult. Trebellian. his uerbis:* Si hæres poſt multum temporis reſtituat, cùm præſenti die fideicommiſſum ſit, deducta quarta reſtituet. Fructus enim qui percepti ſunt, negligentia petentis, non iudicio defuncti percepti uidentur. Alia cauſa eſt, ſi ſub conditione, uel in diem rogatus fuerit: tunc enim quod percipitur, ſubmouet Falcidiam, ſi tantum fuerit, quantum quarta facit, & quartæ fructus. nam fructus qui medio tempore percepti ſunt, ex iudicio teſtantis percepti uidentur. *Concordat l.* 18. *in princip. ibi: planè fructus. ff. eodem titul. his uerbis:* Planè fructus in quartam imputantur, ut eſt reſcriptum. *Concordat item l.* 58. §. *ante diem. ff. eodem titul. his uerbis:* Ante diem fideicommiſsi cedentem fructus & uſuræ, quas debitores hæreditarij, cùm poſtea ceſsiſſet dies, ſoluerunt: item mercedes prædiorum ab hærede perceptæ, portioni quadrantis imputabuntur. *Concordat item l.* 15. §. *quod autem. in fine. ff. ad l. Falcidiã. cuius uerba uide in capite eodem, regul.* 4. *except.* 4. *repl.* 2. *Concordat item d. l.* 15. §. *fructus. cuius uerba uide* ª. *cap. prox quæſt.* 4. *reg.* 1. *item l.* 18. §. *fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide* J. *cap. prox. quæſt.* 1. *except.* 3. *Concordat item l.* 24. §. 1. *ff. eod. tt. ubi Paulus reſpondet, partus ancillarum ante diem fideicommiſsi editos, ad heredes eius qui rogatus eſt, pertinere: eoſqúe in quartam & quartæ fructus computandos, ſi de lege Falcidia quæſtio incidat. Concordat l.* 36. §. *fin. ff. eodem titul. his uerbis:* Cæcilio placebat, ſi quid ex operis eius medio tempore conſecutus fuerit hæres, id in preciũ eius erogare eum debere propter legis Falcidiæ rationem. *Concordat item l.* 41. *in prin. ff. eodem tit. cuius uerba uide* ª. *eod. cap. quæſt.* 4. *reg.* 10. *Concordat item l.* 66. *in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Circa legem Falcidiam in eo quod ſub conditione uel in diem alicui relictum eſt, hoc obſeruandum eſt: Si decem ſub cõditione alicui fuerint relicta, eaq́; conditio poſt decennium fortè extiterit, non uidentur decem huic legata, ſed minus decẽ: quia interuallũ tẽporis & interuſuriũ huius ſpacij minorẽ facit quãtitatem

tatem decem. *Concordat item l. 73. §. in diem relicta. ff. eod. tt. cuius uerba uide ĩ. lib. prox. cap. 9. caut. 3. cauſa 1. except. 1. Concordat item l. 87. §. fin. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Qui ducenta in bonis relinquebat, legauit mihi centum præſenti die, tibi æquè centum ſub conditione: poſt aliquantum temporis extitit conditio, ita tamen ut ex reditu eius ſummæ, quæ tibi relicta eſt, non amplius quàm uiginti quinq; reciperet: legis Falcidiæ ratio ita habenda erit hæredi, ut uiginti quinq; conferre ei debeamus, & amplius fructus, ſcilicèt medij temporis, qui (uerbi gratia) efficiant quinque. Cùm igitur triginta ſint conferendæ, quidam putant quina dena ab utroque noſtrûm conferenda eſſe: quod minimè uerum eſt. Licet enim eandem quantitatem acceperimus, manifeſtum tamen eſt, aliquanto uberius eſſe meum legatum: quare ſtatuendum erit tanto minus in tuo legato eſſe, quantum ex fructibus eius hæres perceperit. ſecundum quod in propoſita ſpecie computationem ita iniri oportet, ut ex ſeptem partibus ego quatuor, tu tres conferamus: quandoquidem quarta pars amplius in meo, quàm in tuo legato eſt. *Concordat item l. 8. §. unde ſi quis. ibi: fructus enim. ff. de inofficioſo teſtamento. cuius uerba uide ĩ. lib. 11. cap. 5. repl. 5. dupl. 2. Hactenus leges quibus exceptio propoſita approbatur, enumeraſſe ſufficiat: nunc eius exceptionis replicationes ſunt proponendæ. Harum prima hæc eſt: Niſi ſi legatum purùm ſit, ſed extrinſecus ex aliqua cauſa differatur: hoc enim caſu fructus medio tempore percepti non computantur in Falcidiam. quæ replicatio approbatur l. 22. §. ſi hæres. ff. ad Senatuſconſ. Trebell. cuius uerba uide ĩ. ead. except. in prin. Concordat l. 1. §. ſed etſi ſeruo. ff. ad l. Falcid. cuius uerba uide J. reg. 22. Secunda replicatio eſt: Niſi filius filiaúe teſtatoris rogati ſint poſt mortem ſuam hæreditatem reſtituere: hoc enim caſu fructus medio tempore percepti in Falcidiam non imputãtur. Hæc replicatio approbatur l. 6. in prin. C. de Senatuſcõſ. Trebell. his uerbis:* Iubemus, quoties pater uel mater filio ſeu filiæ, filijs uel filiabus, ex æquis uel iniquis partibus inſtitutis, inuicem ſeu ſimpliciter quoſdam ex his aut quendam rogauerit, qui prior ſine liberis deceſſerit, portionem hæreditatis ſuæ ſuperſtiti ſeu ſuperſtitibus reſtituere: ut omnibus modis retenta quarta pro authoritate Trebelliani ſenatuſconſulti, non per imputationem redituum (licet hoc teſtator rogauerit uel iuſſerit) ſed de ipſis rebus hæreditarijs dodrans reſtituatur. Idẽque in retinendæ legis Falcidiæ portione obtinere iubemus, etſi pater uel mater, filio ſeu filia inſtitutis (ſicut ſuprà dictum eſt) hæredibus, rogauerit eos eas'ue nepotibus uel neptibus, pronepotibus uel proneptibus ſuis ſiue deinceps reſtituere hæreditatem. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi teſtator fructus in Falcidiam imputari uoluerit. quæ duplicatio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Licet hoc teſtator rogauerit uel iuſſerit. *Secunda duplicatio eſt: Niſi alius quàm filius uel filia teſtatoris rogata ſit. Tertia duplicatio eſt: Niſi alijs quàm fratribus aut filijs uel nepotibus ſuis reſtituere ſit rogatus. Hæ duæ poſteriores duplicationes approbãtur d. l. 6. §. fin. his uerbis:* Illud etiam admonemus, ea quæ de Falcidiæ portione nõ per reditus, ſed per ipſas res hæreditarias retinenda, & de ſatiſdatione fideicommiſſorum (ſicut ſuprà dictum eſt) concedenda diximus: non ulterius quàm in his perſonis & caſib. quorum quarumque ſuperius mentio facta eſt, oportere produci. *Ait imperator:* Et de ſatiſdatione fideicommiſſorum, &c. *De hac re uide ĩ. libro prox. cap. 12. quæſt. 1. exception. 6. replic. 2 & 3. Tertia replicatio eſt: Niſi fructus uel uſuras nullas perceperit rogatus. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 58. §. ante diem. ibi: cùm autem. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Cùm autem poſt mortem ſuam rogatus hæreditatem reſtituere, res hæreditarias diſtrahere non cogatur hæres, ſortium quæ de precijs earum redigi potuerunt, uſuræ propter uſum medij temporis perceptæ non uidebuntur. *Hæc de ſecunda exceptione, eiuſq; replicationibus ſunt dicta. Tertia propoſitæ regulæ exceptio proponitur & reprobatur l. 24. §. fin. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Paulus reſpõdit, fructus ex propria re hæredis, quæ legata eſt, poſt diem fideicommiſſi cedentem perceptos, etſi non ſint reſtituendi fideicommiſſario, hæredi in quartam imputari non ſolere. *Quarta exceptio eſt: Niſi res teſtatoris ab hoſtibus capta, poſt mortem eius ſit recuperata. Hæc exceptio approbatur l. 42. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Serui qui apud hoſtes ſunt, poſt mortẽ teſtatoris reuerſi (quod ad Falcidiam pertinet) locupletiorem faciunt hæreditatẽ. *Quinta exceptio eſt: Niſi per actionem quæ defuncto cõpetebat, hæreditati acceſſerit, uel accedere poſſit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicentur J. reg. 11. Sexta exceptio eſt: Niſi nomen quod tempore mortis non fuit ſoluendo, poſtea ſoluendo eſſe cœperit. Hæc exceptio approbatur J. reg. 3. except. 9. repl. 4. Septima exceptio eſt: Niſi, cùm ſub conditione defuncto deberetur, cõditio poſt mortẽ eius extiterit. quæ exceptio approbatur per ea quæ dicentur J. reg. 11. except. 16. Octaua exceptio eſt: Niſi quis ſibi & filio ſuo impuberi teſtamentum fecerit. hoc enim caſu, quantum ad impuberis hæreditatem attinet, eius, non teſtatoris mors ſpectanda uidetur. Verùm exceptio hæc reprobatur l. 78. in prin. ff. ad l. Falcidiam, cuius uerba uide J. reg. 22. except. 2. Secunda regula: De eo quod*

bonis

bonis poſt mortem teſtatoris deceßit: per hoc hæreditas, quoad Falcidiam, non deminuitur. quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. regul. prox. in prin. Cui concordat l.58.§.ante diem, in fine. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis: Nec periculum mancipiorum aut urbanorum prædiorum hæres præſtare cogitur, ſed nihilominus uſus & caſus eorum quadrantem quoq; diminuit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi per contra tabulas bonorum poſſeßionem uel aliam ſimilem cauſam hæreditas uel portio hæredis deminuatur. Hæc exceptio approbatur l.11.§.imperator. ff.ad l.Falcidiam, his uerbis:* Imperator Marcus Antoninus decreuit, hæredes quibus pars bonorum ablata eſt, non in ampliorẽ partem, quàm pro ea parte quæ relicta eſt, legatorum nomine teneri. *Plura de exceptione propoſita uide ſ.lib.prox.cap.7.reg.19.cum reg. ſequente. Secunda exceptio eſt: Niſi per ſententiam iudicis hæreditati decesſerit. Hæc exceptio approbatur d.l.11.§.cùm quidam, his uerbis:* Cùm quidã parte dimidia bonorũ adempta fuiſſet relegatus, idemq; prouocatione interpoſita teſtamento poſtea facto obijſſet, atq; poſt mortem eius non iuſtè appellatum eſſe, pronunciatum eſſet: quæſitum eſt, utrum æris alieni loco pars dimidia abſcederet, ut reſidua ſola uideretur fuiſſe in bonis, an uerò ſuccurri hæredi neceſſarium eſſe uideretur? Sed uidetur ſuccurri debere, cũ animus litigantis obtinendi uotum hanc opinionem admittat. *Tertia exceptio eſt: Niſi propter æs alienum defuncti hæreditati decesſerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicentur inferius regula 4. Quarta exceptio eſt: Niſi res quæ poſt mortem teſtatoris perijt, legata ſit. hoc enim ea ſu legatario, non hæredi res perijt. Cuius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi genus ſeu res incerta, nõ ſpecies aliqua certa ſit legata. Sed & huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi res aliqua incerta ex rebus certis ſit legata. hoc enim caſu rebus omnibus certis peremptis, & incertæ rei legatũ perit. Hæc exceptio cum ſua replicatione & replicationis duplicatione approbatur l.30.§.diligenter. ff.ad l.Falcidiã, his uerbis:* Diligenter animaduertendum eſt, ne quod dicitur, damna poſt mortem teſtatoris illata ad ſolum hæredem reſpicere, uſquequaq; & ſine ulla diſtinctione recipiatur. quod enim remota lege Falcidia in totum iuris foret, hoc idem foret & in ea parte, quæ lege Falcidia conſtitueretur. hoc enim attinet damna poſtea facta non deduci, ne a mora portio legatis fideiuſſe commiſsis detrahatur. Verum eſt autem, his ſolis quæ pondere, numero, menſura conſtant, nec damno poſtea incidente ex portione quæ fieri ſolet ad æſtimationem eorum bonorum, quæ mortis tempore fuerunt, quidquam detrahi. Certis uerò corporibus, & his ipſis ita relictis, Pecuniam quam in illa arca, uinum quod illis dolijs, pondus argenti quod in illis horreis habeo: ſi non culpa hæredis deperierunt, uel deteriora ſunt facta, procul dubio aut nihil debebitur, aut eorum quæ extabunt, qualia erunt, ea portio debebitur, quæ per legem Falcidiam efficiatur ex æſtimatione bonorum, quæ mortis teſtatoris tempore fuerint: incertæ autem res relictæ diſtinctionem recipiunt. nam ſi ex ſuis rebus incertam rem teſtator reliquiſſet, ueluti argentum quod elegerit, & omne argentum teſtatoris interijſſet ſine culpa hæredis, nihil debeatur: ſi uerò argenti pondus purè relictum eſſet, quamuis omne argentum teſtatoris deperijſſet, admiſſa lege Falcidia, portio eius quantitatis ſumetur, quæ fuit in bonis eo tempore quo teſtator deceſsit: nec ad deminuendam eam quidquam damna poſtea incidentia proficient. Res tamen quæ interierint, pro nulla parte, ac ne æſtimatio quidem debebitur, non magis quàm ſi omnes res per ſpeciem enumeratæ relictæ eſſent. *Sed plura de propoſita exceptione cum ſua replicatione uide ſuprà libro 32. capite 11. cauſ.51. item in Comment. de Liberationibus, cap. 21. except. 3. Quinta exceptio eſt: Niſi culpa legatarij quid ex hæreditate perierit. Hæc exceptio approbatur l. 10. in prin. ibi: ſi modò culpa legatarij careant. ff.ad l.Falcid. cuius uerba uide ſ.reg.prox.in princip. Sexta exceptio eſt: Niſi ius aliquod perſonale fuit, quod cum perſona ipſius teſtatoris eſt extinctum. Hæc exceptio approbatur l.32.§.1. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Sed nec in actoris quidam bonis defuncto eo iniuriarum actio poterit computari: quia & ipſa ſimul cum eo intercidit, uti uſusfructus, & id quod in dies, menſes annosúe ſingulos alicui, quoad uiuat, debetur. *Septima exceptio eſt: Niſi ſimul cum ipſo teſtatore perierit. quæ exceptio approbatur l.19. in fine. ff. de rebus dubijs, his uerbis:* Sed & circa legem Falcidiam, ſi dominus cum ſeruis ſimul uita functus ſit, ſerui quaſi in bonis eius mortis tempore fuerint, non computantur.

Tertia regula: De actionibus defuncto competentibus. Hæ inter bona defuncti computantur. quæ regula approbatur l.49.§.fin.ff.de uerb. ſignific. his uerbis: Æquè bonis annumerabitur, etiamſi quid eſt in actionibus, petitionibus, perſecutionibus. nam hæc omnia in bonis eſſe uidentur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi actiones ſint pœnales. Hæc exceptio reprobatur l.22. in prin. ff.ad l. Falcidiam, his uerbis:* Pœnales actiones (ſiue legitimæ ſiue honorariæ) exceptis popularibus in bonis actoris, non ideo minus cõputandæ ſunt, quia morte reorum intercidere poſſunt: è contrario

trario autem eædem actiones nihil bonis rei, defuncto eo, detrahunt. *Secunda exceptio eſt: Niſi populares ſint actiones. Hæc exceptio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Exceptis popularibus. *Tertia exceptio eſt: Niſi iniuriarum ſit actio. Hæc exceptio approbatur d.l.32.§.1. cuius uerba uide ſ.reg.prox.except.6. Quarta exceptio eſt: Niſi actio nulla certa lege firmetur, ſed natura tantū debeatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.1.§.id quod natura.ff.ad l.Falcidiam, his uerbis:* Id quod natura hæreditati debetur, & peti quidem non poteſt, ſolutū uerò non repetitur: non eſſe computandum in hæreditate, quidam putāt: ſed Iulianus & ex hoc euentu augeri patrimoniū, aut non augeri exiſtimat, & hæreditario iure id quoq; capi: ideoq; & in reſtitutionem hæreditatis uenturum. *Ait Iulianus:* Et hoc ex euentu augere patrimonium. *Id eſt, ſi ſolutum ſit. Continetur ergo in hiſce uerbis aduerſus propoſitam exceptionē replicatio hæc: Niſi id quod naturaliter tantum debetur, ſolutum ſit. Cuius elegans exemplum proponitur l.21.in prin.ibi: ut etiam in Falcidia hæredi imputentur.ff.eodem tit.de quo ſ.reg.11.except.3. Quinta exceptio eſt: Niſi aduerſus heredem defuncti actio competat. Hæc exceptio reprobatur l.1.§.ſi debitor.ff.ad l.Falcidiam, his uerbis:* Si debitor creditori hæres exiſtat; quamuis confuſione liberetur, tamen locupletiorem hæreditatem percipere uidetur, ut computetur ei quod debet, quamuis aditione confuſum ſit. *Huius exemplum proponitur l.94.in prin.ff.eod.tit. his uerbis:* Maritus uxoris res extra dotem conſtitutas adminiſtrauit, eaq; decedens ante rationem ſibi redditam adminiſtrationis, ex aſſe eundē maritum hæredē reliquit, eiusq; fidei cōmiſit, ut decem uncias filio communi, cùm moreretur, reſtitueret, duas autem uncias nepoti: quæſitum eſt, an id quoque quod ex adminiſtratione rerum apud maritum reſediſſe conſtiterit, cum cæteris pro rata decem unciarum filio reſtitui deberet. Scæuola reſpondit, id quod debuiſſet hæreditati, in rationem uenire debere. *Planè ſi uenditor emptoris heres exiſtens de euictione teneatur, non in duplum, ſed in ſimplum fit computatio. Quod approbatur l.48.ff.ad l.Falcidiā. de quo ſ.reg.4.except.4.diſtinct.2. Sexta exceptio eſt: Niſi dies actionis nondum ceſſerit, ueluti ſi ſub conditione debeatur. Hæc exc.tractatur l.73.§.magna.ff.ad l.Falcid. his uerbis:* Magna dubitatio fuit de his, quorum conditio mortis tempore pendet: id eſt, an id quod ſub conditione debetur, in ſtipulatoris bonis adnumeretur, & promiſſoris bonis detrahatur? ſed hoc iure utimur, ut quanti ea ſpes obligationis uenire poſſit, in tantum ſtipulatoris quidem bonis accedere uideatur; promiſſoris uerò decedere: & cautionibus res explicari poteſt, ut duorum alterum fiat, ut aut ita ratio habeatur tanquam purè debeatur, aut ita tanquam nihil debeatur: deinde hæredes & legatarij inter ſe caueant, ut exiſtente conditione aut hæres reddat, quanto minus ſoluerit: aut legatarij reſtituant, quanto plus conſecuti ſint. *Concordat l.56.in prin. ibi: ſicuti cùm conditio.ff.eod. tit. cuius uerba uide ſ. except.9.repl.1. Huic ſimile eſt, ſi defunctus quid poſt mortem ſuam ſibi dari ſit ſtipulatus. De quo l.32.§.1. ff.eod.tit.cuius uerba uide ſ.reg.prox.except.2. Septima exceptio eſt: Niſi defunctus exigi debitum prohibuit. Hæc exceptio approbatur l.14.§.auia.ibi: ſed huius quoq; onus.ff.eodem tit.cuius uerba uide ſ.ca pite prox.except.33. Octaua exceptio eſt: Niſi eadē actio alijs quoq; in ſolidum competat. Hæc exceptio approbatur l.62.ff.ad l.Falcid.his uerbis:* In lege Falcidia hoc eſſe ſeruandum, Iulianus ait; ut ſi duo rei promittendi fuerint, uel duo rei ſtipulandi, ſiquidem ſocij ſint, in ea re diuidi inter eos debere obligatio, atque ſi ſinguli partem pecuniæ ſtipulati eſſent uel promiſiſſent: quòd ſi ſocietas inter eos nulla fuiſſet, in pendenti eſſe in utrius bonis computari oporteat id quod debetur, uel ex cuius bonis detrahi. *Nona exceptio eſt: Niſi debitor hæreditarius minus ſit ſoluendo. Hæc exceptio approbatur l.63.§.penult.ff. ad l.Falcid. his uerbis:* Cuius debitor ſoluendo non eſt, tantum habet in bonis, quantum exigere poteſt. *Concordat l.82.in prin.ibi: quare cum nomen. ff eod.tit.cuius uerba uide ſ. lib.12.cap.12. cauſa 68. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi heres ipſe ſit debitor hæreditarius, non ſoluendo exiſtens. Hæc replicatio approbatur per ea quæ dicentur ſ.repl. prox. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi heres non ſuo, ſed filij uel ſerui ſui nomine de peculio teneatur. quæ replicatio approbatur l.56. in prin.& l.82.ff.ad l.Falcid.de quo ſ. repl.3. Secunda replicatio eſt: Niſi ipſi debitori qui non eſt ſoluendo, liberatio ſit legata. Hæc replicatio approbatur l.22. §.fin.ff.ad l. Falcid.his uerbis:* Si debitori liberatio legata ſit, quamuis ſoluendo non ſit, totum legatum computatur: licet nomen hoc non augeat hęreditatem, niſi ex euentu. Igitur ſi Falcidia locum habeat, hoc plus uidetur legatum, quod huic legatum eſt: cętera quoq; legata minuētur per hoc, & ipſum hoc per alia: capere enim uidetur, eo quòd liberatur. Sed ſi alij hoc nomē legetur, nullum legatum erit, nec cæteris contribuatur. *Concordat l.81.ff.eod.tit.cuius uerba uide ſ.lib.12.cap.12.cauſ.68. Item concordat l.30. §.Iuliano.ff.de mortis cauſa donat.his uerbis:* Iuliano placet, licet ſoluendo non ſit debitor cui acceptolatum ſit, uideri ei mortis cauſa donatum. *Concordat item d.l.31.§.fin. his uerbis:* Per acceptilationem quoq; egenus debitor

bitor liberatus totam eam pecuniam, qua liberarus eſt, accepiſſe uidetur. Tertia replicatio eſt: Niſi tempore mortis teſtatoris debitor fuerit ſoluẽdo. Hæc replicatio approbatur l.30. in prin. ibi: debitorum facta peiora nomina. ff. ad l. Falcid. cuius uerba uide ſ. proximè reg. 2. in prin. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi pater dominusue hæres filij uel ſerui ſui nomine de peculio teneatur. hoc enim caſu non quantum mortis, ſed aditæ hæreditatis tempore in peculio fuerit, inſpicitur. quæ duplicatio approbatur l.82. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis: Si creditor filij tui hæredem te inſtituerit, & legis Falcidiæ rationem ponas, peculij qoantitas, quod aditæ hæredidaris tempore fuit, io quadrantem tibi imputabitur. Huic quodammodo contradicit l.56. in prin. ff. eod. tit. his uerbis: Cum quio de peculio agi poterat, hæres creditori extitit: quæritur, coius temporis peculium computari oporteat in Falcidia lege? Plerique putãt, quod tunc in pecolio fuerit, cùm adiretur hæreditas, inſpiciẽdum. Ego dubito, quoniam mortis tempos in ratione legis Falcidiæ ioeunda placuit obſeruari. quid enim intereſt, peculium ſerui poſt mortem creditoris deminutum ſit, an debitor pauperior factus? Aliquis dicet: Quid ex contrario, ſi ante aditam hæreditatem adquiſierit ſeruus? & ego quæram, quid ſi debitoris, qui tunc non erat ſoluendo, ampliatæ facultates fuerint? & cùm in iſto placuerit, ex pòſt facto uberiorem uideri fuiſſe hæreditatem, ſicuti cùm conditio crediti extitit poſt mortem: ita etiam peculij incrementum pleniorem faciet hæreditatem. Scæuola notat: Quid ergo, ſi idẽ ſeruus defuncto & alij dena debuerit, & unà decem habeat? augetur ſcilicet & his hæreditas, decem quæ defuncto oaturaliter debebantur, in hæreditate manentibus. Quarta replicatio eſt: Niſi debitor poſtea rurſus ſoluendo eſſe cœperit. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: Et ego quæram, quid ſi debitoris, qui tunc non erat ſoluendo, ampliatæ facultates fueriot? & cùm in iſto placuerit, ex pòſt facto uberiorem uideri fuiſſe hæreditatem, &c. Concordat l. 22. §. fin. ibi: niſi ex euentu. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſ. proximè, replicatione ſecunda. Hæc de nona exceptione. Decima exceptio eſt: Niſi temporariæ ſint actiones. Hæc exceptio reprobatur l.32. §. honorariæ quoq; ff. ad legem Falcidiam, his uerbis: Honorariæ qooque actiones, quæ intra certum tempus à Prætore promittuntur, tum bonis actoris defuncto eo augmentum, tũ rei oerò deceſsionem (ſi tales erunt, ut in hæredem quoque tranſeant) præſtabunt. Vndecima exceptio eſt: Niſi actio per exceptionem elidi poſſit. Hæc exceptio approbatur quidem ipſo iure, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi culpa hæredis debitor exceptionem ſit nactus. quæ replicatio approbatur exemplo l.26. in fine. ff. de bonis libertorũ. cuius uerba uide ſ. lib.20. cap.7. quæſt.2. except. 2. repl. 3. Quarta regula: De actionibus aduerſus defunctum competentibus, & ære alieno. Iſtæ actiones regulariter minuunt bona defuncti. quæ regula approbatur Inſt. de lege Falcidia. §. fin. cuius uerba uide ſuprà capite prox. quæſtione quarta, regula prima, in principio. Concordat l.16. C. ad legem Falcidiam, & l.15. C. de legatis. de quibus uide ſuprà lib. 32. capite 12. cauſa 68. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi actiones ſint pœnales, uel aliæ quæ morte rei extinguuntur. Hæc exceptio approbatur l.32. in principio. ibi: è contrario autem. ff. ad legem Falcidiam. cuius uerba uide paulò ſuperius regula proxima, exceptione prima. Concordat d. l. 32. §. etenim ea demum, his uerbis: Ea demum obligatio rei bonis deminutionem præſtat, quæ in hæredem tranſit: nec contrarium eſt, quòd uiuente reo, eo minus in bonis eius intelligebatur. nam etſi ita ſtipolatus eſſet, ut cùm moreretur, debere ei inciperet: tamen augerentur bona eios, quemadmodum ſi ipſe ſub eadem cõditione promiſiſſet, defuncto eo miouerentur. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi lis uiuo teſtatore eo nomine ſit conteſtata. Hæc replicatio approbatur exemplo l.12. §. cùm quidam. ff. ad legem Falcidiam. cuius uerba uide ſuprà proximè, regula ſecunda, exceptione ſecunda. Secunda exceptio eſt: Niſi dies actionis mortuo demum teſtatore, uel poſt mortem eius cedat. Hæc exceptio reprobatur iam dictis uerbis hiſce: Quemadmodum ſi ipſe ſub eadem conditione, &c. Plura de hac exceptione uide ſ. reg. prox. except. 6. Sanè propoſitæ exceptionis exemplum uidetur eſſe l.84. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis: Si dos ſocero data eſt, & ſolus filius hęres patri extitit: dotem confeſtim in computationem hæreditatis & Falcidiæ rationem in ære alieno deducet. Alirer enim uidebitur uxorem indotatam habere. Quòd ſi filios extraneum cohæredem habeat, ipſe quidem ſemper pro qua parte patri hæres erit, dotem io ære alieno deducet, & cohæres eius antequam dos à filio percipiatur. Tertia exceptio eſt: Niſi temporaria ſit actio. Et hæc exceptio reprobatur d. l.32. §. honorariæ. cuius uerba uide ſuprà regula proxima, exceptione 10. Quarta exceptio eſt: Niſi ipſi hæredi debeatur. Et hæc exceptio reprobatur l.6. in princip. C. ad l. Falcidiam, his uerbis: In ponenda ratione legis Falcidiæ, omne æs alienum deducitur, etiam quod ipſi hæredi mortis tempore debitum fuerit, quamuis aditione hæreditatis confuſæ ſint actiones. Huius exemplum proponitur l.86. §. ſi quis ff. ad l. Falcid. his uerbis: Si quis hæredem inſtituerit eum, cui rogatus

 fuerat

fuerat poſt mortem ſuam cétum reſtituere, centum in ratione legis Falcidiæ deducere debet: quia ſi alius quilibet hæres extitiſſet, hæc centum in ære alieno ponerentur. *Concordat huic exemplo l. 8. C. ad l. Falcid. his uerbis:* Irritum quidem propterea teſtamẽtum fratris tui eſſe nõ poteſt, quòd ex cauſa fideicommiſsi obligatus fuit, ut ſi ſine liberis prior decederet, paternam tibi hæreditatem redderet. Sed licet te hæredẽ ſcripſerit: in ponenda tamen legatorum ratione, quibus te oneratum eſſe ſuggeris, fideicommiſſum debitum æris alieni loco deduci oportet: inſuperq́; in reſiduo legis Falcidiæ beneficium uindicabis. *Concordat item l. 4. ff. eodem titulo, his uerbis:* Fundo legato mihi ſub conditione, pendente legati conditione, hæres meo hæredem inſtituit, ac poſtea legati conditio extitit: in Falcidiæ ratione fundus non iure hæreditario, ſed legati meus eſſe intelligitur. *Aliud exemplum proponitur l. 14. C. eodem titulo, his uerbis:* Licet adieris patris hæreditatem, & cõfuſione pro parte, qua eidem ſucceſsiſti, extinguatur actio, quam tibi competere eo quòd ex adminiſtratione tutelæ multa eum debuiſſe contendis, pro reſiduis tamen partibus cohæredes conuenire non prohiberis: & fundum à te relictum eatenus, quoad deducta quarta reſidui ſubſtantia patitur, præſtare neceſſe habes. *Concordat l. 15. §. quod auus ff. eod. tit. cuius uerba uide paulo inferius repl. 2.* *Aliud exemplum proponitur l. 51 §. ſed cùm uxori. ff. ad ſenatuſconſ. Trebellian. his uerbis:* Cum uxori pro parte hæredi ſcriptæ dos relegatur, eaque deductis legatis hæreditatem reſtituere rogatur, etiamſi quarta, quam per legem Falcidiá retinet, tantum efficit, quantum in dote eſt: tamen pro ſua portione dotis relegatæ partem deducit. cùm enim utrunque cõſequitur, nihil intereſt inter hanc mulierem & quéuis alium creditorem hæredem inſtitutũ, & hæreditatem reſtituere rogatum. Idem probatur, etſi non deductis legatis fideicommiſſum relictum ab ea ſit. *Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi debiti compenſandi cauſa creditor hæres ſit inſtitutus. quæ diſtinctio approbatur l. 12. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Si debitor creditore hærede inſtituto petijſſet, ne in ratione legis Falcidiæ ponenda creditum ſuum legatarijs reputaret, ſine dubio ratione doli mali exceptionis apud arbitrum Falcidiæ defuncti uoluntas ſeruatur. *Concordat l. 79. §. Titio fratri, in fine. ff. de leg. 2. de qua re uide 3. libro prox. capite 7. reg. 21. excep. 1.* *Huius diſtinctionis replicatio hæc eſt: Niſi debitum quadrantem excedat. tunc enim quod quadrantem excedit, ex dodrante detrahendũ. quæ replicatio approbatur l. 15. §. cùm fideicommiſſ. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Cùm fideicommiſſum ex uoluntate matris à patre moriente debitum eſſet filio, pater hæreditatem ſuam, quam in filium conferebat, cõpenſari uoluit cum eo quod filio deberetur, ſi ratio Falcidię poni cœperit, fini quadrantis, quam ex bonis patris cum effectu perceperit, compenſabitur, atque ita ſuperfluum æris alieni dodranti tantùm detrahitur. *Sed & alia propoſitæ diſtinctionis replicatio eſt: Niſi non ſpecialiter ſit expreſſum, compenſandi debiti animo creditorem hæredem inſtitutum. Hæc replicatio approbatur exemplo d. l. 15. §. quod auus, his uerbis:* Quod auus ex cauſa tutelæ nepoti debuit, cùm auo nepos ſolus hæres extitiſſet, ratio Falcidiæ ſi poneretur in ære alieno, bonis deducendũ Papinianus reſpondit: nec ad rem pertinere, quòd hæredem auus, idemque tutor rogauerat, ut ſi ſine liberis ante certam ætatem decederet, tam hæreditaria bona, quàm propria reſtitueret. nõ enim ex hoc hæreditatem debito compenſatam uideri, cùm uel ideo maximè declaretur, non eſſe compenſationem factam, quoniã hæredem ſuum habere propria bona defunctus oſtendit. Planè ſi conditio fideicommiſsi fuerit impleta, fructus hæreditatis poſt mortem aui percepti, pari pecunia debito tutelæ compenſabuntur. ſed quartam hæres nepos de bonis duntaxat, quæ moriens auus reliquit, retinebit. *Hæc de prima diſtinctione, qua propoſita exceptio admittitur, cum eius replicationibus ſint dicta. Altera diſtinctio, ſub qua admitti uidetur, hæc eſt: Niſi teſtamentum militis ſit. Hæc diſtinctio reprobatur l. 7. C. ad l. Falcidiam, his uerbis:* In teſtamento quidem militis ius legis Falcidiæ ceſſat: ſed ſi ea quæ ad uos pertinent, defunctus tenuit, bonorum eius uideri minimè poſſunt, & ideo rectè rationem eorum, ut æris alieni habere deſiderabitis. *Tertia diſtinctio eſt: Niſi defunctus non aui certæ perſonæ ex hæredibus debuerit, ſed cui ipſe uoluerit. Hæc diſtinctio reprobatur l. 54. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Pater filium, ex quo tres habebat nepotes, hæredem inſtituit, fideique eius cõmiſit, ne fundum alienaret, & ut in familia eum relinqueret: filius decedens tres filios ſcripſit hæredes: quærendum eſt, an omnino quaſi creditores unuſquiſque in ratione legis Falcidiæ aliquid poſsit deducere, quia in poteſtate ſua habuerit pater, cui ex his potius relinqueret? Sed hac ratione nemo in Falcidiæ ratione quidquã deducet: quod uidendum ne durè conſtituatur. utique enim in alieno ære habuit fundũ, quippe cùm neceſsitate obſtrictus fuiſſet,

fuiſſet, filijs non relinquendi. *Quarta diſtinctio eſt: Niſi ex ſtipulatione de euictione à defuncto hæredi debeatur. hoc enim caſu non duplum, ſed ſimplum æris alieni loco deducitur. quæ diſtinctio approbatur l.48.ff.ad l. Falcidiam, his uerbis:* Cùm emptor uenditori, uel contrà, hæres extitit, euicto homine utrum duplum in æs alienum deducere uel computare debeat, an ſimplum? duplum enim eſſet, ſi alius hæres extitiſſet: & benignius eſt, eodẽ hærede exiſtente ſimplũ ei imputari. *Hæc de quarta exceptione reprobata, eiuſq; diſtinctionibus. Plura de hac re uide ſ. lib. prox. cap.7. reg. 21. Quinta exceptio eſt: Niſi eadem actio quæ aduerſus defunctum competit, æquè aduerſus alium quoque in ſolidum competat. Hæc exceptio tractatur l. 41. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide ſ. reg. prox. except. 8. Sexta exceptio eſt: Niſi hæres hæreditatem, quæ non eſt ſoluendo, pluris uendiderit. hæc exceptio reprobatur l. 3. in prin. ff. ad l. Falcid. his uerbis:* Si hæres inſtitutus eam hæreditatem, quæ ſoluendo non eſt, uendiderit, uix quidem poterit perſuaderi, non fuiſſe eam hæreditatem ſoluendo quæ emptorem inuenerit: uera autem ratione nihil legatarijs debebitur: quia magis ex ſtulticia emptoris uidetur habere hæres inſtitutus, quàm ex bonis defuncti. *Septima exceptio eſt: Niſi hæres malè uendiderit hæreditatem. Hæc exceptio approbatur d.l.1.in prin. his uerbis:* Nam & econtrariò, ſi malè uendiderit res hæreditarias, non erit hoc legatariorum detrimentum. Ita ergo commodum debet eſſe hæredis, ſi bene res adminiſtrauerit. *Octaua exceptio eſt: Niſi hæres cùm creditoribus hæreditarijs pactus ſit de parte debiti remittenda. Hæc exceptio reprobatur d.l.3.§.ſed & ſi is, his uerbis:* Sed & ſi is qui ſoluendo non eſt legauerit, & hæres cum creditoribus deciderit ne ſolidum ſolueret, & ob eam deciſionẽ factum ſit, ut aliquid retineret, nihil tamen legatarijs debiturum: quia eam pecuniã non ex hæreditate, ſed ex deciſione habeat. *Nona exceptio eſt: Niſi non legatum ſit, ſed mortis cauſa donatum. Hæc exceptio reprobatur l. 66.§.fin.ff.ad l. Falcid. his uerbis:* Sicuti legata non debentur, niſi deducto ære alieno aliquid ſupeſit: nec mortis cauſa donationes debebuntur, ſed infirmabuntur per æs alienum: quare ſi modicum æs alienum interueniat, ex re mortis cauſa ſibi donata nihil aliquis conſequitur. *Decima exceptio eſt: Niſi non proprietas, ſed uſusfructus bonorum ſit legatus. Et hæc exceptio reprobatur l.69.ff.eod.tit. his uerbis:* Vſufructu bonorum legato, æs alienum ex omnibus rebus deducendum eſt: quoniã poſt Senatuſconſultũ nulla res eſt, quæ non cadat in uſumfructum legatum. *Vndecima exceptio eſt: Niſi incertum ſit æs alienum: hoc caſu interponenda cautio eſt, de qua ſ. libro prox. capite 9. caut. 5. in prin. exemplo 4. Duodecima exceptio eſt: Niſi unus hæredum ſolidũ æs alienum ſoluere ſit damnatus. tunc enim cæteri hæredes æris alieni nomine nihil deducent. quæ exceptio approbatur l.8.ff.ad l. Falcid. his uerbis:* In lege Falcidia æris alieni ratione in hæreditate relicti, quod unus ex hæredibus ſoluere damnatus ſit, ipſe ſolus habebit. *Concordat l. 55.§.fin.ff.de legatis ſecundo. cuius uerba ui de ſ.lib.15.cap.5.quæſt.2.reg.1. except. 5. Quinta regula: De rebus ab hærede alienatis. Hæ res in quartam partem hæredi computantur. Quæ regula approbatur l.1.§.res quæ ff. ad ſenatuſcon. Trebellianum, his uerbis:* Res quæ ab hærede alienatæ ſunt, in quartam imputantur hæredi. *Sexta regula: De rebus ab hærede ſubtractis. Harum rerum hæres quartam non retinebit. quæ regula approbatur l.6.ff.de his quæ ut indignis, &c. hiſce uerbis:* Reſcriptum eſt à principe, hæredem rei quam amouiſſet, quartam non retinere: & ideo ſi is qui quadringenta habebat, uniuerſa quadringenta legaſſet, & hæres centum ſubtraxiſſet, trecentorum quartam retinebit (ſeptuaginta quinque ſcilicet) & ducenta uigintiquinque dabit legatarijs: ſed ex centum quæ ſubripuit, legatarijs quidem dabit ſeptuagintaquinque, reliqua, id eſt uiginti quinque ad fiſcum uenient. *Concordat l.24. in prin.ff.ad l.Falcidiam, his uerbis:* Falcidiæ legis rationem (ſi haberi oporteat) ita habendam, ac ſi res quæ ab hærede ſubtractæ ſunt, in hęreditate relictæ non fuiſſent. *Concordat item Nouell.c.1. §.ſancimus igitur. cuius uerba uide ſ.ca.prox.quæſt. 1.except.51. Septima regula: De re quam hæres hæreditariam eſſe negauit. Et huius quartam non retinebit. Hæc regula approbatur l.68.§.fin ff.ad l. Falcid. his uerbis:* Si quis ex hæredibus rem propriam eſſe contendat, deinde hæreditariã eſſe conuincatur: quidã putant, eius quoque Falcidiam non poſſe retineri: quia nihil intereſt, ſubtraxerit, an hæreditariam eſſe negauerit. quod Vlpianus rectè probat. *Octaua regula: De re quam hæres ſua culpa amiſit. Ea quoq; ei in quartam partẽ imputatur. quæ regula approbatur exemplo l. 61.ff.ad l. Falcid. cuius uerba uide ſ.eod.cap.membro 4. regula 2.except.2. Aliud exemplum proponitur ſ. cap.prox. except.5. Item exemplum huius regulæ proponitur l. 15. ff. de his quæ ut indignis, &c. hiſce uerbis:* Hæredi qui falſos codicillos eſſe dixit, neque obtinuit, hæreditas non aufertur: ſi tamen aliquid à cohærede codicillis acceperit, eius actio denegabitur. Itaque ſi bonorum inter hæredes diuiſionem defunctus codicillis fecerit, partes quidem hæreditarias, in quibus legatũ conſiſtere non potuit, tenebit: ſed Falcidiæ beneficio non utetur, ſi tantũ

in amiſsis portionibus erit, quod Falcidiã æquitate compenſationis recuſat. *Aliud exẽplum proponitur l.6.§.fin.C.ad l.Falcid.cuius uerba uide ſ. cap.prox except.35.repl.4.* Nona regula: *De ſtatulibero, rebus communibus, & iis quarum uſusfructus alterius eſt: item de rebus pignori datis, & ſub conditione diſtractis, proponitur l.38.ff.ad l.Falcidiam, his uerbis:* Statuliber hæredis non auget familiam. Communes ſerui in utriuſque patrimonio connumerantur. Cuius uſusfructus alienus eſt, in dominio proprietarij cõnumeratur: pignori dati in debitoris: ſub lege commiſſoria diſtracti, itẽ in diem addicti, in uenditoris. *Decima regula: De eo quod defunctus hæredi extra teſtamentũ inter uiuos donauit. Hoc in quartam partem ei imputabitur. quæ regula approbatur l.56.§.fin.ff ad l. Falcidiam, his uerbis:* Sæpius euenit ne emolumentum eius legis hæres conſequatur. nam ſi centum aureorum dominus uigintiquinque alicui dederit, & eum inſtitueret hæredem, & dodrantem legauerit, nihil aliud ſub occaſione legis Falcidiæ interuenire poteſt: quis uiuus uidetur hæredi futuro prouidere. *Concordat l.89.§.fin.ff.de leg.2.cuius uerba uide ſ. libro 32. capite 4. except. 40.replicat. 11. exemplo 2. Planè propoſitæ regulæ exceptionem recipit in dote, quam defunctus pro filia hærede inſtituta dedit. quæ exceptio approbatur l.14.in prin.ff.ad l.Falcidiam, his uerbis:* Pater filiam quæ à uiro diuerterat, hæredem pro parte inſtituit: ab ea petijt, ut fratri & cohæredi ſuo portionem hæreditatis acceptam deducta ſexta reſtitueret: admiſſa compenſatione dotis in Falcidiæ ratione, ſi pater dotem conſentiente filia non petijſſet, Falcidiam quidẽ iure hæreditario, dotem aũt iure proprio filiam habituram, Papinianus reſpondit: quia dos in hæreditate patris non inueniretur. *Vndecima regula: De eo quod hæredi prælegatum eſt. Hoc in quartam hæredi non imputatur. quæ regula approbatur l.74.ff ad l. Falcidiam, his uerbis:* Quod dicitur, ſi ex iudicio defuncti quartam habeat hæres, ſolida præſtanda eſſe legata: ita accipere debemus, ſi hęreditario iure habeat: itaque quod quis legatorum nomine à cohærede acceperit, in quadrantem ei non imputatur. Sed ſi ideo legatum ei datum eſt ut integra legata uel fideicommiſſa præſtet, deneganda erit actio legati, ſi lege Falcidia uti malit. *Concordat l.15.§. fideicommiſſum.ff.eodem tit.cuius uerba uide ſ. capite proximo, exceptione 9. Concordat item l.22.in prin.ibi: id quidem quod. ff.eod.tit.cuius uerba uide ſ.d.except.9. Concordat item l.85.ff.eod.tit. his uerbis:* Titia teſtamento ſuo Titium fratrem ſuum ex parte tertia hæredem inſtituit, fideique eius commiſit, ut hæreditatem retenta quarta parte Secundę Proculæ reſtitueret. Eadem fratri quædam prælegauit: quæro an Titius ea quæ prælegata ſunt, pro ea parte hæreditatis, quam rogatus eſt ut reſtitueret, an integra retinere debeat? Iulianus reſpondit, Titium legata integra retinere debere. Sed in partem quartam imputari oportere duodecimam partem prædiorum. Sed ſi non eſſet adiectum, ut pars quarta deduceretur: totum trientem prędiorum legi Falcidię imputari oportere, quoniam contra ſententiã matrisfamiliãs lex Falcidia induceretur. *Concordat item l.90.in prin.ff.eod.tit.cuius uerba uide ſ. proximè. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi hæreditas per fideicommiſſum relicta, non ſpeciale legatum reſtituatur: tunc enim etiam prælegata in quartam imputantur hærèdi. quæ exceptio approbatur l.90.in prin.ff.ad l.Falcidiam, his uerbis:* In quartam hæreditatis, quam per legem Falcidiam hęres habere debet, imputãtur res, quas iure hæreditario capit, non quas iure legati uel fideicommiſsi, uel implendę conditionis cauſa accipit. nam hę in quartam non imputantur, ſed in fideicommiſſaria hæreditate reſtituenda, ſiue legatum datum eſt hæredi, ſiue pręcipere uel deducere uel retinere iuſſus eſt, in quartam id ei imputatur: pro ea uerò parte quam accipit à cohęrede extra quartam, id eſt, quod à cohęrede accipitur. Sed etſi accepta pecunia hæreditatem reſtituere rogatus ſit, id quod accipit, in quartam ei imputatur, ut diuus Pius conſtituit. Sed & quod implendę conditionis cauſa fideicommiſſum hęredi datur, in eadem cauſa eſſe admittendum, ſciendum eſt. *Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ob id hæredi ſit prælegatum, ne Falcidia utatur. quæ exceptio approbatur l. 74.in fine.ff.ad l.Falcidiam. cuius uerba uide ſuprà eadem regula, in principio. Tertia exceptio eſt: Niſi hæredi à ſemetipſo ſit legatum, uel ſeruo eius: tunc enim legatum non ualet, & per conſequens in quartam hæredis computatur, ſecundum ea quæ dicentur infrà regula 10. Idem eſt, & ſi filio uel ſeruo hærede inſtituto, ab eo patri uel domino ſit legatum, paterque uel dominus poſtea per eum hæres efficiatur. de quo etiam infrà d.reg.10. dicetur. Duodecima regula: De eo quod inſtituto impuberi prælegatum eſt, poſteaq; ad ſubſtitutum peruenit. Hoc in quartã ſubſtituto nõ imputatur. quæ regula approbatur l.60.in principio. ff. ad l.Falcidiam, his uerbis:* Cùm pater impuberi filię hęredem ſubſtituit, id quod ei legatorum nomine à patre obuenit, cùm hæreditas ad ſubſtitutos pertinet, in computationem legis Falcidię non uenit. *Decimatertia regula: De eo quod hæredi conditionis implendæ cauſa datum eſt. Hoc hæredi in quartam non imputatur. quæ regula*

approbatur

approbatur l. 75. in prin. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis: Id quod conditionis implendæ cauſa uel à cohærede, uel à ſtatulibero datur, in Falcidia non imputatur, quia mortis cauſa capitur. *Concordat l. 90. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis*: Si quid implendæ conditionis cauſa hæres accipiat, legatarijs in Fal[illegible] computatione non prodeſſe: & id[illegible]ntum prædium defunctus legane[illegible] quinquaginta hæredi legatarius dederit, centum legatis computationem fieri, & quinquaginta extra hæreditatem haberi, ne in quartam ei imputentur. *Concordat item l. 40. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis*: Si cui, ſi decem dediſſet, uiginti fundus fuiſſet legatus, is in toto fundo legatarius habebitur. *Concordat l. 41. ff. eod. tit. his uerbis*: Falcidiæ interuenire non poteſt, ſi ſtatuliber de alieno dedit, non de bonis defuncti: uel aliàs eſt humo liber, qui conditionem impleuit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non ſpeciale legatum, ſed hæreditas per fideicommiſſum relicta reſtituatur. Hæc exceptio approbatur l. 90. ibi: ſed & quod implendæ. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide ſ. reg. 11. except. 2. Secunda exceptio eſt: Niſi ſtatuliber de nummis peculiaribus, non de alieno dedit. quæ exceptio approbatur l. 75. ibi: ſanè ſi. ff. eod. tit. his uerbis*: Sanè ſi à ſtatulibero peculiares numos accipiat, pro ſua parte quadrãti eos imputare debet: quia pro ea parte non mortis cauſa capere, ſed hæreditario iure eos habere intelligitur. *Concordat l. 41. ff. eod. titul. cuius uerba uide ſ. ead. reg. in prin. Concordat item l. 41. ff. de mortis cauſa donation. his uerbis*: Quod ſtatuliber uni ex hæredibus de peculio dedit, ei qui accepit in Falcidię rationem uenit, & in hæreditatis petitionem, item ex Trebelliano reſtituitur. Ex peculio autem uidetur dari, quod ſtatuliber donatum accepit & dedit: & quod ab alio nomine ipſius præſente eo datur. propè eſt ut ab ipſo datum intelligatur. *Concordat item l. 16. §. certè quod. ff. d. titul. de mortis cauſa donation. his uerbis*: Certè quod à ſtatulibero conditionis implendæ cauſa datur, indubitanter modo legati conceſſo imputatur, ſic tamen ſi mortis tempore in peculio id habuerit: cæterùm ſi poſt mortem, uel etiamſi alius pro eo dedit, quia non fuit ex ijs bonis quæ mortis tempore teſtator habuerit, in eadem erunt cauſa, in qua ſunt quæ à legatarijs dantur. *Tertia exceptio eſt: Niſi ita cui ſit legatum, Si mutuum ſoluerit: hoc enim caſu mutuum quod cõditionis implendæ cauſa ſoluit, hæredi in quartam imputatur. quæ exceptio approbatur l. 21. in princip. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Si pupillus, cui ſine tutore authore decem mutuò data ſunt, legatum à creditore meruerit ſub hac conditione, Si decem quæ accepit, hæredi reddiderit: una numeratione & implet conditionem, & liberatur naturali obligatione, ut etiam in Falcidia hæredi imputentur: quamuis nõ imputarentur, ſi tantùm conditionis implendæ cauſa data fuiſſent: adeò autem & ſoluere uidetur, ut repudiato legato, uel Sticho qui legatus eſt, mortuo, nihil repetere poſsit. *Quarta exceptio eſt: Niſi non figura conditionis hæres accipere iuſſus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 10. §. tametſi. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide ſ. lib. 12. cap. 6. except. 74. §. poſtremò uerba ſub ſpecie modi, in fine. Decimaquarta regula: De re quam emere, & precio quo rem uendere hæres damnatus eſt. Hoc in Falcidiam imputatur. quæ regula approbatur d. §. tametſi. ibi: quemadmodum. cuius uerba uide ſuprà d. §. poſtremò. Concordat l. 19. ff. eodem titul. his uerbis*: Si dignum decem fundum damnetur hæres quinque uendere, ſine dubio quinque erunt imputanda Falcidiæ. *Concordat l. 10. §. uendere. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis*: Vendere uel emere iuſſus certo precio fundum aliamúe quampiam rem, in legis Falcidiæ ratione (cùm quantum ſit legatum requiratur) tantum eo nomine inducet, quanto pluris minoris ue ſit ea res quãtitate, quàm quo precio teſtator accipi danúue iuſsit: ſed ei quidem portioni, quæ legatis deductis facienda erit, amplius deducetur: quippe non noſtri cauſa capit precium, ſed eo deducto reliquum precium legatũ eſſe prorſus intellectum eſt. *Concordat denique l. 86. in prin. ff. ad l. Falcid. his uerbis*: Qui fundum ſolum in bonis centum relinquebat, ſi hæredem ſuum damnauerit, ut eum quinquaginta Titio uenderet: non eſt exiſtimandus amplius quàm quinquaginta legaſſe, ideoque lex Falcidia locum non habet. Item ſi is qui duos fundos centum in bonis haberet, me & Titium hæredes inſtituiſſet, & damnaſſet me, ut Titio fundum Cornelianum quinquaginta uenderem: & contrà Titium damnaſſet, ut mihi fundum Seianum quinquaginta uenderet: nõ animaduerto quemadmodum lex Falcidiæ locum habere poſsit, cùm uterq; hæredum unius fundi partem dimidiam hæreditario iure habiturus ſit, in qua pars dimidia hæreditatis eſt. nam certè qui damnatus eſt fundum Cornelianum uendere, Seiani fundi partem hæreditario iure habet: item qui damnatus eſt Seianum fundum uendere, partem Corneliani fundi hæreditario iure retinet. *Decimaquinta regula, de eo quo accepto uel deducto, hæres hæreditatem reſtituere iuſſus eſt. Hoc quartæ imputatur. quæ regula approbatur l. 90. §. ſed in fideicommiß. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide ſuprà regul. 11.*

Concordat Inſt. de fideicommiſſ. hered. §. ſi quis und. cuius uerba uide ſ. cap. 4. except. 6. repl. 1. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi id quo accepto hereditatem reſtituere rogatus eſt, rurſus ab eo alij per fideicommiſſum ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l. 92. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis: Acceptis à Mæuio centum, hæreditatem Mæuio reſtituere, pecuniamq; poſt mortem ſuam Tirio dare rogatus eſt: quanquam hæc cẽtum quartam bonorum efficiant, tamen propter ſequens fideicommiſſum quartæ retentioni locus erit. tunc enim ex conſtitutione diui Hadriani Falcidiæ ſatis facit ea quantitas, cùm apud hæredẽ remanet. Sed Falcidiam patietur ſolus, cui hæreditas relicta eſt: nã in cẽtum, quę mortis cauſa capiuntur, admitti Falcidia non poteſt. Planè ſi quis ita ſcripſit, Acceptis centum, peto reſtituas hæreditatem: neque perſonam dantis demonſtrauerit, quaſi retentam & præceptam pecuniam, ſi quartæ ſufficiat, inducere Trebellianum. *Secunda replicatio eſt: Niſi non pecunia, ſed prædio aliquo percepto hereditatem reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio approbatur l. 58. §. numis. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Numis acceptis, centum hæreditatem reſtituere rogatus, totam pecuniã iure Falcidiæ percipere uidetur: & ita diui Hadriani reſcriptum intellectum eſt, tanquam ſi ex bonis numos retenturus fuiſſet: quòd tunc quoque reſpondẽdum eſt, cùm pro parte hæreditatem cohæredi ſuo reſtituere rogatur. Diuerſa cauſa eſt prædiorum pro hęreditaria parte retentorum: quippe pecunia omnis de portione retineri poteſt, prædiorum autem alia portio non niſi à cohærede, qui dominium habeat, accipitur. *Concordat l. 79. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Cùm pater filios, eorumq; matrem hæredes inſtituiſſet, ita ſcripſit: Peto à te filia, ut acceptis ex hæreditate mea in portionem tuam centum aureis, & prędio Tuſculano, partem hæreditatis reſtituas matri tuæ. Papinianus reſpondit, prędium quidem hæreditarium iudicio diuiſionis de communi filiam habituram, pecuniam autem de parte ſua retenturam. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi prædium maioris precij ſit, quàm portio hereditatis. quæ replicatio approbatur d. § numis. in fine, his uerbis:* Cùm autem prædia maioris precij, quàm portio hæreditatis eſſent, in ſuperfluo prædiorum patenti fideicommiſſario, Falcidiam interuenire iuſſum eſt: concurrẽtem enim pecuniam compenſari placuit. *Tertia exceptio eſt: Niſi res, quam percipere iuſſus eſt hæres, ſit aliena, non teſtatoris. Hoc caſu æſtimatio eius retinenda. quæ exceptio approbatur l. 72. ff. ad ſenatuſconſult. Trebell. his uerbis:* Hæres percepto fundo rogatus erat hereditatem reſtituere: fundus alienatus erat: Ariſto aiebat, uidendum utrum omnimodo penes hęredem fundum eſſe uoluerit teſtator, an ita demum ſi ipſius eſſet: ſed ſibi ſuperius placere. Ideoque æſtimatio eius retinenda eſt. *Quarta exceptio eſt: Niſi res quam percipere iuſſus eſt, pignori ſit obligata. hoc [illegible] caſu non niſi quanti res iſta uendi debet, tant[illegible]tam imputatur. quæ exceptio approbat[illegible] ſi hæres. ff. d. titul. cuius uerba uide ſuprà eodem capite, quæſtione quarta, regula ſecunda, exceptione quinta. Decimaſexta regula: De re quæ hereditati poſſit euinci. Hæc inter bona defuncti non computatur. quæ regula approbatur exemplo l. 15. §. ex donationibus. ff. ad leg. Falcidiam, his uerbis:* Ex donationibus in uxorem collatis, quod hæres eius reddere uiro cogitur, in bonis mulieris non erit. nam ita fit locupletior, ut tanto pauperior eſſe uideatur: quod autem hæres inde minuit, uiro non perit. *Propoſitæ regulæ exemplum ſeu ſpecies eſt ſuprà dicta regula quarta. Decimaſeptima regula: De eo quod explicandarum uenditionum cauſa impenditur, proponitur l. 72. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Quantitas patrimonij, deducto etiam eo quidquid explicandarum uenditionum cauſa impenditur, æſtimatur. *Decimaoctaua regula: De funeris & monumenti impenſis. Funeris quoq; impenſa æris alieni loco deducitur. quæ regula approbatur Inſtit. de lege Falcidia. §. cùm autem, his uerbis:* Cùm ratio legis Falcidiæ ponitur, antè deducitur æs alienum: item funeris impenſa & precia ſeruorum manumiſſorum. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non in funus, ſed in monumentum ſit erogatum. quæ exceptio approbatur l. 2. §. fin. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* De impenſa monumenti nomine facta quęritur, an deduci debeat? Et Sabinus ita deducendam putat, ſi neceſſarium fuerit monumentum extruère. Marcellus conſultus, an funeris monumentique impenſa, quantam teſtator fieri iuſſit, in ære alieno deduci debeat? reſpondit, non amplius eo nomine, quàm quod funeris cauſa conſumptum ſit, deducendum. nam eius quod in extructione monumenti erogatum ſit, diuerſam eſſe cauſam: nec enim ita monumenti ædificationem neceſſariam eſſe, ut ſit funus & ſepultura. Idcirco eum cui pecunia ad faciendum monumentum legata ſit, Falcidiam paſſurum. *Secunda exceptio eſt: Niſi maritus, uxoris hæres exiſtens, in funus eius impenderit. Quæ exceptio approbatur l. 6. ff. eod. tit. his uerbis:* Si uir uxori hæres extiterit, & in funus eius impenderit, non uidebitur totum quaſi hæres impendere: ſed deducto eò quod quaſi dotis nomine, quá lucrifacit,

cxiſacit, conferre debuit. *Decimanona regula: De precio ſeruorum manumiſſorum. Hoc quoque ex hæreditate defuncti deducendum. quæ regula approbatur Inſt. de lege Falcidia. §. cùm autem. cuius uerba uide ĩ. regula proxima, in principio. Concordat l. 36. in prin. ibi: ſin uerò hæres. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Si hæres ſeruum rogatus ſit manumittere, placet precium eius ut æs alienum deducendum eſſe. *Concordat item l. 13. in fine. C. eod. tit. his uerbis:* Si ea cuius filium tuum ſeruum ſignificas, ex iudicio defuncti, quem dicis fideicommiſſariam libertatem ei reliquiſſe, aliquid conſecuta eſt: ad reſtituendam fideicommiſſariam libertatem non immeritò obnoxia cõſtituta debet urgeri. Nam fideicommiſſum ei relictũ uſque ad eum modũ poteſt petere, quoad deducto precio ſeruorum, quos fuerat rogata manumittere, relictorum ſubſtantia patitur. *Concordat item l. 27. §. fin. ff. ad ſenatuſconſult. Trebell. his uerbis:* Qui ſeruos ſuos rogatus eſt manumittere, & ijſdem hæreditatem reſtituere, detracto precio ſeruorum hæreditatem reſtituere debebit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſeruus ante diem libertatis cedentem deceſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 11. § ſi ſeruus. ff. ad legem Falcidiam, his uerbis:* Si ſeruus teſtamento manumiſſus ante aditam hæreditatem decedat, hæredi quidem perijſſe intelligitur: ſed cuius precij erit, qui ſi uiueret, non æſtimaretur. nam & eos qui moriente domino ea ualetudine affecti fuerant, ut eos non poſſe uiuere certum eſſet: tamen ſi poſtea moriantur, hæreditati perijſſe, reſponſum eſt: nec aliud in his qui ſub eodem tecto fuerunt, cùm dominus à familia necaretur. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm ſub conditione libertas ſeruo relicta eſſet, ante conditionem exiſtentem ſeruus mortuus fuerit, poſteaq; conditio extiterit. Hæc replicatio approbatur d. l. 11. §. 1. his uerbis:* Si ſeruus, ſub conditione libertate data, ita deceſſit, ſiquidem impleta cõditio fuerit, quandoque hæredi non uidebitur perijſſe. Quòd ſi defecerit, in contrarium ratio trahit: ſed quanti ſtatuliber moriens fuiſſe uidebitur. *Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi dies uel conditio libertatis adhuc pendeat. hoc enim caſu non tanquam manumiſſi precium ſtatuendum eſt, ſed tanquam ſtatuliberi. quæ exceptio approbatur l. 36. §. fin. cum l. ſequente. ff. ad l. Falcid. his uerbis:* Si incertum ſit, an libertas præſtari debeat (ueluti ſi ſub conditione uel poſt tempus data ſit) nunquid incerto eo an præſtetur (cum poſsit aut ſeruus mori, aut conditio deficere) interim Falcidia admittenda eſt: deinde cùm libertas competere uel deberi cœperit, tum legatarius illam partem recipiet, quam Falcidia detraxit? Valens reſpondit: Eius ſerui æſtimatio perinde ac ſtatuliberi fieri debet. *Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus manumiſſus alienus fuerit, non teſtatoris. Hæc exceptio reprobatur l. 37. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Sed etſi hæres ſeruum alienum rogatus eſt manumittere, placuit ut etiam huius precium ex æſtimatione hæreditatis debeat deduci. *Quarta exceptio eſt: Niſi non ex teſtamento libertas ſeruo data ſit, ſed à prætore. Hæc exceptio reprobatur l. 39. ff. d. titulo, his uerbis:* Aeris alieni loco deducuntur non ſolùm precia eorum, quibus libertas data eſt, & eorum qui ſupplicio ſunt affecti: ſed & eius, quem Prætor propter indicium proditæ mortis, aut detectæ coniurationis reorum libertate donauit. *Viceſima regula: De legatis inutilibus. Hæc hæredi in quartam imputantur. Quæ regula approbatur l. 50. cum lege ſequente. ff. ad legem Falcidiam, his uerbis:* Non eſt dubium, quin ea legata, à quibus ſubmouere hæres exceptione petitorem poteſt, in quartam ei imputentur, ne cæterorum legata minuantur. Nec intereſt, utrum ab initio quaſi inutile fuerit, an ex accidente poſtea in eum caſum peruenerit legatum, ut actio ei denegaretur. *Concordat l. 11. in principio. ff. ad legem Falcidiam, his uerbis:* In ratione legis Falcidiæ retentiones omnis temporis hæredi in quadrantem imputantur. *Concordat item l. 75. §. fin. ff. eodem titulo, his uerbis:* Placuit legata, quæ legatarij non capiunt, cùm apud hæredes ſubſederint, hæreditario iure apud eos remanere intelligi: & ideo quadranti imputanda: nec quidquam intereſſe, utrum ſtatim ab initio legatum non ſit, an quod legatum eſt, remanſerit. *Concordat item l. 77. ibi: quia & legata. ff. eodem titul. cuius uerba uide infrà regul. 25. Concordat item l. 52. ff. eodem titul. his uerbis:* Ex aſſe patronum hæredem inſtituit libertus, cùm ducentos aureos in bonis haberet, & legauit filio centum uiginti, extraneo reliquas: deminutio legati, quod extraneo præſtatur, proficit filio ad conſequenda ſolida, quæ ei legata ſunt: quacunque enim ex cauſa legata non præſtantur, imputantur hæredi in quartam partem, quæ propter legem Falcidiam remanere apud eum debet. *Propoſitæ regulæ exempla ſunt, ſi hæredi à ſemetipſo uel ſeruo eius legatum ſit. Quod exemplum proponitur l. 10. §. penultim. ff. ad leg. Falcidiam, his uerbis:* Cùm lex Falcidia interuenit, non ueniunt in cõtributionem, quæ ipſi hæredi à ſemetipſo uel ſeruo eius legata fideiuè cõmiſſa ſunt. Alia cauſa eſt eorum quæ in die certa dantur: nam ſi libertatis dies cœperit cedere, ei debebuntur, & in contributioné ueniét. *Plura de exẽplis propoſitis uide ĩ. lib. 32. ca. 3. exc. 25.*

& 27. Aliud exemplum eſt: Si teſtator ſeruis proprijs legauerit. Quod exemplum proponitur d. §. penultim. his uerbis: Ac ne ea quidem quæ quis ſeruis ſuis inutiliter ſine libertate legauit, fideiūe eius commiſit, in computationem eius legis cedunt. Sed & de hoc exemplo uide plura ſ. d. except. 25. Aliud exemplum eſt: Si à ſeruo herede domino legetur, dominuſq; per ſeruum heres efficiatur. Quod exemplum proponitur l. 20. ff. ad leg. Falcidiam, his uerbis: Si à ſeruo meo hærede inſtituto mihi legetur, & mihi adquiratur hæreditas, negat Mæcianus id legatum in Falcidiam computari: quia non debeatur. Et de hoc exemplo uide ſ. lib. 32. cap. 3. except. 26. & except. 36. Planè exemplo propoſito in ſimili caſu contradicere uidetur l. à filio. 25. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. d. except. 36. repl. 1. Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi hæres legatum indebitum ſoluerit. quæ exceptio reprobatur l. 1. §. item ſi ita ff. ad leg. Falcid. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 5. reg. 50. except. 2. Secunda exceptio eſt: Niſi legatum propter rem quæ legata eſt, ſit inutile: quia fortè res ſacra, ſancta, publica, &c. ſit legata. Huiuſmodi enim legatum nec inter legata nec in quartam hæredis computandam putò ex l. 50. § fin. ff. ad l. Falcidiam. cuius hæc ſunt uerba: Res quas neque per fideicommiſſum relinqui poſſe certum eſt, in legis Falcidiæ computationem non ueniunt. Viceſima prima regula: De legato quod extrinſecus ſuſpenditur. Hoc hæredi in quartam non imputatur, ſed inter legata connumeratur. quæ regula approbatur l. 1. §. ad eos. ibi: ſed etſi ſeruo. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis: Si ſeruo ſuo teſtator data libertate legauit, quanquam differtur in id tempus quo liber futurus eſt: itē ſi ei qui apud hoſtes eſt, aut ei qui nondum natus eſt, datū ſit aliquid hæc lex locum habebit. Viceſima ſecunda regula: De quarta quam non retinuit hæres ex quorundā legatis quæ ſolida ſoluit. Eam quartam ex aliorum legatis detrahere non poſſit que regula approbatur exemplo l. 22. in prin. ibi: planè cæteris. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide ſuprà capite proximo, exceptione nona. Viceſima tertia regula: De portione uel hæreditate non grauata. quæ grauata accedit uel iure adcreſcendi, uel iure ſubſtitutionis, uel alio ſimili modo. Ea quoque portio in quartam imputatur hæredi grauato. quæ regula approbatur l. 76. cum l. ſequente ff. ad l. Falcidiam, his uerbis: In ſingulis hæredibus rationem legis Falcidiæ componendā eſſe, non dubitatur: & ideo ſi Titio & Seio hæredibus inſtitutis, ſemis hæreditatis Titij exhauſtus. Seio autem quadrans totorum bonorum relictus ſit, competit Titio beneficium legis Falcidiæ. Quòd ſi alterutro eorum deficiente alter hæres ſolus extiterit, utrum perinde ratio legis Falcidiæ habenda ſit, ac ſi ſtatim ab initio is ſolus hæres inſtitutus eſſet, an ſingularum portionum ſeparatim cauſæ ſpectandæ ſunt? & placet, ſi eius pars legatis exhauſta ſit, qui hæres extiterit, adiuuari legatarios per deficientem partem, quæ non eſt legatis onerata: quia & legata, quæ apud hæredē remanēt, efficiunt, ut cæteris legatarijs aut nihil aut minus detrahatur. ſi uerò defecta pars fuerit exhauſta, perinde in ea ponendam rationem legis Falcidiæ, atque ſi ad eum ipſum pertineret, à quo defecta fuerit. Concordat l. 1. §. id quod ex ſubſtit. ff. eod. tit. his uerbis: Id quod ex ſubſtitutione cohæredis ad cohæredem peruenit, proficit legatarijs. Is enim hæres ſimilis eſt, ex parte purè, ex parte ſub conditione hæredi inſtituto. Sed ea quæ ab eo legata ſunt, ſi omiſerit aditionem, non augebuntur, ſcilicet ſi ab eo nominatim data ſunt, non Quiſquis mihi hæres erit. Concordat item l. 86. §. qui filium. ibi: quòd ſi extranei. ff. eodem titul. his uerbis: Quòd ſi extranei hæredis ſemis totus legatus fuerit, iſque pupillo, à quo nihil legatum erat, ex ſubſtitutione hæres extiterit: poterit dici augeri legata, & perinde agēdum, ac ſi cuilibet cohæredi ſubſtitutus fuiſſet, eoque omittente hæreditatem ex aſſe hæres extitiſſet: quia ſemper ſubſtitutus rationem legis Falcidiæ ex quantitate bonorum, quæ pater reliquerit, ponet. Eadē dicenda ſunt, etſi pater duos impuberes hæredes inſtituerit, & eoſdem inuicem ſubſtituerit, deinde iure ſubſtitutionis ad alterum hæreditas reciderit, & legis Falcidiæ ratio habenda ſit. Huius regulæ exemplum etiam eſt, ſi idem ex parte purè, ex parte ſub conditione hæres ſit inſtitutus. nam exiſtente conditione, pars ſub conditione data accedit parti purè datæ. Quod exemplum proponitur l. 86. §. ſi tu ex parte ibi: de lege Falcidia. ff. ad leg. Falcid. cuius uerba uide ſuprà lib. prox. cap. 8. reg. 1. except. 16. in fine. Concordat l. cohæredi. 39. §. cohæres. ff. de uulgari ſubſtitutione. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in fine. Concordat item l. 11. §. penult. ibi: & aliam cauſam. ff. ad l. Falcid. cuius uerba uide ſ. reg. prox. except. 2. Concordat item d. l. 11. §. fin. cuius uerba uide ſ. except. 4. Huius regulæ exceptio prima hæc uidetur: Niſi ex pupillari teſtamento pupilli portio non grauata ſubſtituto grauato adcreſcat. hoc enim caſu uidetur, portio ſeu hæreditas pupilli accedens ſubſtituto legatis à ſubſtituto relictis non prodeſſe. Verùm exceptio hæc reprobatur l. 1. §. 1. ff. ſi cui plus quàm per legem Falcidiam, his uerbis: Legem Falcidiam ſemel eſſe admittendam, etiamſi duplex ſit teſtamentum, iam conuenit, contributis ſcilicet legatis tam his quæ ab ipſo pupillo, quàm his quæ à ſubſtituto impuberis relicta ſunt. Concordat l. 11. §. quod uulgò. ff. ad l. Falcid. cuius uerba uide ſ. reg. prox. except. 1. Concordat

cordat item d.l.11.§.quæſitum.cuius uerba uide d.except.1.repl.2. Concordat item l.78.in fine.ff.ad legem Falcidiam, his uerbis: In duplicibus teſtamentis,ſiue de patrimonio quærsmus, easola ſubſtaotia ſpectatur, qusm petet cum moreretut haboit: necad rem pertinet,ſi poſt mortem patris uel adquiſierit aliquid, uel deminuetitt ſiua de legarie quætamue, tem ea qoæ primis, quàm ea quę ſecundie tabolis relicta ſunt,in unum contribnuntot, tanquem ſi es quæ à filij hæreda taliquiſſer, teſtator à ſuo hærede ſub alie conditiooe legsſſet. *Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi legata ex portione grauata ſint ſoluta, antequam minus grauata portio acceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 86.§.fin.ff. eodem titul. his uerbis:* Cohæres pupillo datus,ſi pro parte ſua legata,habita legis Falcidiæ retione,præſtiterit,deinde impubere mortuo ex ſubſtitutione hæres extitarit,& ſemis pupilli legatis exhauſtus eritt exiotagto iegis Falcidiæ ratio ponanda erit,ut contributis legatis, quæ ab ipſo & quæ à popillo data fuerát, pats querta bonorum epud eum remeneat. licet enim popillo hætes exiſtat, tamen circa legem Falcidlam perinde tatio habetur,ac ſi patti hætes extitiſſet: nec aliter augebuntur legeta, quæ ab ipſo ultra dodtantem data fuerunt.quàm eugentut,cùm ex parta hæres inſtitutus, & cohæredi ſuo ſubſtitutus, deliberante cohætede legate, habite tationa legis Falcidiæ, ſoluetit: deinde ex ſubſtitutione alteram quoque partom hæreditatis adquitat. *Tertia exceptio eſt:Niſi oneratus in inſtitutione,omiſſa ea ex ſubſtitutione adierit. hoc enim caſu legata ab eo,inſtitutione relicta, non augentur per id quod ex ſubſtitutione accedit, niſi generaliter, nõ nominatim ab eo fuerint relicta. quæ exceptio approbatur l.2.§.id quod ex ſubſtitut. ibi: ſed ea quæ.ff.ad leg. Falcidiam. cuius uerba uide paulò ſuperius ead.reg. in princip. Quarta exceptio eſt: Niſi hæreditas impuberis exhæredati grauatæ portioni ex pupillari ſubſtitutione acceſſerit. Hæc exceptio approbatur l.10.ff. ad legem Falcidiam, his uerbis:* Quod ſupra quadrantem ad hæredam poteſt perueniite, ſupra dodtantem in pecunis legatum, non oueret hæredem:ueloti hęreditas pupilli, ſi fottè ſubſtitutus ſit exhæredeto,qui parti pupilli hęres extitit. *Huius exceptionis repl.eſt: Niſi in ſecundis quoq; tabulis ſeu pupillaribus ab inſtituto legata ſint relicta: tunc enim legata contribuuntur,& hæreditas pupilli accedens auget legata,ab inſtituto in primis tabulis relicta. quæ replicatio approbatur l.11.§.fin.ff.eodem titul. his uerbis:* Si quis exhæredato filio ſubſtituit hæredem inſtitutum,& ab eo tabulis quoque ſecundis legauerit, neceſſariò tatio confundetur:cùm ideo legata ualere dixerit Iulianus à ſubſtituto relicta, quòd idem patri hęres exciterit. *Quinta exceptio eſt: Niſi non iure teſtamenti,in quo legata relicta ſunt,portio deficiens grauato adcreſcat:ſed alia ratione.puta,quòd cohæredem adrogauerit,uel illi hæres extiterit. quæ exceptio approbatur l.1.§.ſi cohæredem.ff.ad l.Falcidiam, his uerbis:* Si cohæredem meum poſt aditam hæreditatem adrogauero, nõ dubitabitur, quin ſeparandæ ſint portiones, perinde atque ſi cohæredi meo hæres extitiſſem. *Sexta exceptio eſt: Niſi cùm ex duobus impuberibus ei qui poſtremò moreretur ſubſtitutus eſſet,is qui poſtremò moritur priori mortuo fratri legitimus hæres extiterit, & ita ſubſtitutus utriuſque impuberis hæreditatem adquirat. hoc enim caſu prioris impuberis defuncti hæreditas non imputatur ſubſtituto in quartam. quæ exceptio approbatur l.qui duos.40. ff.de uulgari ſubſtitutione, his uerbis:* Qui duos impuberes filios hętedes reliquerat, ita ſubſtituit, ſi ambo mortui eſſent: deinde pueri poſt mortem patris ſimul perierunt, duæ hæreditatee ſubſtituto deferuntut: ſed ſi diuerſis temporibus uite decedant, in hęreditate nouiſsimi pueri eius fratris,qui antè mortuus eſt, hæreditatem ſubſtitutus inueniet. ſed in ratione Falcidię pueri prioris hæreditas non ueniat,nec ſubſtitutus amplius quàm ſex uncias iute teſtamenti deſiderabit:legata quoque quę à ſubſtituto eius filij data ſunt, qui prior inteſtatò deceſsit, ad irritom reciduot. *Concordat l.14.§. fin.ff. ad legem Falcidiam, his uerbis:* Duobus impuberibus ſubſtitutum, utrique hęredem exiſtentem in alterius hæreditate Falcidia non uti conuenit, ſi de bonis alterius impuberis quartam partem hęreditatis patris, quę ad filios peruenerit, retineat. Quòd ſi fratri legitimus hætes extitit, & impuberi ſupremo ſubſtitutus: portio quidem paternorum bonorum, quam inteſtatus purè accepit, rationi Falcidię non confundetur: ſed quartam eius tantùm portionis ſubſtitutus retinebit,quam impubes accepit,qui ſubſtitutum habuit. *Septima exceptio eſt: Niſi dominus uel pater cohæredem ſeruum uel filium habens,per eum alteram quoque portionem non grauatam adquiſierit: ea enim portio non uidetur ei in quartam legatorum ab eo relictorum imputanda. Verùm hæc exceptio reprobatur l.25.in princip. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Maritum ſuum & filium communem æquis partibus hęredes inſtituit: quæſitum eſt,an in ratione legis Falcidiæ imputandum ſit marito,quod ad eũ ex eadẽ hęreditate per filiũ peruenit? Scęuola reſpõdit, ſi ex inſtitutione filij tantum peruenerit, quantũ ad Falcidiam ſatiefit,nihil quartę

nomine

nomine deducendum. *Idem in domino & ſeruo probatur l.21.§.ſi ego.ff.eod.tt.his uerbis:* Si ego & ſeruus meus hęredes inſtituti ſumus ex diuerſis partibus, nec à ſeruo erogatus eſt dodrans: his quibus à me legatum eſt, contra Falcidiam proderit, quod ex portione ſerui ad me peruenit ſupra Falcidiã eius portionis. *Concordat l.22.§.ſeruo hærede.ff.eodem titul.cuius uerba uide ſ. libro 12.capite 12.cauſa 68.in fine.* *Octaua exceptionis loco notanda eſt regula ſequens prox.* *Viceſimaquarta regula: De portione grauata non grauatæ accedente. Si portio grauata non grauatæ accedat, non contribuuntur legata, poteſt que is cui accedit portio grauata, ex ea retinere quartam, quamuis in ſua portione quartam habeat. quæ regula approbatur l.1.§.ſi cohæredis.ff.ad l.Falcidiam, his uerbis:* Si cohæredis mei portio exhauſta ſit, mea integra, & illam uindicauero: Caſsius confundendas eſſe partes exiſtimat, Proculus contrà in qua ſpecie & Iulianus Proculo adſenſit: quam ſententiam probabiliorem eſſe puto. Sed & (id eſt, quamuis) diuus Antoninus iudicaſſe dicitur, commiſcendas eſſe utraſque partes in computatione legis Falcidiæ. *Concordat l.77.§.fin.ff.eodem tit. cuius uerba uide ſ.reg.proxima, in prin. Huius exemplum proponitur l.21.§.fin.ff.eodem titul.his uerbis:* Si ſeruo meo ſeruus, & decem mihi legata fuerint, ſerui Falcidia ex decem mihi legatis non retinetur exemplo eodem Falcidiæ: nam quartam retineo ex perſona ſerui, quamuis de mea portione nihil exhauſtum ſit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi portio pupilli grauata ad ſuſtitutum non grauatum ex ſubſtitutione perueniat: hoc enim caſu portiones confunduntur. quæ exceptio approbatur l.11.§.quod uulgò.ff.ad l.Falcidiam, his uerbis:* Quod uulgò dicitur, in tabulis patris & filij unã Falcidiam ſeruari, quam poteſtatem habeat, uidendum eſt. quamuis enim ſubſtitutus, quæ à pupillo relicta ſunt, cùm filijs hæres extiterit, ut quodlibet æs alienum debeat: tamen propter ea quæ ſecundis tabulis data ſunt, contributioni locus eſt, ſecundum quæ poterit euenire, ne ſubſtitutus quidquã retineat, uel ut longè plus habeat paternæ hæreditatis. Quid ergo ſi non ſufficiat pupilli hęreditas legatis, cùm patris ſuffecerit? & de ſuo quadrante nimirum dabit ſubſtitutus, quoniam pater legauit de ſuo: nec ad rem pertinet, quòd ex nullo teſtamento præſtatur ultra uires patrimonij, cùm in hac parte iuris legata, quæ ſecundis tabulis relinquuntur, quaſi in primis ſub conditione relicta intelligãtur. *Concordat d.l.11.§.quæſitum.ff.eod.tit.cuius uerba uide J.repl 2. Concordat item l.78.in fine. ff.eodem titulo. cuius uerba uide ſ.regul. proxima, except.1. Concordat item l.86.§.qui filium.ff.eodem titul. cuius uerba proponentur paulò J. Concordat deniq; l.1.§.1.ff.ſi cui plus quàm per l. Falcid. cuius uerba uide ſ.reg. prox. except. 1. Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pupillus prius patri hæres extiterit: tũc enim, ſi eo poſtea mortuo, portio eius ad ſubſtitutum perueniat, ex iſta portione accedente ſubſtitutus quartam poteſt retinere, licet ſuam portionem habeat integram. quæ replicatio approbatur l.86.§. qui filium. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Qui filium ſuum impuberem, & Titium æquis partibus hæredes inſtituerat, à filio totum ſemiſſem legauerat, à Titio nihil, & Titium filio ſubſtituerat: quæſitum eſt, cùm Titius ex inſtitutione adijſſet, & impubere filio mortuo ex ſubſtitutione hæres extitiſſet, quantum legatorum nomine præſtare deberet? & placuit, ſolida legata eum præſtare debere. nam confuſos duos ſemiſſes efficere, ut circa legem Falcidiam totius aſsis ratio haberetur, & ſolida legata præſtarentur. Sed hoc ita uerum eſt, ſi filius antequàm patri hæres extiterit, deceſsiſſet: ſi uerò prius hęres patri fuerit, non ampliora legata debet ſubſtitutus, quàm quibus pupillus obligatus fuerat: quia non ſuo nomine obligatur, ſed defuncti pupilli, qui nihil amplius quàm ſemiſsis dodrantem præſtare neceſſe habuit. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi & alia legata à ſubſtituto in primis tabulis, tanquam ab inſtituto nominatim ſint relicta. quæ replicatio approbatur l.11.§.quæſitum. ibi: ſed legata quæ. ff. ad leg. Falcidiam, his uerbis:* Quæſitum eſt, ſi quis pupillo cohæredem ſubſtituiſſet, quemadmodum ratio legis Falcidiæ inquiri debeat? & quale ſit quod uulgò dicatur legatorum rationem ſeparandam? dixit Papinianus, quantum ad legata quæ pater à filio, item à ſubſtituto reliquit, nullam fieri poſſe ſeparationem, cùm communi calculo ſubijciantur, & inuicem inducant contributionem: ſed legata quæ à ſubſtituto extero data ſunt, permiſceri cæteris non oportere. Ideoque quartam pupillo datæ portionis habere ſubſtitutum, quamuis ſuam portionem habeat ut inſtitutus: & aliam cauſam eſſe eius, qui ex uarijs portionibus hæres ſcriberetur. ibi enim legatorum confundi rationem, non minus quàm ſi ſemel fuiſſet nuncupatus, ex ea portione quæ conficeretur ex pluribus: neque referre purè ſæpe, an ſub diuerſis conditionibus ſit hæres inſtitutus. *Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Secunda propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi idem ex uarijs portionibus hæres ſit inſtitutus atq; grauatus. tunc enim portio grauata non grauatam*

uetam cui accedit onerat. quæ exceptio patet ex uerbis iam propoſitis hiſce: Aliam cauſam eſſe eius qui ex orrijs portionibus hæres ſcriberetur: ibi enim legatorum confundi rationem, &c. *Concordat d.l.11.§.fin.cuius uerba uide ſ.reg.prox.exc. 4. Concordat item l. coheredi. 39.§.coheres.ff.de uulg.ſubſt. his uerbis:* Cohæres impuberi filio datus, eidemq; ſubſtitutus, legata è ſecundis tabulis relicta perinde præſtabit, ac ſi purè partem, & ſub cõditione partem alteram accepiſſet. Non idem ſeruabitur in alio ſubſtituto. Nam ille Falcidiæ rationem induceret, quaſi planè ſub conditione primis tabulis hæres inſtitutus: tametſi maximè cohęres filio datus quadrantem integrum obtineret. Nam & cùm legatum primis tabulis Titio datur, ſecundis autem tabulis eadẽ res Sempronio: Sempronius quandoque Titio cõcurrit. *Concordat deniq; l.86.§.ſi tu ex parte.ibi: de lege Falcid.ff.ad l.Falc. cuius uerba uide ſ. lib. prox.cap.8.reg.1.except.16. in fine.*

DE SENATVSCONSVLTO Trebelliano. Cap. III.

HActenus de prima ſpecie legatorum dictum eſt, quæ ſcilicet dodrantem bonorum excedunt: nunc de ſecunda ſpecie, hoc eſt, de hæreditate legata, uel per fideicommiſſum relicta: de qua tractat ſenatuſcon. Trebell. Primùm itaq; de actione diſpiciẽdum, qua fideicommiſſariam hæreditatem perſequimur: deinde de effectu, ſeu de translatione actionum hæreditariarum.

I. CAVSA ACTIONIS ET SEnatuſconſulti Trebelliani, cum ſuis exceptionibus.

Actio hæc & ſenatuſconſultum Trebellianum cõpetit ex teſtamento ſeu fideicommiſſo, quo alicuius fidei eſt commiſſum, ut reſtituat actori hæreditatem defuncti, eiuſúe partem: qua reſtituta, in actorem, cui hæreditas eiuſúe portio reſtituta eſt, actiones hæreditariæ trãsferũtur. Cuius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. EXCEPTIO: *Niſi is qui fideicommiſſariã hæreditatem reliquit, inteſtatus mortuus ſit, uel hæres ab inteſtato rogatus. Hæc exceptio reprobatur l. 1.§.hoc autem.ff.ad S.C.Treb.his uerbis:* Hoc ſenatuſconſultum locum habet, ſiue ex teſtamento quis hæres ſit, ſiue ab inteſtato, rogatusq; ſit reſtituere hæreditatem. *Concordat l. 3. C.eod.tt.cuius uerba uide ſ.cap.1.queſt. 4.reg.2. Concordat item l. 1.C.eod.tt.cuius uerba uide ſ.lib.32.cap.4.except. 72. Concordat item l.ult. C.quando dies leg.cedat. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap.9.cauſa 13. Sed & plura de hac exceptione reprobata, uide ſ.lib.32 cap.1.except.9.*

II. EXCEPTIO: *Niſi filiusfamiliâs per fidei commiſſum reliquerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ.lib.32.cap.3.except.3.ubi etiam uide huius exceptionis replicationes.*

III. EXCEPTIO: *Niſi filiusfamil. miles patrem de caſtrenſi peculio reſtituendo rogauerit. Hæc exceptio reprobatur l.18 ff.ad l.Falcid. his uerbis:* Si filiusfam. qui militauerat, decedens patris ſui fidei commiſiſſet codicillis, ut peculiũ ſuum caſtrenſe Titio poſt mortem reſtitueret: quærebatur, an ut hæres quartam deducere poſſet? Paulus dixit, legem Falcidiam inductam eſſe à diuo Pio & in inteſtatorum ſucceſsionibus propter fideicommiſſa: ſed in propoſito nec hæreditatem eſſe, quamuis placeret mihi extraneo hærede inſtituto fieri hæreditatem eius aditione. nam cùm apud patrem remanet, ius priſtinum durat, & peculium eſt: nec huic contrarium eſt, quòd in teſtamento eius qui apud hoſtes deceſsit, exercetur Falcidia. nam fictio legis Corneliæ & hæreditatẽ & hæredem facit. Sed nemo dubitabit, quin debeat id quoque indulgeri legis beneficium, ſiquidem patrisfamil. bona reſtituere cogatur, & hæres ſcriptus omiſſa ex teſtamento aditione, & exemplo edicti legatorum nomine conuenietur. His conſequens erit, ut ſi ex fructibus medio tempore quartam & quartæ fructus habuerit pater, etiam Trebellianum ſenatuſconſultum inducamus, & utiles actiones exerceri poſsint, ſiatq; hæreditas poſt reſtitutionem.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi is qui fideicommiſit, ſoluendo non ſit. Et hæc exceptio reprobatur l. 68. in prin.ff. ad S.C. Treb. his uerbis:* Si hæres ab eo qui cùm moreretur, ſoluendo non fuerit, rogatus hæreditatem reſtituere, ſuſpectam ſibi dicat: dubium non eſt, quin hodie coactus ex Trebelliano ſenatuſconſulto reſtituere poſsit: ſed etſi ſua ſponte adierit, ex eodem ſenatuſconſulto reſtiturus eſt: quamuis cùm ſumma aut certum corpus per fideicommiſſum ab eo qui ſoluendo non fuit, datum eſt, perinde non debeatur, atque ſi legatum eſſet. eo enim caſu legatarij, ſuperiore hæredis uice fungi eum, cui fideicommiſſum relictum eſt.

V. EXCEPTIO: *Niſi non hæres, ſed alius rogatus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 22.§.fin. ff ad S.C.Trebell.cuius uerba uide ſ.cap.1.queſt.2.reg.4. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi fideicommiſſarius uniuerſalis ſit rogatus. quæ replicatio approbatur l.1.§.de illo.ff.eod.tt.his uerbis:* De illo quæritur, an is cui ex cauſa fideicommiſsi reſtituta eſt hæreditas ex Trebelliano ſenatuſconſulto, ipſe quoq; reſtituendo ex eodẽ ſenatuſc. transferat actiones? & Iulianus ſcribit, etiã ipſum trãsferre actiones. quod & Marcianus ꝓbat, & nobis placet. *Cõcordat l.55.§.qui fideicõmiſſariã.ff.eo.tt. cuius uerba uide ſ. cap.1.queſt.2.reg.4. exc.2. repl.1.*

Secunda replicatio eſt: Niſi bonorum poſſeſſor ſit, uel alius ſucceſſor, qui rogatus eſt. Hæc replicatio approbatur d. leg. prima. §. bonorum. his uerbis: Bonorum quoque poſſeſſores, uel alij ſucceſſores ex Trebelliano reſtituere poterunt hæreditatem. *Tertia replicatio eſt: Niſi hæredis hæres, aut pater, uel dominus hæredis rogatus ſit. Hæc replicatio approbatur l.1.§.ſi filio. ff.ad S.C. Treb.his uerbis:* Si filio uel ſeruo hærede inſtituto, rogatoq; reſtituere hæreditatem, dominus uel pater reſtituat, ex Trebelliano transferuntur actiones: quod eſt, etiamſi ſuo nomine rogati ſint reſtituere. Idem, etſi ipſi filio pater rogatus ſit reſtituere hæreditatem. *Concordat l.40.§.1.ff.eod. tt. his uerbis:* Perſona hæredis inſtituti Trebelliano continetur: uerùm hoc iure utimur, ut & ſucceſſor hæredis rectè ex Trebelliano reſtituat, ueluti hæres bonorúue poſſeſſor, uel pater dominusúe, quib. adquiſita eſt hæreditas. omnes enim quod iuris habent, ex Trebelliano ſenatuſconſul. reſtituere debent: nec intereſt, is qui inſtitutus eſt, an pater dominusúe rogatus ſit reſtituere. *Quarta replicatio eſt: Niſi tutor uel curator hæredis ſit rogatus. Hæc replicatio approbatur L.1.§.ſi filio, in fi. ff.eod. tt. his uerbis:* Sed etſi tutor uel curator adoleſcentis uel furioſi rogatus ſit reſtituere hæreditatem, ſine dubio Trebelliano locus erit.

VI. EXCEPTIO: *Niſi rogatus inutiliter hæres ſit inſtitutus, & teſtamentum inutile ſit. Hæc exceptio approbatur Inſt. de fideicom. hæred. §. in primis, hiſce uerbis:* In primis ſciendum eſt, opus eſſe ut aliquis recto iure teſtamento hæres inſtituatur, eiusq; fidei committatur, ut eã hæreditatem alij reſtituat: alioquin inutile eſt teſtamentum, in quo nemo hæres inſtituitur. Cùm igitur aliquis ſcripſerit, Lucius Titius hæres eſto: poteſt adijcere, Rogo te Luci Titi, ut cum primùm poteris hæreditatẽ meam adire, eam Caio Seio reddas & reſtituas.

VII. EXCEPTIO: *Niſi rogatus pro parte tantùm ſit hæres. Hæc exceptio reprobatur Inſt. d. tt. §. nihil autem intereſt. de quo paulò inferius except. 11.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi ex debita portione inſtitutus ſit hæres rogatus. Hæc exceptio approbatur l.60.ff.ad S.C.Treb. his uerbis:* Patronus ex debita portione hęres inſtitutus, ſextam partem reſtituere rogatus reſtituit: nõ trãſeunt ex Trebelliano actiones: quoniam non fuit debitum, quod reſtituit: & ideo, ſi per errorem fecit, etiam repetetur. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi liberis liberti patronus reſtituere ſit rogatus. quæ replicatio approbatur l.64.§.fin.ff eod.tt. cuius uerba uide ſ. cap.1. except. 41. repl.4.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi filio uel ſeruo hærede inſtituto, pater uel dominus filio uel ſeruo reſtituere ſit rogatus. hæc exceptio reprobatur l.1.§.ſi filio. ibidem & ſi ipſi. ff. ad S.C.Trebell. cuius uerba uide paulò ſ. except. 5. repl. 3. Concordat l.25.§.ſi ſeruo.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 4. except. 36. repl. 2.*

X. EXCEPTIO: *Niſi ciuitatibus ſit fideicõmiſſum relictum. Hæc exceptio reprobatur l.26. cum l. ſequente, in prin. ff. ad ſenatuſconſ. Treb. his uerbis:* Omnibus ciuitatibus, quæ ſub imperio populi Romani ſunt, reſtitui debere & poſſe hęreditatem fideicommiſſam, Apronianum ſenatuſconſultum iubet: ſed & actiones in eas placuit ex Trebelliano trãſferri. ſed & municipes ad eas admittũtur: ita tamen, ut hi quibus hæreditas reſtituetur, actorẽ eligant & ad agendũ, & ad excipiendas actiones. *Concordat l.5.C.eod.tt. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 4. reg. 2.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi non tota hæreditas, ſed pars eius per fideicommiſſum ſit relicta. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de fideicommiſſ. hæred. §. nihil autẽ, his uerbis:* Nihil intereſt, utrũ aliquis ex aſſe hæres inſtitutus, aut totam hæreditatem, aut pro parte reſtituere rogatur: an ex parte hæres inſtitutus, aut totam eam partem, aut partem partis reſtituere rogatur. Nam & hoc caſu eadẽ obſeruari præcipimus, quæ in totius hæreditatis reſtitutione diximus. *Concordat Inſt d. tt. §. poteſt autẽ, his uerbis:* Poteſt quiſque & de parte reſtituenda hæredem rogare. *Concordat item Inſt. eod. tt. §. præterea inteſtatus. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 5. except. 9.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi non hæreditas, ſed res aliqua per fideicommiſſum ſit relicta, aut certa bonorum species. Hæc exceptio approbatur l.33. C. de hæred. inſtituendis. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 2. reg. 11. Concordat l.16.§. & generaliter. ff ad S.C. Treb. cuius uerba uide J. quæſt. prox. except. 19. Item concordat d.l.16.§. ſed et ſimiles. ibi: quãuis. cuius uerba uide J. proximè. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi miles certam bonorum ſpeciem per fideicõmiſſum reliquerit. Hæc replicatio approbatur l.16.§. ſed etſi miles. ff ad ſenatuſc. Trebell. his uerbis:* Sed etſi miles rogauerit quem res Italicas reſtituere, uel res prouinciales: dicendum eſt, ſuſpectam dicentem cogi adire & reſtituere. Nam (ut eleganter Mæcianus libro ſexto Fideicommiſſ. ait) qua ratione ex certa re miles hæredem inſtituere poteſt, actionesque ei dabuntur: pari ratione etiam ex Trebelliano tranſibunt actiones: & quamuis placet, cùm quis hęreditatem bonaque quæ ſibi ab aliquo obuenerunt, uel quæ in aliqua regione habet, reſtituere rogat, ex Trebelliano nõ tranſire actiones: tamen contrarium reſponderi debere in

militis

militis teſtamento ait. nam ſicuti conceſſum eſt (inquit) militibus circa inſtitutionem ſepatare ſpecies bonorum: ita etſi per fideicommiſſum ab inſtituris bæredibus id fecerit, in id admittetur Trobellianum ſenatuſconſultum. *Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi hæreditas alterius, quæ ad teſtatorem peruenit, per fideicommiſſum relinquatur.* *Hæc replicatio approbatur d. l. 16. §. ſed etſi quis, hiſce uerbis:* Sed etſi quis non bæreditaris ſuæ partem dimidiam rogauit hæredem ſuum reſtituere, ſed hæreditatom Seiæ, quæ ad eum peruenerat, uel totam uel partem eius, hæresq; Inſtitutus ſuſpectam dicat: cùm placeat illod quod Papinianus ait, ex Trebelliano tranſire actiones, dici poterit (ſi ſuſpecta dicatur hæreditas) cogendum bæredem inſtitutum adire & reſtituere hæreditatem, totamq; hæreditatem ad eum cui reſtituitur, pertinere. *Tertia replicatio eſt: Niſi quis bona ſua, uel omnia ſua reſtitui rogauerit: tunc enim perinde ac ſi hæreditas relicta ſit, actiones tranſeunt. Quæ exceptio approbatur l. 30. §. ſi quis bona. ff. ad S.C. Trebell. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 4. de ſuis rebus leg. reg. 2. exc. 3. Huic quodammodo contradicit l. 8. §. fin. cum l. ſequente. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si cui certam partem hæreditatis legauero, diuus Hadrianus reſcripſit, ut neq; precia manumiſſorum, neque funeris impenſa deduceretur. Cùm autem pars bonorum ita legatur, Bonorum meorum quæ ſunt cùm moriar: & manumiſſorum precia de medio deducenda ſunt. *Quarta replicatio eſt: Niſi filiusfamilias caſtrenſe peculium reſtitui rogauerit. Hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 3.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi non ſolennibus uerbis hæreditas per fideicommiſſum ſit relicta. Hæc exceptio reprobatur l. 19. §. 1. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Te rogo Luci Titi, ut hæreditatem meam cum Attio partiaris: ex ſenatuſconſulto Trebelliano in eum cui reſtituta eſt hæreditas, actionem competere, Ariſto ait: quia pro hoc accipiendum ſit, Rogo hęreditatem illam reſtituas: nec uerba ſpectantur ſenatuſconſulti, ſed ſententia quibuſcunq; uerbis, dum teſtator ſenſerit, ut hæreditas ſuo reſtituatur. *Concordat l. 78. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 5. reg. 14. item lib. 32. cap. 3. except. 9. ſed & plura de exceptione propoſita uide ſ. lib. 32. cap. 6. except. 74.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi is qui rogatus eſt, tempus petendæ bonorum poſſeßionis præterire paſſus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 63. §. ſi quis bonor. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Si quis bonorum poſſeſſoris fidei commiſerit de hęreditate reſtituenda, & is paſſus fuerit diē bonorum poſſeſsionis agnoſcendæ tranſire, aut per hoc tempus, quo is cui reſtitui debebit hęreditas, aliqua ex cauſa non potuit adire Prętorem, & poſtulare, ut petita bonorum poſſeſsione reſtituatur ſibi hæreditas: ſuccurri ei debet, id eſt, ut reſtituatur tempus bonorum poſſeſsionis admittendæ, exhibendi fideicommiſsi gratia.

XV. EXCEPTIO: *Niſi hæreditas ex cauſa fideicōmiſsi ſit reſtituta. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non omne quod debetur, ſit reſtitutum. Hæc replicatio approbatur l. 27. §. ſi ex Trebell. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Si ex Trebelliano hæreditatem reſtituit hæres, & fructus cum prædio retinet, uel ipſa prædia, ſiue etiam debitor eius qui teſtamentum fecit, fuerit: neceſſarium eſt actionem aduerſus eum fideicommiſſario dari. hoc idem neceſſariò faciendum eſt, cùm parte hæreditatis reſtituta, familiæ erciſcundæ iudicium inter eum qui reſtituit hæreditatem, & qui recepit, accipietur. *Alias propoſitæ exceptionis replicationes uide J. cap. proxim. quæſt. 1.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi is qui rogatus eſt, hæreditatem adire, uel conditioni parere nolit: hoc caſu cogendus eſt adire, de quo ſequitur.*

II. DE COGENDO HAEREDE ut adeat hæreditatem, eamq; reſtituat.

I. Cauſa ex qua cogendus eſt, cum ſuis exceptionibus.

Si hæres rogatus hæreditatem adire nolit, deſiderante fideicommiſſario adire cogendus eſt, & reſtituere. Quæ regula approbatur l. 4. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis: Quia poterat fieri, ut hæres inſtitutus nolit adire hæreditatem, ueritus ne damno afficeretur: proſpectum eſt, ut ſi fideicommiſſarius diceret ſuo periculo adiri & reſtitui ſibi uelle, cogatur hæres inſtitutus à Prætore adire & reſtituere hæreditatem. Quod ſi fuerit factum, tranſeunt actiones ex Trebelliano, nec quartæ commodo hæres in reſtitutione utetur. nam cùm alieno periculo adierit hæreditatem, meritò omni commodo arcebitur. *Concordat Inſt. de fideicom. hæred. §. ſed ſi recuſet, his uerbis:* Si recuſet ſcriptus hæres adire hæreditatem ob id, quòd dicat eam ſibi ſuſpectam eſſe quaſi damnoſam: cauetur Pegaſiano ſenatuſconſulto, ut deſiderante eo cui reſtituere rogatus eſt, iuſſu Prætoris adeat, & reſtituat hæreditatem: perindeq; ei & in eum qui recipit hæreditatē, actiones dantur, ac iuris eſt ex Trebelliano ſenatuſconſulto. Quo caſu nullis ſtipulationibus eſt opus: quia ſimul & huic qui reſtituit, ſecuritas datur, & actiones hæreditariæ ei & in eum transferuntur, qui recipit hæreditatem, utroq; ſenatuſconſulto in hac ſpecie

concurrente. *Concordat Inſt.eod.tt.§.ſed etiam id quod,his uerbis*: Etiam id quod præcipuum Pegaſiani ſenatuſconſulti fuerat, ut quando recuſabat ſcriptus hæres ſibi datam hærediratem adire, neceſsitas ei imponeretur totam hæreditatem uolenti fideicommiſſario reſtituere,& omnes ad eum & contra eum tranſire actiones:& hoc tranſpoſuimus ad ſenatuſconſultum Trebellianum,ut ex hoc ſolo neceſsitas hæredi imponatur, ſi ipſo nolente adire, fideicommiſſarius deſiderat reſtitui ſibi hęreditatem, nullo nec damno nec commodo apud hæredem remanente. *Propeſitæ cauſæ ſeu regulæ exceptiones hæ ſunt.*

I. EXCEPTIO: *Niſi rogatus in dignitate poſitus ſit. Hæc exceptio reprobatur l.13.§.tempeſtiuum.ff.ad S.C.Trebel.de quo paulò inferius quæſt.3. reg.1.Concordat l.5.ff.eod.tt.his uerbis*: Et qui magna præditus eſt dignitate uel autoritate harenarij uel eius mulieris, quæ corpore quęſtū fecit, hęreditaté reſtituere cogetur.

II. EXCEPTIO: *Niſi fiſcus ſit,cui hæreditas ſit delata. Et hæc exceptio reprobatur l.6. §.ſi fiſco.ff.d.tt.his uerbis*: Si fiſco uacāria bona deferātur, nec uelit bona agnoſcere,& fideicōmiſſum reſtituere: æquiſsimū erit,quaſi uindicauerit, ſic fiſcū reſtitutioné facere.

III. EXCEPTIO: *Niſi municipes hæredes ſint,uel collegium. Et hæc exceptio reprobatur d. l.6.§.item ſi municipes, his uerbis*: Item ſi municipes hæreditatem ſuſpectam dicant hęredes inſtituti, dicendum erit, cogi eos agnoſcere hæreditatem, & reſtituere. Idem quoq; erit & in collegio dicendum.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi neceſſarius ſit hæres. Hæc exceptio reprobatur d.l.6.§.ſed & in filio,his uerbis*: Sed & in filio,qui in poteſtate eſt,hoc ſenatuſconſultum locum habet,& in cæteris neceſſarijs,ut à Prętore compellantur immiſcere ſe hæreditati, ſic deinde reſtituere:quod ſi fecerint. tranſtuliſſe uidebuntur actiones. *Planè hoc caſu,licet hæres non agnoſcat hæreditatem,tamen nihilominus transferũtur actiones in fideicommiſſarium. quod approbatur l.27.§.ſi pater.ff.ad S.C.Trebell.his uerbis*: Si pater filium, quem in poteſtate habebat, hæredem ſcripſerit,& ab eo petierit,ut hæreditatem Sempronio reſtitueret, iſq; ſuſpectam ſibi eſſe dicat, poterit ex ſenatuſconſulto Trebelliano hæreditas reſtitui: quare etſi non immiſcuerit ſe hæreditati, nihilominus actiones,quæ ei & in eũ competebant,ad Semptonium transferantur.

V. EXCEPTIO: *Niſi non ſcriptus hæres rogatus ſit,ſed legitimus ab inteſtato ueniens. Et hæc exceptio reprobatur l. 6. §. 1. ff. ad S. C. Trebell.his uerbis*: Meminiſſe oportebit, de hærede inſtituto Senatum loqui: ideoq; tractatū eſt apud Iulianũ, an in Inteſtatis locũ habeat? Sed eſt uerius,eoq; iure utimur, ut hoc ſenatuſconſultum ad inteſtatos quoq; pertineat, ſiue legitimi ſiue honorarij ſint ſucceſſores.

VI. EXCEPTIO: *Niſi rogatus ex debita portione hæres ſit ſcriptus. Et hæc exceptio reprobatur l.27.§.ſi patronus.ff.d.titulo,his uerbis*: Si patronus ex parte debita hæres inſtitutus & rogatus reſtituere hæreditatem ſuſpectam ſibi eſſe dicat,puto rectius facturum Prætorem, ſi coegerit eum adire hæreditatem & reſtituere,quamuis poſsit mutata uoluntate eam partem hæreditatis retinere.

VII. EXCEPTIO: *Niſi rogatus capax hæreditatis non ſit. Et hæc exceptio reprobatur l.16. §.hi qui ſolidum.ff.ad S.C. Trebell.his uerbis*: Hi qui ſolidum capere non poſſunt,ex aſſe hæredes inſtituti & rogati ſolidum reſtituere,adire hæreditatem & reſtituere cogentur,cum nihil ſit oneris apud eos remanſurum.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi pupillus hæres ſit. Hæc exceptio uidetur reprobari l.12.in fine.ff. ad S.C.Trebell.his uerbis*: Neq; pupillum extra ordinem iuuandum,præſertim ſi nouum beneficiũ cum alterius iniuria poſtularetur.

IX. EXCEPTIO: *Niſi rogatus pro parte tantùm ſit hæres, cuius portio deficiens ad cohæredem cum onere pertineat. Hæc exceptio approbatur l.12.in prin.ff.ad S.C.Trebell.his uerbis*: Cùm ab hærede pro parte inſtituto fideicommiſſa hæreditas ſub conditione relicta eſſet, Imperator Titus Antoninus reſcripſit,nō eſſe locum conſtitutioni ſuæ. *Concordat l.4. C.de S.C.Trebell.his uerbis*: Non iuſtam te gerere ſolicitudinem per fideicommiſſum portionis relictę hæreditatis perſpicimus, uerentem ne fructum amittas relicti fideicommiſsi: quoniam auia teſtatoris ex parte ſcripta hęres,& rogata reſtituere, callidi tate & fraude repudiauit, ut ad alium nepotem eundemq; cohęredem deuoluatur portio, à quo tibi nominarim non fuerat fideicommiſſum relictum:& coacta ſuſpectam hæreditatem adire,priuſquā pro hærede gereret, rebus ſit humanis exempta: cùm diuo Antonino parenti noſtro,deberi etiā à ſubſtitutis fideicommiſſum contemplatione iudicij teſtatoris, quaſi tacitè ab his repetitum, iamdudum placuerit. *Contrarium propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l.16.§.fin. ff.eod.tt.cuius uerba uide J. except.18. dupl.1.tripl.2.*

X. EXCEPTIO: *Niſi rogatus ſubſtitutum habeat,ad quem hæreditas perueniat,quiq; fideicommiſſo quoq; obſtringatur. Hæc exceptio approbatur l.4.C.de S.C.Treb.cuius uerba uide ſ. except. prox. ibi: cùm diuo Antonino, &c. Huius exceptionis re-*

plicatio

plicatio eſt: Niſi ſubſtitutus alij reſtituere ſit rogatus. Quæ replicatio approbatur l. 61. §. Iulianus. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis: Iulianus ait, ſi hæres inſtitutus Titio rogatus ſit reſtituere, ſubſtitutus Mæuio, & inſtitutus ſuſpectam ſibi hæreditatem eſſe dicat, deſiderante Titio iubendum eum adire & reſtituere.

XI. EXCEPTIO: *Niſi rogatus non compareat, uel ſine hærede deceſſerit. Hæc exceptio tractatur l. 7. § fin. C. de S.C. Treb. his uerbis:* Cùm aliquis hæreditatẽ reſtituere iuſſus eſt, & dolo malo uel poſt litem conteſtatã uel antea ſeſe contumaciter celauerit: uel ſi ſuppoſitus fideicommiſſariæ reſtitutioni, antequàm reſtitueret hæreditatem, ab hac luce fuerit ſubtractus, nullo hærede uel ſucceſſore ei exiſtente: uel fideicommiſſarius, cui reſtituta eſt ex Trebelliano hæreditas, alij per fideicommiſſum reſtituere iuſſus fuerit res hęreditarias: quemadmodum actionum translatio celebretur in iſtis tribus caſibus, apud ueteres dubitabatur, & Domitius Vlpianus conſtituendum eſſe ſuper his putauit. Sancimus itaq;, ut ſiue per cõtumaciam abſuerit is cui reſtitutio impoſita eſt, ſiue morte præuentus nullo relicto ſucceſſore fuerit, ſiue à primo fideicõmiſſario in ſecundum tranſlatio celebrari iuſſa eſt, ipſo iure utiles actiones trãſferãtur.

XII. EXCEPTIO: *Niſi rogatus abſit. Hæc exceptio reprobatur l. 6. in prin. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Recuſare non tantùm præſentes, ſed etiam abſentes uel per epiſtolam poſſunt. nam etiam aduerſus abſentes poſtulatur decretum, ſiue certior ſit eorum uoluntas, qui recuſant adire & reſtituere hæreditatem, ſiue incerta: adeò præſentia eorum non eſt neceſſaria. *Concordat l. 9. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Etſi alio loco iuſſus ſit adire, & reipub. cauſa abſit, ęquè cogendum adire hęreditatem, & reſtituere, Iulianus ait, ubi abeſt. *Concordat item l. 13. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Iam igitur non deſideratur hæredis præſentia. *Concordat item l. 30. in princip. ff. eod. tit. his uerbis:* Si legatus ſuſpectam hæreditatem dicat, etiam legationis tempore compellendus eſt accipere iudicium: quia hic non multum officio occupatur: & licet deliberare ſe dicat an adeat, cogendus eſt adire: ſed non ut ſtatim reſtituat, ſed ut reuerſus domum (ſi putauerit ſibi expedire) commodo Falcidiæ uel teſtamenti utatur: uel ſi non putauerit, reſtituat totam hæreditatẽ, ne onera patiatur.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi rogatus nondum ſecum conſtituerit, utrũ uelit adire, nec'ne. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis ibi: Et* licet deliberare ſe dicat an adeat, cogendus eſt adire. *Concordat l. 6. in prin. ibi: ſiue incerta. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. prox. in prin.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi heres hæreditatem repudiauerit. Et hæc exceptio reprobatur l. 14. §. 1. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Sed & qui repudiauit hæreditatem, cogetur adire & reſtituere ipſam hæreditatem, ſi iuſtæ cauſæ allegentur.

XV. EXCEPTIO: *Niſi rogatus ſub conditione hæres inſtitutus ſit, conditioq; nondũ ſit impleta. Hæc exceptio approbatur l. 9. §. fin. ff. ad S.C. Treb. his uerbis:* Si quis ſub conditione fuit hæres ſcriptus, pendente conditione nihil agit, tametſi paratus ſit reſtituere hæreditatem. *Concordat l. 31. §. fin. ibi: cætera cond. ff. eod. tit. cuius uerba uide paulo inferius. Concordat item l. 63. §. ſi ſub condit. ibi: plus enim. ff. eod. tit. his uerbis:* Plus tribui à Prætore ei qui fideicommiſſum petit, quàm teſtator uoluerit, abſurdũ eſt: utiq; autem teſtator, niſi expleta ſit conditio, neq; ſcriptum hæredem ad hæreditatem uocauit, neq; per hunc illi uoluit reſtitui hæreditatem. *Planè ſi conditio in poteſtate ſit ipſius hæredis, eam adimplere cogendus eſt, quod approbatur d. l. 61. §. ſi ſub, his uerbis:* Si ſub conditione hæres inſtitutus ſit, qui ſuſpectam ſibi hæreditatem eſſe dicit, ſi neq; difficultatem neq; turpitudinẽ ullam habet conditio, nec impedimentum aliquod, iubendus eſt parêre conditioni, & adire & ita reſtituere: ſi uerò turpis aut difficilis ſit conditio, apertè iniquum eſt cogi eum explere eam alterius gratia: ſed & remitti eã ab initio uiſum eſt. *Concordat l. 31. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si ſub conditione hęres inſtitutus, rogatusque hæreditatem reſtituere, non uult conditioni parêre, & adire hæreditatem: ſi facti eſt, conditioni debet parêre & adire & reſtituere: uel ſi in dando ſit, offerente fideicõmiſſario, recuſante aũt hærede factum adimplere, licentia dabitur fideicommiſſario, ſecundum imitationem dationis factum implere, & tunc neceſſitas imponitur hæredi hæreditatem adire: cæteræ conditiones, quæ non ſunt in poteſtate hæredis, ad officium Prætoris non pertinent. *Concordat item l. 64. §. ſi neceſſarij. ff. eod. tit. his uerbis:* Si neceſſarij hæredes ſub conditione quauis leuiſſima hæredes ſint inſtituti, cui parêre ſolent, dicendum eſt, cogi reſtituere hæreditatem deſiderantibus his, quibus reſtituere rogati ſunt: quia hæreditatis reſtituendæ gratia conditioni parêre compellendi erunt. *Hæres ergo ſub conditione quæ in eius eſt poteſtate ſcriptus, eam hæreditatis reſtituendæ cauſa adimplere cogendus eſt. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi turpis uel difficilis ſit conditio. quæ exceptio approbatur l. 61. §. ſi ſub. ibi: ſi uerò turpis. ff ad S.C. Trebell. cuius uerba uide paulo ſuperius. Secunda exceptio eſt: Niſi in*

dando conſiſtat. hoc enim caſu, niſi fideicommiſſarius offerat quod dandum eſt, hæres cogendus nõ eſt. quæ exceptio approbatur l. 7. §. nam ſi ita. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis: Si ita inſtitutus eſt, ſi Titio decem dediſſet, non aliter cogetur quàm ſi ei pecunia offeratur. *Concordat l. 63. §. ſi dandæ. ff. eodem titulo, his uerbis:* Si dandæ pecuniæ conditio adſcripta eſt hæredi, debet offerre ei pecuniam is, qui poſcit fideicommiſſum, ut hæreditatem impleta conditione poſsit adire & reſtituere. *Concordat l. 31. §. ſi ſub. ibi: uel ſi in dan. ff. eodem titulo. cuius uerba uide paulò ſuperius. Tertia exceptio eſt: Niſi talis ſit conditio, quam Prætor ſolet remittere. Hæc exceptio approbatur d. l. 63. §. quòd ſi conditio, his uerbis:* Quòd ſi conditio adſcripta eſt, & ea eſt quam Prætor remittit, ſufficit edictum, ut Iulianus ait: & hactenus iubendus eſt, ut prætorijs conſtituat actionibus uti, aut petat bonorum poſſeſsionem ſecundum tabulas, ut ita nactus actiones, tunc reſtituta hæreditate transferat eas ex ſenatuſconſulto. *Quarta exceptio eſt: Niſi nominis ferendi conditio ſit. Hæc exceptio approbatur d. l. 63. §. ſi uerò nominis, hiſce uerbis:* Si nominis ferendi conditio eſt, quam Prætor exigit: rectè quidem facturus uidetur, ſi eam expleuerit. nihil enim mali eſt, honeſti hominis nomen adſumere. nec enim in famoſis & turpibus nominibus hanc conditionem exigit Prætor: ſed tamen ſi recuſet nomen ferre, remittenda eſt ei conditio, ut Iulianus ait, & permittendæ utiles actiones, aut bonorum poſſeſsio ſecundum tabulas danda eſt, ut nactus actiones transferat eas ex ſenatuſconſulto. *Quinta exceptio eſt: Niſi difficilis ſit conditio. Hæc exceptio approbatur d. l. 63. §. ſi ſub. ibi: ſi uerò turpis. cuius uerba uide paulò ſuperius. Concordat l. 7. §. fin. ff. eodem titulo. cuius uerba uide §. proximè. Sexta exceptio eſt: Niſi dignitati uel ætati hæredis aut iuri nõ conueniat conditio. Hæc exceptio approbatur l. 7. §. fin. cum l. ſequente. ff. ad ſenatuſc. Trebell. his uerbis:* Sed & ſalutis ac dignitatis ratio habenda erit. quid enim ſi morbo adplicitus Alexandriam iuſſus ſit adire, uel nomen ueſpillonis teſtatoris ferre? De ætate quoque & iure, id eſt, liceátne ei eò ire, nec ne, æſtimabitur.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi pater filio quẽ in ſua poteſtate habet, rogatus ſit reſtituere. Hæc exceptio reprobatur l. 16. §. ſi pater. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Si pater filio quem in poteſtate habet, reſtituere rogetur hæreditatem: an filius patrem ſuum, ſi ſuſpectam dicat hæreditatem, cogere poſſit? & non eſt dubium, patrem à filio per Prætorem cogi poſſe. Sed etſi id fideicommiſſum ad caſtrenſe peculium ſpectaturum eſt, & filiusfamiliâs is fuit, qui munus militiæ ſuſtinebat, aliove quo officio præerat, multo magis dicendum erit poſſe eum poſtulare, ut pater ſuus cogatur adire & reſtituere hæreditatem, quamuis contra obſequium patri debitum uideatur id deſideraturus.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi dominus ſeruo ſuo reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio approbatur d. l. 16. §. ſed ſi ſeruo, his uerbis:* Si ſeruo ſuo rogatus ſit cum libertate quis hæreditatem reſtituere, ſiue directa data ſit libertas ſiue fideicommiſſaria, dici poterit eum à ſeruo ſuo non poſſe cogi adire hæreditatem: quamuis ſi ſpontè adijſſet, cogeretur præſtare fideicommiſſariam libertatem & hæreditatem: idque Mæcianus libro ſeptimo de Fideicommiſsis ſcribit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi quis paratus ſit domino de indemnitate cauere. Hæc replicatio reprobatur d. l. 16. §. idem quærit, his uerbis:* Idem quærit, ſi quis paratus ſit domino cauere de indemnitate, an poſsit cogi adire hæreditatem, & maximè ſi precium ſerui offeratur? & rectè ait, non oportere ſub incerto cautionis committere ſe aditioni hæreditatis.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi ſeruo teſtatoris fideicommiſſaria hæreditas ſit relicta. hoc enim caſu, quia non ualet fideicommiſſum. ſecundum ea quæ dicta ſunt ſuprà libro 32. capite 3. except. 25. tertia exceptione: nec cogi hæres poteſt. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi libertas, ſimul & hæreditas ſeruo per fideicommiſſum ſit relicta. quæ replicatio approbatur l. 22. §. non eſt dubitatum. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Non eſt dubitatum, cogi poſſe hæredem inſtitutum adire & reſtituere hæreditatem ſeruis, ſiue directa ſiue fideicommiſſaria libertas eis data fuiſſet: cum aſpernari hæres non deberet perſonam cogentis. habet enim hic quoque aditum, ut quilibet nondum petere fideicommiſſariam poſſit, nec directam ſibi uindicare: propter ſpem tamen libertatis & hæreditatis aditum ad Prætorem & per ſe habeat. *Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi ab altero libertas, ab altero hæreditas ſeruo ſit relicta. quæ duplicatio approbatur l. 52. §. ſeruus. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Seruus ab altero ex hæredibus libertatem, ab altero fideicommiſſum hæreditatis accepit: ſi neuter adire uelit, nullæ Prætoris partes erunt: quia neque propter ſolam libertatem compellitur adire, neque is à quo libertas data non eſt, propter eum qui nondum liber eſt, ut adeat compellitur: & ſenatuſconſulto tũc locus eſt, cùm ab omnibus directa uel fideicommiſſaria libertas ab eo datur, à quo hæreditas quoque

relin-

relinquitur. *Concordat l. 53. ff. eodem titulo, his uerbis:* Non eſt cogendus hæres ſuſpectam adire hæreditatem ab eo cui libertas à legatario, hæreditas ab hærede relicta eſt: cùm ſtatus hominis ex legato penderet, & nemo ſe cogatur adſtringere hæreditarijs actionibus propter legatum. Quid enim ſi inter moras non manumittente legatario ſeruus deceſſerit? ſi autem uiuo teſtatore legatarius deceſſerit, benignè reſpondetur, cogendum adire, cùm in ipſius ſit poteſtate manumiſſo reſtituere hæreditatem. *Planè duplicationis propoſitæ triplicatio prima hæc eſt: Niſi portio eius à quo libertas ſeruo legata eſt, alteri à quo hæreditas eidem ſeruo relicta eſt, accreuerit. quæ triplicatio approbatur d. l. 53. §. fin. his uerbis:* Sed ſi fortè is à quo libertas data eſt, portionem ſuam repudiauit, uel conditione excluſus eſt: cùm portio eius ad alterum peruenerit, defendi poterit adire cogendum. quid enim intereſt quo iure debitor libertatis & hæreditatis idem eſſe cœperit? *Concordat d. l. 53. in uerbis paulò ſuperius propoſitis hiſce:* Si autem uiuo teſtatore legatarius deceſſerit, &c. *Secunda triplicatio eſt: Niſi alter à quo libertas relicta eſt, ſeruum manumiſerit. quæ triplicatio approbatur l. 56. §. fin. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Talis quoque caſus à diuo Pio terminatus eſt, Cùm ſeruo uni ex hæredibus legato per fideicommiſſum eſſet ab eo libertas data, & ab altero hæreditas. diuus etenim Pius reſcripſit Caſsio Extero in hæc uerba: Quoniam Hermias Simiaſco Theodoto, ex parte hæredi inſtituto, à Pamphilo teſtatore legatus eſt, eumque Theodotus, poſtquam adierat hæreditatē, & priuſquā à cohærede eiuſdē Pamphili adiretur hæreditas, ad iuſtam libertatem perduxit, & ob hoc in eum caſum res perducta eſt, ut is qui legauit, inteſtatus eſſe non poſsit: Hermia poſtulante Titius Euareſtus compellendus eſt periculo eius adire, & ex cauſa fideicōmiſsi hęreditatem ei reſtituere. *Hæc de prima duplicatione eiuſq; triplicationibus ſunt dicta. Secunda propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi libertas in diem, hæreditas purè ſit relicta. hoc enim caſu ante diem libertatis uenientem hæres ad adeundam hæreditatem cogi non poteſt. quæ duplicatio approbatur l. 31. §. 1. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Si ei qui in diem libertatem acceperit, hæreditas per fideicommiſſum relicta erit, ſuſpectam eam interim non poſſe adiri, diuus Pius Caſsio Hadriano reſcripſit: cùm non poſsit nondum libero hæreditas reſtitui, nec rurſus contra uoluntatem defuncti libertas præſtanda ſit. *Concordat l. 55. §. 1. ff. eodem titulo, his uerbis:* Imper. Titus Antoninus reſcripſit, in tempus directò data libertate non eſſe reputandam hæreditatis reſtitutionem, quando perſona non eſt cui reſtitui poſsit. *Tertia duplicatio eſt: Niſi is qui ſoluendo non eſt, ſeruo libertatem ſimul & fideicommiſſariam hæreditatem reliquerit. Hæc duplicatio ſtricto quidem iure approbatur, uerùm æquitatis ratione reprobatur l. 63. §. fin. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Admonendi ſumus, ſi is qui ſoluendo non ſit, Titio hærede inſtituto ſeruum eſſe liberum iuſſerit, & rogauerit Titium hæreditatem eidem reſtituere, uix eſſe ut Titius recuſans hæreditatem adire cogatur. nam licet deſiderante ſeruo Titius adierit hæreditatem, non tamen poteſt libertas ſeruo competere, quaſi in fraudem creditorum data, licet Titius locuples ſit: qua de cauſa nec hæreditas ei reſtitui poteſt. Sed ex ſententia legis dicendum eſt, perinde habendum, ac ſi is ſeruus ſolus liber & hęres ſcriptus eſſet, nec Titius hæres eſſet.

XIX. EXCEPTIO: *Niſi non hæreditas, ſed res aliqua ſeu ſpecies per fideicommiſſum ſit relicta. Hæc exceptio approbatur l. 14. §. non omnis. ff. ad S. C. Trebellian. his uerbis:* Non omnia ſuſpectam hæreditatem repudiatione amiſſam cogere poteſt adiri, & ſibi reſtitui: ſed is demum ad quem actiones tranſire poſſunt. neque enim æquum eſt, ad hoc quem compelli adire hæreditatem, ut emolumentum quidem hæreditatis refundat, ipſe uerò oneribus hæreditatis obſtrictus relinquatur. Quare ſi fideicommiſſum pecuniarum alicui fuerit relictum, ceſſat compulſio, tametſi indemnitatis cautio offeratur. Proinde qui hæreditatem rogatur reſtituere, is demum compellitur reſtituere. *Ait Iuriſconſultus:* Tametſi indemnitatis cautio offeratur. *His uerbis reprobatur prima aduerſus exceptionem propoſitam replicatio hæc: Niſi indemnitatis cautio offeratur. Secunda replicatio eſt: Niſi quis bona, familiā, uniuerſam rem, omnia ſua, uel patrimonium, &c. reſtituere fuerit rogatus. Hæc replicatio approbatur d. l. 14. §. fin. cum ll. ſequentibus, his uerbis:* Sed ſi quis bona rogatus ſit, uel familiam, uel pecuniam, uel uniuerſam rem, uel omnia ſua, cogi poterit: hoc idem etſi patrimonium fuerit rogatus, etſi facultates, etſi quidquid habeo, etſi cenſum meum, etſi fortunas meas, etſi ſubſtantiam meam, etſi peculium meum teſtator dixerit (quia plerique [illegible] patrimonium ſuum peculium dicunt) cogendus erit: de ſucceſsione enim ſua etiam hic rogauit. nec ignoro, in quibuſdam ex his Mætianum dubitare, & dicere uoluntatis eſſe quæſtionem, utrum de pecunia tantùm, an & de ſucceſsione teſtator

ſenſerit: in ambiguo tamen magis de ſucceſsione ſenſum dico, ne intercidat fideicommiſſum. Sed etſi quis ita rogauerit, Quicquid ad te ex hæreditate bonisúe meis peruenit, rogo reſtituas: cogi poterit adire & reſtituere hæreditatem ex Trebelliano ſenatuſconſulto: quanquam peruenire propriè dicatur, quod deductis oneribus ad aliquem peruenit. Et generaliter autem poteſt dici, ita demum quem non poſſe cogi adire & reſtituere hæreditatem, ſi de re uel de quantitate fuerit rogatus. Cæterùm ſi de uniuerſitate ſenſiſſe teſtatorem appareat, nulla quæſtio eſt, quin ſiue ſuſpectam dicat, cogi poſsit: ſiue ſpontè adijt, ex Trebelliano tranſeant actiones. *Hæc de ſecunda replicatione, cuius duplicatio hæc eſt: Niſi teſtatorem de pecunia tantùm, non de uniuerſa ſucceſsione ſenſiſſe probetur. quæ duplicatio conſtat ex uerbis ſuprà dictis hiſce:* Voluntatis eſſe quæſtionem, utrum de pecunia tantùm, &c. *Tertia replicatio eſt: Niſi quis hæreditatem Seiæ, uel id quod ad ſe ex hæreditate peruenerit, reſtitui rogauerit. Hæc replicatio approbatur l.16. §. ſed etſi quis non. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide ſ. eodem capite, quæſtione prima, exceptione duodecima, replicatione ſecunda. Quarta replicatio eſt: Niſi miles certam bonorum ſpeciem reſtitui rogauerit. nam & hoc caſu rogatus cogi poteſt, licet non hæreditas per fideicommiſſum ſit relicta. quæ replicàtio approbatur d.l.16. §. ſed etſi miles. cuius uerba uide ſ. d exceptione duodecima, replicatione prima. Quinta replicatio proponitur in caſu l.61. ff ad S. C. Trebellianum, his uerbis:* Paulus reſpondit, his uerbis: Semproni, hæredem te non ſcripſi, feſtinans per infirmitatem: ideoq; ei dari uolo tantum, quantum pro uncia hæreditatis competeret: uideri quidem magis quántitatem, quàm portionem hæreditatis relictam: ſed ſic accipiendum, ut uideatur etiam de uncia reſtituenda ſenſiſſe.

XX. EXCEPTIO: *Niſi hæreditas deducto ære alieno ſit per fideicommiſſum relicta. Hæc exceptio reprobatur l.16. §. inde quæritur. ff. ad S. C. Trebellianum, his uerbis:* Quæritur, ſi quis hæreditatem rogatus ſit reſtituere deducto ære alieno uel deductis legatis, an ſuſpectam dicens cogi poſsit adire & reſtituere hæreditatem: quia in ipſa magis id quod ſupereſt ex hæreditate, quàm ipſam hæreditatem reſtituere ſit rogatus? Et ſunt qui putent (ut Mærianus) inutilem eſſe hanc deductionem. nec enim poſſe exinde deduci quantitatem, non magis quàm ſi fundum quis deducto ære alieno, uel deductis legatis reſtituere ſit rogatus. neque enim recipit fundus æris alieni uel legati minutionem. Sed Iulianum exiſtimare refert, Trebelliano ſenatuſconſulto locum eſſe, ne dupliciter fideicommiſſarius oneretùr, cùm hæres æs alienum uel legatum deducit: & cùm conuenitur à creditoribus & legatarijs, reſtituta ſibi ex Trebelliano hæreditate, debere aut deductionem eum non pati ab hærede, aut cauere illi hæredem, defenſum iri eum aduerſus legatarios cæterosq;.

XXI. EXCEPTIO: *Niſi non ſuam, ſed alienam hæreditatem teſtator per fideicommiſſum actori reliquerit. Hæc exceptio approbatur l.27. §. Trebellianum. ff. ad S. C. Trebellianum, his uerbis:* Trebellianum ſenatuſconſultum locum habet, quoties quis ſuam hæreditatem uel totam uel pro parte fidei hæredis commiſit: quare ſi Mæuius te hæredem inſtituerit, & rogauerit ut hæreditatem Titij reſtituas, tuque hæreditatem Mæuij adieris, perinde à te fideicommiſſum petetur, ac ſi fundum, qui tibi à Titio legatus eſſet, reſtituere rogatus fuiſſes: ideoque ſi ſuſpectam Mæuij hæreditatem dixeris, cogi te non oportet eam adire. Quòd ſi Mæuius te rogauerit & ſuam hæreditatem & Titianam reſtituere, tuq; ſponte adieris hæreditatem: uteris legis Falcidiæ commodo, & partem quartam Mæuianæ hæreditatis retinebis, dimidiam & quartam ex fideicommiſſo reſtitues: nec intererit eidem utranque hæreditatem, an alij Mæuianam, alij Titianam rogatus fueris reſtituere. ſed ſi ſuſpectam Mæuianam hæreditatem dixeris, cogeris eam adire & reſtituere ei cui rogatus fueris: is autem cui Titianam hęreditatem reſtituere rogatus fueris, non poterit te compellere ad adeundum. *Huius exceptionis prima replicatio hæc eſt: Niſi alienam hæreditatem, quæ ad ſe peruenerit, teſtator per fideicommiſſum reliquerit. Hæc replicatio approbatur l.16. §. ſed etſi quis. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſ. eodem capite, quæſtione 1. except. 12. replicat. 2. Secunda replicatio eſt: Niſi teſtator hæredem inſtitutum, & filio impuberi ſubſtitutum, rogauerit impuberis filij hæreditatem reſtituere. Hæc replicatio approbatur l.27. §. à patre. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide infrà quæſtione 7. reg.2.*

XXII. EXCEPTIO: *Niſi non totam, ſed partem hæreditatis actori reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio reprobatur l.16. §. ſi quis hæres. ff. ad S. C. Trebellianum, his uerbis:* Si quis hæres inſtitutus rogatus fuerit hæreditatem non totam, ſed partem reſtituere: uel ſi duobus reſtituere ſit rogatus, & alter ex his uelit ſibi reſtitui hæreditatem, alter recuſet,

cuſet:ſenatus cenſuit utroq; caſu exonerari eum qui ſuſpectam hæreditatem dicit, totamq; hæreditatem tranſire ad eum, qui adire cogit. *Concordat d.l.16.§.ſi ſeruo, his uerbis:* Si ſeruo duorum rogatus quia ſit reſtituere hæreditatem, & alter cogere uelit ſuſpectam dicentem, alter reſtitui ſibi recuſet: hoc erit dicendum, quod in duobus, quorum alter ſuſcipere uoluit hæreditatem, alter non.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi fideicommiſſarius ex alia cauſa hereditatem poßit adipiſci. Hæc exceptio reprobatur l. 6. §. Titius. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Titius hæres inſtitutus, Sempronio ſubſtituto, rogatus eſt ipſi Sempronio hæreditatem reſtituere, inſtitutus ſuſpectam dicebat hæreditatem: quæritur, an cogendus ſit adire & reſtituere hæreditatem? Et deliberari poteſt: ſed uerius eſt, cogendum eum, quia intereſſe Sempronij poteſt ex inſtitutione, quàm ex ſubſtitutione habere hæreditatem, fortè legatis uel libertatibus onerata ſubſtitutione. nam etſi legitimus hæres fuerit is cui fideicommiſſaria hæreditas relicta eſt, idem dicetur. *Concordat l.17.§. qui rogatus. ff. eodem titulo, his uerbis:* Qui rogatus eſt emancipato filio reſtituere hæreditatem, cogi debet adire & reſtituere, quamuis filius contra tabulas bonorum poſſeſsionem accipere poſsit.

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi damnum quod rogatus ſenſurus eſt, per aditionem ei à fideicommiſſario non ſarciatur, uel ei eo nomine non caueatur. Hæc exceptio approbatur l. 11. in prin. ff. ad ſenatuſconſult. Trebellian his uerbis:* Apud Iulianum relatum eſt, ſi legatum fuerit hæredi inſtituto relictum, ſi hæres non erit, & ob hoc ſuſpectam dicat hæreditatem, ne perdat legatum: offerri ei oportere quantitatem legati à fideicommiſſario, deinde cogendum: nec illud admittit Iulianus, ut quaſi hæreditatem non adijſſet, ſic legatum à cohærede petat: adijt enim. ſed magis arbitratur à fideicommiſſario ei præſtandum. Sed etſi quid aliud ſua intereſſe dicet, non cogetur adire, niſi ei damnum uel lucrum fideicommiſsi ſarciatur, uel à Prætore onus remittatur, quod recuſat. *Concordat l. 27. §. ſi perceptis. ff. eod. tt. his uerbis:* Si perceptis quibuſdam rebus hæres rogatus ſit reſtituere hæreditatem, & coactus eam adierit, an percipere debeat? Iulianus reſpondit, eum qui iuſſu Prætoris adijſſet hæreditatem, omni commodo prohiberi debere. Sed ſi eidem legatum ſit ſub hac conditione, ſi hæres non eſſet, & ſuſpectam ſibi hæreditatem dicat: non aliter cogendus eſt adire, quàm ut legata, quæ ſub conditione, ſi hæres non eſſet, data erant, reſtituantur: non quidem à cohæredibus, ne onerentur, ſed ab eo cui reſtituta fuerit hæreditas. nam ſicut explendæ fidei gratia cogendus eſt adire hæreditatem, ita ob id ipſum damno affici non debet. *Concordat item l.59.§. in re autem. ff. eod. tt. ubi cùm creditor à debitore hæres inſtitutus, nollet hæreditatem adire, ne confundatur obligatio debiti uel pignoris: ſubijciuntur hæc uerba:* In re autem integra non putarem compellendum adire, niſi prius de indemnitate eſſet ei cautum, uel ſoluta pecunia eſſet. nam & cùm de lucro hæres ſcriptus abſit, quòd fortè legatum acceperit, ſi hæres non extitiſſet: reſponſum eſt, non eſſe cogendum adire, niſi legato præſtito: ubi quidem potuit dici, neque cogendum eſſe hæredem adire quodammodo contra uoluntatem defuncti, qui legando cohæredi, ſi non adijſſet, in ipſius uoluntate poſuit aditionem: ſed cum teſtator alterutrum dederit, nos utrunque præſtamus. *Concordat item l.6.§. fin. cum l. ſequente. ff. eodem titulo, his uerbis:* Si quia alio loco reſtituere hæreditatem iuſſus ſit, & ſuſpectam eam dicat: Iulianus ſcribit cogendum eum, ſimilemque eſſe ei qui in diem rogatus eſt reſtituere. Sed ſciendum eſt, impendiorum quoque quæ ad iter explicandum neceſſaria eſſent, rationem haberi debere. nam ſi ita inſtitutus eſt, ſi Titio decem dediſſet, non aliter cogetur quàm ſi ei pecunia offeratur. *De hoc poſteriore exemplo uide paulò ſuperius excerpt.15. ſecunda except.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi alio loco reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio reprobatur iam propoſitis uerbis hiſce:* Si quia alio loco, &c. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi rogatus uel morbo uel ætate uel iure in locum illum peruenire non poßit. Quæ diſtinctio approbatur l.7.§. fin. cum l. ſequente. ff. eod. tt. cuius uerba uide paulò ſuperius except.11. in fine.*

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi in diem uel ſub conditione reſtituere ſit rogatus, nec dies uenerit, aut conditio extiterit. Hæc exceptio reprobatur uerbis paulo antè propoſitis hiſce:* Similemq; eſſe ei qui in diem rogatus eſt reſtituere. *Reprobatur inſuper exceptio propoſita l.11.§. fin. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Antiſtis decedens Titium hæredem inſtituit, & libertatem dedit Albinæ directam, eique filiam per fideicommiſſum reliquit, rogauitque ut filiam manumitteret: ſed & Titium rogauit, ut manumiſſæ Albinæ filiæ reſtitueret hæreditatem. Cùm igitur Titius ſuſpectam diceret hæreditatem, reſcri-

ptum eſt à diuo Pio, compellendum eum adire hæreditatem: quo adeunte Albinæ competituram libertatem, eiq́; filiam tradendam, & ab ea manumittendam, tutoremq́; filiæ manumiſſæ dandum, quo authore reſtituatur hæreditas filiæ ſtatim: quamuis ſic fuiſſet ei rogatus reſtituere, cùm nubilem ętatem compleſſet. Cum autē poſsit (inquit) euenire, ut antè decedat ea cui fideicommiſſaria libertas & hæreditas relicta eſt, nec oporteat damno affici eum qui rogatus adijt hæreditatem: remedium dedit, ut ſi quid horum contigerit, perinde permittantur uenundare bona Antiſtiæ, ac ſi hæres ei non extitiſſet. Cùm igitur demonſtrauerit diuus Pius, ſuccurri hæredi inſtituto qui compulſus adijt, dici poteſt etiam in cæteris cauſis exemplum hoc ſequendum, ut ſicubi euenerit, reſtituatur fideicommiſſaria hæreditas ei qui compulit adire & reſtituere hæreditatem ſibi. *Concordat l.23.in.prin ff. eodem tt. bis uerbis:* Ille à quo ſub conditione fideicommiſſum relictum eſt, cauſſari quid non poterit, ne conditio deficiat, & hæreat actionibus: cùm nullum damnum ſit futurum, ſecundum ea quæ oſtendimus. *Ait Iuriſconſultus:* Remedium dedit, ut ſi quid horum contigerit, perinde permittantur uenundare bona Antiſtiæ, ac ſi hæres ei non extitiſſet. *Hæc uerba recipiunt diſtinctionem hanc: Niſi is qui ſub conditione rogatus eſt, cohæredem habeat, qui hæreditatem pro ſua parte agnoſcat. hoc enim caſu, fideicommiſſario ante conditionem exiſtentem mortuo, non uenundantur bona, ſed ad cohæredem pertinent. Quæ diſtinctio approbatur l.12.in prin.ff.d.tt.cuius uerba uide ī.ead.quæſt.2.except.9. Concordat iis quæ paulò ſuperius propoſita ſunt, l.31. in prin ff. eod.tt. bis uerbis:* Si cui purè libertas, & per fideicommiſſum ſub conditione hæreditas relicta eſt, cogitur hæres adire hæreditatem, ſi ſuſpectam dicat, & reſtituere: & deficiente conditione libertas ei eripi non poteſt. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſi hæres inſtitutus, & impuberi filio ſubſtitutus, rogatus ſit quidquid ad ſe ex ſubſtitutione peruenerit, reſtituere. hoc enim caſu uiuo pupillo teſtatoris hæreditatem adire compelli non poteſt. quæ diſtinctio approbatur l.27.§.à parte.ff.ad S. C. Trebell. de quo infrà quæſt.7.reg.2.*

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi, cùm ſub conditione fideicommiſſum relictum eſſet, conditio defecerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi talis ſit conditio, quæ ſolet remitti. Quæ replicatio approbatur l.65.§. ſi teſtator.ff.ad S. C. Trebell. bis uerbis:* Si teſtator rogaſſet hæredem, ut reſtituat hæreditatem mulieri, ſi non nupſerit: dicendum erit compellendum hæredem, ſi ſuſpectam dicat hæreditatem, adire & reſtituere eam mulieri, etiamſi nupſiſſet. *Planè iure quidem antiquo conditio hæc, Si non nupſerit: remittebatur, ſecus autem iure nouo. de quo in conditionibus dicetur.*

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi, cùm ſub conditione non faciendi fideicommiſſum relictum eſſet, fideicommiſſarius cautionem Mutianam non præſtiterit. Hæc exceptio approbatur d.§.ſi teſtator. ibi: idem, bis uerbis:* Idem (ſcilicet compellendum hæredem) in cæteris quoq; conditionibus Iulianus noſter probat: quę ſimiliter niſi fine uitæ expleri non poſsint. ſecundum quam ſententiam cautione præſtita his quorum intereſt, ab his quibus reſtitui ſub his conditionibus hæres rogatus eſt, reſtituet hæreditatem.

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi teſtamentum iniuſtum dicatur. Hæc exceptio reprobatur l.13. §.1.ff.ad S.C.Trebell. bis uerbis:* Si de teſtamento aliquid quæratur, hæres non debet audiri, ſi ſuſpectam ſibi hæreditatem dicat. Nam etſi maximè dicatur uel ius teſtandi non habuiſſe eum qui teſtatus eſt, uel de uiribus teſtamenti, uel de ſua conditione, non erit audiendus.

XXX. EXCEPTIO: *Niſi fideicommiſſum inutile dicatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.13.§.1. bis uerbis:* Quid ergo ſi de uiribus fideicommiſsi tractetur? Hæc quæſtio à Prætore prætermittenda non erit. ſed quid ſi fideicommiſſarius dicat, Adeat prius, & ſic de hoc quæratur? credo interdum audiēdum fideicommiſſarium, ſi cognitio prolixiorem tractatum habeat. finge enim uerba fideicommiſsi de longinquo petenda, & iuſtam deliberationem de quantitate fideicommiſsi incidere: dicendum erit, compellendum eum adire, ne prius hæres decedens fideicommiſſarium decipiat.

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi contra tabulas bonorum poſſeſsio ſit petita. Hæc exceptio approbatur l.27.§.quoties ff.ad S.C.Trebell. bis uerbis:* Quoties filius emancipatus bonorum poſſeſsionem contra tabulas accipit, nulla ratio eſt compellendi hæredis ad reſtituendam hæreditatem: & ſicut neq; legata neque fideicommiſſa cætera præſtare cogitur, ita nec ad reſtitutionem quidem hæreditatis compelli debet. Marcellus: Planè non eſt compellendus adire, ſi iam filius bonorum poſſeſsionem accepit: ne intercidat fideicommiſſum mortuo hęrede inſtituto, & omiſſa à filio bonorum poſſeſsione. *Verba hæc poſteriora,* Planè non eſt compel. &c. *non ſatis intelligo quorſum tendant, nec mihi ſatisfacit Gloſſa.*

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi bona de-*

functi

functi uenierint. Hæc exceptio approbatur l. 14. §. 1. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis: Planè ſi bona uenierint, non oportet prætorem ne pupillum quidem reſtituere, niſi ex cauſa, ut diuus Pius reſcripſit.

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi hæreditas ſoluendo ſit, uel non ſit ſoluendo. Hæc exceptio reprobatur l. 4. §. nec intereſt. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Nec intereſt ſoluendo ſit hæreditas, nec'ne. ſufficit enim recuſari ab hærede inſtituto: neq; illud inquiritur, ſoluendo ſit hæreditas, an non ſit. opinio enim uel metus uel color eius, qui noluit adire hæreditatem, inſpicitur, non ſubſtantia hæreditatis: nec immeritò. non enim præſcribi hæredi inſtituto debet, cur metuat hæreditatem adire, uel cur nolit: cùm uariæ ſint hominum uoluntates, quorundam negocia timentium, quorundam uexationem, quorundam æris alieni cumulum (tametſi locuples uideatur hæreditas) quorundam offenſas uel inuidiam, quorundam gratificari uolentium his quibus hæreditas relicta eſt, ſine onere tamen ſuo. *Concordat l. 9. §. penult. ff. eodem titulo. cuius uerba uide infrà quæſt. 8. reg. 3. except. 1.*

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi fideicõmiſſarius ſit abſens. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ infrà proximè de procuratore proponentur.*

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi ſemel adijt hæres coactus. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſſe uidetur: Niſi ipſi hæredi poſt aditionem & reſtitutionem cohæredis portio adcreuerit. Quæ tamen replicatio reprobatur l. 41. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Papinianus tractat, ſi quis hæres inſtitutus ex ſemiſſe rogatus ſit reſtituere hæreditatem, & eam ſuſpectam dicens compulſus adierit, deinde fideicommiſſarius ignarus ſit adcreuiſſe portionem hæreditaris poſt reſtitutionem ſcripto hæredi: an opus ſit ei alia actione? & ait, ſecurum eum eſſe poſſe. De illo planè ſolo quærendum ait, an opus ſit ei noua reſtitutione, poſteaquam portio adcreuit. *Plures huiuſmodi exceptiones uide 5. eodem capite, quæſtion. 1. Sequitur nunc, quibus deſiderantibus ſit cogendus?*

II. Quibus deſiderantibus hæres adire cogendus eſt.

Prima regula, de procuratore abſentis. Hoc quoq; deſiderante hæres cogendus eſt. Quæ regula approbatur l. 11. §. utrum autem. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis: Vtrum præſenti, an etiam abſenti reſtitui poſsit, procuratore adeunte Prætorem, uidendum eſt. Ego puto, abſente quoque fideicommiſſario cogi poſſe hæredem inſtitutum adire & reſtituere: nec uereri hæredem oportere, ne ſortè in damno moretur. poteſt etenim ei per Prætorem ſuccurri, ſiue cautum ei fiat, ſiue non: & antè deceſſerit fideicommiſſarius, quàm ei reſtituatur hæreditas. eſt enim huius rei exemplum capere ex reſcripto diui Pij, in ſpecie huiuſmodi: Antiſtia decedens, Titium, &c. *Reliqua uide paulò ſuperius exceptione 26. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi de mandato dubitetur. Hæc exceptio approbatur l. 66. §. 1. ff. eod. tit. his uerbis:* Etiam abſentis procuratori, ſi deſideret, poſſe reſtitui hæreditatem ex hoc ſenatuſconſulto, Iulianus ſcripſit: ſi tamen caueat de rato habendo, ſi non euidens abſentis uoluntas ſit. Sed dicendum eſt, ut hæres, qui ſuſpectam dicat hæreditatem, non ſit compellendus adire, ſi certum non ſit, an mandauerit, quamuis ei caueatur propter fragilitatem cautionis: quòd ſi ſpontè adierit, non magna captio eſt: ſed actiones (ſi non mandauerit) tranſibunt eo tempore, quo ratum habuerit.

Secunda regula: De tutore & curatore deſiderante, proponitur l. 65. §. ſi pupillo. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Si pupillo infanti reſtituere hæreditatem quis rogatus ſit, ſi ſpontè adierit, etiam ſeruo eius & ipſi pupillo, tutore authore reſtituetur hæreditas: ſiquidem eo quòd fari non poteſt, non magis ea res impedietur, quàm in muto pubere uolente ſibi reſtitui hæreditatem. Si autem hæres recuſet adire hæreditatem, quemadmodum res expediri poſsit, difficile eſt: quia neq; tutore deſiderante periculo pupilli adiri hæreditatem, Trebelliano ſenatuſconſulto locus ſit futurus: neq; pupillus ipſe id deſiderare poſsit, cum fari non poſsit: quod aliquatenus circa mutos expediri poteſt. nam ſi auditus capaces ſunt, uel interrogati nutu poſſunt ſignificare, uelle ſe periculo ſuo hęreditatem adiri, quomodo abſentes per nuncium: ſed & infanti non dubito omnimodo ſubueniendum, idq; ex ſimilitudine iuris ciuilis uel honorarij conſtituendũ eſt. ſiue enim hæres inſtitutus eſſet, non dubiè pro hærede tutore autore gerere poſſe uideretur: ſiue de bonorum poſſeſsione agitaretur, peti ei per tutorem poſſet. Ideoque hæres compelli per tutorem poteſt adire & reſtituere hęreditatem: quo exemplo & mutus, qui nihil intelligere poteſt, per curatorem adiuuatur.

Tertia regula: De domino & ſeruo proponitur l. 65. in prin. ff. ad S. C. Trebell. de quo inferius capite proximo, exceptione tertia, replicatione 3.

Quarta regula: De eo cui fideicommiſſarius reſtituere rogatus eſt, proponitur l. 16. §. ſi ego. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Si ego hæres inſtitutus rogatus ſim Stichum

chum manumittere, uel alius legatarius: fidei autem meæ commiſſum ſit, ut Titio hæreditatem reſtituam: deinde Titij fideicommiſſum ſit, ut Sricho eandem redderet: Srichus cogere me poteſt adire, & reſtituere hæreditatem. *Concordat l.55.§.qui fideicommiſſarium.ff.eod.tt.cuius uerba uide s. cap.1. queſt.2.reg.4.except.2.*

Quinta regula: De uno ex pluribus fideicommiſſarijs, uide infrà queſtione 5.regula 4.

III. A' quibus hæres ſit cogendus?

Prima regula: Si rogatus in magiſtratu ſit, à ſuperiore magiſtratu cogendus. Quæ regula approbatur l.13.§.tempeſtiuum.ff.ad S.C.Trebell. his uerbis: Tempeſtiuum eſt requirere, per quem quis cogatur adire & reſtituere hæreditatem: ueluti ſi prætor aut conſul fuerit hæres inſtitutus, ſuſpectamque hæreditatem dicat, an cogi poſsit adire & reſtituere? & eſt dicendum, Prætorem quidem in Prætorem, uel conſulem in conſulem nullum imperium habere: ſed ſi iuriſdictioni ſe ſubijciant, ſolet Prætor in eos ius dicere. Sed et ſi ipſe Prætor hæres inſtitutus ſuſpectam dicat, ipſe ſe cogere non poterit: quia triplici officio fungi non poteſt, ſuſpectam dicentis, & coacti, & cogentis. Sed in his omnibus caſibus atq; ſimilibus principale auxilium implorandum eſt.

Secunda regula: Pater à filio quoq; Prætore cogi poteſt. Quæ regula approbatur d.l.13.§ fin.cum l.ſequente, his uerbis: Si quis filiusfamiliâs ſit, & magiſtratum gerat, patrem ſuum, in cuius eſt poteſtate, cogere poterit ſuſpectam dicentem hæreditatem, adire & reſtituere. Nam quod ad ius publicum attinet, non ſequitur ius poteſtatis.

IIII. Vbi congendus?

Si abſit, ibi ubi eſt, cogendus eſt. Quæ regula approbatur l.9.in prin.ff.ad S.C.Trebellianum. cuius uerba uide s.except.12.

V. Qui cogendi?

De uno ex pluribus rogatis. Vnus quoq; ex pluribus rogatis cogi ſolus poteſt. Quæ regula approbatur l.16.§.cùm quidam.ff.ad ſenatusconſultum Trebellianum, his uerbis: Cùm quidam duos hæredes inſtituerit, eosq; inuicem ſubſtituerit, & ab his petierit, ſiue uterque ſiue alter hæres eſſet, ut hæreditas ſua ex parte dimidia reſtitueretur alicui poſt quinquennium: & ſi ſcripti ſuſpectam ſibi hæreditatem dicant, fideicommiſſarius autem deſideret ſuo periculo adiri hæreditatem, cenſuit Senatus ambos hæredes alterumúe cogi adire hæreditatem, & fideicommiſſario eam reſtituere, ita ut fideicommiſſario & aduerſus eum actiones competant, quaſi ex Trebelliano reſtituta hæreditate. *Concordat l.27.§.quòd ſi duo.ff.eodem titulo, his uerbis:* Quòd ſi duo hæredes à patre inſtituti fuerint, & utriuſq; fidei commiſſum ſit, ut exhæredati filij hæreditatem reſtituerent, ſatis erit uel unum cogi adire. hoc enim facto, etiam is qui patris hæreditatem non adijt, filij hæreditatem adire & reſtituere cogetur. *Concordat item l.11.§.1.ff.eod.tt.his uerbis:* Iulianus ait, Si duo fuerunt à patre inſtituti cum filio eius impubere, & ijdem ſubſtituti filio: ſufficere ei qui fideicommiſſum in ſecundis tabulis accepit, unum ex hæredibus inſtitutis cogere adire patris hæreditatem. hoc enim facto, confirmatisque patris tabulis, poterunt ex ſubſtitutione ambo cogi adire, & reſtituere hæreditatem.

VI. Quam hæreditatem adire ſit cogendus?

Si filij impuberis hæreditas à ſubſtituto ſit relicta, ut patris hæreditas adeatur cogi poteſt: ut patet ex ijs quæ s.regula proxima ſunt propoſita.

VII. Quando cogendus hæres?

Prima regula: Etiam ante diem fideicommiſſi cedentem cogi poteſt. Quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt paulò ſuperius except.26.

Secunda regula: Si filij impuberis hæreditatem ſubſtitutus reſtituere ſit rogatus, non niſi mortuo filio cogi poteſt. Quæ regula approbatur l.27.§.à patre.ff. ad ſenatusconſult. Trebellianum, his uerbis: A' patre hæres ſcriptus, & exhæredato filio ſubſtitutus, ſi rogatus fuerit hæreditatem, quæ ad eum ex ſubſtitutione peruenerit, Titio reſtituere: cogendus non eſt, uiuo pupillo patris hæreditatem adire: primùm, quia ſub conditione fideicommiſſum datum eſt: deinde, quia non probè de hæreditate uiuentis pueri aget. mortuo autem pupillo compelli debet hæreditatem patris adire.

Tertia regula: Etiam intra tempus deliberandi hæres cogi poteſt. Quod approbatur l.71.ff. ad ſenatusconſult. Trebellian. cuius uerba uide ſuprà cap.1. except.41. repl.1. Concordat l.10.in prin.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſuprà eodem capite de cog. hærede, exceptione duodecima.

Quarta regula: Legatus uel alius qui reipub. cauſa abeſt, etiam tempore abſentiæ cogi poteſt. de quo uide ſuprà d.exceptione duodecima.

VIII. Euentus, ſi hæres coactus adierit.

Prima regula: Si hæres coactus adijt hæreditatem, confirmantur omnia in eo teſtamento relicta, & ad illud pertinentia. Quæ regula approbatur l.14.§.ſi quis compulſus.ff.ad ſenatusconſ. Trebellianum, his uerbis: Si quis compulſus adierit

rit hæreditatem ex teſtamento, quod ſecundas tabulas habebat: quæſitum eſt, an per aditionem & tabulæ ſecundæ firmarentur, quòd uideantur euànuiſſe, non adita patris hæreditate? & Iulianus libro 15 ſcribit, & ſequentes tabulas confirmati: quæ ſententia uerisſima eſt. nemo enim dubitat, etiam legata præſtari, & libertates competere, & cætera quæcunq; ſunt in teſtamento perinde ualere, ac ſi ſua ſponte hæres hæreditatem adijſſet. *Concordat l. qui plures. 36. §. fin. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* Etſi à patre inſtitutus rogatusq; hæreditatem reſtituere, coactus à fideicommiſſario adierit: quamuis cætera quæ in eodem teſtamento relicta ſunt, per eam aditionem confirmentur, ut legata & libertates: ſecundas tamen tabulas non oportere reſuſcitari, deſtituto iam iure ciuili teſtamento, Serbidius Scæuola noſter dicebat. ſed pleriq; in diuerſa ſunt opinione: quia & pupillares tabulæ pars ſunt prioris teſtamenti. quo iure utimur.

Secunda regula: Coactus adire nullum commodum ex eo teſtamento conſequitur. Quæ regula approbatur l. 17. §. qui ſuſpectam. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Qui ſuſpectam ſibi hæreditatem dicit, nullum commodum ex teſtamento conſequetur: quod habiturus non eſſet, ſi hæres inſtitutus non fuiſſet, aut non adijſſet. & ideo ſi pupillo ſubſtitutus fuerit ita, Quiſquis mihi hæres erit, idem filio meo hæres eſto: hæreditatem quæ ad eum peruenerit, reſtituere cogendus erit. Si uerò detracto hoc articulo, Quiſquis mihi hæres erit: ſubſtitutus ita fuerit, Titius filio meo hæres eſto: tunc ſi ſolus patri hæres extiterit, nihilominus cogendus erit hæreditatem pupilli reſtituere. ſi uerò cohæredem habuerit, retinebit pupilli hæreditatem: quia potuit cohærede adeunte (quamuis ipſe patris amiſiſſet hæreditatem) ex ſubſtitutione adire. *Concordat l. 4. ibi: nam cum alieno periculo. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſuprà eodem capite, de cogendo hærede, in principio. Concordat item l. 14. §. qui compulſus. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſuprà capite 1. exceptione quadrageſimaprima, in prin. Concordat item l. 27. §. ſi perceptis. ff. eodem titulo. cuius uerba uide paulò ſuperius exceptione 24. Concordat item l. 55. §. ſed nec illud. ff. d. titulo, his uerbis:* Nec illud translaticiè omittendum eſt, inſtituto qui coactus eſt adire, fideicommisſi petitionem denegandam eſſe. cur enim non uideatur indignus, ut qui deſtituit ſupremas defuncti preces, conſequatur aliquid ex uoluntate? quod fortius probabitur, ſi poſt impletam conditionem coactus eſt adire. nam pendente conditione durum erit idem probare, cum & Falcidiam pœnitendo potuerit inducere. Nec ignoro poſſe dici, nullo modo fideicommisſi petitionem denegandam ei, qui iura ſepulchrorum adquiri inſequitur. Sed adeò Senatus nihil apud eum ex ea parte quam dereliquit, uoluit relinquere, ut nec Falcidiam exercere posſit, nec præceptio apud eum relinquatur, nec ſubſtitutio quoq; ſecundarum tabularum ita facta, Quiſquis mihi hæres erit, filio hæres eſto: eidem detur. *Iuxta regulam propoſitam nec quartã hæres poteſt retinere, de quo ſuprà capite 1. exceptione quadrageſima prima. Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi filio impuberi ſit ſubſtitutus. hoc enim caſu, quamuis ex inſtitutione noluit adire, ex cauſa tamen ſubſtitutionis impuberis hæreditatem petere poteſt. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. uigeſimaſeptima. §. qui ſuſpectam. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide paulò ſuperius eadem regula, in principio. Secunda exceptio eſt: Niſi pendente fideicommiſſi conditione coactus, poſtea pœnitendo ſponte adeat. Quæ exceptio approbatur l. quinquageſimaquinta. §. ſed nec illud. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide paulò ſuperius. Tertia exceptio eſt: Niſi cum nondum ſecum conſtituiſſet rogatus, utrum uellet adire nec ne, coactus ſit: tunc enim, ſi poſtea uoluerit adire, à commodo non repellitur. Quæ exceptio approbatur l. ſeptuageſimaprima. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide ſuprà capite 1. exceptione quadrageſimaprima, replicatione tertia. Concordat l. nona. §. planè ſi quis. ff. eodem titulo, his uerbis:* Planè ſi quis petierit ad deliberationem tempus, & impetrauerit, deinde poſt tempus deliberationis adierit, & reſtituerit hæreditatem, non uidetur coactus hoc feciſſe. nec enim ſuſpectam coactus adijt, ſed ſponte poſt deliberationem. *Concordat item l. 30. in principio ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſ. eod. cap. quæſtion. 2. exception. 12. Quarta exceptio eſt: Niſi percepta certa quantitate quis hæreditatem reſtituere ſit rogatus. hoc enim caſu, quamuis coactus adierit hæreditatem, tamen quantitatem uidetur percepturus. Quæ exceptio uidetur approbari l. 11. §. cum eſſet ff. de legatis 3. cuius uerba uide ſuprà lib. 32. cap. 10. cauſa quadrageſimaſecunda, exceptione ſecunda. Huic tamen contradicit l. 27. §. ſi perceptis. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide paulò ſuperius exceptione uiceſimaquarta. Quinta exceptio eſt: Niſi rogato ita ſit legatum, Si hæres non eſſet. tunc enim nihilominus illi debetur legatum. Quæ exceptio approbatur d. §. ſi perceptis. Cui concordant ea quæ dicta ſunt ſuprà d. exceptione uiceſimaquarta. Sexta exceptio eſt: Niſi fructus & alia ſint, quæ coactus poſt aditionem percepit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 27. §. 1. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum.*

lianum, bis uerbis: Si ſeruom hæreditarium hæres, qui coactus adijt, iuſſerit adire hæreditatem ab alio eidem ſeruo relictam, & tunc hæreditatem, quam ſuſpectam ſibi eſſe dixerat, reſtituerit: an etiam eam hæreditatem, quæ per ſeruum adquiſita ſit, reſtituere debeat, quæſitum eſt? Iulianus dixit, non magis hanc hæreditatem in reſtitutionem uenire, quàm quod ſeruus hæreditarius poſt aditam hæreditatem ſtipulatus fuiſſet, & per traditionem accepiſſet: aut fructus qui ex rebus hæreditarijs percepti fuiſſent, utiq; ſi nulla mora fideicommiſſo facta fuiſſet: ſed ſi quid ante aditam hæreditatem ſeruus ſtipulatus fuiſſet, aut per traditionem accepiſſet, id reſtitui debebit, ſicut fructus ante aditam hæreditatem in reſtitutione uenient. *Septima exceptio eſt: Niſi conditionis implendæ cauſa ei datum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 43. §. cùm hæreditas. ff. de condition. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. quæſt. 3. reg. 4. except. 1.*

Tertia regula: Nullum onus ex ea hæreditate coactus ſentit. Quæ regula approbatur Inſt. de fideicommiſſ. hæred. §. ſed etiam id quod, in fine, bis uerbis: Nullo nec damno nec commodo apud hæredem remanente. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi non legitimam non adeundi cauſam habeat rogatus. Hæc exceptio reprobatur l. 4. §. nec intereſt. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide paulò ſuperius exceptione 33. Concordat l. 9. §. quòd ſi ſuſpectam. ff. eodem titulo, his uerbis:* Quòd ſi ſuſpectam dicit, profiteri debet non ſibi expedire hæreditatem: neque hoc dici oportere non poſſe ſoluendo, ſed profiteri eum oportet, & quòd non putat ſibi expedire hæreditatem adire. *Secunda exceptio eſt: Niſi cùm ante fideicommiſſi conditionem exiſtentem coactus adijſſet, poſtea conditio fideicommiſſi defecerit, uel fideicommiſſarius ante conditionem exiſtentem deceſſerit. Et hæc exceptio reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſuprà exceptione 26. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm coactus adijſſet, poſtea fideicommiſſarius hæreditatem recipere nolit. Hæc exceptio reprobatur l. 67. in principio. ff. ad ſenatuſconſult. Trebell. his uerbis:* Si poſtulante me ſuſpectam hæreditatem ex decreto Prætoris adieris, & non ego poſtea eam mihi reſtitui uelim, nec bonis me immiſcere: hoc fieri debet, quod Octaueno non ineleganter uidebatur, ut à Prætore perinde actiones in me dentur, ac ſi hæreditatem recepiſſem: quod eſt iuſtius. Eo etiam tempore quo creditorum fraudandorum conſilium inieris, ſic citra periculum interdicti fraudatorij hæreditatem ſuſpectam adibis, & reſtitues mihi: quia & remoto fideicommiſſo liberum tibi fuerat uolenti adire hæreditatem, creditores tuos tali commodo fraudare: & ego nihil turpiter faciam, recipiendo eam hæreditatem, quam remota poſtulatione mea creditores compellere te ut adires, non potuerint. Sed etſi filius ſuus hæres patri, rogatus à patre hæreditatem mihi reſtituere, cùm creditorum ſuorum fraudandorum conſilium inijſſet, tanquam ſuſpectam ex decreto Prætoris reſtituerit mihi, uix fraudatorio interdicto locus erit: quia bonis patris eius uenditis, nihil proprium creditores eius ex ea hæreditate ferre potuerint, niſi fortè proprij creditores filij audiri debeant, ſi poſtulent ut dimiſsis patris eius bona uendere ſibi permittatur. *Hiſce uerbis exceptio propoſita reprobatur. Quamuis ergo fideicommiſſarius hæreditatem recipere nolit, tamen coactus adire creditoribus hæreditarijs non tenetur. Planè eius diſtinctio prima hæc eſſe uidetur: Niſi coactus creditorum fraudandorum cauſa hæreditatem adire noluerit. Quæ exceptio etiam propoſitis uerbis reprobatur. Secunda diſtinctio hæc eſt: Niſi fideicommiſſarius, antequàm hæreditatem, quam coactus hæres adijt, reciperet, mortuus ſit. hoc enim caſu liberum uidetur eſſe hæredi fideicommiſſarij, utrum hæreditatem uelit recipere, nec'ne? Sed & hæc diſtinctio reprobatur l. 44. in principio. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Poſtulante Sticho, qui eodem teſtamento libertatem & fideicommiſſam hæreditatem acceperat, hæres ſuſpectam adijt: mox Stichus, antequàm moram in recipienda hæreditate faceret, deceſsit relicto hærede Titio: quæro, an in Titium, ſi nolit recipere fideicommiſſam hæreditatem, actiones ex ſenatuſconſulto competant? Marcellus reſpōdit: Quoniam ferè is qui compulſus eſt adire hæreditatem, confeſtim ei reſtituet, de manumiſſo duntaxat ſenatuſconſultum comprehenſum eſt, nec hæredis eſt facta mentio: poteſt tamen euenire, ut reſtitutionem diſtulerit hæres: ueluti ſi pecuniam ei debuerit defunctus, quam retinere maluit, quàm petere. Cæterùm exiſtimo idem in hærede eius conſtituendum, quod in illo conſtitutum eſt. cur enim recuſaret, quam recuſare non potuit is, cuius hæreditatem ſuſcepit?

Tertia propoſitæ exceptionis diſtinctio eſt: Niſi hæres ſponte, non coactus adijt. Hæc diſtinctio approbatur l. 45. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Qui totam hæreditatem reſtituere rogatus, quartam retinere non uult, fidumque obſequium defuncti precibus præbere deſiderat, ſua ſponte adire debebit hæreditatem, quaſi ex Trebelliano eam reſtituturus: ſuadetur tamen ſuſpectam

potius dicat hæreditatem, coactusq́; à Prætore reſtituat. hoc enim caſu ex Trebelliano reſtituere uidetur, expoſitoq́; hæreditario metu, & uniuerſas actiones in eum transferre, qui recipit hæreditatem. *Quarta propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi fideicommiſſarius ante reſtitutionem ſine hærede deceſſerit. Et hæc exceptio reprobatur dicta l. quadrageſimaquarta. §. quòd ſi fortè, his uerbis:* Quòd ſi fortè ante hæreditatis reſtitutionem ſine hærede deceſſerit libertus, perinde bona eius creditoribus hæreditarijs uendere permittendum eſt, ac ſi reſtituta hæreditate deceſſerit. *Concordat l. undecima. §. utrum autem. ff. eodem titulo. cuius uerba uide paulò ſuperius quæſtione ſecunda, regula prima. Quinta exceptio eſt: Niſi non totam, ſed partem hæreditatis fideicommiſſarius petat. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ dicentur J. reg. proxima.* *Quarta regula: Ad eum, cui pars ex fideicommiſſo reſtituenda erat, ſi ſolus hæredem coegit adire, tota pertinet hæreditas cum ſuis oneribus. Quæ regula approbatur l. 16. §. ſi quis hæres. ff. ad S.C. Trebell. cuius uerba uide ſ. de cogend. hæred. except. 22. Concordat d. l. 16 §. Mætianus, his uerbis:* Mætianus ſcribit, cùm quis ex fideicommiſſarijs abſit, & præſentes deſiderent ſuo periculo adiri hæreditatem, tranſlatisq́; in ſolidum actionibus in eum qui coegit abſentes, ſi uelint fideicommiſſum ſuſcipere, à præſente petant. *Concordat item d. l. 16. §. idem Mætianus. cuius uerba uide ſ. cap. 1. except. 41. repl. 1. Concordat item l. 1. §. ſed & quoties ff. eod. tit. his uerbis:* Quoties qui rogatus eſt duobus reſtituere hæreditatem, alteri purè uel in diem, alteri ſub conditione, ſuſpectam dicit: ei cui erat rogatus purè uel in diem reſtituere, interim uniuerſam hæreditatem reſtitui Senatus cenſuit: cùm autem extiterit conditio, ſi uelit alius fideicommiſſarius partem ſuam ſuſcipere, tránſire ad eum ipſo iure actiones. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi is qui coegit, ſolidum capere non poßit. Hæc exceptio approbatur l. 67. §. fin. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Si donationis cauſa ſuſpectam hæreditatem ſibi hæres dixerit, & reſtituerit ei qui ſolidum capere non poſſit, auferturei id quod capere non poteſt. Idem dicendum eſt, etſi citra conſilium donandi fiduciarius hæres id fecerit. *Secunda exceptio eſt: Niſi poſt reſtitutam portionem hæredi coacto altera portio adcreuerit. Hæc exceptio reprobatur l. 41. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide ſ. de cog. hærede, except. 35. Tertia exceptio eſt: Niſi alter fideicommiſſarius poſtea partem ſuam ſuſcipere uelit. Quæ exceptio approbatur l. 1. §. ſed & quot eis ff. eodem titulo. cuius uerba uide paulò ſuperius.*

¶ Hactenus de cogendo hærede adire, ſecundo huius Capitis membro.

III. QVID ET QVANTVM ueniat in actionem fideicommiſſi hæreditatis reſtituendæ?

Prima regula: De fructibus, uſuris & omni commodo. de hac regula eiusq́; exceptionibus uide ſ. lib. prox. cap. 3. reg. 11.

Secunda regula: De eo quod per ſeruum hæreditarium eſt adquiſitum. Hoc fideicommiſſario non debetur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 63. §. ſi hæres ante. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis: Si hæres ante reſtitutam hæreditatem ſeruum hæreditarium hęredem ab aliquo inſtitutum iuſſerit adire hæreditatem: negat Iulianus, debere hanc hæreditatem reſtitui: quia de eo rogatus non eſſet. & hoc eſt fatendum. Requirendum tamen & illud eſt, num cum incremento hæres reſtituere rogatus ſit hæreditatem. ſi enim hoc fuerit ſubſecutum, etiam eam hæreditatem reſtituere cogitur: niſi euidentiſsimis probationibus fuerit ab hærede adprobatum, contemplatione ſui ſeruum eſſe hæredem inſtitutum. *Concordat l. 25 §. fin. ff. eodem titulo. cuius uerba uide J. reg 16. except. 1. Ait Iuriſconſultus:* Requirendum tamen & illud eſt, num cum incremento hæres reſtituere rogatus ſit hæreditatem, &c. *Hiſce uerbis prima aduerſus regulam propoſitam exceptio continetur. de qua uide ſuprà lib. prox. cap. 3. reg. 12. exceptione 3. Secunda exceptio eſt: Niſi hæres coactus hæreditatem adierit. Hæc exceptio reprobatur cum conditione l. 27. §. 1. ff. ad S.C. Trebellianum. cuius uerba uide ſuprà eodem cap. de cogendo hærede, quæſt. 8. reg. 2. exceptione 6. Tertia exceptio eſt: Niſi poſt diem fideicommißi cedentem ſeruus adquiſiuerit. Hæc exceptio approbatur l. 25. §. fin. ff d. tit. cuius uerba uide infrà regula decimaſexta exceptione prima. Aliæ huius regulæ exceptiones uide ſ. lib. prox. cap. 3. regula undecima.*

Tertia regula: De prælegatis ipſi hæredi, & fideicommißis eidem relictis. Hæc in reſtitutione hæreditatis non ueniunt. Quæ regula approbatur l. 64. ff. de legatis 3. his uerbis: Si Titius ex parte hæres rogatus ſit Mæuio hæreditatem reſtituere, & rurſus Titio cohæres eius rogatus ſit ſuam partem, aut partis partem reſtituere: an hanc quoq; partem, quam à cohærede ex fideicommiſſo recepit, Titius reſtituere Mæuio debeat? diuus Antoninus conſultus reſcripſit, non debere reſtituere: quia appellatione hæreditatis neque legata neque fideicommiſſa continerentur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſimpliciter portionem ſuam, non portionem hæreditatis reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. quidam ff. ad S. C. Trebellianum, his uerbis:* Quidam liberis ſuis ex diſparibus partibus inſtitutis, datis præceptionibus, ſicut i-

pſe maximam partem patrimonij inter liberos diuiſiſſet:ita rogauit eum qui ſine liberis decederet, portionem ſuam fratribus reſtituere. Imperator noſter reſcripſit, præceptiones quoq; fideicommiſſo contineri:quia non portionem hæreditariam teſtator commemoraſſet, ſed ſimpliciter portionem:in portionem autem, & præceptiones uideri cecidiſſe. *Secunda exceptio eſt: Niſi legatum uel fideicommiſſum heredi relictum, ſit inutile. Hæc exceptio approbatur l. 51. in principio. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. de quo infrà regul. 17. exceptione 1. replicatione 2. Concordat l. 18. §. finali. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Si legatum ſit hæredi relictum, & rogatus ſit portionem hæreditatis reſtituere, id ſolum non debere eum reſtituere, quod à cohærede accepit: cæterùm quod à ſemetipſo ei relictum eſt, in fideicommiſſum cadere, diuos Marcus decreuit. *Tertia exceptio eſt: Niſi ita fideicommiſſum ſit relictum, Quidquid ex hereditate ad te peruenerit, reſtituas. Quæ exceptio approbatur l. 16. C. de fideicommiſ. de qua re uide ſuprà lib. proxim. cap. 4. de eo quod ad rogat peruen. regula 5. Quarta exceptio eſt: Niſi heres coactus adijt. de hoc uide ſuprà eodem capite, de cogendo herede, quæſt. 8. regula 2. Quinta exceptio eſt: Niſi teſtator ſpecialiter & prelegata reſtitui iuſſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure approbatur: uerùm eius replicatio hæc eſt, Niſi inter iſta prælegata dos quoq; uxori à marito ſit relegata. hæc enim non debetur, niſi & eam ſpecialiter teſtator maritus reſtitui iuſſit. Quæ replicatio cum ſua diſtinctione approbatur l. 78. §. maritus. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Maritus uxore hærede inſtituta ex parte tertia, & pluribus ei fideicommiſsis datis, dotem quoque relegauit, his uerbis: Seiæ uxori meæ dari uolo à filijs meis ſummam dotis eius quæ mihi pro ea illata eſt. eiuſdemque uxoris fidei commiſit, ut partem hæreditatis, & quæcunque ei legaſſet, poſt mortem ſuam Titio filio communi reſtitueret: quæſitum eſt, an ſummam quoque dotis inter cætera legata ex cauſa fideicommiſsi filio ſuo reſtituere debeat? Scæuola reſpondit, non aliàs, niſi manifeſtum eſſet, de dote quoque reſtituenda teſtatorem ſenſiſſe: atque etiamſi ſenſiſſe eum hoc fuerit approbatum, Ita tamen eius quoque petitionem fore, ſi non minus in quantitate, quæ Falcidiæ nomine remaneret, foret, quàm in quantitate dotis.

Quarta regula: De ijs quæ heredi conditionis implendæ cauſa data ſunt. Hæc in hereditatis reſtitutione non ueniunt. Quæ regula approbatur l. quadrageſimatertia. §. cùm hereditat. ff. de condit. & demonſtratione, his uerbis: Cùm hæreditas ex Trebelliano ſenatuſconſulto reſtituta eſt, hæredi dandum eſt ut impleatur conditio: nec hoc reſtituendum eſt ex cauſa fideicommiſsi. *Concordat dictus §. cum hereditas, in fine, his uerbis:* Sed ſi iuſſus ſim mihi dare decem, & accipere hæreditatem ex ſenatuſconſulto, decem tibi ex cauſa fideicommiſsi non reſtituam. *Contradicit l. quod ſtatuliber. 41. ff. de mortis cauſa donationibus. cuius uerba uide ī. cap. prox. quæſtion. 5. reg. 13. except. 2. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi heres coactus hereditatem adijt. Hæc exceptio reprobatur d. §. cùm hereditas, his uerbis:* Sed cùm ſuſpectam adijt, & reſtituit, dubitatur an ei auferendum ſit: & benignius eſt, & in hoc caſu nihil ei auferri. *Contradicit l. 34. ff. de condiction. indebiti, his uerbis:* Is cui hæreditas tota per fideicommiſſum relicta eſt, & præterea fundus, ſi decem dediſſet hæredi: ſi hæres ſuſpectam hæreditatem dixerit, & eam ex Trebelliano reſtituerit, cauſam dandæ pecuniæ non habet. Et ideo quod eo nomine quaſi implendæ conditionis gratia dederit, condictione repetet.

Quinta regula: De eo quod heres creditoribus hereditarijs ſoluit. Hoc in reſtitutione hereditatis deducendum. Quæ regula approbatur l. 27. §. qui ex Trebelliano, in fine. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Cùm hoc minus ex cauſa fideicommiſsi reſtiturus ſit. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi reſtituta hereditate illud non deduxit heres. Hæc exceptio reprobatur l. 2. C. eodem titulo, his uerbis:* Si ex ſenatuſconſulto quartam partem hæreditatis retinuiſti, quod creditoribus hæreditarijs pro nouem uncijs præſtiteris, à fideicommiſſario petere poteris. *Secunda exceptio eſt: Niſi naturale tantùm fuerit debitum. Quæ exceptio approbatur l. 64. in principio ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide infrà capite proximo, quæſtione ſecunda, regula octaua. Tertia exceptio eſt: Niſi uſurarum nomine ſoluerit. Hæc exceptio approbatur l. 58. §. qui poſt. ibi: quod ſi fœnus. ff. d. titulo. cuius uerba uide J. capite prox. quæſt. 4. regula 2.*

Sexta regula: De eo quod debuit defunctus heredi. Hoc heres deducere ac retinere poteſt. Quæ regula approbatur per ea quæ habentur ſuprà cap. prox. quæſt. 5. reg. 4. except. 4. item per ea quæ habentur ſuprà lib. prox. cap. 7. reg. 21. Sed & de ſumptibus, quos heres in res hereditarias fecit, deducendis, uide ī. d. cap. 7. reg. 22.

Septima regula: De re ipſi heredi à defuncto pignori obligata. Hæc non uenit in hereditatis reſtitutione. Quæ regula approbatur l. 59. in princip. ff. ad S. C. Trebellianum, his uerbis: Debitor ſub pignore creditorem hæredem inſtituit, eumque rogauit reſtituere hæreditatem filiæ ſuæ: cùm nollet adire ut ſuſpectam, coactus

coactus iuſſu Prætoris adijt & reſtituit: cùm emptorem pignoris non inueniret, deſiderabat permitti ſibi, ut iure dominij id poſsideret. Paulus reſpondit: Aditione quidem hæreditatis confuſa obligatio eſt: uidesmus autem, ne & pignus liberatum ſit, ſublata naturali obligatione. Atquin ſiue poſsidet creditor, actor, idemq; hæres tem, ſiue non poſsidet, uideamus de effectu rei: & ſi poſsidet, nulla actione à fideicommiſſario conueniri poteſt, neque pignoraticia, quoniam hæreditaria eſt actio: neque fideicommiſſaria, quaſi minus reſtituerit, rectè peteretur: quod eueniret, ſi nullum pignus intercelsiſſet. poſsidet enim eam rem quaſi creditor. Sed etſi fideicommiſſarius rem retineat, & hic Seruiana actione tenebitur. uerum eſt enim, non eſſe ſolutam pecuniam, quemadmodum dicimus, cùm amiſſa eſt actio propter exceptionem. Igitur non tantùm retentio, ſed etiam petitio pignoris nomine competit, & ſolutum non repetitur: remanet ergo propter pignus naturalis obligatio. In re autem integra, &c. *Cætera uide s̄. eod. cap. de cog. hærede, except. 24.*

Octaua regula: De re ipſius hæredis defuncto à tertio quodam legata. Hæc in reſtitutionē hæreditatis non uenit. Quæ regula approbatur l. 52. in prin. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis: Si res aliena Titio legata fuerit, isq; domino rei hærede instituto petierit, ut hæreditatem Mæuio reſtituat: Mæuius legatum inutiliter petet. non enim poterit conſequi, quod ad inſtitutum, id eſt, rei dominium peruenire non poterat.

Nona regula: De ijs quæ teſtator inter uiuos hæredi donauit, uel alio modo extra teſtamentum dedit. Hæc in hæreditatis reſtitutione non ueniunt. Quæ regula approbatur l. 70. ff. de leg. 2. de qua re uide s̄. lib. prox. cap. 4. de eo quod ad rogat. peruen. reg. 1. Eius etiam exemplum proponitur l. 59. §. fin. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis: Ea quæ dotem dabat, pacta erat cum marito, ut mortua ſe in matrimonio dotis pars matri eius redderetur, nec eo nomine ſtipulatio à matre interpoſita eſt: moriens deinde, & matrem & maritum ſuum hæredem fecerat, & à matre petierat, ut hæreditatem Titio reſtitueret: iudex aditus de hæreditate diuidenda partem dotis quaſi ex utili pacto pro parte matri adiudicauerat: quærebatur, an & ea portio ex cauſa fideicommiſsi præſtanda ſit? non eſſe reſtituendam Paulus putat: quia non quaſi hæres, ſed quaſi mater ex pacto accepit: nec occaſione hæreditatis, ſed errore ex pacto eam habuit. *Aliud exemplum proponitur l. 62. in prin. ff. d. tit. his uerbis:* A` filia petij, ut ſi liberis ſuperſtitibus moreretur, partem eius quę ad eam ex bonis patris perueniſſet, quòd ſi ſine liberis, uniuerſum fratri reſtitueret: quæritur, defuncta ea in matrimonio ſuperſtite filia, an hæres eius cum parte hæreditatis eius quoq; quod dotis nomine datum erat, partem reſtituere debeat? Scæuola reſpondit, id quod in dotem fuiſſet, non contineri in parte hæreditatis, quæ reſtituenda eſſet: ſed etſi ex promiſsione dotis aliquid debitum fuiſſet, æris alieni loco habendum. *Plura de regula propoſita uide s̄. d. reg. 1.*

Decima regula: De precio ſeruorum hæredis ex cauſa teſtamenti manumiſſorum detrahendo, proponitur l. 27. §. fin. ff. ad S. C. Treb. de quo uide s̄. cap. prox. queſt. 5. reg. 19.

Vndecima regula: De rebus quæ ad extraneum hæredem non tranſeunt. Hæ non ueniūt in reſtitutione. Quæ regula approbatur exemplo l. 55. in prin. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis: Si patroni filius extraneo reſtituerit ex Trebelliano hæreditatem, operarum actio, quæ transferri non potuit, apud hæredem manebit: nec ei nocebit exceptio, cùm eadem prodeſſe non poſsit ei, qui fideicommiſſum accepit: & generatim ita reſpondendum eſt, non ſubmoueri hæredem, neq; liberari ex his cauſis, quæ non pertinent ad reſtitutionem. *Aliud exemplum proponitur l. 42. in fine. ff. eod. tit. his uerbis:* Reſtituta hæreditate, iura ſepulchrorum apud hæredem remanent.

Duodecima regula: De eo quod hæredi à debitoribus hæreditarijs ſolutum eſt. Hoc quoq; reſtituendum. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ex naturali obligatione debebatur, cuius retentio quidem erat, ſed non petitio. Hæc exceptio reprobatur l. 47. ff. ad S.C. Treb. his uerbis: Si hæredi eius cui natura debuerit, aliquis ſoluerit, ei cui fideicommiſſo hæreditas relicta ſit, id reddendum eſt. *Planè ſi poſt reſtitutam hæreditatem ſit ſolutum hæredi, tunc is qui ſoluit, repetet. Quæ replicatio approbatur l. 64. in prin. ibi: etſi eius mihi. ff. ad S.C. Trebellianum. cuius uerba uide j. cap. prox. quæſt. 2. regul. 8.*

Decimatertia regula: De rebus quæ perierunt. Hæ non debentur. Quæ regula approbatur l. 22. §. ſed enim. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis: Si quis rogetur reſtituere hæreditatem, & uel ſerui deceſſerint, uel aliæ res perierint, placet non cogi eum reddere quod non habet. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi res dolo uel culpa hæredis perierint. Hæc exceptio approbatur d. §. ſed enim ſi quis, hiſce uerbis:* Culpæ planè reddere rationē cogi placet, ſed eius quę dolo proxima eſt: & ita Neratius ſcribit. Sed ſi, cùm diſtrahere deberet, non fecit, lata culpa non leui, & rebus ſuis conſueta negligentia, huiuſmodi rei rationem reddet: ſed etſi ędes uſtæ ſunt, culpæ eius reddet rationem.

tionem. *Plures huius regulæ exceptiones uide ſuprà lib.32.cap.11.cauſa 51.*

Decimaquarta regula: De nominibus, quæ ſoluendo eſſe deſierunt. Nec iſtorum nominum periculum ad hæredem pertinet. Quæ regula approbatur l.79. §. hæreditatem poſt. ff. de leg. 2. his uerbis: Hæreditatem poſt mortem ſuam rogati reſtituere, nominum periculo, quæ per diuiſionem obtigerunt, inter cohæredes interpoſitis de legationibus non adſtringuntur magis quàm prædiorum: cùm permutatio rerum diſcernens communionem interuenit. *Huius regulæ eædem ſunt exceptiones, quæ regulæ præcedentis. Sed & eius exceptio hæc eſſe uidetur: Niſi à quibuſdam hæres pecuniam exegerit. Hæc exceptio reprobatur l.58. §.1. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Cum hæreditas ex fideicommiſſi cauſa in tempus reſtituenda eſt, non idcirco nominum periculum ad hæredem pertinebit, quòd hæres à quibuſdam pecuniam exegerit.

Decimaquinta regula: De rebus uſucaptis. Nec hæ res ueniunt reſtituendæ. Quæ regula approbatur l.22. §. ſed enim, in fine. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis: Quòd ſi ſine facto eius, prolixitate autem temporis ædes uſu adquiſitæ ſint, æquiſsimum erit, nihil eum præſtare, cùm culpa careat.

Decimaſexta regula: De rebus ab hærede alienatis, uel perditis, uel corruptis: item de ſeruis ab hærede manumiſsis. Harum rerum ratio in reſtitutione hæreditatis habenda. Quæ regula approbatur l.70. §. ſi hæres. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis: Si hæres, antequam fideicommiſſario hæreditatem reſtitueret, alienauerit quid ex hęreditate, aut ſeruum hæreditarium manumiſerit, aut ruperit quid, uel fregerit uel uſſerit, non competit in eum ulla ciuilis actio, reſtituta poſtea hæreditate ex Trebelliano ſenatuſconſulto: ſed ex fideicommiſsi cauſa erit hoc quod deperierit perſequendum: ſin uerò poſt reſtitutam hęreditatem horum quid admiſerit hæres, dicendum lege Aquilia cum eo agi poſſe, ſi ſeruum fortè hæreditarium aut uulnerauerit aut occiderit. *Concordat l. 3. §. ſed quia noſtra. C. communia de legatis. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 2. regul. 2. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi hæres ſeruum hæreditarium manumiſerit. Hæc exceptio reprobatur iam dictis uerbis hiſce:* Aut ſeruum hæreditarium manumiſerit. *Planè hoc caſu ad precium ſerui manumiſsi hæres tenetur quod approbatur l.25. §. ſi quis filium. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Si quis filium ſuum ex aſſe hæredem inſtituit, & codicillis, quos poſt mortem filij aperire iuſsit, fidei eius commiſit, ut ſi ſine liberis deceſsiſſet, hæreditatem ſuam ſorori ſuæ reſtitueret: & filius, cùm ſciret quod in codicillis ſcriptum eſſet, Stichum ſeruum hæreditarium teſtamento ſuo liberum eſſe iuſſerit: hæredes filij precium omne eius ſerui ſorori defuncti præſtare debent, libertate fauore ſerui ſeruata. hoc amplius, etſi ignoraſſet filius codicillos à patre factos, nihilominus hæredes eius precium præſtare debebunt, ne factum eius alteri damnum adferat. *Sed & ad æſtimationem hæreditatis quæ per ſeruum manumiſſum adquiri potuit, hæres tenetur. Quod approbatur d. §. ſi quis filium, in fine, his uerbis:* Sed etſi ſeruus iſte à Sempronio hæres inſtitutus ſit, eamque hæreditatem, poſteaquam ex teſtamento fratris ad libertatem peruenit, adierit, hæreditatis quoque æſtimationem hæredes fratris ſorori eius præſtare debent: quia ſi manumiſſus non eſſet, iuſſu mulieris adire eam potuiſſet: ſi uerò uiuente filio Sempronius deceſſerit, hæreditas in cauſa fideicommiſsi non deduceretur: quippe ab ipſo filio adire iuſſus hæreditatem, ei adquireret. *Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi filia hæres inſtituta, & reſtituere rogata quædam in dotem ex iſta hæreditate dederit: ea enim non reſtituentur fideicommiſſario. Quæ exceptio approbatur l.22. §. cum proponeretur. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Cùm proponeretur quidam filiam ſuam hæredem inſtituiſſe, & rogaſſe eam, ut ſi ſine liberis deceſsiſſet, hæreditatem Titio reſtitueret: eaque dotem marito dediſſe certæ quantitatis, mox decedens ſine liberis hæredem inſtituiſſe maritũ ſuũ: & quęreretur, an dos detrahi poſſet? Vlpianus dixit, non poſſe dici in euerſionem fideicommiſsi factum, quod & mulieris pudicitiæ & patria uoto congruebat. Quare dicendum eſt, dotem decedere, ac ſi quod ſuperfuiſſet rogata eſſet reſtituere. *Concordat Nouell. c.39. §. hæc meritò, cum ſequentibus. cuius uerba uide ſuprà lib. proxim. cap.4. de eo quod ad rog. peruen. regula duodecima. Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi hæres mulier tantum ex fructibus hæreditatis perceperit, ut inde doti potuerit ſatis fieri. Hæc replicatio approbatur d. §. cum proponeretur, in fine, his uerbis:* Quòd ſi tantos fructus ex hæreditate mulier perceperit, ut inde poterit doti ſatisfieri, dicendum eſt, potius fructibus hoc expenſum fiendum, quàm fideicommiſſo. *Secunda replicatio eſt: Niſi ad dotem legitima filio portio ſufficiat. Quæ replicatio approbatur Nouell. c.39. §. hæc meritò. ibi: ſi ad dotem donationemue. cuius uerba uide ſuprà d. regula duodecima. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi hæres quædam ex hæreditate ante nuptias donauerit. Hæc exceptio approbatur d. §. hæc meritò. de quo uide d. regulã duodecimam. Quarta propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi non hæres, ſed teſtator alienauit. Hæc exceptio ipſo*

quidem

quidem iure ſubſiſtit: eius tamen replicatio hæc eſt: Niſi hæres rem à teſtatore pignori obligatam non luit, & ob id à creditore uendita eſt. hoc enim caſu hæres tenetur. Quæ replicatio approbatur l. 78. §. Titia. ff. ad ſenatuſconſult. Trebellian. his uerbis: Titia ex aſſe hæres ſcripta, partem dimidiam hæreditatis Mæuiæ rogata reſtituere, fundum à teſtatore obligatum luere noluit, ſed eum uendente creditore mādauit redimendum Seiæ: quæſitum eſt, an Titia ex cauſa fideicommiſſi Mæuiæ teneatur? Scæuola reſpondit, cùm rogata hæreditatem reſtituere proponatur, nihil proponi, cur non teneatur. Claudius: Subeſt enim præſtari oportere id quāto pluris fundus fuit, quàm ad creditorem peruenire oportuit. Quinta propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi non hæreditas, ſed id quod ex hæreditate ſuperfuerit, per fideicommiſſum ſit relictum. De hac exceptione eiusq; replicationibus uide ſuprà lib. proxim. cap. 4. de eo quod supereſt legato, regula prima. Sed & plura de regula propoſita uide ſuprà lib. 32. cap. 11. cauſa 54. exemplo ſecundo.

Decimaſeptima regula: De rebus alij legatis, uel per fideicommiſſum relictis. Has quoq; hæres fideicommiſſario reſtituere cogitur. Quæ regula approbatur l. ultima. C. de ſenatuſconſulto Trebelliano. de quo infrà capite proximo dicetur. Huius autem regulæ exceptio eſt: Niſi hæres deductis legatis hæreditatem reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio approbatur l. 16. §. inde quæritur. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide ſuprà eodem capite de cogendo hærede, exceptione 20. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi hæres non caueat fideicommiſſario, defenſum iri eum aduerſus legatarios. Quæ replicatio approbatur d. §. inde quæritur, in fine. Secunda replicatio eſt: Niſi legata quædam ſint inutilia: ea enim fideicommiſſario reſtituenda. Quæ replicatio approbatur l. 51. in prin. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Cùm hæres deductis legatis hæreditatem per fideicommiſſum reſtituere rogatur, non placet ea legata deduci, quæ peti non poterant.

Decimaoctaua regula: De partu ancillarum & fœtu pecorum uide ſuprà lib. prox. cap. 3. regula nona, exceptione tertia, replicatione 4.

Decimanona regula: De rebus à fideicommiſſario ſubtractis. Hæ non ueniunt reſtituendæ. Quæ regula approbatur l. 48. ff. ad ſenatuſconſultū Trebellianum, his uerbis: Si certa portio hæreditatis alicui relicta proponatur, & in res hæreditarias quaſdam furatus ſit, in his rebus quas ſubtraxit, denegari ei petitionem oportere, rectè reſpondetur.

Viceſima regula: De quarta hæreditatis parte retinenda, proponitur inſt. de fideicommiß. hæredit. §. ſed quia hæredes, his uerbis: Quia hæredes ſcripti, cùm aut totam aut penè totam plerunque reſtituere rogabantur, adire hæreditatem ob nullum uel minimum lucrum recuſabant, atq; ob id extinguebantur fideicommiſſa: poſtea uerò Veſpaſiani Auguſti temporibus, Pegaſo & Puſione conſulibus, Senatus cenſuit, ut ei qui rogatus eſſet hæreditatem reſtituere, perinde liceret quartam partem retinere, atque ex lege Falcidia ex legatis retinere conceditur. Plura de regula propoſita uide ſuprà cap. 1. et 2. Quæ enim in illis capitibus de quarta ex legatis retinenda dicta ſunt, ad hunc quoq; locum pertinent.

Viceſimaprima regula: Cui pars hæreditatis per fideicommiſſum eſt relicta, ſi hæredem ſolus adire coegit, tota reſtituenda eſt hæreditas. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà eodem capite de cogendo hærede, quæſt. 8. regula 4.

Viceſimaſecunda regula: Si duobus duæ quadrantes hæreditatis per fideicommiſſum ſint relictæ, & ambo uel alter ex illis cogat hæredem adire hæreditatem, ſingulis ſemis hæreditatis debetur. Quæ regula approbatur l. 28. §. fin. ff. ad ſenatuſconſultum Trebell. cuius uerba uide ſ. cap. 1. quæſt. 2. reg. 4. except. 2. repl. 1. Reliquas propoſitæ quæſtionis regulas uide ſ. lib. prox. cap. 3. cum capitibus ſequentibus.

IIII. EVENTVS ACTIONIS fideicommiſſi & reſtitutionis hæreditatis.

Prima regula: Reſtitutio hæreditatis non tantùm eſt ſolutio, ſed ſucceßio. Quæ regula approbatur l. 38. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Non tantùm ſolutio eſt hæreditatis reſtitutio, ſed & ſucceſsio: cum obligentur.

Secunda regula: Dominium rerum tranſit in fideicommiſſarium. Quæ regula approbatur l. 63. in prin. ff. ad S. C. Trebellianum, his uerbis: Facta fideicommiſſi reſtitutione, ſtatim omnes res in bonis fiunt eius, cui reſtituta eſt hæreditas, etſi nondum earum nactus fuerit poſſeſsionem.

Tertia regula: Actiones hæreditariæ tam inferendæ, quàm excipiendæ, in fideicommiſſarium transferuntur. De qua re infrà capite proximo.

Quarta regula: Reſtituta hæreditate, is qui reſtituit, nihilominus hæres permanet: ſed & is cui reſtituitur, hæredis loco habetur. Quæ regula approbatur Inſt. de fideicomm. hæred. §. reſtituta, his uerbis: Reſtituta hæreditate, is quidem qui reſtituit, nihilominus hæres permanet: is uerò qui recipit hæreditatem, aliquando hæredis, aliquando legatarij loco habebatur. Ait lex: Aliquando hæredis. Scilicet ſenatuſconſulto Trebelliano, quo in eum tranſeunt actiones. Cui concordat l. 44. §. ſed quia non ut hæres. ibi: nam & quodammodo. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 4. reg. 2. Ait inſuper lex: Aliquando legatarij loco habebatur. Scilicet ſenatuſconſulto Pegaſiano, quo hæres onera hæredi-

taria ſuſtinebat, fideicommiſſarius autem nequaquam. de qua re Inſt. d. titulo. §. poſt quod ſenatuſconſultum, cum ſequentibus. cuius uerba uide J. *cap. prox. except. 6.*

Quinta regula: Reſtituta hæreditate, non confunduntur ſeruitutes prædiorum hæredis & hæreditariorum. Quæ regula approbatur l. 73. §. fin. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis: Cùm ex ſenatuſconſulto Trebelliano reſtituitur hæreditas, ſeruitutes quas mutuò prædia hæredis & teſtatoris habent, nihilominus ualent.

Sexta regula: Reſtituta hæreditate, reſtituitur hæredi actio, quæ ei competebat aduerſus defunctum. De qua re dictum ſuprà capite prox. quæſtione quinta, regula quarta, exceptione quarta.

V. ADFINIA REMEDIA ACTIOnis fideicommiſsi.

Prima regula: Si is qui reſtituere rogatus eſt, uel contumaciter abſit, uel ſine ſucceſſore deceſſerit, uel fideicommiſſarius alij reſtituere debeat, ipſo iure fit translatio. Quæ regula approbatur l. 7. §. fin. C. de ſenatuſc. Trebell. cuius uerba uide ſuprà eod. cap. de cogendo hærede, exceptione 11.

Secunda regula: Si filiusfamiliâs, quem teſtator inſtituere uolebat, alium rogauerit, ut patiatur ſe hæredem inſtitui, eiq; patrifamiliâs facto hæreditatem reſtituat, mandati actio eſt. Quæ regula approbatur l. quidam. 44. ff. de hæred. inſt. his uerbis: Quidam cùm filiumfamiliâs hæredẽ inſtituere uellet, ne ad patrem eius ex hæreditate quidquam perueniret, uoluntatem ſuam expoſuit filio: filius cùm patris offenſam uereretur, petijt à teſtatore, ne ſub conditione, Si à patre emancipatus eſſet, hæredem eum inſtitueret: & impetrauit ab eo, ut amicũ ſuum hæredem inſtitueret: atq; ita teſtamento amicus filij ignotus teſtatori hæres inſtitutus eſt, nec quidquam ab eo petitũ eſt: quærebatur, ſi ille amicus aut adire nollet, aut aditam hæreditatem nollet reſtituere, an fideicõmiſſum ab eo peti poſſet, aut aliqua actio aduerſus eum eſſet? & utrũ patri, an filio cõpeteret? Africanus reſpondit: Etiamſi manifeſtum ſit ſcriptum, hæredem fidem ſuam interpoſuiſſe, non tamen aliter ab eo fideicommiſſum peti poſſe, quàm ſi & ipſum teſtatorem fidem eius ſecutum eſſe probaretur. Si tamen, cùm à filiofamiliâs rogaretur amicus, & aditurum ſe hæreditatem recepiſſet, & reſtitututum patrifamiliâs facto: non abſurdè dici poſſe, mandati actionem fututam, & eam actionem patri inutilem fore: quia non ſit ex bona fide id ei reſtitui, quod teſtator ad eum peruenire noluerit: ſed nec filio uulgarem competituram, uerùm utilem: ſicuti dare placeret ei, qui cum filiusfamiliâs eſſet, pro aliquo fideiuſsiſſet, ac paterfamiliâs factus ſoluiſſet.

Tertia regula: Si hæres aliquid ex hæreditate fregerit, ruperit, uſſerit: ſiquidem ante reſtitutam hæreditatem, actio fideicommiſsi competit: ſin autem poſt reſtitutam hæreditatem fecerit, actio legis Aquiliæ competit. Quæ regula approbatur l. 70. §. 1. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide paulò ſuperius quæſtione tertia, regula decimaſexta. Plures huius loci regulas uide ſuprà lib. prox. cap. 11.

VI. Quibus actio fideicommiſsi competat, uide ſuprà lib. prox. cap. 1. Item, Aduerſus quos competat, uide ſuprà lib. prox. cap. 2. Item, Quando competat, uide ſuprà lib. prox. cap. 8.

DE TRANSLATIONE ACTIOnum hæreditariarum. Cap. IIII.

I. CAVSA, EX QVA ACTIOnes hæreditariæ ab hærede ad fideicommiſſarium transferuntur.

Si ex cauſa fideicommiſsi reſtituta ſit hæreditas actiones hæreditariæ tam inferendæ, quàm excipiendæ, ab hærede ad fideicommiſſarium ex ſenatuſconſulto Trebelliano transferuntur. Quæ regula approbatur Inſtitut. de fideicommiß. hæredit. §. reſtituta. ibi: & Neronis quidem, his uerbis: Neronis quidẽ temporibus, Trebellio Maximo & Anneo Seneca conſulibus, ſenatuſconſultum factum eſt: quo cautum eſt, ut ſi hæreditas ex fideicommiſsi cauſa reſtituta ſit, omnes actiones, quæ iure ciuili hæredi & in hæredem competerent, ei & in eum darentur, cui ex fideicommiſſo reſtituta eſt hæreditas. Poſt quod ſenatuſconſultum Prætor utiles actiones ei & in eum qui recipit hæreditatem, quaſi hæredi & in hæredem dare cœpit. *Concordat Inſtit. eodem titulo. §. ſed ſi recuſet. ibi: quo caſu nullis. cuius uerba uide* Ŝ. *cap. prox. quæſt. 2. in prin. Concordat item Inſt. eod. tit. §. ſed quis ſtipulatio. ibi: ſi uerò totam. cuius uerba uide* J. *except. 6. Concordat item l. 27. §. qui ex Trebell. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Qui ex Trebelliano ſenatuſconſulto hæreditatem reſtituit, ſiue petat à debitoribus hæreditarijs, ſiue ab eo petatur, exceptione reſtitutæ hæreditatis adiuuari uel ſubmoueri poteſt. *Concordat l. 2. C. eodem titulo, his uerbis:* Ad eum cui ex ſenatuſconſulto Trebelliano pars hæreditatis reſtituitur, ſucceſsionis onera ſeu legatorum præſtationẽ pro competenti portione ſpectare, indubitati iuris eſt. *Sanè uerba Trebelliani ſenatuſconſulti proponũtur l. 1. in prin. ff. ad S. C. Trebellianum. ubi Vlpianus:* Explicito (*inquit*) tractatu, qui ad fideicommiſſa ſingulatum rerum pertinet, transeamus nũc ad interpretationem ſenatuſconſulti Trebelliani: factum eſt enim ſenatuſconſultũ temporibus Neronis octauo calendis Septembribus, Anneo Seneca & Trebellio Maximo conſulibus. cuius uerba hæc ſunt: Cum autem eſſet æquiſsimum

quiſsimum in omnibus fideicommiſſarijs hæreditatibus, ſi qua de his bonis iudicia penderent, ex his eos ſubire, in quos ius fructusq; transferretur, potius quàm cuiq; periculoſam eſſe fidem ſuam: placuit & actiones quæ in hæredes hæredibusq; dari ſolent, eas neq; in eos neq; eis dari qui fidei ſuæ commiſſum (ſicuti rogati eſſent) reſtituiſſent: ſed eis & in eos quibus ex teſtamento fideicommiſſum reſtitutum fuiſſet, quo magis in reliquum confirmentur ſupremæ defunctorum uoluntates. *Subijcit ibidem Vlpianus uſum huius ſenatuſconſulti, his uerbis:* Sublata eſt hoc ſenatuſconſulto dubitatio eorum, qui adire hæreditatem recuſarent ſeu metu litium, ſeu prætextu metus. Quanquam autem ſenatuſconſultum ſubuentum noluit hæredibus, ſubuenit tamen & fideicommiſſario. nam in eo quòd hæredes, ſi cõueniantur, exceptione uti poſſunt, hęredibus ſubuentum eſt: in eo uerò quòd ſi agant, hæredes repellũtur per exceptionem, quodque agendi facultas fideicõmiſſarijs competit, proculdubiò conſultum eſt fideicommiſſarijs. *Porrò regula propoſita declaratur l. 37. in principio. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Reſtituta hæreditas uidetur aut reipſa, ſi fortè paſſus eſt hæres poſsideri res hęreditarias uel totas, uel aliquas earum, hac mente, ut uellet reſtituere, & ille ſuſcipere. non ſi ex alia cauſa putauit te poſsidere: ſed etſi poſtea ratum habuit, idem erit dicendum. Sed etſi uerbo dixit ſe reſtituere, uel per epiſtolam uel per nuncium reſtituat, audietur.

De exceptionibus ſenatuſconſulti Trebelliani.

Nunc propoſitæ regulæ & Trebelliani ſenatuſconſulti exceptiones uideamus. quanquam plurimæ eius exceptiones propoſitæ ſunt ſuprà capite proximo, membro 1 & 2. quæ enim ibi propoſitæ ſunt, pleræq; & propoſitam regulam de actionibus transferendis diſtinguunt: ſumptæq; ſunt partim ex perſona teſtatoris per fideicommiſſum relinquentis & rogantis, partim ex perſona rogati, partim ex re per fideicommiſſum relicta, partim ex conſequentibus fideicommiſſum. Nunc ergo proponendæ ſunt eæ exceptiones, quæ ſumuntur ex circumſtantijs reſtitutionis, ex perſona puta reſtituentis, eius cui reſtituta eſt hæreditas, ex re reſtituta, ex modo & tempore reſtitutionis, ex antecedentibus deniq; & conſequentibus reſtitutionem.

I. EXCEPTIO: *Niſi alius quàm hæres rogatus, ex cauſa fideicommiſsi hæreditatem reſtituit. Hæc exceptio approbatur argumento l. 22. §. fin. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide ſuprà capite 1. quæſtione ſecunda, regula quarta. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi fideicommiſſarius uniuerſalis reſtituit. Quæ replicatio cũ alijs ſimilibus approbatur ſuprà capite proximo, quæſtione prima, exceptione quinta. Sed & exemplum eius proponitur l. 1. §. ſed & quoties, in fine. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide ſuprà capite proximo, de cogendo hærede, quæſtione octaua, regula quarta. Secunda replicatio eſt: Niſi alius iuſſu hæredis, uel ratam reſtitutionem hærede habente, reſtituerit. Quæ replicatio approbatur l. trigeſimaſeptima. §. 1. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Si alius iuſſu meo reſtituet, uel ratam habuero reſtitutionem, tranſiſſe actiones uidentur. *Tertia replicatio eſt: Niſi hæres hæredis rogati reſtituit. Hæc replicatio approbatur l. ſexageſimaquarta. §. ſi quis rogatus. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianũ, his uerbis:* Si quis rogatus reſtituere hæreditatem, deceſſerit antequã eam reſtituat, hæres eius poterit hæreditatem reſtituere, & ex Trebelliano ſenatuſconſulto tranſibũt actiones. *Concordat l. quadrageſima. §. 1. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſuprà capite proximo, quæſtione prima, exceptione quinta, replicatione tertia. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi unus ex pluribus hæredibus rogati reſtituerit: tunc enim nõ niſi pro parte reſtituentis tranſeũt actiones. Quæ duplicatio approbatur d. l. 64. §. ſi quis rogatus, his uerbis:* Sed ſi duo ei hæredes extitiſſent, uti quiſq; reſtituiſſet, pro ea parte trãſituras actiones. nam etſi ipſe partem reſtituiſſet, pro ea parte interim tranſituras uerius eſt. Sed etſi plures hæredes extiterint ei qui rogatus eſt reſtituere hæreditatem, ſiquidem interim reſtituerint: uel cùm ei cui reſtitui debuit, plures hęredes extiterint, uti cui reſtituerint, is pro ea parte ex hoc ſenatuſconſulto habebit actiones. *Quarta replicatio eſt: Niſi fideicommiſſarius rogati defuncti ſucceſſor reſtituit. Hæc replicatio approbatur l. quinquageſimaquinta. §. cui Titiana. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Cui Titiana hæreditas ex Trebelliano ſenatuſconſulto reſtituta eſt, Mænianam hæreditatem, quã Titius defunctus ex Trebelliano Sempronio reſtituere debuit, & ipſe reſtituere poterit, ſicut alius quilibet ſucceſſor. *Quinta replicatio eſt: Niſi pater uel dominus rogati reſtituat. Hæc replicatio approbatur l. 1. §. ſi filio. ff. d. titulo. cuius uerba uide ſuprà capite proximo, quæſtione prima, exceptione quinta, replicatione tertia. Concordat l. 40. §. 1. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. d. replic. 3. Sexta replicatio eſt: Niſi tutor rogati reſtituit. Hæc replicatio reprobatur l. 37. §. pupillus. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Pupillus ipſe debet reſtituere tutore autore, non tutor ſine pupillo, niſi infans eſt. quia nec mãdare actiones tutor pupilli ſui poteſt: nec ſe quidem autore pupillum reſtituere ſibi potuiſſe hæ-

reditatem diuus Seuerus in perſonam Arrij Honorati pupilli decreuit, qui prior Antonino patruo & tutori ſuo reſtituerat. *Ait Iuriſconſultus:* Niſi infans ſit. *Hoc caſu replicatio propoſita approbatur. Eſt & alius caſus, ſcilicet, ſi abſens ſit. Cui concordat l. 7. in princip. ibi: ubi tamen pupillus. C. eod. tit. cuius uerba uide J. except. 3. replic. 5. Concordat item d. l. 7. §. hoc eodem. cuius uerba uide J. except. 3. replic. 6. Septima replicatio eſt: Niſi curator furioſi rogati reſtituat. Hæc replicatio approbatur l. 35. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Cùm hæres inſtituta furioſa eſſet hæreditatem rogata reſtituere, curatorem eius, ſecundum tabulas bonorum poſſeſsione accepta, poſſe transferre actiones, diuus Pius decreuit. *Concordat l. 7. §. hoc eodem. C. de ſenatuſconſulto Trebelliano. cuius uerba uide J. except. 3. repl. 6.*

II. EXCEPTIO: *Niſi quis ſibi ipſi reſtituat, uel ſe authore ei reſtituatur. Hæc exceptio approbatur exemplo tutoris l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad ſenatuſconſultum Trebell. his uerbis:* Fuit quæſitum, ſi ipſi tutori rogatus ſit reſtituere pupillus, an ipſo authore reſtitutionem facere poſsit? & eſt decretum à diuo Seuero, non poſſe tutori ſe authore reſtitui hæreditatem: quia in rem ſuam author eſſe non poſsit. *Concordat l. 37. §. pupillus. ff. eod. tit. cuius uerba uide paulò ſuperius except. proxim. replic. 5. Planè d. §. fuit quæſitum, proponuntur duæ exceptionis propoſitæ replicationes. prima his uerbis:* Curatori tamen adoleſcentis ab adoleſcente poterit reſtitui hæreditas: quoniam neceſſaria non eſt curatoris authoritas ad reſtitutionem. *Altera replicatio eſt: Si collegium uni ex collegio reſtituere fuit rogatum. Quæ replicatio proponitur d. l. 1. §. ſi autem, his uerbis:* Si autem collegium uel corpus ſit quod rogatum eſt reſtituere, decreto eorum qui ſunt in collegio uel corpore, in ſingulis (inſpecta eorum perſona) reſtitutione ualere: nec enim ipſi ſibi uidetur quis horum reſtituere.

III. EXCEPTIO: *Niſi alij quàm fideicommiſſario reſtituta ſit hæreditas. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi uoluntate fideicommiſſarij, uel ratam fideicommiſſario habente reſtitutionem, alij ſit reſtituta. Hæc replicatio approbatur l. 37. §. 1. ff. ad S. C. Trebellianum, his uerbis:* Sed etſi uoluntate tua alij reſtituerit, in te tranſibunt actiones. *Concordat l. 65. §. fin. ff. eod. titulo, his uerbis:* Si ſingulæ res ab hærede traditę ſint iuſſu meo ei cui eas uendideram, non dubitamus mihi intelligi factam reſtitutionem: idem erit, etſi iuſſu meo tradantur cui ego ex fideicommiſſo aliaúe qua ex cauſa eas prçſtare debueram, uel in creditum ire, uel donare uolueram. *Concordat item l. 40. §. fin. cum duabus ll. ſequentibus. ff. eod. tit. his uerbis:* Nihil intereſt, cui noſtro nomine reſtituatur, paterfamiliâs ſit, an is qui in aliena poteſtate eſt: mulier, an maſculus: & ideo ſeruo quoque uoluntate noſtra, uel ſi poſtea ratum habuerimus, reſtitui poteſt: quia perinde eſt, atq; ſi mihi reſtituta eſſet hæreditas. *Concordat item l. 30. §. ſi filiofamiliâs. ff. eod. tit. his uerbis:* Si filiofamiliâs uel ſeruo reſtituatur hæreditas, & poſtea pater uel dominus ratum habuerit, tranſeunt ex Trebelliano ſenatuſconſulto actiones. *Cõcordat l. 65. in principio. ff. eod. tit. de quo paulò inferius replicat. 3. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi hæredi fideicommiſſarij ſit reſtituta. Hæc replicatio approbatur l. 64. §. penultim. ff. ad S. C. Trebellianum, cuius uerba uide ſ. eod. cap. exceptione 1. replicatione 3. Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruo fideicommiſſarij reſtituatur hæreditas. Hæc replicatio reprobatur l. 65. in principio. ff. ad S. C. Trebellianum, his uerbis:* Seruo, inuito domino, uel ignorante, non rectè reſtituitur hæreditas. *Planè admittitur hæc replicatio, ſi dominus uel uoluerit, uel ratum habuerit ſeruo ſuo reſtitui. Quæ diſtinctio approbatur d. l. 65. in principio, his uerbis:* Sed ſi poſtea ratum habuerit, confirmabitur reſtitutio, uerùm ipſi domino adquirentur actiones: nec quia hæreditatis requiſitioni ſimilis eſt hæc reſtitutio, iuſſum præcedere oportet: ſed (ut dictum eſt) etiam ratihabitio ſubſequi poterit exemplo bonorum poſſeſsionis: neque intereſt (quod ad propoſitum attinet) ipſi domino, an ſeruo quis rogetur reſtituere hæreditatem: nec in ea re, conſenſu aut opere ſerui opus eſt: atquin in bonorum poſſeſsione, uel in adeunda hæreditate conſenſus eius neceſſarius eſt. Itaque ſi qui ſuſpectam dicerent hęreditatem, poſtulante domino compellendi erunt adire & reſtituere hæreditatem. *Concordat l. 30. §. ſi filiofamiliâs. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ā. replicatione 1. Concordat item l. 65. §. ſi pupillo. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſuprà capite proximo, de cogendo hærede, quæſtione 2. regula 2. Quarta replicatio eſt: Niſi cum ſeruo reſtituere rogatus eſſet, domino reſtituta ſit. Hæc replicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Neque intereſt (quod ad propoſitum, &c. *Quinta replicatio eſt: Niſi tutori fideicommiſſarij ſit reſtituta. Hæc replicatio approbatur l. 7. in principio. C. de ſenatuſconſulto Trebelliano, his uerbis:* Sancimus, licentiam eſſe etiam ſoli tutori rectè fieri fideicommiſsi nomine uniuerſitatis reſtitutionem, quod pupillo relictum eſt, & ſine onere fideiuſsionis: ubi tamen pupillus fari non poſsit, uel abeſſe noſcitur, ne dum nimia ſubtilitate utimur circa res pupillares, ipſa ſubtilitas ad perniciem

niciem eorum reuertatur. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi pupillus fari poßit, & præſens ſit. Quæ duplicatio approbatur ſupradictis uerbis hiſce:* Vbi tamen pupillus fari non poſsit, uel abeſſe noſcitur. *Concordat l.19.ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Sed nec ipſi tutori indiſtinctè reſtitui poteſt. *Sexta replicatio eſt: Niſi curatori fideicommiſſarij reſtituta ſit hæreditas. Hæc replicatio approbatur d.l.7.§.idemq́;.C.de ſenatuſconſulto Trebelliano, his uerbis:* Idemq́; iuris eſſe oportet, & ſi furioſo fideicommiſſaria debeatur hæreditas, ut reſtitutio curatori eius ſoli, nomine ſcilicet furioſi celebretur: quis enim ſenſus, quæ uox certa furioſo eſſe intelligitur, quum in utroque caſu reſtituentes pleniſsimam conſequantur ex noſtra lege ſecuritatem? Hoc eodem obſeruando, etſi ipſi pupilli uel furioſi reſtitutione grauati ſunt. *Septima replicatio eſt: Niſi procuratori fideicommiſſarij ſit reſtituta. Hæc replicatio approbatur l.60.§.etiam abſ ff.ad S.C.Trebellian.cuius uerba uide ſ.cap.proxim. de cogendo hær. quæſt.2.reg.1.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi pupillo ſine tutoris authoritate ſit reſtituta. Hæc exceptio approbatur l.37.§.finali, cum l.ſequente. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Et ſi pupillo ſit reſtituenda, non poſſe pupillo ſine tutoris authoritate reſtitui conſtat: nō enim tantùm ſolutio eſt hæreditatis reſtitutio, ſed & ſucceſsio: cùm obligentur. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi tutore authore, pupillo reſtituatur. Quæ replicatio approbatur l.45.§.ſi pupillo. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide ſuprà cap.prox.de cogendo hærede, quæſtion.2.reg.2.*

V. EXCEPTIO: *Niſi furioſo & muto qui nihil intelligit, reſtituatur. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: eius tamen replicatio hæc eſt, Niſi curatore authore ei reſtituatur. Quæ replicatio approbatur dicto §.ſi pupillo, in fin.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi non tota, ſed pars hæreditatis ſit reſtituta. tunc enim non niſi pro ea parte actiones transferuntur, pro altera parte hæres tenetur uel agit. Quæ exceptio approbatur l. ſexageſimaquarta.§.ſi quis rogatur.ff.ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Si ipſe partem reſtituiſſet, pro ea parte interim tranſitu ras actiones, uerius eſt, &c. *Reliqua uerba uide ſuprà exceptione prima, replicatione tertia: item exceptione tertia, replicatione ſecunda. Proinde ſi hæres retenta quarta hæreditatem reſtituit, pro ea parte quam retinet, actionibus hæreditarijs tenetur & aget. Quod approbatur etiam Inſtitut.de fideicommiß.hæredibus. §. poſt quod ſenatuſconſultum, cum ſequentibus, his uerbis:* Poſt ſenatuſconſultum Pegaſianum ipſe hæres onera hęreditaria ſuſtinebat: ille aūt qui ex fideicōmiſſo recipiebat partē hæreditatis, legatarij partiarij loco erat, id eſt, eius legatarij cui pars bonorū legabatur: quæ ſpecies legati partitiò uocabatur: quia cum hærede legatarius partiebatur hæreditatem. unde quæ ſolebant ſtipulationes inter hæredem & partiarium legatarium interponi, eædem interponebantur inter eum qui ex fideicommiſſo recepit hæreditatem, & hæredem: id eſt, ut lucrum & dānum hæreditariū pro rata parte inter eos commune ſit. Ergo ſiquidem non plus quàm dodrantem hæreditatis ſcriptus hęres rogatus ſit reſtituere, tunc ex Trebelliano ſenatuſconſulto reſtituebatur hæreditas, & in utrumque actiones hæreditariæ pro rata parte dabantur: in hæredem quidem iure ciuili, in eum uerò qui recipiebat hæreditatem, ex ſenatuſconſulto Trebelliano, tanquā in hęredem. At ſi plus quàm dodrantem, uel etiam totam hæreditatem reſtituere rogatus ſit, locus erat Pegaſiano ſenatuſconſulto, ut & hæres qui ſemel adierit hæreditatem, ſi modò ſua uoluntate adierit, ſiue retinuerit quartam partem, ſiue retinere noluerit, ipſe uniuerſa onera hæreditaria ſuſtinebat: ſed quarta quidem retenta, quaſi partis & pro parte ſtipulationes interponebantur, tanquam inter partiarium legatarium & hæredem. Si uerò totam hæreditatem reſtitueret, emptæ & uenditæ hæreditatis ſtipulationes interponebantur. Sed quia ſtipulationes ex ſenatuſconſulto Pegaſiano deſcendentes, & ipſi antiquitati diſplicuerunt, & quibuſdam caſibus captioſas eas homo excelſi ingenij Papinianus appellat, & nobis in legibus magis ſimplicitas, quàm difficultas placet: ideo omnibus nobis ſuggeſtis tam ſimilitudinibus quàm differentijs utriuſque ſenatuſconſulti, placuit exploſo ſenatuſconſulto Pegaſiano, quod poſtea ſuperuenit, omnem authoritatem Trebelliano ſenatuſconſulto præſtare, ut ex eo fideicommiſſariæ hæreditates reſtituantur, ſiue habeat hæres ex uoluntate teſtatoris quartā, ſiue plus ſiue minus, ſiue nihil penitùs: ut tunc quando uel nihil uel minus quarta apud eum remaneat, liceat ei uel quartam, uel quod deeſt, ex noſtra authoritate retinere, uel repetere ſolutum, quaſi ex Trebelliano ſenatuſconſulto, pro rata portione actionibus tam in hæredem, quàm in fideicommiſſarium competentibus. Si uero totam hæreditatem reſtituerit ſponte, omnes hæreditariæ actiones fideicommiſſario, & aduer-

ſus

ſus eum competunt. *Propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. prima. §. penultimo. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Si quadringenta habens, ducenta legauerit Titio, & partem dimidiam hæreditatis Sempronio reſtituere rogauerit: ex Trebelliano reſtitutionem faciendam Iulianus ait, & legatorum petitionem ſcindi, ſic ut centum quidem petantur ab hærede, centum uerò alia legatarius à fideicommiſſario petat. quod idcirco dicit Iulianus, quoniam ſecundum hanc rationem integram quartam habet, id eſt, centum integra. *Hactenus exceptio propoſita approbata eſt. Eius autem exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi hæres non partem hæreditatis, ſed certam aliquam rem uel ſummam ex hæreditate retineat: hoc enim caſu nihilominus in ſolidũ transferuntur actiones. Quæ replicatio approbatur Inſt. d. tit. §. ſi quis una, his uerbis:* Si quis una aliqua re deducta ſiue percepta, quæ quartam continet, ueluti fundo uel alia re, rogatus ſit reſtituere hæreditatem: ſimili modo ex Trebelliano ſenatuſconſulto reſtitutio fiat, perinde ac ſi quarta parte retenta rogatus eſſet reliquam hæreditatem reſtituere: ſed illud intereſt, quòd altero caſu, id eſt, cùm deducta ſiue percepta aliqua re reſtituitur hæreditas, in ſolidum ex eo ſenatuſconſulto actiones transferuntur, & res quę remanet apud hęredem, ſine ullo onere hæreditario apud eum manet, quaſi ex legato ei adquiſita. Altero uerò caſu, id eſt, cùm quarta parte retenta, rogatus eſt hæres reſtituere hæreditatem, & reſtituit, ſcinduntur actiones: & pro dodrante quidem trãſferuntur ad fideicommiſſarium, pro quadrante remanent apud hęredem. quinetiã licet una re aliqua deducta aut pcepta reſtituere aliquis hæreditatem rogatus eſt, in qua maxima pars hæreditatis contineatur, æquè in ſolidum transferuntur: & ſecum deliberare debebis, cui reſtituitur hęreditas, an expediat ſibi reſtitui. Eadem ſcilicet interueniunt, etſi duabus pluribusúe deductis perceptisúe rebus, reſtituere hæreditatem rogatus ſit. Sed etſi certa ſumma deducta perceptaúe, quæ quartam uel maximam partem etiam hæreditatis contineat, rogatus ſit aliquis hæreditatem reſtituere, idem iuris eſt. Quæ autem diximus de eo qui ex aſſe inſtitutus eſt, eadem transferimus & ad eum qui ex parte hęres ſcriptus eſt. *Concordat propoſitæ replicationi l. 10. §. multum. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Multum intereſt, utrum pars quarta iure hæreditario retineatur, an uerò in re uel in pecunia. nam ſuperiore caſu actiones diuiduntur inter hæredem & fideicommiſſarium, poſteriore uerò apud fideicommiſſarium ſunt actiones. *Concordat l. 1. §. fin. ff. eod. titulo, his uerbis:* Iulianus ſcribit, ſi is qui quadringenta in bonis habebat, trecenta legaſſet: & deductis centum rogaſſet hęredem, ut hæreditatem Sempronio reſtitueret: debere dici, deductis centum reſtituta hæreditate, legatorũ actiones in fideicommiſſarium dari. *Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi res uel ſumma quam hæres retinet, maximam hæreditatis partem contineat. Hæc duplicatio reprobatur uerbis paulò ſuperius propoſitis hiſce:* Quinetiam licet una re aliqua deducta aut percepta, reſtituere aliquis hæreditatem rogatus eſt, in qua maxima pars hæreditatis contineatur, æquè in ſolidum transferuntur. *Secunda duplicatio eſt: Niſi hæreditas reſtituta æri alieno hæreditario ſoluendo non ſufficiat: tunc enim aduerſus hæredem ratione rei uel ſummæ quam retinuit, datur actio. Quæ duplicatio approbatur l. 1. §. ſi is qui. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Si is qui quadringenta in bonis habebat, trecenta legauerit, & deductis ducentis rogauerit hęredem Seio reſtituere hæreditatem: an trecentorum onus fideicommiſſarius ſubeat, an uerò hactenus quatenus ad eum ex hæreditate peruenit? Iulianus ait, competere quidem aduerſus eum trecentorũ petitionem, non autem amplius quàm in ducenta actionem aduerſus fideicommiſſarium daturum, in hæredem autem centum: & mihi uidetur uera eſſe Iuliani ſententia, ne damnum fideicommiſſarius ſentiat ultrà quàm ad eum ex hæreditate quid peruenit. neminem enim oportet plus legati nomine præſtare, quàm ad eum ex hęreditate peruenit. quamuis Falcidia ceſſet, ut reſcripto diui Pij continetur. Deniq; nec ex militis teſtamento plus legatorum nomine præſtatur, quàm quantitas eſt hæreditatis ære alieno deducto.

VII. EXCEPTIO: *Niſi, cùm pro parte tantùm hæreditas eſſet reſtituenda, tota ſit reſtituta: tunc enim in eo quod excedit, nõ transferũtur actiones. Quæ exceptio approbatur l. 63. §. ſi quis maiorem ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Si quis maiorem partem reſtituerit, quàm rogatus eſt, in eam partem quę excedit, nõ transferuntur actiones. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cùm hæres ex ſenatuſconſulto Trebelliano, non ex iudicio teſtatoris poſſet retinere quartam, eam non retinuit, ſed in ſolidum hæreditatem reſtituit: tũc enim in ſolidum quoq; actiones transferuntur. Quæ replicatio approbatur Inſtitut. de fideicommiſſ. hæred. §. ſed quia ſtipulat. ibi: ſi uerò totam. cuius uerba uide ſ. except. prox. in prin. Huic quodammodo uidetur cõtradicere l. 45. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide ſuprà cap.*

prà cap.proxim.de cog.hærede.queſt. 8. reg. 3. except.3.diſtinct.3. Secunda replicatio eſt: Niſi coactus hæres adierit hæreditatem,eamq; ex parte fideicommiſſario in ſolidum reſtituerit:tunc enim in ſolidum quoque transferuntur actiones. de qua re uide ſuprà cap.proxim.de cog hærede,quæſt.8.regula 4. Tertia replicatio eſt: Niſi certa aliqua re uel ſumma percepta hæres hæreditatem reſtituere iuſſus,rem illam uel ſummam non perceperit. quæ replicatio approbatur d.l.61.§. ſi quis maiorem, in fine. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Cùm percepta aliqua re aut ſumma rogatus ſit hæres reſtituere, & omiſſa retentione totam hæreditatem reſtituerit, rectè dicitur transferri actiones.

VIII. EXCEPTIO: Niſi hæres deducto ære alieno hæreditatẽ reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio tractatur l.16.§. inde quæritur. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide ſ.cap. prox.de cog.hæred.except.10.

IX. EXCEPTIO: Niſi,cùm fideicommiſſarius hæreditatem ſibi ab hærede reſtitui ſtipulatus eſſet, ex ſtipulatu actione hæreditatem ſit conſecutus,non ex teſtamento actione. Hæc exceptio reprobatur,ſed cum conditione,l.63.§.1.ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Si qui hæreditatem ſibi reddi ab hęrede ſtipulatus ſit, ei ex ſtipulatu agenti reſtituta fuerit hæreditas, cõſtat nihilominus transferri actiones:hoc ita eſt,ſi is cum quo actum eſt, reſtituat hæreditatem: ſi uerò ob id quod non reſtituerit, æſtimatione hæreditatis condemnatus fuerit, remanent actiones hæreditariæ apud eum qui condemnatus ſit, actor autem quantitatem conſequitur.

X. EXCEPTIO: Niſi ante diem uel conditionem reſtituta ſit hæreditas. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 10. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Si ante diem uel ante conditionem reſtituta ſit hæreditas, non transferuntur actiones: quia non ita reſtituitur hæreditas, ut teſtator rogauit. Planè,poſteaquam extiterit conditio, uel dies uenerit,ſi ratam habeat reſtitutionem hæreditatis, benignius eſt intelligi, tunc translatas uideri actiones. Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur, ſimul eius replicatio prima introducitur talis: Niſi poſtea conditione exiſtente, uel die ueniente,fideicommiſſarius ratam habeat reſtitutionem. Altera eius replicatio hæc eſt: Niſi hæres coactus ante diem uel conditionem exiſtentem adierit & reſtituerit hæreditatem. de qua re uide ſuprà capite proxim. de cog. hærede, except.16.

XI. EXCEPTIO: Niſi poſt factam reſtitutionem hæreditas hæredi ſit euicta. Hæc exceptio approbatur l. 55.§. final.ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Actiones temporariæ Trebelliani ſolent eſſe euicta hæreditate ab eo, qui poſteaquam fideicommiſſariam reſtituit hęreditatem, uictus eſt, ſcilicet ante reſtitutionem lite cum eo conteſtata. poteſtas enim euictionis tollit intellectum reſtitutionis,indebito fideicommiſſo conſtituto. Ait Iuriſconſultus: Scilicet ante reſtitutionem lite cum eo conteſtata. Hiſce uerbis prima aduerſus exceptionem propoſitam replicatio denotatur,hæc ſcilicet: Niſi lis de hæreditate ante reſtitutionem cum hærede nondum fuerit conteſtata. Cui concordat l.63.§. ſi hæres. ff. eodem titulo, his uerbis: Si hæres ſcriptus reſtituerit hæreditatem, & poſtea de hæreditate controuerſiam paſſus uictus ſit, aut litem ceſſerit: durare actiones conſtitit in fideicommiſſarium ſemel translatas. Altera replicatio eſt: Niſi is quoque qui hæreditatem euicit, eam fideicommiſſario reſtituere ſit rogatus. quæ replicatio approbatur d.l.55.§.final.his uerbis: Planè ſi fideicommiſſum ab eo quoque, qui poſtea uicit, relictum eſt: quis poſſeſſor in ratione reddendæ hęreditatis partem,quá fideicommiſſario reſtituit, hæredi reputat, defendi poteſt & actiones Trebelliani durare.

XII. EXCEPTIO: Niſi fideicommiſſarius hæreditatẽ rurſus ex cauſa fideicommiſſi hæredi reſtituat. Hæc exceptio approbatur l.70.in prin. ff.ad ſenatuſconſultũ Trebellianũ,his uerbis: Si hęres inſtitutus Titio rogatus fuerit reſtituere hæreditatem, & rurſus Titius hæredi poſt tempus, ſufficiunt directæ actiones hæredi.

XIII. EXCEPTIO: Niſi propter abſentiam fideicommiſſarij periculum ſit ne dies actionis exeat. Hæc exceptio approbatur l. 49.ff.ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Cùm hæreditas ex Trabelliano ſenatuſcõſulto reſtituitur, ſi res urgeat, & metus ſit ne per abſentiam fortè fideicommiſſarij dies actionis exeat, hæres iudicium ſuſcipere cogitur. Similiq; modo filio de poſſeſsione contra tabulas deliberante, ſcriptus hæres à creditoribus hæreditarijs conuenitur.

XIIII. EXCEPTIO: Niſi hæres fideicommiſſario hæres extiterit. Hæc exceptio approbatur l.Stichum.95.§.aditio.ibi: aliquando euenit. ff. de ſolut. cuius uerba uide in Comment. Liberationũ cap. 20.quinta ſpecie,except.1.

XV. EXCEPTIO: Niſi nondum fuerit reſtituta hæreditas. Hæc exceptio approbatur l. 27.§. qui ex Trebell. in fine.ff.ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: Antequam reſtituatur hæreditas, exceptione aliqua hæres adiuuãdus non eſt, cùm hoc minus ex cauſa fideicommiſsi reſtituturus ſit. Concordat l.4.C. ut in poſſeſ.

in poſſeſ.leg.his uerbis: Cùm Arthemidoram patri pupillorum tuorum' hæredem extitiſſe proponas, qoamuis ut fidei commiſſam hęreditatẽ his, cum moreretur, reſtitueret, petita ſit: nullam tamen aduerſua debitores hæreditarios habenr pupilli tui actionem. Planè ut ſatis fideicommiſſorũ nomine Arthemidora det (ſi modò teſtator id fieri nõ prohibuerit) apud ſuum iudicem conueni.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi ex fideicommiſſo militis hæreditas reſtituatur. Hæc exceptio reprobatur l. 29. in prin. ff. de militari teſtam. his uerbis:* Si à milite ſcriptus hæres ſua ſponte adierit hæreditatem, & rogatus totam hæreditatem reſtituerit: ex Trebelliano tranſeunt actiones.

II. QVAE ACTIONES AD fideicommiſſarium transferantur?

I. Regula: *De actione legatorum proponitur l. 1. C. de ſenatuſconſulto Trebelliano, his uerbis:* Quidam teſtameoto condito iuſsit hæredem omnem hæreditatem, quam ei dereliquit, alij reſtituere: ſpeciale etiam fideicommiſſum alteri adſcripſit, & quęrebatur ſpecialis fideicommiſſarius, id quod ei derelictũ eſt à quo conſequi debeat: ut utrúmne ab hęrede, ut poſt reſtitutionem eius alias res uniuerſitatis fideicommiſſarios acciplat: an unà cum alijs rebus oporteat & hoc generali fideicommiſſario aggregari, ut ipſe fideicommiſſario ſpeciali hoc tradat, ſiue in rebus ſiue in pecunijs fideicommiſſum ſit? Sancimus itaq;, totam quidem ſubſtantiam ſecundum ſeoatuſconſulti Trebelliani authoritatem reſtitui generali fideicommiſſario: illum autem ſpeciali fideicõmiſſario id, quod ei derelictum, dopendere. *Concordat l. 2. C. eodem titul. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Concordat item l. 19. ff. de action. & oblig. his uerbis:* Hæreditariarum actionom loco habentur & legata, quamuis ab hærede cœperint. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi hæres deductis legatis hæreditatem reſtituere ſit rogatus. Quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 16. §. inde quæritur. ff. ad S. C. Trebell. de quo ſ. cap. prox. quæſt. 2. except. 20.*

II. Regula: *De ijs actionibus, quorum dies eo tempore quo reſtituitur hæreditas, nondum ceßit. Et hæ transferuntur ad fideicommiſſariũ. Quæ regula approbatur l. 27. §. qui ex Trebelliano. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Actiones fidsicommiſſario competuot, quas hæres haboit eo tempore, quo fideicommiſſum reſtituebat. Sed eas quoq; actiones, quæ ſub conditione erant, & quarum dies eo tempore non ceſſerat, fideicommiſſario competere placet.

III. Regula: *De actionibus in quibus lis cum hærede eſt conteſtata. Hæ actiones ad fideicommiſſariũ non transferuntur. Quæ regula approbatur exemplo l. 78. §. rogatus. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Rogatus hæreditatem reſtituere Septicio, cùm erit anoorum uigioti: interea fundos, qoos defunctus pignori acceperat, uendidit, & propterea pignoraticia à debitore conuentus deceſsit hærede relicto Sempronio, & iudicio nondum finito reſtituit hęreditatem Sepricio: quęſitum eſt, an eo iodicio nihilominus ipſe condemnari debeat, cùm potuerit retinere oel caueri ſibi id quod ex cauſa iudicati præſtaturus eſſet? Scæuola reſpondit, iodicij executionem nihilominus aduerſus hęredem & poſt reſtitotam hæreditatẽ manſiſſe.

IIII. Regula: *De actionibus quæ ex contractu uel delicto ipſius hæredis oriuntur. Hæ non tranſeunt. Quæ regula approbatur exemplo l. 73. in prin. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Si hæres pecuniam hæreditariam crediderit, & in eam cauſam pignora acceperit, actiones non competent ei, cui reſtituta fuerit hæreditas, aduerſus ipſa pignora: ſed aliqua dubitatio remanebit, ſi in eum cõtractum, qoi à defuncto fuerit interpoſitus, hæres antequam reſtitueret hęreditatem, pignus acceperit. ſed ne ſic quidem ipſe admittetur ex fideicommiſſo: tamen habet aduerſus hæredem actionem, ut ei cedat pro pignoris commodo actionem. *Concordat quoad contractus hæredis, l. 44. §. fin. ff. ad S. C. Trebellianum. cuius uerba uide ſ. eod. cap. quæſt. 4. reg. 2. in fine. quoad delicta, l. 79. §. 1. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 3. reg. 16.*

V. Regula: *De actione quæ oritur ex delicto in re hæreditaria commiſſo. Nec huiuſmodi actio ad fideicommiſſarium transfertur. Quæ regula approbatur exemplo l. 66. §. ſi damnum in ſeruo. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Si damnum in ſeruo hæreditario datum ſit, licet per ſeruum hæreditarium hæredi competere actio cœpit, non tamen tranſit legis Aquiliæ actio ad fideicommiſſarium. hæ enim actiones tranſeont, quæ ex bonis defuncti pendent.

VI. Regula: *De actione operarum, & alia ſimili quæ ad extraneum hæredem non tranſit, nec ea ad fideicommiſſarium tranſit. Quæ regula approbatur l. 55. in prin. ff. ad ſenatuſconſultum Trebell. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 3. reg. 11.*

VII. Regula: *De honorarijs actionibus. Hæ ad fideicommiſſarium tranſeunt. Quæ regula approbatur l. 40. in prin. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Quamuis Senatus de his actionibus transferendis loquatur, quæ iure ciuili hæredi & in hæredem competunt: tamen

men honorariæ actinues tranſeunt: nulla enim ſeparatin eſt.

V III. Regula: *De naturalibus obligationibus, ex quibus exceptiones tantùm, non etiam actiones naſcuntur. Et hæ tranſeunt.* *Quæ regula approbatur d. l. 40. in prin. his uerbis:* Imò eriam cauſa naturalium nbligationum tranſit. *Concordat l. 64. in princip. ff. eodem titulo, his uerbis:* Si eiua pupilli, cui ſine tutoris authoritate pecunia credita erat, reſtituta ex eo ſenatuſconſulto mihi fuerit hæreditas, ſi ſoluam creditori, non repetam: atquin hæres, ſi poſt reſtitutiooem ſoluat, repetet, non ob aliud quàm quòd ab eo in me naturalis obligatio translata intelligitur: et ſi eius mihi reſtituta ſit hæreditas, qui pupillo ſine tutoris authoritate crediderit, ſi ſoluerit mihi pupillus, non repetet: at ſi hæredi ſoluerit, repetet, non repetiturus, ſi ante reſtitutinnem ſoluiſſet.

IX. Regula: *De petitione hæreditatis. Et hæc ad fideicommiſſarium tranſit.* *Quæ regula approbatur l. 1. cum ſſ. ſequentibus. ff. de fideicomm. hæred. petit. his uerbis:* Quiſquis ſuſceperit reſtitutam hæreditatem ex ſenatuſconſulto, ex quo actiones tranſeunt, fideicommiſſaria hæreditatis petitione uti poterit: quæ actio eadem recipit, quæ hæreditatis petitio ciuilis: nec intereſt, mihi quis rogatus fuerit reſtituere, an ei cui hęres extitiſſem: etſi bonorũ poſſeſſor ſim eius cui fideicõmiſſaria hæreditas relicta eſt, uel alius ſucceſſor, per hanc actionem experiri potero.

X. Regula: *De actionibus quæ neq; hæredi, neq; in hæredem dantur. Hæ nec ad fideicommiſſariũ tranſeunt.* *Quæ regula approbatur l. 3. §. fin. ff. d. tit. his uerbis:* Hæ actiones mihi dantur, quæ hæredi & in hæredem competunt.

XI. Regula: *De actione quæ competijt defuncto uel hæreditati aduerſus hæredem. Hæc actio non tranſit ad fideicommiſſarium, ſed fideicommiſſi actio datur.* *Quæ regula approbatur l. 3. §. ſciendum. ff. de fideicommiſſ. hæred. petit. his uerbis:* Sciendum eſt, hanc actionem aduerſus eum qui reſtituit hęreditatem, non cõpetere. *Concordat l. 59. in principio. ibi: neq; pignoraticia, quoniam hæreditaria eſt actio. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide ſuprà capite proxim. quæſt. 3. regula 7. Concordat item l. 70. §. 1. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſuprà capite proximo, quæſt. 3. reg. 16. Idem eſt, etſi hæres debitori hæreditario hæres extiterit. Nam ne hoc quidem caſu fideicommiſſario in hæredem ciuilis actio datur, ſed ex cauſa fideicommiſſi. l. 58. in principio. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. ubi Papinianus:* Deducta parte quarta (*inquit*) reſtituere rogatus hæreditatem, priuſquam reſtitueret, hæreditario debitori hæres extitit: quoniam actio eo confuſa Trebellianum redintegrare non poteſt, pecuniæ quoq; debitæ dodrans ex cauſa fideicommiſſi petetur: ſed in eum diem, quo actio confuſa eſt, uſuræ præteriti temporis, quę in obligatione uel in officio iudicis fuerunt, computabuntur: poſterioris ita demum, ſi mora fideicommiſſo facta ſit. *Ait Iuriſconſultus:* Quoniam actio eo confuſa Trebellianum redintegrare non poteſt. *Hiſce uerbis ratio propoſitæ regulæ proponitur, quare aduerſus hæredem reſtituentem non detur fideicommiſſario actio ciuilis: quia (inquit) confuſa eſt aditione hæreditatis actio, quæ Trebelliano non poteſt redintegrari. Sanè uidetur propoſitæ regulæ contradicere l. 27. §. ſi ex Trebellian. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſuprà capite proximo, quæſt. 1. except. 15. replicat. 1. Sed lex iſta loquitur magis de fideicõmiſſi petitione, quàm de actione ciuili.*

XII. Regula: *De actionibus popularibus proponitur l. 7. in prin. ff. de popularibus actionibus. cuius uerba uide ſ. lib. 16. cap. 12. quæſt. 3. reg. 1.*

III. AD QVOS TRANSferentur actinnes?

De eo qui cum adire ſolus coegiſſet, totam hæreditatem recepit, & alio fideicommiſſario. In utrunq; tranſeunt actiones. Quæ regula approbatur l. 1. §. ſed & quoties. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide ſuprà capite proximo, de cog. hærede, quæſt. 8. reg. 4. De hærede fideicommiſſarij. In eum quoq; tranſeunt actiones. Quæ regula approbatur l. 44. in principio. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide ſuprà capite proximo, de cogendo hærede, quæſt. 8. reg. 3. except. 3.

IIII. QVID VENIAT IN ACTIOnes translatas?

I. Regula: *Non ultrà tenetur fideicommiſſarius, quàm ad eũ peruenit ex hæreditate. Quæ regula approbatur l. 1. §. ſi is qui. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. cuius uerba uide ſuprà eodem capite, quæſt. 1. except. 6. replicat. 1. duplicat. 2. Propoſitæ regulæ exemplum eſt ſuprà d. except. 6.*

II. Regula: *De uſuris & penſionibus, ex die mortis teſtatoris hæreditati uel ex hæreditate debitis. Et hæ in actiones ad fideicommiſſarium translatas ueniunt. Quæ regula approbatur l. 58. §. qui poſt. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis:* Qui poſt tempus hæreditatem reſtituere rogatus eſt, uſuras à debitoribus hæreditarijs perceptas, quarum dies poſt mortem creditoris ceſſit, reſtituere non cogitur: quibus non exactis, omnium uſurarum actio (nam hæreditaria ſtipulatio fuit) ex Trebelliano transfertur: & ideo nec indebiti repetitio erit. ac ſimiliter & hęreditario creditori (ſi medij temporis uſuræ nõ ſoluantor) fideicommiſſarium in his quoq; Trebellianum tenebit: nec ideo querelę locus erit, quòd de fructibus hæres, quos iure ſuo percipiebat, fœnus non ſoluerit. Quòd

ſi fœnus hæres medij temporis ſoluerit, eo nomine non erit retentio, cùm proprium negocium geſſerit: quippe ſortem reddere creditori coactus, fideicommiſſario nihil uſurarum medij temporis imputabit. *Concordat l.44.§.& in huiuſmodi. ff. eodem titulo, his uerbis:* Et in huiuſmodi quæſtione rogo reſpõdeas, an rectè ſenſerim. Rogata eſt filia ex aſſe hæres reſtituere hęreditatis partem dimidiam, deductis legatis minimis & ære alieno non magno, ut legi Falcidiæ locus non ſit: mora facta non eſt reſtitutioni fideicommiſſi: deſidero uerbotenus mihi reſtitui hęreditatem, ut ex Trebelliano ſenatuſconſulto agenti, & ex eo competentibus actionibus etiam uſuras debitas ex mortis tempore in tempus reſtitutionis perſequar. Item quęro & de penſionibus, quia locationum obligatio in hæreditate fuit: ab hærede nullos fructus peto: ſed illa deſiderat refundere me, aut concedere ei actiones uſurarum & penſionum: non poſſum perſuadere hæreditatis appellatione, quam rogata erat mihi reſtituere, etiam hanc ſtipulationem uſurarũ & penſionum ad me pertinere. Marcellus reſpondit: Omnia hæc hæreditatis appellatione continentur. quantum enim ad hoc refert, inter hæc cętera quæq; ſub cõditione ſunt promiſſa, aut in annos ſingulos uel mẽſes, nihil intereſt: ſanè pro fructu rei qui hęreditate continetur, hæc cedont: nec fructus fideicommiſſum ſequitur, ſi mora non interceſſit. Sed quis non, ut hæres fideicommiſſum (ut ſic dixerim) suppleat, poſtulet, ſed qualis nunc eſt hæreditas deſideret ſibi reſtitui, nequaquam id debet hæres recuſare. nam & quodammodo in partem hæreditatis ſenatus recipi uoluit fideicõmiſſarium, & haberi hæradis loco pro qua parte reſtituta ei eſſet hæreditas. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ex contractu ipſius hæredis, non defuncti, uſuræ & penſiones debeantur. Quæ exceptio approbatur d. §. & in huiſmodi, in fine, his uerbis:* Sed cùm hæreditarios numos fœnerauit, aut ex fundis fructus percepit, nihil eo nomine præſtat ei cui hæreditas per fideicommiſſum relicta eſt, ſi non interceſſit mora: ſcilicet quia ſuo periculo fœnerauit, colendoue fundo uel in cogendis fructibus inſumpſit operam. nec æquũ erat alterius (ut ſic dixerim) procuratorem conſtitui: nullum autem impendium uel opera intercedit hæredis. cùm his modis, de quibus eſt quæſitum, augmentum hæres recepit. *Plura de exceptione propoſita uide ŝ. quæſt. 2. reg. 4.*

V. VBI COMPETANT ACTIONES translatæ?

Definitur hæc quæſtio l. 66. §. fin. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum, his uerbis: An, ubi defunctus conueniri debuit, & fideicommiſſarius debeat, uidendum eſt: & ſi ſua ſponte hæres adijt, & reſtituit hæreditatem, an tribus locis fideicommiſſarius defendi debeat, ubi defunctus, & ubi hęres, & ubi ipſe domiciliũ habeat? Oportet itaq; ibi fideicommiſſarium conueniri, ubi uel domicilium habet, uel maior pars reſtitutæ hæreditatis habetur. *Planè ubi fideicommiſſarius hæredem coegit adire, ibi quoq; poteſt cõueniri. quod approbatur d. l. 66. §. ſi legatus, his uerbis:* Si legatus Romæ compulſus adierit hæreditatem & reſtituerit, cogetur Romæ actiones pati fideicõmiſſarius, quamuis hæres non cogeretur.

VI. EVENTVS TRANSlationis.

Hæredi agenti opponitur exceptio, iiſq; aduerſus agentes defenditur exceptione. quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt ŝ. eod. cap. in prin.

VII. ADFINIA REmedia.

Actio fideicommiſſi competit, ſi aduerſus hæredem qui hæreditatem reſtituit, eſt agendum. de quo uide paulò ſuperius eod. cap. quæſt. 2. reg. 11. Directa ciuilis actio datur hæredi, cui poſt tempus à fideicommiſſario reſtituitur hæreditas. quæ regula approbatur l. 70. in prin. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianũ. cuius uerba uide ŝ. eod. cap. except. 12.

DE CONDITIONIBVS ET *legatis conditionalibus.*

Cap. V.

TErtia ſpecies legati eſt legatum conditionale: de cuius ſpeciei legatis, nec nõ & de hæredum inſtitutionibus contractibuſq; conditionalibus, adeoq; de conditionibus in genere in hoc capite & ſequentibus tractabitur.

I. DIVISIONES CONditionum.

Conditionum diuiſio trimembris proponitur l. 58. in principio. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis: In facto conſiſtentes conditiones uarietatem habent, & quaſi tripartitam recipiunt diuiſionem, ut quid detur, ut quid fiat, ut quid obtingat: uel retrò, ne detur, ne fiat, ne obtingat. Ex his dandi faciendiq; conditiones in perſonas collocantur, aut ipſorum quibus quid relinquitur, aut aliorum: tertia ſpecies in euentu ponitur. *Ex hiſce uerbis duplex conditionum diuiſio notanda. Prima diuiſio eſt, quòd conditio aut in dando aut in faciendo aut in euentu conſiſtat. Altera diuiſio eſt, quòd alia conditio ſit affirmatiua, alia negatiua. In negatiuis conditionibus locus eſt cautioni Mutianæ: de qua dictum*

ſtum ſ̄. Tertia conditionum diuiſio eſt, quòd alia expreſſa eſt, alia tacitè ineſt: illa facti, hæc iuris appellatur conditio. l. 20. ff. de condit. cuius uerba uide ſ̄. lib. 30. cap. 2. reg. 2. except. 15. exemplo 9. Planè conditiones quæ tacitè inſunt, non faciunt legata conditionalia. de quo uide ſ̄. lib. proxim. cap. 8. reg. 1. except. 11.

II. SPECIES CONditionum.

Prima ſpecies, eſt dies incertus. quæ approbatur l. 73. ff. de cond. & demonſtr. his uerbis: Dies incertus conditionem in teſtamento facit. Concordat l. talis. 10. §. ſed etſi ſub cond. ff. de leg. 1. his uerbis: Dies incertus appellatur conditio. Concordat item l. 8. C. de teſt. manumiß. his uerbis: Cum teſtator libertatem tempore nuptiarum filij ſui uel filiæ ſeruo dari iuſsit, non tempus præſtandæ libertati præſtitit, ſed potius conditioni locum fecit, ut non inſecutis nuptijs libertas iure poſci non poſſit. Secunda ſpecies, modus eſt. quæ approbatur l. 2. C. de his quæ ſub modo legata, his uerbis: In legatis quidem & fideicommiſsis etiam modus adſcriptus pro conditione obſeruatur. Huic contradicit l. 17. §. hac ſcriptura. ff. de manumiß. teſtam. his uerbis: Hac ſcriptura teſtamenti, Pamphilus liber eſto, ita ut filijs meis rationes reddat: an ſub conditione data libertas uideretur, quæſitum eſt? Vlpianus reſpondit, purè quidem datam libertatem, & illam adiectionem, Ita ut rationes reddat: conditionem libertati non inijcere: ſed quia manifeſta uoluntas teſtantis exprimeretur, cogendum eſſe eum ad rationes reddendas. Contradicit item l. 52. ff. eodem titulo, his uerbis: Imperatores Seuerus & Antoninus Frontoni: Teſtamento militis his uerbis adſcriptę libertates, Stephanum ſeruum meũ liberum eſſe uolo uel iubeo: adita hęreditate libertas competit: & ideo ea quæ poſtea adiecta ſunt, Sic tamen ut cum hærede meo ſit, quouſq; iuuenis fit: quod ſi noluerit aut contempſerit, iure ſeruitutis teneatur: ad reuocandam libertatẽ, quæ competit, non ſunt efficacia. Idem in paganorum teſtamentis obſeruatur. Contradicit item l. 44. ff. eod. tit. his uerbis: Mæuia decedens, ſeruis ſuis nomine Sachi & Eutichiæ & Thyrenæ ſub conditione libertatem reliquit his uerbis: Sachus ſeruus meus, & Eutichia & Thyrena ancillæ meæ, omnes ſub hac conditione liberi ſunto, ut monumento meo alternis menſibus lucernam accendant, & ſolennia mortis peragant. quæro, cũ aſsiduè monumento Mæuiæ Sachus & Eutichia & Thyrena nõ adſint, an liberi eſſe poſsint? Modeſtinus reſpondit, neq; contextum uerborum totius ſcripturæ, neq; mentem teſtatricis eam eſſe, ut libertas ſub conditione ſuſpenſa ſit, cum liberos eos monumento adeſſe uoluerit: officio tamen iudicis eos eſſe compellendos teſtatricis iuſsioni parère, dixit. Contradicit item l. 20. §. fin. ff. de manumißionibus. cuius uerba uide ſ̄. lib. 19. cap. 9. except. 38. replic. 18. Sanè, non quemadmodum conditio impedit legati actionem, ita etiam modus: ſed ſub modo relictum, ſtatim peti poteſt, modo nondum impleto. de quo J. cap. prox. except. 19. Plura de propoſita ſpecie uide ſ̄. lib. 32. cap. 2. regula 12. & cap. 9. cauſa 15. Tertia ſpecies, demonſtratio in futurum concepta. quæ ſpecies approbatur l. 6. ff. de leg. 1. de qua re uide ſ̄ lib. 32. cap. 8. cauſa 5. except. 1. repl. 1. Huius ſpeciei ſeu regulæ exceptio hæc eſt: Niſi demonſtratio in præſens uel præteritum tempus ſit concepta, non in futurum. tunc enim uim conditionis non habet: & quamuis falſa demonſtratio ſit, nihilominus tamen legatum debetur. de quo uide ſ̄. lib. 12. cap. 6. except. 70. Eius autem replicatio hæc eſt: Niſi non certa ſpecies, ſed genus legatum ſit, demonſtratione in præſens uel præteritum tempus adiecta. tunc enim demonſtratio uim habet conditionis. Quæ replicatio approbatur l. 11. ff. de auro legato, his uerbis: Certo corpore legato, demonſtratio falſa poſita non perimit legatum. Ait Iuriſconſultus: Certo corpore legato. Ergo ſi corpus incertum ſeu genus ſit legatum, falſa demonſtratio nocet ac perimit legatum: quia habetur pro conditione. Cui concordat l. 81. ff. de leg. 3. his uerbis: Nuper conſtitutum eſt à principe tur & non adiecto hoc MEVM, ſi quis corpus alicui leget, & ita ſentiat, ut demum præſtetur, ſi ſuum ſit: ita ualere legatum, ut appareat magis ſententiam legantis, nõ hoc uerbum MEVM reſpiciendum eſſe. Et ideo elegans eſt illa diſtinctio, ut quoties certum corpus legatur, adiectum ad præſens tempus hoc uerbum MEVM non facit conditionem: ſi uerò incertum corpus legetur, ueluti ita, Vina mea & ueſtem meam: uideatur pro conditione hoc uerbum MEA eſſe, ut ea demum quæ illius ſint, uideantur legata: quod non puto fortiter poſſe defendi, ſed potius & hic ueſtem uel uinum quod ſuorum numero habuerit, hoc legatum eſſe. ſic enim reſponſum eſt, etiam quod coacuerit uinum, legato cedere, ſi id uini numero teſtator habuiſſet. Planè in mortis tempus collatum hunc ſermonem, Veſtem quæ mea erit: ſine dubio pro conditione accipiendum puto. Sed & Stichum qui meus erit, puto pro conditione accipiendum: nec intereſſe utrum ita, Qui meus erit: an ita, Si meus erit. Vtrobique enim conditionem ineſſe. Labeo tamen ſcribit, etiã in futurũ tempus collatum hunc ſermonem, Qui meus erit, pro demonſtratione accipiendum: ſed alio iure utimur. Propoſitæ replicationis exempli

proponitur l.51.§.cum ita.ff.de manumiſs.teſt.bis uerbis: Cùm ita in teſtamento adſcriptum eſſet, Serui qui ſine offenſa fuerunt, liberi ſunto: conditionem adſcriptam uideri placuit: cuius interpretationem placuit talem faciendam, ut de ijs in libertate danda cogitaſſe non uideatur, quoa pœna coercuit, & ab honore adminiſtrandi uel adminiſtrandæ rei negocio remouit. *Aliud exemplum proponitur l.ſi ſic.74.§.1.ff.de leg.1.cuius uerba uide ȷ.cap.11.in prin.except.1. Sed & plura propoſita exceptionis, eiusq́; replicationis exempla uide ē.lib.12.cap.5.except.45.* *Quarta ſpecies de præpoſitione Cum, proponitur & reprobatur l.13.§.ſed etſi ancilla.ff.de manumiſs.teſt. bis uerbis:* Si ancilla cum filijs libera eſſe iuſſa ſit, etſi nullum habeat, libera tamen erit: uel ſi habeat quidem, filij autem eius ad libertatem peruenire non poſsint. Idem erit dicendum, etſi ipſa libera eſſe non poſsit, filij autem eius ad libertatem perueniant. Nam hæc adiectio, Cum filija, nō facit conditionem, niſi mibi proponaa aliam ſententiam teſtatoria fuiſſe. tunc enim pro conditione erūt hæc uerba accipienda. Conditionem autem non facere, argumento eſt edictum Prætoria, quo ita cauetur: Ventrem cum liberis in poſſeſsione eſſe iubebo. placet enim, etſi nulli de liberis ſint, uentrem tamen ex edicto in poſſeſsionem eſſe mittendum. *Concordat l. 31. §. 1. ff. de ſtatuliberis, bis uerbis:* Cùm quæſitum eſſet, Stichua cùm rationes reddiderit, cùm contubernali ſua liber eſto: an mortuo Sticho ante conditionam, contubernalia eiua libera eſſe poſsit? Iulianus dixit, quæſtionem eſſe in hac ſpecie, quæ etiam in legatis agitatur, Illi cum illo do lego, an altero deficiente alter ad legatum admittatur: quod magis ſibi placere, perinde ac ſi ſcriptū eſſet, Illi & illi. Aliam etiam eſſe quæſtionem, an contubernali quoque conditio coniuncta ſit: quod magia eſſe. Itaque ſi nulla reliqua Stichua habuerit, ſtatim eam liberam eſſe: ſi habuerit reliqua, debere eam numerare pecuniam: nac tamen liciturum ex ſuo peculio dare: quia id illis permiſſum ſit, qui principaliter pro ſua libertate pecuniam dare iubentur. *Concordat item l.ſi quis.18.ff.de leg.1.bis uerbis:* Si quis legauerit Titio cum Mæuio, & ſine altero alter ad legatum admittitur. nam & cum dicit Prætor, Ventrem cum liberis in poſſeſsione eſſe iubeo: etſi nō ſint liberi, uenter in poſſeſsionem mittetur. *Concordat l.10.ff.de leg.3. bis uerbis:* Si tibi & ei qui ex tribua liberis meis in funus meum uenerit, centum aureos legauero: non minuetur in tua perſona legatum, ſi nemo uenerit. *Concordat item l.39.§.agri plagam.ff.eodem titulo. cuius uerba uide ē.lib.32.cap.9.cauſa 29.except.5.repl.1. Concordat item l.Lucius.90.§.quiſquis.ff.de leg.2.cuius uerba uide ē.d.cap.9.cauſa 15.except.8. Item concordat l.ſi cui.52.in prin.ff.de leg.1.cuius uerba uide ē. libro prox.cap.4.de ſeruis legatis, reg.14.* *Idem iuris eſt, etſi mater cum natis ſit legata. de quo uide ē. lib. 12. cap.12.cauſa 51. except. 8.* *Quinta ſpecies eſt, ſi quis acceptis centum, hereditatem Titio reſtituere ſit rogatus. hoc enim caſu perinde habetur, ac ſi Titio hereditas relicta ſit ſub hac conditione: Si heredi centum dediſſet. quæ ſpecies approbatur l.107.ff.de condit.& demonſtr. cuius uerba paulò inferius proponentur except.3.* *Sexta ſpecies uidetur, ſi teſtator demonſtrauit unde pecunia ad legatum ſoluendum eſſet ſumenda. Quæ ſpecies reprobatur l. quidam.93. in prin. ff. de leg.1. cuius uerba uide ē. lib.32. cap.8. cauſa 7.*

¶*Hæc de ſpeciebus conditionum. Sed & plures huiuſmodi ſpecies conditionum à iure reprobatas, uide ē.lib.32.cap.9.cauſa 10.except.2. item lib.33. cap. 2.reg.1. except. 2. item infrà cap.proxim. de condit. deficiente.*

III. DE CONDITIONE impleta.

Si factum ael datū ſit aut euenerit id qaod in conditione continetur, impleta dicitur conditio, & ex teſtamento datur actio. quæ regula ut per ſe uera eſt, ita plures recipit exceptiones: quæ ordine nunc proponentur.

I. EXCEPTIO: *Niſi pupillus ſine tutoris authoritate cōditioni paruerit. Hæc exceptio reprobatur l.5.in prin.ff.de cond.& demonſtr. bis uerbis* Conditionibua pupillus & ſine tutoris authoritate parēre poteſt: nec quem moueerit, quòd expleta conditione neceſſarius hæres aliquando eſſe poteſt. nam hoc iure poteſtatis ſit, non conditionis expletæ. *Concordat l. 26.ff. de condit. inſt. bis uerbis:* Si pupillua ſub conditione hærea inſtitutus fuerit, conditioni etiam ſine tutoris authoritate parēre poteſt: ideóq; etſi legatum ei ſub cō ditione relictum fuerit: quia conditione expleta pro eo eſt, quaſi purè ei hæreditas uel legatum relictum ſit.

II. EXCEPTIO: *Niſi filiusfamiliâs uel ſeruus ſine iuſſu patris uel domini conditioni paruerit. Et hæc exceptio reprobatur d.l.5.§.fin. bis uerbis:* Item ſeruus uel filiusfamiliâs ſine iuſſu patris uel domini conditionem implere poſſunt: quia eo facto nemo fraudatur. *Planè admittitur exceptio propoſita, ſeruo herede ſub conditione inſtituto: quæ diſtinctio proponitur l. 55.ff.de condit. inſt. bis uerbis:* Sub conditione hęrea ſeruua inſtitutua, ſine iuſſu domini conditioni parēre non poteſt.

III. EXCEPTIO: *Niſi alius, non in cuius perſonā conditio collata eſt, conditioni paruerit. Hæc exceptio approbatur exēplo heredis legatarij, l.107. ff de*

ff. de condit. & demonſtr. his uerbis: A' teſtatore rogatus, ut acceptis centum numis reſtitueret hæreditatem Titiæ cohęredi ſuę, adita hæreditate deceſsit, ſimiliter & Titia antequam daret centum: quæſitum eſt, an hæres Titiæ offerendo centum fideicōmiſsi, partem hæreditatis conſequi poſſit? Scæuola reſpondit, hæredem conditioni parêre non poſſe. Claudius magno ingenio de iure aperto reſpondit, cùm poſſet dubitari, an in propoſito conditio eſſet. *Concordat l. 49. §. fin. ff. d. tit. cuius uerba uide J. except. 7. repl. 1. Concordat item l. ab omnibus. 101. §. in teſtamento ff. de leg. 1. cuius uerba uide J. cap. prox. except. 22. Sed & alia propoſitæ exceptionis exempla ſunt exceptiones duæ proximè ſequentes. Planè huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi alius nomine eius qui conditione continetur, conditioni paruerit. Quæ replicatio approbatur exemplo l. 104. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Cùm ſeruus pecuniam pro libertate pactus eſt, & ob eam rem reum dederit: quamuis ſeruus ab alio manumiſſus eſt, reus tamen rectè obligabitur: quia non quæritur à quo manumittatur, ſed ut manumittatur. *Concordat Inſtit. quibus mod. toll. obligat in prin. his uerbis:* Non intereſt quis ſoluat, utrum ipſe qui debet, an alius pro eo, &c.

III. EXCEPTIO: *Niſi teſtator ipſe, nō legatarius dederit. Hæc exceptio approbatur l. 70. §. falſam condit. in fine. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba proponentur J. cap. prox. except. 2. in fine.*

V. EXCEPTIO: *Niſi cùm plures dare uel facere deberent, unus tantùm, uel non omnes paruerint. hoc enim caſu cæteris qui non paruerint, nō prodeſt impleta conditio. quæ exceptio approbatur l. 6. C. de condit. inſertis, hiſce uerbis:* Si plures perſonæ unam conditionem implere fuerint iuſſæ, apud Vlpianum dubitabatur, utrumne omnes ſimul eandem facere debent, an ſinguli quaſi ſoli implere eam compellūtur? Videtur autem obuia, unumquenq; neceſsitatem habere hanc conditionem implere, & portionem ſibi contingentem accipere, quidquid ex hoc commodi eſt: ut hi quidem qui compleuerint iuſſa, ad lucra uocentur: qui autem neglexerint, ſibi imputent, ſi ab huiuſmodi commodo repellantur. *Concordat l. 13. in prin. ff. de manumiſſ. teſt. his uerbis:* Si ita fuerit ſeruis duobus libertas data, ſi inſulam ædificauerint, uel ſi ſtatuam poſuerint, diuidi hæc conditio non poterit: ſolummodo illam habebit dubitationem, an altero faciente ſatiſfactum uoluntati uideatur, ideoq; ad libertatem perueniat? quod magis eſt, niſi aliud expreſſerit teſtator: faciendo tamen ſibi conditionem impleuit, alteri non: quinimò extinguitur ei conditio. Non enim amplius conditioni parêre poteſt, cùm ſemel expleta ſit. *Quod igitur ad eum qui non paruit conditioni, propoſitæ exceptioni eſt locus: alteri uerò qui paruit, exceptio hæc non obſtat: quod primæ replicationis loco notandū. Cùm ergo in duorum perſonas collata conditio eſt, unusq; ſolus conditioni paruerit, uel in unius perſona conditio impleta ſit, non obeſt huic quòd in alterius perſona conditio defecerit. cuius replicationis exemplum proponitur l. 29. §. ſi Stichus. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si Stichus & Dama ſerui mei in poteſtate mea erunt cùm moriar, tūc Stichus & Dama liberi ſunto, & fundum illum ſibi habento: ſi alterum ex his poſt teſtamentum factum dominus alienaſſet uel manumiſiſſet, neutrum liberum futurum Labeo putat: ſed Tubero eum qui remanſiſſet in poteſtate, liberum futurū, & legatum habiturum putat. Tuberonis ſententiam uolontati defuncti magis puto conuenire. *Concordat l. 2. §. fin ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Si duo ſerui ita ſint hæredes inſtituti, Primus & Secundus, ſi mei erunt cùm moriar, liberi & hæredes ſunto: & alter ex his ſit alienatus, Celſus rectè putat ſic accipiendum, atq; ſi ſingulos ſeparatim ſub eadem conditione hæredes inſtituiſſet. *Concordat item l. 33. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Si quis ita ſcripſerit, Stichum & Pamphilum Titio do lego, ſi mei erunt cùm moriar: & unum ex his alienauerit, an uel alter poſſit à legatario uindicari? & placet uindicari. nam hunc ſermonem, licet pluralis ſit, pro eo oportet accipi atq; ſi ſeparatim dixiſſet, Stichum ſi meus erit cum moriar, Pamphilum ſi meus erit cùm moriar. *Concordat item l. 13. §. quæſtio ff. de manumiſſ. teſtamento, his uerbis:* Quæſtio hæc & in eo tractatur, ſi quis libertatem dederit ſeruis duobus, ſi rationes reddiderint. Iulianus enim tractat, ſi alter reddere ſit paratus, alter nō ſit, an alter per alterum impediatur? Et rectiſsimè ait, ſiquidem ſeparatim rationes geſſerint, ſufficere ad libertatem adipiſcēdam ei qui rationes ſuas reddiderit: ſi uerò ſimul, non aliàs uideri alterum paruiſſe, niſi utriuſque reliqua exoluerit. In reliquis accipere debemus, ut & ipſa rationum uolumina reddantur. *Concordat item l. 29. ff. de hæredibus inſtit. his uerbis:* Hoc articulo Quiſq;. omnes ſignificantur: & ideo Labeo ſcribit, ſi ita ſcriptum ſit, Titius & Seius, quāta quiſq; eorum ex parte hæredem me habuerit ſcriptum, hæres mihi eſto: niſi omnes habeant ſcriptum hæredem teſtatorem, neutrum hæredem poſſe eſſe: quoniam ad omnium factum ſermo referatur. in quo puto teſtatoris mentem reſpiciendam: ſed humanius eſt, eum quidem qui

teſtatoré ſuum hæredem ſcripſerit, in tantam partem ei hæredem fore: qui autem eum non ſcripſerit, nec ad hæreditatem eius admitti. *Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi in ſolidum alter conditioni nō paruerit: tunc enim, quamuis pro parte tantùm paruerit, obſtat ei propoſita exceptio. quæ duplicatio approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Si uerò ſimul, non aliàs uideri alterum paruiſſe, niſi utriuſq; reliqua exoluerit. *Concordat l. 110. in princip. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Tales conditiones, Si monumentum (puta) fecerint: pluribus propoſitę, nō poſſunt niſi in omnibus ſimul perſonis exiſtere. *Concordat item l. 13. in prin. ff. de manumiſſ. teſt. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. item l. 13. §. ſi duo. ff. de ſtatuliberis. cuius uerba uide J. cap. 7. condit. 8. reg. 2. Ex his autem patet, duplicationem iam dictam in ijs quæ diuidi non poſſunt, locum habere: in ijs uerò quæ diuidi poſſunt, etiā unus ſine altero conditionem pro parte implendo ad legatū admittitur. quod triplicationis loco notandum. quæ triplicatio conſtat ex uerbis ſuprà dictis hiſce:* Siquidem ſeparatim rationes geſſerint, ſufficere ad libertatem adipiſcendam ei qui rationes ſuas reddiderit. *Approbatur inſuper triplicatio iſta l. 51. §. finali. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Duobus eadem res, ſi hęredi centum dediſſent, legata eſt: ſi alter ex his quinquaginta dederit, partem legati conſequetur: & pars eius qui non dederit, alteri cum ſua conditione adcreſcet. *Concordat item l. 54. §. diſsimilis. ff. eod. tit. de quo paulò inferius except. 10. Concordat item l. 43. §. ſi duorum. ff. eodem titulo, his uerbis:* Si duorum ſeruo legatum ſit ſub conditione dandi, non poſſe per partes conditioni pareri, quidā aiunt, ſed ſemel dandam pecuniam. Sed ego (Paulus ait) contrà puto. *Concordat item l. 11. §. 1. ff. de manum. teſt. his uerbis:* Si Stichus & Pamphilus decem dederint, liberi ſunto: poteſt alter quinq; dando liber eſſe, quamuis quinque nō dederit alter. *Concordat item l. 30. in prin. ff. de uſufructu legato, his uerbis:* Cui uſusfructus legatus eſſet, donec ei totius dotis ſatisfieret, cùm ei hæres pro ſua parte ſatiſdediſſet: quamuis reliqui ſatis non darent, tamen pro ea parte uſumfructum fundi deſinere habere mulierem, ait Labeo. Idem fieri, etſi per mulierem mora fieret quo minus ſatis acciperet. *Planè propoſita triplicatio uidetur diſtingui hoc modo: Niſi pecuniam duo in opus aliquod indiuiduum dare ſint iuſſi. Sed hæc diſtinctio reprobatur l. 110. §. de illo. ff. de cond. & demonſtr. his uerbis:* De illo quæritur, fundus quibuſdam legatus eſt, ſi pecuniam certam in funus, impenſaſq; perferendi corporis in aliam regionem dediſſent: num niſi uterq; dederit, neutri eſt legatum: quoniam conditio niſi per utrunque expleri non poteſt? Sed hoc humanius interpretari ſolemus, ut cùm duobus fundus legatus ſit, ſi decem dediſſent, & alteri dando partem legatum quoq; debeatur. *Sed & iam dicta triplicatio diſtinguitur hoc modo: Niſi unus legatarius pluribus hæredibus relictis deceſſerit: hoc enim caſu unus hæres legatarij pro ſua parte conditioni parère non poteſt. Quæ diſtinctio approbatur l. 54. in fine. ff. de condition. & demonſtr. cuius uerba uide infrà exceptione decima. Hæc de prima propoſitæ replicationis duplicatione ſunt dicta. Altera duplicatio eſt: Niſi teſtator non niſi utrunq; facere uoluerit: tunc alter ſine altero faciens, quamuis in ſolidum, ad partem legati non admittitur. Quæ duplicatio approbatur l. 13. in principio. ibi: niſi aliud expreſſerit teſtator. ff. de manu. teſt. cuius uerba uide ſuprà eadem exceptione in principio. Concordat d. l. 13. §. item quæri poteſt. cuius uerba proponuntur infrà proximè. Propoſitæ duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi hæredis inſtitutio uel exhæredatio ita facta ſit, Si uterq; fecerit, non alter ſine altero. Quæ triplicatio approbatur l. 42. ff. de hæredibus inſtitu. his uerbis:* Paterfamiliàs teſtamēto duos hæredes inſtituerat, eoſq; monumentū facere iuſſerat in diebus certis: deinde ita ſcripſerat, Qui eorum nō ita fecerit, omnes exhæredes ſunto: alter hæres hæreditatem prætermiſerat, reliquus hæres conſulebat, cùm ipſe monumentum extruxiſſet, nunquid minus hęres eſſet ob eam rem quòd cohæres eius hæreditatem non adijſſet? Alphenus reſpondit, neminē ex alterius facto neq; hæreditati alligari, neq; exhæredari poſſe: ſed uti quiſq; conditionem impleſſet, quamuis nemo adijſſet præterea, tamen eum hæredem eſſe. *Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator uoluerit, uno faciente, alterum quoq; ad legatū admitti: tunc enim, ſi unus paruerit conditioni, alter quoq; qui non paruit, ad legatum admittitur. Quæ replicatio approbatur d. §. item quæri poteſt, his uerbis:* Quæri poteſt, etſi fabris duobus uel pictoribus, ſi templum depinxiſſent, uel fabricaſſent nauem, quid adſcriptum ſit, nam uoluntatis erit quæſtio, num alteri alterius facti conditionē teſtator iniunxerit: quæ res efficit, ut quòd alter ceſſat, alteri quoq; qui facere paratus eſt, conditio deficiat. Quòd ſi ex ijs quæ ſcripſit uel dixit, oſtendatur contentus eſſe teſtator uel alterum facere, res expedita erit. nam alter faciendo & ſibi & ſocio proderit, aut ſibi tantùm, prout uoluiſſe teſtatorem apparuerit. *Hæc de quinta exceptione. Sanè ſi conditio nō in legatariorum perſonam ſit collata, ſed aliorum, in quorum perſonis partim extiterit, partim defecerit conditio. de hac re uide J. except. 11.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi cùm duobus conditionis*

tionis implendæ cauſa dandum eſſet, uni tantùm ſit datum. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi cum duobus hæredibus dare iuſſus eſſet legatarius, unus ex iis hæreditatem repudiauerit. tunc enim alteri tantùm dando impletur conditio. Quæ replicatio approbatur l. 22. in fine. ff. de condit. & demonſtrat. cuius uerba proponentur infrà except. 10. repl. 2. Secunda replicatio eſt: Niſi alter ex iis fuerit mortuus. Hæc replicatio approbatur l. 110. in principio. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis: Tales conditiones, Si monumentum (puta) fecerint: pluribus propoſitæ, non poſſunt niſi in omnibus ſimul perſonis exiſtere. Item, ſi Symphoro & Ianuario centum Titius præſtiterit, fundum ei lego: Symphoro mortuo, an legatum perijſſet? ſed hoc quoq; ſic putat Pomponius interpretandum, ut ſi dum quiſq; eorum uiueret, præſtitiſſet: ſed benigna interpretatione eſſe dicendum, ſi non poſt moram Titij Symphorus deceſſit, debere & partem dimidiam Ianuario dantem, partem fundi dimidiam legatarium conſequi. *Ait Iuriſconſultus:* Si non poſt morã Titij Symphorus deceſſit. *Ex his uerbis eli. itur duplicatio hæc: Niſi poſt morã legatarij alter deceſſerit. tunc enim ſuperſtiti dando non implet conditionem.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi alij quàm cui dare iuſſus eſt, legatarius dederit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt in* Comment. de Liberationibus *capite quarto, exceptione nona, in principio. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi hæredi dare iuſſus, et cui ex ſenatuſconſulto Trebelliano reſtituta eſt hæreditas, dederit. Hæc replicatio reprobatur l. 43. §. cum hæred ff. de cõdit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. capite 3. quæſt. 2. reg. 4. Secunda replicatio eſt: Niſi hæredi dare iuſſus, ei qui contra tabulas bonorum poſſeßionem accepit, dederit. Hæc replicatio approbatur infrà exceptione prox. Tertia replicatio eſt: Niſi hæredi eius cui dare iuſſus eſt, dederit. Hæc replicatio approbatur l. 49. §. fin. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Hæredi decem dato iuſſus & liber eſſe, & hæredis hæredi dando perueniet ad libertatem. Quod non ſimiliter in legatarij perſona cuſtodiri, Publicius ſcripſit. *Concordat l. 92. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Ex his uerbis. Si hæredi, uel ſi hæredi Titio decem dederit, liber eſto: non tantùm hæredi, ſed etiam hæredis hæredi dando peruenit ad libertatem: at ſi nullus hæredi ſucceſſerit, iure conſtituto nulli dando ad libertatem perueniet. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi non hæredi, ſed Titio dare iuſſus ſit. tunc enim hæredi Titij dando non implet conditionem. Quæ duplicatio approbatur d. l. 92 in prin. his uerbis:* Cùm ita datur libertas, Si Titio, qui non eſt hæres, decem dederit: certa perſona demonſtratur, ac propterea in perſona eius tantùm conditio impleri poteſt. *Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi tempore mortis Titij is qui dare debuit, pecuniam conditione comprehenſam habuerit. Hæc triplicatio in ſtatulibero quidem approbatur, in alijs autem legatarijs reprobatur, d. l. 92. §. ſanè ſi cùm, his uerbis:* Sanè ſi cùm ceſſerit dies, pecuniam conditione comprehenſam ſtatuliber habuerit, iure conſtituto nulli dando conſequetur libertatem. Diuerſa cauſa eſt legatarij, in cuius perſona placuit conditionem deficere, ſi antequam dederit legatarius pecuniam, Titius moriatur. *Altera triplicatio eſt: Niſi non ſimpliciter Titio, ſed hæredi Titio iuſſus ſit dare. Quæ triplicatio approbatur d. l. 92. §. fin. cuius uerba uide paulò ſuperius. Quarta replicatio eſt: Niſi tutori uel curatori eius cui dare iuſſus eſt, dederit. Hæc replicatio approbatur l. 23. ff de condit. & demonſtrat his uerbis:* Si fundus alicui legatus fuerit, ſi pupillo uel furioſo pecuniam dediſſet, uidetur expleſſe conditionem curatori uel tutori dando. *Concordat l. 95. §. uſumfructum. ibi: ſicuti. ff de ſolutionib. cuius uerba uide alibi. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi colluſio facta ſit cum tutore in fraudem pupilli. Secunda duplicatio eſt: Niſi curatori adoleſcentis ſit datum. Hæ duæ duplicationes approbantur per ea quæ habentur ſ. cap. 7. condit 8. regula ſecunda, exceptione ſecunda, replicatione tertia & quarta. Tertia duplicatio eſt: Niſi pecunia data in rem pupilli uerſa non ſit. quæ duplicatio approbatur d. §. uſumfructum. ibi: idq; ita recipi. Quinta replicatio eſt: Niſi domino eius cui dare iuſſus eſt, dederit. Hæc replicatio reprobatur l. 43. in prin. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Qui hæredi dare iuſſus eſt, ſeruo alieno inſtituto, non domino dare debet. nam etſi alio hærede inſtituto, iuſſus eſt ſeruo Titij dare, ipſi ſeruo datur: quia quæ facti ſunt, non transeunt ad dominum: quemadmodũ ſi mihi aut ſeruo Titij ſtipulatus ſim, nõ Titio, ſed ſeruo eius dari poteſt: & hęc uera ſunt. Sed cùm hæredi dare iuſſus eſt, uideamus ne domino dandum ſit? & conſequens eſt, & hic ſeruo dari. *Planè admittitur replicatio propoſita primùm in eo, cui libertas ſub conditione relicta eſt. Quod approbatur d. l. 41. §. certè ſtatuliber, his uerbis:* Certè ſtatuliber quin domino dare debeat, non eſt dubium. *Deinde admittitur, ſi uoluntate ſerui domino detur. quæ diſtinctio approbatur l. 95. §. uſumfructũ. ibi: cæterũ. ff. de ſolutionib. cuius uerba uide alibi. Sexta replicatio eſt: Niſi ſeruo eius cui dare iuſſus eſt, dederit. Et hæc replicatio reprobatur, ſed ſub cõditione, d. l. 41. §. cõtrà q domino, his uerbis:* Cõtrà qui domino dare debet, nõ implet conditioné dãdo ſeruo eius, niſi dominus cõſenſerit. nemo enim in tali ſpecie conditioné neſciente me uel nolente implere poteſt. *Plura de exceptione propoſita uide in Comment. de Liberationibus cap. 4. except. 9.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi hæreditate per contra tabulas bonorum poſſeßionem euicta, non ei qui hæreditatem euicit, datum ſit. Hæc exceptio approbatur l.15.§.fin. ff. de legatis præſtandis contra tabulas, his uerbis:* Si extraneo hærede inſtituto, ſub hac conditione exceptæ perſonæ legatum ſit, ſi hæredi decem dederit. ita ei legatorum actio debebitur, ſi ei qui contra tabulas bonorum poſſeſsionem acceperit, decem dederit, non ſi hæredi inſtituto: quia abſurdum eſt, illum commoda hæreditatis habere, & alium onera ſuſtinere in præſtando legato. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non hæredi, ſed Titio dare iuſſus ſit. Hæc replicatio reprobatur d. l. 15. §. fin. his uerbis:* Sed etſi Titio iuſſus fuerit dare, non illi, ſed filio dari debet. *Secunda replicatio eſt: Niſi pro parte hæreditas per contra tabulas bonorum poſſeßionem ſit euicta. hoc caſu etiam pro parte hæredi, pro parte euincenti dandum eſt. Quod approbatur exemplo l.4. in prin. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Si bis legatum eſt, quibus patronus legata præſtat, temperare debet Prætor conditionem, ut & patrono & hæredibus ſcriptis pro portione dentur, conditionis explendæ gratia. *Tertia replicatio eſt: Niſi non hæredi, ſed extraneo dare iuſſus ſit. hoc enim caſu ei cui dare iuſſus eſt, dando implet conditionem. Quæ replicatio ſine cuiuſquam contradictione eſt iuſta.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi cùm ſub conditione hac, Si Titius alienauerit, legatum eſſet: Titius non extraneo, ſed alicui ex familia uel corpore alienauerit. hoc enim caſu non impletur conditio alienandi. Quæ exceptio approbatur l.36.§. quindecim. ff. de legatis tertio, his uerbis:* Quindecim libertis, quos nominauerat, prædiolum cum taberna legauerat, & adiecerat hæc uerba, Sibique eos habere, poſsidere uolo ea lege & conditione, ne quis eorum partem ſuam uendere, donare, aliudúe quid facere alij uelit: quòd ſi aduerſus ea quid factum erit, tunc eas portiones prædiumue cum taberna ad rempub. Tuſculanorum pertinere uolo. quidam ex his libertis uendiderunt partes ſuas duobus collibertis ſuis ex eodem corpore: emptores autem defuncti, Caium Seium extraneum hæredem reliquerunt: quæſitum eſt, partes quæ uenierunt, utrum ad Caium Seium, an ad ſuperſtites collibertos ſuos, qui partes ſuas non uendiderunt, pertinerent? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, ad Caium Seium pertinere. item quæſijt, an partes uenditæ ad rempublicam Tuſculanorum pertinerent? Reſpondit, non pertinere. Claudius: Quia non poſsidentis perſona, qui nunc extraneus eſt, reſpicienda eſt: ſed emptorum, qui ſecundum uoluntatem defunctæ ex illis fuerunt, quibus permiſerat teſtatrix uenundari: nec conditio extitit dati fideicommiſsi reipublicæ Tuſculanorum. *Plura de hac exceptione uide infrà cap.15. quæſtione prima, exceptione quarta.*

X. EXCEPTIO: *Niſi pro parte tantùm impleta ſit conditio. Hæc exceptio approbatur l.54. in principio. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Cui fundus legatus eſt, ſi decem dederit, partem fundi conſequi non poteſt, niſi totam pecuniam numerarit. Diſsimilis eſt cauſa, cùm duobus eadem res ſub conditione legata eſt: in hac enim quæſtione ſtatim à teſtamento, quo pluribus conditio adpoſita eſt, diuiſa quoque in ſingulas perſonas uideri poteſt: & ideo ſinguli pro ſua parte & conditioni parēre, & legatum capere poſſunt. nam quamuis ſumma uniuerſæ conditionis ſit adſcripta, enumeratione tamen perſonarum poteſt uideri eſſe diuiſa: in eo uerò quod uni ſub conditione legatum eſt, ſcindi ex accidenti conditio non debet: & omnis numerus eorum qui in locum eius ſubſtituuntur, pro ſingulari perſona eſt habendus. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur. Cui concordant etiam ea quæ dicta ſunt in Comment. de Liberationibus, capite 5. exceptione 14. Huius exceptionis exemplum etiam eſt: Si ſub hac conditione, ſi chirographum hæredi redderetur, legatum ſit. hoc enim caſu, quamuis chirographum redditum ſit, non tamen debitum remiſſum, non in totum conditio impleta eſt. Quod exemplum proponitur l. huiuſmodi. 81. §. ſi ita legatum. ff. de legatis 1. cuius uerba uide ſuprà lib. prox. cap. 5. reg. 12. ſed & alia huiuſmodi exempla partim approbata, partim reprobata, uide infrà cap. de quibuſdam conditionum ſpeciebus. Ait Iuriſconſultus:* Diſsimilis eſt cauſa, cùm duobus, &c. *Hiſce uerbis prima aduerſus exceptionem propoſitam replicatio approbatur, hæc ſcilicet: Niſi duobus ſub conditione ſit legatum. hoc enim caſu etiam unus pro ſua parte conditioni parendo petere legatum poteſt. de qua re uide 3. exception. 5. replicat. 1. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſſe uidetur: Niſi duobus dare iuſſus ſit. hoc enim caſu uidetur, quòd ſi uni partem dederit legatarius, ad legatum pro parte admittatur. Verùm replicatio hæc reprobatur l.22. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Qui duobus hæredibus decem dare iuſſus eſt, & fundum ſibi habere, uerius eſt, ut conditionem ſcindere non poſsit, ne etiam legatum ſcindatur. Igitur, quamuis alteri quinque dederit, nullam partem fundi uindicabit, niſi alteri quoque adeunti hæreditatem reliqua quinque numerarit: aut illo omittente hæreditatem, ei qui ſolus adierit hæreditatem, tota decem dederit. *Planè admittitur*

mittitur replicatio propoſita, ſi alter, antequam mora dandi facta ſit, deceſſerit. *Quæ diſtinctio approbatur l. 110. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 6.* *Tertia replicatio eſt: Niſi legatarius ſolidum legatum capere non poßit. tunc enim pro portione minuitur etiam id quod conditionis implendæ cauſa dandum eſt.* *Quæ replicatio approbatur l. 20. ff. de mortis cauſa donationibus, his uerbis:* Ei qui non amplius parte capere poterat, legatus eſt fundus, ſi decem dediſſet hæredi: non totam ſummam dare is debet, ut partem fundi habeat: ſed partem duntaxat, pro rata qua legatum conſequitur. *Concordat l. 42. §. item ſcinditur. ff. de condition. & demonſtration. his uerbis:* Scinditur ius dandi, ſi is cui legatum eſt, non poteſt partem hæreditatis ſibi relictam totam capere. nam uerius eſt, partem eum præſtare debere, partem illos qui auferũt ab eo quod plus relictum eſt, quàm à lege conceditur. *Quarta replicatio eſt: Niſi legatum eius qui dare iuſſus, ob aliquam cauſam minuatur. tunc enim etiam id quod conditionis implendæ cauſa dandum eſt, pro portione minuitur. Quæ replicatio approbatur exemplo replicationis præcedentis: item alio exemplo, quod proponitur l. 42. in principio. ff. de condition. & demonſtration. his uerbis:* Hæres rogatus eſt à liberto teſtatore, ut perceptis ſibi decem, totam hæreditatem ei uenderet: poſtea patronus defuncti bonorum poſſeſſionem contra tabulas petierat, & partem hæreditatis quæ debebatur, abſtulerat. Proculus & Caſsius, fideicommiſſarium pro rata quod ſoluit, repetere debere aiũt. Paulus: Hoc iure utimur. nam quemadmodum præſtatione fideicommiſſorum & legatorum hæres exoneratur per Prætorem, ita etiam ipſe partem conſequi debet. Diuerſum eſt, ſi Falcidia interueniat, & minuat legatum. Nam his caſibus nihil repetetur, quòd in ſolidum conditioni paretur. *Aliud propoſitæ replicationis exemplum proponitur l. 41. §. ſi pars. ff. eodem titulo, his uerbis:* Si pars rei legatæ uſucapta ſit, an in ſolidum parendum ſit, dubito? & poteſt dici, pro parte parendum ex ſententia teſtatoris. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi legatum per legem Falcidiam ſit deminutum. Quæ duplicatio approbatur uerbis ſupradictis hiſce:* Diuerſum eſt, ſi Falcidia interueniat, & minuat legatum, &c. *Quinta replicatio eſt: Niſi hæredi ſub conditione dandi quid ſit prælegatum. hic enim pro ea parte, qua hæres eſt, conditionem implere non cogitur. Quæ replicatio approbatur d. l. 41. §. Plautius, hiſce uerbis:* Vni ex hæredibus fundum legauit, ſi centum hæredibus dediſſet: dedocet ſuam partem hæreditariam, & reliquam ſummam hæredibus pro portione eorum dabit. *Concordat l. ab omnibus. 101. §. item ſi iuſſus. ff. de legatis primo, his uerbis:* Item ſi iuſſus fuiſſet hæres decem dare, & fundum ſibi habere, deducta ſua parte decem dabit. *Huius replicationis ratio eſt, quòd pro ea parte, pro qua hæres eſt, legatum non conſiſtit. Quod approbatur d. l. 101. §. ſi Attio. de qua re uide ſuprà lib. prox. cap. 7. regula decimaquinta. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi non prælegatum ſit, ſed hæres ex parte inſtitutus ſub conditione. Hæc duplicatio approbatur d. l. 43. §. Plautius, his uerbis:* At ſi hæres ex parte ita inſtitutus eſſet, ſi hæredibus decem dediſſet, non aliter eſſet hæres, quàm ſi tota decem cohæredibus dediſſet: quia non antè ad hæreditatem admitteretur, quàm ſi omnem ſummam dediſſet. Nam & cùm ſeruus teſtamento liber, & ex parte hæres ita ſcriptus eſſet, ſi hæredibus decem dediſſet: conſtitit non aliter eum liberum hęredemque futurum, quàm ſi tota decem cohæredibus dediſſet. Paulus: Hoc iure utimur. *Sexta replicatio eſt: Niſi per errorem & imprudentiam minus dederit legatarius, poſteà que reliquum ſoluit. Hæc replicatio approbatur l. 73. in principio. ff. de adq. hæredit. his uerbis:* Qui putat ſe decem dare iuſſum, cùm quinque iuſſus ſit: ſi decem dederit, fiet hæres adeundo. at ſi quinque putet ſe iuſſum dare, cùm decem dare iuſſus ſit, & det quinque, non implet conditionem: ſed ad aliquid proficit, ut ſi adimpleuerit reliquum, aliorum quinque dationa uideatur conditio eſſe impleta. *Concordat l. 22. ibi: niſi alteri quoque. ff. de conditione & demonſtratione. cuius uerba uide paulò ſuperius replicatione ſecunda. Concordat item l. 31. ff. eodem titulo, his uerbis:* Quamuis rationes reddere nihil aliud ſit, quàm reliqua ſoluere: tamen ſi & ſtatuliberi & hæredis culpa (ſine fraude tamen ſerui) minus ſolutum ſit, & bona fide redditas eſſe rationes exiſtimatum fuerit, liberum fore: & niſi ita obſeruetur, neminem qui ſub conditione ita manumiſſus eſſet, unquam ad libertatem peruenturum, ſi per imprudentiam minus ſolutum eſſet. hæc ita accipienda eſſe ait, ſi quando is qui rationes reddere iuſſus ſit, per aliquem errorem ſine dolo malo ita rationes reddiderit, ut dominus quoq; circa computationem erraret.

XI. EXCEPTIO: *Niſi, cùm ſub pluribus conditionibus legatum eſſet, non omnes conditiones ſint impletæ. Hæc exceptio approbatur Inſtitut. de hæredibus inſtituendis. §. penultimo, his uerbis:* Si plures conditiones in inſtitutionibus adſcriptæ ſunt, ſiquidem coniunctim, utputa ſi illud & illud factum fuerit, omnibus parendum eſt: ſi ſeparatim,

ueluti

ueluti ſi illud aut illud factum erit, cuilibet conditioni obtemperare ſatis eſt. *Exemplum huius proponitur l.34. in principio.ibi: item quæſitum.ff.de uſufructu legato.cuius uerba uide ſuprà lib.prox.cap.2.regula ſecunda, exceptione quinta. Concordat l. quinta. ff. de condition. inſtit. his uerbis:* Si hæredi plures conditiones coniunctim datę ſint, omnibus parendum eſt, quia unius loco habentur: ſed ſi diſiunctim ſint, cuilibet. *Ex his uerbis, præterquàm quod exceptio propoſita ijs approbatur, conſtat prima eius replicatio hæc: Niſi diſiunctim conditiones ſint adſcriptæ. tunc enim ſufficit uel unam ex ijs impletam eſſe. Concordat huic replicationi l.ſeptuageſima ſexta.§.finali.ff.de conditione & demonſtratione, his uerbis:* Diſiunctiuo modo conditionibus adſcriptis, alteram defeciſſe non oberit, altera uel poſtea impleta: nec intereſt, in poteſtate fuerit accipientis conditio, an in euentum collata. *Propoſitæ replicationis duplicatio uideri poterat talis: Niſi conditio altera quæ defecit, in poteſtate fuerit accipientis. Verùm duplicatio hæc reprobatur iam dictis uerbis hiſce:* Nec intereſt, in poteſtate fuerit, &c. *Secunda propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi legato ſub diuerſis conditionibus, & in diuerſis partibus teſtamenti relicto, non nouiſſima ſit impleta. Hæc duplicatio approbatur l.ſi mihi.12.§.in legatis.ibi: ſed & ſi ſub.ff.de legatis 1.cuius uerba uide ſuprà lib. prox. cap. 10. regula ſeptima. Concordat l. quadrageſima nona, in principio. ff. de condit. & demonſtrat.cuius uerba uide paulò inferius tripl.prox. Concordat item l.85.cum duab.ll. ſequentibus.ff. eod. tt.cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.8.reg.1. except.6. Concordat item l.a.§.in tutoris.ff.de teſt.tutela.cuius uerba uide ſ.lib.17.cap.2. quæſt.1. except.23. repl.1. Huius duplicationis triplicatio hæc eſt: Niſi libertas ſub diuerſis conditionibus ſit relicta. tunc enim non nouiſſima, ſed leuiſſima conditio ſpectanda. Quæ triplicatio approbatur d.l.quadrageſima nona, in principio. ff. de conditione & demonſtratione, his uerbis:* Sub diuerſis conditionibus diſiunctim poſitis liber eſſe iuſſus, eam conditionem eligere poteſt, quæ ſibi leuior eſſe uidebitur: legato uerò eo modo relicto, legatarium nouiſsimæ conditioni parère oportet. *Concordat dicta l. octuageſima quinta, cum l. ſequente. Leuiſſima autem conditio dicitur, quæ ipſi ſeruo commodior eſt.* a *Velut Pomponius:* Leuiſsima libertatis conditio (inquit) ea intelligenda eſt, quæ ad libertatem perducit, quamuis natura grauior & durior ſit. b *Planè propoſitæ triplicationis duæ potiſſimùm quadruplicationes ſunt notandæ, quarum prima hæc eſt: Niſi non directa libertas ſit relicta, ſed fideicommiſſaria. Quæ quadruplicatio approbatur l.quinta ff.de manumiſſ. teſtam his uerbis:* In libertatibus leuiſsima ſcriptura ſpectanda eſt, ſi plures ſint: quæ manumiſſo facilior ſit, ea leuiſsima intelligatur. ſed in fideicommiſſarijs libertatibus nouiſsima ſcriptura ſpectatur. *Concordat l. octuageſima octaua.ff. de conditione & demonſtratione, his uerbis:* Per fideicommiſſum uariè data libertate, non leuiſsima ſpectanda eſt, ſed nouiſsima: quia poſterior uoluntas potior haberi debet. Cui conſonat & reſcriptum diui Antonini. *Altera quadruplicatio eſt: Niſi libertas ſub pluribus conditionibus coniunctim adſcriptis ſit relicta: tunc enim omnibus parendum. Quæ quadruplicatio approbatur l. quadrageſima quinta. ff. de manumiſſis teſtamento, his uerbis:* Quod uulgò dicitur, ſub pluribus conditionibus data libertate leuiſsimam conditionem ſpectandam eſſe: ita uerum eſt, ſi ſeparatim conditiones ſint datæ: quòd ſi coniunctim datæ ſint, niſi omnibus paruerit, liber non erit. *Hæc de ſecunda propoſitæ replicationis duplicatione ſint dicta. Tertia duplicatio eſt: Niſi plures conditiones negatiuæ diſiunctim ſint poſitæ. hoc enim caſu diſiunctiua reſoluitur in copulatiuam: & niſi omnes fuerint impletæ, non debetur legatum. Quæ duplicatio approbatur exemplo l.octuageſimæ tertiæ.ff.de hæred.inſtituendis, hiſce uerbis:* Lucius Titius qui fratrem habebat, teſtamento ita cauit, Titius frater meus ex aſſe mihi hæres eſto. Si mihi Titius hæres eſſe noluerit, aut (quod abominor) prius morietur quàm meam hæreditatem adierit, aut filium filiamúe ex ſe natum natamúe non habuerit: tunc Stichus & Pamphilus ſerui mei liberi & hæredes mihi æquis partibus ſunto. Quæro, cùm Titius hæreditatem adierit, & liberos aditæ hæreditatis tempore non habuerit: an Stichus & Pamphilus ex ſubſtitutione liberi & hæredes eſſe poſſint? Item quæro, ſi ex ſubſtitutione neque liberi neque hæredes eſſe poſsint, an in partem hæreditatis uideantur adiecti? Scæuola reſpondit: Apparet quidem non eam mentem teſtatoris fuiſſe, ut quenquam hæredem adhiberet fratri, quem apertè ex aſſe hæredem inſtituiſſet. Igitur ſi frater adijt, Stichus & Pamphilus hæredes non erunt: quòd eos amplius noluerit hæredes eſſe, ſi frater, priuſquam hæreditatem adiret, deceſsiſſet liberis relictis. Nam prudens conſilium teſtatoris animaduertitur. Non enim fratrem ſolum prætulit ſubſtitutis, ſed etiam eius liberos. *Concordat l.ſexta, in principio. C.de inſtitutionibus ſub conditione factis, hiſce uerbis:* Generaliter ſancimus, ſi quis ita uerba ſua compoſuerit, ut dicat, Si filius uel filia, inteſtatus uel inteſtata, uel etiã ſine liberis, uel ſine nuptijs deceſſerit, & ipſe uel ipſa liberos ſuſtulerit, ſiue teſtamentũ fecerit, ſi-

a d.l.86.

b l.34.ff.de condit.& demonſtr.

mitet

mitet res poſsideri: & non eſſe locum ſubſtitutiooi eorum, uel reſtitutioni. Si enim nihil ex his fuerit ſubſecutum, tunc ualere conditionem, & res ſecundum uerba teſtamenti reſtitui, ut incertus ſucceſsionis morientis exitus uideatur certo ſubſtitutionis uel reſtitutionis fine concludi: cui enim ferendus eſt intellectus, ſi forſitan teſtamentum quidem non fecerit, poſteritatem autem habuerit, propter huiuſmodi uerborum anguſtias eius liberos omni penè fructu paterno defraudari? uiam itaque impiam obſtruentes, ut ne quis & alius deuiauerit, huiuſmodi fecimus ſanctionem, & hanc legem in perpetuum ualituram inducimus, tam patribus quàm liberis gratam: quo exemplo etiam alijs perſonis, licet extraneæ ſint, de quibus huiuſmodi aliquid ſcriptum fuerit, medemur. *Aliud exemplum proponitur l. 14. §. fin. ff. de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Si paterfamiliàs in teſtamento ita ſcripſerit, Si quis mihi filius aut filia gignetur, hæres mihi eſto: ſi mihi filius aut filia hæres non erit, Seius hæres eſto: non ſatis uoluntatem ſuam declarauit, ſi non aliter extraneum hęredem eſſe uolet, quàm ſi neque filius neque filia hæres ſit. hoc enim modo concipi oportet, Si mihi nec filius nec filia hęres erit. Poteſt autem interdum ſuperior ſcriptura eſſe neceſſaria, ſi quis cùm filium aut filiam habeat, utrunque hæredem inſtituere uelit: ſed ſiue alter futurus ſit hæres, extraneum miſcere: ſiue neutri, extraneum ſubſtituere. ſed procliuius eſt ſententiam teſtatoris ſic eſſe interpretandam, ut ſiue filius ſiue filia nati ei fuerint, extraneus non admittatur, niſi ſpecialiter hæc teſtator expreſsit. *Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione ſint dicta. Secunda replicatio eſt: Niſi una conditio ſit impoſsibilis. quamuis enim hæc non ſit impleta, tamen ſufficit alias impletas eſſe, quamuis omnes coniunctim ſint adſcriptæ. Quæ replicatio approbatur exemplo l. 45. ff. de hæredibus inſtituendis, his uerbis:* Si Mæuia mater mea, & Fuluia filia mea uiuent, tunc mihi Lucius Titius hæres eſto. Seruius reſpondit, ſi teſtator filiam nunquam habuerit, mater autem ſuperuixerit, Titium hæredem fore: quia id quod impoſsibile in teſtamento ſcriptum eſſet, nullam uim haberet. *Concordat l. 6. §. ſed Seruius. ff. de condit. & demonſtrat. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. exception. 10. Tertia replicatio eſt: Niſi, cùm ita legatum eſſet, Si Titius & Mæuius ſine liberis deceſſerit: nouißimus ſine liberis deceſſerit. tunc enim, quamuis primus deceſſerit liberis relictis, nihilominus debetur legatum. Quæ replicatio approbatur, certo tamen modo, l. 57. §. cùm ita. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Cùm ita fuiſſet ſcriptum, Fidei filiorum meorum committo, ut ſi quis eorum ſine liberis prior diem ſuum obierit, partem ſuam ſuperſtiti fratri reſtituat: quòd ſi uterque ſine liberis diem ſuum obierit, omnem hæreditatem ad neptem meam Claudiam peruenire uolo. defuncto altero ſuperſtite filio, nouiſsimo autem ſine liberis, neptis prima quidem facie propter conditionis uerba admitti non uidebatur: ſed cum in fideicommiſsis uoluntatem ſpectari conueniat, abſurdum eſſe, Papinianus reſpondit, ceſſante prima ſubſtitutione, patris nepti petitionem denegari, quam totum habere uoluit auus, ſi nouiſsimus fratris quoq; portionem ſuſcepiſſet. *Quarta replicatio eſt: Niſi ita legatum ſit, illam & illam rem, ſi meæ erunt, cùm moriar, Titio do lego: & in altera re conditio defecerit. tunc enim nihilominus altera, quæ teſtatoris eſt mortis tempore, debetur. Quæ replicatio approbatur l. 12. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Si quis ita ſcripſerit, Stichum & Pamphilum Titio do lego, ſi mei erunt cùm moriar: & unum ex his alienauerit: an uel alter poſſit à legatario uindicari? Et placet uindicari. Nam hunc ſermonem, licet pluralis ſit, pro eo oportet accipi, atq; ſi ſeparatim dixiſſet; Stichum, ſi meus erit cùm moriar: Pamphilum, ſi meus erit cùm moriar. *Concordat l. 2. §. fin. ff. de condit. inſtit. cuius uerba cum concordantibus alijs uide ſ. except. 5. repl. 2. Quinta replicatio eſt: Niſi idem pluribus inſtitutionibus ſub diuerſis conditionibus hæres ſit inſtitutus: tunc enim ſufficit unam eſſe impletam. Quæ replicatio approbatur l. 27. §. fin. ff. de hæredibus inſtituendis. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 31. Concordat l. 17. ff. de condit. inſtitut. his uerbis:* Si plures inſtitutiones ex eadem parte ſub diuerſis conditionibus fuerint, conditio quæ prior extiterit, occupabit inſtitutionem. *Hactenus de exceptione undecima.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi plus quàm dare iuſſus eſt, dederit. Hæc exceptio reprobatur l. 71. in prin. ff. de acquirend. hæred. cuius uerba uide ſ. except. 10. repl. 6.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi legatarius uſuras eius quãtitatis, quam inferre iuſſus eſt, nõ dederit. Et hæc exceptio reprobatur l. 63. §. reſcripto. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Reſcripto diui Antonini ſignificatur, ſi quis accepta à Titio pecunia, quæ quartã hęreditatis contineat, rogatus ſit ei reſtituere hæreditatem: licet tardius detur pecunia, ſine uſuris eam dari debere: quia quanto tardius quiſq; pecuniam det, tanto tardius ad fideicommiſſum perueniat, & medij temporis fructus perdat: quamobrem ſi ante datam pecuniam tenuerit hęreditatem, fructus quos percepe-

rit, reſtituere hæredi eum oportere. Idem iuris eſt, etſi quis ita hæredis fidei commiſerit: Rogo, ſi Titius tibi cẽtum dederit, reſtituas ei hæreditatem meam.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi alio modo, uel ex alia cauſa, quàm in conditione comprehenſum eſt, uel teſtator uoluit, factum ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, eiusq; exemplum proponitur l. alumnæ. 30. §. fin. ff. de adim. leg. his uerbis*: Cùm poſt apertas tabulas teſtamenti Priſcianus uixerit, de cuius legata portione hæreditaria mater epiſtola ita cauerat: Quoniam cognoui, Priſcianum filium meum in extremis eſſe, iuſtiſsimum & pijſsimum duxi, portionem eius hæreditatis, quam ei teſtamento dederam, legare Mariano fratri meo, & Ianoario marito meo æquis portionibus: & ſi quid amplius ei legaueram, & id (ſi quid humanitùs ei contigerit) do lego, dariq; eis uolo. poſtea ex eadem infirmitate Priſcianus deceſsit: quæſitum eſt, an legatum quoque eius ad Ianuarium & Marianum ex cauſa fideicommiſsi pertineat? Scæuola reſpondit, poſſe uideri, ſi deceſsiſſet ex ea infirmitate, omnimodo & legatum ad eos, de quibus quæreretur, tranſtuliſſe. *Ait Iuriſconſultus*: Si deceſſiſſet ex ea infirmitate. *Ergo ſi non ex ea infirmitate, quæ fuit eo tempore cum epiſtola conſcripta eſt, ſed ex alia deceßit, cõditio non uidetur extitiſſe. Aliud propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. 4. §. fin. ff. de manu. teſtam. his uerbis*: Illud conſtat, ſi libertate data ſic fuerit legatum, Eique ſi eum uindicta liberauero, hæres meus decem dato: licet ex nimia ſubtilitate ſeparatum eſt legatum à teſtamento: attamen humanitatis intuitu ualebit legatum, ſi uiuus eum manumiſerit. *Hiſce uerbis poſterioribus*, Si uiuus eum manumiſerit: *Iuriſconſultus innuere uidetur, ſi ſeruus à teſtatore uiuo non ſit manumiſſus, ſed in teſtamento, legatum non deberi. Aliud exemplum proponitur l. 4. in prin. ff. de condition. & demonſtr. his uerbis*: Titio uſusfructus ſerui legatus eſt, et ſi ad eum pertinere deſijſſet, libertas ſeruo data eſt: Titius uiuo teſtatore deceſsit, libertas non ualet: quia conditio nec initium accepit. Ergo, etſi uiuet Titius, & capere non poteſt, idem dicendum eſt. deſijſſe enim non uidetur, quod nec incipit. *Sed & aliud exemplum eſt: Si, cùm quis hæres inſtitutus eſſet ita, Si Titius quoq; hæres erit: Titius amiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato fiat hæres. hoc enim caſu alter non admittitur. Quod exemplum proponitur l. 22. in prin. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. &c. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 14. except. 12. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi libertate ſerui in teſtamento relicta, ei legatum ſit ſub hac conditione, Si liber erit: & teſtator uiuus eum manumiſerit. hoc enim caſu nihilominus illi legatum debetur, quamuis non ex teſtamento liber fiat. Quæ replicatio approbatur l. 4. in prin. ff. de manumiſ. teſt. his uerbis*: Si quis ita ſcripſerit, Stichus liber eſto, eique hæres meus decem dato: nulla dubitatio eſt, quin debeátur, etiamſi eum paterfamilias uiuus manumiſerit: ſed etſi ſic, Stichus liber eſto (ſiue ſtatim ſiue poſt tempus) eique cùm liber erit, hæres meus decem dato: idem dicendum eſt. *Secunda replicatio eſt: Niſi cùm aliquis hæres inſtitutus eſſet hoc modo, ſi Titius quoq; hæres eſſet, Titius coactus hæreditatem adierit. tunc enim nihilominus alter fit hæres. Quæ replicatio approbatur l. 19. ff. de condit. inſtitut. de qua uide ſ. cap. 1. except. 41. repl. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi cùm alicui legatum eſſet, ſi morte patris ſui iuris efficeretur, per emancipationem ſui iuris ſit effectus. quæ replicatio approbatur l. 11. §. ſi cui ita. ff. de leg. 3. his uerbis*: Si cui ita fuit fideicommiſſum relictum, Si morte patris ſui iuris effectus fuerit: & emancipatione ſui iuris factus ſit, non uidebitur defeciſſe conditio. *Concordat l. 15. ff. quando dies leg. ced. his uerbis*: Si ita eſſet liberis fideicommiſſum relictum, ſi morte patris ſui iuris eſſent effecti: nec mortalitate patris, ſed emancipatione patres familiarum conſtituti ſint: deberi eis fideicommiſſum nemo dubitauerit, diemque eius emancipatione ceſsiſſe, qui morte patris cederet. *Concordat l. 22. in prin. ff. ad S. C. Trebellianum. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 7. reg. 21. exceptione 17. replicatione 5. Quarta replicatio eſt: Niſi cùm alicui legatum eſſet ſub conditione emancipationis, is morte patris, uel alio modo ſui iuris ſit effectus. Hæc replicatio approbatur l. tertia. C. de inſtitutionibus uel ſubſtitutionibus, his uerbis*: Si mater tua ſub conditione emancipationis hæredes inſtituit, & priuſquam uoluntati defunctæ pareretur, ſententiam pater meruit, uel aliter defunctus eſt: morte eius uel alio modo patria poteſtate liberati, ius adeundæ hæreditatis cum ſua cauſa quæſiſtis. *Concordat l. ult. C. de donationib. quæ ſub modo, &c. his uerbis*: Si quid mater filiæ ſuæ in poteſtate patris conſtitutæ ſub hac conditione, Si fuerit intra biennium emancipata, donauerit: licet hoc matris uoluntate ſui iuris effecta non tenuit, tamen priua marito defuncto, ſui iuris quocunq; modo effecta, ad ſimilitudinem legati ita relicti, rem donatam firmiter habere uel uindicare poteſt. *Quinta replicatio eſt: Niſi cùm mulieri legatum eſſet, ſi arbitrio Titij nupſiſſet, ea ſine Titij arbitrio nupſerit. quæ replicatio approbatur l. 70. §. ſi arbitratu. ff. de condition. & demonſtrat. cuius uerba uide ſ. cap. 7. condition. 1. regul. 1. exception. 3.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi caſu, non data opera*

opera datum uel factum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 2. §. fin. ff. de cond. & demonſtr. cuius uerba J. *proponentur except. 17. in prin.*

XVI. EXCEPTIO: *Niſi inutiliter & illegitimè ſit factum. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 10. in prin. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Hæc conditio, Filiæ meæ cùm nupſerit: talis eſt, ut qui teſtatus eſt impleri ſolummodo conditionem uoluerit, non etiam ſaris exigi quando: & ideo ſi uiuo teſtatore nupſerit poſt teſtamentum factum, impleta conditio uidetur, præſertim cùm conditio hæc talis ſit, ut ſemel impleri debeat. Sed enim non omnes coniunctiones implent conditionem, puta enim nondum nubilis ætatis in domum mariti deductam non paruit conditioni: ſed etſi ei coniuncta ſit, cuius nuptijs ei interdictum ſit, idem dicemus. An tamen nubendo poſtea parêre conditioni poſsit, quaſi non nupſerit, dubitari poteſt? Et ſi teſtator de primo nuptiali iugo ſenſit, puto defectam conditionem: benignè tamen dicendum eſt, nondum conditionem impletam defectam. *Concordat l. 30. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Quod pupillæ legatum eſt, quandocunque nupſerit, ſi ea minor quàm uiripotens nupſerit, non antè ei legatum debebitur, quàm uiripotens eſſe cœperit: quia non poteſt uideri nupta, quæ uirum pati non poteſt. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi id quod inutiliter geſtum eſt, ex pòſt facto conualeſcat. Quæ replicatio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Non antè ei legatũ debebitur, quàm uiripotens eſſe cœperit. Quia hoc caſu nuptię inutiliter cõtractæ conualeſcunt. *Simile exemplũ proponitur l. 20. §. ſi quis. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Si quis hæreditarium ſeruum iuſſus eſt manumittere, & hæres eſſe: quamuis ſi manumiſerit nihil agat, tamen hæres erit: uerum eſt enim, eum manumiſiſſe: ſed poſt aditionem libertas ſeruo data ſecundum uoluntatem teſtatoris conualeſcit. *Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi poſtea rurſus factum ſit id, quod antea eſt inutiliter factum. Hæc replicatio approbatur l. 10. in prin. ibi: an tamen. ff de condit. & demonſtr. cuius uerba uide paulò ſ. ſed & de ea re* J. *dicetur except. 20. Tertia replicatio proponitur l. 78. §. non iure. ff. de leg. 2. his uerbis:* Non iure tutori dato mater legauit, ſi conſentiat, ut decreto Prętoris confirmetur: ſi Prętor non idoneum exiſtimet, actio legati non denegabitur.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi uiuo teſtatore ſit impleta conditio. Hæc exceptio approbatur l. 11. §. fin. ff. de cond. & demonſtr. his uerbis:* Sciendum eſt, promiſcuas cõditiones poſt mortem impleri oportere, ſi in hoc fiant, ut teſtamẽto pareatur: ueluti, Si in Capitolium aſcenderit, & ſimilia. non promiſcuas etiã uiuo teſtatore exiſtere poſſe: ueluti, Si Titius conſul factus fuerit. *Promiſcuas conditiones uocat iuriſconſultus eas, quæ in poteſtate legatarij, cui impoſitæ ſunt, conſiſtentes facilè impleri, ac ſæpius iterari poſſunt: non promiſcuas autem, quæ non facilè impleri, nec ſæpius fieri poſſunt, quamuis in poteſtate ſint ipſius legatarij. Concordat l. 2. ff. eod. tt. his uerbis:* Conditionum quædam ſunt, quæ quandoque impleri poſſunt, etiam uiuo teſtatore: utpota, Si nauis ex Aſia uenerit. nam quandocunque uenerit nauis, conditioni paritum uidetur, quædam ſunt quæ non niſi poſt mortem teſtatoris: uelut, Si decem dederit, ſi Capitolium aſcenderit. nam ut paruiſſe quis conditioni uideatur, etiam ſcire debet hanc conditionem inſertam. nam ſi fato fecerit, non uidetur obtemperaſſe uoluntati: *Hiſcè exceptio propoſita approbatur, ſimul & prima eius replicatio conſtat, hæc ſcilicet: Niſi conditio non facilè impleri, nec ſæpius iterari poſsit ab eo cui eſt impoſita. Cui replicationi etiam concordat l. 19. ff. eod. tt. his uerbis:* Conditionum quæ in futurum conferuntur, triplex natura eſt: ut quędam ad id tempus, quo teſtator uiuat: quædam ad id quod poſt mortem eius futurum ſit: quædam ad alterutrum pertineant: tempus autem uel certum, uel infinitum comprehendatur. quæ omnia non minus in fideicommiſsis, quàm inſtitutionibus ac legatis incidere ſolent: ut hæc conditio, Titiæ, ſi mihi nupſerit: non dubiè niſi uiuente teſtatore: illa autem, Si ad exequias funeris mei uenerit: niſi poſt mortem impleri non poſsit: illa uerò, Si filio meo nupſerit: uel uiuente uel mortuo teſtatore impleri poſsit. Et prima quidem ac tertia ex relatis conditionibus infinitum tempus habent: quandocunque enim nupſerit, impletur conditio: ſecunda ad certum tempus adſcripta eſt. *Concordat replicationi propoſitæ l. 35. in princip. ff. eod. tt. his uerbis:* Publius Mæuius teſtamento ſuo ita cauit, Quiſquis mihi hæres hæredesúe erunt, do lego, fideique eorum committo, ut dent Caio Seio ſororis meæ filio in honorem conſulatus quadringenta. Viuo Mæuio Seius conſul deſignatus eſt, & munus edidit, deinde ex calendis Ianuarijs conſulatum ingreſſus eſt, atque ita Mæuius deceſsit: quæro, an quadringenta Seio debeantur? Marcellus reſpondit, deberi. *Concordat l. 7. C. de inſtitut. uel ſubſtitut. his uerbis:* Si quis hæredem ſcripſerit ſub tali conditione, Si ille conſul factus fuerit, uel Prætor: uel ita filiam ſuam inſtituerit hæredem, Si nupta erit: uiuo autem teſtatore

uel ille conſul proceſſerit, uel Prætor fuerit factus, uel filia eiua nupta fuerit: uel adhuc uiuo teſtatore conſulatum quidem, uel præturam illi depoſuerint, filia autem eius diuerterit: omni ueterum dubitatione exploſa ſancimus, qoandocunq; implota fuerit coodicio, ſiuo uiuo eo, ſiue mortis tempore, ſiue poſt mortem, conditionem uideri eſſe completam. Quod & in legaris & fideicommiſsis & in libertatibua obtinendum ceoſemus, ne dum nimia urimur circa huiuſmodi ſenſus ſubtilitate, iudicia teſtantium defraudentur. *Concordat item l.19. ff. de condition. & demonſtration. cuius uerba proponentur ȷ.cap.7.condit.3.reg.1. excepl.3. Concordat item l. 66. ff. eod. tt. de quo infrà exceptione proxima.*

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi ante teſtamentum factum impleta ſit conditio. Hæc exceptio approbatur l.11.in prin. ff. de condition. & demonſtration. his uerbis:* Si iam facta ſuot, quæ conditionis loco ponunrur, & ſciat teſtarot, quæ irerum fieri poſſunr, expectenrur ut fiant: ſi uerò neſciat, præſenti die debeantur. *Concordat l. 66. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ita legatum eſſet, Cum nupſerit: ſi nupta fuerir, & hoc teſtator ſcierit, alretum matrimonium erit expectandum: oihilq; intererir, utrum uiuo teſtatore, an poſt mortem ea iterum oupſerit. *Concordat item l.46.§.fin.ff.de leg.2. cuius uerba uide paulò ȷ. repl. 2. item concordat l.9.ff.de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Solemus dicere, eum qui in tempua liberorum uxori legar, de his oon ſen ſiſſe, quos iam tunc uxor habuit, cùm teſtaretur marirus. *Ait Iuriſconſultus:* Quæ iterum fieri poſſunt, expectentur ut fiant. *Ex his uerbis elici poteſt prima aduerſus exceptionem replicatio hæc: Niſi id quod in conditione comprehenſum eſt, iterum fieri non poßit. tunc enim conditio habetur pro impleta. Secunda replicatio eſt: Niſi teſtator ignorauit, cùm teſtamentum fecit, id quod in conditione comprehenſum eſt factum eſſe: tunc enim conditio habetur pro impleta, & legatum pro puro. Cui concordat l.10.§.fin.ff.eod.tt.his uerbis:* Si ſic legatum ſit, Si nauis ex Aſia uenerit: & ignorante teſtatore nauis uenerit teſtamenti facti tempore, dicendum pro impleta haberi. Et ſi cui legatum eſt, Cùm pubes erir: ſimili modo hoc erit dicédum. *Concordat item l.46.§.fin.ff.de leg.2.his uerbis:* Si pater filiæ ſuæ teſtamento aureos tot hæredem dare iuſſerir, ubi ea nupſiſſet: ſi filia nupta ſit, cùm teſtamentum fit, ſed abſeote patre & igoorante, nihilominua legatum debetur. ſi enim hoc parer noo igoorabat, uidetur de alijs nuptijs ſenſiſſe.

XIX. EXCEPTIO: *Niſi non debito tempore datum uel factum ſit. Hãc exceptionem ipſo quidem iure ſubſiſtere, nemo dubitat: eiusq; exemplũ proponitur Nouell. c.1. §. illud quoq; proſpeximus. cuius uerba uide ȿ.lib.32.ca.9.cauſa 15.in prin. Quod autem ſit debitum tempus conditionis implendæ, quæritur. Definitur autem illud l.89 ff.de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ȿ.excepl.17. ſed & definitur debitum tempus l. 45. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si intra diem (exempli gratia) centeſimum ita imperatum ſit ſtatulibero, ut pecuniam ſolueret, neq; ioitium temporis eius quod futurum eſſet, adſcriptum ſit, adita hæreditate cedere dies iocipit: quia abſurdum uiſum eſt, antè diem præterire, quàm is exiſteret, quem oportoret accipere: & hoc in omnibus qui hæredi dare iuſsi ſoot, dicendum eſt. Igitur & legatario ex adita hæreditate ad parendum conditioni tempus computabitur. *Sed & in conditionibus quæ ſunt in legatarij poteſtate, debitum tempus cenſetur, cum primùm poſt mortem teſtatoris facere poßit. Quod approbatur exemplo l.28 ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Hæc condirio, Si in Capitolium aſcenderit: ſic recipienda eſt, cum primùm potuerit Capitolium aſcédere. *Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi per alium ſteterit, quo minus ſuo tempore legatarius dederit uel fecerit. de qua re dicetur infrà capite proximo, except. 20. Secunda replicatio eſt: Niſi non multò poſt tempus elapſum det uel faciat. Quæ replicatio cum alijs ſimilibus proponitur ȷ.lib.18.cap.6.except.8.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi antea conditio defecerit, uel inutiliter datum uel factum ſit: tunc enim poſtea dando uel faciendo non impletur conditio. Quæ exceptio reprobatur in caſu l. 10. in principio. ibi: an tamen. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſuprà exceptione 16.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi alius ex eadem parte ſub alia conditione fuit inſtitutus, & iſta conditio prior extiterit. tunc enim, quamuis conditio ex qua alius pro eadem parte fuit inſtitutus, poſtea extiterit, nihil agitur. Quæ exceptio approbatur l.27. ff. de hered. inſtituend. de quo infrà cap. proxim. exception. 31.*

XXII. EXCEPTIO: *Niſi res alij antea fuit reſtituta. Hæc exceptio reprobatur l. 19. §. Seium. ff. de legatis 3. his uerbis:* Seium marirum ſcripſir hæredem, eiq; ſubſtituir Appiam alumnam, ſidoiq; hæredis commiſit, ut poſt mortem ſuam hæreditatem eidem alumnæ reſtitueret: aut ſi qoid antè contigiſſet alumnæ, tuoc Valeriano fratris filio reſtitueret eandem hæreditatem: quæſitom eſt ſi Seius uiuus, quidquid ad eom ex hæreditate peruenisſet, alomnæ reſtituiſſet, an ſecoodum uolnntatem defunctæ id feciſſe uideretur, præſertim cùm hæc eidem æqoè ſobſtituta eſſet? Scæuola reſpondit, ſi uiuo Seio Appia deceſsiſſet, non eſſe liberatum

beratũ à fideicommiſſo Valeriano relicto. *Planè admittitur exceptio propoſita in caſu, qui proponitur l.22. in prin ff. ad S. C. Trebellianum. cuius uerba uide ſuprà lib. prox. capite 7. regula 25. exceptione 17. replicatione 5.*

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi, cùm ſub hac conditione, ſi Titio id quod teſtator debet, ſoluiſſet, legatum eſſet, teſtator ipſe poſtea ſoluerit. tunc enim legatarius ſoluendo nihil agit. Quæ exceptio approbatur l.70. § falſam condit. in fine. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide infrà capite proximo, exceptione ſecunda.*

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi cùm ſub conditione, Si conſul factus erit, uel nupſerit: legatum eſſet, uiuo teſtatore conſul factus conſulatum reſignauerit, uel uiuo teſtatore nupta diuerterit: hoc enim caſu nondum impleta uidetur conditio. Sed reprobatur exceptio hæc l.7. C. de inſtit. uel ſubſtit. cuius uerba uide paulò ſuperius except. 17.*

XXV. EXCEPTIO: *Niſi propter aliam exceptionem legatum peti non poßit. Hæc exceptio approbatur l. ei qui. 13. ff. de condit. inſtitut. his uerbis:* Ei qui ita hæreditatem uel legatum accepit, Si decem dederit: neq; hæreditas neq; legatum aliter poterit adquiri, quàm ſi poſt impletam conditionem id egerit ſcriptus hęres uel legatarius, per quod hæreditas aut legatum adquiri ſolet. *Præter hactenus ergo propoſitas exceptiones, & alias exceptiones, quæ actioni legatorum opponi poſſunt, conditioni quoq; impletæ obſtant. Sed & alias huiuſmodi exceptiones uide infrà capite 7. in ſingulis conditionum ſpeciebus.*

DE CONDITIONE PENdente ac deficiente. Cap. VI.

HVius capitis regula eſt, quòd deficiente uel pendente legati conditione, actio legatorum ex teſtamento denegatur. Quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt ſuprà lib. prox. capite octauo, regula prima, exceptione ſecunda, in principio. Concordat l. unica. §. et cum triplici. ibi: uel ipſum relictum. C. de caducis toll. hiſce uerbis: Ipſum relictum expirabat, fortè quadam conditione, ſub qua relictum erat, deficiente: quod ueteres appellabant, in cauſa caduci. *Concordat l.2. in principio. C. de inſtitut. uel ſubſtitut. his uerbis:* Conditioni ſub qua teſtamento matris tuæ hæres inſtituta es, ſi non paruiſti, locum habet ſubſtitutio. *Concordat item l.31. §. ſi quis. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Si quis legauerit rem ita, Si mortis tempore eius erit: nec tunc eius inueniatur, nec æſtimatio eius legata uidebitur. *Concordat demum l.3. C. de conditionibus inſertis, hiſce uerbis:* Si ea conditione Auleanus legata teſtamento præſtari uoluit, ſi cum focaria ſua matreq; eius moraretur, & per eum ſtetit, quo minus uoluntati teſtatoris pareret, cum ſponte ſcripturæ teſtamenti non obtemperauerit, ad petitionem non admittitur. *Sed & aliud propoſitæ regulæ exemplum proponitur l. ſi quis. 80. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si quis ita hæres inſtituatur, Si legitimus hæres uindicare nolit hæreditatem meam: Scæuola putat, deficere conditionem teſtamenti illo uindicante. *Sequuntur nunc propoſitæ regulæ exceptiones.*

I. EXCEPTIO: *Niſi impoßibilis ſit conditio. Hæc exceptio approbatur l.3. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Obtinuit, impoſsibiles conditiones teſtamento adſcriptas pro nullis habendas. *Concordat l.6. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide J. except. 20. Concordat item l.1. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Sub impoſsibili conditione uel alio modo factam inſtitutionem placet non uitiari. *Concordat item l.20. in prin. ibi: quia ἀδύνατος conditio pro non ſcripta accipienda eſt. ff. d. titulo de condit. inſtit. Concordat item l.16. §. fin. ff. de iniuſto teſt. his uerbis:* In futurum collatæ conditiones ſi impoſsibiles ſunt, ueluti, Si Titius digito cœlum tetigerit, hæres eſto: placet perinde eſſe quaſi conditio, quæ eſt impoſsibilis, adſcripta non ſit. *Concordat item l. ab omnibus. 101. §. in teſtamento, in fine. ff. de legatis 1. cuius uerba uide J. except. 22. Concordat item Inſt. de hæredibus inſtituendis. §. impoßibilis, hiſce uerbis:* Impoſsibilis conditio in inſtitutionibus & legatis, nec non in fideicommiſsis & libertatibus, pro non ſcripta habetur. *Concordat item l.48. §. ſi in non. ff. de hæred. inſtit. his uerbis:* Si in non faciendo impoſsibilis conditio in inſtitutione hæredis ſit expreſſa: ſecundum omnium ſententiam perinde hæres erit, ac ſi purè inſtitutus eſſet. *Propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l.6. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Si quis ita inſtitutus ſit, ſi monumentum poſt mortem teſtatoris in triduo proximo mortis eius feciſſet: cùm monumentum in triduo perfici non poſsit: dicendum erit, conditionem euaneſcere, quaſi impoſsibilem. *Sed & impoßibilis conditionis ſpecies cenſetur, ſi quis hæres ſub cõditione non faciendi ex aſſe ſit inſtitutus. Quæ ſpecies proponitur l. 4. §. fin. ff. eod. titulo, his uerbis:* Iulianus ſcribit, eum qui ita hæres inſtitutus eſt, Si ſeruum hæreditarium non alienauerit: cauentem cohæredi implere conditionem: cæterùm ſi ſolus hæres ſcriptus ſit, ſub impoſsibili conditione hæredem inſtitutum uideri. quæ ſententia uera eſt. *Concordat l.20. in prin ff. eodem tt. his uerbis:* Mulier quæ uiro ſuo ex dote promiſſam pecuniam debebat, uirum hæredem ita inſtituerat, ſi eam pecuniam, quam doti promiſiſſet, neq; petijſſet, neq; exegiſſet. Labeo putat, ſi uir denunciaſſet cæteris hæredibus,

per ſe non ſtare, quo minus accepium faceret id quod ex dote ſibi deberetur, ſtatim eum hæredem futurum. quòd ſi ſolus hæres inſtitutus eſſet ſub tali conditione, nihilominus puto, ſtatim eum hæredem futurum: quia ἀδύνατος conditio pro non ſcripta accipienda eſt. *Poſtremò impoßibilis conditionis ſpecies eſt: Si res, in qua & circa quam conditio implenda erat, ante teſtamentum factum perierit. de qua re infrà eodem capite, exceptione uicesima secunda dicetur. Planè conditio hæc, Si municipes iuraſſent: impoßibilis non eſt. Nam ita Paulus:* Municipibus (*inquit*) ſi iuraſſent, legatum eſt, hæc conditio non eſt impoſsibilis: quemadmodum ergo pareri poteſt? per eos itaq; iurabunt, per quos municipij rea geruntur. a

a l. or. ff. de condit. et demonstration.

II. EXCEPTIO: *Niſi conditio falſa ſit. Hæc exceptio approbatur l. 70. §. falſam condit. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Falſam conditionem Caſsius & Cœlius Sabinus impoſsibilem eſſe dixerunt; ueluti; Pamphilus, ſi quod Titio debeo, ſoluerit, liber eſto: ſi modò nihil Titio fuit debitum. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi poſt teſtamentum factum teſtator ipſe debitum ſoluerit, & ob id conditio ex pòſt facto falſa ſit effecta. Quæ replicatio approbatur d. §. falſam condit. his uerbis:* Quòd ſi poſt teſtamentum factum teſtator pecuniam exoluit, defeciſſe conditionem intelligitur.

III. EXCEPTIO: *Niſi conditio turpis ſit, aut contra leges. Hæc exceptio approbatur l. 14. ff. de condit. inſtitut. his uerbis:* Conditiones contra edicta Imperatorum, aut contra leges, aut quæ legis uicem obtinent, ſcriptæ: item quæ contra bonos mores uel deriſoriæ ſunt, aut huiuſmodi, quas Prætor improbauerit, pro non ſcriptis habentur: & perinde ac ſi conditio hæreditati ſiue legato adiecta non eſſet, hæreditas legatumúe capitur. *Concordat l. 9. ff. eodem titulo, his uerbis:* Conditiones, quæ contra bonos mores inſeruntur, remittendæ ſunt: ueluti, Si ab hoſtibus patrem ſuum non redemerit: et, Si parentibus ſuis patroniſúe alimenta non præſtiterit. *Concordat item Inſtitut. de legatis. §. fin. l. unica. §. fin. C. de his quæ pœnæ nomine. de quib. uide ſ. lib. 32. cap. 6. exception. 88. Concordat item l. 19. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide infrà exceptione proxima. Eſtq; propoſitæ exceptionis exemplum infrà exceptione decima. Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſſe uidetur: Niſi in teſtamento militari ſub turpi conditione quid ſit relictum. Verùm replicatio hæc reprobatur l. 29. §. edictum, in fine ff. de militari teſtamento. cuius uerba infrà proponentur except. prox. repl. 1.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi ſub iuriſiurandi conditione ſit relictum. Hæc exceptio approbatur l. 19. §. fin. ff. de condition. & demonſtrationibus, his uerbis:* Marcellus apud Iulianum libro uiceſimoſeptimo Digeſtor. notat: Non dubitamus, quin turpes conditiones remittendæ ſint: quo in numero plerunque ſunt etiam iuriſiurandi. *Concordat l. 8. in princip. ff. de condition. inſtitut. his uerbis:* Quæ ſub conditione iuriſiurandi relinquuntur, à Prætore reprobantur. prouidit enim ei qui ſub iuriſiurandi conditione quid accepit, ne aut omittendo conditionem perderet hæreditatem legatumúe, aut cogeretur turpiter accipiendo conditionem iurare. Voluit ergo eum, cui ſub iuriſiurandi conditione quid relictum eſſet, ita capere, ut capiunt hi quibus nulla talis iurandi conditio inſeritur: & rectè. cùm enim faciles ſint nonnulli hominum ad iurandum contemptu religionis, alij perquàm timidi metu diuini numinis uſque ad ſuperſtitionem; ne uel hi uel illi aut conſequerentur aut perderent, quod relictum eſſet, Prætor conſultiſsimè interuenit. etenim potuit is qui uoluit factum, quod religionis conditione adſtringit, ſub conditione faciendi relinquere: ita enim homines aut facientes admitterentur, aut non facientes deficerentur conditione. *Concordat l. ſi inquilinos. 109. §. fin. ff. de legatis 1. cuius uerba uide ſuprà lib. 32. cap. 6. exception. 88. Prima propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi non hæreditas, ſed legatum uel fideicommiſſum ſub conditione iuriſiurandi fuerit relictum, aut mortis cauſa donatio facta. Hæc replicatio reprobatur d. l. 8. §. hoc edictum, his uerbis:* Hoc edictum etiam ad legata pertinet, non tantùm ad hæredum inſtitutionem. In fideicommiſsis quoque oportebit eos, qui de fideicommiſſo cognoſcunt, ſubſequi Prætoris edictum, ea propter, quia uice legatorum funguntur. Et in mortis cauſa donationibus dicendum eſt, edicto huic locum eſſe, ſi fortè quis cauerit, niſi iuraſſet ſe aliquid facturum, reſtituturum quod acceperit: oportebit itaque remitti cautionem. *Secunda replicatio eſt: Niſi & alia conditio cum conditione iuriſiurandi ſit coniuncta. Hæc replicatio reprobatur d. l. 8. §. ſi quis ſub, his uerbis:* Si quis ſub iuriſiurandi conditione, & præterea ſub alia ſit inſtitutus, hic uidendum eſt, an remittatur conditio? & magis eſt, ut remitti iuriſiurandi conditio debeat, licet alij conditioni parendum habeat. Sed ſi ſub iuriſiurandi conditione ſit inſtitutus, aut ſi decem dederit, hoc eſt, alternata conditione, ut aut pareat conditioni, aut iuret: illud quidem uidendum, nunquid remitti ei conditio non debeat: quia poteſt alteri con-

ti conditioni parendo eſſe ſecuram: ſed eſt uerius remittendam conditionem, ne alia ratione cōditio eum altera urgeat ad iuſiurandum. *Concordat l. 25. in principio. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide paulò inferius replicatione 7.* *Tertia replicatio eſt: Niſi Prætor non ſit aditus ad remittendam conditionem. Hæc replicatio reprobatur d. l. 8. §. de hoc iureiurando, his uerbis:* De hoc iureiurando remittendo nec eſt neceſſe adire Prætorem. Semel enim in perpetuum à Prætore remiſſum eſt, nec per ſingulos remittendum. Et idcirco ex quo dies legati ceſſerit, remiſſum uidetur, etiam ignorante ſcripto hærede. Ideoque in hæredem legatarij rectè probatur, ut poſt diem legati cedentem, ſi deceſſerit legatarius, debeat hæres eius actione de legato uti, quaſi purè legato relicto ei, cuius hæres extiterit. *Quarta replicatio eſt: Niſi libertas ſub conditione iuriſiurandi ſit relicta, uel libertas cum legato. Hæc replicatio approbatur l. 12. ff. de manumiſſ. teſt. his uerbis:* Si quis libertatem ſub iuriſiurandi conditione reliquerit, edicto Prætoris locus non erit, ut iuriſiurandi conditio remittatur: & meritò. nam ſi quis remiſerit conditionem libertatis, ipſam libertatem impedit, dum competere aliter non poſsit, quàm ſi paritum fuerit conditioni. Proinde & ſi quis cum libertate legatum acceperit, non aliter legatum habebit, niſi conditioni iuriſiurandi paruerit. *Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi libertas purè, legatum ſub iuriſiurandi conditione ſit relictum. Altera duplicatio eſt: Niſi eum libertati & legato conditio iuriſiurandi iniecta eſſet, ſeruus poſtea à teſtatore uiuo ſit manumiſſus. Hæ duæ duplicationes approbantur d. l. 12. §. fin. his uerbis:* Sed ſi purè libertatem acceperit, legatum ſub iuriſiurandi conditione: putat Iulianus, remitti ei conditionem iuriſiurandi. Idem putat Vlpianus dicendum. etſi libertati quoque iniecta ſit conditio, ſi teſtator uiuus eum manumiſerit. nam & hæc conditio legati remittitur. *Quinta replicatio eſt: Niſi in teſtamento militari ſub iuriſiurandi conditione ſit relictum. Hæc replicatio reprobatur l. 29. §. edictum. ff. de militari teſtament. his uerbis:* Edictum Prætoris, quo iuſiurandum hæredibus inſtitutis legatarijsq; remittitur, locum habet etiam in militum teſtamentis, ſicut etiam in fideicommiſsis. Idemque ſi turpis eſſet conditio. *Sexta replicatio eſt: Niſi conditio iuriſiurandi de præterito uel de præſenti ſit, non de futuro. Iuxta hanc replicationem gloſſa interpretatur l. 55. ff. de conditionibus & demonſtrationibus. cuius uerba uide ſuprà eodem capite, exception. 1. in fine. Septimæ & ultimæ replicationis loco notandum: quòd, quamuis conditio iuriſiurandi hæredi uel legatario remittatur, tamen id quod ſe daturum uel facturum iurare iuſſus eſt, dare uel facere nihilominus cogatur. Quæ replicatio approbatur l. 8. §. quoties. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Quoties hæres iurare iubetur, daturum ſe aliquid uel facturum, quod non improbum eſt, actiones hæreditarias non aliàs habebit, quàm ſi dederit uel fecerit id quod erat iuſſus iurare. *Concordat l. 25. in principio. ff. de conditionibus & demonſtrationibus, his uerbis:* Hæc ſcriptura, Si uiginti dederit, aut iurauerit ſe aliquid facturum: unam conditionem exprimit, habentem duas partes: quare quicunque hæres ſcriptus erit ſub conditione, Si iurauerit ſe decem daturum, aut monumentum facturum: quamuis uerbis edicti ad hæreditatem uel legatum admittatur: tamen compellitur facere id quod facturum ſe iurare iuſſus eſt, ſolo iureiurando remiſſo. *Concordat item l. decimaquarta. §. 1. ff. de legatis 1. his uerbis:* Hæres quoq; cui iuriſiurandi conditio remittitur, legatum uel fideicommiſſum debet.

V. EXCEPTIO: *Niſi ſub conditione hac, Si inuicem cauiſſent, ſe legata relicta reddituros, hæredes inſtituti ſint. Hæc exceptio approbatur l. ſeptima. ff. de conditionibus inſtituendis, his uerbis:* Si quis ſub conditione hæredes inſtituiſſet ſic, Si inuicem cauiſſent, ſe legata eo teſtamento relicta reddituros, placet remitti eis conditionem: quia ad fraudem legum reſpiceret, quæ uetarent quoſdam legata capere: quanquam ſi cautum eſſet, in ipſa exactione exceptione tuendus eſſet promiſſor. *Planè exceptionis propoſitæ replicatio hæc eſt: Niſi uni ſit legatum ita, ſi hæredi cauiſſet, ſe id alteri reſtituturum. Hæc replicatio approbatur l. huiuſmodi. octuageſimaprimaq; in principio. ff. de legatis 1. his uerbis:* Huiuſmodi legatum, Si Titius hæredi meo cauerit, centum Mæuio ſe daturum, & hæres meus Titio centum dato. utile eſt: quemadmodum quod alicui legatum eſt, ut ex cauſa fideicommiſsi reſtituatur. Eadem ratione hoc quoque legatum utile eſt: Si Titius hæredi meo cauerit, ſe in municipio ex centum aureis opus facturum: tunc ei centum aureos hæres meus dare damnas eſto.

VI. EXCEPTIO: *Niſi ſub hac conditione, Si cautionem ab hærede legati nomine non exegerit, legatum ſit. tunc enim quamuis cautionem exegerit, non tamen deficit legati conditio. Quæ exceptio approbatur l. duodecima. ff. ut legat. ſeu fideicommiſſ. ſeruand. cauſa caueatur, his uerbis:* Licet ut non petatur cautio, conditio teſtamento adſcripta fuerit, non uidetur conditio: & ideo, licet deſiderauerit quia caueri ſibi, non uidetur conditione defectus

quia poſtquam remitti talem cautionem iure publico placuit, nec onus cautionis ſequitur, neq; conditio intelligitur. *Concordat l. ſeptuageſimaquinta. §. finali. ff. de conditionibus & demonſtrationibus, his uerbis:* Si cautionis non petendæ conditio legato uel fideicommiſſo præſcribatur, conditionem ea res non faciet. non enim deficiet, ſi quis eam deſiderauit, onere cautionis non ſecuto: quod aduerſus inuitum hodie iure publico ſequi non poteſt, poſteaquam remitti poſſe cautionem placuit. *Ait iuriſconſultus:* Onere cautionis non ſecuto. *Ex his uerbis ratio exceptionis propoſitæ conſtat. Is enim cui ſub conditione cautionis non petendæ legatum eſt, quamuis petierit cautionem: tamen inutiliter petit, cùm per illam conditionem cautio hæredi remiſſa uideatur, & hæres ad cautionem præſtandam conuentus, ob id ſe exceptione poſſit tueri. quocunq; enim indicio uoluntatis cautio legatorum uel fideicommiſſorum remitti poteſt. de quo uide ſuprà lib. prox. cap. 12. except. 19. Cùm ergo fruſtra petierit cautionem legatarius, perinde eſt, ac ſi non petiiſſet: propterea conditione non eſt defectus, argumento l. primæ. §. finali. ff. quod quiſq; iuris in alium ſtatuerit, ipſe, &c.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi ſub hac conditione, Si nupſerit, uel non nupſerit: ſit legatum. De hac except. uide ↄ. cap. prox.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi nominis ferendi conditio ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 63. §. ſi dandæ pecuniæ. ibi: ſi uerò nominis. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide ↄ. cap. 5. de cogendo hærede, exceptione 15.*

IX. EXCEPTIO: *Niſi ſub hac conditione, Si cauerit lege Falcidia ſe non uſurum. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur, reprobatur uerò iure nouo. de qua re uide ↄ. capite 1. exceptione 11.*

X. EXCEPTIO: *Niſi mulieri legatum ſit ſub hac conditione, Si à marito diuertiſſet. Hæc exceptio approbatur l. 8. ff. de uſu & habitat. his uerbis:* Si uſus ædium mulieri legatus ſit ea conditione, Si à uiro diuertiſſet: remittendam ei conditionem, & cum uiro habitaturam. Pomponius lib. V. probat. *Concordat l. 5. C. de inſtit. & ſubſtitut. his uerbis:* Reprehendenda tu magis es, quàm mater tua. Illa enim, ſi hæredem te ſibi eſſe uellet, id quod eſt inutile, matrimonium te dirimere cum uiro non iuberet: tu porrò uoluntatem eius diuortio comprobaſti. Oportuerat autem, etſi conditio huiuſmodi admitteretur, præferre lucro concordiam maritalem. Enimuerò cùm boni mores hæc obſeruari uetant, ſine ullo damno coniunctionem retinere potuiſti. Redi igitur ad maritum, ſciens hæreditatem matris, etiamſi redieris, retenturam: quippe quam retineres, licet prorſus ab eo non receſsiſſes. *Planè ſi legatum ſit mulieri ſub hac conditione, Si non diuertiſſet: uel, Si cauiſſet ſe non diuerſuram: conditio ei non remittitur. quod approbatur l. 2. C. de condition. inſertis, hiſce uerbis:* Cùm patremfamilias fideicommiſsi nomine, quod in diem certam reliquit, ita cauere præcepiſſe proponas, Si à marito non diuertiſſet: iuriſdictionis originem perinde ſeruari æquum eſt, ac ſi nihil ſuper ea re ſcriptum fuiſſet. Nec exemplum legati uel hæreditatis, in quibus conditio diuortij nonnunquam remitti ſolet, huic rei comparandum eſt: cum abſurdum ſit, ideo perpetui edicti formam negligi, quia patris ſui uoluntati non obtemperatur.

XI. EXCEPTIO: *Niſi ſub hac conditione, Si reliquias teſtatoris in mare abiecerit: hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur l. 27. in principio. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Quidam in ſuo teſtamento hæredem ſcripſit ſub tali conditione, Si reliquias eius in mare abijciat: quærebatur, cùm hæres inſtitutus conditioni non paruiſſet, an expellendus eſſet ab hæreditate? Modeſtinus reſpondit: Laudandus eſt magis, quàm accuſandus hæres, qui reliquias teſtatoris non in mare, ſecundum ipſius uoluntatem abiecit, ſed memor humanæ conditionis ſepulturæ tradidit. Sed hoc prius inſpiciendum eſt, ne homo, qui conditionem talem impoſuit, neque compos mentis fuerit. Igitur ſi perſpicuis rationibus hæc ſuſpicio amoueri poteſt, nullo modo legitimus hæres de hæreditate controuerſiam faciet ſcripto.

XII. EXCEPTIO: *Niſi ita ſit relictum, A' te Sei peto, ut cùm ad annum uiceſimumquintum perueneris, militiam Sticho compares. hoc enim caſu, quamuis Scius ad uiceſimumquintum annum nõ peruenerit, ſed antè mortuus ſit, nihilominus tamè legatum debetur. Quæ exceptio approbatur l. 18. §. ab hæredibus ff. de alimentis legatis. cuius uerba uide ↄ. lib. prox. cap. 8. reg. 3. except. 2.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi ita quis rogatus ſit, Si hæres erit, uel hæreditatem adierit. Hæc enim uerba conditionem non faciunt. Quæ exceptio approbatur l. 22. §. quædam. ff. quando dies legati cedat. cuius uerba ſuprà lib. proxim. cap. 8. reg. 1. except. 2. repl. 4. ubi etiam propoſitæ exceptionis replicationem uide.*

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi ei conditionis implendæ cauſa dandum ſit, cum quo non eſt teſtamenti factio. Hæc exceptio reprobatur l. 55. ff. de condition. & demonſtration. his uerbis:* Mæuius, cui fundus legatus eſt, ſi Callimacho,

cho, cum quo teſtamenti factiooem noo habebat, ducenta dediſſet: conditioni parêre debet, & ducenta dare, ut ad eum legatus fundus pertineat, licet numos non faciat accipieotis. quid enim intereſt, utrum tali perſonę dare iubeatur, an aliquo loco ponere, oel in mare deijcere? neq; enim illud quod ad talem perſonam perueoturum eſt, teſtamenti oomine, ſed mortis cauſa capitur.

XV. EXCEPTIO: *Niſi ita libertas ſeruo ſit relicta, Si certas operas extraneo præſtiterit. Et hæc exceptio reprobatur l. quinquageſimaquinta. ff. ff. dicto titulo, his uerbis:* Quæſitum eſt, an ſi iuſſus fuerit ſeruus qoioq; operas extraneo dare, ut liber ſit, conditio talis ſit recipienda, ut quemadmodum circa pecuniæ dationem dicitur, ita & circa præſtationẽ operarum dicamus? Sed hoc iure utimur, ut quemadmodum dictum eſt, ſi pecuniam ex peculio det extraneo, admitti eum ad libertatem: ita & ſi operam præſtiterit, neceſſe ſit eum admitti ad libertatem. Itaque in prop oſito ſapieoter faciet hæres, ſi impedierit eum, quo mious pręſtet & operas. hac enim ratione ſeruus perueoiet quidem ad libertatẽ, ſed operis eius extraneus non utetur.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi is cui dare iuſſus eſt legatarius, ſuſpectam dixerit hæreditatem, tanq; coactus adierit. De hac re uide ſ. cap. 3. quæſt. 1. reg. 4.*

XVII. EXCEPTIO: *Niſi incertæ perſonæ dare iuſſus ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 4. ff. de rebus dubijs, hiſce uerbis:* Paulos reſpondit, id qood conditionis implendę cauſa dandom eſt, ſioe dubio certis & incertis perſonis dari debere, ut fideicommiſſi petitio poſsit competere.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi conditio pœnæ nomine ſit adiecta. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſuprà libro 32. capite 6. except. 68.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi non conditionaliter, ſed ſub modo ſit legatum. Hæc exceptio approbatur l. 78. ff. de conditionibus & demonſtr. his uerbis:* Eas cauſas quæ protinus agentem repellunt, io fideicommiſſis non pro conditionalibus obſeruari oportet: eas uerò quæ habent moram cum ſumpto, admittemus cautione oblata. nec enim parem dicemus eum, cui ita datum ſit, Si monumentum fecerit: & eum cui datum eſt ut mooumentum non faciat. *Plura de hac exceptione uide ſ. cap. prox. quæſt. 2. ſpecie 2.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi non ſtet per legatarium, quo minus conditionem impleat. Hæc exceptio approbatur l. 1. C. de his quæ ſub modo, his uerbis:* In legatis qoidem & fideicommiſsis etiam modus adſcriptus pro conditione obſeruatur: ſed ſi per te non ſtat, quo minus uolũtati teſtatoris pareas, ſed per eum cui nubere iuſſa es: quo minus id qood tibi relictum eſt, obtioeas, non oberit. *Concordat l. uiceſimatertia. §. fin. ff. de conditionibus inſtitution. his uerbis:* Plerunq; hæc cooditio, Si uxorem duxerit, ſi dederit, ſi fecerit: ita accipi oportet, quòd per eum nõ ſtet, quo minus ducat, det aut faciat. *Propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. 14. ff. de conditionibus & demonſtrationibus, his uerbis:* Titius, ſi ſtatuas in monicipio poſuerit, hæres eſto: ſi paratus eſt ponere, licet locus à municipibus ei non datur, Sabinus, Proculus hæredem eom fore, & in legato idem iuris eſſe dicunt. *Aliud exemplum proponitur l. ſeptuageſimaoctaua. §. non iure. ff. de legatis 2. his uerbis:* Noo iure tutori dato mater legauit, ſi conſentiat, ut decreto Prætoris confirmetur: ſi Prætor non idoneum exiſtimet, actio legati non denegabitur. *Aliud exemplum proponitur l. 10. in princip. ff. de condit. inſtitut. cuius uerba uide ſuprà exceptione prima, eodem capite. Aliud exemplum proponitur l. 39. in princip. ff. de conditionibus & demonſtrationibus, his uerbis:* Qoibus diebos uicious tuos te uia publica (cùm ad parendum conditioni ire uelles) ire prohiboit, nec per te ſtetit, quo minus agendo ob calumniam eum ſubmoueas, hi dies cooditioni non imputabũtur. *Concordat item l. quinquageſimaquinta. §. fin. ff. eodem titulo. cuius uerba uide paulò ſuperius exceptione decimaquinta. Item concordat l. 76. in principio. ff. eodem titulo, his uerbis:* Cùm pupillus aut tutor eius conditionem in perſona pupilli collatá impedit, tam legati quàm libertatis iure communi conditio impleta eſſe uidetur. *Concordat item l. 31. §. ſi ea condit. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si ea conditione liberto fideicommiſſum relictum eſt, ne à filijs eius recederet, & per tutores factum eſt, quo minus cõditionem impleret: iniquum eſt, eum, cùm ſit incolpatus, emolomento fideicommiſsi carere. *Aliud exemplum proponitur l. ſi fundum. 29. §. Iulianus. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si Titio pecunia legata fuerit, & eius fidei commiſſum, ut alienum ſeruum manumitteret, nec dominos eum oendere uelit, nihilominus legatum capiet: quia per eum oon ſtat, qoo minus fideicommiſſum præſtet. nam etſi mortuus fuiſſet ſeruos, à legato nõ ſobmoueretur. *Aliud exemplũ proponitur l. 13. in prin. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis:* Mæuia oepotem ex Mæoio puberẽ hæredẽ inſtituit, & Lucio Titio ita legauit: Lucio Titio bono uiro, cuius obſeqo gratias ago,

dari uolo annuos (quamdiu uiuet) aureos decem, ſi rebus nepotis mei interuenerit, omnemq; adminiſtrationẽ rerum nepotis mei ad ſolicitudinem ſuam reuocauerit: quæro, cùm L. Titius aliquo tempore Mæuij negocia geſſit, & per eum non ſtetit, quo minus gerat, P. autem Mæuius nolit eum adminiſtrare, an fideicõmiſſum præſtari debeat? Scæuola reſpõdit, ſi non propter fraudem aliamúe quam iuſtam cauſam improbandæ operæ cauſa remotus eſſet à negocijs, quæ adminiſtrare ſecundum defuncti uoluntatem uellet, percepturum legatum. *Eſt & aliud propoſitæ exceptionis exemplum ſeu ſpecies, ſi per eum ſtet conditionem non impleri, cuius intereſt ne ea impleatur. Quæ ſpecies proponitur & approbatur l. 21. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Iure ciuili receptum eſt, quoties per eum cuius intereſt conditionem non impleri, fit quó minus impleatur, ut perinde habeatur, ac ſi impleta conditio fuiſſet: quod plerique & ad legata, & ad hæredum inſtitutiones perduxerunt. Quibus exemplis ſtipulationes quoque committi quidam rectè putauerũt, cùm per promiſſorem factum eſſet, quo minus ſtipulator conditioni pareret. *Concordat l. 79. §. fin. ff. eod. titulo, his uerbis:* Tunc damum pro impleta habetur conditio, cùm per eum ſtat, qui ſi impleta eſſet, debiturus erat. *Concordat itẽ l. in iure ciuili. 161. ff de reg. iuris. Cuius eadem ferè ſunt uerba, quæ d. l. 21. iam propoſitæ. Concordat item l. teſtamento 90. §. fideicommiſit. ff. de leg. 2. his uerbis:* Fideicommiſit filiæ in hæc uerba, Peto à te filia mea, ut dotalem cautionem poſt mortem meam mutes, & ita renoues, ut fratres tui dotem ſtipulentur hoc caſu, ut ſi ſine liberis uno pluribusúe in matrimonio morietis, dos ad eos perueniat. Poſt mortem patris deceſsit maritus, antequam renouaretur cautio dotalis: & poſtea nupta alij deceſsit nullo liberorum relicto, uiuo adhuc Titio uno ex fratribus: quæſitum eſt, an Titius petitionem haberet rerũ quę in dote fuerant? Scæuola reſpondit, poſſe fideicommiſſum ab hæredibus ſororis peti, ſi per eam ſtetiſſet, quo minus dotem frater ſtipularetur. *Concordat item l. 10. in prin. ibi: idem fieri. ff. de uſufr. legato. cuius uerba uide ſ. cap. prox. queſt. 3. except. 5. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1. Sed & propoſitæ exceptionis ſpecies eſt, ſi per eum ſtat, quo minus conditio impleatur, cui conditionis implendæ cauſa dandum uel faciendum fuit: utputa, ſi is oblatum accipere nolit. Quæ ſpecies approbatur l. 3. ff. de condit. inſtitut. his uerbis:* Si ita hæres inſtitutus ſim, ſi decem dedero: & accipere nolit, cui dare iuſſus ſum, pro impleta conditio habetur. *Concordat l. 44. ff. de condition. & demonſtrat. his uerbis:* Iulianus ait, ſi hæredi legatarius, cui ſub conditione legatum erat, Si hæredi decem dederit: id quod ei debebat, hæres accepto tuliſſet: non quidem uideri conditioni paruiſſe quaſi dederit, ſed quaſi per hæredem ſtet, quo minus pareat: poſſe petere legatum, quaſi extiterit conditio. *Concordat item l. 11. §. cùm eſſet. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 10. cauſa 42. except. 2. Concordat item l. 34. §. ſed etſi hæres. ff. de ſtatuliberis. cuius uerba uide ſ. condition. 8. regula 3. exceptione 3. Idem dicendum eſt, ſi in faciendo conditio conſiſtat. Cuius exemplum proponitur l. 11. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Si quis teſtamento hoc modo ſcripſerit, Filius meus, ſi Titium adoptauerit, hæres eſto: ſi non adoptauerit, exhæres eſto: & filio parato adoptare, Titius nolit ſe adrogandum dare, erit filius hæres quaſi expleta conditione. *Aliud exemplum eſt, ſi cùm mulieri legatum eſſet ſub conditione hac, ſi Titio nupſiſſet, Titius eam in uxorem ducere nolit: uel contrà, Si cum alicui legatum eſſet, ſi Seiam uxorem duceret, Seia illi nubere nolit. hoc enim caſu nihilominus debetur legatum. Quod exemplum proponitur l. 30. ff. de condition. et demonſtrat. cuius uerba uide paulo inferius repl. 2. Concordat l. 1. C. de inſtit. ac ſubſtit. his uerbis:* Cùm auum maternum ea conditione filiam tuam hæredem inſtituiſſe proponas, ſi Anthylli filio nupſiſſet: non prius eam hæredem exiſtere, quàm conditioni paruerit, aut filio Anthylli recuſante matrimonium impeditum fuerit, manifeſtum eſt. *Concordat item l. 1. C. de his quæ ſub modo. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin. Aliud exemplum eſt, ſi cùm ita legatum eſſet, ſi cum filio certo loco moraretur, filius aliò migrauerit. Quod exemplum proponitur l. 29. §. uxori. ff. de legatis tertio, his uerbis:* Vxori meæ, dũ cum filio meo Capuæ erit, hæres meus ducenta dato, filius à matre migrauit: ſi ambo Capuæ habitaſſent, legatum matri debitum iri putaui, quamuis unà non habitaſſent: ſin autem in aliud municipium tranſiſſent, unius tãtummodo anni debitum iri, quo unà habitaſſent quantolibet tempore, Trebatius ait: uideamus an his uerbis, Dum cum filio Capuæ erit: non conditio ſignificetur, ſed ea ſcriptura pro ſuperuacua debeat haberi? quod non probo: ſin autem per mulierem mora non eſt, quo minus cum filio habitet, legatum ei deberi. *Alia propoſitæ exceptionis ſpecies eſt: Si is cui conditionis implendæ cauſa dandum uel faciendum eſt, mortuus ſit. Hæc ſpecies approbatur exemplo l. Turpia. 54. §. penult. ff. de leg. 2. his uerbis:* Sed & ſi ſerui mora impediſſet manumiſsionem, cùm tibi legatum eſſet, ſi eum manumi-

numiſiſſes, nihilominus debetur tibi legatum: quia per te non ſtetit, quo minus perueniat ad libertatem. *Concordat l. 8. §. mortuo. ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Mortuo uel manumiſſo Sticho, uiuo teſtatore, qui ita hæres inſtitutus eſt, ſi iuraſſet ſe Stichū manumiſſurum, non uidebitur defectus conditione hæres, quáuis uerum ſit, compellendum eum manumittere, ſi uiueret. Idé eſt, etſi ita hæres inſtitutus eſſet quis: Titius hæres eſto, ita ut Stichum manumittat: aut, Titio centum ita lego, ut Stichum manumittat. nam mortuo Sticho, nemo dicet ſubmouendum eum. non uidetur enim defectus conditione, ſi parêre conditioni non poſſit. Implenda eſt enim uoluntas, ſi poteſt. *Concordat item l. 6. §. ſi ſeruos. ff. de condition. & demonſtr. his uerbis:* Si ſeruos certos quis manumiſiſſet, hæres eſſe iuſſus erat: quibuſdam ex his antè mortuis, Neratius reſpondebat, defici eum conditione: nec æſtimabat parêre poſſet conditioni, nec'ne: ſed ſeruis reſpondit, cum ita eſſet ſcriptum, Si filia & mater mea uiuet: altera iam mortua non defici conditione. Idem eſt & apud Labeonem ſcriptum. Sabinus quoque & Caſsius, quaſi impoſsibiles eas conditiones in teſtamento poſitas pro non ſcriptis eſſe: quæ ſententia admittenda. *Aliud propoſitæ ſpeciei exemplum eſt, ſi conditionis implendæ cauſa cum Titio quis tabernam exercere iuſſus ſit, & Titius ſit mortuus. quod exemplum proponitur l. Lucius. 90. §. quiſquis mihi. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. Sed & aliud propoſitæ ſpeciei exemplum proponitur l. 1. C. de legatis, his uerbis:* Quamuis uerbis his, Quoad cum Claudio Iuſto morati eſſetis, alimenta uobis & ueſtiarium legatum ſit: tamen hanc fuiſſe defuncti cogitationem interpretor, ut etiam poſt mortem Iuſti uobis eadem præſtari uoluerit. *Concordat exemplo propoſito, ſimul & diſtinguitur illud l. 82. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Illis libertis alimentorum nomine, ſi cum filio meo morati fuerint, menſtruos denarios centenos & ueſtiaria dari uolo: liberti in obſequio fuerunt, quandiu adoleſcés ad militiam promoueretur: qua cauſa effectum eſt, ut quibuſdam Romæ relictis proficiſceretur, & apud caſtra defunctus eſt: quæſitum eſt, an ab hæredibus eius alimenta debeantur? Paulus reſpondit, conditionem quidem in perſona libertorum, qui cum filio defuncti morati ſunt, aut per eos non ſtetit, quo minus morarentur, mortuo filio teſtatoris defeciſſe non uideri: ſed ſi teſtator propter filij utilitatem his qui cum eo morari fuiſſent, alimenta præſtari uoluiſſet, contra uoluntatem defuncti petentes audiri non oportere. *Hiſce uerbis præterquam quòd exceptio propoſita in propoſita ſpecie approbatur, eius etiam introducitur replicatio prima, talis ſcilicet: Niſi alimenta relicta ſint propter utilitatem eius, cum quo legatarius morari iuſſus eſt. tunc enim mortuo eo, cum quo morari iuſſus eſt, deficit alimentorum legatum. Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cùm alimenta uel annuum legatum relictum eſſet, ſi duorum uel plurium negotia gereret, unus ex ijs adhuc ſit ſuperſtes: tunc enim pro eius parte durat annuum legatum. Quæ replicatio approbatur l. 10. in princip. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis:* Seio amico fideliſsimo, ſi uoluerit, ſicut meis interueniebat, eodem modo filiorum meorum negocijs interuenire, annuos ſenos aureos & habitationem, quá utitur, præſtari uolo: non ideo minus annua Seio pro parte hæreditaria uiuentis filiæ deberi placuit, quòd ex tribus filijs Titiæ duo alijs hæredibus inſtitutis uita deceſſerint, cùm tam labor quàm pecunia diuiſionem recipiat. *Secundæ propoſitæ exceptionis replicatio talis eſt: Niſi cùm ſub conditione nubendi, uel uxorem ducendi legatum eſſet, is cui nubere iuſſa eſt, uel ea quam uxorem ducere eſt iuſſus, deceſſerit. tunc enim, quamuis per legatarium uel legatariam nō ſtet, quo minus conditioni pareat, tamen deficit legatum. Quæ replicatio approbatur l. 10. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* In teſtamento ita erat ſcriptum, Stichus & Pamphila liberi ſunto: & ſi in matrimonium coierint, hæres meus his centum dare damnas eſto. Stichus ante apertas tabulas deceſsit. Africanus reſpondit, partem Stichi defectam eſſe: ſed & Pamphilam defectam conditione uideri: ideoq; partem eius apud hæredem remanſuram. Sed etſi uterq; uiueret, & Stichus nollet eam uxorem ducere, cùm mulier parata eſſet nubere, illi quidem legatum deberetur, Stichi autem portio inutilis fiebat. nam cum uni ita legatum ſit, Titio, ſi Seiam uxorem duxerit, hæres meus centum dato: ſiquidem Seia moriatur, defectus conditione intelligitur: at ſi ipſe decedat, nihil ad hæredem ſuum eum tranſmittere: quia morte eius defeciſſe conditio intelligitur. utroque autem uiuente, ſiquidem ipſe nolit uxorem ducere (quia ipſius facto conditio deficit) nihil ex legato eum conſequitur: muliere autem nolente nubere, cùm ipſe paratus eſſet, legatum ei debetur. *Concordat l. 4. C. de condit. inſertis, his uerbis:* Legatum ſiue fideicommiſſum à patruo tuo relictum tibi ſub conditione, ſi filio eius nupſiſſes: cùm filio mortuo priuſquam matrimonium cum eo contraheres, conditio defecerit, nulla ratione deberi ſibi exiſtimas. *Propoſitæ replicationis duplicatio proponitur in caſu l. uigeſimæquartæ. ff. de condit.*

condit.inſtit.his uerbis: Qui ex frarribua meis Titiam conſobrinam uxorem duxerit, ex beſſe hærea eſto: qui non duxerit, ex triente hæres eſto. uiuo teſtatore conſobrina defuncta, ambo ad hæreditatem uenientea ſemiſſea habebunt: quia uetum eſt, eo a hæredes inſtitutos, ſed emolumento portionum euentu nuptiarum diſcretos. *Concordat l.2.§.ſi quis ita.ff.de bon.poß. ſecundum tabulas.cuius uerba uide ſ.lib.28.cap.23.reg. 12.* *Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi eùm ſub conditione dandi eſſet legatum, is cui dandum fuit, antequam ei daretur, ſit mortuus. hoc enim caſu, quamuis non ſtet per legatarium, quo minus ei det, nihilominus deficit relictum. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſuprà cap.proxim.membr.1.except.7.replicat.3.Concordat l.110.in princip.ff.de condit.& demonſtr.cuius uerba uide ſ. d. membr. 3. except. 6. replicat. 2.* *Quarta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Si eùm uni ex duobus legatum eſſet ita, uter ex iiſ Seiam uxorem duceret: Seia alteri nubere uelit, alteri nolit: hoc enim caſu alteri, cui Seia nubere non uult, non debetur legatum: quamuis uerum ſit, nõ per eum ſtare, quo minus eam ducat. Quæ replicatio approbatur l.23.ff. de condit. inſtit. his uerbis:* Vter ex fratribus meis conſobrinam noſtram duxerit uxorẽ, ex dodrante: qui non duxerit, ex quadrante hæres eſto: aut nubit alteri, aut uon uult nubere conſobrina: & ubi alteri non uult nubere, qui ex hia duxit uxorem, habebit dodrantem, erit alrerius quadrãs: ſi neuter eã duxerit uxorẽ, nõ quia ipſi ducere noluerũt, ſed quia illa nubere noluit, ambo in partes ęquales admittuntur. *Concordat l.2.§.ſi quis ita ff.de bon.poſſ.ſecund. tabulas. cuius uerba uide ſ. libro 28. capite 23. reg. 9.* *Quinta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi eùm is in cuius perſonam collata conditio eſt, antea oblatum accipere uel fieri noluiſſet, poſtea mutata uoluntate uoluit: hoc enim caſu ceſſante legatario deficit conditio. Quæ replicatio approbatur exemplo l. 99. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Fideicommiſſa menſtrua & annua ſub ea conditione liberto relicta, Quandiu tea patroni filiæ geſſerir: etſi præſtari neceſſe eſt filia prohibente res ſuaa adminiſtrari, tamen uoluntatem filia mutante conditionem reſumunt: quoniam plura ſunt. *Sexta replicatio eſt: Niſi non in legatarij, ſed alterius perſonam & poteſtatem conditio collata ſit: hoc enim caſu ſi alter conditioni parêre uel nolit, uel non poßit, legatario actio denegatur: quamuis non per eum, ſed per alium ſtet quo minus conditioni pareatur. Quæ replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi per eum ſtet, cuius intereſt conditionem non impleri. Quæ duplicatio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. ead. except. §. eſt & aliud. Sed & alia eius duplicatio eſt J. except.proxim. Hactenus ergo de uigeſima exceptione ſit dictum: quanquam eius aliquot ſpecies proponuntur infrà in exceptionibus proximè ſequentibus.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi cum alicuius arbitratu quid conditionis implendæ cauſa dandum uel faciendum eſſet, is arbitrari uel nolit uel non poſſit, aut antè mortuus ſit. Hæc exceptio ſpecies eſt exceptionis præcedentis, & approbatur exemplo l. 6. in principio. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Mulcta teſtamenro non commirritur ab hærede, uel legarario, uel eo qui ex ultima uoluntate aliquid luctatur, qui alicuius arbitratu monumentum facere iuſſus eſt, ſi is cuius arbitrium eſt, non uiuat, uel ſ deeſſe non poſsit, aut ei arbitrari nolit. *Aliud propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. 27. in principio. ff. eodem titulo, his uerbis:* Filiæ ſuæ ita quis legauit, Si Attia filia mea arbitratu Lucij Tirij nupſerit, ei ror hæres meus dato: Titio ante teſtatorem mortuo, Attia nupſerat, quærebatur an legatum ei deberetur? Paulus reſpondit, deberi. *Idem exemplum proponitur l.70.§.ſi arbitratu. ff. eodem titulo. cuius uerba uide J.cap. prox.condition.1.reg.1. except.1. Concordat item l. Turpia.54.§.ſi Titiæ. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si Titiæ legatum relictum eſſet, ſi arbitratu Seij nupſiſſet, & uiuo reſtatore Seius deceſsiſſet, & ea nupſiſſet: legatum ei debebitur. *Aliud propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l.3.§.ſed etſi quis. C. communia de legatis, hiſce uerbis:* Si quis optionem ſerui uel alterius rei reliquerit, non ipſi legatario, ſed quem Titius fortè elegerit: Titius autem uel noluerit eligere, uel morte fuerit præuentus: & in hac ſpecie dubitabatur apud ueteres, quid ſtatuendum ſit, utrum'ne legatum expiret, an aliquod ei inducarur adiurorium, ut uiri boni arbitratu procedat electio? Cenſemus itaq;, ſi intra annale rempus ille qui eligere iuſſus eſt, hoc facere ſuperſederit, uel minimè potuerit, uel quandocunque deceſſerit, ipſi legatario uideri eſſe datam electionem: ita tamen, ut non optimum ex ſeruis uel alijs rebua quidquam eligat, ſed mediæ æſtimationis, ne dum legatarium ſatis eſſe fouendum exiſtimamus, hæredis commoda defraudentur.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi res quæ conditionis implendæ cauſa danda eſt, perierit. Et hæc exceptio ſpecies eſt ſuperioris uiceſimæ exceptionis, & approbatur exemplo l. ab omnibus.101. §. 1. ff. de leg. 1. his uerbis:* In teſtamento ſic erat ſcriptum, Lucio Titio, ſi is hæredi meo tabellaa, quibus ei pecuniam expromiſeram, dederit, centum dato: Titius deinde, antequam tabellas hæredi redderet, deceſſerat: quæſitum eſt, an

hæredi

hæredi eius legatum deberetur? Caſsius reſpondit, ſi tabulæ fuiſſent, non deberi: quia non redditis his dies legati non ceſſiſſet. Iulianus notat, ſi teſtamenti faciendi tempore tabellæ nullæ fuerunt, uera ratione dici poteſt legatum Titio deberi: quòd *ἀδύνατος* conditio pro non ſcripto habeatur. *Aliud exemplum proponitur l. 12. ff. de dote relegata, his uerbis:* Qui dotem in pecunia numerata & æſtimatis rebus acceperat, uxori ita legauit: Seiæ uxori meæ, ſi omnes res, quæ tabulis dotalibus continentur, hæredi meo exhibuerit & tradiderit, ſummam dotis, quam mihi pro ea pater eius intulit, dari uolo, hoc amplius denarios decem. quæſitum eſt, cùm res in dotem datæ plures ipſo uſu finitæ eſſent, nec moriente marito fuerant: an quaſi ſub impoſsibili conditione legatum datum debeatur? Scæuola reſpondit, uideri conditioni paritum. ſi quod ex rebus in dotem datis ſupererat, in poteſtatem hæredis peruenit. *Aliud exemplum proponitur l. turpia. 54. §. penultimo. ff. de leg. 1. cuius uerba cum legibus ſimilibus uide ſ. eodem capite, exceptione 10. uerſ. alia propoſitæ exceptionis ſpecies eſt. Sed & aliud exemplum uide ſ. capite proximo, exceptione 11. replic. 2. Planè hoc caſu, quo res quæ conditionis implendæ cauſa danda fuit, periit, nihilominus quidem legati dies cedit, idq; peti poteſt: ſed legatarius ad æſtimationem eius rei præſtandam tenetur, quamuis non fuerit in culpa uel mora, quo magis illa res periret. quod primæ replicationis loco notandũ. Quæ replicatio approbatur exemplo libertatis relictæ l. 7. C. de conditionibus inſertis, hiſce uerbis:* Cùm quidam teſtamento condito libertatem ſeruo ſuo dereliquit ſub conditione, ſi ſuo hæredi certum numerum ſolidorum præſtet, uel aliam quandam ſpeciem, uel uicarium ſeruum: ille autem ſeruus nõ in eodem loco conſtitutus, ubi etiam hæres fuerat, herili teſtamento cognito properabat ad hæredem cum ipſo quod iuſſus erat dare hæredi: ſed in medio latronum uel hoſtium incurſione peremptum eſt, qđ portabat: quærebatur inter antiquos, ſi præpediretur libertas, quia hoc dare ſeruus non poteſt propter memoratum fortuitum caſum? Itaque ueterum dubietate quieſcẽte, nobis placuit, ut & libertas omnimodo competat, & commodum, quod hæredi uel extraneo relinquitur, non abſtrahatur. Ex quacunque igitur cauſa impediatur, ſiue per hæredem, ſiue per eũ cui dare aliquid iuſſus eſt, ſiue per fortuitos caſus, in libertatem quidem ipſe omnimodo perueniat, niſi ipſe ſeruus noluit adimplere conditionem: obnoxius tamen conſtituetur poſt libertatem hæredi, uel ei cui dare aliquid iuſſus eſt (niſi & ipſe oblatas pecunias non ſuſcepit: quod enim ſemel repudiatum ab eo eſt, redintegrari minimè concedimus) quatenus hoc quod dare iuſſus eſt, omnimodo implere compellatur: uel in ipſo mancipio ſi extat, uel in æſtimatione eius, non amplius quàm quindecim ſolidis computanda: uel in alia re, ſi & ipſa appareat: uel ſi non extat, eius uera æſtimatione præſtanda. *Ait imperator:* Niſi & ipſe oblatas pecunias non ſuſcepit, &c. *Hiſce uerbis duplicatio aduerſus dictam replicationem introducitur, quòd nec ad æſtimationem rei præſtandam ſeruus uel legatarius teneatur, ſi is cui dare iuſſus eſt, rem ante interitum oblatam noluit accipere. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi poſt moram à ſeruo uel legatario factam res interierit: hoc enim caſu deficit conditio, & per conſequens ipſa libertas uel legatum. Quæ replicatio approbatur uerbis paulò ſuperius propoſitis hiſce:* Niſi ipſe ſeruus noluit adimplere conditionem. *Sanè quæ exceptiones ſuprà libro 13. capite 11. cauſa 51. propoſitæ ſunt, eas hic replicationum quoque loco arbitror repetendas.*

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi propter ignorantiam legatarius conditioni intra tempus præſtitutum non paruit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 3. §. fin. ff. de ſenatuſconſulto Silaniano, his uerbis:* Si conditioni intra diem ex die mortis præſtitutum parẽte iuſsi ignorantia non paruerunt: ſi idcirco ignoratum eſt, quia metu ſenatuſconſulti aperiri tabulæ non potuerunt, ſuccurritur eis ad implendam conditionem: & ſi aliud impedimentum ſit de non adeunda hæreditate, uel aperiendarum tabularum, ſit & ſenatuſconſulti, nihil prodeſſe impedimentum ſenatuſconſulti: ſi & aliud hic fuit, ueluti ſi prægnans uxor occiſi fuit, uel etiam putabatur, & propterea adire hæreditatem inſtitutus non potuerit.

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi cùm alicui hæreditas eſſet relicta, ſi hæredi certam quantitatem dediſſet, hæres non percepta iſta quantitate lege Falcidia ſit uſus. Hæc exceptio approbatur l. 89. ff. ad l. Falcidiam, his uerbis:* Si hæres, cuius fidei commiſſum eſt, ut accepta certa pecunia hæreditatem reſtituat, à uoluntate eius qui teſtamentum fecit, diſcedat, & poſtea legis Falcidiæ beneficio uti uolet: etſi non detur ei id quo accepto hæreditatem reſtituere rogatus eſt, tamen fideicommiſſum reſtituere cogi debet: quoniam quod ei paterfamiliâs dari uoluit, legis Falcidiæ commodum præſtat.

XXV. EXCEPTIO: *Niſi cùm is cui legatarius dare iuſſus eſt, legatario certam quantitatem debuiſſet, legatarius ei conditionis implendæ*

implendæ cauſa illud debitum accepto tulit. Hæc exceptio approbatur l. ſi fundum. 78. §. Titio. ff. de leg. 1. his uerbis: Titio fundum do lego, ſi hæredi meo decem dederit: ſi decem hæres Titio debuiſſet, & ea Titius accepta ei feciſſet, fundum uindicare poteſt.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi cùm in futurũ concepta eſſet conditio, ante teſtamentum factũ defecerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. cap. except. 22. in prin. item ſ. cap. prox. except. 11. repl. 2.*

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi conditio legato adſcripta, poſtea rurſus ſit adempta. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. conditio. ff. de adimendis leg. his uerbis:* Conditio legati an adimi poſſit uel hæreditatis uel ſtatuliberi. uidendum: & Iulianus ſcribit, in ſtatulibero detractam conditionem non repræſentare libertatem. Papinianus quoq; ſcribit. generaliter conditionem adimi non poſſe: nec enim datur conditio (inquit) ſed adſcribitur: quod autem adſcribitur, non poteſt adimi, ſed quod datur. Sed melius eſt, ſenſum magis quàm uerba amplecti, & cõditiones ſicut adſcribi, ita & adimi poſſe. *Propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. 51. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Si quis ſeruum liberum eſſe iuſſerit, ſi hæredi rationes reddidiſſet, poſteaq; eum rationes reddere uetuerit, quaſi puram facturus libertatem, competit ei ex teſtamento libertas.

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi cùm antea ſub conditione eſſet legatum, poſtea purè ſit repetitum. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 8. reg. 1. except. 2. repl. 11.*

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi cõditio hæredi inſtituto in codicillis demum ſit adiecta. Hæc exceptio approbatur l. 27. §. fin. ff. de condit. inſtitut. his uerbis:* Hæredi, quem teſtamento purè inſtituit, codicillis adſcripſit conditionem: quæro, an ei parêre neceſſe habeat? Modeſtinus reſpondit: Hæreditas codicillis neq; dari neque adimi poteſt: porrò in defectu conditionis de ademptione hæreditatis cogitaſſe intelligitur. *Concordat Inſt. de codicillis. §. fin. his uerbis:* Nec conditionem hæredi inſtituto codicillis adijcere, neque ſubſtituere directò quis poteſt. *Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi hæres in teſtamento ſit inſtitutus ita, Secundum conditiones infrà ſcriptas: tunc enim, quamuis in codicillis conditio hæredi adſcripta ſit, niſi tamen eam impleuerit, hæres eſſe nõ poteſt. Quæ replicatio approbatur l. 8. in fine. C. de inſtitutionibus uel ſubſtit. ſub conditione factis. cuius uerba uide ſ. prox.*

XXX. EXCEPTIO: *Niſi ſub conditione quidem legatum ſit, uel hæres inſtitutus, conditio autem ſpecialiter non ſit expreſſa. Hæc exceptio approbatur d. l. 8. his uerbis:* Si teſtamentum ita ſcriptum inueniatur, Ille hæres eſto ſecundum conditiones infrà ſcriptas: ſiquidem nihil adiectum, neq; aliqua conditio in teſtamento poſita eſt, ſuperuacuam eſſe conditionũ pollicitationem ſancimus, & teſtamentum habere inſtitutionem puram. Et argumento utimur, quod Papinianus reſpondit, uicos reipublicæ derelictos, qui proprios fines habebant, nõ ideo ex fideicommiſſo minus deberi, quòd teſtator fines eorum & certaminis formam, quam celebrari ſingulis annis uoluit, alia ſcriptura ſe declaraturũ promiſit, ac poſtea morte præuentus non fecit. Sin autem conditiones quaſdam in quauis parte teſtamenti poſuit, tunc uideri ab initio conditionalem eſſe inſtitutionem: & ſic omnia compleri tanquam ſi teſtator ipſas inſtitutiones eiſdem conditionibus copulaſſet, quæ infrà ſcriptæ ſunt.

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi cùm idem ex una parte purè, ex altera ſub conditione hæres inſtitutus eſſet, ex una parte adierit. tunc enim, quamuis alterius partis conditio deficiat, nihilominus in ſolidum ſit hæres. Quæ exceptio approbatur l. 33. ff. de hæredibus inſtit. his uerbis:* Si quis ita ſcripſerit, Titius ex parte dimidia hæres eſto: idem Titius ex altera parte dimidia, ſi nauis ex Aſia uenerit, hæres eſto: cùm ex pura inſtitutione hæres adierit, quamuis conditio alterius inſtitutionis pendeat, ex aſſe ſit hæres, ſcilicet etiam conditione deficiente, cùm non proſit ei quidquam conditio exiſtens: quippe cùm non dubitetur, quin ſi quis ex parte dimidia hæres inſtitutus ſit, nec præterea quiſquam alius, ipſe ex aſſe hæres inſtitui uideatur. *Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi in ea parte quæ ſub conditione relicta eſt, ſubſtitutio ſit facta. Hæc replicatio approbatur l. 27. ff. eodem titulo, his uerbis:* Si te ſolum ex parte dimidia purè, ex altera ſub conditione hæredem inſtituero, & ſubſtituero tibi: non exiſtente cõditione ſubſtitutum ex ea parte hæredem fore, Celſus ait. Sed ſi te hæredem inſtituero, & deinde ſub conditione eundem te inſtituam: nihil ualere ſequentem inſtitutionem, quia prior ſatis plena fuiſſet. Sed ſi plures inſtitutiones ex eadem parte ſub diuerſis conditionibus fuerint factæ, utra prior conditio extiterit, id faciet quod ſuprà diximus, ſi purè & ſub conditione idem inſtituatur.

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi idem in eodem teſtamento ex eadem parte purè & ſub conditione hæres ſit inſtitutus. hoc enim caſu conditio-*

nalis

nalis inſtitutio nullius eſt momenti. quæ exceptio approbatur iam dictis uerbis hiſce: Sed ſi te hæredem inſtituero, & deindè ſub conditione eundem te, &c. *Idem iuris eſt, ſi idem in eodem teſtamento primùm ſub conditione, deinde purè inſtitutus eſt hæres. nam & hoc caſu prior conditionalis inſtitutio nihil operatur. quod approbatur l. ſi ita. 67. ff. dicto titulo de hæred. inſt. his uerbis:* Si ita ſcriptum fuerit, Titiaſus ſi in Capitolium aſcenderit, hæres eſto: Titiaſus hæres eſto: ſecunda ſcriptura potior erit. plenior eſt enim quàm prior. *Sed de hac re uide plura ſuprà lib. prox. cap. 10. reg. 7. except. 4.*

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi is ſub conditione hæres ſit inſtitutus, ad quem ab inteſtato quoque hæreditas pertinet. Hæc exceptio approbatur l. 5. ff. de bonorum poſſeſſione ſecundum tabulas, his uerbis:* Si ſub conditione hæres inſtitutus quis ſit, & accepta bonorum poſſeſſione ſecundum tabulas, conditio defecerit: interdum euenit, ut res poſſeſſori concedenda ſit, utputa, ſi filius emancipatus ſit ſub conditione hæres inſtitutus. nam ſi defecerit conditio, attamen ſecundum tabulas bonorum poſſeſsionem eum accepiſſe, Iulianus ſcribit. Sed etſi is fuerit qui ab inteſtato bonorum poſſeſſor futurus eſſet, tuendum eſſe ſcripſit: & hoc iure utimur. Videndum eſt an legata ab eis debeantur? & filius quidem quaſi contra tabulas bonorum poſſeſsione accepta, rem habere uidetur: cæteri uerò quaſi ab inteſtato: & ideò liberis parentibusq́; legata relicta ſolis præſtare cogitur, cæteris non. Planè ei cui ab inteſtato fideicommiſſum relictum eſt, erit præſtandum: quaſi uideatur hoc ipſo fraudatus, quòd ex teſtamento petita ſit bonorum poſſeſsio. *Concordat propoſitæ exceptioni l. 2. §. 1. ff. eodem titulo, his uerbis:* Si ſub conditione hæres inſtitutus filius ſit: Iulianus peræquè putauit ſecundum tabulas competere ei quaſi ſcripto bonorum poſſeſsionem, qualiſcunque conditio ſit, etiamſi hæc, Si nauis ex Aſia uenerit: & quamuis defecerit conditio, tamen Prætor filium, qui admiſerit ſecundum tabulas, tueri debebit, ac ſi contra tabulas accepiſſet: quę tuitio ei qui emancipatus eſt, neceſſaria eſt.

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi cum ſeruo libertas & legatum ſub eadem conditione relictum eſſet, alio modo liber ſit factus. hoc enim caſu uidetur legatum ſine conditione ei deberi. Verùm exceptio hæc reprobatur l. 64. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Hæres ſtatuliberum, cui in euentum conditionis fideicommiſſum reſtituere rogatus erat, manumiſit: quęro an fideicommiſſum ei præſtare debeat? Herennius Modeſtinus reſpondit: Quanquàm ſtatuliberum hæres manumiſerit, tamen fideicommiſſum, quod ſub iiſdem conditionibus relictum ei debat, ita præſtare cogitur, ſi conditiones impletas eſſe præſtabit, aut per eum ſteterit quo minus impleantur. *Concordat l. 84. ff. eod. tit. his uerbis:* Iulianus noſter eum qui decem dare, & ita liber eſſe iuſſus eſſet: ſi à uiuente manumiſſus eſſet, non aliter legatum, quod ei cum libertate datum eſſet, habiturum, quàm ſi cōditioni libertatis paruiſſet. Idem in emptore, ſi alienatus eſſet. Sed id tunc locum habet, cùm omnimodo ſimul cum libertate legatum adquiri potuit, licet legato impoſita non ſit uelut, cùm in tempus libertatis collatum eſſet legatum. Cum uerò libertas, &c. *Cetera uide ſuprà libro 32. capite 3. exceptione 25. tertia exceptione, replicat. 1. duplicat. 4.*

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi teſtator ipſe uel alius dederit uel fecerit, quod legatarius implendæ conditionis gratia dare uel facere iuſſus eſt. Hæc exceptio reprobatur exemplo l. 70. §. falſam, in fine ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. eod. cap. exc. 2. in fine. Aliud exemplū proponitur l. 31. §. Seia. ff. de adim. legatis. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 9. cauſa 15. except. 9.*

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi legatū ad alium peruenerit, quàm ad eum cui relictum eſt. Hæc exceptio reprobatur exemplo l. 58. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Fiſcus iiſdem conditionibus parêre debet, quibus perſona, à qua ad ipſum quod relictū eſt, peruenit: ſicut etiá cum ſuo onere hoc ipſum uindicat. *Quod dictum de fiſco, idem etiam in perſona hæredis legatarij locum habet. quod exemplum proponitur l. 5. §. iiſdem. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Iiſdem diebus, id eſt, iiſdem conditionibus hæredi præſtabitur legatum, quibus legatario ipſi præſtabatur. *Sed quomodo hæredi legatarij præſtabitur legatum conditionale, cùm mortuo legatario ante legati conditionem exiſtentem, euaneſcat legatum, nec ad hæredem tranſmittatur? Tu dic, propoſita uerba de iis conditionibus intelligenda, quæ actionem legati non ſuſpendunt: ut ſunt conditiones quæ in non faciendo conſiſtunt, item legata ſub modo relicta. nam quamuis modus æquiparetur conditioni, non tamen differt actionem legati, nec ſuſpendit: ut ſuprà eſt oſtenſum. Poſtremò reprobatur exceptio propoſita l. unica. §. ne autem hoc. C. de caducis tollend. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 10. cauſa 42. except. 1. repl. 3. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi coniunctæ perſonæ. cui eadem res purè legata erat, alterius portio, cui ſub conditione legata erat, adcreſcat. quæ diſtinctio approbatur l. 29. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſuprà d. cauſa 42. except. 2. replic. 4. in fine. Huius tamen diſtinctionis replicatio hæc eſt. Niſi nō purè, ſed ſub eadem quoque conditione coniunctæ perſonæ,*

cui adcreſcit, ſit legatum. Hæc replicatio approbatur l. 52. §. fin. ff. eodem titulo, cuius uerba uide ſuprà capite proximo, membr. 3. exceptione 5. repl. 2. dupl. 2. tripl. 1.

XXXVII. EXCEPTIO: Niſi in unius tantùm, nõ in alterius perſona conditio ſit adiecta. hoc enim caſu is in cuius perſona conditio adiecta nõ eſt, ad ſuum legatum admittitur, quamuis conditio alterius legati defecerit. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 30. in prin. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis: Quæ conditio ad genus perſonarum, non ad certas & notas perſonas pertinet, eam exiſtimamus totius eſſe teſtamenti. & ad omnes hæredes inſtitutos pertinere: at quæ conditio ad certas perſonas accommodata fuerit, eam referre debemus ad eum dũtaxat gradum, quo hæ perſonæ inſtitutæ fuerunt. Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur, ſimul & prima eius replicatio introducitur, hæc ſcilicet: Niſi non ſpecialiter uni certæ perſonæ, ſed generaliter omnibus conditio ſit adſcripta. Secunda replicatio eſt: Niſi perſonæ & re & uerbis coniunctæ appoſita ſit conditio: tunc enim alteri quoq; adpoſita cenſetur. quæ replicatio approbatur exemplo l. 31. §. 1. ibi: aliam etiam ff. de ſtatuliberis. cuius uerba uide ſuprà cap. proxim. membro 2. quarta ſpecie. Planè ſtricto quidem iure dicta replicatio ſubſiſtit, æquitatis autem ratione nequaquam: quod duplicationis loco notandum. quæ duplicatio approbatur l. 79. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis: Iulius Paulus Numphidio: Quæſiſti, ſi ita in teſtamento cautum eſſet, Stichus ſi rationes reddiderit, cum contubernali ſua liber eſto, eiſq; decem hæres dato: an Sticho mortuo, antequam rationes redderet, uel pariatore uel reliqua habente, libera ſit mulier: & an de legato idem accipiamus libertate data, ſi rationes reddiderit? Hac conditione rationum reddendarum iuſſus uidetur reliqua reddere, ſi qua habet cum fide actus ſui: quæ ſi nulla ſunt, purè accepiſſe libertatem uidebuntur: et ſi poſt aditam hęreditatem deceſsit, competente libertate, etiam legatum eos conſecutum eſt. quòd ſi cum adhuc reliqua haberet deceſsit, ſub eadem conditione & contubernalis eius libertatem accepiſſe uidetur, & defectam conditione. ſed non ineleganter illud dicetur, Stichum quidem ſub conditione manumiſſum, contubernalem autem eius purè: & illam coniunctionem non ad coniungendam conditionem, ſed ad neceſsitudinem demonſtrandam pertinere. tũc enim demum pro impleta habetur conditio, cùm per eum ſtat, qui ſi impleta eſſet, debiturus erat. Concordat l. 92. §. Seio. ff de leg. 2. his uerbis: Seio, quem hæredi ſubſtituerat, ita legauit: Seio, ſi mihi hæres non erit, & uxori eius Marcellæ argenti libras quindecim darì uolo. quæro, cùm Seius hæres extiterat, an Marcellæ legati dimidia portio debeatur? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quę proponerentur, deberi. Concordat item l. 10. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. cap proxim. quæſt. 2. ſpecie quarta. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi legatum conditionale ab uno ad alium ſit translatum: tunc enim ſub conditione quoq; translatum eſſe cenſetur, quamuis nulla conditionis mentio in translatione legati ſit facta. quæ replicatio approbatur l. 95. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis: Legatum ſub conditiona relictum, & ad alium translatum, ſi non conditio perſonæ cohæreat, ſub eadem conditione translatum uidetur. Concordat l. 24. in princip. ff. de adim. legatis, hiſce uerbis: Legatum ſub conditione datum cùm transfertur, ſub eadem conditione transferri uidetur, ſi non conditio priori perſonæ cohæreat. nam ſi quis uxori ſublatis liberis legauerit, repetita conditio non uidetur, quæ fuit in perſona mulieris neceſſaria. Hiſce uerbis propoſita replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur hoc modo: Niſi conditio perſonæ cohæreat. Quartæ propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi legatum conditionale in perſona eius, cui relictum eſt, deficiens ad alium deuoluatur, ad fiſcum puta uel alium. hoc enim caſu is ad quem deuoluitur, nihilominus conditioni parêre tenetur, quamuis alij ſit iniuncta. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. except. prox.

XXXVIII. EXCEPTIO: Niſi conditio alij legato, quàm quod petitur, ſit adſcripta. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi hæreditas eidem ſub conditione ſit relicta. hoc enim caſu hæreditatis conditio etiam in legato repetita cenſetur. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. libro proxim. cap. 8. reg. 1. except. 4. Sed et ſi ſeruo libertas ſub conditione relicta eſt, eidemq; legatum datum, in legato quoq; conditio repetita cenſetur. Quæ replicatio approbatur l. 80. in princip. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 3. except. 25. tertia except. repl. 1. dupl. 4.

XXXIX. EXCEPTIO: Niſi cũ hæres inſtitutus eſſet ſub hac conditione, Si uiuo teſtatore pater eius mortuus eſſet: pater non mortuus ſit, ſed hæres inſtitutus alia ratione poteſtate eius ſit liberatus. Quæ exceptio approbatur l. 29. in prin. ff. de liberis & poſthumis. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 20. except. 18. repl. 2. dupl. 4. triplic. 4. cum ſequentibus. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. except. 14. repl. 3. Hæc de conditione pendente ac deficiente ſunt dicta. Plura huc pertinentia uide ſ. lib. 32. cap. 9. cauſa 10. & cauſa 15. item lib. 33. cap. 8.

DE QVIBVSDAM CONditionum ſpeciebus.
Cap. VII.

L. DE CONDIT. SI NVpſerit.

PRima regula: Conditio hæc, Si uel cùm nupſerit: regulariter exiſtit, & legatum debetur, ſi nupſerit mulier. cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi legatum à muliere translatum ſit ſub hac conditione, Si nupſerit: uel, Niſi non mulieri, ſed alij legatum ſit ſub hac conditione, Si nupſerit mulier. Hæc exceptio approbatur l. 21. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis: Quotiens ſub conditione mulieri legatur, Si nõ nupſerit: & eiuſdẽ fidei commiſſum ſit, ut Titio reſtituat, ſi nubat: commodè ſtatuitur, etſi nupſerit, legatum eam petere poſſe, & non eſſe cogendam fidei commiſſum præſtare. Huius exceptionis ratio proponetur ℑ. conditione prox. Eius autẽ replicatio hæc eſt: Niſi ſeruo mulieri legato libertas relicta ſit, ſi mulier nupſerit. Hæc replicatio approbatur l. 94. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis: Serui uſusfructus mulieri, quoad uidua eſſet, legatus eſt. Idem ſeruus, ſi ea nupſiſſet, liber eſſe iuſſus eſt: ſi mulier nupſerit, liber erit: quia potior eſt legato libertas. Concordat l. ult. ff. de ſtatuliberis, hiſce uerbis: Si quis eundem hominem uxori ſuæ legauerit, & cùm ea nupſiſſet, liberum eſſe iuſſerit, & ea lege nupſerit, liber fiet is homo. Planè quidem iure antiquo exceptio propoſita approbatur, reprobatur uerò iure nouo: de quo ℑ. condit. prox. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ancillæ alienæ ita legatum ſit, cum nupſiſſet. Hæc exceptio reprobatur l. 56. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis: Si ancillæ alienæ, cùm ea nupſiſſet, legatum ſit, Proculus ait utile legatum eſſe: quia poſsit manumiſſa nubere. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm ita legatum eſſet, ſi arbitrio Titij nupſiſſet, nupſerit quidem, ſed non arbitrio Titij. Hæc exceptio reprobatur l. 72. §. ſi arbitratu. ff. de condition. & demonſtrat. his uerbis: Si arbitratu Titij Seia nupſerit, hæres meus fundum dato: uiuo etiam Titio ſine arbitrio Titij eam nubentem legatum accipere, reſpondendum eſt: eamq́ue legis ſententiam uideri, ne quod omnino nuptijs impedimentum inferatur. Sed ſi Titius uiuo teſtatore decedat, licet conditio deficit: quia tamen ſuſpenſa quoque pro nihilo foret, mulieri ſuccurretur. Ait iuriſconſultus: Eamq́; legis ſententiam, &c. de hac lege, quæ poſtmodum eſt ſublata, dicetur ℑ. condit. prox. Ait inſuper iuriſconſultus: Sed ſi Titius uiuo teſtatore decedat, &c. Similes leges uide ꝟ. cap. prox. except. 21. Quarta propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi illegitimè nupſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 20. §. ſed enim non omnes. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ꝟ. cap. 5. membr. 3. except. 16. Concordat l. 30. ff. quando dies leg. ced. cuius uerba uide ꝟ. d. exc. 16. Quinta exceptio eſt: Niſi ante teſtamentum factum nupſerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ꝟ. cap. 5. membr. 3. except. 18. Sexta exceptio eſt: Niſi non uiuo teſtatore, ſed poſt mortem eius nupſerit. reprobatur hæc exceptio l. 19. in prin. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis: In conditionibus primum locum uoluntas defuncti obtinet, eaq́; regit conditiones. Denique & in ea conditione, Si filia mea cum Titio nupta erit: placuit non ſemper mortis tempus obſeruari, ſed uoluntate patrocinante tardius produci. Concordat l. 89. §. illa uerò. ff. eod. tit. his uerbis: Illa conditio, Si filio meo nupſerit: uel uiuente uel mortuo teſtatore impleri poteſt. Septima exceptio eſt: Niſi nondum concubuerit. Hæc exceptio reprobatur l. 15. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis: Cùm fuerit ſub hac conditione legatum, Si in familia nupſit: uidetur impleta conditio ſtatim atque ducta eſt uxor, quamuis nondum in cubiculum mariti uenerit. nuptias enim non concubitus, ſed conſenſus facit. Octaua exceptio eſt: Niſi alij quàm cui nubere iuſſa eſt, nupſerit. De hac exceptione uide inferius proximè except. 1. Nona exceptio eſt: Niſi nuptiarum feſtiuitas non acceſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 24. C. de nuptijs. cuius uerba uide ℑ. reg. prox. in prin. Secunda regula: Conditio hæc, Si uel cùm nupſerit: regulariter deficit, legatiq́; actio denegatur, ſi non nupſerit. quæ regula approbatur l. 24. C. de nuptijs, hiſce uerbis: Sãcimus, ſi quis nuptiarum fecerit mentionem in qualicunque pacto, quod ad dandum uel ad faciendum, uel non dandum uel non faciendum, concipitur, & ſiue nuptiarũ tempus dixerit, ſiue nuptias nominauerit: non aliter intelligi conditionem eſſe adimplendam uel non extenuandam, niſi ipſa nuptiarum accedat feſtiuitas: & non eſſe tempus inſpiciendum, in quo nuptiarum ætas uel fœminis poſt duodecimum annum acceſſerit, uel maribus poſt quartum decimum annum completum: ſed ex quo uota nuptiarum re ipſa proceſſerint. ſic etenim & antiqui iuris contentio dirimetur, & immenſa librorum uolumina ad meliorem modum tandem peruenient. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ei nubere iuſſit, cui nubere honeſtè non poteſt, uel eum quo ei non poteſt eſſe matrimonium. Hæc exceptio approbatur l. 63. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis: Videamus et ſi ita legatum ſit, Si Titio nupſerit: & quidem ſi honeſtè Titio poſsit nubere, dubium non erit, quin niſi paruerit conditioni, excludatur à legato:

ſi uerò indignus ſit nuptijs eius iſte Titius, dicendum eſt, poſſe eam beneficio legis cuilibet nubere. quæ enim Titio nubere iubetur, cæteris omnibus nubere prohibetur. Itaque ſi Titius indignus ſit, tale eſt, quale ſi generaliter ſcriptum eſſet, Si non nupſerit. Imò (ſi uerum amamus) durior hæc conditio eſt, quàm illa, Si non nupſerit. nam & cæteris omnibus nubere prohibetur, & Titio cui inhoneſtè nuptura ſit, nubere iubetur. *Ait Iuriſconſultus:* Et quidem ſi honeſtè Titio poſsit nubere, dubium non erit, quin niſi paruerit conditioni, excludatur à legato. *Ex his uerbis conſtat replicatio propoſitæ exceptionis, hæc ſcilicet: Niſi ei nubere iuſſa ſit mulier, cui honeſtè nubere potuit. Huic concordat l.69.§.1.ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.9.cautione 2.exceptione 3. Huius etiam loci eſt l.2.C.de inſtit. uel ſubſtit. cuius hæc ſunt uerba:* Conditioni, ſub qua teſtamento matris tuæ hæres inſtituta es, ſi non paruiſti, locũ habet ſubſtitutio. nec enim uideri poteſt ſub ſpecie turpium nuptiarum uiduitatem tibi indixiſſe, cùm te filio ſororis ſuę, conſobrino tuo, probabili cõſilio matrimonio iungere uoluerit: nec extraordinario auxilio indiges, cùm ex ijs precibus, quas libello complexa es, declaretur non per eum ſteriſſe, quo minus ſupremæ uoluntati matris tuæ teſtatricis ſatis fieret. *Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi per eum cui mulier nubere iuſſa eſt, ſtet quo minus nubat. Hæc exceptio approbatur l.10.ff.de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ.cap.proxim. except. 20. replicat. 2.* *Tertia exceptio eſt: Niſi uir cui ſub conditione nuptiarum, uel mulier cui ſub conditione nubendi legatum eſt, uel hæreditas relicta, monaſterium ingrediatur, aut clericatum ſuſcipiat.* *Hæc exceptio cum alijs ſimilibus approbatur Nouell.c.123. §. ſi quis ſub condit. his uerbis:* Si quis ſub conditione nuptiarum aut ſuſceptorum filiorum, uel dotis aut nuptialis donationis gratia uel donauerit uel reliquerit filijs ſuis, aut cuicunque alij perſonæ, uel hæreditatem uel legatum: aut ſi initio purè ipſis relinquat, poſtea ſub una aliqua memoratarum conditionum ſubſtitutione aut reſtitutione eos prægrauet: iubemus, ut ſi mares aut fœminę, qui talibus cõditionibus obnoxij ſunt, monaſterium ingrediantur, aut clerici diaconiſſæue aut aſcetriæ fiant, iſtiuſmodi cõditiones inualidæ, & pro non ſcriptis ſint. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi uir uel mulier uitam monaſticam rurſus reliquerit. Quæ replicatio approbatur d.§.ſi quis ſub, his uerbis:* Hoc autem auxilio tam clerici, quàm diaconiſſæ eccleſiarum perfruuntur, ſi uſque ad finem uitæ ſuæ ijs inſiſtant, & res ea conditione donatas aut relictas, in pios uſus inſumpſerint aut reliquerint. Nam in perſonis, quæ in monaſterium aut aſceterium ingrediuntur, & huiuſmodi caſtam conuerſationem relinquunt: iubemus, ut res quæ ea conditione donatæ aut relictæ ſunt, cum alia eorum ſubſtantia ad monaſterium aut aſceterium, in quo initiò erant cùm ingrederentur, pertineant. *Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi in defectum conditionis ad redemptionem captiuorum, aut in cauſam pauperum ſit relictum. tunc enim, quamuis uir uel mulier monaſterium ingrediatur, tamen nihilominus deficiente cõditione inſtitutionis, ſubſtitutioni ac reſtitutioni locus eſt.* *Quæ replicatio approbatur ibidem his uerbis:* Si tamen ad redemptionem captiuorum, aut exhibitionem pauperum, prædictis conditionibus ſubſtitutio aut reſtitutio fiat, nullo prædictorum modorum hanc excludi cõcedimus. *Reliquas propoſitæ ſecundæ regulæ exceptiones uide ſ. condit. prox.*

II. DE CONDITIONE, SI non nupſerit.

De iure antiquo.

Iure antiquo conditio hæc, Si non nupſerit: pro non ſcripta habetur: & licet nupſerit mulier, tamen id quod ei ſub conditione iſta relictum eſt, non deficit, ſed ei debetur. *Quod ius antiquum approbatur lege Iulia Miſcella. cuius ſententiã uide ſ. exception.10. §. enimuero quem deinceps.* *Concordat l.21.ff.de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſuprà eod.cap.in princip.* *Concordat l.61.§. ſi teſtator. ff.ad S.C.Trebell. cuius uerba uide ſ. cap. 1. de cogendo hærede, except. 27.* *Concordat item l. 2. C. de indicta uidu. cuius uerba uide ſ. except. 10. Item concordat l.60.§.fin. & l.70.§.Mæuiæ ff. de condition. & demonſtration. quorum uerba uide paulò inferius except.3.* *Sunt enim propoſiti iuris antiqui decem potiſsimùm exceptiones.* *Quarum prima hæc eſt: Niſi non ſimpliciter nubere prohibita ſit mulier, ſed alicui certæ perſonæ nubere ſit prohibita. Hæc exceptio approbatur l.61.in prin. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Cùm ita legatum ſit, Si Titio non nupſerit: uel ita, Si neq; Titio, neq; Seio, neq; Mæuio nupſerit: & deniq; ſi plures perſonæ comprehenſæ fuerint, magis placuit cuilibet eorum ſi nupſerit, amiſſuram legatum: nec uideri tali conditione uiduitatem iniunctam, cùm alij cuilibet ſatis commodè poſsit nubere. *Concordat l.62.in prin.ff.eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. proxim. Secunda exceptio eſt: Niſi non ſimpliciter, ſed certo quodam loco nubere mulier ſit prohibita. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.62. his uerbis:* Hoc modo legato dato, Si Lucio Titio non nupſerit: non eſſe legi locum, Iulianus aiebat. quòd ſi ita ſcriptum eſſet, Si Aricam non nupſerit, intereſſe, an

fraue

fraus legi facta eſſet. nam ſi ea eſſet, quæ alibi nuptias non facilè poſſet inuenire, interpretandum ipſo iure reſcindi, quod fraudandæ legis gratia eſſet adſcriptum. Legem enim utilem reipublicæ, ſobolis ſcilicet procreandę cauſa latam, adiuuandam interpretatione. *Tertia exceptio eſt: Niſi non ſimpliciter, ſed ad certum tempus mulier nubere ſit prohibita. Hæc exceptio approbatur l. 70. §. Mæuiæ. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Mæuiæ, ſi non nupſerit, fundum cum morietur lego: poteſt dici, etſi nupſerit, eam confeſtim ad legatum admitti. Non idem probatur, ſi certa dies, incertusúe alius legato fuerit adſcriptus. *Huius exemplum proponitur l. 62. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Cùm uir uxori, ſi à liberis non nupſerit, in annos ſingulos aliquid legauit, quid iuris ſit. Iulianus reſpondit, poſſe mulierem nubere, & legatum capere. Quòd ſi ita ſcriptum eſſet, Si à liberis impuberibus non nupſerit: legem locum nõ habere: quia magis cura liberorum, quàm uiduitas iniungeretur. *Quarta exceptio eſt: Niſi ſub contraria conditione eidem mulieri ab eodem ſit legatum. Hæc exceptio approbatur l. 98. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Titiæ, ſi nupſerit, ducenta: ſi non nupſerit, centum legauit. ſi nupſerit mulier, ducenta, non etiam centum reſidua petet. ridiculũ eſt enim, eandem & ut uiduam, & ut nuptam admitti. *Quinta exceptio eſt: Niſi ſeruus mulieri ſit legatus, ſi non nupſerit: & ſi nupſerit, ſeruus liber eſſe iuſſus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 94. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. condit. 1. regula 1. except. 1. Concordat l. ultim. ff. de ſtatuliberis. cuius uerba uide d. except. 1.* *Sexta exceptio eſt: Niſi mulier legatum alij reſtituere ſit rogata: tunc enim quamuis conditio ei remittatur, fideicommiſſum tamen ei non remittitur. Quæ exceptio approbatur l. 14. in prin. ff. de legatis 3. his uerbis:* Non dubium eſt, quin ſi uxori legatum ſit, ſi non nupſerit, idq; alij reſtituere rogata ſit: cogenda ſit, ſi nupſerit, reſtituere. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſub contraria conditione (puta, ſi nupſerit mulier) fideicommiſſum ab ea ſit relictum. Hæc replicatio approbatur l. 21. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin.* *Septima exceptio eſt: Niſi alij, non mulieri legatum ſit ſub hac conditione, Si nõ nupſerit mulier. Hæc exceptio approbatur l. 2. C. de indicta uiduitate, his uerbis:* Legatum alij ſub conditione ſic relictum, Si uxor nuptui ſe poſt mortem mariti non collocauerit: contractis nuptijs conditione deficit: ideoq; peti legatũ nequaquam poteſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi in fraudem legis patri mulieris ita ſit legatum, uel contrà. Hæc replicatio approbatur l. 77. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Quod in fraudem legis ad impediendas nuptias ſcriptum eſt, nullam uim habet: ueluti, Titio patri cẽtum, ſi filia, quam habet in poteſtate non nupſerit, hæres dato: uel, Filiofamiliàs, ſi pater eius uxorem non duxerit, hæres dato. *Secunda replicatio eſt: Niſi alij coniunctim cum muliere ita ſit legatum. Hæc replicatio approbatur l. 72. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 7. reg. 25. except. 17. repl. 6.* *Tertia replicatio eſt: Niſi legatarius mulieri reſtituere ſit rogatus. Hæc replicatio approbatur l. 76. §. Titio. ff. eod. tit. his uerbis:* Titio, ſi mulier non nupſerit, hæres centum dato: quam pecuniam eidem mulieri Titius reſtituere rogatus eſt, ſi nupſerit mulier, die legati cedente fideicommiſſum petet: remoto autem fideicommiſſo, legatarius exemplum Mutianæ cautionis non habebit. *Octaua exceptio eſt: Niſi non mulieri ſit legatum ſub conditione non nubendi, ſed uiro ita, Si uxorem nõ duxerit. Hæc exceptio reprobatur l. 1. in prin. C. de indicta uiduitate. cuius uerba proponentur paulò inferius. Concordat l. 77. § fin. ff. de condit. & demonſt. cuius uerba uide paulò ſ. except. prox. repl. 1.* *Nona exceptio eſt. Niſi non ita Si non nupſerit: ſed ita ſit legatũ, Si uel quoties uidua erit, aut ſi amiſerit uxorem, uel quando ad cœlibatum peruenerit. Hæc exceptio approbatur d. l. 1 C. de indicta uiduitate. cuius hæc ſunt uerba:* Legem Iuliam Miſcellam quemadmodum in fœminis ſuſtulimus, ita & maſculis eſſe ſublatam, pertinere equidem ad ſenſum noſtræ legis, quá ſuper hoc promulgauimus, non eſt incertum: ne tamen quædam ambiguitas ſimplices animos moueat, etiã expreſsim ſancimus, legem Iuliã Miſcellam & S.C. quod circa eam factum eſt nec non Mutianã cautionem, quæ ſuper talibus nuptijs introducta eſt, non ſolum in fœminis, ſed etiam in maſculis ceſſare. Sed quia apud Vlpianum in lib. Sabinianis inuenimus quædam uerba, quæ effugiunt legis Miſcellæ obſeruationem: ne quis & ea ſublata eſſe putauerit, ſancimus, cùm huiuſmodi uerbis mulieribus aliquid relinquatur, Si uidua erit, uel quoties uidua erit: uel è cõtrario maribus, Si amiſerint uxores, uel quando ad cœlibatum peruenerint: non uetari ea uindicare, uel legitimi modo ſumere, quæ eis derelicta ſunt. neq; enim ut permaneant uel fœminę in uiduitate, uel maſculi in cœlibatu, uidetur eſſe relictum, ut locũ uel ante noſtrã legem habuerit lex Iulia Miſcella, quæ iam perẽpta eſt: ſed quàprimùm hoc euenerit, illicò competat talibus perſonis eius quod relictum eſt perſecutio: quia ſub cõditione relictũ eſſe uidetur, ſiue ſemel, ſiue in annos ſingulos hęc liberalitas fuerit cõſcripta, quaſi pro ſolatio ſuæ triſtitiæ. *Hac conſtitutione imp. Iuſtiniani propoſita exceptio ap-*

probatur, & præcedens proxima reprobatur. Quæ autem fuerit lex Iulia Miſcella, cuius hic fit mētio, nec non conſtitutio qua lex illa ſublata eſt, proponetur 7. except. prox. Decima exceptio eſt: *Niſi uir uel mulier, cui ſub conditione non iterandi nuptias legatum eſt, non iurauerit, liberorum procreandorum cauſa nuptias ſe iterare: tunc enim conditio non nubendi ei non remittitur. Hæc exceptio approbatur lege Iulia Miſcella, cuius ſententia proponitur* Nouell. c. 22. *§. enimuerò quem deinceps. de quo uide paulò inferius. Iſta autē lex Iulia Miſcella, ſimul etiam exceptio propoſita, quam lex iſta introduxit, tollitur ac reprobatur l. 2. C. de indicta uiduitate, his uerbis:* Ambiguitates legis Iuliæ Miſcellæ generali lege tollentes, nullum concedimus fieri iuramentum ſecundum prædictam legem, ſed penitus ea unà cum Muriana cautione ſuper hac cauſa quieſcente, licere mulieribus etiam maritorum ſuorum interminatione ſpreta, quæ niduitatem eis indicit, & non dato ſacramento procreandæ ſobolis gratia tantùm ad ſecundas migrare nuptias, pœna huiuſmodi ceſſante, ſiue habeat liberos, ſiue non, percipere ea quæ maritus dereliquit: quorum omnium manifeſtiſſimum eſt, dominiū minimè eas liberis exiſtentibus habere, uſufructu tantummodo apud eas manēre, & ad liberos prioris thori proprietate eorum deferenda, ſecūdum ea quæ de ſecundis nuptijs & lucris quæ mulieribus ex his ſtatuta ſunt, ne ex neceſſitate legis & ſacramento colorato periurium committatur. Cùm enim mulieres ad hoc natura progenuit, ut partus ederēt, & maxima eis cupiditas in hoc cōſtituta eſt, cur ſcientes prudenteſq; periurium committi patimur? Tale igitur iuramentū adquieſcat, & lex Iulia Miſcella cedat, cum Mutiana cautione ſuper hoc introducta à republica ſeparata: augeri etenim magis noſtram rempublicam, & multis hominibus legitimis progenitis frequētari, quàm impijs periurijs adfici uolumus: cum ſatis eſſe inhumanum uideatur, per leges, quæ periuria puniunt, uiam periurijs aperiri. *Hac lege exceptio propoſita in fœminis reprobatur. In uiris autem reprobatur l. 1. in prin. C. eod. tit. cuius uerba uide 5. except. prox. Concordat cum dictæ legi* Nouell. c. 22. *§. enimuero quem deinceps, his uerbis:* Quem deinceps tractatū aggredimur, tametſi uetus eſt, & multas in ſe correctiones ſuſcepit, non ab alijs tantùm, ſed etiam à nobis deniq; ipſis: nondum tamē ad abſolutam eius rectitudinem peruenimus, quam hoc tempore perſequentes præſentia ſancimus. Vetus enim illa & antiqua lex, quam Iuliam Miſcellam uocant, quæ circa procreandos liberos prætendit ſtudium, permittebat, etſi uir prohibuiſſet, & quædam in hoc reliquiſſet, ne ad ſecundas mulier nuptias progrederetur, ut nihilominus in ius alterius mariti tranſiret: & iurata, quòd liberorum cauſa hoc ageret, relictum caperet. Atq; eam licentiam mulieribus intra annum lex dabat: hoc uerò præterito, ſiquidem relictum uolebat capere non aliter, & prius hoc mulieribus capere licebat, quàm cautionem expoſuiſſent, ſe ad ſecundas nuptias non peruenturas. Sed hanc appendicem & clauſulam nō ipſe Iulius Miſcella adinuenit, uerùm Q. Mutius Scæuola, qui in omnibus quę ex facti prohibitione penderent, eiuſmodi cautiones excogitauit, hanc fortè legi appoſuit. Nos certè cū pleraſq; mulieres uideremus nuptias appetere non tam procreandæ ſobolis gratia, quàm impulſu quodam naturæ, item intrare mox nubere, & defunctorum uoluntates tranſgredi: principio tanquam ſacratiori parti medendū eſſe arbitrati ſumus, periurioque illis interdicendum, nec committendum, ut eiuſmodi iuramēta ſubeant, in quibus omnino peierare promptum eſſet. Neq; enim illi legi adiectum erat, ut hæ tantùm mulieres, quæ filios non haberent, id iuramenti darent: ſed etiam filios habentibus iuramenta proponebantur, Deum ſimul & defuncti animam contriſtantia: quandoquidem ut peierarent, promptum exiſteret: ut uerò liberos procrearent, in muneribus & arbitrio fortunę eſſet poſitum.

De iure nouo.

Hactenus de iure antiquo, quo cōditio nō nubendi remiſſa eſt: cuius iuris decē propoſitæ ſunt exceptiones. Sequitur nūc ius nouum, quo dictum ius antiquū tollitur, & conditio propoſita nō remittitur, atq; ob id exceptiones enumeratæ ſuperuacuæ habentur. Illud autē ius nouum proponitur Nouell. c. 22. d. *§. enimuero. uerſ. quia uerò, his uerbis:* Quia uerò, ex quo noſtra hoc lege ſanximus, adēpto illic iuramento, & pmiſſa taliū perceptione, cogitatio nos ſubijt, horū alterū à nobis prætermiſſum eſſe, quo animę etiā defuncti ratio habenda erat, propterea ſanè præſentē legē pertulimus. Nolumus enim, ut defunctorū uoluntates, quæ nihil habent abſurdi, intercidāt. Siquidem enim dixiſſemus, ut omnino mulier, ſi maritus præcepiſſet, ne nuberet, neceſſe haberet hoc obſeruare: habuiſſet fortaſſe lex in ſe nōnihil amarulentiæ. Nūc uerò cū alterū illud ad manū ſit, ut ſi uelit nubere, relictum non capiat: ſumma quædam importunitas fuerit, ita periclitaurē defuncti uoluntatē deſpicere, ut huic & nubendi & relictū capiendi, & per omnia priorem coniugem contriſtandi facultatem det. Vnde ſancimus, ſi quis uxorem,

uxorem, &c. *Reliqua uide ſ. lib. prox. cap. 9. cautione 1. Iure igitur nouo, ſi deficit conditio non nubendi, deficit & legatum mulieri, ſub iſta conditione relictum. Exiſtit autem conditio, & per conſequens legatum debetur, ſi mulier non nupſerit: cuius tamen elegans proponitur exceptio l. 99. in prin. ff. de cond. & demonſtr. his uerbis:* Pater Seueriam Proculam Aelio Philippo, cognato nuptijs teſtamento deſignauit: eidem filiæ prædiũ, ſi Aelio Philippo nupſiſſet, uerbis fideicommiſsi reliquit: quòd ſi non nupſiſſet, idem prædium Philippo dari uoluit: nondum uiripotens puella diẽ ſuum obijt. Reſpondit Papinianus, cùm in conditionibus teſtamentorum uoluntatem potius, quàm uerba conſiderari oporteat: Aelio Philippo fideicommiſſum ita datum uideri, ſi ei Procula defuncti filia nubere noluiſſet. Quare cùm ea priuſquam uiripotens fieret, uita defecerit, conditionem extitiſſe non uideri. *Alias huiuſmodi exceptiones conditionis non nubendi exiſtẽtis, uide ſ. cond. 1. reg. 2. Hactenus igitur de conditione non nubendi ſit dictum.*

III. DE CONDITIONE, SI liberos habuerit.

Prima huius conditionis regula: Si liberos habuerit, conditio exiſtit. Quæ regula ut per ſe uera eſt, ita ſuas habet exceptiones, quarum prima hæc eſt: Niſi adoptiui ſint liberi. Hæc exceptio approbatur l. 55. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis: Is cui in tempus liberorum tertia pars relicta eſt, utiq; nõ poterit adoptando tertiam partem conſequi. *Secunda exceptio eſt: Niſi nullos alios liberos habeat, quàm quos teſtamenti facti tempore habuit. Hæc exceptio approbatur l. 9. ff. de condit. & demonſtr. cuius uerba uide ſ. cap. 5. membr. 3. except. 18. Tertia exceptio eſt: Niſi uiuo marito teſtatore liberi ſint nati. Reprobatur hæc exceptio l. 59. ff. de condit. & demonſtr. his uerbis:* Si uir uxori ad tempus liberorum legauerit, dubitari poteſt an de his duntaxat filijs ſenſiſſet teſtator, qui poſt mortem eius nati fuiſſent: an de his qui uiuo eo ab eo ſuſcepti fuiſſent poſt teſtamẽtum factum, cùm manente matrimonio deceſsiſſet? Verùm æquum eſt proficere, ſiue uiuo marito, ſiue poſt mortem naſcantur. *Quarta exceptio eſt: Niſi poſt mortem legatarij naſcantur. Et hæc exceptio reprobatur l. 20. ff. ad S.C. Trebell. his uerbis:* Sed etſi ad tempus liberorum fuerit legatum relictum, & is uxorẽ prægnante deceſſerit, ad hæredẽ ſuũ transferet legatum. *Concordat l. 18. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Is cui legatum ita eſt, Si quãdo liberos habuerit: ſi prægnante uxore relicta deceſſerit, intelligitur expleta cõditione deceſsiſſe, & legatum ualere, ſi tamen poſthumus natus uiuus fuerit. *Concordat itẽ l. 153. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Intelligendus eſt mortis tempore fuiſſe, qui in utero relictus eſt. *Concordat item l. 187. ff. de reg. iuris, his uerbis:* Si quis prægnantẽ uxorem reliquit, non uidetur ſine liberis deceſsiſſe. *Quinta exceptio eſt: Niſi exciſo uentre natus ſit infans. Hæc exceptio reprobatur l. 141. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Etiam ea mulier, cum moreretur, creditur filium habere, quæ exciſo utero edere poſsit. *Sexta exceptio eſt: Niſi apud hoſtes ſit filius. Hæc exceptio reprobatur d. l. 141. his uerbis:* Nec non etiã alio caſu mulier poteſt habere filium, quẽ mortis tempore non habuit: utputa, eũ qui ab hoſtibus captus remanſit. *Septima exceptio eſt: Niſi mortuus natus ſit filius. Hæc exceptio approbatur l. 129. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Qui mortui naſcuntur, neq; nati neq; procreati uidentur: quia nunquã liberi appellari potuerunt. *Octaua exceptio eſt: Niſi liberi nati ſtatim ſint mortui. Hæc exceptio reprobatur l. 4. C. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Cùm uxori uſusfructus prędij legatur, & eius proprietas, cùm liberos habuerit: nato filio ſtatim proprietatis legati dies cedit, nec quidquã obeſt, ſi is decedat. *Nona exceptio eſt: Niſi mulier legataria ex alio quàm ex teſtatore liberos habuerit. Hæc exceptio approbatur l. 24. ff. de cõd. & dem. his uerbis:* Cùm uir uxori, quãdocunq; liberos habebit, fundũ legauit, ſi mulier diuortio facto liberos ex alio procreauerit, deinde ſoluto ſecũdo matrimonio ad priorẽ maritũ redierit: nõ intelligitur expleta conditio, quòd teſtatorẽ ueriſimile nõ eſt, de his liberis ſenſiſſe, qui ſe uiuo ex alio ſuſcepti fuiſſent. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator ſpecialiter expreſſerit, etiam ex alio liberos. Quæ replicatio approbatur l. 60. in prim. ff. eod. ti. his uerbis:* Sed ſi hoc ſpecialiter expreſsit teſtator, etiamſi ex alio poſt mortẽ ſuã liberos procreauerit, nihilominus eam ad legatũ admitti. *Hæc de prima propoſitæ cõditionis regula ſint dicta. Secũda regula: Si non habuerit liberos, conditio propoſita deficit, & legati actio denegatur. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi legatarius uel legataria, cui ſub iſta conditione legatum eſt, monaſteriũ ingrediatur, uel clericatũ ſuſcipiat. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 123. §. ſi quis ſub. cuius uerba uide ſ. condit. 1. reg. 2. except. 5. Secunda exceptio eſt. Niſi legatarius, cui ſub tali conditione legatum eſt, prægnante uxore deceſſerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt paulò ſuperius reg. prox. except. 4. Plures exceptiones uide J. condit prox. reg. 1.*

IIII. DE CONDITIONE, SI ſine liberis deceſſerit.

Prima huius cõditionis regula: Si ſine liberis mortuus fuerit, hæc conditio exiſtit. Quæ regula approbatur l. 17. §. ſi quis autem. ff. ad S.C. Trebell. cuius uerba J. proponentur. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi filius quem habet, ante patrem uel ſimul cum patre deceſſerit. Secunda exceptio eſt: Niſi incertum ſit, utrum pater an filius prior deceſ-

ſerit. Hæ duæ exceptiones reprobãtur d. §. ſi quis autem, his uerbis: Si quis ſuſceperit quidem filium, o erũm uiuus amiſerit, uidebitur ſine liberis deceſsiſſe. Sed ſi naufragio uel ruina uel aggreſſu, uel quo alio modo ſimul cum patre perierit, an cõditio defecerit uideamus? & magis non defeciſſe arbitror: quia non eſt uerum, filium eius ſuperuixiſſe. Aut igitur filius ſuperuixit patri, & extinxit conditionem fideicommiſsi: aut non ſuperuixit, & extitit conditio. Cùm autem quis antè, & quis poſtea deceſſerit, non apparet: extitiſſe conditionem fideicommiſsi, magis dicendum eſt. *Plura de hac re uide ſ. lib. 7. cap. 9. reg. 11.* *Tertia exceptio eſt: Niſi prægnante uxore deceſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 147. ff. de reg iuris. hiſce uerbis:* Si quis prægnantem uxorem reliquit, non uidetur ſine liberis deceſsiſſe. *Concordat l. 153. ff. de uerb. ſignif. his uerbis:* Intelligendus eſt mortis tempore fuiſſe, qui in utero relictus eſt. *Concordat item l. 20. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide ſ. con. tit. prox. reg. 1. except. 4. Iam dictæ exceptionis replicatio hæc eſt. Niſi poſthumus uiuus natus non ſit. Hæc replicatio approbatur l. 18. in fine. ff. quãdo dies leg. cedat. cuius uerba uide ſ. cond. 3 reg. 1. exc. 4.* *Quarta exceptio proponitur l. 77. in prin. ff ad S. C. Trebell. his uerbis:* Hæredibus inſtitutis filijs utriuſq; ſexus, ſingulos rogauit, ut qui ſine liberis decederet, partem ſuam hæreditatis ſorori fratri ue reſtitueret: aut ſi frater ſororue non eſſet, matri ſuæ. & hęc uerba adiecit: Voſq; liberi chariſsimi, hoc fideicommiſſo teneri inuicem uolo, donec liberos binos educaueritis. quæſitum eſt, ſi quis ex liberis duos filios procreauerit, quamuis ſuperſtites non reliquerit, an hęredes eius fideicommiſſum debeant? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, uideri fideicommiſsi onere liberatos. *Alias huiuſmodi exceptiones uide ſ. cond. prox. reg 2.* *Secunda regula: Si liberis relictis deceſſerit, conditio defeciſſe intelligitur, legatiq; actio denegatur. Quæ regula approbatur l. 17. §. ſi quis autẽ, ibi: aut igitur. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide paulò ſuperius reg. prox. exc. 2.* *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi adoptiui ſint liberi, quos reliquit. Hæc exceptio approbatur l. 74. ff. de con. tit. & demonſtr. his uerbis:* Fideicommiſſum à filijs relictum, ſi quis ex his ſine liberis diem ſuum obierit, adoptionis commento non excluditur. *Secunda exceptio eſt: Niſi liberos naturales reliquit. Hæc exceptio reprobatur, certo tamen modo, l. 17. §. ſi quis rogatus. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Si quis rogatus fuerit, ut ſi ſine liberis deceſſerit, reſtituat hæreditatem: Papinianus lib. 8. Reſponſorum ſcribit, etiam naturalem filium efficere, ut deficiat conditio: & in libertino, eoq; conliberto hoc ſcribit. Mihi autẽ (quod ad naturales liberos attinet) uoluntatis quæſtio uidetur eſſe, de quib. liberis teſtator ſenſerit: ſed hoc ex dignitate & ex uoluntate & ex conditione eius qui fideicommiſit, accipiendum erit. *Tertia exceptio: Niſi ex illegitimo matrimonio nati ſint liberi. Hæc exceptio reprobatur l. 77 §. fin. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Titius nepotes ex filia & furioſam filiam ſuam hęredem inſtituit, & fideicommiſit filiæ, ut ſi ſine liberis deceſsiſſet, pars ei data perueniret ad cohæredes: eam furioſam ipſe Titius in matrimonio collocauit, & enixa eſt filiam poſt mortem patris: quæſitum eſt, defuncta furioſa, ſuperſtite ex huiuſmodi coniunctione parta filia, an fideicommiſſum ad cohæredes pertineret? Scæuola reſpondit, cùm filiam reliquiſſe proponeretur, fideicommiſſum nõ deberi. Claudius: Nam etſi matrimonium cum furioſo non fuit, ſatis tamen factum eſt eiuſmodi cõditioni. *Quarta exceptio eſt: Niſi liberi relicti poſt deportationem patris ſint concepti. Hæc exceptio approbatur l. 17. §. ex facto. ff. ad S. C. Trebell. his uerbis:* Ex facto tractatum memini: rogauerat quædã mulier filium ſuũ, ut ſi ſine liberis deceſsiſſet, reſtitueret hæreditatem fratri ſuo: is poſtea deportatus in inſulam, liberos ſuſceperat: quærebatur igitur, an fideicommiſsi conditio defeciſſet? Nos igitur hoc dicimus, conceptos quidem ante deportationem, licet poſtea edantur, efficere ut conditio deficiat: poſt deportationẽ uerò ſuſceptos quaſi ab alio non prodeſſe, maximè cùm etiam bona ſua quodammodo cum ſua cauſa fiſco ſint uindicanda. *Quinta exceptio eſt: Niſi libertinus ſit filius & collegatarius. Hæc exceptio reprobatur l. 17 §. ſi quis rogatus. ibi: & in libertino. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide paulò ſ. excep. 2. Concordat l. 79. §. uolo. ff. de leg. 2 his uerbis:* Volo prædia dari libertis meis: quòd ſi quis eorum ſine liberis uita deceſſerit, partem eius ad reliquos pertinere uolo: collibertum patris, eundemq; filium ex uoluntate ſubſtitutionem excludere placuit. *Concordat item l. ult. ff. de iure deliberandi, his uerbis:* Qui filium libertinum habebat, hæredem eum inſtituerat: deinde ita ſcripſerat, Si mihi filius nullus erit, qui in ſuam tutelam ueniat. tunc Dama ſeruus liber eſto: is filius pupillus libertinus erat: quærebatur, ſi Dama liber eſſet? Trebatius negat: quia filij appellatione libertinus quoque contineretur. Labeo contrà: quia eo loco uerum filium accipi oporteret. Trebatij ſententiam probo (*Iabolenus ait*) ſi tamen teſtatorem de hoc filio locutum eſſe appareat. *Sexta exceptio eſt: Niſi filius apud hoſtes ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit,*

ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi poſt mortem legatarij ab hoſtibus redierit. Quæ replicatio approbatur l. 14. ff. de uerbor. ſignif. cuius uerba uide ſ. condit. 3. reg. 1. except. 6. Septima exceptio eſt: Niſi poſthumi liberi ſint. Quæ exceptio reprobatur l. 6. §. ſin autem is. C. de S. C. Trebell. cuius uerba J. proponentur except. 9. Concordant ea quæ dicta ſunt ſ. regul. proxim. exception. 3. Octaua exceptio eſt: Niſi non filium, ſed nepotem reliquerit. Et hæc exceptio reprobatur d. §. ſin autem is. Concordat l. 1. C. de cond. inſertis, hiſce uerbis: Cùm teſtatorem fideicommiſſum Trallianis ab eo, quem pro parte hæredem inſtituerat, ita reliquiſſe proponas, Si ſine liberis inſtitutus diem obijſſet: iſque nepotem quem ex filia ſuſceperat, hæredem inſtituerit: conditionem adſcriptam fideicommiſſo deſeciſſe manifeſtum eſt, niſi alia defuncti uoluntas euidenter probabitur. *Nona exceptio eſt: Niſi unico tantùm filio uel nepote relicto deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l. 99. §. ita fideicommiſſo. ff. de condition. & demonſtrat. his uerbis:* Ita fideicommiſſo dato, Volo reſtituas, ſi ſine liberis decedas: conditio deficit ex uoluntate, uel uno filio ſuperſtite relicto. *Concordat l. 6. §. ſin autē is. C. de S. C. Trebell. his uerbis:* Quoties pater uel mater, filio ſeu filia, filijs ſeu filiabus, ex æquis uel inæquis partibus inſtitutis, inuicem ſeu ſimpliciter quoſdam ex his, aut quendam rogauerit, qui prior ſine liberis deceſſerit, portionem hæreditatis ſuæ ſuperſtiti ſeu ſuperſtitibus reſtituere: ſi is qui fideicommiſſaria reſtitutione grauatus eſt, uno filio ſuperſtite, uel nepote ex filio ſeu ex filia nato, uel pronepote uel poſthumo relicto deceſſerit, non uidetur extitiſſe conditio, & ideo deficit fideicommiſſi petitio. *Decima exceptio: Niſi liberi relicti hæredes defuncti non extiterint. Hæc exceptio reprobatur l. filiusfamilias. 131. §. cùm quis ff. de leg. 1. his uerbis:* Cùm quis rogatus erit, ſi ſine liberis deceſſerit, per fideicommiſſum reſtituere: conditio defeciſſe uidebitur, ſi patri ſuperuixerint liberi, nec quæretur an hæredes extiterint. *Vndecima exceptio eſt. Niſi incertum ſit uter utri ſuperuixerit, uel ſimul cum patre filius interierit. Hæc exceptio approbatur l. 17. §. ſi quis autem. ff. ad S. C. Trebell. cuius uerba uide ſ. reg. 1. except. 2.*

V. DE CONDITIONE, SI uel dum cum liberis erit: item, Si non à liberis receſſerit.

Deficit hæc conditio, legatiq; actio denegatur, ſi à liberis receſſerit. Quæ regula approbatur l. 1. C. de condit. inſertis. cuius uerba uide ſ. cap. prox. in prin. Eius autem regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi per legatarium non ſtetit, quo minus ſit cum liberis. Hæc exceptio approbatur l. 11. §. ſi ea conditione. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 20. in prin. Concordat l. 29. §. uxori, in fin. ff de leg. 3. cuius uerba uide d. except. 20. Secunda exceptio eſt: Niſi conſilium retinuerit ſecum habendi liberos. Hæc exceptio approbatur l. 8 ff. de condit. & demonſtr. his uerbis: Si quis ita legauerit, Dum uxor mea cum filio erit, hæres meus ei tantum dato: ſi ea latitans patronum de medio diſceſſerit, ut tamen conſilium retineret habendi ſecum liberos, deberi ei legatum, Trebatius & Labeo aiunt: quia non omne momentum exigendum ſit, ut cum liberis ſit, ſed ut eam mentem & id propoſitum habeat, ne filium à ſemet dimittat, neúe per eam ſtet, quo minus cum ea filius educetur. *Tertia exceptio eſt: Niſi ob grauiorem ſeruitutem uitandam à liberis diſceſſerit. Hæc exceptio approbatur l. 13. §. fin. ff. de alimentis legatis, hiſce uerbis:* Conſultus de tali ſcriptura, Et tecum ſint ſemper uolo: quæro, cùm manumiſſi ab hærede, cum quo morati diu ſint, ſed ob grauiorem ſeruitutem ab eo diſceſſerint, an alimenta his debeantur, quæ negauit ſe præſtare, niſi uice ſeruitutis his uteretur? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quę proponerentur, deberi. *Quarta exceptio eſt: Niſi liberi cum quibus morari debuit, mortui ſint. Hæc exceptio approbatur d. l. 13. §. Imperator, his uerbis:* Imperator Antoninus Pius libertis Sextę Baſiliæ: Quamuis uerba teſtamenti ita ſe habeant, ut quoad cum Claudio Iuſto morati eſſetis, uobis alimenta & ueſtiaria legata ſint: tamen hanc fuiſſe defuncti cogitationem interpretor, ut poſt mortem Iuſti eadem uobis præſtari uoluerit. Scæuola reſpondit, eiuſmodi ſcripturam ita accipi, ut & neceſsitas alimentis præſtandis perpetuò maneat. *Concordat l. 20. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Mater filio hærede inſtituto per fideicommiſſum libertatem Pamphilo ſeruo ſuo dedit: eidem cibariorum nomine legauit quinos aureos, & ueſtiarij in ſingulos annos quinquagenos, ſi cum filio eius moraretur: quæro, filio eius defuncto an alimenta deberentur? Scæuola reſpondit, ſi conditioni paruiſſet, deberi etiam poſt mortem. *Concordat item l. 20. in prin. ff. de annuis legat. hiſce uerbis:* Annua his uerbis legauit, Si morentur cum matre mea, quam hæredem pro parte inſtitui: quæſitum eſt, an mortua matre conditio adpoſita defeciſſe uideatur, ac per hoc neque ueſtiaria neque cibaria his debeantur? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, deberi. *Concordat item l. 1. C. de leg. cuius uerba uide ſ. cap. prox. exc. 20. Propoſitæ exceptionis replicatio proponitur l. 81. in fine. ff. de cond. & demonſtr. de qua uide ſ. d. except. 20. repl. 1.*

Quinta

Quinta exceptio eſt: Niſi is cum quo morari iuſſus eſt, aſsiduè proficiſcatur, & in loca longinqua. Hæc exceptio tractatur l. 13. §. fin. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis: Vxore hærede ſcripta ita cauit: Libertis meis omnibus alimentorum nomine ſingulis annuos denarios duodecim ab hærede dari uolo, ſi ab uxore mea non receſſerint. quæro, cùm paterfamiliâs ſua uoluntate de ciuitate difficilè profectus ſit, ea autem aſsiduè proficiſcatur, an liberi cum ea proficiſci debeant? Scæuola reſpondit, non poſſe abſolutè reſponderi, cùm multa oriri poſsint, quæ pro bono ſint æſtimanda: ideoque huiuſmodi uarietatem uiri boni arbitrio dirimendam eſſe. *Sexta exceptio eſt: Niſi is cum quo morari iuſſus eſt, nihil amplius illi præſtet, quàm legatum eſt. Et hæc exceptio tractatur d. §. fin. his uerbis:* Item quæritur, cùm proficiſcens eis nihil amplius obtulerit, ac propter hoc eam ſecuri non ſint, an legatum debeatur? Scæuola reſpondit, & hoc ex longinquis breuibusque excurſionibus, & modo legati æſtimandum eſſe.

VI. DE CONDITIONE, SI hæres erit.

Prima regula: Legatum ab aliquo ita relictum, Si hæres erit: conditionale non eſt. Quæ regula approbatur l. 5 ff. de leg. 1. his uerbis: Hæc uerba teſtatoris. Quiſquis mihi ex ſupraſcriptis hæres erit: aut, Si hæres erit Seius: uel, Si hæreditatem adierit: ſubiectum legatum uel fideicommiſſum non faciunt conditionale. *Concordat l. 19. §. hæc ſcriptura. ff. de condit. & demonſtrat. cuius uerba uide ∫. exception. proxim. Concordat item l. 105. in prin ff. eod. tit. cuius uerba uide ∫. lib. prox cap. 8. reg. 1. except. 2. repl. 3. Concordat item l. 21. §. fin. ff. quando dies legati cedat. cuius uerba uide d. repl. 3. Concordat item l. 22. §. quædã. ff. eod. tit. cuius uerba uide d. except. 2. repl. 4. Proinde etſi hæres inſtitutus, à quo ita legatum eſt, Si hæres erit: hæres non exiſtat, nihilominus tamen ſubſtitutus legatum debet.[a] Et ſi legatarius, antequàm ille, à quo legatum ei relictum eſt, hæreditatem adeat, deceſſerit, nihilominus legatum ad ſuos hæredes transmittit.[b] Planè propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi teſtator uoluerit conditionem eſſe. Hæc exceptio approbatur l. 19. §. hæc ſcriptura. ff. de cond. & demonſtr. his uerbis:* Hæc ſcriptura, Si Primus hæres erit, centum dare damnas eſto: pro conditione non eſt accipienda. magis enim demonſtrauit teſtator, quando legatum debeatur, quàm conditionem inſeruit: niſi forrè hoc animo fuerit teſtator, ut faceret conditionem. *Secunda exceptio eſt: Niſi duobus hæredibus inſtitutis, Seio puta & Meuio, dixerit teſtator: Si Seius mihi hæres erit, tunc hæredes mei Titio centum danto. Hæc exceptio approbatur l. 22. §. fin. ff. quando dies leg. ced. his uerbis:* Si tantùm duos hæredes inſtituam, & ſi alter ex his adeat hæreditatem, alteri legem ab omnibus hæredibus non erit quidem pro ſuperuacuo ea conditio, ſed in portione quidem cohæredis ualebit. in ipſius autem, cuius perſona in conditione comprehenſa eſt, ſuperuacua erit, perinde atque ſi ſolo cohærede inſtituto, eo modo legatum eſt. *Tertia exceptio eſt: Niſi non legatum ſit, ſed inſtitutio hæredis facta, ſi & alter hæres eſſet. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. ſi quis ita. ff. de hæred. inſt. his uerbis:* Si quis ita ſcripſerit, Si Titius hæres erit, Seius hæres eſto: quaſi quæuis conditio expectatur Titij aditio, ut Seius hæres fiat: & ſanè & Iuliano & Tertylliano hoc uidetur. *Secunda regula: In ijs ergo caſibus in quibus ſcriptura hæc, Si hæres erit: conditionem facit, conditio regulariter exiſtit, ſi hæres extiterit. cuius regulæ exceptiones hæ ſunt: Prima exceptio eſt: Niſi coactus hæreditatem adierit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ habentur ∫. cap. 1. except. 41. repl. 2. Secunda exceptio eſt: Niſi ab inteſtato hæres exiſtat. Hæc exceptio approbatur l. 20. in prin. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam. cuius uerba uide ∫. lib. prox. cap. 14. except. 22. Concordat l. 3. & l. 6. §. hæc uerba. ff. de uulgari ſubſtit. quarum legum uerba uide ∫. lib. 28. cap. 15. except. 139. item cap. 22. reg. 16. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm quis filio ſuo impuberi Seium ſubſtituiſſet, et ab eo legaſſet Titio ita, Si Seius mihi hæres erit: filius hæres extiterit, & intra pubertatem deceſſerit. hoc enim caſu Seius ſubſtitutus impuberis, non teſtatoris hæres efficitur, & ob id uidetur defeciſſe conditio. Verùm exceptio hæc reprobatur l. 44. ff. de uulgari ſubſtitut. his uerbis:* Paterfamiliâs primis tabulis poſthumo hærede inſtituto, ſecundis ſibi uel filio, ſi intra pubertatem deceſsiſſet, Caium Seium fratrem ſuum ſubſtituit, deindé Titium Caio Seio, & poſtea ſic dixit: Quòd ſi Caius Seius frater meus primo loco ſubſtitutus hæres mihi erit, tunc Titio fideicommiſſum relinquo. Quæro, cùm filius patri hæres extiterit, eoque intra pubertatem mortuo frater teſtatoris ex ſubſtitutione hæres ſit, an fideicommiſſum debeatur, cùm ita relictum ſit, ſi Caius Seius frater ſuus ſibi hæres extitiſſet? Paulus reſpondit, defuncti fratrem, qui in utrunque caſum ſubſtitutus eſt, filio impubere defuncto ea quæ teſtator reliquit, præſtare debere: nec aduerſari hæc uerba, Quòd ſi Caius Seius mihi hæres erit, tunc dari uolo: cùm uerum ſit, eum teſtatori hæredem extitiſſe. *Quarta exceptio uidetur: Niſi hæres exiſtens poſtea hæres eſſe deſierit. quæ exceptio reprobatur l. 29. ff. de uulgari ſubſtit. his uerbis:* In ſubſtitutione filio ita facta, Quiſquis mihi ex ſupraſcriptis hæres erit, idem filio hæres eſto: quæritur, quiſquis hæres quandoq;

[a] l. antepenult. §. fin. ff. de leg. 1.

[b] l. 22. §. quædam. ff. quando dies leg. cedat.

doque fuerit intelligatur, an quiſquis tum hæres erit, cùm filius moriatur? Placuit prudentibus, ſi quandoq; hæres fuiſſet: quamuis enim uiuo pupillo hæres eſſe deſijſſet (fortè ex cauſa de inofficioſo, quæ pro parte mota eſt) futurum tamen eum hæredem ex ſubſtitutione creditum eſt. Non ſimili modo in hac ſpecie dicendum eſt, ſi quis, cùm filios duos haberet, Caium puberem, Lucium impuberem ita filio ſubſtituiſſet: Si Lucius filius meus impubes deceſſerit, neque mihi Caius filius hæres erit, tunc Seius hæres eſto. Nam ita prudentes hoc interpretati ſunt, ut ad impuberis mortem conditio ſubſtitutionis eſſet referenda. *Concordat l. 41. §. talim. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. lib. 28. cap. 13. except. 138. repl. 2.* *Quinta exceptio eſt: Niſi per alium exiſtat heres, ut dominus uel pater inſtituti. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ā. lib. 28. cap. 22. regul. 16.* *Sexta exceptio uidetur: Niſi ex ſubſtitutione, non ex inſtitutione heres exiſtat. Hæc exceptio reprobatur l. 12. §. 1. ff. de uulg. ſubſtit. cuius uerba uide ā. d. cap. 22. reg. 17.*

VII. DE CONDITIONE, Si hæres non erit.

Prima regula: Exiſtit hæc conditio, ſi heres non ſit. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ita inſtitutio heredis ſit facta, Si Titius heres non erit, Titius heres eſto. Hæc exceptio approbatur, certo tamen modo, l. ult. §. 1. ff. de uulgari & pupill. ſubſtit. de quo ā. lib. 28. cap. 13. except. 128. *Secunda exceptio eſt: Niſi cùm quis ſubſtituto ſubſtitutus eſſet ſub hac conditione, Si ſubſtitutus heres non erit: ſubſtitutus heres non ſit ob id, quia inſtitutus heres exiſtat. tunc enim ſubſtituto ſubſtitutus cum inſtituto heres eſſe nequit, quamuis conditio ſubſtitutionis extiterit. quæ exceptio approbatur l. 17. in prin ff. de hered. inſtit. cuius uerba uide ā. lib. 28. cap. 22. reg. 12.* *Tertia exceptio eſt: Niſi heres non ſit ob id, quòd ante diem hereditatis cedentem fuerit mortuus. Hæc exceptio reprobatur l. ult. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Vxori ex parte ſextante hæredi inſtitutę ſubſtituit, & hæredum fidei commiſit, ſi uxor hæres non erit, dotem ei & alia quædam dari: poſt mortem mariti uxor ante conditionem, & priuſquam adiret hæreditatem, deceſsit: quæſitum eſt, an dies fideicommiſsi, cùm moritur, ceſsiſſe uideatur, ideoque hæredibus eius debeatur? Reſpondit Scæuola, Si uxor prius deceſsit, quàm hæreditatem adiret, uideri diem fideicommiſsi ceſsiſſe. *Concordat l. ab omnibus. 101. §. cum quidam. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 8. reg. 2. except. 4.*

Secunda regula: Deficit hæc conditio, & legati actio denegatur, ſi heres extiterit. Quæ regula approbatur l. 19. §. ſed ſi ſic. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis: Si ſic leget, Si Primus mihi hæres non erit, damnas eſto Secundus dare: & Primus hæres extiterit, legatum nō debebitur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi pro parte tantùm heres ſit. Hæc exceptio reprobatur d. §. ſed ſi ſic, his uerbis:* Si Primus adierit cum Secundo, non extitiſſe conditionem, nequaquam ambigendum eſt. *Concordat d. l. 19. §. ſi à Primo. cuius uerba uide ſ. proximè.* *Secunda exceptio eſt: Niſi alter ex duobus heres non extiterit. tunc enim, quamuis alter heres extiterit, legatum tamen debebitur. Hæc exceptio approbatur in caſe d. §. ſi à Primo, his uerbis:* Si à Primo ita legatum ſit, Si Secundus hæres non erit, uiginti Titio dato: ſimili modo à Secundo, ſi eidem Titio ita legatum ſit, Si Primus hæres non erit: & ambo hæredes extiterint, legati conditio deficiet: ſi alter hæres extitit, alter nō extitit, legatum debebitur. *Tertia exceptio eſt: Niſi cùm ſeruus duorum heres inſtitutus eſſet, & ita eſſet legatum, Si ſeruus heres nō erit: ſeruus altero dominorum iubente, altero prohibente, hereditatem adierit. Hæc exceptio approbatur l. 46. in prin. ff. de uulgari ſubſtitut. his uerbis:* Seruum communem habemus, hic hæres ſcriptus eſt, et ſi hęres non ſit, Mæuius illi ſubſtitutus eſt: alterius iuſſu dominorum adijt hæreditatem, alterius non: quæritur, an ſubſtituto locus ſit, an nō? & uerius eſt, ſubſtituto locum eſſe. *Quarta exceptio eſt: Niſi coactus hereditatem adierit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt ā. cap. 3. membr. 2. exc. 24.* *Quinta exceptio eſt: Niſi per contra tabulas bonorum poſſeſsionem heres extiterit. Hæc exceptio reprobatur l. 19. §. ſi patronus. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Si patronus contra tabulas bonorum poſſeſsione accepta, debitā portionem occupet, legata quæ ſic data ſunt, Si patronus hæres non erit: non debet cohæres patroni præſtare. *Plura de regula propoſita uide ā. lib. 28. cap. 13. except. 132.*

VIII. DE CONDITIONE, SI rationes reddiderit.

Prima regula: De definitione huius conditionis proponitur l. 80. §. quid ergo. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis: Quid continetur his uerbis, Si rationes reddiderit? quidam hoc aiunt, Si reliqua reddiderit: quaſi nihil interſit, utrum ſub hac conditione, Si reliqua: an ſub hac, Si rationes reddiderit. Sed nos (*Calliſtratus ait*) neque conditionem meram putamus eſſe, quæ in datione exiſtat: neq; meram conditionem, quæ in facto ſit: ſed eam conditionem, quæ ex quadam miſtura conſiſtat. nam non utique, ſi ille in ſolle reliqua obtulerit, liber erit (non enim teſtator hoc ſenſit) ſed illud, ut rationes reddat,

reddat, quomodo ſeruus reddere ſolet, id eſt, legandas offerre rationes primùm, deinde computandas, ut explorari poſsit im putationes probè, an improbè referantur, rectè relata accepta, an non rectè: ita enim incipit quidem res à facto, peruenit autem ad pecuniam. Ineſt his uerbis etiam, hæredes noticia inſtrui rationum, ut ſciant quid in quaq; ratione ſcriptum ſit. Nam quod ipſe uiuus facturus erat, id ab hæredibus ſuis fieri iuſsiſſe intelligitor. Ille autem utiq; ſolebat, non ſic ſeruo ſoo oſtendenti reliquas rationes ſubſcribere: ſed ita ut legeret, examinaret, exciperet. Itaque & cùm ſeruo ſub hac conditione teſtamento libertas datur, Si rationes reddiderit: non hanc ſolam habet ſignificationem, ſi cautiones inſtrumentaq; omnia actus ſui exhibuerit hæredi, ſed et ſi reliqua ſoluerit. *Concordat l.31.in prin.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ. cap.5.quæſt.3.except.10.repl.6.* Cōcordat item l.79. *§.hac conditione.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ. cap. prox.except.37.repl.2. Concordat itē l ſi ſeruo.32.in prin. ff. de ſtatuliberis, his uerbis:* Si ſeruo ſub conditione rationum editarum legatum ſit: per eam conditionem iuſſum eſſe eum accipere legatum, ut pecuniam reliquorum reddat, non dubitatur. *Alia huiuſmodi definitio proponitur l. 109. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Qui ſub conditione rationum reddendarum liber eſſe iuſſus eſt, docere debet conſtare fidem omnibus quæ ab eo geſta ſunt, ut neque ſubtraxerit quid ex his quæ acceperit: neque expreſſum rationibus præſcripſerit, quod non dederit: ſed & quod reliquum per contextum ſcriptum eſt remanere apud eum, ſoluere debet. neq; enim aliter liber eſſe poteſt, quàm ſi hoc modo conditioni, ſub qua data eſt libertas, ſatisfecerit. Cæterùm debitores, cum quibus ipſe contraxit, non utique in diem mortis domini ſui fuiſſe idoneos, præſtare cogendus eſt: ſed eo tempore quo his creditum eſt, eius conditionis fuiſſe, ut diligens paterfamilias his crediturus fuerit. *Sed & alia huiuſmodi definitio continetur l.41.§.Stichus.ff. de fideicommiſſ. libert. his uerbis:* Stichus & Damas ſerui mei, ſi rationes reddiderint, liberi eſtote: quæſitum eſt, an non ſolùm rationes, uerùm ſi qua alia con[...]io & fraude eorum amota ſunt, præſtari ab his debeant, ut ad libertatē perueniant? Scæuola reſpondit, rationum reddendarum conditione contineri omne quod quoquo genere ſerui actum ſidemque reſpiceret. *Secunda regula: Exiſtit hæc conditio, ſi [...]uus rationes reddiderit, & reliqua ſoluerit. Quæ regula ex præcedentibus patet. Eius autem regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm duobus ſub conditione rationum reddendarum legatum eſſet, altero rationes reddere parato, alter non reddat rationes. Hæc exceptio approbatur certa conditione l.13.§.ſi duo. ff. de ſtatuliberis, hiſce uerbis:* Si duo ſerui rationibus redditis liberi eſſe iuſsi fuerint, & ſeparatim rationes geſſerint, non dubiè ſeparatim quoque cōditioni parere poterunt. Sed ſi actus eorum communiter geſtus ita mixtus fuerit, ut ſeparari non poſsit, neceſſariò alter ceſſando alterius libertatem impediet. nec uidebitur conditio in perſona alterius impleta, niſi id quod computatione rationum habita reliquum fuerit, aut uterque aut alter totum ſoluerit. *Plura de exceptione propoſita uide ſ. cap.5. quæſt.3. except.5. repl. 6. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi aliàs quàm hæredi rationes reddiderit, uel reliqua ſoluerit. Hæc exceptio ut regulariter uera eſt, ita ſuas habet replicationes. quarum prima hæc eſt: Niſi hæres abſens ſit. tunc enim arbiter à magiſtratu dari poteſt, cui ſeruus rationes reddat. Quæ replicatio approbatur l.47.§.ſi Sticho.ff.de fideicommiſſ. libertat. his uerbis:* Si Sticho libertas per fideicommiſſum data fuerit ſub conditione, ſi rationes reddidiſſet, & is abſente hærede paratus ſit reliqua ſoluere: Prætoris officio continetur, ut uirum bonum eligat, cuius arbitrio rationes computentur: & ut peculium, quæ ex computatione colligitur, deponat, atque ita pronunciet libertatem eorum ex cauſa fideicommiſſi deberi. Hoc autem fieri conueniet, ſi hæres iuſta ex cauſa aberit. nam ſi latitauerit, ſatis erit liquere Prætori, per ſeruum non ſtare, quo minus conditioni pareat: atque ita pronunciare de libertate oportebit. *Concordat l. 48. ff. de condition. & demonſtration. his uerbis:* Si cui libertas data ſit directò ſub hac conditione, ſi rationes reddidiſſet, arbitrum à conſulibus dari, diuus Pius permiſit his uerbis: Aditi à uobis ampliſsimi conſules arbitrum dabunt, qui excuſsis rationibus non tantùm quæ reliqua ſunt, Epaphroditi conſtituent, uerùm etiam quas rationes quæque inſtrumenta tradere aut exhibere dominis ſuis debeat. Cuius ſententiæ cùm fuerit ſatisfactum, non impedietur Epaphroditi libertas. *Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi hæres ſtatuliberum uendiderit. hoc enim caſu emptori reliqua ſoluendo conditio exiſtit. Quæ replicatio approbatur l. 6. §. fin. ff. de ſtatuliberis, hiſce uerbis:* Si quis non dare decem, ſed rationibus redditis liber eſſe iuſſus eſt, an ad emptorem hæc conditio tranſeat, uideamus? Et aliàs ſciendum eſt, eas demum conditiones ad emptorem tranſire, quæ ſunt in dando: cæterùm ſi quæ ſunt in faciendo, non tranſeunt:

tranſeunt: utputa, ſi filium eius literas edocuerit: hæ enim perſonis eorum cohærent, quibus adſcribuntur. Rationum autem reddendarum conditio, quod ad reliqua quidem attinet, in danda pecunia conſiſtit: quod autem ad ipſa uolumina rationum tradenda, perconrandas atq; examinandas rationes & diſpungendas atque excutiendas, factum habet. Nunquid ergo reliqua quidem emptori dando perueniat ad libertatem, cætera in perſona hæredis conſiſtant? Puto igitur & ad emptorem reliquorum ſolutionem tranſmitti: ſic fiet, ut diuidatur conditio: & ita Pomponius libro octauo, & Sabinus ſcribunt. *Tertia replicatio eſt: Niſi tutori hæredis impuberis reliqua ſoluerit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit. Verùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi in fraudem hæredis cum tutore colluſio ſit facta. Hæc duplicatio approbatur l.22. in principio. ff. de manumiſſ. teſtam. his uerbis:* Qui filium impuberem hæredem inſtituit, Stichum ratione argenti, quod ſub cura eius eſſet, reddita liberum eſſe iuſſerat: is ſeruus partem argenti ſubtractam cum tutore diuiſit, atq; ita tutor parem ei rationem adſcripſit: conſultus Africanus, an Stichus liber eſſet? reſpondit, non eſſe liberum. Nam quod alioquin placet, ſi ſtatuliber pecuniam dare iuſſus tutori det, uel ſi per tutorem ſtet, quo minus pareatur conditioni, peruenire eum ad libertatem: ita accipiendum eſt, ut bona fide & citra fraudem ſtatuliberi & tutoris id fiat, ſicuti & in alienationibus rerum pupillarium ſeruatur. Itaque etſi offerente ſtatulibero pecuniam tutori, in fraudem pupilli accipere nolit, non aliter libertatem contingere, quàm ſi ſeruus fraude careat. Eademque & in curatore ſunt dicenda. *Quarta replicatio eſt: Niſi curatori hæredis adoleſcentis reliqua ſoluit. Hæc replicatio reprobatur l.51. ff. eodem titulo, his uerbis:* Lucius Titius ſeruo libertatem dedit, ſi rationem actus ſui ex fide reddidiſſet Caio Seio filio ſuo. Cùm annos pubertatis egreſſus fuiſſet Caius Seius, à curatoribus eiuſdem conuentus ſeruus apud iudicem omnibus ſatisfecit, exacta cautione à curatoribus: pronunciatum eſt, liberum eum eſſe. Nunc Caius Seius filius teſtatoris negat, curatoribus ſuis rectè pecuniam illatam eſſe: quæro, an iure ſoluta ſit quantitas? Paulus reſpondit, curatoribus quidem adoleſcentis reliquam rationem, ut conditio teſtamento adſcripta impleatur, non iure ſolutam uideri: ſed ſi præſente adoleſcente pecunia illata eſt, uel in rationes eius relata, impletam conditionem uideri, ac ſi ipſi ſoluta fuiſſet.

Hæc de ſecunda exceptione eiusq; replicationibus ſint dicta. Tertia exceptio eſt: Niſi non omnibus hæredibus reliqua ſoluerit. Hæc exceptio approbatur l.12. ff. de ſtatuliberis, hiſce uerbis: Si quis teſtamento libertatem acceperit ſub conditione, Si rationem reddiderit: debet pro hæreditaria parte hæredibus reliqua ſoluere, etiamſi nomina quorundam hæredum ſint in conditione poſita. *Quarta exceptio eſt: Niſi non ſolidum ſit ſolutum uel præſtitum. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit. Verùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi per errorem & imprudentiam minus ſit ſolutum. Hæc replicatio approbatur l.31. ff. de conditionibus & demonſtrationibus. cuius uerba cum alijs ſimilibus uide ſuprà capite 5. membr. 3. exceptione 10. replicat. 6. Secunda replicatio eſt: Niſi reliquum ſit obſcurius, pro quo ſatiſdare ſit paratus. Hæc replicatio approbatur l.5. in princip. ff. de ſtatuliberis, hiſce uerbis:* Statuliber rationem reddere iuſſus, reliquum quod apparet ſoluit, de eo quod obſcurius eſt ſatiſdare paratus eſt: Neratius & Ariſto rectè putant, liberum fore, ne multi ad libertatem peruenire non poſſint incerta cauſa, ratione & genere negocij huiuſmodi. *Concordat l.14. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide 5. reg. 3. except. 3. in fine. Tertia replicatio proponitur l. 41. §. libertatem. ff. de fideicommiſſ. liber. his uerbis:* Libertatem ita teſtamento dedit, Cupitum ſeruum meum, cùm Martianus filius meus ſedecim annos impleuerit, rationibus redditis liberum eſſe uolo: poſt mortem teſtatoris tutores Cupito exactionem commiſerunt, iſque numos redactos expenſauit eiſdem tutoribus, deinde filius impubes deceſſit, cui mater hæres extitit, & tutorem tutelæ iudicio filij condemnatum habuit. Cupitus ad libertatem proclamabat eo tempore, quo ſi uiueret Martianus, annos ſedecim ætatis habiturus eſſet, offerens rationes unius anni in die mortis teſtatoris, quo cæteræ ſubſcriptæ fuerunt: quæſitum eſt, an eas quoque rationes, quas tutores periculo ſuo egerunt, Cupitus reddere compelli debeat? Scæuola reſpondit, eum de quo quæritur, conditioni rationis reddendæ ita uideri paruiſſe, ſi omne quod ex eo quod geſſit, rectè deſiderari poteſt, reddiderit. nam alteram conditionem humaniore interpretatione ita accipi poſſe, ut defuncto pupillo tempus, quo ſi uiueret, ſexdecim annos impleret, expectare ſatis fuerit. *Quarta replicatio proponitur ac reprobatur d. l. 41. §. ab hæredibus, his uerbis:* Ab hæredibus meis peto, fideique eorum committo, cùm filius meus ſedecim annos impleuerit, Stichum rationibus redditis manumittant: quæro,

an eundem ſeruum teſtator uſq; in diem pubertatis filij ſui actum agere uoluerit? Scæuola reſpondit, manifeſtum eſſe, teſtatorem huius quoq; actus rationem à Sticho reddi uoluiſſe. *Quinta replicatio proponitur, & uarié tractatur l. 40. §. ſeruus. ff. de ſtatulib. hiſce uerbis:* Seruus teſtamento ita manomiſſus eſt: Stichus ſeruus meus actor, ſi rationem omnem actus ſui hæredi meo reddiderit, eoq; nomine ſatisfecerit, liber eſto: eiq; cum liber erit, dari uolo uiginti, & peculium ſuum. quæſitum eſt, an ſi rationes quas egit per multos annos ſine ſubſcriptione teſtatoris, hæredi reddere paratus ſit, liber ex teſtamento fiat, cùm propter grauem ualetudinem teſtator non potuerit rationibus ſubſcribere, teſtamento tamen ſubſcripſerit? Scæuola reſpondit, ſi ex fide ratio redderetur, reliquaque inferantur, liberum fore. Item quæro, an ea quæ exacta ſunt per adiutores eius, neq; calendario illata ſunt aut fraudulenter acta, huic adſcribi poſsint, cùm eſſet his præpoſitus? Idem reſpondit, ſi id eſſet quod culpæ eius deberet imputari, ſpectare ad rationis reddendæ neceſsitatem. Itē quæro, an eo quoque nomine ratio haberi debeat, quòd neq; à conductoribus prædiorum, neq; à uillicis penſiones exegerit, & inſuper etiam quòd mutuum eis dederit? Idem Scæuola reſpondit, ut ſuprà reſponſum eſt. Item quæro, an & eo nomine teneatur, quòd omnem rem ſuam, id eſt, peculium ſuum exportauerit, antequam rationes redderet? Reſpondit idem, nihil eam rem impedire conditionem, ſi modò ratio redderetur. *Sexta replicatio proponitur d. l. 40. §. fin. his uerbis:* Argentarius coactor, cùm penè totam fortunam in nominibus haberet, ſeruis actoribus ita libertatem dedit, Quiſquis mihi hæres erit, ſi Damas ſeruus meus actus ſui, qui agitur eius nomine & Pamphili conſerui ſui, hæredi meo rationes reddiderit, pariaq; fecerit, à die mortis meę intra menſem ſextum liber eſto: quæſitum eſt, an hæc uerba, Pariaq; fecerit, ad omnia nomina pertineant, perinde ac hoc ſignificent, ſi omnem pecuniam ab omnibus exegerit, & hæredi ſoluerit, uel eorum nomine ſatisfecerit: et ſi in exactione nominum ceſſauerit, intra ſex menſes libertas illis non competat? Scæuola reſpondit, manifeſtam eſſe conditionem uerbis teſtamenti ſupraſcriptis propoſitam. Igitur ita demum liberos fore, ſi aut ei pareant, aut per hæredem ſtet, quo minus pareant. *Septima replicatio eſt: Niſi quædam caſu ſine culpa eius qui reliqua ſoluere debuit, perierint. Hæc replicatio approbatur l. 22. §. fin. ff. de manumiß. teſt. his uerbis:* Quæſitum eſt, ſi rationem argenti reddere iuſſus eſt, in quem modum intelligendus ſit conditioni paruiſſe: id eſt, an ſi quædam uaſa ſine culpa eius perierint, atq; ita reliqua uaſa hæredi bona fide aſsignauerit, perueniat ad libertatem? Africanus reſpondit, peruenturum. nam ſufficere, ſi ex bono & æquo rationem reddat: denique quam rationem bonus paterfamiliâs reciperet, ea hæredi reddita impletam conditionem uideri. *Concordat l. 41. §. Titius. ff. de fideicommiß. libertat. his uerbis:* Titius Sticho ſeruo ſuo libertatem ſic dedit, Si rationes reddiderit: quæro, an ratio per eum geſta ita computari debeat, ut damna quæ caſu contigerunt, ad onus reliquorum non pertineant? Scæuola reſpondit, in negocio quod uoluntate domini adminiſtraſſe proponatur, ea damna quæ caſu ita acciderunt, ut ſeruo nihil imputari poſsit, non pertinere ad reliquorum onus. *Octaua replicatio eſt: Niſi rationes ſint non ſcriptæ. Hæc replicatio reprobatur l. 26. in prin. ff. de ſtatuliberis, hiſce uerbis:* Libertate ſeruo ſub conditione rationis redditæ teſtamento data, hæres non ſolùm ſcriptam rationem exigit, uerumetiam quæ ſine ſcriptura ab eo adminiſtrata eſt. *Reliqua quæ in ratione reddenda ueniant, uel non ueniant, uide §. reg. 1. ſed & propoſitæ exceptionis ſpecies & exempla ſunt exceptiones tres proximè ſequentes.* *Quinta exceptio eſt: Niſi rationes & inſtrumenta non exhibuerit uel reddiderit. Hæc exceptio approbatur l. 23. §. quæſtion. in fin. ff. de manumiß. teſt. his uerbis:* In reliquis accipere debemus, ut & ipſa rationum uolumina reddantur. *Concordat l. 8. §. is qui reddere. ff. de liberat. legat. his uerbis:* Is qui reddere rationes iuſſus eſt, non uidetur ſatisfacere, ſi reliquum reddat, non editis rationibus. *Concordat item l. 48. ff. de condition. & demonſtration. cuius uerba uide paulò ſuperius exceptione 2. replicatione prima. Item concordat l. 80. §. quid ergo. ff. eod. titulo. cuius uerba uide ſuprà reg. 1. in principio.* *Sexta exceptio eſt: Niſi ea quæ furto abſtulit, non reddat. Hæc exceptio approbatur l. 40. in principio. ff. de ſtatuliberis, hiſce uerbis:* Sticho libertas data eſt hoc modo. Ab hæredibus meis peto, fideique eorum committo, ut rationibus redditis Stichum manumittant: quæſitum eſt, cùm ampla pecunia exacta poſt mortem teſtatoris ſibi commiſſa relinqueretur, & quaſdam ſummas à colonis exactas rationibus non intulerit, hæreditatemque ſpoliauerit, apertis clàm horreis, ſublataque ſupellectili, & ueſte & uaſis, & apothecia exhauſtis: an non prius ei fideicommiſſaria libertas debeatur, quàm & ea quæ mala ratione reliquatus

liquatus eſt,& quæ furatus eſt,repoſuerit? Scæuola reſpondit, non prius ei fideicommiſſariam libertatem præſtandam, quàm & reliqua omnia quæ per eum abeſſent, reſtituiſſet. *Concordat l.41.§.Stichus.ff.de fideicomm.libert.cuius uerba uide paulò ſuperius reg.1.in fine.Concordat item l.4.C.de teſt.manumiß.his uerbis:* Is cui libertas ſeu fideicommiſſaria, ſeu directa, ſi rationes reddidiſſet, relicta eſt: ante reliqua illata,& ea quæ malo conſilio amota ſunt, ad libertatem non poteſt peruenire. *Septima exceptio eſt: Niſi debitores rationum deſierint eſſe ſoluendo. Hæc exceptio reprobatur l.109.in fine.ff.de condition.& demonſtration.cuius uerba uide ſ.reg.2. Cui concordat l.41.§.fin.ff.de fideicommiſſ.libert. his uerbis:* Stichum rationibus redditis manumitti uolo. Stichus arcarios probante domino nomina fecit, & rationes à domino ſcriptas exhibet, nec poſtea nomen ullum fecit: quæro, an ſi qui minus ſoluendo fuerint debitores, quibus alij exactores erant applicati, nondum uideatur cõditioni ſatiſfactum? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, non pertinere ad onus reddendarum rationum, quòd ſoluendo non eſſent debitores. *Octaua exceptio eſt: Niſi non ibi, ubi oportet, rationes reddat, uel reliqua ſoluat. Hæc exceptio approbatur l.110.§.fin.ff. de condition.& demonſtration.his uerbis:* Priſcus reſpondit, ſtatuliberum non utiq; ibi, ubi paterfamiliâs deceſſerit, aut ubi ipſe relictus ſit, aut ubi uelit, rationem reddere debere: ſed interim proficiſci ad eum, cui reddere debeat, utiq; ſi is reipub. cauſa aberit. Veriſsimum eſt autem, ut aliàs aliud ex perſona locoq; ſit æſtimandum. *Nona exceptio eſt: Niſi non debito tempore reddat. Hæc exceptio approbatur l.41.§.intra certa.ff. de fideicom. libert.his uerbis:* Intra certa tempora conditioni reddendarum rationum non paruerunt, poſtea parati erant: quæſitum eſt, an perueniant ad libertatem? Scæuola reſpondit, ſi per ipſos ſtetiſſet, quo minus intra tempora præſcripta conditioni parêrent, non idcirco liberos fore, quòd poſtea rationem uelint reddere. *Ait Iuriſconſultus:* Si per ipſos ſtetiſſet, quo minus intra tempora præſcripta conditioni parêrent. *Ex hiſce uerbis elicitur prima aduerſus exceptionem propoſitam replicatio, hæc nimirum: Niſi non ſtat per legatarium, quo minus intra ſtatutum tempus cõditioni pareat. Cuius elegans exemplum proponitur l.28. in prin.ff. de ſtatuliberis, hiſce uerbis:* Si hæreditas eius qui ſeruum intra dies 30 mortis ſuæ, ſi rationes reddidiſſet, liberum eſſe iuſſerat, fortè poſt 30 dies adita eſt: iure quidem ſtricto ita manumiſſus liber eſſe non poteſt, quoniam conditione deficitur: ſed fauor libertatis eò perduxit, ut reſpõderetur expletam eſſe conditionem, ſi per eum cui data eſſet, non ſtaret, quo minus expleretur. *Secunda replicatio eſt: Niſi teſtator tempus conditioni rationum reddendarum non adiecit. Hæc replicatio approbatur l.40.§.Titius.ff.de ſtatuliberis, hiſce uerbis:* Titius teſtamento ſeruos actores ſingulos diuerſis perſonis legauit cum adiectione, Si rationes reddiderint hæredi: deinde proprio capite ita ſcripſit, Omnes actores quos legaui, uel manumiſero, intra quartum mortis meæ menſem rationes reddere nolo, & dominis quibus à me legati ſunt, reddi: infrà deinde alios actores liberos eſſe iuſsit æquè cum hac adiectione, Si rationes hæredi reddiderint: quæro, cùm per hæredem fiat, quo minus reddantur, utrum ſtatuliberi eſſe deſinant, an nihilominus quádoq; poſsint reddita ratione, & reliquis illatis, libertatem ex teſtamento conſequi? Scæuola reſpondit, legata quidem & libertates non aliàs competere, quàm ſi rationes redditæ eſſent, aut per hæredem ſtaret, quo minus redderentur. Verùm iudicatur æſtimandũ, utrum tempus conditioni legatorum libertatumq; additum uideatur, an libero tempore reddere uolentibus reliqua hæredibus quatuor menſes appoſiti ſint, ſollicito teſtatore cũctationem & moram eorum proſcribente? Melius autem eſt, præſumptionem pro ſtatuliberis eſſe.

Tertia regula: Deficit conditio propoſita, & ob id legati actio denegatur, ſi ſeruus non reddiderit rationes, nec reliqua ſoluerit. cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi nulla ſint reliqua. Hæc exceptio approbatur l.79.§.hac conditione.ff.de condit. & demonſtr.cuius uerba uide ſ. cap.prox.except.37.repl.2. Concordat l.31.§.fin.ff.de ſtatulib. cuius uerba uide ſ.cap.5.membr.2.quarta ſpecie. Item concordat l.4.§ fin.C.de teſtam manum.hiſce uerbis: Si non debitor ex rationibus fuerit repertus, poſt aditam hæreditatem quaſi puram libertatem conſequitur. *Secunda exceptio eſt: Niſi nullas rationes adminiſtrauerit. Hæc exceptio approbatur l.41.§.penult ff.de fideicom.libert. his uerbis:* Splẽdoforus, cùm filia mea in familia mea nupſerit, ſi rationes idoneæ filiæ meæ adminiſtrationis reddiderit, liber eſto: filia cùm adhuc impubes eſſet, uiuo patre deceſsit, & ex ſubſtitutione Seius hæres extitit: quæro, cũ Splendoforus rationes pupillæ non adminiſtrauerit, & uiuo patrefamiliâs deſierit ipſius rationes adminiſtrare, et ſi uiueret Titia, annos haberet amplius duodecim, an ex teſtamento liber ſit? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, liberũ eſſe, ſi nullas rationes adminiſtraſſet, quas reddere hæredi deberet.

Concordat l.26.§.fin.ff.de ſtatulib.hiſce uerbis: Seruus iuſſus reddita ratione ad libertatem peruenire, licet nullam adminiſtrauerit rationem, nihilominus liber erit. *Tertia exceptio eſt: Niſi per hæredem ſtet, quo minus rationes reddantur. Hæc exceptio approbatur l.14.§.Imp.ff. de ſtatuliberis, hiſce uerbis:* Imperator Antoninus reſcripſit, iuſſum rationes reddere, & liberum eſſe, ſi hæres cauſabitur accipere rationes, nihilominus liberum fore. *Concordat l.23.§.fin ff.eod.tit. his uerbis:* Si rationes reddidiſſet, liberum eſſe iuſſum, nō patitur hæres rebus peculiaribus uenditis reliqua ſoluere: perinde liber erit, quaſi conditioni paruerit. *Concordat item l.47.§.ſi Sticho, in fin. ff.de fideic.libert.cuius uerba uide ſ.reg.2.except.2. Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſeruus non offerat reliqua, uel aliud etiam impedimentum libertatis ſit, quamuis hæres paratus eſſet audire rationes. Quæ replicatio approbatur, ſimul et diſtinguitur d.§.imperator, his uerbis:* Quod reſcriptum ita accipi debet, ut ſi reliqua non trahat, liber ſit: quòd ſi trahat, ita demum ſi protulerit eam quantitatem, quæ refundi debuit ex fide ueritatis. nō enim libertati ſufficit hæredem in mora fuiſſe, ſi non id fiat per ſtatuliberum, quod re mora hæredis mora libertati aditum daret. Quid enim ſi ita manumiſſum Damam, Si in Hiſpaniam profectus, anno proximo fructus coegerit, liber eſto: Romæ retineat hæres, neq; proficiſci patiatur, nunquid dicturi ſumus antè fructus coactos liberum fore? Nam & cùm Romæ ſtipulatio concipitur ita: Centum in Hiſpania dare ſpondes? ineſſe ſtipulationi tempus, quo poſsit in Hiſpaniam peruenire, nec antè iure agi placuit. Sed etſi hæres acceptis rationibus & reliquis cōputatis, donare ſe ea ſtatulibero, nō habenti quod inferat, perſcribat, aut etiam literis ad eum miſsis palàm faciat, conditio libertatis impleta uidebitur. Quid ergo ſi neget ſe reliqua contraxiſſe, atq; ideo quia per hæredē ſteterit, ut acciperet rationes, liberum factum: hæres autem neq; ſe fuiſſe moram, & reliqua debere ſtatuliberum contendat? Apud eum qui de libertate cognoſcit, an conditio ſit impleta cōſtabit: cuius officio continebitur de mora conſiderare, nec minus computare rationes, et ſi reliqua trahi compererit, non eſſe liberum pronūciare. Sed ſi nunquam negauit reliqua debere, cùm autem conueniret hæredem, & rationes offerret, profeſſus ſit refuſurum, quidquid in reliquis eſſe conſtiterit, & eius pecuniæ reum numerare paratum idoneum obtulerit, & hęres in mora fuerit, ſententia pro libertate dicetur. *Hiſce uerbis, præterquam quòd replicatio propoſita approbatur, ſimul etiam duæ eius duplicationes introducuntur. Prima: Niſi ſeruus ſe neget reliqua debere. Altera: Niſi reliquum ſit obſcurius, pro quo reddendo, ſi conſtiterit, ſatiſdare ſeruus ſit paratus. de qua poſteriore duplicatione uide item ſ.reg.2.except 4.repl.2. Quarta exceptio eſt: Niſi per tutorem hæredis uel alium ſtet, quo minus reliqua ſoluantur. Hæc exceptio approbatur ipſo iure, eiusq; replicatio hæc eſt: Niſi ſeruus legatarius fraudis particeps ſit, quo per alium ſtet. Quæ replicatio approbatur l.22.§.itaq; etſi offeren ff.de manum. teſt. cuius uerba uide ſ. reg. prox. except.2.replic 3.*

IX. DE CONDITIONE, SI MEVS uel meum erit, cùm moriar.

Prima regula: Exiſtit hæc conditio, & legati actio competit, ſi teſtatoris ſit mortis tēpore. Cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uſumfructum eius teſtator alienauerit. Hæc exceptio reprobatur l.2.in prin. ff.de cond. inſtit.his uerbis: Si teſtamento comprehenſum ſit, Ille ſeruus, ſi meus erit, aut q meus erit cùm moriar, hæres eſto: quatenus accipiatur Meus, quæritur? & ſi quidē alienauerit in eo uſumfructū, nihilominus ipſius eſt. *Secunda exceptio eſt: Niſi partem in eo alienauerit. Et hæc exceptio reprobatur, certa tamen cōditione, d.l.2.his uerbis:* Si uerò partē in eo alienauit, an deficiat cōditio inſtitutionis, quæritur? & uerius eſt, nō defeciſſe conditionē, niſi euidētiſsimis probationibus teſtatorē uoluiſſe apparuerit, pro hac cōditione hęc uerba inſerere, Si totus ſeruus in dominio eius remanſerit: tunc enim parte alienata, conditio deficit. *Secunda regula: Deficit conditio propoſita, & legati actio denegatur, ſi fuerit alienatū. Quæ regula approbatur l.49.§.1.ff. de hæred.inſtit.hiſce uerbis:* Si quis ita ſcripſerit, Stichus, ſi meus erit cum moriar, liber & hæres eſto: alienatus non poterit iuſſu emptoris adire hæreditatē: quamuis, etſi non erat hoc expreſſum, nō aliàs liber & hæres fieri poterat, quàm ſi manſiſſet eius. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi teſtator uiuus ſeruum manumiſerit. Quæ exceptio approbatur d.l.49.§.fin. his uerbis:* Sed ſi uiuus eum manumiſerit, Celſus lib.16.Digeſt. ſcribit, fieri hunc hęredē: non enim hunc caſum teſtatorem uoluiſſe excludere palàm eſt, neq; uerba omnino repugnant. nam quamuis ſeruus eius nō eſt, at certè libertus eſt. *Plura de conditione propoſita uide ā.lib.prox.cap.4.de ſuis reb.leg.item ſ.hoc libro cap.5.membr.2 tertia ſpecie.*

X. DE CONDITIONE, CVM in tutelam ſuam & ad pubertatem peruenerit.

Exiſtit hæc conditio, ſi pubes factus fuerit. Hæc regula approbatur l.48.in prin.ff.de leg.1.his uerbis: Cùm filiofamilias ita legatur, Cùm is in tutelam ſuam peruenerit: pubertatis tempus ſignificatur. *Concordat Inſtit.de pupillari ſubſt.in prin.ibi: et prius moriatur. cuius uerba uide ā.lib.28.*

cap.

cap.14. in prin. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi filiæfamiliâs ita ſit legatū. Hæc exceptio approbatur l.49. ff. de leg.3. his uerbis: Si filiæfamiliâs ita legatú ſit, Cum in tutelá ſuá peruenerit: tunc debebitur, cùm uiripotés facta fuerit. *Secunda exceptio eſt: Niſi mater filio ſuo, in patria poteſtate cōſtituto, ita legauit, cùm patrē haberet ſuſpectū. Hæc exceptio approbatur d.l.48. §.1. ff. de leg.3. his uerbis:* Sanè ſi impuberi filiofamiliâs ſit legatú, plerúq; ſentiédú eſt, quod Sabinus ait, ut non fiat paterfamiliâs, ſed ut pubes. Cæterùm ſi mater, quæ ſuſpectá habuit mariti, à quo diuerteret, uitá, filio ſuo quáuia impuberi leget, non uidetur ſenſiſſe de eo tempore, quo iá pubes eſt: ſed de eo quo & pubes & paterfamiliâs eſt. nam etſi pubes fuit, multo magis dicemus de patrefamiliâs eá ſenſiſſe, ac ſi dixiſſet, in ſuá tutelá, & in ſuam poteſtaté. *Tertia exceptio eſt: Niſi alia mēs fuerit teſtatoris, & puberi ita ſit legatū. Hæc exceptio approbatur d.l.48. §. quòd ſi quis, hiſce uerbis:* Quòd ſi quis patrifamiliâs impuberi leger, cùm ſuæ tutelæ ſit, de pubertate ſenſit: interdú & de uiginti quinq; annis, ſi meos teſtátis apparet. ná ſi ita puberi, minori tamē uiginti quinq; annis legauit, procul dubio anni uiginti & quinq; erût præſtituti. *Cōcordat d.l.48. §. et ex his, hiſce uerbis:* Ex his apparet, huiuſmodi uolútatis quæſtioné Sabinú interpretatú: & utiq; nõ dubitaret, ſi puberi, & multo magis ſi maiori uigintiquinque annis ita ſit legatú, de ſua poteſtate teſtatorē ſenſiſſe. Sic aút ſcriptura hæc uaria eſt, & uolútatis habet quæſtionē, ut & illa quoq;, ſi qs ita ſcripſerit, Cùm ſui iuris fuerit factus. ná aliàs aliter accipitur, et plerúq; poteſtatis liberationé cõtinet, plerúq; pubertaté uel uiceſimúquintú anní. Ego quidē, etſi quis iá puberi, minori tamé uigintiquinq; annis ſic legauerit, Cùm ad pubertaté peruenerit: puto de ea ętate eú ſenſiſſe, quę caret in integrú reſtitutione. Itē, etſi cùm ſuæ ætatis fuerit factus, uel legitimæ ętatis, utrú de pubertate, an de uigintiquinq; annis ſenſum? diſputari de uolútate poteſt, nõ minus quàm ſi ita ſcripſerit, Cùm iuſtæ ętatis fact⁹, uel cú maturę ętatis ſit, uel cùm adoleuerit. *Quarta exceptio eſt: Niſi furioſo, prodigo, uel alij curatorē habēti, ita ſit legatū. Hæc exceptio approbatur d.l.48. §. itē ſi furioſo, his uerb.* Itē ſi furioſo, uel ꝓdigo, uel ei cui Prætor ex cauſa curatoré dedit, ita ſit legatú, puto & de eo ſenſum caſu, quo cura & tutela liberentur.

XI. *De conditione, Cùm quatuordecim puts annorum erit: uel, cùm ad annum decimumquartum peruenerit. uide ſ. lib. prox. cap.8. reg.12.*

XII. DE CONDITIONE, SI TVTELAM in decimumoctauú aonum geſſerit.

De hac tractatur l.99. §. conditionum. ff. de cond. & dem. his uerbis: Conditionó uerba, quæ teſtamento præſcribuntur, pro uoluntate cõſiderantur: & ideo cùm teſtamento tutores dati (quoniá interea puer adoleuerat) id egerint, ut curatores ipſi conſtituerentur, conditio fideicommiſsi talis præſcripta, Si tutelam in annum decimumoctauum geſſerint: defeciſſe non uidebitur.

XIII. DE CONDITIONE, SI antequam res ſuas adminiſtrare poſſit, deceſſerit.

Hæc conditio definitur l.111. ff. de cond. & dem. his uerbis: Cùm filius rogatus fuiſſet à patre, ſi antequam res ſuas adminiſtrare poſſet, deceſsiſſet, hæreditatem Tito reſtitueret, & egreſſus uiginti annos deceſsiſſet, reſcriptum eſt, fideicommiſſum deberi.

XIIII. DE CONDITIONE, SI arbitratus fuerit.

De boni uiri arbitrio intelligēda eſt cōditio. Quæ regula approbatur l.11. §. quanquam. ff. de leg.3. de quo cū lege concordante, uide ſ. lib.32 cap.6. exc.79.

XV. DE CONDITIONE, SI DEmeruerit, uel te non offenderit.

Definitur hæc conditio d.l.11. §. proinde et ſi ita. ff. de leg.3. his uerbis: Si ita ſit fideicômiſſum relictú illi, Si demeruerit: omnimodo fideicõmiſſum debebitur, ſi modò meritú quaſi apud uirum bonum collocare fideicommiſſariua potuit. Et ſi ita ſit, Si te non offenderit: æquè debebitur, nec poterit hæres cauſari nõ eſſe eú meritú, ſi alius uir bonus & non infeſtus meritú potuit admittere.

XVI. DE CONDITIONE, SI me hæredem inſtituerit, uel quid mihi legauerit.

Definitur hæc conditio l.20. §. fin. ff. de cond. inſt. his uerbis: Si quis te hæredé ita inſtituit, ſi te hæredē inſtituiſſes, aut quid ſibi legaſſes: nihil intereſt, quo gradu is à te hæres inſtitutus, uel quid ei legatum ſit, dummodo aliquo gradu id feciſſe te probes.

XVII. DE CONDITIONE, SI IMPENſam, quam in fundû feci, reddiderit.

Tractatur l.39. §. quidā. ff. de cond. et dem. his uerbis: Quidá ita legauerat, Si P. Cornelius impéſam quam in fundú Seianum feci, hæredi meo dederit, tunc hæres meus P. Cornelio fundum Seianum dato. Caſcellius aiebat, etiá preciú fundi dari debere. Ofilius impéſæ uerbo negat preciú ſignificari, ſed eos dútaxat ſumptus, quos in eú poſteaq̃ emptus eſſet, feciſſet. Idé Cinna ſcribit, adiecto eo qđ nõ deductis fructib. impéſarú ratio haberi debeat: & magis uerum puto.

XVIII. DE CONDITIONE, SI MOriatur antequam ei res reſtituatur.

Tractatur d.l.25. in prin. ff. ad S.C. Treb. his uerbis: Quidá ita teſtaméto ſcripſerat, A te hæres

poto, fideiq́; tuę cõmitto, ut quidqd ex hæreditate mea ad te puenerit, filio meo prima quaq; die, uel ſi pri⁹ qd ei acciderit, matri eiuſdẽ reddas: quęritur, ſi anteq̃ adeatur hæreditas, puer deceſſerit, an fideicõmiſsũ matri debeatur: Iulian⁹ reſpõdit, ſi puer anteq̃ dies fideicõmiſsi cedat deceſſerit, fideicõmiſsũ trãslatũ eſſe ad matrẽ: poſtea autẽ quàm dies fideicõmiſsi ceſsit, ſi deceſſerit, ad hæredẽ pueri fideicõmiſsũ ptinere. Sed an ea uoluntas fuerit patrisfamil. ut ſi ante reſtitutũ fideicõmiſsũ puer deceſsiſſet, matri potius quàm hæredib. præſtaretur, Prætor æſtimabit ex pſona matris, & ex pſona hęredis pueri. Marcel. ſed teſtatoris uolũtati cõgruũ eſt, quãdocũq; puer deceſſerit, ſiue antaq̃ dies fideicõmiſsi cedat, ſiue poſtea, ad matrẽ trãsferri fideicõmiſsũ, ſi nõ iã puer hoc accepit: eoq́; iure utimur. *Huius exceptio hæc eſt: Niſi p hæredẽ ſteterit, quo minus reſtituerit. Quæ exceptio approbatur l.3.§.1.ff. de adim. leg. cuius aerba uide ĩ. lib.12.cap.8. cauſa 3 except.5.*

XIX. DE CONDITIONE, SI VEL cùm uidua erit, quoties uidua erit, ſi uxorem amiſerit, & quando ad cœlibatum peruenerit.

Tractatur l.3. C. de indicta aiduitate. cuius uerba uide ĩ. eod.cap.condit.2.reg.1.exc.9. Sed et tractatur l.22.ff. de annuis leg. cuius uerba itidem uide d. exc.9.

XX. DE CONDITIONE, SI alieno hærede deceſſerit.

Definitur hæc conditio l.17.§.fin.ff.ad S.C.Treb. his uerbis: Si quis ita fideicommiſſum reliquerit, Fidei tuæ fili, committo, ut ſi alieno hærede moriaris, reſtituas Seio hæreditatem: uideri eum de liberis ſenſiſſe, diuus Pius reſcripſit: & ideo cùm quidam ſine liberis decederet, auunculum ab inteſtato bonorum poſſeſſorem habens, extitiſſe conditionem fideicommiſsi, reſcripſit.

XXI. DE CONDITIONE, SI tabulas chirographi mei hæredi meo reddiderit.

Definitur hæc cõditio l. huiuſmodi.81.§.ſi ita legatũ. ff. de leg.1. cuius uerba uide ĩ. lib prox.cap.5.reg.12.

XXII. DE CONDITIONE, SI primùm matem pepererit.

Tractatur l.11.§.fin ff. de reb. dubijs, hiſce uerbis: Si ita ancilla libertatẽ acceperit, Si primùm marẽ pepererit, libera eſto: & hæc uno utero marẽ & fœminam peperiſſet, ſi quidem certum eſt quod prius edidiſſet, non debet de ipſius ſtatu ambigi, utrũ libera ſit, necne, ſed nec filiæ: nam ſi poſtea edita eſt, erit ingenua. ſin autem hoc incertũ eſt, nec poteſt per ſubtilitatem iudicialẽ manifeſtari, in ambiguis rebus humaniorem ſententiã ſequi oportet, ut tam ipſa libertatem cõſequatur, quàm filia eius ingenuitatẽ, quaſi per pręſumptionem priore maſculo edito.

XXIII. DE CONDITIONE, QVI prior Capitolium aſcenderit.

Duobus ſimul aſcendentibus, quid iuris ſit, uide ĩ. lib.12.cap.6.except.91.

XXIIII. DE CONDITIONE non faciendi.

Impletur hæc cõditio, & ob id actio cõpetit, ſi legatarius caucrit ſe nõ facturũ. Quæ regula approbatur l.4.§.fin.ff. de cond. inſt. his uerbis: Iulianus ſcribit, eũ qui ita hęres inſtitutus eſt, Si ſeruum hæreditariũ nõ alienauerit: cauentẽ cohęredi implere conditionẽ. *Sanè cautio hæc dicitur Mutiana, de qua cum propoſitæ regulæ exceptionib. uide ĩ. lib. prox. cap.9. in prin. Sed et exiſtit cõditio propoſita, ſi nõ ſit factũ, quod ne fiat, in conditione eſt cõprehenſum. Quæ regula ut per ſe uera eſt, ita recipit exceptionẽ hãc: Niſi cùm alicui ſub cõditione faciendi quid eſſet legatũ, & niſi feciſſet ad aliũ legatũ eſſet translatũ, per legatarium nõ ſteterit, quo minus faciat. tũc enim perinde habetur, ac ſi ſub contraria conditione legatũ ad aliũ translatũ non ſit. Idem iuris eſt, ſi legatarius antequam facere poſſet, deceſſerit. tunc enim legatũ ad aliũ ſub contraria conditione inutiliter eſt translatũ. cuius elegans exemplũ proponitur l.99. in prin. ff. de cond. & demonſtr. cuius uerba uide ĩ. eod. cap. cond.2. in fine. Aliud propoſitæ exceptionis exemplũ aide ĩ. lib.12.cap.8. cauſa 3. except.5. Sanè quæcunq; exceptiones ſuprà cap. prox. enumeratæ ſunt, aduerſus defectum conditionis competentes, eaſdem etiam aduerſus regulam propoſitam eo caſu quo legatum ſub conditione faciendi alicui relictum, ſub conditione contraria non faciendi ad aliũ translatum eſt, non inutiliter opponi arbitror.*

XXV. *De conditione non alienandi, uide ĩ. de legato familiæ relicto.*

¶ Hactenus igitur de conditionibus & legatis conditionalibus, tertia legati ſpecie, ſit dictum. Sequitur quarta legati ſpecies.

DE ANNVIS LEGATIS, Cap. VIII.

I. SIMILE ET DIFFERENTIÆ.

Simile eſt uſusfructus legato. Quod approbatur, ſimul & differentiæ inter hoc & illud legatum proponuntur l.8.ff. de annuis legatis, hiſce uerbis: In ſinguloa annos relictum legatum ſimile eſt uſufructui, cùm morte finiatur. Sanè capitis deminutione non finitur, cùm uſusfructus finiatur. ſed & uſusfructus ita legari poteſt: Titio uſumfructum fundi lego, quotiesque capite minutus erit, eundem uſumfructum ei do. Illud certè amplius eſt in hoc legato, quòd ingreſſu cuiuslibet anni ſi deceſſerit legatarius, eius anni legatum hæredi ſuo relinquat: quod in uſufructu non ita eſt, cùm fructuarius etiam maturis fructibus, nondum

dum tamē perceptis deceſſerit, hæredi ſuo in eos fructus actionem non relinquat.

II. *Plura ſunt legata, non unum. de quo ui le ſ. lib. 31. cap. 1. quæſt. 5.*

III. SPECIES ANNVI LEGATI.

I. *Species: Si ita ſit legatum, Quotannis hæres totidem dato: annuum eſt legatum. Quæ ſpecies approbatur l. 12. §. nouiſsimè ff. quando dies leg. ced. cuius uerba uide ſ. lib. prox cap. 8. reg. 2. except. 1. Secunda ſpecies: Si alicui quinquaginta ſint legata, donec nubat, annuum eſt legatum. Quæ ſpecies approbatur l. 17. in prin. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis:* Legatum ita eſt, Attiæ, donec nubat, hęres meus quinquaginta dare damnas eſto: neq; adſcriptum eſt in annos ſingulos: Labeo & Trebatius præſens legatum deberi putāt, ſed rectius dicetur id legatū in annos ſingulos deberi. *Tertia ſpecies: Si ex reditu decem legata ſunt die nūdinarum, annuum eſt legatū. Quæ ſpecies approbatur l. 20. §. Attia. ff. de annuis legatis. cuius uerba inferius eod. cap. proponentur quæſt. 5. reg. 2. Quarta ſpecies: Si decurionibus die natalis ſui certum quid præſtari uoluit, annuum eſt legatum. Quæ ſpecies approbatur l. 23. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis:* Cùm quidam decurionibus diuiſiones dari uoluiſſet die natalis ſui, diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, non eſſe ueriſimile teſtatorem de uno anno ſenſiſſe, ſed de perpetuo legato. *Quinta ſpecies: Si Reipub. centum ſint relicta per quadriennium cuiuſdam certaminis, perpetuum cenſetur legatum. Quæ ſpecies approbatur l. 24. ff. eod. tit. his uerbis:* Cùm erat pecunia certa reipub. Sardianorum relicta, per quadriennium certaminis Chryſanthiani: diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, uideri perpetuam penſitationem reliquiſſe teſtatorem per quadriennium, non in primum quadriennium. *Sexta ſpecies: Si annua, bima, trima die ſit relictum, annuum cenſetur legatum ex l. 3. ff. de annuis legatis. cuius uerba ſ. eod. cap. proponentur quæſt. 7. reg. 1. Septima ſpecies eſt: Si ex reditu certam partem fructuum legauit, annuum cenſetur legatū. Quæ ſpecies approbatur l. defuncta. 58. §. Sēpronio. ff. de uſufruct. & quemad. quis utatur, his uerbis:* Sempronio do lego ex reditu fructuum holeria & porrinę, quę habeo in agro Farrario, partem ſextam: quæritur, an his uerbis uſufr. legatus uideatur? Scæuola reſpondit, non uſumfructum, ſed ex eo quod redactū eſſet, partem legatam. Item quæſitum eſt, ſi uſusfructus non eſſet, an quotannis partē ſextam redactam legauerit? Reſpondit, quotannis uideri relictum, niſi contrarium ſpecialiter ab hærede probetur.

IIII. AN EX LEGATO ANnuo detur actio?

Regulariter ex hoc legato perinde ac ex aliis legatis dari actionem non dubitatur. Verùm eius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi legatarius ſit mortuus. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicentur ſ. eod. cap. membr. 5. reg. 1. Secunda exceptio eſt. Niſi legatarius capite fuerit deminutus. Hæc exceptio reprobatur l. 10 ff. de cap. demin. hiſce uerbis: Legatum in annos ſingulos uel menſes relictum, uel ſi habitatio legetur, morte quidē legatarij legatum intercidit capitis deminutione tamen interueniente perſeuerat: uidelicet, quia tale legatum in facto potius, quàm in iure conſiſtit. *Concordat l. 8 ff. de annuis leg. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi is, à quo legatū relictum eſt, mortuus ſit. Hæc exceptio regulariter reprobatur. de quo paulò inferius membr. 6. dicetur. Quarta exceptio eſt: Niſi cùm à fructuario ex reditu fundi annuum legatum eſſet relictum, uſusfructus ſit extinctus. Hæc exceptio approbatur l. 19. in prin. ff. de annuis legat. hiſce uerbis:* Titia hærede Seia ſcripta, uſumfructum fundi legauit Mæuio, eiusq; fidei commiſit in hæc uerba: A te Mæui ex reditu fundi Speratiani præſtari uolo Attio Pamphilo & Attio Sticho die mortis meæ annuos ſexcentos quotannis quoad uiuent. quæſitum eſt, cum Mæuius annua alimenta præſtiterit, poſt mortem autem eius fundus ad hæredem Titiæ pleno iure redierit, an alimenta ex fideicommiſſo Pamphilo & Sticho debeantur? Scæuola reſpondit, nihil proponi cur debeant præſtari ab hæredibus Titiæ, cùm ab uſufructuario alimenta relicta ſint. Idem quæſijt, an ab hæredibus Mæuij legatarij præſtanda ſint? Reſpondit, nihil ab hæredibus legatarij præſtandum: niſi teſtatorem manifeſtè probetur uoluiſſe etiam finito uſu fructu præſtari, ſi modò id quod ex uſufructu receptum eſſet, ei rei præſtandæ ſufficeret. *Concordat l. 20. §. Titia. ff. de alim. leg. cuius uerba uide ſ cap. prox. quæſt. 3. reg. 2. except. 4. Quinta exceptio eſt: Niſi cùm ex reditu fundi annuum legatum relictum eſſet, aliquo anno nulli uel minores fructus ex eo fundo fuerint percepti. hoc enim caſu uidetur, quòd eius anni legatum non debeatur. Verùm exceptio hæc reprobatur l. 17. §. fin. ff. de ann. leg. hiſce uerbis:* Vini Falerni, quod domi naſcetur, quotannis in annos ſingulos, binos culleos hæres meus Attio dato: etiam pro eo anno, quo nihil uini natū eſſet, deberi duos culleos Iabolenus reſpondit, ſi modo ex uindemia cæterorum annorum dari poſſint. *Cōcordat l. 13. ff. de uino leg. his uerbis:* Ex eo uino, quod in illo fundo naſcetur, hęres meus amphoras decē quotannis in annos ſingulos dato: quo anno natū nō fuiſſet, ex ſuperiore anno eius fundi eum numerū amphorarū hæredem daturū. Sabinus exiſtimat: quæ ſententia, ſi uoluntas non aduerſetur, mihi quoque (*Vlpianus ait*)

placet. *Concordat item l.12.ff.de alim.leg.hiſce uerbis:* Lucius Titius libertis ſuis cibaria & ueſtiaria annua cęterorũ numorũ reliqoit, & poſteriore parte teſtamenti ita cauit: Eis obligatos ob cauſam fideicommiſsi fundos meos illum & illum, ut ex reditu eorũ alimenta ſuprà ſcripta percipiant. quæſitũ eſt, an ſi quanto minores reditus peruenerint, quàm eſt quantitas cibariorum & ueſtiariorum, hæredes ad ſupplendum eam onerari nõ debeant: uel ſi alio anno exceſſerint, an ſupplendum ſit, quod ſuperiori anno minus perceperint? Paulus reſpõdit, cibaria & ueſtiaria libertis defuncti integra deberi: neq; ex eo quod poſtea prædia his pignoris iure teſtator obligare uoluit, ut ex reditu eorum alimenta perciperent, minuiſſe eum uel auxiſſe ea quæ reliquerat uideri. *Concordat deniq; l.26.in prin.ff.quando dies leg.ced.cuius uerba uide ſ.li.prox cap.8. reg. 1.except.11. Sexta exceptio eſt: Niſi prædium, ex cuius reditu annuum legatum debetur, fuerit ab hærede alienatum. Hæc exceptio reprobatur l. 21.in prin. ff. de ann.leg. hiſce uerbis:* Liberto ſuo ita legauit, Præſtari uolo Philoni uſq; dum uiuit, quinquageſimã omnis reditus, quæ ex prędijs à colonis uel emptoribus fructua ex conſuetudine domus meæ præſtatur: hæredes prędia uendiderunt, ex quorũ reditu quinquageſima relicta eſt: quæſitum eſt, an precij uſurę, quę ex cõſuetudine in prouincia præſtarẽtur, quinquageſima debeatur? Scæuola reſpondit, reditus duntaxat quinquageſimas legatas, licet prædia uendita ſint. *Concordat l.nihil.117.in prin.ff.de leg. 1.cuius uerba uide ſ.lib.32.cap.2.reg.2.except.4. Septima exceptio proponitur & reprobatur l. 6. ff. de ann.leg. cuius uerba uide inferius memb. 6. except.2. Reliquas exceptiones aduerſus annuum legatum uide ſ.in generali exceptionũ aduerſus legata tractatu.*

V. QVIBVS EX LEGATO annouo detur actio?

I. Regula: *Hæredi legatarij nõ datur annuũ legatum, uel eius actio. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib.prox. cap.1. quæſt.3.reg.1.exc.5. Secunda regula: Si ſacerdotib. & miniſtris Eccleſiæ relictũ ſit, etiã ſucceſſorib. in illud miniſteriũ datur. Quæ regula approbatur l.20.§.Attia.ff.de ann.leg.hiſce uerbis:* Attia fideicõmiſſum his uerbis reliquit, Quiſquis mihi hæres erit, fidei eius cõmitto, ut det ex reditu cœnaculi mei & horrei poſt obitũ ſacerdoti & ἱεροφύλαξι & libertis qui in illo templo erunt, denaria decem die oundinarũ, quas ibi poſui: quæro, utrũ his duntaxat, q eo tẽpore quo legabatur, in reb. humanis & in eo officio fuerint, debitũ ſit, an etiã ijs qui in locũ eorũ ſucceſſerũt? Scæuola reſpondit, ſecundũ ea quę propooerẽtur, miniſteriom quidem nominatorũ deſignatũ, cęterùm datũ tẽplo. Item quęro, utrũ uno dũtaxat anno decem fideicõmiſsi oomine debeantur, an etiã in perpetuũ decem annua præſtanda ſint? reſpondit, in perpetuum.

VI. ADVERSVS QVOS EX LEgato annuo detur actio?

Regulariter etiã aduerſus hæredẽ rogati, ſeu eius à quo legatũ relictũ eſt, cõpetit hæc actio, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ.lib.prox.cap.2.reg.1. Verũ eius regulæ prima exceptio hæc eſt: Niſi a fructuario legatũ annuum ſit relictũ: hoc enim caſu, quoniã morte fructuarij extinguitur uſusfructus, etiã legatũ annuũ extingui dicendũ eſt, & ob id hæredes rogati nõ teneri. Quæ exceptio approbatur l.19.in prin.ff.de ann.leg. cuius uerba uide ſ.quæſt.prox.exc.4. Secunda exceptio eſt: Niſi cũ legatũ annuũ ad ludos ciuitati relictũ eſſet, teſtator hæredes ludis præſidere uoluerit: tunc enim hæredes hæredũ nõ teneri uidetur. Verùm exceptio hæc reprobatur l. 6. ff. de ann. leg. hiſce uerbis: Annuã pecuniã ad ludos ciuitati reliquit, quibus pręſidere hęredes uoluit: ſucceſſores hæredũ negant ſe debere, quaſi teſtator tãdiu præſtari uoluerit, quãdiu præſiderẽt hæredes: quęro igitur, cũ pręſidendi mentionẽ fecerit, ad tempus fideicõmiſſum, an perpetuò pręſtari uoluerit? Modeſtinus reſpondit, fideicommiſſum quotãois in perpetuum reipublicæ præſtaodum eſſe.

VII. QVID ET QVANTVM VENIat in actionem ex aoouo legato competeotem?

1. Regula: *Si annua, bima, trima die (triginta fortè) ſint relicta, ſingulis annis dena debẽtur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 2. ff. de ann. leg. hiſce uerbis:* Si legatũ ſit relictũ annua, bima, trima die (triginta fortè) deoa per ſingulos debẽtur annos, licet nõ fuerit adiectũ æqs penſionib. pinde etſi adiectũ fuerit penſionib. licet nõ ſit inſertũ ęquis: iiẽ etſi ſcriptũ fuerit æquis, licet nõ ſit adiectũ penſionib. dicendũ erit, æquas fieri. *Propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi teſtator adiecerit, Penſionib. iniquis. Quæ exceptio approbatur, ſimul etiã declaratur d.l.3.his uerbis:* Sed ſi adiectũ ſit, Pẽſionib. ioiqs: inæquales debebũtur. Quæ ergò debeantur uideamus. Et puto eas deberi (niſi ſpecialiter teſtator electionẽ hęredi dederit) quas uir bonus fuerit arbitratus, ut pro facultatib. defuncti, & poſitione patrimonij debeãtur. Sed etſi fuerit adiectũ, Boni uiri arbitrato: hoc ſequemur, ut propoſitione patrimonij ſine uexatione & incommodo hęredis fiat. qđ ſi ita, Penſionib. quas putauerit legatarius: an totũ petere poſsit uideamus: & puto totũ ſimul non petendũ, ſicut & in hęredis electione: fieri enim penſiones debere teſtator uoluit, quantitates duntaxat penſioonum in arbitrium hęredis

aut

aut legatarij contulit: ſed ſi ita ſit legatum, Hæres meus Titio decem trima die dato: utrum penſionibus, an uerò poſt triennium debeantur? & puto ſic accipiendũ, quaſi paterfamiliâs de annus, bima, trima die ſenſiſſe proponatur. *Secunda regula: Si legatarius fuerit mortuus, eius anni in quo deceſſerit, totum legatum heredi eius debetur. de qua re uide ſ. li. prox. cap. 1. queſt. 3. reg. 1. except. 5. repl. 1.* *Tertia regula: Si mulieri legatũ ſit, Quoties uidua erit: eius anni quo rurſus nubit, integrum legatum ei debetur. que regula approbatur l. 22. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis:* Filiæ meæ, quotieſcunq; uidua erit, in annos ſingulos centum hæres meus dato. Quæritur, ſi filia minus annuo tempore uidua fuiſſet, nunqnid minus ei centum deberentur? Alfenus reſpondit, ſibi uideri, tametſi totus annus nondum fuiſſet, tamen deberi.

VIII. *Adfine dictæ actionis remedium eſt actio hypothecaria, & miſſio in poſſeſſionem rei ſeruandæ gratia. Quod remedium approbatur l. 9. ff. de annuis legatis, hiſce uerbis:* Fundus quem paterfamiliâs libertis legatorum nomine, quæ in annos ſingulos reliquit, pignori eſſe uoluit, ex cauſa fideicommiſſi rei ſeruandæ gratia rectè petetur. Paulus notat, hoc admittendum & in alijs rebus hæreditarijs, ut & in eas legatarius mittatur. *De hoc remedio uide plura ſ. lib. prox. cap. 13. Sed & alia huius actionis adfinia remedia uide ſ. lib. prox. cap. 11.*

DE ALIMENTIS LEGATIS. Cap. IX.

Quinta legati ſpecies eſt alimentorum legatũ: de quo in hoc capite tractandum.

I. AN EX LEGATO ALImentorum detur actio?

Regulariter quidem actionẽ dari, nemo eſt qui neget: uerùm eius regulæ exceptiones hæ ſunt. *Prima exceptio eſt: Niſi legatarius fuerit mortuus. Quæ exceptio approbatur per ea quæ dicentur J. eodem capite, queſt. 2.* *Secunda exceptio eſt: Niſi in metallum damnato alimenta ſint relicta. Hæc exceptio reprobatur l. 3. in prin. ibi: extra cauſam alius ff. de his que pro non ſcriptis hab. cuius uerba uide ſ. libro 32. cap. 1. except. 28. Concordat l. 11. ff. de alimentis legatis, hiſce uerbis:* Is cui alimenta relicta fuerant, in metallum damnatus, indulgentia Principis reſtitutus eſt: Paulus reſpondit, eum & præcedentium annorum rectè cepiſſe alimenta, & ſequentium deberi ei. *Tertia exceptio eſt: Niſi legatarius ad pubertatem peruenerit. Hæc exceptio tractatur l. 14. in prin. ff. de alim. legatis, hiſce uerbis:* Mæla ait, ſi puero uel puellæ alimenta relinquantur, uſq; ad pubertatem deberi. Sed hoc uerum non eſt. tamdiu enim debebuntur, donec teſtator uoluit: aut ſi non pateat quid ſentiat, per totum tempus uitæ ſuæ debebuntur. Certè ſi uſque ad pubertatem alimenta relinquantur, ſi quis exemplum alimentorum, quæ dudum pueris & puellis dabãtur, uelit ſequi: ſciat Hadrianum conſtituiſſe, ut pueri uſq; ad decimum & octauum, puellæ uſq; ad decimumquartum annum alantur: & hanc formam ab Hadriano datam obſeruandũ eſſe, Imperator noſter reſcripſit. Sed etſi generaliter pubertas non ſic definiatur, tamen pietatis intuitu in ſola ſpecie alimentorũ hoc tempus ætatis eſſe obſeruandum, non eſt inciuile. *Quarta exceptio eſt: Niſi cùm alicui tanquã liberto alimenta relicta eſſent, is ius aureorum annulorum impetrauerit: huic enim tanquam ingenuo, non liberto, alimenta uidebantur non deberi. Verùm exceptio hæc reprobatur l. 1. ff. de iure aureor. annul. his uerbis:* Inter cæteros alimenta liberto relicta, non idcirco non debentur, quia ius annulorum aureorum ab Imperatore libertus acceperit. Diuerſum in eo probatur, qui iudicatus ingenuus, colluſione per alium patronũ detecta conditioni ſuæ redditus, alimenta ſibi quæ tertius patronus reliquerat, præberi deſiderat. Hunc enim etiam beneficiũ annulorum amittere placuit. *Quinta exceptio eſt: Niſi libertus, cui alimenta relicta ſunt, ſine liberis patroni defuncti egerit. Et hæc exceptio reprobatur l. 4. §. fin ff. de alimentis legatis, hiſce uerbis:* Lucius Titius teſtamento ſuo libertis libertabusq; ſuis cibaria & ueſtiaria à liberis eiſdemq; hæredibus præſtari iuſsit, nulla cõditione addita: quæro, an ſi ſine patroni liberis ijdem liberti agant, cibaria & ueſtiaria accipere poſsint? Modeſtinus reſpõdit, nihil proponi, propter quod petitio eorũ quæ teſtamento purè legata ſunt, nõ competat. *Sexta exceptio eſt: Niſi legatarius iuſſa teſtatoris non fecerit. Hæc exceptio approbatur exemplo l. 18. §. fin. ff. de alim. legatis, hiſce uerbis:* Cibaria & ueſtiaria per fideicõmiſſum dederat. & ita adiecerat: Quos libertos meos, ubi corpus meum poſitũ fuerit, ibi eos morari iubeo, ut per abſentiã filiarum mearum ad ſarcophagum meũ memoriam meã quotannis celebrent. quæſitũ eſt, an i ex libertis, quia die mortis neq; ad hæredes acceſſerit, neq; ad ſepulchrũ morari uoluerit, an alimenta præſtanda ſint? Scæuola reſpondit, non præſtanda. *Plura de exceptione propoſita uide ſ. lib. 32. cap. 9. cauſa 15.* *Septima exceptio eſt: Niſi legatarius intra multos annos alimenta non petierit. Hæc exceptio reprobatur d. l. 18 §. manumiſſis, hiſce uerbis:* Manumiſsis teſtamẽto cibaria annua, ſi cũ matre morabũtur, per fideicommiſſum dedit: mater filio triennio ſuperuixit, neq; cibaria neq; ueſtiaria eis præſtitit, cùm in petitione fideicõmiſsi liber-

ti

ti ceſſarent. Sed & filiæ, poſteaquam matri hæres extitit, quoad uixit, anois quatuordecim de ijſdē ſoluendis interpellata non eſt: quæſitum eſt, an poſt mortem filiæ à nouiſsimo hærede petere poſsint, & tam præteriti temporis, quàm futuri, id quod cibariorum nomine & ueſtiarij relictū eſt? Scæuola reſpondit, ſi conditio extitiſſet, nihil propooi cur non poſſent. *Octaua exceptio eſt: Niſi is cuius fidei cōmiſſum eſt, id legatum ex quo alimenta præſtanda ſunt, repudiauerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. 32. cap 10. cauſa 42. in prin. Eius autem replicatio hæc eſt: Niſi aliud legatum ex eodem teſtamento agnouerit. Quæ replicatio approbatur l. 11. in prin. ff. de alim. leg hiſce uerbis:* A' filio hærede codicillis Seiæ decem reliquit, & alumno his uerbis: Mæuio infanti alumno meo quadringenta dari uolo, quæ peto à te Seia ſuſcipias, & uſuras eius quincūces in annum uſq; ad uiceſimum ætatis præſtes, eumq; ſuſcipias & tuearis. quæſitum eſt, an Seia, poſtquam legatum ſuum accepit, ſi noluerit pecuniā alumoo relictam ſuſcipere, uel in ſuſcipienda ea ceſſauerit, onera alimentorum ex die mortis teſtatoris compellenda ſit agnoſcere? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, compellendum præſtare, cui fideicommiſſum ſit. Idem quæſijt, an hæres quoq; Seiæ in annos uiginti alimenta præſtare debeat? reſpondit, debere. *Propoſitæ replicationis rationem uide ſ. li. 32. cap. 9. cauſa 29. except. 14. repl. 1. Sed & plures propoſitæ exceptionis replicationes uide ſ. lib. 12. cap. 10. cauſa 42. Nona exceptio eſt: Niſi is cuius fidei cōmiſſum eſt, in compenſationē alimentorū fideicōmiſſario uineas legauerit. Hæc exceptio approbatur l. 22. §. fin. ff. de alim. legatis. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 9. cauſa 15. inter exempla.*

11. QVIBVS EX ALIMENTOrum legato detur actio?

Si generaliter libertis alimenta relicta ſunt, regulariter omnibus libertis teſtatoris alimenta debentur. cuius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſeruis legatis, quibus fideicōmiſſaria libertas in eodem teſtamēto eſt relicta. Quæ exceptio reprobatur l. 2. in prin. ff. de alim. leg. hiſce uerbis: Si quis libertis alimenta reliquerit, etſi legati fuerint ſerui, & rogati legatarij manumittere, ad fideicōmiſſum admittuntur, ut & diui Seuerus & Antoninus reſcripſerūt. *Secunda exceptio eſt: Niſi antea uel poſtea quoſdā libertos ſpecialiter nominauerit. Hæc exceptio reprobatur l. 5. ff. eod. tit. his uerbis:* Verba teſtamēti, Omnibus libertis meis cibaria pręſtabitis ꝑ arbitrio ueſtro, non ignorantes quos ex his charos habuerim. Item alio loco: Protimum, Polychronium, Hippatium commendo, & ut uobiſcum ſint, & cibaria præſtetis peto. quæro, an omnib. cibaria debeant dari, an his tantùm, quos cōmendauit, & cum hæredibus eſſe iuſsit? Modeſtinus reſpōdit, omnibus libertis cibaria relicta proponi, quorū modus uiri boni arbitrio ſtatuendus ſit. *Concordat l. ult. ff. de reb. dubijs, hiſce uerbis:* Plures teſtamento manumiſerat, in quibus Sabinam & Cyprogeniam, cum quiſq; eorum ad triceſimum annum ætatis perueniſſet, & cùm liber quiſq; eorum eſſet, certā ſummam dare uoluit: & coniūcta ſcriptura ita cauerat: Sabinæ & Cyprogeniæ dari uolo, cùm ad ſtatutam ætatē peruenerint, ſingulis decem: & hoc amplius alimentorū nomine in annos ſingulos, quoad uiuent, ſingulis decem. quæſitum eſt, utrum omnibus manumiſsis alimenta debeantur, an uerò Sabinæ & Cyprogeniæ ſolis? Scæuola: Reſpondi, ſecundū ea quę proponerentur, uideri omnibus alimenta legata. *Tertia exceptio eſt: Niſi quibuſdā libertis ſpecialiter alimenta relicta ſint, uel quid aliud ſit legatū. Hæc exceptio approbatur l. 16. §. Baſilicæ. ff. de alim. leg. hiſce uerbis:* Baſilicæ libertæ decem dedit, quam apud Epictetum & Calliſtum libertos eſſe uoluit, ut cùm fuerit Baſilica annorum uigintiquinq;, cū uſuris quincuncibus reſtituerētur, ita ut ex uſuris aleretur, prout ætatem ampliaret: quęſitum eſt, an ex alio capite, quo generaliter libertis libertabusq; cibaria & ueſtiaria & habitationē reliquit, etiā Baſilicæ deberentur? Scęuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, nō deberi, niſi hoc quoq; ei datū probaretur. Claudius: Quia deſtinauerat alimētis eius uſuras pecuniæ, quas ſpecialiter ei prælegauerat. *Cōcordat l. 20. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Stichus nutricis meæ nepos liber eſto, cui decē aureos annuos dari uolo: qui deinde interpoſitis nominibus eidē Sticho cōtubernalem eius & liberos legauit, his quoque quę uiuus pręſtabat: deinde alio capite libertis omnib. quæ uiuus pręſtabat, dari iuſsit: quæro, an Stichus præter ſuum legatum & alimēta percipere poſsit? Scæuola reſpondit, ſecundū ea quæ proponerentur, non poſſe. Item cùm alimenta libertis utriuſq; ſexus reliquerit à repub. & ex prędijs quę ei legauit, dari uoluerit: quęro, Sticho contubernali & liberis, utrū ab hęrede inſtituto, an à repub. diaria & ueſtiaria, quę uiuus dabat, præſtari debeant? Reſpondit, poſſe benignè uoluntatis interpretatione dici, his quoq; à repub. pręſtanda. *Propoſitæ exceptioni quodammodo cōtradicit l. 18. in princip ff. eod. tit cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 8. cauſ. 4. Contradicit item l. 19. ff eod. tit. cuius uerba uide ȷ. except. prox. Quarta exceptio eſt: Niſi cùm ita eſſet legatum, Omnibus libertis meis cibaria quæ uiuus præſtabam,*

præſtabam, dari uolo: quibuſdam uiuus cibaria non præſtiterit. Hæc exceptio reprobatur l. 15. §. fin. ff. de alim. leg. hiſce uerbis: Titia decedens teſtamento ita cauit, Omnibus libertis libertabusq́; meis cibaria & ueſtiaria, quæ uiua præſtabam, dari præſtariq́; uolo: quæſitũ eſt, cùm tribus ſolis eo tempore, quo ea uixit (ſicut tsrionibus continebatur) cibaria & ueſtiaria præſtiterit, an hæres eius à cæteris quoque libertis conueniri poſsit: an uerò tantùm tribus ſit obnoxius, qui rationibus ipſius cibaria & ueſtiaria accepiſſe reperiuntur? Scæuola reſpondit, ab omnibus. *Concordat l. 19. ff. eod. tit. his uerbis:* Teſtamento ita csutum fuit, Libertis meis cibaria, quæque alia præſtabã, ab hæredibus meis præſtari uolo: unus sx libertis ex uoluntate patroni negocij ſui gratia quadriẽnio ante diem mortis abfuit, ex hac cauſa cibaria quæ antè acceperat, mortis tẽpore non accepit, cui tamẽ liberto eodem teſtamento patronus, ſicut & alijs quos uiuus manumiſerat, legatum quinq; dederat: quæſitum eſt, an iſti quoque cibaria & reliqua quæ cæteris libertis legata ſunt, debeantur? Scæuola reſpondit, Cur non? *Igitur multo magis ei dabitur legati actio, quia uiuente patrona pecuniam annuam, item frumentum & uinum menſtruum accepit. Quod exemplum proponitur l. 9. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Eum quoq; libertum inter eos quibus cibaria, item ueſtiaria patrona, quæ uiua præſtabat, reliquit, rectè fideicommiſſum petiturũ Papinianus exiſtimauit, q annuos uiginti aureos, & menſtruum frumentũ atq; uinum acceptauit. *Quinta exceptio eſt: Niſi quendam libertum teſtator uiuus de domo ſua dimiſerit, & cibaria quæ præſtabat, dare deſierit: huic enim inter cæteros libertos nõ dabitur alimentorum actio. Quæ exceptio approbatur cũ conditione ſeu replicatione ſua, l. Lucius Titius. 90. §. Lucius Titius. ff. de leg. 2. his uerbis:* Lucius Titius Damam & Psmphilom libertos ſuos ante biennium mortis ſuæ de domo dimiſit, & cibaria quæ dabat, præſtare deſijt: mox facto teſtamento ita legauit, Quiſquis mihi hæres erit, omnibus libertis meis, quos hoc teſtamento manumiſi, & quos antè habui, quosq́; ut manumittãtur petij, alimentorum nomine in menſes ſingulos certam pecuniam dato: quæſitum eſt, an Damæ & Pamphilo fideicõmiſſum debeatur? Reſpondit Scæuola, ſecundum ea quæ proponerentur, ita deberi, ſi hi qui peterent, manifeſtè docerent eo animo erga ſe patronum, cùm teſtamentum faceret, eſſe cœpiſſe, ut his quoq; legatum dari uellet: alioquin nihil ipſis præſtetur. *Sexta exceptio eſt: Niſi non teſtatoris ſit libertus, ſed liberti eius libertus. Hæc exceptio approbatur l. 105. ff. de uerb. ſign. his uerbis:* Modeſtinus reſpondit, his uerbis, Libertis libertabusq́; meis: libertum libertæ teſtatoris non contineri. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi teſtator eum ſuum libertum nominauerit. Quæ exceptio approbatur cum conditione l. 16. §. libertis. ff. de alim. leg. hiſce uerbis:* Libertis libertabusq́;, item quos quasúe teſtamento codicillisúe manumiſerat, alimenta commoda quæ uiua præſtabat, dari iuſſerat, itẽ omnibus libertis libertabusq́; fundos: quæſitum eſt, an ad ea legata admitteretur liberti paterni libertus, cui ſcribere ſolebat ita, ἀπὸ Ρυφίνης ἡμετέρῳ ἀπελευθέρῳ, id eſt, Rufina prognato liberto noſtro: epiſtola etiam emiſſa ad ordinẽ ciuitatis unde oriunda erat, petierat uti publicè, quòd medicus eſſet, ſalaria ei præſtarentur, manifeſtãdo literis ſuis eum ſuum eſſe libertum. Scæuola reſpondit, eum cuius notio eſt æſtimaturum, ut ſiquidem uiua ea ei præſtabat, nihilominus ad fideicõmiſſum admitteretur, aliter uerò non. *Septima exceptio eſt: Niſi quidam libertus iuſſa teſtatoris non fecerit. Hæc exceptio approbatur l. 18. §. fin. ff. de alim. legatis. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 6. eod. cap. Octaua exceptio eſt: Niſi unus ex libertis ius aureorum annulorũ impetrauerit. Hæc exceptio reprobatur l. 1. in prin. ff. de iure aureor. annul. cuius uerba uide ſ. eod. cap. quæſt. 1. exc. 4. Nona exceptio eſt: Niſi unus ex libertis per colluſionẽ ingenuus pronũciatus, poſtea colluſione detecta cõditioni ſuæ redditus ſit. Huic enim non dabitur actio. Quæ exceptio approbatur d. l. 1. in fine. cuius uerba uide ſ. d. exc. 4.*

III. ADVERSVS QVOS EX ALIMANTORUM LEGATO DETUR ACTIO?

I. Regula: De hæredibus rogati. Hæres quoq; hæredis rogati ad alimenta præſtanda tenetur. Quæ regula approbatur l. 15. in prin. ibi idem quæſijt. ff. de alim. leg. cuius uerba uide ſ. eod. cap. quæſt. 1. exc. 8. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi rogatus pluribus hæredibus relictis deceſſerit. Quæ exceptio reprobatur l. 10. in prin. ff. de alim. legatis. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 1. quæſt. 3. reg. 1. except. 2. Secunda exceptio eſt: Niſi rogatus proprio nomine ſit appellatus in fideicommiſſo. Et hæc exceptio reprobatur l. 16. in prin. ff. de alimentis legatis, hiſce uerbis: Alimenta & ueſtiaria libertis ſuis dedit: quæſitum eſt, an quia nominatim à Moderato uno ex hæredibus dari iuſsit teſtator, ſolus Moderatus debeat, non etiam poſt mortem Moderati hæredes eius? Scæuola reſpondit, etiam hæredes teneri. *Tertia exceptio eſt: Niſi à rogato alimenta nunquam ſint petita. Et hæc exceptio reprobatur l. 18. §. manumiſsis. ff. de alimentis legatis. cuius uerba uide ſ. eod. cap. quæſtion. 1. except. 7. Quarta exceptio eſt: Niſi uſufructu fundi legato, legatarius rogatus ſit ex fructibus fundi alimenta præſtare: tunc enim mortuo legatario*

tario extinguitur uſuſfructus, & alimentorum fideicommiſſum. Quæ exceptio approbatur l.20.§.Titia. ff.de alim.leg.hiſce uerbis: Titia uſumfructum fundi legauit Mæuio, eiusq; fidei commiſit, ut ex raditu fundi legati præſtaret Pamphilæ & Sticho anouos centenos nummos quoad uiueret: quæro, an mortuo Mæuio hęres alimenta debeat? Scęuola reſpondit, nihil proponi, cur debeant præſtari ab hærede Titiæ: ſed nec ab hęrede legatarij, niſi id teſtatrix manifeſtè probetur uoluiſſe etiam finito uſufructu præſtari, ſi modò id quod ex uſufructu receptū eſſet, ei rei præſtandæ ſufficeret. *Concordat l.19. in prin.ff.de ann.legatis. cuius uerba uide ī.cap.prox.quæſt.4.except.4. Secunda regula: Is in quem prædiū, ex quo alimenta præſtanda ſunt, translatū eſt, ad alimenta præſtanda tenetur. Quæ regula approbatur l.13.in prin. ff.de alimentis legatis. de qua re uide ī.lib.32.cap.10. cauſ.42.exc.1.exemplo 4. Sed & huius regulæ exemplum proponitur l.20.§.item cùm alimenta.ff.eod.tt. cuius uerba uide paulò ī.eod.cap.quæſt.2.except.5.*

IIII. QVID ET QVANTVM ueniat in alimentorum legatum?

Prima regula: De aqua proponitur l.1.ff. de alim. leg.hiſce uerbis: Si alimenta fuerint legata, dici poteſt etiam aquam legato ineſſe, ſi ita ea regione fuerunt legata, ubi uenundari aqua ſolet. *Secunda regula: Cibaria & ueſtitus & habitatio debetur. Quæ regula approbatur l.6.ff. eod.tt.his uerbis:* Legatis alimentis cibaria & ueſtitus & habitatio debebitur: quia ſine his ali corpus non poteſt. cætera quę ad diſciplinam pertinent, legato non continentur, niſi aliud teſtatorem ſenſiſſe probetur. *Concordat l.ult.ff.eod.tt.cuius uerba uide ī.eod.lib.cap.ult.quæſt.2.reg.1. Tertia regula: Quæ ad diſciplinam pertinent, hoc legato nō continentur. Quæ regula approbatur, ſimul & diſtinguitur d.l.6. cum l.ſequente, d. uerbis hiſce:* Cætera quæ ad diſciplinam, &c. *Quarta regula: De præteriti temporis alimētis. Hæc nihilominus debentur, quamuis nec petita, nec lis eo nomine fuerit cōteſtata. Quæ regula approbatur l.10.§.uerbis.ff.de alimen.leg.hiſce uerbis:* Verbis fideicommiſſi potè manumiſſo pręteriti quoq; temporis alimenta reddenda ſunt, quamuis tardius libertatem receperauerit, nec hęras morā libertati fecerit: tunc enim explorari morā oportet, cùm de uſuris fideicommiſſi quęritur, non de ipſis fideicommiſſis. *Concordat l.11. ff.eod.tt.cuius uerba uide ī. eod. cap. quæſt.1. exc.2. Cōcordat item l.18.§.manumiſſis.ff.eod.tt.cuius uerba uide eod.cap.quæſt.1.except.7. Quinta regula: Si alimenta relicta ſint, non adiecta quantitate, quid iuris ſit, definitur l. 22. in prin. ff.de alim. leg. de quo uide ī.lib.prox.cap.7.reg.1. Sexta regula: Si alimenta præſtari iuſſit arbitrio hæredis, uiri boni arbitrio modus eſt ſtatuendus. Quæ regula approbatur l. 5.in fine. ff. de alim. leg. cuius uerba uide ī.eod.cap. quæſt.2.except.2. Septima regula: Si arbitratu boni uiri filiæ alimenta relicta ſunt, quantum debeatur definitur l. 10. §. fin. ff. de alim. legatis, hiſce uerbis:* Alimentis uiri boni arbitratu filiæ relictis ab hęrede ſuo, pro modo legatę dotis, quā ſolā pater exhæredatæ filiæ nubenti dari uoluit, atq; pro incrementis ętatis eam exhibendam eſſe Papinianus reſpondit, nō pro uiribus hæreditatis.

V. EVENTVS LEGATI ALImentorum, & de executore alimentis diſtribuendis actio.

De executore dando regula proponitur l.3. ff. de alim.leg. cuius hæc ſunt uerba: Solent iudices ex cauſa alimentorū libertos diuidere, quoties plures ſunt hæredes, ne à ſingulis hæredibus minutatim alimenta petentes diſtringantur: quam diuiſionē periode tueri oportet, atq; ſi paterfam. ipſe libertos diuiſiſſet. Solent & unū eligere, per quē alimenta præſtentur, aut ex uolūtate defuncti, aut ex arbitrio ſuo, ut reſcripta ſubiecta oſtendunt. Exemplū libelli dati mihi à libertis Faſalij miſi uobis, ſciens ad exemplū iſtam rem pertinere: quia multi teſtamentis ſuis libertis præſtare iubēt neceſſaria: quę quia minimi æris ſunt, ad nihilū perducuntur, cùm plures hæredes cœperunt per ſucceſſionē exiſtere: qua de cauſa puto uos rectè facturos, ſi conuocatis Faſalij hæredibus procuratoribusúe eorū conſtitueritis, cui à cæteris dari debeat pecunia, ex cuius uſuris alimenta pręſtentur. Debebit aūt is qui accipiet, cauere eis qui dabunt, ſe redditurum, ut quiſq; ex libertis deceſſerit, aliouè quo modo in ciuitate eſſe deſierit, tantum ex ſorte, quantū efficiet pro portione computatio. Diuus Pius Rubrio cuidā Teleſphoro reſcripſit: Cōſules uocatis his à quibus uobis alimenta deberi ex cauſa fideicōmiſſi conſtiterit, uel omnes ab uno, uel facta pro rata diſtributione, quid à quibus percipiatis decernēt: fiſcus, etiāſi eo nomine quid ab eo uobis debebitur, id exemplū ſequetur. Iam nunc ſciatis, partes eorū qui ſoluendo eſſe deſierint, non pertinere ad onus reliquorū hæredū. *Ex hac lege tria notanda ſunt. Primùm, ſi alimenta plurib. plures hæredes debeāt, legatarios diuidēdos inter hæredes, ut alter ab altero ſua alimenta in ſolidū percipiat: aut unū ex hæredibus eligendum, qui ſolus legatarijs alimenta præſtet. Deinde notandū, executorē diſtribuendis alimētis conſtitutū, cæteris cauere teneri de reddēda portione pecuniæ, uno aut altero ex legatarijs deficiente. Quod approbatur ī.propoſitis uerbis hiſce:* Debebit aūt is q accipiet, cauere eis qui dabūt, ſe reddi-

redditurum,ut quiſq; ex libertis deceſſerit, aliòue quo modo in ciuitate eſſe deſierit,tantum ex ſorte, quantum efficiet pro portione computatio. *Huic concordat l.penul. §.filiæ.ff.ad l.Falcid.his uerbis*: Filiæ quam mater rogauerat,ſi impubes deceſsiſſet,reſtituere hæreditatem Titio, paruus legitimus hæres extitit:in ratione legis Falcidię ponenda deſiderat deduci ſortes,ex quarum uſuria aliméta impubes defuncta ex perſona teſtatricia ſuæ plurib. debita præſtitit: quæſitum eſt,an ſi eas deduxerit,cauere debeat defunctorum alimentariorũ portiones pro modo ſortium ſe reſtituturum? Scæuola reſpondit, debere cauere. *Planè cautio dicta exigẽda eſt à nudo miniſtro præſtandorum alimentorum. Si autem unus hæredum à defuncto iuſſus ſit præcipere pecuniam, & alimenta præſtare,ad propoſitam cautionem præſtandam nõ tenetur: de qua re dictum ē. lib. prox. cap.9. caut.3. cauſa 6.item lib.12.cap.ult.quæſt.1.regu.12. Poſtremò notandum, quod in fine propoſitæ legis dicitur de partibus eorũ qui ſoluendo eſſe deſierint: de qua re uide ē. lib.prox.cap.2.reg.1.except.1.repl.1.*

DE DOTE RELEGATA. Cap. X.

SExta legati ſpecies eſt legatum dotis,ſi maritus uxori dotem relegauerit, uel filio pater.de qua nunc agendum.

I. AN SI MARITVS VXORI dotem relegauerit, actio eo nomine detur?

Hoc caſu uidebatur dicendum, actionem nullam naſci. Quoniam quando debitor creditori ſuo legat id quod ei debet,inutile eſt legatum, ſecundũ ea quæ dicta ſunt ē.lib.12.cap.11.except. 54.in prin. Maritus autem uxori ſuæ poſt mortem ſuam dotem reſtituere debet.ſiue de dote reddenda ſtipulatio interuenerit,ſiue non.l. unica. C. de rei uxoriæ actiõ. Verũ hiſce non obſtantibus,dicẽdum eſt,propoſitam legati ſpeciem utilem eſſe, iuxta ea quæ dicta ſunt ē. d. except.54.repl.5. Regulariter igitur, ſi dos uxori à marito relegata ſit,ex eo legato naſcitur actio. cuius regulæ exceptiones hæ ſunt.Prima exceptio eſt:Niſi uxor marito nullam dotem dederit.Hæc exceptio approbatur,ſimul & diſtinguitur Inſt.de leg. §. ſed ſi uxori,his uerbis: Si uxori maritus dotem legauerit,ualet legatum: quia plenius eſt legatum,quàm de dote actio. Sed ſi quã non acceperit, dotem legauerit, diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt,ſiquidem ſimpliciter legauerit, inutile eſſe legatum: ſi uerò certa pecunia uel certum corpus aut inſtrumenta dotis in prælegando demonſtrata ſunt,ualere legatum. *Concordat l.1 §. adeò.ibi:ſed etſi dotem.ff.de dote relegata,his uerbis:* Si dotem promiſerit mulier, neque dederit,& decedens maritus uxori dotem relegauerit, mulier nihil amplius quàm liberationem habebit.nam etſi quis ita legauerit,Centum quæ in arca habeo,aut quæ ille apud me depoſuit: ſi nulla ſint,nihil deberi conſtat,quia nulla corpora ſunt. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi certa pecunia,uel certum corpus demõſtratum ſit à teſtatore, tãquam doti ſibi datum:tunc enim, quantuis doti datum non ſit,nihilominus legatum debetur. quæ replicatio approbatur ſupradictis his uerbis:* Si uerò certa pecunia,&c. *Concordat l.1.§.ſi quis uxori.ff.de dote releg. his uerbis:* Si quis uxori fundum Titianum legaſſet his uerbis,Is enim fundus propter eam ad me peruenit: omnimodò fundus debebitur. Nam quidquid demonſtratæ rei additur,ſatis demõſtrare fruſtra eſt. *Secunda replicatio eſt:Niſi non dos ipſa,ſed aliud pro dote ſit legatum.Hæc replicatio approbatur l. 6. ff. de dote relegata, his uerbis:* Cùm ſcriptum eſſet,Quę pecunia propter uxorem meam ad me peruenit,quinquaginta,tantundem pro ea dote hæres meus dato:quamuis quadraginta dotis fuiſſent, tamen quinquaginta deberi, Alfenus Varus Seruium reſpondiſſe ſcribit: quia propoſita ſumma quinquaginta adiecta ſit. Item ei quæ dotem nullam habebat, uir ſic legauerat, Quæ ura pecunia dotis nomine & reliqua,pro ea quinquaginta hæres dato:deberi ei legatum, Ofilius, Caſcellius, item & Seruij auditores retulerunt,perindeq; habendum eſſe, ac ſi ſeruus mortuus alicui, aut pro eo centum legata eſſent. quod uerum eſt: quia his uerbis non dos ipſa, ſed pro dote pecunia legata uidetur. *Secunda exceptio eſt: Niſi dos uxori conſtante matrimonio ſit ſoluta.Hæc exceptio approbatur l. 1. §. adeò.ff.de dote relegata, his uerbis:* Adeò dotis actionem continet dotis purè relegatio,ut ſi uiuus eam uxori(ſcilicet quibus caſibus licet) ſoluerit, ceſſet legatum. *Tertia exceptio eſt:Niſi res in dotem data perierit. Hæc exceptio approbatur d.§.adeò,his uerbis:* Sed etſi mãcipia fuerint in dotẽ non æſtimata, & hæc demortua ſint, legatum dotis in his euaneſcit. *Huius exceptionis replicatio eſt:Niſi pecunia uel quid aliud pro dote ſit legatum. Hæc replicatio approbatur l.8 ff.eod.tt.his uerbis:* Vir uxori, quæ dotem in mancipijs habebat, pecuniam pro dote legauerat, uiuo uiro mancipijs mortuis, uxor poſt uirum uita deceſsit: ad hæredem eius actio legati rectè tranſmittitur, quoniam mariti uoluntas ſeruanda eſt. *Quarta exceptio eſt:Niſi ſocer nurui conſtante matrimonio dotem relegauerit. Hæc exceptio approbatur,certa tamen conditione, l. >. §. Celſus ff de dote relegata.his uerbis:* Celſus libro XX. Dig. ſcribit, Si ſocer nurui dotem relegauit,ſiquidẽ ius actionis de dote uoluit relegare,

relegare, nullius momenti eſſe legatum, quippe nupta eſt: ſed ſi uoluit eam recipere dotalem pecuniam, utile (inquit) erit legatum: ſi tamen hæc dotem receperit, nihilominus maritus dotis perſecutionem habebit, ſiue hæres inſtitutus eſt familiæ Erciſcundæ iudicio, ſiue non, utili actione Ego puto, quoniam non hoc uoluit ſocer, ut bis dotem hæres præſtaret, mulierem agentem ex teſtamento cauere debere, defenſum iri hæredem aduerſus maritum. Ergo & maritus itidem cauere debebit, aduerſus mulierem defenſum iri, ſi prior agat. *Ait Iuriſconſultus*: Quippe nupta eſt. *De hac ratione uide l. unicã. C. ſi dos conſtante matr.* *Quinta exceptio eſt: Niſi non directis uerbis dotem relegauit, ſed ita: Vxor mea quod mihi dedit, è medio ſumat. reprobatur hæc exceptio l. 17. in prin. ff. de dote relegata, his uerbis*: Vxori ita legauit, Vxor mea, quidquid ei comparaui, & quod mihi dedit, è medio ſibi ſumat: quæro, an dos relegata uideatur? Scæuola reſpondit, uerba quæ proponerentur, uideri & de dote relegata loqui, niſi aliud teſtatorem uoluiſſe probaretur. *Sexta exceptio eſt: Niſi antè conuenerit, ut morte uiri ſoluto matrimonio, liberis interuenientibus, dos apud mariti hæredem remaneret. Hæc exceptio reprobatur l. 1 in prin. ff. de dote releg. his uerbis:* Cùm dos relegatur, uerũ eſt id dotis relegato ineſſe, quod actioni de dote inerat: & ideo ſi inter uirum & uxorem conuenerat, ut morte uiri ſoluto matrimonio, filio communi interueniente, dos apud mariti hæredem permaneret, & maritus decedens dotẽ relegauerit: ſtari pacto non debet, ob hoc quòd dos relegata eſt: uerùm & citra relegationem hoc probari debet. nam quod eſt admiſſum, poſſe deteriorem conditionem dotis fieri interuenientibus liberis, toties locum habet, quoties ipſa in matrimonio decedit, uel diuortium interuenit. *Concordat l. 2. ff. de pactis dotalibus. cuius uerba uide s. lib. 15. cap. 6. exc. 27. repl. 1. Septima exceptio eſt: Niſi alius quàm uxor antea ſibi dotem reddi ſit ſtipulatus. Hæc exceptio approbatur cum ſua replicatione l. 16. ff. de dote relegata, his uerbis*: Qui dotem à matre uxoris acceperat, & ſtipulanti ei promiſerat, teſtamento uxori dotem legauit: cùm quæſitum eſſet, an uxor dotis ſummã conſequi poſſet? reſpondit Scæuola, non uideri dari uxori, quod neceſſe ſit matri reddi. aliàs ſic reſpondit, non deberi, niſi manifeſtè uxor docuiſſet eam teſtantis uoluntatem fuiſſe, ut onerare hæredes duplici præſtatione dotis uellet. *Octaua exceptio eſt: Niſi actor non caueat de indemnitate hæredis, ſi fortè alius aliàs de dotis actione aduerſus hæredem experiri poſſit. Hæc exceptio approbatur exẽplis 2. quorum primum proponitur l. 1. §. Celſus. ibi: ego puto. ff. de dote relegata. cuius uerba uide paulò ſuperius exceptione 4. Secundum exemplum proponitur d. l. 1. §. per contrarium, hiſce uerbis*: Apud Iulianum lib. 37. quæritur, ſi ſocer filio ſuo exhæredato dotem nurus legaſſet: & ait, agi quidem cum marito exhæredato de dote nõ poſſe: uerumetiam ipſum dotem perſecuturum ex cauſa legati: ſed non aliàs eum legatum conſecuturũ, quàm ſi cauerit hæredes aduerſus mulierem defenſum iri: & differentiam facit inter eum, cui dos relegata eſt, & Orcinum libertum, cui peculiũ legatum eſt. namq; eum de peculio poſſe conueniri ait, hæredem nõ poſſe: quia deſierit peculium penes ſe habere. at dotis actio nihilominus competit, etſi dotem deſierit habere. *Concordat huic l. 7. in prin. ff. eod. tit. his uerbis*: Pater dotem à nuru acceptam filio exhæredato legauit: hæres patris oppoſita doli exceptione non antè ſoluere legatum cogendus eſt, quàm cautum ei fuerit de indemnitate ſoluto matrimonio. *Tertij exẽpli loco poteſt poni exceptio præcedens proxima, quamuis in ea nulla cautionis mentio ſit facta. Plane propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi omiſſa cautione, dos ex cauſa legati ſit ſoluta. Hæc replicatio approbatur d. l. 7. §. ſi fortè, his uerbis*: Si fortè per errorem cautio defenſionis omiſſa ſit, & ex cauſa fideicommiſſi filius dotem acceperit, ut indebitum fideicommiſſum non repetetur: cautionis enim præſtandæ neceſſitas ſolutionem moratur, non indebitum facit, quod fuit debitũ. Sed non erit iniquum hæredi ſubueniri. Quid ergo ſi patris hæres non ſit ſoluẽdo? non ineptè mulieri dabitur aduerſus uirum utilis actio dotis, cui dos perire non debet: quia non interpoſuit cautionem hæres per errorem? *Nona exceptio eſt: Niſi teſtator maritus dotalem fundum alij locauerit. Hæc exceptio approbatur certo modo l. 1. §. final. ff. de dote relegata, his uerbis*: Mela ſcribit, ſi fundus in dotem locatus ſit à marito ad certum tempus, uxorem non aliàs fundum ex relegatione conſequi, quàm ſi cauerit ſe paſſuram colonum frui, dummodo ipſa penſiones percipiat. *Decima exceptio eſt: Niſi uxor legataria dotem promiſſam non ſoluerit. Hæc exceptio approbatur l. 1. §. adeò. ibi: ſed etſi dotem. ff. de dote relegata. cuius uerba uide s. except. 1. Vndecima exceptio eſt: Niſi dos marito legata, mulieri ſoluta ſit. Hæc exceptio approbatur l. 1 §. idem Iulianus. ff. de dote relegata, his uerbis*: Iulianus quærit, ſi dotem marito relegauerit ſocer, an dote ſoluta mulieri, legatum mariti extinguatur? & dicit, extingui: quia nihil eſſet iam quod marito poſſet præſtari. *Concordat l. 7. §. 1 ff. eodem tit. his uerbis*: Si, priuſquam legatum filio ſolueretur,

tur, mulier dotem ſuam recuperauit, fruſtra filius de legato aget. *Duodecima exceptio eſt: Niſi mulier uiciſſim hæredi teſtatoris ſit obligata. Hæc exceptio reprobatur l.5 ff. de dote relegata, his uerbis:* Dote relegata non eſt audiendus hæres, ſi uellet ob donationes in mulierem factas ſolutionem differre, uel ob impenſas alias, quàm quæ ipſo iure dotem minuunt: aliud eſt enim minorem eſſe factam dotem, quod per neceſſarias impenſas accidit: aliud pignoris nomine retineri dotem ob ea quæ mulierem inuicẽ præſtare æquum eſt. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi maritus dotem quam ab uxore ſua, tùm adhuc ipſe in patris poteſtate eſſet, accepit, ei relegauerit, patri ſuo hæres non exiſtens. Hæc exceptio reprobatur l.11. ff. de dote relegata, his uerbis:* Si filiusfamilias, cùm uxorem haberet, dotem ab ea acceperat, deinde paterfamilias factus dotem ei (ut ſolet) legauit: quamuis patri hæres non erit, tamen id legatum debebitur.

II. QVID VENIAT IN Actione dotis relegatæ?

Prima regula: Quod in actione dotis uenit, idem etiam in hac actione. quæ regula approbatur l.1. in prin. ff. de dote relegata. cuius uerba uide paulò ſuperius except. 6. Concordat l.42. in fine ff. de leg. 2. cuius uerba uide paulò inferius reg.3. except. 2. Secunda regula: De fructibus proponitur l.38. §. final. ff. de uſuris & fructibus, his uerbis: Si dos prælegata fuerit, ante nuptias percepti fructus in cauſa legati ueniunt. *Tertia regula: De impenſis deducendis proponitur l.1. §. impenſæ. ff. de dote relegata, his uerbis:* Impenſæ ipſo iure dotem minuunt. *Concordat l.5. ff. eod. tit. cuius uerba uide paulò ſuperius except. 12. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi nõ certa corpora in dotẽ ſint data, ſed pecunia: ipſa enim corpora dotalia impenſis non minuuntur. quæ exceptio approbatur d. §. impenſæ, his uerbis:* Quod diximus ipſo iure dotem impenſis minui, non ad ſingula corpora, ſed ad uniuerſitatem erit referendum. *Concordat l. 5. ff. de impenſis in rebus dotalibus factis. de qua re plura uide ſ. lib.15. cap.4. quæſt. 2. reg.1. Secunda exceptio eſt: Niſi non maritus uxori dotem relegauerit, ſed extraneus à marito ad hũc modum: Quidquid propter uxorem tuam ad te dotis nomine peruenit, id ei reſtituas. quæ exceptio approbatur l.42. §. à me. ff. de leg. 2. his uerbis:* A' me hærede uxori meæ ita legatum eſt, Quicquid propter Titiam ad Seium dotis nomĩe peruenit, tantã pecuniam Seius hæres meus det Titiæ. quæro, an deductiones impenſarum fieri poſſint, quæ fierent, ſi de dote ageretur? Modeſtinus reſpõdit, non dubito, quin uxori tuæ quod ita legatũ ſit, A' te hæres peto, quidquid ad te peruenit, ut tantum ei des: tota dos ſine ratione deductionis impenſarum mulieri debeatur. Non autem idem ius ſeruari debet in teſtamento extranei, quod ſeruatur in teſtamento uiri, qui dotem uxori legauit. hic enim taxationis loco habendum eſt, quidquid ad te peruenit. illic autẽ, ubi uir uxori legat, id uidetur legare, quod in iudicio dotis conſecutura fuit. *Reliquas propoſitæ regulæ exceptiones uide ſ. lib.15. cap.4. quæſt.2. Quarta regula: Hoc legatum dotis Falcidia non minuit. de qua re uide ã. cap.1. except.14. & 17. Quinta regula: Quamuis amplius quid legatum ſit, quàm in dote eſt, tamen id etiã quod excedit debetur. quæ regula approbatur l.6. ff. de dote relegata. cuius uerba uide ſ. except. 1. repl.2. Sexta regula huius loci proponitur l.9. ff. de dote relegata, his uerbis:* Vxori meæ fundum Cornelianum, & quæ nuptura obtulit æſtimata in ſpecieb. reſtitui uolo: Papinianus reſpondit, non æſtimatum prædium in dotem datum, exceptum non uideri: ſed uniuerſa dote relegata, rerum æſtimatarum preciũ non relictum, uerum ipſas res quales inuenirentur. *Septima regula proponitur l. ult. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Titiæ uxori meæ, quãta pecuniã ad me ex ſtipulatione dotis eius nomine peruenit, quæ dõa eſt dotalibus duobus conſignatis inſtrumentis centum aureorũ: quæſitum eſt, an utranque ſummam conſequi poſſit? reſpondit Scæuola, nihil proponi, cur non poſſit. *Octaua regula proponitur l.8. ff. de fundo dotali. cuius uerba uide ſ. lib.15. cap.8. reg.11 except. 9.*

III. QVANDO COMPETAT actio dotis relegatæ?

Si filio marito à patre dos ſit relegata, ſolutumq; ſit matrimonium, utrum actio legatæ dotis ſtatim competat, an eo tempore quo & dotis actio cõpetit mulieri, definitur l.7. §. ſed ſi priuſquam. ff. de dote relegata, his uerbis: Si priuſquam legatum filio ſolueretur, mulier diuerterit: quanquã ipſa nondum percipere dotem poſſit, nõ ideo tamen actio filij differtur: quia tunc iiſdem diebus filio ſolui dotem reſpõſum eſt, cùm patri filius pro parte hæres extitit: & ad præceptionẽ dotis ſoluto matrimonio, poſtquam hæres extitit, admiſſus eſt.

IIII. AD FINE Remedium.

Quod minus mulier hac actione conſequitur, id dotis actione perſequi poteſt. quæ regula approbatur l.1. §. item quæritur. ff. de dote relegata. cuius uerba uide ã. cap.1. except.17. repl.2.

V. EVENTVS PROpoſitæ actionis.

Si mulieri conſtante adhuc matrimonio ex teſtamento ſoceri dos ſit ſoluta, nihilominus marito actio ſupereſt ad dotem perſequendam. quæ regula approbatur l.1. §. Celſus. ibi: ſi tamen hæc. ff. de dote relegata.

gata. cuius uerba uide ſ. eodem cap. quæſt. 1. except. 4. Sequitur ſeptima legati ſpecies.

DE OPTIONE VEL ELE-*ctione legata.* Cap. XI.

I. CAVSA EX QVA DAtur optio uel electio legatario.

SI *incerta res legata ſit, non certa aliqua ſpecies, regulariter legatarij eſt electio, quam uelit accipere: non hæredis, quam dare uelit. quæ regula approbatur Inſt. de legatis. §. ſi generaliter, his uerbis:* Si generaliter ſeruus uel res alia legetur, electio legatarij eſt, niſi aliud teſtator dixerit. *Concordat l. ſi ſeruus. 105. §. cùm homo. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cùm homo Titio legatus eſſet, quæſitum eſt, utrum arbitrium hæredis ſit, quem uelit dandi, an potius legatarij? Africanus reſpõdit, uerius dici electionem eius eſſe, cui poteſtas ſit qua actione uti uelit. *Concordat item l. 2. in prin. ff. de optione leg. his uerbis:* Quoties ſerui electio uel optio datur, legatarius optabit quem uolet: ſed & homine generaliter legato, arbitrium eligendi, quem uelit accipere, ad legatariũ pertinet. *Item concordat l. planè. 34. §. ſi. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ita Titio legetur, Fundum Seianum uel uſumfructum eius ſibi habeto: dico eſſe legata, & in arbitrio eius eſſe, an uelit uſumfructum uindicare. *Concordat item l. 23. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 9. cauſa 19 except. 5. replic. 4. Concordat item l. qui duos. 20 ff. de leg. 1. his uerbis:* Qui duos ſeruos habebat, ſi unum ex his legaſſet, ut nõ intelligeretur quem legaſſet, legatarij eſt electio. *Porrò regulæ propoſitæ exceptiones hæ ſunt. Prima exceptio eſt: Niſi legatarius, antequam eligat, deceſſerit: hoc enim caſu deficit legatum iure antiquo. de quo uide ſ. eodem cap. quæſt. 2. Secunda exceptio eſt: Niſi certa ſpecie legata, non appareat de qua ſenſerit teſtator. quæ exceptio approbatur l. legato 37. §. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si de certo fundo ſenſit teſtator, nec appareat de quo cogitauit, electio hæredis erit qué uelit dare: at ſi appareat, ipſe fundus uindicabitur. Sed etſi lancem legauerit, nec appareat quam, æquè electio eſt hæredis quam uelit dare. *Concordat l. ſi quis. 32. §. ſi quis plures. ff. eodem titulo, his uerbis:* Si quis plures ſeruos Stichos habens, Stichum legauerit, ſi non apparet de quo Sticho ſenſerit, quem hæres elegerit debet præſtare. *Concordat item l. ſi domus. 70. in prin ff. eodem titul. his uerbis:* Si domus alicui ſimpliciter ſit legata, neque adiectum ſit quæ domus: cùm de certa domo teſtator ſenſerit, non tamen apparet de qua, cogentur hæredes quam domum uolent, ex his quas teſtator habebat, legatario dare: quòd ſi nullas ædes reliquerit, magis deriſorium eſt, quàm utile legatum. *Concordat denique l. cùm ſeruus. 19. §. ſcio ex facto. ff. de leg. 2. his uerbis:* Scio ex facto tractatum, cùm quidam duos fundos eiuſdem nominis habens, legaſſet fundũ Cornelianum, & eſſet alter precij maioris, alter minoris, & hæres diceret minorem legatum, legatarius maiorem: uulgò fatebatur utique minorem eum legaſſe, ſi maiorem non eſſe doceret legatarius. *Ait Iuriſconſultus:* Si maiorem non eſſe doceret legatarius. *Ex his uerbis elici poteſt replicatio aduerſus exceptionem propoſitam, talis ſcilicet: Niſi legatarius probet contrarium, ſcilicet teſtatorem de altera re ſenſiſſe. Tertia exceptio eſt: Niſi ita legatum ſit, Decem aut quindecim: hoc enim caſu non permittitur legatario electio, ſed minor ſumma debetur. Quæ exceptio approbatur l. 44. §. final. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. prox. capite 8. regul. 4. Quarta exceptio eſt: Niſi certa pars bonorum ſit legata. hoc enim caſu in arbitrio hæredis eſt, utrum rerum partes, an æſtimationẽ uelit præſtare. quæ exceptio approbatur l. non amplius. 26. §. cùm bonorum. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. libro prox. cap. 3. regula 15. exceptione 2. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi earum rerum partes dare uelit hæres, quæ ſine damno diuidi non poſſunt. quæ replicatio approbatur d. § cùm bonorum. Secunda replicatio eſt: Niſi cum res potius quàm æſtimationem dare uelit hæres, non ſingularum rerum partes det, ſed aliã rem totam, ex alia nihil. Hæc replicatio reprobatur ibidem l. ſequente 27. his uerbis:* Poteſt etiam hæres uel paucioribus uel in una re relictã partem legatario dare, in quam uel legatarius conſenſerit, uel iudex exiſtimauerit: nec neceſſe habet legatarius in omnibus rebus uindicare portionem. *Quinta exceptio eſt: Niſi uinum, oleum, triticum, &c. legatum ſit, non adiecta qualitate: tunc enim in arbitrio hæredis eſt, cuius generis oleum uelit præſtare. quæ exceptio approbatur l. 4. ff. de tritico, uino legato, his uerbis:* Cùm certum pondus olei non adiecta qualitate legatur, non ſolet quæri cuius generis oleo uti ſolitus fuerit teſtator, aut cuius generis iſtius regionis homines in uſu habeant. Et ideo liberum eſt hæredi, cuius uolet generis oleũ legatario dare. *Concordat l. 52. ff. mandati. cuius uerba uide in Comment. de liberat. capite 5. exceptione 27. Propoſitæ exceptionis replicationes uide ſuprà libro prox. cap. 6. reg. 1. exceptione 2. Sexta exceptio eſt: Niſi ita ſit legatum, Stichum Titio do lego, ſi Pamphilum non elegerit. hoc enim caſu non uidetur in poteſtate legatarij eſſe Pamphili eligendi. Verùm exceptio hæc reprobatur l. 9. in principio. ff. de optione legata, his uerbis:* Cùm ita legatur, Titio Stichũ do lego, ſi Pamphilum non elegerit: ſimile eſt atque ſi ita legatum fuiſſet, Titio Stichum aut Pamphilum, utrum eorum uolet, do lego. *Septima exceptio eſt: Niſi altera*

res

res ex duabus, quarum optio legata eſt, perierit uel abſit. hoc etiam caſu uidetur legatario electio adempta: uerùm nihilominus uel præſentem, uel abſentis æſtimationem potest eligere. Exceptio igitur propoſita reprobatur l. cùm res. 47. §. ſed ſi Stichus. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. libro 32. cap. 11. cauſa 36. replic. 1. *Octaua exceptio eſt: Niſi altera res ex duabus alternatiuè legatis ex cauſa lucratiua legatarij eſſe cœperit: hoc enim caſu uidetur illi alterius petitio eſſe deneganda. uerùm exceptio hæc reprobatur l. non quocunq. 70. §. final. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. d. cap. 11. cauſa 37. except. 8.* *Nona exceptio eſt: Niſi certa aliqua ſpecies legatario ſit ſoluta, uel ſeruo eius præſtita, illo iubente, uel ratum habente. Hæc exceptio approbatur l. 12. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cùm incertus homo legatus tibi eſſet, hæres Stichum ſeruo tuo tradidit: Neratius reſpondit, ſi uoluntate domini tradidit, uel ratum hoc dominus habuit, perinde eum liberatum, atq; ſi Stichus legatus eſſet. *Decimus exceptio eſt: Niſi ſeruum ab hærede manumiſſum elegerit. Hæc exceptio reprobatur l. 14. ff. de optione legata, his uerbis:* Si cùm optio ſerui ex uniuerſa familia legata eſſet, hæres aliquem prius quàm optaretur manumiſit, ad libertatem eum interim non perducit: ſeruum tamen, quem ita manumiſerit, amittit: quia iam aut electus legato cedit, aut relictus tunc liber oſtenditur. *Concordat l. 1. ff. qui & à quibus manumiſſi. cuius uerba uide ſ. lib. 19. cap. 10. quæſt. 10. regul. 5.* *Vndecima exceptio eſt: Niſi rem quam ſemel repudiauit, poſtea elegerit. Hæc exceptio reprobatur l. 18. ff. de opt. leg. his uerbis:* Homine legato, Neratius ait, nihil agi repudiato Pamphilo: itaque eum ipſum eligi poſſe. *Duodecima exceptio eſt: Niſi eum qui ſub conditione à teſtatore manumiſſus fuerit, optauerit. Hæc exceptio approbatur l. 9. §. fin. ff. de opt. leg. cuius uerba paulò inferius proponentur. Eius autem replicatio hæc eſt: Niſi conditio libertatis defecerit. quæ replicatio approbatur d. §. final. his uerbis:* Quæſitum eſt, ſi Stichus ſub conditione liber eſſe iuſſus eſſet, & optione ſeruorum mihi data, antequam optarem, cõditio ſtatulibertatis defeciſſet, an Stichum optare poſſim? puto Mutianæ ſententiæ adſentiendũ, qua placet ipſa libertate legatum perimi, non datione ſtatulibertatis: quare ſiue uiuo teſtatore, ſiue poſt mortem eius ante aditam hæreditatem conditio ſtatulibertatis defecerit, legatum erit utile. nam ſicut pura libertas, ita ſtatulibertas aditæ hæreditatis tempore uires accipit. Ideo Stichum optare poſſum. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi una re ex pluribus legata, optimam legatarius elegerit. Hæc exceptio approbatur l. legato. 17. in principio. ff. de legat. 1. his uerbis:* Legato generaliter relicto, ueluti hominis, Caius Caſsius ſcribit id eſſe obſeruandum, ne uel optimus uel paſſimus accipiatur. quæ ſententia reſcripto Imperatoris noſtri & diui Seueri iuuatur, qui reſcripſerunt, homine legato actorem non poſſe eligi. *Concordat l. 3. §. ſed etſi quis. ibi: ita tamen. C. communia de legatis. cuius uerba uide ſuprà capite 6. exceptione 22. in fine.* *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi cùm alicui ſeruorum electio legata eſſet, non adiecto numero, plures quàm duos eligat. Hæc exceptio tractatur ac definitur l. 1. ff. de opt. leg. his uerbis:* Diuus Pius Cæcilio Proculo reſcripſit, eum cui ſeruorum legata ſit electio, tres poſſe eligere. *Decimaquinta exceptio eſt: Niſi duabus rebus alternatiuè legatis, legatarius utriuſque partem optauerit. Hæc exceptio approbatur l. 8. §. fin. ff. de legat. 1. his uerbis:* Si ita legatum ſit, Lecticarios octo, aut pro his in homines ſingulos certam pecuniam, utrum legatarius uolet: non poteſt legatarius partem ſeruorum uindicare, pro parte nummos petere: quia unum in alterutra cauſa legatum eſt: quemadmodum & ſi olei pondo quinquaginta, aut in ſingulas libras certum æs legatum ſit: ne aliter obſeruantibus etiam uno homine legato diuiſio concedatur: nec intereſt, diuiſa ea ſumma, an iuncta ponatur. Certè octo ſeruis legatis, aut pro hominibus certa pecunia legata, non poſſe inuitum hæredem partem pecuniæ, partem mancipiorum debere, conſtat. *Concordat l. 15. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si quis duobus heredibus inſtitutis ita legauerit, Stichum aut decem hæredes danto: non poteſt alter heredum quinque, alter partem Stichi dare, ſed neceſſe eſt utrunque aut Stichum totum aut decem ſoluere. *Decimaſexta exceptio eſt: Niſi aliam rem, quàm quæ teſtamenti facti tempore teſtatoris fuerit, elegerit. Hæc exceptio conſtat ex iis quæ dicta ſunt ſuprà lib. prox. cap. 3. regula 9. exceptione 4. ſed & approbatur exemplo l. 31. §. filio. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. libro proximè, capite 5. regula 10. Aliud propoſitæ exceptionis exemplum eſt l. 23. §. teſtamento. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſ. libro prox. cap. 4. de ſeruis legatis, regula 11. Contrarium exemplum proponitur l. ult. ff. de opt. legata, his uerbis:* Maritus uxori ſuæ codicillis per fideicommiſſum dedit prædia, item lances quas elegiſſet quatuor: quæſitum eſt, an ex his lancibus quæ mortis tempore ſint, eligere poſſit? Scæuola reſpondit, poſſe. *Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi electione rei legata, huiuſmodi materiæ res nullæ in hæreditate inueniantur. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi aliæ ſimiles res, uel eius generis, quamuis alterius materiæ, ſint in hæreditate. quæ replicatio approbatur leg. trigeſimaſeptima. ff. de auro legato, his uerbis:* Seiæ dulciſsimæ poculum aureum, quod

elegerit, fidei hæredum committo ut dét: quæro, cùm in hęreditate non ſint niſi trullæ, ſcyphi, modiali, phialæ, an Seis de his ſpeciebus eligere poſsit? Scæuola reſpondit, cùm omnia potui parata pocula dicũtur, poſſe eam ex his eligere. *Secunda replicatio proponitur & approbatur l. 39. §. Semproniæ. ff. eodem titul. his uerbis:* Semproniæ piæ hoc amplius, coopertoria, tibiana & tunicas tres cum palliolis, quæ elegerit, dari uolo: quæro, an ex uniuerſa ueſte, id eſt, ſynthesi tunicas ſingulas & palliola Sempronia eligere poſsit? Scæuola reſpondit, ſi eſſent tunicæ ſingulæ cum palliolis relictæ, ex his duntaxat eligi poſſe: quòd ſi non eſſent, hæredem uel tunicam & palliolum ex ſynthesi eſſe præſtaturum, uel ueram æſtimationem earum. *Decimaoctaua exceptio eſt: Niſi non debito tempore optauerit uel elegerit. Hæc exceptio approbatur, ſimul & declaratur per ea quæ proponentur infrà eodem capite, quæſtione 4. Decimanona exceptio eſt: Niſi ſemel optatum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 20. ff. de optione legata, his uerbis:* Apud Aufidium libro primo Regularum ſcriptum eſt, cùm ita legatum eſt, Veſtimenta quæ uolet tricliniaria ſumito, ſibiq; habeto: ſi is dixiſſet quæ uellet, deinde antequam ea ſumeret, alia ſe uelle dixiſſet, mutare uoluntatem eum non poſſe ut alia ſumeret: quia omne ius legati prima teſtatione, qua ſumere ſe dixiſſet, conſumpſit: quinetiam res continuò eius fit, ſimul ac dixerit eam ſe ſumere. *Concordat l. 5. in prin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Serui elections legata, ſemel duntaxat optare poſſumus. *& l. ſi pluribus. 33. in fine. ff. eodem titul. cuius uerba uide ſuprà libro proximo, capite 7. regul. 25. except. 8. Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi filiusfamiliâs ſine iuſſu patris optauerit. Hæc replicatio approbatur l. 9. ff. de leg. 1. his uerbis:* Iulianus nec à filiofamiliâs ſine iuſſu patris optari poſſe, nec ante aditam hæreditatem putat: quod eſt uerum. *Secunda replicatio eſt: Niſi alienum ſeruum uel hominem liberum optauerit. Hæc replicatio approbatur leg. 2. §. data igitur. ff. de opt. leg. his uerbis:* Data optione, ſi quis optauerit alienum ſeruum uel hominem liberum, uidendum eſt, an conſumpſerit optionem? & putat Vlpianus, non conſumi. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi hæres iſtum hominem ante electionem alienauerit uel manumiſerit. quæ duplicatio approbatur l. 14. ff. eodem titul. cuius uerba uide ſuprà exceptione 10. Tertia replicatio eſt: Niſi hominem legato ſtatuliberum elegerit. Hæc replicatio approbatur leg. 9. §. quæſitum. ff. de optione legat. his uerbis:* Quæſitum eſt, ſi Stichus ſub conditione liber eſſe iuſſus, & mihi optio ſerui data eſſet, uel ſeruus generaliter legatus eſſet, quid iuris eſſet? dixit Paulus, commodius conſtitui, eum qui ſub conditione libertatem Sticho det, in optione ſeruorum non cogitare de Sticho, ſicuti conſtat non cogitare eum de eo cui præſentem dederit libertatem: ſecundum quod, ſi Stichum optauero uel elegero, nihil agam, & ex cæteris nihilominus optabo. *Quarta replicatio eſt: Niſi uini electione legata acetum elegerit. Hæc replicatio approbatur l. 2. §. fin. cum l. ſequente. ff. de opt. legata, his uerbis:* Eum cui centum amphorarum electio data ſit, acetum eligentem non conſumere optionem, ſi id acetum elegerit, quod uini numero paterfamiliâs non habuit, ſcilicet ſi ante exhibitionem, hoc eſt, ante deguſtationem acetum elegerit. *Ex his uerbis præterquam quòd replicatio propoſita iis approbatur, ſimul etiam duæ eius duplicationes eliciuntur. quarum prima eſt: Niſi id acetum elegerit, quod teſtator uini numero habuit. Altera: Niſi poſt deguſtationem acetum elegerit. Quinta replicatio eſt: Niſi legatarius ignorans ſibi electionem legatam, rem quam ſolam ſibi legatam putabat, petierit. Hæc replicatio reprobatur l. 19. ff. de legatis 2. his uerbis:* Si is cui legatus ſit Stichus aut Pamphilus, cùm Stichum ſibi legatum putaret, uindicauerit, amplius mutandæ uindicationis ius non habet. nanque, etſi damnatus hæres alterutrum dare Stichum dederit, cùm ignoraret ſibi permiſſum uel Pamphilum dare, nihil repetere poterit. *Sexta replicatio eſt: Niſi hæres non omnes res quarum optio relicta eſt, exhibuerit. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 4. cum l. ſequente. ff. de optione legata, his uerbis:* Scyphi electione data, ſi non omnibus ſcyphis exhibitis legatarius elegiſſet, integram ei optionem manere placet: niſi ex his duntaxat eligere uoluiſſet, cùm ſciret & alios eſſe. Nec ſolùm ſi fraude hæredis, ſed etiamſi alia qualibet cauſa deuenerit. *Propoſitæ replicationis exemplum proponitur l. 3. ff. eodem titulo. cuius uerba uide paulò ſuperius replicatione 4. Ait Iuriſconſultus:* Niſi ex his duntaxar eligere uoluiſſet, cùm ſciret & alios eſſe. *Hiſce uerbis continetur prima replicationis propoſitæ duplicatio hæc: Niſi legatarius ſciens & alias res eſſe, eas exhiberi non petierit: ſed contentus iis quæ exhibitæ fuerunt, elegerit. Altera duplicatio eſt: Niſi ſine dolo hæredis non omnes res exhibitæ ſint. quæ duplicatio reprobatur uerbis iam dictis hiſce:* Nec ſolùm ſi fraude hæredis, &c. *Septima replicatio eſt: Niſi legatarius nondum ſumpſerit rem, quam dixit ſe uelle. Hæc replicatio reprobatur leg. 20. ff. de optione legata. cuius uerba uide ſuprà eadem exceptione decimanona, in principio. Hæc de exceptione decimanona, eiuſque replicationibus ſint dicta.*

dicta. Viceſima exceptio eſt: Niſi cùm duobus electio data eſſet, alter tantùm elegerit. Hæc exceptio reprobatur l.8.§. unius. ff. de opt.leg. de quo infrà queſtion. 6. reg. 1. Viceſima prima exceptio eſt: Niſi cùm pluribus electio legata eſſet, illi inter ſe diſſentiant. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur, reprobatur uerò iure nouo, certo tamen modo, Inſtit. de legatis. §. optionis. ibi: & diligentiore, his uerbis: Et hoc in noſtra conſtitutione additum eſt, ut ſiue plures legatarij extiterint, quibus optio relicta eſt, & diſſentiant in corpore eligendo: ſiue unius legatarij plures hæredes ſint, & inter ſe circa optandum diſſentiant, alio aliud corpus eligere cupiente: ne pereat legatum, quod plerique prudentum contra beneuolentiam introducebant, fortunã eſſe huius optionis iudicem: & ſorte eſſe hoc dirimẽdum, ut ad quem ſors deueniat, illius ſententia in optione præcellat. *Concordat l.3. in prin. C. comm. de legatis, hiſce uerbis:* Si duobus uel tribus hominibus uel pluribus fortè optio ſerui uel alterius rei fuerit relicta, uel ſi uni quidem legatario optio ſerui uel alterius rei relicta eſt, ipſe autem moriens plures ſibi reliquerit hæredes: dubitabatur inter ueteres, ſi inter legatarios uel hæredes legatarij fuerit certatum, & alter alterum ſeruum uel aliam rem eligere uelit, quid ſit ſtatuendum? Sancimus itaque, in omnibus huiuſmodi caſibus rei iudicem fortunam eſſe, & ſortem eſſe inter altercantes adhibendam: ut quem ſors prætulerit, is quidem habeat poteſtatem eligendi, cæteris autem æſtimationem præſtet contingentium eis partium: id eſt, ſeruis quidem & ancillis maioribus decem annis, ſi ſine arte ſint, uiginti ſolidis æſtimandis, minoribus uidelicet decem annis non amplius quàm in decem ſolidos computandis. Sin autem artifices ſint, uſque ad triginta ſolidos æſtimatione eorum procedente, ſiue maſculi ſiue fœminæ ſint, exceptis notarijs & medicis utriuſque ſexus, cùm notarios quinquaginta ſolidis æſtimari uelimus, medicos autem & obſtetrices ſexaginta. Eunuchis minoribus quidem decem annis uſque ad triginta ſolidos ualentibus, maioribus uerò uſque ad quinquaginta: ſin autem artifices ſint, uſque ad ſeptuaginta. *Viceſima ſecunda exceptio eſt: Niſi teſtator uel lex ſpecialiter hæredi electionem permiſerit. Hæc exceptio, quoad teſtatorem, approbatur Inſtitut. de legatis. §. ſi generaliter. ibi: niſi aliud teſtator dixerit. cuius reliqua uerba uide ſuprà eod. capit. in princip. Quando autem lex hæredi electionem concedat, uide in exceptionibus precedentibus. Nunc huius exceptionis propoſitæ, quando ſcilicet non legatario, ſed hæredi uel à teſtatore uel à lege data eſt electio, replicationes ſunt proponendæ. Harum prima hæc eſt: Niſi hæres electionem habens, peßimam rem uelit præſtare. Secunda replicatio eſt: Niſi hæres rem alienam, uel eam quæ legatario ex aliqua cauſa poßit auferri, præſtiterit. Hæ duæ replicationes propoſitæ ſunt ſuprà libro prox. capite 6. in princip. regul. 1. except. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi electione ſerui hæredi data, ſuum rem dederit. Hæc replicatio approbatur l. ſi generaliter. 107. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſuprà libro 32. capite 2. regul. 5. Concordat l. ſi à ſubſt. 45. §. hæres. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſuprà d. except. 2. Quarta replicatio eſt: Niſi hæres rem dederit, quæ poſtea eſt euicta. Hæc replicatio approbatur l. 29. §. ſi hæres. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si hæres tibi ſeruo generaliter legato Stichum tradiderit, isque à te euictus fuerit: poſſe te ex teſtamento agere, Labeo ſcribit: quia non uidetur hæres dediſſe, quod ita dederat, ut habere non poſsis: & hoc uerum puto. Sed hoc amplius, &c. *Reliqua huius loci uerba uide ſuprà libro 32. capite 2. regula 4. exceptione 3. replicat. 1. Quinta replicatio eſt: Niſi hæres unam rem ſoluerit. hoc enim caſu electio illi eſt perempta. Cuius replicationis duplicatio hæc eſſe uidetur: Niſi hæres ignorans ſibi electionem permiſſam, alteram rem tanquam debitam per errorem ſoluerit. Hæc duplicatio reprobatur l. 19. ff. de legatis 2. cuius uerba uide ſuprà exceptione 19. replic. 5. Sexta replicatio eſt: Niſi cùm pluribus hæredibus electio competeret, illi in eligendo diſſentiant. Hæc replicatio approbatur l. 12. ff. de opt. leg. his uerbis:* Seruo generaliter legato, uerius eſt omnes hæredes, ſi eis electio data ſit, eundem dare debere, et ſi non conſentiant hæredes, ex teſtamento eos teneri. *Septima replicatio eſt: Niſi hæres alteram rem ex duabus rebus alternatiuè legatis ante electionem alienauerit. Hæc replicatio reprobatur l. ſi quando. 106. §. hæres. ff de leg. 1. his uerbis:* Hæres cuius fidei commiſſum erat, ut mihi fundum aut centum daret, fundum Titio uendidit, cùm electio ei relinquatur, utrum malit dandi (ut tamen alterum ſolidum præſtet) Prætoris officio conuenire exiſtimo, ut ſi pecuniam offerat, inhibeat fundi perſecutionem: ita etenim eadem cauſa conſtituetur, quæ futura eſſet, ſi alienatus fundus non fuiſſet: quando etiam aduerſus ipſum hæredem officium Prætoris ſiue arbitri tale eſſe deberet, ut ſi fundus non præſtaretur, neque pluris neque minoris quàm centum æſtimaretur. *Octaua replicatio eſt: Niſi duabus rebus alternatiuè relictis, utram hæres uoluerit, altera res perierit uel abſit. hoc enim caſu hæredi electio eſt adempta. quæ replicatio approbatur l. cùm res legata. 47. §. ſed ſi Stichus. ff de leg 1. his uerbis:* Si Stichus aut Pamphilus legetur, & alter ex

his uel in fuga ſit, uel apud hoſtes, dicendum erit præſentem præſtari, aut abſentis æſtimationem. toties enim hæredi electio eſt committenda, quoties moram non eſt facturus legatario. qua ratione placuit, etſi alter deceſſerit, alterum omnimodo præſtandum, uel fortaſsis mortui precium. *Concordat l. 11. §. fin. ibi: ſi ante diem. ff. de leg. 2. his uerbis:* Stichum aut Pamphilum, utrum hæres meus uolet, Titio dato. Si ante diem legati cedentem alter mortuus fuerit, alter qui ſupererit, in obligatione manebit. *Propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi hæres antequã res perierit, dixerit ſe eam præſtare uelle: tunc enim interitu eius rei etiam ab alterius rei præſtatione eſt liberatus. quæ duplicatio approbatur l. huiuſmodi. 81. §. Stichum ff. de leg. 1. de quo ſ. lib. prox. cap. 11. cauſa 51. except. 8. repl. 3. eſt dictũ. Nona replicatio eſt: Niſi hæres debito tempore non dicat, utram uelit præſtare. Hæc replicatio approbatur l. 11. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Stichum aut Pamphilum, utrum hæres meus uolet, Titio dato, dum utrum uelit dare, eo die quo teſtamẽtum meum recitatum erit, dicat: ſi non dixerit hæres, Stichum an Pamphilum dare malit, perinde obligatum eũ eſſe Pomponius putat, ac ſi Stichum aut Pamphilum dare damnatus eſſet, utrum legatarius elegerit. *Decima replicatio eſt: Niſi ſemel hæres elegerit. Hæc replicatio approbatur d. §. fin. his uerbis:* Cùm ſemel dixerit hæres, utrum dare uelit, mutare ſententiam non poterit: & ita etiam Iuliano placuit. *Concordat l. huiuſmodi. 81. §. Stichum. ff. de leg. 1. iiſdem uerbis. Huius replicationis duplicatio hæc eſſe uidetur: Niſi hæres per errorem alteram rem dixerit ſe ſoluturum. Hæc duplicatio uidetur reprobari l. 19. in fine. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. except. 19. repl. 5. Hæc de uiceſima ſecunda exceptione, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Viceſima tertia exceptio eſt: Niſi cuidam tertio teſtator electionem dederit. De hac re uide ſ. cap. 6. except. 21. Viceſimaquarta exceptio eſt: Niſi duabus rebus alternatiuè relictis, una tantùm res ſit in hæreditate. Hæc exceptio reprobatur exemplo l. 8. §. 1. ff. de opt. legata, his uerbis:* Si ex quatuor uiriolis duæ quas elegiſſem, mihi legatæ ſunt: ſiue duæ ſolę ſint relictæ, ſiue ab initio duæ ſolæ fuerint, ualet legatum.

II. QVIBVS DATVR optio uel electio?

Prima regula: De hæredibus legatarij. Si legatarius antequam eligat, fuerit mortuus: iure quidem antiquo hæredibus eius non dabatur electio, iure autem nouo datur. quæ regula approbatur Inſt. de legatis. §. optionis, hiſce uerbis: Optionis legatum, id eſt, ubi teſtator ex ſeruis ſuis uel alijs rebus optare legatarium iuſſerat, habebat olim in ſe conditionem. Et ideo niſi ipſe legatarius uiuus optauerat, ad hæredem legatum non tranſmittebat. Sed ex conſtitutione noſtra & hoc in meliorẽ ſtatum reformatum eſt, & data eſt licentia & hęredi legatarij optare ſeruum, licet uiuus legatarius hoc non fecerit. Ait Imp. Ex conſtitutione noſtra. *Conſtitutio iſta habetur l. 3. in prin. C. com. de legatis. cuius uerba uide paulò ſuperius except. 21. Concordat l. 19. ff. de opt. leg. his uerbis:* Illud aut illud, utrum elegerit legatarius: nullo à legatario electo, decedente eo poſt diem legati cedentem, ad hæredẽ tranſmitti placuit. *Item concordat l. 12. §. penult. ff. quando dies leg. cedat, his uerbis:* Si cui homo generaliter legatus ſit, ſi antequam uindicet deceſſerit, ad hæredem ſuum legatum transfert. *Planè uſufructu aut decem alternatiuè legatis, legatario antequam eligat, mortuo: decem quidem legatum ad hæredes tranſit, electio uerò nequaquam, cùm uſusfructus etiam electus cùm legatario eſſet extinctus: quod primæ exceptionis loco notandum. quæ exceptio approbatur l. 14. in prin. ff. quando dies leg. cedat. cuius uerba uide ſ. libro prox. cap. 8. regul. 1. exceptione 12. Secunda exceptio eſt: Niſi duabus rebus alternatiuè legatis, altera purè, altera ſub conditione ſit legata, & legatarius pendente conditione deceſſerit. hoc enim caſu ad hæredes electio non tranſmittitur. quæ exceptio approbatur l. 25. in prin. ff. quando dies leg. ced. cuius uerba uide ſ. lib. 12. cap. 1. quæſt. 5. reg. 1. except 4. Alterius tamen rei purè relictæ legatum ad hæredes tranſit. de quo uide ſ. cap 18. reg. 1. except. 2. repl. 7. Hæc de prima regula. Secunda regula: De electione ſeruo relicta, utrum domino, an ſeruo manumiſſo cõpetat, definitur l. 10. ff. de opt. leg. his uerbis:* Si Pãphilo ſeruo Lucij Titij ſeruus generaliter legatus ſit, deinde dominus Pãphili, poſtquam dies legati ceſsit, eum manumiſerit: ſiquidem Titius ſeruum uindicauerit, extinguitur Pamphili legatum: quia non eſt in hæreditate, qui poſsit optari. Si uerò Titius legatum à ſe repudiaſſet, Pamphilum optare poſſe conſtat legatum. licet enim manumiſsione Pamphili duæ perſonæ conſtituantur Titij & Pamphili, unius tamen rei legatum inter eas uertitur: & Titio uindicante optio extinguitur, repudiante Pamphilus optare poteſt. *Plura de regula propoſita uide ſ. lib. prox. cap. 1. quæſt. 5. reg. 2. except. 1. Eſt enim lex propoſita diſtinctio quædam d. except. 1. repl. 3.*

III. ADVERSVS QVOS datur hæc actio electionis legatæ?

Etiam aduerſus detentatorem & poſſeſſorem rerum datur, ut res exhibeat eligendas. quæ regula approbatur l. 8. §. fin. ff. de opt. leg. cuius uerba uide ſuprà libro prox. capite 11. reg. 2.

IIII. QVAN-

IIII. QVANDO COMPETAT electio uel optio?

Prima regula: Ante aditam hæreditatem optando uel eligendo nihil agitur, quæ regula approbatur l.16. ff. de opt. leg. his uerbis: Optione legata, placet nõ poſſe ante aditam hæreditatem optari, & nihil agi ſi optetur. *Concordat l.10. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. eod. cap. except. 19. replic. 1. Cõcordat item l.14. in prin. ibi: quamuis enim. ff. quando dies leg. cedat. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 8. reg. 2. except. 12. Secunda regula: Pendente legati conditione optando nihil agitur. quæ regula approbatur l.25. in prin. ibi: nam pendente. ff. quando dies leg. ced. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 1. quæſt. 5. reg. 1. except. 4. Tertia regula: De die à Prætore decernendo, intra quem legatario ſit eligendum, proponitur l.6. in prin. ff. de opt. leg. his uerbis:* Mancipiorum electio legata eſt, nec uẽditio quãdoque non eligente legatario interpelletur: decernere debet Prætor, niſi intra tempus ab ipſo præfinitum elegiſſet, actionem legatorum ei non competere. *Alia diei præfiniendi cauſa proponitur l.8. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si tibi electio ſerui, & mihi reliqui legati ſint, decernendum eſt à Prætore, niſi intra certum tempus optaueris, petitionẽ tibi non datum iri. *Propoſitæ regulæ exceptio uidetur eſſe talis: Niſi non hæres, ſed emptor hæreditatis diem legatario petat præfiniri. Hæc exceptio reprobatur l.12. §. fin. ff. eod. tit. his uerbis:* Pomponius ſcribit, emptore hæreditatis poſtulante, ut is cui ſerui optio legata ſit, optet: uidendum eſſe, an Prætor ut id faciat cogere debeat legatarium, quemadmodũ ſi hæres inſtitutus id poſtularet? quia poſſit per hæredem id emptor conſequi: & quare nõ poſſit, non uideo. *Quarta regula: Si ergo legatarius intra diem à Prætore præfinitum non elegerit, poſtea illi denegatur actio. quæ regula ex iis quæ iam dicta ſunt conſtat. Eius autem regulæ exceptio hæc eſt: Niſi die præterito res adhuc ſit integra. quæ exceptio approbatur, ſimul & exemplis declaratur d.l.6. §. quid ergo. ff. de opt. leg. his uerbis:* Quid ergo, ſi die præterito, ſed tamen antequàm uenderet hæres, uindicare legatarius uelit? audietur: quia non eſt damnum ſubiturus hæres, propter quod decernere id Prætor ſolet: & quid ſi die præterito, quem præfinijt Prætor, hæres aliquos ex ſeruis uel omnes manumiſerit? Non'ne Prætor eorũ tuebitur libertatem? Ergo toties actio denegãda non eſt, ſi omnia in integro ſint. Idem eſt, etſi pignori aliquos ex his ſeruis hæres dederit poſt diem, uel uendiderit. *Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi in quibuſdam res non ſit integra. tunc enim etiam eorum in quibus res adhuc integra eſt, optio denegatur. quæ replicatio approbatur l.7. ff. eod. tit. his uerbis:* Imò, etſi quoſdam ſeruos diſtraxerit, quoſdam retinuerit, non eſt audiendus legatarius, ſi uelit optare ex reliquis ab hærede, cùm iã diſpoſuerit hæres familiam.

V. Quæ competat actio, & adſinia remedia, uide ſ. lib. lib. prox. cap. 11. reg. 2.

VI. EVENTVS OPTIOnis & electionis.

Prima regula: Res ſit communis legatariorum. quæ regula approbatur l.8. §. unius. ff. de opt. leg. his uerbis: Vnius hominis mihi & tibi optio data eſt: ſi, cùm ego optaſſem, nec mutaſſem uoluntatem, deinde tu eundem optaueris, utriuſque noſtrûm ſeruum futurum. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi alter legatarius non conſentiat in eandem rem, quam alter elegit. hoc enim caſu ſorte dirimitur contentio, & is cui ſors electionem dederit, totam rem quam elegerit habebit, collegatario partis æſtimatione præſtita. quæ exceptio approbatur l.3. in prin. C. commun. de legatis. cuius uerba uide ſ. hoc capite, quæſt. 1. exceptione 21. Huius autem exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi alter, antequam conſentiat, mortuus fuerit, uel furioſus ſit factus. hoc enim caſu, quamuis non conſentiat, nihilominus res ſit communis. quæ replicatio approbatur d.l.8. § unius. ibi: quòd ſi antè, his uerbis:* Quòd ſi antè deceſſiſſem, uel furioſus factus eſſem, non futurum communẽ: quia non uideor conſentire, qui ſentire non poſſim: humanius autem erit, ut et in hoc caſu, quaſi ſemel electione facta, ſiat communis.

De uindicatione rei electæ.

Secunda regula: Re optata & electa, uindicatio eius competit. Quæ regula approbatur l.12. §. fin. ff. quando dies legati ced. his uerbis: Si Titio ſit legatum, quod Seius elegerit, & Seius poſt electionem deceſſerit, locus eſt uindicationi ſemel adquiſitæ.

Quid ueniat in hanc uindicationem.

Tertia regula: Fructus rei electæ, item partus ancillæ electæ, & id quod per ſeruum electum adquiſitum eſt, ad legatarium non pertinet, niſi poſt moram factam. de quo ſ. libro prox. cap. 3 & 4. item ſ. hoc lib. cap. 3. quæſt. 3. reg. 2. eſt dictum, eiusq; exemplũ proponitur l.11. ff. de opt. leg. his uerbis: Si Eros Seio legatus ſit, & Eroti fundus, deinde optio ſerui Mæuio data fuerit, isq; Erotem optauerit, fundus ad ſolũ Seiũ pertinebit: quoniam aditę hęreditatis tẽpore is ſolus erat, ad quẽ poſſet legatũ pertinere. nã cũ ſeruo cõmuni alter ex ſocijs leget, idcirco ad ſolum ſociũ totũ legatũ pertinet, quoniã die legati cedente, ſolus eſt qui per eũ ſeruum poſſit adquirere. *Cõcordat l.15. ff. eod. tit. his uerbis:* Seruo ſine libertate legaui, deinde optionem ſeruorum Mæuio dedi: is eundem ſeruũ optauit. quęro, an id quoq; quod

quod legatum eſt ei, debeatur? Labeo reſpondit, non puto legatum huius ſerui nomine ad dominum pertinere. *Aliud exemplum proponitur l. 21. ff. d. tit. de opt. leg. his uerbis:* Filium & uxorem hæredes ſcripſit, filiam exhæredauit, & ei legatum dedit, cùm in familia nuberet, cètum, his uerbis: Inſuper arbitratu Semproniæ matris eius mancipia decem, quæ confeſtim poſt aditam hæreditatem meam à Sempronia uxore mea eligi uolo: quæ mancipia, cùm in familia nupſerit, dari uolo: et ſi antequam nupſerit, aliquod ex ijs mancipijs deceſſerit, tūc in locum eius arbitratu Semproniæ matris eius dari uolo, dum ad eam plenus numerus perueniat. quòd ſi Sempronia mater eius non elegerit, tunc ipſa ſibi quem uolet, eligat. quæſitum eſt, cùm mater elegerit, an ea quæ ex his mancipijs ante nuptias agnata ſunt, ad puellam ſupra numerum decem mancipiorum pertineant? Scæuola reſpondit, cùm mancipiorum legatū in tempus nuptiarum teſtator tranſtulit, id quod medio tempore ancillæ enixæ ſunt, ad filiam non pertinere. Idem quæſijt, ante nuptias eorundem mancipiorū fructus & uſus an ad Semproniam matrem pertineant? Reſpondit, nihil proponi, cur ad matrem pro ſolido pertineant. *Hactenus de optione legata, ſeptima legati ſpecie. Sequitur octaua ſpecies.*

DE ACTIONE LEGATA, ſeu eo quod ſibi debetur.

Cap. XII.

I. AN EX HOC LEGATO detur actio?

Si actionem, ſeu id quod ſibi debetur, teſtator legauerit, utile eſt legatum, daturq́; hinc aduerſus hæredem actio ad cedendam ſibi aduerſus debitorem actionem. quæ regula approbatur Inſt. de legatis. §. tam autem. his uerbis: Tam corporales res legari poſſunt, quàm incorporales: & ideo quod defuncto debetur, poteſt alicui legari, ut actiones ſuas hæres legatario præſtet, niſi exegerit uiuus teſtator pecuniam: nā hoc caſu legatum extinguitur. *Huius exemplum proponitur l. cùm ſeruus. 39. §. idem Iulianus. ff. de leg. 1. his uerbis:* Iulianus ſcribit, ſi fundū teſtator, quem ab alio emerat, mihi legauit, hæredem cogendum mihi actionē ex empto præſtare, ſcilicet, ſi nondum res tradita fuerit uel defuncto uel hæredi. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi quid tanquā debitum ſit legatum, quod non debetur, ſeu debitor exceptione ſe tueri poßit. Hæc exceptio approbatur l. ſi ſic. 74. §. ſi mihi. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si mihi quod Titius debet, fuerit legatum, neque Titius debeat: ſciendum eſt, nullum eſſe legatum: & quidem ſi quantitas non ſit adiecta, euidenti ratione nihil debebitur: quia non apparet quantum fuerit legatū. Nam et ſi quod ego Titio debeo, ei legauero, quantitate non adiecta, conſtat nullum eſſe legatum: cùm ſi decem, quæ Titio debeam, legauero, nec quidquam Titio debeam, falſa demonſtratio non perimat legatum, ut in legato dotis Iulianus reſpondit. *Iam dictæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi quantitate adiecta ita ſit legatum, Quod Titius debet. Hæc replicatio, quamuis in alijs admittatur, de quo ſuprà lib. 32. cap. 5. except. 45. repl. 2. eſt dictum: reprobatur tamen in actione legata d. §. ſi mihi. §. quòd ſi addiderit. cuius uerba uide ſ. d. repl. 2. duplicatione prima. Secunda replicatio eſt: Niſi naturalis obligatio ſubſit, & naturaliter debeatur, quod quidem peti non poßit: ſed ſolutum poßit per exceptionem retineri. Hæc replicatio approbatur l. 21. §. hæres. ff. quando dies legati cedat. cuius uerba uide ſ. d. exceptione quadrageſimaquinta, in principio. Tertia replicatio eſt: Niſi debitum iure nouationis ſit ſublatum. Hæc replicatio approbatur l. 78. §. hæres. ff. de legat. 2. his uerbis:* Hæres meus Titio dato, quod mihi ex teſtamento Semproni] debetur: cùm iure nouationis, quā legatarius idemque teſtator antè fecerat, legatum ex teſtamento non debeatur: placuit falſam demonſtrationem legatario non obeſſe, nec in totum falſum uideri, quod ueritatis primordio adiuuaretur. *Secunda exceptio eſt: Niſi cùm duo alternatiuè teſtatori deberentur, Stichus puta aut Pamphilus: alterum, puta Pamphilum, qui ſibi debeatur legauerit, poſteaq́; Stichum elegerit debitor ſeu promiſſor præſtādum. Hæc exceptio approbatur l. 52. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si Titius mihi Stichum aut decem debeat, & legauero tibi Stichum quē mihi debet, placet extingui decem ſolutis. Et ex diuerſo, ſi alij decem, alij Stichus legatus fuerit, ex euentu ſolutionis legatum ualet. *Concordat l. ſi ſic. 74. §. fin. ff. de legatis primo, his uerbis:* Si quis ita ſtipulatus, Stichum aut decem, utrum ego uelim: legauerit quod ei debeatur, tenebitur hæres eius, ut præſtet legatario actionem electionem habituro, utrum Stichum, an decem perſequi malit. Proinde ſi Stichum legauerit, cùm ille ei Stichum aut decem ei deberet: incerti actio legatario aduerſus hæredem competit (ut ſcribit Iulianus libro 33. Digeſt.) per quam actionem compellat hæredem experiri: et ſi Stichum conſecutus fuerit, præſtabit: & ſi decem, nihil conſequetur. Secūdum quod erit in arbitrio debitoris, an ſit legatarius is, cui Stichus legatus eſt. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi electio ſit non promiſſoris, ſed creditoris uel hæredis, à quo legatū relictum eſt. Hæc replicatio*

catio approbatur l.planè.29.§.ſi cui Stichus.ff.de legatis primo.cuius uerba uide ſ. lib.32. cap. 10. cauſa quadrageſimaſecunda,exception.10.Tertia exceptio eſt:Niſi cùm duo alternatiuè teſtatori deberentur,Stichus puta aut Pamphilus,alteri Stichum,alteri Pamphilū legauerit.Et hæc exceptio approbatur l. quòd ſi quis.75.ff.de legatis primo.cuius uerba uide ſ. lib. prox.cap.3.regula 15.exceptione 4.Quarta exceptio eſt: Niſi id quod ſibi ſub conditione debetur, teſtator legauerit. Hæc exceptio approbatur l. 40. ff.de condit.& demonſtrat.his uerbis: Legata ſub cōditione relicta nou ſtatim, ſed cum conditio extiterit, deberi incipiunt.Idaoq; interim legari non potuerunt. *Hæc exceptio ſatis dura uidetur, cùm ſub conditione debitum emi ac uendi poßit.l.17.& l.19.ff.de hæred.uel act.uendita. item donari.l.3.C.de donationibus. Quinta exceptio eſt:Niſi hæres actionem aduerſus debitorem ceſſerit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ habētur J. eodem cap.,quæſtione ſecunda . Eius autem replicatio uidetur eſſe talis: Niſi debitor non ſit ſoluendo. Hæc replicatio reprobatur l. Lucius.90.§.ciuib. ff. de legat.2.his uerbis*: Ciuibus meis do lego chirographum Caij Seij:poſtea codicillis uetuit à Seio exigi; & ab hæredo parijt, ut ex alterius dobitoria debito, qoam codicillia nominaſſet, eandam ſummam reipub.daret: quæſitum aſt,ſi poſterior idonetis non eſſet, an integram quantitatem hæredes præſtare deboant? Scæuola reſpondit,hæredes reipub. aduerſus oum duntaxat dabitorem,qui nouiſsimis codicillia,ut proponitur,deſignatua aſt,actionem præſtara debere. *Sexta exceptio eſt: Niſi teſtator ipſe pecuniam exegerit. hæc exceptio approbatur Inſtit. de legatis.§.tam autem,in fine. cuius uerba uide ſ. cod. cap.in prin.Concordat l.ſi ſic.74.§.proinde etſi Titio.ibi:nam etſi minus.ff.de leg.1.cuius uerba uide ſ. lib.32.cap.1.except.45 repl.3.dupl. 1. Concordat l. Lucius.90.in prin.ibi:non etiam id.ff.de leg.2.cuius uerba uide J. repl.2. Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi nō eo animo teſtator exegit, ut fideicommiſſum extingueret, debitorue ultrò pecuniam obtulit. quæ replicatio approbatur l.11.§.ſi rem ſuam.ibi:ergo etſi nomen. ff.de leg.3. his uerbis*: Si nomen quis debitoria exegerit, quod per fidaicommiſſum reliquit, nou tamen hoc animo quaſi uellet extinguere fideicommiſſum, poterit dici daberi: niſi fortè inter hæc intereſt. hic enim extinguitur ipſa conſtantia debiti, ibi res durat, tametſi aliena ſit. Cùm taman quidam nomē debitoria exagiſſet, & pro dapoſito pecuniā habuiſſet, putauit Martianus fideicommiſſi patitionem ſupereſſe: maximè quia non ipſe exegerat, ſed debitor ultrò pecuniam obtuleterat, quam offerente ipſo non potuit nō accipere. Paulatim igitur admittemus, etſi ax hac parta pacuniæ tam comparauerit, quam non hoc animo axagit, ut fideicommiſſariū priuaret fideicommiſſo, poſſo adhuc fideicommiſsi petitionem ſupereſſa. *Ait Iuriſconſultus*: Niſi fortè inter hæc intareſt, &c. *Ad hæc uerba intelligenda uide uerba eiuſdem legis proximè præcedentia, quæ habentur ſuprà lib.32.cap.8.cauſa 5.except.1.ibi:l.11.§.ſi rem ſuā.ff.de legat.3. Planè replicationis propoſitæ probatio ipſi legatario replicanti incumbit. quod approbatur l.penultima.§.fin.ff.de adimendis legatis,hiſce uerbis*: Filiæ, quam in poteſtate hababat, inter cætera lagauit peculium: idem poſt teſtamentum factum pacuniam à debitore filiæ exegit, & in ſuam rationem conuertit: quæro, an filia eo nomine cum hæredibus patris agare poſſit? Scæuola reſpondit, ſi probaretur non adimendi animo factum, agera poſſe. *Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator pecuniam exactam rurſus alij credidit, uel credito deſtinauit. Hæc replicatio approbatur l.62.ff.de legatis 3.cuius uerba uide ſ. libro prox. cap.5.regula 10. Concordat l. Lucius.90.in prin.ff. de legatis 2.cuius hæc ſunt uerba*: Lucius Titius teſtamēto ita cauit: Si quid cui liberorum maorum dedi aut donaui, aut in uſum conceſsi, aot ſibi adquiſiuit, aut ei ab aliquo datum aut relictum aſt, id ſibi præcipiat, ſumat, habaat. filium nomine calondarium fecerat, poſtea ſententia dicta eſt, & placuit id quod ſub nomine ipſius filij in calendario remanſarat ei deberi, non etiam id quod exactum in rationes ſuas pater conuertiſſet: quæro, ſi id quod exegiſſat pater ex nominibus filij anta taſtamentum factum, iterum poſt teſtamentum factum in nomen filij conuertiſſet, an ad filiom ſecundum ſententiam pertinaret? Scæuola reſpondit, id quod ex cauſa exactum in aandem cauſam radijſſet, deberi. *Septima exceptio eſt: Niſi teſtator debitori debitum acceptum tulit. Hæc exceptio approbatur l.non quocunq;.79.§.qui Caium,in fine.ff. de leg.1.cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.7.regula 25. exceptione octaua. Octaua exceptio eſt: Niſi teſtator debitum exigi poſtea uetuit.Hæc exceptio approbatur l. Lucius.90.§.ciuibus.ff. de legatis ſecundo. cuius uerba uide ſ. exceptione quinta. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi debitori liberatione legata, id quod fideiuſſor debet, legatum ſit. hoc enim caſu hæres legatario litis æſtimationem præſtare cogitur. quæ replicatio approbatur l.10.in fine. ff. de libert.legata. cuius uerba uide J.cap.proximo, quæſtione prima, except.11.repl.1.dupl.1.tripl.1. Nona exceptio eſt: Niſi debitum ſit ſolutum, uel alio modo debitor liberatus. Hæc exceptio approbatur l.21. in prin.ff. de liberat.legata, his uerbis*: Si id quod mihi debetes, uel tibi uel alijs legauaro, idq; mihi ſoluaris, uel qualibet alia ratione liberatus à me fueria, axtinguitur lagatum.

tum. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non ipſi teſtatori, ſed hæredi eius exigenti debitum ſit ſolutum. Hæc replicatio approbatur d. l. 11. §. ſed ſi ſub, his uerbis:* Si ſub cõditione dato legaro hæres præoccupauerit, & exegerit debitum, aliud dici oportet: quia in arbitrio hæredis eſſe non debet, ut quandoque condirione exiſtente neque ipſi legatario debeatur legatũ (ſi rum uiuar, & capere poſsir) neque ei ad quem hoc commodum peruenit, ſi legatarius capere non poſsir. *Secunda replicatio eſt: Niſi facto hæredis debitor ſit liberatus. Hæc replicatio approbatur exemplo l. 13. in prin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Qui duos reos eiuſdem pecuniæ habebar, Titium atq; Mæuium ita legauit: Quod mihi Titius deber, Mæuio hæres meus dato: quod Mæuius, Seio dato. his uerbis onerar hæredem. nam cùm actiones ſuas hæres Mæuio præſtiterit aduerſus Titium, uidetur Mæuius facto eius liberatus eſſe: & idcirco Seio hæres tenebitur. *Alias propoſitæ exceptionis replicationes uide ſuprà exceptione ſexta. Decima exceptio eſt: Niſi teſtator debitori hæres extiterit. Hæc exceptio approbatur d. l. 11. §. 1. his uerbis:* Iuliano placet, etſi debirori hæres extiterit crediror, poſteaq; ipſe credirор deceſſerit, legatum extingui. & hoc uerum eſt: quia confuſione perinde extinguitur obligarione, ac ſolurione. *Vndecima exceptio proponitur ac reprobatur l. 13. in prin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide paulò ſuperius exceptione nona, replicatione ſecunda.*

II. QVID VENIAT IN hanc actionem?

Prima regula: Aduerſus hæredem teſtatoris actio ex teſtamento datur, ut legatario aduerſus debitorem actionem mandet. quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. cap. in prin. Concordat l. ſeruum. 44. §. eum qui. in fine. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 5. reg. 13. Concordat item l. ſi ſic. 74. §. proinde etſi. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. libro 32. cap. 5. except. 45. repl. 2. dupl. 2. Concordat item d. l. 74. §. ſi quis ita. cuius uerba uide ſ. hoc capite, except. 2. Item concordat l. legatum. 102. ff. de leg. 1. his uerbis: Legatum ita erat, Quæ Lucius Titius mihi deber, ea hæres meus Cornelio dare damnas eſto: nihil amplius ex hoc legaro, quàm actiones ſuas hæres præſtare debet. *Deniq; concordat l. 10. in prin. ff. de liberatione legata, his uerbis:* Si damnatus hæres fuerit à fideiuſſore quidem non petere, quod autem reus debet, Titio dare: paciſci debet, ne à fideiuſſore petat, & aduerſus reum actiones ſuas præſtare legatario, quemadmodum damnatus, &c. *Reliqua uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 3. except. 12. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1. Secunda regula: Interdum datur actio aduerſus hæredem, ut ipſe contra debitorem experiatur, & id quod conſecutus fuerit, legatario præſtet. Huius exemplum uide ſuprà hoc capite, except. 2. Tertia regula: Interdum legatario æſtimatio nominis ab hærede præſtãda eſt. Cuius exẽplũ proponitur l. quod ſi quis. 75. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 5. reg. 15. except. 4. Aliud exẽplum proponitur l. 13. in prin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. hoc capite, exceptione 9. repl. 2. Aliud exẽplum proponitur l. 10. in fine. ff. de liberatione legata. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 1. except. 12. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1. Quarta regula: De debito, cuius dies mortis teſtatoris tempore nondum uenit. Illud non debetur legatario. quæ regula approbatur cum conditione l. 47. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si ſcripſiſſet, qui legabar: Quidquid mihi Luciũ Titium dare facere oporter, Sempronio lego: nec adiecisſet, Præſens in diemúe non dubitarem (quantum ad uerborum ſignificationem artiner) quin ea pecunia comprehenſa non eſſet, cuius dies moriente eo qui teſtamentum feciſſet, nondum ueniſſet: adijciendo autem hæc uerba, Præſens in diemúe: apertè uidetur mihi oſtendiſſe, eam quoque ſe pecuniam legare uoluiſſe. *Quinta regula: De uſuris debiti, proponitur l. 33. in prin. ff. de leg. 3. his uerbis:* Nomen debitorie in hæc uerba legauir Titio, Hoc amplius dari uolo decem aureos, quos mihi hæredes Caij Seij debent, aduerſus quos ei actionem mandari uolo, eiq; ne eorundem pignora tradi. quæro, utrum hæredes rantùm decem dare debeant, an omne debitum, hoc eſt, & in uſuras debeant mandare? Scæuola reſpondit, uideri uniuerſam eius nominis obligationem legarã. Irem, cùm ignorante matrefamiliâs actorea in prouincia adiectis ſorti uſuris decem ſtipulati ſint, an ex cauſa fideicommiſſi ſuprafcripti etiam incrementum huius debiti ad Titium pertineat? Scæuola reſpondit, pertinere.

III. AD FINE REmedium.

Legatarius omiſſa etiam actione ex teſtamento aduerſus hæredem, utilem etiam habet actionem aduerſus debitorem. Quod approbatur l. 18. C. de legatis, hiſce uerbis: Ex legato nominis, actionibus ab his qui ſucceſſerunt non mandatis, directas quidem actiones legatarius habere non poteſt, utilibus autem ſuo nomine experietur.

DE LIBERATIONE LEgata. Cap. XIII.

N*Ona legati ſpecies eſt, legatum liberationis de quo in hoc Capite agendum.*

I. AN

L. AN HOC LEGATVM LIBERationis utile ſit, & ex eo actio detur, uel exceptio?

Regulariter quidem utile eſt, pariterq; tam actionẽ, quàm exceptionem. Quæ regula approbatur l. 1. in prin. ff. de liberat. leg. his uerbis: Omnibus debitoribus etiá ea quæ debent, rectè legantur, licet domini eorum ſint. *Concordat l. 1. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Liberationem debitori legari poſſe, iam certum eſt. *Itẽ concordat inſtit. de legatis. §. ſi quis debitori, his uerbis:* Si quis debitori ſuo liberationem legauerit, legatum utile eſt, & neq; ab ipſo debitore, neq; ab hærede eius poteſt hæres petere, neq; ab alio qui hæredis loco eſt. Sed & poteſt à debitore conueniri, ut liberet eum. *Concordat l. 18. C. de fideicommiſſis, his uerbis:* Cùm neceſsitatem reddendæ rationis defunctus remittendá tibi eſſe petierit, manifeſti iuris eſt, uoluntatem defuncti immutatam eſſe debere. *Nunc regulæ huius exceptiones ſunt proponendæ. Prima exceptio eſt: Niſi non totum debitum ſit remiſſum, ſed pars eius. Reprobatur hæc exceptio l. 7. in prin. ff. de liberat. legata, his uerbis:* Non ſolùm totum quod debetur remitti poteſt, ſed etiam pars eius, uel pars obligationis, ut eſt apud Iulianum lib. 32. Digeſt. tractatum. *Secunda exceptio eſt: Niſi plus remiſſum ſit, quàm debetur. Et hæc exceptio reprobatur d. l. 7. §. ſed etſi, his uerbis:* Sed etſi debitorem decem damnatus ſit hæres uiginti liberare, idem Iulianus ſcripſit, nihilominus eſſe liberandum decem. nam et ſi ei uiginti accepto ferantur, & in decem liberabitur. *Tertia exceptio eſt: Niſi debitum nullum ſit, creditorq; petens exceptione ſubmoueri poſſit. Hæc exceptio approbatur l. 13 in prin. ff. de liberat. leg. his uerbis:* Si creditor debitori qui ſe exceptione perpetua tueri poterat, legauerit quod ſibi deberet, nullius momenti legatum erit. *Huius exemplum proponitur l. 80. ff. eod. tit. cuius uerba uide s. lib. 32. cap. 5. except. 54. repl. 7. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſpes ſit debitum iri. Hæc replicatio approbatur l. 27. ff. de liberat. legata, his uerbis:* Videamus, ſi ei cum quo de peculio actio erat, liberatio teſtamento legata ſit: an ſi die quo legata cedere ſolent, nihil in peculio ſit, legatarij loco habeatur? atqui nondum debitor fuit, nec procedit ut emolumentum aliquod ex legato ad eum perueniat, niſi propter ſpem futuri peculij: nunquid ergo in pendẽti ſit, an legatarius fuerit, perinde atq; ſi qua alia cauſa ſpem legati dubiam faceret? quod magis eſt. *Concordat l. 5. §. idem Iulianus. ibi: & parui. item ibi: nam & tunc licet. ff. eod. tit. cuius uerba j. proponentur except. 11. repl. 1. dupl. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi certa ret uel ſumma tanquã debita, quæ debita nõ eſt, expreſſa ſit et remiſſa. Hæc replicatio reprobatur l. 25. §. quòd ſi etiam. ff. de lib. leg. his uerbis:* Quòd ſi centum aureorum uel fundi debiti mentionem fecit, ſiquidem debitor fuiſſe probetur, liberandus eſt: quòd ſi nihil debeat, poterit dici, quaſi falſa demonſtratione adiecta, etiam peti, quod comprehẽſum eſt, poſſe. Sed poterit hoc dici, ſi ita legauerit, Centum aureos quos mihi debet: uel, Stichum quẽ debet, hæres meus damnas eſto non petere. quòd ſi ſic dixerit, Hæres meus centum aureos, quos mihi debet, damnas eſto ei dare: etiam illud tentari poterit, ut peterẽ poſsit quaſi falſa demonſtratione adiecta: quod mihi nequaquam placet, cùm dandi uerba ad debitum ſe referre teſtator exiſtimauerit. *Concordat l. ſi ſic. 74. §. ſi mihi. ff. de leg. 2. cuius uerba uide s. lib. 31. cap. 5. except. 45. replic. 2. dupl. 1. Quarta exceptio ſumitur ex cauſa legati; ac reprobatur. Nihil enim intereſt, ex qua cauſa debeatur id quod remittitur. unde Pomponius.* a Et ei liberatio rectè legatur (*inquit*) apud quẽ depoſuero, uel cui commodauero, pignoriue dedero, uel ei quem ex furtiua cauſa mihi dare oportet. *Sed & ſi debeatur condictione indebiti, ualet legatum. Nam ita Iuriſconſultus:* Creditori (*inquit*) b ita poteſt legari, ne indebitum ab eo repetatur. *Quinta exceptio eſt: Niſi non teſtatori, ſed hæredi uel alij debeatur. Hæc exceptio reprobatur l. 8. in prin. ff. de lib. leg. his uerbis:* Non ſolùm noſtrum debitorem, ſed etiam hæredis, & cuiuslibet alterius, ut liberetur, legare poſſumus. *Huius exemplum proponitur l. 11. in prin. ff. de lib. leg. cuius uerba uide s. lib. 32. cap. 5. except. 54. repl. 2. Aliud exemplum proponitur l. 25. ff. eod. tit. cuius uerba uide s. lib. 32. cap. 2. reg. 12. Sexta exceptio eſt. Niſi non capaci liberatio ſit legata. Huius exceptionis elegans replicatio proponitur l. 29. ff. de liber. leg. his uerbis:* Si is qui duos reos promittendi habet, damnauerit hæredem, ut utroſq; liberet. ſi alter ex his capere non poſsit, nec ſocij ſint, delegari debebit is qui nihil capit, ei cui hoc commodum lege competit: cuius petitioni utrunque accedit, ut & hoc commodum ad eũ perueniat, & is qui capit liberetur. quòd ſi ſocij ſint, propter eum qui capax eſt, & ille capit per conſequentias, liberato illo per acceptilationẽ: id enim eueniret, etſi ſolum capacem liberare iuſſus eſſet. *Quod ad uerba hæc poſteriora attinet, uide j. except. 11. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1. Septima exceptio eſt: Niſi debitori qui non eſt ſoluendo, liberatio legata ſit. Hæc exceptio uidetur ſubſiſtere ratione l. 13. in prin. ff. de liber. leg. cuius uerba uide paulò s. except. 3. uerum reprobatur exceptio hæc l. 22. §. fin. ff. ad l. Falc. cuius uerba uide s. cap. 2. quæſt. 5. reg. 3. except. 9. repl. 2. Concordat l. 81. §. ſed cum debitori. ff. eod. tit. cuius uerba uide s.*

a l. 8. §. fin. ff. de lib. leg.

b l. 24. ff. de leg. 1.

cap.2.except.16. *Octaua exceptio eſt: Niſi non directis uerbis liberatio ſit relicta. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. 32. cap. 6. except. 74. Quibuſcunq; igitur uerbis liberatio ſit relicta, nihil intereſt. Cui concordat l.25.in prin. ff. de lib. leg. his uerbis:* Legaui Titio quod mihi debetur, uel adiecta certa quantitate ſiue ſpecie, uel non adiecta, aut ex contrario æquè cum diſtinctione, ueluti Titio, quod ei debeo: quæro, an pecuniā requirendū putes, an debitū ſit? & plenius rogo, quæ ad hæc ſpectant attingas: quotidiana enim ſunt. Paulus reſpondit, Si is cui Titius debebat, debitum ei remittere uoluerit: nihil intereſt, hæredem ſuum iuſſerit, ut eum liberaret, an prohibeat eum exigere: utroq; enim modo liberādus eſt debitor, & utroque caſu competit ultrò ad liberandum debitori actio, &c. *Reliqua uerba uide ſ. eod. c. except. 3. repl 2. Sed & ſi teſtator ad debitorē ſcripſit hæc uerba, Contentus ſis iſta re quam mihi debes: liberatio legata cenſetur. Quod approbatur l. 35. ſ. nuptura, in fin. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ lib. 12. cap. 6. except. 74. Item, ſi hæres dotem, quam debet maritus, ei reſtituere iuſſus eſt, perinde eſt ac ſi iuſſus ſit hæres dotem non repetere. Quod approbatur l. 79. ſ. pater. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. ca. 1. quæſt. 6. reg. 1. Concordat l. 11. in prin ff. de lib. leg. cuius uerba uide paulò J. except. 12. Sed & alia huiuſmodi forma debiti remittendi proponitur l. 27. ſ. auia. ff. de doli mali except. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 6. except. 74. ſ. præterea uerba. Item, ſi teſtator ſcripſit, ſolutam eſſe pecuniam quæ ſoluta non eſt, debitori liberatio legata cenſetur, niſi contrarium probetur. Quod approbatur l. 1. C. de falſa cauſa adiecta, his uerbis:* Verba teſtamenti quæ inſeruiſti, aut ſolutam pecuniā debitam teſtatori declarant, aut uoluntatem eius liberare uolentis, debitorem manifeſtè oſtendunt: & ideo aut peti quod ſolutum eſt nō poteſt, aut ex cauſa fideicommiſſi, ut debitor liberetur, agendum eſt: niſi liquidò probari poſſit, eum non liberari debitorē uoluiſſe, ſed errore lapſum, ſolutam ſibi pecuniam exiſtimaſſe. *Concordat l. 4. C. eod. tit. his uerbis:* Si dotem (ut proponis) defuncta in matrimonio uxore tua, patri eius reddidiſti, uel etiam ea nō reddita, teſtamenti uerbis (ut adſeueras) munitus es, quibus recepiſſe dotem uniuerſam quandam ſocer tuus ſignificauit: ne hoc nomine conueniaris, ſollicitè agere non debes: cū aut ſoluta dote nulla ſuperſit actio, aut non reddita aduerſus petentem iuxta defuncti uoluntatem parata ſit exceptio. *Sed & interdum, ſi creditor debitori pignus reddi iuſſit, liberatio quoq; legata cenſetur, l. 1. ff. de liber. leg. de quo J. quæſt. 4. Poſtremò, ſi quis eum quem ab hoſtibus redemit, ſibi ipſi legauerit, liberatio pignoris intelligitur legata. Quod approbatur l. ſenatus. 43. ſ. fin. ff. de leg. 1. his uerbis:* Qui ab hoſtibus redemptus erit, legari ſibi poterit, & proficiet legatum ad liberationem uinculi pignoris, quod in eo habuit qui redemit. *Nona exceptio eſt: Niſi ad tempus liberatio ſit legata. Hæc exceptio reprobatur l. 8. ſ. 1. ff. de liber. leg. his uerbis:* Poteſt hæres damnari, ut & ad certum tempus non petat à debitore, ſed ſine dubio nec liberare eum intra id tempus cogitur: ſed etſi debitor deceſſerit, ab hęrede eius intra id tempus peti non poterit. *Concordat Inſt. de legatis. ſ. ſi quis debitori, his uerbis:* Poteſt quis uel ad tempus iubere ne hæres petat. *Huius exemplum proponitur l. 28. ſ. centum. ff. de liberat. leg. his uerbis:* Centum quæ apud Aproinianum depoſita habeo, apud ipſum eſſe uolo, donec filius meus ad annos uigiori peruenerit, eiusq; pecuniæ uſuram exigi ueto: quæſitum eſt, an ex cauſa fideicommiſſi Aproinianus conſequi poſſit, ne ante tempus à teſtatore præſcriptum ea ſumma ab eo exigatur? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, conſequi poſſe. *Decima exceptio eſt: Niſi ſub conditione liberatio ſit legata. Hæc exceptio approbatur l. 9. in prin. ff. de doli mali except. his uerbis:* Purè mihi decem debes, ea tibi ſub conditione legaui: interim hæres meus ſi petat, doli exceptione non eſt ſubmouendus, cùm poſſit etiam deficere conditio. Itaq; legatorum ſtipulationem interponere debebit. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi hæres debitum petens, non caueat debitori, conditione legati exiſtente, pecuniam ſe redditurum. Quæ replicatio approbatur d. l. 9. in prin. his uerbis.* Sed ſi non caueat hæres, doli exceptione ſubmouebitur: expedit enim legatario retinere ſummam magis, quàm mitti in poſſeſsionem rerum hæreditariarum. *Sanè ſi non exacta cautione debitor ſoluerit, exiſtente conditione legati, nihilominus illi ex teſtamento actio competit: de quo J. except. 12. replic. 2. duplicat. 2. Vndecima exceptio eſt: Niſi debitori debitum ſit remiſſum. Hæc exceptio ipſo quidem iure ualet, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi non per acceptilationem ſit remiſſum, ſed nudo tantùm pacto. Hæc replicatio approbatur l. 3. ſ. nunc de effectu. ff. de libert. leg. his uerbis:* Nunc de effectu legati uideamus, & ſi quidē mihi liberatio ſit relicta, cùm ſolus ſim debitor, ſiue à me petatur, exceptione uti poſſum: ſiue non petatur, poſſum agere ut liberer per acceptilationem. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cùm duo eandem pecuniam deberent, teſtator uni liberationem legauerit: hoc enim caſu ſufficit eum pacto liberari, ne ſimul liberetur & alter. Quæ duplicatio approbatur d. ſ. nunc de effectu. uerſ. ſed etſi cum alio, his uerbis:* Sed ſi cum alio ſum debitor (puta duo rei ſumus promittendi) & mihi

mihi ſoli teſtator conſultum uoluit, agendo conſequar, non ut accepto liberer, ne etiam correus meus liberetur contra teſtatoris uoluntatem, ſed pacto liberabor. *Concordat l.5.§.1. ff. eod.tit. his uerbis:* Quòd ſi fideiuſſori ſit liberatio legata, ſine dubio (ut & Iulianus ſcripſit) pacto erit fideiuſſor liberandus. Sed & hic puto interdum acceptilatione liberandum, ſi uel reus ipſe uerè fuit, aut in eam rem ſocius ſcripſit. *Concordat item l. 10. ibi: paciſci debet. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 1. reg. 1. Aliud propoſitæ duplicationis exemplum proponitur d.l.5.§. idē Iulianus, his uerbis:* Iulianus eodem libro ſcripſit, Si filiusfamilias debitor fuerit, & patri eius fuerit liberatio relicta, patrem pacto liberandum eſſe, ne etiam filius liberetur: & parui (inquit) refert, ſi ſit aliquid in peculio die legati cedente, nec ne: ſecuritatem enim pater per hoc legatum conſequitur, maximè (inquit) cùm rei iudicandæ tempus circa peculium ſpectetur. *Ait Iuriſconſultus:* Et parui refert, ſi ſit aliquid, &c. *Hæc pertinent ad ea quæ dicta ſunt ſ. eod. cap. except. 3. repl. 1. Propoſitæ duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi ij qui eandem pecuniam debent, ſocij ſint, uel alio modo alter ſoluens, aduerſus alterum habeat regreſſum. tunc enim, ſi uni aduerſus quē alteri datur regreſſus, liberatio legata eſt, non pacto, ſed acceptilatione eſt liberandus. Hæc triplicatio approbatur l.3.d. §. nunc de effectu. verſ. ſed quid ſi ſocij ff. de liberat. legata, his uerbis:* Sed quid ſi ſocij fuimus? uideamus ne per acceptilationem debeam liberari: alioquin dum à correo meo petitur, ego inquietor: & ita Iulianus libro 32. Digeſtor. ſcribit, ſiquidem ſocij non ſimus, pacto me debere liberari: ſi ſocij, per acceptilationem. *Aliud propoſitæ triplicationis exemplum proponitur, ſimul & diſtinguitur l. 5. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si quis reum habeat, & fideiuſſorem, & reo liberationem leget, Iulianus ibidem ſcripſit, & reum per acceptilationem liberandum: alioquin ſi fideiuſſorem cœperit conuenire, alia ratione reus conuenitur. Quid tamen, ſi donationis cauſa fideiuſſor interuenit, nec habeat aduerſus reum regreſſum? uel quid ſi ad fideiuſſorem pecunia peruenerit, & ipſo reum dederit uice ſua, ipſeque fideiuſſerit, pacto eſt reus liberandus: alioquin ſolemus dicere, pacti exceptionem fideiuſſori dandam, quæ reo cōpetit. Sed cùm alia mens ſit legantis, alia paciſcentis, nequaquam hoc dicimus. *Concordat huic exemplo l. 10. in fine. ff. eod. tit. his uerbis:* Damnatus hæres ne à reo petat, & damnatus dare quod fideiuſſor debet, & reo acceptum facere, & legatario litis æſtimationem ſufferre cogitur. *Tertium exemplum triplicationis propoſitæ proponitur d. l. 5. §. quòd ſi fideiuſſori. ibi: ſed & hic puto. cuius uerba uide paulò ſuperius. Hæc de prima triplicatione. Secunda propoſitæ duplicationis triplicatio eſt: Niſi filiofamilias liberatio ſit legata. hoc enim caſu, quāuis pater eius eandem debeat pecuniam, nihilominus tamen acceptilatione liberandus eſt filius. Quæ triplicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.5.§. ſed ſi damnatus. ff. de liberat. leg. his uerbis:* Si damnatus ſit hæres filium liberare, non adijcit Iulianus, utrum acceptilatione filius, an pacto ſit liberandus? ſed uidetur hic ſentire, quaſi acceptilatione debeat liberari: quæ res patri quoque proderit: quod obtinendum eſt, niſi euidenter adprobetur, contrarium ſenſiſſe teſtatorem, id eſt, ne filius inquietetur, non ne pater: tunc enim acceptilatione eum non liberandum, ſed pacto. *Duodecima exceptio eſt: Niſi debitum ſit ſolutum. Hæc exceptio approbatur l. 7. §. liberatio. ff. de liberat. legata, his uerbis:* Liberatio debitori legata ita demum effectum habet, ſi non fuerit exactum id à debitore, dum uiuat teſtator: cæterùm ſi exactum eſt, euaneſcit legatum. *Concordat l. 31. in prin. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 1. except. 9. Itē concordat l. 24. in prin. ff. eod. tit. de quo paulò inferius repl. 2. Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cùm teſtator pecuniam exegiſſet, ita legauit, Quidquid mihi debuit, dari uolo: nō, Quod mihi debet. Hæc replicatio approbatur ſub conditione l. 31. in prin. ff. de liberat. leg. his uerbis:* Creditor debitori legauit ita, Caio Seio, quidquid mihi ſub pignore hortorum ſuorum debuit, ab hæredibus meis dari uolo: quæro, cùm teſtator uiuus à Seio aliquid receperit, an id ex cauſa legati peti poſſit? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, non poſſe. Idem repetijt & ait, teſtatorē ante factos codicillos, quibus legauit, pænè omnem pecuniā ſortis & uſurarum recepiſſe, ita ut modicū ſortis ſeu uſurarū debeantur: & quæſijt, an ei repetitio cōpeteret propter uerba ad præteritum relata, Quidquid mihi debuit? Reſpondit, prius quidem ſecundum ea quæ proponerētur, rectè reſponſum eſſe: uerùm poſterius propter ea quæ in tempore adderentur, ita à iudice æſtimandum, ut inſpiceret obliuionem pecuniæ ſolutæ, an quòd eo inſcio numerata eſſet, id feciſſet: an conſultò, quòd quantitatem quondam debitam, non ius liberationis dari uoluiſſet. *Hiſce uerbis replicatio propoſita approbatur, ſimul eius duplicatio proponitur talis: Niſi teſtator per errorem & ignorantiam debitum ſolutum eſſe, ita legauit, Quidquid mihi debuit, dari uolo. tunc enim actio legati eſt deneganda. Secunda replicatio eſt: Niſi non teſtator, ſed hæres pecuniam exegit & recepit. Hæc repli-*

catio approbatur, certa tamen conditione, lege aicceſimaquarta. ff. de liberatione legata, his uerbis: Cùm hæres rogatur debitorem ſuum liberare, de eo tantùm cogitatum uidetur, quod in obligatione manſit. Itaque ſi quid ante tabulas apertas fuerit ſolutum, ad cauſam fideicommiſsi non pertinebit: quod autem poſt tabulas apertas ante aditam hæreditatem ab eo qui uoluntatem defuncti non ignorauit, fuerit exactum, dolo proximum erit, ideoq́; repeti poteſt. *Concordat l. 7. §. liberatio. uerſ. unde quærit. ff. eod. tit. his uerbis:* Quærit Iulianus, ſi ab impuberis ſubſtituto ſit liberatio relicta, deinde impubes exegerit quod debetur, an euaneſcat legatum? & cùm conſtet, pupillum in his quæ à ſubſtituto relinquuntur, perſonam ſuſtinere eius à quo ſub conditione legatur: conſequens eſt ſubſtitutum actione ex teſtamento teneri, ſi pupillus à debitore exegerit. Idemq́; eſt, etſi pupillus non exegerit, ſed ſolummodo litem ſit conteſtatus: teneri enim eum, ut remittat actionem. *Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi cùm hæres debitorem ſuum liberare iuſſus eſſet, ante apertas tabulas et ab eo ſit ſolutum. Quæ duplicatio approbatur l. 24. in princip. ff. de liber. legata. cuius uerba uide paulò ſuperius. Secunda duplicatio eſt: Niſi cùm ſub conditione liberatio legata eſſet, hæres pendente conditione debitum exegit. Hoc enim caſu uidetur, cum hæredi ante legati conditionem exiſtentem liceat debitum exigere, ſecundum ea quæ dicta ſunt paulò ſuperius except. 10. hæredi ſolutum, poſtea exiſtente legati conditione non poſſe repeti. Verùm duplicatio hæc reprobatur l. 7. §. fin. ff. de liber. leg. his uerbis:* Si debitori liberatio ſub conditione legata fuiſſet, & uel lis fuiſſet conteſtata, uel etiam exactum pendente conditione, ex teſtamēto actio manerei liberatione relicta. *Concordat l. 21. §. fin. ff eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. except. 9. replicat. 1. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm ſub conditione deberet, ante exiſtentem conditionem ſoluerit. hoc enim caſu aduerſus liberationem legatam non proficit propoſita ſolutionis exceptio. Quæ replicatio approbatur l. 5. § idem Iulianus. uerſ. huic patri. ff. de liberat. legata, his uerbis:* Huic patri ſimilem facit Iulianus maritum, cui uxor poſt diuortium liberationem dotis legauit. nam & hunc, licet die legati cedente ſoluendo non ſit, legatarium eſſe, & utrunque ait ſolutum repetere non poſſe. Sed eſt uerius quod Marcellus notat, patrem repetere poſſe: nondum enim erat debitor cùm ſolueret: maritum non poſſe, quòd debitum ſoluerit. patrem enim, etſi quis debitorem exiſtimauerit, attamen loco eſſe conditionalis debitoris, quem ſolutum repetere poſſe non ambigitur. *Ait Iuriſconſultus:* Huic patri ſimilem facit, &c. *Ad intelligenda iſta uide uerba præcedentia eiuſdem legis, quæ habentur ſ. eod. cap. except. 11. replicat. 1. duplicat. 2. §. idem Iulianus. Ait inſuper I. C.* Licet die legati cedente ſoluendo non ſit. *Ad hæc intelligenda uide ſ. eod. cap. except. 3. repl. 1. Ait deniq;:* Attamen loco eſſe conditionalia debitoria, quem ſolutum repetere poſſe non ambigitur. *Ex hiſce uerbis elici poteſt replicatio propoſita, licet Gloſſa iſta uerba non de actione ex teſtamento, ſed de condictione indebiti interpretetur. Decimatertia exceptio eſt: Niſi alia ratione liberatus ſit debitor. Hæc exceptio approbatur l. 21. ff. de liberat. legata. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 9 & 10. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi poſtea debiti nouatio ſit facta. Hæc exceptio approbatur ratione exceptionis proximè præcedentis. Eius autem replicatio hæc eſt: Niſi teſtator in priore uoluntate manſerit. Quæ replicatio approbatur l. ult. §. fin. ff. de liberat. leg. cuius uerba uide ſ. eod. cap. quæſt. 4. reg. 1. except. 2. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi hæres debitori nondum debitum accepto tulerit. Hæc exceptio reprobatur l. 17. C. de fideicommiſſis, hiſce uerbis:* Si creditoris uoluntas iure ſubnixa liberari te debito uolentis doceri poteſt, & antequam ſolenniter tibi liberatio à ſucceſſore præſtetur, exceptionem tibi ex uoluntate defuncti deſcendentem competere, manifeſtum eſt. *Hactenus de prima huius capitis quæſtione, an legatum liberationis ſit utile, & ex eo detur actio uel exceptio.*

II. QVIBVS ACTIO VEL exceptio ex liberatione legata competat?

Huius loci regula prima eſt: De hæredibus debitoris: quibus quemadmodum & ipſi debitori liberatione legata tam actio quàm exceptio competit. Quæ regula approbatur Inſt. de legatis. § ſi quis debitori. cuius uerba uide ſ. eod. cap. in prin. Concordat l. 8. §. ſi uerba. ff. de liber. legata, his uerbis: Si uerba liberationis in rem ſunt collata, pro eo eſt, quaſi hæres ab eo debitore hæredeq́; eius petere uetitus ſit, ut adiectio hæredis perinde nihil ualeat, atq; non eſſet ualitura, ipſius debitoris perſona non comprehenſa. *Concordat d. l. 8. §. 2. ibi: ſed etſi debitor. cuius uerba uide paulò ſuperius except. 9. Item concordat l. 25. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si quis in teſtamento damnatus eſt, ne à Titio debitore exigat, neq; ipſum neq; hæredem eius poteſt conuenire. nam neq; hæredis hæres agere, neque ab hæredis hærede peti poteſt. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi legatum ſit perſonale, ut teſtator ſolum debitorem liberari uoluerit, non eius hæredem. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. tale legatum. ff. de liber. legat. his uerbis:* Tale legatum, Hæres meus à ſolo Lucio Titio ne petito: ad hæredem Lucij Titij non tranſit, ſi

nihil

nihil uiuo Lucio Titio aduerſus teſtamsotum ab hærede, eo quòd ab eo exigere debitum tentauit, ſit commiſſum. quoties enim cohæret perſonę id quod legstur, ueluti perſooalis ſeruitus ad hæredem eius noo tranſit. *Concordat l. 20. in prin. ff. eod. tt. bis uerbis:* Aurelio Sempronio fratri meo. Nemioem moleſtari oolo oomine debiti, nec exigere aliquid ab eo quandiu uiuet, neq; de ſorte aut uſura nomine debiti: & abſoluo & libero ex pignoribus eius domõ & poſſeſsiooem. Cauſa perlata Modeſtinus reſpondit, ipſum debitorem, ſi cooueniatur, exceptione tutũ eſſe: diuerſum io perſooa hæredis eius. *Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi hæres teſtatoris ab ipſo debitore uiuo debitum exigere tentauit. tunc enim & hæres debitoris exceptionem habet. Quæ replicatio approbari uidetur uerbis paulò ſuperius propoſitis hiſce:* Si oihil uiuo Locio Tirio aduerſus teſtamentum ab hærede, eo quòd ab eo exigere debitom tentauit, ſit commiſſum. *Secunda regula: Vni reo promittendi uel tutori liberatione legata, alter reus uel tutor nõ liberatur. Quæ regula approbatur l. 31. §. Titia. ff. de liberat. leg. his uerbis:* Titia quæ doos tutores haboerat, ita caoit: Ratiooem tutelæ meæ quam egit Publius Mæuius cum Lucio Titio, ab eo repoſci oolo. quæritur, ao ſi qua pecunia apud eum ex tutela remanſit, peti ab eo poſsit? Scæuola reſpondit, nihil proponi cur noo pecunia, quæ puellæ eſſet, & apud totorem remaneret, legata uideretur. Item quęritur, an contutor liberatus uideretur? reſpondit, contutorem non liberari. *Concordat l. 3. §. nunc de effectu. ff. eod. tt. cuius uerba uide ĩ. eod. cap. quæſt. 1. exc. 11. dupl. 2. Tertia regula: Fideiuſſori liberatione legata, reo non datur exceptio. Quæ regula approbatur l. 2. ff. de liber. leg. his uerbis:* Hæredem damnatum à fideiuſſore non petere, à reo petere poſſe: ſed à reo petere oetitum, ſi à fideiuſſore petat, reo ex teſtameoto teoeri Celſus potat. *Quarta regula: Debitori liberatione legata, liberatur & fideiuſſor. Quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce:* Sed à reo petere uetitum, ſi à fideiuſſore petat, reo ex teſtamento teoeri Celſus putat. *Concordat l. 5. in prin. ff. eod. tt. cuius uerba uide paulò ſuperius except. 11. replic. 1. dupl. 2. tripl. 1. Quinta regula: Si filiusfamiliâs debeat, patri liberatione legata, nõ liberatur filius: contrà tamen filiofamiliâs liberatione legata, liberatur & pater. Quæ regula approbatur l. 5. §. idem Iulianus. ff. de liber. legata. cuius uerba uide paulò ſuperius except. 11. replic. 1. dupl. 1. Concordat l. 7. §. illud quæri. ff. eod. tt. his uerbis:* Illod quæri poteſt, an eo quoq; nomioe pater ex teſtamento agere poſsit, ut & filios actione liberetur? quibuſdam eò uſq; exteodi actiooem placebat, quia patris intereſſe uideretur, ſi peculium filio poſt emancipationem conceſſiſſet, ius eius integrum permanere. Ego cootrà ſentio, nihil quidquam amplius patri præſtandum ex eiuſmodi ſcriptura teſtaméti putans, quàm ut nihil ex eo quod præſtaturos hæredi fuerit, præſtet. *Sexta regula: Pupillis liberatione legata, non liberatur tutor. quæ regula approbatur l. 28. in prin. ff. de liber. leg. cuius uerba uide ȷ quæſt. 4. reg. 18.*

III. ADVERSVS QVOS LIberatione legata actio uel exceptio competat?

De hærede hæredis uel eius qui uetitus eſt debitum petere, proponitur regula l. 2. §. fin. ff. de liber. leg. his uerbis: Celſus ait, nullam dubitationem habere, quin hærede petere à debitore uetito, nec hæres hæredis petere poſsit.

IIII. A' QVO DEBITO LIberatio contingat?

I. Regula: *De debito quod poſt teſtamentum factũ acceſsit: Ab eo debito nõ contingit liberatio. quæ regula approbatur l. 28. §. teſtamento. ff. de liber. legata, his uerbis:* Teſtamento facto debitoribus liberationem reliqoerat: pòſt inciſo lioo, & recogolto teſtamento, aliud teſtamentũ fecit, in qoo repetijt legatum his uerbis: Quibuſcuoq; legata in eo teſtaméto, quod incideram, dedi, omnia rata eſſe qoæcunq; ſcripta ſuot, uolo. quęſitum eſt, adita ex ſequeote teſtamento hæreditate, an debitores, quibus priore teſtamento liberatio relicta erat, conſequi poſsint, ut etiam eius quantitatis nomine, quam poſt prius teſtameotõ debere cœperant, liberareotur: et ſi ab his hęredes petere cœperint, an doli mali exceptiooe ſubmooerentur? Scæuola reſpondit, non liberari. *Concordat d. l. 28. §. Titius Seio, his uerbis:* Titius Seio debitori ſuo ita legauit, Do lego Seio denarios decem: irem do illi quicquid ſortis & uſurarũ nomine mihi debeat: præterea generaliter damnauit hæredes, fideiq; eorum commiſit, uti darent, reſtituerent unicuiq; quidqoid ei legaſſet: poſtea Seius aliam præterea pecuuiam à Titio mutuatus eſt. quęro, an hæc qooq; pecunia, quę poſt teſtamentum factum data eſt Seio, legata intelligatur? Scæuola reſpondit, cùm in prętetitum tempus uerba collata proponerentur, non eſſe poſterios credendom legatum. *Iam dictæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi poſterius debitum ex priore naſcatur, ueluti uſurarum: tunc enim eius quoq; liberatio legata cenſetur. Quæ exceptio approbatur d. l. 28. §. legatum, his uerbis:* Legatum eſt teſtamẽto hoc modo, Seio concedi oolo quidquid mihi ab eo debitum eſt, uel fidem meam pro eo obligaui: quæro, utrum id ſolum qood teſtamenti facti

tempore debebatur, legatum ſit, an etiam ſi quid ex ea ſumma uſurarum nomine poſtea acceſsit, legato cedat? Scæuola reſpondit, uideri omnem obligationem eius debiti per fideicommiſſum ſolui uoluiſſe. *Concordat l. 11. §. Caio Seio. ff. eod. tit. his uerbis:* Caio Seio optimè merito hoc amplius lego, cõcediq; uolo, neq; ab eo peti, neq; ab hęredibus eius, quidquid mihi aut ex chirographis aut rationib. debitor eſt, uel quidquid à me motuum accepit, uel fidem meam pro eo obligaui. quęro, utrum id ſolum quod eo tempore, quo teſtamẽtum fiebat, debebatur, legatum ſit: an etſi quid ex ea ſumma uſurarum nomine poſtea acceſsit, legato cedat? Scæuola reſpõdit, ſecundum ea quæ proponerentur, uideri omnẽ obligationem Seio eius debiti per fideicõmiſſum ſolui uoluiſſe. *Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi poſtea nouatione prioris debiti facta, alia ſumma ſit adiecta. nam huius ſummæ poſtea adiectæ liberationẽ quoq; legatam eſſe uideri poteſt. uerùm exceptio hæc reprobatur d. l. 11. §. fin. his uerbis:* Quæritur, ſi poſtea nouatione facta & ampliata ſumma cœperit debere, an id q̃d ex uetere contractu debeatur, nihilominus in cauſa legati durei? an uerò nouatione facta, quaſi debitor nouus ampliatæ ſummæ poſsit conueniri? Scæuola reſpondit, id duntaxat legatum uideri, quod tunc debuiſſet: ſi tamen manſit in ea uoluntate teſtator, qua tunc fuit. *Secunda regula: Si pignoris liberatio legata ſit, utrum etiam debitum principale remiſſum uideatur, definitur l. 1. §. Iulianus. ff. de liber. leg. his uerbis:* Iulianus ſcribit, ſi res pignori data legetur debitori à creditore, ualere legatum, habereq; eum actionem ut pignus recipiat priuſquam pecuniam ſoluat. Sic autem loquitur Iulianus, quaſi debitum non debeat lucrari: ſed ſi alia teſtatoris uoluntas fuit, & ad hoc peruenietur exemplo luitionis. *Concordat l. 32. §. final. ff. de leg. 3. his uerbis:* Cum Seius pro uxore centum aureos creditori ſoluerit, & ornamentum pignori poſitum luerit: poſtea autem teſtamẽto facto uxori ſuæ legauerit, quidquid ad eum iure ſtipulatum eius conceſſit: & hoc amplius, uiceoos aoreos annuos: quæſitum eſt, an hos centũ aureos hæredes uiri ab uxore uel hæredibus eius repetant? Scæuola reſpondit, ſi donationis cauſa creditori ſoluiſſet, teneri hæredes ex cauſa fideicommiſsi, ſi repetant: atq; exceptione etiam petentes ſubmoueri: quòd præſumptum id eſſe debeat, niſi contrarium ab hæredibus probetur. *Concordat l. 3. ff. de pactis. cuius uerba uide J. lib. 17. cap. 2. diuiſ. 6 ſpecie 1.* *Tertia regula: Si ei qui duplici actione eiuſdem pecuniæ nomine tenetur, liberatio ſit legata, utraq; actio remiſſa ei uidetur, niſi contrarium actum probetur. Quæ regula approbatur exemplo l. 5. §. fin. ff de liber. leg. his uerbis:* Iulianus ſcripſit, ſi pro filio pater fideiuſſerit, eiq; liberatio ſit legata: eum pacto liberandum quaſi fideiuſſorem, non quaſi patrem, & ideo de peculio poſſe conueniri. Hoc ita demum putat, ſi duntaxat quaſi fideiuſſorem eum uoluit teſtator liberari: cæterùm ſi & quaſi patrem, & de peculio erit liberandus. *Quarta regula: Si patri qui de peculio tenebatur, liberatio ſit legata, quid ueniat in actionem ex teſtamento, definitur l. 6. in prin. ff. de liberat. leg. his uerbis:* Poſt emancipationem filij eatenus pater actionem habebit, quatenus aliquid ex peculio, aut in rem uerſo præſtaturus eſt. Id enim legatorũ nomine ad patrem pertinebit, quod eius interit.

Quinta regula: Si cum Stichus aut decem deberentur, Stichum petere hæres uetitus ſit, etiam in decem liberatio contingit. Quæ regula approbatur l. 7. §. 1. ff. de liber. leg. his uerbis: Si ia qui eſt ſtipulatus Stichum aut decem, damnauerit hæredem Stichum non petere, legatum ualere conſtat: ſed quid contineat uideamus? Et Iulianus ſcribit, actionem ex teſtamento in hoc eſſe uideri, ut debitor accepto liberetur: quæ res utiq; debitorem & in decem liberabit: quia acceptilatio ſolutioni comparatur: & quemadmodũ ſi Stichum ſoluiſſet, debitor liberaretur: ita & acceptilatione Stichi liberari.

Sexta regula: Si ad tempus liberatio relicta ſit, eius tẽporis nec uſuræ nec pœnæ exigi poſſunt. Quæ regula approbatur l. 8. §. illud uidendum. ff. de liber. leg. his uerbis: Illud uidendum eſt, an eius temporis, intra quod hæres petere uetitus ſit, uel uſuras uel pœnas petere poſsit? & Priſcus Neratius exiſtimabat, committere eum aduerſus teſtamentum, ſi petijſſet: quod uerum eſt.

Septima regula: Si negociorum geſtorum actio remiſſa ſit, uel rationes reddere quis uetitus ſit, id quod dolo uel fraude geſtum eſt, remiſſum non uidetur. Hæc regula approbatur d. l. 8. §. ſi hæres, his uerbis: Si hæres uetitus ſit agere cũ eo qui negocia defuncti geſsit: non uidetur obligatio ei prælegata, quæ dolo uel ex fraude eius qui negocia geſsit, commiſſa ſit, ut & teſtator uideatur id ſenſiſſe: & ideo ſi hæres negociorum geſtorum egiſſet, agens procurator ex teſtamento incerti doli mali exceptione excludi poteſt. *Concordat l. 32. ff. eod. tit. cuius uerba uide J. reg. proxim. Item concordat l. 9 ff. eod. tit. ubi etiam propoſitæ regulæ proponitur exceptio. eius autem legis uerba hæc ſunt:* Si quis rationes exigere uetetur (ut eſt ſępiſsime reſcriptũ) non impeditur reliqua exigere quæ quis ipſe reliquauit: etſi quid dolo

lo fecit, qui rationea geſsit. Quòd ſi quis & hæc uelit remitters, ita debet legare: Damnas eſto hæres meus, quidquid ab eo exegerit illa uel illa ratione, id ei reſtituere, uel actionem ei remittere. *Concordat item l. ſi ſeruum. 116. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ꝟ. reg. prox. & l. 70. §. Titius, in fine. ff. de condit. & demonſtrat. his uerbis:* Si ita ſcriptum eſſet, Peto poſt mortem tuam reſtituas hæreditatem, ita ne ſatis fideicommiſsi nomine petatur, neue ratio exigatur: ſine dubio per huiuſmodi uerba non interponendæ quidem cautionis conditio uidebitur adſcripta, rationi uerò non exigendæ modus adhibitus: ſcilicet ut culpa, non etiam dolus remiſſus intelligatur. Idque in eius perſona qui negocia geſsit, cuiq; rationis reddendæ neceſsitas fuerat teſtamento remiſſa, reſcriptum eſt. *Concordat item l. 20. §. final. ff. de liberatione legata. cuius uerba uide ꝟ. reg. proxim. eius autẽ exceptio hæc eſt: Niſi filium patri liberationẽ legauerit. Quæ exceptio approbatur l. 28. §. Titius teſtam. ff. de liberat. legata. cuius uerba uide ꝟ. reg. 14.*

Octaua regula: Si quis rationes reddere uetitus ſit, ea quæ exegit & accepit, remiſſa ei non uidentur, nec etiam ea quæ antea debuit. Hæc regula approbatur uerbis d. l. 9. iam propoſitis. Sed & approbatur l. 12. ff. eod. tit. his uerbis: Lucius Titius cum Erotem actorem haberet, codicillis ita cauit: Erotem liberum eſſe uolo, quem rationes reddere nolo ſiue temporis quod erit poſt nouiſsimam meam ſubſcriptionem: poſtea uiuus Erotem manumiſit, & in eodem actu habuit rationes quas ſubſcripſit uſq; in eum diem, qui fuit ante paucisſimos dies quàm moreretur. Hæredes Lucij Titij dicunt, quaſdam & ſeruum adhuc Erotem, & poſtea libertum accepiſſe, neque in eas rationes, quæ à Lucio Titio ſubſcriptæ ſunt, intuliſſe: quæro, an hæredes ab Erote nihil exigere debeant eius temporis quo Lucius Titius ſubſcripſit? Iulianus reſpondit, Erotem ex ea cauſa quæ proponeretur, liberationem petere non poſſe, niſi & hoc ſpecialiter ei remiſſum eſſet. *Concordat l. ſi ſeruum. 116. ff. de leg. 1. his uerbis:* Si ſeruus uetitus eſt à teſtatore rationes reddere, non hoc conſequitur, ut nec quod apud eum ſit reddat & lucrifaciat: ſed ne ſcrupuloſa inquiſitio fiat, hoc eſt, ut negligentię ratio nõ habeatur, ſed tantùm fraudum. Ideo & manumiſſo non uidetur peculium legari per hoc quòd uetitus eſt rationes reddere. *Concordat item l. 20. §. fin. ff. de liberat. leg. his uerbis:* Caius Seius cum adoleuiſſet, accepit curatores Publium Mæuium & L. Semptonium. Sed enim idem C. Seius intra legitimam ætatem conſtitutus, cùm in fatum cõcederet, teſtamẽto ſuo de curatoribus ſuis ita cauit, Quæſtionem curatoribus meis nemo faciet, rem enim ipſe tractaui: quæro, an rationum curæ hæredes adulti à curatoribus petere poſsint, cùm defunctus (ut ex uerbis teſtamenti apparet) confeſſus ſit, ſe omnem rem ſuam adminiſtraſſe? Modeſtinus reſpondit, ſi quid dolo curatores fecerunt, aut ſi quæ res teſtatoris penes eos ſunt, eo nomine conueniri eos poſſe. *Concordat item l. 23. §. final. ff. de peculio legato. cuius uerba uide ſ. lib. proxim. cap. 5. reg. 27. Concordat item l. 31. §. inter cætera. ff. de liber. leg. cuius uerba uide ꝟ. reg. 10. Item cõcordat d. l. 31. §. Titia. cuius uerba uide ſ. quæſt. 2. reg. 1. Poſtremò concordat regulæ propoſitæ l. 28. §. Mæuia. ff. de liber. leg. his uerbis:* Mæuia teſtamento ſuo alterum ex tutoribus ſuis actione tutelæ uoluit liberare his uerbis: Rationem tutelæ, quam egit Iulius Paulus cum Antiſtio Cicerone, poſci ab eo nolo, eoq; nomine omnino liberatum eſſe uolo. quæro, an ſi qua pecunia ex tutela apud eũ remanſit, peti ab eo poſſit? Scæuola reſpõdit, nihil proponi cur pecunia, quæ pupillæ fuiſſet, & apud tutorẽ poſita maneret, legata uideretur. *Planè regulæ propoſitæ exceptio eſt d. l. 28. §. Titius teſtamento. cuius uerba uide ꝟ. reg. 14. ſed & exceptio eius proponitur d. l. 28. §. Sticho teſtamento, his uerbis:* Sticho teſtamento manumiſſo fundũ inſtructum & alia legauit, & hæc uerba adiecit: Quem rationem reddere ueto: quia inſtrumentum penes ſe habet. Quæſitum eſt, an Stichus reliqua quæ ex adminiſtratione actus debuerat, reddere debuerit? Scæuola: Reſpondi, Stichum eo nomine non teneri. Claudius: Nemo enim ex ſeruitutis actu poſt libertatem tenetur: et conſultatio ad ius debiti relata fuerit. Retineri ergo reliqua poſſunt cum peculio: aut ex eo deduci quod ſibi legatum eſt.

Nona regula: Si rationes reddere quis uetitus ſit, non tamen ob id quod nomine teſtatoris credidit, ei legatum uidetur. Quæ regula approbatur l. 23. ff. de liber. leg. his uerbis: Procurator, à quo rationem hæres exigere prohibitus, eoque nomine procuratorem liberare damnatus eſt: pecuniam ab argentario debitam ex contractu, quem ut procurator fecit, iure mandati cogetur reſtituere, uel actiones præſtare.

Decima regula: Si rationes reddere quis uetitus ſit, nihilominus libros rationum reſtituere tenetur. Quæ regula approbatur l. 31. §. inter cætera. ff. de liber. leg. his uerbis: Inter cætera liberto ita legauit, Et ſi quid me uiuo geſsit, rationes ab eo exigi ueto: quæritur, an chartas, in quibus rationes conſcriptæ ſunt, item reliqua ſecundum accepta & expenſa hæredibus reddere debeat? Scæ-

uola reſpondit, ea de quibus quæreretur, poſſe hæredem uendicare. Id autem quod conſeruis, qui remanerent in hæreditate, credidiſſet, & in rem domini uerſum eſſet, deſijſſe in reliquis eſſe.

Vndecima regula: Si ei cui fundum uel habitationem ad tempus locauit teſtator, liberationem legauit, quid debeatur definitur l.16. cum duab. ll. ſequentibus. ff. de liber. leg. his uerbis: Si ei cui fundum in quinquennium locaueram, legaui quidquid eum mihi dare facere oportet, oportebitue, ut ſineret hæres eum ſibi habere: Nerua & Atilicinus, ſi hæres prohiberet eum frui ex conducto, ſi iure locationis quid retineret, ex teſtamento fore obligatum aiunt: quis nihil intereſſet, peteret an retineret. totam enim locationem legatam uideri: reliqua quoq; in iudicio locationis uenire. Caſsius 1 Etiáſi habitatio eo modo legata eſſet, gratuitam habitationem hæres præſtare debet. Et præterea placuit agere poſſe colonum cum hęrede ex teſtamento, ut liberetur conductione: quod rectiſſimè dicitur.

Duodecima regula: Si negociorum geſtori liberatio ſit legata, & pecunia quæ ei credita eſt, uel quam ille nomine teſtatoris alij credidit, remiſſa ei uidetur. Hæc regula approbatur l.19. ff. de liber. leg. his uerbis: Cùm ita teſtamur, Hæres meus damnas eſto liberare illum, quòd negocia mea geſſit: & ſi quid eũ mihi dare facere oportet, ab eo non exigere: damnatus hæres nec creditas ab eo pecunias exiget. In ſimili autem legato uix eſt, ut de eo quoq; legando paterfamiliâs ſenſerit, quod ſeruis eius peculij nomine debetur. *Diuerſum eſt, ſi rationes tãtùm reddere uetitus ſit. hoc enim caſu pecunia ab eo credita non continetur: de quo paulò ſuperius reg.9.*

Decimatertia regula: Liberatione eius quod teſtatori debetur legata, id quod ſeruis eius debetur, remiſſum non uidetur. Quæ regula approbatur uerbis iam propoſitis hiſce: In ſimili autem legato uix eſt, ut de eo quoq;, &c.

Decimaquarta regula: Si actio tutelæ remiſſa ſit, quid remiſſum ſit definitur l.28. §. Titius teſtamento. ff. de liber. leg. his uerbis: Titius teſtamento facto, & filijs hæredibus inſtitutis, de patre tutore ſuo quondam facto ita locutus eſt, Seium patrem meum liberatum eſſe nolo ab actione tutelæ: quæro, hæc uerba quatenus accipi debeant? id eſt, an pecunias quas uel ex uenditionibus rerum factis, aut ex nominibus exactis in ſuos uſus conuertit, uel nomine ſuo fœnerauit, filijs & hæredibus teſtatoris nepotibus ſuis debeat reddere? Scæuola reſpondit, eum cuius notio eſt, æſtimaturum: præſumptio enim propter naturalem affectum facit omnia patri uideri conceſſa, niſi aliud ſenſiſſe teſtatorem ab hæredibus eius adprobaretur. *Planè regula propoſita nihil aliud eſt, quàm exceptio regulæ ſuperioris ſeptimæ & octauæ, ad quam referenda.*

Decimaquinta regula: Si liberatione legata, poſtea uſuras debiti exigi prohibuerit teſtator, à ſortis liberatione uidetur receſſum. Quæ regula approbatur d. l.28. §. teſtamento. ff. de liber. leg. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap.5. reg.18. except.1.

Decimaſexta regula: Si quis rationes reddere uetitus ſit, quid legato iſto contineatur, æſtimationi iudicis relinquitur. quæ regula approbatur l.28. §. filias. ff. de liber. leg. his uerbis: Filias hæredes ſcripſerat, quarum fidei commiſit in hæc uerba: Ne à Caio Seio rationem actus rei meæ, quæ per menſam ſiue extra in diem mortis meæ geſta eſt, exigatis, eoq; nomine eum liberetis. quæſitum eſt, cum uniuerſas rationes in diem mortis iſte adminiſtrauerit, & per menſam ſuam & extra menſam, an ad rationes reddendas hæredibus teneatur? Reſpondit Scæuola, liberationem quidem ſecundum ea quæ proponerentur, legatam eſſe: ſed quatenus præſtanda ſit, ex qualitate diſceptationis iudicem æſtimaturum. *Sanè quid hoc legato contineatur, ſi quis rationes reddere ſit uetitus, apertius indicatum eſt ſ. reg.7. cum tribus regulis ſequentibus. ſed & definitur hoc l. ſi ſeruus.116. ff. de leg.1. cuius uerba uide ſ. reg.8.*

Decimaſeptima regula: Liberatione legata, ea quæ teſtator in domum legatarij tranſtulit, legato non cõtinentur, niſi contrarium teſtatorem uoluiſſe probetur. quæ regula approbatur l.35. §. Caius. ff. de leg.2. his uerbis: Caius Seius cum domũ haberet, & in prætorium uxoris ſuæ ſe contuliſſet, quaſdam res de domo ſua in idem prætorium tranſtulit, ibiq; poſt multos dies decedens, teſtamento uxorem ſuam hæredem & alios complures reliquit: quo teſtamento ſignificauit uerba quę infrà ſcripta ſunt: In primis ſciant hæredes mei, nullam pecuniam eſſe penes uxorem meam, ſed nec aliud quidquam: ideoq; eam hoc nomine inquietari nolo. quæro, an ea quæ uiuo eo in prætorium uxoris eius translata ſunt, communi hæreditati uindicari poſsint, & an ſecundum uerba teſtamenti præſcribi cohæredibus poſsit à parte uxoris defuncti? Modeſtinus reſpondit, ſi ea quæ de domo ſua in prætorium uxoris defunctus tranſtulit, præcipua ad eam pertinere uoluit, nihil proponi cur uoluntati ipſius teſtatoris ſtandum non ſit. Neceſſe igitur habet mulier talem fuiſſe teſtatoris uoluntatem oſtendere: quod niſi fecerit, in hæreditatem mariti eius & hæc remanere oportet. *Plura de regulis propoſitis uide ſ. eod. cap. reg.8.*

Decima-

Decimaoctaua regula: Actione tutelæ contraria pupillis à tutore remiſſa, non committur actio aduerſus alium tutorem. quæ regula approbatur l. 28. in prin. ff. de liber. leg. his uerbis: Aureliua Symphorinua fideiuſſerat pro tutore quodam, & decedens eiuſdem pupillia legauit in hæc uerba: Aurelio Latino & Aurelio Fœlici ſingulia quina, cùm quia eorum quatuordecim annorum fuerit: ad quod tempus præſtari eia oolo ſingulis alimentorum nomi menſtruos denarios ſenos, & ueſtiarij nomine anouos denarios XXV. quo legato contenti eſſe deberia: quoniam tutela ueſtra non minimo damno rationem meam aſſlixerit. A' uobis autem hæredes mei peto, ue quid ex ratione tutelæ ab his exigere, uel ob hoc legatom eorum retine re uelitia. quæſitum eſt, ſi hęres eius ex cauſa fideiuſſaionis aliquid præſtiterit, an ab hærede filiorum eiua, pro quo fideiuſſerat, repetere poſſit? Scæuola reſpondit, uerbia quæ proponerentur, id ſolùm uideri hæredum fideicommiſſum ne exigerent, quod ex ratione tutelæ, quam ipſe Symphorinua adminiſtrauerat, ab Aurelijs ſibi deberetur.

Decimanona regula: Liberatione legata, id quod teſtator uiuus exegit, non debetur. de quo uide ſ. cod. cap. quæſt. 1. except. 12.

Viceſima regula: Si is qui rogatus eſt liberare debitorem ſuum, minus ex teſtamento percipiat, quàm ſibi debetur: uſq; ad quantitatem eius quod rogatus ex teſtamento percipit, debitori competit liberatio. quæ regula approbatur l. 2. §. fin. C. de his quæ ſub modo, his uerbis: Si legato uel fideicommiſſo relicto, teſtator legatarium ſeu fideicommiſſarium prohibuerit hæredem ſuum uel alium quendam debitum exigere, habet debitor aduerſus legatarium ſeu fideicommiſſarium agentem uſq; ad quantitatē relicti fideicōmiſſi uel legati exceptionem. *De hac re uide plura ſ. lib. 32. cap. 4. except. 46.*

V. QVOD REMEDIVM COMpetat liberatione legata?

Tam actio competit ad liberandum, quàm exceptio ad abſoluendum. Quæ regula approbatur l. 3. §. nunc de effectu. ff. de liberat. leg. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 11. Concordat l. 22. ff. eod. tit. his uerbis: Quod mihi Sempronius debet, peti nolo: non tantùm exceptionem habere debitorem, ſed & fideicommiſſum, ut liberetur, petere poſſe reſponſum eſt. *Concordat item l. 8. ff. de doli mali except. his uerbis:* Dolo facit qui petit, quod redditurua eſt. Sic ſi hæres damnatus ſit non petere à debitore, poteſt uti exceptione doli mali debitor, & agere ex teſtamento. *Concordat item Inſtit. de legatis. §. ſi quis debitori. cuius uerba uide ſ. cod. cap. in princip. Item concordat l. 35. §. nuptura. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 6. except. 74. §. caſu igitur.*

Adfine remedium eſt ex conducto actio: quod proponitur & approbatur l. 16. cum l. ſequente. ff. de liber. leg. cuius uerba uide ſ. quæſt. 4. reg. 11.

DE PECVLIO LEGATO. Cap. XIIII.

DEcima legati ſpecies eſt legatū peculij: de quo nunc agendum.

I. AN EX HOC LEGATO detur actio?

Regulariter actionem ex eo dari, dubium non eſt. Verùm eius exceptio prima hæc eſt: Niſi prius peculium ſeruo legatum ſit, quàm libertas adſcripta. Reprobatur hæc exceptio l. 14. ff. de peculio legato, his uerbis: Quidam teſtamento ita ſcripſit, Pamphilus ſeruus meus peculium ſuum cùm moriar, ſibi habeto, liberq; eſto: cōſulebatur, rectè'ne Pamphilo peculium legatum uideretur, quòd prius quàm liber eſſet, peculium ſibi habere iuſſua eſſet? Alfenus reſpondit, in coniunctionibus nullam ordinem eſſe, nec quidquam intereſſe, utrum eorum primum diceretur aut ſcriberetur: quare rectè peculium lagatum uideri, ac ſi prius liber eſſe, deinde peculium ſibi habere iuſſus eſſet. *Secunda exceptio eſt: Niſi peculiū legatum ſit, non deducto ære alieno. Reprobatur exceptio hæc l. 6. §. 1. ff. eod. tit. his uerbis:* Etſi fuerit legatum peculium, non deducto ære alieno, uerendum ne inutile legatum ſit: quia quod adijcitur, contra naturam legati ſit: ſed putauerim hanc adiectionem non uitiare legatum, ſed nihil ei adijcere. nec enim poteſt creſcere uindicatio peculij per hāc adiectionem. Planè ſi proponas legatarium nactum poſſeſsionem rerum, exceptione doli aduerſua hæredem uindicantem uti poteſt: habet enim in ſolidis rebus uoluntatem æris alieni non deducendi. Sed etſi dominus remittere ſe ſeruo quod debet, uel nihil ſibi ſeruum debere ſignificauit, ualet hæc adiectio: quia nuda uoluntate poteſt dominus ſeruo remittere quod ei debet. *Tertia exceptio eſt: Niſi nihil ſit in peculio. Et hæc exceptio reprobatur l. 11. ff. de peculio legato, his uerbis:* Ei quoq; qui nihil in peculio habet, poteſt peculium legari. non enim tantùm præſens, ſed etiam futurum peculium legari poteſt. *Quarta exceptio eſt: Niſi ſeruo cum peculio legato, ſeruus mortuus ſit. tunc enim etiam peculij legatum extinguitur. quæ exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. 32. cap. 12. cauſa 51. except. 1. repl. 1.*

II. QVID LEGATO PECVLIO in actione ueniat?

Prima regula: De eo quod peculio acceßit uel deceßit, Id legatarij lucro uel damno eſt. Quæ regula

gulæ approbatur Inſt. de legatis. §. ſi peculium, his uerbis: Si peculium legatum fuerit, ſine dubio quidquid peculio accedit uel decedit uiuo teſtatore, legatarij lucro uel damno eſt. *Concordat l. 67. in prin. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap. 3. reg. 9. in prin. Propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi poſt mortem teſtatoris peculium augeatur. tunc enim augmentum legatario non cedit. cuius exceptionis duæ ſunt replicationes, quarum prima hæc eſt: Niſi peculium ipſi ſeruo, non extraneo ſit legatum. Secunda replicatio eſt: Niſi augmentum ex ipſis rebus peculiaribus acceſſerit. Hiſce enim duobus caſibus augmentum, quamuis poſt mortem teſtatoris acceſſerit, legatario debetur. Quæ duæ replicationes cum ſua exceptione approbantur Inſt. d. §. ſi peculium, his uerbis:* Quòd ſi poſt mortem teſtatoris ante aditam hæreditatem aliquid ſeruus adquiſierit, Iulianus ait, ſi quidam ipſi manumiſſo peculium legatum fuerit, omne quod ante aditam hæreditatem adquiſitum eſt, legatario cedere: quia huiuſmodi legati dies ab adita hæreditate cedit. Sed ſi extraneo peculium legatum fuerit, non cedere ea legato, niſi ex rebus peculiaribus auctum fuerit. *Concordat l. 8. §. utrum autem. ff. de peculio leg. his uerbis:* Vtrum id demum peculium accepimus, quod mortis tẽpore fuit, an uerò & quod poſtea acceſsit applicamus, uel quod deceſsit detrahimus? Et Iulianus aliter accipiendum legatum peculij ait, ſi ipſi ſeruo legetur, aliter ſi alij. nam ſi ipſi, id tempus in legato ſpectandum, quo dies legati cedit: ſi uerò extraneo, mortis tempus, ſic tamen ut incrementa ex rebus peculiaribus ad eum perueniant: utputa partus ancillarum uel fœtus pecorum. Quod autem ex operis ſuis uel ex alia re accedit, id ſi alij quàm ipſi legetur peculium, non debebitur. Hoc utrunq; Iulianus ſecundum uoluntatem teſtatoris ſcribit. Cùm enim ipſi ſuum peculium legatur, uériſimile eſt eum omne augmentum ad ipſum pertinere uoluiſſe, cui patrimonium manumiſſo futurum eſt, cum alij non ſicut tamen, ſi in alterius perſona & hoc eum ſenſiſſe appareat, idem dicas. *Concordat item l. penult. ff. de peculio, his uerbis:* Eum qui ſeruum teſtamento liberum eſſe iubet, & ei peculium legat. eius temporis peculium legare intelligi Iulianus ſcribit, quo libertas competit. ideoque omnia incrementa peculij, quoquo modo ante aditam hęreditatem acquiſita, ad manumiſſum pertinere: at ſi quis extraneo peculium ſerui legauerit, in coniectura uoluntatis teſtatoris quæſtionem eſſe: & uériſimilius eſſe id legatum, quod mortis tempore in peculio fuerit, ita ut quæ ex rebus peculiaribus ante aditam hęreditatem acceſſerint, debeantur: ueluti partus ancillarum & fœtus pecudum: quæ autem ſeruo donata fuerint, ſiue ex operis ſuis adquiſierint, ad legatarium non pertinere. *Concordat deniq; l. 28. § ſtatuliber. ff. de ſtatuliberis, his uerbis:* Statuliber, antequam conditio libertatis obtigit, ſi quid comparaſſet, peculio legato non ceſſurum, in libris Caij Caſſij ſcriptũ eſt: niſi id legatum in tẽpus libertatis collatum eſſet. Videamus, ne cum peculium & acceſsionem & deceſsionem habeat, augmentum quoque peculij eius (ſi modò ab hærede ei ablatum non ſit) legato ceſſurum ſit? Et magis hoc iure utimur.

Secunda regula: Peculio legato uicarij quoq;, & uicarij uicariorum continentur. Quæ regula approbatur l. 25. ff. de peculio leg. his uerbis: Si ſeruus liber eſſe iuſſus ſit, eique peculium legatum ſit, uicariorum eius uicarij legato continentur. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi uicarijs quoq; libertas ſimul & peculium legatum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 6. §. ſi ſerui. ſ. eodem tt. his uerbis:* Si ſeruus & uicarius eius liberi eſſe iuſsi ſint, eisque peculia ſua legata ſint, uerba ſecundum uoluntatem teſtatoris extendenda, tanquam de duobus ſeparatisque peculijs teſtatore locuto: & ſecundum hæc uicarius uicarij non communicabitur, niſi hæc mens fuit teſtantis. *Secunda exceptio eſt: Niſi uicarius manumiſſus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 10. in princip. ff. de manumiſsis teſt. his uerbis:* Si peculium prælegatum eſt, & uicarius liber eſſe iuſſus ſit, liberum eum eſſe conſtat. Multum enim intereſt inter genus & ſpeciem. Speciem enim eximi de genere placet, quod eſt in peculio legato & uicario manumiſſo.

Tertia regula: De ſeruo peculiari manumiſſo. Hic peculio legato non continetur, ut ex uerbis iam propoſitis conſtat. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi inutiliter ſit manumiſſus. Quæ quidem exceptio nolet. uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi legatarius ipſe ſeruum uiuo adhuc teſtatore manumiſerit. quæ replicatio approbatur l. 19. §. fin. cum l. ſequente. ff. de peculio legato, his uerbis: Filiusfamilias cui pater peculium legauit, ſeruum peculij uiuo patre manumiſit: ſeruus communis omnium hæredum eſt exemptus peculio, propter filij deſtinationem: quia id peculium ad legatarium pertinet, quod in ea cauſa moriente patre inuenitur: nihilq; intereſt legatus deinde inutiliter manumiſſus ſit, an contrà.

Quarta regula: De rebus peculiaribus alij legatis. Hæ peculium minuunt. quæ regula approbatur exemplo l. 8. §. item ſi ſeruo. ff. de peculio legato, his uerbis: Si ſeruo peculium ſit legatum,

tum, & à debitore eius peculiari hæres uetitus ſit petere, uerum eſt hoc minus eſſe in legato peculij: hoc eſt, id detrahendum, quod debitori legatum eſt. *Concordat l. 22. §. fin. ff. eodem titulo, his uerbis:* Dominus ſeruum, qui cum eo uicarium communem habebat, teſtamento manumiſerat, & peculium ei legauerat: deinde ipſum uicarium, qui communis erat, nominatim & ipſi & libertæ ſuæ legauerat: Iabolenus reſpondit, partem quartam libertæ, reliquam partem quartam liberti futuram: quod & Trebatius ait. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi non ſpecialiter res aliqua peculiaris alij legata ſit, ſed generaliter, ueluti ancillæ omnes, cùm ancilla eſſet in peculio. hoc enim caſu res peculiaris, quæ comprehenditur ſub illo genere rerum alij legatarum, non minuit peculium. Quæ exceptio approbatur exemplo l. 15. ff. eodem titulo. cuius uerba uide ſuprà lib. prox. cap. 4. de ſuis rebus legatis, reg. 1. exceptione 7.*

Quinta regula: Peculio legato, id quod domino eiusq; ſeruis ac liberis aut hæredi debetur, deducitur. Quæ regula approbatur l. 6. in principio. ff. de peculio legato, his uerbis: Si peculium legetur, & ſit in corporibus (puta fundus uel ædes) ſi quidem nihil ſit, quod ſeruus domino uel conſeruis liberisúe domini debeat, integra corpora uindicabuntur: ſi uerò ſit quod domino uel ſuprà ſcriptis perſonis debeatur, deminui ſingula corpora pro rata debebunt: & ita Iulianus & Celſus putant. *Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi dominus ſeruo debitum remiſerit. Quæ exceptio approbatur d. l. 6. §. 1. in fine. cuius uerba uide paulò ſuperius quæſtione 1. exceptione 8. Secunda exceptio eſt: Niſi dominus non peculium, ſed ſpecialiter ſingulas res quæ in peculio ſunt, legauerit. Hæc exceptio approbatur l. 10. ff. eodem titulo, his uerbis:* Si peculium ſeruo uel filio prælegare uelis, ne deducatur id quod tibi debebitur, ſpecialiter ea quę in peculio erunt leganda ſunt. *Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruo eiuſdem peculij debeatur. Hæc exceptio approbatur l. 9. in principio. ff. de peculio legato, his uerbis:* Id quod ſeruo, qui in ipſius peculio eſt, debetur, non deducitur ex legato peculio, quámuis conſeruus eius ſit. *Quarta exceptio: Niſi ob defenſionem uicarij debeatur, & non ſeruus legatarius, ſed uicarius ſerui, ſeu ſeruus peculiaris domino debeat. Hæc exceptio approbatur l. 16. ff. de peculio legato, his uerbis:* Stichus habet in peculio Pamphilum, hunc dominus noxali iudicio defendit, & damnatus litis æſtimationem ſoluit: deinde Stichum teſtamento manumiſit, eique peculium legauit: quæſitum eſt, an quod Pamphili nomine præſtitum ſit, ex peculio uel ipſius Pamphili uel Stichi deducendum ſit? Africanus reſpondit, Pamphili quidem de peculio utique deducendum, quantacunque ea ſumma eſſet: id eſt, etiamſi eum noxæ dedere expediſſet. quidquid enim pro capite ſerui præſtitum ſit, in eo debitorem eum domini conſtitui. Quòd ſi Pamphili peculium non ſufficiat, tunc ex peculio Stichi non ultra precium Pamphili deduci debere: quæſitum eſt, ſi ex alia cauſa Pamphilus pecuniam domino debuiſſet, nec ea ex peculio eius ſeruari poſsit, an uſque ad precium eius ex peculio Stichi poſsit deducere? negauit. neque enim ſimile id ſuperiori eſſe: ibi enim propterea precium uicarij deducendum, quòd eo nomine ipſe Stichus ob defenſionem uicarij ſui domino debitor conſtituatur: at in propoſito, quia Stichus nihil debeat, ex eius peculio nihil eſſe deducendum, ſed ex Pamphili duntaxat, qui certè ipſe in ſuo peculio eſſe intelligi non poteſt. *Quinta exceptio eſt: Niſi non ipſi domino, ſed ſeruo eius conſeruo ſuo debeat. Hæc exceptio reprobatur l. 6. in prin. ff. de peculio legato. cuius uerba uide ſ. ead. regul. in princip. Concordat l. 8. §. 1. ff. eod. tit. his uerbis:* Qui Stichum & Pamphilum ſeruos habebat, teſtamento eos manumiſit, & unicuique peculium ſuum legauit: placet quod alter alteri debet de peculio eius decedere, & alterius legato accedere. *Sexta exceptio eſt: Niſi ob hoc debeat, quòd conſeruum ſuum uulnerauerit, uel deteriorem fecerit. Et hæc exceptio reprobatur l. 9. §. 1. ff. de peculio leg. his uerbis:* Si conſeruum ſuum uulnerauerit ſeruus, & uiliorem fecerit: Marcellus ait, non eſſe dubitandum, deduci ex peculio quod domini interſit. nam quid intereſt conſeruum uulneret, an ſcindat aliquid uel frangat, an ſubripiat? quo caſu ſine dubio minuitur peculium, ſed non ultra ſimplum. *Septima exceptio eſt: Niſi ob id debeat, quòd ſeipſum ſeruus uulnerauerit uel occiderit. Hæc exceptio approbatur d. l. 9. §. fin. his uerbis:* Sed ſi ſe uulnerauerit, uel etiam occidit, nihil eſt deducendum hoc nomine: alioquin dicemus, etſi fugerit, deducendum id quanto uilior ſit factus propter fugam. *Octaua exceptio eſt: Niſi ſoluerit ſeruus hæredi. Hæc exceptio approbatur l. 22. in principio. ff. de peculio leg. his uerbis:* Dominus ſeruum teſtamento manumiſerat, & ei peculium legauerat: is ſeruus mille numos domino debuerat, & eos hæredi ſoluerat. Iabolenus reſpondit, omnes eas res deberi Orcino, ſi pecuniam Orcinus quam debuerat ſoluiſſet. *Nona exceptio eſt: Niſi non teſtatori, ſed hæredi eius debeatur? Hæc exceptio reprobatur l. 6. §. fin. ff. de peculio legato, his uerbis:* Non ſolùm quod

quod domino debetur, peculio legato deducitur, ſed & ſi quid hęredi debitum fuerit. *Concordat l. 8. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Pegaſus reſpondit, ſi ſtatulibero, cui peculium legatum ſit, hæres interim crediderit, id ipſo iure detrahi, & ſingula corpora per hoc æs alienum deminui. Proinde ſi purè libertatem acceperit, & hæres uel uiuo domino uel ante aditam hæreditatem ſeruo crediderit, legatum peculij minuetur ſecundum Iuliani ſententiam, licet dominus ſerui nunquam fuerit. *Decima exceptio eſt: Niſi res peculiaris alij ſit legata. hæc enim ob debitum domini deminui non debebit. Quæ exceptio approbatur l. 21. ff. de peculio legato. cuius uerba uide 3. lib. prox. cap. 4. de ſeruis legatis, reg. 6. Vndecima exceptio eſt: Niſi omne peculium reddere iuſſus ſit hæres. Hæc exceptio uidetur approbari l. 41. §. item quæro. ff. de fideicommiſſ. libert. his uerbis:* Quæro, cùm omne peculium reddere iuſſus ſit, an ita peculium computari debeat, ut ſolùm id peculium eſſe uideatur, quod deducto eo quod quacunq; ex cauſa domino debetur, ſupereſt? Scæuola reſpondet, in ea ſpecie de qua quæritur, non debere deduci ex peculio, quod domino debeatur. *Duodecima exceptio eſt: Niſi ſeruus liber factus debere cœperit. Hæc exceptio approbatur l. 62. ff. de ſolutionibus, his uerbis:* Diſpenſatorem meum teſtamento liberum eſſe iuſſi, & peculiũ ei legaui. Is poſt mortem meam à debitoribus pecuniam exegit. An hæres meus retinere ex peculio eius quod exegerit poſſit, quæritur? Et ſiquidem poſt aditam hæreditatem exegerit pecuniam, dubitari non debet quin de peculio eo nomine retineri nihil debeat: quia liber factus incipit debere, ſi liberantur ſolutione debitores. Cum uerò ante aditam hæreditatem pecuniam accepit diſpenſator, ſiquidem liberantur debitores ipſa ſolutione, non eſt dubium, quin de peculio id retinendum ſit: quia incipit debere hoc hæredi quaſi negociorum geſtorum uel mandati actione. Si uerò non liberantur, illa quæſtio eſt, cùm negocium meum gerens à debitoribus meis acceperis, deinde ego ratum non habuero, & mox agere uelim negociorum geſtorum actione: an utiliter agam, ſi caueam te indemnem futurum? Quod quidem ego non puto. Nam ſublata eſt negociorum geſtorum actio, eo quòd ratum non habui: & per hoc debitor mihi conſtituitur. *Decimatertia exceptio eſt: Niſi ſeruus, cui libertas ſimul & peculium legatum eſt, ante aditam hæreditatem quid à debitoribus hæreditarijs exegit: hoc enim debitum deducendum non eſt. quæ exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur uerbis d. l. 62. iam propoſitis hiſce:* Cùm uerò ante aditam hæreditatem, &c.

Sexta regula: De eo quod conditionis implendæ cauſa dandum eſt. Et hoc ex peculio deducendum: quæ regula approbatur l. 8. §. item quæritur. ff. de peculio legato, his uerbis: Quæritur, ſi ſeruo libertas data ſit, ſi decem dediſſet hæredi, peculiumq; ei legatum ſit: an decem quæ dediſſet hæredi, debeant de peculio decedere? & eſt uerum quod Sabino placuit, hoc minus eſſe in peculio legato. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi cùm ſeruus non hæredi, ſed alij dare iuſſus eſſet, hæres eum prohibuerit quo minus alij daret. Hæc exceptio reprobatur l. 20. in prin. ff. de ſtatuliberis, hiſce uerbis:* Si peculium ſeruo legatum ſit, qui iuſſus eſt alij decem dare, & ſic liber eſſe, & hæres eum prohibuerit dare, deinde manumiſſus peculium petat ex cauſa legati: an per doli exceptionem eam ſummam, quam daturus eſſet, deducere hæres poſſit, ut ipſi proſit non manumiſſo, quòd ea pecunia data non eſt: an uerò indignus ſit hæres qui contra uoluntatem defuncti fecit, eam pecuniam lucrari? Et cùm ſeruo nihil obſit, & libertas ei competat, inuidioſum eſt hæredem fraudari.

Septima regula: De eo quod ſeruus hæredi debet deducendo, uide paulò ſuperius regula quinta, exceptione nona. De eo quod ſeruus hæredi uendidit de peculio deducendo, regula proponitur l. 8. §. item quæritur. in fine. ff. de peculio legato, his uerbis: Ait Sabinus, ſi ſtatuliber ſeruum hæredi uendiderit, perinde deſinere eum in peculio eſſe, atq; ſi extraneo uendidiſſet.

Octaua regula: De eo quod dominus ſeruo debet. Hoc auget peculium. Quæ regula approbatur l. 6. §. ſicut. ff. de peculio leg. his uerbis: Sicut æs alienum, hoc eſt, quod debetur domino, minuit legatum peculium: ita per contrarium id quod dominus debet ſeruo, augere debet. Sed huic ſententiæ aduerſatur reſcriptum Imperat. noſtri & patris eius, quod ita eſt: Cùm peculium ſeruo legatur, non etiam id conceditur ut petitionem habeat pecuniæ, quam ſe in rationes domini impendiſſe dicit. quid tamen, ſi hæc uoluntas fuit teſtatoris, cur non poſſit conſequi? certè compenſari debet hoc quod impendit, cum eo quod domino debetur. *Concordat l. 21. §. teſtamento. ff. eod. tt. his uerbis:* Teſtamento codicilliſue ſeruos manumiſit, & pecuniam legauit, & de Sticho ita cauit: Stichum ſeruum meum liberum eſſe uolo, eiq; uolo dari decem aureos, & quidquid ex ratione loculorum meorum habet. Rationes autem hæredibus meis dari uolo. His omnibus quos hoc teſtamento manumiſi, peculium ſuum cõcedi uolo. Quæſitum eſt, an quod amplius rationi loculorum

rum in diem mortia erogauit Stiehua ex peculio ſuo, ab hæredibua recipere debeat, cùm ex conſuetudine domua eſſet, ut qoidquid ampliua de ſuo in ratione loculorum erogaſſat, dominica ratio ei deberet atq; exolueret? Scæuola reſpoodit, ſecundum ea quæ proponerentur, propter conſuetudinem id quoq; peculio legato cootineri, quod & dominica ratio deberet, & ſolita erat reddere. *Ait I. C. in ſupradicto §. ſicut:* Sed huic ſententiæ aduerſatur reſcriptum Imper. noſtri & patria eiua, quod ita eſt: Cùm peeuliom ſeruo legatur, non etiam id conee ditur, ut petitionem habeat pecuniæ, quam ſe in rationea domini impendiſſe dicit. *Hoc reſcriptum (ut ait Iuriſconſultus) regulæ propoſitæ contradicit. Cui concordat Inſt. de legatis. §. peculium. ibi: iidem, his uerbis:* Diui Seueru a & Antoninua reſeripſerunt, peculio legato non uideri id relictum, ut petitionē habeat pecuniæ, quam io ratiooea dominicaa impenderit.

Nona regula: De eo quod dominus ſcripſit ſe ſeruo debere. Hoc peculio legato non cedit. Quæ regula approbatur l. 6. §. penult. ff. de peculio legato, his uerbis: An & quod dominua ſeripſiſſet, ſe ſeruo debere, peculio legato cederet? Pegaſua negat. Idem Nerua. Et eum Cneua Domitiua filiæ ſuæ peeulium, quod eiua eſſet, legaſſet, & annoum quod ei ſolitua erat dare, biennio non dediſſet, ſed in rationibua ſuia retuliſſet, filiæ ſe debere quinquaginta: Atilicinua exiſtimauit legato non eedere. quod uerum eſt: quia conſonat reſeripto. *De hoc reſcripto uide ſupra regula proxima.*

Decima regula: De pecunia, quam ſeruus domino pro libertate dedit, quatenus ea peculio legato cedat, definitur l. 6. ff. de manumiſſ. his uerbis: Seruua peeuniam ob libertatem pactua erat, & eam domino dederat: dominua, priuſquā eum manumitteret, mortuua erat, teſtamentoq; eum liberum eſſe iuſſerat, & ei peeulium ſuum legauerat. Conſulebatur, quam peeuniam domino dediſſet ob libertatem, an eam hæredea patroni reddere debetene, nee ne? Alphenus reſpondet, ſi eam peeuniam dominua, poſteaquam aceepiſſet, in ſuæ peeuniæ rationem habuiſſet, ſtatim deſijſſe eiua peculij eſſe: ſed ſi interea dum eum manumitteret, acceptam ſeruo retuliſſet, uideri peeulij fuiſſe, & debere hæredea eam peeuoiam manumiſſo reddere. *Concordat l. 8. §. his conſequenter. ff. de peculio leg. his uerbis:* Quæritur, ſi ſeruus cum domino de libertate pactua fuerit, & partem pecuniæ dederit, & antequam reſiduum daret, dominua deceſſerit, liberumq; eſſe teſtamento iuſſerit cum peeulio legato, an quod domino dederit, io peeulio ſie imputandum? & ait Labeo, de peculio decedere. Planè ſi nondum dederat, ſed dooec totum traderet, pro depoſito apud eum fuerit, id io peculio eſſe placuit.

Vndecima regula: De eo quod hæres ſeruo debet. Id quoq; peculio legato cedit. Quæ regula approbatur l. 5. ff. de peculio legato, his uerbis: Peculio legato, cooſtat hæredem nomina peculiaria perſequi poſſe, & inſuper ipſum (ſi quid debeat ſeruo) reddere legatario debere.

Duodecima regula: De rebus quas ſeruus in profeſſione peculij non edidit. hæ peculio legato non cedunt. Quæ regula approbari uidetur l. 19. in princ. ff. de peculio legato, his uerbis: Còm dominua ſeruum nellet manumittere, profeſaiooem edi ſibi peeulij iuſait, atque ita ſeruua libertatem aceepit: rea peculij profeſaioni ſubtractaa, non uideri manumiſſo tacitè cooceſſaa apparuit.

Decimatertia regula: De actionibus aduerſus debitores peculiares cedendis, proponitur l. 19. §. 1. ff. de peculio legato, his uerbis: Teſtamento data libertate peeulium legauerat, eundemq́ue poſtea manumiſerae: libertua ut nominum peculij actionea ei præſtentue, ex teſtamento conſequetur.

Decimaquarta regula: De actionibus aduerſus debitores, pro quibus ſeruus ſoluit, cedendis, proponitur l. 23. in prin. ff. de peculio legato, his uerbis: Dominua Sticho ſeruo ſuo, qoi bona liberti eiua geſait, cui pro parte dimidla teſtamento hæred exciterat, in quibus negocijs geſtia & calendaria fuerunt, teſtamento ſuo libertatem dederat, ſi rationem reddidiſſet, eiq; peeulium ſuum per fideicommiſſum dedit: Stiehua ſummaa quiboa reliquatua erae tam ex calendario, quàm ex uarijs cauſia raddidit, manentibua debitoribua pro quibua ipſe pecuniam hæredibua patroni refuderae. libertatemq; adeptua deceſait: qoæſitum eſt, an hæredibua Stichi aduerſua nomina debitorū, pro quibua Stiehua peeuniam hæredibua patroni intulit, hæredes patroni ex cauſa fideicommiſai compellendi ſint actionea præſtare. eùm nihil aliud à Sticho patrono debitum fuit? Seæuola reſpondit, præſtandum.

Decimaquinta huius loci regula habetur l. ult. ff. de pecul. leg. his uerbis: Titi fili, è medio percipito, ſumito, tibiq; habeto domum illam, item aureoa centum: alio deinde capite peculia filija prælegauit: quæſitum eſt, an peculio prælegato, & eentum aurei & uſuræ eorum debeantur, cùm rationibua breuiarija in ære alieno & ſortem & uſuras inter cæteroa creditorea complexua

ſit? Scæuola reſpondit, ſi id fœnus nomine filij exercuiſſet, & uſuras ita, ut proponeretur, filio adſcripſiſſet, id quoq; peculio legato deberi. *Hæc de ſecunda huius capitis quæſtione ſint dicta.*

III. EVENTVS HVIVS legati.

Prima regula: Peculio legato hæres ante ceßionem nihilominus actiones habet aduerſus debitores peculiares. Quæ regula approbatur l.5.ff.de pecul.leg.cuius uerba uide paulò ſuperius regula 11.

Secunda regula: Creditoribus peculiaribus nihilominus aduerſus heredem, nō legatarium datur actio, & ob id heredi de indemnitate à legatario cauendum. Quæ regula approbatur l.18.ff.de pecul.legato, his uerbis: Si ſeruo manumiſſo peculium legatum fuerit, in eum ſinedubio creditoribus peculiaribus actiones non competunt: ſed non aliter hæres peculium præſtare debet, niſi ei caueatur defenſum iri aduerſus creditores peculiares. *Huic concordat l.17.ff.eod.tit.cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.9 caut 4.in prin. Contradicere uidetur l.1.§.per contrarium.ibi: & differentiam.ff.de dote relegata.cuius uerba uide ſ.cap.10. except.8. Hactenus de peculio legato, decima legati ſpecie. Sequitur undecima ſpecies de legato familiæ relicto.*

DE LEGATO FAMILIAE relicto, uel ne alienetur.

Cap. XV.

I. CAVSA, EX QVA DATVR HVius legati nomine actio.

SI legato familiæ relicto, uel ita ne alienetur, res legata fuerit alienata: tunc alijs eius familiæ datur actio ad repetendam rem alienatam. Quæ cauſa approbatur l.71.§.fin.ibi: ſed ſi domus.ff.de leg.2.cuius uerba uide ſ.eod.cap.quæſt.2.reg.1.except.1. Concordat l.7.C.de reb.alienis non alien.cuius uerba uide ſ.lib.21.cap.4.cauſa 1.except.8. Huius autem cauſæ exceptiones hæ ſunt. Prima exceptio eſt: Niſi in legato non alienandi cauſa non ſit expreſſa. Hæc exceptio approbatur. ſimul et diſtinguitur l.filiusfam.111.§.diui Seuerus.ff.de leg.1.his uerbis: Diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, eorum qui in teſtamento uetant quid alienari, nec cauſam exprimunt, propter quā id fieri uelint: niſi inuenitur perſona, cuius reſpectu hoc à teſtatore diſpoſitum ſit, nullius eſſe momenti ſcripturam, quaſi nudum præceptū reliquerint, quia talem legem teſtamento non poſsint dicere. Quòd ſi liberis, aut poſteris, aut libertis, aut hæredibus, aut alijs quibuſdam perſonis conſulentes, eiuſmodi uoluntatem ſignificarent, ſeruandā eam eſſe. Sed hæc neq; creditoribus neq; fiſco fraudi eſſe. nam ſi propter hæredis creditores teſtatoris bona uenierint, fortunā communem fideicommiſſarij quoq; ſequūtur. *Concordat propoſitæ exceptioni l.16.§.Iulius Agrippa.ff.de leg.3.his uerbis:* Iulius Agrippa primipilaris teſtamento ſuo cauit, ne ullo modo reliquias eius & prędium ſuburbanum, aut domum maiorem hæres eius pignoraret, aut ullo modo alienaret: filia eius hæres ſcriptam hæredem reliquit filiam ſuam, neptem primipilaris, quæ eaſdem res diu poſſedit, & decedens extraneos inſtituit hæredes: quæſitum eſt, an ea prędia extraneus hæres haberet, an uerò ad Iuliam dominam, quæ habuit patruum maiorem Iulium Agrippam, pertinerent? Scæuola reſpondit, cùm hoc nudum præceptum eſſet, nihil proponi contra uoluntatem defuncti factum, quo minus ad hæredes pertinerent. *Concordat item iiſdem ferè uerbis l.91.in prin.ff.eod.tit.his uerbis:* Lucius Titius teſtamento ſuo ita cauit, Nullo modo prędium ſuburbanum aut domum hæres alienet: filia eius hæres ſcripta hæredem reliquit filiam ſuam, quæ eaſdem res diu poſſedit, & decedēs extraneos hæredes inſtituit: quęſitum eſt, an prędia pertinerent ad Iuliam, quæ L. Titium teſtatorem patruum maiorem habuit? Scæuola reſpondit, nihil proponi contra uoluntatem defuncti factum, quo minus ad hæredem pertinerent, cùm hoc nudum præceptum eſt. *Secunda exceptio eſt. Niſi res per uniuerſitatem ad alium tranſeat. Hæc exceptio reprobatur l.71.§ fratre.ibi: uel extero herede inſtituto deceſſerit.ff.de leg.st.2.cuius uerba proponentur inferius quæſt.1.reg.1. Concordat l.8.§.cæterùm. C de ſecundis nuptijs. cuius uerba uide ſ.lib.14 cap.6.quæſt.1.except.1.repl.2. dupl.1. Concordat item l.71.§.prædium, in fine.ff. de leg.2. cuius uerba uide ſ. except. prox. Concordat item l.Lucius.90.§.penult.ff de leg.2.his uerbis:* Matre & uxore hæredibus inſtitutis, ita cauit: A te uxor chariſsima peto, ne quid poſt mortem tuam fratribus tuis relinquas: habes filios ſororum tuarum, quibus relinquas: ſcis unum fratrem tuum filium noſtrum occidiſſe, dum ei rapinam fecit: ſed & alius mihi deteriora fecit. quæro, cum uxor inteſtata deceſſerit, & legitima eius hæreditas ad fratrem pertineat. an filij fideicommiſſum ab eo petere poſsint? Scæuola reſpondit, poſſe defendi fideicommiſſum deberi. *Concordat item l.115 §.ea lege. ff. de uerb. obligat. cuius uerba uide ſ. Contradicit l.62.ff.de adquir. rer.dom. cuius uerba uide ſ.lib.21.cap.4. cauſa 1.except. 8. in fine. Sed & contradicit l.16.§.Iulius.& l.91.in prin. ff.de leg.3.quorum uerba uide ſ.except. prox. Contradicit item d.l.56.§.fundum. ff. de leg.1. his uerbis:* Fundum Titianum à filio, quoad uixerit, uetuit uenundari, donari, pignorari: & hęc uerba adiecit: Quòd ſi aduerſus uoluntatē meam facere uoluerit, fundum Titianum ad

ad fiſcum pertinere: ita enim fiet, ut fundus Titianus de nomine noſtro nũquam exeat. quæſitum eſt, cùm uiuus filius eum fundum ſecundum uoluntatẽ patris retinuerit, an defuncto eo non ad hęredes ſcriptos à filio, ſed ad eos qui de familia ſunt, pertineat? Scæuola reſpondit, hoc ex uoluntate defuncti colligi poſſe: filium, quoad uiueret, alienare uel pignorare non poſſe: teſtamenti autem factionem & in eo fundo in extraneos etiam hæredes habiturum. *Contradicit demum d. l. 56. §. quindecim. cuius uerba uide ſ. cap. 5. quæſt. 5. except. 9. Contradicit deniq; Nouell. c. 159. §. unde tametſi teſtamentum. cuius uerba uide ſ. except. 9. Hanc antinomiam alijs ſoluendam relinquo. mihi quidem uidetur exceptio propoſita reprobanda potius, quàm approbanda. Tertia exceptio eſt: Niſi neceſſitate urgente, & creditoribus bona diſtrahentibus, res alienari prohibita alienetur. Quæ exceptio approbatur l. filiusfamil. 111. §. diui, in fine. ff. de leg. 1. cuius uerba uide paulò ſuperius except. 1. Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi hæredis bonis uenditis, hæres poſtea ſit mortuus: tunc enim nihilominus emptores ad iſtam rem reſtituendam ex fideicommiſſo conueniri poſſunt. Quæ replicatio approbatur l. 72. §. prædium. ff. de leg. 2. his uerbis:* Prædium quod nomini familiæ relinquitur, ſi non uoluntaria facta ſit alienatio, ſed bona hæredis ueneant, tamdiu retinere emptor poteſt, quamdiu debitor haberet bonis non uenditis: poſt mortem eius non habiturus, quod exterus etiam hæres præſtare cogeretur. *Quarta exceptio eſt: Niſi res alienari prohibita, uni è familia ſit alienata. Hæc exceptio approbatur l. 36. §. quindecim. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. cap. 5. quæſt. 5. except. 9. Qui autem in familia connumerentur, & per conſequens locum faciant huic exceptioni, uide ſ. quæſt. 2. reg. 1. cum ſequentibus. Concordat l. 4. C. de fideicommiſſ. hiſce uerbis:* Voluntas patris prohibentis liberos fundos extra familiam uendere, uel pignori dare, fratrem ſorori donare prohibuiſſe non uidetur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cùm hæres rem uni è familia legaſſet, eum rogauerit, ut eam alicui extero reſtituat. hoc enim caſu exterus, cui res ex cauſa fideicommiſſi reſtituta eſt, de ea reſtituenda poteſt conueniri. Quæ replicatio approbatur l. 69. §. ſed etſi fundum. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si fundum hæres uni ex familia reliquerit, eiusque fidei commiſerit, ut eum extero reſtituat: quæſitum eſt, an hoc fideicommiſſum ab extraneo peti poſſit? dixit Papinianus, ita demum peti poſſe, ſi præterea tantundem ei relictum eſſet, quod fundi precium efficeret: at ſiquidem ille prior teſtator ita fideicommiſſum reliquiſſet, Rogo, fundum cui uoles aut quibus uoles ex familia relinquas: rem in expedito fore. quòd ſi talia uerba fuiſſent, Peto ne fundus de familia exeat: hæredis hæredem propter ſequens fideicommiſſum, quod in exterum collatum eſt, onoratum intelligi, petituris deinceps cæteris ex primo teſtamento fideicommiſſum, poſt mortem uidelicet eius qui primò electus eſt: & ideo ſi electo uno fideicommiſſum in exterum non conferatur, non aliàs ei qui electus eſt, fideicommiſſum præſtandum erit, quàm interpoſitis cautionibus fundum cùm morietur, ſi non in familia cum effectu relinqueretur, reſtitui. *Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi uni tantùm, non omnibus è familia res ſit relicta. Hæc replicatio approbatur l. filiusfam. 111. §. cum pater. ibi: ſed ſi omnes. ff de leg. 1. his uerbis:* Si omnes filij hæredes inſtituti ſint ex diſparibus partibus, non poſſunt petere fideicommiſſum ex minore parte ſcripti, ut uiriles non hæreditarias partes in eo habeant: uerum eſt enim in familia reliquiſſe, licet uni reliquiſſet. Item ſi unum hęredem inſtituiſſet, nec quidquam legaſſet, exhæredati nihil interim, quamdiu in familia res eſt, petere poſſunt. *Concordat l. 69. §. 1. ibi: itaq; ſi cum fortè. ff. de leg. 2. ubi de legato familiæ relicto tractans Papinianus ait:* Si cùm fortè tres ex familia eſſent eius qui fideicommiſſum reliquit, eodem uel diſpari gradu: ſatis erit uni reliquiſſe. Nam poſtquam paritum eſt uoluntati, cæteri conditione deficiunt. *Concordat item l. 92. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg. 1. except. 6. Quinta exceptio eſt: Niſi omnium, quibus ex fideicommiſſo actio competit, conſenſu res alienetur. Hæc exceptio approbatur l. 11. C. de fideicommiſſ. hiſce uerbis:* Quoties ab omnibus qui alienatione facta ad fideicommiſſi petitionem adſpirare poſſunt, uenditio celebratur, aut quibuſdam uendentibus alij conſenſerint, cõtractus authoritas conuelli nequaquam poteſt. *Concordat l. nihil. 117. §. omnibus. ff. de legat. 1. cuius uerba uide ſ. lib. 32. cap. 11. cauſa 54. exemplo 2. except. 5. Sexta exceptio eſt: Niſi ij quibus actio hæc competit, ei qui alienauit hæredes exiſtant, uel legata ab eo acceperint. hoc enim caſu ratam alienationem habere coguntur. Hæc exceptio approbatur l. ex qua. 192. ff. de reg. iuris, his uerbis:* Ex qua perſona quis lucrum capit, eius factum præſtare debet. *Proinde etſi legatum relictum ſit ei cui competit hæc actio, cogaturq; ſit rem alienari prohibitam extero præſtare, fideicommiſſum ualet. Quod approbatur l. 69. §. ſed etſi fundum, ibi: ita demum peti poſſe. ff de leg. 2. cuius uerba uide paulò ſuperius except. 4. repl. 1. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non omnes quibus competit actio, alienanti hæredes exiſtant: tunc enim nihilominus datur actio his qui hæredes non ſunt. de quo ſ. quæſt. 2. reg. 2. except. 5. Septima exceptio eſt: Niſi nemo è*

familiæ ſuperſit. Hæc exceptio approbatur l. 79. §. libert. in fin. ff. de leg. 2. his uerbis: Si nemo uendiderit, & nouiſsimus ſine liberis uita deceſſerit, fideicommiſsi petitio non ſupeterit. *Octaua exceptio eſt: Niſi cùm filijs re aliqua relicta prohibuiſſet ne iſta alienaretur, nulli alij filij eius gradus ſuperſint. tunc enim extinguitur fideicommiſſum, quamuis alij eius familiæ ſint. Quæ exceptio approbatur Nouell. c. 159. cuius uerba uide infrà exceptione proxima. Nona exceptio eſt: Niſi nulli eius familiæ intra quartum gradum ſuperſint. tunc enim, quamuis familiæ legatum relictum ſit, tamen ijs qui ultra quartum gradum ſuperſunt, non datur petitio fideicommiſsi. Quæ exceptio approbatur Nouell. c. 159. cuius hæc ſunt uerba:* Tantum nobis benignitatis adeſt, ut ne priuatas quidem cauſas, quæ iudicum nobis inquiſitionem ſuperare uidentur, legibus noſtris definite indignum putemus: ne ſi quando priuata cauſa audientiam in iudicium deferri ſolitam excedat, longa mora eos qui in iure controuerſo hærent, atterat. Aliquoties igitur glorioſiſsimus uir Alexander ad nos retulit, glorioſæ memoriæ patrem ſuum Hierium, cùm teſtamenti tabulas cōſcriberet, hiſce uerbis uſum eſſe: Volo ac iubeo, ut hęredes mei Conſtantinus quidem clariſsimus uir deputatam ſibi domum cum omnibus (ut præſcriptum eſt) cohærentibus illi iuribus & ſuburbium in Coparijs appellatum, item cum omnibus (ut præſcriptum eſt) iuribus ad ipſum pertinentibus, & domum Antiochiæ ſitam emptam ab Ammiano: Anthemius uerò dulciſsimus ſuburbium in Blachernis dictum, redemptum à glorioſæ memoriæ uiris Eugenio & Iuliano, & ſuburbium in Promontorio ſinus Soſtheoij, quod olim in dominio Ardaburij glorioſæ memoriæ fuit: Calippius autem clariſsimus uir ſuburbium Bytharium ſiue Philothei nuncupatum: & Alexander clariſsimus uir ſuburbium in Venetis, neq; per uenditionem, neq; donationem, neq; permutationem, neque quocunq; tandem titulo in alium transferant reijciantúe, aut eam domum ſeu pręſcripta quinq; ſuburbia è meo nomine & mea familia alienent: ſed ſiquidem (quod Deus faxit) naſcantur filij, & relictis poſt ſe filijs aut nepotibus, ſiue legitimis ſiue etiam naturalibus moriantur, ut pro ſe quiſq; deputatum ſibi ſuburbium aut domos tam in hac regia urbe, quàm Antiochiæ poſitas, filijs ac nepotibus, legitimis aut etiam naturalibus ſuis relinquant. Perſuaſum etenim habeo, quòd neq; in naturalibus liberis ac nepotibus diſpoſitionem uoluntatemq́ue hanc meam negligent. Si uerò in uniuerſum omnes aut aliqui aut unus ex ijs (quod abominor) ſine liberis decedat, uolo & iubeo, ut qui liberis orbi aut orbus mortem obierit, ſuperſtitibus aut ſuperſtiti ex ipſis fratri præſcriptas domos, tam quæ in hac urbe, quàm quæ Antiochiæ eſt, item prius declarata quinque ſuburbia cum omnibus eorum iuribus, & omnibus denique rebus ac perſonis quæ ijs continentur, citra ullam exceptionem reſtituat, ceſſante uidelicet inter eos fideicommiſſorum ſeu legatorum cauſa ſatiſdatione. Volo etenim ac iubeo, ne quiſquã ab alio huius generis ſatiſdationem expetat, ijs uel eo qui præter paternam & pietatis erga ipſos pleniſsimam intentionem meam à fratribus ſuis ſatiſdationẽ in rebus abalienari prohibitis, expetere pertentauerint, omnimodo eius fideicommiſsi amiſsionem ſuſtinentibus uel ſuſtinente. Atq; hæc quidem ipſum protuliſſe in teſtamento, conſcripſiſſe autem & codicillum, in quo talibus propemodum uerbis uſus ſit: Manifeſtum planè facio, quòd pridem teſtamentum per ſcripturam fecerim, & quæ in eo conſcripta ſunt, ex animi mei ſententia compoſuerim: uoloq́; ac iubeo, ut omnia quæ in eo teſtamento continentur, omnimodo firmitatem obtineant, his ſolis exceptis per quæ fortè in hoc meo codicillo uel aliquid mutauero, uel relicta alicui legata ademero. Volo igitur ac iubeo, ut ſuburbium illud meum quod Coparia appellitant, quod in propoſito teſtamento magnificentiſsimo filio meo Conſtantino reliqui, detur, & pleno proprietaris atq; poſſeſsionis iure ad clariſsimum, pariter ac generoſiſsimum nepotem meum Conſtantini magnificentiſsimi filij mei filium Hierium, ſimul uniuerſum pertineat cum omnibus prætorijs, quæ in eo ſunt, & omnibus ſcalis, & quæ uel intra urbem uel extra urbem pro penſione elocantur, ædibus atq; officinis, & balneo & hortis tam intra quàm extra muros exiſtentibus, & hippodromo, neq; non horto, qui in ipſo eſt, & ciſterna atq; omni deniq; iure, quod ullo modo in eo mihi ſuburbio competit. Id ipſum uerò ſuburbium tunc demum prædicto clariſsimo nepoti meo Hierio dari uolo, cum primùm poſt meam mortem patris ſui poteſtate ſolutus, per emancipationem ſui iuris factus erit, nulla licentia eidem generoſiſsimo nepoti meo concedenda, ut præfinitum rei terminum excedat, aut ijs qui uel ex hoc meo & eiuſdem clariſsimi nepotis teſtamento in eadem iura ſucceſſerint, ut idem ſuburbium uel partẽ eius aliquam, uel ius diuendant permutentúe, aut alicui donent, aut quocunq;

cunq; titulo deniq; abalienent: ptopterea quòd hoc ipſum ſuburbium & ædes, ſitũ ſitasúe intra portam muri ſiculnei, qua nia ducit ad ſacroſanctum martyrium ſanctæ Theclæ, per omnia & perpetuò uelim per manere in familia mea, neq; unquam de meo nomine egredi. Volo autẽ & iubeo, ſiquidẽ eueniat, ut generoſiſsimus nepos meus Hierius uel intra pubertatem, uel etiam poſt pubertatem, ſine liberis tamen legitimo matrimonio procreatis moriatur: ut eius ſuburbij ſiue ædium poſſeſsio, ſimul & proprietas perueniat & deferatur aut reſtituatur magnificẽtiſsimo patri eius Conſtantino ſub eadem cõditione, ne unquã de familia mea meoq; nomine abalienentur. His ita confectis, ipſum quidem è rebus humanis abijſſe, Hierium uerò glorioſæ memoriæ, domum quidẽ Theopoli ſitam, quæ ſucceſsione paterna ad ipſum peruenerat, alijs perſonis uẽdidiſſe: ipſam autem domum quę in hac alma urbe eſt, & inſuper ſuburbium quod illi codicillo datũ erat, in quibus omnibus interdicta fuerat alienatio, ad Cõſtantem glorioſæ memoriæ filium ſuũ tranſmiſiſſe: illumq; rurſus prægnante uxore relicta, uitam finijſſe, ſcripto prius teſtamento, in quo diſpoſuerit, ut ſi puer uel natus non eſſet, uel natus ante pubertatem mortuus eſſet, tam glorioſiſsima eius mater Maria, quam inclita etiam uxor eius altera Maria ad ſucceſsionẽ eius uocarẽtur. Poſtea uerò quàm nata filia in ipſa infantia, & teneram adhuc ætatem agens, humanis rebus exceſsit, tum reliquã ſubſtantiæ partem, tum etiam domũ in ampla hac urbe, & inſuper ſuburbium, quod expreſsis uerbis Hierio glorioſę memoriæ, in codicillo relictũ fuit, ad inclitas mulieres deuoluta eſſe, meritoq; tam ex teſtamento, quàm ex uerbis codicilli domũ iuxtà & ſuburbium uindicandi ſibi locum datum, utpote qui ſolus hoc tẽpore ex Hierij glorioſæ memoriæ liberis ſuperſtes permãſerit, & primum gradũ in nomine familiæ obtineat. Verùm qui pro Maria & Maria glorioſiſsimis fœminis faciebant uerba, hi aiebant, neq; teſtamenti uerbis ullũ locum factum eſſe: neq; enim Cõſtantem glorioſæ memoriæ abſq; liberis ex rebus humanis abijſſe, ut utrarumq; ædium reſtitutioni locus ſit. Sed neq; ſuburbij nomine ritè ſecundumq; leges Alexandrũ glorioſiſsimum uirum haſce adoriri, cùm & ipſe ſuburbium quod ipſi relictum fuerat, in quo communis pater æquè ut in cæteris alienationem illi prohibuit, ante id tẽpus alienauerit. ſed & alios fratres idẽ hoc feciſſe: & leges noſtras, ſiquidem omnes ordine, in quibus huiuſmodi aliquid definitum ſit, defuncti uoluntatem tranſgrediantur, ex æquo omnibus reſtitutionem adimere, ne ſi uiciſsim alter alterum mutua petitione in ius nocent, multis in una cauſa ſubdãtur iudicijs, legesq; de hoc propoſitas nobis reuocarunt in memoriam. Alexander autem, glorioſiſsimus uir, rectè ſe actionem intẽtare aiebat, & maximè de utriſq; ædibus: defunctum enim ſatis manifeſtè ſuam in codicillo ſententiam de ijs rebus declaraſſe, cùm res familiæ cõſeruari uoluerit: ſed multò iuſtioribus ſe rationibus inniti in ſuburbio. neq; enim rectè illas ſibi alienationem exprobrare, cui ex imperiali iuſsione hoc facere indultũ fuerit. Ac prolixis in ea cauſa diſputationibus utraq; pars uſa eſt, nunc teſtatoris interpretando uoluntatem, nunc noſtras uſurpando leges, quas in rem quoq; ſuam facere arbitrabatur. Nos igitur cùm & legum & teſtamenti interpretationem perſpectam haberemus, non nuda ſententia, ſed lege eius cauſæ deciſionem complectendã duximus, ſimul ut præſentem dirimeremus controuerſiam, ſimul ut cæteris mouendæ de his contentionis anſam præriperemus. Vnde ſubtilius pariter & exactius teſtamẽti uerbis innixi, deprehendimus, ipſis quidem filijs hæreditatem capeſſentibus, alienationem interdictam, ſi ſine liberis uita functuri eſſent, non ulterius uerò his etiam qui eis filijs ſuccederent: ſed contentum fuiſſe defunctum, ſi inter filios duntaxat alienationis interdictum cõſtitueret. neq; enim ſi & ipſi relictis filijs decederent, maiore ipſum cura perquiſijſſe, cui aut quomodo res relinqueretur, nec uoluiſſe alienationis interdictum ultra filiorum uitam extendere. Enimuerò codicillum, qui de ſuburbio duntaxat factus fuit, interdixiſſe his etiam qui ex teſtamento glorioſæ memorię Hierij (de iuniore loquimur) res per ſucceſsionem cepiſſent, ne ſuburbiũ alienarent: & quod cõſequenter inducitur, in his quoq; defunctum uoluiſſe, ut id perpetuò in familia permaneret. Et quidem quę in controuerſiam deducta ſunt, eiuſmodi fuerunt. Nos uerò cùm totam cauſam cum diligentia, qua decet, penitùs intueremur, in alijs quidem rebus, quarum ſanè Conſtantinus glorioſæ memoriæ, Hierij ſenioris filius, ex paterni teſtamenti tabulis dominus factus fuit, præclarè nullam quæſtionem excitandam rati ſumus: arcendumq; in his actione non ſolùm Alexandrum glorioſiſsimum uirum, ſed etiã omnem reliquam familiam, cùm & teſtamenti uerba prohibitionem inter ſolos conſti-

 tuant

tuant filios: & ipſi glorioſæ memoriæ Hierij filij, per qoos qui poſt eos illius familiæ portio exriterunr, Hierij ſibi iura uindicár, nonnullas apud ſe conſtitutas res alienauerint, perinde quaſi ex uoa uolútate ſubſtiturionem interdixerit: quod autem ad ſuburbiom attinet, cuius dominum codicillus oſtendit eſſe glorioſę memoriæ Hierium, præter modum ſcrupuloſa nobis diligentia plenom niſum eſt, ſi poſt quatuor demum geoerationeſ huiuſmodi quæſtionem produceremus in mediũ. Nunc certè cùm Maria & Maria glorioſiſsimę fœminę eriamnum ſuperſint, quas alicubi & ipſas noſtræ leges in familiam reponunt, ut quę ſponſas quoq; hac appellatione dignétur, neq; rectè neq; ordine Alexander glorioſiſsimus uir litem à ſe prætenſam inſtituit. Qoin ut maximè hæ deceſsiſſent, ramen quòd quatuor iam generatiooes prętęrijſſe niderentur, haud ſuſtineremos tam obſoletá cauſam denuò tradi iudicijs, & maximè cùm Conſtantis filia in pupillari adhuc ætate uitam finierit. Vnde rameiſi teſtamentum ille non confeciſſet, ſuburbiũ tamen ad matré eius perueniſſet: non ipſa pupilla, ſed ipſa quodammodo lege horũ cauſa exiſteote, quamuis nemo ſucceſſorũ glorioſæ memoriæ Hierij circa uoluntaté eius deliquiſſet. Licer enim Conſtans, cùm teſtamenti tabulas conſcriberet, ſubſtitutiones qoaſdam fecerir filia intra pubertatem mortoa: nihil tamen inde excellés introducitur, cùm & ipſa lex pupillæ ſobſtátiam matri, quaſi ea ſine taſtaméti tabulis deceſsiſſet, per ſe præbitura eſſet. Sácimus igitur, ur neq; glorioſiſsimus uir Alexáder, aut eius filij, neq; reliq ſenioris Hierij glorioſæ memoriæ liberi, neq; alius quiſquá omniũ qui genus ſuum in eorum familiá referũt, uel Mariá & Mariá glorioſiſsimas fœminas, occaſione rerũ apud ipſas conſiſtenriũ, uel alios apud quos aut hoc tépore res exiſtát, aut ad quos ſequente tépore peruenturæ ſint, in quibus alienarioné fortè Hierius glorioſæ memoriæ prohibuit, adoriátur iudicio, aut omnino mentioné de cætero prohibitionis & familiæ nominis faciár, & aliquod ſibi exinde ios adquirát: utpote cùm & alij Hierij glorioſæ memorię filij res ſuas alienauerint, & reliquorum quodámodo alienationibus cõſenſerint, ac per has neq; non alias quas prædiximua rationes, quæ ad huiuſmodi iudicationem & legislarioné abondè nobis ſoffiiciunt, ſibi pariter ac ſucceſſorib. ſuis actiones quæ ipſis potuiſſent cõperere, ſuſtulerint. Atq; hæc nõ rátùm præſentis cauſę deciſio eſto, ſed & reliquarũ, in quibus huiuſmodi prohibitione facta, tot ſucceſsiones prætererierint, & ultimos hæredũ per interuenienté aliqué io medio impuberé hæreditaté capeſſat. Tũc eoim his etiá qui ſunt extra familiá eius qui primus prohibuit, p præſenré noſtrá legem tranſmittendarũ rerum liceotiá habebit: ſiquidem in cõmune hanc legem, tam de pręſenti caſu, quàm de omnib. poſthac futuris ad eũ modum prohibitionibus, protulimus, ſimul contentioné cõponentes, quæ hoc tépore euenerat, ſimul (ut probabile eſt) futuras præcidentes. *Decima exceptio eſt: Niſi actor nõ caueat ſe ulterioribus eius familiæ poſt mortẽ ſuá reſtituturum. Quę exceptio approbatur l.71.§.fin.ff.de leg.2.cuius uerba uide 3.reg.2.exc.1. Vndecima exceptio eſt: Niſi non ipſam domum alienauit, ſed penſiones eius creditori ſuo delegauerit. Hec exceptio approbatur l. Lucius.90.§.inſtituto.ff.de leg.2.bis uerbis:* Inſtituto filio hærede, & ab eo nepotibus emancipatis, ita teſtator cauit: *βούλομαι δὲ τὰς ἐμὰς οἰκίας μὴ πωλεῖσθαι ὑπὸ τῶν κληρονόμων μου, μήτε δανείζεσθαι κατ᾽ αὐτῶν· ἀλλὰ μένειν αὐτὰς ἀκεραίας τοῖς ἐμοῖς υἱοῖς ἢ ἐγγόνοις εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον. ἐὰν δέ τις βουληθῇ αὐτῶν τι πωλῆσαι τὸ μέρος αὐτοῦ, ἢ δανείσασθαι κατ᾽ αὐτοῦ, ἐξουσίαν δὲ ἐχέτω πωλῆσαι τῷ συγκληρονόμῳ αὐτοῦ, καὶ δανείσασθαι παρ᾽ αὐτοῦ. ἐὰν δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσῃ, ἔσω τὸ χρηματιζόμενον ἄχρηστον καὶ ἄκυρον.* Id eſt: Non uolo autem ut à meis hæredibus ædes meæ ueoeanr, illarumue nomine pecunia mutua accipiatur: ſed ut apud eos (ſiue filij ſiue nepotes ſint) in omne æuum inoiolabiliter permaneanr. Si quis nerò eorum partem ſuam nel uendere, uel in cauſam mutui obligare uoluerit: ſaltem cohæredi ſuo eius uendendi uel obligandi poreſtatem habeto. Quòd ſi aduerſus ea quis fecerit, quidquid eius rei geſtom eſſe dicetur, id infirmum atq; irrirom eſto. Quæritur, cùm filius defuncti mutuam pecuniam à Flauia Diooyſia acceperit, & locatis ædibos pro parte ſua penſiones ſibi debitas creditrici delegauerit, an conditio teſtamenti extitiſſe nideatur, ur filijs ſuis fideicommiſsi nomine teneatur? Scæuola: Reſpondi, ſecundum ea quæ proponerentur, non extitiſſe. *Duodecima exceptio eſt: Niſi tantùm pignori obligauit, uel ſeruitutem impoſuerit. Hæc exceptio reprobatur l.7.C.de rebus alienis nõ alien. cuius uerba uide 3.lib.21.cap.4.cauſa 1.except.8. Decimatertia exceptio eſt: Niſi ob debitum hæreditarium prædia pignori obligauit, uel diſtraxit. Hæc exceptio approbatur certo modo l.36.in prin.ff.de leg.3. bis uerbis:* Pater filió hæredem prædia alienare, ſeu pignori ponere prohibuerat, ſed conſeruare liberis ex iuſtis nuptijs, & cæteris cognatis fideicommiſerat: filius prædia qoæ pater obligata reliquerat, dimiſſo hæredi-

hæreditario creditore nomis noui creditoris, à priore in ſeqoentem creditorem pignoria hypothecæúe nomine tranſtulit: quæſitum eſt, an pignua rectè contractom eſſet? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quę proponereotur, rectè contractũ. Idem qoęſijt, cùm filius prædia hæreditaria ut dimitteret, hæreditarios creditores diſtraxiſſet, ao emptores qui fideicommiſſum ignorarunt, bene emerint? Reſpondit, ſecundum ea qoę ptoponerentur, rectè cootractom, ſi non erat aliud in hæreditate, unde debitum exoloeret.

II. QVIBVS DATVR EX hoc legato actio?

Huius loci prima regula hæc eſt, quòd omnes eius familiæ admittãtur ad petitionẽ fideicõmiſſi. Quæ regula approbatur l. 71. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis: Fratre hærede inſtituto, petijt ne domus alienaretur, ſed ut io ſamilia relinqueretur: ſi oõ paruerit hęres oolũtati, ſad domũ aliſnaoerit, uel extero hęrede inſtituto deceſſetit, omnes fideicõmiſſum petẽt, qui ln familia fueriot. *Declaratur hæc regula definitione familiæ, l. ult. C. de uerb. ſignif. his uerbis:* Suggeſtioni Illyricianæ aduocationis reſpõdentes, decernimus, ſamilię nomẽ talẽ habere uigorẽ: parentea & liberos, omnesq; propinquos & ſobſtautiã, libertoa etiã & patronoa, oec nõ ſeruos per hanc appellationẽ ſignificari: & ſi quis per ſuõ elogiũ fideicõmiſſum ſamilię ſuę reliquerit, oulla ſpeciali adiectione ſuper quibuſdã certis perſonis ſacta, nõ ſolũ ꝓpinquos, ſed etiã hie deficiãtibus generũ & norũ. eos enim nobis homanũ uidetur eſſe ad fideicõmiſſom uocari, ita uidelicet ſi matrimoniũ morte filij nel filiæ fuerit diſſolutũ: nullo etenim modo poſsit gener uel nurua filijs uioentibus ad tale fideicõmiſſum uocari, cùm hi proculdubio eos antecedant: & hoc uidelicet gradatim fieri, ut poſt eos liberti perueniat. Hoc eodẽ ualẽte, etſi qs rẽ immobilẽ cuidã legauerit nel fideicõmiſerit, eáq; alieoari ꝓhibuerit, adijciẽs, ot ſi hoc fideicõmiſſarius præterierit, ſamilię ſuę res adquirãtur. In alijs caſibus aũt nomẽ familiæ pro ſubſtãtia oportet intelligi: quia & ſerui & aliæ res in patrimooio uniuſcuiuſque eſſe putãtur. *Aliã familiæ definitionẽ uide l. 195. cũ l. ſequẽte. ff. de uerb. ſignif. Planè regulæ propoſitæ exceptio prima hæc eſt: Niſi actor qui eſt de familia, gradu ſit remotior, quẽ alij gradu antecedant. Hæc exceptio approbatur d. l. 71. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Quid ergo ſi nõ ſunt eiuſdẽ gradus? ita res tẽperari debet, ut proximoa quiſq; primo loco uideatur inuitatus: nec tamẽ ideo ſequentiũ cauſa propter ſuperiores in poſterũ lædi debet. Ita proximus quiſq; admittendus eſt, ſi paratus ſit cauere ſe familiæ domũ reſtitoturũ: qoòd ſi cautio nõ fuerit ab eo qui primo loco admiſſua eſt deſiderata, nulla qoidẽ eo nomioe naſcetur cõdictio: ſed ſi domus ad exterũ quãdoq; perueoerit, fideicõmiſsi petitio familiæ cõpetit: cautionem aũt ratione doli mali exceptionis poto ioſtè deſiderari, quãuia oemo alius ulterior ex ſamilia ſoparſit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi teſtator ulterioris gradus perſonas nominauerit. Quæ replicatio approbatur l. 33. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* In fideicõmiſſo quod ſamilię relioquitur, hi ad petitionẽ eiua admitti poſſuot, qoi nominati ſunt: aut poſt eoa omnea extinctos, qui eo nomine fuerint eo tẽpore, quo teſtator moreretur, & qoi ex hia primo grado procreati ſint, niſi ſpecialiter defunctus ad ulteriores oolontatẽ ſuã extenderit. *Secunda replicatio eſt: Niſi proximioris gradus perſonæ deceſſerint. Hæc replicatio approbatur l. 71. §. fin. ff. de leg. 2. ibi: quòd ſi cautio non fuerit. cuius uerba uide paulò ſuperius. Secunda exceptio eſt: Niſi actores non fuerint in uita tempore mortis teſtatoris, nec ex iſs qui tunc uixerint primo gradu, fuerint procreati. Hæc exceptio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 33. §. fin. Tertia exceptio eſt: Niſi actores ultra quartum gradum defuncto teſtatori cognati fuerint. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 159. cuius uerba uide ĩ. eod. cap. except. 9. Quarta exceptio eſt: Niſi actores emancipati fuerint. Hæc exceptio reprobatur l. 71. §. fin. ff. de leg. 2. his uerbis:* Si quidam ſint poſtea emancipati, tractari poteſt, an hi quoqoe fideicommiſſum rectè petant? & puto rectè petituros: qooniam familię appellatione hæ quoq; perſonæ demonſtratæ lotelliguntur. *Concordat l. filiusfamil. 114. §. cùm pater. ibi: quod euenit. ff. de leg. 1. cuius uerba uide ĩ. exceptione proxima. Quinta exceptio eſt: Niſi quidam ex actoribus hæredes rogato exiſtant, quidam non exiſtant ei hæredes: hoc enim caſu illis ſolis qui hæredes eius non ſunt, competit actio, aliſs non competit. Quæ exceptio approbatur d. l. filiusfamil. 114. §. cùm pater. ff. de leg. 1. his uerbis:* Cùm pater filio hætede inſtituto, ex quo tres habuerat nepotes, fideicommiſiſſet, ne fundum alienaret, & ut in familia relinqueret: & filiua decedens, duos hæredes inſtituiſſet, tertiom exhæredaſſet, eumq; fundum extraneo legaſſet: diui Seoerua & Antoninoa reſcripſerunt, uerum eſſe nõ paruiſſe uoluntati defuncti filium: ſed etſi cùm duoa exhæredaſſet, onum hæredem inſtituiſſet, fundũq; extraoeo legaſſet, potat Marcelloa, poſſe exhęredatoa petere fideicommiſſum. Quod eoenit, etſi uiuua filioa emãcipaſſet, & poſtea fundum alienaſſet. *Ratio huius exceptionis propoſita eſt ĩ. eod. cap. except. 6. Planè hæredes inſtituti partem faciũt, ita ut exhæredati,*

dem,nõ niſi pro reliqua parte rem alienatam ex cauſa fideicommiſſi petere poßint. *Quod approbatur l. 69.§.1.ff.de leg. 2. bis uerbis:* Si uno ex familia hærede Inſtitoto, ille fundus extraneo relictus sſt: perinde fideicommiſſum ex illo teſtamento petetur, ac ſi oemo ds familia hæredi hætes extiriſſet: uerùm is qui hæres ſcriptus sſt, ratione doli sxceptionis cęteris fideicommiſſum petentibus facete partem intelligitut. nam quæ tatio cætetos admittit, eadem tacitam iu ducit penſationem. Si duos de familia nõ æquis portionibus hæredes ſcripſetit, & parrem (fortè quartam) extero eiuſdem fundi legsuerit: pro his quidem portiooibus, quas iute hętedítatio tetinent fideicommiſſum non magis petetot, quàm ſi alteri fundum prælegaſſet: pto alia uerò parte, quę iu exterum collata eſt, uirilem qui ſunt de familia petent, admiſſa propret hæredum uirilem pottionem penſatiooe. *Sexta exceptio eſt: Niſi cùm tribus è familia fundus relictus eſſ. s ita, ne alienaretur, unus ex ijs ſuam partem alienauerit: hoc enim caſu uidetur collegatarijs tantùm, nõ etiam alijs eius familiæ perſonis actio danda. Verùm exceptio hæc reprobatur l. 92. ff. de leg. 2. cuius hæc ſunt uerba:* Is qui complures libertos reliquerat, tribus ex his fundum legauetar, & petietat, ut curareot ne de nomioe ſuo exiret: quætsbatur, ex tribus qui primus moriebatur, utrum utriq; uel alteri ex his qui in legaro ſibi cooiuncti eſſenr, relioquere partem ſuam deberet, an poſsir uel alij colliberto ſuo eam relinquere? Placuir (etſi uoluntaris quæſtio eſſet) faris illum facturum, etſi alij reliquiſſer. Quòd ſi nulli dediſſet, occupanris an omnium collibertorum, & num eotum rautùm, quibus pariter legarum eſſer, fideicommiſsi petitio eſſer, dubitabatur? Er Iulianus rectè omnibus deberi putauit. *Septima exceptio eſt: Niſi actores ſuas etiam partes in re alienata alienauerint. Hæc exceptio approbatur l. 79. §. libertis. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Libertis prædium reliquit, ac petijr ne id alienateor, atque in familia libartorum tetinstent: ſi excepto uno cæteri partes ſuas oendiderint, qui non uendidir, cęterorum partes, quibus non dedit alienandi uoluntatem, integras petet: eos enim uidetut ad fideicommiſſum inuitaſſe, qui iudicio paruerunt: alioquin perabſordum erit, uice mutua petitionem induci, ſcilicer ot ab altero partẽ alienatã quis perat, cùm partem ſuam alienando perdiderit. Sed hoc ita procedere poreſt, ſi pariter alienauerint: cæterùm proor quiſque prior alienauerit, partem poſteriori non faciet: qui uerò tatdius oendidit, ei qui nõ uendidit, in ſuperiorum partibus feciſſe partem intelligitur. *Concordat Nouell. c. 159. §. ſancimus igitur. ibi: utpote cum &c. cuius uerba uide ſ. quæſt. 1. except. 9.* *Secunda regula: De hærede eius cui competijt hæc actio. Et huic, quamuis extraneus ſit, competit hæc actio. Quæ regula approbatur l. 80. §. prædium. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Prædium pater de familia liberos alienare uetbis fideicommiſsi prohibuit: ſupremos ex liberis, qui fideicommiſſum perete potuit, non idcitco minus actionem io bonis ſuis reliquiſſe uiſus eſt, qoòd hæredem extraneum ſins liberis decedens habuit. *Tertia regula: De libertis teſtatoris. Liberti quoq; familiæ appellatione continentur, & ad hanc actionem admittuntur. Quæ regula approbatur l. ultim. C. de uerbor. ſignif. cuius uerba i d' e ſ. reg. 1. in prin. Huius regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi cognati uel adfines defuncti ſuperſint. Quæ exceptio approbatur d. l. ult. ibi: ut poſt eos liberti perueniant. Secunda exceptio eſt: Niſi ab extraneis hæredibus illis libertas fuerit relicta. Hæc exceptio reprobatur l. 79. §. fidei hæredum. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Fidei hæredum meorum cõmitto, ne fundum Tuſculanum alienent, & ne de familia nominis mei exeat: ſecuodum uoluotatem eos quoq; inuitatos intelligeodum eſt, quibus hæredes extransi fideicommiſſariã libertatem reddiderunr. *Quarta regula: De filijs libertorum. Et hi in familia eſſe reputãtur. Quæ regula approbatur l. 79. §. cùm inter. ff. de leg. 2. bis uerbis:* Cùm inter libertos ad prædij legatum liberta quoq; fuiſſet admiſſa, quod patronus petijt, ut de nomine familię non exiret: hæredem libertę filium partem prędij, quam mater accepit, retinere uiſum eſt. *Quinta regula: De libertis hæredis. Hi in familia teſtatoris non computantur. Quæ regula uidetur approbari l. 36. §. duobus. ff. de leg. 3. bis uerbis:* Duobos libertis Sricho & Etote hætedibus inſtitutis, ita cauit, Fundum Cornelianũ de nomine meo exire ueto: uuus ex hæredibus Stichus ancillã, ſcilicet Atethuſam, teſtamenro liberam eſſe iuſsit, eidemq; partem ſuam fundi legauit: quæro, an Eros & cæteri colliberti Stiehi ex caoſa fideicommiſsi eius fundi partẽ ab hæiede Stichi petere poſsint? Scęuola reſpõdit, nõ cõrineri. *Sexta regula: De genero & nuru. His queq; familiæ nomẽ cõpetit, & hæc actio. Quæ regula approbatur l. ult. §. et ſi quis per ſuũ. C. de uerb. ſignif. cuius uerba uide ſ. reg. 1. in prin. Cõcordat Nouell. c. 159. §. nũc certè cũ Maria et Maria. cuius verba uide ſ. qu. 1. exc. 9.*

III. QVID VENIAT IN hac actione?

I. Regula. Si quidem ex ijs quibus competit hæc actio, et qui rem alienauit hæredes exiſtant, cæteris qui hæredes eius non ſunt agentib. non niſi pro uirili parte cõpetit actio. Quæ regula approbatur l. 69. §. ſed ſi uno. ff. de leg. 2. cuius uerba uide ſ. quæſt. prox. reg. 1.

reg 1.except.5.Huius regulæ exceptio hæc eſt:Niſi alij qui hæredes ſunt, ſuas quoq; partes alienauerint: tunc enim alijs qui ſuas partes retinuerunt, in ſolidum datur actio.Quæ exceptio approbatur l. 79. §. libertis.ff.de leg.2.cuius uerba uide ſ.quæſt.proxim. reg.1.except.7. Secunda regula:Si pars rei alienari prohibitæ apud hæredes remaneat, pars extero ſit legata:pro ea tantùm parte quæ extero relicta eſt,ijs qui hæredes ex ea familia non ſunt, competit actio. Quæ regula approbatur l. 69. §. ſi duos.ff.de leg.2. cuius uerba uide ſ. quæſt. proxim. reg. 1. except. 5. Tertia huius loci regula proponitur l.106. ff.de conditioa.& demonſtr.his uerbis: Libertis omnibus legauit domum, & hæc uerba adiecit, Vt ioes habitent liberti,nec de nomine exeat, & ut ad unum qui nouiſsimus extiterit perueniat: & eo amplius eiſdem libertis meis dari uolo fundum Seianum. quæſitum eſt,an conditio appoſita, Ne de nomine exiret,ad ſequens quoq; legatum pertineret? Scæuola reſpondit,pertinere.

IIII. QVANDO COMpetat?

Bonis eius qui alienare prohibitus eſt, à creditoribus eius uenditis,poſt mortem demum eius res ex cauſa fideicommiſſi uindicanda.Quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ.eod.cap.quæſt.1.except.5. in fine.Hactenus de legato familiæ relicto.Sequitur duodecima & ultima ſpecies,facti ſcilicet legatum.

DE FACTO LEGAto. Cap. XVI.

I. AN LEGATVM FACTI VTILE ſit,& ex eo naſcatur actio?

REgulariter utile et obligatorium eſt hoc legatum.Quæ regula approbatur Inſtit. de leg.§. ſed & tale, his uerbis: Sed & tale legatum ualet, Damnas hæres meus eſto domum illius reficere,uel illū ære alieno liberare. *Aliud huius regulæ exemplum proponitur l. ſi ſeruum.105.§.fin.ff. de leg.1.his uerbis:* Aufidius filio ſuo fideicommiſit, ut certam pecuniā quatuor libertis ſuis mutuā daret, & uſuras leuiores taxauerat: placuit hoc fideicommiſſum utile totum eſſe. *Concordat l. 11.§.ſi hæres.ff.de leg.1.cuius uerba uide ſ lib. prox. cap.9 caut.7.Aliud exemplum eſt,ſi hæres emere uel uendere ſit iuſſus. Quod proponitur l.etſi æquo . 65. ff.de leg 1.his uerbis:* Etſi æquo precio emere uel uendere iuſſerit hæredem ſuum teſtator, adhuc utile legatū eſt: quid enim ſi legatarius,à quo emere fundū hęres iuſſus eſt, cùm ex neceſsitate eum fundum uenderet,nullum inueniret emptorem? uel ex diuerſo, Quid ſi legatarij magis intereſſet eum fundum emere,nec aliter hæres uenditurus eſſet, quàm ſi teſtator iuſsiſſet? *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt:Niſi impoßibile ſit id quod quis facere iuſſus eſt.Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ.cap.6.except.1.item lib.52.cap.6.except.92. Secunda exceptio eſt: Niſi legibus interdictum ſit id quod quis facere iuſſus eſt, aut aliàs probroſum . Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ.d. except. 92. Tertia exceptio eſt: Niſi ineptum ſit id quod quis facere iuſſus eſt. Hæc exceptio approbatur ſ.lib.12.cap.6. except.90. Quarta exceptio eſt: Niſi id quod quis facere iuſſus eſt,ſolam authoritatem teſtatoris reſpiciat,non aliquorum utilitatem. Hæc exceptio approbatur certo modo l.7. ff.de ann. leg. his uerbis:* Quintus Mutius ait,ſi quis in teſtamento ita ſcripſiſſe,Filij filiæq; meæ ibi ſunto,ubi eos mater ſua eſſe uolet: eiſq; hæres meus in annos ſingulos,inq; pueros puellaſq; ſingulas damnas eſto dare cibarij nomine aureos decē. Si tutores eam pecuniam dare nolunt ei,apud quem pueri atq; puellæ ſunt, nihil eſt quòd ex teſtamento agere poſsit. nam ea res eò pertinet, ut tutores ſciant quæ uoluntas teſtatoris fuerit,uti poſsint eam pecuniam ſine periculo dare. Pomponius:In teſtamentis quædam ſcribuntur, quæ ad authoritatem ſcribentis duntaxat referantur,nec obligationem pariunt. hæc autem talia ſunt,Si te hæredem ſolum inſtituam, & ſcribam uti monumentum mihi certa pecunia facias:nullam enim obligationem ea ſcriptura recipit,ſed ad authoritatē meam conſeruandam poteris(ſi uelis) facere: aliter atq; ſi cohærede tibi dato,idem ſcripſero. nam ſiue ta ſolum damnauero uti monumentum facias, cohæres tuus agere tecum poterit familiæ erciſcundæ uti facias: quoniam intereſt illius. quin etiamſi utriq; iuſsi eſtis hoc facere, inuicem actionem habebitis. Ad authoritatem ſcribentis hoc quoq; pertinet, cùm quis iuſsit in municipio imagines poni. nam ſi non honoris municipij gratis id feciſſet, ſed ſua, actio eo nomine nulli competit. Itaq; hæc Quinti Mutij ſcriptura,Liberi mei ibi ſunto,ubi eos mater ſua eſſe uolet:nullam obligationem parit, ſed ad authoritatem defuncti conſeruandam pertinet, ut ubi iuſſerit,ibi ſint. Nec tamen ſemper uoluntas eius, aut iuſſua conſeruari debet, ueluti ſi Prætor doctus ſit non expedire pupillum eo morari, ubi mater iuſſerit,propter uitium quod pater fortè ignorauit in eis eſſe perſonis,apud quas morari iuſsit. Si autem pro cibarijs eorum in annos ſingulos aurei decem relicti ſint, ſiue hoc ſermone ſignificantur,apud quos morari mater pupillos uoluerit,ſiue ita acceperimus hunc ſermonem, ut ipſis filijs id legatū debeatur, utile erit:magis enim eſt, ut prouidentia filiorū ſuorū hoc feciſſe uideatur. Et in omnibus ubi authoritas ſola teſtatoris eſt,neq; omnimodo

nimodo

nimodo ſpernenda,neq; omnimodo obſeruanda eſt: ſed interuentu iodicis hæc omnia debent (ſi non ad torpem caoſam referuntur)ad effectum perduci. *Ait Iuriſconſultus:* Ad authoritatem ſcribentis hoc quoque pertinet,cùm quis iuſsit in municipio imagines poni. nam ſi non honoris municipij graria id feciſſet, ſed ſua, actio eo nomine nulli competit. *Ex hiſce colligi poteſt exceptionis propoſitæ replicatio hæc: Niſi alterius quoq; interſit fieri. Cui concordat l.7.ff.de auro legato,his uerbis:* Lucius Titius teſtamento ita ſcripſit,Hæredem meum uolo,fideique eius committo,ot in patria mea faciat porticum publicam, in qua poni oolo imagines argéteas,item marmoteas: qoæro,an legatum ualeat? Marcellus reſpondit,ualere: & operis cæterorumq; quæ ibi teſtator poni ooluerit,legatum ad patriam pertinere: intelligi enim aliqood inde ciuitati accedere ornamentum. *Quinta exceptio eſt: Niſi nudum ſit præceptum ſine cauſa, & in nullius utilitatem cautum. Hæc exceptio adfinis eſt præcedenti, & approbatur per ea quæ habentur ſ. cap.proxim.in prin. except.1.* *Sexta exceptio eſt: Niſi quis aliquem iuſſus ſit adoptare. Hæc exceptio approbatur l. 39. §. hæres. ff. de leg. 3. his uerbis:* Hæres uel legatarius rogatus eſt,ut quendam adoptaret,hia uetbia adiectis,Si aliter fecerit,exhæres eſto,uel perdito legatum: quæſitum eſt, ſi non adoptauerit, ao actio quædam ex fideicommiſſo competat? Scæuola reſpondit, fideicommiſſum quo quis rogator ot adoptet ,ratum non eſſe. *Septima exceptio eſt: Niſi quis filium ſuum emancipare iuſſus ſit. Hæc exceptio approbatur l. filiusfamil. 114.§.ſecundum uulgarem.ff.de leg.1.his uerbis:* Secundum uulgarem formam iuria,etſi liberos ſuoa emancipare rogatus fuerit qois, non cogitur hoc facere. poteſtas enim patria inæſtimabilis eſt. *Contradicit l. 90.ff. de condition.& demonſtration.his uerbis:* Si cui legatum fuerit relictum, iaq; rogatus fuerit liberos ſuos emancipare, an cogi debeat manumittere? Et rerineo me dixiſſe, deficere eos à peritione fideicommiſsi: neque enim prætor fideicommiſſarios eos ad libertatem tuetur, ut ſeruos. Papinianum qnoque libro nono Reſponſotum ſcribere referebam,non eſſe cogendom emancipare filioa ſuos. Arbitror tamen extra ordinem debere conſtitui, eom qui agnouerit quod ſibi relictum eſt hac contemplatione, ut liberos ſuos emanciparet, cogendum emancipare: neque enim debet circomueniri teſtantium uoluntas: ſic deinde hoc accipiendum, quemadmodom ſi ſub conditione liberorum emancipandorum ei fuiſſet legatum relictum, uel ita ut eos emanciparet. Coi rei conſeqoens eſt, quod diuus Seoerus reſcripſit. nam cùm quædam mulier nepotes ſuos hæredes inſtituiſſet, & ipſum filium cohæredem filijs ſuis dediſſet, eoſq; inuicem ſubſtituiſſet, rogaſſetque filiom, ut filios emanciparet, non autem rogaſſet, ut hæreditatem eis reſtitueret: ex authoritate diui Seueri emancipare eos compolſus eſt, hiſq; reſtituere hæreditatem: & adiectum eſt, ſi id tardius faceret, quaſi ex mora oſuras præſtaturum: oideri enim eum qui moram faceret emancipationis, moram etiam reſtitotioni fideicommiſsi facere. *Octaua exceptio eſt: Niſi aliquem hæredem inſtituere iuſſus ſit. Hæc exceptio tractatur d.l.114.§. ut quis hæredem. de qua re uide ſ.lib.32. cap.5. except. 60.* *Nona exceptio eſt: Niſi quis iuſſus ſit, ne teſtamentum faciat. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſuprà lib. 32.cap.6.except. 74. diſtinct.1.* *Decima exceptio eſt: Niſi quis iuſſus ſit omnem ſubſtantiam defuncti loco depoſiti apud ſe habere. Hæc exceptio approbatur l. 78. §. Mæuia.ff.ad ſenatuſcon.Trebell.cuius uerba uide ſ.lib.proxim.cap.1.quæſt.3.reg.22.* *Vndecima exceptio eſt: Niſi quis ædes deſtruere ſit iuſſus. Hæc exceptio approbatur l. filiusfamilias. 114. §. ædes.ff.de legatis 1.his uerbis:* Aedes deſtruendæ neqoe legari, neqoe per fideicommiſſum relinqui poſſunt: & ita Senatua cenſuit. *Plura de hac re uide ſ. lib.32. cap. 5. except. 65.* *Duodecima exceptio eſt: Niſi debitor ſoluere iuſſus ſit. Hæc exceptio approbatur l. 79. §. curatoris.ff.de leg.2. cuius uerba uide ſ.lib.proxim.cap.8. reg.1.except. 7.* *Decimatertia exceptio eſt: Niſi is qui facere iuſſus eſt, pecuniam dare malit, qua fieri poſsit. Hæc exceptio reprobatur l.11.§.fin.ff.de leg.1. his uerbis:* Si quis opus facere iuſſos, paratus ſit pecuniam dare reipub. ut ipſa faciat, cùm teſtator per ipſum id fieri uoluerit, nõ aodietur: & ita dious Marcus reſcripſit. *Decimaquarta exceptio eſt: Niſi cum aliquem artificium docere iuſſus eſſet, genus artificij non ſit expreſſum. Reprobatur exceptio hæc l. 12. ff. de leg. 3. cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.5.reg.6.* *Decimaquinta exceptio eſt: Niſi cùm quis aliquid facere iuſſus eſſet, locus non ſit adiectus, in quo ſit faciendum. Hæc exceptio reprobatur exemplo l. 18. §. fin. ff. de condition.& demonſt.cuius uerba uide ſ.lib.32.cap. 9.cauſa 25.except.11. Alias huiuſmodi exceptiones uide ſ.d.cauſa 25.*

II. QVID VENIAT IN HANC actionem ex facto legato competentem?

I. *Regula: Si educare aliquem iuſſus ſit, quid ueniat definitur l. 23. ff. de alimentis legatis, hiſce uerbis:* Rogatua ea, ot quendam educes, ad uictum neceſſaria ei præſtare cogendus es. Paulus: Cur plenius eſt ergo alimentorum legatum, ubi dictom eſt, & ueſtiarium

ſtiarium & habitationem contineri? imò ambo exæquanda ſunt. *Secunda regula: Si quis ſignum Dei ponere iuſſus ſit in templo, cuius materiæ ſignum faciendum ſit, definitur l.19.§.fin.ff. de auro leg. his uerbis:* Seia teſtamento ita cauit, Si mihi per conditionem humanam contigerit, ipſa faciam: ſin minus autem, ab hæredibus meis fieri uolo iubeoque ſignum Dei ex libris centum in illa ſacra æde & in patria ſtatui, cum ſubſcriptione nominis mei: quęſitum eſt, cùm in eo templo non niſi aut ærea aut argentea ſint dona, hæredes Seiæ, utrum ex auro an argento ſignū ponere compellendi ſint, an æreum? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, argenteum ponendum. *Tertia regula: Pecunia data non liberatur. de qua re uide paulò ſuperius except. 13. Quarta regula: Si, cùm quis aliquid facere iuſſus eſſet, teſtator ipſe poſtea partem eius fecerit: hæres uel legatarius facere iuſſus, reliquum quod ſupereſt faciendo liberatur. Quæ regula approbatur l.90.§. quæ marito. ff. de legatis ſecundo, his uerbis:* Quæ marito hæres extiterat, ita teſtamento cauit, Mæui & Sempronii dulciſsimi filij, præcipitote omne quidquid ex hæreditate bonisue Titij domini mei, patris ueſtri ad me peruenit, mortis eius tempore, ita tamen ut omne onus eiuſdem hęreditatis tam in præteritum quàm in futurum, necnon etiã ſi quid poſt mortem Titij domini mei ſolui, agnoſcatis. quæro, an ſi quid ſoluiſſet poſt mortem mariti (cùm ipſa fructus, quos percepiſſet, dediſſet) ad onus eorum pertineret? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, ea duntaxat onera legatarijs impoſuiſſe, quæ ſupereſſent.

¶ *Hactenus de ſpeciebus legatorum ſit dictum. Sanè de uſufructu legato & ſeruitute dictum eſt ſ. lib. 24. et lib. 25. De auro legato, penu legata ſupellectile legata, & alijs pluribus dictum eſt ſ. lib. prox. cap. 4. & ſequente. Hactenus ergo de legatis & fideicommiſsis.*

DIGESTORVM LIBER TRICESIMVS QVINTVS:

DE DONATIONIBUS.

DE DEFINITIONE, AC DIuiſionibus donationis: nec non de eius effectibus. Cap. I.

I. DEFINITIO NOminis

P*Roponitur l.35.§. donatio. ff. de mortis cauſa donationibus, his uerbis:* Donatio dicta eſt à dono, quaſi doni datio, tracta à Græco *δῶρον ἢ δωρεῖσθαι*: id eſt, donum & donare.

II. DEFINITIO REI

Proponitur l.29.ff. de donation. his uerbis: Donari uidetur, quod nullo iure cogente conceditur. *Concordat iiſdem uerbis l. donari 82.ff. de reg. iuris. Sed & ſimilis definitio proponitur l.54.ff. de regul. iuris, hiſce uerbis:* Cuius per errorem dati repetitio eſt, eius conſultò dati donatio eſt.

III. GENVS.

Donatio non eſt bonæ fidei contractus. Quod approbatur l.22. in fine. ff. de donation. cuius uerba uide ſ. cap. prox. quæſt. 3. reg. 3. Sed eſt contractus innominatus, qui adiuuatur l.35.§. ſed ſi quidem. C. de donation. cuius uerba uide inferius cap. prox. in prin.

IIII. DIVISIO DOnationis

Proponitur Inſt. de donationibus, in prin. his uerbis: Donationum duo ſunt genera, mortis cauſa, & non mortis cauſa. *Concordat l.1.ff. eod. tit. his uerbis:* Donationes complures ſunt. Dat aliquis ea mente, ut ſtatim uelit accipientis fieri, nec ullo caſu ad ſe reuerti, & propter nullam aliã cauſam facit, quàm ut liberalitatem & munificentiã exerceat: hæc propriè donatio appellatur. Dat aliquis, ut tunc demum accipientis fiat, cùm aliquid ſecutum fuerit: hæc non propriè donatio appellatur, ſed tota hæc donatio ſub conditione eſt. Item cùm ipſe ea mente dat, ut ſtatim quidẽ fiat accipientis, ſi tamen aliquid factũ fuerit aut nõ fuerit, ueluti ſi cũ conualuerit, uelit id ad ſe reuerti: hæc non propriè dicitur donatio. ſed totũ hoc donatio dicitur, quę ſub cõditione reſoluitur, qualis eſt mortis cauſa donatio. Igitur cùm dicimus inter ſponſum & ſponſam donationẽ ualere, proprìa appellatione utimur, & factũ demonſtramus, quod ab eo proficiſcitur qui liberalitatis gratia aliquid dat, ut cõfeſtim faciat accipientis, nec unquam ullo facto ad ſe reuerti uelit: cùm uerò dicimus, Si hac mente donat ſponſus ſponſæ, ut nuptijs nõ ſecutis ſpecies auferatur, poſſe repeti: nõ contrarium priori dicimus, ſed concedimus inter eas perſonas fieri donationẽ eam quę ſub conditione

ditione ſoluitur. *Hiſce uerbis donatio diuiditur in propriam & impropriam. Propriam donationem dicit Iuriſconſultus, cùm ea mente datur, ut res ſtatim fiat accipientis, nec donans eam uelit aliquo caſu ad ſe reuerti: impropriam autem, cum ſub conditione donatur, aut purè quidem donatur, ſed ita ut ſub certa conditione donatio reſoluatur. Huius poſterioris generis duas ſpecies proponit, mortis cauſa donationem, & donationem ante ſeu propter nuptias dictam. de mortis cauſa donatione* ȷ. *dicetur: de donatione ante ſeu propter nuptias, dictum* ſ. *lib. 15. cap. 11. Ait Iuriſconſultus:* Cùm dicimus inter ſponſum & ſponſam donationem ualere, propria appellatione utimur. *De hac et dicetur inferius capite 8. exceptione 1.*

V. EFFECTVS DONAtionis.

Effectus donationis ſunt triplices. Datur enim ex donatione primùm actio donatario aduerſus donatorem. Deinde ex donatione datur actio donatori aduerſus donatarium. Poſtremò ratione donationis interdum datur actio tertio aduerſus donatorem uel donatarium. Primi generis eſt, actio ad rem donatam tradendam, de qua ȷ. *cap. prox. dicetur. Eſt item huius generis actio de dolo, re donata, in quam donatarius ſumptus fecit, euicta. Quæ actio approbatur l. 18. §. fin. ff. de donationibus, his uerbis:* Labeo ait, ſi quis mihi rem alienam donauerit, inq; eam magnos ſumptus fecero, ſi ea mihi euincatur, nullam mihi actioné contra donatorem competere: & planè de dolo poſſe me aduerſus eum habere actioné, ſi dolo fecit. *Secundi generis effectus primus eſt, actio quæ datur donatori ad reuocandam donationem: de qua* ȷ. *Secundus huius generis effectus eſt, actio qua donator donatarium ad obſequiū placitorum compellit. Quæ actio proponitur & approbatur l. 9. C. de donationibus, his uerbis:* Legem quam rebus tuis donando dixiſti, ſiue ſtipulatione tibi proſpexiſti ex ſtipulatu, ſiue non incerti iudicio, id eſt, præſcriptis uerbis, apud Præſidem prouinciæ debea agere, ut hanc impleri prouideat. *Concordat l. 22. C. eod. tt. his uerbis:* Cùm res filio emancipato ea conditione, ut creditoribus tuis ſolueret, te donaſſe proponas: ſi ſtipulatione, uel in continenti habito pacto huic rei proſpexiſti, creditoribus quidem non contra eum ex placito ueſtro, ſed aduerſus te cōpetit actio. Eum autem cui prædia certa lege donaſti, incerti ciuili actione ad placitorum obſequium urgeri ſecundū legem donationibus dictam conuenit. *Concordat item l. 28. ff. de donationibus, his uerbis:* Hæreditatem pater ſibi relictam filię ſui iuris effectæ donauit: creditoribus hæreditarijs filia ſatisfacere debet: uel ſi hoc minimè faciat, & creditores contra patrem ueniant, cogendam eam per actioné pręſcriptis uerbis patrem aduerſus eos defendere. *Concordat deniq; l. 3. in fin. C. de contrah. emption. his uerbis:* Si in poſſeſsionem rei ſub ſpecie uenditionis cauſa donationis, ut te aleret, induxiſti: ſicut perfecta donatio facilè reſcindi non poteſt, ita legi quam rebus tuis donás dixiſti, parêre conuenit. *Propoſiti effectus exceptio hæc eſt: Niſi illegitimum ſit id quod in donatione conuenit. Hæc exceptio approbatur l. 25. in prin. C. de donationibus, his uerbis:* Donatio, ſiue directa ſit, ſiue mortis cauſa inſtituta, ſiue conditione faciendi aut nō faciendi ſuſpenſa, ſiue ex aliquo notato tempore promiſſa, ſiue animo dantium accipientiumúe ſententijs (quantum ius ſinit) cognominata: ſub hac fieri debet obſeruatione, ut quas leges indulgent actiones, conditiones pactionesq;, contineat: hisq; penitùs cognitis, uel recipiantur, ſi complacitæ ſint: uel reijciātur, ſi ſunt moleſtæ. *Sed & approbatur exemplo l. 2. C. ne fiſcus uel reſpub. pro curat. cuius uerba uide* ſ. *lib. 5. cap. 6. queſt. 4. except. 15. Sed plura de propoſita actione uide alibi in actione Præſcriptis uerbis: item* ȷ. *cap. 3. in prin. Tertius ſecundi generis effectus eſt, actio immodicæ donationis actis non inſinuatæ. Quæ approbatur l. 22. ibi: ſed ego. ff. de donationibus. de qua* ȷ. *dicetur cap. prox. except. 30. Tertij atq; poſtremi generis effectus ſunt, primus quidem actio inofficioſæ donationis: de qua* ȷ. *Secundus huius generis effectus eſt, actio mandati eius qui rem ſuam mandatu donatoris donatorio dedit. Quæ actio approbatur, ſimul & diſtinguitur l. 19. § ſi quis dederit. ff. de donationibus, his uerbis:* Si mandauero tibi, ut tuam pecuniam Titio des cui donare uolebam, & tu ignorans me mortuum hoc feceris, habebis aduerſus meòs hæredes mandati actionem: ſi ſciens, non habebis. *Tertius huius poſtremi generis effectus uidetur eſſe, quòd creditores donatoris aduerſus donatarium ſuas actiones exercere poßint, iuxta l. ex qua perſona. ff. de regulis iuris. Verùm hic effectus reprobatur l. 15. C. de donationibus, his uerbis:* Aeris alieni quod ex hæreditaria cauſa uenit, non eius qui donationis titulo poſsidet, ſed totius iuris ſucceſſoris onus eſt. Si itaque nemini obligata prædia per donationé conſecuta es, ſuperuacuam geris ſolicitudinem, ne uel hæredes donatricis, uel eius creditores te iure poſsint conuenire. *Concordat l. 22. ibi: creditoribus quidem. C. eod. tt. cuius uerba uide paulò* ſ. *ſecundi generis effectu 2. Concordat item l. 24. C. eod. tt. his uerbis:* Si patri ſuo hæres non extitiſti, ex facta ab eo liberalitate titulo donationis non poſſe iura tua lædi, manifeſtiſsimi iuris eſt. *Planè ſi res donata à donatore pignori fuit obligata,*

eius

eius nomine in donatarium qui pignus poſsidet, actio hypothecaris non eſt deneganda. quæ diſtinctio approbatur l.ult.§.Lucius, in fine.ff. de donationibus. cuius uerba uide J.except.32. Sed & elici poteſt hæc diſtinctio ex uerbis paulo ſ͞ propoſitis hiſce: Si itaque nemini obligata prædia per donationem conſecuta ea. *In ſumma, actiones reales donatarius rei donatæ nomine competentes, quemadmodum alius quilibet poſſeſſor cogitur ſuſtinere.*

DE ACTIONE DONATARIJ AD REM DONATAM TRADENDAM. Cap. II.

I. CAVSA HVIVS actionis.

S*I alicui res aliqua ſit donata. quæ cauſa approbatur l.35.§.ſed ſi quidem. C.de donationib. his uerbis:* Si quidem uſusfructus fuerit à donatore retentus, & traditionem iure intelligi fieri: ſi autem hoc minimè donator expreſſerit, ſiquidē ſtipulatio donationi inſerta ſit, ex eius authoritate traditionem compelli fieri: ſin uerò & hoc prætermiſſum ſit, & uſumfructum minimè detinuerit, nihilominus ex lege noſtra nęceſsitatē ei imponi, etiam tradere hoc quod donare exiſtimauerit: ut non ex hoc inutilis ſit donatio, quòd res non traditæ ſunt, nec confirmetur ex traditione donatio: ſed liberalitatem plenam, & ſecundum legem noſtram perfectiſsimam conſtitutam, neceſſarius traditionis effectus ſequatur, & neceſsitatē habeat donator omnimodo uel res, uel partem ſubſtantiæ quam donauerit, ual totam ſubſtantiam tradere. cùm enim in arbitrio cuiuſcunque ſit, hoc facere quod inſtituit, oportere eū uel minimè ad hoc proſilire: uel cùm ad hoc uenire properauerit, non quibuſdam excogitatis artibus ſuum propoſitum defraudare, tantamq; indeuotionem qoibuſdam quaſi legitimis protegere uelamentis. Tantoque magis hæc firma eſſe, ſi pijs actib. uel religioſis perſonis donatio deputata ſit, monumentorum obſeruatione in his modis, ſecundum quod ſpecialiter à nobis in huiuſmodi caſibus prædictum eſt, obſeruanda, ne in præfatis cauſis ex quibuſdam machinationibus non ſolùm indeuotus, ſed etiā impius donator intelligatur: pœnaaq; non ſolùm legitimas, ſed etiam cœleſtes expecter, resq; donatas in omnibus ſuprascriptis caſibus nō ſolùm eos dum ſuperſunt. ſed etiam eorum ſucceſſores reddere compelli, non tantùm ijs io quos donatio facta eſt, ſed etiam eorum hæredibus. *Hiſce uerbis cauſa actionis propoſitæ approbatur, cuius cauſæ exceptiones plures ſunt pro uarietate circumſtantiarum, perſonæ ſcilicet donantis, & eius cui donatum eſt, rei donatæ, cauſæ, modi, &c. de quibus exceptionib. ordine nunc diſpiciendum, & primùm de iſs quæ ſumuntur ex perſona donantis.*

I. EXCEPTIO: *Niſi filiusfamiliàs donauerit. Hæc exceptio approbatur l.7.in prin.ff. de donationibus, his uerbis:* Filiusfamiliàs donare non poteſt, neque ſi liberam peculij adminiſtrationem habeat: non enim ad hoc ei conceditur libera peculij adminiſtratio, ut perdat. *Concordat l.contra iuris.28.§.ſi filius. ibi: nam cùm uerum.ff. de pactis. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi iuſtam donandi rationem habeat. Hæc replicatio approbatur d. l. 7.§.1. his uerbis:* Quid ergo ſi iuſta ratione motus donet, nunquid poſsit dici locum eſſe donationi? quod magis probabitur. *Secunda replicatio eſt: Niſi libera peculij adminiſtratione conceſſa, hoc adiectum ſit, ut & donare ei liceat. Hæc replicatio approbatur d. l. 7. §. item uideamus, his uerbis:* Videamus ſi quis filiofamiliàs liberam peculij adminiſtrationem conceſſerit, ut etiam nominatim adiecerit, ſic ſe ei concedere, ut donare quoq; poſsit, an locum habeat donatio? Et non dubitat Vlpianus, donare quoque eum poſſe. *Tertia replicatio eſt: Niſi filiusfamiliàs aliqua dignitate ſit præditus. Hæc replicatio approbatur d.l.7.§.nonnunquam, his uerbis:* Nonnunquā etiam ex perſona poterit hoc colligi: pone eum filium eſſe ſenatoriæ, uel cuiuſuis alterius dignitatis: quare non dicas uideri patrem (niſi ei ſpecialiter donandi facultatem ademerit) hoc quoq; conceſsiſſe, dum liberam ei dat peculij adminiſtrationem? *Quarta replicatio eſt: Niſi mortis cauſa filius donauerit. Hæc replicatio reprobatur d.l.7.§.pari autem, his uerbis:* Pari ratione, qua donare filiusfamiliàs ꝓhibetur, etiam mortis cauſa donare prohibetur. quamuis enim ex patris uoluntate mortis quoque cauſa donare poſsit: attamen cùm ceſſat uoluntas, inhibetur hęc quoque donatio. Sed enim meminiſſe oportebit. ſi cui donare quoque permiſſum eſt (niſi ſpecialiter etiam mortis cauſa donare fuerit permiſſum) non poſſe cauſa mortis donare. *Quinta replicatio eſt: Niſi filiusfamiliàs ren[illegible]ſtrenſis, uel quaſi caſtrenſis peculij donauerit. Hæc replicatio approbatur d.l.7.§.fin. his uerbis:* Hæc omnia locum habebunt in pagania: cæterùm qui habent caſtrenſe peculium, uel quaſi caſtrenſe, in ea conditione ſunt, ut donare & mortis cauſa, & non mortis cauſa poſsint, cùm teſtamenti factionem habeant. *Sexta replicatio eſt: Niſi uolente & conſentiente patre, filius donauerit. Hæc replicatio approbatur l.9.§.penult.ff. de donationibus, his uerbis:* Quod filiusfamiliàs patris iuſſu aut uoluntate donauit, perinde eſt, ac ſi pater ipſe donauerit, aut ſi mea uo-

luntate rem meam tuo nomine Titio dones. *Concordat l.2.in prin.ff.eod.tt.his uerbis*: Si, cùm filiusfamiliàs pecuniam donare uellet, patris iuſſu eam promiſerit: ualet donatio perinde, ac ſi fideiuſſorem dediſſet. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi cùm pater donare permiſiſſet, filius mortis cauſa donauerit. Hæc duplicatio approbatur l.7.§.pari autem.ibi: ſed enim meminiſſe.ff.de donationibus. cuius uerba uide paulò ſuperius replicat.4.*

II. EXCEPTIO: *Niſi mutus aut ſurdus donauerit. Hæc exceptio reprobatur l.14. §. mutus. ff. de donat. his uerbis*: Mutus & ſurdus donare non prohibentur.

III. EXCEPTIO: *Niſi mente captus donauerit. Hæc exceptio approbatur l.23 §.fin.ff. eod.tit. his uerbis*: Modeſtinus reſpondit, mente captum donare non poſſe.

IIII. EXCEPTIO: *Niſi ſenex donauerit. Hæc exceptio reprobatur l.16.C. de donationib.his uerbis*: Senectus ad donationem faciendã ſola non eſt impedimento.

V. EXCEPTIO: *Niſi donator crimen capitale commiſerit. Hæc exceptio reprobatur l.15.ff. de donat. his uerbis*: Poſt contractum capitale crimen donationes factæ ualent ex conſtitutione diuorum Seueri & Antonini, niſi condemnatio ſecuta ſit. *Per hæc uerba poſteriora*, Niſi condemnatio ſecuta ſit: *prima diſtinctio, qua exceptio admittitur, propoſita eſt. Altera diſtinctio eſt: Niſi crimen ſit perduellionis. quæ diſtinctio approbatur l.32.§.fin.ff.eod.tt. his uerbis*: Perfectę donationes eſſe non poſſunt poſt crimen perduellionis contractum, cùm hęredes quoq; teneat, etſi nondum poſtulatus, de uita deceſſerit.

VI. EXCEPTIO: *Niſi parens filio quem habet in poteſtate, donauerit. Hæc exceptio approbatur l.17.in fin. C. de donat. cuius uerba uide paulò J.repl.1. Cõcordat l.11.C.eo.tt.his uerbis*: Cùm de bonis tuis partem quidem penes te retinuiſſe, partem uerò in eum quem in poteſtate habes, donationis titulo contuliſſe commemores: non eſt incerti iuris, in eum qui in ſacris familiæ tuæ remanet, deſtinationẽ magis paternæ uoluntatis factam, quàm perfectam donationem perueniſſe. Delegationes autem nominum in emancipatũ collatæ, perfectam donationẽ actione efficiunt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi pater poſtea filium emancipans, peculium ei non ademerit. Hæc replicatio approbatur l.31.§.pater. ff. de donation. his uerbis*: Pater qui filiæ, quam habuit in poteſtate, mãcipia donauit, & peculium emancipatæ non ademit, ex pòſt facto donationem uidetur perfeciſſe. *Concordat l.17.C.eod.tt.his uerbis*: Siue emancipatis filijs res donaſti, ſiue in poteſtate conſtitutis, & ſui iuris effectis, ac tenentibus non ademiſti: blandiri tibi non debes, ueluti res donatas ex pœnitentia liceat auferre. Sanè ſi ea quæ in tua poſitis poteſtate donaueras, poſt emancipationẽ contra tuam tenuerunt uoluntatem, horũ penes te dominium remanſit: ſiquidẽ nec tempore quo uoluiſti, propter uinculum poteſtatis ſibi quidquã quærere, nec pòſt inuito te de rebus tuis potuerunt. *Secunda replicatio eſt: Niſi, cùm partem bonorum parens filio donaſſet, emancipato nomina delegauerit. Hæc replicatio approbatur l.11.in fine. C.eod.tt.cuius uerba uide paulò ŝ.ead.except. in princip. Tertia replicatio eſt: Niſi parens donator in eadem uoluntateuſq; ad mortem perſeuerauit. quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.25. C. de donat. inter uirum & uxorem. cuius uerba uide J.cap.8. except.39.repl.19.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi maritus uxori, uel contrà uxor marito donauerit. De hac exceptione J. dicetur d.cap.8.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi meretrici donatum ſit. Hæc exceptio reprobatur l.5. ff. de donationibus, his uerbis*: Affectionis gratia neq; honeſtæ neq; inhoneſtæ donationes ſunt prohibitæ: honeſtæ erga bene merentes amicos uel neceſſarios, inhoneſtæ circa meretrices.

IX. EXCEPTIO: *Niſi reipubl. donatum ſit. Hæc exceptio reprobatur, certa tamen conditione, l. 19.in prin.de donationib.his uerbis*: Hoc iure utimur, ut in rebuſpublicis, cùm de donatione quæritur, illud ſolùm ſpectetur, utrum ob cauſam aliquam iuſtam reipub. promittat quis, uel polliceatur, an non: ut ſi ob honorem aliquem promittat, teneatur: ſi minus, non. *De hac re plura uide ŝ.lib.12.cap.8.*

X. EXCEPTIO: *Niſi extraneo & ignoto ſit donatum. Hæc exceptio reprobatur l.29.C. de donationib.his uerbis*: In extraneos, & ſæpe ignotos donationẽ collatã ualere, receptũ eſt.

XI. EXCEPTIO: *Niſi infanti donatum ſit. Et hæc exceptio reprobatur l.3.C.de acquirend.poſſeſſ. cuius uerba uide ŝ.lib.23.cap.2.except.6. in fine. Iure autem antiquo non niſi per ſeruum uel tutorem infanti adquirebatur res donata, eiuſq; poſſeſſio: de qua re uide d.except.6.*

XII. EXCEPTIO: *Niſi nolenti & inuito donetur. Hæc exceptio approbatur l.19.§. non poteſt.ff.de donat.his uerbis*: Non poteſt liberalitas nolenti adquiri. *Concordat l.70.ff.de regulis iuris, his uerbis*: Inuito beneficiũ non datur. *Item concordat l.198.§.fin.ff.eod.tt.his uerbis*: Quod cuiq; prętatur, inuito nõ tribuitur.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi abſenti donatũ ſit uel per epiſtolam, aut per nuncium. Hæc exceptio reprobatur l.6.C.de don.his uerbis*: Nec ambigi oportet, donationes etiam inter abſentes, maximè ſi ex uoluntate donantiũ poſ-

ſeſsionem

ſeſsionam hi, quibus res donata aſt, nanciſcantur, ualidas eſſe. *Concordat l.10.ff.eod. tt.his uerbis:* Abſenri, ſiue mittas qui ferat, ſiue quod ipſe apud ſe habeat, ſibi habere aum iubeas. donari rectè poteſt. Sed ſi neſciat rem, quæ apud ſe ſit, ſibi eſſe donatá, uel miſſam ſibi non acceperit, donatæ rei dominus non ſit, etiamſi per ſeruum eius cui donabatur miſſa fuerit, niſi ea mente ſeruo eius data fuerit, ut ſtatim eius fiat. *Cõcordat item l.4.ff.de donationibus, his uerbis:* Etiã per interpoſitam perſonam donatió conſummari poteſt.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi res donata non fiat donatarij. Hæc exceptio approbatur l.9.§.fin.ff. de donat.his uerbis:* Donari non poteſt, niſi id quod eius ſit, cui donatur. *Huius exemplum proponitur l.14.C.eod.tt.his uerbis:* Si filius tuus res ad te pertinentes ſponſę ſuę te non cõſentiente donauit, ad eam quod non habuit, transferre non potuit. *Concordat item l.15.§.fin.ff.de contrah.empt. cuius uerba uide ī. lib. 21.cap.4.cauſa 1.except.1.repl.1.dupl.1. Cõcordat itẽ l.22.in fine ff.de adminiſtr.tutor.his uerbis:* Donationes à tutore factæ, pupillo non nocent. *Planè leges propoſitæ magis de transferendo dominio loquuntur, quàm de exceptione aduerſus actionẽ propoſitam. Nec enim, quãuis nõ transferatur dominium in donatorem, ob id donator exceptione uidetur eſſe tutus, ſi ad rem donatam tradendam conuenitur, ſecundum ea quæ proponentur paulò inferius except.23.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi quis res à maioribus adquiſitas extero donauerit. Hæc exceptio reprobatur l.19. C. de donationibus, his uerbis:* Si auia ueſtra proprias res, quacunq; ratione factas, titulo liberalitatis in eum, contra quẽ preces funditis, contulit: quo minus hæc rata maneãt, quòd ex origine patris uel aui ueſtri deſcendunt, nihil prodeſt.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi quis rem ſibi cum alio communem donauerit. Hæc exceptio reprobatur l.12.C.de donationib.his uerbis:* Portioné ꝓpriá, rebus necdum diuiſis, nemo prohibetur titulo donationis in alium transferre.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi uxor dotem conſtante matrimonio donauerit. Hæc exceptio approbatur l.21.C.eod.tt.his uerbis:* Conſtãte matrimonio dotem penes maritũ ſuum conſtitutá auia tua donare tibi non potuit.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi res incorporalis donetur. Hæc exceptio reprobatur l.9.in prin.ff. de donat.cuius uerba uide ſ.prox.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi habitatio ſit donata. Hæc exceptio reprobatur d.l.9.in prin.his verbis:* In ędibus alienis habitare gratis, donatio uidetur: id enim ipſum capere uidetur, qui habitat, quòd mercedem pro habitatione non ſoluit. Poteſt enim & citra corporis donationem ualere donatio: ueluti ſi donationis cauſa cum debitore meo paciſcar, ne ante certum tempus ab eo petã. *Concordat l.17.in prin. ff de præſcriptis uerbis. ubi Vlpianus:* Si gratuitam tibi habitationẽ dedero (*inquit*) an commodati agere poſsim? & Viuianus ait, poſſe: ſed eſt tutius præſcriptis uerbis agere. *Concordat item l.27.ff.de donationibus, his uerbis:* Attilius Regulus iuuenis ad Nicoſtratum præceptorem ita ſcripſit: Quoniam & cum patre meo ſemper fuiſti, & me eloquẽtia & diligentia tua meliorẽ reddidiſti, donó & permitto tibi habitare in illo cœnaculo, eoq; uti. defuncto Regulo controuerſiam habitationis patiebatur Nicoſtratus: & cùm de ea mecum cõtuliſſet, dixi poſſe defendi non meram donationem eſſe, uerùm officiũ magiſtri quadam mercede remuneratum Regulum: ideoq; non uideri donationem ſequentis tẽporis irritam eſſe. Quòd ſi expulſus Nicoſtratus ueniat ad iudicem, ad exemplũ interdicti quod fructuario proponitur, defendendus erit, quaſi loco poſſeſſoris conſtitutus, qui uſum cœnaculi acceperit. *Contradicit huic l.32.ff.eod.tt.his uerbis:* Lucius Titius epiſtolam talem miſit: Ille illi ſalutem. Hoſpitio illo quamdiu uolueris utaris ſuperiorib. diętis, & his omnibus gratuitò, idq; te ex uoluntate mea facere hac epiſtola notũ tibi facio. quæro, an hæredes eius habitationem prohibere poſsint? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, hæredes eius poſſe mutare uoluntatẽ. *De hac antinomia uide gloſſam in d. l. 27. in uerbis ſequentis temporis.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi quis ſpem futuræ hereditatis donauerit. Hæc exceptio approbatur l.30.§.fin.cum l.ſequente.ff.de donationib.cuius uerba uide ī.lib.32.cap.9.cauſa 25.*

XXI. EXCEPTIO: *Niſi quis uniuerſa bona ſua donauerit. Hæc exceptio reprobatur l.35.§. ſed & ſi quis C.de donationibus, hiſce uerbis:* Etſi quis uniuerſitatis faciat donationem, ſiue dimidiæ partis ſuæ ſubſtantiæ, ſiue tertiæ, ſiue quartę, ſiue quantæcunque, uel etiam totius, ſi non de inofficioſis donationibus ratio in hoc reclamauerit, coartari donatorem legis noſtræ authoritate tantũ quátum donauit, pręſtare obſeruatione & hic monumentorum, ſecundũ quod iam ſanximus, omnimodo requirenda. *Hiſce uerbis exceptio propoſita reprobatur, quãuis opinione doctorum approbetur hac ratione, quaſi per uniuerſalem donationem tollatur libera teſtamenti factio.*

XXII. EXCEPTIO: *Niſi non donandi animo fecerit. Hæc exceptio approbatur l.8.C. de donationibus, his uerbis:* Si præſes prouincię non donandi uoluntate filiorum tuorum ho-

mine prædia in centum detuliſſe te manifeſtis probationibus cognouerit, quod fides ueri ſuggerit, id ſtatuet.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi in fraudem alterius donauerit. Hæc exceptio reprobatur l. 4. C. de reuocandis donationibus, his uerbis:* Cùm confiteraria te in fraudem alterius donaſſe, profeſsionem inhoneſtam continere intelligis: itaq; ſi donationem perfeciſti, eam reuocare non potes ex memorata allegatione ſub obtentu pœnitentiæ.

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi in breui epiſtola ſit donatum. Hæc exceptio reprobatur l. 11. C. de donationibus, his uerbis:* Si aliqoid per epiſtolam donatum tibi probetur, breuitas chartulæ donationi, ſi hęc rectè facta probetur, nihil quidquam derogat.

XXV. EXCEPTIO: *Niſi mulier marito & liberis abſentibus alicui donauerit. Hæc exceptio reprobatur l. 6. C. de reuocandis donationibus, his uerbis:* Velles nec'ne filio tuo prædia, itemq; mancipia donare, fuit initio tibi liberum: deſine itaq; poſtulare ut donatio quã perfeceras, reuocetur prætexto mariti ac liberorum abſentiæ, cùm huius firmitas ipſorum præſentia non indigeat.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi imperfecta ſit donatio, uel uerba inſint ſuperflua. Hæc exceptio ut per ſe uera eſt, ita recipit replicationem hanc: Niſi uerba quædam ſuperflua, quæ olim inſeri ſolebant donationibus, ſint omiſſa: ob id enim non uiciatur donatio. Quæ replicatio approbatur, ſimul & declaratur l. 17. C. de donationibus, his uerbis:* Verba ſuperflua, quæ in donationibus poni ſolebant, id eſt ſeſtertius numi unius aſsiom qoatuor, penitùs eſſe reijcienda cenſemus. quid enim uerbis opus eſt, qoæ rerum effectus nullus ſeqoitur? Sancimus itaque, nullo modo eorum uerborum mentioné uel in imporialibus dooationibus uel in alijs omnibus de cætero fieri: ſed etſi quiſquam per oerboſitatem aliquid tale inſcripſerit ſiue temiſerit, nulla differentia ſit.

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi ſine ſcriptura facta ſit donatio. Hæc exceptio reprobatur l. 29. in fine. C. de donationibus, his uerbis:* Etſi ſine ſcripto donatum quid fuerit, adhibitis alijs idoneis documentis, hoc quod geritur cõprobetur. *Concordat l. 11. in fine. C. eod. tit. his uerbis:* Donationibus quæ ſine ſcriptis conficiuntur, ſuam firmitatem habentibus, ſecũdum conſtitutionem Theodoſij & Valentiniani ad Hierium præfectum prætorio promulgatam.

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi nullis adhibitis teſtibus donatio ſit conſcripta, uel à teſtibus non ſubſcripta. Hæc exceptio reprobatur d. l. 31. his uerbis:* In donationibus, quæ actis inſinuantur, non eſſe neceſſarium iudicamus uicinos uel alios teſtes adhiberi. nam ſuperfluum eſt priuatum teſtimonium, cùm publica monumenta ſufficiant. Verùm & illas donationes, quas geſtis non eſt neceſſarium alligari, ſi fortè per tabellionem uel alium ſcribantur, & ſine teſtium ſubnotatione ualere præcipimos: ita tamen, ſi ipſe donator uel alius uoluntate eius ſecundũ ſolitam obſeruationem ſubſcripſit.

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi donator inſtrumento donationis non ſubſcripſit. Hæc exceptio approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Ita tamen, ſi ipſe dooator uel alius uoluntate eius ſecundum ſolitam obſeruationem ſubſcripſit. *Concordat l. 10. in fine. C. eodem tit. his uerbis:* Nec ignorans nec inuitus quiſque dooat. Vnde ſi de hoc fundo non cogitaſti, cuius oelut donationi conſenſiſſe te contioetur inſtrumento: maiores ueritatis rei quàm ſcriptura uires obtinente, iorelligis de quo non cogitaſti, nec ſpecialiter ſubſcripſiſti, nihil re perdidiſſe. *Huius exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi alius uoluntate teſtatoris ſubſcripſerit. Hæc replicatio approbatur uerbis ſupradictis hiſce:* Vel alius uoluntate eius. *Concordat l. 20. C. eod. tit. his uerbis:* Vice donatrici alio uoluntate eius ſubſcribente, iure facta dooatio non habetur irrita.

XXX. EXCEPTIO: *Niſi cùm donatio eſſet immodica, actis non ſit inſinuata. Hæc exceptio approbatur l. 25. in fine. C. de donat. his uerbis:* In conſcribendis donationibus nomen donatoris, ius ac rem notari oportet: neqoe id occultè aut priuatim, ſed aut tabula, aut quodcunq; aliud materiæ genus dabit tẽpus, uel ab ipſo uel ab eo quem ſors miniſtrauerit præſcribatur: actis etiam adnectẽdis, quæ apud iudicem uel magiſtratus cõficienda ſunt, ubi hoc leges expoſtulent. *Concordat l. 27. C. eod. tit. cuius uerba proponentur ſ. ead. except. repl. 6. Concordat item l. 35. §. ſed in his omnibus. C. eod. tit. his uerbis:* In his omnibus, ſiquidem intra legitimam ſummam donatio fiat, nulla monumenta requirantur: ſin autẽ amplioris ſummæ, tunc ad acta publica decurratur. *Quæ autem immodica ſit donatio inſinuationem requirens, uariè definitur: uare quidem antiquiſſimo erat donatio ducentos excedens ſolidos. a quod ius Imperator Iuſtinianus corrigens, ſtatuit eam donationem inſinuatione indigere, quæ trecentos ſolidos excedat: b tandem idem Imperator hanc ſuam conſtitutionem mutans, pro trecentis ſolidis quingentos ſtatuit, l. 34. §. finali C. de donationibus, his uerbis:* Cæteris etiam donationib. quæ geſtis interuenientibus minimè ſunt inſinuatę, ſine aliqoa diſtinctione quingẽtos uſque ad ſolidos ualituris: hoc etenim tantummodo ad augendas huiuſmodi donationes addendum eſſe ex præſenti lege decernimus.

a Inſt. de donatio. in §. & [illegible] pro princip.
b l. 34. in prin. C. de donationibus.

decernimus, anteriore tempore noſtra lege præcedente moderando, quę uſque ad trecentos ſolidos factę donationes, & ſine inſinuatione firmitatem obtinere ſunt iuſſæ. *Concordat Inſt. de donationib. §. & cùm retro principum, his uerbis:* Cùm retro principum diſpoſitiones inſinuari donationes actis interuenientib. uolebant, ſi maiores ducentorum fuerant ſolidorum, conſtitutio noſtra eam quantitatem uſq; ad quingentos ſolidos ampliauit, quam ſtare etiam ſine inſinuatione ſtatuit. Et quaſdá donationes inuenit, quæ penitùs inſinuationé fieri minimè deſiderant, ſed in ſe pleniſsimá habent firmitatem. *Hiſce quæ hactenus propoſita ſunt, exceptio propoſita partim approbatur, partim declaratur definitione immodicæ donationis expoſita, partim etiam diſtinguitur. Nam primæ propoſitæ exceptionis replicatio ex iis quæ iam dicta ſunt patet, hæc ſcilicet: Niſi donatio quingentorum ſolidorum quantitatem non excedat. tunc enim, quamuis actis inſinuata non ſit, nihilominus ualet. Cui concordat l.15. §. ſed in his omnibus. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. eod. excep. in prin. Item concordat l.14. in prin. C. de donationib. his uerbis:* Sancimus, omné donationé, ſiue cõmunem ſiue ante nuptias factam, uſq; ad trecentos ſolidos cumulatam non indigere monumentis, ſed cõmunem formam habere: ut non uſq; ad ducentorum ſolidorum ſummá teneat, ſed in huiuſmodi obſeruatione ſimiles ſint tam cõmunes quàm ante nuptias donationes. *Quod ait Imp.* Vſq; ad trecentos ſolidos: *id ab eo poſtea eſt mutatũ in quingentos ſolidos: de quo paulò ſuperius eſt dictũ. Secundæ replicationis loco notandum, quòd quãuis donatio ultra quingentos ſolidos actis non inſinuata nõ ualeat, illud tamen intelligendum ſit tantũ de ſumma quæ quingentos ſolidos excedat, in reliqua ſumma nihilominus donatione ſubſiſtente. quæ replicatio approbatur d. l.14. §. ſi quid aũt, his uerbis:* Si quid ſupra legitimá definitionem fuerit donatú, hoc quod ſuperfluum eſt, tantummodo non ualere: reliquá uerò quantitatem, quæ intra legis terminos conſtituta eſt, in ſuo robore perdurare, quaſi nullo penitùs alio adiecto, ſed hoc pro non ſcripto uel intellecto eſſe credatur. Exceptis donationib. tam imperialib. quàm iis quæ in cauſas piiſsimas procedunt: quarú imperiales quidé donationes meritò indignari ſub obſeruatione monumentorum fieri, tam à retro principib. quàm à nobis ſancitú eſt, ſed habere propriam maieſtatem. Aliæ uerò, quæ ad pietatem reſpiciunt, uſq; ad quingentorum ſolidorú ſummá & ſine monumentis eſſe ualidas cenſemus. Inſuper ante nuptias donationibus, quæ in adultas minores ſui iuris conſtitutas cuiuſcunq; ſummæ procedunt ſecundum ueterum legum ſcita, etſi non actis interuenientibus corroboratæ ſunt, ſuam retinenribus firmitatem. Sin autem nõ in auro res donationis fuerint datæ, ſed per res mobiles uel immobiles uel ſe mouentes, quantitatem earum æſtimari: & ſiquidem uſq; ad legitimam ſolidorum ſummam erigatur, ualidam eam & ſine monumentis conſeruari: ſin autem amplioris ſummę inueniatur, & minimè actis comprobata eſt, ſuperfluum tantú uacuari. Ne autem communione inducta donatori & ei qui liberalitatem ſuſcepit, aliqua oriatur contentio: electioné damus ei qui ampliorem ſummam in re donata habuerit, reliquam æſtimationis quantitaté offerre ei qui minorem cauſam habuit, & totum poſsidere. Sin autem hoc minimè facere maluerit, tunc omnimodo res diuidi ſecundum quantitatem utriq; parti competentem, ſi res diuidi ſine ſuo periculo poſsibilis eſt. Sin autem in huiuſmodi caſibus, in quibus partitio utiliter celebrari minimè poteſt, amplioris ſummæ dominus noluerit offerre æſtimarionem: tunc licebit etiam ei qui minoris ſummę habet poteſtatem, offerre precium, & totum ſibi uindicare. *Concordat replicationi propoſitæ Nouell. c.162. §. ſed & illud, his uerbis:* Et illud conſtituere iuſtum duximus, ut ſiquidem initiò donationes apud actorum monumenta inſinuatæ fuerint, omnibus modis ſilentio confirmentur: ſi uerò inſinuatæ nõ fuerint, tranſcendant autem modum qui inſinuatione indigeat: ad eam duntaxat quantitaté conualeſcant, quatenus uel ſine inſinuatione donationes firmas eſſe lege à nobis expreſſum eſt. hoc enim cùm poſterius ſancierimus, obtinere & ipſum uolumus, neque quod rectè ſe habere poterat, propter quantitatis appendicem intercidere: idq; etiam in generalibus iam donationib. lex noſtra dicit. *Concordat l.21. §. ſed ego. ibi: ita ut in reliquum. ff. de donationib. cuius uerba uide ſ. repl. 15. Tertia replicatio eſt: Niſi plures res uel ſummæ diuerſis temporib. donatæ, quingentos ſolidos excedant. quæ replicatio approbatur l.14. §. ſi quis autem. C. de donationib. his uerbis:* Si quia per diuerſa tempora in eandem perſoná multas faciat liberalitates, quarú ſingulæ quidem legitimam quantitaté non excedũt, in unum autem cõpoſitæ & prædicto modo exaggeratæ redundare uideantur, & maioris eſſe quantitatis: non uideatur eas oportere in unum coadunare, & introducere modos, per quos non ualeant, & in irritum deuocentur: ſed econtrariò & plures intelligantur, & ſingulæ ſecundum ſui naturam obtineant, & monumentorum

obſeruatione non indigeant. Cùm enim à ueteribus ſupar hac ra uatiatum eſt, alijs multas, alijs unam eſſa dafinientibus: nobis cauſa placuit humanior, ut & multę intelliganrur, & omnes ualidæ: & ij qui liberalitaras accipiunt, ſciant ueros, non falſos ſuos eſſa donatores. *Quarta replicatio eſt: Niſi annuum quiddam ſit donatum, ut unius aut alterius anni reditus non excedant legitimam quantitatem, plurium autem annorum reditus excedāt. Hæc replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 14. §. ſi quis autem, his uerbis:* Si quis talam racipit donationē, in qua ſtipularus fuerit annuam quandam ſibi præſtari quantiratam rantæ ſummæ, quæ non excedar legirimum donationis modum: uariebatur, utrum eum ex particulari donationa multas feciſſe donationes axiſtimandum ſit, & eas actia nō indigara: an ex totius ſtipulationis fundamanto & fonte aius ax quo annuæ donationes profluxerunt, & unam eſſa aam donationem putandum, & proculdubio monumentorum obſaruatione uallandā? quod uetares quidem ſat abundeq; uatiauerunt. Nos aūt certa diuiſiona concludimus, ut ſi huiuſmodi quidē fuerit donatio, ut intra uitam parſonarum ſtet ual dantis uel accipientis: & multæ intelligātur donationes, & libaræ monumantorū obſeruatione. Incartua autem fortunæ exitus hoc nobis ſuggeſsit, ut poſsibila ſit unius anni rantummodo ual breuioris ual etiam amplioris tamporis metas ſuparuiuata uel donatoram uel aum qui donationam accepit, & ex hoc inueniri totā ſummam donationis non axcedare legitimā quantirarem. Sin autem atiam hæredum ex utraq; parte fuarit mantio, uel adijciatur tampus uitę ual donatoris ual qui donationam accepir: tunc quaſi parpetuata donatione & continuationa eius magnā & opulentioram aam afficianta, & una intalligatur, & quaſi denſioribus donationibus cumulata axcedata legitimum modū, & omnimodo acta repoſcata, & aliter minimè conualeſcare. *Quinta replicatio eſt: Niſi ante nuptias donatia ſit. Hæc replicatio approbatur Nouell. c. 119. in prin. de quo in antenuptiali donatione tractabitur. Sanè replicatio hæc olim ſpecialis fuit in antenuptiali donatione facta fœmina minori. l. 14. §. inſuper ante nuptias. C. de donationibus. cuius uerba uide paulò ſuperius repl. 2. item l. 17. C. de donationibus ante nuptias. tandem autem facta eſt propoſita replicatio communis omnium ante nuptias donationum per d. c. 119. in principio. de qua re uide 3. lib. 15. cap 11 quæſt. 4. reg. 3. except. 5. Sexta replicatio eſt: Niſi inter parentes & liberos facta ſit immodica donatio, Hæc replicatio reprobatur l. 17. C. de donationibus, his uerbis:* Lata iam pridem lege ſtatuimus, ut donationes interuenienta actorū teſtificatione conficiantur: quod uel maximè inter naceſſarias cōiunctiſsimasque perſonas conuanit cuſtodiri. Siquidē clandeſtinis ac domaſticis fraudibus facilè quiduis pro nagocij opportunitare confingi poraſt, uel id quod uarè geſtū aſt aboleri. Cùm igitur ne libaros quidam ac parentes lex noſtra ab actorum confectione facamat, id quod neceſſariò ſuper donationibus apud acta conficiandis iam pridam ſtatuimus, uniuerſos reneat: geſta autem confici ſuper rabus etiam alibi collatis ubicunq; ſufficit. *Septima replicatio eſt: Niſi in pias cauſas facta ſit donatio. Hæc replicatio uidetur approbari l. 34. §. exceptis donationib. C. de donationibus. cuius uerba uide ſuprà replicatione 2. Verùm ibidem §. alias uerò, conſtituitur certa quantitas, ſcilicet quingentarum ſolidorum, intra quam donationes in pias cauſas ſine monumentarum obſeruatione fieri poſſint: quæ tamen quantitas tandem generaliter omnibus donationibus eſt conceſſa. de quo dictum ſuprà eadem exceptione in principio. Sanè declaratur replicatio propoſita definitione piarum cauſarum l. 16. C. de ſacroſanctis eccleſijs, his uerbis:* Illud quod ex ueteribus legibus, licet obſcurè poſitis, à quibuſdam attētabatur, ut donationas ſupar pijs cauſis factæ, licet minus in actis intimatæ eſſant, tamen ualarent: carto & dilucido iure taxamus, ut in alijs quidem caſibus iura uatera ſupar intimandis donationibus intacta maneant. Si quis uerò donarionas uſq; ad quingentos ſolidos in quibuſcunq; rebus fecerit, uel in ſanctam acclaſiam, ual in xenodochium, ual in noſocomium, ual in orphanotrophium, ual in ptochotrophium, uel in gerontocomium, uel in curotrophium, uel in braphotrophiū, uel in ipſos paupares, uel in quamcunque ciuitatem: iſtæ donationes etiam citra actorum confectiones conualaſcant. Sin uarò amplioris quantitaris donatio ſit (excepta ſcilicat Imperiali donationa) nō alitar ualear, niſi actis intimata fuarit: nulli danda licentia quacunque alia cauſa, quaſi piataris iura ſubnixa, prætar eas quas ſpecialiter expoſuimus, introducanda, uetarum ſcita ſuper intimandis donationibus parmutare. *Octaua replicatio eſt: Niſi in redemptionem captiuorum ſit donatum. Hæc replicatio approbatur l. 16. in prin. C. de donationibus, his uerbis:* Si quis pro redemptione captiuorum pacunias daderit, ſiua per cautionem data promiſerit cuiuſcunq; quantitatis: cognoſcat ſe neq; rapetitionem habara, neq; axactionam cautionis poſſe declinare, utpore gaſtis (ſicut in donationibus) non ſubſecutis ſuper inſinuationa eiuſdem quantitatis: eo uidelicet qui pecunias

nias accepit, uel prima uice oel poſt cautionem neceſsitatē habeure pljſsimā adminiſtrationem adimplere, nulla ei moleſtia oel inquietudine inferanda uel ab eo qui pecunias præboit, uel ab alijs ex legū authoritate permiſsis hoc requirere: ſed tantummodo ſacramentū præſtare, quod reuera omnem quantitatem ſine dolo uel aliqoa demiuotione ad rademptionē dederit captjoorum. *Nona replicatio eſt: Niſi ijs donatum ſit, quorum ædes incendio uel ruina ſint conſumptæ. Hæc replicatio approbatur d.l.16. §. eādem, his uerbis:* Eandem liberalitatē noſtræ lagia iodulgemus etiam ijs qoorum incēdio uel ruina domus corruptæ ſont, quibuſdam fortè pecunias coluſcunq; quantitatis præbeotib. uel cautiooem conficiātib. ut & ipſi nac repetitionē rimeant: uerū etiam exactionem pecunlarū confeſsionl inſertarum facere poſſoot, licet geſta oon fuerint ſobſecuta: nulla eis licentia danda pecunias ad alias cauſas, niſi ad refectionē domorum erogare. Qoòd ſi allqua dobitatio orta fuerit, utrum tota quanritas, an pars eius in ædificijs expenſa ſit, hoc domini domus ſacramento dirimetur. *Decima replicatio eſt: Niſi magiſter militum militibus donauerit. Hæc replicatio approbatur d.l.16. §. ſimili etiā, his uerbis:* Simili etiam modo à geſtorū abſoluimos ordinationa donariones rerum mobilium, uel ſeſe mooentiū, quas oīs glorioſiſsimus magiſter militum fortiſsimis præſtat militib. tā ex ſua ſubſtantia quàm ex ſpolijs hoſtium, ſioe in ipſa bellorū occupationa, ſiue in qoibuſcunq; locis degere noſcuntur. *Vndecima replicatio eſt: Niſi Imperator alicui donauerit. Hæc replicatio approbatur l. 34. §. exceptis donationibus. C. de donationib. cuius uerba uide ſ. repl. 2. Concordat l.16. in fine. C. de ſacroſanctis eccleſijs. cuius uerba uide ſ. repl. 7. Duodecima replicatio eſt: Niſi imperatori facta ſit donatio. Hæc replicatio approbatur Nouell. c. 52. §. enimuero, his uerbis:* Et illud nobis huic adijcere legi uiſum eſt, ot quemadmodū donariones à maieſtate Imperatoria In alioa collatæ actorū confectione non Indigent, ſed ſuapte natura firmitatē ac robur obtinent: ita neq; quæ à priuaris in maieſtatem Imparatoriam fiont (ſi modò reuera & ſeriò fiant abſolutæ in foro à tabellione, & ſubſcriprionem habentes donatoris ac teſtium, neque non reliquam obſeruarionem in cōficiendis donationibus adhiberi ſolitam) actorum confectione indigeant ad quantamcunq; ſummam factæ. Neque enim conſentaoeom fuerit, ut non ijſdem quoq; maieſtas Imperatoria à priuaris potiatur, qoæ Ipſa cōcadit illls. Hæc autem inæqualitas ex innouatione extitit, quam Zenonis pientiſsimi principis introduxit conſtitutio, ne Impariales ſcilicet donationes actis poblicis opus haberent. Quia igitur ſimpliciter ea cauſa & defunctoriè antea cōſiderata fuit, proprerea nos ſummam illi impouaotes manum, otrinque id tenere uolumus, tam io donarionibus quæ ab Imperatore fiūt in priuatos, quàm quæ à priuatis conferuntor in maieſtatem Imperaroriam, ot per hanc æquabilitatē cauſæ apponatur id quod iuſtum eſt. *Decimatertia replicatio eſt: Niſi uſuræ futuri temporis à creditore remiſſæ & condonatæ ſint. Hæc replicatio approbatur l. 23. ff. de donationibus, his uerbis:* Modeſtinus reſpondit, creditorem futuri temporis uſuras & remittere & minuare pacto poſſe: nec in ea dooarione ex ſumma quantiratis aliquid oitij iocurrere.

Decimaquarta replicatio eſt: Niſi donator immodicæ donationis delegatus ſit creditori eius cui donatum uoluit. hoc enim caſu aduerſus creditorem agentem noa poteſt uti hac exceptione: ſed poteſt uti actione aduerſus donatarium à quo eſt delegatus Hæc replicatio approbatur l. 5. §. ſi eum. ff. de doli mali exceptione, his uerbis: Si eum qui uolebat mihi donare ſupra legirimom modum, delegauero creditori meo: non poterit aduerſus petentem uri exceptiooe, quoniam creditor ſuom repetet. In eadem caoſa eſt marirus: nec enim hic debet exceptione ſubmoueri, qoi ſuo nomine agit. Nunquid ergo oec de dolo mulieris excipiendom ſit aduerſus maritum qui dotē perit, noo ducturus uxoram niſi dotem accepiſſet, uiſi iam diuerterit? Itaque condictione teoerur debitor qui legauit, uel mulier, ut uel liberet debitorem: oel ſi ſoluit, ut pecuoia ei reddatur. *Plura de hac replicatione uide in Comment. Liberationum, capite decimotertio, effectu 4. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi quis donaturus debitorem ſuum donatario delegauerit. hoc enim caſu debitori delegato exceptio propoſita non competit, ipſi tamen donatori deleganti condictio datur eius quod excedit modum legitimū. quæ replicatio approbatur l. 21. ff. de donationibus, his uerbis:* Vt mihi donares, creditori meo delegāta me promiſiſti: factū ualet. ille enim ſuum recepit. Sed ſi debitorē meum tibi donarionis immodicæ cauſa promittere iuſsi, an ſummouetis donationis immodicæ exceptioue uec'ne, tractabitur? Et meus quidem dabitor exceptione te agentem repellare non poreſt: quia perinde eſt, quaſi exactam à debitore meo ſummā tibi donaoerim, & tu illā ei credidaris. Sed ego, ſiquidē pecuniæ à debirore meo nōdū ſolutę ſint, habeo adoerſus debirorē meū reſciſſoriā in id quod ſupra legirimū modū tibi promiſit, ita ut in reliquū taotū-

modo tibi maneat obligetus. Siu eurem pecunias à debirore meo exegiſti, in id quod modum legis excedit, contra re con dictiouem habeo. *Decimaſexta replicatio eſt: Niſi fideiuſſor donatoris eo nolente, propoſita exceptione uelit uti: hoc enim caſu, cùm principalis renũciet exceptioni, nec eius fideiuſſori uidetur danda. Verùm replic. hæc reprobatur l.24. ff. de donationib. his uerbis*: Fideiuſſori eius qui donationis cauſa pecuniam ſupra legis modum promiſit, exceptio dari debet etiã inuito reo: ne ſi fortè reus ſoluendo non fuerit, pecuniam fideiuſſor amittat. *Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi donatarius ſciente donatore in loco donato ædificauerit, nec reddat donator impenſas. Hæc replicatio approbatur l.5. §. ſi donaui ff. de doli mali except. his uerbis:* Si donaui alicui rem, nec tradidero. & ille cui donaui, non tradita poſſeſsione, in eo loco ædificauerit me ſciente, & cùm ædificauerit, uactus ſim ego eam poſſeſsionem, & petat à me rem donatam, & ego excipiam quòd ſupra legitimum modũ facta eſt: de dolo replicandũ eſt. dolo enim feci, quia paſſus ſum eum ædificare, & non reddo impenſas. *Decimaoctaua replicatio eſt: Niſi donatio immodica actis ſit inſinuata. Hæc replicatio ut per ſe uera eſt, ita recipit duplicationem hanc: Niſi non ſuo loco ſeu apud ſuum magiſtratum ſit inſinuata. quæ duplicatio generaliter quidem reprobatur, cùm non interſit apud quẽcunq; magiſtratum inſinuatio fiat. l.30. C. de donationibus. cuius hæc ſunt uerba:* In hac ſacratiſſima urbe conſcriptę donationes ubicũq; poſitarum rerum apud magiſtrum cenſus inſinuentur. In alijs uerò ciuitatib. ſiue abſens ſiue præſens Rector prouinciæ ſit. ſiue eadem ciuitas habeat magiſtratus, ſiue non habeat, & defenſor tantummodo ſit: donator habeat liberam facultatem donationes rerum ſuarũ ubicunq; poſitarum, ſiue apud moderatorem cuiuslibet prouinciæ, ſiue apud magiſtratum, ſiue apud defenſorem cuiuſcunq; ciuitatis, prout maluerit publicare: atque ut ipſa donatio ſita eſt in uoluntate donantis, ita ei liceat donationem ſuam apud quemcunq; ex memoratis uoluerit intimare. Et hę donationes, quæ in diuerſis prouincijs & ciuitatibus apud quemlibet ex prædictis fuerint publicatæ, obtineant inconcuſſam & perpetuam firmitatem. *Concordat l.27. in fin. C. eo. tt. cuius uerba uide ſ. repl.6. Att Imp. Leo:* In hac ſacratiſsima urbe conſcriptæ donationes ubicunq; poſitarum rerum apud magiſtrũ cenſus inſinuentur. *Hiſce uerbis caſus proponitur, quo duplicatio propoſita admittitur, ſcilicet ſi donatio in urbe Conſtantinopolitana ſit facta. hoc enim caſu, niſi apud magiſtrũ cenſus ſit inſinuata, tanquam non ſuo loco facta inſinuatio nõ ualet. Huic cõcordat l.32. C. eod. tt. his uerbis:* Secundum diui Leonis conſtitutionem donationes apud uirũ clariſsimum, magiſtrũ cenſus tantũmodo inſinuari præcipimus, huiuſmodi forma in illis inſtrumentis obſeruãda, quę in hac regia urbe cõfecta ſeu celebrata fuerint: nec concedi quenquã apud defenſores ſeu magiſtratus aliarum ciuitatum, uel in alijs quibuslibet locis præter memoratum iudicium inſinuare: ſcientib. tam ijs q ad huiuſmodi inſinuationẽ peruenerint, quàm qui eam ſuſceperint, nec non tabellionibus, quicunq; teſtimonium ſuũ non in compereuti (ut dictũ eſt) loco uel indicio præbuerint, uicenarum librarum auri mulcta, & alia grauiſsima indignatione ſe feriendos. *Decimanona replicatio eſt loco notãdũ, quòd fructus, partus & alia quæ donator ob moram cum re donata præſtat, donationem non augeãt. quæ replicatio approbatur l.9. §. ex rebus. & l.11. ff. de donationib. de qua re uide J. eod. cap. queſt.1 reg. 2. Viceſima replicatio eſt: Niſi mortis cauſa donatio facta ſit. Hæc replicatio approbatur J. cap.6. except. 10. Viceſimaprima replicatio eſt: Niſi donatio in ultima uoluntate ſit confirmata. Approbatur hæc repl. l.25. §. ſi uerò ſpecialiter. C. de donat. inter uir. & uxorem. cuius uerba uide J. cap.8. except.19. repl.19. Hactenus de triceſima exceptione, eiusq; replicationib. eſt dictum.*

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi donatorem donationis pœniteat. Hæc exceptio reprobatur Inſt. de donationib. §. aliæ autem, his uerbis:* Aliæ donationes ſunt, quæ ſine ulla mortis cogitatione fiunt, quas inter uiuos appellamus, quæ non omnino cõparentur legatis: quę ſi fuerint perfectę, temerè reuocari nõ poſſunt. *Concordat l.1. in prin. C. de uſucap. pro donato, his uerbis:* Irritam facere donationẽ perfectam nemini licet. *Concordat l.2. C. de reuocandis donat. his uerbis:* Si apud prouinciæ Præſidem euiã filiæ tuæ, quaſi pœnitentia ductam, ſubtracta inſtrumento donationum igne exuſsiſſe conſtiterit: uereri te non oportet, ne id quod iure uires acceperat, ex pòſt facto poſsit in dubium reuocari. *Concordat item l.5. C. eod. tt. his uerbis:* Poſſeſsionem quam in uos emancipatos mater contulit per donationem, ex pœnitentia ſola alienare nõ potuit. *Item concordat l.4. in fin. C. eod. titul. cuius uerba uide ſ. except.21. Planè admittitur exceptio propoſita in mortis cauſa donationibus, ut J. ſuo loco docebitur.*

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi donator rem poſtea alienauerit, uel pignori obligauerit. Hæc exceptio reprobatur l.16. §. Lucius. ff. de donationib. his uerbis:* Lucius Titius fundum Mæuiæ donauit, & ante traditionem eundem fundũ poſt dies paucos Seio pignori obligauit, & intra dies triginta Mæuiam in uacuam poſſeſsio-

poſſeſsionem eiuſdẽ fundi induxit: quæro, an donatio perfacta ſit? Scæuola reſpõdet, ſecundũ ea quæ proponerentur, perfectam eſſe: uerũm creditorem firmam pignoris obligationem habere.

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi res ex cauſa donationis non fuerit tradita. Hæc exceptio iure quidem antiquo ſubſiſtit, quo ex donatione tanquã ex nudo pacto non poterat oriri actio. cuius tamen iuris antiqui replicatio prima hæc erat: Niſi donaturus iuſſu donatarij alij ſpopondiſſet. quæ replicatio approbatur l.2.§.cùm uerò.ff.de donationib. his uerbis:* Cùm ego Titio pecuniam donaturus, te qui mihi tantundẽ donare uolebas, iuſſero Titio promittere: inter omnes perſonas donatio perfecta eſt. *Concordat l.34.§.fin.ff.eod.tit.cuius uerba uide ĩ.quæſt.3.reg.10.excep.2. Secunda replicatio eſt: Niſi actione donata debitor donatario ſtipulanti promiſerit. quæ replicatio approbatur l.35.in prin.ff.eod tit.his uerbis:* Si pater emancipati filij nomine donationis animo pecuniam fœnerauerit, eamq́; ſtipulatus eſt filius: & ipſo iure perfectam donationem, ambigi non poteſt. *Tertia replicatio erat: Niſi numi donentur ea lege, ut ſtatim donatori mutuò dentur. quæ replicatio approbatur l.34.§.ea lege.ff.eod.tit.his uerbis:* Ea lege donationis cauſa Titio pecunia numerata, ut ſtatim donatori mutuò detur, non impeditur dominij translatio: ac propterea numis iiſdẽ donatori creditis, nouum dominiũ in his quæritur. *Quarta replicatio erat: Niſi donator ſibi uſumfructum in re donata retinuiſſet. quæ replicatio approbatur l.28.C.eo.tit.his uerbis:* Quiſquis rem aliquam donando uel in dotem dando uel uendendo, uſumfructum eius retinuerit: etiamſi ſtipulatus non fuerit, eam cõtinuò tradidiſſe credatur, nec quid amplius requiratur, quo magis uideatur facta traditio: ſed omnimodo idem ſit in his cauſis uſumfructum retinere, quod tradare. *Plures huiuſmodi replicationes uide ĩ.eadem except.§.proinde quantum, cùm ſequentibus: item infrà cap.8.except.39.repl.18. Hæc de iure antiquo. Iure autem nouo exceptio propoſita reprobatur Inſtit.de donationib.§.perficiuntur, his uerbis:* Perficiuntur donationes, cùm donator ſuam uoluntatem ſcriptis aut ſine ſcriptis manifeſtauerit. Et ad exemplum uenditionis noſtra conſtitutio eas in ſe habere neceſſitatem traditionis uoluit, ut etiamſi non tradantur, habeant pleniſſimum & perfectum robur, & traditionis neceſsitas incũbat donatori. *Ait Imp. Noſtra conſtitutio: nimirum l.35.C.de donationibus, cuius uerba uide ĩ. eod.cap.in prin. Concordat item Nouell.c.162.§. primum igitur, his uerbis:* Mulier quædam, cùm res ipſi à coniuge donatæ eſſent, neque tamen traditæ: uoluit marito mortuo, & donationem ſilentio prætereunte, res uindicare, quaſi harum domina tam donatione quàm ſilentio mariti facta. Opponebatur à rerum poſſeſſorib. habere ipſam ſolummodo exceptionem in ius uocatam, ſi poſsideat, non etiam ab alio haſce per uindicationem petere poſſe. Et quidem quod controuerſum eſt, eiuſmodi fuit. Nos uerò & conſtitutionem noſtram reuocauimus in memoriam, quæ dicit, donatorem, licet traditio ab eo ſtipulata non fuerit, neceſſe tamen habere ut donatam rem tradat. neque enim per impoſturam, & ut in nudis conſiſtant literis quæ geruntur, inſtrumenta confici conueniens eſt. Sumpſimus præterea in mentem ſanctionem ueteris legis Aeliæ Sentiæ, quam rectè & pro officio legum ſuarum corpore ablegauit olim reſpub. conſimilia promulgantem, quæ in præſentia hærent in controuerſia. Et ſancimus, ut ſi iſtiuſmodi donatio, prout antè à nobis dictum eſt, perfectè omnia habeat, tam quoad modũ, quàm quoad inſinuationem: ab eo ſtatim tempore quo facta eſt, omnimodo ſecundum prędictam conſtitutionem ſilentio mariti conualeſcat: ut tametſi maritus eam rem poſtea hypothecæ det, tamen qui id ſilentio præterijt, abalienaſſe non uideatur: & traditio, ſi facta eſt, largiatur ei exceptionem: ſi facta non eſt, præbeat etiam (ſiquidem ſtipulatio interpoſita eſt) exactionem per actionem ex ſtipulatu, ut donatam rem percipiat. *Ait Imperator:* Siquidem ſtipulatio interpoſita eſt. *Quid ergo ſi ſtipulatio interpoſita non eſt? nihilominus condictio danda eſt ex lege 35.C.de donationibus. cuius uerba uide ĩ.eodem capite in princip. Sanè re donata, non autem tradita, in perſonam quidem actio hodie naſcitur ad eam tradendam: in rem autem agere, & rem uindicare donatarius tanquam dominus ne iure quidem nouo poteſt, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſuprà lib 22. capite primo, cauſa decimaoctaua: item capite decimo, except. 11. Proinde quantum ad rei donatæ uindicationem attinet, exceptio propoſita etiam nouo iure approbatur: & donatarius, cui res donata quidẽ eſt, ſed nondum tradita, eam uindicans repellitur hac exceptione. Si res donata tibi à donatore fuiſſet tradita. cuius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi donator uſumfructum rei donatæ ſibi retinuerit: tunc enim res pro tradita habetur. quæ replicatio approbatur d.l.35.§.ſed ſi quidem.C. de donationib. cuius uerba uide ĩ.eod.cap.in prin. Secunda replicatio eſt: Niſi tempore donationis res ſit penes donatarium. Hæc replicatio approbatur per ea quæ dicta ſunt d.cauſa 18.exc.1. repl. 1. Eius aũt duplicatio hæc eſt: Niſi donatarius ignoret, rẽ quæ penes ſe eſt, ſibi eſſe donatam. Hæc duplicatio approbatur l.10. ibi: ſed ſi neſciat.ff.de donationib. cuius uerba uide ĩ.excep.12.*

Tertia

Tertia replicatio eſt: Niſi res alij tradita ſit ad donatarium perferenda. Reprobatur hæc replicatio d. l. 10. Quarta replicatio eſt: Niſi donator rem à procuratore ſuo exigendam donatario mandauerit: hoc quidem caſu donatario actio ceſſa aduerſus procuratorem tanquam rei uendicatio cōpetit. uerùm eius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi donator, antequam donatarius rem à procuratore exegerit, fuerit mortuus: tunc enim actio ceſſa aduerſus procuratorem donatario danda non eſt, cùm morte mandatoris mandatum ſoluatur. Hæc duplicatio approbatur l. 8. C. de obligat. & action. his uerbis: Si quidē donationis cauſa ei, quem affectione patris te dilexiſſe proponis, tuā accipere pecuniam permiſiſti, & hanc tuam liberalitatem remunerans, te à procuratore ſuo aliam pecuniam ſumere præcepit, rebusq; humanis ante præceptionem fuit exemptus: nec quod deſideras recuperare (cùm perfectam habuit donationem) nec quod tibi dari mandauit, necdum tibi traditum pētere potes à procuratore. Quòd ſi mutuò dediſti, nec delegaris dari nouādi cauſa ſtipulatus es, ſucceſſores eius ſolutioni parēre compellantur. *Quod Imperator hic ſubnectit de mutuo, idem iure nouo de donatione eſt intelligendum: ut quamuis donatario actio ceſſa aduerſus procuratorē denegetur, non tamen actio perſonalis ex cauſa donationis aduerſus hæredes donatoris ei ſit deneganda, ſecundum ea quæ dicta ſunt paulò ſuperius ead. except. in prin. Quinta replicatio eſt: Niſi donatarius uoluntate donatoris rem donatam occupauerit uel perceperit. hoc enim caſu, quamuis ei manu donatoris non ſit tradita, nihilominus dominus efficitur. quæ replicatio approbatur exemplis l. 6. ff. de donationib. his uerbis:* Qui ſaxū mihi eximere de ſuo permiſit donationis cauſa, ſtatim cū lapis exemptus eſt, fit meus: neq; prohibendo me uehere efficit, ut meus eſſe deſinat: quia quodammodo traditione meus factus eſt. Planè ſi mercenarius meos exemit, mihi exemit. Sed ſi is q à me emerat, ſiue mercede conduxerat, ut paterer eum ſibi iure eximere: ſi antequā eximat, me pœnituerit, meus lapis durat: ſi poſtea, ipſius factum reuocare nō poſſum. quaſi traditio enim facta uidetur, cùm eximitur domini uolūtate. Quod in ſaxo eſt, idem erit etiam ſi arbore cæſa uel dempta id acciderit. *Sexta replicatio eſt: Niſi inſtrumentum emptionis rei donatæ donatario ſit traditum. Hæc replicatio approbatur l. 1. C. de donationib. his uerbis:* Emptionum mancipiorum inſtrumentis donatis & traditis, & ipſorū mancipiorum donationem & traditionem factam intelligis: & ideo potes aduerſus donatorem in rem actionem exercere. *Septima replicatio eſt: Niſi teſtator in ſuo teſtamento ſcripſerit, ſe uiuum donaſſe. quæ replicatio approbatur l. 16. ff. de donationibus, his uerbis:* Ex hac ſcriptura, Sciāt hæredes mei, me ueſtem meā uniuerſam, ac res cæteras, quaſcunque in diem mortis meæ mecum habui, illi & illi libertis meis uiuum donaſſe: dominium ad libertos benignā interpretatione pertinere dicimus. *Ratio huius replicationis proponitur l. 5. C. de donationibus, his uerbis:* Si donatio per epiſtolam facta non apparet, uerba tamen teſtamēti, quibus liberalitas teſtatricis confirmata eſt, fideicommiſſum tenere non ambigitur. *Plures huiuſmodi replicationes uide ſ. lib. 2. cap. 1. cauſa 18.*

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi reſcripto Principis donatio reſcindatur. Hæc exceptio reprobatur l. 5. C. de reuocandis donationibus, his uerbis:* Si donationē ritè feciſti, hanc authoritate reſcripti noſtri reſcindi non oportet.

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi donator poſtea liberos ſit nactus. Hæc exceptio approbatur l. 8. C. d. tt. his uerbis:* Si unquam libertis patronus filios non habens, bona omnia uel partem aliquā facultatum fuerit donatione largitus, & poſtea ſuſceperit liberos: totū quidquid largitus fuerit, reuertatur in eiuſdem donatoris arbitrio ac ditione manſurum. *Concordat l. 5. C. de inofficioſis donationib. cuius uerba uide ſ. cap. 4. quæſt. 3. in prin.*

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi conditio donationis defecerit, uel cauſa non ſit ſecuta. Hæc exceptio approbatur ſub conditione l. 2. §. fin. cū lege ſequente. ff. de donationib. his uerbis:* Titio decē donaui ea conditione, ut inde Stichum ſibi emeret. quæro, cùm homo antequam emeretur, mortuus ſit, an aliqua actione decem recipiam? Vlpianus reſpondit: Facti magis quàm iuris quæſtio eſt. nam ſi Titio decem in hoc dedi, ut Stichum emeret, aliter non donaturus, mortuo Sticho condictione repetam. Si uerò aliàs quoque donaturus Titio decem, deinde quia interim Stichum emere propoſuerit, dixerim in hoc ei dare, ut Stichum emeret: cauſa magis donationis, quàm conditio dandæ pecuniæ exiſtimari debebit, & mortuo Sticho pecunia apud Titium remanebit. Et generaliter hoc in his donationibus definiendum eſt, multum intereſſe cauſa donandi fuerit, an cōditio: ſi cauſa fuerit, ceſſare repetitionem: ſi conditio, repetitioni locum fore. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur, ſimul & prima eius replicatio proponitur talis: Niſi non conditionaliter cauſa ſit expreſſa. Cui concordat l. 13. §. fin. ff. de donat. inter uirum & uxor. his uerbis:* Cùm quis acceperit ut in ſuo ædificet, cōdici ei id non poteſt: quia magis ei donari uidetur. quę ſententia Neratij quoq; fuit. Ait enim, datū ad uillā extruendā uel agrū cōſerendū, quod

alioquin

alioquin non facturus erat is qui accepit, in ſpeciem donationis cadere. Ergo inter uirum & uxorem hæ erunt interdictæ. *Secunda replicatio eſt: Niſi conditio non in continenti, ſed ex interuallo ſit appoſita à donatore. quæ replicatio approbatur l. 4. C. de donat. quæ ſub modo, his uerbis*: Perfecta donario conditiones poſtea non capit. Quare ſi pater tuus donatione facta quaſdam poſt aliquantum tempus perfeciſſe conditiones oidetur, officere hoc oepotibus eius fratris tui filijs minimè poſſe, non dubium eſt.

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi conditio poſt mortem demum donatoris extiterit. Hæc exceptio reprobatur l. 2. §. ſi pecuniam. ff de donationibus, his uerbis*: Si peconiam mihi Titius dederit abſque ulla ſtipulatione, ea tamen cõditione, ut tunc demum mea fieret, cũ Seius factus conſul eſſet: ſiue uiuente eo, ſiue mortuo Seios conſulatum adeptus fuerit, mea fiet.

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi donatarius ingratus fuerit aduerſus donatorem. hæc exceptio approbatur Inſt. de don. §. ſciendum, his uerbis*: Sciendũ eſt, qoòd et ſi pleniſſimæ ſint donationes, ſi tamen ingrati exiſtant homines, in qoos beneficium collatum eſt, donatorib. per noſtrã conſtitutionem licentiã præſtaui mus certis ex cauſis eas reoocare: ne illi qui ſuas res in alios cõtulerint, ab his quãdam patiantur iniuriã uel iacturam, ſecundom eoumsratos in conſtitutione noſtra modos. *Conſtitutio cuius hic ſit mẽtio, proponitur l. ult. C. de reuocan. don. his uerbis*: Generaliter ſancimus, omnes donationes lege confectas, firmas illibatasq; manere, ſi non donationis acceptor ingratus circa donatorẽ inueniatur: ita ut iniurias atroces in eum effundat, uel manus impias inferat, uel iactoræ molem ex iniurijs ſuis ingerat, quæ non leuem ſenſum ſubſtantiæ donatoris imponat, uel uitæ periculũ aliquod ei intulerit, uel quaſdam conuentiones, ſiue in ſcriptis donatiooi impoſitas, ſiue ſine ſcriptis habitas, quas donatiõis acceptor ſpopondit, minimè implere uoluerit. Ex his etenim tantommodo cauſis, ſi fuerint in iodiciom dilucidis argomentis cognitionaliter approbatæ, etiam donationes io eos factas euerti concedimus: ne ſit cuiquã liceotia & alienas res capere, & fragilitatem ridere donatoris. & iterum ipſum donatorẽ ſuasq; res perdere, & præfatis malis ab ingrato donationis acceptore affici. Hoc tamen uſque ad primas perſonas tãtummodo ſtare cenſemus, nulla licentia concedenda donatoris ſucceſſoribus huiuſmodi querimoniarum primordium inſtituere. Etenim ſi ipſe qui hoc paſſus eſt tacuit, ſilentium eius maneat ſemper, & non à poſteritate eios ſuſcitari cõcedatur, uel aduerſus ipſum qoi ingratus eſſe dicitur, uel aduerſus eius ſucceſsionem. *Hac conſtitutione exceptio propoſita approbatur, ſimul & declaratur, cauſis ingratitudinis, ex quibus actio uel exceptio propoſita competat, enumeratis. Harum enim quinq; recenſentur, ſcilicet, ſi donatarius donatario atroces iniurias fecerit, ſi manus ei intulerit, ſi damnum dederit in bonis donatoris, ſi uitæ periculũ ei intulerit, ſi deniq; legi donationis non paruerit. Cõcordat l. 1. C. eodem tit. his uerbis*: Etſi perfectis donationibus in poſſeſsionem iodu ctus libertus, quolibet tempore ea quæ ſibi donata ſunt, pleno iure ut domioue poſſederit: tamen ſi ingratus ſit, omnis donatio mutata patronorum uoluntate reuocanda eſt. Qood obſeruabitur & circa ea quæ libertorum nomine, pecunia tamen patronorum & beneficio comparata ſont. nam qui obſequijs ſuis liberalitatem paternorom prouocauerunt, non ſont digni qoo eam retioeant, cùm cœperint obſequia negligere: còm magis in eos collata liberalitas ad obſequium inclinare deberet, quàm ad inſolentiam erigere. Hoc tamen ius ſtabit intra ipſos tantùm, qoi liberalitatem dederint: cæterùm neq; filij eorum, neq; ſucceſſores ad hoc beneficiũ pertinebunt. neque enim fas eſt ullo modo inquietari donationes, quas is qui donauerat, in diem uitæ ſuæ non retractauit. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi alia ingratitudinis cauſa à donatore proponatur, quàm eæ quæ propoſitæ ſunt paulò ſuperius. Hæc replicatio approbatur d. l. ultima. ibi: ex his etenim tantummodo, &c. cuius uerba uide paulò ſuperius. Concordat l. 9. C. d. titulo, de reuocandis donationibus, his uerbis*: Donationes circa filium uel filiam, uel nepotem neptemúe, pronepotem proneptemúe emancipatos celebratas, pater ſeu auus uel proauus reuocare non poterit: niſi edoctis manifeſtiſsimis cauſis, qoibos eam perſonã, in quam collata donatio eſt, contra ipſam ueoire pietatem, & ex cauſis quæ legibus continentur, fuiſſe conſtabit ingratam. *Planè præter quinq; ingratitudinis cauſas ſuprà l. ultima, C. de reuocandis donationibus, ſexta additur l. 1. C. eodem titulo, ſi ſcilicet libertus donatarius patrono donatori obſequiũ non præſtiterit. cuius legis uerba uide itidẽ paulò ſuperius. Secunda replicatio eſt: Niſi mater donatrix iterauerit nuptias: tunc enim ob ingratitudinem filij donationem non poteſt reuocare, niſi ex certis cauſis. quæ replicatio approbatur l. 7. in prin. C. de reuocandis don. his uerbis*: His ſolis matrib. quæ non in ſecundi matrimonij fœdus nupſerint, ſed unius tantùm matrimonij ſunt, reuocãdarum donationum, quæ

in

in filios fecerint, ita decernimus facultaté, ſi eos ingratos circa ſe eſſe oſtenderint. *Cõcordat ſimul & diſtinguit Nouell. c. 22. §. mater ſané, his uerbis*: Mater quę per donationem aliquid rerum ſuarum in filium contulit, ſiquidem ad ſecundas migrauit nuptias, id quod datum eſt, per cauſam ingratitudinis reuocare non poteſt. Neque enim ſincero animo ingratitudinẽ uidetur inducere, quippe cum præſumatur ad hunc decurrere prætexium ex cogitatione ſecundarum nuptiarũ: niſi liquidò filius uel inſidias uitæ matris poſuiſſe, uel impias intuliſſe manus, uel cõtra ipſam ad totius ſubſtantiæ eius ſubuerſionem molitus aliquid cõmonſtretur. *Tertia replicatio eſt: Niſi mater donatrix impudica fuerit. Hæc replicatio approbatur d. l. 7. in fine, his uerbis*: De cæteris quę portentoſæ uilitatis abiectæq́; pudicitiæ ſunt, ſatis etiam tacitè cautum putamus. Quis eſt enim qui ijs aliquid arbitretur tribuendum eſſe, cùm etiam illis quæ iure ſecundas tantùm contraxerunt nuptias, nihil ex his priuilegijs tributũ eſſe uelimus? *Quarta replicatio eſt: Niſi donator dum uixit, ob ingratitudinem donatarij donationem non reuocauit: tunc enim nec hæredi eius reuocare licebit. quæ replicatio approbatur l. ult. §. hoc tamen uſq; C. de reuocandis donationibus. cuius uerba uide paulò ſuperius ead. except. in prin. Concordat l. 1. in fine. C. eod. tit. cuius uerba uide item ſ. ead. except. in prin. Concordat denuq; l. 7. §. actionem. C. eod. tit. cuius uerba proponentur J. proximè. Quinta replicatio eſt: Niſi donatarius ſit mortuus. Hæc replicatio approbatur d. §. actionem, his uerbis*: Actionem matris ita perſonalem eſſe uolumus, ut uindicationis tantùm habeat effectum, nec in hæredem detur, nec tribuatur hæredi. *Sexta replicatio eſt: Niſi res donata à donatario ſit alienata. Hæc replicatio approbatur d. l. 7. §. quidquid igitur, his uerbis*: Quidquid is, qui à matre impietatis arguitur, ex titulo donationis tenet, eo die quo controuerſiæ qualecunq; principium iuſſu iudicãtis datur, matri cogatur reddere: cæterùm quæ antè adhuc matre pacifica iure perfecta ſunt, & ante inchoatum cœptumq́; iurgium uendita, donata, in dotem data, cæteriſq́; cauſis legitimè alienata, minimè reuocamus. *Hæc de triceſimaoctaua exceptione, uel potius de actione ad donationem ingratitudinis ergò reuocandam, ſint dicta. de qua actione J. etiam dicetur cap prox.*

XXXIX. EXCEPTIO: *Niſi donatarius poſtea eandem rem donatori donauerit. Hæc exceptio approbatur l. 23. C. de don. his uerbis*: Si ea quę donaueras poſteriore placito, qui acceperat in donum tibi reddidit, donationis antecedentis inſtrumentum actis ſequentib. nihil obeſſe poteſt. *Hactenus exceptiones propoſitæ actionis cum ſuis replicationib. ſunt enumeratæ: nunc reliquos eius actionis locos perſequamur.*

II. QVIBVS DEBEATVR RES DONATA?

Si uiro in uſum uxoris donatum ſit, ipſi uxori, nõ marito uidetur donatum. quæ regula approbatur l. 32. §. ſpecies. ff. de don. cuius uerba uide J. prox.

III. QVID VENIAT IN ACTIONEM EX DONATIONE DONATARIO COMPETENTEM?

Huius loci regula prima eſt de uſu & proprietate rei donatæ, utrum ueniat. Quamuis aũt re donata, non nudus uſus eius, ſed proprietas regulariter debeatur: tamen regula hæc uidetur admittere exceptionẽ hanc, Niſi donator dixerit, ſe in uſum filiæ iſta marito eius concedere. quæ tamen exceptio reprobatur l. 32. §. ſpecies. ff. de donationib. hiſce uerbis: Species extra dotem à matre filiæ nomine uiro traditas, filiæ quæ præſens erat donatas, & ab ea uiro traditas uideri, Papinianus reſpondit, nec matrem offenſam petitionem habere, uel eas res rectè uindicare, quòd uir cauiſſet extra dotem uſibus puellæ ſibi traditas: cùm ea ſignificatione nõ modus donationis declaretur, nec ab uſu proprietas ſeparetur, ſed peculium à dote puellæ diſtinguatur. Iudicem tamen æſtimaturum reſpondit, ſi mater iure contra filiam offenſa eas reuocare uelit, & uerecundiæ maternæ congruam, boniq́; uiri arbitrio competentem ferre ſententiam. *Secunda regula: De fructibus rei donatæ & omni cauſa. Fructus quoque & omnem cauſam donator poſt moram præſtare tenetur. quæ regula approbatur l. Neſennius. 41. §. fundum. ff. de re iudicata, his uerbis*: Fundum quis donauit, ſi non reſtituat, ut quiuis poſſeſſor damnãdus eſt. Si aũt fundum reſtituit, fructuum nomine, ſi non eos cõſumpſerit, in ſolidum condemnandus eſt. Potuit enim non periclitari, ſi ſtatim reſtituiſſet. Si dolo malo deſijt poſsidere, in litem iurabitur, & tanti ſequetur condemnatio. *Hiſce uerbis Iuriſconſultus de rei donatæ uendicatione loquitur, qua ſola olim donatarius rem donatam poterat perſequi, cùm donatio nõ niſi re tradita perficiebatur, & actio perſonalis ad rem donatam tradendã non dabatur. de qua re dictum ſuprà exc. 33. in prin. Verùm cum nunc ex lege ſeu conſtitutione Imperatoris Iuſtiniani perſonalis quoq; actio competat ad rẽ tradendam, ut dictum eſt ſ. d. exc. 33. nihil obſtat, quo minus propoſita regula de iſta quoq; actione accipiatur. Sed quomodo (dicet aliquis) Iuriſconſultus in uerbis propoſitis de rei uendicatione loquatur, cùm rei uendicatio non niſi re tradita competat, & in caſu propoſito donator rem nondum tradiderat nec reſtituerat donatario? nam ita loquitur Iuriſconſultus*: Si non reſtituat, ut quiuis poſſeſſor damnandus eſt. *Reſpondeo, multis modis poſſe accidere, ut res donata pro tradita habeatur, & ob*

id rei

ii rei uendicatio competat, quamuis donator in detentione rei maneat: de quibus modis uide ſ. d. excep. 31. repl. 1. cum ſequentib. Sed ut ad propoſitum redeã, regulæ propoſitæ exceptio uidetur eſſe talis: Niſi donatio ſit quingentorum ſolidorum actis non inſinuata: hoc enim caſu uidentur fructus, partus & alia tanquam modum donationis excedentia, poſſe à donatore retineri, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ. except. 30. repl. 2. Verùm exceptio hæc reprobatur hac ratione, quòd fructus, partus & alia non augeant donationẽ, nec in ea cõputẽtur. Quod approbatur l. 11. ff. de donationib. his uerbis: Cùm de donatione quæritur, neq; partus nomine, neque fructuum, neque penſionum, neq; mercedis ulla donatio eſſe uidetur facta. Cõcordat l. 9. §. ex rebus. ff. eod. ti. his uerbis: Ex rebus donatis fructus recepti in ratione donationis non computantur. Planè ſequitur ibidem diſtinctio, his uerbis: Si uerò non fundum, ſed fructuum perceptionem tibi donem, fructus percepti ueniunt in computationem donationis. Tertia regula: De uſuris Has donator poſt moram non præſtat. quæ regula approbatur l. 22. ff. de donationibus, his uerbis: Eum qui donationis cauſa pecuniam, uel quid aliud promiſit, de mora ſolutionis pecuniæ uſuras non debere, ſummæ æquitatis eſt: maximè cùm in bonæ fidei contractib. donationis ſpecies non deputetur. Quarta regula: Inſtrumentis emptionum donatis, ipſa res emptæ donatæ uidentur. quæ regula approbatur l. 1. C. de donationibus. cuius uerba uide ſ. exceptione 13. repl. 6. Quinta regula: Argento donato, id præſtari poteſt uel in ſpeciebus, uel in æſtimatione. Quæ regula approbatur l. 35. in prin. C. de donationib. his uerbis: Si quis argentum donauerit, certumq; pondus nominauerit, non autem aliàs uel generaliter uel ſpecialiter expreſſerit, neceſsitatem ei imponi, omnimodo præſatum pondus argenti dare, ſiue in uaſis quibus uoluerit, non tamen peioribus æſtimatione maſſæ: ſiue in ipſa æſtimatione, quæ pro maſſa rudi in illis locis frequentata eſt. Sexta regula: Reditu certo ex poſſeſsionibus donato, nec poſſeſsionibus ſpecialiter expreſsis: ex quibus poſſeſsionibus debeatur, definitur d. l. 33. §. 1. his uerbis: Si reditum certũ ex poſſeſsionibus donauit, non tamen nomina poſſeſsionum edixerit; neceſſe habere de ſua ſubſtantia fundos tradere, tantum reditum inferre ualentes, quantum in donationem poſuit: in talibus tamen agris, qui nec omnibus quos habet in poſſeſsione anteponũtur, nec deteriores omnibus, ſed ſtatus mediocris inueniuntur. Septima regula: Re generaliter donata, nec ſpecialiter expreſſa, non peſsima nec optima debetur, ſed mediæ æſtimationis. quæ regula cũ ex prædictis conſtat, tũ etiã approbatur d. l. 35. §. ſimiliq;, his uerbis: Simili modo, ſi quis certum numerum ſeruorum donauerit, non tamen hic nominatim ſeruos ſcripſerit: & hic mediocris figuræ ſeruos tradere, & neq; tales, quos non habere magis quàm habere prodeſt: nec iterum eos qui omnem ſeruorum familiam donatoris antecellunt: ſed & hic mediocritas expetatur. Octaua regula: Si res donata in bonis donatoris non compareat, æſtimatio eius præſtanda. Item quanti æſtimatio facienda ſit, definitur d. l. 35. §. ſin autem, his uerbis: Si donator neq; argentum, neq; ſeruos habens, uel non tantum, quantum donauit fecerit eorum donationem, æſtimationem in his celebrari pro eo quod deeſt: ita tamen, ut argenti quidem (ſecundum quod prædiximus) æſtimatio detur: in ſeruis autem nec amplius nec minus quindecim ſolidis quantitate pro ſingulis reddetur, in reditibus autem in quindecim annis æſtimationem præſtet. Nona regula: Aduerſus donatorem quoq; in litem iurabitur ob dolum. quæ regula approbatur l. 41. §. fundum, in fine ff. de re iudicata. cuius uerba uide ſ. regula 2. in prin. Decima regula: Donator non niſi in id quod facere poteſt, propoſita actione tenetur. quæ regula approbatur l. 12. ff. de donationibus, his uerbis: Qui ex donatione ſe obligauit, ex reſcripto diui Pij in quantum facere poteſt, conuenitur. Sed enim id quod creditorib. debetur, erit detrahendum: hæc uerò, de quibus ex eadem cauſa quis obſtrictus eſt, non debebit detrahere. Concordat l. 29. ff. de regul. iuris, his uerbis: Diuus Pius reſcripſit, eos qui ex liberalitate ſua conueniuntur, in id quod facere poſſunt, condemnandos. Concordat item l. 19. §. is quoq; ff. de re iudicata, his uerbis: Is qui ex cauſa donationis conuenitur, in quantum facere poteſt condemnatur: & quidem is ſolus deducto ære alieno. Et inter eos quibus ex ſimili cauſa pecunia debetur, occupantis potior erit cauſa. Imò nec totũ quod habet extorquendum ei puto, ſed ipſius ratio habenda eſt, ne egeat. Concordat item l. 30. ff. eod. ti. his uerbis: Cùm ex cauſa donationis promiſſa pecunia eſt, ſi dubium ſit, an ea res eouſq; donatoris facultates exhaurire poſsit, ut uix quicquam ei in bonis relictum ſit: actio in id quod facere poſsit dãda eſt, ita ut & ipſi donatori aliquid ſufficiens relinquatur: quod ipſum maximè & inter parentes & liberos obſeruandũ eſt. Concordat item l. 17. in prin. ibi: hoc enim diuus Pius. ff. de iure dotium. cuius uerba uide ſ. lib. 25. cap. 6. excep. 22. repl. 2. Concordat item Inſt. de actionib. §. ſed etſi quis, in fine. cuius uerba uide ſ. libro 16. cap. 12. quæſt. 1. cauſa 1. Propoſitæ regul. exceptio prima hæc eſt: Niſi cauſa donationis in aliam actionẽ ſit trãslata, puta in actionem de conſtituta pecunia, uel iudicati. Hæc exceptio reprobatur l. 24. in princip. ff. de

donationibus, his verbis: Qui id quod ex cauſa donationis ſtipulanti ſpoponderat, ſolui conſtituit: actione conſtitutæ pecuniæ, non in ſolidum, ſed in quantum facere poteſt, conuenitur. cauſam enim & originem conſtitutæ pecuniæ, non iudicij poteſtatē præualere placuit. Sed & condemnatus ex cauſa donationis, in actione iudicati nō fruſtra deſiderat, in quantum facere poteſt conueniri. *Concordat l. 41. §. fin. ff. de re iudicata, his verbis:* In ſolidum condemnatus donator actione iudicati, niſi in quantum facere poteſt, non tenetur beneficio conſtitutionis. *Secunda exceptio eſt: Niſi donator à donatario delegatus alij promiſerit, ab eoq; conueniatur. Hæc exceptio approbatur d. l. 41. in prin. his verbis:* Si te donaturum mihi delegauero creditori meo, an in ſolidum conueniendus ſies? & ſi ea in ſolidum conueniēdus, an diuerſum putes, ſi non creditori meo, ſed ei cui donare nolebam, te delegauerim? & quid de eo qui pro muliere cui donare uolebat, marito eius dotem promiſerit? Paulus reſpondit. Nulla creditor exceptione ſubmonetur, licet is qui delegatus eſt, poterit exceptione uti aduerſus eum cuius nomine promiſit: Cui ſimilis eſt maritus, maximè ſi conſtante matrimonio petat: & ſicut hæres donatoris in ſolidum condemnatur, & ipſe fideiuſſor quem in donādo adhibuit: ita & ei cui non donauit, in ſolidū condemnatur. *Cōcordat l. 34. §. fin. ff. de donationibus, his verbis:* Si cùm primus tibi donare uellet, & tu donandi ſecundo uoluntatem haberes, primus ſecundo ex uoluntate tua ſtipulanti promiſerit, perficitur donatio: & quia nihil primus ſecundo à quo conuenitur, donauit, in ſolidum quidem non in id quod facere poteſt, condemnatur. Idq; cuſtoditur, & ſi delegante eo qui donationem erat accepturus, creditori eius donator promiſerit. etenim hoc caſu creditor ſuum negocium gerit. *Concordat deniq; l. 33. ff. de donationib. cuius uerba cum alijs ſimilibus, uide in Com. Liberationum, cap. 13. effectu 6. in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi hæres uel fideiuſſor donatoris conueniatur. hiſce enim regula propoſita non prodeſt. quæ exceptio approbatur l. 41. in prin. ibi: & ſicut hæres. ff. de re iudicat. cuius uerba uide paulò ſ. except. prox. Sed & plura de regula propoſita uide ỹ lib. prox. cap. 12.*

IIII. DE PROBATIONE ET præſumptione donationis.

Prima regula: De inſtrumento donationis conficiendo, proponitur l. 23. §. fin. C. de donat. cuius uerba uide ſ. eod. cap. excep. 30. in prin. Secunda regula: De inſinuanda donatione apud acta, uide ſ. d. exc. 30. Tertia regula: Pactum de depoſito, alij quàm ei qui depoſuit reſtituendo, non inducit donationē. quæ regula approbatur l. 32. §. eiuſmodi. ff. de donationib. his verbis: Eiuſmodi lege depoſita, mille de arca, ut ea ipſe ſolus qui depoſuit, tolleret, aut poſt mortem domini Elius Speratus: non uideri celebratam donationem, Papinianus reſpondit. *Quarta regula: Si dominus conſentiat alium rem ſuam eius nomine in cēſum deducere, donare uidetur. quæ regula approbatur l. 7. C. de donat. his verbis:* Cenſualis quidē profeſsio domino præiudicare non ſolet. Sed ſi in cenſum uelut ſua mancipia deferenti priuigno tuo conſenſiſti, donationē in eum tranſtuliſſe uideris.

V. Ad ſine propoſitæ actiōis remediū eſt, actio in rē, ſeu rei uindicatio: ſi ſcilicet res donata tradita ſit, uel pro tradita habeatur. quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. ca. exc. 33. Huius regul. exceptio prima hæc eſt: Niſi cùm alicui res donata tradita eſſet ad donatariū perferēda, antequā perferatur, donator ſit mortuus. quæ exceptio approbatur l. 2. §. ſed ſi quis. ff. de donation. cuius uerba cū alijs ſimilib. uide ſ. lib. 21. cap. 4. cauſa 1. except. 2. repl. 1. dupl. 4. Secunda exceptio eſt: Niſi aliena res donata ac tradita ſit. Hæc exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt d. except. 2. in prin. eiusq; exemplum proponitur l. 14. C. de donationib. cuius uerba uide ſ. except. 14. Tertia exceptio eſt: Niſi donatarius non tanquam donatum, ſed tanquam mutuum ſibi datum, uel alio animo accipiat. Hæc exceptio approbatur l. 18. in prin. ff. ſi certum petatur. de quo alibi.

DE ACTIONE AD REVOcandam donationem. Cap. III.

Hactenus de actione, quæ datur donatario aduerſus donatorem ad rem donatam tradendam, dictum eſt: nunc contrà dicetur de actione quæ donatori datur ad donationem reuocandam.

I. CAVSAE HVius actionis.

Harum tot & tales ſunt, quot & quales exceptiones ſ. cap. prox. aduerſus actionem donatarij ſunt enumeratæ. Quæ enim ad rem donatam retinendam donatari ſunt exceptiones, eædem ſi donatario res tradita ſit, ad recuperandam rem eidem ſunt agendi cauſæ. Proinde quæ ibi exceptionum loco propoſita ſunt, huc quoq; cauſarum loco poſſunt referri. Eſt inſuper actionis propoſitæ cauſa: Si donatarius legi donationis non obtemperat. Quæ cauſa proponitur l. 1. C. de donation. quæ ſub modo, his verbis: Si doceas (ut adſeris) nepti tuæ ea lege à te eſſe donatū, ut certa tibi alimenta præberet, uindicationē etiam in hoc caſu utilem, eo quòd legi illa obtemperare noluerit, impetrare potes. Nā non ſolùm cōdictio tibi in hoc caſu iure procedit, uerùm uindicationē quoq; diui principes in hoc caſu dandā eſſe cenſuerunt. *Plura de cauſa propoſita uide ſ. cap. prox. except. 36. & except. 38. in prin. item cap. 2. quæſt. 5. ſecundi generis effectu 2. Sed & cauſa propoſita*

poſitæ actionis eſt: Si, cùm res ad certum tempus eſſet donata, tempus illud ſit finitum. quæ cauſa approbatur l.2.C.de donation.quæ ſub modo, his uerbis: Si prædiotum tuorum ptoprietaté dono dediſti, ita ot poſt mortem eius qui accepit, ad te rediret, donatio ualet: cùm etiam ad tempus certum uel incertum ea fieri poteſt, legi ſcilicet quæ ei impoſita eſt, conſeruao da. Huius cauſæ exceptio hæc eſt: Niſi conuenerit, ut finito donationis tempore res alij reſtituatur. Hæc exceptio iure antiquo reprobatur l.1.C.eod.tit.de qao paulò ſ.quæſt.prox.reg.1. Hæc de cauſis propoſitæ actionis ſint dicta. Planè recipiunt cauſæ huius actioais exceptiones quaſdam generales, ordine nunc proponendas. Harum prima hæc eſt: Niſi ob rem uel cauſam ſit promiſſum, hoc enim caſu aō tanquam in mera donatione res propter iagratitudinē donatarij, uel aliam ſimilem cauſam poteſt reuocari. quæ exceptio uidetur approbari l.19.§ fia.ff. de donationibus, his uerbis: Sripulationes quæ ob cauſam fiunt, non babent donationē. Deniq; Pegaſus putabat, ſi tibi centum ſpondero hac conditione, ſi iuraſſes ts nomen meum latntum: oon eſſe donationē, quia ob rem facta eſt, & tes ſecuta eſt. Propoſitæ exceptioais exemplum eſt: Si remuneraadi cauſa quid detur. Quod exemplam proponitur d.l.19 §.1.his uerbis: Labeo ait, extra cauſam donationum eſſe talium officiorum mercedes: utputa, ſi tibi adfueto, ſi ſatis pro te dedero, ſi qualibet in re opera uel gratia mea uſus fueris. Concordat l.27.ff.eod.tit.cuius uerba uide ſ. cap.prox.except. 19. Item coacordat l. 35.§.fin ff.eod.tit.his uerbis: Si quis aliquem à latrūculis uel hoſtibus capcū eripuit, & aliquid pro eo ab ipſo accipiat, hæc donatio ircenocabilis eſt: merces enim laboris eximij appellanda eſt, quod contemplatione ſalutis certo modo æſtimari non placuit. Aliud exemplum proponitur l.8.ff. de donationib. his uerbis: Quæ ſtatuliberi impoſica libertatis cauſa pcæſtant, ea non donantur, ces enim pro his iotecceſsit. Aliud deniq; propoſitæ exceptionis exemplum eſt: Si is qui naturaliter ad præſtandum obligatus erat, præſtitit uel promiſit. Quod exemplum propoaitur l.19.§.ſi quis ſeruo. ff.de donationibus, his uerbis: Si quis ſeruo pecuniam crediderit, deinde is liber factus eā expromiſerit: non erit donatio, ſed debiti ſolotio. Idem & in pupillo, qui ſine tutoris authoritate debuerit, dicendum eſt, ſi poſtea tutore aotbote promittat. Propoſitæ exceptionis replicatio uidetur eſſe: Niſi cauſa aon ſit ſecuta. hoc enim caſu uidetur locus eſſe repetitioai. de qua re uide ſ.cap.prox.exceptione 36. Secunda exceptio eſt: Niſi aliquo iure cogente dedit uel promiſit. Hæc exceptio ſpecies eſt præcedentis, & approbatur l.29.ff.de donat.cuius uerba uide ſ. cap. 1. in prin. Concordat l.18.in fine.ff.de adimen.legatis. cuius uerba uide ſ. lib.32.cap.8.cauſa 5.except.1.replic.2. Concordat itē l.69.§.ſi de Falcidia.ff. de leg. 2.cuius uerba uide ſ.lib.prox.ca.1.excep.17.in prin.

II. QVIBVS DATVR hæc actio?

Prima regula de eo qui donauit, & eo cui donatarius finito donationis tempore reſtituere iuſſus eſt, proponitur l.3.C. de donatioaibus, quæ ſub modo, his uerbis: Quoties dooatio ita conficitur, ut poſt tempoa id quod donatum eſt alij reſtituatur: ueteris iuris authoritate ceſcriptum eſt, ſi is in quem liberalitaris compendium conferebatur, ſtipulatus non ſit, placiti ſide non impleta, ei qui liberalitatis author fuit, uel hęredibus eius condictitię actioois perſecutionem compeiere. Sed cùm poſtea benigna iuris interpcetatiooe, diui principes ei qui ſtipulatus noo ſit, utilem actionem iuxta donaroris uoluotaté cōpetece admiſerint: actio quæ ſoroci tuæ, ſi in rebus humanis ageret, competebat, tibi accommodabituc. Secunda regula: De heredibus donatoris. His quoq; actio propoſita competit, quemadmodum & aliæ actiones. Quæ regula, ut per ſe uera eſt, ita recipit exceptionem hanc: Niſi ob ingratitudinem donatarij donatioaem uelint reuocare. hoc enim caſu illis denegatur actio per ea quæ dicta ſunt ſ.cap.prox.except.38.repl.4.

III. Aduerſus quos detur? De hæredibus. Aduerſus hos ob ingratitudinem defuncti donatarij noa datur actio. quæ regula approbatur l. 7. §. actionem. C.de reuocandis donat. cuius uerba uide ſ. d. exceptione 38.repl.5.

IIII. Quid ueniat? De ijs quæ donatarius ingratus bona fide alienauit, uel uendidit. Hæc non reuocantur. Quæ regula approbatur d.l.7.§.quidquid igitur. cuius uerba uide ſ.d.exc.38.repl.6.

V. Quæ actio detur? Non ſolùm coadictio, ſed etiam uindicatio donatori competit. Quæ regala approbatur l. 1. C. de donationib. quæ ſub modo. cuius uerba uide ſ.hoc cap.in pria. Coacordat l.5. in fine, cùm l.ſequente.ff. de donat. inter uirum & uxorem. cuius uerba aide ſ.cap.9.quæſt.3.reg.1. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ob ingratitudinem donatarij res reuocetur. tunc enim ea quæ bona fide alienata ſunt, noa reuocaatur. de qua re uide ſ.cap.prox.except.38.repl.6.

DE ACTIONE INOFFICIOSÆ donationis. Cap. IIII.

I. SIMILE.

Actio inofficioſæ doaatioais per omnia ſimilis eſt querelæ de inofficioſo teſtamento. Quod approbatur l.9.C.de inofficioſis donationib. his uerbis: Non conuenit dubitari, quòd immodicarum donationum omoibos legibus quecela ad ſimilitudinem inofficioſi teſtamenti fuerit iotroducta, ut ſit io hoc actionis utriuſq; uel una cauſa, uel ſimilis æſti-

manda, uel idem & tempore & moribus. *Concordat l.1.in fine.C.eod.tt. cuius uerba uide infrà quæſt.prox.in prin. Cõcordat item l.2.in fine.C.eod. tt. cuius uerba uide J.quæſt.prox.except.2. Concordat item l.6.in fine.C. eod. tt. cuius uerba uide J. quæſt.prox.except.6.*

II. CAVSA HVius actionis.

Si quis immodicam fecerit donationem in alium, liberis & parẽtib.donatoris competit actio ad præſtandam uel ſupplendam legitimam. Quæ cauſa approbatur reſcripto Imperatoris Alexandri l. 89. §. Imperator.ff.de leg.2.de quo J.quæſt. 3. Concordat l.1.C.de inofficioſis donationib.his uerbis: Si,ut allegaſtis, mater ueſtra ad eludendam inofficioſi querelam penè uniuerſas facultates ſuas, dum ageret in rebus humanis,factis donationibus ſiue in quoſdam liberos,ſiue in extraneos, exhauſit, poſtea nos ex duabus uncijs fecit hæredes,eaſq; legatis & fideicommiſſis exinanire geſtiuit: non iniuris iuxta formam de inofficioſo teſtamento conſtitutorum ſubueniri nobis,utpote quartam portionem non habentib. deſideratis. *Concordat l.6.C.eod.tt. cuius uerba uide J.except 6.Concordat item l.7.C.eod.tt.his uerbis*: Si mater tua ita patrimonium ſuũ profunda liberalitate in fratrem tuum euiſcerata opibus ſuis exhauſit,ut quartæ partis dimidium, quod ad excludendam inofficioſi teſtamenti querelam aduerſus te ſufficeret, in ijs donationib. quas tibi largita eſt,non habeas:quod immoderatè geſtum eſt,reuocabitur. *Concordat l.89.§.fin. ff. de leg. 2.cuius uerba uide ŝ.lib.32.cap.4. except. 40. repl. 12 exemplo 1.Item concordat Nouell.c.92.cuius uerba uide paulò J.excep.7.& 18.Propoſitæ cauſæ exceptiones hæ ſunt.*

I. EXCEPTIO: *Niſi non extraneo, ſed alicui ex liberis donatio ſit facta. Hæc exceptio reprobatur l.1.C.de offic. donation.cuius uerba uide paulò ſuprà.*

II. EXCEPTIO: *Niſi ei quem in poteſtate habet,pater donauerit. Hæc exceptio approbatur l. 2.C.d tt. his uerbis*: Si pater omne patrimonium ſuum impetu quodam immenſæ liberalitatis in filium effudit,aut in poteſtate is permanſit,& arbitri familiæ Erciſcundæ officio congruit, ut tibi quartam partẽ debitæ ab inteſtato portionis præſter incolumem:aut ſi emãcipatus is fuit, & quia donatio non indiget alieno adminiculo, ſed ſuis uiribus nititur,iuxta conſtitutionem is qui prouinciam regit,ad ſimilitudinem inofficioſi teſtamenti querelæ, auxilium tibi æquitatis impertiet.

III. EXCEPTIO: *Niſi maritus uxori donauerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit,iuxta ea quæ dicentur paulò J. exc. 5. quoniam huiuſmodi donatio ipſo iure non ualet. uerùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi uxor poſtea alij marito conſentiente donauerit. quæ replicatio approbatur l. 8. §. nam quod uxor. C.de inoffic.don.his uerbis*: Quod uxor à marito in ſe matrimonij tempore donationis cauſa collatum,emancipato filio communi conſentiente domino donauit,uelut ex bonis patris, de cuius ſubſtantia matrimonio prohibente non potuit exire, datum accipi rationis eſt: in cuius bonis ſi idem conſilium & euentus deprehenditur,lex quam matrimonio matris ediximus,obſeruabitur. *Ait Imp.* Ediximus: *ſcilicet in prin d l.8.cuius uerba proponentur paulò J.quæſt.1.Hæc de prima replicatione aduerſus exceptionem propoſitam.Sanè quot ſunt exceptiones aduerſus donationem inter uirum & uxorem ipſo iure non ſubſiſtentem,de quibus J cap.8.dicetur:tot etiam aduerſus exceptionem propoſitam replicationes competere.credendum eſt.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi donator inteſtatus deceſſerit.Hæc exceptio reprobatur l. 3.C. de inofficioſ. donat. his uerbis*: Precibus quidem tuis præpoſitis reſcripta eos parentes denotãt, qui cùm teſtamento facto uiui patrimonium ſuum immenſis donationibus exinaniſſent, & inane nomen hæredum liberis reliquiſſent:ſed ad inteſtatos quoq; eadem ratio æquitatis extenditur. *Huic contradicere uidetur l.20.§.fin.ff.de leg.præſt.contr.tabul. bonor.poſſeſ.petit.ubi Martianus*: Inteſtato mortuo patre (*inquit*) etiam ſuper donationibus mortis cauſa factis non poterit filius queri: quoniam comparatio nulla legatorum occurrat. *Ad diſſoluendam hanc antinomiam, Azo uerbum Queri,de portione bonorum poſſeſ.cõtra tabulas interpretatur,non de querela inofficioſæ donationis.Sed dici etiam poteſt,hæc uerba Martiani Iuriſconſulti per dictam l.3.C. de inoffic.donat.eſſe ſublata.*

V. EXCEPTIO: *Niſi alia actione, uel alio modo donatio poſſit reſcindi.Hæc exceptio approbatur exemplo l.4.C.de inoffic. donat. his uerbis*: Si filius tuus immoderatæ liberalitatis effuſione patrimonium ſuum exhauſit,Præſidis prouinciæ auxilio uteris, qui diſcuſſa fide ueri, ſi in integrum reſtitutionem ex filij perſona competere tibi ob improbabilem donationis enormitatem animaduerterit, in remouendis his quę perperam geſta ſunt,tibi ſubueniet.Ideoq; non eſt tibi neceſſariũ aduerſus immodicas donationes auxilium ad inſtar inofficioſi teſtamẽti. *Concordat l.6.ibi:nec beneficio ætatis.C.eod. tit.cuius uerba uide J.except.prox.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi actor uoluntatem donatoris in eo quod ei relictum eſt,agnouit. Hæc exceptio approbatur ex cõtrario ſenſu l.6.C.de inoffic. donat.his uerbis*: Cùm donationib.in fratrem tuum

tuum collatis, facultates patris tui exhauſtas eſſe, eundemq; patrem ueſtrũ ea quæ ſuperfuerant, codicillis iotet oos diuiſiſſe proponas, ſi uoluntatem eius oõ agnooiſti, nec beneficio ętatis aduerſus hoc iuuari poterie, nec tantum dos à patre data, & fideicommiſſum continent, quantum ad ſubmooendã qoetelam ſufficiat: de enormitate donatiooom ad exemplum inofficioſi teſtamenti, Præſes prouinciæ iuriſdictionis ſoæ partes exhibebit. *Ait Imperator:* Si oolontatẽ eius non agnouiſti. *Ex his uerbis elici poteſt exceptio propoſita, quòd ſi actor uoluntatem donatoris agnouerit, illi denegãda ſit actio.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi actori legitima ſit data. Et hac exceptio elici poteſt ex uerbis iam propoſitis biſce:* Nec tantum dos à patre data, & fideicõmiſſum continent, quantò ad ſubmouendam querelã ſufficiat. *Concordat Nouella c.92. ſ.1. his uerbis:* Illud uolumos, ut ſi quis immoderatam donationem io quẽpiam aot quoſpiam filiorum ſuorum faciet, neceſſe habeat in hæreditatis diſtributione tantum cuique filiorum relinquere, quàm magna para erat legitima, aotequã parer donatiooem in filium aut filios hac ipſa hoooratos cooferret. Ita enim donationes amplius in crimen noo uocabunt, cùm in uniuerſa patris ſubſtaotia legitimã habeant ad eum modum menſura eius aucta, qoem & pater in bonis habuit, antequàm donationibus patrimooium exhaoſtum eſſet.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi actor bona donata donatario etiam uendiderit. Hæc exceptio approbatur l.4. C. de contr. empt. his uerbis:* Cùm rea tibi donatas ab hærede donatricis tibi diſtractas eſſe proponas, intelligere debueras duplicari tibi titulum poſſeſsionia nõ potuiſſe, ſed ex donatione & traditione dominũ factũ fruſtra emiſſe, cùm rei propriæ emptio oon poſait conſiſtere: at tunc demum tibi proficit, ſi ex donatione te noo fuiſſe dominum demooſtretur. Sanè qooniam omnia bona ribi ab ea donata & tradita dicis ad hoc, & à filio facta uenditio rerũ maternarum adferre perfecta etiam donatiooe poterit defenſionẽ, ne oel exemplo ioofficioſi reſtameoti poſsit hęc auocare.

IX. EXCEPTIO: *Niſi actor in donatorẽ fuerit ingratus. Hæc exceptio approbatur Nouell. c. 92. ſ. fin. his uerbis:* Cæterùm hæc de his liberis loquimur, qui ſe gratos erga ipſos perhibuerunt, non de ingratis, & quibus pater ueram legitimãq; ingratitudinẽ obijciat. nã ſi res ira ſe habere uideatur, & ingratitudioia cauſæ cõprobeotur, ſunto cõtra ingratos filios propoſitarum legũ præſcripta rata, in nullo per hanc noſtram legislationem minuenda. *Ait Imp.* Hęc de his liberis loqoimur, &c. *Quæ ſint iſta, uide infrà except. prox.*

X. EXCEPTIO: *Niſi donatarius donatoris defuncti hereditate ſeſe abſtineat. Hæc exceptio reprobatur d. Nouell. c.92. ſ. nequeuntibus. his uerbis:* Nequeuntibus filijs donatione honoratis ſe contentos immoderatis illis donatiooibus abſtinere paternã hæreditate decreoiſſe: quin tametſi non cogantur paternã hæreditatem agnoſcere, ſi donatiooibus contenti ſint: omnibus tamen modis neceſsitatem habentibus, ot quod inde excurrit, ea menſora qua diximus cum fratribus exæquent, ne per donationom immẽſitatem minus illi habeant, quàm debetur legibus: utpote cum patri, qui mediocriter circa reliquam progeniem affectus ſit, liceat utique his qui magis ab ipſo diliguntur, amplius aliquid largiri: non uerò per huiuſmodi immeoſitatem in illos alteros profuſam, reliquoa liberos oblædere, & à noſtro diſcedere propoſito. *Ait Imp.* Ea mẽſura qua diximus, *ſcilicet in præcedentib. uerbis, quæ habentur ſ. except. 7. Hæc de cauſa propoſitæ actionis, eiusq; exceptionibus ſint dicta. plures huiuſmodi exceptiones uide ſ. lib. 11. cap. 4. nam quæ exceptiones aduerſus querelam inofficioſi teſtamenti ibi opponũtur, eædem etiam propoſitæ actioni rectè opponuntur, cùm ad ſimilitudinem inofficioſi teſtamenti ſit introducta: ut dictum ſ. eod. cap. in prin.*

III. QVID VENIAT in hac actione?

Hac actione non in totũ infirmatur donatio, ſed ſiue aliquid ſiue nihil actori à defuncto ſit relictum, agitur ad præſtandam uel ſupplendam legitimam eius quod actor habiturus eſſet, ſi donator ante factam donationem deceſsiſſet. quæ regula approbatur l. 5. C. de inoff. donat. his uerbis: Si totas facultatee tuas per donationes uacuas feciſti, quas in emanciparos filios contuliſti: id quod ad ſubmouendas inofficioſi teſtamenti querelas oon ingratis liberis relinqui neceſſe eſt, ex factis donationib. detractũ, ut filij uel nepotes, qui poſtea ex quocunq; legitimo matrimonio nati ſunt, debitum bonorũ ſubſidiũ cooſequantur, ad patrimooium tuum reuertitur. *Concordat l. 8. in prin. C. eod. tt. his uerbis:* Si liqueat, matrẽ tuam interuertendæ quæſtiooie inofficioſi cauſa patrimooiom ſuum donationib. in unum filiũ collatis exhauſiſſe, cùm aduerſus eorũ cogitationes qoi conſilijs ſupremum iudicium anticipare contendunr, & actiones filiorum exhauriunt, aditum querelæ ratio depoſcat, quod donatum eſt pro ratione quartæ ad inſtar inofficioſi teſtamenti conuicti deminuetur. *Concordat item Nouell.*

l.92.§.1.cuius uerba uide ſ. eod. cap. except. 7. Ait Imp. Quod donatū eſt, pro ratione quartę deminuetur: *ſcilicet eius quod actor habiturus eſſet, ſi donator donationem non feciſſet, & inteſtatus deceſſiſſet. nam hæc iure antiquo legitima erat portio, quæ inofficioſi teſtamenti querelam excludebat.* a *hodie uerò legitima portio cenſetur, ſiquidem quatuor filij defuncti ſuperſint, uel pauciores, tertia totius ſubſtantiæ defuncti pars: ſin autem plures ſuperſint, dimidia.* b *Sanè l.89.§.Imperator ff.de leg. 2.Imp.Alexander Auguſtus Claudio Iuliano præfecto urbi reſcripſit his uerbis:* Si liquet tibi Iuliane chariſsime, auiam ob interuertendam inofficioſi querelam patrimonium ſuum donationibus in neporem factis exinaniſſe, ratio depoſcit id quod donatum eſt pro dimidia parte reuocari. *Planè propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi quis liberos non habens, omnia bona ſua partemùe bonorū donauerit, poſteáq; liberos ſit nactus: hoc enim caſu non pro parte, ſed in totum donatio reſcinditur. quæ exceptio approbatur l.8.C.de reuocandis donationib. cuius uerba uide ſ.cap.1.except.5.*

a *Inſt. de inoff. teſt.§.igitur quarta. & l.8.§.quoniam autem. ff. eod. tt.*
b *Nouell. c. 18.in prin.*

IIII. ADFINIA PROPOſitæ actionis remedia.

Primùm adfine remedium eſt, querela inofficioſi teſtamenti. de quo uide ſ. hoc cap. in prin. Secundū adfine remedium eſt, actio familiæ Erciſcundæ. quod approbatur l.2.C.de inoff.donationibus. cuius uerba uide ſ.quæſt.2.except. 2. Tertium adfine remediū eſt, ſi mortis cauſa donatum ſit, ratio legis Falcidiæ. quod approbatur l.5.C.ad l.Falcidiam. cuius uerba uide ſ. lib.prox.cap.1.except.34.repl. 1. Quartum adfine remediū eſt, in integrum reſtitutio. de quo uide ſ.hoc cap.quæſt. 2.except.5.

V. Quibus, aduerſus quos, quando & quandiu cō petat hæc querela inofficioſæ donationis, & alia uide ſ.lib.31.cap.4.cum capitib ſequentib. nam quæ inofficioſi teſtamenti iura ſunt, eadem etiā ſunt inofficioſæ donationis, ut dictum ſ.eod.cap.in prin.

DE MORTIS CAVSA donationibus. Cap. V.

HActenus de donationibus, earumq; effectibus in genere dictum eſt: ſequitur de quibuſdā donationis ſpeciebus, & primùm de mortis cauſa donationibus.

I. Definitio mortis cauſa donationis proponitur Inſt.de donationibus.§.mortis cauſa, his uerbis: Mortis cauſa donatio eſt, quæ propter mortis fit ſuſpicionem, cùm quis ita donat, ut ſi qd humanitùs ei cōtigiſſet, haberet is qui accepit: ſin autem ſuperuixiſſet is qui donauit, acciperet: uel ſi eum donationis pœnituiſſet, aut prior deceſſerit is cui donatum ſit. *Concordat Inſt.d.tit.§. & in ſumma, his uerbis:* In ſumma mortis cauſa donatio eſt, cùm magis ſe quis uelit habere, quàm eum cui donatur: magisq; eū cui donat, quàm hæredem ſuum. Sic & Telemachus donat Piteo. *Concordat item l.1.ff.de mortis cauſa donat. his uerbis:* Mortis cauſa donatio eſt, cùm quis habere ſe uult magis quàm eū cui donat: magisq; eum cui donat, quàm hæredem ſuum. Sic & apud Homerum Telemachus donat Piteo. *Huius definitionis exceptio hæc eſt: Niſi donatio aliud ſpeciale nomen habeat. Hæc exceptio approbatur l.31.in prin.ff.d.tt.his uerbis:* Mortis cauſa capitur, cùm propter mortem alicuius capiendi occaſio obuenit, exceptis ijs capiendi figuris, quæ proprio nomine appellantur. Certè enim & qui hæreditario aut legati aut fideicommiſsi iure capit, ex morte alterius nanciſcitur capiendi occaſionem: ſed quia proprio nomine hę ſpecies capiendi appellantur, ideo ab hac definitione ſeparantur.

II. Diuiſio huius donationis proponitur l.2.ff.de mortis cauſa donat. his uerbis: Iulianus libro XVII. Digeſt. tres eſſe ſpecies mortis cauſa donationum ait. Vnam, cùm quis nullo præſentis periculi metu cōterritus, ſed ſola cogitatione mortalitatis donat. Aliā eſſe ſpeciem mortis cauſa donationū ait, cùm quis imminente periculo cōmotus ita donat, ut ſtatim fiat accipientis. Tertium genus eſſe donationis ait, ſi qs periculo mortis nō ſic det, ut ſtatim fiat accipientis: ſed tunc demū, cùm mors fuerit inſecuta. *Concordat l.31.§.rurſus. & l.35. §. mortis cauſa.ff.eod. tt. quorum uerba uide ȷ.cap prox.except.8.*

III. Propria huius donationis proponūtur l. 35. §.donatio.ff. de mortis cauſa donationib. his uerbis: Mortis cauſa donatio longè differt ab illa uera & abſoluta donatione, quæ ita proficiſcitur, ut nullo caſu reuocetur. Et ibi qui donat, illū potius quàm ſe habere mauult: at is qui mortis cauſa donat, ſe cogitat, qđ amore uitæ recepiſſe potius quàm dediſſe mauult: & hoc eſt quod uulgò dicitur, ſe potius habere uult, quàm eū cui donat: illū deinde potius quàm hæredē ſuū. Ergo qui mortis cauſa donat, qua parte ſe cogitat, negocium gerit, ſcilicet ut cū conualuerit, reddatur ſibi. Nec dubitauêre Caſsiani, qn & condictione repeti poſsit, quaſi re non ſecura, propter hanc rationē, quòd ea quæ dantur, aut ita dantur ut aliquid facias, aut ut ego aliquid faciā, aut ut Lucius Titius aliquid faciat, aut ut aliquid contingat: & in iſtis condictio ſequitur.

IIII. SIMILE MORTIS cauſa donationis.

Mortis cauſa donationes ad exemplum legatorū ſunt reuocatæ. quod approbatur Inſt.de donationib. §.hæ mortis cauſa. his uerbis: Hæ mortis cauſa donationes ad exemplum legatorum redactæ ſunt per omnia. Nam cùm pruden-

tibus

tibus ambiguum fucrat, utrum donationis an legati inſtar eam obtinere oportetat, & utriuſque cauſæ quædam habebant inſignia, & alij ad aliud genus eam retrahebant: à nobis conſtitutum eſt, ut per omnia ferè legatis connumeretur, & ſic procedat, quemadmodum conſtitutio noſtra eã formauit. *Cõſtitutio cuius hic fit mẽtio, habetur l. ult. §. fin. C. de mortis cauſa donationibus. cuius uerba uide ȷ. cap. 6. excep. 10. Concordat l. 35. §. final. ff. eodem titulo, his uerbis:* Ad exemplum legatorum mortis cauſa donationes reuocatæ ſunt. *Concordat item l. 17. in fine. ff. eodem titulo, cuius uerba uide ȷ. cap. prox. quæſt. 2. except. 1. Item concordat l. 37. in princip. ff. eodem titulo, his uerbis:* Illud generaliter meminiſſe oportebit, donationes cauſa mortis factas legatis comparatas. Quodcunq; igitur in legatis iuris eſt, id in mortis cauſa donationibus erit accipiendum. *Concordat Nouell. c. 87. §. nam cũ ſcirent, his uerbis:* Deprahenſa ueterum legiſlatorum de mortis cauſa donatione, cõtrouerſia utrum donatio, an legatum eſſet, pleriſque pro donatione ipſam, nonnullis pro legato numerantibus: ſelecta maioris partis & meliorum legiſlatorum ſentẽtia declarauimus, ut penitus ea legatũ eſſet: neque publicorum actorum indigeret monumentis, ſed ut liceret hanc perficere, inq; eam certas inſerere cõditiones, quas uellet donator: et ſi hoc feciſſet, licentiam quoq; haberet reuocandi, ne pœnitentia ob tales donationes ductus, reuocare eas poſsit, quemadmodum ſapientiſsimus uir Iulianus ſanxit: id quod nos in XXXIX. Digeſtor. noſtrorum uolumine deſcripſimus.

V. SPECIES COGNATA EST mortis cauſa capio, de qua hic agendũ.

I. *Definitio mortis cauſa capionis proponitur l. 31. in prin. ff. de mortis cauſa donat. cuius uerba uide ȷ. eod. cap. quæſt. 1. in fine.*

II. *Differentia à mortis cauſa donatione, proponitur l. 38. ff. eodem titulo, his uerbis:* Inter mortis cauſa donationes & ea omnia quę mortis cauſa quis ceperit, eſt earum rerũ differentia. Nam mortis cauſa donatur, quod præſens præſenti dat. Mortis cauſa capi intelligitur, quod non cadit in ſpeciem donationis. Etenim, cùm teſtamento ſuo quis Pamphilum ſeruum ſuum liberũ eſſe iuſsit, ſi mihi decem dederit, nihil mihi donaſſe uidebitur: & tamen ſi accepero à ſeruo decem, mortis cauſa accepiſſe me conuenit. Idemque accidit in eo qui ſic hæres inſtitutus eſt, ſi mihi decem dederit: nam accipiendo ab eo qui hæres inſtitutus eſt conditionis implendæ eius gratia, mortis cauſa capio.

III. *Species mortis cauſa capionis. Prima ſpecies eſt id, quod cõditionis implendæ cauſa capitur. quæ ſpecies ex iã dictis patet. Concordat l. 8. §. nã & quod. ff. eodem titulo, his uerbis:* Quod à ſtatulibero conditionis implendæ cauſa capitur, uel à legatario, mortis cauſa accipitur: & quod pater dedit propter mortẽ filij uel cognati, mortis cauſa capi Iulianus ſcripſit. *Item concordat l. 31. §. fine donatione. ff. eodem titulo. cuius uerba uide paulò inferius. Concordat denique l. 55. in fine. ff. de condit. & demonſtrat. cuius uerba uide libro proximo, capite 6. except. 14. Secunda ſpecies eſt: Si precio accepto quis hæreditatem uel legatum prætermiſerit. Quæ ſpecies approbatur l. 8. in prin. ff. de mortis cauſa donat. his uerbis:* Qui precio accepto hæreditatem prætermiſit, ſiue ad ſubſtitutum peruentura ſit, ſiue ab inteſtato ſucceſſorum, mortis cauſa capere uidetur. nam quidquid propter alicuius mortem obuenit, mortis cauſa capitur. quam ſententiam & Iulianus probat: & hoc iure utimur. *Concordat l. 31. §. fine donatione. ff. eodem titulo, his uerbis:* Sine donatione capitur ueluti pecunia, quam ſtatuliber aut legatarius alicuius conditionis implendæ gratia numerat, ſiue extraneus ſit qui accipit, ſiue hæres. In eodem numero eſt pecunia, quam quis in hoc accipit, ut uel adeat hæreditatem, uel non adeat: quique in hoc accipit pecuniam, ut legatum omittat. *Tertia ſpecies eſt: Si pecunia accepta hæreditatem adiuit. Quæ ſpecies approbatur uerbis iam dictis hiſce:* Vt uel adeat hæreditatem. *Concordat l. uigeſimaprima. ff. eodem titulo, his uerbis:* Eum qui ut adiret hæreditatem, pecuniam accepiſſet, plerique (in quibus Priſcus quoque eſt) reſponderunt, mortis cauſa capere. *Quarta ſpecies proponitur l. 12. ff. de mortis cauſa donat. his uerbis:* Si mulier uentris nomine per calumniam, ut in poſſeſsionem mitti deſideret, pecuniã acceperit, fortè dum ſubſtituto patrocinatur, ut inſtitutum aliqua ratione excludat: mortis cauſa eam capere Iulianus ſæpius ſcripſit. *Quinta ſpecies proponitur l. 31. §. ſed & dos. ff. eodem titulo, his uerbis:* Et dos quam quis in mortem mulieris à marito ſtipulatur, mortis cauſa capitur. Sanè quidem mortis cauſa donatur, cuius generis dotes recepticiæ uocantur. *Sexta ſpecies eſt: Si cũ alicui ita legatũ eſſet, Si hæres penũ non dederit, decem dato: hæres penũ dederit. Quæ ſpecies approbatur l. 1. §. item ſi ita, in fine. ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide ȷ. lib. 35. cap. 5. reg. 50.*

VI. EFFECTVS MORtis cauſa donationis.

Prima regula: Res uxori à uiro mortis cauſa donata non efficitur eius, niſi mortuo marito: quæ regula approbatur l. 11. in principio. ff. de donationibus,

inter uirum & uxorem, his uerbis: Intet uirum & uxorem morris cauſa donationes tecepte ſuut, ſed interim res non ſtatim fiuut eius, cui donatæ ſunt: ſed tunc demum, cùm mors inſecuta eſt. Medio igitur tempore dominium apud eum remanet, qui donauit. *Concordat d. l. 11. §. ſi uxor rem, his uerbis:* Si uxor rem quã acceperet à marito ſuo mortis ceuſa, uiuo eo alij tradiderit, nihil agitut ea traditione, quie non ante ultimum uitæ tempus mulieris fuit. Planè in quib. caſibus plecet retrò agi donarionem, etiã conſequens traditio à muliere facta in pẽdenti habebitur. *Propoſitæ regulæ exceptio hæc eſt: Niſi donator maritus ſit deportatus. quæ exceptio approbatur l. 13. §. 1. ff. eod. tt his uerbis:* Si mortis cauſa uxori donauit, & deportationem paſſus eſt, an donatio ualeat uideamus. Et aliàs placet in caſum deportationis donationem factam ualere, quemadmodum iu cauſe diuortij. Cùm igitur deportatioue metrimonium minimè diſſoluitur, & nihil uicij mulier lucurrit: humanum eſt donationem, quæ mortis cauſa ab initio facte eſt, tali exilio ſubſecuto confirmeri, tanquem ſi mortuo marito tate hebeatur. Ita temen ut non edimatur licentia marito eã reuocare: quie & mors eius expectãda eſt, ut tunc pleniſsimam habeat firmitatem, quendo ab hac luce fuerit ſubtractus, ſiue reuerſus, ſiue adhuc in pœna conſtitutus. *Secunda regula: An maritus ſeruum, quem mortis cauſa uxori donauit, cum libertate hæredem inſtituere poßit, definitur l. 22. ff. de donationibus inter uirũ & uxorem, his uerbis:* Vxori ſuæ quis mortis cauſe ſeruum donauit, eumq; poſtea cum libertete hæredem ſcripſit: an ualeat inſtitutio quæritur? & puto, ſi hoc animo eum ſcripſit heredem, quòd donationis dixit ſe pœnituiſſe, ualere inſtitutionem, & neceſſarium hæredem domino ſeruum fieri. Ceterùm ſi poſteaquam heredem inſtituit donauit, donatio preualebit: uel ſi antè donauit, non tamen animo adimendi libertatem ſcripſit. *Tertia regula: Id quod rei donatæ poſt donationem ante mortem donatoris acceßit, uel ſeruus donatus adquiſiuit, mortuo donatore ad donatarium pertinet. quæ regula approbatur l. 40. ff. de mortis cauſa donationibus, his uerbis:* Si mortis cauſa inter uirum & uxorem donatio facta ſit, morte ſecute reducitur ad id tempus donatio, quo interpoſita fuiſſet. *Concordat l. uigeſima. ff. de donationibus inter uirum & uxorem, his uerbis:* Si is ſeruus qui uxori mortis cauſa donatus eſt, priuſquam uir decedetet ſtipulatus eſt, in pendenti puto eſſe cauſam obligationis, donec uir aut moriatur, aut ſuſpicione mortis, propter quam donauit, liberetur: quidquid autem eorũ inciderit, quod donationem aut perimat aut confirmet, id quoque cauſam ſtipulationis aut confirmabit aut reſoluet. *Concordat l. 25. §. finali. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. cap. 8. except. 19. repl. 19.*

DE ACTIONE DONAtarij ad rem mortis cauſa donatam petendam. Cap. VI.

INter effectus mortis cauſa donationis numerãtur etiam actiones ad rem donatam petendam ac repetendam, de quibus nunc dicendũ eſt: & primùm quidem de actione quæ ad rem mortis cauſa donatam petendam datur.

I. CAVSA HVIVS ACTIOnis cum ſuis exceptionibus.

Cauſa huius actionis eſt, ſi alicui mortis cauſa ſit donatũ. quæ cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit ex Nouell c. 87. §. cæterùm, his uerbis: Secundum nouellæ noſtræ conſtitutionis obſeruationẽ mortis cauſa donationib. ſuam obtinentibus firmitatem, & omnib. aliis præter decuriones queuntibus prædictas mortis cauſe donationes in quaſcunque uelint perſonas conferre, & conditiones inſerere: & (ſi quidem hoc uelint) pœnitentiæ de reuocandis conuentis renunciare, ut per omnie negocium intra mortis cauſa donationis terminos eo pacto permaneat. Illud enim ſanciẽdo prædicimus, huiuſmodi donationes & firmas fore & ſtabiles. quod nõ hoc primum tempore ſancimus, ſed quod iam antè noſtris ſancitum eſt legibus, id nunc quoq; uoce noſtra interpretamur, & confirmamus in alijs omnibus perſonis: ſolis tamen (ut dictum eſt) decurionibus exceptis, idq; ſtudio quodam iuuandæ reipublicæ. *Planè cauſæ propoſitæ exceptiones hæ ſunt.*

I. EXCEPTIO: *Niſi is qui donauit, teſtamentum facere non poßit. Hæc exceptio approbatur ex cõtrario ſenſe l. 32. §. ſi miles, in fine. ff. de don. inter uir. & uxor. his uerbis:* Et mortis cauſa donare poterit, cui teſtari permiſſum eſt. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi filiusfamiliâs uoluntate patris donauerit. Hæc replicatio approbatur l. 25. §. fin. ff. de mortis cauſa donationibus, his uerbis:* Filiusfamiliâs qui non poteſt facere teſtamentum, nec uoluntate patris, tamen mortis cauſe donare patre permittente poteſt. *Secunda replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles donet. Hæc replicatio approbatur l. decimaquinta. ff. eodem titulo, his uerbis:* Cùm teſtamento relinquendi cui uelint adepti ſiut filijfam. milites liberam facultatẽ, credi poteſt eis etiam remiſſa quæ in donatione mortis cauſa fieri debent.

II. EXCEPTIO: *Niſi is qui inteſtatus deceßit,*

ceßit, mortis cauſa donauerit. Hæc exceptio reprobatur l.25.in prin. ff. de mortis cauſa donat. his uerbis: Tam is qui teſtamentum facit, quàm qui non facit, mortis cauſa donare poteſt.

III. EXCEPTIO: *Niſi non ſoluendo ſit is qui mortis cauſa donauit. Hæc exceptio approbatur l.17. ff.d.tit. his uerbis*: Etſi debitor conſilium creditorum fraudandorum non habuiſſet, auelli res mortis cauſa ab eo donata debet. Nam cùm legata ex teſtamento eius qui ſoluendo non fuerit, omnimodo inutilia ſint: poſſunt uideri etiam donationes mortis cauſa factæ reſcindi debere, quia legatorum inſtar obtinent. *Concordat l.66.§.fin.ff. ad l. Falcidiam. cuius uerba uide ſ̄. lib. proxim. cap.2. quæſt.5.reg.4.except.9.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi ei donatum ſit, cui legari non poteſt. Hæc exceptio approbatur ex contrario ſenſu l.9.ff.de mortis cauſa don. cuius hæc ſunt uerba*: Omnib. mortis cauſa capere permittitur, q ſcilicet legata accipere poſſunt. *Cõcordat l.35.in prin.ff.eod.tt.his uerbis*: Senatus cẽſuit, placere mortis cauſa donationes factas in eos quos lex prohibet capere, in eadem cauſa haberi, qua eſſent ea quæ in teſtamento eis legata eſſent, quib. per legem capere non liceret. *Ait Iuriſconſultus*: Senatus cenſuit. *Hoc ſenatuſconſultum non extat. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi cùm tempore donationis non eſſet capax donatarius, tempore mortis donatoris capere poßit. Hæc replicatio approbatur l.22.ff. eod. tt. his uerbis*: In mortis cauſa donationibus nõ tempus donationis, ſed mortis intuendum eſt, an quis capere poſsit. *Secunda replicatio eſt: Niſi cùm in annos ſingulos donatum eſſet, donatarius quibuſdã annis capere poßit. Hæc replicatio reprobatur l.35. §.fin.ff.eod.tt his uerbis*: Si quis mortis cauſa in annos ſingulos pecuniam ſtipulatus eſt, non eſt ſimilis ei cui in annos ſingulos legatum eſt. nam licet multa legata eſſent, ſtipulatio tamen una eſt, & cõditio eius cui expromiſſum eſt, ſemel intuenda eſt. *Quod hic dicitur de legatis, uide ſ̄. lib.32. cap.3. except.19. repl.8 & 9.*

V. EXCEPTIO: *Niſi uir uxori, uel contrà uxor uiro mortis cauſa donauerit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ dicentur infrà cap. 8. exc.10.*

VI. EXCEPTIO: *Niſi res non ſit tradita. Hæc exceptio approbatur l.38.in prin. ibi: nam mortis. ff. de mortis cauſa donat. cuius uerba uide ſ̄. cap. prox. quæſt.5.in prin. Planè exceptio hæc iure nouo eſt ſublata: de qua re dictum ſ̄. cap.2. exc.11.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi in annos ſingulos mortis cauſa ſit donatũ. Hæc exceptio reprobatur l.34. ff de mortis cauſa donat. his uerbis*: Mortis cauſa donatio ſic etiã conſtitui poteſt, ut quis ſtipuletur in annos ſingulos quoad uiueret, ſcilicet, ut poſt mortem promiſſoris incipiat exactio.

VIII. EXCEPTIO: *Niſi donatori eo tẽpore quo donat, nullum uitæ periculũ immineat. Reprobatur hæc exceptio l. ſecunda, in prin.ff.de mortis cauſa donat. cuius uerba uide ſ̄. cap. prox. quæſt.2. Concordat l.31.§.rurſus.ff.eod.tt.his uerbis*: Id quod mortis cauſa donatur, aut in periculo mortis datur, aut cogitatione mortalitatis, quòd nos quoque morituros intelligimus. *Concordat item l.35.§.mortis.ff.eod.tt.his uerbis*: Mortis cauſa donatio fit multis modis: aliàs extra ſuſpicionem ullius periculi à ſano, & in bona ualetudine poſito, cui ex humana ſorte mortis cogitatio eſt. Aliàs ex metu mortis, aut ex præſenti uitæ periculo aut futuro: ſiquidem terra mariq; tam in pace quàm in bello, tã domi quàm militiæ, multis generibus mortis periculum metui poteſt. *Concordat itẽ l.3. cum tribus ll. ſequentib. ff. eod. tt. his uerbis*: Mortis cauſa donare licet non tantũ infirmæ ualetudinis cauſa, ſed periculi etiã propinquę mortis, uel ab hoſtib. uel à prædonibus, uel ab hominis potentis crudelitate aut odio aut nauigationis ineundæ, aut per inſidioſa loca iturus, aut ætate confectus. hæc enim omnia inſtans periculum demonſtrant.

IX. EXCEPTIO: *Niſi non ſua, ſed alterius mortis cauſa donauit. Et hæc exceptio reprobatur l.18. in prin. ff de mortis cauſa donationib. his uerbis*: Mortis cauſa capimus non tunc ſolũ, cùm quis ſuæ mortis cauſa nobis donat, ſed etiam ſi propter alterius mortẽ id efficiat: ueluti ſi quis filio uel fratre ſuo moriente donet Mæuio ea conditione, ut ſi conualuerit alteruter eorum, reddatur ſibi res: ſi deceſſerit, maneat apud Mæuium. *Concordat l.11.ff.eod.tt.his uerbis*: Mortis cauſa filij ſui donare pater rectè poterit nurui, etiã conſtãte matrimonio filij. *Concordat itẽ l.3.C.eod. titul. his uerbis*: Nec fratris ſui mortis cauſa rectè factam donationem ſorori reſcindere licet.

X. EXCEPTIO: *Niſi donatio actis non ſit inſinuata. Hæc exceptio reprobatur l.ult.C.de mortis cauſa donat. his uerbis*: Cùm de mortis cauſa donatione dubitabatur, & alij quidem inter ultimas uoluntates eam poſuerunt, & legatis aggregandam eſſe cenſuerunt: alij autem inter donationes quæ inter uiuos cõſiſtunt, eam poſuerunt: dubietate eorũ exploſa, ſancimus omnes mortis cauſa donationes, ſiue iuxta mortem facientis fuerint celebratæ, ſiue longiore cogitatione mortis ſubſecutæ ſunt, actis minimè indigere, neq; expectare publicarũ perſonarũ præſentiã, & ea quę ſuper huiuſmodi monumentis ſolent adhiberi: ſed ita res procedat,

cedat,ut ſi quinque toſtibus præſentibus, uel in ſcriptis uel ſine lirerarum ſuppoſitione aliquis uolnerit mortia cauſa donationem facere,& ſine monumentorum acceſsione res geſta maneat firmitate uallata,& nullam in ea calumniam accipiat:neque propter hoc qnòd geſta ei non acceſſetunt, inefficax eſſe atque inurilis uideatur:& omnes effectus ſottiatur, quos ultimæ habent liberalitates, nec ex quacunq; parte abſimilis eſle intelligatut. *Concordat Nouell.c.87.§. nam cum ſcirent. cuius uerba uide ſ. cap.prox.quæſt.4.in fine.*

XI. EXCEPTIO: *Niſi donator ob ſceleris couſcientiam mortem ſibi conſciuit. Item*

XII. EXCEPTIO: *Niſi memoria donatoris poſt mortem eius ſit damnata. Hæ duæ exceptiones approbantur argumento l.32.§.ſi maritus. ff. de donationibus mter uirum & uxor. cuius uerba proponentur J. cap.8.except.39.repl.9.*

XIII. EXCEPTIO: *Niſi donator pœna capitis fuerit affectus. Hæc exceptio approbatur l. ſeptima. ff. de mortis cauſa donationibus, bis uerbis:* Si aliquis mortis cauſa donauerit, & pœna fuerit capitis affectus, temouetur donatio ut imperfecta: quamuis cæteræ donationes quæ ſine ſuſpicione pœnæ factæ ſunt, ualeant.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi donator conualuerit. Hæc exceptio approbatur l.32.ff.de mortis cauſa donat.bis uerbis:* Non uidetur perfecta donatio mottis canſa facta, anrequam mote inſequatut. *Concordat l.4.§.1.ff. de doli mali except. cuius uerba uide J.lib.37.cap 3.except.41. Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi in donatione ita conuenerit, ut nullo caſu eius ſit repetitio. Hæc replicatio approbatur l.13.§ fin ff.eod.titul.bis uerbis:* Poteſt ſic quoq; donari mortis cauſa, nt nullo caſu ſit eius tepetitio: & ideo nec ſi conualuerit quidem donator, renocabitur. *Concordat l.27.ff.eod.tt. cuius uerba uide ſ.lib.prox.cap.1.except.14.in prin. Item concordat l.35.§.non etiam ſic, in fine. ff. eod. tt. bis uerbis:* Sic quoque poteſt donari mortis cauſa, ut nullo caſu ſit repetitio, ne ſi conualuerit quidem donator. *Secunda replicatio eſt: Niſi res aliena donata ſit, eaq; à donatario uſucapta. Hæc replicatio reprobatur l.13.in prin.ff.eod.tit.bis uerbis:* Si alienam tem mortis cauſa donauero, eaq; uſucapta fuerit, uerus dominus eã condicere non poteſt, ſed ego ſi cõualuero. *Tertia replicatio eſt: Niſi liberatione debiti donata, debitor etiam tempore fuerit liberatus. Et hæc replicatio reprobatur l.24. ff. eodem tit. bis uerbis:* Quod debitori acceptum factũ eſſet mortis cauſa, ſi conualuerir donator, etiã tempore liberato ei poteſt condici. nanqua acceptilatione interuenienre abitum eſt à iure priſtinæ obligationis, eamq; ua in huiuſmodi condictionem tranſfuſam dicimus. *Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes uide J.except.prox.*

XV. EXCEPTIO: *Niſi donator mutauerit uoluntatem, eumq; pœnituerit. Hæc exceptio approbatur l.30.ff. de mortis cauſa donat. bis uerbis:* Qui mortis cauſa donauit, ipſa ex pœnirentia condictionom, uel utilem in tem actionem habet. *Concordant ea quæ proponuntur infrà quæſtione 4. Huius autem exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi donator poteſtati mutandæ uoluntatis ſpecialiter renunciauerit. Hæc replicatio approbatur Nouell. c. 87. §. ceterùm. ibi: & ſi quidem hoc uelint. cuius uerba uide ſuprà hoc cap.in prin. Concordat d. Nouell.c.87.§.nam cùm ſcirent. cuius uerba uide ſ.capite prox.quæſtion. 4. in fine. Secunda replicatio eſt: Niſi ſpecialiter conuenerit, ut omni modo non reddatur. Hæc replicatio approbari uidetur l.13.§. Marcellus. ff.de mortis cauſa donat. bis uerbis:* In mottis cauſa donationibus etiam facti quęſtiones ſunt. nam & ſic poteſt donari, ut omni modo ex ea ualetudine donatore mortuo tes nõ reddatur: & ut reddatut, etiamſi prior ex eadem naletudine donator deceſſerit, ſi tamen mutata uoluntate teſtitui ſibi uoluerit. Sed & ſic donari poteſt, ut non aliter reddatut, quàm ſi priot ille qni acceperit, deceſſetit. Poteſt ſic quoque, *&c. reliqua uide ſuprà exceptioue prox.replic.1. Concordat l.35.§.nam etiam ſic.ff.eodem titul.bis uerbis:* Etiam ſic poteſt donari, ut omnino ex ea ualetudino donatore mortuo tes non reddantur: & ut reddantur, etiamſi priot ex eadem ualetudine deceſſerit, ſi tamen noluntate mutata reſtitui ſibi uoluetit. ſic donari poteſt, ut non aliter reddantur, quàm ſi prior ille qui accepit decoſſerit. Sic quoque poteſt donari mortis cauſa, ut nullo caſu ſit tepetitio, ne ſi conualuerit quidem donatot. *Tertia replicatio eſt: Niſi in donatione conuenerit, ut tantùm uno certo caſu res reddatur. tunc enim reliquis caſibus uidetur renunciatum. Hæc replicatio uidetur approbari per ea quæ propoſita ſunt ſuprà replicatione prox. Huic concordat l.8.§.finali.ff. eodem titulo, bis uerbis:* Et ſic poſſe donari Iulianus air, ur (tũc demum) ſi conualuerit, recipiat.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi donatarius ante donatorem fuerit mortuus. Hæc exceptio approbatur Inſtit.de donationibus.§.mortis cauſa, in fine. cuius uerba uide ſuprà capite proximo, in princip. Concordat l.4.C. de donatione inter uirũ & uxorẽ, bis uerbis:* Etiamſi uxoria tuæ nomine res, quæ tui iuris fuerant, depoſitæ ſunt cauſa proprietatis ea ratione mutari non potuit, etſi donaſſe te uxori res tuas ex hoc quis intelligar, cùm donatio in matrimonio facta, prius mortua ea quæ liberalitatam

tem excepit, irrita ſit. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ſimul tam donator quàm donatarius deceſſerint, ut ignoretur uter prior perierit. Hæc replicatio approbatur l. 26. ff. de mortis cauſa donationibus, his uerbis:* Si ij qui inuicem ſibi mortis cauſa donauerunt, pariter deceſſerint, neutrius hæres repetit: quia neuter alteri ſuperuixerit. Idem iuris eſt, ſi pariter maritus & uxor ſibi donauerint. *Concordat l. 32. §. ſi ambo. ibi: proinde rectiſſimè. ff. de donationibus inter uirum & uxorem. cuius uerba uide ſ. capite 8. except. 39. repl. 14. dupl. 3. Secunda replicatio eſt: Niſi cum filiofamiliâs uel ſeruo donatum eſſet, pater dominusúe ſuperuiuat. Hæc replicatio reprobatur ſub conditione l. 23. ff. eodem titulo, his uerbis:* Si filiofamiliâs mortis cauſa donatum ſit, & uiuo donatore moriatur filius, & pater uiuat: quæſitum eſt, quid iuris ſit? Aphricanus reſpondit, morte filij conditionem competere, ſi modò ipſi filio potius quàm patri donaturus dederit: alioquin ſi quaſi miniſterio eius pater uſus ſit, ipſius patris mortem ſpectandam eſſe. Idemque iuris fore, etſi de perſona ſerui quæratur. *Concordat l. 44. ff. eodem titulo, his uerbis:* Si ſeruo mortis cauſa donatum ſit, uideamus cuius mors inſpici debeat, utſit locus condictioni, domini an ipſius ſerui? Sed magis eius inſpicienda eſt, cui donatum eſſet. Sed tamen poſt mortem eius ante apertas tabulas teſtamenti manumiſſum hæc donatio non ſequitur. *Hæc de exceptionibus actionis propoſitæ, nec non de cauſis actionis infrà capite proximo proponendæ. Sequuntur reliqui propoſitæ actionis loci.*

II. QVIBVS DAtur hæc actio?

Prima regula: De ſeruo cui donatum eſt manumiſſo, & domino eius, utri detur, definitur l. 44. §. fin. ff. de mort. cauſ. donationibus. cuius uerba uide paulò ſuperius. Sed & plura de regula propoſita uide ē. libro 33. capite 2. queſt. 3. reg. 2. except. 2. Secunda regula: Si filiofamiliâs mortis cauſa donatum ſit, isq́; mortis donatoris tempore paterfamiliâs inueniatur, ipſi adquiritur, non patri. quæ regula approbatur l. 11. §. idem ait. ff. de donat. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ſ. cap. 8. except. 10. repl. 8. Tertia regula: Si patrifamiliâs donatum ſit, qui mortis donatoris tempore filiusfamiliâs inueniatur, non ipſi, ſed patri adquiritur. quæ regula approbatur d. l. 11. §. per contrarium, his uerbis: Per contrarium quoque, ſi uxor donauerit mortis cauſa patrifamiliâs marito, & mortis eius tempore filiusfamiliâs inueniatur, patri erit nunc emolumentum quæſitum. *Quarta regula: De ſubſtituto ei cui mortis cauſa donatum eſt. Et huic datur actio. quæ regula approbatur l. 10. ff. de mortis cauſa donat. his uerbis:* Ei cui mortis cauſa donatum eſt, poſſe ſubſtitui conſtat in hunc modum, ut promittat alicui, ſi ipſe capere non poſsit: uel ſub alia conditione. *Concordat l. unica. §. ſin autem aliquid, in fine. C. de caducis tollendis. cuius uerba uide ſ. libro 32. cap. ult. queſt. 2. reg. 4. Concordat item l. 2. C. de mortis cauſa donationibus, his uerbis:* Si donatione continеatur, ut altero defuncto ad alterum portio eorum quæ donabantur pertineret: exiſtente conditione, ſi mortis cauſa donatio perficiebatur, fideicommiſsi actio competit. *Plura de hac re uide ſ. libro 32. capite 4. except. 40. replic. 12. in principio.*

III. QVID ET QVANTVM ueniat in hanc actionem?

I. Regula: De eo quod rei donatæ poſt donationem acceſsit, proponitur l. 40. ff. de mortis cauſa donationibus. cuius uerba cum concordantibus uide ſ. cap. prox. queſt. 6. reg. 3.

II. Regula: Si immodicè uel inofficioſe donatum ſit mortis cauſa, quarta ratione Falcidiæ retineri poteſt. quæ regula approbatur per ea quæ habentur ſ. lib. prox. cap. 1. exc. 34. repl. 1. Cuius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi ita donatum ſit, ut nullo caſu renouetur. Hæc exceptio approbatur l. 27. ff. de mortis cauſa donationibus. cuius uerba uide d. exc. 34. in prin. Concordat l. 42. §. fin. ff. eod. tit. cuius uerba uide itidē d. except. 34. in prin.

IIII. QVANDO COMperit hæc actio?

Non niſi poſt mortem donatoris. quæ regula approbatur l. 32. ff. de mortis cauſa don. his uerbis: Nō uidetur perfecta donatio mortis cauſa facta, antequā mors inſequatur. *Concordat l. 34. in fine. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. eodem cap. excep. 7. Huius regulæ exceptio uidetur eſſe talis: Niſi cùm quis Titio bona ſua donaſſet & tradidiſſet, retento ſibi eorum uſufructu, ita ut Titio ante donatorem mortuo liberis eius ſint donata, Titius ante donatorē mortuus ſit: hoc enim caſu liberis Titij ad cautionē præſtandā aduerſus donatorē actio uidetur danda. Verùm exceptio hæc reprobatur l. 42. in prīc. ff. de mortis cauſa donat. his uerbis:* Seia cùm bonis ſuis traditionibus factis Titio cognato donationis cauſa ceſsiſſet, uſumfructum ſibi recepit, & conuenit, ut ſi Titius ante ipſam uita deceſsiſſet, proprietas ad eam rediret: & ſi poſtea ſuperſtitibus liberis Titij mortua fuiſſet, tunc ad eos bona pertinerent. Igitur ſi res ſingulas hæredes Lucij Titij uendicent, doli nō inutiliter proponetur exceptio. Bonæ fidei autem iudicio conſtituto quærebatur, an mulier promittere debeat ſe bona cùm morietur, filijs Titij reſtituturam? Incurrebat hæſitatio non extorquendæ donationis, quæ nondum in perſona filiorum initium ceperat. Sed nunquid interpoſita cautione,

niam, in quantam à creditore meo liberatus fueto. Quòd ſi ab eodem ego ſtipulatus ſuero, eatenus capere exiſtimandus ero, quatenus debitor ſoluendo fuerit. nam etſi conualuiſſet creditor, idemque donator, condictione aut in factum actione debitoris obligationem duntaxat reciperet. *Concordat l.31.§.ſi iuſſeris.ff.eod.tt.his uerbis:* Si iuſſeris mortis cauſa debitorem tuum mihi aut credirori meo expromittere decé: quid iuris ſit, quæritur, ſi iſte debitor ſoluendo non ſit? Et ait Iulianus, ſi ego ſtipulatus fuerim: tantam pecuniam uideri me accepiſſe, in quantam debitor ſoluendo fuiſſet. Nam etſi conualuiſſet (inquit) donator, obligationem debitoris duntaxat recipere deberet. Si uerò creditor meus ſtipulatus fuerit, tantam pecuniá uideri me accepiſſe, in quantum à meo creditore liberatus eſſem. Per acceptilationem quoq; egenus debitor liberatus, totam eam pecuniam qua liberatus eſt, cepiſſe uidetur. *Sed pertinent hæc potius ad ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox.cap.2.quæſt.4.reg 8.* *Tertia regula: Fructus quoq; condicuntur. Quæ regula approbatur l. 38. §. item ſi indebitum.ff.de uſuris & fructibus, his uerbis:* Si indebitum ſolui, & repeto, fructus quoque repetere debebo. Idemq; eſt, ſi mortis cauſa fundus ſit donatus, & reualuerit qui donauerat, atq; ita condictio naſcatur.

IIII. QVANDO competat?

Etiam dum pendet, an conualeſcere poßit, repetere poteſt donator. Quæ regula approbatur l.16.ff. de mortis cauſa donat. his uerbis: Mortis cauſa donatio etiam dum pendet, an conualeſcere poſſit, donator reuocari poteſt. *Sed de hac re uide ſ.cap.prox.except.15.*

V. QVAE ACTIO COMPEtat, quæq; ei uaſint adfinia remedia?

I. Regula: Condictio competit rei donatæ. Quæ regula approbatur l. 13.§. nec dubitauére. ff. de mortis cauſa donat. cuius uerba uide ſ.cap.5. quæſt. 3. Concordat l.18.§.ſi donaturus, in fine.ff.eod.tt. cuius uerba uide paulò ſuperius quæſt.3.reg.2. Item concordat l.30.ff.eod. tt. cuius uerba uide ſ.cap.prox.except.15. in prin. *Secunda regula: Etiam in rem actio competit donatori. Quæ regula approbatur d. l. 30. item l.29. ff. eod. tt. his uerbis:* Si mortis cauſa res donata eſt. & cõualuit qui donauit, uidendum an habeat in rem actionem? Et ſi quidem ſic quis donauerit, ut ſi mors contigiſſet, tunc haberet cui donatum eſt, ſine dubio donator poterit ré uendicare: mortuo eo, tunc is cui donatum eſt. Si uerò ſic, ut iam nunc haberet, ſed redderet, ſi conualuiſſet, uel de prælio uel de peregrinatione redijſſet: poteſt defendi in rem competere donatori actionem, ſi quid horum contigiſſet: interim autem ei cui donatum eſt. Sed etſi morte præuentus ſit is, cui donatum eſt, adhuc quis dubitat in rem donatori competerere? *Tertia regula: Datur etiam in factum actio. Quæ regula approbatur l.18.§.ſi donaturus, in fine.ff.de mortis cauſa donationibus. cuius uerba uide ſ.eod.cap.quæſt.3.reg.2.*

DE DONATIONIBVS inter uirum & uxorem.

Cap. VIII.

SEquitur de alia ſpecie donationis, quæ eſt ipſo iure nulla, quando ſcilicet uxor uiro, uel contrà uir uxori donauerit. Sit igitur huius capitis principalis propoſitio ac regula talis: Quòd donatio inter uirum & uxorem nullius ſit momenti, nec obligatoria. Quæ regula approbatur l.1. cum ll. ſequentibus.ff.de don.inter uirum & uxorem, his uerbis: Moribus apud nos receptum eſt, ne inter uirum & uxorem donatio ualeret. Hoc autem receptum eſt, ne mutuo amore ſe inuicem ſpoliarent, donationibus nõ obtemperantes, & profuſa erga ſe facilitate uterentes, nec eſſet eis ſtudium liberos potius educandi. Sextus Cæcilius & illam cauſam adijciebat, quia ſæpe futurum eſſet, ut diſtraherentur matrimonia, ſi non daret is qui poſſet: atque ea ratione euenturum, ut uenalia matrimonia eſſent. Hæc ratio & oratione Imperatoris noſtri Antonini electa eſt. nam ita ait: Maiores noſtri inter uirum & uxoré donationes prohibuerunt, amorem honeſtum ſolis animis æſtimantes: famæ etiam coniunctorum conſulentes, ne concordia precio conciliari uideretur, neúe melior in paupertatem decideret, deterior ditior fieret. *Concordat l. 31. §. quod legaturus, in fin.ff.eod.tt. cuius uerba uide J.except.9. Cõcordat item l. 20. §. ſimplices. C. de donat. ante nuptias. cuius uerba uide ſ.lib.25.cap.11.in prin. Concordat item Nouell. c. 74. §. illud quoq; melius. cuius uerba uide ſ.lib.14.cap.4.exc.13. in fine. Nunc propoſitæ regulæ exceptiones cum ſuis replicationibus ordine diſpiciamus, quæ certè multæ & uariæ ſunt, partim ex perſonis donantium, & ijs quibus donatur, partim ex re donata, partim ex ſpecie ſeu forma donationis, ex cauſa & modo, ex tempore donationis & conſequentibus deſumptæ.*

I. EXCEPTIO: *Niſi ante nuptias ſponſus ſponſæ, uel contrà hæc illi donauerit. Hæc exceptio approbatur l. 27. ff. de donat. inter uir. & uxor his uerbis:* Inter eos qui matrimonio coituri ſunt, ante nuptias donatio facta iure conſiſtit, etiamſi eodẽ die nuptiæ fuerint conſecutæ. *Concordat l.1.§.fin.ff.de don. cuius uerba uide ſ. cap.1. quæſt.4.* *Ait Iuriſconſultus:* Etiamſi eodem die nuptiæ fuerint conſecutę. *Hiſce uerbis reprobatur prima propoſitæ exceptionis replicatio hæc: Niſi nuptiæ eodem die quo dona-*

tio facta eſt, fuerint ſecutæ. Concordat *l.66. §. fin. ff. eod.tit.his uerbis:* Virgini in horros deductę ante diem tertium quàm ibi nuptiæ fierēt, cùm in ſeparata diæta ab eo eſſet, die nuptiarum priuſquam ad eum trāſiret, & priuſquam aqua & ignia acciperetur, id eſt nuptiæ celebrentur, obtulit decem aureos dono: quæſitum eſt, poſt nuptias cōtractas diuortio facto, an ſumma donata repeti poſsit? Scæuola reſpondit, id quod ante nuptias donatum proponerentur, non poſſe deduci. *Planè admittitur replicatio propoſita, ſi in domo uiri donatio die nuptiarū ſit facta. Quæ diſtinctio approbatur l.6. C. de don. ante nupt. his uerbis:* Cùm in te ſimplicem donationem dicas factam eſſe die nuptiarum, & in ambiguum poſsit uenire, utrū à ſponſo, an à marito donatum ſit: diſtinguendum eſt, ut ſi in tua domo donum acceptū eſt, ante nuptias uideatur facta eſſe donatio: quòd ſi penes ſe dedit ſponſus, retrahi poſsit. uxor enim fuiſti. *Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm ante nuptias promiſſum eſſet, in tempus matrimonij collata ſit donatio. Hæc exceptio approbatur l.12. §. ſi ſponſus. ff. de don. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si ſponſus ſponſæ donauerit, in tempus matrimonij collata donatione: quamuis inter uirum & uxorem donatio non uidetur facta, & uerba orationis minus ſufficiant: tamen donationē dicendum eſt ad ſententiam orationis pertinere, ut ſi durauerit uolūtas uſq; ad mortem, ualeat donatio. *Concòrdat l.4. C. de donat. ante nupt. cuius uerba uide ſ. lib.11. cap.11. quæſt.4. reg.3. except.3. Planè hoc caſu nō ſimpliciter inutilis cenſetur donatio, ſed cauſa cognita. quod duplicationis loco notandum. Quæ duplicatio approbatur l.97. §. fin. ff. de uerb. obligat. his uerbis:* Si tibi nupſero, decem dare ſpondes: cauſa cognita denegandam actionem puto: nec ratò probabilis cauſa huiuſmodi ſtipulationis eſt. Item ſi uitā muliere eodem modo, non in dotem ſtipulatus eſt. *Tertia replicatio eſt: Niſi cùm ſponſus alicui rem dediſſet ſponſæ dandam, is poſt nuptias demum mulieri dederit. Hæc replicatio approbatur ſub conditione l.5. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si ſponſus ſponſæ donaturus tradiderit Titio, ut is ſponſæ daret, deinde Titius tradiderit poſt nuptias ſecutas: ſiquidem maritus eum interpoſuit, donationem nō ualere, quæ poſt contractas nuptias perficiuntur: ſi uerò mulier eum interpoſuit, iamdudum perfectam donationē, hoc eſt, ante nuptias: atq; ideo, quamuis contractis nuptijs Titius tradiderit, donationem ualere. *Planè replicatio propoſita cum ſuperiore proxima fundatur in iure antiquo, quo donationes non niſi re tradita perficiebantur: quod tamen ius poſtea ſublatum eſt, & conſtitutum, ut etiā ſine traditione uel ſola ſtipulatione, imò nudo conſenſu donatio perficiatur. de qua re dictum ſ. cap.2. excep 31. Cum itaq; cauſa ſeu ratio propoſitarum replicationum ſit ſublata, non ineptè quis dixerit & ipſas replicationes ſublatas eſſe iuxta uulgarem regulam, quæ eſt: Ceſſante cauſa, ceſſat effectus. Quarta replicatio eſt: Niſi cùm ante nuptias ſponſus ſponſæ rem alienam donaſſet, poſt nuptias permutatione facta ſuam dederit. Hæc replicatio reprobatur l.36. §. fin. ff. d. tit. cuius uerba infrà proponentur except.25.*

II. EXCEPTIO: *Niſi poſt ſolutum matrimonium donauit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit. eiusq; exemplum proponitur l.4. in fine. C. de donat. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ʃ. except.39. in princ. Verùm eius replicatio prima hæc eſt: Niſi diuortium non ſit legitimum. Quæ replicatio approbatur l.35. ff. eod. tit. his uerbis:* Si non ſecundum legitimam obſeruationem diuortium factum ſit, donationes poſt tale diuortium factæ nullius momenti ſunt, cū non uideatur ſolutum matrimonium. *Secunda replicatio eſt: Niſi diuortium ſit ſimulatū. Hæc replicatio approbatur l.64. ff. eod. tit. his uerbis:* Vir mulieri diuortio facto quædam idcirco dederat, ut ad ſe reuerteretur: mulier reuerſa erat, deinde diuortiū fecerat. Trebatius inter Terentiā & Mecœnatem reſpondit, ſi uerum diuortium fuiſſet, ratam eſſe donationem: ſi ſimulatū, contrà. Sed uerum eſt quod Proculus & Cæcilius putant, tunc uerum eſſe diuortium, & ualere donationē diuortij cauſa, ſi aliæ nuptiæ inſecutæ ſint, aut tam longo tēpore uidua fuiſſet, ut dubium non foret, alterum eſſe matrimoniū: aliàs nec donationem ullius eſſe momenti futuram. *Concordat l.32. §. ſi mulier. ff. eod. tit. his uerbis:* Si mulier & maritus diu ſeorſim habitauerint, ſed honorē inuicem matrimonio habeant, quod ſcimus interdum & inter conſulares perſonas ſubſecutum: puto donationes nō ualere, quaſi durauerint nuptiæ: nō enim coitus matrimonium facit, ſed maritalis affectio. Si tamen donator prior deceſſerit, tunc donatio ualebit.

III. EXCEPTIO: *Niſi donatio facta ſit antequam mulier in domum mariti deduceretur, uel tabulæ dotis ſignarentur. Hæc exceptio reprobatur l.66. in prin. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Seia Sempronio, cùm certa die eſſet nuptura, antequam domum deduceretur, tabulæque dotis ſignarentur, donauit tot aureos: quæro, an ea donatio rata ſit? Scæuola, non attinuiſſe tempus, an antequam domum deduceretur, donatio facta eſſet, aut tabularum conſignatarum, quæ plerunque & poſt contractum matrimonium fierent, inquirere exprimit. Itaq; niſi ante matrimonium contractum, quod de conſenſu

ſenſu

ſenſu intelligitur, donatio facta eſſet, non ualere, &c. *Reliqua huius legis uerba uide ĩ. except. 1. repl. 1.*

IIII. EXCEPTIO: *Niſi matrimonium non conſiſtat, uel nullum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 3. §. uideamus. ff. de donat. inter uir. & ux. his uerbis:* Videamus inter quos ſint prohibitæ donationes. Et quidem, ſi matrimonium legibus & moribus cõſtat, donatio nõ ualebit: ſed ſi aliquod impedimentum interueniat, ne ſit omnino matrimonium, ualebit donatio. Ergo ſi ſenatoris filia libertino cõtra ſenatuſconſultum nupſerit, uel prouincialis mulier ei qui ibi moratur cõtra mandata, ualebit donatio: quia nuptiæ non ſunt. Sed fas non eſt eas donationes ratas eſſe, ne melior cõditio ſit eorum qui deliquerunt. Diuus tamẽ Seuerus in liberta Pontij Paulini ſenatoris contrà ſtatuit: quia non erat affectione uxoris habita, ſed magis concubinæ. *Ait Iuriſconſultus:* Sed fas non eſt eas donationes ratas eſſe, ne melior conditio ſit eorum qui deliquerunt. *Ex his uerbis conſtat, exceptionem propoſitam ſtricto quidem iure ſubſiſtere, æquitatis autem ratione nequaquam: quod replicationis loco notandum. Cui concordat l. 32. §. fin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si ſenator libertinam deſponderit, uel tutor pupillam, uel quis alius ex his qui matrimonium copulare prohibentur, & duxerit, an donatio quaſi in ſponſalibus facta ualeat? & putat Vlpianus, etiam ſponſalia improbanda, & quaſi ab indignis ea quæ donata ſunt, ablata fiſco uindicari. *Quod autem ait Iuriſconſultus,* Quaſi in ſponſalibus facta: *hoc quorſum pertineat, dicetur paulò inferius dupl. 2. Concordat replicationi propoſitæ l. 7. C. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si ex uoluntate patris tui filio tutoris nupta es, collata in maritum donatio ipſo iure irrita eſt: ſed ſi matrimoniũ iure non ualuit, licet ipſo iure donatio tenuerit: quia tamẽ indigna perſona eius fuit, qui nec maritus poteſt dici, utiles actiones ſuper reuocandis his tibi competunt. *Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi quis eam quæ nondum uiripotẽs eſt, in uxorem duxerit. hoc enim caſu, quãuis matrimonium non conſiſtat, tamen donatio etiam æquitatis ratione nõ infirmatur. Quæ duplicatio approbatur l. 65. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Quod uir ei quæ nondũ uiripotens nupſerat donauerit, ratum futurum exiſtimo. *Concordat l. 32. §. ſi quis ſpõſam. ff. eod. tt. his uerbis:* Si quis ſponſam habuit, deinde eandem uxorem, cùm non liceret: an donationes quaſi in ſponſalibus factæ ualeant, uideamus? Et Iulianus tractat hanc quæſtionem in minore duodecim annis, ſi in domum mariti, quaſi immatura ſit deducta. ait enim hanc ſpõſam eſſe, etſi uxor nõ ſit. Sed eſt uerius quod Labeoni uidetur, & à nobis & à Papiniano libro decimo Quæſtionum probatũ eſt, ut ſi quidem præceſſerint ſponſalia, durent, quamuis eam uxorẽ eſſe putauit qui duxit: ſi uerò non præceſſerint, neq; ſponſalia eſſe, quæ non fuerunt: neq; nuptias, quòd nuptiæ eſſe non potuerunt. Ideoq; ſi ſponſalia anteceſſerunt, ualet donatio: ſi minus, nulla eſt: quia non quaſi ad extraneam, ſed quaſi ad uxorem fecit: & ideo nec orario locum habebit. Sed ſi ſenator, &c. *Reliqua uerba uide paulò ſuperius eadem replicatione in prin. Ait Iuriſconſultus:* Si minus, nulla eſt. *Hiſce uerbis aduerſus propoſitam duplicationem triplicatio continetur, hæc ſcilicet: Niſi cũ tanquam uxori donatum eſſet, ſponſalia nulla præceſſerint. Secunda duplicatio eſt: Niſi non uxoris, ſed concubinæ loco habeat quis eam, cui donat. hoc enim caſu donatio nec æquitatis ratione infirmatur. Quæ duplicatio approbatur l. 3. §. uideamus, in fine. ff. de donationibus inter uirum & uxorem. cuius uerba uide paulò ſuperius ead. except. in prin. Huius duplicationis triplicatio prima hæc eſt: Niſi miles concubinæ ſuæ donauerit. Hæc triplicatio approbatur l. 3. C. eod. tt. his uerbis:* Si ancillam numis tuis comparatam eſſe Præſidi prouinciæ probaueris, donationisq; cauſa focariæ tuæ nomine inſtrumentum donationis eſſe conſcriptũ, eam tibi reſtitui iubebit. nam licet ceſſante iure matrimonij donatio perfici potuerit, milites tamen meos à focarijs ſuis hac ratione fictisq; adulationibus ſpoliari nolo. *Secunda triplicatio uidetur eſſe: Niſi poſtea eã duxerit in uxorem. Hæc triplicatio reprobatur l. 32. in prin. ff. de donationibus, his uerbis:* Donationes in concubinam collatas, non poſſe reuocari cõuenit: nec ſi matrimonium inter eoſdem poſtea fuerit contractũ, ad irritum recidere poteſt, quod antè iure ualuit. An autem maritalis honor & affectio pridem præceſſerit, perſonis comparatis uitæque coniũctione conſiderata perpendendum eſſe Papinianus reſpondit. neq; enim tabulas facere matrimonium.

V. EXCEPTIO: *Niſi alius quàm maritus uel uxor coniugi donauerit. Hæc exceptio per ſe quidem uera eſt, ſed habet ſuas etiam replicationes, quarum prima hæc eſt: Niſi is qui in poteſtate eſt mariti, donet uxori: uel cõtrà, qui in poteſtate eſt uxoris, donet marito. hoc enim caſu nihilominus donatio inutilis eſt. Quæ replicatio approbatur l. 3. §. qui in eiuſdem ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Verbum poteſtatis non ſolùm ad liberos trahimus, uerùm etiam ad ſeruos. nam magis eſt, ut hi quoque qui aliquo iuri ſubiecti ſunt, marito donare non poſsint. *Quod dictum eſt de ijs qui ſunt in poteſtate mariti, idem etiam de ijs qui ſunt in poteſtate uxoris dicitur d. l. 3. §. ab*

uxor. his uerbis: Ab uxoris nuruſúe parte prohibitum eſt donari uiro uel genero. Concordat l.5.§.generaliter.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.except.31. Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi filiusfamiliâs de caſtrenſi peculio matri ſuæ donet, uel uxori patris. Quæ duplicatio appprobatur d.l.3.§. quare etſi, his uerbis: Si filius uel priuignus, uel quiuis alius poteſtati mariti ſubiectus, do caſtrenſi ſuo peculio donauerit, non erit irrita donatio. Secunda duplicatio eſt: Niſi ſeruum mariti, in quo alius habet uſumfructum, donet uxori ex eo peculio, quod ad maritum non pertinet. Hæc duplicatio reprobatur l.3.§.ſi ſeruus.ff.de donat.inter uirum & uxorem. Tertia duplicatio eſt: Niſi liber homo marito bona fide ſeruiens, uxori eius donet. Hæc duplicatio approbatur d.§.ſi ſeruus, his uerbis: Si ſeruus meus, cuius uſusfructus alienus eſt, donet uxori meæ ex eo peculio quod ad me non pertinebat, uel liber homo bona fide mihi ſeruiens: an ualeat donatio, quæritur? Et in libera quidem perſona utcunq; admitti poteſt donatio: cæteræ enim perſonæ alienationem peculij ut donent, non habent. Quarta duplicatio eſt: Niſi ſeruus marito cum alio ſit communis. Hæc duplicatio reprobatur ita, ut pro mariti parte inutilis ſit donatio. l.38.in prin.ff.eod.tt. de quo J.except.26. Hæc de prima replicatione, eiusq; duplicationibus ſint dicta. Secunda replicatio eſt: Niſi is in cuius poteſtate eſt maritus, uxori donet: uel contrà, is in cuius poteſtate eſt uxor, donet marito. Hæc replicatio approbatur l.5.§.generaliter.ff.de donat.inter uir.& uxor. cuius uerba proponentur inferius except.31. Concordat l.3.§.ab uxoris.ff.eod.tt. cuius uerba propoſita ſunt ſ.repl prox. in prin. item concordat l.5.C.eod.tt.his uerbis: Si, ut proponis, pater tuus in cuius poteſtate fuiſti, marito tuo genero ſuo inſtrumentum debitoris donationis cauſa dedit, isq; uita functus eſt, ac poſtea à marito diuertiſti, quod geſtum eſt non ualet. Tertia replicatio eſt: Niſi is qui in eiuſdem eſt poteſtate, in cuius maritus uel uxor eſt, marito uel uxori donauerit. Hæc replicatio approbatur l.3.§.qui in eiuſdem.ff de don.inter uir.& uxor. his uerbis: Qui in eiuſdem poteſtate ſunt, prohibentur ſibi donare: utputa frater mariti, qui eſt in poteſtate ſoceri. Verbum poteſtatis, &c. Reliqua uerba uide paulò ſuperius repl.1.in prin. Concordat item d.l.3.§. probibetur, his uerbis: Prohibetur uxori & nurui donare etiam is qui eſt in ſoceri poteſtate, ſi modò maritus ſit in patris poteſtate. Concordat item d.l.3.§.ab uxoris.cuius uerba uide ſ.repl.1.in prin. Hæc de tribus propoſitæ exceptionis replicationibus ſpecialiter ſint dicta. Harum replicationum duæ potiſsimùm ſunt duplicationes generales, quarum prima hæc eſt: Niſi alter in alterius poteſtate non ſit. tunc enim, quamuis pater ſit uel frater, &c. nihilominus rectè donat. Quæ duplicatio approbatur l.3.§.ſed & his, in fine.ff.de donat. inter uir. & uxor. cuius uerba inferius proponentur except. prox. Huius duplicationis exemplum primũ proponitur l.3.§.ſocrui.ff. eod.tt. his uerbis: Socrui à nuru, uel contrà donari non eſt prohibitum: quia hic ius poteſtatis non uertitur. Aliud exemplum proponitur l.23.C.eod.tt.his uerbis: Si te in uacuam poſſeſsionem prædij ſocrus tua titulo donationis ante matrimonium uel poſt induxit, ad reſcindendam donationem pœnitentia nihil proficit. Concordat l.12.C.de donationibus ante nuptias, his uerbis: Si mater ueſtra filiæ ſuæ ſponſo uel marito prædia ſine ulla repetendi lege donauit, & eum in uacuam poſſeſsionem induxit, nuptijs diuortio ſolutis perfecta, non diſſoluitur donatio. Ait Imperator: Et eum in uacuam poſſeſsionem induxit. Hoc iure nouo non requiritur, quo etiam ſine traditione perficitur donatio. de qua re uide ſ. cap.2.except.33.in prin. Tertium propoſitæ duplicationis exemplum proponitur l.60.in prin.ff.de donationibus inter uirum & uxorem, his uerbis: Vitricus & priuignus inuicẽ ſibi donare prætextu matrimonij non prohibentur. Quartum exemplum proponitur l.38.in fine.ff.eod.tt. cuius uerba J. proponentur except. 26. Hæc de prima duplicatione generali. Altera duplicatio generalis eſt hæc: Niſi à marito uel uxore facta donatio ualeret: tunc enim ab alijs qui alioquin ratione poteſtatis donare prohibentur, donatio facta debet ualere. Quæ duplicatio approbatur l.26.§.fin.C.de donationibus inter uirum & uxorem, his uerbis: Ex quibus cauſis inter uirum & uxorem cõceſſæ ſunt donationes, ex ijſdem & inter ſocerum & generum, nurumúe cõceſſas Neratius ait. Ergo & ſocer genero mortis uel diuortij cauſa, & gener ſocero mortis ſuæ uel diuortij cauſa rectè donabit. Concordat l.4. C.eod.tt.cuius uerba uide J.except.19.in prin. Poſtremò, præter prædictas tres replicationes, quarta quoq; propoſitæ exceptionis replicatio eſt talis: Niſi alius nomine mariti uel uxoris, aut marito uel uxore iubente alterutri donet. nam nec hoc caſu donatio ualet, quamuis ab alio facta. Quæ replicatio approbatur l.3.§.non tantùm autem.ff.de donationibus inter uirum & uxorem, his uerbis: Non tantùm autem per ſe maritus & uxor, cæteræque perſonæ donare non poſſunt, ſed nec per alios. Concordat l.5.§.generaliter.ff.eod.tt.cuius uerba uide J.except.31. Propoſitæ replicationis exemplum eſt: Si mariti debitor eo delegante uel iubente uxori ſoluerit. de quo J.item.ſi maritus donaturũ ſibi uxori donare iuſſerit. de quo J.except.7.repl.1.

Duplicationes generales.

VI. EXCEPTIO: Niſi alij quàm marito uel uxori donatũ ſit. Hæc exceptio & ipſo iure ſubſiſtit, & eaſdem quas ſuperior proxima recipit replicationes & duplicationes. Eſt igitur prima propoſitæ exceptionis replicatio: Niſi ei qui in poteſtate eſt

mariti,

mariti, uxor donet: uel contrà, ei qui eſt in poteſtate uxoris, à marito donetur. Hæc replicatio approbatur l.3.§.ſed & his.ff.de donat.inter uir.& uxor.his uerbis: Sed & his qui ſunt in eorum poteſtate, ſi fuerit donatũ, uel in quorum ſunt poteſtate, non ualebit donatio: ſi modò uir & ſocer in eiuſdem ſunt poteſtate, uel uir in ſoceri. Cæterùm ſi in alia familia eſt maritus, neq; ſocero, neq; ei qui in eius eſt poteſtate, neq; ei in cuius eſt, donatione inter dictum eſt. *Ait Iuriſconſultus:*Si modò uir & ſocer in eiuſdem ſunt poteſtate, &c. *Pertinent hæc ad except. prox. duplicationem generalem primam. Propoſitæ replicationi cõcordat l.19.ff eod. tt.cuius uerba uide ſ.cap.prox.quæſt.4.reg.6.Sed & huius proponitur exemplum l.58.§.fin. ff. eod.tt.his uerbis:* Filius rebus matris interueniente ſolitus, pecunia matris, cõſentiẽte ipſa, mancipia & res mercatus, emptionum inſtrumenta ſuo nomine confecit, deceſsit in patris poteſtate: quæſitum eſt, an mater cum marito ſuo experiri, & qua actione uti poſſit? Scæuola reſpondit: Si mater obligatum filium in ea pecunia uoluit eſſe, intra annum, quàm filius deceſsit, de peculio cum patre, in cuius poteſtate fuiſſe proponatur, actionem habere: ſi donauit, reperi poſſe quanto locupletior ex ea donatione pater factus eſſet. *Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi mater filio in caſtra eunti donauerit. Quæ duplicatio approbatur l.3. §. qui in eiuſdem. ibi: ſecundum hæc. ff.eod.tt. his uerbis:* Si mater filio qui in poteſtate patris eſt donet, nullius momenti erit donatio, quia patri quæritur. Sed ſi in caſtra eunti filio dedit, uidetur ualere, quia filio quæritur, & eſt caſtrenſis peculij. *Secunda duplicatio eſt: Niſi in mariti poteſtate non ſit filius. Hæc duplicatio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ.except.prox. dupl. gener.1.& ſecundum hanc interpretantur l.19. C. de donat.inter uir.& uxor.cuius hæc ſunt uerba:* Si conſtante matrimonio tibi mater domum tradidit, hæc in tuis bonis fecit. *Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ei in cuius poteſtate eſt maritus, uxor donet: uel contrà maritus donet ei, in cuius poteſtate eſt uxor. Et hæc replicatio approbatur l.3.§.ſed & his.ff.de donat. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ſ.repl 1.in prin. Ceſſante ergo patria poteſtate, & in hoc caſu ualet donatio. Vnde ſi uxor matri mariti donet, ualet. d.l.3.§. ſocrui. cuius uerba uide ſ.exc prox.dupl.gener.1. Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes & duplicationes uide ſ.except prox. Nam & ad hanc exceptionem pertinent quæ ibi ſunt dicta.*

VII. EXCEPTIO: *Niſi non inter maritum & uxorem, ſed inter alios facta ſit donatio. Et hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, recipitq; replicationem hanc: Niſi ij qui maritum & uxorem in ſua poteſtate habent, uel qui eorum iuri ſubiecti ſunt, ſibi inuicem donent. Quæ replicatio approbatur l.2. C.de donat.inter uir.& uxor.his uerbis:* Nec inter eas quidem perſonas, quarum iuri ſubiecti ſunt uir & uxor, quiue in eorum poteſtate ſunt, donationes iure ciuili fieri poſſunt. *Concordat l.5.§.generaliter.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.except.31.Planè et huius replicationis eædẽ ſunt duplicationes, quæ propoſitæ ſunt: ſ.exc.5.in fin.*

VIII. EXCEPTIO: *Niſi Imperator Auguſtæ, uel cõtrà illa huic donauerit. Hæc exceptio approbatur l.26.C.de donat.inter uir.& uxor.his uerbis:* Donationes quas diuus Imperator in piiſsimam reginã ſuam coniugem, uel illa in ſereniſsimum maritum contulerit, illicò ualere ſancimus, & pleniſsimam habere firmitatem, utpote Imperialibus cõtractibus legis uicem obtinentibus, minimeq; opitulatione quadam extrinſecus egentibus.

IX. EXCEPTIO: *Niſi donans non fiat pauperior, uel accipiens locupletior. Hæc exceptio approbatur l.5.§.ubicunq; igitur.ff.de don.inter uir. & uxor. his uerbis:* Vbicunq; non deminuit de facultatibus ſuis qui donauit, uel etiam ſi deminuat, locupletior tamen non fit qui accepit, donatio ualet. *Concordat l.25.ff.eod. tt.his uerbis:* Ius conſtitutum ad eas donationes pertinet, ex quibus & locupletior mulier, & pauperior maritus in ſuis rebus fit. *Sed & propoſitæ exceptionis, quartum ad primam eius partem attinet, exemplũ proponitur l.5.§.ſi maritus.ff.de don.inter uir.& uxor.his uerbis:* Si maritus hæres inſtitutus repudiat hæreditatẽ donationis cauſa, Iulian.ſcripſit lib.17 Dig. donationem ualere. neq; enim pauperiorẽ fieri, qui non adquirat, ſed qui de patrimonio ſuo depoſuerit. Repudiatio autem mariti mulieri prodeſt, ſi uel ſubſtituta mulier ſit, uel etiã ab inteſtato hæres futura: ſimili modo, etſi legatum repudiet, placet nobis ualere donationem, ſi mulier ſubſtituta ſit in legato, uel etiamſi proponas eam hæredem inſtitutam. *Aliud exemplum proponitur l. 31.§.quod legaturus. ff. eod. tt. his uerbis:* Quod legaturus mihi, aut hęreditatis nomine relicturus es, potes rogatus à me uxori meæ relinquere. & non uidebitur ea eſſe donatio qa nihil ex bonis meis deminuitur: in quo maximè maiores donanti ſuccurriſſe Proculus ait, ne amore alterius alter deſpoliaretur, neúe quaſi inter maleuolos alter locupletior fieret. *Tertium exemplum eſt: Si maritus rem alienã, non ſuam donauerit. Quod proponitur l.25.ff.eod.tt.cuius uerba uide ſ.lib.22.cap.6 pro donato, except.2.repl.4. Planè exceptio propoſita nõ habet locum, ſi maritus cũ qui ei donaturus erat, uxori donare iuſſerit. quod loco replicationis notandum. Quæ replicatio approbatur l 3.§.fin.cũ lege ſequente.ff.de donat.inter uir.et uxor.his uerbis* Iulianus lib.17. Digeſt. ait: Si donaturũ mihi iuſſero

uxori meę dare, nullius eſſe momenti: perinde enim babendum, atq; ſi ego acceptā rem meam factam uxori meæ dediſſem: quæ ſententia uera eſt. Idemq; eſt, etſi mortia cauſa traditurum mihi iuſſerim uxori tradere: nec refert conualuerit donator, an mortuus ſit: neque exiſtimandum eſt, ſi dixerimus ualere donationem, non fieri me pauperiorem: quia ſiue conualueric donator, ei condictione tenebor: ſiue mortuus fuerit, rem quam habiturus eram in bonis meis, deſioam propter donatiooem habere. *Concordat l.56.ff.eod.tt.bis uerbis:* Si quod mihi mortis cauſa donare quis uellet, ego purè uxori donare uelim, non ualet quod uxori iubeo dari: quia illo conualeſcente, condictione teneor: mortuo aūt, nihilominus pauperior ſum. oon enim habeo, quod habicurua eſſem. *Hæc de priore propoſitæ exceptionis parte dicta ſuut. Poſterioris partis exemplum primum eſt: Si ſepulturæ cauſa maritus uxori donet. Quod exemplum proponitur l.5.§.cōceſſa.ff.de don. inter uir. & uxor. de quo J.except.18. Aliud propoſitæ exceptionis exemplū proponitur l.5.§. Marcellus. ff.eod.tt.bis uerbis:* Marcellus lib. 7. Dig quærit, ſi mulier à marito acceptam pecuoiam in ſportulas pro cognato ſuo ordini erogauerit, an donatio ualeat? & ait ualere, nec uideri locupletiorem mulierem factam, quamuis mutuam pecuniā eſſet accepturà, & pro adfine erogatura. *Eſt inſuper propoſitæ exceptionis exemplum, ſi cùm uxor pecunia ſibi à marito doaata quid emiſſet, illud perierit: puta ſeruus emptus deceſſerit, &c. Quod exemplum proponitur l.28.§.ſi ex decem.ff.eod.tt.de quo cum alijs ſimilib. J.dicetur cap.9.queſt.4.reg.1.*

X. EXCEPTIO: *Niſi mortis cauſa donatum ſit. Hæc exceptio approbatur l.9.§.fin.cū lege ſequente.ff.de donat.inter uir.& uxor.bis uerbis:* Inter uirum & uxorem mortis cauſa donationes receptę ſunt: quia io hoc tempus excurric donationia euentus, quo uir & uxor eſſe deſinunt. *Huius exceptionis replicatio prima uidetur eſſe: Niſi nō ob iuſtum mortis metum maritus uxori donauerit. Hæc exceptio reprobatur l.43.ff.de mortis cauſa don.bis uerbis:* Fulcinius inter uirum & uxorem mortis cauſa donationem ita fieri putabat, ſi donator iuſtiſaimū mortis metum habeat. Netatius ſufficere exiſtimationem donantis hanc eſſe, ut moriturum ſe pucet, quam iuſtè oécne ſuſceperic, non eſſe quętendū: quod magis intuendū eſt. *Secūda replicatio eſt: Niſi nō uir, ſed ſocer nurui uel genero mortis cauſa donauerit. Hæc replicatio approbatur l.51.in prin.ff.de donat.inter uir. & uxor. bis uerbis:* Mortis ſuæ cauſa genero uel nurui ſocerum fruſtra donare conuenit: quia mortuo ſocero noptiæ non ſoluūtur: nec intereſt, an pater filium uel filiam exhæredauerit: ſed diuortij ſpecies ea ratione diuerſa eſt. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi non ſuæ, ſed filij ſui mortis cauſa ſocer nurui donet. Quæ duplicatio approbatur l.11.ff.de mortis cauſa donationib. bis uerbis:* Mortis cauſa filij ſui donare pater rectè poterit nurui, etiā conſtante matrimonio filij. *Concordat l.26.§.fin. ff.de don.inter uir.& uxor. cuius uerba uide ś. eod. cap.except.5.dupl.generali 2. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ita ſit donatū mortis cauſa, ut res ſtatim fiant accipientis. Hæc replicatio reprobatur l.11.§.1.ff.de donat.inter uirum et uxor.bis uerbis:* Quod dicitur mortis cauſa donationem inter uirum & uxorem ualere, ita uerum eſt, ut nō ſolùm ea dooatio ualeat ſecundum Iulianum, quæ boc aoimo fit, ut tuoc demū res fiant oxoris uel mariti, cùm mora inſequatuc: ſed omnis mortis cauſa donario. Quando itaq; nō retrò agitur donatio, emergūt uitia, ut Marcellus animaduertit, in ſpecie huioſmodi, &c. *Cætera uide J.repl.8.cum ſequētib. Quarta replicatio eſt: Niſi donator ſeruum donatum poſtea cum libertate heredē inſtituerit. Hæc replicatio reprobatur ſub conditione l.22.in fine.ff.eod.tt.cuius uerba uide ś. cap.5. queſt. 6.reg.2. Quinta replicatio eſt: Niſi uxor donataria poſtea diuerterit. Hæc replicatio approbatur l.11.§. pen.ff.de don.inter uirū & uxor.bis uerbis:* Si maritus uxori donauerit mortia cauſa, eaq; diuerterit, an diſſoluatuc donatio? Iulianus ſcripſit, infirmari donationem, nec eam in peodenti eſſe. *Sed et plura de hac replicatione uide J except.39.repl.17. Sexta replicatio eſt: Niſi donatarius maritus uiua donatrice deceſſerit. Hæc replicatio approbatur l.52.§.fin ff.eod.tt.bis uerbis:* Vxor uiro fructum fundi ab hęrede ſuo dari, et ſi datus nō fuiſſet, certā pecuniā mortia cauſa promitti curanit: defuncto uiro uiua muliere ſtipulatio ſoluitur, ut traditio quæ mandāte uxore mortis caoſa facta eſt. nam quo caſu inter exteros condictio naſcitur, ioter maritos nihil agitur. *Plura de replicatione propoſita uide ś.cap.6.except.16. Septima replicatio eſt: Niſi res ei qui à muliere ad eam accipiendā interpoſitus erat tradita, nullo temporis momento eius fuerit facta. Hæc replicatio approbatuc l.11.§.idē Marcellus.ibi: quia debebat.ff.de donat. inter uirum et uxorem. cuius uerba paulò J.repl.9.proponentur. Ratio autem propoſitæ replicationis eſt, quòd donatio traditione olim perficiebatur, eaq; inutili exiſtente, nec donatio utilis eſſe poterat. Cùm autem hodie etiam ſine traditione perficiatur donatio, ut oſtenſum ś.cap.2.except. 33.in prin. & ita ratio propoſitæ replicationis ſit ſublata: ipſam quoq; replicationem cum replicationibus ſequentibus, quæ ex hac pendēt, ſublatam eſſe credendum eſt. Octaua replicatio eſt: Niſi is cui res donata traditur, ſui iuris non ſit. hoc enim caſu res tradita accipientis non ſit, & ob id traditio ac donatio non ualet. Quæ replicatio ſub-*

ſiſtit

ſiſtit ratione replicationis præcedentis, uerùm eius duplicatio hæc eſt:Niſi tempore mortis donatoris ſui iuris inueniatur . Quæ duplicatio approbatur d. l.11. §. maritus , his uerbis: Maritus uxori mortis cauſa donatum uoluit, interpoſuit mulier filiumfamiliâs,qui à marito acciperet,eiq́; traderet: deinde cùm moritur maritus paterfamiliâs inuentus,an ualeat traditio?& ait Marcellus,conſequens eſſe dici traditionem ualere , quia ſui iuris effectus ſit eo tempore ad quod traditio redigitur:id eſt, cùm maritus moriebatur.Idem ait:Placuiſſe ſcio Sabinianis,ſi filiæfamiliâs uxori maritus tradiderit,donationem eius cum omni ſuo emolumento fieri,ſi uiuo adhuc marito ſui iuris effecta fuerit . quod & Iulianus libro 17.Digeſt.probat.Proinde etſi uxor marito filiofamiliâs mortis cauſa tradat,& is ſui iuris effectus ſit , ſine dubio dicemus ipſius fieri. Conſequenter Scæuola apud Marcellum notat , ſi interpoſuerit ſeruum mulier , ut ei tradatur mortis cauſa,iſque adhuc ſeruus dederit mulieri,deinde mortis tempore liber inueniatur,tantundem eſſe dicendum. *Nona replicatio eſt: Niſi interpoſitus , qui rem donatam à marito accepit , & uxori tradidit , uiuo donatore deceſſerit. Hæc replicatio approbatur d.l.11.§.idem Marcellus, his uerbis:* Marcellus tractat,ſi is qui interpoſitus eſt,poſtquàm dederit mulieri , deceſſerit uiuo adhuc donatore , donationem euaneſcere : quia debebat aliquo momento interpoſito eius fieri , & ſic ad mulierem tranſire. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi à donatore , non à donatrice fuerit interpoſitus. Quæ duplicatio approbatur d.§.idem Marcellus, his uerbis:* Quod ita procedit, ſi ea cui donabatur,eum interpoſuit, non is qui donabat:porrò ſi à marito eſt interpoſitus, res ipſius ſtatim facta eſt : et ſi ante mortem mariti tradiderit & deceſſerit,traditio eius egit aliquid : ut tamen hæc traditio pendeat , donec mors conſequatur. *Decima replicatio eſt : Niſi interpoſitus qui rem donatam accepit , poſt mortem demum donatoris rem dederit. Hæc replicatio approbatur ſub conditione d.l.11.§.ſi uxor, his uerbis:* Si uxor rem Titio dederit , ut is marito mortis cauſa traderet,eaq́; defuncta inuitis hęredibus eius Titius marito dederit : intereſt, utrum à muliere ſit interpoſitus Titius , an uerò à marito cui donabatur: ſi à muliere interpoſitus eſt,obligabit ſe condictione , ſi marito tradiderit : ſi autem à marito ſit interpoſitus , mortua muliere , confeſtim fundus efficietur eius, quem maritus interpoſuit,& actionem ipſe maritus cum eo habebit. *Plures propoſitæ exceptionis replicationes uide ȷ.except.19.*

XI. EXCEPTIO:*Niſi diuortij cauſa donatum ſit. Hæc exceptio approbatur l.12. §. fin. ff. de donationibus inter uirum & uxorem,his uerbis.* Iulianus ait,ſi diuortij cauſa facta ſit donatio, ualere. *Concordat l.60.cum ſequentibus.ff.eod.tit. his uerbis:* Diuortij cauſa donationes inter uirum & uxorem conceſſæ ſunt.ſępe enim euenit,ut propter ſacerdotiũ,uel ſterilitatem,uel ſenectutẽ,aut ualetudinẽ,aut militiam ſatis commodè retineri matrimoniũ nõ poſſit: & ideo bona gratia matrimoniũ diſſoluitur. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt:Niſi diuortium nõ ſtatim ſequatur donationẽ. Hæc replicatio approbatur l.12.ff. eod. tit. his uerbis:* Quæ tamen ſub ipſo diuortij tempore, nõ quę ex cogitatione quandoq; futuri diuortij fiat. *Secunda replicatio eſt: Niſi mors alterutrius ſtatim donationem ſequatur. Quæ replicatio approbatur l.13.in prin.ff.eod.tit.his uerbis:* Sed ſi mors ſit inſecuta, non uideri factas res mulieris: quia donatio in alium caſum facta eſt.

XII. EXCEPTIO: *Niſi in alimenta uxori maritus annuum uel menſtruum præſtet. Hæc exceptio approbatur l.mutus.73.§.manente.ff.de iure dotium,his uerbis:* Manente matrimonio nõ perditura uxori ob has cauſas dos reddi poteſt,ut ſe ſuosq́; alat,ut fundum idoneum emat,ut in exilium uel in inſulam relegato parenti præſtet alimoniam , aut ut egentem uirum,fratrem ſororemuè ſuſtineat. *Concordat l.21.§.fin.ff.de donat.inter uirum & uxor.his uerbis:* Si conuenerit,ut ſe mulier paſceret,ſuosq́; homines,& idcirco paſſus eſt eam dote ſua frui,ut ſe ſuosq́; aleret,expeditum erit : puto enim non poſſe ab ea peti quaſi donatum , quod compenſandũ eſt. *Item concordat l.31.§.antepenult.ibi: ſed ſi impenſas.ff.de donat.inter uir.& uxorem. cuius uerba uide ȷ. except. 21. Concordat item l.10. C eod.tit.his uerbis:* Sicut ceſſat petitio quantitatis,quam de ſuo maritus uxori in menſes ſingulos, uel in annos ſingulos,proprij uſus eius gratia promittit:ita & ex ea cauſa numis ſolutis erogatisq́;,non dari repetitionem, manifeſtum eſt. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur , ſimul & prima eius replicatio introducitur,talis ſcilicet:Niſi res nondum fuerit tradita. Quæ replicatio iure quidem antiquo ſubſiſtit , iure autem nouo uidetur eſſe ſublata ſecundum ea quæ dicta ſunt ȷ.cap.2. except. 31. in prin. Concordat huic exceptioni & replicationi l.28.§.fin.ff.eod.tit.his uerbis:* Illud rectè dictum. Celſus ait,ſi dotis uſuras annuas uxor ſtipulata ſit , licet ei non debeantur : quia tamen quaſi de annuo conuenerit , peti quidem dotis iudicio non poſſunt, compenſari autem poſſunt. Idem ergo dicemus in qualibet pactione annui nomine facta. *Concordat deniq; l.33.in prin.ff.eod.tit. cuius uerba uide ȷ. except.19. repl.18.*

Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi alio modo uxor poſſeßionem rei ſit nacta, ut per exceptionem ſe defendat. Hæc duplicatio reprobatur exemplo l.22.ff. de pactis dotalibus, his uerbis: Quidam fundum dotis cauſa ab uxore ſua acceperat, interque eos conuenerat, ut mercedes eius fundi uir uxori annui nomine daret: deinde eum fundum uir matri mulieris certa penſione colendum locauerat, eaq́; cum mercedes eius fundi deberet, deceſſerat, & filiam ſuam ſolam reliquerat hæredem, & diuortium factum erat. Vir deinde petebat à muliere mercedes, quas mater debuerat. Placuit exceptionem mulieri dari non debere, ac ſi inter ſe & uirum non conueniſſet, ut hę mercedes ſibi alimentorum nomine darentur, cùm futurum ſit ut quodammodo donationes inter uirum & uxorem confirmentur. Nam quod annui nomine datur, ſpecies donationis eſt. *Altera duplicatio eſt: Niſi maritus in uita donationem non reuocauerit. quæ duplicatio approbatur ȷ.except.39. repl.18. Sed & tollitur replicatio propoſita iure nouo. de quo d.replicat.18. in fine dicetur. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi aliquid ex eo quod annui nomine datum eſt, ſuperſit. hoc enim quod ſupereſt reuocabitur. Quæ replicatio approbatur, ſimul & diſtinguitur l.15.in prin.ff. eod.tt. his uerbis:* Ex annuo uel menſtruo, quod uxori maritus præſtat, tunc quod ſupereſt reuocabitur, ſi ſatis immodicum ſit, id eſt, ſupra uires dotis. *Propoſitæ replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi id quod ſupereſt, uires dotis non excedat. tunc enim reuocari non poteſt. Quæ duplicatio ex uerbis iam propoſitis elicitur. Secunda eius duplicatio eſt: Niſi uxor de ſuo, aut ex pecunia mutuata impendit. tunc enim quod poſtea à marito annui nomine accepit, non tanquam ſuperſit reuocabitur. Quæ duplicatio approbatur l.28.§.illud conſtat. ff.de donat.inter uir. & uxorem, his uerbis:* Illud conſtat, ſi antequam à uiro annuum acciperet mulier, ipſa de ſuo, aut etiam mutuata impendit, uideri iam tantùm ex annuo conſumptum. *Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi non maritus uxori, ſed contrà uxor marito annuum præſtet. Quæ replicatio approbatur l.33. §. ſi uxor. ff. de donat. inter uirum & uxorem, his uerbis:* Si uxor marito annuum uerſa uice præſtiterit, reſtituetur ei hoc, & poterit uindicare id quod extat: credo poterit & condicere in quantum locupletior factus eſt: quia non ut ſolenne eſt annuum, quod maritus uxori pendit, & quod uxor marito præſtat: imò incongruens eſt, & contra ſexus naturam. *Quarta replicatio eſt: Niſi de damno dato in ijs rebus, quarum uſum maritus uxori annui nomine conceßit, agatur. Hæc replicatio approbatur l.53.§.fin.ff.d.tt. his uerbis:* Res in dotem æſtimatas, conſentiente uiro mulier in uſu habuit: uſu deteriores res ſi fiant, damni compenſatio non admittitur: cùm eaſdem res nõ poſsit mulier ſibi quaſi donatas defendere ex illis uerbis, quibus donationes ei à uiro legatæ ſunt, cùm eiuſmodi ſpecie neque donari, neque auferri uideantur.

XIII. EXCEPTIO: *Niſi in profectionem uxoris maritus impendit. Hæc exceptio approbatur l.21.in prin. ff. de donat. inter uirum & uxorem, his uerbis:* Si quis pro uxore ſua uectigal in itinere quod præſtari ſolet, ſoluiſſet, an quaſi locupletior ea facta exactio fiat, an uerò nulla ſit donatio? & magis puto non interdictum hoc, maximè ſi ipſius cauſa profecta eſt. Nam & Papinianus libro quarto Reſponſorum ſcripſit, uecturas uxoris & miniſteriorum eius uirum itineris ſui cauſa datas repetere non poſſe. Iter autem uideri fuiſſe uiri cauſa, & cùm uxor ad uirum perueniat: nec intereſſe an aliquid de uecturis in contrahendo matrimonio conuenerit. non enim eum donare, qui neceſſarijs oneribus ſuccurrit. Ergo etſi conſenſu mariti profecta eſt mulier propter ſuas neceſſarias cauſas, & aliquid maritus expenſarum nomine ei præſtitit, hoc reuocandum non eſt.

XIIII. EXCEPTIO: *Niſi in alimẽta familiæ & iumentorum uxoris maritus donauit. Hæc exceptio approbatur l.31.§.fin.ibi: ſuosq́; homines.ff. de don.inter uir.& uxor. cuius uerba uide ſ. except. 11.in prin. Concordat l.58.§.itẽ cum.ff.eod.tt. his uerbis:* Cùm quæreretur de cibarijs mancipiorum, Scæuola reſpõdit: Tempore quidem concubinatus data cibaria reperi non poſſunt: ſed nec tempore matrimonij, ſi ea mancipia uxoris in communi uſu fuerunt. *Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi mancipia non in uſu communi ſint, ſed domeſtica uxoris aut uenalia. Quæ replicatio patet ex uerbis iã propoſitis hiſce:* Si ea mancipia uxoris in cõmuni uſu fuerũt. *Cui cõcordat l.31.§.fin.ff.eod.tt.his uerbis:* Quæ uir cibaria uxoris ſuæ familiæ iumentisue præſtitit, quæ in uſu communi erant, non condicentur. Quòd ſi familiam domeſticam uxoris aut uenaliciam pauit, contrà putat Paulus obſeruari debere.

XV. EXCEPTIO: *Niſi in hoc donauerit, ut pro communi filia in dotem daret. Hæc exceptio approbatur l.34.ff.de donat.inter uir. & uxor. his uerbis:* Siue uxor marito res donaſſet, ut eas in dotem pro communi filia daret: ſiue poſt donationem, quam in maritum contulit, uxor paſſa eſt eum pro filia in dotem dare: benignè poteſt dici, etſi prima donatio nullius momenti eſt, attamen ex ſequente conſenſu ualere dotis dationem.

dationem. *Concordat l. 5.§.ſi quis certam.ibi: hoc in matre. ff. de iure dotium, his uerbis:* Hoc in matre iuria eſſe Iolianua ait, ſi fortè ſub ea conditiooe uxor matito det, ut pro filis genero in dotem datet, nec uideri uxotam matito donaſſe. Rectiſaimè etgo ait, Vt nou ſit intetdicta donatio iure ciuili. non enim in hoc dedit, ut ipſe habeat, ſed ut genero pro filia expendat. denique ſi non dederit, coodictione tenetur. Eſſe igitur dotem iſtam aduenticiam, Iulianua ait: & ita utimur.

XVI. EXCEPTIO: *Niſi ita dedit, ut poſt mortem ſuam filio communi reſtituat. Hæc exceptio approbatur ſub conditione l. 49. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Sulpitiua Marcello. Mulier quæ ad communem filium uolebat, qui in poteſtate patria erat, poſt mortem patria peruenire, eum patri tradidit, ut poſt mortem reſtituatur filio: quæro, an donatio tibi oideatur, ot nihil agatur: an ualeat quidem, ſed mulieri poteſtas detur, ſi uoluerit eum petere? Marcellua reſpondit, ſi color uel titulus (ut ſic dixerim) donationi quæſitua eſt, oihil oslebit traditio: id eſt, ſi hoc egit uxor ut aliquid ex ea te interim commodi ſentiret maritua: alioquin ſi ſolo eiua miniſterio uſa eſt, & id egit, ut uel reuocare ſibi liceret, uel ut res cum omni emolumento per patrem poſtea ad filium tranſitet: cur nou id perinde ſit ratum, ac ſi cum extraneo tale negociom cōtraxiſſet: hoc eſt, ſi extraneo in hanc cauſam tradidiſſet.

XVII. EXCEPTIO: *Niſi donauerit ad refectionem ædificiorum incendio conſumptorum. Hæc exceptio approbatur l. 14. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Quòd ſi uir uxori, cuiua ædea incendio conſumptæ ſunt, ad refectionem earum pecuniam donauerit, ualet donatio iu tantum, in quantum ædificij extructio poſtulat.

XVIII. EXCEPTIO: *Niſi ſepulturæ cauſa donauit, uel ita ut Deo dicaret, uel publico uſui. Hæc exceptio approbatur l. 5. §. conceſſa. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Conceſſa donatio eſt ſepulturæ cauſa. nam ſepulturæ cauſa locum marito ab uxore, uel contrà poſſe donari conſtat: etſi quidem intulerit, faciet locum religioſum. Hoc autem ex eo euenit, quod definiri ſolet, eam demum donationem impediri ſolere, quæ & donantem pauperiorem, & accipientem faceret locupletiorem. pòrrò hic non uidetur fieri locupletior in ea re quam religioni dicauit. nec moueat quenquam, quòd emeret, niſi à marito accepiſſet. nam etſi paoperior ea fieret, niſi maritus dediſſet: non tamē idcirco fit locupletior, quòd non expendit. hoc & illud ſuadet, etſi uxori maritus ſepulturæ cauſa donauerit, ita demom locum fiati intelligi mulieris, cùm corpua humatur: cæterùm aotequam ſit religioſus, donantis manet. Proinde etſi diſtraxerit mulier, manet locus donatoris. Secuodum hæc ſi uxori ſuæ monomentum putum maritus magni precij donauerit, ualebit donatio: ſic tamen, ut cum ſit religioſus, ualeat. Sed ſi ipſa fuerit illo illata, licet morte eius finitum eſt matrimonium, fsootabiliter tamen dicetur locum religioſum fieri. Proinde etſi maritus ad oblationem Dei uxori donauit, uel locum in quo opus publicum, quod promiſerat, faceret, uel ædem publicam dedicaret, fiet locua ſacer. Sed etſi quid ei donetur, ut Deo detur uel conſecretur, nec dubium quin debeat oalere. Quare etſi oleum pro ea in æde ſacra poſuerit, ualet donatio. *Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi donatarius id quod ſibi donatum eſt, non in eam cauſam in quam datum eſt, conuerterit. Quæ replicatio approbatur uerbis ſupradictis hiſce:* Ita demum locum fieri intelligi mulieria, cùm corpua homatur: cæterùm antequam ſit religioſus, donantis manet: proinde etſi diſtraxerit mulier, manet locua donatoris. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi mulier donataria ſuam pecuniam in eam cauſam conuerterit, in quam à marito pecuniam acceperat. tunc enim, quamuis pecuniam à marito donatam uel retinuerit, uel in alios uſus conuerterit, nihilominus ualet donatio. Quæ duplicatio approbatur l. 7. §. 1. ff. eod. tit. his uerbis:* Si maritus uxori pecuniam in unguenta dederit, eaq; eam creditori ſuo ſoluerit, mox de ſua pecunia emerit unguenta: non uideri locupletiorem factā, Marcellus lib. VII. Digeſt. ſcribit. Idem ait, etſi lancem ob eandem cauſam ei dederit, eaque lancem retinuerit, de ſua autem pecunia unguenta emerit, uindicationem ceſſare: quia non ſit locupletior, quæ tantundem in rem mortua impenderit. *Concordat l. 28. §. illud conſtat. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except. 10. repl. 2. dupl. 2.*

XIX. EXCEPTIO: *Niſi propter nuptias donatum ſit. Hæc exceptio approbatur l. 20. §. ſancimus itaq;. C. de don. ante nuptias. de qua re uide ſ. lib. 15. cap. 11.*

XX. EXCEPTIO: *Niſi ſeruus donatus ſit ita, ut manumittatur. Hæc exceptio approbatur l. 7. §. fin. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Manumiſsionia cauſa donatio facta ualet: & licet non hoc agatur, ut ſtatim ad libertatem, ſed quandoq; perdocatur. Proinde ſi ut poſt certum tempus manumittat, uxori ſuæ tradidit, tunc demum eiua fiet, cùm tempore impleto manumittere cœperit, quare antè manumittendo nihil agit. Nam

&

&illud ſciendum eſt, ſi uxori quis ſuæ donauerit, ut intra annum manumittat, deinde non manumiſerit intra annum, poſtea manumittendo nihil agi. *Concordat l.22.C.eod.tt.bis uerbis*: Maritus manumiſsionis cauſa ſeruum mulieri conſtante matrimonio donare poteſt. *Huius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi talis ſit ſeruus donatus, qui omnino ad libertatem peruenire non poßit. Quæ replicatio approbatur l.9.in prin.ff.eod.tt. bis uerbis:* Si eũ uxori maritus donet, qui eius erat conditionis, ne unquam ad libertatem perduci poſsit: dicendum eſt omnino nihil agi hac donatione. *Secunda replicatio eſt: Niſi antequã ſeruus manumittatur, matrimonium ſit ſolutũ. Quæ replicatio approbatur l.8.ff.eod.tt. bis uerbis:* Si antequam ſeruus manumittatur, morte aut diuortio ſolutum fuerit matrimoniũ, reſoluitur donatio. ineſſe enim conditio donationi uidetur, ut manente matrimonio manumittatur. *Tertia replicatio eſt: Niſi uxor operas manumiſſo impoſuerit. Hæc replicatio reprobatur l.9.§.ſi pecunia.ff eod.tt.cuius uerba uide ȷ. proximè. Quarta replicatio eſt: Niſi uxor accepta pecunia ſeruum manumiſerit. Hæc replicatio approbatur ſub conditione d.§ ſi pecunia, bis uerbis:* Si pecunia accepta mulier manumiſerit, uel operas ei impoſuerit: ait Iulianus, operas quidem licito iure eam impoſituram, & tenere obligationem: nec uideri mulierem ex re uiri locupletiorem fieri, cùm eas libertus promittat. Quòd ſi precium ob manumiſsionem acceperit mulier, & ſic manumiſerit, ſi quidẽ ex peculio ſuo dedit, nummos mariti manere: ſi uerò alius pro eo dedit, fieri nummos mulieris: quæ ſententia rectè ſe habet.

XXI. EXCEPTIO: *Niſi maritus pecuniam uxori donatam, ſibi reddi ſtipulatus ſit, ſi culpa eius diuortium fieret. Hæc exceptio reprobatur l.57.ff.de donat.inter uir.& uxor.bis uerbis:* Ea quę à marito ſuo pecuniam ex cauſa donationis acceperat, literas ad eum miſit huiuſmodi: Cùm petenti mihi à te, domine chariſsime, annuerit indulgentia tua uiginti ad expediendas quaſdam res meas, quæ ſumma mihi numerata eſt ſub ea cõditione, ſi per me meosq; mores non ſteterit, quo minus in diem uitæ noſtræ matrimonium permaneat: ſiquidem inuito te diſceſſero de domo tua, uel repudium tibi ſine ulla querela miſero, diuortiumúe factum per me probabitur: tunc uiginti quæ mihi hac die donationis cauſa dare uoluiſti, daturam, reſtituturam me ſine ulla dilatione ſpondeo. quæro, ſi eadem Titia marito ſuo repudium miſerit, an pecuniã reſtituere debeat? Paulus reſpondit, pecuniam quam uir uxori donauit, ex ſtipulatione propoſita, ſi conditio eius extitit, peti poſſe: quoniam ex donatione in pecuniam creditam conuerſa eſt. quòd ſi ſtipulatio commiſſa non probetur, tunc tantum peti poſſe, quanto locupletior ex ea donatione facta probetur.

XXII. EXCEPTIO: *Niſi in caſum deportationis uel exilij ſit donatio facta. Hæc exceptio approbatur l.13.§.& aliàs placet.ff.de donat. inter uir.& uxor.bis uerbis:* Placet, in caſum deportationis donationem factam ualere, quẽadmodum in cauſa diuortij. *Concordat l.43.ff.eod.tt.bis uerbis:* Inter uirum & uxorem exilij cauſa donatio fieri poteſt.

XXIII. EXCEPTIO: *Niſi xeniolum dedit, uel natali die donauit. Hæc exceptio ipſo quidẽ iure ſubſiſtit, uerùm eius replicatio hæc eſt: Niſi munus immodicum ſit datum. Quæ replicatio approbatur l.31.§.antepenult.ff.eod.tt.bis uerbis:* Si uir uxori munus immodicum calendis Martijs aut natali die dediſſet, donatio eſt: ſed ſi impenſas, quas faceret mulier, quo honeſtius ſe tueretur, contrà eſt.

XXIIII. EXCEPTIO: *Niſi honoris adipiſcendi cauſa donatum ſit. Hæc exceptio approbatur l.42.ff.de donat.inter uir.& uxor. bis uerbis:* Nuper ex indulgentia principis Antonini recepta eſt alia cauſa donationis, quam dicimus honoria cauſa: ut ecce, ſi uxor uiro laticlaui petendi gratia donet, uel ut equeſtris ordinis fiat, uel ludorum gratia. *Concordat l.40.cum l.ſequente.ff.eod.tt.bis uerbis:* Quod adipiſcendæ dignitatis gratia ab uxore in maritum collatum eſt, eatenus ratum eſt, quatenus dignitati ſupplendæ opus eſt. nam & Imp. Antoninus cõſtituit, ut ad proceſſus uiri uxor ei donare poſsit. *Concordat l.21.C.eod.tt.bis uerbis:* Si proprijs habitis contractibus, quam acceperas mutuam pecuniam pro marito donationis cauſa erogaſti: cùm hæc ad dignitatem profuerit, nec locupletior ſit factus, intelligis nullam tibi contra eum competere actionem.

XXV. EXCEPTIO: *Niſi cùm ante nuptias alienum annulũ ſponſus ſponſæ dederit, poſt nuptias maritus uxori ſuum dederit. Hæc exceptio approbatur l.36.§.fin.ff.de donat.inter uir.& uxor. bis uerbis:* Si ſponſus alienum annulum ſpõſæ muneri miſit, & poſt nuptias pro eo ſuũ dedit, quidam (ut Nerua) putant eum fieri mulieris: quia tunc factam donationem confirmare uidetur, non inchoare nouam: quam ſententiam ueram eſſe accepi.

XXVI. EXCEPTIO: *Niſi res aliena donata ſit. Hæc exceptio approbatur l.25.ff.eod.tt.cuius uerba uide ȝ. lib.22.cap.6. pro donato.exception.2.replic.4. Planè ſi rem communem ſibi cum alio maritus uel ſocius uxori donauerit, pro parte*

mariti

mariti non ualet donatio. Quæ replicatio approbatur l. 18. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis: Si ſeruus communis uiri & fratris eius puerum donauit uxori fratris: pro qua parte is ſeruus qui donaſſet, uiri eſſet, pro ea parte munus non eſſe factum mulieris, Alfenus reſpondit. Idem iuris eſſe, ſi ex tribus fratribus unus uxorem haberet, & rem communem uxori donaſſet. nam ex tertia parte tē mulieris factam non eſſe: ex duabus autem partibus reliquis (ſi id ſciſſent fratres, aut poſteaquā donata eſſet ratum habuiſſent) nihil debere mulierem reddere.

XXVII. EXCEPTIO: *Niſi non proprietas, ſed poſſeßio tantum ſit donata. Hæc exceptio reprobatur l. 44. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Inter uirum & uxorem nec poſſeſſionis ulla donatio eſt.

XXVIII. EXCEPTIO: *Niſi operas ſerui præſtiterit. Hæc exceptio approbatur l. 28. §. ſi quas. ff. eod. tt. his uerbis:* Si quas ſerui operas uir uxori præſtiterit, uel contrà, magis placuit nullam habendam earum rationem: & ſanè non amarè, nec tanquam inter infeſtos ius prohibitæ donationis tractandū eſt, ſed ut inter coniunctos maximo affectu, & ſolam inopiam timentes. *Concordat l. 31. §. 1. ff. eod. tt. his uerbis:* Si uxor lana ſua operis ancillarum uiri, ueſtimenta ſui nomine confecit muliebria, & ueſtimenta mulieris eſſe, & pro operis ancillarum uiro præſtare nihil debere. *Concordat d. §. 1. ibi: nec unquam, his uerbis:* Nec unquam operas ancillarum uiri æſtimari conuenit. *Concordat item l. 28. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 10.*

XXIX. EXCEPTIO: *Niſi non donatum, ſed alio modo inter uirum & uxorem cōtractum ſit, aut aliud geſtum quæ exceptio ipſo iure ſubſiſtit, cuiuſq; exemplum eſt, ſi uenditio inter eos ſit contracta. quod exemplum proponitur l. 7. § ſi uxor à marito. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si uxor à marito ſuo prædia quæ ob dotem pignori acceperat emerit, eaq; emptio donationis cauſa facta dicatur nullius eſſe momenti, pignoris tamen obligationem durare Imper. noſter cum patre ſuo reſcripſit: cuius reſcripti uerba ideo retuli, ut appareat uenditionem inter uirum & uxorem bona fide geſtam non retractari. Si tibi maritus pignora propter dotem & pecuniam creditam data non donationis cauſa uendidit, quod bona fide geſtum eſt, manebit ratum. At ſi titulus donationi quæſitus oſtenderetur, atque ideo uenditionem irritam eſſe conſtabit, iure publico cauſam pignorum integram obtinebis. *Concordat l. 31 §. ſi duo, in fine. ff. eod. tt. his uerbis:* Sine dubio enim licet à uiro uel uxore minoris emere, ſi non ſit animus donandi. *Aliud exemplum exceptionis propoſitæ eſt, permutatio inter maritum & uxorem facta. quod exemplum proponitur l. 58. in princip. ff. eod. tt. his uerbis:* Si prædia & mancipia Seiæ data eſſe facta ſint eius tempore concubinatus, ac poſtea tempore matrimonij alijs acceptis reddita ſint: quid iuris eſt? Scæuola reſpondit, ſecundum ea quæ proponerentur, negocium potius geſtum uideri, quàm donationem interueniſſe. *Concordat l. 36. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba uide paulò ſuperius except. 25. Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi donationis cauſa geſtum ſit, puta uenditio facta uel quid aliud. Hæc replicatio ex prædictis patet. Sed & approbatur l. 5. §. ſciendum. ff. eod. tt. cuius uerba proponentur infrà except. 37. Huius replicationis exempla hæc ſunt. Primum exemplum proponitur l. 1. §. ſi debitor ff. eod. tt. his uerbis:* Si debitor uiri pecuniam iuſſu mariti uxori promiſerit, nihil agitur. *Plura de hoc exemplo uide in Comment. Liberat. cap. 26. except. 5. Secundum exemplum proponitur d. §. ſi debitor, his uerbis:* Si uxor uiri creditori donationis cauſa promiſerit, & fideiuſſorem dederit: neq; uirum liberari, neq; obligari mulierem uel fideiuſſorem eius, Iulianus ait, perindeq; haberi ac ſi nihil promiſiſſet. *Tertium proponitur d. l. 5. §. ſi donationis, hiſce uerbis:* Si donationis cauſa uir uel uxor ſeruitute non utatur, puto amitti ſeruitutem: uerùm poſt diuortiū condici poſſe. *Quartum exemplum proponitur d. l. 5. §. ſi uxor, his uerbis:* Si uxor uel maritus exceptione quadā donationis cauſa ſubmoueri uoluerit, facta à iudice abſolutione: ualebit quidē ſententia, ſed cōdicetur ei cui donatū eſt. *Quintū exemplū eſt, ſi pluris uel minoris dos uel res commodata donationis cauſa ſit æſtimata. quod proponitur l. 7. §. ſi maritus. ff. eod. tt. his uerbis:* Si maritus æſtimationem rerum quas in dotem accepit, dicat ſe donationis cauſa auxiſſe, remediū monſtrauit Imp. noſter cum diuo patre ſuo reſcripto: cuius uerba hęc ſunt: Cùm donationis cauſa preciū auctum adfirmes, qui ſuper ea re cogniturus erit, ſi pecuniæ modum recuſabis, ipſa prædia reſtitui debere ſumptuum deductis rationib. arbitrabitur. Igitur in arbitrio mariti erit, quid pręſtiiō malit. Idem iuris eſt, etſi è contrario mulier de minore æſtimatione queratur. Nec aliud in cōmodato ęſtimato obſeruari ſolet, ut Pōponius lib. quarto Variarū lect. ſcribit. *Sextū exemplū eſt, Si maritus donationis cauſa in res uxoris impendit. quod exemplū proponitur l. 11. §. fin. ff. de impenſis in reb. dota fa. his uerbis:* Donationē inter uirū & uxorē circa impenſas quoq; inhibitā, uerè Sabinus ſcribit. *Septimum exemplum eſt: Si maritus uxori actionem dotis & uſurarum eius remiſerit. quod proponitur l. 20. C. de iure dotiū, his*

his uerbis: Pro oneribus matrimonij mariti lucro fructus totius dotis eſſe, quos ipſe cepit: uel ſi uxori capere donationis cauſa permiſit, eum in quantum locupletior facta eſt, poſſe agere manifeſtiſsimi iuris eſt. *Concordat l.21.§.ſi uxor ff.de donat.inter uir.& uxor.cuius uerba uide ſ. lib.15.cap.2.quæſt.4.reg.1.except.2.repl.2. Planè replicatio propoſita in exẽplo propoſito recipit duplicationem hanc: Niſi in alimenta maritus uxori dotem concedat. quæ duplicatio approbatur d.l.21.§.fin. de qua re uide ſ. except.11. & except.14.* *Octauum exemplum eſt: Si ſocietas donationis cauſa ſit contracta. quod exemplum proponitur l.32.§.ſi inter.ff.de donat.inter uir.& uxor.cuius uerba uide j.except.39.repl.21.* *Nonum exemplum eſt: Si uenditio donationis cauſa ſit contracta. quod exemplum proponitur d.§.ſi inter. Concordat l.7.§ ſi uxor à marito.ff.eodem.tit.cuius uerba uide ſ. ead.except.in prin. Item concordat l.15. C. eod.tit.his uerbis:* Si nouo uerum cõtractum pater ueſter geſsit, ſed ſub ſpecie uenditionis donationem poſſeſsionis in matrem ueſtram cõtulit, nec ex bonis quæ in perſona patris ueſtri permanſiſſe uidebantur, ob primipilum indemnitati fiſcali ſatisfieri potuit: licet in eadem donandi uoluntate perſeuerauit, ex eadem tamen poſſeſsione ad ſupplendam pecuniam, quæ ex bonis ab eo relictis colligi nequiuerit, conferendum eſt. Quòd ſi liberalitatis tenorem mutata uoluntate pater tuus interrupit, eo hæreditate eius dominium reſediſſe nulla dubitatio eſt. *Concordat l.20.C.eod.tit.his uerbis:* Creditor ſoluto debito de pignore liberato nihil ad uxorem debitoris quondam transferre potuit. Sed nec conſenſus eiuſdẽ debitoris accedens per eũ qui creditor fuit, imaginariæ factæ uenditioni ad dominiũ transferendũ prodeſſe quidquam potuit: cùm tam ea quæ ſimulatè geruntur, quàm quæ in uxorem à marito donationis cauſa tempore matrimonij procedunt, propter iuris ciuilis interdictum (cùm proponas uxorem ſuperſtite marito rebus humanis exemptam) pro infectis habeantur. *Decimum exemplum eſt: Si locatio donationis cauſa ſit facta. quod exemplum propoſitum eſt l.52.in prin ff.de don. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si uir uxori donationis cauſa rem uilius locauerit, locatio nulla eſt: cùm autem depoſitũ inter eas perſonas minoris donationis cauſa æſtimatur, depoſitum eſt: hoc ideo tã uariè, quia locatio quidẽ ſine certa mercede contrahi non poteſt, depoſitum autem & citra æſtimationem quoq; dari poteſt. *Vndecimum exemplum eſt: Si depoſitum donationis cauſa minoris æſtimatur. quod exemplum in uerbis iam dictis eſt propoſitum. Simile exemplum habetur paulò ſuperius exemplo quinto.* *Duodecimum exemplum eſt: Si dos conſtante matrimonio uxori ſit reſtituta. de quo uide ſ. lib.15.cap.2.except.36. Hactenus exempla propoſitæ replicationis enumerata ſunt: nunc eius duplicationes uideamus. Harum prima hæc eſt: Niſi non in totum contractus, puta uenditionis, &c. donationis cauſa ſit celebratus, ſed pro aliqua parte. tũc enim id ſolum quod in eo contractu donationis cauſa conuenit, non ualet: contractus autem ipſe per ſe ſubſiſtit. quæ duplicatio approbatur l.5.§.circa uenditionem.ff.de donat.inter uirum & uxor.his uerbis:* Circa uenditionem Iulianus ſcribit, minoris factam uenditionem nullius momenti eſſe. Neratius etiam (cuius opinionem non improbat Pomponius) uenditionem donationis cauſa inter uirum & uxorem factam, nullius eſſe momẽti ait: ſi modò cùm animum maritus uendendi non haberet, idcirco uenditionẽ commentus ſit, ut donaret. Enimuerò ſi, cùm animum uendendi haberet, ex precio ei remiſit, uenditionẽ quidem ualere: remiſsionem hactenus nõ ualere, quatenus locupletior facta eſt. Itaq; ſi res quindecim uenit quinq;, nunc autem ſit decem, quinq; tantùm præſtanda ſunt: quia in hoc locupletior uidetur facta. *Concordat l.31.§.ſi duo.ff.eod. tit. his uerbis:* Si duo mancipia fuerint ſingula quinis digna, ſed utrunq; unis quinq; donationis cauſa à uiro mulieri, uel contrà uenierit: melius dicetur, communia ea eſſe pro portione precij: nec tantùm ſpectandum eſſe quanti mancipia ſint, ſed quantum ex precio donationis cauſa ſit remiſſum. ſine dubio enim licet à uiro uel uxore minoris emere, ſi non ſit animus donandi. *Concordat d.l.31.§.ſi uir uxori, his uerbis:* Si uir uxori, uel contrà, quid uendiderit uero precio, & donationis cauſa paciſcantur, ne quid uenditor ob eam rem præſtet: uidendum eſt, quid ea uenditione agatur, utrum res uenierit, & totum negociũ ualeat: an uerò ut ea ſola pactio irrita ſit, quemadmodum irrita eſſet, ſi poſt contractam emptionem nouo conſilio inito, id pacti fuiſſet factum? Et uerius eſt, pactum duntaxat irritum eſſe. Idem dicemus, ſi donationis cauſa pacti ſint, nec fugitiuum aut erronem præſtari: id eſt, integras eſſe actiones ædilitias & ex empto. *Concordat item l.52.in prin.ibi: depoſitum eſt.ff.eod.tit.cuius uerba uide paulò ſuperius exemplo 10.* *Secunda propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi donator in eadem uoluntate uſq; ad finem uitæ perſeuerauerit. De hac re uide j.except.39.* *Tertia duplicatio eſt: Niſi id quod in diem debebatur, donationis cauſa ante diem ſit ſolutum. quæ duplicatio approbatur l. 31. §. quod uir.ff.de don.inter uir.& uxor.his uerbis:* Quod uir uxori in diẽ debet, ſine metu donationis præſens ſoluere poteſt: quamuis commodum temporis retenta pecunia ſentire

potuerit.

potuerit. *Quarta duplicatio eſt: Niſi cùm maritus percepta certa quantitate rogatus eſſet uxori hæreditatem reſtituere, quantitate non percepta, nec quarta deducta hæreditatem reſtituerit. quæ duplicatio approbatur l.5. §. ſi quis rogatus. ff. de don. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ſ. lib. prox. cap.1. except.35. repl.2. Quinta duplicatio eſt: Niſi ex alterutrius materia alterius nomine ſpecies ſit confecta. hoc enim caſu ſpecies ei adquiritur, cuius nomine facta eſt, quamuis ex alterius materia donata. quæ duplicatio approbatur l. 29. §. fin. cum l. ſequente ff. eod. tt. his uerbis:* Si uir uxori lanam donauit, & ex ea lana ueſtimenta ſibi confecit: uxoris eſſe ueſtimenta Labeo ait, utilem tamen uiro competere actionem. *Concordat l.31. §.1. ibi: ſed uiri nomine. ff. eod. tt. his uerbis:* Viri nomine ueſtimenta uxoria lana confecta uirilia, uiri eſſe, ut is lanæ uxori precium præſtet, Labeo ait. *Concordat item d. §.1. ibi: quamuis illa, his uerbis:* Quamnia illis donatio ualeat, cùm ſua lana uxor uiri nomine ueſtimenta confecit. *Planè hoc caſu is cuius lana fuit, utilem habet actionem ad precium lanæ conſequendum, ut ex iam dictis conſtat. Sed etſi ueſtimentum, quod mulier ſua lana uiri nomine confecit, uiri efficiatur, ut iam eſt dictum: non tamen contrà, ſi uir ſua lana uxoris nomine ueſtimentum confecerit, id uxoris efficitur. quod approbatur d.l. 31. in prin. his uerbis:* Sed ſi uir lana ſua ueſtimentum mulieri confecerit, quamuis id uxori confectum fuerit, & uxoris cura, tamen uiri eſſe: neq; impedire quod in ea re uxor tanquam lanipendia fuerit, & uiri negocium procurarit. *Plura de re propoſita uide ſ. lib. 21. cap.1. cauſa 12. Plures propoſitæ replicationis duplicationes uide ſ. except.9.*

XXX. EXCEPTIO: *Niſi habitatio gratis ſit conceſſa. Hæc exceptio approbatur l.18. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si uir uxoria, aut uxor uiri ſeruis aut ueſtimentis uſua uel uſa fuerit, uel in ædibus eius gratis habitauerit, ualet donatio.

XXXI. EXCEPTIO: *Niſi aliarum extrinſecus perſonarum uel rerum cauſa commiſta ſit. Hæc exceptio approbatur ſub conditione l.5. §. generaliter. ff. de don. inter uir. & uxor. his uerbis:* Generaliter tenendum eſt, quod inter ipſos aut qui ad eos pertinent, aut quod per interpoſitas perſonas donationis cauſa agitur, non ualère: quòd ſi aliarum extrinſecus perſonarum rerumúe cauſa commixta ſit, ſi ſeparari non poſsit, nec donationem impediri: ſi ſeparari poſsit, cætera ualere, id quod donatum ſit non ualerę. *Hiſce uerbis exceptio propoſita approbatur, ſimul & eius replicatio introducitur talis: Niſi cauſa mixta poßit ſeparari. Huius exemplum proponitur d.l.5. §.1. his uerbis:* Si maritus duos reos habeat Titium & mulierem, & mulieri accepto tulerit donationis cauſa, neuter liberatur: quia acceptilatio non ualet, & hæc Iul. lib. XVII. Digeſt. ſcribit. Planè ſi proponas Titio acceptolatum eſſe: ipſe quidem liberabitur, mulier uerò manebit obligata.

XXXII. EXCEPTIO: *Niſi diuortium inter maritum & uxorem ſit factum. Hæc exceptio reprobatur l. 62. ff. eod. tt. his uerbis:* Diuortio facto, nec inſtaurato matrimonio, non confirmatur inter uirum & uxorem facta donatio: ſed nec inter patronum & libertam (etſi ab eo inuito diuertere non licet) facta donatio confirmatur, cùm inter eos diuortium intercedit. perinde enim id quod donatum eſt habetur diuortio intercedente, ac ſi donatum non fuiſſet.

XXXIII. EXCEPTIO: *Niſi ſibi inuicem donauerint, uel donataria donatori rurſus donauerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure reprobatur. Verùm admittitur primùm ſub hac conditione, Si ambo ſimul deceſſerint. Quæ diſtinctio approbatur l. 32. §. ſi ambo. ibi: proinde rectißimè. ff. de donat. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ſ. except.19. repl.14. dupl.3. Secundò admittitur exceptio in caſu qui proponitur l. ult. ff. de donat. inter uir. et uxor. his uerbis:* Si uxor nummis à uiro aut ab eo qui in eius poteſtate eſſet, ſibi donatis ſeruum emerit: deinde cùm eius factus eſſet, eũ ipſum donationis cauſa uiro tradiderit, rata erit traditio: quamuis ea mente facta fuerit, qua cęterę donationes, neq; ulla actio eius nomine dari poteſt. *Tertiò admittitur exceptio propoſita in caſu, de quo ſ. except.38. repl.3.*

XXXIIII. EXCEPTIO: *Niſi donataria donatario contra ampla legata reliquerit. Hæc exceptio reprobatur l.48 ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Quæ iam nuptæ marit ua donauit, uiri manent, & poteſt ea uindicare: nec quidquam refert, quòd ampla legata ab uxore ei relicta ſunt.

XXXV. EXCEPTIO: *Niſi donatum ædificio iunctum ſit. Hæc exceptio reprobatur l. 63. ff. eod. tt. his uerbis:* De eo quod uxoris in ædificium uiri ita coniunctum eſt, ut detractum alicuius uſus eſſe poſsit: dicendum eſt agi poſſe, quamuis nulla actione ex lege XII. Tabul. quia decemuiros non ſit credibile de his ſenſiſſe, quorum uoluntate res eorum in alienum ædificium coniunctæ eſſent. Paulus notat: Sed in hoc ſolum agi poteſt, ut uindicatio ſoluta re competat mulieri, nõ in duplum ex lege XII. Tabul. neq; enim furtiuũ eſt, quod ſciente domino incluſum eſt. *Concordat l.45. ff. eod. tt. his uerbis:* Marcellus lib. VII. Digeſt. ſcribit, eum etiam detrahere ſine mulieris damno, & citra motum ſenatuſcõſulti, quod detrahentibus negociationis cauſa occurrit.

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi ex re donata uxor ſuo uel uiri nomine ſpeciem aliquam fecerit. de hac re uide ē. except. 29. repl. 1. dupl. 5.*

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi in integrum reſtitutio contra donationem non ſit petita, uel donatio reſciſſa. Hæc exceptio reprobatur l. 5. §. ſciendum. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Sciendum eſt, ita interdictam inter uirum & uxorem donationem, ut ipſo iure nihil ualeat quod actum eſt: proinde ſi corpus ſit quod donatur, nec traditio quicquam ualet: & ſi ſtipulanti promiſſum ſit uel acceptolatum, nihil ualet. ipſo enim iure quæ inter uirum & uxorem donationis cauſa geruntur, nullius momenti ſunt. Si quis igitur numos uxori dederit, non fieri eius apparet: quia nihil corporis eius fieri palàm eſt.

XXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi res donata perierit, uel à donatario conſumpta ſit. Hæc exceptio approbatur l. 28. in prin. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si id quod donatum eſt, perierit uel conſumptum ſit, eius qui dedit eſt detrimentum, meritò: quia manet eius res qui dedit, ſuamq; rem perdit. *Concordat d. l. 28. §. ſi ex decem. ibi: quemadmodum, cuius uerba uide* J. *cap. prox. quæſt. 4. reg. 1. in prin. Concordat item l. 8. C. eod. tt. his uerbis:* Si fructus eorum prædiorum quæ in dotem accepiſti, matrimonij tempore uxorem tuam percipere paſſus es, eosq; uxor tua abſumpſit, reſtitui tibi poſt diuortium oportere nulla ratione contendis. Sin autem ab his locupletior facta eſt, in tantum poteſt conueniri. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dolo mulieris factum ſit, ne res extet. Hæc replicatio approbatur l. 37. ff. eod. tt. his uerbis:* Si mulier dolo fecerit, ne res extaret ſibi à marito donata, uel ad exhibendum, uel damni iniuriæ cum ea agi poterit, & maximè ſi poſt diuortium id commiſerit. *Secunda replicatio eſt: Niſi mulier ex pecunia donata rem aliquam emerit, eaq; rurſus uendita aliam emerit, quæ poſterior perijt. Hæc replicatio reprobatur l. 29. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si mulier ex pecunia donata emptum ſeruum uendidiſſet, & alium emiſſet, poſteriorem periculo mulieris eſſe, Fulcinius ſcripſit: quod non eſt uerum, licet non ex re mariti emptus ſit. *Tertia replicatio eſt: Niſi donator ad aliam rem donatam reſtituendam conuentus, compenſationem opponat: hæc enim utilis eſt, quamuis actor rem ſibi donatam conſumpſerit. quæ replicatio approbatur l. 7. §. ſi uir & uxor. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si uir & uxor quina inuicem ſibi donauerint, & maritus ſeruauerit, uxor conſumpſerit, rectè placuit compenſationem fieri damnationum: & hoc diuus Hadrianus conſtituit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi morte, non diuortio ſolutum ſit matrimonium. quæ duplicatio approbatur l. 12. §. quod ait oratio, in fine. ff. eodem titulo, his uerbis:* Quod ait oratio conſumpſiſſe, ſic accipere debemus, ne is qui donationem accepit, locupletior factus ſit. Cæterùm ſi factus eſt, & orationis beneficium locum habebit. Sed etſi non ſit factus locupletior, dederit tamen tantam quantitatem, eaq; extet: dicendum eſt, ſi is deceſſerit qui factus eſt locupletior, poſſe repeti id quod dedit: nec compenſari id quod conſumpſit, quamuis diuortio ſecuto hic compenſatio locum habeat. *Sed & plura ad exceptionem propoſitam pertinentia uide infrà capite proximo, quæſtione 4. reg. 1. item ſuprà except. 9. item except. 12. 13. 14. cum ſequentibus.*

XXXIX. EXCEPTIO: *Niſi donator dum uiuit, donationem non reuocauerit. Hæc exceptio approbatur ſenatuſconſulto ſeu oratione Imp. Antonini, l. 32. §. ait oratio. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Ait oratio, fas eſſe, eum qui donauit pœnitere: hæredem uerò eripere forſitan aduerſus uoluntatem ſupremam eius qui donauit, durum & auarum eſſe. *De tempore & authoribus huius ſenatuſconſulti, nec non de ui et effectu proponitur d. l. 32. in prin. his uerbis:* Cùm hic ſtatus eſſet donationum inter uirum & uxorem, quem antea retulimus: Imp. noſter Antoninus Auguſtus ante exceſſum diui Seueri patris ſui oratione in Senatu habita, author fuit Senatui cenſendi, Fuluio Aemiliano & Numio Albino conſulibus, ut aliquid relaxet ex rigore iuris. Oratio autem de confirmandis donationibus Imperatoris noſtri non ſolùm ad ea pertinet, quę nomine uxoris à uiro comparata ſunt: ſed & omnes donationes inter uirum & uxorem factas, ut & ipſo iure res fiant eius cui donatæ ſunt, & obligatio ſit ciuilis. *Concordat exceptioni propoſitæ l. 1. C. eod. tt. his uerbis:* Bona quondam mariti tui fiſcus, ſi nemine ei ſucceſſore exiſtente, ut uacantia occupauit, donationes ab eo factæ, ſi uſq; ad finem uitæ in eadem uoluntate permanſit, reuocari non poſſunt. *Concordat item l. 4. C. eod. tt. his uerbis:* Donatio mancipiorum aliarumq; rerum quas tibi ab uxore tua donatas dicis, ſi modò ſuæ poteſtatis cùm donaret fuit, uel patris ſui uoluntate id fecit, & in eadem uoluntate donationis uſque ad ultimum diem uitæ perſeuerauit, ex mea & diui Seueri patris mei conſtitutione confirmata eſt. *Planè ſequitur ibidem:* Sin autem poſt mortem filiæ facta eſt donatio à quodam ſocero tuo, etiam inter uiuos ea perfici potuit. *Hæc uerba poſteriora pertinent ad ſuprà dictam except. 2. Concordat item l. 14. C. eod. tt. his uerbis:* Ex uerbis

bis quæ in poſtremis indicijs inſeruntur, licet ad fideicommiſſum uel legatum utilia ſunt, non omnimodo legati uol fideicommiſsi perſocutio detur: ſed ita demũ, ſi relinquendi ſtudio hniuſmodi uerba fuerint adſcripta. Vnde te uoluntatis quæſtionem, non iuris, in preces tuss coutuliſſe pslàm eſt. Cùm igitur lecto teſtamento eni maduertimus, maritum tuum ex præcedente donatione domininm tibi conſeruaſſe, ſecuritatiq; tuæ ad obtinendam proprietatem cauiſſe, inditotum nerborum conceptio non fideicommiſſum relictum oſtendit: ſed ex ſenatuſconſulti authoritate, liberalitate mariti tui, cni cuſtodiendæ etiam moriens proſpcxerit, quatonue firmare potuit, dominium mortis tempore tibi oſſe addictum. *Propoſita exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non inter uirum & uxorem ſacta ſit donatio, ſed inter eos qui uel in eorum poteſtate ſunt, uel in quorum poteſtate ſunt maritus & uxor. Hæc exceptio reprobatur l. 32. §. oratio. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Oratio non ſolùm uirum & uxorem complectitur, ſed etiam cætoros qui ptoptet matrimonium donsre prohibentut: utputa donat ſocer nurui, nel contrà: ſocet genero, uel contrà: conſocet conſocoro, qui copulatos matrimonio in poteſtste habent. nam ex mente otationis his quoque omnibus permiſſum eſt in eundem caſum donare: & ita Papinianus lib. IIII. Reſponſ. ſentit. ſic enim ſcribit: Socer nurui uel genero donauit, poſtea filius eius uel filia conſtante matrimonio uite deceſsit: quanquam uicium donationis perſeueret, tamen ſi ſocer nullam quæſtionem donetionibus intulit, poſt mortem eiue contre hæredem orationie ſententia uidetur interuenire. nam quæ ratio donationem prohibuit, eadem beneficium ratum implorauit. Vt igitur ualear donatio iſta, Papinianus exigit, ut & filius eius qui doneuit, antè deceſſerit, & poſtea ſocer durante noluntate. *Concordat d. l. 32. §. ſi nurus. cuius uerba uide j. repl. 14. dupl. 2.* *Secunda replicatio eſt: Niſi filiusfamiliàs donauerit. Hæc replicatio generalis eſt omnium donationum exceptio, de qua ſ. cap. 2. except. 1. Huius autem replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi conſenſu patris donauerit. quæ duplicatio approbatur l. 4. ibi: uel patris ſui. C. de donat. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ſ. ead. except. in prin.* *Secunda duplicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles caſtrenſe peculium donauerit. Hæc duplicatio approbatur l. 32. §. ſi filiusfam. C. eod. tit. his uerbis:* Si filius familiâs, qui caſtrenſe peculium habet, uel quaſi caſtrenſe, uxori donet, & filij perſonam & mortem ſpectabimus. *Tertia replicatio eſt: Niſi donatorem pœnituerit in uita. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi poſtea ante mortem deſierit pœnitere. quæ duplicatio approbatur l. 32. §. pœnitentiam. ff. de donat. inter uir. & uxorem, his uerbis:* Pœnitenriam accipere debemus ſupremam. Proinde ſi uxori donauit, deinde eum pœnituit, mox deſijt pœuitere: dicendum eſt, donetionem ualero, ut ſupremum eius ſpectemus iudicium: quemadmodum circa fideicommiſſa ſolemus, uel in legatis, cùm de doli exceptione oppoſita tractamus, ut ambulatoria ſit uoluntas eiue uſque ad nitæ ſupremum exitum. *Concordat d. l. 32. §. ſi diuortium. ibi: quid ergo. cuius uerba j. proponentur replicat. 17.* *Secunda duplicatio eſt: Niſi donator non euidenter uoluntatem reuocauerit. Hæc duplicatio approbatur d. §. pœnitentiam, in fine, his uerbis:* Vbi ſemel donatotem pœnituit, eriam hæredi reuocandi poteſtarom tribuimus, ſi appareet defunctum euidenter rouocaſſe uoluntarem: quod ſi in obſcuro ſit, procliuior eſſe debet iudex ad comprobandam donationem. *Quarta replicatio eſt: Niſi ſocer, qui donauit, poſtea nuncium miſerit. Hæc replicatio approbatur l. 32. §. ſi ſocer. ff. de donat. inter uirum & uxor. his uerbis:* Si ſocer nurui nuncium miſerit, donatio erit irrita, quamuis matrimoninm concotdsntibue uito & uxore ſecundum reſcriptum Imperatoris noſtri cum patre comprobatum eſt. ſed quod ad ipſos, intet quos donetio facta eſt, pertinet, finitum eſt matrimonium. Proinde etſi duo conſoceri inuicom ſibi donauerint, idem erit dicendum, ſi inuitie filijs nuncium remiſerint, intet ipſos irritam eſſe donstionem. *Quinta replicatio eſt: Niſi donator rem alienauerit, uel pignori obligauerit. Hæc replicatio approbatur l. 12. C. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si maritua tuua croditoree ſortitus, poſt factam in te donationom fundum, quem ex donationo iuri tuo uindicas, ijſdem ſpecialiter obligauit: eandem obligationem defenſionis tuæ firmitatem interrumpere, intelligere debes: cum ſit manifeſtum, non ſolùm huiuſmodi obligatione, ſed etiem donatione uel uenditione, uel alio quolibet modo rebus alienatis, reuocatam eſſe à uiro in mulierem factam donationem. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi cùm rem donatam pignori obligaſſet donator, nihilominus donandi animum retinuerit. Hæc duplicatio approbatur l. 32. §. ſi maritus. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si maritus ea quæ donauit, pignori dederit, utique eum pœnituiſſe dicemus, licet dominium retinuit. Quid tamen ſi hoc animo fuit, ut ueller adhuc donatum? Finge in poſſeſsionem precariam mulietem remanſiſſe,

XXXVI. EXCEPTIO: *Niſi ex re donata uxor ſuo uel uiri nomine ſpeciem aliquam fecerit. de hac re uide ā. except. 29. repl. 1. dupl. 5.*

XXXVII. EXCEPTIO: *Niſi in integrum reſtitutio contra donationem non ſit petita, uel donatio reſciſſa. Hæc exceptio reprobatur l. 3. §. ſciendum. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Sciendum eſt, ita interdictam inter uirum & uxorem donationem, ut ipſo iure nihil ualeat quod actum eſt: proinde ſi corpus ſit quod donatur, nec traditio quicquam ualet: & ſi ſtipulanti promiſſum ſit uel acceptolatum, nihil ualet. ipſo enim iure quæ inter uirum & uxorem donationis cauſa geruntur, nullius momenti ſunt. Si quis igitur numos uxori dederit, non fieri eius apparet: quia nihil corporis eius fieri palàm eſt.

XXXVIII. EXCEPTIO: *Niſi res donata perierit, uel à donatario conſumpta ſit. Hæc exceptio approbatur l. 28. in prin. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si id quod donatum eſt, perierit uel conſumptum ſit, eius qui dedit eſt detrimentum, meritò: quia manet eius res qui dedit, ſuamq; rem perdit. *Concordat d. l. 28. §. ſi ex decem. ibi: quemadmodum, cuius uerba uide J. cap. prox. quæſt. 4. reg. 1. in prin. Concordat item l. 8. C. eod. tt. his uerbis:* Si fructus eorum prædiorum quæ in dotem accepiſti, matrimonij tempore uxorem tuam percipere paſſus es, eosq; uxor tua abſumpſit, reſtitui tibi poſt diuortium oportere nulla ratione contendis. Sin autem ab his locupletior facta eſt, in tantum poteſt conueniri. *Propoſitæ exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi dolo mulieris factum ſit, ne res extet. Hæc replicatio approbatur l. 37 ff. eod. tt. his uerbis:* Si mulier dolo fecerit, ne res extaret ſibi à marito donata, uel ad exhibendum, uel damni iniuriæ cum ea agi poterit, & maximè ſi poſt diuortium id commiſerit. *Secunda replicatio eſt: Niſi mulier ex pecunia donata rem aliquam emerit, eaq; rurſus uendita aliam emerit, quæ poſterior perijt. Hæc replicatio reprobatur l. 29. in prin. ff. eod. tt. his uerbis:* Si mulier ex pecunia donata emptum ſeruum uendidiſſet, & alium emiſſet, poſteriorem periculo mulieris eſſe, Fulcinius ſcripſit: quod non eſt uerum, licet non ex re mariti emptus ſit. *Tertia replicatio eſt: Niſi donator ad aliam rem donatam reſtituendam conuentus, compenſationem opponat: hæc enim utilis eſt, quamuis actor rem ſibi donatam conſumpſerit. quæ replicatio approbatur l. 7. §. ſi uir & uxor. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si uir & uxor quina inuicem ſibi donauerint, & maritus ſeruauerit, uxor conſumpſerit, rectè placuit compenſationem fieri damnationum: & hoc diuus Hadrianus conſtituit. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi morte, non diuortio ſolutum ſit matrimonium. quæ duplicatio approbatur l. 12. §. quod ait oratio, in fine. ff. eodem titulo, his uerbis:* Quod ait oratio conſumpſiſſe, ſic accipere debemus, ne is qui donationem accepit, locupletior factus ſit. Cæterùm ſi factus eſt, & orationis beneficium locum habebit. Sed etſi non ſit factus locupletior, dederit tamen tantam quantitatem, eaq; extet: dicendum eſt, ſi is deceſſerit qui factus eſt locupletior, poſſe repeti id quod dedit: nec compenſari id quod conſumpſit, quamuis diuortio ſecuto hic compenſatio locum habeat. *Sed & plura ad exceptionem propoſitam pertinentia uide infrà capite proximo, quæſtione 4. reg. 1. item ſuprà except. 9. item except. 12. 13. 14. cum ſequentibus.*

XXXIX. EXCEPTIO: *Niſi donator dum uiuit, donationem non reuocauerit. Hæc exceptio approbatur ſenatuſconſulto ſeu oratione Imp. Antonini, l. 32. §. ait oratio. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Ait oratio, fas eſſe, eum qui donauit pœnitere: hæredem uerò eripere forſitan aduerſus uoluntatem ſupremam eius qui donauit, durum & auarum eſſe. *De tempore & authoribus huius ſenatuſconſulti, nec non de ui et effectu proponitur d. l. 32. in prin. his uerbis:* Cùm hic ſtatus eſſet donationum inter uirum & uxorem, quem antea retulimus: Imp. noſter Antoninus Auguſtus ante exceſſum diui Seueri patris ſui oratione in Senatu habita, author fuit Senatui cenſendi, Fuluio Aemiliano & Numio Albino conſulibus, ut aliquid relaxet ex rigore iuris. Oratio autem de confirmandis donationibus Imperatoris noſtri non ſolùm ad ea pertinet, quę nomine uxoris à uiro comparata ſunt: ſed & omnes donationes inter uirum & uxorem factas, ut & ipſo iure res fiant eius cui donatæ ſunt, & obligatio ſit ciuilis. *Concordat exceptioni propoſitæ l. 1. C. eod. tt. his uerbis:* Bona quondam mariti tui fiſcus, ſi nemine ei ſucceſſore exiſtente, ut uacantia occupauit, donationes ab eo factæ, ſi uſq; ad finem uitæ in eadem uoluntate permanſit, reuocari non poſſunt. *Concordat item l. 4. C. eod. tt. his uerbis:* Donatio mancipiorum aliarumq; rerum quas tibi ab uxore tua donatas dicis, ſi modò ſuæ poteſtatis cùm donaret fuit, uel patria ſui uoluntate id fecit, & in eadem uoluntate donationis uſque ad ultimum diem uitæ perſeuerauit, ex mea & diui Seueri patris mei conſtitutione confirmata eſt. *Planè ſequitur ibidem:* Sin autem poſt mortem filiæ facta eſt donatio à quodam ſocero tuo, etiam inter uiuos ea perfici potuit. *Hæc uerba poſteriora pertinent ad ſuprà dictam except. 2. Concordat item l. 14. C. eod. tt. his uerbis:* Ex uer-

bis

bis quæ in poſtremis indicijs inſeruotur, licet ad fideicommiſſum uel legatum utilia ſunt, ooo omnimodo legati nel fideicommiſsi perſecutio datur:ſed ita demũ, ſi relinquendi ſtudio huiuſmodi uerba fuerint adſcripta. Vnde te uoluntatis quæſtionem, oon iuris, in preces tuas contuliſſe palàm eſt. Cùm igitur lecto teſtamento animaduertimus, maritum tuum ex præcedente donatione dominium tibi coonſeruaſſe, ſecuritatiq́; tuæ ad obtioendam proprietatem cauiſſe, inditorum nerborum cooceptio oon fideicommiſſum relictum oſtendit:ſed ex ſeoatuſconſulti authoritate, liberalitate mariti tui, cui cuſtodiendæ etiam moriens proſpexerit, quatenus firmara potuit, dominium mortis tempore tibi eſſe addictum. *Propoſita exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi non inter uirum & uxorem facta ſit donatio, ſed inter eos qui uel in eorum poteſtate ſunt, uel in quorum poteſtate ſunt maritus & uxor. Hæc exceptio reprobatur l.32. §. oratio. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Oratio non ſolùm uirum & uxorem complectitur, ſed etiam cæteros qui propter matrimonium donare prohibentur: utputa donat ſocer nurui, uel contrà: ſocer genero, uel contrà: conſocer coonſocero, qui copulatos matrimonio in poteſtate habent. nam ex mente orationis his quoque omnibus permiſſum eſt in euodem caſum donare: & ita Papinianus lib. IIII. Reſponſ. ſentit. ſic enim ſcribit: Socer nurui uel genero donauit, poſtea filius eius uel filia conſtante matrimonio uita deceſsit: quanquam uicium donationis perſeueret, tamen ſi ſocer nullam quæſtionem donationibus intulit, poſt mortem eius contra heredem orationis ſanteoria uidetur interuenire. nam quæ ratio donationem prohibuit, eadem beneficium ratum implorauit. Vt igitur ualeat donatio iſta, Papinianus exigit, ut & filius eius qui donauit, antè deceſſerit, & poſtea ſocer durante uoluntate. *Concord. d.l.32. §. ſi nurus. cuius uerba uide ȷ. repl. 14. dupl. 2. Secunda replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs donauerit. Hæc replicatio generalis eſt omnium donationum exceptio, de qua ſ̄. cap. 2. except. 1. Huius autem replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi conſenſu patris donauerit. quæ duplicatio approbatur l.4. ibi: uel patris ſui: C. de donat. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ſ̄. ead. except. in prin. Secunda duplicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles caſtrenſe peculium donauerit. Hæc duplicatio approbatur l.32. §. ſi filiusfam. C. eod. tit. his uerbis:* Si filiusfamiliâs, qui caſtreoſe peculium habet, uel quaſi caſtrenſe, uxori donet, & filij perſonam & mortem ſpectabimus. *Tertia replicatio eſt: Niſi donatorem pœnituerit in uita. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, uerùm eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi poſtea ante mortem deſierit pœnitere. quæ duplicatio approbatur l.32. §. pœnitentiam. ff. de donat. inter uir. & uxorem, his uerbis:* Pœnitentiam accipere debemus ſupremam. Proinde ſi uxori donauit, deinde eum pœnituit, mox deſijt pœnitere: dicendum eſt, donationem ualere, ut ſupremum eius ſpectemus iudiciom: quemadmodum circa fideicommiſſa ſolemus, uel in legatis, cùm de doli exceptione oppoſita tractamus, ut ambulatoria ſit uoluntas eius uſque ad uitæ ſupremum exitum. *Concordat d.l.32. §. ſi diuortium. ibi: quid ergo. cuius uerba ȷ. proponentur replicat. 17. Secunda duplicatio eſt: Niſi donator non euidenter uoluntatem reuocauerit. Hæc duplicatio approbatur d. §. pœnitentiam, in fine, his uerbis:* Vbi ſemel donatorem pœnituit, etiam hæredi reuocandi poteſtatem tribuimus, ſi appareat defunctum euidenter ranocaſſe uolontatem: quod ſi in obſcuro ſit, procliuior eſſe debet iudex ad comprobandam dooationem. *Quarta replicatio eſt: Niſi ſocer, qui donauit, poſtea nuncium miſerit. Hæc replicatio approbatur l.32. §. ſi ſocer. ff. de donat. inter uirum & uxor. his uerbis:* Si ſocer norui nuncium miſerit, donatio erit irrita, quamuis matrimonium concordantibus uiro & uxore ſecundum reſcriptum Imperatoris noſtri cum patre comprobatum eſt. ſed quod ad ipſos, inter quos donatio facta eſt, pertinet, finitum eſt matrimonium. Proinde etſi doo conſoceri inuicem ſibi donauerint, idem erit dicendum, ſi inuitis filijs nuncium remiſerint, inter ipſos irritam eſſe donationem. *Quinta replicatio eſt: Niſi donator rem alienauerit, uel pignori obligauerit. Hæc replicatio approbatur l.12. C. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si maritus tuos creditores ſortitus, poſt factam in te donationem fundum, quem ax donatione iuri tuo uiodicas, ijſdem ſpacialiter obligauit: eandem obligationem dafanſionis tuæ firmitatem interrumpere, intelligere debes: cum ſit manifeſtum, oon ſolùm huiuſmodi obligatione, ſed etiam donatione oel nenditione, uel alio quolibet modo rebus alienatis, reuocatam eſſe à uiro in mulierem factam donationem. *Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi cùm rem donatam pignori obligaſſet donator, nihilominus donandi animum retinuerit. Hæc duplicatio approbatur l.32. §. ſi maritus. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si maritus ea quæ donauit, pignori dederit, utique eum pœnituiſſe dicemus, licet dominium retinuit. Quid tamen ſi hoc animo fuit, ut oellet adhuc donatum? Finge in poſſeſsionem precariam mulierem reman

ſiſſe, paratamq́; eſſe ſatisfacere creditori: dicendum eſt, donationem ualere. Nam etſi ab initio tam obligatam hoc animo donaſſet, diceremus uim habere donationem, ut parata ſatiſfacere mulier haberet doli exceptionem: quinimò etſi ſatiſfeciſſet, potuiſſe eam per doli exceptionem conſequi, ut ſibi mandarentur actiones. *Secunda propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi ante donationem maritus rem pignori obligauerit. Quæ duplicatio conſtat ex uerbis iam propoſitis hiſce:* Nam etſi ab initio tam obligatam, &c. *Cui concordat l.13. in prin. C. eod. tit. his uerbis:* Siquidem ante donationem poſſeſſionis in te iure (ut dicis) à marito collatum prædium ab eodem creditori obligatum fuit, alienationem eius ſaluo iure debiti (ſi tamen iuris tacito actionem eius non excludit) factam eſſe, dubium non eſt. *Tertia duplicatio eſt: Niſi donator ipſe donationem reuocare non potuit. Hæc duplicatio approbatur d.l.13.§. fin. his uerbis:* Quòd ſi donatione iure celebrata, eo quòd uel ante nuptias facta eſt, uel in iiſdem caſibus, in quibus etiam conſtante matrimonio donatio procedere poteſt, obligatio inſecuta eſt: factum mariti, quem diem ſuum obiiſſe memoraſti, iuri tuo officere non poſſe, certum eſt. *Quarta duplicatio eſt. Niſi partem alienauit. hæc enim pars non alienata, in donatione manet. Quæ duplicatio approbatur l.12.§. qui quaſdam. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Qui quaſdam res ex his quas donauerat legaſſet, quaſdam non, uidebitur cæteras uoluiſſe ad uxorem pertinere: plerunque enim antea legat, poſtea donat, uel alia cauſa fuit legandi. *Quinta duplicatio eſt: Niſi pignori tantùm obligauerit. Hæc duplicatio iure quidem antiquo reprobatur per ea quæ dicta ſunt paulò ſuperius eadem replicat. in princip. & duplicat. 1. Verùm iure nouo approbatur Nouell. c.162. §. primùm igitur. ibi: ut tametſi maritus. cuius uerba uide ſ. cap. 2. exception. 83. in princip. Sexta replicatio eſt: Niſi donator ſeruus ſit effectus. Hæc replicatio approbatur d.l. 32. § ſi donator, his uerbis:* Si donator ſeruus fuerit effectus priuati, dicendum eſt non impletam, ſed peremptam donationem: quamuis ſeruitus morti comparetur. *Huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi pœnæ ſeruus ſit effectus. Quæ duplicatio approbatur l.24. C. eod. tit. de quo paulò inferius replicat. 8. duplicat. 1. Septima replicatio eſt: Niſi donator ab hoſtibus ſit captus. Hæc replicatio reprobatur l. ult. C. eod. tit. his uerbis:* Si unus ex his qui matrimonio fuerant copulati, in alium donatione facta ab hoſtibus captus eſſet, & in ſeruitutem deductus, & poſtea ibi morte peremptus: quærebatur, an huiuſmodi liberalitas quam antè fecit, ex hoc roborari uideretur, an uacillaret? Et iterum ſi donator quidem in ciuitate Romana conſtitutus deceſſiſſet, mortis autem eius tempore is qui donationem accepiſſet, in captiuitate degeret, & pòſt reuerſus eſſet, an uideretur & tunc donatio rata haberi? Cùm itaque in utroque caſu oporteat auguſto remedio cauſam dirimi, cùm nihil tam peculiare ſit Imperialis maieſtatis, quàm humanitas, per quam ſolam Dei ſeruatur imitatio, in ambobus caſibus donationem firmam eſſe cenſemus. *Concordat l.32.§. ſi ambo. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. replicat. 14. Octaua replicatio eſt: Niſi donator iudicio publico ſit damnatus. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit. Verùm eius duplicatio prima hæc eſt: Niſi antequam crimen committeretur & damnatus ſit, maritus donauerit. Quæ duplicatio approbatur l.24. C. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Res uxoria quæ uel ſucceſſione qualibet, uel emptione, uel etiam largitione uiri, in eam ante reatum iure peruenerunt, damnato & mortuo ex pœna marito, uel in ſeruilem conditionem ex pœnæ qualitate deducto, illibatas eſſe præcipio: nec alieni criminis infortunio adſtringi uxorem, cum paternis maternisúe ac proprijs bonis frui eam integro legum ſtatuto religioſum ſit: & donatio maritalis ante tempus criminis ac reatus collata in uxorem, quia pudicitiæ præmio ceſſit, obſeruanda ſit, tanquam ſi maritum eius natura non pœna ſubduxerit. Sin autem aqua & igni ei interdictum erit, uel deportatio illata, non tamen mors ex pœna ſubſecuta, donationes à uiro in uxorem collatæ adhuc in pendenti maneant (quia nec matrimonium in huiuſmodi caſibus diſſoluitur) ita ut ſi uſque ad uitæ ſuæ tempus maritus eas non reuocauerit, ex morte eius confirmentur, fiſco noſtro ad eaſdem res nullam in poſterum communionem habituro. *Secunda propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi damnatus nihilominus ius teſtamenti faciendi habeat. Hæc duplicatio approbatur l. 32. §. ſi miles. ff. eod. tit. his uerbis:* Si miles uxori donauerit de caſtrenſibus bonis, & fuerit damnatus, quia permiſſum eſt ei de his teſtari (ſi modò impetrauit, ut teſtetur cùm damnaretur) donatio ualebit. nam & mortis cauſa donare poterit, cui teſtari permiſſum eſt. *Nona replicatio eſt: Niſi donator ſibi ipſi ob ſceleris conſcientiam mortem conſciuit. Hæc replicatio approbatur l. 32. §. ſi maritus. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si maritus uxori donauerit, & mortem ſibi ob ſceleris conſcientiam conſciuerit, uel poſt mortem memoria eius damnata ſit, reuocabitur

donatio

donatio: quamuis ea quæ alijs donauerit ualeant, ſi non mortis cauſa donauit. *Decima replicatio eſt: Niſi memoria donatoris poſt mortem eius ſit damnata. Hæc replicatio approbatur uerbis iam propoſitis.* *Vndecima replicatio eſt: Niſi ſocer qui donauit, uiuo adhuc filio uel filia deceſſerit. Hæc replicatio approbatur d. l. 32. §. oratio, in fine. cuius uerba uide paulò ſuperius replicat. 1. Concordat l. 5. C. eod. tt. cuius uerba uide ē. eod. cap. exception. 5. replicat. 2.* *Duodecima replicatio eſt: Niſi ſocer qui donauit, poſtea filium maritum emancipauerit. Hæc replicatio approbatur d. l. 32. §. in hac autem, his uerbis:* In hac donatione inter ſoceros facta, mors conſideranda eſt eius qui donauit, conſtante matrimonio & iura poteſtatis durante. Idemque & in his qui ſunt in eorum poteſtate. *Concordat d. l. 32. §. ſi conſocer, his uerbis:* Si conſocer conſocero donauerit, & alter eorum uel uterque copulatus emancipauerit, debet dici donationem ad orationem non pertinere, & ideo infirmari donationem. *Decimatertia replicatio eſt: Niſi donataria ſerua ſit effecta. Hæc replicatio approbatur d. l. 32. §. ſi donator. ibi: proinde, his uerbis:* Si ipſa in ſeruitutem redigatur, cui donatum eſt, extincta erit. *Decimaquarta replicatio eſt: Niſi donataria prior deceſſerit, uiua donatore. Hæc replicatio approbatur l. 18. ibi: uel prior. C. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* A' marito in uxorem donatione collata matrimonij tempore, nec initio dominium transferri poteſt, nec ſi pòſt diuortium interceſſerit: uel prior perſona, quæ liberalitatem accepit, rebus humanis fuerit exempta: uel ab eo qui donauit, fuerit reuocata, poteſt conualeſcere. *Concordat l. 6. C. eod. tt. cuius uerba uide ē. cap. 6. exception. 16. in princip. Concordat item l. 20. in fine. C. eod. tt. cuius uerba uide ē. exception. 29. replicat. 1. exemplo 9. Concordat item l. 32. §. ſi ambo. ibi: oratio. ff. eod. tt. cuius uerba uide ȷ. duplicat. 3. Concordat item d. l. 32. §. ſi nurus. cuius uerba uide ȷ. duplicat. 2. Concordat item l. 9. ff. de rebus dubijs. cuius uerba uide ȷ. duplicat. 3. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi donator adhuc uelit donationem ualere. Quæ duplicatio approbatur d. l. 32. §. ſi diuortium. de quo paulò inferius replicat. 17. Secunda duplicatio eſt: Niſi cùm nurus ſocero donaſſet, ſocer ante nurum deceſſerit, ſolo marito filio ſuo hærede relicto. Quæ duplicatio approbatur d. §. ſi nurus, his uerbis:* Si nurus ſocero donauerit, mortem nurus, & perſeuerantem in ſupremam diem uoluntatem ſpectare nos oportet: quòd ſi ſocer antè deceſſerit, dicemus extinctam donationem? an quia maritus uiuus uxori ſuæ ſuperuixerit, admittimus uim habere donationem? & ſi quidem maritus ſolus ſocero hæres extitit, quaſi noua donatio in maritum collata ſeruari poteſt, ut illa finita ſit, alia cœperit: ſi uerò filius patri hæres non eſt, finita erit donatio ratione noua. *Tertia duplicatio eſt: Niſi donator & donataria pariter deceſſerint, uel ignoretur uter prior deceſſerit. Quæ duplicatio approbatur l. 9. ff. de rebus dubijs, his fere uerbis:* Si inter uirum & uxorem donatio facta fuerit, priore defuncto cui donatum eſt, ad eum res redit, qui donauerat: quòd ſi ſimul tam is cui donatum eſt, quàm is qui donauerit, quæſtionis decidendæ gratia magis placuit ualere donationem, eo maximè quòd donator non ſuperuiuat, qui rem concedere poſſit. *Concordat l. 32. §. ſi ambo. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si ambo ab hoſtibus capti ſunt, & qui donauit, & cui donatum eſt, quid dicemus? Et prius illud uolo tractare. Oratio, ſi autè mors contigerit ei cui donatum eſt, nullius momenti donationem eſſe uoluit. Ergo ſi ambo deceſſerint naufragio fortè uel ruina, uel incendio, quid dicemus? Et ſi quidem poſſit apparere quis antè ſpiritum poſuerit, expedita eſt quæſtio: ſi uerò non appareat, difficilis eſt quæſtio: & magis puto donationem ualuiſſe, & id uerbis orationis defendimus. ait enim oratio, Si prior uita deceſſerit, qui donatum accepit: non uidetur autem prior uita decaſsiſſe, qui donatum accepit, cùm ſimul deceſſerint. Proinde rectiſsimè dicetur, utraſque donationes ualere, ſi fortè inuicem donationibus factis ſimul deceſſerint: quia neuter alteri ſuperuixit, licet de commorientibus oratio non ſenſerit: ſed cùm neuter alteri ſuperuixerit, donationes mutuæ ualebunt. nam & circa mortis cauſa donationes mutuas id erat cōſequens dicere, neutri dandam condictionem. locupletiores igitur hæredes donationibus relinquentur. Secundum hæc, ſi ambo ab hoſtibus ſimul capti ſint, amboque ibi deceſſerint, an ſimul utriuſq; captiuitatis tempus ſpectemus, ut donationes dicamus ualere, quaſi ſimul deceſſerint: an neutras, quia uiuis eis finitum eſt matrimonium: an ſpectemus, uter prior deceſſerit, ut in eius perſona non ualeat donatio: an uter redierit, ut in eius ualeat? Mea tamen fert opinio, ubi non reuertuntur, ut tempus ſpectandum ſit captiuitatis, quaſi tunc defecerint: quòd ſi alter redierit, eum ſolum uideri ſuperuixiſſe, qui redijt. *Ait iuriſconſultus:* Sed cùm neuter alteri ſuperuixerit, donationes mutuæ ualebunt. *Huic concordat l. 26. ff. de mort. cauſa donat. cuius uerba uide ē. capite 6. exception. 16. replicat. 1. Hæc de decimaquarta replicatione ſunt dicta. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi donator maleficijs donataria dicatur extin[illegible]*

Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit exemplo legatorum. Verùm eius duplicatio hæc eſt: Niſi hæres donatoris propria authoritate res donatas abſtulerit. Quæ duplicatio approbatur l. 11. C. de donat. inter uir. & uxorem, his uerbis: Si maritus quondam uxoris tuæ, cùm ſui iuris eſſet, in eam prædia uel cætera donationis titulo contulit, & in ea uoluntate uſque ad mortem ſuam durauit, ex oratione diui Seueri confitmata eſt donatio. At ſi eas res pater defuncti iniurioſè abſtulit, per præſidem prouinciæ eas reſtituere cogetur. nec enim quaſi maleficijs eius ſit maritus extinctus, crimen intendens ſub prætextu accuſationis quæ donata ſunt auferre debuit, cùm cauſa liberalitatis à criminatione ſeparata ſit. *Decimaſexta replicatio eſt: Niſi illegitimum fuerit matrimonium. Hæc replicatio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. capite, exceptione 4. replicat. 1. item per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. 11. capite 1. exceptione 10. Decimaſeptima replicatio eſt: Niſi poſt donationem diuortium ſit factum. Hæc replicatio approbatur l. 11. §. penult. ff. de donat. inter uirum & uxorem. cuius uerba uide ſ. exceptione 10. replicat. 5. Concordat l. 18. ibi: nec ſi poſt. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. replicat. 14. Item concordat l. 5. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. exception. 1. replicat. 2. Concordat item l. 32. §. in hac donatione. ibi. conſtante. ff. eod. tit. cuius uerba uide ſ. replicat 12. Huius replicationis duplicatio prima hæc eſt: Niſi maritus nihilominus poſt diuortium uelit donatum, idq́; expreſſerit. Quæ duplicatio approbatur l. 32. §. ſi diuortium. ff. eod. tit. his uerbis:* Si diuortium poſt donationem interceſſit, aut prior deceſſit qui donum accepit, ueteri iure ſtatur: hoc eſt, ſi maritus uxori donatum uult, ut ualeat donatio: quòd ſi non uult, extinguatur. Plerique enim cum bona gratia diſcedunt, plerique cum ira animi ſui, & offenſa. *Secunda duplicatio eſt: Niſi poſtea matrimonium fuerit reſtauratum. Hæc duplicatio approbatur d. §. ſi poſt diuortium, his uerbis:* Quid ergo ſi diuortium factum eſt, deinde matrimonium reſtauratur, & in diuortio uel mutata uoluntas eſt, uel eadem durauit: reſtaurato tamen matrimonio & uoluntate donatoris reconciliata, an donatio duret, ſi conſtante matrimonio donator deceſſerit? & poteſt defendi, ualere. *Tertia duplicatio eſt: Niſi non tam diuortium, quàm frigaſculum quoddam fuerit. Hæc duplicatio approbatur d. §. ſi diuortium, in fin. his uerbis:* Quid ſi diuortium non interceſſerit, ſed frigusculum? profectò ualebit donatio, ſi frigoſculum quieuit. *Quarta duplicatio eſt: Niſi ſine effectu nuncius ſit miſſus. Hæc duplicatio ipſo quidem iure approbatur: uerùm eius duplicatio proponitur d. l. 32. §. ſi ſocer nurui. cuius uerba uide paulò ſuperius replicat. 4. Decimaoctaua replicatio eſt: Niſi promiſſum tantùm ſit, non etiam traditum donationis cauſa. Hæc replicatio approbatur quidem iure antiquo. l. 23. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Papinianus rectè putabat, orationem diui Seueri ad rerum donationem pertinere. Denique ſi ſtipulanti uxori ſuæ ſpopondiſſet, non putabat conueniri poſſe hæredem mariti, licet durante uoluntate maritus deceſſerit. *Huius replicationis duplicatio prima hæc erat: Niſi annuũ mulier à uiro, uel contrà uir à muliere eſſet ſtipulatus. Quæ duplicatio approbatur l. 33. in prin. ff. eod. tit. his uerbis:* Si ſtipulata fuerit mulier annuum dari, id ex ſtipulatu petere conſtante matrimonio non poteſt: ſed ſi manente matrimonio deceſſiſſe maritum proponatur, puto, quia in annuo quoque donatio uertitur, poſſe dici donationem confirmari ex ſenatuſconſulto. *Concordat d. l. 33. in fin. his uerbis:* Si fortè maritus ab uxore ſtipulatus ſit annuum, deceſſeritque mulier conſtante matrimonio: dicendum erit, ex oratione donationem conualeſcere. *Secunda duplicatio erat: Niſi ita donaſſet, ut id quod donatum eſt, in dotem haberet. Hæc duplicatio approbatur l. 59. ff. eod. tit. his uerbis:* Si quis uxori ea conditione donauit, ut quod donauit, in dotem accipiat, defuncto eo donatio conualeſcit. *Hæc de iure antiquo. Iure autem nouo replicatio propoſita reprobatur, nempe Nouell. c. 162. in princip. cuius uerba uide ſ. cap. 2. exception. 93. Decimanona replicatio eſt: Niſi donatio maior quingentorum ſolidorum actis non ſit inſinuata. Hæc replicatio approbatur l. 25. C. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Donationes quas parentes in liberos cuiuſcunq; ſexus, in poteſtate ſua conſtitutos conferunt, uel uxor in ſuum maritum, uel maritus in ſuam uxorem, uel alter eorum in aliam perſonam, cui conſtante matrimonio donare non licet, uel ipſæ aliæ perſonæ in eam, cui donare non poterant: ita firmas eſſe per ſilentium donatoris uel donatricis ſancimus, ſi uſque ad quantitatem legitimam, uel eam excedentes actis fuerint intimatæ. nam amplioris quantitatis donationem minimè intimatam, neq; per ſilentium eius qui donauit, confirmari concedimus. *Propoſitæ replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi donator in ultima ſua uoluntate ſpecialiter donationem confirmauerit. Quæ duplicatio approbatur d. l. 25. §. ſi uerò, his uerbis:* Si uerò ſpecialiter eas in ſuprema uoluntate donator uel donatrix confirmauerit, ſine ulla diſtinctione ratę habebuntur: ita tamen, ut ſi quidem ultra lege finitam quantitatem expoſitæ, in actis minimè inſinuatæ fuerint, ſpecialiter earum confirmatio ex eo tempore uim habeat, ex quo eædem donationes

tiones cōfirmatæ ſunt. Si uerò uel non amplior ſit donatio, uel cum emplior eſſet, in actis inſinuata ſit: tunc & ſilentium donatoris uel donatricis & ſpecialis confirmatio ad illud tempus refertur, quo donatio conſcripta ſit: ſicut & aliæ ratihabitiones negociorum ad illa reduci tempora oportet, in quibus contracta ſunt: nec incæterùm ſubtilem diuiſionem facti & iuris introduci poſſe. *Ait Imperator:* Ita tamen, ut ſi quidam ultrà lege finitam quantitatem expoſitæ, in actis minimè inſinuatæ fuerint, ſpecialiter earum confirmatio ex eo tempore uim habeat, ex quo eædem donationes confirmatæ ſunt, &c. *Hæc pertinent ad ea quæ dicta ſunt ſ.cap.5. queſt.6. reg.5.* *Viceſima replicatio eſt: Niſi res donatum ſit, ſed quid aliud donationis cauſa geſtum uel contractum. Quæ replicatio reprobatur l.32. §. ſiue autem res. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Siue res fuit, quæ donata eſt, ſiue obligatio remiſſa, poteſt dici donationem effectum habituram: utputa, uxori acceptum tulit donationis cauſa quod debebat, poteſt dici pendere acceptilationem non ipſam, ſed effectum eius. Et generaliter uniuerſæ donationes, quas impediri diximus, ex oratione ualebunt. *Viceſimaprima replicatio eſt: Niſi id quod donationis cauſa inter uirum & uxorem geſtum eſt, etiam alio iure uel inter cæteros non ſubſiſtat: tunc enim morte donantis non confirmatur. Quæ replicatio approbatur d. l.32. §. ſi inter, his uerbis:* SI inter uirum & uxorem ſocietas donationis cauſa contracta ſit, iure uulgato nulla eſt. Sed nec poſt decretum ſenatus emolumentum ea liberalitas, ut actio pro ſocio conſtituetur, habere poterit: quæ tamen in commune tenuerunt, præſtituto fine reuocanda non ſunt. Idcirco igitur pro ſocio actio non erit, quia nulla ſocietas eſt, quæ donationis cauſa interponitur, nec inter cæteros: & propter hoc nec inter uirum & uxorem. Idem erit dicendum, etſi emptio contracta ſit donationis cauſa: nam nulla erit. Planè ſi minoris res uenient donationis cauſa, uel precium poſtea ſit remiſſum, admittemus donationem pertinere ad S.C. *Viceſimaſecunda replicatio eſt: Niſi uſus tantùm à marito uxori ſit conceſſus. tunc enim res ipſa donata non uidetur. Ideoq; morte non confirmatur donatio. Quæ replicatio approbatur l. 53. §. fin. ff. de donat. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ſ. except.11. replicat. 4. item lib.35. cap.8. reg. 25. except.5.* *Viceſimatertia replicatio eſt: Niſi hæreditas donatoris non ſit ſoluendo. hoc enim caſu creditoribus hæreditarijs rem donatam perſequentibus exceptio propoſita non obſtat. Quæ replicatio approbatur l. 15. C. eod. tit. cuius uerba uide ſ. except.29. repl.2. exemplo 9.*

¶ Haſtenus exceptiones contra donationem inter maritum & uxorem factam, et ipſo iure non ſubſiſtentem, ſunt propoſitæ. Replicationes autem harum exceptionum generales uide ſ. except. prox. item ſ. except.10. eod. cap. Nunc ad effectus huius donationis tranſeundum.

DE ACTIONE AD REVOcandum & repetendum id quod inter uirum & uxorem inutiliter donatum eſt. Cap. IX.

PRimò: Cauſa huius actionis eſt, donatio inter coniuges facta, ipſo iure non ſubſiſtens. de qua cauſa cum ſuis exceptionibus, & exceptionum replicationibus dictum ſ. cap prox.

II. QVIBVS HAEC actio detur?

I. *Regula: De marito qui donationis cauſa debitorem ſuum uxori delegauit, & ipſo debitore, utri detur actio, proponitur l. 39. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Vir, cùm uxori pecuniam donare uellet, permiſit ei, ut à debitore ſuo ſtipularetur: illa cùm id feciſſet, priuſquam pecuniam tuliſſet, diuortium fecit: quæro, utrum uir eam ſummam petere debeat, an ex ea promiſſione propter donationis cauſam actio nulla ſit? Iulianus reſpondit, inanem fuiſſe ſtipulationem. Sed ſi promiſſor mulieri ignorans ſoluiſſet, ſiquidem pecunia extat, uindicare eam debitor poteſt: ſed ſi actionem ſuæ merito præſtare paratus eſt, doli mali exceptione ſe tuebitur. Ideoq; maritus hanc pecuniam, debitoris nomina uindicando, conſequetur. Sed ſi pecunia non extat, & mulier locupletior facta eſt, maritus eam petet: intelligitur enim ex re mariti locupletior facta eſſe mulier: quoniam debitor doli mali exceptione ſe tueri poteſt.

Secunda regula: Si, cùm matrimonium eſſet illegitimum, alter alteri donauerit, fiſco ad reuocandum datur actio. Quæ regula approbatur l.32. §. fin. ff. de don. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except.4. repl.1.

Tertia regula: Heredibus donatoris non datur repetitio, niſi ex pœnitentia donatoris defuncti. Quæ regula approbatur d. l.32. §. ait oratio. de qua re uide ſ. cap. prox. except.39.

III. QVAE ACTIO detur?

Prima regula: Rei uindicatio competit, ſi quidem res extat: ſin autem res conſumpta ſit, condictio naſcitur. Quæ regula approbatur l. 5. §. fin. cum l. ſequente. ff. de don. inter uir. & uxor. his uerbis: In donationibus iure ciuili impeditis hactenus reuocatur donum ab eo, ab eaúe cui donatum eſt, ut ſi quidem ex-

tet res uindicetur: ſi conſumpta ſit, condicatur quatenus locupletior quis eorũ factus eſt. Quis quod non ex conceſſa donatione retinatur, id aut ſine cauſa, aut ex iniuſta cauſa retineri intelligitur, ex quibus cauſis condictio naſci ſolet. *Concordat l. 36. in princip. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. quæſt. proxim. reg. 2. Concordat item l. 39. ff. eod. tt. cuius uerba uide paulò ſ. quæſt. 2. reg. 1. Concordat item l. 33. §. ſi uxor. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. except. 12. replicat. 3. Concordat item l. 55. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. quæſtion 4. reg. 1. except. 5.* Ait I.C. Vt ſi quidam extat res, uindicatur. *Huius exceptio uidetur eſſe talis: Niſi ædibus iuncta ſit. Verum exceptio hæc reprobatur l. 63. ff. de don. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. except. 15. Ait inſuper I.C.* Si conſumpta ſit, condicatur. *Huius exceptio eſt: Niſi dolo malo donatarij conſumpta ſit, uel non extet: tunc enim ad exhibendum, uel damni iniuriæ agi poteſt. Quæ exceptio approbatur l. 37. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. capite pro[illegible] except. 18. replicat. 1.*

Secunda regula: Eſt inſuper propoſitæ actionis adſine remediũ, actio de peculio aduerſus patrem donatarij. Quod approbatur l. 58. §. fin. ff. de donat. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ſ. [illegible] proxim. except. 6. replicat. 1. Sed & aliud propoſitæ actionis adſine remedium proponitur l. 7. §. ſi maritus. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. capite proxim. exceptione 29. exemplo 5.

IIII. QVID VENIAT in hanc actionem?

I. Regula: Venit in hanc actionem, ſi res non extat, quatenus locupletior factus eſt donatarius. Quæ regula approbatur l. 5. §. fin. ff. de don. inter uir. & uxor. cuius uerba uide ſ. quæſt. proxim. reg. 2. Concordat l. 50. §. fin. ff. eod. tt. cuius uerba j. except. 1. proponentur. Item concordat l. 8. in fine. C. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. except. 18. Concordat item l. 20. C. de iure dotium. cuius uerba uide ſ. cap. prox. except. 29. replicat. 2. exemplo 7. Exempla huius regulæ uide ſ. cap. prox. except. 9. in fine. Sed & exemplum huius regulæ proponitur l. 28. §. ſi ex decem. ff. de don. inter uir. & uxor. his uerbis: Si ex decem donatis ſibi mulier ſeruum emat, & is quinq; ſit, quinq; petenda eſſe apud Plautum placuit: quemadmodum ſi mortuus eſt, nihil petetur. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi res quam pecunia donata emit, pluris æſtimetur, quàm eſt pecunia donata. hoc enim caſu, nõ quanta locupletior facta eſt uxor petetur, ſed pecunia donata. Quæ exceptio approbatur d. §. ſi ex decem, his uerbis:* Si uerò quindecim dignus ſit, non plus quàm decem peti poſſunt: quoniam hactenus donator pauperior factus eſt. *Concordat l. 7. §. idemq; ait, in fine. ff. eod. tt. cuius uerba uide j. except. 4. Concordat item l. 55. in fine. ff. eod. tt. ubi Paulus:* Non ut ultra id tamen (*inquit*) quod donatum eſt, condicatur. *Ait Iuriſconſultus:* Non plus quàm decem peti poſſunt. *Hoc ita intelligendum, ſi res pluris empta non ſit deterior facta: ſi autem deterior ſit facta, uel perierit aut in totum, aut pro parte: tunc non decem quæ donata ſunt, ſed quanti id quod ex re empta ſupereſt æſtimatur, petendũ. Quæ diſtinctio approbatur, ſimul & diſtinguitur d. §. ſi ex decem, his uerbis:* Quòd ſi ex decem duos ſeruos emerit, & eorum alter mortuus ſit, alter decem dignus ſit, ſolet quæri. Et plerique (ut Pomponius) intereſſe putant, utrũ uno precio uenierint, an diuerſis: ſi uno, tota decem petenda, quemadmodum ſi una res empta deterior facta eſſet, uel grex uel carruca, & aliqua pars inde periiſſet: ſi diuerſis, hoc ſolum petendum, quanti emptus ſit qui ſupereſt. *Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi precio rei pecunia donata emptæ, mulier aliquid etiam de ſua pecunia addiderit: tunc enim non quanti res empta eſt reſtituendum, ſed pro portione pecuniæ donatæ. Quæ exceptio approbatur l. 7. §. eleganter. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis:* Eleganter tractabitur, ſi mulier prædia quindecim emerit, & maritus non totum precium numerauerit, ſed duas partes precij, hoc eſt decem, uxor de ſuo quinq;, deinde hæc prædia ualeant nunc decem: maritus quantum conſequatur? & magis eſt ut conſequi debeat duas partes decem, ut quod periit ex precio, utrique perierit, & marito & uxori. *Tertia exceptio eſt: Niſi maritus creditori uxoris ſoluerit. tunc enim, quamuis mulier ex eo credito non ſit locupletior facta, nihilominus in ſolidum tenetur. Quæ exceptio approbatur l. 50. ff. de don. inter uir. & uxor. his uerbis:* Si cùm mulier uiginti ſeruum emiſſet, in eam emptionem uir quinq; uenditori dedit, diuortio facto omnimodo uir eam ſummam exiget: nam ad rem pertinet, an is ſeruus deterior factus ſit. nam et ſi mortuus eſſet, quinq; exactio ei competeret. Quæritur enim, an mulier ex patrimonio uiri locupletior ſit eo tempore, quo de dote agatur: facta autem intelligitur, quæ ære alieno ſuo interuentu uiri liberata eſt: quod potuiſſet adhuc debere, ſi uir pecuniam non exoluiſſet. neque enim intereſt, ex qua cauſa mulier pecuniam debuit, utrum creditam, an eam quam ex emptione præſtare debebat. quòd ſi mulier non emerat ſeruum, ſed ut emeret, à uiro pecuniam accepit: tunc uel mortuo, uel deteriore facto ſeruo, damnum ad uirum pertinebit: quia quòd aliter emptura nõ fuit, niſi pecuniã à uiro accepiſſet, hoc conſumptum ei periit qui donauit, ſi modò in rerũ natura eſſe deſijt. nec enim uidetur mulier

locupletior

locupletior eſſe, quæ neq; à craditote ſuo libarata aſt, uaq; id poſsidat, quod ex pacunia uiri amarat. *Concordat l.7.§.ſi uxor rem. ff.eod.tt.bis uerbis:* Si uxor rem emit, & maritus precium pro ea numerauit, intatdum dicendum eſt totum à muliare rapeteudū, quaſi locuplatior ex ea in ſolidum facta ſit: utputa, ſi emit quidem mulier ram, & dabaat pacuniam, maritua autem eam à uenditore libatauit. quid enim interaſt craditori ſoluat, an uanditori? *Quarta exceptio eſt: Niſi litis conteſtatæ tempore fuerit locupletior. Hæc exceptio approbatur l.7.in prin.ff.de donation. inter uir.& uxor.bis uerbis:* Quod autem ſpectatur tempus, an locupletiotas ſint facti; utrum tempus litis conteſtatæ, an tai iudicatæ? Et uarum aſt, litis conteſtatę tempus ſpactari oportara: idemq; Imparat. noſtar cum parte raſcripſit. *Concordat d.l.7.§.idemq;, bis uerbis:* Imper. Hadrianus ait, ſi maritus uxori pacuniam donauarit, ipſaqoe ax ea pecunia prædia comparauarit, æſtimari oportere in quantum locupletiot facta ſit muliar. Prolu de etſi prædia hodie uiliſſima ſunt, conſequenter dicemus litis contaſtatę tempora ęſtimationam eorum ſpectandam. Planè ſi magni precij prędia ſunt, ſumma numerata arit reſtituenda, non atiam uſuræ precij. *Quinta exceptio: Niſi donatarius non ſit ſoluendo. Hæc exceptio reprobatur l. 55.ff.eod.tt. bis uerbis:* Vxor marito ſoo pecuniam donauit, maritus ex aa pecunia ſibi donata aut rēm mobilem, aut ſoli comparauit, ſoluendo nō eſt, & res extant: quęro, ſi muliar reuocet donationem, an utiliter condictiona experiatur? uidetur enim maritus, quamuis ſoluendo non ſit, ex donationa locupletior effactus, cùm pacunia mulieris ras compatata extat. Reſpondit Paulus: Locupletiorem eſſe ex donatione, nagari non poteſt. non enim quærimus, quid deducto ære alieno liberum habeat, ſed quid ex re muliaris poſsideat: ſolo enim hoc ſeparatur ab eo cui ras donara aſt. quòd ſi ras muliaris permanaat, & uindicare directò poteſt, & erit detariot cauſa uiri, ſi aa pacunia quatanus res ualat (non ut ultra id tamen quod donatum aſt condicatur) quàm ſi dotis iudicio conueniatur. Sed nihil prohibat etiam in ram utilam mulieri in ipſas ras actionam dari. *Sexta exceptio eſt: Niſi donataria donatori ſtipulanti ſub certa conditione promiſerit ſe reſtituturam, & ex ea ſtipulatione agatur. Hæc exceptio approbatur l. 57. ff. de donat. inter uirum & uxor. cuius uerba uide ſ. capite proxim. except. 22. Septima exceptio eſt: Niſi non donandi animo dederit, uel in res uxoris impenderit. Hæc exceptio approbatur l.17. C.eod.tt.his uerbis:* De his quæ extra dotam in domū illata à marito erogata commamotas, ſiquidem ta donanta conſumpta ſunt, intelligis aduarſus hæredes non niſi in quantum locupletior fuit, habeta te actionem: ſi uarò contra uoluntatem tuam, omnia reſtitui oportere. *Concordat l.9. ibi: ſiue negotium eius gerens. & ibi: etenim uel in ſolidum. C.eod tt. cuius uerba uide ſ. reg. 2. Concordat item l.58.§.fin.ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. proxim. except. 6 repl.1. Octaua exceptio eſt: Niſi donator à donataria conuenitur ex ſimili cauſa donationis: tunc enim per exceptionem ſolidam rem cōſeruare poteſt. Quæ exceptio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſuprà capite proximo, exceptione trigeſimaoctaua, replicatione tertia. Nona exceptio eſt: Niſi locupletior ex re donata ſit factus donatarius in tantum, quanta res fuit donata. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ. ead. reg. in princip. Verùm eius exceptionis replicatio prima hæc eſt: Niſi ex uſuris pecuniæ donatæ ſit factus locupletior. Quæ replicatio approbatur l. 15. §. fin. cum lege ſequente. ff. de don. inter uir. & uxor. bis uerbis:* Si maritua uxori donauerit pacuniam, aaq; uſuras ax donata pecunia perceparit, lucrabitur. Hæc ita Iulianus in marito libro 17. Digeſtorum ſcribit. Quid ergo ſi ex centum quæ uir uxori donauit, quinquaginta apud debitorē perierint, & ex his alia quinquaginta duplicata pro uſuria uxor habaat? non plus quinquaginta aius donationis nomine maritus ab ea conſequetur. *Secunda replicatio eſt: Niſi ex fructibus rei donatæ factus ſit locupletior. Hæc replicatio approbatur l.17.ff.eod.tt. bis uerbis:* De fructibus quoque uideamus, ſi ex fructibus prædiorum quę donata ſunt, locoplata ſit, an in cauſam donationis cadant? Et Iulianus ſignificat, fructus quoqua ut uſuras licitam habere donationem. *Tertia replicatio eſt: Niſi obſonia, unguenta aut cibaria familiæ emerit. Hæc replicatio approbatur l.31. §.penult.ff.de don.inter uir.& uxor.bis uerbis:* Non uidetur facta aſſe mulier locupletior, ſi aut in obſonio, aut in unguentis, aut in cibarijs familiæ donatam ſibi pecuniam impenderit. *Plures huiuſmodi replicationes uide ſ. cap. proxim. except.9.in fin. item J. in regulis ſequentibus. Sed & plures propoſitæ regulæ exceptiones uide ſ. cap. prox. except.38.*

Secunda regula: Si non reddatur res, æſtimatio eius præſtanda. Quæ regula approbatur l. 36. in prin. ff. de don. inter uir. & uxor. bis uerbis: Si donatæ ras extant, etiā uindicari poterūt: ſed quia cauſam poſsidendi donatio præſtitit, niſi raddatur ras, æſtimatio facienda eſt iuſto precio, cauarique poſsidenti debabit de euictiona ſimpli, quanti ea res ſit: idque etiam Padio uidatur. *Concordat l.12. §.1. ff. eod. tt. ibi: ut ſi lanæ uxori precium præſtet: cuius*

uerba

uerba uide ſ.cap.prox.except.29.repl.1.dupl.5.

Tertia regula: De re ex pecunia donata empta. Eam donator uindicare non poteſt. Quæ regula approbatur l.9. in prin.C.de don.inter uir. & uxor.his uerbis: Etſi de tua pecunia mancipia uxori tuæ comparata ſunt, tamen ſi ei ſunt tradita, eorum dominium non ad te, ſed ad eam pertinet: pecuniæ autem tantummodò repetitionem habet, ſiue negocióꝫ eius gerens, numerationem feciſti: ſiue in eam donationem conferens, quantitatem precij largitus es. etenim uel in ſolidum, uel quatenus locupletior facta eſt, actione cũ ea competenti poteris experiri. *Concordat l.16.C.eod.tit.his uerbis*: Si filij tui emancipati matris hæreditatem ſibi acquiſierunt, proba apud Præſidem prouinciæ, non donandi animo te nomine uxoris tuæ prędia cõparaſſe: ſed nominis duntaxat eius titulo uſum per poſſeſsionem rerum à uenditoribus tibi traditarum, dominum eſſe effectum, ut comprehẽſa filiorum tuorum iniuria, proprietatis ius incolume perſeueret. nam ſi largiendi propoſito id te feciſſe conſtiterit, pecuniæ tibi perſecutio competit. *Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi donatarius non ſit ſoluendo. tunc enim donatori utilis in rem emptam competit actio. Quæ exceptio approbatur l. 55. in fine.ff. de don.inter uir.& uxor. cuius uerba uide ſ.ead.quæſt.reg.1.except.5.*

Quarta regula: De fructib.rei donatæ. Hi non repetuntur. Quæ regula approbatur l. 17.ff. de don. inter uir.& ux.cuius uerba uide ſ.ead.quæſt.4.reg.1.ext.9.repl.2. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi non ſuis operis donatarius fructus ex re donata perceperit, ſed aliunde. Quæ exceptio approbatur l.45. ff.de uſuris & fructib.his uerbis: Fructus percipiendo uxor uel uir ex re ſibi donata, ſuos facit illos tantùm, quos ſuis operis adquiſierit (ueluti ſerendo) nam ſi pomum decerpſerit, uel ex ſylua ceciderit, non fit eius, ſicut nec cuiuslibet bonæ fidei poſſeſſoris, quia non ex facto eius is fructus naſcitur.

Quinta regula: De uſuris pecuniæ donatæ. Nec uſuræ ueniunt in hanc actionem. Quæ regula approbatur l. 7. §.idemq́; ait, in fine. ff.de don.inter uir.& uxor.cuius uerba uide ſ.reg.1.exc.4. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi donatarius uſuras ex re donata perceperit. Quæ tamen exceptio reprobatur l.15.§. fin.cum l.ſequente.ff.eod.tit.cuius uerba uide ſ.reg.1. except.9.repl.1.

Sexta regula: De eo quod ſeruus donatus adquiſiuit. Hoc in hanc uenit actionem reſtituendum. Quæ regula approbatur l.17.in fin. ff. de don.inter uir.& uxor.his uerbis: Si quid ſeruus donatus adquiſiuit, ad eum qui donauit, pertinebit. *Concordat l.19 ff.eod.tit.his uerbis*: Si uxor filio donauerit ſeruum, qui in patris mariti ſit poteſtate, deinde is ſeruus ancillam accipiat, dominium mulieri quæritur: nec intereſſe Iulian. ait, ex cuius pecunia ancilla empta ſit: quia nec ex re ſua quidquam adquiri poteſt per eum qui donatur, ei cui donatur. hoc enim bonæ fidei poſſeſſoribus cõceſſum eſſe, uirum autem ſcientem alienum poſsidere. Idem quærit, ſi ex re mariti ea ancilla comparata fuerit, an aduerſus mulierem agentem de dote precium poſsit per exceptionem retineri? Et dicendum eſt, poſſe maritum exceptionem habere, ſi dos ab eo petatur, ſecundum Marcelli ſententiam: & ſi ſoluerit, ſecundum Iulianum poſſe condicere. *Propoſitæ regulæ exceptio prima hæc eſt: Niſi ſeruus ex re ipſius donatarij adquiſierit. Hæc exceptio reprobatur uerbis iam propoſitis hiſce*: Nec intereſſe Iulianus ait, ex cuius pecunia ancilla empta ſit, &c. *Cõcordat l.57.ff.de adquir.rer.dom.cuius uerba uide ſ.lib.21.cap.2.reg.6.except.9. Planè donatarius pecuniam ſuam qua res empta eſt, uel per exceptionem retinere poteſt, uel per condictionem recuperare, ut ibidem ſequitur. Secunda exceptio eſt: Niſi ſeruus per quem adquiſitum eſt, non ipſe ſit donatus, ſed pecunia donata emptus. Et hæc exceptio reprobatur l. 28. §. Iulianum. ff. de donat. inter uir. & uxor. his uerbis*: Iulianum putaſſe Pomponius refert, ſi quid per eum ſeruum, quem emerat ex nummis à marito donatis, mulier adquiſiſſet, fortè legatum, hæreditatem, aut cùm partus editus eſſet, eo quoque nomine petitionem faciendam eſſe. *Hæc uerba uidentur contradicere ſupradictæ regulæ tertiæ: item ſupradictæ regulæ 1.ext.1.*

Septima regula: De ueſtimento ex lana donata facto. Illud donator uindicare non poteſt. Quæ regula approbatur l.29. §. fin. ff. de don. inter uir.& uxor.cuius uerba uide ſ.cap. prox.exc. 29. replic.1. dupl.5. Concordat l.31.§.1.ibi: ſed utri nomine.ff.eod. tit.cuius uerba uide d.dupl.5.

Octaua regula: De domo in area donata, ædificata. Iſta domus à donatore poteſt uindicari. Quæ regula approbatur d.l. 31.§. ſi uir uxori, his uerbis: Si uir uxori aream donauerit, & uxor in ea inſulam ædificauerit, ea inſula ſine dubio mariti eſt. *Huius regulæ exceptio eſt: Niſi donator uindicans non reſtituat impenſas operis. Quæ exceptio ibidem approbatur his uerbis*: Sed eius impenſam mulierem ſeruaturam placet. nam ſi maritus uindicet inſulam, retentionem impenſæ mulierem facturã. *Cõcordat l.10.ff. de doli mali except.his uerbis*: Cùm uir aut uxor in area ſibi donata aliquid ædificaſſet, pleriſq; placet, doli mali exceptione oppoſita rem ſeruari poſſe. *Sed plura de regula propoſita uide ſ.lib.22.cap.1.cauſa 10.*

Nona regula: Si donationis cauſa res minoris uẽdita ſit, nõ in totum reſoluitur uenditio, ſed quod donationis

nationis cauſa ex precio remiſſum eſt, cõdicitur. Quę regula approbatur l.5. §. circa uenditionem, in fine. ff. de donat. inter uirum & uxorem. cuius uerba uide ſ. cap. proximo, except. 29. replicat. 1. duplicat. 1. Concordat l. 31. §. ſi duo. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. d. duplic. 1.

Decima regula: Si res uiro cum alio communis à ſocio uiri uxori donata ſit, tantùm pro ea parte qua res uiri eſt, reuocatur donatio. Quę regula approbatur l.38. ff. eod. tt. cuius uerba uide ſ. cap. proximo, except. 26.

V. ADIVNCTA ET EVENtus propoſitæ actionis.

Prima huius loci regula: Si de iure huius donationis quæratur, proponitur l. 28. §. ſi quas ſerui. ibi: & ſane non amarè. ff. de donat. inter uirum & uxorem, his uerbis: Non amarè, nec tanquam inter infeſtos ius prohibitæ donationis tractandum eſt: ſed ut inter coniunctos maximo affectu, & ſolam inopiam timentes.

Secunda regula: Si dubitetur utrum tanquam negocium uxoris gerens, an donandi animo uir in rem eius impenderit, proponitur l.47. ff. eod. tt. his uerbis: Vtrum negocium uxoris gerens, an officio mariti ductus in rem eius impenderit uir, facti, nõ iuris quæſtio eſt: ſed coniectura eius rei ex modo & genere impenſæ non difficilis eſt.

Tertia regula: Si dubitetur unde quid ad uxorem peruenerit, præſumitur ex bonis uiri ad eam perueniſſe. Quę regula approbatur l. 51. ff. eod. tt. his uerbis: Quintus Mutius ait, cùm in controuerſiam uenit, unde ad mulierem quid peruenerit: & uerius & honeſtius eſt, quod non demonſtrat unde habeat, æſtimari à uiro, aut qui in poteſtate eius eſſet, ad eam perueniſſe: euitandi autem turpis quæſtus gratia circa uxorem hoc uidetur Quintus Mutius probaſſe. *Concordat l.6 in fine. C. eod. tt. his uerbis:* Non eſt ignotum, quod cùm probari non poſsit, unde uxor matrimonij tempore honeſtè quæſierit, de mariti bonis eam habuiſſe ueteres iuris authores meritò crediderunt.

Quarta regula: Reo conuento litis æſtimationem offerenti, de euictione ab actore cauendum. Quę regula approbatur l.36. in prin. ibi: caueriq́;. ff. de donationibus inter uirum & uxorem. cuius uerba uide ſ. eod. cap. quæſt. 4. reg. 2.

¶ Hactenus de donatione inter uirum & uxorem: ſed & alios huius donationis effectus uide ſ. cap. 5. quæſt. 6.

DE ACTIONE, SEV EO quod ſibi debetur donato. Cap. X.

Sequitur alia donationis ſpecies, ſcilicet donatio actionis. Regulariter autem donatio actionis, ſeu eius quod ſibi debetur, utilis eſt. Quę regula approbatur l.2. §.1. ff. de donat. his uerbis: Si pater donaturus Titio pecuniam, iuſſerit filium ſuum eam promittere, poterit dici intereſſe, an debitor filius patri ſuo fuerit, nec'ne? Nam ſi tantundem filius patri debuit, quantum promiſit, ualere donatio intelligitur, perinde ac ſi quemlibet alium debitorem pater iuſsiſſet pecuniam promittere. *Concordat d. l. 2. §. cùm uerò. cuius uerba uide ſ. cap. 2. quæſt. 1. except. 33. Huius regulę exceptio prima hæc eſt: Niſi delegatio nõ interuenerit, & debitor donatario ſtipulanti non promiſerit. Hæc exceptio approbatur l.1. in prin. C. de nouationibus, his uerbis:* Delegatio debiti, niſi conſentiente & ſtipulanti promittente debitore, iure perfici non poteſt. *Exemplum huius exceptionis proponitur l.8. C. de obligat. & actionibus: cuius uerba uide ſ. cap. 2. except. 33. replic. 4. Propoſitæ exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi pecunia eius nomine cui donatum uoluit, ſit credita. Quæ replicatio approbatur l. ultim. §. fin. ff. de donationibus, his uerbis:* Auia ſub nomine Labeonis nepotis ſui mutuam pecuniam dedit, & uſuras ſemper accepit, & inſtrumenta debitorum ad Labeonem recepit, quę in hæreditate eius inuenta ſunt: quæro, an donatio perfecta eſſe uideatur? Scæuola reſpondit, cùm debitor Labeoni obligatus eſſet, perfectam donationem eſſe. *De hac re plura dicentur in conditione mutui, quibus ſcilicet ea detur? Sanè exceptionis propoſitæ ratio hæc eſt, quòd olim donatio ſine rei traditione non perficiebatur: pro traditione autem nominis donati erat, ſi donatarius à debitore ſtipulatus erat, uel eius nomine pecunia credita. Hodie uerò, cùm dicta ratio ſit ſublata per ea quæ dicta ſunt ſuprà capite ſecundo, exceptione trigeſimatertia, in principio, & ſolo conſenſu perficiatur donatio: credendum eſt, exceptionem etiam propoſitam eſſe ſublatam, ut etiam ſine delegatione & ſtipulatione ualeat donatio nominis ſeu actionis, ita tamen ut donatarius agere poßit aduerſus donatorem ad cedendam ſibi actionem aduerſus debitorem, ſi ſtipulatus non ſit. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi debitor non conſenſerit nomen ſuum donari. Hæc exceptio reprobatur l.2. C. de donationibus, his uerbis:* Si nominis perſecutionem in te emancipatam pater tuus titulo donationis transtulit, fruſtra prætendit qui debitori tuo hæres extitit, conſenſum fuiſſe & debitoris neceſſarium: cùm ſatis fuerit, actiones eo nomine tibi mandatas fuiſſe. *Plura de propoſita exceptione uide in Comment. Liberationum cap. 15. except. 4. Tertia exceptio eſt: Niſi debitor exceptione aliqua ſe aduerſus donatorē tueri poßit. Quæ exceptio approbatur l.2. §. aliud iuris. ff. de donat. de qua re uide d. Cõment. cap. 13. effectu 6. except. 6. Quarta exceptio eſt: Niſi*

conditionale

conditionale ſit debitum. Hæc exceptio reprobatur l. 3. C. de donationibus, his uerbis: Spem futuræ actionis plena intercedente donatoris uoluntate poſſe transferri, non immeritò placuit. *Quinta exceptio eſt: Niſi donatarius ante litis conteſtationem deceſſerit. Reprobatur hæc exceptio l. 33. C de donationibus, his uerbis:* Illam ſubtilem obſeruationé amputamus, per quam donationis titulo ceſsiones actionum accipientes, non aliter eas ſuis transmittere hæredibus poterant, niſi litem ex ijs conteſtati eſſent, uel ius conteſtationis diuino reſcripto meruiſſent. Nam ſicut uenditionis titulo ceſſas actiones etiam ante litis conteſtationem ad hæredes tranſmitti permittitur: ſimili modo & donatas ad eos transferri uolumus, licet conteſtatio uel facta uel petita ſit. Quod & in procuratore conſtituendo ad mouendas eaſdem ceſſas actiones ſimiliter obſeruandum erit, ut minimè quis impediatur procuratorem ceſſarum ſibi per donationem actionum dare, licet nulla conteſtatio litis facta uel petita ſit. Quæ in his tantummodo perſonis locum habere cenſemus, quę ſuſceptis per donationem ceſsionibus, adhuc ſupereſſe noſcuntur. Nam iam mortuis huiuſmodi perſonis, uetera iura ſuper ijſdem ceſsionibus poſita ſeruari concedimus. *Hactenus de donationibus tam in genere, quàm in ſpecie actum eſt. Sanè de antenuptiali donatione & dote, quæ & ipſa donationis ſpecies eſt, uide ĩ. libro 15.*

QVARTÆ DIGESTORVM PARTIS, DE CAVSIS iuris lucratiuis, FINIS.

INDEX LEGVM, QVAE IN HAC QVARTA DIGESTORVM PARTE continentur.

LIBRI QVINTI PANDECTARVM.

Tit. II. De inofficioſo teſtamento.

L.I. lib.31.cap.6.quæſt.1.reg.2.
ibi: Cognati enim.d.quæſt.1.reg.4.
L.II. d.cap.6.quæſt.7.reg.1.
L.III.lib.31.cap.4.quæſt.2.in princip.item.d.quæſt.7.reg.1.
L.IIII.d.cap.4.quæſt.1.
L.V.in prin.d.cap.4.quæſt.2.except.5 & 9.
§ Huius autem.lib.31.cap.6.quæſt.7.reg.1.
L.VI.in prin.lib.31.cap.4.quæſt.2.except.9.
§ Si quis ex his.d.quæſt.2.except.14. item cap.6.quæſtion.8.reg.1.except.1.item reg.2.except.1.
§ fin.d.cap.6.quæſt.1.reg.5.except.1.
L.VII.d.except.1.
L.VIII.in princip.lib.31.cap.6.quæſt.1.reg.6. except.1.
ibi: Sequenti loco.d.quæſt. 1. reg.5. except. 1.replicat.1.
§ Si quis poſt.lib.31.cap.4.quæſt.2.except.38.
§ Si Imperator.d.quæſt.2.except.23.
§ Papinianus.d.quæſt.2.except.1.repl.1.
§ Si quis in.d.except.1.repl.2.
§ Sed neq;.d.quæſt.2.except.24.
§ Si mortis.lib.31.cap.5.repl.2.
§ Si quis impuberi.d.cap.5.repl.3.dupl.1.
§ Quoniam autem.d.cap.3.repl.14.dupl.2.
§ Quarta autem.d.cap.3.repl.5.dupl.5.
ibi: Namq; ſi cum quis.d.repl.5.dupl.6.
§ Si conditioni.lib.31. cap. 4. quæſt. 2.except.32.replicat.2.
§ Vnde ſi quis.lib.31.cap.5.repl.3.dupl.2.
ibi: fructus enim.lib. 34.cap. 2. quæſt. 5. reg. 1 . except.2.
§ Si quis irritum.lib.31.cap.6.quæſt.7.reg.2.
§ Si filius.d.cap.6.quæſt.9.reg.1.
§ Meminiſſe.lib.32.cap.9.cauſa 17.in prin.
§ Sed ei demum.d.cauſa 17.except.11.
ibi: Proinde etiam.d.cauſa 17.except.12.
ibi: Eo autem ſolo.d.cauſa 17.except.13.
§ Si quis impubes.lib.28.cap.1. quæſt.5 . cauſa 5.item lib.31.cap.4.quæſt.2.except.30.
§ Si ex cauſa.lib.31.cap.6.quæſt.8.reg.1.item reg.2.in prin.item lib.32.cap.6.except.86.
§ fin.cum lege ſequente.d.except.86.
L.X.in prin.lib.31.cap.6.quæſt.8.reg.1.except.4.
§ fin. lib. 31. cap. 4.quæſt.2.except.51.in princip.& repl.6.
L.XI.lib.32.cap.9.cauſa 17.except.14.
L.XII.in prin.lib.31.cap.4.quæſt.2.except.52.repl.6 dupl.1.
ibi: Quinetiam.d.quæſt.2.except.28.
§ Si à ſtatu.d.quæſt.2.except.32.repl.2.
§ Si cum filius.d.except.32.repl.1.& 3.
§ fin.d.except.32.repl.5.item cap.5.repl.11.
L.XIII.lib. 32.cap. 3.except. 9.item cap. 6.except. 86.repl.3.item cap.10.cauſa 42.except.1.repl.6.dupl.1.
L.XIIII. lib.31.cap.4.quæſt.2. except.59.item cap.6.quæſt.1.reg.2.except.1.repl.1.
ibi: Quod ſi contra. d.quæſt.1.reg.7.
L.XV.in prin.d.reg.2.in prin.
§ Heredi.lib.31.cap.4.quæſt.2. except.38. item cap.6.quæſt.1.reg.5.except.1.repl.1.
§ Filius.d.cap.6.quæſt.8 reg.1.except.5.
L.XVI.in prin.d.quæſt.8.reg.3.except.1.
§ Contra tabulas.d.quæſt. 8.reg.2.except.1. item lib.eod.cap.4.quæſt.2.except.40.item cap. 8.quæſt.2.reg.2.except.2.
L.XVII.in prin.lib.31.cap.5.replic.14.item cap. 6.quæſt.8.reg.3.except.1.
ibi: Vnde ſi de inoff. d.reg.3.in prin.
§ fin.cum lege ſequente.lib. 31. cap. 6. quæſt.8. reg.1.except.3.
L.XIX.in prin.d.quæſt.8.reg.3.except 2.
§ Sed non eſt admitt . libro 31 . capite 6 . quæſtion 2.reg.2.
ibi: Secundum quod.d.capite 6.quæſtion.8.reg.1.except.6.
ibi: Nec enim quæ.lib.29.cap.13.except.15.
L.XX. libro 31.cap. 6.quæſt.7. reg.5.item cap.10.quæſt.2.except.4.repl.3.item except.9.
L.XXI.in princip.lib.31.cap.4.quæſt.2.except.38.replic.1.
§ Item cum quæſitum . De hoc in condictione indebiti.
§ Idem reſpondit.lib.31.cap.8. quæſt.8.reg.3.item in Comment.Liberationum capite 20.ſpecie 1. except.1.
L.XXII. in princip. lib.31. cap.4. quæſtion.2.except.26.
ibi: Nec prohiberi.lib.31. cap. 6. quæſt. 1.reg. 6 except.2
§ Item quærebatur.lib.32.cap.9.cauſa 17.except.30.
§ Multo magis.d.cauſa 17. except.4.
§ fin.d.cauſa 17.except.3.
L.XXIII.in prin.lib.31.cap.4.quæſt. 2.except.27.item except.31.item cap.8.quæſt.1.except.16.
ibi: Quòd ſi exhæredatus.lib.31.cap.6.quæſt.8.reg.3.except.2.
ibi: Si hereditatem.d.quæſt.1.except.33.
§ fin. d. quæſt. 8. reg. 3. except. 1.item lib.eod.cap.5.repl.14.
L.XXIIII.d.quæſt.8.reg.1.except.5.

L.XXV.in prin.lib.31.cap.5.repl.4.
ibi:At ſi minus.lib.31.cap.7.in prin.
§ Si quis cum.lib.31.cap.6.queſt.2.reg.5.item queſt. 8.reg.1 except.6.
ibi:Et precedentes.d.cap.6.queſt.2.reg.7.
L.XXVI.lib.31.cap.6.queſt.8.reg.6.
L.XXVII.in prin.lib.9.cap.5.except. 25. item lib. 31.cap.4.queſt.2.except.37.repl.1.
§ Ei qui ſe.lib.31.cap.4.queſt.2.except.8.
§ De inofficioſo.d.queſt.2.except.1.repl.3.
§ De inofficioſo.lib.31.cap.6.queſt.7.reg.4.
§ fin.lib.31.cap.4.queſt.2.except.16.
L.XXVIII.d.except.16.item lib.32.cap.6.excep. 66.repl.1.
ibi:Nam cum inofficio.ſub.31. cap.6.queſt.8. reg. 1. in prin.
L.XXIX.in prin.lib.31.cap.6.queſt.4.reg.1.
§ De inofficioſo.lib.28.cap.12.except.84.repl.1.item lib.31.cap.4.queſt.2.except.11.repl.1.
§ Quamuis.lib.31.cap.6.queſt.8.reg.1.except.2.
§ Quoniam.lib.31.cap.4.queſt.2.except.6.
§ fin.lib.31.cap 6.queſt.3.reg.1.
L.XXX.in prin.d.cap.6.reg.1.except.2.
§ Tutoribus.lib.32.cap.9.cauſa 17.except.2.
L.XXXI.in prin.lib.31.cap.6.queſt.1.reg.7.
§ Quantum.lib.31.cap.4.queſt.2.except.25.
§ Si hæres.d.queſt.2.except.25.
§ Diuerſum.d.except.25.
ibi:Quid ergo.d.queſt.2.except.32. in prin. & except.36.
L.XXXII.in prin.d.queſt.2.except.34.
§ Si legatario.d.queſt.2.except. 35. in fine. item except.32.repl.5.

Tit. III. De petitione hæreditatis.

L.I.cum duabus.ll.ſequentibus.lib. 28.cap.1. queſt.8. in prin.item cap.22.reg.2.
L.III.ibidem.
ibi:Sed etſi Titio.d.cap.22.reg.1.in prin.
L.IIII.lib.31.cap.2.reg.2.except.22.
L.V.in prin.lib.31.cap.1.queſt.8.reg.2.in prin.item except.4.
§ Cauſa autem. d. reg. 2. exceptione 2. cum ſequentibus.
§ Diuus.d.reg 2 except.8.item cap. eod. queſtion.7. reg 1.
§ fin.lib.7.cap.8.queſtion.1.reg.3.item lib.31. cap.1. queſt.3.
L.VI.lib.32.cap 12.cauſa 65.
ibi:Etſi teſtamentum.lib.32.cap.9.cauſa 17.
L.VII.in prin.lib.7.cap.8.queſt.1.reg.3.in prin.
§ Ita demum autem.d.reg.3.except.4.
§ Quoties.d.reg 3.except.5.
L.VIII.lib.20.cap.13.except.15.
L.IX.lib.31.cap.2.reg.1.in prin.
L.X.in prin.d.reg.1.except.12.
§ Itaq; qui.lib.31.cap.1.reg.25.
L.XI.in prin.lib.31.cap.2.reg.1.except.2.
§ Sed an is.d.reg.1.except.9.
ibi:Sed enim & d.except.1.repl.2.
§ fin.cum lege ſequente.d.except.1.in prin.
L.XIII.in prin.ibidem.
§ 1.d.except.1.repl.1.
ibi:Item in titulo.ibidem & except.2.repl.1.
ibi.Item pro dote.d.except.2.replic.1.item except.4. repl.1.
ibi:Etſi legatum.d.reg.2.except 5.repl.1.
§ Is autem qui.lib.31.cap.1.queſt.4. cauſa 5.item cap. 2.reg.2. except. 4. in princip. item except. 6. replicat.2.
§ Neratius. d. capite 2. reg. 1. exceptione 10. item reg.7.
§ Idem eſſe.d.reg.2.except.11.
§ Quid ſi quis.d.reg.1.except.2.repl.2.
ibi:Venditorem. d. cap. 2. reg. 2. except. 8. in principio.
ibi:Idem erit dicendum.d.reg.2.except.6.repl.2.dupl. 3.item d.reg.1.except.5.repl.2.
ibi:Planè ſi accepta.d.reg.1.except.6.
§ Sed ſi quis ſciens.d. reg. 1. except.2. replicat.1.duplicat.1.
§ Item ſi quis.d.except.2.repl.2. dupl.1. item libro 32. cap.8.queſt.5.reg.8.
§ Apud Marcellum.d.reg.1.except.4.replic. 2. item reg.2.except.6.in prin.
§ Hæredem.lib.31.cap.2.reg.7.except.2.
§ Si quis abſentis.lib.31.cap.2.reg.1.except.8.
§ Non ſolum.lib.21.cap.5.except.13.repl.4.
§ Item ſi quis dolo.lib.31. cap. 2. reg. 2. except. 4. in principio.
ibi:Sed ſi alius.d.except.4.repl.1.
ibi:Sed ſi is qui d.cap.2 reg.1.except.25.
§ fin. cum duabus legibus ſequentibus.lib. 31. cap. 1. queſt.4.cauſa 9.item cap.2.reg.1.except.23.
L.XVI.in prin.d.cauſa 9.except.1.
§ Sed & is. lib. 31. cap. 2. reg. 1. exceptione 7. item reg. 2. exceptione 8. in principio. item capite 3. reg.15.
§ Non ſolum autem. libro 31. capite 1. queſtione 4. cauſa 9.
§ Iulianus ſcribit.lib.31.cap.2.reg.2.except.7.
ibi:Sed & eum.d.cap.2.reg.1.except.1.
§ Idem Iulianus.d.except.7.item except.8.in princip. & repl.5.
§ Idem ſcribit.lib.31.cap.1.queſt.4.cauſa 10.item queſtion 9.except.5.item cap.2.reg.1.except.1.repl.1. dupl.1.
ibi: Ergo nec ab eo.d.reg.1.except.3.
§ Item Iulianus,uſq; ad finem legis.lib.31.cap. 2. reg. 2.except.6.repl.2 dupl.2.item except.7.
ibi:Et poteſt petitor.lib.31.cap.1.queſt.9.except.1.
L.XVII.d.cap.1.queſt.8.reg.9.
L.XVIII.in prin.lib.31.cap.2.reg.2.except.8.repl. 11.dupl.1 & 2.
§ Si quis cum.d.reg.2.except.12.
§ fin.lib.31.cap.3.reg.2.
L.XIX.d.cap.3.reg.5.except.1.
§ Et quidem.lib.31.cap.1.queſt.9.except.8 & 9.

§ Quod

§ Quod ſi pro.lib.31.cap.1.quæſt.9.except.2. itē cap. 3.reg.2.except.3.
§ Veniunt.d.reg.2.except.2.
ibi:Imò etſi poſſeſſor.lib.31.cap.2.reg.2.except.5.
§ fin.lib.31.cap.1.quæſt.9.except.10.item cap.3.reg. 2.except.1.
L.XX.in prin.lib.31.cap.3.reg 4.
§ Sed non omnia d.cap.3.reg.5.
§ Simili modo.d.cap.3.reg.6.except.1.repl.4.
§ Item non ſolum.d.cap.3.reg.2.except.7.
ibi:Sed ea quæ.d.reg.2.except.8.
§ Fructus autem.d.cap.3.reg 11. in princip.item except.6.
ibi:Sed & partus.d.cap.3.reg.12.
§ Cum prædiximus.d.cap.3.reg.18.except.5.
§ Idem rectè. De hoc in noxalibus actionibus.
§ Præter hæc uſq; ad §.Ait Senatus.lib.31. cap.2. reg. 2.except.8.
§ Cum antequam.lib.31.cap.3.reg.8.
§ Item placere.d.except.8.
§ Item eos qui.d.reg.2.except.9.in prin. item lib. 31. cap.5.except.13.
§ Eos autem qui.lib.31.cap.1. quæſt.8.reg.9. in fine. item cap.2.reg.1.except.2.repl.3.dupl.1.item reg. 2.except.10.item cap.3.reg.18.except.6.
§ Ait ſenatus. lib.31.cap.2.reg.2.except.8.repl.1.
ibi:Idem etſi uacantia.d.except.8.repl.2.
§ Senatuſconſultum.d.except.8.repl.3.
§ Non ſolum.d.except.8.repl.4.
§ Petitam autem . lib.31.cap.3.reg.8.except.1.
ibi:Id eſt eum primum.d.reg.8.except.2.
§ Ponamus.d.reg.8.except.3.repl.1.
§ A' quo denunciatum.d.except.3.repl.2.
§ Ceterùm ſi quis ſciens.d.cap.3. reg.6. except. 1. in principio.
ibi:Et fructus earum.d.cap.3.reg.11.in prin.
§ Licet autem.d.cap.3.reg.8.in prin.
§ Papinianus.d.cap.3.reg.9.
§ Redactæ.lib.31.cap.2.reg.8.repl.5.
§ Quid ſi poſt.lib.31.cap.3.reg.6.except.2.
§ Ait Senatus.lib.31.cap.2.reg 2 . except. 8. repl.5.
ibi:Sed ſi uendidit.d.except.8.repl.6 & 7.
ibi:Sed etſi Senatus ibid.
ibi:Nam Iulianus . libro 31 . capite 3 . reg. 15 . exception.1.
ibi:Nec imputaturū.lib.31.cap.1.quæſt.8.reg.6. except.3.
§ Sed etſi res.d.except.8.repl.8.
ibi:Etſi ob uendit.d.except.8.repl.9.
§ Reſtituere.d.except.8.replic.10.item cap.3.reg.6. except.1. in prin. & repl.2. item reg.7.except.1, item reg.24.
L.XXI.d.repl.10.
L.XXII.in prin.lib.31.cap.3.reg 6.except.3.
§ In prædone.d.reg 6.except.1.repl.2.
§ Nam & in oratione.d.cap.3.reg.18.
L.XXIII.in princip.lib.31. cap.2.reg.2. except.8. repl.11.
§ fin.lib.31.cap.3.reg.2.except.9.
L.XXIIII.d.reg.2.except.8.
L.XXV.in prin.d.cap.3.reg.18.except.4.
§ Item ſi rem.d.cap.3.reg.5.
ibi:Sed etſi res . lib . 31. cap. 2. reg. 2. except. 8. replic.11.
§ Quod ait Senatus.d.reg.2.except.9.
ibi:Ita intelligi.lib.31.cap.1.quæſt.4.cauſa 5.
ibi:Sed & culpa.lib.31.cap.2.reg.2.except.5.
ibi:Et ideo ab eo.lib.31.cap.1.quæſt.4.cauſa 3.
§ Quod autem ait.lib.31.cap.2.reg.2.except.9.
ibi: Sed & fructus. lib. 31. cap. 3. reg . 11 . except . 1. repl.1.
§ De eo autem.d.except.9.repl.2.
§ Scire autem.d.except.9.repl.3.
§ Etiamſi ante.lib.31.cap.2.reg.2.except.1.
§ Qui uerò prædo.lib.31.cap.1.quæſt.4.cauſa 5.
§ Perinde (inquit) uſq; ad § . Vtrum is ſolus.lib. 31. cap.2.reg.2.except. 4.item exception.9.in principio.
ibi : Sine dolo poſſeſſ . lib . 31 . cap . 1 . queſtion . 4. cauſa 4.
§ Siue autem.d.except.9.repl.1.
ibi:Vnde ſi alius.lib.31.cap.2 .reg.2.except.15.
§ Vtrum is ſolus.lib.31.cap.3.reg.11. except.1.repl.3.
§ Hæc uerba.d.cap.3.reg.24.
§ Conſuluit,uſq; ad §.Item ſi res diſtraxit.lib.31.cap. 3.reg.18.except.6.
ibi:Planè ſi antidora.d.except.6.repl.2.
§ Si quis re ſua.d.except.6.repl.3.
§ Adeò autem.d.except.6.repl.4.
§ Quod autem.d.except.6.repl.5.
§ Item ſi res diſtraxit.lib.31.cap.2.reg.1.except.2. replic.3.dupl.1.tripl.1.
ibi:Quia non uidetur.d.cap.2. reg.2. except. 8. repl. 11.in prin.
ibi:Quid tamen ſi.d.repl.3.dupl.2.
ibi:Certè ſi minore.d.repl.3.dupl.3.
ibi:Sed etſi id.in Comment.liberationum cap.4. except.9.repl.5.
ibi:Iulianus libro. lib. 31. cap . 2. reg. 2 . except. 8. in principio.
§ Petitio. lib. 31. cap. 2. queſtion.1. reg.1.item cap.3. reg.15.
§ Hoc ſenatuſconſultum.
§ fin.lib.31.cap.3.reg.11.in prin.
L.XXVI.d.reg.11.except.7.
L.XXVII.in prin.d.cap.3.reg.12.
§ Sed & penſiones.d.cap.3.reg.15. item reg. 18. exception.1.
L.XXVIII.lib.31.cap.3.reg.18.
L.XXIX.d.cap.3.reg.14.
L.XXX.d.cap.3.reg 17 item reg 18.except.4.
L.XXXI.in prin.lib.31.cap.1.quæſt.8.reg.6.
§ Sed ſi ipſi.d.quæſt.8 reg.7.
§ Sicut autem.d.queſtion.8. reg.3. item queſtion. 4. cauſa 6.
§ Illud planè.d.quæſt.4.cauſa 3.except.2.
§ Quod autem.lib.31.cap.5.reg.15.
ibi:Et ſiquidem. in Comment. liberat. cap.4. except. 9.repl.

9.repl.5.

L. X X X I I.*lib.31.cap.1.reg.2.except.8.*

L. X X X I I I.*in prin.ibidem.*

§ *Iulianus.d.cap.3.reg.6.except.1.replic.3.item except.4.*

ibi: Si deceſſerit. lib. 31. cap. 2. reg. 2.except.8.replicat.10.

L. X X X I I I I.*in princip.lib.28.cap.7.replic. 2. in principio.*

§ *Si ſeruum.lib.31.cap.2.reg.5.*

L. X X X V.*d.reg.5.except.1.*

L. X X X V I.*in prin.d.reg.5.except. 2. item cap. 2. quæſt.7.reg.2.except.2.*

ibi: Sed & à filiofamilias.d.cap.2.reg.6.

§ *Si poſſeſſor.lib.31.cap.1.quæſtion. 4. cauſa 7. item quæſt.9.except.7.*

§ *Si prædo.lib.31.cap.2 reg.2 except.4.replic.3.item except.9.repl 1.*

ibi: Itaq; etſi pluris. lib. 31. cap. 3. reg. 6 . except . 1. repl.1.

§ *Quo tempore.lib.31.cap.2.reg.2.except.10.repl.1.*

§ *fin.lib.31.cap.1.quæſt.8.reg.5.except.1.item cap.3. reg.11.except.8.*

L. X X X V I I.*d.reg.5.except.2.*

L. X X X V I I I.*in prin.d.reg.5.except.1.*

§ *Planè ſic poteſt.d reg.5.except.3.*

L. X X X I X.*in prin.d.reg.5.except 4.*

§ *Videamus tamen d.except.4.repl.1.*

ibi: Vt tamen poteſtas.d.except.4.repl.2.

L. X L.*in prin lib.31.cap.3.reg.19.except.1.*

§ *Prædo.d.cap.3.reg.11.except.2.item except.7.*

§ *Actiones d.cap.3.reg 16.*

ibi: Contra quoq;.lib.31.cap.1.quæſt.8.reg.10.

§ *fin.d.cap.1.quæſt.4.cauſa 8.*

L. X L I.*in prin.lib.31.cap.2.reg.2.except.12.*

ibi: Etſi fideiuſſores. lib.31. cap.1. quæſt.8. reg.2.except.1.

§ *Ex diuerſo.lib.31.cap.2.reg.2.except.11.item cap.3. reg.19.except.1.*

§ *fin.d.cap.3.reg.11.except.5.*

L. X L I I *lib.31.cap.1. quæſt 4. cauſa 1.item cauſa 9. except.2.item quæſt.5.reg.1.*

L. X L I I I.*lib.29.cap.13.except.8.repl.1.dupl.2.*

ibi: Imperator autem.d.except.8.in prin.item repl.2. dupl.2.

L. X L I I I I.*lib.31.cap 1.quæſt.8.reg.8.*

L. X L V.*lib.21.cap.5.except.15.repl.4.dupl.1.*

L. X L V I.*lib.31.cap.2.reg.1.except.1.*

L. X L V I I.*lib.4.cap.8.quæſt.8.reg.4.Item lib. 29. cap.17.repl.13.*

L. X L V I I I.*lib.31 cap.3.reg.7.except.1.repl.1.*

L. X L I X.*lib.31.cap.1.quæſt.8.reg.3.*

L. L.*in prin.lib.28.cap.1.quæſt.2.*

§ *Si defuncto. lib. 31. cap. 1. quæſt. 8.reg.5.except.4. repl.3.*

L. L I.*in prin.d.reg.5.in princip.item cap.3. reg. 11. in principio.*

§ *Fructuum.d.cap.5.reg.10.item lib.36. cap.9.quæſt. 2.reg.5.except.1.*

L. L I I.*d.cap.3.reg.18.except.1.*

L. L I I I.*lib.31.cap.1.quæſtion. 8.reg.2.exception.6. & 7.*

L. L I I I I.*in prin.d.cap.1.quæſt.5.reg.2.*

§ *Hæres.lib.31.cap.3.reg.2.except.4.*

§ *fin.lib.31.cap 1 quæſt.4.cauſa 6.*

L. L V.*lib.31 cap.3.reg.18.in prin.& except.5.*

L. L V I.*d.cap.3.reg.11.except.3.*

L. L V I I.*lib. 21 cap. 5. except. 16. item lib. 31.cap.1. quæſt.5.reg.5.item cap. 2.reg. 2.except. 6.repl.3. dupl.1.*

L. L V I I I.*lib.31.cap. 1.quæſtion. 8.reg. 5. exceptione 6.*

Tit. I I I I. Si pars hæreditatis petatur.

L. I.*in prin.lib.31.cap.1.quæſt.2.ſpecie 2.*

§ *1 d.cap.1.quæſt 4.cauſa 1. item cap 3.reg.25.*

§ *Quinimò.lib.31.cap.2.reg.8.except.1.*

§ *Proinde etſi.d.except.1 & 2.*

ibi: Aut ſi controuerſiam.lib.31.cap.1. quæſt. 9. except.4.

§ *Si ego.lib.21.cap. 6.quæſt. 3.reg.2. in fine. item lib. 31.cap.2.reg 4 item reg.8.except.3.*

§ *Item ſi cum me.d.reg.8.except.4.*

§ *Interdum.lib.21.cap.5.except.24.item lib. 30 .cap. 2.reg.1.except.15.exemplo 6. replic.1.item lib.31. cap.3.reg.23.*

L. I I.*d.cap.3.reg.22.*

L. I I I.*lib.30.cap.2.reg.4.*

ibi: Vt quod fieri non rarò.lib.1.cap.4.quæſt.2.

L. I I I I.*d.reg.4.*

L. V.*d.reg.4.except.2.item cap.eod.reg.1.except.15. exemplo 6.repl.1.*

L. V I.*in prin.lib.31.cap.2.reg.8.in prin.& exceptione 4.*

§ *Sumptus.lib.32.cap 1.quæſt.8.reg.5.except.7.*

L. V I I.*d.cap.1 quæſt.9.except.4.*

L. V I I I.*in Comment. liberationum cap. 5.exceptione 24.*

L. I X.*lib.31.cap.2.reg.1.except.8.repl.3.*

L. X. *lib.32.cap.1.quæſt. 4. cauſa 9.except. 3.itē cap. 2.reg.1.except.8.repl.4.*

ibi: Negociorum autem . d. cap. 1.quæſtion. 9.exception 6.

ibi: Quod ſi filius.d.except.8 repl.3.

Tit. V. De poſſeſſoria hæred.petit.

L. I.*cum lege ſequente. lib. 32. cap.3.quæſtion.2.ſpecie 2.*

Tit. V I. De fideicommiſſaria hæred.petit.

L. I.*cum lege ſequente. lib. 31.cap. 1.quæſt. 2.ſpecie 5. item quæſt.5.reg.3 & 4.item lib.34.cap.4.quæſtion.2.reg.9.*

L. I I I.*in prin.ibidem.*

§ *Si bonorum.ibidem.*

§ *Sciendum.lib.31.cap.2 reg.2.except. 6.repl.2.item lib.34.cap.4.quæſt.2.reg.12.*

§ *fin.d.quæſt.2.reg.10.*

LIBRI

LIBRI VICESIMIQVARTI PANDECTARVM.

Tit.I. De donationibus inter uirum & uxorem.

Leges huius tituli uide ſ. in fine huius indicis Pandectarum.

LIBRI VICESIMIOCTAVI PANDECTARVM.

Tit.I. Qui teſtamentum facere poſſunt, & quemad.

L.I.*lib.28.cap.3.quæſt.1.*
L.II.*lib.18.cap.6.except.5.*
L.III.*lib.28.cap.1 quæſt.6 reg.1.*
L.IIII.*lib.18.cap.6.except.1 & 2.*
L.V.*d cap 6.except.3.*
L.VI.*in prin.lib.28.cap.7.in prin.*
§ *Surdus lib.28.cap.6.except.8.in prin.*
ibi:Sed ſi quis.d except.8.repl.5.
L.VII.*d.except.8.repl.6.*
L.VIII.*in prin.d.cap.6 except.29.*
§ *Si cui.d.cap.6 except.22.*
L.IX.*d.cap.6.except.14.*
L.X.*d.cap.6.except.10.*
L.XI.*d.cap.6.except.19.repl.1.*
L.XII.*d.except.19 repl.2.*
ibi:Quare ſeruus.lib.30.cap.3.reg.2.except.2.replicat.16.
ibi:Nam & filius d.reg.2.except.2.repl.4.
L.XIII.*in prin.lib.18.cap.6.except.19.repl.4.*
§ *Item qui apud.d.except.19.repl.5.*
§ *Si quis.d.cap.6 except.13.repl.3.*
L.XIIII.*d.cap.6.except.18.*
L.XV.*d.except.18.*
L.XVI.*d cap.6.ex*[illegible]*7. & except.21. item lib. eod.cap.11. except 82. except.86.& except. 98.*
ibi:Licet teſtamentum.d.cap.6.except.6.
L.XVII.*d.cap.6.except.5.*
L.XVIII.*in prin.d.cap.6 except.11.*
ibi:Meritò ergo. lib. 28. cap. 8. except. 24. & except.33.
§ *fin.lib.28.cap.6.except.25 item cap.8.except 14.*
L.XIX.*d.cap. 6.except 2.repl.1.item except.3.except.17.item cap.7.repl.5.*
L.XX.*in prin.lib.28 cap 8.except.37. et 39.& 40.*
ibi Veputa ſi impubes d.cap.8 except.28.
ibi:Si in poteſtate.d.cap.8.except.41.
§ *Poteſtatis.d.cap.8.except.42.*
§ *Per contrarium.d.cap 8.except.43.*
§ *Quæ autem.d.cap 8.except.38.*
§ *Nec furioſus.d.cap 8.except.30.*
ibi:Teſtamentum quoq;.lib.28.cap. 6. except. 6. replicat.2.
§ *Eum qui.lib.28 cap. 8.except.36.*
§ *Mulier.d. cap. 8. except.26. item lib.7.cap 4. except.25.*
§ *Seruus quoq;.d.cap.8.except.29.*
§ *Et ueteres.d.cap.8 except.49.*
ibi:Non tamen.d.cap.8 except.32.
ibi:Sed ſi teſtes.d.cap.8.except 47.
L.XXI.*in prin.lib.28.cap.9.except.51.*
§ *Si quid poſt.lib.28.cap.10.except.71. item cap. 21. except.33.repl.2.*
§ *In teſtamentis.lib.28.cap.8.except.46.*
§ *fin.lib.28.cap.9.except.52.*
L.XXII.*in prin.lib.28.cap.8.except.45.*
§ *1.lib.18.cap.19.except. 9.*
§ *Si ab ipſo.lib.28.cap.10.except.76.*
§ *Si ſigna.lib.28 cap.19 except.24.*
§ *Si quis ex.lib.28.cap.10.except.73.item except. 75. repl.2.*
§ *Signum.d.cap.10.except.78.*
§ *Poſſe & noctè.d.cap.10.except.79.*
§ *fin.d.cap.10.except.80.*
L.XXIII.*lib.28.cap.19.except.24.repl.5.*
L.XXIIII.*lib.28.cap.10.except.67.*
L.XXV.*lib.28.cap.6 except.88.repl.5.dupl.1.*
L.XXVI.*lib 28.cap 8.except.25.*
L.XXVII.*d.cap.8. except.44. & except.46.replicat.1.*
L.XXVIII.*lib.28.cap.10.except.63.*
L.XXIX *in prin.lib. 28.cap. 25.quæſt. 3.item lib. 31.cap.6 erxcept.84.in prin.*
§ *Idem reſpondit.d.except.84.repl.1.*
L.XXX.*lib.28.cap 20.except.73.*
L.XXXI.*lib.28.cap.1.quæſt.5.cauſa 7.*

Tit. II. De liberis & poſthumis hæredibus inſtituendis.

L.I.*lib.28.cap.16.except.191.*
L.II.*d except.191.repl.1.*
L.III.*in prin.d.repl.1 & 2.*
§ *Purè autem.d.cap.16.except.192.*
§ *Filius d.cap.16.except.178 item except.180.*
§ *Ante hæredis.d.cap.16 except.179.*
§ *Sed etiam inter.d.cap.16.except.181.*
§ *In eo.ibidem.*
§ *Si ita teſtatus.lib.28.cap 15.except.176.repl.15.*
L.IIII.*lib 28.cap.11.except.86.*
ibi:Nam & cum.lib.28.cap.22.reg.5.
L.V.*d.reg.5.*
L.VI.*d.except.86.diſtinct.2.*
ibi:Sed ſi caſtratus.d.except.96.diſtinct.3.
§ *Hermaphroditus.d.except 86.diſtinct.4 & 5.*
L.VII.*lib.28.cap.15.except. 176. repl. 19. item cap. 11.except.33.repl.6.*
L.VIII.*d.except.176.repl.15 dupl.1.tripl.1.*
L.IX.*in prin.lib.28.cap. 11.except.86.diſtinct.6.itē cap.11 except.33.repl.4.*
ibi:Sed ſi ex ea.d.except.66.diſtinct.7.
§ *Si filium.lib.28.cap.15.except.176.repl.5.*
ibi:Licet anteaditam.d.repl.5.dupl.2.
ibi:Diuerſumq;.d repl.5.dupl.3.
§ *Sed etſi hæres.lib.29.cap.2.except.10.replic. 2.item cap.2.quæſt.1.*
§ *Sed ſi ex ea.lib.28.cap 11.except.86. diſtinct.8.*
ibi:Sed ſi per adopt.d.diſtinct.8.repl.1.
L.X.*lib.18.cap.12.except.117.repl.4 & 5.item cap. 20.except.28.repl 2.dupl 2.*
L.XI *lib.19.cap.2.in princip.item cap.13.except.12.*

repl.19.
L.XII.lib.28.cap.20.except.28.replic.4.& replicat.5.
L.XIII.in prin.lib.28.cap.23.reg.10.
ibi:Licet enim ſubtili.d.except.28.replic.2.duplic.2.tripl.1.
§ Regula eſt.lib.28.cap.11.except.98.repl.1 duplic.5.item cap.21.except.32.repl.1.
§ Teſtamentum.lib.28.cap.16.except.193.
L.XIIII.in prin.lib.28.cap.15.except.176.repl.25.dupl.1.tripl.2.
ibi:Imò etſi defuncto.d.dupl.1.tripl.1.
§ Itaq; etſi.d.repl.15.dupl.2.
ibi:Nam & cum.d.repl.15.dupl.3.
§ Quod uulgò.d.dupl.1.tripl.2.
§ fin.cum lege ſequente.lib.28.cap.16.except.189.
L.XVI.lib.28.cap.22.reg.1.except.2.repl.1.in prin.& dupl.2.item lib.29.cap.15.queſt.1.except.9.repl.1.dupl.1.
L.XVII.lib.28.cap.16.except.190.
L.XVIII.d.cap.16.except.185.repl.1.
L.XIX.d.cap.16.except.183.
L.XX.lib.30.cap.3.reg.2.except.2.repl.2.
L.XXI.lib.28.cap.11.except.96.item cap.12.except.113.item lib.29.cap.7.except.3.diſtinct.1.replicat.1.
L.XXII.lib.28.cap.20.except.28.repl.2.duplic.1.tripl.1.
L.XXIII.in princip.d.cap.20.except.31.replicat.2.
§ fin.d.cap.20.except.29.repl.2.item except.31.replicat.1.
L.XXIIII.d.cap.20.except.28.replicat.2.duplicat.1.
L.XXV.in prin.lib.28.cap.26.except.191.repl.3.itẽ except.194.
ibi:Poſtea conſultus.lib.29.cap.7.except.3.diſtinct.1.repl.2.
§ Lucius.lib.28.cap.9.except.54.repl.4.item cap.12.except.114.
L.XXVI.lib.28.cap.15.except.176.replic.12.item cap.16.except.184.
L.XXVII.lib.28.cap.11.except.84.diſtinct.1.
L.XXVIII.in prin.lib.28.cap.12.except.117.repl.9.duplicat.1.item capite 22.reg.1.exceptione 1.replicat.1.
ibi:Herede autem.d.dupl.1.tripl.1.
§ Filiusfamiliâs.lib.28.cap.20.except.30.
§ Si quis ex certa.d.cap.20.except.28.repl.2.duplicat.7.
§ Si quis eo.lib.28.cap.11.except.86.diſtinct.8.replicat.1.
§ fin.lib.28.cap.23.reg.3.except.1.item cap.24.reg.1.in prin.
L.XXIX.in prin.uſq; ad §.Si eius qui filium.lib.28.cap.20.except.28.repl.2.dupl.5.item d.repl.2.dupl.4.tripl.4.item cap.12.except.117.repl.6.itẽ lib.34.cap.6.except.ult.
ibi:Ita ſanè ut.d.repl.2.dupl.6.tripl.2.
§ Et quid ſi tantum.d.dupl.4.tripl.5.
§ Quid ſi is.lib.28.cap.20.except.28.repl.2.dupl.4.tripl 6.
§ Melius ergo.d.dupl.4.tripl.7.item cap.21.except.90.repl.5.
§ Si eius.d.dupl.4.tripl.8.
§ Forſitan.d.repl.2.dupl.6.tripl.2.
§ In omnibus.d.dupl.6.item cap.15.except.276.replicat.21.
ibi:Nam fruſtra.lib.28.cap.16.except.193.
§ Nunc de lege.lib.28.cap.20.except.28.repl.2.dupl.4.tripl.1.item d.dupl.4.in fine.
§ Sequente parte.d.cap.20.except.29.repl.2.
§ Videndum.d.except.29.repl.2.dupl.1.
§ Ille caſus.lib.28.cap.20.except.28.repl.2.dupl.4.tripl.2.item except.29.repl.2.dupl.2.
§ fin.d.dupl.4.tripl.3.item lib.30.cap.3.reg.2.excep.2.repl.1.
L.XXX.lib.28.cap 15.except.176.in prin.
L.XXXI.d.except.176.repl.11.
L.XXXII.lib.29.cap.7.except.3.in prin.item lib.31.cap.8.queſt.1.except.14.in princip.& replicat.1.
ibi:Ab inteſtato autem.d.cap.8.queſt.5.reg.2.

Tit. III. De iniuſto, rupto, irrito facto teſtamento.

L.I.lib.28.cap.6.in prin.
ibi:Cum filius.lib.28.cap.15.except.176.in prin.
ibi:Alio teſtamento.lib.28.cap.21.except.33.
ibi:Vel adgnatione.lib.2[illegible]20.except.28.
ibi:Non adita hered.lib.[illegible]p.19.except.19.
L.II.lib.28.cap.21.except.33.repl.1.in prin.& dupl.1 & 2.
L.III.in prin.lib.28.cap.16.except.191.in prin.& repl.5.
§ Poſthumos.lib.28.capite 20.exception.28.in principio.
ibi:Sed & hi.d.except.28.repl.1.
ibi:Vnde & ante.lib.28.cap.10.except.68.repl.3.itẽ cap.16.except.179.except.180.item exceptione 181.
§ Ex his apparet.lib.28.cap.15.except.176.in prin.& repl.20.item cap.20.except.28.in prin.
§ Sed etſi ſtante.d.except.28.repl.1.duplic.2.& replicat 8.
§ Nominatim.d.repl.1.dupl.1.
§ fin.lib.28.cap.16.except.176.repl.15.
L.IIII.d.repl.15.item lib.29.cap.15.queſt.1.except.5.
L.V.in prin.d.repl.15.
§ Rumpendo.d.repl.15.dupl.4.
L.VI.in prin.lib.28.cap.15.except.276.replicat.5.dupl.1.
§ Ceterùm.d.except.176.repl.7.
§ Sed ſi pater.d.repl.5.dupl.3.
§ Siue autem.d.except.176.repl.8.
§ Succedendo itaq;.lib.28.cap.20.except.29.repl.2.
§ Irritum.lib.28.cap.19.except.2.
ibi:Ab hoſtibus.d.cap.19.except.4.

ibi: Niſi fortè. lib. 28. cap. 6. except. 13. repl. 6. item cap. 18. dupl. 3.
§ Eius qui. d. except. 13. repl. 5.
ibi: Niſi mortem. d. cap. 6. except. 14.
ibi: Aut ſi non ſint. lib. 29. cap. 12. reg. 7. except. 2.
§ Hi autem. lib. 28. cap. 6. except. 13. repl. 3.
§ Quid tamen. d. repl. 3. dupl. 1.
§ Quid ſi quis. d. except. 13. repl. 4.
ibi: Sed ne eorum. lib. 28. cap. 19. except. 3.
§ Quatenus tamen. d. cap. 19. except. 4.
ibi: Ergo etſi quis. lib. 28. cap. 6. except. 13. repl. 7.
§ fin. lib. 28. cap. 7. repl. 2. dupl. 5. item cap. 19. except. 1. repl. 2.
L. VII. lib. 28. cap. 18. dupl. 22. tripl. 1.
L. VIII. in prin. lib. 28. cap. 20. except. 31.
§ Filia. lib. 28. cap. 15. except. 176. repl. 16.
L. IX. lib. 28. cap. 6. except. 19. repl. 2.
L. X. d. except. 176. repl. 12. dupl. 1.
L. XI. lib. 28. cap. 21. except. 33. repl. 12.
L. XII. in prin. lib. 28. cap. 20. except. 28. repl. 9. item lib. 32. cap. 6. except. 84. repl. 6.
§ Idem & circa. lib. 28. cap. 15. repl. 19. diſtinct. 2. item cap. 17. repl. 14.
§ Si paganus. lib. 28. cap. 21. except. 33. repl. 15. item cap. 25. quæſt. 3. reg. 1. except. 1. item lib. 32. cap. 6. except. 85. repl. 3.
L. XIII. lib. 28. cap. 15. except. 176. replicat. 5. duplicat. 2.
ibi: Et ex eo. d. except. 176. repl. 2.
ibi: Aut qualibet cauſa. d. repl. 5. dupl. 4.
L. XIIII. lib. 28. cap. 20. except. 28. repl. 1. dupl. 3.
L. XV. d. except. 28. repl. 9. dupl. 1.
L. XVI. lib. 28. cap. 21. except. 33. repl. 16.
ibi: Si verò impoßibiles. lib. 14. cap. 6. except. 1.
L. XVII. lib. 28. cap. 15. except. 176. repl. 18.
L. XVIII. lib. 28. cap. 20. except. 31. repl. 1.
L. XIX. in prin. d. except. 176. repl. 15. dupl. 3.
§ Sed ſi ego. d. dupl. 3. tripl. 1.
§ fin. d. dupl. 3. in prin.
L. XX. lib. 28. cap. 19. except. 24. repl. 4.

Tit. IIII. De his quæ in teſt. delentur, inducuntur.

L. I. in prin. lib. 28. cap. 10. except. 72. repl. 2.
ibi: Id verò quod. d. except. 72. repl. 3.
§ Legi autem. d. repl. 2. dupl. 1. tripl. 2.
§ Sufficit autem. d. repl. 2. dupl. 1.
ibi: Siue ab alio. d. except. 72. in prin.
ibi: Quod igitur. d. repl. 2. dupl. 1.
§ Et ideo. d. repl. 2. dupl. 2.
ibi: Proinde etſi. d. except. 72. repl. 10.
§ Sed ſi legi. d. repl. 2. dupl. 1. tripl. 1.
ibi: Quoniam etſi. lib. 28. cap. 19. except. 25.
§ Et ſiquidem. d. except. 72. repl. 3.
§ Et cum hæred. d. except. 72. repl. 9.
ibi: Quoniam hæreditas. lib. 28. cap. 21. exc. 32. repl. 1.
§ fin. d. except. 72. repl. 4.
L. II. lib. 28. cap. 10. except. 72. repl. 5 & 6.
ibi: Et ſubſtituti reliquit. d. except. 72. repl. 9.
L. III. in prin. d. except. 72. repl. 3 & repl. 9.
§ Sententia. ibidem.
ibi: Non poteſt ullum. lib. 28. cap. 11. except. 81.
§ fin. d. except. 72. repl. 7.
L. IIII. d. except. 72. repl. 8.

Tit. V. De hæredibus inſtituendis.

L. I. in prin. lib. 28. cap. 10. except. 68. in prin. & repl. 8. item cap. 16. except. 179.
§ Inſtitutum. d. cap. 10. except. 62.
§ Mutus. lib. 28. cap. 11. except. 87.
§ Qui neq;. lib. 28. cap. 9. except. 58.
§ Si ex fundo. lib. 28. cap. 12. except. 105.
§ Sin autem ſic ſcribat. lib. 28. cap. 9. except. 59.
§ fin. d. except. 59.
L. II. in prin. lib. 28. cap. 12. except. 106. repl. 1.
ibi: Aliter atq;. d. cap. 12. except. 107. repl. 1.
§ Poteſt. d. except. 106. repl. 1.
L. III. in prin. lib. 28. cap. 11. except. 101.
§ Si ſeruum. d. cap. 11. except. 98. repl. 1. dupl. 1.
§ Si quis ita. lib. 34. cap. 7. condit. 6. reg. 1. except. 3.
§ Qui fideicommiſſum. lib. 30. cap. 3. reg. 2. except. 1. repl. 3. dupl. 1.
§ fin. d. reg. 2. except. 2. repl. 2. dupl. 1.
L. IIII. lib. 28. cap. 12. except. 117. repl. 1. item repl. 6. item lib. 29. cap. 15. quæſt. 1. except. 7. diſtinct. 4.
ibi: Sed etſi filio. lib. 28. cap. 15. except. 116.
ibi: Cum etſi fuerit. lib. 28. cap. 16. except. 193.
L. V. d. except. 117. repl. 1. dupl. 1.
L. VI. in prin. d. dupl. 1. tripl. 1.
§ Nepotes. d. except. 117. repl. 6.
§ Solemus. lib. 28. cap. 11. except. 82. repl. 1.
§ Seruus. d. cap. 11. except. 101. repl. 1.
§ Si ſeruum. lib. 30. cap. 3. reg. 2. except. 1. replicat. 6. dupl. 1.
§ fin. lib. 28. cap. 11. except. 98. repl. 1. dupl. 5.
L. VII. in prin. d. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1. item repl. 2. itē lib. 30. cap. 3. reg. 2. except. 1. repl. 2.
§ Item ſiue. d. repl. 1. dupl. 6. item repl. 3.
L. VIII. lib. 30. cap. 3. reg. 2. except. 1. repl. 6. dupl. 2.
L. IX. in prin. lib. 28. cap. 9. except. 54.
ibi: Hoc ſiue. d. except. 54. repl. 5.
§ Sed ſi non in corpore. d. except. 54. repl. 2. item cap. 23. reg. 3. except. 2.
§ Tantundem. d. except. 54. repl. 3.
§ Sed ſi cum. d. except. 54. repl. 4.
§ Si quis nomen. d. cap. 9. except. 56. repl. 1.
ibi: Hæres enim. lib. 28. cap. 11. except. 90.
§ Si quis tamen. d. except. 90. repl. 1.
§ Hæredes. lib. 28. cap. 1. quæſt. 1. item cap. 23. reg. 1.
§ Si duo. lib. 28. cap. 12. except. 105. item cap. 23. reg. 5. except. 4.
§ Si quis ita. lib. 28. cap. 11. except. 98. repl. 5.
§ Si quis primum. d. cap. 23. reg. 6. except. 4.
§ Seruus cum. lib. 28. cap. 11. exception. 98. replicat. 1. dupl. 6. item lib. 30. cap. 3. reg. 2. exc. 1. repl. 5. dupl. 2.
§ Si ſeruus. d. except. 98. repl. 1. dupl. 2. item lib. 29. cap. 15. quæſt. 1. except. 22.
ibi: Sed ſi non ipſe. lib. 28. cap. 22. reg. 3. except. 3. repl. 1. dupl. 2.

L.X.lib.28.cap.12 except.103.item cap.23.reg.3.except.4.
L.XI. d. exception. 105. item d.cap.23.regul.1.except.1. & 2.
L.XII.d.cap.23.reg.3.except.6.
L.XIII.in prin.d.cap.23.reg.2.except.1.repl.1.
§ Paterfamiliâs.d.cap.23.reg.1.
ibi: Deniq; ſi minus.d.cap.23.reg.9.
ibi: Sed etſi exceſſerit. d.cap.24.reg.6.in prin.
§ Sed ſi duos.d.reg.6.
§ fin. ibidem.
L.XIIII.d.cap.23.reg.3.except.3.
L.XV.in prin.d.cap.23.reg.6.except.3.
§ fin.cum lege ſequente.d.reg 6.except.4.
L.XVII.in prin.d.cap.23.reg.4.in prin.
§ Vnde idem.lib.28.cap.24.reg.3.
§ Sed ſi aſſe.lib.28.cap.23.reg.5.in prin.
ibi: Aliter atq; ſi ita. d. reg.5.except. 4. item reg. 6. except.1.item lib.eod.cap.12.except.106.
ibi: Nam ſi unus.d.cap.23.reg.2.
§ fin.d.cap.24.reg.3.except.3.
L.XVIII.d.cap.23.reg.5.except.2.
L.XIX.d.reg.4. except.3. item cap.12.except.106.
L.XX.in prin.d.reg.4.except.4.
§ Si iam mortuo.d.reg.4.exc.2.item reg.5. except.5.
§ Quod ſi uiuus.lib.28.cap. 24.reg.2.except.2.
L.XXI. in prin. lib. 28. cap. 11. except.98. repl.1. dupl.7.
§ fin. cum lege ſequente.d. exception. 98. replicat.1. dupl.3.
L.XXIII.lib.8.cap.6.queſt.2. cauſa 5.item lib. 30. cap.2.reg.8.item lib.29.cap.13.queſt.1.except.7.
§ fin.lib.29.cap.13.except.12.repl.4 & 9.
L.XXIIII. cum duab.ll. ſequentib. lib.28. cap.22. reg.9.item lib.33.cap.1.queſt.3.reg.17.
L.XXVII. lib.28. cap.12. except.117. repl.7. item lib.34.cap.6.except.31.
ibi: Sed ſi te.d. cap. 6 except. 32. item lib.33. cap.10. reg.7.except.4.
ibi: Sed ſi plures.lib.34.cap.3.queſt.3. exception.12. repl.5.
L.XXVIII.lib.28 cap.10.except.68.repl.2.
L.XXIX.lib.28.cap.12. except.107. repl.1. itẽ lib. 34.cap.5.queſt.3.except.5.repl.1.
L.XXX.lib.28.cap.12.except.98.in fine,diſtinct.6. item lib.30.cap.3.reg.2.except.1.repl.8.
L.XXXI.in prin.lib.28.cap.12.exception.101.item except.102.
§ fin.d.cap.12. except 99.
L.XXXII.in prin.d.cap.12.except.91.item lib.32. cap.6.except.80.
§ Is qui apud.d.cap.12.except.88.
ibi: Seruus quoq;.d.cap.12 except.103.
L.XXXIII.lib.30. cap.2.reg.1. except.24.repl.2. item reg.2.item lib.14.cap.6.except.31.
L.XXXIIII.lib.28.cap.12.except.115.
L.XXXV. lib.18.cap.12.except.105. item cap.23. reg.2.except.2.item lib.33.cap.5.reg.21.
ibi: Et eſt apud Mutiam.lib. 33. cap. 4. de iis quæ ibi ſunt legatis.reg.1.except.2.
L.XXXVI.lib.18.cap.12.except.106. repl.1.item cap.23.reg.1.except.3.
L.XXXVII. in prin. lib.28. cap.22. reg.22. item cap.13. except.112. item lib.34. cap. 7. condit.7. reg.1.except.2.
§ Hæc uerba.d.cap.13.except.129.
§ fin.lib.28.cap.22.except.32.repl.1.dupl.2.
L.XXXVIII. in prin. lib. 28. cap.12. except.98. repl.4. item cap. 12. except.116. item cap.29.except.22.diſtinct.2.
§ 1.d.except.98.repl.1.dupl.1.tripl.2.
§ Si quis ſeruum.lib.28.cap.22. regul.3. exception.3. repl.1.
ibi: Quod ſi poſt. d.except. 98. repl.1. dupl.1.item repl.3.dupl.1.
§ Igitur cum ſeruum.lib.32.cap.3. exception.25. tertia exception. replicat. 1. duplicat.4. triplicat.3. item dupl.5.& dupl. 6. item lib.33. cap.1.queſt.3. reg.2.except.1.
§ Cum uenditor. lib.28. cap. 11. except.98. repl.10. item cap.22.reg.3.except.1.repl.1.
§ Si paterfamiliâs. cum lege ſequente. lib.28. cap.13. except.134.repl.2.
L.XL.cum lege ſequente.lib.39.cap.5.exception.6. replicat.2.duplicat.2.in princip.item tripl.1. item tripl.3.quadrupl.1.item lib.30.cap.3.reg.2.except. 1.repl.13.
L.XLII.lib.34.cap.5.queſt.3.except.5.repl.1.dupl. 2.tripl.1.
L.XLIII. lib.34. d. queſtion. 3. exception.11. replicat.2.
L.XLIIII. lib.33.cap.11. reg.8. item lib.34.cap.3. queſt.5.reg.2.
L.XLV. in prin.lib.28. cap.22. except. 32. tripl.3. dupl.3.
§ Quidam.lib.28.cap.23.reg.4.except.5.item reg.6. in prin.
§ Ideo ſi poſthuma.d.cap.23.reg.10.
§ In teſtamento.d.cap.24.reg.3.except.5.item reg.7.
L.XLVI.in prin.lib.28.cap.9.except.57.
§ 1.d.cap.9.except.36.in fine.
§ Interdum. lib. 28. cap. 12. exception.98. in fine,diſtinct.25.
§ fin.lib.28.cap.9.except.53.
L.XLVII.in prin.lib.30.cap.3.reg.2.exception.1. repl.7.
§ In extraneis.lib.28.cap.12.except.81.
ibi: Medio autem tempore.d.except.82.repl.1.
L.XLVIII.in prin.d.cap.11.except.102. repl.1.itẽ lib.30.cap.3.reg.2.except.1.repl.5.dupl.2.
ibi: Vel ſi cum.d.cap.12.except.98.repl.1.dupl.6.
§ Si in non.lib.14.cap.6.except.1.in prin.
§ fin.lib.28.cap.23.reg.1.
L.XLIX.in prin.lib.28.cap.11.except.98.repl.5.
§ Si quis ita.lib.34.cap.7.condit.9.reg.2.
L.L. lib.18.cap.11. except.99. item exception. 102. repl.2.
L.LI.lib.28.cap.23.reg.5.in prin.

L.LII.

L.L II.lib.28.cap.21.except.13.repl.5.item lib.30.
cap.3.reg.2.except.1.repl.3.
L.L III.lib.29.cap.5.except.6.repl.2.dupl.2.tripl.3.
quadrupl.2.
L.L IIII.lib.28.cap.12.except.123.
L.L V.lib.19.cap.3.except.6.repl.2.dupl.2.
L.L VI.in prim.lib.28.cap.9.except.56.repl.2.
§ Qui frater.d.cap.9.except.55.
L.L VII.in prim.lib.22.cap.2.reg.6.except.1.item
lib.28.cap.22.reg.2.except.11.item lib.30.cap.2.
reg.1.except.17.
§ Si quis ita.lib.28.cap.23.reg.6.except.2.
§ Titius.d.cap.13.reg.2.except.1.
§ Cum quis.lib.28.cap.24.reg.1.except.6.
ibi:Pro portionib.d.cap.14 reg.7.
§ Si heres.lib.28.cap.11.except.81.repl.1.
§ Titius ex.lib.29.cap.13.except.12.repl.23.
§ Si ita ſcriptum.lib.28.cap.24 reg.6.
ibi:Sed ſi deceſſerit.lib.28.cap.22.reg.1.except.1.repl.
10.dupl.1.
§ Si Attius lib.28.cap.24.reg.7.item lib.30.cap.3.
reg.2.except.4.repl.3.
L.L VIII.lib.19.cap.5.exc.6.repl.2.dupl.2.tripl.3.
L.L IX.lib.28.cap.16.except.190.
L.L X.in prim.lib.28.cap.11.except.82.repl.2.
§ Quoties.lib.28.cap.9.except.61.
L.L XI lib.28.cap.14.reg.2.
L.L XII. lib.28.cap.11.exception.99.item exce-
ption.104.
L.L XIII.lib.28.cap.1.quæſt.3.cauſa 8.
L.L XIIII.lib.28.cap.24.reg.2.
L.L X V.lib.33.cap.10.reg.7.except.4.repl.2.
L.L XVI.lib.32.cap.6 except.80 & 81.item lib.
28.cap.12.except.121.
ibi:Atquin ſi quis.d.cap.12.except.120.
ibi:Et tamen nemo.lib.18.cap.16.except.192.
L.L XVII.lib.33.cap.8.reg.1.except.2.repl.9.
L.L XVIII.lib.28.cap.9.except.51.item cap.12.
except.107.
L.L XIX.d.except.107.repl.2.
ibi:Sed illud.ibidem repl.2.
L.L XX.lib.28.cap.12.except.82.repl.3.
L.L XXI.lib.28.cap.13.except.137.
L.L XXII.lib.32.cap.6.except.74.§.poſtremò.
L.L XXIII.lib.28.cap.15.except.176.repl.15.
L.L XXIIII.lib.30.cap.3.reg.2.except.1.repl.5.
dupl.3.
L.L XXV.lib.28.cap.11.exc.90.repl.3.item cap.23.
reg.4.in prin.item cap.25.quæſt.4.exc.12.repl.3.
L.L XXVI.in prin.lib.28.cap.12.except.205.item
cap.23.reg.2.except.4.
§ Lucio Titio.d.cap.23.reg.8.
§ Filijs hered.d.cap.23.reg.7.
§ Nihil autem.d.cap.23.reg.4.except.4.
§ fin.lib.28.cap.13.except.142.item cap.23.reg.5.in
prin.item except.4.item reg.17.
L.L XXVII.cum lege ſequente.ibidem.
L.L XXIX.in prim.d.cap.23.reg.11.
§ fin.lib.28.ca.23.exc.106.in prin.itē exc.107.repl.1.
L.L XXX.lib.34.cap.6.in prin.item lib.29.cap.
15.quæſt.1.except.10.
L.L XXXI.in prin.lib.29.cap.3.except.6.repl.2.
dupl.4.item lib.28.cap.11.except.98.repl.1.dupl.
4.item lib.30.cap.3.reg.2.except.1.repl.12.
§ Temporibus.d.repl.2.dupl.2.tripl.3.& tripl.4.
item d.except.1.repl.13.dupl.2.
L.L XXXII.lib.30.cap 3.reg.2.except.1.repl.3.
L.L XXXIII.lib.34.cap.5.exception.12.repl.1.
dupl.3.
L.L XXXIIII.in prim.lib.28.cap.11.except.117.
repl.1.item lib.33.cap.8.reg.1.except.2.repl.9.
§ Non abre.lib.30.cap.3.reg.2.except.2.repl.5.item
d.except.2.in fine.item except.14.
L.L XXXV.lib.28.cap.23.reg.5.except.2.item
except.4.repl.1.
L.L XXXVI.lib.29.cap.5.except.6.repl.2.dupl.
2.tripl.2.
L.L XXXVII.lib.32.cap.3.except.25.tertia exc.
repl.4.item quinta except.repl.2 & 3.
ibi:Planè ſub condit.d.tertia except.repl.5.
ibi:Quare etiam.lib.28.cap.11.except.98.repl.8.
ibi:Quia & proprius.d.cap.11.except.100.
L.L XXXVIII.lib.30.cap.3.reg.2.exc.1.repl.2.
L.L XXXIX.lib.28.cap.12.except.111.
L.XC.lib.28.cap.11.except.33.repl.12.
ibi:Sed legata ex poſteriore.lib.32.cap.6.except.80.
repl.1.

Tit. VI. De uulgari & pupill. ſubſtit.

L.I.in prin.lib.28.cap.13.in prin.
§ Subſtituere.d.cap.13.except.126.item cap.14.ex-
cept.146.
§ fin.d.cap 14.except.261.
ibi:Nam ſiue.lib.28.cap.12 except.81.
L.II.in prin.d.cap.14.in prin.item except.143.
ibi:Planè poſthumis.d.except.143.repl.1.
ibi:Si qui non.d.cap.14.except.145.
ibi:Sed ſi eos.d.cap.14.except.147.
ibi:Sed ſi extraneum.d.cap.14.except 143.repl.2.
§ Quiſquis.d.cap.14.except.162.
ibi:Vt niſi adita.d.cap.14.except.172.
§ Planè ſi omiſſa.d.except 172.repl.2.
§ interdum.d.except.171.repl.2.
ibi:Ergo etiam.ibidem repl.3.
§ Prius autem.lib.28.cap.10.except.68.item cap.14.
except 157.
ibi:Conſtat enim.d.cap.14.in fine.reg.1.
ibi:Vſq; adeò ut.d.cap.14.in fine,reg.4.
ibi:Et poſthumum ſuum.d.cap.14.except.152.
§ Sed ſi quis.lib.28.cap.10.except.68.repl.1.
L.III.lib.28.cap.22.reg.16.item lib.34.cap.7.con-
dit.6.reg.2.except.5.
L.IIII.in prin.lib.28.cap.14.except.165.repl.1.in
prin.& repl.2.
§ Sed ſi alter.d.repl.2.dupl.1.
ibi:Si autem impubes.d.except.165.repl.2.
L.V.lib.18.cap.23.reg.14.in prin.& except.3.
L.VI.lib.28.cap.12.except.82.repl.4.

L.VII.lib.28.cap.14.except.136.
L.VIII.in prin.lib.28.cap.13.except.138.
§ Hæc uerba.d.cap.13 except.139. itē cap.22.reg.16. item lib.34.cap.7.condit.6.reg.2.except.5.
ibi:Sed neq; heredis.d cap.22.reg.1.except.1.repl.9. dupl.1.
ibi:Partes quoq;.lib.28.cap.23.reg.14.
§ Labeo quoq;.d.cap.23.reg.2.except.1.item reg.14. except.2.
§ Sed ſi plures.lib.28.cap.22. reg.1. except.1. repl.9. dupl.1.
ibi:Pro rata.lib.28.cap. 23.reg.14.
§ Quod poſſum lib.28.cap.24.in fine.reg.4.
§ Filio.d cap.14.except.274.
§ Si ex aſſe.d.cap.14.except.171.
§ Ad ſubſtitutos.lib.28.cap.23.reg.19.
ibi:Niſi mihi.d.reg.19.except.1.
§ In adrogato.d.reg.19.except.2.
§ fin.lib.28.cap.13.except.128.
L.IX.lib.28.cap.11.except.82.repl.5.
L.X.lib.28.cap.14.except.174.repl.1.
L.XI.lib.28.cap.13.except.130.
L.XII.lib.28. cap.14. except.156. repl.1. item except.266.repl.2.
L.XIII.d.except.156.repl.2.
L.XIIII.in prin.lib.32.cap.5.except.63.in prin.
ibi:Nam & in legato.lib.33.cap.10.reg.7.
§ Si ſuo.lib.28. cap.14. except.158. item cap.21. except.31.repl.9.
L.XV.d.cap.14.except.153.
L.XVI. in prin. lib. 30. cap.3. reg. 2. exception.1. repl.6.
§.fin.cum lege ſequente. lib. 28. cap. 13. except.127. item lib.32.cap.5.except.63.in prin.
L.XVIII.lib.28.cap.14.except.163.item d.cap.14. in fine reg.1.item cap.19.except.24.repl.3.
ibi:Sed etſi pater.d.cap.14.except.161.
L.XIX.d.cap.14.except.165.repl.3.
L.XX.d.cap 14.except.171.
L.XXI. lib.28.cap.22. reg.1. exception.1.replic.9. dupl.1.
ibi:Vbi enim quis.d.cap.22 reg.17.
L.XXII.lib.28.cap.23.reg.14.
L.XXIII.lib.28.cap.13.exception.133.item cap.22. reg.15.
L.XXIIII.lib.28.cap.14.except.153.
L.XXV.lib.28.cap.23.reg.15.
L.XXVI lib.28.cap.6.except.29.repl.2.item cap. 14.except.169.item except.170.
ibi:Sed ſi pater.d.except.169.repl.1.
ibi:Si uerò uiuo.d.except.169.in prin.
ibi:Quare etiam.d.except.169.repl.1.dupl.1.
L.XXVII.d.except.169.repl.2.
L.XXVIII.lib.28.cap.24.reg.2. except.7. repl.1.
L.XXIX.lib.34.cap.7.condit.6.reg.2.except.4.
L.XXX. lib.28.cap.23.reg.14.except.2. repl.1.
L.XXXI. in prin. lib.28.cap.12. except.117.repl. 12.item cap.14.except.148.repl.1.
§ Si filium. lib.28.cap.13.except.133.

L.XXXII.in prin.d.cap.13.except.140.
§ Filium.lib.28.cap.22.reg.17.
§ fin. lib. 28. cap. 14. except. 172. item lib. 31. cap.8. quæſt.4.reg.1.except.4.
L.XXXIII.d.except.4.item lib.33.cap.7.reg.20.
L.XXXIIII.lib.28.cap.13.in prin.
ibi:Et uel plures.d.cap.13.except.125.
L.XXXV. d.except.225. item cap.14.except.152.
L.XXXVI.in prin.d.except.152.
ibi:Ergo & ad breue.d.cap.14.except.155.
§ Etſi à patre.d.cap.14.except.172. item lib.34. cap. 3.de cogendo hered.quæſt.8.reg.1.
ibi:Quia & pupillares.d.cap.14.in fine,reg.2.
L.XXXVII.in prin.d.cap.14.except.143.repl.4. item except.160.item except.165.repl.1.
§ Filio impuberi.d.cap.14.except.155.
§ fin.lib.28.cap.23.reg.16.
L.XXXVIII.lib.28.cap.14.in fine,reg.5.
L.XXXIX.in prin.lib.28.cap.23.reg.15.
§ Ex his uerbis.d.cap.23.reg.14.
§ Cum filiæ.lib.28.cap.14.except.167.
ibi:Nec aliud.d.cap.14.except.166.repl.2.
ibi:Citra Falcidiæ.lib.34.cap.1.quæſt.2.reg.4.
§ Qui diſcretas.lib.28.cap.22.reg.13.
§ Qui patrem.d.cap.22.reg.14.
§ Cohæres.lib.34.cap.1.except. 19. repl.1. dupl.1.in fine.item cap.2. quæſt.3. reg.23. in prin.item reg. 24.except.2.
§ Cum pater.lib.28.cap.14.except.166.
§ Non uideri.lib.28.cap.13. except.129.item cap.23. reg.3.except.1.
ibi:Nam & qui.lib.28.cap.12.except.105.
L.XL.lib.18.cap.23.reg.16.itē lib.14.cap.2. quæſt. 5.reg.22.except.6.
L.XLI.in prin.lib.28.cap.13.except.142. item cap. 14.except.130.repl.2.
ibi:Vt quemadmodum.d.cap.14.except.166.
ibi:Nam etſi furioſo.d.cap.14.except.175.
§ Item quæro.lib.28.cap.14. except.155. item cap.22. reg.18.
ibi:Sed finis.d.cap.14.except.166.
§ Lucius Titius.lib.28.cap.15.except.276.repl.25.
§ Iulius Longinus.lib.28. cap. 13. exception. 138. replicat.1.
ibi:Quinimò etſi.d.except.138.repl.2.
L.XLII.lib.28.cap.14.in fine,reg.2.
L.XLIII.in prin.d.cap.14.except.149. item except.140.item except.163.repl.1.dupl.1.
§ fin.lib.28.cap.22.reg.1.except.1.repl.9.dupl.1.
L.XLIIII.lib.28.cap.14.in fine. regul.3. except.1. item lib.34.cap.7.condit.6.regul.2.exception.3.
L.XLV.lib.28.cap.22.reg.1.except.1.repl.9.dupl. 1.item cap.23.reg.15.except.1.
L.XLVI.in prin. lib. 28.cap.13.except.134.repl.1. item lib.34.cap.7.condit.7.reg.2.except.3.
§ Titius.d.condit.7.reg.1.except.1.item d.cap.13.except.128.
ibi: Nos didicimus.lib.32.cap.4.except.63.in prin.

§ fin.

§ fi.lib 30.cap.3.reg.2.except.1.repl.3.

Tit.VII. De conditionibus inſtitutionum.

L.I.lib.34.cap.6.except.1.
L.II.in prin.lib.34.cap.7.condit.9.reg.1.
§ Sed ſi duo. lib. 34. cap.5. quæſtion.3. exception.4. repl.1.
L.III.lib.34.cap.6.except.20.
L.IIII.in prin.lib.28.cap.12.except.124.
§ idem Iulianus. lib.34. cap.6. except.1.item cap.7. condit.24.
L.V.lib.34.cap.5.quæſt.3.except.11.
L.VI.lib.34.cap.6.except.1.
L.VII.d.cap.6.except.5.
L.VIII.d.cap.6.except.4.
§ Quoties heres.d.except.4.repl.7.
ibi: Mortuo autem.d.cap.6.except.20.
§ De hoc iureiurando.d.except.4.repl.3.
ibi: Ideoq; in heredem.lib.32. cap. 9.cauſa 10.exception.5.
L.IX.lib.34.cap.6.except.3.
L.X. in prin.lib.28. cap.12.except.119. item cap.25. quæſt.4.except.12.repl.4.
ibi: Proinde etſi ita.d.except.12.repl.3.
§ Si quem ita. d. except. 12. repl.4.item lib.eod.cap. 22.except.117.repl.3.
L.XI.lib.34.cap.6.except.20.
L.XII.lib.33 cap.8.reg.1.except.2.repl.9.
L.XIII.lib.34.cap 5.quæſt.3.except.25.
L.XIIII.lib.34.cap.6.except.3.
L.XV.lib.28.cap.12.except.117.repl.1.dupl.2.
L.XVI.lib.28.cap.12.except.121.
L.XVII.lib.34.cap.5.quæſt.3 except.11.repl.5.
L.XVIII.lib.33.cap.8 reg.1.except.4.
L.XIX.lib.34.cap.2.except.41.repl.2.item cap.7. condit.6.reg.2.except.1.
L.XX.in prin.lib.34.cap.6.except.1.& 20.
§ Si quis hered.lib.34.cap.5. quæſtion. 3. except.16.
repl.1.
§ fin.lib.34.cap.7.condit.16.
L.XXI.cum lege ſequente.lib.28.cap.11.except.91. repl.5.
L.XXIII.cum lege ſequente.lib.28.cap.23.reg.12. item lib.34.cap.6.except.20.repl.4.
ibi: Plerunq; enim.d.except.20 in prin.
L.XXIIII.d.reg.9.item d.except.20.repl.2.
L.XXV.lib.34.cap.5.quæſt.3.except.2.
L.XXVI.d.quæſt.3.except.1.
L.XXVII.in prin.lib.34.cap.6.except.11.
§ fin.d.cap. 6.except.29.item lib.28.cap.25.quæſt.4. except.23.
L.XXVIII.lib.28.cap.12.except.117.repl.1.dupl.1.
ibi: Altera uerò ſpecies.lib.28.cap.13.except.136.

Tit. VIII. De iure deliberandi.

L.I.in prin.lib.30.cap.1.quæſt.1.reg.3.
§ fin.d.cap.1.quæſt.4.reg.1.
L.II.d.quæſt.4.reg.2.
L.III.cum lege ſequente.d.cap.1.quæſt.3.except.1.
L.V.in prin.d.cap.1.quæſt.5.reg 1.
§ Si maior.d.quæſt.5.reg.2.except.2.
ibi: Qui poßit etiam.d.reg.2.except.5.
ibi: Quiq; præterea.d. reg. 2. except.3. item lib.38. cap.6.except.7.
L.VI.d reg.2.in fine.repl.2.
L.VII.in prin.lib.30.cap.1.quæſt.5.reg.2.
§ Quid ſit.d.quæſt.5.reg.1.
§ In cauſæ.d.reg.2.except.1.
ibi: Si qua pecunia.d.reg.2.except.3.item lib.38. cap. 6.except.7.
ibi: Neq; enim.d.reg.2.in fine.repl.1.
L.VIII.lib.29.cap.13.except.14.repl.6.
L.IX.lib.10.cap.1.quæſt.5.reg.2.except.4.
L.X.d.cap.1.quæſt.2.
L. XI. lib. 34. cap. 7. condit. 4 . regul. 2 . exception.5.

LIBRI VICESIMINONI PANDECTARVM.

Tit.I. De militari teſtamento.

L.I in prin.lib.28.cap.18.in prin.
§ Miles autem.ibidem.
L.II ibidem.
L.III.d.cap.18.dupl.25.& dupl.26.
ibi: Quemadmodum pleriq; lib.28. cap. 25. quæſt.3. reg. 1. except.1.item lib.32.cap.6.except.84. replicat.2.
L.IIII. lib. 28. cap. 6. except.8.repl.7. item cap.18. dupl.20.
L.V.lib 28.cap.14.except.143.repl.5.
L.VI.lib.28.cap.18.dupl.27.
L.VII.cum lege ſequente.lib.28.cap.15.except.176. repl.14.dupl.1.tripl.1.
L.IX.ibidem.item cap.18.dupl.20.tripl.1.
L.X.d.cap.18.dupl.2.item cap. 6. except.19. repl.6.
L.XI in prin.lib.28.cap.18.dupl.3.
§ Si miles.lib.28.cap.6.except.18.repl.2.
§ fin.cum lege ſequente.lib.28.cap.18.dupl.27.
L.XIII.in prin.d.dupl.27.
ibi: Sed ſi iam.d.dupl.27.tripl.1.
§ Deportati.d.cap.18.dupl.6.item lib.eod.cap.11.except.82.repl.6.
§ Si ſeruum.d.cap.18.dupl.7.
§ fin.cum lege ſequente.lib.32.cap.10.cauſa 42. except.1.repl.6.dupl.2.
L.XV.in prin.lib.19.cap.5.except.6.repl.1. dupl.2. tripl.5.item lib.28.cap.18.dupl.4.
§ Sicut autem.d.cap.18.in prin.item cap.22.except.39. repl.1.dupl.1.item repl.14.
§ Teſtamentum.d.cap.18.dupl.20.tripl.1.
§ Si quis ſc.d.cap.18.dupl.14.
§ Miles.lib.28.cap.19.except.22.diſtinct.1.
ibi: Item tam ſibi.lib.28.cap.18.dupl.19.
ibi: Et ſoli filio.lib.28.cap.14.except.161.repl.2.
§ fin.lib.29.cap.13.except.12.repl.17.
L.XVI.lib.28.cap.18.dupl.10.

L. XVI. in prin. lib. 28. cap. 23. reg. 2. except. 2.
§ Iulianus. lib. 30. cap. 3. reg. 2. except. 4. repl. 6. item lib. 36. cap. 6. reg. 5. except. 14.
§ Si eodem. lib. 28. cap. 21. except. 32. repl. 1.
§ Si pater. lib. 33. cap. 14. except. 20. repl. 1.
§ fin. lib. 34. cap. 1. except. 1. repl. 2.
L. XVIII. d. repl. 2.
L. XIX. in prin. lib. 28. cap. 21. except. 33. repl. 15.
ibi: Cum & ex parte. lib. 28. cap. 18. dupl. 27.
ibi: Quinimò etſi codicillos. lib. 28. cap. 25. queſt. 4. except. 12. repl. 5.
§ fin. lib. 32. cap. 10. cauſa 42. except. 1. exemplo 2. repl. 6.
L. XX. in prin. lib. 28. cap. 18. dupl. 21.
§ Cum aliquis. d. cap. 18. dupl. 20. tripl. 1. quadrupl. 1.
L. XXI. d. cap. 18. dupl. 21.
L. XXII. lib. 28. cap. 7. repl. 2. dupl. 5. item cap. 19. except. 1. repl. 2.
L. XXIII. d. except. 1. repl. 2. item except. 3. repl. 2.
L. XXIIII. lib. 28. cap. 18. dupl. 25.
L. XXV. d. cap. 18. dupl. 20. tripl. 1. quadrupl. 1.
L. XXVI. in prin. d. cap. 18. dupl. 24.
§ Ius teſtandi. lib. 28. cap. 7. repl. 2. dupl. 2.
L. XXVII. lib. 28. cap. 21. except. 33. repl. 15.
L. XXVIII. lib. 28. cap. 9. queſt. 1. except. 1. repl. 2. item lib. 17. cap. 2. queſt. 1. except. 2. repl. 2. item lib. 28. cap. 18. dupl. 9.
L. XXIX. in prin. lib. 34. cap. 4. except. 16.
§ Miles. lib. 28. cap. 18. dupl. 12.
§ Edictum. lib. 34. cap. 6. except. 3. in fine. item exc. 4. repl. 5.
§ fin. cum lege ſequente. lib. 28. cap. 15. except. 176. repl. 14. dupl. 2.
L. XXXI. lib. 19. cap. 6. except. 11. repl. 6. diſtinct. 1. & repl. 17.
L. XXXII. lib. 28. cap. 20. except. 28. repl. 1.
L. XXXIII. d. except. 28. repl. 12. item cap. 15. except. 176. repl. 14. dupl. 1. tripl. 1.
ibi: Si modò militaret. d. repl. 12. in fine.
ibi: Sed ſi filiusfamiliâs. d. except. 28. repl. 10.
ibi: Ac ne ano quidem. d. except. 28. repl. 11.
ibi: Secundum quę. d. repl. 12.
ibi: Sed ſiquidem pagano. d. repl. 12. in fine.
ibi: Sed etſi uiuo. lib. 28. cap. 20. except. 30.
L. XXXIIII. in prin. lib. 28. cap. 6. except. 14. diſtinct. 2. repl. 1.
§ Militia miſſus. lib. 28. cap. 21. except. 33. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1.
ibi: Nec tamen circa. d. dupl. 1. tripl. 2.
L. XXXV. lib. 28. cap. 18. in prin.
ibi: Quicq; plura per dies. lib. 28. cap. 21. exception. 33. repl. 15.
L. XXXVI. in prin. lib. 28. cap. 23. reg. 6. item cap. 25. queſt. 4. except. 12. repl. 5.
ibi: Legata autē. lib. 33. cap. 2. reg. 1. except. 1. repl. 14.
§ Miles. lib. 28. cap. 21. except. 33. repl. 8.
§ Miles. lib. 28. cap. 15. except. 176. repl. 14. dupl. 1.
§ Veteranus. d. except. 33. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1. quadrupl. 2.
§ fin. d. dupl. 1. tripl. 3.
L. XXXVII. lib. 20. cap. 8. queſt. 4. except. 4. item queſt. 8. reg. 1. item lib. 28. cap. 24. reg. 1. except. 1.
L. XXXVIII. in prin. lib. 28. cap. 18. dupl. 23.
§ Miles. d. cap. 18. dupl. 22. tripl. 2.
L. XXXIX. lib. 28. cap. 7. repl. 2. dupl. 4. item cap. 20. repl. 2.
L. XL. in prin. lib. 28. cap. 18. dupl. 18.
§ Idem reſpondit. lib. 32. cap. 3. except. 85. tertia except. repl. 10.
§ Item Lucius. lib. 28. cap. 11. except. 98. repl. 9. item lib. 32. cap. 6. except. 63. repl. 5.
L. XLI. in prin. lib. 28. cap. 19. except. 21. diſtinct. 2.
§ Mulier. lib. 28. cap. 18. dupl. 8.
ibi: Nec tutorem. lib. 17. ca. 2. queſt. 1. except. 2. repl. 2. item lib. 18. cap. 9. queſt. 1. except. 1. repl. 2.
§ Si miles. lib. 32. cap. 4. except. 42. repl. 3.
§ Exhæredato. lib. 28. cap. 14. except. 143. repl. 5.
§ fin. d. cap. 14. except. 161. repl. 1. item except. 171. repl. 4.
L. XLII. lib. 28. cap. 18. dupl. 25.
L. XLIII. d. dupl. 15. tripl. 2. item lib. eod. cap. 7. repl. 2. dupl. 3.
L. XLIIII. lib. 28. cap. 17. repl. 12.

Tit. II. De adquirenda uel omittenda hæreditate.

L. I. cum lege ſequente. lib. 30. cap. 2. reg. 1. exception. 24.
L. III. lib. 28. cap. 13. except. 132. item lib. 29. cap. 15. queſt. 1. except. 5.
L. IIII. d. cap. 13. except. 14. repl. 4.
L. V. in prin. lib. 30. cap. 2. reg. 1. except. 10.
§ Eum cui. d. reg. 1. except. 7.
L. VI. in prin. d. reg. 1. except. 6. in prin. & repl. 1. dupl. 1. tripl. 1.
§ Sed etſi non. d. reg. 1. except. 5. repl. 6. item except. 6. repl. 6. item lib. eod. cap. 3. reg. 2. except. 6.
§ Si is qui. d. reg. 1. except. 15. repl. gener. 1. item except. 17.
§ Interdum. lib. 29. cap. 13. except. 12. repl. 19. item lib. 30. cap. 3. reg. 2. except. 2. repl. 3.
§ fin. lib. 30. cap. 2. reg. 1. except. 16.
L. VII. in prin. lib. 28. cap. 13. except. 134.
§ Si filius. lib. 30. cap. 3. reg. 2. except. 3. repl. 1.
§ fin. d. except. 3. item lib. 28. cap. 21. reg. 1. in prin.
L. VIII. in prin. lib. 30. cap. 2. reg. 1. except. 8. item lib. 36. cap. 6. reg. 5. except. 2.
§ fin. d. except. 8. repl. 2.
L. IX. d. except. 8. repl. 1. dupl. 1.
L. X. lib. 30. cap. 2. reg. 1. except. 24. repl. 1.
L. XI. lib. 30. cap. 3. reg. 2. except. 4. repl. 1.
L. XII. d. reg. 2. except. 3. repl. 1. item exception. 4. dupl. 5. item except. 22.
L. XIII. in prin. lib. 29. cap. 13. except. 14. in prin. & repl. 9.
§ Si quis dubitet. d. except. 14. repl. 2.
ibi: Subſtitutus quoq; d. except. 14. repl. 9.
§ fin. cum lege ſequente. d. except. 14. repl. 3.

L. XV.

L.X V.cum lege ſequente.d.except.14.repl.2.
L.X V II in prin.d.repl.2.item repl.10.item cap.15.
quæſt.1.reg.1.except.2.repl.1.
§ Heres.d.except.14.repl.1.in prin.
ibi:Sed ſi quaſi.d.repl.1.dupl.2.
ibi:Neq; ad legitimam.d.except.14.repl.9.
L.X V I I I.d.except.14.repl.4.
L.X I X.lib.30.cap.2.reg.1.except.15.
L.X X.d.reg.1.except.18.
ibi:Seruos hæreditarios.lib.30.cap.5.reg.2.except.11.
ibi:Papinianus.d.reg.2.except.13.
§ fin.d.reg.2.except.8.
L.X X I.in prin.lib.30.cap.2.reg.1.except.18.
§ Interdum.d.reg.1.except.17.
ibi: Sed ita demum. d. reg.1. except.2. item d.reg.1.
in fine.
§ Sciendum eſt. d. reg. 1. exception. 15. exemplo 6.
repl.3.
ibi:Quid tamen.d.except.15.exemplo 9.
ibi:Quemadmodum.d.exemplo 6.repl.2.
L.X X I I.in prin.lib.30.cap.2.reg.1.except.18.
ibi:Nam ut quis.d.reg.1.except.15.exemplo 4.
§ fin.d.reg.1.except.4.
L.X X I I I.lib.29.cap.13.except.14.repl.2.
L.X X I I I I.lib.30.cap.3.reg.2.except.9.
L.X X V.in prin.lib.50.cap.2.reg.1.except.5.repl.1.
dupl.2.
§ 1.lib.28.cap.11.except.ult. item cap.22. reg.5. ex-
cept.4.repl.1.
§ Si fiſci. lib.50. cap.2.reg.1.exception. 6. replicat.2.
dupl.16.
§ Si quis planè.lib.23.cap.11.except.82.
§ Iuſſu eius.lib.30.cap.2 reg.1.exc.6.repl.1.dupl.1.
ibi:Et putat.d.repl.1.dupl.2.
ibi:Sed utrum.d.repl.1.dupl.3.
ibi:Sed an nominat.ibidem dupl.4.
ibi:Etſi clauſæ.ibid.dupl.5.
§ Sed quid ſi.d.repl.1.dupl.6.tripl.2.
§ Pater filio.d.tripl.2.
ibi:Quod ſi mandauit.d.repl.1.dupl.7.
§ Si coram.d.repl.1.dupl.6.
§ Sed ſi mandauit.d.dupl.6.
ibi:Sed ſi poſtea.d.repl.1.dupl.9.
ibi:Item ſi ſe.d.repl.1.dupl.10.
L.X X V I.lib.30.cap.2.reg.5.item cap.5.reg.2.ex-
cept.4.repl.6.
L.X X V I I.d.cap.2.reg.1.except.2.
L.X X V I I I.lib.30.cap.1.quæſt.5.reg.1.
L.X X I X.lib.30.cap.2.reg.1.except.18.
L.X X X.in prin.lib.29.cap.13.except.12.repl.16.
item lib.30.cap.2.reg.1.except.6.repl.4.
§ 1.lib.29.cap.15. quæſt.1. except.9.in prin. & repl.
4.dupl.1.
ibi:Sed ſi ſcit.d.except.9.repl.2.
§ Quod dicitur.d.except.9.repl.3.
ibi:Quod ſi ipſe.d.except.9.repl.2.dupl.2.
ibi:Quid ergo.d.repl.2.dupl.2.
ibi:Sed etſi ipſa.d.repl.2.dupl.3.
ibi:Per contrarium.d.except.9.repl.4.dupl.1.
§ Suum heredem. d. dupl.1. tripl.1.item d.except.9.
repl.2.item lib.30.cap.2.reg.1.except.15. exemplo
6.repl.1.item reg 4.
§ Scientia.d.dupl.2.tripl.1.
§ fin.lib.19.cap.15.quæſt.1.reg.1.except.2.repl.1.
L.X X X I.lib.18.cap.24.reg.1.in prin.& exc.9.
L.X X X I I.lib.30.cap.2.reg.1.except.15. exẽplo 2.
ibi:Sed etſi ſcit.d.except.15 exemplo 7.
ibi:Sed etſi de.d.except.15.exemplo 3.
L.X X X I I I. d.exemplo 1.
L.X X X I I I I.in prin.d.exemplo 5.itẽ d.except.15.
repl.gener.1.
§ Sed etſi cum eſſet.d.except.15.exemplo 7.repl.1.
L.X X X V.in prin.lib.30.cap.2.reg.1. except. 14.
repl.3.
ibi:Quoniam inuito.lib.28.cap.24.reg.1. except.10.
§ Si excluſus.lib.50.cap.2.reg.5.except.1.
§ fin.d.reg.5.except.2.
L.X X X V I. d. cap.2.reg.1. except. 6. repl.5.item
reg.6.
L.X X X V I I.lib.29.cap.14.reg.1.item lib.36.cap.
5.reg.7. in prin. item lib. 37. cap. 6. exception.3.
in prin.
L.X X X V I I I. lib. 30. cap.3.reg.2.exc.4. repl.7.
L.X X X I X.lib.29.cap.15.quæſt.1.except.10.
L.X L.lib.30.cap.5.reg.2.except.4. repl.6. diſtinct.
2.item except.5.repl.1.
L.X L I.lib.29.cap.13.except.14.repl.1.
L.X L I I.in prin. lib.30.cap.3.reg.2.exc.3.repl.1.itẽ
except.4.repl.5.dupl.2.item except.5.repl.1.
§ Si in ſocietate.lib.30.cap.2.reg.1.except.18.
§ Si ſeruum.lib.30.cap.3.reg.2.except.12.
§ fin.d.except.12.repl.1.
L.X L I I I.lib.11.cap.2.reg.8. except.1. item lib. 50.
cap.2.reg.1.except.5.repl 1.dupl.4.
L.X L I I I I.lib.30.cap.5.reg.4.
L.X L V.in prin.lib.15.cap.8.reg.6.item lib.23.cap.
22.reg.3.except.8.
ibi:Et cum quæſtus.d.cap.22.reg.4.
§ Preterea.d.reg.1.except.11.repl.2.item except.12.
item lib.30.cap.2.reg.1.except.5.repl.1.dupl.3.
L.X L V I.d.reg.1.except.15.exemplo 8.item lib.29.
cap.15.quæſt.1.reg.1.except.2.
L.X L V I I.lib.30.cap.2.reg.1.except.5.repl.1.dupl.
7.item except.6.repl.1.dupl.12.
L.X L V I I I.d.except.5.repl.1.dupl.7.
L.X L I X.lib.30.cap 2.reg.1.exc.8.repl.1.dupl.2.
L.L.d.reg.1.except.6. repl.1.dupl.11.
L.L I.in prin.d.reg.1.except.15.exemplo 8.
§ Filiusfamiliâs.d.reg.1.except.6.repl.1.dupl.6.
ibi:Sed etſi quis ita.d.reg.1.except.20.
L.L I I.in prin.d.reg.1.except. 6. repl.3.
§ Qui ex parte.d.reg 1.except.14.repl. 2. itẽ lib.28.
cap.21.reg.3.except.1.repl.2.
L.L I I I.in prin.d.except.24.repl.1.item lib.28.cap.
22.reg.1.except.1.repl.10.
§ fin.lib.28.cap.24.reg.1.except.10.
L.L I I I I.lib.20.cap.1.quæſt.4.reg.1.
L.L V. lib. 28. cap. 24. reg.1.except.10.item lib.30.

cap.3.reg.2.except.4.repl.6.diſtinct.1.itē repl.7.
L.LVI.d.except.10.item d.reg.2.except.3.repl.1.
L.LVII.lib.30.cap.3.reg.2.except.2.in fine.
ibi:Sed impuberib.d.reg.2.except.4.repl.1.
ibi:Puberibus autem.d.except.4.in prin.
ibi:Sed tamen & puber.d except.4.repl.2.
§ fin.d.reg.2.except.1.in prin.
L.LVIII.d.except.1.repl.14.
L.LIX. lib.30. cap.2.reg.1.except.24. repl.3.item lib.28.cap.24.reg.1.except.10.
L.LX. lib.28.cap.13.except.152.repl.2. item lib. 30. cap.2.reg.1.except.13.
§ Si minor annis.lib.30.cap.3.reg.1.except.4 repl.6. diſtinct.1.
L.LXI.in prin.d.reg.2.except.14.
§ fin.lib.30.cap.2.reg.1.except.6.repl.1.dupl.15.
L.LXII.d.reg.1.except.9.
L.LXIII.cum lege ſequente.lib.28.cap.13.exc.134. repl.2.dupl.1.item cap.22.reg.3.except.4. repl.2.
L.LXV.lib.30.cap.3.reg.2.except.1.repl.10.
L.LXVI. lib. 28. cap.22.reg.3. except.9. item cap. 24.in prin.
L.LXVII.lib.30.cap.2.reg.1.exc.6.repl.1.dupl.19.
L.LXVIII. lib. 29. cap. 13. except. 21.repl.3.item cap.25.queſt.1.except.5.
ibi:Quia intra.lib.30.cap.2.reg.1.except.2.
ibi:Intra quem niſi.lib.29.cap.13. except.12. in prin.
L.LXIX.d.cap.23.except. 14. repl.9. item cap.25. queſt.1.except.10.
ibi:Et ideo dicendum.d.repl.9.dupl.1.
L.LXX.in prin.lib.30.cap.3.reg.2.except.1.rep.9.
§ Si quis hac.d.except.1.repl.3.dupl.1.
§ Si quis dederit.d.except.1 repl.4.
§ Prætor ait. uſq; ad finem legis.d. reg.2. except.20.
L.LXXI.lib.29.cap.15.queſt.1.except.3.repl.1.
L.LXXII.lib.30.cap.2.reg.1.except.18.
L.LXXIII. in prin.lib.34. cap.5.queſt.3. except. 10.repl.6.
§ Qui bona.lib.21.cap.2.reg.6.except.1.repl.4.item lib.30.cap.2.reg.1.except.17.
ibi:Similis eſt huic.lib.28.cap.22.reg.3.except.7.item d.except 17.
§ De eo qui.lib.30.cap.2.reg.1.exc.15.repl.gener.1.
L.LXXIIII.d.reg.1.except.24.item d.except 15. exemplo 6.repl.3.
L.LXXV.in prin.lib.50.cap.3.reg.2.exception.4. repl.6.diſtinct.2.
§ Item ſi tu.lib. 29. cap.13.except.24.repl.1. item lib. 30.cap.2.reg.1.except.1.repl 1.
L.LXXVI d.exc.14.repl.1.dupl.3.itē repl.9.dupl.1.
L.LXXVII.lib.30.cap.2.reg.1.except.18.
L.LXXVIII.lib.21.cap.2.reg.1.
L.LXXIX.in prin.lib.30.cap.2.reg.1.except.24. repl.1.
§ Item ſi ſeruus.lib.28.cap.22 reg.3.except.4.repl.3.
L.LXXX.d.cap.22.reg 1.except.1.repl.9. dupl.1. item lib.30.cap.2.reg.1.except.24.repl 3.
L.LXXXI.d.cap.22.reg.3.except.4.repl.4.item lib.eod.cap.11.except.102.repl.3.
L.LXXXII.lib.28.cap.24.reg.5.
L.LXXXIII.lib.28.cap.22.reg.1.except.1.repl.5. itē lib.29.cap.15.queſt.1.except.2. item except. 8.
L.LXXXIIII.lib.30.cap.2.reg.1.except.26.
L.LXXXV.in prin.lib.28.cap.22.reg.1.except.1. repl.7.item repl.8.dupl.1.
ibi:Et filium qui.lib.29.cap.13.except.12.repl.9.
§ Rei perduellionis.lib.29.cap.15.queſt.1.reg.1.exc.1.
§ fin.lib.30.cap.3.reg.2.except.12.& except.16.
L.LXXXVI.in prin.lib.30.cap.2.reg.1.except.18.
§ fin.in Comment. liberationū cap.20. ſpecie 1.exc.5.
L.LXXXVII.lib.30.cap.2.reg.1.except.22.item except.27.
L.LXXXVIII.lib.50.cap.3.reg.3.
L.LXXXIX.in prin.lib.28.cap.22.reg.19.
§ Idem reſpondit.d.cap.22.reg.2.except.3.
L.XC.lib.30.cap.5.reg.2.except.17.
L.XCI.lib.30.cap.2.reg.1.except.6.repl.2.dupl.7.
L.XCII. in prin. d. repl.1. dupl. 13. item except.15. exemplo 4.5 & 6.
§ Mutus.d.repl.1.dupl.14.
§ fin.d.reg.1.except.5. repl.1.dupl.5. item except.10.
L.XCIII.lib.29.cap.13.except.14.
L.XCIIII.d.except.14.repl.13. item lib. 30. cap.3. reg.2.except.22.
L.XCV.lib.30.cap 2.reg.1.except.25. repl. gener.1.
L.XCVI.lib.19.cap.13.except.15.
L.XCVII.lib.30.cap.3.reg.2.except.4. repl. 6. diſtinct.1.dupl.1.item d.except.4. in fine.
L.XCVIII.lib.36. cap.5.reg.7. except.2. item lib. 28.cap.14.in prin.

Tit.III. Teſtamenta quemadmodum aperiantur,inſpiciantur, &c.

L.I.in prin.lib.28.cap.4. queſt.2. cauſa 1. item queſtion.3.
§ Ratio autem.d.cap.4. queſtion.1. item queſtion.2. cauſa 2.
§ fin.d queſt.2.except.1.
L.II.in prin.lib.28.cap.3.queſt.6.reg.3.
§ Teſtamentum. d. cap. 3. queſtion. 3. diuiſ. 2. item cap.4. queſt.2. except.3. item cap.5. queſt.3.except.2.
ibi: Ad cauſam etiam.d.cap.3. queſt.4. regul.1. item cap.4.queſt.2.exception.5.item cap.5.queſt.5.except.1.repl.1.
ibi:Et tam principales.d.queſt.4.reg.2.
§ Si plura.d.cap.4.queſt.5.reg.6.
§ Si dubitetur.d.cap.4.queſt.2.except.3.
§ Inſpectio.d.queſt.2.except.4.repl.1.
§ Diem autem.d.cap.4.queſt.5.reg.5.
§ Vtrum autem.d.cap.4.queſt.6.reg.2.
§ fin.d.cap.4.queſt.2.cauſa 1.item queſt.9.reg.1.item cap.5.queſt.3.except.14.
L.III.d.queſt.9.reg.2.
L.IIII. cum duabus legibus ſequentibus. d. cap. 4. queſt.4.reg.2.
L.VII.d.reg.1.
ibi: Etſi forte.d.reg.1 & reg.2.
L.VIII.d.cap.4.queſt.5.reg.2.

L.IX.d.cap.4.quæſt.2.cauſa 3. item quæſt.5. reg.3. except.2.
L.X.in prin.d.quæſt.2.except.4.repl.2.
§ Si ſui.d.except. 4.repl.3.
§ fin lib.28.cap.19.except.25.
L.XI.lib.28.cap.3.quæſt.4.reg.2 & 3.
L.XII.lib.28.cap.4.quæſt.2.except.4.repl.2.

Tit.IIII. Si quis omiſſa cauſa teſtamenti ab, &c.

L.I.in prin.lib.33.cap.14.in prin.
§ Et parui.d.cap.14.except.7.
§ Prætermittere autem. ibidem.
ibi:Quid ergo.d.cap.14.except.8.
ibi:Sin autem nec certioratus.d.cap.14.except.9.
§ Si proponatur.d.cap.14.except.17.
§ Prætermittere.d.cap.14.in prin.
§ Qui ſunt.d.cap.14. except.11. item lib.29.cap.13. except.12.repl.9.
§ Qui ſub condit.d.cap.14.except.5.
§ Non quærimus.d.cap.14.except.20.
ibi:Toties igitur.d.cap.14.except.18.repl.3.
§ Sanè interueniente.ibidem.
ibi:Etſi non poſſid.d.cap.14.except.19.repl.3.
ibi:Sanè quæſtionis fuit.d.repl.3.dupl.1.
§ fin.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.3.
L.II.d.cauſa 42.except.4. item lib. 30. cap.3.reg.2. except.9.
L.III.ibidem.
L.IIII.in prin.d.cauſa 42.except.3.
§ Quanquam.lib.33.cap.14.except.14.
§.fin.d.cap.14.except.19.repl.4.
L.V.d.cap.14.except.10.
ibi:Nam etſi ſeruus.d.cap.14.except.7.
L.VI.in prin.d.cap.14.except.3.item lib.32. cap.22. cauſa 68.in fine.
§ Planè ſi nominatim.d.cap.14.except.2.
ibi:Quid deinde.d.cap.14.except.3.
§ Non ſimpliciter.d.cap.14.except.1.
ibi:Item ſi inuenerit.d.cap.14.except.11.
ibi:Si autem is.d cap.14.except.19.repl.2.item lib.31. cap.2.reg.2.in prin.
ibi:Certè ſi uacantia.d.except.18.repl.2.
§ Si patronus.d.cap.14.except.6.
§ Hoc edictum.ibidem except.15.
§ fin.ibidem except.24.
L.VII.d.cap.14.except.23.
L.VIII.lib.32.cap.6.except.74.circa medium.
L.IX.ibidem.
L.X.in prin.lib.33.cap.14.quæſt.3.reg.3.item lib.36. cap.6.reg.4.except.9.
§ Cum ſubſtitutis.d.cap.14.except.23.
§ Si duo.d.cap.14.quæſt.3.reg.2.
L.XI.d.cap 14.except.25.
L.XII.in prin.d.cap.14.quæſt.4 reg.1.
§ Hæredem.d.cap.14.quæſt.1.reg.6.
L.XIII.cum tribus legib. ſequentib.d. cap. 14. except.21.
L.XVII.d.cap.14.except.19.
ibi:Sed in fideicommiſſar.d.except.19.repl.1.
L.XVIII.in prin.d.cap.14.quæſt.3.reg.6.
§ fin.d.cap.14.quæſt.4.reg.5.
L.XIX.d.quæſt.4.reg.6.
L.XX.d.cap.14.quæſt.2.
L.XXI.d.cap.14.quæſt.3.reg.3.
L.XXII. in prin. d.cap.14. except.22. item lib.34. cap. 5. quæſt.3. except.14. item cap. 7. condit. 6. reg.2 except.2.
§ Si quis.d.cap.14.except.23.item lib.32. cap.9. cauſa 35.in prin.
L.XXIII.d.cap.24.except.12.
L.XXIIII.d.cap.14.except.13.itē quæſt.4.reg.3.
L.XXV.cum lege ſequente.d.cap.14.except.17.
L.XXVII.in prin.d.cap.14.except.16.
§ In ſententiam.d.cap.14.except.7.
§ fin.d.cap.14.quæſt.3.reg.4.
L.XXVIII. in prin.d.cap.14. except.19.repl.4. item lib.32.cap.10.cauſa 42.exemplo 7.
§ Inſtitutus.d.cap.14.quæſt.4.reg.2.
L.XXIX.d.quæſt.4.reg.1.
L.XXX.d.cap.14.except.20.

Tit.V. De Senatuſconſulto Silaniano & Claudiano.

L.I.in prin.lib.30.cap.6.quæſt.1.in prin.
§ Domini.d.quæſt.1.except.2.
§ Qui ſeruum.d.quæſt.1.except.1.repl.6.
§ Seruum.d.quæſt.1 except.3.
§ Serui appell.d.quæſt.1.except.5.
ibi:Idemq; erit.d.quæſt.1.except.6.
ibi:Sed in eo.d.except.6.diſtinct.1.
§ Domini.d.quæſt.1.except.4.
§ Domini.d.quæſt.1.except.1.repl.1.
§ Quid deinde.d.repl.1.dupl.1.
ibi:In eo autem.d.repl.1.dupl.2.
ibi:Quamuis in adopt.d.repl.1.dupl.3.
ibi:Sed nec in.d.except.1.repl.3.
§ De matris.d.repl.1.dupl.4.
§ Si pater.d.repl.1.dupl.5.
ibi:Quod etiam poſt.d.repl.1.dupl.6.
§ Idem Scæuola.d.repl.1.dupl.7.
§ Si pater.d.except.1.repl.2.
§ Si uir.d.except.1.repl.4.
§ Sed neq;.d.except.1.repl.5.
§ Occiſorum.lib.30.cap.6.quæſt.1.except.12.
ibi:Hoc idcirco.d.quæſt.1.except.14.
ibi:Et adiri hæreditas.d.cap.6.quæſt.4.reg.7.except. 1.item reg.8.except.1.
§ Si ſibi.d.quæſt.1.except.17.
§ Si quis non.d.quæſt.4.reg.7.except.1.
§ Item illud.d.quæſt.1.except.24.
ibi:Quæſtionem autem.d.cap.6.quæſt.2.
§ Hoc autem,uſq; ad § impubes.lib.30.cap.6.quæſt.1. except.12.
ibi:Serui quoties.d. quæſt. 1. except.13. item except. 14.repl.2.
ibi:Et ei quæ.d.except.13.
ibi:Et quod uel uoce.d.except.14.repl.2.
§ Cum dominus.d.quæſt.1.except.21.
§ Impubes.d.quæſt.1.except.8.

§ Impuberi. ibidem.
§ Excuſantur.d.queſt.1.except.26.
§ Quid ſi uulnerati.d queſt.1.except.15.
§ fin.d.queſt.1.except.27.
L.II.d.queſt 1.except.18.
L.III.in prim.lib.30.cap.6.queſt.1.except.10.
§ 1.d.cap.6.queſt.2.reg.3.
§ Si maritus.d.cap.6.queſt.1.except.1.repl.4.dupl.3. item except.19.
ibi:Si tamen maritus.d.queſt.1.except.20.
§ Si cum omnes.d.queſt.1.except.14.
§ Subuenitur.d.queſt.1.except.16.
§ Cluſos.d.except.16.
§ Ignoſcitur.d.cap.6.queſt.1.except.9.
ibi:Surdus quoq; d.queſt.1.except.12.
§ Si quis eorum.d.cap.6.queſt.4.reg.4.
§ Si ex ſtipulatu.d.queſt.4.reg.5.except.3.
§ Verum autem.d.reg.5.except.1.
§ Hi quoq; qui.d.reg.5.except.2.
§ De his quoq;.d cap.6.queſt.1.except.6.
§ De his qui.d.except.6.
§ Quod ad cauſam.d.cap.6.queſt.3.reg.1. itē queſt. 4.reg.7.in prin.
§ Aperire.d.reg.7.except.3.
§ Aperire.d.reg.7.except.4.
§ Si quis ignorans.d.reg.7.except.5.
ibi:Et ſi ſciens.d.reg.7.except.6.
§ Si quis tabulas.d.reg.7.except.7.
§ Si autem non.d.reg.7.except.8.
§ Si quis codicill.d.reg.7.except.9.
ibi:Item ſiue.d.reg.7.except.10.
§ Eadem ſeruandæ.d.reg.7.except.11.
§ Si alius.d.reg.7.except.22.repl.2.
§ Non tantum.lib.30.cap.6.queſt.3.reg.2.itē queſt. 4.reg.8.in prin.
§ Eleganter.lib.18.cap.22.reg.1.except.1.repl.4.
§ Si conditioni.lib.34.cap.6.except.23.
ibi:Sed ſi aliud.d.repl.4.dupl.1.
L.IIII.d.repl.4.
L.V.in prim.lib.30.cap.6.queſt.4.reg.8.except.2.
ibi:Nec bonorum.d.reg.8.except.3.
ibi:Et ego puto.d.reg.8.except.4.
§ Non aliàs.d.reg.8.in prin.item except.5.
§ fin.d.reg.8.except.6.item reg.9.except.2.
L.VI.in prin.lib.30.cap.6.queſt.1.except.25.
§ 1.d.queſt.1.except.18.
§ Si unus ibidem.
§ fin.cum lege ſequente.d.queſt.1.except.23.
L.VIII.in prin.lib.30.cap.6.queſt.4.reg.1.
§ Si filiumfam.d.queſt.4.reg.8.except.7.
L.IX.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1.exemplo 6.
L.X. in prin. lib.30. cap. 6. queſt.1.except.1.repl.1. dupl.8.
§ fin.cum lege ſequente.d.queſt.1.except.7.
L.XII.d.cap.6.queſt.4.reg.5.except.4.item lib.32. cap.11.cauſa 53.exemplo 3.
L.XIII.d.queſt 4.reg.7.except.13.
L.XIIII.d.cap.6.queſt.1.except.8.
L.XV.in prin.d.cap.6.queſt.4.reg.11.
§ Cum ex parte.d.queſt.4.reg.11.
ibi:Heredib.autem.d.queſt.4.reg.9.except.9.
ibi:Fortè etſi.d.reg.9.except.1.
L.XVI.d.queſt.4.reg.5.except.5.
L.XVII.lib.30.cap.6.queſt.2.reg.2.
L.XVIII.d.cap.6.queſt.4.reg.8.except.10.
L.XIX.d.ca.6.queſt.1.in prin.et exc.14.repl.2 et 3.
ibi:Et clamorib.d.except.14.repl.1.
L.XX.d.cap.6.queſt.4.reg.8.except.8.
L.XXI.in prin.d.reg.8.except.1.repl.1.
§ Neptis.in Comment.liberat.cap.20.ſpecie 1.except. 2.diſtinct.1.
§ fin.lib.30.cap.6.queſt.4.reg.9.except.7.
L.XXII.d.reg.9.except.8.
L.XXIII. d.queſt. 4.reg.7. except.5.item reg. 8. except.9.
L.XXIIII.d.except.9.
L.XXV.in prin.d.queſt.4.reg.2.
§ Prætèrea cauetur.d.queſt.4.reg.3.
ibi: Et ei qui.d.reg.2.
§ Ex hoc edicto.d.queſt.4.reg.7.in prin.
L.XXVI.d.queſt.4.reg.10.
L.XXVII.d.queſt.4.reg.7.except.12.

Tit.VI. Si quis aliquem teſtari prohibuerit uel coegerit.

L.I.in prin.lib.28.cap.21.except.35.in prin.
§ Si dominus.d.except.35.repl.2.dupl.1.
ibi:Sed ſi legatum.d.except.35.repl.4.
§ fin.d.except.35.repl.3.
L.II.in prin.d.except.35.in prin.
§ Fratris.d.except.35.repl.2.
§ Si fidei.d.except.35.repl.4.
L.III.d. except.35.repl.1.item lib. eod.cap.9.exc.51.

Tit.VII. De iure codicillorum.

L.I.lib.28.cap.25.queſt.3.
L.II.in prin.d.cap.25.queſt.4.except.8.
§ Codicillorum.d.cap.25.queſt.1.reg.1.item queſt.4. in prin.
ibi:Ideoq; ſeruo.d.queſt.4.except.9.
§ Furioſus.d.queſt.4.except.6.
§ fin.d.queſt.4.except.12.repl.2.
ibi:Sed ex fideicommiſſo.d.except.12.repl.1.
L.III.in prin. d. queſt.4. except.7.item except.10. item lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1.repl.6.dupl. 1.item repl.8.dupl 1.
ibi:Sed etſi poſt.d.queſt.4.except.26.repl.3.
§ Teſtamento.d.queſt.4.except.21.repl.2.
ibi:Deniq; ſi hæreditas.d.queſt.4.except.27.
L.IIII.lib.19.
L.V.lib.28.cap.25.queſt.4.except.22.
ibi:Sed non ſeruab.d.queſt.4.except.25.
L.VI.in prin.d.queſt.4.except.13.
§ Codicillos.d.queſt.4.except.15.item except.20.
§ Licet in.d.exc.15.diſtinct.1.item except.23.repl.2.
§ Codicillos.d.queſt.4.except.1.
§ fin.d.queſt.4.except.8.
L.VII.d.queſt.4.except.1.repl.1.item except.2.
ibi:Preterea in illis.d.queſt.4.except.24.

L.VIII.in prin.d.quæſt.4.except.7.
§ Codicilli.d.quæſt.4.except.1.
§ Si poſt factum.d.quæſt.4.except.4.repl.1.
ibi: Nam nec teſtament. lib.28.cap.19.exc.1. & exc.3.
ibi: Nec ſimilis. lib.28. cap.6. except. 8. repl.5. item cap.25.quæſt.4.except.3.
ibi: Nam & poſthumus.d.quæſt.4.except.26.repl.2.
§ Si miles.d.quæſt.4.except.18.repl.1. item lib.eod. cap.18.dupl.28.
ibi: Quoniam teſtament.d.cap.18.dupl.20.tripl.1.
§ Si ei ſeruo.lib.32.cap.3.except.25.tertia except. replic.1.in prin.
§ fin.lib.28.cap.23.quæſt.4.except.23.
L.IX.d.quæſt.4.except.3.
ibi: Tunc enim & teſtam.lib.28.cap.6.exc.18.repl.1.
L.X.d.quæſt.4.except.12.
ibi: Qui ex teſt am.d.quæſt.4.except.15.
ibi: Quod uires.lib.28.cap.3.quæſt.5.itẽ cap.11.exc.81.
L.XI.cum lege ſequente.lib.28.cap.25.quæſt.4.except.26. repl.3.item lib.33. cap.2.reg.1.except.1. repl.9.dupl.1.
L.XIII.in prin.ibidem.
§ Tractari.lib.28.cap.25.quæſt.3.in prin.item quæſt. 4.except.12.in prin.& repl.1.
§ Voluntatis.lib.28.cap.3.quæſt.5.
L.XIIII.lib.28.cap.23.quæſt.4.except.11.item lib. 32.cap.4.except.39.
ibi: Quod codicillis.lib.28.cap.3.quæſt.4.reg.3.
ibi: Vt enim nullius.lib.28.cap.23.quæſt.4. except.8. item lib.32.cap.3.except.23.
L.XV.lib.32.cap.3.except.40.in prin.
L.XVI.in prin.lib.32.cap.10.cauſa 42.exc.1.repl.6. dupl.1.itẽ lib.28. cap. 25. quæſt.4.exc.26.repl.3.
ibi: Ad teſtamentum.lib.28.cap.3.quæſt.4.reg.3.
ibi: Et ut manifeſtius.lib.28.cap.23.quæſt.4.exc.7.
ibi: Teſtamento autem.d.quæſt.4.except.18.
L.XVII.lib.28.cap.25.quæſt.3.reg.3.
L.XVIII.d.cap.25.quæſt.4.except.23.
L.XIX.lib.28.cap.20.except.28.repl.13.item cap. 23.quæſt.4.except.26.repl.3.item lib.33.cap.2. reg.1.except.1.repl.9.dupl.1.
L.XX.d.cap.25.quæſt.3.reg.2.item cap.11.exc.81.

LIBRI TRICESIMI PANDECTARVM, ſeu de Legatis I.

L.I.lib.32.cap.1.in prin.
L.II.lib.32.cap.3.except.2.
L.III.lib.34.cap.7.condit.6.reg.1.
L.IIII.in prin.lib.32.cap.6.except.69.
§ fin.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.6.
L.V.in prin.lib.34.cap.11.quæſt.1.except.19.
§ Labeo.lib.33.cap.4.De ſuis reb.legatis.reg.1.exc.2. item cap.7.reg.13.
§ fin.ibidem.
L.VI.lib.32.cap.8.cauſa 5.except.1.repl.1. item cap. 6.except.70.in fine.
L.VII.lib.32.cap.9.cauſa 29.except.1.repl.2.
L.VIII.in prin.lib.33.cap.3.reg.9.in prin.item reg. 10.in prin.
§ 1.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.11. item in Comment.liberation.cap.19.except.2.repl.6.
§ Si ita legatum.lib.34.cap.11.quæſt.1.except.15.item lib.32.cap.1.quæſt.3.reg.1.except.2.
L.Id quod apud hoſtes.IX. lib.32.cap.3.except.48.
L.Iulianus.X.lib.34.cap.12.quæſt.1.except.19.repl.1.
ibi: Nec ante.d.cap.11.quæſt.4.reg.1.
L.Cum filiofamiliâs.XI.in prin.lib.32.cap.4.except. 40.repl.7.
ibi: Ac tum demum.d. cap.4. except. 36. item cap.3. except.23.quinta except.
§ Deniq; Iulianus. lib. 34. cap.1.except.9.diſtinct.3.
§ Et ideo.lib.31.cap.13.quæſt.1.reg.4.except.2.repl.1.
L.Si mihi.XII.in prin.lib.32.cap.11.cauſa 37.in prin.
§ Si quis ſeruos.lib.32.cap.6.exc.76.item except.92.
§ Regula.lib.32.cap.3.exc.25.in prin.& ſecunda exc.
§ In legatis.lib.33.cap.10.reg.7.
ibi: Sed etſi ſub.lib.34.cap.5.quæſt.3. except.11. repl. 1.dupl.2.
§ Interdum.d.reg.7.item cap.6.except.95.
ibi: Voluntas ergo.lib.33.cap.10.reg.8.
L.Cum incertus.XII.lib.34. cap.11. quæſt.2.exc.9.
item in Comment. liberationum cap.4. except.8.
L.Si ita.XIIII.lib.32.cap.2.quæſt.5.reg.1.except.6. item cap.8.cauſa 2.quæſt.2.reg.1. item cap.6. except.93.item lib.33.cap.3.reg.53.
L.Qui quartã.XV.in prin.li.32.ca.6.exc.69.repl.3.
§ fin.lib.33.cap.7.reg.23.except.17.in prin.
L.Si duobus.XVI.in prin.d.except.17.repl.2.
§ Heres.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.10.
§ fin.d.except.27.
L.Qui filiabus.XVII.in prin.lib.33.cap.1. quæſt.3. reg.10.
§ 1.d.quæſt.3.reg.17.
§ fin.lib.32.cap.3. except.27. repl.1. item lib.33.cap. 11.reg.7.
ibi: Sed etſi abſtin.lib.32.cap.9.cauſa 35.in prin.
L.Et quidem.XVIII.lib.32.cap.3.except.27.repl.1. item lib.33.cap.7.reg.15.except.1.
L.Legata.XIX.in prin.lib.32.cap.7.repl.2.
§ Idem eodem.d.repl.2.
§ fin.lib.33.cap.7.reg.25.in prin.
L.Qui duos.XX.lib.34.cap.11.quæſt.2.in prin.
L.Grege.XXI.lib.33.cap.3.reg.9.
L. Si grege. XXII. in prin. lib.32. cap.11.cauſa 51. except.6.
§ Etſi deminutum.d.cauſa 51.except.8.
L.Si quis.XXIII.lib.33.cap.3. reg.22.in prin.
L. Quod in rerum. XXIIII. in prin.lib.32. cap.5. except.46.in fine.
§ Si uſumfructum.d.cap.3.except.49.diſtinct.5.
§ Si quis poſt.lib.33.cap.3.reg.9.
§ Quod ſi poſt.d.cap.3.reg.10.
§ fin.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.6.in prin.
L.A' filio.XXV.lib.32.cap.3.except.27.repl.3.item cap.4.except.36.repl.2.
ibi: Imputabitur ei.lib.34.cap.2.quæſt.3.reg.20.
L.Non amplius.XXVI.in prin.lib.32. cap.4. except.40.

cept.40.repl.1.item repl.12.dupl.6.
§ Si certum.lib.32.cap.11.cauſa 51.in prin.
§ Cum bonorum.lib.33.cap.3. reg.15. except.2. item cap.5.reg.35.item lib.34.cap.11.quæſt.1.except.4.
L. Poteſt.XXVII.d. except.4.item in Comment. liberationum cap.5.except.23.repl.7.
L. Si creditori.XXVIII.in prin.lib.32.cap.5. except.54.repl.7.
§ 1.d.except.54.repl.4.
§ fin.ibidem repl.3.item lib.34. cap.2.except.17.
L. Sin autem.XXIX.d.except.54.in prin.
L.Talis.XXX.lib.33.cap.8.reg.1.except.6.repl.2. cum ſequentibus.
ibi: Quia dies.ibidē.itē lib.34.cap.3.quæſt.2.ſpecie 1.
§ Hanc autem ſcript.d.except.4.repl.5.
L.Sed etiam.XXXI.d.repl.5.
L. Si quis.XXXII. in prin.lib.53.cap.8. reg.1. except.2.repl.9.dupl.2.
§ Si quis plures.lib.32.cap.6, except. 93. repl.1.item lib.34.cap.12.quæſt.1.except.2.
§ Si parti.lib.32.cap.3.except.32 & except.33.
L.Si pluribus.XXXIII.in prin.lib.33.cap.7.reg. 25.in prin.
§ Quod ſi ſeparatim.d.reg. 25. except.2 & except.5. item cap.8.cauſa 3.except.7.
ibi:Scilicet niſi ipſe.d.reg.25.except.8.
ibi:Ita tamen.lib.34.cap.11.reg.19.in prin.
L.Planè. XXXIIII. in prin. lib.52.cap.8.cauſa 3. except.2.
ibi:At ſi coniuncti.lib.33.cap.7.reg.25.except.4.
§ Si eadem res.lib.32.cap.11. cauſa 57. except. 9.item lib.33.cap.7.reg.12.
ibi:Sed ſi duorum.d.cauſa 57.except.22.
§ Sed ſi non corpus.d.exc.9.item d.reg. 12. except.1.
§ Quod ſi rē emiſſem.lib.31.ca.11.cauſa 57.exc.1 et 2.
§ Si coniunctim.lib.33.cap.7.reg.25.exc.17.repl.2.
§ Sed etſi in pupill.d.reg.25.except.1.
§ Si duobus.d.reg.25. except.17. repl.2. dupl.1. item reg.15.
ibi:À ſemetipſo.lib. 32.cap.3.except.27.in prin.
§ Planè ſi alter.d.dupl.1.
§ Si ita Titio. lib.32. cap. 3. quæſt.5. reg.1.except.2. item cap.9.cauſa 29.except.5.repl.4. item lib.54. cap.11.in prin.
§ fin.d. except.5.repl.5.item lib.33.cap.7.reg.23.
L.Si alienū.XXXV.lib. 32.cap.11.cauſa 53.exēplo 3.
L. Titiæ. XXXVI.in prin.lib.33.cap.3.reg.18.exc.2.
ibi: Quod ſi hoc modo.d.reg.13.except.1.
§ Nihil differt.lib.33.cap.2.quæſt.3.reg.6.except.5.
§ fin.lib.52.cap.11.cauſa 51.except.4.
L.Legato.XXXVII.in prin.lib.34.cap.13. quæſt. 1.except.13.
§ fin.lib.32.cap.6.except.93. repl.1. item d. quæſt.1. except.1.
L.Legatarius.XXXVIII.in prin.lib.32.cap.9.cauſa 29.except.5.in prin.& repl.1.
§ Si legatum.d.cauſa 29.in prin.item cap.13.in fine.
L. Cum ſeruus.XXXIX. in prin.lib.32. cap.11. cauſa 52 & cauſa 56.
§ Fructus.lib.33.cap.3.reg.11.except.1.repl.5.
§ Ipſius quoq;.d. cap.3. reg.9. except.5. repl.1. item lib.32.cap.11.cauſa 51.except.3.
ibi:Etſi ſeruus.lib.33.cap. 4.De ſeruis legatis,reg.3.
§ Si Titius.lib.32.cap.5.except.53.repl.4.
§ Idem Iulianus.lib.34.cap.12.in prin.
§ Si quis.lib.33.cap.2.quæſt.3.reg.1.except.3.
§ Hæres.lib.32.cap.2.reg.14.except.1.
§ Scio.lib. 32. cap. 6.except. 93. in fine. item lib. 54. cap.12.quæſt.1.except.2.
§ Conſtat.lib.52.cap.5.except.47 & except.49.
L. Sed ſi res.XL.d.except.47.repl.1.
L.Cætera.XLI.in prin.d.cap.5.except.55.
ibi:Sed ea quæ.d.cap.5.except.65.
§ Tractari.d.except.65.repl.1.item cap.7.repl.1.
ibi:Secundum eos.lib.37.cap.3.except.30.repl.2.
§ Item quæri.d except.65.repl.2.
§ Si duobus.ibidem repl.3.
§ Sed & ſi quis.ibidem repl.4.
§ Hoc ſenatuſc.ibid.repl.5.
ibi:Sed & duorum.lib.12.cap.11.reg.5.
§ Hoc ſenatuſc.d.except.65.repl.6.
§ Item prohibentur.d.except.65.in prin.item repl.7.
ibi:Verùm enimuerò. d.repl.7.dupl.2.
§ fin.d.repl.7.dupl.1.
ibi:Sed ſi ea.cum lege ſequente.lib.32.cap.11.cauſa 51. except.7.repl.3.item cauſa 53.exemplo 2.
L.Senatus.XLIII.in prin.ibidem.item lib.52.cap.5. except.65.in prin.
§ Marcellus.d.except.65.repl.8.
§ Legatum.lib.32.cap.6.except.79.item except.80.
§ fin.lib.34.cap.13.quæſt.1.except.8.in fine.
L.Seruū.XLIIII. in prin.lib.32.ca.5.exc.49.diſtin.5. repl.5.item diſtinct.6.item cap.7.repl.1.diſtinct.6.
§ Si quis rē.lib.32.cap.1.reg.1.exc.2.item cap.6.exc. 69.repl.2.item cap.8.cauſa 5.except.1.repl.3.
§ Si pocula.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.7.
§ Si areæ.d.except.7.
§ Eum qui.lib.33.cap.5.reg.12.
§ Sed etſi nomen.d.cap.5.reg.33. item lib. 34. cap.12. quæſt.2.reg.1.
§ Si idem.lib.32.cap.5.except.63.repl.1.
§ Si ſtatuliberum.lib.32.cap.5.except.64.item cap.11. cauſa 53.exemplo 3.
§ Si duos.lib.33.cap.7.reg.2.except.2.
L.Si à ſubſtituto.XLV.in prin.lib.31.ca.11.cauſa 57. exc.1.
§ Hæres.lib.33.cap.7.reg.1.except.2.repl.2.
ibi:Si uerò certus.d.cap.7.reg.1.in prin.
L. Quæ de legato.XLVI.lib.18.cap.8. reg.11. item in Comment.liberation.cap.5.except.23.
L.Cum res.XLVII.in prin.lib.32. cap.22.cauſa 58. except.2.item lib.33.cap.3.reg.21.except.1.
§ Sed ſi res.d.cauſa 58.except.1.
§ Sed ſi alibi.d.except.2.
§ Sed ſi id.ibidem.
§ Itaq; ſi Stichus.lib. 32. cap.22.cauſa 52.in prin.
§ Sed etſi alienus.d.cap.12.cauſa 56.
§ Sed ſi Stichus. ibidem. item lib. 54. cap.11.quæſt.1. except.22.repl.8.

ibi:

ibi: Sed ſi ambo.d.cauſa 56.
ibi: Item ſi res aliena.lib.32. cap. 11.cauſa 52. & cauſa 52.
ibi: Sed ſi culpa.d.cauſa 51.except.1.
§ Culpa.d.except.1.repl.1.
§ fin.d.cauſa 51.except.3.
L. Si heredis.X L V I I I.in prin.lib.33.cap.11.reg.5.
§ fin.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.2.item lib.33. cap. 2.reg.1.except.1.repl.8.
L. Si cui.X L I X.in prin.lib.33.cap.8.reg.12.
§ Et eum ſic.d.cap.8.reg.10.
§ Hoc autem.d.cap.8.reg.1.except.1.repl.1.dupl.2.
ibi: Quod ſi teſt.d.reg.10.
§ Si Titio.uſq; ad §.fin.lib.32.cap.5.except.34. repl. 9.item lib.33.cap.1.queſt.3.reg.3.
§ fin.lib.33 cap.5.reg.46. item lib.32.cap.6. except. 82.repl.1.
L. Si ſeruum.L.in prin.lib.33.cap.7.reg.25.except.11.
§ 1.lib.32.cap.12.cauſa 67.except.3.item cap.10.cauſa 42.except.1.exemplo 2.item except.3.
ibi: Si tamen.d.exemplo 2.
§ Si quis ante.ibidem exemplo 6.
ibi: Quid tamen.d.cauſa 42.except.9.
ibi: Sed ſi ſubiecit.d.cauſa 42. except.3.item lib.eod. cap.6.except. 84.repl.6.
§ Si numerus.lib.33.cap.5.reg.34.
L. Sed ſi certos.L I.d.reg.34.
L. Si cui.L I I.in prin. lib.33.cap.4. de ſeruis legatis, reg.16.item lib.34.cap.5.queſt.2.ſpecie 4.
§ Si à filio.lib.33.cap.8.reg.1.except.2.repl.11.
L. Quid ergo.L I I I.in prin. ibidem.item lib. 33.cap. 7.reg 12.except.1 repl.3.in fine.
ibi: Sed etſi rep.d.cap.7.reg 25.except.5.
§ Si quis duos.d.cap.7.reg.12.except.2 & 4.
§ Si heres.lib.32.cap.11.cauſa 52.except.1.repl.4.
ibi: Sed ſi noxæ.d.cap.11.cauſa 54.exemplo 2.exc.1.
§ Sed ſi animal.lib.33.cap.3.reg.15.in prin.
§ Item ſi ædes.d.exemplo 2.except.2.
§ Sed ſi mortuum.lib.32.cap.11.cauſa 53.exemplo 1.
§ Item ſi ſeruum.d.cap.11.cauſa 31.except.2.
§ fin.d.cap.11.cauſa 35.
L. Turpia.L I I I I.in prin.lib.32.cap.6.except.89.
§ Si Titiæ lib.34.cap.6.except.21.
§ Sed etſi ſerui.d.cap.6.except.20.& except.22.
§ fin.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.2.
L. Nemo.L V.lib.32.cap.7.repl.9.
L. Si legati.L V I.lib.33.cap.6.reg.1.in prin.
L. Si res.L V I I.lib.33.cap.1.reg.3.
L. Domus.L V I I I.lib.32.cap. 11. cauſa 51. except. 6. repl.1.dupl.2.item lib.33.cap.7.reg.22.
L. Quod ſi nulla.L I X.d.reg.22.except.2.
L. Sumptus.L X.d.reg.22.except.3.
L. Si ancilla.L X I. cum lege ſequente.lib.32.cap.11. cauſa 51.except.8.
L. Captatoriæ.L X I I.lib.32.cap.6.except.80.
L. Si ita.L X I I I.in prin.lib.32. cap.5.exc. 43.repl. 3.dupl.2.item cap.11.cauſa 51.except.8.
§ Illi ſi uolet.lib.32.cap.9. cauſa 10. in prin. item lib. 33.cap.8.reg.1.except.2.repl.8.
§ Si domus.lib.32. cap. 11.cauſa 51.except.6.
L. Etſi.L X V.lib.34.cap.ult.in prin.
L. Seruus.L X V I.in prin.lib.33.cap 8.reg.11.
§ Si ex pluribus.lib.33.cap.7.reg.25.except.11.repl.2.
L. Si poſt.L X V I I.in prin.lib.33.cap.1.queſt.3.reg. 2.except.4.
§ Si purè.lib.32.cap.5.except.63.repl.2 & 3.
L. Seruo.L X V I I I.in prin. lib.32.cap.3. except.25. Tertia except.repl.3.
§ 1.lib.32.cap.11.cauſa 54.exemplo 2.
§ Si teſtator.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.3.
§ Si fundus.lib.33.cap.4. de fundo legato, reg. 8.item cap.6.reg.2.in prin.
§ Seruus.lib.33.cap.8.reg.12.
§ fin.lib.32.cap.9.cauſa 32.in prin.
L. Si ſeruus L X I X.lib.32.cap.2.reg.7.
L. Si domus L X X.in prin. lib.32. cap.5. except.48 repl.3.dupl.2.item lib.34.cap.11.queſt.1.except.2.
§ De euictione.lib.32.cap.2.reg 4.in prin.
§ In pecunia.lib.32. cap. 12.cauſa 56.except.2.
§ Qui confitetur.lib.33.cap.3.reg.13.except.8.
§ Cum uerò.ibidem.
§ Si fundus.lib.32.cap.5.except.53.repl.4.
ibi: Sed etſi non.lib.33.cap.4.de fundo legato,reg.14.
L. Si quis.L X X I.ibidem reg.13.
L. Si heres. L X X I I. in prin.lib.31.cap. 6. except. 74.in prin.
§ fin.lib.32.cap.3.except.34.
L. Licet.L X X I I I.lib.32.cap.10.cauſa 42. except. 1.exemplo 2.repl.1.item cap.7.repl.5.
L. Si ſic.L X X I I I I. in prin. lib. 32. cap. 6. except. 79.repl.1.
§ 1.lib.34.cap.5.queſt.2.ſpecie 5.except.1.repl.1.item cap.12.in prin.except.1.
ibi: Cum ſi decem.lib.32.cap.5.except.45.repl.2.
ibi: Quod ſi addiderit.d.repl.2.dupl.1.
ibi: Nam inter.lib.32.cap.6.except.70.
ibi: nam etſi uiuus.lib.34.cap.12.queſt.1.except.6.
ibi: Etſi debitor.d.cap.12.queſt.2.reg.2.
§ Si quis ita.d.cap.12.queſt.2.except.2.
L. Quod ſi quis.L X X V.lib.33.cap.3.reg.15.except. 4.item d. cap. 12. queſt. 2.except. 3.item queſt.2. reg.3.
L. Si pecunia.L X X V I.lib.32.cap.2.reg.19.itẽ cap. 4.except.40.repl.12.exemplo 4.
L. Fideicommiſſum.L X X V I I.lib.32. cap.10.cauſa 42.in prin.
L. Si quis.L X X V I I I.in prin.lib.35.cap.1.reg.25. in prin.
§ 1.d.reg.25.except.7.in fine.
§ Si fundum.lib. 32. cap. 11. cauſa 54. exemplo 2. in principio.
§ Si ſeruo.lib.32.cap 9.cauſa 29.except.5.repl.2.
§ Stichum.lib.32.cap.5.except.63.repl.6.
§ Qui fundum.lib.33. cap.4.de fundo legato,reg.13. item cap.6.reg.3.except.4.
§ Si libertus.libro 33.capite 2.reg.1.except.1. repli.9. dupl.5.item lib.34.cap.2. queſtion.4. reg.2.except.3.

§ Titio.lib.34.cap.6.except.25.
§ Si Titius.lib.33.cap.11.reg.1.in fine.item lib.32.cap. 6.except.69.repl.2.
§ Si paterfamiliâs. lib.32. cap.9.cauſa 29. except.4. repl.4.item cap.11.cauſa 57.in prin.
§ His uerbis.lib.31.cap.2.quæſt.3.reg.17.item cap.7. reg.25. except.17. exemplo 2. item lib. 32. cap. 3. except.17.
§ Cum ſtatuliber.lib.32.cap.5.except.64.
§ fin. lib.32.cap.10. cauſa 42. except. 1. exemplo 2. repl. 2.
L.Non quocunq;.L XXIX. in prin.lib.32.cap.11. cauſa 57.except.4.
§ Si ex bonis.ibidem.
§ Fundus.d.cauſa 57.except.1.repl.2.
ibi:Idem.d.except.1.repl.1.
§ Iulianus.d.except.1.repl.3.
§ Qui Caium.lib.33.cap.7.reg.25.except.8 & 9.
ibi:Si tamen.lib.34 cap.12.quæſt.1.except.7.
§ fin.lib.32.cap 11.cauſa 57.except.8.item lib.34.cap. 12.quæſt.1.except.8.
L.Titium.L XXX.lib.31.cap.11.cauſa 57.except.7.
L.Huiuſmodi.L XXXI.in prin.lib.34.cap.6.except.5.
§ Si Sempronius. lib.32.cap. 11. cauſa 57.except.12. repl.1.
§ Si cui.d.cap.12.cauſa 51.except.5.repl.2.
§ Aedes.lib.32.cap.12.cauſa 58.except.4.
§ Qui ſeruum.lib.31.cap.11.cauſa 57.except.2.
§ Cum pater. lib.32. cap. 6. except. 96. item cap.8. cauſa 6.
§ Si ita.lib.33.cap.5.reg.12.
§ Si Titio.lib.33.cap.7.reg.25.except.17.repl.2.
§ Stichum.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.8.repl.3.
ibi:Cum autem ſemel.lib.34.cap.11. quæſt.2. except. 22 repl.10.
§ Legatum.lib.32.cap.11.cauſa 56. item lib. 33. cap.4. de fundo legato.reg.5.except.6.repl.1.
§ Si Titio.lib.32.cap.11.cauſa 57.except.8.
§ Quibus.lib.13.cap.7.reg.25.except 7.
§ fin.lib.33.cap.11.reg.14.
L.Duobus.L XXXII.d.reg.25.in prin.
L.Si tibi.L XXXIII. in prin. lib.32.cap.5.except. 53.repl.5.
§ 1.lib.32.cap.11.cauſa 57.except.12.repl.2.
§ Cum ſeruus.lib.31.cap.13. quæſt.2. reg.3. item cap. 2. reg.1. except.2. item lib.33.cap.4.de ſeruis legatis.reg.3.
§ Si fundus.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.7.
§ fin.lib.32.cap.5.except.53.repl.6.
L.Filio.L XXXIIII.lib.32.ca.9. cauſa 35.in prin.
L.Sed ſi.L XXXV.ibid.except.1.
L.Nam nec.L XXXVI.d.cauſa 35.in prin.
L.Quid ergo.L XXXVII.d.cauſa 35. exc.2 & 3.
L.Quæſitum.L XXXVIII.in prin.lib.32.cap.4. except.37.
§ Præſente.lib.32.cap.3.except.25. tertiis except. replic.1.dupl.4.
§ Duobus.d.repl.1.item lib. 33. cap.1.quæſt. 3.reg 2. except.1.item cap.7.reg.15.except.2.
§ Seruo.d.tertia except.repl.3.
§ Cum ſeruus.d.repl.3.item lib.32.cap.4.except.40. repl.12.dupl.4.item lib.33. cap.4. de ſeruis legatis,reg.3.
§ Si quis Stichum. d. tertia except. repl. 2 & 3. item lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.2.except.1.
§ Si mihi.lib.33.cap.4.de ſeruis legatis,reg.3.
§ fin.lib.33.cap.3.reg.11.except.1.repl.2.
L.Si fundum.L XXXIX. in prin. lib. 32. cap.11. cauſa 54.exemplo 2.except.5.repl.1.
§ Si Titio.lib.34.cap.6.except.20.
§ Sicuti.lib.32.cap.4.except.40.repl.10.
L.Quod fideicom.XC.d.repl.10.in fine.
L. Planè.XCI. in prin.lib.32.cap.4. except.42. in prin.& repl.2.in prin.
§ Cum quis.d. cap.4. except.40. repl.7.in fine.item lib.33.cap.2.reg.9.
§ Si cui. lib. 32. cap.10. cauſa 42.except.10.item lib. 34.cap.12.quæſt.1.except.2.
§ fin. lib.32. cap.4. except.40. repl.11.item repl.12. dupl.7.
L.Videndum.XCII.d.repl.12.item d.dupl.7.
L.Quidam.XCIII.in prin.lib.32.cap.8.cauſa 7.
§ Quoties.lib.32.cap.12.cauſa 67.except.4.
§ Si tibi lib.32.cap.10.cauſa 42.in prin.
§ Si ſcriptus lib.33.cap.8.reg.1.except.5.
ibi:Interim.lib.33.cap.12.quæſt.1 in prin.
§ fin.lib.32.cap.4.except.40.repl.12.dupl.3.
L.Si mihi.XCIIII.lib.33.cap.7.reg.19.except.3.
L.Seruus.XCV.lib.32.cap.5.except.48.
L Si domino.XCVI.lib.33.cap.7.reg.25. except.13.
L.Si mihi.XCVII.lib.33.cap.11.reg.11.
L.Si ſeruo.XCVIII.in prin.lib.32.cap.9.cauſa 39. in prin.
§ fin.lib.32.cap.3.except.24.in prin.
L.Si minor.XCIX. lib.32. cap.3. except. 25. tertia except.repl.1.dupl.1.
L.In tacitis.C.lib.32.cap.9.cauſa 39 in prin.
L.Ab omnib.CI.in prin.lib.33.cap.2. reg.1. except.1. repl.12.
§ In teſtamento.lib.34.cap.5. quæſt.3. except.3.item cap.6.except.12.
§ Etiam.lib.32.cap.5.except.48.
§ Si Attio.lib.33.cap.7.reg 15.
§ Itē ſi iuſſus.lib.34.cap.5. quæſt.3. except.10.repl.5.
ibi:Deniq;.d.reg.15.
§ Cum quidem.lib.33.cap.8.reg.1. except.4. item lib. 32.cap.9. cauſa 10. except.3. item cauſa 35.in fine. item lib.34.cap.7.condit.7.reg.1.except.2.
§ fin.lib.33.cap.7.reg.21.
L.Legatum.CII.lib.34.cap.12.quæſt.2.reg.2.
L.Si in teſt.CIII.lib.32.cap.6.except.73.
L.Si à pluribus.CIIII.in prin.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.13.Item cap.9.caut.6.exemplo 5.
§ Si quis ſeruum. lib. 32. cap.3. except. 25. tertia except.repl.3.
L.Si ſeruus.CV.in prin.lib.32.cap.12. cauſa 56.exc.1.
§ 1.d.cap.12.cauſa 57.except.11.

§ Cum

§ Cum homo.lib.34. cap.21.in prin.
§ Huiuſmodi.lib.32.cap.3.except.13 & except.15.
§ Stichum. cum ſequentibus. lib. 32. cap. 11. cauſa 57.
ibi: Sed ſi eum mihi.d.cauſa 57.except.4. (exc.2.
ibi: Idemq; iuris.d.cauſa 57.except.2 & 3.
§ Si ita ſcriptum.lib.32.cap.8.cauſa 3.except.10.item lib.33.cap.3.reg.18.
§ Sed etſi ei.lib.32.cap.6.except.70.item lib. 33.cap. 6.reg.1.lib.38.cap.4.except.25.
§ Si ſeruus.lib.32.cap.5.except.63.repl.1
§ Qui quinq; lib.32.cap.9.cauſa 51.except.8.itẽ lib. 38.cap.4.except.25.
ibi: Quod ſi mortus.d.cauſa 51.except.1.repl.2.
§ Si ſeruus.d.cauſa 51.except.3.
§ Cum quid de cauſa.d.cauſa 51.except.2.repl. 2.item cap.10.cauſa 42.except.10.
§ Qui margarita.lib.33.cap 2.reg.2.except.3. itẽ lib. 32.cap.4.except.40.repl.12.exemplo 4.
§ Non autem mirandũ.d.reg.2.except.4.lib.32. cap. 6.except.74.uerſ.huic ſimile.
§ fin.lib.34.cap.ult. in prin.
L.Si quando. C V I.in prin. lib.32.cap.5.except.34. repl.7.
§ Heres.lib.32.cap.2.reg.1.except.3.item lib.34.cap. 11.quæſt.1.except.12.repl.7.
L.Si generaliter.C V I I.lib.32.cap. 2. reg. 5. item lib. 33.cap.6.reg.1.except.2.repl.2.item lib.34.cap.11. quæſt.1.except.22.repl.7.
L.Etiamſi.C V I I I.lib.32.cap.9.cauſa 16. except. 10.
L.Si inquilinos.C I X.in prin.lib.32.cap.3.exc.67.
§ Cum ſeruum.lib.32.cap.11.cauſa 53.exemplo 3.except.2.
§ Si ita.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.6.except.5.
§ Si quis.lib.32.cap.6.except.88.in prin.
§ fin.d.except.88.item lib.34.cap.6.except.4.
L.Seruo alieno.C X.in prin.lib 32.cap.5.except.25.in fine.item cap.6.except.77.in fine.
§ 1.d.except.25.Tertia except.repl.1.dupl.3.item replicat.7.
§ Si quis. lib. 33. cap. 7. reg.12.except.1.in prin.item repl.3.
§ Si ab impubere.lib.33.cap.8.reg.2.except.2.repl.9.
§ fin.lib.32.cap.6.except.90.
L.Filiusfamiliãs.C X I.in prin.lib.32.cap.3.except.3. repl.2.item except.9.
§.1.lib.32.cap.4.except.40.repl.12.dupl.1.tripl.1.
§ Qui inteſtato.lib.32.cap.3.except.9.
§ Apud Marcellum.lib.32.cap.4.except.40.repl.4.
§ Si quid alicui.lib.32.cap.5.except.47.repl. 1. item cap. 3.except.19.repl.1.
§ Vt quis.lib.32.cap.5.except.60.repl.2.
§ Secundum.lib.34.cap.ult except.7.
§ Aedes.d.cap.ult.except.12.
§ Si fideicommiſſum.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.2.exc.6
§ Diui.d.quæſt.3.reg.6.exc.3.repl.4. item in Comment.liberat.cap.6.except.36.
§.Iidem.lib.13.cap.12.quæſt.1.in prin.
ibi: Vt pro pignore.lib.33.cap.13.quæſt.4.reg.2.
§ Cum quis.lib.34.cap.7.condit 4.reg.2.except.10.
§ Diui.lib.34.cap.15.quæſt.1.except.1.
ibi: Sed hæc neq;.d.quæſt.1.except.3.
§ Cum pater.d.cap.15.quæſt.2.reg.1.except.5.
ibi: Quod euenit.d.reg.1.except.4.
ibi: Sed ſi omnes.d.except.4.repl.2.
§ Item ſi unum.d.repl.2.
§ Interdum.lib.32.cap.11. cauſa 52. in prin. & exceptione 9.
L.Etiam C X I I.lib.32.cap.6.except.74.in prin.
L.Legatum. C X I I I.in prin.lib.32.cap.1.in prin.
§ Heredi.lib.32.cap.5.except.27.in prin. item lib. 33. cap.7.reg.15.
§ Alienus lib.32.cap.4.except.49.diſtinct.7. [illegible] cap. 5.except.62.
§ Seruo.lib.32.cap.5.except.25.Quarta except.
§ Fundus.lib. 33.cap.6.reg.1 in prin.
L.Si quid.C X I I I I.lib.32.cap.3.except.32.
L.Et eo modo.C X V.lib.32.cap.6 exc.74.in prin.
L.Si ſeruus.C X V I.lib.34 cap.13.quæſt.4.reg 8.
ibi: Ideo & manumiſſo.lib.33.cap.5.reg.27. except.2.
L.Nihil.C X V I I.in prin lib.32.cap. 2.reg.2. exc.4.
§ Omnibus.lib.32.cap.11.cauſa 54.exemplo 2.except. 5 item lib.34 cap.15.quæſt.1.except.5.
§ fin.lib.32.cap.2.reg.18.
L.Si quis.C X V I I I. lib.33.cap.1.quæſt. 3.reg.20.itẽ lib.34.cap.5.quæſt.2. quarta ſpecie.
L.Ciuitatibus.C X I X.in prin.lib.32.cap.3.exc.32.
§ Lucius.lib.33.cap.2.reg.1.except.2.repl.10.
§ Eum cui.lib.32.cap.4.except.40.replic.12.duplication. 6.
L.Lucius.C X X.in prin.in Comment. liber.cap.20. ſpecie 2.except.7.
§ In teſtamento.lib.32.cap.8.cauſa 39.exc.1.repl.1.
L.Si heredes.C X X I.li.33.cap.2.reg.1.exc.1.repl.2.
L.Si heres.C X X I I.lib.33.cap.7.reg.20.
L.Ab exheredati.C X X I I I.in prin. lib. 32.cap. 4. except.42.
§ Sed ſi committente.lib.33.cap.ult.quæſt.3.reg.5.
§ fin.lib.32.cap.4.except.39.repl.1.item cap.11.cauſa 42.except.1.exemplo 2.item lib.34.cap. 7.condit.6.reg.1.in prin.
L.A fratris.C X X I I I I.lib.32.cap.10.reg.8.
L.Si tutor.C X X V.lib.32.cap.3.except.20.repl.3.

LIBRI TRICESIMI PRIMI PANDECTARVM, ſeu de Legatis 2.

L.I.lib.32.cap.6.except.80.repl.1.
L.II.lib.32.cap.2.quæſt.3.reg.1.
L.III.lib.32.cap.6.except.79.repl.5.
L.IIII.lib.32.cap.9.cauſa 29.except.5.
L.V.d.cauſa 29.except.4.item lib.34.cap.1.except. 24.repl.2.
L.VI.lib.32.cap.1.quæſt.5.reg.1.except.1. item d.cauſa 29.except.1.in prin.
L.VII.lib.33.cap.7.reg.25.except.17.repl.2.
L.VIII.in princip.lib.32. cap. 12. cauſa 52. & cauſa 36.
§.1.lib.32.cap. 1. quæſt.5.reg.1. except.2. in fine.item except.

except.4.
§ Si quis legauerit.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.8.
§ Si inter.lib.33.cap.2. queſt.3.reg.7.
§ Certum.ibidem.
§ fin.cum lege ſequente.lib.32.cap.2.reg.14. except. 4.item lib.34.cap.3.queſt.1.except.12.repl.3.
L.X.lib.33.cap.3.reg.9.except.1.
L.XI.in prin.lib.32.cap.3.except.25. Tertia except. repl.2.
§ Stichum.lib.34.cap.11.queſt.1.except.22.repl.9.
ibi:Si dixerit.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.8.repl.3.
ibi:Si ante.d.except.22.repl.8.item d.cauſa 51.excep. 8 in prin.
ibi:Cum autem.d.except.22.repl.10.
L.XII.in prin.lib.32.cap.5.except.45.repl.3.
§ fin.lib.32.cap.9.cauſa 10.in prin.
L.XIII.in prin. lib. 33.cap.7. reg.25.except.9.item lib.34.cap.12.queſt.1.except.9.repl.2.
§ fin.d.reg.25.except.8.
L.XIIII.in prin.lib.32.cap.5.except.63.in prin.
ibi:Si autem.d.except.63.repl.5.
§ fin.lib.19.cap.6.except.11.repl.1.
L.XV.lib.34.cap.11.queſt.1.except.15.item in Comment.liberat.cap.5.except.15.
L.XVI.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.6.except.3.
L.XVII.in prin.lib.32.cap.13.queſt.2.reg.4.exc.2.
§ fin.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.6.except.3.repl.1.item lib.32.cap.6.except.93.repl.4.
L.XVIII.lib.32.cap.5.except.53.repl.3.
L.XIX.lib.34.cap.11.queſt.2.except.19. repl.5.itẽ except.22. repl.5.
L.XX.lib.33.cap.7.reg.25.except.17.repl.7.
ibi:Nam ſi.d.reg.25.except.12.
L.XXI.lib.32.cap. 6.except.74.in prin.item cap. 5.except.45.repl.2.
L.XXII.lib.32.cap.11.cauſa 57.except.12.repl.3.itẽ except.8.repl.1.
ibi:Quod ſi nõ totum.d.cauſa 57.except.7.item cap. 8.cauſ.5.except.1.
L.XXIII.lib.32.cap.9.cauſa.29.except.5.repl.4.
L.XXIIII.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.6.except.3.
L.XXV.ibidem.
L.XXVI.lib.33.cap.3.reg.17.except.4.
L.XXVII.lib.32.cap.1.queſt.5.reg.1.excep.2.cum ſequentib.
L.XXVIII lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1.repl.7.
L.XXIX in prin.d.except.1.exemplo 3.
§ fin.d.except.1.exemplo 1.
L.XXX.lib.33.cap.7.reg.2.item lib. 32.cap.5.except.44.repl.2.
L.XXXI.lib.19.cap.5.except.5.repl.19.
L.XXXII.in prin.lib.33.cap.8.in prin.
§ fundum.lib.32.cap.2.reg.1.except.1.item reg.10.itẽ lib.23.cap.6.queſt.9.reg.1.
§ fin. lib. 33.cap. 4. de ijs quæ ibi ſunt legatis.reg.2. except.8.
L.XXXIII.in prin.d.reg.1.except.2.
§ 1.lib.33.cap.2.reg.3.
§ Species.lib.32.cap.11.cauſa 51.in prin.
§ In fideicommiſſo.lib.34.cap. 15.queſt.2.reg. 1.except.1.repl 1.item except.2.
L.XXXIIII.in prin.lib.33.cap.2.reg.1.in prin.
§ Qui plures.d.reg.1.except.1.repl.9.dupl.3.
L.XXXV.in prin.lib.32.cap.6.except.72.diſtinct. 3.item except.74.circa medium.
§ Lucius.lib.32.cap.3.except.27.repl.2.
§ Lucia.lib.32.cap.11.cauſa 54.exemplo 2. except.5. repl.2.
§ Caius.lib.33.cap.10.reg.8.excep.2. item lib.34.cap. 13.queſt.4.reg.17.
§ Si ea condit. lib. 34. cap. 6.except. 20.item cap.7. condit.5.except.1.
§ Qui inuita.lib.15.cap.6.except.39.repl 2.dupl.3.
§ Lucius.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.13. itẽ cap. 5.reg.ult.
§ Titia.lib.32.cap.6.except.74.circa medium.
L.XXXVI.lib.33.cap.4.De ijs quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis,reg.2.except.4.
L.XXXVII.lib.32.cap.1.in prin.
L.XXXVIII.lib.32.cap.5.except.63.repl.1.
L.XXXIX.lib.33.cap.4.De ſeruis legatis,reg.3.
L.XL.lib.33.cap.3.reg.9.
L.XLI.lib.32.cap.9.cauſa 29.except.4.repl.3.
L.XLII.in prin.lib.33.cap.7.reg.25.excep.17.Quibus adcreſcat.
§ Ante.lib.34.cap.10.queſt.2.reg.3.except.2.
L.XLIII.lib.32.cap.3.except.19.repl.2.
L.XLIIII.in prin.lib.33.cap.7.reg.3.
§ Pegaſus.lib.33.cap.3.reg.12.except.2.
§ Si ita.lib.33.cap.8.reg.4.item lib.34.cap.11.queſt. 1.except.3.
L.XLV.in prin.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.6.
§ Si ita.lib.33.cap.7.reg.12.except.2.
L.XLVI.in prin.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.8 & 9.
§ Si ſub.lib.32.cap.9.cauſa 29.except.7.
§ fin.lib.34.cap.5.queſt.3.except.18.repl.2.
L.XLVII.lib.34.cap.12.queſt.2.reg.4.
L.XLVIII.lib.33.cap.7.reg.12.except.1.repl.5.
L.XLIX in prin.lib.33.cap.3.reg.9.except.2.
§ fin.lib.33.cap.2.reg.10.
L.L in prin.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.8.repl.1.
§ 1.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.1.except.3.
§ Labeo.lib.32.cap.5.except.47.repl.1.
§ Sed Proculus. lib.32.cap.3.except.19.repl.2.itẽ lib. 37.cap.3.except.32.repl.1.
§ fin.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1.exemplo 2.
L.LI.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.6.except.2.
L.LII.in prin.lib.34.cap.12.queſt.1.except. 2. item lib.33.cap.3.reg.15.except.4.
§ Cum ita.lib.33.cap.8.reg.1.except.11.
L.LIII.in prin.lib.33.cap.7.reg.9.
§ fin.lib.34.cap.7.condit.3.reg.1.except.1.
L.LIIII.lib.33.cap.10.reg.4.
L.LV.lib.15.cap.5.queſt.2.reg.3.except. 3.item cap. 6.except.33.repl.2.
ibi:Sed de legatis.lib.34.cap.2.queſt.5. reg. 4. except.12.
L.LVI.lib.32.cap.6.except.82.repl.2.

L.LVII.in prin.lib.32.cap 9.cauſa 29.except.4.replicat.2.
§ Si eo.lib.32.cap.3.except.25. Secunda except. repl. 1.item Quarta exceptione.
L.LVIII.lib.32.cap.13.queſt.1.reg.4.except.3.item cap.9.cauſa 10.except.6.
L.LIX.d.cauſa 10.in prin.item d.except.6.
L.LX.lib.32.cap.9.cauſa 29 except.5.in prin.
L.LXI.d.cauſa 29.except.4.repl.2.
L.LXII.lib.32.cap.13.queſt.2.reg.4.
L.LXIII.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1. exemplo 1.
L.LXIIII.lib.32.cap.4.except.40.repl.7.
L.LXV. lib.32.cap. 11. cauſa 54. exemplo 2.exc 4. in fine.item lib.33.cap.12.reg.3.
L.LXVI.lib.33.cap.10.reg.2.
L.LXVII.in prin.lib.32.cap.3.reg.9.item lib. 34. cap.14.queſt.2.reg.1.
§ Quadrigas.lib.32. cap.11.cauſa 51.except.6.
§ Tutio.lib.32.cap.5.except.63.repl.3.item lib.19.cap. 8.except.14.repl.1.item except. 37. ite.n cap.10. queſt.10.reg.4.except.1.
L.LXVIII.in prin.lib.33.cap.11.reg.11.except.n
ibi:Sané conſtitutio.lib.33.cap.7.reg.12.
ibi:Debitor.lib.32.cap.5.except.54.repl.1.
ibi:Si enim idem.d.except.54.repl.6 dupl.2.
§ Duorum.lib.31.cap.11.cauſa 57.exc.3.& except.7.
ibi: Atq; etiam.in Comment.liberationum cap.5.except.16.
§ In fundo.lib.32.cap.11.cauſa 53.exemplo 1.
ibi:Quare etſi.in Comment.liberat.cap.5.except.17. in prin.
§ Eum qui lib.32.cap.11.cauſa 57.except.6.repl.1.
§ Fundo.lib.33.cap.3.reg.17.except.4.itē lib.32.cap. 12.cauſa 50.except. 4.item.lib.33. cap.6.reg. 2.in principio.
ibi:Si autem.lib.32.cap.5.except.53.repl.7.
§ fin.d.cap.5.except.59.
L.LXIX.in prin.d.cap.5.except.54.in princip.& repl. 11. item lib.33.cap.2.queſt.3.reg 6.except.3. repl.6.
ibi:Si de Falcidia.lib.34.cap.1.except.17.in prin.
ibi: Itaq; ſi eum.lib.34.cap.15.except.4.repl.2.
ibi:Sed ſi uno.d.cap.15. queſt.2. reg.1. except. 5. item queſt 3.
§ Si duos ibidem.
§ Sed etſi fundum.d.cap.15.queſt 1.excep.4.item lib. 32.cap. 4.except.40.repl.32.dupl.1 tripl.1.
§ Et ideo ſi electio.lib.33.cap,9.caut.2.
§ Rogo.lib.31.cap.2.queſt.3.reg 6.except.3.
§ Si rem tuam.lib.32.cap.5.exc.49.diſtinct.3.repl.2.
§ Si omiſſa.lib.32.cap.6.except.73.
§ fin.d.cap.6.except.74.circa principium.
L.LXX.lib.33.cap.4. De eo quod ad rogatum peruenit legato.reg.1.
L.LXXI.in prin.lib.32.cap.6. except.74.in prin.
§ Prædium.lib.34.cap.15.queſt.1.except.3.
ibi:Quod exterum.d.queſt.1.except.2.
§ Mater.lib.32.cap.4.except.40.repl.8.
§ Fratre.lib.34.cap.15.queſt.2.reg.1.
ibi:Vel extero.d.cap.15.queſt.1.except.2.
ibi:Quid ergo.d.reg.1.except.2.
ibi:Ita proximus.ibidem.item lib.33.cap.9.caut.2.
§ fin.d.reg.1.except. 4.
L.LXXII.in prin. lib.32.cap.4.except.40.repl.2 item lib.33.cap.3.reg.7.
ibi:Sed etſi legatum.d.except.40.in prin.
§ Si centum.d.except.40.repl.4.
ibi:Hoc ita.d.except.40.repl.5.
§ Cum quidem.d.except.40.repl.4.item cap.5. except.60.repl.2.
ibi:Cum autem rogatus.lib.33.cap.4. de eo quod ſupereſt legato.reg.1.except.5.
L.LXXIII.d.except.5.
L.LXXIIII.ibidem except.6.
L.LXXV.lib.32.cap.11.cauſa 57.except.2.repl.5.
L.LXXVI.lib.33.cap.8.reg.1.except.6.repl.3.
L.LXXVII.in prin.lib.32.cap.6.except.74 circa medium.
§ Pro parte.lib.32.cap.9.cauſa 12.diſtinct.3.
L.LXXVIII.in prin.lib.32.cap.6.exc.86.repl.7.
§ Lucio.lib.32.cap.2.reg.13.in fine.itē reg.14. exc.2.
§ Dominus.lib.33.cap.3.reg.17.except.4.item lib.32. cap.2.reg.8.
§ Heres.lib.34.cap.12.queſt.1.except.1.repl.3.
§ Seruum.lib.32.cap.3.Tertia except.repl.1 dupl.7.
§ Pater lib.32.cap.6.except. 74. §. ſed etſi teſtator. item lib.33.cap.7.reg.1.in fine.
§ Non iure.lib.34.cap.5.except.16. repl. 3. item cap. 6.except.20.
§ Qui Mutianam.lib.32.cap.13.queſt.2.reg.2.
§ Varijs.lib.33.cap.10.reg.14.
§ fin.lib.32.cap.8.cauſa 1.
L.LXXIX.in princip.lib. 34. cap.2. queſt.5.reg. 15.except.2.
§ Eorum.lib.31.cap.4.except.40.repl.12.in prin itē lib.34.cap.1.except.14.
§ Si pars.lib.33.cap.7.reg.19.except.4.
§ Mater.lib.34.cap.1.except.16.item queſt.6.reg.1. item lib.32.cap.4.excep.40.repl.12.exemplo ultimo.
§ Surdo.d.cap.4.except.38.
§ Hæreditatem.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.6. except. repl.3.item cap.8.reg.1.except.2.repl.11.
ibi:Viriles.d.except.3.in prin.
§ Qui dotale.lib.32.cap.4.except.40. in prin. item lib.15.cap.6.except.33.in prin.item cap. 9. queſt. 3.except.20.
§ Mænio.in Comment.liberationum cap.4.except.9. repl.1.dupl.8.
§ Cum pater.lib.32.cap.10.cauſa 42. except.1. exemplo 1 & 2.item cap.5.except.50.
§ Euictus.lib.32.cap.2.reg.4.
§ Pater.lib. 15. cap.7.reg 6.except.2.item lib.32.cap. 12.cauſa 58.except. 4.
§ A` filia pater.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.6.except.2. repl.1.dupl.3.item repl.4.
§ Fidei hæredum.lib.34.cap.15.queſt. 2.reg.3. exc.2.

§ Fidei

§ Fidei tuæ.lib.33.cap.4. De eo quod ad grauat.peruenit leg.reg.3.
§ Volo.lib.34.cap.7.condit.4.reg.2.except.5.
§ Curatoris.lib.33.cap.8.reg.3.except.7.item lib. 34. cap.ult.except.12.
§ Ab inſtituto.lib.32.cap.10.cauſa 42. except.1.exemplo 2.item lib.33.cap.8.reg.1.except.2.repl.8.
§ Menſæ.lib.32.cap.2.reg 14.except.2.
§ Pater.lib.33.cap.3.reg.9.except.3.item cap.11.cauſa 51.except.1.repl.1.dupl.3.
§ Hæreditatem.lib.34.cap 3.quæſt.3.reg.10.
§ Filiæ.lib.33.cap.3.reg.11.in prin.
§ Dulciſsimis . lib . 33 . cap . 4 . de eo quod ſupereſt. reg. 4.
§ Pater.lib.32.cap.6.except.72.in fine.
§ Cum imperfecta.d.cap.6.except.73.in fine.
§ Filius.d.cap.6.except.84.repl.3.
§ Mando.d.cap.6.except.74.diſtinct.1.
§ Rogo.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.6.except.4.
§ Donationis.lib.32.cap.6.except.74.circa medium.
§ Libertis.lib.34.cap.15.quæſt.2.reg.1.except.7.item quæſt.3.
ibi: At ſi nemo.d.cap.15.quæſt.1.except.7.
§ Cum inter.d.cap.15.quæſt.2.reg.4.
§ Cum exiſtimaret.lib.33.cap. 2.reg.1. except.1. repl. 9.dupl.1.
§ Pater. libro 32. capite 6. except. 74. uerſ. Sed etſi quis ita.
§ Titio.lib.33.cap.7.reg.11.except.1.
§ A' te peto.lib.53.cap.1.quæſt.3.reg.6.except.2.
§ Viros.lib.32.cap.5.except.44.repl.2.
L.L X X X.in princip.lib.33.cap.3.reg.11.except.1. repl.1.dupl.2.item.lib.36.cap.9.quæſt.1.cauſa 2. except.14.repl.2.
§ 1.lib.32.cap.2.reg.4.except.4.
§ Etiam.d.cap.2.reg.17.item lib.33.cap.3.reg. 11.except.2.repl.8.
§ Prædium.lib.34.cap.15.quæſt.2.reg.2.
§ fin.lib.32.cap.11.cauſa 54.exemplo 2.
L.L X X X I.lib.32.cap.11.cauſa 57.except.6.
L.L X X X I I.lib.32 cap.2.reg.1.
L.L X X X I I I.lib.32.cap.6.except 85.in prin.
L.L X X X I I I I.in prin. lib. 32. cap. 5. except. 54. repl.6.
§ Si primo.lib.32.cap.10. cauſa 42.exc.1. exemplo 2.
§ Seruo.lib.52.cap.3.except.25.prima & ſecunda except.item except.4.
ibi: Calumnioſa.lib.32.cap.6.except.77.in fine.
L.L X X X V.lib. 32.cap. 9.cauſa 37.item li.33.cap. 2.quæſt. 3.reg.2. except.5.item lib.34.cap. 6.except.36.
L.L X X X V I.lib.32.cap.3.except.25. Tertia except.replic.1. dupl.2.item lib.53.cap.3.reg. 12.except.1.
L.L X X X V I I. in Comment. liberationum cap. 24.cauſa 11.
L.L X X X V I I I.in prin.lib.52.cap. 6.except. 74. §.Poſtremo.item lib.33.cap.4. De iis quæ ibi ſunt leg.reg.1.except.9.
§ Titius.d.cap.4.De fundo legato,reg.2.except.3.
L.L X X X I X.in prin.lib.32.cap.11.cauſa 57. except.9.
§ Vſuras.lib.33.cap.3.reg.11.except.1.
§ Seia.lib.33.cap.7 reg.25.except.17.repl.4.dupl.1.
§ Imperator.lib.35.cap.4. quæſt.2. in prin . & quæſtion.3.
§ Lucius.ibidem.item lib.32.cap.4.except. 40.repl. 12.exemplo 2.item lib.34.cap.2.quæſt.5.reg.10.
L.Lucius.X C.in prin.lib.34.cap.12.quæſt.1.except. 6.item lib.33.cap.5.reg.10.
§ Peto.lib.32.cap.13.quæſt.1.reg.12.
§ Quæ marito.lib.34.cap.16.quæſt.2.reg.4.
§ Quiſquis.lib. 32.cap.5.except. 45.repl.2.itē cap.9. cauſa 13.excep.8.item lib.33.cap.7.reg.25.except. 17.repl.6.itē lib. 34.cap. 5.quæſt.2.ſpecie 4.item cap.6.except.20.
§ Sempronia.lib.32.cap.9.cauſa 26.
§ Teſtator.lib.33.cap.7.reg.11.except.3.
§ Lucius.d.cap.7.reg.25.except.4.in fine.
§ Impuberem.lib.32.cap.11.cauſa 57.except. 10. item lib.33.cap.7.reg.26.
§ Ciuibus.lib.34.cap.12.quæſt.1.except.5.
§ Filiam.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1.repl.6.
§ Quiſquis.lib.32.cap.5.except. 45.repl. 2. item except.54.repl.7.
§ Lucius.lib.54.cap.9.quæſt.3.except.5.
§ Damæ.lib.33.cap. 1.quæſtion. 3.reg. 8. item cap. 11. reg.11.
§ Codicillis.lib.32.cap.3.except.25. Tertia except.in prin.item cap.13.quæſt.1.reg.2.
§ Inſulam.lib.32.cap.11.cauſa 54. exemplo 2. except. 5.repl.1.
§ Inſtituto.lib.34.cap.15.quæſt.1.except.1.
§ Matre.d.quæſt.1.except.2.
§ fin.lib.32.cap.6.except.84.repl.1.
L.Teſtamento.X C I.in prin. d.except. 84.replic.11. item.lib.28.cap.25.quæſt.4.except.23.in fine.
§ Qui indiuiſam.lib.33.cap.5.reg.46.
§ Seio.lib.34.cap.6.except.37.repl.2.
§ Lucius.lib.53. cap.3. reg.14. item cap. 7.reg.25.in principio.
§ Quatuor.lib.32.cap.11.cauſa 54.exemplo 4.
§ Fideicommiſit.libro 54.capite 6.except. 20. §. Eſt & aliud.
§ Filium . in Comment.liberat. cap. 20. ſpecie 1. except.7.
§ fin. libro 32. capite 11. cauſa 54 . exemplo 2. except.4.

LIBRI TRICESIMI SECVNDI PANDECTArum, ſeu de legatis 3.

L. 1.in prin.lib.32.cap.3.except.4.
§ Sed etſi.d.cap.5.except.3.
§ Hi quibus.d.cap.3.except.5.
§ Deportatos.cum ſequentib.d.cap.3.except.6.
§ Sciendum.lib.32.cap.4.except.40.in prin.
ibi: Nec tantum.d.except.40.repl.10.

ibi:Sed

ibi:Sed & eius.d.cap.4.except.19.repl.2.
§ fin.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1.repl.8.
L.II.lib.32.cap.4.except.40.repl.12.dupl.1.exemplo.ult.
L.III.in prin.d.repl.12.exemplo 3.
ibi:Sed etſi.d.repl.12.exemplo 1.
§ Iulianus.d.repl.12.dupl.7.
§ Si rem.d.repl.12.dupl.1.tripl.2.
§ Sed ſi habenti.d.repl.12.exemplo 1.
§ Si autem pignus.d.repl.12.exemplo 3.
L.IIII.d.except.40.repl.7.
L.V.in prin.d.except.40.repl.9.
§ fin.d.except.40.repl.10.
L.VI.in prin.d.repl.10.item lib.33.cap.2.reg.3.
§ Sic autem.d.except.40.repl.12.dupl.2.
L.VII.in prin.lib.32.cap.3.except.25. Secunda exception.
§ Si miles.d.cap.3.except.19.repl.7.
§ Si quis.lib. 32.cap. 4.except.40.repl.12.duplic.1.in prin.item tripl.2.
L.VIII.in prin.d.except.40.repl.2.item cap.10.cauſa 42.in prin.
§ Seruo.lib.32.cap.3.except.25. Quinta exceptione, repl.4.
§ Cum ita.lib.33.cap.8.reg.1.except.9.
L.IX.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1.repl.6.dupl.1.item lib.33.cap.2.reg.1.except.2.
L.X.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.6.except.5.in fine.item lib.34.cap.5.queſt.2.ſpecie 4.item cap.6.excep.37.repl.2.
L.XI.in prin.lib.32.cap.6.except.74.in prin.
§ Quoties.lib.32.cap.6.except.84.in prin.
§ Si ita quis.d.cap.6.except.74.diſtinct.2.
§ Cum eſſet. d. except. 74. ibi:Huic ſimile.item cap.10.cauſa 41.except.2.item lib.34.cap.3. queſt.2.queſt.8.reg.2.except.4.
§ Si quis ita.d.except.74.circa principium.
§ Sic fideicommiſſum.lib. 32. cap. 6. except. 79. replicat. 2.
§ Hoc autem.d.except.79.replic.3.item lib.33.cap.8.reg.5.
§ Quanquam.d.except.79.repl.1.
§ Proinde etſi.lib.34.cap.7.condit.15.
§ Hæc uerba. lib.32.cap. 6. except. 74.diſtinct.1.in fine.
§ Si filio.lib. 33.cap. 1.queſt.3. reg.2. except. 4.item cap.8.reg.1.except.8.
§ Si cui.d.reg.2.except.5.item lib.34. cap.5. queſt.3.except.14.repl.3.
§ Si rem ſuam.lib.32.cap.8.cauſa 5.in prin.
§ Ergo etſi nomen. lib.34. cap.12. queſt.1. except.6, repl.1.
§ Si quis illicitè.lib.32.cap.5.except.65.repl.9.
§ Si hæres.lib.33.cap.9.caut.7.
§ Si ſeruo.lib.32.cap.3.except.19.replic.1.item lib.33.cap.3.reg.15.except.2.
§ Si quis alicui.lib.32.cap.12.cauſa 38.except.7.
§ Item ſi quis.d.cap.12.cauſa.61.in fine.
ibi:Cum in fideicommiſſis,lib.33.cap.10.reg.8.
§ Plerunq;.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.3.item cap.9.reg.23.except.10.
ibi:Vnus igitur.lib.33.cap.9.caut.6.in prin.
§ Interdum.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.3.
§ Si in opere.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.4.item lib.36.cap.6.reg.5.except.7.repl.2 & 3.
§ fin.lib.34.cap.16.except.13.
L.XII.lib.32.cap. 6.except.93.replic.1. item lib.33.cap.5.reg.6.
L.XIII.d.cap.5.reg.18.except.1.
L.XIIII.in princip.lib.34.cap. 7. condit. 2. exceptione 6.
§ Hæres.lib.34.cap.6.except.4.repl.7.
§ fin.lib.32.cap.3.except.49.diſtinct.1.
L.XV.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.6. in prin. item cap.5.except.46.in fine.
L.XVI.lib.33.cap.3.reg.9.
L.XVII.in princip. lib.32.cap.5.except.46.replication.1.
§ Seruitus.d.cap.5.except.55.
L.XVIII.lib.32.cap.6.except.85.repl.1.
in fine.d.cap.6.except.84.repl.8.
L.XIX.lib.33.cap.9.caut.2.
L.XX.lib.33.cap.7.reg.25.except.8.
L.XXI.in prin.lib.32.cap.6.except.72.
§ Fideicommiſſum.lib.32.cap.11.cauſa 57.in prin.
§ fin.lib.32.cap.5.except.63.repl.10.
L.XXII.in prin.lib.32.cap.6.except.95.item lib.33.cap.10.reg.7.except.1.repl.1.
§ Miles.lib.32.cap.3.except.7.
§ fin.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.9.
L.XXIII.lib.32.cap.6.except.84.repl.4.
L.XXIIII.lib.34.cap.13.queſt.1.except.4.
L.XXV.in prin.lib.33.cap.2.reg.1.exc.1.repl.11.
§ fin.lib.33.cap.10.reg.8.except.1.
L.XXVI.lib.33.cap.3.reg.11.except.1.
L.XXVII.in prin.lib.32.cap.8.cauſa 3.except.11.
§ Pompeius.d.cap.8.cauſa 2.reg.3.
§ Iulianus.lib.33.cap.2.reg.2.except.2.
L.XXVIII.lib.32.cap.3.except.19.repl.2.
L.XXIX.in prin.lib.33. cap.4. De iis quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis.reg.2 except.12.
§ Cum ita legatum.lib.33.cap.7.reg.3.
§ Cum ita.lib.33.cap.9. caut.9.
§ Si hæres.lib.32.cap. 2. reg.4.item lib.33. cap.6. reg.1.except.2.repl.2.item lib.34.cap.11.queſt.1. except.22.repl.4.
§ Si Stichus. lib. 34. cap. 5. queſt. 3. except. 4. replic.1.
§ Qui quatuor.lib.33.cap.7.reg.8.
§ Qui hortos.lib.32.cap.2.reg.14.except.1.item cap.5.except.55.
§ Cum in teſt.lib.32.cap 3.exc.25.Tertia except.repl.1.dupl.3.item lib.33.cap.8.reg.1.except.4.
§ Si fundum.lib.33 cap.3.reg.11.except.1.repl.9.item lib.33.cap.6.reg.3.
§ Qui fundum.lib.33.cap.7.reg.13.
§ Vxori.lib. 34.cap. 6.except.20.item cap. 7.condit.3.except.5.

§ fin.lib.32.cap.5.except.49.diſtinct.1.
L.XXX.lib.33.cap.4.de domo legata,reg.1.
L.XXXI.lib.28.cap.23.reg.18.
L.XXXII. in prin. lib.33. cap.4. de domo legata, reg.8.
§ Vxori. d. cap. 4. De ijs quæ viuus dedit legatis, reg.1.
§ Cum Seius.lib.34.cap.13.quæſt.4.reg.2.
L.XXXIII.in prin.lib.34.cap.12.quæſt.2.reg.3.
§ Item cum ignorante.ibidem.
§ Filio ex parte. lib.33.cap.3. reg.10.item lib.34.cap. 11.quæſt.1.except.16.
§ Vni ex hæredibus.lib.32.cap.4.except.40.in prin.
§ Pater filio.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.3.
L.XXXIIII.in prin.d.quæſt.3.reg.1.except.3.
§ Sempronio.lib.33.cap.4.De ijs quæ ibi ſunt legatis, reg.1.except.13.
§ Libertis.lib.32.cap.6.except.70.
§ Codicillis.lib.33.cap.5.reg.8.
§ fin.lib.32.cap.6.except.86.repl.5.
L.XXXV.in prin lib.32.cap.4.except.40.repl.12. dupl.1.
§ Qui teſtamento.lib.32.cap.8.cauſa 2.except.14.
§ Seiam.lib.33.cap.2.reg.1.except.4.
§ Pater.lib.32.cap.4.except.40.repl.6.
§ Nuptura,cum ſequentibus.lib.32.cap.6.except.74. uerſ. Caſu igitur propoſito. item lib. 34. cap. 13. quæſt.5.item lib.15.cap.6.except.36.
§ Codicillis.lib.32.cap.5.except.54.repl.7.item lib.7. cap.2.quæſt.3.reg.3.except.1 repl.1.
§ Titia.lib.32.cap.3.except.19.repl.5.
§ fin.lib.33.cap 1.quæſt.3.reg.18.
L.XXXVI.in princip.lib.34.cap.15. quæſt.1.except.13.
§ Idem quæſijt.ibidem.
§ Duobus.lib.34.cap.15.quæſt.2.reg.5.
§ Filiam.lib.33.cap.7.reg.25.except.17.repl 8.
§ Fundum.d.cap.15.quæſt.1.except.2.
§ Iulius.d.quæſt.1.except.1 & 2.
§ Quindecim.d. except.2 & 4. item lib. eod. cap. 3. quæſt.3.except.9.
§ Tuſculanus.lib.32.cap.13.quæſt.1.reg.4.
§ Pater.lib.32.cap.6.except.74.in prin.
§ Ex parte.d.except.74.circa medium.
L.XXXVII.in prin.d.except.74. uerſ. Sed etſi quis ita dixerit.
§ Propoſitum.d.except.74.in prin.
§ fin.lib.31.cap.8.cauſa 4.in prin.
L.XXXVIII.in princip.lib.32.cap.5.except.54. repl.12.
ibi:Idem quæſijt.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl. 9. dupl.1.
§ Seiam.lib.33.cap.7.reg.15.except.2.
L.XXXIX.in prin.lib.32.cap. 6.except. 74.diſtinct.3.
§ In teſtamento.lib.33.cap.7.reg 25.except.7.
§ Codicillis.lib.32.cap.8.cauſa 3.except.8.
§ Fœliciſſimo.d.cauſa 3.except.9.
§ Teſtamento.lib.33.cap.4.de ſeruis legatis.reg.11.itẽ lib.34.cap.11.quæſt.2.except.16.
§ Concubinæ.d.cap.4.de ſeruis legatis,reg.12.
§ Legauerat.ibidem de ijs quæ ibi ſunt legatis,reg.4. in fine.
§ Item quæſitum,cum ſequente.ibidem reg.1.exc.9.
§ Teſtamento.lib.15.cap.7.reg.6.
§ Heres.lib.34.cap.ult.except.6.
§ Agri plagam.lib.32.cap.9.cauſa 29. except.5. repl. 2.item lib.33.cap.1. quæſt.3.reg.6.except.5.in fine. item lib.34.cap.3.quæſt.2.ſpecie 4.
§ Sorori.lib.33.cap.3.reg.9.except.2.
§ Pater.lib.32.cap.12.cauſa 60.
§ Seium.lib.33.cap.7.reg.25.except.17.repl.5. itẽ lib. 34.cap.5.quæſt.3.except.22.
§ Scæuola.lib.33.cap.8.reg.15.
§ fin.d.cap.8.reg.1.except.3.
L.XL.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.9.dupl.2.
L.XLI.lib.33.cap.7.reg.4.
L.XLII. lib.33. cap.4. De his quæ ibi ſunt legatis, reg.1.except.2.
L.XLIII.in prin.d.cap.4.De ijs quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis,reg.2.
ibi:Sed quæ uidentur.d.reg.2.except.4.
ibi:Neq; intereſſe.d.reg.2.except.3.
L.XLIIII. ibidem reg.3.
L.XLV.in prin.d.reg.2.except.5.
ibi:Ex eo autem.d.reg.2.in prin.
§ Interemptum.d.reg.2.except.3.diſtinct.3.
ibi:Quæ enim poſterioris.d.reg.2.except.13.in fine.
L.XLVI.d reg.2.except.14.
L.XLVII.in prin.d.reg.2.in prin.
ibi:Sed etſi fortè.d.reg.2.except.9.
ibi:Proinde etſi.d.reg.2.except.4.repl.2.
§ Item intereſt.d.reg.2.except.3.diſtinct.3.
ibi:Vtroq; autem.d.diſtinct.3.item except.13.
§ Parui etiam.d.reg.2.except.12.
§ Si uxori.d.reg.2.except.15 & 16.
§ fin. lib.33. cap.4. De ijs quæ alicuius cauſa parata ſunt,reg.2.in prin.
L.XLVIII.in prin.lib.34.cap.7.condit.10.reg.1.
ibi:Et ſanè.d.reg.1.except.2.
§ Quod ſi quis.d.reg.1.except.3.
§ Item ſi furioſo.d.reg.1.except.4.
§ Et ex his.d.reg.1.except.3.
L.XLIX.lib.34.cap.7.condit.10.reg.1.except.2.
L.L.in prin.lib.33.cap.5.reg.24.
§ Si cui.d.reg.24.
§ Si Homeri.lib.32.cap.9.cauſa 51.except.8.
§ Libris.d.reg.24.
§ Quod tamen.ibidem.
ibi:Nec chartis.d.cap.5.reg.9.
ibi:Quid igitur.ibidem.
§ Vnde non male.d.cap.3.reg.24.
§ Chartis.d.cap.5.reg.9.
§ Sed ſi bibliothecæ.d.cap.5.reg.7.
§ Quod in biblioth.d.cap.5.reg.15.
§ Sunt tamen.d.cap.5.reg.23.
ibi:Et armarijs.d.cap.3.reg.5.
L.LI.in pr.li.33.ca.4.de auro lega.reg.1.uerſ.De uaſis &c.

ſis & arculis.
§ item annulis.lib.33.cap.5.reg.4.
L.L II.d.cap.5.reg.18.
L.L III.d.cap.3.reg.26.
§ Si lignum.d.cap.3.reg.11.
L.L IIII.d.cap.5.reg.26.
L.L V.d.cap.3.reg.29.
L.L VI.lib.33.cap.4.De iis quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis.reg.2.except.13.
L.L VII.lib.33.cap.3.reg.12.
ibi:Quin etiam.d.cap.5.reg.33.
L.L VIII.in prin.lib.33.cap.4.de brutis legat.reg.3.
§ Seruis.d.cap.4.de ſeruis legatis.reg.13.
§ Lana.d.cap.4.De iis quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis,reg.2.except.17.repl.3.
ibi:Non diſſimilem.d.cap.4.de penu legata.reg.1.except.2.repl.unica.item d.repl.8.
§ fin.d.cap.4.de fundo legato.reg.11.
L.L IX.d.cap.4.de ſeruis legatis.reg.4.
L.L X.d.cap.4.de brutis legatis.reg.2.
ibi:Quemadm.appell.d.cap.4.de ſeruis legatis.reg.1.
L.L XI.lib.33.cap.8.reg.1.except.2.repl.9.in fine.
L.L XII.lib.33.cap.3.reg.10.itē lib.34.cap.12.quæſtion.1.except.6.repl.2.
L.L XIII.in princip.lib.33.cap.4.de ſeruis legatis.reg.14.
§ Si ex officio.ibidem reg.4.
§ Si unus.lib.33.cap.3.reg.18.except.2.repl.2.
§ Ornatricibus.lib.33.cap.4.de ſeruis legatis.reg.15.
§ Pecoribus.d.cap.4.de brutis legatis.reg.6.
§ Iumentis.ibidem reg.5.
ibi:Equis legatis.ibidem reg.4.
§ Ouibus.ibidem reg.2 & 3.
L.L XIIII.ibidem reg.7.
L.L XV.d.cap.4.De iis quæ ibi ſunt legatis.reg.1.except.2.in fine.
L.L XVI.in prin.lib.33.cap.4.reg.9.except.5.
§ 1.lib.32.cap 6.except.74.diſtinct.1.
§ Seruos.lib.33.cap.4.de ſuis rebus legatis.reg.1.except.2.
§ fin.d.cap.4.De iis quæ ibi ſunt legatis,reg.1.except.7 & 8.item lib.eod.cap.3.reg.9.
L.L XVII.in prin.lib.33.cap.10.reg.8.except.2.
§ Titius.lib.33.cap.4.de ſeruis legatis.reg.10.
L.L XVIII.in prin. uſq; ad § Linum.lib.33.cap.5.reg.21.
§ Linum.ibidem.
ibi:Lino autem.d.cap.5.reg.25.
§ De uerſicoloribus.d.cap.5.reg.22 & reg.45.
§ Purpuræ.d.cap.5.reg.38.
L.L XIX.cum lege ſequente.lib.33.cap.4.De ſuis reb.legatis,reg.1.in prin.
L.L XXI.in prin.ibidem reg.2.in prin.
ibi:Sed qui bona.d.reg.2.except.4.
§ Eos uerò.ibidem reg.1.except.4.
ibi:Proinde ſi quis.d.reg.1.except.5.
§ Eum qui.d.reg.1.except.6.
ibi:Vicarios.d.reg.1.except.7.
L.L XXII.d.reg.1.except.1 & 3.
L.L XXIII.lib.33.cap.5.reg.34.
L.L XXIIII.d.cap.5.reg.9.
L.L XXV.d.cap.5.reg.41.
L.L XXVI.in prin.lib.33.cap.4.de fundo legato,reg.5.except.6.repl.2.
§ 1.d.cap.4.De iis quæ ibi ſunt legatis,reg.1.exc.9.
§ Prædia.d.reg.1.except.8.
§ Peto.lib.33.cap.4.de fundo legato,reg.7.
§ Illud fortaſſis.d.cap.4.de auro legato,reg.1.
§ Coccum.lib.33.cap.5.reg.43.
§ Cum uir.lib.33.cap.4.De iis quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis,reg.2.except.1.
§ fin.d.cap.4.De iis quæ ibi ſunt legatis,reg.1.except.2.
L.L XXVII.in prin.d.cap.4.De corpore ex diſtantib.capitib.legato,reg.4.item lib.32.cap.11.cauſa 31.except.3.repl.2.
§ 1.d.cap.4.De iis quæ ibi ſunt legatis,reg.1.except.9.in fine.
§ Area.lib.32.cap.11.cauſa 31.except.6.in prin.
§ fin.d.cap.11.cauſa 33.exemplo 3.except.2.
L.L XXVIII.lib.33.cap.7.reg.25.in prin.
L.L XXIX.in prin.lib.33.cap.4.de ſeruis legatis,reg.1.
ibi:Ancillis.ibidem reg.9.
§ Mulieribus.ibidem reg.8.
ibi:Sicuti uiris.ibidem reg.7.
§ Pecudibus.lib.33.cap.4.de brutis legatis,reg.6.
ibi:Armento.d.cap.4.De corpor.ex diſtant.capitib. legato,reg.3.
§ Ouibus.d.cap.4.De brutis legatis,reg.2.
L.L XXX.d.cap.4.de fundo legato,reg.5.except.6.repl.1.
L.L XXXI.in prin.d.cap.4.De eo quod ad rogatum peruenit legato,reg.7.
§ Idem teſtator.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.12.
L.L XXXII.lib.33.cap.4.De iis quæ ibi ſunt legatis,reg.4.
L.L XXXIII.lib.34.cap.3.quæſt.2.ſpecie 3.except.1.repl.1.
ibi:Et ideo.lib.33.cap.3.reg.9.except.4.
ibi:Quod non puto.lib.33.cap.4.De ſuis reb.legatis,reg.2.except.4.
ibi:Planè in mortis.lib.32.cap.8.cauſa 5.except.1.replicat.1.
L.L XXXIIII.lib.33.cap.4.de iis quæ ibi ſunt legatis,reg.1.except.9.
ibi:Et Labeonis.d.reg.1.except.2 & 6.
L.L XXXV.lib.32.cap.1.in prin.
L.L XXXVI.in prin.lib.33.cap.5.reg.22.
ibi:Sed & materia.d.cap.5.reg.29.
ibi:Maſſa.d.cap.5.reg.30.
L.L XXXVII.lib.33.cap.7.reg.25.exc.17.Quibus adcreſcat.
L.L XXXVIII.lib.33.cap.2.reg.1.exc.1.repl.1.
L.L XXXIX.in prin.lib.33.cap.5.reg.40.
§ Ex his uerbis.lib.33.cap.4.de fundo legato reg.9.
§ Pater filiæ.d.cap.4.De iis quæ ibi ſunt legatis,reg.1.except.9.

§ Titio.d cap.4.de ſundo legato,reg.10.
§ Balneas.d.cap.4.de domo legata,reg.4.
§ Qui domum.ibidem reg.5.
§ fin.ibidem reg.6.
L.XC.in prin.lib.33.cap.4.De ijs quæ ibi ſunt legatis,reg.1.except.9 & except.10.
§ His uerbis.d.cap.4.de domo legata,reg.10.
L.XCI.in prin. lib. 34. cap.15. quæſt.1.except.1 & except.2.
§ Semproniæ.lib.32.cap.5.except.45. repl. 2. dupl.3. item except.34.repl.8.
§ Quidam. lib. 33. cap. 4. De ijs quæ ibi ſunt legatis, reg.1.except.8.
§ Quæſitum.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.12.
§ Collegio. lib. 33. cap. 4. de fundo legato, reg. 8. in fine.
§ fin.lib.32.cap.6.except.74.circa medium.
L.XCII.lib.34.cap.15.quæſt.1.except.4.repl.2.item quæſt.2.reg.1.except.6.
L.XCIII.lib.33.cap.7.reg.2.
L.XCIIII.lib.34.cap.3.quæſt.3.reg.3.
L.XCV.lib.33.cap.3.reg.40.
L.XCVI.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.6.
L.XCVII.in prin.uſq; ad §.Seruis.lib.33.cap.4.de ſeruis legatis,reg.13.
§ Seruis.lib.33.cap.3.reg.18.
§ fin.d.reg.18.except.2.
L.XCVIII.in prin.lib.32. cap.6. except.74. circa principium.
§ 1.lib.33.cap.5.reg.28.
§ Vxori.lib.33.cap.4.De ijs quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis,reg.5.
§ Cui Corinthia.lib.33.cap.5.reg.44.
§ fin.d.cap.5.reg.43.
L.XCIX. in prin.lib.33.cap. 4. De ijs quæ ibi ſunt legatis,reg.1.except.12.
§ fin.d.cap.4.de ſundo legato,reg.7.
L. C. in prin. d. cap. 4. De ijs quæ ibi ſunt legatis, reg.2.
§ Item quæſijt.lib.33.cap.5.reg.20.
§ Paterfamiliâs.lib.32.cap.6.except.70.
§ Alumno.lib.32.cap.11. cauſa 57.except.1. itẽ lib.33. cap.5.reg.31.
§ fin.d.reg.31.item lib.32.cap.2.reg 13.except.1.
L.CI.in prin.lib.32.cap.4.except.42.in fine.
§ Si filius.lib.33.cap.7.reg.20.itẽ lib.32.cap.8. quæſt. 4.reg.1.except.4.

LIBRI TRICESIMITERTII PANDECTARVM.

Tit.I. De annuis legatis & fideicommiſsis.

L.I. lib.32.cap.12.cauſa 58. except.1. reg.unica. except.3.
L.II.lib.33.cap.3.reg.11.except.1.repl.7.
L.III.lib.34.cap.8.quæſt.7.reg.1.
§ fin.lib.32.cap.6.except.88.
L.IIII.lib.32.cap.1.quæſt.5.reg.3. item lib.33. cap.1. quæſt.3.reg.1.except.5.
L.V.d.except.3.repl.1.
L.VI.lib.34.cap.8.quæſt. 6. except.2. item quæſt.4. except.7.
L.VII.lib.34.cap.16.except.4.
L.VIII.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg. 1. except. 5. item lib. 34.cap.8.quæſt.1.item quæſt.4.except.2.
L.IX.d.cap.8.quæſt.6.
L.X.in prin.lib.34.cap.6.except.20.repl.1.
§ Medico.lib.33.cap.4. De ijs quæ uiuus dedit legatis, reg.2.
§ Vxori.lib.33.cap.5.reg 18.
§ fin.d.cap.4. De ijs quæ uiuus dedit legatis,reg.4.
L.XI.lib.32.cap.1.quæſt.5.reg.3. item cap. 3. except. 19.repl.8 & 9.
L.XII.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.1.except.5.
L.XIII.in prin.lib.34.cap.6.except.20.
§ Vxori.lib.34.cap.7.condit.3.except.5.
L.XIIII.lib. 32.cap.5. in princip. item lib.33.cap. 7. reg.1.
L.XV.In Comment.liberationum cap.6. except.36.
L.XVI.lib.32.cap. 3.except. 25.Tertia except.repl. 1 dupl.3.
L.XVII.in prin.lib.34.cap.8. quæſt.3.ſpecie 2.
§ Vini Falerni.d.cap.8.quæſt.4.except.5.
L.XVIII.in prin.lib.32.cap.1.quæſt.5.reg.3.in fine. item lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.1.except.5.repl.2.
§ Sticho.lib.33.cap.8.reg.3.except.3.
L.XIX.in prin.lib.34.cap.8.quæſt.4.except.4.
§ Qui Marco.lib.32.cap.2.reg.12.except.3. item cap. 8.cauſa 4.except.2.
§ fin. lib. 33. cap. 4. De ijs quæ uiuus dedit legatis, reg.6.
L.XX.in prin.lib.34.cap.7.condit.5.except.4.
§ Attia.lib.34.cap.8.quæſt.5.reg.2.
§ fin.d.cap.8.quæſt.3.ſpecie 3.
L.XXI.in prin.d.cap.8.quæſt.4.except.6.
§ 1.lib.33.cap.7.reg.19.except.5.
§ Filium.d.cap.7.reg.27.
ibi: Idem quæſiuit.lib.33.cap.3.reg.11.except.2.
§ Lucius.lib.32.cap.2.reg.12.item cap.9.cauſa 15.
§ Largius.lib.33.cap. 9.caut.2.except.3.
§ Pater.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.1.except.3.
L.XXII.lib.34.cap.8.quæſt.7.reg.3.
L.XXIII.d.cap.8.quæſt. 3.ſpecie 4.
L.XXIIII.d.quæſt.3.ſpecie 5.
L.XXV.lib.32.cap.7.except.77.

Tit.II. De uſu & uſufructu, &c. legato.

L.I.lib.24.cap 1.except.5.
L.II.lib.24.cap.8. de operis ſeruorum, quæſt.3. item quæſt.5.reg.2.
ibi: Et quia legatarius.d.quæſt.5.reg.1.
ibi: Sed ſeruo.d.quæſt.5.reg.3.itẽ lib. 22. cap.1.quæſt. 3.reg.1.except.3.
L.III.lib.24.cap.8.De operis ſeruorum,quæſt.4.
L.IIII.lib.32.cap.5.except.39.
L.V.lib.37.cap.3.except.35.repl.1.dupl.2.item in mutatione iuris,diſtinct.2.
L.VI.lib.32.cap.11.cauſa 52.except.3.item cap.12. cauſa 70.

ſa 70.exc.2.item lib.24.cap. 4. queſt.4. reg. 20.
L.VII.lib.24.cap.8.in fine.
L.VIII.lib.24.cap.2.cauſa 3.
L.IX.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1.exemplo 3.
L.X.lib.32.cap.9.cauſa 29.except.4. item except.5. repl.4.item lib.33.cap.3.reg.17.except.2.
L.XI.lib.33.cap.8.reg.2.item lib.24.cap.8. de habitat.queſt.3.
L.XII.lib.24.cap.5.reg.21.
L.XIII.lib.32.cap.1.queſt.5.reg.4.
L.XIIII.lib.24.cap.4.queſtion.2. except.ult. item queſt.4.reg.15.except.4.item lib.33.cap.7.reg.25.
L.XV.in prin.lib.32.cap.2.queſt.3.reg.5.
§ Qui duos.lib.24.cap.4.queſt.4.reg.1.
L.XVI.lib.32.cap.9.cauſa 13.except.1.
L.XVII.lib 32.cap.2.reg.12.item cap.9.cauſa 13.itē cap.13.queſt.2.reg.1.exemplo 4.
L.XVIII.lib.32.cap.3.except.10.in fine.
L.XIX.lib.33. cap.8. reg.17. except.3. item cap.10. reg.8.except.2.
L.XX.lib.32.cap.5.except.63.replic.2.item lib.24. cap.1.except.6.
L.XXI.lib.33.cap.8.reg.1.except.21.
L.XXII.lib.24.cap.2.cauſa 1.itē lib.33.cap 1.queſt. 8.reg.1.except.3.item cap.3.reg.16.except.2.
L.XXIII.lib.24.cap.2.cauſa 2.except.4.
L.XXIIII.in prin.lib.24.cap.4.queſt.4.reg.5.itē cap.6.queſt.6.in fine.
§ fin.lib.33.cap.3.reg.16.except.5.
L.XXV.lib.32.cap.5.except.54.in prin.
L.XXVI.in prin.lib.24.cap.3.except.2.
ibi:Dies quidem.lib.33.cap.8. reg.1. except.1. repl.1.
§ fin.lib.33.cap.3.reg.17.except.3.in fine.item lib.24. cap.4.queſt.4.reg.15.except.1.
L.XXVII.lib.32.cap.3.except.20.item cap.7.repl. 4.duplic.1.item cap.13. queſtion.2.reg. 1.exemplo 5.
L.XXVIII.lib.24.cap.5.reg.16.item lib.32.cap.2. reg.14.except.1.
L.XXIX.lib.24.cap.2.cauſa 1.in prin.item cap.3. except.6.
L.XXX.in prin. lib.32.cap.12. cauſa 70.except.2. item lib.34.cap.5. queſt.3.except. 5.repl.1.dupl.1. tripl.1.
ibi:Idem fieri. lib. 34. cap. 6. except. 20.ibi: Eſt & aliud.
§ fin.lib.33.cap.5.reg.59.
L.XXXI.lib.24.cap.4.queſt.4.reg.17.
L.XXXII.in prin.lib. 32.cap. 6.except . 94. diſtinct.1.
§ Filios.lib.24.cap.3.except.6.
§ Vxori. lib.24. cap.4. queſt.4. reg.10. item lib.33. cap. 4. De ijs que ibi ſunt legatis, reg. 2. exceptione 2.
§ Idem queſijt. d. queſtion.4. reg.12. item d. exceptione 2.
§ Idem queſijt. lib. 32. cap. 8. cauſa 2. except. 2. item cauſa 4. except.2.
§ Lucius.lib.24.cap.4.queſt.4. reg.4.item libro 33. cap.7.reg 22.
§ Duas. lib.24. cap.2. cauſa 20.except.2.item lib.32. cap.12.cauſa 62.
§ Heredis.lib.24.cap.5.reg.1.except.2.repl.1.
§ Vſumfructum.lib.33.cap.3.reg.15.except.2.
§ fin.lib.32.cap.2.reg.14.except.4.
L.XXXII.in prin. lib.33. cap.4.De ijs que viuus dedit legatis,reg.5.
§ Ex his.ibidem.
§ Codicillis.lib.33.cap.5.reg.49.
L.XXXIII.in prin.lib.33.cap.2.reg.2.except.5.
§ Item queſitum.lib.34.cap.3.queſt.3.except.11.
§ Qui Semproniam.lib.32.cap.4. except.40.repl.8. dupl.1.
L.XXXV.lib.33.cap.8. reg.3.except.1.item lib.24. cap.2.cauſa 1.except.2.
L.XXXVI.in prin.lib.32.cap.7.repl.7.
§ Idem queſijt.lib.32.cap.2.reg.4.
L.XXXVII .li.33.cap.5.reg.8.item lib.24.cap.4. queſt.4.reg.5.
L.XXXVIII.in prin.d.queſt.4.reg.12. item lib. 32.cap.2.reg.2.except.4.
§ Item quero,an compell.libro 24. cap.5. reg.28.except.2.
L.XXXIX.lib.33.cap.3.reg.16.except.4.
L.XL.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.6.except.5.
L.XLI.lib.33.cap.3.reg.16.except.2.
L.XLII.lib.36.cap.10.queſt.2.reg.2.
L.XLIII.lib.33.cap.5.reg.8.in fine.item lib.24.cap. 4.queſt.4.reg.5.

Tit.III.De ſeruitute legata.

L.I.lib.33.cap.6.reg.2.except.3.
L.II.
L.III.
L.IIII.lib.26.cap.13.queſt.2.reg.1.except.1.
L.V.lib.32.cap.3.except.25.Prima except.
L.VI.
L.VII.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.4.

Tit.IIII.De dote relegata.

L.I.in prin.lib.15.cap.6.except.27.repl.2. itē lib.34. cap.10.queſt.1.except.6.
§ Verum eſt.lib.32.cap.3.except.54.repl.5.
ibi:Impenſe autem.lib.34.cap.10.queſt.2.reg.3.
§ Adeò autem.d.cap.10.queſt.1.except.2.
ibi:Sed etſi mancipia.d.queſt.2.except.3.
ibi:Sed etſi dotem.d.queſt.2.except.1.
§ Si quis.d.except.3.repl.1.
§ Celſus.d.queſt.1.except.4.
ibi:Si tamen hoc.d.cap.10.queſt.5.
ibi:Ego puto.d.cap.10.queſt.1.except.8.
§ Per contrariū.d.except.8.item lib.15.cap.5. queſt. 2.reg.3.except.2.
ibi: Nanq; cum de peculio. lib.34. cap.14. queſt.3. reg.2.
§ Idem Iulianus.lib.34.cap.10.queſt.1.except.12.
§ Item querit.lib.34.cap.1.except.17.repl.2. itē cap. 10.queſt.4.

§ *Idem Iulianus. d.except. 17.item lib. 30.cap.4.except.40.replic.12.duplic.1.exemplo 2.item triplicatione 1.*
§ *Sed & marito.d.except.17.in fine.*
§ *Mela.lib.33.cap.7.reg.12.in prin.*
§ *fin.lib.34.cap.10.queſt.1.except.9.*
L. *Cum quis.*I I.*in prin.lib.32.cap.4.except. 40.repl. 12.dupl.1.tripl.2.*
§.*Sed etſi non dos.* } *ibidem.*
§ *Hoc amplius.* } *ibidem.*
§ *Vxor igitur.* } *ibidem.*
§ *Et ideo.* } *ibidem.*
*ibi:Nam etſi quis.lib.33.cap.4.*De eo quod ad rogat. *peruenit legato, reg. 1.item lib.32. cap. 4. except. 40.repl.12.dupl.1.*
§ *Mulier.d.cap.4.*De eo quod ad rog. peruenit. leg. *reg.3.*
ibi:Proinde id quidem.lib.32.cap.4.except.40.repl. 12.dupl.1.exemplo 2.item tripl.2 & 3.
ibi:Reſiduum.li.33.cap 4. De eo quod ad rogat.peruenit legato,*reg.7.except.1.item d.dupl.1. triplicatione 1.*
L. *Qui ita.*I I I.*lib.33.cap.5.reg.18.*
L. *Cum Vulgari.*I I I I.*lib. 33.cap. 8.reg.1. except. 6. repl.4.*
L. *Dote.*V.*lib.34.cap.10.queſt.1.except.12.*
L. *Cum ſcriptum.*V I.*d.queſt.1.except.1.repl.2. item queſt.2.reg.5.*
L. *Pater.*V I I *in prin.d.queſt.1.except.8.*
ibi:Sed ſi prius.d.queſt.1.except.11.
ibi:Sed ſi lex.lib.33.cap.5.queſt.2.reg.3. except. 1. itẽ cap.6.except.39 repl.1.
ibi:Sed ſi priuſquam.lib.34.cap 10.queſt.3.
§ *Si fortè per errorem. d. cap. 10. queſt.1. except. 8. repl.1.*
ibi:Quid ergo.lib.33.cap.5.queſt.2.reg.3.
L. *Vir.*V I I I.*lib.34.cap.10.queſt. 1.except.3.*
L. *Vxori.*I X.*d.cap.10 queſt.2.reg.6.*
L. *Si Seia.*X.*lib.34.cap.1.except.17.repl.3.*
L. *Seia.*X I.*lib.32.cap.4 except.40.repl.12.exemplo ult.item lib.35.cap.6.except.36.*
L. *Qui dotem.*X I I.*lib.34.cap.6.except.22.*
L. *Si filiusfam.*X I I I.*lib. 34.cap. 10. queſt. 1. exceptione 13.*
L. *Theopompus.*X I I I I.De hac lege in *familiæ erciſcundæ iudicio.*
L. *Licet.*X V.*lib.33.cap.3.reg 3.except.3.*
L. *Qui dotem.*X V I.*lib.34.cap.10.queſt. 1.exc.7.*
L. *Vxori.*X V I I.*in prin.d.queſt.1.except.8.*
§ *fin.d.cap.10.queſt.2.reg.7.*

Tit.V.De optione uel electione legata.

L. I.*lib.34.cap.11.queſt.1.except.14.*
L. I I.*in prin.d.queſt.1.in prin.*
ibi:Dota igitur.d.queſt.1.except.19.repl.4.
§ *fin.d.repl.4.*
L. I I I.*d.repl 4. & repl.6.*
L. I I I I.*cum lege ſequente.d.repl.6.*
L. V I.*lib.34.cap.11.queſt.4.reg.1.*
ibi:Quid ergo.d.queſt.4.reg.4.
L. V I I.*d.reg.4.except.1.repl.1.*
L. V I I I.*in prin.d.queſt.4.reg.3.*
§ *1.lib.34.cap.11.queſt.1.except.24.*
§ *Vnius.d.queſt.1.except.20.item queſt.6.in prin.*
§ *fin.d.cap.11.queſt.5.item lib.33.cap.11.reg.2.*
L. I X.*in prin.lib.34.cap.11.queſt.1.except.6.*
§ *Quæſitum.d.queſt.1.except.19.repl.3.*
§ *In eodem.d.queſt.1.except.12.item lib.32.cap.5.except.64.*
L. X.*lib.34.cap. 11.queſt. 2.reg.2.item lib.33. cap.1. queſt.3.reg.2.except.1.repl.3.in fine.*
L. X I.*d.cap.11.queſt.6.reg.3.*
ibi:Nam & cum.lib 32. cap.5. except.25. Tertia except.repl.4.
L. X I I.*d.cap.11.queſt.1.except.22.repl.6.*
L. X I I I.*in prin.d.Tertia except.repl.3.& repl.6.*
§ *fin.lib.34.cap.11.queſt.4.reg.3.*
L. X I I I I.*lib.19.cap.10.queſt.10.reg.3.item lib.34. cap.11.queſt.1.except.10.item excep.19.repl.2.*
L. X V.*d.cap.11.queſt.6.reg.3.item lib.32.cap.5.except.21.Tertia except.repl.8.*
L. X V I.*d.cap.11.queſt.4.reg.1.*
L. X V I I.*lib.33.cap.5.reg.40.*
L. X V I I I.*lib.34.cap.11.queſt.1.except.11.*
L. X I X.*d.cap.11.queſt.2.reg.1.*
L. X X.*d.cap.11.queſt.1.except.19.*
L. X X I.*lib.33. cap.3.reg.9. except.3.item d.cap.11. queſt.6.reg.1.*
L. X X I I.*d.cap.11.queſt.1.except.16.*

Tit. VI.De tritico,uino uel oleo legato.

L. I *lib.33.cap.4.*De uino legato*,reg.2.except.1.*
L. I I.*in prin.d.cap.4.de penu legata,reg.1.except.4.*
§ *Si centum.lib.33.cap.11.reg.2.*
L. I I I.*in prin.lib.33.cap.4.*De uino legato*,reg.2.except.1.item lib.32.cap.5.except.45.repl.3.*
§ *Si uinum.d.cap.4.*De uino legato*,reg.3.*
§ *In doliſs.ibidem reg.4.*
§ *fin.d.reg.4.*
L. I I I I.*lib.34.cap.11.queſt.1,except.5.*
L. V.*lib.33.cap.7.reg.16.*
L. V I.*lib.33.cap.4.de uino legato,reg.1.in prin.*
§ *Item quamuis.ibidem reg.3.item cap.5.reg.56.*
L. V I I.*in prin.lib.33.cap.7.reg.1.*
§ *fin.lib.32.cap.5.except.46.in prin.*
L. V I I I.*lib.32.cap. 12.cauſa 51.except 1.repl.3.*
L. I X.*in prin.lib.33.cap.4.*De uino legato*,reg.2.*
ibi:Quod ſi totum uinum.lib.32.cap.12.cauſa 31. except.7.in prin.item lib.33. cap.4. de uino legato, reg.2.except.2.
§ *Si acetum.lib.33.cap.5.reg.2.*
§ *Itẽ ſi quis.lib.33.cap.4.*De uino legato*,reg.2.exc.2.*
§ *Vino autem.ibidem reg.7.*
§ *Item ſi peculiare.ibidem reg.8.*
§ *fin.cum tribus legibus ſequentibus.ibidem reg.9.*
L. X I I.*lib.34.cap.8.queſt.4.except.5.*
L. X I I I.*lib.33.cap.4.*De uino legato*,reg. 2. exc.2.*
L. X V.*ibidem reg.5.*

L.XVI.in prin.ibidem reg.6.
§ Cui dulcia.ibidem reg.10.

Tit.VII. De inſtructo uel inſtrumento legato.

L.I.in prin.lib.32.cap.1.quæſt.5.reg.1.
§ fin.lib.32.cap.8.cauſa 5.except.4.repl.1.
L.II.in prin.lib.33.cap.7.reg.25.except.11.repl.2.
§ fin.lib.33.cap.4.de fundo legato,reg.4.
L.III.in prin.d.reg.4.in fine.
ibi:Sed & medij.ibidem.item cap.5.reg.9.in prin.& except.3.repl.4. item reg.10.
§ fin.lib.32.cap.12.cauſa 53.exemplo 3.except.3.
L.IIII.lib.33.cap.4.de fundo legato,reg.5.except.2.
L.V.lib.32.cap.8.cauſa 5.except.4.repl.1.
L.VI. lib.33.cap.4.de ſuis rebus relictis, reg.1. except.2.
L.VII.lib.32.cap.8.cauſa 5.in prin.item cap.11.cauſa 51.except.6.
L.VIII. lib.33.cap.4.de inſtrumento fundi legato, reg.1.
L.IX.ibidem reg.2.
L.X.ibidem reg.5.
L.XI.ibidem reg.4.
L.XII in prin.ibidem reg 5.
§ Item nonnullis.ibidem reg.6.
§ Conſeruandi.ibid.reg.7.
§ Alfenus.ibid.reg.8.
§ Quæritur.ibidem reg 9.
§ Saltuarium.ibidem reg.10.
§ Trebatius.ibidem reg.11.
§ Sed an inſtrumenti.d.reg.11.
§ Vxores.ibidem reg.12.
§ Si aliqua.ibidem reg.15.
§ Cellarium.ibidem reg.11.
§ Et molas.ibidem reg.16.
§ Ea uerò.ibidem reg.17.
§ Si in agro.ibidem reg.13.
§ Si quis eodem.ibidem reg.14.
§ Supellex.ibidem reg.18.
§ Si domus.uſq; ad §.Papinianus.lib.33.cap.4.de inſtrumento domus,reg.1.
§ Papinianus.ibidem reg.2.
§ Fiſtulæ, cum ſequentib.ibidem reg.3.
§ Sed ſi fundus.lib.33.cap.4. De fundo legato, reg.5.
ibi:Sed ſi qua eo.congeſſ.d.reg.5.except.2.
§ Celſus quoq; d.except.2.
§ Idem Celſus.d.reg.5.except.5.
§ Si inſtructum.lib.33.cap.4.de fundo legato, reg. 6.
§ Contubernales.ibidem reg.5.except.4.
§ Inſtructo.ibidem reg.6.
§ Neratius.d.reg 6.
§ Imagines.d.reg.6.
§ Papinianus.ibidem reg.5 except.1.
§ Idem reſpondit.d.reg.5.except.6.repl.2.
§ Idem reſpondit.lib.33.cap.4.de inſtrumento legato, reg.5.
§ Idem reſpondit.d.cap.4.De ijs quæ ibi ſunt legatis, reg.1.except.6.
§ Idem reſpondit.d.cap.4.de fundo legato,reg.6.
§ Idem reſpondit.d.cap.4. de domo legata.reg 9.
§ Sed & ipſe Papinian.d.reg.9.
§ Celſus.d.cap.4.de ſeruis legatis,reg.2.
§ Papinianus.d.cap.4.De ijs quæ ibi ſunt legatis,reg.1.except.9.
§ Si quis fundum. d. cap.4. de fundo legato, reg.5.in fine.
§ fin.d.cap.4. De ijs quæ ibi ſunt legatis,reg.1.exc.4.
L.XIII.in prin.d.cap.4.de inſtr.legato,reg.12.
§ fin.ibidem reg.10.
L.XIIII.d.reg.10.
L.XV.in prin.ibidem reg.12.
§ Domo.lib.33.cap.4. de domo legata, reg.9. exception.2.
§ Mulier.d.cap.4.de inſtrum.fundi legato,reg.10 & reg.19.
L.XVI.in princip.d. cap.4. de inſtrument. legato, reg.6.
§ Vinea.ibidem reg. 7.
§ Quidam.d.cap.4.De fundo legato,reg.5.
L.XVII.in prin.d.cap.4.de inſtrum. legato,reg.9.
§ 1.ibidem reg.13.
§ fin.ibidem reg.10.
L.XVIII.in prin.ibidem reg.14.
§ 1.ibidem reg.4.
§ Aſinam.d.cap.4.de inſtr.fundi legato,reg.16.
ibi:item cacabos.ibidem reg.7.
ibi:Optimum ergo.ibidem.item lib.eod.cap.10.reg.8. & reg.9.
§ Cum de uillico.lib.33.cap.4. de inſtr. fundi legato, reg.20.
§ Idem conſultus.ibidem reg.16.
§ De bubulco.ibidem reg.10.
§ De putatoribus.d.reg.20.
§ Paſtores.d.reg.10.
§ Item cum fundus.ibidem reg.6.
§ Idem reſpondit.ibidem reg.5.
§ In inſtrumento.lib.33. cap. 4. de inſtrum. legato, reg.12.
§ Cui fundum.d.cap.4.de fundo legato,regul.5. except.10.
§ Sabinus. d. cap. 4. De ijs quæ ibi ſunt legatis, regul.1.
§ Quidam. d.reg.1.except.5.
§ fin.d.cap.4.de domo legata,reg.10.
L.XIX.in prin.lib.33.cap.5.reg.9.in prin.item cap.4.de inſtr.fundi legato,reg.8.
§ Paulus.d.cap.4.de inſtr.legato,reg.6.
§ fin.d.reg.6.
L.XX. in prin.d.cap.4. de fundo legato,reg.5. except.10.
§ Liberto.d.reg.5.except.3.
§ Caio.d.cap.4.de domo legata,reg.2.
ibi:At ſi habitationis.ibidem reg.9.except.1.
§ Prædia.d.cap.4.de fundo legato,reg.5.except.8.
§ Idem quæſijt.d.cap.4.de ſeruis legatis,reg.17.
§ Idem quæſijt.d.cap.4. de fundo legato, reg.1.exc.1.
§ Pamphilæ.ibidem reg.5.except.6.repl.2.
§ Tyrannæ.d.cap.4.de fundo legato,reg.2.

§ Inſtructis.d.cap.4. de domo legata, reg.9.except.3.
§ fin.d. cap.4. de fundo legato, reg.5. in prin. item reg.9.in fine.
L.XXI.ibidem reg.3.
L.XXII.in prin.ibidem reg.8.
§ fin.d.cap.4.de ſeruis legatis,reg.2.in fine.item cod. cap.de inſtr.um.fundi legato,reg.21.
L.XXIII.lib.33. cap. 4. de inſtr.legato,reg.12. in fine.
L.XXIIII.d. cap. 4. de inſtr. fundi legato,reg.22.
L.XXV.ibidem.
L.XXVI.in prin.ibidem reg.23.
§ Quidam.ibidem reg.17 & reg.24.
§ fin.d.cap.4.de brutis legatis,reg.6.in fine.
L.XXVII.in prin.d.cap.4.de domo legata,reg.3.
§ fin.d.cap.4.de inſtrum.fundi legato,reg.16.
L.XXVIII.in prin.lib.33.cap.4.de fundo legato, reg.5.except.7.
§ Adfini.d.reg.5.except.6.repl.3.
§ Idem quæſijt.d.reg.5.except.2. item cap.10.reg.8. except.2.
§ Liberto.d.cap.4. De ijs quæ ibi ſunt legatis, reg.1. except.11.item lib.32.cap.8.cauſa 5 except.2.
ibi:In eo fundo.d.reg.1.except.9.
§ Ita legatum.lib.33.cap.4.de fundo legato,reg.7.
§ fin.ibidem reg.5.except.9.
L.XXIX.d.reg.5.except.6.
L.XXX.d.cap.4.de inſtrum.legato,reg.8.

Tit. VIII. De peculio legato.

L.I.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.8.repl.2.
L.II.ibidem.
L.III.d.except.8.in prin.
L.IIII.ibidem.
L.V.lib.34.cap.14. queſt.2. reg.11. item queſtion.3. reg.1.
L.VI.in prin.d.cap.14.queſt.2.reg.5.
§ Etſi.d.cap.14.queſt.1.except.2.
ibi:Sed etſi dominus.d.cap.14. queſtion.2.reg.5. except.2.
§ Vicario.lib.33.cap.4.de ſeruis legatis,reg.2.
§ Si ſeruus.lib.34 cap.14.queſt.2.reg.2.except.1.
§ Sicut autem.d.queſt.2.reg.8.
ibi:An & quod dominus.d.queſt.2.reg.9.
§ fin.d.queſt.2.reg.5.except.9.
L.VII.De hoc in actione de peculio dicetur.
L.VIII.in prin.lib.34. cap.14. queſt.2. reg.5. except.9.
§ Qui Stichum.d.reg.5.except.5.
§ Item quæritur.d.queſt.2.reg.6.
ibi:Plus ait Sabinus.d.queſt.2.reg.7.
§ His conſequenter.d.queſt.2.reg.10.
§ Item ſi ſeruo.d.queſt.2.reg.4.
§ Interdum.lib.33.cap.5.reg.27.
§ Vtrum autem.lib.34.cap.14.queſt.2.reg.2.
L.IX.in prin.d.queſt.2.reg.5.except.3.
§ Si conſeruum.d.reg.5.except.6.
§ Sed ſi ſe vulnerauit.d reg.5.except.7.
L.X.d.reg.5.except.2.
L.XI.d.cap.14.queſt.1.except.3.
L.XII.cum lege ſequente.lib.32.cap.11.cauſa 51. except.8.repl.1.dupl.2.
L.XIIII.lib.34.cap.14.queſt.1.except.2.
L.XV.d.cap.14.queſt.2. reg.4. item lib.33. cap.4. de ſuis rebus legatis,reg.1.except.7.
L.XVI.d.queſt.2.reg.5.except.4.
L.XVII.d.cap.14.in fine.item lib.33.cap.9.caut.4. in prin.
L.XVIII.d. cap.9. caut.6. exemplo 3. item lib.34. cap.14.queſt.3.reg.2.
L.XIX. in prin.d.cap.14. queſt.2. reg.12.item lib. 19.cap.10.queſt.13.reg.6.except.8.
§ Teſtamento.d.queſt.2.reg.13.
§ fin.cum lege ſequente.d.queſt.2.reg.3.
L.XXI.d.queſt.2.reg.5.except.10.item lib.33.cap. 4.de ſeruis legatis,reg.6.
L.XXII.in prin.d.reg.5.except.8.
§ Dominus.d.queſt.2.reg.4.
L.XXIII.in prin.d.queſt.2.reg.14.
§ Teſtamento.d.queſt.2.reg.8.
§ Seruus.lib.33.cap.5.reg 27.
§ fin.ibidem.item lib.34.cap.13.queſt.4.reg.8.
L.XXIIII.lib.33.cap.4.de ſeruis legatis,reg.2.
L.XXV.lib.34.cap.14.queſt.2.reg.2.
L.XXVI.d.queſt.2.reg.15.

Tit.IX.De penu legata.

L.I.lib.33.cap.5.reg.50.except.3.
L.II.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.8.repl.1.
L.III.in prin.lib.33.cap.4.de penu legata,reg.1.
§ Sed Ariſto. uſq; ad § . Potulenta. d. regul. 1. exception.1.
§ Potulenta.ibidem reg.6.
§ Penori.ibidem reg.1.except.6.
§ Sed quod.d.reg.1.except.2.
§ Simili modo.d.except.2.
§ Siue autem d.reg.1.in prin.
§ Ligna.ibidem reg.3.
§ Seruius.d.reg.3.
§ Vaſa quoq;.uſq; ad finem legis.ibidem reg.2.
L.IIII.in prin.d. reg.2. item lib.32. cap.11. cauſa 51. except.8.repl.1.
§ Si cui.lib.33. cap. 4. De ijs quæ ibi ſunt legatis, regul.3.
§ Item ſi quis.d.cap.4.de penu legata,regul.1. exception.2.
§ Nomen.d.reg.1.in prin.
§ Si ita legetur.d.cap.4. De ijs quæ ibi ſunt legatis, reg.4.
§ fin.d.cap.4.de penu legata,reg.1.except.3.item except.7.diſtinct.2.
L.V.d.reg.1.except.5.
L.VI.lib.33.cap.4.de penu legata,reg.3.
L.VII.ibidem reg.1.except.7.

Tit. X. De ſupellectile legata.

L.I.lib.33. cap.4.de ſupell.legata,reg.1.
L.II.ibidem.
L.III.in prin.ibidem reg.3.

§ Vitrea.

§ Vitrea.ibidem reg.1.except.3.
L.IIII.ibidem reg.5.item eod.cap.de inſtr. fundi legato,reg.25.
L.V.lib.33.cap.4.De ſupellectile legata,reg.4.
L.VI.ibidem reg.1.
L.VII.in prin.ibidem reg.2.
§ Tubero.ibidem reg.1.
ibi:Nec mirum.d.reg.1.except.3.
§ Sed de his.d.reg.1.except.2.repl.unica.item lib.eod. cap.10.reg.8.except.1.
L.VIII.d.except.2.
L.IX.in prin.lib.33.cap.4. De fundo legato, reg.5. except.10.
§ Supellectilis.d.cap.4.d Supellect.legata, reg.1. except.3.
§ fin.ibidem reg.7.
L.X.d.reg.1.except.2.repl.1.
L.XI.d.reg.1.except.5 & except.10.
L.XII.d.reg.1.except.12.
L.XIII.d.reg.1.except.11.
L.XIIII.d.cap.4. De fundo legato, reg.4. item de domo legata,reg.2.

LIBRI TRICESIMI QVARTI PANDECTARVM.

Tit.I. De alimentis uel cibarijs legatis.

L.I.lib.34.cap.9.queſt.4.reg.3.
L.II.in prin.d.cap.9.queſt.2.reg.1.except.1.
ibi:Et licet.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1.exemplo 6.item repl.9.
L.III.lib.34.cap.9.in fine.item
In prin.lib.33.cap.2.reg.1.except.1.repl.5.item cap.3. reg.1.except.1,repl.3.
§ fin.d.except.1,repl.1.
L.IIII.in prin.lib.33.cap.3.reg.16.except.6.
§ Sed etſi deceſſerit.lib.32.cap.13.queſt.1.reg.4. except.1.item lib.33.cap.7.reg.15.exc.17.exemplo 3.
L.V.lib.34.cap.9.queſt.2.except.2.
ibi:Quorum modus.d.cap.9.queſt.4.reg.6.
L.VI.d.queſt.4.reg.2 & reg.3.
L.VII.ibidem.
L.VIII.lib.32.cap.13.queſt.1.reg.4. except.2. item reg.12.item lib.33.cap.9.caut.3. cauſa 6.
L.IX.in prin.lib.33.cap.1.queſtion.3. regul.21. except.1.
§ fin.lib.34.cap.9.queſt.2 except.4.
L.X.in prin.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.1.except.8.
§ Verbis. lib.33. cap.3. reg.12. except. 3. item lib.34. cap.9.queſt.4.reg.4.
§ fin.d.queſt.4.reg.7.
L.XI.d.queſt.4 reg.4. item eod.cap.queſt. 1. except.2.item lib.32.cap.3.except.28.in fine.
L.XII.lib.34.cap.8.queſt.4.except.5.
L.XIII. in prin. lib.32. cap. 10. cauſa 42.except.1. exemplo 4.
§ Imperator.lib.34.cap.7.condit.5.except.4.
§ fin.d.condit.3.except.3.
L.XIIII.in prin.lib.34.cap.9.queſt.1.except.3.
§ Sed ſi alimenta.lib.33.cap.4. De ijs que uiuus dedit legatis,reg.3.
§ Quidam.lib.32.cap.5.except.61.
L.XV.in prin.lib.32.cap.9.cauſa 29.except.4.repl.1. item cap.10. cauſa 42. except. 30. item lib.34. cap.9.queſt.1.except.8.
§ Teſtator.lib.33.cap.4. De ijs quæ uiuus dedit legatis,reg.7.
§ Titia.lib.34.cap.9.queſt.2.except.4.
L.XVI.in prin.d.cap.9.queſt.3.reg.3.except.2.
§ Libertus.d.cap.9.queſt.2.except.6.
§ Baſilicæ.d.queſt.2.except.3.
§ fin.lib.32.cap.10.cauſa 42. exemplo 6. item lib. 33. cap.4.De ijs que uiuus dedit legatis,reg.8.
L.XVII.lib.32.cap.3.exc.23.tertia except.repl.7.
L.XVIII.in prin.lib.31.cap.8.cauſa 4.item lib.34. cap.9.queſt.2.except.3.
§ Manumiſſis.d.cap.9.queſt.1.except.7. item queſt. 3.reg.1.except.3.
ibi:Et tam præteriti.d.cap.9.queſt.4.reg.4.
§ Ab hæredibus.lib.33.cap.8.reg.3.except.2.item lib. 34.cap.6.except.12.
§ Poſthumis.lib.33.cap.5.reg.57.
§ fin.lib.34. cap.9. queſt.1. except. 6. item queſt.2. except.7.
L.XIX.d.queſt.2.except.4.
L.XX.in prin.d.queſt.2.except.8.
§ Item cum alim.d.cap.9.queſt.3.reg.2.
§ Titia.d.queſt.3.reg.1.except.4.item lib.eod.cap.8. queſt.4.except.4.
§ fin.lib.34.cap.7.condit.3.except.4.
L.XXI.lib.33.cap.5.reg.13.
L.XXII.in prin.lib.33.cap.7.reg.1.
§ Qui fratris.lib.32.cap.9.cauſa 13. item lib.34. cap. 9.queſt.1.except.9.
L.XXIII.lib.34.cap.ult.queſt.2.reg.1.
ibi:Vbi dictum eſt.lib.34.cap.9.queſt.4.reg.2.

Tit.II. De auro,argento,mundo,ornamentis,&c.

L.I.in prin.lib.33.cap.3.reg.18.except.2.repl.1.
§ fin.lib.33.cap.4.de auro legato,reg 2.
L.II.d.cap.4. De ijs que alicuius cauſa parata ſunt legatis,reg.2.except.6.
ibi:At ſi uiuente.d.reg.2.except.7.
ibi:Eadem dicenda.d.reg.2.except.8.
L.III.d.reg.2.except.16.
L.IIII.lib.33.cap.3.reg.9.except.4 repl.3.
L.V.d.reg.2.except.7.
L.VI.in prin.lib.32.cap.11.cauſa 57.except.9.
§ Item quæro.d.cap.11.cauſa 51.except.7.repl.1.
L.VII.lib.34.cap.16.except.4.
L.VIII.lib.33.cap.3 reg.9.except.4.
L.IX.lib.33.cap.4.de ueſte legata,reg.1.in fine. item cap.5.reg.35.
L.X.lib.33.cap.3.reg.13.except.7.
L.XI.in prin.lib.33.cap.4. De ijs quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis,reg.2.except.4.
ibi:Sed quod Q. Mutius.d.except.4. repl.1.item lib. 32.cap.6.except.70.
ibi: Quo caſu. d. reg.2. except.30. item lib.32.cap.6. except.49.diſtinct.3.repl.1.

L.XII.lib.33.cap.5.reg.55.
L.XIII.d.cap.5.reg.19.
L.XIIII.lib.33.cap.4.De ijs quæ alicuius cauſa paratæ ſunt legatis,reg.2.except.17.
L.XV.lib.33.cap.3.reg.9.
L.XVI.d.cap.3.reg.16.except.3.
L.XVII.lib.32.cap.4.except.36.repl.2.item cap.9.cauſa 35.
L.XVIII.lib.32.cap.5.except.66.
L.XIX.in prin.lib.32.cap.5.except.54.repl.7.item cap.6.except.70.
§ Idem teſtator.lib.33.cap.4.De eo quod ad rogatum peruenit legato.reg.2.
§ fin.lib.32.cap.11.cauſa 31.in prin.
L.XX.in prin.lib.33.cap.4.De auro legato,reg.1.
ibi:Proinde ſi certum.ibidem reg.2.except.1.
ibi:Vnde eſt quæſitum.ibidem reg.1.De uaſis & arculis.
§ Idem Celſus.ibidem reg.2.in fine.
§ Planè.ibidem reg.1.uerſ.de plumbo.
§ Simili modo.d.reg.1.uerſ.de emblematis.
§ Idem Pomponius. lib.33.cap.4. De ueſte legata,reg.1.
§ Item Celſus.d.cap.4.de auro legato,reg.1.
§ Argento.ibidem reg.3.
§ Sed ſi uaſa.lib.33.cap.5.reg.44.
§ Infecti. lib. 33. cap. 4. de auro legato,reg.3.exception.1.
§ Si cui.ibidem reg.3.
§ Perueniamus.lib.33.cap.3.reg.9.
§ Gemmæ.lib.33.cap.5.reg.17.
ibi:Secundum hoc.lib.33.cap.3.reg.9.
L.XXI.d.reg.9.item d.reg.17.
L.XXII.in prin.lib.33.cap.4.de auro legato,reg.9.
§ Vnguentis.lib.33.cap.5.reg.47.
§ fin.lib.33.cap.4.de auro legato,reg.9.
L.XXIII.d.cap.4.de ueſte legata,reg.1.
L.XXIIII.in prin.d.reg.1.
§ 1.d.reg.1.
§ Veſtimenta.ibidem reg.3.
§ Virilia.d.reg.3.
§ Puerilia.ibidem reg.4.
§ Muliebria.ibidem reg.5.
§ Communia.ibidem reg.6.
§ Familiaria.ibidem reg.7.
§ fin.cum lege ſequente.ibidem reg.1.
L.XXVI.in prin.cum ſequentib.d.reg.1.
§ Si quis ad addid.ibidem reg.2.
§ Culcitræ.ibidem reg.1.
§ Muliebri.ibidem reg.5.
§ Ornamenta. lib.33.cap.4. De ornamentis legatis,reg.1.
§ Mundus.d.cap.4.de mundo legato,reg.1.
§ Ornamentorum. d.cap.4.de ornament. legatis,reg.2.
§ Sed & mulier.d.cap.4.de mundo legato,regul.2.
§ Margarita.d.cap.4.de ornament.legatis,regul.3.
§ Vnguenta.d.cap.4.de mundo legato,regul.1.exception.1.
L.XXVII.in princip.d.cap.4.de ueſte legata,regul.1.
§ fin.ibidem.item de ornamentis muliebr.legatis,regul.5.
L.XXVIII. in prin. lib.33. cap.4. de auro legato,reg.3.in prin.
§ An cui.ibidem reg.1.de numis.
§ Argento.d.cap.4.de ſuis reb.legatis,reg.2.exemplo 3.
§ Cui aurum.d.cap.4. de auro legato,regul.3. exception.2.
§ Cui legatum. d. cap. 4. De ſuis rebus legatis, regul.1.
§ Si factum.d.cap.4.de auro legato,regul.3.in princip.
§ Sed ſi infectum. ibidem reg.3.
§ Si autem.ibidem reg.7.
§ Argento.ibidem reg.1. De numis.
§ fin.ibidem reg.3.except.4.
L.XXIX. lib.33. cap.4. De ijs quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis.reg.6.
L.XXX.d.cap.4.de auro legato,reg.4. item cap.3.reg 9.
L.XXXI.d.cap.4.De ijs quæ alicuius cauſa parata ſunt legatis,reg.4.
L.XXXII.lib.33.cap.5.reg.32.
L.XXXIII.in prin.lib.33.cap.4.De auro legato,reg.4.
§ Auro.d.reg.4.
ibi:Aurea.ibidem reg.1.except.1.
§ Argento.ibidem reg.9.
§ Quidam.ibidem reg.8.
§ Item cum quæreretur.d.cap.4.de muliebrib.legatis,reg.unica.
§ Neratius.lib.33.cap.5.reg.44.
§ Labeo.d.cap.3.reg.22.
§ Titia.lib.33.cap.4.de mundo legato,reg.2.
§ Item cum inaures.lib.32.cap.11.cauſa 31.exception.8.
L.XXXIIII.lib.33.cap.4. De ueſte legata,reg.3.
L.XXXV. in prin.d.cap.4. De ſuis reb.legatis,reg.2.exemplo 3.
§ Item ſcribit.lib.32.cap.8.cauſa 5.except.1.
§ Quod ſi ita legaſſet.d.except.1.repl.1.
L.XXXVI.lib.33.cap.3.reg.15.except.7.
L.XXXVII.lib.34.cap.11.quæſt.1.except.17.
L.XXXVIII.lib.33.cap.4. de ornamentis legatis,reg.4.
L.XXXIX.in prin.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.8.item cauſa 52.in prin.
§ Semproniæ.lib.34.cap.11.quæſt.1.except.17.
§ Seiæ.lib.34.cap.ult.quæſt.2.reg.2.
L. XL. in princip. lib. 33. cap.4. de mundo legato,reg.3.
§ Cum ita.d.cap.4. De his quæ ibi ſunt legatis,reg.1.except.3.
§ Atteius.d.reg.1.except.1.

LXLI.

L.X L I. in prin. lib.33. cap.3. reg 9. except.4. item cap.4. de auro legato, reg.11.
§ Vxori.d.cap.4.de auro legato, reg.11.
§ Mulier.lib.32.cap.13.quæſt.1.reg.12.except.4.

Tit. III. De liberatione legata.

L.1.in prin. lib.32. cap.5. except.53. repl.9. item lib. 34.cap.13.in prin.
§ Iulianus.d.cap.13 quæſt.4.reg.2.
L.I I.in prin.d.cap.13.quæſt.2.reg.3 & 4.
§ Idem Celſus.d.cap.13.quæſt.3.
L. I I I.in prin.d.cap.13.in prin.
ibi: Sed ſi chirograph.lib.33.cap.5.reg.12.
§ Iulianus. ibidem. item in Comment. liberationum cap.25.except.22.
§ Nunc de effectu. lib. 34. cap.13. quæſt.2. except.12. item quæſt.5.in prin.
ibi: Sed quid ſi ſocij.d.except.12.tripl.2.
§ Conſequenter.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.3.
ibi: Et Marcellus notat. lib. 32. cap.5.exception.54. repl.13.
L.I I I I.d.reg.3.item lib.33.cap.9.caut.6.
L. V.in prin.lib.34. cap.13. quæſt.2. except.12. repl.1. dupl.1.tripl.1.
ibi: Quod ſi ſi fideiuſſori.d.dupl.1.
ibi: Sed & hic.d.tripl.1.
§ Idem Iulianus.d.dupl.2.
ibi: Et parui.d.quæſt.1.except.3.repl.1.
ibi: Huic patri.d.quæſt.1.except.12.repl.3.
ibi: Licet die.d.except.3.repl.1.
ibi: Sed ſi damnatus.d.quæſt.2.except.11.repl.2.dupl.1. tripl.2.
§ fin.lib.34.cap.13.quæſt.4.reg.32.
L.V I.in prin.ibidem reg.4.
§ Illud quæri.d.cap.13.quæſt.1.reg.5.
L.V I I.in prin.d.cap.13.quæſt.1.except.1.
§ 1.d.cap.13.quæſt.4.reg.3.
§ Sed etſi debitorem.d.cap 13.quæſt.1.except.2.
§ Sed etſi duobus.lib.31.cap.2.quæſt.3.reg.3.
§ Liberatio.lib.34.cap.13 quæſt.1.except.12.
§ Vnde quærit.d.except.12.repl.2.
§ fin.d.repl.2.dupl.2.
L.V I I I.in prin.d.quæſt.1.except.5.
§ 1.d.quæſt.1.except.9.
§ Illud uidendum.lib.34.cap.13.quæſt.4.reg.6. item lib.36.cap.9.quæſt.1.cauſa 2.except.14.
§ Tale.d.cap.13.quæſt.2.reg.1.except.1.
§ Si uerba.d.quæſt.2.reg.1.
§ Is qui.lib.34.cap.7.condit.8.reg.2.except.5.
§ Si hæres.lib.34.cap.13.quæſt.4.reg.7.
§ Et ei.d.cap.13.quæſt.1.except.4.
L.I X.d.cap.13.quæſt.4.reg.7 & 8.
L. X.d.cap.13.quæſt.1. except.12.repl.1. dupl.1. item cap.12.quæſt.2.reg.1.
ibi: Quemadmodum.d. dupl.1. tripl.1. item d.cap.12. quæſt.1.except.8.
L. X I. lib. 32. cap 5. except.54. repl.2. item lib.34. cap.13.quæſt.1.except.5.
L.X I I. d.cap.13.quæſt. 4. reg. 7 & 8. item lib.36. cap.6.reg.1.in fine.
L.X I I I.in prin.d.cap.13.quæſt.1.except.5.
§ Etſi idem.lib.32.cap.5.except.34.repl.7.
L.X I I I I.d.except.54.repl.6.
L.X V.in prin.lib.34.cap.13.quæſt.2.reg.1.
§ fin.lib.32.cap.4.except.40.repl.10.
L.X V I.cum duab.ll.ſequentibus.d.cap.13.quæſt.4 reg.11.
L.X I X.in prin.d.quæſt.4.reg.12.
§ In ſimili.d.quæſt.4.reg.13.
L.X X.in prin.lib.34.cap.13.quæſtion.2.reg.1. except.1.
§ Caium.d.cap.13.quæſt.4.reg.7 & 8.
L.X X I. in prin.d. cap.13. quæſt.2. except.12. item lib.eod.cap.12.quæſt.1.except.9.
§ Vnde Iuliano.d.cap.12.quæſt.1.except.10.
§ Sed ſi ſub.d.except.9.repl.1.
L.X X I I.lib.34.cap.13.quæſt.3.in prin.
L.X X I I I.d.cap.13.quæſt.4.reg.9.
L.X X I I I I.d.cap.13.quæſt.1.except.12.repl.2.
L.X X V.in prin.d.quæſt.1.except.8.
§ Quod ſi etiam.d.quæſt.1.except.3. repl.2. item lib. 32.cap.5.except.45.repl.2.dupl.1.
§ Contra autem.d.cap.5.except.54.in prin.
ibi: Niſi in his.d.except.54.repl.1.
ibi: Quod ſi centum.d.except.54.repl.7.
L. X X V I. lib.32. cap.2. reg.12. item lib.33. cap.9. caut.1.quæſt.7.reg.3.
L.X X V I I.lib.34.cap.13.quæſt.1. exception.3. replicat.1.
L.X X V I I I. in prin. d. cap.13. quæſt.1.reg.6.item quæſt.4.reg.18.
§ Teſtamento.d.quæſt.4.reg.1.
§ Titius.d.reg.1.
§ Titius.d.quæſt.4.reg.8 & reg.14.
§ Mevia.d.reg.8.
§ Teſtamento.d.quæſt. 4. reg.15. item lib. 32. cap. 8 cauſa 4. in prin. item lib.33.cap.5.reg.18.exceptio.1.2.
§ Legatum.d.quæſt.4.reg.1.
§ Sticho.d.quæſt.4.reg.8.
§ Centum.lib.34.cap.13.quæſt.1.except.9.
§ Filias.d.cap.13.quæſt.4.reg.16.
§ Eum qui.lib.32.cap.5.except.54.repl.9.
§ Idem quæſijt.lib.32.cap.9.cauſa 29.except.5.repl.2 item cap.2.reg.12.except.4.
§ Quidam.lib.32.cap.3.except.34.in prin.
§ fin.d.except.34.repl.8.item except.45. repl.2. duplicat.3.
L.X X I X.lib.34.cap.13.quæſt.1.except.6.
L.X X X.d.quæſt.1.except.3.in prin.item d.except. 34.repl.7.
L.X X X I.in prin.d.quæſt.1.except.12.repl.2.
§ Inter cætera.libro 34.capite 13. quæſtion.4.regul.8 & 10.
§ Titia.d.reg.8.item d.cap.13.quæſt.2.reg.2.
§ Caio Seio.d.cap.13.quæſt.4.reg.1.except.1.
§ fin.d.reg.1.exception.2. item d.cap.13. quæſt.1. except.14.

Tit.

Tit.IIII. De adimendis uel transferendis legatis.

L.I.lib.32.cap.8.cauſa 2.except.6.repl.3.dupl.2.
L.II.d.except.6.repl.1.& repl.3.
L.III.in prin.lib.32.cap.8.cauſa 3.except.2.
§ Si quis Titio.d.cauſa 5.except.5.
§ Sed & cum quis.d.cauſa 3.except.6.
§ Si quis ita.lib.33.cap.2.reg.2.except.6.
§ Si quis plus.lib.32.cap.8.cauſa 2.except.8.
§ Si loci.d.cauſa 2.except.6.in prin.
§ Si duobus.d. cauſa 2. except.10. item cap. 6. exception.93.
§ Si Titio.d.cauſa 2.except.15.
§ Conditio.d.cauſa 2.except.9.item lib.33.cap.8.reg.1.except.2.repl.10.item lib.34.cap. 6.except.27.
§ Cum Titio.d.cauſa 2.except.6.repl.3.item cauſa 4.in prin.
§ Non ſolum.d.cauſa 2.except.1.in prin.
§ fin.lib.32.cap.8.cauſa 23.except.1.
L.IIII. d. cauſa 23.except.2.
L.V.lib.32.cap.8.cauſa 3.in prin.
L.VI.in prin.d.cauſa 3.in prin.
ibi:Aut cum res.d.cap.8.cauſa 4.in prin.
§ fin.ibidem.
L.VII.d.cap.8.cauſa 3.except.3.
L.VIII.d.cauſa 3.except.4.
L.IX.d.cap.8.cauſa 4.except.1.
L.X.in prin.d.cap.8.cauſa 3.repl.2.item lib.33.cap.8.reg.1.except.7.
§ fin.d.cauſa 3.except.6.
L.XI.cum lege ſequente.d. cap.8. cauſa 2.except.6.repl.2.
L.XIII.d.cauſa 2.except.1.
L.XIIII.in prin.lib.32.cap.7.repl.3.
§ fin.lib.32.cap.8.cauſa 2.except.6.repl.3.dupl.1.item except.18.
L.XV.d.cap.8.cauſa 4.except.2.
L.XVI.d.cap.8.cauſa 2.except.1.in prin.
L.XVII.lib.33.cap.10.reg.7.
L.XVIII.lib.32.cap.8.cauſa 5.except.1.repl.2. item lib.35.cap.2.except.14.
L.XIX. lib.32. cap.10. cauſa 42. except.1. exemplo 3.
L.XX.lib.32.cap.8.cauſa 3.except.2. item lib. eod. cap.3.except.25.tertia except.in prin.
L.XXI.d.cap.3.cauſa 2.except.11.
L.XXII.lib.32.cap.9.cauſa 23.in prin.item except.3 item lib.28.cap.21.except.33.repl.1.dupl.9.
L.XXIII.lib.32.cap.8.cauſa 7.
L.XXIIII.in prin.lib.34. cap.6.except.37.repl.3.
§ Pater.lib.32.cap.8.cauſa 5.except.1.repl.2.item except.3.
L.XXV.d.cap.8.cauſa 3.except.4.repl.2.
L.XXVI.lib.32.cap.3.except.25.tertia except.replic.1.dupl.8.
L.XXVII.in prin.lib.32.cap.8.cauſa 2.except.19.
§ Serno. d. cauſa 2.exception. 12. item lib. 33. cap.2.quæſt.3.reg.2.except.1.
§ Nam & rurſus. lib. 32. cap. 11. cauſa 53. exemplo 3.exception.2.
L.XXVIII.lib.32.cap.10.cauſa 45.
L.XXIX.lib.32.cap.8.cauſa 2.except.1.
L.XXX.in prin.lib.32.cap.10.cauſa 42. except.1.exemplo 4.
§ Titia.lib.32.cap.8.cauſa 3.in prin.item lib.33.cap.7.reg.25.except.1 & 3.
§ Seia. lib. 32. cap. 9. cauſa 35. except.9.item cap.12.cauſa 62.
§ Qui filias.lib.32.cap.8.cauſa 2.quæſt.2.reg.2.
§ Cum poſt.lib.34.cap.3.quæſt.3.except.14.
L.XXXI.in prin.d.cap.8.cauſa 9.
§ Matri.lib.32.cap.13.quæſt.1.reg.10.
§ Seia.lib.32.cap.9.cauſa 22.
§ fin.lib.34.cap.12.quæſt.1.except.6.repl.1.
L.XXXII. in prin.lib.32.cap.8.cauſa 2. except.6.repl.2.
§ fin. lib.32. cap.3. except.25. tertia except.replic.1.dupl.8.

Tit.V. De cebus dubijs.

L.I.lib.33.cap.4.de fundo legato.reg.2.in fine.
L.II.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.16.
L.III.lib.33.cap.10.reg.13.
L.IIII.lib.32.cap.3.except.11.repl.5.item lib.54.cap.6.except.7.
L.V.lib.32.cap.3.except.10.
L.VI.in prin.d.cap.3.except.11.repl.6.
§ fin.lib.33.cap.7.reg.25.except.17.in prin.
L.VII.ibidem.
L.VIII.in prin.ibidem.
§ Cum quidam.lib.32.cap.6.except.79.repl.4.
§ Quæſitum.lib.33.cap.7.reg.25.except.11.repl.1.
L.IX. lib.7. cap.9.reg.13. §. Si maritus.item lib.35.cap.8.except.39.repl.14.dupl.3.
L.X.in prin.d.reg.13.in fine.item lib.28.cap.13. except.140.item cap.23.reg.16.
ibi:Et proximus.lib.29.cap.7.except.2.
§ Cum bello.d.cap.9.reg.13.item lib.29. cap.5. reg.5.except.19.
§ Si cum filio.d. reg. 13. except.2. item lib. 20. cap.7.quæſt.2.except.1.repl.12.
§ Si maritus.d.reg.13.item lib.15.cap.6.in prin.
§ fin.d.reg.13.except.3.item lib.18.cap.22.reg.1.except.1.repl.1.dupl.3.
L.XI.in prin.lib.32.cap.6.except.93.
§ Planè.lib.34.cap.7.condit.22.
ibi:In ambiguis.lib.33.cap.10.reg.12.item lib.7.cap.9.reg.24.
L.XII.lib.32.cap.3.except.15.
L.XIII.lib.7.cap.9.reg.18.
L.XIIII.in prin.lib.33.cap.7.reg.10.
§ Si quis.lib.33.cap.2.quæſt.3.reg.6.except.5.
§ Cum ita.in Comment.de uerb.obligat.cap.11.de cõdit.ſtipulat.except.1.repl.1.dupl.1.
§ Vtrum ita.ibidem.
§ Si quis autem.ibidem.
§ Itẽ ſi paterfamiliâs.lib.28.cap.13.except.135.repl.1.itẽ lib.34.cap.3.quæſt.3.except.11.repl.1.dupl.4.

L.XV.lib.32.cap.3.except.16.
L.XVI.lib.22.cap.4.cauſa 1.except.1.repl.11.in fine. item lib.32.cap.12.cauſa 54.exemplo 2.
L.XVII.lib.7.cap.9.reg.13.
L.XVIII.ibidē.item lib.32.cap.9.cauſa 10.in prin.
L.XIX.
ibi:Sed & circa legem. lib.34. cap.2. quæſt.5. reg.2. except.7.
L.XX.in prin.lib.32.cap.9.cauſa 31.item lib.33.cap. 1.quæſt.3.reg.14.
§ fin d.quæſt.3.reg.15.
L.XXI lib.32.cap.4.except.31.
L.XXII.lib.32.cap. 6.except.93.repl.2.
ibi:Semper in dubijs.lib.33.cap.10.reg.12.item lib. 7. cap.9.reg.18.
L.XXIII.cum lege ſequente.lib. 7. cap.9. reg.13. item lib.29.cap.5.reg.5.except.20.
L.XXV.lib 33.cap.10.except.10.
L.XXVI.lib.32.cap.3.except.10.repl.1.
L.XXVII.lib.18.cap. 9.reg.3.
L.XXVIII.lib.32.cap.6.except 93.
L.XXIX.lib.32.cap.4.except.70. item d. except. 93.repl.1.item lib.33.cap.4.de ſeruis legatis, regul.18.
L.XXX.lib.34.cap.9.quæſt.2.except.2.

Tit.VI.De his quæ pœnæ cauſa relinquuntur.

L.I.cum lege ſequente.lib.32.cap.6.except.68.

Tit.VII. De regula Catoniana.

L.I.lib.32.cap.7.repl.1.in prin.
ibi:Quæ definitio.d.repl.1.diſtinct.5.
§ fin lib.32.cap.5.except.53.repl.1.
L.II.d.cap.7.repl.1.diſtinct.4.
L.III.ibidem diſtinct.2.
L.IIII.ibidem diſtinct.1.
L.V.ibidem diſtinct.3.

Tit.VIII. De his quæ pro non ſcriptis habentur.

L.I.lib.32.cap.9.cauſa 38.in prin.item cap.13.quæſt.4. reg.18.
ibi:Quo improbatæ.lib.28.cap.12.except.107.
L.II.lib.32.cap.6.except.93.in prin.
L.III.in prin. lib. 32. cap.3. except.28. item cap.13. quæſt 1.reg.13.
§ Item ſi ſeruo.lib.32. cap.6. except. ult.item cap.9. cauſa 40.item cap.11.cauſa 53.in prin.item lib.38. cap.5.except.32.
L.IIII.lib.32.cap.3.except.23 & 24.
L.V.lib.32.cap.9.cauſa 32.except.1.item cap.10.cauſa 42.except.1.

Tit.IX.De his quæ ut indignis auferuntur.

L.I.lib.32.cap.9.cauſa 22.in fine.
L.II.in prin.d.cap.9.cauſa 27.in prin.
§ Item ſi quis contra.lib.32.cap.3.except.20.
ibi:Vtroq; ergo.lib.32.cap.13.quæſt.1.reg.3.
§ Per contrarium.d.except.20.repl.3.
§ fin.lib.32.cap.9.cauſa 25.
L.III.lib.32.cap.9.cauſa 24.
L.IIII.d.cap.9.cauſa 27.
L.V.in prin.lib.29.cap.13. except.8. repl.1. item lib. 32.cap.4. quæſt.2.except.32.
§ 1.lib.32.cap.9.cauſa 17.except.1.
ibi:Ergo qui.d.cauſa 17.in prin.
§ De eo verò.lib.29.cap.13.except.8.repl.1.
§ Amittere.lib.32.cap.9.cauſa 16.in prin.item lib.17. cap.6.quæſt.1.in fine.except.generali 8.
ibi:Diuerſum.ibidem except.1.
ibi:Sed hoc legatum.lib.32.cap.13.quæſt.1.reg.7.
§ Si pater.lib.32.cap.9.cauſa 17.except.9.
§ Si ſeruum.lib.19.cap.6.except.11.repl.1.dupl.8.itē cap.8.except.14.repl.1.dupl.9.
§ Si filiuſfam.lib.32.cap.9.cauſa 17.except.8.
§ Si is cui.lib.32.cap.13.quæſt.1.reg.14.
§ Qui accuſauit.d.cauſa 17.except.10.
§ Aetati.d.cauſa 17.exceqt.7.
§ His quoq; lib.32.cap.9.cauſa 18.in prin.
§ Sunt qui.ibidem.
§ Quidam.ibidem.
§ Aduocatum.d.cauſa 18.exception.1. item cauſa 17. except.2.
§ Qui principale.d.cauſa 17.except.5 & 6.
§ An libertas.d.cauſa 18.except.2.
§ Ei qui tutor.d.cauſa 17.in prin. item lib.17. cap.6. quæſt.1.cauſa 55.
§ Qui mortis.d.cauſa 17.except.14.
§ fin.lib.21.cap.2.quæſt.ult.reg 1.except.4.
L.VI.lib.34.cap.2.quæſt.5. reg.6.
L.VII.lib.32.cap.9.cauſa 17.except.10.
L.VIII. in Comment. liberationum cap.20.ſpecie 1. except.2.
L.IX. in prin. lib. 32. cap. 9. cauſa 20 & cauſa 25.
ibi:Idem erit.d.cap.9.cauſa 21.
L.X.in prin.d.cap.9.cauſa 39.in prin.
§ Si quis ei.d.cauſa 39.except.2. repl.1.
§ fin.d.cauſa 39.except.7.
L.XI.lib.34.cap.3.except.5.repl.2.
L.XII.lib.28.cap.12.except.31.repl.3.
ibi:Quod diuus.lib.18.cap.10.except.72.
ibi:Verùm ab eo.lib.32.cap.6.except.85.repl.5.
L.XIII.cum lege ſequente. lib. 26. cap.18. dupl.8. item lib.32.cap.3.except.20.in prin.et repl.4.item cap.13.quæſt.1.reg.3.
L.XV. lib.32.cap.9. cauſa 17.except.5.item lib.34. cap.2.quæſt.5.reg.8.
L.XVI.in prin d.cap 9.cauſa 18.
§ Quoniam.lib.32.cap.3.except.20.repl.5.
§ fin.lib.32.cap.10.cauſa 42.exemplo 6.item cap.6. except.85.in fine.
L.XVII.lib.32.cap.13.quæſt.2.reg.1.exemplo 2 item lib.30.cap.6.quæſt.4.reg.11.
ibi:Nec probè.in Comment.liberat. cap. 20. ſpecie 1. except.2.
L.XVIII.in prin.d.reg.1.exemplo 3 item reg.2.
§ Bonis. lib. 32.cap.13.in fine.reg.2. item lib.36. cap. 5.reg.5.except.13.

ibi: Quid tamen. in Comment. liberationum cap.10. prima ſpecie, except.2.
§ Pro parte.lib.32.cap.3.except.27.repl.4.item cap. 9.cauſa 19.except.8.
L.XIX.lib.28.cap.22.except.35.
L.XX.lib.15.cap.6.except.27.repl.3.
L.XXI.lib.30.cap.6.queſtion.4.reg.9. in prin. & exception.2.
L.XXII.in prin.lib.32.cap.9.cauſa 17.except.2.
§ Deniq; pupillo.d.cauſa 17.except.7.
L.XXIII.d.cap.9.cauſa 39.except.6.
L.XXIIII.d.cap.9.cauſa 37.except.2.
L.XXV.d.cap.9.cauſa 39.in prin.
L.XXVI.d.cauſa 39.except.5.

LIBRI TRICESIMIQVINTI PANDECTARVM.

Tit. De conditionibus & demonſtrationibus.

L.I.in prin.lib.33.cap.8.reg.1.except.1.repl.1.
ibi: Niſi uel ipſa.d.reg.1.except.11.in fine.
§ Cum dies.in Comment.liberationum cap.6. exception.36.°
§ Dies autem.lib.32.cap.9.cauſa 10.in prin.
§ Ineſt autem.lib.33.cap.8.reg.1.except.11.
L.II.lib.34.cap.3.queſt.3.except.27.
ibi: Nam ut paruiſſe.ibidem except.16.
L.III.lib.34.cap.6.except.1.
L.IIII.in prin.lib.34.cap.5.queſt.3.except.8.repl.2.
§ fin.lib.33.cap.8.reg.3.except.6.
L.V.in prin.d.cap.5.queſt.3.except.1.
§ fin.ibidem except.2.
L.VI.in prin. lib. 34. cap.6. except. 21. item lib.37. cap.3. except.46.
§ Si ſeruos.d.cap.6.except.20.
ibi: Sed Seruum.ibidem.item cap.5.queſt.3. except.11. repl.2.
L.VII.lib.33.cap.9.caut.1.in prin.item except.1.
L.VIII.lib.34.cap.7.condit.5.except.2.
L.IX. lib.34. cap.5. queſt.3. except.10. item cap.7. condit.3.except.2.
L.X.in prin.d.queſt.3.except.16.item d.cap.7.condit.1.reg 1.except.4.
§ fin.d.queſt.3.except.18.repl.2.
L.XI.in prin.d.except.18.
§ fin.ibidem except.17.
L.XII.lib.32.cap.6.except.68.in fine.
L.XIII.lib.34.cap.5.queſt.3.except.7.repl.4.
L.XIIII.lib.34.cap.6.except.20.
L.XV.lib.34.cap.7.condit.1.reg.1.except.7.
L.XVI.lib.33.cap.10.reg.3.
L.XVII.in prin.lib.32.cap.6.except.70.
ibi: Nam etſi in perſona. d. cap. 6. exception.69.replicat.1.
§ Quod autem.d.cap.6.except.71.in prin.
ibi: At ſi conditionaliter.ibidem diſtinct.1.
§ fin. ibidem diſtinct. 4. item capite 9. cauſa 15. in principio.
L.XVIII.lib.33.cap.9.caut.1.queſt.3.
L.XIX.in prin.lib.13.cap.10.reg 8.
ibi: Deniq; & in ea.lib.34.cap.7.condit.1.reg.1. except.6.
§ Hæc ſcriptura. d. cap. 7. condit. 6. regul.1. exception.1.
§ Sed ſi ſic.d.cap.7.condit.7.reg.2.item lib.28.cap.13. except.232.
ibi: Si primus adierit.d.reg.2.except.2.
§ Si patronus.d.reg.2.except.5.
§ Si à primo.d.reg.2.except.1 & 2.
§ fin.lib.34.cap.6.except.3 & 4.
L.XX.lib.34.cap.5.queſt.1.diuiſ.3.item lib.30. cap. 2.reg.1.except.15.exemplo 9.
L.XXI.lib.34.cap.7. condit.1. except.1. item condit.2.in prin.item except.6.
L.XXII.lib.34.cap.5.queſt.3.except.10.repl.2.
ibi: Aut illo omittente.ibidem except.6.
L.XXIII.lib.34.cap.6.except.20.
L.XXIIII.lib.34.cap.7.condit.3.reg.1.except.9.
L.XXV.in prin.lib.34.cap.6. except. 4. replic.7. & repl.2.
§ fin.lib.33.cap.7.reg.25.except.17.exemplo 4.
L.XXVI.lib.32.cap 9.cauſa 15.except.10.
L.XXVII.in prin.lib.34.cap.6.except.21.
§ Titia. lib. 32. cap. 8. cauſa 4. except.1. repl.1. item except.2.
L.XXVIII.lib.34.cap.5.queſt.3.except.19.
L.XXIX.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.2.repl.4.
L.XXX.lib.34.cap.6.except.20.repl.2.
L.XXXI.lib.34.cap.3.queſt.3.except.10. repl.6.
L.XXXII.in prin.lib.32.cap.6.except.70.in prin.
ibi: Sed ſi controuerſia.d.cap.6.except.93.repl.3.item lib.33.cap.2.queſt.3.reg.7.
§ Sed etſi cui.lib.32.cap 9.cauſa 30.except.2.
§ Si quis.lib.34.cap.6.in prin.
ibi: Quid ergo.lib.31.cap.4.de ſuis reb.legatis, reg.1 except.9. item lib. 34. cap. 5. queſt.3. except.11. repl.4.
L.XXXIII.in prin.lib.32.cap.6.exc.70. in prin. § fin.ibidem.
L.XXXIIII.lib.34.cap.5.queſt.3. except.33.repl. 1.dupl.2.
L.XXXV.in prin.d.queſt.3.except.17.repl.1.
§ Titia.lib.33. cap.2. reg.3. item cap. 8. reg.3. exception.4.
L.XXXVI.lib 32 cap.9.cauſa 15.except.1.
L.XXXVII.lib.32.cap.5.except.44.repl.2.
L.XXXVIII.in prin.lib.34.cap.6.except.37.
§ Cum in teſtamento.lib.32.cap.9.cauſa 15.except.11. item lib.34.cap.ult.except.15.
L.XXXIX.in prin.lib.34.cap.6.except.20.
§ 1.lib.34.cap.7.condit.17.
§ Quidem.lib.33.cap.8.reg.1.except.6.
§ Dominus. lib. 32. cap. 5. except.45. replicat.2.duplicat.5.
§ Qui dotalem.lib.32.cap.6.except.70.in prin.
§ Terminus.lib.33.cap.9.caut.1.
L.XL.lib 33.cap.8. reg.1. except.2. in prin.item lib. 34.cap.12.queſt.1.except.4.
L.XLI.lib.33.cap.2. queſt.3.reg.2. except.1. repl.1.

L.XLII.

L.XLII. in prin. lib.34. cap.5. quæſt.3.except.10. repl.4.
ibi: Item ſciendum.d.except.10.repl.3.
§ fin.lib.33.cap.7.reg.19.in prin.
L.XLIII. in prin. lib. 34. cap.5.quæſt.3.except.7. repl.5.
ibi: Contra qui.d.except.7.repl.6.
§ Cum hereditas.d.except.7.repl.1.item lib.eod.cap. 3.quæſt.3.reg.4.
§ Si duorum. lib.34. cap.5. quæſt.3. except.5.repl.1. dupl.1.
§ Si pars ibidem except.10.repl.4.
§ Plautius.d.except.10.repl.5.
L.XLIIII.lib.34.cap.6.except.20.
L.XLV.in prin.lib.34.cap.5.quæſt.3.except.19.
§ Seruo.lib.32.cap.3.except.25. tertia exception. replicat.1.dupl.5.tripl.1.item lib.33.cap.8.reg.1.except.4.repl.3.
ibi: Sepenumero tamen.lib.33.cap.8.reg.1. except.2. repl.8.
L.XLVI.lib.33.cap.8.reg.12.
L.XLVII.d.cap.8.reg.7.
L.XLVIII.lib.34.cap.7.condit.8.reg.2.except.2. repl.2.
ibi: Verùm etiam.d.reg.2.except.5.
L.XLIX.in prin.lib.34. cap.5. quæſt.3. except.11. repl.1.dupl.2.
§ Heredi.ibidem except.7.repl.3.item except.3.
L.L.lib.32.cap.6.except.80 & 81.
L.LI.lib.34.cap.6.except.27.
L.LII.in prin.lib.33.cap.8.reg.1.except.6.repl.3.
§ fin.lib.34.cap.5.quæſt.3.except.5.repl.1.dupl.1.
L.LIII lib.34.cap.6.except.14.
L.LIIII.lib.34.cap.3. quæſt.3. except.10. item except 5.repl.1.dupl.1.
L.LV.lib 34.cap.6.except.13.
L.LVI lib.34.cap.7.condit.1.reg.1.except.2.
L.LVII.lib.32.cap.9.cauſa 30.except.1.
L.LVIII.in prin.lib.34.cap.5.quæſt.1.
§ Fiſcus. lib.32. cap.10. cauſa 42.except.1. repl.ult. item lib.34.cap.4.except.36.
L.LIX.lib.34.cap.5.quæſt.3.except.17.repl.1.item cap.7.condit.3.reg.1.except.3.
L.LX.in prin.d.reg.1.except.9.
§ Cuidam.lib.32.cap.3.except.19.repl.3.
§ Cum uir.lib.34.cap.7.condit.2.except.3.
L.LXI.in prin.d.condit.2.except.1.
ibi: Videamus.d.cap.7.condit.1.reg.2.except.1.
L.LXII.d.cap.7.condit.2.except.1 & 2.
L.LXIII.lib.32.cap.10.cauſa 42.item lib.33.cap.2. regula 3.
L.LXIIII.lib.34.cap.6.except.34.
L.LXV.lib.33.cap.5.reg.38.
L.LXVI.lib.34.cap.5.quæſt.3.except.18.in prin.
L.LXVII.lib.33.cap.8.reg.1.except.2.repl.9.
L.LXVIII. lib.33.cap.1.quæſt.3. reg.2. exc.2 & 5.
L.LXIX.in prin.lib.33.cap.9.caut.2.except.2.
§ Titio.d.caut.2.except.3.item lib.34.cap.7.condit.1. reg.2.except.1.
§ Titio.d.caut.2.except.4.
§ Titio.lib.32.cap.12.cauſa 61.item lib.33.cap.1.quæſt. 3.reg.3.
ibi Ante nuptias uerò.cum ſequentib.d.cauſa 61.
§ Sabinus.lib.33.cap.9.caut.10.
§ fin.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.3.
L.LXX.in prin.lib.33.cap.9.caut.1.except.3.repl.1.
§ Titius.d.except.3.
ibi: Quid ergo.lib.34.cap.13.quæſt.4.reg.7.
§ Si arbitratu.lib.34.cap.5.quæſt.3 except.14.repl.5. item cap.6.except.21. item cap.7. condit.1. reg.1. except.3.
§ Mæuiæ.d.cap.7.condit.2.except.3.
§ Falſa.lib.32.cap.4.except.71.
§ Falſam lib.34.cap.6.except.2.
ibi: Quod ſi poſt lib.34 cap.5 quæſt.3.except.23.
§ Falſam.lib.32.cap.6.except.74.diſtinct.3.
L.LXXI.lib.33.cap.5.reg.38.
L.LXXII. lib.33. cap.7. reg.25. except.17. repl.6. item lib.34.cap.7.condit 2.except.7.repl.2.
L.LXXIII.lib.33.cap.8.reg.1.except.4. in fine.itē lib.34.cap.5.quæſt.2.ſpecie 1.
L.LXXIIII.lib.34.cap.7.condit.4.reg.2.exc.1.
L.LXXV.in prin.lib.33.cap.8.reg.1.except.4.
§ Mutiana.lib.33.cap.9.caut.1.except.2.
§ Titio.ibidem except.3.item lib.34.cap.7.condit.2. except.7.repl.3.
§ Pater.lib.17.cap.2.quæſt.4.reg.1 except.1.
ibi: Cautio quoq;.lib.33.cap.12.except.19.
ibi: Itaq; ſi cautio.lib.33.cap.9.caut.1.quæſt.2.except. 3.item lib.34.cap.6.except.6.
L.LXXVI.in prin.d.cap.6.except.20.
§ Diſiunctiuo.lib.34.cap.3.quæſt.3.except.11.repl.1.
L.LXXVII.in prin.lib.32. cap.9. cauſa 10. except.2.
§ Hæres.d cauſa 10 in prin.
§ Qui poſt.lib.33.cap.9.caut.1.quæſt.6.
§ Quamuis.d.caut 1.except.4.
§ fin lib.34.cap.7.condit.2.except.7.
L.LXXVIII.lib.33.cap.8.reg.1.except.2.repl.17. item lib.34.cap.6.except.19.
L.LXXIX.in prin.d.cap 6.except.37.repl.2.
ibi: Hac conditione.lib.34.cap.7.condit.8 reg.1.
ibi: Tunc enim demum.lib.34.cap.6.except.20.
L.LXXX. lib.32. cap 3.except. 25. tertia except. repl.1.dupl.4.item lib.34. cap.4. except.30. item lib.33.cap.8.reg.1.except.4.
ibi: Quid ergo.lib.34 cap.7.condit.8.reg.1.
L.LXXXI.lib.28.cap.12.except.17.in prin.
L.LXXXII.lib.34.cap.6 except.20.
L.LXXXIII.lib.33.cap.8.reg.1.except.2.repl.9.
L.LXXXIIII.in prin d.cap.6.except 14.
§ Cum uerò lib.32.cap.3.except.25.tertia except.replic.1 dupl.4.
L.LXXXV. cum duab. legib. ſequentib lib. 33. cap.8 reg.1.except.6.item lib.34. cap.5. quæſt.3. except.11 repl.1.dupl.2.
L.LXXXVII. d. except. 6. item lib. 33. cap. 10. reg.7.

ibi:Si prim. lib. 33. cap. 8. regul. 1. exception. 2. replicat.13.

ibi:Quod ſi purè.d.except.6. item d. regul.7. exceptıon.4.

L.LXXXVIII. lib. 34. cap.5.queſt.3. except.11. repl.1.dupl 3.

L.LXXXIX.d.queſt.3.except.17 & 19.

L.XC.lib.34.cap.16.except.7.

L.XCI.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.2.except.2.

L.XCII. in prim. lib.34. cap.5. queſt.3.except.7. repl.3.

§ fin.d.repl.3.

L.XCIII.lib.34.cap.6.except.37.repl 3.

L.XCIIII.in prim.lib.34.cap.5. quæſtion. 3. exc ption.14.

§ fin.lib.32.cap.5.except.63. in prim.item lib.34. cap. 7.condit.1. reg.1. except.1. repl.1. item condit. 2. except.5.

L.XCV. lib.34. cap.6. except.1.item exception.4. repl.6.

L.XCVI.lib.32.cap.5.except.53.repl.2.

L.XCVII.lib.33.cap.8.reg.1.except.11. in prim.itē lib.34.cap.5.queſt.1.diuiſ.3.

L.XCVIII. lib. 33. cap.7. reg.11. except.1. repl. 6. item lib.34.cap.7.condit. 2.except.4.

L.XCIX.in prim.d.condit.2. in fine. & condit.24. item lib.33.cap.10.reg.8.

§ Ita fideicommiſſo. d. cap. 7. condit.4. regul.2.except.9.

§ Conditionum. d. cap. 7. condit. 12. item d.regul.8. in prim.

§ Socrus.lib.33.cap.8.reg.8.

ibi:Et ideo nec.lib.33.cap.9.caut.1.except.3.

§ fideicommiſſa.lib.34.cap.6.except.20.repl.5.

L.C.lib.32.cap.10.cauſa 46.

L.CI.lib.33.cap.8.reg.8.

L.CII.lib.32.cap.9.cauſa 30.except.1.

L.CIII.lib.32.cap.11.cauſa 54.exemplo 2.

L.CIIII.lib.33.cap.9.caut.1.except.3.

L.CV.lib.33.cap.8.reg.1. except.2. repl.3.item repl. 4.item lib.34.cap.7.condit.6.reg.1.

ibi:Ex diuerſo.d.cap.8.reg.1.except.7.

L.CVI lib.34.cap.15.queſt.3.reg.3.item lib.33. cap. 8.reg.1.except.4.

L.CVII.lib.34.cap.5.queſt.2.ſpecie 5. item queſt.3. except.3.

L.CVIII. lib.19.cap.9. exception.44. item exception.64.

L.CIX.lib.34.cap.7.condit.8.reg.1.

ibi:Cæterùm.d.condit.8.reg.2.except.7.

L.CX.in prim.lib.34.cap.5.queſt.3. except.5.repl.1. dupl.1.

ibi:Item ſi Symphoro. d. queſt. 3. except. 6. repl. 2. item except.10.repl.2. item cap.6. exception.20. repl.3.

§ De illo.d.queſt.3.except.5.repl.1.dupl.1.

§ Priſcus.lib.34.capite 7.condition.8 regul.2.exception.8.

L.CXI.d.cap.7.condit.13.

Tit. II. Ad legem Falcidiam.

L.I.in prim.lib.34.cap.1.in prim.

§ Secundo.ibidem.

§ Lex Falcidia.d.cap.1.except.2.

§ Ad eos.d.cap.2.except.28 & 29.

ibi:Sed etſi ſeruo.lib.34.cap.2.queſt.5.reg.22.

§ Ad municipum.d.cap.1.except.7.

§ Non ſolùm.d.cap.1.except.32 & 13.

§ Item ſi ita.lib.33.cap.5. reg. 50. item lib. 34. cap.2. queſt.5.reg.20.except.1.

§ Si uſusfructus.lib.34.cap.1.quæſtion.4. reg.4. except.2.

§ Si quis creditori.d.cap.1.except.17.

§ Si legatarius.d.cap.1.queſt.6.reg.1.

§ Interdum.lib.33.cap.9.caut.3.in prim.

§ Id quod. lib.34 cap.2.queſt.5.reg.23.in prim.

ibi:Sed ea.d.reg.23.except.3.

§ Si cohæredis.d.queſt 5.reg.24.in prim.

§ Si cohæredem.d.queſt.5.reg.23.except.5.

§ Si in annos.lib.33.cap.9.caut.3.cauſa 1.exemplo 3.

§ Id quod natura.lib.34. cap.2.quæſt.5. regul.3.except.4.

§ Si debitor.d.reg.3.except.5.

§ De impenſa.d.queſt.5.reg.18.except.1.

ibi:Idcirco eum.lib.34.cap.1.except.21.

L.II.d.except.21.

L.III.in prim. lib.32.cap.12. cauſa 68. except. 2 & 3. item lib.34.cap.2. queſt.5.reg.4.except.6.7 & 8.

§ fin.d.cap.2.quæſt.4.reg.6.

L.IIII.d.cap.2.queſt.5.reg 4.except.4.

L.V.lib.34.cap.1.except.17.repl.1.

ibi:Quare nec.lib.32.cap.4. exception. 40. repl.12. dupl.1.

ibi: Nec ſi uiuo.lib.32. cap. 5. exception. 54. repl.6. dupl.1.

L.VI.lib.34.cap.2.queſt.5.reg.18.except.2.

L.VII.lib.34.cap.1.except.11.

L.VIII.lib.34.cap.2.queſt.5.reg.4.except.12.

L.IX.d.queſt.5.reg.1.except.1.

L.X.d.queſt.5.reg.23.except.4.

L.XI.in prim.d.queſt.5.reg.20.

§ 1.d.queſt.5.reg.19.except.1.

§ Imperator d.queſt.5.reg.2.except.1.

§ Cum quidam.d reg.2.except.2. item reg.4. exception.1.

§ Si ſeruum.d.queſt.5.reg.19.except.1.

§ Quod uulgò. d. queſt. 5. reg.23.except.1.item reg. 24.except.1.

§ Si filio.lib.34.cap.1.except.19.

ibi:Huic conſequens.lib.33. cap.9. caut.3. de actione eius,queſt.2.reg.2.

§ Quæſitum.lib.34.cap.2. queſt.5. reg. 23. except.1. item reg.24.except.1.repl.2.

ibi:Et aliam.d.reg.23.in prim. & d.regul. 24. exception.2.

§ fin.d.reg.23.except.4.item d.except.2.

L.XII.d.queſt.5 reg.4.except.4.diſtinct.1.

L.XIII.lib.34.cap.1.except.5.

L.XIIII.in prin.lib.34.cap.2.quæſt.5.reg.20.exc.1.
§ Auia.lib 34.cap.2.except.33.
ibi:Sed huius.d.quæſt.5.reg.3.except.7.
§ Duobus.d.quæſt.5.reg.24.except.6.
L.X V.in prin.lib.34.cap.1.quæſt.6.in fine.
§ Frater.d.cap.1.except.31.
§ Non idcirco.d.cap.1.except.35.repl.4.
§ Quod anus.lib.34.cap.2.quæſt.3.reg.4. except.4. repl.2.
§ Planè.d.quæſt.5.reg.1.except.2.
§ Cum fideicommiſſum. d. quæſt.5. reg.4.except.4. diſtinct.1.
§ Ex donationib.d.quæſt.5.reg.16.
§ Fructus.lib.34.cap.1.quæſt.4.reg.2.
§ Fideicommiſſum.d.cap.1.except.9.
ibi:Et eam pecuniam.lib.34.cap.2.quæſt.5.reg.12.
§ fin.d.cap.1.except.31.item d.cap.2. quæſt.4. reg.2. except.5.
L.X V I.d.cap.1.except.35.repl.4.
L.X V I I.d.cap.1.except.1.repl.2.item lib.32.cap.12. cauſa 68.in fine.
L.X V I I I.lib. 34. cap.2. quæſt.5.reg.1. except.2.in prin.item cap.3 quæſt.1.except.3.
L.X I X.d.quæſt.3.reg.14.
L.X X.d.quæſt.5.reg.20. item lib.32. cap.3. except. 26.in fine.
L.X X I.in prin.d.quæſt.3.reg.13.except.3.
§ Si ego.d.quæſt.5.reg.23. except.7.
ibi:Ex contrario.d.quæſt.5.reg.24. in prin. item lib. eod.cap.1.quæſt.3.except.4.
L.X X I I.in prin.lib.34 cap.1.except.9.
ibi:Id quidem.lib.34.cap.2. quæſt.5.reg.11.
§ Planè cæteris.d.quæſt.5.reg.22.
§ Seruo.d.quæſt.3.reg.23. except.7. item lib.32. cap. 10.cauſa 61.in fine.
§ Si debitori.d.quæſt.3.reg.3.except.9.repl.2.
ibi:Niſi ex euentu.d.except.9.repl.4.
ibi:Sed ſi alij.lib.34.cap.1.quæſt.4.reg.8.
L.X X I I I.lib.34.cap.1.quæſt.3. except.5. itē quæſt. 7.reg.2.except.1.
L.X X I I I I. in prin. lib. 34. cap.2. quæſtion.5.regul.6.
§ 1.d.quæſt.5.reg.1.except.2.
§ fin.d.reg.1.except.3.
L.X X V.in prin.d.quæſt.5.reg.23.except.7.
§ A liberto.lib.33.cap.7.reg.19.except.5.
L.X X V I.in prin.lib.34.cap.1.quæſt.6.reg.1.
§ Quæſitum eſt.d.cap.1.except. 11.
L.X X V I I.d.cap.1.except.31.
L.X X V I I I.d.cap.1.except.10.
L.X X I X.d.cap.1.except.23.
L.X X X.in prin.lib.34.cap.2.quæſt.5.reg.1.
ibi:Debitorum.d.quæſt.5.reg.3.except.9.repl.3.
§ Vendere.d.quæſt.3.reg.14.
§ Diligenter.d. quæſt.5. reg.2. except.4. item lib.32. cap.12.cauſa 71.in prin.
§ Verum.d.cauſa 51.except.5.item in Comment. lib. rat.cap.21.except.1.
§ Incertæ.d.except.3.item d.cap.21.except.1.
§ Tametſi.lib.32.cap.6.except.74. item lib.34. cap. 2.quæſt.5.reg. 13.except.4.
ibi:Quemadmodum.d.quæſt.5.reg.14.
§ Cum lex.d.quæſt.3.reg.20.item lib.31.cap.3.exc.25. quinta except.repl.2.item except.27.
ibi : Ac ne ea quidem.d.except.23. tertia exc.in prin.
§ fin.d.quæſt.5.reg.20.except.2.
L.X X X I.lib.33.cap.9.caut.3.quæſt.1. in prin.item except.2.
L.X X X I I. in prin.lib.34.cap.2. quæſt.5. reg. 3. except.1.
ibi:E contrario.d.quæſt.5.reg.4.except.1.
ibi:Sed nec in.d.quæſt.3.reg.2.except.6.
ibi: Etenim ea demum.d.reg.4.except.1.
ibi:Honorariæ.d.quæſt.3.reg.3.except.10.
§ Iulianus. lib.33. cap.9. caut.3. de actione eius,quæſtion.2.
§ Annua.lib.34.cap.1.quæſt.3.reg.1.in prin.
§ Si Titio.lib.33.cap.7.reg.19.
L.X X X I I I.lib.34.cap.1.except.24.in prin.
L.X X X I I I I.d.except.24.repl.1.
L.X X X V.d.except.24.repl.2.
L.X X X V I.in prin.d.except.24.repl.2.
ibi:Sin verò. lib.34.cap.2.quæſt.5.reg.19.
§ Si ſolus.d.except.24.in prin.
ibi: Sed etſi aliud.d.except.24.repl.2.
§ Si in certum. lib.34. cap.2. quæſt. 5. reg.19.exception.2.
ibi:Cæcilio.d.quæſt.3.reg.1.except.2.
L.X X X V I I.in prin.d.quæſt.5.reg.19.except.2.
ibi:Sed etſi hæres.d.reg.19.except.3.
L.X X X V I I I.d.quæſt.5.reg.9.
L.X X X I X.d.quæſt.3.reg.19.except.4.
L.X L.in prin.lib.34. cap.1.except.1.repl.1.
§ Si cui.lib.34.cap.2.quæſt.3.reg.13.
L.X L I.lib.33.cap.9.caut.4.except.1.
L.X L I I.lib.34.cap.2.quæſt.3.reg.1.except.4.
L.X L I I I.d.quæſt.3.reg.13.in prin.& except.2.
L.X L I I I I.lib.34.cap.2.quæſt.4.reg.2.
L.X L V.in prin.d.quæſt.4.reg.10.
§ In his legatis.d.quæſt.4.reg.2.except.4.item lib.33. cap.9.caut.3.cauſa 1.exemplo 2.
L.X L V I.lib.34.cap.1.except.36.
L.X L V I I.in prin.d.cap.1.quæſt.3. reg.1. except.2.
§ fin.d.cap.1.quæſt.2.reg.4.
L.X L V I I I.lib.34.cap.2. quæſt.5. reg. 4. except. 4.diſtinct.4.
L.X L I X. in prin. lib.32. cap.3. except.25. tertia except.repl.3.dupl.3.tripl.4.
§ fin.lib.34.cap.1.quæſt.7 reg.2.
L.L. cum lege ſequente. lib. 34. cap. 2. quæſtion.5. reg.20.
L.L I I.ibidem.
L.L I I I.lib.33.cap.9.caut.3.exemplo 2.
L.L I I I I.lib.34.cap.2.quæſt.3.reg.4.except.4. diſtinct.3.
L.L V.d.cap.2.quæſt.4.reg.2 except.4.
L.L V I.in prin.d.cap.2.quæſt.5.reg.3.except.9.repl. 2.3 & 4.

§ Is qui lib.34.cap.1.except.24.repl.3.
§ Stichum.d.except.24.repl.2.
§ fin.lib.34.cap.2.quæſt.5.reg.10.
L.LVII.lib.34.cap.1.except.17.repl.2.
L.LVIII.d.cap.1.quæſt.5.
L.LIX.d.cap.1.quæſt.4 & 5.
L.LX. in prin. lib. 34. cap.2. quæſt.5. reg. 12. item cap.1.except.9.
§ fin.d.cap.2.quæſt.4.reg.2.
L.LXI.d.reg.2 except.2.item quæſt.5.reg 8.
L.LXII.in prin.d.quæſt.5.reg.3.except.6.item reg. 4.except.5.
§ fin.d.cap.2.quæſt.4.reg.2.
L.LXIII.in prin.d.reg.2.
§ Cuius.d.cap 2.quæſt.5.reg.3.except.9.
§ fin.d.cap.2.quæſt.4.reg 3.
L.LXIIII.lib.34.cap.1.except.32.
L.LXV.d.cap.1.except.27.item lib.32.cap.6.except.82.
L.LXVI.in prin.lib.34.cap.2.quæſt.5.eeg.1. exc.2.
§ fin.d.quæſt.5.reg.4.except.9.item lib.35.cap.6.except 3.
L.LXVII.lib.31.cap.1 except.19.repl.4.
L.LXVIII.in prin.lib.34.cap.2.quæſt.4.reg.4.
ibi: Eoq; nos iure.d.quæſt.4.reg 5.
§ fin.d.cap.2.quæſt.5.reg.7.
L.LXIX.d.quæſt.5.reg.4.except.10.
L.LXX. lib.33. cap. 9.caut.3.de actione eius, quæſtione 4.
L.LXXI.lib.34.cap.1.except.37.
L.LXXII.lib.34.cap.2.quæſt.5.reg.17.
L.LXXIII.in prin.d.quæſt.5.reg.1.
§ Magna.d quæſt.5.reg.3.except.6.
§ Sed etſi.lib.52.cap.9.caut.3.in prin exemplo 2.
§ In diem.d.caut.3.quæſt 1.except.5 item lib.eod.cap. 8.reg.1.except.1.repl.1. item lib.54.cap.2. quæſt. 4.reg.10.item quæſt.5.reg.1.except.2.
ibi: Ergo optimum.lib.14.cap.1 in prin. & quæſt.4. reg.1.item cap.2 quæſt.4.in prin.
L.LXXIIII.lib.34.cap.2.quæſt.5.reg.11.
L.LXXV.in prin.d.quæſt.5.reg.13.
ibi: Sanè ſi à ſtatulibero.d.reg.13.except.2.
ibi: Qua ratione d.quæſt.5.reg 10.
L.LXXVI.d.quæſt.5.reg.25.item cap.1.except.19.
L.LXXVII.d.reg.23.
ibi: Si uerò defecta.d.quæſt.5.reg 24.in prin.
L.LXXVIII.d. quæſt.5.reg 1. except.8.item reg. 23 except.2.item reg 24.except 1.
L.LXXIX.in prin.lib.34.cap 1.except.19.in fine.
ibi: Quòd ſi pupillus. lib.33. cap.9.caut.5. in prin. exemplo 1.item quæſt.7.
§ Quedam.lib 33.cap.2.reg.1.except.1.repl.4.
ibi: Hæc itaq; legata.lib.34.cap.1.except.11.
L.LXXX. in prin.lib.35.cap.7.reg.25. except.14. item lib.14.cap.1.quæſt.4.reg.4.except.2.
§ Dos relegata.d.cap.1.except.14.
ibi: Sed de his.ibidem except.15.
L.LXXXI. in prin.lib.52. cap.12. cauſa 68.item lib.34.cap.2.quæſt.4.reg.2.except.4.item quæſt. 5.reg.3.except.9.repl.2.
ibi: Sed cum debitori.lib.34.cap.1.except.16.
§ Cum igitur.d.cauſa 68.
L.LXXXII.d.except.9.repl.3.
L.LXXXIII.lib.33.cap.9.caut.3.quæſt.7.
L.LXXXIIII.lib.34.cap.2.quæſt.5.reg.4.exc.2.
L.LXXXV.d.quæſt.5.reg.22.
L.LXXXVI.in prin.d.quæſt.5.reg.24.
§ Si quis.d.quæſt.5.reg.4.except.4.
§ Si tu ex parte.lib.33.cap.8.reg.1.except.16.
ibi: De lege.d.quæſt.e.reg.23 & reg.24.except.2.
§ Qui filium.d.reg.24.except.1.
ibi: Quòd ſi exteauet.d.reg.23.
§ Qui filios.lib.32.cap.4.except.42.repl.2.
§ Cohæres.d.quæſt.5.reg.23.except.2.
L.LXXXVII.in prin.lib.34.cap.1.except.30.
§ Qui ducenta. lib.14. cap.2.quæſt.5.reg.1.except.2.
L.LXXXVIII.in prin.lib.34.cap.1.except.20.
§ fin.lib.33.cap.3.reg.12.except.1.repl.1.dupl.1.
L.LXXXIX.lib.54.cap.6.except.24.
L.XC.lib.34.cap.2.quæſt.5.reg 11.
ibi: Si quid uerò.d.quæſt.5.reg.13.
L.XCI.lib.34.cap.1.except.1.repl.2 & 3.
L.XCII.lib.14.cap.2.quæſt.5.reg.15.
ibi: Sed Falcidiam.lib.34.cap.2.quæſt.3.except.4.
L.XCIII.d.cap.1.except.9.
L.XCIIII.in prin.lib.34.cap.2.quæſt.5.reg 3.except.5.
§ Filiæ.lib.34.cap.9.in fine.
§ Poſt aditam.lib.34 cap 2.quæſt.5.reg.3.
L.XCV.lib.34 cap.1.except.1.eepl.2.

Tit. III. Si cui plus quàm per legem Falcidiam licuerit, legatum, &c.

L.I.in prin.lib.35.cap.9.caut.3.in prin.item except.4.
ibi: Etenim legem.lib.34.cap.2.quæſt.5.eeg.23.
ibi: Etſi non fuiſſet.d.caut.3.quæſt.7.
ibi: Sed ut Pomponius.d. quæſt.7. item d. caut.3. De actione eius, quæſt.2.reg 2.
§ Marcellus.lib.34.cap.1.except.19.
ibi: Secundum quod.d.quæſt.2.reg.2.
ibi: Sed cauſa cognita. lib. 33. cap.9.caut.3.in prin. exemplo 4.
§ Cum dicitur.lib 34.cap.2.quæſt.2.reg.2.
ibi: Quæ computatio.d.cap.2.quæſt.2.reg 2.
ibi: Solet tamen.d.cap.2.quæſt.2.reg.2.
§ Si legata.lib.33.cap.9.caut.3.in prin.exemplo 2.
§ Iulianus deniq;. } ibidem.
§ Idem Iulianus. }
§ Hæc ſtipulatio.d.caut.3.in prin.
§ In mortis.ibidem except.3.
§ Hæc uerba.d.caut.3.quæſt quid ueniat?
§ In quibuſdam.uſq; ad §.fin.d.caut.3.cauſa 2 & 3.
§ fin.cum lege ſequente.d.caut.3.quæſt.1.except.3.
L.III.in prin.d.except.3.
§ 1.d.caut.3.quæſt.5.
§ Si in plures.d.caut.3.except.1.
§ Quoties.ibidem.
§ Quennis.ibidem quæſt.2.

§ Item

§ Item ſciendum.d.queſt.2.
ibi:Ex quo reſcripto.d.caut.3.except.6.
§ Si legatarius.lib.33.cap.9.caut.4.queſt.4.exc.1.
§ Item ſi ipſe.d.queſt.4.except.2.item lib.32.cap.10.
cauſa 43.
§ Queſitum.d.queſt.4.except.3.
§ Si legatum.lib.33.cap.9.caut.3.except.6.
L.IIII.in prin.d.cap.9.caut.4.except.1.
§ Si duo.lib.33.cap.2.reg.8.
§ Hæc cautio.d.caut.4.except.2.
ibi:Hoc ſi ante.d.except.2.repl.unica.
ibi:Sed cum &c.d.repl.unica.
ibi:Sed ſi petitor.d.caut.4.in prin.
L.V.lib.33.cap.9.caut.3.queſt.2.
L.VI.d.caut.3.except.7.
L.VII.d.caut.3.cauſa 6.
L.VIII.d.cap.9.caut.4.in prin.
L.IX.d.caut.4.queſt.2.

LIBRI TRICESIMISEXTI PANDECTARVM.

Tit. I. Ad Senatuſconſultum Trebellianum.

L.I.in princip.uſq; ad §.Hoc autem.lib.34.cap.4.in
principio.
§ Hoc autem.lib.34.cap.3.queſt.1.except.1.
ibi:In filij quoq;.d.queſt.1.except.2.item lib.32.cap.
3.except.3.repl.2.
§ Bonorum.d.queſt.1.except.5.repl.2.
§ De illo.d.except.5.repl.1.
§ Sed & quoties.lib.34.cap.3.membr.2.queſt.8.reg.
4.item cap.4.except.1.repl.1.item queſt.3.reg.1.
§ Si filio.d.cap.3.queſt.1.except.5.repl.3.item d.cap.
4.except.1.repl.5.
ibi:Idem etſi.d.cap.3.queſt.1.except.9.
§ Sed etſi tutor.d.queſt.1.except.5.repl.4.
§ Fuit queſitum.lib.34.cap.4.except.2.
§ Si autem.d.except.2.repl.2.
§ Si hæres.lib.34.cap.2.queſt.4.reg.2.except 5.
§ Si is qui.lib.34.cap.4.except.6.repl.1.dupl.2.item
queſt.4.reg.1.
ibi:Neminem enim.lib.32.cap.4.except.40.in prin.
ibi:Quamuis Falcidia.lib.34.cap.2.queſt.2.reg.4.in
principio.
§ Deniq; nec.lib.34.cap.4.except.6.repl.1.dupl.2.
ibi:Nec tamen.lib.34.cap.2.queſt.2.reg.4.in prin.
§.Inde Neratius.d.reg.4.except.3.
§ Si quadringenta.lib.34.cap.4.except.6.in prin.
§ fin.d.except.6.repl.1.
L.II.lib.34.cap.1.queſt.2.reg.4.except.2.
L.III.in prin.d.except.2.
ibi:Quod autem.lib.33.cap.7.reg.19.in fine.
§ Item Pomponius.lib.34.cap.1.queſt.3.except.4.
§ Reſque.lib.34.cap.2.queſt.5.reg.5.
§ Quidam.lib.34.cap.3.queſt.3.reg.3.except.1.
§ Si is qui.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1.exemplo
6.item lib.34.cap.2.queſt.2.reg.3.
L.IIII.in prin.lib.34.cap.3.membr.2.in prin.
ibi:Nec quartæ.lib.34.cap.1.except.41.in prin.
ibi:Nec intereſt.lib.34.cap.3.membr.2.except.33.itẽ
queſt.8.reg.3.except.1.
L.V.d.membr.2.except.1.
L.VI.in prin d.membr.2.except.12.
§ Memmiſſe.ibidem except.5.
ibi:Sed & in filio.ibidem except.4.
§ Si fiſco.ibidem except.2.
ibi:Item ſi municipes.ibidem except.3.
§ Titius.ibidem except.23.
§ fin.ibidem except.24 & 25.
L.VII.d.except.24.
ibi:Nam ſi ita.ibidem except.15.
ibi:Sed & ſalutis.cum lege ſequente.d.except.15.&
except.25.
L.IX.in prin.lib.34.cap.3.membr.2.except.12.item
queſt.4.
ibi:Planè ſi quis.d.membr.2.queſt.8.reg.2.except.3.
ibi:Quòd ſi ſuſpectam.d.queſt.8.reg.3.except.1.
§ fin.d.membr.2.except.15.
L.X.lib.34.cap.4.except.10.
L.XI.in prin.lib.34.cap.3.membr.2.except.24.
§ Idem Iulianus.d.membr.2.queſt.5.reg.1.& quæ-
ſtion.6.
§ Vtrum.d.membr.2.queſt.2.reg.1.item queſt.8.reg.
3.except.4.
ibi:Antiſtia.d.membr.2.except.26.
L.XII.d.membr.2.except.9 & d.except.26.
ibi:Neq; pupillum.d.membr.2.except.8.
L.XIII.in prin.d.membr.2.except.26.
ibi:Iam igitur.d.membr.2.except.12.
§ Si de teſtamento.ibidem except.29.
ibi:Quid ergo.ibidem except.30.
§ Tempeſtiuum.d.membr.2.queſt.3.reg.1.
§ fin.d.queſt.3.reg.2.
L.XIIII.in prin.d.reg.2.
§ Sed & qui.d.membr.2.except.14.
ibi:Planè ſi bona.ibidem except.32.
§ Si quis.d.membr.2.queſt.8 reg.1.
§ Qui compulſus.lib.34.cap.1.except.41.
§ Non omnis.d.membr.2.except.19.in prin.
§ Sed ſi quis.cum lege ſequente.d.except.19.repl.2.
L.XVI.in prin.d.repl.2.
§ Inde quæritur.d.membr.2.except.20.item queſt.3.
reg.17.item cap.4.except.8.
§ Si quis hæres.d.membr.2.except.22.item queſt.8.
reg 4.
§ Sed etſi quis.lib.34.cap.3.membr.1.exc.12.repl.2.
item membr.2.exc.19.repl.3.itẽ except.21.repl.2.
§ Sed etſi miles.d.except.12.repl.1.item except.19.
repl.4.
§ Cum quidam.lib.34.cap.1.membr.2.queſt.5.
§ Mætianus.d.membr.2.queſt.8.reg.4.
ibi:Conſequenter.lib.34.cap.2.queſt.2.reg.4.except.
2.repl.3.
§ Idem Mætianus.d.cap.2.except.41.repl.2.
§ Si ſeruo.lib.34.cap.3.membr.2.except.22.
§ Si pater.uſq; ad §.Idem quærit.d.membr.2.except.
16 & 17.item lib.32.cap.4.except.36.repl.2.
§ Idem quærit.d.except.17.
§ Hi qui ſolidum.d.membr.2.except.7.item lib.32.

cap.3.except.29.repl.2.
§ Si ego hæres.d.membr.2.queſt.2.reg.4.
§ Talis.d.membr.2.except.9.item except.18. dupl.2. tripl.2.
L.XVII.in prin.lib.32.cap.5.except.60.
§ Iulianus.d.except.60.repl.3.
§ Nec tantum.lib.32.cap.4.except.35.
§ Si quis cauerit.lib.32.cap.6.except.74.in prin.
§ Si quis rogatus.lib.34. cap.7. condit.4. reg.2.except.2.
ibi:Et in libertino.d.reg.2.except.5.
§ Ex facto.d.reg.2.except.4.
§ Si quis rogatus.lib.33.cap.1.queſt. 3.reg. 6.except. 3.repl.3.
§ Si quis autem.lib.34.cap.7.condit.4.reg.1.except. 1 & 2.
§ fin.d.cap.7.condit.20.
L.XVIII.in prin.lib.33.cap.3.reg.11.in prin.item except.1 & 3.
ibi:Planè fructus.lib.34.cap.2.queſtion.3. reg.1. except.2.
§ Quoties.d.reg.11.in prin.
§ fin.lib.34.cap.3.membr.3.reg.5.except.2.
L.XIX.in prin.lib.33.cap.8. reg.1. except. 10. item in Comment.liberationum cap.6.except.36.
§ Te rogo.lib.34.cap.3.membr.1.except.13.
§ fin.lib.33.cap.7.reg.22.
L.XX.lib.34.cap.7.condit.3.reg.1.except.4.
L.XXI.lib.34.cap.1.except.35.repl.1.dupl.3.
L.XXII.in princip. lib.33.cap.7.reg.25. except.27. replic.5.item lib.34.cap.5.queſt.3. except.14. replicat.3.
§ Non eſt dubitatum.lib.34.cap.3.membr.2. except. 18.repl.1.in prin.
§ Si hæres.lib.34.cap.1.queſtion.4.reg.2.item cap.2. queſt.5.reg.1.except.2.
§ Sed enim. lib.34.cap.3.membr.3.reg.23.
ibi:Præterea.lib.33.cap.3.reg.9.except.3.repl.5.
ibi:Sed & ipſe.lib.33.cap.7.reg.22.
ibi:Quod ſi ſine.lib.34.cap.3.membr.3.reg.15.
§ Cum proponeretur.d.membr.5.reg.16.except.2.
§ fin.lib.34.cap.1.queſt.2.reg.4.item cap.3.membr. 1.except.5.
L.XXIII.lib.33.cap.7.reg.25.except.11.
ibi.Sed ſi iubeantur.d.except.11.repl.1.
L.XXIIII.d.except.11.repl.2.
L.XXV.in prin.lib.34.cap.7.condit.18.
§ Si ſeruo.lib.32.cap.4.except.36.repl.2.
§ Si quis filium. lib. 32. cap. 12. cauſa 34. exemplo 2. except.4.item lib.34.cap.3.membr.3.reg. 16. except.1.
§ Sed etſi ſeruus.d.reg.16.except. 1. item. reg. 2. except.3.
ibi:Si uerò uiuente.d.reg.2.
L.XXVI.lib.34.cap.3.queſt.1.except.10.
L.XXVII.in prin.d.except.10.
§ Si ſeruum.lib.34.cap.3.membr.2.queſt.8.reg.2.except.6.item membr.3.reg.2. except.2. item lib.33. cap.3.reg.11.except.6.
§ Qui ſuſpectum.d.queſt.8.reg.2.
§ Si pater.d.membr.2.except.4.
§ A` patre.d.membr.1.except.22.repl.2. item except. 26.in fine.item queſt.7.reg.2.
§ Quod ſi duo.d.membr.2.queſt.5.reg.2.
§ Quoties.d.membr.2.except.31.
§ Qui ex Trebell.lib.34.cap.4.in prin.
ibi:Actiones autem.d.cap.4.queſt.2.reg.2.
ibi:Sed antequam.d.cap.4.except.15.
§ Trebellianum. lib.31. cap.5. except.60. repl.3.item lib.34. cap.2.queſt.2.except.41.in prin. item cap. 3.membr.2.except.21.
§ Si ex Trebelliano.lib.34. cap.3. queſt.1. except.15. repl.1.item cap.4.queſt.2.reg.11.in fine.
§ Qui rogatus.d.cap.3.membr.2.except.23.
§ Si patronus.ibidem except.6.
§ Si perceptis. ibidem except. 24. item d. membr. 2. queſt.8.reg.2.except.4.
§ Hæres ex.lib.33.cap.3.reg.11.except.11.item cap. 4. De eo quod ad rogat. peruenit legato, reg.7.except.3.
§ fin.lib.34.cap.2.queſt.5.reg.19.
L.XXVIII.in prin.lib.33.cap.3.reg.11.except.7.
ibi:Idem tamen.lib.34.cap.2. queſt.2. reg.4. except. 2.repl.3.item cap.3.membr.3.reg.22.
L.XXIX.lib.28.cap.21.except.33.repl.7.
ibi:Sed & teneri.d.except.33.repl.15.
L.XXX.in prin.lib.34. cap.3. membr.2.except.12 & 13.item queſt.8.reg.2.except.3.
§ Si quis bona.lib.33.cap.4.de ſuis rebus legatis, reg. 2.except.3. item lib. 34. cap.3.queſtion. 1.except. 12.repl.3.
§ Si filiofamiliâs.lib.34.cap.4.except.3.repl.1.
§ Multum.ibidem except.6.repl.2.
§ Et hæredem.lib.34.cap.1.except.3.
L.XXXI.in prin.lib.34.cap.3.membr.2.exc.26.
§ Si autem.d.membr.2.except.18.dupl.2.
§ Si ſub.ibidem except.15.
L.XXXII.lib.33.cap.4.De eo quod ad rogat.peruenit legato, reg.7. except.2. item cap.3. reg. 11. except.5.
L.XXXIII.d.reg.7. except.3. item lib.34. cap.2. queſt.5.reg.1.
L.XXXIIII.lib.32.cap.10.cauſa 42.
L.XXXV.lib.34.cap.4.except.2.repl.9.
L.XXXVI.lib.33.cap.9.caut.9.
L.XXXVII.in prin.lib.34.cap.4.in prin.
ibi:Sed etſi uolunt.d.cap.4.except.3.
ibi:Item ſi alius.ibidem except.1.repl.2.
§ Pupillus.d.except.1.repl.6.
ibi:Sed etſi pupillo.ibidem except.4.
L.XXXVIII.d.except. 4. item lib. eod. cap. 3. membr.4.reg.1.
L.XXXIX.lib.34.cap.4.except.3.repl.5.
L.XL.in prin.d.cap.4.queſt.2.reg.7.
ibi:Imò etiam.d.queſt.2.reg.8.
ibi:Perſona.d. cap.4. except.1.item lib. eod. cap. 3. queſt.1. except.5. repl.3. item lib.33. cap.2. reg. 3 & 9

§ fin.

§ *fin.d.cap.4.except.3.repl.1.*
L.X L I.*d.repl.1.*
L.X L I I.*in prin.d.repl.1.*
§ *Reſtituta.lib.34.cap.3.membr.3.reg.11.*
L.X L I I I.*d.cap.3.membr.2.queſt.1.except.35.item queſt.8.reg.4.except.2.*
L.X L I I I I.*in prin.d.queſt.8.reg.3.except.3.*
ibi:Quod ſi fortè.d.reg.3.except.4.
ibi:Et in huiuſmodi.lib.33.cap.3.reg.11.except.8.item lib.34.cap.4.queſt.4.reg.2.
ibi:Nam & quodammodo. lib.34. cap.3. membr. 4. reg.4.
§ *Sed cum hæreditarios.lib.33.cap.3. reg. 12. in prin. item lib.34.cap 4. queſt.4. reg.2. except.1. item queſt. 2.reg.4.*
L.X L V.*lib.34.cap.3.membr.2.queſt. 8. reg. 3. except.8.diſtinct.3.item cap.4.except.7.repl.2.*
L.X L V I.*lib.32.cap.9.cauſa 10.except.1.*
L.X L V I I.*lib.34.cap.3.queſt.3.reg.12.*
L.X L V I I I.*d.queſt.3.reg.19.*
L.X L I X.*lib.33.cap.9.except.13.*
L.L.*lib.33.cap.8.reg.3.except.8.*
L.L I.*in prin.lib.34.cap.3.queſt.3.reg. 17. except.1. repl.2.*
ibi:Sed cum uxori.lib.34.cap.2.queſt.5.reg. 4.except.4.
L.L I I.*in prin.lib.34.cap.3.queſt.3.reg.8.*
§ *Seruus.d.cap.3.membr.2.except.18.dupl.1.*
L.L I I I.*d.dupl.1.*
L.L I I I I.*lib.33.cap.4.De eo quod rogato mortuo ſuper eſt legato,reg.1.except.1 & 2.*
L.L V.*in prin.lib.34.cap.3.queſt.3.reg.11.*
§ *Imperator.d.cap.3.membr.2.except.18.dupl.2.*
§ *Qui fideicommiſſariam.lib.34.cap.1.queſt. 2. reg. 4.except.2.repl.1.*
ibi:Secundum quæ. lib.34. cap.3. membr. 2.queſt.2. reg.4.
ibi:Quid ergo.d.repl.1.
§ *Sed nec illud.d.membr.2.queſt.8.reg.2.item lib.34. cap.1.queſt.1.except.41.in prin.*
ibi:Cum & Falcidiam.d.except.41.repl.3.
§ *Cui Titiana.lib.34.cap.4.except.1.repl.4.*
§ *Actiones.d.cap.4.except.11.*
ibi:Planè ſi fideicommiß.d.except.11.repl.2.
L.L V I.*lib.21.cap.4.cauſa 1.except.1.repl.11.*
L.L V I I.*in prin.lib.33.cap.4. De eo quod ad rogat. peruenit legato,reg.7.*
§ *Cum ita.lib.34.cap.5.queſt.3.except.11.repl.3.*
§ *Peto de te.lib.33.cap.1.quæſtion.3. reg.6.except.3. repl.5.*
L.L V I I I.*in prin.lib.33.cap.3. reg.11.except.9.item lib.34.cap.4.queſt.2.reg.12.*
ibi:Quoniam actio.lib.34.cap.3.queſt.3.reg.6.
§ *Cum hæreditas.d.queſt.3.reg.14.*
§ *Qui poſt.lib.33. cap.3. reg.11. except.8 & 10. item lib.34.cap.4. queſt.4.reg.2.*
ibi:Quod ſi fœnus.lib.34.cap.3.queſt.3.reg.3.
§ *Numis.lib.34.cap.2.queſt.5.reg.15.except.2.*
§ *Hæreditatem.lib.33.cap.3.reg.9.except.3.repl.5.*
§ *Ante diem.lib.34.cap.2.queſt.5.reg.1.except.2.*
§ *Cum autem.d.except.2.repl.3.*
ibi: Deniq; nec.d.queſt.5.reg.2.
§ *Quod ex hæreditate.lib.35.cap.3.reg.11.except.4.*
§ *fin.lib.33.cap.4.De eo quod ſupereſt legato, reg.1. except.4.*
L.L I X.*in prin.lib.34.cap.3.queſt.3.reg.7.*
ibi:Neq; pignoraticia.lib.34.cap.4.queſt 2.reg.11.
ibi:In re autem.d.cap.3.membr.2.except.24.
§ *Ea quæ dotem.d.cap.3.queſt.1.reg.9.*
L.L X.*d.cap.3.queſt.1.except.8.*
L.L X I.*d.cap.3.membr.2.except.19.repl.5.*
L.L X I I.*in prin.d.cap.3.queſt.3.reg.9.*
§ *Alumno.lib.33.cap.8.reg.3.except.4.*
L.L X I I I.*in princip.libro 34.capite 3.quæſtion.4. regula 2.*
§ *1.lib.34.cap.4.except.9.*
§ *Si hæres.d.cap 4.except.11.repl.1.*
§ *Si quis.ibidem except.7.*
ibi:Sed cum percepta.d.except.7.repl.1.
§ *Si hæres.lib.34.cap.3.queſt.3.reg.2.*
ibi:Requirendum.lib.33.cap.3.reg.11.except.3.
§ *Reſcripto.d.reg.11.except.1.repl. 10 & 11.item lib. 34 cap.5.queſt.3.except.13.*
§ *Si ſub conditione,uſq; ad §.Si eum ſuſpectam.lib.34. cap.3.membr.2.except.15.*
§ *Si cum ſuſpectam.lib.34.cap.1. queſt.2. reg 4.except.2.*
§ *Si Titius.d reg.4.exceptione 4. item lib.33. cap.7. reg.19.*
§ *Iulianus ait.lib.34.cap.3.membr.2.except.10.*
§ *Si quis bonorum.d.cap.3.queſt.1.except.14.*
§ *Admonendi . d. cap. 3. membr. 2. except . 18. duplicat.5.*
L.L X I I I I.*in prin.lib.34.cap.4. queſt.2.reg.8. itẽ cap.3.queſt.1.reg.12.*
§ *Si neceſſarij.d.cap.3.membr.2.except.15.*
§ *Si quis rogatus.lib.34.cap.4.except.1.repl.8.*
ibi:Nam etſi ipſe.lib.34.cap.4.except.6.
ibi:Vel cum ei.d.cap 4.except.3.repl.2.
§ *Si patronus.lib.34. cap.1. except.41.replic.4.item cap.3.queſt.1.except.8.*
L.L X V.*in prin.lib.34.cap.4.except.3.repl.3.*
ibi:Neq; intereſt.d.except.3.repl.4.
ibi:Itaq; ſi qui.lib.34.cap.3. membr.2.queſt.3. reg.3.
§ *Si teſtator.d.membr.2.except.27.*
ibi:Etiam ſi nupſiſſet.lib.34.cap.7.condit.2.in prin.
§ *Idem in cæteris.d.membr.2.except.28.*
§ *Cum Prætor.lib.32.cap.7.repl.8.*
§ *Si pupillo. d. membr. 2. queſt.2. reg.2.item lib.34. cap.4.except.4 & 5.*
§ *fin.d.cap.4.except.3.*
L.L X V I.*in prin.lib.34.cap.1.except.41.repl.2.*
§ *Si damnum.lib.34.cap.4.queſt.2.reg.5.*
§ *Si legatus.ibidem queſt.5.*
§ *fin.d.queſt.5.*
L.L X V I I.*in prin.lib.34.cap.3. membr.2. queſt.8. reg.3.except.3.*
§ *fin.ibidem reg.4.except.2.*

L.L X V I I I.

L.LXVIII.in prin.d.cap.1.quæſt.1.except.4.item lib.32.cap.11.cauſa 68.except.4.

§.fin.lib.34.cap.1.except.33.repl.1.

L.LXIX lib.32.cap.2.reg.4.

ibi:Quinimò lib.33.cap.9.caut.9.

L.LXX.in prin.lib.34.cap.4.except.12. itẽ quæſt. 7.in fine.

§ Si hæres.d.cap.4 quæſt.2.reg.11 item lib.eod.cap. 3.quæſt 3.reg.16.item quæſt.5.reg.3.

§ fin.lib.36.cap 15.except.10.repl.1.

L.LXXI.lib.34.cap.2.except.41.repl. 3. item cap. 3.membr. 2.quæſt.7.reg.3.item quæſt.8.reg.2.except.3.

L.LXXII.lib.34.cap.2.quæſt.5.reg.15.except.3.

L.LXXIII.in prin.lib.34.cap.4.quæſt.2.reg.4.

§ fin.lib.34.cap.3.quæſt.4.reg.5.

L.LXXIIII. in prin.lib.32.cap.6.exc.74.diſtin.1.

§ Fauius.lib.33.cap.8.reg.12.except.2.

L.LXXV.in prin.lib.32.cap.6.except.71.diſtinct. 3.item lib.33. cap.2. reg.1.except.1. repl.9.dupl.1.

§ Mulier.lib.33.cap.8.reg.1.except.10.

L.LXXVI.lib.28.cap 13.except.132.

L.LXXVII.in prin.lib.34.cap.7. condit.4. reg. 1.except.4.

§ Titius.ibidem reg.2.except 3.

L.LXXVIII.in prin. lib 32.cap. 6. except.74.in princip.

§ Meuis.lib.33.cap.1.quæſt.3 reg 11.

§ Tres hæredes.d.quæſt.1.reg 1.except.2.

§ Idem quæſijt.lib.33 cap.4. De eo quod ad rogatum peruenit legato,reg.9.

§ Pater.lib.33.cap.7.reg.23.except.11.

§ Mæuia.d.except.11.

§ Titia.lib.34.cap.3.quæſt.3.reg.16.except.4.

§ Caio. lib.33.cap.8.reg.9.

§ Filiam.lib.32.cap.6.except.74.diſtinct.4.

§ Idem quæſijt.lib.33.cap.4.De eo quod ad rogatum peruenit legato,reg.4.

§ Quæ habebat.ibidem reg.10.

§ Heredem.lib.33.cap.3.reg.12.except.2.

§ Pluribus.lib.33. cap.4.De eo quod ad rogat.peruenit legato,reg.5.

§ Maritus.lib.34.cap.3.quæſt.3.reg.3.except.5.

§ Rogatus. lib. 34.cap. 4.quæſt.2. reg.3.item lib.33. cap 9.caut.9.

§ fin.lib.32.cap.12.cauſa 58. except.4.

L.LXXIX.lib.30.cap.3.reg.2.except.4.repl.7.

L.LXXX.lib.31.cap 7.reg.21.except.1.

L.LXXXI lib.33.cap.1 quæſt.1.reg.17.

Tit.II.Quando dies legatorum uel fideicommiſſorum cedit.

L.I.lib.33.cap.8.reg.1.except.17.

L.II.d.reg.1.except.12.

L.III.d.except.12.

L.IIII.lib. 32.cap.9.cauſa 10.in prin.

ibi:Si uerò cum ipſe.d.cauſa 10.except.2.

L.V. in princip.d.cauſa 10.in prin.item lib.33.cap.1. quæſt.3 reg 1.in prin.

ibi:Itaq; ſi purum.lib.33.cap.8.in prin.

ibi:Si uerò poſt.d.cap.8.reg.1.except.1.repl.1.

ibi:Niſi forte.d.reg.1.except.12.

§ Sed ſi ſub condit.d.reg.1.except.2.in prin.

ibi:Sed ſi ea condit.d.except.2.repl.1.

ibi:Item ſi qua condit.d.except.2.repl.2.

ibi: Iiſdem autem. lib. 33. cap.1.quæſt.3.reg.1.in fine. item lib.34.cap.6.except.36.

§ Si cum dies.d.quæſt.3.reg.2.

L.VI.in prin.lib.33.cap.8.reg.1.except.7.

ibi:At ſi extrinſecus.ibidem except.11.

§ fin.ibidem except.19.

L.VII.in prin.lib.32.cap.9.cauſa 12.item lib.33.cap. 8.in prin.& reg.1.except.16.

ibi:Sed etſi nondum.d.reg.1.except.18.

ibi.Inde dicimus.ibidem except.17.

§ Tractari.ibidem except.2.repl.3 & 6.

§ fin.ibidem except.13 & 14.item lib.32.cap.9.cauſa 11. diſtinct.2.

L.VIII.d.except.13 & 14.

ibi:Alioquin inutile.ibidem.item lib.32.cap.3.except. 23.Tertia except.repl.1.dupl.4.

L.IX.lib.32.cap.9.cauſa 10.except. 7. item cauſa 12. diſtinct.2.item lib.33.cap.8.reg.1.except.12.

L.X. Cum lege ſequente.lib.32. cap.1.quæſt.3.reg.3. item lib.33.cap.8.reg.1.

L.XII.in prin.d.reg.2.

ibi:Inde Iulianus.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.2.except.1. repl.3.

§ Item Celſus.lib.33.cap.8.reg.2.except.12.repl.2.

ibi:Sed etſi quotannis.d.cap.8.reg.2.except.2.

ibi:Niſi forte eiuidẽs.lib.32.cap.1.quæſt.3.reg.3.exc.1.

§ Si in habitationem lib.33.cap.8.reg.2.except.2.

§ Nouiſſimè.d.reg.2.except.1.itẽ lib.34.cap.8.quæſt. 3.reg.1.

§ Si cui.lib.34.cap.11.quæſt.2.reg.1.

§ fin d.cap.11.quæſt.6.reg.2.

L.XIII.lib.33.cap.8.reg 1.except.2.repl.3.

ibi:Nam tale. ibidem. item lib. 32.cap. 9. cauſa 10. in principio.

L.XIIII.in prin. lib.33. cap.8. reg.2. except.12.item lib.34.cap.11.quæſt.2.reg.2.

ibi:Quamuis enim.d.cap.11.quæſt.4.reg.1.

ibi:Scie decem.d.cap 11.quæſt.2.reg.2. except.2.item lib.33.cap.8.reg.2.except.2.repl.7.

§ Si ita quis.in Comment.liberat.cap 4.except.7.

§ Si dies.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg. 2.in prin. item except.3.

L.XV.lib.34.cap.5.quæſt.3.except.14.repl.3.

L.XVI.in prin.lib.33.cap.8.reg.1. except.11.in fine.

§ Cum ſeruo.ibidem excep.13.item lib.eod.cap.4.De ſeruis legatis,reg.3.in fine.

L.XVII.d.except.15.item lib.32.cap.7. replic.1.diſtinct.2.

ibi:Et ideo.lib.33.cap.1.quæſt.3.reg.2.except.2.

ibi:Ac ſi filio.lib.32.cap.4.except.36.repl.1.

L.XVIII.lib.34.cap.7.condit 3.reg.1.except.4.

L.XIX.in prin.lib.33.cap.5.reg.50. except. 2. item lib.32.cap.1 quæſt.5.reg.1.except.4 & 3.

ibi:Quod ſi ita.lib.32.cap.9.cauſa 10.in prin.

§ Cum

§ Cum ab eo.lib.33.cap.8.reg.1.except.16.
§ fin.ibidem except.11.
L.XX.lib.32.cap.1.quæſt.5.reg.3.except.1.item cap. 9.cauſa 10.except.2.
L.XXI.in prin.lib.33.cap.8.reg.1.except.1.
§ Si ſub condit.d.reg.1.except.2.repl.3.
ibi:Neq; enim.d.reg.1.except.16.
ibi:Si erit hæres.lib.34.cap.7.condit.6.reg.1.
L.XXII.in prin.lib.32.cap.9.cauſa 10.in prin.
§ Quædam.lib.33. cap.8. reg.1. exc.2.repl.4.item lib. 34.cap.6.except.13.item cap.7.condit.6.reg.1.
§ Si tantum duos.d.condit.6.reg.1.except.2.
L.XXIII.lib.31.cap.3.except.19.repl. 8 & 9.item cap.1.quæſt.3.reg.3.except.3.
L.XXIIII.lib.33.cap.5.reg.30.
L.XXV.in prin. lib.32.cap.1.quæſt.3.reg.1.except. 2 & 4.item lib.34.cap.11.quæſt.2.reg.1.except.2. item quæſt.4. reg.2.
§ Hæres.lib.32.cap.3. except.45. in prin.item lib.34. cap.12.quæſt.1 except.1.repl.2.
ibi:Contrarium non eſt.ibidem.item lib.33.cap.8.reg. 1.except.11.
L.XXVI.in princip.d.except.12.item lib.34.cap.8. quæſt.4.except.3.
§ Cum ab hæred.lib.32.cap.9.cauſa 10.except.1.
§ Cum autem fideicommiſſum.lib.33.cap.2.reg.1.except.4.
ibi:Sed fideiuſſores.lib.12.cap.9.caut.2.except.5.
§ Pater.lib.32.cap.1.quæſt. 5.reg.3.except.1.
ibi:Sed non initio.ibidem.item lib.33.cap.8.reg.2.except.3.
L.XXVII.d.cap.8.reg.1.except.4.repl.2.
L.XXVIII. lib.33. cap.4. de fundo legato. reg. 5. except.6.
L.XXIX.lib.33.cap.8.reg.6.
L.XXX.lib.34.cap.5.quæſt.3.except.16.
L.XXXI.lib.34.cap.7.condit.7.reg.1.except.2.

Tit. III. Vt legatorum ſeu fideicom. ſeruand. cauſa caueatur.

L.I.in prin.lib.33 cap.12.quæſt.4.reg.1.
§ 2.d.cap.12.except.7.
§ Non ſolùm.d.cap.12.quæſt.2.reg.2.
§ Sed & procurat.d.quæſt.2.reg.6.
ibi:Planè ſi ei.d.quæſt.2.reg.4.
§ Non ſolùm.d.cap.12.quæſt.3.reg.2.
§ Si cui.d.cap.12.except.17.item lib.32. cap. 12. cauſa 58.except.7.
ibi:Certè ſiue ex aſſe.d.quæſt.3.reg.4.
§ Belliſſimè.lib.33.cap.12.in fine,quæſt.Quid et quantum,reg.2.
§ Si quis ſub. ibidem.quæſt. 1. de cauſa actionis,except.4.
§ Procuratori.lib.33.cap.12.quæſt.4.reg.3.
§ Item quæritur.d.cap.12.in fine.quæſt.Quid et quantum,reg.2.
§ Si decem.lib.32.cap.12.cauſa 34.exemplo 2. except. 3.item lib.33 .cap.3.reg.17.except.3.
ibi:Sed etſi omiſerit.lib.13.cap.12.quæſt.9.reg.2.
§ Si ad fiſcum.d.cap.12.quæſt.3.reg.7.
§ Qui minorem.d.cap.12.in fine.quæſt. quid & quantum,reg.3.
§ Si ei qui.d.cap.12.quæſt.2.reg.4.
L.II.d.cap.12.quæſt.1.except.13.item d.cap. 12. in fine,quæſt.1.de cauſa actionis.excep.5.item lib.eod. cap.1.quæſt.3.reg.2.except.1.repl.4.
L.III.lib.33.cap.12.quæſt.2.reg.1.except.1.
L.IIII.d.cap.12.quæſt.3.reg.3.
L.V.in prin.d.cap.12.in fine.quæſt.1.except.2.
§ imperator.d.cap.12.except.14.repl.1.
ibi:Si caueret.lib.33.cap.13.cauſa 1.except.3.
§ Si dies.lib.33.cap.12.except.21.
§ Cum quærebatur.d.cap.12.quæſt.7.
ibi:Quibus literis.lib.33.cap.13.cauſa 1.except.6.
L.VI.in prin.lib.33.cap.12.quæſt.8.
§ Admonendi.d.cap.12.quæſt.3.reg.6.
L.VII.d.cap.12.quæſt.1.except.6.
L.VIII.cum lege ſequente. d. cap.12. in fine. quæſt. Quando detur?
L.X.d.cap.12.in fine.quæſt.1.except.1.
L.XI.lib.33.cap.13.cauſa 1.except.4.
L.XII.lib.34.cap.6.except.6.
L.XIII.lib.33.cap.12.quæſt.1.except.16.
L.XIIII.in prin.ibidem except.1 & 2.
§ Diuus.ibidem except.13.
L.XV.in prin.ibidem except.1.
§ Si & ab.ibidem,except. 20.item d.cap. 12. in fine. quæſt.1.except.3.
§ fin.d.cap.12.quæſt.1.except.4.
L.XVI.d.cap.12.quæſt. 2.reg.3.
L.XVII.d.cap.12.in fine.quæſt.4.reg.3.
L.XVIII.in prin.d.cap.12.except.19.repl.1.
§ Idem quæſijt. De hoc in actione depoſiti dicetur.
§ fin.d.cap.12.in fine,quæſt.2.

Tit.IIII. Vt in poſſeſſ. legatorum uel fideicom. ſeruand. cauſa eſſe liceat.

L.I.in prin.lib.33.cap.12.quæſt.10.in prin.
§ Non exigit.lib.33.cap.13.cauſa 1.except.1.
ibi:Non tamen.ibidem except.2.
§ Si debitori.lib.33.cap.12.except.9.
§ Ei cui.ibidem except.13.
§ fin.d.except.13.
L.II.d.except.13.
L.III.in prin.d.except.13.
§ Nec non illa.lib.33.cap.12.except.12.
§ Si procurator.ibidem except.22.
§ Si ſemel.ibidem except.15.
L.IIII.d.except.15.
L.V.in prin.lib.33.cap.13.quæſt.4.reg.2.
§ Si alius.d.cap.13.cauſa 1.except.4.repl.2.
§ Si plures.d.cap.13.quæſt.2.
§ Qui prior.d.cap.13.cauſa 1.except.5.
§ Poſtquam.d.cap.13.quæſt.4.reg.4.
§ Qui in poſſ.ibidem quæſt. 3.reg.3.
§ Bonorum.d.reg.3.except.2.
ibi:Sed & in partu.d.reg.3.except.3.
ibi:Sed etſi rem.d.reg.3.except.4.

§ Si depoſita.d.reg.3.in prin.
§ Si ex duobus.ibidem reg.5.
ibi:Mißi itaq;.d.reg.5.
§ Si ab impuberis. libro 33. cap. 13.quæſtion.3. reg.3. except.5.
ibi:Vino autem.lib.33.cap.12 quæſt.6.
§ Si hæres. d.cap. 12. quæſt.2. except. 5. item cap.13. quæſt.3.reg.3.except.1.repl.4.
§ Dolum.d.except.1.
§ Imperator.d.cap.13 cauſa 2.in prin.
§ Satisfactionis.ibidem.
ibi:Proinde. d.cauſa 2.except.1.
§ Sex autem.d.cauſa 2.in prin.
§ Ceſſatum.d.cauſa 2.except.2 & 3.
§ Quæri.lib.33.cap.13.quæſt.4.reg.12.
§ Qui legatorum.d.quæſt.4.reg 6.
ibi:In cæteris quoq;.d.quæſt.4.reg.5.
§ Quod ſi ex.d.quæſt.4.reg 1.in fine.
§ Satisfieri.lib.33 cap.13.cauſa 1.in prin.
§ Conſtitutio. d. cauſa 2. except. 4. item lib.eod.cap. 12.quæſt.1.except.5.
§ In poſſeßionem.lib.33.cap.13.cauſa 1.exc.4.repl.1.
§ Miſſus.d.cap.15.quæſt.4.reg.1.
ibi:Mißio autem.lib.33 cap.12.except.11.
§ Si Titio.d.cap.12.quæſt.3.reg.1.
ibi:Magis Sempronio. d. reg. 1. item lib. eod. cap.9. caut.13.
L.VI.in prin.lib.24.cap.6.quæſt.1.except.8.
§ Qui fideicommißi.lib.33.cap.13.cauſa 1.except.4.
L.VII.d.cauſa 1 except.5.
L.VIII.d.cap.13.quæſt.3.except.1.repl.4.dupl.3.
L.IX.in prin.d.cap.13.cauſa 2.except.6.
§ fin.lib.33.cap.12.quæſt.2.reg.1.except.1.
L.X.lib.33.cap 33.quæſt.3 reg.4.except.2.
L.XI.in prin.d.cap.13.cauſa 1.except.5.
§ fin.ibidem.
L.XII.d.cap.13.quæſt.2.reg.2.
L.XIII.lib.33.cap.12.except.10.
L.XIIII.lib.33.cap.13.quæſt.4.reg.8.
L.XV.d.cap.13.quæſt.3.reg.3.except.1.repl.3.

LIBRI TRICESIMISEPTIMI PANDECTARVM.

Tit. I. De bonorum poſſeſſionibus.

L.I.lib 29.cap.14.reg.1.
L.II.d.reg.1.item lib.28.cap.1.quæſt.3.reg.2.
L.III.in prin.d.reg.1.
§ Hæreditatis.lib.18.cap.1.quæſt.2.item cap.2. quæſtion.2.
§ Bonorum.d.quæſt.1.
§ Intuito.lib.30.cap.2.reg.1.except.16.
§ A municipibus.d.reg.1.except.3.repl. 4. item except.13.
ibi:Sed etſi nemo.lib.29.cap.13.except.12.repl.20.
§ Dari autem.lib.28.cap.7.repl.2. in prin. & replicat.3.
ibi:Sed & eius.lib.28.cap.6 except.19.replic.2.item lib.29.cap.1.quæſt.1.except.1.repl.2.
§ Adquirere.lib.28. cap.22.reg.1.except.1.replic.8. dupl.1.item lib.30.cap.2.reg.1.except.5.repl.1.
ibi:Quod ſi me.d.except.5.repl.2.
§ Si cauſa.d.cap.22.reg.1.except.21.diſtinct.1.
§ fin.lib.18.cap.14.reg.1.in prin.
L.IIII.ibidem.
ibi:Aut tempore.lib.29 cap.13.except.12.in prin.
L.V.d.reg.1.in prin.
L.VI.in prin.d reg.1.except.4.
§ Bonorum.lib.18.cap.2.quæſt.4.
ibi:Nec non ab inteſt.lib.29.cap.2.except.2.in principio.
§ Legum.lib.28 cap.1.quæſt.3.
§ fin.lib.28 cap.10.except.69.
L.VII. in prin.lib.30.cap.2.reg.1.except.5.replic.1. dupl.1.
ibi:Ergo & fœmina.d.repl.1.dupl.6.
§ Impubes.d.except.1.repl.5.item except.8.
§ Dies lib.29.cap.13.except.12.repl.7.duplic.2.item repl.13.
L.VIII.d.cap.13.except.14.repl.1.
ibi:Quia tutori.lib.30.cap.2.reg.1. except. 5. replicatione 5.
L.IX.d.cap.13.except 12.repl.7.
L.X.d.repl.7.dupl.1.item repl.11.
L.XI.lib.30.cap.2.reg.1.except.5.repl.5.dupl.2.
L.XII.in prin.
§ Vbicunq;.lib.28.cap.2.quæſt.6.
L.XIII.lib.29.cap.7.except.10.
L.XIIII.lib.29.cap.13.except. 12.repl.14. item lib. 30.cap.3.reg.2. except.15.
L.XV.lib.30.cap.2. reg.1. except. 3.replic.6, duplicatione 2.
L.XVI.d except.5.repl.3.

Tit. II. Si tabulæ teſtamenti extabunt.

L. Vnica.lib.28.cap.10 except.72. replicat. 2. duplicatione 1.
ibi:Quamuis ſi poſt.d.dupl.1.tripl.1.
ibi:Nam etſi mortis.lib.18.cap.19.except.25.

Tit. III. De bonorum poſſeſsione furioſo,infanti,muto, &c.

L.I.lib.29.cap.13.except.12.repl.12.
L.II.lib.30.cap.2.reg.1.except.10.

Tit. IIII. De bonorum poſſeſſ. contra tabulas.

L.I.in prin.lib.12.cap.8.quæſt.1.except.9.
§ Vocantur.d.cap.8.quæſt.2.reg.1.
§ Hæc autem.d.quæſt.2.except.10.
ibi:Sed etſi ab.d.quæſt.1.except.11.
§ Si ex tribus.lib.29.cap.14.reg.4.except.7.item lib. 30.cap.2.reg.4.except.1.
§ Et ſui iuris.lib.18.cap.15.except.176.repl.1.item li. 31.cap.8.quæſt.1 except.5.
§ Qui habebat.lib.29.cap.4.reg 1.except.2.replic.1. item except.3.
§ Quidam.lib.29.cap.2.except.10.repl.4.
§ fin.lib.29.cap.1.except.4.repl.2.item cap.7.excep. 6.repl.4.

L.II.d.repl.2.
L.III.in prin.lib.29.cap.4.in prin.
§ Si duos.d.cap.4.except.2.repl.1.dupl.1.
ibi:Sed ſi ſit.ibidem.item d.cap.4.except.7.item lib. eod.cap.2.except.2.in fine.
§ Si filium.d.cap.2.except.10.repl.6.item d.cap.4. except.2.repl.2.
ibi:Planè ſi fuerit.d.cap.4.except.7.
§ Si quis poſt.d.except.7.item except.8.repl.2.
§ Si emancipatus lib.31.cap.8.queſt.1.except.22.
§ Si emancipatus.d.queſt.1.except.6.in prin.
§ Si quis filio.d.except.6.repl.4.
§ Si pater.d.queſt.1.excep.2.item lib.29.cap.1.queſt. 1.except.2.repl.3.
§ Liberi.lib.31.cap.8.queſt.1.except.12.
§ Si quis ex.d.queſt.1.except.13.in prin.
ibi:Planè ſi alius.d.except.13.repl.1.in prin.
§ Sed ſi ſub.d.repl.1.dupl.5.item repl.2.
§ Si ſub ea.d.dupl.5.tripl.2.
§ Sed etſi nepos.ibidem.
§ fin.d.repl.1.dupl.3.tripl.2.item except.18.
ibi:Idemq; eſt.d.queſt.1.except.19.
L.IIII.in prin.lib.31.cap.8.queſt.1.exc.23.repl.1. item lib.33.cap.15.queſt.1.except.7.repl.2.
§ Si quis filium.d.cap.8.queſt.1.except.15.
§ Ad teſtamentum.ibidem except.4.
§ fin.cum lege ſequente.ibidem exc.13.repl.1.dupl.1. item lib.28.cap.22.reg.1.except.1.repl.3.
L.VI.in prin.lib.29.cap.2.except.16.
§ Quod ſi filium.lib.29.cap.4.except.7.item lib.31. cap.8.queſt.1.except.8.
ibi:Nepote quoq;.d.queſt.1.except.3.
§ Filio.d.queſt.1.except.8.repl.1.
§ Si filius.lib.28.cap.15.except.176.repl.9.item lib. 29.cap.4.exc.8.in prin.item lib.31.cap.8.queſt. 1.except.7.
§ Planè ſi is.lib.29.cap.2.except.3.repl.1.item d.except.7.repl.1.
ibi:Adoptio enim.ibidem.item d.queſt.1.except.6. repl.3.
ibi:Sed emancipatus.d.repl.1.dupl.1.
L.VII.lib.31.cap.8.queſt.1.except.6.repl.4.
L.VIII.in prin.d.queſt.1.except.14.in prin.
§ Aliqua.d.except.14.repl.6.
§ Non quæuis.d.except.14.repl.2.item lib.28.cap.16. except.177.
§ Si ab uno.d.except.14.repl.3.
§ Si exhæredatus.lib.31.cap.8.queſt.1.exc.13.repl. 1.dupl.4.
§ A primo.cum ſequentibus.d.queſt.1.except.14. repl.7.
§ Si quis ſua.d.except.14.repl.8.
§ Si quis emancipatum.d.except.14.repl.9.
ibi:Poſtliminio autem.d.except.14.repl.10.
§ Si filium.d.except.14.repl.11.
§ In adoptionem.lib.31.cap.8.queſtion.1.except.6. repl.1.
§ Vt autem.d.repl.1.dupl.3.
§ Datur autem.d.repl.1.dupl.2.
§ Non eſt nouum.d.cap.8.queſt.3.reg.1.except.2. item reg.2.
L.IX.d.cap.8.queſt.1.except.6.repl.2.
L.X.in prin.d.except.6.repl.1.in prin.
§ Sed etſi filius.d.repl.1.dupl.5.
ibi:Sed ſufficit.d.repl.1.dupl.7.
§ Si in adoptionem.d.repl.1.dupl.6.item except.13. repl.1.dupl.3.
ibi:Aliâs autem.d.queſt.1.except.19.
§ Liberi qui.lib.31.cap.8.queſtion.3.reg.2.except.2. repl.1.
§ Exhæredati.d.cap.8.queſt.1.except.14.repl.1.
§ Hi qui.d.queſt.1.except.13.repl.1.dupl.2.
L.XI.in prin.d.queſt.1.except.6.repl.1.dupl.8.
ibi:Idem puto.d.repl.1.dupl.7.
§ Exemplo.d.cap.8.queſt.3.reg.2.
L.XII.in prin.lib.28.cap.24.reg.4.
§ Si prius.lib.31.cap.8.queſt.1.except.14.repl.5.
§ Si remoto.ibidem.
ibi:Si uerò ille.d.queſt.1.except.23.
L.XIII.in prin.d.cap.8.queſt.3.reg.1.in prin.
§ Qui duos.d.cap.8.queſtion.1.except.6.replic.1. dupl.4.
§ Si pater.d.cap.8.queſt.3.reg.2.
§ Si pater.lib.29.cap.2.except.10.repl.6.item cap. 4.except.13.repl.1.
L.XIIII.in prin.lib.31.cap.8.queſt.1.excep.13.repl. 1.dupl.3.item except.18.
ibi:Nec enim.d.queſt.1.except.19.
ibi:Sed illud.d.cap.8.queſt.3.reg.2.except.1.
ibi:Et quod extraneis.d.cap.8.queſt.4.reg.1.except.2.
§ Filius.d.cap.8.queſt.1.except.7.repl.1.
§ fin.d.queſt.1.except.2.item except.7.repl.2.
L.XV.lib.29.cap.13.except.17.
L.XVI.lib.31.cap.8.queſt.1.except.20.
L.XVII.d.queſt.1.except.2.
L.XVIII.in prin.lib.31.cap.8.queſt.1.except.14. repl.4.
ibi:Licet ſub condit.d.queſt.1.except.13.repl.1.dupl. 5.item repl.2.
§ Ei qui.d.cap.8.queſt.4.reg.2.item lib.32.cap.9. cauſa 17.
L.XIX.lib.31.cap.8.queſt.1.except.23.item lib.33. cap.15.queſt.1.except.7.repl.1.
L.XX.in prin.d.cap.8.queſt.1.except.14.replic.1. item lib.29.cap.7.except.3.in princip.& diſtinct.2.
ibi:Quod ſi hi repud.d.queſt.1.except.23.repl.1.
§ Sed cum exhæredatio.d.except.14.repl.12.
ibi:Sed quemadmodum.d.cap.8.queſt.5.reg.1.
§ Videamus.lib.30.cap.4.queſt.2.exc.3.item queſt. 4.except.2.
ibi:Et hoc ſit conſequens.d.cap.4.queſt.2.except.1.
§ Legata tamen.lib.33.cap.15.queſt.1.except.9.item cap.17.reg.20.
§ fin.d.queſt.1.except.4.item except.7.repl.1.
L.XXI.lib.31.cap.8.queſt.1.except.2.item except. 6.repl.4.

ibi: Sed ſi emancipatus. d. quæſt. 1. except. 11.

Tit. V. De legatis præſtandis contra tab. bonor. poſſeſſ. petita.

L. I. in prin. lib. 33. cap. 15. in prin.
§ Generaliter. d. cap. 15. quæſt. 2. De liberis, except. 2.
ibi: Sed nec perſonas. ibidem except. 2.
ibi: Sed ita demum. ibidem except. 3.
§ Liberos autem. ibidem except. 4.
ibi: Vel etiam adopt. ibidem except. 5.
ibi: Poſthumis. cum lege ſequente. ibidem exceptione 6.
L. III. in prin. lib. 31. cap. 8. quæſt. 4. reg. 1. except. 5. item lib. 33 cap. 15. quæſt. 4. reg. 2.
§ 1. d. cap 15. quæſt. 2. de fratre & ſorore.
§ Hoc autem ſolum. d. cap. 15. quæſt. 1. except. 2.
ibi: Sed etſi coniunctim. ibidem except. 1.
§ Item ſi quis. ibidem except. 3.
§ Sed ſi proponas. lib. 31. cap. 8. quæſt. 4. reg. 2. except. 7.
§ fin cum lege ſequente. d. cap. 15. quæſtion. 1. exceptione 6.
L. V. in prin. lib. 31. cap 8. quæſt. 4. reg. 1. except. 4.
§ Sed ſi impubes. lib. 33. cap. 7. reg. 20. in fine.
§ Omnibus. lib. 33. cap. 15. quæſt. 2. De liberis, exceptione 7.
ibi: Conſtituere igitur. lib. 31. cap. 8. quæſt. 1. excep. 19. item quæſt. 4. reg. 2.
§ Si quis contra. d. except. 7. repl. 1.
§ Non ſolum. d. except 7. repl. 2.
§ Cui conſequens. d. repl. 2.
§ Si legata. lib. 33. cap. 13. quæſt. 4. reg. 5.
§ Sed ſi portio. d. quæſt. 4. reg. 1.
§ Ad eum autem d. quæſt. 4. reg. 3. except. 2. item lib. 31. cap. 8. quæſt 3. reg. 1. except 1.
§ Idem obſeruatur. ibidem.
§ Is autem. d. quæſt. 4. reg. 5. item lib. 31. cap. 8. quæſt. 4 reg. 1. except. 1.
L. VI. lib. 33. cap. 15. quæſt. 4. reg. 3. in prin.
L. VII d. quæſt. 4. reg. 1 & 3.
L. VIII. in prin. d. reg. 3. in prin.
§ Si quis ex. d. reg. 3. in prin. item d. reg. 1. in fine.
§ Si adierit. lib. 31. cap. 8. quæſt. 4. reg. 1. except. 1. item reg. 4. item lib. 36. cap. 1. except. 13. repl. 1.
§ Si quid uxori. lib. 33. cap. 15. quæſt. 2. De uxore, except. 1.
ibi: Nurus. ibidem except. 2.
§ Cum autem dotis. d. cap. 15 quæſt. 4. reg. 3.
§ fin. d. quæſt. 2. de uxore, except. 3.
L. IX. ibidem except. 4.
L. X. in prin. ibidem except. 5.
ibi: Eſſe autem ibidem except. 6.
§ Si nurui. ibidem except. 7.
§ Non omnia. lib. 31. cap. 15. quæſt. 1. except. 4.
ibi: Sed nonnunquam. d. except. 4. in prin.
ibi: Si verò nemo. ibidem except. 5.
§ Quod ſi neq; ibidem except. 7. item lib. 31. cap. 8. quæſt. 1. except. 14.
§ Quod ſi poſt. d. except. 5. item d. cap. 8. quæſt. 1. except. 23. repl. 2.
L. XI. d. except. 7.
L. XII. d. except. 5. repl. 1.
L. XIII. d. repl. 1.
L. XIIII. in prin. lib. 31. cap. 8. quæſt. 1. exc. 13. repl. 1. dupl. 2. item quæſt. 4. reg 1. except. 2.
§ fin. lib. 33. cap. 15. quæſt. 3. reg. 4.
L. XV. in prin. d. cap. 15. quæſt. 1. except. 9.
§ Vnde etſi duo. ibidem except. 10.
§ Quid ergo. d. except. 10. repl. 2.
§ Sed ſi unus. d. cap. 15. quæſt. 3. reg. 2.
ibi: Sed ſi ſolus. lib. 31. cap. 8. quæſt. 4. reg. 1. exceptione 1.
ibi: Sed ſi ſcriptus. d. reg. 2. except. 2.
ibi: Certis perſonis. ibidem. item d. reg. 1. except. 2.
§ Ita autem. d. except. 1. item d. cap. 15. quæſt. 3. exc. 2. item lib. 31. cap. 8. quæſt. 3. reg. 2. except. 1.
§ Ei quæ dotem. lib. 33. cap. 15. quæſt. 2. De uxore, except. 8.
§ Si extraneo. lib. 34. cap. 3. quæſt. 3. except. 8.
L. XVI. lib. 33. cap. 15. quæſt. 1. except. 9. item quæſt. 3. reg. 3.
ibi: Proinde ſi contra. lib. 31. cap. 8. quæſt. 4. reg. 1. except. 2.
L. XVII. lib. 33. cap. 15. quæſt. 1. except. 8.
L. XVIII. d. cap. 13. quæſt. 3. reg. 1. except. 2.
L. XIX. ibidem.
L. XX. lib. 33. cap. 5. quæſt. 4. reg. 3. except. 1.
ibi: Inteſtato autem. lib. 35. cap. 4. quæſt. 2. except. 4.
L. XXI d. quæſt. 4. reg. 4.
L. XXII. lib. 33. cap. 15. quæſt. 2. de liberis, except. 7. repl. 3.
L. XXIII. d. cap. 15. quæſt. 1. except. 1.
L. XXIIII. d. cap. 13. quæſt. 2. de liberis, except. 5.
L. XXV. in prin. lib. 31. cap. 8. quæſt. 2. exc. 13. repl. 2. dupl. 6. tripl. 1. item except. 15. repl. 1.
§ Is cuius. d. dupl. 6. tripl. 2. item lib. 33. cap. 15. quæſt. 2. de liberis, except. 7. repl. 1 & 3.
ibi: Tuendus eſt. d. quæſt. 2. de liberis, except. 1.
§ fin. d. except. 2.

Tit. VI. De collatione bonorum.

L. I. in prin. lib. 30. cap. 4. quæſt. 1. & quæſt. 2. in prin.
§ Inter eos. d. cap. 4. quæſt. 4. in prin.
§ Planè ſi minorem. d. quæſt. 4. except. 6.
§ Si ex dodrante. d. cap. 4 quæſt. 5. reg. 2. except. 1.
ibi: Argumentum. d. quæſt. 4 except. 7.
§ Pater filium. d. cap 4 quæſt. 1. except. 2.
ibi: Vel maximè. d. quæſt. 2. except. 2.
§ Ibidem. lib. 30. cap. 4 quæſt. 4. except. 1. repl. 1.
§ Quod ſi ante. d. repl. 1. duplic. 1. item lib. 18. cap. 22. reg. 1. except. 1. repl. 1. in prin.
§ Iubet. d. cap. 4. quæſt. 6. reg. 1. except. 3.
§ Si frater. d. reg. 1. except. 1. item lib. 5. cap. 9. membr. 2. quæſt. 1. except. 4.
§ Quod ſi per. d. reg 1. except. 2. repl. 5.
§ Quamuis autem. d. except. 2.
ibi: Sed etſi tantum. d. reg. 1. except. 4.
§ Si cum duobus. d reg. 1. except. 1. itē except. 2. repl. 2.
ibi: Sic tamen ut poſſit. d. except. 2. repl. 5.

§ Io

§ Is quoq;.lib.10.cap.4.quæſt.2.except.6.
ibi:Non ipſe,ſed is.d.cap.4 quæſt.3.reg.1.
ibi:Planè ſi hic.d.quæſt.2.except.7.
§ Nec caſtrenſe.d.cap.4.quæſt.5.reg.2.except.11.
§ Sed an id.d.reg.2.except.8.
§ Qui ab hoſtibus.d.cap.4. quæſt.2. except.10. item lib.31.cap.8.quæſt.1.except.11.
§ Si emācipato.d.cap.4.quæſtion.5.reg.2.except.15.
§ Si ab ipſo. ibidem.
§ Emancipatus.d.reg.2.except.9.
§ Si impubere.d.reg.2.except.16.
§ Si is qui bona.d.reg.2.except.13.
ibi:Confertur autem.d.reg.2.except.19.repl.1.
§ Portiones.uſq; ad finem legis.d.cap.4.quæſt.4.except.1.item quæſt.5.reg.1.
L.II.in prin.d.cap.4.quæſt.2.except 9.
§ Illud autem.d.cap.4.quæſt.5.reg.2.except.3.
§ De illis quæ.d.reg.2.except.19.
§ Id quoq;.d.reg.2.except.6.
§ Emancipatus.d.reg.2.except.17 & 18.
§ Si tres.d.quæſt.5.reg.1.
§ Si ex emancipato.d.reg.1.except.1.
§ Si duo.d.quæſt.5.reg.2.except.2.
§ Si duo.lib.30.cap.4.quæſt.6.reg.2.
§ Si per inopiam.d.quæſt.6.reg 1.except.1.
L.III.in prin.d.reg.1.except.1.repl.4.
ibi:Sed ſi non cauerit.d.quæſt. 6.reg.2.
§ Emancipatus.d.cap.4.quæſt.4.except.4.item lib.31.cap.10.quæſt.2.except.23.
§ Quoties.d.quæſt.4.except.2.item quæſt.5.reg.1.
§ Emancipati.d.quæſt.5.reg.2.except.9.
§ Emancipatus. lib. 30. cap. 4. quæſt.6. reg.4. except.4.
ibi:Sed etſi pecuniam.d.quæſt.6.reg.5.
§ Qui duos.lib.29.cap.4.except.8.replic.2.item exc.13.repl.1.
ibi;Ita ut pater.lib.30.cap.4. quæſtion.4. except.7. repl.2.
L.IIII.d.cap.4.quæſt.5.reg.2.except.10.
L.V.in prin.d.cap.4.quæſt.3.reg.1.
ibi:Planè eodem.d.reg.1.except.1.
ibi: Et tamen & ibid. cap.4.quæſt.2.except.7.
§ Stipulatio.d.cap.4.quæſt.6.reg.4.
L.VI.lib.15.cap.7.reg.3.except.5.repl.6.
L.VII.lib.30.cap.4.quæſt.4.except.9.item quæſt.5.reg.1.except.2.
ibi:Sed & ipſi.reg.1.except.5.
L.VIII.d.cap.4.quæſt.6.reg 1.except.2.repl 5.
L.IX.d. cap.4. quæſt.2. in prin. item lib. 29. cap.4. reg.1.in prin.& except.13.
L.X.d.quæſt.2.except.3.repl.1.
L.XI.lib.30.cap.4 quæſt.5.reg.2.except.5.
L.XII.d.cap.4.quæſt.4.except.5.

Tit. VII.De dotis collatione.

L.I.in prin.lib.30.cap.4.quæſt.2.except. 3.repl.1.itē cap.5.quæſt.1.except.3.repl.2.
§ Si in ſtipulationem.d.quæſt.1.except.11.
ibi:Etſi tantùm promiſſa.d.quæſt.1.except.12.
§ Si ſit nepos.lib.30.cap.4.quæſt.4.except.8.
ibi:Sed ſi ſit neptis.d.quæſt.4.except.9.
§ Cum dos.lib.30.cap.5.quæſt.4.reg.3.
ibi:Quod ſi iam.ibidem reg.4.
§ Si ſub condit.d.cap.5.quæſt.1.except.8.
§ Filiam.d.quæſt.1.except.12.
§ fin.lib.30.cap.4.quæſt.5.reg.2.except.10.
L.II.lib.30.cap.5.quæſt.1.except.5.
L.III.d.quæſt.1.except.1.repl.2.item except.2.
ibi:Planè ſi ex minore.d.except.2.repl.1.
L.IIII.de quæſt.1.except.3.
L.V.in prin.d.quæſt.1.except.1 & 3.
§ Ea filia.lib.10.cap.5.quæſt.4.reg.2.
ibi: Cum emancipatus. lib.30. cap.4. quæſt.5. reg.2. except.4.repl.1.
L.VI.cum lege ſequente.d.cap. 4.quæſt. 2.except.2. repl.2 & except.3.
L.VIII.lib.30.cap.5.quæſt.1.except.3. item libro 32. cap. 6. except. 74. § . Præterea uerba ſub ſpecie modi.
L.IX.d.except.3.

Tit. VIII.De uentre in poſſeſſionem mittendo,& curatore eius.

L.I.in prin.lib.31.cap.9.quæſt.1.
§ 1.d.cap.9.quæſt.2.except.10.
§ Toties.d.quæſt.2.except.2 & 3.
§ Sed etſi incertum.d.except.2.repl.1.
ibi:Ratumq; eſſe debet. d.cap.9. quæſt.5. reg.9. exc. 2 & 3.
§ Sed etſi ſub.d.except.2.repl.2.
§ Si uenter.d.except.2.repl.3.item quæſt.4.
§ Si filius.d.quæſt.2.except.1.repl.2.
§ Sed etſi quis.d.quæſt.2.except.2.repl.4.
§ Rectiſsimè.d.quæſt.2.except.8.
§ Etiam ex.d.quæſt.2.except.3.repl.1.
§ Si filius.d.except.3.repl.2.item except.4.
§ Si pater.d.quæſt.2.except.1.repl.1.
§ Si ea quæ.d.quæſt.2.except.6.
ibi:Idemq; eſt.d.quæſt.2.except.7.
§ Et generaliter.d.except.6.& except.5.
§ Si quis prima.d.cap.9.quæſt.3.
§ Quoties.d.cap.9.quæſt.5.reg.4.
§ Hoc autem.ibidem.
§ Mulier autem.d.reg.4 & 6.
§ Deminutio.ibidem.
§ Idem ſi periculum.d.quæſt.5.reg.7.
§ Eligitur.d.quæſt.5.reg.4.
ibi:Quod ſi nondum.d.quæſt.5.reg.5.
§ Idem ait.d.reg.4.
§ Curatore autem.d.reg.4.
§ fin.d.quæſt.5.reg.3.
ibi:Etſi ſciens.d.quæſt.5.reg.9.except.1.
L.II.d.reg.3.
L.III.d.reg.9.
L.IIII.d.quæſt.5.reg.6.
L.V.in prin.lib.31.cap.9.quæſt.2.except.9.itē quæſt.5.reg.2.& reg.6.
§ Curator.d.quæſt.5.reg.7.

L.VI.d.quæſt.2.except.1.repl.3.
L.VII.in prin.d.quæſt.2.in prin.
§ Interdum.d.quæſt.2.except.5. item quæſt.5. reg.3. except.1.
ibi:Quamuis autem.d.quæſt.2.except.11.
L.VIII.lib.4.cap.7.quæſt.5.reg.6. item lib.31. cap. 10.quæſt.2.cauſa 5.
L.IX.lib.31.cap.9.quæſt.3.reg.10.
L.X.lib.19.cap.7.except.14.item lib.31.cap.9.quæſt. 2.in prin.item except.3.repl.3.

Tit.IX. De coniungendis cum emancipato liberis eius.

L.I.in prin.lib.29.cap.4.in prin.
ibi:Neq; notam.d.cap.4.except.9.
ibi:Ita ut ex ea.d.cap.4.except.18.
ibi:Iſq; duntaxat.lib.30.cap.4.quæſt.4.except.7.
§ Hoc edictum.lib.29.cap.4.in prin.
§ Et in adoptionem. d.cap.4. except.4. item cap.2. except.3.repl.6.
§ Iungitur.d. except.4. item d.repl.6.item d.cap.4. except.1.
§ Filio.lib.31.cap.8.quæſt.3.reg.2.
§ Si pater.lib.29.cap.4.except.1.
§ Sed etſi patruus.lib.29.cap.2.except.10.repl.4.
§ Si pater.lib.29.cap.4.except.2 & 7. itē lib.31.cap. 8.quæſt.1.except.15.
ibi:Liberos igitur.d.except.7.
ibi:Sed etſi poſthumus.d.cap.4.except.8.repl.1.
§ Liberos autem.d.cap.4.except.12.
§ Si poſtliminio.d.cap.4.except.11.
§ Si pater.d.cap.4.except.13.
§ Illud non.d.cap.4.except.5.
§ Inter ipſum.d.cap.4.except.13.
§ Sed ſi ambo.ibidem.
§ Si quis ex.lib.18.cap.24.reg.2 & reg.4.
§ Emancipatus.lib.30.cap.4.quæſt.4.except.7.
§ Nunc uideamus. d. cap. 4. quæſtion. 5. reg. 1. except.4.
ibi:Nam etſi alius.d. quæſt.4. except.9. item except. 1.repl.1.item d.quæſt.5.reg.1.except.2.
§ Si ſit filius.d.except.9.item d.except.2.
ibi:Alius emancipatus.d.quæſt.4.except.1.repl.2.
§ Sed etſi ſint.d.except.1.repl.3.item d.quæſt.5.reg.1. except.3.
ibi:Sed etſi nepos.d.quæſt.4.except.8.
L.II.lib.33.cap.13.quæſt.1.reg.6.
L.III.lib.29.cap 4.except.1.& except.8.
ibi: Conſeruanda eſt tamen. d. except. 8. in fine. item except.13.repl.2.
L.IIII.lib.30.cap.4.quæſt.3.reg.1.item lib.31.cap.8. quæſt.1.except.6.repl.4.
L.V.lib.29.cap.4.except.9.repl.1.
L.VI.d.cap.4.except.10.
L.VII.d. cap.4. except. 8. in fine. item except. 23. repl.2.

Tit. X. De Carboniano edicto.

L.I.in prin.lib.31.cap.10.quæſt.2.in prin.item quæſt. 3.reg.1.
§ Eum qui.d.quæſt.2.except.23.repl. 2.item d.quæſt. 5.reg.5.except.2.repl.3.
§ Non ſolum.d.quæſt.2.except.2.
§ Et generaliter.d.quæſt.2.except.3.
§ Si quis non.d.quæſt.2.cauſa 10.item except.15.
§ Sed etſi quis.d.quæſt.2.cauſa 11.
ibi:Sed etſi ipſe.d.quæſt.2.cauſa 12.
ibi:Sed etſi fiſcus.d.quæſt.2.except.16.
§ Pomponius.li.31.cap.10.quæſt.2.except. 4.in prin. & except.5.
ibi:Niſi forte poſthumus.d.except.5.repl.1.
§ Idem ait.d.except.4.repl.1.
§ Si quis filium.d.quæſt.2.cauſa 14.
§ Si mater.d.quæſt.2.cauſa 3 & 4.
L.II.d.quæſt.2.except.20.
L.III.in prin.lib.31.cap.10.quæſt.2.except.5.repl.2. item except.8.
ibi:Et cum de fideicom.d.quæſt.2.except.33.
§ Quamuis.d.except.5.replic.2.item d.quæſt.2.cauſa 14.
§ Puberi.d.quæſt.2.except.2.
ibi:Nam etſi impubes.lib.31.cap.10.quæſt.5.reg.11.
§ Cauſæ cognitio.d.cap.10.quæſt.2.except.17.item quæſt.5.reg.1.
§ Duæ autem.d.quæſt.2.cauſa 1.except.19.item d. reg.1.
ibi:Diuus enim Hadrianus.d.cap.10.quæſt.1.
§ Si mater.d.cap.10.quæſt.2.cauſa 2.
§ Si is qui ſtatus.d.quæſt.2.except.12.
§ Ibidem Iulianus.d.cap.10.quæſtion.5.reg.11.exceptione 1.
§ Parui refert.d.cap.10.quæſt.2.except.6.
§ Si duo.d.quæſt.5.reg.11.except.2.
ibi:Siue petitor.d.except.6.
§ Si quis liber.d.cap.10.quæſt.4.
§ Cum extaret.d.cap.10.quæſt.2.except.14.
ibi:Sed & abſenti.d.quæſt.2.except.21.
§ Miſſum.d.cap.10.quæſt.5.reg.3 & 4.
ibi:Hæc autem poſſeſſio.d.quæſtion.2.except.26.item quæſt.3.
§ Sed oportebit. d. quæſt. 2. exceptione 7 & exceptione 26.
L.IIII.ibidem.
ibi:Sed ſi poſt.d.cap.10.quæſt.5.reg.13.
L.V.in prin.d.quæſt.3.reg.5. in prin. item except.1. repl.1.
§ Si impubes.d.quæſt.3.reg.9.
§ Deniq;.ibidem.
§ Quoties.d.reg.5.except.1.repl.3.dupl.1.
§ An autem.d.quæſt.3.reg.6.
§ Maximè.d.quæſt.5.reg.10.
§ fin.d.quæſt.5. reg.5. except.1.repl.3.duplic.1.item quæſt.2.except.23.
L.VI.in prin.d.quæſt.2.except.22.repl.1.
ibi:Planè ſi de paternis.ibidem repl.2.
§ Huic autem.d.quæſt.2.except.8.
§ Ita demum.d.quæſt.2.except.11.
§ Qui pupillo.d.cap.10.quæſt.5.reg.8.
§ Non ſolum.d.quæſt.5.reg.7.
§ fin.d.quæſt.5.reg.12.

L.VII.

L.VII.in prin.lib.32.cap.10.quæſt.2.cauſa 7.
§ Item ſi impubes.d.quæſt.2.cauſa 8.
§ Cum uerò.d.quæſt.2.except.4.in prin.
ibi:Si mater eius.d.quæſt.2.cauſa 6.
§ Quoties.d.cap.10.quæſt.3.reg.2.
§ Cum autem d.quæſt.5.reg.9.
§ Interdum.d.cap.10.quæſt.2.except.4.repl.2.
§ Si pupillus d.quæſt.2.except.22.
ibi:Si uerò poſt.d.except.12.repl.2.
§ fin.d.quæſt.5.reg.5.except.1.repl.2.
L.VIII.in prin.d.quæſt.2.cauſa 13.
§ Item emancipatus.d.quæſt.2.cauſa 9.
L.IX.d.quæſt.2.cauſa 3.
L.X.lib.31.cap.9.quæſt.2.except.10.repl.1.
L.XI.lib.31.cap.10. quæſt.2. except. 4. in prin. & except.5.item except.21.
ibi:Nec ad rem pertinet.ibidem except.12.
L.XII.lib.28.cap.22.reg.1. except.1. repl.3. item lib. 31.cap.10.quæſt.3.reg.5.except.1.
L.XIII.lib.31. cap.10. quæſt.2. cauſa 5. item except. gener.11.
L.XIIII.d.cap.10.quæſt.3.reg.12.except.2.
L.XV.cum lege ſequente.d.cap.10.quæſt.2. except. 21.item lib.30.cap.4.quæſt.4.except.4.
ibi:Sed ad res.d.cap.10.quæſt.5.reg.4.

Tit. XI. De bonorum poſſeſsione ſecundum tabulas.

L.I.in prin.lib.28.cap.10.except.66.
§ Non autem.lib.28.cap.21.except.33.in prin.
§ Sufficit. lib. 28. cap.19. except.26.item lib.29.cap. 15.quæſt.1.except.6.
§ Semel.d.cap.19.except.25.
ibi:Scientiam tamen.lib.30. cap.2. reg.1. except.15.in prin.item exemplo 4.
§ Si quis in duob.d.except.25.repl.1.
ibi : Sed etſi in duob. lib. 28.cap.10. except. 67. item cap.11.except.95.item cap. 21.except.33.repl.10.
ibi:Sed ſi unum.d.except.25.repl.1.dupl.1.
§ Exigit.lib.28.cap.6. except. 2. repl.1. item cap. 19. except 1.repl.1.dupl.1.
§ Sed etſi filiusfamilias.lib.28.cap.7.repl.5.
§ Sed ſi filiusfam.d.except.2.repl.2.
§ Si quis autem.d.except.2.repl.3.
§ Si lmum.lib.28.cap.19.except.24.
§ fin.d.except.24.repl.1.
L.II.in prin.lib.29.cap.15.quæſt.1.except.3 & 4.
ibi:Si tempus fuerit.lib.29. cap.13.except.12.in prin.
ibi : Aut ante deceſſerint.lib.29. cap.7. exc.1. repl.7.
ibi:Vel repudiauerint.lib.29.cap.13. exc. 14. in prin.
§ Si ſub condit.lib.28.cap.12.except.117. repl.11.item lib.34.cap.6.except.33.item lib.29.cap.15.quæſt. 1.except.7. dſtinct.1.item lib.34.cap.6.except.20.repl.2.
§ Pro qua quiſq;.lib.28.cap.23.reg.3.in prin.
ibi: Quamdiu tamen.lib.28.cap.24.reg.1. except. 11.
§ Si primus.lib.28.cap.22.reg.18.
§ Deſertur.lib.29.cap.13.quæſt.1. except. 3. item except.5.
§ Si quis ita.lib.28.cap.22.reg.11.
§ Si quis ita.lib.28.cap.23.reg. 22. item lib.29. cap.15. quæſt.1.except.7.diſtinct.1.item lib.34.cap.6.except.20.repl.2.
§ Si conſulto.lib.28.cap.10.except.72.
ibi:Quemadmodum nec poteſt.d.cap.10. except.70.
§ Si duo ſint.lib.28.cap.24. reg.1. except.7. item lib. 29.cap.13.except.12.repl.13.
ibi:Heredi enim ſcripto.d.reg.1.except.5.
§ Si ſeruus.lib.28.cap.22.reg.3.except.1.
L.III.lib.28.cap.11.except.86.
L.IIII.lib.28.cap.10.except.66.
L.V.lib.29.cap.1.except.11.repl.1.dupl.1.item lib.34. cap.6.except.33.
L.VI.lib.29.cap.15.quæſt.1.except.7. diſtinct.2.item lib.30.cap.2.reg.1.except.4.
L.VII.lib.28.cap.19.except.24.repl.2.
L.VIII.in prin.lib.28.cap.23.reg.9.
§ Qui filio.d.cap.23.reg.19.except.3.
§ Sed & cum.lib.28.cap.9.except.54.repl.1.
ibi:Is autem cuius.lib.28.cap.10.except.72.
§ fin.lib.28.cap.14.except.162.
L.IX.d.cap.14.except.163.item cap.19. except. 24. repl.3.
L.X.lib.29.cap.15.quæſt.1.except.7.diſtinct.3.
L.XI.in prin.lib.28.cap.13.except.140.
§ Filius.lib.28.cap.11.except.68.
ibi:Et anni tempus.lib.29.cap.13. except.12. repl.10.
§ Teſtamento.lib.28.cap.19.except.3.repl.1.dupl.1.
ibi:Non ſecus ac ſi.lib.28.cap.21.except.33.repl.13.
§ Nec putauerit ibidem.
L.XII. lib. 28. cap. 9. except.56. item cap. 12. except.106.
ibi:Nam qui ſine. lib. 28.cap. 23. reg. 4. in prin. & reg.3.in prin.

Tit.XII. Si à parente quis manumiſſus fuerit.

L.I.in prin.lib.31.cap.8.quæſt.2.reg.2.
§ Nepos ab auo.d.reg.2. except.3. item lib.29. cap.5. reg. 3.except.3.item reg.5.except.15.
§ Si parens.d.reg.2.except.4 & 5.
§ Eſt & alius.d.reg.2.except.6.
§ Liberos.d.quæſt.2.reg.3.
§ fin.d.cap.8.quæſt.4.reg.3.
L.II.lib.26.cap.9.quæſt.3 reg.1.except 4.
ibi:Quia iniquum. lib.26. cap.13. quæſt.1. regul.1.in principio.
L.III.in prin. lib.31. cap.8. quæſtion. 3. reg 2. except.1.
§ Si filius.lib.32 cap.4. except.40. repl.12. duplic. 1. exemplo 3. item lib. 33. cap. ult. quæſtion. 1. except.11.
L.IIII.
L.V.lib.31.cap.8.quæſt.2.reg.2.except.7.

Tit. XIII. De bonorum poſſeſſ. ex teſt.militis.

L.Vnica.in prin.lib.28.cap.17.repl.12.
§ Item nauarchos.d.cap.17.repl 11.
§ In claßibus.lib.28.cap.18.dupl.18.
§ Item milites.d.cap.18.dupl.17.
§ fin.d.cap.18.dupl.15.tripl.1.

Tit. VI. Si tabulæ teſtamenti nullæ extabunt, unde liberi.

L. I. in prin. lib. 29. in prin.
ibi Sed ſucceßione. lib. 29. cap. 2. in prin.
§ Ita autem. lib. 29. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 4.
ibi: Planè ſi tempora. lib. 29. cap. 7. except. 1. replic. 6. dupl. 1.
ibi: Sed etſi ex. li. 29. cap. 15. quæſt. 1. except. 8. item lib. 31. cap. 10. quæſt. 5. reg. 5.
§ Rectè autem. lib. 29. cap. 2. in prin.
§ Liberos autem. d. cap. 2. except. 1.
ibi: Sed adoptiuos. d. cap. 2. except. 2. diſtinct. 1.
§ Si quis filium. lib. 29. cap. 4. reg. 1. except. 2. repl. 1. & except. 1.
§ Si hæres. lib. 28. cap. 19. except. 23 & 24.
§ fin. lib. 29. cap. 7. except. 3. in prin.
L. II. lib. 28. cap. 15. except. 176. repl. 18. item lib. 29. cap. 7. exc. 4. item cap. 13. except. 14. repl. 1. duplic. 1. item lib. 31. cap. 8. quæſt. 5. reg. 2. except. 1.
L. III. lib. 28. cap. 10. exc. 75. item lib. 29. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 2.
L. IIII. lib. 29. cap. 2. except. 2.
L. V. in prin. d. cap. 2. except. 10. repl. 1. item cap. 4. in principio.
ibi: Neq; nominatim. d. cap. 4. except. 9. item cap. 7. except. 3. diſtinct. 3.
ibi: Huic; duntaxat. lib. 30. cap. 4. quæſt. 4. except. 7.
§ Sed etſi filium lib. 29. cap. 4. except. 7.
ibi: Quin etiam hi. lib. 29. cap. 2. except. 3. repl. 3.
ibi: Sed etſi poſt. d. cap. 2. except. 16.
§ fin. d. cap. 2. except. 10. repl. 5. item cap. 4. except. 6.
ibi: Vt quod filius. lib. 28. cap. 24. reg. 2.
L. VI. lib. 29. cap. 2. except. 3. repl. 3. item lib. 30. cap. 4. quæſt. 3. reg. 1.
L. VII in prin. d. cap. 2. except. 10. repl. 2.
ibi: Cæterùm etſi non. lib. 28. cap. 15. except. 176. repl. 5. dupl. 2.
§ fin lib. 29. cap. 2. in prin item cap. 5. reg. 1. in prin.
L. VIII. lib. 33. cap. 14 quæſt. 1. except. 5.
L. IX. lib. 29. cap. 2. except. 3. repl. 2. item cap. 7. except. 6 repl. 3.

Tit. VII. Vnde legitimi & unde adgnati.

L. I. lib 29. cap. 7. except. 1. repl 8.
ibi: Et ideo legitimum. d. cap. 7. except. 6.
L. II. in prin. d. cap. 7. except. 1. repl. 6. duplic. 4. item lib. eod. cap. 6. reg. 1. except. 1. replic. 2. item cap. 13. except 14. repl. 1.
§ 1. lib 29. cap. 1. quæſt. 1. except. 9.
ibi: Nec tantùm maſculi. lib. 29. cap. 6. reg. 1. except. 3. repl. 2.
§ Si quis deceſſerit. lib. 29. cap. 15. quæſt. 1. reg. 1. except. 1.
§ fin. d. cap. 15. quæſt. 2.
L. III. ibidem. item lib. 28. cap. 2. quæſt. 5.
L. IIII. lib. 29. cap. 7. except. 1. repl. 8.
L. V. in prin. lib. 29. cap. 8. quæſt. 3. diuiſ. 2.
§ Quamdiu. lib. 29. cap. 15. except. 11.
L. VI. lib. 29. cap. 6. reg. 2. except. 4 & 5. item cap. 7. except. 16.

Tit. VIII. Vnde cognati.

L. I. in prin. lib. 29. cap. 6. reg. 1. except. 4. repl. 1. item cap. 7. in fine.
ibi: Cognati autem. lib. 29. cap. 8. quæſt. 2.
§ Pertinet. lib. 29. cap. 1. quæſt. 1. except. 1. repl. 1. dupl. 1. item cap. 5. reg. 5. except. 9. item cap. 7. exceptione 18.
§ Hæc autem. lib. 29. cap. 6. reg. 1. except. 6.
§ Cognationem. lib. 29. cap. 7. except. 11.
§ Proximus. d. cap. 7. except. 2.
ibi: Proximum accipere. d. cap. 7. except. 1. repl. 8.
§ Si quis igitur. d. repl. 8.
§ Si quis proximior. d. except. 1. repl. 12.
ibi: Sed ubi natus. d. except. 1. repl. 13.
ibi: Sed hoc ita demum. d. cap. 7. except. 14. diſtinct. 1.
§ Si qua prægnans. d. cap. 7. except. 15.
§ Gradatim d. cap. 7. except. 1. in prin.
§ fin. d. cap. 7. except. 6. repl. 4.
L. II. lib. 29. cap. 6. reg. 1. except. 4. repl. 1. item cap. 7. in fine.
ibi: Itaq; etiam. lib. 29. cap. 3. except. 4. item cap. 5. reg. 5. except. 8.
ibi: Vſq; adeò ut. d. reg. 5. except 9.
L. III. lib. 29 cap. 7. except. 6. repl. 2. item except. 11. diſtinct. 1.
L. IIII. lib. 29. cap. 1. quæſt. 1. exc. 7. item cap. 5. reg. 5. except. 8.
L. V. lib. 29. cap. 7. except. 6. repl. 5.
L. VI. lib. 29. cap. 13 except. 2.
L. VII. lib. 29. cap. 7. except. 6. repl. 4.
L. VIII. lib. 29. cap. 3. except. 4.
L. IX. in princip. lib. 29. cap. 6. reg. 1. except. 6. replic. 1.
ibi: Vt proximo. d. except. 6. in prin.
§ Fratris filium. lib. 29. cap. 13. except. 12. replic. 14. dupl. 1.
L. X. lib. 29. cap. 7. except. 14.

Tit. IX. De ſucceſſorio edicto.

L. I. in prin. lib. 29. cap. 13. except. 12. in prin.
§ Vnuſquiſq;. d. cap. 13. except. 14. repl. 8.
§ Per ſeruum. d. repl. 3. dupl. 1.
§ Tutor. d. repl. 3.
ibi: Sed ille d. except. 14. repl. 5.
§ Furioſi. d. except. 14. repl. 3 & repl. 11.
§ Qui ſemel. d. except. 14. in prin. & repl. 14. itē lib. eod. cap. 7. except. 1. repl. 6. dupl. 1.
§ Decretalis. d. except. 14. repl. 9. item lib. 30. cap. 3. reg. 2. except. 19.
§ Si intra. lib. 29. cap. 7. except. 1. repl. 7.
§ Quod dicimus. lib. 29. cap. 13. except. 12. repl. 11.
§ Quibus. d. cap. 13. except. 12. in prin. & except. 14. in princip. item lib. eod. cap. 7. except. 1. replic. 6.
§ Sed uidendum. d. except. 14. repl. 1.
§ Largius. lib. 29. cap. 13. except. 12. repl. 2.

§ Si

§ Si quis autem.d.repl.1.dupl.1.
§ Non ſolùm.d.repl.1.dupl.3.
ibi: Sed etſi pater.d.repl.1.dupl.4.
L.II.lib.29.cap.7.except.1.repl.6.dupl.2.

Tit. X. De gradibus & adfinibus, & nominibus eorum.

L.I.in prim.lib.29.cap.8.quæſt.1.diuiſ.1.
ibi: Sed admonendi.lib.29.cap.6.reg.7.except.1.cum ſequentibus.
§ Primo gradu.lib.29.cap.9.in prin.
§ Secundo gradu.d.cap.9.gradu 2.
§ Tertio gradu.d.cap.9.gradu 3.
§ Quarto gradu.d.cap.9.gradu 4.
§ Quinto gradu.d.cap.9.gradu 5.
L.II.ibidem.
L.III in prin.d.cap.9.gradu 6.
§ In ſeptimo.d.cap.9 gradu 7.
L.IIII.in prin.lib.29.cap.8.quæſt.3.diuiſ.1.
§ Cognati.d.cap.8.quæſt.2.
§ Cognationis.d.cap.8.quæſt.1.diuiſ.1.
§ Sed quoniam.lib.29.cap.10.in prin.
§ Adfines.d.cap.10.quæſt.1.
ibi: Nanq; coniungendæ.d.cap.10.quæſt.2.
§ Nomina uerò.d.cap.10.quæſt.5.
§ Gradus.d.cap.10.quæſt.1.
ibi: Et quidem.d.cap.10.quæſt.5.reg.3.
ibi: Vxor liberis.d.quæſt.5.reg.4.
§ Poteſt etiam.d quæſt.5.reg.2.
§ Priuignus autem.d.quæſt.5.reg.4.
ibi: Viri frater.d.quæſt.5.reg.5.
§ Hos itaq;.lib.14.cap.5.
§ Sciendum.lib.29.cap.8.quæſt.4 except.5.
§ Libertini.d.quæſt.4.except.2.
§ In adoptionem.d.quæſt.4.except.5.
ibi: Sed in ea.d.quæſt.4. except. 4. item cap. 7. except.11.
§ fin.d.quæſt.4.except.6.
L.V.d.quæſt.4.except.5.
L.VI.in prim.lib.29.cap.10.quæſt.5.reg.2.
§ Generi.d.quæſt.5.reg.1.
L.VII.d.quæſt.5.reg.4.
L.VIII.d.quæſt.5.reg.1.
L.IX.lib.29.cap.8.quæſt.3.diuiſ.2.
L.X.in prim.d.cap.8.quæſt.1.
§ Nomen.d.cap.8.quæſt.2.
§ Cognati ſunt.d.cap.8.quæſt.3.diuiſ.1.
§ Inter adgnatos.d.diuiſ.1.
§ Non parcimus.d.cap.8.quæſt.4.except.1.
§ Cognationis.d.diuiſ.1.
§ Parentes.d.quæſt.3.diuiſ.2.in fine.
§ Sunt & ex.ibidem.
§ Ac quoties.d.diuiſ.2.
§ Gradus.d.diuiſ.2.
§ Tranſeamus.lib.29.cap.9.in prim.
§ Primo.d.cap.9.gradu 1.
§ Secundo.d.cap.9.gradu 2.
§ Tertio.ibidem gradu 3.
§ Quarto.ibidem gradu 4.
§ Quinto.ibidem gradu 5.
§ Sexto.ibidem gradu 6.
§ Septimo.ibidem gradu 7.

Tit. XI. Vnde uir & uxor.

L.Vnica.in prim.lib.29.cap.11.quæſt.1.except.1.
§ Vt autem.d.quæſt.1.except.5.
ibi: Sed ſi diuortium.d.quæſt.1.except.4.

Tit. XII. De ueteranorum & militum ſucceſsione.

L.I lib.28.cap.18. dupl.1. item lib.29. cap.1. quæſt.1. except.4.
L.II.d.quæſt.1.except.6.

Tit. XIII. Quibus non competit bonorum poſſeſsio?

L.Vnica.lib.28.cap.21.except.15.repl.2.dupl.1.

Tit. XIIII. Vt ex legibus Senatúſue conſultis bonorum poſſeſſ.

L.Vnica.lib.29.cap.12.reg.5.item cap.15.quæſt.2.

Tit. XV. Quis ordo in bonorum poſſeſsione ſeruetur.

L.I.in prim.lib.29.cap.2.in prin.
§ Siue tabulæ.lib.29.cap.1.quæſt.1.cauſa 4.
§ fin.lib.29.cap.2.except.2.
L.II.in prim.lib.29.cap.13.exc.12.repl.4 et 7.in prin.
§ Dies.d.except.12.repl.5.dupl.1.
§ In bonorum.d.repl.5.in prim.
§ Si præſes.d.repl.5.dupl.2.
§ Si uenter.d.except.12.repl.6.
§ fin.d.except.12.repl.7.dupl.2.tripl.1.
L.III.d.repl.7.dupl.2.
L.IIII.in prim.lib.28.cap.24. reg.1. in prin. item lib. 29.cap.11.except.14.in prin.item cap.15. quæſt.1. except.3.repl.1.
§ Filius.d.cap.11.except.12.repl.1.dupl.5.
ibi: Sic & cum d.repl.1.dupl.6.
L.V.in prim.d.except.12.repl.16.
ibi: Præteritus autem.d.except.12.repl.22.dupl.1.
§ Quæri poteſt.d.repl.16.
§ fin.d.except.12.repl.15.

Tit. XVI. De ſuis & legitimis hæredibus.

L.I.in prim.lib.29.cap.2.quæſt.1.cauſa 1 & 3.
ibi: Si eius hæreditas.ibidem cauſa 4.
ibi: Planè qui teſtari.d.quæſt.1.reg.3.
ibi: Eum quoq;.d.quæſt.1.except.1.repl.2.
§ Quæri poterit.lib.29.cap.2.except.8.repl.1.
§ Suos hæredes.d.cap.2.except.1.
§ Interdum.lib.29.cap.2.quæſt.1.except.5.
§ Si filius.lib.29.cap.2.except.10.repl.1, item cap.7. except.6.
ibi: Quod ſi filius.d.repl.1.dupl.1.
ibi: Sed ſi quis.d.repl.1.in prim.
§ Nos minus.d.repl.1.dupl.2.
§ Interdum.lib.29.cap.2.except.12.
§ Sciendum.d.cap.2.except.10.repl.2.
§ Idem erit.ibidem.
§ Poſt ſuos.lib.29.cap.6.reg.2.in prin.
ibi: Et eſt uerum.d.reg.2.except.4.
ibi: Sed etſi patre.lib.29.cap.7.except.21.
ibi: Et qui nunquam.d.reg.2.except.5.

§ *fin.d.reg.2.except.6.item d.cap.7.except.11.*
L. II. *in prin.lib.29.cap.7. except.1. repl.6. dupl.3. item repl.12.*
ibi:Ceterùm ſi uel naſci.lib.29.cap.15. queſtion.1.except. 9.
§ *Adgnati.lib.29.cap.6.reg.1.except.4.repl.1.*
ibi:Nam poſt ſuos.d.cap.6.reg.4.
§ *Hæc hæreditas.lib.29.cap.7.except.1.*
ibi:Hæreditas mea.lib.29.cap.14.reg.4.except.2.
§ *Parui autem.lib.29.cap.7.except.11.*
§ *Legitima. d. cap. 7. except.1. item cap.6.regul.7. in prin.*
§ *Interdum.d.except.1.repl.8.*
§ *Proximum.d.repl.8.*
§ *Vnde uel queri.d.repl.8.*
L.III. *in prin.lib.29.cap.7.queſt.1.except.1.*
§ *Libertum.lib.20.cap.1.queſt.3. cauſa 1.item queſt. 4.reg.1.*
ibi:Sed etſi dotalem.d.queſt.4.reg.3.item lib.29.cap. 6.except.11.repl.18.
ibi:Is planè.d.queſt.4.reg.1.except.1.repl.22.
ibi:Quid ſi necem.d.queſt.4.reg.6.
§ *Si quis libertam.lib.20.cap.1. queſt.1. cauſa 1. except.4.5 & 6.*
§ *Si municipes.lib.20.cap.7.queſt.2.except.8.*
§ *Miles.lib.20 cap.1.queſt.4.reg.1.except.1.*
§ *Principem.lib.20.cap.7.queſt.2.except.9.*
§ *Vtiq; & ex lege.lib.29.cap.2.except.9.item cap.7. except.14.item cap.15.queſt.1.except.8.in prin.*
ibi:Inde & partem.d.except.8.repl.1.
§ *Eſt autem.lib.29.cap.15.queſt.1.except.9. repl.4. item lib.30. cap. 2. reg.1. except. 15. exemplo 6. repl.1.*
ibi:Etſi medio.lib.28.cap.22.reg.1.except.1.repl.3.
§ *fin.lib.29.cap.2.except. 6 & 8. item cap.7. except. 14.diſtinct.2.*
L.IIII. *lib.29.cap.7.except.20.*
L.V. *d.cap.7.except.1.repl.8.*
L.VI. *cum lege ſequente.lib.29.cap.2.except.15.*
L.VIII. *in prin.ibidem.*
ibi: Nam quod ex.lib.29.cap.7. except.14. diſtinct.1.
§ *Si quis prægnantem.d.cap.7.except.1.repl.11.item lib.18.cap.22.reg.1.except.1.repl.3.dupl.1.*
L.IX. *d.reg.1.except.1.repl.9. item lib. 28. cap.24. reg 1.except.3.*
L.X. *lib.29.cap.5.reg.5 except.14.*
L.XI. *lib.29.cap.7.except. 6.in prin & repl.1.*
ibi:Quæ autem ex.d.except.6.repl.1.
L.XII. *lib.29.cap.2.in prin.*
L.XIII. *lib.29.cap.1.queſt.1.except.9.*
L.XIIII. *lib.19.cap.13.except.12.repl 19.*
L.XV. *lib.29.cap.1.queſt.1.except.1.repl.1.*
L.XVI. *lib.29.cap.7.except.5.*

Tit.XVII.Ad S.C.Tertyllianum & Orphitianum.

L.I. *in prin.lib.29.cap.3.except. 6.*
§ *1.lib.29.cap.15.queſt.1.reg.1.except.1.*
§ *Vnde tractari.lib.28.cap.22.reg.1.except.1.repl.6.*
§ *Sed & uulgò.lib.29.cap.3.except.4.*
§ *Interdum.lib.29.cap.2.except.8.repl.1.*
ibi:Certè ſi poſt.d.except.8.repl.5.
ibi:Sed etſi apud.d.except. 8.repl.4.diſtinct.1.
§ *Qui mortis. lib.29. cap.7. except.6. repl.1.dupl.1. item repl.2 & repl.4.*
ibi:Sed etſi matris.d.cap.7.except.15.
§ *Qui operas.d.cap.7.except.9.*
ibi:Idem erit dicendum.d.cap.7.except.22.
§ *Sed ſi mater.lib.29.cap.1. except.11.repl.1. dupl.1.*
§ *Capitis.lib.29.cap.7.except.6.repl.1.*
§ *Si nemo.lib.20.cap.7.queſt.2.except.1.repl.9.item lib.18.cap.24.reg.1.in prin.*
§ *Si quis adita.d.repl.9.dupl.2.tripl.1.*
§ *Vtrum autem.lib.29.cap.7.except.1.repl.10.*
§ *fin.lib.9.cap.5.except.4.*
L.II. *in prin.lib.19.cap.5.reg.5.except.2.*
ibi:Filium autem.d.reg.5.except.8.
ibi:Sed ſi filius.d.reg.5.except.10.
§ *Sed ſi in ſeruitute.d.reg.5.except.9.repl.1.*
§ *Et in ſeruitute.d.except.9.repl.2.*
§ *Si mulier.d.reg.5.except.4.*
§ *Impuberem.lib.18.cap.14.except.176.item lib.29. cap.1.queſt.1.except.2.repl.3.*
§ *Liberi defuncti lib.29.cap.5.reg.5.except.13.*
§ *Adoptiui.d.except.13.repl.1.item lib.eod.cap.2.except.2.diſtinct.1.repl.2.*
ibi:Si uerò apud.d.except.13.repl.4.
ibi:Sed ſi ſint.ibidem repl.6.
§ *Sed ſi quis deceßiſſet.d.except.13.repl.8.*
ibi:Sed quod idem.d.except.13.repl.6.
ibi:Et ideo dicendum.d.except.13.repl.5.
§ *Si bonorum.d.except.13.repl. 6.dupl.2.*
§ *Si quis ex liberis. d. except.13. repl. 7. dupl.1. triplicat.2.*
ibi:Igitur etſi furioſo.d.dupl.1 tripl.1.
§ *Sed ſi quis.d.dupl.1.tripl.3.*
§ *Sed ſi infanti.d.dupl.1.in prin.*
§ *Ita demum.d.except.13.repl.6.*
§ *Obijcitur.lib.29.cap.5.reg.5.except.14.*
§ *Sed neq; auus.d.reg.5.except.15.*
ibi:Pater autem.d.except.14.repl.1.
ibi:Sed nec ad bonor.lib.31.cap.8.queſt.2.reg.2.except.1.
§ *Vndecunq; autem.d except.14.repl.2.*
§ *Si ſit adgnatus.d.except.14.repl.3.*
§ *Si ſit conſanguinea.d.except.14.repl.4. item d.reg. 5.except.16.repl.2.*
ibi:Quoniam omittente.d.except.14.repl.5.
§ *Sed ſi ipſa.d.except.14.repl.6.*
ibi:Repudiante uerò.d.repl.5.
§ *Si mater.lib.29.cap.7. except.1. repl.6. in prin.& repl.9.*
ibi:Sed ſi mater.d.repl.6.dupl.4.
ibi:Quod autem.d.repl.9.
§ *Si mater.lib.17.cap.5 queſt.5.reg.3. except.2.repl. 4.item except.4.item cap.4.queſt.2.except.1.*
ibi:Quid ergo ſi.d.except.2.repl.3.
ibi:Quid ſi pater.d.reg.3.except.6.
ibi:Quod ſi penitus.d.reg.3.except.11.

ibi:

ibi:Sed ſi fortè.d.reg.3.except.8.
ibi:Filijs autem.d.reg.3.except.12.
ibi:Quid ſi curatores.d.reg.3.except.10.
ibi:Quid ſi cum.d.reg.3.except.13.
ibi:Nam etſi apud.d.reg.3.except.14.
ibi: Quid ſi furioſo.d. reg.3. except.10. repl.2. item except.15.
§ Non ſolùm.d.reg.3.except.2.repl.1.
ibi:Quid ſi indignos.d.except.2.repl.2.
ibi:Igitur ſi fortè.d.reg.3.except.1.repl.1.in prin.
§ Ergo ſiue non.d.except.2.repl.2.
ibi:Sed ſi prioris.d.except.1.repl.1.
§ Quid ergo.d.repl.1.dupl.1.
§ Sed quod diximus.d.except.1.repl.4.
ibi:Quid ſi non.d.except.1.repl.5.
§ Confeſtim.d.reg.3. exception.2. repl.5. item exception.3 & 4.
ibi:Si enim mortalitate.d.reg.3.except.9.
§ Tractari.d.reg.3.except.19.
ibi:Ergo etiamſi mater.d.reg.3.except.11.
§ Etſi fortè.d.except.11.
ibi:Cum patris.d.reg.3.except.6.
§ fin.lib.29.cap.7.except.2.repl.13.
L.III.lib.29.cap.5.reg.5.except.14.repl.1.
L.IIII.lib.29.cap.3.except.2.
L.V.in prin.lib.29.cap.5.reg.5.except.13.repl.1.
ibi:Sed & nepos.d.except.13.repl.3.
§ Si ex filio.d.cap.5.reg.3.except.2.repl.1.item reg.1.except.15.
ibi:Qui et contra.lib.31.cap.8.quæſt.2.reg.2.in prin.
L.VI.in prin.d.reg.5.except.1.
§ Filius.lib.29.cap.13.except.14.repl.7.
L.VII.d.reg.5.except.26.repl.1.
L.VIII.d.reg.5.except.33.repl.5.
L.IX.lib.29.cap.3.except.1.
L.X.in prin.lib.29.cap.1.quæſt.1.except.2.repl.2.
§ Quando in pendenti.lib.30.cap.2. reg.1. except.2. in fine.

LIBRI TRICESIMINONI PANDECTARVM.

Tit.V.De donationibus.

L.I.lib.35.cap.1.quæſt.4.
ibi:Igitur cum dicimus. lib. 35. cap. 8. exception. 1. in principio.
L.II.in prin.lib.33.cap.2.except.1.repl.6.
§ Si uerò.lib.33.cap.10.in prin.
§ Cum uerò.ibidem.item d.cap.2.except.33.in prin.
§ Aliud iuris. in Comment. liberation.cap.23.effectu 6.except.6.
§ Item ſi ei.d.effectu 6.except.7.
§ Si pecuniam.lib.35.cap.2.except.37.
§ Sed ſi quis. d. cap. 2. quæſt.3. except.1. item lib.21. cap.4.cauſa 1.except.1.repl.1.dupl.4.
§ Titio.d.cap.2.except.36.
L.III.d.except.36.
L.IIII.d.cap.2.except.13.
L.V.d.cap.2.except.8.
L.VI.d.cap.2.except.33.repl.5.item lib.21.cap.1.cauſa 18.except.1.repl.7.
L.VII.d.cap.2.except.1.
L.VIII.lib.35.cap.3.quæſt.1.except.1.
L.IX.in prin.lib.35.cap.1.except.18 & 39.
§ Ex rebus.d.cap.2.except.30.repl.19. item quæſt.3. reg.2.
§ Quod filiusfam.d.cap.2.except.1.repl.6.
§ fin.d.cap. 2.except.14.
L.X.d.cap.2.exception.13.item exception.33. replicat.2 & 3.
L.XI.d.cap.2.except.30.item quæſt.3.reg.2.
L.XII.d.quæſt.3.reg.10.in prin.
L.XIII.lib.21.cap.2.reg.4.except.6.
ibi:Nam etſi.d.cap.2.reg.9.except.2.repl.1.
L.XIIII.lib.21.cap.8.reg.7.except.9.
L.XV.lib.33.cap.2.except.5.
L.XVI.d.cap.2.except.33.repl.7.
L.XVII.in Comment.liberationum cap.10.in prin.
L.XVIII.in prin.in actione de præſcriptis uerbis.
§ Idem Ariſto.lib.22.cap.6.pro donato,except.3.
§ fin.lib.35.cap.1.quæſt.5.in prin.
L.XIX.in prin.lib.35.cap.2.except.9.
§ 1.lib.35.cap.3.quæſt.1.except.1.
§ Non poteſt.lib.35.cap.2.except.12.
§ Si quis dederit.lib.21.cap.4.cauſa 1.except.1.repl.1. dupl.4.
ibi:Sin autem mandat.lib.35.cap.1.quæſt.5.tertij generis effectu 3.
§ Si quis ſeruo.lib.35.cap.3.quæſt.1.except.1.
§ fin.ibidem in prin.
L.XX. in prin.lib.31. cap.4.exception.40.repl.12. dupl.1.tripl.5.
§ De illo.lib.34.cap.3.except.36.
L.XXI.lib.35.cap.1.quæſt.5.ſecundi generis effectu 3.item cap.2.except.30.repl.15.item in Comment. liberat.cap.15.in prin.
L.XXII. lib.35.cap.3. quæſt.3. item cap.2.quæſt.3 reg.3.
L.XXIII.in prin.lib.35.cap.2. except.30. repl.13.
§ fin.d.cap.2.except.3.
L.XXIIII.d.cap.2.except.30.repl.16.
L.XXV. lib.21. cap.4. cauſa 1. exception.1. repl.1. dupl.5.
L.XXVI. lib.36. cap.2. diuiſ. 4. de literar. obligat.
L.XXVII.lib.35.cap.2.except.19. itē cap.3.quæſt. 1.except.1.
L.XXVIII. lib.35. cap.1. quæſt.5. ſecundi generis effectu 2.
L.XXIX.lib.35.cap.1.in prin.
L.XXX.in prin.in Comment.liberationum cap.25. cauſa 39. item lib. 7. cap. 3. De confeßis, quæſtion.8.
§ fin. lib.25. cap.2.exception. 20. item lib. 32. cap.9. cauſa 25.
L.XXXI.ibidem.
L.XXXII.in prin.lib.35. cap.8.except.4.repl.1. dupl.2.tripl.2.
§ Species.lib.35.cap.2.quæſt.2 & quæſt.3.reg.1.
§ Pater.d.cap.2.except.6.repl.2.

§ Eiuſmodi.

§ Eiuſmodi.d.cap.2.quæſt.4.reg.3.
§ fin.d.cap.2.except.5.
L.XXXIII.d.cap.2.except.19.
L.XXXIIII.in prin.lib.35.cap.2.quæſt.3.reg.10.
§ Ea lege.d cap.2.except.33.in prin.
§ Mutus.d.cap.2.except.2.
§ fin.d.cap.2.except.33.in prin.item quæſt.3.reg.10.
except.2.item in Comment.liberat.cap. 13. effectu
6.in prin.& except.6.
L.XXXV. in prin.d.except.33.item lib. eod. cap.
10.in prin.
§ fin.lib.35.cap.3.quæſt.1.except.2.
L.XXXVI.in prin.lib.19.cap.10.quæſt.13.reg.6.
except.7.
§ Lucius.lib.35.cap.2.except.32.
ibi: Verum creditorem.lib.35.cap.1.quæſt.5.tertij generis
effect. 3.
§ fin.lib.35.cap.10.except.1.repl.1.

Tit.VI.De mortis cauſa donationibus
& capionibus.

L.I.lib.35.cap.5.quæſt.1.
L.II.d.cap.5.quæſt.2.item cap.6.quæſt.1.except.8.
L.III.cum trib.legib.ſequentib.d.except.8.
L.VII.lib.35.cap.6.except.13.
L.VIII.lib.35.cap.5.quæſt.5.
In fine.lib.35.cap.6. except.15.repl.3.
L.IX.d.cap.6.quæſt.1.except.4.
L.X.d.cap.6. quæſt.1. reg.2.item lib.28. cap.13. exc.
129.item lib.32. cap.4.except.40.repl.12.in prin.
L.XI.d.cap.6.except.9.itē cap.8.except.10. repl.2.
L.XII.lib.35.cap.5.quæſt.5.ſpecie quarta.
L.XIII.in prin.lib.35.cap.6.except.14.repl.2.
§ Marcellus.d.cap.6.except.15.repl.2.
§ fin.d.cap.6.except.14.repl.1.
L.XIIII.lib.35.cap.7.in prin.
L.XV.in prin.lib.35.cap.6.quæſt.1.except.1. repl.2.
§ fin.lib.35.cap.5.quæſt.4.
L.XVI.lib.35.cap.7.quæſt.4.
ibi: Nam cum.lib.32.cap.12.cauſa 68.
L.XVII.lib.35.cap.6.quæſt.1.except.3.
L.XVIII.in prin.d.cap.6.except.9.
§ 1.lib.35.cap.7.quæſtion.3.reg.2. item lib.34. cap.2.
quæſt.4.reg.8.
§ Titia.lib.35.cap.6.quæſt.5.reg.3. item lib.33. cap.5.
reg.12.
§ fin.lib.34.cap.2.quæſt 4.reg.2.in fine.
L.XIX.lib.35.cap.7.quæſt.3.reg.1.except.1 & 2.
L.XX.lib.34.cap.5.quæſt.3.except.10.repl.3.
L.XXI.lib.33.cap.5.quæſt.5.ſpecie 3.
L.XXII.lib.35.cap.6.quæſt.1.except.4.repl.1.
L.XXIII.d.cap.6.except.16.repl.2.
L.XXIIII.d.cap. 6.except.14.repl.3.
L.XXV.in prin.d.cap.6. quæſt.1.except.2.
§ fin.d.quæſt.1.except.1.
L.XXVI.d.cap.6.except.16.repl.1.item cap.8.except.39.repl.3.
L.Vbi ita.XXVII.d.cap.6.except.14. repl.1. item
quæſt.3.item lib.34.cap.1.except.34.in prin.
L.Auunculo.XXVIII.lib.35.cap.6.quæſt.5.reg.3.
item lib.33.cap.5.reg.12.
L.Si mortis.XXIX.d. quæſt.5 .reg.1. item cap.7.
quæſt.5.reg.2.
L.XXX.lib.35.cap.6.except.15.in prin.
L.XXXI.in prin.lib.35.cap.5.quæſt.4. in fine,item
quæſt.5.in prin.
§ Iulianus.lib.34.cap.1.quæſt.5.reg.3.except.9.repl.
2.item reg.20.except.2.
§ Sine donatione.lib.35.cap.5.quæſt.5.ſpecie 1 & 2.
§ Sed etſi dos.d.quæſt.5.ſpecie 5.
§ Rurſus.lib.35.cap.6.except.8.
§ Si iuſſeris.lib.34.cap.2.quæſt.4. reg. 8. item lib.35.
cap.7.quæſt.5.reg.2.
§ fin.d.cap.2. quæſt. 5. reg. 3. except. 9. repl.2. item
reg.20.except.2.
L.XXXII.lib.35. cap.6.except.14. item quæſt.4.
in prin.
L.XXXIII.lib.22.cap.1.effectu 4.
L.XXXIIII.lib.35. cap.6. except.7. item quæſt.
4.in prin.
L.XXXV.in prin.d.cap.6.quæſt.1.except.4.
§ Donatio.lib.35.cap.2.in prin.
§ Sed mortis.lib.35.cap.5.quæſt.3.item cap.7. quæſt.
5.reg.1.
§ Mortis cauſa.d.cap.5.quæſt.2.item cap.6. except.8.
§ Nam & ſic poteſt.d.cap.6.except.15.repl. 2.
ibi: Sic quoq; poteſt.d.cap.6.except.14.repl. 1.
§ Si quis ſocietatem.
§ Si duobus.lib.35.cap.7.quæſt.2.
§ fin.lib.35.cap.6. except.4.repl.2.
L.XXXVI.lib.32.cap.3.except.19.repl.10.
§ Certe.lib.34.cap.2.quæſt.5.reg.13.except.2.
L.XXXVII.in prin.lib.35.quæſt.4.
§ Iulianus.lib.35.cap.7.quæſt.3.reg.1.except.2.
L.XXXVIII.lib.35.cap.5.quæſt.3.
L.XXXIX.lib.35.cap.7.quæſt.3. reg.1. except.2.
L.XL.lib.35.cap.5.quæſt.6.reg.3.
L.XLI.lib.34.cap.2.quæſt.5.reg.13.except.2. item
cap.3.quæſt.3.reg.4.
L.XLII.in prin.lib.35.cap.6.quæſt.4.
ibi: Muliere deniq;.lib.34.cap.1.except.34.repl.1.
§ Cū pater.d.exc.34. in prin.itē lib.35.cap.6.quæſt.2.
L.XLIII.lib.35.cap.8.except.10.repl.1.
L.XLIIII.lib.35.cap.6.except.16.repl.2.
In fine.d.cap.6.quæſt.2.reg.1.

LIBRI VICESIMIQVARTI PANDECTARVM.

Tit.I.De donationibus inter uirum
& uxorem.

L.I.cum lege ſequente.lib.35.cap.8.in prin.
L.III.in prin.d.cap.8.in prin.
§ Videamus.d.cap.8.except.4.in prin.
§ Qui in eiuſdem.d.cap.8.except.5.repl.3.
ibi: Verbum poteſtatis.d.except.5.repl.1.
§ Secundum hæc.d.cap.8.except.6.repl.1.dupl.1.
§ Quare etſi filius.d.cap.8.except.5.repl.1.dupl.1.
§ Probibetur.d.except.5.repl.3.
§ Ab uxoris.d.except.5.repl.5.

§ Sed

§ Sed & bis.d.except.5.dupl.generali 1.item except.6.repl.1 & 2.
§ Socrui.d.dupl gener.1.item d.except.6.repl.2.
§ Si ſeruus.d.except.5.repl.1.dupl.2 & 3.
§ Non tantum.d.except.5.repl.4.
§ Sciendum.lib.35.cap.8.except.29.repl.1.in prin. itē except.37.item lib.21.cap.4.cauſa 1.except.6.
§ Sed ſi debitorem.in Comment.liberationum cap.4.except.9.repl.1.dupl.7.in fine.item cap.16. exc.3.
§ fin.cum lege ſequente.lib.35. cap.8. except. 9. item d.except.5.
L.V.in prin.d.cap.8.except.1.repl.3.
§ Si maritus.d.cap.8.except.31.item in Comment. liberationum cap.12.reg.2.
§ Generaliter.d. cap.8.except.5.repl.1. in prin. item repl.2 & 4.item except.7 & except.31.
§ Si debitor.d.cap.8.except.29.item in Comment.liberationum cap.16.except.5.
§ Si uxor.d.except.29.item in Comment. liberation. cap.13.in fine.
§ Circa uenditionem.d.except.29.repl.1.exemplo 9. item dupl.1.in prin.& cap.9.quæſt.4.reg 9.
§ Si donationis.d.except.29.repl.1.exemplo 3.
§ Si uxor.ibidem exemplo 4.
§ Conceſſa.lib.35.cap.8.except.9. parte 2.item except.18.
§ Proinde etſi.ibidem.
§ Si maritus.d.except.9.
§ Si quis rogatus.d.cap.8.except.29. repl.1. dupl.4. item lib.34.cap.1.except.35.repl.2.
§ Vbicunq; igitur.d.cap.8.except.9.in prin.
§ Marcellus.d.except.9.in fine.
§ fin.cum lege ſequente. lib. 35. cap.9. quæſt.3.reg.1. item quæſt.4.reg.1.item cap.3.quæſt.5.
L.VII.in prin.d. quæſt.4 reg.1.except.4.
§ Si maritus.lib.35.cap.8.except.18.in fine.
§ Si uir.d.cap.8.except.38.repl.3.
§ Idemq; ait.lib.33.cap.9.quæſt.4.reg.1.except.4.
ibi:Planè ſi magni.d.reg.1.except.1.
ibi:Non etiam uſuræ.d.quæſt.4.reg.5.
§ Eleganter.d.reg.1. except.2.
§ Si maritus.lib.35.cap.8.except.29.repl.1.exemplo 5. item cap.9.quæſt.3.in fine.
§ Si uxor.d.except.29.in prin.item d. repl.1. & excepl.9.
§ Si uxor.lib.35.cap.9.quæſt.4.reg.1.except.5.
§ Vxori.lib.19.cap.8.except.29.repl.1.dupl.6.
§ fin.lib.35.cap.8.except.20.
L.VIII.d.except.20.repl.2.
L.IX.in prin.d.except.20.repl.1.
§ Si pecunia.d.except.20.repl.3 & 4.
§ fin.cum lege ſequente.lib.35.cap.8. exc.10. in prin.
L.XI. in prin. lib.21. cap.4. cauſa 1. except.6. item lib.35.cap.5.quæſt.6.
§ Sed quod dicitur.lib.35.cap.8 except.10.repl.3.
§ Maritus. d. except.20. repl.8. item cap.6. quæſt.2. reg.2.
§ Idem ait.ibidem.
§ Per contrarium.d.quæſt.2.reg.3.
§ Conſequenter.d.except.10.repl.8.
§ Idem Marcellus.d.except.10.repl.9.
ibi:Quia debebat.d.except.10.repl.7.
§ Si uxor.d.except.10.repl.10.
§ Si uxor.lib.35.cap.5.quæſt.6.
§ Si maritus. lib.35. cap.8. except.10. repl.5. item except.39.repl.17.
§ fin.d.cap.8.except.11.
L.XII.d.except.11.repl.1.
L.XIII.in prin.d.except.11.repl.2.
§ Proinde etſi.lib.35.cap.5.quæſt.6.reg.1.except.1.
§ Et aliàs.lib.35.cap.8.except.22.
§ Cum quis.lib.35.cap.2.except.36.repl.1.
L.XIIII.lib.33.cap.8.except.17.
L.XV.in prin.d.cap.8.except.12.repl.2.
§ fin.cum lege ſequente.lib.35.cap.9.quæſt.4. reg.1. except.9.repl.1.item reg.5.
L.XVII.in prin.d.except.9.repl.2.item reg.4.
§ Sed ſi quid ſeruus.lib.35.cap.9.quæſt.4.reg.6.
L.XVIII.lib.35.cap.8.except.28 & except.30.
L.XIX.lib.35.cap.9.quæſt.4.reg.6.
L.XX.lib.35.cap.5.quæſt.6.reg.3.
L.XXI.in prin.lib.35.cap.8.except.13.
§ Si uxor.d.cap.8. except.29.repl.1. exemplo 7. item lib.15. cap.2. quæſtion. 4. regul. 1. exception. 2. repl.2.
§ fin.d.cap.8.except.12.in prin.item except.14.
L.XXII. lib.35. cap.5.quæſt.6. reg.2. item cap.8. except.10.repl.4.
L.XXIII.d.cap.8.except.39.repl.18.
L.XXIIII.lib.22. cap.6. pro donato,exception.2. repl.1 & 2.
L.XXV.ibidem repl.4.
ibi:Nam ius conſtitutum. lib.35. cap.8. except. 9 & except.26.
L.XXVI. in prin. in Comment. liberationum cap. 4.except.9.repl.1.dupl.7.in fine.
§ Ex quib.lib.35.cap.8.except.5.dupl.gener.2.
ibi:Ergo & ſocer.ibidem.item except.10.repl.2.
L.XXVII.d.cap.8.except.1.
L.XXVIII.in prin.d.cap.8.except.38.in prin.
§ Si quis ſerui.d.cap.8.except.28. item cap.9. quæſt. 5.reg.1.
§ Si ex decem.d.cap.8. except.9. in fine. item cap.9. quæſt.4.reg.2.in prin.
ibi:Quemadmodum.d.cap.8.except.38.in prin.
ibi:Si uerò quindecim.d.quæſt.4.reg.1.except.1.
ibi:Quod ſi ex.ibidem.
§ Iulianum putaſſe.d.quæſt.4.reg.6.except.2.
§ Illud conſtat.lib.33.cap.8.except.12.repl.2.dupl.2. item except.18.in fine.
§ fin.d.except.12.repl.1.
L.XXIX.in prin.d.cap.8.except.38.repl.2.
§ fin.cum lege ſequente. d. cap.8. except. 29. repl.1. dupl.5.item cap.9.quæſt.4.reg.7.
L.XXXI.in prin.d.dupl.5.
§ Si uxor.d.cap.8.except.28.
ibi:Sed uiri nomine.d.dupl.5.
ibi:Nec unquam.d.except.28.

§ Si

§ Si uir.lib.35.cap.9.queſt.4.reg.8.
§ Si duo.d.queſt.4.reg.9.item cap.8. except.29. replic.1.dupl.1.
ibi:Sine dubio.d.except.29.in prin.
§ Si uir.d.except.29.repl.4.dupl.1.
§ Quod uir.d.repl.1.dupl.3.
§ Quod legaturus.d cap.8.except.9.
ibi:In quo maximè.d.cap.8.in prin.
§ Si uir.d.cap.8.except.23.
ibi:Sed ſi impenſas.d.cap.8.except.12.in prin.
§ Non uidetur.lib.35.cap.9.queſt.4.reg.1. except.9. repl.3.
§ fin.lib.35.cap.8.except.14.repl.1.
L.XXXII.in prin.d.cap.8.except.39.in prin.
ibi:Sed de Falcidia.lib.34.cap.1.except.34.repl.2.
§ Ait oratio.lib.35.cap.8.except.39.in prin.
§ Pœnitentiam.d.except.39.repl.3.
§ Si maritus.d.except.39.repl.5.dupl.1.
§ Si donator.ibidem repl.6.
§ Proinde.ibidem repl.13.
§ Si maritus.d.except.39.repl.9 & 10.
§ Si miles.ibidem repl.8.dupl.2.
§ Quod ait.lib.35.cap.8.except.38.repl.3.item cap.9. queſt.4. reg.1.except.8.
§ Si diuortium.d. cap. 8. except.39.repl.14.dupl.1. item repl.17.
ibi:Quid ergo.d.except.39.repl.3.dupl.1. item d.replic.17.dupl.2.
ibi:Quid ſi diuortium.d.repl.17 dupl.3.
§ Si mulier.d.cap.8.except.2.repl.2.
ibi:Si tamen.d.cap.8.except.39.in prin.
§ Si ambo.d.except.39.repl.7.item repl.24.dupl.3.
ibi.Proinde rectiſſimè.ibidem.item except.33.in prin.
§ Secundum hæc.d.dupl.3.
§ Qui quaſdam.d.except.39.repl.5.dupl.4.
§ Oratio.d.except.39.repl.2.
ibi:Vt igitur.d.except.39.repl.11.
§ Si filiusfamiliás.d.except.39.repl.2.dupl.2.
§ Si nurus.d.except.39.repl.14.in prin.& dupl.2.
§ Si ſocer.d.except.39.repl.4 & repl.27.dupl.4.
§ In hac autem. d. except. 39. repl. 12. item repl. 27. in prin.
§ Si conſocer.d.repl.12.
§ Si ſponſus.lib.35.cap.8.except.1.repl.2.
§ Siue autem.d.cap 8.except.39.repl.20.
§ Si inter.d.except.39.repl.21.item except.29.repl.1. exemplo 8 & 9.
§ Si quis ſponſam.d.except. 39. repl.16. item except. 4 repl.1.dupl.1.
§ fin.d.repl.1.
L.XXXIII.in prin.lib.35.cap.8. except.12.repl.1. item except.39.repl.18.
§ Si uxor.d.exception.12.repl.3.item cap.9. queſt.3. reg.1.
ibi: Etſi fortè.d.except.39.repl.18.
L.XXXIIII.lib.35.cap.8.except.15.
L.XXXV.d.cap.8.except.2.repl.1.
L.XXXVI. in prin.lib.35. cap.9. queſt.3.reg.1. item queſt.4.reg.2.
ibi:Caueriq;.d.cap.9.queſt.5.reg.4.
§ Si ſponſus. lib.35.cap.8. except.1. repl.4.item except.25 & except.29.in prin.
L.XXXVII.d.cap.8.except.38.repl.1.item cap.9. queſt.3.reg.1.in fine.
L. XXXVIII. d. cap. 8.except.5. repl.1. dupl 4. item except.26.
ibi : Ex duabus.d. exception.5. dupl. gener.1. exemplo 4.
L.XXXIX.lib.35.cap.9.queſt.2.reg.1.itē queſt.5. reg.1.item Comment.liberationum cap.4.except. 9.repl.1.dupl.7.in fine.
L.XL. cum duab.ll.ſequentib. lib.35. cap.8. exc.24.
L. XLIII.d.cap.8.except.22.
L.XLIIII. lib.22. cap. 6. pro donato,exception.2. repl.5.
L.XLV.lib.32.cap.5. except.65.repl.8. item lib.35. cap.8.except.35.
L.XLVI.lib.35.cap.5.except.27.
L.XLVII.lib.35.cap.9.queſt.5.reg.2.
L.XLVIII.lib.21.cap.4.cauſa 1.except.6.item lib. 35.cap.8.except.34.
L.XLIX.d.cap.8.except.16.
L.L.lib.35.cap.9.queſt.4.reg.1.except.3.
ibi:Quod ſi mulier.d.reg.1.in prin.
L.LI.d.cap.9.queſt.5.reg.3.
L.LII.in prin.lib.35.cap.8.except.29.repl.1.exemplo 10 & 11.item dupl.1.in fine.
§ fin.d.cap.8.except.10.repl.6.
L.LIII.in prin.d.except.10.repl.2.
§ Res in dotem.d. cap.8. except.12. repl.4. item except.39.repl.22.
L.LIIII.lib.15.cap.2.queſt.4.reg.1.except.2.repl.3. item lib.eod.cap.8.reg.25.except.5.
L.LV.lib.35.cap.9.queſt.3.reg.1.item queſt.4.reg. 1.except.5.
ibi:Non ultra id.d.queſt.4.reg.1.except.1.
ibi:Sed nihil prohibet.d.queſt.4.reg.3.in fine.
L.LVI.lib.35.cap.8.except.9.
L.LVII. d. cap.8. except. 21. item cap.9. queſt.4. reg.1.exc.6.item lib.37.cap.3.except.30.repl.7.
L.LVIII.in prin.lib.35.cap.8.except.29.in prin.& except.33.
§ Item cum quæreretur.d.cap 8.except.14.
§ Filius.d.cap.8.except.6.repl.1.item cap.9.queſt.4. reg.2.except.7.
L.LIX. d. cap.8.except.39. repl.18.dupl.2.item lib. 15.cap.6.except.13.diſtinct.3.repl.2. item except. 22.repl.11.
L.LX. in prin. lib.35.cap.8. except.5. dupl.gener.1. exemplo 3.
§ Diuortij.d.cap.8.except.11.in prin.itē lib.24.cap.8. queſt.2.except.1.cum ſequentibus.
L.LXI.ibidem.
L.LXII.in prin ibidem.
§ Diuortio.lib.35.cap.8.except.32.
L.LXIII. d.cap.8. except.35. item cap.9. queſt.1. reg.1.item lib.21 cap.1.kauſa 10.except. 7.repl.2. dupl.2.

L.LXIIII.d.cap.8.except.2.repl.2.
L.LXV.cap.8.except.4.repl.1.dupl.1.
L.LXVI.in prin.d.cap.8.except.3.
§ Viginti.d.cap.8.except.1.repl.1.
L.LXVII.d.cap.8.except.33.

Hactenus leges Pandectarum.

INDEX LEGVM CODICIS,

QVAE IN HAC QVARTA DIGESTOrum parte continentur.

LIBRI TERTII CODICIS.

Tit. XXVIII. De inofficioſo teſtamento.

L.I.lib.31.cap.6.queſt.2.reg.2.
L.II.d.cap.6.queſt.7.reg.3.
L.III.d.cap.6.queſt.9.reg.3.item cap.4.queſt.2.except.9.
L.IIII.lib.32.cap.6.except.86.repl.2.
L.V.lib.31.cap.6.queſt.1.reg.5.except.1 & 3.
L.VI.lib.31.cap.5.repl.13.
L.VII.lib.31.cap.4.queſt.2.except.4.
L.VIII.lib.28.cap.17.repl.2.dupl.2.
ibi: Qui autem agnouit.lib.31.cap.4.queſtion.2.except.35.
L.IX.d.cap.4.queſt.2.except.2.
L.X.d.queſt.1.except.41.item cap.6.queſt.2.reg.4.item queſt.3.reg.3.
L.XI.lib.31.cap.4.queſt.2 except.13.
L.XII.lib.31.cap.5.repl.5.dupl.3.
L.XIII.lib.31.cap.6.queſt.8.reg.1.except.5.item lib.32.cap.6.except.86.repl.7.
L.XIIII.lib.4.cap.8.queſt.1.except.gener.7.repl.2.item lib.31.cap.4.queſt.2.except.39.repl.2.
L.XV.d.queſt.2.except.31.repl.1.item cap.8.queſt.1.except.4.
L.XVI.d.queſt.2.except.39.repl.2.item lib.eod.cap.6.queſt.6.except.2.
L.XVII.d.queſt.2.except.27.repl.2.item d.cap.6.queſt.1.reg.2.in prin.item queſt.3.reg.1.
L.XVIII.d.queſt.2.except.19.
L.XIX.d.queſt.2.except.20.
L.XX.d.except.19.
L.XXI.lib.31.cap.6.queſt.1.reg.4.
L.XXII.d.cap.6.queſt.8.reg.1.in prin.itē lib.eod.cap.4.queſt.2.in prin.
ibi: Quod ſi iam.in Comment.liberalionum cap.20.ſpecie 1.except.1.
L.XXIII.lib.31.cap.4.queſt.2.except.22.
L.XXIIII.d.queſt.2.except.1.
L.XXV.lib.31.cap.5.repl.6.dupl.1.
L.XXVI.d.cap.5.repl.5.dupl.1.
L.XXVII.lib.31.cap.6.reg.3.
L.XXVIII.in prin.d.cap.6.queſt.7.reg.1.
§ Sin autem mater.d.cap.6.queſt.1.reg.2.except.7.
L.XXIX.lib.30.cap.5.queſt.1.in prin.item lib.31.cap.5.repl.10.
L.XXX.lib.31.cap.7.in prin.
ibi: Si tamen non ingrati.lib.31.cap.4.quæſtion.2.except.18.
ibi: Nam ſi nullam.d.queſt.2.except.17.repl.1.
ibi: Vel legato.lib.31.cap.5.repl.2.
§ Imputari uerò.d.cap.5.repl.8.dupl.1.
L.XXXI.lib.31.cap.7.in prin.item except.2.
L.XXXII.lib.31.cap.5.repl.5.dupl.4.item repl.6.dupl.2.
L.XXXIII.in prin.d.cap.5.repl.15.
§ Legis autem.lib.31.cap.4.queſt.2.except.13.
L.XXXIIII.lib.31.cap.6.queſt.1.reg.5.except.4.
ibi: Niſi certa quantitas.lib.31.cap.7.in prin.
ibi: Niſi pater.lib.31.cap.4.queſt.2.except.38.
ibi: Vel quinquennio.lib.31.cap.6.queſt.6.
L.XXXV.in prin.lib.18.cap.17.repl.4.
§ Illud etiam.lib.31.cap.4.queſt.2.except.37.repl.2.
§ Et generaliter.d.queſt.2.except.32.in fine.
ibi: Niſi hoc ſpecialiter.d.queſt.2.except.37.
L.XXXVI.lib.31.cap.4.queſt.2.except.32.repl.4.item cap.5.repl.16.item cap.7.except.2.
§ Repletionem autem.lib.31.cap.5.repl.7.
§ Cum autem.d.cap.5.repl.6.dupl.2.tripl.1.
§ Illud pretereà.lib.31.cap.6.queſt.6.except.1.
§ Sancimus itaq;.lib.29.cap.13.except.12.repl.2.
§ fin.lib.31.cap.6.queſt.2.reg.5.except.4.
L.XXXVII.lib.31.cap.4.queſt.2.except.2.
In prin.lib.28.cap.7.repl.3.
ibi: Sed & ueterani.d.cap.7.repl.2.dupl.1.
ibi: Si enim patronus.lib.10.cap.8.queſt.4.except.3.

Tit. XXIX. De inofficioſis donationibus.

L.I.lib.35.cap.4.queſt.2.in prin.
L.II.d.queſt.2.except.2.
L.III.ibidem except.4.
L.IIII.ibidem except.5.
L.V.lib.35.cap.2.exc.35.item cap.4.queſt.3.in prin.
L.VI.d.cap.4.queſt.2.except.6.
L.VII.d.queſt.2.in prin.
L.VIII.lib.35.cap.4.queſt.3.in prin.
§ Item quod uxor.d.cap.4.queſt.2.except.3.
L.IX.d.cap.4.in prin.

Tit. XXX. De inofficioſis dotibus.

L.Vnica,lib.35.cap.2.except.10.

Tit. XXXI. De petitione hæreditatis.

L.I.in prin.lib.31.cap.1.reg.2.except.1.repl.3.
§ Vſuras uerò.lib.31.cap.3.reg.8.except.1.item reg.11.except.1.repl.2.item except.2.
ibi Nec non etiam fructus.lib.30.cap.10.queſt.1.except.13.repl.5.
L.II.lib.31.cap.2.reg.1.except.2.repl.1.item cap.3.reg.11.in prin.item except.1.repl.1 & 2.
ibi: Quam hæredes eius.d.cap.2.reg.7.

ibi:Emptor autem.d.except.2.repl.3.
L.III.lib.19.cap.13.except.15.
L.IIII.lib.31.cap.1.queſt.8.reg.5.
L.V.d.queſt.8.reg.6.
L.VI.lib.31.cap.2.reg.1.except.8.repl.5.
L.VII.lib.31.cap.1.queſt.7.reg.2.
ibi:A` ceteris autem.d.cap.1.queſt.9.except.1.
L.VIII.lib.28.cap.6.except.17.
L.IX.lib.19.cap.1.queſt.1.cauſa 4.
L.X.lib.30.cap.2.reg.1.except.6.repl.6. item cap.8.
reg.1.except.6.
L.XI.lib.7.cap.2.queſt.1.reg.1.except.6.
L.XII.lib.7.cap.8.queſt.1.reg.3.in prin.& except.
3.item lib.31.cap.1.queſt.8.reg.4.
ibi:Poſtquam etenim.d.queſt.8.reg.5.
ibi:Illo ne in poſterum.lib.31.cap.1.queſt.1.reg.2.

LIBRI QVINTI CODICIS.

Tit. XVI. De donationibus inter uirum & uxorem,&c.

L.I.lib.35.cap.8.except.39.in prin.
L.II.d.cap.8.except.7.
L.III.d.cap.8.except.4.repl.1.dupl.2.tripl.1.
L.IIII.d.cap.8.except.39.in prin.
ibi:Vel patris ſui.ibidem repl.2.dupl.1.
ibi:Sin autem.d.cap.8.except.2.
L.V.d.cap.8.except.5.repl.2.item except.39. repl.12.
& repl.17.in prin.
L.VI.lib.35.cap.6.except.16.in prin.
ibi:Cum donatio.lib.35.cap.8.except.39.repl.24.
§ Nec eſt ignotum.lib.35.cap.9.queſt.5.reg.3.
L.VII.lib.35.cap.8.except.4.repl.1.
L.VIII.d.cap.8.except.38.
L.IX.lib.35.cap.9.queſt.4.reg.1. exc.7. item reg.5.
L.X.lib.35.cap.8.except.12.
L.XI.d.cap.8.except.39.repl.15.
L.XII.d.except.39.repl.5.
L.XIII.d.repl.5.dupl.2 & 3.
L.XIIII.d.except.39.in prin.
L.XV.d.except.39.repl.23.item except.29. repl.1.
exemplo 9.
L.XVI.lib.35.cap.9.queſt.4.reg.3.
L.XVII.d.queſt.4.reg.1.except.7.
L.XVIII.lib.35.cap.8.except.39.repl.14 & 17.
L.XIX.d.cap.8.except.6.repl.1.dupl.2.
L.XX.d.cap.8.except.19.repl.1.exemplo 9.
ibi:Cum proponas.d.cap.8.except.39.repl.14.
L.XXI.d.cap.8.except.14.
L.XXII.d.cap.8.except.20.
L.XXIII.d. cap.8. exc.5.dupl. gener.1.exemplo 2.
L.XXIIII.d.cap.8.except.39.repl.6 & 8.
L.XXV.in prin.lib.35.cap.2.except.6.repl.5.item
cap.8.except.39.repl.19.
§ Si uerò ſpecialiter.ibidem.item d.cap.2.except.30.
repl.11.
§ fin.lib.35.cap.5.queſt.6.reg.3.
L.XXVI.lib.35.cap.8.except.8.
L.XXVII.d.cap.8.except.39.repl.7.

LIBRI SEXTI CODICIS.

Tit.IX. Qui ad bonorum poſſeſsionem, & infra quod, &c.

L.I.lib.29.cap.13.except.12.repl.7.dupl.3.
L.II.d.except.12.in prin.
L.III.lib.30.cap.2.reg.1.except.25.
L.IIII.lib.18.cap.22. reg.1. except.1. repl.1. dupl.1.
item lib.29.cap.13. except.12.in prin.
L.V.d.except.12.repl.7.
L.VI.d.repl.7.dupl.1.tripl.2.
L.VII.lib.30.cap.2.reg.1.except.5.repl.5. item except.8.repl.4.
L.VIII.lib.19.cap.13.except.12.repl.7.8.9 & 24.
L.IX.lib.30.cap.2.reg.1.except.21.
ibi:Eo addito ut.d.reg.1.except.2.

Tit.X. Quando non petentium partes petentibus adcreſcant.

L.Vnica.lib.28.cap.24.reg.1.in prin.

Tit. XI. De bonorum poſſeſsione ſecundum tabulas.

L.I.lib.29.cap.15.queſt.1.reg.1.except.2.
L.II.lib.18.cap.8.except.23.in prin.item cap.10. except.73.in fine.item except.75.

Tit.XII. De bonor. poſſeſſ.contra tabulas, quam Prætor liberis.

L.I.lib.33.cap.15.queſt.2.in prin.
L.II.lib.28.cap.20.except.28.in prin.

Tit.XIII. De bonor.poſſeſs. contra tabul. liberti, quæ,&c.

L.I.lib.20.cap.8.queſt.1.except.7.
L.II.d.queſt.1.except.15.

Tit.XIIII. Vnde liberi.

L.I.lib.29.cap.2.except.2.
L.II.lib.19.cap.ult.queſt.1.except.10 & 11.
L.III.lib.29.cap.1.except.10.repl.3.

Tit.XV. Vnde legitimi,& unde cognati.

L.I.lib.29.cap.6.reg.6.
L.II. lib.29. cap.13.reg.12. in prin.
L.III.lib.29.cap.2.exc.24.itē cap.14.reg. 4.in prin.
L.IIII.lib.29.cap.13.except.11. in prin. item lib.30.
cap.2.reg.1.except.18.item except.22.
L.V.d.except.12.in prin.item d.reg.1.except.16.

Tit.XVI. De ſucceſſorio edicto.

L.I.lib.29.cap.7.except.1.repl.13.item cap.15. queſt.
1.except.3.repl.1.
L.II.d.except.1.repl.7.

Tit.XVII. De Carboniano edicto.

L.I.lib.31.cap.10.queſt.2.cauſa 11.item except.23.
L.II.d.queſt.2. cauſa 1. item except. 3. item queſt.5.
reg.11.

Tit. XVIII. Vnde uir & uxor.

L.Vnica.lib.29.cap.12.queſt.1.except.1.

Tit. XIX. De repudianda bonorum poſſeſsione.

L.I.lib.29.cap.13.except.14.repl.12.
L.II.d.except.14.repl.3.

Tit. XX. De collationibus.

L.I.lib.30.cap.4.queſt.2.except.2.

L.II.lib.30.cap.5.queſt.1.except.12.
L.III.lib.19.cap.7.except.5. item lib.37. cap.3. except.18.exemplo 1.
ibi: Dotem ſanè.lib.30.cap.5.queſt.1.in prin.
L.IIII.d.queſt.1.except.1.item except.13.item queſt. 3.except.1.
L.V.lib.15.cap.5. queſt.5.reg.3. item lib. 50. cap.5. queſt.1.except.6.
L.VI.lib.30.cap.4.queſt.5.reg.2.except.4.
ibi: Exceptis uidelicet.d.reg.2.except.3.
L.VII.lib.30.cap.5.queſt.1.except.1.
L.VIII.d. queſt.1. except.15. item lib. eod. cap.4. queſt.6.reg 1.except.6.
L.IX.lib.30.cap.4. queſt.2. in prin. item queſt.4. except.1.
L.X.lib.30.cap.5.queſt.1.except.3.repl.1.
L.XI.lib.30.cap.4 queſt.4.except.3.
ibi: Et emancipatis.d.cap.4.queſt.6.reg.1.in prin.
L.XII.lib.30.cap.5.queſt.1.except.4.
ibi: Quin autem fratres.d.queſt.1.except.10.
ibi: Si hoc neq;.lib.30.cap.4.queſt.5.reg.2.except.11.
L.XIII.d.reg.2.except.4.
ibi: Nam ſi is.d.reg.2.except.7.
L.XIIII.lib.30.cap.5.queſt.3.except.2.
L.XV.d.cap.5.queſt.5.reg.2.except.4.
L.XVI.lib.30.cap.4.queſt.6.reg.1.in prin.
L.XVII.lib.30.cap.5.queſt.1.in prin.
ibi: Nulla diſcretione.d.queſt.1.except.11.repl.1.
ibi: Emancipatis uidelicet.lib.30.cap.4. queſt.5.reg. 2.except.7.
L.XVIII.lib.30.cap.4.queſt.2.except.4.
L.XIX. lib.30. cap.5.queſt.2. reg. 2. item queſt.3. except.2.
ibi: De modo quidem.lib.29.cap.14.reg.4.except.1.
§ Talem igitur.lib.30.cap.5.queſt.1.except.13.
ibi: Duas quidem partes.lib.29.cap.14. reg. 4. except.1.
L.XX.in prin.lib.30.cap.4.queſt.5.reg.2.exc.7.
§ Hæc autem regula.lib.31.cap.5.repl.11.
§ Ad hæc cum.lib.30.cap.3.queſt.1.except.10.
L.XXI.lib.30.cap.4.queſt.5.reg.2.except.12.
ibi: Vt enim caſtrenſe.d.reg.2.except.12.

Tit. XXI. De teſtamento militis.

L.I.lib.28. cap.18. dupl.27.item cap.24. reg 1.exc.1.
ibi: Nam uoluntas.d.cap.18.in prin.
L.II.d.dupl.27.
L.III.d.dupl.27.tripl.3.
L.IIII. lib. 19. cap.3. except. 5. repl.21. item lib.28. cap.18.dupl.12.
L.V.d.cap.18.in prin. item cap.11.except.82. repl.6. item lib.32.cap.3.except.19.repl.7.
L.VI.lib.28.cap.14.except.160.
ibi: Licere militibus.d.cap.14 except.143.repl.5.item except.165.repl.1.dupl.1.tripl.1.item dupl.3.
L.VII.
L.VIII.lib.28.cap.19.except.21.diſtinct.1.
L.IX.lib.28.cap.13.except.176.repl.14.dupl.1.
L.X.d.dupl.1.
L.XI.lib.28.cap.12.exc.107.repl.3.itē cap.18.dupl.5.
L.XII.lib.34.cap.1.except.1.itē lib.31.cap.12.cauſa 68.in prin.
L.XIII. lib. 28. cap. 18. dupl. 3. item lib.29. cap.4. queſt.1.except.4.
L.XIIII.d.cap.18.in prin.
L.XV.ibidem.
ibi: Nec uxorum.lib.28.cap.11.except.82.repl.6.
L.XVI.lib.28.cap.18.dupl.16.
L.XVII.d.cap.18.dupl.20.
L.XVIII.d.cap.18.dupl.1.item cap.6. exc.3.repl.31

Tit. XXII. Qui teſtamenta facere poſſunt, uel non poſſunt.

L.I.lib.28.cap.6.except.20.
L.II.d.cap.6.except.14.repl.1.dupl.1.
L.III.d.cap.6.except.4 & 5.
ibi: Filiam autem.lib.28.cap.7.in prin.
L.IIII.d.cap.6.except.3.
L.V.d.cap.6.except.11.
L.VI.lib.28.cap.21.except.33.repl.18.
L.VII.lib.28.cap.17.repl.5.
ibi: Et ſicut priſcis.lib.28.cap.6.except.21.
L.VIII.d.cap.6.except.9.
ibi: Libera poteſtate concedenda.lib.28.cap.3.queſt. 6.reg.4.
L.IX.lib.28.cap.6.except.6.repl.3.dupl.1.
L.X.d.cap.6.except.8.repl.2.
§ Sin autem infortunium.d.except.8.repl.3.
§ Sin uerò aures.d.except.8.repl.4.
L.XI.lib.28.cap.7.repl.4.
L.XII.d.cap.7.repl.3.

Tit. XIII. De teſtamentis, & quemad. teſtament. ordinentur.

L.I.lib.28.cap.8. except.29. repl.1. item cap.19. except.9.
L.II.d.cap.19.except.25.
L.III.lib.1.cap.7.except.18.itē lib.28.cap.17. repl.5.
L.IIII.lib.28.cap.9.except.54.repl.1.
L.V.d.cap.9. except.55.item lib.7.cap.2.queſt.3.De eo an filius ſit, reg.2.
L.VI.d.reg.2.
L.VII.d.cap.9.except.54.repl.2.item except.59.
L.VIII. lib. 28. cap.8.except.23.repl.1.item except. 49.repl.1.
L.IX.d.cap.8.except.48.item cap.17.repl.3.
L.X.lib.28.cap.19.except.27.
L.XI.d.cap.19.except.25.
L.XII.lib.28.cap.8.except.23. item cap.10. exc.75.
ibi: De his autem.d.cap.10.except. 70 & except.72. repl.3.
L.XIII.lib.28.cap.17.repl.6.
L.XIIII.lib.28.cap.3.queſt.5.
L.XV.lib.28.cap.9.except.57.
ibi: In quacunq; inſtrumenti.lib.28.cap.10.except.66.
L.XVI.in prin.lib.28.cap.11.except.97.
§ Illud etiam.lib.32.cap.7.repl.4.in prin.
L.XVII.lib.7.cap.3.queſt.5.except.14.item lib.28. cap.9.except.60.
L.XVIII.lib.28.cap.3.queſt.6.reg.4.
L.XIX.lib.28.cap.8.except.23.repl.2.

ibi:Nec ſuper bonorum.lib.30.cap.2.reg.1.except.21.
L.XX.lib.28.cap.17.repl.5. item cap.21. except.33. repl.1.dupl.3.
L.XXI.in prin.lib.28.cap.9.except.53.repl.2.
ibi:Etiq; ipſe coram teſtibus.d.repl.2.dupl.2.item except.74.
§ In omnibus.d. cap.9. except.52. repl.3. item cap.8. except.49.repl.2.
ibi:Finem autem.lib.28.cap.20. except.73. item except.75.
§ Ex imperfecto. lib. 28. cap.17. repl.1. in prin.item dupl.1 & 7.
§ Per nuncupationem.lib.28.cap.8.except.23.repl.6. item except. 52. repl.4. item cap.10.in fine. repl. gener.unica.dupl.2.
§ Si quis autem.lib.28.cap.21.except.31.repl.1.dupl.2.
ibi:In qua uoluntate.lib.28.cap.8.except.23.repl.3.
§ fin.lib.28.cap.9.except.57.
L.XXII.lib.32.cap.3.except.30.
L.XXIII.lib.28.cap.4.queſt.4.reg.3.
ibi:Et præcipuè.lib.10.cap.2.reg.11.
L.XXIIII.lib.28.cap.9.except.54. repl.3.item except.61.repl.2.
L.XXV. lib.28. cap.20. except.68.in fine.item lib.38.cap.4.except.30.
L.XXVI.d.cap.10.except.73.in fine.repl.gener.in prin. & dupl.1.
L.XXVII.lib.28.cap.19.except.8.item cap.21.except.13.repl.1.dupl.4.itē lib.32.cap.6. except.83.
L.XXVIII.in prin.lib.28.cap.9.except.52.repl.2.
§ Cum autem.d.cap.9 except.53.repl.2.dupl.2.tripl.2.item cap.10.except.74.
ibi.Si quinq; teſtium.d.cap.10.except.73.repl.2 item cap.8.except.23.repl.4.
L.XXIX.d.cap.10.except.64. item cap.9. exc.53.
ibi:Si enim talis.lib.28.cap.6.except.8.in prin.
L.XXX.lib.28 cap.19.except.24.
ibi:Maximè cum noſtra lib.28.cap.10.exc.64.repl.2.
L.XXXI.lib.28.cap.17.repl.2.

Tit.XXIIII. De hæredibus inſtituendis,& quæ perſonæ inſtitui non poſſunt.

L.I.lib.28.cap.11.except.83.
L.II lib.28.cap.23.reg.17.
L.III.lib.28.cap.12.except.209. item cap.13.except.134.repl.2.
L.IIII.lib.28.cap.9.except.54.
L.V.d.cap.9.except.35.
L.VI.in Comment.liberationum cap.20.ſpecie 1.except.7.repl.2.
L.VII.lib.28.cap.12.except.109.
L.VIII. lib.28.cap.11.except.93.item lib.29. cap.12. reg.8.
L.IX.lib.28.cap.22.except.126.
L.X.lib.28.cap.21.except.102.
L.XI.d.cap.21.except.89.
L.XII.d.cap 11.except.92.
L.XIII.lib.32.cap.2.reg.23. item lib.34. cap.3. except.12.item lib.36.cap.5.reg.7.except.1.
L.XIIII.lib.28.cap.9.except.54.repl.1.dupl.2.
ibi:Sed ſi quidem ipſe.lib.28.cap.22.reg.1.in prin.

Tit. XXV. De inſtitutionibus uel ſubſtitutionibus ſeu reſtitut.

L.I.lib.34.cap.6.in prin.
ibi:Aut filio.d.cap.6.except.20.
L.II.lib.34.cap.7.condit.2.reg.2.except.1.
L.III.lib.34.cap.5.queſt.3.except.14.repl.4.
L.IIII lib.28.cap.12.except.127.in prin. & repl.9.
L.V.lib.34.cap.6.except.10.
L.VI.in prin.lib.34.ca.3.queſt.3.exc.11.repl.1.dup.1.
§ Cum autem. lib.28. cap.13.except.142. item lib.32. cap.10.cauſa 46.
L.VII.lib.34.cap.5.queſt.3.except.17.repl.1.
L.VIII.lib.34.cap.6.except 30.
ibi:Sin autem.d.cap.6.except.29.
L.IX.lib.28.cap.14.except.165.repl.1.dupl.4.

Tit.XXVI.De impuberum,& alijs ſubſtitutionibus.

L.I.lib.28.cap.23.reg.14.
L.II.lib.28.cap.14.except.160.item except.163.repl.1.dupl.1.
L.III.lib.28.cap.13.except.132.repl.1.
L.IIII.d.except.163.repl.1.dupl.2.
ibi:Si modò non.d.repl.1 dupl.5.
L.V.lib.28.cap.33.except.132.
L.VI.lib.30.cap.3.reg.2.except.4.repl.6.
L.VII.lib.28.cap.14.in prin.
L.VIII.d.cap.14.except.163.repl.1.dupl.3.
ibi:Sin uerò poſt.d.cap.14.except.156.repl.2.
L.IX.d.cap.14.except.130.repl.1.
ibi:Vt occaſione.lib.31 cap.4.queſt.2.except.24.
ibi:Ita tamen.d.cap.14.except.175.
L.X.lib.28.cap.13.except.135.item cap.22.reg.15.
L.XI.lib.28.cap.23.reg.14.except.2.
ibi:Alis adplicata.d.cap.23.reg.2.except.2.

Tit.XXVII.De neceſſarijs & ſeruis hæred.inſtit.uel ſubſtit.

L.I.lib.28.cap.9.except.35.
L.II lib.19.cap.5.except.6.repl.2.dupl.2.item lib.30.cap.3.reg.2.except.1.repl.8.
L.III lib.29.cap.22.reg.3.except.3.repl.2.
L.IIII.lib.30.cap.3.reg.2.except.1.repl.15.
L.V.in prin.lib.19.cap.4.cauſa 2.item lib.28.cap.11.except.98.in fine.item repl.4.
§ Cum igitur inuenimus.ibidē.item d.cap.4.cauſa 4.
§ Sed cum ueteres.d.except.98.in fine.diſtinct.1.
§ Illo uidelicet.lib.32.cap.3. exc.25.tertia exc.in fine.
§ Quæ iuris noſtri.d. except.98. in fine. diſtinct. 2. item cap.13.except.127.
L.VI.lib.19.cap.4.cauſa 2.except.1.item lib.28.cap.11.except.98.repl.1.dupl.1. tripl.3. item d. except.98.in fine.diſtinct.3.
ibi:Sin autem ſoluendo.lib.19.cap.5.except.6.repl.2.

Tit.XXVIII.De liberis præteritis uel exhæredatis.

L.I.lib.28.cap.26.except.182.repl.1.
L.II.lib.28.cap.13.except.176.repl.5.dupl.1.
ibi;Cum te quoq;.d.except.176.repl.1.

L.III.lib.28.cap.16.except.190.
ibi:Cum enim manifeſtiſsimus.lib.7.cap.9.reg.5.
L.IIII. lib.28. cap.13. except.176.repl.4. item cap. 16.except.191.repl.4.
ibi:Et nemo ex alio.lib.31.cap.4.quæſt.2. except.30.
ibi:Ipſo iure euertat.lib.31.cap.8.quæſt.5.reg.2.
ibi:Si tamen ex maſculis.d.except.176.repl.6.
§ Sed quia & aliud. lib.28. cap. 16. exception. 191. repl.3.

Tit. XXIX. De poſthumis hæredib.inſtituendis uel exhæred.

L.I.lib.28.cap.20.except.28.in prin.
L.II.d.except.28.repl.3 & 7.
L.III.d.repl.7.
ibi:Suus hæres patri.d.except.28.repl.10 & 11.
ibi:Ad nullum declinans.d.except.28.repl.5 & 6.
L.IIII.lib.28.cap.21.except.117.repl.3.

Tit. XXX. De iure deliberandi,& adeunda uel adquir.hæred.

L. I. lib.30. cap.2. reg 1. except.18.item cap.3.reg.2. except.12.repl.1.
L.II.lib.30.cap.3.reg.2.except.10.
L.III.lib.28.cap.22.reg.1 except.1.repl.1.dupl.1.item lib.29.cap.13.except.12.repl.19.
L.IIII.lib.30.cap.2.reg 1.except.5.repl.6.
L.V.d.except.3.repl.5.dupl.1.item except.8.repl.1.
L.VI.d.reg.1.except.22.
L.VII.lib.28.cap.22.reg.1.except.1.
L.VIII.lib.29. cap.13. except.12. repl.7.in prin.& repl.19.
L.IX.lib.30.cap.1.quæſt.4.reg.1.
L.X.lib.30.cap.2.reg.1.except.26.
L.XI.lib.29.cap.13.except.14.repl.3.
L.XII.lib.30.cap.2.reg.1.except.2.
L.XIII. lib 29. cap.13.except.12. repl.19. item except.14.repl.1.
L.XIIII.lib.30.cap.2.reg.1.except.22.
L.XV lib.28.cap.22.reg.2.except.1.
L.XVI.lib.30.cap.2.reg.1.except.16.
L.XVII.d.reg.1.except.22.
L.XVIII.in prin.lib.30.cap.2. reg.1. exc.3. repl.6.
ibi:Sed ſi hoc parēs.lib.28.cap.22.reg.3.exc.1.repl.12.
§ Parente uerò.d.except.5.repl.3. in prin.item dupl.3.tripl.1.
§ Sin uerò uel non.lib.29 cap.7.except.1.repl.7.
§ Sin autē ſeptem.lib.30.cap.2.reg.1.except.8.repl.1.
L.XIX.lib.28.cap.22.reg.1.except.1.repl.2.itē lib.30.cap.1.quæſt.1.reg.1.in prin.itē quæſt.4.reg 3.
ibi:Et ſiquidem is.d.quæſt.1.reg.2.
L.XX.lib.30.cap.2.reg.1.except.24.repl.2 & replicat.3.
L.XXI.lib.29.cap.20.quæſt.11.reg.2 & reg.5. item lib.28. cap.22.reg.3.except.10.item lib.30. cap.2. reg.1.except.17.
ibi:Et ſiquidem.d.except.10.repl.1.
ibi:Vt ſiquidem.d.except.10.repl.2.
L.XXII.lib.10.cap.1 quæſt.6.
§ Cum igitur.lib.30.cap.2.reg.1.in prin.
§ Similiq; modo. lib. 29. cap. 13. except. 14. in prin.
item lib.30.cap.3.reg.2.in prin.
ibi:Et eis ſatiſfaciant.lib.8.cap.9.reg.15.
§ Sin uerò creditores, uſq; ad §. In computatione. d. reg.15.except.3.
§ Donec tamen.lib.36.cap.14.reg.17.
§ Sed quis quidam.lib.30.cap.1.quæſt.3. item quæſt. 4.reg.3.
§ Si quis autem.lib.34.cap.1.except.40.

Tit.XXXI.De repudianda uel abſtinenda hæreditate.

L. I. lib. 30. cap. 2. reg.1 except.18.item cap.3.reg.2. in prin.
L.II.d.reg.2.except.17.
L.III.lib.9.cap.5. except.9. item lib.29. cap.13. except.14.repl.6.dupl.3.
L.IIII.lib.30 cap.2.reg.1.except.1.item cap.3.reg.2. except.4.in prin.
L.V.lib.29.cap.13.except.14.repl.5.
L.VI d.except.14.repl.6.dupl.1.
ibi:Sin autem res.d.repl.6.dupl.2.
§ Sin autem.d.dupl.2.tripl.1.
ibi:Niſi fortè adhuc.d.dupl.1.tripl.1.

Tit.XXXII.Quemad.teſtam.aper.deſcrib. & inſpician.

L.I.lib.28.cap.4.quæſt.7.reg.1.
L.II.d.cap.4.quæſt.4.reg.2.
L.III.d.cap.4.quæſt.5.reg.4.
ibi:Præter diem.d.quæſt.5.reg.5.
L.IIII.d.cap.4.quæſt.2.except.3.

Tit.XXXIII.De edicto diui Hadriani tollendo.

L.I.lib 31.cap.12.quæſt.3.
L.II.d.cap.12.quæſt.2.except.2.
L.III.d.cap.12.in prin.
§ Sin autem aliquis.d.cap.12.quæſt.2.except.2.item quæſt.7.

Tit.XXXIIII.Si quis aliquem teſtari prohibuerit.

L.I.lib.28.cap.9.except.50.
L.II.lib.28.cap.21.except.33.
L.III.d.except.15.repl.1.item lib.28.cap.9.except.31.

Tit.XXXV.De his quibus ut indignis auferuntur hæreditates.

L.I.lib.32.cap.13.quæſt.2.reg.1 & 2.
L.II.lib.32.cap.9.cauſa 17.except.7.item lib.3. cap. 9.except.3.
L.III.lib.30.cap.6.quæſt.4.reg.7.in prin.
L.IIII.lib.28.cap.24. reg.1. except.12. item cap.25. quæſt.4.except.12.repl.6.
L.V.lib.28.cap.19.except.12.repl.1.
L.VI. lib.30. cap.6. quæſt. 4. reg.9. except.4. item except.7.repl.3.
L.VII.d reg.9.except.5.
L.VIII.lib.32.cap.9.cauſa 17.except.11.
L.IX.lib.30.cap.6.quæſt.4.reg.9.except.3.
L.X.d.reg.9.except.6.item reg.12.except.1.
L.XI.lib.30.cap.6.quæſt.4.reg.6.
L.XII.d.cap.6.quæſt.1.except.12.

Tit. XXXVI. De codicillis.

L. I. lib. 28. cap. 25. quæſt. 4. except. 7. item lib. 32. cap. 6. except. 85. in prin. item repl. 4.
L. II. d. quæſt. 4. except. 12. repl. 1.
L. III. d. quæſt. 4. except. 25. item lib. 33. cap. 10. reg. 7.
L. IIII. d. quæſt. 4. except. 7.
L. V. d. quæſt. 4. except. 6.
L. VI. d. quæſt. 4. except. 22.
L. VII. d. quæſt. 4. except. 12.
L. VIII. in prin. lib. 28. cap. 25. quæſt. 3. reg. 1. except. 1. repl. 1. item lib. 32. cap. 9. cauſa 34.
§ Illud quoq; d. reg. 1. item lib. 32. cap. 6. except. 84. in prin.
ibi: Niſi id ille. d. except. 84. repl. 2. item d. reg. 1. except. 1.
ibi: Illo electionis. d. except. 1. repl. 1.
§ Si quis uerò. d. repl. 1. dupl. 1.
§ fin. lib. 28. cap. 8. except. 23. repl. 5. item cap. 25. quæſt. 4. except. 16 & 17.

Tit. XXXVII. De legatis.

L. I. lib. 34. cap. 6. except. 20. item cap. 7. condit. 5. except. 4.
L. II. lib. 32. cap. 2. reg. 16. itẽ lib. 33. cap. 2. reg. 1. exc. 5.
L. III. lib. 32. cap. 8. cauſa 5. in prin.
L. IIII. lib. 32. cap. 3. except. 25. tertia exc. in prin.
ibi: Nec conualeſcere. ibidem repl. 1. dupl. 9.
L. V. lib. 32. cap. 9. cauſa 41.
L. VI. lib. 33. cap. 1. quæſt. 3. reg. 6. except. 2.
L. VII. lib. 32. cap. 8. cauſa 3. except. 7. item lib. 33. cap. 7. reg. 25. except. 1.
ibi: Error autem. lib. 32. cap. 6. except. 69. repl. 1.
L. VIII. lib. 32. cap. 9. cauſa 16. except. 3.
L. IX. lib. 32. cap. 12. cauſa 65.
L. X. lib. 32. cap. 5. except. 49. diſtinct. 3. repl. 1.
L. XI. lib. 32. cap. 6. except. 96. item cap. 8. cauſa 6.
L. XII. lib. 32. cap. 9. cauſa 35. in prin.
L. XIII. lib. 32. cap. 5. except. 53. in prin.
L. XIIII. d. cap. 5. except. 47. in fine.
L. XV. lib. 32. cap. 12. cauſa 68.
L. XVI. lib. 33. cap. 11. reg. 10.
L. XVII. lib. 32. cap. 8. cauſa 2. in prin.
L. XVIII. lib. 34. cap. 12. quæſt. 3.
L. XIX. lib. 32. cap. 9. cauſa 33.
L. XX. lib. 32. cap. 5. except. 49. diſtinct. 5.
L. XXI. lib. 32. cap. 6. except. 74. in prin.
L. XXII. lib. 33. cap. 1. quæſt. 3. reg. 1. except. 5. repl. 3. item reg. 23.
L. XXIII. lib. 32. cap. 8. cauſa 3. in prin. item except. 7. item lib. 33. cap. 7. reg. 25. except. 7. item lib. 28. cap. 13. reg. 6. in prin.
§ Sed & aliam. d. reg. 25. except. 5.
L. XXIIII. lib. 32. cap. 4. except. 42.
L. XXV. lib. 32. cap. 9. cauſa 29.
ibi: Quemadmodum. d. cap. 9. cauſa 16. in prin. item cap. 13. quæſt. 1. reg. 7.
L. XXVI. lib. 32. cap. 6. except. 77.

Tit. XXXVIII. De uerborum ſignificatione.

L. I. lib. 33. cap. 4. de fundo legato, reg. 5, except. 2.
L. II. d. reg. 5. in prin.
L. III. lib. 6. cap. 7. quæſt. 1.
L. IIII. lib. 28. cap. 11. except. 90. repl. 2. item lib. 33. cap. 1. quæſt. 3. reg. 6. except. 1.
§ fin. lib. 34. cap. 12. in prin.
L. V. lib. 34. cap. 25. quæſt. 1. reg. 1.

Tit. XXXIX. Si omiſſa ſit cauſa teſtamenti.

L. I. lib. 32. cap. 10. cauſa 42. except. 3.
L. II. lib. 33. cap. 14. except. 4. item quæſt. 4. reg. 1.
§ fin. d. cap. 14. except. 19.
L. III. d. cap. 14. in prin. item quæſt. 4. reg. 5.

Tit. XL. De indicta uiduitate, & de lege Iulia Miſcella tollenda.

L. I. lib. 34. cap. 7. condit. 2. except. 7.
L. II. ibidem except. 10.
ibi: Quorum omnium. lib. 24. cap. 6. quæſt. 1. in prin.
L. III. d. condit. 2. except. 8 & 9.

Tit. XLI. De his quæ pœnæ nomine in teſtamento uel codicillis ſcrib.

L. Vnica, lib. 32. cap. 6. except. 68.
§ fin. d. cap. 6. except. 88. item cap. 9. cauſa 15. except. 1.

Tit. XLII. De fideicommiſsis.

L. I. lib. 32. cap. 7. repl. 4. dupl. unica. tripl. 2.
L. II. d. repl. 4. in prin.
L. III. lib. 20. cap. 7. quæſt. 2. in prin. item in Comment. liberationum cap. 20. prima ſpecie, in prin.
L. IIII. lib. 34. cap. 15. quæſt. 1. except. 4.
L. V. lib. 28. cap. 14. except. 166.
L. VI. in prin. lib. 33. cap. 3. reg. 3.
ibi: Si uerò à creditore. lib. 32, cap. 11. cauſa 54. exemplo 4.
L. VII. lib. 33. cap. 10. reg. 6.
L. VIII. lib. 32. cap. 3. except. 25. tertia except. repl. 1.
L. IX. lib. 32. cap. 4. except. 40. in prin.
L. X. lib. 32. cap. 6. except. 73.
L. XI. lib. 32. cap. 11. cauſa 54. exemplo 2. except. 3. item lib. 34. cap. 15. quæſt. 1. except. 5.
L. XII. lib. 34. cap. 1. quæſt. 1. except 35. item in Comment. liberat cap. 6. except. 36.
L. XIII. lib. 32. cap. 10. cauſa 42. except. 2. repl. 1.
L. XIIII. d. except. 1. repl. 6. dupl. 5.
L. XV. lib. 33. cap. 1. quæſt. 3. reg. 1. except. 3.
L. XVI. lib. 33. cap. 4. De eo quod ad rogatum peruenit legato, reg. 5. item cap. 10. reg. 8.
L. XVII. lib. 34. cap. 13. quæſt. 1. except. 15.
L. XVIII. d. cap. 13. in prin.
L. XIX. lib. 33. cap. 10. reg. 7.
L. XX. lib. 32. cap. 4. except. 40. repl. 8.
L. XXI. lib. 33. cap. 1. quæſt. 3. reg. 1. except. 5.
L. XXII. lib. 32. cap. 6. except. 72. item except. 84. repl. 11.
L. XXIII. d. except. 84. in prin. & repl. 9. item cap. 7. repl. 5.

L.XXIIII.lib.33.cap.4.De fundo legato,reg.1.
L.XXV.lib.32.cap.3.except.49.diſtinct.8.
L.XXVI.lib.32.cap.9.cauſa 29.except.1.
L.XXVII.lib.32.cap.8.cauſa 2.except.2.
L.XXVIII.lib.32.cap.3.exc.25.tertia exc.in prin.
L.XXIX.lib.32.cap.6.exc.84.in prin. & repl.12.
L.XXX.lib.32.cap.10.cauſa 46.item lib.28.cap.13.except.142.
L.XXXI.lib.31.cap.4.except.40.repl.12.dupl.1.in prin.
L.XXXII.lib.33.cap.10.de probationibus,reg.1.
ibi:Vt etiam amittere lucrum.lib.28.cap.19.exc.12.

Tit.XLIII.Communis de legatis & fideicommiſsis,&c.

L.I.lib.33.cap.11.reg.1.
L.II.lib.31.cap.1.queſt.1.in fine.item queſt.4.in fine.item cap.6.except.74.in prin.
L.III.in prin.lib.34.cap.11.queſt.1.except.21.item queſt.6.
§ Sed etſi quis.lib.34.cap.6.except.21.
ibi:Ita tamen ut non lib.34.cap.11.queſt.1.except.33.
§ Sed quia noſtra.lib.32.cap.2.reg.2.item cap.11.cauſa 54.exemplo 2.

Tit.XLIIII.De falſa cauſa adiecta legato uel fideicommiſſo.

L.I.lib.34.cap.13.queſt.1.except.8.
L.II.lib.32.cap.5.exc.45.repl.2.item cap.6.exc.70.
L.III.d.repl.2.item d.except.70.
L.IIII.lib.34.cap.13.queſt.1.except.8.
L.V.d.repl.2.

Tit.XLV.De his quæ ſub modo legata ſeu fideicommiſſa relin.

L.I.lib.34.cap.5.queſt.1.ſpecie 2.item cap.6.exc.20.
L.II.in princip.lib.32.cap.6.except.74.item cap.2.reg.11.
§ fin.lib.34.cap.13.queſt.4.reg.20.

Tit.XLVI.De conditionibus inſertis tam in legatis,quàm fideicomm.

L.I.lib.34.cap.7.condit.4.reg.2.except.8.
L.II.lib.34.cap.6.except.10.
L.III.d.cap.6.in prin.item cap.7.condit.5.in prin.
L.IIII.d.cap.6.except.20.repl.2.
L.V.lib.33.cap.1.queſt.3.reg.2.
L.VI.lib.34.cap.5 queſt.3.except.5.
L.VII.lib.34.cap.6.except.22.

Tit.XLVII.De uſuris uel fructibus legatorum ſeu fideicom.

L.I.lib.33.cap.3.reg.12.except.1.repl.2.
L.II.d.except.1.replic.1.duplic.1.item lib.34.cap.2.queſt.1.reg.1.
L.III.lib.32.cap.11.cauſa 51.except.3.
L.IIII.lib.33.cap.3.reg.12.except.1.repl.2.

Tit.XLVIII.De Senatuſconſulto Trebelliano.

L.I.lib.34.cap.3.queſt.3.reg.5.except.1.
L.II.lib.34.cap.4.queſt.1.in princip.item queſt.2.reg.2.
L.III.lib.34.cap.1.except.35.repl.1.itē queſt.4.reg.2.item cap.3.queſt.1.except.1.item except.10.itē lib.32.cap.3.except.9.
L.IIII.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1.exemplo 1 & 2.item lib.34.cap.3.queſt.2.except.9.
ibi:Neq; enim quartæ.lib.34.cap.1.queſt.1.exc.41.in prin.item queſt.2.reg.4.except.2.repl.3.
L.V.lib.32.cap.3.excep.9.item cap.6.except.72.item lib.34.cap.3.queſt.1.except.1.
L.VI.in prin.li.34.cap.2.queſt.5.reg.1.exc.2.repl.2.
§ In ſupradictis.lib.33.cap.12.queſt.1.except.6.repl.2 & 3.
§ Sin autem is.lib.34.cap.7.condit.4.reg.2.exc.9.
§ fin.lib.33.cap.12.queſt.1.except.6.in fine.item lib.34.cap.2.queſt.5.reg.1.except.2.repl.2.dupl.3.
L.VII.in prin.lib.34.cap.4.except.3.repl.5.
§ Idemq; iuris.d.except.3.repl.6.
ibi:Hoc eodem.d.cap.4.except.1.repl.6 & 7.
§ Cum autem.lib.34.cap.3.queſt.2.except.11.item queſt.5.reg.1.
L.VIII.d.cap.3.queſt.3.reg.17.item cap.4.queſt.2.reg.1.

Tit.XLIX.Ad legem Falcidiam.

L.I.lib.34.cap.1.except.35.
L.II.d.cap.2.queſt.3.in prin.
L.III.d.cap.1.except.5.
L.IIII.ibidem except.6.
L.V.ibidem exc.34.item lib.35.cap.4.queſt.4.tertio adfin.remed.
L.VI.in prin.lib.34.cap.2.queſt.5.reg.4.except.4.
§ Omnia.lib.34.cap.1.except.22.
ibi:Nec ſi quid ultrà.ibidem except.35.repl.4.
L.VII.lib.34.cap.2.queſt.5.reg.4.exc.4.diſtinct.2.
L.VIII.d.except.4.
L.IX.lib.34.cap.1.except.35.repl.1.dupl.2.
L.X.d.cap.1.queſt.2.reg.2.
L.XI.d.cap.1.except.31.
L.XII.d.cap.1.except.34.repl.2.
L.XIII.lib.34.cap.2.queſt.5.reg.19.
L.XIIII.d.queſt.5.reg.4.except.4.
L.XV.lib.34.cap.1.except.18.
L.XVI.lib.32.cap.12.cauſa 68.
L.XVII.lib.34.cap.1.except.9.
L.XVIII.d.cap.1.except.31.
L.XIX.d.cap.1.except.36.

Tit.L.De caducis tollendis.

L.Vnica,in prin.lib.32.cap.9.cauſa 11.
§ Cum igitur.d.cauſa 11.item lib.33.cap.8.in prin.itē lib.29.cap.15.queſt.1.in prin.& exc.6.
§ Et cum triplici.lib.32.cap.10.cauſa 42.exc.1.repl.2.item lib.cod.cap.3.except.23.
ibi:Vel ipſum relictum.lib.34.cap.6.in prin.
§ In primo itaq;.d.repl.2.item lib.32.cap.13.q.1.reg.1.
ibi:Vel coniunctus.lib.33.cap.7.reg.25.exc.17.repl.2.
§ Pro ſecundo.lib.32.cap.13.queſt.1.reg.4.
ibi:Sed omnes perſonas.lib.32.cap.10.cauſa 42.exc.1.in prin.
§ In nouiſsimo.lib.29.cap.15.queſt.1.except.6.
ibi:Hæreditatem etenim.lib.28.cap.22.reg.1.except.1.in prin.& repl.1.

ibi:Iis nihilominus.d.except.1.repl.2.
§ Libertatibus.lib.13.cap.8.reg.1.except.13 & 14.
§ Excepto etiam.d.reg.1.except.22.
§ Sin autem aliquid.d.reg.1.except.2.
ibi:Quod ſi medio.lib.31.cap.13.quæſt.1.reg.4.
§ Sed ut manifeſtetur.d.cap.13.quæſt.2.reg.4.
§ Ne autem.lib.32.cap.10.cauſa 42.except.1.repl.3.
§ In omnibus.d.except.1.repl.2.item cap.13.quæſt.2. reg.4.
ibi:Et hoc locum.d.repl.2.
§ His ita definitis, cum ſequentibus,uſq; ad §.Vbi aũt legatarij.lib.28.cap.24.reg.1.in prin. item reg.2. in prin item lib.31.cap.11.quæſt.2.reg.4.
ibi:Etiamſi iam defuncti.d.reg.1.except.8.
ibi:Et hoc nolentibus.d.reg.1.except.10.
ibi:Sin uerò quidam.d.reg.2.item li.33.cap.7.reg.25. except.17.Quibus adcreſcat,reg.1.
§ Vbi autem legatarij.d.except.17.Quantum adcreſcat,reg.2.
ibi:Cum omni ſuo.lib.32.cap.10.cauſa 42.exemplo 2. in prin.
§ Sin autem disiunctim.d.reg.25.except.2.
§ Hæc autem ita.d.reg.23.except.0.
§ Sin uerò nõ omnes, cum ſequentibus.lib.32.cap 10. cauſa 42.except.1.repl.4.
§ Cum autem.lib.12.cap.11.quæſt.1.reg.5.item lib.28. cap.22.reg.2.except.1.in prin. item lib.29. cap.15. quæſt.1.reg.1 except.3.
§ Hæc autem omnia.d. cap. 13.quæſt.2.in fine. itẽ lib. eod cap.10.cauſa 42.except.2.repl.9.

Tit.L I.De his qui ante apertas tab. hæred.transmitt.

L. Vnica.lib.28.cap.22.reg.1.except.1.repl.1.in prin. item dupl.1.tripl.1.
ibi:Quod ſcilicet etiã ſuper legatis.lib.32.cap.9.cauſa 11.in fine.

Tit.L II.Quando dies legati uel fideicommiſsi cedit.

L.I.lib.13.cap 8.reg.2.
L.II.lib.13.cap.1.quæſt.3.reg.2.except.6.
L.III.d.reg.1.in prin.
L.IIII.lib.14.cap.7.condit.1.reg.1.except.8.
L.V.lib.12.cap.9.cauſa 10.except.1.item lib.33.cap.8. reg.1.except.5.
ibi:Non cœptum.d.cap.8.reg 12.
L.VI.d.cap.9.cauſa 13.

Tit. L III.Vt in poſſeſsionem legatorum uel fideicom.ſeruand.

L.I.lib.31.cap.22.except.13.
L.II.ibidem except.19.
L.III.lib.31.cap.11.quæſt.4.reg.10.
L.IIII.lib.34.cap.4 quæſt.1. except.15. item lib.33. cap.12.in prim. & quæſt.2.except.19.
L.V.lib.31.cap.13.quæſt.4.reg.2.
L.VI.d.cap.13 quæſt.3.reg.3.except.1.
ibi:Vel in propriat.d.cap.11.cauſa 2.in prin.
L.VII.lib.33.cap.12.except.19.item lib.24.cap.6 quæſt.1.except.8.repl.2.
L.VIII.d.cap.12.quæſt.9.reg.3.

Tit.L IIII.De legitimis liberis,& ex filia nepotibus,&c.

L.I.lib.29.cap.13.except.12.repl.18.
L.II.lib.29.cap.14.reg.4.except.2.diſtinct.1.
L.III.lib.29.cap.2.except.11.
L.IIII.d.cap.2.except.9.item cap.6.reg.3.exc.1.
L.V.d.cap.2.except.1.
L.VI.d.cap.2.except.8.item lib.12.cap.2.quæſt.2. reg.22.except.6.
L.VII.
L.VIII.lib.29.cap.1.quæſt.1.except.1.repl.2.
L.IX.lib.29.cap.14.reg.4.except.1.
ibi:Niſi fortè auia.lib.29.cap.7.except.3.diſtinct.4.
ibi:Etſi quæ filiæ.lib.31.cap.6.quæſt.1.reg.5.exc.4.
L.X.lib.29.cap.2.except.12.
L.XI.lib.29.cap.5.reg.5.except.19.
L.XII.lib.29.cap.2.exc.14.item cap.6.reg.1.exc.1.

Tit.L V.Ad Senatuſc.Tertullianum.

L.I.lib.29.cap.3.reg.5.except.11.itẽ lib.10.cap.2.reg. 1.except.8.repl.2.dupl.1.
L.II.d.reg.5.except.14.
L.III.lib.17.cap.3.quæſt.5.reg.3.except.20.
L.IIII.lib.14.cap.5.quæſt.2.reg.1.except.2.
ibi:Quem quidem ſemiſſem.lib.29.cap.5.reg.5.exc. 16.in prin.
L.V.lib.29.cap.5.reg.3.except.5.repl.3.
L.VI.d.reg.5.except.7.item lib.17.cap.5.quæſt.5. reg.1.except.7.item except.21.
L.VII.d.reg.5.except.16.in fine.
ibi:Patruo ſcilicet.d.reg.5.except.18.
§ Sin autem defuncta.d.reg.3.except.14.in fine.item lib.eod.cap.14 reg.4.except.4.
ibi:Quia patris.d.except.14.
ibi:Semiſſem cõpetere.l.29.cap.5.reg.2.exc.2.repl.2.
§ Sin uerò defuncta.li 29.cap.1.quæſt.1 exc.2.in fine.
ibi:Scilicet cum ſororibus.lib.29.cap.5.reg.3.except. 14.in fine.

Tit. L VI.Ad Senatuſconſultum Orphitianum.

L.I.lib.29.cap.3.in prin.item cap.5.reg.1.except.1.
L.II.lib.28.cap.24.reg.1.in prin. item cap.22.reg.1. except.1.
L.III.lib.28.cap 2.quæſt.5.
L.IIII.lib.28.cap.5.reg.1.except.1.
L.V.lib.28.cap.21.except.84.repl.1.dupl.1.item lib. 29.cap.3.except.4.
L.VI.lib.29.cap.2.except.8.repl.2.
ibi:Et tam matre.lib.29.cap.5.reg.5.except.9.repl.2.

Tit.L VII.De legitimis hæredibus.

L.I.lib.29.cap 6.reg.2.excep.1.
ibi:Nec huic derogatur.lib.29.cap.13.except.10.
L.II.lib.30.cap.3.reg 2.except.4 repl.5.
L.III.lib.29.cap.6.reg.3.item reg.4.excep.1.itẽ cap. 7.except.1.
L.IIII.lib.28.cap.2.quæſt.5.item li.29.cap.2.quæſt. 1.cauſa 1.
ibi:Etiam citra bonorũ.lib.29.cap.13.exc.12.repl.18.
L.V.lib.29.cap.6.reg.1.except.4.

L.VI.

L.VI.d.cap.6.reg.2.except.1.repl.1.
L.VII.d.cap.6.reg.5.in prin.
L.VIII.lib.19.cap.1.quaeſt.1.except.1.repl.2.
L.IX.lib.19.cap.5.reg.5.item cap.6.reg.3.except.2.
repl.1.
L.X.lib.28.cap.19.except.18.
L.XI.lib.29.cap.7.except.6.repl.8.
ibi:Collationibus tamen.lib.30.cap.4.quaeſt.2.exc.5.
L.XII.lib.29.cap.2.except.7.
ibi:Cum & anteriore.lib.14.cap.3.except.49.
L.XIII.lib.29.cap.5.reg.2.except.2.
ibi:Siue priorem.d.except.2.repl.2.
ibi:Exceptis maternis.d.except.2.repl.1.item cap.6.
reg.1.except.3.repl.2.
L.XIIII.d.cap.6.reg.1.except.3.in fine.
§ In his igitur.d.cap.6.reg.4.except.4.
ibi:Et eo quidem.d.cap.6.reg 5.in prin.
ibi:Scilicet ubi fratres.d.cap.6.reg.4.except.1.
ibi:Illo procul dubio.lib.29.cap.14.reg.4.except.2.
L.XV.lib.29.cap.2.except.2.item cap.7.except.6.
repl.6.
ibi:Sed nec filij.d.cap.7.except.20.
§ Sed nec fratrem.lib.29 cap.6.reg.2.excep.3.repl.1.
§ Cum autem tertio.d.cap.6.reg.4.except.4.
ibi:Succeßionis uidelicet.d.reg.4.except.1.repl.1.
ibi:Illo etiam obſer.lib.29.cap.14.reg.4.except.2.
ibi:Quas autem perſonas.lib.17.cap.3.quaeſt.3.reg.2.
except.1.
§ fin.lib.1.cap.7.except.14.

Tit.LVIII.Communia de ſucceſsionibus.

L.I.lib.29.cap.7.except.6.repl.6.
L.II.lib.18.cap.10.quaeſt.2.reg.2.
L.III.lib.19.cap.12.reg.1.
L.IIII.lib.28.cap.6.except.17.
L.V.lib.29.cap.6.reg.2.
L.VI.lib.29.cap.6.reg.6.except.1.item cap.7.exc.1.
L.VII.lib.29.cap.12.reg.1.
L.VIII.lib.29.cap.15.quaeſt.1.except.10.
L.IX.lib.29.cap.11.quaeſt.1.except.2.
L.X.lib.29.cap.12.reg.3.
L.XI.lib.29.cap.1.quaeſt.1.except.2.in fine.itē cap.
5.reg.2.exc.2.item cap.6.reg.2.except.1.2 & 3.
ibi:In omnibus.reg.2.except.2.repl.1.

Tit.LIX.De bonis maternis & materni generis.

L.I.in prin.lib.16.cap.2.quaeſt.1.except.10.
§ Parentes.d.cap.2.quaeſt.4.reg.2 & 3.
ibi:Atq; ita omnia.ibidem reg.5.
ibi:Ita ut ſi quando.ibidem reg.6.in prin.& except.
1.repl.1.
L.II.d.cap.2.quaeſt.1.except.11.item quaeſt.4.reg.6.
ibi:Ita ut quemad.d.quaeſt.4.reg.10.
L.III.d.cap.2.quaeſt.1.de iure nouo,except.4.itē lib.
29.cap.11.quaeſt.1.except.1.repl.3.
L.IIII.d.cap.2.quaeſt.1.de iure nouo,except.3.

Tit.LX.De bonis quae liberis in poteſtate conſtitutis,&c.

L.I.lib.16.cap.2.quaeſt.1.except.12.
L.II.d.except.12.repl.1.
ibi:Parente propter.lib.16.cap.9.quaeſt.3.reg.1.
L.III.lib.16.cap.2.quaeſt.4.reg.11.item cap.3.quaeſt.
3.reg.2.except.2.
L.IIII.d.cap.2.quaeſt.1.except.12.repl.2.
ibi:Eaſdem res d.cap.2.quaeſt.4.reg.6.
ibi:Eo uidelicet.lib.14.cap.6.quaeſtion.2.reg.2.item
quaeſt.4.reg.11.
§ Parentibus uerò.lib.16.cap.2.quaeſt.4.reg.6.
L.V.d.cap.2.quaeſt.1.except.12.repl.3.
ibi:Qui quidem de dotali.lib.15.cap.9.quaeſt.5.exc.2.
L.VI.lib.16.cap.2.quaeſt.1.poſt except.15.
ibi:Sub hac tamē definitione.d.cap.2.quaeſt.4.reg.11.
§ Non autem hypothecam.d.quaeſt.4.reg.1 & reg.6.
§ Et ſi quid ex uſu.d.reg.6.except.2.
§ Sin autem res.d.quaeſt.4.reg.8.
§ Cum aūt Conſtātiniana.lib.16.cap.9.quaeſt.3.reg.1.
ibi:Scilicet ſecūdū quod.lib.16.cap.2.quaeſt.4.reg.11.
§ fin.d quaeſt.4.reg.1.except.1.
L.VII.d.cap.2.quaeſt.1.except.2.
L.VIII.in prin.uſq; ad §.Vbi autem.lib.28.cap.22.
reg.2.except.3.repl.1.item lib.29.cap.15.except.
14.repl.3.item lib.30.cap.2.reg.1.except.5.repl.6.
dupl 1.item except.6.in prin.
§ Sancimus itaq;.lib.16.cap.2.quaeſt.1.de iure nouo,
except.5.item ibidem in fine,except.2.
§ Vbi autem.lib.16.cap.2.quaeſt.4.reg.3.
§ Sin autem es.uſq; ad §.Hoc proculdubio.d.quaeſt.
4.reg.7.
§ Hoc proculdubio.d.quaeſt.4.reg.4.
ibi:Paterna reuerentia.d.quaeſt.4.reg.1.
§ Ipſum autem.lib.16.cap.1.quaeſt.5.reg.10.
ibi:Et ab ipſis.d.quaeſt.5.reg.13.
§ Sed pater quidem.lib.16.cap.2.quaeſt.4.reg.6.
except.3.
§ Non autem.d.reg.6.in prin.& except.4.
§ Filijs autem.d.quaeſt.4.reg.9.
ibi:Patrem autem.d.quaeſt.4.reg.3.
§ Non autem filio.lib.29.cap.13.except.14.replic.15.
dupl.1.
§ Sin uerò pater.d.except.14.repl.3.
§ In ſeruis autem.lib.16.cap 2.quaeſt.1.except.14.

Tit.LXI.De haereditate decurionum, nauiculariorum,&c.

L.I.lib.29.cap.12.reg.7.except.1.
L.II.d.reg.7.except.2.
L.III.ibidem except.3.
L.IIII.ibidem except.4.
L.V.ibidem except.5.

LIBRI OCTAVI CODICIS.

Tit.LIIII.De donationibus.

L.I.lib.52.cap.5.reg.20.item lib.35.cap.2.except.33.
repl.6.
L.II.lib.55.cap.10.except.2.item in Comment.liberationum cap.15.except.4.
L.III.d.cap.10.except.4.
L.IIII.lib.21.cap.1.cauſa 20.
L.V.lib.35.cap.2.except.35.repl.7.

L.VI.d.cap.2.except.13.
L.VII.d.cap.2.queſt.4.reg.4.item lib.21.cap.1.cauſa 10.
L.VIII.d.cap.2.except.22.item d.cauſa 10.
L.IX.lib.35.cap.1.queſt.5.ſecundi generis effectu 2.
L.X.lib.35.cap.2.except.29.
L.XI.d.cap.2.except.6.
L.XII.d.cap.2.except.26.
L.XIII.d.cap.2.except.24.
L.XIIII.d.cap.2.except.14.item queſtion.5.exceptione 2.
L.XV.lib.35.cap.1.queſt.1.in fine.
L.XVI.lib.35.cap.2.except.4.
L.XVII.d.cap.2.except.6.
L.XVIII.lib.37.cap.5.in prin.
L.XIX.lib.35.cap.2.except.25.
L.XX.d.cap.2.except.29.
L.XXI.d.cap.2.except.17.
L.XXII.lib.35.cap.1.queſt.5.ſecundi generis effectu 2.
L.XXIII.lib.35.cap.2.except.39.
L.XXIIII.lib.35.cap.2.in fine.
L.XXV.d.cap.1.queſt.5.ſecundi generis effectu 2. in fine.
ibi: In conſcribendis.lib.35.cap.2.except.30.in prin.
L.XXVI.lib.23.cap.2.except.6.
L.XXVII.lib.35.cap.2.excep.30.in princip.& replicatione 6.
ibi:Geſtorum.d.except.30.repl.18.
L.XXVIII.lib.35.cap.2.except.33.in prin.
L.XXIX.d.cap.2.except.20 & except.27.
L.XXX.d.cap.2.except.30.repl.18.
L.XXXI.d.cap.2.except.28 & 29.
§ Verum & illas.ibidem.
ibi:Donationibus quæ ſine ſcriptis.d.cap.2.exceptione 27.
L.XXXII.d.cap.2.except.30.repl.18.
L.XXXIII.lib.35.cap.10.except.5.
L.XXXIIII.in princip.lib.35.cap.2.except.30.in prin.& repl.2.
§ Si quid autem.d.except.30.repl.2.
ibi:Exceptis donationibus.d.except.30.repl.11.
ibi:Aliás uerò.d.except.30.repl.7.
ibi:Inſuper ante.ibid.repl.5.item lib.15.cap.11.queſt.4.reg.3.except.5.repl.1.
§ Sin autem non in auro,cum ſequentibus.d.except.30.repl.2.
§ Si quis autem per diuerſa.d.except.30.repl.3.
§ Si quis autem talem.d.except.30.repl.4.
L.XXXV.in prin.lib.33.cap.2.queſt.3.reg.5.
§ Sin uerò.ibidem reg.6.
§ Similiq́;.ibidem reg.7.
ibi:Sin autem donator.ibidem reg.8.
§ Sed in his omnibus.d.cap.2.except.30.repl.1.
§ Sin autem amplioris.d.except.30.in prin.
ibi:Aut in his.d.except.30.repl.3.
§ Sed etſi quis.d.cap.2.except.21.
§ Sed ſiquidem.d.cap.2.in prin.itē except.33.in prin. item lib.37.cap.3.except.22.repl.5.
§ Sin autem hoc minimè,uſq; ad finem legis.d.cap.2. in prin.
L.XXXVI.in prin.d.cap.2.except.30.repl.8.
§ Simili etiam.ibidem repl.10.
§ Eandem liberalitatem.ibidem repl.9.
§ Cæteris etiam.d.except.30.in prin.
L.XXXVII.d.cap.2.except.26.item lib.7.cap.3.queſt.5.except.14.

Tit.LV.De donationibus quæ ſub modo uel ſub conditione,&c.

L.I.lib.35.cap.3.in prin.
L.II.ibidem.
L.III.d.cap.3.queſt.2.reg.1.
L.IIII.lib.35.cap.2.except.36.repl.2.
L.V.lib.34.cap.5.queſt.3.except.24.in fine.

Tit.LVI.De reuocandis donationibus.

L.I.lib.35.cap.2.except.38.in prin.& repl.1.
ibi:Hoc tamen ius.d.except.38.repl.4.
L.II.d.cap.2.except.31.
L.III.ibidem.
L.IIII.d.cap.2.except.23.
L.V.d.cap.2.except.34.
L.VI.d.cap.2.except.25.
L.VII.in prin.d.cap.2.except.38.repl.2.
§ Quidquid igitur.d.except.38.repl.6.
§ Actionem uerò.ibidem repl.4 & 5.
§ De cæteris.ibidem repl.3.
L.VIII.d.cap.2.except.35.
L.IX.d.cap.2.except.38.repl.1.
L.X.d.except.38.
ibi:Hoc tamen, uſq; ad.d.except.38.repl.4.

Tit.LVII.De mortis cauſa donationibus.

L.I.lib.35.cap.6.queſt.2.reg.2.
L.II.in prin.lib.14.cap.5.queſt.3.reg.4.
§ Sed mortis.lib.34.cap.1.except.34.repl.1.
L.III.lib.35.cap.6.except.9.
L.IIII.d.cap.6.except.10.

Tit.LVIII.De infirmandis pœnis cœlibatus & orbitatis, &c.

L.I.lib.32.cap.cap.3.except.12.
L.II.d.cap.3.except.21.

Tit.LIX.De iure liberorum.

L.I.
L.II.lib.29.cap.5.reg.5.except.3.

Hactenus leges Codicis.

INDEX TITVLORVM INSTITVTIONVM, QVI IN HAC QVARTA Digeſtorum parte continentur.

LIBRI SECVNDI INSTITVTIONVM.

Tit. VII. De donationibus.

In prin. lib. 35. cap 1. queſt. 4.
§ Mortis cauſa. lib. 35 cap. 5 queſt. 1.
§ Hæ mortis. d. cap. 5. queſt. 4.
§ Et in ſumma. d cap. 5 queſt. 1.
§ Aliæ autem. lib. 15 cap. 2. except. 31. in prin.
§ Perficiuntur. d. cap. 2. except. 33.
§ Et cum retrò. d. cap 2. except. 30. in prin.
§ Sciendum. d. cap. 2. except. 38.
§ Eſt & aliud. lib. 15. cap 11. queſt. 1.
§ Erat olim lib. 21. cap. 1. cauſa 26. item lib. 19. cap. 6. except. 11. repl. 17.

Tit. X. De teſtamentis ordinandis.

In prin lib. 28. cap. 3. queſt. 2.
§ Sed ut nihil. d. cap 3. queſt. 3. diuiſ. 1.
§ Sed quum paulatim. lib. 28. cap. 8. excep. 23. in prin. item cap. 9 except. 5. in prin.
ibi: Et ſubſcriptione. lib. 28. cap. 10. except. 71.
ibi: Signacula teſtamentis. d. cap. 10. except. 73.
ibi: Subſcriptiones autem. d. cap. 10. except. 74.
§ Sed his omnibus. d. cap. 10. except. 64.
§ Poſſunt autem. d. cap. 10. except. 77.
ibi: Sed & alieno d. cap. 10. except. 76.
§ Teſtes autem. lib. 28. cap. 8. except. 24.
ibi: Sed neq; mulier. d. cap 8. except. 26.
ibi: Neq; impubes. d. cap. 8. except. 28.
ibi: Neq; ſeruus. d. cap. 8. except. 29.
ibi: Neq; furioſus. ibidem except. 30.
ibi: Neq; mutus. ibidem except. 32.
ibi: Neq; is cui. ibidem except. 33.
ibi: Neq; ij quos leges. ibidem except. 25.
§ Sed cum aliquis. ibidem except. 29. repl. 1.
§ Pater nec non. d. cap. 8. except. 45.
§ In teſtibus. d. cap. 8. except. 41.
§ Sed ſi filiusfam. d. cap. 8. except. 43.
§ Sed neq; heres. d. cap. 8. except. 37 & 38.
§ Legatarijs autem. d. cap. 8. except. 39.
§ Et multo magis. ibidem.
§ Nihil autem. lib. 28. cap. 10. except. 66.
§ Sed & unum. d. cap. 10. except. 57.
§ fin. d. cap. 10. in fine. repl. general.

Tit. XI. De militari teſtamento.

In prin. lib. 28. cap. 18. in prin.
ibi: Videlicet cũ in expeditionibus. d. cap. 18. dupl. 20.
§ Illis autem temporibus. d. dupl. 20.
ibi: Etſi filijſfamil. lib. 28. cap. 7. repl. 2.
§ Planè de teſtam. lib. 28. cap. 18. dupl. 25.
§ Quinimò & mutus. lib. 28. cap. 6. except. 8. repl. 7.
§ Sed hactenus. lib. 28. cap. 18. dupl. 20.
§ Et quod in caſtris. d. cap. 18 dupl. 22.
§ Quid ergo. ibidem dupl. 23.
§ Sed etſi quis. ibidem dupl. 20. tripl. 1.
§ Deniq; etſi in adrog. lib. 28. cap. 7. repl. 2. dupl. 5. itẽ cap. 19. except. 1. repl. 2.
§ Sciendum tamen. d. cap. 7. replic. 2. in princip. & repl. 3.

Tit. XIII. Quibus non eſt permiſſ. facere teſtam.

In prin. lib. 28. cap. 7. in prin.
ibi: Vt quamuis. d. cap. 7. repl. 1.
ibi: Exceptis ijs. d. cap. 7. repl. 2.
§ Quod quidem ius. d. repl. 2. dupl. 1.
§ Itaq; ſiquidem. d. repl. 2.
§ Ex hoc intelligere. lib. 16. cap. 3. queſt. 2. reg. 2.
§ Preter hos. lib. 28. cap. 7. in prin.
ibi: Licet ſuæ poteſtatis. d. cap. 7. repl. 5.
§ Preterea. lib. 28. cap. 6. except. 3.
§ Item furioſi. d. cap. 6. except. 6.
§ Furioſi autem. d. except. 6. repl. 3.
ibi: Nam neq;. d. except. 6. repl. 2.
§ Item prodigus. d. cap. 6. except. 12.
§ Item ſurdus. d. cap. 6. except. 8. repl. 1.
§ Sed ſi quis poſt. d. except. 8. repl. 5.
§ Cecus. d. cap. 6. except. 9.
§ fin. d. cap 6. except. 19.

Tit. XIII. De exhæredatione liberorum.

In prin. lib. 28. cap. 15. except. 176. in prin.
ibi: Nominatim. lib. 28. cap. 16. except. 191.
ibi: Adeò quidem. d. except. 176. repl. 19.
§ Sed non ita. d. except. 176. repl. 4.
ibi: Sed nec nominatim. lib. 28. cap. 16. exc. 191. repl. 4.
§ Nominatim. d. except. 191. in prin. & repl. 1.
§ Poſthumi. lib. 28. cap. 20. except. 28.
ibi: Preteritio ualet. lib. 28. cap. 15. except. 176. repl. 20.
ibi: Ideoq; ſi mulier. d. repl 20 & d. except. 28. repl. 3.
§ Sed fœminini. d. except. 191. repl. 5.
§ Maſculos uerò. d. repl 5.
§ Poſthumorum. d. except. 176. repl. 5. dupl. 1.
ibi: Et ex eo nepotem. d. except. 176. repl. 1.
ibi: Aut qualibet alia. d. repl. 5. dupl. 4.
§ Emancipatos d. except. 176. repl. 1. item lib. 31. cap. 8. queſt. 1. except. 5.
ibi: Sed Prætor omnes. d. except. 176. repl. 4.
ibi: Fœminini uerò. lib. 28. cap 16. except. 191. repl. 4.
§ Adoptiui d. except. 176. repl. 3.
ibi: Emancipati uerò. d. except. 176. replicat. 1. diſtinct. 1.
ibi: Qua ratione. d. except. 176. repl. 2.
§ Sed hæc quidem. d. except. 176. repl. 4. item d. exc. 191. repl 4. in fine.
ibi: Vt omnes ſiue ſui. d. except. 176. repl. 1.
§ Circa adoptiuos. d. exc. 176. repl. 2. duplic. 2. itẽ repl. 3. dupl.

3.dupl.1.
§ Sed ſi in expeditione.d.except.176.repl.14.
§ Mater.d.except.176.repl.13.

Tit. XIIII. De hæredibus inſtituendis.

In prin.lib.28.cap.11.except.98.in fine.
ibi:Proprios autem.d.except.98.in prin.
§ Proprius.d.except.98.in fine.diſtinct.4.
§ Eſt tamen caſus.ibidem diſtinct.5.
§ Alienus.d.except.98 repl.6.
§ Seruus autem.li.29.cap.4.cauſa 2.item lib.28. cap. 22.reg.3.except.3.repl.1.item lib.30. cap 3.reg.2. except.1.repl.1 & 5.
§ Alienus quoq;.d.reg.3.except.1.
ibi:Si uerò alienatus.lib.30.cap.2.reg.1.exc.6. replic. 1.dupl.15.
ibi:At ſi manumiſſus.lib.28.cap.22.reg.3.except.4.
§ Seruus etiam.lib.28.cap.11. except.99. item cap.12. except.116.
§ Seruus autem.lib.28.cap.22.reg.3.except.9.
§ Et unum.lib.28.cap.11.except.94.
§ Hæreditas.lib.28.cap.23.reg.1.
§ Non autem.ibidem.
ibi:Etſi unum.d.cap.23.reg.3.except.1.
§ Si plures.d.cap.23.reg.2.
§ Partibus.d.cap.23.reg.4.
§ Si uerò totus.d.reg.4.except.1.item reg.5.in prin.
ibi:Nec intereſt.d.reg.4.except.4.
§ Videamus.d.cap.23.reg.9.
ibi:Et ex diuerſo.d.cap.23.reg.6.in prin.
§ Etſi plures.d.cap.23.reg.5.except.2.
ibi:Idemq; erit.d.repl.1.dupl.1.
§ Heres.lib.28.cap.12.except.113.
§ Impoßibilis.lib.34.cap.6.except.2.
§ Si plures.lib.34.cap.5.quæſt.3.except.11.
§ fin.lib.28.cap.11.except.89.

Tit. XV. De uulgari ſubſtitutione.

In prin.lib.28.cap.13.in prin.
§ Et plures.d.cap.13.except.125.
ibi:Vel inuicem.d.cap.13.except.126.
§ Et ſi ex diſparibus.lib.28.cap.23.reg.14.
§ Sed ſi inſtituto.d.cap.23.reg.15.
§ Si ſeruum d.cap.13.excep.134.repl.2.dupl.2.
ibi:Illa enim uerba.d.except.134.in prin.

Tit. XVI. De pupillari ſubſtitutione.

In prin.lib.28.cap.14.in prin.
ibi: Et prius moriatur. lib. 34. cap. 7. condit. 10. in principio.
ibi:Quo caſu.d.cap.14.in fine.reg.3.
§ Qua ratione.d.cap.14.except.150.repl.1.
ibi:Sin autem reſipuerint.d.cap.14.except.175.
ibi:Et hoc ad exemplum.d.cap.14.except.166.
§ Igitur in pupillari.d.cap 14.in fine.
§ Sin autem quis.lib.28.cap.9.except.51.repl.2.item cap.14.except.159.
ibi:Et in priore.lib 28.cap.4.quæſt.5.reg.3.
§ Illud palàm.d.except.159.
§ Non ſolum.d.cap.14.except.146.
ibi:Itaq; eo caſu.lib.28.cap.23.reg.19.
§ Quæcunq; diximus.lib.28.cap.14. exception.143. repl.2.
§ Liberis autem.d.cap.14.except.161 & 164.
§ Vel ſingulis.d.cap.14.except.151.
§ Subſtituitur autem.d.cap.14.except.154.
ibi:Et pro qua parte.lib.28.cap.23.reg.14.
§ Maſculo igitur.d.cap.14.except 166.
§ Extraneo.d.cap.14.except.143.in prin.item repl.3. item except.150.in prin.

Tit. XVII. Quibus modis teſtam. infirmantur.

In prin.lib.28.cap.20.except.31.
§ Poſteriore quoque. lib. 28.cap.22. exceptione 33.in principio.
ibi:Nec intereſt.d.except.33.repl.17.
ibi:Aut conditione.d.except.33.repl.16.
§ Sed etſi quis.d.except.33.repl.7.
§ Imperatores.lib.28.cap.12.except.105.in prin.item cap.22.except.33.repl.15.
§ Alio autem.lib.28.cap.19.except.1.
ibi:Sed quia.lib.28.cap.6.in prin.
§ Non tamen.d.except.1.repl.1.
§ Ex eo autem. lib.28.cap.22.except.33.repl.1.
§ Eadem oratione.lib. 28.cap.12.except.111.item cap. 1.quæſt.5.cauſa 7.item cap.17.repl.5.

Tit. XVIII. De inofficioſo teſtamento.

In princip.lib.31.cap.4.quæſt.1. item cap.6.quæſt.7. regul.1.
§ Non autem liberis.d.cap.6.quæſt.1.reg.2.
§ Soror autem.d.quæſt.1.reg.3.except.1.
§ Vltra fratres.d.quæſt.1.reg.4.
§ Tam autem.lib.32.cap.4.quæſt.2.except.30.
§ Poſthumi quoq;.d.quæſt.2.except.9.
§ Sed hæc ita.lib.31.cap.7.in prin.
§ Sin uerò quantacunq;.ibidem.
§ Si tutor.lib.32.cap.4.quæſt.2.except.32.repl.6.
§ Sed è contrario.lib.32.cap.9.cauſa 17.except.2.
§ Igitur quartam.lib.31.cap.3.in prin.item repl.1.
§ Quod autem.

Tit. XIX. De hæredum qualitate & differentia.

In prin.uſq; ad §. Sui autem. lib.30.cap.2. reg.2. exc. 1.in prin.
§ Sui autem.uſq; ad §.Cæteri.d.reg.2.except.2.
ibi:Sed ut nepos.lib.29.cap.2.except.10.repl.1.
§ Sed ſui quidem.lib.29.cap.2.in prin.
§ Cæteri.
§ Qua de cauſa.
ibi:Quia fœminæ.lib.16.cap.1.quæſt.3.reg.1.
§ Seruus quoq;.lib.30.cap.3.reg.2.except.1.repl.1.
§ In extraneis. lib.28. cap.12. except. 82. item exceptione 102.
§ Medio autem.d.except.82.repl.1.
§ Teſtamenti autem.d.except.82.
ibi:Et poſthumus.d.cap.12.except.86.
§ Extraneis.lib.30.cap.1.in prin.

ibi:Sed ſiue is.lib.30.cap.3.except.4.in prin.
ibi:Niſi minor ſit.d.except.4.repl.2.
§ Sciendum eſt.lib.30.cap.1 quæſt.6.
§ Item extraneus.lib.30.cap.2.reg.1.in prin.
ibi:Dummodo ſciat.d.reg.1.except.25.exemplo 4.
§ Sicut autem.lib.29.cap.13.except.14.in prin.
§ fin.lib.30.cap.2.reg.1.except.20.

Tit. XX. De legatis.

In prin.lib.32.cap.1 in prin.
§ Sed olim quidem.lib.32.cap.6.exc.74.in prin.
§ Noſtra autem.ibidem.item lib.33.cap.11.reg.1.
§ Sed non uſq;.lib.32.cap.1.in prin.
§ Non ſolum.lib.32.cap.5.except.49.in prin.
§ Sed ſi talis.d.cap.5.except.47.in prin.
§ Quod autem diximus.d.except.49.diſtinct.3.
§ Sed etſi rem ſuam. lib.32. cap.5.except.50.item lib. 33.cap.3.reg.3.
§ Si res aliena.lib.32.cap.11.cauſa 57.except.1.
ibi:Si uerò ex cauſa. d.cauſa 37.in prin.
ibi:Hac ratione.d.cauſa 57.in prin. & except.11.
§ Ea quoq; res.lib.32.cap.5.except.46.repl.2.
§ Si eadem.lib.33.cap.7.reg.25.in prin.item except.1. & 17.
§ Si cui fundus.lib.32.cap.11.cauſa 57.except.1 repl.2.
§ Sed etſi rem.lib.32.cap.5.except.53.in prin.
§ Si quis rem ſuam.lib.32.cap.6.except.69.repl.2.
§ Si rem ſuam.lib.32.cap.8.cauſa 5.except.1.
§ Si quis debitori.lib.34.cap.13.in prin.
ibi:Poteſt autem quis.ibidem except.9.
ibi:Ex contrario.lib.32.cap.5.except.54.in prin.
ibi:Quod ſi in diem.d.except.54.repl.6.
ibi: Quod ſi uiuo.d.repl.6.dupl.2.
§ Sed ſi uxori.d.except.54.repl.5.
ibi:Sed ſi quam.lib.34.cap.10.quæſt.1. except.1. item lib.32.cap.3.except.45.repl.2.
§ Si res legata.lib.32.cap.11.cauſa 51.in prin.
ibi:Etſi ſeruus.d.cap.11.cauſa 53.exemplo 3.
§ Si quis ancillas.d.cauſa 51.except.8.in prin.
ibi:Sed ſi ſeruus.d.except.8.repl.1.
§ Si grex.d.except.8.in prin.
ibi:Grege autem.lib.33.cap.3.reg.9.
§ Si peculium.lib.34.cap.14.quæſt.1.reg.1.
§ Peculium.lib.33.cap.5.reg.27.in prin.
ibi:Iidem reſcrip.li.34.cap.14.quæſt.2.reg.8.in fine.
ibi:Iidem reſcripſi.lib.33.cap. 5.reg.27.except.1.
§ Tam autem.lib.34.cap.12.in prin.
ibi:Niſi exegerit.ibidem quæſt.1.except.6.
§ Sed & tale.lib.34.cap.ult.in prin.
§ Si generaliter.lib.34.cap.11 in prin.
§ Optionis.d.cap.11.quæſt.1.reg.1.
ibi:Et diligentiore.ibidem quæſt.1 except.21.
§ Legati.lib.32.cap.3.except.19.in prin.
§ Incertis.d.cap.3.except 21.
§ Libertas.d.except.11.item lib.19.cap.6.except.29.
§ Sub certa uerò.d. except.11.repl.1.
§ Incertis.ibidem repl.2.
§ Poſthumo.lib.32.cap.3.except.23.
§ Sed nec huiuſmodi,cum ſequentibus.d.cap.3.excep. 21.in fine.
§ Poſthumus.lib.28.cap.11.except.86.diſtinct.9.
ibi: Niſi in utero.d.cap.11.except.84.
§ Si quis in nomine.lib.32.cap.6.except.69.repl.1.
§ Huic proxima.d.cap.6.except.70.
§ Longè magis.d.cap.6.except.71.
§ An ſeruo.lib.32.cap.3.except.25.Quinta except.
ibi: Ex diuerſo.d.cap.3.except.26.
§ Ante heredis.lib.32.cap. 6.except.83.
ibi:Quia teſtamenta.lib.28.cap.3.quæſt.5.
§ Poſt mortem. lib.32. cap.6. except.75. item cap.1. differ.6.
§ Pœnæ quoq;.d.cap.6.in prin.
ibi:Exceptis his.d.cap.6.except.88.89 & 92.

Tit. XXI. De adoptione legatorum.

In prin.lib.32.cap.8.cauſa 2.except.1 & 4.
§ Transferri.d.cap.8.cauſa 3.in prin.
ibi: Siue in eod.d.cauſa 2.except.4.

Tit. XXII. De lege Falcidia.

In prin.uſq; ad §. Et cum quæſitum. lib.34. cap.1. in princip.
§ Et cum quæſitam.d.cap.1.except.19.
§ Quantitas.lib.34.cap.2.quæſt.3.reg.1.
§ Cum autem.d.cap.1.quæſt.4.reg.1.

Tit. XXIII. De fideicommiſſ. hæreditat. & ad S.C. Trebellian.

In prin.lib.32.cap.1.in prin.
§ In primis.lib.34.cap.3.except.6.
§ Poteſt autem.d.cap.3.except.11.
ibi:Et liberum.lib.32.cap.6.except.74 in fine.
§ Reſtituta.lib.34.cap.3.quæſt.4.reg.4.
§ Et Neronis.lib.34.cap.4.in prin.
§ Sed quia heredes.lib.34.cap.3.quæſt.3.reg.20.
ibi:Ex ſingulis quoq;.lib.34.cap.2.quæſt.3.in prin.
§ Poſt quod.lib.14.cap.4.except.6.
§ Ergo ſiquidem.d.except.6.
ibi:Sed ſi recuſet.lib.34.cap.3. quæſt. 2. in prin. item cap.4.in prin.
§ Sed quia ſtipulat.d.cap.4.except.6.
ibi: Vel repetere ſolutum. lib.34. cap.1.quæſt.1.exc. 35.repl.1.
§ Sed etiam id.lib. 34.quæſt.2.in prin.
§ Nihil autem.d.cap.3.except.11.
§ Si quis una.lib.34.cap.2.quæſt 5.reg.15.in prin.itē cap.4.except.6.repl.1.
§ Preterea.lib 32.cap.1.differ.3 item cap.3.exc.9.
ibi:Eum quoq;.lib.32.cap.4.except.15.
§ Et quia prima.lib.32. cap 1.quæſt.2. reg.1. item lib. 31.cap.10.de probationibus,reg.1.

Tit. XXIIII. De ſingulis rebus per fideicommiſſum relictis.

In prin.lib.32.cap.3.except.58.
ibi:Vel etiam.lib.32.cap.1.quæſt.2.differ.2. item cap. 4.except.35.
§ Poteſt autem.lib.32.cap.5.except.49.
§ Hoc ſolum.lib.32.cap.4.except.40.in prin.
§ Cum autem.d.except.49.
§ Libertas quoq;. lib.19. cap.6. except.11. replic.1.in prin.item cap.7.except.43.repl.5.

ibi:Vel legatarius.d.cap.7.except.46.
ibi:Quod ſi dominus.d.repl.1.dupl.9.tripl.3.
ibi:Si modò nihil.d.dupl.9.tripl.1.
§ Qui autem ex fidei.lib.20.cap.1.quaeſt.4.reg.4.& reg.8.item lib.12.cap.2.quaeſt.2.differ.5.
ibi:At is qui directò.d.quaeſt.4.reg.7.itẽ lib.19.cap.8.except.4.
§ Directa.d.reg.7.
§ fin.lib.32.cap.6.except.74.in prin.

Tit.XXV.De codicillis.

In prin.lib.28.cap.25.quaeſt.4.in prin.
§ Non tantum.d.quaeſt.4.except.7.
ibi:Sed cum ante.d quaeſt.4.except.21.
§ Codicillis.d.quaeſt 4.except.12.
§ Directò.d.except.12.repl.1.
§ Nec conditionem.d.quaeſt.4.except.13.
§ fin.lib.28.cap.25.quaeſt.1.reg.2.item quaeſt.4.exc.14.item except.20.

LIBRI TERTII INSTITVTIONVM.

Tit.I.De hæreditatibus,quæ ab inteſtato deferuntur.

In prin.lib.29.cap.1.quaeſt.1.cauſa 1.
ibi:Aut non iure.ibidem cauſa 2.
ibi:Aut id quod fecerat.ibidem cauſa 3.
ibi:Aut ſi ex eo.ibidem cauſa 4.
§ Inteſtatorum.lib.29.cap.2.in prin.
ibi:Nec intereſt.d.cap.2.except.1.
§ Quibus connumerari.d.cap.2.except.4.item lib.16.cap.4.quaeſt.3.cauſa 1 & 2.itẽ quaeſt.4.reg.2.
§ Nec non eos.d.cap.4.
§ Ita demum.lib.29.cap.2.except.10.
§ Poſthumi.d.cap.2.except.9.
§ Sui autem hæredes.lib.29.cap.21.excep.11.repl.19.
ibi:Et ideo nec tutoris.li.10.cap.2.reg.2.exc.8.repl.1.
§ Interdum.lib.19.cap.2.except.17.
§ Per contrarium.lib.29.cap.1.quaeſt.1.except.5.
§ Cum filius lib.19.cap.2.except.11.
ibi:Et quis placuit.lib.29.cap.14.reg.4.except.1.
ibi:Item ſi ex duobus.d.reg 4.except.2.in fine.
§ Cum autem quaeritur.lib.29.cap.2.exc.10.repl.2.
ibi:Planè ſi & conceptus.d.cap.2.except.15.
ibi:Sec nec ille.d.cap.2.except.13.
ibi:Hi autem cum.d.except.13 repl.2.
§ Emancipati.d.cap.2.except.2.
§ At hi qui.d.cap.2.except.3.
ibi:Et conuenienter.d.cap.2.except.2.
§ Minus ergo.d.except.2.diſtinct.1.
§ Eadem hæc.lib.12.cap.8.quaeſt.2.except.5.
ibi:Eos uerò.d.quaeſt.1.except.6.in prin.
ibi:Item adoptiuos.d. quaeſt.1.except.9.
§ Admonendi.lib.29.cap 2.except.3.repl.4.
§ Sed ea omnia.d.except.3.in fine.
ibi:Niſi in hoc.lib.29 cap.2.except.1.
ibi:Teſtamento autem lib.18.cap.25.excep.170.repl.3.item lib.11.cap.6.quaeſt.1.except.6.in prin.
ibi:Cum nec neceſſitas.d.quaeſt.1.except 9.diſtinct.1.
ibi:Noſtra autem.d.quaeſt.1.excep.6.repl.4.item lib.29.cap.2.except.2.repl.1.item except.3.in fine.
§ Itẽ uetuſtas,uſq; ad finẽ tituli.lib.29.cap.2.exc.14.
ibi:Sed ut amplius.lib.29.cap 14.reg.4.except.1.
ibi:Vt ſi fortè unus.d.reg.4.except.2.diſtinct.1.

Tit.II.De legitima adgnator. ſucceſsione.

In prin.lib.19.cap.6.reg.1.in prin.
ibi:Proximum.lib.29.cap.7.except.2.
§ Sunt autem.d.reg.1 except.4 repl 1.
ibi:Nec requiritur.d.cap 6.reg.2.except.3.in prin.
ibi:Id eſt qui ex duobus.d.cap.6.reg 6.in prin.
ibi:Ii etiam lib.29.cap.7.except.26.
§ Non tamen.d.cap.7.except.1.repl.8.
§ Per adoptionem.d.cap.7.except.11.
§ Cæterùm.lib.29.cap.6.reg.1.except.3.
§ Quod ad fœminas.d.except.3.repl.2.
§ Sed quia ſanè.d.except.1.repl.1.
§ Media autem,cum ſequentibus.d.except.3.in prin.
§ Hoc etiam addendum.lib.29.cap.6.reg.4.exc.4.
ibi:Et mortuo eo.d.cap.6.reg.5.in prin.
ibi:Scilicet ubi frater.d.reg.4.except.1.in prin.
ibi.Videlicet hæreditate lib.29.cap.14.reg.4.exceptione 2.
§ Si plures.lib.29.cap.7.except.1.in prin.
ibi:Itaq; ſi uerbi.lib.19.cap.6.reg.4.except.1.item reg.5.except.1.
ibi:Et quamuis.d.cap.6 reg.7.
ibi:Nam & propriè.d.cap.7.except.2.
§ Proximus autem.d cap.7.except.1.repl.8.
§ Placebat autem.d.except.1.repl.6.dupl.3.itẽ repl.7.dupl.1.
§ Ad legitimam.lib.29.cap.5.reg.1.

Tit.III.De Senatuſconſulto Tertylliano.

In prin.lib.29.cap.5.reg.1.except.2.itẽ reg.5.in prin.item cap.6.reg.1.except.3.in fine.item except.4.in prin.
ibi:Non etiam.lib.19.cap.5.reg.4.
§ Præferuntur.d.cap.5.reg.5.except.13.
ibi:Pater uerò.d.reg.5.except.14.
ibi:Non etiam auus.ibidem exc.15.item cap.eod.reg.3.except.1.
§ Frater autem.d.cap.5.reg.5.except.16.in prin.
ibi:Soror autem.d.except 16 repl.2.
ibi:Sed ſi fuerant.d.except.16.repl.3.
ibi:Sed nos conſtitutione.d.cap 5.reg.5.except.3.
§ Sed eum antea.d.reg.5.except.12.
ibi:Excepta fratris.d.reg.5.except.16 in fine.
§ Sed quemadmodum.lib.27.cap.5.quaeſt.5.reg.3.
§ fin.lib.29.cap.5.reg.5.except.8.

Tit.IIII.De Senatuſconſulto Orphitiano.

In prin.lib.29.cap.1.in prin.
ibi:Etiamſi alieno.lib.29.cap.2.except.3.repl.5.
§ Sed cum ex hoc.d.cap.1.except.3.
§ Sciendum autem.lib.29.cap.7.except.6.repl.1.
§ Nouiſſimè.lib.28.cap.11.except.84.repl.1.item lib.29.cap.1.except.4.
§ fin.lib.28.cap.14.reg.2.except.5.
ibi:Et licet ante.lib.28.cap.22.reg.3.except.1.repl.9.

Tit.V.De ſucceſsione cognatorum.

In prin.lib.29.cap.6.reg.1.except.4.repl.1.
ibi:Nam adgnati.lib.29.cap.7.except.6.repl.5.
ibi:Quiq; ex his.d.cap.7.except.20.
§ Eos etiam.d.except.4.repl.1.
§ Liberi quoq;.lib.29.cap.2.except.3.repl.4.
§ Vulgò quæſitos.lib.29.cap.1.quæſt.1.except.7.item cap.8.quæſt.4.except.3.
§ Hoc loco.lib.29.cap.6.reg.1.except.6.

Tit.VI.De gradibus cognationum.

In prin.lib.29.cap.8 quæſt.3.diuiſ.2.
§ Primo gradu.lib.29.cap.9.in prin.
§ Secundo gradu.d.cap.9.gradu 2.
§ Tertio gradu d.cap.9.gradu 3.
§ Quarto gradu.d.cap.9.gradu 4.
§ Quinto gradu.d.cap.9.gradu 5.
§ Sexto gradu d.cap.9.gradu 6.
§ Hactenus.d.cap.9.in fine.

Tit.VII.De ſeruili cognatione.

In prin.uſq; ad §.Repetitis.lib.29.cap.1.quæſt.1.except.1.repl.1.item cap.2.except.8.
§ Repetitis.lib.29.cap.6.reg.7.except.3.item cap.7.except.1.repl.1.
ibi:Nec intereſt.lib.29.cap.2.except.2.in prin.item except.12.& except.14.
§ Amotis quoq;.lib.29.cap.6.reg.1.except.4.in prin.item cap.7.except.2.repl.1.
ibi:Exceptis fratre.d.cap.7.except.6.repl.6.

Tit.X.De bonorum poſſeſſionibus.

In prin.lib.28.cap.2.quæſt.3.
ibi:Nam ſi alienus.lib.28.cap.11.except.86.diſtin.9.
§ Quos autem.lib.28.cap.1.quæſt.3.reg.2.item cap.2.quæſt.2.
§ Adhuc autem,d.cap.2.quæſt.3.
§ Sunt autem.uſq; ad §.Cum igitur.d.cap.2.quæſt.4.
ibi:Et parentibus.lib.20.cap.7.quæſt.3.reg.2.
§ Septimo.lib.29.cap.11.quæſt.1.in prin.
ibi:Et parentes eorum.d.reg.2.
ibi:Quas uſq; ad quintum.d.quæſt.3.reg.1.excep.17.
§ Septima.lib.29.cap.12.reg.5.
§ Cum igitur.lib.29.cap.13.except.12.in prin.
ibi:Etſi intra.lib.29.cap.7.except.1.repl.6.in prin.
§ Si quis itaq;.d.repl.6.dupl.1.
§ In petenda.lib.29.cap 13.except.12.repl.4.
§ Sed bene.lib.30.cap.2.reg.1.except.21.

INDEX NOVELLARVM CONSTITVTIONVM, QVÆ IN HAC QVARta Digeſtorum parte continentur.

Nouell.c.I.De hæredibus & Falcidia.

In prin.uſq; ad §.Principio.Exordium.
§ Principio igitur.lib.32.cap.9.cauſa 15.except.3.in principio.
§ His antè à nobis.d.cauſa 15.in prin.
§ Si quis autem,cum ſequentibus.ibidem.item cap.13.reg.6.
§ Si uerò nulla.ibidem.item lib.32.cap.10.cauſa 42.exemplo 6.
§ Exhæredatos uerò.lib.29.cap.7.except.3.diſtinct.1.in prin.
§ Neq; quiſquam huic legi.d.cauſa 15.in prin.
§ Hinc nos cura.lib.34.cap.1.quæſt.1.except.31.in fine.
§ Fiat igitur,uſq; ad §.Hæc autem dicimus.li.30.cap.1.in fine.
§ Hæc autem dicimus.d.except.31.
§ Non dabimus autem.lib.34.cap.1.quæſt.1.except.35.repl.4.dupl.1.
§ Sed neq; illis.d.except.35.repl.1.dupl.2.
§ illud quoq;.lib.32.cap.9.cauſa 15.in prin.item except.4 & 5.
§ Pupillis ſanè.d.cauſa 15.except.6.
§ Sed neq; patronorum.d.cauſa 15.except.3.replicatione 1.
§ Quoniam uerò.d.cauſa 15.excep.7.item lib.28.cap.1.quæſt.3.diuiſ.3.
§ Hæc nos.Concluſio.

Nouell.c.XVIII.Vt ſi plores filij non ſint quàm quatuor,ſeu de triente & ſemiſſe.

In prin.uſq; ad § Prohibemus.lib.31.cap.5.in prin.
ibi:Siue quis idipſum d.cap.5.repl.1.
§ Prohibemus.d.cap.5.repl.9.
§ Atq; hæc omnia.lib.31.cap.4 quæſt.2.exc.3.& 5.
§ Neq; illo quidem.lib.29.cap.14.reg.4.exc.1.in fine.
§ Sed neq; hac.d.quæſt.2.except.12.
ibi:Eadem hæc obtin.d quæſt.2.except.11.repl.2.
§ Conſideremus,uſq; ad §.illud quoq;.lib.16.cap.4.quæſt.4.reg.2.except.2.
§ illud quoq; lib.30.cap.4.quæſt.1.except.1.in fine.
ibi:Niſi ipſe admonuerit.d.quæſt.2.except.11.
§ Et quod ſepenumero,uſq; ad §.Studium uerò.lib.28.cap.17.repl.1.dupl.3.
§ Studium uerò,uſq; ad §.Hæc de ſucceſsionibus.lib.7.cap.2.quæſt.5.reg.1.
§ Hæc autem dicimus.d.reg.1.except.1.
§ Præterea.ibidem except.2.
§ Sed etſi reus ibidem except.3.
§ Si uerò cauſa.ibidem except.4.
§ Si quod uerò.ibidem except.5.
§ Enimuerò & illud.ibidem except.6.
§ Hæc de ſucceſsionibus.Concluſio.
§ Porrò autem.lib.16.cap.4.quæſt.3.cauſa 2.exc.8.

Nouell.c.XXI.De Armenijs,ut & ipſi pe omnia,&c.

lib.29.cap.6.reg.1.except.3.in fine.

Nouell.c X X X I X. De reſtitutione dotalium rerum,&c.

In prin.uſq; ad § .Alterum ueró illud.lib.33.cap.4.De eo quod ad rogatum peruenit legato,reg.12.

§ Ea itaq; de re.ibi:Non quadeantem.lib.32.cap.5. in princip.

§ Cæterùm in omnibus.lib.15.cap.11. quæſt.4. reg.4. diſtinct.2.

§ Alterum uerò, uſq; ad finem conſtit. lib.14. cap.5. quæſt.2.reg.1.except.5.

Nouell.c. L X X X I I I I. De conſanguineis & uterinis.

lib.29.cap.6.reg.2.except.3.in prin.

Nouell.c.L X X X V I I De donatione mortis cauſa facta à decur.

In prin.

§ Nam cum ſcirent.lib.35.cap.5.quæſt.4.

§ Et quanquam.lib.12.cap.2.quæſt.2. reg.1. except. 2.3 & 4.

§ Cæterùm aliter. lib.33.cap.6. in prin. item except. 25.repl.1.

Nouell.c.X C I I.De immenſis donationibus collatis in filios.

lib.35.cap.4.quæſt.2.except.7.

ibi:Nequeuntibus filijs.d.quæſt.2.except.10.

§ Cæterùm hæc.d.quæſt 2.except.9.

Nouell.c.C V I I.De extremis uoluntatibus,& bonorum in,&c.

lib.18.cap.27.repl.1.dupl.4.

ibi:Atq; hoc de ſuis.d.repl.1.dupl.8.

ibi:Inſuper etiam.d.repl.2.dupl.7.

§ Cæterùm ſi uel uxori.d.repl.1.dupl.1.tripl.2.

§ Et ſiquidem ea forma.d. repl.1.dupl.5 & 6. itē lib. eod.cap.22.except.33.repl.2.dupl.5.

§ Quia uerò ſcimus,uſq; ad § .fin.d.cap.17.repl.2.duplic.3.item dupl.4.tripl.2.

Nouell.c.C V I I I.De reſtitutionibus.

lib.33.cap.4. De eo quod ſupereſt legato, reg.2. except.3.

Nouell.c.C X V.Sex habet capitula.1. Vt cum de appell.&c.

In prin.uſq; ad § .Sed & hoc.lib.2.cap.7. except.14. in fine.item except.17.repl.3.

§ Sed & hoc.lib.6.cap.5.quæſt.2.cauſa 9.item quæſt. 3.reg.3.

§ Ad hæc aliud,uſq; ad § .Memoria.lib.28.cap.16.except.185 item lib.31.cap.4.quæſt.2.exc.17.

ibi:Etſi per quamlibet lib.31.cap.5.repl.2.

ibi:Et eas ingratitudinis.d.cap.16.except.186.

ibi:Vt præter haſce.d.cap.16.except.188.

§ Si de eo liberorum aliquis.lib.29.cap.13. except.7. item lib.31.cap.4.quæſt.2.except.22.

§ Si præter uoluntatem.d.quæſt.2.except.13.

§ Si cui ex.d.quæſt.2.except.10.

§ Sed ſi filia.d. except.10.repl.1.

§ Quod ſi extraneus.lib.29.cap 12.reg.4.

§ Enimuerò,uſq; ad § .Siue igitur.lib.10.ca.12.quæſt. 3.reg.9.

§ Siue igitur,uſq; ad § .Memoria.lib.28.cap. 16. except.185.

§ Sanè ſi inſuuenit.lib.32.cap.6.except.34. repl.5.itē except.86.in prin.

§ Atq; hæc quidem,uſq; ad § Memoria.d.excep.185.

§ Si parentes liberos lib.29.cap.13.except.7. item lib. 31.cap.4.quæſt.2.except.22.

§ Si hæc ita obſeruata.lib.32.cap.6.except.84.repl.5.

§ Cæterùm ſi qui.lib.32.cap.7.in prin.

§ Memoria.

§ Ad hæc & aliud.

Nouell.c.C X V I I I.Quæ iura adgnationis & cognationis.

In prin.Exordium.

§ Ac cum omnis.lib.29.cap.2.in prin.

ibi:Qui in adgnatos.lib.29.cap.8.quæſt.3.diuiſ.2.

§ Si quis igitur.lib.29.cap.5.reg.1.except.2.

ibi:Siue per maſculinam lib.29.cap.2.except.14. & except.17.

ibi:Et ſine alterius.d.cap.2.except.3.in fine.

ibi:Siue poteſtate.d.cap.2.except.2.

ibi:Tametſi enim.lib.29.cap.2.except.2.in fine.

§ Ita tamen,uſq; ad § .Conſequens. lib.29. cap.2. exc. 22.item cap.14.reg.4.except.1.

ibi:Maces ne.d.cap.2.except.16.

ibi:Et per maſculinam.d.cap.2.except.14.

§ Conſequens,uſq; ad § .Reſtat.lib.29.cap.5.reg.1. in princip.

ibi:Si igitur cum defunctus. lib.29. cap.6. reg.1. exc. 2.in prin & repl.1.

ibi:Exceptis ſolummodo.d cap.6.reg.2.except.2.

ibi:Si multi ex aſcend. lib.29. cap.5. reg.3. except.3. item cap 7.except.2.

ibi:Si eundem. d cap.3. reg.3. except.14. in fine.item cap.14.reg.4.except.3.

ibi:Si cum aſcendent.d.cap.5. reg 2. in fine.item reg. 5. except. 16. in fine. item cap. 6. reg.2. except.2. repl.2.

ibi:Nullum in hoc caſu. lib.16. cap.2. quæſt.1. exceptione 9.

ibi:Nulla differentia. lib.29. cap.5. reg.2. except.2.3. & 4.

ibi:Et ſub poteſtate ne.lib.29.cap.2.except.3.in fine.

§ Reſtat ut & tertium.lib.29.cap.6.in prin.

§ Si defunctus.d.cap.6.reg.2.in prin.item except.3.

ibi:Conſimiliter quoq;.d.cap.6.reg.4.exc.2.in fine.

§ His uerò d.except.3.repl.1.

§ Quod ſi defuncto.d.reg.4.except.2.in fine.itē cap. 14.reg.4.except.2.

§ Vnde conſequens.lib.29.cap.6.reg.2.excep.3.repl. 1.dupl.1.item reg.4.except.2.repl.2.

§ Et è contrario.d.except.2.in fine.diſtinct.1.

§ Id autem priuilegij.d.except.1.in fine.

§ Sed & ipſis.d.except.1.in fine.diſtinct.2.

§ Quandoquidem igitur.lib.29.cap.6.reg.5.except. 2.item reg.7.except.2.

§ Cæterùm ſi neq;.d.cap.6.reg.2.

§ At ſi multi.lib.19.cap.14.reg.4.in prin.

§ Nullam uerò differ.lib.29.cap.2.except.16.itē cap. 6.reg.

6.reg.1.except.5.in fine.
§ Quin in omnibus.d.reg.1.except.4.in fine.
ibi: Per cauſam emancipat. lib.29.cap.7.except.6.in fine.
§ Enimuerò ex his.lib.17.cap.3.queſt.3.reg.2.
§ Hæc autem dicimus.d.quæſt.3.except.gener.3.
ibi: Et perfectæ ætatis.ibid.except.4.
ibi: Mulieribus etenim.lib.17.cap.4.queſt.2.excep.21.
ibi: Quin Velleiani.d.except.11.repl.1.dupl.4.
ibi: Hæc enim ſi obſer.d.repl.1.dupl.6.
ibi: Solis teſtament.lib.17.cap.3.queſt.3.except.1.item cap.4.queſt.2.except.21.repl.1.dupl.5.
§ Sed ſi multi.d.queſt.3.except.8.item lib.18.cap.3.offic.1.reg.2.except.3.
ibi: Periculo tutelæ.lib.18.cap.10.quæſt.3.reg.2.exc.2.repl.1.
ibi: Et facultatibus.lib.17.cap.1.queſt.8.reg.7.
§ Hæc autem.lib.10.cap.12.quæſt.3.reg.9.
§ Quæ igitur.lib.1.cap.7.except.14.

Nouell.c.CXXVII.Vt fratrum filij ſuccedant pariter,&c.

In princip.lib.29.cap.6.reg.4.except.1.in fine, diſtinct.2.
ibi: Hoc uerò ſancimus.d.except.1.in fine, diſtinct.1.
§ Illud quoq;.lib.15.cap.2.quæſt.1.except.37.itē cap.11.quæſt.4.reg.5.except.5.
§ Quia uerò & mulieres.lib.14.cap.6.quæſt.1.exc.1.repl.1.item d.except.1.in fine.
§ Quia uerò interdix.lib.14.cap.8.quæſt.2.reg.v.

Nouell.c.CLVIII.Vt deliberandi ius etiam ad im.&c.

lib.18.cap.22.reg.1.except.1.repl.2.

Nouell.c.CLIX.Vt teſtitutiones fideicommiſsi,&c.

lib.54.cap.15.quæſt.1.except.8 & 9.

Nouell.c.CLXII.Sacra forma tranſmiſſa,&c.

In prin.lib.35.cap.2.except.33.item cap.8.except.39.repl.18.item repl.5.dupl.5.
§ Sed & illud.d.cap.2.except.30.repl.1.
§ De ſecundo, cum ſequentibus.lib.19.cap.14.reg.15.except.1.
§ Sed neq; illa, cum ſequentibus.d.cap.14.reg.16.

INDICIS LEGVM FINIS.

RERVM ET VERBORVM IN HAC QVARTA DIGESTORVM PARte memorabilium, INDEX.

ABaui octo ſpecies. 346.49
abnepos 347.59
abortus non rumpit teſtamentū. 191.48
abſens fideicōmiſſum reſtituere cogi an poßit 1181.30 teſtamento teſtis eſſe non poteſt 58.17
abſentia an bonorum poſſeßionis petendæ moram excuſet 374.22
abſtento hæreditate an faciēda bonorum collatio 452.22
abſtinēs ſe bonis patris præteritus an rumpat teſtamentum 144.45
acceptilatio liberans filium etiam patri prodeſt 1350.24
per Acceptilationem liberatus non ſoluendo exiſtēs, an totum quo liberatus eſt accepiſſe uideatur. 1152.55.59
accreſcēdi ius 135.9 & 240.46 iure quantum accreſcat 1009.17
accuſantis ſeruos fugitiuos præmium 481.41
accuſatio capitalis iudicij ſucceßionē ab inteſtato an excludat 367.48 mortis inultæ cui competat. 488.5 parricidij an præſcribatur 484.52 publica exhæredationis cauſa 147.54
acetum an uini numero contineatur 989.39
aceto legato quid ueniat 962.33
acquiſitū repudiari an poßit 444.19
actio ad ſupplementum 542.12 ad ſupplendam legitimam 565.16 & 366.17 Caluiſiana 502.14 communi diuidūdo pro legato. 1061.53
actio de mißione in poſſeßionem. 609.16 quibus competat 611.6
actio dotis an naſcatur, ſi uxor nullam dotē dederit 1322.45 ex cautione legatorum ſeruandorum. 1074.12 ex cautione ut legatarius quod amplius accepit, reddat 1048.45 familiæ erciſcūdæ. 501.59 multæ mortis 486.13
actio legati ad exhibendum 1061.28 alimentorū an competat aduerſus hæredem rogati 1318.37 hypothecaria 1059.43 incerti 1061.4 in duplum 1061.40
actio legatorū 835.1 aduerſus quos competat 855.46 quando competat 1010.22
actio mandati in fideicommiſſariū. 1211.24 mortis multæ cui competat 488.3 nomine legatæ negociationis aduerſus quem cōpetat 625.33 operarum an ad fideicommiſſarium transferatur. 1214.49 optionis legatæ an aduerſus detentorem detur 1136.55 quæ aduerſus hæredē defuncto competijt, an ad fideicommiſſarium transferatur 1223.39
actio, ſi mulier poſſeßionem ad aliū tranſtulit 591.33.52 uentris nomine in poſſeßione calūniæ cauſa eſſe dicatur 592.42 & 593.13 42.50
actio ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, ab inteſtato uel alio modo poßideat hæreditatem 1065.17
actionis de mißione in poſſeßionē cauſa 610.27.34.44 euentus. 612.10
actionis legati affinia remedia. 1059.39 legatorum adiuncta. 1054.28 mortis multæ tres euentus 488.27 per actionem cōfuſæ uſuræ ex quo tempore computandæ 1226.2
in Actionem fideicommißi hæreditatis

tatis reſtituen dæ quid & quantum ueniat 1201.1 mortis multæ quid ueniat. 481.16

actionem legati an conditio modus ue legati differat 1274.47 conditione pendente denegari 1251.37 mortis multæ quid ueniat. 481.16

in Actione de mißione in poſſeßionem quid ueniat 611 14.

in Actione dotis an cauendum hæredi de indemnitate 1323.57 relegatæ, qui fructus ueniãt 1325.3

actione fideicommißi an legatarius rogatus teneatur 863.23 legati an teneatur hæres eius à quo legatum eſt 865.7 (1339.38.35

ex Actione legati an detur actio.

in Actione legati qui cauere teneãtur 1047.11 quibus cauendum 1047.54

in Actione legatorũ ignorãtia præſumitur 1056 14 iudicis officiũ. 1071.14 præſtandæ cautiones. 1035.28 quale ueniat 982.30 quãtum ueniat 984.37 quid ueniat. 856.30

actiones aduerſus defunctũ competentes an in Falcidiæ ratione minuant bona defuncti 1154. 5 ex cõtractu uel delicto hæredis an ad fideicommiſſariũ transferãtur 1224.19 ex donatione quomodo cõpetant 1391.20 hæreditatis legatæ cõtra quẽ cõpetant. 625.46 hæreditaria an legatarijs cõpetant 624.18 honorariæ an ad fideicommiſſariũ transferãtur 1224.54 legati peculij cui & contra quem cõpetant 625.41 pœnales an in ratione Falcidiæ minuãt bona defuncti 1154.11 populares an in fideicõmiſſarium transferãtur 1226.19 quæ neq; hæredi neq; in hæredẽ dantur, an ad fideicõmiſſariũ transferantur 1223.34 tẽporariæ an in Falcidiæ ratione augmentum & deceßionẽ præſtent 1153.55

actionem legati cumulatio 1059.10 teſtamentum impugnantiũ cumulatio prohibita 560.45

actionibus hæreditarijs an teneatur legatarius 624.45

actus teſtamenti duplices 165.18.25 teſtamentarij 67.40

adauus 348.17

adcreſcendi ius 1003.36 & 215.32

adeundæ hæreditatis legitimũ tempus 370.11.16.14

adiri pro parte hæreditas an poßit. 423.50 & 424.14

aditio hæreditatis coacta an ualeat 419.14 quæ ſoluendo nõ eſt, an ualeat 426.2

aditionis dãnũ an fideicõmiſſarius hæredi reſarcire teneatur 1189.34

per Aditionẽ cõfuſæ actionis uſuræ ex quo tempore petẽdæ 1226.2

ab Aditione an incipiat hæreditas. 27.54

in Aditione hæreditatis S. C. Silaniani metus 211.20

adnepos 348.17

adoptare an ſpado poßit 82.47

adoptati ab emãcipato filio an auo ſuccedant 282.15.43 (196.53

adoptio ueritati non præiudicat.

per Adoptionem affinitas nõ contrahitur 343.34 an cognatio acquiratur 337.41 an ius agnationis acquiratur 337.20.34 frater nõ fit 99.7 cognatio an contrahatur 343.34

in Adoptionem auo materno datus an poßit præteriri 569.53

in Adoptionẽ datus an domini appellatione contineatur 472.36 cognationem an retineat 343.46.58

in Adoptionem dati filius an præteriri poßit 567.4 inſtitutio 273.45

in Adoptionẽ dato an querela inofficioſi competat 536.2

in Adoptionem dati præteriri teſtamento an poßint 134.9

adoptione teſtamentum rumpitur. 196.22

adoptiuus an ab inteſtato ſuccedat. 337.16 an collationem bonorũ faciat 448.39.47 an domini appellatione contineatur 472.44 filius an præteriri teſtamento poßit 134.37 pater an matri præferatur 306.39

ex Adoptiuo nepos an præteriri poßit 139.15 matri in ſucceßione præfertur 304.37

adoptiui an legato in tempus liberorum intelligantur 1285.30

adoptiui etiam liberi matri præferũtur 304.10 præteriri an poſſint 572.48

adoptiuis, et rurſus emancipatis an mater præferatur 304.16.19 liberis an competat querela inofficioſi 535.46.50.59

adoptiuorum ſucceßio 269.50 & 272.55 & 274.9

in Adoptiua familia exiſtentem patrem an agnatus excludat 306.54 qui ſunt, an præteriri poßint. 568.37.50

adſcripta teſtamẽto an ualeãt 70.42

adulter ſeruus à domina adultera hæres inſtitutus 89.4 & 93.11

adulterij damnatus teſtamento teſtis eſſe non poteſt 55.39

ædibus iunctæ rei legatum an ualeat 691.14

ægritudo corporis non aufert teſtamenti factionem 39.8

æquitas eſt correctio iuris 20 in circumſtantijs conſiſtit. ibid.

æs alienum an bonorum collationi deducatur 455.39

per Aes & libram teſtamentũ 23.25

æſtimata res & rei æſtimatæ precium differunt 1326.17

æſtimatio ſtatuliberi 1165.52

ætas prima pro pubertate 112.52

ætatis uenia ob redemptionem captiuorum 150.25

affinis falſa appellatio non uiciat inſtitutionem 63.20

affines inteſtato non ſuccedunt. 365.49

affinium definitio & etymon 359.9 nomina. ibid. 1.38

contra Affines & agnatos teſtimonium dicere an cogamur 340.30 teſtimonium 809.22

affinitas an per adoptionem amittatur 343.46.58 ex ſponſalibus. 560.3 interdictis nuptijs nõ contrahitur 343.27 per adoptionẽ non contrahitur 343.34

agnatus ad quorum uſq; gradũ ſuccedat 316.45 an patrem in adoptiua familia exiſtentem excludat 306.34

agnato quantũ tẽpus bonorũ poſſeßionis petendæ cõpetat 371 13

agnati cognatis in ſucceßione ab inteſtato an præferantur 315.7.16 an cognatos excludãt 340.1.3.10

agnati remotiores an cognatis proximis præferantur 312.20 an à ſorore conſanguinea excludantur 313.28.35 an cognatis proximioribus præferantur 326.24

agnati ſui 341.15.

agnatorum & cognatorum differentia ſublata 341.19 definitio & differẽtia. ibid. 8.11.15.16 in ſuccedendo

ſuccedēdo differentiam eſſe impiam 314. 3.10.20.30.52 *in ſucceſſione ab inteſtato differents abolita* 316.8
contra Agnatos & affines teſtimonium dicere an cogamur 340.30 *teſtimonium* 359.22
agnatis ſuperſtitibus an filio ſuccedat mater 303.10
agnatio capitis diminutione amittitur 344.21 *per adoptionem an contrahatur* 343.34 *poſthumi* 185.40
agnationis ius an per adoptionem acquiratur 337.20.34
agnatione poſthumi codicilli non rumpuntur 194.34 *rumpitur teſtamentum* 185.53 & 186.5
agnatione ſui hæredis an pereant legata & fideicommiſſa 115.7 *quomodo rumpatur teſtamentum* 137.37 *ſubſtitutio rumpitur* 114.22
agnis legatis quid ueniat 892.10
de Alienis bonis pactum an ualeat 19.16
alienata parte rei, an adhue res mea dicatur 1304.25
alienata an computentur in bonorum collatione 458.50 et 459.4
alimenta legata an amittantur non petendo 1314.53 *an repudiari poſſint* 1315.20.14 *generaliter, an cum legatis ſpecialiter coniungenda* 1316.21 *impuberi an etiam puberi facto debeantur.* 1313.55 *libertis an inter cæteros debeantur dimiſſis de domo* 1317.36 *libertis ita, Quæ uiuus præſtabam: an his quibus non præſtabat, debeantur* 1316.58
alimenta liberto relicta an poſt ius aureorum annulorum debeantur 1314.14 *pueris & puellis legata quandiu debeantur.* 1314.4
alimentorum fauor 1314.12 *fideicommiſſum an tranſmittatur* 1315.30 *legatum à republica præſtandum* 1316.48 *legati executio* 1320.14 *legato an peregrinatio obſtet* 1291.1
in Alimentorum legatum an ueniat habitatio 1319.30 *an ueniāt alimenta præteriti temporis* 1319.42 *an ueniat aqua* 1319.26 *an ueniat diſciplina* 1319.35 *an ueniat ueſtitus* 1319.30
ex Alimētorū legato an actio detur legatario mortuo 1313.39
alimentorum legatorum actio an competat aduerſus eius cui uſus fructus legatus hæredem 1318.58 *an competat aduerſus hæredem rogati* 1318.37 *ſi libertis competat, an competat ſeruis legatis cum libertatis fideicommiſſo* 1351.44
alimentorum libertis legatorum modus 1315.52
in Alimentis arbitrio hæredis præſtari iuſſis, quid iuris 1319.58 *filiæ arbitratu boni uiri relictis, quid iuris* 1320.8
in Alimentis legatis an lex Falcidia habeat locū 1319.49 *extra quantitatem quid iuris* 1319.56
alternatiuum legatum 979.58
alternatiuè inſtitui hæredes an poſſint 85.7
ambigua oratio uiciat inſtitutionem 67.4
in Ambiguis rebus humaniorem ſententiā ſequi oportet 1039.4
ambiguitas nominis uiciat inſtitutionem 67.9
ambiguitates quædam teſtamentis non nocent. ibid.24
ambulatoria hominis uoluntas. 398.14
amita 345.20 *ab inteſtato an ſuccedat* 323.3 *magna* 347.6 *maxima* 351.38
amitæ quomodo ab inteſtato ſuccedatur 310.1.8.17.27
amitini 346 19
amouere hæreditaria bona quit dicatur 444.42
amouens hæreditaria bona poſt repudiationem actione furti tenetur. ibid.54
amplius hoc legatum 967.1
annulo ſignatorio character neceſſarius 77.12
annulis legatis quid ueniat 962.43
annus 38.45 *deliberationis* 209.47
annua bima, trima die legatum eſſe annuum 1309 39 *relicta quando debeantur, & in quantum* 1010.16
annuum legatum ab uſufructuario relictum, ut poſt mortem uſufructuarij perſeueret 1310.15 *an capitis deminutione intercidat.* ibid. 4 *anni quo nihil natū eſt an debeatur* 1310.41 *ex prædio poſtea alienato an debeatur* 1311.21
annui & uſusfructus legati ſimilitudo 1308.45
annui legati actio an aduerſus hæredem rogati detur 1312.8 *an hæredi legatarij detur* 1311.43
annui legati eius quo deceſſerit legatarius anni legatum ad hæredem tranſmitti 1308.54
annuum legatum non eſſe unum. 1309.3 *ſacerdotibus relictum etiā ſucceſſoribus deberi* 1311.46
ex Annuo legato dari actionem. 1309.58
aperire teſtamenti partem, an totū, an referat 484.14
aperire teſtamentum quis dicatur 483.44.49 *an cenſeatur, quo inuito aut ignorante alius aperit* 484.31.37.39 *qui ab alio apertum recitat.* ibid.39.44 *qui aperit quod iure non ualet* 484.21 *qui codicillos aperit.* ibid.16 *qui lina eius incidit.* ibid.4
aperti teſtamenti cognitio occiſo teſtatore, an præſcribatur. ibid.47
apes an cedant inſtrumento fundi 915.32
appellatio contra capitalem pœnā teſtamenti factionē retinet 44.27 *falſa non uiciat inſtitutionē* 65.16 *quæ pœnam non ſuſpendat* 44.59 *ſtatum perſonæ ſeruat.* ibid.19
appellationem recipere. ibid.55
aqua an ueniat in legatum alimentorum 1319.26
aquæ legatum an ualeat 687.54
aqua et igni interdictio teſtamenti factionē adimit 41.18 *ſi cui interdictum ſit, an eius legatum ualeat* 628.45
arbitri familiæ herciſcundæ 159.17
arenario ſponte facto querela inofficioſi non competit 538.11.23
arenarium fieri cauſa eſt exhæredationis 148.10
argētū an ſupellectili cedat 912.10
arma an ſupellectili cedant 914.12
armaria an ſupellectilis nomine contineantur 914.11
armarijs legatis qd ueniat 962.43
arrogandum qui ſe dedit eius codicilli an ualeant 131.52.57
arrogatio inſtituti hæredis 196 42 *pupillarem ſubſtitutionem perimit* 131.22 *teſtatoris, teſtamentum facit irritum* 178.14

arrogationis effectus 178.29
arrogatione militis teſtamentum non fit irritum 278.2
arrogato ab inteſtato ſuccedit filius, nõ pater 264.1 debita quarta an in collatione bonorũ computetur 458.32 pupillariter ſubſtitui poteſt 116.58
arrogatorum ſucceßio 271.53
ab Arrogatore ſubſtituto impuberis præſtanda cautio 132.32
ad Artificium pertinentia an ſupellectili cedant 922.10
artificibus legatis qui contineantur 891.9
as hæreditatis 224.33
aſcendentes an excludant fratrem 317.45.48.53.58 an fratris filios excludant 321.42.45.50 collateralibus an præferantur 312.11 fratrem & fratris filium ab inteſtato non excludunt 312.15 materni an ſorori præferantur 319.49.53 materni & paterni quomodo ſuccedant 338.15
aſcendentium ſucceßio 294.26.41
aſcendentibus cognatis præferuntur deſcendentes 324.18
atraui ſedecim ſpecies 548.48
atnepotis triginta duæ ſpecies 350.52.36
atteſtatio ad cognatos furioſi 149.5
auaritia magiſtratuum cohibita 30.22
aucupij inſtrumenta an cedant inſtrumento fundi 917.58
Auguſti edictũ de militibus 159.43
Auguſta quomodo actiuam et paſſiuam teſtamenti factionem habeat 163.37 teſtamentum facere poteſt 48.35
aues an cedant inſtrumento fundi 913.37
auibus legatis quid ueniat 892.50
auri & argenti legatum 935.32
Aut pro Et interpretari an poßit 633.29
auus an matri in ſucceßione præferatur 506.16.25 & proauus matri in ſucceßione ab inteſtato an præferantur 308.32 37 manumiſſor patri in ſucceßione præfertur 297.47 maternus præterire liberos poteſt 139.45 nepoti an ſuccedat 297.32 paternus quando ab inteſtato excludat matrem 308.37
auo in ſucceßione præfertur mater 297.35 ob prodigalitatis ſuſpicionem an deneganda bon. poſſ. contra tab. 577.54 ſoror in ſucceßione præfertur 297.40
auia nepoti an ſuccedat 297.52.55
auiæ nepotes ſuccedunt 286.28
auunculus 342.32 an ab inteſtato ſuccedat 323.3 magnus 347.12 maximus 353.54 quis 345.17
auunculi duplex acceptio 345.51 maioris octo ſpecies 349.19
auunculo quomodo ab inteſtato ſuccedatur 520.1.8.17.27

B

BAlnei legatum 963.16
de Balneario inſtrumento legato 913.53
benignior interpretatio in dubio ſequenda 73.18
ad Beſtias damnatus an ab inteſtato ſuccedat 336.48 damnatio teſtamẽti factionẽ adimit 44.9
blanditiæ teſtamẽtũ nõ uitiat 59.17
bobus legatis quid ueniat 892.22
bonorum collatio an abſtento hæreditate facienda 452.22 alteri tantùm cohæredum fieri an poſſit 460.13 an ad bonorum poſſeßionem neceſſaria 459.18 an cohæredis hæredi facienda 451.16.23 an contineat fructus 456.12 an contineat legatum conditionale. ibid. 29 an contineat quæ ante mortem patris ſunt acquiſita 456.12 an contineat ſub conditione debita. ibid. 24 an ei facienda qui in poteſtate eſſe negatur 452.4 an faciẽda nõdũ nato 452.15 an facienda poſthumo 451.53 an fiat, ſi emancipatus quid ex teſtamento accepit 446.50.46 an fiat emancipatis 451.39 an fiat exhæredato 451.46 an fiat ſi emancipatus & in poteſtate retentus diuerſo iure ſuccedant 447.20.30.40 an his fiat, qui in poteſtate non permanent 450.55 an interpellationem requirat 462.10 an locum habeat hæreditatis diuiſione facta 461.46 an omnia à defuncto acquiſita contineat 456.33.38 an poſt bonorũ poſſeßionẽ fieri poßit 460.36 diuerſarum hæreditatum hæredibus quomodo fiat 454.31 emancipatis neceſſaria 459.20 inter fratres & nepotes quomodo fiat 451.25.52.44.48.53 nepotibus in locum parentum ſuccedentib. quomodo fiat 454.42 pro parte facta quantum ualeat 462.23 pro quotis partibus fiat 454.14 quibus fiat 450.28 quomodo fiat à nepotibus patruo 453.25 quomodo fiat nepotibus in locum patrum ſuccedentibus 455.1 quomodo fiat nepotibus à filio emancipato 452.35.40.44 & 453.2 quomodo fiat nepotibus in locum patrum ſuccedentibus 455.26 quomodo fiat, ſi emancipatus pater liberis ſit cohæres 454.55 quomodo fiat, ſi pater cum filijs ſit cohæres. ibid. 51 quomodo fiat, ſi qui in poteſtate eſt ex dodrante emancipatus, ex quadrante inſtituatur 455.9 re uel cautione fit 459.54.57
bonorum collationis cautio qualis eſſe debeat 461.20 emolumentum ad quem pertineat 450.49 euẽtus 459.16 portiones 451.2
bonorũ collationi an æs alienũ deducatur 455.26 an cautio neceſſaria 459.58 an inſint poſt mortẽ patris acquiſita 455.50 an ſub cõditione debita deducãtur. ibid.
bonorũ collationẽ an excuſet inopia 459.32.40 an faciat adoptiuus 448.39.47 an faciat emancipatus nepos poſthumus 449.6 an faciant emancipati ex imperiali reſcripto 448.24 an faciat hæreditatẽ repudians 449.32 an faciat reuerſus ab hoſtib. 449.17 an teſtator prohibere poßit 449.28 facere an debeat qui furti habet actionẽ 458.43 facere an teneatur, qui iniuriarũ habet actionẽ. ibid. intermiſſam an abſtentio excuſet 462.32 intermiſſam an difficultas excuſet. ibid. 27 quatenus emãcipatio excludat 450.7
in Bonorũ collatione an caſtrẽſe peculiũ cõputetur 457.25 et 458.1.3 an computentur dignitatis nomine acquiſita 456.49 an computetur quarta impuberi arrogato debita 458.32 an cõputetur lucrum ex quarta impuberi arrogato debita 458.23 an computẽtur alienata et perdita 458.50 & 459.4 an computentur quæ parentibus nõ acquiruntur 457.34 an dos computetur 457.2.13.16 an ſtipendia & ſalaria computentur 458.8 an ueniat dolo perditum 459.1.7.10

con-

contumaciæ pœna 460.21 mutatio iuris 446.55 & 447.6
pro Bonorum collatione an ſuſſicat cautio 462.10
bonorum collatione denegata, an ſit locus pœnitentiæ 461.2 facta, an abſtentioni locus 462.43
bonorum emancipati collatio ſine incommodo eius qui in poteſtate manſit, an fiat 446.10 & dotis collatio 445.35 interdictio teſtamenti factionem adimit 43.39 inter liberos diuiſio 160.54 legatum 963.33 omnium collatio an fieri debeat 460.33
bonorum poſſeßio an detur impuberi, ſi controuerſia ſit, an ſit inter liberos 594.14 ſi dicatur eſſe ſuppoſitus 595.19 ſi mater adulterij accuſetur. ibid. ſi negetur ex defuncto conceptus 594.41
bonorum poſſeßio an hæredis nomine peti poßit 377.4 an peti poßit ante quæſtionem de familia occiſi habitam 485.23 an teſtamento nondum aperto peti poßit 374.31 Carboniana quamdiu competat 603.50 contra caſtrenſia bona 141.27
bonorum poſſeßio contra tabulas. 144.54 & 566.46 an ſubſtitutum repellat 130.34 emancipatis datur 133.37 quibus competat 578.56 ſi inſtituto competit, tranſmittitur uel citra aditionem 214.14
bonorum poſſeßio decretalis repudiari an poßit 444.12 militis an poßit poſt legitimum tempus agnoſci 376.5
bonorum poſſeßio quando petenda, hærede inutiliter adeunte 377.39. hærede repudiante hæreditatem 377.42 hærede ſub conditione inſtituto 377.31
bonorum poſſeßio quando uentri deferatur 372.54
bonorũ poſſeßio ſecundũ tab. 51.37 & 185.18 teſtamento irrito facto cõpetere poteſt 177.32.37
bonorum poſſeßionis Carbonianæ euentus 604.7 contra tab. petendæ tempus 371.5
bonorum poſſeßionis petendæ moram an excuſet abſentia 374.22 ignorantia 373.4.33 infantia 375.1 furor 374.34 occupatio prætoris 372.23 prætoris abſentia 372.45 ruſticitas 374.18 ſciẽte patre filij ignorãtia 374.2
bonorum poſſeßionis petendæ tempus utile eſſe 371.57 & 372.1.4 petitio quæ ſeßiones requirat, quæ non 372.33
bonorum poſſeßioni an collatio bonorum ſit neceſſaria 460.39
bonorum poſſeßionem comprehendit hæreditas 16.1
bonorum poſſeßione cõtra tabulas petita, an legatũ ualeat 720.13
in Bonorum poſſeßione contra tabulas quid & quantum ueniat. 580.25 & 581.6 & 581.8
bonorum poſſeſſor an petitione hæreditatis fideicõmiſſaria uti poſſit 1215.24 an pro hærede poſſideat 503.55
bonorum poſſeſſores an ex Trebelliano reſtituere hæreditatẽ poſſint 1175.4
inter Bonorum poſſeſſores an iuri accreſcendi ſit locus 242.36
bonorum publicatio hodie ſublata 44.25
bona conferre qui teneantur 449.43.55.
inter Bona defuncti an computetur hæreditas quæ poteſt euinci 1164.13
de Bonis alienis pactum an ualeat. 19.16
bonis cui interdictum eſt, an hæreditatem adire poßit 414.2 exuere defunctum conatus an ab inteſtato ſuccedat 368.6 interdictio teſtem eſſe teſtamento prohibet 54.15 omnibus per fideicommiſſum relictis an actiones tranſeant 1177.21
bubulcus an fundi inſtrumento cedat 919.33
Budæi de iuris methodo conſiliũ 8

C

Caduci cauſa 1181.37
cæcus an teſtamentum facere poßit 41.13 hæreditatem adire an poßit 415.34
cædis autores ſi reperiri nõ poßint, an uindictæ neglectæ crimen hæredi noceat 486.56
calatis comitijs teſtamentum 25 11
calendarij legatum 964.9
Caluiſiana actio 502.14
calumnia exhæredationis cauſa eſt 348.2
calumniam Imperator fouere non debet 99.10
cancellata in teſtamento non debentur 71.15
cancellatio in teſtamento quid efficiat 73.4 quid operetur 201.20 & 200.42
cancellatio libertatis in teſtamento datæ nil operatur 74.34 militaris teſtamenti ualet 165.21 teſtamenti inconſulta quando inefficax 75.10
cancellationem ſubſtitutus uel cohæres firmat 75.1
capitis diminutio ex ſententia deportationis non ſtatim ſequitur 41.17 minima iure nouo legitimæ ſucceßioni nõ obſtat 336.26 teſtamenta irrita facit 176.47 teſtamentum militis non facit irritum 50.41
capitis diminutione an cognatio amittatur 344.9.17
capite damnatus miles an teſtamentum facere poßit 167.44.56 & 168.14
capite deminuti & reſtituti an ab inteſtato ſuccedant 334.53 legitimi an ut cognati ſuccedant 335.16
capitalis pœna teſtamenti factionem adimit 43.55 iudicij accuſatio an ſucceßionem ab inteſtato excludat 367.48 rei damnatus an ab inteſtato ſuccedat. 337.1.
contra Capitalẽ pœnam appellatio teſtamẽti factionẽ retinet 44.17
capitali iudicio damnatus an ab inteſtato hæredes habeat 265.6.9.14 ſententia damnati legatum an ualeat 629.27
capſæ an ſupellectili cedant 924.21
capti ab hoſtibus exhæredatio 137.10 teſtamentum an conualeſcat .179.13 teſtamentum ſit irritum 178.56
capti à latronibus teſtamentum facere poſſunt 48.14
captum non redimens, an ab inteſtato ſuccedat 368.9
ex Capto ab hoſtibus filio nepote inſtituto, an rumpatur teſtamentum 189.35
captatoria conditio 105 7
captatoriæ inſtitutiones quæ ſint 98.13
captiui apud hoſtes filius ex hæreditate obligetur 47.58

non

non eſt ſuus hæres 48.1
captiui deſertio cauſa eſt exhæredationis 149.20 ſucceßio. 277.4
ex Captiuo filio nepotes an ab inteſt. ſuccedant 279 41
captiui generaliter hæredes inſtitui poſſunt 85.16 inſtituti 221.58.
in Captiuorum redemptionem legatum an pro legato in certis perſonis habeatur 631.40
captiuus legata 86.38
erga Captiuos œconomi ciuitatis officium 85.32 hæredes ſcriptos epiſcopi officium 85.32
captiuos parentes deſerentium pœna 149.27.46 & 150.8
captiuis hæredibus ſcriptis Falcidiæ non eſt locus 85.42
captiuitas an bonorum poſſeßionis petendæ moram excuſet 374.22 an perimat cognationem. 262.28.51.58 & 263.1 an ſubſtitutioni pupillari obſtet 227.35.55 interdum pro morte habetur 138.58 pupillari ſubſtitutioni non obeſt 127.15 teſtamentum facit irritum 177.7
poſt Captiuitatem patris nati an ab inteſtato ſuccedant 338.58
in Captiuitate apud hoſtes factum teſtamentum ualet 47.24
carbones an penui cedant 918.25
carbonum legatum 964.59
carboniana bonorum poſſeßio quãdiu competat 603.50 quando expiret 606.43
carbonianæ bonorum poſſeßionis euentus 604.7
in Carboniana poſſeßione inſtrumenta hæreditaria in cuius poteſtate eſſe debeant 606.36 quis actiones hæreditarias exerceat. ibid.15
carbonianum edictum 594.15 an iuuet impuberem, qui in adoptionem eſſe datus contenditur. 595.50 an iuuet impuberem qui negatur iure adoptatus. 595.44.
carboniano an impubes ex bonis alendus 605.39 an ſumptus in ſtudia præſtandi 606.1 poſſeſſor an fiat hæres 604.24
ex Carboniano edicto an cæteri hæredes præter impuberem adire hæreditatem poßint 604.45
carcere clauſi patris deſertio cauſa eſt exhæredationis 248.5
ob Carmen famoſum damnatus teſtamentum facere non poteſt. 46.39 teſtamento teſtis eſſe non poteſt 55.35
caſtratus poſthumum hæredem inſtituere non poteſt 82.51
in Caſtris adhuc manens quando miles haberi deſinat 172.10 tantum militari teſtamento locus 170.45.52
caſtrenſe peculium 141.17 in collatione bonorum an computetur 457 25.49 & 458.1.3
de Caſtrenſi peculio militariter teſtari paganus non poteſt 175.18 teſtamentum filijfamiliâs an reſcindi poßit 533.43
caſtrenſia bona eſſe mutatione perſonæ deſinunt 214.52
catholica fides 150.34
cauiſſe uerè quis dicatur 460.28
de Caupone inſtrumento legato. 914.12
cauſarum diſtinctio utilis 36.48
cautio bonorum collationis qualis eſſe debeat 461.20 de modo legati implendo 1040.83 euicta re uel hæreditate legata reddendi 3050.13 legatorum & fideicommiſſorum an remitti poßit 1259.20 legatorum ſeruandorum nomine 1064.2 Mutiana 3035.35. & 1192.6 & 1284.10 priuatorum legum autoritati non nocet 333.34 ut legatarius quod amplius accepit reddat 1042.22
cautionis legandorum ſeruandorum euentus 1073.53 Mutianæ affinia & euentus 1039.4.16 uinculum 132.37
ex Cautione legatorum ſeruandorum actio 1074.12 ut legatarius quod amplius accepit reddat, actio 1048.45
in Cautione Mutiana quibus cauendum 1032.36
cautiones in legatorũ actione præſtandæ 1035.35
cedere dies legati quando dicatur. 744.8
cenſuale officium 27.3
Chalcedonenſe concilium 350.42
chartæ pro tabulis 68.57
chartarum legatum 963.45
χιλίαρχος 167.17
χιλιαςὺς 167.14
chirographi legatum 965.18 reddendi conditio quomodo implenda 1240 50
cibariorum legatum 1314.52
cilicia an domus inſtrumento cedant 920.47
ciuibus legatum cui debeatur 855.28
ciuitas hæres inſtitui poteſt 87.52
ciuitatibus ex Trebelliano reſtitui hæreditas an poßit 1176.8
clerici iuriſconſulti eſſe non debent 50.37 quomodo parentibus ſuccedant 285.59
codices an ſupellectili cedant 921.59
codicilli agnatione poſthumi non rumpuntur 194.34 an agnatione poſthumi rumpantur. 258.22.37.40.43 an ſolennitatem teſtamentorum requirant 255.54 ante teſtamentum facti aliquando ualent 257.20 deleti non ualent 72.57 deportati an poſt reſtitutionem ualeant 629.18 dubitantis an ſui iuris ſit, non ualent 251.44 eius qui apud hoſtes eſt, non ualent 251.18.22 eius qui ſe arrogandum dedit, an ualeant 252 52.57 eius qui teſtamentum facere non poteſt, non ualent. 250.13 furioſi an ualeant 252.30 generaliter teſtamento confirmati an ualeant 256.2 hæreditate ex teſtamento non adita an ualeant 259.1 imperfectum teſtamentum eſſe poſſunt. 174.22 inter liberos quales eſſe debeant 358.55 & 159.6 matris abſente filio facti an ualeant 256.18 militis an teſtamento inutili exiſtente ualeant 256.11 militares 255.3 militares cum teſtamento paganico 175.52 muti an ualeant 252.21.24 non ſcripti neq; ſignati manu teſtatoris an ualeant 255.40.45.48 non ſunt literæ hæreditatem promittentes 250.2 nullam ſolennitatem deſiderant 248.13 pars teſtamenti. 26.13 plures facti an ualeant. 256.21.25 ſine quinque teſtibus an ualeant 255.57 ſine teſtamento an fieri poßint. 252.44 teſtamenti partes ſunt 248.20

codicilli teſtamento corruente an ualeant 127.15 inutili exiſtente non ualent 256.5.10 non confirmati an ualeant 256.28.36.51.56
codicilli teſtium ſubſcriptionem an requirant 256.2
codicillorum ius ſingulare eſt 248.7 propria 248.5 uim teſtamentum inutile an habeat. ibid. 25
codicillos aperiens, an teſtamentum aperiat 484.16 falſas dicenti hæredi hæreditatem non auferri 1138.51 intercidente hærede an teſtamentum fiat irritum. 181.6 miles poſteriori teſtamento in teſtamentum mutare poteſt 204.15
poſt Codicillos factos mutata uoluntas 238.7
de Codicillis 247.53
codicillis an adimatur & transferatur hæreditas 235.9 certi generis confirmatis, an alterius generis ualeant 257.10.18.34 demum hæreditati adijci conditio an poßit 1271.39 hæres ſcribi quomodo intelligatur 105.14 hæres utiliter inſtitutus 228.10
codicillis hæreditas dari nequit 105.14 neq; dari neq; adimi poteſt 109.3 per fideicommiſſum duntaxat relinquitur 254.28 teſtamento inutiliter data confirmari poteſt 254.45
codicillis inſtitutio & ſubſtitutio ſub conditione fieri an poßit. 255.21 ita relinqui libertas an poßit, Quiſquis mihi hæres erit 253.49 relinqui ab hæredibus ante codicillos defunctis an poßit 253.54 relinqui ei qui in rerum natura non eſt, an poßit. 253.13.30 relicti legati dies quãdo cedat 1027.25 relicta regulariter debentur 250.13
in Codicillis error 257.43.48 & 258.1 ſubſtitui poteſt 108.57 ſeruo alieno relinqui libertas an poßit 253.36
cœlebs an poſthumum hæredem inſtituere poßit 82.16
cœlibi legatum an ualeat 639.43
cognatus an ſuccedat cognato poſt decem menſes à morte eius lapſos 338.35 aſcendens remotior excludit collateralem proximiorem 526.6
cognatus cuius pater capite deminutus eſt, an ab inteſtato ſuccedat 339.33 cum beſtijs pugnauit, an ab inteſtato ſuccedat 339.50 deportatus eſt, an ſuccedat ab inteſtato 339.44 rei capitalis damnatus eſt, an ab inteſtato ſuccedat 319.50
cognatus poſt mortem cognati conceptus, an ei ſuccedat 338.18 natus an ei ſuccedat. ibid.6
cognatus proximus etiam qui ſolus eſt cognatus, dicitur 331.24 ſi exceptione repelli poßit, an admittatur remotior 330.56
cognatus qui patri ſuo non extitit hæres, an ab inteſtato ſuccedat 339.15 ſeruus an ab inteſtato ſuccedat. ibid.18.25
cognato proximiore apud hoſtes ente, an admittatur remotior 330.36 nondum nato an admittatur remotior 330.36 antequã hæreditatem adiret mortuo, an admittatur remotior 327.32 partem duntaxat repudiante, an admittatur remotior 327.45
cognati deſcendentes licet remotiores, excludunt aſcendentes & collaterales proximiores 325.24 proximiores excludunt remotiores 324.45
cognati gradus primi 344.35 ſecundi 344.43.49 tertij 345.11.25.30 quarti 346.14.34.48 quinti 348.6 ſexti 350.39 ſeptimi 334.43 ultra ſextum gradum an ab inteſtato ſuccedant 316.26
cognatorum definitio & etymon 340.30 diuiſio. ibid.47
cognatorum & agnatorum definitio et differentia 341.8.12.13.16 differentia ſublata 341.39 in ſuccedendo differentiam eſſe impiã 314.3.10.20.30.52 in ſucceßione ab inteſtato differentia abolita 316.8
cognatis agnati in ſucceßione ab inteſtato an præferantur 315.7.16 eiuſdem gradus omnibus deſertur hæreditas 324.3.14.18 & cognationi legatũ quibus debeatur 853.14.24 proximis an agnati remotiores præferantur 312.20 proximioribus an agnati remotiores præferantur 326.24
cognatos an excludant agnati. 340.1.3.10
cum Cognatis aſcendentibus frater uel ſoror admittuntur 326.11
ex Cognatis poſteriores qui dicantur 343.4
cognatis proximioribus recuſantibus hæreditatem, an remotiores admittantur 316.32
cognatio an diminutione capitis amittatur 344.9.17 an per adoptionem acquiratur 337.41 an per adoptionem amittatur. 343.46.58
cognatio ciuilis 340.38 propriè agnatio eſt 341.4
cognatio communis 341.1 ex tranſuerſo 341.51 inferior 342.31.54 & 342.2.5 libertinorum 343.23 naturalis 340.53 per adoptionem an contrahatur 343.34 ſeruilis nulla eſt 262.22 & 339.22 ſeruilis ad leges non pertinet 343.20 ſuperior 341.50
cognationis graduum concurſus 342.7.11.15 diuiſio 342.43.57
cognationem an captiuitas perimat 262.28.33.58 & 263.1
cognationum gradus I. C. ſcire debet 340.25 ſtemmata in duas lineas ſeparantur 342
cohæres uel ſubſtitutus concellationem firmat 73.1 inductionem firmat. ibid.
cohæredi ſubſtituto ſubſtitutus 238.20.32.33 utri quantum debeatur 398.52
cohæredem poſthumum habens, quomodo ſuccedat 426.40 uentrem habens, quomodo ſuccedat 426.40
cohortali fiſcus non ſuccedit 366.51
collaterales à deſcendentibus excluduntur 311.49.33 proximo ab inteſtato ſuccedunt. ibid.30
collateralium ſucceßio. ibid.21
collateralibus an præferantur aſcendentes 311.11.13 an ſit locus, deſcendentibus hæreditatẽ repudiantibus 311.57
collatio bonorum alteri tantum cohæredum fieri an poßit 460.13 an abſente hæreditate facienda 452.22 an ad bonorum poſſeßionẽ neceſſaria 459.18 et inde

48

an coheredis heredi ſacienda. 451.16.23
collatio bonorum an contineat fructus 456.12. legatum conditionale 456.29 quæ ante mortem patris ſunt acquiſita 456.12 ſub conditione debita 456.24
collatio bonorum ſacienda an ei qui in poteſtate eſſe negatur. 452.4 poſthumo 451.53
collatio bonorum an fiat emancipatis 451.39 exheredato 451. 46 ſi emancipatus & in poteſtate retentus diuerſo iure ſuccedant 447.20.30.40 ſi emancipatus quid ex teſtamento acceperit 446.30.46 his qui in poteſtate non permanent 450. 35
collatio bonorum an interpellationem requirat 462.23 an locum habeat hereditatis diuiſione facta 461.47 an omnia à defuncto acquiſita contineat 456.33. 38 an poſt bonorum poſſeßionem fieri poßit 460.36 diuerſarum hereditatum heredibus quomodo fiat 454.32 emancipati ſine incommodo eius qui in poteſtate manſit, an fiat 446. 10 & dotis 445.35 in quibus bonis fiat 455.1 inter fratres & nepotes quomodo fiat 453.25. 32.44.48.53 nepotibus in patrum locum ſuccedentibus quomodo fiat 454.42 nondum nato an facienda 452.15 partis quantum ualeat 462.23 pro quantis partibus fiat 454.14 quibus fiat 450.28.
collatio bonorum quomodo fiat à nepotibus patruo 453.25 nepotibus à filio emancipato 452. 33.40.44 & 453 2 nepotibus in locum patrum ſuccedentibus. 455.1 nepotibus in locum patrum ſuccedentibus 455.26 ſi emancipatus pater liberis ſit coheres 454.55 ſi pater cum filijs ſit coheres 454.51 ſi qui in poteſtate ex dodrante, emancipatus ex quadrante inſtituatur. 455.9
collatio bonorum re et cautione fit. 459.54.57.
collatio dotis 333.42 et 462.48 et 463.7 ab alio quam defuncto datæ 467.32.44 à quibus fiat. 468.12 filiæ 463.37.49 non-dũ datæ an fiat 467.16.25 poſt hereditatis diuiſionem an fiat. 467.56 quanta ſit 469.19 quibus fiat 468.18.
collatio dotis quomodo fiat diuiſo à patre inter liberos patrimonio 466.19 ſi maritus non ſit ſoluendo 469.55 & 470.3
collatio dotis ſub conditione promiſſæ 466.12.15
collatio omnium bonorum an fieri debeat 460.33
collationis bonorum cautio qualis eſſe debeat 461.2 emolumentũ ad quem pertineat 450. 49. euẽtus 459.16 loco an eſſe poſſit remißio 461 31 portiones. 451.1
collationis dotis euentus 471.44
collationis ſtipulatio quando committatur 462.10
collationi bonorum an æs alienum deducatur 455.26 an cautio neceſſaria 459.58 an inſint poſt mortem patris acquiſita 455.50. an ſub conditione debita deducantur 455.50
collationi dotis an impenſæ deducantur 469.53
collationem bonorum an excuſet inopia 459.32.40 an teſtator prohibere poßit 449.28
collationem bonorum an faciat adoptiuus 448.39.47 emancipatus nepos poſthumus 449.6 hereditatem repudiãs 449.32 reuerſus ab hoſtibus. ibid.27
collationem bonorum an faciant emancipati ex imperiali reſcripto 448.26 an facere debeat, qui furti habet actionem 458. 43 facere an teneatur iniuriarum habens actionem 458.43 quatenus emancipatio excludat 450.7
collationem bonorum intermiſſam an abſtentio excuſet 462.32 an difficultas excuſet 462.27
in Collationem bonorum an ueniat dolo perditum 459.1.7.10.
in Collatione bonorum an computetur caſtrenſe peculium 457.25 filio ita legatum, ſi pater eius morietur 458.10 lucrum ex quarta impuberi arrogato debita 458.23 quarta impuberi arrogato debita. ibid.32
in Collatione bonorum an computentur alienata & perdita. ibid. 50 & 459.4 dignitatis nomine acquiſita 456.49. quæ parentibus nou acquiruntur 457.34
pro Collatione bonorum an ſufficiat cautio 462.7
in Collatione bonorum contumaciæ pœna 460.21 an dos computetur 457.2.13.16 an reſportionis loco dari poßit 461.42 an ſtipendia & ſalaria computẽtur 458.8 mutatio iuris 446. 55 & 447.6
collatione bonorũ denegata an ſit locus pœnitentiæ 461.2 facta an abſtentioni locus 462.43
collatione dotis an fungatur filia in adoptionem data 465.34 filia in poteſtate manens 465.14 in teſtamẽto heres inſtituta 464. 9.19 quæ patri non ſucceßit. 464.34 ſi bonorum poſſeßionem non petijt 465.1 ſi legatum accepit 464.54
collegium an ſuis membris ſuccedat 367.18.22. heres inſtitui poteſt 87.52 illegitimum heres inſtitui non poteſt 88.2
coloni inſtrumentum an fundi inſtrumento cedat 919.55
colono legatus uſusfructus 982.15
commercium non habentis rei an ualeat 675.15
communi diuidundo actio ratione legati 1061.58
communionis bonorum legatum. 966.5
compenſandi debiti cauſa heres inſtitutus creditor 1156.2.12
concilia orthodoxa 150.34 quatuor. ibid.40
concubina an cum liberis ſuccedat. 164.27
concubitus cum nouerca ex heredationis cauſa eſt 148.1 non facit nuptias 1278.22
condemnatus ad beſtias teſtamenti factionem ne paßiuam quidem habet 79.39 ad gladium ne paßiuam quidem teſtamenti factionem habet 79 39 in metallum teſtamenti factionem ne paßiuam quidem habet 79.39
condemnati capitali ſententia legatum an ualeat 619.27
condemnatio ad deportationem antequam à principe approbetur, non ualet 629.9 deportationis, non ſtatim minuit caput 45.27 illicita teſtamenti factionem non

hon admit 45.7 non ſtatim ſa-
cit ſeruum pœnæ. ibid.23
conditio affirmatiua & negatiua 1228.57 an ex alia cauſa quàm teſtator uoluit, pro impleta haberi poßit 1247.5 an ſcindi poſſit, ſi ſub conditione uni ſit legatum 1240.22 an ſignificetur coniunctione, Et 1231.56 an ſignificetur præpoſitione Cum ibid.15 an ſit, ita ut rationes reddat 1229.31 antè inutiliter impleta, an poſtea impleri poßit 1132.32 arbitratu alterius implenda quãdo deficiat 1268.5.23 captatoria 105.7 contra bonos mores infirmat teſtamentum. 103.11 dandi an eo cui dandum eſt mortuo antequã ei daretur, deficiat 1167.11 dandi duobus an diuidatur 1237.21 donationis hæc, Si intra biennium emancipatus fuerit: quando pro impleta habeatur 1248.45. & modus legati differunt 1261.46 expreſſa & tacita 1229.1 facti & iuris. ibid. fideicommißi hæc, Cum ad uigeſimum quintũ annum perueneris: an remittenda 1260.40 hæc, Cum ad pubertatem peruenerit: quando exiſtat 1104.51 hæc, Cum in tutelam ſuam peruenerit: quando exiſtat. ibid. hæc, Cum nupſerit: qualis ſit 1249.4 hæc, Dum cum liberis erit: quando deficiat 1189.55 & 1290.27 hæc, Quãdiu apud filiũ meũ moratus fuerit: in legato alimentorum, an defuncto filio deficiat 1266.4 hæc, Quoad cum Iuſto moratus fueris: an poſt Iuſti mortem deficiat 1165.10 hæc, Si arbitrio Titij nupſerit: quando pro impleta habeatur 1248.43 hæc, Si hæres erit: quando exiſtat. 1291.16.28.54 hæc, Si hæres non erit: quando deficiat 1193. 30.59 hæc, Si intra centeſimum diem decem dederit: à quo tempore incipiat 1252.8 hæc, Si iuraueris te Stychum manumiſſurum: an Stycho uiuo teſtatore mortuo deficiat 1165.4 hæc, Si liber erit: quãdo impleta dicatur 1147.57
conditio hæc, Si liberos habuerit: an liberos ex alio quàm teſtatore etiã comprehendat 1186.24 quando exiſtat 1285.26
conditio hæc, Si meus erit cum moriar: quãdo exiſtat 1304.13 hæc, Si morte patris ſui iuris effectus fuerit: an pro impleta habeatur, ſi emancipatus fuerit 1248.19 hæc, Si municipes iurauerint: an ſit impoßibilis 1255.13 hæc, Si non nupſerit: iure nouo ualet 1184.41 & 1285.2 hæc, Si non nupſerit mulier: ſi alij quàm mulieri ſit legatum, an ualeat 1281.51 hæc, Si non nupſerit Titio: an ualeat 1280.43
conditio hæc, Si nupſerit: ad indignũ cui nubat relata, an ualeat 1178.59 an nuptiarum feſtiuitatem requirat 1278.30 an uiuente teſtatore impleri poßit. ibid.17 quando deficiat. ibid.32
conditio hæc, Si quod debeo Titio ſoluerit: teſtatore ſoluente, an à legatario poſtea impleri poßit 1253.6
conditio hæc, Si rationes reddiderit: in datione, an in facto conſiſtat 1294.46 quando exiſtat 1295.56
conditio hæc, Si ſi ſine liberis deceſſerit: quando exiſtat 1286.53
conditio hæc, Si Titius quoq; hæres erit: Titio coacta adire hæreditatem, an pro impleta habeatur 1248.11 Titio ab inteſtato hærede exiſtẽte, an impleta ſit 1247.51
conditio hæc, Si uidua erit: an ualeat 1282.25 hæc, Si uxorem nõ duxerit: an ualeat. ibid.11
conditio hæreditati codicillis demum adijci an poßit 1271.39 in futurum concepta, ſi ante teſtamentum factum deficiat, an obſit legatario. ibid.7 in indiuiduũ opus collata an diuidi poſſit 1215.52 in præſens uel præteritum concepta nulla eſt 103.31
conditio inſtitutionis hæc, Si cauerit ſe Falcidia non uſurum: an remittenda 1259.36 Si decem dederit: quomodo implẽda 1242.9 Si hæredi centũ dederit: an hærede Falcidia utẽte deficiat 1270.43 Si me uiuo pater eius morietur: quid operetur 1276.46 Si reliquias teſtatoris in mare proiecerit: an remittenda 1260.19
cõditio legati annui hæc, Si duorum aut plurium negocia geſſerit: an uno mortuo deficiat. 1266.7
conditio legati annui, ſi is in cuius perſonam collata eſt, obnitatur prius, deinde mutet uoluntatẽ, an deficiat 1267.38
cõditio legati an adimi poßit 1271.13 an ſi per legatarium non ſteterit, quo minus impleatur, remittenda 1261.38 aut ſpecialiter uni perſonæ, aut generaliter omnibus aſſcribitur 1275.5 cuius implendæ cauſa dandum teſtamenti factionem non habenti, an remittenda 1260.55 hæc, Si arbitrio Titij nupſerit: an ualeat 1277.45.59 hæc, Si à uiro diuerterit: an remittenda 1259.42 hæc, Si cautionem ab hærede non exegerit: an remittenda 1238.51 hæc, Si incertæ perſonæ dederit: an remittenda 1261.35 hæc, Si inuicem cauerint ſe legata reddituros: an remittatur. 1258.24 hæc, Si Titio dederit: quomodo implenda 1239.12
conditio legati in alterius quam legatarij pòteſtatem collata, quando deficiat 1267.50 in unius tantum perſona adiecta, an alteram etiam perſonam teneat. 1275.5 in dando conſiſtens, ſi danda ſumma prius ſit debita, an acceptilatione impleri poßit, 1271.1 pendens aut deficiens quid operetur 1253.37 perſonæ & re & uerbis coniunctæ appoſita, an alteri quoq; appoſita cẽſeatur 1275.22.27 poſtea purè relicti, an teneat legatarium. 1271.34
conditio legato pœnæ nomine adiectá, an remittenda 1261.42
conditio leuißima libertatis relictæ quæ ſit 1243.37
conditio libertatis hæc, Cum ad decimum ſextũ annum filius meus peruenerit: an remittatur 1298.29 hæc, Si impuberi filio meo rationem reddiderit: an curatori reliquis ſolutis impleta cenſeatur 1297.41 hæc, Si quinq; operas extraneo præſtiterit: an remittenda 1261.12 hæc, Si rationes reddiderit: an non omnibus hæredibus reliquis ſolutis impleta ſit 1298.4 ſeruo mulieri legato relictæ hæc, Si nupſerit: quid operetur 1277.22
conditio nubendi an eo cui nubere

iuſſa eſt mortuo deficiat 1266.23
perſonæ & euentus 1228.52
pluribus perſonis appoſita, an
diuiſa uideri poßit 1240.16
pro impleta quando habeatur
1275.54 pro parte impleta, an
pro impleta habenda 1240.7
conditio rationum reddendarum
an deficiat, ſi nulla ſint reliqua
1302.33 quando impleta uidea-
tur 1300.2 quo tẽpore implẽda
1301.38.51 ubi implẽda. ibid.27
cõditio rei quæ ante teſtamentũ fa
ctũ perijt, impoßibilis eſt 1255.7
cõditio Si duob. meis heredib. decẽ
dederit: an ſcindi poßit 1240.46
Si hæredi chirographum redda
tur: quomodo implenda. ibid.30
conditio, Si hæredi dederit: hæredi
tate per contra tab. bon. poſſeſ-
ſionem euicta, quomodo implen
da 1239.1 pro parte euicta, quo
modo implenda 1239.18
conditio ſine initio nulla 1247 44
ſi res quæ eius cauſa danda eſt
perierit, quãdo deficiat 1268.50
Si Titio dederit: Titio inſtituto,
hæreditate per contra tab. bon.
poſſeßionem euicta, quomodo
implenda 1219.26 ſocietatis in
ſtitutionem non uiciat 105.55
conditionis dandi impletio an poſ-
ſit diuidi 1235.32 euentus 102.
22 huius, Si rationes reddiderit:
definitio 1294.46 implendæ
cauſa datum à legatario, hæres
mortis cauſa capere intelligitur
1162.4
conditionis implendæ cauſa dan-
dum an minuatur legato minu-
to 1142.20 legatum legati par
te uſucapta. ibid.44
conditionis implendæ cauſa datum
in Falcidiam an computetur.
1161.2.26 an minuatur, ſi lega-
tarius ſolidum capere non poſ-
ſit 1242.4
conditionis implendæ debitum tem
pus 1252.3 impleta effectũ im-
pediri poſſe 1253.21 intelligen-
dæ difficultas 1233.2
conditionis legati implendæ cauſa
danda res ſi perijt, an legati dies
cedat 1269.28 an legatarius ci
tra moram teneatur 1269.28
conditionis ſpecies eſt dies incertus
1229.10 modus. ibid.21
conditionis ſumma per errorem
minus dans legatarius ad quid
proficiat 1242.23
conditioni in ſolidum pareri opor
tere 1235.4 in duas perſonas
collatæ altera parente, non ob-
eſt ei alterã nõ paruiſſe 1234.5
inſtitutionis uel legati an filius-
familiâs ſine iuſſu patris parêre
poßit 1232.46 iuriſiurandi de
præterito uel præſenti an legata
rius parêre teneatur 1257.53
conditioni legati an alius, in cuius
perſonam conditio collata non
eſt, parêre poßit 1332.57 an
parêre teneantur alij, ad quos le
gatum peruenit, quàm legata-
rius 1274.28
conditioni an teſtator uel alius pro
legatario parêre poßit. ibid.20
parêre debentum ſi unus parue
rit, an cæteris proſit 1233.33 ra
tionum reddendarum an hæres
obſtare poßit 1303.6.21 ſemel
expletæ parêri an poßit 1233.59
conditionẽ an impleat ſeruo dans,
qui domino dare debet 1238.
34 falſam pro impoßibili ha-
beri 1255.18 hæreditatis in lega
to hæredi relicto repetitam cen
ſeri 1276.36 hanc, Si hæres erit:
nõ eſſe uerè conditionẽ 1291.27
hanc, Si nupſerit: eo cui ſic reli-
ctum eſt monaſterium ingrediẽ-
te, pro non ſcripta haberi 1279.
20.53 in duas perſonas collatã,
ſi teſtator ab uno impleri ſuffi-
cere uelit, quid iuris 1236.30
in plures collatam, in omnibus
implendam 1235.12 iuriſiuran-
di pro non ſcripta haberi 1255.
58 legati non implentem an ex-
cuſet ignorantia 1270.26 ra-
tionum reddendarum quomodo
impleat qui nullas adminiſtrauit
1302.44 hanc, Si non nupſerit:
pro non ſcripta haberi 1277.15
circa Conditionem inſtitutionis er-
ror an uiciet teſtamentum 64.
28
ob Conditionem iuriſiurandi lega-
o remittendam an prætor adeũ
dus 1257.6
conditione comprehenſam pecũ-
niam habens ſtatuliber, iure con
ſtituto nulli dando, an habeat li
bertatem 1238.6 deficiente te-
ſtamentum ſit irritum 182 36 in
duas perſonas collata, ſi ea in
altera tantum defecerit, non ob-
eſt alteri 1234.21 iuriſiurandi
legatario remiſſa, an quod ſe fa
cturum iurare iuſſus eſt, facere
teneatur 1257.57 ſubſtitutionis
exiſtente, interdum ſubſtitutus
nihilominus non admittitur.
1293.37
in Conditione legati ſi pupillo uel
furioſo dederit, quid iuris 1238.
19
ſub Conditione adiri hæreditas an
poßit 422.46 dandi quid, ſi
prælegatum ſit hæredi, quomo
do implenda conditio 1242.32
debitũ legari alij an poßit 1341.
9 debita emi ac uendi poſſe.
ibid.14 eadem ſi legatum &
libertas ſeruo relicta ſint, iſq;
alio modo liber factus, an lega-
tum ſine conditione ei debea-
tur 1273.50 & purè inſtitui
idem ex eadem parte an poßit
1272.57 exhæredatio an fieri
poßit 135.59 inſtitui filius non
poteſt 101.4 inſtitutus, ad
quem ab inteſtato quoq; hære-
ditas pertinet: ſi conditio defe-
cerit, an hæres maneat, & legata
perſoluat 1273.14 inſtitutio
ualet 100.33 iuriſiurandi lega-
tum quomodo debeatur 1253.38
iuriſiurandi libertas relicta quo
modo debeatur 1257.23 legatum
ſi ad alium transferatur, ſub cõ-
ditione trãſferri uidetur 1276.7
legati dies quando cedat 1012.56
legata liberatio 1348.23 libera
tione relicta, & pendente condi
tione exacto debito, quid iuris
1351.23 non nubendi legatum.
2039.48 primò, deinde purè ea
dem teſtamento inſtitutus, pro
purè inſtituto habetur 1273.4
quæ in ipſius poteſtate eſt, inſti
tui hæres an poßit 443.27 ra-
tionum reddendarum manumiſ
ſum interdum pro purè manu-
miſſo haberi 1275.41
conditiones an uiuo teſtatore imple
ri poßint 1249.53 ante teſtamẽ
tum factum impletæ, an pro im
pletis habendæ 1251.19 à uolun-
tate defuncti reguntur 1278.11
coniunctim aſcriptæ quomodo
implendæ 1242.56 diſiunctim
aſcriptæ quõ implendæ. ibid.
56 & 1243.16 diſiunctiuæ in co
pulatiuas reſolutæ 1244.20 di-
uerſæ inſtitutionũ pluriũ ex ea
dẽ parte, quõ implẽdæ. 1246.27

finiũ

finiti & infiniti temporis 1250.39 impoßibiles teſtamentis aſſcriptæ pro nullis habēdæ 1254.20 legati quedam actionem legati ſuſpendunt, quædam non 1274.44 negatiuæ diſiunctim poſitæ, quomodo implendæ. 1244.20 non ſpecialiter expreſſæ an hæredem uel legatarium teneant 1271.59 promiſcuæ & nō promiſcuæ 1249.55 & 1250.4 quæ diuidi poſſunt, pro parte implentibus an profint 1235.17 turpes, aut contra leges, aut contra bonos mores, pro non ſcriptis habendæ 1255.29

conditionum diſtinctio 204.59 & 205.8.10.15 diuiſio 1228.43 in futurum collatarum triplex natura 1250.25

conditionibus legati an pupillus ſine tutoris autoritate parēre poßit 1252.34

conditiones eſſe aut dandi aut faciendi, aut mistas 1294.48

ſub Conditionibus diuerſis duobus ex eadem parte inſtitutis, ſi una prius impleta ſit, an altera poſtea impleta legatario proſit 1252.38 & in teſtamēti partibus diuerſis legato relicto, quæ conditio ſit implenda 1243.26 libertate relicta, quæ conditio implenda. ibid.37

è Conditionibus fideicommiſſariæ libertatis pluribus, quæ implenda. ibid.55

conferre bona nolenti denegatas actiones, cui proſit 461.31 qui teneantur 449.43

coniecturæ in teſtamentis 71.10

coniunctim aſſcripta impoßibili conditione poßibili. quid agendum 1245.41

coniunctorum definitio 245.42

cōiunctionis triplex modus. ibid.43

è Coniunctionibus coniunctim libertati relictæ aſſcriptis pluribus, quæ implenda 1244.9

coniux illicitum coniugem hæredē inſtituere non poteſt 82.10 inops cum liberis ſuccedit 361.14 & 362.4.26

coniuges iniuſti matrimonij inuicem non ſuccedunt 364.11

coniugum ueneficia 151.40

conſanguinei propriè & impropriè dicti 337.27

conſanguinea ſoror an aliquando patrem in aliena familia exiſtentem excludat 307.2.8

conſciſcentis ſibi mortem teſtamentum an ualeat 179.42 teſtamentum & ſucceßio 483.36

conſciſcentium ſibi mortem teſtamenta an ualeant 45.33 et 46.7

conſilij narrationem prætor non repellit 461.2

conſobrino nubere licere 1279.10

conſobrini 346.23.45 & 347.24. an ab inteſtato ſuccedant 313.43.53

Cōſtantinopolitanū cōcilium 150.40

contagio ſolennitatem teſtamentorum relaxat 52.48

per Contra tabulas bonorum poſſeßionem an legatum augeri uel minui poßit 993.27

contributio 96.50

contumaciæ in bonorum collatione pœna 460.21

contumelia exhæredationis cauſa 147.52 & 152.48

contumelioſum nomen hæredis inſtitutionem an uiciet 65.45

conuentio hæredem non facit 18.48

cum Conuicio exhæredatio ualet 154.48.51

in Copulatiuas conditiones reſolutæ diſiunctiuæ 1244.20

creditor compenſandi debiti cauſa hæres inſtitutus 1156.2.12

creditori hæredi inſtituto debitum ex fructibus poſt mortem teſtatoris perceptis compenſatio. ibid.28

creditori ſi hæres extitit is qui cum de peculio agi potuit, cuius temporis peculium computari oporteat in Falcidia lege 1153.17

creditorum fraudandorum cauſa inſtitutio 99.34

criminis falſi ſuſpicio 200.20

cullei an legato uino debeantur 930.34

Cum particula in legatis quid ualeat 987.1 an conditionem ſignificet 1231.15

cupæ an legato uino debeantur. 930.34

curator furioſi an hæreditatem reſtituere poßit 12 5.10

curatoris uētris officiū 590.47.53

curatori an à minore hæreditas reſtitui poßit. 1215.36

de Curatore uentri & bonis dando 189.39

curatio uentris 18.13

curiæ oblatio hæredem facit 18.44

curialis an ſuccedat fiſcus 367.2

curiales inuicti ſuccedunt 382.2.10

D

DActylothecæ legatum 966.28

Dare quis 360.17

damnatus ad beſtias an ab inteſtato ſuccedat 336.48 teſtamenti factionem ne paßiuam quidem habet 79.39

damnatus ad gladium ne paßiuam quidem teſtamenti factionem habet. ibid. adulterij, teſtamento teſtis eſſe non poteſt 35.39 capite miles an teſtamentum facere poßit 167.44 & 177.16 capitali iudicio et pœna rurſum liberatus, an ab inteſtato hærēdes habeat 165.14 illicitè teſtamenti factionem retinet 45.6 in metallum teſtamenti factionem ne paßiuam quidem habet 79.39 miles ex militari delicto ab inteſtato ſucceſſores an habeat 255.10

damnatus ob carmen famoſum teſtamentum facere non poteſt 46.30 teſtamento teſtis eſſe non poteſt 55.35

damnatus rei capitalis an ab inteſtato ſuccedat 337.1 quis ſit. ibid.6

damnati maieſtatis memoria damnatur 179.29 teſtamentum fit irritum. ibid.

damnati publico iudicio teſtamentum ualet 45.50

damnato in metallum an ex alimentorū legato actio detur 1313.43

damnatorum mortem ſibi conſciſcentium teſtamenta non ualent 45.33

damnatæ memoriæ defunctus an ab inteſtato hæredes habeat 265.24

damnatio non ſtatim facit ſeruum pœnæ 45.23 deportationis nō ſtatim minuit caput 45.17 illicita teſtamenti factionem non adimit 45.7 pœnæ capitalis teſtamenti factionem adimit. 43.54 quæ libertatem adimat 44.9 quæ teſtamentum faciat irritum 177.10

debitores hæreditatis an tempore liberentur 490.40

debitum creditori legatum an ualeat 681.39

decurio liberis ſuis dodrantem relinquere tenetur 547.45
decurionis punitio 45.17 liberorum legitima 547.45
defuncti uindicatio 471.54 de cuius hæreditate tranſactũ eſt, ab inteſtato ſucceßio 268.30
delatio ex hæredationis cauſa eſt 248.3
delationem hæreditatis ſtatus dubitatio impedit 389.19.43
deliberandi ius 395.29 an hæredi hæredis competat ibid.50 an poſthumo præterito tranſmittatur 110.8 quamdiu competat 397.13.33.37
deliberatio hæredis an tranſmittatur 209.29.34.40
ex Delicto in re hæreditaria commiſſo actio an tranſeat ad fideicommiſſarium 1224.38
delicta quæ abſq; mora punienda 44.59
dementia an teſtamentum faciat irritum 184.8
deminuti à perdito diſtinctio 514.15
deminuti capite legitimi an ut cognati ſuccedant 335.16
deminutione capitis an pereant legitimæ hæreditates 333.48
demonſtratio falſa an perimat legatum 1230.24 inſtitutionem non uiciat 65.7
demonſtratio hæredis inſtitutioni ſufficit. ibid.32
demonſtratio in futurum concepta an ſit conditionis ſpecies 1230.12 in præſens uel præteritum tempus concepta an ſit conditionis ſpecies. ibid.25
demonſtrationis & nominis ſimilitudo 65.37
demonſtratione falſa an perimatur legatum 696.52
denunciantiũ ſeruos fugitiuos præmium 481.41
Deo legatum cui debeatur 855.37
deperditi à deminuto diſtinctio. 514.15
deportatus, à milite hæres inſtitui poteſt 80.49 hæres inſtitui non poteſt 81.21 teſtamenti factionem ne paßiuam quidem habet 80.49
deportati bona fiſcus uẽdicat 1288.30 legatum an ualeat 428.52 ſeruo legatum an ualeat 1641.2
deportatio teſtamenti factionem adimit 44.4
deportationis condemnatio non ſtatim adimit teſtamenti factionem 45.27
ad Deportationem condemnatio antequam à principe approbetur, non ualet 629.9
poſt Deportationem patris concepti an liberorum nomine comprehendantur 1288.22
domini appellatione an contineatur adoptiuus 472.44 an filiusfamiliás. ibid.24
deſcendentes cognati aſcendentibus præferuntur 324.18 licet remotiores excludunt aſcendentes & collaterales proximiores 311.30.53 & 325.24 fratris filios excludunt 322.40
deſcendentibus abſtinentibus ſe hæreditate, an fratres admittantur 317.59 an collateralibus ſit locus 312.57
à Deſcendentibus an fratres excludantur 327.33
deſiiſſe non uidetur, quod nec incipit 2247.49
Deus pauperes ulciſcitur 86.29
dies incertus eſt conditio 2229.10 legati quando cedere dicatur. 744.8 & 1010.2 legati ſub conditione adempti quando cedat 1022.2 libertatis legatæ quãdo cedat 1025.4 ſeruo teſtamento manumiſſo legati quando cedat 1019.14
ad Diẽ inſtitutio an ualeat 100.10
in Diem legati dies quando cedat 1011.44 & 1039.11
diem legatorum an teſtator proferre poßit 1019.34
diariorum legatum 965.59
ex Die inſtitutio an ualeat 100.10
dignitatis nomine acquiſita an in bonorum collatione computentur 456.49
diminutione capitis agnatio amittitur 344.21 an cognatio amittatur. ibid 9.17 ex ſentẽtia deportationis non ſtatim ſequitur 45.17 teſtamẽta irrita facit 176.47
diſciplina an in alimentorum legatum ueniat 1319.35
diſtinctionis utilitas 36.48
diuortium non iure factum pro infecto habetur 364.54
diuortij odium 2259.44 (14
dolia an legato uino debeãtur 910.
dolus interdictum de tab. exhib. non euitat 34.56
domini appellatione an contineatur in adoptionẽ datus 472.48 pro parte dominus 474.11 filius eius qui apud hoſtes eſt. 472.49 qui ſuus hæres nondũ eſt. ibid.53
poſt Domini mortem occiſum filiũ non defendens ſeruus an ſupplicio afficiatur 472.56
domino dare debens, ſeruo dando, an impleat conditionẽ 1238.54
ad Dominũ à ſeruo quæ facta ſunt, an tranſeant 3238.38
domus inſtrumentũ quid ſit 920.52 legatum quid contineat 920.32
ex Domo eadem plures teſtamento teſtes eſſe poſſunt 57.40
de Domo legata 902.57 (57.1c
domeſticorum teſtimonium an ualeat
donatio an actionem ante traditionem pariat 1395.16 an ſit bonæ fidei cõtractus 1389.52 ante nuptias dotem requirit 362.33
donatio mortis cauſa ſubſtitutionẽ recipit 108.46 ſub cõditione iuriſiurãdi quõ ualeat 2256.32
in Donationis actionem an ueniat uſus rei 1416.11
donationis definitio 1389.43 ante nuptialis collatio 462.48 cauſa mortis, et legati ſimilitudo 1157.46 conditio hæc, Si intra biennium emancipatus fuerit: quando pro impleta habeatur 1248.45 etymon 1389.37 inofficioſæ querela 564.59 inofficioſæ actionis, & querelæ inofficioſi teſtamenti ſimilitudo 1412.52 mortis cauſa definitio 1427.48
donationi cauſa mortis an æs alienum deducatur 1157.46
donationem inter uirum & uxorẽ nullius eſſe momenti 2442.28
ad Donationem reuocandam actio ex quib. cauſis naſcatur 1420.39
ex Donatione actiones quomodo competant 391.20
in Donatione an Lex Falcidia habeat locum 1125.11 inter uiuos quomodo Falcidia locum habeat 662.9
donationes in uxorẽ collatos nõ omnes in bonis uxoris eſſe 1164.16
dos an conferatur matrimonio durante 465.47 an in collatione bonorũ cõputetur 457.2.13.16 an pro legato dari poßit 820.45 quãdo in Falcidiæ rationẽ deducenda in ære alieno 164.38

fideicommiſſo compenſari an poßit 662.40 *in cuius bonis ſit* 437.18.23 *legata arbitrio tutoris* 986.21 *legata marito an peti poßit, cum à muliere eſt recuperata* 1324.58 *pignoris nomine ab hærede retineri an poßit* 1325.3 *quã in poteſtate conſtitutus accepit, ſolutus poteſtate legauit, an debeatur* 1325.34 *quomodo conferatur diuiſo à patre inter liberos patrimonio* 466.19 *quomodo fiat minor* 1325.9 *relegatur aliter à marito, quàm ab extraneo* 1325.50 & 1326.2
dotis ab alio quàm defuncto datæ collatio an fiat 467.32.44 *actio an euaneſcat pecunia pro dote legata* 1322.46 *à marito uiuo factam ſolutionem, legatũ dotis ceſſare facere* 1322.36
in Dotis actione an cauendum hæredi de indemnitate 1315.57
dotis collatio 333.42 & 462.40. *an cohæredis hæredi fiat* 469.28 *à quibus fiat* 469.12 *poſt hæreditatis diuiſionem an fiat* 467.36 *quomodo fiat, aduerſario quod debet conferre nolente* 466.31 *quanta ſit* 469.39 *quibus fiat* 468.18 *ſi maritus non ſit ſoluendo, quomodo fiat* 469.35
dotis collationis euentus 471.44
dotis collatione an fungatur filia in adoptionem data 465.34 *quæ patri non ſucceßit* 464.34.42
dotis compenſatio in Falcidiæ ratione 1139.30 *conditio interuenientibus liberis quomodo peior fiat* 1323.38 & *peculij legatorum differentia* 1324.22 & *pecuniæ pro dote legatum differre* 1322.34 & *propter nuptias donationis exæquatio.* 463.32 *ex qua res aliquæ perierunt, reliquum an in legato dotis ſufficiat* 1269.9 *fauor.* 1208.24 *impenſæ an collationi deducantur* 469.51
de Dotis legatæ indemnitate cautio 1324.30.28
ex Dotis legato an actio dotis naſcatur, ſi uxor nullam dotem dederit 1321.45
dotis legato an conuentio ut dos apud hæredes mariti maneat, obſtet 1323.25 *liberatio quomodo legetur* 1322.58 *nomine, ſi legitimam accepit actor, an querela inofficioſi competat* 532.20 *nondum datæ collatio an fiat.* 467.16.25 *præceptio* 457.10 *relegatæ actio quando marito competat, ſi à patre ſit relegata, ſolutumq; matrimoniũ* 1326.35 *ſub cõditione promiſſæ collatio* 466.12.15 *uſuræ an poſt moram conferantur* 449.43
in Dotis relegatæ actione qui fructus ueniant 1325.31
dotem à matre uxoris accipiens, eidemq; matri promittens, an eam poſtea uxori relegare poßit. 1323.44
dotem an conferat filia 463.37.49 *in teſtamento hæres inſtituta* 464.9.19 *in poteſtate manens* 465.14 *ſi bonorum poſſeßionẽ non petat* 463.2 *ſi legatũ acceperit* 464.54
dotem an minuãt impenſæ 1323.34 *conferre filiam an pater iubere poßit* 463.47 *mulieri ſolutam à ſocero an maritus adhuc perſequi poßit* 1326.56 *poſt mortem mariti uxori reſtituendam* 1321.37 *quam alius quàm uxor ſibi reſtitui ſtipulatus eſt, an maritus uxori legare poßit* 1313.44 *quãdo filia ab hæredibus patris exigat* 464.34.42 *relegare an ſocer nurui poßit* 1322.34
in Dotem datæ rei interitu legatũ dotis euaneſcere. ibid.42
in Dotẽ data à filia an in fideicõmiſſi reſtitutione ueniant 1208.24
ex Dote relegata an actio naſcatur 1322.34
in Dote relegata an lex Falcidia habeat locum 1113.43
pro Dote ſatiſdatio an poßit dimidi 1233.45
dotalis fundus locari alij an poßit 1324.40
dotali inſtrumento futuræ hæreditati renunciari nõ poteſt 333.36
dotalem fundum miles legare non poteſt 169.13
dotalia corpora an minuant impenſæ 1323.38
dotata mulier an ab inteſtato ſuccedat 369.13
in Dubio interpretatio benignior ſequenda 73.18
in Duplum actio legati 1063.40

E

ECcleſiæ autoritas 150.34
in Eccleſiæ legatis an lex Falcidia habeat locum 1113.43
eccleſiæ captiuos parentes negligentium bona addicuntur 149.40.46 & 150.8
eccleſiarum defenſores 30.29
edictum Carbonianum 394.15
edictum de uentre cum liberis 1231.27
εἰράτιγες 360.46
emancipatus an plus conferat quã abſtulerit 455.22 *an retineat cognationem* 343.46.58 *cum his qui in poteſtate manſerunt, quomodo ſuccedat* 445.33 & *in poteſtate retentis, ſi diuerſo iure ſuccedant, an fiat bonorum collatio* 447.20 *ex teſtamento quid accipiens an bona conferat* 446.30 *filius in locum nepotis adoptatus, denuò emancipatus, an cum liberis cõiungatur* 289.4.26 *hæreditatem repudiãs an bona conferat* 449.32 *nepos poſthumus an bona cõferat.* ibid.6 *pater quomodo liberis bona conferat* 454.55 *poſtea in locum filij adoptatus, an excludat ſuos filios ab aui ſucceßione* 288.18.33.31 *preteriri teſtamento an poßit* 133.28
emancipati bonorum collatio ſine incõmodo eius qui in poteſtatẽ manſit, an fiat 446.10
emancipato preterito an querela inofficioſi competat 542.37
cum Emancipato ex quibus partibus coniungantur liberi 292.48
ab Emancipato filio adoptati an auo ſuccedant 282.13.48
ex Emancipato filio nepote inſtituto, an rumpatur teſtamentum 388.33 & 189.10
cum Emancipato liberi eius adoptiui an coniungantur 292.22 *liberi etiam minimam partem habituri coniunguntur* 289.30 *poſt emancipationem nati an coniungantur* 290.20 & 291.17.23.30.36.39 *qui apud hoſtes ſunt, an coniungantur* 292.30 *qui in poteſtate aui morientis non ſunt, non coniunguntur* 289.46
cum Emancipato liberorum coniunctio 287.11.13.30.42 *pronepotes an coniungantur* 292.37 *ſi tempore mortis ſit in poteſta*

te, liberi non coniunguntur.
288.6.33.51
ex Emancipato nepos præteriri an
poßit 138.52 loco filij adopta-
tus uirilem habet partē 293.22
emancipato repudiante pars eius
liberis accreſcit 289.37
emancipati an præteriri poßint
568.6.34 ex imperiali reſcri-
pto an collationem bonorum fa
ciant 448.26 teſtamentum an
rumpant 144.10
emancipatorum diſtinctio 154.6
ſucceßio 270.18.37
emancipatis an bona conferantur
451.39 bonorum collatio ne-
ceſſaria 459.20 bon. poſſeßio
contra tab. datur 231.37
inter Emancipatos liberos teſtari
pater poteſt 181.41
emancipatio an iuuet exhæreda-
tum 396.50 an liberis defuncti
in ſucceßione ab inteſtato obſit
336.3 fratri uel ſorori defuncti
in ſucceßione ab inteſtato non
obſtat 335.37 iure nouo legi-
timæ ſucceßioni non obſtat 316.
26 quatenus bonorum collatio
nem excludat 450.7
poſt Emancipationem patris na-
tus nepos uirilem habet partem
294.14
in Emancipatione legitima iura an
reſeruari poßint 336 6
emptor familiæ 56.15
emptor prædo eſſe non poteſt 504.
30
Epheſinum concilium 150 40
epiſcopi officium erga captiuos hæ
redes ſcriptos 85.32 in legatis
pauperibus relictis 86.53
epiſcoporum admonitio 87.12
equis legatis quid ueniat 892.22
equitio legato an fœtus debeantur
893.4
error an teſtamentum uiciet 63.1
an uiciet legatum 695.36 circa
conditionem inſtitutionis an ui-
ciet teſtamentum 64.28 in ex-
hæredatione 155.12 et 156.11 in
inſtitutione hæredis 217.21 in-
ſtitutionem irritam facit 99.5 in
parte inſtitutionis non officit te
ſtamento 64.7 nominis non ui
ciat teſtamētum 63.18 nominis
teſtatoris officit teſtamēto 63 30
teſtatoris, an ſcribentis noceat
64.59 (2131.56
Et coniunctio an conditionē faciat
euicta re prius agnita, an querela
inofficioſi competat 543.39
euictio an indebitū cōſtituat fidei-
cōmißū 1221.56 rei legatæ 620.8
ex Euictionis à defuncto hæredi de
bitæ ſtipulatione an duplum de-
ducatur 1157.2
exceptio rei iudicatæ quandoq; nō
ualet 165.7 repudiatæ hæredi-
tatis cui competat 445.15
per Exceptionem ſubmoto actori
an querela inofficioſi teſtamen-
ti competat 543.36
exceptionum gradus 10 (854.57
executori nudo legatū cui debeatur
executio ſententiæ quæ moram nō
ferat 44.59
exemplaris ſubſtitutio 118.47 &
131.12 non omni furioſo fieri po
teſt 119.39
in Exemplari ſubſtitutione fratrū
furioſi prærogatiua. ibid.25
exercitui etymon 167.28
exhæres ſcriptus an ab inteſtato
ſuccedere poßit 331.34 & 332.
32 poſtea inſtitutus an ab inte-
ſtato ſuccedat 332.32
exhæredare nominatim quid ſit.
154.24 29.35
exhæredari aut hæreditati alligari
ex alterius facto an poßimus.
2236.33 & inſtitui idem eodem
teſtamento an poßit 197.10.27
ex uno gradu, & ex altero præ
teriri poſthumus poteſt 141.27
parentes à liberis an poßint.
851.22 ſubſtitutus filio poſt mor
tem filij non poteſt 208.27
exhæredatus an admittatur, teſta-
mento per contra tabulas poſſeſ
ſionem impugnato 319.8 an
contra tabulas bonorum poſſeſ-
ſionem petere poßit 574.39
exhæredati hæredibus an querela
inofficioſi cōpetat 555.52.55 an
patri competat 557.46 an cōpe
tat, ſi ſeruus ſit inſtitutus 542.3
ab Exhæredati ſubſtituto relictū an
ualeat 669.59 (451.46
exhæredato an bona conferenda
exhæredato an querela inofficioſi
competat, ſi ei teſtamento ſit re
lictum 541.10 quod ſibi relictū
eſt petenti. ibid.48 ſi legitima
ſit relicta. ibid.7
exhæredato ſubſtitui pupillariter
poteſt 117.49
exhæredatum an iuuet emācipatio
196.50 filium non defendēs ſer-
uus an quæſtioni ſubijciatur.
473.15 hæredem inſtituere licet
88.16 (107.8
exhæredatis liberis ſubſtitui poteſt
exhæredatio ab alio quàm eo de cu
ius hæreditate agitur, an ualeat
332.37 ab hoſtibus capti 137.10
an ſub cōditione fieri poßit 155.
59 ante inſtitutionē fieri poteſt
146.9 à re an ualeat 147.6 cū
conuicio ualet 154.48.51 filiorū
uiuorū ei quem pater putat mor
tuū, non nocet 332.52 hæc, Filius
exhæres eſto, quid ualeat 154.
42.45 hæc, Si filius natus natæue
erit, qualis ſit 187.3 inter gradus
fieri poteſt 146.16 inter me-
dias hæredū inſtitutiones 145.
56 nominatim etiā abſq; nomi-
ne ſit 154.54 nominatim facien
da. ibid.15 odioſa eſt 147.16 poſt
humi 186.39.46 poſthumi &
poſthumæ 155.28.43.56 poſt om
nes gradus an ualeat 146.50
quādā eſt mutila 145.48 uicioſa
146.2 ut proſit filio, ualet 153.15
in Exhæredationis cauſa error 153.
39
exhæredationis cauſa ab hærede
probanda eſt 150.55 cauſa expri
mi debet 147.38 contumelia pe
rimenda 152.48 falſa cauſa nō
ualet 153.39 formulæ 154.6 &
152.56 iuſtæ cauſæ 147.25
exhæredationi æquiparatur ſilen-
tium militis 140.3
exhæredationem præcedere inſtitu
tio debet 70.19
in Exhæredatione error 155. 2
ad Exhibendū actio legati 1062.22
in Expeditione duntaxat militari
teſtamento locus 170.45 teſta-
mentum ante nou iure factū ra-
tificari poteſt 171.17
in Expeditionibus duntaxat milita
riter teſtari licet 165.47

F

FAbricenſibus an ſuccedat fiſcus
367.5
factio teſtamenti 78.50 duplex.
79.14 in hærede tribus tempo
ribus requiritur 78.57 libera
quæ ſit 163.13 tribus tempori-
bus inſpicienda 79.48
factionem teſtamenti habet filius-
familiâs. ibid.20 furioſus 79.19
infans. ibid. 20 mutus. ibid.19
poſthumus. ibid. 20 ſeruus alie
nus. ibid.23 ſurdus, ibid.27

factionem teſtamenti ne poßiuam quidem habet condemnatus ad beſtias 79.39 condemnatus ad gladium. ibid. damnatus in metallum. ibid. deportatus 80.49 ſeruus pœnæ 79.59
factionem teſtamenti non habens, à milite inſtitui poteſt 80.47 inſtitutus quid conſequatur 201.13 quomodo inſtitui poßit 80.12
factionem teſtamenti non habenti legatum quando ualeat 80.18
factioſi appellando non differunt pœnam 45.1
factum inutiliter, rurſus factum an conualeſcat 1249.44
facti quæ ſunt, an ad dominum à ſeruo tranſeant 1238.38
falcidia 96.34 et 656.3 an habeat locũ, ſi prædio maioris precij, quã pars hæreditatis ſit retento, hæreditatem reſtituere hæres rogatus ſit 1165.50 ex legatis quorundam non retenta, an ex aliorum legatis exigi poßit 1167.39 ex quibus detrahenda 1134.41 in donatione inter uiuos quomodo locum habeat 662.9 in fideicõmiſſaria ſubſtitutione 127.8 in militis teſtamento ceſſat 1156.38 rei, quã hæreditariã eſſe hæres negauit, an retineri poßit 1158.39
falcidiæ beneficium quibus competat 1131.4 beneficio an utatur hæres qui codicillos falſos dixit. 1158.51 iure an accipiat pecuniã hæreditatem reſtituere rogatus acceptis nummis centum 1163.26 ratio quando aditæ hæreditatis tempore ſpectetur 1153.12
in Falcidiæ ſi eadem quæ hæres ſurripuit, an ad fiſcũ ueniãt 1158.29
in Falcidiæ ratione compẽſatio dotis 1159.50 an actiones aduerſus defunctũ competentes minuant bona defuncti 1154.5 an actiones pœnales minuant bona defuncti 1154.25 an actiones temporariæ augmentum & deceſſionem præſtent 1153.53 an creditor hæres inſtitutus creditum ſuum deducere prohiberi à teſtatore poßit 1155.50 an dos deducẽda in ære alieno 1154.38 an funeris impenſæ æris alieni locó deducantur 1164.29 an hæres centũ quæ teſtator ei poſt mortem reſtituere rogatus erat, deducat 1154.58 an heredi debitũ deducatur 1154.53 an hæres rerum quas ſubtraxit, quartã retineat 1158.17 an prælegatũ heredi in quartã computetur 1159.40 an ſerui alieni teſtamento manumißi precium deducẽdum. 1166.3 an ſerui cui libertas ſub conditione relicta eſt, precium deducatur 1165.38 an ſeruorum à prætore libertate donatorum precia deducãtur 1166.9 an ſeruorũ manumiſſorũ precia æris alieni nomine deducantur 1164.34 & 1165.2 an ſumptus à marito in funus uxoris impenſi deducantur 1164.54 fideicommiſſum æris alieni loco deductum. 1155.6 quæ obligationes minuãt bona defuncti 1154.18 quæ teſtator inter uiuos heredi donauit, in quartam computantur 1159.18 res à teſtatore alienatas in quartam computari 1158.15 ſerui manumißi ante aditam hæreditatem decedentis precium non deduci 1165.28 ſi peculij filij uel ſerui nomine tenetur hæres, peculij quantitatem tempore aditæ hæreditatis ſpectari 1153.12
falcidiæ non eſt locus hæredibus inſtitutis captiuis 85.42
in Falcidiã an cõputetur cõditionis implendæ cauſa datũ 1161.2 hæreditas pupilli ſi ex ſubſtitutione grauatæ portioni acceſſerit 1169.43.51 id quo deducto hæres hæreditatẽ reſtituere iuſſus eſt. 1162.56 legatum quod extrinſecus ſuſpenditur 1167.31 legatũ rei ſacræ, ſanctæ uel publicæ. 1167.22 portio deficiẽs, ſi non iure teſtamẽti, in quo legata relicta ſunt, grauato accreſcat. 1170.3 portio impuberis, cui frater legitimus hæres extitit, ſi ad ſubſtitutũ ei q ex duobus impuberib. poſtremò moreretur, peruenit 1170.12 portio nõ grauata grauatæ accedẽs 1167.44. et 1172.11 portio non grauata, ſi eã cohæredem ſeruũ uel filiũ habẽs per cohæredẽ acquiſiuerit 1170.47 portio pupilli grauata ex ſubſtitutione ad ſubſtitutũ non grauatum perueniens 1171.54 preciũ quo hæres rem uendere dãnatus eſt 1162.1.3
in Falcidiã an cõputentur legata ab inſtituto, filioq́; exhæredato ſubſtituto relicta 1169.56 an legata inutilia cõputẽtur 1166.17 cõputari prælegata, ſi fideicõmiſſaria hæreditas reſtituatur 1160.15 legata quõ cõtribuãt pupillus et q pupillo & cohæres et ſubſtitutus ſcriptus eſt 1169.17
in Falcidiã nõ imputari hæredi cõditionis implẽdæ cauſa datũ 1160.57 prælegatũ impuberi, quod poſtea ad ſubſtitutũ peruenit 1160.49
falcidiam cũ pati, cui ut monumentum extruat, pecunia ſit legata. 1164.51 reſtituere ſi rogetur hæres, quid iuris 1165.6
in Falcidia an legatum alij nomen cæteris contribuatur 1152.32 an liberatio legata cõputetur 1152.41 quid & quantũ retinendum 1135.55 teſtamentorũ duplicium quõdnã patrimoniũ ſpectetur. 1169.4
in Falcidia quid ſtatuẽdũ, ſi res quã percipere iuſſus eſt hæres, pignori ſit obligata 1144.7 aliena ſit. 1165.56
pro Falcidia retentorũ prædiorum et pecuniæ diuerſa ratio 1163.53
falſa demonſtratio inſtitutionẽ non uiciat 65.7
falſam conditionem pro impoßibili haberi 1255.18
falſum teſtamentum 153.8
falſi accuſatio an ſucceßionem ab inteſtato excludat 375.7
falſi criminis ſuſpicio 200.20
falſitas in teſtamentis odioſißima. 61.6
familiæ emptor 56.15
familiæ herciſcũdæ actio 502.59 arbitri 159.37 iudiciũ 96.5. et 156.54
ob Famoſum carmẽ damnatus teſtamentum facere nõ poteſt 46.39 teſtis eſſe teſtamẽto nõ põt 55.38
ad Ferrum damnatio teſtamenti factionem adimit 44.8
feſtinationem pœnæ excuſat periculum 45.4
feſtiuitas an nuptijs neceſſaria 1278.30
fictio legis Corneliæ 138.58
fides catholica 150.34
fides in fraudẽ legũ accõmodata 112.49 tacita in teſtamẽtis 112.49
fideicommiſſum ab eo qui ſuũ percepit, an ualeat 603.33 ademptũ ad quem pertineat 831.18
fideicommiſſum à legatarij hærede relictũ, an ualeat 661.12 alimentorum an tranſmittatur 1315.50

an agnatione ſui hæredis pèreat 115.7 *an debeatur hereditate non exiſtente ſoluendo* 1193.6 *an hæredis ſeruo utiliter relinquatur* 649.28 *an minuatur per debitum à teſtatore hæredi.* 994.16 *an ſequatur fructus.* 1227.32 *ante tempus reſtitutum pro non reſtituto haberi* 1252.43 *an ualeat, tempore bon. poſſeßionis petendæ per hæredem neglecto* 1177.53 *à teſtamento manumiſſo, ſi ei nihil ſit relictũ, an ualeat* 661.32 *contra tab. bonorum poſſeßione petita, an debeatur* 1192.42 *ex ſubſtitutione pupillari* 119.53 *ex teſtamento iniuſto an debeatur* 1192.18 *hæreditatis deminutione an minuatur* 991.45 *impuberis hæredi pubertate an euaneſcat* 661.27 *in Falcidiæ ratione æris alieni loco deductum* 1155.6 *inteſtato decedentis an ualeat* 629.43 *inutile an debeatur* 1192.27 *non ſolennibus uerbis relictum, an ualeat* 701.20 *quomodo extinguatur, ſi à legatario ſit relictum.* 778.15 *relictum ſeruo teſtatoris an ualeat* 825.52 *ſi bona defuncti uenierint, an debeatur* 1192.30 *tanquam donatio mortis cauſa ad teſtamenti factionem non habentem, peruenire quomodo poßit* 1260.55 *ut ubi ſit, ſeneſcere aliquem ſinat* 977.41

fideicommißi actione an legatarius rogatus teneatur 863.23 *conditio hæc, Cum ad uigeſimumquintum annum perueneris: an remittenda* 1260.40 *& legati differentia* 612.42

in Fideicommißi hæreditatis reſtituendæ actionem quid & quantum ueniat 1202.1

in Fideicõmißi reſtitutione an ueniat actio operarum 1106.17 *quod hæredi à debitoribus hæreditarijs ſolutum eſt.* ibid.32

in Fideicõmißi reſtitutione an ueniant nomina, quæ ſoluendo eſſe deſierunt 1207.3 *partus ancillarum* 1209.45 *fœtus pecorum.* ibid.45 *in dotem data à filia* 1208.24 *ſerui ab hærede manumißi* 1207.30

in Fideicommißi reſtitutione an ueniant res alienatæ 1207.30 *quæ perierunt* 1206.45 *uſucaptæ.* 1207.21

in Fideicommißi reſtitutione quarta retinenda 1209.56

fideicommiſſum alio loco reſtituere rogatus an cogi poßit 1190.38 *an indebitum conſtituat euictio* 1221.56 *annuum ciuitati ad ludos relictũ, in perpetuum deberi* 1312.17 *incapaci relictũ, aliquando ualere* 633.21.39 *intercidere curãte hærede, an lex Falcidia habeat locum* 1122.57 *inutile an confirmet rei iudicatæ autoritas* 728.30 *reſtitui alij quàm fideicommiſſario an poſſit* 1215.44 *reſtituere coacto hærede, an tranſeant actiones* 1178.38

fideicommiſſum reſtituere an cogi poßit hæres adire coactus 1193.31 *deliberans* 1181.55 *ex debita parte ſcriptus* 1180.6 *nõ capax.* ibid.15 *pro parte.* ibid.28 *repudians* 1182.2

fideicommiſſum reſtituere an cogi poßit abſens. ibid.30 *non comparens.* ibid.8 *pupillus* 1180.23 *ſine hærede decedens* 1181.8 *ſubſtitutum habens* 1180.55

fideicõmiſſum reſtituere filio, quẽ in poteſtate habet pater, an cogi poßit 1183.49 *teſtatoris ſeruo hæres cogi an poßit* 1184.27

fideicõmiſſum ſingulare relinquente milite, an ex Trebelliano trãſeant actiones 1176.47 *reſtituere hæres cogi an poßit* 1186.24

fideicommiſſum ſub conditione reſtituere rogatus, an cogi poßit. 1186.22 *uniuerſale deducto ære alieno reſtituere rogatus an cogi poßit* 1187.44

ad Fideicommiſſum reſtituendũ an cogi poßit hæres 1178.27 *hæres neceſſarius* 1179.36 *hæres ab inteſtato.* ibid.56 *municeps.* ibi.30

ob Fideicommiſſum quibus deſiderantibus adire cogendus hæres. 1193.49

per Fideicõmiſſum an rogari quis poßit, ut hæredem alterum faciat 687.15 *extraneo ſubſtitui poteſt* 127.2

fideicommiſſo compenſari dos an poßit 662.40 *grauari an fiſcus poßit* 1179.23 *grauari magnates an poßint.* ibid.16 *grauatus hæres an cogendus adire hæreditatem* 1178.17 *hæreditatis partem reſtituere grauatus an cogi poßit* 1188.52 *hæreditatem alienam reſtituere grauatus an cogendus.* ibid.12 *hæreditate aliena quæ ad teſtatorem peruenit relicta, an actiones tranſeant.* 1177.10 *libertas relinqui an poſſit* 642.40 *non toto reſtituto an actiones tranſeant* 1178.10 *omnibus bonis relictis an tranſeant actiones* 1177.22 *ſingulari exiſtente an actiones ex Trebelliano tranſeant* 1176.57 *ut artificiũ doceat, quid ueniat* 962.49

ex Fideicommiſſo an hæreditas recte reſtituatur tutori 1216.49 *pupillo ſine tutoris authoritate.* 1217.26 *ſeruo, inuito domino.* 1216.22

ex Fideicommiſſo collegium uni ex collegio reſtituere hæreditatem an poßit 1215.35 *dato ſeruo an libertas peti poßit* 642.2 *hæreditatis parte duntaxat reſtituta, an actiones transferantur.* 1217.44

ex Fideicommiſſo hæreditatem reſtituere an poßit abſentis tutor. 1215.3 *curator furioſi.* ibid.20 *infantis rogati tutor.* ibid.4 *tutor pupilli rogati* 1214.54

ex Fideicommiſſo hæreditatem reſtituens, an permaneat hæres. 1210.46 *an pro quarta retenta actionibus hæreditarijs teneatur* 1217.34 *alius quàm hæres an actiones transferat* 1213.59 *hæredis hæres an transferat actiones* 1214.15 *unus ex pluribus rogatus an actiones transferat.* ibid.7

ex Fideicommiſſo militis an tranſeãt hæreditariæ actiones 1223.22

ex Fideicommiſſo an hæreditas reſtitui poßit alicui ſeipſo autore. 1215.19 *furioſo ſine tutoris authoritate* 1217.39 *muto ſine authoritate curatoris.* ibid.39

ex Fideicommiſſo reſtituendæ hæreditatis quando in ſolidũ transferantur actiones 1219.16 *reſtituta hæreditate, an confundantur ſeruitutes prædiorum hæredis & fideicommiſſarij* 1221.5

tanquam

tanquam debitum relictū quod debitū nō eſt, an peti poßit 673.12 uoluntate fideicōmiſſarij alij quàm fideicommiſſario reſtituta hereditate, an tranſeāt actiones 1215.47

in Fideicommiſſo an ſolēnitas uerborum requiratur 1277.37

in Fideicommiſſo hereditatis reſtituendæ, certæ rei deductio quid operetur 1219.16

in Fideicommiſſo hereditatis reſtituendæ an transferantur actiones, hereditate poſt reſtitutionē euicta 122.1.56 hereditate ante diem uel conditionem reſtituta. ibid.37 maxima parte hereditatis deducta 1220.9 ſi ea ſoluendo non ſit. ibid.7 ſi pars ſit reſtituenda, & tota hereditas reſtituatur. ibid.43

pro Fideicōmiſſo an æſtimatio præſtari poßit 635.13

fideicommiſſorum cautio an remitti poßit 1259.20

in Fideicommißis mora quādo exploranda 1319.50 uoluntas ſpectanda 1246.11

fideicommiſſarius actionibus tranſlatis ubi conueniendus 1218.1 an damnum aditionis heredi reſarcire teneatur 1139.34 an heredis loco ſit 1227.38 an ulterius quàm ad eum peruenerit, teneatur 1126.36 generalis an ſpeciale fideicommiſſum dependat 1223.22 directò agens an poſtea ex fideicommiſſo admittatur 771.34 teſtamento teſtis eſſe poteſt 56.57

fideicommiſſarij abſentia an tranſlationem actionū impediat 1212.36 ſucceſſor hereditatem reſtituere an poßit 1214.39

in Fideicommiſſarij heredem an actiones transferantur 1226.29 an hereditatis petitio transferatur 1225.29

fideicommiſſario an lex Aquilia contra heredem aliquid frangentem ſubueniat 1207.40

ad Fideicommiſſarium an tranſeat actio ex delicto in re hereditaria commiſſo 1224.38 legatorum 1223.21 operarū 1224.49. quæ competijt defuncto aduerſus heredem 1225.39

ad Fideicommiſſarium an transferantur actiones ex contractu uel delicto heredis 1224.19 hereditariæ 1210.42 honorariæ 1224.54 populares 1226.29 quæ neq; heredi neq; in heredem dantur 1225.34 quæ ſub conditione ſunt 1223.56 quarum dies tempore reſtitutionis nondum ceſsit. ibid.49 quarum lis cum herede eſt conteſtata 1224.2

contra Fideicommiſſarium an competat inofficioſi querela 558.24

ad Fideicommiſſarium an obligationes naturales transferantur 1225.3 an tranſeat hereditatis petitio. ibid.22

in Fideicommiſſarium an dominium tranſeat 1210.35 ipſo iure facta translatio actionum hereditariarum 1211.18 mandati actio. ibid.24 dolo translatis actionibus an uſuræ hereditati debitæ petantur 1226.42

fideicommiſſario abſente an fideicommiſſum debeatur 1193.27 herede heredis exiſtente, an transferantur actiones 1222.48 hereditatem ex ſtipulatu actione conſequuto, an transferantur actiones 1221.21 rurſus heredi reſtituere rogato, an transferantur actiones 1221.27

ex Fideicommiſſarijs altero adire cogente, an actiones in utrunq; transferantur 1226.14

fideicommiſſaria hereditas 18.41 ab inteſtato relinqui an poßit 1173.37 ſi reſtituatur, prælegata in Falcidiam computari 1160.15 eius petitio 489.43

fideicommiſſariam hereditatem relinquere qui ſoluendo non eſt, an poßit 1174.30 reſtituere rogari an alius quàm heres poſſit 1174.46

fideicommiſſaria hereditate nondum reſtituta, an transferantur actiones 1212.53

è Fideicommiſſariæ libertatis conditionibus pluribus, quæ implenda 1243.55

fideicommiſſaria ſubſtitutio 116.42 & 117.5

in Fideicommiſſaria ſubſtitutione Falcidia. 127.8

fideiuſſor cui liberatio eſt legata, an pacto liberandus 1149.5

figlinæ an fundi inſtrumento cedant 910.10

filius an hereditatem non aditam tranſmittat 208.13.40.51 an inuito patri hereditatem acquirat 409.42.55 an mater ſuperuixerit ſi ignoretur, quis ab inteſtato ſuccedat 311.13 an pater ſuperuixerit ſi ignoretur, quis ab inteſtato ſuccedat 311.9 cum nepotibus ex altero filio pariter auo ſuccedunt. 281.16 eius qui apud hoſtes eſt, an domini nomine contineatur. 472.49

filiusfamiliâs an domini appellatione contineatur 471.14 an fideicommiſſariam hereditatem relinquere poßit 1173.56 an ſine iuſſu patris conditioni reſtitutionis uel legati parere poßit 1212.46 cui liberatio legata quomodo liberandus. 1350.4 miles de peculio caſtrenſi reſtituendo rogare patrem an poßit 1174.1 teſtamentum facere non poteſt 48.49 teſtamenti factionem habet 79.26

filiusfamiliâs inſtitutus an ſubſtitutum excludat 109.5 ante aditionem ſui iuris factus ſi et hereditatem acquirit 214.34.40 hereditatem patri acquirit. 214.32

filius in primo gradu inſtitutus, in ſequentibus rectè præteritur 143.3 inſtitutus uiuo patre decedens hereditatem non tranſmittit 209.17 naturalis an heres inſtitui poßit 81.25 præteriri ex uno gradu, ex altero exheredari poteſt 142.50 quid teſtatore ignoratur, an præteriri poßit 144.37 aut in teſtamento negatur, an inofficioſi querelam habere poßit 536.5 qui ſubſtitutum habet, inſtitutus hereditatem non tranſmittit 209.1 ſimul cum patre mortuus præſumitur ſuperuixiſſe patri 209.23 ſub conditione heres inſtitui non poteſt 101.4

in Filij bonis quid habeat pater

pater 144.28

filij & poſthumi exæquatio 146.61 ratione præteritionis diſcrimen 144.15

filij nomine an libertinus comprehendatur 1288.47

filijfamiliâs de caſtrenſi peculio teſtamentum an querela inoſſicioſi reſcindi poſſit 533.43 occiſi hæreditas quando adeunda 485.41 teſtamentum 48.46 militis teſtamentum an querela inoſſicioſi reſcindi poſſit 531.9.21

filiofamiliâs an ab inteſtato ſuccedatur 265.24.29.44.50

filio in ſeruitute nato an ſuccedat mater 302.28.46 poſt teſtamentum nato an querela inoſſicioſi competat 336.11.33 qui apud hoſtes eſt, an præferatur mater 304.32 quem in poteſtate habet, fideicommiſſum reſtituere pater cogi an poſſit. 2183.49 ſubſtitutus poſt mortẽ filij exhæredari non poteſt 101.27 uulgò quæſito an ſuccedat mater. 302.8 pater ab inteſtato ſuccedit 296.11.14 17

filio in adoptionem dato, an mater admittatur 305.59 Carboniana accepta decedente, an mater admittatur 305.30 inſtituto hæreditatem adire recuſante, pater poteſt: & contrà 215.1.24.28.40.50

cum Filio nepos ab inteſtato admittitur 326.14

filij familiâs ab inteſtato hæredem proprietatis habent 264.22

filijs familiarum delatæ hæreditates contentioſæ ſunt 215.4 12

filijs legatum an etiam filiabus debeatur, & contrà 851.28

filijs legatis an contineantur nepotes 890.15

filia an dotem conferat 463.37.49

filiæ teſtamento præteritæ apud ueteres dura conditio 136.20

filiam dotem conferre an pater iubere poſſit 463.47

filiæ in tempore elocandæ 148.18

fiſcus ad quem bona rogati peruenerunt, an teneatur legatarijs. 865.26 an fabricenſibus ſuccedat 367.5 an ſuccedat curiali. 367.2 fideicommiſſo grauari an poſſit 1179.23 ſi cuius bona uindicauit, an is ab inteſtato ſuccedat 336.44

fiſcus non ſuccedit cohortali 366.51 militi. ibid. 40 nauicularijs. ibid. 51

fiſco quando deferatur hæreditas. ibid. 36

ad Fiſcum an ueniant quæ in Falcidiæ fraudem hæres ſurripuit. 1158.29 ſi ſint delata bona, an querela inoſſicioſi competat. 546.9

contra Fiſcum inoſſicioſi querela apud quem competat 558.57

fœmina præterire liberos an poſſit 567.58

fœminæ ab inteſtato hæres 267.51.42

fœminæ turpi relinquere ne miles quidem poteſt 168 51

fœminæ maſculis æquatæ 135.16 et 314.1.51 præteriri teſtamento an poſſint 134.59

fœminis fauet Iuſtinianus 235.16

per Fœminas deſcendentib. an querela inoſſicioſi competat 515.38

fœminini ſexus liberi ſuccedunt auo 285.21 parẽtes an liberis ſuccedant 295.33

foſſor an fundi inſtrumento cedat. 919 34

frater quis ſit 342.23 an ab aſcendentibus excludatur 317.45.48.53.58 cum aſcendentibus an fratris præmortui liberos excludat 320.55 cum fratris filijs quomodo ſuccedat 386.14.10

frater & fratris filius cum aſcendentibus ſuccedunt 322.14 pariter ſuccedunt 326.20

frater ex utroq; parente cognatus, an fratris ex altero tantùm parente cognati liberos excludat. 320.43 aſcendentibus præfertur 294.32

frater neceſſarius hæres 132.28 patruo, amitæ, &c. an præferatur 320.8.17.27 per adoptionem nõ fit 99.7 tripliciter accipitur. 344.52.56 & 343.1.3

frater uel ſoror an patruo ab inteſtato præferatur 327.22.21 cum aſcendentibus admittuntur 316.11 an excludat ab inteſtato matrem 309.6 17.25.31

fratris appellatio falſa non uiciat inſtitutionem 65.16 defuncti filij cum patruis ad hæreditatem patrui nocãtur 320.27 ex utroque parente cognati filius an fratrem conſanguineum uel uterinum ſolum excludat 318.42.53 & 319.1.20.26.17 factum fratri non nocet 206.14 filius nomine caret 346.2 filios, deſcendentes excludũt 311.40 filios, an aſcendentes excludant 311.43.45.50

fratri & ſorori an querela inoſſicioſi competat 555.5.10.27 emancipatio in ſucceſſione ab inteſtato non obſtat 335.37

fratres à deſcendentibus an excludãtur 317.33 an ab inteſtato excludãt matrem 309.46 & 310.49.57 an admittantur, abſtinentibus ſe hæreditate deſcendentibus 317.39 an patri in ſucceſſione ab inteſtato præferãtur 296.21.57. & 297.2 cum fratris defuncti filijs ad hæreditatem fratris uocantur 320.27 cum patre quomodo ſuccedant 388.23 & ſorores quomodo hodie inuicem cum parentibus ſuccedant 307.39.46 ex utroq; parente quomodo ſuccedant 297.14 uterini an matrem ab inteſtato excludant 309.19

fratrum ab inteſtato ſucceſſio 317.3

fratrum filij an matrem excludant. 311.1 an patri in ſucceſſione ab inteſt. præferantur 297.24 filij excludunt patruos 324.18 patruis præferuntur 323 32

fratrum ſororumq; liberi quomodo ab inteſtato ſuccedant 320.1.8.17.27

fratribus legatum an etiam ſororibus debeatur 852.45 maternæ res ab inteſtato acquiruntur, nõ patri 297.5

cũ Fratribus defuncti pater ab inteſt. pleno iure ſuccedit 297.20

in Fraudem legum fides 112.49 hæres. ibid. 49

fraudandorum creditorum cauſa inſtitutio 99.14

fructus an fideicommiſſum ſequatur 2227.32

frumentum an cedat inſtrumento fundi 915.37.38 penui 915.48

fundus cuius annuus reditus legatus eſt, an uendi ab hærede poſſit 619.38

fundi inſtrumentum quid ſit 915.2

fundi inſtrumento quæ cedant 915.24.32 & 917.58 & 918.12.18

de Fundi inſtrumento legato 914.57

fundo

ſundo inſtructo legato an unum ſit legatum 615.52

ſuneris impenſæ an in Falcidiæ ratione æris alieni loco deducantur 1164.29

ſuror an bon. poſſeßionis petendæ moram excuſet 374.34

furioſus teſtamenti factionem habet 79.19 teſtamento teſtis eſſe non poteſt 54.24 & 55.7 teſtamentum facere non poteſt 39.20

furioſi codicilli an ualeant 252.30 *cura ab extraneis quando & quomodo ſuſcipienda* 148.57 *cura quibus competat* 149.47 *curator an hæreditatem reſtituere poßit* 1215.10 *deſertio cauſa eſt exhæredationis* 148.47 *fratrum in exemplari ſubſtitutione prærogatiua* 119.23 *hæreditas* 149.8 *legatū an ualeat* 627.53 *neglectio an ſucceßionem ab inteſtato excludat* 367.58 *teſtamentum corruente inſtitutione ualet* 249.25

furioſo cui exemplariter ſubſtitui poßit 119.39 *pupillariter ſubſtitui poteſt* 118.47 *uel pupillo dandæ conditio qualis ſit.* 1238.19

furtum hæredis in Falcidiæ fraudem an ad fiſcum ueniat 1158.29

furti habens actionem an bona cōferre debeat 438.43

furto ſublatum teſtamentū an ualeat 185.24

G

Γάλως 360.44

gemmarum legatum 966.38

gener quis 360.3.14

generis legatum an ualeat 673.43

glos 360.44

gradus quomodo numerandi 342.42 *teſtamenti* 241.17

graduum cognationis concurſus. 342.7.11.25 *diuiſio* 341.43.57 & 341.55

graduum etymon 542.29

gradus cognationum I.C. ſcire debet 340.25

inter Gradus exhæredatio fieri poteſt 246.26

poſt Gradus omnes facta exhæredatio an ualeat 246.50

Græcè teſtari licet 66.17

grex ouium an cedat inſtrumento fundi 913.24.32

grege legato quid ueniat 892.59

H

Habitatio an in legatum alimentorū ueniat 1119.30 *in qua eſt ſupellex, an cedat ſupellectili* 925.2

hæres ab inteſtato ad fideicommiſſum reſtituēdum cogi an poßit. 1179.51 *adire coactus an fideicommiſſum reſtituere cogi poſſit* 1193.30 *ad pias cauſas relictū non ſoluens, an detrahat Falcidiam* 1180.54 *agnoſcens partē an ulteriore bonorum poſſeßione indigeat* 377.23 *alienare legatū an poßit* 618.16 *an ex iure iurando fiat* 443.32 *an fuiſſe dicatur qui non ſolus fuit* 1294.12 *an fuiſſe dicatur ſeruus communis, qui unius tantùm domini iuſſu adiuit* 1294.22 *an rei quam hæreditariam eſſe negauit, Falcidiam retinere poßit* 1138.39 *certis rebus contentus eſſe iuſſus, quod deeſt ſupplet* 132.42 *codicillis ſcribi quomodo intelligatur* 105.14 *codicillis utiliter inſtitutus* 226.10 *cuius nomen in teſtamento inductum quid conſequatur* 201.20 *eſſe ſeruus alienus non poteſt* 217.45 *ex certa parte inſtitui poteſt* 95.23 *ex debita parte ſcriptus an fideicommiſſum reſtituere cogi poßit.* 1180.6 *ex fideicommiſſo hæreditatem reſtituens an pro quarta retenta actionibus hæreditarijs teneatur* 1217.54 *ex parte qua ſocius eſt inſtitutus* 232.21.33 *ex ſubſtitutione exiſtēs an hæres fuiſſe dicatur* 1193.21 *extraneus qualis eſſe debeat* 78.50 *fideicōmiſſum ſingulare reſtituere cogi an poßit* 1186.22 *fideicōmiſſo grauatus an cogendus adire hæreditatem* 1178.27 *hæredis teſtatoris hæres* 63.48 *in fraudē legum* 112.49 *ingratus an ab inteſtato ſuccedat* 367.40

hæres inſtitui an poßit qui teſtamētum facere non poteſt 84.11 *an ſeruus communis poßit* 432.55 *an ſeruus pignori datus poſſit* 432.23 *certus ex incertis poteſt* 84.13 *ciuitas poteſt* 87.52 *collegium poteſt. ibid.*52 *collegiū illicitū nō poteſt* 88.2 *deportatus non poteſt* 81.21 *ignotus poteſt* 84.37 *illicitus coniux nō poteſt* 82.10 *imperator poteſt.* 88.26 *incertus non poteſt* 84.48 *naturalis filius an poßit* 81.25 *poſthumus alienus an poßit* 83.56 *poſthumus ex alia quàm uxore quando poßit* 83.26 *poſthumus ex alterius uxore non poteſt* 81.27 *poſthumus ex nuptijs prohibitis nō poteſt. ibid.*28 *poſthumus poteſt* 82.14 *q apud hoſtes eſt poteſt* 84.19 *quem Titius uoluerit, nō poteſt* 87.43 *ſeruus proprius quomodo poßit.* 88.28

hæres inſtitutus an contra tabulas bonorum poſſeßionem petere poßit 372.20.27 *cauſa compenſandi debiti* 1136.2.12 *liberali iudicio contendens* 219.49 *liber homo bona fide ſeruiēs* 220.18.30 *poſthumus, ex poſteriori matrimonio intelligitur* 221.18 *ſi ab inteſtato bon. poſſ. habere uelit, ſubſtituto locum facit* 109.28 *ſocius bonorum an ſocio aliquid acquirat* 222.10 *ſtatuliber* 219.21

hæres inſtitutus ſeruus an repudiare hæreditatem poßit 429.20.42 *à tutore domini, domino acquirit hæreditatem* 218.12 *dotales uxori acquirit hæreditatem.* 219.22 *duorum, & cum unius tantùm nomine adiſſet, manumiſſus* 218.34 *in quo uſumfr. dūtaxat habemus* 221.21 *ſi poſthumus non naſcatur* 278.7 *ſi liber fiat* 219.7

hæres inſtituta filia ſimpliciter, poſthumi ex partibus 229.12

hæres in teſtamento palàm nuncupandus 66.39 *legatarij an legati conditionibus æquè ac legatarius parêre cogatur* 1274.39.40

hæres neceſſarius ad fideicommiſſum reſtituēdum cogi an poßit. 1179.36 *ex ſubſtitutione* 132.20 *frater. ibid.*28 *occiſi an ante quæſtionem de familia habitam adire poßit* 483.20 *poſthumus* 132.28

hæres non capax fideicommiſſum reſtituere cogi an poßit 1180.18

hæres non fuiſſe an dicatur, qui ante diem hæreditatis cedentem mortuus eſt 1293.43 *nuncupatus & ſcriptus* 67.51 *patri non exiſtens, an liberorum nomine comprehendatur* 1289.39

per alium

per alium exiſtens, an hæres fu-
iſſe dicatur 1293.18 pro domi-
no 405.45 pro non ſcripto 71.
19
hæres pro parte an ex Trebelliano
reſtituere hæreditatem poßit.
1175.45 an hæres fuiſſe dicatur.
1294.8 fideicommiſſum reſti-
tuere cogi an poßit 1180.28
hæres proximus & ulterior 16.12
quis ſit 390.18
hæres qui hæreditatem uendidit,
an conueniatur 626.44
hæres quo loco ſeu ordine ſcriba-
tur, nihil intereſt 229.6 quem
ſcribi non uult teſtator, pro non
ſcripto eſt 71.23 quædam ſub-
trahens an detrahat Falcidiam.
1130.58 repudians an fideicom-
miſſum reſtituere cogi poßit.
1182.2 rerũ quas ſubtraxit quar
tam an retineat in ratione Fal-
cidiæ 1158.17 ſcriptus mortuus
pro non ſcripto habetur 228.42
ſeruus inſtitutus ex parte purè,
ex parte ſub conditione, ea pen-
dente manumiſſus 216.45.54 ſer
uus libertatem à ſeipſo accipit.
89.37 ſi coactus adierit hæredi-
tatem, an Falcidiã retineat 1129.
32 ſi deliberet, an fideicommiſ-
ſum reſtituere cogi poßit 1181.55
ſine parte ſcriptus quid occupet.
97.15 ſolidum capere nõ ualens.
80.19 ſolus ex parte ſcriptus, ex
toto fit hæres 95 27 ſub condi-
tione quæ in ipſius poteſtate eſt,
an inſtitui poßit 443.27
hæres ſuus 137.27 qui nondum eſt,
an domini nomine contineatur.
472.53 ſub conditione inſtitui
non poteſt 100.36
hæres unicus ex certa parte inſti-
tutus 240.41 inſtitutus partim
purè, partim ſub cõditione 226.
34
hæredis abſentia an tranſmißionem
impediat 212.7 cancellatio in te-
ſtamento quid efficiat 73.4 cõ-
ditio quando inſpicienda 180.30
cum creditoribus pactum ne ſo-
lidum ſoluat, an legatarijs ſit de-
trimento 1157.37 definitio 15.10
deliberatio an tranſmittatur.
209.28.34.40 demõſtratio in-
ſtitutioni ſufficit 65.52 dominus
an reſtituere ex Trebelliano hæ
reditatem poßit 1175.7 famili-
am ſtatuliberum non augere.
1159.8 frater an teſtamento te-
ſtis eſſe poßit 56.3 generalis ap-
pellatio 16.17 hæres 207.14 hæ
res an reſtituere ex Trebelliano
hæreditatem poßit 1175.7 indu-
ctio in teſtamento quid opere-
tur 75.4 in morte defuncti uin-
dicanda officium 472.58 inſti-
tutio teſtamento neceſſaria 78.
31 ius quo tempore inſpiciendũ.
78.57 loco an ſit fideicommiſſa
rius 1127.38
hæredis nomen à quo ſcribendum.
68.2.14 aut ſcripto aut uoce ex-
primendum 61.53 contumelio-
ſum inſtitutionem an uitiet 65.
45 in teſtamento exprimendũ.
52.50
hæredis nomine ab alio agnita hæ-
reditate, an tranſmißio ualeat.
212.25.28.43 an adire alium hæ-
reditatem poßit 406.41.54 an
bonorum poſſeßio peti poßit.
377.4
hæredis obligatio nomine legato-
rum 163.52 pater an reſtituere
ex Trebelliano hæreditatem poſ
ſit 1175.7 res defuncto à tertio
legata an ueniat in actionem fi-
deicommißi hæreditatis reſtitu-
endæ 1205.27
hæredis ſeruo an libertas relinqui
poßit 649.28 legatum an uale-
at 648.54
hæredis ſui agnatione an pereant
legata & fideicommiſſa 115.7
quomodo rumpatur teſtamen-
tum 137.37
hæredis tutor an reſtituere ex Tre-
belliano hæreditatẽ poßit 1175.
25
ex Hæredis contractu uel delicto a-
ctiones an ad fideicommiſſariũ
transferantur 1224.19 ingrati-
tudine an teſtamentum fiat irri-
tum 180.35
in Hæredis ſcripti poteſtate qui eſt,
teſtamento teſtis eſſe poteſt 56.2
hæredi à debitoribus hæreditarijs
ſolutum an ueniat in reſtitutio-
ne fideicommißi 1206 52 à de-
functo debitum an ueniat in a-
ctionem fideicommißi hæredita
tis reſtituendæ 1204.46 à teſta-
tore inter uiuos donata an ue-
niant in actionem fideicommißi
hæreditatis reſtituendæ 1205.37
conditionis implendæ cauſa da-
tum nõ imputari in Falcidiam.
1160.57 conditionis implendæ
cauſa data an ueniant in actionẽ
fideicommißi hæreditatis reſti-
tuendæ 1205.55 decem dare &
liber eſſe iuſſus, an hæredis hæ-
redi dando liber fiat 1287.42 da
re iuſſus, ſeruo alieno inſtituto,
an domino dare poßit 1238.35
debitum an in Falcidiæ ratione
deducatur 1154.53 impuberis fi-
deicommiſſum an pubertate e-
uaneſcat 661.27 inter uiuos à
teſtatore donata in quartã hæ-
redi computari 1159.18 legari
nõ poteſt 89.40 neceſſaria uin-
dicta ueneno interempti 486.
34 pignori obligata an ueniant
in actionẽ fideicommißi hære-
ditatis reſtituendæ 1204.53
hæredi prælegata an debeãtur 200.
54 an ueniãt in actionem fidei-
commißi hæreditatis reſtituen-
dæ 1202.41
hæredi qui codicillos falſos eſſe di-
xit, hæreditatem non auferri.
1158.51 quod à teſtatore debetur,
an minuat fideicõmiſſum 994.
14 quomodo repudiata portio
accreſcat 247.33 ſuo quod tem-
pus adeundæ hæreditatis com-
petat 376.20
contra Hæredem actionibus tranſ-
latis exceptio 1228.22 quomodo
agat fideicommiſſarius ibid. 27
contra Hæredem quæ actiones &
exceptiones ratione legatorum
dentur 627.6
hæredem an faciat iactatio 20.38
an conditiones non ſpecialiter
expreſſæ teneant 1271.59 eſſe a-
ctorem negans an petitione hæ-
reditatis conueniri poßit 492.
24 facere ad tempus & ex tem-
pore miles poteſt 182.18 face-
re, non eſt ab aliquo legare 20.
40
in Hæredem fideicommiſſarij an a-
ctiones transferantur 1226.29
hæredem inſtituere exhæredatum
licet 88.16 hæreticum ne miles
quidem poteſt 82.16
hæredem inſtituere poſthumum an
poßit mulier 83.4 an prohibe-
at ſeruũ. ibid. 9 caſtratus non po
teſt 82.51 hermaphroditus po-
teſt. ibid. 56
ad Hæredem iura perſonalia non
tranſeũt 185.30 res alienari pro
hibitæ an tranſeant 385.38

hæredem non offendiſſe legatarium quādo dicatur 1106.23 poſt hæredis mortem inſtituere miles poteſt 181.11.50 ſe ſcribentis pœna 169.45 ſcribens imperatorem an mutare uoluntatē poſsit. 205.27 unicum pro parte inſtituere miles poteſt 216.28

hærede abſente rationes reddendæ cui ſint 1296.21 amplius debito faciente an teſtamentum fiat irritum 180.57 ante aditam hæreditatem decedente teſtamentum fit irritum 181.59 coacto adire, qui euentus ſequantur 1196.53 codicillos interc[i]dente, an teſtamentum fiat irritum 181.6 fideicommiſſum reſtituere coacto, an tranſeant actiones 1178 10 inſtituto ſub conditione legatario, quando dies legati cedat 1018

hærede inſtituto uno ex certa parte, alij inſtituti ex partibus æquis 251.40 duabus. ibid.56

hærede inutiliter adeunte, quando ſit petenda bonorum poſſeſsio. 377.39 non acquieſcente iuramento teſtatoris, an teſtamentum fiat irritum 181.15 repudiante hæreditatem, quando bonorum poſſeſsio petenda 377.42 ſub conditione inſtituto, quando bonorum poſſeſsio petenda. 377.32 ſucceſsionem alienante, an teſtamentum fiat irritū 181.31 teſtamentum abolente, an fiat irritum 181.23 teſtamentum falſum dicente, an fiat irritum 181.15 teſtatoris iuſſa non faciente, an teſtamentum fiat irritū 180.39 ut fideicommiſſum intercidat curante, an lex Falcidia habeat locum 1112.57

pro Hærede an poſsideat bonorum poſſeſſor 503.55

pro Hærede an poſsideat qui ſcit ſe hæredem non eſſe 507.49

ab Hærede alienatæ res an ueniant in fideicommiſsi reſtitutionem. 1107.30 cui tanquā indigno hæreditas aufertur, legatum an ualeat 651.16 facti ſumptus an deducendi legatis 995 inſtituto filio legatum an ualeat 652.11 legatarij relictum fideicōmiſſum an ualeat 661.12 manumiſsi ſerui an ueniāt in fideicommiſsi reſtitutionē 1107.10 negatum legatum an ualeat 728.3 ſub conditione inſtituto legati dies quādo cedat 1026.13

cū Hærede conteſtata lite, an actiones ad fideicommiſſarium transferantur 1224.2

de Hærede meruiſſe legatarium quādo dicatur 1306.25 quis dicatur. ibid.

in Hærede teſtamenti factio tribus temporibus requiritur 78.57

pro Hærede geſtio 405.25.45 poſſidere quid ſit 503.9

ſine Hærede decedens fideicommiſſum reſtituere cogi an poſsit. 1181.8

hæredes coniunctim & diſiunctim inſtituti non æquas habent partes 225.19.51 diuerſi in duobus eiuſdem teſtamentis 88.10 diuerſarum rerum ſcripti 225.51.57 duo pro ſolidorum eſſe an poſſint 385.18 inæqualiter inſtituti poſtea exæquati 227.24 inſtituti generaliter pauperes & captiui 221.58

hæredes inſtitui an poſsint alternatiuè 85.7 à matre ſpurij poſſunt. 81.30

hæredes inſtitui generaliter poſſunt captiui 85.16 poſthumi 87.37 pauperes 85.26

hæredes iuris ſucceſſores ſunt 215.25 partim ex certis partibus aſſe completo inſtituti, partim ſine parte 128.23 plures inſtitui poſſunt 8c.8 ſimul inſtituti pater & filius quomodo ſuccedant. 417.41.51 ſine partibus inſtituti, ex æquis partib. hæredes ſunt. 225.6

hæredum inſtitutio 78.18 iura 20.48 plurium, uno partim purè, partim ſub conditione inſtituto, quomodo procedat ius accreſcēdi 247.8 uno ſolidum æs alienū ſoluere damnato, cæteros æris alieni nomine nihil deducere. 1158.3

hæredibus præteriti uel exhæredati an querela inofficioſi competat. 555.52

inter Hæredes rerum diſtributione facta an habeat locum ius accreſcendi 242.5

erga Hæredes ſcriptos captiuos epiſcopi officium 85.52

ex Hæredibus aliquo hæreditatem reſtituere iuſſo, quomodo ius accreſcendi procedat 246.58 uni legatum 990.16

hæredibus inſtitutis captiuis Falcidiæ non eſt locus 85.42

cum Hæredibus ſcriptis in uirilem partem ſucceſsio 565.4

hæreditas ab inteſtato quomodo diuidenda 385.42 adempta & non data differunt 75.3 an à debitore hæreditario peti poſsit 491.42 an comparatione fundorum hæreditariorū adeatur 443.51.58 an aliter quàm uerbis repudiari poſsit 382.44 an codicillis adimatur & transferatur 255.9 an quaſi domini iuſſu utiliter adeatur 419.44

hæreditas an rectè reſtituatur pupillo ſine tutoris autoritate. 1217.25 tutori fideicommiſſarij. 1216.49 ſeruo, inuito domino. ibid.21

hæreditas bon. poſſ. comprehendit. 16.1 codicillis dari nequit 105.14 codicillis duntaxat per fideicommiſſum datur 254.18 codicillis neq; dari neq; adimi poteſt 109.5 damnoſa 15.10 defuncti perſonam ſuſtinet 93.40 ex conuentione reprobatur 18.48 ex iniuſta cauſa repudiari an poſsit 444.7 ex inſtitutione an ſeruitute ſuperueniente amittatur 112.55 ex iure nouo 18.11 ex teſtamento filijfamiliâs occiſi quando adeunda 485.42 fideicommiſſaria 18.41 impuberis exhæredati ſi ex ſubſtitutione grauatæ portioni acceſſerit, an in Falcidiam computetur 1149.41 malè uendita an ſit legatarijs detrimento 1157.10 nauiculariorum 336.11 necati incuria uel inſidijs medici quando adeunda. 485.35 nondum adita cuius perſonam ſuſtineat 17 16 non adita liberis inſtitutis tranſmittitur. 207.50 non adita non tranſmittitur. 207.27.58 non delata adiri aut repudiari an poſsit 416.20 nōdū delata an adiri poſsit 406.3.17 nomen iuris 15.20 occiſi ſi ob quæſtionem de familia habendam adiri nō poſsit, quid iuris 482.51.55.58 per oblationem curiæ 18.44 per procuratorem non acquiritur 214.10 pro parte adiri an poſsit 415.50 quæ poteſt eunci, an inter bona defuncti cōputetur 1164.13 quando

do deferatur 389.6 quando fiſco deferatur 366 26 ſemel data facilè adimi non poteſt 75.24 ſi contra uoluntatem defuncti petatur, quæ remedia habeant locum 502.48 ſi non in tempore ſit adita, an ſucceſſio ab inteſtato amittatur 369.21 ſi non ſit ſoluendo, an fideicommiſſum debeatur 1193.6 ſub conditione adiri an poſſit 422.46 ſuperſtitis an repudiari poſſit 382.43 teſtamento inutiliter data, codicillis confirmari poteſt 254.43 teſtamentaria etiam legitima eſt 17.26 unde incipiat 17.54

hæreditatis ademptio 200.42 quando ualeat 75.1

hæreditatis adeundæ legitimum tempus 370.11.16.24 aditæ tempore quando Falcidiæ ratio ſpectetur 1151.12

hæreditatis aditio 405.25 nomine infantis an ualeat 415.32 ſcientiam delatæ hæreditatis an requirat 415.52 ſi differatur, quid iuris 418.12

hæreditatis aditionem de interfecti familia quæſtio præcedere debet 406.19

hæreditatis as 214.33

hæreditatis aſſe expleto, alius ex reliqua parte inſtitutus 231.15 alij heredes adiecti 229.37 inſtitutus alius ex certa parte 230.21 ſi alius poſtea ex certa parte heres inſtitutus ſit, quid iuris 231.35 ſi pars eius in aliquo herede defecerit, quid iuris. 231.29

hæreditatis aſſe tranſgreſſo alius ſine parte inſtitutus 230.13

hæreditatis cauſa 18.8 certa parte non expreſſa, quid iuris 227.7 certæ rei partes quibus diſtribuuntur, ex æquis partibus heredes ſunt 226.57 coacta aditio an ualeat 419.14 commodum & incommodum 183 9 conditio an adimi poſſit 1271.13 conditionem in legato heredi relicto repetitam cenſeri 1276.36

hæreditatis delationē impedit dubitatio de ſtatu defuncti 389.19 de teſtamento. ibid.51

hæreditatis deminutio quid operetur 991.45

hæreditatis diſtractæ precij uſuræ an debeantur 523 53 quando currant 124.21.41.52

hæreditatis diuiſione facta an collatio bonorum locum habeat 461.47 duodecim partes 224.31 dupondio expleto inſtitutus alius ſine parte 231.3 effectus 20.48 emptæ & uenditæ ſtipulationes 1218.32 fructus & fœtus pecorum an præſtentur 525.31 fructuum uſuræ an præſtētur. ibid.25 genus 15.20 legatæ actiones contra quem competant 625.46 legitimæ adeundæ tempus 376.21 mercatio 493.7 nomine an contineantur uſuræ & penſiones 1217.27 pars ex Trebelliano reſtitui an poſſit 1176.21 pars quæ nulla eſt 128.36 partis petitio 489.10 partem an habeat poſthumus 388.49 partē reſtituere grauatus an cogi poſſit. 1198.52 parte duntaxat reſtituta, an actiones transferantur. 1217.44

hæreditatis partes 226.8 prima, ſecunda, tertia, pro æquis partibus 226.46

hæreditatis petitio an competat ex facto rei 490.31 etiam Xenoni datur 83.59 aduerſus quos competat 502.53 an ad fideicommiſſarium transferatur 1223.21 an competat ex iure actoris 489.13 an cōpetat ob ſerui poſſeſſoris delictū 491.33 an cōpetat, ſi rem debitor ſit defuncti 491.41 an detur ei qui hæreditatem mercatus eſt 493.7 an ob dolum rei competat 490.52 & 491.6 an ob ſeruum hæreditarium occiſum competat 491.21 bonæ fidei eſt 489.17 ciuilis & fideicommiſſaria 1125.24 contra plures poſſeſſores 518.31.39 56 & 519.2.6 ex quibus competit cauſæ decem 490.12 fideicommiſſaria. 489.48 mixta eſt. ibid.15 poſſeſſoria 489.39 quando & quādiu competat. ibid.48 quibus competat. ibid.2.7.25.11.24 ubi & apud quem iudicem competat. ibid.30.41 utilis 504.22.32

hæreditatis petitio an habeat locū poſſeſſore heredis rogatu inſtituto 501.37 ſi contra uoluntatem defuncti hæreditas petatur. 501.48 ſi familiæ herciſcundæ actio competat 102.1.21 ſi hæreditas à fiſco ſit empta 305.2.8.15.22 ſi pro dote poſſideat reus. 506.4

hæreditatis petitionis adiuncta & euentus 494.48 affinia remedia 501.31 propria 489.55 tres ſpecies. ibid.30

ante Hæreditatis diem cedentē mortuus, an dicatur heres non fuiſſe 1193.43

in Hæreditatis diuiſionem an ueniat peculium 463.24 partibus error 226.42 petitionis præiudicium nihil fit 489.54

hæreditatis petitioni an ſit locus, ſi cauſa ſit fiſci uel ciuitatis 522.50 ſi reus precium nondum receperit 311.7

hæreditatis petitioni quæ præſcriptio obſtet 493.58

hæreditatis petitione an conueniatur, qui eam ſciens alienam emit. 504.22 an filius familiâs teneatur 518.11 an heres poſſeſſoris teneatur. ibid.29.23 an pater & dominus poſſeſſoris teneantur. 517.46.53 an petatur pecunia reo tardius ſoluta 320.45

hæreditatis petitione an petatur res in qua defunctus actionē nō habuit 519.49 pignori data. 520.6 quæ non ex hæreditate acceſſerit. ibid.24 quam poſſeſſor poſſidere deſijt. ibid.11. uendita. ibi.15.18 uſucapi cœpta à defuncto ab herede uſucapta 520.2

hæreditatis petitione an petantur res diſtractæ, & earum precium 521.44 & 522.20.38 & 523.26 hæreditatis gratia comparatæ. 522.21 pecunia hæreditaria comparatæ. ibid.15

hæreditatis petitione an teneatur indebitè legatum ſoluens 510.45 pro donato poſſidēs 505.14 qui conuentus nihil habet, ſed poſtea adipiſcitur 516 40 qui minimam hæreditariam rem tenet 508.22 qui nihil ex hæreditate poſſidet. ib.30 qui poſſidere deſijt. ibi.39 tutor pupilli nomine poſſidēs 507.37 qui abſentis nomine poſſidet 506.43 et 457.7 q dolo poſſidere deſijt 509.8.20 qui dolo tutoris poſſidere deſijt 509.40.48 qui ex cauſa fideicommiſſi hæreditatem reſtituit

tuit 510.40 qui petit hereditatem 506.40 qui ſua culpa poſſidere deſijt 510.27 qui ui deiecit 511.30 ui deiectus. ibid.26

hereditatis petitione, coherede actoris & extraneo hereditatem poßidentibus, utrum hic an ille teneatur 517.40

hereditatis petitione pēdente, quomodo actiones excipiendæ 496.22 quomodo actiones hereditariæ inferendæ 496.1

pro Hereditatis petitione quando ſpecialis in rem actio competat. 501.37

hereditatis petitione quid & quantum petendum 519.25.36 ſeruitutes non peti 502.41 ſi ſocius defuncti & alter cum eo rē communem poßidet aut uendidit, utrum hic an ille teneatur 517.15

hereditatis poſſeſſor an cōueniendus in uſuras 525.18 an titulum dicere cogatur 494.30 conuentus nihil alienare poteſt 494.52 petitori cōdictionem cedere debet 500.28

hereditatis poſſeſſoris cautio de petitore aduerſus creditores defendendo. ibid.20 primi & ſecundi aßis ratio 230.41 pupilli damnum quis præſtet 616.48 quæ ſoluendo non eſt aditio an ualeat 426.1 repudiatæ exceptio cui competat 445.15 repudiatio. 214.27

in Hereditatis reſtituendæ fideicōmißi actionem quid & quantū ueniat 1202.1

in Hereditatis reſtituendæ fideicōmiſſo certæ rei deductio quid operetur 1219.16 hereditate poſt reſtitutionem euicta, an tranſeāt actiones 1221.56 ſi pars duntaxat ſit reſtituenda, & tota hereditas reſtituatur, an transferantur actiones 2120.43 hereditate ante diem uel conditionem reſtituta an transferantur actiones 1211.37 maxima hereditatis parte deducta an transeant actiones 1220.9 reſtitutio an ſit ſucceßio 1210.30 ſemiſsis totum eſſem continens 224.44 ſolennis & non ſolennis diſtributio 224.53 ſpecies 15.30 tempus 17.54

an Hereditatis repudiationem geſta, an rata habenda 445.26

ex Hereditatis reſtituendæ fideicōmiſſo quando in ſolidum transferantur actiones 1219.16

in Hereditatis petitione an omne lucrū quod poſſeſſor percepit, reſtituendum 528.26.37.41 & 529.9 an omnia ueniant, quæ habuiſſem, ſi tempore quo petebā, mihi reſtituta eſſet hereditas. 530.50.53 an res non hereditariæ ſpectandæ 510.54

in Hereditatis petitione an ueniant ancillarum partus 527.8 mercedes colonorum. ibid. penſiones locatione prædiorum perceptæ. ibid.21 quæ à debitoribus hereditarijs ſoluta ſunt. ibid.35

in Hereditatis petitione de eo quod teſtator defuncto debuit, quid iuris 532.9 non quantum reus poßidet, ſed pro qua parte actor heres ſit, ſpectatur 532.56 pecunia à poſſeſſore mutuò ſub uſuris data an reſtituenda 528.8 quas actiones poſſeſſor actori præſtet 527.57 quomodo in litem iurandum 531.44 ſi actor coheredē in utero habeat; quid iuris. ibid.37 ſi de quibuſdam coheredum incertum eſt, utrum ſint heredes extituri, quid iuris. ibid.22

hereditati alligari aut exheredari alterius facto an poßimus 1236.33 codicillis demum adijci conditio an poßit 1271.19 debitæ uſuræ an ueniant in actionibus ad fideicommiſſarium delatis. 1226.42

hereditati futuræ an renunciari poßit 313.2 non poteſt renunciari dotali inſtrumento. ibid.36 pacto renunciari non poteſt. ibid.36 renuncians an ab inteſtato ſuccedat 369.17

hereditatē adire an poßit furioſus 415.8 impubes 414.7.19 is cui bonis interdictum eſt 412.2 mutus 415.19 cecus 415.14 ſurdus. ibid.19

ante Hereditatem aditam manumiſſus ſeruus ſibi acquirit hereditatem 218.25

hereditatem adire filio inſtituto recuſante, pater poteſt, & contrà 215.1.24.28.40.50 alienā reſtituere rogatus an cogi poſſit 1188.12 an augeat nomen legatæ liberationis 1152.45 an filius inulto patri acquirat 408.42.55 an minor utiliter repudiet 381.25 an repudiare poßit, hereditarias res amouens 444.21 an utiliter adeat ſtatuliber. 419.44 cui acquirat inſtitutus à domino ſeruus 217.26 deducto ære alieno reſtituere rogatus an cogi poßit 1187.44

hereditatem ex fideicommiſſo reſtituens an permaneat heres. 2210.46 heredis heres an actiones transferat 1214.25 aliàs quàm heres an transferat actiones 1213.33 unus ex pluribus rogatis an actiones transferat. 1214.25

hereditatē filiusfamil. inſtitutus patri acquirit 214.31.34.40.45 non aditam an filius inſtitutus tranſmittat 208.33.40.53 non pro herede poßidens an petitione hereditatis conuenjatur. 503.5 promittentes literæ codicilli non ſunt 250.1 repudiantis pars an computetur in legitimā. 553.12

hereditatem reſtituere an poßit infantis rogati tutor 1215.4 fideicommiſſarij ſucceſſor 1214.19 tutor pupilli rogati ibid.53

hereditatem reſtituere ex Trebelliano an bonorum poſſeſſores poßint 1175.4

hereditatem reſtituere rogatus cogi an poßit 419.36 nummis acceptis centum, an hancpecuniam iure Falcidiæ accipiat 1153.28

hereditatem ſeruus inſtitutus domino acquirit 216.14.43 ante aditionem alienatus, cui acquirat. 217.9

hereditatē aliena, quæ ad teſtatorem peruenit, per fideicommiſſum relicta, an actiones tranſeant 1177.10

hereditate aucta an augeatur legitima 551.6

hereditate euicta actiones transferri 502.29 an bonæ fidei poſſeſſor ſibi debita deducat 500.35 an malæ fidei poſſeſſor ſumptus deducat 498.2 an reputentur ſoluta creditoribus hereditarijs 499.50 an ſumptus pro rata computentur 499.49 legata reddendi cautio 1050.13 legata ſoluta an deducenda 506.59 poſſeſſori de indemnitate

quatenus cauendum 501.25 quomodo ſumptus bonæ fidei poſſeſſoris deducatur 497.34 ſumptus inutiliter facti an deducantur 498.22 35
hæreditate fideicommiſſaria nondum reſtituta an transferantur actiones 1222.53
hæreditate non adita ad quem pertineat legatum 827.47 etiam militare teſtamentum fit irritum. 181.46
hæreditate occiſi ante quæſtionem de familia habitã adita, bona publicantur 484.55.59
hæreditate patris abſtinere ex cauſa primipili conuento an proſit. 445.1
hæreditate per cõtra tab. bon. poſſeßionem euicta, conditio, Si hæredi dederit: quomodo implenda 1239.1 quæ non eſt ſoluendo pluris uendita, an legatarijs aliquid debeatur 1257.21 reſtituta an confundantur ſeruitutes prædiorum hæredis & fideicommiſſarij 121.5 repudiata quid iuris 428.50.56 uoluntate fideicõmiſſarij alij quàm fideicõmiſſario reſtituta, an tranſeãt actiones 1215.47
de Hæreditate aliena pactum an ualeat 19.16
de Hæreditate uiui adeũda an mandari poßit 410.23 ſolicitus improbus 129.55
hæreditates ab inteſtato 259.22 filijs familiarum delatæ contentioſæ ſunt 215.4.22 legitimæ an capitis deminutione pereant 335 ptochodochijs delatæ 86.7
hæreditarij debitoris à quo alij legatum eſt, exceptio 627.22
hæreditario ſeruo legatum an ualeat 642.9 & 648.42
per Hæreditarium ſeruum acquiſitum an ueniat in actionem fideicommißi hæreditatis reſtituendæ 1202.8
hæreditarium ſeruum manumitti non poſſe 1249.38
hæreditariæ rei diſtractæ precium. 525.34.38.43
hæreditariæ actiones an ex fideicommiſſo militis tranſeant 1225.22 an legatarijs competãt 624.18 an tranſeant in fideicommiſſarium 1210.42
hæreditariæ res urgentes ante quæſtionem de familia occiſi habitam an diſponi poßint 485.49
hæreditariarum actionum in fideicommiſſarium ipſo iure facta translatio 1211.18
hæreditarijs actionibus an teneatur legatarius 624.45
hæreditaria bona amouens poſt repudiationem actione furti tenetur 444.54 amouere quis dicatur. ibid.42
de Hæreditarijs bonis contrahenti an querela inofficioſi competat. 544.28
hæreſis cauſa eſt exhæredationis. 150.54
hæreticus an ab inteſtato ſuccedat. 569.10
hæreticos instituere hæredes ne miles quidem poteſt 81.25
ἐκυρὰς 859.42
Heizenbergerus I.C. 10
hermaphroditus poſthumum hæredem inſtituere an poßit 82.56 teſtis eſſe teſtamento non poteſt 54.29
de Horreo inſtructo legato. 915.10
in Hoſtium poteſtate conſtituti teſtamentum nato filio rumpitur 192.57 miles teſtari non poteſt 167.39
apud Hoſtes captiui filius an ſuus hæres 47.58 & 48.1
apud Hoſtes conceptus nepos an præteriri poßit 159.12 concepti & nati ſucceßio 277.4.17. exiſtenti filio an mater præferatur 304.52 exiſtenti legatum an ualeat 640.16 exiſtentis rei legatum an ualeat 676.5 legatione fungens teſtamentum facere poteſt 48.16 nato an ſuccedat mater 302.55
apud Hoſtes qui eſt, an eius uxor prægnans in poſſeßionem bonorum ſoceri mittenda 535.16 an legitimè ſuccedere poßit 336.54 an liberorum nomine comprehendatur 1286.8 eius codicilli non ualent 252.18.22 hæres inſtitui poteſt 84.19 præteriri an poßit 139.27 & 572.6
apud Hoſtes qui naſcitur nepos, an inſtitui poßit 190.10 qui ſunt, quomodo patri ſuccedant 285.27 ſi deceſſerit teſtator, an lex Falcidia habeat locum 1122.35.
ab Hoſtibus captus ſuus hæres eſſe deſinit 195.2.8 capti exhæredatio 137.10 capti teſtamentum an confirmari poßit 179.13 captum non redimens, an ab inteſtato ſuccedat 368.9 quem teſtator redemit, ſibiipſi legatus 1547.57 redemptus à teſtatore, teſtamento teſtis eſſe non poteſt 57.1 redemptus non eſt ſeruus. ibid.7 redẽpta mater an ſuccedat filio 302.58 reuerſus an bona conferat. 449.27
in Hoſtico deprehenſus militariter teſtari poteſt 164.38.54
hoſtili captiuitate fit irritum teſtamentum 178.56
humaniorem ſententiam in ambiguis ſequi oportet 1059.4
hypothecaria legati actio. ibid.45

I

IActatio an faciat hæredem 20.58
ignominia teſtamentum facere an prohibeat 50.2
ignominioſa in teſtamento non cuius aperienda 32.23
ignorantia an bonorum poſſeßionis petendæ moram excuſet. 375.4.33 iuris & facti an teſtamentum uiciet 175.17
ignotus hæres inſtitui poteſt 84.37
illegitimo matrimonio nati an liberorum nomine comprehendantur 1288.6
illuſtris mater ſpurios hæredes inſtituere non poteſt 81.36
imaginis legatum 967.56
impenſæ nomine an precium comprehendatur 1306 43
impenſis reddendis an fructus deducendi. ibid.33
imperator actiuam & paßiuam teſtamenti factionẽ quomodo habeat 161.37 calumniam fouere non debet 99.30 hæres inſtitui poteſt 81.16 litis cauſa hæres inſtitui non poteſt 99.26 nuncupatus hæres ſcriptum teſtamentum nõ rumpit 100.12 teſtamentum facere poteſt 48.55
imperatorem hæredem ſcribens an mutare uoluntatẽ poßit 205.27
imperatore inſtituto an competat inofficioſi querela 541.12
imperiali reſcripto reſcindi teſtamentum non poteſt 185.32
imperitia an formam iuriſdictionis immutet 466.2.8
impleta conditio quando dicatur. 1232.16

impoßibili

impoſsibili falſum æquatum 1255.18
impoſsibili conditione coniunctim aſſcripta poſsibili, quid agendũ. 1245.41
impoſsibiles conditiones teſtamentis aſcriptæ pro nullis habendæ. 1254.10
impoſsibilia in teſtamento nullam uim habent 1245.50
impubes an hæreditatem adire poſſit 424.7.19 pro minore uigintiquinq; annis 1305.24
impuberi an bon. poſſeſsio competat, ſi controuerſia ſit, an ſit inter liberos 594.24 ſi dicatur eſſe ſuppoſitus. ibid. 49 ſi mater adulterij accuſetur 595.19 ſi negetur ex defuncto conceptus. 594.42
impuberi legata alimenta an puberi facto etiam debeantur 1313.54
impuberem quando iuuet Carbonianum edictum 594.20 qui in adoptionem eſſe datus contenditur, an iuuet Carbonianum edictum 595.50 qui negatur iure adoptatus, an iuuet Carbonianũ edictum. ibid.44
incertus hæres inſtitui non poteſt. 84.48 ex certis inſtitui poteſt. ibid.53
incerta perſona quæ ſit 631.9
incertæ rei uel ſummæ legatum an ualeat 671.3
incerti actio legati 1062.4
inceſtæ nuptiæ teſtamenti factionem adimunt 46.46
inciſum teſtamentum poſterius an rumpat prius 203.32 ualet 71.23
inciſio teſtamenti quid operetur. ibid.
indebiti repetitio in uſuris per Trebellianum transfuſis 1226.53
inducta in teſtamento non debẽtur. 71.15 inconſultò ualent. ibid.43
inductio in teſtamento quid efficiat 73.4 libertatis in teſtamento datæ nil operatur 74.34 teſtamenti inconſulta quando inefficax 75.20 teſtamenti pluribus exemplis ſcripti 74.42
inductionem cohæres uel ſubſtitutum firmant 75.1
infamis mater an ab inteſtato ſuccedat 299.18
infans teſtamenti factionem habet 79.20
infantis inſtituti hæreditatis tranſmiſsio 214.20 nomine aditio hæreditatis an ualeat 425.52 rogati tutor an hæreditatem reſtituere poſsit 1215.4
infanti an ſuccedat mater 303.9
infantia an bonorum poſſeſsionis petendæ moram excuſet 375.1
ingenuitatis fauor 1307.48
iniuriarum habens actionem an bona conferat 458.41
inofficioſæ donationis querela. 564.59
inofficioſi querela 136.17 aduerſus quos competat 558.11
inofficioſi querela an competat aduerſus fideicommiſſarium 558.24 ab ea inſtituta deſiſtẽti 545.23 actori in legitima grauata. 548.43.55 alij, nõ ſibi relictũ petenti 543.42 alterius nomine legatum petenti. ibid.51 contra unum hæredem ex pluribus 558.35 contra pupillarem ſubſtitutionem 540.54 de bonis hæreditarijs contrahenti 544.28
inofficioſi querela an competat ei qui defuncta teſtamenti factione interdixit 540.18 qui legatario aduocationem præbuit 544.39 qui hæredi ſcripto uel legatario hæres extitit 538.20.41 qui hæres eſſe non poteſt. ibid. 29 qui legatum ſibi ademptum petijt 543.4 cui quid conditionis implendæ cauſa datum eſt. ibid.12 quem exiſtimat teſtator deceſsiſſe 538.55 & 539.2
inofficioſi querela an competat ei renuncianti 544.56 & 545.4 fratri & ſorori 555.5.20.27 filio poſt teſtamentum nato 536.11.33 filiæ ob turpem uitam exhæredatæ 539.52 hæredibus præteriti 555.52 imperatore inſtituto 541.11 in adoptionem dato. 536.2 ingrato 539.30 inuito teſtatore nolenti diſtrahere matrimonium. ibid.34 legitimam aliunde quàm ex teſtatoris bonis conſequuto 551.4
inofficioſi querela an competat liberis adoptiuis 535.46.50.57 matrimonij prioris 536.51 non legitimè natis 537.55.58 & 538.4 ſine datalibus inſtrumentis natis. 538.8
inofficioſi querela an competat monaſticam uitam nolente teſtatore eligenti 540.7 nepoti 555.31 parentibus præteritis 554.13.32 36.39.44 patri exhæredati uel præteriti 557.46 per exceptionem ſubmoto actori 543.36 per fœminas deſcendentibus 535.38 propter iuſtam cauſam exhæredato 539.14.19.24.27 propter odium exhæredato 540.28 ſi alio remedio ad defuncti bona peruenire poſsit 542.14 ſi bona ſint ad fiſcum delata 546.9 ſi filius emancipatus ſit præteritus 542.37 ſi filius præteriti inſtitutus ſit 541.31 ſi legitima aliter quã per inſtitutionẽ ſit relicta 548.8.14.21.29 ſi legitima ſub cõditione ſit relicta 550.19.22.35.39 ſi legitimam dotis nomine accepit actor 552.20 ſi legitimam ex collationibus fratrum acceperit actor. ibid.48 ſi legitimam ratione militiæ acquiſiuit actor 551.19 ſi legitimã ratione nudæ proprietatis acquiſiuit actor. ibid.47. ſi petens legatum per exceptionem ſit ſubmotus 543.36 ſi præteritus uel exhæredatus q. ei relictũ eſt petijt 542.48 ſi præterito uel exhæredato aliquid teſtamento ſit relictum. ibid.10 ſi præterito uel exhæredato legitima teſtamento ſit relicta. ibid.7 ſi res agnita poſtea ſit euicta. 541.39 ſi ſeruus exhæredati uel præteriti ſit inſtitutus 541.8 ubi ſemel actum eſt 545.45.59
inofficioſi querela an teſtamentum matris reſcindi poſsit 515.25 an teſtamentum militis impugnari poſsit 533.9.22.27.37 apud quẽ competat 558.48 arenario ſponte facto non cõpetit. 538.12.23 cõtra quas perſonas inſtitutas competat 541.21 contra fiſcum, coram quo competat 558.57 intentariante quæſtionem de familia occiſi habitam an poſsit 486.9 niſi ab inteſtato hæredi nemini prodeſt 561.34 per exceptionem propoſita 564.50 primo eã negligente, an ſecundo competat. 557.59 quãdo & quamdiu competat 559.28.32 & 560.2 quibus præſentibus competat 559.6
inofficioſi querelæ adiuncta officia & iura actoris 560.13 affinia remedia 564.24 euentus 561.17
inofficioſi querelæ quantum tẽpus

 præfiniatur

præfiniatur 371.28
inofficioſi querelam an habere poſſit, qui filius eſſe in teſtamento negatur 536.5 excludens legitimas 546.14.17.41
per inofficioſi querelam reſciſſo teſtamento an legata & libertates debeantur 564.24
ex inofficioſi querela hæres eſſe deſinens, an hæres fuiſſe dicatur. 2292.5 ſuccumbenti reo quando auferenda poſſeßio 560.52
inofficioſi querela pendente, alimẽta à reo actori ſubminiſtranda. 560.59
in inofficioſi querela quid probandum. ibid. 13 quid ueniat 559.18 reo abſente lata ſententia an ualeat 562.53 tranſactio an teſtamentum reſcindat 561.43
inofficioſi teſtamenti actio cur detur liberis & parentibus 532.20 38 ratio. ibid. 20
inopis an bonorum collationem excuſet 459.32.40
inquilini ſine prædijs, quibus adhærent, legari an poßint 693.55
inſidiæ exhæredationis cauſa ſunt 147.59
inſidiatus uitæ defuncti an ab inteſtato ſuccedat. 368.3
inſtituere hæredem ex certa re miles an poßit 1176.50 exhæredatum licet 88.16 hæreticũ ne miles quidem poteſt 81.15
inſtituere hæredem poſthumum an poßit mulier 83.4 caſtratus non poteſt 82.51 hermaphroditus poteſt. ibid. 56
inſtituere hæredem poſt mortẽ hæredis miles poteſt 182.15.30
inſtituere poſthumum an prohibeat ſenium 83.9 ualetudo. ibid. 9
inſtituere unum duntaxat uolens, ſi duos inſtituat, unus hæres erit. 64.51
inſtitui an poßit ex præterito patre nepos 191.1 qui teſtamentum facere non poteſt 84.22 poſthumus alienus 83.56
inſtitui & exhæredari idem eodem teſtamento an poßit 197.20
inſtitui generaliter an poſthumi poßint 87.37 hæredes pauperes poſſunt 85.16
inſtitui hæres ciuitas poteſt 87.52 collegium illicitum non poteſt. 88.2 collegium poteſt 87.52 deportatus non poteſt 81.21 ex alterius uxore poſthumus non poteſt 83.17 ex certis incertus poteſt 84.33 ex certa parte poteſt. 95.25 hæredis ſcripti ſeruus poteſt 93.47 illicitus coniux nõ poteſt 82.10 imperator poteſt 88. 26 municipij ſeruus poteſt 95.22 an turalis filius an poßit 81.25 poſthumus ex nuptijs prohibitis non poteſt 83.23 poſthumus poteſt 82.14 poſt mortem ſuam nemo poteſt 156.10 pronepos quomodo poßit. 189.12 qui apud hoſtes eſt, poteſt 84.19
inſtitui hæres ſeruus alienus poteſt. 93.50 eius cum quo non eſt teſtamenti factio, non poteſt 94. 8 eius qui apud hoſtes eſt, poteſt. ibid. 56 emptus, nondum traditus an poßit 92.34 naſcendus poſt mortem teſtatoris poteſt. 95.2 proprius quomodo poßit. 88.28
inſtitui hæres ſub conditione quæ in ipſius poteſtate eſt, an poßit. 443.27
inſtitui hæredes à matre ſpurij poſſunt 82.30 captiui generaliter poſſunt 85.16 alternatiui an poſſint. ibid. 7
inſtitui idem ex eadem parte purè et ſub conditione an poßit 1272. 57
inſtitui ignotus hæres poteſt 84.37 incertus hæres non poteſt. ibid. 48 legatarius poteſt 107.22 plures hæredes poſſunt 88.8 poſthumus ex alia quàm uxore quando poßit 83.26 quem Titius uoluerit, non poteſt 87.43 ſeruus proprius ita, Cum liber erit: nõ poteſt 90.37
inſtitui ſub conditione filius non poteſt 102.4 ſuus hæres nõ poteſt. 100.36
inſtitutus à domino hæres ſeruus, cui acquirat hæreditatẽ 217.26 à muliere ſecundus maritus 140. 35 aſſe expleto, alius ex certa parte 230.25 dupondio hæreditatis expleto, alius ſine parte 231.3 eodẽ teſtamẽto primò ſub cõditione, deinde purè, pro purè inſtituto habetur 1273.9 et purè et ſub conditione an hæreditatẽ tranſmittat 213.55 & 214.8 & ſubſtitutus ſimul hæredes eſſe nõ poſſunt 222.17 ex aſſe an pro parte adire poßit 426.36 ex parte utiliter, ex parte uacante inutiliter 228.28 filius in ſubſtitutione præteriri poteſt 143.3 generaliter, ſpecialiter eodem teſtamento exhæredari poteſt 197.27
inſtitutus hæres ex parte qua ſocius eſt 232.21.33 mutare teſtamentum prohibens, nõ ſuccedit 203. 40.44.50.56
inſtitutus hæres ſeruus adulter à domina adultera 89.4 & 93.11 alij legatus 89.24.33 alij legatus ſine libertate 92.32 alienus poſt mortẽ domini 93.30 communi. 91.10 hæreditarius 93.40 et 94. 42 à tutore domini, domino acquirit hæreditatẽ 218.12 pignori obligatus 93.26
inſtitutus hæres, ſi ab inteſtato bon. poſſ. habere uelit, ſubſtituto locum facit 209.28
inſtitutus hæres unicus ex certa parte 240.42 partim purè, partim ſub conditione 226.34
inſtitutus hæreditatis aſſe expleto, alius ex reliqua parte 231.15
inſtitutus inſtituto ſubſtitui poteſt. 207.3
inſtitutus inutiliter an hæreditatem reſtituere ex Trebelliano poßit. 1275.31 an adeundo acquirat. 406.32 pro præterito habetur. 187.41
inſtitutus pro parte an ex aſſe fiat hæres 426.27 purè ex una parte, ſub conditione ex altera, ſi ex una adierit, an deficiente conditione in ſolidum fiat hæres 1272. 24.40 ſolus ex parte hæres, in totum ſit hæres 95.27 & 226. 25
inſtitutus ſub conditione is ad quem ab inteſtato quoq; hæreditas pertinet, ſi conditio defecerit, an hæres maneat, legataq; perſoluat. 1273.14 impoßibili pro purè inſtituto habetur 1254.34 quæ poſtea defecit, an præteritus dicatur 570.22
inſtitutus unus ex aſſe, alius ſine parte 227.34
inſtituti hæredis arrogatio 169.42 pars cui ſubſtitutus non eſt 238. 41 ſerui uenditio an ſucceßioni obſtet 375.38
inſtituto ſeruo an dolus domini prohibentis mutare teſtamentum, noceat 206.27

inſtituto ex debita parte rogato, an ex Trebelliano tranſeant actiones 1175.48
inſtituto inutiliter filio, an ex eo nepos utiliter inſtitutus ſit 291.22
inſtituto uno ex certa parte, alij ex æquis partibus inſtituti 211.40 alij ex duabus partibus inſtituti ibid.16
Inſtituti coniunctim & diſiunctim hæredes non æquas habent partes 225.19.51 poſtea inuicem ſubſtituti 222.17
inſtituti ex partibus diſparibus inuicem ſubſtituti 256.2 ex partibus, ut aliquæ partes uacent. 227.59 expleto aſſe, duo ſine partibus 229.45 hæredes pro parte poſthumi 255.22 inæqualiter, poſtea exæquati 227.24.28 priore loco primus & tertius 222.5 pro uirilibus Titius & poſthumi 235.57
inſtituti quidam inuicem, omnes inuicem ſubſtituti 222.44 quidam partibus adiectis, quidam non adiectis 227.48.57 & 228.10 ſimul pater & filius quomodo ſuccedant 427.42.51 & 428.5 ſine partibus hæredes, ex æquis partibus hæredes ſunt 225.4 duob. ex aſſe, tertius alterutri in certa parte ſubſtitutus 253.9 duob. filijs, & ex altero filio duobus nepotibus, ius accreſcendi quomodo procedat. 246.42 hæredibus captiuis, Falcidiæ non eſt locus 81.42 pluribus ex certa parte, ſi aſsis pars uacet, quid iuris 234.10 quibuſdam coniunctim, quibuſdam diſiunctim, quomodo ius accreſcendi procedat 244.43 quibuſdam cum partibus, quibuſdam contrà, quomodo ius accreſcendi procedat. 246.25
inſtitutio quid 106.16 à milite facta quomodo conualeſcat. 80.51 an hæredis nomen requirat 65.32 captatoria ne militis quidem ualet 168.54 duplex 106.27 eius quem teſtator adhuc in utero eſſe falsò credit, ualet 64.47
inſtitutio & ſubſtitutio fieri poſſunt diuerſis horis 131.25 diuerſis tabulis. ibid.40
inſtitutio ex die uel ad diem an ualeat 100.10 ex errore non ualet 99.5 exhæredationem præcedere debet 70.6 factionem teſtamenti non habentis quando ualeat 80.12 fraudandorum creditorum cauſa. 99.54
inſtitutio hæc, Ex reliqua parte hæres eſto 229.44 Ille aut ille hæres eſto 221.48 Seius in quantum per leges poteſt, hæres eſto: in reliquum Mæuius 230.21 Si mihi filius natus fuerit, ex beſſe, & uxor, &c. 254.52 Si Titius hæres erit, Seius hæres eſto: an ſit conditionalis 1292.8 Titius & Seius, uter eorum uiuet, hæres eſto 221.52 Titius & Seius, uter Seiam duxerit, &c. 235.37 Titius ex parte dimidia hæres eſto, Seius ex parte dimidia. Ex qua parte Seius, ex eadem Sempronius. 232.44.56 Titius, imò Seius hæres eſto 197.54 & 221.41
inſtitutio hæredis fauorabilis eſt. 147.14 teſtamenti proprium 26.27
inſtitutio hæredum 78.28 teſtamento neceſſaria. ibid.32
inſtitutio in adoptionem dati 275.45 in ſubſtitutionem mutata, formula manente 230.11.18 inutilis conualeſcere poteſt. 164.12 litis cauſa non ualet. 99.22 nondum nati 103.39.53 pœnæ nomine ualet 99.22
inſtitutio poſthumi. ibid.46 alieni 190.46 ex certa uxore qualis ſit 191.41
inſtitutio poſthumi nepotis 189.42.54 hæc, Si uiuo me filius meus morietur, an ualeat 188.51
inſtitutio poſt mortẽ ualet 100.25 Si intra ſeptuageſimum annum deceſſero: ualet 105.48 ſimplex 106.25 Si Titius hæres erit, Seius hæres eſto: non ualet 105.59 Si Titius uoluerit, Sempronius hæres eſto: non ualet. ibid.20 ſolidum capere non ualentis 80.19 ſub conditione codicillis fieri an poſſit 255.22 ſub conditione ualet 100.33 ſubſtitutionem præcedere debet. 68.19 ſuppoſiti non ualet 99.15 talis, Quos Titius uoluerit: an ualeat 711.59
inſtitutionis cauſa mutari quando dicatur 107.52
inſtitutionis conditio hæc, Si cauerit ſe Falcidia non uſurum: an remittenda 1259.16 Si decem dederit: quomodo implenda. 1242.9 Si hæredi centum dederit: an hærede Falcidia utens e deficiat 1270.43 Si me hæredem inſtituerit 1506.34 Si me uiuo pater eius mortuus fuerit: quid operetur 1276.46 Si quid mihi legauerit 1306.54 Si reliquias teſtatoris in mare proiecerit: an remittenda 1260.19
circa Inſtitutionis conditionem error an uiciet teſtamentũ 64.28
inſtitutionis cõditionum diſtinctio 205.10.15.30 triplex natura. 1250.25
inſtitutionis conditionibus an pupillus ſine tutoris autoritate parêre poſſit 1252.54 & ſubſtitutionis hæreditas diuerſa 225.11 forma liberior 65.55
in Inſtitutionis parte error non officit teſtamento 64.7
inſtitutionis uel legati conditioni an filiusfamiliâs ſine iuſſu patris parêre poſſit 1232.46
inſtitutioni ſerui, alienatio eiuſdem non obeſt 89.44
inſtitutioni ſufficit hæredis demonſtratio 65.32
Inſtitutionem contumelioſum hæredis nomen an uiciet 65.45
inſtitutionem non uiciat falſa demonſtratio 65.7 falſa fratris & affinis appellatio. ibid.18
ante Inſtitutionem exhæredatio fieri poteſt 146.9 hæredis legatũ an ualeat 711.7
inſtitutionẽ oratio ambigua uiciat 67.4 ſocietatis conditio non uiciat 103.55
inſtitutione corruente, corruit ſubſtitutio 123.52 ualens ſubſtitutio 80.19
ex Inſtitutione hæreditas an ſeruitute ſuperueniẽte amittatur 112.55
in Inſtitutione hæredis error 217.12 maiore parte ſcripta per errorẽ, debetur ſaltem minor 64.17 minore parte per errorem ſcripta, debetur maior 64.9
inſtitutione ſcripta, ſubſtitutio ſine ſcripto ualet 123.2 ſignata, ſubſtitutio nõ ſignata ualet. ibid.20

ſine Inſtitutione ſubſtituere miles poteſt 130.16 & 122.44 *ſubſtitutio an ualeat* 122.35

inſtitutiones captatoriæ 98.25

inſtitutionum plurium conditiones diuerſæ ex eadem parte, quomodo implendæ 1246.27

inter Inſtitutiones exhæredatio. 145.56

inſtrumentũ domus quid ſit 920.32 *domus legatum quid contineat.* ibid.32 *fundi quid ſit* 915.2 *teſtamenti publicum eſt* 27.5

inſtrumenti definitio 912.43 *differentia.* ibid.52 & *ornamenti differentia.* ibid. & 920.41 *proprium* 912.48

inſtrumento fundi quæ cedant 915.24.32

de Inſtrumento legato 912.41 *balneario* 913.53 *caupone* 914.12 *fundi.* ibid.57 *lanonis.* ibid.44 *medici.* ibid.7 *nauis* 913.38 *piſtoris.* ibid.48 *piſcatorio* 914.33 *uillæ* 913.18

inſtrumenta cedentia inſtrumento fundi 917.58

inſtrumentorum prædij legatum. 963.4

in Inſulam deportatio teſtamenti factionem adimit 44.4

in Integrum reſtitutio teſtamenti factionem ſeruat 45.46

interdictio aquæ & igni teſtamenti factionem adimit 41.53

interdictio bonorum teſtamenti factionem adimit 43.39 *teſtẽ eſſe teſtamento prohibet* 54.15

interdictio prouinciæ teſtamenti factionem non adimit 44.6

interdictum de tabulis exhibendis 32.21 *ad quẽ tabulas non pertinet* 33.57

interdictũ quorum bonorũ 607.52 *quorum legatorum* 623.1

interlitione teſtamentum fit irritum 182.40

inteſtabilis quis ſit 54.19

inteſtabiles teſtamento teſtes eſſe non poſſunt. ibid.16

inteſtato decedentis fideicõmiſſum an ualeat 629.41 & 630.7 *legatum an ualeat* 629.43

inteſtatus ex parte nemo decedit 208.36 *mori quis dicatur* 237.27 & 259.39

inteſtati uoluntas ad teſtamentum rumpendum quomodo probanda 199.53

inteſtato affines non ſuccedunt. 365.49

ab Inteſtato an matri ſuccedat rei capitalis damnatus 337.23

ab Inteſtato an patrueles ſuccedant 313.43.53 *an ſuccedat amita.* ibid.3 *adoptiuus* 337.16 *auunculus* 323.3

ab Inteſtato an ſuccedat cognatus cognato, poſt mortem eius conceptus 338.23 *qui patri ſuo non extitit hæres* 339.15 *ſeruus.* ibid.18.25

ab Inteſtato an ſuccedat cognatus, cum pater capite deminutus eſt. ibid.33 *cum beſtijs pugnauit.* ibid.50 *deportatus eſt.* ibid.44 *rei capitalis damnatus eſt.* ibid.50

ab Inteſtato an ſuccedat damnatus rei capitalis 337.1 *ingratus* 367.40 *is cuius bona fiſcus uindicauit* 336.44 *mater* 297.59 *mater non trium liberorum* 298.41.46 *matertera* 323.3 *locans operam ſuam ut pugnet cum beſtijs* 336.43 *poſthumus poſt decem menſes natus* 275.30 *patruus* 323.3 *qui apud hoſtes eſt* 336.14 *relegatus* 337.22

ab Inteſtato an ſuccedant cognati ultra ſextum gradum 316.26 *conſobrini* 323.43.53 *liberi ex muliere quinquagenaria nati.* 275.43 *nati poſt captiuitatem aut deportationem patris* 338.58 *reſtituti, & pœna liberati.* 314.53

ab Inteſtato an ſuccedatur filiofamiliâs 263.14.19.44.50 *cognati eiuſdem gradus ſimul ſuccedunt* 324.3.14.18 *futuræ hæreditati an renunciari poßit* 333.27

ab Inteſtato hæres ad fideicommiſſum reſtituẽdum cogi an poßit 1179.51 *fœminæ* 267.31.42 *ſpurij* 263.49 & 266.12

ab Inteſtato hæredes an habeat capitali iudicio damnatus 265.6.9.24 *damnatæ memoriæ homo.* ibid.24 *miles.* ibid.42

ab Inteſtato hæreditas quomodo diuidenda 385.42 *hæreditates.* 259.11 *non ſucceditur ſeruo* 262.38 *quomodo ſuccedat naturalis filius* 318.1 *relinqui fideicommiſſaria hæreditas an poßit* 1273.57

ab Inteſtato quomodo ſuccedant nepotes & pronepotes 279.3.17 *ſorores* 319.24.42

ab Inteſtato ſucceßio 338.23 *an admittat ius accreſcendi* 242.13 *defuncti, de cuius hæreditate tranſactum eſt* 267.53 & 268.30 *libertini* 267.49 *nati ex naturali filio.* ibid.26 *quibus competat* 563.1 *ſpurij per oblationem curiæ legitimati* 266.20. & 267.20

ab Inteſtato ſucceßionis cauſæ 259.38 *gradus.* ibid.27

ab Inteſtato ſucceßionem an excludat accuſatio falſi 375.7 *neglectio furioſi* 367.18

Intra præpoſitio quomodo intelligenda 876.54

inualidum ab initio, an poſtea poßit conualeſcere 724.13

inuaſores etiam non poßidentes condemnantur 515.6 *quos fructus reſtituant.* ibid.39

inuentarium non conficiens hæres an Falcidiam retineat 1119.8

Inuitus teſtis teſtamento non fit. 58.14

inultæ mortis actio cui competat. 438.3

inutiliter factum, rurſus factum an conualeſcat 1249.44

Italicarum rerum legatum 968.22

iudicis ſententia non ſtatim facit ſeruum pœnæ 45.23

iudicij defectus an teſtamento noceat 156.50 *publici condemnatio teſtamenti factionem adimit* 43.55

iudicia ſua nemo impugnat 174.16

Iulius Cæſar militaris teſtamenti autor 165.53

iuuenibus legatis qui debeantur. 889.41

ius accreſcendi 135.9 & 240.46 & 1003.36 & 1235.32 *an mortuo eo cui accreſcere debet, locum habeat* 243.30 *an ualeat in ſubſtituto ei, cuius portio deficit* 242.49 *etiam inuito aequirit* 243.40 *in militari teſtamento an habeat locum* 241.52 *portione uni tanquam indigno oblata, an habeat locum* 244.28

ius accreſcēdi quomodo procedat, heredum plurium uno partim purè, partim ſub conditione inſtituto 247.8 inſtitutis duobus filijs, & ex altero filio duobus nepotibus 246.42 inſtitutis quibuſdam cum partibus, quibuſdam contrà. ibid.25 quibuſdam coniunctim, quibuſdā diſiunctim inſtitutis 244.41 ſi quis ex heredibus hereditatem reſtituere iuſſus ſit 246.58
ius accreſcendi, repudiante eo cui accreſcere debet, an habeat locum 234.36 rerum diſtributione inter heredes facta, an habeat locum 242.5 totum in alterius perſona defectum requirit 244.17
ius accreſcendi an ignoratio impediat 243.36 ſucceſsio ab inteſtato an admittat 241.13
ius an regulis comprehendi poßit 10
poſt ius aureorum annulorum an alimenta liberto relicta debeantur 1314.18
ius deliberandi 391.29 quoties competat 396.41 & 307.6
ius in circumſtantijs conſiſtit 10 poſtliminij 47.10 & 84.22 & 179.3 & 283.35 repletionis. 136.34
iuris accreſcendi exemplum 211.43 in inſtitutis, & ſubſtitutis heredibus diſcrimen 213.4
iuris ἀταξία 8
iuriſconſultorum uigiliæ 163.20 deliberandi ordo 196.31 error dolum excuſat 516.25 ignorantis an bonorum poſſeßionis petendæ moram excuſet 373.33.44 in ordinem redigendi difficultas 9 textus reprehenditur 633.29
iuri accreſcendi an ſit locus in ſubſtitutione 242.36.40 uno ex teſtamento, altero per contra tab.bon. poſſeßionem exiſtente herede. ibid.22 inter bonorum poſſeſſores 242.36
iuri derogare nemini permiſſum eſt 143.57
iure accreſcendi quantum accreſcat 247.4 & 1069.17
in iure nihil dicendum ſine lege. 125.58
iura princeps tuetur, non euertit. 163.17
iuriſdictionis formam an immutet imperitia 466.2.8 mutare nemini permiſſum eſt 263.57
iuriſiurandum per quos iurent municipes 1255.15
ſub iuriſiurandi conditione legatū an conditio alia adiuncta ſoluat 1234.47
iuſiurandi conditioni de præterito uel præſenti an legatarius parère teneatur 1257.53 conditionem pro nō ſcripta haberi 1235.58 religio 1256.17
ex iureiurādo an fiat heres 443.32
Iuſtinianus fauet fœminis 135.16

L

de Lanionis inſtrumento legato. 914.44
lanæ legatum 969.28
latro manifeſtus appellando non differt pœnam 44.59
legi poſſe, quid ſit - 72.22
legare incapaci an poßit miles. 636.56
legari an poßit ſeruus, cui libertas relicta eſt 618.20 heres inſtitutus. ibid.16
legari alij ſub conditione debitum an poßit 1341.9
legari heredi non poteſt 89.40
legans ab aliquo eum heredem non facit 20.40
legatione fungens apud hoſtes, teſtamentū facere poteſt 48.16
legatum ab eo qui in rerum natura non eſt, an ualeat 654.47 cui nihil relictū eſt, an ualeat 653.49 cum quo legatario non eſt actio, an ualeat 652.26
legatum ab herede negatum an ualeat 728.3 cui tanquam indigno hereditas aufertur, an ualeat. 651.16
legatum ab initio inualidum, an cōualeſcere poßit 724.6
legatum ademptum ad quem pertineat 831.18 an ualent 729.21
legatum ad tempus quando extinguatur 823.9
legatum à legatario an ualeat. 653.13
legatum alimentorum à republica præſtandum 1316.48 impuberi relictum an etiam puberi facto debeatur 1313.55 pueris & puellis relictum quamdiu debeatur 131.4.4
legatum alternatiuum 979.58 duarum rerum, alterius ſub conditione, alterius purè, quando tranſmittatur 1336.23 duarum rerum, ſi una tantùm in hereditate ſit, an ualeat 1335.43 uſusfructus aut decē an ante electionem tranſmittatur 1330.17
legatum à milite ſeruo proprio an ualeat 648.34 uxori adultero prius cognitæ an ualeat. 638.53
legatum an agnatione ſui heredis pereat 115.7 an debeatur, ſi legatarij nomen ſit omiſſum 630.32 & 631.20 an falſa demonſtratione perimatur 696.51
legatum annuum ab uſufructuario relictum, an poſt mortem uſufructuarij perſeueret 1310.15 anni quo nihil fructuum natū eſt, an debeatur. ibid.42 an diuiſionem recipiat 1266.20 an legatarij capitis deminutione intercidat 1310.40 an unum ſit legatum 615.58 ex prædio poſtea alienato an debeatur 1311.22
legatum an per bonorum poſſeßionem contra tabulas augeri uel minui poßit 993.27 an per errorem perimatur 693.36 ante heredis inſtitutionem an ualeat 713.7
legatum an ualeat legatario ante apertas teſtamenti tabulas mortuo 747.56 antequam rem nactus ſit, decedente 750.14 antequam ſibi legatū ſciat mortuo. ibid 4 iuſſa teſtatoris non faciente. ibid.23 teſtamentum impugnante 719.10
legatū an ualeat ſi ante diē legati cedētē moriatur legatarius 744.2 ſi fructuarius uſumfructum leget 686.42 ſi in eā cauſam perueniat, à qua incipere nō poteſt 723.39 ſi is à quo relictum eſt, non percipiat 778.9 ſi legatarius ante aditam hereditatē deceſſerit 748.50 & 749.7 ſi legatarius antequā dies legati cedat, moriatur 826.11 ſi legatarius ſimul cum teſtatore deceſſerit 744.26 ſi legatario ſua res legata ſit 664.7 ſi uiuo teſtatore moriatur legatarius 744.17
legatum aquæ an ualeat 687.54.
legatum à ſubſtituto exheredati an ualeat 669.59 à ſurdo relictū an ualeat 654.39 à tutore pupillo quod uxorem

uxorem duxit, an ualeat 638.46
auri & argenti 935.31 balnei
963.16 bonorum. ibid. 33 calen-
darij 964.8 carbonum. ibid. 59
cauſa cõpenſandi debiti 623.34
cauſa nõ ſequuta an ualeat 821.
5 celanti teſtamentum ad quem
pertineat 832.54 certum & in-
certum 1230.24 chartarũ 963.
45 chirographi 965.18 ciba-
riorum. ibid. 58 & 1314.32 ci-
uibus cui debeatur 853.28 cœ-
libi an ualeat 639.29 cognatis
quibus debeatur 853.14 com-
munionis bonorum 966.5 con-
demnati capitali ſententia an
ualeat 629.27 conditionale.
1228.43 conditionale quando
extinguatur 744.30 coniugi
cum quo matrimonium non con
ſiſtit, an ualeat 637.28 contra
bonos mores an ualeat 720.26
contra tab. bon. poſſeſsione pe-
tita, an ualeat 720.13 cum præ
poſitione Cum, an ſit conditio-
nale 1231.15 curatoribus puberis
ita relictum, Si in decimum octa
uum annum tutelam geſſerint:
quomodo accipiatur 1305.59 da
ctylothecæ 966.23 damnato in
perpetua uincula an ualeat 651.
37 debiti iure nouationis ſublati
an ualeat 1340.22.28 Deo uel
alicui ſancto, cui debeatur 854.
37 deportati an ualeat 628.52 de
ſinenti poſſe capere ad quẽ per-
tineat 831.30 de ſtatu ſuo dubi-
tantis an ualeat 628.33 diariorũ
965.59 domus, ſi teſtator nullã
habeat, an ualeat 674.6 dotis ar
bitrio tutoris 986.22 dotis eua
neſcere rei in dotem datæ interi
tu 1322.42 duarum rerum ſub
contrarijs cõditionibus 987.10
duorum pariũ 986.44 eius cui
aqua & igni interdictũ, an uale
at 628.43 eiuſdem rei duobus re
lictũ 722.32 & 981.31 eius quod
alius naturaliter debet, an ualeat
1340.16 eius quod ex bonis ad
rogatũ peruenerit 943.42 eius
quod ex hæreditate ſupererit. 1
949.26 ei qui apud hos eſt, an
ualeat 640.16 ei qui non eſt, an
ualeat 825.45 ei qui nouißimus
ſuperuixerit, an ualeat 634.14
ei qui promiſit defuncto reſtitue
re, an ualeat 658.44 ei qui ſo-
lidum capere non poteſt, an ua
leat 635.39 eorum quæ alicuius
cauſa parata ſunt 954.12 eo-
rum quæ in arca ſunt, ſi nihil in
arca ſit, an ualeat 673.23 eorum
quæ teſtator uiuus donauit 960.
41 & libertas ſi ſub eadem con
ditione ſeruo relicta ſint, isq́; a-
lio modo liber factus, an legatũ
ſine cõditione ei debeatur 1273.
30 ex hæredibus uni 990.13 ex
inofficioſo teſtamento reſciſſo
an ualeat 718.22 ex teſtamento
iniuſto, rupto aut irrito, an de-
beatur 650.23 familiæ relictum
ſi alienetur, quid iuris 1372.34
filio ita, Si pater eius morietur:
an in collatione bonorum com-
putetur 458.10 filijſfamiliâs an
ualeat 628.3 filijs an etiam fi-
liabus debeatur, & cõtrà 852.21
filiæfamiliâs ita, Cum in tutelam
ſuam uenerit: quando debeatur
1303.3 fratribus an etiam ſoro-
ribus debeatur 852.43 furioſi
an ualeat 627.52 gẽmarũ 966.
38 generis an ualeat 673.43 hæ
redi à ſemetipſo relinqui an poſ
ſit 650.16 hæredi à quo legatũ,
an ualeat 773.11 hærede cui id
prælegatum eſt repudiante, an
ualeat 771.40 hæreditate nõ a-
dita, ad quem pertineat 827.47
his qui teſtamentũ ſignauerint,
an ualeat 634.24 Hoc amplius
967.1 hoc, illam & illam rem,
&c. quale ſit 1246.17 imaginis
967.1 imperfecta ſcriptura an
ualeat 700 impoßibile an ua-
leat 721.14
legatũ incapaci an ualeat 634.45
et 633.20 ita, Si quando capere
poterit: an ualeat 636.49 con-
ditionis implendæ cauſa, an ua-
leat 637.23 ſoluendi animo an
ualeat 635.12
legatum incertæ rei uel ſummæ an
ualeat 671.3 perſonæ an ualeat
630.58 perſonæ cuj debea-
tur 854.48
legatum incertum an ualeat 721.28
incidens in caſum, à quo incipe-
re non potuit, an ualeat 803.47
ineptum an ualeat 721.5 in frau
dem iuris an ualeat 774.43
legatum in metallum damnato ad
quem pertineat 832.30 an ua-
leat 651.22
legatum in redemptionem captiuo
rum an pro incertis perſonis le-
gato habeatur 631.40 inſtru-
mentum domus quid contineat
920.32 in tempus liberorum an
tranſmittatur 1285.47
legatum in teſtamento amiſſo an
ualeat 822.7 contra quod indi
catum, an ualeat. ibid. 12 falſo
an ualeat 824.51 imperfecto
an ualeat 713.29 rupto an ua-
leat 716.28 rupto uel irrito an
ualeat 821.48
legatum inteſtatò decedentis an ua
leat 629.43 inutile an deuol-
uatur 825.42
legatum inutiliter datum in ſtipu-
lationẽ deductũ an ualeat 727.
53 hærede id agnoſcente, an ua-
leat 725.35 poſtea ſub cõditione
ademptũ an ualeat. ibid. 43 ſed
poſtea repetitũ, an ualeat. ib. 30
legatum ita, Cui hæres uolet: an ua-
leat 633.56 Decem quæ Titio
debeo: ſi nihil debeam, an ualeat
1340.4 Hoc meum: an præſtan
dum, ſi teſtatoris non ſit 1230.30
Quantum hæres habet 986.1
Quantum plurimum per legem
capere poteſt. ibid. 51 Qui meus
erit: an ſit conditionale 1230.54.
Quod Titius debet : quantitate
adiecta, an ualeat 1340.21 Si hæ
res uolet: an ualeat 710.18 Si pœ
num intra calendas non dederit,
centum dato: quando extingua
tur 745.45 Si Titius uoluerit:
an ualeat 711.29 Stichus cũ con
tubernali ſuo, cum rationes red-
diderit, liber eſto: an ſit conditio
nale 1231.32 Tibi & ei qui ex
liberis meis ad meum funus uene
rit: an ſit conditionale. ibid. 56
Titio Stychum do lego, ſi Pam-
philum non elegerit: quomodo
præſtandum 1328.50 Vter ex
eis Seiũ dixerit: an ei cui Seia nu
bere noluerit, debeatur 1267.20
legatũ ius teſtandi non habentis an
ualeat 627.46 lanæ 969.28 la
tronum uel hoſtium incurſione
peremptum an debeatur 1269.
44 lecti 970.18 liberos non
habenti an ualeat 639.19
legatũ liberationis an computetur
in legitimam 552.54 an ſolennia
uerba requirat 1347.4 eius quod
nõ debetur 1343.37 partis 1345.26
legatum libertatis 972.28 libero-
rum 970.23 lignorum 972.17
lini 971.10 maledicenti teſta-
tori

tori ad quem pertineat 832.58 marmoris 973.19 maſſe.ibid. 39 materiæ omnis. ibid 32 mercedis loco an ualeat 636.34 militiæ 973.43 mouentis ſtatus controuerſiam teſtatori ad quē pertineat 832.58 mundi mulie bris 934 17 nominis 974.3 nō ſolennibus uerbis relictum an ualeat 701.10 nudo executori,cui beatur 854.57 nudæ proprietatis an debeatur 884.56 optionis an ante rem ſumptam conſumatur 1332.55 optionis an ſeruo alieno uel homine libero electo conſumatur 1331.44 partis bonorum 974.36 patri à filio hærede instituto, an ualeat 652.11 pauperibus an pro legato incertis perſonis habeatur. 631.36 peculij an quod dominus ſeruo debet,augeat 1368.35 pecuniæ poſtea abſumptæ an ualeat 742.34 penus aut decem 977.56 plurib.relictū 996.14 pœnæ nomine an ualeat 694.12 poſt diem incertum quando extinguatur 745.12 poſt tempus relictum an ualeat 657.26 poſteris, quibus debeatur 832.32 prædij conducti 623.29 pro quo poſtea dos eſt data,an ualeat. 742.42 purpuræ 974.53 quinquaginta nummûm ita,ſi quinquaginta dediſſet,an ualeat. 712.47 quod extrinſecus ſuppeditur,an in Falcidiam computetur 1167.32

legatū rei ædibus iunctæ an ualeat 691.14 à legatario uſucaptæ. 728.11 alienæ 676.18 alienatæ 938.59 alij debitæ 679.34 alij obligatæ 678.33 antea ademptæ 922.37 ante ſolutæ ibid.58 apud hoſtes exiſtentis 676.5 cuius commercium non eſt 675.13 legatario legatæ 679.48 litigioſæ 678.44 maioris aut minoris. 973.54

legatū rei non cōparentis an ualeat 802.49 quæ ad hoſtes peruenit 809.40 quæ ex alia cauſa ad legatariū peruenit 810.33 quæ hæreditaria eſſe deſijt 805.52 quæ nō muētur 671.3 q̄ nō eſt 474.36 quæ nulla eſt 672.15 quæ perijt 793.50 teſtatori cum alio communis 989 54

legatū rerum Italicarum 968.22

legatū relinqui ſtatulibero an poſsit 646.5 reliquorū 975.5 ſepius, an ſemel tantū præſtādū 980.8

legatum ſerui an ualeat 628.3 poſtea in fundum tranſlati an ualeat 742.30 qui aufugit,an ualeat 809.52

legatum ſeruo an ualeat 640.38 communi 647.34 cuius dominus teſtamentum mutare dolo prohibuerat 206.22.32 deportati 642.1 pœnæ 649.37 teſtatoris 825.52

legatum an ualeat,ſi eius cauſa falſa ſit 698.43 ſi hæredi de hæreditate moueatur controuerſia 823.3 ſi hæreditas non ſit ſoluē do 813.7 ſine ſcriptura 700.19 ſiue uerbis. ibid.

legatū ſi non ſit ultra dodrantē, an lex Falcidia habeat locū 1118.4 ſi ſit ſeruo id quod domini eſt, an ualeat 641.26 ſoluēdi animo an ualeat 636.11 ſoluendo non exiſtentis an ualeat 629.40 ſolutū an extinguatur 817.39 ſpeciei quā teſtator non habet,eſſe deriſoriū 1327.58 ſuæ rei 940. 24 ſub conditione iuriſiurandi quomodo debeatur 1233.38 non nubendi 1039.48 hac,Si non nupſerit mulier:alij quàm mulieri relictum,an ualeat 1281.51.56 ſi ad aliū transferatur,ſub conditione trāsferri uidetur 1276,7

legatū ſub modo q. dicatur 751.32

legatū ſubſtituto an ualeat 775.29 teſtamenti factionē non habenti quando ualeat 80.18 teſtamentum impugnanti ad quem pertineat 832.41 teſtatoris cuius memoria damnata eſt,an ualeat. 729.13 teſtudineorum 975.58 Titio eiuſq; hæredibus cui debeatur 853.7 turpe an ualeat 720. 53 tutori à pupillo relictum an ualeat 659.33 tutori dato quomodo extinguatur 756.23 uaſorum 976.3 uerſicolorū 976.33 ueſtis et ueſtimenti an differant 931.52 ueſtiariorū 1314.32 uini amphorarum centum,ſi minus naſcatur, an debeatur 991.24 unguentorū 977.19 uni ex pluribus ... debeatur 854.48 51 uſufructus 977.39 uxori an poſt diuortiū ualeat 771.9.14 uxori illegitimæ relictum an ualeat 826.8

legati ab eo qui apud hoſtes eſt,dies quando cedat 1027.16 ab hærede ſub conditione inſtituto relicti dies quando cedat 1016.13

legati actio ad exhibēdum 1061.22 hypothecaria 1039.43 incerti 1062.4 in duplum 1061 40

legati actionis affinia remedia. 1059.39

legati actionem conditione pendente denegari 1253.37

legati actione an teneatur hæres eius,à quo legatum eſt 863.7

in Legati actione qui cauere teneātur 1047.11 quibus cauendum. ibid.54 quid ueniat,ordine alphabetico deſcribitur 962.28 ut legatarius quod amplius accepit reddat,cautio 1042.22

legati actionum cumulatio 1059.10

legati ad hæredē nō tranſeuntis dies quādo cedat 1024.2 à legatario relicti cuius ſit dominiū 617.47

legati alimentorū actio an cōpetat aduerſus eum cui uſuſfructus legatus eſt,hæredem 1318.58 executio 1320.16 an competat aduerſus hæredem rogati 1318.37

legati amiſsi deuolutio 833.50 à non dū nato dies quādo cedat 1027.16

legati annui actio an aduerſus hæredem rogati detur 1312.8 actio an legatarij hæredi detur 1311.43 conditio,ſi is in cuius perſonam collata eſt,obnuatur prius,deinde mutet uoluntatē, an deficiat 1267.38 eius quo deceſſerit legatarius,anni legatum ad hæredē tranſmittit 1308.54 & uſuſfructus ſimilitudo. ibid.49

legati appellatio lata 611 39 à ſubſtituto relicti,inſtituto adhuc deliberāte,dies quādo cedat 1027. 2 codicillis relicti dies quando cedat . ibid.25 conditio de non faciendo 1308.7 conditio an adimi poſsit 1271.13

legati conditio,cuius implendæ cauſa dandū teſtamētū factionē non habēti,an remittēda 1240.53 & modus differant 1261.46

legati cōditio hæc,Qui prior Capitoliū aſcenderit 1308.2 Si alieno hærede deceſſerit 1307.32 Si anteq̄ res ſuas adminiſtrare poſsit, deceſſerit 1306.9 Si arbitratus ſit.ibid.18 Si arbitrio Titij nupſerit:an ualeat 1277.43.39 Si à uiro diuerterit:an remittēda 1259.42

Si

Si cautionem ab hærede põ exe
gerit:an remittenda 1258.51 *Si*
demeruerit 1306.23 *Si impen-*
ſam, quam in fundum feci, reddi
derit 1306.43 *Si incertæ per-*
ſonæ dederit: an remittẽda 1261.
33 *Si inuicem cauerint ſe lega-*
ta reddituros: an remittatur.
1258.24 *Si moriatur antequam*
ei res reſtituatur 1306.57 *Si*
primùm marẽ pepererit 1107.
46 *Si tabulas chirographi mei*
heredi meo reddiderit 1307.41
Si Titio dederit: quomodo im-
plenda 1239.31 *Si uidua erit.*
1282.15 & 1307.23 *Si uxorem*
non duxerit: an ualeat 1281.11

legati conditio in alterius quàm le-
gatarij poteſtatem collata, quan
do deficiat 1267.30 *in dando*
conſiſtens, ſi danda ſumma prius
fuit debita, an acceptilatione im
pleri poßit 1271.1 *in unius tan-*
tùm perſona adiecta, an alteram
etiam perſonam teneat 1273.5
pendens aut deficiens quid ope
retur 1233 37 *perſonæ & re &*
uerbis coniunctæ appoſita, an
alteri quoq; appoſita cenſeatur
1273.22.27

legati conditionis implendæ cauſa
danda res ſi perijt, an legati dies
cedat 1269.28 *an legatarius*
citra moram teneatur. *ibid.* 18

legati conditioni an alius, in cuius
perſonam conditio collata non
eſt, parẽre poßit 1232.57 *an fi-*
liusfamiliâs ſine iuſſu patris pa-
rẽre poßit. *ibid.* 46 *& modo*
an legatarius parẽre teneatur.
623.10 *parẽre an teneantur alij*
quàm legatarius, ſi ad eos lega-
tum peruenit 1274.28

de Legati modo implendo cautio
1040.13

in Legati conditione, Si pupillo uel
furioſo dederit: quid iuris 1238.
19

poſt Legati diem cedentem tranſ-
mitti legatum 1257.14

legati conditionem non implentem
an excuſet ignorantia 1270.
26

cõditione legatario remiſſa, an lex
Falcidia habeat locum 1112.33
conditiones quædam actionem
legati ſuſpendunt, quædam nõ
1274.44 *conditionum triplex*
natura 1250.25 *conditionibus*
an pupillus ſine tutoris autorita
te parẽre poßit 1232.34 *defi-*
nitio 611.49.53 *deminutio quid*
operetur 592.43 *dies quando*
cedat, ſi teſtator pro legato ſatis
dari iubet 1017.2 *dies quando*
cedere dicatur 744.8 *dotis &*
peculij differentia 1324.11 *effe-*
ctus 617.12 *& donationis cau-*
ſa, mortis ſimilitudo 1157.46 *et*
fideicommißi differentia 612.
42 *exceptio & retentio* 1062.
35 *extrinſecus ſuſpenſi dies quã*
do cedat 1022.47 *filiofamiliâs*
actio cui competat 841.18 *fi-*
liæ ita relicti, ut eo amplius ha-
beret quàm ex bonis patris ha-
bitura eſſet, dies quando cedat
1022.17 *fructus an debeantur*
872.4 *in diem dies quando ce-*
dat 1012.44 *&* 1028.30 *et* 1033.
11 *intra decem annos dies quan*
do cedat 1032.14 *ita, Cum duo*
decim annorum erit: dies quan-
do cedat 1033.53 *ita, Cum hæres*
uolet: dies quando cedat 1032.
48 *ita relicti, Facias peruenire*
ad filium tuum: dies quando ce-
dat 1022.28 *modus an actionem*
legati differat 1274.47 *parte*
uſucaptæ, an minuatur quod
conditionis implendæ cauſa dan
dum eſt 1241.44 *pluribus re-*
licti actio cui competat 847.33
portio deficiens, quibus adcre-
ſcat 1008.30 *poſt annum dies*
quando cedat 1031.39 *poſt mor*
tem duorum dies quando cedat
1032.48 *purè poſtea relicti cõ-*
ditio an teneat legatarium 1271.
34 *quotannis uel in ſingulos an*
nos dies quando cedat 1027.48
rei alienæ cuius ſit dominium
618.7

legati ſeruo actio cui competat.
842.18 *conditio hæc, Si liber*
erit: quando impleta dicatur.
1247.57 *dies quando cedat.*
1025.44 *teſtamento manumiſ-*
ſo dies quando cedat 1025.24

legati ſub conditione adempti dies
quando cedat 1022.2

legati ſub conditione relicti cuius
ſit dominium 617.37 *dies quan*
do cedat 1022.36 *&* 1027.31 *&*
1032.28

legati tranſlatio 734.5

legato an ſuperuacua ſcriptura no
ceat 645.51 *alimentorum an*
peregrinatio obſtet 1291.1 *con*
ditio pœnæ nomine adiecta an
remittenda 1261.42 *dotis ex*
qua res aliquæ perierunt, an ſuf
ficiat quod eſt reliquum 1269.9
quod deceßit an debeatur 872.
39

legatum agnoſcens an ab inteſtato
ſuccedat 368.19.28 48.53 *alie-*
nare an poßit hæres 618.16

in Legatum alimẽtorum an ueniat
aqua 1319.26 *diſciplina.* *ibid.* 35
ueſtitus. *ibid.* 30 *an ueniant ali-*
menta præteriti tẽporis. *ibid.* 42

legatum ancillæ alienæ ita, Si nupſe
rit: utile eſſe 1277.36

legatum an falſa demonſtratio pe-
rimat 1230.24 *annua, bima,*
trima die eſſe annuum 1309.39

legatum annuum capitis deminu-
tione non minui 1308.30 *ciui-*
tati relictũ in perpetuum deberi
1312.27 *non eſſe unum legatum*
1309.3

legatum an legatarius propria au-
toritate occupare poßit 623.4
conditionale an contineat bono
rum collatio 436.29 *debitori*
creditum inutile eſſe 1312.35 *die*
natalis ſui decurionibus eſſe an-
nuum 1309.22 *dotis & pecuniæ*
pro dote differre 1322.34 *ex re*
ditu fructuum certæ partis eſſe
annuum 1309.41 *generale an*
te electionem tranſmitti 1336.14
in ſolidum ſoluenti an contra co
hæredes actio competat 426.40
inſtrumentorum prædij 968.4
inutile an confirmet rei iudica-
tæ autoritas 728.30 *ita, Quin-*
quaginta donec nubat: eſſe an-
nuum 1309.10 *ita, Quotannis*
hæres totidem dato: eſſe annuum
130.5 *ita, Si hæres erit: condi-*
tionale non eſſe 1291.27 *reipub*
licæ per quadriennium certa-
minis, eſſe annuum 1309.10 *ſibi*
aſſcribere an quis poßit 774.22
ſolidum ſi ſoluerit hæres, an lex
Falcidia habeat locum 1125.59
uſusfructus capitis deminutione
finiri 1308.30

legato familiæ relicto, an omnes
eius familiæ ad legati petitio-
nem admittantur 1381.16
fundo inſtructo an unum ſit le-
gatum 615.51 *generaliter re-*
licto, an optimum eligi poßit.
1329.22 *in tempus liberorum*
relicto,

relicto, an etiam uiuo teſtatore nati intelligantur 1283.36 minuto, an id quod cōditionis implendæ cauſa datum eſt, minuatur. 224.10 ſub conditionibus diuerſis, & in teſtamenti partibus diuerſis relicto, quæ conditio ſit implenda 1143.26

cum Legato purè an libertas relinqui poßit in diem 643.2 ſub cōditione. ibid.13

de Legato inſtrumento 912.41 balneario 913.53 caupone 914.12 fundi.ibid.57 lanionis.ibid.44 medici.ibid.14 nauis 913.38 piſtoris 913.48 piſcatorio 914.38 uillæ 913.18

ex Legato alimentorū an actio detur legatario mortuo 1313.39 annuo dari actionem 1309.58 dotis an actio naſcatur 1321.14 facti actio 1385.33 liberationis actionem & exceptionem dari. 1345.5.16 quod ſupereſt, an debeatur 880.4

in Legato ad monumentū extruendum an lex Falcidia habeat locum 1119.57 certæ ſpeciei, ſed nō ſatis demonſtratæ, cuius ſit electio 1327.39 generali cuius ſit electio.ibid.22 hæredi relicto hæreditatis conditionem repetitā cenſeri 1276.36 incertæ rei cuius ſit electio 1327.8.32 incorporali an lex Falcidia habeat locū. 1115.32 in opus publicū extruendum an lex Falcidia habeat locum 1120.6 in tempus liberorū an adoptiui etiam intelligantur. 1285.30 ita, Si legi Falcidiæ locus non ſit: an lex Falcidia habeat locum 1122.20 ne alienetur, quid iuris 1372.34 pauperib. an lex Falcidia habeat locū 1113.52 poſt tēpus reſtituēdo an lex Falcidia habeat locum 1120.13 quid ualeat Seu coniunctio 980.10 rei alienæ an lex Falcidia habeat locum 1111.35 rei indiuiduæ an lex Falcidia habeat locum. ibid.13 ſeruo communi ab altero ex ſocijs relicto quid iuris. 1338.52

pro Legato an dari poßit dos 810.45 communi diuidundo actio. 1061.53

legata ab inſtituto filioq; exhæredato ſubſtituto relicta, an in Falcidiam computentur 1169.56

alimenta libertis an inter cæteros debeantur dimißis de domo. 1317.16 annua, bima, trima die relicta 1010.22 an debeantur reſciſſo per inofficioſi querelam teſtamento 564.24 an reſciſſo teſtamento debeantur 151.9 & 152.20.27 captiuis 86.38 hæredi cuius nomen deletum eſt, debentur 201.24 incertis perſonis an ſoluta poßint repeti 632.30 inutilia in Falcidiam an computentur 1166.17 liberis relicta tranſmittuntur 208.12 pauperibus 86.38

legata quando non debeantur 627.32 ſeruis relicta an libertate eiſdem adempta ualeant 645.29 ſeruis ſine libertate relicta 92.23 ſine inſtitutione hæredis continentes tabulæ codicilli ſunt. 249.56

legatorū actio 835.2 aduerſus quos competat 855.46 an ad fideicommiſſarium trāsferatur 1223.21 quando competat 2010

legatorum actionis adiuncta 1054.28

in Legatorum actione ignorantia præſumitur 1056.14 iudicis officium 1073.24 præſtandæ cautiones 1035.28 quale ueniat 982.30 quantum ueniat 984.37 quid ueniat 806.50

legatorum cautio an remitti poßit. 1250.20 dies quando cedat 1010.22 diem an teſtator proferre poßit 1019.34 genera quatuor. 614.40 libertis alimentorum modus 1313.52

legatorum nomine cauere qui teneantur 1071.21 hæredis obligatio 163.52 quando cauendum. 1072.52 quibus cauēdū 1070.7 quo cautionis genere cauendū. 1072.43 quid cauendum 1072.28 ubi cauendum 1073.3 ultra hæreditatis quantitatem an præſtetur 1220.22

legatorum numerus quomodo cognoſcendus 614.40.49.59

legatorum ratione quæ actiones & exceptiones contra hæredē dentur 627.6 repetitio 975.50 ſeruandorum cautionis euentus. 1073.33 ſeruandorum nomine cautio 1064.2

ex Legatorum ſeruandorum cautione actio 1074.12

contra Legata exceptiones 653.1 & 627.28

legata an perſoluat inſtitutus ſub conditione is, ad quem ab inteſtato quoq; hæreditas pertinet, ſi conditio defecerit 1273.14 annua pura eſſe 1167.40 ex reditu decem dic nundinarum eſſe annua 1309.18 pauperib. relicta ſoluere differentium pœna 17.1 pijs cauſis relicta ſoluere differentis pœna. ibid. 18

in Legatis alimentis an lex Falcidia habeat locum 1119.49 citra quantitatem quid iuris 1319.56

à Legatis an ſumptus ab hærede facti deducendi 993.33

in Legatis à ſubſtituto pupillariter quid iuris habeat pupillus 1351.13

in Legatis eccleſiæ an lex Falcidia habeat locum 1113.45

in Legatis & fideicommißis reſpiciēdus etiam mos regionis 1058.49 poſterior ſcriptura derogat priori 1056.34 proprietas uerborum minus uoluntate ſpectatur 1058.49

in Legatis inſtrumentis prædiorum an lex Falcidia habeat locum. 1116.53 municipibus an lex Falcidia habeat locum 1113.46

in Legatis pauperibus relictis officium epiſcopi 86.53 metropolitani 87.14

de Legatis piarum cauſarum quæſtio cuius licita 87.18

in Legatis principi an lex Falcidia habeat locum 1113.40

in Legatis quid ualeat particula Cū 987.1 Qui pronomē 980.34

in Legatis ſententia, an uerba magis inſpicienda 1230.30

legatis triginta annua, bima, trima die ſingulis annis decem deberi. 1312.11.43

legatus fundus ſeruitutem debens an liber tradendus 983.32 ſeruus ſi torquendus, ante an poſt traditionem torquendus 1035.7 uſusfructus colono 982.15

ex Legati ſerui furto an hæres teneatur 621.32 an legatarius hæredi teneatur. ibid. 47

in Legatum uſumfructum omnem rem cadere 1157.15

legato fundi annuo reditu, an fundus ab hærede alienari poßit.

de Legato fundo 893.30 (619.38

legato grege quid ueniat 892.59

legato ſeruo an peculium debeatur. 887.48 *an uxor & liberi debeantur* 891.23 *ut manumittatur, an legi Falcidiæ ſit locus* 1120.21

legato uſufructu alternis legatis, an unum ſit legatum 616.52

legati numi ſine ſpecie 234.6

legatis agnis quid ueniat 892.10 *artificibus qui contineantur* 891.9 *equis quid ueniat* 892.22 *filijs an contineantur nepotes.* 890.15 *iuuenibus qui debeantur* 889.41 *negociatoribus qui contineantur* 890.36 *pueris ſeptem annorũ, quod tempus reſpiciendum* 889.38 *ſeruis an ancillæ debeantur* 887.31 *ſeruis pluribus qui debeantur* 889.1.2.3

legata cui eſt liberatio, an nudo pacto liberandus 1348.45.33 *quomodo liberandus.* ibid. 45

legata liberatio ad tempus. ibid. 5 *an computetur in Falcidia* 1152.41 *an ſit, ſi teſtator pignus reddi iuſſit* 1347.55 *ſi ſit fideiuſſori, quomodo liberandus* 1349.3 *ſub conditione* 1348.25

legata optio an conditionem habeat 1335.59 *an debitum tempus requirat* 1331.19 *pluribus an diſſenſione conſumatur* 1331.5 *rei quæ in hæreditate non eſt, an ualeat* 1330.51 *ſeruo an competat domino* 1336.33

legatæ hæreditatis actiones contra quem competant 615.46 *libertatis dies quando cedat* 1025.4 *negociationis nomine actio aduerſus quem competat* 625.33

legatæ optionis actio an aduerſus detentorem detur 1336.33 *res omnes heredem exhibere teneri* 1332.33

legatæ rei euictio 620.8 *dominium ad legatariũ pertinere* 617.14

legatæ optioni diem à prætore decerni, an emptor hæreditatis petere poßit 1337.28 *diem eſſe à prætore decernendum.* ibid. 15 *die à prætore decreto præterito, quid iuris.* ibid. 37.55 *ignorantiam facti obeſſe* 1332.23

legatam liberationem eſſe, ſi teſtator ſcripſerit ſolutum eſſe, quod ſolutum non ſit 1347.32 *poſt debitum exactum euaneſcere* 1350.21

legatam optionem ante electionem tranſmitti 1335.52

in Legatam rem factos ſumptus an heres retineat 621.47

ex Legata actione an detur actio. 1339.38.55

legata actione, ſi debitor non ſit ſoluendo, quid iuris 1342.23 *ſi ſatiſfecerit, quid iuris.* ibid. 34.42

legata certa parte bonorum, an hæredi liceat æſtimationem præſtare 1328.19 *aliam rem totam dare, ex alia nihil.* ibid. 28 *partes dare rerum, quæ ſine damno diuidi non poſſunt.* ibid. 15

de Legata domo 901.57

legata hæreditate euicta reddendi cautio 1050.23

ex Legata liberatione actio uel exceptio an hæredibus debitoris competat 1352.36

in Legata liberatione an lex Falcidia habeat locum 1115.57

legata liberatione filiofamiliâs quomodo is liberandus 1330.4 *patri quomodo ſit liberandus, ſi filiusfamiliâs debitor exiſtat.* 1349.15 *ſocijs, quomodo ſint liberandi* ibid. 16 *tutelæ contrariæ actionis quid iuris* 1351.1

legata optione, an filiusfamiliâs ſine iuſſu patris optare poßit. 1331.39 *an fructus ad legatariũ perueniant* 1338.42 *an is qui ſub conditione à teſtatore manumiſſus eſt, eligi poßit* 1329.37.40 *an res quæ teſtamenti facti tempore teſtatoris non fuit, eligi poßit* 1310.27 *an ſemel duntaxat optare poßimus* 1332.35 *an ſemel repudiatum, poſtea eligi poßit* 1329.32 *ante aditam hæreditatem electionem non competere* 1337.2 *duarum rerum, ſi altera interijt, an electio adempta ſit* 1329.1 *duobus quid iuris* 1338.8.14 *electioneq́; hæredi data, an rem quæ poſtea euincatur, dare poßit* 1334.15 *electioneq́; hæredibus data, ſi diſſentiant, quid iuris.* ibid. 31 *hominis, an ſtatuliber eligi poßit.* 1331.35 *pendente conditione electionem non competere* 1337.12 *poſt electionem uindicationem competere* 1338.34 *quando electio ſit hæredi committenda.* 1335.2.33 *quando electio ſit legatarij* 1327.9 *ſerui, electioneq́; hæredi data, an furem dare poßit* 1334.9 *ſeruorum, an ſeruus ab hærede manumiſſus eligi poßit* 1329.11 *ſeruorum, quot ſerui poßint eligi* 1330.8 *ſic, Decem aut quindecim: quæ ſumma debeatur* 1318.14 *teſtatorem uel legem hæredi electionem promittere poſſe* 1333.52 & 1334.3 *uini, an acetum eligi poßit* 1332.10

de Legata pena 913.37

legata re ut alienetur, an lex Falcidia habeat locum 1120.44

legatarum alternatiuè duarum rerum alteram an heres ante electionem alienare poßit 1334.38 *ſi altera perierit, an electio hæredi ſit adempta.* ibid. 54

legatis alternatiuè duabus rebus, altera ſub conditione, quando dies cedat 1017.38 *an utriuſq; pars eligi poßit* 1330.14 *ſi hæres utram dare uelit dixerit, an mutare ſententiam poßit* 1335.12

legatis auibus quid ueniat 892.30 *mulieribus quæ debeantur* 889.21 *ouibus an agni contineantur.* 891.58 *pecudibus quid ueniat.* 892.29

legatum alij nomen an in Falcidia cæteris contribuatur 1132.51 *oleum, triticum, uinum ſine qualitate, quomodo præſtandum* 1328.37

legati peculij actiones cui, & contra quem competant 625.42 *prædij reale onus quis ſoluat.* ibid. 5 *prædij ſeruitutis exceptio* 622.38

legato equitio an fœtus debeantur. 893.4 *nomine quid præſtandũ.* 868.45

legato peculio actiones peculiares legatario cedendæ 1370.23 *an augmentum factum poſt mortem teſtatoris cedat* 1363.6 *an cedat pecunia, quam dominus ſeruo pro libertate dedit* 1369.17 *an quod domino debetur, deducatur* 1365.22 *an uicarij contineantur* 1364.16 *ſi omne peculium reddere iuſſus ſit hæres, quid deducatur* 1367.17

legato prædio hæredis prædio ſeruiente, an hæredi actio competat 622.26

legato uino an cedat uinum, quod coacuit 1230.46 quid debeatur. 919.2
ex Legato peculio nõ deducto ære alieno, an detur actio 1362.18
in Legato debito creditori an lex Falcidia habeat locum 1116.29
legata alimenta an amittantur non petendo 1324.51 an repudiari poſſint 1315.10.14 generaliter an cum legatis ſpecialiter coniungenda 1316.22 libertis ita, Quæ uiuus præſtabam: an quibus non præſtabat, debeantur. 1316.58
legatorum alimentorum actu libertis competens, an competat ſeruis legatis cum libertatis fideicommiſſo 1315.44
de Legatis iſs quæ ibi ſunt 906.1 prædiis 893.18
legatis iumentis aut bobus quid ueniat 892.22
legandi poſthumis modus 980.56
legatarius actionibus hæreditariis an teneatur 624.43 an ad uſuras partis quam inferre iuſſus eſt, teneatur 1246.47 conditionis ſumma per errorem minus dans, ad quid proficiat 1242.23 hæredis nomine an comprehendatur 17.26 inſtitui poteſt 107.21 partiarius 1218.3 quod iurare iuſſus eſt ſe facturum, an facere teneatur 1257.57 rogatus an actione fideicommiſſi teneatur 865.21 teſtamento teſtis eſſe poteſt 55.55 & 56.36
legatarij hæres an legati conditionibus æquè ac legatarius parêre cogatur 1174.39.40
à Legatarij hærede relictum fideicommiſſum an ualeat 661.12
legatarium an conditiones non ſpecialiter expreſſæ teneant 1271.59
à Legatario expulſo colono, contra quem actio competat 627.9 legatum an ualeat 653.13 relictum fideicommiſſum an ualeat 778.14
pro Legatario an conditioni teſtator uel alius parêre poſſit 1274.20
legatario alij reſtituere rogato, quando dies legati cedat 1019.13 mortuo, ex annuo legato actionem mandari 1310.1 non faciente uoluntatem defuncti, ad quem pertineat legatum 828.1 ſe à tutela excuſante, ad quem pertineat legatum 830.51 ſolidum capere non ualente, an minuatur quod conditionis implendæ cauſa dandum eſt 1241.4 ſub cõditione hærede inſtituto, quãdo dies legati cedat 1018.20
legatariis actiones hæreditariæ an competant 624.18 an aliquid debeatur, ſi hæreditas quæ non eſt ſoluendo, pluris uendita ſit. 1157.21 an hæredis cum creditoribus pactum ne ſolidum ſoluat, ſit detrimento 1157.17 an hæreditas malè uendita ſit detrimento. ibid. 30 an teneatur fiſcus ad quem bona rogati peruenerũt. 863.26
leuir quis 560.37
leuiſſimum aliud natura, aliud lege. 1243.37
lex Aelia Sentia 16.54 Aquilia an fideicommiſſario contra hæredem aliquid frangentem ſubueniat 1207.40
lex Cornelia 47.31.40.48 & 50.20 & 127.38 & 179.3 de ſeruis fugitiuis 481.43 teſtamentaria. 54.2
lex etiam militare teſtamentum coercet 81.2
lex Falcidia 636.5 & 1109.34
lex Falcidia an habeat locũ in alimentis legatis 1119.49 in donatione 1125.11 in legato debito creditori 1116.30 hærede ut fideicommiſſum intercidat curante. 1112.57 in dote relegata 1125.45 in legato ad monumentum extruendum 1119.57 in legato ad opus publicum extruendũ 1120.6 in legatis eccleſiæ 1113.43 in legato incorporali 1125.32 in legato ita, Si legi Falcidiæ locus non ſit 1122.22 in legatis municipibus. 1113.45 in legato pauperibus ibid. 51 in legato poſt tempus reſtituendo 1120.13 in legato rei indiuiduæ 1115.13 in legatis inſtrumentis prædiorum. 1117.54 in legatis principi 1113.40 in legato principis 1112.46 in prælegatis 1113.56 legati conditione legatario remiſſa 1122.13 legata re ut alienetur 1120.44 legato ſeruo ut manumittatur, ibid. 21 ſi hæres promiſit ſe ſolidum ſoluturum 1128.22 ſi legatum ſolidum hæres ſoluerit 1125.59 ſi teſtator apud hoſtes deceſſerit 1112.55 ſi teſtator hæredem Falcidia uti prohibuit 1123.1
lex Falcidia an in teſtamento militis ceſſet 1111.11 & 1156.38 ſi minuat legata, an id quod conditionis implendæ cauſa dandum eſt, minuatur 1241.39
lex Iulia Miſcella 1282.29 & 1283.25.56 Velleã 137.46 & 187.50 & 188.4 & 189.42 & 190.34 Papia 747.56
legis Aquiliæ actio an tranſeat ad fideicommiſſariũ 1224.46 Corneliæ fictio 238.38
ſub Lege cõmiſſoria diſtractos ſeruos in dominio uenditoris eſſe. 1159.23
in Lege Falcidia computatio bonorum 1139.16
ſine Lege in iure nihil dicendum. 123.58
leges à militibus ignorantur 91.23 fauent ruſticitati 162.3 ne in teſtamento habeant locum, an teſtator cauere poſſit 163.49 & 728.38
legum autoritati priuatorum cautio an noceat 553.34 propria perſpicuitas 160.2
in Legum fraudem fides accommodata 112.49 heres. ibid. 50
leges decet ſimplicitas 1218.39
legitima an aucta hæreditate augeatur 353.1 excludens inofficioſi querelam 546.14.17.42 liberorum decurionis 547.45 liberis relinquenda 157.53 ſi aliter quàm per inſtitutionem ſit relicta, an querela inofficioſi competat 548.3.14.22.29 ſi ſub conditione ſit relicta, an querela inofficioſi competat 550.29.22.35.39
in Legitimam an computetur legatum liberationis 552.54 pars repudiantis 553.11
ultra Legitimam quando ſoluendũ. 553.46
legitimam aliunde quàm ex bonis teſtatoris conſequuto an competat inofficioſi querela 551.4 ſi dotis nomine accepit actor, an querela inofficioſi competat. 552.20 ſi ratione nudæ proprietatis acquiſiuit actor, an quere-

læ inofficioſi competat 551.47 ſi ratione militiæ acquiſiuit actor, an querela inofficioſi competat. ibid.29

ad Legitimam ſupplendam actio. 565.16 & 566.17.25

legitima iura an in emancipatione reſeruari poßint 856.6

liber eſſe. & heredi decem dare iuſſus, heredis heredi dando an fiat liber 1237.42

liber homo bona fide ſeruiens heres inſtitutus 220.38.50

pro Libero qui habetur, teſtamẽto teſtis eſſe poteſt 55.2

liberi an parentes exheredare poſſint 151.22 cum uxore quomodo ſuccedant 388.39 etiam adoptiui matri præferuntur 304.20 ex defuncto parentes à ſucceßione excludunt 295.17 ex quali matrimonio nati ſuccedant 275.4 ex ſeruis concepti & nati an ab inteſtato ſuccedant 276.7.12.47.51.56 fœminini ſexus ſuccedunt parentibus 285.21 matri inteſtatæ ſuccedunt. ibid.53 & 286.9 naturales heredes inſtitui an poßint 81.25 non integri nati etiam rumpunt teſtamentum 192.8 præteriri nulli poſſunt 135.24 qui dicantur. 541.4

liberorum cum emancipato coniunctio 287.11.25.30.42

liberorum nomine an comprehendatur exciſus utero 1286.6 in utero exiſtens 1285.47 an unicus etiam 1289.20 heres patri non exiſtens. ibid.40

liberorum nomine an comprehendantur illegitimo matrimonio nati 1288.6 an naturales 1287.53 nepotes 1289.9 poſt deportationem patris concepti 1288.22 poſthumi 1289.5 qui mortui naſcuntur 1286.15

liberorum officium 252.52 præteritio 232.52 ſucceßio 268.52 & 269.42.50 & 270.9

in Liberorum tempus legato an adoptiui intelligantur 1285.30

liberis defuncti an emancipatio in ſucceßione ab inteſtato obſit. 316.1 deliberantibus an mater præferatur 304.36 exheredatis ſubſtitui poteſt 107.8 naturalibus ſubſtitui pupillariter non poteſt 118.20 non legitimè natis an querela inofficioſi competat 537.55.58 & 538.4 prioris matrimonij an querela inofficioſi competat 536.52 quod tempus adeundæ hereditatis detur 370.41 quomodo hodie uterque parens ſuccedat. 307.39.46 & 308.25 relicta legata tranſmittuntur 208.13 relinquenda legitima 157.51 ſine dotalibus inſtrumentis natis an querela inofficioſi competat. 538.8

liberos præterire qui poßint 139.41

inter Liberos bonorum diuiſio 260.54 codicilli quales eſſe debeant. 258.55 & 259.6 emancipatos teſtari pater poteſt 161.41 patris ultima uoluntas etiam non ſolennis ualet 257.20.22.24 ſine ſcriptis teſtari an pater poſſit 161.22 teſtari qui poßint. ibi.35 teſtandi ratio 258.41 & 260.4.20 teſtamenti mutatio 260.39

liberis hereditatem repudiantibus, mater admittitur 304.43

ſine Liberis deceßiſſe quis dicatur. 1185.49

cum Liberis eſſe mulier quando dicatur 1290.4

à Liberis inſtitutis hereditas non adita tranſmittitur 207.50.57 & 208.1.10

à Liberis teſtamentũ patris uix poteſt reſcindi 156.46

liberali iudicio contendens heres inſtitutus 219.49

liberatio an ſit legata. ſi teſtator pignus reddi iußit 1347.55 cui legata eſt, an nudo pacto liberandus 1348.45.53

liberatio legata ad tempus 1348.5 an computetur in Falcidia 1352.41 an debito quod poſt teſtamentum factum accreſcit, liberet 1354.21 ſub conditione 1548.25

liberationis debiti, quod nullum eſt, legatum an actionem pariat. 1345.37

liberationis legatum an ſolennia uerba requirat 1347.4

ex Liberationis legato actionem & exceptionem dari 1345.5.16

liberationis partis legatum 1345.26

liberationem legatam eſſe. ſi teſtator ſcripſerit ſolutum eſſe, quod ſolutum non eſt 1347.32 poſt debitum exactum euaneſcere. 1350.21

liberatione legata actionis tutelæ contrariæ, quid iuris 1361.8

ex Liberatione legata exceptio an heredibus debitoris competat. 1352.36 an contra heredis heredem competat 1354.16

in Liberatione legata an lex Falcidia habeat locum 1215.57

liberatione legata fideiuſſori, quomodo liberandus 1349.5 filiofamiliâs quomodo is liberandus. 1350.4 patri, quomodo ſit liberandus, ſi filius debitor exiſtat. 1349.15 ſocijs, quomodo hi ſint liberandi. ibid.26

liberatione ſub conditione relicta, & pendente conditione exacto debito, quid iuris 1351.13

libertas an heredis ſeruo relinqui poßit 649.18 an impediatur, ſi conditionis ſumma minus per errorem dederit ſeruus 1242.17 an peti poßit ex fideicommiſſo dato ſeruo 642.2 an ſeruo alieno relinqui poßit 431.10 fideicommiſſo relinqui an poßit 642.40 incertæ perſonæ relicta an ualeat 631.6.10 in diem an cum purè legato relinqui poßit 643.2 inutiliter data an conualeſcat 1249.38 quando ſeruo teſtamento adimi non poßit 89.13 relicta, ſi conditio deficiat, an ualeat 644.44 ſub conditione, legatum purè an relinqui poßit 643.23 ſub conditione duobus relicta, ſi alter tantùm pareat, an alteri proſit 1233.50 teſtamentu relicta an ſolennia uerba requirat 702.41

libertatis conditio hæc, Cùm ad decimumſextum annum filius meus peruenerit: an remittatur. 1198.29 Si impuberi filio meo rationes reddiderit, an curatori reliquis ſolutis impleta cenſeatur 1297.41 Si quinq; operas extraneo præſtiterit: an remittenda 1261.22 Si rationes reddiderit: an non omnibus heredibus reliquis redditis impleta ſit. 1198.4

libertatis

libertatis fauor 1208.4 & 1229.37 & 1301.34 fideicommiſſaria è conditionibus pluribus quæ implenda 1243.35 in teſtamento datæ inductio nil operatur. 74.54 in teſtamento repetitio. 975.50 legatum 972.28 legatæ dies quando cedat 1025.4

in Libertatis mora nato an ſuccedat mater 302.46

libertatis relictæ conditio leuiſſima quæ ſit 1243.37 conditionem ſi manumiſſio præueniat, quid iuris 644.20 è conditionibus pluribus quæ implendæ 1244.9 extranea ſuſpenſio 641.17

libertatis ſeruo mulieri legato relictæ conditio hæc, Si nupſerit: quid operetur 1277.22

libertatem quæ condemnatio adimat 44.9 ſeruus hæres à ſeipſo accipit 19.37

pro Libertate ſeruo paciſcente pecuniam, an alius quàm promittens teneri poſſit 1233.20

libertate ſeruis adempta, an legata eiſdem ualeant 643.27

libertate ſub diuerſis conditionibus relicta, quæ conditio implenda 1243.37

libertates an debeantur reſciſſo per inofficioſi querelam teſtamẽto. 364.24

libertus an alimentorum legatum amittat, niſi cum patroni liberis egerit 1314.27

libertus liberti an liberti nomine cõtineatur 1317.38 paternal an liberti nomine contineatur 1318.12

libertus occiſi an ut ſerui ſupplicio afficiatur 474.51

liberto alimenta relicta an poſt ius aureorum annulorum debeantur 1314.13

libertorum quibus alimenta legata ſunt, diuiſio 1320.17

libertis alimenta legata an inter cæteros debeantur dimiſſis de domo 1317.36 ita, Quæ uiuus præſtabã: an quibus nõ præſtabam, debeantur 1316.53

libertinus filij nomine an comprehendatur 1288.47

libertino an ſuccedat mater 303.2

libertini ab inteſtato ſucceſſio 263.49

libertinorum cognatio 342.23 factorum mater, mater eſſe definit 303.6

libertina mater an ab inteſtato ſuccedat 298.37

libri an ſupellectili cedant 924.21

librorum legatum 970.13

ligna an penui cedant 928.25

lignorum legatum 971.17

lini legatum. ibid.10

litis cauſa inſtitui hæres princeps non poteſt 163.24 inſtitutio nõ ualet 99.22

poſt Litem conteſtatam an ad fideicommiſſarium transferantur actiones 1224.1

litigioſæ rei legatũ an ualeat 673.44

locorum priuilegia 363.6

M

MAculatum pro accuſatum 93.21

magiſter cenſus 30.13

magiſtratuum auaricia cobibita. 30.22

magnates an fideicommiſſo grauari poſſint 1179.16

maieſtates damnati teſtamentum fit irritum 179.29

maiores qui dicantur 342.3

mandati actio in fideicommiſſarium 1211.24

manuum amiſſio teſtamenti factionem non admit 42.18

manumitti hæreditarius ſeruus an poſſit 1249.18

manumiſſus à me an meus adhuc dicatur 1304.43 ſeruus factus cognationem non recipit 335.6

manumiſſio ſub conditione hac, Si rationes reddiderit: interdũ pro pura habetur 1273.41

maritus inops an uxori ſuccedat. 362.41 & 363.3

mariti creditoribus an ſint obligatæ res uxoris 345.42 & uxoris ſucceſſio 360.34 & 361.10 ſerui quatenus pro ſeruis etiam uxoris habeantur 473.36

à Marito in funus uxoris impenſi ſumptus an in Falcidiæ ratione deducantur 1164.54

marmoris legatum 973.19

maſculis æquatæ fœminæ 135.16 & 314.1.51

maſſæ legatum 973.39

mater ab hoſtibus redempta an ſuccedat filio 302.58 ab inteſtato an ſuccedat 297.39 an adoptiuis, & rurſus emancipatis in ſucceſſione præferatur 304.16.19 an apud hoſtes nato ſuccedat 302.55 an filius ſuperuixerit, ſi ignoretur, quis ab inteſtato ſuccedat 311.13 an filio Carboniana accepta decedente, admittatur 305.50 an filio in adoptionem dato admittatur, ibid.59 an filio in ſeruitute nato ſuccedat 302.23.30.46 an filio qui apud hoſtes eſt, præferatur 304.32 an filio ſuperſtitibus agnatis ſuccedat. 303.20 an liberis defuncti ſuperſtitibus ſuccedat. ibid.49 an liberis deliberantibus præferatur 304.36 an libertino ſuccedat 303.2 an patre hæreditatem omittente admittatur 307.22 auo in ſucceſſione præfertur 297.33 cum fratribus quomodo ſuccedat 388.22 cum ſororibus quomodo ſuccedat. ibid.32 ex ratione tutelæ debita non perſoluens an ſuccedat 302.1 filio uulgò quæſito an ſuccedat. ibid.8 infamis an ab inteſtato ſuccedat 299.13 infanti an ſuccedat 303.9 in libertatis mora nato an ſuccedat 302.46 in poteſtate parentis an filio ſuccedat. 298.31 liberis hæreditatem repudiantibus admittitur 304.41 libertina an ab inteſtato ſuccedat 298.37 libertinis factis filijs mater eſſe definit. 303.6 non trium uel quatuor liberorum an ab inteſtato ſuccedat 298.41.46 præterire liberos poteſt 139.43 quæ nuptias iterauit, an ſuccedat ab inteſtato 299.17 quomodo pupillariter ſubſtituere poteſt. 128.15 tutores impuberi non petens an ſuccedat ab inteſtato. 301.55

matris codicilli abſente filio facti an ualeant 156.28 ſeruus filium non defendens, an ſupplicio afficiatur 472.44 teſtamen-

 tum

tum an querela inofficioſi reſcindi poßit 535.25
matri an adoptiuus pater præferatur 304.39 an auus & proauus in ſucceßione ab inteſtato præferantur 308.31.37 an pater in ſucceßione præferatur 306.16 an auus præferatur. ibid.25 an bona prioris matrimonij acquirantur 301.47 an ſuccedant in ſeruitute concepti & nati. 287.1 etiam adoptiui liberi præferuntur 304.10 ex diuerſis matrimonijs liberi æquè ſuccedunt 286.18 naturales ſuccedunt. ibid.39 inteſtatæ liberi ſuccedunt 285.53 nepos ex adoptiuo in ſucceßione præfertur 304.37
matrem an ab inteſtato excludant frater & ſoror 309.6.17.25.31 & 309.46 & 310.49.57. fratrum filij 311.1 patruus, eiusue liberi. ibid.5
matrem an uenter in poſſeßionem miſſus excludat 305.36 à ſucceßione an pater excludat 306.48 quando ab inteſtato auus paternus excludat 308.37
matribus illuſtribus naturales, legitimis exiſtentibus, non ſuccedunt 286.55
matertera 345.21 an ab inteſtato ſuccedat 313.3 magna 347.16 maxima 351.42
matertere an patruus ab inteſtato præferatur 313.12.20 quomodo ab inteſtato ſuccedatur 320.1.8.17.27
matrimoniũ ex ſola affectione contractum pro legitimo an habeatur 275.4
matrimonij iniuſti coniuges inuicem non ſuccedunt 364.11
matrimonij prioris bona an matri acquirantur 301.47 an ad liberos ſecundi matrimonij ab inteſtato perueniant 264.24
matrimonij prioris liberis an querela inofficioſi competat 536.53
abſque Matrimonio an poſthumus hæres inſtitui poßit 82.16
matrimonio durante an conferatur dos 461.47
ex Matrimonio quali nati liberi ſuccedant 275.4
materiæ omnis legatum 973.32
medici incuria uel inſidijs necati hæreditas quando adeunda 485.35
de Medici inſtrumento legato 914.7
medicorum ſeruorum æſtimatio. 1333.45
memoriæ damnatæ teſtatoris legatum an ualeat 729.13
mente captus teſtamentum facere non poteſt 39.10
mente capto cui exemplariter ſubſtitui poßit 119.39 ſubſtitui pupillariter poteſt 118.47
mercatio hæreditatis 493.7
meretricia uita cauſa eſt exhæredationis 148.14
in Metallum damnati reſtitutio merè efficax 1313.48
in Metallum damnato an ex alimentorum legato actio detur. ibid.41 legatum ad quem pertineat 832.30 legatum an ualeat. 651.12
in Metallum damnatio teſtamenti factionem adimit 44.9
metropolitani in legatis pauperibus relictis officium 87.14
meus an dicatur qui à me manumiſſus eſt 1304.43
meum an dicatur, cuius partẽ alienaui. ibid.25 an ſit, cuius uſusfructus alienus eſt. ibid.13
miles ab inteſtato hæredes an habeat 263.41 adhuc in caſtris quando militis loco haberi deſinat 172.10 ad tempus hæredem facere poteſt 182.12 an incapaci legare poßit 636.56 an incertæ perſonæ legare poßit 631.4.20 an liberos ſuos præterire poßit 367.1 capite damnatus an teſtamentum facere poßit 167.44 & 168.14 & 177.16 captiuus teſtari non poteſt 48.21 codicillos per poſterius teſtamentum in teſtamentum mutare poteſt 204.13 deportatum inſtituere hæredem poteſt 80.49 de ſtatu incertus teſtamentum facere poteſt 47.15 dotalem fundum legare non poteſt 169.15 duo aut plura teſtamenta facere poteſt 204.9 emancipato ſubſtituere pupillariter poteſt 117.27 eodem teſtamento eundem inſtituere & exhæredare poteſt. 196.14.24 ex militari delicto capite damnatus an ab inteſtato hæredes habeat 265.10 ex parte inteſtatus decedere poteſt 224.47 extraneo ſubſtituere pupillariter poteſt 117.27 filius an præteriri poßit. 139.38
miles filiusfamiliâs de caſtrenſi peculio reſtituendo rogare patrem an poßit 1174.1 teſtamentum facere poteſt 49.7
miles hæredem inſtituere ex certa re an poßit 1176.50 impubes teſtari non poteſt 38.58 in expeditione teſtamentum antè non iure factum ratificare poteſt 171.17.33.42.48 in fraudem creditorum teſtamentum facere an poßit 168.27 in hoſtium poteſtate teſtari non poteſt 167.39 inſtituere hæredem hæreticum non poteſt 81.15 iure communi teſtari uolens, etiam militari iure uult 174.17 mutus teſtamentum facere poteſt 42.7
miles nondum in numeros relatus, nondum eſt miles 169.56 & 170.4 an teſtari militariter poßit 170.10.14
miles patrem præterire an poßit. 141.9 præterire liberos poteſt. 140.3 pro parte hæredem inſtituere poteſt 226.28 pro parte inteſtatus decedere poteſt 174.26.36 puberem & impuberem inuicem ſubſtituere poteſt 112.6 pupillus teſtari non poteſt 167.25 quando feciſſe teſtamentum dicatur 171.36 ſanguine aut arena teſtamentum facere poteſt 167.2 ſeruo proprio legare an poßit. 648.34 ſeruum pœnæ inſtituere non poteſt 168.38 ſubſtituere poſt mortem etiam extraneis poteſt 122.7 ſubſtituere ſine inſtitutione poteſt. ibid.44 & 130.14 ſurdus teſtamentum facere poteſt 42.7 teſtamenti factionem non habentem inſtituere poteſt 80.47 teſtamento manumittere quem non poßit 169.20.26 turpi fœminæ relinquere nihil poteſt 168.51 tutorem

rem teſtamento dare cui poßit 168.54 & 169.4
militis annus poſt mißionem quomodo accipiendus 172, 15.27 bonorum poſſeßio ultra legitimum tempus an poßit agnoſci 176.5 captatoria inſtitutio non ualet 168.34 codicilli an teſtamento inutili exiſtente ualeant 256.11 etymon 167.10 ignominiæ cauſa mißi teſtamentum anni ſpacium à mißione nõ habet 173.30 in teſtando error 168.44 mortem ſibi conſciſcentis teſtamentum an ualeat 46.16 nuncupatiuum teſtamentum 173.47.54 ſilentium ſcientiam requirit 140.17.48
militis teſtamentum an querela inofficioſi impugnari poßit 531.9.22.27.57 arrogatione & emancipatione non fit irritum. 178.2 capitis deminutione non fit irritum 50.41 imperfectum ualet 169.30 uoluntas teſtamentum eſt 198.56
ex Militis fideicommiſſo an tranſeant hæreditariæ actiones 1223.11
in Militis teſtamento æris alieni ratio habenda 1136.42 an lex Falcidia ceſſet 1112.11 hæredem ſe ſcribentis pœna 169.43
militi filiofamilias an ab inteſtato ſuccedatur 263.50
militi fiſcus non ſuccedit 366.40
milite fideicommiſſum ſingulare relinquente, an ex Trebelliano tranſeant actiones 1176.47
à Milite facta inſtitutio quomodo conualeſcat 10.51 legatum uxori prius adulterio cognitæ an ualeat 638.55
milites à deprehenſis in hoſtico differunt 164.41.54 de futura hæreditate paciſci poſſunt 20.14 leges ignorant 91.25 non ſoli in procinctu uerſantur 164.44
militum imperitia 165.41 ſcriniarij & apparitores militariter teſtari non poſſunt 170.19 ſimplicitas 166.9 tribuni minus militibus priuilegiati 172.20
de Militibus Auguſti edictum 139.41
militaris ſubſtitutio 121.10 & 124.34 & 170.18
militares codicilli 255.3 cum teſtamento paganico 175.52
militare teſtamentum 80.47 & 165.36 etiam lex coercet 81.1 hæreditate non adita fit irritum 181.46 imperfectum, prius perfectum rumpit 198.38.47 & 199.3 poſt annum à mißione ualens 172.41.47 & 173.15 poſterius an rũpat prius 202.38 & 203.37 poſthumus an rumpat 195.54 prius, poſteriore ualere iuſſum, an ualeat 203.59 & 204.10 ruptum quomodo conualeſcat 194.12
militaris teſtamenti cancellatio ualet 166.22 ad ius commune tracti exemplum 173.36 origo 165.53
militari teſtamento in expeditione & caſtris duntaxat locus 170.45
militare teſtamentum an poſthumus rumpat 191.30.34.39 tricarchi & nauarchi facere poſſunt 164.50
in Militari teſtamento ius accreſcendi an habeat locum 241.52 iuriſiurandi conditioni legato adiunctæ an parendum 1257.45
de Militari teſtamento proconſulis edictum 266.15
militariter teſtari de caſtrenſi peculio paganus non poteſt 175.18
militiæ legatum 972.43
à Militia dimißi teſtamentum an querela inofficioſi accuſari poßit 533.28
minimum fieri cauſa eſt exhæredationis 148.30
minor uiginti annis an ſeruo legare poßit 642.34
minor an hæreditatem utiliter repudiet 581.25
à Minore an reſtitui hæreditas curatori poßit 1135.32
minoribus an uindictæ neglectæ crimen obſit 486.44
minoris rei legatum 973.54
de Mißione in poſſeßionem actio 609.16
μετριάζειν 345.18
μετριάζειν. ibid.22
modus conditionis eſt ſpecies 1229.22
modus & conditio legati differunt 1261.46
monachi quomodo parentibus ſuccedant 285.19
monſtrum non rumpit teſtamentum 192.7
monumenti impenſæ an in Falcidiæ ratione æris alieni loco deducantur 1164.29.36 minus neceſſariæ impenſis funeris. ibid.49
mora in fideicommißis quando exploranda 1319.50
per Moram an conditio dandi duobus diuidatur 1237.12
morbus an poſthumum inſtituere prohibeat 83.9 contagioſus ſolennitatem teſtamentorum relaxat 52.48
mori inteſtatus quis dicatur 1370.19
mortis ab hærede non uindicatæ pœna 436.14 cauſa donatio ſubſtitutionem recipit 103.46
ex Mortis cauſa donatione actionis cauſæ 1432.18
mortis multæ accuſatio cui competat 483.3 actio 486.13
in Mortis multæ actionem quid ueniat 438.16.20
poſt Mortem aui conceptus an ut cognatus auo ſuccedat 118.29 filij exhæredati filio ſubſtitutus non poteſt 102.17 hæredis hæredẽ inſtituere miles poteſt 182.15.30 inſtitutio ualet 100.25
mortem ſibi conſciſcentis teſtamentum an ualeat 179.42 teſtamentum & ſucceßio 483.36
mortem ſibi conſciſcentium teſtamenta ualent 46.7 damnatorum teſtamenta non ualent 45.33
pro Morte interdum habetur captiuitas 138.58 mortalitas. 1248.16
mortuo ſimilis teſtator quis ſit. 61.1
mortui nati an liberorum nomine comprehendantur 1216.15
mores retinendi 27.31
mulier dotata an ab inteſtato ſuccedat 369.23
mulier poſthumum hæredem inſtituere an poßit 83.4 teſtamento teſtis eſſe non poteſt 54.23
mulieris quinquagenaria liberi

an ab inteſtato ſuccedant 275.41
à Muliere ſecundus maritus inſtitutus 240.35
mulieres cur creatæ 1283.33
mulieribus an iuris ignorantia proſit 373.58
mulieribus legatis quæ debeantur 889.31
muliebris mundus quid 934.17
mulis legatis an mulæ debeantur. 891.47
municipes ad fideicommiſſum reſtituendum cogi an poßint. 1179.30 per quos iurent 1255.23
in Municipibus legatis an lex Falcidia locum habeat 1113.45
municipij ſeruus inſtitui hæres poteſt 95.11
mures an teſtamentum faciant irritum 183.40
Mutiana cautio 1035.35 & 1192.6 ratione legis Iuliæ Miſcellæ. 1284
Mutiana cautione quibus utendum 1032.36
mutus ex accidenti teſtamentum facere poteſt 40.37 hæreditatem adire an poßit 415.19 teſtamenti factionem habet 41.20 & 79.19 teſtamento teſtis eſſe non poteſt 54.14 teſtamentum facere non poteſt 40.14
muti codicilli an ualeant 252.21.24
muto an pupillariter ſubſtitui poſſit 119.46 facta ſubſtitutio. 124.1 ſine curatoris autoritate reſtitui hæreditas an poßit. 1217.39

N

NAtus uiuus, licet mox mortuus, rumpit teſtamentum 192.21
nati dicuntur etiam execti uentre 192.48 poſt captiuitatem patris an ab inteſtato ſuccedant 338.50 poſt deportationem patris an ab inteſtato ſuccedant. ibid.
natura magis tempore in iure ſpectatur 201.33
naturæ accuſatores 136.1
naturalis filius an hæres inſtitui poßit 81.15 quomodo ab inteſtato ſuccedat 338.1
ex Naturali filio nati ab inteſtato hæres 267.26
naturales an liberorum nomine comprehendantur 1287.52 legitimis exiſtentibus non ſuccedunt màtribus illuſtribus 186.55 matri ſuccedunt. ibid.59
naturalibus liberis an querela inofficioſi cõmpetat 517.55.58 & 538.4 facta ſubſtitutio an agnatione rumpatur 115.36 ſubſtitui pupillariter non poteſt 118.20
naturalis neceßitas teſtamentum non uiciat 59.38
de Nauis inſtrumento legato 913.38
nauarchi iure militari teſtari poſſunt 164.30
nauiculariorum hæreditas 366.31
nautæ milites ſunt 164.32
neceßitas naturalis teſtamentum non uiciat 59.38
neceſſarius hæres 217.35 frater. 131.28 ex ſubſtitutione 132.20 poſthumus. ibid.28
de Necati familia quæſtio 471.54
necati incuria uel inſidijs medici hæreditas quando adeunda 485.35
negligentiæ incommodum 144.34
negocium alienæ rei tanquam hæreditariæ gerens, an hæreditatis petitione conueniri poßit 492.50
negociorum geſtio an diuiſionem recipiat 1266.20 hæredis geſtor an hæreditatis petitione conueniri poßit 492.16
negociatoribus legatis qui contineantur 890.56
nepos an ſuccedat filio hæreditatem repudiante 281.27 apud hoſtes conceptus an præteriri poßit 139.12 cum filio ab inteſtato admittitur 316.14 cum patruo pariter ad ſucceßionem aui uocatur 181.36 defuncti ex adoptiuo matri præfertur 304.37 emancipatus ab auo an poſſit à patre præteriri 567.47 ex adoptiuo an præteriri poßit 139.15 ex emancipato præteritus an rumpat teſtamentum 138.32 ex filio inutiliter inſtituto an utiliter inſtitutus ſit 191.22 in locum filij adoptatus quomodo ſuccedat 281.31 patrem adhuc uiuentem habens an præteriri poßit 571.53 poſt mortem aui conceptus an auo ſuccedat 130.29 ſuus hæres ex patre nunquã ſuo 282.25
nepotis duplex acceptio 545.7 poſthumi inſtitutio 189.42 54
nepoti an competat inofficioſi querela 555.31 an ſuccedat auus 297.32 an ſuccedat auia. ibid. 52.55
nepotes an auo ſuccedant, patre poſt mortem aui, ſed ante delatam hæreditatem, mortuo 280.2 an liberorum nomine comprehendantur 1289.9 auo poſthumi, ſed uiuo eo concepti, ſuccedunt auo 285.3 auiæ ſuccedunt 286.28 ex filio qui apud hoſtes eſt, an ſuccedant 279.42
nepotes ex fœminis an ſuccedant 282.50 præteriri teſtamento poſſunt 139.1
nepotes hæredes auo eſſe poſſunt, etiam cum pater non poteſt. 281.16 mortuo auo nati auo nõ ſuccedunt 284.31 poſt emancipationem nati ſuccedunt auo 285.9 præteriri teſtamento an poßint 158.15 quomodo ab inteſtato ſuccedant 279.3.17 quomodo cum patruis ſuccedant 385.58
nepotum ſucceßio 272.44 et 279.56 & 387.59
nepotibus an pupillariter ſubſtitui poßit 116.31 ex emancipato an pater in ſucceßione aui obſtet 331.18
Nicænum concilium 150.40
nocte ſignari teſtamentum poteſt. 77.25
nomen alij legatum an in Falcidia cæteris contribuatur 1152.52
nominis ambiguitas inſtitutionem uiciat 67.9 error non uiciat teſtamentum 63.18 & demonſtrationis ſimilitudo 65.37 legatum 974.3 teſtatoris error officit teſtamento 63.30
nomine legato quid præſtandum 868.48
nomina quæ ſoluendo eſſe deficiunt, an ueniant in fideicommißi reſtitutione 1207.8
nominatim exhæredare quid ſit. 154.24 ſit exhæredatio etiam abſq; nomine. ibid.54
notis ſcriptum teſtamentum an ualeat 70.30
notariorum ſeruorum æſtimatio. 1333.45

nouerca quæ 360.16
cum Nouerca concubitus exheredationis cauſa eſt 348.1
numi ſine ſpecie legati 214.6
nuncupatus heres 67.51 imperator non rumpit teſtamentum ſcriptum 200.12
nuncupatiuum teſtamentum 25.55 & 53. 54 & 77.30 militis 173.47.54 quæ uerba requirat 78.4
nuncupatiui teſtamenti defectus. 78.4
nubere conſobrino licet 1279.20
nupſiſſe fœmina quando dicatur. 1149.14
nuptiæ an feſtiuitatem requirant. 1178.30 inutiliter contractæ an conualeſcant 1249.84
nuptiarum fauor 1277.48
nuptijs an ſterilitas obſtet 82.47
nuptias conſenſus facit 1278.22
ante Nuptias donatio dotem requirit 362.33
ante Nuptias donationis collatio. 462 48 & 463.7
propter Nuptias donationis & dotis exæquatio 463.32
nuptias iterans mater an ſuccedat ab inteſtato 299.17 pater an filio ſuccedat 297.10.27
nuptias ſecundas aliquatenus oderunt leges 264.24
abſq; Nuptijs an poſthumus heres inſtitui poßit 82.16
nuptijs interdictis affinitas non contrahitur 343.27
ex Nuptijs prohibitis poſthumus inſtitui non poteſt 83.23
nurus quæ 360.3 14
nutritores inteſtato non ſuccedunt 365.50

O

OBligatio heredis nomine legatorum 363.51
obligationes naturales an ad fideicommiſſarium transferantur 1225.3
obligationes quæ in Falcidiæ ratione minuant bona defuncti 1154.18
obſides teſtamentum facere non poſſunt 48.10
œconomi officium erga captiuos 85.32
ſine Offenſa fuiſſe ſerui qui dicantur 1231.2
officium cenſuale 17.3 iudicis in actione legatorum 1073.24 liberorum 152.52 metropolitani in legatis pauperibus relictis. 87.24 parentum 152. 51 ſuum nemini damnoſum eſſe debet. 29.46
officia diſtincta eſſe debent 30.33
operarum actio an ueniat in reſtitutione fideicommißi 1206.27
opifices ſerui an cedant inſtrumento fundi 917.23
opiſtographum 68.50
optio legata an conditionem habeat 1330.59 an debitum tempus requirat 1331.19 pluribus an diſſenſione conſumatur 1333.5 rei quæ in hereditate non eſt, an ualeat 1330.52 ſeruo, an competat domino 1336.33
optionis legatæ actio an aduerſus detentorem detur. ibid. 55 res omnes heredem exhibere teneri 1332.33
optionis legatum an conſumatur ante rem ſumptam. ibid. 53 ſeruo alieno uel homine libero electo 1332.44
optioni legatæ ignorantiam facti obeſſe 1312.23 diem eſſe à prætore decernendum 1317.35 die à prætore decreto præterito, quid iuris. ibid. 37 55
optionem legatam ante electionem tranſmitti 1335.32
optione hominis legata, an ſtatuliber eligi poßit 1331.55 an is qui ſub conditione à teſtatore manumiſſus eſt, eligi poßit 1319.37.40
optione legata, an filiusfamiliâs ſine iuſſu patris optare poßit 1331.39 an fructus ad legatarium perueniant 1338.42 an prius repudiatum, poſtea eligi poßit 1329.32 an res quæ teſtamenti facti tempore teſtatoris non fuit, eligi poßit 1330.37 an ſemel duntaxat optare poßimus 1331.38 ante aditam hereditatem electionem non competere 1337.1 duobus, quid iuris 1338.8.14 duarum rerum alternatiuè, ſi altera ex lucratiua cauſa ad legatarium peruenerit, quid iuris 1329.7 duarũ rerum, ſi altera interierit, an electio adempta ſit. ibid. 8 electioneq; heredib. data, ſi diſſentiant, quid iuris 1334.81 electioneq; heredi data, an rem quæ poſtea euincatur, dare poßit. ibid. 15 pendente conditione electionẽ non competere 1337.21 poſt electionem uindicationem competere 1338.34 quando electio ſit legatarij 1327.9 quãdo heredi ſit electio committenda 1315.3.13 ſic, Decem aut quindecim: quæ ſumma debeatur. 1328.14 teſtatorem uel legem electionem heredi permittere poſſe 1313.52
optione ſerui legata, electioneq; heredi data, an furem dare poßit 1334.9
optione ſeruorum legata an ſeruus ante electionem ab herede manumiſſus liber fiat 1329.21 quot ſerui poßint eligi 1330.8
oratio ambigua uiciat inſtitutionẽ 67.4
oratione imperfecta teſtamentum fieri poteſt 66.33
ornamenta muliebria quæ ſint. 934.53
ornamenti & inſtrumenti differentia 912.32 & 910.43
Orphitianum ſenatuſconſultum. 285.48
orthodoxa fides 150.34
ouibus legatis an agni contineantur 891.38

P

PActum de aliena hereditate an ualeat 29.16 de alienis bonis an ualeat. Ibid. heredem non facit 18.48
pacto futuræ hereditati renunciari non poteſt 331.16
palàm quid ſit 60.45
papiniani encomium 115.9
paria facere in rationibus reddendis quid ſit 1299.46
parens uterq; quomodo hodie ſuccedat liberis 307.39.46 & 308.20
parentes qui dicantur 343.1 an à liberis exheredari poßint 150.22 an defuncto qui ſub alterius poteſtate eſt, ſuccedant 296.4 fœminini ſexus an liberis ſuccedant 295 18
parentum & liberorum præteritio 131.52
parentum officium 152.52 ſucceßio

ceſſio 294.20
parentibus præteritis an querela inofficioſi competat 554.15.32.36.39.44
parentibus quod tempus adeundæ hæreditatis detur 370.41
parricidij accuſatio an præſcribatur 484.52
pro Parte aditione an tota hæreditas tranſmittatur 212.46
partitio legati ſpecies 1218.5
partus fauor 1283.33.40 poſtliminium 139.13
paſtor an fundi inſtrumento cedat 919.33
pater adoptiuus an matri præferatur 308.39 filiæ an collatione dotis fungatur 465.40
pater an filius ſuperuixerit ſi ignoretur, quis ab inteſtato ſuccedat 311.9 an matri in ſucceßione præferatur 306.16 cum fratribus in uirilem portionem defuncto ſuccedit 297.20 cum fratribus quomodo ſuccedat. 388.23 filio ab inteſtato ſuccedit 296.11.14.17 filio quem in poteſtate habet, fideicommiſſum reſtituere cogi an poßit 1183.49 in bonis filij quid habeat 264.18 in ſucceßione an excludat matrem 306.48 inter emancipatos liberos teſtari poteſt. 261.41 qui nuptias iterauit, an filio ſuccedat 297.10.27 ſine ſcriptis inter liberos teſtari an poßit 161.22
patris teſtamentum à liberis uix poteſt reſcindi 156.46 ultima uoluntas etiam non ſolennis, inter liberos ualet 157.10.22.14 ultimam uoluntatem qui agnouit, accuſare eam non poteſt 158.2
patri an fratres in ſucceßione ab inteſtato præferantur 296.21 an præferantur fratrum filij in ſucceßione ab inteſt. 297.24 manumiſſori quantum tempus bonorum poſſeßionis petendæ competat 371.22 maternæ res non acquiruntur, ſed fratribus 297.5
patrem an mater eadem & ſoror conſanguinea defuncti excludat 307.27 in adoptiua familia exiſtentem an agnatus excludat. 306.54 in aliena familia exiſtentem an aliquando ſoror conſanguinea excuſet 307.2.8 præterire an miles poßit. 141.9
patre hæreditatem omittente, an mater admittatur 307.22
cum Patre mortuus ſimul filius præſumitur ſuperuixiſſe patri 209.23
πατράδελφος 345.17
πατραδέλφου. ibid.21
patrimonium in teſtamentis duplicibus quod nam ſpectetur. 1169.4
patrimonij quantitas quomodo æſtimetur 1164.24
patrono ſubſtitutus 240.24
patruus 341.31 ab inteſtato an ſuccedat 323.3 an matertera ab inteſtato præferatur. ibid.12.20 eiusúe liberi an matrem ab inteſtato excludant 311.5 magnus 347.4
patrui duplex acceptio 345.37.41.47 etymon 345.16 maioris octo ſpecies 349.6 maximi ſedecim ſpecies 351.20
patruo an frater uel ſoror ab inteſtato præferatur 323.22.25
patruis fratrum filij præferuntur 323.31
patruos fratrum filij excludunt. 324.18
cum Patruis quomodo ſuccedant nepotes 385.58
patrueles 346.26 an ab inteſtato ſuccedant 323.43.53
pauperes generaliter hæredes inſtituti 85.16 & 221.58
pauperibus legata 86.38 legatum an pro incertis perſonis legato habeatur 631.24 relicta legata ſoluere differentium pœna. 87.1
pauperes Deus ulciſcitur 86.29
pauperioris Xenonis prærogatiua. ibid.7
paupertas in Xenone repoſitorum 85.55
peculium an in diuiſionem hæreditatis paternæ ueniat 465.24
peculium caſtrenſe 142.17 mutatione perſonæ definit 214.52 in collatione bonorum an computetur 457.25
peculium an debeatur, ſi legatus ſit ſeruus 817.48 quaſi caſtrenſe 50.54 ſerui an fundi inſtrumento cedat 919.47 aduentitij uſusfructus tantùm patri acquiritur 214.53 & dotis legatorum differentia 1324.21 filij uel ſerui nomine ſi tenetur hæres, in ratione Falcidiæ quantitatem peculij hæreditatis tempore ſpectari 1153.12 legati actiones cui & contra quem competant 615.42
peculio legato an augmentum factum poſt mortem teſtatoris cedat 1363.6 an cedat pecunia, quam dominus ſeruo pro libertate dedit 1369.37
peculium legatum an quod dominus ſeruo debet, augeat 1368.33
peculio legato, actiones contra debitores peculiares legatario cedendæ 1370.33 an uicarij contineantur 1364.16 ſi omne peculium reddere iuſſus ſit hæres, quid deducatur 1367.17
ex Peculio legato non deducto ære alieno an detur actio 1362.28
ex Peculio ſtatuliberi dari quid dicatur 1361.38
pecunia ex precio redacta quæ dicatur 523.21
pecuniæ poſtea abſumptæ legatum an ualeat 741.52
pecus an fundi inſtrumento cedat 910.4
pecudibus legatis quid ueniat 892.29
pegaſianum ſenatuſconſultum. 1210.59
penſiones & uſuræ an hæreditatis nomine ueniant 1227.27
πενθερός 359.43
penus quid 925.37 eſculenta 918.49 potulenta. ibid.52
penus aut decem legatum 977.56
penui an cedant carbones 928.25 uaſa. ibid.2
peregrinatio an legato alimentorum obſtet 1291.1
periculi præuentio feſtinationem ſupplicij excuſat 45.4
periurij odium 1283.33.48
perſona incerta quæ ſit 631.9
perſpicuitas legum propria. 360.1
petitio hæreditatis aduerſus quos competat 302.53 an ad fideicommiſſarium transferatur. 1223.22

petitio

petitio hæreditatis an habeat locum, ſi contra uoluntatem defuncti hæreditas petatur 502. 4e ſi hæreditatem quis à fiſco emerit 505.2 8.13.21 ſi pro dote poßideat reus 506.4.9

petitio hæreditatis bonæ fidei actio eſt 489.27 ciuilis & fideicommiſſaria 1225.24 contra plures poſſeſſores 518 51.39.56 & 519.1.6 ex quibus competit, cauſæ decem 490.12 & 491.6 & 492.56 mixta eſt 489.15 partis. ibid. 32 poſſeſſoria. ibid. 39 quando & quamdiu competat 491.48 quibus competat. ibid. 2.7 ubi & apud quem iudicem competat. ibid. 30.41 utilis 504.22.52 Xenoni datur 85.59

petitionis hæreditatis adiuncta & euentus 494.48 affinia remedia 501.52 propria 489.55 tres ſpecies. ibid. 30

in Petitionis hæreditatis præiudicium nihil fit. ibid. 54

petitioni hæreditatis an ſit locus, ſi cauſa ſit fiſci uel ciuitatis 512.50 ſi reus precium nondum receperit 515.7

petitioni hæreditatis quæ præſcriptio obſtet 495.58 & 494.7.23

petitione hæreditatis an teneatur abſentis nomine poßidens 506. 43.56 & 457.7 filiusfamiliâs 518.21 hæres poſſeſſoris 518. 19.25 indebitè ſoluens legatum 510.45 pater & dominus poſſeſſoris 517.46.55 petens hæreditatem 504.40 pro donato poßidens 505.54 qui conuentus nihil habet, ſed poſtea adipiſcitur 516.46 qui dolo poßidere deſijt 509.8.20 qui dolo tutoris poßidere deſijt. ibid. 40. 48 qui ex cauſa fideicommißi rem reſtituit 510.40 qui minimam hæreditariam rem tenet. 508.29 qui poßidere deſijt. ibid. 59 q ſua culpa poßidere deſijt. 510.37 qui ui deiecit 511.50 ui deiectus. ibid. 26 tutor pupilli nomine poßidens 507.57

in Petitione hæreditatis an omne lucrum, quod poſſeſſor percepit, reſtituendum 528. 26.57. 45. 49 & 529.9 an omnia ueniant quæ habuiſſem, ſi tempore quo petebam, mihi reſtituta eſſet hæreditas 550.50.53

pe titione hæreditatis an petatur pecunia reo terdius ſoluta 520.45

petitione hæreditatis an petatur res, in qua defunctus actionē nō habuit 519.49 quæ non ex hæreditate acceſſerit 520.24.30.37 quam poſſeſſor poßidere deſijt. ibid. 11 pignori data. ibid. 6. hæreditatis gratia comparata 521.13 uendita 520.15 uſucapi cœpta à defuncto, ab hærede uſucapta. ibid. 2 diſtracta, & eius precium 521. 44 pecunia hæreditaria comparata. ibid. 25

in Petitione hæreditatis an res non hæreditariæ reſtituendæ 520.54

petitione hæreditatis, cohærede actoris & extraneo hæreditatem poßidentibus, utrum hic an ille teneatur 517.40 fideicommiſſaria an bonorū poſſeſſor uti poſſit 1225.14 pendente, quomodo actiones excipiendæ 496.12 pendente quomodo actiones hæreditariæ inſerendæ. ibid. 1 quid & quantum petendum 519. 28. 36 ſeruitutes non peti 502. 41 ſi ſocius defuncti, & alter cum eo rem communē poßidet aut uendidit, utrum hic an ille teneatur. 517.13

pro Petitione hæreditatis quando ſpecialis in rem actio competat 503.57

in Petitione hæreditatis an ueniant ancillarum partus 527.8 mercedes colonorum 527.28 penſiones ex locatione prædiorum perceptæ. ibid. 22 quæ à debitorib. hæreditarijs ſoluta ſunt. ibid. 55

in Petitione hæreditatis de eo quod teſtator defuncto debuit, quid iuris 532.9 non quātum reus poſſideat, ſed pro qua parte actor hæres ſit, ſpectatur 532.56 pecunia à poſſeſſore mutuò ſub uſuris data, an reſtituenda 528.8 quas actiones poſſeſſor actori præſtet 527.57 quomodo in litem iurandum 551.44 ſi actor cohæredem in utero habeat, quid iuris 551.27 ſi de quibuſdam cohæredū incertū eſt, utrū ſint hæredes extituri, quid iuris 531.22

pictæ tabulæ an inſtrumēto domus cedant 920.46

de Pictoris inſtrumento legato. 918.48

pignori accepta an cedant ſupellectili 924.51

pignori obligatus ſeruus hæres inſtitutus 95.26

pignus reddi ſi iuſſit teſtator, an liberatio legata ſit 1347 58

pignoraticia actio, an ad fideicommiſſarium tranſeat 1224.22

de Piarum cauſarum legatis quæſtio cuiuis licita 87.18

pijs cauſis legata ſoluendi tempus. ibid. 28 ſoluere differentis pœna. ibid. 18

ad Pias cauſas relictum nō ſoluens, an detrahat Falcidiam 1130.54

de Piſcatorio inſtrumento legato 914.38

plures hæredes inſtitui poſſunt. 88.8

pluralis oratio pro ſingulari accepta 1234.55 ſermo pro ſingulari 1246.27

poculum quid ſit 1351.5

pœna capitalis teſtamenti factionē adimit 43.53

pœna differentis ſoluere legata relicta pijs cauſis 87.28 pauperibus. ibid. 2

pœna illicita teſtamenti factionem non adimit 45.7 quæ libertatem adimat 44.9 ſeruum ſceleſtum occultantis 482.4 teſtamentum occiſi ante habitā quæſtionem de familia aperientis. 483.5.19

pœnæ feſtinationem excuſat periculum 45.4 nomine inſtitutio ualet 99.22

pœnæ ſeruus ex condemnatione non ſtatim fit 45.22 teſtamenti factionem ne paßiuam quidem habet 79.19

pœnæ ſeruo legatum an ualeat. 649.37

pœnæ ſeruū inſtituere ne miles quidem poteſt 80.51 & 166. 18

contra Pœnam capitalem appellatio teſtamenti factionem retinet 44.27

pœnam ſuſtinere, pro differre 44. 56

pœna liberati an ab inteſtato ſuccedant 234 53

pœnæ quæ moram non ferant. ibid. 59

poßideat'ue pro hærede, qui ſcit ſe hæredem non eſſe 507. 49

poßidere

poſsidere pro herede quid ſit 503.9
pro poſſeſſore quid ſit. ibid.14
poſsidentes beati 199.16
pro Poſſeſſore titulus omnibus titulis adhæret 503.37
poſſeſſoria hæreditatis petitio. 489.39
poſteris legatum quibus debeatur. 852.52
poſteriores ex cognatis qui dicantur 345.4
poſthumus quis ſit 186.20 ab inſtitutis præteriri, à ſubſtitutis exhæredari an poſsit 144.32 alienus quis 83.56 alienus inſtitui an poſsit 83.56
poſthumus an militare teſtamentum rumpat 195.10 & 195.54 an partem hæreditatis habeat 388 49 an ſit ſuus hæres 277.24.51 ex alia quàm uxore inſtitui quando poſsit 83.26 ex alterius uxore inſtitui non poteſt 83.17 ex nuptijs prohibitis inſtitui non poteſt. ibid. 23 ex uno gradu exhæredari, ex altero præteriri poteſt 141.27 hæres inſtitui poteſt 82.14 inſtitutus ex poſteriori matrimonio intelligitur 221.28 liberis ſubſtitui poteſt 210.6 natus an quandoq; patri in bonis aui iungatur 585.8 neceſſarius hæres 251.28 nepos poſt mortem aui conceptus, an auo ſuccedat 158.29 nepos qui apud hoſtes naſcitur, an inſtitui poſsit 190.2 poſt decem menſes natus, an ab inteſtato ſuccedat 275.50 præteritus, ſi non naſcatur, an rumpat teſtamentum 145.24 ſi hæres negetur, an uenter in poſſeſſionem mittendus 587.12 ſi non naſcatur, ſeruus inſtitutus 278.7 ſub conditione inſtitutus an rumpat teſtamentum 187.20 teſtamenti factionem habet 79.29 uiuo teſtatore & natus & mortuus an rumpat teſtamentum 192.41
poſthumi agnatione an codicilli rumpantur 194.34 & 258 22.37.40.43 rumpitur teſtamentum 185.53 & 186.5
poſthumi alieni inſtitutio 190.46
poſthumi & filij exæquatio 146.16 ratione præteritionis diſcrimen 144.15
poſthumi exhæredatio 155.28.45.56 & 186.39.46 & quaſi poſthumi agnatio 185.40 ex certa uxore inſtitutio qualis ſit 191.41 inſtitutio 99.46 nepotis inſtitutio 288.51 & 189.42 præteritio rumpit teſtamentum 286.51
poſthumo an conferri bona debeant 451.53 competente contra tabulas petitione, quid agendũ 584.54 & 585.8
poſthumum cohæredem habens quomodo ſuccedat 426.40
poſthumum hæredem inſtituere caſtratus non poteſt 82.51 hermaphroditus poteſt. ibid.56 mulier an poſsit 83.4 an prohibeat ſeniũ. ibid.9 an ualetudo prohibeat. ibid.9
poſthumo exhæredato an uenter in poſſeſsionem mittatur 585.24 non futuro ſuo, an uenter in poſſeſsionem mittatur 586.21.25.41 55 præterito, an deliberandi ius tranſmittatur 210.18
poſthumi ab eo qui generare non poteſt, inſtituti 201.30 an liberorum nomine comprehendantur 1289.5 & Titium pro uirilibus hæredes inſtituti 235.57 præteriri an poſsint 139.22 & 572.2
poſthumorum duo genera 217.24 & filiorum præteritorum diſcrimen 185.57 maſculorum & fœminarum diuerſum ius. 255.25
poſthumis legandi modus 980.56 ſubſtitui pupillariter poteſt. 216.32
de Poſthumis hæredibus pro parte inſtitutis regula 215 22
poſtliminium & partui datur 239.13 quomodo ſeruis competat. 412.40 uentris 290.2
poſtliminij ius 47.50 & 84.22 & 279.3 & 285.35
poſtliminio filij an rumpatur patris teſtamentum 259 33
in Poteſtate qui manſerunt, quomodo cum emancipato ſuccedant 445.35 qui non permanent, an his bona conferantur 450.55
in Poteſtate cuius hæres eſt, teſtamento teſtis eſſe non poteſt. 56.2
prædij inſtrumentorum legatum. 948.4
de Prædijs legatis 895.18
prædo pro poſſeſſore poſsidet 508.16.26 ſine dolo non eſt 516.25
prædones etiam non extantia reſtituunt 515.46
prælegatum hæredi an in Falcidiæ ratione in quartam computetur 1159.40 inſtituto impuberi, quod poſtea ad ſubſtitutum peruenit, in Falcidiam non imputari 1160.49 ſi ſit hæredi ſub conditione quid dandi, quomodo implenda ſit conditio 1241.52
prælegata hæredi an debeantur. 200.54 an ueniant in actionem fideicommiſsi hæreditatis reſtituendæ 1202.41
prælegata in Falcidiam computari, ſi fideicommiſſaria hæreditas reſtituatur 1160 35
ad Prælegata inſtituto relicta inſtitutus non admittitur 219.34
in Prælegatis an lex Falcidia habeat locum 1113.56
præpoſterum teſtamentum ualet. 70.29
præpoſteri reprehenſio ſublata. ibid.
præterire liberos an poſsit fœmina 567.58 miles poteſt 140.3 qui poſsint 339.45 ſuos an poſsit miles 567.2
præterire patrem an miles poſsit. 242.9
præteriri an poſsit miles filius 339.38 filius qui à teſtatore ignoratur 144.57 in adoptionem auo materno datus 569.53 in adoptionem dati filius 567.4 nepos patrem adhuc uiuentem habens. 572.38
præteriri an poſsint adoptiui liberi. ibid.48 emancipati 144.50 & 568.6.34 qui ſunt in aliena familia 568.37.50
præteriri à patre an poſsit ab auo emancipatus nepos 367.47
præteriri ex uno gradu, & ex altero exhæredari poſthumus poteſt 141.27 filius poteſt. ibid. 50
præteriri in ſubſtitutione filius inſtitutus poteſt 143.3
præteriri nepos apud hoſtes conceptus an poſsit 239.12 ex adoptiuo an poſsit. ibid.25
præteriri nulli liberi poſſunt 155.24 poſthumi an poſsint 139.22 & 572.2 qui apud hoſtes eſt,

eſt, an poſsit 239.27 & 372.6
præterito teſtamento an filius adoptiuus poſsit 234.37 an poſsit emancipatus 233.28 an poſſint in adoptionem dati 234.9 nepotes an poſsint 238.25
præteritus an adita à ſcriptis heredibus hereditate admittatur 333.20 an dicatur qui inſtitutus eſt ſub conditione, quæ poſtea defecit 570.22 bonis patris ſe abſtinens an rumpat teſtamentum 144.42 uiuo teſtatore mortuus an rumpat teſtamentum 145.10
præteriti filius ſi ſit inſtitutus, an querela inofficioſi competat. 541.51 filio herede inſtituto, an bon. poſſeßioni contra tabulas ſit locus 577.9 heredibus an querela inofficioſi competat 555.52 patre inſtituto, an bonorum poſſeßioni contra tab. ſit locus 576.49 ſeruus ſi ſit inſtitutus, an querela inofficioſi competat 542.3 ſeruo herede inſtituto, an bon. poſſ. contra tab. locum habeat 577.14
præterito an querela inofficioſi competat, ſi ei teſtamento aliquid ſit relictum 542.10 an ſubſtitui pupillariter poſsit 118.4 emancipato an querela inofficioſi competat 542.37 in teſtamento iniuſto, rupto aut irrito, an bon. poſſ. contra tab. competat 573.12 nepoti, ex uxore contra uoluntatem aui ducta nato, an bon. poſſeßio contra tab. competat 577.51 nepoti non naturali an bon. poſſeßio contra tab. competat. 577.41 quod ei relictum eſt petenti an querela inofficioſi competat 541.48 ſi legitima ſit relicta, an querela inofficioſi competat. ibid.7
ex Præterito filio nepote inſtituto an rumpatur teſtamentum. 187.55 & 188.13
pro Præterito habetur inſtitutus inutiliter 187.41
ex Præterito patre nepos inſtitui an poſsit 191.1
præterito poſthumo, an deliberandi ius tranſmittatur 210.18 uentre an tranſmittatur hereditas. 210.36 & 211.6
præteritorum poſthumorum & filiorum diſcrimen 185.57
præteritæ filiæ apud ueteres dura conditio 136.20
præteritio poſthumi rumpit teſtamentum 186.51 liberorum & parentum 132.52
præteritionis contumelia perimenda 152.48 ratione mira ſubtilitas 143.47 & 144.2
in Præteritione filij & poſthumi diſcrimen 144.25
præteritione rumpitur teſtamentum 151.9
prætoris abſentia an bonorum poſſeßionis petendæ moram excuſet 372.45 occupatio an bonorum poſſeßionis petendæ moram excuſat 372.23
precium an impenſæ nomine comprehendatur 1306.43 ſtatuliberi 1165.48
ex Primipili cauſa conuento abſtinere patris hereditate an proſit 445.1
princeps an legibus ſit ſolutus. 163.14 iniuſto teſtamento inſtitui non poteſt. ibid.24 iura tuetur, non euertit. ibid. 17
in Principis legato an lex Falcidia habeat locum 1112.46
principis in teſtamentis audiendis officium 53.12
in Principi legatis an lex Falcidia habeat locum 1113.40
principum beneficia quomodo interpretanda 114.7
priuatorum cautio legum autoritati non nocet 333.34
priuignus quis 360.16.28
priuilegia locorum 163.6
proamita 348.22
proauus in ſucceßione an matri præferatur 308.31.37
proaui quadruplex acceptio 345.30
proauunculus 348.23
in Procinctu non ſoli milites uerſantur 164.44
proconſulis edictum de militari teſtamento 146.25
per Procuratorem hereditas non acquiritur 214.20
à Procuratore abſentis heres ob fideicommiſſa cogi adire hereditatem an poſsit 2293.51
prodigus teſtamentum facere an poſsit 43.39
progener 859.54
promatertera 348.23
pronepos quomodo inſtitui heres poſsit 189.22
pronepotis quadruplex acceptio 344.8
pronepotes quomodò ab inteſtato ſuccedant 279.3.27
pronurus 359.52
propatruus 348.21
proximus quis 115.54 cognatus etiam qui ſolus eſt cognatus, dicitur 331.24
proprietatis nudæ legatum an debeatur 882.56
proprietario quomodò cedatur uſusfructus 662.1
prouinciæ interdictio teſtamenti factionem non adimit. 44.4
ptochodochijs delatæ hereditates 84.7
pubes pro maiore uiginti quinq; annis 1305.24
puberis definitio 38.40
puberi pupillariter ſubſtitui non poteſt 128.45
ad Pubertatem peruenire, pro deſinere eſſe prodigum uel furioſum 1305.50
publici iudicij condemnatio teſtamenti factionem adimit 43.55
publico iudicio damnati teſtamentum ualet 45.52
publicatio bonorum hodie ſublata 44.25
pueris & puellis legata alimenta quamdiu debeantur. 1314.4
pugillares an ſupellectili cedant. 921.59
pugnantia teſtamento nocent 67.34
punitio decurionis 45.17
pupillus an conditionibus inſtitutionis uel legati ſine tutoris autoritate parere poſsit 1232.34 fideicommiſſum reſtituere cogi an poſsit 1180.23 in legatis à ſubſtituto ſibi quid iuris habeat 1351.13 ne miles quidem teſtari poteſt 167.25
pupilli hereditatis damnum quis præſtet 626.48 naturalis obligatio an ad fideicommiſſarium transferatur 1225.8 rogati tutor an hereditatem reſtituere poſsit 1324.54

pupillo an exceptio repudiatæ hereditatis competat 445.15 an recte ſine tutoris autoritate reſtituatur hæreditas 1217.26 ſubſtitui plures diuerſis ſubſtitutionibus poſſunt 120.34 uel furioſo dandi conditio qualis ſit 1238.19

à Pupillo an tutori ſeipſo autore hereditas reſtitui poßit 1215.19 tutori legatum an ualeat 660.42

pupillaris & principalis teſtamenti legata in Falcidiæ rationem an contribuantur 1169.4

pupillaris ſubſtitutio 16.30 & 62.25 et 115.49 ab arrogatore facta 139.52 à milite facta.ibid 46 aut generaliter aut nominatim fit. 120.15 et patris teſtamentũ, duo ſunt teſtamẽta 13ı.37 morib. introducta 116.8 patriam poteſtatem mortis tẽpore flagitat 126.56 pura, & ſub conditione 112.10 rupto principali teſtamento euaneſcit 116.38 uiuo teſtatore decedente pupillo, an euaneſcat. 127.29 uiciatur, ſi pubes & impubes inuicem ſint ſubſtituti. 121.45 tacita & expreſſa 123.46

pupillaris ſubſtitutionis tempus. 126.14.60

pupillari ſubſtitutioni an captiuitas obſtet 127.25.55 particula Mi bi adiecta 240.13

contra Pupillarem ſubſtitutionem an querela inoſſicioſi competat. 540.54

pupillarem ſubſtitutionem arrogatio perimit 131.22

ex Pupillari ſubſtitutione ad ſubſtitutum non grauatum perueniens portio pupilli grauata, an in Falcidiam computetur 1171 34 fideicõmiſſum 129.53 teſtamentum confirmari non poteſt 131.57

à Pupillari ſubſtitutione teſtamentum non incipiendum 68.38

pupillares tabulæ an cum teſtamento aperiendæ 10.56 pupillo occiſo quando aperiendæ 484.25

pupillariter an omnibus liberis ſubſtituendum 119.51 ſubſtituere extraneo miles poteſt 117.27 ſubſtituere mater quomodo poßit. 118.15

pupillariter ſubſtitui poteſt arrogato 116.52 exhæredato 117.49 furioſo 118.47 mente capto. ibid.47 poſthumis 116.32

pupillariter ſubſtitui liberis naturalibus non poteſt 118.20 nepotibus an poßit 116.32 poſt mortem pupilli natus poteſt. 120.11 præterito an poßit 118.4 puberi non poteſt. ibid.43

pupillariter ſubſtitutus an patris & filij hereditatem ſeparare poßit 130.41.58 duobus, quomodo ſuccedat 111.53 patris ſit heres 132.4

Q

QVæſtio quid ſignificet 480.50 an de ſeruis ſoceri habenda occiſo coniuge 471.48 an exerceatur de conſeruis ſerui percuſſoris 479.51

quæſtio an habeatur de ſeruo alium quàm dominum non defendente 472.19.21 cuius uſusfructus occiſi non fuit 474.1 cui libertas fideicommiſſaria purè eſt relicta 474.41 eius qui ſibi mortem conſciuit 478.17 in quo uſumfruct.habuit occiſus 473.56

quæſtio an habeatur de ſeruo occiſi abſente 475.41 ætate defecto. 475.22 qui auxilium ferre non potuit 477.19.39.46 infirmo. 475.26 ſurdo, muto, cæco uel furioſo.ibid.31 uincto 477.11.59 uulnerato 477.50

quæſtio an habeatur de ſeruo patrem domini non defendente. 473.22 poſt domini mortem filium non defendente 472.36 qui pro parte occiſi fuit 474.12 quem occiſus bona fide poſſedit 473.56 quem occiſus pignori dedit 474.6 ſi heres alterum ex dominis occidiſſe dicatur. 478.29 ſi maritus uxorem in adulterio deprehenſam occiderit. ibid. 47 ſub conditione legato 474.15 teſtamento manumiſſo, filium non defendente. 473.1 teſtamento occiſi manumiſſo 474.25 uxorem domini non defendente 473.36

quæſtio an habeatur de ſeruis fugitiuis occiſi, quibus eſt libertas relicta 481.54

quæſtio de familia necati 471.54 de ſeruis ob neglectam uindictam quando habenda 481.10

quæſtio ueneni an hereditatis aditionem differat 485.20 libertatem relictam negligit 486.23

quæſtionis ob neglectam uindicationem euentus 482.30

ante Quæſtionem de familia occiſi habitam an neceſſarius heredi tatem adire poßit 485.20 an res urgentes hereditariæ diſponi poßint.ibid.49 inoſſicioſi querela inteutari an poßit 486.9 ſi teſtamentum apertum ſit, quid iuris 483.3 teſtamentum aperiens ſine dolo, an teneatur.ibid. 54 adita hereditate, bona publicantur 484.55.59 an bonorum poſſeßio peti poßit 485.23 an heres ſuſpectam hereditatem dicens, eam adire debeat. ibid. 45

ob Quæſtionem de familia occiſi habendam ſi hereditas adiri nõ poßit, quid iuris 482.31

querela inoſſicioſi 135.17

querelæ inoſſicioſi quantum tempus præfinitur 372.28

Qui pronomen in legatis quid ualeat 980.34

quiſq; quid ſignificet 1234.52

quorum bonorum 607.51 aduerſus quos competat 608.48 an corporalis poſſeßio acquiratur. ibid.15

quorum legatorum 613.1

R

RAtionis reddendæ cõditio quãdo impleta uideatur 1300.2 redditionem quæ caſu perierunt, an grauent. ibid.13

rationem reddentis furta in reliquis contineri. ibid.45

rationes cui reddendæ, ſi heres ſit abſens 1296.21 reddi alij quàm heredi an poßint 1296.18

rationum à ſeruo reddendarum modus 1299.7

rationum reddendarum conditio quo tempore implenda 1301.38.51 an deficiat, ſi nulla ſint reliqua 1302.33 ubi implenda 1302.27

rationum reddendarum conditioni an hæres obſtare poßit 1303.6.21 conditionem quomodo impleat qui nullas adminiſtrauit. 1302.44
ad Rationum reddendarum onus an pertineat, ſi aliqui non ſint ſoluendo 1301.12
in Rationum redditione an rationes etiam non ſcriptæ contineantur 1300.24
rationum uolumina in reliquis contineri. ibid.35 & 1234.47
rationes reddere quid ſit 1242.57 & reliqua reddere, an differant 1294.48 iuſſus quo tempore debitores idoneos fuiſſe probare debeat 1295.40 iußi duo an ſeparatim reddere poßint. 1296.5
in Rationibus reddendis paria facere quid ſit 1299.46
rationibus redditis liber eſſe iuſſus, an uendi poßit 1296.50
recipere appellationem 44.55
recipientis ſeruum ſceleſtum pœna 482.4
reciproca ſubſtitutio 223.52
reciprocæ ſubſtitutionis exemplum 223.26
redacta pecunia ex precio quæ dicatur 513.21
redemptio captiuorum 149.20 & 150.15
in Redemptionem captiuorum legatū an pro legato incertis perſonis habeatur 631.40
ex Reditu fructuum certæ partis legatum eſſe annuum 1309.42 legata decem die nundinarum eſſe annua. ibid.10
rei capitalis damnatus quis ſit. 317.6
rei iudicatæ authoritas an confirmet inutile legatum 728.10 exceptio ratione teſtamenti quandoq; non ualet 165.7
relegatus an ab inteſtato ſuccedat 387.12
relegatio in inſulam teſtamenti factionem non adimit 44.5
reliquum ſubſtantiuè pro debito reliquo 1231.43 & 1214.47
reliqua ſi nulla ſint, an rationum reddendarum conditio deficiat 1302.38.
reliquorum legatum 975.5
ad Reliquorum onus an quæ caſu perierunt, pertineant 1300.13 ſoluere quid ſit 1242.37
in Reliquis etiam rationum uolumina contineri 1300.35 rationem reddentis furta contineri. ibid.45
repetundarum damnatus teſtamento teſtis eſſe non poteſt 55.43
repletionis ius 136.34
reprehenſio præpoſteri ſublata. 70.19
repudiata hæreditate quid iuris. 428.30.36
repudiatio hæreditatis 224.27
reſciſſi teſtamenti uictoria quibus proſit 563.22.25.39
reſciſſo teſtamento an legata debeantur 151.9 & 152.20.27
reſidui commemoratio etiam totū admittit 239.12
reſtituti, & pœna liberati an ab inteſtato ſuccedant 314.53
reſtitutio deportati an eius legatū confirmet 619.18 in integrum teſtamenti factionem ſeruat. 45.46 in metallum damnati mirè efficax 1313.43
reſtitutionis in integrum exemplum 212.17
rhedæ an fundi inſtrumento cedant 920.27
ruſticus teſtamentum facere quomodo poßit 161.47
ruſticorum libertas. ibid.51
ruſtica & urbana ſupellex 925.25
ruſticitas an excuſet bonorum poſſeßionis petendæ moram 874.18 uentris cuſtodiæ denunciationem 278.21

S

SAcerdotibus relictum annuum legatum etiam ſucceſſoribus deberi 1311.46
ſacramentum legis Iuliæ Miſcellæ ſublatum 1284.23
ſalaria in collatione bonorum an computentur 418.8
ſaltuarius an cedat inſtrumēto fundi 916
ſanctorum alicui legatum cui debeatur 855.37
ſatiſdatio pro dote an poßit diuidi 1255.45
ſcientia iuris qualis requiratur. 372.30
ſeditioſi appellando non differunt pœnam 44.59
ſeliquaſtræ an fundi inſtrumento cedant 920.26
ſemißis hæreditatis totum aſſem continens 224.44
ſenatuſconſultum Orphicianum. 285.48 Silanianum 472.26 & 475.44 Trebellianum 1210.52 & 1228.45
ſenatuſconſulti Siloniani in aditione hæreditatis metus 211.20 Trebelliani definitio 1193.36
ex Senatuſconſulto Pegaſiano ſtipulationes 1218.34 Trebelliano quando in ſolidum transferantur actiones 1219.16
in Senatuſconſulto Silaniano ſub eodem tecto eſſe qui dicantur 475.49
ſenium an poſthumum inſtituere prohibeat 83.9 teſtamenti factionem non aufert 59.2
ſenſus ſpectandus, an uerba. 254.2
ſententia iudicis non ſtatim facit ſeruum pœnæ 45.23
ſententia iudicis teneri. ibid.24
ſeparatim aſſcriptæ conditiones, quomodo implendæ 1242.56
ſepulturæ neglectæ prætextu an teſtamentum fiat irritum 180.51
ſeruus à domino hæres inſtitutus cui acquirat hæreditatem. 217.26 adulter à domina adultera hæres inſtitutus 89.4 & 93.11
ſeruus alij legatus hæres inſtitutus 89.24 pupillariter ſubſtitutus 92.35 ſine libertate inſtitutus. ibid.52 ſubſtitui poteſt 107.16
ſeruus alium quàm dominum non defendens, an quæſtioni ſubijciatur 472.19.21
ſeruus alienus quis 91.4 hæres inſtitui poteſt 92.50 poſt mortem domini hæres inſtitutus. ibid.30 teſtamenti factionem habet 79.21
ſeruus alienatus teſtamento liber aut hæres eſſe non poteſt 317.45
ſeruus alumnum domini non defendens, an ſupplicio afficiatur

tur 473.32

ſeruus an conditioni inſtitutionis uel legati ſine iuſſu domini parêre poßit 1232.46 an ſupplicium patiatur, ſi maritus uxorem in adulterio deprehenſam occiderit 478.37 ante aditam hæreditatem manumiſſus ſibi acquirit hæreditatem 218.23 à tutore domini inſtitutus hæres domino acquirit 218.22

ſeruus communis hæres inſtitutus 91.10 & 219.34 inſtitui hæres an poßit 432.53 quomodo ſubſtitutum excludat 110.7

ſeruus cuius uſusfructus occiſi non fuit, an ſupplicio afficiatur. 474.1 cui libertas fideicommiſſaria purè eſt relicta, an ſupplicio afficiatur. ibid.41 cui libertas relicta eſt, legari an poſſit 683.20 cum libertate inſtitutus duobus duorum teſtamentis 201.43 defuncti an ſupplicium luat, ſi hæres alterum ex dominis occidiſſe dicatur. 478.20 dotalis inſtitutus hæres uxori acquirit hæreditatem 219.11 duorum hæres inſtitutus, & cum unius tantùm nomine adiſſet, manumiſſus 218.34 eius qui apud hoſtes eſt, hæres inſtitui poteſt 94.56 eius qui ſibi mortem conſciuit, an ſupplicio afficiatur 478.17 eius cum quo non eſt teſtamenti factio, inſtitui hæres non poteſt. 94.8 emptus, nondum traditus, hæres inſtitui an poßit 91.14 exhæredatum filium non defendens, an quæſtioni ſubijciatur. 473.13 ex parte purè, ex parte ex conditione inſtitutus, deinde manumiſſus 218.45 factus manumiſſus cognationem non recipit 335.6 hæres inſtitutus legari an poßit 680.16 hæres libertatem à ſeipſo accipit 89.37 hæredis ſcripti inſtitui poteſt 93.47 hæreditarius hæres inſtitutus. ibid.40 & 94.41 in quo uſumfructum habemus, inſtitutus hæres 221.11 in quo uſumfructum habuit occiſus, an queſtioni ſubijciatur 473.48 inſtitutus alienatus ante aditionem, cui acquirat hæreditatem 217.9 inſtitutus hæres an repudiare hæreditatem poßit 429.20.42 inſtitutus hæreditatem domino acquirit 216.34.45 inſtitutus, ſi liber fiat 219.7 legatus, ſi torquendus, ante an poſt traditionem torquendus 1035.7 liber ſub conditione hæres purè ſcriptus, deinde uenditus. 217.51.57 & 218.4.7 municipij inſtitui hæres poteſt 95.12 necem domini uindicans an liber fiat 482.12.14

ſeruus occiſi an ſupplicio afficiatur abſens 475.41 ætate defectus 475.22 impubes 474.50 infirmus 475.26 ſurdus, mutus, cæcus uel furioſus. ibid.11 uinctus 477.13.59 uulneratus 477.50

ſeruus patrem domini non defendens, an ſupplicio afficiatur. 475.22 percuſſor an conſeruos quæſtione liberet 479.51

ſeruus pignori datus inſtitui hæres an poßit 452.23 hæres inſtitutus 93.26

ſeruus pœnæ ex condemnatione non ſtatim fit 45.23 teſtamenti factionem ne paßiuam quidem habet 79.19

ſeruus poſt mortem teſtatoris naſcendus hæres inſtitui poteſt. 95.2

ſeruus proprius quis ſit 95.7 quomodo hæres inſtituendus 88.28 & 89.51 ſubſtitui poteſt. 107.12

ſeruus purè hæres, ſub conditione liber ſcriptus 88.41 & 95.2 purè liber, ſub conditione hæres ſcriptus 89.13 qui exiſtimatur liber, quomodo ſubſtitutum excludat 110.25 qui occiſi pro parte fuit, an ſupplicio afficiatur. 474.11 qui occiſo ferre auxilium non potuit, an ſupplicio afficiatur 477.19.59 quem occiſus bona fide poſſedit, an ſupplicio afficiatur. 473.56 què occiſus pignori dedit, an ſupplicio afficiatur 474.6 ſi non ſit occiſus dominus, an ſupplicium ſubeat 479.36 ſoceri coniugem non defendens, an ſupplicio afficiatur 473.48 ſub conditione legatus, an ob non defenſum hæredem ſupplicio afficiatur 474.15 teſtamentum facere non poteſt 48.46 teſtamentum ſcribere poteſt 67.57

ſeruus teſtamento manumiſſus, an ob non defenſum teſtatorē ſupplicio afficiatur 474.25 filium non defendens, an queſtioni ſubijciatur 473.8

ſeruus teſtamento teſtis eſſe non poteſt 54.14 uxorem domini non defendens, an ſupplicio afficiatur 473.16

ſerui alienatio inſtitutioni eiuſdem non nocet 89.44 inſtituti uenditio an ſucceßioni obſtet 573.32 necem domini uindicantis libertas an impediri poßit 482.23.29.39.44 qui aufugit, legatum an ualeat 809.52

ex Serui legati furto an hæres teneatur 621.32

ſeruo ab inteſtato non ſuccedìtur 261.38 alieno an libertas relinqui poßit 432.10 communi legatum an ualeat 647.32 inſtituto an dolus domini mutare teſtamentum prohibentis obſit 206.22.52 legatum an ualeat. 640.30 relicti legati dies quando cedat 1025.44

ſeruo pœnæ legatū an ualeat 649.37 purè ſubſtituto fideicommiſſum ſub conditione libertatis relictum 119.13 quando libertas teſtamento adimi non poßit 89.15 quod tempus adeundæ hæreditatis detur 572.2 ſi dederit, qui domino dare debet, an impleat conditionem 1238.54 teſtamēto manumiſſo legati dies quando cedat 1025.14

in Seruum an queſtio fiat, ſi hæres alterum ex dominis occidiſſe dicatur 478.29

ob Seruum hæreditarium occiſum an hæreditatis poſſeßio competat 491.22

ſeruum hæreditarium manumitti non poſſe 1249.38 pœnæ miles hæredem inſtituere non poteſt 80.51 & 168.38 ſceleſtum occultantis pœna 482.4

à Seruo ad dominum quæ ſacta ſunt, an tranſeant 1238.30

de Seruo matris filiū nō defendente an queſtio habeatur 472.45

ſeruo alieno hærede inſtituto, hæredi dare iuſſus, an domino dare poßit. ibid.38

ſeruo

ſeruo legato, an peculium debeatur 887.43 an uxor & liberi debeantur 892.23
ſeruo pro libertate paciſcente pecuniam, an alius quàm promittens teneri poßit 1233.30
à Seruo reddendarum rationum modus 1299.7
ſerui an cedant inſtrumento fundi 916.42 mariti quatenus pro ſeruis etiam uxoris habeantur, & contrà 473.36 ob neglectam uindicationē quādo ſupplicio afficiendi 481.10 pro nullis habentur 395.59 quomodo æſtimandi 1135.57 ſine offenſa fuiſſe qui dicantur 1231.2 teſtatoris occiſi quibus libertas eſt relicta, an ſupplicio afficiantur 481.54
ſeruorum uxores & liberi an cedant inſtrumento fundi 917.49 manumiſſorum precia an in Falcidiæ ratione æris alieni loco deducantur 1264.34 & 1265.8
ſeruis quomodo competat poſtliminium 432.40 ſine libertate relicta legatâ 92.23
ſeruos communes in utriuſque patrimonio connumerari. 1159.9
ſeruos fugitiuos accuſantis præmium 481.41 requirentium præmium. ibid.
ſeruos pignori datos in dominio debitoris eſſe 1159.12 quorum uſusfructus alienus, in dominio proprietarij eſſe. ibid.12 ſub lege commiſſoria diſtractos in dominio uenditoris eſſe. ibid. 15
ex Seruis concepti & nati ab inteſtato an ſuccedant 296.7.22. 47.51.56
ſeruis legatis, an debeantur ancillæ 887.32 pluribus legatis, qui debeantur 889.1.2.3
de Seruis ex quibus cauſis ſupplicium ſumendum 472.5
ſeruilis cognatio ad leges non pertinet 543.20 nulla eſt 262.32
ſeruitus teſtamentum facit irritum 177.6
ſeruitutis grauioris odium 1290.20
ſeruitutem debens fundus legatus an liber tradendus 983.32
in Seruitute concepti & nati an matri ſuccedant 287.1 nato an ſuccedat mater 302.28.30.46
ſeruitute ſuperueniente an hereditas ex ſubſtitutione amittatur. 182.55
ſeruitutes hæreditatis petitionē non peti 502.42 prædiorum heredis & fideicommiſſarij an hæreditate reſtituta confundantur 1111.5
Seu coniunctio in legatò quid ualeat 980.10
ſibiipſi an quis ſubſtitui poßit 107.28 aſſcribere in teſtamento an liceat 68.33
Si coniunctionis & relatiui Qui affinitas 1230.54
ſignorum turbatione teſtamentum fit irritum 182.45 & 183.6.27.32
ſignacula teſtium teſtamenti 52.21
ſignatorum teſtamenti officium. 29.35
Silanianum ſenatuſconſultum 472.26 & 475.44
in Silaniano ſenatuſconſulto ſub eodem tecto eſſe qui dicantur. 475.49
pro Singulari ſermone pluralis. 1254.33 & 1246 27
ſobrino natus cognatus an ab inteſtato ſuccedat 316.53
ſocer quis 359.40 magnus. ibid. 48
ſocius bonorum hæres inſtitutus an ſocio aliquid acquirat 221.19 omnium bonorum teſtamentum facere poteſt 48.24
ſocij quibus legata liberatio, quomodo liberandi 1549.26
ſocrus 359.40
ſolennitatis neceßitas in teſtamentis ſublata 66.21 & 68.25
ſolæ res an fundi inſtrumento cedant 919.1
ſolidum capere non ualentis inſtitutio 80.29 ſubſtitutio 80.27
ſoluendo non exiſtens per acceptilationem liberatus, an totum quo liberatus eſt, accepiſſe uideatur 1152.55.59 an fideicommiſſariam hæreditatem relinquere poßit 1274.31
ſoluendo non exiſtentis legatum an ualeat 629.40 teſtamentum 80.12 & 211.37
ſoror auo in ſucceßione præfertur 297.40
ſoror conſanguinea an aliquando patrem in aliena familia exiſtentem excludat 307.2.8 an remotiores agnatos excludat 313.28.35
ſorori an aſcendentes materni præferantur 319.49.51
ſorores cum matre quomodo ſuccedant 388.32 & fratres quomodo hodie inuicem cum parentibus ſuccedant 307.39.46 quomodo ab inteſtato ſuccedāt 319.24.42
ſpado an adoptare poßit 82.47 an uxorem ducere poßit. ibid. poſthumum hæredem inſtituere an poßit. ibid.48
ſpecularia an domus inſtrumento cedant 920.40
ſponſus filiæ an ſit gener. 160.5
ſponſa filij an ſit nurus. ibid.
ex Sponſalibus affinitas. ibid.
ſpurij defuncti ab inteſtato hæres 265.49 & 266.12 ab illuſtri matre hæredes inſtitui non poſſunt 81.36 per oblationem curiæ legitimati ab inteſtato ſucceßio 266.20.26 & 267.20
ſpurij hæredes inſtitui à matre poſſunt 81.50
ſtatus defuncti controuerſia pendens an tranſmißionem impediat 212 4
de Statu incertus legare an poßit 628.12 teſtamentum facere non poteſt 47.1
ſtatuliber an utiliter hæreditatem adeat 419.44 conditionis ſumma minus ſoluendo per errorem, ad quid proficiat 1242.59 conditione comprehenſam pecuniam habens, iure conſtituto nulli dando, an fiat liber 1238.6 hæres inſtitutus 219.21 hæredi dare iuſſus ſeruo alieno inſtituto, an domino dare poßit 1218.47
ſtatuliberi æſtimatio 1265.52 conditio an adimi poßit 1272.15 precium 1265.48
ex Statuliberi peculio dari quid dicatur 1261.38
ſtatulibero an legatum relinqui

 poßit

poßit 646.5 rationem reddere iuſſo an obſcuritas negocij obſtet 1298.10
ſtatuliberum hæredis familiam non augere 1159.8 in fraudem hæredis cum tutore impuberis colludentem liberum non fieri 1297.21
à Statulibero conditionis implendæ cauſa datum in Falcidiam computari 1161.26
ſtemmata cognationum in duas lineas ſeparantur 342.19
ſterilitas an obſtet nuptijs 82.47
ſtipendia an in collatione bonorum computentur 418.8
ſtipulatio collationis quando committatur 462.20
ſtipulatio inter hæredem & legatarium partiarium 1118.7 legatorum 1348.23
in Stipulationem deductum legatum inutiliter datum an ualeat 727.51
ex Stipulatione de euictione à defuncto hæredi debita an duplum deducatur 1157.2 mihi aut ſeruo Titij dari, Titio dari non poſſe 1158.19
ſtipulationes emptæ & uenditæ hæreditatis 1218.32 ex ſenatuſconſulto Pegaſiano. ibid. 34
ſubſcriptio teſtium teſtamenti 52.29
ſubſtituere inuicem puberem & impuberem miles poteſt 122.7 poſt mortem extraneis miles poteſt. ibid. pupillariter extraneo miles poteſt 117.27 pupillariter mater quomodo poßit 119.13 ſine inſtitutione miles poteſt 122.44 & 310 16
ſubſtitui donationi mortis cauſa poteſt 108.46 extraneo per fideicommiſſum poteſt 117.2 in codicillis poteſt 108.57 inſtitutus inſtituto poteſt. 107.1 inuicem pubes & impubes quomodo debeant 124.4 liberis exhæredatis poteſt. 107.8 liberis poſthumus poteſt 110.6 poteſt ſeruus alteri legatus 107.16 pupillo plures diuerſis ſubſtitutionibus poſſunt 120.34
ſubſtitui pupillariter an poßit arrogato 116.11 exhæredato. 117.49 furioſo 118.47 liberis naturalibus. ibid. 20 mente capto. ibid. 47 nepotibus 116.52 poſthumis. ibid. preterito. 118.4 puberi. ibid. 43
ſubſtitui pupillariter poſt mortem pupilli natus poteſt 120.11
ſubſtitui quouis gradu poteſt 108.34 ſeruus proprius poteſt. 107.12 ſibijpſi an quis poßit. ibid. 28
ſubſtitutus ad prelegata inſtituto relicta non admittitur 239.14 cohæredi ſubſtituto 218.10 duobus quomodo admittatur 111.33 & inſtitutus ſimul hæredes eſſe non poſſunt 212.17 filio poſt mortem filij exhæredari non poteſt 101.27 impuberi unus, ſi intra decimum: alter, ſi intra decimumquartum annum deceſſerit 221.46 in partē quam inſtitutus capere non poteſt. 239 1 non inſtituto an ad uacantem partem admittatur 218.42 patrono 240.24
ſubſtitutus pupillariter an patris & filij hæreditatem ſeparare poßit 130.41.58 duobus quomodo ſuccedat 112.53 patris fit hæres 132.4 ſeruus alij legatus 92.13
ſubſtitutus ſub conditione inſtituto, purè ſubſtitutus intelligitur 112.20
ſubſtitutus uel cohæres cancellationem firmat 75.2 inductionem firmat. ibid.
ſubſtituto impuberis ab arrogatore præſtanda cautio 232.32
ſubſtituto legatum an ualeat 772.29
ſubſtituto pupillariter quod tempus adeundæ hæreditatis detur 170.46 quæ debeantur. 289.12
ſubſtituto purè ſeruo fideicommiſſum ſub conditione libertatis relictum 219.13
ſubſtitutum an excludat filiumfamiliâs 109.57 an repellat bon. poſſ. contra tab. 130.14 habens, fideicommiſſum reſtituere cogi an poßit 1180.15 quomodo excludāt ſeruum qui exiſtimatur liber 110.16 quomodo ſeruum communis excludat. ibid. 7
in Subſtituto ei cuius portio deficit, an ius accreſcendi ualeat. 242.49
ſubſtituto pupillariter tutorem ob petente, an teſtamentum fiat irritum 121.36
à Subſtituto relicti legati dies, inſtituto adhuc deliberante, quando cedat 1027.2
ſubſtituti inuicem, qui prius erant coniunctim & ſeparatim inſtituti 222.17 qui prius ex diſparibus partibus erant inſtituti. 236.2.57
ſubſtituti quidam inuicem, deinde omnes inuicem ſubſtituti 222.44
ſubſtitutio quid 106.18 agnatione ſui heredis rumpitur 114.22 an tranſmittatur 213.22.17 à principe impetrata 114.2 citra inſtitutionem ualet 108.29 conditione deficiente non ualet 123.38 corruente inſtitutione non ualet. ibid. 32
ſubſtitutio & inſtitutio fieri poſſunt diuerſis horis 121.25 diuerſis tabulis. ibid 40
ſubſtitutio exemplaris 124.16 & 118.47 & 132.12 non omni furioſo fieri poteſt 219.39
ſubſtitutio facta naturalibus liberis an agnatione rumpatur 115.36 fideicommiſſaria 126.42 & 117.5
ſubſtitutio hæc, Fidei filiorum meorū, &c. qualis ſit 1246.1 Quiſquis mihi hæres erit 113.26 & 225.21.28 Si filius meus intra decimum annum deceſſerit. 126.5 Si poſthumus non naſcatur: qualis ſit 125.42 Si uterq; hæres non extiterit, Seius eſto 223.2
ſubſtitutio hæreditate patris non adita, non ualet 129.30 inſtitutione corruente ualens 80.59 militaris 121.10 & 124.34 & 170.58 muto facta 114.2 non ſignata, inſtitutione ſignata ualet 123.20 pars teſtamenti 26.11 plurium in unius locum, & contrà 106.49 puberi & impuberi facta quomodo intelligenda 42
ſubſtitutio pupillaris 16.30 & 115.49

43 ab arrogatore facta 239.52 à milite facta. ibid.46 an omnibus liberis fieri debeat 119.52 aut generaliter aut nominatim ſit 120.25 & patris teſtamentum, duo ſunt teſtamenta 131.17 moribus introducta 116.8 patriam poteſtatem mortis tempore flagitat 116.56 uitiatur, ſi alter pubes, alter impubes inuicem ſint ſubſtituti 121.45 ui uo teſtatore decedente pupillo an euaneſcat 127.29

ſubſtitutio reciproca 123.52 eius exemplum 213.26

ſubſtitutio ſine inſtitutione an ualeat 122.35 ſine ſcriptis, inſtitutione in ſcriptis facta, ualet. 123.2 ſolidum capere non ualentis 80.27 ſub conditione codicillis fieri an poßit 255.22 uulgaris 106 16

ſubſtitutio uulgaris & pupillaris 62.25 tacita & expreſſa 123.46

ſubſtitutionis conditione exiſtente, ſubſtitutus interdum nihilominus non admittitur 1293.17 & inſtitutionis hereditas diuerſa 225.22 in ſimplicem & duplicem diuiſio 106.19 mirabile exemplum 107.43

ſubſtitutionis pupillaris, & teſtamenti principalis legata, in Falcidiæ rationem an contribuantur 1169.4 tempus 116.14.50

ſubſtitutionis utilitas 106.19

ſubſtitutione etiam præteritio nocet 141.27 pupillari an obſtet captiuitas 127.23 15.35 pupillari particula Mihi adiecta. 140.13

ſubſtitutionem aditio hereditatis extinguit 109.20 pupillarem arrogatio perimit 131.22 inſtitutio præcedere debet 68.19

in Subſtitutionem mutata ſubſtitutio, non mutata formula 230.16.18

contra Subſtitutionem pupillarem an querela inofficioſi competat 340.54

in Subſtitutione an iuri accreſcendi ſit locus 242.40 conditionis incertitudo quid operetur. 113.43 exemplari fratrum furioſi prærogatiua 119.23 fideicommiſſaria. Falcidia 127.8 hac, Filius meus, & ex eo nepos poſthumus, heredes ſunto: nepoti ſubſtituo Titium. quid iuris? 109.39 præteriri filius inſtitutus poteſt 143.3

ex Subſtitutione heres exiſtens, an heres fuiſſe dicatur 1293.21 hereditas an ſeruitute ſuperueniente amittatur 112.55 neceſſarius heres 132.20 pupillari fideicommiſſum 219.51 pupillari teſtamentum confirmari non poteſt 132.57 ſi adierit inſtitutione oneratus, an legata inſtitutionis augeantur 1169.16

ſubtiliſsimis non debent ſuperflua intercedere 39.51

ſubtilitas uetuſtatis 233.38

ſubtilitatis uitium. ibid.

ſucceſsio ab inteſtato 138.23

ſucceſsionem ab inteſtato an accuſatio falſi excludat 375.7 quibus competat 563.1

ſucceſsio aſcendentium 294.26.46 collateralium 311.21 in uirilem portionem cum ſcriptis heredibus 565.4 liberorum 248.52 mariti & uxoris 360.54 parentum 294.20

ſucceſsionis ab inteſtato cauſæ 239.36 gradus. ibid.27

ſummæ definitio 935.41

ſupellex quid ſit 922.47 an fundi inſtrumento cedat 919.12 urbana & ruſtica 925.23

ſupellectilis origo 924.6 ſpecies & partes. ibid.12

ſupellectili an cedat habitatio, in qua eſt ſupellex 925.16

ſupellectili an cedant arma 924.21 armaria. ibid. capſæ. ibid. libri. ibid. tapetes. ibid.30 pignori accepta. ibid.52

ſuperflua ſubtiliſsimis intercedere non debent 39.52

ſuperſcripta teſtamento an ualeant 70.42

ad Supplementum actio 342.18

ſupplicium de ſeruis ex quibus cauſis ſumendum 472.2

ſupplicia quæ moram non ferant 44.59

ſuppoſito inſtituto auſertur hereditas 99.15

ſupremus quis 113.34

ſupraſcriptis ne teſtamentum fit irritum 182.40

ſurdus ex accidenti teſtamentum facere poteſt 41.14.34

ſurdus hereditatem adire an poſſit 413.19 miles teſtamentum facere poteſt 41.7 nemo. 41.12 tantius teſtamentum facere poteſt. ibid.19 teſtamenti factionem habet 79.27 teſtamento teſtis eſſe non poteſt 54.14.42 teſtamentum facere non poteſt 40.14

ſuſtinere pœnam, pro differre 44.16

ſuus heres 137.27 agnaſci quis dicatur 393.55 an ſit etiam poſthumus 277.24 eſſe ab hoſtibus captus deſinit 195.2.8 nepos ex patre nunquam ſuo. 282.15 quando non rumpat teſtamentum 194.49 ſub conditione inſtitui non poteſt 100.36

ſui heredis agnatione an pereant legata & fideicommiſſa 115.7 an ſubſtitutio naturalibus liberis facta rumpatur. ibid.36 quo modo rumpatur teſtamentum 137.37 ſubſtitutio rumpitur. 114.22

ſuo heredi quod tempus adeundæ hereditatis competat 376.20

ſui heredes uidentur pares eſſe 137.10

ſui iuris fieri, pro puberem uel maiorem uiginti quinq; annis fieri 1305.35

ſui agnati 341.15

de Suitate controuerſia an collationi bonorum obſtet. 431.4

ſuæ ætatis fieri an de pubertate dicatur 1305.42

ſuæ rei legatum 940.14

in Suam ſui. Lin uenire, pro definere eſſe furioſum uel prodigum 1305.10

à Suis rebus auocare captioſum 29.44

συγγενές 340.41

T

TAbellionum admonitio 61.41 tabulæ legata ſine inſtitutione heredis continentes, codicilli ſunt 249.56 pictæ an inſtrumento domus cedant 920.46 pro chartis 68.37 pro corio. ibid. teſtamenti quæ dicantur 78.43 teſtamenti ſupremæ quæ ſint 198.7

tabulariorum paucitas 43.11
tabulis amiſsis an teſtamentum valeat 184.24.35.19
contra Tabulas bonorum poſſeſſio an competat nepoti non naturali præterito 577.45 præterito in teſtamento iniuſto, rupto aut irrito 578.11 ſi hæredes inſtituti ante teſtatorem deceſſerint. ibid.48 ſub conditione inſtituto ei, ad quem ab inteſtato quoq; hæreditas pertinet, ſi conditio deficiat 1273.14
contra Tabulas bonorum poſſeſſio 144.54 & 566.46 an deneganda auo ob prodigalitatis ſuſpicionem 577.32 an habeat locum, ſi præteritus legatum agnoſcat. ibid.24 an liberis qui hæredes inſtitui non poſſunt, competat 572.15 an locum habeat præteriti ſeruo hærede inſtituto 377.14 an ſubſtitutum repellat 130.54 emancipatis datur 133 quibus competat 578.56
contra Tabulas bonorum poſſeſſionis euentus 582.14 petendæ tempus 372.5
contra Tabulas bonorum poſſeſſioni affinia remedia 384.17.16 an ſit locus præteriti filio hærede inſtituto 377.9
contra Tabulas bonorum poſſeſſionem accipienti an denegentur legata nec'ne 583.48 accipienti patri manumiſſori an iura antiqua cōſeruentur. ibid.54 an exhæredatus petere poſsit. 574.39.52 an hæres inſtitutus petere poſsit 572.20.27 qui accepit, an hæres fuiſſe dicatur 1194.15
contra Tabulas bonorum poſſeſsione accepta, an legata & fideicommiſſa debeantur 582.14.21.44 & 581.3.10.14.37 competente poſthumo, quid agendum 584.54 & 585.8 hæreditate euicta, conditio, Si hæredi dederit: quomodo implenda 1259.1 petita, an fideicommiſſum debeatur 1192.42
de Tabulis exhibendis 32.21 interdictum ad uiui tabulas non pertinet 32.57
de Tabulis exhibendis interdicto an ſit locus teſtamento deleto 33.16 etiam in iniuſto teſtamento locus 32.56 niſi teſtamentum ſignatum ſit, non eſt locus 35.12
tapetes an cedant ſupellectili 924.30 ueſtibus. ibid.
ad Tempus hæres fieri an poſsit. 282.6
tempus minus quàm natura in iure ſpectatur 201.33
teneri ſententia iudicis 45.14
teſtari Græcè licet 66.17 in pluribus codicibus licet 68.54 prohibens an ab inteſtato ſuccedat 568.14
teſtantibus teſtes dandi à magiſtratibus 26.54
teſtatus ex parte decedere nemo poteſt 224.47 nemo decedit. 208.36
teſtandi inter liberos ratio 158.48 & 140.4.10
teſtamentum ab hoſtibus capti an confirmari poſsit 179.7
teſtamentum adoptione rumpitur 196.22 agnatione poſthumi rumpitur 185.53. & 186.5 agnatione ſui hæredis quomodo rumpatur 137.37
teſtamentum an fiat irritum abolente id hærede 181.23 codicillos intercidente hærede. ibid.6 decennium ſuperuiuente teſtatore 179.50 & 180.3 ex ingratitudine hæredis 180.38
teſtamentum an fiat irritum hærede id falſum dicente 181.25 non acquieſcente uoluntati teſtatoris. ibid. teſtatoris iuſſa non faciente 180.59 amplius debito faciente. ibid.57 ſucceſsionem alienante 181.51 ante aditam hæreditatem decedente. ibid.59
teſtamentum an fiat irritum ſepulturæ neglectæ prætextu. 180.51 ſubſtituto pupillariter tutorem non petente 181.36
teſtamentum annulo tantùm ſignari poteſt 77.15 an rumpatur ex capto ab hoſtibus filio nepote inſtituto 189.55 an rumpatur ex præterito filio nepote inſtituto 187.55 & 188.13
teſtamentum calatis comitijs 25.21 celanti legatum ad quem pertineat 852.54 coactum non ualet 59.4 conſciſcentis ſibi mortem an ualeat 179.42 continuationem requirit 59.20 coram principe factum 32.56 cuius alterum exemplum extat, alterum intercidit, an ualeat 185.6.13 deficiente conditione fit irritum 182.36 denuò ſignatum an ualeat 184.19 de peculio quaſi caſtrenſi 50.54 etiam militare hæreditate non adita fit irritum 182.46
teſtamentum & ſucceſsio conſciſcentis ſibi mortem 483.56 ueneno ſublati 483.58
teſtamentum ex pupillari ſubſtitutione confirmari non poteſt 131.57 falſum 158.8 filijfamilias 48.46
teſtamentum fit irritum captiuitate hoſtili 178.56 ignorantis ſe ditatum ualet 175.18 imperfecta oratione fieri poteſt 66.33 imperfectum inter liberos ualet 157.40 imperfectum nullum 198.28 imperiali reſcripto reſcindi non poteſt 185.82 inciſum ualet 73.28 in fideicommiſsi formam cadens 804.24.55 in fideicommiſsi formam mutatum 203.44 in hoſtium poteſtate conſtituti nato filio rumpitur 191.57 inſtituto nepote ex emancipato filio an rumpatur 188.50 & 189.20 interlitione & ſuperſcriptione fit irritum 182.40 inutile an habeat uim codicillorum 248.25 irritum 34.58 iuſtum & iniuſtum 25.44 linteis teſtamenti ſignatis ſignatum habetur 77.30 maieſtatis damnati fit irritum 179.29 matris an inofficioſi querela reſcindi poſsit 555.25 militare 80.47 & 165.56 militare trierarchi & nauarchi facere poſſunt 164.30 nocte ſignari poteſt 77.15 non extans mortis tempore non ualet 184.51 non iure factum. 86.53 non prolatum an ualeat 185.24 notis ſcriptum an ualeat 70.30 nullum 36.54 nuncupatiuum 52.41 & 33.54 & 77.35 nuncupatiuum quæ uerba requirat 78.4
teſtamentum occiſi ante quæſtionē de familia habitam aperiens ſine

ſine dolo, an puniatur 483.54 ſi ante quæſtionẽ de familia habitã aperiatur, quid iuris. ibid. 3.19 ſi ob quæſtionẽ de familia habendam non ſit apertũ, ut conditio ignoretur. quid iuris 482.35.58

teſtamentum patris à filijs uix reſcinditur 156.46 an poſtliminij filij rumpatur 139.33 & pupillaris ſubſtitutio, duo ſunt teſtamẽta 231.37 inter liberos 156.44

teſtamentum per æs & librã 25.25 perfectum et imperfectum. ibid. 47

teſtamentum perfectum poſteriori imperfecto quando rũpatur. 299.32 prius, militare imperfectum poſterius rumpit 198,58.47

teſtamentum poſterius niſi perfectum, prius non rumpit 198.19 prius rumpit 197.48 ex certis rebus heredes inſtituens an rumpat prius 202.15 ex errore ſcriptum an rumpat prius 202.59 inciſum an rumpat prius 203.32 iniuſtum prius non rumpit 301.2 ſub conditione inſtituens an rumpat prius 204.50 uacuum an rumpat prius 203.23.

teſtamentum præpoſterum ualet. 70.19

teſtamentum præteritione rumpitur 133.9 prima hæreditatis cauſa 18.12 procinctum 23.23 rumpi uel ex toto, uel ex parte poteſt. 141.27 ruptum 36.44 ruſticũ. 161.47 ſcriptum & nuncupatiuum 25.53

teſtamentum ſecundum an prius faciat irritum 179.58 quando prius rumpat 121.25

teſtamentum ſignorum uel lini turbatione fit irritũ 182.45. & 183.6.17.32 ſine hæredis inſtitutione non ualet 78.31 ſoluendo non entis 80.33 & 221.37 ſubtractũ an ualeat 184.44 ſuperius, poſteriori ualere iuſſum, an ualeat 203.42 tabulis amiſsis an ualeat 184.24

teſtamentum totum à teſtatore ſcriptum, quantum à teſtatore ſubſcriptum, ualet 76.5 totum deletum quando ualeat 71.48 tribus uerbis fieri poteſt 66.22 ubi deponendum 27.9 ueteranu mutata uoluntate non in totũ rumpitur 199.8

teſtamenti accidentia 26.44 actus duplices 165.18.25 cancellatio inconſulta quando inefficax 75.20 cauſa ſubtiliſsima 59.31 aperti cognitio occiſo teſtatore an præſcribatur 484.47 declaratio 70.51 definitio & etymon. 23.7 dies non cuiuis aperienda. 31.21 diuiſio 25.17 ex pòſt facto infirmatio 176.32

teſtamenti factio 37.11 & 78.50 duplex 79.14 in hærede tribus tẽporibus requiritur 78.37 iuris publici 26.46 tribus temporibus inſpicienda 79.45

teſtamenti factionem actiuam & paſsiuam quomodo habeat Imperator 163.57

teſtamenti factionem habet filiuſfamiliâs 79.20 furioſus. ibid. 19 infans. ibid. 20 mutus. ibid. 19 poſthumus. ibid. 20 ſeruus alienus. ibid. 21 ſurdus habet. ibid. 27

teſtamenti factionem ne paſsiuam quidem habet condemnatus ad gladium. ibid. 39 condemnatus ad beſtias. ibid. damnatus in metallum. ibid. deportatus 80.49 ſeruus pœnæ 79.39

teſtamenti factionem non habens à milite inſtitui poteſt 80.47 inſtitutus quid cõſequatur 101 15 quomodo inſtitui poſsit 80.12

teſtamenti factionem non habenti legatum quando ualeat. ibid. 18

ad Teſtamenti factionem non habentem fideicommiſſum tanquã donatio mortis cauſa peruenire quomodo poſsit 1260.55

teſtamenti finis 38.49 fundamentum 26.41 gradus 141.27 inciſio quid operetur 75.23 inconſulta inductio quando inefficax 75.20 iniuſti ſpecies 201.10 inofficioſi actio cur detur liberis & parentibus 532.20.38 inofficioſi ratio prima & ſecunda. 532.20.40 inſtrumentum publicum eſt 27.5 inter liberos mutatio 160.39 libera factio, quæ ſit 163.23 lina incidẽs an id aperuiſſe dicatur 484.4 lis pendens an tranſmiſsionem impediat 211.49 militaris cancellatio ualet 166.22 militaris origo 165.53 mutatio 70.45 nuncupatiui defectus 78.17 octauus teſtis 76.31 ordo 68.19 pars an totum aperiatur, an differat. 484.14 partem aperiri teſtator uetare poteſt 31.13 partes 23.38 pluribus exemplis ſcripti inductio 74.42 principium 142.2 proprium 26.23 ratione rei iudicatæ exceptio quandoq; non ualet 165.7 reſciſsi uictoria quibus proſit 563.22.23.39 ſignacula 32.21 ſignatorum officium. 29.35 ſolennia 52.22

teſtamenti tabulæ etiam chartæ intelliguntur 68.57 quæ dicantur 78.41 ſupremæ quæ ſint. 198.7

teſtamenti tabularum interitus quid operetur 72.58 uendicatio 82.13

de Teſtamenti tabulis aperiendis actio 27.46

teſtamenti teſtes perſeuerare debent 58.26 prohibiti 34.4.19 ſeptem 52.6

teſtamenti teſtium conditio quando inſpicienda 280.18

teſtamenti teſtibus unus annulus ſufficit 77.10

teſtamenti uerborum forma non liberior 63.53

ad Teſtamenti cauſam pertinere quæ dicantur 16.4

in Teſtamenti mutatione quinq; teſtes ſufficiunt 53.43

teſtamento adſcripta an ualeãt 70.42 cuius manu hæredis nomen inſcribendum 183.23 error in parte inſtitutionis non officit. 64.7

teſtamento omnium teſtium ſignatio an neceſſaria 75.52 ſubſcriptio an neceſſaria. ibid. 44.47

teſtamento pugnantia nocent 67.34 qui id ſcripſit, teſtis eſſe poteſt 57.16 quot ſigna ſufficiant. 183.53 ſignacula teſtium an neceſſaria 76.36 teſtatoris ſubſcriptio an neceſſaria 75.55

teſtamentum abortus non rumpit. 191.48 agnoſcens an ab inteſtato ſuccedat 368.19.28.42.53 alieno annulo ſignare licet. 77.2 an faciant irritum aures 183.40 an iudicij defectus uiciet 156.50 an iuris & facti ignorantia uiciet 175.27 an rũpat poſthumus uiuo teſtatore et natus et mortuus 192.41 an uiciet error 63.2 aperire quis

re quis dicatur 483.44 blanditiæ nõ uitiant 39.17 clauſum teſtibus proponere ſufficit 62.1 conditio cõtra bonos mores infirmat 103.11 emancipati an rumpant 144.30 etiam militare lex coercet 81.1 facit irritum teſtatoris arrogatio 178.14 facere impubes non poteſt 38.13 facere probibere cauſa eſt exheredationis 148.15 facere qui non poteſt, an heres inſtitui poßit. 84.12
ante Teſtamentum factum deficiens conditio in futurũ concepta, an legatario obſit 1271.7 impletæ conditiones an pro impletis habendæ 1251.19
teſtamentum impugnantium actionum cumulatio probibita 560.43 impugnanti legatum ad quẽ pertineat 832.41 monſtra non rumpunt 192.7
teſtamentum mutare blanditijs probibenti non aufertur hereditas. 206.2 dolo prohibenti heredi actiones denegantur. ibid. 45 probibens fideicommiſſa reſtituit. ibid. 49
teſtamentum naturalis neceßitas non uitiat 39.38 poſterius facere probibitus an rumpat prius. 205.36 preteritio poſthumi rumpit 186.51 quando ſuus heres non rumpat 194.49 qui non fecit, inteſtatus decedit 259.39 qui inutiliter fecit, inteſtatus decedit 260.21.29.40 rũpit natus uiuus, licet mox mortuus 191.22
teſtamentum rumpunt etiam execti uentre 191.48 non integri nati 192.1
teſtamentum rumpere agnatione an poſthumus nepos poßit 138 ſcribere ſeruus poteſt 67.57 ſcriptum imperator nũcupatus heres non rumpit 200.12 ſola uoluntatis mutatio non rumpit. 198.20.34
ad Teſtamentũ pertinentia quomodo aperiantur 28.30 rumpendũ uoluntas inteſtati quomodo probanda 199.33 & 200.4
de Teſtamento aperiendo actio quãdo competat 11.36 actionis affinia 32.51 actionis euentus. ibid. 2 actionẽ antecedẽtia 31.48
de Teſtamento dubitatio delationẽ hereditatis impedit 389.51
ex Teſtamento hereditate non adita, an ualeant codicilli 259.1 iniuſto, rupto aut irrito an legatum debeatur 610.23 poſteriore non adita hereditate, an rumpatur prius 205.22 rupto nihil debetur 186.9 ultra hereditatis quantitatem an præſtetur 1210.17 uno, altero per contra tab. bon. poſſeßionem exiſtente herede, an iuri accreſcendi ſit locus 242.22
in Teſtamento cancellata non debentur 71.15 cancellatio & inductio quid efficiat 71.4 & 200.42
in Teſtamento datæ libertatis inductio nil operatur 74.34 heres palàm nuncupandus 60.39 ignominioſa non cuiuis aperienda. 31.13 imperfecto relictum legatum an ualeat 713.29 impoßibilia nullam uim habent 1245.50 inofficioſo reſciſſo legatum an ualeat 718.22 militis æris alieni ratio habenda 1156.42 militis an lex Falcidia ceſſet 1111.11 & 1156.38 militari iuriſiurandi conditioni legato aſſcriptæ an parendum 1257.43 ne leges habeant locum, an teſtator cauere poßit 728.18 nomen heredis exprimendum 32.30 rupto relictum legatum an ualeat 716.28 ſibiipſi aſſcribere an liceat. 68.33 ſine iuſſu teſtatoris ſcripta an ualeãt 70.36 ſuo ne leges locum habeant cauere nemo poteſt 163.49
ſine Teſtamento codicilli an fieri poßint 252.44
teſtamento corruente an ualeant codicilli 117.15 deleto, an ſit locus interdicto de tab. exh. 33.16 facto defuncti ab inteſtato hereditas 267.55.56 generaliter confirmati codicilli an ualeant. 256.1 iniuſto fideicommiſſum an debeatur 1192.18 iniuſto princeps inſtitui non poteſt 43.24
teſtamento inutili exiſtente, codicilli non ualent 256.5.10.11 inutili rogatus an reſtituere hereditatem ex Trebelliano poßit 1173.32 manumiſſus, ſi ei nihil ſit relictũ, an fideicommiſſum præſtare cogendus 641.32 manumißi ſerui alieni precium an in Falcidia ratione deducendum [illegible] miſſum ſeruum [illegible] reditatem decedentem [illegible] perire 1165.28 mutare probibito an ſucceßioni ab inteſtato locus 207.2 non confirmati codicilli an ualeant 256.28.36.51.56 nondum aperto, an bon. poſſeßio peti poßit 374.31 nondum ſignato non eſt locus interdicto de tab. exh. 33.13 per contra tabulas bonorum poſſeßionem impugnato, an exheredatus admittatur 333.9 quæ libertas ſeruo adimi nõ poßit 89.13 reſciſſo an legata debeantur 251.9 & 252.20.27
teſtamenta apud quos aperiantur. 29.28 duo diuerſa ab codẽ facta eodem tempore 202.54 fieri irrita quæ dicãtur 176.47 irrita an conualeſcãt 177.32 & 178.32 et 179.3 mortem ſibi conſciſcentiũ ualent 46.7 quãdo fiant irrita. 177.4.10 uicioſa duplicia 165.17.25
teſtamentorum falſitas odioſißima. 41.6 iniuſtorũ ſpecies 201.8 & 202.3.7 inutilium tria genera. 276.55 ſolennitas contagio relaxat 52.48
teſtamentis impoßibiles cõditiones aſſcriptæ pro nullis habendæ. 1254.10 quædam ambiguitates non nocent 67.24 uerborũ momenta non neceſſaria 64.9
teſtamentis duobus duorum teſtatorum cum libertate ſeruus inſtitutus 201.43
in Teſtamentis audiendis principis officium 53.12
in Teſtamẽtis cõiecturæ 71.10 duobus eiuſdẽ diuerſi heredes 88.10 duplicibus quódnã patrimoniũ ſpectetur 1169.4 ſolennitatis neceßitas ſublata 46.21 & 68.15 tacita fides 112.40
teſtamentarij actus 67.40
teſtamentaria hereditas etiam legitima eſt 17.26
teſtator an filiũ quẽ ignorat, præterire poßit 144.30 mortuo ſimilis quis ſit 42.3 ſi apud hoſtes deceſſerit, an lex Falcidia habeat locum 1112.58
teſtatoris an ſcribẽtis error noceat. 64.39 frater teſtamento teſtis eſſe nõ poteſt 57.20 mẽs, an uerba ſpectẽtur 1231.23 & 1234.38

pater

pater teſtamento teſtis eſſe non poteſt 57.10 ſeruo fideicommiſſum reſtituere heres cogi an poßit 1184.27 uoluntas lex. 86.18 uoluntas non ſemper ualet 86,57
poſt Teſtatoris mortem natus rumpere teſtamentum agnatione an poßit 138.9
ex Teſtatoris perſona quomodo teſtamentum fiat irritum 177
in Teſtatoris poteſtate qui eſt, teſtis eſſe teſtamento non poteſt. 36.54
à Teſtatore ab hoſtibus redemptus teſtamento teſtis eſſe non poteſt 57.2 alienatas res in Falcidiæ ratione in quartam computari 1158.15
teſtes teſtamenti ſeptem 52.6
teſtium teſtamenti requiſita 54.4. ſubſcriptio 52.19
teſtes quinq; in mutatione teſtamenti ſufficiunt 53.41 in quibuſdam ultimis uoluntatibus ſufficiunt 53.44
teſtes teſtamenti perſeuerare debent 58.26 probibiti 54.4 10
teſtes teſtamento adhibiti uocati eſſe debent 57.32 teſtantibus dandi à magiſtratibus 26.52
teſtimonium contra agnatos & affines 159.22 domeſticum an ualeat 57.13
teſtudineorum legatum 976.58
tormenta an tantùm queſtione intelligantur 480.50
tormentorum ordo. ibid.55
tranſmißio bon. poſſeßionis contra tab. ſi inſtituto competat 214.14 ab alio adita heredis nomine hereditate, an ualeat 212.25 28.43 deliberationis 209.28. 34.40
tranſmißio hereditatis 207.27 & 208.1.10 infantis inſtituti 214.20 totius, an fiat aditione pro parte 212.46
tranſmißioni an ſit locus herede partim purè, partim ſub conditione inſtituto 213.55 & 214.8 in ſubſtitutione 213.12.17
tranſmißionem an impediat abſentia heredis 212.7 lis teſtamenti pendens 211.49 ſtatus defuncti controuerſia 212.4
Trebellianum ſenatuſconſultum. 1210.53 & 1212.19 & 1218.41 an actionem per aditionem confuſam redintegrare poßit. 1226.59 an uſurarum actionem transfundat 1226.42
Trebelliani ſenatuſconſulti definitio 1171.26
ex Trebelliano an actiones tranſeant, herede ex debita parte inſtituto rogato 1175.48 an reſtituatur quod conditionis implendæ cauſa ſtatuliber dedit. 1161.38
ex Trebelliano an tranſeant actiones, milite fideicommiſſum ſingulare relinquente 1176.47 ſi fideicommiſſum ſit ſingulare. ibid.57
ex Trebelliano reſtituere hereditatem an poßit bonorum poſſeſſor 1175.4 heredis heres pater aut dominus. ibid.7 heredis tutor. ibid.25 ex parte heres. ibid.41 teſtamento inutili rogatus. ibid.51 inutiliter inſtitutus. ibid.
ex Trebelliano reſtitui hereditas ciuitatibus an poßit 1176.8 hereditatis pars an poßit. ibid.21
Triboniani laus 136.13
tribuni militum minus militibus priuilegiati 172,20
tribunatum numerorum 167,26
trierarchi iure militari teſtari poſſunt 164.10
trinepotis ſexagintaquatuor ſpecies 331.18
tritaui trigintaduæ ſpecies 151.10.13
turpia in iure pro impoßibilibus habentur 103.11
turpitudinis odium. ibid.
tutor datus an teſtamento teſtis eſſe poßit 56.51 incertus teſtamento dari an poßit 632.31 pupilli nomine poſſidens an petitione hereditatis teneatur 507.27 pupilli rogati an hereditatem reſtituere poßit 1214,54 pupillam uxorem ducere an poſſit. 638.46
ſine Tutoris authoritate an pupillus conditionibus inſtitutionis uel legati parêre poßit 1232.34
tutori à pupillo legatum an ualeat. 659.58 ſeipſo autore an à pupillo hereditas reſtitui poßit 1235.19
à Tutore heres cogi ob fideicõmiſſa adire hereditatem an poßit. 1194.22 legatum pupillæ quam uxorem duxit, an ualeat 638.46
tutela pro curatione 1305.58
tutelæ actionis contrariæ liberatione legata quid iuris 1361.1
in Tutelam ſuam uenire, pro patrefamiliâs fieri 1305.12 pro fieri maiorem uigintiquinque annis. ibid.24 pro puberem fieri 1305.9
à Tutela ſe excuſante legatario, ad quem pertineat legatum 830.51

V

Valetudo an poſthumum heredem inſtituere probibeat 93.9
uaſa an penui cedant 928.1 uinaria an legato uino debeantur 930.13.24
uaſorum legatum 976.5
uela an domus inſtrumento cedant. 920.40
uenatorem fieri cauſa eſt exheredationis 148.10
uenationis inſtrumenta an cedant inſtrumento fundi 917.58
cum Veneficis conuerſatio exheredationis cauſa 147,57
ueneficia coniugum 151.40
ueneno interempti uindicta heredi neceſſaria 486.34 teſtamentum & ſucceßio 483.31
ueneni queſtio an hereditatis aditionem differat 485.10 libertatem relictam negligit. ibid.18
uenter an in poſſeßionẽ mittendus, ſi mulier ex defuncto prægnans negetur 587.34 & 588.6 ſi mulier ſtatus controuerſiã patiatur. 588.13 ſi poſthumus heres negetur 187.12 ſi poſthumus heres ſuus futurus non eſt 586.28
uenter cuius maritus apud hoſtes eſt, an in poſſeßionem bonorum ſoceri mittendus 385.16
uenter in poſſeßionem miſſus an matrẽ excludat 305.36 an poſſideat 589.17 quamdiu in ea eſſe debeat. ibid.25 unde alendus. ibid.28
uenter pro muliere prægnante 584.54 quo tempore in poſſeßionẽ mittendus 589.10
in Ventris alimoniam inſumptum an repetatur 591.4.17.23.27
uentris curatio 28.13 curatoris officium 590.47.53 cuſtodia cui denunciari debeat 278.4.30.35.40 cuſtodiæ denunciationẽ an excuſet ruſticitas. ibid.21
uentris

uentris in poſſeßionem miſſi euentus & iura 539.17
de Ventris in poſſeßionem mißi uictu, ueſtitu & habitatione 590.26
uentris nomine ſi mulier calumniæ cauſa in poſſeßione eſſe dicatur, quid iuris 592.42 poſtliminium 190.8.
uentri cohæredi quantum debeatur 383.52
de Ventris in poſſeßionem miſſo curatore dando 589.39
uentri in poſſeßionem miſſo ſi curator non datus, quid agendum. 590.20
uentri quando bonorum poſſeßio deferatur 372.54
uentrem cohæredem habens quomodo ſuccedat 426.40
de Ventre cum liberis edictum 1232.27
uentre execto natus an ab inteſtato ſuccedat 358.35 execti rumpunt teſtamentum 191.48 in poſſeßionem miſſo, ſi mulier poſſeßionem ad alium tranſtulit, quid iuris 591.51.52 præterito an hæreditas tranſmittatur 210.54 & 211.6
de Ventre in poſſeßionem mittendo 584.40 inſpiciendo, cuſtodiendoq; partu 277.51
uentres duo ex uno prægnantes, an ſimul in poſſeßionem mittendi. 588.59
uerba non ſpectanda, ſed ſenſus. 154.8
uerborũ momenta teſtamentis non neceſſaria 66.9
uerſicolorum legatum 976.35
ueſtis & ueſtimenti legatum an differant 931.52
ueſtibus an cedant tapetes 924.50
ueſtiariorum legatum 1314.52
ueſtitus an in legatum alimentorũ ueniat 1319.30
ueteranus pro parte teſtatus decedere non poteſt 175.10
ueterani militis teſtamentum an querela inofficioſi impugnari poßit 533.22
ueterani uoluntas infirmior quàm militis 199.8.21 teſtamentum mutata uoluntate non in totum rumpitur. ibid. 8
uetuſtatis commendatio 27.31 ſubtilitas 135.58
uexillationis ſucceßio 366.40
uicarij an legato peculio contineantur 1304.16
uitium ſubtilitatis 135.38
uigiles militariter teſtari poſſunt. 170.29
Vigelij methodus 8
uillæ cuſtos mulier an cedat fundi inſtrumento 919.20
de Villæ inſtrumento legato 913.18
uillicus an fundi inſtrumẽto cedat. 919.35
in Vinculis exiſtentis patris deſertio, cauſa eſt exhæredationis. 148.5
in Vindicanda morte defuncti hæredis officium 471.58
uindicatio defuncti 471.54
uindictæ neglectæ crimen an minoribus obſit 486.44
uindictæ neglectæ crimen an noceat hæredi ab alio præuento. 487.1 ab inteſtato. ibid. 44 mortuo. ibid. 32 ſi accuſationem peregerit. ibid. 13. 21 ſi perfunctoriè accuſauerit. ibid. 21 ſi rei appellationem non eſt proſecutus. ibid. 27 ſi reo abſoluto non prouocauit. ibid. 24 ſi autores cædis reperiri nõ poſſint 486.56
uindictæ occiſi ab hærede neglectæ pœna. ibid. 17.23
uino legato an cedat uinum quod coacuit 1230.46 quid debeatur. 929.2
uino dulci legato quid ueniat 931.41
uinaria uaſa an uino legato debeantur 930.15
de Vineæ inſtrumento legato 913.30
uirilis pro tota hæreditate 226.20
uiripotens nondum exiſtens in mariti domum deducta, an nupſiſſe dicatur 1349.14.26
uitricus quis 360.16
de Viui hæreditate ſollicitus improbus 129.15
ultima uoluntas etiam non ſolennis inter liberos ſeruanda 157.10.22.24
ultimæ uoluntatis libertas 53.13
ultimam uoluntatem patris qui agnouit, accuſare eam nõ poteſt. 158.2
in Vltimis uoluntatibus aliquibus quinq; teſtes ſufficiunt 51.44
Vnde legitimi quando habeat locũ. 333.23
Vnde liberi poſſeßionem repudiantes, an poßint Vnde legitimi agnoſcere 332.59 quando habeat locum 333.25
Vnde uir & uxor 364.14
unguentorum legatum 977.29
uoluntas hominis ambulatoria 198.14 teſtatoris lex 36.31 ultima ambulatoria 53.15
uoluntatis mutatio ſola teſtamentum non rumpit 198.20.54
uoluntates ultimæ audiendæ, nõ iubendæ 53.12
urbana & ruſtica ſupellex 925.25
uſucapta parte legati, an quod conditionis implendæ cauſa dandũ eſt, minuatur 1241.44
uſucaptæ res an ueniant in fideicõmißi reſtitutione 1207.22
uſusfructus cuius alienus eſt, an id meum ſit 1304.18
uſusfructus proprietario quomodo cedatur 662.1 ſine intio nullus. 1147.44
uſusfructus & annui legati ſimilitudo 1308.45
uſusfructus legatũ an ualeat, ſi fructuarius leget 686.42 capitis deminutione finiri 1308.50
uſufructui legato an æs alienum deducendum 1157.55
in Vſumfructum legatum omnem rem cadere. ibid.
uſufructuarius an fructus maturos nondum perceptos hæredi relinquat 1308.58
uſuræ diſtractæ hæreditatis quãdo currant 524.11.42.52
uſuræ & penſiones an hæreditatis nomine ueniant 1227.17 fructuum hæreditatis an præſtentur. 525.25 hæreditati debitæ an actionibus in fideicommiſſarium delatis petantur 1226.42
ad Vſuras partis quam inferre iuſſus eſt, an teneatur legatarius. 1246.47
utero exciſus an liberorum nomine comprehendatur 1286.6
in Vtero exiſtens an liberorum nomine comprehendatur 1285.47
mortui an liberorum nomine comprehendantur 1286.15
uterini fratres an matrẽ ab inteſtato excludant 309.39
utres an legato uino debeantur. 930.

930.34
uxor cum liberis quomodo ſucce-
dat 388.19
uxor inops quando in quartam,
quando in uirilem ſuccedat 365.
19.36
uxoris & mariti ſucceſsio 360.54.
& 361.10.16
in Vſuras an conueniendus haere-
ditatis poſſeſſor 525.18
uxoris res an mariti creditoribus
ſint obligatae 365.42 ſerui qua
tenus pro ſeruis etiam mariti
habeantur 473.36
uxori illegitime relictum legatum
an ualeat 826.8
uxorem ducere ſpado an poſsit.
82.47

X

Xenonis pauperioris praeroga-
tiua 86.7
Xenoni delata haereditas 85.45 pe
titio haereditatis datur 85.59
in Xenone repoſitorum paupertas
85.59
Xenonibus praefectorũ admonitio
86,19

FINIS.

M. D. LXX. menſe Februario.